

לבוש

עיר שושן

הוא הלבוש החנוני מלבשי המלכות אשר חבר הגאון מסודר מרדכי ז"ל נקרא יפה וקרא שני לבוש עיר ששן על שם הפסוק ומרדכי ילא וגו' והעיר ששן זהה ושמה :

והוא כולל כל דיני חנונות ומשפחות והנהגות בני ישראל מחכמים על פי התורה אשר יורם כאשר הם וכללים בטור חושן המשפט כתבאר בהקדמה ראשונה האדפסת עם שני לבושים הראשונים אשר הם לבוש התכלת ולבוש החור :

ואידי דחשיבו יד הכל משמש בה' וסמו חמו מרוב חובת הקדש ולא כאלו ב"ח בלא חסידים ועתה העיר ה' רוח נדיבה של השופטים ה"ה הח' מואר ישראל בברכני מואר אברהם וה"ה תואר יוסף בתואר צבי מדפיסים דפה להעלות מחדש לספרי עשרה לבושים על משנה הדשום בניי יפה ובאופיות מהר"ם ב"ק עשפתי הרואים חזונה מישרים .

חלק

חמישי

גם אלה לחכמים יבית מדעם כי לא כגוים אשר היו בימי חכמי הש"ס ז"ל הגוים האלה אשר אט מתגוררים בארצותם כי המה היו עובדי כוכבים ומזלות ודבקים בכל החזנות לא ידעו את ה' ואת דבר קדשו לא הכירו אבל העמים שבומניו את ה' הם יראים ומתנין כבוד לתורתו עושים משפט ולדק בארצותם ומסד עם היהודים החוכים תחת כנפיהם ומלילב לט לכתוב או לדבר שם בגלוי עליהם , וכ"מ שמכר בספרים גוי או גברי או אומות העולם וכדומה הכונה על אותם עכו"ם שקיו בימי קמחי המשיה .

תחת משלת ארמיטו סקסר אוויט פריסוטעלויש דטראחוויש' גליק האסור יעמפטרטער אלכסנדר פאולאייך סאמא גילרעטש אוויטא ראסיסקיא האסוראד אוויטא מליאטיווושע יר"ס גרוקט אין בריטשונ אין וואליטשען גיבערנעמאט מיט באוולינגונג איינר העכשט פערארדעטען קיערליטע לעמאר גרשיון הצענזור אשר באקדעמי דוילנא

הועתק והוכנס לאינטרנט www.hebrewbooks.org ע"י חיים תשס"ז

נדפס פה ק"ק

ברדימשוב

כי האיש מרדכי הלך וגדל

לפרט

הקדמה

כל צמא לכו למים ואשר אין לו כסף לכו שכרו ואכולו אכלו טוב והתעננו בדרשן נפשכם נפש בינה תרשן עצם הן אמת חפצתי נכספה גם כלה נפשי לקרב אל מלאכת עבודת הקודש להביא הספר הזה במחברת הקודש להרפיו סוגיה לזכות את הרבי נתתי את לבי לחוקקי ישראל החוקקים חקקי בספר במחוקק בעט ברזל ועופרת גדולים חקקי לב ככל הכתוב ונרפס מלפנים ונתפשט בכל המדינות ששו ושטחו כעל יום מתן תורה הקהילות המהוללות ברוב התשבחות ודעיר שושן צהלה ושמחה כי ליהודים היתה אורה של הורה הנצו פרחיה ונדלו שושניה של הספר זה ינחמנו ממעשינו ומעצבון ידינו ומאז באתי לדבר ולקרוא ואביע ואודיע ההילת הספר הלז מחוק ברבש נופת צופים לכל היד החזקה אשר עשה המחבר הגאון מוהר ר מרדכי יפה נרו יאיר כאור שבעת הימים בלשון צח וקל להבין כל דין ודין על אופניו מזוקק טבעהים בטוב טעם אמרי גועס ישמעשע כל הקורא בו וימצא מרגוע לנפשו וישא אותו המיד כל איש הספר הזה נגר פניו וכאזור יהיה רבוק על מותניו אף הבעלי בתי'דעו יבינו מתוכו איך יתנהגו בטעות הנהוגות ובדינים חקים ומשפטים ישרים גם אלה לחכמים ינעם כי בו ימצאו כל מבוקשם לא יחסר כל בו בלוח סימני הדינים אשר בקל ימצא בכל סימן וסעיף ויהיה על מצחו המיד כחשן המשפט ואתם הישרים בלבותם זכו במקח טוב ישמח הקונה ויגל המוכר היא העולה על

רוחי ושיחי להעסק במלאכת עבודת הקודש בהרפסת ספר הזה

וחפץ ה' יצליח בידי למצוא חפצי קייתי ישלח

עזרי מקדש ומציון יסעדני ידריבני

ינחני במענלי שכיילי

האמת והצדק:

נאם יוסף סופר בלא"א שלמה הלוי ז"ל ה"ה מק"ק פוונא :

הלכות דינים

א מינוי השופטים בארץ ובחוצה לארץ וכו' סעיפים :

גורל שבר מצות הדינים העוסק' במשפט כבר ידוע ומפורסם ואינו צריך להאריך בו ולא לדרש' קאתינא אך אגיד לך את הרשום בכתב אמת מקום מקור מוצא הדיני' וטעמו וסבת' להגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש מעמך כי אם עשות משפט וכו' אר"ל אין העולם מתקיים אלא על הדין ועל האמת ועל השלום ודרשוהו מכמה פסקי' מפורסמי' אין צריך להביא' אך דבר א' יראה לי לחדש ע"ד צחות הדרש שאפשר למר' שזוהו מה שרמזה התורה ג"כ בתחלת בריאת הערים התחתין מיד אחר הנלות הארץ שהיתה ראויה לישיב ה"ח ו' אדם , אמר ה' יתב' תדשא הארץ דשא עשב מרוע ורע למי הו והאי דשא מותר הוא שהיה לו לומר תדשא הארץ' עשבים מרועי ורע למיניהם רכיון שכתוב למיניהם לא היה צריך לכתוב מלת דשא ליבגס ברוחוקו של רש"י על דשא עשב לא דשא לשון עשב כו' כמו שהיה בפירושו , אלא יראה לי שרמזה לנו התורה כשתדשא הארץ דשא' שהיא ר"ת דין' שלום אמת היא העשב המרוע לנו ורע השלום למינו הגפן יתן פריה והארץ תתן יבולה וגו' , והוא מה שסיים וחר' כתיב פעם שנית וירא אלהים כי טוב אע"פ שכבר אמר ביום הזה כי טוב פעם אחת יחד לזה שנית כי טוב בפני עצמו לומר כי הוא הטוב הנמ' שהעולם קיים עליו ג"ל , ואע"פ שאין עיקר מצות הדינים אלא בזמן שהיו מומרים דאלהים כתיב בפ' משפטים גבי דינים ואין אלהים אלא מומחין כענין ש' יהייתם כאל' ים ירדעו טוב ורע וגו' ש"מ שהודיעם נקרא' אלהים סתם ואין הרי טו' אג' כד לפינן בכמה מקומיה בגמ' מקראי הדאיתא לביא כמכיה מ"מ נהגו קדמונינו ואני אריהם בזמן הזה לרון כל הר נוס עיתבאריו בע"ה כתיבת שלוחותיהוה רקמא' מש'ם תקין העלם כדי ילך כל אחד בשרירות לבו וינשה הישר בענינו ולמר מ' אדן ידיו איתו ולא יוכל העולם להתקיים אבל מ"מ כל דיון המתעסק בהם שכרו אתו ופעלתו לפניו אפי' בזמן הזה כמי שנתבאר לפי כל הקידם לרון ולשר' מלחמת רעועים הוציא בלע' וגזילתו מפני הדין וזו ונעבר כדי לנעל דלת בפני עושי' עולה ולפי דלא עבדין שלדותיהוה אלא משום תקין העולם לא עבדין שלותיהוה אלא כדברים המצויין תמיד ויש בהם ג"כ חסרון כוס אכבר רים שאינם מצויין תמיד אע"פ שיש בהם חסרון כוס אי בריום שאן בהם חסרון כוס אע"פ שהן מצויין תמיד אין לנו עסק עמם וזו דין איתם אם לא לצורך גדול ומגדר מילתא כפי ראות עיני רכמי הדיר כמו שהבאר בע"ה , וע"פ החלום הללו דין בזמן הזה הודאות הלא את כנון שתיבע אותו בערי הלאה עילה לי בפניהם אי' הורה ו בפניהם וכן כתובת אשה ור' ש' ומתנות מין אי ג"ל ממין חבירו וכן אדם שהזיק בהמת חבירו דיא מצוי ודין איתו יכן מי שגנב מגבין ממנו הקרן שכל אלו הם מצויין תדיר וגם יש בהן חסרון כוס שגם מתנות בכלל חסרון כוס ורשבו דאי לא הוה לה הנאה מיניה לא הוה יתיב ליה מתנה , אבל אדם שהזיק אדם נק' בגופו ע' שנפחת במיניו אם היה רוצה למכור את עצמו בעבד עברי הוא דבר שאי' מצוי אע"פ שיש בו חסרון כוס אין דין אותו נוק וכל שכן צער ובשת' שאין דין דהא לית בהו חסרון כוס וכן פגם וכופר אין דין ד'א שכח אכ' ריפוי ושבת דין שיש בהן חסרון כוס ומצויין שררבה פעמים אדם מכה את חבירו מכת פצע וכה"ג בלי נוק אלא שנופל כמשכב ושיבת ממלאכתו וצריך ריפוי לכן דין אותו אפילו במקום שיש נוק שאינו מצוי ,

כ"ד כדיוקו ומוציאין ממנו המתיר ואין זה הדין דיני קנסות שכבר נפרע מנוק' כהקנת ר"ל שאמרו אי תפש לא מפיקי' מיניה ואין דין אלא לחזור המתיר : מיהו אם בא הניוק לב"ד קודם שתפש ואמר תשמו לי הנוק מיד כדי שאדע כמה יש לי לתפוש אם אוכל אין נוקקין לו כלל שזה הוא דיני קנס' כמש' ששמן כדי לגנות אבל אם תפש שמין ואומרי' לו כך וכך תחזור אם תפש יותר ולא קוד' שתפש דהוי כמו ששמן' לו מה שיתן לו ואם בא הניוק לב"ד ואמר לא תשמו לי כלום אלא קבלו עדותי שאם תפוש משלו היום או למחר' שלא יוציאנו מידי אין ב"ד נוקקין לו לקבל עדותו רכיון דאין דיני קנס' ככלל אין נוקקין גם כן לקבל עדותו כלל אע"פ שאין בו עתה הוצאת ממון מ"מ הא לבסוף אם יתפוס יבא לידי כך אבל אם תפש הניוק ותבעו המזיק לב"ד אומרים לניוק שיבי' דים אם יראה לב"ד דין שברין תפש אומרים למזיק אין אנו דין לך קנס אלא אם תרצה לפדות מה שתפש משךך תן לו כך וכך ממון אם תפש יותר אומרים לניוק החור המתיר ואם לא הביא עדים שיאוו לוכ' בהם בדין אומרים לו להיור' לי כל מה שתפש ויפה כח הניוק בזמן הזה כמה שהיה בזמן המימחין וכמכין שכומן שהיו מימחין אם בא המזיק לב"ד והיה על חוב קנסי היו פטירין אותו דמירה בקנס פטור וכתוב אשר ירשיעון אלקים ולא שיהיה מעצמו בזמן הזה אם יבא ויורה אין פטירין אותו דלא מהני הודאה לפטור אותו אלא כשיור' לפני כ"ד מימחין וכמכין והם הג' ראים אלהים בתורה ובזמן הזה דליא מימחין כמכין אין הודאת כפניהם הודאה וה"ל כמירה חוץ לכ"ד בימן כ"ד שלא נפטר בכך הודוא' כתיב הדרשעה בעינו' והיינו בפני ב"ד דאשר ירשיעון אלהים כתיב דיינו בפני ב"ד בן הורה קדם תפישה בין הורה אחר תפישה ,

ו' ואע"פ שאין נוקקין לניוק לא לשום הנוק ולא לקבל עדותו כמו שאמרנו מ"מ נהגו קדמונינו וראשי ישיבת כי ראו הזק והורבה גדולה יצאת במה שאין דין דיני קנס' ועשי' תקנה לגרות המזיק עד שיפיים בעל דינו אבל אין מדקדקין עליו לימר כך וכך קצבנו עליו לתת לו ינה ליה קצב' ליטול כך וכך כי זה היה דיני קנסות ממש אלא משערין בלבם שיעור קרוב ואין מגלין אותו ומלן המיו' עד שיפיים לניוק ורואן עד כמה מגיע מה שיורה ליתן לו אם הוא קרוב לאשר בלבם והניו' אינו רצה לקבל אומרים לו אין בני כח לדנותו יותר מכן ימתירין לו את נדונו יאם הוא רחוק כמה ששיעור' בלב' אין מתירין אותו עד שיקרב לאתו שיעור' : וכשמשערין צריכין ל' עד כל מה שמגיע לו מדין תורה כנון ככל בנגב ור' וה' במיב' ומכר ככה"ל הכל צריכין לשער כמו שכתב' להקמ"א ש"ס בע"ה וכן המביש את חבירו כדברים אע"פ שאין דין איתו כמו שנבאר לעיל סעיף ב' ועוד דהא ק"ל שהוא פטור ממלקות מפני שר' א יא שאין בו מעשה כמו שיתבאר בסמוך מ"מ מנרין את המביש עד שיפייכו כראוי לפי כבודו דיתיר הא בשת' דבריו מבשת של חבר' שאין דבר גדול מלשו' הרע ודבר שאדם מוציא על חבירו וקניכו' אותו ומכין אתי' מכת מדרת שעבר על לאו דלא תנוי איש את עמיתו אע"פ שהוא לאו שאין בו מעשה שאין לקון עליו מ"מ תקנו ר"ל להכתי' מכת מדרת אי' ע' פרה עצמו בממון לפי ראות עיניה והכל לפי הענין ולפי המביש והכתביש וכבר הסכימו האחרונים הגדולים שבדורנו למגדר מלתא י' פרוין ממלקות היא בעד ל"ט והובים ולא מדינ' אלא לפי צורך שעה ולפי ראות הדינים אם הוציא שם רע על חבירו מחויב שיתן סך ממון כמנן המכות והמביש יתר על כל הענישין והפיוסי' שצריך לעשות למתביש והמביש ת"ח דינו מבואר בלבוש עטרת זהב סימן רמ"א סעיף ז' :

ב ביד מכין ועונשין לצורך עשה וכו' סעיף אחר

א אע"פ שאמרנו שאין דין כיון הה דייני נפשות ולא דיני מכות ולא דיני קנסות אם היא חב"ד שצריך שעה היא שהעם פרוצים בעבירות קבלו רבתינו ז"ל דמוס' תוקן וישיב העולם או לעשות חזק לקיים התורה ודין בן מיתה כן ממון בין כל מיני עיבשין ולמטרו' מקראי דעורא דבת כ' הן למת הן לשרישי הן לענש נכסין ולמטרוין וגמר ואם הוא אלא חובטין אותו ע"י ע"א ואומרים לו עשה מה שישאל או מחים לך ובלבד שיהיו כל מעשיהם לשם שמים ולא לכל הדינים ניתן הרשות הזה אלא דוקא לגדול שבדורו או טובי העיר שהמחוס רבים עליהם ואפילו אין כדבר עדות גמורה שהיה מתחייב על פיהם בדין כיון שהיו דיני דיני נפשות אלא שיש רגלים לרבר וקלא דלא פסק ואמירא דמוכח שנראה להם שיש צורך שעה בכך לרונן בכך אפילו על פי עדים קרובים או ערמפי' ע' וכה"ג הרשות ביום כדי לעשות מיו' לתורה שכיון שרואין שצריך העם דבר יש להם לגדור ולחוק הדבר כפי מה שיראה להם הכל הוראת שעה ולא שיקבעו הלכה לדורות וכן יש להם להלקי' אדם ששמיעתו רעה והעם מרגנים אחריו שהוא עובר על העירות דכתיב גבי בני עלי אל בני כי לא טובה השמועה וכיון דכתיב אל בני לאו יש כאן מדברי הקבלה ומלקין אותו עליו כי לא טובה השמועה והוא שיהיה קול שאינו פוסק ולא יהיו לו אויבים שמוציאין עליו רבה רעה וכן מבין את מי ששמעותו רעה ומבין את זולתו בפניו כדי שזוכיחוהו וכן יש להם רשות להפקי' ממון שיש לו בעלי' ולא ביי' כתי' וכל רבישו יחרם והכל כפי מה שרואין לגדור פרצת הדור לקנסם אלא ולגרות' ולהחרמו ולקללו ולהכותו ולתלו' שערו ולאצרו בבית האמור' וכלהביעו

ג וכן שור שהזיק אדם אינו מצוי ואין דין אותו אבל אדם שהזיק שור וכן שור שהזיק שור או שאר ממון של חבירו מצוי הוא ודין איתו בד"א שהזיק בשן ורגל ותולדותיהן בין שור שהזיק לכהמה כנון ענתחכך בה בין שהזיק אוכלין שחיבי עליהם נוק שלם כנון שאכל פירות שרכו לאכול וכי' צא כאלו מצוי הו' ודין אותו אבל אם הזיק בקרן ותולדותיו אין דין אותו שאם תם הוא ק"ל פלגא נוקא קנסא ואין דין דיני קנסות כמו שיתב' בסמוך ואם מוגד אין מיעד בזמן הזה שאינו נעשה מעד אלא בפני מומחין וסמכין דאלהים כתיב בתורה ועוד כיון דמגניחות דתמות לא מיתנין לה להלבי דינא משום שאין דין דיני קנסות היכי יבא לידי מועד , כל קנס אין דין אותו בזמן הזה שאין קנס אלא ע"י מימחין וסמכין בין מה שקנסה התרה כנון המטרה יותר ממה שהזיק או המשלם פחות ממה שהזיק כנון חצי נוק אין גובין אותו ה' מחצי נוק דצדירות דהלכה גמירי לה דממין הוא וגובין אותו לפיכך מי שגנב או גול גובין מ'נו הקרן ולא הכפל והחומש בין קנס שקנסו חכמים כתיב להבירו וסוטר לחבירו ומוציא בהן אין גובין אותו בזמן הזה ,

ד דיני גרמי אינן כקנס' כנון עדים שהעירו שקר והוציא ממון עם פיה' והוימו ואי אפשר להחזיר אע"ג שלא עשאוהו ביד' ממש חייבים לשלם וגובין אותו כיון הוה : וכן דין המסור אף ע"פ שלא עשה מעשה בידים אלא בפיו ומיא קצת לקנסות מ"מ גובין אותו משום תיקון העולם :

ה וכל אלו שאמרנו שאין דין אותו בזמן הזה אם תפש הניוק דבר מה שהוא של מיק' כשיעור מה שראוי לו ליטול אפילו תפש בעדים לא מפיקין מיניה ואם תפש יותר מכדי נוק שמין לו

ולחשיכו בשם על כרחו שלא יעש' ושלא עשה כל אלו הדברים
 צפי מה שירא' לדין שזה צריך לכך והשע' צריכ' לכך ובכל יהיו
 מעשי' לשם שמים ולא להוסיף כבודו אלא להוסיף כבוד המקום וגם
 לא יחא כבוד הכריות קל בעיניו שהרי הוא דורה לא תעשה אפי'
 של תורה בשבן ואל תעשה כדילפינן מולארותו לענין טומאה כגון
 אם היה לבוש כלא' דרבייהם בשוק אין כופין אותו להוציאו בשוק
 אע"פ שעובר בלאו דלא תסור בגון שהלך ונפסק ציצית שליתו
 בשב' דשוב אינו נקד' מלבוש והל' כמשא בכרמית שאסור
 לצאת בו אפי' לא הצריכוהו להניח פליחו שמ'וליכנס לביתו ערום
 משום כבודו וע"ל בלבוש חכ"י סי' י"ג סעיף ג' ובע"ז סי' ש"ג
 זעין בנמ' פ' מי שמתו בכרכו' וכ"ש כיון שהם בני אסרהם יצחק
 ועקב המחזיק' בתורת אמת שיהי' זהיר הדין שלא להרו' כבוד'
 ואם לא להוסיף כבוד המקום בלבד וכדי שלא יטעו לומר שרדין
 דינין הללו כגון הזה אין דנין המתחיי' ממש כפי מה שחיובין
 התורה אלא עונש אח' כגון הורג גפש במויד שנתחייב מיתה מן
 התורה עכשיו אין ממתין אותו אלא מכהין את עינו וכה"ג כיוצא
 בו לקטוע לו אבר אפי' בלא התרא' ולא לחייבו לגמרי כדון תורה
 ומעש' באלמנה שנתעבר' מע"א והיה הענין מפורס' והסכים הרא"ש
 לחתוך חוטמה כדי לשחת תואר פניה ושחתגנה על מנאפיה ורבר
 זה יעשו לה פתאו' כדי שלא תצא לתרכו' רעה להציל עצמ' וגם
 טוב לקונס' עוד כמנונ' לפי עושר' לאדוני העיר ולעניי העיר
 וכה"ג רשאין ב"ד שבכל עיר ועיר לדרות ולייסר בכל מיני רדיין
 ונדויין המסרב על תקנת' ואם הוא אלם ופרץ חובטין אותו ע"י
 ע"א שמשמים לו עשה מה שישאל אומרים לך ואם הוא עני
 ואינם יכולין לעונשו בממון רשאין לעונשו במלקות ובכל מיני הרדפו'
 עד שיהא ציית לדינא ולתקנתם לפי צורך שעה למיגדר מלתא .
 ומעשה כא' שהיה חיי' להביאו מנה והקנה נכסיו לקמן כדי
 להכריח' מבעל חובו ואסרו שאין הקצאתו הקבאה ורשאין לעבור
 לעשות כן לגדור גדר בפני בעלי פריצ' כדי שלא ירגילו לעשות
 כן והפקד' ב"ד הפקר וכן צבור שתקנו שכל מי שלא יביא נכוחתו
 תוך ימי ההכרזה שיאב' וכותו שור' הדין שכל מי שלא היה בעי'
 ולא שמע ההכרזה אינו דין שיפסיד ואם הסכימו הקהל בפ' שכל
 מי שלא יבא תוך הזמן בין שמע בין לא שמע בין יורש בין אח'
 ותקנו כן לפי שראו שיש בזה תיקון המדינה להרחיק תרעומת
 מבעלי ערמות על מה שתקנו והסכימו והנהיגו בהסכמת כלם אז
 רובם כנסו שעשו עב' בין כדון בין שלא כדון רשא' הם והפקד'
 הפקר וע"ל בלבוש עמרת זהב סי' של"ד .

ד כיצד אדם עושה דין לעצמו ובו סעיף אה"ר

א אחז"ל יכול אדם לעשות דין לעצמו כיצד כגון אם רואה את
 שלו כיד אחר שגולו יכול לקחתו מידו ואם הא' עומד כנגדו
 למחות בו יכול להכותו עד שיניחו ליקח את שלו מידו לא מבעיא
 אם הוא דבר שאם לא יקחנו עתה מידו ע"י שילך לב"ד יהיה לו
 הפסד כגון שהאחר יוציא אותו ושוב לא יוכל הוא להוציא מידו
 דפשיטא שעושה דין לעצמו ופסור על מה שמכרה ואפי' חבל בו
 ולקחו ממנו ע"י ע"א פסור אם לא היה יכול להוציאו באופן אחד
 אלא אפי' אם הוא דבר שלא יפסיד אם ימתין עד שיעמדנו כדון
 אלא שאינו רוצה לטרוח להעמידו כדון אפי' כיון שכבודו לו
 שהדין עמו ושיכול להוציא מידו בדיינים יש לו רשות להציל את
 שלו אפילו על ידי הכאה אם אינו יכול להוציאו בענין אחר ואם
 בעל דינו יתרעם עליו ואח"כ בב"ד אמצא שעשה זה כהלכה אין
 סותרין את דינו ופוסרין אותו אבל אם אינו יכול לכרר שכדון עשה
 מוציאין אותו ממנו ומחייבין אותו על ההכאה דלאו כל כמיני'
 לומר שלי הוא ולהציל את שלי אני רוצה בר"א שיש עדים שלקח
 מידו בכח דליכא מנו אבל אם אין עדים כדבר נאמן כמנו דלהל'ם
 כמו שיתבאר בע"ה ורוקא שרוצה להציל את שלו שגולו כבר
 כדפירש' וכ"ש שכא לגולו עכשיו והוא עמד עליו והפכו להציל
 את שלו וה"ה נמי אם יש לו פקדון או משכון של חבירו והכריז
 חייב לו מסון שהלוהו יכול הוא לעכבו עד שישלם לו אבל אם
 היה חבירו חייב לו ממון ואין לו משכון או פקדון למנו אין לו
 רשות למשכנו ביטול חובו דלא ראה להוציא התורה לעכוס עומד
 אפי' בשוק אלא לשלח ב"ד כמו שיתבאר בע"ה סי' צ"ז סעיף ו'
 ואפילו אם היה לו פקדון או משכון בידו ועכסם או שתפש דבר
 משלו ועכבו אין העכבה מעלי' לו . שיהא נחלם לו לחליטין עד
 שישמוהו לו ב"ד ויחלימוהו לו בר"א ביחיד שיש לו דין עם יחיד
 חבירו אבל יחיד המדיין עם הרבים כגון בעסקי הים כי בענין כיוצא
 בו שיש ליחיד תביעה על הקהל ורוצה להחייק כמה שבידו של הקהל
 הקהל עושין דינא לעצמ' ונזכין ממנו את חובו אם יודעין שהדין
 עמקם ואפילו אינם יכולין לכרר חבירם בפני הדיינים כי אינם
 יכולים להעיד שכולם נוגעין ברבר תקנת חכמים היא שהקהל יתראו
 מחזקים לגבי החיד וצריך לתת להם משכון קודם שירדו לדון אם
 יש לו תביעה אחרת על הקהל אלת מסים ובענין מחס' יכולין
 לכופ' אתו אפי' ע"י גוים להפסיד אפי' אם אינם יכולין להוציאה ממנו
 בענין אחר ואח"כ יתבע היחיד מהם את תביעתו שאם לא כן יבאו
 הקהל ליהי הפסד שמתוך שהם רבים יתעצלו לתובעו שכל אחד
 ישאט את עצמו וע"ד שאחז"ל קרי' רבי שיתפ' לא חסיא ולא
 קריא כולו ולכך חשו חכמים להפסד רבים ואמרו שלעולם יהיו
 הרביעהם המחזקים והתופסין נתבעין ולא תיבעין כיוואי היחיד
 לא יתעצל כתביעתו ויוציא לאור משפטו וכל זה כשאין אותו היחיד
 ת"ח אבל אם הוא ת"ח שתורתו אומנתו ויש לו דין כזה אפי' מחמת
 מסים א"צ לתת להם משכון וגם אינם נקראים מייחזקין כנגדו כדי
 שלא יבא ליהי ביטול תורתו ע"י שיצטרך הוא להעמידם כדון .

ה באיזה יום דנין ובאיזה זמן כיום ובו ה' סעיפים :

א דבר תורה כל הימים ראויין לדון בהם ובמקום הצריך מציה
 היא על הדיינים לדון בכל יום שזרי לא חילקה התורה בזמני
 יומי דדינא אבל מ"ס אדמו חכמים לדון בשבת ויום טוב משום גזירה
 ששא יכתבו מענות ותישכית ופסק דינין וכה"ג ואם עבר ודן בהם
 בין שוגג בין מיד דיניהם דין .

א מן התורה אין נקרא ב"ד אלא ג' מומחין דג' כתיב אלקח
 גפ' משפט' ואין אלהים אלא דיון מומחה כמו שכתבנו אבל
 משום תקן העולם אחז"ל שכל ג' יקראו בית' דין וכשרי' לדיני'
 מסונו ואפי' ג' הדייט' ואלו הג' דינין לאדם בעל כרחו , בר"א
 כשהתבע מסרב ליהי לדון או שאינו רוצה לדון עם התובע בעירו
 ורוח' אותו אבל אם רוצה לדון עמו בעירו אלא שאין חפץ באלו
 דג' שכבודו התיבע או זה בודד לו אח' וזה בודד לו אחר כ' כמו
 שיתבאר בע"ה סי' ג' ורוקא בדיינים שאינם קבועים אבל אם
 ישנן דיינים קבועין בעיר לא יוכל לומר לא אדון בפניהם אלא
 כפני זה בודד לו אחר כו' דאל"כ כל א' ידחה חבירו ומשיכנו
 כדי לישמש מדינו .

ב וכיז דמקראי ילפינן שצריכין להיות ג' מדכתיב ג' פעמים

אלהים בפירש' לפיכך פחות מג' אין דיניהם דין אם לא קבלום
 עליהם הם סבוכין כא' ואפי' אם לא מעו וההודאה שמורים
 בפניהם היו כמי שמודה חוץ לב"ד מפני שאר עדים דעלמא שאינה
 הודאה אלא א"כ שיאמר אתם עדים כמו שיתבאר בע"ה סימן ל"ב
 וסימן פ"א ויכולין להחליף מעניתיהן שמענו בפניהם וכן הוסיף
 בפניהם ואח"כ באו עדים לא הוחזק כפרן משא"כ כשהם ג' שאע"פ
 שאינם סמוכים ההודאה בפניהם הוי הודאה בב"ד וכן הוסיף בפניהם
 ואח"כ באו עדים הוחזק כפרן ואינו יכול לחזור ולטעון כמו שיתבאר
 בע"ה סי' פ' .

ג וכמו שתקנו חז"ל שנ' הדיינות יכולין לדון האדם בעל כרחו

כן תקנו שחיד מומחה לרבים יכול ג"כ לכופ' את האדם לדון
 בפניו ביגל כרחו מיהו אע"ג שמותר לו לחיד מימחה לדון יחיד ט"ס
 אפי' קבלוהו עליהם מצות חז"ל הוא שיש' עמו אחרים שאין דן
 יחיד אלא אח' כ"ה .

ד וכן אפילו הם שלשה שהוא ב"ד שלם כ"ז שהם רבים הרי זה

משיב' ומשכב שיתך הדין בי"א סב' וטוב שיהיו כל היושבים
 בב"ד ת"ח וראוי' ואסור לאדם חכם שישב כדון עד שידע מי
 שישב עמו שמה יבכ עם אנשים שאינם הנונים ונסצא הוא בכלל
 קשר בודים ולא בכלל ב"ד דכתיב לא יסיר שבת מיהוד' ומחייק
 מבין רגליו וגו' ולא יס' משמע לעולם אפי' בזמן הגלות שאין
 מלכי יהודה לישראל מ"ס יהיה לאותו שבט שיררה וממשלה על
 ישראל לפיכך אמרו לא יסור שבט מיהודה אלו ראשי גליו' שבככל
 שרדין את ישראל בשבט ומחזק מדין רגליו אלו בני בניו של

ז מי ראוי לרונן והפטלים מחמת שנאה וקורבהו י"ב סעיפים :

א בל ישראל כשרים לרונן ואפילו ממזר ואפילו כל שלשתן שיושבין ברין הם ממונים כשרים .

ב אבל גר פסול לרונן ענאמר שום תשים עליך סלך מקרב אחיך תשים ריכה הכתוב משימות הרבה לומר לך בל משימות שאתה משים עליך אפי' דין בעלמא לא יהא אלא מקרב אחיך וממזר מקרב אחיך מקרי ולא גר ואפי' בדיני ממונות משמע פסול ב"ד שהוא עצמו גר שנתגיר או שהוא מזרע גרים משני צדדין כאביו ואמו אבל אם הוא מזרע ישראל כשר דהא כגון זה כשר ישראל הוא לא מבעיא אם אביו מישראל כשר דהא כגון זה כשר הוא אפי' לכהונה אלא אפילו אינו מזרע ישראל אלא מצד אמו כשר לרונן דמקרב אחיך קרינן ביה כיון שאמו מישראל ואפילו שלשתם גרים שאמותיהם מישראל כשרים גר משני צדדין דאמרין דפסול לא אמרן גמי אלא לרונן את ישראל אבל לרונן את גר חכיהו כשר דדרשינן עליך דהיינו על ישראל הוא שצריך להיות מקרב ישראל אבל על הגר יכול להיות דין אפילו גר גמור שאינו ב"ד מישראל לא מאביו ולא מאמו .

ג קטן פסול לרונן כיון שאינו בן מצות ואם הגיע לי"ג שנה אפי' לא הביא שתי שערות אם הוא מפולפל ובקי בחדרי תורה ראוי לרונן כיון להושיב אותו עם אחרים כיון ביחוד מומחה וי"א אפילו הביא שתי שערות אינו ראוי לרונן עד שיהיה בן י"ח שנה שאז הוא יודע כשיב משא ומתן שבין הבריות שכן מציונו ביאשיהו מלך יהודה שכל דין שרן ממן עמונה שנעשה מלך עד שהגיע לבן י"ח החזיר שקדם לכן לא החשיב דיניו להתחיל דין , כוונתו בשתי עניניו פסול לרונן דכתיב ועל פיהם יהיה כל ריב וכל גנע הקישה התורה ריבות לנגעים מה גנעים שלא בסומא דכתיב לכל מראה עיני הכהן אה ריבות שלא בסומא מיהו אע"ג דלנגעים אפילו סומא באחד מעיניו פסול לכלל מראה עיני משמע עת האיכא בולה מראה מ"ס לרונן סומא באחד מעיניו כשר דלא נגע ראית סומא בא' מעיניו ביום מראית כל האנשים בלילה דאמרין לעיל דהתורה התורה גמר דין כלילה הלכך סומא באחד מעיניו שאי אפשר לו לראות בעיניו אחר כשר אפי' ביום ואפי' לתחלת דין ואפי' לכתחלה דאל"כ אלא לגמר דין כיצד יבא לגמר דין ב"ב תחלת דין .

ד י"א דשתוי יין ומתיר לרונן דיני ממונות שלא אסרה התורה שתי יין אלא להוראת אסור והיתר שכן כתיב ולהבדיל בין הקדש ובין החול וגו' ולהורות את בני ישראל את הקדש וגו' ואילו משפטים לא כתיב וכ"כ במונה דיינות שלנו אינם חוקים כל כך דאם שתה מהם ולא הגיע לשכרות הרבה שמתיר לרונן .

ה אשה פסולה לרונן אע"ג דהוקשה אשה לאיש לכל התורה לרונן פסולה משום דהקפידה התורה גבי עסקי דינים על אנשים דוקא דכתי' ועמדו שני האנשים וגו' א"נ מרכתיב וישארו שני אנשים במנהג ואנשים דהכא מותר הוא למעוטי נשים והתם גבי ע' וקנים שבירד משה להיות דיינים על ישראל כתוב וכל' הרי דכורה דכתיב והיא שופטה את ישראל ע"פ הדבור ולכבוד העכניה ששרתה עליה שאני א"נ היא לא דנה בעצמה אלא היתה מלמדת שופטי ישראל , דבר תורה אין עד נעשה דין אפי' ראה העדות בעינה שהיה ראוי להיות דין שנאמר ועמדו שני האנשים אלו העדים אשר להם הדיב אלו בעלוי רינין לפני ה' אלו הדיינים ש"מ דעדים לרוד דיינין חרדי וצריכין העדים לעמוד לפני הדיינים כענין שיעידו , ועוד שכל עדות שאי אתה יכול להיוסר אינו עדות גמור ומאוי' ואם נעשה עד לדין עדות שאי אתה יכול להיוסר היא שלא יקבל הזמה על עצמו לפיכך אין מכניסין העד במנין הדיינים כב"ד א בעד שמעיד בהגר' כגון שהעיד אחר או שנים מן הדיינים בפני חבירו על מעשה שראה אע"פ שראה אותו המעשה ביום כוונתו שהיה ראוי להיות דין שוב אינו יכול להצטרף עמהם לרונן על אותו מעש' שאז אם היו סומין את העד הוא לא יכנס עמהם כמניין לקבל הזמה אבל אם אין שום אחד מעיד בפניהם כגון ששלשה הדיינים ראו בעצמן המעשה אפי' אק כוונתו ראיתן בתורת עדות אם ראוהו ביום שהוא זמן שה' ראויים לרונן נעשים דיינים ודין הן עצמן על אותו מעשה שראו אפילו ביום אח' ואימתן שירצו שכיון שראוהו בעת שהיו ראויין להיות דיינים חשבינן אותה ראיה כאלו באותו פעם ישבו בדיון משעוהו מפי עדים בתורת עדות שאין שמיעת העדות גדולה מראיתן עינים ועדות שנתקבל כב"ד יכולין לרונן עליו אימתו שירצו ה"ג יכולין לרונן . על ראיתן שהוא קבלת עדותן בכל עת שירצו והמעש' שהיא עדותן שאי אתה יכול להיוסר אין לפסולו וכיון שכל הדיינים יודעין בכבוד שזה העדות א"א להיות מזום שכלם יודעים שכולם ראו לא שייך לחוש לזה משא"כ כשארר אז שנים מהם הם עדים והשלישי אינו יודע בכבוד כמותו ג"ל אבל אם ראוהו בלילה כוונתו שלא היה ראוי לרונן באותו פעם אע"ג שאין שייך כאן מעש' העדות עמי אתה יכול להיוסר אפי' אין דין על מעשה

ב אין קובעין זמלרון בע"ש ועי"ש מפני שהעם סרודין להוכיח צרכי שבת וי"ט ואפילו אם הוסינו לבעל דין לכא לב"ד אין צריך לכא כב"ד לשלוח אחריו אבל אם באו סאליון מותר לדיינים לקבל פטנותיהם ואם הוסינו לבעל דין בע"ש וי"ט לכא לרונן אחר השבת וי"ט ולא באו קונסין אותו דאמרין אנכ טרדת הומנת צרכי שבת וי"ט שכן ולא זכר שהוסינוהו וכן אין קובעין זמן לכא לרונן בניסן ותשרי מפני טרדת הסועדות טיה' אינו דומה טרדות דמועות' שיש להם זמן להכין כל ימות החודש כמו טרדת הכנת ע"ש לפיכך אם הוסינוהו לרונן בניסן ותשרי לבא אחריהם ולא בא קונסין אותו אבד בסוף מזמין ודין אע"פ שיש בו ג' טוער העצרת כיון שאינו אלא יום אחד לבני א"י ושני ימים אפילו לבני הגולה אין סדרתו כל כך טרדה וגם בניסן ותשרי לא אמרן שאין קובעי' אלא דהוסינו אבד מעיר לעיר אבל מי שהוא בעיר קובעין לו זמן ודין אותו וגם מעיר לעיר אם נראה לדיינים שיש בו חשש דחיה ורמאות קובעין ודין ובזמן הזה נוהגין שרדין אפי' בע"ש ועי"ש אם רואין שיש בו קצת צורך משום כיוסל מזמדים וכח"ג , וכתב מורי הרמ"א ז"ל דהוקא לענין ממון יש להקל דהפקד כ"ד הפקר אבל כדבר אסור כגון לסרר גט או הוצאה בע"ש משום כיוסל מזמדים אין להקל דהוקא באקראי בעלמא אבל לקבוע זמן ב"ד ביום זה אין להקל .

ג דבר תורה אין דין אפילו דיני ממונות אלא ביום ולא בלילה דהוקא תחלת דין אבל גמר דין דגן אפילו בלילה וילפינן לה מקראי דרמינן אהרר דכתיב ושפטו את העם בכל עת אפילו בלילה שמשע וכתיב והיה ביום הנחילו את בניו שבונוחלו לומר כל דיני נהלות ובנחלות משפט כתיב ויהיו דיני ממונות וש"מ דיני ממונות ליה ביום הא כיצד דין להתחיל דין ולילה לגמר דין ואיכא לכא למימר דתחילת דין עיקר ועוד רביום הנחילו את בניו על כרחיך ד"ל ע"י עדים שיקבלו העדות שכן צוה וקבית עדות הוא בתחלת דין ואם בן ושפטו את העם בכל עת אפילו בלילה לומר לגמר דין וכיון שאין תחילת דין בלילה אין טקלין ג"כ עדות בלילה דקבלת עדות תחלת דין הוא ואם קבלוהו בלילה י"א שאין דין עליו והיו כאלו לא קבלוהו בב"ד וי"א דאפי' אם עברו ודגו בלילה אפי' תחלת דין וגמרוהו דיניהם דין דהא בכל עת חת"כ מ"ס לקמן סימן כ"ח סעיף ב' כתיב באיזה דין אמרו שהוא דין אבל קבלת עדות אפי' אם קבלוהו בלילה אינו עדות ע"ש , הדיינים אינן צריכין לישב כיון כל היום כולו שהבוקר עד הערב אלא מקצת היום שכן אמרו רז"ל גבי ויעמוד העם על משה מהבוקר עד הערב וכי תעלה על העתך שמשעה וישב ודן כל היום כולו תורתו אימת נעשית אלא לומר לך כל דיון שרן דין אמת לאמתו אפי' שעה אהת מעלה עליו דתב נבאלו נעשה שותף להקב"ה כמעש' צוראשית כתיב הכא ויעמוד העם על משה מן הבוקר עד הערב וכתיב התם והיו ערב ויהי בוקר יום אחד ופרושנו ע"ל ס"ח סוף סעיף ב' ואותו מקצת צריך להיות בבוקר קודם שאכלו ושתו שערדין אינו עת שברות שכן אמר שלמה ע"ה איך איך שאלך נער ושריך בבוקר יאכלו אשרך איך שאלך בן חורין ושריך בעת יאכלו בגמרה ולא כשתי בגמרה של תורה ולא כשתייה של י"י ואין מלך אלא דיינין שנאמר מלך במשפט יעמיד איך עד כן אמרו חז"ל שזמן ישיבת הדיינים מהבוקר עד המעור' שהיא תחית שעה שישל של היום ומכאן ואילך אין צריכין לישב אבל אם ירצו לישב וזנו כל היום דהא ככל עת כתיב מ"ס אמרו חז"ל שלא ישבו לדין סוף למנחה גדולה דהיינו מתחלת שעה שבעית ולעולה אפי' לגמר דין לא ישבו ממזר למנחה גדולה רק שיתפלו קודם לכן דמשך הדין ויעבור זמן תפית הנמחה וזהו התחילת סוף למנחה גדולה אפילו תחלת דין אין ספקיקין ואפי' לכשרהניע זמן סתמ' קטנה ובלבד שהיה להם שהות להתפולל אחר שיגמרו הדין אבל אם התחילו סוף למנחה קטנה אפי' גמר דין ספקיקין מיד ומתפללין ומאמתי הוי התחלת הדין שאמרנו שאין צריכין לה סיק כשהתחילו סוף למנחה גדולה משיתחילו בעלי הדיינים לפענ' או משתעטטפו הדיינים ויתיישבו לתת דעתם על דיניהם עיין בלבוש התחלת סי' ל"ב ,

ו על כמה דינין ובו סעיף א'

א אין הדיינים צריכין לישב כיון על תביעה פחות משהו פרוטה דק"ל לגבי גול דפחות משהו פרוטה אינו נקרא גול וילפינן לה מקראי דכתיב גבי גול הקדש ואת אשר דתם מן הקדש ישלם ואמרין ואת רבוי הוא רכל אתין וגמין רבויין הן ואתא לריבות פחות משהו פרוט' כהישבון ומדאיצטרכא התורה לריבות גבי הקדש פחות משהו פרוטה להשבון ש"מ גבי הדייט אינו צריך השבון ומעמא דסתם גבי אדם מוחלין זה לזה על פחות משהו פרוטה ואין תביעתו תביעה ואף כי זה התובע אינו רוצה למחול בטלה דעתו אצל כל אדם ואין משגיחין זה ובצערקתו ואפי' החקקו כבר לישב על שזה פרוטה אין גומרין אותו על פחות משהו פרוטה וי"א שאם התחילו בפרוטה צריכין לגמרו בפחות משהו פרוטה וה"ל כגון אם חוזה הנתבע ותבע מן התובע פחות משהו פרוטה נוקקים לו דאי לתובע אתר ה"ל תחלת דין לגבי דידיה ואע"פ שישבו כבר בדינים אחרים אין נוקקים מה כלל שתובע פחות משהו אבד לנתבע שאינו אלא משיב על טענת התובע ומשיב זה בכללן לומר אדרבה הוא חייב לי וכה"ג נוקקין לו .

וע"ל סי' ל"ג סעיף ו' כל הפסולין להעיד מחמת עברה משום שנא' אל תשת ירךע רשע וגו' פסולים ג"כ לרוב דחד טעמא הוא , ודין שירדע בחבירו שהוא גזול או רשע אין לו להצטרף לישב עמו בדין שנא' אל תשת וגו' וכתיב מדבר שקר תרחק , וכן היו נקיי הרעת שבירושלים עושין לא היו יושבין בדין אלא א"כ היו יודעים מי ישב עממן כדי שלא יצטרפו לדין שאינו הגון יא צריך הדין שיהיו בו שבעה דברים הללו , חכמה , ענה , יראה , שנאת ממון , אהבת האמת , אהבת הכריות להם , בעלי שם טוב , שכל אלו הדברים הם מצורשי בתורה אמר הכתוב חכמים ונכונים הרי חכמה , וידועים לשכונתם אלו שהכריות נוחים מהם כי ידועים מלשין ולעמי מודע וכמה יהיו אהובים לבריות בזמן שיהיו בעלי עין טובה ונפש שפלה וחברתן טובה ומשאן ומתן נכחת עם הכריות ולהלן הוא אומר אנשי חיל שיהיו גבורי' במצות ומדקדקים על עצמן וכיבושם את יצרם שלא יהא להם שום גנאי ולא שם רע ויהיו פרוץ נאה ובכלל אנשי חיל שיהיה להם לב אמין להציל עשוק מיד גזולו כענין שנאמר ויקם משה וישיען וכל זה וכיוצא בו הוא בכלל בעלי שם טוב , ומה שמה ע"ה היה עניו אף בלדין צריך להיות עניו , יראי אלקים כמשמעו , שונאי בצע כמשמעו שאף ממון שלהם אינם נכחלין עליו ולא רודפין לקבל ממון שכל מי שהוא נבדל להון חסר יבואנו , אנשי אמת שיהיו רודפין הצדק מחמת עצמן ברעתן , אוהבים את האמת ושונאי' את החמס וכוונתן מכל מיני עול , וע"ל סימן ח' סעיף א' ,

יב כל דבר שיש לדין צד הנאה בו אינו יכול לרוב עליו ודראי לבנוטת אחר הנאתו ולא ימצא זכות למתנגדו לפיכך בני העיר שננגב להם ס"ת אין דנין אותם בדיני איתה העיר אא"כ יש להם ס"ת אחרת לקרות בז' שכיני שיש להם ס"ת אחרת יכולין לסלק עצמן מווי שננגבה עליהם אפילו יזכו בה שהם לא יקראו להם עולמית רק באחרת ואז יכולין לרוב על אותה שננגבה שאין להם שום הנאה בה ואפילו אם יקראו בה הקהל בעיר/ בבית הכנס' והם ישמעו הקריאה אין זה הנאה להם כיון שיש ס"ת אחרת כב"ה שיכולין הקהל לקרות בה ויא' אפי' הם עצמן יכולין לקרות בהו אם קורין אית' לס"ת דלא מיקרי הנאה כיון שיש ס"ת אחרת כב"ה שיכולין הם לקרות בה וע"ל סי' ד' א"כ , מחזיק בשלח' דעבדי דינא לנפשיהו וע"ל סימן ל"ו סעיף י"ט ובי' וה"ה בדין ב"ה שיש מחלוקת עליה יכולין לרוב דיניו אותה העיר אפי' שכולם נכנסים לתיבה אם יש ב"ה אחרת פאיתה העיר כמ"ש בדין ס"ת והאומר תנו מנה לעניי עירי אין דנין בדיניו איתו העיר לפי שישטל עליהם לפרנסם ואפי' בעניי שיש להם קצבה אין מועיל להם לבני העיר סילוק לומר אנו נתן להם קצבתן בין יזכו בין יתחייבו ודוגו אותה בדינים שבעירנו או הדיינים יאמרו אנו נתן להם לעניים קצבתן המגיע עלינו בין יזכו בין יתחייבו ואין לנו הנאה בכותן אפי' לא ידוגו הדיינין שבערים מפני שיש להם הנאה לדיינין ולבני העיר שיהיה להם לעניי עירם פרינסה בריוח כיון שמושלטין עליהם , וכן כל ענייני המס אין דנין בדיניו אותה העיר לפי שיש להם חלק בו ונהנין ממנו , כד"א במס' כללי כגון להעיד או לרוב על אדם אחר אם הוא מצורע המס במקום ההוא לא לא שהוא דבר שאין לו קצבה שמי יודע כמה שנים יהיה אותו הפורע המס שמעדין עליו אי שרנין עליו ואין יכולין העדים או הדיינין לסלק עצמן לומר אנו נתן חלקנו ולא נהנה מן המס שלו כיון שאין לו קצבה אבל מס פריט כגון שיעדים שלא יגהוג אלא לזמן קצוב יכולין העדים והדיינים לסלק עצמן ולומר שיתנו להם לקבל בלי ערמה ומרמה כפי החלק המגיע להם באותו הדך בין יזכו בין לא יזכו ווא דנין בדיני אותה העיר אר שנסתלקו העדים והדיינין ואם עשו תקנה או שיש מנהג בעיר שדייני העיר ידוגו אף על ענייני המסים דינהם דין כמי שקהל עליו פסול או קרוב לרוב שדינו דין וע"ל סיף סימן ל"ו סעיף כ"ב ,

ח שלא למנות דין שאינו הגון וגורל שבר הדין ועונשו ובו ה' סעיפים .

א אין למנות דין שאינו הגון לדין אפי' שהוא בעל מרות טובות וכולו מחמדים אלא שאינו נכנס בתורה ובקי בדיניו אין למנותו דכל שממנה דין אפי' דין כזה עובר בלא תעשה דלא תכירו פנים במשפט רהאי לא תכירו ע"כ לא מיירי בדין עצמו להחזירו שלא יכיר פני אחד מן הבעלי דינין להצדיקו שלא בדין ולעשות עול דהא בפרשת מינוי הדיינים כתיב שופטים ושוטרים נתן לך וגומר ועיר שכבר נאמרו כמה לאוין ואזהרות על זה לא תעשה עול לא תטה משפט , ודל לא תהדר ולא תהדר פני גזול וכמה לאוין אלא ע"כ אינו מדבר אלא בסנהדרין או מלך או ארש גולה או בכל מי שיש בזה בידו למנות דיינין שלא יכיר פני אדם ויאמר איש פלוני נאה הוא אישכנו הדין או איש פלוני גבור הוא אישכנו דין או איש פלוני קרובי אושכנו דין או איש פלוני יודע בכל

מעשה זה ע"פ עצמן מפני שאי אפשר לקיים כאן ועמדו שני האנשים לפני ה' שששבו לאחר לדין זה על כרחך יצטרפו לחזור להגיד עדותן בעת הדין שאין שייך כאן שלא תהא שמיעה גדולה מראי' שאין ראיות בלילה חשובה כקבלת עדות בפני דיינים ע"ל שמיעה ראש' ברעובד אינו עדות בלילה שערות תחלת דין הוא כמ"ש למעלה ויתבאר עוד לקמן סי' כ"ח סעיף כ"ה ע"ש לפיכך צריכין דיינים אחרים שיעירו הם בפניהם על זה המעשה וידוגו הדיינין עליו ואם היו שם גם כן אחרים שראו המעשה בלילה אפי' שם הם ראוהו יכולין הם לרוב על פי עדות ראית האחר' שיעירו בפניהם כד"א שלא הוזמנו הם בשעת מעשה להעיר אבל אם הוזמנו הם ג"כ להעיר אף בעדות האחרים לא ידוגו שבין שהם העדים שהוזמנו היו להו עדים ואין עד נעשה דין משום ועמדו וגו' , ויא' שאפי' הוזמנו להעיר יכולין לרוב בעדות האחרים דהא מ"מ עדות שאתה יכול להוימ' היא וגם ועמדו שני האנשים לפני ה' יש כאן , כד"א שאין עד נעש' דין בדיני דאורייתא אבל מדבר שהו דרבנן עד נעש' דין ,

ן מי שזכורו אותו לרוב לפני דין שהוא קטן ממנו הרעת נותן שאין הדין יכול לנפוי לולך לפניו שיש בזה חילול כבודו אלא שמכנפין מאן דאיכא התם מחכמי ומעין בדיני' , ו אסור לאר' לרוב לכתחלה למו שהו' אוהבו אפי' אינו שושביני ורעו אשר כנפשי לא ידוגו שמתוך אהבתו אינו רואה לו חסד וכן לא ידון למו שהו' שונא אפי' שאינו אויב לו ולא מבקש רעתו שמתוך אהבתו אינו רואה לו זכות ולא משום חשד רשע ופשע אסרו לרוב אוהב ושונא אלא דקי' להו לחכמים שענין הזכות והחובה מבצבצ' האדם בלא כיון רשע אלא מתוך אהבה מועטת הלב נוטה לזכות ומתוך שנאה מועטת הלב נוטה לחובה אבל מ"מ אם דנו דיניהם דין ואפי' לבתחלה אין אחד מבעלי הדיינין יכול לפסלו אלא שאמרו חכמים משום מדת חסידות לא ידוגו לפי שצריך שיהיו השני בעלי דינין שוין בעניי הדיינים ובלבד ואם לא היה הדיין מזכיר את שום אחד מהם ואת מעשיו אין לך דין צדק כמוהו אבל אם הוא שונא גמור פסול הוא מן התורה ויכול הבעל דין לפסלו ואפי' ברעובד אין דינו דין שנא' והוא לא אויב לו וגו' ואמרו חז"ל רהאי והיא לא אויב לו על כרחך לאו ארוצח קאי רהאי כבר כתיב והוא לא שונא לו וקראי אחרוני טובא גבו רוצח כתיבו אלא אריון קאי והכי קאמר והוא לא אויב לו פי' הדיין אז ידוגנו הא אויב לו פסול הוא מן התורה ויכול הבעל דין לפסלו ולא ידוגנו וכיון שהתורה פסלה שונא גמור סבר' הוא דה"ה אוהב גמור שהיא שישכנו ורעו גם כן הוא פסול מן התורה ואין דיניו דין ואיזהו אינה , ואם הבעל דין אומר שהדין שונאי שלושה שנים מחמת איבה , ואם הבעל דין אומר שהדין שונאי ואין הדיין מודה לו אין הבעל דין יכול לפסלו מלדוגו אלא אם כן יביא עדים שלא דברעמו ג' ימים מחמת איבה ,

ח ב' ת"ח השונאים זה את זה אסורין לישב יחד בדין שמתוך ששונאים זה את זה רעת כל אמהם לסתור דברי חבירו ומתוך כך כל אח' משה את חבירו מדרך האמת יוצא מביניהם משפט מוקבל אסמכיה ג"כ אקרא דכתיב והוא לא אויב לו ולא מבקש רעתו למה לו אלא לשני דיניו שלא מבקש רעה זה לזה ידוגו אבל כשמבקשי' רעה זה לזה הדיינין שונאי' לא ידוגו , מ כל הפסולים להעיד מחמת קרבתו כמו שיתבאר לקמן בהלכות עדות סי' ל"ב סעיף ב' בס' דפסולין גם כן לרוב דכמו דרשנין לא יומתו אבות על בנים בעדות בנים כו' כך דרשנין ליה לא יומתו בדין בנים , וכן לא היו הדיינים קרובים זה לזה כמו בעדים רמ"ש , וכן ב"א שאפי' הדיינים והעדים לא יהיו קרובים זה לזה משום זה רמ"ש כיון שהדין נחתך על פי הדיין והער יחד הרי עקד הדין נחתך על פי קרובי' והתורה פוסלתו , ועוד דהוה ליה עדות שאי אתה יכול להוימה שלא יקבלו הדיינים הומה על קרוביהם ; מחיתנים כגון אבי החתן ואבי הכלה אפי' שמעדין זה לזה ויא' שאין דנין זה לזה ויכול הבעל דין לפסלו לומר אינו מקבל ליכי לא יהפוך בכותו , כד"א בדין קבוע או שהקהל והראשונים נותנים דיינים לשני' בעלי דינין אבל כשנה בידו לו אחר וזה בידו לו א' כמ"ש בע"ה סימן י"ג כל אחד יכול לבידור את איהבו אי מי שירצה ואין חבירו יכול לפסלו אם לא בפסול גמור שהו' פסול מן התורה ישינין שעיקר הדין תלוי בשלישי המכריע אין לפסול אות' המכריח' אפי' דמתקביו דעיתוין לנבי בוריה' , דבלאי הכי כל המתכיר מאחד אפי' אין שאין לעשות כן מדינא כמ"ש בע"ה מ"מ דרבו הוא לת לבו יותר לדברי מי שבידור איתו ולהפך בזכותו יותר ולהכין דבריו להטעמו לדין חבירו והג' יכריע ביניהם לאמתת הדין , אבל פסולים גמורים פשיטא שיכול כל אחד לפסול דין חבירו אפי' כזה בידור כמו שית' לקמן בע"ה , הרב יכול להיות דין לתלמו דו שאינו אוהבו יותר מחמת שהוא תלמידו וכל הפסולין לרוב משום איבה ושנאה אין קרבתו מ"מ יכולים הם להושיב תחתיהם אחרים החכשים לדין שירונא אותו הדין , המנהג את חבירו מפני שולל כבודו ויכול לדוגו שאין זה נקרא שונאי אלא שמענישו על פקודתו

בדין פניכשלו ואשמו ויצא שחרם בהפסדס ע"כ נמנעו עד שידעו שאין שם ראוי כמותן ואם ימנעו עצמן מהדין התקלקל השור' ואעפ"כ לא היו יושבין בדין עד שהיו מכבדי' עליהם העם והזקנים ומפצירים בהם

ד ואסור לדיין להתנהג בשרר' וגמול הרוח על הצבור אלא בענוה ויראה וכל פרנס המטיל אימה יתירה על הצבור שלא לשם שמים אינו רואה בן ת"ח לעולם שנאמר לכן יראוהו אנשי' לא יראה כל חכמי לב ר"ל מי שגורם שייראו ממנו האנשים שלא לשם שמים לא יראה בן שישי לו חכם לב וכן אסור לנהוג בהם קלות ראש אע"פ שהם עמי הארץ ולא יפסיעו על ראשי עם קדוש פירוש כשהצבור יושבין צופפין לא ילך הדיין דרך עליהם על האצטבא' לישב במקומו שר' כמפסיע על ראשו ורדך גאיה ואסמכה אקרא דכתיב לא תעלה במעלו' וכמוך ליה ואלה המשפטי' כלומר אף לשופטים אני מזהיר לא תעלה וגו' כי אע"פ שהם הדייטו' ושפלים נבני אברהם ויצחק ויעקב הם וצריך שיסבול טורח הצבור ומשאן כמו שדרשו ז"ל ויצום אל בני ישראל ע"מ שהיו מקללין אתכם וסוקלין אתכם באכנים וכשם שנצטוו הדיין לנהוג במדה זו כך מצוה בצבור לנהוג כבוד בדיין ויהיה אימתו עליהם דכתיב ואצוה את שופטי' בעת ההיא דמשמע שהזהיר החכמים להרדיך הצבור ע"כ וכתיב ואצוה אתכם בעת ההיא דמשמע שהזהיר הצבור עצמם ומה הוצרך להזהיר אלא ה"פ אזהרה לדיין שיסבול את הצבור ואזהרה לצבור שתהא אימת הדיין עליהם וגם האדם לא יתבו' ולא ינהוג קלות ראש לפניהם ואחול"ל שיהיו שנתמנא' אדם פרנס על הצבור אסור לו לעשות מלאכה בפני ג' כדי שלא יתבוה בפניהם לפיכך דיין שאין לו מי שישמשנו אסור לו לקבל עליו להיות דיין . ומעתה הרי ק"ו אם מלאכה ברכי' אסור לו ק"ו לאכול ולשתות ולהשתכר בפני רבים ובכניסו' ע"ה ובסעודת מריעים אוי להם' לאיתם הדיינים שנהגו בכך ומועלין בתור' משה רבינו ע"ה שבינו דיניה והשפילוה עד הארץ והגיעוה עד עפר וגרמו להם רעה ולכניהם בע"הו ובעה"ב

ה ואף בשליח ב"ד ששילחין להזמין הבעלי דיני' לדין אסור לנהוג בו קלות ראש והמצעריו והמכזה אותו ומביישו יש להם לפית דין רשות להכיתו מכות מרדו' ומתני' לשליח ב"ד להגיד לב"ד שזה ציער - איתו או הקלה את הבית דין ואין בזה משום לישנ' ביש' דכתיב גבי משה העיני האנשים תנקר וגו' ומרובו דעו משה שהם אצרו בן אלא ויאי השליח הגיד לו בן ש"מ שמת' שאם היה בו משום לישנא כושא לא היה משה מקבלו ולא היה כותבו בתורה . והשליח נאמן כשנים להגיד לב"ד שהקלה אותו' כדי שיגדוהו וגם השליח בעצמו אם ירצה יכול לעשות דין במסרב בו להכותו ואם הויקא פטור אפי' היה יכול למופו או להציל בדבר אחר שע"מ כן שלחוהו הבית דין וע"ל סימן י"א כעוף א' .

שלא ליקח שוחד והתרת שכר במלה וכו' ה"ס

א מאד מאד צריך לזהר הדיין שלא ליקח שוחד אפי' לזכות את הזכאי ולחייב את החייב שכן ארו"ל לא תקח שוחד מ"ה ת"ל אם ללמד שלא יזכות את החייב ושלא לחייב את הזכאי פשיטא הרי כבר נאמר לא תטה משפט וכמה לאוין שלא לעשות עול במשפט אפי' בלא שוחד אלא אפי' לזכות את הזכאי ולחייב את החייב לכך נאמ' לא תקח שוחד ואם לקח צריך להחזירו כשיתבענו הנותן שיאמר שלא מחלו לו אלא שירא ממנו שלא יקלקל דיני' לכך נתנו לו אבל אם אינו תיבעו אינו צריך להחזירו שיראי כלב שלם נתנו לו ומחלו לו וכשם שהלוקחו עובר בלאו דלא תקח שוחד כן הנותנו עובר בלאו דלפני עור לא תתן מכשיל שהרי מבשיל את הדיין לקבלו ממנו ואין פ' שוחד שוחד ממון לכך דא"ב הוה ליה למכתב בצע לא תקח הגיד לא אפי' שוחד דבר' שאין לשון שוחד אלא שהיא חד כלומר שעושה הבעל דין עמו דבר שלכו מתקרב' ומתאחדת להטותו אליו להצדיקו לפיכך אפי' לא דבר לו דברים טובים אלא שעושה מעשה לפני הדיין שרוצה להחניף לדיין כגון דמנה גרפא ארישא דדינא יאתא איהו ושקיל ליה או דרשי הוקא קמי דינא ואתא איהו ופסיה וכל כיוצא בזה צריך הדיין להרחיק עצמו מדינו של זה לכן כל דיון שצריך לשאול כלים משכנו ורגיל הוא לשאול מהם תמיד פסיל להם לדין אבל אם אינו רגיל לשאול מהם אלא באקראי בעלמא אי שגם הוא יש לו להשאילם כשר שמה שמשאילים לו אינו אלא פירשון על מה שמשאיל הוא להם ואם הוא באופן שהשכנים מתנהגו בזה במה שהיא שואל מהם שיש להם חשיבו' לשכנים ומתחשבים בעיני הכריות שהחכם יש לו עסק עמהם אפי' אינו חווה ומשאילם כשר להם ואפי' מדות חסידו' ליכא להרחיק מדינא

ב ואם הוא מפורסם באחד שיש לו דין עם חבירו וקדם התיבע קודם שיומן את הנתבע לדין ושלה מנה' לדין אין הנתבע יכול לפוסלו מ"מ אם מריגש הדיין בעצמו ויודע שנתקרב דעתו לזה מחמת המנחה הזאת מדת חסידות הוא לדין שירחיק עצמו מדין זה .

גל לשון אושיבנו דיין נמצא טחייב את הזכאי ומוכה את החייב לא מפני שהוא רשע אלא מפני שאינו יודע לכך נאמר לא תכירו פנים במשפט ואפי' ע"מ שישאל כל דין ודין שיבא לפניו מפי דיין חכם שבע"פ אסו' להושיבו שכיון שאינו בקי בדינים א"א לו להציע ולהטעים דברי מענות הבעלי דינים לפני החכם בשאלותיו על נכון ואפשר לי לומר שעל כיוצא בזה אחו"ל כל המעמיד דיין על הצבור שאינו הגון כאלו נוטע אשרה בישראל שני' שופטים ושוטרים תתן לך וסמוך ליה לא הטע על אשרה כל עץ ועץ דיין הוא דכתיב כי אדם עץ השרה ומוקמינן ליה בתלמיד ואמר רב אשי ובמקום שיש ת"ח כאלו נוטעה אצל המוכח שני' אצל מוכח האלקיד ות"ח מספרין בטובה ע"כ וג"ל שכוונת רב אשי לומר על זה הדרך שימנה אותו אפי' ע"מ שישאל את החכם אפי' הוא כנוט' אשרה אצל המוכח דאל"כ טאי קמ"ל רב אשי דמה לי נוטע אשרה סתם או נוטעה אצל המונח בתרומתו חר לאו הוא אלא ע"כ כוונתו לומר על זה הדרך שישאלנו ודריש אצל המוכ' כלו' שיהיה אצלו תמיד שישאלנו לת"ח הנמשל למוכח אפי' אסו' טיהו באיתן העיירות הקטנות שאין בהם כהמא' הראוי' להיות דיינים או שכולם עמי הארץ וצ"יכס להם דיני' שלא ילכו בפני הערכאות של גו' מוטב שימנו הטובי' והחכמים שבהם אע"פ שאינם ראוי' לדין משילכו בפני הערכאו' שיש בו עון גדול וחלול השם וכיון שקבלו עליהם אין אחריותו לן לפוסלן . וה"ה בכל צבור בעת הצורך יכולין למנות עליהם אפי' שאינם ראויים מדין תורה ובכלד שיכוונו לשם שמים אך לא יטנו שום דיון בשביל עשרו וכל המתמנה בשביל עשרו אסור לעמוד לפניו ולא עוד אלא שמצוה להקל בו וי'וללו ואסמכוהו אקרא דכתיב לא תעשו אתי אלקי כסף ואלקי זהב ודייקינן הא דעין שרי בתמי' ומשנינן אלקי הוא לשון דיין וה"ק קרא לא תעשו דיני' כסף ודיני' זהב כלום' בשביל עושר כסף וזהב אשר עטתם והוקשו לאלקי כסף וזהב לומר שמצוה להקל בו ולוללו כמו האילני כסף ואילי זהב . וע"ל סוף סי' ג' .

ב וכל ב"ד מישראל שהוא הגון שכינה עמהם שני' אלקים נצב בערת אל לפי' צריכים הדיינים לישב באימה ויראה מאימת השכינה שעמהם ובכבוד ראש ובעטפת טליתן כרי שלא יפנו ראשן לכאן ולכאן ותהא דעתן מיושב' עליהן ומטעם זה ג"כ אסור לדיין להקל ראש ולישב ולספר ברברי' בטלים בב"ד כדי שלא יסח דעתו מן הדין רק ידבר בלתי וחכמה ויראה הדיין כאלו חרב מונחת לו על צוארו וכאלו גיהנם פתוחה לו מתחתיו שאם יעוות הדין יפול חרב או בניהגם ואסמכוהו אקרא דכתיב הנה מטתו של שלמה פירוש מקום שכנינו של מקום הנקרא שלמה מלך שהשלום שלו וקרא לו מטתו מפני שהוא שוכן שם בין הדיינים כמ"ש אלקי' נצב בערת אל ששים גבירים סביב לה כולם אחויו חרב ר"ל להפחיד הדיינים ומסיום מפחד בלילות ר"ל גם מפחד הגיהנם הדומה ללילה וידע את מי הוא ר"ל את בני ישראל שני' כיום כי ה' יריב ריבם ולפני מי הוא ר"ל שהרי הקב"ה יושב עמו ורואה ומי הוא עתיד ליפרע ממנו אם הוא נוטע מקו הדין שנאמר ובקרב אלקים ישפוט ר"ל שהוא י"ת דין בין הדיינים איהו שיטה מקו הדין וכתיב ראו מה אתם עושי' כי לא לאדם תשפוטו כי באלקים ר"ל מפני שמשפחה אותו ית' להחזיר הממון לבעלים אם ימלו ממנו שלא בדין . וכל דיין שאינו דין אמת לאמתו גורם לשכינה שתסתלק מישראל שנא' משור עניים מאנקת אבייני' וגו' עתה אקום יאמר ה' ר"ל אסתלק משער ב"ד ואם נוטל ממנו מזה שלא כדון ונותן ליה הקב"ה ניטל ממנו את נפשו שנאמר וקבע את קיבעיהם נפש וישמא יאמר הדיין מה לי לצריה הזאת שאם אטעה איענש ת"ל ועמכם בדבר האשפט כלומר אמר להם יהושפט לדיינים אין לכם לירא וימנעו מן הדין בשביל זה כי לא תינשפו כי עמכם בדבר האשפט כלומר אם תשפטו מה שעשם לבככם על פי מענותיהם ודבריהם לצדקם ולאמתם שוב לא תיענשו כי אין לדיין אלא מה שענינו רואות ולא עיר אלא שכל דיין שרין דין אמת לאמתו גורם ל"כינה שתשרה בישראל שנא' אלקים נצב בערת אל יענשה שיתף להב"ה בסעשה בראשית אפילו אינו דין אלא שעה אחת ביום וליפנין לה מקרא דכתיב גבי משה ויעמוד העם על משה עד הבקר עד הערב ובי תעלה על תדך שמשעה שישב וזן כל היום כילו תירתי מתי נעשית אלא לומר לך כל דיין שרין דין אמת לאמתו אפילו שעה אחת מעלה עליו הכתוב כאלו נעשה שותף להב"ה כמעשה בראשית דכתיב הכא ויעמוד העם על משה מן הבקר עד הערב וכתיב התם ויהי ערב ויהי בקר יום אחד וג"ל דהכי דריש לקרא ויעמוד העם על משה וגו' ר"ל דקאי אפסיק של מעלה ממנו' וישב משה לשפוט את העם ר"ל שישב משה שעה אחת או שתי' לרון ביניהם ואמר הכתיב הוה ומה היה שכרו של משה בזה שהיה לו ולכל העם עמידה וקיום בזכותו בכל מה שנאמר בו ערב ובקר ודיינו כל מעשה בראשית נתקיים בשביל זכות המשפט שרין לאמתו אפי' שעה אחת .

ג ומפני שגורל כ"כ עונש הדיין המטה הדין כמו שאמרנו אף על פי שגם שכרו מרובה בשותבין לש"ש היה דרך החכמים הראשונים בורחין מלהתמנות ודוחקין עצמם הרבה עגא גי'צב

והוא שיהיה הדור צריך לו אבל אם יודע שיש אחר ראוי להורא' ומונע עצמו מן ההוראה הרי זה משונה וכל שהגיע להוראה ומונע עצמו מן הדין במקום שיש שם אחר פורק ממנו איבה וגזל ושכונת שוא .

ך לא ישים הדין חילוק בין דין קטן לגדול אלא יהא כענינו דין של פרוטה כדון של ק' מנה שני' כקטן כגדול תשמעון שאין ר"ל קטן הדיוט או שפל וגדול אדם גדול שר ונגיד או חשוב שכבר נאמר בין איש ובין אחיו ובין גרו אלא ר"ל דין של דבר קטן כגון של פרוטה ודין של דבר גדול כגון מאה מנה תשמעון הכל בשוה .

יא כיצד מומינים לדין ועל פי מי ובו ו' סעיפים :

א וכיצד מומינין את בעלי הדינין לדין כך נהגו קדמונים שולחין לו ב"ד שלוחים שיבא ליום המומין לדין לא בא מומינין איתו פעם שנית דשמה בפעם ראשון היה אנוס מלמא לא בא בפעם שנית דיינינן ליה עור הפעם לזכות שמא לא היה יכול לבא ומומינין איתו עור פעם שלישית לא בא גם בפעם שלישית מ' מתניין לו כל היום שמא יבא לא בא אמרינן ודיא אפקירות' בכי דינ' הוא ומגדין אותו מיד למחרתו ב"ד א' מי שהיה יוצא ונכנס לכפר' ואינו מצוי תיור כעיר אבל מי שהיה מצוי בעיר אין קובעין לו זמן אלא פעם א' ואם לא בא כל אותו היום מגדין אותו למחרתו ואם הלך הב"ד ממקום קביעתו למקום אחר צריך לילך אחריו דעבר לזה לאיש מלוא ואם לא הלך מגדין אותו והשליח נאמן לומר לא רצה לבא או הקלני או ביה לב"ד ומגדין אותו על פיו דלגכי נידוי המנוהו לשליח כבי תרי אבל אין כותבין הנידוי על פיו עד שיעידו עליו שנים שלא רצה לבא מפני שהנמוץ חייב לשלם לספר שכר הכתיבה והוה ליה הוצאות סמין ואין מוציאין ממנו על פי עד א' עד שיהיו שנים שאין כח בב"ד להומינה בכי תרי בזה שהתורה אמרה על פי שנים עדים וגומר מי שאומר שאינו חושש על גזירת ב"ד או חכם אע"פ שבא לב"ד מגדין אותו הואיל ואומר שלא בא מחמת גזירתו הוה אפקירותא ועיין בע"ז סימן של"ד , ואם בא ואמר לא איתון בפניכם אלא כפני ב"ד אחר ע"ל סי' י"ד מי שלא יוכל לבא לבית דין כי צריך לילך למרחקים יש לו להודיע לב"ד ולשום התנצלותו לפניהם ולבקש זמן אחר ואם לא עשה כן מגדין אותו שיש בזה אפקירות' אף על פי שלא היה יכול לבא מי שקבל עליו ב"ד של שנים והומינורו ולא בא מגדין אותו כמו בב"ד של ג' .

ב ואם הומינו השליח ולא הומינו על שם שלשתן ולא בא אין מגדין אותו שיאמר הייתי סביר שאין שלשתן שם עד שימינינו על שם שלשתן ב"ד א' שאין ביניהם חכם המומחה לרבים אבל אם יש חכם המומחה לרבים והומינו על שמו מגדין אותו שוראי היו שם שלשתן אלא שחלק השליח כבוד המומחה וגם כשהומינו על שם א' שאין מגדין אותו לא אמרין אלא שהומינו כיום שאינו יודע לישבת הדיינין אבל אם הומינו כיום הודיעו שו"ת דיינין וישבין בו לדין הכל יודעים שכל הדיינים מקובצים שם ואע"פ שבא השליח בשם אחד כאילו בא בשם שלשתן .

ג מומינין לדין על פי אשה ושכנים ההולכין לפי תומן אצל הנתבע אע"פ שאינם שלוחים לשם כך אלא אמרו להם הב"ד או השליח ב"ד לפי דרכך שאתה הולך אצל פלו' הומינו לדין שיבא שוכני דין קבעו לו שיבא סומכין עליהם שעשו שליחות' ומגדין איתו אם לא בא דחוקה שליח עישה שליחותו וכ"ש על פי שליח ב"ד שמגדין אותו ואע"פ שלא חזר לומר עשיתי שליחותי ב"ד א' שזוכין ע"פ נשים ושכנים בשלא היה הנתבע בעיר ואמרו לאלו הודיעוהו לכשיבא שיבא לבית דין אבל אם הוא בעיר אין סומכין עליהם שמא יאמרו בלבם כבר מצאנוהו ואמרו לו ואפי' אינו בעיר דוקא כשיש לו לבא בו ביום ואין דרכו עוברת על פתח ב"ד אבל אם אין לו לבא בו ביום לא שמא שבו מלומר לו ואם דרכו שיבא שם לעיר עוברת על פתח ב"ד אין סומכין עליה אפי' כשיש לו לבא בו ביום שיאמרו שמא עברו על פתח ב"ד אמרו לו .

ד מי שכתבו עליו נידוי על שלא בא אפי' אבא אין קורעין הנדוי עד שיבא דכל כמה דלא אתי אפקירות' בכי דינא הוא עושה , אבל מי שכתבו עליו נידוי על שהיה מסרב לעשות ציווי ב"ד מיד כשיאמר הדיני מקבל עליו לעשות ציווי ב"ד קורעין הנדוי אע"פ שערין לא קיימו אמרינן דלמא לית ליה זווי השתא ושרח אויו ואותו שכתבו עליו הנידוי הוא נותן שכר הסופר שהוא פשע בעצמו שפקד בב"ד מי שכתבו עליו נידוי או סרבת וטען אח"כ שלא שמע אינו נאמן דמעשה ב"ד יש לו קול .

ה נשים יקרות או ת"ח שתורתו אומנתו אם מומינין איתן לבא לבית דין וכן אם הנתבע יכול למנות שליח שהוא במקומו לב"ד יתכא' בס' צ"ו סעיף ו' ובס' קכ"ד בע"ה .

ו הדיין יכול להתום בשטר המנה מן הצד אע"פ דבשאר שטרות פסלינן כה"ג כמו שיתבאר בהלכות שטרות בע"ז בהזמנה לא קפדינן דליכא למיחש למידי דזינפא

ג נהגו ברוב מקומות לעשות קופה לב"ד שפוסקין ממין לפינכת ב"ד כמה עולה כשנה ומכין אותה בתחילת השנה או כשפסה ואין בו משום תורת שוחד או תורת אגרא ולומר דהיה ליה כיוון הגוטל שכר לדין שדיניו בטלין שאין זה נקרא שכר כי הובה הוא על ישראל לפי שהדיינים והכמיהם שנאמר והכהן הגדול מאחיו גדלהו משל אחיו וגם אם יש שם נדבות או הקרשות סתם לוקחין מהן שאין צדקה והקדש גדול מזה אבל יותר טוב הוא לגבות אותו בתחלת השנה שיהא מוכן להם כדי שלא יצטרכו להחניף או להחזיק טובה לשום אדם שגנבו איתו להם .

ד כל דיון שיושב ומגדיל שכר החוגים ולסופרים ולשמשים הרי זה בכלל הנוטים אחרי הכצע שנאמר בבני שמיאל ולא הלכו בניו בדרכיו ויטו א"ר הכצע ופירושו שלא הלכו בדרכי אביהם שהיה אביהם שמואל הצדיק מחזיר בכל מקומות ישראל ודין אותם בעריהם והם לא עשו כך עד שנו בתניהם ושלחו אחריהם כדי להרכות שכר לסופריהם ולשלוחיהם המומינים לדין והכתוב קראו בצע .

ה הגוטל שכר לדין קנסוהו חז"ל שכל דיניו שירין יהיו בטלים שכך אמר להם משה לישראל ראה למדתי אתכם חקים ומשפטים וגו' כאשר צונו ה' אלקי ולשון ראה משמעו ראה ממני וגם אתם תעשו כצונו מה אני למדתי כחכם אף אתם תלמדו ותשפטי כחכם ולאו דוקא אותו הדין שידוע לנו שגטל בו שכר שכנול אלא כל דיניו שרין בטלים שסתמו גטל שכר על כולם לפיכך סתמא כל דיניו הם בטלים אבל אם ידוע שלא גטל כהם שכר דיניו דין ואפי' אם לאחר שדין את הדין אם בא בעל הדין ליתן לו מתנה על שהיפך בזכותו אסור לו לקבלו כ"כ מורי מהרמ"א ז"ל והא דהכל רב פפי מבר חיבא כרנא הכולי שני בפ' זה בורר משום שהפך בכיתו רב פפי לא היה דין אלא הלי' בערו נגד ריש גלותא שהי' דין וזה שרי ג"ל וכן לא אסר הכתוב אלא בגוטל שכר הדין אבל אם אינו נוטל שכר הדין אלא שכר בטלתו מותר והוא שיהיה ניכר לכל שאינו נוטל אלא שכר בטלתו כגון שיש לו מלאכה ידוע לעשות בשעה שמבקשין ממנו לדין ואימר לבעלי הדין תנו לי מי שיעשה מלאכתי במקומי או תנו לי שכר פעולה של אותה מלאכה שאתם בטל ממנה אז הוא מותר אבל אם נוטל יותר מכדי ביטול מלאכתו מה שהי' יותר מכדי ביטול מלאכתו הוה שכר דינו וכבר אמרו הגוטל שכר לדין דיניו בטלים והוא שיקבל שכרו משניהם בשוה שאם נוטל מא' יותר מהבירוי הוי כמו שוחד אפי' אינו נוטל אלא שכר בטלה ואם אינו ניכר שנוטל שכר בטלתו כגון שאין לו מלאכה ידועה אלא שאמר שמא יודמן לי שכר בקניית סחורה או כסרסרות ובשכיל זה מבקש שכר אסור .

ז אין לדין להניח תלמיד בור לישב לפניו בשעה שדין שלא ישא ויתן עמו ויטהו מדרך האמת מתיך בורותו ועל זה נאמר מרבר שקר תרחק .

ח וכן תלמיד הוישב לפני רבו ורואה זכית לעני והרב רוצה לחייבו צריך התלמיד ללמד עליו זכית ואם שותק עובר משום מרבר שקר תרחק ואל יאמר אשתוק מפני כבוד הרב שעל זה נאמר לא תגורי מפני איש שפירושו לא תכניס דבריך שלא לאימרום מפי כבוד איש רהאי תנירו לשון כניסה היא כמו אגור בקי' וגמיר' .

ט ובי"ש שלא ישתיק וכיונתו לכיוון ונגא' הרב או הדיין כגון תלמיד הוישב לפני רבו ורואה שרבו פועה בדין אל יאמר אייחיק עד שיגמיר הדין ואמרתנו ואחזור ואבגנו כרי שיקרא על שמו שוה ג"כ דיא בכלל ידברי שקר אלא קודם שיגמור הדין יאמר לו הרב כבוד ר' כך וכך למדתני .

י להיית מתון בדין ושימלך בגדול ממנו ובו ד"ם .

א צריך הדין להיות מתון בדין שלא יפסקנו עד שיחמיצנו וישא ויתן בו ויהיה ברור לו כשמש כי ברוב משא ומתן ירד לעימקו כמ"ש אסף כי יתחמ' לבכי ובליותי אשתינו ר"ל שמתנו' מה שבלבו וממתין מלאמרו ייש' ויתן בו עד שכליותיו ישתוננו וינחו שנתיישבו הדברים בלבו אבל הגם לבי בהוראה וקפ' ופוסק הדין קודם שיקרנו היטב בניו לבין עצמו עד שיהא ברור לו כשמש הרי זה שוטה רשע וגם רוח מפני שגמים לבי הרי הוא שוטה וגם הוא רשע שכיון שפוסק הדין בלא חקירה אינו חושש לעונות הדין והרי הוא רשע גמור .

ב יכל מי שיבא לידו דין א' ומדמהו לדין אחר שבא לידו כבר ופסקו ויש עמו חכם בעיר שיכיל להימלך בו ואינו נמלך בו אפי' שחקר ונשא ונתן בו היטב מכל מקום הרי הוא שוטה שמרמת שמת גסות הרוח שבו אינו נמלך בחכ' האר' .

ג עוד ררשי חכמי' ז"ל מ"ד כי רבים הללים הפילה זה תלמיד שלא הגיע להוראה וימיה ר"ל כי שמו הפילה מלשון נפל כלומר מי שהיא ופל שלא מלאו ימיו בתורה רבים הם חללו שהינן בהוראתו המקלקלת ועצומים כל הדיינים זה תלמיד עיניו להוראה ואינו מורה פ' כי עצומים היא לשון ועוצם עיניו כלומר המתעצמים ומחרישין ומתאפקים מלהורת הדיינין את בני דורן שע' שמחרישין כמה קלקלים נעשו ברינים והם שותקין

יב ריין שבאו לפניו רך וקשה וכל דיני פשרי וכו' י"ט

א דיין שבאו לפניו שני בעלי דינים וזמן שלא שמע דבריהם או שמע דבריה' ועדיין אינו יודע להיכן הדין נוטה כולל יוד עדיין לעומק דינא רשאי לומר אינו נזקק לבס שמה יתייב הקשה וירדפני אבל משמט דבריהם וירד לעומק הדין ויודע להיכן הדין נוטה אינו רשאי לומר אינו נזקק לבס שנאמר לא תגורו מפני איש והאי לא תגורו ע"כ לארר ששמע דבריהם ויודע כו' מיירי דאי קודם שידע היה לו לומר לא תיראו אבל לא תגורו שתי לשונות משמע לשון יראה כמו נגור מסכיב ולשון כניסה ואסיפ' כמו איגר בקיין לפיכך פירשוהו לומר אחי ששמעת דבריהם וירעת להיכן הדין נוטה אל תאסוף דברך שלא לאומר' מפני הירא' שאחר שידע להיכן הדין נוטה שייך לומר לשון אסיפה ולא קודם לבן וליכא למימר דילמא למכנים דבריו לחוד אתא ולתמיד היושב לפני רבו אתא כמו שכתבתי למע' סיף סימן ט' ד"כ לא תכניס או לא תאסף מבעי ליה אלא ש"ט תתי יראה ואסיפה שהוא ענין דהכא דאית ביה תרווייהו ודתלמיד העיל אסכתא בעלמא ועיקרו מקרא דאדרב שקר תרחק ילפינן לה העיל ג"ל בד"א ברין שאינו קבוע וממונה לרבי' יכול להשאט אבל הממונה לרבי' חייב להזקק להם , ובאינו ממונה לרבי' גמי לא אסרן שיכול להשאט אלא באחד רך ואחד קשה ששא ירדפנו אבל אם שניהם חוקים וקשים צריך לזקק להם שאם האחד ירדפנו השני יעורנו ומ"ס בזמן הזה שגברו המסורות ויש לדין לחוש' מפני סכנת מסירות י"א שיכול הדין להשאט אפי' הממונה לרבי' ואפי' שניהם חוקים שאין מוטל על הדין לסכן נפשו פן יסרינו למלכות או לשררה ,

ב מצוה לדין התחיל להם לבעלי דינים בפשרה שיאמר לבעלי דינים כמה אתם רוצים יותר בפשרה או ברין אפי' אם שמע דבריהם ויודע להיכן הדין נוטה כל זמן שלא נטר הדין לומר פלו' אתה זכאי פלו' אתה חייב יכול להתחיל בפשרה ואין כזה מצוה משנה עיר שטמעה את הוכאי לפחותו בפשרה כיון שבוט מרבה את השלום שני' אמת ומשפט שלום שפטו כשעריכו' והלא במקום משפט אין שלום ובמקום שיש שלום אין משפט אלא איזהו משפט שיש בו שלום והוא אמר זה ביצוע ר"ל פשרה וכן הוא אומר בדרב ויהי דוד עושה משפט וצדקה והלא כל מקום שיש משפט אין צדקה צדקה אין משפט אלא אינו משפט שיש בו צדקה היאמר זה ביצוע כו"א קודם נטר הדין אבל לאחר נטר' דין שכבר אמרו פלוני אתה זכאי פלוני אתה חייב אין הדין יכול לעשות פשרה כיון שיטע' את הוכאי לומר לו אע"פ שזכתך ברין שמה טעתי ויבאו אחריו: והנה וביוצא דברים כאלה אסור לדין לעשות כן להטע' את רוכאי כיון לעשות פשרה בד"א הדין בעצמו אבל אחר שאינו דיין יכול לעשות פשרה ביניהם אפי' לאחר נטר הדין ובלבד הין לב"ד שלא במושב ב"ד משום וזיתא דבי דינ' מיהו אם יש עסק שבו' ביניהם רשאי אפי' לדין בעורו בב"ד לעשות פשרה ביניהם אפילו לאחר נטר הדין כיון לפטר טעושי שבו' אך לא יכף הדין ליכנס לאחר לבנים משורת הדין אע"פ שגראה לו שהוא מן הראוי ויש חוקין , וכל דיין שעי' פשרה תמיד הרי זה משובח שנאמר אמת משפט שלום וגו' אין לדין להזקק לשום דין שנעשה פסק עליו כבר שאין שלום יוצא ממנו אף ע"פ שנות' אח' אמתלא לרכיו שכפוחו לרין וכה"ג אין להזקק לו רבי דינא בתי דינא לא דייקי שאם כן אין לדבר סוף ,

ג וכשם שצוהר הדין שלא להטות דין כך צוהר שלא ירא נוסח בפשרה לאחר יותר מלחבירו שנאמר צדק צדק תרדוף שני פעמים אחר לדין ואחר לפשרה שתצדיק הפשרה כפי ראות עיניך ולא תרדוף את האחד יותר מחבירו ,

ד צריך הדין להתרחק טאור שלא יקבל עליו לרין תורה כי טאר מתעטו הלכות דאמר ר' שמעון בן יוחאי לית רחמים ברין ור' יוסי בן חלפתא כוא לפניו ב' אנשים ואמר לו ע"מ שתדיננו דין תורה אמר להם אינו יודע לרין אתכ' דין תורה ואם בדרות הראשונים כך בדרותינו אלו על אתה כמה וכמה ,

ה אע"פ שנתצו הבעלי דינים בפשרה יכולין לחזור בהן כל זמן שלא קנו מידם דפשרה צריכה קניין אפילו כג' כמ"ש טעמא בסמוך אבל אם קנו מידם אינם יכולים לחזור בהם אפילו כיוהר ולא דוקא קניין אלא ה"ה אם קבל התבע גירת' ועשה עליו שטר' הן בלשון הוראה הן בלשון חייב או א' משאר רבני הקניין אינו יכול לחזור בו אבל מחילה אינה צריכה קניין שאיד שמחל לו אינו יכול לחזור בו וטעמא דמסתבר הוא דמיתא שהאדם מחל לחבירו דבר קצוב טעות שיש לו בידו מיד כשמוחל לו זכה זה בטה שבידו וא"כ קניין ל"ל וע"ל סימן רמ"א אבל פשרה אפילו נעשית הפשרה ונגמרה ואמרו פלוני אתה חייב בכך ואתה זכאי בכך על פי פשרה ואפילו נעשית בפני' ובררו אותם לעשות כמו שיאמרו הן לשחול הן לשלם ולא קנו מידם קודם לכן אין כאן מחילה ויכול כל אחד מהם לחזור בו מיד קודם שקבלו עליהם את הפשרה אפילו אותו שיאמרו לו שימחול מפני שיכול לומר לא הייתי יודע שיאמרו לי לשחול כ"כ או שוא

נודע לו שהדין היה עמו ויאמר אילו הייתי יודע לא הייתי מחל ולא דמי למחילה דעלמא שידע מה שמחל ובלב שלם כו"ג אבל אם קנו מיניה לא יוכל לחזור בו אפי' אותו שאמרו לו לשל' ואפי' אם לא בידרו אלא פשרן אחד ואע"ג דהשתא גמי דאיכא קניין הוי כמו קניין בטעות אולימו רבנן מלת' טפי בקניין מבלא קניין ולא דוקא שחזרו בהן בפירוש אלא אפי' נגמרה הפשרה ואמרו פלוני אתה זכאי בכך ופלוני אתה חייב בכך ושתקו הבעלי דינים והלכו להם ולא קנו מידם יכול לחזור בו מהו דוקא איתו שאמרו לו לשלם אבל אותו שאמרו לו למחול לא יוכל לחזור בו כמו במחילה דעלמא דהואיל ושמע הדין ידע ושתק ומחל מיד י"א אפי' אותו שאמרו לו למחול אם שתק והלך לו יוכל לחזור בו כ"ז שלא קנו מידו ולא דמי לשאר מחילה שאינה צריכה קניין דמחילה שע"י פשרה אע"פ שידע מה מוחל דומה למחיל' בטעות לפי שמחל על פי עצתם של דינים שהשיאו אותו למחול וגם דרך הפשרה' לאיים עליהם ויכול לומר יראתי שמה יחייבוני שלא כדן לפיכך צרי' לאלם ולהחזיק הדב' ע"י קניין ,

ו י"א כשקניין מהם אין לעשות הקנין כשאר קנינים כי צריך להקנות לו הפנ כדו שלא יהא קנין דברים שיתבאר לקמן סי' ר"ג שאינו קניין ולא שצריך דוקא קניין אחר הפשרה אלא אם אחר שגורו הפשרה שפרתם קבל החובע נזיתם וכתב עליו שטר הודאה או רוב בעדים אפי' בלא קניין צריך לשלם ולא יוכל לחזור בו , ז מותר לב"ד לוותר בממון היתומים בפשרה אפי' שלא מן הדין כדי להשקט מריבות וקממות ואפי' אם הגדילו היתומים ובאו למחות גזרם ומחרימים איהם לקיים אותם הפשרות דאל"כ מה כח ב"ד יפה ,

ח ניתן רשית וכו' לדין לעשות דין כעין פשרה כדי שלא יצא הדין חליק מתרת ידו כי צריך הדין לגמול ולהשלים הדין כדי להטיל שלום בעולם ,

ט ובמקום שאין יכולין הרבנים להתברר בראיות ובעדות יכול הדין לפסוק לפי אומדן הדעת ולפי ראות עיניו או לעשות פשרה כפי ראות עיניו , ובלבד שיכוין לבו לשמים כדי שלא ירגו המחליקים ויתוך השלום ביניהם ,

י שנים שקבלו עליהם פשרנים בקניין ובקנס ואירר שעשו הפשרה אמר אחד מהבעלי דינים אשלם הקנס ולא אקני' הפשרה אין בדבריו כלום כי צריך לקיים הפשרה מכה הקניין ולא הוטל הקנס אלא שאם יסרב א' מהם יזקק בית הקנס וגם יכריחו אותו בחרמות וגירוויין לקיים הפשרה' מהמת הקניין ,

יא ואם הטילו הפשרנים על אדר מהם דבר מה לעשותו ולא קבעו לו זמן בפשרתם ואמר הא' אעשה אותו הרביל לזמן שארצה אני או כשיודמן אין בדבריו כלום כי צריך לעשותו מיד או יחרימיהו דאם כן אין לדבר סוף שיאריך הזמן עד סוף ימי עולם וירבו מדולקת ,

יב מי שתובעין אותו ממין שהוא מוחק בו אסור לבקש צדדים ותואנות להעמט כדי שיתרצה הלה לעשות עמו פשרה וימחול לו על השאר ואם עבר ועשה אינו יוצא ידו שמים עד שיתן לו את שלו ולא יאמר הרי כבר פשרתי עמו' מחל לי שאין מחילתו מחילה דהוי בטעות ובאונס שהיה מתי' שמה יפטרותו על הכל מהמת צדדי התואנות שבקש ,

יג אם הפחיד ראובן את שמעון למוכרו לגוי' אם לא יתן לו דמים שהיה דנין עליו ואין לו בו זכות כפי הדין ועשו פשרה בקניין וביטול מודע' יכול לחזור שהרי' אונסו גלוי לפנינו והרי הביטול מידע' נעשה ג"כ באונס ,

יד שנים שהיו חלוקים בהרקע בבני ועשו פשרה ביניהם בלא קניין והתחיל כל אחד לבנות בשלו' אינם יכולין לחזור בפשרתם שכבר קנו כל אחד בחוקה' ונ"ל שאפי"ל אנה אלא אחד קצת לא יוכל שניה' לחזור בהם שכיון שהאח' קנה בחוק' השני קנה בחליפין מ' וביון דקיימא לן פשרה צריכה קניין ואם לא קנו מידם יכולין לחזור בהם משום דלא סמי' דעתייהו לפיכך אפי' נתנו משכאן ביד הפשרנים ואמרו להם אם לא נשלם מה שתטילו בנינו וכו' בה למי משגיגו שיעמוד על פשרתו אפי"ה לא עשו כלום ויכולין לחזור בהם שוהו אסמכתא היא ואסמכתא לא קניא אא"כ אמרו בפני' דלא כאסמכתא או שאמרו וכו' מעכשיו ואם לא הניחו למשכון אלא שסרי' חובות אפי' במעכשיו אינו כלום שאין עטרי חומת בקנין אלא בכתיב' ובמסירה וע"ל סי' ר"ו ,

טז ראובן שהיה תופש קרקע של שמעון כאלמית ולא היה יכול שמעון להוציא מידו וא"ל ראובן לשמעון מחול לי הקרקע ועשה לי שטר מחילה ואתן לך מזה דינרין ותסתלק מן הקרקע ועשה שמעון כן וכתב לו בל' זה ואח"כ בא שמעון וטען בשטר זה לא קנית' שלא הקניתי לך בו קרקע ואע"פ ששלקתי ידו ממנה אין בכך כלום אתה במה קנית' אותה הדין עם שמעון שיוחזר לו ראובן הקרקע אבל שמעון חייב ג"כ להחזיר המעות שלא נתנם לו ראובן אלא על מנת שתהא הקרקע שלו והוי מחילה בטעות

בטעות ולא מכעיא שאינה נקנית בלשון מחילה אלא אפי' מי ייש לו הפגש של חבירו בידו ואמר לו המפקד או המשפיק הרי הוא מחול לך אינו כלום שאין שייך לו מחילה אלא במעות שנתנו להוצאה ולא בפקדון וע"ל סימן ע"ג .

ין הכופר בפקדון ונתפטר עמו ומחל לו ואח"כ מצא עדים יכול לחזור בו שמחילה זו באינם היתה שהיה רוצה לכפור בכל וכן הכופר במלוה כגון שהיה חייב לו מאה רעיון ולא רצה להורות לו בשום פנים ואמר לו עשה לי מחילת שמים ומחילת כריות ואתן לך ג' דינרין ועשה לו כן אפי' קנו מירו אין המחילה כלום דמחילה באינם הוא ואם ימצא עדים וראי חייב לשלם לו ואפי' לא ימצא עדים אין הלוח יוצא ידי שמים ואע"פ שעשה לו מחילת שמים הרי בשמים ערו וסחרו במרומי' שאינם היה ולא עוד אלא אפי' לא אנסו אלא שהיה סבור שאין לו כירו יותר ונמצא שיש לו מחילתו בטלה דכל דלא ידע לא מצא מחיל ואע"פ שכות' לו הריני מוחל לך ברלא שגוי וברלא אינסא אין כדבריו כלום אם לא שיכתוב לו יודע אני שיש לי בידך יותר ואפי' הריני מוחל לך אז דבריו קיימין .

יח יש חלוק בין פשרה לדין דברין אוליין בתר הרוב ובפשרה אם רבים הם הפשרני' צריך שישכמו כולן דאומדן דעתו הוא שלא לסמוך על פשרות אלא א"כ יסכימו כולם ולכך צריכה להתנות כשמוקבלין לפשר בנינים שיעמוד ע"פ שסכימו הרוב . יט מי שנתחייב שבעה לחבירו ופיסו התיבע מחול לו ואמר לו יהא כדביכום הרי זה לשון מחילה ואינו יכול לחזור בו דיני פשרה עיין עוד בסמן כ"ה .

יג כיצד בוררים הדינים כשאין בעלי דינים מסכימין יחד וכו' סעיפים .

א לא נתרצו בפשרה אלא ברין ורצו לדין בעירם אלא שאינם מסכימים בפני איהו ג' דינו או כל אחד מבעלי דיניו בידו לו דיין' והדיינין שבררו יבררו להן שלישי שאין כ"ד פחות מג' כמ"ש סימן ג' וא"צ שיהא השלישי ברצון בעלי הדינין דשמא לא יוכלו להשוות על האחד ויבא לדי עינו הדין לתובע שהנתבע ירד' אותו לעולם כדי להשגמ מן הדין משא"כ כשיבררו הדיינים ומתוך שזה בורר לו א' וזה בורר לו א' הבעלי דינין צייטין להם וגם הדיינים כל א' נוח לו להפך בזכות אותו שברר אותו בכל מה שאפשר מצד הדין והשלישי שימער דבריו שניהם ומכרע בניניהם לפסוק דין אמת ומיהו לא יטעה הדיין לומר כיון שנתנו חכמים רשות לבעלי דינים לברור לו כל א' דיין שלו ופלוני בחר איתי מוטל עלי להפך בזכות אפילו בדברים שאינם ברין שהרי אנכי עומד במקומו חלילה חלילה לעשות כן וכל דיין העושה כן הרי הוא בכלל מזה משפט כילא היתה כן דעת חז"ל שאמרו כן רוח בורר לו א' וזה בורר לו א' אלא כדי להפיש דעת הבעלי דינין שמתוך שהוא בורר לו א' הוא סומך עליו שיהפוך בכל זכותיו שיש לו וצייט לו לשבוע לבריו מה שיפסקו ואם הדיינים לא יוכלו להשוות דעתם לברור להם שלישי או יקני העיר ומנהיגיה יתנו להם שלישי ואם אין וקנים ומנהיגים בעיר ילך התובע לפניו ג' ויכופו את הנתבע לכא לדין בפניהם וכן אם הנתבע מערים לברור דיין שאינו הגין כדי לשבת אצל דיין הגין כופין אותו לדין בפני ג' או שכורר דיין הגין וכן אם בורר הנתבע דיין הודיע עדות לתובע דוחקין אותו לברור דיין אחר כלי שויכח זה ה' להעיר את הנתבע אומר שהוא יברר שנים וגם התובע יברר שני' והם יבררו החמישי י"א שהרשו' בידו שכל זמן שהדיינים רבים יותר יצא הדין לאמתו ואם הברורים שנים ושמעו דבריו טענותם והושוו דעתם י"א שאין צריכין לברור שלישי דשלישי למה להם ודאי יסכים עמהם ואף אם לא יסכים הדי' יש כאן הרוב .

יד אם א' מבעלי דינין אומר נלך לבי' הגדול ודין האומר מאיזה טעם דנתוני וכו' סעיפים .

א לא נתרצו שניהם לדין בעירם אם התיבע אומר נדון כאן והנתבע אימר גלך לב"ד הגדול כופין אותו ונזון כעירו דאל"כ כל נתבע יאמר כן כדי להשגמ מן הדין ויצטרך התובע להוציא מאיתו או מנה על מנה וזהו אמר כתבו ותנו לי מאיזה טעם דנתיני שמא טעיתם כותבין ונותנין לו ואח"כ מוציאין ממנו מה שפסקו עליו ואם יצטרכו לשאול דבר מב"ד הגדול כותבין ושולחין ושילאין והדין להם כעירם כפי מה שיבא בכתב מב"ד הגדול ושני הבעלי דינין ישלמו שבר השליח ואם הנתבע אומר נדון כאן והתובע אימר נלך לב"ד הגדול שומעין לו דעבר לזה לאיש מלוה וצריך לילך אחריו לכל מקום שירצה מיהו לא דוקא תביעת עסקי לזה ומלוה אלא אפי' עסקי גזולות ומקח וממכר וניזקין וירושות ומתנות ככולן אם התובע רוצה לילך לב"ד הגדול צריך הנתבע לילך עמו דכבולו קרו הנתבע עבד לזה וכו' ואם שניהם טוענין זה על זה כל אחד שיאמר כן נלך לב"ד הגדול צריך חבירו ללכת עמו והב"ד שבעירם כופין את הנתען ללכת בר"א כשדויע שיש לו תביעה על הנתבע כגון שנים לו עדים או ראייה לתובע או שמורה מקצת או שטוען פרעתי שיש כאן דררא דמונא אבל אם אין יהיע כגון שתבעו טענה ריקנית בלא עדים וראייה וזה כופר בכל אין שום א' יכול לכופ את חבירו ללכת שאין כאן עבד בו' שמא מעולם לא היה עבדו שלא היה לו תביעה עליו מעולם ונשבעו הנתבע כמקומו ונפטר י"א דכל בר' חשבו שבכל דור ודור לפני מה שהוא מקרי ב"ד הגדול והוי דינא הכי וי"א עוד שאין חילוק בין תובע לנתבע שכל א' יכול לכופ את חבירו ללכת עמו לב"ד הגדול דשניהם יבאו מחד טעמא שכל א' יכול לומר לנתבע יכתבו דבריו שחם כנים דאל"כ הייתי מוציא הוצאות חנם שהרי גם אנכי צריך להוציא מאתם או מנה כמותך .

ב וכשאין רוצין ללכת ומבקשין לשלוח האשול את הא' ת"ח ויודע לכתוב ראיתיו ושכנתי עם הארץ אין מניחין לת"ח לכתוב בעצמו כששולחין שמתוך שיטעים את דבריו יותר מן השנוי וראי יוכה ברין ועוד שמא יחשדו את המורה ששלחו לו שנשא פני ת"ח אלא הדיינין יעתיקו הטענות ושניהם נותנים שכר הסיפד ומיהו אם א' מהבעלי דינים או מהדיינים רוצה לשלוח למרחק' .

בטעות . ולא מכעיא שאינה נקנית בלשון מחילה אלא אפי' מי ייש לו הפגש של חבירו בידו ואמר לו המפקד או המשפיק הרי הוא מחול לך אינו כלום שאין שייך לו מחילה אלא במעות שנתנו להוצאה ולא בפקדון וע"ל סימן ע"ג .

ין הכופר בפקדון ונתפטר עמו ומחל לו ואח"כ מצא עדים יכול לחזור בו שמחילה זו באינם היתה שהיה רוצה לכפור בכל וכן הכופר במלוה כגון שהיה חייב לו מאה רעיון ולא רצה להורות לו בשום פנים ואמר לו עשה לי מחילת שמים ומחילת כריות ואתן לך ג' דינרין ועשה לו כן אפי' קנו מירו אין המחילה כלום דמחילה באינם הוא ואם ימצא עדים וראי חייב לשלם לו ואפי' לא ימצא עדים אין הלוח יוצא ידי שמים ואע"פ שעשה לו מחילת שמים הרי בשמים ערו וסחרו במרומי' שאינם היה ולא עוד אלא אפי' לא אנסו אלא שהיה סבור שאין לו כירו יותר ונמצא שיש לו מחילתו בטלה דכל דלא ידע לא מצא מחיל ואע"פ שכות' לו הריני מוחל לך ברלא שגוי וברלא אינסא אין כדבריו כלום אם לא שיכתוב לו יודע אני שיש לי בידך יותר ואפי' הריני מוחל לך אז דבריו קיימין .

יח יש חלוק בין פשרה לדין דברין אוליין בתר הרוב ובפשרה אם רבים הם הפשרני' צריך שישכמו כולן דאומדן דעתו הוא שלא לסמוך על פשרות אלא א"כ יסכימו כולם ולכך צריכה להתנות כשמוקבלין לפשר בנינים שיעמוד ע"פ שסכימו הרוב . יט מי שנתחייב שבעה לחבירו ופיסו התיבע מחול לו ואמר לו יהא כדביכום הרי זה לשון מחילה ואינו יכול לחזור בו דיני פשרה עיין עוד בסמן כ"ה .

יג כיצד בוררים הדינים כשאין בעלי דינים מסכימין יחד וכו' סעיפים .

א לא נתרצו בפשרה אלא ברין ורצו לדין בעירם אלא שאינם מסכימים בפני איהו ג' דינו או כל אחד מבעלי דיניו בידו לו דיין' והדיינין שבררו יבררו להן שלישי שאין כ"ד פחות מג' כמ"ש סימן ג' וא"צ שיהא השלישי ברצון בעלי הדינין דשמא לא יוכלו להשוות על האחד ויבא לדי עינו הדין לתובע שהנתבע ירד' אותו לעולם כדי להשגמ מן הדין משא"כ כשיבררו הדיינים ומתוך שזה בורר לו א' וזה בורר לו א' הבעלי דינין צייטין להם וגם הדיינים כל א' נוח לו להפך בזכות אותו שברר אותו בכל מה שאפשר מצד הדין והשלישי שימער דבריו שניהם ומכרע בניניהם לפסוק דין אמת ומיהו לא יטעה הדיין לומר כיון שנתנו חכמים רשות לבעלי דינים לברור לו כל א' דיין שלו ופלוני בחר איתי מוטל עלי להפך בזכות אפילו בדברים שאינם ברין שהרי אנכי עומד במקומו חלילה חלילה לעשות כן וכל דיין העושה כן הרי הוא בכלל מזה משפט כילא היתה כן דעת חז"ל שאמרו כן רוח בורר לו א' וזה בורר לו א' אלא כדי להפיש דעת הבעלי דינין שמתוך שהוא בורר לו א' הוא סומך עליו שיהפוך בכל זכותיו שיש לו וצייט לו לשבוע לבריו מה שיפסקו ואם הדיינים לא יוכלו להשוות דעתם לברור להם שלישי או יקני העיר ומנהיגיה יתנו להם שלישי ואם אין וקנים ומנהיגים בעיר ילך התובע לפניו ג' ויכופו את הנתבע לכא לדין בפניהם וכן אם הנתבע מערים לברור דיין שאינו הגין כדי לשבת אצל דיין הגין כופין אותו לדין בפני ג' או שכורר דיין הגין וכן אם בורר הנתבע דיין הודיע עדות לתובע דוחקין אותו לברור דיין אחר כלי שויכח זה ה' להעיר את הנתבע אומר שהוא יברר שנים וגם התובע יברר שני' והם יבררו החמישי י"א שהרשו' בידו שכל זמן שהדיינים רבים יותר יצא הדין לאמתו ואם הברורים שנים ושמעו דבריו טענותם והושוו דעתם י"א שאין צריכין לברור שלישי דשלישי למה להם ודאי יסכים עמהם ואף אם לא יסכים הדי' יש כאן הרוב .

ב ואחר שהושוו על ברירת הדיינים כותבין פלוני בורר פלוני ופלוני לפלוני כדי שלא יוכלו לחזור בהן ויבא לדי עינו הדין שכל זמן שלא כתבו יכולין לחזור בהן אם לא קנו מידן אבל אם קנו מידן אין לאחר קניין כלום וכן אם לא קנו מידן מחלו למען בפניהם אין יכולין לחזור בהן וכל מקום שלא יוכל לחזור לא יוכל גם כן לומר שוסיפו על הדיינין ובמקום שכותבין אין כותבין אלא מדעת שניהם שום הא' יחזור ולא ירצו שיכתבו ה"ל חוב לו ואם חבין לו שלא מדעתו וטוענין לפניהם על פה והדיינים שומעין . ג ואם באו לכתוב טענותיהם אם שניהם רוצים הרשות בידם ושניהם נותנים שכר הסיפד ומ"מ אם הדיינים רוצים לצוות לסיפד שלהם שיכתבו הטענות כאשר סדרו אות' מפיחם לפניהם כדי שלא ישכחו ולא יכלו הכותב לחזור בהם מזה שטענו בפניהם הרשות בידם ואין כופין ג' הבעלי דינים שיכתוב כל א' טענתו ויתנם לדיינים שלא להסריח הנתבע לקחת טופס מטענו' התובע ולהשיב עליהם מתוך הכתב ולעשות הוצאת חנם וגם יש לדיינים לשמוע טענות הכתב מפיחם שמא מתוך דבריהם ילמדו ויכינו מן הטען באמת ולא שיבאו בטענות מסודרות מפי אחר אשר בודה

או יראה השטר לדיינין ויראו אם ימצאו בשטר הזכות שטען זה : ובענין אחר אין כופין לאדם להראות שטר כל שכן להטפיס ; כדכתובנא פ'עמא לעיל סימן י"ג סעיף ג' וכן נ"ל עיקר :

זן להשוות הבעלי דין בכל דבר ובו יב סעיפים

א צריכין הדיינין ליוהר שישו שני הבעלי דין ולא יסבדו פנים לאחד לדבר אחר וכהאי גוונא יותר מלחבירד ולא יאמר לאחד דבר כל דבר ואלא אחד קצר דברך שנא' בצדק תשפוט עמי' וכן יכבדו אחר יותר מחבירו יסתמו טענותיו של זה ואין זה משפט צדק וכן אם האחד לכוש בגדים פחותים ובוזיים והשני לכוש בגדים נאים יאמרו לו לכוש כמותו או הלבישה כמותך שלא יכתתמו דבריו שיחשבו שאנו נושאין לך פנים בשביל בגדיך , ולא יהא האחד יושב והאחר עומד אלא שניהם עומדים משום כבוד בית דין מיהו אם ירצו בית דין להושיב שניהם מושיבין ולא יהא האחד יושב למעלה והשני למטה אלא וז' בצד זה וזה בצד זה , בר"א בשעת משא ומתן של הטענה אבל בשעת גמר דין צריכין להיות שניהם כעמידה דכתיב ועמדו שני האנשים וגו' לפני ה' וגומר , ואע"ג הפסוק זה בעדים מיירי גמר דין ועדים דמין להדרי שאין הגמר דין אלא על פי העדים מיהו היינו לכתחלה אבל בדיעבד שישבו אפי' כגמר דין לית לן בה ; דעיקר קרא לאו בבעלי דינים כתיב שאינו אלא אכמתא ואסמכה כן לכתחלה דוקא ואיהו גמר דין פלוני אתה זכאי פלוני אתה חייב והעדים לעולם כעמידה מתחלה ועד סוף דועמדו בהם מיירי ועמידה על ידי סמיכה קרייה גם כן עמידה לענין זה מדיה גם העדים דוקא לכתחלה אבל אם העידו בישיבה עדותם עדות ודנן על פיהם בזמן הזה דליכא מומחין רהאי שאמרה תורה ועמדו וגו' היינו לפני ה' ר"ל מימיהו ואפי' בדיעבד אם ישבו אין עדות עדות ואין דיניהם דין אבל בזמן הזה דליכא מומחין אינו אלא מדרבנן לפיכך דוקא לכתחלה אבל בדיעבד עדות עדות ודין עליו וכן הדיינין שצריכין לישב לדין מרכיב ועמדו שני האנשים רמשע העדים כעמידה אבל הדיינין בישיבה הגי מילי בזמן מומחין אבל בזמן הזה לכתחלה צריכין לישב אבל בדיעבד אין עמדו הדיינין אפילו ישבו העדים דיניהם דין דליכא מומחין .

ב תלמיד חכם ועם הארץ שבאו לדין מושיבין את החכם ואומרים לעם הארץ שישב גם הוא ואם לא ישב אין מקפידין בכך וכן מקבלין עדות פן התלמיד חכם אפי' לכתחלה כמושב דכבוד תורה עדיף ואפי' אם ישאל התלמיד חכם עצמו דין מותר לקום מפניו ולא היישנין שמה יסתתמו טענות שכנגדו שיועד שחייבין לקום מפניו , ונהגו עכשיו ככל בתי דין שבישראל אחר הגמרא שמושיבין הבעלי דין וגם העדים כדי להסיר המחלוקת שאין בנו כח להעמיד משפטי הדת על תלם .

ד אם התובעים הם רבים שהם שותפין בדבר אחד והנתבע אומר אני חפ' שישבו אוהבי וקרובי אצלי כשאני טוען עמכם כדי שלא יסתתמו טענותי כי אתם הרבים הדין עמו והשותפין יברר להם אחד מהם לטעון בשביל כולם והנתבע יטעון גם כן לבדו ולא יסייעוהו קרוביו או יטעון כל אחד לעצמו זה אחר זה והגם הנתבע לא יקח אהביו וקרוביו אצלו .

ה אסור לדיין לשמוע בעל דין אחד שלא בפני בעל דין חברו דכתיב שמוע בין אח'ם שיהיה שניהם יחד משמע וכתוב לא תשא שמע שיהא וס'המא שכל מה שמוען אחד שלא בפני חברו הוא מטעים אה דבריו ואינו בש' פלוני' ש' ומכין ששמע דבריו לבדו לב' הדיין נוטה אליו לזכותו ושוב אין לבו מהפך זכות השני כל כך ודוקא שיועד הדיין שיהיה דין בדבר זה אבל אם שמע טענות האחד ולא ידע שיהיה דין בדבר זה ואחר כך נחרצו השנים לדין לפניו מותר להיות דין בדבר , וכן לא יכתוב שום חכם פסק דין לארד מבעלי דיני' בדרך אם כן או שיכתוב לו דעתו בלא פסק דין כל זמן שלא שמע דבריו שניהם שמא מתוך דבריו יפירו לשקר וכתוב מירב שקר תרחק , ועוד שמא אחר כך יטעון השני בדרך אחר ויצטרך לכתוב להפך הדין על פי השמעות השניות ואיכא זילותא לחכם , וכן הבעל דין מוזהר שלא ישמע דבריו לדיין קודם שבא חברו מרכיבין לא תשא שמע עוא קרי ביה נמי לא תשא ועוד שיחשדוהו לדבר שקר וכתוב מירב שקר תרחק לפיכך תלמיד שיש לו דין לפני רבו לא יקדים לבא קודם בעל דינו שלא יהא נראה שמקדים כדי לסדר טענותיו שלא בפני חברו ואם יש לו עת לבא ללמוד לפניו ובא העת ההיא מותר שלא יחשדוהו שיאמרו עכשיו עת קבוע הוא לו ללמוד .

ו לא יהא הדיין שומע הטענות מפי מתורגמן אלא אם כן היה מכיר לשון הבעלי דינין ושומע טענותיה דכתיב גבי העדאת העדים על פי שנים עדים וגו' דמשמע על פיהם ולא על פי מתורגמן הוא הדין

שם ראייה ברורה אבל משרבו כתי דינין שאינם הגונים ובעלי בינה , הסכימו שלא יהפכו שבועה אלא בראייה ברורה ולא ינמו שטר ופסידו חזקתו ע"פ עדות אשה או קרוב אע"פ עדעתו כומכת על דבריהם וכן אין מוציאין מהיתומים אלא בראייה ברורה לא בדעת הדין ולא באומדן המת או הטוען שלא יאמר כל הדייט והדייט לבי מאמץ לדבר זה ודעתי נכמכת עליו ואע"פ אם העיד אדם נאמן באחד מכל הדברים ונוטה דעת הדיין שאמת הוא אומר ימתין בדין ולא ירחק ערותו וישא ויתן עם הבעלי דינין עד שיווד לדברי העד וירוש ויחקר עד שיתברר הדבר או יעשה פשרה או יסתלק מן הדין כמ"ש למעלה , וכן אם נראה לב"ד שאחד גזול חבירו ולא יוכלו להוציאו ממנו בדין יכולין לגזור על שאר בני אדם שלא ישאו ויתנו עמו ואם היא אשה שלא תינשא לאיש ולא יעסקו בשירותיה עד שתוציא מידה מה שאינו שלה .

זן כמה זמן נותנין להביא ראייה ודין הטלת חרם ובו ה' סעיפים :

א אחר מבעלי הדיינין יש ליעדים ושאל זמן להביא נותנין לו זמן ל' יום שכן הוא זמן ב"ד בכל מקום מפני שמצא הרבה דברים בתורה שקבעה זמן ל' יום כגון בכור ופת תואר כו' עברו ל' יום ולא הביא עדים פוסקין הדין וכופין אותו לקיימו ואע"פ אם מביאן אח"כ יסתור הדין ואם נלוו וידוע לב"ד שפלוני ופלוני הם עדים בדבר זה והרחיקו נדור נותנין לו זמן עד שיוכל להביאם כדי להוציא הדין לאמתו ואם ידוע לב"ד שלא יוכלו להתברר הדברים תוך ל' יום אין ידוע להם שפלוני ופלוני הם עדים בדבר אין נותנין לו זמן ר"ל ה' ה' ההקת ל' יום הללו לחנם ולבטלה וע"ל תחלת סימן צ"ה סעיף ד' .

ה והא דיהיבין זמן ל' יום לתובע דוקא כשתבעוהו לנתבע תחלה בלא ראייה וחיבוהו ב"ד שישבע וטען התיבע יש לראייה ואינה מצויה עתה בידי ואינו רוצה לקבל שבועתו או נותנין לו זמן שלשים יום ולא יותר ואם לא יביא עדים תוך השלשים יום ואמר הנתבע אני אשבע כדי להפטר משום דזיילי נכסי וכהאי גוונא כמו שיתאר בע"ה סי' ב"ד צריך התובע לקבל שבועתו או לפטור משבועה ומכל מקום אם יביא אחר כך , עדים יכתור הדין ותייב הנתבע לשלם אף על פי שנשבע אבל אם טען התובע תחלה יש לי ראייה ואינה מצויה עתה בידי מה צורך ליתן לו זמן לכשיביא עדי וראיותיו ישיב לו הנמכע וכל זמן שלא יביא לא ישיב לו הנתבע טענה ואם חזר ואמר התובע אין לי ראייה ישיב לו הנתבע בלא ראייה ולא אם יחייבוהו בית דין שבועה ישבע ויפטר ואין התובע נאמן עוד להביא ראיה בית דין שאמר מתחלה אין לי ראייה אף על פי שאמר כן כדי שישבי ל' הנתבע הוי הוראה שאין לו עוד עדים ופסל עליו כל העדים וראיות שיש לו , אם נותנין זמן לנתבע להשיב כתבתי כבר בסימן י"ד וכל מקום שאפשר להביא ראייה בזמן מועט אין טעבך הדין לבטלה לתת לו זמן מרובה אפילו בדבר שאין לו פמירא שזה הוא עיניו הדין .

ג טען אחד מבעלי הדיינין יש לי זכות בעדים או בראיה ואיני יודע ביד מי הוא חייב הדין להטיל חרם כל מי שיועד שיש לו זכות בעדים או בראיה שיראה איתו לדין אפילו אם הזכות של העדים והראיה ביד מי שכנגדו חייב להגיד דמאי שנא הוא מאחר אדרבה כל שכן הוא כיון שיש בידו זכותו של כנגדו והוא תובע ממנו שלא כדון היאך יאבילוהו דבר אסור להגבותו ממנו שאינו שלו אלא מזקיין אותו להראות כל מה שיש בידו זכות לכשנגדו , ועיין לקמן סימן ע"א סעיף ז' וח' כיצד נותנין חרם ועיין לקמן סימן צ"ב סעיף ו' אם זה שכנגדו טוען שהוא פסול לישבע אם נותנין חרם על זה .

ד האומר לחבירו שטר שבידך זכות יש לי בו אם הלה מודה שיש לזה בו זכות חייב להוציא בבית דין ובית דין יעתיקו מה שכתבו בו מוכחו אבל אם הלה אומר שאין בידו שטר שיהא בו שום זכות לזה אין מחייבין אותו להראות שטר לשים אדם שאין אדם רוצה שיעמדו בית דין ולא שום אדם על זכותו ועל שטרותיו אבל אם יראה זה להחרים חרם סתם על מי שיש בידו שטר שיש לו זכות בו שיראנו לבית דין יחרים ואם טען זה בריא שהוא יודע שהשטר שיש לו זכות בו הוא אצלו הרי זה נשבע היסת שאינו אצלו , וע"ל סימן י"ג סעיף ג' .

ה המוציא שטר על חבירו והלה טוען שיש בו זיף ושאל שיתנו לו הטפסת השטר כדי לרקק בו יש אומרים שנותנין לו אף ע"פ שכתוב בו בלא טפיסת טופס מזה השטר שכיון שטוען טענת זיף נאמן שמה זה שכתוב בו כן הוא עצמו זיף לפיכך צריך לתת לו טופס ממנו וי"א שאין מטפיסין שום שטר למי שנתבע ויאמר שיש לו זכות בו אם לא שיאמר מפני ב"ד הכרים שיש להם אמתלא

הדין יבא נבי טענות והיא מכיר בלשונם שירע ויבין עיקר דקדוקי טענותיהם ואם אינו מכיר בלשונם כל כך שירע להשיב להסולחנות להם פסק הדין מוכרז ומאיר תורגמן שיריע אות' הפסק דין ומאירה טעם חייב את זה וזכת את זה ואם אחד רוצה לטעון כלשון זה והאחר בלשון אחר אז אחד טהם יכול לכוף את חברו שיטעון בלשונו שלא יוכל כל אחד לדבר לשון חברו אלא כל אחד טוען בלשונו הנגיל לו והדין או המתורגמן מודיע ומטעי' לכל אחר דברי חברו להשיב עליו וע"ל סימן י"ג סעיף ג' אם טוענין בכתב . ז צריך הדין לשטוע דברי הבעלי דינין ולשנות אותם שנ' ויאמר המלך וא' אומרו'ה בני החי גוי' ומצדוק את הדין בלבו ואחר כך החתכו שנ' ושפטתם צדק צדק את הדין בלכך ואחר כך חתכו . ח דין שרן את הדין ולבו נקפו לומר שהוא טעה לא יחזיק דבריו בטענות וראיות להעמידם מפני שהוא בוש לחזור בו שזה הוי כדלה לא תעשו עול במשפט אלא לכל הצדדין שאפשר יחזור כדי להציא הדין לאמתו וכן לא יהיה סליח לדבריו של בעל דין אלא יאמר הבעל דין מה שיראה לו והדין ישתוק וכ"ש שלא ילמד הדין לטעון אחר מן הבעלי דינין אפילו הביא אחר מן הבעלי דינין עד אחר לא יאמר אין מקבלין עד אחר אלא יאמר לנטען הרי זה העיד עליך ומה אתה אומר עד שיטעון ויאמר עד אחר אינו נאמן עליו וכן כל כיוצא בזה .

ט סויה אם ראה הדין זכות לאחד מהם ורואה שהבעל דין מבקש לאומרו אלא שאינו יודע לחבר הדברים או שראוהו מצטער להציל עצמו בטענת אמת ומצינו החימה והכעס נסתלק ממנו ואר נשתכש מפני הסכלות הרי זה מותר לטעור ולהבינו תחלת הדבר ועל זה נאמר פ"ד לאלם וגומר ויש חולקים ואומרים אפי' אינו דואה שהבעל דין מבקש לאומרו מותר לדין לאומרו משום פתח פ"ד האלם אבל צריך להתיישב בדבר זה הדבה כדי שלא יהא בעורכי הדינים .

י אין לו לדין לרחם ברין על דל שלא יאמר עני הוא זה ובעל דינו עשיר וחייב לפיכך אוכנו כרין ונמצא מתפרנס בכבוד ועל זה נאמר לא תשא פני דל וכן לא יהדר פני גדול שאם בא לפניו עשיר וחסם גדול עם עני והדיוט לא יכבדנו ולא ישאל בשלומו שלא יסתמחו דברי בעל דינו וכל שכן שלא יוכנו ויאמר היאך אחייבנו כרין ונמצא מתייבש אלא אפטרנו ואחר כך אומר לו שיתן לו את שלי אלא יחתיך הדין מיד לאמתו דכתיב ולא תהדר פני גדול וכן אם בא לפניו אפילו אחד רשע ואחד כשר לא יאמר הואיל וזה רשע יחוקתו משקר וזה בקוה שאינו משנה בדברו אמה הדין על הרשע אלא לעולם יהיו הב' בעלי דינין בעיניו כרשעים ובחוקה שכל אחד מהם טוען שקר וידון לפי מה שיראה לו מן הדברים ויחתיך הדין ע"פ דבריהם וכשיפטרו מלפניו או יהיו בעיניו בכשרים כשקבלו עריהם את הדין וידון כל אחד לכף זכות .

יא צריך הדין שיפסק הדין מיד אחר שיתברר לי בכבו שאם מעני' הדין ומאריך בדברים הסרוים כדי לצער אחר מבעלי דיני'הרי זה בכלל לא תעשו עול במשפט .

יב כשאחד מבעלי דינין מגוס לחבירו בפני הדין ואומר לו כך וכך תתחייב לי כרין אם אין הדין כך צריך הייין לומר לו שקר אתה ריבית כי יא יתחייב לך כך מדכתב מדבר שקר תחקק בעל דין שתיבע את חברו בעד דבר מועט והדין רואה שיתחייב לו ע"פ הדין יתר מזה שבע אין לדין לפסוק אומר לו שיתח יב לו יותר ממה שכתב ואת פ"ק לו הוי טעות כרין וחזר וטעמא דשמוא דתנא כרבי הצריך הדין כעצמו ויודע על פי חשבונו שאינו חייב לו יותר אע"פ שעל ידי טענתו נתגלה שחייב לו יותר אינו רוצה לגלות או שמא מנכז לו מה שחייב לו ממ"ס אחר או שמא טחל לו ועכשיו שראה שהדין פוסק לו יותר הוא חוזר בו ומראה לו התח שיקח כל מה שפוסק לו הדין כי יאמר הרי הכל רואין שהדין עמי ומה שחשבתיו כבר וראי טעתי .

יח כיצד נושאין ונותנין בדבר ושהולכין אחר הרוב וכו' סעיפים .

א הביא אחד מבעלי דינין עדים לדבריו סכניסין העדים ומקבלין עדותן כראוי כאשר יתבאר בהלכות עדות סימן ה"ח ולאחר שמקבלין עדותן יוצאו כל אדם לחזן מפני השלום שלא יודע מי הוא המחייב ומי הוא המוכח ויבא לירי מחלוקת עם הבעלי דינין . וישאו ויתנו דבריו ויש אומרים שמוכ להתחיל מן הקטן שאם יתחילו מן הגדול יבטיש הקטן אחר כך לגלת דעתו אם אינה מבטא' עם הגדול ויהיה כל הדין גתחך על פי הגדול לבדו ולא על פי רוב הדיינין ואין רוב הדיינין בעינין שהרי כלם נכבדו להיות דיינים ואם יסכימו לדעת אחת מוטב ואם לאו ילכו אחר הרוב שנאמר אחרי רבים להטות . שנים אומרים זכאי ואחד אומר חייב זכאי . שנים אומרים חייב וא' אומר זכאי חייב . אחד אומר זכאי

ואחד אומר חייב ואחד אומר איני יודע או אפי' שלים אומרים זכאי או חייב ואחר אומר איני יודע ויסיפו עוד שני דיינים ואף על גב דאי הוה פלוג עלייהו הוה בטל במיעוטא כי אזר איני יודע הוי כמו שלא יעב כרין ונמצא הדין בשנים ואנן תלת בעינין ולא הוי באחד שיוסיפו רשטא יחזור בו זה האומר איני יודע ויסיפו לדעת זה שמוסיפין יהיו כאן שנים מחייבי'ושנים מוכי'ן ולא יהיה בית דין שקול לכך מסיפין עוד שנים ונמצאו שהם חמשה נושאים ונותנים כדבר' אם שלשה מוכי'ן ושנים מחייבי'ן זכאי ואם שלשה מחייבי'ן זכ' מוכי'ן חייב שנים אימרים זכאי ושנים אומרים חייב ואחר אומר איני יודע ויסיפו עוד שני דיינים אבל אם ארבע אומרים זכאי או חייב ואחר אומר איני יודע או שאלו חייב ואחר אומר חייב ואח' אומר איני יודע בין שהוא אותו שאמר תחלה איני יודע בין שהוא אחר הולכין אחר הרוב שהרי מכל מקום יש שם שלשה שהם בית דין שהם מסכימין לדעת אחת והם גם כן הרוב .

ב הוי מחצה על מחצה ואחר אומר איני יודע הרי אלו מוסיפין שנים אחרים וכן אם נפתק הרבר . ונשארו עוד מחצה על מחצה מוסיפין עוד שמוניעין והולכין לע"א שהם סנהדרי גדולה הניעו לע"א ול"ה אומרים זכאי ול"ה אומרים חייב ואחד אומר איני יודע נושאין ונותנין עמו עד שיחזור לצד האחד ונמצא ל"ז מוכי'ן או מחייבי'ן ויש כאן רוב לא חזר לא הוא ולא אחד מהם נשיאר הרבר ככפוף ומעמידין הממוכן בחוקת בעליו .

ג מי שאומר איני יודע אין צריך ליתן טעם לדבריו ולהודיע מאיזה טעם בא לו הכפך כדרך שמראה המוכה מאיזה טעם מוכה ורמזי'ב מאיזה טעם מחייב . שכיון שהדבר כפך אצלו ואינו יכול להכריע הדבר בדעתו לא שייך לומר טעם לוח' ד שלשה או חמשה וכן יותר אפי' עשרה שנכבדו לדין וזכא א' מהם את עצמו אין הנשארים יכולין לגמוד הדין דשמא אם היה זה האדר עמהם היה מהפך סבירם ורעזם לדעת אחרת ותחל' ארעת רכולם נתבררו עיין לעיל כוף סימן י"ג .

ד הא דאמרין בגמ' הרב תלמידו אין מונין להם לא אחר היינו דוקא בשעה שמלמדו הרב הדין ועל פיו סלמ ואפי' כפי האי גוונא אם רוא תלמיד כרב אמירוב אסי דלגמריה דרב הווי צריכי ולכבד' לא הווי צריכי יכול ללמדו בשעת הדין ואף ע"פ שהיא תלמידו מונים להם שנים רק שיהיה לו הצת כברא להבין ולישא וליתן ודוקא לענין ממון אין מוציאין ע"פ תלמיד כזה למנותו למנין הרוב אבל לענין איסור והתר או דיני טומאה וטהר' דמנין כדי דלמטי'י' שובא מכשורא אפי' צריך לסברא דרב מונין אותם לשנים ככין דמקבל עליו ש"מ דבריא ליה מילתיה .

ה בית דין יכולין לפסוק דיני ממונות אפי' שלא בפני בעל דין דרוקא גבי דיני נפשות אמרינו צריך להיעת בפניו דכתיב עד עמדו לפני העדה למי' פט אבל בממונא בעלמא מאי אכפת לן הא כל זמן שמכין ראייה סותר את הדין הולכך ריתכין דינו שלא בפניו ואם יבא ראייה לסתור הדין יסתור .

יט כיצד נוהגין בפסק דין וסדר כתיבתו וכו' ג' סעיפים

א ואחר שנשאו ונתנו בדבר מכניסין את הבעלי דינין והגדול שבדינין אומר איש פלו' אתה זכאי איש פלוני אתה חייב . ואכור לדין לומר כשיצא ממ"ד אני היתני מוכה אבל מה אעשה שחברי רבו עלי והעושה כן הוא מרכה מחלוקת בישראל והוא בכלל הולך רכיל מגלה סוד .

ב שאל א' מבעלי הדינין שיכתבו לו הדין דין אין מוכי'ין לא שם המוכי'ן ולא עם המחייבי'ן מטעמא שכתבתי למעלה אלא כותבין סתם פלו' בא עם פלו' בעל דינו לבית דין ומדבריהם יצא פלוני זכאי ופלוני חייב .

ג ואחר שקבל עליו את הדין ואמר לו לשלם והלך ולא שלם אין סגדין אותו מיד אלא ממתניין לו ומתרין בו בה"ב ואחר כך מנדין אותו עד שיתן מה שהוא חייב ואם עמד שלשים יום ולא תבע נדוי'י מחרימין אותו . בד"א שקבל עליו הדין כראמון אבל אם אינו מקבל הדין מתחלה מנדין אותו מיד משום אפקירותא דבי דינא מי שהשליש שטרות ביד בית דין והתנה שאם לא ישלם תנאו ליום פלוני יתנו השטרות לכשנגדו ועבר היום ולא השלים והיא בעינין שאין בו משום אסמכתא וזה תיבע שיתנו לו השטרות והלה טוען שיתנו לו זמן אין נותנין לו זמן רק נותנין השטרות לכשנגדו מיד שעבר הזמן .

כ עד מתי יכול להביא ראיה לסתור הדין וכו' מע" א

א מי שנתחייב בבית דין ומצא ארר כך עדים או ראייה לזכותו מכיא לבית דין וכותר הדין וחזר אפי' אחר כמה ימים ואפי' אם פרע כבר כל זמן שהוא מכיא ראייה נותר אפילו אם אמר לו הדין כל זכות שיש לך הכא תוך שלשים עם ולא הביא אלא לאחר שלשים

והוא הדין אם קבל כשר אחד במקום שנים אבל אם קבל עליו הפסול בתרי דאיכא תרתי לרעותא וכן אם קבלו בשלישה מומחין אפילו אחר גמר דין או העדאת העדות יכול לחזור בו מיהו דוקא בלא קנו מידו אבל אם קנו מידו בכל ענין לא יוכל לחזור בו ואם קבל עליו הבעל דין בעצמו שיהא נאמן עליו כל זמן שיאמר שלא פרעו הרי זה נאמן אפילו עדים מעידין שפרעו הרי האמינו עליו ופסל כל העדים המכחישיין דבריו בד"א בשאמר כן בשעת הלוואה דהוה לי תנאי וכל תנאי שבמזמן קיים אבל אם אמר לו כן לאחר הלוואה צריך קנין ובלא קנין אינו נאמן שיוכל לחזור בו מיהו אם אמר לו בפני עדים אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני וקבל עליו בעדים אפילו שלא בשעת הלוואה אין צריך קנין דבקבלה לחוד סני ולא יפרעני אלא בפניהם דלא הוי אלא כמתרה בו ב"ל ועיין לקמן סימן ע"א סעיף א' ואם כופר ואומר לא קבלתי עלי לעד או לדיוני ואין עדים ברבר ישבע שלא קבלו עליו אפילו אם מכחישו הדין ואמר שקבלו עליו בעל דין אחד שהניח מעות ביד דין אחד שהוא קרוב לבעל דינו שיקיים את דינו לא אמרינן שבוה קבלו עליו להיות גם כן דין שאף על גב שהאמינו במעות לא האמינו שידון ביניהם, קבלו עליהם דין אחד וטענו בפניו ונסתלק הדין והצרכו לרן לפניו אחר יש לו לרן עפ"י טענותיהם הראשונות.

ב אם קבל עליו עדות ע"א כמי שקבל עליו אחד מהפסולים אבל אם קבל עליו ע"א להיות דיון אפילו קנו מניה אין הקנין כלום ואסור לרן לפניו משום ואויבנו פלילים אבל אם כבר טענו בפניו ורן ביניהם לא יוכל לחזור בו.

ג מי שנתחייב לחבירו שבועה בכ"ד בין שבועה דאורייתא בין שבועת היסת ואמר נתבע לנתבע השבע לי בחיי ראשך והפטר אי שאמר נתבע לנתבע השבע לי בחיי ראשך מה שתטעין ואתן לך קנו מידו אינו יכול לחזור בו לא קנו מידו יכול לחזור בו כל זמן שלא נשבע נשבע אפילו חוץ לבית דין אינו יכול לחזור בו, וכן מי שלא היה חייב שבועה ואמר אשבע לך שבועה אם קנו מידו אינו יכול לחזור בו ואם לא קנו מידו אף על פי שקבל בבית דין חוזר עד שיגמר הדיוניו שמהחייב שביעה בכ"ד ואמר לפני בית דין איני רוצה לישבע אלא הייתי משלם משיצא חוץ לב"ד אינו יכול לחזור בו שזה הוי גמר דין דידיה, ויש אומרים לעולם יכול לחזור בו אפילו לאחר שיצא חוץ לבית דין עד שיקנו מניה אבל מי שנתחייב בכ"ד שבועה דרבנן שיוכל להפכה על שכנגדו ישתק ויצא מב"ד ולא הפכה ואח"כ אמר שיצרה להפכה על שכנגדו לדבריו הכל הרשות בידו שתיקתו לא חשיב כגמר דין, מי שיש עליו שבועה דאורייתא ואמר לחבירו אפי' שלא בכ"ד השבע וטול ונשבע זה באלהי ישראל בלא נזותא חפץ ואפי' חו' לב"ד לא יוכל לחזור בו ולומר מה שאמרתי השבע וטול לא אמרתי אלא שתשבע שבועה חמורה כמו שהיתה מוטלת עלי שבועה דאורייתא בנקיטת חפ' ובפני ב"ד ועתה הרי כאלו לא נשבעת וחזורני בי ואני אשבע לא יוכל לומר כן שהרי אדם יודע ששבועה דאורייתא אינו יכול להפוך על שכנגדו וא"כ כשאמר לו השבע וטול לא כיון עליו להפוך שבועתו אלא כד אמר לו אם תשבע הרני מאמינך בשבועה שהדין עמך וכיון שהאמינו בשבועה ונשבע אף על פי שלא נשבע אלא שבועה קלה לא יוכל לחזור בו מיהו צריך לחזור ולשבע בנקיטת חפץ כחומר שבויעת המשנה כדי לאיים עליו ואם זה כופר ואמר לא האמנתיו מעולם ישבע היסת שלא אמר לו כן ואח"כ ישבע עיקר שבועתו ש"ד שהוא מוטלת עליו ויפטר.

כג עד מתי נאמן הדיין לומר לזה זכיתי ובו סעיף אחד :

א כל זמן שהבעלי דינין עומדין לפני הדיין נאמן לומר לזה חייבתי ולזה זכיתי שכל זמן שהן עומדין לפניו רמיא עליה למדבר טענותיו וזכיותיו של כל אחד ואחד אבל אם נסתלקו מלפניו תו לא רמיא עליה למדבר ואינו נאמן לומר לזה חייבתי ולזה זכיתי אם אין בידו פסק דין, כמה דברים אמורים בשו"א דהיינא דבר שאינו תלוי בטענות אלא בראות הדיין כיון שיראה לו שרעת הניטת היתר קרובה לזה יותר מזה וכה"ג בהא חיישינן אם נסתלקו מלפניו שמא נשתנה דעת הדיין ממה שהיה כבר ואפי' אם יאמר ברי לי שלא נשתנה דעתי וגם ככר אמרתי כן אינו נאמן דרשמי משום שנשתנה דעתו ואמר כן ונוגע בעדות הוא שמעיד על עצמו דהכי הוי שורא מתחלה ואינו נאמן אבל דין התלוי בטענות לא שייך ביה נאמנות שלפי הטענית שטענו יזכה הנוכה

שלושים עם סותר הדין ואפילו התפס זכיותו ובית דין ואמר אם לא אביא תוך זה הזמן מעכשיו יכטלו זכיותי אפי' לא יביא אחר כך יסתור הדין אם לא קנו מידו בבית דין חשוב כי מה יעשה זה שלא כבוד שלשים ומצא לאחר שלשים וכי בשביל זה יפסיד את דינו אנוס הוא אבל אם אמר לו הדיין הכא עדים או ראה ואמר אין לי עדים וראה הרי היא הורה כאלו פסל כל עדותיו וראיותיו דהודאות בעל דין כמה עדים דמי ואעפ"י שמצא אחר כך לאו כלום הוא ואין צריך לומר אם אמרו לו יש לך עדים ואמר אין לי עדים יש לך ראה ואמר אין לי ראה ודינו איתו וחייבוהו וכיון שראה שמתחייב אמר פלוני ופלוני קרבו והעידוני או שהוציא ראייה מתוך אפוגרתו אין זה כלום ואין משגיחין עליו שרואי יש בו מרמה מיהו אם כששאלוהו שתק ולא אמר אין לי ראה ואחר כך כשמתחייב אמר קרבו איש פלוני ופלוני והעידוני מעירין וסותר הדין, וגם כשאמר אין לי עדים אין לי ראה לא אמין שאין משגיחין בו אלא כשהיתה הראיה אצלו והעדים עמו במדינה אבל אם אמר אין לי עדים ואין לי ראה ולאחר מבאין לו עדים ממדינת הים או שהיתה הסקיא של אביו ויש שם השטרות או אפילו שטרות שלו מופקדים ביד אחרים ובא זה שהפקדון אצלו והוציא לו ראייתו הרי זה מביא וסותר מפני שיוכל לומר זה שאמרתי אין לי עדים ואין לי ראה מפני שלא היו מצויין אצלי ובלכך שביא עדות שאותן השטרות שזיא מראה עכשיו לראיות היו באותן השטרות שהיו מופקדים ביד אחרים וכל זמן שיוכל לתא אתמלא לדבריו ולומר מפני כך וכך אמרתי אין לי עדים ואין לי ראה והיה ממש בדבריו הרי זה אינו סותר טענותיו וסותר הדין לפיכך אם פירש ואמר אין לי עדים כלל לא הגה ולא במדינת הים ואין לי ראה כלל לא בידו לא ביד אחרים אינו יכול לסתור הדין, כמה דברים אמורים בנדול אבל יורש שהיה קטן כשמת מורישו ובאו עליו טענות מחמת מרישו אחר שהגדיל ואמר אין לי עדים ואין לי ראה כלל ואחר שיצא מב"ד חייב אמרו לו אחרים אנו יודעין עדות לאביך שתסתור בו דין זה או שאמר לא אחד מרישך הפקיד ראה כאן וכאן הרי זה מביא מיד וסותר שאין דרך יורש קטן לידע כל ראיית מורישו ולכך אמר מתחלה אין לי עדים ואין לי ראה כלל, וגם בנדול לא אמין שאינו יכול לסתור כשאמר אין לי עדים או ראייה כלל אלא בסתמא אמרינן דגדול יודע במילי דאביה אבל אם גם הגדול הביא אחר כך ראה ועדים שלא ידע מאלו העדים שמביא אח"כ אי שבאו עדים ואומרים שהם יודעים שהשטרות של אביו לא היו בידו ולא ידע בהם כשירד לרן משגיחין בהן וסותר הדין.

כא מי שקבל עליו להשלים הדין ליום יודע ונאנס ובו סעיף אחד.

א מי שקנו מידו שאם לא יבא ליום פלוני וישבע יהיה חבירו נאמן בטענותיו ויטול כל מה שטען בלא שבועה או שאם לא יבא בעים פלוני וישבע ויטול אבר זכותו ואין לו כלום ויפטר חבירו ועבר היום ולא בא ונתקיימו התנאים ואבר זכותו מיד ואין נותנין לו זמן יותר ואם הביא ראה שהיה אנוס באותו היום הרי זה פטור מקנין זה וישבע עוד כשיתבענו חבירו כמו שהיה מקודם וכן כל כיוצא בזה והוא הקנו מידו בכ"ד חשוב אבל לא קנו בבית דין חשוב לא דהוה ליה אסמכתא ועיין לקמן סי' ל"ו.

כב מי שקבל עליו קרוב או פסול ודין שבועה והפוכה ובו ג' סעיפים :

א אע"פ שקרוב או פסול מחמת עבירה פסולין בין לרן בין לחעיד בין דיני נפשות בין דיני ממונות כמו שיתבאר לקמן בהלכות עדות בע"ה מכל מקום כל תנאי שבמזמן קיים לפיכך מי שקבל עליו קרוב או פסול בין לחיותו דין בין לחיותו עד עליו אפילו קבל איד מהפסולים בעבירה כשני עדים כשרים או בבית דין או שלשה מומחין לרן לו בין שקבלו על עצמו לאכר זכיותו ולמחול על פיהם מה שהיה טוען בין שקבלו עליו שיתן כל מה שישטענו עליו חבירו בעדותו הפסול או בדינו אם קנו מידו על זה לא יוכל לחזור בו ואם לא קנו מידו יוכל לחזור בו עד שיגמר הדין ועיין לעיל סימן י"ב אוזו מקרי גמר דין, ולענין עדות מיד שהעידו לא יוכל לחזור בו והדיין נמי כי נגמר הדין שאינו יכול לחזור בו וקאי שלא נודע טענו ואם הם מאניס בעיר וסובי העיר אינו יכול לחזור בו אפילו קורם גמר דין שכן נוהגין שכל מה שאדם מקבל עליו לפני ראשי העיר שלא יוכל לחזור בו וי"א דדוקא אם קבל עליו קרוב או פסול בדין אחד או בעד א' הוא דאינו יכול לחזור בו אחר גמר דין או אחר העדאת עדים דליכא אלא חדא ריעותא

התבע או שיש לתבע הויק בזה כפי ראות עיני הדיינים נוקמים לתבע ועיני לקמן סימן פ"ז סעיף כ"ד ויש מפרשים עוד כיון שתובע ראינו לשטעין שהכל בו ישמעון משיב שיש לו תביעות אחרת עליו מגבין תחלה לראובן דמי חבלתו אפילו שמעון אומר שביא עדים היום או לאחר אין מאתינן לו כלל רק"ל דאין נותנין זמן לתבעות .

כה דין שמעה מתי חוזר ומשלם וכו' ה' סעיפים .

א דין שרין דין וטעה אם הטעות הוא בדברים פשוטים וידועים כגון דינים המפורשים בפ"ב בשטנה או בגמרא או ברבוי הפוסקים המפורסמים כיון שהטעות גדול כ"כ הוי גם כן קלקתי תקנתו ולא יחשב לדין כי אין כאן דין כלל וחוזר הדין אפי' נשא ונתן ביד ודין אותו כהלכת ואין חלוק בין מומחה לשאינו מומחה ואפילו שלשתן מומחין , ואם אי אפשר להחזיר כגון שזה שנטל המזון שלא כדן הדין למדינת הים או שהיה אלם או שטימא דבר הטהור וזרקוהו או שהורה בכשרה שהיא טרפה והאכילה לכלבים וכיוצא בזה אם נשא ונתן ביד הוי מויק בידים וחייב לשלם ואם לא נשא ונתן ביד פטור משלם אע"פ שגם להויק לא נתכוין להויק ויש חולקין וסחיבין גם בזה דינא גרמי וגם מטעמא דחשו רבנן להפסד הבעל דין .

ב דין שרין דין וטעה אם הטעות הוא כשיקול הדעת כגון ברבר שהוא מחלוקת בין זנאים או אמוראים ולא נפסק הדין באחד מהם כפי' והוא פסק באחד מהם וסגי' דעלמא אולא כאידך כגון שסתא גמרא פריך מאילתי' או כיוצא בזה או שרוב הדיינים נראה להם דבריהם או שפשוט המעשה בעולם דבריהם השני כל זה נקרא טועה בשיקול הדעת והוא דינא הכי אם זה הדיין טימחה ונטל רשות מירוש גלתא אפילו לא קבלוהו עליהם ודן יחידיו או הם שנים או יחיד שלא נטל רשות אבל קבלו אותו הבעלי דינים עליהם הואיל ונטל רשות או קבלוהו וזו מומחה אע"פ שרין יחיד או שנים לא נקמו רבנן לטלם אפילו נשא ונתן ביד אלא הדין שרין טעה ואם א"א להחזיר כגון שזה שנטל המזון שלא כדן הדין למדינת הים או שהיה אלם או שטימא דבר הטהור וזרקוהו או שהורה בכשרה שהיא טרפה והאכילה לכלבים וכיוצא בזה הדין זה גם כן פטור משלם דכיון שנטל רשות על דעת כן הרשוהו והפקד ב"ד הפקר וכן אם קבלוהו עליהם על דעת כן קבלוהו לפסוק כפי ראות עיניו ואם היה הטועה מומחה ואפילו הם שנים מומחים ולא נטלו רשות מירוש ולא קבלו אותו הבעלי דינים עליהם או שלא היה מומחה ואפילו הם שנים שאינם מומחים אבל קבלו אותן הבעלי דינים עליהם לדין להם כדן והוא טעה בשיקול הדעת אם נשא מזה ונתן לזה בידו מה שעשה עשוי וישלם מבידו והוא אל נשא מזה ונתן לזה מויק בידים וחייב לשלם אע"פ שהיא שנגה הא ק"ל אדם סועד לעולם כיון שינג בין מויד וכל שבין שגנת תלמוד שעילה דין ולא יוכל לומר לא הוא ולא אחי שגדול ממני לזה שנתן לו החור לו או לי מה שנתני עבודך לבעל דינך כי טעמי שבוה יוכל לומר הבעל דין מ"מ דין פסקת כדן מאן דאמר ואני אחיוק בממון שנתת לי על פי איתא הא"י ולא איציאו סתת' ידי וחרין קנסוהו רבנן שלא היה לו דין יחידיו או אפי' שניעוד שהיה שלשה ואם לא נשא ונתן ביד יחזור הדין וטעמא דחשו חכמים להפסד הבעל דין שנתן ממנו שלא כדן רבין שלא היה יכול להגוס הדין שרין לא עשה כלום בידים לציבר לא רצו לומר מה שעשה עשוי להפסד הבעל דין מ"מ אם אי אפשר להחזיר כגון שזה שנטל המזון הדין למדינת הים כי קנסוהו לדין ג"כ לשלם מבידו אע"פ שלא נשא ונתן ביד הואיל ולא נטל רשות ולא קבלו אותו הבעלי דינים וי"א דאפי' אפשר להחזיר אע"פ שלא נשא ונתן ביד קם דינא ומה שעשה עשוי דהא מ"מ דינא אליבא דחד מ"ד היא וגם קנסם הי שישלם מבידו .

ד אבל מי שאינו מומחה אפילו הם שנים ולא קבלו אותם הבעלי דינים עליהם אף על פי שנטלו רשות הדין הם ככלל בעלי דין וזוהי ואינם ככלל דיינים ואין דינם דין כלל בין טעה בין לא טעה וכל אחד מבעלי דינים אם רוצה חזור ודן בפני בית דין אחר ואפילו בטענות אחרות ואם טעה ונשא ונתן ביד הדין הם מויקים בידים וחייבים לשלם מבידו וקלקלתו תפנתם דהואיל ואין דיניהם דין חוזרים ולקחים מבעל דין מה שנתנו לו שלא כהלכת הדין כגון שקבלו מגולן שחייב להחזיר שרין אין זה דין ואם לא נשא ונתן ביד חוזר הדין ואם אי אפשר לו להחזיר כגון שזה שנטל המזון הדין לו חייב לשלם מדינא גרמי שזה מתכוין להויק הוא וגי' הדימות דינם פיחוד מומחה דחייבו גם נטלו רשות מירוש גלתא אפילו לא

היחבה ובלבד שלא יכתור טענות הראשונות וכל זה דוקא בדיון אחד כגון מומחה או יחיד וקבלוהו עליהם והוא הדין בפשרה כגון שקבלו עליהם פשתן לזמן כל מה שאמר תוך הזמן יהא נאמן והוא שלא כתב הפטר ונתן להם אבל אם כבר כתב ונתן להם הפטירה אין לו רשות להוכיח או לגרוע אפילו תוך הזמן אע"פ שאמר שכך היתה כונתו מתחלה אינו נאמן אבל שנים נאמנים לעולם דאין סברא לומר שגששתה דעת שניהם וגם אינם חשויים בגגעים בדבר ואפילו אם יש ב' עדים שמכחישים איתם הם נאמנים יותר מהעדים דהם רמו אפשייהו ומדברו מפי מן העדים ששמעו מפיהם ואין זה כשתי רמו אפשייהו ומדברו מפי מן העדים ששמעו הכחות שמעו הטנין וזאת אומרת כך שמענו או ראינו וזאת אומרת כך שמענו או ראינו אבל כאן שהדיינים שמעו דברי בעלי הדין ודקדקו בדבריהם לידע להיכן הדין ניטה יותר הם זכרים וידועים אמתת הפסק דין מן העדים שבשמיעה אחת שמעו וחלכו להם ותליגן טעות בהו .

כד שנוקקין לתובע תחלה וכו' סעיף אחר

א אין נוקקין אלא לתובע תחלה שנאמר אשרו חמין ודרשינן ולא חומין וד דאורייתא נמי היא דכתיב מי בעל דברים יגש אליהם יגיעו דבריו אליהם תחלה ואי ויילו נכסי דנתבע נוקקין לו . תחלה דעכשו חזר הוא להיות בעל דברים ויגש הוא תחלה וזונה הרבה פירו . ים יש בזה וכלוהו אליבא דהלכתא פירוש חדא כגון ראובן תובע שמעון ון מנה שהלוהו בשטר בענין שאן שמעון יכול לטעון פרעתי ושמעון משיב תפשת משלי כד וכך החוה לי מה שתפשת או מושבין היה לי בידך ונפחת מדמי ומכשומן להביא עדים יותר משלשים יום שהיא זמן כ"ד אע"פ שאנו יודעים שיש לו עדים שיוודים בדבר בתחלה נוקקין לטענת ראובן ומוציאין לו המנה ואחר כך נוקקין לטענת שמעון להרוץ על התפיסה והמושבן לכשיביא עדים ואי ויילו נכסי שמעון כגון שהיה צריך למכור נכסיו כדי לשלם לזה אי שיש לו קניגם לתפץ שתובע מראובן ואם לא יודעו לו להוציא מידו ילכו הקניגים מכאן ויצטרך אחריו כן למכורו בזה נוקקין לו תחלה ומיירי כגון ששמעון התבע אמר שיש לו עדים פלגני ופלגני שיוודעין שהיא כדבריו רק שאנו מצידין לו להביאם עד אחר שלשים יום ואנן יודעין ומוציאין את שפלגני ופלגני וידעין בדבר שאם לא כן אפילו לא ויילו נכסי אין ממתנין לו יותר משלשים יום ואילו אמר להביא עדים תוך שלשים יום פשוטא שממתנין לו אפילו אי לא ויילו נכסי כדן כל הנתבע שנותנים לו זמן שלשים יום להביא ראיה אע"פ דלעיל סימן י"ו סעיף א' אמרין שכתבי דין וידעין שפלגני ופלגני עדים בדבר נהתיב לו זמן אפילו יותר מל' יום עד שיכל להביאם אפילו בלא ויילו נכסיה הם מיירי שתבעי בעל פה בלא שטר ויכול הנתבע לטעון פרעתי או לא היו דברים מעולם הדין תביעת תרומהו ספק לבית דין איה מהם טועו אמת לכך צריכין לתת זמן ולהמתין עד שיתברר הדבר אבל הכא מיירי שיש לתבע שטר ואין זה יכול לטעון פרעתי או לא היו דברים מעולם הדין תביעת התובע וראי שהדין שטר לפניו תביעת הנתבע ספק לפיכך דוקא אי ויילו נכסיה וגם אנו יודעים שפלגני ופלגני עדים בדבר נוקקין לו זמן נותנין לו יותר משלשים יום עד שיוכל להביאם אבל אי לא ויילו נכסיה אע"פ שאנו יודעים שפלגני ופלגני עדים בדבר אין נותנים לו זמן יותר משלשים יום דאין ספק לבית דין מיציא מידו וראי לב"ד נ"ל פ"א בעד נ"מ אפילו אמר להביא עדים תוך שלשים נוקקין לתובע תחלה מיד לפסק הדין ואם יביא עדים תוך שלשים יום יסתיר הדין ואם לא יביא איתם נמצא שהתחילו השלשים יום שנותנים לו לפיכך מומן הראשון שנפסק הדין , עוד פ"א דנ"מ כמה שנוקקין לתובע תחלה ששמעון דבריו ומקבלין עדיהו תחלה במה אה ימירו עדיהו של נתבע או ילכו למדינת הים בעד שמקבלין עדיהו של תובע , עוד פירוש אחר כגון ראובן שתבע שמעון להדין ולא מצא עדים לרבריו והדין ניטה לרבריו שמעין לזכותו ואמר ראובן שאינו רוצה שפסקו לו הדין כי שמו היום או מחר ימצא עדים או שמעין ויורה לו ושמעין תובע שפסקו הדין נוקקין לראובן שתבע תחלו ושמעין לו שלא לפסוק הדין ואינו יולי נכס' מחמת שהוציא עליו קול שהיא חייב לו נוקקין לשמעון לפסק הדין לפיטרי לבטל הקול מעליו וכן אם פסקו שטועה לשמעון וראובן אימר שלא יקבל השטועה עכשו רק כשיפצה הוא שומעין לו וכן אם שמעין אומר הדין יש לו הרבה טענות עליו ויטעון מולם ואחר כך אשיבו לו וראובן אומר אינו רוצה לתבע עכשו תביעת אחרות רק את זה אין מברחין אותו שתבע יותר וכל כיוצא בזה אם לא ויילו נכסי

חושן מיניפה הלכות עדות סימן כו

כו שלא לדון בדיני גוים וכו' מפני כו :

א אמור לראי בפני דייני גוים ובערכאות שלהם אפילו בדין שדנים כדיני ישראל שג' ואלה המשפטים אשר תשים לפניה ודרשינו לפניהם ר"ל לפני דייני ישר' ולא לפני גוי ואפי' אם נתרצו שני הבעלי דינים ליתן לפני דייני גוים לדון בפניהם אפילו בדין שדנים כדינינו אמור דהא לשניהם הוחזרה התורה ומגדיר ומחרימין אותם אם ילכו לדון בפניהם ואפילו קבלו ק"ס על זה לדון בדיני גוים אין בקיזין זה שהוא לעבור על דברי התורה כלום ואפילו יש בו ריח למלוח שיריח בפניהם מה שלא הדיוח בדינינו אפי' אסור ואין לו על המלוח רק דין ישראל כי כל הדין בדיניהם ה' רשע וכאלו חרף וגדף והרים ידו בתורת משה רבינו ע"ה שגא' כי לא בצורינו צורם ואויבינו פלילים כשאוויבינו פלילים כלומר כשאנו מקבלים אותם עלינו לשפטים הרי זה גורם שיאמרו אין תורה לישראל ומיקר שם ע"ז ואומר כי לא בצורינו צורם וה' חילול השם' .

ב מיהו בזמן הזה שיד הגוים תקיפה ואין יכולת בדינינו לכופ כל המעשים וסרבנים והאלמים אם התבע אלם ואין ימליך להוציא ממנו בדיני ישראל מפני שאין אימתם עליו יתבענו תחלה לפני דייני ישראל ואם רצה לבא נוטל רשות מב"ד והולך בפני דייני גוים ומציל את שלו מבעל דינו בדיני גוי דהכי אמרי' אינשי קרית חברך ולא ענך רמי גירא רבה שרי עליה ואסמכוה אקרא דנתיב יען טהרתך ויא טהרת מטומאתך לא טהרי עור ה"נ כשקרו לו לפני דייני ישראל שהוא דרך מהות והוא לא רצה לטהר ולבא לא יטהר עור רק דיון בדיני גוים וכ"ש אם דן בפני ישראל וענו כפניהם ופסקו ביניהם ואינו רוצה לקיים הדין שיוכל לכופ אותו ע"י גוים בכל מיני כפיות עד שיאמר רוצה אני לקיים דין ישראל ויש לו רשות לב"ד ליתן בפני דייני גוים ולהעיד שזה חייב לזה ומצוה לעשות כן כיון שאינו רוצה להוות ציית דין ישראל וכלאו הכי אסור ואם התבע אלם ותבע את ישראל לפני גוים יש לבית דין להתרות בו תחלה שלא יעשה כן ואם אינו רוצה יש להם לנדרות ולהחרימו עד שיילקד גוים מעל חברו וכן מחרימין המחוקק את ימי ההולך לפני גוי ואפי' אינו רוצה שלא שפוטו ע"י גוים ליראו שיעמר עמו בדין ישראל דאין למותו על העמוד שא"ז אלא כדי להרא' אלמותו ולהפחיד את הדיינים להטות הדין אליו וכיוצא בזה .

ג מי שקבל עליו שאם לא ילך לדון בפניהם יהיה עליו כך וכך לעניים אע"פ שאסור ליתן לדון בפני גוים נדרו חל וחייב לתת לעניים מה שקבל עליו דהוה ליה נדר ונדר חל על דבר מצוה ואם אחד הלך ברצון טוב בפני גוים בין תבע בין נתבע ונתחייב בדיניהם ואחר כך חזר ותבע לפני דייני ישראל אע"פ שכדינינו היה זוכה אין נזקקין לו ואסמכוה אקרא כרי רשעתו רשעה אחת מחייבו ואי אתה מחייבו שתי רשעות ואפילו לשלם לחבירו מה שגרם להפסידו בדיניהם אין נזקקין לו משום מוגדר מילתא .

ד כבר אמרנו שאפי' קנו מיניה לדון בדיניהם אין בקיזין זה כלום שהוא לעבור על דת' לפיכך שטר שכתו' בו שיוכל לתובעו בפני גוי' לא מבעיא שאסור לתובעו בפניהם א"א אפי' למוסרו לגוי שיתבעו בדיניהם אסור ואם עבר ומסרו לגוי צריך המוסר לקבל עליו כל אונסא דמתיליד ליה ואם יעבור עליו הגוי הדרך ויציא ממנו יותר ממה שהישראל יכול להוציא ממנו בדין ישראל באותו השטר או בא לו היוק מפני שתבעו הגוי בדיניו שלם והוצרך לשכור מליץ שישעון בעדו וכל כיוצא בזה צריך הכל לסלק מעליו וכל זה שיוכל לכופו בדין ישראל אבל אם הלוח אלם מותר למוסרו לגוי . וגוי המוסר שטר חוב לישראל על ישראל אחר אם יכול לדון בדין גוים ע"ל סוף סימן שכ"ט הא דאמרין בכל מקום דינא דמלכותא דינא ואוליין בתריה לא אמרו אלא ברברים שהם מדיני המלכות ואין נזקקין כן בערכאותיהן כי כמו שהי' לנו משפטי המלוכה בזמן מלכנו ישראל כמ"ש שמואל לישראל כשהשיב להם מלך כך יש בין האומות דינים יודעים למלכים שיש למלך הנאה בהם או כבוד וכיוצא בזה ועליהם אמרו דינא דמלכותא דינא אבל דינים שדנים בין הערכאות דנין הם מעצמם כמו שימצאו בספרי הדיינים שלהם ואותם אין ליתן אחריהם שא"כ בטלת ח"ו כל דיני ישראל ואפי' במקום שהולכין במנהגי הערכאות בהרבה עניינים אינם יכולין לכופ לדון כמנהגם בכל דבר מן המסתם כגון הנזשא אשה במקור שטוהגין בהרבה ענייני לדון ע"ה ערכאותיהם אשתו בלא בנים לא יוכל אבי האשה או יורשיה לומר שהכל יודעים שאנו הולכין אחר ערכאות שלהם

לא קבלום עליהם או שלא נטלו רשות וקבלום עליהם וטעו חזו' הדין ואם א"א להחזיר פטורים מלשלם אפי' נשאו ונתנו ביד וכן הדין בג' מומחין אפי' לא נשאו וכו' ואם לא נטלו רשות ולא קבלו עליהם אם נשאו ונתנו ביד מה שעשו עשוי וישלמו מבית' ולי"א אפי' לא נשאו ונתנו ביד מה שעשו עשוי וישלמו מבית' וכשהם משלמים אם הסכימו כולם לדעת אחת משלמין בין שלשתן ואי גמר דינא בתרי מיניהו שהיו הם הריב ובטלו דעת השלישי משלמי הנך תרי שני חלקים והשלישי פטור דהא הוא לא טעה ובעל דין מפסיד השליש שיאמרו הם הא אי לא הוה השלישי בהדין לא סליק דינא בדין בלא השלישי ואם היו הדייני' ארבע או ה' וגמר דינא בג' מהם שהיו מסכימין לדעת אחת משלמין הג' הכל ולאו מצו למוסר אי לא אתון לא הוה סליק דינא בדין ה"י יכולין לדון את האדם בע"כ א"נ היו ג' וגמר דינא בשני' וחד מהנך תרי מומח' משלמי הנך תרי כולה דמצי דינא למינא' בהנך תרי כיון דחד מיניהו מומח' מצי למיזן ליה בע"כ וכל זה כשלא קבלום עליהם בין לדין בין לטעות אבל אם קבלום עליהם בין לדין בין לטעות או בזמן הוה שמכריחין הקהל וממנים ריינים בע"כ על פי ההרם אי בקנס שיהיו ריינים לא ישלמו אפי' טעו דמה יש להם לעשות מוכרחי' הם מ"מ יש להם לחזור אם טעו ואם אינם יוציב לחזו' צריכים לשלם על הדרך שכתבתי .

ח דיון שטעו וחייב שבועה למי שאינו חייב בה ועשה זה פשר' עם הבעל דינו כדי שלא ישבע ואח"כ נודע לו שאינו כן שבע' אע"פ שקנו מירו על הפשרה אינו כלום דקנין בטעות הוא וחזרו וכן כל כיוצ' בזה ורוקא שנלה ברעתו שמחמת רעות השבועה הוא מתפטר ואם לא היתה השבועה לא היה מתפטר ולא עוד אלא אפי' חייב שבועה חמורה למי שלא היה חייב אלא שבועה קלה ועשה זה פשרה כדי שלא יעשה השבועה החמורה ואח"כ נודע שטעה הדין חזר זה כפשרה אפילו קנו מידו דקנין בטעות הוא . כל דבר הנמצא בפוסקים ותשובות וטעה בהם הדין הוי כטעיה ברבר משנה וחזרו שכל חכם בדרו לאו קטל קני כנגמא הוא ורבר הנמצא בדברי האחרונים שחולקים על הראשונים וידעו בדריהם הולכים אחר האחרונים דקיל הלכה ככתריא מאבי ורבא ואילך מפני שהאחרונים ידעו סברת הראשונים וסברתם והכריעו בין הסברות ועמדו על עיקרו של דבר ואם נמצא לפעמים דברים שחולקים בהם גם האחרונים ואין לנו הברע ביניהם לא יאמר הדין אפסוק כאי' מהם שארצי' ואם ע"ה כן הרי זה דין שקר שמוציא ממון מחברו מספק שלא כדיון דכל היכא דאיכא ספיקא דדינא אין מוציאין ממון מיד המחוקק אלא אם הוא חכם גדול גמיר וסביר וידע להכריע בדברי האחד בראיות נכוחות הרשות בידו ואפי' אם פסק גדול אחד בענין אח' יכול החכ' לסת' דבריו בראיות ברורות ולחלוק עליו אפי' להוציא ממון שפתח בדרו כשמואל בדרו ואין לך אלא כל שופט ושופט אשר יהיה בימים ההם ויכול לסתור דברי חכמים הראשונים ובלבד שלא יהיו דברים המבוארים בתלמוד שסדרו רבינא ורב אשי ואי לאו בר הכי הוא ואיכא ספיק' דדינא יניח הממון ביד המחוקק ואם הוא בהוראות איסור והיתר והוא איסור דאורייתא ילך לחומרא ואם הוא דרבנן הוי ספיק' דרבנן לקולא וריקא אה ב' החולקי' שוין אבל אין סומכין על דברי קטן במקום שיש גדול ממנו בחכמה ומניין אפילו בשעת הדחק אפי' כי היה ג"כ הפסד מרובה וכן אם היה יחיד כנגד רבים הולכים אחר הרבים בכל מקום ואפי' אין הרבים מסכימים מטעם א' אלא כל א' יש לו טעם בפני עצמו והואיל והם מסכימים לענין הדין מקרו רבים ואוליין בתריהו ואם לא ידע הדיין או הפוסק במחלוקת הגדולים ופסק דינא מסבר' עצמו ואח"כ נודע לו המחלוקת והוא לאו בר הכי שיוכל להכריע או שאינו יודע להכריע אם נראה כדברי האחד לרוב החכמי' והוא עבד כאורך היינו טעה בשיקול הדעת ואם א"א לעמוד על הדבר אין כאן טעות ומה שפסק פסק ואם היה המנהג בנייר להקל בדבר מה מפני שחכם אחד דורה להם כך הולכין אחריו ואם חכם אחד בא לאסור מה שהם מתירין צריכין לנהוג איסור דאל' השופט אשר יהיה בימים ההם כתיב דיון שטעה ולא הספיק התובע לא יזקיק מיניה דנתבע עד דאתכרר דטעה ל"ש הדיים ל"ש ממוחה ל"ש טעה ברבר משנה ל"ש טעה בשיקול הדעת כל מה דלא זכי הובע בממונו הדר דינא ואילו זכה בפלגא ופס פלגא גביה אידך ההוא פלגא דוכה ביה אם טעה בשיקול הדעת וכה לפוס הנך אנפי פרישנא' בטעיה בשיקול הדעת ואידך פלגא דפס גביה ל"ש טעה ברבר משנה ל"ש טעה בשיקול הדעת ל"ש מומחה ל"ש הדיים לא מפיקין מיניה לפי דעת הר"ף והרמב"ם דק"ל טותיהו בדינים הללו כמ"ש .

לבוש עיר שושן

הלכות עדות

סימן כז כח

כבש עדותו ולא העיד פטור מדיני אדם כלומר שאין מחייבין אותו לשלם אפי' למאן דראין דינא דגרמי שלא חיבה התורה להעיד אלא ממדת נמילות הסדרים כמו השבת אכרה לפיכך אין בו חיוב תשלומין כדיני אדם אבל חייב הוא בדיני שמים דכתיב אם לא יגיד ונשא עונו ואין חלוק בין אם הוא לכדו יודע בעדותו בין אם יש אחר עמו שכשם ששני עדי מחייבין אותו כך האחד מחייבו שבועה ודילמ' לא היו משתבע לשיקרא ומשלם ונמצא מרויח זה בעדותו לפיכך יבא ויגיד ואם לא יגיד ונשא עונו מידה אינו חייב להגיד עד שיתבענו בפני ב"ד שיעיד לו ואם אינו מעיד חייב בדיני שמים דכיון שתבענו ואמרנו לו ב"ד שיעיד ע"פ תביעתו והוא אומר שאינו יודע להעיד דאמר אינו יכול לחזור ולהעיד משום דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד כמ"ש לפנינו והרי עבר על ואם לא יגיד לפיכך נשאל עונו אבל אם תבעו חוץ לב"ד שיעיד לו והו' אומר איני יודע להעיד אין לחוש שהרי יכול לחזור ולהגיד בב"ד דקרא הכי משמע אם לא יגיד במקום שאם היה מגיד היה מחייבו ממון או שבועה או נשאל עונו לאפוקי אם כבש עדותו חוץ לב"ד דאפי' אם היה מגיד לא היה מחייבו לא ממון ולא שבועה אין בו נשיאות עון ובכ"ד מיד ששואלין אותו שיעיד מה שירדע ואמר איני יודע עדות זה חייב בדיני שמים אפי' לא השביעוהו אע"ג דגבי אם לא יגיד כתי' ושמעיה קול אלה ושמע' קול אלה לא קאי אלא אקרבן שבועה וה"ק קרא בשעובר על שבועת קול אלה בדבר שאם לא יגיד הוא נושא עון או יבא קרבן שבוע' אבל נשיאות עון איכא אפי' בלא שבועה ועד' אחד לא יעיד אלא בדבר ממון דאע"ג דאינו מחייבו ממון מחייבו שבועה וכן כתי' להפריש א' מאיסורא יכול להעיד אבל אם כבר נעשה האיסור לא יעיד יחודי שהרי אין עונשין אותו על פי א' ולא היו אלא כמוצאי שם רע על זה שמעיד עליו , ואמור לאדם להעיד בדבר שאינו יודע בעצמו אע"פ ששמעו מפ' אדם נאמן בעיניו שאינו משקר לא יעיד דשמה עכשיו שקר לו לפיכך אמרה תורה וראה או ידע ולא ששמעו מפ' אחרים ואפי' אמר לו א' בא ועמדו עם עד א' שיש לו ולא תעיד רק כדי שיפחד בעל חובני שיסבור שיש לי שני עדים ויודה עליו לא ישמע לו שזה הוא בכלל מדבר שקר תרחק להוצי' ממון על פי עד אחד שלא בדיוקוהו ,

כז שלא לקלל דיין ולא לשום בר ישראל וכו' ב"ם :

א אסור לקלל הדיין והמקללו עובר בלאו שנאמר אלקים לא תקלל וכן המקלל אחד מישראל עובר בלאו שנאמר לא תקלל חרש והוא חרש לאו דוקא דילפינן לה ממה הצד ראב"ו קלל ונשיא בעמך לא תחרש דה"ה כל אדם ופרט לן בחרש לאשמעין שאע"פ שאינו שומע ואינו מצטרף בקללתו אפי"ה לוקין עליו וכו' ש השומע ומצטרף על קללתו וא"כ המקלל את הדיין עובר בשני לאוין משום לא תקלל חרש ומשום אלקי לא תקלל ואפי' למד' דהוא אלקים קודש הוא יליף לה מרבתי' לא תקלל ולא כתי' לא תקלל ש"מ תרתי' ג"ל פירושו שכיון שאם קודש הוא אינו אלא אוהרה למכרך את השם ולא שאינו לאו גמור אלא אוהרה קי"ל דסני בגילוי מלתא בעלמא וא"כ הוי סני ליה אי לא כתב אלא אלקים לא תקלל בחד למד' ומוכתב לא תקלל ש"מ שכולל שנים דאלקים ל' רבי' ויאה וכולל השני' וגם הדיין ועליותו תרויהו קאי לא תקלל , דאל"כ מאי אולמיה תקלל דהכא מתקלל דחרש ושאר קללה שבתורה דיליף מיניה תרתי' ג"ל , והמקלל עצמו חייב גם כן משום השמיר לך ושמור בפשך וגומר המקלל את הדיין חייב בלא גרע מחרש והמקלל את המת פטור דדומיא דחרש בעיניו מה חרש בחיים אף בל בחיים לאפוקי מת ,

ב ובכל אלו שחייב אינו חייב עד שיקלל בשם שכן מצוינו בקללת הסוטה שהיו אומרים לה יתן ה' אותך לאלה וגומר ש"מ דגבי קללה בעיניו שם ומדכתבה התורה בסוטה שם המיוחד וכאן כתבה פתם לא תקלל משמע המקלל בכל אחד מן השמות חייב בין בשם המיוחד בין בבינו לפיכך המקלל חברו בין בשם המיוחד בין באחר מן הכינויים חייב ועל כל לשונות הכינויין חייב אפי' על השמות שהגוי' קורין להקב"ה הם בכלל הכינויין וחייב עליהם וע"ל בע"מ סי' רמ"א , ואם אמר ארור יהא הוי לשון קללה דכתי' ואלה יעמדו על הקללה וכתבי ארור אישר יעשה וגומר , ואע"פ שקללה אין בו כ"כ מעשה וק"ל לאו שאין מעשה אין לוקין עליו עיקמת שפתיו מעשה הוא ולוקין עליה מיהו אין חייבין עליו מלקות עד שיתרו בו בפני' עדים ככל שאר חייבי לאוין אבל אם לא היה שם התראה או שקלל בלא שם ובלא כנוי כגון שאמר מקולל פלוני ארור פלוני או שתקללה באה מכלל דבריו ואינו מקלל בפירוש אע"פ שיש בו שם או כינוי כגון שאמר אל יהא פלוני ברוך לוי' או אל יברכהו ה' וכיוצא באלו אינו לוקה אבל איסורא מיהא איכא אע"פ שאינו לוקה דהא מ"מ מכלל דבריו קללה שמענין איהו כרוך אלא מקולל ואם חירף ת"ח מנדין אותו ואם רצו ב"ד להכותו מכות מדרות מכין אותו ועונשין אותו כפי מה שיראו שהרי כוזה את החכם ואם היה המחפר עם האר' עונשין אותו כפי שהשעה צריכה כפי המחפר והמתחרף והמקלל אע"פ שאחל המתקלל על קללתו הן חכם הן שאר כל אדם אינו פטור מן המלקות ומכין אותו שכבר חטא ונתחייב מן התורה ואין כח בשום אדם למחול עליו אבל מי שחייב נדויו מפני שהפקיר בבית דין ורצו בית דין למחול על כבודם שלא לנדוהו הרשות בידם והוא שלא יהא בדבר הפסד כנגד הכורא אבל אם היה בדבר הפסד בכבוד הגורא כגון שהיו העם מבעטין בדיני תורה ובדיניהם הואיל ופקרו העם בדבר צריבין לחוק ולענוש כפי מה שיראה להם ,

א אסור לקלל הדיין והמקללו עובר בלאו שנאמר אלקים לא תקלל וכן המקלל אחד מישראל עובר בלאו שנאמר לא תקלל חרש והוא חרש לאו דוקא דילפינן לה ממה הצד ראב"ו קלל ונשיא בעמך לא תחרש דה"ה כל אדם ופרט לן בחרש לאשמעין שאע"פ שאינו שומע ואינו מצטרף בקללתו אפי"ה לוקין עליו וכו' ש השומע ומצטרף על קללתו וא"כ המקלל את הדיין עובר בשני לאוין משום לא תקלל חרש ומשום אלקי לא תקלל ואפי' למד' דהוא אלקים קודש הוא יליף לה מרבתי' לא תקלל ולא כתי' לא תקלל ש"מ תרתי' ג"ל פירושו שכיון שאם קודש הוא אינו אלא אוהרה למכרך את השם ולא שאינו לאו גמור אלא אוהרה קי"ל דסני בגילוי מלתא בעלמא וא"כ הוי סני ליה אי לא כתב אלא אלקים לא תקלל בחד למד' ומוכתב לא תקלל ש"מ שכולל שנים דאלקים ל' רבי' ויאה וכולל השני' וגם הדיין ועליותו תרויהו קאי לא תקלל , דאל"כ מאי אולמיה תקלל דהכא מתקלל דחרש ושאר קללה שבתורה דיליף מיניה תרתי' ג"ל , והמקלל עצמו חייב גם כן משום השמיר לך ושמור בפשך וגומר המקלל את הדיין חייב בלא גרע מחרש והמקלל את המת פטור דדומיא דחרש בעיניו מה חרש בחיים אף בל בחיים לאפוקי מת ,

כז שלא לקלל דיין ולא לשום בר ישראל וכו' ב"ם :

ב ובכל אלו שחייב אינו חייב עד שיקלל בשם שכן מצוינו בקללת הסוטה שהיו אומרים לה יתן ה' אותך לאלה וגומר ש"מ דגבי קללה בעיניו שם ומדכתבה התורה בסוטה שם המיוחד וכאן כתבה פתם לא תקלל משמע המקלל בכל אחד מן השמות חייב בין בשם המיוחד בין בבינו לפיכך המקלל חברו בין בשם המיוחד בין באחר מן הכינויים חייב ועל כל לשונות הכינויין חייב אפי' על השמות שהגוי' קורין להקב"ה הם בכלל הכינויין וחייב עליהם וע"ל בע"מ סי' רמ"א , ואם אמר ארור יהא הוי לשון קללה דכתי' ואלה יעמדו על הקללה וכתבי ארור אישר יעשה וגומר , ואע"פ שקללה אין בו כ"כ מעשה וק"ל לאו שאין מעשה אין לוקין עליו עיקמת שפתיו מעשה הוא ולוקין עליה מיהו אין חייבין עליו מלקות עד שיתרו בו בפני' עדים ככל שאר חייבי לאוין אבל אם לא היה שם התראה או שקלל בלא שם ובלא כנוי כגון שאמר מקולל פלוני ארור פלוני או שתקללה באה מכלל דבריו ואינו מקלל בפירוש אע"פ שיש בו שם או כינוי כגון שאמר אל יהא פלוני ברוך לוי' או אל יברכהו ה' וכיוצא באלו אינו לוקה אבל איסורא מיהא איכא אע"פ שאינו לוקה דהא מ"מ מכלל דבריו קללה שמענין איהו כרוך אלא מקולל ואם חירף ת"ח מנדין אותו ואם רצו ב"ד להכותו מכות מדרות מכין אותו ועונשין אותו כפי מה שיראו שהרי כוזה את החכם ואם היה המחפר עם האר' עונשין אותו כפי שהשעה צריכה כפי המחפר והמתחרף והמקלל אע"פ שאחל המתקלל על קללתו הן חכם הן שאר כל אדם אינו פטור מן המלקות ומכין אותו שכבר חטא ונתחייב מן התורה ואין כח בשום אדם למחול עליו אבל מי שחייב נדויו מפני שהפקיר בבית דין ורצו בית דין למחול על כבודם שלא לנדוהו הרשות בידם והוא שלא יהא בדבר הפסד כנגד הכורא אבל אם היה בדבר הפסד בכבוד הגורא כגון שהיו העם מבעטין בדיני תורה ובדיניהם הואיל ופקרו העם בדבר צריבין לחוק ולענוש כפי מה שיראה להם ,

הלכות עדות

כח כיצד מאיימין העדים ואין מקבלין עדות שלא בפני בעל דין וכו' כ"ז מעיפם :

א כל מי שיודע עדות לחברו והוא כשר להעיד לו ויש לחברו תועלת בעדותו חייב מן התור' להעיד לו דכתיב והוא עד או דאיה אן ידע אם לא יגיד ונשא וגו' ש"מ שהוא חייב להעיד ואם

ג ג' התובע לישראל ויש עד אחד ישראל שיודע עדות לגוי נגד הישראל ואין עד אלא זה עד אחד הוא במקו' שדיני הגוי' הוא לחייב ממון ע"פ עד א' אע"פ שהגוי' תובעו להעיד אסור להעיד לו להוציא ממון על פיו שכיון שהוא נגד תורתנו ואם העיד משמתין אותו על חציפתו אבל אין מחייבין אותו לשלם שיכול לומר אמת העדתי אבל אם יכול זה לברר ששקר העיד חייב לשלם משום דינא דגרמי ואם הבעל דבר מודה שאמת העיד אין משמתין אותו שהרי הודאתו מחייבו אפי' בדיניו כד"א שלא יחרו הגוי' מתחלה לה שיעיד לו אבל אם יחרו הגוי' מתחלה להו' עד בדבר איכא חילול השם אם לא יעיד לו לפיכך יעיד לו אפי' יחידו ולחייבו ממון על פיו ,

ד ואם הישראל תובע לגוי והגוי כופר ויש לגוי עד אחד מותר להעיד לו אם יתבענו אע"פ שלא יחרו לעד שאינו מפסידו שלא כדיון שהרי גם בדינינו העד המסייעו פוטר וכו' ש שנים עדים שיודעים עדות לגוי אפי' להוציא ממון שיכולין להעיד אפי' לא יחדם שהרי גם בדינינו יתחייב על פי שנים עדי' וכן במקום שגם הם אין מוציאין ממון ע"פ עד א' יכול להעיד , ושני קרובים הוו כעד א' ולא יעידו במקו' שמוציאין הגוי' ממון על פיהם כיון שכדיננו אין מוציאין ,

ה ת"ח שיודע עדות לישראל ותבעו שיעיד לפני ב"ד שקמן ממנו אם הוא עדות ממון אינו חייב ללול בכבוד תורתו לילך להעיד בפני ב"ד הקטן ממנו אלא שאלהין אליו ומעיד אבל אם בעדותו

בעדותו צד אפרושי מאיכורא כגון אשה הבאה לפני חכם להחליט
 לינשא ות"ח זה יודע שבעלה חי חייב לילך ולהעיד כדי שלא
 תבא האשה לירי איסור שאין חכמה חשובה לנגד ה' דכתיב אין
 חכמה ואין עצה ואין תבונה נגד ה' כלומר במקום שיש לחוש
 לחילול השם אין הולקין כבוד לרב, מדין התורה כל מי שיש לו
 ראיה בעדים מטפל בהם להביאם לב"ד המע"ה מ"מ אמרו חז"ל
 אם ידעו ב"ד שבעל דינו אלם וטוען התובע העדים מתייראין
 ממנו מלבד להעיד כופין את הבעל דין שהוא יביא את העדים
 ויעיראמה שידעו ואם יאמרו שלא ידעו כלל יפטרו האלם וליכא
 למיסר השתא נמי כיון דמתייראין מפניו מלבא יבאו ויעידו שקר
 מפני יראתו של האלם דתרתו לא עבדי דהא שישתוקו ולא יבואו
 מתחלה מפני יראתו ויעברו על ואם לא יגיד וגו' ועוד לבשיביאם
 הוא שיעידו עדות שקר מפני יראתו או שיאמרו אין אנו יודעין
 אע"פ שיודעין כולי האי לא חיישינן וכן כל כיוצא בזה דיינינן
 לאלם ודוקא שיש הוכחה שהעדים יודעים עדות בזה ומתייראים
 מלבא כגון שאומרים מה לנו ולצרה שנכניס עצמינו על זה או
 דברים ביוצ' באלו אבל אם אין רגלים לדבר לא דאל"כ כל מי
 שיש לו דין עם אלם יאמר יש לי עדים ואינם רוצים לבא כדי
 שנתחייב האלם להבי' העדים וא"כ לא שבתק חיי לכל מי
 שיאמרו עליו שהוא אלם.

ו כתיב ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני ה' וקבלו
 ר"ל בגזירה שיה דשני שני בעדים כתוב מדבר כתיב
 הכא שני וכתוב התם על פי שנים עדים וגו', מה התם בעדים
 אף כאן בעדים לפיכ' אמרו שצריכין העדים להעיד מעומד דהא
 כתיב ועמדו סמוך לשני משמע דעליה קאי מ"מ כיון דעיקר
 משמעות דקרא בבעלי דינים קא משתעי אמרו דדוק לכתחיל
 צריכין להעיד מעומד אבל בדועבד אם העידו במיושב עדותן
 עדות ועוד דלא כתיב ועמדו אלא לפני ה' דהיינו מומחין ועכשיו
 כיון מומחין לפיכך בדועבד כשר בשיבה ואם העד הוא ת"ח
 מושיבין אותו לכתחלה דהאי עשה שיעמדו העדים דכתיב
 ועמדו והאי עשה קב"ד הת"ח דכתי' את ה' אלקיך תירא לרבות
 ת"ח ועשה דכבוד תורה עדיף והדיינין לכתחלה צריכין להיות
 יושבים בשעת קבלת העדות רלפני ה' הם הדיינין דכתיב
 ועמדו שני האנשים וגומר לפני ה' משמע העדים יעמדו והדיינין
 ישבו מיהו ה"ג משמע דוקא לכתחלה ובדועבד שקבלו עדות
 בעמידה כשר וגו' לטעמא מדלא כתיב בהדיא ישיבה גבי הדיינים
 משמע להו לחכמים ז"ל דדוקא לכתחלה משמע ולא לעכב
 בדועבד נ"ל ומדכתיב על פי שנים עדים וגו' משמע על פיהם
 ממש ולא מפי המתורגמן לפיכך אמרו שצריך שיבינו הדיינים
 לשון העדים ולא ישמעו מפי המתורגמן כלום' שלא יעמידו מליץ
 ביניהם מיהו אם הדיינים מבינים מה שהעדים אומרי' אפי' אינם
 בקיאים באותו לשון כ"כ עד שיוכלו להשיב להם די בזה ומות'
 להעמיד תורגמן ביניהם להשיב להם מה שהוא רוצה לחקור
 מהם וע"ל סי' י"ז סעיף ה'.

ז ומאימין על העדים בפני הכל שיגידו האמת ומודיעין אותם
 כח עדות שקר שעונשו מדובה ובעת המעיד בו בעול'הוה
 וכו' והשווא כוונ' בעיני השוכרו עצמו שכן כתיב וחוישבו ב'
 אנשים בני בליעל וגומר הרי שיועצי המלך אחאב שהיו יועצים
 לשוכרם על נבות היו עצמם קרוין להם בני בליעל כדאמרי'
 אנשי' סהדי שיקרא אאגרייהו זולו.

ח ואחר כך מוציאין את כל אדם לחוץ כדי לחקור העדים
 לברן שחקירה כוונ' עדיפא וכן בורקין את העדים כל אחד
 לבדו שלא ישמע מה שחברו אומר וילמוד ממנו לשקר לפיכך
 מוציאין גם העדים לחוץ ומשיירים את הגדול שבעדים לבדו
 ואומרים לו אמור הו'ך אתה יודע שזה חייב לזה אם אמר הוא
 אמר לי חייב אני לו אינו כלום דעביד איניש ואומר פלוני נשה
 בי כרי שלא חזיקוהו עשיר וכן אם אמר העד איש פלוני שהוא
 עד כריש נאמן בעיני אמר לי שהוא חייב לו לא אמר כלום רבני
 עד או ראה או ידע כתיב ואין זו לא ראה ולא ידועה וראית
 דשמא חברו שקר ואינו עדות עד שיאמר שהוא בעצמו ראה
 שהלוה לו או שיאמר בפני הודה לו שהוא חייב לו וזה אמר אתם
 עידו כאשר יתבאר בע"ה.

ט ומכניסין אחר כך העד השני ובורקין אותו ג"כ אם העיד
 כמו חברו נושאים ונותנין בדבר וגומרי' הדין.

ס אם העדים אומרים עדותן מכוננת בלשון אחד ממש יש
 לחוש שמשקרים ובעצה אחת כוונת לשונם וצריך לחקור
 ולדווש אותם וכן אם העד האחד אומר עדותו והשני אמר אף
 אני כמותו ידעתי לא מהני רשמי' אם יאמר עדותו ויכלו להכחישו
 אלא אם כן צריך לילך למדינת הים ואי אפשר לו להעיד בפני'
 מחמת שהוא בחול ונחוי' לדרבו.

יא העדים שישלחו עדותן בכתב לב"ד אינו עדות לדון על פיו
 דכתיב על פי שנים עדים על פיהם דוקא ולא מפי כתבם
 ויש מכשירין בכתם עדים דכיון שראויין להגיד מפי' גם עדותן
 בכתב עדות היא קי"ל כל הראוי לבילה אין כילה מעכבת ה"ה
 נמי הכא ולא מיעטה התורה מפיהם ולא מפי כתבם אלא אלם
 שיכול לכתוב שכיון שאינו יכול להגיד בפיו גם עדותו בכתב אינו
 עדות שאין כאן הראוי לבילה כו' ונזהרין בסכרא ראשונה.
יב מיהו תקנת חכמים הוא שחזקתין דיני ממונות בעדות
 חתומים בשטר אף ע"פ שאין העדים קיימים כדי שלא
 תנעול דלת בפני לוויין ולקמן סימן ס"א כעוף ב' וסי' מ"ז סעיף
 י' יתבאר בע"ה איזה דבר מקרי שטר.

יג כל זמן שזוכר האדם עדותו יכול להגידו לעולם ואין לו לחוש
 שמא מתוך שנתיישן הדבר אינו זוכרו על בורני אלא כיון
 דעדיו רמי על נפשיה ומדברי יכול להעיד ואפי' אינו נזכר לעדות
 מעצמו אלא מתוך שכתב לו בפנקסו בשמכרו לו העדות לזכרון
 דברים בעלמא פלוני העיד אותי על ענין זה ביום פלוני כך וכך
 ושכח הדבר מחוץ ואינו נזכר אלא מתוך הכת' יכול להעיד ורוא
 שהוא זוכרו ע"י הכתב אבל לא יסמוך על הכתב לבדו כשאינו
 איכרו מכריזין דרחמנא אמרה מפיהם ולא מפי כתבם ואפי' לפי
 היש מכשירי' בסתם עדים דלעיל הכא מוודו דכה"ג דמיא לאלם
 שאינו ראוי להגיד כיו' שאינו זוכרו כלל אפילו אחר שרואה
 הכתב וע"ל סי' מ"ז סעיף י'.

יד וכן אם נזכר הדבר על ידי אחר שמוכירו לו יכול להעיד
 אפי' היה המוכיר העד השני דיני' שהוא עצמו זוכרו ע"י
 שזה מוכירו קרינ' ביה שפיר או ידעו גו' אבל אם הבעל דין בעצמו
 מוכירו אע"פ שזכר לא יקבלו עדות' דשמא הבעל דין הטעוהו
 בפיו כדבר מה שלא ירגיש וזה סומך עליו אבל אם העד הוא
 ת"ח אע"פ שבעל דין הוא בעצמו מוכירו שפיר דמי דאמרינן
 כיו' דת"ח הוא יודע שלא ימכור לו דכרי הבעל רבד אם לא היה
 נזכר היטב לא היה מעיר על פי דבריו אלא שמוכירו.

טו אמרה תורה והועד בבעליו ופירשהו יכא בעל השור ויעמד
 על שורו פירש כשמעידין עליו מכאן אמרו חז"ל שלא
 יקבלו עדות שלא בפני בעל דין ואם קבלוהו שלא בפניו אין דינין
 על פיר' וטעמא דמסתברא הוא מפני שבפניו לא יוכל להעיד
 וישם על לבו אמתת הדברים להגיד האמת מש"כ כשמעיד שלא
 בפניו ואם העידו שלא בפניו חזרין ומגידין בפניו. ואם כיוונ
 עדותן עם הראשונה עדותן קיימת ולא אמרינן נוגעין בעדותן
 הן כיון שנשבעו בעדות ראשונה דלא מחזקי נפשיהו ברשיעי
 ואם שנו בעדותן בפעם שני ממה שהגידו בראשונה הולקין
 אחר העדות השני שהגידו בפניו אע"פ שהגידו בראשונה על
 פי הירם הכל שלא בפניו כחזין לב"ד דמי ולא דקדקו בו
 חזרין ומגידין בפניו דחוקה מה שיגידו בפניו מהקדקין ומגידין
 האמת ויש חלוקים ואומרים דמדברבנן הוא והטעם כמ"ש וקרא
 אפסכתא בעלמא הוא לפיכך כתבו ואמרו הואיל ומורבנן הוא
 שאין מקבלין שלא בפניו מקבלין בה ואמרינן לא אמרו אלא
 לכתחלה אבל אם נתקבל העדות שלא בפניו כשר בדעבד
 ולכן אם הבעל דין אלם והעדים יראים להגיד לפניו מקבלין
 העדות שלא בפניו ודין על פיו ומיהו אם אפשר לכופ האלם
 כדרך שנתבאר לעיל סימן זה סעיף ה' עדיף טפי י"א דלא
 אמרו אין מקבלין עדות אלא בפני בעל דין היינו בדיני
 ממונות אבל בקטנות ומרובות שיש לחוש שיש עידי' ויהיה
 יתקוטטו עם העדי' וגם יתקוטטו זה עם זה בשעת גביית העדות
 בפני הב"ד תקנו הגאונים שמקבלי' העדות שלא בפניהם גם לא
 יגלו לבעלי דינים מי הם העדים וכתב מורי מהרימ"א ז"ל על
 זה וז"ל ג' דוק' בשאין הב"ד רוצין לדון אחד מהם ע"פ הדין
 ולענוש ואין כוונתם רק להשקיט הקטט' ולהורות כפי צורך
 המריבה והשעה אבל בשרוצים לענוש ולדון א' מהם כפי הדין
 אין לקבל העדות אלא בפניו עכ"ל וע"ל בלבוש הבנין וארגמן
 סי' י"א סעיף ד'.

טז היה הבעל דין חולה וירא שמא ימות ומבקש שיקבלו
 העדות בחייו כי הוא יזכיר לעדים לכוין את העדות יותר או
 שהיו עדים חולי' ומסוכני' שמא ימותו מקבלי' העדות מיד שלא
 בפני בעל דין ואין צריכין להחמי' אפילו עד שישלחו אחריני
 שאי' אנו שלימי' ברוח וחויששי' שמא בין כך שישלחו אחריני
 ימותו ואם העדים מבקשין לילך למדינת הים הרי יש שהות
 לשלוח אחריני לפיכך אין נזכרין מיד עד שישלחו אחריני ואם
 שלחו אחריני ולא בא מיד גובין שלא בפניו וכן אם לא הודיעוהו
 ויש לחוש שהעדים לא ימתגו עד שיוודיעוהו אין ממתנין וגובין
 מיד שלא בפניו ואם היה הגתבע חולה ואמר התוב' שיקבלו
 עדותו בחי' הגתבע שלא בפניו כדי שחזיקוהו בנכסי הגתב'
 בחיין.

ואפילו שינו עדותן לא היה חוזר ומני' עדות של לילה אינו נלוס וכדעידו רוק' כב' דמי מירו' אב' דבעידו רינין קבנו עמוס קקבל עדותן בליה מקבלין אפיו לכתלה דלא גרע מנאמן עמי אבא ואביך דמכשרינן .

כז אין מקבלין עדים קודם שישבו הנתבע יתביע' הנתבע לפי עאולו ערה הנתבע ולא יהיו צריכין לעדים ואטרותו בני רינא בכדי לא פרחינן .

כח כבר כתבנו בכעין ו' שהדיינים צריכין להיות יושבין בין בשעת קבלת העדות ודוקא לכתחלה אבל אם קבליהו מעומד מה שעשו עשוי ואם הוו נכמכין על העמוד מותר לקבל אפילו לכתחלה דכמיסה כשיסבה וכבר נהבאר בסיומן י"ז שעששו נהגו להושיב העדים .

כט שלא יוכלו העדים לחזור וכו' ג' סעיפים :

א כתיב אם לא יניד ונשא קונו משמע דאחגרה המחייב' אותו שהעיד עליו קפיד קרא כדומר שאם היה מעיד מחייבין אותו על פיו דהיינו בפני ב"ד אבל חוץ לב"ד לא מקדי' הגדה דמי ידויבנו שם ומשמע נמי דלא קפיד קרא אלא אחגרה קמייתא אבל אחר שהגיד פעם אחת שוב אינו חוזר ומניד מכאן אמרו דו"ל אח' שהעיד העד בב"ד והוא לאחר כדי דבור שוב אינו יכול לחזור בו ולומר דבר שכתיר עדותו אבל אם הגיד חוץ לב"ד יכול לחזור בו וכן אם העיד בפני ב"ד יחזור בו תוך כדי דבור לגנייר עדותו יכול לחזור בו דתוך כדי דבור כדבור דמי ואחר כדי דבור אין שומעין לו כיצד אם אמר אחר כדי דבור מוטעה היתי שנגג היתי וגוברתי שאין דדבר כן או לפחדו עשיתי אין שומעין לו אפילו נתן טעם לדבריו וכן אינו יכול להוסיף בעדותו תנאי שכיון שכבר נחקרה עדותו ונמנו דבריהם ונתנאי זה שאימרוס מתבטל עדותן כל זמן שלא נתקיים התנאי ה"ל חוזרין ומעידין ולא מהומני וי"א שיכול להוסיף תנאי בעדותו דס"ל דמה שהוסיף תנאי אינו סותר בזה עדותו הראשונה אלא מפרש דבריו ולא מקרי חוזר ומניד וע"ל סמך פ"ב סעיף י"ב ואם חזר ואמר דבר שמוכח שטעה כגון שהוקירוהו ב"ד להביא עדים שאינו רמאי והלך והביא ואמר להם הב"ד יודעין אתם בו שהוא רמאי ואמר העדים הן ואמר להם הבע"ד רמאי אני ואמר לו לא אמרנו אלא שאינך רמאי שומעין לדבריהם האחרונים משום דמסתמא אין אדם מביא עד להביא חובתו וכדאי טעו דבריהם ואין זה חוזר ומניד וכן בכל טעות שהעידים מצויים לטעות בו נאמנים הם בעצמם ואין בזה משום חוזר ומניד . וכן אם אינו סותר עיקר דבריו הראשונים כגון שהדברים סתומים וסבלי' ביאור אחד משני ענייני' משמעות א' קרוב ואחד הרוק כל שאנו יכולין לפרש הדברים לכיון דבריו העד כרי שלא תיא עדותו מוכחשת ויש לנו לכיון דבריו כשם שיש לנו לתרין דבריו שני עדים הנראים מחיישים זה את זה כדי שתהא עדותם מכוינת ה"ג הכא מתרצינן דבריהם וכשנתננים חרם בב"ה על כל מי שיועד עדות שיבא ויגיד קודם שיצאי מבי"ה ויצאו קצת מהם ולא הגידו ולאחר שיצאו כאלו קצת ואומרים לא שמונו לבנו אז להעיר ועתה אני וזכרין יכולין לחזור ולהעיד דהואיל ומתחלה שתקו ויצאו ולא אמרו אין אנו יודעין אין זה נקרא חוזר ומניד מחמת ששתק שהרי לא הגיד ולא עוד אלא אפילו אמרו כבר בב"ה אין אנו יודעין ונתננן אמטלא לדבריהם למה אמרו כך חוזרין ומנידי'ן הואיל ולא אמרו כבר בהיפך ממה שאומרי' בא' דונ' אלא אמרו אין אנו יודעין זה לא מקרי הגדה שהרי לא הגיד כלום אע"ג דגוש' עין הואם לא יניד לא עשה מעשה של עביר' אלא שב ואל תעש' איב' הכא והא נתן אמטלא לדבריו מה שאין כן כשהגיד כבר ואח"כ סותר עדותו אע"ג דנתן אמטלא לדבריו אינו חוזר ומניד דמשיי נפשיה רשיעא שהעיד שקר .

ב עדים שאמרו שקר העידו אע"פ שאינם נאמני' לגבי הבעל דין נאמנים הם כדוראס על עצמם וחייבין לשלם כל מה שנתנו זה להפסיד בעדותם מדינא דגרימ' .

ג אע"ג דאמרין בכ"מ לא ראיתי אינה ראיה היינו הוכא דאיכא למימר זה ראה וזה לא ראה אבל הוכא דתרוייהו כי הדדי נינהו כי אמר אחד לא ראיתי ה"ל כאומר לחבירו לא ראית והוא ליה הכחשה וה"מ ששניהם הוו שהיו ביחד באותו זמן שמעידין עליו אבל אם אמר העד הא' שפלוגי היה עמי ואותו הפלוגי אומר שלא היה עמו אין זה הכחשה דאין כל אדם מדקדק מי היה עמו בשעת ראיתו דבר עדות .

כחיו מפני שדושה שאם ימית וצורך להמתין עד שיגדילו התייחסים כי לא ישמעו העדות בעולם קטנים כמו שהבאר בסיומן ק"ו אין שומעין לו קבלת העדות שלא בפניו לרוב ליתומים שלא כריכו מז' רע שלו גרם שחל' הנתבע ואין מקבלין העדות שלא בפניו ויש אומרים דהוא ודון נמי כשפתרו ליה כרינא ושלוו אחריו ולא בא אפילו אין העדים מבקשין ללכת למדינת הים כיון ששלחו אחריו ולא בא פושע הוא ומקבלין שלא בפניו והוא דפתרו ליה בדינ' פירש שכבר טענו לפני הדיינין יהביא הנתבע את עדיו ושלוו כיד לנתבע שיבא וישמע עדי הנתבע ולא בא או אפילו לא פתרו ליה כרינא וצריך לזון בפני אותם דיינית בדרך שנתבאר בסיומן י"ד ושלוו אחריו ולא בא גובין שלא בפניו וע"ל ס"ו ק"מ סעיף י' .

ד ראובן שתובע את שמעון ועדיו במקום אחר ואמרו הבית דין לשמעון אם ירצה לזק' המקום העדים שיעירו שם בפני ילך ואם לא ירצה יקבלו הב"ד שבמקום העדים העדות שלא בפניו ויודעין לב"ד שבמקום הבעל דין ויזינו על פי אותה קבלה וכן אם מצא עדיו בעיר אחרת ואין שרות לשלוח אחריו או שלא ימצא העדות אח"כ גובין אותו הב"ד שלא בפני בעל דין ודנין על פי עדות שהוא וכן אם העדים אינם במקום א' אלא זה במקום אחד וזה במקום אחר וצריך לצרף עדותן וה"ה כל שבעל דין אינו מצוי כאן מקבלין שלא בפניו שלא אמרו אין מקבלין שלא בפניו אלא שהבעל דין מצוי כאן ובכל מקום שמוצא אדם עדיו בעיר אחרת ואין בעל דינו שם הרי זה מביא העדים בפני הכמי העיר ומקבלין עדותן ומתבין שכך העידו פדוני ופלוגי ושפיר דמי וכן נהגין אע"פ שיש רולקין וס"ל דאפי' במקום שיש לחוש שיפסיד העדות אם לא יקבלו אותו שלא בפניו אין מקבלין אא"כ שלחו לו תחלה אין נורגין בן כמדינת אלו אלא כמ"ש .

ה לא אמרו אין מקבלין עדים שלא בפני בעל דין אלא בתובע שמביא עדים על תביעתו אבל המביא עדים לפטור את עצמו מקבלין .

ו אין מקבלין עדות על הקטן אפי' בפניו הכיון הקטן הוא אפילו בפניו כשלא בפניו דמי שהרי אינו מבין מאי קאמרי ותבאר דפרמי דין זה בסיומן ק"ו .

ז שנים אפי' הם מומחים אינם ראויים לקבל עדות דרבנא עדות צריך ב"ד ושנים אינם נקראים בית דין ואם קבלו לא עשו כלום דלא הוו אלא עדים והוה עדותן על העדות שקבלו כעד מפי עד שאינו עדות כמ"ש בע"ה .

ח קבלת עדות צריכה שלשה מוחזקין יודעין הלכות עדות אוהו כשר ואוהו פסיל וזהו הדין בקבלתן לבין עדות כל אחד כרתגן הוי זהיר בדבריו שמה מתוכן ילמדו לשקר וכל המקבל עדות ואינו ראוי לדון כאילו קבל עדות שקר ואינו ראוי לדון על פי אותו שטר אלא חוזרין ושואלן העדים וסומכין על העדים עצמן .

ט נכון למקבלי עדות לפרסם בשטר קבלת העדות מי הם העדים שידעו הכל שהם כשרים מיהו בדיעבד שלא כתבו מי הם אלא כתבו סתם לא הפסידו וכומכין על בית דין המקבלים שודאי הקרו שמכשרים קבלו עדותם .

י צבור שתקנו שהשני סופרים יקבלו העדות ויגבו אותם לזון על פיהם וכן אם הסכימו ורצו שאם יסטר העד שדומן להעיד עם הסופר שבעיר שתעלה חתימ' הסופר כשני עדים תקנתם קיימת שכל דברים כאלה רשות לצבור לתקן בעינם הטוב בעיניהם לצורך הקהל שבעירם .

יא מי שטוען בפני ב"ד שיש לו שתי כתי' עדים והביא הכת אחת ואמרו שהם אינם יודעים כיום לא הפסיד בזה זכותו שלא תחזק בזה למהדר אחר עדות שקר שהוא היה סובר שהם יודעים לו עדות ומביא אחר כדי הכת השנייה .

יב אין מקבלין עדות אלא ביום דכתיב והיה ביום הנחילו את בניו שאין פירושו ביום צואתו להנחיל רשעא יתקף ליה עלמא בלילה ויצוה בלילה וכל שכן שאין לפרש ביום הנחילו את בניו ביום מותו שינחיל את בניו רשעא ימות בלילה אלא ודאי פירושו ע"פ עדים שיעידו בב"ד שכן צוה להנחיל יתבי' ביום דדוקא יהא ביום ולא בלילה לפיכך אם קבלוהו בלילה אפילו אם היו העדים רדופין לילך למדינת הים אין דנין ע"פ איתה קבלה וע"ל סימנה' סעיף ג' ואע"ג דמסקנן לעיל באותו סעיף דאפי' דנו תחלת דין וגמרותו בלילה דיניהם דין היינו שרנו דין וגמרותו ע"פ טענותיהם ולא היו צריכין לעדים ודוקא דין משום דושפטו בכל עת כתיב אבל בקבלת עדות דבהדיא ביום הנחילו כתיב אפילו קבלוהו בלילה בדיעבד אינו עדות וחוזרין ומגידין ביום

חושן המשפט הלכות עדות סימן ל

ל אין עידי ממונות צריכין דרישה וחקירה וצריך להיות עדות שלם וכו' י"ג סעיפים :

א מן העור' כל העד' צריכין דריש' וחקיר' דבתי' גבי דיני נפשות ודרשת וחקרת היטב וגומר וילפינן דיני ממונות מנייהו שצדיק ג"כ דריש' וחקיר' דכתיב משפט אחד יהיה לכם וגו' הן דיני ממונות הן דיני נפשות משפט אחד יהיה לכם בכל דבר אבל כשראו חז"ל שהיה זה גורם נעילת רלת בפני לזון שהיו נמנעים מלהלוות שמא יתכחשו העדים ע"י הדרישה וחקירתו וכן בשאר עיסקי ממונות היה זה סבה להרבות עושי עול שהיו עושין עולה זה לזה והיו סומכים שלא יתחייבו על העול אשר הם עושים מפני שהעד' לא יכוננו עדותם מתוך הדריש' וחקיר' לפיכך תקנו ז"ל שבכל דיני ממונות בכלל הן עידי הדאיות והלואיות הן עדי ירושות ומכירות מתנות וגיילות וכיוצא בהן לא יהיו העדים צדיכין דריש' וחקיר' כדי לגעול דלת בפני לזון עושי עול ודוקא כאלו תקנו מפני שהם שכיחי' ומצויין ויש בהם משום תקון העולם אבל חבלות דלא שכיחי' אוקי אדארייתא שצדיכין דרישה וחקירה ולא תקנו בה כלום ומפני שאין דיני נפשות נוגזין עכשיו וכן חבלות לא שכיחי' לא עבדינן שלחותיהו כמ"ש לעיל סי' א' לפיכך לא אאריך לפרש איהו דברי' נקראים דרישות וחקירות רק אכתוב כללם שאם לפעמי' יתכחשו העדים בא' מהם דק"ל גם עכשיו אין עדותן עדות כמ"ש בסעיף ב' שתרע איהו נקרא הכחש' רבותינו ז"ל למדו מקראי דרישות וחקירות הן ז' ואלו הן באיו' שבוטע באיו' שנה באיזה חדש בכמ' בחדש באיו' יום באיזו שעה באיזו מקו' פי' כגון שאחד אומ' באחד בחדש ואחד אומ' בג' בחדש או אחד אומ' בשעה אחת ביו' ואחד אומ' בג' הרי אלו מוכחשין ועדותן בטל' אבל אחד אומ' בשע' אחת וזו' אומר בשת' עדותן קיימ' דעבידי אנשי טבעו כהכי וכן אחד אומ' בשני בחדש וא' אומר בג' עדותן קיימ' שזה יודע בעיבורו של חדש וזה לא ידע והו' שכיוונו היום מימי השבת וזהו עד חצו' החדש' אבל אחר חצו' החדש' כגון זה אומ' ביו' וזה אומר ביו' אע"פ שכיוונו שניה' יו' אחד מימי השב' עדותן בטל' שכיון שבאח' חצות החדש א"א שלא ידעו העול' אימתי היה יום ר"ח , ואם עד א' אומר קודם הגנץ החמה הוא' אומר בהגנץ החמ' עדותן בטל' אע"פ שהיא שעה אחת שהדבר ניכר לכל אם הגנץ החמ' אם לא הגנץ וכן הדין אם נחלקו בשקיעת' כל אלו שהוכרזו נקראים דרישות וחקירות ואין נוגזין בדיני ממונ' כיצד אמרו העדים בפנינו הל' פלוני מנה לפלוני בשנה פלוני אע"פ שלא כווננו החדש שהל' בו ולא המקו' שהל' בו ולא המנ' שהלוחזר אם היו ממשכע' פלוני או פלו' עדותן קיימת מיהו אם נראה לדין שהדין מרומ' צריך דריש' וחקיר' להצדי' הדין לאסתו וע"ל סי' מ"ו ועדים המעידים על דבר איסור דלא שייכי טעמא דלעיל עיין כלבוש הבין והארגמן סי' י"ז סעיף כ"א וסי' מ"ב סעי' ד' וסי' י"א סעי' ד' אם צריכין דריש' וחקיר' .

ב אע"פ שאין עידי דיני ממונות צריכין דריש' וחקיר' אם היה נראה לדין שהדין מרומ' והוצרך לכא ליה דריש' וחקיר' להצדיא הדין לאמתו כמ"ש בסעי' הקודם ודרש' וחקיר' והכחישו זה את זה בברישות או בחקירות עדותן בטלה ודוקא בהכחישו זה את זה הכחש' גמור' עדותן בטל' אבל אם אמר אחד באיו' יום באיו' שעה כו' והשני אומר איני יודע אין זה הכחש' גמור' ואע"פ דבדיני נפשות כו"ז עדותן בטלה כדלפינן מקראי בגמרא בדיני ממונות אפי' בדין מרומ' לא החמירו כ"כ משום נעילת דלתות שאמרנו לעיל ואין עדותן בטל' ושכע דרישות וחקירות שאמרנו כולם הם בגוף העדים ויכולין העדים לכא על ידהן ליהי' הזמה שיאמרו להם עמנו הייתם כו' אבל יש עוד דרישות אחרות בעדות שאינם יבול' לכא על ידיהם ליהי' הזמה וקראים בדיקות וילפוח מקראי דכתיב נבי עדות אם אמת נאם הדבר וגו' שיהא מכון ולא מוכחש בבדיקות כמ"ש לפנינו אנב דברנו בע"ה באותן בדיקות אע"פ דבדיני נפשות ככולן עדותן בטלה אם הכחשו בהן בדיני ממונות אפי' הכחשו בהן אין עדותן בטלה ככולן כיצד א' אומר בניסן לזה ממנו והשני אומר לא כי אלא באייר לזה הימנו או שאמר האחד בירושלים והשני אומר לא כי אלא בלוד עדותן בטלה שאין זה נקרא עדות נכון שהי' הכחישו זה את זה ובעדות אמת נבון הדבר כתיב כלי' שיהא עדות מכתוב ועדות כזה א"א לכווננו כי מוכחש הוא וכן אם אמר האחד חבית של יין הלוחזר והשני אומר של שמן והתה א"א לכווננו ובטלה אפי' אם תבעו שניה' ואפי' שבעה אינמחייבין שנאמר הרי יש לו עד אחד על כל חבית שהי' העדים מכחישין זה את זה ואחד מהם חשוד שאין דרך למעות כהכי אבל אם

אמר האחד מנה שהי' שהמעות שהלוחזר הושחרו מחמת יושנן היו והשני אומר מנה לכן היה בין תבע התובע אחר מהם בין תבע שניהם עדותן קיימת ומשלם מנה שאינן כאן הכחשה לעד מן התובע דטעו' אינשי כהכי ועל הד מנה הם מעידים אלא שעד א' טועה בין שחור לבין וכן אם זה אומר בדימוא העליונה היה כשהלוחזר והשני אומר בדימוא התחתונה היו אם המקומות קרובים שאיפשר לראות מזה לזה עדותן קיימת דטעו' אינשי כהכי ועל תרא הלואה הם מעידין ואפי' אמר הא' מנה הלוחזר והשני אומר מאתים והוא תובע' מאתים דאלו אינו תובעו אלא מנה העד המעיד מאתים הוא מוכחש מן התובע עצמו שהרי הוא מודה שאין זה חיי' לו אלא מנה והוראת בעל דין כמאה עדים ועדות המאיתים אין נחשב כללם ואין כאן אלא עד אחד על מנה ומחייבו שבעה כמ"ש בסעיף ז' אבל אם תבעו מאתים וא' מעיד על מנה וא' על מאתי' אין כאן הכחשה לא מן התובע ולא מן העד השני שיכול להיות שניהם אמת וחייב לשלם מנה מכלל המאיתים והא' שניהם מעידים שראו שהלוחזר מנה לפחות הבכלל מאתי' מנה ועל המנה יש לו בעדים ומשלם וכאם אומר האחד דמי חבית של יין יש לו בידו והשני אומר דמי חבית של שמן והוא תובעו שניהם משלם בפחות שבדמים וכן כל כיוצא בזה כללא דמילת' כ"מ שנוכל לישב ולכוין דברי העדי' שאין מכחישין זה את זה וגם לא את התובע מיישבין דכריה' ועדותן קיימת וכמ"ש בס"י כ"ט ולקמן סעיף ז' .

ג ראובן תבע משמעון אלק ות"ק והובים ומביא ה' עדים א' אומר ראיתי שהלוחזר לו ק' ואחד מעיד על ר' ואחד מעיד על ש' ואחד על ת' ואחד על ח"ק אם העיד כל א' מהם בעדות מיוחדת כגון שאמר הראשון באחד בניסן בשנ' ראשונה הלוחזר לו והשני אומר בזמן אחר וכן כלם ומעידין באופן שאינ' מכחישין זה את זה מצטרפין כל העדות באופן שמעלין את העדות על היות' שאיפשר לתועלת התובע ולהחקיקו ג"כ שבעה דאורייתא באופן שנוכל לגלגל עליו ג"כ השבעו' על המוח' כל הסך שלא נוכל לצרף עליו עדות כיצד נצטרף עד של הת' עם עד של הת"ק ויתחייב על פיהם ת' ואח"כ נצטרף ה' שנשאר' מן הת"ק עם ק' של העד המעיד על ש' ויתחייב בק' קשני עדים הרי עדות גמור על ת"ק ואח"כ נצטרף ה' של העד השני עם ה' שנשאר' מעד ה' ויהיו בין הכל עדות גמור על ת"ק והעד הראשון של ה' נשאר יחידי מעיד על ק' וזווקק לשבועת התורה על ה' ויגלגלו עליו שבעה על הת"ש הנותר' אבל אם העיד כלם על יום א' בהכחשה שזה אמר ת"ק וזה אמר לא כי אלא ת' הלוחזר וכן כלם העידו כן אינו משלם אלא ר' שהרי יש כאן שני עדים שאין הלוחזר זו יותר על ר' והם עד שמעיד שלא הלוחזר אלא ר' וכל מה שמעיד' אח"כ שהלוחזר יותר אפי' היה ק' כולם מוכחשים מאלו השנים ועדותן בטלה ואין צריך לשלם יותר מר' וה"ה אם העידו סתם על יום אחד בלא לא כי דנין הדבר כמכחישין להקל על הנתבע שהמע' ה' .

ד עד שמעיד ראיתי דבר זה ופלוני היה עמדי ואותו פלוני אומר לא ראיתי ולא היתי עמך אין זו הכחשה דלא רמיא עליה רסהדא למדכר מי היה עמו בעדות דאע"פ שזה זוכר זה אינו זוכר וע"ל סי' כ"ט סעיף ג' .

ה מי שתבע את חברו שיש לו בידו בפקדון ר' והובים להשכ' לו והלה כופר בכל ועד א' מעיד שהיה בידו חמשים ועד א' מעיד ששמע מפיו שהי' לו ק' והובים אע"פ שמכחישין זה את זה בסך המעות מ"מ לדברי שניהם יש לו לזה אצלו והוא כפר בכל והרי החוקק כפרן לאותו ממון דליכא למימר הכא לאשתמוטי קמיכוון עד דבחישו ואשכ' ליא שהרי לא הפג' מבורר תובעו אלא מעות או שזה כסף הוא תובעו והרי זה מן הדין חייב שבעה דאורייתא והא' לדברי שניהם יש לו בידו חמשי' וה"ל כמודה במקצת כמו שיתבאר לקמן בהלכו' שבעה בע"ה וה"ל זה מחוייב שבעה מן התורה ואינו יכול לישבע דואיל והחוקק כפרן לאותו ממון הלכך משלם ר' והובים .

ו עוד יש קולא בר"מ מברניני נפשות דברניני נפשות אין עדותן עדות עד שיראו שני העדים המעשר בא' וילפינן לה מקראי וברניני ממונות אע"פ שלא ראו כ' העדים המעשה בא' עדותן מצטרפת כיצד אמר הא' בפני הלוחזר ביום פלוני או בפני הודה לו ביום פלו' ואמ' השני בפני הלוחזר ביום אחר או בפני הוד' לו ביום אח' הרי אלו מצטרפין וכן ג"כ אמר הא' בפני הלוחזר והשני אמר בפני הודה לו או שאמר הראשון בפני הודה לו שהי' לו כבר זה שניאומר לאחד זמן הלוחזר בפני הרי אלו מצטרפין דאע"פ דאמנ' דקא מסהדי האי לא קא מסהדי האי מ"מ תרווייהו מסהדי שזה חייב לזה מנה ורבתה רחמנא דכתבה גבי קרבן שבעות העדות והוא עד או ראה אי ידע דהאי אן ראה או ידע יתר הוא דבכלל והוא עד הוא דע"י הראייה

לבוש עיר שושן

הלכות ערות

סימן ל לא

הראיה והידועה נעשה עד אלא בא לרבות כל גוויי ראייה או יריעה רשני עדים שמוצטרפים אפי' בכה"ג דאסהירו תרי סהרי אחר מנה כל א' על מנה בפני עצמו דלא נאמר כיון שאין לו על כל מנה אלא עד א' נחייבה שבועה כיון עד א' במקום אחר אלא מצטרפין העדי' לחייבו לשלם מנה א' מתוך השנים ובעדות דרבב איסור או מרמזין ליה לעדד' דריני נפשות או לעדים דריני ממונות עיני בלבוש הכוזב והארמזן סימן י"א וסימן קמ"ג סעיף י"א

ז והא דאמינן דעירי הוואה אחר הוואה מצטרפין אע"פ שהן וויא"ב והלאה וחד סהרא מסהיר אהך הוואה וחד נסהיר אשנייה אפי' אמרינן דרבתה התייה לחייבו לשלם מנה א' מתוך השנים ה"מ היכא דלא מכחיש המלוה לחד מיניהו כגון שתבע מיניה שנים מנים אח' שהלוה לו בניסן והמנה השני בתשרי והביא ב' עדים א' על הראשון וא' על השני דאע"ג דאמנה דמסהיר הוא לא מסהיר האי מצטרפין לחייב הלוה מנה אחד מתוך השני אבל אם המלוה מודה דלית ליה גבי אלא חד מנה ואתו תרי סהרי חד אסהיר דאית ליה גביה חד מנה וחד אסהיר דאית ליה גבי חד מנה חוינן אי איכא למימר דטע"ג חד מיניהו בזימנא דהוואה כגון שאמר הא' בשני בחודש ואח' אמר בשלישי בחודש וכן כשמכחישין זה את זה כיום אחד עד חצות החודש כדאמרי' לעיל דאיכא למימר דה' וייהו אחד יומא מסהיר וטעו בעיבורה דירחא מצטרפי דאיסור אחר מנה מסהירי אבל אי הויכר הרבב דבתי' מנה מסהירי הא ודאי חד מיניהו שקראקא מסהירי הא מלוה מודה דלית ליה גביה אלא חד מנה והו' נאמן על עצמו ובהרי סהרא שקרא למה לן ואין כאן אלא עד אח' אמת וליכא למימר דעדותן בטלה דהא יש כאן הכחשה כיון שאין העדים מכחישין זה את זה דמצד העדים יכול להיות דשניהם אמת רק התובע מכחיש אחד מהם והשני אומר אמת הלכך משתבע ליה שבועה דאורייתא על פי העד אח' ומפטר וכל זה לא מיירי אלא בהלוואה אחר הלוואה וכדאמרן אבל בהודאה אחר הודאה אע"ג דאשני ימים רחוקים זה מזה מסהירי ואשתי הודאות מסהירי והמלוה אינו תובע אלא מנה א' מצטרפין שאין כאן הכחשה מן המלוה לאחר מן העדים דאיכא למימר הואיל ולא על עיקר ההלוואה הם מעידים איפשר לומר' שזה לא הלווה אלא מנה וליכא המנה הודה לו בפני זה וחו' והודה לו בפני זה וקושט' מסהירי וליכא הכחש' וכן הדין בהודאה אחר הלוואה שכבר אששר שאותו מנה שהלוה בפני זה הוא שהורה לו בפני זה וליכא הכחשה ואפילו בהלוואה אחר הודאה אפשר לומר שהיה מחוי' ללות ממנו והורה לו בפני זה קודם שלוחה לו ולא נזדמן ללות לו בו כיום ואחר יום או יותר הודה לו בפני אחר אותה מנה שהורה לו בפני זה וליכא הכחשה ומצטרפי' עד אחד מעיד שראובן נתן קרקע לשמעון בקנין ועד אחר מעיד ששמעון החזיק בקרקע זו כראוי מצטרפין שהרי שניהם מעידי' על קרקע זו שהיא של שמעון והל' כהודאה אחר הלוואה דמצטרפי' .

ח וכן הדין לענין פרעון כגון שתובעו ר' בשטר ואמר לו פרעתיך ומכיו' שני עדים אחד אומר בניסן פרעו מנה והשני אומר בתשרי מצטרפין שאם נעשה השטר קודם ניסן נחזיקנו שהוא פרוע ממנה שהרי שניהם מעידי' שפרעו מנה אחר שהלוה לו זה החוב הבתוב בשטר ואין זה יכול לומר סטראי נינהו ממלוה על פה שהיה חייב לי בלא זה השטר או משטר אחר שהיה לי עליו שהחזרתיו לו כיון שיש לוה ב' עדים שפרעו הם המרעין לחו' של שטר זה וטענות סטראי אינה אלא טענה על פה ודוקא במעידין שניהם על פרעון שנעשה אח' הומן דכתוב בשטר כמ"ש אבל אם נעשה השטר אחר ניסן זה שמעי' שבניסן פרעו מנה ודאי לאו אהאי שטרא מסהירי דהא אבתי שטרא לא הוה בעולם ולא הורע השטר אלא בעד אח' שיתבאר דינו בע"ה וכן אם הודה בפני א' שפרעו מנה בניסן והוד' בפני השני שפרעו מנה בתשרי או אחד מעיד שפרעו מנה בפניו והשני מעיד בפני הורה שפרעו מנה בכל ענין מצטרפין ולא יוכל המלוה לומר סטראי נגרו .

ט עוד יש קולא בריני ממונות מבדיני נפשות דבדיני נפשות אין עדותן עדות עד שיעידו שניהם כאחד בתוך כדיבור כמו שלמדו מקראי וכדיני ממונות א"צ שיעידו ב' עדים כא' בכ"ו אלא יבא אלא בפני ב' ושומעין דבריו היוצביבא העד השני לאחר הומן שומעין דבריו ומצטרפין זה לזה ומוציאין בהם המזון אע"ג דבריני נפשות אינם מצטרפין היינו משום חומרא דנפשות אבל בריני ממונות אי בעית אימא קרא אב"א סברא דמצטרפין אב"א סברא דהא כי קא מסהירי נמי כהדי הרדי לאן כחי פומא קא מסהירי אלא מצטרפין ליה א"כ מ"ש בזה אחר

זה נמשא או בזה אחר זה לאחר זמן אב"א קרא דכתיב והוא עד או ראה או ידע אם לא יגיד ונשא עונו והזקשה הגרה לראייה מהראייה אפי' בזה אחר זה ולאחר הומן מצטרפין כדלפי' לעיל מיתור' הקרא אף הגרה אפי' לאחר זמן מצטרפין . וכן אם היה עד אחד בכתב אפי' בקנין ועד אחד בעל פה מצטרפין להיות מלוה ע"פ שאינו יכול לומר להר"ם אבל יכול לטעין פרעתי וגם אם ע"פ אינו גובה אלא מבני חרי ולא משעבדי דאע"ג דעד אחד חתום בשטר לית ליה קלא דנימא הוה ליה ללוקח למנעו מליק' דלא עדיף קלא דעד אחד מקלא דכת' ידו דאינו גובה אלא מבני חרי ולא משעבדי משום דלא ידע ולא שמע האי לוקח דלי' ליה קלא ה"נ כחתומ' עד א' לית ליה קלא כיון שעד אח' הוא בע"פ מיהו אם העד הזה שלא כתב עדותו אומר גם אני קניתי מידו על דבר זה ולא בא המלוה הזה ולא שאל ממני לחתום לו שניהם מצטרפין לעשות המלוה בשטר ואינו יכול לומר פרעתי דכיון שזה הלוה ידע שהקנה לו בפני שנים ודאי לא פרעו דאם פרעו היה מבקש השטר ממנו דסתם קנין לכתובה עומד כמ"ש בע"ה ולפיכך אע"פ שאין חתום בו אלא עד אחד אמרינן שטרך בידי מאי בעי לענין שחייב לשלם אבל למינכי ממשעבדי יש להסתפק דשמא גם בכה"ג לית ליה קלא כיון שאין שניהם חתומים בשטר לפיכך אין גובין בו' לא מן הורשין ולא מן הלקוחות דהמ"ע על סימן ג"א .

יג העיר אחד כבית דין זה והשני העיר בבית דין אחר יבאו ב"ד אצל ב"ד ויצרפו עדותן אבל אחרי' ששמעו זה הענין בשני בתי הדין וכאן לב"ד שלישי והעירו על דבר זה ששמעו כאלו השני בתי דינין אין מצטרפין העדות ואין דינין על פיהם היתה ליה עד מפי עד .

יד ואם העירו ב' עדים בב"ד והלכו להם ולא הנו עליו ואח"כ חזרו אלו העדים והעירו עוד פעם שנית בב"ד אחרונם הם הלכו להם ולא דנו עליו ואח"כ חזרו העדים והעירו בב"ד שלישי והלכו גם הם ולא דנו עליו יכולין לבא אחד מכל ב"ד ויצרפו יחד לעשות ב"ד חדש ויודנו על מה ששמעו כשישבו כל א' בב"ד שלו דהא כל א' שמע העדות מפי העדים בעצמו בב"ד ודו עליו אבל דיין שהעירו שנים לפניו בחזותו בב"ד אינו מצטרף עם א' מן העדים שהעירו לפניו שאין מהם שוה זה דין על מה שראה או ששמע מפי הבעל דין בעצמם והדיין אינו דין אלא על פי מה שהעירו העדים בפניו והוא יצטרפו . יז צריך שיעיד כל אחד על דבר שלם דכתיב על פי שנים עדים יקום דבר דבר שלם משמע אבל אם העירו על חצי דבר אינו כלום כיצד שני עדים שכאו להעיר על ארס א' שהוא גדול והעיר א' שראה לו שער א' בימינו והשני העיר שראה לו שער בשמאלו אינו כלום וזה נקרא חצי עדות וחצי דבר ופשיט' שאין מצטרפין אינו כלום שהרי כל א' לא העיר אלא על מקצת סימנים אלא אפי' העירו שנים בשער א' ושנים בשני אינו כלום שהרי כל כת לא העירה אלא על חצי דבר אבל אם העיר עד א' שראה שתי שערות בימינו ועד א' העיר שראה שתי שערות בשמאלו הרי כל א' מעיד על דבר שלם שהרי שתי שערות הם ס"י גדלות אע"ג דאשערות דמסהירי האי לא קא מסהירי האי מצטרפין והוי עדות מעליא וכן כל כיוצא בזה מצטרפין .

יח עדות ביריעה שלא בראייה יתבאר דינו בס' צ' . וכדיני ממונות אין חלק בין מילת דעביר' לגלוי' ללא עביר' לגלוי' .

לא דין הרבה כתי עדים וכו' ד' סעיפים :

א שתי כתי עדים שכחישות זו את זו כגון אחת אומרת פלו' לזה מפלוני מנה ביום מפלוני והאחרת אומרת לא לזה כי לא וזה ירו מתוך דינו כל אותו היום וידענו שלא לזה באותו יום הרי על כרחך אחת מהן משקרת ואין אנו יודעין איזה מהן לפיכך דברי שתיהן בטלים לעדות זו דאוקי תר' לכהדי תרי ואוקי ממונא בחוקת מריה אבל לעדות אחרת כל אחת באה בפני עצמה ומעירה ומקבלין עדותה דכשהיא בפני עצמ' בפנינו על כל אחת אמרינן היא בחוקת כשרות והשניה היא ששקר' כבר אבל אחד מכת זו ואחד מכת זו שהעידו אחר כך בעדות אחת אינו כלום שהרי ודאי אחד מהם הוא שקרן לפיכך שני מלוים ושני שטרות אפילו על לזה אחד וא' מאלו הכתות חתומים על שטרן של זה והשנייה על שטרן של זה שניהם בשרים דכל שטר בפני עצמו מכשרין ליה . מלוה

חיוני המשפט הלכות עדות סימן לא לב

ב בידו וקרעיהו והאמ' הוא שאמ' חייב לי שניהם ונשבע על שטר זה שכן הוא האמת שחייב לו גוב' ב' אפי' הוא גדול נאמן הוא בשבועתו כמנו שהיה יכול לומר לא שרפתי שטר אחר מעולה שהיה לי מאלו הכתות עליו ואין זה מוגז להוציא כיון דמ"מ יש שטר בידו אפי' שהוא גרוע ואפי' אם כתוב בו נאמנות ביטוי זה יכול להשביעו על זה כיון שהורע חוקת כשרותה של אלו העדים וכמו שנכתוב בסמך גבי שני מלווי' ג'ל' שני מלוים שהוציאו כל א' שטר על לוח א' שאלו הכתות התקמו בי כל אחד נשבע ונוטל ואפי' אם טוען לכל א' אין לך בידו כלום כ"ש אם טוען אחד מבם יש לו בידו ואינו יודע איך מבם שבל א' נשבע ונוטל ואפילו אם יש נאמנות בשטר צריכין לישבע ואינו נוסחין בלא שביע' כיון שהורע כח השטר' ואין חלק לכהן בין באו לגבות כא' בין באו לגבות זה אחר זה לעולם אין נוסחין בלא שביעיה כיון שהורע כח חוקת שטר' .

ג מלוהא' שהוציא על ב' לזוין אם הוציא באחד חזי ידענן כדראי שא' מן הלזין פטור שהיה שטר א' פסול הוא והזהר ליה התובע המוציא מהכירו ועליו הראיה לברר איה שחייב לו לפיכך ישבע כל אחד היסט ויפטר ואי מודה חד מנייהו שהיה החייב אינו גובה ממנו אלא מבני חוריו ולא ממשעברי דלאו כל כמיניה' לח"ה' הקצות בהרדמו ואם הוציא המלה בזה אחר זה מגבין לו שניהם שהרי כבר אמרנו שכל אחת מעידה בפני עצמ' י"א שאין שייך לחלק בין לוח א' לשני לזוין שהרי גם בלוח אחד בשעה שהוציא הראשון לכרו ואין הלוח פקח לטעון שישביעוהו אם יש לו עוד שטר אחר מאלו הכתות צריכין הב"ד לקבל עדות הכת ההתומה באתו שטר בפני עצמה ולהגבות לו חובו ואחר כך כשמוציא השני צריכין ג"כ לקבל עדות השנייה וגובה שניהם .

ד מי שהביא עדים על תביעתו והוכחו מתי' ערותו ואח"כ הביא עדים אחרים על איתה התביעה והוכחו גם הם וכן אפי' עד מאה כתות ואח"כ הביא עדים אחרים ונמצאת עדות מכוונת רגיון על פיהם ולא אמרי' כבר החוק התובע הוא להביא עדים שקרנים על תביע' זו ולא נאמן גם לאלו דאטו משום הדחוק הוא לחזור אחר עידי שקר כל ישראל חוזקו לשמוע לו להעיד שקר לא אמרינן הכי אלא אמרינן סתם ישראל בחוקת כשרים הם ועדים אלו שלא להכחשו ודאי קושט' קאמרי אב"ל תביע' שבא לפנינו בשטר ובאו ב' עדים ואומרים ממנו שאל בעל השטר הזה לזיוף לו שטר זה אפי' שנתקיים השטר בחותמו אין גובין בו דאמרינן הואיל וטרח לזיוף שטר זה טרח וזיוף תביעת רי' אלו העדים ואפי' שקיים חתימת' חיישינן שמא זיוף ער שלא הרגישו עדי הקיום אלא צריך שיבאו בפנינו עדי השטר בעצמם ויעירוהם בעצמם על כתב ידם ואז גובין לו בו .

לב המודה בפני עדים ואמר משמה אני כך וכו' ב' סעיפים :

א ראובן שאמר לשמעון בפני עדים חייב אני לך מנה לא יעידו העדים בפני ב"ד סתם שמענו ממנו שהוד' בפניהם שהוא חייב לשמעון מני' אלא אמרו הדברים כחיותן לפי שאפשר לו בדברים כחיותן להפטר בטענ' משט' הית' בו או בטענת שלא להשביע את עצמו נתכוונתי על הדרך שהתבאר בסיומן פ"א והבית רין יבחינו הדברים אם הם בענין שיועילו טענות אלו או לא .

ב השוכר עידי שקר פטור מריני אדם וחייב בדיני שמים פי' אין הכוונ' ששוכר עדי שקר שיעירו לעצמו להוציא ממון מחבירו שזה אם הוציא ודאי חייב להחזיר דגולה הוא בידו אלא מידי שראובן שוכר עדי שקר לשמעון להוציא לו ממון מלי והעירו שקר והוציא לשמעון ממון מלי אז אם יש שמעון ככאן ויש לו לשלם אם יודה חייב להחזיר את הגולה וראובן עכר על מדבר שקר תרחק אבל אם אין לשמעון לשל' או שהלך למדינת הים או שאינו מודה פטור ראובן בדיני אדם שאין זה אלא נרמא אבל בדיני שמים חייב לשלם ללוי והוא שהאמת הוא שלוי לא היה חייב לשמעון אבל אם האמת הוא שלוי היה חייב לשמעון אלא ששמעון היה מתייר' שיכפר לו והלך ראובן ושכר עדים שקרים שיעירו ויאמרו שהם יודעים שחייב לו והם אינן יודעין אפי' שכזה ג"כ עכר ראובן על מדבר שקר תרחק מ"מ פטור הוא אפי' בדיני שמים שהרי לא הוסיף כלום שהאמת היה שחייב לו וכן הדין אם לא שברן אלא פתח אותם בדברים שיעירו שקר וכל זה שאין העדים מודים אבל אם העדים מודים שהעירו שקר אפי' שראובן' ושמעון יאמרו שברין הוציאו העדים חייב לשלם מרינא דגרמא בדלעיל סי' כ"ב סעיף ב' ולקמן סיני' ל"ד .

ב מלוה א' שיש לו על לוח אחר' ב' שטרות מאלו השתי כתות אחת התביעה בשטר זה והשני' חתומ' בשטר שני אחר של מנה ואחד על מאתיים וכבר הורה בשני השטרות אם הוציא המלוה כאחד בפני הב"ד יד בעל השטרות על התחבונה שהרי ודאי אחזי מהן הוא פסול הילכך אינו גובה אלא שטר הקטן שבה' והזינו כנה דמ"ג מנה הוא חייב לו לט"ע רבב"ל מאתיים מנה והשטר של מאתיים מוציאין אותו מדרו וקורעין או שורפין אותו השמא הוא הפסול ומספיק' אין מוציאין ממון שהמ"ע' מיהו והלוח צריך לישבע על השטר בנקיבת חזק כדון מודה מקצת שהיה יש עדים במקצת הממון ופ"כ' ישבע שאינו חייב לו אלא מנה ויפטר ואם המלוה פקח הוא יוציא שטר א' בלבד בב"ד א' תחלה ויגבה אותו ויחזיק אחר כך שטר השני בב"ד אחר ויגבה אותו ג"כ שהרי כבר אמרנו שכל אחת מה' בפני עצמה ומעיד' ומקבלין עינות' אבל בב"ד אחד לא יוציא שניה' אפילו בזה אחר' זה ולא משוט' שב"ד אחד יקרעו או ישרפו לו שטר אחד דהא אמרינן לקמן סעיף ג' דבזה אחר זה אפי' בב"ד א' גובה שניהם אלא ג"ל רעהה טובה קמ"ל דאי פקח הוא לא יוציא שניהם בב"ד א' אפילו בזה אחר זה חרא דכיון שב"ד אחד ידעו שגובה זה שניהם אפי' דמדרינא צריכין לפקח לו כן כיון שכל אחת מן הכתות היא לכהן בפנינו מ"מ יאמרו למלוה אפי' שברין זכות בשניהם אלא יודעין שאינך יוצא ידי שמים דהא מ"מ חד ממונא דאיסור' אית גבך ממלוזה וברין שמי' יש לך להחזיר לו אח' מהם או הראשון או האחרון ואם לא יהויר' אחד יחזיקוהו לגביה רשיעא שאינו רוצה לצאת ידי שמי' משא"כ בשני בתי דינין שלא ידעו שגובה שני שטרי חובות מאלו הכתות לכך טוב לו הדרך עצה טובה שלא יוציאם בב"ד אחר אפי' בזה אחר זה אפי' שהוא יודע בעצמו שהאמת אתו הב"ד לא יאמינו לו ויחזיקוהו לגבי' רשיע' ול' ועי' ג'ל' טיבית' אחרונה למלוה בשני בתי דינין מבב"ד אחד ועצה טובה היא לו דלכתחלה לא יוציא שניהם בב"ד א' אפי' בזה אחר זה מפני שבב"ד אחד קרוב הדבר יותר שיתברר ותגלה ויתלבן בפניהם איהו מן השטרות הוא פסול וקרעוהו לו מפני שב"ד א' יחקרו היטב היטב שלא יצא מתחת ידם דבר שאינו מתוקן שהרי על כרחם יוציאו בוראי ממון אחר מלוה א' למלוה א' שלא כדון והרי הם מחויקין ידו בעבירה וראית דהא ממ"ג אחד מן השטרות פסול הוא לכך יחקרו היטב היטב כדי לברר וללבן דבריהם ושמא מתוך כך יתגלה ויתלבן אמתת הדברי' על איהו מן השטרות שהוא פסול ויבא לידי שלא יגבנו משא"כ בשני בתי דינין שכל א' יכול לתלות הרבר בב"ד האחר לומר אנו רין אמת פסקנו ולא יחקרו כ"כ ויגבה שני השטרות בלי פקפוק לכך טוב לו שלא יבא בפני ב"ד א' כיון שהוא יודע שהאמת אתו ג"ל מיהו כשבא לגבות הגדול אפי' אם יוציאנו בתחלה לבדו אי הגולה פקח הוא לטעון יכול להשביעו אם אין בידו שטר אחר שאחד מאלו הכתות חתומין עליו וכרכבתנו לעיל סי' ט"ז סעיף ד' מי שיש לו זכות של נתבע בידו ב' וזה ג"כ בכלל זכות הוא לפיכך י"א שטוב לו לתובע שישורף שטר הקטן תחלה ואח"כ יתבע הגדול שאם ישביעוהו הלוח על זה אם יש לו עוד שטר א' מאלו השתי כתות יוכל לישבע בקושטא שאין לו בידו שטר אחר מכת השנייה אבל גם כזה יש לפקפק שמא ישביעוהו הלוח או יחריס עליו סתם אם לא היה בידו שטר כזה והוא שרפהו כדי לגבות הגדול וכן הקשה רבי' בעל הבית יוסף ו"ל והניחו בתומה ול"נ שאין כאן תומה כל כך דודאי כשהשני שטרות הם בפנינו או אפי' אינם בפנינו אלא שיעדם בעיל' תחת ידי התובע או יש עכשו ריעותא בשטר שבפנינו שיכול להתברר הואיל והורע אותו השטר שהוא בפנינו ע"י שטר אחר' שהוא בעולם ועומד לברר הדבר יכול הלוי' להשביעו כדי שלא ישלם אלא הקטן שבהם ולא עוד אלא אפי' אינו בעולם אם התובע הוא כבר גבה מזה הלוי' בא' מן השטרות הללו בב"ד אחר או בב"ד זה ואינם זוכרים ממנו איפשר שיכול הלוי' להשביעו ג"כ שלא גבה כבר ממנו באחד מן הכתות הללו והרי מן הדין לא היה הוא חייב לשלם לו אלא הקטן שבשניה' לפיכך לא יגב' הגדול אפי' בשבוע' כדון שיש ריעותא לפנינו או הוא מוד' שכב' הוציא ממנו ממון ע"י א' מאלו הכתי' מן הלוי' אין סברא לומר שישלם לו גם זה השטר דהא ממ"ג יהו' לו ממנו של לוח זה בידו שלא כדון או הראשון או האחרון אבל כשישורף הקטן תחל' ולא יגבה בו כלום אפי' אם יחריס עליו הלוי' אם לא שרף שטר בזה יכול הוא לומר לו מה היה לי לעשות האמת הוא שאמ' חייב לי שניהם ע"י עדות אלו העדים כי לא ידעתי מפסולת העדים כשהתמתי' ולא שרפתי' אלא מפני שהייתי חושש שמ' תשביעני ואצטרך להוציא שניה' ויפסלו לי שטר זה שהוא הגדול שעודגו

לג פסולי עדות מחמת קורבה ועבר וכו' י"ה ס'

א כל הפסולים לדין פסולין להעיד הן מאהבם ומאהב אע"פ שפסולין לדין כמו שנתבאר בעמא לעיל סימן ז' כענין ז' וחי' כשרים הם להעיד שלא נחשדו ישראל להעיד שקר מתוך אהבה או מתוך שנאה.

ב ואלו הם הפסולים בין לדין בין לעדות מהן מחמת קורבה מהן מחמת עבירה ומהן מחמת שאינן מתנהגין בדרך ישיב העולם ומהן מחמת קטנות ומהם מחמת ריעותא שבגופם ומהן מחמת שיש להן צד הנאה ברביר עדותן. ואלו הן הפסולין מחמת קורב' התורה כסלה כל הקרובים בין לדין בין לעדות בין לזכות בין לחוב דכתיב לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על אבות' והקשו חכמינו ז"ל מה ת"ל אם ללמד שלא יומתו אבות כעין בנים ובנים כעין אבות הרי כבר נאמר איש בחטאו יומתו ותרצו אלא מאי לא יומתו אבות על בנים בעדות בנים כלומר לא יומתו האבות כשיעידו עליהם בניהם וכן ובנים לא יומתו על אבות לא יומתו הבנים כשיעידו עליהם האבות ומדכתיב אבות ובנים לשון רבים ולא כתיב לשון יחיד לא יומת האב על הבן ובן לא יומת על האב דרשו עיר ואמרו אבות באחזק משתעי קרא ובנים בכני אחים משתעי והכי קאמר קרא לא יומתו אחד מן האחין שהם האבות כגון ראובן ושמעון בעדות בניהם פירש ראובן לא יומת בעדות בן שמעון וכן שמעון לא יומת בעדות בן ראובן ואח"כ הקשו ואמרו אשכחן בנים לאבות פירש בן שמעון פסול לראובן שזה פי' לא יומתו אבות על בנים בעדות בנים וכן אבות על בנים פיראובן פסול לבן שמעון שזה פי' ובנים לא יומתו על אבות וכ"ש שלא יומת ראובן בעדות בנו של עצמו וכן שמעון וכ"ש בני שהאחין עצמן לא יומתו א' בעדות אחיו דהא הכניס מכת דידהו קאתי ופסלן הכתוב כל אחד לאחי אביו כ"ש האחין שפסולין זה לזה בנים לבנים מגלן כלומר בן שמעון מגלן שפסול לבן ראובן או איפכא ותרצו א"כ ליכתוב קרא לא יומתו אבות על בן פירש דהא אמרנו אבות שני אחים משמע וע"כ הוה משמע בנו של כל אחד ואחד הוי פסול לשניהם מאי בנים אלא לומר דאפילו בנים פירש בני אחים להדרי גמי הוי פסולין ואח"כ הקשו עוד אשכחן בנים להדרי שפסולין בנים לעלמא מגלן פי' שיהיו שני קרובים פסולים להעיד על אדם אחד מן השוק מגלן ותרצו א"כ ליכתוב קרא ובן על אבות אי נמי הם על אבות מאי ובנים אלא לרבות אפילו בנים לעלמא שיהיו פסולין עוד הקשו אשכחן קרובי האב קרובי האם מגלן ותרצו אמר קרא אבות אבות תרי זמנא ולא אמר ובנים לא יומתו עליהם אבות שני ל"ל אם אינו ענין לקרובי האב תניהו ענין לקרובי האם אשכחן לחובה לזכות מגלן אמר קרא יומתו יומת תרי זמנא ולא אמר ובנים לא יומתו עליהם אבות שני תניהו ענין לזכות אשכחן בדיני נפשות בדיני ממונות מגלן אמר קרא משפט אחד יהיה לכם כלומר המשפט יהיה שווה לכם בכל דבר בין בדיני נפשות בין בדיני ממונות עוד אמרו ז"ל הבעל כאשתו כלומר בכ"מ שהאשה היתה פסולה להעיד אם היתה היא זכר גם בעלה פסול לאותו עדות וכן האשה כבעלה בכ"מ שהוא פסול לאיש פסול גם לאשתו וילפנה מקרא דכתיב בערות עדות אחי אביך לא תגלה אל אשתו לא תקרב דורתך היא והקשו והלא אשת דודו היא וקראה וכתוב דורתך אלא ש"מ האשה כבעלה לענין עריות וה"ה בעל כאשתו ואשה כבעלה לענין עדות מכלל מה שאמרנו תוכל ללמד איזה הם הקרובים והפסולים זה לזה והם אלו האחים בין מן האב בין מן האם פסולים הם והם נקראו ראשון בראשון וכן בני האחים גם כן פסולים זה לזה והם נקראו שני בשני ובני בניהם נקראו שלישי בשלישי זה ע"כ זה והתורה לא פסלה קרובים אלא עד שני בשני אבל שלישי בראשון כשר ואצ"ל שלישי בשני שהוא כשר אבל שני בשני פסול ואצ"ל שני בראשון שהוא פסול כיצד האב עם בנו ראשון בראשון ועם בן בנו ג"כ פסול שזה נקרא ג"כ שני בראשון שהאב עם בנו נקרא ראשון בראשון כמו ב' אחים שנקראו ראשון בראשון וה"ל בן בנו שני בראשון כמו בן ראובן לשמעון אבל עם בן בנו שהוא רביעי ממנו כשר מפני שהוא שלישי בראשון והדרך בנקבו' כיצד ב' אחיו' או אח ואחותו כיומן האב בין מהאם נקראו ראשון בראשון ובניהם בין זכרים בין נקבות נקראו שני בשני ובני בנות בניהם או בני בנות בנותיהן נקראו שלישי בשלישי ו"א שלישי בראשון פסול אלא שנחלקו בפסולו. י"א שהוא מן התורה וילף לה מדכתיב ובנים לא יומתו וגו' בוי"ו ולא כתיב בנים לא יומתו אלא בא לרבות שלישי בראשון וי"א דאסמכתא הוא שאין וי"ו זו מיותר דלישנא דקרא הכי הוא ואין שלישי בראשון פסול אלא מדרבנן

וכתב מורי מהרמ"א ז"ל וז"ל וכן ראוי להורות שאינו פסול אלא מדרבנן אע"ג דשאר קרובים פסולים מדאורייתא ונ"מ לענין עדי קדושים כמ"ש בלבוש הבין וארגמן סי' מ"ב. וי"א דקרובי האם גמי אינם פסולי אלא מדרבנן דל"ל שכל מה שאנו דורשין בפירוש הכתוב הוא מדאורייתא ומה שנדרש באם אינו ענין שפשו' הכתוב אינו מורה עליו מקרי דברי סופרים ולא דרשוהו אלא לאסמכתא בעלמא ואע"ג דכין להובא בין לימות נמי מדרש מאם אינו ענין מ"מ כן דפשוט הכתוב מיירי בחובה וי"מ שכלל התורה עדות קרובים לחובה טברא הוא דכ"ש דלזכות לא מהימני וה"ל האי אם אינו ענין כאלו כתוב בפירוש בגמרה.

ג כבר אמרנו דילפינן מקראי ראשה כבעלה ובעל כאשתו לכיכר כל אישה שאתה פסול לה אתה פסול לבעלי' שהבעל כאשתו וכן כל בעל שאתה פסול לו כן אתה פסול לאשתו אם יש לה דין עם אחד מן השוק מחמת נכסי מלוג' שלה אע"פ שאין לבעלה הנאה מהם ולדעת הפוסלים שלישי בראשון אינן פוסלין אלא לו אבל לאשתו מכשרין מפני שהוא מופלג בראי ולא מקרבא דעתיה אבל אם דינן על ממון שיש לבעלה הנאה ממנו פסול להעיד להרמה שקנתה אשה קנה בעלה והיה כמעיד לבעלה שהוא פסול לו.

ד אע"ג דעיקר קרא דילפינן מיניה דהוי בעל כאשתו בשני בראשון הוא דכתיב דהא באשת דודו כתיב שהוא שני בראשון ומשמע דהוקא חד בעל כאשתו אמרינן כי הכא מ"מ כסברא להו לקצת רבנותא לענין עדי דה"ה לחרי בעל כאשתו ואמרו כשם שאדם פסול להעיד לכן אהות אשתו משום בעל כאשתו גם הוא פסול להעיד לבעל בת אחות אשתו דהוי תרי בעל כאשתו ומה שלא אסרה התורה אלא זור בעל כאשתו נ"ל טעמיה דהיינו לענין עדות דלא שייך החם תרי בעל כאשתו כיון שהתירה התורה לענין עריות דשאר בשר אפילו בת אחיו לא שייך לאסור אשת אחי אבי אשתו דהוי אשתו בת אחיו ומותרת היא עצמה לאחי אביה והיאך יאמר הוא באשת אחי אבי אשתו משום שאר בשר דאשתו אבל לענין עדות שאדם פסול לבן אחיו ובתו פסולין ליה ג"כ לבעל אחות אבי אשתו דה"ל תרי בעל כאשתו נ"ל וכ"כ דבראשון בראשון כגון שלקח זה אשה וזה בתה וכן בעלי שתי אחיות אמרינן תרי בעל כאשתו ופסולין זה לזה ובשני בשני כגון בן ראובן לנשוי בת שמעון פסולים ג"כ זה לזה דהיה ליה חר בעל כאשתו אבל שני בשני ותרי בעל כאשתו כגון בעלי עמי בניית אחים או אחיות מעידין זה לזה דתרי בעל כאשתו בשני בשני הם רחוקים זה מזה ולא מקרי דעתיהו כ"כ וכתב מורי מהרמ"א ז"ל מ"מ לכתחלה לא יתמו על שטר אחד רק כשנעשה הענין בפניהם ואין לא עדים אחרים עדות עדות, וי"א דאפילו בראשון בשני לא אמרינן תרי בעל כאשתו וכשר אדם להעיד לבעל בת אחות או אחי אשתו וכתב מורי מהרמ"א ז"ל שבן נ"ל להורות ונ"ל דטעמא דמסתברא הוא דכיון דלא כתבה התורה רבעל כאשתו אלא כדודתו שהיא אשת אחי אביו ש"מ ככה"ג דוקא הוא ולא בע"א לפיכך מעיד אדם לבעל בת אחות או אחי אשתו וכן מעיד הוא לבעל אחות אשתו שיש לו מאשה אחרת אע"ג שאינו מעיד לבן אחות אשתו משום קורבת אחות אשתו ואחות אשתו היא ג"כ פסולה לזה מפני שהוא חורגה שהוא כמו בנה הוא מעיד לו מפני שאין לו עמו קורבה כלל, דן וכן כל איש שאין אתה מעיד לו מפני שהוא בעל קרובותך כגון התנדב ובעל אחותך או בעל אחות אביך או אחות אמך וחתניהם אתה מעיד לשאר קרובי כגון אחיו או בנו מאשה אחרת וכן כל אשה שאין אתה מעיד לה מפני שהיא אשת קרובך הרי אתה מעיד לשאר קרוביה שאין לך עמהם שום קורבה, ו אחי חתן ואביו כלה אין להם שום קורבה וקירוב הרעת לענין עדות מחמת בניהם ומעידים זה לזה וי"א אע"ג דלעדות אין להם דין קרובים מחמת חתונם אבל לענין דין פסולם חז"ל מפני שיש להן קרוב הרעת ופסולין לדין זה לזה כמ"ש לעיל סימן ז' עיף ט' ואם דנו דיניהם דין.

ז אחי האח כגון ראובן שהיה לו בן מרחל שמו נמואל ומתה ונשא אח"כ לאה וגם לאה היה לה בן שמו ימין מאיש אחר ואח"כ ילדה לאה בן לראובן שמו אוורד נמואל וימין כשרים זה לזה אע"ג דאיהר הוא אח לשניהם לזה מן האב לזה מן האם וגם שניהם פסולין לראובן וללאה מחמת שהם חורגיהם אינן מקרבן לפסול עדות שהרי אין ביניהם קורבה כלל.

ח כבר אמרנו דילפינן מקראי דבעל כאשתו ואשה כבעלה לענין עדות לפי' אין אדם מעיד לחורגו שהוא בן אשתו מאיש אחר ולא לאשת בנה משום דאש' כבעל' ולא לבתה ולא

התלוי בגוף קמיירי אבל בפסול הבא מחמת ממון כגון שנוגע בעדות מחמת הנאת ממון לא בעיניו ביה תחלתו וסופו רשעו' אלא דיו שאינו נוגע בדבר בשעת הגדה לפיכך אם היה נוגע בדבר בשעת ראית העדו' מפני שהיה לו הנאה בדבר יכול להסתלק בענין שלא יהא לו ענין הנאה בדבר ויעיד .

מן עדים הקרובים לעיר פסולי' ללוהו להערב חשוב כמו לזה עצמו דהא אילית' ללוהו אויל כתר ערבא ל"ש אם הלזה בא לפסור במענת כפירה והם מעידי' עליו שלוח או אם טען שפרע והם מעידים עליו שיודעים שלא פרע כגון עהודה בפניהם הוראה נמורה שלא פרע . קרובי הנרצח יכולין להעיד על הרצח שהרגו דלגנין דיבורא אשמעידין . שו"דעים שהרג אדם ואין צריכין לומר את מי הרג וגם אינן נוגעין מחמת שיגיע הנאה לנרצח קרוביהם שאין הנאה מגיע לקרוביהם הנרצח כמה שיהרגו גם הרצח וכן קרובי המוכה יכולין להעיד על המכה לקונסו ולגורשו מכות הנסת או שאר עונשיו הרומה לזה שאין מגיע תועלת לקרובי המוכה בעדותו .

ין העדים שקרובי' זה לזה או שחשובים לויזנים פסולי' דהא נגמר הדין על פי עדות קרובים והתורה אמרה לא ימותו אבות בעדות בנים משמע באזה אופן שיהיו שינוי' עדות אבות עו"ש או חייב לבנים לא יעשה בו דין .

יין קהל שמינו עליהם עדות ותקנו שלא ישימו שום עדות בעיר וזאת כשרים להעיד אפי' לקרובים כיון שההל' עליהם אבל אם מינו עדים סתם בעיר אין כניחה שיעידו לפסולים וכן דינינים הממונים בעיר סתם לא יזונו לקרוביהם וכן נוהגין .

לך עדים הפסולים מחמת עבירה וכו' ל"ה סעי'

א רשע פסול להעיד שני' אל תשת ירך עם רשע להיות עד ועיקר משמעות פשוטו של זה הכתוב ג'ל דהכי משמעו שתצוה התורה לעד כשר שיודע בחוכו שה' רשע ואין הדיינין מבידין רשעו שזה הכשר לא ישית ידו עמו להיות עד כלומר לא יעיד עמו אע"פ שהוא יודע שהעדות שהוא מעיד הוא אמת שנעש' כן בפני שניה' אע"ה אסור מפני שהוא גורם שהדיינים יסקרו הדין על פיו ועל פי הרשע שעמו והוא מה שסיים הכתוב ואמר חמס פי' אם אתה עושה כן שתעיד עמו גורם אתה חמס כל' שיפסקו הדייני' על פיו ועל פיך להוציא ממון מזה לזה וזה יהיה חמס שיוציאו ממון שלא כיון כיון שהעד פסול הוא אף ע"פ שהענין אמת והל' כל דבר שפסקו הדיינים ויעשו עד פי העד הפסול ואפי' אינו דבר של ממון נקרא חמס כיון שנעשה שלא כיון וזה ג'ל פירושו של מקרא זה לפי מה דקו"ל כל רשע פסול לעדות אפי' אינו רשע דחמס שפירשו רשע דממון כמו שיתבאר לפנינו בע"ה וא"כ הל' כשהדייני' בעצמם יודעו שעד אחד הוא רשע שלא יקבלו עדותו ולא יזונו עליו כלל . וכיון שעיקר משמעו' פשוטו של מקרא זה היא שתצוה התורה לעד כשר שלא יעיד עמו אפי' הוא עדות אמת אצ"ל עד כשר שהוא יודע בעדות לחבירו ויודע שהעד השני שמעיד עמו הוא מעיד שקר כלומר שהוא יודע שהעד השני לא היה אצל הענין ואינו יודע כלל' מהדבר שיעיד ומעיד והרי אע"פ שהעדות אמת מ"מ זה הוא מעיד שקר שאסור לו להעיד עמו מחיי שגורם לפסוק הדין בעל פי שנים ואין כזו אלא עד אחד שהפסול הוא כמו שאינו ועל זה נאמר מדבר שקר תרחק .

ב ואיזהו רשע כל שהוא עבר עבירה שחייבין עליה מלקות והו' רשע ופסול שהרי התירה קראה למחוייב מלקות רשע שני' והיה אם בן הכות הרשע ואצ"ל מחוי' אחת ממיתת ב"ד שהו' פסול שני' אשר הוא רשע למות וחייבי כריתות מכלל חייבי מלקות הם ל"ש אם עובר היצטר' לתואבון ל"ש להביעים בכללן נקרא רשע שהרי בכללן חייב מלקות א' מית' אם ריתרו בו ולענין פסול לעדות פסול אפי' לא התירו בו דמכל מקום רשע הוא .

ג ואם עבר עבירה שאין בה מלקות אע"פ שהוא אסור דאריית' אינו פסול אלא מדרבנן ונ"מ ע"ל סי' ל"ג סעיף כ' וכ"ש שאם העבירה שעבר עליה אינו אלא מדרבנן שאינו פסול אלא מדרבנן כיצד אבל כשר בהמה בחלב או חילל י"ט ראשון פסול מן התורה אבל כשר עוף בחלב או שחילל י"ט שני פסול מדרבנן וי"א דבדבר שהוא דרבנן אינו פסול אצ"כ עבר עליה משום חומד ממון שיש לחושרו כיון שעבר עבירה זו משום חומד ממון עידי ג"כ שקר משום חומד ממון אבל בלאו הבי אע"פ שעבר עבירה אחרת לא חשדינן ליה שיעיד ג"כ שקר .

ולא לבעל בתה משו' רבעל כאשתו ולא לאביה שהוא חמוי ולא לאמה שהיא חמותו ולא לבעל אמה דה"ל הוא בעל חורגתו וכן לא לאשת אביה אבל מעיד הוא לבן חורגו או חורגתו וק"ל הא כי אמרנו בעל כאשתו ע"כ משום דחשבינן לה כגופו דמטעם זה פסלינן לעיל בן אחות או אחי אשתו משום דחשבינן איש ואשתו כחד גופא וה"ל בן אחות או אחי אשתו ראשון בשני ופסול לכ"ע דאי תימא איש ואשתו חשובים ראשון בראשון ה"ל אחות אשתו שני בראשון ובן אחות אשתו ראשון בשלישי ואנן גבר אמרנו דק"ל שלישי בראשון כשר ודלא כ"א וא"כ ה"נ ובי חורגו למה מכשירים בן חורגתו דהוה ליה ראשון בשני כמו בן אחי אשתו ויש לומר דלגבי אחות אשתו או אחי אשתו ע"הוה כחד דהא עם אשתו חשבתן איש ואשתו כחד גופא דמקרי דעתיהו טפי אבל גבי חורגו דהוה לי תרי דהא עם אשתו כיון דאתפליג דהא לא מקרי דעתיהו כל כך ולכך ממשנינן בן חורגו מ"מ צריכי' אנו לומר דעדיון קרובים טפי מראשון בראשון דאי ראשון בראשון חשבת ליה אמאי פסלינן אשת חורגו או בעל חורגתו הא ה"ל חורגו ראשון בשני עמו ואנן כבר אמרנו דק"ל דבראשון בשני לא אמרנן תרי בעל כאשתו ובעל חורגתו ואש' חורגו ה"ל תרי בעל כאשתו אלא ע"כ עדיפין טפי מראשון בראשון .

ח הארוס פסול להעיד לארוכתו דכיון דקרשה לא נרעה מקרובתו שפסולה לו מ"מ אינה ממש כאשתו ואפי' קרובי' ראשון בראשון אינה נחשבת ולכך אינו פסול אלא לען לה אבל לקרוביה כגון לבנה ולבתה ולבעל אחותה אינו פסול עד שיאבה מיהו גם בעודה ארוסה לא מכשירין קרוביה אלא כרועבד אצ"ל לכתחלה לא יקבלום לעדות ודוקא ארוסה ממש שנתקדשה אבל ע"י שידוכין בעלמא כשרים ומיהו אם יעיד כממון שתוכה בו ה"ל נוגע בעדות ופסול דהא חכמינו לוי .

י מה שפסלה התורה עדות קרובים לא מחמת אהבה שכיניהם פסלתם להיותם נחשדים להעיד שקר לקרוביה יכו בכל הקרובים שאמרנו בהם שהם כשרים משום דמרחקי דעתיהו או שהם פסולים משום מקרי דעתיהו לא משום דמחמת קרובים חשדינן ליה להעיד שקר אמרנו כן אלא שאלו חשוכין דחוקים מית' וכשרים להעיד ואלו חשוכים קרובים ופסולים להעיד מגזירת הכתוב דאי משום חשד הרי פסלתם החור' בין לזכות בין לחובה ואפי' משה ואהרן אינם כשרים להעיד זה לזה מפני גו"ה לפיכך האוחב והשונא כשרים להעיד כמ"ש בסעיף א' .

יא הגרי' שנתגיירו אין להם קרובה אפי' שני אחים תאמיב דטפה אחת היא ונתלקה לשני' ולכא למיחש שמא אמם זינתה ואינן אחים מאב אפי' כשנתגיירו מעידין זה לזה דגר שנתגייר אחד הוא ובקטן שנוול דמי וה"ל כל אחד כמו שנוול ביום מילתו מאין אמו ואין כאן אחוה כלל .

יב כל מי שאין אתה מעיד לו משום שהוא בעל קרובותך אם מתה האשה במלה הקרובה כגון אם היה חתנו ומת' בתו אע"פ שיש לו בנים ממנה כשר לו .

יג כתוב גבי עדות והוא עד או ראה וגו' משמע שצריך שיהא כשר וראוי להעיד בשעת ראיה ובשעת הגדה אע"פ שהו' פסול בנתים כיצד היה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו פסול לו שהרי פסול בתו פסול ג"כ שהרי היה פסול בשעת הגדות כשהיה חתנו ומתה בתו פסול היה פסול בשעת ראיה אבל אם ראה העדות קודם שהיה חתנו ונעשה חתנו ומתה בתו כשר אצ"כ להעיד לו על מה שראה קודם שנעשה חתנו כיון שהיה תחלתו וסופו בכשרות דהיינו בשעת ראיה ובשעת הגדה אע"פ שנפסל בנתים ואם תבע זה בעל דינו בעוד שזה היה חתנו היתה לו התביעה בלא עד כיון שזה היה פסול לו באותו פעם ונפסק לו דינו בתביעת בע"פ או שהיה עד א' אחר חוץ מזה ונגמר דינו ע"פ עד איעבשו כשמתה בתו רוצה לחזור בו מפני שתהיה לו עכשיו תביעתו בשני עדים כשרים אינו יכול לחזור בו הואיל וכבר יצא דינו .

יד ש"מ שצוה בפני עדי' הקרובים ורחוקים מבניו כגון שהם עמו שני בשני וה"ל גבי בנז' ג' בשני אפי' אין הצואה כלל' שכוין שהיו קרובים בשעה שנמסר להם העדות פסולין זיש מכשירין וצ"ל טעמא דכיון שעיקר העדות לא נמסר להם שיעידו על הש"מ שהם פסולי' לו אלא על הכנים אחר מיתו אם יפול מחלוקת ביניהם ולכנים גם עכשיו הם כשרים והוה ליה כש"מ אפי' בשעת ראיה וכ"ש בשעת הגדה ג"ל .

טו והא דבעינן תחלתו וסופו בכשרו' דוקא בפסול קרובי' שהוא פסול הגוף וכן משמע לישנא דהוא עד או ראה ונוד' דפסול

דהני מילי שנתברר בעדים מתי חתם אבל אי לא ידענן מתי חתם לא פסלינן ליה מומינא דשטר דכיון דהייף איכא ליה השתא הוא דחתם על זה ולא פסלינן לשטר דאינא שדא חתים עליהו מספק ואם החוק שטר זה שמומין אינא בו כב"ד נפסל משעה שהוחק השטר כב"ד ואפילו אם עצמם אמרי כב"ד שטר זה בזמנו כתבנוהו ולא אחזינוהו והזמנו אם יש עדים שזורעים שחתמו על זה השטר בו ביום או שיש עדים שראו זה השטר וחתמת ידך בו ביום ביד פלוני כיון שהזמנו נפסלו למפרע מיום שנודע שחתמו על השטר שעדים החתומים על השטר כמו שנחקרה עדותן כב"ד בעת החתימה דמי אבל אם אין עדים שראו עדותן ולא ראו ג"כ השטר מקודם אע"פ שהם עצמם אמרו שחתמוהו בזמנו ולא אחריו אינן נפסלים אלא מעת שהעידו כב"ד שזה כתב ידו דאמרו בזמנו כתבנוהו שאפשר שמיום זה שהעידו כב"ד בו ביום חתמו על שטר זה שזמנו מכמה שנים והם שקרו ואמרו בזמנו כתבנוהו אבל אם לא אמרו כן אע"פ שזמנו של שטר בא בניסן בירושלים ובא עדים והעידו שעדי השטר היו עמהם בבבל בא בניסן השטר כשר והעדי כשרי שאפשר שכתבוהו ואחרתו ופשוט בירושלם באחד בארד כתבו שטר זה ואחר זמנו וכתבו פה בניסן ועדים שחתמו עצמן על שטר מקודם במיד השטר פסול כמו שיתבאר לקמן סי' מ"ג וגם העדים פסולי לעדות דהוי כאלו העידו שטר כיון דמעט החתימה כמו שנחקר עדותן כב"ד דמי והרי עדותן שקר, והמלה ברבית פסול א' המלה וא' המלה שגם הלה עובר בלאו דלא תשיך אם ברבית קצוצה פסולין מה"ת ואם ברבית דרבנן מדבריהם הערב העדים והסופר אע"ג שגם הם עוברים על לאו דלא תשימו עליו נשך אינם נפסלי אלא ברבית דאורייתא דשוגגין הן ולא דלא תשימו לאינש במלה ולזה משמע להו ולא בערב ועדים וסופגים הם אינם נהנינן כלום דנימ' משום חמור ממונ עברי וה"ל ערי חסם והוא שלא נטלו שטר על חתימתן ועדותן ג"ל ו"א דבאבק רבית גם הלה אינו נפסל דס"ל דבאבק רבית ליכא איסור אלא למאן דשקיל ליה לא למאן דיהיב ליה וע"ל בע"ז סי' ק"ם.

יא אפטרופוס המלוה מעות יתומים אפי' רבי' קצוצ' לא נפסל בכך דאע"פ דאיהו וראי קעבר דלאו דלא תשימון דהא איהו קעבד שימה מ"מ כיון דהוא אינו נתנה ואדרבה איהו סבר מצוה קעבדינא להרויח נכסי יתומים לא פסלי ליה, **יב** עד החתני בשטר גמול והעידו עליו שהלוה לישאל בריבית קצוצה אם הוא מפורסם שהיה אפטרופוס או סגור של גוי תולין דשל גוי הלוה בריבית וכן אם היה אפטרופוס ליתומים תולין דשל יתומים הלוה בריבית והיה מורה הותר לעצמו דמצוה קעבר אבל אם אינו מפורסם בכך אין תולין שבהיתר עשה ופסלינ' ליה עד שיתברר שבהיתר עשה מה שעשה ואם העיד על האדם שהוא מפורסם בכשרות שהלוה בריבית לא נפסל שתולין לומר בדרך שאין בו איסור הלוה או שהיה מועה וסובר שאין איסור בדרך שהוא עושה.

יג העובר על גזל של דבריהם כגון שגול מצוה חש"ו או החמטן והוא שלוקח קרקע או מטלמלי שלא ברצון הבעלים אע"פ שנתן הרמי' פסול מדברנו ולא מן התור' דלא תחמוד בלא דמים משמע וכן הריעים אחר רועי בהמה דקה וא' רועי בהמה גסה של עצמן סתמן הרי הם פסולים שחוקתן פושטין ידיהם בגזל שסניחין לדעות בהמתן בשדות ובפרדסי' של אחרים אפי' לא ראונו שעשו כן אבל רועים בהמות של אחרים אינם פסולין עד שראינו שמרעין בשדות של אחרים ומסתמא חוקת' אינן מרעין בשל אחרים שאין אדם חוטא ולא לו.

יד המוכסים סתמן פסולי' מפני שחוקתן ליקח יותר מהקצוב להם ברין המלך אבל גבאי מנת המלך סתמן כשרי' מפני שהיא נוטל שכרו קצוב מאוצר המלך וגובה מנת המלך מכל אח' מה שמוטל עליו ומסתמא אינו נוטל יותר ואם נודע שלקחו אפי' פעם אחת יותר מדראו להם לגבות פסולי' ו"א שפי' של מוכסי' דאמרי' ברו סתמן פסולי' היינו שגובי' המכס שהמיל המלך על היהודי' לתת כך וכך לפי ממוג' לפי אומד דעתו הרוב המוכסים הללו נושאין פנים למקצתן ומקילין עליהן ומכבדין למקצתם יותר מן הראוי ואמרו קדמוני הו"ל עליהם שהם גולני' ופסולין לעדות ומכאן אמרו האחרונים ו"ל אלו שמאי העיר שמעריבין' המס של בני העיר למי אומד דעתן וכן ראשי הקהל ששמי' מסים לפעמים לפי אומד דעת על כל אצאיהו גזרין שלא יחגיפו לא' ויכבדו על האחד שלא יפסלו עצמן לעדו ולשבועה מן איום שלקח דבר מעט מהפרדות שכבדו ביומי גיטן ויומי תשרי שבניסן ימי קציר' ובתשרי ימי בציר והוא נוטל מה' דבר מועט קחם שנגמר מלאכתן אע"פ שלקח שלא מרעת בעל השדה

י אע"פ שמחלל י"ט ראשון פסול מה"ת קוברי המת אפילו ב"ט ראשון כשרי' ואפילו מדרבנן לא פסלום ואפילו נידו אותם והם חזרו ושנו באולתם אפ"ה כשרים מפני שהם סוברים דמצו' קעברי ואע"פ שזורעים שכבר נידו אותם מחמת זה הם חושבים שלא נידו אותם אלא להיות להם כפרה על עבירה שרם עוברים בחילול י"ט אבל הם סוברים דמצו' חקבור' אפילו ב"ט ראשון עדיפא וכן ה"ה בשאר דברי איסור שנוכל ליישבן למד' שהם עוברי' מכה טעות שמורים התר' לעצמ' וע"ל סעי' כ"ד, המגבי' ידו על חברו להכותו, נקרא רשע דכתיב רשע למה תכה רעך ופי' שלא הכתו עדיין אלא הגבי' ידו עליו וקראו מש' רשע לפיכך פסלוהו רבנן ג"כ לעדות.

יז העובר על השבוע' אחד שבועת שוה ואחד שבועת שקר של ממונ וביטוי רשע הוא ופסול לעדות ואפילו עובר על החרם שהחרימו הקהל ובשבועת ביטוי דלהבא יש בה מחלוקת בין הפוסקים אימת הוא פסול לעדות משום דתרי' גוונ' יש בשבועות ביטוי דלהבא כיצד אם נשבע שלא לאכול ועבר עליה ואכל הרי זה נקרא שבועת ביטוי וה"ה אם נשבע לאכול היום ועבר עלי' ולא אכל הוי ג"כ שבוע' ביטוי אלא שבשנשבע שלא לאכול ואכל הרי עובר עלי' במעש' וחייב מלקות וכשנשב' לאכול היום ועובר עליה ואינו אוכל הרי עובר עלי' בשב' ואל תעש' ואינו חייב מלקות על לאו שאין בו מעשה והנה סבירא להו למקצת רבנות' הואיל ואשכחן בשבועה זו מלקות בכל אופן שעבר עלי' רשע הוא ופסול לעדות וי"א שאינו פסול לעדות אלא במקום שחייב עליה מלקות כגון בלהב' שנשב' שלא לאכול ואכל וה"ה לשעבר בין נשב' אכלתי ולא אכל בין נשבע לא אכלתי ואכל רבשעה שמוצי' השבוע' מפיו לשיקרא משתב' אבל בלהבא שנשבע לאכול ולא אכל שאין בה מלקות וגם בשעה שהוציא השבוע' מפיו איכ' למימר דבקושטא משתבע שמה יקימנה אינו נקרא רשע ואינו פסול לעדו' בשביל זה מיהו אפילו לדעת ה"א, ו"א העובר על החרם של הקהל שמחייבים בלהבא כגון שהחרימו על כל מי שיוצ' דבר זה יבא ויניד ועבר א' עליו ולא בא ולא דיגד' הרי זה נפסל לכל שאר חרמות שמחרימו בלהבא ככיוצא בזה ואפילו אמר אשבע בלשעבר לא שבקינן ליה ופסול וכיון דפסלינן ליה לזה פסלינן ליה לכל דבר מי שבאו עליו עדים שעבר על שבועתו אינו נאמן לומר שזוג הייתי או אנוס הייתי כדי להכשיר את עצמו שא"כ אין לך שום חשוד מן התורה אפילו בשבועת העדות שכל אחד יכול לומר שכחתי וסבור הייתי שכן היה וכן עדים זוממי' למה חייב' התור' לשלם הם יאמרו סבורי' היינו שכן היה ושוגגים היינו אלא ש"מ לא מהימן להכשיר עצמו.

יח הבא על הערוה או על הזכר פסול לכל עדות אבל החשוד על העריות שגילו עם העריות ומתייחד עמהם וקול יוצא עליו שפירץ בהם כשר לעדות אחר ופסול לעדות אשה בין להכניסה לבעלה בין להוציא' מבעל' דכיון דחשוד על העריות אם מעיד להכניס' לבעל' כלומר שמעיד עליה שהיא מקודשת לזה אין מחוקקן אותה למקודשת על פיו ומה שהוא מעיד שהיא מקודשת חיישי' מתוך שיצרו תקופה לבא על ערוה וסתם ערוה לא שכיחא ליה ועושה בסתר לפי' כל אשה שצריך לבא עליה בסתר היא לו מים גנובים וימתקו לו ולמד' מעיד על זו ג"כ שהיא מקודשת אע"פ שאינה מקודשת כדי שלא תהא שכיחא לו שרדי' תהא תחת בעלה ויצטרך לזנות עמה בסתר ומים גנובי' ימתקו לו וכשמעי' עליה להוציא' מבעל' כלומר שמעיד שבעל' גרשי' חיישינן שמה שקר הוא מעיד ועדיין לא נתגרשה ומתוך שיצרו תקופה לבא על ערוה ממש הוא מעיד עליה כדי שתהא שכיח' לו ויוגה עמה והיא אשח איש, טבח שיצאה נבילה או טרפה מתחת ידו פסול לעדות הרשע הוא שמאכל אסורים לישראל ואינו חושש ללאו דלפני עור וגומר וע"ל בלבוש ע"ז סימן קי"ט.

יט גנב וגזלן אע"פ שהן בני תשלומין ואינן בני מלקות הואיל ולוקחים ממון שאינו שלהם בחמ' פסולין דכיון דחשודי' אממונא מסודרי ג"כ בשיקרא ומתחיל פסלותו מעת שגנב או גזל וכן בחור' שני' כי יקום עד חמס באיש ונו' אע"פ שהחזירו לא נכבשו בכך דהא מ"מ עברו על הלאו ואינם כשרים עד שיעשו תשובה ויקרא הגנב או הגזלן עצמו פסולין אבל המקבל ממנו או אפי' החולק עמו אינו נפסל שהוא לא עשה חמס וע"ל סי' כ"ט ולקמן סי' צ"ב הכופר בפקדון אימת נפסל.

כ עד זומם פסול למפרע משעה שהעיד אותו עדות כגון אם העיד בניסן והזים בתשרי על אותו עדות כל מה שהעיד בניסן וא"ל פסול דכעידנא דאסחור רשע הוא והתורה אמרה אל תשת רשע עד ופסול הכל ואע"פ ששל' עכשו מה שהזים עליו לא נתכשר למעלה אלא משעה שישלם ויעשה תשובה.

כא ואם הוא ערו' בשטר והזים עליו פסול מיום שחתם בשטר

השדה אינו נקרא גנב וכשר מצינו שבאלו הימים שצריך הכעל לפועלים אינו מקפיד על זה וכן כל כיוצא בזה אבל כשנגמר מלאכתו מקפיד עליו וחשוב גניבה ו"א אדרבה דכל שלא נגמר מלאכתו אין דרך פועל ליק' ממנו וכשזה נוטל אין לו דב' שיוכל לתלות בו היתר וגנב הוא ופסול אבל כשנגמר' מלאכתו משוי' גפשיה כפועל ומורה לעצמו התיירא וסביר לא קפיד בה וכשר' .

מז עוד פסלו חז"ל לעדות אנשים שאינם עוסקי' ביישובו של עולם ואלו הם המשחק בקובי' והוא שאין לו אומנו' אח' אלא הוא דרוואיל ואין לו אומנות אח' אלא הוא ואינו עוסק ביישובו של עולם הרי אינו יודע כמ' טורח האדם אחר הממון ונקל בעיניו להעיד שקר להפסיד ממון חבירו ולפי' אם יש לו אומנות אחרת כשר ולא אקוביא בלבד אמרו אלא אפי' המשחקי' בקלפי' אגווי' וקליפי' רמונים וכן המשחקי' ביוני' שמפריחים אותם ע"י כלים העשויו' לכך שמרגילין אות' בהם כדי שיפחדו מהרה ואומר זה לזה אם תקדים יזנתי לשלך במקום פלוני תכן לי כך וכך ואם שלך תקדים אתן לך כך וכך ולא ביוני' בלבד אמרו אלא ה"ה המשחקים כבהמה חיה ועוף ואומרים כל הקור' לחבירו או כל הנוצח את חבירו יטול בעליו את שניהם וכל כיוצא בשחק זה פסול והוא שלא תהיה לו אומנות אחר אלא שחוק זה כמו שאמרנו ופסול מדבריהם וע"ל סימן ש"ע סעיף ג' וכן יש מפריחי' יונים שמגדלין אותם בביתם ומלמדי' אותם להביא עמחם יונים אחרים ממקומן לבית בעליהן על כרח' וזה יש בו גול ביישוב מפני דרכי שלום שגוהלים יונים של אחרים אבל במדבר סותר שכל היונים אשר שם הם הפקר וכן סותרו שביעי' והם בני אדם שיושבים בטלים כל השנים וכשבא שביעות פושטים יריהם ומתחילים לישא וליתן בפירות שחוקת' של אלו שהם אוספים פיר' שביעית ועושין בהן טחורה כל אלו פסולים מדרבנן .

יז כל מי שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא כדרך ארץ הרי זה בחזקת רשע ופסול לעדות מדבריהם שבין שירד לכך חוקתו שעובר על רוב עבירות שיבאו לירו' לפיכך אין מוסרין עדות לע"ה כל' אין מומינים אותו לשמוע הדבר ולהעיד עליו וגם אחר שהומיניהו אין מקבלים ממנו העדות אא"כ הוחזק שהוא עוסק במצות ובגמ"ח ונהוג בדרכי הישרים ויש בו דרך ארץ שאז מקבלי' ממנו עדות אע"פ שהוא ע"ה ואינו לא במקרא ולא במשנה נמצאת אומר כל ת"ח הוא בחזקת כשרות עד שיפסל וכל ע"ה בחזקת שהוא פסול עד שיוחזק שהולך בדרכי הישרים וכל מי שמקבל עדות מע"ה קודם שתהיה לו חזקה או או קודם שיבאו עדים ויעידו שהוא נהוג במצות וכדרך ארץ הרי זה הריש ועתיד ליתן את הדין שהרי מאבד ממונו של ישראל על פי רשעים .

יח הביו"ח והם אנשים שאין להם בושת פנים ואין מקפידו' על כבודם פסולים מדרבנן והואיל ואינם מקפידים על כבוד' אינן בוש' ג"כ מלהעיד שקר כגון אלו אנשי' שהולכין בשוק ואוכלין בפני כל העם שזה הוא גנאי ואינו בוש וכגון אלו שהולכים עירומים בשוק בעת שהם עוסקים במלאכתן מנוולת וכיוצא באלו שאין מקפידין על הבושת כל אלו חשובין ככלבי' ואין מקפידין ג"כ מלהעיד עדות שקר והמקבלין צדקה מן הגוים בפרהסיא ואינם מתביישים והיה אפשר להם שיונו כצנעא הם ג"כ מכלל אלו שהרי הם מביים עצמם בפרהסיא ואינם בושים ופסולים ג"כ מ"ביריהם אבל אם אי אפשר להם להתפרנס בצניעא כשרים כתב מור"ם מרמא"י ז"ל מי שידוע עדות לחבירו ואינו רוצה לבא להעיד עד שיתן לו זה שטר שיעיר לו עדותו בטלה כמו הנטל שטר לזון שנתבאר לעיל סי' ט' סעיף ה' דרין והעדות והוא שזין הם ואין צריכין הברז' אלא הדין והעדו' בטל מעצמו ואם החזיר הממון שקבל בשכירות דינו ועדותו קיימן שאין זה כשאר פסולי' שצריכין הכרה ותשובה שאין זה נפקס מחמת עבירה אלא קנס שקנסתו חכמים הואיל ועבר על מה שדרשו מה אני בחיני' כו' שיהיה כל מעשיו בטליו כל זמן שמכשול השטר תחת ידו ורוקא בעדים שכבר ראו המעשה שמחוייבים להעיד ואם לא יגיד וגו' , כמה שמחוייב' היינים ג"כ לזון בין אדם לחבירו במצות עשה אבל קודם שראו המעשה אינן מחוייבים לילך ולראות כדי שיעידו ואז מותר להם ליטול שטר שילכו לראות ויבאו אח"כ ויעידו על מה שראו , כל מה שהאדם מעיד לכבת יסרין ויראה אין בו ממש .

יט גוי ועבד פסולים לעד' גוי מדכתיב שקר ענה באחיו ש"מ הגבי עדות אחיו בעיניו וגוי לאו אחיו הוא ועבד אע"ג דאחינו הוא במצות התור' פסלתיה מקו' דאשה דמה אשה שהיא ראו' לבא כקול פסולה לעדות דכתיב גבי עדים וזממין ועמדו ב' האנשי' וגו' וארז"ל רבערים התוב מרבר וכתיב אנשים ומשמע ולא נשים עבד שאינו ראו' לבא יקהל אינו דין שפסול לעדות מה לאשה שכן

אינה ראויה למילה תאמר בעבד שהוה ראוי למילה ויוכשר ג"כ לעד ת גזלן יוכיח שראוי למילה ופסול לעד' רכתי' אל תשת ידך עם רשע וגו' אל תשת רשע עד מה לגזלן שכן מעשיו נרמו לו תאמר בעבד שאין מעשיו נרמו לו אשה נוכח שאין מעשיה נרמו לה ופסולה ה"ג עבד וחזר הדין לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה הצד השווה שבהן שאינם זדוה' בכל המצו' זה מפני רשעו זה מפני שלא נצטו' ופסולין להעיד אף אני אבוי עבד שאינו בכל המצות שיהא פסול להעיד .

ך השואל לחבירו וא"ל בפני רבים אלך ואמסר ממוך פסול לעדות דמדחציף כולי האי לומר כן במרי בפני רבי' ואינו בוש הרי הוא ג"כ בחזקת שאינו מתבייש מלהעיד שקר ופסול עד שיתברר שמתחר' ועשה תשובה ואצ"ל מי שמס' ממון חבירו שפסול להעיד אע"פ שהנגמ' מחלו לא הוחזר לכשרותו עד שעשה תשובה .

כא ממזר ופצוע דכא וכרות שפכה אע"פ שאינם ראויים לכא בקהל כשרים הם לעדות שהרי אין שכן בכל המצות וגם אין מעשיהם נרמו להם וכן ערל שמתו אחיו מחמת מילה כשר לעדות שמה שאינו מקיים המילה אין זה משום רשעו שהתורה התי' לו דוחי בהם ולא שימות בהם .

כב המסירים והאפקורוסים והמינים והמשומדים לא הוצרכו חכמים למנותן מכלל פסולי עדות שלא מנו אלא רשעי ישראל אבל אלו המורדים והכופרים פחותים הם מן הגוים שהגוים לא מורדין ולא מעלין ויש לחסידיהם חלק לעולם הבא ואלו מורדין ואין להם חלק לעולם הבא ופשיטא שפסולים לעדות מיהו משומד שחזר בו וקבל עליו תשובה נתכשר מיד כשרואין בו שנתחרט באמת אף על פי שעדיין לא עשה כל התשובה שהטילו עליו .

כג כל הפסול מן התורה מחמת עבירה כגון גזלן דארייתא וכיוצא' אם העיד עדותו בטלה אע"פ שלא הכריז על פיסולו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות שכיון שהתורה פסלתו מה לנו ולהכריזו אין לנו כח להכשיר פסול משו' שלא הכריזו עליו אלא הפסול מדבריהם כל עדות שיעיר קודם שהכריזו עליו לא פסלוהו כדי שלא לאבד זכו' העם שלא ידעו שהוא פסול עד שיכריזו עליו וידעו העם ליהדר ממנו שלא למסור לו עדות מיהו אם הענישום ברכים על עבירתן כגון שהוציאם מב"ה מחמת שלא נהג כשור' עבירה זו הוי כאלו הכריזו עליהו וגם בפסול מן התורה אין לפסולו אם העיד אלא כשיועיד בודאי שערב עבירה זו כגון שהעיד בב"ד ואח"כ באו עליו עדים שעבר עבירה שנפסל עליה מן התורה קודם שהע' אבל אם אין יודעין אם עבר' קוד שהעיד או אח"כ מוקמו' גברא על חזקתו עד עכשיו ונימ' עכשיו הוא דמפסיל וכל מה שהעיד עד עכשיו כשר .

כד כל מי שהעיד שני עדים שעבר עבירה פלוגת אע"פ שלא התרו בו והרי אינו לוקה מ"מ הוא פסול לעדות דהא מ"מ רשע הוא בר'א שעבר על דבר שפשוט בישראל שהוא עבירה כגון שנשבע לשקר או לשוא או גזל וכיוצא בו אבל אם ראוה עדים שעובר על דבר שקרוב העושה אותו להיות שונג צריכי' להזהירו ואם אינו משגיח אז יפסל כיצד ראוהו קושר לו מתור בשב' צריכין להודיעו שמחלל שבת נזה מפני שרוב העם אינן יודעים זה וכאם ראוהו עושה מלאכה ב"ט או בשבת צריכין להודיעו שהיו' שבת שמא שכח הוא וכן המשחק בקובי' תמיד או מי שנעשה מוכס או גזא פמוסוף לעצמו צריכין העדים להודיעו שהעושה דבר זה הוא פסול לעדות שרוב העם אינם יודעים דברים אלו וכן כל כיוצא בזה בללא של דבר כל עבירה שהדברים נראים לעדים שזה יודע שהוא רשע ועבר בודון אע"פ שלא התרו בו ואינו לוקה מ"מ הוא פסול לעדות .

כה אין אדם נפסל לעדות מחמת עבירה שמעיד על עצמו שעשה אלא ע"פ עדים יזהעירו עליו כיצד הרי שכא לב"ד ואמ' על עצמו שגנב או גזל או הלה בריבית אע"פ שמשלם ע"פ עצמו אינו נפסל וכן אם אמר שאכל בילה או שנבעל בעיל' האסור' לו אינו נכסל עד שיהיו שם שני עדים שאין אדם משי' עצמו רשע דאדם קרוב אצל עצמו ומ"מ אין מוסרין לו עדות לכתחלה כדלקמן סי' צ"ב סעיף ה' ואין אדם נפסל מחמת קול וחשד בעלמא כגון מי שחשד על עריות שהגיל עם עריות ומתייחד עמהם ויוצא עליו קול בישא מ"מ כשר לעדות חוץ מלעדו' אשה כיון שהוא השודר על אותו ענין וכן בכל עבירה שהוא נחשד עליה פסול לאותו דבר שהיא נרשד עליו וע"ל בלבוש עטרת זהב ברין החשווי' סימן כ"ט .

כו לזה שהעיד על המלה שהגלה לו בריבית ויש עד אחד עמו מצטרפין לפוסלו אע"פ שעושה עצמו רשע שלהו בריבית פלגינן דיבוריה ומאמינין אותו לגבי מלה ולא לגבי עצמו וכן

לג מאימתי חזרת המועל בשבועה משיבא לכ"ד שאין מכירין אותו וכשיוציא לו משא ומתן עם בני אדם שיתבעוהו ויצא דינו לישבע כי לא ידעו שהוא חשוד יאמר להם חשוד אני ולא אוכל לישבע תנו השבועה לשכנגדי ויטול או יודע לנו שחודר בו או יתחייב שבועה במזון חשוב בכ"ד שאין מכירין אותו וישלם ולא ירצה לישבע אע"פ שלא יאמר חשוד אני ומה שלא הצריכו להחזיר המעות משום דמייירי בשבע' על שבועת ביטוי שלא הרווח בה מזון אבל אם נשבע לשקר בדבר מזון פשיטא שצריך גם להחזיר אותו המזון דאל"כ ה"ל טובל ושרץ בידו .

לד חזרת טבח שהיה בודק לעצמו ויצא טרפה מתחת ידו חקקה שאינו עושה אלא בשביל חמדת ממון להרויח לפיכך ילכש שחורים ויתכסה שחורים ולך למקום שאין מכירין אותו ויחזיר אבירה בדבר חשוב שכיון שמחזירה ודאי הדר ביה מחמדות ממון או יוציא טריפה מתחת ידו בדב' חשוב וע"ל בלבוש עמרת זהב סי' קי"ט .

לה וחזרת עד זומם שילך למקום שאין מכירין אותו ונתבונן לו ממון חשוב להעיד שקר ולא רצה וכן כל כיוצא בזה ובלבד שאם נטל שכר על העדות שחזיר המעות ומה שלא מצאו ח"ל חזרה לג' האחרונה' יהיה מועל בשבועה וטבח ועד זומם רק בב"ד אחר שאין מכירין אותו ולהראשונים כולם מצאו חזרה במקומן ג"ל והיינו טעמא דמסתברא דלמועל בשבועה שא"ל לו חזרה אם לא שיתחייב שבועה בכ"ד ויאמר חשוד אני או ישלם ולא ישבע כדאיתן וזה א"ל במקומו שהרי במקומו יודעים שהוא חשוד וכשיש לו עסק עם אחר פוסקין הב"ד מיד שבוע' לשכנגדו כדנין וע"ל מה יתכרר לנו שחודר בו שאף אם ישלם ולא יניח חבירו לישבע אין זה בירור שחודר בו מלמעול בשבועתו' כיון שלא הות' הבדיחה בידו לישבע שהיינו יכולין לומר מר"ל נשבע חודר בו אבל כשיש לו לכ"ד אחר שאין מכירין אותו וימסרו לו השבועה והוא לא ירצה לישבע ויאמר חשוד אני תנו השבועה לשכנגדי או אפי' ישלם ולא יאמר כן הוי בירור שחודר בו ג"ל . וכן הטעם בעד זומם אם יתנו לו ממון חשוב במקומו שיעיר שקר ואינו רוצה אינו עושה כן משום שחודר בו אלא משום שהוא יודע עצמו שבמקומו מכירין אותו ולא יקבלו ממנו עדותו משא"כ במקום שאין מכירין אותו וכן במנבח שיצא טריפה מתחת ידו ע"כ בשריפ' בשלו מירי שתצא מתחת ידו דאי בשל אחרים מאי איכפת להיכיין דמייירי בשלו זה א"ל לו לעשו' במקומו שבמקומו כבר העביירו מאומנתו ואין מניחין אותו לעסוק באומנות הטבחות ואיך תצא טריפת מת' אע"ג דמציאת אבירה שייך במקומו כמו במקום אחר וזה דבר שאינו מצוי לפיכך טוב לו ללך למקום שאין מכירין אותו ויתעסק באומנות הטבחות שהרי לא ידעו שהעביירוהו ואין יכול לחזור לכשרותו ע"י שתצא טריפה מת' בו' . ומה שהצריכוהו ללבוש שחורי' ולהתכסות בשחורים במקום שהלך לשם לא משום שיכירו שם שהוא בעל עבירות דא"כ גם למועל בשבועתו ולער זומם היה להם לצוות לעשות כן אלא החמירו בטבח יותר משום שהחמיא את אחרים ובלבשת' שחורים הוא משפיל ומכניע לבו ביותר וזכר על ידו זה שהחמיא אחרים ומתחרט עליה יותר ומתכפר ג"ל .

לה פסול סומא וחרש שוטה וקמן ובו יד סעי'

א כתיב ועמדו שני האנשים וגו' וכבר אמרנו לעיל סי' ז' סעי' ז' דבערים משתעי קרא וכתיב אנשים משמע גדולים ולא קטנים לפיכך אמרו קטן פסול להעיד אפי' הוא פקח וחסד עד שיביא שתי עדות אחר שיהיה בן י"ג שנים גמורות וקודם לכן אע"פ שהביא שתי עדות אינם סימני גדלות אלא שומא ואפי' הגיע לכלל י"ג שנים אין מקבלים את עדותו עד שיברקרו שהביא שתי עדות דתרווייהו בעיני שנים ושעדות שאו נקרא איש ואם שרו מלבדקו זמן רב אחר שהיה לו י"ג שנים וברקרוהו ומצאו' לו ב' עדות הרי הוא בחזקת גדול משעה שהיה לו י"ג שנה ומכ"ש ינין למפיע כל עדיו שנמסרו לו משהיו לו י"ג שנה ואם נתגלא זקנו מלמעלה שוב אין צריך בדיקה למסרה דראי איש היא .

ב הגיע לעשרים שנה ולא הביא שתי עדות וגולדו בו סימני סריס הרי הוא גדול ויעיד לא גולדו בו סימני סריס לא יעיד דעריין קטן והוא בטבעו עד רוב שנותיו והיינו כן ל"ז כי ימי שנותיו בהם שבעים שנה וגו' .

ג בן י"ג שנה ויום אחד שהביא שתי עדות ואינו יודע כמיב משא ומתן אין עדותו ערו' בקרקעו' אבל במטלפלי עדותו עדות וטעמא דכיון דאינו בקי במיב משא ומתן אינו מדקדק בעדות קרקע כולי האי שאינה נחשבת בעיניו אבל בעדות מטלפלים מדקדק בהן שחשובין בעיניו .

וכן אם העיד א' ואמר פלוגי רבעני בין אמר לאונסי בין אמר לרצוני או שבא על אחתי הוא וא' מצטרפין לפוסלו דפלוגני דיבוריה וכן הדין בפלוגי רבע את שורו וכן הגזל יכול להעיד על הגזלן לפוסלו כמו הלה על המלו' ובלבד שלא יהא להם הנאה מעדותו .

כז הנשבע להכחי' העד העד ואתו שנשב' לו מצטרפין להעיד' עליו לפוסלו דלא חשיב כנוגע בדבר כיון שכבר נשבע לו ונפטר ממנו וה"ה אם נשבע לשנים הם מעיד' עליו לפוסלו כיון שכבר נפטר מהם ואין נוגעין בעדות ואין חלוק אה נשבע להם כאחד שכלל ענין שניהם בשבועה אחת או נשבע בזה אח"כ ויש חול' וס' ואומרים שאין העד שנשבע כנגדו ולא הבעל דין שכנגדו יוכלו לפוסלו ואפילו אם היו ב' בעלי דינין ולכל א' עד א' עמו אין מצטרפין לפוסלו אחר שעמד בדין ונשבע על עדותו וטעמא שכוין 'התורה' האמינתו להכחיש את' בשבועתו הרי האמינתו התורה בשבועתו יות' מה' בתביעותיה' ועדותיהם והיאך שוב נאמין אותה לפ' ס'ל לפיכך כל זמן שלא הביארו לירי שבועה כגון ששניהם אומרים יודעים אנו בזה שהוא גזלן מפני שא' מה' יודע שגזל לראובן והשני יודע שהו' גזל לשמעון פלגינן דבוריהו ולא מיבעינן ליה ומצטרפין ב' עדות הללו שהוא גזלן ופסלינן ליה אע"ג שאם היו מביאין אותו לירי שבוע' ונשבע ומפטר שוב לא הוי יכול לפוסלו שהתורה האמינתו פלגינן דבוריהו ופסלינן ליה . שניה שהעידו על א' שהוא פסול כגון שאחד אומר שגנב והשני אומר שהלה ברביית הרי אלו מצטרפין לפוסלו דהא שניהם מעידין שהוא פסול .

כח שנים שהעידו בא' שהוא פסול באחת מאלו העבירות זבא אח"כ שנים והעידו שחודר בו ועשה תשובה' או שלקה הרי זה כשר שאין אלו מכחישין את' אלו ותרוייהו קושטא קאמרו אבל אם באו שנים והכחישו' ואמרו לא עשה עביר' וזו ולא נפסל הרי זה ספק פסול לפיכך לא יעי' ואין מוציאין ממון בעדותו ולא ידון עד שיודע שעשה תשובה' דאוקמו' תרי לכהדיתרי ואוקי' ממון' בחזקת מדיה וזע"ג דאיכא נמי למימר אוקי' גברא אחזקתי' ולא יפסול החזקת ממון אלימא טמי והמ"ע .

כט כל מי שנתחייב מלקות בלא חיוב אחר עמו רק מלקות לבדו כיון שלקה בכ"ד חזו' לכשרותו דכתי' ונקלה אחיך לעניך קריא הכתוב אחיך אחר שלקה לומ' מיד שנקלה ונקלה הרי הוא אחיך שהמלקות הוא העונש על הלא שעבר ונתכפ' אבל שא' פסולי' עדות שהן פסולים משום ממון שחמסו או שגזלו אע"פ ששלמו צריכין תשובה על הלא שעברו ונשארן בפסלות' עד שיוצי' שחורו מדרבס הרעה בכל לב כגון שיקבל עליו שום נדר לאסור עצמו במ'ת' לו בדבר הנוגע באותו ענין כמו שיתכאר בסוף שאל"כ חשרי' ליה למערי' שיחזור בו כדי שישירוהו לו משום שמתחרט' . וי"א שכל זה דוקא כמי שגריל לגזול או לגנוב וגזל או גנב לרבי' אבל מי שגנב או גזל באקראי בעלמא מיד שהחזיר מה שגנב או גזל הוי תשובה ודוקא אם החזירו מעצמו אבל לא החזירו רק ע"י כפיית ב"ד לא מהני החזרה עד שיעשה תשובה .

ל מאימתי חזרת מלו' ברביית משיקדעו שטרותיהן של רבים מעצמו וזהויה הלואת' בעל פה במקום שדין הוא שאין קונסין אותו מעצמו ויחזרו בהם חזרה גמורה שלא ילו עוד ברביית אפי' לוי כרי שישתבח שא ריבית מפייהם דתו ודאי לא הרי לקלקוליהו וצריך להחזיר כל מה שלקה ברביית כל אחלבעליו ואם אינו יודע ממי לקח צריך לעשות בו צרי' רבים שאו כשהגנו' ממנו רבים יבא גם הגזל בתוכם ויהנה ממנה והוי השבה ותשובה שלימה .

לא מאימתי חזרת המשחקי' בקוביא משישברו כליה' ששחקי' בהם ויחזרו בהם חזרה גמורה דאפי' כהנם לא ישחקי עוד ומאימתי חזרת מפרחיו יונים והם המשחקים ביונים כהם תקרין ויגידו ליונתו כו' שכתבתי לעיל סעיף י"ו משישברו כליהם העשויין לכך שמזויזין אותן בהן ומרגיזין אותן בהן שתפרח מהרה כדי שתקרום לחברת' הפורחת עמה ויחזרו בהן חזרה גמורה ולא יעשו עוד אפי' כהנם . ומאימתי חזרת מפרחיו יונים שמגדלין בביתם ומלמדיו אותם להביא עמהם יונים אחרים בישוב כמו שכתבתי לעיל סעיף י"ז משישברו כליהם שצדין בהם ויחזרו בהם חזרה גמורה שאפי' במדבר לא יעשו וי"א דגם כאלו חזרינו במשחקי בקוביא ותרי גונא מפרחיו יונים שכתבתי צריכין ג"כ להחזיר המעות שהחזיחו בכך דאל"כ היאך אפשר להכשירו ועדיין שריץ מעות האיסור בידו מ"מ אם חוצ'אם מידו ונתנם ביד ב"ד לעשות מהם כפי הנראה בעיניהם סני ומתכשר בהכי .

לב מאימתי חזרת סחרי' שביעי' משתגעו שביעי' ויברלו שלא ישאו ויתנו בפירותיהם ולא חזרת' יבירים בלבד אמרו רסני לחזרה אלא צריך שיכתוב אני פלוגי בגסתי ק"ק והוכים מפירות שביעית והרי הם נתונים לעניים .

חושן המשפט הלכות עדות סימן לה לו

מכוננת התורה פסלתו דכתיב והוא עד או ראה וזה אינו ראה אבל מומא באחד מעיניו רואה הוא וכשר

ג' היה חרש או שוטה או כומא בשעה שנמטר לו העדו' ובריא בשעת העדאת העדות או בריא בשעה שנמטר לו העדות וחרש או שוטה או כומא בשעת העדאת העדות' פסולים אבל אם היה בריא בשע' שנמטר לו העדות ובשעת העדאת העדות' אע"פ שבאמצע נתחרש או נשתטה או נסתמא כשר הואיל ותחלתו וסופו הם בכשרות שלא הקפיד' התור' אלא בשעת הראי' ובשע' העדאת העדות דכתיב והוא עד או ראה

יד כבר אמרנו פעמים דועמדו שני האנשים בעדים הכתוב מדבר ובתיב אנשים משמע אבל לא נשים ונאמר ג"כ גבי עדות על פי שנים עדים וגו' ושנים לשון זכר הוא ומשמע שנים אנשים ולא שתי נקבות לפיכך או"ל אשה פסולה לעדות וכן הטומטום והאגדרונינוס פסולים מפני ג' הם ספק אשה וכל מי שהוא ספק כשר ספק פסול הרי הוא פסול שאין עד בא אלא להוציא ממון על פי או לחייב על פי ואין מוציאין ממון מספק ואין עונשין מספק וכל זה מדין תורה לפיכך פסולים כל אלו אפי' במקום דליכא שם אנשים כשרים שיעירו אבל ו"א שתקנת קדמונים הוא דבמקום שאין אנשים גילין להיות כגון בב"ה של נשים או בשאר דבר של אקראי שאש' רגיל' לדרקק עליו ולא איש כגון אשה שאומרת בגדים אלה לבשה אשה פלונית והן שלה שזה אין דרך לאנשים לדרקק עליו לפיכך נשאמנות ויש מי שכתב עוד דאפי' אשה יחידה או קרוב או קטן נאמנים בענין הכא' וביונת או שאר קטטות ומסירות לפי שאין יכולין להזמין בכל פעם עדים כשרי' לזה וגם אין פנאי להזמין לפיכך האמינוס משום תקן העולם שלא ילך בל אחד בשרירות לבו לעשות מה שירצ' ויאמר שכנגדי לא ימצא עדים כשרים עלי' והוא שהתובע טוען בריא

לו רבים שהעידו ונמצא אחד מהם קרוב או פסול ובז' סעיפים

א' כתיב על פי ב' עדים או ג' עדים יומת וגו' ודרקדוק רז"ל אם מתקיימת העדות בשנים למה פרט הכתוב כג' אלא להקיש שלש' לשנים מה שנים נמצא א' מהם קרוב או פסול עדותן בטלה אף ג' נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטלה מנין אפי' נמאה ת"ל עדים כלומר חד עדים מיותר הוא דהוה מצי למכתב ע"פ שנים או שלשה עדים וגו' אלא בא לרבות אפי' הם ק' עדים ונמצא א' מהם קרוב או פסול כל העדות בטלה ואין חלוק בזה בין דיני ממונות לדיני נפשות דמשפט אחד כתיב לפיכך עדים רבים שהעידו בעדות אחת ונמצא א' מהם קרוב או פסול כל העדות בטלה כד' שנתכונו כולם להעיד אבל אם לא נתכונו כולם להעיד תתקיים העדות בשאר וכיצד בודקין אותן אמרו להם כ"ד כשראייתם דבר זה באתם כדי להעיד או כדי לראות בלבד כל מי שאומר להעיד באתי מפרישים אותם יחד ורואים אם נמצא כאלו שנתכונו להעיד קרוב או פסול אפילו לא ידעו הם זה מזה עדותן בטלה שהתורה פסלתו אם לא נמצא כאלו שנתכונו להעיד בתחלת הראייה קרוב או פסול אע"פ שיש פסולים הרבה בתוך הבאים שבאו לבית דין להעיד בשעת קבלת העדות אין מבטלין העדות מחמת אותן הפסולי' עבאו עבשו להעיד וחזקין הדין ע"פ אותן העדים שכוונו להעיד בשעה שראו המעשה אם אין בהם פסולים מיהו אפי' אם אין פסולים בתוך אותם שבאו להעיד בראיית המעשה ויש גם כן כשרים אחרים שבאו לכ"ד בשעת העדות חזקין הדין על כל הכשרים הנמצאים שם בין אותן שנתכונו להעיד בראיית המעשה בין לא נתכונו להעיד כשראו המעשה חזקין הדין על פי עדותן דוקא כשיעידו בב"ד חזקין הדין אפי' על פי אותן שלא כיוונו להעיד אבל אינם יכולים לכתוב שטר על כך אע"פ שראו הקנין וסתם קנין לכתוב עומד לא יכתבו שטר אלא א"כ הומינוס להעיד וטעמא ע"ל סימן ל"ט סעיף ה' וי"א שאפילו כיון לראות בתחלה כדי להעיד אינו מבטל את העדות בעדותו אלא אם כן כיון בתחלה לראות כדי להעיד וגם לא כ"ד כדי להעיד דתרתו בעיניו שאו יתבטל העדות אבל אם לא כיון לראות כדי להעיד אפי' בא לב"ד והעיד או שכיון לראות כדי להעיד ולא העיד בב"ד אינו מבטל העדות בעדותו וטעמא דמסתברא הוא נ"ל דהא עיקר קרא דרע' אתרוויהו קאי אשעת עדות ואשעת ראי' דכתיב והוא עד או ראה עד הוינו בשעת העדות ורא' הוינו שעת ראי' ועליוהו קאי ע"פ שנים עדים

ד' ואפי' לאחר שהגדיל הקטן אינו יכול להעיד על מה שראה בקטנותו כיון שהיה פסול בשע' ראיית העדות וה"מ עדות גמור אבל יש דברים שהכשירוהו להעיד עליה בגדלו אע"פ שלא ראה אותם אלא בקטנותו ואלו הן נאמן לומר זה כתב ידו שע' אבי או של רבי או של אחי כדי לקיים את השטר אע"פ שגבר מבין בעוד שהיה קטן דכיון דקיו' שטר' מדרבנן הימננהו רבנן בדרבנן כשיש אחר עמו ודוקא על אלו ג' מעיד מפני שהוא רגיל בהם מאוד שהוא מצוי אצלם תדיר אבל אם מעיד על אחר לא

ה' ונאמן לומר בשיגדיל זכרני באשה פלונית כשנשא' נעשה לה כמנהג הבתול' וגובה על פי כתובה מאתים וטעמא כיון שרוב נשים בתולות נשאת אין עדותו אלא גלוי מילתא בעלמא לפיכך הימננהו ונאמן לומר המקום הזה הוא בית הפרס שהוא טומאה דרבנן והימננהו רבנן בדרבנן

ו' ונאמן לומר אפי' הוא לכרו עד כאן היינו באים בשב' והוא תחום רביון דתחומין דרבנן המננהו וה"ה בשאר איסורי דרבנן ונאמן לומר שהיה פלוני יוצא מבית הספר לטבול לאטול תרומתו לערב ומאכילין אותו תרומה דרבנן על פי ושהי' חולק עמנו תרומה דרבנן אם הוא מוחזק לכתן וכן נאמן לומר שהיינו פולדין חלה ומתנות לפלוני שהוא כהן וכן נאמן לומר אבלנו בקצצה של פלוני שהוא איהו סימן שעשה לנו אחיו של פלוני שנדע שאחיהם נשא אשה שאינו חוגגת לו ולא יתחלף זרעו בזרענו כמ"ש בלבוש הבוג' והארגמן סי' ב' וכן נאמן לומר אמר לי אבא משפחה זו פסולה ומשפחה זו כשרה וכשיש עוד אחד עמו חשבינן ליה לזה ג"כ לעד כשר שאין זה עדות גמור אלא גלוי יחוס משפחה

ז' ובכל אלו שמעיד בהן הגדול שידע בהן כשהיה קטן אם היה גוי או עבד כשראה דברים אלו ונתגיר או נשתחרר אינו נאמן להעיד עליהם וטעמא בגוי אע"ג דהוה דעתיה לאגיריה כיון דגוי הוה בההיא שעתא לא רמי אנפשיה ולא הוה דיין מילתא דלא רמיא עליה הוויא ובעבר אע"ג דהוה שייך במצות ודייק ספי מגוי מכל מקום כיון שאין בידו להשתחרר אינו מעלה על העתו שישחררנו רבו ואינו מדרקק בשום דבר ועוד אפילו הוה בידו להשתחרר כיון דאינו חייב בכל המצות כגוי חשבי' ליה

ח' שוטה פסול להעיד וטעמא דמסתבר הוא דכיון דלאו בר דעת הוא היאך נסמך על עדותו מיהו לאו דוקא שיהא שוטה גמור כגון שיהא חולק ערום ומשבר כלים וזורק אבנים וכיוצא בזה שזה פשוט שהוא פסול אלא אפילו כל מי שנטרפה דעתו ונמצאת דעתו משובשת תמיד בדבר מהדברים אע"ג שהוא מדבר ושואל כענין בשאר דברים הרי זה פסול ובכלל שוטה יחשב

ט' הנכפה בעת כפוייתו הוא פסול שאין לו דעת באהו עת ובעת שדא בריא כשר שיש לו דעת ואחד הנכפה מזמן לזמן או הנכפה תמיד בלא עת קבוע והוא שלא תהא דעתו משובש' תמיד שיש נכפי' שגם בעת בריאות' דעתם מטורפ' וצריך להתיישב בעדות הנכפים הרבה

י' הפתאים ביותר שאינם מכירין הרברים שסותרין זה את זה ולא יבינו ענין הדבר כדרך שבינינו שאר העם וכן המבזהלין ונחפזין ברעתם והמשתגעים ביותר הרי אלו בכלל השוטים ודבר זה לפי מה שיראה הדין שאי אפשר לכון הדעת בכתב

יא' חרש שאינו שומע ואינו מדבר הרי הוא כשוטה לכל דבריו לפי שאין דעתו נכונה וזה הוא שאינו חייב כמצו' ופשיטא שאינו שייך בעדות כלל אלא אפילו המדבר ואינו שומע א שומע ואינו מדבר אע"פ שראייתו ראייה מעולה ודעתו נכונה פסול הוא לעדות מפני שצריך העד להגיד בב"ד דרמנא אמרה אם לא יגיד וגו' ושומע ואינו מדבר אינו יכול להגיד וצריך ג"כ שיהא ראי' לשמע דברי הדיינים והאיום שמאיימין עליו דכתיב ושמעו קול אלה וזה הרי אינו שומע לפיכך שניהם פסולים ולא דוקא חרש שהוא כן מתחלת תולדתו שפסול מן הטעם שאמרנו אלא אפי' היה נולד ונתגדל כשאר כל אדם ואחר כך נתחרש ע"י חולי או נשתתק פסול הוא לעדות נתחרש משום שאינו שומע האיום כמ"ש ונשתתק גם כן אע"ג שמסתמא יכול לכתוב עדות בכתב שלמד לכתוב בפחותו והוי כמו הגדה התורה פסלתו ג"כ דכתיב מפייהם ולא מפי כתבם לפיכך אלם שגששתק אע"פ שנבדק כדרך שבודקין לענין גיטין ונמצאו שעדותו מכוננת והעיד בפנינו בכתב ידו אינו עדות כלל חוץ מעדות אשה שבעיגו' הקילו ויב' סומא בשתי עיניו אע"פ שהוא מכיר הקול והאנשי' ועדותו

או שלשה עדים וגומ' המיניה ילפינן נמצא אחד מהם קרוב או פסול כו' אע"ג דהתיב כפרשה אחריתי עליה קאי ואם הומין התיב עדים ועמדו שם עדים קרובים או פסולים אפי' אם כיוונו להעיד והעידו לא נתבטל העדו' של בשרים רבין שהומין עדין הבשרים והוציא את האחרים מכלל העדות לאו כל כמיניהו לבטל העדות וכן כשארם צ"ך לעדות ומצוה להחרים בב"ה כל מי שיועד לו עדות שיבא ויעיד והעידו כשרים ופסולין לא נתבטל עדות הכשרי' שלא היתה כוונתו אלא כראוי להעיד כתב מורי מהרמ"א ז"ל שטר שחתום עליו עד פסול ונתבטלה העדות מ"מ אם העדים הכשרי' עדיין זוכרי' העדות ע"י ראיית השטר יכולין לחזור ולהעיד בפני עצמן בלא הפסול בפני ב"ד וב"ד יכתבו עדותן וחשיב שטר כשר דהא אין הפסול עכשיו עמהם עכ"ל ונראה מעמא דאע"ג שכבר היה חתום עמה' בשטר עדיין לא העיד בב"ד ואע"ג דעדים החתומי' בשטר כמי שנחקד' עדות' בב"ד דמי' מ"מ הא עדיין לא העיד בפני ב"ד ואנן תרווייהו בעינן כדכתבנו בסמוך וע"ל סי' מ"ה סעיף י"ג שטר שחתום עליו בעל דבר בעצמו עם העדים כשר בעדים שאין בעל הדבר חותם להעיד אלא להודות .

ב אם העיד קרוב עם רחוק ואין הרחוק יודע בקרבתו של זה י"א שעדות הרחוק כשרה ומחייבו שבועה ונאמן לומר שלא הכיר בקרבתו של זה והוא שאינו רגיל אצלו אבל אם הוא רגיל אצלו אינו נאמן ויש שחולק על זה ואומר שאפילו לא הכיר בקרבתו של זה נתבטלה גם העדו' הרחוק כיון שהעיד הפסול עמו בב"ד והתורה פוסלתו סתם ולא תלתה בירעה וכהירא .

לז הפסולים מחמת הנאה וכו' כ"ב סעיפים

א כל עדות שיש לו לאדם הנאה בו פסול להעיד שאינו מגיד אלא לעצמו ולא משום דחשיבנן ליה אלא משום דאדם קרוב אצל עצמו לפיכך קרקע של שני שותפין ובא אחד להוציא מתחת יד האחד לומר שאותו שמכרתי להם גולה ממנו אין שותפו מעיד לו עליה לפסול עדי המערער כרי להעמידה ביד שותפו ואפילו על חלק השותף לא יועיל עדותו רבין שעדות זו נוגע גם לחלקו ועל חלקו ודאי בטל הוא שאינו מעיד לעצמו והוי ליה כמו עדות שבטלה מקצתו שהתורה פסלתו ובטלה פולו ה"ג בטלה גם עדותו לגבי חלק השותף אלא אם כן סילק השותף המעיד עצמו ממנו וקנו מירו שנתנו לשותפו שאין לו עוד כשרה זו' שום זכות שאז מעיד לו רבין וקנו מירו וראי גמר והקנה לו רבנין בכרי לא עבדי אינשי ואע"פ שלא סילק עצמו ע"י לאחד הערער לא חיישינן לקגוניא שיעיד לו ואחר כך יחזור לשותפתו דלא חשידי אינשי פהכי דמסתמא כל אדם בחוקת כשרות עומד אבל צריך השותף המעיד לקבל עליו אחריות להמשתף שנתנו לו אם יבא בעל חובו לטרוף שרה זו ממנו כשכיל חובו שהיה חייב לו קודם להקנאה זו שהקוא יסלקנו במעות שאל"כ אכתי נוגע בעדות הוא דשמא הוא מעיד להעמידו ביד שותפו כרי שאם יבא בעל חובו יגבה חובו מחצ' שרה זו שהיה שלו ולא יהיה לזה רשע נגד בעל חובו ואם יתקיימו דברי המערער שאומר שלו היה שרה זו שנגולה ממנו לא יוכל בעל חובו לטרופה וישאר הוא להרשע אבל כשמקבל עליו אחריות לסלק בעל חובו במעות שפיר קמעיד לו נגד המערער ולא נוגע הוא כלל דמאי איכפת ליה בעדות זו אי להעמידה לפני בעל חובו שלא יקרא רשע אם לא ימצא אצלו מעות לשלם לו שיגבה שרה זו הא לגבי שותפו זה שנתנו לו באחריות ג"כ מקרי רשע אם היה הבעל חוב נוטל ממנו כיון הקיבל עליה אחריות נגדו וצריך ג"כ להתנות שאינו מקבל עליו אחריות נגד מערער זה הבא לחטפה המנו עכשיו במענות אחרו' לומר שהיתה שרה זו נוולה בידו וכיוצא בזה שאם יקבל עליו אחריות כאלו גם נגד המערער פשיטא דלא יעיד לו לפסול עדותו דהוי נוגע בעדותו דכי מצי' ליה מניה על' ידיה דהר' ב"ד"א שהמערער טוען על כל השדה אלא על חלק השותף אבל אם אין המערער טוען על כל השדה אלא על חלק השותף בלבד כגון שטוען שזה השותף מכר לו חלקו יכול זה להעיד לו עליה שאז אינו נוגע בעדות כלל ולא אמרינן שמא ניחא ליה שותפות של זה ממה שישותף עם המערער דבשביל הנאה המועט' כו' אין אדם מעיד שקר ולא מקרי נוגע בעדות בשביל זה .

ב שרה שהיא של ראו"בן ובא שמעון לעורר עליה אם יש בה פירות בשדה אין אריסו של ראו"בן מעיד לו על שדה זו דשמא רוצה האריס להעמיד השדה ביד ראו"בן כדי שיטול חלקו בפירות ואם אין בו פירו' מעיד לו עליה דמה הנאה יש לו בעדותו אי' משום שישא' אריס בשדה זו משום הנאה זו אינה מעיד שקר דשרות דאריסות שכיחא וימצא במקום אחר מ"מ

צ"כין לחקור אם אין לו הנאה אחרת מזה .
ג עדי' שהעידו לראובן על חוב שתובע משמעון ואח' שהעידו יהוה ואמרו שיש להם חלק באותו חוב ונוגעים הם אין באותה הודאה ממש דהא עכשיו מפסידין לראובני שלא יגבה חובו והוי' כחורין ומגדין אבל אם אמרו כן קודם שהעידו הודאתן הדיא' דנוגעים הן ועדותן בטל' אע"פ שראובן מכחיש' .
ד ראובן שתובע שנים שהלוה להם וכפר אחד מהם והשני הודה עליו ועל חברו שהם שניהם חייבים לו אם אמר שלקחו אותו הממון יחד בשותפות הרימן הרין יכול ראובן לתבוע כל הממון מאחד מהם והואיל שחזרה הכל חייב לשלם הכל שנאמן על עצמו ואינו נאמן על חברו שהרי נוגע הוא שרוצה שישלם חלקו עמו .

ה המוציא שטר חוב על שלש' וטוענו כולם פריענו אם מפורש בשטר על כל א' בפני עצמו כמה הוא חייב בפני עצמו ואין חברו משותף עמו בחובו לשלם כל א' מעיד על חברו לפטור אותו ואם כולם אמרו שכל א' יודע בחוב של חברו שפרוע הוא הרי יש לכל א' ב' עדים ששטר זה פרוע הוא מחובו וכולם פטורים ולא חיישינן לגומלין כלומר שעשו קגוניא להעיד זה לזה שקר לפטורו דלא חשידי על כך מסתמא .

ו ראובן התובע את השותפין טוען אחד מן השותפים דבר שהוא חובת לו ולחבירו הרי הוא על חלקו כמורה לחייב ועל חלק חברו נאמן כעד א' לחייבו שבועה או לפטור משבועה את שכנגדו ואם השותפין הם רבים ושנים מהם הודו על דבר שהוא חובת' הרי הם נאמנים על עצמם כהודאתן ועל חבריהם הם כשני עדים לחייבם ועיין לקמן סי' ע"ז סעיף ה' .

ז המוכר שטר חוב לאחד מן החתומים בו שפי' דמי ולא חשוד שיתם שקר מתחלה כדי לקנותו אי' עשה קגוני' מתחלה דאם כן חבירו למה חתם וע"ל סימן ס"ז סעיף כ"ח וסימן קכ"ג וי"א וי"ב אם מורשה וקרובים יוכלו להעיד .

ח פשרנים או ריינים או אטורופים כשרים להעיד וע"ל סימן כ"ג ולקמן סימן מ"ז סעיף ד' ולקמן סימן ר"ג .

ט הנזכרים כל זמן שאין להם ולא לקרוביה' שום זכו' בנכמי הקר' ולא בפירותיהם הרי הם כשרים להעיד אע"פ שהגובר מחלק הממון למי שטוב בעיניו אינם נקראים נוגעים בשביל זה שאין טובת הנאה נקרא ממנו ואע"פ שנותנין אח"כ מזה ההקדש ג"כ לעניי' שהם קרוביהם אין מבטלין העדות בשביל זה כיון שלא היתה ההנאה ניכרת בשעת העדאת העדות .

י וכן כל עדות שעכשאו אינו נוגע בעדות אע"פ שאיפשר אם יתעשר יהנה בעדותו כשר להעיד כיון דעכשוי אינו נוגע .

יא ראובן שיש לו שטר חוב על שמעון ונתנו ללוי בבתיבה ומסירה והיה שמעון מעידי המתנה פסול לשמעון נוגע דא משום טענה דהשני נוח לו יותר מן הראשון ועיין לקמן סימן ס"ז סעיף כ"ב .

יב השוכר בית או שדה מחבירו ובאו מערערין על הבית או השדה אם השוכר לתקן השכירות בידו ואומר כל מי שיתקיים קרקע זו בידו יטול השכירו' הרי זה מעיד למשכיר ואם ככר נתן השכירות למשכיר אינו מעיד לו דנוגע בעדות הוא שהרי אם תצא הקרקע למערער חייב לשלם השכירות פעם אחרת ואע"ג שאם תצא הקרקע בידן ליד המערער ויתחייב לשלם לו השכירות פעם אחרת יכול הוא לחזור ולתבוע המשכיר הראשון שיחזיר לו שכירתו שהשכיר' לו בית שאינו שלו מ"מ לא ניתא ליה למקם ברינא ורייני לפיכך נוגע הוא ואינו מעיד ואח' לוקח המשכיר השכירות בפנינו ומחזירו לשוכר כדי שיתנהו למי שיזכה בדין הרי זה מעיד לו שאז אינו נוגע כד"א שהשוכר עורנו דר בבית או שיצא ממנו ויש עדים שדר בו אבל אי ליכא עדים שדר בו ובא והעיד אני דרתי בבית זה בכח זה המשכיר ג' שנים שני חוק' ונתתי לו השכירות נאמן בכל ענין במגו דאי בעי הוה שחק .

יג לזה שבאו עליו מערערין להוציא קרקע שלו מידו אם לא ישאר בידו קרקע אחרת כנגד החוב שיש למלוה עליו אין המלוה והערב יכולין להעיד לו להעמיד' דו טפני שהם שניהם נוגעים המלוה מעיד כדי לגבות חובו ממנו והערב כדי שלא יחזור המלוה עליו בשלא ימצא כלום ביד הלזה אבל אם ישאר קרקע אחרת ביד הלזה כנגד החוב מעידים ולא חיישינן ששאר אע"ג שיש לו קרקע אחרת חוששינן לב"ח אח' הקודם לזה שיגבה אותה קרקע קודם לו והוא יגבה חובו מזה הקרקע שאין דרך לחוש אלא על מה שעומד כנגד אחריותו ולא יותר אלא כל זמן שרואין אחריות שלהם קיים אינו חושש אם יש לן ללוה שום ב"ח אחר אם לא שאין דרך בני אדם לחוש כל כך במשאם ומתנם שאל"כ

הושן המשפט הלכות ערות סימן לו

אדם חושש באחריות משאו ומתנוכל כך שא"כ אין לך אדם שיהא קרקע מחבירו ולכך אם יש לו כנגד אחריותו מני לי' בהכי ואינו חושש יותר הכי נמי נימא הכי גבי חשש גזולה שמי שקנה קרקע מחבירו אפי' הוא גברא אלמא מאד אע"פ שיחוש הוואיל וגברא אלמא הוא שמא שדה זו שאני קונה ממנו גזולה היא בידו שמתוך אלמותו גזלה מאחרים ואינו קונה אותו אלא א"כ יראה שימצא אחריותו מידו בשדות אחרים שאם יבא הגזול ויטרפה ממנו שיוכל לחזור עליו מ"מ אינו חושש אלא לשרה זו שקונה שכא היא גזולה אבל לא יחוש מפני זה שכל שדותיו של מוכר זה הם גזולות שאין דרך אפילו של אדם אלא לגזול כל שדותיו רק לפעמים יקרה מקרה בלתי טהור שיגזול שדה אחת מתוך אלמותו שאם לא כן אין לדבר סוף שלעולם לא יקח אדם שדה מחבירו שיחוש שמא כל שדותיו יהיו גזולי ולא יהיה לו מקום לחזור עליו וכיון שאין כן קושיא כלל ושפיר קאמינא שהלוק' השני שהוא יהודא יכול להעיר ללוקח הראשון שהוא לוי ואין כאן בית מחוש כלל אם יש לו ארעא אחריתו לראובן המוכר דלמאי נחוש אי לשמא כשיוצי' המערער השרה מן הראשון ויקח הראשון השרה הנשאר מן המוכר לא יהיה לו אחריות על שדה גבי מוכר ליכא למיחש להכי דבגמ' יוציאנו המערער מן הראשון אי בטענ' ב"ח שיאמר ראובן חייב לו הא בטענתו זו לא בעל דברי' דידה הוא שיאמ' לו הלוקח הראשון הנחתו לך מקום גבי יהודה או בשדה הנשאר ביד ראובן אלא מאי אית לך למימר שמא בטענת גזילה יוציאנו המערער מן הלוקח הראשון ה"ג אין כאן בית מחוש כשיעיד הלוקח השני לראשון שהרי כבר אמרנו שאין דרך הבריות לחוש שיהיו כל שדותיו של אדם גזולות ואם יצא השרה הראשון מלוקח ראשון בטענת גזולה אז לא יחוש לוקח שני לשלו שהיא גזולה שאין כל שדות של מוכר זו גזולות ולמה לא יעיד

מן ראובן שמכר שדה לשמעון ובא לו לערער עליו לומר שראובן גזלה ממנו פשיטא שראובן אינו יכול להעיד לפסול עדי לוי כרי להעמיד הקרקע ביד שמעון ואפילו מכרה לו שלא באחריות דודאי נוגע בעדות הוא דניחא ליה דלא לקרייהו גזולא אם יזכה בה לוי בטענה דראובן גזלה ממנו אלא אפי' אם אין טוען לוי שראובן בעצמו גזלה אלא שקנאה ממנו שגזלה ממנו אפילו הכי אין ראובן מעיר להעמידה ביד שמעון אע"פ שמכרה לו שלא באחריות ואפילו אם שמעון מכיר בה שנו השרה הית' של ראובן ושל אבותיו מעולם ומודה שלי בא להוציא מידו בעדים שקרים דלשמא אפי' אם יוציאנה לוי מידו אין לו אפילו תעידות על ראובן אפי' הכי אין ראובן יכול להעיד לו עליה לפי שדא חפץ שתשאר הקרקע ביד שמעון שקנאה ממנו דשמא הוא יודע בעצמו שהוא חייב לאחרים ומעיד כרי שאם יבא בעל חובו לפרע ממנו ולא ימצא לו כלום שייבא הבעל חובו ויטרף משמעון שדה זו ולא יהיה הוא לזה רשע ולא ישלם וכי תימא מאי מריח בזה דהא סוף סוף יקרא אותו שמעון לזה רשע דלגביה דידה יהיה גם כן לזה שלקח ממנו מעותיו על זה השרה יבדקו ויבדקו השרה מתחת ידו מחמת ראובן ומעותיו ישאר ביד ראובן המוכר והיה ליה כלזה ממנו ולא ישלם וזהו ליה רשע זה אינו דלא מקרי רשע לגבי שמעון דמצי למימר ליה להכי מכרתי לך שלא באחריות מפני שידעתי שהייתי חייב לאחרים שיבאו ויטרפו ממך ואתה לא חשת בזה וקנייתה אותה כן שלא באחריות אמרתי ודאי חפצת בקרקע זו אפי' ליום אחד וקבלת עליך אפי' כשיבא בעל חוב לטרופה ממך לא איכפת לך בזה ומתלת לי מעותיך ואיננו לזה רשע גבי דודך ואפי' אם קנה ראובן השרה מאחרים ומכרה מיד לשמעון ולא לזה בינתים משום אדם דנימי שעבדה כו אפי' אינו מעיד לו דחיישינן שמא לזה קודם שהגאה הוא וכתב לאיתו מלזה דאיכני וק"ל דאיכני וקנה ומכר משעתכר ואפי' אם אין אנו ידעין לו שום ב"ח או שאנו יודעים שיש לו קרקע המספקת כנגד חוב של זה ששהו כמו קרקע זו שמעיד עליה אפי' אינו מעיר שאנו חוששין שמא יש לו עליו חובות הדיועים לו דלכ יודע מרת נפשו ואין ידעין לנו או שמא הוא יודע שעשה זו השרה אפתיקי מפורש שנמצא אפי' יש בידו שדות אחרות לא יוכל הב"ח לגבות אלא מזו וכל זה כשכא לו המערער להוציא מיד שמעון מכח המוכר אבל גמ' אע"פ המערער בא מכח ראובן המוכר אלא מכח שמעון הלוקח בעצמו כיון שיש לו חוב או שום תביע' על שמעון מחמת עצמו או יכול ראובן להעיר לו דהשתא לא מרווח מידו בעדותו

מן ראובן שמכר פרה או תולת לשמעון שלא באחריות ובא לו לערער עליה להוציא מיד שמעון בטענה שהיא גזולה

אין לך אדם שיקח קרקע מחבירו ואע"ג הגבי מוכר שדהו שלא באחריות אמרנו שאינו מעיר לו עליה דחיישינן שמא דעתו להעמידו בפני בעל חובו אע"ג שאין אנו יודעים אם יש לו שום ב"ח שאני התם דחיישינן שמא המוכר בעצמו יודע שיש לו ב"ח ומעיד כדי להעמידו בפניו הלכך אפילו אית ליה ארעא אחריתא אין מעיר דחיישינן לב"ח גדול שחובו יותר משרה האחרת שיש לו מפני שהיא יודע האמת ורוצה להעמיד את זו בפני ב"ח אבל גבי אחרים כגון מלוה וערב וכן גבי לוקח רכסמוך אין חוששין ב"ח לפיכך מעידין אפי' אם הקרקע הנשאת ביד הלוה היא זיבורית והקרקע שמעידין עליה היא בינונית לא חיישינן שמא מעיר עליה כדי לגבות ממנה כיון כ"ח כבינונית דלא חשיר להעיר שקר משום הלוק שכן בינונית לזיבורית כיון שמוצא לגבות כל חיובו כד"א בכתם ערב אבל אם הערב קבלן שכן הדיוטכול המלוה לגבות הימני תחלה אינו מעיר אפי' אם ישאר קרקע אחרת ביד הלוה מפני שהוא חפץ שימצא המלוה לגבות כריוח מן הלוה שמתוך כך לא יחזור עליו ואפילו אם השרה שמעיד עליו ערית או זיבורית שיאמר הקבלן שמא ניחא ליה למלוה ליקח בזיבורית טפי פורתא ולא יחזור עליו או שמא ניחא ליה ללוה ליתן בערית בציר פורתא ויסלקנו ממנו ואין להקשות מ"מ מאי נפקא ליה מיניה כיון שיש לו קרקע ללוה אי אתי מלוה ופירף את של קבלן אתי ופירף את של לוח כיון דאית ליה ארעא אחריתו דטריוח' ליה מילת' למיקם כרינא ורייני אבל כשהיו ללוה קרקעות הרבה לא יגב' המלוה מן הקבלן הוואיל ויכול לגבותו מן הלוה בהרחה

ק"ל לוקח ראשון מעיד ללוקח שני להעמידה בידו והוא דאית ליה ארעא אחרית' כיצד כנון ראובן שמכר שדה אחת ללוי באחריות ואח"כ מכר שדה אחרת ליהודא ג"כ באחריות ואתא איניש דעלמא ומערער על של יהודא לומר ראובן גזל' ממני מעי' לו לוי ליהודא דהיינו לוקח ראשון שהוא לוי ללוקח שני שהוא יהודא שהוא שלו ולא של מערער והוא דאית ליה ליהודא עוד קרקע אחרת שלקח מראובן כרי שיוכל ב"ח דראובן לגבות חובו הימנו כיון כ"ח שגוב' מלוקח האחרון תחלה ואם אין לו גובה משלפניו והילכך כיון דאית ליה ליהודא עוד קרקע אחרת המשוועבד לב"ח דראובן מעיד לוי ליהודא על שדה זו שמערערין עליו שאין לו הנאה ללוי כמה שתשא' השרה זו ביד יהודא כמ"ש בסמוך א"נ אע"פ שאין לו ליהודא קרקע אחרת שקנה מראובן אלא יש לראובן עצמו קרקע אחרת בת חירין שהוא משועבדת לב"ח דידה מצי לוי לאסתרדי ליהודא אהך קרקע שמערערין עליו דלאו נוגע בעדות היא דלית ליה הנאה בעדות דהא אפי' אי נפקי ליה האי מערער קרקע זו מיהודא לא אתי ב"ח דראובן ופירף מלוי אלא מקרקע אחרת שיש לו ליהודא מראובן שהוא לוקח אחרון שיוכל לוי לומר לו הנחתו לך מקום לגבות ממנו או מקרקע אחרת שיש לראובן עוד ולב"ח גדול יותר מקרקע זו לא חיישינן כדכתיבנא בסעיף הקודם שאין אדם חושש אלא מה שיש כנגד אחריותו ולא יותר אבל אי ליכא קרקע אחרת אצל יהודא או אצל ראובן עצמו לא מסהדי לוי ליהודא מפני שמערערין לוי בפני ב"ח דראובן פן יבא ויטרף ממנו שדהו לוי שלא ימצא אחרת לא אצל ראובן ולא אצל יהודא שהוא לוקח אחרון וכן לוקח שני אינו מעיד ללוקח ראשון כגון אם יבא מערער על שדה שקנה לוי מראובן באחריות ויאמר המערער שדה זו גזלה ראובן ממנו דאלו ב"ח דראובן פשיטא שלא יבא לגבות מלוי תחלה ולוי יכול לדחיתו מיד על יהודא שקנה אחריו ויאמר לו הנחתו לך מקום כו' אלא אפי' אם יבא המערער על השרה שקנה לוי ויאמר ראובן גזלה מפני אין יהודא מעיד ללוי דנוגע בעדות הוא הכי מפקא לה המערער מלוי יחזור לוי עליו על השרה שקנה הוא אחריו שדהו לוי שהוא משועבדת לו באחריותו אפי' גשאר ביד ראובן שדה אחרת שצריך לוי לחזור על ראובן שהרי יאמר לו יהודא הנחתי לך מקום כו' או יכול יהודא להעיר ללוי דלא מריח מדי בעדותו יש מדקרקעו אפי' אם נשאר שדה אחרת ביד ראובן היאך יעיד יהודא ללוי דהא עדיין נוגע בעדות הוא דשמא היא חושש אם יוציא זה המערער שדה הראשון מלוי ויבא לוי ויקח השרה הנשאת מראובן אם אז יבא מערער אח"כ על שדה שלו ויאמר ראובן גזלה ממני לא יהיה לו מקום לחזור על ראובן לפיכך הוא מעיר ללוי כרי שישאר השרה הראשון של ראובן ביד לוי ואז ישאר זה ג"כ ביד ראובן ואם יבא אח"כ המערער על שדהו יהיה לו מקום לחזור על ראובן ואם כן הוי ליה הנאה בעדותו ודוחק לומר דמירי דלוקח שני קנאה מראובן בלא אחריות דהא בודאי תרווייהו בשה קנאו וכיון דראשון קנה באחריות גם השני קנה כן ע"כ ונ"ל לפי סכרתי שכתבתי בסעיף הקודם לזה שאין

לבוש עיר שושן

הלכות ערות

סימן לו לח

בלא שינוי רשות ולא קנאה הורש וחיוב להחזירה ואפי' בשמת והיא ביד הלוקח דאמרינן שיכול שמעון להעיר בד"א כשלא הניח ראובן אחריות נכסים אבל אם הניח ראובן אחריות נכסים חייבים הורשים להחזיר דמיה ומצא שוה נוגע בעדות ואינו מעיד והאידנא דתקינן רבנן לב"ח למגבי אפי' ממטלטלי דיתמי אפי' שמת הגולן ולא הניח אחריות נכסים אין הגולל מעיד לו דאכתי נוגע בעדות הוא שהרי יגבה דמיה ממטלטלי דיתמי אם תשאר ביד לוקח, וכל זה מירי ששמעון לא בא להעיר רק שהשרה או הטלית אינה של לוי המערער כגון שפוסל שטרי או עדיו אבל אם מעיד שהיא של ראובן בכל ענין יכול להעיר שכיון שהורה בפני ב"ד שהיא של ראובן שוב אינו יכול לערער עליו לומר שהיא שלו ואין לו אפי' דמיה ולא הוה נוגע בעדות, יך אדם שובא לערער על שום דבר שהוא בעותפו של בני העיר כגון מרחץ או רחוב העיר או כל דבר שהוא צורכי העיר אין א' מהם יכול להעיר עליו שכולם נוגעין בעדות הם וכן אינו נעשדין עליו עד שישלך עצמו ממנו כגון שיש להם לבני העיר הוזה' עוד מרחץ אחר בעיר או רחוב אחרת והוא מס' עצמו מזו כל מה שיש לו בה שלא יהא לו עוד חלק בו ולא ירחץ בוה עוד כל ימיו או לא ילך לרחוב הוזה עוד ולא יהנה ממנו או דאיל למתא אחריתא או מעי' להם או דן אות' אפי' שלא היה תחלתו וסופו בכשרות הא אמרינן לעיל סי' ל"ג דבפסול ממון לא בעינן תחלתו וסופו בכשרות ע"ש סעיף ט"ו.

יג וכן הדין בבני העיר שננב להם ס'ת שלהם אין א' מהם יכול להעיר או לדון עליה דלשמעון בעירה וכולן נהנין ממנה כשקוראים בהוהו נוגעין בעדות עד שישלך עצמו ממנה כגון שילך לעיר אחרת או שיש להם ס'ת אחרת והוא מקבל עליו שלא לקרו' בזו אלא באחרת וע"ל סי' ז' סעיף י"ב.

יד מי שנתחייב מנה לעניי העיר אם עניי העיר סמוכין על בני העיר אין מביאין להם ראיה מאנשי עירם לא מבעיא אם דרכם לפרנס אותם בכל צרכיהם ולכשיכלה המנה שגבו לצרכם הם חוזרים ונוגינן כרי לית להם כל מחסורם דפסולין לעדות הודאי כולם נוגעים אלא אפי' אם ר"כין לפסוק עליהם צדקה על כל א' מהם כמה יש לו לתת לענייהם בכל חרש או שנה ואם לא יסתפק לכל צורכין אין גובין יותר אפי' אין מביאין ראיה מאנשי העיר אפי' אם אמרו שנים מכני העיר אנו ניתן הדבר הקצוב עלינו ונעיד אין שמעון להם מפני שהם נהנין כמה שיהיה ריח לענייהם הואיל וסמוכין עליהם והוה להו נוגעין בעדות.

כא כל הדרים דהוו נוגעים בעדות שאמרנו וכל כיוצא בהם כולם הם תלויים ברעת הדיין ועוצם בינתו שיבין עיקרי המשפטים ויודע דבר הגורם לדבר אחר ויודע להעמיק לראות אם ימצא לזה העד שום צד הנאה בעולם בעדות זו אפי' ברדך רחוקה ונפלאה ה"ז לא יעיד בהן וכן לא יהיה דיין ברב שבווצא בזה שגיגע לו שום צד הנאה בעולם.

כב וכל מה שכתבנו הוא מדינא אבל האידנא נהגו בכל ישראל משום תקנת הצבור שאין מביאין עדות מבחוץ לעיר להעיד על תקנתם והסכמתם אלא מקבלין עליהם עירי העיר על כל עניניהם ועל ההקדשות שלהם ומכשירין אותם אפי' לקרוביהם כיון שקבלום עליהם אנשי העיר הוה להו כמי שאומרי' נאמן עלי אבא נאמן עלי אביר' נו' שאם לא ינהו בן להקשי' עדיות כאלו לא יהיה לעולם תיקון לצרכי צבור מ"מ לא הכשירו אלא פסולי קורבה אבל הפסולים משום רשעה לא שייכי להכשיר מפני קהל הממנים עליהם ראשי וטובי הקהל הרי הם דיינים ואסור להושיב ביניהם מי שפסל משום רשעה ובחוקת הישוב וכדומה לזה מצרכי העיר דינן אפי' ע"פ עד א' ועד מפיקהבלה דהא בלאו הכי כילן נוגעים בדבר וע"ל סימ' קנ"ו וסג' מדינן אלו יוכל דברי התלוי במנהג בני העיר א"א בו תרי כמאה אלא אוליין ביה בת' רובא וכן כל כיוצא בוה דבר שאין אנו צריכין עדות נמש וכן לא אמרינן בכיוצא בוה לא ראינו אינו ראיה אלא הוה ראיה דכיון שטועין אחד שהוא דבר של מנהג והם אימרים לא ראינו מנהג זה ודאי אין מנהג בן כיון שלא ראוהו גם הם.

לח קצת דיני חומה ובו סעיף אהר :

א שנים שהעירו בא' שחייב מנה לפלוגי ובאו שנים אחרים והוינום שאמרו באותו שעה שאתם אומרים שלה עמנו הייתם ה"ז פטור מלשלם דעדות הראשונים בטלה שהתורה האמינה לעדים המזומני' שאומרים עמנו היית' וא"כ מה שהעירי שוה לזה מה ודאי שקר מעידים והטעם שהאמינן התורה למזומים יותר מלמזומים משום דכיון שמעירין המזומין על גופן של

או ננוכה לו יוכל ראובן להעיד לו להעמיד בידו שאינו נוגע בעדות זו שאין לו בזה שום הנאה כמה שתשאר הפרה או הטלית ביד שמעון דאי מושים כדי להעמידה בפני ב"ח דלא לקרייה ליה רשע כו' הא ק"ל אפי' אם יבא ב"ח אינו יכול לטורפו שאין ב"ח טורף ממטלטלי' שביד לוקח אפי' עשאוהו לו אפותיקי ואפי' שעבר לו ממטלטלי' אגב קרקע וידוע לנו שהיה לו קרקע שהיה יכול להקנותה בה אגבה אפי' הכי נהוג עכשיו שאינו טורף ממטלטלי' שמכר משום דא"כ לא שבקת חיי לשום לוקח ממטלטלי' דמטלטליות להו קלא עכשיו בד"א שמעיד לו כשמעון המערער שראובן המוכר קנאה מגולן ואינו טוען שראובן בעצמו גזלן או מעיד לו משום שאין לו שום צד הנאה מעדותו או אפי' טוען המערער שראובן המוכר בעצמו גולן ממנו והוא מן הרבדים שאין בהן תקנת השוק כגון אם גנב ופרע בחובו או גנב ופרע בהקיפו שאו הוי דינא אם יזכה המערער שנטולו ואינו נותן כלום ללוקח כיון שלא עשו בזה תקנת השוק וגם הלוקח אינו יכול לחזור על ראובן שיחזיר לו מעותיו דהא מכרו לו שלא באחריות לפיכך יכול ראובן להעיד לו דלאו נוגע בעדות הוא שאין לו הנאה מעדותו אבל אם טוען המערער שראובן בעצמו גנבה או גולה ממנו והוא מהרברים שיש בהן תקנת השוק פירי' שהוא מהרברים שאם יזכה המערער שוה הלוקח חייב לחזור לו המטלטלים חייב הוא להחזיר לו ללוקח מעותיו משום תקנת השוק וחזור המערער ותובע מעותיו מן הגולן שקנה זה הלוקח ממנו או אין ראובן מעיד לשמעון דנוגע בעדות הוא שחושש שמא יצטרך הוא להחזיר המעות ללוי המערער אפי' דלשמעון מכרן שלא באחריות מ"מ ללוי חייב להחזיר לו מעותיו לפיכך אינו מעיד לו.

יז ראובן שגול טלית או שדה משמעון ובא לוי לערער להוציא מיד ראובן ואומר שדה זו או טלית זו שלי הוא ומביא שטר או עדים שהיא שלו אם יבא שמעון ויעיר שירע ששדה זו או טלית זו היא של ראובן מקבלין עדותו שהרי אינו נוגע בעדות זו שכיון שהורה בב"ד שהיא של ראובן שוב אינו יכול לחזור להוציאה מיד ראובן אבל אם אינו מעיד שהיא של ראובן אלא שובא ומעיד הוא ואחר עמו לפסול השטר של לוי או מזים את העדים ואז מניילא ישאר השדה או טלית ביד ראובן הגולל אינו יכול להעיר דוראי כוונתו שיעמידה ביד ראובן הגולל כדי שיוציא' אחר'כ' ממנו בראיות או בשטר שייבא אחר'כ' שהיא שלו ושראובן גולה ממנו ולא אמרינן כיון שיש לו ראיות שהיא שלו מה הנאה יש לו כמה שתשאר ביד ראובן שהרי גם אם יוציא' לוי מראובן יכול הוא אחר'כ' להוציאה מיד לוי המערער בראיותיו וכן כמו שיוכל להוציא' מראובן הגולל דחיישנן שמא ראובן נוח לו ולוי קשה לו בלי' שאיפשר שהוא חושב שנוח לו להוציאה מיד ראובן יותר משאיפשר לו להוציאה מיד לוי מפני שהוא בעל דין קשה יותר מראובן ולכך הוא מעיד לו להגאתו וכן הדין אם מכר ראובן השדה הגולה ליהודה או הורישו לו ובא לוי ויער על יהודא לחוציא' מידו בטענה שהוא שלו בעדים או בשטר אין שמעון מעיד לפסול השטר או להזים את העדים להעמיד השדה ביד יהודה מן הטעם שאמרנו שחושש ואמר זה נוח לו וזה קשה לו להוציאה ממנו שבשם שיוכל להוציאה מיד הגולן כן יוכל להוציאה מיד הלוקח לפיכך אינו מעיד שמעון ליהודא אפי' אם נתייאש מן הקרקע קודם שמכרה ראובן ליהודא שאין כאן אלא יאוש גרידא ויאוש גרידא לא קני דשני רשות אין כאן שמה שהיא ביד יהודא לא חשיב שוני רשות בקרקע דקרקע אינה נגזלת אבל אם מכר ראובן הטלית הגולל ליהודא ובא לוי לערער ומת ראובן ושמעון היה לשמעון הגולל המייאש הרי יש כאן יאוש ושינוי רשות ואולי שמעון להעיר ליהודה הלוקח להעמיד הטלית בידו שאין לו שום הנאה בזה העדות שהרי אפי' אם תשאר ביד יהודה לא תחזור לו שקנאה יהודא ביאוש ושינוי רשות וגם דמיה לא יחזירו לו כיון שמת ראובן מי יחזור לו הרמים אבל אם ראובן חי לא יעיד שמעון ליהודא על הטלית מפני שהוא נהנה בעדות זו שתשאר ביד יהודה שאם יזכה לוי בטלית זו אתגלי למפרע שמעולם לא היתה טלית זו של שמעון ולא יהיה לו שום תביעה על ראובן אפי' שגולה ממנו שאינו שלו אבל אם תשאר ביד יהודה יהיה לו ראיה שהיתה שלו אלא שראובן גולה ממנו ונהי שהטלית אינה חוזרת לו שקנאה יהודה ביאוש ושינוי רשות מ"מ ראובן מתחייב לו בדמיה וכן הדין אם לא מכרה הגולן ומת והיחה הטלית ביד זרשי ראובן אין שמעון מעיד לו עליה מפני שאם תעמוד ביד הורש סופה לחזור לו דק"ל רשות יורש לאו כרשות לוקח דירש כרעה דמורישו הוא והרי אין כאן אלא יאוש גרידא

של העדי' המוזמן הן אינם נאמני' על עצמם לומר לא היינו עמכם בשם שאינם נאמנים לומר לא עשינו כך וכך כגון אם באו שני עדים והעידו על שנים או אפי' על מאה שהרגו את הנפש או שחללו את השבת מאמיני' לעדים להרגם ואינן מאמינים לאלו שאומרים שלא עשו כך וכך דאדם קרוב אצל עצמו ואינו מעיד על עצמו ה"ג אין מאמינים לאלו שיאמרו לא היינו עמכם שמעידים על עצמם אלא מאמינים למזימין המעידים על גופן ופטרין אותו הבלוני ולא עוד אלא שהעדים המזומנים חייבין לשלם לאיתו פלוני כפי מה שרצו לחייבו דתיב ועשייתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו ורבת' התורה בפ' שחי'יים לשלם כמין שהיו רוצים לחייבו לשלם דתיב יד ביד וגו' ומקשינן כיון דתיב ועשיית' לו כאשר זמם יד ביד למה לי אלא לרבות דבר הניתן מיד ליד והיינו תשלומין ולא נאמר כיון שיש עליהם חיוב מלקות משום לא תענה ברעך עד שקר לא נתחייב' ממוזן קמ"ל יד ביד לחייבו ממון ולא מלקות ומשלמין הממוזן בין שניהם . עדים שהעידו כב"ד באחד שחייב לחבירו מנה ואח"כ באו ואמרו שקר העדנו עדותם הראשונים קיימת שכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד מ"מ נאמני' הם על עצמם כמה שאומרים שקר העדנו על פלוני שאם הפסידוהו חייבים לשלם לו כל מה שהפסידוהו מדינא דגרמי .

הלכות שמרות

ל"ט כותבין שטר ללוה בלא מלוה ועל איזה כותבין ובו י"ז סעיפים :

א רבר תורה א' מלוה בשטר וא' מלוה על פה גובה מנכסים משועבדים דק"ל שיעבורא דאורייתא כל' מיד שמלחה המלוה מעות לחבירו משועבדים כל נכסיו למלוה מן התורה בעד הלוואה זו רכתיב והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבוט החוצה ונושה בין בשטר בין בעל פה משמע ואמר' תורה יוציא אליך את העבוט ש"מ שכל מטלטליו משועבדים לו וה"ה אקרקעות רכ"ש הוא שרדך המלוין למסוד עליהן יותר אבל ח"ל תקנו דמלוה על פה לא יגבה ממשועבדי' אלא מבני חורו כמ"ש טעמא בע"ה ואיזהו הם משועבדים כגון שמכר הלוה קרקעותיו לאחרים אחר שלוה מזה ונקראו משועבדים לפי שאע"פ שהם ברשות הקונה הם משועבדים לב"ח של המוכר מעת שהלוה ונכסי' בני חורין הם נכסי הלוה וקרקעותיו שלא מכרם ומה טעם אמרו דמלוה ע"פ אינו גובה אלא מנכס' בני חורין ולא ממשועבדי' משום פסידא דלקוחות שלא ידעו שזה המוכר חייב כלום ואם היו יודעי' לא היה קונים מדינתם שמא יטרפו מדוב אבל כשהוא מלוה בשטר כיון דאיכא תרתי שטר ועדי' מפקי לקלא ולקוחות א"סידו אנפשיהו כיון שידעו שזה היה חייב והב' הלוה וקנו ממנו ואיזה נקרא מלוה ע"פ המלוה את חבירו בעדים ולא נתן לו שטר או שהודה לו בפני עדים שחיי' לו זהו נקרא מלוה ע"פ ואינו גובה מהמשועבדים אלא מבני חורין והמלוה את חבירו בעדים ובשטר אפי' לא כתב לו אחריות נכסים פי' שלא כתב בשטר 'משעבד לו קרקעותיו אפי' גובה מן המשועבדי' דק"ל אחרית מעות מוצר הוא כ' שאנו אומרים אע"פ שלא כתב כן בשטר הסופר הוא שטעה שלא כתבו אבל המלוה ודאי לא הלוה מעותי בלא אחריות נכסים ולא שדי איניש וזויה בכתיב וע"ל ריש סי' רכ"ח . ואם יש עדים שקנו מידו אפי' לא כתב השטר כלל גובה ממשועבדי דסתם קנין לכתובה עומד ויש לו קלא וע"ל סי' ס"א סעיף ב' ו' איזהו נקרא שטר .

ב המלוה את חבירו בפני עדים אע"פ שאמר להם אתם עדי לא יכתבו ערותן ויתנו למלוה רשמה אין הלוה רוצה שירא לזה שטר עליו עד שיאמר להם כפי' כתבו שטר וחתמו לו . וי"א שאע"פ שאמר להן כן כתובו וחתמו ותנו לו הם עשו וחתמוהו לא יתנו לו השטר מיד דשמה רוצה לחזור בו אלא צריכין לחזור ולהמלך בלוה ואח"כ נותנים אותו למלוה וי"א שאין צריכין להמלך בו וכן נהגין .

ג בר"א כשלא קנו מידו אלא היה הכל בהודאת דברים בעלמא אבל אם קנו מידו שהוא חייב לו מנה אע"פ שלא ראו ההלוואה אלא הודה כן בקנין דרי אלו כותבין ונותנין אע"פ שלא אמר להם כתבו שפתם קנין לכתוב' עומד הכיון שהתקנה אין לך נפיו כח גדול מזה ומסתמא רוצה שיכתבו לו והם עשו נשתהה זמן מרובה ואח"כ בא המלוה והבעם שיכתבו לו הרי אלו יכתבו ויתנו ואין צריכין לחוש שמא פרע דודאי כיון שידע דעדים כתבי ליה שטרא כל זמן שירצה המלוה לא היה נותן לו מעותיו עד שזה היה מחוי' לו שטרו או לקח ממנו שובר ואם

פרעו נתן לו שובר עליו אין מפסדין אותו כלום בכתיבה שאם יוציא זה שטרו יוציא זה שובר ואם לא לקח שובר איזה דאפסיד אנפשיה לפיכך כשיכתבו לו השטר יכתבו בו זמן הקנין שאם יכתבוהו מהיו' יפסידוהו שיאמרו שטר זה משוב אחר הוא ואין השובר על חוב זה שרדי השובר קודם לט"ח ואם אין זכרון זמן הקנין יכתבו שטרא דנא אחרתוהו וכתבנהו ואו ידעו הכל שהשובר קאי על זה השטר ואפי' מת הלוה קודם כתיבת השטר ואפי' קבע לו זמן ועבר הזמן יכולין לכתבו אחר מותו וכן אם מת המלוה ובאו הורשי' לעדים שיכתבו להם השטר כותבין להם שאין מפסדי' ללוה כלום כמו שכתבנו טעמא ויש חולקין ואומרים דאי משך מילתא טפי משלשים יום אין כותבין דתתם הלוואה פורעין לשלשים יום וחיישינן שמא פרע והאמין לזה שאמר לו שאין לו שטר ולא לקח שובר ואם קבע זמן לפרעון אין כותבין אחר אותו זמן דשכחא פרע בומנו והאמין לו שאין לו שטר .

ד ואפילו בקנו מידו אם יבא הלוה לעדים קודם שכתביו ומוחה בהם שלא יכתבו השטר אין כותבין לו אע"פ שלקח קנין וסתם קנין לכתובה עומד ה"מ כשלא מיחה דלא בעי לאמלוכי ביה אבל אם מיחה שלא לכתבו לא יכתבו חובתו בעל כרחו וטעמא משום דאית ליה קלא לשטר יותר מלקנין ולא ניחא ליה דליפשו שטרא עלויה נישום דחיילי נכסיה אבל מ"מ מעשה הקנין צריך לקיים וע"ל סימן רמ"ג מ"מ אם יאמר המלוה כיון שאיך רוצה שיכתבו לי השטר תחזור לי מעותי שומעין לו כי ודאי לא הלוה לו בקנין אלא אדעתא שיהא לו העשר בידו לראייה לטרופ ממשעבדי וכל זמן שאינו מחוי' לו מעותיו אם עדין רוצים לילך למדינת הים יש מי שאומר שדורך לפני ב"ד ומעידין והב"ד כותבין לו אלא שהעדים אינם רשאים לכתוב כיון שמיחה בהן ולב"ד אינו יכול למרות דאלים כתיבו ויש מי שאומר שאפי' עימד וצווח לעדים אל תכתבו לו השטר כותבין על כרחו אע"פ שאין עדין רוצים לילך למדינת הים דשטרא יבא הדבר לירי שכתב . י"א דלא אמרינן כתב קנין לכתובה עומד אלא שקנו ממנו בפני המלוה הכיון דייבא כחו בפניו ודאי על דעת לכתבו לו קנה אבל אם קנו ממנו שלא בפני המלוה אין כותבין ובעו לאמלוכי ביה ויש חולקין בזה .

ה אין העדים צריכין להיות מזומנים לשם העדות אלא כל שראו יכולין להעיד אבל מ"מ כשהזומין אחרים בקנינן אין אלו יכולין לכתוב לו דברי אמרינן כתם קנין לכתובה עומד ה"מ אלו דמיחדי ועשאן שלוחין ואפי' אלו דמיחדי ארם כתבו אינם יכולין לכתוב פעם שנייה כי העדים שעשאו שלוחות אינם חוזרים ועושין שלוחות אחרת וכ"ש האחרים שראו הקנין ולא נעשו שלוחים בכתיבת השטר והדין נותן כן שא"כ אם היו שם הרבה בני אדם כל שנים יכתבו לו שטר וגובה וחוזר וגובה אלא לעולם אין כותבין אלא המזומני' שעשאו שלוחים אבל אם אלו האחרים מעידין בע"פ מקבלין אותן ועדותם ערות שאם כפר זה בעיקר דרבר וחזוק כפרן ע"פ עדות אלו אבל באומר פרעתי נאמן ואף ע"פ שראו שקנו ממנו בפני האחרים דשטרא אותן האחרים כתבו שטרו זה פרע וחזרו לו שטרו ולא עוד אפי' תוך זמנו נאמן לומר פרעתי ובשבעת היסת משום דיעו פענתו של מלוה שהיה לו להיות שטר בידו ואין לו חוששין שמא נתפרע והחזירו אע"פ שאם אין שם כל קנין ולא שטר ויעידו שהוא תוך זמנו גובה ע"פ עדים אלו ואינו נאמן לומר פרעתי שאני רמעי' לייא טענתו התובע דחוקה שאין אדם פורע תוך זמנו .

ו בכ"מ שאמרנו שלא היה לעדים לכתוב ולחתום והם עברו וכתבו וחתמו ונתנו למלוה אינו נחשב כשטר אלא כפגקם של זכרון דברים בעלמא ואם טוען פרעתי נאמן בשבעת היסת דשטרא פרע ולא בקש שיחזיר לו השטר או שיתן לו שובר שחוא לא ידע שיש עליו שטר שסמך שהעדי' לא יכתבוהו כיון שברין אין כותבין מידו י"א שאם נתקיים השטר בב"ד דין על פיו דודאי ידע מן הקיום דאית ליה קלא וע"ל סי' מ"ו סעיף י"ז ומקום שצריכין לומר כתבו וחתמו היינו כשמחייב עצמו בדבר מה אבל כשמוחל דבר לחבירו או פטרו דבר אין צריך לומר כתבו וחתמו וע"ל סי' ע"א .

היא כמ"ש לקמן סימן פ"א סעיף כ"ב לכך צריכין ליהרר בה יותר ולחשוש מה שאין חדששין כן בהורא' בפני עדים ג'ל' .
 ח' והא דאמרין שאין כותבין הורא' כל זמן שלא קנו מידו ה"מ כשהוד' במטלטלין אפילו הם בעין ואפי' הם של פקדון דשמא יחזירם וזה יוציא עליו אח"כ שטר אבל אם הודתו לו בקרקע' כגון קרקע שהיה ראובן מוחזק בה והודה לשמעון שהיא שלו אפי' בפני ב' אע"פ שלא קנו מידו ולא אמר להם כתבו ותנו הרי אלו כותבין ונותנין שאין כאן לחוש שמא יתן לו וזה יחזור ויתבענו פעם שנייה שהרי הקרקע היא בפנינו .

ט' הא דאמרן שכשהוד' בכ"ד הוי כמל' הכתוב' בשטר ולפיכ' כותבין ונותנין לבעל דינו ה"מ כשלא קבל עליו את הדין עד ששלחו הכ"ד אחריו והביאחו כמ"ש אבל שני' שבא לדין ותבע א' מדם את חברו ואמר לו מנה לי בידך ואמר לו הנתבע הן בין שאמר הדיני' חייב אתה ליתן לו בין שאמר צא תן לו ויצא ואמר פרעתי נאמן וישבע היסת שפרעו ואע"ג דאמרין לעיל דעדות בב"ד או הודא' בכ"ד כמל' הכתוב' בשטר דמא' ה"מ היכא דלא ציית דינא עד שישלחו אחריו ויביאחו לדין א"צ ציית לדינא ונתברר דלא פרע אבל היכ' דציית לדינא כגון הכא שבאו מעצמם לדין ונפוק מביא דינא אדעת' דקבל' ע"זיה לדינא ובא ואמר פרעתי נאמן לפיכך אם חזר ויתבע לדיני' ואמר כתבו לי הוראתו אין כותבין לו דשמא פרעו ואפי' למ"ד שנאמן לום' פרעתי נגד פסק דין' התבונן וחתום כמ"ש בסמוך אפי' אין כותבין לו דשמא כבר פרעו ואמרוחי לבי דינא חנם למה לן ולזולא רבי דינא הוא .

י' א' אם יש פסק דין כתוב וחתום ביד התובע אין הל' נאמן לום' פרעתי דהוא ליה ליקח הפסק דין ממנו ולקרעו ואם זה אחר כמה יום' עם הפסק דין שבידו ולא תבעו סברא הוא מרשק כלי האי שפרעו והדיני' יש להם לומר לנתבע שנתנו הפסק דין לחיוב' ואם לא אמרו לו לומר פרעתי שלא יועתי שהיה לו פסק דין עליו ואם שכחו הב"ד אם אמרו לו או לא חזקה שאמרו לו דבוראי עשו כמו שהוא הדין . ויש חולקין ואומרים דבכל ענין נאמן הנתבע בשבעות היסת לומר פרעתי אפי' נגד פסק דין כתוב וחתום מב"ד דלאו אדעתיה למשקל' מיניה כשפרעו וכן נוהגין .

יא' שטר הודא' שיצא לפני ב"ד וחתמו בו שנים ולא פרשו בו שאמרו להם המורה כתבו וחתמו לו כשר דמסתמא לא היו כותבין אלא א"כ צוה וי"א ה"מ בימיהו שהיו הסופרים בקיאים וידעו שאם לא אמר כן כתבו וחתמו שלא היה רשאי לכתוב ולחתום אבל סופרים שבזמן הזה שאינן בקיאים בדיני דשטרות חיישינן שמא הם כתבו וחתמו אע"פ שלא אמר להם המורה ולא חשבונין ליה לשטרות מעליא למטרף בו לקוחות אבל לגבי מיני' שטרות מעליא הוא ולא יכול לכפור' דשיקרא ודאי לא כתבו וחתמו .

יב' כד"א שהיה כתוב בלשון מוכח שלא היה ב"ד כגון זכרון עדות כו' שהוא לשון עדים אבל אם כתב בלשון כ"ד כגון זכרון דברים שהיה בפנינו או בפנינו ב"ד הודה ואין חתומים בו אלא שנים ואין כתוב בו וחד ליתוהי' פסול דשמא משו לומר שנים חשבים ב"ד אא"כ מוכח מתוכו שהיו ג' כגון שכתוב בו שנעשה בפני מוסחה אע"פ שהוא לא יושב עמדם אלא כתוב בו הוא אמר לנו שנכתב ונחתום שהיא לא היה מועה לומר כ"ד בשנים א"נ הוא היה עמדם בישיבה ולא היה לו פנאי לחתום ואמר לנו שנכתוב ונחתום אנחנו הרי מוכח שהיו שלשה .

יג' כותבין שטר ללה ליהו' מוזמן בידו לתתו למלוה כשלא לו מעות אע"פ שאין מלוה עמו דליכא למיחש שיבא מזה הפסד ללקוחות שכיון שהוא בעצמו מצוה לכתוב שטר חוב על עצמו הרי הוא מוכה לו נכסיו מעכשיו כמ"ש ובלבד שיכירו הב"ד את הלוה שהיא הוא המצוה לכתוב השטר על עצמו ואינו מחייב איש אחר כיצד אמר לעדים קנו ממני שאני חייב לפלוני כך וכך וכתבו השטר ותנו אותו ביד הרי אלו כותבין ונותנין אותו לידו של הלוה ולא יזכה בו המלוה שהיו נכסיו משועבדים לו עד שיצא מתחת יד הלוה שימכרו הלוה מעצמו או שלוחו לידו של מלוה אבל אינם רשאים ליתנו למלוה כלי רשות של הלוה דשמא כתבו ללות בו חז' עדיין לא הלוה ויציא ממנו שלא כדון אבל כשיצוה שיתנוהו למלוה נותנין לו דאפי' את"ל שמא עדיין לא הלוה ויבא למטרף בו מלקוחות שלקחו קודם שיליה כיון שבא השטר לידו לא היה שלא כדון שנכב' נשתעבדו לו נכס' הלוה משעת הקנין כיון שהלוה צוה לכתבו ולתנו לו וקבל עליו קנין הרי הקנה לו נכסיו מעכשיו מיהו אם המלוה מוחה שלא לכתוב השטר ללה מפני שאינו רוצה שיצא עליו קול שהיא

להם ובא התובע וקבל בפניהם ושלחו שליח אצל הנתבע ובא והודה בפניהם הרי אלו כותבין והוראתו ונותנין לבעל דינו אפי' לא אמר אדם עדים דב"ד נמור הוא וכל שנעשה בפני ב"ד נמור לא שייך למטען עליו כלום לא טענת משטה אני כך שאין משטיין בפני ב"ד ולא טענת שלא להשביע את עצמו ולא שום טענה בעולם הואיל ועומד כדון בפני דיינים הודא' נמורה היא וכפני עדים שהומינו לכך הוא , והוא שיכירו הב"ד את שניהם כדי שלא יערימו שניהם לחייב איש אחר וזה הוא לשון הרמב"ם מביאו הטור בסימן זה והבי' פירושו הלוה פשיטא שצריכין להכיר על כל פנים בשמו דשמא מעלה עמו כשם אחר ומחייב את איש אחר אלא צריכין שיכירו גם את שם המלוה שאם לא יכירו שם המלוה אלא את שם הלוה לבדו יש לחוש דשניהם יבאו לפנינו בערמ' לחייב איש אחר כיצד שמא זה שהוא לפנינו ואמר שהוא המלו' יעלה שמו בשם אחר ויתן השטר לאותו שהעל' שמו על שמו ואותו האחר יתבע בו את איש אחר ששמו כשם זה הלוה א"נ האישה הוה מעצמו שעושה' עצמו למלו' יקח הרשא' מאותו איש שהעל' שמו על שמו ויתבע בו את איש אחר ששמו כשם זה הלוה שהוא לפנינו אבל כשמכירין שניהם בשמותה' ליכא למיחש למידי דלמאי ניוחש שמא יש עוד איש אחר ששמו כשם זה הלוה ויערימו שניהם לתת השטר לאותו האישה ששמו כשם זה המלו' שיתבע בו אותו ששמו כשם זה הל' פשיטא דכולי האי לא חיישינן דלחר שזומן שמא כשמה חיישינן לתרי לא חיישי' מאי איכא למיחש שמא יעשו קבוצא שהמלו' הוה בעצמו יתבע בשטר זה שהוא בידו את איש אחר ששמו כשם זה כיון שאנו מכירין את שניהם ל כא למיחש ליה שע' שמכירין שם שניהם מתפרסם הדבר שלהו זה נתחייב לפלוני זה משא"כ כשאין מכירין שם זה האישה הבא לפנינו עם הלוה ועושה עצמו למלוה שקש' לבדו כשיצא השטר מיד אחר והא דאמרין לקמן סעיף י"ג כותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו והוא משנה שלימה ומשמע אע"פ שאין מכירין את המלו' הרמב"ם אינו מפרש' כן אלא ס"ל פירושה רמכירין גם את המלו' אע"פ שאינו לפנינו ואתא לאשמועינן הכותבין אע"פ שאין עמו בפנינו ולא חיישינן שמא לא ימסור לו השטר מיד אלא לאחר זמן ויבא למטרף לקוח' שלא כדון דמיירי בשטר הקנא' וכיון דשטר הקנא' היא ליכא למיחש ליה אע"פ שלא ימסרנו לו מיד אינו מטרף לקוחות שלא כדון כיון שהוא שטר הקנא' הנכסים קבויין לו מעכשיו אע"פ שלא בא השטר לידו אבל בשטר דלאו הקנא' אין כותבין כשאינו עמו שאין הנכסים נקנין לו עד שיבא השטר לידו ואיכא למיחש לזה כמ"ש בסעיף י"ג וה"ה כשהו' עמו ואינו רוצה למסרו לו בפנינו מיד ג"כ אין כותבין והא דנקט כשאנו עמו משום דמסתמא כשהוא עמו מוסרו לו מיד והו' דעת הרמב"ם והוא סובר דלעולם צריכין הב"ד או העדי' שכותבין השטר' להכיר שם שניהם אפי' בשטרי הקנא' ולא מגי כשיכירו שם הלוה לבדו מטעמ' שכתבנו אלא שלדברי רבינו בעל ש' ע שכתב כאן והוא שיהיו ב"ד מכירין את שניהם כדי שלא יערימו שניהם לחייב איש אחר עכ"ל ולקמן בס' מ"ט סעיף ב' כתב צריך שיכירו הערי' ששם הלוה פב"פ כו' ומשמע שם דבשטר הקנא' א"צ שיכירו שם המלו' וכן כתבתי אני אחריו ומשמע לי שהוא סמך על דברי הטור שכתב בסימן זה כותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו ובלבד שיכירו שם הלוה ולא הזכיר המלו' וכתב עליו הרב ב"ו וז"ל נרא' שהוא סובר כדברי הרב המגיד כו' עכ"ל . אבל לי נרא' שאין מכאן ראיי' דסבירא ליה לטור רוב המגיד שהרי סיים דבריו בכאן ואמר כדראתא לקמן סימן מ"ט ולקמן כתב בפירושו הל' והמלו' ופשיטא שר"ל גם בכאן הלוה והמלו' אלא שקצרו כאן דבריו וסמך על מה שכתב לקמן סימן מ"ט ג"ל אבל מ"מ על רבינו בעל הש"ע תישאר הקושיא שדבריו סותרין אלו את אלו , ואפשר לי לומר שהוא מחלק בין ב"ד לעדים דבכ"ד שכיחי רבים כמו שיש כן בפירושו בגמרא פ"ק דב"מ גבי נפילת השטר משא"כ בפני עדים דלא שכיחי רבים לפיכך הכא דמיירי בכ"ד דשכיחי רבים חשש לחשש הרמב"ם שצריך להביא שניהם כדי שלא יערימו לחייב איש אחר אם אין מכירין שניהם דכיון דשכיחי רבי' חוששין לתרי יוסף בן שמעון ולקמן בסימן מ"ט מיירי בעדים דלא שכיחי רבים קמייחו ומגי בהכרת הלוה שלא יערימו שאפי' בהכרתו לבדו לא חיישינן לתרי יוסף בן שמעון כיון דלא שכיחי רבים ולפי התיורין הוה כתבתי גם אני כאן דמיירי בכ"ד כמו שכתב השולחן ערוך וצריך שיכירו בית דין את שניהם כו' ולקמן בסימן מ"ט דמיירי בעדים כתבתי גם כן כמו שכתב השולחן ערוך שאין העדים צריכין שיכירו שניהם רק הל' לבדו ואף כי מדבריו שכפנים בב"א אין נרא' שהוא מחלק כן ג"ל ועוד דהודא' בפני ב"ד אלימא

חושן המשפט הלכות שמרות סימן מ מא

ונשחט עבד כמו שנשחט עבד הערב, וכ"ש כשכות' לאחד קבלתי ממך כך וכך על החוב שיש לי ביד' רהוי מחילה אע"ג רידעניו שלא קבל כלום.

ב לזה שכתב בכתב ידו שחייב לפלוני מנה וההתים בו עדים ה' שטר כשר וכן אם כתב שטר כתב ידו אע"פ שאין בו עדים אלא שנתנו למלוה בפני עדים ה"ז מלוה בשטר והיא שיהיה כתב ידו שאינו יכול להודוויף שאם יכול להודוויף יש לחוש שמא זייפו המלוה ואינו גובה בו מלקוחות וגם צריך שיקראו אותו עדים שנתנו לו בפניהם שידעו שזה השטר הוא ומה כתוב בו שע"ז זה מפקד לקלא בשטר מעליא מטרופ בו מלקוחות, ויש מהגאונים שהורו שצריך לומר לעדים שמסרו בפניהם חתמו עליו וגם העידו שנמסר בפניהם.

מא דין מי שנמחק או אבד שטר חוב ובוד"ם :

א מי שכלה שטר חובו והוא דולך להמחק אבל רישמו עדיין ניכר וירא שמה ימחק לגמרי עד שלבסוף לא יוכלו לקרותו כלל מעמיד עליו עדים שמכירין החתימו' ובא לב"ד והם עושים לו קיום כמ"ש בסמ"ך וי"א אפי' נמחק לגמרי שנמשטט או שנפל עליו מים מעמיד עליו עדים היודעים מאימתי נכתב ומה היה כתוב בו ועדות זו שמעידין על השטר אינה צריכה להיות בפני בעל דבר שאינו אלא כמו שאר קיום שטר' דעלמא שאין צריכה להיות לפניו כמ"ש לעיל סימן כ"ח ובאין לב"ד ומעידין שראו ביד פלוני שטר מחוק שהיה כתוב בו כך וכך והב"ד עושים לו קיום אבל עדי השטר עצמן אין כותבין לו שטר אחר אע"פ שנמחק בפניה' מפני שהם כבר עשו שליחותם אלא באין לב"ד והב"ד עושים לו קיום, כיצד הוא הקיום הב"ד מצוים לכתוב שטר אחר וכותבין לבעל השטר הזה אנו כ"ד פלו' ופלו' ופלו' הוציא פכ"פ שטר מחוק לפניו שהיה כתוב בו כך וכך וזמנו היה ביום פלוני ופלוני ופלוני היו עדי השטר ופלוני ופלוני העידו עליו שנמחק ואם כתבו והזקקנו לעדותם ונמצא עדותם מכוננת גובה כשטר זה שכתבו לו מזמן ראשון וא"צ קיום אחר ואם לא כתבו כן צריך להביא ראיה על עדים הראשונים עד שתקיים עדותם ואם אינו מקיים' הוי דינו כמו שמוציא שטר שאינו מקיים' שיתבא' עיר לפנינו בע"ה יש מי שאומ' שצריך לכתוב בקיום שקרעו שטר הראשון דאל"כ פסול היא דשמה ילך לב"ד אחר ויעשה לו קיום אחר ויגבה ויחזור ויגבה ודוק בשאר שטר' אבל בשטר מתנה שנמחק כותבין לו אחר אע"פ שלא נקרע הראשון דלא נפיק מינה חרובה שאינו אלא להעמיד מתנה בידו אבל אם היה במתנה אחריות וכן בשטרי מקח וממכר צריך לקרוע הראשון או לכתוב בפ' בשטר השני זה השטר לא נכתב לגבות בו לא ממשעברין ולא מבני חורי אלא כדי להעמיד שדה זו ביד מקבל מתנה או הלוקח שלא יוציאנו ממנו הנותן או המוכר וכשכותבין לו שטר אחר כותבין בו זמנו הראשון ולא זמנו הראשון דיש לחוש שמא חזר ומכרה למוכר ויוציא אחר"כ שטר זה עלה שכתבו לו שכתבו כדו להעמידה בידו ויאמר השתא הוא דובינחא מינך והדר טרף שלא כדון.

ב והא דאמרינן שעושים לו קיום כשנמחק הוקא שיש עדים שנמחק באונס אבל אם מחקו מלוה מדעת או שהניחו במקום שאינו משתמר ונמחק אין עושים לו קיום רכיון שהניח במקום שראוי למחו' והיא פרעיה ורוצה שיעשו לו קיום כדי שגובה בו פעם שנית.

ג מי שהיה לו שטר ואבד ובא לב"ד שכתבו לו שטר אחר אין כותבין לו אפי' אם הביא עדי השטר הראשון ומעידים שהם כתבו ונתנו לו הראשון דאיכא למיחש שמא פרע אם היא שטר חוב או שמא חזר ומכרו לו אם הוא שטר מקח וכה"ג על כן אין לב"ד לכתוב העתק שום שטר אם לא יראו שיש בו צורך כי ההיא דנמחק שטר חיבו דלעיל ואם כתבו לא' טופס שטר א' ובא לפני כ"ד אין כ"ד נזקקין לו עד שיוציא גוף השטר אם לא כתבו בו טעם למה עשו שטר אחר כי ההיא דנמחק שטר חובו וכיוצא בו כגון שידוע לעדים שאבד ולא נפרע אבל אם אין ידוע לעדים לא יכתבו לו ולא רוקא בנאבד ממנו שכותבין דאפילו בנאבד ממנו בעדים ג"כ אין כותבין לו רשומא ימצאו ויחזור ויגבה בו אלא ר"ל נאבד מן העולם כגון שמעידין שנשרף או נפל לים ואינו בעולם שא"א להמצא ודוקא בשטרי הלוא' אבל שטרי מקח ומתנה בלא אחריות כותבין לו אפי' אחר שנאבד דליכ' למיח' למידי שהרי אפי' ימצאו לא יגבה בו כלום ומיהו אם היה השטר ביד אחר ונאבד ממנו כותבין לו אחר אפי' בשטר הלואה דליכא למיחש כ"כ שמא ימצאו הוא דלמה נתיישב שמו

שהוא משופע בנכסים א"כ כדי שלא יתבע אותו הלוה בו כמ"ש בסעיף י"ו אע"פ שלא יתחייב מ"מ אינו רוצה לכתוב לרין עמו אין כותבין בע"כ ואין כותבין שטר למלוה עד שיהא לזה עמו ואפי' אם אומר המלוה לעדים כתבו השטר והתמנהו ויהיה בידכם יאם יבא הלוה ללות ממני היום תתנוה לי כי לא יהיה שטר מוקדם כיון שהיו' יתחיל השעבוד ואם לאו תקרעוהו אין שומעין לו וטעמא חדא דהא ודאי לא ניחא ליה ללוה שיצא עליו קל שהוא צריך ללות מעות דוילי נכסיה וגם מוסיק לו במשאו ובמתנו שלא ישאו ויתנו עמו הבריות בהקפה וזה ברוד ועוד משום דאיכא למיחש שמא יתאחר הלוה ולא יבא היום אלא ליום אחר ויצא לקול מתחת ידם שיבא לטרופ לקוחות ללות כדון דהא כיון שאין הלוה עמו לא יקנה נכסיו מעכשיו דמי יקנה אותם לו וכשיבא אחר"כ השטר לידו ע"פ הלוה שילוח לו אחר"כ לא יהיו הנכסים קנינים לו רק משעת הלוואה והוא יטרופ מן הלקוחות מעכשיו מזמן הכתוב בשטר שהב"ד לא ירעו שנכתב קודם הלוואה והרי מעכשיו יטרופ הנכסים ויפסיד הלקוחות שלא כדון בר"א שכותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו כשטר שיש בו קנין שמשעה שקנו מידו נשחט עברו נכסיו למלוה אע"פ שלא ימסרו לידו עד לאחר זמן והשתא כי טרף כדון טרף או שכתבו בשטר כדו"א שהנכסים יהיו משועבדים לו מעכשיו אע"פ שלא קנו מידו כיון שהקנו לו בשטר בפידוש וזה בהן מיד אבל שטר שאין בו קנין אפי' מסר מעות ללוה בפנינו אין כותבין אפי' ללוה עד שיהיה מלוה עמו ויתן השטר ביד המלוה בפניהם דאו הנכס' קנוין למלוה מעת שימסר לו השטר אבל אם לא ימסרו לו בפניהם חוששין שמא יכתוב עתה ללות בניסן ולא ילוה ממנו עד תשרי או לא ימסר לו השטר עד תשרי ונמצא המלוה טרף בשטר זה בניסן שלא כדון שהרי לא הגיע לידו עד תשרי ואם אמר קנו ממני שאני חייב לפלוני כך וכך וכתבו לו השטר או אפילו אמר קנו ממני לפלוני סתם הרי אלו בותבין ונתנן למלוה ולא ללוה דסתם קנין לסיבה וליתנו ליד המלוה עומד אם לא שיאמר הלוה קנו ממני וכתבו ותתנוה לדי או לא יתנוה למלוה.

יך חייב עצמו לשנים בקנין ואמר לעדים שיכתבו השטר ויתנו לידו וכן עשו ומסר החייב את השטר לאחד מהם אע"פ שלא ידע האחר מזה המסירה ואפי' מת ולא ידע ממסירה זו לעולם מכיון שזכה בו האחד כשטר שמסרו לו וזה גם השני בחלקו ויגבו בו יתיימסר חלקם.

מז עדים שראו קמן שקנו מידו לא יכתבו עליו שטר שאין בקנין קמן כלום וע"ל סימן צ"ז.

מח עדים שראו דבר לזכותו של ראובן ואין זכותו נגמר בזה עד שיביא עוד עדים אחרים שראו עוד דבר אחר הסמייע לזכות זה אם אלו העדים כותבין ונתנן מה שראו עיני לקמן בסימן ר"ה.

יז לזה שבא לב"ד בשטר חוב שבידו על עצמו ואומ' שהמלוה אמר לו שיביא לו שטר כזה ואז ילוה לו מנה עד זמן פלוני וטוען הלוה שיכופו את המלוה שיקיים הבטחתו וילוח לו עד הזמן שקבע לו אפי' המלוה מודה שכן הוא שהבטיחו כך אלא טענה חזר בו ואינו רוצה להלוות לו יכול לחזור בו ואינו יכול לכופו שילוח לו ונ"ל שצריך להחזיר לו שטר הסופר שנתן מדינא דגרמי דכיון שמודה לדבריו נ"ל אבל אם אמ' שביא לו משכון וילוונו על המשכון וזה הביא לו המשכון והמלוה נטלו והחזיק בו לא יוכל לחזור בו וצריך לו להלוות לו דבמשיכתו במשכון קנה זה הדמים שנדר להלוותו בכל מקום שהם שם הליפי המשכון, בכל השמרות קי"ל שהלוה נתן שטר הסופר דהא הנאה שלו היא שזה מלוה לו ואפי' בשטר עוסקא שהוא מלוה למחצית שטר ויש ג"כ הנאה למלוה אפי' נתן הלוה שטר הסופר רעיקר הנאה היא שלו, ואם המלוה אבד השטר וצריך לשטר אחר הוא נתן השטר.

מ דין המחייב עצמו לחבירו וכו' ב' סעיפים :

א המחייב עצמו בממון לחבירו בלא תנאי אף על פי שלא היה חייב כלום הרי זה חייב כיצד האומר לעדים הוי עלי עדים שאני חייב לפלוני מנה או שכתב לו כשטר הריני חייב לך מנה אע"פ שאין שם עדים אלא שהוא כתב ידו ומסר לו או שאמר לו בפני עדים הריני חייב לך מנה כשטר אע"פ שלא אמר אתם עדי הוואל ואמר בשטר הוי זה כמו שאמר הוי עלי עדים דמי חייב לשלם אע"פ ששניהם מודים וגם העדים קדעים שלא היה לו אצלו כלום שהרי חייב עצמו

ד צריך הסופר לזכור שלא לכתוב בסוף השטה משלש עד עשר שמא יעשה משלש שלשים ומארכע ארכעו וכן ע"ע עשר יעשה עשרי' ואם נודמן לו בסוף שטה מחזיר הרבר פעמי' רבות עד שיביא בתוך השטה ואם כתב שלש' או עשר' שפיר דמי דליכא למיח' לזיף וכן אם כתב בכוף השט' שלשים או ארבעים או חמשים העטור כשר ולא אמרינן שמא היה כתוב שלש או ארבע וחמש וזיף דחוק' על העד' שפושין כהוגן ואם היה כתוב שלש או ארבע לא היה חותמין , וזוהר הסופר שלא יכתוב החשבון באותיות כגון ב' או ה' שלא יעשה כ"ף או ר"ש וכן בע"אר אותיות ואם לא עשה כן הוי שטר שאפשר לזיף ופסול אבל אי כתב גימטריאות או ראשי תיבות כגון י"ב י"ג כשר שאי אפשר לזיף דליכא למוחש שמא היה כתוב ב' או ג' והוסיף הזור מטעמא דאמרינן חזקה על העדים שעושין כהוגן ואם היה כתוב בו ב' או ג' לא היו חותמין .

ה היה כתוב בו למעלה דבר א' ולמטה דבר א' ואפשר לתקן ולקיים שניהם אפי' הם לשונות מרוחקים זה מזה מקיימין אותם ולא פסלינן לשמרא דלא אורח' הוא לכתור דבריו תוך כ"ו דבור וכוורדי רצה בו ענין אחד אבל אם הם סותרים והא"ת זה כגון שכת' למעלה מנה ולמטה מאתי' או איפכא הולכים אחר התחתון דאיכא למימר חזר בו מן העליון והוא שלא היה התחתון בשטה אחרונה ולא כתב בו והכל שריד וקום שאין למדין משטה אחרונה' אם לא כתוב בו והכל שריד וקום דחיישינן שמא אחר שנחתם נכתב וזיף הוא כמ"ש עוד בסמ"ד בע"ה ודוקא לגבות בו אין למדין משטה אחרונה אבל לאפקוקי מעל השטר עצמו למדין אפי' משטה אחרונה דוראי' לא כתב וזיף חובתו כמ"ש בסמין מ"ד ואם נמחקסכים של מטה הכל פסול דשמיא לא היה פתוח בו למטה רק דינר אחד , יש מי שאומר שאם למעלה היה פתוח והולך ולמטה היה כתוב סך הכל וכך וכך וזיחת או הוסיף בזה אנו אומרים ודאי טעה בחשבון של הסך הכל ואיך הפרט אנו הולכים הוא דאמרינן שהולכים אחר התחתון ה"מ כשאין הא' תלוי בחבירו דאיכא למימר חז' בו מן העליון אבל אם היה כת' מאה שרה מאתיים או מאתי' שרה מאה אין שייך כן לומר שחזר בו אלא טעות הוא ואינו גובה אלא מאה שהיה הפת' שכשניהם דיד בעל השטר על התחתונה שהמוציא מחבירו עליו הראייה .

ו אם נמחק מהתחתון אות אחת שאיפ"ש' להבין עניינו מהעליון למדין ממנו כגון שפתוב למעלה שחייב לחנני ולמטה כתב שחיי' לחנן ואנו רואין מחק אצלו והשט' הוא ביד שלישי והשליש אינו יודע למי יתנו ילמד תחתון מעליון ואמרינן הזור היה שנמחקת וינתן השטר לחנני אבל אם נמחקו שני איתויו כגון למעלה כתוב חנני ולמטה חן ויש מחק אצלו אין למדין מן העליון שכיון שחסרו ב' אותיות משם של מעלה חיישינן שמא לא נמחק אלא אות א' ולכך החזיר מתחילה הסופר דבריו כדי לשנותה שם ושם אחר היה ואם לא היה נמחק היינו צריכין לילך אחר התחתון כמ"ש בסעיף הקודם ואפי' אם יש בתיבה העליון ו' אותיו' ולא נמחק בתחתון אלא ב' ורובה דשמא עדיין קיים אפי' אין למדין ממנו מן השטעם שכתבת' וכיון שאין למדין ויודעים שנחת' היה אין אנו יודעין למי ינתן והשטר פסול ואין גבוינו כיום אבל אות אחת למדין אפי' אין בעליון אלא ב' אותיות צריכין אנו ללמוד חצי התיבה מן העליון אפי' למדין ואם היה הרסרון בזה מחק אלא שהסופר כתבו כן מתחלה אם לא חסר אלא אות א' כגון שכת' למעלה חנני ולמטה חנן אמרינן הסופר הוא שטעה ושכח לכתוב הזור למטה וילמד תחתון מעליון וינתן לחנני אבל אם כתב למעלה חנני ולמטה חן לא תלינן בטעות הסופר דבעת' איתויו לאו אורח דספרי למטעי אלא חזרה הוא שחזר בו ואיכא למימר שהתחיל הל' לכתוב השטר על שם חנני מפני שהיה ברעת' ללות ממנו וחזר בו ולא הלוחו והלוחה סחן וגמר השטר על שם חן ולא נזכר למחוק או לתק' שם חנני הכתוב למעלה לפיכך ינתן לחן א"ג אם איש א' הוציא ש"ח וכתוב בו למעלה חנני ומלמטה חנן גובה מחנני ולא מחנן ואם כתוב למטה חן יגבה סחן ולא מחנני דאמרי' אחר שהתחיל לכתוב השט' להלות לחנני חזר בו ולא הלוחה והלוח חזר וגמר השטר ולא נזכר מחנני הכתוב למעלה לתקנו .

ז והוא לחן וגמר השטר ולא נזכר מחנני הכתוב למעלה לתקנו .
 ח ושלליות המחק בזבוב כגון שלמעלה כת' קפל ולמטה ספל י"מ דספל וקפל ב' בליים הם וקפל הוא הפחות וי"א דקיצור לשונות בנוטריקון הם וקפל הוא קב ופלגא וספל הוא פאה ופלגא והל' ג"כ קפל הוא הפחות ואיכא למימר שמא זבוב מחק רגל הקפף של קפל ונעשה כמו ס' והרי הוא ספל תולין לומר שהיה קפל ואינו גובה בו אלא קפל שהיה הפחות וכן כל כיוצא בזה דיד בעל השטר על התחתונה .

שמא ימצאנו הוא יותר מהלוח בעצמו דבשלמ' כשנאבד ממנו שמא הוא מזכיר וזכר באיזה מקו' נאבד ממנו ויכול לחזור אחריו עד שימצאנו ויגבה בו שנית אבל כשנפל לו מיד אחד למי נוחש שימצאנו הוא , ואם הלוח במקום אחר והמלוח חישש להוליד שטריו בידו שמא יאבד ממנו בדרך בא לב"ד שבעירו וכתבין לו אחד והוא מניח שפ"ד ביד בית דין שבעירו והם מודיעין לבית דין שבמקום הלוח שנוף השטר מונח בידם והולך ונזכה חובו מן הלוח וב"ד שבמקו' הלוח שם יודעו לב"ד שבמקו' המלוח שהיה נפרע מחובו וקורעין השטר הראשון שבידם ואם נאבד שטר המוטעם בהליכתו לבעל חוב יודע זה בעדים הילך לפני בית דין שבעירו ויעידו לפניו ששטר שטר חוב וכל שטר שמוציאין ומעתיקין אותו אית באית משטר הראשון וכתבין בו שהיא העתק אין צריכין ב"ד להעתק' אותו שטר אפילו שנים יבלין להעתיקו שטר צואה שכתוב בו כתונת ליבים וכו' א' לב"ד שיכתבו לו לבדו חלקו של המתנה כותבין לו הוא לא לגביינא קאי שהרי לאי שטרא הוא והתומ' א' אפטרופסים יכולין לומר פרענו .

ך מי שהיה לו חוב על חבירו בשטר ואבד השט' אפי' העדים קיימין וקנו מידו אם טוען הלוח שפרע ה' נשבע היכת ונפטור ואפי' היה החוב לזמן ועדיין לא הגיע הזמן להפרע אפי' נאמן אפי' דחזקה אין אדם פורע תוך זמנו הכא טענת התובע גריע טפי והואל היה לו שטר ואינו בידו אנו חוששין לומר שמא פרעו ולפיכך קרע השטר או שריף לפיכך נאמן לומר פרעתי אפי' תוך זמנו ואפי' אם היה השטר יוצא מתחת יד אחר והלוח טוען ממני נפל אחר שפרעתי אפי' שהוא בתוך זמנו נשבע היסת ונפטור שכיון שאין השטר ביד המלוח שנפל ממנו ולא שמרו אין שם חזקה דקיימא לו שאין אדם פורע תוך זמנו דהתגרע כוחו של שטר כשנפלה שמא פרוע הוא ולכך לא שמרו אבל אם הפקידו המלו' אצל אחד והוא יוצא מתחת ידי הנפקד אין הלוח נאמן לומר פרעתי ואתה מצאתו שהרי לא פשע בו המלוח ושמרו כראוי ביד הנפקד לפיכך לא נגרע כח השטר ואפי' שלא הפקידו אצלו בעדים נאמן הנפקד לומר שהמלו' הפקידו אצלו ממנו שהיה מחזירו לו בינו לבינו , מי שהיה שפרותו בעיר שכבשוהו כרכום ויודע שהיו לו שמרות של כך וכך מסתמא הם בחזקת אבותים וכותבין לו שטר אחר ואפי' הלוח עומד וסוח' אין משגיחין בו ,

מב שכותבין השטר בכל לשון ודין אם אין המטבע מפורש בו וכו' ט"ז סעיפים :

א אין כותבין שטר חוב על דבר שיכול להזריף ואם כתבו עליו פסול אפי' לגבות בו לאלתר אפי' דאיכא למימר כיון שבא לנכו' בו מיד אם היה בו שום זיף היו העדים נזכרים לדבר אפי' פסול מגזירת הכתוב דכתיב ונתתם בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים ש"מ דבעינן בשטרות דבר הראוי לעמוד ימים רבים ואם יכולין לזיפו אין זה יכול לעמוד ימי' רבים לפיכך לא מכשרינן אפי' לאלתר ורק' ש"ח וכיוצא בו שטר העומד לראייה נעשה מתחלה לעמוד ימים רבים אבל לשטר אקניית' כשר שלא נעשה אלא להקנות בו יע"ל ס' מ"ד סעיף א' .

ב וכתב בכל לשון וכל כתב ובלבד שידקדק הסופר בכתב ההוא שלא יהא בו טעם שנינו .

ג תיקון שטרות הוא שצריך להתבונן בווי"ן וזייגין שלא יהיו דחוקים בין התיבות שמא זיף והוסיף וי"ו או זיי"ן ולא יהיו מרוחקים שמא מחק אות אחת כגון ה' או ח"ת והניח רגלה א' במקום ו' וכל כיוצא בזה מדקדקין בו בכל לשון ובכל כתב לכן צריך הסופר להזהר בכתוב השטר שהיו אותיותיו דומות זו לזו ויהיה הכתב מיושר ושוה בכל דבריו שלא ירחיק האותיות זו מזו יותר מדיא ואל ירחוק הכתב יותר מדיא ואל ירחוק במקום א' וירחק במקום אחר לפיכך אין העדים רשאין לחתום עד שידקדקו היטב בכל אותיותיו ולפיכך כשיבא השטר לפני הרדיין צריך לעיין בכל אותיותיו ולדמו' אות לאות ואם רואה בו שום שינוי לא יגבה בו עד שיבדוק הדבר היטב וכל דבר שנכתב לתלות כמחק תלינן , ואם צריך לבקש את בעל השטר ולכתובו כדי שיהיה נעשה כדי שיוצי' הרין לאמתו ויש מי שאומר דה"מ היכא דאיתי לאציקי מוירשים או מלקוחות דקי"ל פועלין לזירש וטוענין ללוקח אבל היכא דאיתי לאפקוי מלוח או ממזכר ונתן גופייהו ולא טעין נתבע כהיא ריעות' דאשתכח בשמרא לא טענינן ליה דוראי לא זיף דאי זיף הוה טעין הנתבע וי"א דאעפ"כ שלא יטעון הנתבע חייב הרדיין לטעון ולדקדק להוציא הרין לאמתו דשמא הנתבע בעצמו שחך .

ח במל הני דאמרינן לעיל שיד בעל השטר על התחונה אי תפיש מטלטלין ידו על העליונה ולא מפקינן מיניה וכ"ש שאומרים בשובר יד בעל השובר על העליונה הואיל והוא ומוחק , ט לא אמרינן יד בעל השטר על התחונה אלא בכל כה"ג דלעיל שאין השטר בטל לגמרי אבל בדבר שהשטר בטל בו לא אמרינן יד בעל השטר על התחונה דא"כ למאי נכתב כגון ששר שכתוב בו פלוני חייב מנה לפלו' לפרועו לפסח אינו יכול לומר לא אפרענו אלא לפסח הבא אחרון דא"כ היה שטר בטל לגמרי ולמאי כתבוהו אלא צריך לפרועו לפסח הבא ראשון וי"א דהיינו דוק בדבר דליכא למיתלי בטעות אבל בדבר שאפשר שטעה בו הנותן כגון שאמר לשון דלא מהני כמתנה אמר' יד בעל השטר על התחונה אע"פ שיתבטל השטר והמתנה בטלה דליכא למימר א"כ למאי נכתב שהוא היה סבור שיועיל לשון זה וכתבו בטעות ואין כאן מתנה .

יא הרבה מהמפרשי' כתבו דעכשיו שנהגו לכתוב דלא כאמכתא ודלא כטופסי דשטרא אלים כוחו דשטרא טפי ובכל לשון מטופס שיש בו אמרינן יד בעל השטר על העליונה וכל לשון שהוא כולל יותר לפיו כח בעל השטר וסתמו משמע כן לפי רעת השומע' דנין אותו כן אפי' לפיו כח בעל השטר . יב היה כתוב בשטר פלו' חייב לפלו' מטבע פלוני דאינון כן וכך נזמקק אותו הסכום עד שאינו ניכר אין לו אלא שנים מאותו מטבע דלשון דאינון לשון רבים הוא וע"כ יותר מאחד הם ומיעוט רוב שנים שאם יאמר המלוה יותר היו צריך להביא ראיה דהמ"ע .

ב אם כתוב בשטר פלו' חייב לפלו' סלעין מלגה אומר ה'לוח אומר שתיים נותן לו ב' ונשבע היסת על השאר ואע"ג דק"ל שאם נתחייב בדיון במקצת הטענה היה ליה כמורה מקצת ומחייבין ליה שבועה דאורייתא שאני הכא דלא מחייבין ליה השתים על ידי שבועתו או משום הוראתו אלא משום שכן הוא משמעות השטר וא"כ באה לו השבועה ע"י השטר ושטר הוי שיעבוד קרקעות וכשם שאין נשבעין מן התורה על כפירת קרקעות כדלפינן מקראי לקמן בהלכות שבועה כך הודאות' אנה מביאה לדי שבועה לפיכך אינו נשבע שבועה דאורייתא ושבועת היסת מיהא בעי מדרבנן ואי תפיש מיניה המלוה שלא בעדים בעד אותן השלש לא מפקינן מיניה דנשבע המלוה היסת ונפטר במגו דאי בעי אמר לא תפשתי כלום ואי תפיש בעדים דליכא הכא מגו מפקינן מיניה .

יג כבר ידעת דבכל הלשונות שבשטר הולכין אחר הפחות שבמשמעות לשון השטר ריד בעל השטר על התחונה שהמוצי' מחבירו עליו הראיה לפיכך אמרו אם היה כתוב בשטר פלו' לזה מפלוני כסף נותן לו חתיכי של כסף הוה פחות שבמשקלות שכן הוא משמעותיה כתוב בו מטבע של כסף אם פרוטות של כסף יוצאות באותו מקום נותן לו פרוטה של כסף היוצאות שם ואם אין פרוטות של כסף יוצאות שם נותן לו מטבע של כסף הקטן שיצ' שם ואם כתוב בו דינרין כסף או כסף דינרין נותן לו ב' דינרין של כסף ואם כתוב בו כסף כריגרי נותן לו כסף שששה ב' דינרין של זהב היה לשונם כימיהם כשרצו לומר של כסף היו אומרים דינרין עם נ' אחרונה וכשרצו לומר של זהב היו אומרים דינרי בלא נון' אחרונה ואם כתוב בו כסף בדינרין נותן לו שברי כסף ששה ב' דינרין של כסף ואם כתוב בו זהב נותן לו חתיכה של זהב פחות שבמשקלות ואם כתוב בו מטבע של זהב נותן לו מטבע הקטן היוצא של זהב כתוב בו זהב דינרי או דינרי זהב נותן לו שני דינרי זהב ואם כתוב בו זהב בדינרין נותן לו זהב ששה שני דינרין של כסף פעם כל אלו שכן היה לשונם כימיהם ועכשיו בזמן הזה אין חלק בין דינרי לדינרין ולעולם נותן לו הפחות שבמשמעות הלשון לפי הלשון הנהוג בינינו .

יד ואם אין שום מטבע מפורש בשטר הולכים אחר המטבע של אותו המקום שנכתב בו אם נכתב כבכל נותן לו מטבע של בבל ואם נכתב בארץ ישראל נותן לו מטבע של ארץ ישראל דסתמא מטבע של המקום שנכתב בו הלוהו ואם אין מפורש בו באיזה מקום נכתב נותן לו מהמטבע הקטן היוצא באותו מקום שמוציא אותו השטר ואם טוען הלוה המעות שאני חייב לו הן פחותין מזו המטבע הואיל ומוציא השטר במקום זה וגם הלוה הוא בכאן ישבע המלוה ויטול דאמרינן כאן דרו ונשאי ונתנו מעולם וכאן נכתב השטר מיהו אם הביא הלוה ראיה שהיו דיון מתחלה במקום שהמטבע פחותה מזו נותן לו הפחות .

טז היה כתוב בו חשכון סתם הולכין אחר המנהג שרגילין

לעשות בו באותו מקום סכום חשבונם כהוא שטרא דההא בתיבביה שית מאה וזווא דאיכא לפפוקי בשית מאה איכתירא וזווא או בשית מאה וזויו וזווא דאמרינן שיתלו שית מאה איכתיר' שהוא הפחות אבל אין לספק בו בשית מאה פרוטות לפי שאין עושין סכום חשבון מפרוטות וכל כיוצא בזה כל לשון שרגילין לכתוב בשטרות אפי' אינו מתיקן חכמים ז"ל אלא לשון שנהגו בו ההדיעות במקו' הוא הולכים אחריו ואפי' לא נכתב דנין אותו כאלו נכתב והוא הדין תקנות הקהל או דבר שהוא מנהג בעיר הולכין אחריו מי שמגדליתום בתוך ביתו וכתב עליו שטר פלו' בני יא היתום כתב על המגדלו אני או אני לא מקרי מוויף וכשר הוא הואיל וגדלוהו ראוי לכתוב כך .

כג שצריך לכתוב זמן בשטר וכל דיני האיחור והקדימה בפרטות ובו כ"ט סעיפים :

א כתבין בשטר זמן ההוא' כרי שנרע מאיזה לקוחות שירוף שהלקוחות שקנו קודם זמן הלוואתו אינו יכול לפרוף מהם מ"מ אפי' לא כתב בו זמן השטר כשר לגבות בו מן הבעל החוב עצמו מבני חורי אבל אינו יכול לפרוף מהלקוחות שיטולין לומר קניינינו קדמה להלוואתך , י שמי שאומר שאם קנו אחר שראו ערים את השטר כתוב וחתום הוי כאלו נכתב אותו הזמן שראוהו הערים בשטר שהם מפקין ליה ללקא וטורף מן אותן הלקוחות שקנו אח"כ , שובר שאין בו זמן כשר ויד בעל השובר על העליונה הואיל והוא מוחק .

ב אם כתב הסופר שנת חמשת אלפים ושלש מאות וארבע וחמשים ולא כתב לכריאת עולם או אפי' השמיט גם האלפים כגון שכתוב שנת שלש מאות וחמשים וארבע או אפי' השמיט גם המאות ולא כתב אלא הפרט קטן כגון שכתב שנת חמשים וארבע או שהשמיט גם העשרות וכתב שנת ארבע ככל אלו כשר השטר מפני שהכל יודעין שאנו מונין לכריאת עולם וגם יודעין מנין השנים שהם מבריאת עולם עד עכשיו וידעו שהסופר קצר ולא רצה לכתוב האלפים והמאות או העשרות מפני שהוא מפורסם לכל אבל אם כתב האלפים וגם הפרט קטן ודילג הכאות או העשרות כגון שכתב חמשת אלפים וארבע וחמשים או חמשת אלפים ושלש מאות וארבע או חמשת אלפי' וארבע או חמשת אלפים ושלש מאות וחמשים בכל אלו שטר מוקדם ופסול כמ"ש טעמא שפסולין שטר מוקדם .

ג ואם כתב אלפים ושלש מאות וארבע וחמשים לא הוביר חמשת השטר כשר שהכל יודעין דמכפר אלפים שכתב חמשת הן , ד אם כתב ברביעי עשרים יום לחודש שבט ודלג בשבת שהיה לו לכתוב ברביעי בשבת כשר דאע"ג דלא נכתב בשבת הלשון מוכח דמלת ברביעי אימי השבת קאי דאם לא כן ברביעי עשרים יום ב' מה פירושו ועל כרחך ר"ל ברביעי בשבת וכשר שהכל יודעין זה .

ה מעשה שטעה הסופר וכתב ברביעי בשבת בשנים ועשרים יום לחודש תשרי ואתו השנה היה ראש השנה ביום ב' נמצא שרביעי בשבת היה בכ"ד לחודש ועוד שנת' בשני' ועשרים יום לחודש ושנים ועשרים יום לחודש הוא שמיני עצרת שאין ישראל כותבין בו ואפי' הכא הבשירוהו וטעמא אי משום דשנת' ועשרים יום הוא יום ש"ע הא תנן שטר שנכתב בשבת או בעשר' בתשרי כשר דאמרינן אחרוהו ושטר מאוחר הוא כשר כמ"ש ואי משום שרביעי בשבת לאו היינו שנים ועשרים נחדש אלא ארבע ועשרים כהכי נמי לא פסלינן ליה ד"ל הסופר מעה לפי שלא היה בקי בעיבורו של חודש וכקייבועו והיה סבור דמעברין לאלול וקבעו ר"ה ביום שלישי ורביעי וטעה נמי בזה שידע דק"ל ב"מים של ר"ה קדושה אחת הן וכו' אריכתא דמיין והיה סובר הסופ' שהוא הדין נמי לענין מספר ימי החודש מינין הכי ומנה שלישי ורביעי ליום אחד ומנה משם זאלך ונמצא יום רביעי בשבת הוא כ"ב בחדש ואמרו דכל בנה"ג ברני ממונות תלינן לקולא בטעותא דסופר כרי להכשירו .

ו שטר של כתב ידו א"צ לכתוב בו זמן דהא לא טריף בו ממשעברי אפי' יש בו זמן ואם כן הומו אינו מעלה ואינו מוריד בו .

ז שטרי חבנות המוקדמין קודם שהלוהו פסולין אע"ג שנחתמו ביום שנכתב בו הומו לא אמרינן עדין בחתומי זכין לו וכגון שאמר לא ישלחניו לך נכסי עד שילוה לי לפיכך פסולין מפני שצא לפרוף בהן לקוחות שלא ברין פי' דבעי למטרף לקוחות מזמן

למכור עצמו וכתוב לו שטר על מכירתו ואח"כ יוציא שטר זה ויאמ' שחור ולקחו ממנו לפיכך כל שטר מאוחר פסול בשטרי מקח וממכר אא"כ כתוב בו בפירוש שאיחרוהו שאז לא יוצא בו שנית אפי' ממוכר עצמו כשהיה לו שטר מכר ממנו .

יד שטר שכתו בו זמנו בשבת או בעשרה בתשרי שהוא י"ב מוקמינן העדים עם ד. דקתם ותלינן לומר שאיחרוהו כלומר שכתבוהו בימים שלפניו וכתבו זה הזמן ושטר מאוחר הוא וכשר וגובה בו מומן הכתו בו ואין חוששין לומר שמה מוקדם הוא ובאחד בשב' שאחר שבת זה נכתב בו כי"א בתשרי נכתב אלא מעמידין השטר על חוק' כשרותו שהדבר ידוע שסתם בני ישראל אין כותבין בשבת ולא ביום הכפורים ולפיכך ודאי איחרוהו ויש מי שאומר דאי אמר הוא אישתבע לי חייב לישבע והוא בשטר מקויים אוקמינן ליה אחזקתי ואי אמר אישתבע לי נישבע ונטול אבל אם אמר מקיים על בעל השטר להביא ראיה דאמינן ליה קיים שטרך וחות לדינא ואע"ג דליכא פערערא אנו מענינן ליה .

מז כל שטר הבא לפנינו וכתבו בו זמן הכתו בו חוץ מהיבא דאיתרע כגון שנכל ומצאו אחר רכיון דאיתילר בו ריעותא דנפילתא אמרינן אם האי שטר שטרא מעליא הוי היה צומרו שלא יפול ממנו ומרלא שמרו שטר גרוע הוא ואינו גובה בו עד שיביא ראיה שבא לירו מומן הכתו בו אם אין בו קנין אבל אם יש בו קנין גובין בו דהא הנכסים משועבדי' לו משעת הקנין אע"פ שלא בא השטר לירו בו ביום .

מז אם נכתב בלילה ונחתם ביום שלאחריו כשר שהיו' הולך אחר הלילה וחד יומא הוא אבל אם נכתבו בו נחתם בלילה פסול דמוקדם הוא כד"א כשאין עסקין באותו ענין אכ"כ אם עסינן באותו ענין כשי' דכיון דעסקין' באותו ענין ה"ל כאלו חתמו מיד שבכל פעם היו מוומני' לחתום ורוק' שלא לקח מיד בקנין אבל אם לקח מיד בקנין אפי' לא חתמו אלא לזמן מרובה בשר שהשעבוד מתחיל משעת הקנין ואין השטר אלא לראי' לפיכך עדים עי'או הקנין ואיחרו לכותבו עד אחר זמן אם זוכרים לזמן הקנין יכתבו הזמן מאותו היום שקנו בו ואם לא יכתבוהו מיום הכתיבה .

יז יש מי שאומר דהא דאמינן דעסקין באותו ענין כשר היינו דווקא בשטרי הלואה דהוי משעבדי ליה הנכסים וכיון שאם מוומני' לחתום איכא קלא אבל בשטר חיוב שהוא מתחייב בקנין או בשטר לא מכשרינן ליה אפי' עסקין באותו ענין דכמאי מתחייב ביום ואע"ג דאיכא קלא במיל' דעלמא לא משתעבד בלי שום מעשה .

יח כשווכרין זמן הקנין שכותבין י' שקנו בו כמ"ש בסעי' ט"ז סומכין יום הכתיב' לאותו יום וכתבין קנינו מפלו' ביום פלו' וכתבנו וחתמנו ומסרינו לירד פלוני בו' וכי שכתבין וישעמדי' בו שהיא יום הכתיבה סימכין הכתיבה לאותו יום שרותמין וכותבין קנינו מפלו' וכתבנו ביו' פלו' וחתמנו ומסרינו לפלו' ואי לא כתבי הכי מחזי כשיקרא מהו אם כתבו סתמא קנינו מפלוני במקום פלוני לא מחזי כשיקרא .

יט אם העדים אינן זוכרים ליום הקנין לא אמרו בריר לנו שקנינו ממנו בתשרי ואין אנו יודעין בכמה בו ולפיכך נכתב מתחלת חשון שזה מתייח' כשקר' הוא ידעי שלא נעשה הקנין בחשון ואיך יכתבו שקנו ממנו בחשון יש מי שאומר שאם זוכרים שקנו ממנו בתחלת תשרי או בספי' או באמצע' וכתבו בשליש הראשון של חדש פלו' או בשליש האמצעי או בשליש האחרון דהשתא כיון שהזכיר שם החדש שקנו בו ושם החלק מהחדש שקנו בו אע"ג דלא ידעי אותו היום ממש לא מחזי כשיקרא .

ך עדים שנמסר להם העדות במדינה אחר' וכתבו במדינה אחרת אין כותבין בשטר במקום שנמסר בו העדות' דמחזי כשיקרא אלא יכתבו במקום שכתבו בו חתימת ידם דווקא כשאין זוכרין זמן הקנין שדינא הוא שכותבין זמן הכתיבה כמ"ש אבל אם זוכרין זמן הקנין וכותבין אותו או יכתבו המק' שנעש' בו הקנין אע"פ שעומדין בזמן הכתיבה במקום אחר שאם יכתבו במקום הכתיבה נמצא משקרין שררי' לא נעשה שם הקנין ופסול השכותבין מקום הכתיבה וכתבו כך אמר לנו פלו' ידעינו מינייה וכתבנו במקום פלו' אבל כשכותבין מקום שנמסרו שם הדברים כותבין אמר לנו פלוני וקנינו מיני' במקום פלו' וכתבנו וחתמנו ומסרינו לפלוני בו' דלעולם קאי במקום פלו' אהא דלעיל מיניה ומה שכתוב אחריו מ"תא באנפי נפשיה הוא .

כא והא דאמינן שכותבין מקום הכתיבה אע"פ שקנו במקום אחר דוק' כשאין המטבע משתג' במקום הקנין למקום הכתיבה או אפי' משתג' ובלבד שכתו' בשטר שהלוח לו המטבע שיוצא

מומן הכתוב בו ועדיין לא הלוחו ושטרי הלוקחות קרמו למלוה וזה מוציא שטרו שהוא קודם והוא שקר ולפיכך קנסו אותו חכמים שלא יתב' בו בשטר מוקדם אפי' מלקוחות שקנו אחריו גזירה שמה יטרופ' בו מומן שהקרימו דאיכא דלא מסיק אדעתיה לרקק' כ"כ בזמן הגואה לומר למ"ו שטרך מוקדם ומקחי קודם להלואתך מירו לא פסול השטר לגמרי וגובה בו מבני חורין ואם יטעון הלוח פרעתי דינו כטוען כן בשאר שטרות דאל' שטרך כירי מאי בעי ונישבע מלוה ונטול ואם יש בו נאמנות נוטל כלא שבועה ואם טוען הלוח להד"ס הוחזק כפרן ע"י שטר זה וי"א שפסלו השטר לגמרי ועשאוהו כחרס הגשבר שאינו נחשב לכלום וכתיעתו אינו אלא כתביעת החוב שבע"פ .

ח וגם למ"ד שגובה מבני חורין בד"א בשלא הקדישו עדים זמנו בכונה אבל אם הקדימוהו בכונה כגון שכתבוהו בניסן וכתבו בו שכתבוהו בתשרי הקודם לו ודאי אפי' מבני חורין אין גובין שהרי העדים פסולים שחתמו שקר וי"א דהעד' נאמנים כזה לומר שלא בכונה עשינו אע"פ שכת' דין יוצא מקור' אחר וה"ל בכל טעית שהעדים מצויין לטעות בו נאמנים העדים לומר שטענו והחולקים ל"ל דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד .

ט מעשה בשטר מתנה שהיה לו לכתוב בשנת ג"ח וכת' בשנת ג"ו ומזכר מתיכו שהוא טעות סופר שכתוב בו ותנו לפלו' חתי' ובשנת ג"ו עדין לא היה חתמו וחתום בשטר גברא רבה בתורה ובקמירות ואמרו שאין כל זה מציל מלפסול השטר שהוא מוקדם ומ"ל אם העד' קיימין ואין כת' יין יוצא ממקום אחר ואינו יכול לקיים חתימתן מגו דאי בעי אמרו אין זה כתב דינו יכולין ג"כ לחתום שטר אחר מומן שני ואם כתב ידם יוצא ממקור' אחר שיוכל השטר זה להתקיים בלא הם ואין להם מגו אין נאמנים לחתום שטר אחר ואם יש עדים אחרים כעדים שראו כשקנו מירו בשנת ג"ח הם יכולים לכתוב לו שטר המתג' משנת ג"ח דעתי המתנה אין צריכין שהיו מוומנים ומיוחדים לעדות כמ"ש לעיל סימן ל"ט סעיף ה' א"נ יעידו בפני ב"ד והם יכתבו לו שטר מעשה ב"ד בקבלת עדי' אלו א"נ הכי יש לו תקנה לקבל המתנה אם אין כתב ידן יוצא ממקור' אחר הוא בעצמו יורה ויאמר ששטר זה טעות הוא והשתא יהא נאמו' בכינו דאי אמר ודאי שטר' מעליא הוא ובשנת ג"ז קנו מירו ואע"פ שהעדים בעצמן אומרים עכשיו שלא קנו מירו אלא בשנת ג"ח אינם נאמני' דכיון שהגידו שוב אינם חוזרים ומגידים ואפי' יש עדים שמעידים בפניה' חתמו שטר זה בשנ' ג"ח דעכשיו אין למקבל המתנה מגו דאי בעי אמר בשנת ג"ז חתמו מ"מ עדיין יש לו מגו לומר בשנת ג"ז קנו מירו ובשנת ג"ח חתמו .

י שטר מוקדם שחתמוהו בניסן וכתב בו שקנו ממנו בתשרי הקודם לו וכתב ביה מקמי חתימת סודי שטרא דגן אכתבן ביום פלן ולא איחתים עד יום פלן כשר .

יא אפי' ראו עדים שהלוח לו ואמר הלוח כתבו וחתמו השטר ותנו ביד המלוה והם לא כתבוהו בו ביום אלא אחריו מלכותבו אם היה שם קנין כיתבין היום שנעשה בו הקנין דמשעת הקנין נשתעבדו למלוה נכסיו ואם לא היה שם קנין אין הנכסים משתעבדין לטרופ' מן הלוקחות מעת ההלואה אלא מעת שימסר לו השטר לפיכך יכתבו בשטר יום שנמסר בו וכל יום שהלוח לו דהלואה המעות אין לו קול אלא מסירת השטר מפיק קלא .

יב שטרי חוב המאוחרים כשרים דטבא עביר ללקוחות שהרי הדע כוחו של בעל השטר עצמו שאינו טורף מלקוחות אלא מומן הכתוב בשטר ואע"פ שלא כתבו בו שו"א מאוחר ה"ו כשר בד"א שכתוב דאיקיני אבל אם לא כתוב בו דאיקיני פסולים אלא א"כ מפורש וכתוב בו ושטרא דגן אחרוהו וטעמא משום שמה ליה בניסן וקני קרקע באייר וכתבו הזמן מסיון ואח"כ חור ומכר אותו הקרקע שקנה באייר ונמצא אלו היה כותב' הזמן מניסן לא היה טורף הקרקע שקנה באייר כיון שלא כתב לו דאיקיני ובשביל האיתו' שכתבו מסיון גובה גם אותה שהרי קנאה קוד' הזמן הנכתב בשטר והשיעבוד שבשטר קאי ג"כ על זו הקרקע דקאי על כל מה שהיה לו בעת שנכתב השטר והרי טורפה שלא כדיון שזו הקרקע אינה משועבדת לו אבל בשכתב שטרא דגן איחרוהו ידעו שלא יגבה בו ממשועבדים מומן הכתוב בו דשטרא קנה אחר ההלוא' ומכרה קודם שנכתב מהו לכתחלה לא יאחרו שום שטר דמחזי כשיקרא .

יג הא דשטרות המאוחרים וכתב בהם דאיני כשרים ואע"פ שלא כתבו שהוא מאוחר דוק' בשטרי ההלואה וכדכתי' בהם דאיקיני כדכתבו אבל שטרי מקח וממכר אפי' מאוחרים פסולי' אם לא נכתב בהן שהן מאוחרין דשמ' הלוקח יחזור וימכר אותה

א תקנו חכמים שלא ילמדו כלום משטת אחרונה שב ש"ז והבעט מפני שהכל שרים לעדות ואין הכל בקיאים ומומחין לאמן יריהם בחתימתן ולכתוב כתב מיושר כמו כתב הסופר שכתב השטר ומתוך כך אין כל אדם יכול לצמצם ויהיה סמוך לכתב הסופר ויש לחוש שמא העדים לא היו בקיאים בכתובה והניחו חלק כדי שטת בין השטר לחתימתם וכתב המזויף שם מה שרצה וע"כ אמרו שלא ילמד משטת אחרונה שבכל השטרות ואפי' יש בה איור כדי שטת בין הכת' לעדו' שאז ודאי לא הוסיף בו דבר אפ"ה אין למדו' משטת אחרונה גזירה אמו שאין איור בינ' לעדו' ומפני שראו שלפעמים תיפוק חורב' מתקנה זו דשמו' יתירו עדים בקיאים בחתימ' יהיהם ויחתמו סמוך לכתב הסופר בכתב מיושר כמו כתב הסופר או אפילו יניחו איור כדי שטת וכבר אמרו שאין למדו' משטת אחרונה וא"כ יפסדו אלו העדים את בעל השטר מכל מה שכתו' בשטת אחרונה לכך אמרו חז"ל שיחזיר הסופר בשטת אחרונה מעניינו של שטר כלומר יחזור ויכתוב בשטת אחרונה דבר מה שכתו' כבר למעלה בשטר והשתא הכל מתוקן שאם יהיו העדים בקיאים ומומחין בכתובה ויחתמו בכתב מיושר סמוך לכתובת הסופר לא יפסדו בעל השטר כלום שהרי כל מה שכתוב בשטת אחרונה כתו' ג"כ כבר למעלה בתוך השטר ואם לא ילמדו משט' אחרונה ילמדו אותו דבר ממה שכתוב למעלה ואם לא יהיה העדו' בקיאים ומומחין בחתימת' וירחקו חתימתן כדי שטת מכתוב' הסופר לא יוכל בעל השטר לזייפו לכתוב כלום באותו שטת שלא תועיל לו שהרי כבר אמרו שאין למדו' משטת אחרונה ומשטת אחרונה של עכשיו שהו' כתב הסופר אין צריכין ללמד ממנה כלום שהרי החזיר בה מה שכתו' כבר למעלה מ"מ אם לא החזיר אין השט' נפסל בכך אלא שאין למדו' משטת אחרונה של עכשיו והא' ראי' למדו' משטת אחרונה היינו במקום שיש לחוש שמא זיף בעל השטר דבר שהוא חובה על נותן השטר שהרי השטר היה בידו אבל אם כתיב בשטת אחרונה דבר שהוא לחובת בעל השטר למדו' ממנה הודאי הוא לא זיף דבר שהוא חובתו ואם הוא חובתו ודאי אמת הוא שהשטר היה בידו .

ב אם השטר כולו הוא מכתב ידו של מי שנתחיי' בו למדו' בו משטת אחרונה בין מה שהו' חבות נותן השטר בין מה שהו' חובת בעל השטר מה שהוא חובת בעל השטר למדו' מהא' השט' היה בידו וסבר לקבלו ומה שהוא חובת נותן השטר מהא' הוא כתב הכל ולא יוכל לומר שזה זיפו אבל אם היה השט' כתב יד אחר והחייב חתום למטה גם כן הוא אין למדו' משטת אחרונה דשמו' הוא לא היה יכול לאמן ידו והניח חלקוה זיף .

ג אם חתמו העדים באמצע שטת ונמצאו כתוב דבר באותה חצי השטר שלפני חתימת העדים או בשטת שעליה אין למדו' מכל מה שכתב בחצי השטר שלפני החתימה ומכל מה שכתוב בשטת השלימה שעליה כמו שיתבאר טעמא כסמי' שאחר זה ודוקא שחתמו העדים זה תחת זה אבל אם חתמו בשטת אחת זה אחר זה כל השטר פסול כדלקמן בס' שאחר זה בסעי' י' .

ד היכא דכתיב בשטר שריר וקום ברארונה למדו' סכל מה שנכתב קודם שריר וקום אפי' הוא שמה אחרונה ואין צריך לחזור בשטת אחרונה פעניינו של שטר והוא שיש עכשיו איור חלק שטת בין העדים כמ"ש טעמ' בסעי' ח' ונהגו כן משום שלפעמים צריכין למחוק ולחלות אחר שנגמר כל השטר וכבר כתבו וקנינא ומקיימין המחקי' והתלויות בסוף השטר שאינם רוצים לחזור ולכתבו כולו וכתבין שריר וקום .

ה אם יש מחקי' בשטר או תלויות או תיבות שהעביר עליהם הקולמוס צריך לקיים קודם והכל שריר וקום ואין צריך לכתוב דין קיומיהן שאינו אלא שופרא דשטרא ואם לא קיימם אינן פוסלין השטר אלא שאין למדו' מהם וי"א דבמחקים ולא נתקיימו פסול כל השטר דשמה היה כתוב בו חובה לבעל השטר ונמחק אפ"כ מוכח מתוך השטר מה היה המחק' או לא נפסל כל השטר ואם היו המחקות או התלויות או העברת הקולמוס בגופו של שטר דהיינו בשם הלוח והמלוה והמעית נפסל כל השטר אם לא קיימם ואם היו בזמן ולא קיימם היה כשטר שאין בו זמן .

ו שטר שיש בו גרר מאחריו או ביני שטת אפילו כמקום שנתנו לכתוב הפרעון מאחריו או ביני שטת כשר אלא שיש לאיים על בעל השטר ויש פוסלי' אותו לגמרי דשמה היה בו פרעון ונמחק .

ז יש מי שאומר שאין לקיים המחקים אלא בכתב שהוא ככתב השטר ולא בכתובה דקה יותר מכתב שבשטר שיש בוה חשש זיוף שמה מחק השטת או תיבה מכת' השטר וכת' במקומו שתי תיבות דקות או שטת דקות .

שיוצא במקום פלוני אבל אם המשבע משתנה ממקום מסירת העדות למקום הכתיבה ואין כתוב בשטר המשבע שנתחייב לו לא יכתבו אלא שם המקום שנמסר להם העדות שם משטבע אותו המקום נשתעבר לו ואם יכתו' מקום אחר היה משתעבר במשטבע היוצא במקום כתיבת השטר וזה שקר .

בב שטר שלא נכתב בו מקום שנכתב בו אפי"ג שגועש' הקנין והכתיבה והחתימה ומסירת השטר הכל בו ביום וכאילו המקום כשר אפי"ג שעדו' שאי אתה יכול להזימ' הוא שאין יכולין לומר להם עמנו היתם כשר לדיני ממונות וע"ל סי' ל' .

בג ראוין ושמעון שיש לכל אחד מהם שטר על לוי בשל ראוין כתו' בה' ניסן ובשל שמעון כתיב בניסן סתם ואין ללוי אלא שדה אחד שאין בה כדי חובת שניהם נותנין אותה לראובן דשמה שטרו של שמעון היה אחר ה' בניסן וה' לגבי האי שדה ראוין ודאי ושמעון ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי וכן אין שמעון יכול לטרוף מלקוחות שקנו מלוי מאייר ואילך שיאמרו לו זמנך היה קודם ה' בניסן והשדה שנטל ראוין בחובו היה משועבר לך וא"כ הגחנו לך מקום לגבות חובך וראובן שלא כדון גבה שאתה מוקדם לי ואין לך עלינו כלום לפיכך אם יכתבו ראוין ושמעון זה לזה וידונו עם הלקוחות שמאייר ואילך לא יוכלו לרחות את המורשה שהוא יבא עליהם בטענת ממו"ג שאם ראוין כדון גבה הרי השרו' שלקחתם הם משועברים לשמעון ואם ראוין שלא כדון גבה אלא אותו השדה הוא של שמעון כדון הרי שדותיכם משועברים לראובן לפי גובה ממו"ג מלקוחות שקנו מאייר ואילך .

כד לזה שיש לו שובר אפי"ג שאין כתוב בשובר לא ערי השטר ולא זמן כיון שסכום המעות של השטר ושל השובר שווה ממש אפ"ה אמרינן שהשובר נכת' על אותו השטר .

כה לזה שיש עליו שטר חוב וכתב בו בניסן סתם והוציא הלוה שטר מחילה שמחל לו המלוה כ"ח בניסן יש כח במחילה זו לבטל החוב האיל והוא מוחזק וקי"ל דיד בעל השטר על התחתונה אנו אמרי' שהשטר היה קודם י"ח בניסן והמחיל' היתה אחר כך על זה השטר .

כו ראוין הוציא שטר חוב על שמעון שומנו כתיב בו ביום כך וכך ושמעון הוציא שובר על ראוין שמחל לו כל תביעת ממו' שהיה לו עליו והשוב' כתוב ג"כ ביום שנכתב השטר חוב וטוען ראוין שהמחילה נעשית לדברים אחרים שהיו ביניהם ורוצה לחזק טענתו באמרו אין הרעת סובלת שמיר שגשתעבר לו מחל לו הדין עם שמעון אפי"ג דמילתא דלא שכחא הוא ששטר חוב והפסור נעשה ביום אח' מ"מ אינו נמנע להיות כן כי מקרי בני אדם רבים הם וכרגע יקרה מקרה אחר והוא הפך מה שהיה קודם רגע זה ושטר מחיל' הכוללת הכל הוא יגיד שקרה אותו מקרה וחישינן למחילה בת יומא ויד בעל השטר על התחתונה' .

כז ראוין הוציא שטר חוב על שמעון שכתוב בו ה' בניסן ושמעון הוציא שובר על ראוין שכתו' ג"כ ה' בניסן וכתו' בו שמחל ראוין לשמעון כל תביעות שהיה לו עליו ועד היום הזה ראוין גובה שטריו כיון שכתוב בשובר שמחל לו כל תביעותיו עד אותו היום אין אותו היום בכלל המחילה דבלשון העולם עד ולא עד בכלל אבל אם היה כתוב בשובר שמחל לו כל תביעותיו שיש לו עליו עד עכשיו אז מספקא לן באיזה שעה היה ביום אם כן לא ידענא איזה מהם היה קודם ומספקא לא מפקנין ממונא .

כח ב' שטרות שנעשה בשנה מעוברת כא' כתו' בו אדר סתם ובאחד כתו' בו אדר השני ואין ללוה נכסים כנגד שניהם נותנים למי שכתוב בו אדר סתם דסתם אדר הוא הראשון ואם כתוב בשניהם אדר סתם או אפי' כא' כתו' אדר סתם ובשני כתוב אדר ראשון הוי כמו שנכתב בשניהם אדר ראשון ונותנין למי שומנו קודם במספר ימי החודש וע"ל בלבוש החזיר סימן ש"כ' ובלבוש הביג' והארגמן סי' קנ"ז כל זמן הכתו' בשטר כגון עד הפסח עד הקציר דינן אותו כמו בנדרים וע"ל בלבוש עטרת זהב סימן ר"ך .

כט אם כתו' בשטר עד אחר הפסח פירושו עד שיעברו רוב הימי' שבינן פסח לעצרת כיון דפסח ועצרת שייכי להררי שסופרינן ספירה מפסח עד עצרת הם כולם נחשבים כמו שבוע אחד וכמו שבשבוע עד יום ג' קורין אחר השבת ומשם ואילך קורין קודם השבת השני ה"ג בפסח ועצרת ג' שבועות אחר הפסח שייכין לפסח ונקראו אחר הפסח ומשם ואילך נקרא קודם שבועות .

מה דין חזרת השטר בשיטת אחרונה וביצד מקיימין המדה והתלויותו וכו' י"א סעיפים :

ח אם היה המחק בשטה אחת סמוך לשטח אחרונה הוא כשיעור שריר וקיס אפ"פ עוזר וקיימו לשטח בשטה אחרונה פסול חיישינן שמה במקום המחק היה כתוב שריר וקיס והעדיף חתמו והניחו שמה חלק והו' מחק את השריר וקיס וכת' במקומו דבר זוף וחזר וקיס ב"יח שהיה בין הכת' והעדים וכת' כי שריר וקיס אחר וה"מ כשאין עכשיו אור שמה בין עדים לשטר דאיכא למיחש שמה הוסף באותו האור שהניחו העדים אבל אם יש עכשיו אור שמה כשר ולא חיישינן שמה הניחו מתחלה אור שני שטין והוסף זה וז"ל מה שרצה בשטה אחת ונשאר עוד שמה אור דחוקה על העדים שעושין כל דבריהם כהוגן ומסתמא לא הניחו שני שטין וכיון דהשת' איכא שמה דיוח לא חיישינן למדיד וה"מ כשהעדים מוחזקים שהם יודעים הא לא הכי חיישינן .

ט ו"א שצריכין לכת' קיום המחקים והתלוים קודם שיכתוב וקנינא לפני שמה אחרונה דאל"כ אין למדין מהן הד"ל כל הקיומים בשטה אחרונה והאידינא אנו נהנין לכתוב קיום מחקים ותלויה וקנינא וטעמא דידן לפי שהדגלנו עתה בדבריהם בכל השטרות שריר וקיס דאי אפשר לזיף ולמדין משטה אחרונה וא"כ להחזיר מענינו של שטר משום הכי שטר שאין בו שריר וקיס לא יחתמוהו העדים א"כ כתוב בו שריר וקיס שאם יחתמו בלא שריר וקיס ימחקו למעלה חובתו ויכתוב על המחק מה שירצה וקיימו בשטה אחרונה בשריר וקיס וילמדו ממנה וע"ל פוע"ז ו' . מ"מ אם כתוב בו תרי שריר וקיס כשר דאין לחוש שמה לא היה השטר ראשונה אלא עד שריר וקיס הראשון והרחיקו העדים וחתמו וזה הוסף א"כ עד שריר וקיס השני דכולי האי אין חוששין העדים שירחיקו כ"כ מ"מ לכתחלה לא לא יעשו כן דמחוי ביופא .

י שטר שנמצא כתוב בקיומו נ"ד על הגרר וברדקו וחספשו השטר אות באות ולא נמצא מקום אותן שתי אותיות ונררין השטר כשר דלמאי ניוחש ליה כיון שנתקיים בחותמו דבר העירו העדים על כל מה שכתוב בו שהוא כן ואולי שנגררו כ"כ ברקת עד שלא ניכר עכשיו מקומו .

יא שטר שיש בו מחקים ושכחו העדים ולא קיימום בסוף השטר וכתבו שריר וקיס וחתם העד האחד וקוד' שיחתמו השני מצאו שלא קיימו המחקים תקנתו של שטר זה שיכתבו אגן סהרי לכת' דחתים חד מינן עד שלא קיימונו כך וכך מחקים דאית ביה קיימונו כדקא חיו והכל שריר וקיס ויחזרו ויחתמו שניהם וכל שכן אם כתוב איזה דבר למטה מחתימת העדים וחזרו וחתמו דכשר .

מה שהעדים צריכין לקרות השטר מקודם שיחתמו ודין שטר הבא על הנייר ועירוי על המחק ובו כ"ג מעיפים :

א אע"ג שאמרה התורה על פי שנים עדים וגומר ודרשו בו מזהים ולא ספי כתבם היינו העדות שצריכין להעיד בפני ב"ד בתיבת הגדה אבל עדות שמיחדים לכתוב שטר להאיה כבר גלה הכתוב שהוא עדות גמור דכתיב ואקח את ספר המק' שפירשו שטר שחתום בעדים ואמרו חכמים ז"ל שאות' העדים חותמין בשטר למטה תחת הכתב ולא מן הצדדין ולא מלמעלה ומעט כל זה צריך פירוש ארוך ולא אאריך בכאן כי כפי הארכתו בו בלבוש הנויך וארגמן סי' ק"ל דיני חתימת הגט וה"ה בשאר שטרות וע"ש .

ב וצריך שהעדים היודעים את הענין הנעשה בפניה יקראו את השטר קודם שיחתמוהו שירעו בודאי שיש בשטר גתים המעשה כמו שראו ולא יסמכו על אחרים שיקראוהו לפניהם אפי' הם שנים שמה ישקרו לפניהם ואין כתוב בשטר מה שקראו ב"ד א"כ כפתם בני אדם אבל ראש ב"ד שהיה יודע ענין השטר וקראו לפניו הסופר שלו הואיל והוא מאמין אותו בכל דבריו וגם אימתו מוטל עליו וירא מפניו שלא ישנה ממה שכתוב לפניו הרי זה חותם השטר אע"פ שלא קרא הוא בעצמו הודאי מתוך יראתו לא שנה אבל איניש דעלמא וסופר של ראש כ"ד או הראש ב"ד וסופר אחר אין כאן אימה על הקרא לפיכך אין לסמוע עליו וגם בראש ב"ד וסופר שלו דוקא שהראש ב"ד יודע הענין מקודם והרי הוא עצמו העד ואינו סומך על הסופר רק במה שכתוב בשטר כמו שקרא לפניו אבל אם לא ידע וירע הראש ב"ד את הענין רק ע"י שיקרא איתו הסופר לפניו מתוך הכתב הרי זה אסור לחתום עד מפניו עד שהתורה פסלתו וי"א דאם העדים יודעין את הענין הנעשה בפניהם והקראו לפניהם את השטר הם שנים יכולין לסמוך עליהם שכן

כתוב בשטר ולחתום ואפי' אם אינם מכינים לשון השטר ושנים הקוראין מתגרמין להם לשון השטר והם חותמין השטר וכת' מהימא' ו"ל וכן נ"ל עיקר י"א כל מה שקורין לפני הצבור חותמין עליו אע"פ שלא קראוהו שיראים לשקר לפני הציבור .

ג היראת בתיים ירו והשטר נעשה בגופן של גוים והרבר ברור שהתנו אינו יודע לקרות ויש עדים שחתם עד שלא קראו מ"מ מתחייב הוא בכל מה שכתוב בו כיון שלא חשש לקרואו ונ"ד ע' המופר שכל הסומך על נאמנו' אחרים וראי גמור בדעתו להתחייב בכל מה שיאמר אותו שהאמין על עצמו .

ד ואם אין העדים יכולין לחתום אין מקרעין נייר חלק כדי שהם ימלאו הקרעים ויני שאין זה עדות מעליא מפני שאין זה אלא חתימה של אחרים ופי' מקרעים יש מפרשים שאחרים מסימין להם שריטות על הנייר כעין אותיות והם משימין על השריטות ויני וז"ל עיקר החתימה היא של המסרמין והם לא עשו כלום אל מלוי הירו בעלמא מפני שהשריטה לא היתה כתקיימת זמן ארוך ולא היו יכולין לראו אבל עכשיו היו חתימי המתקיימת וזה היו אחרים נ"ל יכולין לעשות ואין גבר שהיא חתימת ידם ויש מפרשים שחוקרים נייר אחרים קרעין בו שמות העדים מעבר אל עבר ומשימין אותו על הנייר שהשטר כתוב בו ובאין העדו' ונמלאין את הקרעים ויו וניכרת הכתיבה סאליה אבל גם זה אינה חתימה מעליא שכל אדם יכול לעשות זה ואינו ניכר שהם עשו משא"ב כשרו עצמן חותמין שאמין עקמת ידיהם בקולנוס ניכר שיש הכתב בינו לשאר הכתב עקמת ואע"ג שברבים אלו חותמין בנפ' היינו משום עיגונא אבל בשאר שטרות לא רצי חכמים להתירו לפיכך אמרו אם עברו עדו' ועשו כן מכן אותו מכות מדרות על שעבר על דברי חכמים וגם השטר פסול ואין גובין בו וי"א אע"פ שמכין אותו מכות מדרות מ"מ עדות הוא והשטר כשר .

ה מקי' שנתנו שהסופ' חותם ע"פ העד שכות' פלו' בר פלוני חתם במסירת קולנוס מפ"פ או שכתוב פכ"פ צורה לחתום אם קבלו בני העיר עליהם לעשות עוונתו בעדות העד כישר דלא ברע' מנאמן עלי אבא נאמן עלי אביך כו' דמכשרינן כל הלכות עדות ע"ש ואם לא קבלו עליהם אינו כלום הוהו ליה כיעד מפני עד שאינו עדות . כל שטר הבא לפנינו שעדים מעידים על חתימת העדים מקיימין אותו ואין חוששין לרעותא שמה נעשה בו שחוקה שאין העדים חותמין על השטר א"כ קראוהו וידעו' להתים ואי איתנהו לסהרי קמן וקיס לן בהו דלא ידעו למקרי אע"ג דאסחירו אחתימת ידיהו דייקוני בסהדותיהו ע"ג אי אמרי' אקרי' למאן דידע למקרי סמכין עליהו ויא לא אמרי הכי דייקוני בסהדותיהו על פה אי מכווני למה שכתוב בשטרא מקיימין להו .

ו ידקדקו העדים שלא ירחיקו מהכתב רחב ב' שטין דאיכא למיחש שמה יגנו כל מה שכתב למעלה ויכתוב כפי' השטין שטר' אחר לפיכך אם הרחיקו שני שטין פסול אפי' כתוב שריר וקיס ואפי' יודע שלא הוסף ולא זיף בו שום דבר פסול דכיון שלא נעשה מתחלה כתקנת חכמים נפסל ושוכ לא יוכשר הכל שלא נעשה כתקון חכמים אינו שטר והוא דאמרינן לעיל סי' מ"ד סעף א' אע"ג שצריך להחזיר מעניינו של שטר בשטה אחרונה אם לא החזיר כשר אלא שאין למדין מפני ששריטתם אינם צריכין עדים אחרים להכשירו שהרי שטר עצמו וראי כישר הוא ליכא למיחש ביה דלמא זיף אלא שאין למדין משטה אחרונה אבל הכא השטר עצמו נעש' בפסול וצריכין עדי' שיבואו ויעידו עליו שלא נודיף בו כלום כדי להכשירו לפיכ' אע"פ שכאן עדים והעירו עליו לא יוכשר הואיל ולא נעשה כתקון חכמים שזכ"ל להכשירו מתוכו בלא עדים ואפי' פייטוהו ברין על אותו איור של ב' השטין פסול שיכולין לומר העדים על השטותא חתמו ולא על עיקר השטר כלומר העדים מעידים שבפניה נעשית הנייף על נייר החלק ולא יחדשו בעל השטר שחתם תחת הנייף איזה דבר חיוב שהיה כתוב בו עליו אבל על העיקר מה שכתוב למעלה בשטר אין מעידין ואפי' לא היה אלא מלא נקודות והלבן גרא' בין נקודה לנקודה חיישינן שאם מעידין כד הלכך פסול לעולם .

ז והוא דאמרינן שאם הרחיקו שני שטין פסול היינו למגבי ממשעבדי א"ג מבני חורי אם הלה אמר פרעתי ללאו שרא' הוא כדי שיוכל המלוה לומר שטרך בדי מאי בעי אבל לא היה דברים מעול' אינו יכול לטעון נגד שטר זה כיון שנתנה ערוותו להכשיר אלו מלאוהו בקרובים והווי כמו המלוה לחבירו בעדים בלא שטר שיוכל לטעון פרעתי ואינו יכול לומר לא היו דברים מעולם .

ח הרחיקו פחות מב' שטין כשר דהא יכא למיחש אלא לזוף של שמה אחת דלשני שטין שיכתוב בדוחק לא חיישינן שנוכל

ורתה מיהו להתחלה לא יחתום שום קרוב או פסול על השטר
 דאיכא למיחש שמא יאמר הרואה לשם עדות חתמו ויכא להכשי'
 קרוב או כסול בעלמא וי"א שאין להכשיר שטר שחתמתו בו
 פסולין אא"כ שנים אחרונים הם כשרי' דתלינן לומר הכשרים אע"פ
 שחתמתו הן באחרונה חתמו בתחלה ורווח' שניקי למאן דקשיש
 מינייהו ואתו הפסולין אח"כ ומלאוהו כרי להכשיר השטר' כמ"ש
 בסעי' י"ד בסמוך ולא לשם עדות דתמו אבל אם ב' האחרונים
 קרובים או פסולין העטר פסול דודאי לשם עדות חתמו דאי לאו
 לשם עדות חתמו למי' חתמו וה"ל עדות שבטל מקצתה בטלה כולה
 יג' ואם נפסל השטר ע"י התימת פסולין אם הכשרים זכרים
 העדות ע"י ראיית השטר יכולין להעיד בעל פה וב"ד
 יכתבו רערו' כמו שכתב' בשטר הראשון קודם שחתמו הפסולים
 זשטר מעליא הוא דמשום חתימת הפסולים לא פסלינן אלא
 השטר אבל עדות הכשרים לא נפסל ע"י עדות חתימת הפסולין
 אע"ג דגבי העידו רבים ונמצא אחד מהן קרן' או פסול פסלינן כל
 העדות גבי חתימה בשטר הקילו ותולין לומר כשהתמו חתמו הם
 לבדם ונממד עדותם ואח"כ באו הפסולים לחתו' לפיכך אע"פ
 שפסולין השטר אינן פסולין עדותן א"ל חתם כיון שהגידו בפני
 כ"ד ונפסל עדותן שוב אינן חוזרין ומגידין כדילפינן מקרא דכיון
 שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד אבל החתימה אע"ג דחשיבה
 הגדה לענין שלא יוכלו אח"כ להעיד רבר מה שהוא מכחיש
 חתימתו מ"מ לא חשיבה כהגדה ממש לענין שבשנפסל ע"י
 עדים אחרים שלא יוכלו להגיד פעם אחרת אחר עדיין לא הגידו
 אלא חתמו לפיכך יוכלו הם להגיד פעם אחרת להחזיק עדות
 הראשונה ג"ל וע"ל סימן ל"ז סעיף א' .

יך היו העדים מרוחקים מן הכתב יותר על ב' שטין וכאו שני
 עדים קרובים או פסולין ומלאו אותו הרויה אע"פ שאם לא
 מלאוהו היינו פוסלים אותו השטר כשחתמוהו אלו הפסולים
 הוכשר השטר שהרי עכשיו אינו יכול להודיף בר"א כשמלאוהו
 קודם שגראה השטר בב"ד אע"פ שעשאו המלוה שלא מדעת
 הלוה אבל אם גראה השטר בב"ד קודם שמלאוהו בקרובים או
 פסולים שוב אין לו תקנה והואיל ונפסל בב"ד שוב אינו חוזר
 להבשירו וי"א אפי' קודם שגראה בב"ד לא הכשר כמלוה קרוב
 או פסולין אלא כשמלאוהו מדעת הלוה אבל אם המלו' מלאוהו
 מדעת עצמו לא מתכשר בהכי דכיון דפסלי רבנן האי שטרא
 בהרחקת ב' שטין נמצא שהלוה שטר פסול נתן לו וכי משוי ליה
 מלו' שטר כשר בלא דעת הלוה לא נשתעבר הלוה באותו שטר .
 מן והא דמכשרינן במלאוהו קרובים דוקא שמלאוהו הקרוב'
 או הפסולים ביום שנכתבו וחתם אבל אם מלאוהו למחר
 וליומא אחר' אפילו במצו' הלוה פסול דהא לא אתכשר להשתעבר
 בו אלא משעה שמלאוהו בקרוב' והשטר נכתב מקודם והרי הוא
 שטר מקודם ופסול וה"מ בשטר שאין בו קנין אבל בשטר שיש
 בו קנין הרי משע' הקנין הוא משעת עבר ואפי' לא נכתב השטר
 אלא אחר כמה ימים אחר הקנין כשר וגובה מיום הקנין כמ"ש
 למעלה כ"ש הבא .

מן אם אחד צפרעו מועז הלוה שחשטר היה פסול לפי
 שהרחיקו העדים יותר משטה אחת צנן בדבריו כלום
 דכיון שפרעו הוי כאילו הודה שלא נודיף .
 ין אהו"ל הבא מכח גוי הרי היא כגוי לפיכך ראובן שהיה לו
 שטר חוב על גוי אחד והרחיקו העדים חתימתו שני שטין
 מן השטר ושמעון קנה קרקע מאתו הגוי וכו' ראובן לשתרף
 הקרקע משמעון בפני ב"ד ישראל בשטר זה שהיה לו על הגוי
 קודם שלקח שמעון הקרקע מן הגוי אם נהגו הגוים לגבות
 בשטר זה גם אין שמעון יכול לפסול השטר מחמת הרחקת
 העדים דהא אם היה בא ראובן לגבות קרקע זו מן הגוי היה
 גובה איתה ה"ל הוא גובה אות' קרקע משמעון כרינינו דלא עדיף
 שמעון מן הגוי דהבא מכח הגוי הדי הוא כגוי .
 יך שטר הבא כולו בשטה אחת ועדין בשטה אחת פסול
 דחיישין שמא היה לו שטר כבר שהרחיקו העדים שטה
 אחת ואותו השטר כשר היה כדכתיבנא לעיל סימן מ"ג סעיף
 א' והוא חתך כל אותו השטר וכת' זה השטר כאתו שטה ונמצאו
 העדים חתומין עליו וכן א"א היה השטר שני שטין אלא שאין
 שטה הראשונ' מתחלת כראש הקלף חיישין שמא היה לו
 שטר שסיימחה באמצע השטר והניחו הנשאר חלק וגם
 השטר' שלם' שתחת' וחתמו העדים בשם' שלישי' זה תחת
 זה דאמרין לעיל סעיף י' שהיא כשר הוא חתך כל אותו השטר'
 ויזיף. שטר זה בחצי השטר והשלימ' שתחת' וכתב מה שרצ'
 ונמצאו העדי' חתומים עליו .

שנוכל להרגיש ובחדא שמה ליכא למיחש לזינפא דהא אין למדין
 משטה אחרונה ושני שטין אלו משערינן בכתיבת ידי עדים שהיא
 גסה ולא בכתיבת יד הסופר שכל המזויף אינו הולך אצל הסופר .
 מ' וב' שטין יחד שהשטר נפסל בהן אינו נפסל אלא א"כ
 הרחיק ב' שטין וג' איריין כגון ל' וך' בשטה עליוני' וך'
 בשטה התחתונה תחת הך' העליוני' והו' ב' שטין וג' איריין .
 י יש מי שאומר עם פיים השטר באמצע השטה והניחו אותה
 השטה ועוד אחרת והתחילו לחתום בשטה שלישית הוא פסול
 מפני שיוכל לכתוב באותה חצי שטה מה שירצה ויחזור מעניינו
 של שטר בשטר' אחרונה כדי שלא נלמד ממנה כריני' וממילא
 נתכש' מה שכתב בחצי השטה שלפני' וכן אם מסייב כסוף
 השטה והרחיקו העדים שטה שלימה התחילו לחתום באמצע
 שטה שנייה פסול אם יחתום זה האחר באותה חצי השטה מפני
 שיכול לכתוב בחצי השטה החלק שלפני חתימת פלוני לזה
 מפלו' מנה ויהא שטר הבא הוא ועדין בשטה אחת שהוא כשר
 ויחתוך כל הכתוב העליון אבל אם חתמו זה תחת זה כשר דלמאי
 ניהוש שמה יכתוב בחצי השטות שלפני חתימת ב' העדים בכל
 חצי שטה פלו' לזה מפלו' מנ' ויחתוך אותה לשנים ויהיו שני
 שטרות מב' עדים על איש א' בכל אחד עד אחד ונצטרפם יחד
 לגבות בו דא קי"ל ב' עדים בשני שטרות אין מצטרפין וכ"ש
 כשהם מחוברין יחד בחתימה א' שאינו נחשב לעטר כלל ולשמה
 יכתוב דבר זיוף בשטה השלימה שעליהם וכרצי השטה שלפניהם
 יחזרו מעניינו על שטר כדי שתיחשב לשטה אחרונה שאין
 למדין ממנה וירצה ללמוד משטה השלימה שעליה לזה לא
 היישין דרינא לאו הכי הוא רכל כה"ג אין למדין מחצי שטה
 אחרונה וגם השטה שלימה שעליה כמ"ש לעיל סימן מ"ד סעיף
 ג' לפיכך אין לחוש לזיוף כלל וכשר ואין לומר דניפסליה כשום
 שיוכל לכתוב לפני חתימת כל עד אני החתום חייב לפלו' מנה
 דלא פסלינן שום שטר אלא כשיכול לזיוף ולעשות ממנו שטר
 שיש לו ב' עדים להוציא ממון מאחרים אבל משום שיכול
 לעשות שטר שהער עצמו חייב לו לא פסלינן ליה לשטר' דאיהו
 דאפסיד אנפשיה שחתם במקום שיכול לעשות שטר עליו מכל
 מה שכתבנו יצא לנו ג"כ שאם סיים השטר באמצע השטה
 שיכולין העדים לחתום להתחלה באותה חצי השטה הנשארת
 זה אצל זה ואז למדין אפי' מחצי שלפניהם וכ"ש משטה שעליה'
 ואפי' אין כתוב בשטר שריר וקים ראין לחוש לשום דבר דלמאי
 ניהוש שמה הניחו העדים חלק שטה שלימה שעליהם וחצי
 שלפניהם או החצי שלפניהם לבריה והוא כתב מה שרצה אין
 חוששין לזה דחוק' שאין העדים חותמין זה אצל זה באמצע השטר'
 ומניחין חלק לפניהם שהרי ידעין שיפסלוהו כמ"ש אבל זה תחת
 זה לא יחתמו באמצע השטה סמוך לסיום השטר כשיסיים השטר
 באמצע השטה דהא אם עשו כן והניחו חלק לפניהם מכשרינן
 ליה כמ"ש וא"כ יש לחוש שמא עשו כן והניחו חלק וחתמו באמצע
 השטה כיון שירעו שלא יפסלוהו השטר וזה הוסיף מה שרצה .
 יא' וכן צריכין לזוהר כשחתמין ויש חלק לפני חתימתן שלא
 יחתמו זה אחר זה בשטה אחת דשמה יכתוב בחלק שלפני
 חתימתן מה שירצה ויחתוך העליון ויהיה שטר הבא הוא ועדין
 בשטה אחת וכיצד יעשה ישייטטנו בדיו ולא אמרינן דאפיוטא
 חתימו אלא היכא שהפיוטא עומד בין השטר לעדים אבל לא
 יחתמו אפיוטא שבאותה שורה שלפניהם ואם התחילו לחתום
 באמצע השטה וחתמו החלק שלפני חתימתן פסול דשמה היה
 כתוב שם חובתו או שום תנאי וזה חתבו . ומיהו אם כתב
 למעלה בסוף השטה שריר וקים כשר ובלבד שיחדו העדים
 חתומים זה תחת זה אבל אם חתומים זה אחר זה בשטה אחת
 פסול דשמה היה זה החתוך שטר הבא הוא ועדין בשטה אחת
 וחתמו והיה כל הנייר חלק למעלה וכתב עליו כל השטר הזה .
 יב' שטר שהיו עדין מרובים ונמצא אחד מהן קרוב או פסול
 או שהיו בהם ב' קרובים זה לזה והדי אין עדים קיימים
 כדי לשאול אותם מאיזה טעם חתמו אם כרי להעיד או מטעם
 אחר אם יש שם עדות ברורה שכלם ישבו בתחלה לחתום ה"ז
 דהיי נתכוונו להעיד וה"ל בעדים רבים שהעידו ונמצא א' מהן
 קרוב או פסול דק"ל שהעדות כולו בטלה ברכתינא לעיל סימן
 ל"ז סעיף א' ואם לא נתבר' שישבו כולם בתחלה לחתום לתקיים
 העדות בשאר שהדי איפשר לומר שחתמו הכשרים והניחו מקו'
 לדקשיש מינייהו וכו' זה הקרוב או הפסול וחתם שלא מדעתם
 אע"פ שהעד הראשון החתום בשטר הוא הפסול וכיון שהוא
 חתים בתחלה הדברים נראין שהוא עיקר העדות אפי' הכי השטר
 כשר מטעם דאמרין רוחא שבק למאן דקשיש מיניה וכו' זה

לבוש עיר עושין

הלכות שמרות

סימן מה מז

י היה השטר כולו עם כל עדיו בשטח אחת כשר דלכא למיחש לאידי אבל אם השטר ועדיו שנים בשטח אחד ועדיו למטה ממנו בשטח אחרת שני עדים יש להושי שוא כל השטר העליון שהיו העדים התחתונים התימין עליו והרחיקו שמה אחר שיהיה כשר חתך ובשטח שהיה בין השטר לעדים כתב שטר ועדיו ובעדים שבשטח שנייה יאמר כיוונתי ל' ריב' בעדים לפיכך כשיבא שטר כזה לפנינו אין מקיימין אותו מעד' שבשטח שנייה אלא מעדים שבשטח ראשונה.

ך שטר הבא הוא ועדיו על המחק כשר והוא שלא יהא שים שינוי בין השטר למקום חתימת העדים שאם יש שום שינוי יש לחוש שמוא מחק וכתב מה שרצה ולפיכך יהא משונה שהרי מחקו ב"פ ואינו דומה מה שנמחק שני פעמים למה שנמחק פעם א' על כן לא יחתמו העדי' על שטר שכתוב על נייר מחקו א"כ נמחק ד' כל בפניהם שאל"כ יש לחוש שמוא מקו' החתימו' נמחק ב' פעמים והם לא ירגישו כי לא יתנו לב על זה ומקום השטר' אינו נמחק אלא פעם א' וכשיחזור בעל השטר' וימחקו פעם שנית ויכתב מה שירצ' נמצא השטר במקום חתימת העדים יהיה שוה הכל מחוק ב"פ ויביארו לפני ב"ד ויגב'ו ואם כתבו וחתמו על נייר מחקו צריכין ליהיר שטר' העדים ינמחק הכל כיום א' דאינו דומה נמחק בן יומי לנמחק בן שני ימים ואם יש בין חתימת העד לשני ריוח כשיעור כתיבת אגב' שהרי חתמו על המחק והשטר על הנייר פסול שמוא היה השטר על הנייר ועדיו על המחק והיה כתוב בין חתימת העד' אגב' שהרי ב' וזה כשר כמ"ש בסעיף הסמוך והוא מחקו ומחק גם השטר' וכתב על המחק מה שרצ' אחר' והרי נמצאו העדים ג"כ דתומים על המחק ואמרינן שהוא כשר אבל אם לא היה באורו שטר' כשר כלל השטר כשר אע"פ שיש בין חתימת החתימה ריח גדול דלכא למיחש לזוּפא בין חתימת העדים.

כא שטר שהוא על נייר ועדיו על המחק פסול שמוא ומחק השטר וויזינו ונמצאו הוא ועדיו על המחק ואם כתבו העדים אגב' עדי' חתמו על המחק והשטר על הנייר כשר והוא שכתבו בין חתימת עדי' הראשון לחתימת עדי' השני שמוא אם ימחקו גם זה אגב' חתמו כו' שכתוב בין חתימת העדים ומחקו למעלה וכתבו שטר אחד ויגזר הרינו שבין העד' המקום שהיה כתב אגב' עדי' יהיה זה לנו לסי' והיכר ששטר זה נודיף וכמ"ש בסעיף הסמוך שקודם זה אבל אם כתבו בין לפני חתימתו או אחריו לא מהני שמוא ומחקו הכל הוה מחתימת העדים ויכתוב על המחק למעלה מה שירצ' והיה שטר הבא הוא ועדיו על המחק רמב"ם שרינו ליה ולא יהא לנו היכר שגורייף השטר.

כב שטר שהוא על המחק ועדיו על הנייר פסול אפי' כתבו אנו העד' חתמו על הנייר והשטר על הנייר מחוק דכופ סוף ימת' השטר עיד פעם אחת ויחזור ויכתו' מה שרצה אע"פ שיהא נמחק ב' פעמים לא יהא ניכר כיון שכולו יהיה מחוק ב"פ ולא יהיה אצלו מקום שמחק פעם אחת שיע' זה יוכלין להבחין בין זה לזה וב' וזה מגילתא אחריתי ולמחקו ולדמויי לא דמי מחקא דהא מגילתא למחק דהא מגילתא משום שוה עב וזה קליש ואין המחקו' דומת'.

כג במקום שנוהגין לכתוב פרעון ביני שטי צריך ליהיר שלא יהא שום גרר ביני שטי דאיכ' למיחש שמוא היה בו פרעון ומחקו וכ"ש אם הפרעון שביני שטי היא על המחק דאיכ' למיחש שמוא היה יותר ומחקו כתב מה שרצה ואם יש עדים שהפרעון הוא כתביר הלוה כשר דמו לוכא למיחש למידי.

בזו עדים שאמרו קמני' היינו או פסולי' היינו אין שטר אמנה היה וכל דין קיים שטר וכו' לחים

א המוציא שטר חוב על חבירו כל זמן שלא נתקיים חתימת ידי העדים יכול הלוה לומר מווייף ומעילם לא צויתי לכתבו ונשבע היסת ונפטר ולא עיר אלא אפי' אם מודה ואמר אמת הוא שאני צויתי לכתבו אבל פרעתי או אמנה היא פירו' שאומ' שכתבו ומסרו למלך שאם יצטרך ללות יהיה לו והאמינו שלא נתבענו ואס"כ הלוה לו או שאמר בכתבו ללות בו ועדיין לא לוינו וכל יוצא בזה נאמן הלוה על טענתו בשכועת היסת כמנו דאי בעי אמר להד"ם וישבע היסת ויפטר לפיכך תקנו חז"ל שצריכין לקיים השטר ואם קיימו המלוה אס"כ בב"ד הרי הוא ככל השטרות הדיועים שהם כשרים וע"ל ריש סימן פ"ב.

ב ו"א דהא דמחמינן ללוה בטענות שאין מאמיני' לו אלא ע"י מגו כגון במורה שכתבו היינו דוקא כשאין כתוב בו נאמנות למלוה אבל אם יש בו נאמנות למלוה עליו לא מהימנינן ללוה דמד' שאמר שכתבו הרי שוב האמינו למלוה עליו ו"א דאפי' אם יש בו נאמנות למלוה נאמן הלוה על טענתו כמנו

דאי בעי אמר מווייף הוא וכתב מורי מהרמ"א ו"ל והכי מסתב' דכך תקנו חכמים לקיים של שטר ושוב אין הלוה יכול לומר שום דבר.

ג וכיצד הוא הקיים באים עדי השטר ומעידים לפני ג' אפי' הם הדיועים שזאת היא חתימתן וכתבין למטה במוכתב תלת' כחלא הינא ואת' פלוגי ופלוגי ואסורו קרנני' אחתימת ידיה וסראתברר לנא דהא הוא חתימת ידיהו אשרנוהו וקיימנוהו כדחוי' ואלו השטחה חותמין למטה.

ד ואין מקיימין אלא בפני ג' שהוא כמו פסק דין שאם קיימוהו בפני שני' לא הוי ב"ד אלא עדי' והוה להו אפי' השני' עדים מפי עדים והתירה פסלת' אבל אם הם ג' שהם ב"ד הוה כפסק דין יש מי שכתב מאחר שנהגין שריב התופש ישיבה מקיים השטר ביחוד מנהג כזה מסת' הלכה וכן המנהג פשוט במדינות אלו וכתב מורי מהרמ"א ו"ל ו"ל ונ"ל הפעם דס"ל לענין קיום שמרות שהוא דרבנן דיחיד מומחה דיבונ' הדיועי' ומקרי ב"ד כמ"ש לעיל סי' כ"ה ואע"ג דק"ל שאין בזמן הזה יחיד מומחה מ"ל לענין קיים שמרות שהוא דרבנן יש לכפך עולו עכ"ל וכן נוהגין וכיון דקיים שמרות הוא דין אין מקיימין שמרות בלידה דהא אין דין בלידה כמ"ש לעיל סימן ה'.

ה מקיימין השטר אפי' שלא בפני הבעד דין ואפי' עומד וצו"ז מווייף אד תקיימוהו אין שומעין לו דקל הוא שיקדו חכמים בקיום שמרות משום דמדון תורה לא היה צריך קיום דק"ל מן התורה עדים החתימו' על השטר נעשה כמו שנהקרה ערוזין בב"ד דמי החוקה הוא מ"ש על כל אדם שאינו מעיד להוציא שטר מווייף בפני ב"ד כ"ש שאין העדים החתימו' שקר וכל אדם בחוקת שמרות הן אלא שחז"ל כיון שראו הדיועים מתפרצים אפי' בימיהם וכ"ש בדיורות הללו שרבו המתפרצים תקנו לקיים חתימת העדים וכל זמן שאינו מקיים יכול הלוה לטעון כל הטענות הזכרים בסעיף א'.

ו וכ"מ אע"פ שיהא מקיים אם אין מכירין חתימת העדות ולא חתימת הדיועי' יכול הלוה לרערע עליו ולפסלו ומיהו בקיום כיון ששני עדים חתמו עליו וג' דייעי' יותר בקל וכל המלה למצוא מי שמכיר שנים חתימת העד' או שנים מן דייעי' הקיום האלו משאילי לא הוה חתימו' בורק ב' עדים.

ז באחד מחמשה דרכים יכולין לקיים השטר האחר שהיו הדיועין בעצמן מכירין כתב ידי העדים או הם כותבין ומעדין שהיא כתב ידם והשני שחתמו העדים בפניהם או הם כותבין ומעדין שבפניהם חתמו ואע"ג דאמרינן לעיל קיום שמרות הוה הוא וק"ל בעלמא אין עדי נעשה דיון גבי קיום שמרות שהוא דרבנן הקילו השלישי שיבאו העדים כעצמן החתומים בו ואמר כל אחד זה כתב ידי ואין צריכין שיעיר כל אחד על כתב ידו ועל כתב יד של חבירו אלא דיו כשכל א' מעיר על כתב ידו לבד דק"ל על מנה שבשטר הם מעינים והרי יש כאן ב' עדים שמעדין על המנה שחייב לו ב"ד"א כשזכרין התלואה ואפילו שאין זכרין אלא ע"י ראיות השטר יכול להעיד אבל אם שכחו ההגואה ואין נזכרין לה כלל אפי' ע"י ראיות השטר והיתבאר בסעיף י' בע"ה הרביעי שיבאו עדים אחרים ויעידו שנים על כל חתימו' מאלו החתימות שהוא כתב ידם של אלו העדים ועדות זה יכולין להעיד אפי' מתוך כתבם ואין צריכין להעידו מפהם דקל הוא שיקלי וכו' שהוא דרבנן החמישי שטר שאין כאן מי שמכיר חתימו' העדים אם כתב ידם יוצא משטרות אחר' מעידין הב"ד ומדמיין זה דכתב לאתו הכת' שבשטרות האחר' אם יראה להם שכתב ידי אלו הוא כתב ידי אלו הרי השטר הזה הוא מקיים ומקיימין אותו ומשקיימין אותו קשטות אחרים אין מקיימין אותו אלא משני שמרות של ב' שמרות שאכלו בעליהן ג' שני' אכילה גליה נכונה בלא שום יראה ופחד מתביע בעולם כדרך שאוכלים כל בעלי שרות משרתיהם וה"ג שמקיימין משתי כתובות מנשים שישבו תחת בעליהן שלש שנים בשופי' שאכלות פירות של המחוקק שלש-שנים בשופי' וכן תבוכת אשה שישבה תחת בעליה שלש שני' בשופי' מעדין ומוכיחין ששטר כשר הוא אע"פ שלא נתקיים בקיום ב"ד אבל שני שמרות חובות או ב' שוכרי' אם לא קיימו בב"ד אין מקיימין מהן דלכא מדי' דמחוקק להני שטרי דאפשר דזייפנהו מריית' ולא ידעי בהו הנך דלתיבענהו מיניה ואתם השני שמרות שמקיימין מהם צריכין שיצאו מתחת יד איש אחר ולא מתחת יד זה שמקיים שמרות דכיון שהם בירו חיישינן שמוא שניהם מווייפים כי כיון ווייף וצריך נמי דוקא ב' שמרות שמקיימין אע"פ שיצאין מתחת יד איש אחר אכילתא למיחש שמוא אותו עצמו שאנו מקיימין מתוכו שמוא מווייף הוא כיון שעדיין אינו מקיים אבל בתי.

מנה שבשטר אלא שמכירין שהוא כתב ידו מ"מ לא גרעו מעדים אחרים שמכירין כתיבת ידם וכמו שבשטרין עדים אחרים צריכין שיעידו שנים עדים על כל חתימה וחתימה ה"נ בשמעידים הם עצמם שהוא כתב ידם אלא שאינם זוכרי העדות צריכין או שיעידו כל א' על כתב ידו ועל כתב יד חבירו דה"ל שנים על כל חתימה או שיצטרף עמהם ז' שיעידו על כתב ידו שניהם דה"ל נמי כ' עדים על כל חתימה וחתימה .

יא אמר אחד מן העדים זה כתב ידו והעיד הוא ואחר עמו על כתב יד השני לא נתקיים דמיון דקיימא לן על מנה שבשטר הם מעידין אם כן כשזה אומר זה כתב ידו יוצא על פיו חצי הממון וכשמצטרף עם האחר על חתימת ידו השני חוזר ויוצא רביעי הממון על פיו ונמצא שלשת רביעי הממון ויוצאין על פי עד אחד ואנן על פי שנים עדים יקום דבר בעיני חצי דבר על פי של זה וחציו על פיו של זה .

יב וכן אם העיד אחיו או אביו של האח' עם אחר על כתב ידו של השני לא נתקיים שהרי שלשת רביעי ממון יוצא על ידי קרובים .

יג וה"ה אם מת אחד מן העדים החתומים על השטר והיה הנשאר זוכר ההלואה ע"י ראיית השטר ומעיד על חתימתו צריך שנים אחרים מן השוק שיעידו על חתימת המת ואין העד החי הנשאר יכול להצטרף עם אחר להעיד על חתימת המת שא"כ יצאו שלשת רביעי הממון על ידו ואם לא נמצא אלא עד א' שיכיר חתימת המת עם זה העד החי כיצד יעשה אם יש עדים אחרים שמכירין חתימת זה החי יבאו ויעידו ויקיימו חתימתו ולא יצטרך הוא עצמו להעיד על חתימתו ואו יכול החי להעיד עם עד אחר על חתימת המת ונתקיים השטר ואם אין כן עדים שמכירין חתימת החי או זה העד החי כותב חתימת ידו בפני עדים אפי' יל החתם ומשליכו בפני ב"ר כדי שתתחזק כתב ידו בכ"ד וכל לקיים ומשליכו בפני ע"י שדמוה לה כדי שלא יצטרך להעיד הוא בעצמו על חתימתו ואח"כ יעיד הוא ואחר עמו על חתימת המת ונתקיים השטר .

יד עד ודיין אין מצטרפין לקיים השטר פירוש שטר מקיים שבא לפנינו ואין אנו מכירין לא חתימת הגדים ולא חתימות דיני הקיום ואחר מעדי השטר בא ומעיד על כתב ידו ושנים עדי מעידין על כתב יד אחד מהדיינין או הדיין בעצמו ואח' עמו מעיד על כתב ידו אינו מועיל רמאי דמסורדו האי לא מסורדו האי העך מעיד על מנה שבשטר והדיין מעיד על חתימת העדים וכ"ש דאם לא נתקיים אלא כתב הסופר ועד אחר שאינו קיום דכתב הסופר אינו שום עדות .

טו אם שני דיני הקיום כל אחד בעצמו מעיד על כתב ידו השטר מקיים ולא אמרינן על כתב ידם הם מעידים וליבעי שנים אלא כל אחד מעיד שהשטר נתקיים בפניו שהוא כשר והרי הן בשני עדים שמקיימן השטר אבל אם אינם מעידים בעצמם על כתב ידם אלא אחרים מעידים על חתימתן הרי אלו אינם מעידים על שנתקיים השטר רק שזה הוא כתב יד הדיין לפיכך צריך שני עדים על כל אחד ואחר דעד אחד אינו אלא חצי עדות שזה הוא כתב יד הדיין .

טז אם עד אחד מן השוק מעיד על חתימת עידי השטר ודיין אחר מעיד על חתימתו מצטרפים רמאי דמסורדו שהיא מסורד דינא העד מעיד שזו היא חתימת העדים החתומין והדיין ג"כ מעיד שזה השטר נתקיים בפניו שהוא כשר והרי הכל עדות אחת הוא וכן הדין בשאין הדיין מעיד על חתימתו אלא שנים מן השוק מעידין על כתב יד הדיין הרי זה ג"כ עדות אחת היא ונתקיים השטר .

יז עדי הקיום יכולין להיות קרובי לעדי השטר שאינו מעיד על קרובו כלום רק מעיד לבעל השטר ששטרו כשר הוא ולא עוד אלא אפי' מת האב החתום בעידו שהבן היה קטן יכול הבן להעיד על חתימת אביו אחר שגדיל להצטרף עם עד אחר שהוא כשר עמו וכן יכול להעיד על כת יד רבו שרא' בקטנותו וי"א דדוקא אלו שרגיל עמהם בקטנותו סומכין על עדותו לכשגדיל הודא מכיר אותם שזריכין להקפיד עליהן ולחקרן על כתיבתם ומעשיהם אבל על כת יד אחרי' אפי' שרגיל עמהם בקטנותו אין סומכין על עדותו בגודלו שהכיר אותו בקטנותו שאפשר שטעה ולא הכיר בו שאין ריבין לדקדק על אחרים בקטנותו .

יח צריך שלא יהיו עדי הקיום קרובים לדיני הקיום כמו בשאר דינים שהעדים הקרובים לדיינים אין מקבלין עדותן משום דהוה עדות שאי אתה יכול להזימה שאין הקרובים מקבלין הומה ויש מכשרים רכונן שאין הומה מצויה בהם אלא היבא דאמרי בפנינו חתמו העדי השטר ביום פלגנו וזה דבר רחוק הוא שיעידו

פתרי לא חיישינן שיהיו שניהם מזויפין רכולי האי לא חיישינן אפי' אינם מקיימים כיון שיוצאים מתחת יד איש אחר ולא נודע עדיין שום מעייער עליו אבל כשיוצאין מתחת ידו אפילו הם שניהם מקיימים אין מקיימין מהם דשמה כיון וזיף ויש חולקין ואם יש כאן שטר שקראו עליו ערער והוחק עליו בכ"ד וקיימוהו מקיימין ממנו לברו ואין צריך שנים רכונן שקראו עליו ערער וקיימוהו הב"ד וראי דקרקו וחקרו ונתברר לב"ד דשטר כשר הוא וקיימוהו אבל אם לא קרא עליו ערער אפי' שנתקיי' בכ"ד אין מקיימין מתוכו כיון דלא קרא עליו ערער שמה קיימוהו ולא דקדקו היטב ויש חולקין אפי' לא קרא עליו ערער רק שמקיים טקיימו מתוכו ורואי לא קיימוהו הב"ד אלא א"כ עמדו עליו ונתברר להם חתימות עדין וע"ל סעיף ל"ז י"א מקיימין חתימה מספר שכתב זה הסופר ולא חיישינן שמה גם זה ראה אותו הספר וזיף מתוכו שאין אדם יכול ללקט האותיות יחד לזיף אבל אין מקיימין מאגרת שכתב לפי שאין אדם נזהר כשכותב אגרת בתקון הכתיבה והיא משתני' לפי הקולמוס והנחץ וי"א דאפי' מספר אין מקיימין מן האותיות שנתוך כתב הספר א"כ חתם שמו בספר השטר שהוא כתבנו אז מקיימין מאותה חתימה .

יח בית דין שפתבו כמותב תלתא הוינא ונתקיים שטר זה בפנינו ה"ו מקיים אפי' שלא פירשו באיזה ענין נתקיים אם העידו העדים בעצמם על חתימתם או אם העידו אחרים עליהם שאין חוששין לב"ד טועין שמה טעו וכבר נהגו הבתי דינין שיכתבו הדרך שנתקיי' בה השטר בפניהם ולעגלם אין ב"ד בודקין אחר ב"ד אם טעה אם לא טעה אלא מחזיקין כל הבתי דינין בחוק' בקיאיין שלא טעו אבל בודקין אחר העדי שאין כל העדים בקיאיין כשהשטר מתקיי' ע"י עדים אחרים שאינם חתומין עליו שמעידין על כתב ידו של אלו העדים החתומין בו אם אחד מעיד על חתימתו האחד ואחר על חתימת השני לא נתקיים השטר בזה שאין אלו העדים מעידים על מנה שבשטר אלא על החתימה ואנו צריכין עדות שלם הדיינו שני עדים על כל חתימה וחתימה בפני עצמה והרי עכשו אין כאן אלא עד א' על כל חתימה מהם ואם יש שלישי עמהם שמעיד על חתימת שני העדים הרי הוא מצטרף עם שניהם ויש כאן שני עדים על כל חתימה מהם ונתקיים השטר .

יט מי שחתם על השטר ובא להעיד על כתב ידו בכ"ד והכיר שזהו כתב ידו כוראי אבל אינו זוכר ענין המעש' שכתוב בו ולא ימצא זכרון כלל בלבו שזה לזה מזה מעולם או שגעשה זה בפניו אפי' ע"י ראיית כתבו הרי זה פסול להעיד גם על כתב ידו שהוא זה שבשטר מעיד על כתיבת ידו עצמו בסתם קי"ל שעל מנה שבשטר הוא מעיד צרכי' בנא לעיל סעיף ז' כלומר שהוא מעיד שזה חייב לזה מנה ואם לא נזכר הענין כלל אינו מעיד על המנה רק על כתיבת ידו וצריכין שנים אחרים להעיד על כתיבת ידו והואיל והחבר כן שטר שיצא פב"ד ובאו עדים ואמרו כתב ידינו הוא זה אבל מעולם לא ידענו עדות זו ואין אנו זוכרין שזה לזה מזה או מכר לא נתקיים השטר והרי הם צורשים עד שיופנו עדותן וכל מי שאינו דן כן לא ידע ברנין מסוגות בין ימינו לשמאלו אבל אם היה כתב ידם יוצא ממקום אחר או שהיו שם עדים אחר' שזה כתב ידו מקיימין השטר ואין משגיחין על דבריהם של אלו שאומרים אין אנו זוכרים העדות הואיל ומתקיי' השטר שלא על פיהם ומפני סעם זה אנו מקיימין כל השטרות ואין אנו צריכין להביא העדי' לשאלו אותם אם הם זוכרים העדות אם לאו שאפילו באר זאמרו אין זוכרים אותה אין שומעין להם הואיל ואיפשר לקיימו שלא מפיה' כל אלה דברי הרמב"ם ו'ל וטעמי' דהרמב"ם הוא משמע דס"ל בשהם זוכרין שזה כתב ידו ואמרים שלא ימצאו בלבם זכרון כלל למעשה זה הוא דבר זר שלא יזכרו כלל. ואנו חושדין אותן שיודעים ורוצין לחזור בעדותן ולכטל אותו והוה ליה כעדים שאומרים קטנים היינו או פסולי עדות היינו שאינם נאמנים כמ"ש בסעיף ל"ז וכיון שהם נחשדים בעדות זו הרי הם כפסולי' ואין נאמנים אות' כלום בעדות זו להיות נחשב אפי' כעד א' על חתימת ידי עצמם אלא צריכים שנים אחר' להעיד על חתימתן לקיימו אבל יש חולקין ואמרים שאפי' אין זוכרים שזה או שחתמו מעולם על שטר זה אינם נחשדין בשביל כד ונאמנים אפי' אין כתב ידו יוצא ממקום אחר כיון שמעידין שזה כתב ידו מקיימין השטר על פיהם אלא שיש חלוק' בין זוכרים העדות לשאינם זוכרים דשעהם זוכרים העדות קי"ל דעל מנה שבשטר הן מעידין והיו שיעיד כל א' על כתב ידו וא"צ שיעיד על כתב יד של חבירו כמ"ש בסעיף ז' אבל כשאין זוכרים העדות ששכתו הכל ואינם זוכרי' כלל שחתמו בשטר זה שאו אינם יבלי' להעיד על

לבוש עיר שושן

הלכות שמרות

סימן מז

הראשון ובעיר דגב וגזלן נמי רעד שלא חתמו חותם עמהם
הוקא שהעירו עליו שחור בתשובה אבל אם ערערו עליו שנים
שנכב או גזל וכאו שנים אחרים ואומרים שלא נכב או לא גזל חיי
להו תירותי ולא נתכשר בהכי רק נשאר כשפס פסול פסול
ומספק פסולין ליה לדין .

כח כתבו קיום ואחר כך נמצא אחד מדיני הקיום פסול לא
גפסל השטר בכך אלא יחתמו אותו הקיום והשטר
נשאר בכשרות .

כט ג' שישבו לקיים את השטר ומת אחד מהן צריכין לכתוב
במותב תלתא הוינא וחד ליתוהו כדי שלא יאמר הוואה
ב"ד של שנים קיימוהו ואתו למטעי לומ' ב"ד של שני' סני לקיים
שטר' ואע"ג שנכתב בו במותב תלתא הוינא צריכין לכתוב חר
ליתוהו שאם לא יכתבוהו אתו למטעי לומ' שאין צריכין ב"ד
לקיים שטרות כיון שאין חתומין אלא שנים ומה שכתוב בו
במותב תלתא הוינא לא לשם ב"ד נתכוונו אלא שהיו ברעת'
לרבות ויא נדרמן להם אלא השני שחתמוהו והם ישבו לבדן אבל
כשכתבו וחד ליתוהו תו ליכא למטעי מיהו רוקא לכתולה יכתבו
וחד ליתיה אבל אם לא כתבוהו אלא במותב תלתא ודילגו וחד
ליתוהו לא מיפסל בכך אבל אם כתבו במותב בי דינא הוינא ולא
כתבו תלתא צריכין לכתוב וחד ליתוהו ואפילו כרענר אם לא
כתבוהו מפסלי בכך שיאמרו הם דימו ששנים נקראו ב"ד , ואם
יש בו משמעות אחר שהיו ג' כגון שכתוב פלוגי זה והוא מואחה
לרבים אמר לנא שנשכ ונקיים השטר או שנעשה זה בפני
שוב אינו צריך וחד ליתוהו ורואי הוא לא טעה לומ' ששנים
נקראו ב"ד ומ"מ אם כתוב בו בי דינא ובמותב תלתא כגון שכתוב
במותב תלתא בי דינא הוינא וכו' תו לא צריך וחותמין שנים מהם
ודיו ואם כל הג' חתומי' א"צ לכתוב במותב תלתא הוינא דכיון דג'
חתומין לא חיישינן שמא לאו במותב חר היו יתבי כשתמו דזה
אין ריך למעות כ"כ ואפי' אין כתוב בו רק שטר זה נתקיים
כראוי די בכך .

ל ו'א אפי' כשלא מת אחד מהם חותמין שנים וכותבין וחד
ליתוהו כדי להקל מעליהם שלא יחזרו אחר השלישי ולא
יחתמו בו רק שנים אם כתוב בקיום במותב תלתא בי דינא
הוינא בו' וחתומים בו ג' ונמצא א' מהן קרוב או פסול י"א דבשר
דחילין לימר ג' כשרים ישפו ולא חתמו מהם רק שנים והיה אז
הקיום כשר כמ"ש לעיל והשלישי הקרוב אי הפסול חתם אח"כ
כמ"ש לעיל סי' מ"ה סעיף י"ב גבי שטרות וי"א דהבא פסול שלא
יאמרו פסולים כשרים לקיים שטרות , קיום שכתוב בו אנחנא
סרהי בו' כשר דאע"ג דקיום שטרות דין והם כתבו סרהי מ"מ
הואיל וחתמו ג' אנו רואין שהיו ב"ד ומה שכתבו סרהי משום
שהם בעצמם הכירו החתומין והדי הם עדים וכו' וכבר אמרנו
דבקיום שמרות קיימא לן דעד נעשה דין .

לא צריך שיהיה הקיום סמוך לחתימת העדים ואם היה בין
הקיום ושטר ריוח שטה אחת ושני אחרים הקיום לבד
פסול והשטר כשר אלא שאינו מקויים דחיישינן שמא יחתוך השטר
שנתקיים ויזיף באותה שטה שטר ושני עדים בשט' אחת הקיימא לן
שהוא שטר כשר כדלעיל ונמצא הקיום מקוימו והרי מוזיף הוא אם
הנייר קצר למטה ולא יוכלו לקיימו תחת הכתב יכולין לכתוב
הקיום מן הצד או מאחורי .

לב הרחוק הקיום מהשטר שיהיה אחת או שנים או יותר
ומלא כל הריוח שריטות דיו כשר שהרי אינו יכול לזיף
ואין לומר שהב"ד קיימו השריטות כראמדינן גבי עדים רבי דינא
אטייטא לא חתמי אלא על גופו של שטר ודוקא שמילא שם
שריטות דיו שיכלין לראות בין השריטות שלא היה כתוב שם
שום דבר תחת השריטות אבל אם מילא כל החלק דיו פסול דיש
לחוש שמא היה שם שטר אחר וקיימוהו והוא כתב שטר זה כגילוף
שלמעל' וחתם העדי' והרי הקיום מקוימין אותו ויש פוסלן גם
בשריטות רס"ל גם בי דינא חתמו אטייטא ושמה אטייטא חתמו
כראמדינן גבי עדי' לעיל סי' מ"ה סעיף ו' .

לג שטר הבא הוא ועדיו על המחך והקיום מוט' על הנייר אין
מקיימין אותו מדייני הקיים אלא מעדים שלמעל' שמא
הקיום היה רחוק מהשטר היב' והיה ריוח מלא שריטות של
דיו וחתך גוף השטר ומחך השריטות וכתב השטר הוא ועדיו על
המחך ולפי הישפולין כשריטות משום דכתיבא להו רבי דינא
גמי אטייטא חתמי כדלעיל בסמוך הבא מכשירין לקיימו מדייני
הקיום הידאי לא היה שם שטר מקויים שקיימו שטר מחתומות
ומלאוהו בשריטות דהא לדידהו אין מקיימין שטר כבה"ג שמא
יאמרו בי דינא אטייטא חתמי ומעולם לא קיימוהו .

לד חתם כשטר קודם שנעש' גזלן ואחר כך נעש' גזלן ונפסל
לערות

שיעירו כך שהרי אין צריכין להעיר אלא שהם מכירין חתימת
העדים לפיכך לא חיישינן להכי בקיום שמרות הואיל ואינו אלא
מהרבי' , ועדי הקיום לא יהיו קרובים זה לזה כמו בשאר עדות
אבל עדי הקיום ועדים המעידים על חתימת הדיינים שקיימו השטר
יכולין להיות קרובים זה לזה שאין עדות אחת אלו מעידים
על השטר שהיא כשר ואלו מעידים על חתימת ידי הדיינים .

מ עדי קיום הקרובים לזה או למלח פסולי' ויש מי שמכשיר
משום קל הוא שהקילו בו' אבל דייני קיום הקרובי' למלח
או ללות הקיום פסול לכ"ע .

נד דיינין החתומין לקיים השטר חתומין אע"פ שלא קראוהו שהרי
אינם צריכין לדע' אלא אם חתימת העדים כשר או פסול ודוקא
מה שיש בנפח השטר אינם צריכין לקרות אבל מ"מ צריכין לראות
מי הם המלוח והלוח כדי שלא יהיו קרובים לדיינים ולא לעדים
המעידים בפניהם וי"א שאין צריכין לקרותו כלל ובלבד שיכתבו
תוך הקיום מי הם עדי הקיום שאם יהיו פסולים למלח ולוח
יכולין להכיר אח"כ .

נא דיינים שרנין על תנאים ועניינים שבמלח עצמה צריך
שהיו רחוקים מעדי השטר שהרי דין זה נוגע בעדים אם
חתמו כרין או שלא כרין .

נב ודייני הקיום צריכין שיהיו רחוקים מדיינין שרנין על המלח
עצמה שהרי צריכין לסמוך העיקר על דייני הקיום ויש
מכשירין מפני שאין דייני הקיום מעידין אלא על חתימת העדים
שהיא חתימת ידם ולא על מה שכתוב בשטר .

נג וכן עדי הקיום יכולין להיות קרובים לדייני המלח שאין
שיכין להררי .

נד שלשה שישבו לקיים השטר שנים מהם מכירין חתימ' ידי
העדים וא' אינו מכיר עד שלא חתמו מעיד' השנים בפני
השלישי שהו חתימת ידי העדים ונעשו כולם דייני הקיום וחתם
הוא עמם שהרי בשע' שמגידין העדות שומעין שלשתן ביחד
שהו חתימת ידי העדי' והם הב"ד ונתקיים השטר ואח"כ חתמוהו
שכן הוא דרך קיום ב"ד בכל מקום אע"ג שבשעה שהעירו הם
בפניו לא ישבו לקבל העדות אלא הוא לבדו והשנים היו עדים
באותו הפעם כבר אמרנו שבקיום שטרות הקילו שער נעשה דין
אפי' הוא עד והוא דיון בשעת הגדה וא"כ חשיב כמו שישבו כל
הג' בשעה שהעירו ונתקבל' עדותן בפניהם אבל משחתמו אלו
השנים שוב אין מעדין בפניו וחתם שריינין שאין מכירין חתימת
ידי העדי' צריך שיעירו לפני כולם ביחד קודם שחותמין הקיום
אבל אם העירו בפני השנים מהם וחתמו אותו ואח"כ העירו בפני
השלישי פסול שהרי לא היו ג' ביחד שהם ב"ד קודם שחתמוהו
דישנים הראשונים וכבר אמרנו דקיום שטרות הוא דין וצריך ג'
שהוא ב"ד שמעדין בפניהם קודם שחותמין אותו , ועוד משום
דמחוי כשיקרא שהרי כתוב במותב תלתא הוינא ואשתמודענא
היא חתימת ידיהו ובשעה שחתמו השנים לא ידע השלישי שהיא
חתימת ידיהם אבל הקיים בעצמו בלא החתימות מותר לכתוב
אפי' קודם שיתקיים השטר בפניהם ולא מחוי כשיקרא כל זמן
שלא חתמו ויש חולקין וס"ל דגם זה מחוי כשיקרא .

נה אם כאו עדים והעירו שבשעה שנתקיים השטר בפניהם לא
היו במעמד אחד אלא כל אחד קבל עדות בפני עצמו פסול
שהרי לא היו ב"ד בשקבלו העדות כרתיבנא בסעיף הקודם אבל
הדיינים עצמן אינן נאמנים לומר לא היינו ביחד כשהעירו העדים
דא"כ הוה עולה שעשו שלא כרין ואין אדם משים עצמו רשע ויש
מי שמכשיר אצלו בשקבלו העדות כל אחד בפני עצמו רק
שנתוערו יחד שהיו בית דין כשחתמוהו .

נו שלשה שישבו לקיים את השטר וכאו שני יצרי' לערער על
אחד מהם שהוא גזלן וכיוצא בו וכאו שנים אחרים והעירו
שחור בתשובה אם עד שלא חתמו השנים הכשרים באו אלו
העירו שחור בתשובה הרי זה חותם עמהם רכיון שנתכשר בעוד
שלא חתמו לא נתכשל ויעד הראשון והרי היו שלשה כשרים
בשעת הוועד אבל אם אחר שחתמו השנים העירו עליו שחור
בתשובה אינו חותם עמהם רכיון דבשעת חתימת השנים עדיין לא
נתכשר נתבטל הוועד קראשון שנועדו לקיימו לפיכך אינו מצטרף
עמם על אותו הוועד עד שישבו פעם אחרת לקבל העדות
שנית ויקיימוהו .

נז כו"א כשערערו עליו בעכ"ר כגון שהוא נכב או גזלן או שאר
עבירות שפוסלן אותו לדין אבל אם ערערו עליו בפגם
משפחה כגון שאמרו אמו לא נשתחררה ועבר הוא או לא נתגייר
וגי הוא נירע אחר שחתמו השנים שאין במשפחתו פגם מלהיות
דיין ושהוא כשר ה"ו חותם עמם שאין זה אלא גלוי דברים
דמעיקרא כשר היה ולא היה פסול מעולם ולא נתבטל וועד

לעדות הוא אינו יכול להעיד על כתב ידו שהרי הוא פסול להעיד אבל אחרים מעידים על כתב ידו שמכירין אותו וכשר השטר והוא 'שראו חתימו' ע"כ ע"כ זה קודם שנעשה גזלן אבל אם לא ראהו עד שנעש' גזלן לא דאיכא למחש' שמא עתה זייף וחתם ואם אין כאן עדים המכירין את חתימתו הוא כתב את חתימתו על החרס ומחוקה בבית דין ומקיימין השטר ממנה כמ"ש לעיל סעיף י"ג וכן הדין אם גשמת' לאחר חתימו' שחותם כתב ידו בכ"ד ומקיימין ממנה שהוא אינו מעיד כלום כדלעיל .

לך חתם בשטר ע"י שלא נעש' חתנו ונעש' חתנו הוא אינו יכול להעיד על כתב ידו שפסול משום קורבה אבל אחרים מעידים שמכירין חתימתו אפי' לא ראוהו עד שנעש' חתנו דמה שפסול התור' קרובים לא משום דלא מהמני פסלתו רק גזירת המלך הוא לפיכך אין חוששין הכא שמא עתה זייף דלא חשוד בכך אלא שפסול להעיד משום קורבה לפיכך אחרים מעידים עליו שהיא חתימת ידו אפילו לא ראוהו עד אחר שנעש' חתנו ומעמא דמכשירין חתימת קרוב אע"פ שהשטר יוצא לפני כ"ד בזמן שהוא פסול לפי שהעדי' החתומין על השטר כמו שנחקר' עדותו יומי וכיון שבשעה שחתמו כשרים היו הוה ליה כאלו קבלו כ"ד עדות באותה שעה ועדים המעידים על חתימתו כאלו הם מעידים שראו שב"ד קבלו העדות של אלו בשעה שחתמו ונמרו הדין על פיהם לפיכך יש מי שאומר דהא דמכשירין השטר בשעדים מעידים על כתיבת ידו אפי' לא ראוהו עד שנעש' חתנו היינו דוקא כשהשטר יוצא מתחת יד אחר שכיון שיצא כבר כתחת ידו העדים אמרינן כאלו ראוהו כ"ד כבר וחקרו עדותם אבל אם עדיין השטר יוצא מתחת ידו העדים לא שייך למימר חקרוהו כ"ד כבר אלא עכשיו שהוא יוצא מתחת ידו וכן לפני בית דין ועכשיו הרי הם קרובים ופסולין להעיד לפיכך גם עדות אחרים שיעידו שהוא כתב ידם אינו מועיל והשטר פסול .

לך החם בשטר כשהיה בריא וגשתתק הוא אינו יכול להעיד על כתב ידו אפילו ברמזיה או על ידי כתב דרחמנא אמרה מפיהם ולא מפי כתבם או רמזיה אבל אחרים מעידים עליה שהוא כתב ידו .

לך שנים התתומין על השטר ומתו ואין כתב ידם יוצא ממקום אחר ובאו שנים ואמרו כתב ידם הוא זה אבל קטנים היו או פסולים הרי אלו נאמנים במגו שהיו אומרים אין זה כתב ידם או שהיו שותקין לגמרי וקורעין השטר על פיהם אלא אם שמועין בעל השטר שיקבעו לו זמן ויקיים את השטר ע"פ עדים אחרים קובעין לו זמן ואם אינו שמועין לא טענינן ליה דלא חישי' להכי ואם יש עדים אחרים שהוא כתב ידו או שהי' כתב ידו יוצא ממקום אחר משטר שקרא עליו ערער והחזוק בכ"ד אין קורעין אותו כמ"ש טעמא בסמוך ויש מי שאומר שאין צריך שקרא עליו ערער דבחזוק בכ"ד לבדו סגי אפי' לא קרא עליו ערער דמסתמ' לא קיימוהו אם לא שנתברר הדבר בפניהם מיהו אע"ג דלא מקרענין ליה גם מגבי לא מגבינן ביה דהא העדי' האחרים המעידים שהוא כתב ידם או הקיים שמקיימין אותו משטר אחר הוא כאלו יאמרו שהשטר כשר דאע"ג שאינם מעידים בפירוש שלא היו קטנים או פסולים מ"מ העדים החתומים הם בחוקת כשרות דכל ישראל בחוקת כשרות הן והשטר כשר והעדים שיאמרו שקטנים או פסולים היו אינם מעידים אלא על השטר שהוא פסול כיון שאינ' מעידים על גוף העדים שהרי כתו כמ"ש בסמוך וא"כ היה העדות על קיום שטר ה אם הוא כשר או לא תרי ותרי נינהו ונשאר השטר בספק כשר ונ"מ שאם תפש בעל השטר מטלטלין לא מפקינן מיניה ואפי' תפש בעדים דלית ליה מנא לא מפקינן מיניה דהמ"עה דוקא מטלטלין אבל מקרקעי מפקינן מיניה דקרקעי לא בני תפישה נינהו דכל מקום שהן ברשות בעליהן הן וכל זה דוקא בשכב' מתו העדים דכיון שמתו לא על גופן של עדים הם מעידים אלא על מנה שבשטר הם מעידים אבל אם העדים עדיין חיים ובאו שנים עדים לפוסלן ואומרים שפסולין הם גם השטר נפסל ממילא אע"פ שכתב ידם יוצא ממקום אחר דהא מעידים על גופן שהם פסולין ויש חולקין ומכשירין השטר לעולם ומעמא משום דקיימא לן חוקה שכל שטר שנכתב ונחתם שנכשרות בלא שום פסול הלכות הלכות אפילו אי אמרי פסול עדות הם עכשיו לא מהמני לפסול השטר למפרע כיון שכתב ידם יוצא ממקום אחר שזו עדות אחרת היא . עדים שכתב ידם יוצא ממקום אחר אי שיש עדים שזה כתב ידם אינם נאמנים להעיד בעל פה מה שהוא נגד השטר לבטל דבר ממנו הוה ליה חוזר ומגיד אבל אם אין כתב ידם יוצא ממקום אחר ואין יכולין לקיימו אלא ע"י עצמן ואמרו כתב ידו הוא זה ובתוך כדי דבור חוזר ואמרו

אנוסים היינו מחמת נפשות כלומר שהיו מוכרחים מחמת סכנות נפשות לחתום שקר נאמנים במגו שהיו אומרים אין זה כתב ידנו כיון שחזרו תוך כדי דבור כיון כאן מגיד וחוזר ומגיד דלאחר כדי דבור הוה ליה חוזר ומגיד ואין נאמנים ואין בזה ג"כ משום אין אדם משים עצמו רשע שאינם נעשים רשעים בזה שאין דבר עומד בפני פיקוח נפש . וכן אם אמרו תוך כדי דבור קטנים היינו כשרתמנו או פסולי עדות מחמת קורבה היינו ועכשיו נתרחקנו או מסר מודעא בפנינו או תנאי היה בדבר ולא ראינו שנתקיים התנאי הרי אלו נאמנים ואפי' עד א' אומר לא היה תנאי ועד א' אומר היה תנאי ולא נתקיים הוא נאמן כמו אותו שאומר לא היה תנאי והרי הם מוכחשים ודל עדים מהכא ונתבטל השטר כל זמן שלא נתקיי' התנאי ונשבע הגתבע הימת כמו כתביעת בעל פה כמ"ש לקמן סי' פ"ב סעיף י"ב ולא אמרינן שהעד שאומר לא היה תנאי הוא נאמן יותר מהעד שאומר היה תנאי כמ"ש הרמ"ה מביאו רבינו בעל השור כאן בפנים דלא אמרינן הכא אוקי חד לכהדי חד דכיון דאותו שאומר לא היה תנאי התורה האמינתו להביאו לידי שבועה וכל מקום שהאמינ' תורה לעד א' ה"ל כשנים והיא דקאמר תנאי היה הוה ליה חד ואין דבריו של אחד במקום שנים כן הוא דעת הרמ"ה אבל לא סבירא לן הכי אלא העד האומר תנאי חוששין לדבריו כמו שחוששין לדברי האומ' לא היה תנאי והרי הן מוכחשים ועדותו בטלה והשטר בטל וה"ל תביעת בע"פ ואין כאן אלא שבועת היסת ואם כתוב בשטר ואנן סהדי דלא הוה שיו' בשטר אינם יכולי' לומר תנאי היה בדבר דה"ל חורין ומגידין מיהו אם אומרי' פירוש למה שכתב דלא היה שויר ואומרים שכונת מה שכתב בשטר לא היה בו שויר לא נאמר שכתבו כן כדי שיתבטל התנאי רק לומר שלא היה שויר בנזף המכר הרי אלו נאמנים וכן יכולין לפרש כל דברי השטר באופן שאינו סותר דברייהם אבל אם אמרו שהיו אנוסים מחמת מוון או שדיה שטר אמנה או שהיו פסולין כעבירה אינם נאמני' שככל אלו משוי נפשיהו רשעים שלא היה להם לחתו' שקר מחמת כל ממונ' שבעולם וכן שטר אמנה לא ניתן ליכת' דנפיק מיניה חורבה והרי הם אומרי' שעשו שלא כדיון וכ"ש כשיאמרו שהיו פסולי עדות מחמת שעשו עבירות דמשוי נפשיהו רשעים ממש על כל אלו אינם נאמנים דק"ל שאין אדם משים עצמו רשע דאדם קרוב לעצמו ואפילו אם אומרים עשינו תשובה ועכשיו אנו כשרים אינם נאמנים כיון שהעדות מתבטל ע"י שעשינו עצמנו רשעי' ה"ל כחוזרים ומגידין מיהו אע"פ שאינם נאמנים לבעל השטר מ"מ לגבי דידו נאמני' דהורא' בעל דין כמה עדי' דמי וחייבין לשלם ללוה כל ההפסד שבא לו מבח חתימתו שחתמו שקר מדינא דגרמי ואם אומרים שבשעה שחתמו לא ידעו שהיה אמנה ואח"כ נתברר להם שהוא אמנה נאמנים שאין זה כחוזר ומגיד אלא עדות אחרת היא זו שנודע להם אח"כ וה"ל כמעידים על השטר שהו' פרוע או מחול שוה ודאי כשר לכ"ע שאינו מבטל בזה עדות הראשון אלא עדות אחרת או כשר הכא נמי הכא . ואם כתב ידם יוצא ממקום אחר או שיש עדי' שזה כתב ידו אין נאמנים בשום דבר שיאמרו לבטל השטר חוץ גלומר בפנינו מסר מודעא כגון אם שטר מכר הוא ואמרו העדים החתומין בו המוכר מסר מודעא בפנינו והראנו אונסו והברנו בו נאמנים דדבר זה ניתן לכתוב ואירבה מצוה קעבדי כדי להציל האנוס מידי אונסו .

מז מי שמועין אמנה היא או פרוע הוא ובי ב"ס :

א מלזה שאמר על שטר שכירו שהוא אמנה או פרוע אם אינו חייב לאחרים שאינו מפסיד בחזרתו לאחרים נאמן הוא ותע"כ ואם הוא חייב לאחרים ואין לו ממה לפרוע אלא מזה השטר והחזוק השטר בכ"ד ויש בו נאכנינו' או שהוא כיד שליש אינו נאמן כיון שכא לחוב לאחר' שרם היו יכולין לגבות מזה משום דרבי נתן לאו כל כמיניה ואפי' לא נודע בשעת דודאתו שהוא חייב לאחרים ונודע אח"כ אינו נאמן כיון שכא לחוב לאחרים ואין לומר גרימני' שהוא

שהוא אמנה או פרוע במגו דאי בעי מחיל ליה שאין דעתו למחול ולהפסיד חובו פיר' שאם היה מחיל לו לא היה יכול לחזור ולגבותו לעולם שכבר מחלו אבל אם היה טוען אמנה או פרוע יש לו דרך שיכול הוא אח"כ לחזור ולתביע שטר זה כמו"ש בסוף סעיף זה וה"ל מגו זה מיני גרוע ואפי' אם הוא מפסיד גם לעצמו כגון שחייב לאחרים מנה השטר שמורה בו שהוא פרוע מאת א"ה אינו נאמן החישי' דקדוניה ודוקא שהחזק בב"ד אבל אם לא החזק בב"ד נאמן במגו דאי בעי מצנע ליה לשטרא ודוקא שיש בו נאמנות בשטר אבל אם אין בו נאמנות כיון שהמורה שהשט' בידו לא היה יכול לגבות אלא בשבועה גם המילה שלו הלא לגבות מזה מור' נתן אינו יכול לגבות עד שישבע המלוח שהשטר שלו והרי הוא אומר שהיא פרוע מיהו צריך הוא לישבע שבועה חמורה למלוח שלו שכדבריו כן הוא שהשטר פרוע או אמנה ואם לאחד שאמר שטר אמנה או פרוע פרע הוא לבעל חיבו ובה הוא לגבות שטר מהמלוח שלו רואין אם כשכא בעל חובו לגבות מזה השטר אומר הוא שהשטר אמנה הוא או פרוע הוא או ודאי לא היתה כוונתו אלא לדחות ב"ח וחזר וגובה את חובו זה אבל אם מעצמו אומר שטר אמנה או פרוע הוא בקא תביעת ב"ח אינו חוזר וגובה בו ההודאת בעל דין כמאה עדים דמי .

ב אם אמר המלוח זה השטר אמת הוא והעדים ברין חתמוהו שהלה שלו צוה לכתוב את השטר בסך כך שכתיב בו אלף וחובים אלא שהוא האמין בו שלא אתבע ממנו כי אם ת"ק דיגרון השטר כשר והו' פוחת שטריו שיתבאר בס' פ"ד בע"ה אבל אם אומר שהערי' טעו וכתבו אלף דיגרון ואין החיוב כ"כ הרבה הרי הוא כחרם שאין בו ממש ואע"פ שיש בו נאמנות בשטר נשבע הלוח הוסת ונפטר שכיון שהוא עצמו מורה שהעדים שקר חתמו א"כ אין לו עדים ואין תביעתו אלא בע"פ ואם אומר על שטר שבידו שהוא של אחרים על"ס סי' צ"ט .

מח שבותבין טופמי שמרות ובו סעיף אחד :

א סופר שבא לכתוב טופמי שמרות כדי שיהיו מצויין אצלו הרשות בידו ויכול לכתוב הכל שם הלוח והמלוח והמעית ואין בו משום מיחוי כשוקרא כל זמן שאין עדים חתומים בו רק שיניח מקום הזמן שלא יהא מוקדם . אבל שטר שנכתב על הלוחה ונפרע אינו יכול לחזור וללות בו ואפילו אם היא הכל כיום אחר שאינו מוקדם הכיון שנמחל שיעבורו נתבטל הקנין של העדים החתומים עליו וכשחזר ולוח בו אין נכסיו חוזרין ומשתעבדו בו ואפילו אם לא נפרע אלא מקצת החוב הנשאר שיעבור השטר על המקצת הנשאר אינו חוזר ולוח באותו שטר אותו המקצת כיון שכבר נמחל משיעבורו של אותו המקצת . ויש מי שאמר הא נמחל שיעבורו היינו שהקנין הראשון בטל אבל אם חזר וקבל קנין בפני עדי החתימה החתומי' עליו חזר השטר לתקפו ויכול לחזור וללות בו אם הוא בו כיום שחתמוהו או אפי' אם לא חזר וקנה לו בקנין רק שלקח הלוח השטר מהמלוח חזר ומיסדו לו בפני עדים סגי למ"ד עדי מסירה עקב כפיטות יע"ל סי' . א"א ונ"ל דכל זה לא מיירי אלא בשטר שנתתי בעירו קנין שהוא נעשה לארץ בו ממשעבדים הכיון שנמחל שיעבורו דהאי שטרא אם יבא לטרופ בו מן הלקוחות יטרופ שלא כדיון שהרי אין לו שום שיעבוד ודיון קדימה על קרקע זו מחמת שטר זה שאע"פ שהלואה זו אמת אינה אלא ק"ל על פה שיש לו עדים שלא פרע דאל"כ שטרך בידו מאי ב"ע אלא ששעבוד שטר אין כאן לטרופ בו מן המשיעבדים שהרי כבר נמחל שיעבורו אבל לגבות בו מן הלוח עצמו נ"ל דגובה מטעם שטרך בידו מאי בעי ולא גרע מטעמי שטראי שיתבאר לקמן סי' נ"ח סעיף א' ואפי' את"ל דלא דמי לשטראי דהתב לא נמחל שיעבוד השטר וערו' דעדים שבישטר עורנו בחזוקו אבל הכא נתבטל ערות העדים לעלן השיעבוד וכיון שנתבטל מקצת העדות נתבטל כולו ונעשה שטר זה כחרם הנשכר מ"מ כשתוכנו בשטר כתיבת ידו שיש בו נאמנות וטוען הנתבע שכבר פרעו והתובע אומר אמת הוא שכבר פרעתי אבל חזרתי והלחתי לך על שטר זה נ"ל שגוב' בו שהרי לא היה כאן שיעבוד קרקעות דנימא שטר שנמחל שיעבורו הוא דפרעוין הראשון לא נמחל שום שיעבוד שהשטר היה אינו אלא לראי' בעלמא ומ"ש שהוא ראייה על הלואה ראשונה או שנייה שהרי אין כאן שייך לומר ביטול עדות כלל . וכ"ש בשטרות הממרמ"א שנוהגין עכשיו באלו הארצות שיוכל לתביע בהם איזה חוב שירצה ולא יוכל לומר הנתבע לא מסרתי

הממרמ"א על המנין זה והאיאל והאמינו לתת לו חותמו כגילין לכתוב עליו מה שירצה האמינו לכל מה שיאמר בין על מלוח זו בין על מלוח אחרת תרע דהא נוהגין לגבות בה לכל מי שיוציאה מתחת ידו כלי שום דרשאה וכלי כתיבה ומסירה אע"פ שרוע שמתחלה לא נתנה מעיל'ם גא"ש זה שיוציאה וע"כ טעמא משום דק"ל מסתמא היא"ו והאמין לסי שנתנה לו שיכתוב עליו את כל מה שירצה האמינו לכל דבר שיכתוב עליו ושיעבד עצמו לכל אדם ולכל דבר ולא שייך לזימטען עליו שטר שנמחל שיעבורו היא נ"ל . מיהו נ"ל אע"ג שאין צריכין כתיבה ומסירה בכתיב ממרמ"י וכל מי שיוציאה מחתת ידו יכול לגבות בה מ"מ הממשכן או המפקיד שטר' ממרמ"י אצל חבירו בעדים לא יוכל לטעון אח"כ הלוחי עליה עד כדי דמיהו או לקוחין הן בידו אע"ג שלא ראום עכשיו בידו ויש לו מגו דהחזרתי אפי' אינו נאמן לטעון עד כדי דמיהו או לקוחין הן בידו אע"ג דבשאר מטלטלין יכול לטעון הכי במגו דהחזרתי כמו"ש בס' ע"ג סעיף י"ח הכא מגו דהחזרתי מגו גרוע הוא שמתיר לטעון החזרתי שחושש שמא יצטרך לתבוע הלוח לדין ויתגלה הרבר שהיו על זה והואך יטעון החזרתי ולהר"ם נמי לא יוכל לטעון שהרי הפקדו אצלו בעדים לפיכך נשבע המפקיד הוכיח שאינו חיי' לו עליהם כ"כ או כלום וצריך זה להחזירם לו ג"ל וע"ל סי' ע"ב סעי' י"ח ואין להקשות לפי טעם זה אפי' הפקדו או השכין הנמרמ"י ברא עדים נמי נימא הכי דאע"ג ריש לו מגו דלחזר"ם הגו גרוע הוא שמתירא לומר להר"ם החישי שמה יתגלה הרבר לא דמי דהתם הטענה עצמה טענה מעליתא דהא דהא הממרמ"י רבדים שאינה עשוין להשאיל ולהשכיר הם והואך באו ליה שלא לה לומר נאמן בשבועה עד כדי דמיהו נ"ל . וממרמ"א היאל ולא רבי' בה הראשונים מחמת שלא היו צריכין לו שלא היו נוהגין בה ואתא לדין נימא בה מילתא ואת הנ"ל ע"ד אכת"ב . גופה של הממרמ"א כך הוא הלוח חותם שמו על נייר חלק בצד א' ואין כותב בו כלום באותו צד רק חתימתו ובצד השני כנגד חתימתו ממש כותב עליו בפני הלוח סכום המעות שחייב לו זמן הפרעוין שכיון שכתב זה כנגד חתימתו ממש שצד השני אין כאן חשש זיוף כלל ונמא אינו ממש כנגד חתימתו אכשר לזיוף שיכול לתתו כל מה שכתוב מצד השני ויכתוב נגד החתימה מה שירצה . ומה שמניח חלק בצד החתימה ולזיעל' ממנו הוא כדי לתת רשות למלוח שיכתוב למעל' כל שיפירי דשטריו כיון נאמנות והמטבע ושאר עניינים שהוא סיבת המלוח ועל כל זה הוא מאמינו במה שנותן לו נייר חלק במקום חתימתו ילכך פוסקין על הממרמ"א כל דין נאמנות ותוקף וחוק כל השטרות על הסד וזמן הפרעוין הכתיב בצדו השני והוא שכתב בצדו השני כך כמו"ש דהיינו סך חוב זה כך וכך וזמן פרעונו כיום כך וכך ולא יותר ואפי' אם הוא כתב יד המלוח לית לו בהומוסקין לו בכל מה שכתוב עליה שהוא נאמן הואיל והאמינו הלוח לתת לו חתימת ידו על נייר חלק אמר' ודאי בפניו וכיוריעתו כתבו והאמינו על כל עופרי דשטרא אבל אם כתב בצדו השני סך חוב זה כך וכך וזמן פרעונו כיום כך וכך ואח"כ כתוב ועוד חוב כך וכך וזמן פרעונו כיום כך וכך או שאר עניינים כתיב' עליו אחר זמן הפרעוין מה שהוא לטובת המלוח והלוח כבר בו נשבע הלוח היסת על השאר ונפטר מן השאר שאיפשר ויכול להיות שלא נתן לו הלוח הממרמ"א רק על סד הראשון ומלוח' כתב כל זה אחר כך מעצמו בלא ידיעת הלוח והלוח לא האמינו אלא סך הראשון וזמן הראשון ואפי' הוא כת' יד אחר ולא כתב יד המלוח' אין מאמינין לו עליו אם לא שהוא כתב יד הלוח מעצמו מיהו אם כתיבים הרב' עניינים קודם זמן הפרעוין כגון סך חוב זה כך וכך ועוד כך וכך ובתנאי כך וכך ובה"ג והבסיס כתב וזמן הפרעוין כיום כך וכך מאמינין למלוח' על הכל הכיון שלא כתב זמן הפרעוין אלא לכסף הוא היסת' גמור' שהכל נכתב בודיעת הלוח וברשותו וכ"ש אם הוא כתב יד הלוח שנאמן המלוח' על הכל שהרי היה הכל בודיעת הלוח ונתנו ליד המלוח והאמינו על הכל ואע"ג שכתבתי כשהיא כתוב' כדילכת' אפי' היה מה שכבר השני כתב המלוח' כשר' אפי' יראה לי ממרמ"א שבא לפני ב"ד והתום עליה שם ראובן או שמעון מצד אחד ובצד' השני היא חלק' לגמרי ולא כתוב עליה מצד השני כלום והו' שהיא בידו טוען שזה שחתם עלי' חייב לי כך וכך והאמינו לו שלא אכתו' יותר אלא שעדיין לא כתבתו והכיאותו חלק בפני הב"ד מפני שסמכתי על המגו דאי בעי הוה יבילנא לכתוב עלי' עשר פעמים יותר לכך לא כתבתי כלום עלי' והו' טוען אמת היא שהוא חתומה ידו אבל כתבתי' ללות בה ולא ליתו נפלי' ממני ומצאתה שאם ליתו בה לא הייתי מוציא' מתחת ידו כך שיכולין לכתוב

לכתוב עליה הרב' יותר ממה שיש לי כי לא הייתי מאמין לשום אדם שיכתוב עלי מה שירצ', ירא לי דטעני' הנתבע בזה טענה מעליית' הו' שכן דרך' לתתם ממרמ' שתהא מוכנת בידו לכשילוו נו שיכתוב עלי' הסד והזמן וטרח למצא מי שלו' לו ולא מצא ושמה האמת הוא כן שבין כך ובין כך נפלה ממנו ויה מצאה ואמר אני שכל דיין שבא לפני ממרמ'א כזו אין לו לזקוק עליה כלום ויכתוב עליה בצד השני כנגד החתימ' ממש שכך הוא באה לפני ואין לשום דיין להיות עסק עמה עד שיתברר הדבר היטב ולדעתי חזקה גדולה היא זו שאין שום אדם מוציא ממרמ'א כזו מתחת ידו שיהא המלו' יכול לכתוב עלי' כל מה שירצ' וישאמינו אפילו בסך המזון והזמן דיו כמה שיכתוב בפניו הסך והזמן ויאמינו על השאר דאמו בשופטני עסקינן השוט' שבכני אדם לא יעשה כן ולדידי חזקה זו עדיפא מכל החזקות שאמרו חכמים ז"ל שמוציאין עליהם ממון כגון חזק' שאין אדם פורע חוך ומנו וכיוצא בזה הרב' חזקות שאמרו לסמוך עליה' וזו עדיפא מכולם החזיק בממון וראוי' ג"ל כמה שאמרו פ"ב דכתובות לא ליחתם איניש שמי' על סוף מגילתא כו' דלמא משכחא איניש דלא כעלי ויכתו' למעל' כו' הרי בפירו' דלשמה יכתוב למעל' חששו אבל לשמה וביאנו לפנינו כך כמו שהיא חלק' ויתבענו בה בעל פה לומר כך וכך הייב לי לא חששו והיינו טעמא משו' דפשיט להם שאין ממש באות' טענה ולא נסמוך אהאי מגו דאי בעי היה יכול לכתוב עליו כבר קודם שחביאו לפנינו מה שהיה רוצה משום דהאי מגו גרוע הוא מחמת חזק' זו שאמרתי שהיא כנגדו והוי כמגו במקום עדים א"ג משום דקי"ל מגו להוציא לא אמרינן וזה נמי אע"ג שיש עשיר בידו כמו מגו להוציא הוא ג"ל וכיון שהלוי נאמן במענת חתמתי ללות ולא לתי' כמ"ש ראמי' היא עוד שאפי' אם טוען לית' בה כך וכך ופרעתי' או שטר אמר' היא או ריבית הוא נאמן הלוה ג"כ במגו דאי בעי אמר לא לית' בה ונשבע הית' ונפטר ואם מורה מקצת נשבע שבע' דארייתא כשאר מוד' מקצת דבעל פה' וכ"ש אם כופר ואומ' שאינו כתב ידו ואין זה יכול לקיימו דנשבע הית' ונפטר ואם כפר בכתב ידו ונתקיים כתב ידו בב"ד או עדי' מעידים שהיא כתב ידו ביה אני מסתפק אי נימא דהוה דינא כמו בכתובת יד שנכתב עליו למעל' גוף השטר סך כך וכך' כו' וזמן כך וכך' כו' דאמרינן לקמן סי' ס"ט סעיף ב' דהחזק כפרן ומשלם והוי דינא שנטול המלו' אפי' בלא שבועה כדאימא לקמן סימן ע"ט סעיף ח' או דלמא דוקא התם שהשטר כתוב כדכינו ודרך' למסור שטר כזה ליד מלו' ושטר מעלייה הוא אמרינן שהחזק כפרן לאותו סך ממנו הכתוב בשטר ומשלם אבל הכא דנייר חלק הוא בפנינו ולא דיוכר שו' סך ממון בשטר וקי"ל לקמן סימן ע"ט סעיף ה' הודיק כפרן לממון זה לא החזק כפרן לממון אחר וכיון דהבא יש לחוש שמה מלו' תובע יותר ממה שהלווה נימא אע"ג שהחזק כפרן על החתימ' לא החזק לכל מה שיאמר המלו' אלא לדבר מועט והמתיר ה"ל כממון אחר או לא ועוד שמה אפי' אותו הדבר מועט לא יטול המלו' אפי' שבעי' אע"ג דהחזק. כפרן כיון שכבר אמרנו דחוק' הוא דאין שום בר דעת מוסר ממרמ'א כזו ליד מלו' וצ"ע ואע"ג שראיתי כמה פעמים שהסוחרי' עושין כן ששולחין ממרמ"הן לירידים להקיף עליה' סחורות ולכתוב עליה מה שמקיפין לו ומיסרין אותו לאותו הסוחר שאינו דומה להכא דהתם אינם עולחין אותו אלא ע"י מי שהם נאמני' אצלם ביותר שידעו שישחורו להם הממרמ'א או יביאו להם הסחר' ולא יוצאו הממרמ"א מתחת ידם לתחת יד הסוחרים עד שיכתבו עליה סך חוב זה הוא כך וכך וזמן הפרעון ביום כך וכך אבל שית' הלו' ליד המלו' כך נייר חלק משני צדדין ואינו חתם בו רק חתימת עמו מצד אה' הוא אצלי נמנע בעיני בני אדם וקרוב אני לומר אפי' לקרעו ע"י חזק' זו דמי' הוא זה שיאמין לשום אדם למסור כתב שיכול לכתו' עליו כל מה שירצ' אין זה אלא פתי המאמין לכל כו' או משוגע ובכלל שוטים חשבו ואין במעשים של אדם בזה כלום ג"ל .

אע"פ שאין מכירין שם המלו' ואינו לפנינו דיו כיון שאנו מכירי' את הלזה שמחייב את עצמו ומוד' שלו מפלוגי ששמו כך מה צורך לנו להכיר את המלו' וע"ל סי' ל"ט סעיף ו' ו"ג וכן בשטר מכ' אם אנו מכירין המיכ' שמחייב בעצמו ומוד' שמכר שדרו לפנינו ששמו כך וכך מה צורך לנו להכיר את הלוקח אבל כ' בכתובין שיכר שהוא בא להפקיע שיעבורו של זה מזה צריכין שיכירו שניהם שם הלוי' ושם המלו' בין שניהם לפנינו בין אין לפנינו אלא כדי שידעו מי הוא הפוסר ומי הוא הנפטר שמה ישקרו ויעשו קניניא בהמלו' הזה יפטר לזה אחר שאינו חייב לו כלום אלא חייב אחר ששמו כשמו והוא יפטרנו וכל כדיון מה שלא חייב לזה כשמכירין את שניהם וכן אם כותבין שטר הלו' שאין בו קנין צריכין שיהיו שניהם בפנינו ושיכירו שניהם כמ"ש לעיל סי' ל"ט סעיף י"ג . ומיהו כשאין מכירין אינו צריך ערות גמור' אלא אפילו אש' או קרוב סגי לומר שכך הוא שםס הואיל ומלתא דעבידא לגלוי' הוא והיכ' לסמוך העד אשה או קרוב ואשתכח טעות או צורבא מדרבנן הוא העד שטעה ע"י אשה או קרוב שהטעותו לכתוב ראובן לזה ואינו אלא שטעון ומורה מקבלינן מיניה משום שאין דרך צורבא מדרבנן לדקדק כ"כ בדבריה ואין בו משום חזוניה ומגיד ולגברא אחרינא לא מקבלינן דאורי' למיודק ואמרינן ודאי מדקדק והשתא הדר ביה ומשקרי ואם הסופר טעה ומוכח בשטר שטעה' השטר כשר רתלינן בטעות כדאמרינן באחריות טעות סופר הוא ע"ל ריש סי' ל"ט . יש מי שאומ' הא לצורבא מדרבנן מקבלין מיניה היינו דוקא שטעה באש' שאין דרכו לדקדק בה משום שאין דרך ת"ח להסתכל בנשים כמ"ש בלבוש הבוגד ואיגמון סימן ק"ו אבל בשאר דברים אין חלוק בין ת"ח לשאר נכרי וע"ל סי' כ"ט .

ג' כל שהחזק שמו שלשים יום בעיר כותבין אותו שם ואין חוששין שמה שניה שמו כיון לעשות קניניא אבל כל זמן שלא החזק שמו זכא לכ"ד ואמר כתבו עלי שאני חייב לפלוני כך וכך אין כותבין עד שיביא ראיה ששמו כך וכך שמה מעלה שמו בשם אחר לחייבו .

ד' ובפחות מל' יום נמי אי קראו ליה ועני מחוקקין ליה בההוא שמה לחובתו כגון שקרא עצמו ראובן וכתב שטר עליו ראובן לזה משמעון וטעין השתא לאו ראובן שמי אי קראו ליה ראובן ועני אע"ג דלא אתחוק שלשים יום בהאי שמה חייב .

ה' שטר הבא לפנינו וטען הלזה ואמר אינו חייב לו כלום שמה אחר שהיא העלה שמו כשמו והודה לזה שחייב לו מאחר שלא החזק בעיר עוד אחר ששמו כשמו אין חוששין לדבריו שחזקה אין העדים חותמין על השטר אא"כ מכירין אות' הנכרי' כו' וכ"ש שלא יוכל לטעון ולומר לא לזה אני חייב אלא לאחר וזה רמאי הוא והעל' שמו כשם בעל חובי דכיון שהשטר יוצא מתחת ידו ודאי מחוקקין ליה שהוא שלו והוא המלוה שהלזה כמ"ש בסעיף שאחר זה גבי שני יוסף בן שמעון .

ו' מי שהחזק שם כינויו בעיר וכתבו עליו שטר באיתו כינויו ואח"כ נודע שהיה לו כינוי אחר או שטע' בשם הלזה או המלוה וכתוב ראובן במקום שמעון או שטעו בכפנים המעית וכל טעית כיוצא בזה יכתבו שטר אחר ולא אמרינן כבר עשי העדים שליחותן שכיון ששינו מן האמת והוא טעית דמוכח עדיין לא עשו שליחותן וי"א שאפי' אם לא כתבו שטר אחר אם יתברר הדבר שהוא טעות סופר כשר וי"א שאפי' כתבו שטר כשר לא שייך לומר כלל בשטרות עשו שליחותן שלא אמרו חז"ל העדים עשו שליחותן ואינן יכולין לחתום שנית אלא גבי גט משום דכתוב וכתב לומר שהבעל צריך לכתוב את הגט הוא אי עלותו דשלומו כמותו וצריך שיאמר העדים שיחתמו ומיון שעשו רעם אחת שליחותן וחתמו אינן רשאים לכתוב גט אחר ולחתמו כלי צווי הבעל פעם שנית ואם חתמו הגט פסול שאין כאו גירושין מן הבעל מה שאין שייך לומר כן בשאר שטרות שאינן אלא לראיה בעלמא מה חשש יש בו בדבר אם יכתבוהו וחתמוהו כמה פעמי' כיון שזה צוה להם שיהיו עדים ברבר ובכבר שיהיו נוהגין דלא לפוק מיני' חורב' ללו' שיגב' ויחזור ויגב' לכך לא יכתבו לעולם שטר אחר אא"כ קרעו את הראשון וע"ל סי' נ"ד סעיף א' ולענין לחזור ולכתוב שטר מבר' ע"ל סי' רל"ט .

ז' היו ימים בעיר ששמותיהן שוין כל א' יוסף בן שמעון אין שום א' מרם יוכל להוציא שטר על חבירו שיאמר לו שטר זה שאת' כווציא עלי שלי היה עליך והחזרתו לך כשפרעת לי החוב יהיה לי בידך ולא אחר יכול להוציא שטר חוב עליהם שכל אחד יכול לומר לא עלי נכתב שטר זה אלא על חבירו אא"כ שבאו עדי השטר בעצמן ואמרו זה השטר שהערנו עליו וזה האיש שהערנו עליו בהקרא' ודוקא שעירי השטר בעצמן מעידין כן על שטר זה שכיון שאם

מ"ח שיכירו העדים שם הלזה והמלוה ודין טעות השמות והסכום וכו' סעיפים :

א' כשכותבין שם הלזה והמלו' כשטר אם יש להם ב' שמות א"צ לכתוב אלא שם העיקר ומיהו אם כתב שם הטפל לחוד כשר וא"צ לכתוב החגיגי' או כהן או לוי אא"כ יש בעיר שנים ששמותיהן שוין שידעו לשם איזה מהם נכתב .

ב' כשכותבין שטר שיש בו קנין צריך שיכירו העדים ששם הלזה שבא לפנינהם לכתוב שטר על עצמו הוא פלוגי בר פלוגי

ואתה מצאתי וה"ה פסק דין שכתוב בו פלוגי נתייב לשינוי הייב לשלם למי שמוציאו , וכן שטר שכתוב בו פלוגי חייב לפלוגי אי לכל מי שמוציאו הייב לשלם לכל מי שמוציאו מהו צריך שיבא בכו הדין מהמת אותו פלוגי המפורש בו שכן הוא משמעות לשון זה שהוא עיקר הב"ח א"כ כתוב בו בפירוש בן בא מחמתו או שלא מחמתו ואם נכתב שובר משום אדם על שטר זה א"כ אין שום אדם יכול לגבות בו דכמו שהחוב הוא כללי כן הוא השובר כללי ופוטרו מכל העולם ואם כתוב בשטר שמשעבד עצמו נגד המוציא ש"ח זה עליו אע"ג שידוע שלא היה חייב לזה מעולם מ"מ חייב לשלם לו דהא מ"מ נשתעבד נגדו כמ"ש לעיל סימן קע"ג סי' ס"א סעיף י' .

נא שטר שאין בו אלא עד אחד או אחד מהם פסול ובו ז' סעיפים :

א כבר אמרנו בס' ק"ח סעיף י"ב שתקנו חז"ל לחתוך הדין ע"פ עדים החתומים בשטר לפיכך אמרו חז"ל דה"ה עד א' החתום בשטר חשוב עדות ואמרו שטר שאין חתום בו אלא עד א' וזה טוען להר"ם צריך לישבע שבועה דאורייתא ואם יש כאן שטר שחתום בו עד א' אע"פ שיש בו שטר אחר ויכול לומר להר"ם דהא מ"מ יש כאן שני עדים שמעידים שהלווה מיהו לא גבי אלא מבני חוריו ולא ממשעבדי דכיון דלית חתום ביה אלא חד סהרא בשטר לית ליה קלא ולא ידעו הלקוחות לימנע מלקח קרקע מן הלווה ואם אינו טוען להר"ם אלא פרעתי נשבע ונפטר ולא יוכל לומר זה שטרך בידו מאי בעי כיון שאין חתום בו אלא עד א' והעד השני מעיד שנעשית ההלוואה בלא קנין לא קנינו להניח השטר בידו אבל אם אמר אותו שלא כתב עדותו קנינו מידו על ההלוואה ולא בא המלווה ולא שאל ממני שאכתוב ואחתום לו מצטרפין שניה' שנעש' מלווה בשטר אפי' לענין שאינו יכול לומר פרעתי שיכול זה לומר לו שטרך בידו מאי בעי למה הנחתו בידו כשפרעת לי אי משום שלא חתום בו אלא עד א' אין זה טענה שהרי יודע שנעשה קנין בפני שני עדים וסתם קנין לכתיבה עומד והיה לו לחוש שמא חתמו שניהם מ"מ עדיין אין זה שטר לגבות בו ממשעבדי שכיון שעדיין לא חתמתו שניה' לית ליה קלא אבל אם אותו שמעיד על פה אומר גם בפני נמסר השטר ה"ו שטר נמור לגבות בו אפי' ממשעבדי שכיון שנמסר בפני העד שלא נחתם אמרינן מסתמא נמסר ג"כ בפני העד החתום והרי נמסר בפני שני עדים ויש לו קול ודוקא שיוכל לומר שנמסר בפני ב' העדים כמ"ש אבל אם לא נמסר רק בעד א' אפי' חיו כאן ב' שמרות שנעשו על הלוואה אחת וכל א' חתום עליו עד א' וידוע שלא נמסר רק בפני עד א' אין מצטרפין לטרוף ממשעבדי דכיון שידוע שלא נמסר רק בפני עד א' לית ליה קלא והעד החתום בעצמו כשר לומר שלא נמסר בפניו שאינו מכחיש עדותו בכך ואין זה חזר ונמסר .

ב י"א אע"ג דק"ל המלווה לחברו בעדים אינו צריך לפורעו בעדים ויכול לומר פרעתי וכו' המלווה בעד א' שיכול לומר פרעתי ונשבע היסת ונפטר כמ"ש בס' ע"ה ה"מ בעדים המעידים כע"פ שאינו מכחיש העדים בטענתו וגם אין כאן הוכח' שלא פרעו לפיכך נשבע היסת ונפטר אבל בשטר אפי' שטר שלא חתום עליו אלא עד א' אע"פ שאם טוען להר"ם נשבע שבועה דאורייתא להכחיש העד ונפטר אם טוען פרעתי יכול המלווה לומר א"כ שטרך בידו מאי בעי למה לא לקחתו ממני כשפרעת לי ונשאר עדות העד בחזקו ואם רוצה זה ליפטר בשבוע' היה צריך לישבע שבוע' להכחיש העד שלא אמרה תורה לישבע נגד עד א' אלא להכחישו כמ"ש בהלכות שבועות כע"ה והרי בטענתו זו אינו מכחישו אלא אומר שפרע חז"ל מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם כמ"ש לקמן בע"ה בהלכות שבועה ולא דמי לכתב ידו שאם טוען פרעתי נאמן ונשבע היסת ונפטר והתם טעמא משום דאי הוה מודה לא הוה גבי אלא מבני חוריו ולא חשש להניחו בידו דהא איבעי יתיב וכוונתו כולוהו נכסיו ולא טרוף מירי א"כ ה"ג נימא בעד אחד דהא הוה מודה לא טרוף ממשעבדי והא נמי נאמן לומר פרעתי כמו גבי כתב ידו דלא דמי דגבי כתב ידו כיון שאין שום עד בו לא משמע לאינשי דלהו שטרא להתחייב בו אלא של זכרון דברים בעלמא פן ישכח א' מהם סך המע' הוא שכתבין כן הלכך לא חשש להניחו בידו אבל שטר שחתו' עליו עד א' כיון שרואה שמתמין עליו מן השוק סובר שדין שטר יש לו לפיכך כשפורע אינו מניחו בידו הילכך יכול לממר ליה שטרך בידו מאי בעי וה"ל מחוייב שרוע' ואינו יכול

שאם היו רוצים לקרוע שטר זה ולחזור ולכתבו בשימוש השמות של אביהם וקנים או אביהם בסימן אחר היה הרשות בידם גם עכשו בעדותם הם מחזיקים בזה שטר זה שהוא נחשב לשטר מעליא אבל אם אין עידי השטר בעצמן כאן שיעידו ויש עדים אחרים שהעידו לא נתחוק השטר בזה ואין לו אלא דין מלווה על פה ומה תקנתם יכתבו שם זקנם כגון שמעון בן יוסף בן יעקב חייב ליוסף בן אברהם כו' ואם גם שם זקנם שוים יכתבו שום סימן כגון יוסף גוף או לבן או ארוך ושחור או כהן ולוי וזה ישראל וכל כה"ג ואם הם משני עיירות כותבין יוסף בן שמעון מעיר פלוגי חייב וכו' והרי זה סימן ואם הם מעיר אחת אם האחד מה אביו והשני חיו אביו אם כתב על בן המת ו"ל או על בן החי שלי"ט או גר"ו הרי זה סימן כד"א רש"ל"ט או ו"ל הוי סי' כשהוא כתב העדים בעצמו אבל אם אינו כתב העדים אע"פ שהעדים חתומי' למטה אין זה סימן דשמו יוסף השני העדים לכתוב כך והעדים לא דקדקו בכך שאין דרך לדקדק בכך ולא אכולא מילתא קא מסהדי ואם אחד מהם היה קטן בזמן הכתוב בשטר גובין מן האחד שהיה גדול באותו פעם דהא ק"ל חזקה אין העדים חותמין על השטר אלא אם כן יודעין שנעשה גדול אבל הם מוציאים שטרות על אחרים ולא יוכל האחד לומר לו לא נתחיתת לך אלא לחברך ששמו כשמדך שכל מי ששטר יוצא מתחת ידו מחזיקינן ליה בשלו אבל אם אין השטר יוצא מתחת ידו אע"פ שמודה שחייב לאחד מהם ואינו מודה למי מהם אינו יכולין להוציא ממנו כלום אא"כ יתנו הרשאה זה לזה דבלא הרשאה יאמר לכל אחד אינני חייב לך כלום אבל בהרשאה לא יוכל לדחות התובע שתיבעו ממנו ואם יש בידו שובר מאחד מהם אע"פ ששניהם תובעין אותו שיש לכל אחד שטר חוב בידו עליו אין שום אחד מהם יכול לתובעו שיאמר לכל אחד מהם אתה כתבת לי זה השובר ומיהו אם יכתבוהו הרשאה זה לזה יגבה אחד מהם שהרי הוא מודה שלא פרע אלא לאחד מהם והרי הוא היה חייב לשניהם שהרי שניה' יש שטר בידם ואם יטעון פרעתי לשניהם וצויתי לכתו' שובר אחד כי הוא יספיק לי להראותו לכל מי מכם שיבא ויתבעני בעד חובו טענתו טענה' ולא תועיל הרשאה ולא הוי אלא תביעה שבע"פ .

ח כד"א כשאין משולשים לא בשטרות ולא בשובר דמלווה הוא דאפסיד אנפשי' דאזויף בשטר שאינו משולש אבל אם הם משולשים בשטר ולא בשובר כל אחד גובה בו דכיון דבעל השטר יש לו הוכחה בתוך שטריו שזה חייב לו ובעל השובר ראו לו הוכח' מתוך שוברו שפרע לזה רשמי' לאחד פרע ושטר זה מעליה' הוא לפיכך יד בעל השובר על התחוננה וצריך להביא ראיה ששילם ואם אין לו ראיה צריך לשלם לשניהם ונ"ל שכל אחד צריך לישבע ויטול אפילו יש נאמנות בשטרות דהא יש ריעות' דשובר כנגדו נ"ל .

ט מלווה אחד שהלווה לשני יוסף בן שמעון בשני שמרות והיו משולשים שניכר שטר של כל אחד ואחד ונמצא שובר מקו"ו אצל המלווה ששטריו של יוסף בן שמעון פרוע ולא היה שובר משולש ונמצאו שני השטרות בין שטרותיו של המלווה הקרוע' הרי הורע כחן של השטרות במה שנמצאו בין שטרותיו הקרוע' ושניהם בחזקת פרועין שלא יוכל לתבוע אחד מהם שכל אחד יכול לומר זה השובר על שמי נכתב ואם נמצא שובר ביד אחד מן הלוח אע"פ שהשובר אינו משולש ושטר משולש שטר של הלווה שהשובר בידו הוא בחזקת פרוע ג"ל דמחזקינן ליה בשלו כרלעיל סעיף ז' .

י שני יוסף בן שמעון שלוח א' מהם מאחד ונמצ' לא' מהן שדה שקנ' מיוסף בן שמעון השני אחר הזמן שנכת' בשטר חוב של המלוו' או שהיו שותפין בו אין המלווה יכול לטרוף השד' ולומר אם לך הלויית מוט' ואם להב' הלויית כיון שאין לחברך בני חורין הרי לקחת שיעבורי וכן כשהם שותפין לא יוכל לגבות החצי ממ' לפי שאין נכסי ב"ה משועבדים אלא מטע' ערב והעריב אינו משתעבד אלא במקום שיוכל לתבוע מהלווה עצמו וכיון שאינו יכול לתבוע מהלווה עצמו אינו יכול לגבו' ג"כ מנכסיו נמצ' שהעריב לשני יוסף בן שמעון בין לב' מלווים בין למלווה א' כשם שאינו יכול לתבוע מהם כך אינו יכול לתבוע מן הערב .

ג שטר שכתוב בו לויית ממך מנה ובו סעיף א' :

א שטר שכתוב בו אני פלוגי בן פלוגי לוייתי ממך מנה וחתומי' בו עדים הרי כל המוציא גובה בו אבל אם אין בו עדים אלא שהוא כתב ידו בלא עדים חתומים עליו מתוך שיוכל לומר פרעתי נאמן ג"כ לומר לא לוייתי ממך אלא מאחד ונפל ממנו

חושן המשפט

הלכות

שמרות

סימן גב נג נד כז

שהיה בו קרע ב"ד והוסיפו על הקרע באופן שנראה שעשו כן כדי להעלים הקרע ב"ד אין גובין בו אבל קרעים אחרים שאפשר שיבאו מתוך שמיטלטל בהנה והנה אין דוששין להם .
ב נחחק או נטשטש אם רישומו ניכר כשר ואם לאו פסול הקרע ונעשה בכבדה כשר ואם אכלו עש או עכברים בראש כל שניכר המלו' וחלזה ועיקר הענין בכופו מכשרינן ליה .

נג שלא לשנות השמר ובו סעיף אחר .

א מי שיש לו שטר על חבירו במנה ובאלב"ד ואמר עשו ל במקום שטר זה שנים של חמישים המשי' אין שומעין לו דמגרעינן ליה זמיתו של לזה שזכות הוא ללזה שזורה הכל בשטר אחד שאם יפרענו מקצת נמצא שטר פגום ולא יפרע אלא בשבועה וכן אם היה לו שני שמרות של חמישים חמישים ואמ' לב"ד שיעשו לו א' של מנה אין שומעין לו שזכות הוא ללזה להיות שנים שלא יכופו לפרוע פירש דכשהוא בשטר אחר כשיפרע לזה חצי חיבו יהיה מוכרח לפרוע גם השאר מהרה כי ידאג הלוה פן יבסיד שוכרו ויתבענו המלוה כל החו' וכשה' ב' שמרות כיון שפורע חצי החוקרעין השטר הא' ואינו ממהר לפרוע השני שאין ביד המלוה שטר יותר על מה שחייב לו הלכך אין משנין שום שטר מכמו' שהיה אלא ברצון הלוה וכ"ז מיירי אע"פ שירוע לנו שאין השטר הראשון נפרע אע"פ כן אין משנין אותו אבל אם אין ידוע לנו אם השטר הראשון נפרע אם לא אפי' יש לו שטר א' של מאה ובא לב"ד ואמר שיקרעוהו ויעשו לו א' של ג' אין שומעין לו דשמא פרע לו אותו של מאה וכתב לו עליו שוכר וזה יוציא עליו שטר זה של ג' שלישו לו ויאמר זה החוב אחר הוא ויגבה בו .

נד דין אסמכתא ואם כתבים שובר וכיצד כותבין אותו ובו ו' סעיפים :

א מי שפרע מקצת חובו ומתיירא המלוה שמא יצא הקול דשטר זה פרוע הוא ולא יוכל אח"כ לגבות בו ממשעבדי ילך אצל ב"ד ויקרעו את השטר הראשון ויעשו לו שטר אחר כמה שנשאר חייב לו ויכתבוהו מומן ראשון ודוקא ב"ד יכולין לעשות זה דאלים כחן לאפקי ממונא לגבות מומן ראשון אבל העדים הראשונים אינם יכולין לעשות שטר על המומן מומן ראשון אפי' הוא מרצון הלוה דכיון שהשטר הראשון נתבטל ה"ל שטר זה מוקדם ופסול אבל מומן הפרעון ואילך אם הוא מרצון הלוה שאומר להם שיכתבו לו שטר יכולין לעשותו ואם אינו מרצון הלוה אינם יכולין לכתוב שטר אחר אפי' מומן הפרעון ואילך שהם כבר עשו שליחותן ואין להם עו' כח לעשות יותר ועל"ס' מ"ט סעי' ו' ואם לא רצה המלוה לשנות ולגרועי' כח שטר הראשון יכתוב לו שובר ללזה וישאר שטר שלם כמו שהיה והמלוה יתן שכר הסופר לכתוב השובר שהרי הו' לטובתו כדי שלא יגרע כח שטריו ואם החוב הוא חוב בע"פ ואין שטר למלוה והלוה מבקש ממנו שובר על אותו המקצת שפרע לו הלוה נותן שכר הסופר שהרי הוא מבקש אותו ואין למלוה נפקותא בו .
ב הבא לפרוע חובו ואמר המלוה אנד לי השטר אין הלוה יכול לומר לא אפרע לך עד שתחזיר לי שטרי אלא הרי זה יכתוב לו שובר ופרע לו כל חובו אך מפני שחושש הלוה שכאזאבד שוברו וזה ימצא והשטר ויתבענו פעם אחרת יכול הלוה להחזיר' סתם על מי שכתב שטר וסוען שאבדו ואם טען הלוה טענת ודאי ואמר ידעתי שהשטר אצלו ועתה הניחו בכיסי ישבע המלוה היסת שאבד השטר ואח"כ יפרע חובו ויכתוב לו שובר .
ג אמר המלוה אין שטרי עתה בידי כי הוא בעיר אחרת ואבתו' לך שובר יש מי שאומר שאין שומעין לו ויטל לומר לו לא אפרע לך עד שתחזיר לי שטרי שכיני שהוא בעולם יש לחוש שמא יאבד השובר וזה יתבענו שנית וכ"ש אם שטרו בידו ואינו רוצה להחזירו לו עד שישלם לו שאלו חייב לשלם לו עד שתחזיר לו שטר ואפי' נשבע הלוה לשלם לו בו כיום פטור מן השבועה כיון שאינו רוצה להחזיר שטר יש בו חשש ערה ופשיטא שלא עלה על דעתו לישבע שישלם אפי' בכה"ג ואם המלוה ג"כ אינו מאמינו ללוה יתן השטר ביד שלישי עד אחר הפירעון . מי שיש לו שטר על חבירו במנה ומורה לו בחמישים ובחמשי' האחרים יש לו טענה עליו ובעל השטר אומר תן לי ה' השאתה מורה לי בהן ואכתוב לך שובר עליהן ועל ה' האחרים אביא ראיה והנתבע אומר לא אשלם לך כיום עד שתחזיר לי שטרי אם יכול הנתבע להביא ראיותיו עכשיו ולדון הדין עם הנתבע

יכול לישבע ומשלם ואם טעין ואמר ישבע לי שלא פרעתי הרי זה נשבע ונטל וי"א שגם אם אומר פרעתי נאמן בשבועה כמו בכתיבת ידו דאף ע"ג דלא משתבע להבחי' העד מ"מ מטעמא דשנך בדי מאי בעי לא מוחיבי' ליה דרוב בני אדם אינם חוששין לזה בשטר דעד א' והכי מסתבר ועל"ס' טעין א' .
ג שטר שחתומין בו ב' עדים בלכד ונמצא עד א' מהם קרוב או פסול ואע"ג שיש שם עדי נוסירה הרי השטר כחרס הגשבר דהא מזוייף מתוכו וקי"ל עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה כמ"ש לעיל בהלכות עדות וי"א שדינו כשטר שאין בו אלא עד א' ולא מבטלינן ליה כולה דאמרינן רוח' שבק למאן רקשיש מיניה ואתא הנסול וחתם כמ"ש בסעיף הסמוך .

ד שטר שהיו עדי' מרובים חתומים בו ונמצא א' מהם פסול או קרוב ואין העדים קיימים לשאלו אותם אם יש עדות ברורה שיכולם ישבו לחתום הרי נתכוונו להעיד והרי זה עדות בטל ואם לאו תתקיים העדות בשאר שהרי איפשר שחתמו הכשרי' והניחו מק' לגדול לחתום וכא זה הקרוב או הפסול וחתם שלא מדעת ועל"ס' מ"ה סעיף י"ב .

ה צוואה שנמצא א' ומעדיה קרוב או פסול ונתבטלה הצוואה בדרך שנתבא' שישבו כולם לחת' לא נתבטל אלא שטר הצווא' אבל העד שאינו קרוב אם זוכר העדות על פה יבא לפני ב"ד ויעיד ואם יש עוד עד אחר ששמע הצווא' מבחוץ מצטרף עמו להעיד אע"פ שלא יחדוהו להעיד דהא מ"מ שמע הצוואה ואע"ג שהשטר בטל מ"מ צוואה אינו בטלה .

ו הכותב כל נכסיו לשני בני אדם כבת אחת וכעדות אחת והעם פ' קרובים לאחד ממקבלי המתנה ורחוקים מהשני הרי שטר פסול מפני שהיא עדות אחת וכיון שבטלה מקצתה בטלה כולה ואע"ג דלתרי גופי הן מעידין ובתרי גופי לא שייך לומר בטלה מקצת' בטלה כולה גזרו בה משום דאתי לאחלופי בשטרות דעלמא שיאמרו קרוב כשר להעיד לפיכ' אם נסתלק אותו שהעדי' פסולים לו מאותו מומן הרי א"צ לעדותן אלא אותו שהם כשרים ועדותן עדות וגם אם לא יסתלק לא נפסל אלא השטר אבל אם הם זכרים עדות בע"פ מעידין בע"פ כפי ב"ד לזה שהם כשרים לו ועדותן עדות שלא נפסל אלא השטר משום גזירה בדכתבנו אבל אם כתב בשטר א' נתתי לראובן שדה פלו' ולשמעון שדה פלו' ונמצאו העדים קרובים לזה ורחוקי' לזה זה שהם קרובים לו כתנתו בטלה וזה שהם רחוקי' כתנתו קיימת שאלו ב' עדיות הן אע"פ שהם בשטר א' וליכא למיגזר הכא כלום וכן ככל כיוצא בזה אם היו כתובי' בשטר ב' או ג' דברים אם נתבטל השטר ברבר אחד השאר לא נתבטל .

ז הלכת' עדי מסירה ברתו בין בגטין בין בשאר שמרות לפיכ' שטר שאין עדים חתומי' בו ונמסר בבני ב' עדי' גובין בו ממשעבדי שאע"פ שאין העדים חתומים בו יש לו קול ומ"מ אם יש עדים חתומים בו ונמצאו העדים החתומים בו פסולים ואפי' עד א' מהם השטר פסול אע"פ שנמסר בפני עדים כשרים מפני שהוא מזוייף מתוכו .

גב שטר שיש בו ריבית או קרע ובו ב' סעיפי' .

א שטר שיש בו ריבית מפורש שכתוב בו פלו' לזה מפלו' מנה לזמן פלוני בכך וכך ריבית אע"פ דודאי הריבית אינו גובה מ"מ גובה בו את הקרן אפי' ממשעבדי שאין העדים נפסלי' בכך אפי' היה כתוב בו ריבית קצוצה שהוא ריבית דארייתא אע"ג דעברי' אלאו דלא תשימון עליו נשך לא תשימון לאינשי במל'ה ולזה וערב משמע להו ולא אעדים קאי לפיכך כיון שהריבית מפרש בו וליכא למיחש לחורבא שמא יגבה הריבית גובה בו את הקרן אבל אם אינו מפורש אלא כלל הקרן עם הריבית השטר כסול ואין גובה בו כלל משום דנפק מיניה חורבא שיגבה בו גם הריבית מיהו וי"א אם החייב מודה צריך לשלם לו את הקרן וי"א דפטור דקנסין ליה למלוה וא"צ לשלם לו מיהו אם לא הלוה המלוה בעצמו אלא ע"י שליח והשליח עשה שטר וכלל הקרן עם הריבית גובה ואין קונסין המלוה דיכול למימר לתקיני שרית שליחי' ולא לענותי לכלל הקרן עם הריבית וכלל דינים אלו מפורשים בלבוש ע"י סימן קס"א . שטר שבא לפנינו קרוע קרע ב"ד והוא שקרוע במקום העדים והזמן והתירף או שקרוע שתי וערב פסול דודאי משום שירע שנפרע קרעוהו ואם ניכר שנעשה בסכין אפי' לא נקרע שתי וערב פסול נקרע לשנים גרע טפי מקרע בית דין ופסול דודאי פרוע הוא לכך קרעוהו כך ואם יש עדי' שנקרע באונר דינו כמו שנמחק שטר חובו שנתבא' כעיל ס' מ"א ואם היה נקרע שלא בקרע ב"ד או גראה לדין יך

לבוש עיר שושן הלכות שבתות סימן נד נה

אם לא אפרענו מכאן ועד זמן פלוני תן לו שטר מכירה זו וראיבין אוכל הפירות תוך הזמן כדינו דריג' הכי הוא שאם היה שמעון אוכלם הוא לי ריבית מחמת המתנת מעותיו שיש לו ביד ראיבין בתור' הלאה ובתוך הזמן מכר שמעון השד' ליהודי קור' שוכה בשטר המכירה שביד השליש וכשהגיע הזמן ולא פרע ראיבין נתן השליש השטר מכירה לשמעון והחזיק יהודה בשדה ואכל פירותיה ובה ראיבין להוצי' יהודה מן השדה בשבי' שלקחה קור' שוכה שמעון בשטר ואמר שעדיין לא היה שם כח לשמעון למכר' ואין ממכרו ממכר אין שומעין לו לפי שקשנתן השליש השטר ליד שמעון וזה בשדה למפר' משעת כתיבת השטר שהרי נעש' המכר מעכשיו בקנין מבלי שום תנאי ושומר וילא הוי אלא כמי שמכר שדהו מעכשיו ואמר המלוה ללוה לכשיהיו לך מעו' אחיזירו לך דק"ל שם ג"כ שאין הלוקח אוכל הפירות תוך הזמן משום רבית דחשבינן המעות שנתן לו הלאה עד שיחזירו לו לכשיהיו לו ואם אינו נתנ' לו בזמנו עמד המכר קיים מיום ראשון שעשה שדהו מכר .

נה דין שלישיית ובו ז' סעיפים :

א שליש כזמן ששלישותו בידו נאמן ככ' עירים אפילו אם הוא קרוב וא"צ ליבע שכיון שעשאוהו לשליש ביניהם אמרי' ודאי ע"מ כן קבלוהו עליהם ואפי' כתבו ענין השלישית בשטר ינתנוהו לשליש לא נאמ' שלא סמכו על רבוי השליש אלא על השטר אלא גם בזה נאמן השליש ולא נכתב השטר אלא לזכרון בעלמא ואע"פ שעבר הזמן השלישית שהיה לו להחזירו לא מהם ולא החזיר עדין שלישי הוא ונאמן ואפי' הבחישו אמהם ואמר שלא עשאו שלישי השליש נאמן לא מיבעיא אם טוען שלא עשאו שלי' אלא בתורת פקדון מסרו לידו שאין מועיל לבטל השלישית היאל והוא מודה שהאמינו עליו טוען פקדון הרי הוא נאמן נגדו בכל מה שיאמר אלא אפי' טוען גזלת ממני והלה אומר לא כי אלא שלישי מניתי ביניך ובין פלו' נאמן בר"א כשאין ביניהם הכחשה בסך ממון שתתת ידו אלא שא' מהם אומר או אפי' שניה' אומרי' דרך גזילה תפשתו והו' אומ' שהשליש בידו אכל אם יש ביניהם הכחשה בסך המזון שהוא אומר לא השלשתי בידי אלא כך וכך והם אומרי' או אמהם אומר יותר כען שהוא חייב להם שבעה הוה ליה נוגע ברבר ואינו נאמן במקום שאין לו מנו אבל במקום שיש לו מנו נאמן ויכולין להשביעו אפילו בטענות שמה מתקנת חכמים כמו בשותף כיון שהאמינהו מתחלה . שטר שהיה ביד שלישי והוציאו מתחת ידו בכ"ד ואומר פרוע הוא אע"פ שהשטר מקויים נאמן במנו שאלו היה רוצה היה שורפו או קרעו ולא הראוהו לב"ד וכן אם מת השליש ונמצא כת' יוצא מתחת ידי השליש בין הוא כתיבת ידי השליש בין הוא כתוב ידי אחר ששטר זה המונח אצלו פרוע הוא הרי הוא בחוקת פרוע אע"פ שאין עדים על הכתב כת' ידי מי היא הודאי ברעת השליש הרשימו לו לזכרון והרי הוא נאמן וע"ל סי' ס"ה אבל כתב שיצא מתחת ידי המלוה ששטר פלו' פרוע הוא אפי' היה כתב ידי המלוה אינו אלא כמשחק . התובע משלם שכר השלישית שכיון שהוא תובע וצריך לו השטר עליו מוטל .

ב הכחישוהו עדים ואומרי' לא על תנאי זה היות שלישי ביניהם העדים נאמנים בין שהומנו העדים שיעירו על השליש' בין שלא הזמינו' אלא שאמר שהיו באותו מעמד וראו ככל ענין אין השליש נאמן בר"א כשאומר השליש ביום פלוני נמסר בידי השלישית בתנאי כך וכך והעדים מבחישין אותו אבל אם אומר סתם בתנאי כך וכך הוא בידו אע"פ שאומרים העדים שכשנמס' לידו לא היו התנאי' כן השלי' נאמן דשמה אפי' באו לפניו והתנו בענין זה אע"פ שאין השליש טוען בפירוש כן הוא לא יהיב אדעתא ואנן טענינן ליה כן כדי שלא יאמר מוכחש מן העדים שנתנו שנתנו גזל לה ודאי הוא אומר אמת ואין חלוק בענין השליש' בין אם שניהם יחד נתנוהו לידו או שהמלוה נתנו בידו להוי שלישי ביניהם בבזלתו שלישי מקרי ונאמן על כולם .

ג כשצוי' השליש השלישית מתחת ידו אין לו ליתן השלישית מתחת ידו אלא אלא בפני ב"ד ופרש להם ענין השלישי דשמה יפול ביניהם מחלוקות ואם יוציא השלישית מתחת ידו לא יהיה נאמן אלא כעד א' ועבשיו עדיין הוא לבורא מתחת ידו כל מה שיאמר בענין השלישית לפיכך צריך שיכתבו הכ"ד מה שיאמר ויחתמו הענין והא דנאמן כעד כשאין שלישית ביד דקא בששניהם נסתלקו מעליו ואין להם תרעומות עליו אב' אם יש להם תרעומות עליו בענין השליש' שהיה בידו הוה נוגע . ואינו

הנתבע דלאו כל כמיניה התובע להחזיק השטר בידו ולכתוב בו שובר כיון שיכול להביא ראיותיו מיד אבל אם א"א להבי' ראיותיו עכשיו או לדון עכשיו כפי הנראה לב"ד וגרא' לב"ד שאין ערמה ברבר או שהב"ד צריכין להיות מתיינין כיון עם התובע צריך לשלם לו מיד מה שמורה לו ויתן לו שובר והכי מסתבר . שטר שכתוב בו שיהא כתיקפי כל זמן שאינו קרוע קרע ב"ד אי ברלא כתוב עליו תכרא אפי' מהני שובר רכ"ג לפי שמדות הוא . כשכתובין שובר אם זוכרין זמן השטר יכתוב בשובר על שטר שזמנו כך וכך ואם אין זוכרין הזמן יכתבו סתם על שטר שסכמו כך וכך ולא יכתבו זמן בשובר שמא אחרו העדים זמן ההלוא' בשטר ונמצא שלפעמים זמן השובר קודם לזמן השטר ויחזור ויציא שטר חובו המאוחר ויטרף בו לפיכך אין לעדים לכתוב זמן בשובר אפי' זוכרין זמן ההלוא' ושובר שנכתב סתם פלו' פרע לפלוני מבטל כל שטר שיש לו עליו שיד בעל השטר עלו התחילה משום שהמוציא מע"ה וכן אם יש ללוה עליו שטר שיש לו שטר פרוע אצל פלו' אינו יכול להוציא עליו שום שטר ולומר ששטר אח' פרוע היה לו עליו ואינו בידו אלא כל שטרותיו בחוקת פרועים .

ד אם הזמן והשובר נכתבו ביום א' ונתנו נתכאר בפ"י מ"ג . ה שובר שכתוב בו שפרע לו דינרי סתם מבטל כל השטר שיש לו עליו ואע"ג דגבי שטר שכתוב בו סלעין הינרין כתבינן דסתם דינרין לא הוי אלא שנים ההוא בשטר הלואה איתמר שהיא נכתב להוציא דאמרינן כיון דירעי עדים ביד בעל השטר על התחלתה אילו היה יותר משני' הוי כתיבין בפירוש כמה אבל בשובר' שבא להחזיק במעות אדרב' אמרינן איפכא דלמא לא ירעי סכום השטר וכתבו סתם לכלול הכל שלא יוציא מירשיו שלא כיון אבל שובר שכתוב בו כך וכך דינרין ונמחק הסכום ונשאר דינרין או שכתוב הסכום על המחק ולא נתקיים אין בו אלא פחו' שבלשונית בדי שלא יבאו להערי' ואין דינר נמחק אלא להורעת כחו של מוציאו . מי שפרע מקצת חובו והשליש את השטר ואומר אם לא אתן לו ביום פלוני תן לו שטר ויגבה כל חובו והגיע הזמן ולא נתן לו לא יתן השליש את השטר שזו אסמכתא . היא ולא קניא כמ"ש בס' ר"ז כע"ה ואם קנו מירו' עליה בב"ד חשוב הרי זה קנה והוא שיתפס זכותו בב"ד פירש שהתפס הלה שטר לב"ד ואמר בפני ב"ד אם לא אתן ביו' זה שהגביל יתבטלו כל זכויותיו והגיע הזמן ולא נתן יחזירו השטר למלוה והוא שלא יהיה אנוס כיצד הרי שהתפס שטר או שיברו בב"ד שקנו מירו' שאם לא יבא ביום פלוני יתן זה לבעל דינו והגיע היום ולא בא ואין לו אנוס הרי אלו נותנים דאסמכתא קניא הוצא דלא אנוס אם קנו מיניה בב"ד חשוב ואם עכבו גהר או חולי מלבא הרי זה אנוס ולא יתנו וכן כל כיוצא בזה והוא שיהיה בב"ד חשו' דאלומי כוחן לאפקיעי ממונא מן הל' וזכין לו למלוה והוי דמי בב"ד חשוב ג' דבקיעי ברניא אסמכתא שיתבארו בע"ה בסימן ר"ז וי"א וי"א וי"א וי"א ששהחזיר שטר למלו' שלא רצה לו להחזירו משמתין לשליש עד המקבל עליו כל אנוס שיארע ללוה מזה רכל גרמא בניוקין קור' שנעש' החזיק מחייבין את הגור' לסלק החזיק ואם נודע לב"ד שהחזירו שלא כדון אף דינן על אותו השטר ואם לא נודע לב"ד עד שהוציאו מן הלוח כל מה שכתוב בשטר ואח"כ נודע שהחזירו השליש שלא כדון השליש שטר דהוי גרמא כנוקן .

ז בר"א דכשגיע הזמן ולא נתן שנתנין השטר לבעל דינו בשאמר אם לא פרעתי ביום פלוני יהי האעו' שנתתי מתנ' וישאר השטר קיי בחוקו ככתב' שאל"כ הוי שטר שנמחל שיעבורו במקצת כרי המעות שנתן ושטר שנמחל שיעבורו אפי' במקצת נחלש כחו כולו ואינו גובה ממשעברי כלום ממנו אלא מבני חורי דגזירין שמה יגבה בו גם החצי האחר שנפרע ואין להקשות היכא דהדין נותן שמחזירין השטר למלו' והוא גובה פלו' הרי המקצת שנתן מחוי כריבית דאגרי' נטור דהא זמן פירען היה כשהשליש שטריו ובשכיל שהמתין לו לזמן שקבע ולא נתן מחזירין לו שטריו וגובה הכל נמצא מה שקבל כבר הוי ריבית דאין זה רבי' דלא מקרי זה אגרי נטר דהא אלו פרע ליה למלוה במשלם זמני' שקבע לו מאי דאשתאר ליה בהאי שטר' הוה שקיל ליה מלוה בלא תוספו' ואשתכח דלא מצי ליה הנא' למלוה מחמת האי זמנ' דארווח ליה דהא כי מצי זימנא לא יהיב ליה מירו' אלא דמהדר ליה שלי' שטריו ונבי ליה כילו אבל בודאי אלו הוה מרווח ליה זימנא אחרינא הל' ההיא תיספת מחוי ככארי נטר דההוי זימנא רקא מרווח ליה ואסור . ראיבין ליה משמעון מנה בא' בניסן עד י"ב חרש ועשה לו שטר' מכר משהו מעכשיו בלא שום תנאי ושטר' אלא שהשלי' ראיבין שטריו ביד לוי ואמר לו

חושן המשפט הלכות שמרות סימן נה נו נז

ואינו נאמן כלל וכן אם היה קרוב או פסול ,
 ד שטר שיצא מתחת ידו שליש והלוא טוען שהוא מזויף
 או פרוע אם אין יכולין לקוי' חתימת העדי' אע"פ שהשליש
 מעיד שהמלוה והלוה מסרוהו לו ואמרו לו שכך וכך נשא' עדיין
 הייב לפרוע משטר זה אינו נאמן שאין השליש נאמן בשביל
 תפיסתו יותר מבעל דבר בעצמו דהא דמרימנין לשליש היינו
 מפני' מנו דאי בעי היה מוסרו למלוה ואילו היה השטר ביד מלה
 כיון שאינו יכול לקיימו אינו כלום דק"ל המודה בשטר שכתבו
 צריך לקיימו ה"ג גבי שליש אין כח ביד השליש לעשות משטר
 מזויף כשר אלא כשיתקיים השטר על ידי עדים או הוא נאמן
 על שלושתו .

ה שליש שהושלש שטר בידו שיפרענו לזמן פלוני ועבר הזמן
 וטען הלוה שפרענו בזמנו הרי הוא בחוקת שאינו פרוע
 ומחזירו לו למלוה שאילו פרעו היה מודיע לשליש בפני המלוה
 והיה תובע ממנו שטר ולא היה מניח שטר בידו מיהו אע"פ
 שמוכיח ממנו שאינו כרוע אם מת הלוה לא יפרע המלוה אלא
 בשבוע' כדון הבא לפרע מן היתום שאפש' שפרעו וארעו אונס
 או ששכח להודיעו לשליש , מי שמחייב עצמו בשטר בקנין
 לחבירו והפירו' החייב ביד אחר בסתם ולא פירש לו באיזה
 ענין מסרו לו וזאת המפקיד לא יתננו למלוה משני טעמים הא'
 שמא לזה בו ופרעו לפיכך נמצא בידו של המחייב והפקידו
 מחייב אצל זה והשני שמא לא לזה בו מעולם והתנה על העדים
 שקנו מידו שיתנו השטר לידו ולא ליד המלוה שלא זכה בו
 המלוה לפניו שיעידו בו העדים ער' יצא' ת"י המתחייב וגם לא
 יחזירו לירשי הלוה שמא אמר עדים סתם קנו ממני לפלו'
 וכתבו השטר או שמא אמר בפירוש וכתבו לו השטר ונמצא
 שזכה המלוה בו בעוד היותו ביד העדים ואפשר שטעו ומסרוהו
 ללוה שלא כדון .

ן שליש הנעשה ע"י שליח כגון שכא הלוה עם אחר שכידו
 משכון או שט' ואמר י"ז המלוה עשאי שליח להבי' אליך
 משכון או שט' זה למוסרו בידך על ענין כך וכך וקבלו השליש
 מיד השליח בתנאי כך וכך ואח"כ בא המלוה והכחיש השליחות
 ואמר שלא עשאו שליח לדבר זה מעולם אלא שלא מרעתי כנסם
 לביתי וקחו וכוון שאתה יודע שהשטר שלי ואני לא עשיתיך
 שלישי עליו אלא שפלו' גזלו ממני וכחש לך על שמי החזיר לי
 שלי יעשה השליש מה שא' לו השליח שהרי השליש נאמן שכך
 א"ל השליח וגם השליח היה נאמן בשע' שיצא השטר או
 המשכון מת' במנו דאם היה רוצה היה אומר על תנאי כך הושלש
 בידי , ואם לא הכחישו ענין השליחות רק השליש לא רצה
 לקבל השלישות וגשאר ביד השליח אין לשליח דין שליש אלא
 כשליח בעלמא שהרי הורה שאינו שלישי אלא שליח ויתן לו
 שנתן לו והשליש יעשה תמיד כפי מה שהושלש בידו אע"פ שיש
 לאחד אח"כ טענה ברב' כיצד הרי ראובן שהשו' עצמו עם
 שמעון החייב לו על זמנים והפקיד השטר ללוה והתנה אם לא
 יפרע זמן אחד יחזיר לו לוי עיברו ויגבה הכל בפעם א' ולא פרעו
 לו שמעון זמן א' יחזיר לו לוי שטר אע"פ שידע שיהיו לשמעון
 טענות על זה כי אין לוי דין בדבר רק שליש לכן יחזיר לראובן
 שטר לקוי' שלושתו מיהו קודם שיצויאנו מידו יאמר לפני עדים
 היאך בא השטר לידו ועל איזה תנאי והעדים יכתבו ויהתמו
 הענין שליש ולא יסרנו לשמעון והוא יטעון אח"כ מה שיצא
 ולכן כל שהחזיר השליש השטר אין לחוש שנעשה שלא כדון
 ושלא היה בקי בדין השלישות אא"כ אתיליד ריעות' .

נו אשה הנושאת והנותנת בתוך הבית ובו ס"א .

א אשה הנושאת והנותנת בתוך הבית יאפטרופים הממונה על
 נכסיו בעל הבית ומת בעל הבית ויודעים שהיו לבעל הבית
 נכסים של אחרי' והמזון הנשאר בידם של מי הם חייבים
 להחזיר לכל אחד מהם את שלו לקיים מצות השכבה ולמנוע
 היתומים מאיסור גדול ואם לא החזירו וכאו לכ"ד ועודם בידם
 מהמני במנו שאם היה רוצים היו מחזירים .

נז דין שטר פרוע ובו ב' סעיפים :

א אסור להשהות שט' פרוע בתוך ביתו וה"ה שטר שנמחל
 שיעבדו דיכול לבא לידו עולה לתובעו שנית וכתוב אל
 תשכן באהלך עולה ואם אינו רוצה להחזיר שטר פרוע ראוי
 לנדותו יד' שחזירו , אין לו לעכב השטר אפי' בשביל פשיט'
 דמפר' , היכא שהלוח נותן שכר הסופר ובמקום שאין הלוה נותן
 שר' הסופ' א"צ להחזיר' לו השטר אלא יקרענו אבל מותר להשהות

שטר של מנה אע"פ שאינו חיי' לו אלא חמשי' והוא שיתנו
 שובר על גביו ממה שנפרע או שיתנו שובר בפני עצמו וינסרנו
 ללוה דליכא למירוש שיבא לידו עולה .

ב שטר שלוח בו ופרעו אינו חזיר וזהו כו' שנתבאר בס' מ"ח ואם אמר לו הלוה פרעתי' והשיב המלוה כן אבל
 החזירתי לך המעות הרי מודה שנמחל שיעבדו ואינו גובה בו
 ממשעבדי אפי' החזירו לו בו ביו' שהלוהו אבל אם אמר החזירתי לך
 המעות שתחליפם לי מפני שלא היה יכול להוציא המעות אלא על
 ידי הרחק השטר קיים והיו כאלו לא נפרע וגובה בו אפי' ממשעבדי

נח מי שהוציא שטר חוב על חברו ובו ה' סעיפים :

א הוציא ש"ח מקום על חבירו ואמר לו פרעתיך והשיב לו
 אמת שפרעתיני אבל סטרא' נגזרו פי' מלוה אחרת יש לי
 עליך על פה ובשכילה קבלתי' וזה השטר עדיין בחוקתו עומד
 אם לא נתנ' לו בפני עדים נאמן כמנו דלא נתת והשטר עדיין
 בחוקתו ואם יש בו נאמנות גובה בו בלא שבועה ואם אח"כ
 יתבענו שלקח ממנו שלא כדון גשבע היסת ונפטר ואם אין בו
 נאמנות אינו נוטל אלא בשבוע' ובשבועה מיהא נוטל שיאמר
 א"כ שטרך בידי מאי בעי ואם לא פרעו הלו' בעצמו אלא שלחם
 ע"י שליח חייב השליח לפרעו למשלח משום שפשע שנתן
 לו המעו' והניח השטר בידו ב"א שהוכיר לו השטר ואמר לו
 קח השטר ממנו ל"ש אמר לו קח השטר ותן לו המעות ול"ש
 אמר לו תן המעות וקח השטר לעולם הוא פושע במה שהניחו
 בידו וחייב לשלם למשלח אבל אם לא הוכיר לו השט' כלל וגם
 לא אכר לו שיתן המעות בפני עדים פטור השליח שהו' חשב
 שהם מאמינים זה לזה ויאמר אני סמכתי על האמונה שביניכם ,
 וכן מי שהפקיד פקדון ביד אחר ואמר הנפקד שהפקדון הוא
 של פלוני אחר ואותו פלו' חייב לי אם טוען שבשליחי' אותו
 פלו' נתן לו המפקיד אותו הפקדון יכול לטעון עליו עד כדי רמני
 במנו דהחזירו תו' אע"פ שהמפקיד יצטרך לשלם לאתו' פלוני שיכול
 איתו פלו' לומר אין אני חייב לו כלום ואתה פשעת למה הפקדת
 לו את שלי שלא בעדים והרי הוא פושע בעצמו וחיי' לשל'
 אם הנפקד מודה שלא הוכיר לו אותו פלו' רק הפקידו בידו
 סתם אלא שהוא טוען שהפקדון הוא של פלוני לא יוכל לעכבו
 הואיל ולא יוכל לברר שאותו פלוני חייב לו , וי"א דוקא שמור'
 הנפקד שכא לידו בתורת פקדון מן המ' קיד שאו הוא חייב
 לעשות השבה למפקיד לפיכך לא יוכל לעכבו אבל אם טוען
 שתפשו מיד המפקיד ויש לו מנו כגון שתפשו שלא בעדים יכול
 לעכב ולומר שאיתו הפקדון של אתו' פלו' שחייב לו הוא כדי
 דמיו במנו דלא לקחתיו והמפקיד אם אמר שהפקידו בידו חייב
 לשלם שהרי פשע הפקדו' שלא בעדים אבל אם טוען ואומר
 שזה תפשו ממנו בכח ולא פשע גשבע גם הוא ונפטר ,

ב ואם אמר הלוה או השליח הלא פרעתיך בפני פלו' ופלוני
 ובאו אלו והעדו שפרעו בפניהם אלא שלא הזכיר לו השט'
 והשיב המלו' על חוב אחר קבלתי' שהיית חייב לי הרי השט'
 בטל כיון שאין לו מנו דלא נתת לי כלום שהרי יש עדים שנתן
 לו וי"א שאין השטר בטל לגמרי אלא הלא מנגינן ביה ולא
 קרענין ליה ואם תפש' לא מפקינן מיניה ונת' מורי מהרמ"א ז"ל
 שכן נראה לו עיקר , ב"א כשהעידו שנתן לו בתורת פרוע
 אלא שאינו יודעין אם על השטר זה אם על חוב אחר אבל אם
 ראוהו נותן לו מ'ות ואין יודעין אם בתורת פרועו יתן לו או
 בתורת פקדון או בתורת מתנה אם אמר המלוה להד"ס הדי'
 הוחק כפרן על אלו המעו' ובטל השטר ואם אמר פרעון של חוב
 אחר הו' ה"ו נאמן וכשבע ונוטל מה שבשטר שהרי לא פרעו
 בעדי' שאין העדים אומרי' שבתורת פרועו נתן לו ומנו שיכול
 לומר כמתנה נתנם לו יוכל לומר פרעון של חוב אחר הוא וי"א
 דאפי' כבי האי גוונא שטרא אתרע דסביר' ליה שאין המלוה
 רוצה לומר במתנ' נתנם לו ואין מנו וטעמא משו' דטענת
 מתנה גרועה מטענת סטרא' דמתנ' לא שכיחי וכ"ש במקו' שחייב
 לו וירדך בני אדם הו' שיות' פריע חובו ממה שיתן לו את שלו
 כמתנ' ולכך אמרי' ודאי בתורת פרועו נתנ' לו ואחרע שטר' וכת'
 מורי מהרמ"א ז"ל וכן ג'ל' עיק' מהמוצ' מחבירו עליו הרא' וכל
 זה שנתנו לו בפני שני עדים אבל ביני ער'א לא אתרע שטר'
 דלא מרעינן שטרא ע"פ עד א' וע"ל סימן ע' .

ג ואם אמר הלוה והלא שטר חוב זה הוא מחמת דמי שור
 שלקחתי ממך ואתה גבית מעות אלו מדמי' בשור ואמר לו
 בעל השטר כן הוא שמדמי אותו השור היו שלקחתי ממני ואני
 קבלתי אותם המעו' אבל מחמת חוב אחר שהיה לי אצלך קבלתי'
 הואיל והוד' שהשטר הוא מדמי השור ומדמיו הוא נפרע בטל
 השטר דמסתמ' בפרעון אות' השט' נפל' דהכי אורח' דמלתא
 וכל

לבוש עיר שושן הלכות שמדות סימן נ"ט

לו פירות וענייני מאכלים למוזנות והלה אומר מעות אני רוצה להתפרנס מהם הרין עמו וצריך ליתן לו מעות שזה אין צריך לאכול מה שזה נתן לו אלא הוא יקנה לעצמו מה שלבן תאב ואם התנה עמו בפירוש לזונו על שולחנו והוא אינו רוצה לאכול עמו אינו חייב ליתן לו אלא לפי ברכת הבית, מיהו אם אין העיכוב מחמת הגזון אלא מחמת המתחייב גם באה צריך לתת לו כל דמי המזונות ואם חלה הגזון אינו חייב במוזנות של הפואתו שזה לא קבל עליו רק בדמי המזונות כמו שהיה בריא י"א שהמקבל עליו לזון חבירו סתם צריך לזונו כל ימי חייו ואם קבל עליו לזונו סתם או יתן לו מאה זהובים לשנה אם זנו שנה אחת נפטר מנדרו דהכי משקל לשון זה ששקל לשנה לבסוף שגם מתחלה כשקבלו לזונו סתם לשנה קאמר, המקבל עליו לזון את חבירו לפי כבודו ב"ד שיימי כפי מה שהיה נהוג קודם לכן ומלבושי' אינן בכלל מוזנות אלא א"כ אמר אוון ואפרנס דמלבושים בכלל לשון פרנסה הם, מי שכתב לחבירו לזונו זמן מה או לתת לו מאה דינרין וזנו קצת הזמן ופסק אינו חייב לתת לו כל הק' דינרין אלא ינכה לו מה שנתן לו מוזנות ומשלם לו עד ק' דינרין ולא יותר דודאי לא כיון כשקבל עליו ק' דינרין אלא לא יזונו כלל דאובן שקבל עליו לזון את שמעון ואשתו והתחיל לזונן וכתה אשת שמעון פטור ממוזנותיה ואין צריך לתת לשמעון כלום מחמת מוזנותיה שלא נתחייב אלא לזונה כל זמן שהיא צריכה למוזנות ועכשיו אינה צריכה ואפילו קצב סך מה למוזנותיה א"כ פטור מחלקה.

ד המתחייב לזון את חבירו בין מתחייב סתם בין לזונו על שולחנו ומת המתחייב חייבים היורשים לזונו כמו שהיה חייב מורישם אע"פ שפי' על שולחנו ולא על שולחן אחר. משמע דלא התנה כן אלא כדי שלא יתחייב לתת לו דמי מוזנו במעות בכל ניקום שהוא שם אם ירצה לאכול שם כמ"ש לעיל סעיף ב' גבי נתחייב לזונו סתם אבל שולחן היורשים הוה כמו שולחנו שהם באים מכחו.

ה שנים שנתחייבו לזון א' דינו כדיון שנים שלזו מא' שכל אחר חייב בחלקו וחלק חבירו וע"ל בלבוש הבין וארגמן סי' ק"ד.

ו המתחייב עצמו בדבר שלא בא לעול' או שאינו מצוי אצלו חייב אע"פ ק"ל שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעול' ה"מ כשהתנה לו בלשון מכר או בלשון מתנה שזה משמע מקנה לו אותו הדבר ממש והרי אינו בעולם או אינו ברשותו והיאך שייך עליו לומר שהתנה לו על מה יחול הקנין ואפילו כתב לו שיעבור על שיהיה או קבל אחריות על כל נכסיו או אפ"י נתן לו משכון עליו אינו כלום דכיון דלא חל המכר או המתנה על מה יחול השיעבוד והאחריות כדאמרינן פריטי אין כאן נסכ' אין כאן אבל בלשון חייב שמחייב את עצמו לזון כגון שאמר לעדים הוה עלי עדים שאני מתחייב לפלוני כך וכך הרי לא שעבר אלא גופו לעשות דבר זה וחל השיעבוד על גופו וחייב לעשותו והוא שקנו מידו שחל הקנין על עצמו ראונו שהוציא שטר בקנין על שמעון שכתוב בו מחמת שנתתי לו ק' זהובים ושעברתי לו כל נכסיו באלו הק' זהובים שינכה אות' מהם אבל לא שעבר עצמו להתחייב וטוען שמעון שבשעת שכתבו על עצמו לא היה בידו ואין אדם מקנה דש"ל וגם העדים החתומים בשטר אמרים שאינם יודעים אם היו זהובים' בירו. אם אלא אם הוזהבו' שכשטר היה משעב שנושאין ונותניו בו אין יושבע נקנה בתלפין ואם אין נושאין ונותניו במדינה באותן זהובים הרי הן כפירות ונקנין בתלפין אלא שצריך שיהיו ברשותו בשעת קנין דאל"כ במאי מקנה אותם ואם אין הרבה ידוע אם היו ברשותו בשעת קנין אם לא על התובע להביא ראיה לפיכך אם טוען התובע טענות ברי שיודע שהיו ברשותו בשעת קנין צריך זה לישבע היסת שלא היו בידו וגם נאמן לימ' נתתי לו אע"פ שיש לזה שטר מתנ' בירו לא יכול לומר א"כ שטרך בירו מאי מבכי דלאמין כמנו דאי בעי אמר שלא היו ברשותו ואם אינו טוען התיבע אלא טענ' שמה מחרימין לו סת' על מי שנתן זהובי' כמתנה וכחשי' בו והשיעבוד ששיעבר לו אינו כלום דכיון שהמתנה אינו כלום גם השיעבוד לא חל מיהו כל זה לפיכך ה"י"ף וקצת רבותא אבל רבי' חולקים על זה וסבירא ליה שכל האומר נתתי לפלוני כך וכך הוה הודאת בעל דין כמאה עדים רמי ואין אנו צריכין להקדק כיצד נתן דמאחר שהודה אמרינן דודאי נתן באופן המועיל וקנה המקבל מתנה.

ז ראונו הלה לשמעון מנה ואחר זמן כתב לו שטר בקנין מחמת שלותי מפלוני כך וכך ונתחייבתי לו בהן ומשכנתי לו קרקע פלוני וכה במשכנתי ולא אמרינן כיון דמלוא ההוצאה נתנה לא קנה הקרקע מששכן לו בעדה דכיון דמנה ג' כאן משכון אין כאן ולא נשחעבדא דבמה זוכה בה ונ"מ אם י"ט הליה

וכל זה רוק' שיש עדי' שפרעו מדמי השור אבל אם אין עדי' שפרעו מדמי השור נאמן לומר סטראי ניגדו במגו דלא נתפרעתי מדמי השור ואם יש עדים שנתן לו קצת קדמים על חוב א' לא יוכל לומר על האחרים שנתנ' לו על חוב אחר שכיון שהתחיל לפרוע חוב זה אמרינן ודאי כל מה שנתן נתן על אותו החוב שכן הדרך להשלים פרעון חוב אחד כולו בתחל' ואח"כ מתחיל באחר' ד' מי שגש' בחבירו שני חובו' ופרע לו הלוה סתם הרשות ביד המלוה לומר מחוב פלוני לקחתי ולא עוד אלא אפילו אם אמר' לו ליה בשעת פרעון הילך מעות אלו כשביל חוב פלוני והמלוה קבל ושחק יכול המלוה אחר כך לומר שבשביל מלוה ע"פ או שבביל חוב אחר תפשם והאי דרשתיק לא משום דאדוויי אנדי ליה אלא פקח היה כדי לתפוס ואחר שתפש בירר דעתו בשתיקתו וע"ל סי' פ"ג.

ה נתן הלוה למלוה מנה ליתנ' לבעל חוב אחר רשאי לתפושם ולעכבם לעצמו.

נט שטר מקיים והלוה טוען פרוע ובו ס"א.

א מלוה שהוציא ש"ח מקיים וטוען הלוה שהוא פרוע המלוה אומר איני יודע כיון דלוה טוען ברי' ומלוה טוען שזא אוקי ממונא בחזקת מריה ואינו גובה בו ואם חזר ואמר עיינתי בחשבוני וזכור אני בכרי שאינו פרוע חוזר וגובה בו.

ס דין שיעבור מטלטלי אגב מקרקעי ודין שיעבור דבר שלא בא לעולם ובו י"א סעיפים.

א הכא לגבות חובו בשטר מהלוה ולא הספיק כל הנמצא לו כנגד שטר חובו הרי זה טורף מקרקעות שהיו לו בשעה שלחה מזה ומכרם או נתנם אכ"כ מפני שחלה שיעבור עליהם בשעת ההלוואה והיא קדמה למכירה או נתינה של זה אבל קרקע' שקנה אחר שלוח מזה ומכר או נתנם לאחר אינו טורף מהם דלא חלה שיעבור עליהם בשעת ההלוואה ואם כתב לו בשטר מתחל' בשעת ההלוואה שהוא משעב' לו נכסיו הקנינא ודאנא עתיר למיקני הרי מיד שקנה אותם הלוה חלה עליהם שיעבור וא"כ התחיל שיעבורו קודם שמכרם או נתנם לאחר וגובה מהם אבל מטלטלין אחר דמן התורה גם הם משועבדים כמ"ש לעיל סי' ל"ט סעיף א' אין להם דין אחריות כיון שאין דעת המלו' סמוך עליהם ואין השיעבוד חל עליהם מיד אפי' כתב בשטר דלא באסמכתא שמפני' שיכול לשלם ולמזכרם ולנתנם למי שירצ' קוד' שיועידמן הג"י' ואפ"ש שהמלוה לא ידע למי ימכרם או ינתנם ולא ימצא אותם ואין רעתו סוככת עליהם והוקצאו מחל שיעבורו של עכשיו לגבי הקרקעות לפיכך אינם משועבדים למלוה לענין שיעורף אותם מן הקרקעות ואפי' מטלטלין שהיו לו בעת שלוח שמכרם או נתנם לשע"י אין בעל חוב טורף אותם מידו אם כתב לו בשטר שהוא מ'עבר לו מטלטלי שיש לו אגב מקרקעי דלא באסמכתא ודלא כטופסי דשטרי הרי גם המטלטלין משועבדי' בקנין אגב כמ"ש בע"ה בס' ק"ג והרי זה טורף מהמטלטלין שהיו לו כשלוה כשם שהוא טורף מקרקעי ואם כתב לו בשטר ששיעבר לו מטלטלי' אגב מקרקעי הקנינא ודאנא עתיר למיקני דלא באסמכתא ודלא כטופסי דשטרי טורף אף מהמטלטלין שקנ' אחר שלוח ומכרם או נתנם לאחר כשם שהוא טורף הקרקעות זהו דין מדין התלמוד אבל עכשיו אע"פ שנוהגין לכתוב בכל השטרות י"חיה משעבד לו מטלטלי אגב מקרקעי נהגו שאינו פורף מהמטלטלין שמכר או נתן או משכן לאחרי' מפני תקנת השוק כלומר שאם יטרף מהמטלטלי' אין לך אדם שיקנה דבר המטלטל' מחבירו לפחדו שמי' שיעבור לאח' באגב ויבא ויטענה מידו ויתכשל כל מי שאמתן שבשוק ואפילו לפי מנהג זה אם היה ללוה שטר חוב על אחד ומוכרו לאחר בא בעל חובו וגובה ממנו שלא עשו כשטרות תקנת השוק משום דלא שכיחא עובד שלא יצא השטר מרשותו לגמרי' שהרי עריין נשאר בירו כח למחול השטר הילכך חשוי שפיר ממונו לגבות בעל חובו ממנו וכן אצ נתן כל נכסיו לאחר ולא שייך לעצמי כלום אימרתא דמוכח הוא ולהכריח עשה ולא שייך ביה תקנת השוק וע"ל סי' צ"ט סעיף ו'.

ב המחייב עצמו בדבר שאינו קצוב כגון המחייב עצמו לזון את חבירו אי לכסיתו ה' שנים אע"פ שנתן קצבה לשנים אין זה קצבה דמי יודע כמה יהיו מקחי' שמה יתיקרו או כמה צריך כזה הזמן כתב הימב"ם כיון שאין בו קצבה במה שנתחייב לו לא סמכיה דעתיה ולא נשתעבר אע"פ דקנו מינה אבל חלקו עליו כל הכאים אחיו ואמרו שהוא משעבד כיון שקנו מיניה והכי נקטינן וע"ל סוף סימן ר"ז.

ג המחייב את עצמו לזון את חבירו סתם המתחייב אומ'אתן

חושן המשפט דרכות שמרות סימן ס מא

יא המלוה את חבירו על משכונו קרקע ויזהר לכתוב הקרקע בשם בנו הקטן ועכשיו טוען הלוה למלוה לאו בעל דברים דירי את לכשתלך בנך ארע מה אישם לו אין בדבריו כלום וצריך הוא לפרוע למלוה שהלוה לו בשם בנו דאפי' את'ל שהם של בנו הקטן שהקנם לו מ"מ בלי ספק ששיר לעצמו האפטרופות כי מי קרוב להיות אפטרופס יותר ממנו והרי תובעו בכח אפטרופוסות שיש לו בהן .

יב אשה שמוע' על הקרקע שהגות בעלה שחצייה הם שלה ממעות שנפלו לה מבית אביה והעטרות יתוכים בשם שניהם כיון שהשמרות כתוכים בשם שניהם הדין עמה וחצים שלה דאם לא כן מה היה לו לבעלה להוכיר אותה בשטר ואם כתוכים בשטר כשמה לכרה כולם שלה .

סא כמה דינין מינין השמרות וכו' מ"ז סעיפים :

א קהל שתקנו שלא ייעיל שום שטר אם לא יהיה מכתובת ירי מצד העיר ובחתימת ירי הערים המיוחדים בעיר אין בכלל זה נחילה שמחל ראובן לשמעון וכתובת עליה ראובן בחתימת ירי אע"פ שגם גוף הכתב אינו בחתימת הסופר ולא כתיבת ירי ראובן שאין כוונת תקנה כוונת בקלות רק בשטר הצריך לעדים שחוששין לעירי השקר שמא יחתמו שקר אבל בהוראות עצמו סני בחתימת ירי .

ב טופס שטר שכיר הסופ' ולא העתיקו וחתמו העדים על הטופס אין לאותו שטר דין שטר לגבות בו ממשעבדי שאין לשטר כזה קול לגבות בו שלא כתבו הסופ' אלא לזכירה בעלמא ולא לשם שטר ומיהו אם המנהג בעיר שיהיה לו דין שטר הולכין אחר המנהג . וי"א דבלא מנהג סני בשטר כזה שהעדים כחתימתן מפקין ליה לקלא .

ג אשה שנתחייבה ליטבע בתקנת הגאונים שתקנו ללוה אם יש לו מטלטלין שיפרע מהם והיא מסר' מדין אותה עד רצויה' דינא בשם שעושיין לאיש הוא לפינן מקראי החוקשה אשה לאיש לכל עונשין שבתורה נאמא תקנו רבנן כעין דאורייתא תקנו ד שטר שכתבו בו שכל המוציא יובל לגבות בו אף בלא הרשאה אם אין מנהג בעיר שלא לגבות בו בלא הרשאה תנאו קיים וגובה בו בלא הרשאה ואפי' כתוב בו שנתחייב לכל מוציא בין יהודי בין גוי לא אמרינן מדלגבי גוי ליתא כתנאי המסתמא לא היתה הכוונה לתנו ביד גוי אלא לשופרא דשטרא כתבו כן לאלומי מילתא בעלמא ואף אם היתה הכוונה לתנו ביד גוי לא היינו מניחין לו דעכירה היא בידו שהרי תני תבענו בריניה' ואפי' הלוה מתרצה בכך מחינן בידו שלא ליקר שם ע"ז ואי לא צייתי שמותי משמתינן ליה גוימ' דגבי יהודאי נמי ליתא לא אמרי' הכי דגבי יהודאי מועיל התנאי ודיקא שהמוציא היה ילוד בשעת ההלוואה שנשתעבד לו ע"י שהיה כללי אבל אם גולד לאחר מכן לא שלא היה יכול להשתעבד למי שלא היה בעולם .

ד כל דבר שנהגו במדינ' לכתוב הן נאמנות הן כתבו' בשקא הן שאר שופרי דשטרי שנהגו הסופרי' לכתוב כל מי שמקנה בסודר לכתב' שטר דעתו שיכתבחו כמנהג המדינה ואי' לפרוש שיכתבו כל לישיני שפירי דאית ביה ועל' ס' ע"א . והאי מאן דמקבל למיכתב שטרי בכל לישינ' דכותא אע"ג דלא ידע ספרי לאחוקי כראי' כיון דכתב ביה ואחריות שטרא דנן קבילית עלי ככל שטרי' דנהוגי בישראל דלא כאסמכתא ודלא כפופסי דשטרי' קאי לכל כללא דבתחלת עניינא אבל תנאים כגון נאמנות מהלואה קאי ביטול מדע' כמתנה לא מחשבינן עד דמקשר ביה . ועל' סימן ע"א סעיף י"ד . ודיקא דברים שהם שופרי דשטרי אמרינן שקבל עליו אבל קנס שכותבים בו כגון שכתב שאם לא יפרע כומנו יפרע הוציא' על הכפל וכראי' גנא דבר זה הוי אסמכתא ואינו גובה ואע"ג דכתב ביה דלא כאסמכתא כו' ועל' ס' ר"ז דינין אסמכתא מיהו כל דבר שנהגו בו בני המדינה בשמרות אע"פ שאינו בתקון חכמי' הולכין אחריו .

ה שטר שכתוב בו שיש רשות למלוה לירד לנכסי ליה בין בפניו בין שלא בפניו בלא רשות ב"ד ובלא שומא והכרזה אינו רשאי לעבור על דבריו תורה לירד לנכסיו בלא רשות ב"ד ושומת ב"ד קי"ל דבר תורה המלוה את חבירו לא ימשכנו אלא כב"ד כמ"ש במקומו בע"ה דינין עבוס . ומה שנהגו כן לכתוב בשמרות שיוכל המלוה לירד לנכסי ליה היינו כגון שלא מצא המלוה דיין שרצה לדונו או יש לו רשות לכתוב דין עצמו ולירד לנכסיו ולמשכנו כמו הדין זכ' מה שכתבתי למעלה סעיף ד' כשכתבו בשטר שנחתיב לכל מוציא בין יהודי בין גוי ואמרינן דמחינן ביה לתנו לגוי ולמאי דלכתב' מהו לכתוב לא לעקור על דברי תורה כתבו כן אלא אי נכרא אלמא הוא ואין כח בדייני ישראל לכופו או יש לו רשות להביא אותו בדיני אומות העולם שלא יפסיד ממנו לכך כותבין כן לא לשם דבר אחר שמעון

יאוכן הלוה לשמעון מנה ואחר זמן כתב לו שטר כקנין מחמת שלוחי מפלגי כך וכך ונתחייבתי לו בהן ומשכנתי לו קרקע פלוגי וכה במשכונא ולא אמרינן כיון דמלוה להוצאה נתנה לא קנה הקרקע שהעכין לו פתרה רכיון דמנה אין כאן משכונ' אין כאן ולא נשתעבדא דבמה זוכה בה ונ"מ אם מכר הלוה אח"כ אותה הקרקע לאחר מכרו קיים ואין המלוה יכול להוציאה מיד הלוקח דלא היה אלא כמלוה ע"פ ולא טרפא ממשעבדי לא אמרינן הכי דהא אפי' לא חייב לו כלום אם היה מתחייב לו בהודאתו היה חייב לו והיתה הקרקע זו מצעתעבדת לו .

ב ראובן הוציא שטר שכתוב בו שלוח שמעון מלוי וטען ראובן שלי שלוחו היה ובשליחתו הלוה וכתב השטר על שמו ולא הקפיד עליו ושמעון טוען לאו בעל דברים ידיו את שהרי אין לך הרשאה מלוי ולא מכר לך שטר זה ולא נתנו לך אם הודה לוי לראובן כפני עדים ששלוחו היה ואינו חב לאחרים בהודאתו הרי נתגלה הדבר שממון זה של ראובן היה והוא המלוה והל' נשתעבד לו אע"פ שלא נכתב השטר בשמו וכופין הלוה לפרוע לו ויפטר בכך ואין צריך ראובן כתיבה ומסירה על שטר זה שלא הצרכו כתיב' ומסיר' אלא למי שבא לזכות ממנו לאחר . שלא היה לו בו שום זכות עד עתה אבל כאן כיון שזה מודה לדבריו ואינו חב לאחרים בהודאתו יש לנו להאמינו לפיכך אע"ג דבמוכ' שטר חייב לחבירו וחור ומחלו מחול הכא אם בא לוי למחול ללוה אינו מחול כיון שיש כאן מסירה והדאה וכה ראובן בשלו וכאלו הלוה ראובן לשמעון מידו לירד ואין צריך הקנאה חדשה .

ג ראובן הלוה מנה ללוי ובשעת הלוואה אמר ללוי שיכתוב השטר על שם שמעון אך שיתנו העדים השטר ליד ראובן וכשתבע ראובן מלוי כומנו טען לאו בעל דברים ידיו את כי נתחייבתי לשמעון במצותיך והשט' נכתב על שמו וראובן טוען סמני קבלת המעות ואני הלויתי לך ואתה חיי' להחזירו ליד ולא הלויתי אותה ההלוואה בשם שמעון אלא כדי שלא להשביע את עצמי הדין עם ראובן ולא מבעיא אם הודיע דבר זה ללוה ולעיר' שלצורך דבר שכלכו הוא תולה ההלואה' בשמעון ושמעון אינו מערער כלל בדבר אלא אפי' עשה עניינו בסתם ושמעון קערער ואומר אע"פ שלא היה הממון שלי זכותי בו מאחר שצוית ללוי להשתעבד לי בקנין ונכתב השטר על שמי הרי נתת אותו לי אין ממש בדבריו הואיל ואמר ראובן שיתנו השטר לידו ולא לשמעון הרי נלה ברעתו שאינו לא לשון זכירה ולא לשון הוראה שהיה של שמעון שהרי לא הוציא בשפתו אלא ששעה השט' על שם שמעון מדרך אמנה שסומך עליו ולא זוכה לו כלום וכיון ששמעון מודה שלא נעשית ההלואה ממנו כופין הלוה לפרוע לראובן שהלוה לו ואם תבע ראובן לשמעון מאחר שהשטר נכתב על שמו יחזור ויעשה לו שטר מכר ממנו אין כופין אותו דמצי אמר ליה לא יקרא דירך בעינא ולא זילתא דירך בעינא ולא עוד אלא אפי' אם הודיעו לשמעון בשע' שכתבו על שמו שעי' מכן כתבו על שמו שיחזור ויעשה לו שטר מכר עליו אין שטר אותו שהרי לא עשה מעשה' שיתקיים התנאי בנייהם ואע"פ שהיה לו לעשותו אינו אלא כמפליגו בדברים ויכול לחזור בו אבל אם אמר ללוה בשעת הלווא' על מנת כן אני מלוה לך שתעשה לי השטר בשם שמעון אבל לכשארצ' החזירני לי על שמי כופין אותו על כך שהרי ע"מ כן הלוה וע"מ כן קבל המעות ולא עוד אלא אפי' לא פיר' דבריו ולא אמר לעדים כפני הלוה עוד שטר אחר תכתבו לי על הלווא' זו מחייבין אותו לכתוב שטר אחר על שמו . שטר שהיה כתוב על שם ראובן וכתוב בסופו ואילו המעות הם מחבור' הקהל וטען ראובן שהם שלו שהרי כתובים על שמו ואומר שהקהל נתנו לו שטר זה על מעות שהיה לו אצל הקהל והקהל' מכחישינן אותו אע"פ שהשטר בידו אינו נאמן והדין עם הקהל דמה שכתבוהו הקהל על שמו מניניהו עליו כדי שהיא יתעסק עמו לגבותו ולא יהא כקירא דכי שותפי' שכן דרך הקהל לעשו' ולא יוכל לטעון שהם שלו וכת' שהם של הקהל כדי שלא להשביע את עצמו כראמרי' בתחלת סעיף זה שאין דרך החיד לתלות מעותי בקהל כוונתם שלא להשביע את עצמו נ"ל .

ד שמעון שהיה חייב מנה לראובן ונתפסרו בנייהם שיעשה שמעון שטר חוב ללוי מך' דינרים ואח"כ נתרצה ראובן לשמעון ויעשה לו שטר מחול' גמור' מכל תביעות' ממון שיש לו עליו ועכשיו טוען שמעון שביון שלי לא הלוהו שום ממון אלא ראובן דוא שהלוהו ועכשיו כיון שמחל לו כל תביעות' ממון גם זה בכלל הדין עם שמעון כן כתב בש"ע והוא מתשוב' הרשב"א ועל' דמייר' ג"כ שצוה דאובן בשעת הפשרה שלא יתנו את השטר ביד לוי אלא לירד כמ"ש לעיל בסעיף הסמוך אבל אם לא אמר כן בשעת הפשרה ובה לוי ותבע את שמעון בשטר זה למה נפטרנו והוא התחייב את עצמו לו ולא לראובן נ"ל .

לבוש עיר שושן הלכות שמרות סימן סא סב סג כו

בעדים שהי' כדבריה שהיה לה ממן מעמד דמסתמא כל מה שיש לאשה הוא של בעלה ולפי שהי' נושאת ונותנת בתוך הבית הניחה לכתוב השטרות על שמה ואין צרכין שיעידו העדים על אלו השטרות שהם שלה אלא כשתביא עדים שהיה לה ממן מיוחד נאמנ' לומר אלו השטרות מאתו הממן הן והי' אם נמצאו לה מטלמלי' ברשות' עליה להביא ראיי' בעדים שהי' לה ממן מיוחד ואז נאמנת לומר שקנתה אלו המטלמלי' בעד אותו הממן ואם אינה נושאת ונותנת תוך הבית והיו שטרות כתובים על שם' הם שלה דודאי הבעל לא צוה לכתובם על שמה ואם היו כתובים על שם שגירב על שמה ועל שם בעלה הרי הם של שותפות שניהם וחציים שלה וסתם אשה מקדית נושאת ונותנת בתוך הבית אשה כתבה לאחרים שמה שתחת ידה היא של אחרים אם ידוע שהיה לה ממן שבינו של בעל נאמנת ואין הכרח יכול לומר שהוא שלו יש מי שאומר שאם היו שטרות כתובי' על שמה אע"פ שהיא אינה נאמנת הואיל והיא נושאת ונותנת תוך הבית מ"מ אם מתה פוענין לירשדה שהוא שלה וכמ"ש טעמא בסמוך לענין האחין וכתב מורי מהרמ"א ז"ל וכן נראה לי וע"ל בלבוש הארנמן סימן פ"ו , וכן אחד מן האחין שנושא ונותן בתוך הבית ושטרות עשויין על שמו ואומר שלי הם שנפלו לי מבית אמי או מציאה מצאתי או מתנה נתנה לי עליו להביא ראיי' בעדים ואם מת והניח יתומים או צריכין האחין להביא ראיי' דטענינן ליתמי שמה השטרות כיון שכתובים על שם אביהם אמתיות הם והם באמת של אביהם אע"פ דבעלמא לא טענינן ליתמי מאי דאביהון לא מצי טעין הכא אם אבוהן קיים אמרינן אם איתא דנפלו לו מבית אמו וכיוצא בו במתנה או במציאה היו לו עדים בדבר אבל בכניו כיון דאיפשר דאלו אבוהון הוה-קיים הוה מייית' ראייה בעדים אלא דיתמי לא ידעי מאן ידע במלתיה דאבוהון וגם השטר יוצא בשמו משום הכי אמרינן גבי יתמי על האחין להביא ראיי' מהו זה דוקא בדבר שאינו ידוע אם היה של האחין אבל בהפך שהוא ידוע שהיה של אחין על היתומים להביא ראיה ואם חלוקין בעיטתן או בשם דבר או על האחין להביא ראיה אפילו בחייו ואפי"ן אם השטרות יותר מכרי הדבר שחלקו אמרינן מעיטתו קמץ ואפילו אמר סכית אמי נפלו לי נאמן בכנו דאי בעי אמר מעיטתו או מאותו דבר שחלקו קמץ כמה דברים אמרינן שזמן השטרות אחר זמן החלוקה כגון שהיו שותפין מתחלה ולא היו חלוקין בעיטתן ואח"כ חלקו עיטתן ועודם שותפין אם זמן השטרות האלו אחר שחלקו עיטתן אמרינן שמה מעיטתו קמץ אבל אם זמן השטרות הוא מקודם שחלקו עיטתן אע"פ שעתה הם חלוקין מעיטתן עליו להביא ראיה שנפלה לו כו' דהא לוכא למיתלי במעיסתו קמץ , וכל זה דוקא שהשטרות כתובים על שמו אבל אם כתובי' על שם האחין או על שם אביהן אע"פ שהם בידו לא יוכל לומר דשלי הם ואפילו מת על היתומים להביא ראיה בעדים וכל זה ג"כ דוקא באשה או אחד מן האחין מפני שחזקתן ששומטין זה מזה אבל בן בית שנושא ונותן בשל בעל הבית כל מה שהפקידו או שנמצא תחת ידו הוא בחזקה שרואו שלו אפי"ן אינו אמור וידוע שלא היה לו שום דב' חוץ משל בעל הבית דשמה מצאה מצא ואם מת נותנין לירשיו אם לא שידוע שישא של בעל הבית .

סג מי שהועד עליו שמחזר אחר זיוף וכו' בים :

א עדים שבאו והעידו על ראובן שבא להם ובקש מהם שזייפו לו שטר של מנה על שמעון ואח"כ הוציא ראובן על שמעון שטר של מנה אין גובין בו אא"כ עדי השטר מעידי' שראו ההלואה אע"פ שאינם מעידים על חתימתו דכיון שמעידים שראו ההלואה אע"פ שאינם זוכרים שחתמו סגי ואין שמעון יכול לטעון פרעתי דמחשבינן להאי שטרא שטרא מעליא למימר ביה שטרך בידו מאי בעי כיון שזוכרים ההלואה וכן אם אינו זוכרים ההלואה אלא שהם בעצמם מעידים שזו היא חתימתן או אחר' מעידים עליהם שראו שחתמו ג"כ נזכין בו אבל קיום אחר כגון שאחרים מעידין שמכירין שזו היא חתימתו אינו מועיל דכיון שהיה מהדר אויפא חיישינן שמא זיוף ער יסוכרינן אחרים שהיא חתימתן ואומרים שמכירין אותה הי"א דאפי"ן הם עצמם אומרים שהיא חתימתן לא מהני דעבידי אינשי דפעני ברכי אא"כ זוכרי' שחתמו או זוכרים ההלואה מיד דוקא שטר זה פסלינן ליה דחיישינן שמא מנה היה אצלו בע"פ וי"א שמא יכפור אבל שאר שטרותיו שיש לו על אחרים אפי"ן מסד זה אינו אצלו על שמעון ואיני' מזה הסך הרי הם בחזקתן שלא תחוק לזיוף

ז שמעון שכתוב שטר עליו לראובן בעדים באחד בניסן שנתחייב לו בכל כך המסען עד אלף זהובים שיודה שמעון אחר זמנו של שטר זה שיש לראובן עליו וכתב בחתימתו ירו בהודא' זו הוציא ראובן כתב ידו של שמעון שהוד' שיש לראובן עליו מאה זהובים וזמן כתב ידו הוא בכ"ז בניסן ונתקיימה חתימת שמעון בא' באייר גובה ראובן ממשעכרי ע"י השטר שבקדו מומן שטר דהיינו מא' בניסן מפני שאז יצא הקוד שנתחוק שטר שמעון באקף זהובים לראובן והיה להם ללקוחות לחוש שמא קאלתר ימסור שמעון כתב ידו לראובן כי אין קול יוצא לכתב ידו שיאמרו אין אנו צריכין ליה' אלא ער שימסר' לו שמעון כתב ידו כי דוקא העדים הוא דמפקי ליה לקלא .

ח ראובן תבע את שמעון לדין ואמר לו אתה הודית בפני עדים שאתה חייב לי מנה חוב גמור בשטר וקנו מידך קנין גמור ועתה גבגו ממני השטר ונתגורו לך תן לי ממוני והשיב שמעון אתה לא מפרת לי כלום ולא הלוייתי בל' אלא לוי נתן לי משכון ושאל ממני לכתוב עלי שטר חוב בשמך והי' החזיר לי השטר והחזרתי לו משכונו נאמן שמעון בשבוע' שכן הוא במגו שהיה יכול לומר לראובן לך פרעתי ואתה החזרת לי השטר והיה נאמן בשבועה כיון שאין השטר ביד ראובן גם עתה נאמן הוא בסענה זו שטוען עתה .

ט ראובן הוציא שטר על שמעון שאביו של שמעון היה חייב לו והוא ירשו וחייב לשלם לו ושמעון טוען שטר זה ודאי פסול הוא דאל"כ למה לא הוציאו כחיי אביו ועוד שהרי ראובן בא בתוך הזמן הה' לתכלית העיני והיה לו להוציאו ולא הוציאו אין השטר נפסל בכך שיכולין להיות כמה אמתלאות שלא היה יכול להוציאו עד עכשיו מ"מ יש לדיון לחקור ולהרוש ולהוציא הדין לאמתו ואם יראה לו באומלנא דמוכח שהדין מרומה ושקר יכתוב ויחתום שאין לשום דיון ישראל להשתדל בדין זה ויתן ביד הנתבע וכן כל שטר ישן יש לבי' דין לחקור ולפשפש אחריו אע"פ שכתוב בו שלא יהא נתבע למען שום טענה נגד השטר וקבלו עליו כחרם ושבועה אפי"ן ב"ד צריך לחקור אחר זה כרי' להוציא הדין לאמתו .

י שטר שכתוב בלשון זה ביאור מה שהורה בפנינו ראובן שיש עליו מממון עובדן יעקב כך וכך אין לו דין שטר לגבות בו ממשעכרי שאין זה שטר חוב אלא הודאה בעלמא הוא ומכוח הלשון שלא כוונת בכתובה זו אלא לזכרון דברי' ולא לשם שטר שכתבו ביאור מה שהורה בפנינו ולא כתבו העדנו על עצמו כמו שרגילין לכתוב בשטרי הלואה ולא הוד' בפנינו כמו שכותבין בשטרי הוראות .

יא לזה שפרע למלוה ואין המלוה רוצה להחזיר לו שטריו יש לקרותו עד שחיווינו לפי שעובר על לאו דרבוי קבלה והוא לא ראל' תשכן באהליך עולה וע"ל סימן נ"ז .

יב שטר שנפרע או בגמול שיעבורו צריך המלו' להחזיר השטר ללוה לצור על פי צלוחיתו דגופו של גייר של לוח הוא שהוא נתן שטר הסופר וע"ל סימן נ"ז .

יג מי שמען על כתובת אשתו שהיה עם הארץ ולא הבין כשקראו הכתיבה והתנאי אין שומעין לו דמסתמא שאל ודע' , והי' בכל השטרות בדיקתים שיש לדקדק מתוכו לא אמרינן דהאי גברא לא דקדק כ"כ דכל הגותן סומך על כלמה שיכתוב הסופר ובראי שאל וידע וכמ"ש בסמוך .

יד מי שיש בידו שטר מתנה שמן הדין אינו גובה בו והלך טוען שיכופו אותו להוציא אותו השטר אין כופין אותו דהכא ודאי מקבל המתנה נתן שטר הסופר הואיל והיה כל ההגאה שלו והרי השטר שלו ולמה יוציאנו מתחת ידו .

טו סדקדין בלשון השטר והדין על פי אותו הדקדוק ולא אמר' האי גברא לא גמור כולי האי והיה סבור שהדין היה בענין כך ומפני כך כת' אותו הלשון לא אמר' כן שאם אתה יורר לזה כל אח' יאמר כך וכך היתה כוונתו בלשון זה ולא יהיה לך שטר כשר בעולם אלא כל אדם סומך על כלמה שיכתוב הסופר ויחתמו העדים .

טז יש מי שאומר שתנאי שאדם מתנה עם חבירו אין תלכין אחר הלשון הכתוב אלא אחד כוונת המתנים חתנאי .

סב דין אשה הנושאת והנותנת בתוך הבית וכו' סעיף א' :
א אשה הנושאת והנותנת בתוך הבית והיו שטרות מקניית הקרקעות ועבדים או שטרי חובות כתובים על שמה והיא יאמרת שלי הם אפי"ן השטרות הם תחת ידה עליה להביא ראיה

חושן המשפט הלכות שמרות סימן סד סה

אבל דבר זה מילתא דלא שכיח הוא להלות מעות על שמרות שאינו יכול לגבותם ומילתא דלא שכיח לא פנינן ליתמי .

ה ראובן שמת ונמצאו ברשותו שמרות של אחריו קשורים יחד מקצתם הם לזכות' הדינו שטר נהגית' ושפרי הרקעותיה ומדם הם לחובת' כגון שטר מתנה שנחנה קרקע לבעלה אע"פ ששטר נהגית' הוא כשאר שפרי חובו' ומן הדין לא היה לנו לחזירו לה כמו שאמרנו בסעי' א' וב' בשפרי חובות מ"מ כיון שהוא קשור עם שפרי קרקעותיה שהם ודאי שלה היו כאלו נודע שהיא הפקדתם ומחזירין אותה לה או ליורשיה ומטעם זה ג"כ שטר הנהיגה שנחנה קרקע לבעל' כיון שהוא קשור עם שאר שפרי קרקעות' אנו מחזיקין שהיא הפקדתו ומחזירין אותה לה או ליורשיה דאמרין שהיא צומח לכתבו והיה לו לבעל' לכתוב לה דבר אחר כנגדו והכינה היא זה הכתב שהיא מוונת בידה כשיעשה הבעל מה שיש לו לעשות לה והבעל לא עשה ערין וגם היא לא נתנה לו המתנה .

ו המוציא שטר חוב אע"פ שיש בו נאמנות ואפילו הוא תוך זמנו ואפילו אין בו אחריות ולזה מודה לא יחזיר דכיון דנפל אתרע ליה וחיישינן לפרעון ולקנוניא שיטרף בו לקוחות שלא כדון שאע"פ שאין בו אחריות נכסים הא קיימי' לן אחריות טעות סופר הוא ואע"פ שאין כתובי' בשטר מרף בו ואפי' אמר הלוה או המלוה נקב יש בו בצד אות פלוגי אין זה סי' ולא יחזיר לא לזה ולא לזה שהרי נשתהה ביד המלוה ויודע בו הסימן ואפשר שהיא פרוע החזירו ללוה ונפל מיד הלוה וגם הלוה שיוכל לכתוב שפרי אע"פ שאין מלוה עמו עומד בזה הסי' בעודו בידו ואפשר דנפל מיד המלו' ואם מפורש בשטר בהדיא שאינו חייב באחריות אם הלוה מודה יחזיר דליכא למיחש למירי שאין פורפין בו מלקוחות .

ז וכן אם יש ללוה בני חורין שמספיקו לשעבוד החוב אם היה חייב מודה יחזיר' שלא יטרף בו לקוחות כיון שיש כאן בני חורין וכן אם נמצא בו ביום שנכתב וכתב בו הנפק שקיימוהו כ"ד כיון שקיימוהו כ"ד ודאי לזה בו אם החייב מודה שלא פרע יחזיר למלוה אבל אם אין החייב מודה אע"פ שזמנו ביום לא יחזיר דחיישינן לפריעה אפי' בזמנה ויש מי שאמר הוא דאמרין שאם נמצא ביום שנכתב יחזיר ה"מ אם אין הלו' לפנינו ולא טעין מידי מסתמא ליה חיישי' לפריעה בת יומא אבל אם הלוה לפנינו וטעון פרעותיו ומפני נפל אפי' בזמני' לא יחזיר שמה אמת הוא שפירע אפילו בימיה .

ח מצא בשוק שמרות קרועי' ושטר חוב שאינו קרוע ביניהם לא יחזירו לא למלוה ולא ללוה שאע"פ שהוא בין שטר' קרועי' לא אמרין בשביל זה דודאי פרוע הוא כיון שאינו קרוע ואם יש עמהם שובר עליו אפילו בלא עדים יחזירו ללוה עמה שהוא נמצא בין שמרות קרועים וגם כתוב עליו שוכר הוא הוכח' שודאי פרוע הוא אע"פ שלא חתמו עדים על השובר .

ט המוציא שטר בכלי יתגנו למי שנותן סי' בכלי ואע"ג שאין מועיל סי' בגוף השטר היינו מפני שהיה השטר ביד הלוה וכ"ד המלו' ושניהם יודעי' הסימן אבל בשנותן סי' בכלי הלוה בו הוא הוכחה גמורה שהוא שלו וממנו נפל ואפי' אם אין נתון סי' בכלי אלא כשזה מכריו שטר מצאתי בא זה ואמר מצאתו בכלי פלו' אם אין דרך העולם ליתן שטר' באותו כלי הוי סימן .

י מצא ג' שמרות או יותר כרוכין זה על זה או שאחד כרוך בראש חבירו יכרו סתם שמרות מצאתי ולמי שיאמר לו מנינם יחזירם וא"צ שיאמר היך היו כרוכים דמנינם הוי סי' ודוקא ג' שמרות ויותר יחזיר למי שיאמר מנינם אבל שני שמרות לא הוי מנין סי' שכיון שזה הבדיו שמרות מעוט רבים שנים ואין כאן סי' אבל הכריכה לחודא אפי' בשלשה לא הוי סי' אם כל השמרות היו של מלוה ולזה א' אע"ג דבעלמא קי"ל קשר הוי סי' שאין כל הקשרים דומין זה לזה ומי שיודע כך וכך הוי קשורים ודאי סי' הוא שהם שלו אבל הכא שכל השמרות הם של לזה ומלוה אחד ואפשר לומר שהשמרות היו ביד שניהם ושניהם ידעו היאך היו כרוכין דשמה הלוה פריעם בפעם אחת והמלוה נתנם לו כרוכין או בשלוה הלוה שמה לקח המעות ממנו בפעם אחת ונתן לו השמרות כרוכין והרי יוכל להיות ששניהם ידעו אופן בריכתו ואפשר ג"כ לומר שאותו שטר כרוכין מכיר בכריכתו והאחר לא נתן אל לבו לפיכך אפי' אם אחד נתן סי' בכריכתו אל לבו והשני אינו יודע אין ניתנין לאותו שיודע אבל כמנין דרך בני אדם לרקק לפיכך אם אחד אומר המנין והשני אינו יודע מנינם נותנים למי שיאמר מנינם נ"ל .

לויף שאר שמרותיו ואם לא הוכחו העדים שהוכיז להם שם הלוה ומכס המעות אלא שנקש מהם שיזיפו לו שטר סתם כל שמרותיו אתרעו ולא מגבי' ברו .

ב וכשאין גובין בו לא משהינן בידה דילמא מייתי ליה ואזיל ומפיק ביה מיחמי בני דינא אחרינא דלא אתברר גבייה דהוה מהדר אזיפא אלא מוקמינן ליה כיד שלישי עד דאתברר מילתא כשהי' ע"י אחד מן הקויסים שזכרו .

סד נפקד שרצה לעכב בחיובו שמרות הפקדון וכו' סעיף אחר :

א מי שהפקידו בידו שמרות ומת המפקיד וטעון הנפקד מחיים תפשת' אותם למשכון בשביל חוב שיש לי על המפקיד דאלו לגבותם לא היה מעיל תפיסה במסירה בלא כתיבה אם יש עדים שתבעם ממנו המפקיד בחייו ולא רצה להחזירם לו או ה' תפיסה ואי לא לא ומיירי שיש עדי' שהפקיד' בידו וגם יש עדים שראום עתה בידו שא"כ היה נאמן כמנו דנאנסו או להר"מ וכל זה לדינ' דגמר' אבל האידינ' למאי התיקון רבנן שגובין מממלטלי' דיתמי שטר' ג"כ מסלטלין הן וגובין משמרותיהם אפי' לא תפש מחיים .

סה דין שמרות שנמצא דין שובר שנמצא ביד שלישי וכו' סעיפים :

א חמצא שטר אצלו ואינו יודע מה מיבו ששכח אם המלוה הפקידו אצלו או הלוה או אם הפקידוהו שניהם בידו בתורת שלישי' ומקצתו פרוע אם לא היא מונח עד שיבא אלדע ואם טעה החזיר' לאותו שכתוב על שמו לא יפה עשה שעבר על דברי חבמים ואם זה שהשטר עתה בידו מכחיש דברי אותו שנתנו לו יטל לגבות בו ואם הוא מודה שזה החזירו לו ונתנו לידו צריך להחזיר לו והוא מונח עד שיבא אליהו ועיין בס' זה סעיף פ"ז ואם שטר משכונא הוא שנמצא בידו ואינו יודע מה מיבו ואיך בא לידו אע"פ שבעל המשכונא הוא מחזק בקרקע אינו מעיל לו כל' לשום טענה לא לימר לקוחה היא בידו ולא לומר ממשכנת היא בידו נכך וכך כיון שידוע שנתר' משכונא באה לידו ואין השטר בידו רק ביד שלישי הרעה כח המשכונא ואיפשר שאפרע ותחזור הקרקע לבעל' הקרקע בחזקת בעליה עומדת ואין לזה תביעה עליו רק כמלוה על פה והשטר' יהא מונח עד שיבא אליהו לא מקרעין ליה ולא מגבינן כיה עד שיתברר הדבר וכל זה דוקא שנמצא השטר ביד א' שאין לו שוכות עם אחר מבעלי השטר אבל בן שמצא שמרות של אביו בידו ואינו יודע מה מיבו או האב שמצא שמרות של אח' סכניו בידו והוא סמוך על שולחנו וה"ה כל שאין להם חזק' זה על זה כמ"ש לקמן סי' קמ"ט כל אלו דם כאדם א' והוי כאלו נמצא תחת ידי עצמו שכל אחד מאלו הוא כאפוטרופא ומפקח על נכסי השני והכל כאדם אח' הם וכן האשה בנכסי בעלה והאיש בנכסי אשתו דין אחד לכולם .

ב וכן יורשי הנפקד לא יחזירו שום שטר שנמצא ברשות אביהם אע"כ יודעים מה מיבו ויש מי שאומר שאם המלוה בעצמו לקחו קודם שבא ליה אחר הרי זכה בו ולא אמרי' ביה שהיא מונח ואפי' לקחו מנית היורש קוד' שבא ליד היור' וכל זה בשאר שמרות אבל יורש המוצא כתובת אשה יחזירה לאשה שכן דרך הגשים להפקיד כתובתן ולא חיישינן שהוא פרוע כל זמן שהכתובה קיימת .

ג י"א שאפילו שניהם רוצים לא יוציאנו המוציא מתחת ידו אלא קרוע דחיישינן לקנוניא ויש מי שאומר דלא חיישינן לקנוניא ולא לשמא כתב ללוה בנימן ולא לזה עד תשרי אלא בשטר שנפל דאיתרע בנפלה ואיכא למימר משום דהוה ביה ריעותא לא נזדר בשמירתו אבל שטר המופקד לא אתיילד ביה ריעותא אלא שאין הנפקד זכור מכח מי בא לידו אין זה ריעותא בשטר ואם שניהם רוצים יעשו כמאמר פירש אם יתפשו בניניה' שיאמין האחד לחבירו בשבעה כי המלוה יכול להשבי' ללוה שהיא פרוע כולו או מקצתו והלוה יטל להשביע למלוה שלא נפרע אע"פ שיש בו נאמנות הרי אין הנאמנות בידו וכל זמן שלא נתפשו הוי מונח .

ד ואם יטענו היורשים על שטר שמוציאים ברשות אביהם שאביהם הלוה עליו מעות למלו' אע"פ שאינו יכול לגבותו מהלו' בלא כתיב' ומסירה מ"מ לקחו למשכון טענתם טענה אבל אנו לא טענינן ליה כיון שאין להם כתיב' ומסירה אע"ג דמרמינא טענינן ליתמי כל מה שאביה' היה יכול לטעון ה"מ מילת' רשכיח' .

לבוש עיר שושן הלכות שבתות סימן מה כו

אחוזין בגליון אפי' התורף קרו' לא יותר מלחבירו יד שניה' שזה ס' וזה ישבע שאין לו בו פחות מחציו וזה יטבע שאין לו בו פחות מחציו כמ"ש מעמא במ"י קל"ח גבי פלית ופרע עלו הלה חצי שובי השכר כפי מה ששאל למוכרו לא חצי החוב כפי מה שהיה חייב לו אלא שמי' אם היו מוכרין עטר זה כמה היה שוה ונתן לו הלה חצי השוכא ואפי' אם יש נאמנות אינו נתן אלא החצי שליון ענפך הורע כמו . ואם א' אחוז בתורף וא' בטופס האוזן בתורף נוטל יתרון המסון ששוה התורף יותר על הטופס והשאר יחלוקו בשבעה שאין לו בו פחות מחציו כי ברעיל וכיצד עמין זה יתרון עמין כמה שוה ששטר שיש בו זמן יותר משכר שאין בו זמן ששטר שיש בו זמן גבי ממשעבדי ושטר בו זמן לא גבי ממשעבדי וכל שטר סתם יש בו שני ענינים תורף וטופס התורף הוא כשטר שיש בו זמן והטופס הוא כשטר שאין בו זמן אלא רמ"מ לא תורף ולא טופס ראוי לגבות זה בלא זה שרדי אם היו מחתבין אותו לשנים היו שניהם פסולי' מכל וכל ואין בא' עטר כלל שבתורף אין עדים כשהתך והטופס אין שם כי אם שטר רשמי אלא שיש תחתיו עדים נהורים על כל מה ענכתב למעלה הן בתורף הן בטופס ומ"מ התורף שוה יותר שוה יש בו זמן והטופס אין בו זמן לפיכך בעיקר השטר הן עיון ומה שהורף שוה יותר בשביל הזמן שבו נוטל אותו שהוא מחוקק בו תהיה והשאר יחלקו בשוה ובשבעה שאמרנו שאין לו בו פחות מחציו כל ואתו שבתורף בידו שאמרנו שנוטלו תחל' צריך גם כן לכלול בשכועת' שהיא שלו כמ"ש סי' קל"ח סעיף ג' וכיצד בששטרן שטר כזה על זה הלה וסך החוב הוא קל"ח זהב' שמי' כשיש על לזה זה שטר בין אלף והזב' ורצים למוכרו מה הוא שוה אם הוא שטר בזה שיש לו לגבות ממשעבדים הוא שוה ט' מאות וכשיש עליו שטר בלא זמן אינו שוה אלא שמונה מאות מי שהתורף בידו נשבע ונוטל תהלה כזה והזב' מה שהתורף שוה יותר מהטופס ואם הוא ביד לוח נפטר מק' והזב' ומותר הח' מאו' משלם החצי והוא ד' מאות ואם הוא ביד מלוה נשבע וצריך הלה לשלם לו תהלה מאה והזב' ואח"כ ישלם החצי מה ששוה השטר בלא זמן והיינו עור ד' מאות והזב' ופי תימא אם כן שאין יכולין לגבות בו זה בלא זה היי חזרו להיות שניהן שוין אין זה קשיא דהא מ"מ מי שהוא התורף בידו יש בידו הזמן וקנאי כיון שתפוס בו ודמיה לזה דאמר' נגמל' גבי שנים אחוזין בטלית אמאי לא אמרנו בשוה אחוז בצד זה והשני בצד השני תעשה צד שכיר חבירו שבגנרו כמו שמתחת על גבי קרקע וכן הצד שכיר נגד חבירו הוא כמו שמונה ע"ג קרקע ולא יקנה לא זה ולא זה ומתצד דהיינו טעמא דאמר' גביית כל אמאי מהני גם כן לחבירו דמגו דזכי לנש' וזי גמי לחבריה ושמע מינה קנין של זה מהני לחבירו א"כ היי' אמר' הכי אע"פ שמי שהתורף בידו הוי כשטר שאין בו עדים ולא קנה אלא מחמת העדים החתומים תחת הטופס שהוא ביד השני אפילו הכי מסייע לו לזמן שכירו שקנאו נוטל יתרון ששוה התורף יותר מן הטופס מחמת הזמן שבו וכ"ש אם יש בו עדי המסירה ואין עדים חתומים בו שכל אחד בפני עצמו בין תורף בין טופס כשר לגבות בו ע"י עדי המסירה ויש עילוי יותר לתורף על הטופס משום זמן שבו וגובה ממשעבדי' בלא סיוע מה שכיר בעל הטופס שנוטל בעל התורף אותו העילוי וידוע שבשטר ששניהם אדוקי' בו הלה והמלוה ואין עדים חתומים בו ויש כאן עדי מסיר' יתרו' שיווי עילוי שבתורף שבו על הטופס שבו הוא יותר מיתרו' עילוי התורף על הטופס בשטר ששניהם אדוקי' בו והתמי' בו עדים שבשאר' עדים חתומים בו ויש כאן עדי מסירה בעל התורף א"צ כלל למה שכיר בעל הטופס אלא לעדי המסירה וכשיבואו עדי המסירה ויעידו יעידו על כל השטר הן על התורף הן על הטופס וממילא יבא יתרון לבעל התורף מחמת הזמן שבו שרוא בידו והיה יכול לגבות בו ממשעבדי' אפי' אם היה חתמו מן הטופס וא"צ כלל למה שכיר בעל הטופס וזוין שכן הרי התורף הוא שוה לבעל התורף הרבה יותר מן הטופס לבעל הטופס שהיי' אין בתורף שום עילוי שיכול לבית שיווי מתרון התורף מחמת הזמן שבו אצל בשטר שעדים חתומים בו הרי בעל התורף צריך למה שכיר בעל הטופס דהיינו לעדים החתומים בו תחתיו כמ"ש ואם היה מחתבין אותו היה כל השטר פסול ולא היה גובה בו כלום לפיכך כששמי' עילוי התורף מחמת הזמן שבו צריכין ג' כל שם עילוי הטופס מחמת העדים החתומים תחתיו שהם ביד בעל התופס ואותו העילוי צריך לגבות לו מעילוי הזמן שבתורף והיי' לפניך שיעילוי הזמן שבתורף על עילוי הטופס בשטר שחתמי' בו עדים כששניהם אדוקין בו אינו שוה כל כך כמו בשאר' שאין עדים

מציא ג' שטרות על לוח אחד שלוח משלשה אנשים והם מקיימים יחזירם ללוח אף בלא סימ' ולא יתנם למלוה אף אם יתן בהם סימן שכיון שהם מקיימין וראי הוי כבר כל א' ביד המלוה והיא ימצא יחד אלא וראי הלה פרעם והוא כרכם יחד וממנו נגלו ולא מן המלוה ואם אינם מקיימין לא יתנם אלא למי שנתן בהם סי' שכיון שאינם מקיימין איפשר לומר עפ"י הלה נפלו ועדיין לא קנה ו כך אינם מקיימים ואיפשר גם כן לומר שזוה וכבר באו ליד המלוה והמלוה הלכו לספרא דרייני ונתנום לו שיקיים אותם והוא כרכם יחד וממנו נפלו כך קודם שקיים אותם בפני הדיינים ואין לומר ג"כ ברישא למה יחזור ללוח אע"פ שאינו נתון בהם סי' גיחוש ג"כ שמא הוי ביד המלוה ומיד ספרא דרייני נפלו אחר שקיימם בפני הדיינים קודם שהחזירם למלוה שאין אדם מושהא שטר מקיים בידו אלא מחזירו מיד לבעליו ואם מציא ג' ביחד מג' לוחין שלוח ממלו' א' והם בתיבת יד ג' סופרים יתנם למלוה אף בלא סי' דאל"כ מי כרכם יחד אם לא שכולם היו בידו ואם הם בתיבת יד כופר אחד יתנם למי שנתן בהם סימן שהרי אפשר לומר שמיד הכופר נפלו קודם שנתינו ללוח ועדיין לא לו בהם או שמא מיד המלוה שהיו בידו כבר נפלו לפיכך מי שנתן בהם סימן יחזירם לו ודין זה לאו דוקא בג' שטרות אלא ה"ה בכ' שטר' מב' לוחין או ב' מלוחין דחד מעמא הוא .

מציא אגרו' שימא ששמו ב"ד נכסי לוח למלוה ואגרו' מוון שקבל עליו לוח בת אשתו או שטכרו בית דין קרקע למוון האשה והכנות ושטרי חיצו' ומיאונין וכל מעש' ב"ד כגון שטרי חלמא' שהחליטו ב"ד נכסי לוח למלוה יחזיר לבעליו דליכא למחזרי' לשטר' נמוך שלא ליתנ' רב"ר אין כותבין אלא ברב"ר מקויו' .

המוצא שטר שיחרו' אב אין הארון מוד' בו לא יחזיו' לא לזה ולא לזה דשמא כתבו הרב ועדיין לא נתן לו והרי אינו משוחרר ואם הארון מודה שנתנו לעבד להשתחרר בו יחזירנו לעבד שהרי אם לא שחררו כבר עדיין יכול לשחרר אותו מיהו דוקא יענין השחרור מועיל שמותר בכת ישראל אבל אם יבא העבד לתורף בו ממה שמכר אדונו מנכסיו אחר הזמן הוכיח בשטר צריך להביא ראיה שהגיע לידו מוזן הכתיב בו כדין דאתרע בגבילה חיישי' שמא לא הגיע לידו עד עכשיו ויטרף הלוקחות שלא כדין שבשעה שלקחו הם מאדונו היה כח בידו למכרין שעדיין העבד לא זכה בהן ומיהו במקום הק"ל שעדיין בחתומיו זכין לו כדרך שנתבאר לעיל סי' ל"ט א"צ העבד להביא ראיה על זה ולכשיב' השטר ליד העבד זכה בנכסיו למפרע משעה ראשונה שנכת' השטר דעידו בחיתומיו זכין לו וק"ל זכו' הוא לעבד שיצא מתחת יד רבו לחירות וא"כ העד' כשהתמו זכו לו אפי' שלא בפניו .

המוצא שטר מתנות בריא או שטרי מכר א"ל' אומר הנותן או הסוכר שיתנוהו למקבל מתנה או ללוקח לא יתנו לו דשמא כתובים היו ונמלד עליהם שלא ליתנם ויבא לטרורף לקחות שמכר להם אחר מתנה או מכירה זו שלא כדין דשמא הוא עושה קנינו' על האחרון שנתן או שמכר לו וחרו בו ומודה לזה אא"כ פיש במתנה ששייר לעצמו כח שיוכל לחזור בו כל ימיו כגון שכתוב מהיום אם לא אחזור בו כל ימי הוי שאז כיון ששייר לעצמו כח שיוכל לחזור בו תו לא מצי מקבל מתנה למטרף לקדו' כיון שמכר הנותן כל נכסיו אח"כ לאח' ע"ד שלא בשאריו לו נכס' שיגבה מהם המקבל מתנה נמצא שחרו בו הנותן והמתנה בטלה ולא יועיל לו כיום בשחזירו לו שטר המתנ' ואם היא שטר הקנאה שפי' בו שהקנה לו נכסיו מיד אע"פ שלא הגיע השטר לידו יחזירנו לו אפי' לא שיר כח לעצמו שיכול לחזור הוא משעה שקנו מידו וזה כהן אפי' לא מטא שטר' לידו וכי טרף בין טרף' המוצא שטר מתנת ש"מ אם הנותן קיים ואמר שיתנוהו למקבל יתנוהו לו דלמאי נחיש שמאנתן לאחר והדר ביה ש"מ כר מיהרר הוא וא"גיהביה לאינש אחרינא לית בה פסידא דהיא בתרא זכי דהא הדר ביה מקמא אבל אם מת הנותן ובנו אמי' שיתנוהו לו לא יתנוהו לו דאמר' ר' ילמא בתב אבוא להאי ואימך ולא יהביה ניהליה וכתר אבוא כתב איהו לאינש אחרינ' והיב ליה וחשת' הדר ביה וקעביד קנויא להפיקו נכסי האחרון לפיכך לא יתנוהו לו אלא א"כ יהא השטר שטר הקנאה כרפירישה .

מלוה ולוה שהם אדוקים כשטר כל אח' אומר של הוא וממנו נפל וחרת ומצאתו ואת' תיפוש בו שלא כדין המלו' או' הוצאתו להפרע ממך ונפל ממנו ולא פרעת והלה אומר פרעתו והחרת לי וממנו נפל אם אינו יכול לקיימו הלו' נאמן במנו דאי בעי אמסוייף הוא וישבע היסת ויפס' ואם הוא שקני' ואחוזין בו שניהם בשוה או כטופס או בתורף או ששניה'

בו עדים ויש בו עידי מסירה ששטר ששנים ארוקין בו ואין בו עדים חתומים ויש בו עידי מסירה דומה לטלית ששנים ארוקין בו ויש ביד אחד מהם חלק שהוא מוחזק וביד השני אין בו אלא חלק טלית שאין בו שום דבר שזה נוטל מה שבידו וזה נוטל מה שבידו שאינו שבידו הנהגה נוטל מה הרבה יותר מן השני כן הוא בשטר שיש בו עידי מסירה ואין עדים חתומים בו אותו שהתורף בידו שזה הרבה יותר ממה שיש ביד כעל הטופש , ושטר שעדים חתומים בו ואין בו עידי מסירה הוא דומה לטלית ששנים ארוקין בו והוא מוחזק משני הקצוות אלא שצד אחד יש בו זהב הרבה והוא בידו של אחד מהם ובצד השני יש בו זהב מעט והוא בידו של השני שזה נוטל מה שבידו וזה נוטל מה שבידו אע"פ שאין מה שביד האחר שזה יותר הרבה מן זהב המעט כן הוא שהרי צריך לגבות שיווי זהב המעט מן זהב הרבה כן הוא השטר שעדים חתומים בו מלמטה ושנים ארוקים בו בעל התורף אין לו יתרון הרבה יותר מבעל הטופש שזה יש בידו עליו הזמן וזה יש בידו עליו העדים שהוא שזה יותר מעילוי טופש בשטר שאין בו אלא עידי מסירה דשמה ילכו העדי מסירה למדינת הים או ימותו נמצא שטר ששנים ארוקין בו ויש בו עדי מסירה וגם עדים חתומים בו אם היו שמין עילוי דהתורף על הטופש מחמת העילוי שיש לו ע"י עדי המסירה לברו ילקה מרת דינו של בעל הטופש שהיה בעל התורף מגבה לו הרבה מחמת הזמן שבו ואין לבעל הטופש שום עילוי כנגדו לפיכך כששמין שמיושיווי התורף לברו מה שהיה שזה ע"י עדי המסירה ואח"כ שמין התופש בעילוי שיש לו ע"י עדי החתומים באם עדי המסירה ילכו למדינת הים או ימותו ואותו עילוי מנכין משומת שווי התורף ששמו כבר מחמת עידי המסירה ומותר שיווי התורף אחר שנינו זה נוטל בעל התורף תחלה והשאר שהוא עיקר השטר חולקין זהו הנראה לי כוונת בעל הטור שכתבן ופירושו לשונו עיין בפנים ובכ"מ שאמרנו יחולקו ושיפרע הלזה חציו לא שישלם סך כך חצי יחוב כמו שהוא כתוב בשטר כי יש לפעמים מאתי שאינם שוים מאה אלא אומדן כמה שזה השטר למכרו ולפי אותה השומא יתן הלזה חלק המגיע לטלזה .

מן המחזיר שטר שאין הדין לא היה לו לחזירו יש מי שאמר שהוא כשר ואין מוציאין אותו מתחת יד הבעלים וגובין בו , וי"א כיון שהחזק בסול בבית דין אי נודע פסלו בעדים בטל ואין גובין בו וי"א דאפי' אם נבו בו בית דין ואח"כ נודע בעדים שנפל מחזירין ב"ד הדין ומוציאין מן המלוה החזיר ללוה אבל אם פרע הלזה מעצמו ואח"כ באו עדים שנפל אין מוציאין מידו והואיל ומעצמו פרע יודע ה' שאינו פרע ועכשיו שמצ' עדים שנפל רוצה לומר פרוע ואינו נאמן ומהניא תפישה למלוה שהרי ברי לו שעדיין חייב לו ואפילו אם פרע לירשי המלוה שאין התפישה ברורה להם שהיא כדי אפילו הכי מהניא להם תפישה כיון שמדעת הבעלים באה לידם ועיין לעיל ריש סימן זה .

ין מי שהוציא שטר חוב על חבירו ותבעו בכ"ד שיפרע לו ויצא דינו שישלם ואח"כ נאבד השטר והתובע צועק ומררף על אבירתו ומקונן על השטר שנאבד ממנו וכתוך כך בא התובע ואומר אני כבר פרעתי ומי שימצאו יחזירנו לי כי ממני נפל ויש כאן כמה אומדני והנהגות דמוכחי שלא פרע הנתבע מעולם אלא בשביל ששמע שהתובע רוקף אחר אבירת השטר הוא בא עליו במרמה ואומ' אתה לא אבדת כלום אדרבה אני פרעתיך וממני נאבד השטר מחוייבים ב"ד לכתוב מעשה ב"ד כדון שטר שנמחק ולקיים השטר בכתב ולא לכתוב את זה לפרוע .

יק המוציא שטר כשוק בזמן שהמלוה מודה שנתנו ללוה יחזירנו ללוה ואם אינו מודה לא יתנונו לא לזה ולא לזה דאי אפשר לעמוד על הדבר ממי נפל ואם נמצא ביד המלוה שובר על אחד משטרותיו אינו כלום לגרוע כח השטר אפי' היא כתב יד המלוה דאימא סבר דילמא איתרמי ואתי בין השמשות וקא פרע לי ואי לא ידובנא ליה תברא לא יתיב לי וזווי אכתוב אנא תברא דכי מייתי לי וזווי אתן ליה ואפי' אם הוא כתב ידי הלזה לא אמרינן כיון שהוא כתב ידי הלזה ונמצא ביד המלוה הרי ודאי נתתהו ביד המלוה והלזה ויש לומר שפרע הממון ושבת השובר בכתב המלוה אלא אדרבה אמרינן כיון שכתב יד לזה הוא ודאי נתתהו ביד המלוה ולזה ולא פרעו אלא חשש כדלעיל דילמא איתרמי ואתי בין השמשות בו ואמ' ליה מלוה ללוה לכתבי ולנחי בידו המלוה דכי אתי ומייתי וזווי ליתבי ליה ושקיל זווי לפיכך שובר שנמצא ביד מלוה בין הוא כתב יד המלו' או כתב יד הלזה אינו כלום אלא אם כן השטר שהשובר כתוב עליו

מונח בין שטרותיו הקרוים אע"פ שהוא אינו קרוע מ"מ איתרע דאיכא תרתי לרעותא הלכך סמכין אשובר אפי' אין על השובר עדים אבל אם לא נמצא עליו שובר אע"פ שנמצא בין שטרותיו הקרוים לא גרע ויורשין גובין בו דאימא איתרמי איתרמי כך , ואם עדים חתומים על השובר שנמצא ביד המלוה יטאלו העדים אם יודעים שהשטר פרוע יעשו על פיהם , ואם אינם יודעין או שאין העדים לפנינו אינו כלום דאמרינן שמה הפסיד שטרנו והיה ירא כשיבא הלזה אם לא יתן לו השובר מיר לא יפרענו וילך לו לכך כתבו כדי שיהא מוזמן בידו , ואם השובר מקוים או ודאי הוא כשר שהמלו' אינו מקיימו רמה צריך לו לפיכך אמרינן ודאי נתנו ללוה והלזה קיימו וחזר והפקידו בידו .

יק ואם השובר ביד השליש ואמר שהוא פרוע לא מיבעיא אם לא ראוהו בידו כבר דנאמן השליש לומר פרוע הוא במנו דאי בעי יתיבנה ניהליה אלא אפי' ראוהו ב"ד בידו דתו לוכא מגו ואפי' אין עליו עדים ואפי' מת השליש אם השטר הוא ג"כ ביד השליש עם השובר השובר כשר ומחוקקין שפרוע זה שהוא פרוע אפי' לא שמענו מן השליש בחייו אם הוא פרוע אם לא אבל אם אין השטר בידו ואין עדים על השובר אינו כלום דלא עדיף שליש מלוה עצמו שהוציא שובר בלא עדים שאינו כלום דמי יומר דשוייה שלישי ואם יש עליו ערי' אע"פ שאינם כאן שיוכלו לשאל אותם אם הוא פרוע אם לאו אם הוא מקוים כ"ג שודאי מיד הלזה בא שהניחו לקיימו קודם שהשלישו ואם אינו מקוים יתקיים בחותמו , ומ"מ עדיין אין השובר כשר כיון שהלזה לא הניחו לקיימו אלא אחר שנתקיים נאמן השליש לומר שהוא פרוע וכל זמן שלא נתקיים גם השליש אינו נאמן דהא באין שטר בידו מיידי אלא השובר לברו וכיון שלא נתקיים הוה ליה באין עליו עדים דאמרינן שאינו כלום , אבל כשנתקיים איכא תרתי ונאמן השליש ואם השליש מת לא יחזיר לא ללוה ולא למלוה אפי' שהחייב מודה שהמלו' הפקידו עדיין לא נפרע החוב לפי שחוששין לקגוניה לפיכך אין גובין בשטר זה שזה השובר יוצא עליו ממשעברי וגם אין קורעין אותו שמה ויכול להתברר עוד .

ך שטר שנמצא בו שובר כתוב בגוף השטר בין מלפניו בין מלאחריו שטר זה פרוע או שנפרע ממנו כך וכך עושין כמו שכתוב בשובר שאם לא היה פרוע לא הוה מרע לשפד' לכתוב שובר בגופיה , וה"ה אם נמצא כתיב בפנקסו שטר פלוני הוא פרוע עושין כמו שהוא כתוב בפנקסו דכיון דעל פנקסו כתבו ודאי לקושטא דמילתא ולברון כתבו .

כא ראינן נפטר ונמצא כאחד משטרותיו בכתב ידו שטר זה פרוע או שנפרע כך וכך עושין כמו שכתוב בשוך ונרא' לי פירושו שנמצא כתב כזה מונח בתוך אותו השטר ולא נכתב בגופו של שטר דאל"כ פשיטא היינו מה שכתוב בסעיף הקודם .

כב מי שמת ונמצא כאחד משטרותיו מכתב ידו שטר זה חציו לפלוני אין לאותו פלוני חלק בו ולא דמי לשטר שנכתב עליו פרעון ההתם השטר מגרע בכך הכשהשטר יוצא בכ"ד לגבות בו רואין עליו פרעון הלכך אמרינן לא היה כתוב אותו אם אינו אמת אבל מה שכתב עליו שיש לאחר חלק בו אינו מגרע כח השטר בכך הלכך אין בו ממש שהרי אפי' היה אומר לו בגני עדים זה השטר שלך אם לא היה אומר אתם עדי יכול לומר שלא להשביע את עצמו עשה ואינו אמת ולא עדיף זה מה שכתוב בו מאילו הודה לו בפני עדים .

כג האומר עשר בין שטרותיו פרוע , אינו יודע איזה כל שטרותיו פרועין שהרי לכל אח' מבעלי חבותיי שתובע אותו אינו יכול לתובעו בברי אלא בשמא וידו על התחונה ואם נמצא לאחד שם שנים הרי זה האיש ע"כ חייב לו א' משטרותיו שלא הודה שפרוע אלא אחד משטרותיו הני נמי יד התובע על התחונה ואמרינן הגדול פרוע וקטן ישלם לו ואם נמצא שובר ביד הלזה על הקטן צריך לשלם לו הגדול דוראיגם הוא לא הודה אלא על הקטן דמוכח עליו השובר ולא על הגדול , וכן אם לא אמר א' פרוע אלא אומר שטר אחד מחול לך הקטן מחול ולא הגדול הכשגמא גבי פרוע כל השטר לפרוע עומד ויכול הלזה לומר פרעתי הגדול אבל גבי מחילה לא כל שטרא למחילה עומד והוי הלזה כמו המוציא דהמלוה הוא מחזק בשטר ואומר שלא מחל אלא הקטן ועל הלזה להביא ראיה שהגדול מחל לו דמסתמא המחל הקטן הוא מחל ולא הגדול .

כד האומר לחברו שטר שלך בידו שהוא פרוע הגדול פרוע והקטן אינו פרוע כדלעיל אבל אם אמר חוב לך בידו שהיא פרוע

לבוש עיר שושן הלכות שמרות סימן סו כה

בכתיבה ומסיר' וכן שטר של כתב יד נה' ולא חשיב כשטר לגבות בו ממשעבדי. מ"מ גובין בו מכני חזרי והרי חשיב שטר לקנותו בכתיבה ומסירה .

והשטר הקגאת שמרות דבשעין בגוהן של גוים אם כתוב בו לשונות המספיקין לנתינת גוף הגייר והשיעבוד הרי הם כשטרות שלנו .

שטר משכונא יש אומרי' כיון שיכול לסלקו במעו' הרי הוא כשאר שטר הלואה וצריך כתיבה ומסירה וי"מ דהא וראי דמסירה בלא כתיבה לא מהני דבמה קנה השיעבוד שבו אבל כתיבה מהני' אפי' בלא מסירה דכיון שהוא מוחזק בקרקע וכתב לו קני לך שיעבודי כו' שהוא בידו לא דמי לשאר שיעבוד שיש לו על קרקע שכבר כתיבו ע"י שטר לפיכך אע"פ שלא מסר לו שטר המשכונא קנה הדין' במשכונא שהוא מוחזק בידו כמ"ש טעמא אבל אם אינה מוחזקת הויא כשאר מלו' אבל שט"ח על משכנו של מטלטלין כיון שמכ' לו החוב ומסר לו המטלטלין קנה החוב שיעלו במסיר' המשכונא אע"פ שלא מסר לו השטר ולא כתב לו שום דבר קנה החוב שיעלו במשיכת המשכונא .

ז' דהאי מסירה שאמרנו גבי שמרות לא סגי במסירה לחודא שימסרנו המוכר ליד לוקח במסירה בעלמא שלא אמרו רי"ל דמסירה לברה סגי אלא בבועל חיים וספיה דמסיר' דירדה קנין מעליא הוא דרמיא למשיכה דכשאוהו הספיה בחבל ומנענעה כל שהיא חלבת מכחו וכן כבעל חיים הלך אמרו סתם מסירה קונה אפילו בלא גיעונו כיון דסתמא על הרוב היא מנענ' אבל בשאר מטלטלין לא קנה מסירה לבר' ואפי' בשטרות כתיבה עם המסירה לא קנה אא"כ יש הגבהה עמה או משיכה אם הוא שק מלא שמרות שאין דרכו להגביה והא דקרי ליה מסירה אע"פ דבעי משיכה או הגבהה עמה משום דבעינן מסיר' מיד ליד עם הגבהה או עם המשיכה' בשאר מקומות במקום שקונינו בהגבהה או במשיכה' ובעיא משום דבעינן קנין חשוב ל' נות שיעבדי השטר כמ"ש טעמא בתחלת זה הסמן א"נ אפי' לא בעינן מסיר' מיד ליד נקט לשונו מסיר' משו' דבעינ' דעת אחרת מקנה כמו שאר מסיר' שדכירו מוסר' לו לפיכך הוזכר בשטר דפקר שכתירו הפקיר שטריו אינו קונה המלו' הכתוב' בו כיון שאין כאן דעת אחרת מקנה .

ח' וקנין אגב קנין חשו' הוא דילפינ' ליה מקראי כמ"ש בע"ה לפיכך המקנ' לחבירו קרקע כל שהיא והקנה לו על גבה שטר חוב הרי זה קנה השטר בכל מקום שהוא ואין צריך לא כתיב' ולא מסיר' והוא שיאמר לו על פה קנה לך אידו וכל שיעבדא דאית ביה ודקא שהשטר שמקנ' לו באגב הוא כבר נכתב אבל אם לא נכתב לא יוכל להקנות לו אותו השיעבוד באגב והשיעבוד אין בו ממש שנאמר עליו קנרו באגב דעל מה נופל לומר דבר זה נקנה באגב .

ט' מי שהוציא שטר חוב על חבירו וטענו שהמלוה מכרו לו בכתיב' ומסיר' והשטר שהיה כתיב' בו המכר נאבד ממנו אינו צריך עדים לעני' קנייתו שהרי הוא בידו אבל צריך העדי' לעני' תביעתו שהרי הגתבע יכול לומר לו מי יאמר לי שבעל דברים שלי כתב ומסר לך ולא בעל דברי' דירי את לפי' ראובן שהוציא שטר חוב שיש ללוי על שמעון וטענו שלי נתנו לו בכתיב' ומסיר' ואבר השטר שהקנתו לו בו אי שטענו שהקנתו לו על גבי קרקע נגד לוי אינו צריך עדים ואין לי יכול להוציא ממנו לומר שלא נתנו לו כיון שה' בידו של ראובן וישבע היסת ונפטר מלי ואם תובע בו את שמעון אם אין שמעון טוען מי יאמר לי שבעל דברים דירי את מאן יאמר שבעל דברים שלי כתב ומסר לך אלא מאמינו גובה אותו ממשע' ואע"פ שהמלו' טוען שלא מכרו אין חיובשין לדבריו ויתבע הוא את ראובן ואם לוי מודה שמכרו לראובן בכתיב' ומסיר' או שיש לו ראוי' להאובן שקנתו בכתיב' ומסיר' ושמעו' טוען שפרע ללוי ואם ישבע לו שלא פרעתי וישבע לוי לשמעון ואח"כ יגבה ראובן משמעון ואם אין לוי רוצ' לישב' חייב לשלם לראובן כל מה שש' השטר ולא יוכל לומר אחזיר לו המעות שנתן לי בערו שהרי מכר לו כל זכות שהיה לו בוונן אם הודה לו שייעו יישלם לראובן את הכל מת לוי המוכ' יורשיו נשבעי' שבועת הידוש' שלא פקדנו אבא ונזמל ראובן הלוקח משכיעו' ואם לא רצו לישבע משלמי' ללוקח טוען לוי שלא מכר ולא נתן שטר זה וראוי' תובעו שישלם לו מחמי' שלא רצה לישבע ואין לו לראובן ראוי' שמכר לו וישבע לוי היסת ונפטר וי"א דאפילו לעני' דכיינו אינו נאמן ולוי יכול להוציא מראובן' בטענה שלא מכרתיו לך מעיל' ושלי הוא ואע"פ שהוא בידו של ראובן ואפי' לא היה השטר יוצא בכ"ד מעולם מתחת יד ראובן אינו נאמן כמנו דאי בעי אמר לא היה בידו שטר שלך מעולם דבשט' אין זה מגו מעליא אם היה אומר

פרוע כל השטרות שיש לו עליו פרועים שבלשון חוב שאמר כולוין כל החובות שיש לו עליו דשם חוב סלל סולם .

כו דין מכירת שמרות ואונאתן ובו מ"ב מעיפים :

א' אותיות כיון שאין בהן ממש על מה יחול הקנין לפיכך אמרו חז"ל שצריבין לאלומי קנינם ואמרו שאין ניקנין אלא בכתיבה ומסירה הילכך האי מאן דמוכר שטר' לחבריה ומסרו לו צריך למכת' ליה ג"כ קני לך אידו וכל שיעבדא דאית ביה ואם לא כתב לו כן לא קנה המלוה שבו ואפי' הגייר לצור על פי גלוחיתו לא קנה שהרי עיקר דעתו לא היתה לקנות הגייר אלא מה שכתוב בו לפיכך לא הוי אלא מקח טעות ומחזיר לו הגייר וזה יחזיר לו הדמים מיהו ימל זה לתפוס הגייר עד שיחזיר לו דמיו וכן אם אין למוכר לשלם ללוקח מוציאין מן הלזה ונותנין לקנה מדר' כדלמן סימן פ"ז אע"פ שלא קנה השטר וכן אם קבל עליו המוכר אחריות אם לא יגבה הלוקח השטר' צריך המוכר לקיים מה שקבל עליו אע"פ שלא קנה הלוקח השטרות ובמקום שלא קנה הלוקח השטר וטוען הלוקח הואיל וקנאו חייב המוכר עריין לכתוב לו ולמסור לו השטר בכתיב' ומסירה כדי לקיים דרכיו והמוכר חזר בו י"א שאינו חייב לקבל מי שפרע ויכול לחזור בו אע"פ שקבל המעות שלא היה כאן אלא קנין דברים והדברים אין בהם משום מחוסרי אמנה . י"א שטר שכתוב בו אני משעבד לך ולכל מי שמוציאו שטר כזה נקנה בחליפין או במסירה בלא כתיבה כיון שכבר שיעבד הלה עצמו לכל מי שמוציאו אבל אם לא כתוב בו כך רק שנכתב על שם הלוקח מתחלה צריך כתיבה ומסירה ובלא כתיבה ומסירה אינו קונה השיעבוד שהיה על הלה למלוה אע"פ שהיה נכתב על שמו כבר ודקא שיעו' שהיה השטר של מוכר מתחלה רק שהוא צוה לכתוב על שם הלוקח אבל אם אמר מתחלה לעדים כתבו השטר ללוקח ותנו לו דעיקר הכתיבה היתה ללוקח אין צריך כתיבה ומסירה ועיין בסעף הסמוך ל זה .

ב' ואפי' אם מסר לו השטר לידו וקנו מידו בקנין שמוכר לו כל השיעבוד שבו אינו כלום אע"פ דסתם קנין לכתוב עומד וגם כתבו לו העדים הקנין אינו כלום אלא צריך שיאמר לעדים שיכתבו שטר מבר על השטר ושיקנה באיתג כתיבה שטר זה וכל שיעבדו שהכתיבה שהשטר נקנה בה הוא הקנין בעצמו שבזה הכתיבה נקנה השטר כשמסרו לו וכל זמן שלא נכתב לא קנה אבל הכתיב' שכותבין העדים שראו הקנין אינה אלא לראייה בעלמא לפיכך אם לא נכתב השטר מבר בשעת הקנא' שהקנתו לו אין כותבין אח"כ ואפי' אם כותבין לו העדים אח"כ אינו שטר והקנאה אלא שטר של ראייה ויש מי שאומר שאפי' נכתב בשעה שהקנתו לו לא קנאו עד שתכא לידו אותה כתיבה .

ג' הנותן נכסיו לאחר במתנת בריא מטלטלין אגב מרקיעו בקנין והיו לו שטרות אע"פ דשטריו בבלל נכסיו אינן לא קנאו אע"פ שהיו השטרות בבית ראובן והקנה לשמעון כל נכסיו ונמצא שקנה הבית שהשטרות בתוכו ויש כאן כתיב' וחצרו דהוי במסירה אפי' לא קנה השטרות כיון שלא כתב לו קני לך אידו וכל שיעבדא דאית ביה .

ד' יש מי שאומר שצריך מסירת השטר קודם כתיב' השיעבוד השיעבוד לבדו אינו נקנה קודם שיוכה בשטר החוב עצמו והשיעבוד לא מהני לקנות גוף הגייר ואע"פ שמוסרו לו אח"כ כיון שלא קנאו בשעה שמסר לו שטר הכתיב' השתא במה יקנה השיעבוד' שבו ואם שטר הנמכ' לא היה מצוי אצלו והקנתו לו בקנין חליפין ואח"כ כתב לו קני לך אידו וכל שיעבדא דאית ביה אינו חשוב במסירה וכתיבה דחליפין אינו חשוב במסיר' אא"כ ימסירו לו גופו של שטר וכתוב לו אח"כ הני לך אידו כו' .

ה' ראובן הפקיד מענת ביד שמעון להתעסק בהם ונתן לו רשות להעלות השטרות על שמו ואח"כ נתנם לו במתנה בלא כתיבה לא קנה כמ"ש בסעף א' . וכ"ש ראובן שיש לו משמעון שמרות מופקדין בידו ושמעון מחל לו עליהם שלא קנאו ראובן שטר שהוא של ראובן ושמעון בידו שנתן להם המלך רשות לגבו' הכנסת כפר אחר והאחר טען שחבירו מחל לו חלקו והשטר הוא תחת ידו אין טענתו טענה רשעו כזה אין נקנה אפילו בכתיבה ומסירה הואיל ואין בו שיעבוד כלל רק שהמלך נתן להם רשות מיד אם כבר גבה האחר וטוען שהשני מחל לו מה שנכה נשבע היסת ונפטר .

ו' שטר העשוי בעריכאות של גוים אם הוא עשוי בענין שהוא כשר בדינינו וכן שטר של כתב ידו נקנין ג"כ בכתיבה ומסירה ולא אמרינן דלחשבי' כמלוה על פה שאינה נקנית אלא במעמד שלשתן שטר העשוי בעריכאות של גוים אם עשוי כתיקונו גובין בו אפילו ממשעבדי לפיכך הוי שטר מעליא לקנותו

נפטר הוא כמה שפרע למלוה שלו ואין ללוקח עליו אלא תעורמות וכו' מחייבין את המלוה ליתן ללוקח מה שגב' מהלוה ואם אינו יכול להוציא מן המלוה כגון שהוציא וכו' מה שגבה מן הלוה ו"א שאין הלוה חייב ללוקח כלום ו"א שלא נפטר הלוה מן הלוקח וצ"ל לשלם לו שנית כיון שידע שזה מוכר שיעבורו שעליו לא היה לו לשלם לו שהיה הוא משועבד ללוקח .

ין לזה שפרע ללוקח שמסר לו המוכר את השטר ולא כתב לו קני לך איהו וכל שיעבדיה אבל אמר לו כובעל פה אינו חייב למוכר כלום שאע"פ שאין המוכר כלום מכל מקום כיון שאמר לו כן בעל פה אם תפש הלוקח אין מוציא' מירו אבל אם לא אמר לו קני לך איהו כו' אפילו ע"פ אפילו תפש מוציאין מירו ויש מי שאומר בד"א ע"פ תפש הלוקח אין מוציאין מירו ה"מ שידע המוכר שגבאו הלוקח דכיון שידע ושחק מחל אבל אם לא ידע המוכר אע"פ שאמר לו כובעל פה קני לך איהו כו' חוזר ונוכ' מעל חוב דא"ל לא היה לך ליתן לו חובי עד שיהיה מרא' לך שקנאו ממני כדון קניית שטר מירו אם אין הלוה יכול לשל' אין המוכר יכול להוציא מן הלוקח כלום והואיל ותפש .

יק ו"א שם זקפו עליו במלוה וכתב לו שטר אחד על שם דינו כגב' .

יג עוד תקנו ח"ז קנין אחד בשיעבוד המלוה שיש לו על הלוה בין בחוב בעל פה בין בחוב בשטר וה' מעמד שלשתן כיצד ראובן שהיה לו חוב על לוי בין בשטר בין בע"פ ואמר לו מנה יש לי בידך תנהו לשמעון ואמר לו כן במעמד שלשתן שמעון קנה אותו החוב אע"פ שלא נתן לו השטר ונשתעבדו לו הלוקחות כמו שגשתעבדו לראובן אלא שאין שמעון הוכ' יכול להוציא גוף השטר מירו של מלוה שאותו יש בהן שני קניינים קנין הגוף וקנין השיעבוד ואין אחד מהם נקנה בהקנאת חבירו אלא שמעון הוא תוכב ללוי ואם כופר לוי או שהוצרך לגבות מן המשותעבדין ב"ד כופין למלוה להוציא לו השטר ודינו לו על פיו שהיה ראייה של הזוכה הוא אצל המלוה ואין כובשין לו עדות וראייתו ואם פרע הלוה לשמעון הוכי' מוציאין גוף השטר מיד המלוה ומחזירין אותו ליד הלוה .

ך ראובן תפקיד שטר חובות אצל שמעון ואמר לו שמרות שהפקדתי בידך תנם אותם ללוי במעמד שלשתן והבא ביון שהבעלי חובות בעצמ' לא היו במעמד לך קנה השיעבוד שעליהם אלא שמעמד שלשתן של בעל השטרות עם הנפקד והמקבל הוה כמסירת השטרות ליד המקבל בלא כתיב' לפיכך כ"ו שלא חזר בו יש לשמעון ליתנם ללוי חזר בו יש לו להחזירם לו שכו' שלא קנה השיעבוד שבתם לא קנה גופן בין במסירה בין בחליפין בין במעמד שלשתן ואם כתב לו והקנה לו וכל השיעבוד שבתם והמחאה זה אצל אותו שהם מופקדים בידו המחאה זה ר"י כמו מסירה וגמצא שרת קניין לו בכתבנו ומסירה . כא ראובן היה לו שט"ח על שמעון ולוי חתום בו ומכרו ללוי העד אין לוי חשוב גונע בדבר ולא חיישינן לחשדא לומר שהוא חתם לו שקר כרי שיקנהו ממנו אח"כ לפי שהעד האחר לא היה מסכים עמו להעיד שקר בשביל גבאיתו של לוי אבל אם מכרו לשני העדים החתומים עליו חיישינן להכי ואם אין הלוה מודה בו אין יכולין לגבות ובעד אח' גמי דוקא שדא חתום על השטר דהוה כמו שחוקר עדותו ככ"ד משעת חתימה אבל שיבא עכשיו ועיד בע"פ עם העד השני לא מהמגינא ליה דעכשיו שרינן ליה אע"פ שיש אחר עמו איכאן אלא עד א' ואלי המעוה .

כב ראובן שיש לו שטר על שמעון ונתנו ללוי בכתב' ומסירה והיה שמעון א' מעירי המתנה ואחר עמו ורוצה ראובן לחזור מן המתנה ומוען שהשטר מכירה פסול הוא לפי ששמעון גונע בעדות שרוצה להעיד כרי שיפטר מעל דינו שהשני נוח לו הדין עמו והדי הוא חשוב גונע בדבר דשמו השני נוח לו .

כג המוכר ש"ח לחבירו כרי והלכתי בכתב' ומסירה חוזר חמוכר ומחלו ללוה מחול ואין צריך הלוה לפירע ללוקח כלום ותעמא מילתא שאין מכירת שטרות מכירה גמורה כמו שאר מכירו' שאף לאחר שמכרם נשאר למוכר כח מה על הלוה ואותו יכול למחול וכיון שהוא מחול כחול כולו ואפילו למ"ד מכירת שטרות דאורייתא כמ"ש בסעיף כ"ה א"א למוכר למכור כל השיעבד' שיש לו על הלוי' פקע כל שיעבוד הלוה מן המלוה וישאר משועבד ללוקח לבדו זה א"א לפי ששני שיעבורים יש למלוה על הלוה הא' שיעבוד גופו של לוי שזה מחייב לפירעו בצמו' עשירי דין שלך יהיה בצדק כמ"ש לקמן סי' ק"ז והוא עיקר השיעבוד והשני שיעבוד על גבסוי של לוי שאם לא יפרע יגבה מנכסיו מדין ערב דנכסיה דבר איניש אינון ערבין לי ושיעבוד הגוף שיש למלוה על הלוה לא בר מכירה הוא דהואך ימכור זה את גופו ואם כן כשהוא מוכר השטר אינו מוכר אלא

אימר כן היה מתירא אח"כ להוציא ולתבוע בו את הלוה פן יודיע למלו' והדי הוא כבר אמר שאין שטר של בידו והחוק כפרן ואין זה כמו טוב רמזו גרוע מטענתו הוא וניחא ליה לפטע' מטענתו שמוען לקחתו מטענת המנו לפיכך אינו נאמן וצריך ראייה שקנאו בכתב' ומסיר' ואם אין לו ראייה יחזיר השטר ואם אחר כך יתבע את לוי ישבע לוי שבע' היסת וכתב מורי מדברמא"י ז"ל וכן ג"ל עיקר לעני' הילכתא ואם היה השט' מונח תחת יד שלישי אע"ג דשליש נאמ' נגד המוכר שעשאו שלישי אינו נאמן לברו נגד הגנתו שיאמר לאו בעל דברים ירדי את ואין הלוקח יכול לגבות ממנו בשטר זה בלא כתיב' ומסיר' .

יב אשה המנסת שטר לבעל' אינו צריך כתיב' ומסיר' רכל מה שיש לאש' הוא של בעל' ואלימו רבנן שיעבוד' דכתיב' וכמסור דמי וכן אם היה מלוה על פה אינו צריך מעמד שלשתן להקנותו לו ואפי' אם הוא נכסי מלוג .

יג וביון דאין אותיות נקנות אלא בכתב' ומסיר' הנות' מתנה לחבירו והחזיר לו השטר לא חזר' מתנתו עד שיכתוב לו קני לך איהו וכל שיעבדא דאית ביה .

יד אין שטר נקנה בכתב' ומסיר' אלא שטר חוב שע"י אותו השטר נשתעבד הלוה למלו' וכן שטר של קנייה שכתוב בו שדי מוכר' לך שהוא עיקר הקני' וכו קנה השד' לפיכך כשמסרו הלוקח לאח' וכתב לו קני לך איהו וכל שיעבדא דאית ביה קנה ע"י הקרקע אבל אם קנה הקרקע בכסף או בחוק' או בקני' סודר וכתבו לו שטר ראי' אם מסרו לאח' וכתב לו קני לך איהו וכל שיעבדא כו' לא קנה שהרי גם הראשון לא קנה השד' כ"ת שטר והואך יפה כח השני לקנותו באותו שטר ולא דמי לשטר חוב דהתם לא שייך ביה קנין אלא ממון שהלוה נתחייב לו ע"פ אלא שהשטר נכתב לו לגבות בו ממשעבדי או מכני חורי ומסירת השטר חוב קנה בו שיעבוד אותו הגכסים וגם החוב כתקנת חכמים וכיון שקנה החוב קנה ג"כ שיעבוד הגכסים הכתובים בשטר אבל בקניית שרה לא אלים כח שני לקנות בשטר דבר שגם לוקח ראשון לא קנה בו .

טז לוקח שקנה מהמלו' שטר חוב שיש לו על הלוי ומת הלוי אם אחר שלקחו מת הרי נשתעבד הלוה ללוקח בעודנו חי לפיכך נשבע הלוקח לירשיו הלוי' שלא אמר לו המוכר כול' ושאינו יודע ששטר זה פרוע וגובה בו מטעמ' דשטרך בירימאי בני ואפי' יש בו נאמנות נראה לי שצריך הלוקח ליטבע לירשיו הלוה שהרי לא האמין הלוי' בלא שבע' אלא למוכר שהוא מלוה שלו והנאמנות לא שייך בו מכיר' ודוקא שמת גם המוכר אבל אם הוא חי גם הוא צריך ליטבע קוד' שייגב' הלוקח ואין להקשות מיון שהמוכר כבר נתחייב שבעה א"כ גם כשמת המוכר למה יגבה זה בשבעה שלא אמר לו המוכר כלום כיון דלתי למוכר שישעבד ואין אדם מוריש שבעתו לאחר דכיון שמכרו חוב אין לו עוד שיעבוד על הלוה שכבר מכר איהו וכל שיעבדיו כו' ונשאר הלוה משועבד ללוקח השטר לפיכך נשבע לוקח כשמת המוכר אלא שכשהמוכר חי משיעבי' אותו מפני שערי' יש לו שייכי בנויה שדא נאמן לומר פרוע ממנו שיכול למחול רקימא לן המנער שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול כמ"ש בסעי' כ"ג לפיכך צריך ג"כ ליטבע כשהוא חי וכן נמי אם הלוה קיים ופטר' שהוא פרוע ואין בו נאמנות בשטר אם המוכר קיים ישבע וגובה הלוקח . ואם אינו רוצה ליטבע לא יפרע הלוה וצריך המוכר לשלם ללוקח ואם מת המוכר והלוה קיים ומוען פרוע נשבע הירשיו שלא פקדני אבא ואם אינו רוצה ליטבע חזר הלוקח עליו ואין לומר דהבא נמי נימא ישבע הלוקח שלא אמר לו המוכר כלום כו' כמ"ש בתחלת סעיף זה ר"א רמי דהתם מת הלוה נהורשין פטרינן שמוא פרוע הוא ואם לא ירצו יורשי המוכר ליטבע לא יוכל הלוקח להוציא מירשיו המוכר כלום בטענת שמוא שטוענין יורשי הלוה לפיכך תקנו רסגי כמה שישבע הלוקח שלא אמר לו המוכר כלום ויגבה מירשיו הלוה אבל הבא הלוה קיים ומוען כרי פרתיה למלוה אלא דמיאעמ' דשטרך בירי מצי בעי המילו שבעה עם השטר לפיכך המילו השבעה על יורשי המוכר ואם לא ירצו ליטבע יחזור הלוקח עליהם דהא טוען הלוה כרי שפרע למורשיהם ואם מת הלוה קיים שלקח זה הלוקח את השטר ואח"כ מת המלוה ג"כ אין הלוקח גובה כלום מן היורשים אפי' בשבעה דלא אלים מכירת השיעבוד שעל היורשין שישתעבדו הם ללוקח כמ"ש מעמא בסעיף כ"ג . אלא כשהמלוה חי ישבע הוא ויטול הלוקח מהם ואם אינו רוצה ליטבע משלם ללוקח .

יז ואם אחר שמכר לו המוכר ללוקח הש"ח כראוי בכתובה וכמסירה באין המוכר והלוקח לתבוע מהלוה פשיטא שביד דין אצטריש' ליתנו ללוקח מידו אם קדם הלוה ופרע למוכר

מעמד שלשתן או שלוש מנכסיו אפי' נישאה אפי' מנכסיו מלוג
שלה אינה יכול' למחול מטעמ' דאין קנין לאשה בלא בעלה
כמ' הניתן ש"ח לחבירו או סכרו לו במעמד שלשתן שוב אינו
יכול למחול דכיון שהיו במעמד שלשתן ומעמד שלשתן
קנה מתקנת חכמים אמרינן הואיל דע"י מעמד שלשתן הקדשו
פקע השיעבוד שהיה למלוה על הלוה אפי' על גופו מן הלוה
ללוקח ונתרוקן המלוה ממנו מכל וכל אפי' מן הגוף .

ל הלוה ש"ח לחבירו ויש משכנן בידו ומסר גם המשכון ביד
הלוקח פשיט' שאינו יכול למחול ללו' מה שכנגד המשכון
שביד הלוקח שכבר זכה הלוקח במשכון עד כדי דמיו אלא אפי'
אם היה משכון קרקע ביד המוכר וירד הלוקח והחזיק בה י"א
שגם בזה אינו יכול למחול כיון שהיה' ורקע ביד המוכר ומסרה
לוה בחזקה ויש מי שאומר שבקרקע יכול למחול הואיל ויכול
הלוה לסלקו במעות אין לו למוכר זכות בגוף קרקע ואינו יכול
להקנו' ללוקח מה שאין כן במשכון של מטלטלין שכל מי שהם
בידו קנה כנגד מעותיו דבעל חוב קנה משכון כמ"ש .

לא לוקח שט"ח שחור ומכרו למלוה אינו יכול למחול שיעקר
קניינו של שטר דהיינו השיעבוד של גוף הלוה נשאר
מתחלה אצל המלוה שמטעם זה היה יכול כבר למחול אותו כמ"ש
במסוף כ"ג לפיכך עכשיו נתרקן החוב לגמרי למלוה ולא נשאר
אצל הלוקח שום זכות ולא עוד אלא אפי' אם מכרו לוקח ראשון
ללוקח שני שוב אין הלוקח ראשון יכול למחול שהרי לא נשאר
לו שום זכות בשטר שכל מה שהיה לו בו כבר מכרו לשני .

לב ובשומחל המלוה הוא או יורשיו צריך לשלם ללוקח כל
מה שכתוב בשטר חוב מהיפה שבנכסים ואם מת המחול
בנו משלם תחתיו שאין זה קנס לומר שלא קנסו לבנו אחריו
אלא ממון גמור הוא ומש"ל מדיני דגרמי שחרי גרם לו לאכד
השטר והרי הוא כמו ששרפו ומירו אינו משלם כל מה שהיה
כתוב בשטר דהא מחוסר גובינא הוא דרבר יתוע שאינו נמכר
בכל הרמים הכתובין בו אלא שמין מה שהזיקו כפי מה שהוא
כנון אם הלוה גברא אלמא דלא ציית דינא או שאין לו נכסים
וכה"ג ואם מכר לו ש"ח של גוי ומחלו צריך לשלם לו אף
הריבית שעלת עליו עד הנה כפי מה שהיו' עוה למכור דהא בכל
זה הזיקו שהגוי היה צריך לשלם לו מהו' דוקא שהגוי היה חייב
לו באמת אבל אם נידע שפרוע הוא אע"פ שראו היה יכול
לחזור ולגבות מן הגוי פטור המחול שאין זה בכלל דיני דגרמי
כיון שמן הדין הגוי לא היה חייב לו כלום ולא גרם לו
הפסד ממנו במחילתו .

לג בד"א שהמחול חייב בתשלומין בזמן שהשט"ח כשר והמלו'
ראוי ליפרע ממנו אבל אם טען הלוה שהוא מוויף ואינו
יכול לקיימו או שהלוה אלם ולא ציית דינא או שהיא עני ואין לו
אינו חייב לשל' לו כלום הואיל ולא גרם לו הפסד ממון במחילתו
שלעולם אינו חייב מחמת מחילתו עד שיתברר שאין החו'
נפסד ללוקח אלא מחמת מחילתו של זה .

לד כי הדין דבעלמא אמרינן אחריות טעות סופר הוא הכי נמי
אמרינן גבי שט"ח אחריות טעות סופר הוא לפיכך אם בא
כ"ח של מוכר ופרף זה החוב או שבא אחד והביא ראה ששט"ח
זה שלו או שלקחו מהמלו' מחלי' וכל כיוצא בזה חוזר הלוקח
(גוב' דמי השטר מהמוכר או מנכסיו מדין אחריות) ואם הוציא
הלוה שובר ששטר זה פרוע או שמחל לו המלו' קוד' לכן ה"ז
מקח טעות והמעות חוזרין ואם היה הלוה עני בשעת מכירת ה"ז
בכלל אונא' הוא ואם מכרו ביותר מכרי' שויו ואין לשטרות אונא'
דילפינן מקראי דאין אונא' אלא בדבר שגופו מכו' וגופו קניו
ושטרות אין גופן מכו' ואין גופן קניו שאין עומדין אלא לראייה
שבהם ואם העני אח"כ ואינו יכול להוציא ממנו כלום אין זה
בכלל אחריות אפי' קבל עליו סתם אחרות כפי' דמול רידי' גרם .

לה המוכר שט"ח ומחלו אע"פ שקבל עליו אחריות אין הלוקח
גובה מנכסיו שמכר אח"כ אפי' אחר המחיל' שכל אחריות
שמקבלין בשטר היינו אם נמצא שמכר דבר שאינו שלו או אם
טרפו בעל חוב מוקדם אבל אינו מקבל עליו אחריות אם יעשה
שום הדין כמה שמכר לו כגון שאם מכר לו בית וקבל עליו
אחריות וטרפו המוכר אח"כ אינו גובה ממשעבד' אלא מעמיד
בדין וגובה ממנו כאילו היה גובה מאיש אח ששרפו מוכר שט"ח
ומחלו נמי הוי כאילו שרפו באות' שעה שמחלו ואין המחיל'
מבטלת השטר מעיקרו דלימא חספא בעלמא וכן ליה אלא שטר'
מעליא הוה עד ההיא שעתא דמחלו ועל אותה שעה הוא
מתחייב ומיהו אם כתב מוכר ללוקח בשעת מכירה אם אחו'
ואמחול חוב זה הריני משעבד עצמי ונכסי לשלם דמי חוב זה
גובה מהמשועבדים ואפי' מלקוחות שקדמו למחילתו שהרי
שיעבד

אלא שיעבוד הנכסים בלבד ושיעבוד הגוף אע"פ שאינו נמכר
לא פקע ממנו ועדיין הוא משועבד למלו' שלו לפיכך אם חזר
המלו' ומחלו פקע שיעבוד הגוף וכיון ששיעבוד הגוף פקע גם
כן אנכסיו שיעבוד הנכסים דהא אינו משועבדי' אלא מדין ערב
וכיון שנפטר הלוה נפטר הערב וכ"ת א"כ כיצמת הלוה אפי' כחיו
מלוה הרי פקע שיעבוד הגוף של לוח ולמה נשארו הנכסים
משועבדים ולא יגבה מן הירשיכ דרחם כעמית הלוה אע"פ
שיעבוד גופו פקע שיעבוד נכסיו לא פקע לפי שיעקר ערבותן
של נכסים לא נעשה אלא בענין זה שכל זמן שלא ימצא הלוה
שיש"ל לו שירד המלוה לנכסיו ופרע מהם אבל כשנפקע כרמת
המלוה עצמו אף שיעבודן של נכסים נפקע לפיכך יכול המלוה
למחול ומאי תקנתיה של לוקח יפיים ללוה שיעשה לו שטר על
שמו או יקבל עליו הלוה בקנין או בהודאתו בפני עדים שוקפו
עליו במלוה ללוקח והרי ישמעבד גיפו ואו לא יוכל המלו' למחול
שאף אם שיעבודו יפקע לא יפקע שיעבודו של לוקח ואם לא
עשה כן אפי' אם התנ' עמו שלא למחלו לא מהני ואם מחלו
מחול רבין שמוחלו המוכר אע"פ שלא כדון עשה מ"מ הרי הוא
ממילא פקע השיעבוד מן הלוה ומה לו ללוה לתנאים שלהם שהם
עשו ביניהם המוכר והלוקח ואין כאן עוד שיעבוד עליו יתבע
הלוקח את המוכר שעשה שלא כדון נגדו ואפילו אם סלק עצמו
המוכר מן החוב דגרמי וריקן כל כחו שבשטר לקינה אפי' אם
מחלו מחול שאין בידו כח לשעבד גוף הלוה ללוקח ואפי' הורש
של המוכר יכול למחול מן הטעם שכתבנו ומיהו אין הורש יכול
למחול לעצמו כדי להפסיד ללוקח כיצד ראובן הלוה לבנו בשט'
ומכרו לשמעון ומת ראובן לא יאמר הכן הואיל ואני יורש החוקתי
למחול לעצמי ואין לי לשלם כלום ללוקח מדיני' דגרמי שאני לא
בזונתי הוויק ללוקח אלא לפטור עצמי אלא פורע כל החוב ללוקח
ויש מי שחולק ואומר שאף לעצמו יכול למחול . וראובן שצוה
לכתוב שטר שלו על שם שמעון אין שמעון יכול למחול הואיל
ואין הממון שלו אבל ראובן יכול למחלו כי הוא נקרא בעל השטר
ואפילו לא מחלו בפי' ויש רק שמחל ללוה כל מה שבכרו או כיוצא
בזה גם שטר זה נמחל אע"פ שנכתב על עים שמעון מ"מ ידוע

כד יש מי שאומר בכל מקום שיכול מחול יכול לעשות שיכר
שמורה בו שנפרע אע"פ שלא פקע שיעבודיה מכל מקום
הודאתו הורא' לגבי לוקח שנפרע וכן יכול להאריך זמן הפרעון
ומשלם ללוקח כפי מה שהזיקו .

כה גוי שמכר שטר חוב שיש לו על ישראל א' לישראל' חבירו
יש מי שאומר כיון שבדיניהם כל זכותו מכר לו כדיניהם
דיינין ליה שאם חזר ומחלו אינו מחול וכן כל דיניהם כדיניהם
אפי' בלא כתיבה ומסירה משלם וישראל' שמכר שטר חוב שיש
לעל ישראל' חבירו לגוי דינו כאילו מכר לישראל' דלעול' הלוקח
לא עדיף ולא גרע מכחו של המוכר דק"ל מכירת שטרות
מדאוריית' הוא דרממעטת התורה מכירת שטרות מאונא' מקרא
דוכי תמכרו טמכו דרשינן כל דבר המטלטל וגופו ממון יצאו
שטרות וכו' ש"מ אונאה היא דלית להו אבל מכירתו מכיר' לפיכך
אפי' מכרו לגוי מכירתו מכירה ויש לגוי כח הישראל' שמכרו לו .

כו ו"א שאם כתב לוה למלוה משתעבדינא לך ולכל דאתי
ממתך ומכרו ואם מכרו למי שהיה נולד בשעת ההלוה
חל השיעבוד גם על זה הקינה כיון שהיו' בעולם והוא העתעבד
לכל מי שיש בעולם לפיכך לא יוכל המוכר שוב למחלו אבל אם
לא היה הקינה נולד בשעת ההלוה לא חל הקנין עליו שאין
משעבד עצמו ומקנה למי שקא היה בעולם ויכול למחלו וי"א
שאפילו היה נולד יכול למחול מן הטעם שכתבתי בסעף כ"ב וכן
מסתבר ו"א הא דמוכר שטר חוב יכול למחול היינו שהמוכר
לא היה חייב ללוקח או שיש לו כמה לפרוע אבל אם היה חייב
לו ואין לו כמה לפרוע הרי זה הלוה הית' משועבד גם ללוקח זה
סדרבי נתן לפיכך אין המוכר יכול למחול וע"ל סי' כ"ז ואם הקנה
לו החוב עצמו אגב קרקע ו"א שאינו יכול למחול דקנין אגב
קנין אלם הוא ויש חולקין . וי"א שאין כאן קנין כלל שאינו
גקנה באגב ולא כתלפין מפני שהשיעבוד אין בו ממש ובמה
יקנה וע"ל סי' ר"ג סעף ט' .

כז נתן הש"ח לאחר במתנת ש"מ ומת הגותו שוב הורש
אינו יכול למחול דאלמו' רבנן מתנה ש"מ כדי שלא תטרף
דעתו לפיכך הוא עצמו אע"פ שנתן במתנת שכיב מרע יכול
הוא לחזור בו ולמחלו .

כח מכנסת ש"ח לבעלה אפי' בלא כתיבה ומסירה אינה יכולה
למחלו ראלים כח שיעבודיה דבעל מבח הלוקח שהרי ידו
כירה ואין קנין לאשה בלא בעלה . ואפי' הכניסה לו מלוה ע"פ בלא

סז דיני שמטה ופרחבול וכו' לית סעיפים

א מן התורה יוכל אינו משמש אלא קרקעות שכן משמע פשטא דקראי הנאמרי' ביובל יעוין בפרשה אבל שמטה משמטת אפי' כספי' דכתיב שמוט כל בעל משהו ידו וגו' שפירושו הלאות וזה היתה דוקא בזמן שהיה בית המקדש וישבו ישראל על ארצם דכתיב ביובל וקראתם דרור לכל יושביה וגו' ודרישו בו בזמן שיושביה עלי' ולא בזמן שאין יושביה עליה ובבית שני אפי' שלא היו כל יושבי' עליה שהרי רובן נשארו בבבל ובצרת ובספרד ובשאר ארצו מ"מ כיון שמצינו שכשחזרו ועלו מבבל עם עזרא נמצאו שם מכל י"ב שבטים וכו' בית שני וכו' לחזור עטרת המלכות ליושנה י"א שהיה נחשב כאלו היה כל יושביה עליה והיה היובל נוהג וכל שכן שמטות אבל בזמן הזה אחר חורבן בית שני שנלינו בענותינו מארצנו ולא נשארו שם מכל השבטים כי אם מעט מוער אחד מעיר ושנים ממשכרה ואין כל יושביה עליה אין היובל נוהג וכיון שהיובל אינו נוהג גם שמטת כספים דהיינו סתם שביעית כגון איסור הרישה וזריעה וכיוצא בהן אינה נוהג' והקשו להרד"י דכתיב וזה דבר השמטה שמוט וגו' כפל הלשון לומר שבשתי שמטות הכתוב מרבר בשמטת קרקעות ובשמטת כספים ושמטת קרקעות דהיינו יובל שאין נוהג בו אלא השמטת קרקעות והקישן הכתוב להרד"י לומר שבזמן שמטת קרקעות דהיינו היובל נוהג גם שמטת כספים דהיינו סתם שביעית נוהג אבל בזמן שאין היובל נוהג כגון בזמן הזה שאין יושביה עליה גם שמטת כספים אינה נוהגת מיהו רוב הפוסקי' הסכימו שאפי' שמך התורה אינה נוהגת בזמן היה מ"מ תקנת הכמים הוא ששמטת כספי' תהא נוהגת וזכר לשביעית שלא השכיח תורת שביעית מישראל אפי' דשמטת קרקעות לא תקנו שיהא נוהג זכר ליובל היינו משום שלא היו רוב הציבור יכולין לעמוד בו לואסר בכבודת קרקע שתי שנים רצופות אבל שמטת כספים תקנו שיהא נוהגת זכר לשביעית וכו' תימא א"כ נמצא הלוה גזלן על פי התקנה חול' לזה רשע וגומר אין זה גזילה דהפקר ב"ד הפקר דלישליה מקראי דכל אשר לא יביא לשלש ימים בעצת השרי' והסגנים יחרם הוא וכל רכושו וגו' א"כ מהבא דכתיב אלה הנחלות אשר נחלו וגומר ראשי האבות וגומר מה ענין ראשי' אצל אבות לומר לך מה אבות מנחילין את בניהם כל מה שירצו אף הראשי' מנחילין את העם כל מה שירצו דהפקר ב"ד הפקר ולפי זה אפי' מן התורה הפקר ב"ד הפקר דקרא דאלה הנחלות בתורה כתיב

ב כתיב גבי שמטה ואשר יהיה לך את אחיך תשמט ידך ופירושו מה שהוא שלך והוא ביד אחיך בתורת הלאה דהא על כל בעל משהו ידו קאי תשמט ידך ממנו ולא של אחיך בידך מכאן אמרו המליה את חבריו על המשכון אינו משמט דהיה ליה של אחיך בידך וכן בקרין אינו משמט אפי' שהוא מה שלך ביד אחיך לא באה לידו בתור' הלאה אבל כל מה שהוא ביד חבריו בתורת הלאה משמט בזמן ב"ה מן התורה ובזמן הזה מדרבנן אפילו מלוה בשטר שיש לו אחריות נכסים לא אמרינן הרי הוא נכסיו והוה ליה כשל אחיך בידך אלא שלך ביד אחיך דהא דהא מחוסר גובינא ומשמט ומשכנתא במקום שדרכם לסלק המלוה בכל עת שיבי' מעותיו שביעית מנכמת זאנא זה קריו של אחיך בידך שימול לסלקו בכל עת שירצה ובמקום שאינו יכול לסלקו עד סוף זמנו אין שביעית הבא בתוך זמנו משמטתו דזה של אחיך בידך הוא ואם אינה משכנתא בידו אלא עסיים לו שדה בהלאותו אינו משמט שיחיד לו שדה זו לחובו הרי הוא נכסיו מיהו גם בזה י"א דה"מ באתרא דלא מסלקי י"א ולא באתרא דמסלקי ליה וכל שאינו יוכל לסלקו אפי' יום אחד הרי הוא נכסיו ואינו משמט

ג מי שיש לו עיסקא משל חבריו שביעית משמטת פלג' דהא קי"ל עיסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון לפיכך אותה פלגא שהיא מלוה משמטת

ד מי שהיה שותף עם חבריו והיו מתעסקים יחד בסחורה ובשטרות ונשארו ביד אחד מהשותפין דבר מהשותפות אין שביעית משמטת שאין שביעית משמטת אלא מלוה ולא פקדון כדכתבנו סעיף ב' ועיסקי שותפין מה שיש לא' בידו מן השותפין פקדון הוא

ה ערב שפרע מלוה וקידם שנתרע מהלוה הגיע שנת השמטה אינו גובה חובו מן הלוה שכבר געשה הוא מלוה משעה

שיעבר עצמו לאחריות זה בשטר .
לו יש מי שאומר שהגותן שט"ח לחבירו בכתיב' ומסירה וחזר ומחלו חייב לשלם לו כרין המוכר ש"ח לחבירו וחזרה ומחלו

לז גר שיש לו מלוה על ישראל בשטר ומכר אותו השטר לאחרים ומת הגר הריפקע שיעבור הגר שהיה לו על גופו של הלוה ונפטר ליה הלוה שדוא בעצמו וכה באותו החוב ואין ללוקח השטר עליו כלום

לח המוכר שטר חוב לחבירו שינכה בו מן הלוה אין בו דין אונאה כדכתיבנו לעיל דילפינן מוכי תמכרו ממכ' וגו' דבר שגופו מכור וגופו קנוי יצאו שטרות שאין גופו מכור ואין גופו קנוי ואין עומדין אלא לראייה שבהם לכיכך אפי' מכר שוה אלא בדינר או שוה דינר באלף אין לו עליו אונאה ויש חולקין ואומרי' דאונאה אין בהם עד כרי חצי שוויין ולא חצי שוויין בכלל כגון שומכר שוה ק' בקצ"ט או שוה מאתים כמאה ואח' אבל ביותר כגון שוה מאה כמאתים או יותר או שוה מאתים כמאה או פחות קרוי ביטול מקח וחזיר וצריך להחזיר לו כרצונו

לט וכמו שמיעט הכתוב שטר' מאונאה כך מיעטן משבועה שאין צריך לישבע עליהן דילפינן מכלל ופרט וכלל דעל שור על דמור וגו' דבר המישלמל וגופו ממון יצאו שטרות כו' לפיכך אם הודה במקצת או שיש עליו עד א' ה'זפטור משבועת התורה אבל נשבעים עליהם שבועת היסת אם היתה שם טענת ודאי . וכן שבועת הגילגול אפי' שהיא מן התורה נשבעין עליהם ע"י גילגול כמ"ע לקמן סימן צ"ה בע"ה

מ וכשם שהם פטורין מן התורה משבועת מודה מקצת ועד אחד כך הם פטורים משבועות השומרים דקרא בפרשת שומרים כתיב וגיון שהוציאן התורה מדין שומרים בשבועה פטורים מכל דיני שומרים דמכלל כל מה שנא' כאותה פרשה נתעטמו ובאותה הפרשה חייבה התורה השומרי' בפשיעה והרי מעטה הוציאה בה שטרות בכלל ופרט וכלל עבה וא"כ ממילא נתמעטו שטרות גם מדין פשיעה לפיכך אם היה שומר הנס או שומר שכר או שואל עליהם ונגנבו או נאכזרו אפי' בפשיעה פטור מלשלם מ"מ שומר שכר מפסיד שכרו עד שישבע ששומר כראוי דסברא הוא שיפסיד שכרו כיון שלא שומר כראוי שהשכר הוא בשביל שישמור כראוי והרי זה לא שומר כראוי ובמה יתגלו שכרו וגם בפשיעה לא פטרינן ליה אלא מפשיעת שמירה שפשע בשמירה וע"י כך נגנבו או נאכזרו אבל אם הויקן בידים כגון ששרפן או השליכן לנהר וכיוצא בזה מויק בידים הוא וחיי' ואם קנו מידו שיתחייב בכל דין השומרים חייב ודוקא להתחייב בתשלומין מתעבר על ידי קנין כגון אם יש עדים בשומר חנם ששבע וכל שכן שלא שומר מגניבה ואכזרה חייב לשלם אבל לענין שבועה שיתחייב אם אין עדים לא מהגי הקנין דאין מועיל הקנין אלא על שיעבור חייב תשלומין וע"ל סימן ש"א וסימן צ"ה

נוא ולענין חלוק שטרות כגון אחין או שותפין שכאין לחלוק ויש להן שטרות ישומו ב"ד כל השטרות לפי שווין כל א' לפי קירוב הזמן או ריחוק הזמן ולפי נכסי הלו' ואלמותו ויחלקו בגורל שבכל דבר שייך בו דין חלוקה ואם אין בו שיעור חלוקה יש בו דין דגור או איגור ובשטרות נמי אית בהו דין חלוק' ע"פ שומת ב"ד ואם הוא חוב אחד שאין יכולין לחלקו כל אחד יכול לומר גור או איגור ואם אחר שיש בו דין וחלקו בגורל נתקלקל שטריו של א' מהם מול רע ידיה גרם מכ"מ מחמת חששא זו שאומר אחר מהם שטא יתקלקל אחד מן השטרות אין לבטל החלוק' מעיקר' בשביל זה

מב אמר אח' נכסי לפלוני שטרות ככלל נכסי הם לפיכך אפי' דכתיבא לא קנו אלא בכתיבה ומסירה כמ"ש ובריא שאמר נכסי לפלוני אינו כלום עד שימכרם לידו ויתן לו כתו' מ"מ נפקא מיניה בשכיב מרע שדיבריו ככתובין וכמסורין דמיא אם אמ' נכסי' לפלוני גם השטרות בכלל וכאלו כתב לו ומסרם לידו דמי וכן געל עסיקה עצמו מנכסי אשתו אף שטרות בכלל וכסריק ג"כ בשטר ירישה שיש לה מאכיה כגון שטר חצי זכר שלה אבל אין שטרות בכלל מטלטלין לפיכך אם אמר שכיב מרע מטלטלי לפלוני אין שטרות בכלל אפי' דאמרינן לעיל שטרות בכלל מטלטלי דיתמי ניהו דמשמעבדי לב"ה"מ לענין שיעברת הם משועברים מחקת הגאונים כמו שאר מטלטלין אבל אינם בגללים בלשון בני אדם בכלל מטלטלין ובצוותא שכיב מרע אולינן בתר לישנא דאינשי ג"ל

כל דבר שביעית משמטתו משמטתו ג"כ שבועתו שנ' וזה דבר השמטה כלומר אפי' דבור שמטה משמטת ואי' דיבור שבועה לפיכך שבועת הדיינין וכיוצא בה שאם היה מודה בו יתה שביעית משמטתו משמטת ג"כ שבועתו אבל שבועת שמר' והשוותפין וכיוצא בהם שאם היה מודה בהם לא היתה שביעית משמטתו לפי שהם פקדון ולא מלוה אין שביעית משמטת ג"כ שבועתו, מי שחייב לחבירו ונשבע לשלם לו אע"ג שהגיע זמן פרעון ההלואה קודם השביעי' והר' נשבע שפרענו ליום פלוני והגיע היום ולא פרעו ועבר על שבועתו ובתוך כך נכנס השביעי' ולא פרעו שביעי' משמטתו שלא נשבע זה לפרוע אלא כל זמן שהוא חייב לו לפרוע והכא אפקעתא דמלכא הוא שפטרו ולא גרע משאילו הוא עצמו מחל לו חובו שאו אין השביעיה חלה עליו שהרי זה יכול להתיר שביעיתו שלא ע"פ חכם כאילו אמר התקבלתי הכי נמי הכא מבאי ואילך אין איסור השבועה חלה עליו שהתורה פטרנו ואפקעתא דמלכא הוא ואע"ג דשמטה בזמן הזה רבנן והשבועה היא דאורייתא אין השבועה חלה דהפקר ב"ד הפקר ג"כ מראורייתא כדלפינן לה מאלה הגזלות אשר נחלו ראשי האבות וגו'.

תבעו וכפר ונשבע לו והגיע שמיטה והוא בכפירתו ולאחר שעברה השמיטה הרה או באו עדים אינו משמט דהא בשעת שמטה לא היה זה יכול לכופו לשלם לו על פי בית דין שלא היה יכול לנגשו בדכתיב ב שבועה ולקח בעליו וא' ישלם כיון שלקח בעליו השבועה לא ישלם ולא קרינן ביה לא יגוש ג"כ השמטה אינה משמטת ואח"כ כשמוציא אחר שעברה שמטה באילו מלוה חדשה באה לו עליו וחייב לו לשלם אבל אם כפר ונשבע והוד' אח"כ או שכא עדי' קודם סוף שביעית נעשה ע"ז מלוה קודם שהגיע זמן ההשמטה שאין שביעית משמטת אלא בסופה וכשכא סוף שביעי' משמט' ומעמא ע"ל סי' ל'.

תבעו ממון וכפר והביא עדים וחייבוהו ב"ד וכתבו לו פסק דין הרי זה נכבד ואינו משמט דכל מעשה ב"ד נכבד דמי' המלו' את חבירו והתנה עמו ע"מ שאם תשמטנו שביעי' שביעי' משמטנו שאין השביעית מסורה בידו שיכול הוא להתנות עליה שלא תהא השביעי' משמטת וה' ומתנה על מה שכתוב בתורה והמתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל שאין זה בידו אבל אם אמר ע"מ שלא ישמט הוא חוב זה אצלו כשביעית דרי' מה מקבל ע"מ עצמו לחייב עצמו בממון מה שלא חייבתו התורה אין שביעית משמטתו שחייב הוא לקיים תנאו שקבל על עצמו שכל תנאי שבממון קיים שכל אדם יכול לוותר על ממנו שזכותה לו התורה וכן א"כ כתב בשטר לשון פקדון אינו משמט דלחכי' כתב לשון זה של פקדון כרי' שלא ישמט וה' קבלו על עצמו שיהא אצלו בתור' פקדון שחייב עצמו עליו אחריות, ומכאן נתפשט היתר בסדינו' אלו שגובין כל השטרות שעבירה עליהם שביעית שסומכין על יפוי לשונות הרבה שאנו מתבין כשטרות שברעתם לפרשם או כאילו אמר ע"מ שלא תשמטנו ב שביעי' או שמפרשין אותו בל' פקדון כאילו קבל עליו הלוה שיהא אצלו בתורת פקדון שקבל עליו אחריות וכה"ג אבל באמת טועין הם שאין לשונות השטרות משמעותן כן ולא יפה הם עינין שכבר כתב הרשב"א שאף במקום שנהגו לכתוב בשטרותיהן אחר סאלו הלשונות שאינו משמט ואפי' אם היתה בוונתם משום שלא ישתמט בשביעית ובשטר אחר שלא נכתב תנאי זה בפירוש לא אמרינן כמאן דנכתב דמי אע"ג דלענין שאר דברים אמרינן כן כדלעיל סוף סימן מ"ב הכא לא אמרינן דכי שצריך להתנות בפירוש דלא דמי שביעית לאחיות התם סתמא דעתיה אאחריות דלא שרי איניש עזי בכדי אבל לענין שביעית אצילו אם כתב אחר מאלו הלשונות ברור הוא דלאו אסיק דעתיה אשביעית בשעה שהלוה ולא כיון כלשונות אלו אשביעית אם לא שפירש כן בפירוש שכתובין כן משום שלא ישמט בשביעית ומנהיגו שאין אנו חוששין כלל לשביעית קולא גדולה היא לעבור על דברי חכמים שיש בה מיתה בידו שמים וישכנו נחש ונדול' חכמים האחרונים הם רבינו יוסף קלין בשורש צ"ב ורבינו ישראל הנקרא רבי איסרל בעל תרומת הרשן ז"ל בסו' ש"ד חתרו דרכים לקיים המנהג אבל הם דחוקים מאוד וגם תריוורה ליתניהו אליבא דהלכתא ועיין שם בדבריהם ותמצא שאין לנו על מה לסמוך וק"ל לפי החשבון הצורך שעכשיו בשנה זו שהיא שנת שני' היא שנת השמטה.

המלוה את חבירו וקבע לו זמן דעשר שנים או פחות או יותר באופן שראי' הגיע שנת השמטה תוך הזמן אע"ג דלסוף אתי לירי' נגישה השתא מיהא לא קרינן ביה לא יגוש זאין שביעית הבאה בתוך הזמן משמטתו.

יא כתיב לא יגוש את אחיו משמע איש את אחיו לא יגוש בשביעית אבל ב"ד נוגשין לפיכך אמרו המוסר שטרותיו לב"ד ואמר להם אתם גבולי חובי אינו משמט דלא קרינן ביה לא יגוש אלא הב"ד הם הנוגשים.

יב המלו' על המשכן אינו נשפט דה"ל של אחיך ביריד י"א דוקא מה שנגד המשכן חשוב ביריד ואינו נשפט ומת שהלוהו יתיר משמט וי"א אפי' המשכן אינו שוה אלא זון והוא הלוהו אלף זון אינו משמט דע"י המשכון חשוב ככלו ביריד. יג ואפי' משכנו שלא בשע' הלואתו ע"י ב"ד ולקח ממנו כלים אע"פ שצריך להחזירם כדני' השבת העבוס מ"מ קנויים דו אלא שהוא חוזר ומשאילם לו כמות יום ביום וכסות ליל' בלילה ואינו משמט דה"ל של אחיך ביריד.

יד הקבת חנות שהוא מקיף לו סתם מעט מעט שישלם לו ובכח יום הוא זמנו אינו נקרא הלואה ואין זה בכלל בעל משה ידו וגו' לפיכך אינה משמטת ואם זקפה עליו במלוה פי' שקבע לו זמן לפרעו והגיע הזמן קודם סוף שביעית היו בכלל הלו' ומשמטת וי"א שמוד' טבא עמו לכלל חשבון וכת' בפנקסו כל חשבון יחד מה שהקוף לו מעט מעט מיד ומקיף הלו' יאע"י שלא קבע לו זמן לתשלומין ומשמט.

יז וכן שבי שבי' גב' כן אינו בכלל משה ידו ואינו משמט ואם זקפו עליו במלוה משמט.

יח וכן קנס של אונס ומפתה ומוציא שם רע אינו בכלל משה ידו ואינו משמטין ואם זקפן במלוה משמטין ומאמתי' היו זקיפה דידהו לקרות מלוה משעת העמדה בדין.

יט המגרש את אשתו קודם השמיטה אין בתוכה נקרא מלוה ואינה משמטת ואם נפגמת תיובת' נעש' המותר כמלו' זמן אם זקפתה עליו כמלוה שנתנה לו זמן לתשלומין דרי' זה מלוה ומשמטת קי"ל הכא מכח הגוי הרי הוא כגוי לפיכך מי שקנה שט' מן הגוי על ישראל חבירו אין השביעית משמטתו דהא הגוי לא הוי משמטו וכן מי שערב בעד חבירו נגד הגוי ופרע כגוי ולקח השטר מן הגוי ותבע את חבירו באותו השטר אין השביעית משמטת דיש לו כח הגוי אבל אם פרע סתם בעדו ולא תבעו באותו כח שיש לו מן הגוי הוי כהלואה הוא ומשמטת.

יך כבר כתבנו בסעיף א' דהפקר ב"ד הפקר הוא מן התורה לפיכך כשיראו חז"ל שנמנעו העם מלהלות זה את זה דחששו פן יעכבנו מלשלם עד השביעית ואז תבא השביעית ותשמטנו והיו עוכבים על מה שכתוב בתורה השמר לך פן יהיה דבר עם לכבד בליעל וגו' עמדו והתקינו לכתוב פרוזבול כמ"ש נוסחו בסעיף הסמוך בע"ה וכישיהו לו פרוזבול למלו' לא ליהא אותה הלו' משמטת וזהו פירוש לשון פרוזבול פרוז הוא לשון תקנה וזבול הם עשירים והיו פירוש פרוזבול תקנ' הוא לעשירים שלא ימנעו עיד מלהלות ויעברו על מה שכתוב בתור' ואחור הפרוזבול כיון שהוא מפקיע כח הלוה צריך שיהא נכתב בב"ד חשוב והיינו בפני שלשה שיהו בקיאין בדיני' ובנינו פרוזבול ויודעים ענין שמטה והמתום רבים עליהם באותה העיר וי"א דבזמן הזה שאין השמטה אלא מדרבנן נכתב בכל בית דין שהם שלשה וכתב מורי מהרמ"א ז"ל שכן יש להקל בזמן הזה.

יג וזה נוסח לשונו פלני ופלני ופלני הדיינים שנקמו פלני מוסרינ' לכם כל חוב שיש לי על פלני ועל פלני שאגבנו כל זמן שארצ' וכתבין דברים אלו והותמין למ"ג הדיינים בעצמם שנעשה ברניהם או שנים עדים שראו הענין כמ"ש בסעיף כ"א ויכול למסור להם כך כין חובותיו שכשטרות בין חובותיו שבעל פה ואו אינן משמטין כיון שהוא ביד ב"ד לנגושם ולא הוא וכת' א"כ מה צורך לתקנ' הלא דאורייתא הא דרוקא איש את אחיו ולא בת דין כדכתבין סעיף י"א דמראורייתא צריך שתגוש שטרותיו בידו ולמסין ליד ב"ד שהם יגבורו ועוד חובת שבעל פה לא היה יכול למסור לב"ד ומן התקנה ואילך אפי' לא מסר לב"ד שטרותיו אלא כתב להם כן דיו וי"א אפי' לא כתב אלא אמר להם כן בעל פה סגי ועוד באמיר' זו יכול ג"כ למסור להם חובותיו שבעל פה מן התקנה ואילך ועיד יש בו קולות אחרות שיתבאר לפנינו בע"ה.

יד ת"ח שהלוה את זה ומסר דבריו לתלמידים ואמר מוסרינ' לכם שכל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצ' א"צ לכתוב שום פרוזבול מפני שהם יודעים ששמטת כספים בזמן הזה מדבריהם וברבדים כלבר היא גרמית וי"א שכל אדם ג"כ יכול לומר דבריו בעל פה כג' ב"ד והוא יא"צ לכתוב פרוזבול ואין חילוק בין אם המלו' בעיר הדיינים או לא ולא עוד אלא שיוכל לומר

לומר בפני' בעדים אפילו שלא בפני הדיינים אני מוסר חובתי לב"ד פלוני שבעיר פלוני וכו' .

כא יש מי שכתב ענין פרוזבול כך הוא הולך המילה אצלג' עדים וי"א אפי' לשנים ואומר הוי עלי סהדי וחזו דאנא מסרנא פרוזבול קמי שלשה דיינים דאינון פלוני ופלוני וזלוני דיינים שבמקום פלוני ודי לו אם יחתמו אותם עדים בלשון זכרון ערות בו' ואי חתמו ביה דייני בלשון דיינים כגון כי דינא הוינא בו' טפי מהניא ומעלי ואין צריך שם עדים .

כב אין כותבין פרוזבול אלא על הלוח שיש לו קרקע משום דאז חשיב החיוב כגבוי ביד ב"ד ולא קרינן ביה לא יגוש מייה אפי' קרקע כל שהוא סגי דהקילו בה רבנן משום דקרקע כל שהוא שיה כל החוב דאין אונאה לקרקעות ואפילו אין לו אלא עציץ נקוב מונח ע"ג יתירות באויר אע"פ שאין מקום היתירות שלו כגו ואפי' אין ללוח קרקע כלל ויש למי שחייב לו שגם הוא משתעבד למלוה משום דר' נתן או שיש לו קרקע לערב או למי שחייב לו כתבין ואפילו אין לוח ולא לוח ויש לו למלוה או למי שחייב לו ומזכהו ללוח אפילו על ידי אחר ואפילו שלא בפניו הרי הוא כאלו היתה של לוח הקיל הוא שהקילו חכמים בפרוזבול דאע"פ שחוב הי' לו יכול לזכותו והרי יש לו קרקע ללוח וכותבין עליה פרוזבול מיהו אם הלוח בפניו וצוח שאינו רוצה לזכות בקרקע של אחרים אין מוכיין לאדם בעל כרחו .

כג אפי' השאילו ללוח מקום שיעמוד עליו תנור או כיריים כותבין עליה פרוזבול וכן השכירו לו קרקע כותבין .

כד וכן אם היתה לו שדה ממושכנת כותבין עלי' פרוזבול .

כה כותבין לאיש פרוזבול על נכסי אשתו ולאשה על נכסי בעלה וליתומים על נכסי אפוטרופוס .

כו חמשה שליו מאחד אפילו יש לו שטר על כל אחד ואחד בפני עצמו די לו בפרוזבול אחד שיכתוב מוסרני לכם כל חוב שיש לי על פלוני ופלוני בו' והוא שיש לו קרקע לכל אחד ואחד ואם בלשון אחר אפי' אין קרקע אלא לאחד מהם כותבין פרוזבול על כולם דהא ק"ל ה' שליו מאח' נעשו אחראין וערכאין זה לזה והו' להו כלוח אחר .

כז וחי' שהלוח לאחד כל אחד צריכין פרוזבול .

כח יתומים קטנים שיש להם מלוה ביד אחרים אין צריכין פרוזבול משום דק"ל ב"ד אביהם של יתומי' ושטרותיהם וכל אישר להם כמסורין לב"ד דמי ואי' שטמ' משמטו חובותיה' מי שחייב לקפה של צדקה אינו משמט דלא יגוש את אחיו כתיב ואין צדקה נקרא אחיו .

כט יתומים גדולים שיש להם מלוה שירשו מאביהם ביד אחרים טענינן להו שמא היה לאביהם פרוזבול ואינו משמט או שימא חתנה אביהם שלא ישמטנו בשביעית דקל הוא שהקילו בהשמטת כספים בזמן הזה שהוא רבבנן .

ל אע"ג דישאר דיני שמטה מתחילין בהתחלת השנה השביעית וגוהנין כל השנה בדמשמע משמטא דקרא וזשניי' כספים אין שביעית משמטת אלא כסופה שכוהוא משמעות פשוט' דקרא דכתיב מקץ שבע שנים תעש' שטמ' וזה דבר השמט' שמוט כל כעל משה ירו דמשמע כל משה ירו אינה משמט אלא מקץ שבע שנים דהיינו בסופו לפיכך המלוה את חבירו אפילו בשביעית עצמה גובה חובו כל השנה אפילו בב"ד וכשתשקע החמ' בליל ראש השנה של מוצאי שביעית אבר החוב וגשמט .

לא וכל זמן שהוא יכול לגבות החוב יכול לכתוב פרוזבול וכן הוא המנהג בא"י וסביבותי' לכתוב פרוזבול אפילו בערב ראש השנה של מוצאי שביעית קודם שקיעת החמ' וכל שכן קודם לבן אפי' היא תוך שנה השביעית .

לב פרוזבול אינו מועיל אלא לחוב שקדם לו . ולא לחוב שנעשה אחר כתיבת הפרוזבול דהיאך ימסרנו לב"ד והוא עדיין אינו חייב לו לפיכך פרוזבול המאוחר כגון שיעמד בניסן וכתוב בו זמנו מאויר פסול מפני שבאחריו יופת כח המלו' שלא ישמט אפילו החובות שיעשה מיום הכתיב' עד היום הנכתב בפרוזבול וזה אינו ככחו ולא כן כל כמיניה למכור לב"ד חוב שעדיין אינו בידו אבל המוקדם כשר המגרע כח המלו' שאינו משמט אלא החובות הנעשים קודם זמן הנכתב בפרוזבול והחוב שעש' אחר אותו הזמן הוא משמט והרי גרע כחו ותע"ב .

לג נאמן אדם לומר פרוזבול היה לי ואבר אפי' בלא שבוועה רבין דרבר איסרי יש כאן ותקינן ליה רבנן פרוזבול שיבא לו בהיתר חזקה היא דלא שביק היתר' ואכיל איסרי' ולא עוד אפילו כאי לא טעין פותחין לו משום פתח פיך לאלם ואמרים לו שמא

פרוזבול היה לך ואבר ואם אמר כן נאמן בלא שבוועה יו"א שצ"ד שביעית היסט מיהא ואם לא פתחו לו הב"ד ויצא מב"ד וחזר ואמר פרוזבול היה לי ואבר אם היא קודם פסק דין נאמן דאמרין מדבר הוא דאדכר אנפשיה אבל לאחר פסק דין אינו נאמן שאנו אמרים כיון ששתק בשעת פסק דין הרי הוא כמודה שלא היה לו פרוזבול ועכשיו טענת שקר' אגמרי' .

לד וכן אם אמר המלו' תנאי היה בינינו שלא תשמטני בשביעית או הקפת חנות או שאר דברים שאין שביעית משמטת נאמן כמנו דאי בעי אמר פרוזבול היה לי ואבר .

לה וכן אם היציא פרוזבול בפנינו וטען הנתבע ואמר מלו' זו שהיא תיבע אותי בה אחר שכתב פרוזבול זה הית' נאמן התיבע כמנו דאי בעי לא היה מוציא הפרוזבול ואמר פרוזבול היה לי ואבר דהתם נאמן אע"פ שאין אנו יודעין הזמן שכתוב בו ה"ג הכא נאמן שקודם לפרוזבול רלוהו .

לו המחזיר שטר חוב שעברה שטמה צריך שיאמר לו המלו' משמט אני וכבר נפטרת ממני ואם אמר לו הלוח אע"פ כן רצוני שתקבל יקבל ממנו מיהו לא יאמר לו בחובי אני נותן לך אלא יאמר אע"פ דשלי הם כמתנה אני נותן לך . החזיר לו חובו ולא אמר לו כן יכול להיות עיניו תלויות בו ומסבב עמו דברים עד שיאמר לי שלי הם וכמתנה נתתם לך ואם לא אמר לו כן לא יקבל ממנו אלא זה יחזור ויגול מעיתיו וילך לו .

לז שטר חוב שעברה עליו שביעית ולא נכתב עליו פרוזבול הואיל וגמחל שיעבורו של שטר הרי גופו של שטר הוא של לוח שהוא נתן שטר הסופר ומוציאין השטר מהמלוה ומחזירו ללוח .

לח המוכר שטר חוב לחבירו ועבר' עליו שטמה לאחר המכירה אין הלוקח חוזר על המוכר שהרי הלוקח פשע בעצמו ואיהו דאפסיד אנפשיה שלא עשה פרוזבול אבל אם כבר היתה עברה עליו שטמה כשמכרו טוענין ללוקח שהמוכר שמוכרו לו פרוזבול היה לו ואבר שכל מה שיכול המוכר לטעון טוענין ללוקח ואם הודה המוכר שלא היה לו פרוזבול אם אין למוכר נכסים אינו נאמן שאין אדם נאמן בהודאתו לחוב לאחר' ואם יש למוכר נכסים נאמן ונפטר הלוח והמוכר ישלם ללוקח שהרי הטעוה שמכר לו שטר שנמחל שיעבורו בחוקת שהיה קיים כתב הרא"ש בתשובה כיון דהיינא לא שכחי חובי פרוזבול וגם אין אסר דהשמטת כספים ידוע להמון העם ולא מחזיקין ליה לאיסורא דלהדרו בתר התורה ולכתוב פרוזבול כשהיה בא לפני אחד וטוען פרוזבול היה לי ואבר הייתי שואלו מהו פרוזבול ולמה כתבת אותו ומי הוא שכתבו לך עד שהיה נתפש בשקרנו ומעוללאל וכה בפני אדם כאשכנזי כמענהו ז' עכ"ל יבנ"ל שיש לרדן במדינות אלו שידוע שרובם או כולם ואפי' לומדים אין גוהרין בו ג"ל וטעם דמגדג דידן עיין בתרומת הרשן סימן ש"ד ובמהר"ק שורש צ"ב וע"ל מה שכתבתי בסעף ט' .

סח דין שמרות העשויין בערכאות של גוים ובו ב' סעיפים :

א שטר שכתוב בכל לשון וככל כתב אם הוא עשוי כתיקן שטר ישראל שאינו יכול להזדייק ולא להסיף ולא לגרוע והו' עדי ישראל שידעו לקרותו וידעו מה שחתמו הרי הוא כשר וגובה בו מהמשועבדים דבעדים שראו וחתמו תלוי הענין הגעש' ומה לנו ללשון שבו או לכתב כיון שאינו יכול להזדייק והעדים כשרים אבל שמרות שחותמן בו גוים פסולים שהרי אין כאן עדים כשרים שנעשה זה הענין בפניהם חוץ משטרין מקח וממכר ושטרין חובות דאין קנין השיעבו' נעשה ע"י עדי השטר אלא ע"י נתינת המעות ואין השטר אלא לראייה לפיכך מכשרינן ליה ומחייבין למה שכתוב בו אע"פ שחתמוהו גוים והיא שנתן המעות בפניהם וכתבו בשטר בפנינו מנה פלוני לפלוני כך וכך דמי המכר או כך וכך הלוח לו בפנינו וגם דוקא שימא השט' נעשה בפני הערכאות דהיינו עדי גוים חתומין על השטר ואח"כ יביאו השטר אל הערכ' שהוא דין ממונה על פי המלך ומקיים אותם החזקה דאי לא דיהבי זוזי קמיהו לא הוו מרעי נפשיהו וכתבי ליה שטר הואיל וידעי שהשופט הממונה צריך לקיים אותם וגם השופט קיים אותם וראי קושטא קחתמי וצריך ג"כ עדי ישראל שיעקרו על אלי' הגוים שהם עדי השטר ועל זה השופט שלהם שקיים עדותם שאינם ידועים בקבלת שטר וזו גובין מבני חורין

לבוש עיר שיטן הלכות שמרות סימן סח סמ

דאמרינן בשמסרו בפני עדי ישראל דגובה בו ה"מ כשהעדים החתומים בו הם שמות מובהקים בגי' ואין דרך ישראל לקרות באותן שמות או במקום שאין ישראל גילין לחתום בשמרות כלל אז הם כשרים לגבות בו מכני חורי כמו בשמרה מבר העולם בערכאות ולא אמרינן כיון שהעדי גויים חתומי' בה היה ליה מווי' מתוכו דאמרינן לעיל ב"טרי קנין ש"סולין לכ"ע דאפי' רבי אליעזר מודה בו דטעמא מאי פסלינן כ"עדים כסומים חתומים בו משום דילמא אתי למסר קמיהו והבא כיון שהחתומי' בו הם שמות מובהקין שהם של גויים וכן נמי במקום שאין ישראל גילין קתני לביא יפוי' דש דילמא אתו למסר עליהו שיחשבו שהם ישראלים שהכל יודעין שחתומי' שבו הם גויים ולא אתו למסר עליהו אבל בשמות שאינן מובהקין לגי' דוקא כגון שרגילין לקרות באותן שמות לישראל ג"כ כמו לגויים והוא במקום שרגילין ישראל לחתום אפי' נמסרו בפני עדי ישראל פסלינן להו' ולא גבי בהו אפי' מכני חורי אם יכפור הלוה דחש' בעלמא ניהו דגורין בהו נמי דילמא אתו למסר עליהו שיחשבו שהם ישראל אבל למגד כמובהקין אפי' שרגילין או אחר דאין רגילין ישראל לחתום משום אחרא דרגילין כולי האי לא גרינן שטר העשוי בערכאות והלוה כופר בו נאמן השופט להעיד שהוא כתבו דודאי לא מרע נפשיה להעיד אם לא היה כתב ידו, שטר העשוי בפני גויים אפי' הדייט והלוה בעצמו חתום עליו אפי' שאינו יודע לקרותו חייב בכל מה שכתוב בו דהיינו דאי קראוהו בפניו והוא האמינו וגמר דעתו להתחייב בכל מה שכתב בו ועל דעת זה חתם כבר כתבנו למעלה דשטרי הדייט שנעשו בפניהם לראייה כגון שטרי הדייט פרעון שהורה בפניהם שפרעו כשרים ג"ל דוקא שכתב בו שפלוני בעצמו עמד בפניהם והורה שפלוני פרעו דלא מרע נפשיהו אם לא היה כן האמת יהיה בעצמו עמד בפניהם והורה אבל אם לא כתוב בו שעמד בעצמו בפניהם אלא כתוב בו ראינו כתב ידו בעדים שהעידו עליו או ראינו שטר בעדים שהיה כתוב בו כן ופאו בפניו יהודי כשרים והעידו עליו על השטר שכתב היה כתוב בו שפלוני פטר את נכדו כו' והעתיקו שטר זה בפנקס' למען יעמוד ימים רבים לראייה וכן כל כיוצא בזה ונאמר השטר של יהדות והנתבע רוצה לפטור עצמו בפנקס ג"ל אפי' חתם עדי השופט וכל הערכאות הממוני' מפי המלך בעצמו והם מוחקי' לכל כנאמנות ושאינם מקבלים שוחד אין זה ממש שכיין שבידיה' הם מכשירין לעדות אפי' קרובי' אפי' פסולים חיישנן שמה אותן היהודים שהעידו בפניהם קרובים או פסולי' ואין בעדותן ממש כדיני ישראל ולאו כל כמיניהו אפילו כדיני דמלכות לאכשורי' פסולים או קרובים דהתיר' בסתמי' בישראל נגד ישראל ואם כתב בפנקס בפרוש נקיט שמות פלוני ופלוני העידו על השטר שהוא לשר בכל דיני הנהוגים בישראל או ודאי לא מרעי נפשיהו ואמת היא שפלוני ופלוני עמדו בפניה' והעידו ואם אנו מכירין אותו פלוני ופלוני שמעידו שהם כשרים לעדות הרי זה כשר ואם לאו אין בו ממש ג"ל .

סמ דין הוציא עליו כתב ידו מקיים או בלתי מקיים ודין טענת פרעתי ומורה מקצת וברו' סעיפים :

א מי שלוח מחבירו ולא עשה לו שטר בעדים אלא כתב לו בכתב ידו שהוא חייב לו אע"ג דמן התירה היה לו לגבות אפי' מן המשועברין דהא ק"ל שיעמוד דאורייתא כדכתבינא לעיל סי' ל"ט סעיף א' רבנן תקנו שלא יגבה אלא מכני חורי ולא מ' עברי משום דלית ליה קלא הלכותות לא ידעו להורר ואין חוק בין שכתב אני פלוני הבא על החתום מודה שאני חייב לפלוני מנה וחתם שמו למטה בין שכתב בכתב יד אחר והוא חתב למטה וה"ה אם לא חתם שמו למטה אלא כתב אחר פב"פ חייב לך מנה אלא שבוה יש חילוק שבשחתם למטה אפי' כל העליון הוא כתב יד אחר גובה בו אבל בשחתם שמו למעלה צריך שיהא הכל בכתב ידו דשמא חתם הוא שמו בכדי בראש המני ה' שלא לשום חוב מלאו זה וכתב תחתיו מה שרצה הוא או אחר אבל כשהכל הוא כתב ידו לוכא למיחש לזופא ואפילו לא כתב שמו בראש השטר ולא חתם למטה אלא שכתב בכתב ידו אני חייב לפלוני כך וכך כיון שהוא כתב ידו חייב לפיכך הפיתקות שמוציאין השותפין זה על זה ה"איל והוא כתב ידם אפי' אין בו חתימה כלל אלא קבלתי ביום פלוני כך וכך ניכין בו מכני חורי דכיון דכתב ידו מעיד עליו חיי הודאה נמורה ואינו נאמן לומר עלה להר"ם מיהו אין בו אלא דין מלה על פה

חורין ולא ממשעברי דעדי גויים לא מפיקי' קלא בין היהודים ולא ידעו הלכותות להורר ואם חסרו שמרות הגוי' דבר מכל אלו קרי' הם כחרם וכ"כ שמרות הנעשים במקום קיבוץ פסליהם בלא קיום השופט שהם שלא יועילו כלום ואפי' דנו כבר הערכאות על פי אתי השטר והחזיקו הקונה במקחו אינו כלום ומוציאין המקח מיד הקונה ו"א דסתם ערכאות לא מקבלי שוחד וכיון שנעשה בפניהם אפילו בלא עירי מסירה ישראל גוכין אפילו ממשעברי מפני שמה שנעשה בערכאות נעשה בפרסום ויש לו קול ואפי' אין השופט חתום לקיים עדי השטר אלא כל שנעשה בפני הערכאות לא מרע נפשיהו לשקורי ואפי' נפיק עליהו קלא דמקבי' שוחד להטות משפט מ"מ לעדות שקר לא מרעי נפשיהו ואין צריך שיהא כתוב בו שראו נתנית המעות אלא שאנו סומכין על חוקה שלא כתבו אלא א"כ ראו , קאין חילוק בין התום עליו עד אחר גוי או שנים כיון שנעשה לפני השיפוט אבל אם כתבו סופר הממונה מפני השופט שלא בפני השופט אינו כלום דהסופר אינו מוחזק לכתוב אמת מיהו סופר המלך במקום שיש דינא דמלכותא להכשיר שטר הנעש' ע"י סופר המלך כשר משום דינא דמלכותא וע"ל סימן שס"ט , וספר הערבי עותבין בו כל דבר כשר כשטר הערבי דנסתמא לא היה כתוב בספרו אלא אם כן הוא אמת דלא מרע נפשיהו וספריה וכל זה דוקא בשטרי מקח וממכר ושטרי חובות שאינם אלא לראייה כמו שאמרנו אבל שטרי מתנות כגון שדי נתונה לך שעיקר הקנין נעשה ע"י השטר והם חתומים בו וכן שטרי הודאות שפלוני הודה לפלוני שחייב לו שאין השיעבר' שעליו חל אלא על ידי ההודאה שהוד' בפניהם שהרי לא ראו נתנית המעו וכן פשרות שנעשים בעדים שלהם שכל אלו אינו משתעבר בהם אלא ע"י שנעש' בפניהם שהרי אם היה נעשה בלא עדים כלל לא היה כהם ממש לפיכך אפי' שיש בהם כל הדרכים עמינו בעשרות הערכאות ואפילו נמסרו בפני עדי ישראל שיכולין לקרותו וקראוהו הרי הם כחרם וכאילו נעשו בלא עדים אלא דלא בני בריית ניהו ואע"פ שנסמרו בפני עדי ישראל כיון שכתבו בחתמו עדי גויים ה"ל כשט' שמוייף מתוכו דמורה ביה ר' אליעזר שאין עדי מסירה כרתי דילמא אתו למיסר קמיהו ה"ג חיישנן דילמא אתו למיסר קמיהו ולא ימסרו בפני עדי ישראל ולא יהיה שום ממשות בקנין וימלגו שלא כדיון ושטרי מחילות שנעשים בפני הערכאות וכן שטרי הודאות פרעון שנעשו בפניהם פשרים שדברים אלו ג"כ אין השטרות אלא לראייה דהא אם היה מודה בהם שעשאו בלא עדים היה צריך לקיים ולא איברי סהרי אלא לשקרא וכן שטרי מתנות שכתוב בהם שנתנו בחוקה או בקנין סודר ולא הקנה לו בשטר זה הני שטרות גם כן אינם אלא ראייה כמו שטרי מבר והלואות וכשרים וכן צוואת ש"מ דדבריו בכתובין וכמסורין דמו ואין השטר עישה הקנין אלא דבור המצוי עושה הקנין ואין השטר אלא לראייה בעלמא הערבי מעיד שכך צוה ונאמן דלא מרע נפשיהו והוה ליה כשטר מבר וכשר ומקום שהנהיג המלך שלא יעשו שטרות אחרים אלא יכתבו בפני הערכאות כל השטרות העשויין בפניהם כשרי' אפי' שטרי מתנות משום דינא דמלכות' וע"ל סמן שס"ט כדיון דינא דמלכותא וכל שטר שמשעברין משום דינא דמלכותא אם לא נכתב כהוגן לפי דיניהם אע"פ שנכתב כהוגן לפי דיננו פסול דלא בכשיר שמרות שלהם יותר מהם עצמם ,

ב אם לא ידעו דיני ישראל לקרות שטר זה הנעש' בערכאות של גויים שהבשרנו למעלה נתנין אותו לקרותו כ' גויים וקורין אותו זה שלא בפני זה וה"ל כמסחים לפי תומן ומכני ביה מכני חירי משום דלית ליה קלא ולפי ה"א אפילו ממשעברי כיון שנעשה בערכאות דאית בהם פרסום שטר שעדין גויים שנתנו הלוה ליד מלה או המוכר ליד לוקח בפני ב' עדים מושיגל כיון שאנו אלא שטר ראייה אע"פ שאינו עשוי בערכאות כיון גויים אלא בהדייטות ואין בו הדברים שמינינו ה"ז גובה מכני חורין דלא גרע מהורה בפני הישראלים בעל פה ואמר אתם עדים ולא גזקין , הבא דילמא אתי למסר על העדים החתומים בו דאמרינן הואיל ושטר ראייה היא לכשיב' לכלל שיצטרכו לראי' הב"ד יחקרו היטב אם נמסר בפני כשרים או אם קודעים החתומים כשרים אם לא מה שאין כן בשטר קנין שאין צריכין להיות שם אלא בעלי הדבר והעדי' או גורין דילמא אתו הבעלי דבר לסמוך על אלו העדים החתומים למימס' קמיהו ולא יהיה ממשו' בקנין כמ"ש למעלה והוא שיהיו העדים שמסר בפניהם יודעים לקרות וקראוהו כשמסרו בפניהם ויהיה כתיקון שטר ישראל שאינו יכול להזדייף ולא להוסף ולא לגרוע בו כגון שלא הניחו חלק הרבה בין השטר לעדים וכד"ג , ו"א דהא

חושן המשפט הלכות שמרות סימן סט ע

בעדים שיכול למעון פרעתי

א אפי' נתקיים כ"ד שהוא כתב ידו אינו גובה לא מן הורשי' ולא מן הלקוחות אלא ממנו מכני חורי אם הודה שלא פרע אבל אם טוען פרעתי נאמן ונשבע היסת ונפטר ואפילו כתב לו בכתב ידו חתימת ידו דלמטה תעיד עלי כמא' עדים כשרים אפ"ה לא היו אלא כשאר כתיבת יד ונשבע ונפטר ואינו יכול לומר שטרך כידו מאי בעי שאינו חושש להניחו כידו כיון שאינו שטר גמור בעדים ואם מודה לו מקצת נשבע שבוע' דאורייתא כמ"ש בע"ה ברין מורה מקצת סימן פ"ו ואם כופר ואומר שאינו כתב ידו ומעולם לא הלוח לו אם נתקיים כב"ד או שעדים מעידים שהוא כתב ידו וזוהק כפרו משלם ואם לאו נשבע היסת ונפטר והיה כמלוה על פה סתם בלא כתיבת יד דמי י"מ שזה כתב ידו, ואם טוען ואמר אמת היא כי היא חתימתי אכל מעולם לא חתמתי על הודאת הלואה אלא שכחתי מה שאמרתי ח"ל לא ליחתום איניש אריש מגילתא וכו' וחתמתי שמי ככדי בסוף מגיל' אחת והיתה חלק למעל' ואיפשר שמצא' וכתב עליה מה שרצ' אבל כרי לי שלא לויתי ממנו נשבע היסת ונפטר במגו שאם היה רוצה היה אומר פרעתי ונשבע היסת ונפטר מיהו לא מהניא טענה זו במגו אלא בטוען ודאי לא לויתי ולא חתמתי לשם הודא' ונשבע בודאי שלא לוה ושלא חתם לשם הודאות הלוא' מעולם אבל אם טוען טענת איני יודע על הלוא' לא מהניא דה"ל והחתימ' ודאי וההלוא' ספק ואין ספק מצי' מירי ודאי וכן אם טוען אמנ' היתה הודאתו זאת בני לבינו אבל לא לויתי הלוא' זו מעולם נאמן ג"כ בהיסת במגו שאם היה רוצה היה אומר פרעתי ואם כתב בו נאמנות אם נתקיימה חתימתו אינו יכול לומר פרעתי דהא האמינו עליו לומר שלא נפרע ואילו פרעו לא היה מניחו כידו שהוא מתייר' שמא יתבענו שנית כיון שיש בו נאמנות ואם לא נתקיימ' חתימתו וטען פרעתי נאמן בשבועת היסת במגו שאם היה רוצה היה אומר מזויף הוא ואין זה חתימת ידו וגם הנאמנות לא נתתי לך ואין טענתו שאמר פרעתי סותרת הודאתי בכתבו שהאמינו עליו לומר שאינו פרעו שאפשר אע"פ שהאמינו בפרעו ולא תבע שפרו לפי שהיה במגו בו שלא יוכל לקיימו אלא על פיו והוא נאמן לומר פרעתי במגו דמזויף הוא ועל"מ קכ"ו סעיף י"ג ו"ד אם נאמן לומר טעיתי במגו דפרעתי.

ב כתב ידו שהחתי' עדים אחר חתימתו לא לקיים החתימה החתימה אלא לקיים הענין והי' הוא שטר גמור ואינו נאמן לומר פרעתי משעמא דא"כ שטרך כידו מאי בעי.

ג פנקס של חשבון שחתמו עליו בעלי הדבר והחתימ' ע"י אחד עמם ה"ז העד הוא כמו שליש ביניהם ועדיף מעד אחד דעלמא כיון שהם עצמם החתומים בו וה"ל כשטר גמור ואינו נאמן לומר פרעתי כל זמן שהפנקס כידו חבירו שהנאם כמו שהיה כד שליש סחמת העד שבו.

ד הוציא כתב יד הלוח על יורשיו אע"פ שהם מודים שהוא כתב יד אביהם או טוענין להם שמא הוא פרוע ופטורים אף משבועת הירשי' שלא נתקנ' שבועת היסת אלא לנטען אבל לא על הירשי' והא דתקנו שהירשי' נשבעין שבוע' שלא פקדנו אבא היינו בשבאין לגבות בשטר שהניח להן אביהן אבל להחזיק מה שבידם אפ"ה שבוע' לא בעו אלא מחרימין סתם כמעמד הירשי' שכל מי שירוע במסמן זה אם הוא פרוע שירדה ואם אינו פרוע שיעיר וגם הירשי' יאמרו אם יורע' שאינו פרוע. ואם הוא חיד' הזמן של הפרעון שכתוב בו הואיל ומודים שהוא כתב יד אביה' או שנתקיי' כתב יד אביה' גובה מהם ואם אין מודים שהוא כתב יד אביהם וגם לא נתקיים כתב יד אביה' אע"פ שהוא תוך הזמן חיישינן שמא פרע ופטור' אע"פ שחוקה אין אדם פרוע תוך זמנו ה"מ בשטר גמור ולא בכתבת יד אלא מחרימין סתם כמעמד הירשי' אם שום אדם יורע שאביה' חייב חוב והוא פרע ואם הורה החייב וצוה בחוליו שהוא חייב לו כך וכך בכתב ידו או שניחזו כרי שישל' ומת בניחזו ולא שלם בכל ענין חייבי' לשלם.

ה ראובן שהוציא פסק דין על יורשי' שמעון שאביה' נתחייב לו שבועה על עסק תביעת מסמן הירשי' אמרי' שמא נשבי לך או שמא פרע לך פטור' ג"כ אף בלא שבוע' אלא מחרימין סתם כמעמד הירשי' כדלעיל. כתב לו בכתב ידו שחייב לו ונתנו בפני עדים הרי זה שטר חוב גמור דהא ק"ל עדי מסירה בריב כלל השטרות ואינו נאמן לומר פרעתי וגובה בו אפי' ממשעברי.

ו ר"ן מלוח על פה ואם אמר לו אל תפרעני אלא בפני עדים וכו' וטע"פ:

א אמר ח"ל אומר לאדם שלוח מעות לחבירו בלא עדים אפי' לת"ח שיש לחוש שמא מחמת מירדת שבאו ללוח או הת"ח יהיה טרוד בגירסיה יבא הלוח לירי שכחה שישכ' כמה הלוח לו או לפעמי' ישכח אפי' אם הלוח לו כלום או לא וכשיתבענו יטעון להד"ם מחמת שכחתו ויבא לירי מחלוק' ולכך אמרו חז"ל המלו' לחבירו בלא עדים עובר סטחוס לפני עור לא תתן מכשול וגורם קלה לעצמו כי מתוך שכחת הל' כשיתבענו לא זו שישכח ויטעון להד"ם ולא ישלם לו אלא אפילו הכריות יקללחו על שתובע מזה דבר שלא הלוח מעל' לפיכך לא ילונג אלא על משכון שכשישלו משכון לא יוכל הלוח לטעון שכחתי ועוד שהמלו' יהיה נאמן בשבוע' כמה הלוח עד כדי דמי המשכון כמ"ש בע"ה אבל המלו' בשטר ה"ו משוכח יותר ממלוה על משכון דגם במשכון איפשר שישכח כמה לוח ממנו ויבא לירי מחלוקת לפיכך המלוה בעדים ובשטר הוא טוב יותר ואם הלוח בעדים בלא שטר ובלא קנין זהו נקרא מלוה על פה וא"צ לפרוע אח"כ בעדים ויכול למעון ולומר פרעתיך שלא בעדי' וישבע שבוע' היסת ויפטר אבל אם קבל קנין בפני עדים אפילו בלא שטר לא יוכל לומר פרעתי דהיינו כשטר משום דהא ק"ל שכל קנין לכתוב עומד ואם פרעו היה לו לחוש שמא כתבו העדי' ונתנו לו השטר והיה לומר לו תן לי שטרי או תן לי שובר לפיכך אינו נאמן לומר פרעתי כשקבל קנין ויש חולקין ועל"מ ל"פ סעיף ה' וכל מקום שנאמן לומר פרעתי נאמן לומר מחלת לי אע"פ שטענת מחילה טענה גרועה היא מ"מ נאמן במגו שהיה יכול לומר פרעתי וישבע היסת ויפטר.

ב טען ואמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני לכתח' אימרים לו ברר דברך והנא אותם העדים והיה ג"כ תועלתו כשביא' שלא יצטרך לשבע ויפטר מ"מ כיון דק"ל שאין צריך לפרוע בעדים ה"ל הפריע' לפני העדי' מילתא דלא רמיא עליה דאיניש ולא אדעת' ויכול להיות שפרעו שלא בעדי' והוא סבור שפרעו בעדי' לפיכך אם לא באו העדי' או אפי' באו והכחישו ואמרו להד"ס לא פרעתי בפנינו ישבע היסת ויפטר מהו א"כ אמר שרואה הזכנים לכך שיהיו עדים שפרעו אם באו והכחישו חייב לשלם דהא ודאי כפרן הוא ועל"מ ריש סי' ע"ה.

ג אמר לו אל תפרעני אלא בעדי' צריך לפרוע בעדים ואם אמר אה"כ פרעתיך שלא בעדים אינו נאמן והמלוה גובה ממנו בלא שבוע' שכיזון שהתרה בו שלא לפרוע אלא בפני עדים אגן סהדי דאלו פרעיה לא היו פרעיה אלא בפני עדי' וכיון דלכא עדים אגן סהדי דלא פרעיה ובמקום דאגן סהדי אין מקום לשבועה ולהאי טעמא אין חלוק בין שאמר לו אל תפרעני בעדים בשעת הלואה בין שאמר לו כן לאחר הלואה דעבר לזה לאיש מלוה ובכל עת שיאמר לו כן ואפילו לא קבל עליו לעשות אינו רשאי לשנות ואם אמר ששינה ופרעו שלא בעדים אגן סהדי דשקורי קמשקר וגובה ממנו בלא שבועה טען ואם עשיתי כן כמו שאמרת ופרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים אי מתו הרי זה נאמן ונשבע שבועת היסת ונפטר וכן אם אמר אל תפרעני אלא בפני תלמידי חכמים או בפני רופאים סתם ולא פירש בפני איזה ואמר כן עשיתי פרעתיך בפני ת"ח או בפני רופאים ואותם שפרעתיך בפניהם מתו או הלכו למדינת הים הרי זה נאמן ונשבע היסת ונפטר דכיון שאמר שקיים התראתו ופרעו בפני עדים מה לו לעשות יותר כל העדים סיפוי למנ' וכי בשביל זה יפסיד וזה אין סברא לומר שחייב לכתוב שובר ולשומרו לעולם ואין להקשות א"כ כי טען פרעתיך ביני לבינך בלא עדי' והא נאמן לומר כן במגו דאי בעי אמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני ומתו או הלכו למדינת הים דאין זה מגו טוב דיתיר נוח לו לומר פרעתיך ביני לבינך ושכחתי ההתראה שהתירית בי לפרעך בעדים ממה שיאמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני ומתו כי יאמר עליו הכריות הרוצה לשקר ירחיק ערו או נמי לפי הטעם שכתבתי לעיל דכיון שאמר לו אל תפרעני אלא בעדים אגן סהדי דלא פרעיה שלא בעדים וא"כ נאמן כלל דה"ל מגו במקום עדים.

ד אמר לו אל תפרעני אלא בפני פלו' ופלוני ואמר לו פרעתיך בפני אחרים אם באו אותם אחרים והעידו שפרעו בפניהם נאמנים ופטור' דלאו משום שפסל עדים אחרים אמר כן אלא דה"ל לו מקום בפני אלו וה"ה אחר' רק שלא יהא נאמן לומר שפרעו בינו לבין עצמו מיהו אם יאמר המלוה אומר פרעתי מעות בפני אלו העדים

לבוש עיר שושן הלכות שמרות סימן ע עא

ב הא דמהני נאמנות בלא קנין דוקא שהאמינו בשעת הלואה דודאי שעל מנת כן הלואה ואם לא היה מאמינו לא הלואה לו אבל אם האמינו לאחר הלואה ולא קנו מיניה לא משתעבד וע"ל סימן ס"ב סעיף א'.

ג הא דמהני נאמנות כנגד עדים דל"מ כשמעידו בפנינו פרעין שהיה לדבר זה האמינו ופסל כל העדים אבל אם העידו עדים בפנינו הודה המלוה שפרעו נאמנים שלא פסלם אלא לפרעו אבל הודאה מילתא אחריתי היא ולזה לא פסלם וכן אם העיד שמחל לו החוב בפניהם נאמנים יותר מן המלוה דהו"דאי מילתא אחריתי היא ולזה לא פסלם וכן כל כיוצא בזה דאין הנאמנות אלא למה שהאמינו עליו ולא יותר כגון מי שקבל מעות בעיסקא והאמין לנותן עליו ועל יורשיו לומר שלא אירע הפסד באותו זמן ובכל אשר יאמר בעיקר המזון יהא נאמן אח"כ נפטר המקבל והגוח ממון ביד אחר והנותן אימר שהוא מעסק השותפו ושהוא שלו לגבות ממנו מעות שותפתו ושהוא נאמן על זה מחמת שהאמינו המקבל עליו ועל יורשיו אינו נאמן בזה אפי' היה המקבל חי שזה לא נכלל בלשון הנאמנות שהאמינו שלא אירעו הפסד אבל לכל מה שכתוב עליו נאמנות מהני כגון אם כת' לו שיהא נאמן כמה הוציא הוצאות ושהיה מהני כמו שמהני לעיקר הקנין עכ"ל תנאי שבמזון קיים.

ד והמדקדקים אם האמינו את המלוה עליהם במלוה על פה כשפרעין אותו עושין שובר מכתב ידו של מלוה על הנאמנות ותו ליכא למיחש למידי ואם לא האמין הלוה את המלוה עליו אלא הלוהו סתם אם הוא מלוה על פה נשבע היסת ונפטר ואם הוא מלוה בשטר והשטר בידו והלוה מועד פרעתי לא נפטר הלוה בשבועת היסת דא"כ יאמר הלוה שטרך בידו מאי בעי אלא כיון שהשטר בידו נשבע המלוה שלא נפרע צריך זה לשלם לו ואם האמינו עליו גובה בו בלא שבועה.

ה ואם פרעו בפני עדים ואח"כ חזר המלוה ותובעו ואמר שלא נפרע מחייבין אותו שצריך לפרועו שנית מחמת שכבר האמינו הלוה ופסל כל העדים, מיהו אע"פ כן יכול הלוה לחזור ולתבוע את המלוה לדין ואומר לו כך וכך אתה חייב לי מפני שפרעתיך ב' פעמים אם הודה חייב לשלם ואם כפר ינשבע היסת על כך שלא פרעו אלא פעם אחת יאע"פ שפרעו תחלה בפני עדים אינו יכול להוציא ממנו ע"פ אותן העדים בין שכבר פסל עליו כל העדים שיאמרו שפרעו זה החוב והאמין למלוה מ"מ מה שהאמינוהו כבר קיים ושלם לו פעם שנית ותביעה זו לא נרעה משאר תביעה רבעל פה שצריך לישבע היסת וליפטר לפניך אם כתב לו בנאמנות שיהא נאמן עליו בלא שום שבועה קלה וחמורה ושום גלגול בעדים א"צ לישבע לא בתחלת פרעון ולא בסוף הפרעון, ע"פ שכתוב בו שיהיה המלוה נאמן עליו כל זמן שלא נכתב עליו תבא כולא עליו עליהשטר ממש קאמר אלא עליו על החוב קאמר ואפי' נכתב במקום אחר סני אא"כ פירש כהדיא שיהא השובר כתוב על זה השטר ממש שאו צריך לקיים תנאו מ"מ אם הביא עדים שפרעו בפניהם מהני רהוי כאילו אמ' אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני ופרעו בפני עדים אחרים ובאו והעידו שפרעו בפניהם שפטר כדכתיבנא לעיל סימן ע' סעיף ד' וע"ש.

ו ואין הנאמנות מועיל שלא להחריס חרם סתם ואפילו אם פירשו בפירוש שפטרם משבועה ומחרם ובא הלוה להחריס סתם אין המלוה יכול לעכב עליו ולומר הוציאני מן הכלל שלא האמינו לגזול את שלו ואם לא גזל אין עליו עונש החרם ולמה א"כ יעכב אבל להרדיו בקבלת גדר אינו יכול שכיון שפטר משבועה גדר בכלל שבועה הוא.

ז וכן מחרים סתם לא לימא כל מאן דגזליה אלא יאמר כל מאן דאיתיה לגזיליה בידיה ולא מהדר וטעמא דלישנא דכל מאן דגזליה משמע שאינו סבבש אלא לקלל הגזול על שגזלו אע"פ שלא יחזיר לו ולפי האמת אין זה כוונתו אלא שישב לו את הגזילה ולפיכך יאמר כל מאן דאיתיה לגזיליה בידיה ולא מהדר הכי והכי להווי כדי שמירת העונש ישב את הגזילה.

ח י"א שאין רשות לב"ד ליתן רשות להחריס בציבור לכל מי שיבא ויאמר כתבו לי פתק דלשונא ותנו לי רשות להחריס בצבור אלא אימרים לו אם אתה תובע אדם ידוע הוי דין ביניכם ואם לאו שאינך תובע אדם ידוע אלא אתה חושד קצת בני אדם הבא את כולם לב"ד ושם תקלל אותם כרצונך אבל בציבור מה לנו לקלל עמוך אבל ליתומים שבאו בטענת אביהם או האפטרופוס ואמרו אין אנו יודעין אצל מי יש לארשינו כלום כותבין פתקא דלשונא ומחרימין להם בצבור וי"א שנותנין רשות לכל אדם להחריס בצבור אחר עדותו וכן נוהגין ע"ל.

העדי' פלוני ופלוני שייחד לו המלו' נאמן המלו' לומר בשבועת היסת שמחוב אחר קבלם וחייב לשלם לו זה החוב ואם אותן העדים שאומר שפרעו בפנינו אינם בפנינו אלא מתו או הלכו למדינת הים בכל ענין אינו נאמן אפי' לא אמר המלו' בחוב אחר קבלתי אלא אומר שלא פרעו צריך לשלם לו ואין המלו' צריך לישבע שמפני זה יחד לו עדיו שלא יוכל לדחות ולומר לו פרעתיך בפני אודים ואם אמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני שייחדת לו והם מתו או הלכו למדינת הים נשבע היסת ונפטר שהרי אמר שקיים תנאו, ואם מודה שלא פרעו אלא שאומר לא אפרעך עד שיבאו פלו' ופלו' שייחדת לי ואפרעך בפניהם כדי שלא תחזור ותתבעני שנית ותאמר מה שאין לך עכשיו על החוב אחר נתתיו לך אין שומעין לו אלא פרעו בב"ד והם כותבין לישפלו בפניהם ודיו הנהי שהתנ' עליו שלא יפרענו אלא בפני עדים אלו ולא בפני עדים אחרים על ב"ד לא התנה שלא יהו נאמנים.

ה אמר לו אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני ופרעו בינינו כבינו והוא מודה לו אלא שאומר שקבלם בתורת פקדון ולא בתורת פירעון עד שיבאו פלוני ופלוני שייחד לו לעדים ובתוך כך נאנסו המעות מידו והוא לא היה עליהם אלא שומר חנם ותובעו שיחזיר ויפרענו אין בדבריו כלום מאחר שקבלם והלוה לא בתור פקדון מסרן לו הוי פרעון ודברים שאינם זה אינם כלום.

ו מי שנמחק שטריו וכתבו ב"ד שטר אחר על דרך שכתבנו לעיל סי' מ"א דינו כמזוה בשטר ואינו יכול למעון פרעתי דה"ל טוען אחר מעשה ב"ד וק"ל דטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כדום ויש מי שאומר דהוא הדין אם תבע את חבירו על פה ונתחייב לו בדין ולא היה בידו לפרועו וכתב לו מעשה ב"ד אם פגע אח"כ פרעתי אינו נאמן וגובה אפי' מהלקוחות מי שזכר שדהו באונס ומוסר מודעה קודם לכן בענין שהמכר בטל המעות של האונס שביר המכר ענתו לו כעד השדה יש להם דין מלוה על פה ואינו טורף ממשעבדי בכח השטר שבירד שאין לו דין שטר כלל בין דשלא כדיון בתכונה שלא ניתן ליכתב וגם נאמן לומר פרעתי וכן הדין בכל שטר שלא ניתן ליכתב שאין בו ממש כלל ואפי' לראי' בעלמא אין בו ממשות לפיכך דאובן שמכר קרקע לשמעין וכתב לו שטר מכיר' עליה ומסרו לידו אבל עדיין לא החזיק בקרקע והקינה עשה שטר הודאה בעדים למוכר שכל זמן שיפרענו הוא חייב להחזיר אותו שטר מכירה לשאות' מכיר' אינו כלום ובטל' היא למפרע ולקץ הימים בקץ שמעין תקנו' לירד לתוך הקרקע והוציא עליו המוכר שטר הודוא' ומוען שכבר פרעו ותבע ממנו שטר מכיר' שהניח בידו על אמונתו דינא הוא שאין באותו שטר המכיר' ממש דהואיל ואין הקצח מקח לא ניתן השטר ליכתב והמעות שביר המוכר אינם אלא כמלו' בעל פה ויכול לומר פרעתי ונשבע היסת ונפטר.

עא לוח שהאמין למלוה בעל פה למה מועיל נאמנות וכו' כ"ג סעיפים :

א מלוה שהתנה עם הלוה שיהא נאמן לומר שלא נפרע אע"פ שמוען הלוה שפרעו לא משגיחין ביה והרי זה נוטל בלא שבועה דכל תנאי שבמזון קיים ואפי' הוא מלוה על פה והוא שיש למלוה עדים שהאמינו עליו אבל אי ליכא עדים שהאמינו והלוה מודה שהאמינו אבל פרעו נאמן כמנו דלא האמינו וע"ל סימן ס"ט סעיף ב' וגם כשיש עדים למלוה שהאמינו והביא הלוה עדים שפרעו אינו נוטל כלום שלא האמינו אלא עליו ולא על העדי' ואם התנה עמו שיהא נאמן כשני עדים אע"פ שהביא עדים שפרעו אפי' הביא מזה עדים שפרעו בפניהם חמירה נאמן יותר מהם ונוטל בלא שבועה שבין שהאמינו כשני' שהיא עדות שלם וק"ל בכל מקום ששנים הם במאה לא אמרינן הכא העמד אלו כנגד אלו ודל כל העדים מהכא ותור להיות מלוה על פה בלא עדים אלא כיון שהתנה שהאמינו הוה ליה כאילו פסל הלוה על עצמו כל עדים שבעולם ולא היה נאמן עליו שום אדם אחר רק המלוה בעצמו ואפי' אם היה ללוה שום מנו שיהיה אפשר למיפטר עצמו בטענה אחרת לא מהמנינן ליה שפרע אפי' במנו שהמיננו בעצמה שפרע הוא גדר הנאמנות שהאמינו עליו ה"ל כמנו במקום עדים דכיון שהאמינו עליו והלה אימרה שלא פרע הוי כמו' אכן מהדי דלא פרע כד"א דאמר ליה מהימנת לי כבי תרי דהוי עדות שלם ואין צריכין יותר אבל אם אמר מהימנת לי כתלתא ופרעיה בפני ד' הר' נאמנים יותר ממנו שבין דסתם עדות בשנים סני והוא נחת לדעת לומר כבי תלתא הרי דעתו סמוך על רוב דעות ולא על סתם עדות וארבע עדיפי מתלתא ומהני יותר ממנו.

ע"ל סי' ט"ז סעיף ג' ואם אחד רוצה לצאת מבית הכנסת בשוה מחרים יש לב"ד לומר לו ולמה אתה יוצא כדו' להזכירו אבל מ"מ אם לא רצה להתעב' אין מונעין אותו מלצאת שאפילו יצא בשעת החרם חל עליו חרם שכל חרם שבית דין גזרין אוסרו אין צריך לכעול דין לענות אמן ואף אם יהיה במצולת הים החרם חל עליו .

ט שטר שיש בו נאמנות והלוה מוציא כתב יד המלוה שקבל ממנו סכום פלוני ביום פלוני וסכום פלוני ביום פלוני ולפי אותו כתב לא נשאר לו כך וכך והמלוה טוען שאותו הכתב הוא מעסק אחר אבל שטר זה עדיין בתוקפו ובנאמנות אין שומעין לו דמה דכתיבין נאמנות בשטר מועיל לענין שלא יוכל הלוה להשיב את המלוה שלא נפרע שטרו אבל אינו מועיל כנגד עדים דטפי מעדים לא המניה כמ"ש בסעיף א' דהיכא דאיכא עדים דפרעיה לא מהימן למימר סטראי גינהו וה"נ שכתב ידו מעידו שקבל ממנו כך וכך אינו נאמן לומר של עסק אחר היה .
* שטר שיש בו נאמנות למלוה נגד הלוה יוצא מתחת יד אחר ישי' שואמר שאין הנאמנות מועיל .

יא שטר היה לראובן על שמעון ומת ראובן קודם שהגיע זמן הפרעון הכתוב בשטר ותבעו הירששים את שמעון לפרוע השטר וטען שמעון שכבר פרע לראובן לפני מותו ומרא' כתב פרעון ועדים חתומים עליו ושואל אדרב' שיחזירו לו את השטר שפרעו הוא וירשיו ראובן אומרים שעדים שחתמו על הפרעון עדי שיקר הם ונתנן כמה אמתלאות מוכיחות לדבריהם היא חזקה אין אדם פורע תוך זמנו ושאר אמתלאות מוכיחות ששטר הפרעון מוזיף הוא יתברר הדבר בדרישות ובחקירות דאע"ג דק"ל הקובע זמן לחבירו אינו נאמן לומר פרעתי תוך הזמן היינו משום דסתם בני אדם אינ' פורעין תוך הזמן אבל אם יש עדים שפרעו אפ"י להכחיש עדים בשביל חוק' שאין אדם פורע בתוך זמנו דלפעמי' נמצא שפורע אפי' תוך זמנו וכן בשביל אמתלאות אפי' מוכיחות אין לפסול עדים ולהוציא ממון באמתלאות אלא אם אחרי הירישותן החקירות ירא' לב"ד שהעדות מכוונת חיובים להחזיר השטר ללוה .

יב שטר אע"פ שיש בו נאמנות אינו גוב' מהיתומי' הקטני' כי אולי כשיגדלו יחקרו וימצאו שובר או עדי פרעון .

יג שטר שיש בו נאמנות ונמצא המלו' כפרן בעדים בדבר אחד מעניני השטר אע"ג דק"ל הוחזק כפרן למזון זה לא הוחזק כפרן למזון אחר הלא אבד נאמנות מכל השטר דאנן סהדי שודאי לא האמין לכפרן שמה שדרך הל' להאמין למלוה משום דמן הפתם כל ישראל בחזקת נאמנות קיימי וזה אורועי גרעיה לנאמנותו מכאן ואילך לכך אינו נאמן עוד .

יד שטר שיש בו נאמנות ומנהג המקום הוא שהר"ב סופרים כותבין נאמנות בלא שאלת והמלכת הבעלי' אלא לשופרא דשטרא כותבין והלוה טוען שנכתב בלא רשותו וציוויו אלא העדים עצמם הם כאן כפנ"ל ואומרים שלא כתבוהו כציוויו אלא מפני שהם ראו שבשאר שטרות היה כתוב כן כתבוהו גם הם כן נאמנים ואין זה חזר ומגיד דאיכא למימר שאשר מילי חתימו לפיכך אע"ג דכתיב ביה וקנינא מיניה על כל מה דכתי' לעיל אין סומכין על הנאמנות כיון שאינו מנהג פשוט כל כך לכתוב כן בכל השטרות והוא הדין בשאר לישני שופרי דשטיי כביוצ' בזה היה דינא הכי וע"ל סימן ס"א סעיף ה' ואם כתוב בו בפירוש וקנינא מיניה על כל מאי רכתיב ומפורש לעיל ובענין הנאמנות מפורש ואחר כך אמרו העדים לא אפר לנו הלוה מעולם לכתוב זה הנאמנות או בטעות כתבנוהו זה הוי ודאי בכלל כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד ואינו נאמן לכך מנהג טוב לכתוב בשטרות קנין על הנאמנות מפורש ושוב אין לפקפק .

מ במקום שנהגו שלא לכתוב נאמנות אלא בציווי הלוה כשמצוה הלוה לכותבו מועיל אפילו בלא קנין והוא שצוה כן בשעת ההלוא' כמ"ש בסעיף ב' בסיומן זה אבל שלא בשעת ההלוא' וכן במקום שכותבין אותו בלא ציוויו אלא מן הסתם לא משתעבד בלא קנין .

מז שטר שיש בו נאמנות וכתוב בו זמן קבוע לפרעון אע"פ שעבר הזמן הנאמנות עדיין קיים וטעמא דמסתבר הוא דאטו משום שהוא עבר זמן פרעונו יאבד זה נאמנותו בתמיה .

יז בר"א דמהני נאמנות סתם לפטרו משבועה ה"מ בעוד שהלוה חי וזכא לגבות ממנו אבל אם מת וזכא לגבות מירשיו לא מהני אא"כ פירש שהאמינו עליו ועל יורשיו שאז גובה בלא שבועה אפי' מן הירששים ואם כתב תחא נאמן עלי ועל באי כתיבם יורשיו בכלל באי כחיהם וכן מקבלי מתנה שנתן להם

נכסיו במתנה בכלל באי כחיהם .

יח שטר שמת הלוה בחיי מלוה ואח"כ מת מלוה וירשי המלוה גובין מירשיו הלוה בשבועת הירששים והוא שנשבעו' שלא פקדנו אבא שיטור זה פרוע הוא שכיון שאביהם היה יכול לגבות מהם בלא שבועה על הדרך שיתכאר לקמן סי' ק"ח בעורת השם אין זה בכלל אין אדם מוריש שבועה לבניו שהרי הם נשבעים שבועת עצמם שלא פקדם אביהם והיכי דמי אין אדם מוריש שבועה לבניו כגון שמת הלוה בחיי מלוה שלא היה יכול אביהם להפרע מן הירששים אלא בשבועה ואפי' בשבוע' המלו' שאין הירששי המלו' גובין כלום מירשיו הלוה אפי' בשבוע' מטעם דאין אדם מוריש שבועה לבניו וע"ל סימן ק"ח סעיף י"א . אבל אם כתב בו נאמנות מפורש שהאמין את המלו' ואת באי פחו עליו ועל באי כחיהם אפי' מת לוח בחיי מלוה ואח"כ מת מלוה וירשי המלוה או מקבלי מתנה מן המלו' גובין בין מירשיו הלוה בין ממקבלי מתנה ממנו בלא שבוע' .

יט ודוקא מירשיו הלוה או ממקבלי מתנה ממנו גובין אם ישי בכאן שטר לא עדיפי' מהוא עצמו דאמרינן א"כ שטרך בידי מיא בעי אבל לגבי לקוחות שלקחו מן הלוה אפי' נאמנות אינו מועיל ואפי' אם התנה הלוה עם המלו' בפירוש שגיבה המלוה מלקוחות שלו בלא שבועה אינו גובה מהם בלא שבועה דלאו כל כמיני' דלהא להאמין המלוה על לקוחותיו שלקחו ממנו דחיישינן לקניניא וכן הדין במלוה מוקדם שזכא לגבות קודם מלוה המאוחר ממנו אינו גובה בלא שבועה אע"פ שיש נאמנות בשטרו דלאו כל כמיני' דלהא להאמינו על מלו' מאוח' שלו .
ך י"א שאין נאמנות מועיל אלא לנפרע בפני הלוה דאמרינן שהאמינו משום שחשב שלא יעיו בפניו אבל שלא בפניו לא האמינו דשמיא יעיו . ועוד שמה מפני הנאמנות פרעי בעדים או בשובר ואם היה בפנינו היה מבאי ראייה שפרעי אלא ב"ד משביעין אותו ומגבין לו ואם פירש שיהא נאמן עלי ולא ישבע לא ליואל לבאים מכחי אין ב"ד משביעין אותו שגם הם כאין מכחו וע"ל סי' ק"ו .

כא בר"א דנאמנות סתם אינו מועיל לגבי ירששים הני מילי כשהאמין הלוה למלוה סתם ומת הלוה אין המלוה נאמן על ירשיו וכן אם מת המלוה אין ירשיו נאמנים אפי' על הלוה בעצמו בלא שבועה שלא פקדנו אבא . אבל מלוה שהאמין ללוה שהוא נאמן לומר על השטר שהוא פרוע מועיל להאמינו לגבי ירשיו שאם מת המלוה ובאין ירשיו לגבות מהלוה נאמן לומר כנגדם שהוא פרוע וטעמא משום שכשבא שטר זה ליד הירששי' הרי זה כקרוע מטעם הנאמנות שיש ללוה דמאי יטענו הירששי' הוה לך למיקרעיה לשטריא או למיכתב לך שובר יאמר לו ארזינותא דאית לי קא סמכנא ולא חששתי . ומיהו הלוה צריך לישבע שבועת היסת שהוא פרוע ואפילו בחיי מלוה צריך לישבע היסת אם לא כתב לו בפ"י שיהא נאמן בלא שבועה דכיון דלא כתב שיהא נאמן בלא שבועה דילמא הכי קאמר ליה מהמגית לי לכסולי שטרא ולהוי כמלוה בע"פ והוי כמאן דטעני' מנה ע"פ ואמר ליה אידך נתתיו לך דמשתבע אידך שבועת היסת ונפטר ה"נ הוי ליה כמלוה ע"פ וצריך לישבע שבועת היסת שלא יועיל לו הנאמנות אלא לבטל השטר אבל לא ליפטר משבוע' אם לא שפירש בפירוש שיהא נאמן בלא שבועה ואין חילוק בשטר זה כשטעין הלוה פרעתיו כולי' לשטעוין פרעתיו מקצתו ומקצתו עורגו חייב לעיל' אינו נשבע אלא שביעת היסת וא"צ לישבע שבועה דאריותא אפי' במודה מקצת דכיון שהאמינו פטרו אפי' משבועה דאריות' ואם התנה עליו שהוא נאמן בלא שבועה אינו נשבע כלל וכן נאמנות הלוה מועיל ג"כ ליורשיו שאם מת הלוה אינו גובה מירשיו דטעניג' להו שזכא פרע אביה' וכ"ש שאינו גובה מן הלקוחות ואפי' בחיי הלוה ואפי' אם מודה ואומר שלא פרע אין המלוה טורף בשטר זה מן הלקוחות דחיישינן לקניניא .

כב וכיון שהאמין המלוה ללוה לומר שהוא פרוע נאמן לומר אפי' בתוך הזמן שהוא פרוע לפיכך אם מת הלוה תוך הזמן י"א שאין גובין מן הירששי' שאנו טוענים להם שמה אביהם פרע שהרי אם היה חי היה יכול לומר פרעתי יאפי' תוך הזמן וכל מה שהיה יכול לשעון טענינן להו ליתמי' ומיהו כחרימין סתם דלא ידעי דפרע וי"א שכיון שמת בתוך הזמן חייבים לפרוע החזקה אין אדם פורע תוך זמנו ולא מכעי' דלא טענינן להו אלא אפי' אם אמרו היתומי' וטענו כבירור אבינו אמ' לנו שהוא פרע שטר זה אין דבריהם כלום שיוכל המלוה ל' להם לאביכם האמנתי בשוהה ואמר שהוא פרוע כי ידעתיו שלא היה

לבוש עיר שושן הלכות שמרות סימן עא עב

ג וכוון המלה על המשכון ש"ש הוא נביכך הגולה לחבירו על המשכון וחזר המרה והפקידו ללוה נגנב או נאבד מבינה הגולה שלא פשע בו הוה דינא כאלו נגנב או נאבד מביתו אע"ג שביד הגולה אבד כיון שכתורת פקדון נתנו לו אכתי ברשותא דמלוה קאי, וכוזה השעם אם ראוכל ליה מעי' משמעון על בגדי אשתו וחזר והשאלין לו עד לאחר המועד ונית ראוכל במועד ומאימת המושל מסרה האשה את אשר לה לשמעון וגם הבגדים הם ואח"כ החזיר לה שמעון הלל חוץ מאותן הבגדים הדין עם שמעון שיכול להחזיק בגדיה משמעון איתם בעלה אע"ג שאין אדם רשאי למכור בגדי אשתו ושמה בלא רשותה השכון אותה אחזיק אינשי בגבי' לא מחזיקין ומסמח' ברשותה משכנס בעלה וכוון שכתורת שאלה החזירים לראובן עד אחר המועד ולא כתורת חזרה ושתיהו ההלואה בלא משכון עדיין הם ברשית שמעון ואין האשה יכולה לטעון תפשות בעבור כתובתי ואני הייתי מחזק בהם כשנסתרי לך מלבושי מאימת המושל ואם הייתי עדיין מחזקת בהם היתה נשבעת שבעלה משכנס בלא רשותה אבל עכשיו אינה נשבעת להוציא ראוכל שנתן משכון לשמעון למשכנו לצורכו של ראוכל אצל גוי והלך שמעון ולזה מן הגוי ונתן לו משכון אחר לגוי ועכב משכון שה ראוכל בידו נעשה עליו ש"ש כאלו הלוהו עליו.

ד המלה על המשכון ונתן לו רשות להשתמש בו ונאנס ו"א שאפי' בנתנת רשות לברו הוה עליו שואל וחייב אע"ג דעדיין לא נשתמש בו.

ה מו שנתמשכן ע"י נאמני הקהל על חלקי המנוע מהמס ונגנב או נאבד המשכון אין להקהל ולא לנאמדין י"ש שפורעי המס אינם חייבי' זה לזה כיום שנחשבו הקהל כממשכני' על חוב עצמם אלא כל יחיד הייב חלקו לשלמון והשלמון מעמיד אותם נאמני' ואפטרופין על כל יחיד ויחד שיפרע לשלמון ואפי' שהם כבר פיעו לשלמון אין גבוייתן כמי שגובין חוב עצמם אלא הם הללו לשלמון ועת' גובין לו הובותיו ומתפרעו מהם ואם יש מנהג ידוע בעיר בהפך זה הולכין אחריו.

ו המלה על המשכון ונית אף בנו נעשה עליו שומר שכו' בהוהו דלאה תפיש ליה אוזויה.

ז המלה על המשכון ובשעת קבלת המשכון אומר אני איני מקבל אחריותו על לא הוה עליו אפילו ש"ח ופטור אפילו מפשיעה דהא לא קבל עליו שום שמירה.

ח ראוכל שאר משמעון סיפף שהיה לו במשכון מנוי ואכרו ושמעון שואל ממנו ממון הרבה כמו ששואל ממנו הגוי א"צ לשלם לו אלא דמי שוייו דסתם סיפף בעלמא שהרי אין לו עסק עם הגוי ואם הגוי אונסו שלא כדיון אין לראובן חייב בזה.

ט האיל ונפסק הלכה שדמלוה את חבירו על המשכון הרי זה כשומר שכר לפיכך המלה לחבירו על המשכון ואבד או נגנב בלא אונס והרי נתחייב המלוה בדמי המשכון כמ"ש ואמר המלוה סלע הלוייתך עליו ולא היה שוה אלא שקל שהוא חצי הסלע ושואל מן הגוי עור שקל כי הלוחו סתם ולא פירש שמקבלו בשביל כל הריב והלוחו אומר סלע הלוייתני עליו וסלע הוה שוה ואומר תן לי משכני ואני אתן לך סלע הרי המלוה נשבע תחלה שבועת השומרים שאינו ברשותו ושבו' או אינה מן התורה אלא חז"ל תקנה משום עימא עיני נתן בה וביה שבו' המשנה שצרי' לישבע איתה בנקיטת חפץ כמ"ש ב"ה בהלכו' שבו' והא"כ נשבע הליה הושת שהיה שוה כנגד הריב ונפטור ודוקא המלוה נשבע תחלה ואח"כ משביעין את הלזיה שאם ישבע הלוח תחלה חיישי' שמה לאחר שנשבע יוצי' הלוח את המשכון ונראה שלא היה שוה כל כך ונמצא שם שמים מתחלה לכך ישבע המלוה תדלח שאינו ברשותו ולא יוכל אח"כ להוציאו.

י אמר המלוה סלע הלוייתך עליו ושקל היה שוה והלוח הודה במקצת ואומר סלע הלוייתני ולא היה שוה אלא ג' דינרי' והרי לפי הודאתו הייב לשלם לו המקצת שמור' לו והוא דינר דסלע ד' דינרי' ישבע המלוה תחלה' שבו' המשכ' בנקיטת חפץ שאינו ברשותו ואח"כ ישבע הלוח שבו' התורה כמה היה שוה שהרי הודה במקצת וישלם לו הדינר שהודה.

יא אמר המלוה סלע הלוייתך עליו ושקל היה שוה והלוח אימר סלע הלוייתני עליו אבל אני יודע כמה היה שוה ישבע המלוה שבו' המשנה שאינו ברשותו. ואי לא מדין גלגול שבו' היה נוטל השקל בשבו' זו ולא היה צריך לישבע יותר שהרי ודאי הוא חייב לו ואינו יודע אם פרעו אם לאו שוה הייב לשלם לכ"ע אלא שמדין גלגול שבו' שבתבא' בעור' השם מגלגלין ע"ג

היה מעי' לומר פרע אם לא פרע אבל לכם לא האמנתי ואני אומר שלא אמר לכם אפנים מעולם כלום ואפי' בשבו' אני מאמין לכם כי לא היה עסקי עמכם ואתם לא מהמנתי לי אפי' בשבו' אבל אם הביאו עדים שאביהם אמר לפניהם שהוא פרע נתבטל השטר.

כג שטר שכתבו בו נתחייב פלוני לפלוני או לפלו' והאמין למי שיצאי' השטר ובא א' מהם והוציא השטר וטען הגולה *פרע לחבירו וחבירו מוד' לו כיון שהאמין למי שיצאי' השטר לאו כל כמיניה למר שפרע כל זמן שהיה יוציא השטר ואם היו שותפין בחוב כיון שאחד מהם מוד' שנפרע אם יש נכסי' למודה גפטר הגולה וכו' יורדין לנכסי המודה ופורעים לחבירו חלקו ואם אין לו נכסים למודה אינו נאמן להפסיד לחבירו מחמת שהשטר בידו אלא על חלקו הוא נאמן וכו' מגבי' לחבירו את חלקו מן הגולה והגולה יהא דינו עם המודה.

עב רין מלוה על המשכון והרבה דיני' משבועי' ובו מ"ה סעיפים :

א המלה את חבירו על המשכון צריך ליהדר שלא ישתמש בו מפני שהוא כמו ריבית ואם הגולה לעני על מרא ופסל וקירדום וכו' צא בזה ששכרו מרובה ואינו נפתח אלא מעט יכול להשכירו שלא ברשות בעלים ולגבות לו דמי השכירות בחובו דמצו' קעביד דטבא ליה עביד והוה כמשב' אביד' ללוה. ודוקא מרא ופסל כו' אבל דברים אחרים דנפיש פרתיהו וזוטר אנריירו לא וישמי שאומר דאפי' במרא וקירדום כו' דוקא לאחרים יכול להשכירו אבל הוא לא ישתמש בהם וינכה לו בחובו משום חשדא שיאמרו הכריות שאינו מנכה לו כלום וזה דוקא כשלא התנה עמו תחלה שישתמש בו וינכה לו בחובו אבל אם התנ' עמו מתחלה שישתמש בו וינכה לו בחובו מותר שאין בו חשדא כ"כ שדרך לפרסם שע"מ הגולה לזכא חשדא ועיין בע"ס' קע"ב וקס"ו. י"א שאין חולקין בין ספרים לשאר דברים ואם למד בספרים שהלוח עליהם פיקרי שולח יד בפקדון שהוא נקרא גולן ויש מתירין ללמוד בהן משום המצה קעביד ויחא ליה ללוה דלעביד מצוה בממוניה ובלבד שלא יפסיד ועיין בע"ז סימן קע"ב.

ב המלה את חבירו על המשכון ה"ו עושה מצוה וגמילות חסד ולא מבעיא כשמלוהו מעות דקעביד מצוה אלא אפילו הלוחו פירות דיש לומר דמתוך שמתירה שמה יתקנו הפיריות הוא מלוהו ולא משום מצוה דאדרבה להנאת עצמו מלוה אפ"ה מצוה הוא בין משכנו בשעת הוצאתו בין משכנו אחר שהלוח הרי זה מצוה שגומל חסד עמו ומלוהו לצורכו וכיון דמצוה קעביד אם היה בא אליו עני בשעה שמתעסק בהלואה זו או במשכנו שמתעורר שלא יפסיד היה פטור מלתת לו דק"ל העוסק במצוה פטור מן המצוה וררי יתר על המצוה שעושי' הוא מרויח אות' פרוטה שהיה צריך לתת לעני כשבא אליו לפיכך אמרו רז"ל דהמלוה את חבירו על המשכון הרי זה שומר שכר עליו דהוה ליה כאלו קבל אותו פרוט' כשכרו ויש לו דין שומר שכר לפיכך אם אבד המשכון או נגנב חייב בדמי כדן שומר שכר שהייב בגניבה ואבידה ואין חילוק בין אם פירשו שקבלו למשכון ככדי שווי בין קבלו סתם. ואם אבד והוה שוה המשכון כנגד דמי החוב אין לאחר על חבירו כלום שינכו זה כנגד זה ואם החוב יתר על המשכון משלם הלוח היתרון וי"א שאם פיר' ואמר בשעת הלוא' אע"פ שאין המשכון שוה בעד כל החוב אקבלנו בעד כל החוב אפי' אם קבל קתא המגלא כאלפא וזו אבד המשכון אבד הכל. ואם דמי המשכון יתירים על החוב נתן המלוה ללוה היתרון ואם נאנס המשכון כגון שגלגל כלמטין מוזין וכיוצא בו אחד משאר אינסים הידועים ישבע המלוה שואנס וכבר ידוע דשומר שכר פטור מאינסיותו בחיוביות הלוח להפסידו וחייב הלוח לשלם למלו' כל חובו עד פרוטה אחרונה וי"א שאין מלוה על המשכון שומר שכר אלא מה שהוא כנגד חובו שהוא עיקר המצוה אבל מה שהמשכון יותר מדמי החוב אינו עליו אלא ש"ח לפיכך אמרו שאם דמי המשכון יתירים על החוב ונאבד מן המלוה אין המלוה נתן ללוה היתרון אלא מעותיו מפני שהוא ש"ש עליהם אבד אותם ולא יותר וכיון דאיבא פלוגתא דרבנותא מספיקא לא מפיקין ממזנא ואין לחייב המלוה לשלם היתרון אא"כ ידוע שנאבד או נגנב כפשיע' שוה חייב לדברי הכל ואם נאבד באונס ישבע המלוה כדן השומרים שפאנס ממנו וגובה כל חובו ממעטא שפירשתי.

חושן המשפטה הלכות הלואה סימן עב

עדים שננבס היה יותר על החוב והמלוה טוען שלא פשע בו וכבר אמרנו בסעיף ב' שאם לא פשע אינו חייב לשלם היתרון שאינו על היתרון אלא שומר חנם לדעת היש אומרים והלוה טוען שפשע בו ושואר ממנו היתרון ישבע המלוה כשאר שומר חנם שלא פשע ונפטר .

יך ואם הלוה תובעו ביתרון שהיה שוה יותר על דמי החוב יש עדים כזה שהיה שוה יותר או שהמלוה מודה לו אלא שטוען שנאבד כשאר שומר דהיינו שלא שלח בו יד ושאינו ברשותו ושנאבד באונס וגובה חובו מהלוי שהרי אין הלוה יודע כיצד נאבד והלוי כהליתני ואינו יודע אם פרעתיך שחייב לשלם .

מז כל הניכא שהמלוה צריך לישבע שאינו ברשותו אפי' שאמר הריני משלם כפי שחבע הלוה ואינו גשבע אין שומעין לו דחיישי' שמא עיניו נתן בו ואם היה דבר שכל מינו שוה ומצוי בשוק לקנות כמותו באותו הדמי' שרוצה לשלם הרי זה משלם ואינו נשבע דכיון שהדבר הוא מצוי לקנות למה נחשדינו ליה שכמו עיניו נתן בה מה לו זה מה לו אחר שיקני' בד' כשהשבע' מוטלת על המלוה לבד ואין על הלוה שום שבלעה אבל בזמן שהלוה נשבע כמה היה שוה כדי ליטול או ליפטר או לא יצטר המלוה לעולם מלישבע שאינו ברשותו אפי' אם מאמין הלוה למלוה שנאבד ואפי' אם ידעה לשלם והיא דבר המצוי לקנות דחיישי' שמא מוצי' המלוה את המשכון אחר שבועת הלוה ונמצא ש"ש מתחלה . וע"ל סוף סעיף ט' .

מח המלוה את חבירו על טבעת שיש בו אבן ונאבד ונמצא אחר רומה לו כיר שולחני אם הלוה מודה שאותו שביד השולחני שוה לשלו פשוט הוא שנלך אחר שומת הבקיאם אבל אם טוען הלוה דשלו היתה שוה יותר והמלוה טוען ברי שלא היתה שוה אלא כזו וזו היא שוה יותר ממה שהלוה הרי זו מודה מקצ' ונותן לו מה שהוא מודה ונשבע על השאר ואם המלוה אינו יודע כמה היתה שוה יותר והלוה טוען ברי שהיתה שוה יותר כך וכך הרי המלוה הוא כמודה מקצת ועל השאר או' אינו יודע דעכ"פ היה שנה קצת כמה שיטען הגוה והל' מחייב שבוע' שאינו יכול לישבע ומשלם כל מה שאמר הלוה שהי' שוה מ"מ הב"ד צריכין לחקור היטב ולאיים על הלוה שלא ישקר לשום אותה יותר ממוצייה .

ינ ואם לא נאבד המשכון אלא שחלוקין בעיקר הלוה והמלוה אומר שהלוה סלע והלוה אומר שלא הלוהו אלא שקל אם הוא בענין שהיה המלוה יכול להחזיק במשכון ולטעון לקוח הוא בירי א' להר"ם או החזרתו לך נאמן לומר שהלוהו עליו עד כדי דמיו כמנו דאי בעי אמר לקוח בריבשבעו בנקיטת חפץ אע"פ דאם היה מוען לקוח הוא בירי וכן השאר פננת לא היה צריך לישבע אלא היסת לא אמרינן כיון דמהימנין ליה בעד כדי דמיו מטעם מגו דלקוח כו' ה"ג היה לא לו לישבע רק שבועת היסת דמגו לאפטורי משבועה המורה לישבועה קלה לא אמרינן וטעמא שכיזן שאם היה שם עדים שהוא משכון בידו כמו שהוא טוען ולא היו עדים יודעין בכמה היה צריך במלוה לישבע בנקיטת חפץ שהיא שבועת המשנ' שכיזן שיש שם עדים שבתורת משכון בא לידו שוב אין כאן מגו דלקוח הוא בירי דהוה ליה מגו במקום עדים גם כשאין שם עדים שהוא בירי בתורת משכון אע"פ שהיה נאמן בהיסת כטענה דלקוח הוא בירי לא הקילו ממנו שבועה של נקיטת חפץ שהיתה עליו אם היו שם עדים לפיכך צריך לישבע בנקיטת חפץ ומן הטע' שאמרנו אינו צריך לישבע בנקיטת חפץ אלא כשתופש המשכון בעצמו שצריך להחזירו לבעליו ויפול מעותיו שהרי אם היו עדים שהוא משכון לא היה יכול לטעון לקוח בו' אבל אם תפש כעית ואין כאן המשכון נשבע היסת ונפטר דאם ה"ל אלא כמנהג ל' בידך והלה אומר אין לך בירי כלום דנשבע היסת ונפטר לפיכך אם המשכון שוה סלע הרי זה נשבע ונוטלו אין המשכון שוה אלא דינר הרי המלוה נוטל דגר מרמי המשכון ופועה הלוה עוד דינר שמורה כונשבע על השנים שכפר בהם שבועת התורה שהרי מודה מקצת ואם כפר בכל ואמר אין זה משכון אלא פקדון בידך ואין לך אצלי כלום הרי המלוה נשבע בנקיטת חפץ וגובה מרמי המשכון עד כדי דמיו ואם אינו שוה כדי כל חובו נוטל ממנו מה ששאת ועל השאר נשבע הלוה היסת ונפטר שהרי הוא כופר בכל . ואפי' היה זה הדבר שמחזיק בו דברים שישין בהן איכל נפש או נגד אלמנה שיש בהן משום השבת העבים לא אמרינן כיון שמחייב להחזיר' שוב אין לו מגו אלא איתן שאין עדים והיה יכול לבפור יכול לטעון עליו כדי דמיו וכתב מורי מרמז"י ו"ל והוא הדין במקום שיש תקנה שלא לעבב אחד את של חבירו הבא

עליו שיבטל בשבוע' זו שלא היה שוה אלא שקל וישלם לו הלוה שני דינרין ואם יש למלוה עדים שנאבד דעכשיו אינו צריך לישב' שבוע' שאינו ברשותו נוטל שקל בלא שבוע' מסעם שנאמרנו אלא מ"מ כיון שיש ללוה מענת ספק על המלו' מסעם היה שוה יותר תקנו הגאונים שיכול הלוה להחרים סתם על מי שנפל ממנו שלא כדון וה"ה אם מאמינו הלוה שנאבד שואו ג"כ א"צ לישבע שאינו ברשותו שנוטל שקל בלא שבוע' וזה מחרים סתם על שווי המשכון .

יב ואם הלוה תובע למלו' ואומר סלע הלויתני עליו ושתים היה שוה ותובעני שישלם לו מה שהיה המשכון שוה יתר על מה שהלוהו מחמת שפשע בשמירתו וכבר אמרנו סוף סעי' ב' שאם נאבד או נגנב בפשיע' חייב לשלם המותר לדברי הכל חמלו' ואמר לו יהי כרבריק שפשעתי הרי המשכון לא היה שוה אלא סלע כמו שהליתני ואין אני חייב לך כלום אם הלוי מאמינו שנאבד ממנו ואינו ברשותו או שיש לו עדים שנאבד ממנו ואינו עוד ברשותו והרי אין כאן שבועת המשנ' שהיא בנקיטת חפץ לישבע שאינו ברשותו נשבע המלו' היסת ונפטר כדון כופר בכל ואם אין הלוי מאמינו וגם אין לו עדים שנאבד הרי צריך לישבע המלו' שבועת המשנ' בנקיטת חפץ שאינו ברשותו ומגלגל עליו שבוע' זו שלא היה שוה יותר ממה שהלוהו ואם המלו' מודה במקצת שאמר הלוה הלויתני עליו ושתים היה שוה ואמר המלו' שלא היה שוה אלא חמש' דינרין משלם לו הדינר שמוד' וישבע שבועת התור' שלא היה שוה יותר מה' דינרין כדון כל מה מקצת ואם אינו מאמינו שנאבד וגם אין לו עדים שנאבד ממנו מתגלגל עליו בתוך שבועתו לישבע שאינו ברשותו ואם אמר לו הילך הדינר שהוא היה שוה יותר ממה שהליתני או שאמר לו יש לי ביריך בכדי שהיה שוה יותר על החוב הרי אין כאן מודה מקצת ואינו נשבע אלא היסת כדון כופר בכל ונפטר אם זה מאמינו או יש לו עדים שנאבד אבל אם אינו מאמינו ואין לו עדים הרי חלה שבועת המשנ' בנקיטת חפץ שאינו ברשותו ומגלגל עליו באות' שבוע' אם היה שוה יותר מה' דינרין ואם אמר הלוה סלע הלויתני עליו ושתים היה שוה והמלו' אמר אינו יודע כמה היה שוה ואם לא היה כאן גלגול שבוע' היה המלו' נשבע היסת ונפטר ועכשיו שיש כאן שבוע' שאינו ברשותו דאע"פ שהיא מדרבנן וחמור' היא מהיסת הא ק"ל לקמן סי' צ"ד דשני' דשבועת היסת : צרפינא אפי' לשבועת דאוריית' כ' לישבוע' דרבנן לפיכך ישבע המלו' שאינו ברשותו ומגלגל עליו לשב' כשבועתו זו שאינו יודע שהיה שוה יותר מדמי החוב ויפטר כך הוא דעת הטור בלי שום חולק ודם דברי הרמב"ם פרק י"ג ממלו' ולה וגם בעל הש"ע הביאו סתם להלכ' ואין לתמו' מכאן על מה שכתבנו לקמן סי' ע"ה סעי' ט"ו ו"א דלא אמרי' בשבוע' הבאה ע"י גלגול מתוך כו' אלא ישבע היסת על הגלגול או מהפכ' כו' ו"א מחייב שבוע' ואינו יכול לישבע היא ומשלם וכן פתבנו שמתגלגלן שאינו יודע וגשכ' שבוע' זו ונפטר דלא כשם אחר מועות ה"א שבס"ע" ט"ו סעיף ט"ו שוה אינו קשה דס"ל כמ"ש הרב המגיד על דין זה ודול ואם היתה שבועת שאינו ברשותו מחמת טענת ברי אם היה טוען אינו יודע היה חייב לשלם אבל כיון שאינו אלא מחמת ספק כלומר שהלה משביעו על שאינו ברשותו מכח ספק ששאר הוא ברשותו ועיניו נתן בה לבך נשבע שבוע' זו גם על הגלגול שאינו יודע ונפטר וא"כ ה"ל מה שכתבנו כאן בדעת הסברא האחרונה' עבסי ע"ה סעי' ט"ו וע"ל סימן צ"ד סעיף ט' . ואם יש עדים שנאבד או שהלוה מאמינו נשבע היסת שאינו יודע שהיה שוה יותר מרמי החוב נפטר ואם השיב המלוה יודע אני שהיה שוה יותר מרמי החוב אבל אינו יודע כמה הרי זה כמי שמורה מקצת שלפחות היה שוה פרוטה יותר מדמי החוב והוי ליה מודה בפרש' ועל השאר אומר אינו יודע והוי ליה מחייב שבוע' ואינו יכול לישבע ומשלם לו סלע ואם רצה המלו' מחרים סתם על מי שנוטל ממנו מה שלא היה לו לפול מן הדין ואם שניהם תובעין זה את זה שאמר הלנה סלע הלויתני עליו ושתים היה שוה והמלו' אומר שלא היה שוה אלא נשבע הלוה היסת שלא היה שוה פחות מסלע כמו שהלוהו ונפטר והמלו' נשבע שבועת המשנ' בנקיטת חפץ שאינו ברשותו ומגלגלן עליו לישבע ג"כ בשבוע' זו שלא היה שוה יותר מסלע ואם היה חלוה מאמינו שנאבד או שיש לו עדים הרי אין צריך לישבע בנקיטת חפץ שאינו ברשותו ואם הוא לא יושבע אלא היסת שלא היה שוה יותר מסלע .

יג הו שניהם מודים זה לזה כגון שאמר הלוה סלע הלויתני עליו סלע היה שוה והמלוה מודה שכן וכאן זה לפדותו ואמר המלוה שנאבד אם אין לו עדים ואין הלוה מאמינו נשבע שבועת המשנ' בנקיטת חפץ שאינו ברשותו ויצא זה כזה . ואם יש

לדוד הדין שאלי או דרך פקדון או מימד בספרים שלמד עם הערים אע"פ שחייב להחזיר מ"מ לא אבד מ"ו שלו ונאמן למען עליהם כדי דמיו כל מקום שיש לו מנו ואמלו במקו' שיש תקנה זו מ"מ המלמד אע"פ שלא יוכל לעכב הספרים בשביל חוב אחר יכול הוא לעכב הספר בעד שכירות הלימוד , ו"א דבכל מקום שיוכל למעון על מה שתחת ידו יכול לישבע סתם שאינו חייב לו כלום ובלבד שידע בודאי שזה שכנגדו חייב לו כגון שיש לו מלוה בידו או פקדון וברור לו שלא נאנס משכנגדו ושחזר חייב לתן לו פקדונו או דמיו וכל כיוצא בזה מיהו לכתחל' אומרים לו לברר דבריו כמ"ש למט' סעיף כ"ה ולקמן ריש סי' ע"ה , והא דיכול למעון על מה שתחת ידו היינו שאומר שזה שכנגדו חייב לו ממון אבל לא יוכל להחזיק בזה שתחת ידו ע"י שחבירו יעשה לו כך וכך כגון עד שיתן לו פטורים או כיוצא בזה משאר תביעות שאין בהם משיגים תשלומין כי אין זה שייך לזה וכל מי שיוכל למעון על מה שתחת ידו אין לו זכות ברוק משעת העמדה בדין ואיך ולא משעת תפיסה , ולכן אם נתייקר קודם העמדה בדין ברשות מרא קמא אייקור עה"ל .

יח ואם הוא בענין שאין המלו' יכול למעון לקוח הוא בדין או להד"ס או החזרתו לך שעכ"פ צריך המלו' להחזירו ללוה אפי' לא היה מורה שלוח עליו כמ"ש לקמן סי' צ' אם כן ה"ל הלוה כאילו היה מוחק כחפץ שלו ואין למלוה עליו אלא טענת ע"פ נשבע הלוה שכונת התור' בדין מוד' מקצת שלא הלוהו אלא שקל ופרוע לו ונוטל , כיצד דברים שאין עשויין להשאיל ולהשכיר ואין לו עדים לו' היאך באו לידו אפי' ראוהו עדי' עתה בידו נאמן לומר כך וכך הלית' עליו כמגו דלקוח כ"ו וכן אפי' דברים עשויין להשאיל ולהשכיר או שאין עשוי להשאיל ולהשכיר אלא שיש עדים שכאו לידו בתור' שאלי ואין עדים שראוהו עתה בידו יכול לו החזרתו לך או להד"ס מדברי העשויה להשאיל ולהשכיר באין עדים שמסרם לידו אבל דברים העשויין להשאיל ולהשכיר ויש עדים שראוהו בידו אינו יכול לומר לקוח בידו או החזרתו לך , ו"א כשמזייבין אותו משום ראוהו בידו לא בעינן שראוהו בידו בשע' שתבעו לב"ד אלא אפי' ראוהו קודם לכן בידו ואותו פעם טען מיד לקוחין או טענו אחרת שרוצ' להחזיק בזה וישאלו להחזירם לפי אותה הטענה שוכ' אין לו מגו לומר כך וכך הלוותי עליו כמגו החזרתו אח"כ דאנן סהדי פיון שגל' רעתו כבר להחזיק בהן ודאי לא החזיר' והיה ליה מגו במקו' עדי' וכן אם הוא מפורס' שהו' בידו אע"פ שאין כאן עדי' שראוהו בידו לא יוכל לומר לקוח' הם בודי שהרי אין כאן מגו שהו' יכול לומר החזרתו והחזרתו מגו גרוע הוא ככאן שירא' לשנות הודיע שיחזיקוהו שקרן ואפי' אמר כי שעי' שראוהו עדים בידו כבר שחייב לו כך וכך אותה טענה בעצמ' שהוא טוען עכשיו בכ"ד לא מתימ' כמגו החזרתו אח"כ דדאי לא החזירו כיון שהית' לו אות' טענה עליו ובאותו פעם פשיטא שלא היה יכול לומר החזרתו דהא ראוהו וכל זה דוק שראוהו עדים קוד' שתבעו בכ"ד אבל אם ראוהו אחר שנפלו המענ' והמחלוק' ביניהם בכ"ד לא אבד המגו שלו שהרי היה יכול למעון כן בשע' שעמד וטען בכ"ד , ואם יש עוד אחד בזה ו"א שאין המלו' נאמן בזה דהא ה"ל מחזיי' שבע' להכחיש העד ואינו יכול שהרי טוען מענ' אחרת כלמור עצמו וה"ל מחזיי' שבע' ואינו יכול לישבע ומשלם כדלקמן סימן ע"ה וע"ש סעיף י"ג ולקמן בסיומן זה סעיף כ"ג וע"ל סי' ע"ה אם אדם יוכל למעון על מה שתחת ידו מחמת אחר ולא מחמת זה שנתנו בידו , והא דאדם יכול למעון לקוח הוא בידו או הלויית עליו היינו דוק' כשהחפץ תחת ידו אבל ראובן שהפקדו דבר אצל שמעון ולו הביא עדי' שהוא שלו או ששמעון מורה לו וטוען שראובן חיי' לו עליו וראובן אומר שלקוח הוא בידו מלוי או ראובן נאמן דלי' שום מגו לא להד"ס או החזרתו של דאך יאמר לא היו דברים מעולם ושמעון מורה שהוא של לוי וראובן נתנו לו או איך יאמר החזרתו ואינו תחת ידו החזירו וע"ל סעיף ל"ט אבל אם שמעון אומר שידע שראובן לקוח מלוי נאמן כמגו שהיה אומר שהוא עצמו לקוח מלוי ואז היה נאמן תואל' וליכא עדים היאך בא לידו אי שלא ראיהו בידו ואם אינו טוען לקוח והא בידו רוק שראובן נתנו לו למשכון והוא של לוי , ע"ל סימן שני' שחייב לפדותו משותקת השוק , וע"ל סי' קל"ג עוד מרינים אלו ,

יט ודברים העשויין להשאיל ולהשכיר להד"ס הם הכלים שדרך תחלת עשייתם נעשה להשאיל ולהשכיר ולהחזיר אלא כל דבר שמקפידין עליו מלהשאילו מפני חשיבותו או שמתקלקל הוא דבר שאין הרבו להשאיל ולהשכיר ושאר כל

הדברים קרוי דרכן להשאיל ולהשכיר והוא שיהי' זה שהחפץ בידו רגיל אצל בעל החפץ וגם שיהי' בעל החפץ רגיל להשאיל' כליו לאחריו והכל תלוי באהב' האיש ושנאתו לפי מנהגו ומנהג המקו' לפי ראות הדיין לפי מה שהתובע והנתכ' הם בני אדם כי יש אדם קשה שאינו משאיל כלל לשים אדם ויש שמשאיל לרגילי' אצלו ואינו משאיל לשאינן רגילין אצלו ,

ך המוחק במשכון שלא בעדים שאמרנו שיוכל למעון עליו עד כדי דמיו אם אינו שוה לשומו הבקיאום החצי שהוא טוען עליו ואומר אני אמלנו בחובי לפי שהו' שוה בעניני כרי חובי והאח' סופר שאינו חייב לו כלום ואע"פ שאינו חייב לו אפי' רוצה לסלקו בדמים שהוא שוה לשאר בני אדם ו"א שהדין עם בעל הבלי שהרי לא האמינו להחזיק אלא בשביל תפיסתו לפיכך אינו נאמן אלא ככרי תפיסתו ולא ית' ולפי' שלפי דבריו בעצמו שאינו אלא משכון אצלו יתן לו לפדותו כדי שוויו לטאר בני אדם ויקחנו אם ירצה ויש אומרי' שהדין עם המחזיק וכתב מורי מהרמא"ו ו"ל דהכי מסתברא ליה משום המציא מע"ה ,

כא ואין חוקת המחזיק מועלת למעון עליו כדי דמיו אלא משרב שאינו יכול לילך מעצמו שהוא עומד תמיד תחת יד בעליו כגו מטלפלין ועבד קטן שאינו חולה על הגלוי ובהמה המשתמרת ביד הרועה דכיון שדרכו שהוא שמור ביד בעליו וזה מוחק בו מוכחא מילתא שזה מסרה לו נאמן למעון עליו עד כדי דמיו אבל עבדים גדולים ובהמה שאינה מסורה לרועה אלא מעצמה הולכת ורועה אינו נאמן למד לקחה היא בידו או משכון היא בידו רשמה מעצמה באת' שותו אלא כשיביא זה עדים שהם שלו יחזיר לו העבד והבהמה והוא ישבע שלא מכר ולא משכנ' לו כלום לפי שאין תגירתם נפשי' שמעצמן והלכס אנה ואנה ובכל מקום שהם ברשות בעלים הם , ואם החזיק זה ברם ג' שנים ויש לו עדים בכך הרי זה נאמן וישבע היסת שלקחה ממני או שמפרה לו בחובי ,

כב אם המלה כופר במשכון ושניהם מודים בהלאה זה אומר תן לי משכונני ואתן מעות זה אומר תן לי מעותי כילא נתן לי משכונן ישבע המלה היסת שלא הניח בידו המשכון והלוה ישבע היסת שהוא תופש משל כנגד חובו אם טוען שהוא משכנו כנגד חובו או יותר ואע"פ ששהי' יותר כבר נפטר המלוה ממגו בזה שנשבע שלא הניח בידו משכון ואם הלוה מודה שהיה שוה פחות ממה שהלוהו נשבע שמשכונני היה שוה כך וכך וישלם השאר ,

כג ראובן שטוען שלוח משמעון עשירי דינרים על משכון והיה עד אחד דבר שידע המשכון והחוב אבל אינו יודע כמה היה החוב ושמעון אומר שך' דינרים הלוה לו אם הוציא שמעון המשכון בפני כ"ד או בפני עדים קודם שנפלה הכחשה ביניהם הרי עם ראובן דעכשיו אין לו מגו פמ"ש בסעיף י"ח וכיון שיש כאן עד או מחזיי' שכניה ואינו יכול לישבע שאם ישכני כנגד א' צריך להכחיש כשכונעו ועכשיו הרי זה מורה לדבריו העד ואינו מכחישו הלכך מחזיר המשכון ויביא ראיה על המעות ויטול או ראובן ישבע היסת שלא היה אלא ויפטר אבל אם קודם שהוציא שמעון המשכון בכ"ד נפל מחלוקת ביניהם שמעון נאמן ונשבע בנקיטת חפץ שהוא שבעות המשנה ונוטל וע"ל סעיף י"ח כפי זה ,

כד ראובן שלוח משמעון ז' דינרין על המשכון ואח"כ אמר לו פרעתוך פעז אחד ב' דינרים ופעם שני' שני דינרין ופעם שלישי' דינר וחשיב שמעון אינו זוכ' אלא מהדינר לכד הדין עם ראובן מפני שגוף המשכון שלו נמצא כשהוא חובע משכוננו שמעון משיבו אינו יודע אם יש לו עליו שות דבר אם לא וכיון שכן אין שמעון יכול לתבע מספק בנכסי ראובן ואם עד אחד מעיד שלא כרבי' שמעון נשבע שמעון נגד העד ונוטל המשכון כמה שהוא אומר הואיל והמלוה אינו יודע ,

כה התובש חפץ מחבירו וטוען שיש לו עליו עד כדי דמיו מעסק משא ומתן שביניהם נכון הוא שאומרים לתופש שיכיר דבריו היאך נתחייב זה לו משום דנפיש רמאי ואילי מתוך דבריו תברר רמאותו , וע"ל סי' זה סעיף מ"ו ולקמן סי' ע"ה ,

כו מי שיש בידו משכון מחבירו ורוצה לפרונו ואמר לו הלה יהי המשכון שלך בחובך לא קני ליה בדברים אלו דלא כיון אלא לרחותו שלא ידחקנו עוד אבל רעתו לפדותו לכשירצה ,

כז משכון שנפחתו דמיו ביד המלוה וטוען הלוה בדין לי שנפחת מחמת שגרקב או אכלוהו עכברים או עש אם טוען המלוה ששמרו במקום שמשתמ' מעכברים ורקבין וניערו כראי א"כ אגוס הוא ונשבע היסת שהוא כרבי' ונפטר ואם מודה שלא שם אותו במקו' המשתמ' מעכברי' אי לא ניערו כראי חייב לשלם

לד יורש שהוציא שטר שיש למורישו כך נכד ממון אצל פלוני ויש לפלוני משכון בהן ביד המוריש ופוען הורש שהמשכון נאכד מיד מורישו באונס ותובעו המעי' גשבע הנכבד היסת שלא החזיר לו המוריש המשכון ושה' שזה כנגד חובי נמצ' שאין לו אצלו כלום ויפטר ומה שמוען הורש שנאנס מיד מורישו לאו כל כמיניה שהרי אם היה המוריש חי היה צריך לישבע שנאנס ושאינו ברשותו ושלא שלח ביד הדין שבע' לא מצוי הורש לישבע שאין אדם מוריש שבעה לבני דהוא מצוי למושתבע ולא אמרינן הנה שישבע הורש שבעות הורשין שלא פקדנו ויפטר כמו בשאר שטרות ושאר שטרות הי' מענות הורש ודאי והפרען ספק לכך גשבע הורש שבעות הורשין ונוטל אבל כמה כיון שרגיע משכון ליד המוריש כנגד הלואתו אלא שספק לנו אם נאכד באונס או בפשיעה לפיכך השטר אינו חוב ודאי ומספיק' לא מפקינן ממנו מ"מ כיון שיש כאן שטר צריך זה לישבע היסת שלא החזיר לו המשכון ושהיה שזה כנגד חובו ויפטר וע"ל סי' ק"ח סעיף י"ד .

ומת שמעון ובאו יורשיו ותבעו ממנו המשכנות ופוען ראובן אותן המשכנות אני תופש בשביל שאמר לוי שותפי ששמעון הוא חייב לו מדמי השתפות ורוצה לישבע על משכנות שכירי כי אומר תפישתי כתפישתו וידי כידו בכל עסק השתפות ובשליחותי אני תופש בהם הינא הוא שאין לי יכול לישבע על המשכנות שכירי ראובן שותפו כי אם היה ראובן פוען שמעון היה חייב לי מעות ואני תופש המשכנות בשביל המעות היה נאמן כמנו דלדד"ם או החזרתיו לך אבל נבי לוי אין כאן מגו כי אין מגו אלא כמה שכירי לטעון אבל כמה שכירי אחר לטעון אין כאן מגו כי שמא חבירו לא היה משקר ולומר דלדד"ם או החזרתיו לך וע"ל בס"י זה סעיף י"ח .

מן משכנו של גוי ביד ראובן וא"ל ראובן תן לי מעותי וא"ל הגוי תמשכן אותו לישראל אחר והלך ומשכנו לשמעון ונתן לו שמעון המעות שהגוי חייב לו והמשכון שזה כפלוס מהחוב ומת הגוי וזכה שמעון בכל המשכון דכבר סלק ראובן כל רשותו ממנו .

מא ודוקא שמשכנו ראובן אצל ישראל האחר וקבל מעותיו אמרי' דאסתלק כמו של ראובן ממנו אבל אם משכנו של גוי ביד ראובן והפקידו ראובן ביד שמעון ומת הגוי בה יש להסתפק אם זכה שמעון כמה שהמשכון שזה יותר מהחוב שאין שיעבודו של ראובן עליו או נימא כיון שמכח ראובן הוא תופש אותו עריון כמו של ראובן עליו ולא קנה ונראה דהמע' הואין מוציאין ממנו ספק וישראל שיש לו משכון של גוי בידו ואמר לו הגוי שיתן המשכני לישראל אחר בשבילו במתנה ומת הגוי קודם שזה נתנו לישראל אחר וזה מה משכנו שכירי ואין צריך לתנו להאחר דגוי מני מטו וזו לידו אסתלק והמקבל מתנה לא קנה עד רמשיך להורחא הא לא משיך בחיי הגוי וזכה זה מה שזא בידו ואם היה הגוי חייב לישראל אחר ע"ל ריש סי' פ"ו .

מב המחוקק בקרקע של חבירו ואיכל פירותיה ופוען כי כמשכונא ירד בה והיה לו שטר ממאה דינרי' שהלוחלו עליה ועכשיו נאכד ממנו והיה מען שלא היה השטר כי אם מתמשים דינרין הינא הוא שאם לא החזיק בה המלו' שני חוקה הלזה נאמן דקרקע בחוקת בעליה עומדת ואין התביעה אלא על פה ומשתבע לזה כיון שאר מדה מקצת ונטל קרקע אבל אם החזיק בה שלשה שנים הרי היא בחוקת המלוה ונאמן המלוה גשבעות היסת ושקול מאה דקתבע מפיר' הקרקע במנו דלקוח היא בידו דהא אית ליה שני חוקה .

מג המלוה את חבירו על המשכון ופרעו ואמר לו תן לי משכוני אמר ליה לך עתה וכו' למחר ואחיינו לך ונתוך כך נגנב המשכון אם נגנב קודם הזמן שקבע לו לכא בשבילו חייב המלוה בדין שומר שכר כמו שהיה כבר שכל זמן שלא השיבו לו מחמת כח הלואתו שהיה לו עליו נשאר בחיוב שמירתו שהיתה עליו בעוד שלא נתן לו המעות שהיה ש"ש עליו משום פרוטה ררב יוסף זה עירנו עליו , ואם לא בא בזמן שקבע לו לכא בשבילו פקע מיניה שמירה דש"ש ואינו עליו אלא שומר חנם ואם נגנב ממנו אחר הזמן שקבע לו לכא בשבילו פטור , לפיכך אם יש עדים ללוח שבא בזמן שקבע לו ולא נתנו לו חייב המלוה ואם אין עדים ישבע המלוה שלא בא בזמן שהכע לו ופטור .

מד ראובן שהיה לו משכון ביד גוי המלוה בריבית ושמעון הוצרך למשת ובקש מראובן שירשהו ללות על אותו משכון ועשה כן ונשיף המשכון ביד הגוי כלום שמעון מלשם לראובן דמי המשכון שסעולם לא קנה כלום בגוף המשכון שהיא עומד באחריותו .

מה ואם המשכון הוא בעין ואינו שוה שיעור מעותיו יכול הלזה לכופו לפרוע לו מעותיו .

עג כמה זמן סתם הלואה וכמה פרמי דיני הלואה וכו' סעיפים :

א שיעקי חכמים ז"ל לפי חכמתם וראתם בהנהגת משא ומתן שבין הבריות שהמלוה לחבירו סתם דעתו שיהיה לו לשלשם וס' שכוין שמלוה להוצאה ניתנה וראי צריך הוא להוציא אלו המעות ונתוך שלשים ישתדל להחזירם לו לפיכך אמרי' ר"ל המלוה לחבירו סתם ולא קבע לו זמן יש לו זמן לי יום שאינו יכול לתובעו קודם בין במלוה בשטר בין במלוה על פה בין במשכון בין בלא משכון ואסמכותו אקרא דכתוב קרבה שנת השבע שנת השמטה ממשמע שנת קרבה שנת השבע אינו יודע שהיא שנת השמטה אלא מה ת"ל שנת השמטה לומר לך יש שמטה אחרת שהיא כזו ואינו זו זו המלוה את חבירו סתם שאינו

לה ראובן הגיה משכון ביד שמעון ומת שמעון והגיה בניס קטנים וזכא ראובן לשאל משכנו מיד יורשי שמעון ואמר שהיא משוכן ביד אביהם בחמשים ופוענין היתומים כי אביהם צוה שזא ממשכון בעד מאה החמשים שראובן מורה יתן מיד ליתומים והחמשים האחרים יתן ביד שלישי עד שיגדלו דיתומי' וישכעו שבעות יורשין שלא פקדנו אבינו ושלא מצאנו בין שטרותיו שמשכון זה פרוע וימלו החמשים מיד השליש בר"א כשהיה המשכון שזה מאה והרי יש להם חוקה במשכון בעד מאה ואם לא אין עליו לתת אלא כדי דמיו שהיה יכול שמעון לישבע אם היה חי עד כדי דמיו והכי פוענין לירש ועל השאר אין להן תביע' על ראובן אלא בעל פה וכיון שהיורשים פוענין ברי' שאביהם צוה שזא חייב מאה ישבע ראובן היסת ויפטר שרדי גם אם היה אביהן חי לא היה יכול לטעון עליו יותר מכדי דמיו בר"א שאין המשכון מדברים העשויין להשאל ולהשכיר אבל אם הוא מדברים העשויין להשאל ולהשכיר אינו משלם אלא החמשים שמורה ואפילו אם משכון שזה יותר שזא נאמן במנו דאי בעי למימר שהוא שאל בידו וע"ל סי' קל"ג סעי' ד' .

לז משכנו של ישראל ביד הגר ומת הגר ואין לו יורש וזכא ישראל אחר והחזיק בו מוציאין אותו מידו ומחזירין אותו לבעלו שכיון שמת הגר פקע שיעבודו וחזר המשכון לרשות בעלו הישראל שמשכנו אצלו .

לח וכן הדין אם יש לו שטר משכונא על קרקע של ישראל ומחוקק בידו ומת וזכא ישראל אחר והחזיק בה לא עשה ולא כלום שמיד כשמת הגר פקע שיעבודו וברשות בעלה היא עומדת .

לח כברי שהלוח לישראל על המשכון ונפל ממנו ומצאו ישראל אחר חייב להשיבו לבעלו דהיינו לישראל זה שמשכנו לפי שגוף המשכון שלו ולא היה לו לגוי עליו אלא שיעבוד וכיון שנפל ממנו פקע שיעבודו דאמר לחזירי אבידה לגוי כמ"ש טעמא בהלכות אבידה בע"ה בסימן רס"ו ואם המוצא בא לומר משום קידוש השם אחיינו יקדש השם כשלו ולא יקדש השם בשל אחרים כלי דעתם ר"א דה"מ שלא וזכה המוצא באותו משכון היינו כשהיה המשכון שוה יותר מחובו שלא הוחלט המשכון ביד הגוי ובין שלא הוחלט כמה שהוא שוה יותר מחובו לא הוחלט ג"כ כמה שהוא כנגד חובו אבל אם הוחלט כל המשכון לגוי כיון שעלה הקרן והריבית יתר משיעור הרי וזכה הגוי בכלל וזכה בו ג"כ המוצא מן הגוי והבא מכח גוי הרי הוא כגוי וכיון דינייה דגוי דבתר ערבא אויל ה"ג הבא מכחו ונכסוהי דבר איניש אינון ערבין כיה ופ"ש במשכון שכירי עכ"ל , ויש מי שאמר שה"ה למעות שהלוח לישראל לגברי על משכון ונפלו המעות מדבריו ומצאם ישראל אחר יחזירם לישראל המלוה וכתב מורי מרמא"י ז"ל וז"ל ונ"ל דבמעות הם של המוצא המעות להוצא נתנו וכבר יצאו לגמרי לרשות המלוה עכ"ל וטעמא דמסתברא היא ג"ל .

לח משכנו של גוי ביד ישראל ומת הגר ואין לו יורש' וכבר ידעת דנכסי הגר בשאין לו יורשים ומת כל נכסו הם דחפיק וזכא ישראל אחר והחזיק במשכנו של זה זה קנה כנגד מעותיו שהיה הגר חייב לו וזה קנה השאר בר"א כשהיה המשכון בחצר שאינה משתמרת ולא היה המלוה בחצירו בשעת מתת הגר שאז מיד כשמת הגר ופקע רשותו מן המשכון היה במקום שאינו משתמ' ונעשה חפיק וזכה בו זה אבל אם היה המלוה בחצירו או אפילו לא היה בחצירו והמשכון בחצר המשתמרת וזה לו חצרת בכל המשכון ראובן שהיה מידו משכנת של שמעון

נבי שבת ממציא הפציד הפציד אמרין ולא חפצי שמנים והנשבע לחבירו לפרוע לו לזמן ובתוך כך הגיעה השמיטה או שמחל לו החוב פטור גם משבועתו שלא היתה השבועה אלא לקיים פרעון החוב שחייב לו בעוד שהוא חייב לו אבל כשפטור מדיון הפרעון אינו חייב לשלם מכה השבועה .

ה הנשבע לחבירו לפרועו ביום פלוני והגיע הזמן והמלוה איננו בעיר פטור הוא עד שיבא המלוה או שלוחו ושלוחו על ארס כמותו ויטול את שלו וליתן אותו ליד אשתו ובגני אינו צריך שהרי אפילו נתנם ביום אינו נפטור בכך שאין זה פרעון שהרי הוא חייב באחריותו ולהגליבן אחריו למדי אינו חייב שלא אמרו כן אלא גבי נזל וכפר ונשבע לו משום שנאמר והשיב את הגזילה וגו' אבל נשבע לשלם לא והוה המעות בתורת פקדון גבוי עד דאית מירתו ושקול להג' כאלו אמר ליה המלוה ליהוי פקדון בידך עד דאיתנא מ"מ צריך שיהיו המעות מוכנים בידו כמותו יום שקבע לו ואינו רשאי להוציאם כדי שהיו מעותיו מצויין בידו מיד כשיבא לפרוע לו והא דאמרין שנפטור הלוה משבועתו כשאין המלוה בעיר היינו דוקא שלא היה המלוה בעירו במקום שהיה דר תחלה כשנשבע הלוה בין שיצא משם לדור במקום אחר בין שיצא לצרכיו בעסקיו אבל אם הוא בעיר שהיה דר תחלה כשנשבע הלוה והלוה הוא במקום אחר צריך להגליבו אחריו דאדעת' דהכי נשבע תחלה להביאנו למקום שהמלוה עכשיו שם בשעה שנשבעו י"א שאמ"י

ו זה אומר ה' ימים נשאר מהזמן זה אומר ה' ימים אומרים המלוה שיתעין עד סוף ה' שהרי אפי' לפי דבריו עדיין לא הגיע זמנו לתובעו וכשיגיע זמנו לתובעו הרי הוא כופר בכל מה שתובעו והיינו כל ה' ימים ואי שבע הלוה היסת שנשאר ע"ד ה' וימתין לזגס ה' ימים .

ז בר"א במלוה על פה בלא משכון אבל אם היתה מלוה בשטר או על המשכון וטען המלוה שלא קבע לו זמן או שהיום כוף הזמן שקבע לו וישבע המלוה היסת שהוא כמו מחוק ויגבה חובו מיד .

ח ראינו נשבע שלא למכור משהו כלום לפרוע חיבותו ואחר כך נשבע לשמעין לפרועו בזמן פלוני וכשהגיע הזמן טען אין לי מעית וכבר נשבעתי שלא למכור כלום משלי לפיכך רובי שתי שבועות הללו מכרישין זו את זו שהרי כשנשבע שנית שיפרע לשמעין לזמן פלוני היה בכלל שאם לא יהיו לו מעות אחריו הזמן שימכור משלו כדי לפרוע לו והוא נשבע כבר שלא למכור לפיכך אם לא למכור כדי לקיים שבועתו הראשונה נמצא השנייה שבועת שיש ומכין אותו עליה מכות מדרות ואם יתחרט מתוך המלכות וימצא פתח לשבועה הראשונה ליתרה לו ומכור ויקיים שבועה שנייה בר"א שדקמה שבועה הראשונה לחובו של שמעון והוא נשבע סתם שלא למכור נישלו בשביל שיש חוב שיתחייב אבל אם קדם חיבו של שמעון לשבועתו של ראיוב לא חלה השבועה השנייה כלל דה"ל נשבע לבטל המצוי עמו נשבע ועומד הוא בהר סיני לפרוע חוב שלו ובכין אותו עד שתצא נפשו אם אינו רוצה לפרוע .

ט ראינו נחייב לשמעין מנה לזמן פלוני ונשבע לפרועו קודם שימכור הזמן שקצב לו ושמעין לא תבעו בתוך הזמן עד שעבר וטען ראיוב אמת שאני חייב לך אבל לא מכה השבועה שבער במ"ה כיון שלא תבעת אותו בזמנו מחלת לו עליה אין מענה נענה כי עדיין השבועה במקומה עומדת כי מסתמא הזמן לא נעשה אלא לורו שימחר לפרועו לא על דעת זה שישבענו והוא שתהיה השבועה נמחלת כי עקר השבועה היתה על הפרעון וזמן שרא עכר על השבועה כיון שלא תבעו שום אדם אומר שכן ולא עלתה על דעתו או באמת המלוה מותרת להאריך דיון מ"מ חומר השביעה עדיין מותר עליה ועימד בשבועתי לפרוע לו כשיתבע לו מידו היתה אמורה לזמן אם לא פרעו לו באותו הזמן לא נפסל זה מחיבו בהעברת הזמן ה"ל לעיני השבועה וע"ל בלבוש ע"י סימן רכ"ה סעיף מ"א וסי' רל"ב סעיף י"ב .

י הנשבע לחבירו לפרוע לו ביום כר וכר בחדיש פלוני וארבע שבועות היום ביום השבת וטען הנשבע כיון שנשבע ליתן ליום פלוני וגאס שאינו יכול לפרועו כי ביום מחמת שגיא שבת נפטר מן השביעה והתובע טוען לא היתה הבונו' שיפיע דוקא באותו יום אפילו יהיה שבת וה"ל נשבע לבטל המצוי שהשבועה לא חלה אלא הכוונה היתה שלא יאחר הפרעון מאותו היום וכיון שאותו יום בא בשבת יפרע זה קודם שבת ואי נפטר משבועתו הדין עמו וצריך לפרועו קודם שבת ואם לא פרעו קודם שבת צריך ליתן לו משכון ביום השבת וישנה כנגד חובי ויחלין לשומו ביום השבת ולתנונו לו בפירעון חובו לקיום שבועתו אע"פ שנשבע לפרועו מעת דשיה

יא הכסף בכסף וחפצי שמנים הוא שיקיים שבועתו והנביא אמר קרן הצבי שזה יוציאנו ולא ימצא ממה לנבות

ב המלוה את חבירו וקבע לו זמן לפרועו אע"פ שלא קני מידו כל תנאי שבמזמן קיים ואינו יכול לתובעו קודם הזמן בין במלוה על פה בין במלוה בשטר בין במשכון בין שלא במשכון בין שמת מלוה בין שבת לזה והוא שהיו הירושים אמורים כמדתו שאם אינם אמורים יכול לומר לאביבם האמתי ויבם לא אמין . טען המלוה ואמר היום סוף הזמן שקבעתי והמה אומר עוד עשרה ימים יש לי שקבעת לי נשבע הלוה הוכיח ואם היה שם עד אחד שהיום סוף זמנו הרי זה נשבע שבועת התורה כשאר הטענות .

ג זה אומר ה' ימים נשאר מהזמן זה אומר ה' ימים אומרים המלוה שיתעין עד סוף ה' שהרי אפי' לפי דבריו עדיין לא הגיע זמנו לתובעו וכשיגיע זמנו לתובעו הרי הוא כופר בכל מה שתובעו והיינו כל ה' ימים ואי שבע הלוה היסת שנשאר ע"ד ה' וימתין לזגס ה' ימים .

ד בר"א במלוה על פה בלא משכון אבל אם היתה מלוה בשטר או על המשכון וטען המלוה שלא קבע לו זמן או שהיום כוף הזמן שקבע לו וישבע המלוה היסת שהוא כמו מחוק ויגבה חובו מיד .

ה ראינו נשבע שלא למכור משהו כלום לפרוע חיבותו ואחר כך נשבע לשמעין לפרועו בזמן פלוני וכשהגיע הזמן טען אין לי מעית וכבר נשבעתי שלא למכור כלום משלי לפיכך רובי שתי שבועות הללו מכרישין זו את זו שהרי כשנשבע שנית שיפרע לשמעין לזמן פלוני היה בכלל שאם לא יהיו לו מעות אחריו הזמן שימכור משלו כדי לפרוע לו והוא נשבע כבר שלא למכור לפיכך אם לא למכור כדי לקיים שבועתו הראשונה נמצא השנייה שבועת שיש ומכין אותו עליה מכות מדרות ואם יתחרט מתוך המלכות וימצא פתח לשבועה הראשונה ליתרה לו ומכור ויקיים שבועה שנייה בר"א שדקמה שבועה הראשונה לחובו של שמעון והוא נשבע סתם שלא למכור נישלו בשביל שיש חוב שיתחייב אבל אם קדם חיבו של שמעון לשבועתו של ראיוב לא חלה השבועה השנייה כלל דה"ל נשבע לבטל המצוי עמו נשבע ועומד הוא בהר סיני לפרוע חוב שלו ובכין אותו עד שתצא נפשו אם אינו רוצה לפרוע .

ו ראינו נחייב לשמעין מנה לזמן פלוני ונשבע לפרועו קודם שימכור הזמן שקצב לו ושמעין לא תבעו בתוך הזמן עד שעבר וטען ראיוב אמת שאני חייב לך אבל לא מכה השבועה שבער במ"ה כיון שלא תבעת אותו בזמנו מחלת לו עליה אין מענה נענה כי עדיין השבועה במקומה עומדת כי מסתמא הזמן לא נעשה אלא לורו שימחר לפרועו לא על דעת זה שישבענו והוא שתהיה השבועה נמחלת כי עקר השבועה היתה על הפרעון וזמן שרא עכר על השבועה כיון שלא תבעו שום אדם אומר שכן ולא עלתה על דעתו או באמת המלוה מותרת להאריך דיון מ"מ חומר השביעה עדיין מותר עליה ועימד בשבועתי לפרוע לו כשיתבע לו מידו היתה אמורה לזמן אם לא פרעו לו באותו הזמן לא נפסל זה מחיבו בהעברת הזמן ה"ל לעיני השבועה וע"ל בלבוש ע"י סימן רכ"ה סעיף מ"א וסי' רל"ב סעיף י"ב .

ז הנשבע לחבירו לפרוע לו ביום כר וכר בחדיש פלוני וארבע שבועות היום ביום השבת וטען הנשבע כיון שנשבע ליתן ליום פלוני וגאס שאינו יכול לפרועו כי ביום מחמת שגיא שבת נפטר מן השביעה והתובע טוען לא היתה הבונו' שיפיע דוקא באותו יום אפילו יהיה שבת וה"ל נשבע לבטל המצוי שהשבועה לא חלה אלא הכוונה היתה שלא יאחר הפרעון מאותו היום וכיון שאותו יום בא בשבת יפרע זה קודם שבת ואי נפטר משבועתו הדין עמו וצריך לפרועו קודם שבת ואם לא פרעו קודם שבת צריך ליתן לו משכון ביום השבת וישנה כנגד חובי ויחלין לשומו ביום השבת ולתנונו לו בפירעון חובו לקיום שבועתו אע"פ שנשבע לפרועו מעת דשיה

ח הכסף בכסף וחפצי שמנים הוא שיקיים שבועתו והנביא אמר קרן הצבי שזה יוציאנו ולא ימצא ממה לנבות

ט הקונה שדה מחבירו ויצאו עליה עסיקין ובה לבית דין וטוען הקונה חושש אני שחם תצא השרה מדי ואתה תאכר ממנוני ולא אמצא לך שום שאגבה מעות מקחי ממנו קנה לך באותו מזמן קרקע שאוכל לשרוף אותך שומעין לו והוא לקונה עם המוצר דנין כן ומסתמא אמרין שאם היה יודע שיצאו עליה עסיקין לא היה קונה אותה ולא היה מניח ממנוני על קרן הצבי שזה יוציאנו ולא ימצא ממה לנבות

י הקונה שדה מחבירו ויצאו עליה עסיקין ובה לבית דין וטוען הקונה חושש אני שחם תצא השרה מדי ואתה תאכר ממנוני ולא אמצא לך שום שאגבה מעות מקחי ממנו קנה לך באותו מזמן קרקע שאוכל לשרוף אותך שומעין לו והוא לקונה עם המוצר דנין כן ומסתמא אמרין שאם היה יודע שיצאו עליה עסיקין לא היה קונה אותה ולא היה מניח ממנוני על קרן הצבי שזה יוציאנו ולא ימצא ממה לנבות

לבוש עיר שו"ת הלכות הלואה סימן עד

הלוא לבטל המכרו ואומר שלא כיון אלא לךחיתו כל זמן שלא הקנתו ד' כנגנין אין בדבריו כלל והנכר קיים שלא הוכר קנין אלא לקיים מכר או מתנה או שכירות אבל מה שאדם מצוה לחבירו לעשות דבר זה וזה הולך ועושה צויו שלוחו הוא וא"צ קנין מיהו כל זמן שלא עשה שליחותו שלא מכרו יכול לחזור בו ולומר שלא ימכרו .

יח כשנגמר שיש למלו' למוכרו אם אמר לו המלו' ללוי' אין ניתנין בו אלא ד' והובים ואמר לו הלוא תתנו ונודתן לו דרך למדו והולכי עמו ומכרו שם בל' והובים הכל ללוא שכל זמן שלא נמכר הוא ברשות הלוא ואע"פ שאמר לו שיתנהו בד' לא מכרו לו בזה גם המלו' לא כיון לקנותו אלא שאמר לו תתנו כך למי שרוצה לקנותו הילכך כולם של לוא הם ואין חלקו בזה אם מכרו כאן או מכרו במדי אלא אם הוציא הוצאות ושכר חמור להולכי בו למקום הויקר יפרע לו הלוא שבר הוצאותיו אבל שכר טרחו אין צריך לשלם לו דמצו' קעבד כיון דבלאו הכי את ליה אורחא לתת .

יט ראובן שבא לפדות משכנו שכיר שמעון ואמר שמעון כבר מחלתו לי אין בדבריו כלום דלשון מחילה אינו גופל כאן דלא שייך לשון מחילה אלא בשארה חייב לחבירו מנה וזה מוחל לו עמו דהיי' המחיל במקום פרעון אפי' כשיש לאדם חפץ ביד חבירו ואמר לו אני מוחל לך החפץ הוא כלום הוא אלא צריך שאמר לו נתתו אני לך במתנה .

ך ראובן תבע שמעון משכנו ושמעון משיב הלוי'ך לזמן פדונו וכשהגיע הזמן הזהרתך לפדותו ואמרתי לך ומשכנו ומשכנתו על פיך כריבית כי הבנתי מתוך דבריך אילו שאמשכן אותו כריבית וכן עשיתי תפרע הקן הריבוי וחזירו לך משכנך אין בלשון הזה במשמע שימשכנו כריבית ושיפרע הוא הריבית אלא שיבקש מי שיזוהר לו המעות בחנם על המשכון ומה שזוהר אומר שהבין מהדבריו שימשכנו כריבית דברים שבלב אינן דברים וזה היה לו לסמוך על מחשבתו עד שיפיש לו שפרע הריבית וכיון שלא פירש אינו מחוייב לו רק הקן וזה יחזור לו משכנו .

עד באיזו מקום נתנה מלוה ליפרע וסדר הפרעון וכו' סעיפים :

א המלוה נתנה ליתבע בכל מקום שימצאו שאפי' הלואה ביישוב והגיע זמנו לפרוע ומצאו במדבר יכול לתובעו שם במדבר ולכופו שיפרענו שם אם יש לו מעות לפרוע שם ולא יוכל לומר לולא אפרע לך עד שאגיע ליישוב כיון שהגיע זמנו לפרוע והוא שיש בידו מעות כדי לפרוע ודאי שישיא לו ספקו עד שיגיע ליישוב שאם אין לו כדי ספקו הא ק"ל שאפילו ביישוב מסדרין לו וניתנין לו מוזן כמ"ש לפנינו בע"ה בסמ"ק צ"ט ואם המלו' טוען ברי די שיש לו כדי לפרוע וכדי ספקו והלוא טוען שאין לו אלא כדי ספקו ישבע שאין בידו ספק הפרעון חובו ודוקא שהמלוה רוצה שיפרענו אבל אם בא הלוא לפרוע במדבר ואין המלו' תובעו אם ירצה המלו' לא יקבל ממנו לפי שיוכל לומר לו לא אקבל ממך אלא ביישוב בדרך שנתתי לך ביישוב כי אין רצוני לקבל עלי אחריו המעות בדרך מיהו בכל מקום יישוב יכול לכופו לקבל אפילו אינו מקום המלו' ולא מקום הגור ולא מקום שהלואה ואפי' יש כמה מדברות קודם שיגיע למקומו דבמקום ישוב כיוון למצא שירות וחברות שילכו יחד על מקומו ואין כאן סכנת קבלת אחריות כל כך ושיירא במדבר נמי מקרי יישוב . הלואה במדבר יכול הכופו לקבל ממנו במדבר ואפילו המדבר ביישוב ואמר לו הלוא אני רוצה לצאת למדבר ואמר לו המלוה גם אני רוצה לצאת למדבר הוי כאילו הלואה במדבר וצריך לקבל במדבר דכיון דאמר ליה המלוה בשעת הלוא' גם אני רוצה לצאת למדבר והוא לוח ממנו בתוך אותן הדברים הוי כאילו הת' עמו שאם ירצה לשלם לו שם שוקחנו ממנו .

ב קבע המלו' זמן ללואו ורצה הלוא לפרועו כדי להציל עצמו מן האינסוף העתידים לבא כגון חילוף המטבע וגזירת המסים וכיוצא בו כדי שלא יעמיד הממון באחריותו עד הזמן והמלו' אינו רוצה לקבלו אם הגיע הזמן אפי' שהל' ממחר לפרוע חובו כדי להציל עצמו מן האינסוף החיי עמו שאין האקלקל' נראית עתה ותשלום מעליה הוא אפי' שידוע שעתיד לבא למחר או בו כיום לאחר הפרעון אין לו להשגיח על תקלת חבירו דהא הגיע זמנו לפרוע ומולו של מלוה גרמה שדבר זה נולד לו עכשיו ואין זה דומה לפריעת מוכר דהתם מעשיהם גרמה ואין שייך לומר מולו גרמה אבל אם לא הגיע הזמן אם מצוי וניכר לעינים חילוף המטבע מר וגזירת המסים והתשתרות ומגני זה רוצה הלוא לפרוע מיד כדי להציל

לגבות אבל בלוא ומלוה או שאר טענות שבא התיבע לומר חושש אני שגא יכזבו ויאבד מעותיו כלי שים אמתלא יקנה בהם קרקע כו' אין שומעין לו כל זמן שלא הגיע זמנו לפרוע דכיון שהאמינו כבר ואתן המעות לאו לאמחי בתיבה האמינו רק להתעסק בהן יאמין לו עוד עד שיגיע זמן הפרעון אם אין לו שום אמתלא ניכרת שמאבד מעותיו .

ג ולאחר שעבר הזמן שקבע לו או שעברו ל' יום במלוה בסתם אם הלוא על המשכון יכול למכרו ע"פ ב"ד ואם הלוא בעיר ויריעוהו ב"ד שאם לא יפרע לו יתנו רשות למכור המשכון ואם אינו בעיר אין ב"ד נוקקין לומר לו המתן עד שיבא הלוא השוען שהרי הוי יודע שכלה הזמן ומה לא בא ופדוהו .

ד ואם המשכון כלה והויך יכול למכרו בב"ד אפי' תוך ל' יום בין שהיו בעליו שם בין שלא היו שם .

ה יש מי שאומר שאע"פ שעבר הזמן שקבע לו בהלואה צריך להמתין מלמכר המשכון עוד ל' יום אחר התביעה ואין צריך להביאו לב"ד ולהתרות בו שיפרענו או שימכרנו אלא אם התרה בו בינו לבינו והלוא מודה בכך סני ואם התרה בו בינו לבינו והוא דוחהו מיום ליום וירא אחר כך שלא יודה לו יתבענו בפני עדים שיפרענו ויפרנו ואח"כ יעכבוהו ל' יום וימכרנו כתב מורי מהרמ"א ו"ל י"א דבמקום שהמנהג שהמלוה לגוי לא יוכל למכרו בפחת משנה דנין בן ג"כ בישראל שהמלוה לחבירו על המשכון דאולגין בזה אחר המנהג ע"ל וג"ל דמיידי כשיש המנהג כשמלוה לגוי בלא ריבית א"נ כריבית והלוא לישראל ג"כ כריבית כגון שתלה משכנו בניו ואמר לו שלח לצורך גוי אבל כשיש המנהג כן במלוה לגוי על המשכון כריבית שלא יוכל למכרו בפחת משנה כשמלוה לישראל בלא ריבית למה נכופו אותי שימתין לו שנה וחז"ל לא נתנו זמן אלא ל' יום מה שייך לתלות בהלואה הגויים וזה דוחק לומר כשמלוה לישראל בלא ריבית ושכר המצוה דהמלו' על המשכון שקבלו עליו כאילו הלוא לגוי כריבית שאין סברא לומר כן ג"ל . מי שנתן משכון לצדקה בעד מה שחייב הגבאי יכול למכרו בדין ההדיוט שמלוה על המשכון .

ו וכשיגיע זמן שיכול למכר משכון שכירו לא ימכרו אלא בב"ד ר"ל ב"ד של ג' הדיוטות שישימו אותו כמה היה שוה המוכר בשוק וימכרו באותו שומא שיתנו לו רשות הבקיאם לישטא למוכרו ומשיאין לו עצה למכרו בעדים כדי שלא יאמר הלוא שמכרו בידך מהשמוא דכיון שמכרו על פי ג' הדיוטות ולא על פי בית דין מומחין אע"פ שהמכר נכר ה"מ כשמכרו לאחרים אבל לא יוכל לומר אקחנו לעצמי באלו המעות ששמוהו כמ"ש בסעף שאחר זה ואם מכרו לאחרים ביותר צריך לחזור המתיר ללוא ואם מכרו שלא בשומא של ג' שמאים בקיאים לא עשה כמות והמכר בטל אע"פ שלא טעה וצריך הלווקח לחזירו שהלוא ראוי במשכנו יותר מאחרים ואם הוא בענין שאי אפשר לחזור המכר כיון שמכרו שלא בשומא ג' בקיאים אע"פ שהודיע ללוא שיפדנו או ימכרנו אינו מוכר חייב לפרוע ללוא כמו שהיה שוה בשעת המכירה אם יש עדים שידועים כמה היה שוה באותה שעה ואם יאמרו שהיה שוה יותר מחובו יפרע להמתיר ואם אין עדים והמלוה אומר שהיה שוה כך וכך יותר מחובו ישבע שהוא בדבריו ופרע לו ואם אינו יודע כמה היה שוה אי אינו רוצה לישבע ישבע הלוא כמה היה שוה ויפרע לו המלוה מה שהיה שוה יותר על חובו וכן הדין אם המלו' אומר שהיה צויתו למכרו והל' כופר בשבע המנהג .

ז המוכר משכון שבידו על פי ג' הדיוטות הבקיאין בשומא אע"פ שהמכירה מכירה אינו רשאי ללווקחו לעצמו משום חשד כדןגבאי צדקה שאינן פורעין לעצמם אבל כשמכרו ע"פ ב"ד מומחין יש מי שאומר שרשאי ללווקחו לעצמו שהב"ד הם המוכרים ואינם נחשדים .

ח המלו' את חבירו על המשכון ע"מ שאם לא יפרנו לזמן פלוני שייב' כדי חובו מהמשכון והמתיר יהיה מתנה מעכשיו אין זה אלא אסמכתא ודין אסמכתא יש לו שיתבאר דינא בע"ה בס"י ר"ו ו"ג ל"מ כיון שהוכיח מותר היה כמו אם אוכיר ולא איעבד אשלים אלפא וכו' או היא אסמכתא גמורה אלא אפי' אם לא הוכיח לשון מותר אלא אמר סתם אם לא אפרנו לזמן פלו' יהא המשכון מוחלט בידך הוי נמי לשון אסמכתא דכל דאי אסמכתא היא כמ"ש בע"ה אבל אם אמר לו קנה מעכשיו אם לא אפרנו עד זמן פלוני יש מי שאומר דהא הוי אסמכתא כיון שאמר קנה מעכשיו בתחל' בלא דאי ואם הלוא טוען לא יצא מפי מעולם קנה מעכשיו נאמן המלו' בשיבוע' במנו דלקוח הוא בידו מי שיש בידו משכון מחכרו וקשהגיע הזמן אמר לו הלוא צא ומכרו והלך ומכרו ואח"כ בא

הושן המשפט הלכות הלוואה סימן עד

הלוואה סתם ולא התנה כלום ניתן מטבע שהלווה בכל ענין אפי' אינו יוצא בשום מקום ואם התנה ליתן לו מעות היוצאין בהוצאה חייב ליתן לו מעות היוצא בכל ענין ואם תקן המלך כיצד יושלמו החייבין דינא דמלכותא דינא וכפי מה שתקן ישלם ויש חולקין ועל כפי' שם'ט בדין דינא דמלכותא ועל בלבוש ע"ו סי' קס"ה מדינים אלו לענין ריבית .

הלכות טוען ונטען

עה אם המלוה והלוה צריכין לברר הטענות וכל דיני המחוייב שבועה מן התורה או מדרבנן ומי שאינו יכול לישבע וכל שמוען החובע והנתבע ברי ושמא וכו' כ"ה סעיפים :

א הנתבע את חבירו בכ"ד מנה לי בידך תקנת חכמים וז"ל הוא שיאמרו לו הכ"ד ברר דברך ממה חיי' לך הלית' איתו הפקדת כידו או הזיק ממנו דכ"ג מפני שאפשר שהוא חושב שחייב לו ואינו חייב לו מן הדיווכן הנתבע אם משיב אין לך בידו פלום או איני חייב לך כלום צריך לברר דבריו דשמא טועה וסבור שאינו חייב לו והוא חייב לו מן הדיון דלאו כ"ע דינא גמרי ואפי' היה חכם גדול אומרים לו אין לך הפסד שתשיב על טענתו ותדענו כיצד אין אתה חייב לו החישי' שמא טועה הוא אפי' שהוא חכם גדול אין אדם רואה חובה לעצמו או שמא רמאי הוא ומתוך ביהודי דבריו יתגלה רמאותו או טעותו ואם אינו רוצה לברר תמרוז אם נראה לדיון שיש רמאות ברבר יפסידנו ואם לאו אלא שנראה לדיון שאינו יכול לברר ובמציא בזה אין מחוייבין אותו משום שאינו מברר דבריו שא"ל לו ברר דברך אלא משום כרי להוציא הדיון לאמתי משום הנפיש רמאים .

ב הטוען את חבירו מנה לי בידך והלה הודה לו במקצת ופטר לו במקצת חייב מן התורה לישבע על מה שכפר ויפטר דכתיב על כל אבירה אשר יאמר כי הוא זהו וגו' ופירשוהו וז"ל הה"ק קרא אשר יאמר הנתבע כי זה הוא מה שאני חייב לך וזה אינני חייב לך ועלה קאי ג"כ מה שאמר בפרש"י שאחרית שביעת ה' תהיה בין שניהם וגו' וישלם מה שהודה ויפטר בשביעתו ממה שכפר ואם יש לו לנתבע עד אחד המסייעו ו"א שפוטרו מן השבועה ומביאין ראיה מדרשינן מקרא דכתיב נביעך אחד לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת ואמרינן לכל עון ולכל חטאת הוא דאינו קם אבל קם הוא לשבועה כמ"ש עוד בפנינינו בע"ה והוא חילקו בין לחיוב שבועה בין לפטור משבועה ש"מ דכמו שעד אחד מחייבו שבועה כן פוטרו משבועה ועוד ק"ו הוא דאיהו כח מרובה כח המוחזק או כח שאינו מוחזק הוא אומר כח המוחזק א"כ ק"ו הוא מה כשעד מסייע למי שאין מוחזק זוקק את המוחזק לשבועה כשהיא מסייע למוחזק אינו דין שיפטרנו מן השבועה ויש חולקין ואומרים שאינו פוטרו וע"ל סימן פ"ו סעיף ו' .

ג וזוקא שחבירו תבעו מנה והוא מודה מקצת או מחייבין ליה שבועה על השאר כראשון אבל אם לא תבעו אדם אלא מעצמו אומר לחבירו מנה היה לאביך בידו ונתת לי חמשים ונשארו לי חמשים בידו פטור אף משבועת היסת דאדרבה תע"כ דמשיב אבירה הוא דהא איכע' שתקו וגם אלו החמשים לא הוה מחזיר אם היה רוצה לחזוק בממונו של זה שלא כדיון ובראי קושט' קאמר .

ד ואם תבעו חבירו מנה והוא טופר בכל ועדים מעידים אותו שחייב לו חמשים ישלם חמשים ועל שאר החמשים חייב לישבע ג"כ מן התורה מק"ו שאם על הודאות פיו במקצת חייבתו התורה שבועה ק"ו שחייבתו שבועה ע"פ העדאת עדים דהא בהרבה עניינים מחייבין ליה יותר ע"פ העדאת עדים מע"פ הודאות פיו כגון קנס ומיתה ופסול רשעה וכיוצא בהן הרבה עניינים וי"א דוקא כשהעדים מעידים אותו על פה ובלא קנין או מחייבין ליה שבועה אבל אם כתבו עדותן בשטר או שיש חזק קנין אין העדים מחייבין אותו שבועה דשטר או קנין הי' כמו הליך ובהדיא יתבאר לקמן שאינו חייב שבועה ויש מן שחולק על ר"ש מ"פ ז' . בד"א דבהעדאת עדים במקצת מאמינים אותו בשבועה על השאר כשתבעו מנה של מלוה שהלוה לו דאפי' שכפר בכל והעדים מעידים אותו בני לא החזוק כפרן בכך דכיון דמלוה להוצאה ניתנה אמרינן מפני שלא היה לו לשלם עכשו וחשש שמא יכפוהו אשתמוטי קא משתמיט וכפר עד שיהיו לו מעות שישלם אבל אם תבעו פקדון שנתן לו חפצי' שוים מנה בפקדון

להציל עצמו מן הסכנ' ולהכניס בה חבירו ועדיין לא הגיע זמן הפרעון הרי זה כפריעת מדבר ואין ראוי לפרעו קודם זמנו לקלקלו ולהפסדו של מלוה אבל אם אין שם אחד מכל החששות הללו אפי' שמוען המלוה שאין רוצה לקבל מעותיו קודם הזמן כדי שלא יהיו באחריותו עד שיגיע הזמן אין שומעין לו מפני שקביעת זמן הוא לתקנת הלוה בכל מקום שהרי אם לא היה זמן היה טובת המלוה שהיה יכול לתובעו בכל עת שהיה רוצה ומשום הזמן אינו יכול לתובעו עד שיגיע הזמן אפי' שעכשיו הזמן הוא קלקלתו של המלוה מולו גרמ' שאינו מוצי' הוא ואין אדם מעלהו על לבו בשעת הלוואה לזה שאמר למלוה טול מעותך והוא בתוך הזמן והמלוה אינו רוצה לקבלם והם צדורים ומזנחים ביד לזה ונגנבו או נאנפו באחריות הלוה נאנסו וחייב לשלם דהא אי מתרמי ליה עסקא מי לא זבין כהו הלכך חייב לשלם אבל פקדון ככה"ג פטור דמכי אמר לו טול את שלך כלת' שמירתו .

ה חוב דמשכונ' שמשכן לו חבירו קרקע שיאכל ממנה הפירות' בנכית' לזמן והוא באתר' דלא מסלקי עד שיגיע הזמן הוי כמי שלקח הפירות עד הזמן ואם רוצה המלוה אינו מקבל המעות קודם הזמן אא"כ מניח לו לאכול הפירות עד הזמן .

ו המלוה את חבירו לזמן ובה הלוה לפרעו תוך הזמן כפרושוט' דינר דינר ו"א שאין המלוה יכול לעכב ולומר תן לי כל חובי בפעם א' דאף פרעון של דינר דינר נקרא פרעון אלא שיש למלוה תרעומות עליו דא"ל אפשרתינהו מנאי שאני מוציאם אחד א' כמו שתתנם לי ולא נודע כי באו אלו ודוקא בתוך הזמן אינו יכול לעכב המלוה פרעון של דינר דינר אבל אם הגיע חובי פשיטא שיכול לומר תן לי הכל בבת אחת ואינו רוצה ליקח חובי שאתה חייב לי לפרעו עכשיו כולו דינר דינר וה"ה אם משכן לו שדהו או אפילו ב' שרות אינו יכול לכופו אפי' בתוך הזמן שיחזיר לו חצי המשכונ' בחצי המע' שיאמרו על כול' נתתי המעות ואינו מחזיר לך משכונך עד שתפרע לי כולו .

ז ראובן הלוה לשמעון ד' והביים על משכונות ששוים לי אין שמעון יכול לומר לו קח מן המשכונות מה שיגיע בנגד חובך ותחזיר לי המתד כי יאמר לו ראובן אין לי מעות לקנות חפצים שלך ואיני רוצה לטרוח למכו' חפצך וכ"ש משכונ' ו ראובן בית לשמעון ודר בו בנכית' ואמר ראובן לשמעון שיקח קצת מרובית כחובו בשומת ב"ד והמתיר יחזיר לו שאינו יכול לכופו ואינו יכול לבטל שיעבירו שכתב ליהור בו עד שיפרע לו כל מעותיו ולא עוד אלא אפי' אין המשכונות או הבית שהשכין אצלו בנכית' שזין יותר מן החוב ויש לו שטר עם המשכונות שהלוה לו עליהם או שטר שעל הבית ואומר הלוה קח לך המשכונות או הבית בחובך וחזור לי שטרי אינו יכול לכופו שיאמר לו המלוה אין לי מעות לקנות בהם משכונות שלך או ביתך אני הלויתך כשאצטרך מעותי שתפרעני איני רוצה ליקח לא מטלטלין ולא קרקע' וגם אינו נושך שתפרעני אם תרצה שאחזיר לך שטרך מבר מטלטלין וביתך ותפרעני .

ח לזה שהגיע זמן פרעונו ובה ואמר אין לי מעות ולא מטלטלין אלא קרקע טול אות' בחובך והמלוה אומ' איני חפץ בקרקע שלך ואני רוצה להמתין לך עד שיהיו מעות בידך ואם תרצה לפרוע לי פיר מבור הקרקע ותן לי המעו' ויראוי אם הייתי תובע אותך לפרוע הייתי צריך ליקח קרקע כיון שאין לך מעות אבל כיון שאני איני תובע איתך אינך יכול לכופני ליקח ממך כפרעון דבר שאני חפץ בו הרין עם המלוה שכל זמן שאינו תובע חובו א"צ ליקח דבר שאינו חפץ בו אלא ישמור שטרו עד שיהיו לו מעות כמו שהלוהו ואם הלוהו י"ל המשכון ישמרנו עד שיתן לו מעות כמו שהלוה דמצי אמר ליה אילו היו לי זוזי לא היה זבינא קרקע שלך כי אינני צריך לה ובשביל שמעותי אצלך תכיפני ליקח בהן קרקע בתמיה .

ט המלוה לחבירו על המטבע פירוש שמכר לו סחורה או הלוהו מעות והתנה עמו שיתן לו מטבע לזמן פלוני ובנתים נפסל המטבע מטבע שנפסל אינה נקרא מטבע וצריך ליתן לו מטבע היוצא בזמן הפרעון . בד"א כשהמטבע הישנה נפסלה מכל וכל שאינה יוצא בשום מקום או צריך ליתן לו מן המטבע החדשה אבל אם נפסל כאן ויכול להוציאה כמדינה אחרת אם יש לו למלוה דרך למקום שיוצא שם המטבע הנפסל צריך לקבל אותה המטבע שנפסל שאומר לו לך והוציא אותה שם במקום פלוני ואם אין לו דרך לשלם או שיש לו דרך לשלם והמלכות מקפידות שמחפשים על כל מי שיש לו מטבע הנפסל ומיליק איתה צריך ליתן לו מטבע היוצא באותה שעה וכן הדיון בכתובה וכל זה כשהתנה עמו ליתן לו מעות אבל אם

בפקדון והלה אומר אין לך בידי כלום ועדים מעידין עליו שראו עכשו בידי מאותן הצצים שנים נ' וזו הרי החוק כפרן שבקש לגזול את המפקד ונעשה גזול ופסול לשבעה והתובע נשבע ונטל כדון כל הצצקים שיתכאר לפנינו בע"ה דשכנגדו נשבע ונטל ודוקא בעמעידין שראו אותם בידו או בכיתו בשעה שצפה אותם אבל אם אינו מעידין שראו אותם בשעת הכפירה אלא שמעידין שירעם שנפקד מקצת הפקדון בידו לא נעשה כפרן שצפר בכל ואינו פסול לשכונה דאמרינן שמא טמן אותו במקום אחד ושכח וכפר בכל בידו שיחפש אחריו וכשמצאנו יחזרהו לו הילכך יושבע על השאר ויפטר לפיכך אם היה הפקדון דבר שמתרשלותו כגון כסף שהושלש בידו מעות להשכיתו לפיכך המפקד והוא אינו חייב באחריותו וכל המפקד ותבעו ופטר בכל וכמו עדים והעידו על מקצת הפקדון אע"פ שלא ראוהו בשעת הכפירה אלא בשעה שנפקד אצלו או שהורה בפניהם ואמר אלא עני הרי זה מחוייב שבעה על המותר מה שלא העידו עליו העדים ואינו יכול לישבע שהרי החוק כפרן במקצת שהעיד עליו העדים לפיכך נשבע ונטל הליבא למימר הכא מפני שלא היו המעידים עכשו בידו כפר בכל להשתמש עד שיהיו לו מעות כמו גבי מלוה שהרי אינו חייב באחריותו ולמה היה לו לכפר שהרי לא יכול המפקד לכופו אותו לפרוע עד שיבוא לידו משא' כ' גבי מלוה

מנה לי בידך מהלואה פלוגי כך וכד ומנה מהלוא' אחרת שהלוחית בומן אח' כוכך והנתבע משיבו אין לך בידי כלום לפי שמהלואה הראשונה פרעתיך כך וכד ומהלוא' השני' פרעתיך כך וכד ומתו' טענות הכתות הכירו הכ"ר שעדיין חייב לו מאותן שתי הלואות ד' והובים ה"ל כשנים מעידים אותו שיש בידו כ' זה שהרי הב"ד הם עדי' במה שהורה שנשאר עליו וישבע על התורה על השאר ודוקא שהכירו הב"ד שהורה שעדיין נשאר חייב לו במקצת לפי חשבונו אבל אם חייבוהו במקצת מחמת שאינו נאמן בדבריו לא מיקרי הורה במקצת ולא עדים שהעידו במקצת וע"ל סי' פ"ו סעיף ה' וסי' שמ"ד סעיף ו'

לא חייבה תורה שבע' אלא לכופר במקצת ומורה במקצת כדמשמע מאשר ואמר כי הוא זה כלומר שאומר זה הוא שאני חייב לך ולא יותר וטעמא יתכאר עור לפנינו בע"ה אבל כופר בכל לא חייבתה התורה לישבע רחוקה אין אדם מעין פנוי בפני כ"ח לכפור הכל לפי המורה במקצת ונתנו לו מיד ואומר לו אין לך בידי אלא כך והול' ה"ל על השאר כופר בכל ופטר משבעה מן התורה אבל חז"ל הטילו עליו שבעה והוא הנקרא שבעת היסת כלומר הכמים הסתו הדיינים להשכיעו אולי יודה ויתכאר עור כל זה בסימן פ"ו בע"ה

כבר אמרנו דכופר בכל לא חייבתו התורה שבעה לפי' הטוען את חבריו מנה לי בידך והשיב אין לך בידי כלום או שמינין יש לי ביד' כנגדו כמות או כלים כמכיר' או בפקדון או שאמר אמת היה לך בידו ופרעתי או החזרתי או אתה חייב לי כנגדו או שמוען אתה נתת לי כמתנה או מחלתי לי כיון שכופר בכל פטר משכונת התורה ונשבע היסת ואפי' עיני מעידים שהלוח' ואינם יודעים שפרעו נאמן בשבעות היסת לומר פרעתי או ישלי בידך כנגדן או מחלתי לו וע"ל סימן פ"ו כל תקוקי דיני היסת אם הוציא התיבע מידו של נתבע בעד' בע"כ ע"י גוים מה שנתבע ממנו לא אבר מפני זה חוקתו דלא כל כמינה ונשבע ונתבע היסת וזה פוזר לו מה שהוציא ממנו בעדים ואם הוציא ממנו שלא בעדים מתוך שיכול לומר לא לקחתו כמך יכול לומר לקחתו וברין לקחתו וכמוען יש לי ביד' כנגדו כמות או כלים כפקדון צ"ל שידע בבירור שהם בעין באיתו שעה ביד הנפקד אבל אם אין יודע בבירור שים בידו עתה והוא טוען גאנסו חייב זה לפרוע לו מנה וזה נשבע שנאנסו דה"ל זה שמא וזה ברי וברי' עדיף ליה שישלח למלוה סחורה שימכרנו' לו וישלח לו המעו' והמלוה מכרה ותיפש המעו' בחיבו הדין עמו ואפי' אם יתבע אותו הלוח' אח"כ לדיני גוי' יכול למעון בפניהם סתם הדקדוקי בחשבוני ואין לך אגלי כל' ולישבע עליו וה"מ גבי מלוה ומלוה אבל מלוה ופקדון הנפקד יכול לישבע סתם אין לך בידי כלום אבל המפקד אינו יכול לישבע כי דטמא נאנס הפקדון וזה יש לו אצלו החלואה אבל אם הנפקד כופר לו בפקדון יכול גם המלוה לישבע סתם וכל האימר לא הפקדת לי כאומר לא נאנסתי דמי וישפיר קמשתבע וה"מ וזו וזו אבל זו ומשלטלי דבר' שהנפקד צריך להחזיר בעניה אין הנפקד יכול לישבע אין לך בידי כלום שהרי צריך שובא ומאן שם ליה אלא ישעון הדבר כצורתו לומר ישלי פקדון שלו בידו ואני תופשו בעבור שיש לי אצלי כך וכך וישבע על דבריו ואו ישומנו לו הפקדון ויגבה לו חובו

מנה לי בידך מהלואה או גנבת ממני והלה אומר לה"מ אע"ג דלדבריו התובע גנב או גזול הוא אפי' משכעין אותו כמו בשאר חנועות באופר בכל שבעות היסת והמורה מקצת או ער אחד מעיד שגזלו משכעין אותו שבעות התורה דאע"ג דחשיד אלאוין רמב"מ בגי' גניבה לא חשיד אשכונתא דשבעות' חמירא ליה לאינשי ולא משתבע כ"כ לשיקרא

מנה לי בידך מהלוחיתך או שהפקדתי בידך והלה אומר אינו ידע אם הלוחית אם הפקדת בידו וישבע היסת שאינו יודע ויפטר ואם בא לצאת ידי שמים ישלם ואפי' אם טוען תהלה טענת ברי אין לך בידו וכשחייבוהו לישבע היסת חזר וטען אינו יודע אם הלוחית או הפקדת אצלו כדי להקל בשבעותו לפיכך בשבעות אינו יודע שומעין ונשבע שאינו יודע אם הלוחית אם לאונפטר ואין זה טוען וחזר וטען כמ"ש אבל אם השיב יודע אני שהלוחית מנה או שהפקדת אצלו ואינו יודע אם פרעתי או אם החזרתיו לך אם לאו חייב לשלם ואין התובע צריך לישבע אפילו שבעות היסת דכיון שידע שהלוחית ה"ל למרמי אנפשיה אם החזירו אב לאו אבל אם ירצה יחרים סתם חרב על כל מי שנטל ממנו שלא כדון ואם חזר אח' כואמר גוסתרי שפרעתיך נאמן בשבעה

ואם לא הבעו שום אדם אלא מעצמו אמר לחבירו הלוחית גזלתך או הפקדת בידו ואינו יודע אם החזרתיו לך פטור ואם בא לצאת ידי שמים ישלם אבל אם בלא תביעה אמר אינו יודע אם הלוחית או אם גזלתך או אם הפקדת אצלו הואיל ואין שום אדם תובע פטור אף לצאת ידי שמים

אמר לו חייב אני לך מנה והנה אומר והוא לי שאיך חייב לי כלום פטור אע"פ שידע בודאי שהוא חייב לו היה כאילו מחל לו ואין זה מחילה כטענת הכיון שאמר לו אני חייב לך הנה לי להשיב אל לבו ולקרקר ולא עשה כן אלא אמר בודאי איך חייב לי מחל לו בלב שלם

לקמן יתכאר בעזרת הצ"ח שער אר"י מביא ג"כ לשבעות ועיקר השבעה שצריך לישבע על פי העד האחד הוא שישבע להכחיש מה שאמר העד וכשיש כן עד אחד שמינין עליו והוא טוען טענה דרפטר ואינו יכול לישבע להכחיש מה שיאמר העד ה"ל מחוייב שבעה מן התורה ואינו יכול לישבע השבעה המוטלת עליו מן התורה לכן מחוייבין אותו לשלם כיצד טענו מנה לי בידך שהלוחיתך והלה אומר אינו יודע אם הלוחית אם לא ועד אחד מעיד שהלוחית הרי מן הדין היסת מחייב שבעה להכחיש העד ולישבע שלא להוזהר אינו יכול לישבע עהרי אומר אינו יודע אם אמת הוא מה שיאמר העד אם לא ומתוך שאינו יכול לישבע מישלם

וכן הטוען לדבריו מנה הלוחית והרי ער'א' מעיד בובר והלה אומר כן הוא הלוחית אבל פרעתיך או שאמ' אתה חייב לי כנגד אותו מנה אם זה העד מעיד שידע שעדיין לא פרע אותו מנה ה"ו ג"כ מדיינים שבעות להכחיש העד בכל דברין גם על שמעיד שהוא צריך לישבע שלא להאמינו יכול לישבע עהרי הוא מודה שהוא אומר פרעתי ומתוך שאינו יכול לישבע מישלם ודוקא שידע שפרעתי ידו או שהוא מעיד שהוא תוך זמנו וק"ל חוקה שאין אדם פורע תוך זמנו אבל אם אינו יודע אם פרעו אם לא או הוא לארר כיני אפי' היו שנים מעידים שהיה חייב נאמן לומר פרעתי דקיימא לן המלוה דבירו בעדים או המפקד לחבירו בעדים אין צריך ופרעי בעדים וכן אינו צריך להחזיר לו בעדים וכן נאמן לומר יש לי בידך כנגדו כמנו דפרעתי וכן הדין בטוען לרבינו משה ורבה כופר ואמר לא היו דבריי מעולם הביא עליו זה עד אחד והכחישו ודור זה ואמר אין לוחית ופרעתי כיון שאם היו שנים היה מחוייב לשלם שכל האומר לא ליאתי כאומר לא פרעתי והשתא דאיכא חד סהרא הוה ליה מחוייב שבעה להכחיש העד שלא להאמינו יכול לישבע שהרי מודה שהוא נשבע פרעתי ואיך יכול לישבע שהחוק כפרן שיכפר אצל לה"מ וכל האומר לא ליאתי כאומר לא פרעתי דמי לפיכך חייב לשלם וכן אם טענו חטפתי לא מדי ויש לי עד אחד שחטפו והוא אומר אין חטפתי ודמי חטפתי ל' מתחייב שבעה להכחיש העד שאמר חטף וזה אינו יכול לישבע שכבר הורה שחטף ומתוך שאינו יכול לישבע משלם ו"א דוקא בכה"ג שהעד מעיד שחטפו ממנו ואינו מעיד שבא לידו של זה בתחלה בתורת משכון וככה"ג אבל אם מעיד שבא לידו בתורת משכון ואינו יודע כמה הרה לו עליו נאמן המלוה בשמועתו מימר כמה הרה עליו שאין כאן מחוייב שבעה ואינו יכול לישבע דמשלם הואיל ומתחלה כדון וכחזר בא לידו ויש חולקין וע"ל סימן

העין הנושפת הלכות מוען ומען סימן עה

סימן ע"ב סעיף י"ח . מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידו אלא המשים והשאר אינו יודע ה"ז ג"כ חייב שבועה על השאר מן התורה להכחיש התובע ולישבע שאינו חייב לו ומתוך שאינו יכול לישבע על השאר שהרי אומר אינו יודע משלם והתובע אינו צריך לישבע א"א אם ירצה הנתבע יחרים כתם על מי שנוטל ממנו שלא כדון אבל אם השיבו חמשים קייתי מתוך ופרעתוך ונ' האחר' אינו יודע אם ליתו אם לאו אין כאן הרה"ה במקצת אלא כמו כופר בכל וישבע היסת שהנ' פרע ושהנ' האחרים שתובעו כרם אינו יודע אם לזה אם לא ויפטר והא דאמרין במקום שאינו יכול לישבע מתוך שאינו יכול לישבע משלם ילפינן ליה מקרא דכתיב שבועת ה' תהיה בין שניהם והאי שניהם מותר היא דה"ל למיכתב שבועת יי' תהיה ותו לא שניהם למה לי אלא מיעוטה הוא ואותי לזעזע בין שניהם תהיה שבועת יי' דהיינו בין שני הבעלי דינים כלומר בעודן קיימים ולא בין הורשים . ופרכינן הכי דמי אילמא דאמר ליה מימה לאבא בין אבך ואמר ליה חמשינן אית ליה וחמשינן לית ליה מה לי הואומה לי אבוח כלומר מאחר שהוא טוען טענת כרי למה לא ישבע כמו שאבוי היה נשבע ומשנינן אלא דאמר ליה מנה לאבא ביד אבך ואמר ליה חמשינן ידענא והמשינן לא ידענא דאבוי כה"ג הוי מהוייב שבועה דהא מודה מקצת הוא והוא אמרין ביה מתוך שאינו יכול לישבע שאינו חייב לו להכחישו כטענתו דהא טעין שאינו יודע משלם ומיהא מיעטה דחמשינא את הורשים דלא אמרין ביה מתוך שאינו יכול לישבע משלם ואין להקשות ה"נ נימא מ"ש יורשים מהוא עצמו למה לא נאמר ג"כ גבי יורשים מתוך שאינן יכולין לישבע משלמים כמו גבי אבוהון דברא נעמ' רבה איכא אבוהון ה"ל לידע ולשום אל לבו כמה חלוהו וכיון שלא נתן אל לבו אמרה תורה שישלם אבל לגבי הורשים לא שייך למימר דזה לה לידע דמאידיע דם כמלי דאבוהון משא"כ בשבועה כשמוענין ברי שאין אבוהון חיי' למה לא ישבע כמו שאבוהון היה נשבע ומראיציריכ' רחמנא למעוטי את הורשים דלא נימא בהו מתוך שאינו יכול לישבע משלם ממילא שמענין דגבי אבוהון שהם הבעלי דינין עצמן הוי דינא מתוך שאינו יכול לישבע משלם דאם גם אבותיהם פטורין קרא גבי יורשים ל"ל פשיטא שהם פטורין כיון שאבוהון פטור ומנה ילפינן בכ"מ שאינו יכול לישבע משלם .

יך לא אמרין מחוייב שבועה שאינו יכול לישבע משלם אלא היכא דמחוייב שבועה מן התורה כדילפינן מקרא לעיל בסעיף הקודם אבל אם אינו חייב שבועה מן התורה שמן התורה הוא פטור בלא שבועה אלא שחכמים הטילו עליו שבועה לא אמרין בה מתוך שאינו יכול לישבע משלם וה"ה נמי גבי שבועה ע"י עד אחד היכא שאין השנים מחייבי' אותו כמון אלא ע"י שבועת התובע שצריך שישבע ויטול היכא דאיכא חד סהרא ומחייבו שבועה ליפטר והיא אינו יכול לישבע גמי לא מקראי מהוייב שליעה רגומא ביה המתוך שאינו יכול לישבע משלם .

מן יש אומרים דלא אמרין בשבועה הבאה ע"י גלגול מתוך שאינו יכול לישבע משלם אלא ישבע היסת על הגלגול או מהפכה על עכנגדו בין שלא היה יכול לישבע על עיקר התביעה הבא עליה הגלגול שצריך לשלם עיקר התביעה בין שיכול לישבע על עיקר התביעה וישעל ידי גלגול או יכול לישבע כיון דהי שמענו מנה והשיב לי אילך בדי אלא חמשים חמשים אינו יודע והתובע גלגל עליו דברים אחרים והשיב הנתבע על הגלגול אין לך בידו כלום אע"פ שאינו יכול לישבע על עיקר התביעה ודינין בה מתוך שאינו יכול לישבע משלם אין דינין כך על הגלגול אלא ישבע היסת על הגלגול או והכנה על עכנגדו וכן אם טענו מנה והודה לו חמשים וכפר לו חמשים וכשכא לישבע גלגל עליו דברים אחרים והשיב על הגלגול אינו יודע ישבע שבועת התורה על החמשים שכפר והיסת על הגלגולים שאינו יודע כרם ויש אומרים שכיון שנתחייב שבועה מן התורה על הכפירה והוא טעין על הגלגולים אינו יודע והרי גלגול שבועה היא דאורייתא קרינן ביה שפיר מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם ע"ל סימן ע"ב סעיף ב' .

חייב שבועה על היתומים אלא כרי לנכות אבל ליפטר אין צריכים לישבע וע"ל סי' ס"ט סעיף ה' דקו"ל שבכל דבר שאבוהם היה נשבע ונפטר הם פטורין בלא שבועה לפיכך התובע לירש מלוה על פה ל"ש אם אומר הורש אינו יודע אם לזה אם לאו ויש עדים שלוח לא שנה אם אומר אינו יודע אם פרעו אם לאו לא שנה אם אומר חמשים ידענא וחמשים לא ידענא בכל ענין פטור אפילו בלא שבועה אלא שמחרימ התובע סתם על כל מי שיודע שמורשו חייב לו כלום אבל אם טוען הורש טענת ודאי והודה בחמשים וכופר בחמשים ואומר יודע אני שחייב לך חמשים ולא יותר הרין הוא כשאר מודה מקצת וחייב לישבע שבועה דאורייתא ככל מודה מקצת דמ"ש .

ין כל טענת ספק אין משביעין עלה דהאיך נשבע הנתבע והתובע עצמו מסופק בדבר כיצד אמר לו כמדומה לי שיש לי אצלך מנה או מנה שהליתוך כדומולי שלא פרעתני פטור אף משבועת היסת ואפי' לצאת ידי שמים אינו מחוייב כיון שהתובע אומר שמא והנתבע אינו מודה לו ואומר כרי לי שאיני חייב לך וכן האומר לחבירו נתחייבת לי מנה מפני שהודית לי שלקחת משלי אבל לא היתה ההודאה בעדים אין זה טענת כרי שאין זה יודע שחייב לו אלא בהודא' פו והודאה שלא בעדים או אפילו בעדים ולא אמר אתם עדי אינו כלום שיכול לומר משטה אני כך אבל אם טוען לחבירו הודית לי בעצמך שאתה חייב לי כך וכך ואמרתי לעדים אתם עדי או אתה אמרת לעדים אתם עדי שאני חייב לו ואין העדים כאן אע"פ שהוא עצמו אינו יודע מכל מקום הוה ליה טענת כרי על פי ההודאה בעדים ויכול להשביעו היסת שלא אמר לעדים אתם עדי ואם יהפכנה עליו ישבע הטוען שהודה לו באתם עדי ויטול וי"א דמשביעין היסת על טענת שמא כשיש רגלים לדבר כגון שהיה שמעון בבית ראובן ומצא ראובן תיבתו פרוצה וניטל ממנה מה שהיה בתוכה והוא חותר את שמעון יכול להשביעו היסת וכתב עליו מורי מהרמ"א ז"ל וכן נראה על ההודאה ונראה לי שמשביעין אותו היסת בעל כרחו ואינו יכול להפכ' על התובע אלא או ישבע או ישלם כיון שיש רגלים לדבר ג"ל .

יך טענו שניהם ספק כגון שמוענין הליתוך ואינו יודע כמה והשיבו אמת שהליתו וגם אני אינו יודע כמה כיון שאינו טוענו בודא אלא באינו יודע אין הנתבע צריך לישבע אפי' היסת ומשלם לו מה שברור לו ויצא בו אף ידי שמים דלא אמרין לצאת ידי שמים אלא בנעונו ברי וי"א כיון שזוכר שלוח אינו יוצא ידי שמו' עד שיתפש' עם המלוה מה שיכול ובין כך ובין כך יכול המלוה להחרים סתם על כל מי שיודע שחייב לו ואינו פורע .

יך טענו אינו יודע כמה הליתוך אבל לפחות הליתוך ב' כסף ופרוטה שהוא כשיעור המחוייב שבועה מן התור' כמ"ש לכנינו בע"ה או שמענו מנה והלה אומר אמת ליתו מתוך ואינו יודע כמה יש לב' דלקור ולשאול לו אע"פ שאינו יודע הכנסו מכוון אתה יודע לכל הפחות שאתה חייב לו פרוטה ואם הודה הרי הודה במקצת ומתוך שאינו יכול לישבע משלם ודוקא שמענו דבר שהוא אמור בו ומחרימ סתם על מי שלקח ממנו מה שאינו חייב לו ויאם אומר אפי' פחות משהו פרוטה אינו יודע בודא ה"ז נשבע היסת ונפטר מדיני אדם וי"א אפי' לא שאלוהו הבית דין חייב לשלם שהרי אם באת לגבות ממנו הודאתו אינו פחות משהו פרוטה שהוא הפחות שבכמון והרי הודה בפרוט' ומתוך שאינו יכול לישבע משלם .

ך אע"ג רגבי נתבע אמרין שיש חלוק לענין תשובת טענת ספק בין הנתבע עצמו ובין יורשו כמ"ש בסעי' י"א גבי תובע אין חלוק בין התובע עצמו ליורשו דכמו שאין נשבעין על טענת ספק של התובע כך אין נשבעין על טענ' ספק של יורשו כיצד אם טענו הירש סבור אני שיש לאבא מנה בידך לא שנה תובע ללה עצמו לא שנה תובע ליורשו אין לו עליה' שנוע' בלא אלא חרם סתם ואפי' במדה מקצת אין לו עליהם שנוע' דאדרב' ה"ז כמשיב אבירה ל"ש לתובע עצמו ל"ש ליורשו כיון שאינו טוען ודאי מכלום אבל אם טענו כרי לי שמנה לאבא בידך או אם הודה במקצת נשבע שבועת התורה ואם כופר בכל נשבע היסת ל"ש אם תובע ללה בעצמו לא שנה תובע ליורשו ואין חלוק ביניהם אלא במשיב יורש נ' ידענא ונ' לא ידענא דכתיבין לעיל סעי' י"ו גבי תביעת הלה בעצמו .

כא האומר לחבירו אמר לי אבא שיש לי בידך מנה והלה אומר אין לו בידו אלא ג' אע"פ ששמע מפי אביו וכיון שהוא בעצמו אינו יודע האמ' לא הוי אלא טענת ספק ופטור אף משבועת היסת והוה ליה כמשיב אבירה וי"א כיון ששמעו מפי אביו ה"ז כטענת כרי נחייב לישבע שבועת התורה וע"ל סעיף כ"ג .

לבוש עיר שושן הלכות מועד ונמנע סימן עו עז

שלא פירשו שהם יהיו ערבים זה בזה אלא כתבום אתם אנו פלוגי ופלוגי לוינו מפלוגי מזה אפי"ה אחראין וערבאין זה לזה ודבר זה לבדו מקרא דכתוב גבי קרבן שבועת הפקדון וכחש בעמיתו בלשון יחיד משמע כשנשבע למפקד אחד שהפקדו אצלו הוא לבדו וכחש בו ואם היה מודה היה חייב לשלם לו אלא שנשפך בשיעורו זו שכפר או חייב קרבן שבועה אבל אם המפקד יחשש שנים ותבעו אחד מהם וכחש ונשבע לו אינו חייב קרבן שבועה מפני שלא היה צריך לישבע לו שאף אם היה מודה לו לא היה צריך לתת לו הפקדון אפי"ה חלקו עד שיבא חבירו עמו כמ"ש בעדות השם בסעיף ט' ושי"מ שאחד שנשבע ללשנים לא יתחלק השיעבור שהיה משועבד לכל אחד לבדו אלא חל עליו שיעבור שניהם יחד ה"ה נמי שנים שנשבעו יחד כגון שזו או שקבלו פקדון כאחד אין השיעבור יתחלק על כל אחד לבדו על חלקו שיוכל כל אחד לומר לא נתחייבתי אנו אלא במחצית וממנו לא אמרתי הכי אלא שניהם נשבעו יחד וכל אחד ישתעבד בעדו וכבר חבירו להיות ערבים זה לזה ככל דין ערב בעד חבירו מיהו בסתם לא נעשו ערבים קבלנים זה לזה אלא כסתם ערב שאם לא ימצא נכסים לאחר מהם בעד חלקו גובה מחבירו הכל אבל אם יש לו נכסים לא יתבע הערב תחלה אלא גובה מכל א' החצי שקרא מוטל עליו אפי"ה פירשו בפירושו שהם ערבים קבלנים זה לזה שאז תיבע לאיזה מהם שירצה ואם פרע א' מהם כל החוב אפי"ה שלא תרשהו חבירו לפרוע חודו וגובה מחבירו חלקו ואין חבירו יכול לומר לו לאו בעל דברים דידי את אל למה פרעת שלא בהרשאתו כראמרין בשאר ערב סתם אלא כגון שלוחו יחד כמו הרשאתו וחייב להחזיר לו כל מה שפרע בעדו ואין זה בכלל הפרע חובו של חבירו שיתכאר לפנינו בעדות השם מיהו טענת אני פרעתי כבר למזה וכו' כל מה שיכול לטעון כל לזה כנגד ערב סתם גם זה יוכל לטעון .

ב שתפן שלוח אחד מהם לצורך השותפות השני משיעבור כמה שלוח חבירו אפי"ה שלא היה עמו בקנין בשעת ההלוא' ודוקא שהוא מודה שמה שלוח שיתפו היה לצורך השותפות שאז אפי"ה שלא היה בשעת ההלוא' ואפי"ה שלא באה ההלוא' לתוך השותפות משתעבד הלא גרע משוהו שהשתפן הם כשהוא זה לזה ונעשה כערב בעדו אבל אם כפר השותף ואמר שנתעסק לא לזה חבירו הלוואה זו לצורך השותפות אין היראות עותפו שאומר שלקחו לצורך השותפות מונקו לכלום שהוא אינו נאמן עליו דנוגע בעדות הוא עד שיתברר הדבר ע"י עדים כשרים שלצורך השותפות ליה מה שלוח זהו דעת הרמ"ב אלא הר"א שאומר דלעולם לא חל השיעבור על השותף השני והיאך ישתעבד זה במאמרו של זה ואפי"ה שזה היה ותפ בעצמו מודה שידע שלצורך השותפות לזה חבירו מה שלוח או אפי"ה שער"י מעידים שלצורך השותפות לזה ויש עדים שבא לתוך השותפות אלא שמועך כבר חלקנו או כבר נטל חלקו ואין לו אצלו כלום אינו צריך לשלם שאין עליו דין ערב שאינו משתעבד כלל אפי"ה היה עדיין ממון השותפות ביד השותף השני או גבה הכל ה' חובו מאותו ממון מחלקו של הלוח מרבי נתן מ"מ אם יש כאן עדים שהלוואה זו באה לתוך השותפות ועדיין היא בעין ואי אפשר לשום אחד מן השותפין להכחיש כגון שהוא סוחרה נסיונית אפי"ה שבכר חלקו או שמוענה שאין לחבירו כלום בתוך השותפות חייב להחזיר זהו הנ"ל לפי דעת הרא"ש אך מורי מהרמ"א ז"ל כת' כגון בהג"ה ז"ל וי"א דאם לא נתברר הדבר בעדים רק שהשותף מודה אין צורך לשלם אפי"ה היה ממנו בשותפות שאז המלוה גובה מחלקו הלוח וכן נ"ל להורות עכ"ל הרי שהוא מחלק בין נתברר ע"י עדים להורה השותף ומשמע ע"י"ל שהשותף הנתבע מודה שמה שלוח חבירו לצורך השותפות לזה דאין ר"ל שהשותף שהוא מודה כן פשיטא זה שאין צורך לשלם הלאו כל כמינה וליכא החולק על זה דנוגע בעדות היא אלא ע"כ השותף הנתבע קאמר ועלה קאמר אם לא נתברר בעדים כו' דמשמע הא דתברר בעדים שמה שלוח השותף לצורך השותפות לזה חייב השותף הנתבע לשלם ולפי טעם הרא"ש שאין השותף משתעבד במאמר חבירו כל זמן שידע עצמו לא היה בשיעבור כו' יש לתמוה על מורי ז"ל מ"ש הורה השותף מ"ש נתברר ע"י עדים דאפי"ה שיעורו העדים שהיו במעמד כשלוה הוטמעו שאמר שלצורך השותף לזה או אפי"ה שיעורו שבאה ההלוואה או הסחור' לתוך השותפות אלא שעכשו אינה בעין מה בכך הא לא משתעבד זה במאמר חבירו לפי דעת הרא"ש וגם אין לפי דעת מורי ז"ל שמה שאמר האם נתברר בעדים כו' שחייב השותף הנתבע לשלם ר"ל שהעדים מעידים שישמעו מפי השותף

כב ואם אמר מצאתי כתוב בפנקסו של אבא שאתה חייב לו מנה וברור לי כתב ידו לדברי האומר בשמע מפי אבא ומורה מקצת משביעין אותו שבועת התורה ה"ג במוצא כתוב בפנקסו אם מורה מקצת חייב שבועה דאורייתא וכו' נכל שבועת היסט .

כג טענו כספק על פי העד כגון פלוגי אמר לי שגמלת משלך מנה והוא כופר אם מביא העד לפנינו ומעי' בן משביעין אותו שבועה דאורייתא על פי העד דער אחד מחייבו שבועה מן התורה אפי"ה שהתובע בעצמו אינו יודע אלא ע"י העד אבל אם אין העד בפנינו להעיד התובע טוען ששמעו ממנו והוא עצמו אינו יודע לא מיקרי טענת כרי מזה שאמ' ששמע מפי שאמר שהיגד לו מפי נאמן אפי"ה הוא קרוב שלו משביעין אותו היסט וכתב מורי מהרמ"א ז"ל שכן נ"ל להורות ודוקא שאמר שאמר ששמע מפי אינו נוגע בעדות עכ"ל .

כד האומר לחבירו מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום או פרעתוך ואמר התובע השבע לי היסט והשיב הנתבע הלא יש לך שטר עליו ואתה רוצה להשביעני תחלה ואחר כך תוציא שטר הפרוע ותגבה בו אימרים לו הבא השטר ואם יאמר התובע לא היה לי שטר מעולם או היה לי שטר ואבד אימרים לתובע בטל כל שטר שיש לך עליו קודם לזמן הזה ואח"כ השבעתי היסט או תחרים סתם ואחר כך צא יבקש השטר .

כה מי שפסקו לו שישבע ואמר אינו נשבע עד שתבטיח כל אמרינו שצריך לבטל כל שטר כו' שאני שטר שיש לו כבתו ואדם זוכר ויודע כל מה שיש לו בביתו מוכיחו אבל הבא בעדי' אמרינו שמה יש לו עדים ואינו זוכר עכשו ולמה יבטלנו .

יתום שתבע את בעל אמו שבאו ליהו מעותיו ושורה בעצמו שהיה בידו משלו ושהיה כותב שמו עליהם והלה טוען להר"ם או שטען אמת שכתבתי שמך עליהם ולא מפני שהם שלך אלא שלא להשביע את עצמי נתכוונתי או בשביל הערמה אחרת משמע שהוא כדברו ויפטר .

עו אחד שלוח משנים בע"פ מזה מאה ומזה ר' וכל א' תובע רובו ג' סעיפים :

א אחד שלוח משני' בכת אחת מזה מנה ומזה ר' והודיעוהו משל מי היה המנה ומשל מי היה הר' וכשכאל' לתובעו אומר כל אחד שלי הם הר' והוא אינו יודע איזה הוא בעל מנה ואיזה בעל הר' צריך ליתן לכל אחד ר' שכיון שהודיעוהו מתחלה איזה של ק' ואיזה של הר' הוה ליה איזה פושע בעצמו שלא דקדק בדבר ואיזה דאפסידו אנפשיה והוה ליה כאומר לויתי מאחד מבם ר' ואינו יודע מי הוא ותובעוהו כל אחד בר' שצריך ליתן לכל אחד ר' ה"ג צריך ליתן לכל אחד ר' דכל כו' האו מילתא דהאי ידע והאי לא ידע נשבע האי ידע ושקול שאין ספק מוציא מידי והאי וי"א אפי"ה אי לא תבעו ליה חייב לשלם לכל אחד ר' בכא לצאת ידי שנים במלוה על פה אבל במלוה בשטר כהאי גוונא שעש' שטר עליו מחזיק ש' והודיעוהו דשל א' ק' ושל אחד ר' נתן לזה מנה ולזה מנה והשאר יהא מנח עד שיבא אליהו שכיון שנעשו שותפין בהלוא' אחת ובשיעבור אחד נסמכו זה על זה והאמינו זה לזה בתפיש' השטר שהרי הוא יוצא מיד אדם מהם ואותו שהשטר יוצא מתחת ידו יכול לנכות בו כל החוב בלא הרשאה והרי לא פשע הלוח בכלום ולא הו' ליה למידק ולכתוב בפנקסו מי בעל הק' ומי בעל הר' לפיכך נתן לכל א' ק' והשאר יהא מנח עד שיבא אליהו וע"ל סיע"ז סעיף ט' וי"ט מאלו הדיני' .

ב היו שנים תביעים אותו כה א אומר הלויתוך מנה והוא אומר לויתי מנה מאחד מהם ואינו יודע מאיזה מהם צריך ליתן לכל א' מנה מפני שהוא פושע שהיה לו לזכור ממי לוח ואם לא תבע ליה אלא הוא מעצמו אומר א' מהם הלוח לי מנה ואינו יודע איזה פטור אף מידי שנים וי"א שלצאת ידי שנים צריך לתת מנה לכל אחד .

עז דין שנים שלוח מאחד ודין שותפי' שלוח אחד לברו וכו' י"א סעיפים

א שנים שלוח כאחד או שלקחו מקח אחד או שקבלו פקדון יחד בין בשטר בין בע"פ נעשו שניהם ערבי' זה לזה אפי"ה

לבוש עיר שושן הלכות פועל ונמען סימן עה עמ

לקחת מיתמי ואינו נבזה מן הלוקחת בלא שבויה הביתמי אמרין אם אית דהוה כרע היה פקד בעירו דמיחיש דמיחיש למוכת היתומים והכך גובה נזקם בלא שבויה אבל גבי ליקוחות לא איכפת דהוה שמואל פרע ולא הפקיד לכה צריך שבויה והוא הוה חי וחייו שפרעו תוך זמנו ו'א' מין שמכחישינו על פניו צריך המיתה לישבע שלא פרעו ונזכה ו'א' שא"צ שבויה

ג תכני ביום עלשכמ בו הזמן ואמר ליה פרעתוך היום אם דאי מילת ע"פ נאמן בשבועת היכת כעבוד איניש דפרע ביום מישיבם וימניה וואס היא מלוה בשטר דינו כמלוה בשטר שלא קבע לו זמן ו'א' דהא דאמרין בתובענו ביום ששולם כל הזמן ואמר ליה פרעתוך דנזנתי ה"מ כשהיכנו בסוף היום אבל קיים לכן אינו נאמן אפי' בשבועת היכת דחוקה כו' וכו' אמר בסוף הוי פרעתוך בסוף ונמי נאמן בשבועת היכת דמנן דפרעתוך היום ו'א' דוקא דמעין איהו אבל אם מת לא מענין כן ליתמי דכל מידה דלא שכיח לא מענין ליתמי

ד תכנו אחר זמנו או בסוף יום שנשולם זמנו ומעין שפרענו בזמנו נשבע הלוה היסת ונפטר במנו דפרעתוך הוי

ה נפטר הלוה תוך הזמן והוציא יורשים כתב פרעין סתם שפרע כל חובו לראובן קודם מותו נתבאר כס' ע"א וע"ל כסימן פ"ד סוף ב' וסימן פ"ה סוף א'

ו מי שיש לו שטר על חבירו לפהונו לזמן פלו' ואבד ממנו וכא ותבעו תוך זמנו וכן אם השטח יוצא מתחת ידו אחת וזה תובעו בתוך זמנו והלה פועל ממנו נפל ופרעתו לא אמרין ככה"ל אין אדם פורע בתוך זמנו הוציא ואותרע ליה שפרא בנפילה על סי' נ"א

ז הא דאמרין חוקק אין אדם פורע תוך זמנו היינו דוקא בקובע זמן אבל בסתם ההוא אע"פ דק"ל סתם הלוואה נמנה לי וי"א נאמן לומר דפרעתוך תוך יום העבודה אינו בסתם הלוואה אין אותרע ליה וזו הפרעו תוך יום

עמ דין האומר לא ליתני והלוק שבין צא תן לו או הייב אתה ליתן לו וכו' י"ד סעיפים

א הטוען את חבירו בב"ד מנה הלוותיך והלה אומר בפני כ"ד להד"כ ובא ע"ד שהלווה ופרעו והמלו' אומר לא נתפרעתי הרי זה חייב לשר' עכ"ל האומר לא ליתני באומר לא פרעתי דמי שכוון שלא לוח לפי דבתו הויך פרע ונאמן כל אדם על עצמו יתני ממאה עדים וכא שלא אומר לא ליתני הרי הובחש בעדו' לחייב לשלם ואין המלוה צריך לישבע והואיל וזה החוק כפרן ואפי' אם לארז שפרעו חוזה זה ותבעו זאומר פרעתוך שני פעמים אין משבעין אותו היסת על מענ' זה והואיל והחוק כפרן למזון זה

ב התובע מחבירו מנה כב' דהשיב לו יתכן שאתה חייב יי' כמו כן המענה שאתה תובע' ממני יש מי שאומר דהוה כאומר יתכן שאת' חייב לי זמני אינו חייב לך והרי כפלי וכאומר לא פרעתי דמי

ג מי שהוד' כב"ד שחייב לוח התובע מנה ואח"כ אמר נזכרתי שפרעתי לו חובו זה שהודתי בו והרי אלו עדים שפרעתי הרי עדות זו מועלת ועושים על פייהם שהרי זה לא הכחיש עדות' ואינו כאומר לא ליתני מעולם ודוקא שטוען מזכרתי שפרעתי קודם שבאו העדים אבל אם באו העדים תחלה זאמרו שפרענו שוב אינו נאמן לומר שפרעו דהא הוא הודה שחייב לו ושלא פרעו והודאת בעל דין כמאה עדים דמי ועכשוו מפני ששמע מן העדים הוא אומר כן ואם יכול לומר מעיתי כדוראה במקום שיש מנו ע"ל סי' פ"א סעי' כ"ג וסימן זה סעיף י"ד

ד אמר לו בפני כ"ד כנה הלוותיך בפני פלוני ופלוני והלה אומר לא היו דברים מעולם ובאו עדים שמנה לו מנה אע"פ שאינם יודעים אם דרך הלוואה נתנם לו או דרך מתנה הרי זה החוק כפרן ואם ימעון אחר כך דרך מתנה נתנם לו או דרך פהענן שהיה חייב לו אינו נאמן וכ"ש אם אמר פרעתי' אחר כך שאינו נאמן דהא כבר כפר בהל אבל אם טוען מתהלה אמת שקבלתי ממך מנה בפני פלוני פלוני אבל במתנה הוי או בפרעתי חובי הוי או פרעתי נאמן כיון שאינו ככחיש העדים ונשבע היסת ונפטר ודוקא שאר דעי' העדים אם דרך הלוואה או דרך מתנה הוי אבל אם הזמין לו עדים מבחוץ ושמעו שנתנם לו דרך הלוואה וזה טוען לא היו דברים מעולם ודאי זה החוק כפרן על פי העדים אבל אם טוען אני לא קבלתי ממנו אלא בפרעתי שלי ומפני שלא הייתי יכול להוציא' ממנו הודיתי לו כל אמר משה כדי להוציא חובי ולא חששתי הודיתי לו שיהיו דרך הלוואה כיון שלא ראיתי עדים סענתו מענ' ונשבע היסת ונפטר' טענ

הרי הם במענית הללו כשאר לזון שלון בחד עכ"ל דמור והשיע' ג"כ הובאו בסתם לפסק הלכה ותמיהו מאד דודאי נגד המלוה ושאר בעל חוב מעמא דמיסתבר הוי שירי כשאר שני לזון בחד דאמרין שעל מנת כן נכנסה היא עמו בשטר ומחלה על כתובתה שגובה המלוה מנחה החצי כדי שיקו' בעלה שישא ויתן להחיות' אבל נגד הבעל ויורשיו שיהיו ההרי' נכרעין סתמה החצי אב פרעו וגם אם הבעל קיים שלא תהא נאמנת אלא כמנו מ"ט דהא ודאי מסתמא אע"פ שנכנסה עמו בשטר הוא לקח כל המעות ליה ונשא ונתן עמהם ומה יבט לה אחרי כן כמלכתה לכך נ"ל דבעל התרומות והר"ף אשר סתם ליקח מקור דין זה לא מיירו אלא במקום שהנשים נושאית ונתנית במעית בפני עצמן אבל במדינות' אלו שכרוב פעמים נכנסת הנשים עם בעלהו בשטר חובתו והבעל נושא ונתן עם כל המעות אם הבעל ויורשיו פרעו איתן החובות ונשאר עוד אחרי כן כדי כל הכתיבה ודאי היא גובה כל כתובתה ואין מנכין לה כלום כן נ"ל הלכה למעשה' ראובן היה חייב לשמעון מנה ואח"כ בא הוא ואשתו ולו' מנה מלוי ונפטר ראובן ובאת אשתו ונכתה כתובתה קודם שהגבו לשמעון חובו מפני' שהיא היתה קודמת לו ולא נשאר אח"כ כלום מנכסי ראובן להגבות' לבעלה לחובותיו ובא לוי ונזכה מהאלמנה המנה שלוותה ממנו עם בעלה דה"ל איהו לוח בעצמה בעד החצי' גם היא נעשית ערב בעד החצי השני כדון שנים שיקו' ואח"כ בא שמעון ורוצה למרוף מלוי סומת שהוא מוקדם לו אצל נכסי ראובן אין שמעון לו לפי שלוי לא גבה מנכסי ראובן כלום אלא מנכסי אשתו שהיא גבתה נכסי ראובן מחמת שהיא קודמת לשמעון בנכסי ראובן ראובן שכתב לבנו ואשתו בית וכתב שלא יגבו אלא שניהם בחד ונתן הכן אשת הבן נזכה בכתבתה ממנה דלשון יחד שכתב לא בא למעט אם מת האחד אלא שלא יגבה כל אחד המחצה ועין בלבוש הבין וארגמן סימן ק"א סוף ז'

עמ הטוען שפרע תוך הזמן וכו' מעיפים

א חוקק אין אדם פורע תוך זמנו והוא שפרענו בזמנו דקשה להוציא לפיכך הקיבוע זמן לחבירו לפרע לו חובו וכא זה תוך הזמן ותבעו ואמר ליה פרעתוך אינו נאמן הודאי לא פ"ע תוך זמנו וה"ה דהא יכול לומר מחלת לי דלכא מנו דפרעתי וכיון שפרעתי לא הגיע זמנו לפרעו ודאי לא מחלו לו ואפי' מיתמי גובה כגון שמת הלוה בתוך הזמן והניח יתומים אפילו קטנים נפרעין מהן כלא שבויה אע"ל דק"ל הלא לפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה היינו במקום אחר שיש לחוש שזא התפישו צרי' אבל הבא לוכא לימחש להכי שאנן אדם מתפיש צרי' אא"כ זה נוגשו לפרעו ובתוך הזמן אינו יכול לנגשו וכל זמן שערדין לא הגיע זמנו ואינו יכול לנגשו ודאי ג"כ לא התפישו צרי' לפיכך גובה בלא שבויה אם היה מלוה בשטר או אפי' מלוה ע"פ והעמיד את אביה' כדון ונתקבל העדות בפני גובה מיתומים קטנים שאם לא נתקבלה עדות בפני אביהם אין מקבלין העדות לאחר מותו בעוד היתומים קטנים שאין מקבלי' העדות שלא בפני בעל דין וקטן כשלא בפני דמי דאילו כמלוה בשטר אפי' לא העמיד אביהם כדון גובה שאין צריך אלא לקיים השטר וק"ל מקיימן את השטר אפילו שלא בפני בעל דין לפיכך ה"ל מקיימן השטר אע"פ שהיתומים קטנים משא"כ במלוה ע"פ המלוה ע"פ נמי אמת להאי דינא שגובין מהיתומים אפי' קטנים אם מת תוך זמנו ובליכר שיש עדים בהלוואה ובקביעת הזמן שאם אין עדים היה אביהם נאמן לומר פרעתי כשבועת היסת במנו דלהד"ס או לא קבעת לזמן או כבר עבר הזמן ופרעתוך בזמנו וכל שהיה אבי נאמן לומר פרעתי אין גובין מן היתומים דמוענין ליתומים כמו שיתבאר עוד בע"ה ואם תבעו תחלה תוך זמנו ואמר ליה פרעתוך דאמרין שאינו נאמן ומחייבין אותו לפרעו וחזר ותבעו אח"כ אחר זמנו ואמר לו השת' פרעתוך אינו נאמן שכבר החוק כפרן למזון זה ו'א' דלא אמדינן חוקקו שאין אדם פורע כו' אלא במלוה דלהוציא' ניתנה אבל בפרעין אפילו הוי מעיתי' מופקדן אצלו ועוסק בהן לצורך אחרים הרי זה כשאר' פקדון וכל אדם לומר החזרתי אפילו תוך זמנו שדרך החזרת' בכל עת שירצה המפקד ושכירות הוציא ואינו משתלמת אלא לפסוק דמי כהלוואה ואינו נאמן לומר פרעתי בתוך הזמן מיהו אם שכרו לכתיב ספר' תורה ובכ"ה'ג מילוח המתפרד כל קניסר' וכו' מיד' הוא יוכל לומר על כל קניסר' פרעתי וכל כיוצא בזה במלאכה המתפרדת' **ב** אם מת הלוה בתוך הזמן וכא זה לטרוף במלוה בשטר מן הלוקחות לרמב"ן א"צ שבויה כמו מיתמי ו'א' דעדיפי

חויצת המשפט הלכות מען ונמען סימן עט פ

לו כי הכל נראה להם לפסק דין ועמיד דפרע וישבע היסת שפרעו ונפטר לפיכך אחר שיצאו מב"ד אם חזר הנובע לדיינים ואמר כתבו לי הודאתי אין כותבין לו שמה פרעו ויבא לגבות מימני פעם שנית ע"י שיראו הודאתו כתובה מב"ד ביד הנובע וע"ל סימן ל"ט סעיף ט"ו ואם לאחר שיצאו ואמר פרעתי באו עדים והעידו שידעוים שלא פרעו כגון שלא זיהו יתת ידם וראו שלא פרעו בזה יש חלוק שאם אמרו לו ב"ד צא תן לו וצא ואמר פרעתי (והעידו) מעידים אותו שלא פרעו הרי החוק זה כפרן לאותי ממון מפני דלישנא צא תן לו הוא פסק דין נמוך וליכא למימר אשתמיטי קאמישתמיטי לפיכך כשישקו לו עכשיו שנית ע"פ אלו העדים שישלם ויצא שנית ובא ואמר פרעתי אע"פ שעכשיו אין עליו עדים שלא פרע אינו נאמן אפי' בשבועה על טענתו פרעתי מפני שכבר החזיק כפרן לממון זה אבל אם לא אמרו ב"ד אלא חייב אתה ליתן לו ויצא וחזר לב"ד ואמר פרעתי אע"פ שעדים מעידים אותו שלא פרעו כי לא זיהו יתת ידם אפי' הלא החזיק כפרן מפני דלישנא דחייב אתה ליתן לו לאו פסק דין גמיר הוא אלא כאלו אמרו הב"ד הדעת הראשונה נותן שחייב אתה ליתן לו ויכול להיות אם יענינו כדן זה היטב שיפטרנו לפיכך כשיאמר הוא פרעתי לא לקשיטא דמילתא קאמר הכי אלא סבור אישתמיטי קמישתמיטי עד דמעייני רבנן בדינאי ואין זה כפרן לפיכך עכשיו אם יפסקו לו ב"ד שישלם ויצא וחזר ובא לפני ב"ד וטוען עכשיו פרעתי ואין כאן עדים שמכחישין אותו פעם שנייה הרי זה נשבע היסת שפרעו ונפטר ובצא תן לו נמי לא אמרן דהחזיק כפרן אלא כשאומרים בודאי שלא פרעו עד עכשיו כגון שיאמרו לו זה ידו מתחת ידיו ובראמרן אבל אם לא אמרו לא זיהו יתת ידם אלא אמרו תבעו ואל פרע לי אחר שאמרו לו ב"ד צא תן לו ולא פרעו באותו פעם לא החזיק כפרן בכך דעוד לא הוקלו מעות באותו פעם ואח"כ יודמנו לו מעות ופרע ולא עוד אלא אפי' העיו והשיב בפניה איני רוצה לפרוע ועכשיו היא טוענת פרעתי לא החזיק כפרן דאמרין אישתמיטי קאמישתמיטי עד שיהיו לו מעות ונשבע היסת ונפטר לפיכך בקיאי הרעת שבספרד היו נהגין כשהודה להם אחד דבר בפני ב"ד או כשנתחייב להם א' שבועה בב"ד היו אומר לו בפני ב"ד הרי לי עדים שלא יפרעני זה או שלא ישבע לי אלא בפני עדים מזהירים .

יד כד"א דציית דינא אבל אם יצא מלפני ב"ד כפרנות ושטתיהו או שמען שבעת דין שאין בידו לפרוע והשביעיהו בב"ד עד שיודמן לפרוע אינו נאמן שוב לומר פרעתי וגובה אפי' ממשעבדי שכל העומד בדין ומסרב כמלה בשטר דמי לפי שיש לו קול לפיכך כותבין למלה אפי' בלא דעת הלוה . ומי שקבל עליו בפני ב"ד לפרוע לחבירו ואח"כ בא ואמר כבר היה זה חייב לי כנגד זה החוב אינו נאמן דאילו היה כך ודאי לא היה מקבל עליו בב"ד לפרוע אע"ג שיש לו כגון שיוכל לומר פרעתי במקום חוקה אלימת' כי האי לא אמרין כגון וטעתי אינו נאמן דכנגד זה אדם מעיין וזוכר היטב קודם שיתרצה לעשות דבר כזה בפני ב"ד .

ה טענו בב"ד מנה לי בידך והשיב להר"ם ובאו עדים והעידו שהלוה וחזר ואמר פרעתיך הרי זה החזיק כפרן לאותו נמון ויחייב לשלם ואין המלה צריך לישבע הואיל והחזיק כפרן ורוק' לאותו ממון החזיק כפרן אבל לא לממון אחר דבתביעת ממון אחר נאמן בשבועתו כשאר כל אדם .

ו וכן אם טען מתחלה לא היו דברים מעולם והוציא המלה שטר בעדים שהלוה החזיק כפרן ואין המלה צריך לישבע אפי' אם אין נאמנות בשטר .

ז וכן נמי אם הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו והשיב הלוה לה' דם זה אינו כתב ידו אם החזיק כתב ידו בבית דין או שבאו עדים והעידו שהוא כתב ידו הרי זה החזיק כפרן ומשלם ואינו נאמן לומר שוב פרעתי דהא לדבריו לא ליה והואך יפרע עד שיודה לו בעל דינו או שיביא עדים שפרע בפניהם .

ח כל מי שהחזיק כפרן שכנגדו נוטלו לו כלא שבועה ואם יצאה יתרים סתם על מי שנוטל ממנו שלא כדן .

ט אינו מוחזק כפרן אלא אם כן כפר בב"ד ובאו שני עדים והכחישוהו אבל הטוען לא היו דברים מעולם וחיבוהו שבועה וכשבא לישבע חזר וטוען לויתי ופרעתי או איני יודע או שטען מתחלה איני יודע וחזר וטוען לויתי ופרעתי הואיל ולא הכחישוהו ערו' אלא שמרדקדק בשבועתו לעשותה כתיקונה אין זה חזר וטוען ששתי הטענות באות לפוטרו ונאמן כמנו דאי בעי עימד בטענתו הראשונה שאין לך מנו חשוב יותר מזה וישבע שהוא כטענתו דהאחרונה ופטר דמה לו לשקר אם היה רוצה לשקר היה עומד בכפירת טענה הראשונה אלא ודאי בקושטא קמשתכע ואפי' אם הכחישו עדים נמי אם לא היתה הכפירה בבית דין לא החזיק כפרן אם לא עתכעו בעדים חוץ לב"ד וכפר ואומר התובע עדים שבפר בפניהם אתם עדי שטען לא לויתי ושתק הלוה ואח"כ חזר ואמר פרעתיך קודם לכן אינו נאמן אבל אם אמר פרעתיך אח"כ נאמן שלא החזיק כפרן כיון שלא כפר בב"ד אלא שאינו נאמן לומר שפרע קודם לכן כיון שהודה באתם עדי שלא ליה וכאומר לא פרעתיך דמי אבל אם אמר שפרע אחר כן נאמן ונשבע ונפטר .

י טענו בפני עדים מנה לי בידך ואמר ליה הן למחר א"ל בפני ב"ד תנהו לי אמר לו נתתיו לך נשבע היסת ונפטר אבל אם אמר לו למחר מעולם לא הוילך בידי והעידו עדים שהודה לו בפניהם החזיק כפרן שכבר הודה שהיה לו בידו והודאתו כמאה עדים דמי אבל אם אמר ליה למחר אין לך בידי סתם לא החזיק כפרן שייכול לתקן דבריו ולומר אין לך בידי שאמרתי לך דינו לומר שפרעתי לך וחי' נמי אם אמר איני חייב לך או שקר אתה דובר או שאומר איני יודע מה אתה אומר בבולן יכול לתקן דבריו ויאמר כונתני לומר שהחזרתים לך או שפרעתי לך לך ואין זה החזיק כפרן .

יא אמר לו מנה הליתוך בצד עמוד פלו' והשיבו לא עברתי בצד עמוד פלוני מעולם ובאו עדים שראוהו שעבר בצדו אבל לא ראו שהלוה לא החזיק כפרן דמילתא דלא רמיא על' הוא ולא ארעתיה ונאמן לומר אח"כ אין עברתי ולא לויתי או לויתי ופרעתי ואינו כפרן בכך וכן אם אמר פרעתיך בפני פלו' ופלו' ואתו הנהו פלו' ופלו' ואמרו להר"ם וחזר ואמר לו פרעתיך בפני אחרים או ביני לביןך זה הוי נמי מילתא דלא רמיא כו' דכיון שאין חייב לפרוע בעדים אינו נותן לבו בפני מי הוא פורע ולא החזיק כפרן ונאמן בטענ' שפרע אלא שלכתחלה צריך לברר דבריו כמ"ש לעיל סימן ע' .

יב אבל אם אמר פרעתיך מנה בסחורה פלונית שהיה השער שלה בכך וכך והביא הלה עדים שלא היתה שנה כל כך ותובע ממנו המותר וחזר וטוען אח"כ ואמר פרעתיך או באות' סחורה או ברבר אחר החזיק כפרן שדרך בני אדם נותני' דעתם לומר סבום השער לפיכך גובה ממנו המלה מה שטוען שנשאר לו חייב אותו החוב כלא שבועה .

יג הודא' שנעשית מפי בעל דין א' בפני ב"ד וכן עדות שנתקבל בב"ד על אחד הרי היא כמלה בשטר ולפיכך כותבין ונותני' אותו לבעל הדבר והוא בידו כשטר גמור ואינו יכול לטעון עליו פרעתי כל זמן שהשטר קיים כד"א כשהיה מסרב בדין ונתעצמו וישבו הב"ד וישלחו אחריו במקום הקבוע להם והביארו לפניהם כמ"ש בס"י ל"ט אבל שנים שבאו לדין בלי סירוב ותבע א' מהם את חבירו ואמר לו מנה לי בידך והודה לו זה אלא שהיה הכולל מה ביניהם בין שאמרו הב"ד חייב אתה ליתן לו או צא תן לו ויצא ואח"כ חזר ותבעו ואמר פרעתי נאמן לפי שאין המון זעם מפרישים ומכרילים בין צא תן לו ובין חייב אתה ליתן

פ באיזה ענין טוען וחזר וטוען ובו ב' סעיפים :

א מי שטוען בב"ד טענה א' ונתחייב בה שוב אינו יכול לטעון טענה אחרת שסותרת את הראשונה ואפי' יש עדים על טענה השניה לא מהני דטענה הראשונה הוי כמו הודאה בבית דין וכבר אמרנו לעיל ריש סימן ע"ט דהודאת בע"ד היא יותר נמיאה עדים אבל אם בא לתקן טענה ראשונה ולומר כך נתכוונתי כמו שאני אומר עתה אם יש במשנתנו לשון שסובל זה התקון שומעין לו כד"א שלא יצא מב"ד אבל אם יצא מב"ד אין שומעין לו אפי' לתקן אותו . דשמה למדוהו לתקן טענתו הראשונה בטענת שקר אבל כל מה שטוען חוץ לב"ד יכול לחזור ולטעון אפי' לסתור טענתו הראשונה לפי שאין אדם מגלה טענתו אלא לב"ד כדי שלא ידע בעל דינו מה שרצה לטעון ויחשיב שקר' על טענתו להשיב כד"א שאינו טוען וחזר וטוען לסתור טענתו הראשונה דוקא כשנתחייב בדין בטענתו הראשונה אבל אם יכול לזכות בדין גם בטענתו הראשונה יכול לחזור ולטעון טענה אחרת אע"פ שאין מתקן בה כלום מטענתו הראשונה אלא טוען לזכות בטענה האחרת כדכתבנא טעמא לעיל בס"י הקוד' סעיף ט' כמנו דקאי על טענה הראשונה ואע"פ שאינו נותן אמתלא ותקן לטענה הראשונה ואע"פ שיצא מב"ד וחזר יוכל לחזור

לבוש עיר שו"ת   הלכות מוען ונמען   סיכון פפא

לחזור ולטעון ולהפך כל הטענות שרצה מפורסם לפרסור עד שיבא עדים שיכחישוהו וע"ל סימן ע"ט סעיף ט' אבל אם באו עדים ומכחישים טענתו הראשונה שסיפק עליה שוב אינו יכול להשיב לטענה אחרת א"כ נתן אמתלא ותיקן הטענה עסקך עליה ויש במשמעות כמו שהשיב בראש הטענה האחרת והיא שלא יצא מפ"ד שלא לנהיג שקר וכל מה שאמרנו שאינו יכול לחזור ולטעון דוקא לאחר כדי דבור אחר תוך כדי דבור יכול לחזור ולסתור טענתו הראשונה כמי שרצה לתקן כדי דבור נמוך היא שטעה .

ב יש אמרו שלאחר שכתב טענתו בשטר אינו יכול לחזור ולטעון ואפילו בנותן אמתלא ואפילו לא הוכחש האמרינן ציון הכתבי טענתו טענה בריקא ומירק דייקוהדרר כתבי לפיכך יש אומרים שדעוהם יכתבו הב"ד הטענות כדי שלא יוכלו לחזור ולטעון .

ג והביא שמו"ד בפני עדים כשרים הורא' גמורה וחזו ליה סהרי אחריו ותבעו אח"כ אע"ג דליהניו לעידו הוראה כי אתו ערי ראייה ומסהרי דאורי קמי הנך מחוייב לשלם הודאה כהלואה דמיא וכי היכי דגבי הלואה לא בעינן עד ומקבל להו הני סהרי אנפשיה אלא מבי חזו ליה מהימניה לאסהודי עליה גבי הודאה גמי אע"ג דלא מקבל לאחריני עליה מהימני דמשעת הודאה אחייב עליה והני גלוי מילתא בעלמא נינהו .

ד אם הודה מעצמו מתי יכול לומר משטה אני כך וכו' ל"ב סעיפים :

א אמר לחבירו מנה לי בידך ואמר ליה בפני עדים הן למחר אמר ליה תנהו לי והשיב משטה הייתי כך כמו שהשטית בי לשאל' ממני דבר שלא היה לך בידי כן השטיתו אני בה להורות לך בדבר שלא היה לך בידי נאמן וצריך לישבע שהוא כדבריו שהיתה כוונתו להשטות בו ואפילו לא טען משטה הייתי כך אלא טען להר"ם לא הוחק כפרן כמה שהודה כבר בפני עדים שכיון שלא היתה הודאתו הודאה ממש לא נזכר דמילי דכדי לא דכחי אנשי .

ה אמר לחבירו מנה לי בידך ואמר ליה בפני עדים הן למחר אמר ליה תנהו לי והשיב משטה הייתי כך כמו שהשטית בי לשאל' ממני דבר שלא היה לך בידי כן השטיתו אני בה להורות לך בדבר שלא היה לך בידי נאמן וצריך לישבע שהוא כדבריו שהיתה כוונתו להשטות בו ואפילו לא טען משטה הייתי כך אלא טען להר"ם לא הוחק כפרן כמה שהודה כבר בפני עדים שכיון שלא היתה הודאתו הודאה ממש לא נזכר דמילי דכדי לא דכחי אנשי .

ו והוקא בהודאה אבל בהודאה כל שראו עדים ההלואה אפי' בהכנתה מעידים עליה והייב דהא ראו שהלוח לו .

ב כד"א כבריא אבל בש"מ שכתבו חבירו וקוד' אינו יכול לומר אח"כ משטה הייתי כך שאין דרך האר' להשטות בשעת מיתהוה"ה אחרים שהידו לו או ששתקו לצואתו הוה כמדוד לו ולא יכולין למומר אח"כ משטה היינו בו כדי שלא להכניסו ותשרף דעתו שאין דרך בני אר' להורות חובא בשביל זה .

ז ובכריא גמי לא אמרן דטענת משטה מהני אלא דוקא בשטען איהו גופיה אבל אי לא טען איהו אלא מודה שהודה לו בפני עדים ואמר סתם אע"פ שהוריתי לא באמ' הוריתי ואינו נתן טעם לדבריו למה הודה לא טענינן ליה אגן לומר שמה משטה היה כך שאם היה דעתו להשטות היה טען כן אבל הטוען את חבירו כשהוא בריא מנה לי בידך והודה לו ומתחבט את הורשי' טענינן להו לירשי' שמה לא כיון אביהם אלא להשטות אע"פ שהם בעצמם אינן טוענין כן שכל מה שהיה אביהם יכול לטעון אם היה חי טענינן אגן ליתמי' שמה אביה' היה טוען כך ולא אמרינן טענת משטה אלא ביחוד המודה אבל לא ביחוד המודים שאין דרך ציבור להשטות , מי שאמר לחתנו העשיר תלמיד עם בניו ואני אשלם לך פטור כיון דלאו עני הוא ובלאו הכי הוא חייב ללמוד עם בניו יכול זה לומר משטה הייתי כך והכא אפי' אי לא טען טענינן ליה אגן דוראי זה לא כיון אלא להשטות ולרוב פשיטתו אצלו אינו טוען הוא כן .

ח יש מי שאומר שאם התובע תופש ממון הנתבע בשעת הודאתו כנגד המנה שהוא מודה לו בו אע"פ שיש עדים שהוא ממוני של זה הנתבע ואין כאן מנו לתפש אפי' הכי אין הנתבע יכול לטעון טענת השטאה שרתפיש' מוכתת שהותה ההודאה הודאה גמורה שכיון שטרם התפשט בו הוכחש שלא השטה בו אלא בקישטא קתבע והיאך יטעון הנתבע שוב כמו שהשטית אתה כן הייתי משטה אני שכיון שראה שזה התאמן כנגדו לתפוש ממנו בעל כרחו לא היה להורות לו אדרב' היה לו לומר למה אתה נוטל את שלי ואין אני חייב לך כלום .

ג כד"א כבריא אבל בש"מ שכתבו חבירו וקוד' אינו יכול לומר אח"כ משטה הייתי כך שאין דרך האר' להשטות בשעת מיתהוה"ה אחרים שהידו לו או ששתקו לצואתו הוה כמדוד לו ולא יכולין למומר אח"כ משטה היינו בו כדי שלא להכניסו ותשרף דעתו שאין דרך בני אר' להורות חובא בשביל זה .

ד ובכריא גמי לא אמרן דטענת משטה מהני אלא דוקא בשטען איהו גופיה אבל אי לא טען איהו אלא מודה שהודה לו בפני עדים ואמר סתם אע"פ שהוריתי לא באמ' הוריתי ואינו נתן טעם לדבריו למה הודה לא טענינן ליה אגן לומר שמה משטה היה כך שאם היה דעתו להשטות היה טען כן אבל הטוען את חבירו כשהוא בריא מנה לי בידך והודה לו ומתחבט את הורשי' טענינן להו לירשי' שמה לא כיון אביהם אלא להשטות אע"פ שהם בעצמם אינן טוענין כן שכל מה שהיה אביהם יכול לטעון אם היה חי טענינן אגן ליתמי' שמה אביה' היה טוען כך ולא אמרינן טענת משטה אלא ביחוד המודה אבל לא ביחוד המודים שאין דרך ציבור להשטות , מי שאמר לחתנו העשיר תלמיד עם בניו ואני אשלם לך פטור כיון דלאו עני הוא ובלאו הכי הוא חייב ללמוד עם בניו יכול זה לומר משטה הייתי כך והכא אפי' אי לא טען טענינן ליה אגן דוראי זה לא כיון אלא להשטות ולרוב פשיטתו אצלו אינו טוען הוא כן .

ט יש מי שאומר שאם התובע תופש ממון הנתבע בשעת הודאתו כנגד המנה שהוא מודה לו בו אע"פ שיש עדים שהוא ממוני של זה הנתבע ואין כאן מנו לתפש אפי' הכי אין הנתבע יכול לטעון טענת השטאה שרתפיש' מוכתת שהותה ההודאה הודאה גמורה שכיון שטרם התפשט בו הוכחש שלא השטה בו אלא בקישטא קתבע והיאך יטעון הנתבע שוב כמו שהשטית אתה כן הייתי משטה אני שכיון שראה שזה התאמן כנגדו לתפוש ממנו בעל כרחו לא היה להורות לו אדרב' היה לו לומר למה אתה נוטל את שלי ואין אני חייב לך כלום .

ה לא סגי טענת השטאה אלא כשהו תבעו תחלה והוא הודה לו וכמ"ש טענה' בסעי' א' אבל אם לא תבעו והזוהא מעצמו הודה ואמר אני חייב לך מנה אינו יכול לטעון שוב משטה הייתי כך דלמה היה משטה בו חנם וע"ל סי' ע"ה סעיף ה' ד' .

י אם כשתבעו הודה בפני ב"ד או שהודה בפני עדים ויחדם לעדים כן שאמר להם הנתבע אתם עדי בהודאה זו או שאמר התובע אתם עדים ואמר הנתבע כן תהיו עדים או ששתק הנתבע שוב אין יכול לומר הנתבע משטה הייתי כך שאין זה דרך השטאה אבל יכול לטעון אח"כ פרעתי .

ז והא דמהני אתם עדי דוקא כשתבעו מנה ואל' הן ואח"כ אמר אתם עדי ושתק ליה אבל אם אמר לו מנה לי בידך והלה שותק ואמר התובע לעדים אתם עדי ושתק הנתבע אין שתוקתו כלום דלא הוה שתוק' בהודאה שכשהודה לו תחלה ואמר ליה הן וכשאמר התובע אתם עדי שתק לא יכול לומר לא חששתי להשיבך דא"כ למה השיבו מתחלה הן לכך אמרי

יא לדעת האומר שאפילו היה התובע בפניהם יכול לטעון טענת שלא להשיב אפי' אומר התובע אתם עדי ושתק הנתבע אפי' הכי יכול לטעון אחר כך שלא להשיב הודיתי כיון שמעצמו הודה ויש חולקין מאחר שאמר התובע אתם עדי לא יוכל שוב לומר כדי שלא להשיב הודיתי ושתוקתו הוה כהודאה גמורה שאין עליה טענה .

יב טענת שלא להשיב אינה מועלת אלא כשמודה מעצמו אבל אם תבעוהו והודה אינו יכול ליפטר בטענת שלא להשיב שלא היה לו להורות לטענת חבירו משום כדי יליא להשיב את עצמו אלא טענת משט' אני כך שיבא כשתובעין אותו

חושן המשפט | הלכות טוען ונמען | סימן פא

אדם עדי וכול לומר אמר' משטה הייתי כך לגבי החמישים האחרים שערין לא נתן ומה שנתן נתן.

כז המודה מעצמו לפני שכיב מלע שחייב לו מנה אינו יכול לטעון טענת שלא להשביע דלמה אמר כן לשכיב מרע אדרבה לבריאם היה לו לומר ועל ספק ב'.

כח אמר מנה לפלו' בידו ולא אמר אתם עדי וקפני ונשבע על הודאתו ובא המלו' ותבעו והשיב שלא להשביע את עצמי נתכונתי והשבעה היתה לשקר אין שומעין לו חק אם יטעון ואמר שכחתי ונשבעתי כי הייתי סבור שהייתי חייב לו ועכשיו נזכרתי שאני חייב לו כל' אין שומעין לו דחוק' אין אדם נשבע אלא באמת ובכירו' ותקיע' כף הוי בשבעה ודוק' בשמור' בדבר שנשבע אותו כפוא איכא עדים אבל אם כופר או אמר על תנאי כך וכך נשבעתי נאמן.

כט המודה לחבירו בפני עדים קבלתי נמך כך וכך מחוב שיש לי עליך אין צ"ל אתם עדי בין היא מלוה בשטר בין שהיא מלוה ע"פ שאין שייך כאן לא טענת השטאה ולא טענת השבע' הא למה זה דומ' לפורע חובו בפני עדים שהמעשה נגמ' בראיית' וא"ל לומר אתם עדי שהמחילה היא כפרעון וכשם שאין שייך לומר אתם עדי צ"ל כתובו שאין צ"ל כתובו אלא כשהוא מחייב עצמו בהודאתו שלא תהא עליו כמלוה בשטר אם לא שיצוה לכתוב אבל לענין מחילה ופיטור א"צ.

ל המתעסק בשל חבירו ונותן לו ריוח ככל שנה ולבסוף טען שלא היה שם ריוח ורצה לחשוב מה שנתן לו בשביל קרן אם נתן הריוח בפני עדים אי נמי מודה ליה דלי יהיב ליה בשם רוחא יהיב ליה לאו כל כמיניה השתא למיחשב ליה לשם קרנא וגבי ליה כוליה אע"פ דלא אמר אתם עדי מיהו אם וכלל בפר' שטעה טענתו טענה ואי יהיב ליה בסתמא משתבע שבעת השותפין. דלא הנה ביה רוחא ויחשוב מה שנתן לו בקרן ויש מי שאומר שאפילו נתן הריוח בפני עדים אם לא אמר אתם עדי אפ"י נתנם לשם ריוח ישבע עכשיו שלא היה ריוח וכל מה שנתן לו יעלה לשם קרן.

לא ראובן נתן מנה לשמעון ולוי להתעסק ועשו עליהם שטר ונשבעו שיתנו לו חצי ריוח אח"כ שאל מהם ראובן מעיתיד ונתנו לו מנה שאל מהם ריוח אמרו לו כך וכך הרווחנו ולא יותר אמר ראובן לשמעון אתה אמרת לי שהרווחת' חמישים אמר לו שמעון לא אמרתי לך כלום ומפני שהיה ראובן מוחזק במנה ובשטר שלא היה כתוב בו פרעון המנה היה דינא שנשבע ראובן שכך אמר לו שמעון וכיון שכך א"ל שיתנו לו כ"ה זהובים כמו שהותנה בשטר ומפני כח השטר שהיה לו עליה ולא היה כתוב בו שום פרעון הוצרכו ליתן לו מה שאמר עתה כח לוי ותבע לראובן שלקח מהם ריוח שלא כדיון כי לא הרווחנו והוצרכנו לפרוע בכח השטר והשיב ראובן מה שלקחתי מריוח לקחתי בפני מה שאמר לי חבירך הוי דינא כיון שהלזה ראובן לשמעון לוי בשותפו' נעשו אחראין וערבאין והלוה והיה כח לראובן לתבע כל החוב מאיזה מהם שירצה כמו' שלעיל סי' ע"ז ספק ב ובה' תבע ראובן לשמעון ונשבע ראובן ששמעון אמר לו שהריוח כ"ה זהובים לחלקו ונתנו לו והואיל ונשבע ראובן אמר לו שמעון דרי נסתלק ראובן משמעון ולוי שפרעו לו חובו מדרע' ע"פ מאמר שמעון שאמר הוא עצמו לראובן שכך וכך הרווחנו ומה שמעון לוי שהיו אנוס' מחמת השטר אינה טענה להוציא כיון שאינו יכול לברר.

לב ראובן תבע לשמעון ריוח החוב שהיה לו עליו מכמה שני ואומר שהתנה עמו לתת לו ריוח שמעון פסיד מליתן ריוח ואפ"י שבעה אינו צריך שהרי אף לדברי ראובן לא היה תנאי זה בשעה שנתחייב שמעון. החוב הוא אף אם שמעון אח"כ אני אתן לך ריוח דברים בעלמי' ואם בלא קנין וכולל לחזור בו וכיון שהוא כופר אינו צריך שבעה שהרי אף אם לא ירצ' לישבע יוד' יכול לחזור בו ואם כן שבעה למה.

לג דין שטר אמנה ופרוע או ריבית דין תנאי השטר והשבעה וכו' י"ג טע"פ:

א מלוה שהוצי' שטר שאינו מקיים ואינו מוצא עדים לקיימו והלוה מודה שכתבו אלא שמוען פרעתי נאמן במנו דאי הוי בעי לשקר לא הוה מודה ליה שכתבו אלא הוה טען מוויף הוא ואפ"י אי כתוב בו נאמנות אינו מקייל לו כלום לבעל השטר רשטר' דלא מקיים חספא בעלמא הוה אמאי סמכת אלוה הא איהו אמר לפרוע וה"ה נמי בכל מה שישמעון בו דבר' שמכפל השטר כגון אמנה או כתבת' ללוות בו ולא ללויה' אלא נפל ממנו והוא מוצא

איתו שכן דרך להשטוי' בחבירו להודות לו כשתבעו מה שאינו חייב לו וזה הכלל כשתבעו אותו שייך לומר השטאי' ולא שלא להשביע וכשמוד' מעצמו שייך לומר שלא להשביע' ולא השטאי' לפיכך כ"ד שהכריזו' על כל מי שבידו של יחומים יודיע' לכו"ד יהא או שלוחו והודה אחד לשליח כ"ד לא יוכל אח"כ לומר שלא להשביע הודיית' שהרי לא הוד' מעצמו שהרי היתה שם קצת תביע' גם לא יוכל לומר משטה הייתי כך שהרי לא היתה שם תביעה מבשל דבר עצמו ולא שייך למי' הבא כמו שהשטוי' בין השטיתי' אני כך מי' דהכרות הב"ד לאו השטאה היא.

יז מי שהודה בכתב ידו שחייב לפלני מנה או שהודה בקנין או במעמד שלשתן אינו יכול לפטור עצמו לא בטענת השטאי' ולא בטענת שלא להשביע שאין דרך לעשות דברים כאלה להשטאה או כרי' שלא להשביע והא דאמרינן דכתב ידו אינו יכול לפטור עצמו בטענת השטאי' או השבעה היינו דוקא ככתב ידו שנתן עליו ליד חבירו אבל אם נמצא כתב ידו אצל ששטר זה שיש לו על פלני הוא של פלני או שכתב שם פלני על חפץ פלני יכול לומר שלא להשביע את עצמו עשיתי כן וכמו שנתבאר לעיל סוף סי' ס"ה סעיף ב"ב.

יח מי שמת ונמצא כתוב בא' משטרותיו שטר זה חציו לפלני לא זכה אותו פלני בחצי השטר וכן אם הודה כן בפני עדים בלא קנין אע"פ שאמר להם כתבו שטר אם לא אמר אתם עדי לא הוי הודאה.

יט אבל המוסר לחבירו שטר שכתוב בו שהוא חייב לו מנה אע"פ שלא אמר אתם עדי הוי הודאה.

ך המודה לחבירו שהוא חייב לו או מסר לו שטר בעדי' ועדי' חתומים עליו ואחר כך נתברר הדבר שטעה לאו הודאה היא ולא אמרינן הואיל ועשה מעשה אלים כונתו לחייב עצמו אע"פ שטעה דעשוי אדם העביד הכי'.

כא אע"פ שששהטמין עדים אינו עדות וכן המודה מעצמו ועדים שומעין אותו וכן האומר לחבירו בפני עדים מנה לי בידך ואמר לו הן מ"ס בכל אלו הרבנים וכיצא כהן אומרים כ"ד לתבע למה לא נתתן לו מה שיש לי אצלך אם אמ' אין לו אצלי כלום ואמרו לו והלא אתה אמרת בפני אלו כך וכך אי הנדית מעצמ' אם עמד ושלא מוסב ואם לא טען אין שומעין לו אבל אם טען משטה הייתי בו או להד"ם או שלא להשביע את עצמי נתכונתי פטור ונשבע היסת כמו שנתבאר וי"א שאפ"י לא אמר אלא אינו חייב לך כלום פטרו הדיין ותולה הודאתו כמה שארם עשו שלא להשביע את עצמו אע"פ שהוא לא טען כן לפי שאע"פ שאדם עשוי לעשו' כן שלא להשביע אינו זוכר לטעון כן בשעת תביעה לבד מענינו' ליה אג'.

כב כל מה שאדם מודה בפני כ"ד של ג' בין שהוד' מעצמו בין שהשביעו אה' והודה לו אינו יכול לחזור בו ולא לטעון טענת השטאה ולא טענת השבעה. אלא תוך כדי הדבר רכל שבפני כ"ד אדם מדקדק כמה שיאמר לו האמת.

כג תבעו בהפך והשיב אינו שלך. אלא של פלני אפ"י אמר כן בפני כות דין אינו הודאה שנוציא אותו הפלני מיד דאי אמר' הודאה כב"ד הודאה נמור' היא ה"מ כי מכון לאודרי כדאי מלתא אבל הכא שיהא בעלג' הוא ולא הודאה שהרי היה יכול לומר אינו שלך ולא היה צריך לסיים דבריו אלא של פלני לפיכ' אינו אלא שפת ית' ואינו מויקון ויש חולקין וס"ל דהוה הודא מיהו ויכל אח"כ לומר לשני טעוית בהודאותי ושל אחרים הוא כמנו דחזרתיו לך אבל לא יוכל אח"כ לומר לשני טעוית בהודאתי ושל הוי אע"פ שיש לו מנו דהודא' פיו מהני לענין זה דהוי עליו כעדים שאינו שלו ובהודא' נמורה' בפני עדים לא יוכל אח"כ לומר טעוית אע"פ שיש לו מנו מיהו בחשבון שכתב על פנקסו ויכל לו טעוית אע"פ דליכ' מנו דטעו' בזה מצוי הוא וע"ל סי' קכ"ו סעיף י"ג.

כד ראובן שאמר לשמעון חיי' אתה מנה ללוי ואמר שמעון כך ואמר ראובן אתם עדי הוי הודאה וכשיבא לוי לתבעו אינו יכול לטעון לא טענת השטאה ולא טענ' שלא להשביע אע"פ שלא בא ראובן בהרשאת לוי ולא עוד אלא אפ"י לא אמר ראובן אתם עדי אינו יכול לומר ללוי משטה אני כך שהרי לוי לא תבעו שיאמר לו שהשטוי' בו שישטוי' בו גם הוא בהודאתו.

כה ראובן שאמר לשמעון ולוי מנה לי בידכם ואמר שמעון הן ולוי שתק אם אמר ראובן לעדים אתם עדי ושחק שמעון והיא הודאה שמעון הודא' לגביה וידיה אבל לגבי לוי לא הויא הודאה דמה לו ללוי להודאות' שמעון ואפ"י הוי שמעון ולוי שותפין אין האחד מתחייב בהודאות' חבירו.

כו המודה לפניו מנה לך בידו והילך מהם חמישים ולא אמר

גבוש עיר שושן הלכות מוען ונסען סימן פב

לישבע ולטול היא היא שנועה המור' כעין דאוריית' ואינו יכול להפכה כמו שאין יכול להפך שנועה דאוריית' כמו ש' עוד בע"ה ואם יאמר המורה אי אפשר בתקנה זו שיתקנו חכמים להנאתו שאשבע ואטול ואינו אין רצוני לישבע שנועה המורה אלא היא תביעתו זו ככתיבה ע' פ' וישבע היתה הוסיף ונפטר ואמ' וזוהי טארה שאתה נשבע עלי שביעת הוסיף לפי דברך החזרת אותה לשיבועת הוסיף איני רוצה לישבע אלא רצוני מהפכה עליך דהא בדרבנן נידבבין הרין עמו ומחוייבין התובע אם ירצה לישבע ויכתוב ויטול ואם אמר התובע איני נשבע ואינו נוטל אלא אחרים כיהי הדעות בידו ואין הורה לומר לישבע וטול או דרציאנו מכלל הדרג דהא אף אם רציאנו מכלל הדרג אם הוא רוצה לישבע לישבע דלא האמינו לגזלו' ואם יצא הלה מכות הנסות והא רצה לשמוע הדר' אין מנדין אותו בכך שהרי אין בהם לא אזהרה ולא אמן לפיכך מהחייבין שלא בפניו וכוללו ככלל הדרג

ואם אין הלה טוען פרוע אלא טוען אחרים לבטל דשטר כגון שהוא מוויף או אמנה הוא פ' שאומר כתבתיו ומסרתיו לך שאם אצטרך ללות אלוהיך מןך והאמנתך שלא התבעני אם לא אלוהי ורצו לא ליתו אי שאומר כתבתיו ללות והא ליתו בו אלא נאבד ממני ואתה מצאתו או שאומר שטר שיש בו ריבית הוא או כיוצא בטענתו אלו' שאם היה המלוה נודה בו היה השטר בטל והמלוה עומד בשטר' ואומר שזה טוען שקר' ואמר הלה ישבע ויטול אין שומעין לו להשביעו דלא רמי לטוען שהוא פרוע וכשרואו טוען שהוא פרוע בלבד ודוששין לרבוי' ומשביעין המלוה משום דכל שטר' לפרעון הוא עומד וחוששין שהוא האמת אתו לך משביעין המלוה אבל בכל אלו הטענות לא שכיחי הם שיכתובים וקצתם לא ניתנו ליכתב והיא בא לעקור אותו לגמרי וראו כל הימנו לבטל שטר' שהוא נקיים אלא ישלם תהלה אפילו אין בו נאמנות ואח"כ טוען הוא על המלוה מה שרצה אם יורה יהיה לו מעותיו ואם יכפור יישבע הוסיף ונפטר.

ואם טוען הלה מהת' לו חוב ששטר' זה יש מי שאומר שרצו כמו שטוען פרעתי דהא אינו בא לעקור השטר' כמו בטענות פרעתי שאינו עוקרו וס'ל דערפ' טען בטענת פרעתי דאלו טענת פרעתי אם כתוב בו נאמנות אינו יכול לטעון ומענת נהלת יכול לטעון אע"פ שיש בו נאמנות דהא נהלת לא קאי אלא על הפרעון משו' דסתם שטר' לפרעון עומד ואסוק אדעתיה דה' פטעה לך כתוב ביה נאמנו' אבל מחילה לא אסוק אדעתיה ודמה וכתוב עליה נאמנות לפי' המדקדקי פורטין אותו בשטר' וכתובין שלא והא נאמן בכל עניני חוב זה ויש מי שאומר דמחילה הו' כמו שטוען אמנה או ריבית ואינו יכול להשביעו על זה מפני שאין סתם שטר' עומד למחילה מ"מ יכול להחריש עליו או ישלם תהלה ואח"כ טוען עליו כדלעיל בסעיף הבא.

טען הלה השטר נעשה על תנאי שאם אקיימו איפטר וקיימתו כבר והמלוה אומר שלא היה שום תנאי בדבר אם כתוב בו שנעשה בלא שום תנאי ובלא שום שטר' כולל אין הלה נאמן לומר בתנאי נעשה ואם אינו נאמן שיש בו שכלל שום תנאי הוה והלנה אומר שבתנאי הוה וקיימתו ואין המלוה נזהר' לו' שהיה שום תנאי ביניהם ואין העדים בפניו נשבע המלוה כעין של תורה ויטול חובו שרצו אינו עוקר בטענו' זו גוף השטר' ורצו היא בטענת פרעון דהא התנאי לא עוקר השטר' מיד אלא לאחר זמן דהיינו לאחר קיום התנאי ולא דמי לאמנה וריבית ולשאר טענות הבאות לעקור השטר' כעיקרו ואפי' אם יש בו נאמנות אינו מועיל שהנאמנו' אינו רק כנגד הפרעון דבו הימניה מפרעון הימניה ולכל מאי דעקר שטר' מיד אבל תנאי דלא עקר שטר' אלא לאחר זמן והוא מילתא אחרת' לא הימניה' ואם הורה המלוה שנעשה על תנאי אלא שאנו' שעדיין לא קיימו הלה הוהיל ומור' לדברי הלה ובא להוציא מן הלה על המלוה להביא ראיה שעדיין לא נתקיים התנאי ואינו נאמן במנו' שאין אמרים מנו' להוציא ממנו ואם אין לו ראיה נשבע הלה הוסיף ונפטר ואם יש ללה עדים שבתנאי נעשה ואין המלוה מודה לו מקבילן עדותן שאפי' עדי השטר עצמן נאמנים לומר תנאי דהוה דבריהם לא מביעי' אם אין כתב ידם יוצא ממקום אחר דנאמנו' משום מנו' דאי בעו לומר אין זה כתב ידינו אלא אפי' אם כתב ידם יוצא ממקום אחר נאמנים שאין זה חתום ומור' דהא לא עקרו עדות' הראשון אלא מילתא אחרת' הוא שאומרו' הכתב נעשה באמת אלא שבתנאי נעשה לפי' נפטר הלה אפי' בלא שנועה שרצו יש לו עדים ואם א' מעדי השטר אמר תנאי זה ואי אפשר לא היה תנאי הרי נעשה העדי' מביחשין השטר נשבע הלה הוסיף ונפטר אבל אינו נשבע שנועה התור' להכחיש העד שאומר שלא היה שום

אנו נעשה על תנאי ולא נתקיים התנאי או שאמר קמן הויתו בשנועה השטר נאמן במנו' דאי הוה בעי משקר' לא הוה מודה דהא שטר' חספה בעלמא הוא אמאי קסמכת איה ואיהו מבטל ליה ואם אח"כ מצא המלוה עדי' לקיים השטר' כב"ד הוה הוא כשאר שטרות וגובה בו.

ואם השטר' מקיים וטוען הלה פרעתי כולו או מקצתו והמלוה אומר לא נתפרעתי כלום אם יש בו נאמנות אינו נאמן ואפי' אם אמר השבע לי אין שומעין לו וגובה בלא שנועה דמיהו אפי' בעל חוב מאחר ממנו' לא יגבה אלא בשנועה שצריך לישבע לבעל חוב המאוחר שלא נפרע מיתו כיום ואין המוקדם יכול לומר למאוחר לא אשבע עד שתשבע שלא נפרעת מחובך דלמה ישבע זה חנם שניא ישבע המוקדם ויטול הכל אבל מחריש סתם על מנו' שידוע אם הבעל חוב המאוחר פרוע הוא וישבעו בחנם ואפי' אם יש בו נאמנות מפורש לראשון שהוא מאתו כנגד בעל חוב המאוחר אע"פ כן צריך לישבע דלאו כל כמיני' דמה להאמין את המלוה אפי' נגד בעלי ריביתו דמאוחר' ואם אין בו נאמנות כל זמן שלא ישעין הוה השבע לו שלא פרעתיך אין משביעין ללוה אלא אמרים ללוה זה שלום ואם אח"כ טוען ישבע לי שלא פרעתיך משביעין אותו בנקיטת חפץ ויטול שמון שהוא נוטל בשנועה זו הצריכותו נקיטת חפץ והוא שטוען הלה ברי שהוא פרוע אבל אם בא בטענת שמו' לא משביעין ליה כלל ואפי' אם גם הלה השיב אינו יודע אם הוא פרוע מ"מ יש לו הוכחה בשטר' שיהי' חייב לו דאם היה פרעון השטר' על המנו' ולאחר ששכרו נקצת ממנו אמר הלה פרעתיך המנו' שעברו והכחיתו דה' השטר' משום המנו' העתידים והמלוה אומר שלא נפרע כלום נשבע המלוה וצ"ל ונטול דהלה איהו דאפסיד' אנפשהו' הלה לכתוב שוכר או להחליף שטר' אחר או למכתב הפרעון על השטר'.

וכשטוען הלה שפרע השטר' ואמר ישבע לי המלוה ויטול אמרים לו הבא מעותיו ואח"כ ישבע ויטול ואם טוען דלית שואני לו מה פרוע ישמעו הלה שאין לו וכשתשיגו ידו ישבעו המלות שלא פרעתי ואותן לו שכל זמן שאין השטר' בפניו אינו חייב לישבע מי שבעתו הוא שישבע ויטול ושמו' ישבע ולא יטול שהרי הלה טוען אין לי לפיכך צריך הלה לישבע הראשונה שאין לו או לשלם.

ואם הוחזק הלה כפרין כאיתו השטר' כגון שאמר להר"ם אח"כ בא עדים ונתקיים השטר' וחיבבוהו ב"ד לפרוע שוב אינו יכול לומר השבע לי שלא פרעתיך אע"פ שאין בו נאמנות שכבר הדרה שלא פרעו עכ"ל האומר לא ליתו נאמנו' לא פרעתי דמי אבל אם יחרים סתם על מי שנטול ממנו' שאם כרין אין מחזין בידו' וכן אם טוען התבע שטר' מוויף הוא ורביא זה עדים וקיימו ואח"כ אמר הלה פרעתי לא שהוחזק כפרין ואינו נאמן וגובה בו בלא שנועה שכוון שאמר מוויף כאילו לא ליתו דמי ואין ואמר אח"כ פרעתי אם לא לוח ורצי' הא פרע' ויש חולקין ואמרים דלא דמי מוויף לטענת להר"ם דהא הבא לא כפר' בהלואה רק שאמר שהשטר' מוויף הוא ויכול להיות שהיה אמת שיהי' שרלוהו בלא שטר' וכונתו בטענתו הוה לפרס' שזה מוויף שטר' הוא ואם יקיימו או ידון עמו עליו לפיכך אם יטען שוב פרעתי אין הדין טענתו הראשונה וצריך המלוה לישבע ולטול מין שהשטר' בידו.

אם כשארנו ב"ד ללה שלם לו ולא טען העבע לי אלא שאל הלה לפר' מה הוא חיי' לו אמרים לו מה אתה רוצה שותחייב לך' אם אמר רוצה אני שישבע לי משביעין אותו ואם לאו אין פותחין לו.

היה המלוה ת"ח אין משביעין איתר שאין אנו חושדין אותו שמוציא שטר' פרוע מ"מ לא מגבין ליה אלא אי תפיש משל ליה לא מקבילן מינו' ואם לא תפשיהו' עצמו רוצה לישבע כדי לגבות את שלו שומעין לו.

ואם המלוה והלוה שניהם ת"ח יש מי שאומר שחזר הדין לבמות שהיה ואי טוען אישבע לי אמרין ליה וקבל אשתבע ליה.

אם היה המלוה וירשיו מוציאין השטר' אהלוה טוען שהוא פרוע נשבעין הורשין שביעת הורשין דהיינו שלא פקדנו אבא ושלם מצאנו בין שטרותיו שישטר' זה פרוע הוא ונטולין וע"ל סימן ע"ד סעיף ה'.

היה המלוה חשוד' לא שיתבע נשבע הוסיף ונפטר ו"א כגון ששטר' מקיים בידו אלא רבנו הטילו שנועה עליו לא יפסיד בשביל שאינו יכול לישבע אלא נוטל בלא שנועה והוה מסתבר' ואם אין המלוה חשוד' אלא שאינו רוצה לישבע והוה להפך השנועה על הלה אין שומעין לו דמין ששנועה זו

שוב תנאי כיון שהעדים נכחישין זה את זה דינרם נוכחשין ואין כאן אפי' עד אחד ועל סימן ב"ש סעיף א' ובסימן מ"ו סעיף ל"ז

יג טען הלוה על שטר מקויים שחציו פרוע והמלוה אומ' שלא נפרע ממנו כלום ואח"כ באו עדים ומעידים שכולו פרוע דרי שטר זה איתרע ליה כתו נחמת העדים מ"מ דואיל והלוה בעצמו מודה שלא פרוע כולו לא פסלינן ליה לגמרי והשביון כתביעת המלוה כתביעה בעל פה ויש כאן דין מודה מקצת בעל פה שמשלם החצי שהודה ההודאת בעל דין עדיף ממאה עדים זמשכע על חציו שאומר שהוא פרוע ולא אמרינן כיון שהעדים מעידים שפרעו כולו דליהוי במשיב אבידה על הג' שהוד' ויפטר משבועה על השאר שלא הודה ניתחלה אלא מפני השטר שעליו זאין זה משיב אבידה אלא כשמודה מעצמו בלא יראת עדים או שטר ולכא למיכר נמי מ"מ גיפטרמה משבועה כיון שהעדים מעידים שפרע לפחות חציו דבכלל מאתים מנה ודרי יש לו עדי' הניסיעים לו ולמה נשבעינו דכיון שהעדים הוכחשו מפי עצמו לא יועילו לו כלל' בעדותן ולגבי דידיה במאן דליתניהו דמי ולא אמרי' נמי כיון דלגבי דידי' במאן דליתניהו דמי א"כ לא נאמיניהו כלא אפי' בשבועה כנגד השטר כדיון כל חוב שהוא בשטר דכולי דאי לא מרענין עדותיהו שהרי איפשר לומרי שהם זוכרים מהענין יותר ממנו כיון דהכחשתו לאו הבחשה לגמרי הוא לפיכ' אין סומכין על עדותן לגמרי ולא על השטר לגמרי אלא מספיקא דנין ליה כאילו לא היה כאן לא עדים ולא שטר אלא תביע' בעל פה דיינינן ליה וכדיון מודה מקצת הטענה שמשלם מה שמודה ונשבע על השאר ואין המלוה גובה אותו החצי אלא מבני הדין שיאמרו הלקוחות אנו נסמך על העדים והם אומרים שנפרעת מפלוני כד"א שאין בו נאמנות או שהאמינו על עצמו ולא כשני עדים אבל אם האמינו כבי' עדים גובה כל חובו מבני חורי בלא שבוע' ולא ממשעבדי דלאו כל כמיני' דלו' להאמינו נגד הלקוחות מלוה שאבד שטריו ובאו עדים והעידו שיודעים שהיה לפלו' שטר על פלו' כסך וכך מעית והוא שטר שמועיל וראוי לגבוי' בו בפני כל ב"ד שבעולם אין לזה אלא דין מלוה על פה ויכול לטעון פרוע הוא שהרי אין השטר בפנינו ומאן ליכיא לן דשטרא מעלי' הוא לאו כ"ע כל דיני שטריו' גמירי עד שנראנו דשמא אם היה בפנינו היינו פוסלין אותו

פנ דין מלוה שהודה בשטר שהוא מזוייף וכו' ד' סעיפים

א אם המלוה מודה שקבל ממנו דמי השטר אלא שאמר שקבלם בשביל מלוה על פה שהיה לו עליו ואין הלוה מודה באותו מלוה נתבאר בסימן ג'ו

ב ואם הלוה מודה בשתי ההלוואות ושתיהן עבר זמנן ונתן לו מנה סתם וכל פ' על איזה מהם והמלוה אומר שרוצ' לחשוב אותו כפרעון החוב שאין בו כח כל כך עלגושו ללוה כגון שיש לו ערב על אחד מהם ועל השני אין לו ערב ורוצה המלוה לחשוב אותו על החוב שאין לו בו ערב והלוה רוצה לחשוב אותו כפרעון החוב שיש לו בו ערב כי אומר שלאותו נתכוין אין שומעין לו ואפי' אומר הלוה בפ' לא אפרע לך אלא מחוב פלוני שיש לך ערב והמלוה אומר לא אקבלם אלא בחוב פלוני שאינו במזוח ממנו כל כך הדין עם המלוה שהרי עבר לזה לאיש מלוה ואזי מחוייב לשלם לו איזה שירצה המלו' ראשונה ואפילו אם שתק בשקבלם והלוה פ' ואמר בעד חוב פלוני אני נותנם יכול אח"כ לומר מה ששתקתי כדי שתתן לי המעו' שתקתי אבל כוונתי היה שלא אחשוב אותה אלא על חוב פלוני וכן אם שלח הלוה עם המלוה מעות לאחרים וקבלם בשתיק' יכול לומר אח"כ לעצמי קבלתים ומה ששתקתי כדי שתתן לי המעו' שתקתי ונל' רוקא ששתחם הלוה עם המלוה וקבלם המלוה בשתיקה או יכול לומר דמתחלה לא זכה בהם לאחרים אלא לעצמו ומה ששתק כדי שיתן לו המעות אבל אם שלח הלוה מעות עם אחד שישלם עבורו להרב' מלווין ונתנם העליות לאחר מן המלוים לא יוכל אותו המלוה שנתנ' לו לומר אקבלם כולם לעצמי בשביל חובי שחיי' לי הלוה הוה גם חוב אחר שכבר זכה השליח במעות אלו בשביל כולם וצריך לתת לכל אחד חלקו שעלח לו ואפי' אם תפשמ א' מהם מן השליח מצידין מילי וחולקין ביניהם ג"ל

ג ואבי' מחלוקת ביניהם שהלוה אומר מחוב פלו' שפלוני ערב כי נתתיך לך ואתה ע"מ כן קבלתם והמלוה אומר מעולם לא נתתיך להבילם אלא מחוב פלוני שאין לי בו ערב ואין אם הוח' שאמר הלוה יצרעו היא מלוה על פה נאמן הלוה בשבועות ויסת' לומר פרעתי ונפטר הערב אפילו היה קבלן

ואם שני הרוכות יש לו עליהם שני שמרות אם לא פרעו בעדים נאמן המלוה במנו דלא קבלתי כלום מעולם ונשבע על השני ונוטל אם אין נאמנות בשטר ואם יש בו נאמנות נוטל בלא שבועה ואפי' אם פרעו בעדים שמעידים שכתורת פרעון נתנם לו ואינם יודעים מאיזה שטר נאמן לומר שקבלם בשביל דרוב ע"אין לו בו ערב ונשבע וגובה חובו מהלוה או מהערב ולא דמי לכופר דוב שיש עליו שטר לחבירו ונתנו לו בפני עדים וכוונן המלוה כטראי נינהו ופטר חוב אחר קבלתים דאמרי' איתרע ליה ואינו נשבע ונוטל דשאני התם שאין המלוה יכול לברר דבריו שיש לו עליו חוב ממקום אחר והוא טענתו גרועה כיון שהפרעון ודאי שהרי נתנו לו בפני עדים והחוב האחר שאומר שקבלם בשבילו ספק ואין ספק מוצי' מידי ודאי אבל הכא הרי המלוה יכול לברר גם החוב האחר' שאומר שקבלם בשבילו שהרי יש לו שני שמרות ודרי דשטר שמונן עליו הלוה שהוא פרוע עומד בחזקתו ולא איתרע מחמת הפרעון שבעדים שזה אינו מכחישב אלא שאומר בעד שטר האחר רכ לפיכך אם אין בו נאמנות נשבע ונוטל ואם יש בו נאמנות גובה בלא שבועה מהלוה או מהערב

ד הוציא עליו שטר מקוי' ואמר הלוה מזוייף הוא או אמנה הוא או פרוע הוא ואמ' המלוה כן הדבר כמו שאתה אומר אבל שטר כשר היה לו ואבד נשבע הלוה דיסת' ונפטר והאי שטרא הספא בעלמא הוא ואין באן אלא תביעת בעל פה ולא מהומינין למלוה כמנו דאי בעי אמר שטר מעלייהו הוא שהרי הוא מקויים לפיכך יהא נאמן לומר שטר היה לו ואבד דאמאי סמכת אהך שטרא ואי שטרא חספא בעלמא הוא ודוי ליה האי מנו כמו מנו להוציא ומנו להוציא לא אמרינן

פד הפוגם או פוחת שטריו או עד אחד מעיד שהוא פרוע וכו' ה' סעיפים

א הפוגם את שטריו לא יפרע אלא בשבועה אע"פ שלא טען הלוה השבע לי כיצד הוה שטריו אלף וזו וטוען הלוה פרוע כילו והמלוה אומר לא גפרעתי אלא מקצתו לא יפרע השאר אלא בשבועה כעין של תורה עינן תקנוה בעלי המשנה אפי' היו עדים בשעת הפרעון וראו או שכתב לו שובר במה שפרע ולא אמרי' אם איתא דפרע טפי בעדים הוה פרע ליה כדפרעיה מעיקרא או היה כותב לו שובר כמו שכתב לו כבר דשמא גוראן לו מעיקרא לפרעו בעדי' או בשובר ואח"כ פרעו בינו לבין עצמו ואפי' דקרק לצרף חשבונו אפי' בפחות משה פרוטה פ"שחשב עמו בפני העדים או דקרק בחשבונו בשובר לומר כך וכך נתתו ביום פלוני וכך ביום פלו' וצרף אפי' בפחות משוה פרוטה לא אמרינן כיון שהקרק לצרף כל כך ודאי קושטא קאמר כד"א כשאין בו נאמנות אבל אם יש בו נאמנות אע"פ שלא פירש בין ככולו בין במקצתו נוטל בלא שבועה

ב כד"א כשעבר זמנו אבל אם הוא בתוך זמנו אע"פ שפגם שטריו יפרע שלא בשבועה דאחייא ליה חזקה שאין אדם פורע בתוך זמנו דנימא שודאי לא פרע יותר ממה שוה מודה אלא א"כ טוען הלוה שישבע או משיבועין אותו

ג כתוב בו פרעון ביני שיטי עדיף טפי משובר ולא חשיב כפוגם שטריו לחייבו שבועה שטר שכתוב בו פרעון ביני שיטי ת' זהובים על הגרר וטוען הלוה שפרע יותר והמלוה גרר מקום הפרעון וחזר וכת' מה שרצה אם כתב הפרעון הו' כתב יד הלוה הדין עם המלוה דאם איתא דפרעיה יותר לא היה נותן לו אא"כ היה ג"כ כותבו כמו שכתב זה

ד הפוחת שטריו נפרע שלא בשבועה' כיצד היה שטריו אלף וזו וטוען הלוה פרעתי' כולו והמלוה אומר לא נתפרעתי כלום אבל אינך חייב לי אלא ת"ק בלא הליתך אלא ת"ק ומה שנתת' אלף אמנה היה בינינו הרי זה במשיב אבידה ואע"פ שאין כתוב בשטר נאמנות נפרע שלא בשבועה אלא אם כן יאמר הלוה השבע לי ועל' בלבוש הבוץ ואינמן סו' צ"ו סעיף י"ד טען המלוה לא גפרעתי כלום אבל לא הליתך אלא ת"ק והעדיף טעני וכתבו אלף וזו הרי זה מודה שעדים מעידים שקר והשטר חספא בעלמא הוא והחוב כמלוה על פה ונשבע הלוה היסת' ונפטר ויא אמרינן להומינין למלוה כמנו דאי בעי אמר אלף וזו דסיון שהשטר חספא בעלמא הוא הוה ליה מנו להוציא ומנו להוציא לא אמרינן כדלעיל בס' הקודם סעיף ד'

ה עד אחד מעיד בשטר שהוא פרוע לא יפרע אלא בשבועה אפי' לא טען הלוה ישבע לי כד"א כשעבר זמנו יש לחוש שמא פרעו כמו שמעיד העד לכך לא יפרע אלא בשבועה אבל אם הוא תוך זמנו שיש כאן חזק' ושטר נפרע שלא בשבועה אלא א"כ

לבוש עיר שישן הלכות מוען ונטען סימן פה מב

דה"נ באהרי דכתבי שטרי והדר יהבי זווי אינו יכול למעון היה לך ליפרע בחובך שיאמר המלוה הוצרכתי למעות ולא יכולתי לעכב ולדון עמך ולא יכול הלוה למעון הבי אלא במקום שהמלוה נותן ללוה המעות ואח"כ חייב לו השטר שאינו יכול שמעון לומר לראובן אילו הייתי חייב לך למה כתבת לי השטר בעשרי המעות בדרך היה לך לתפושם בדרכך ואפילו אם יש לראובן זיבורית ולשמעון עירית אינו יכול לומר לחי מנך כדי שאגבה ממך העירית בחובי שהרי אין לך קרקע אחרת ואני אגבה אותך הזיבורית שלי אח"כ בחובך שאפילו אם לא לוח כמנו והיה חובעו בדין היה יכול לגבות נמינו העירית שלו בחובי עירי אין לו קרקע אחרת ואם לוח מננו כדי להגבותי הזיבורית שלו אין דרך בני אדם ללות כדי למכור נכסיהם ואם יאמר אע"פ כן אני כוונתי למוכר ושאיפרע ממנה המעות כך היה יכול ללות מאחר כדי להגבותי את הזיבורית שלו ואם הוא באתרא דכתבי שטר' והדר יהבי זון שאמרנו לפי ה"א שאינו יכול לומר ה"א לפרע כדרכך ושני השטרות ערות מעליא ניהו אז כל א' גוב חובו לפי שטר' ניהו אין הדין בטענת ראובן שאמרנו לפי הס"ד שאם יש לראובן זיבורית ולשמעון עירי' דהה"ס דראובן שלהו משמעון כדי שיגבה היא העירית משמעון ויגבה הוא הזיבורית עלו לשמעון ורחינו מעניתי מן הטעמי' שנתבאר דאפי' בלא אותן הדעות לאו דינא הכי הוא כדס"ד וטעות הוא בידו אלא הכי הוא דינא אם יש לשניהם עירית או בינוני' או זיבורית או שיש לאחד עירית או בינונית ולשני זיבורית עומד כל אח' בשלד שאפילו אם יבא בעל הזיבורית תחלה לגבות מהעירית או מהבינונית של חברו ולהגבותו זבורית שלו אין שומעין לו אלא כיון ששניהם תובעין זה את זה מגבין בעל העירית או בינונית מויבורית של זה ותעשה הבינונית שלו עירית דק"ל רבשלו הן שמיין וחוזרין ומגבין זה את זה מויבורית שלו וכן אם יש לזה בינונית זיבורית ולזה זיבורית' עומד כל אחד בשלו שהרי הבינונית תהשב לו כעירית רבשלו הן שמיין ונכ"צ מגבירי מויבורית אבל אם יש לזה עירית ובינונית וזה זיבורית אפי' היו שני החיובות שוין א"א יעכב זה מלוה חברו בשביל מה שהלוהו שסת' כל המלו' לחבירו על דעת לגבות מקרקע שלו הוא מלוהו אם לא יפרע לו מעות מומנים לפיכך ב"ד יורדין לנכסיו כל אחד ומגבין לשכנגדו את חיבו וזה גובה וזה גובה למ"ז שאם יגבה בעל הזיבורית תחלה יגבה בינונית של זה ותחזור הבינונית היה שפא לידו עירית זיבורית שלו בינונית ומגבין לו ממנה ואם יגבה בעל הבינונית תחילה הרי גובה הזיבורית ויש לו עכשיו עירית ובינונית' וזיבורי' וכשיבא זה לגבות ממנו יגבה ממנו מן הבינונית כדון ב"ה שניב' בבינונית ואם זמן השטר שמוציא שמעון על ראובן היה קודם שהגיע זמן פרעין שטר' של ראובן או בכל ענין כל א' גובה חיבו על הדרך שאמרנו שאין יוכל לומר לו היה לך ליפרע מחיבך שהרי עדיין לא הגיע זמנו ואפי' היה כיום אחרון כגון שראובן הלו' לשמעון בשטר לחמש שנים וכיום שנשלמו ה' שנים בא ראובן וזה משמעון לי' שנים אין שמעון יכול לומר לראובן אילו הייתי חייב לך למה שעבדת עצמך בשביל יום א' לפי שאדם עשוי לשעבד עצמו להיות עבד לזה לאיש מלוה בשצדק' למענות אפי' בשביל יום א' וגיבה זה שילו לפי ה' שנים וזה שלו לסוף י' שנים ראובן שתובע משמעון בשטר לשל' לו והשיב שמעון הלא אקה פרעת לי כוז השבוע ולמה לא עכבת בחובך וראובן אימר האמנתך נאמן ראובן כמנו דהיה יכול לומר לא פריעתך או עדיין לא הגיע זמני או שתפרעני' אשה שרקדישה נכסיה ואיתה שידורו בנותיה בבתיים שלה ויתנו שכיר' ואח"כ הביאה בת ארת שטר מתנה מוקדם לשטר מתנה של הקדש ושאר הורשישם אומרים אילו היה שטרך אמת למה נתת שכירות אם הבת נותנת אמתלא על השכירות הדין עמה ואם לאו הדין עם הורשיש עכ"ל מורי מדרמ"א ז"ל

ך ואם מת א' מהם והגיה יתומים קטנים ולא הגיה קרקעות מדינא דגמרא מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לב"ח לפיכ' היתומים גובים מן השני מטלטלין והוא יספיד שאין לו ממה לגבות ואם פקח הוא יגבה אותם קרקע ודיוור ונכסיה אותה מהם ועכשיו שתקנו הגאונים שגובין מטלטלי ויתנו בלא אח' עומד בשלו אפי' לא הגיה לדם אביהם כלום שאם יגבו מה חורר ונכס' אותו מהם אחר שתקנו הגאונים שגובין מטלטלי דיתמי' ה' ואפי' היתומים הם קטנים א"א שהם יגבו מיד וזה לא יגבה מהם עד שיגדלו משו' דק"ל שאין נוקקין לנכס' יתמיין עד שיגדלו רטעמ' שאין נוקקין לנכס' קטנים הוא משום חששא דילמא צריי אתפשיה והכא כיון שת"ש מחיי אביהם משו' הך חששא לא מפיקין מניה למיתב ליתמי' . שנים

א"כ כען הלוה ישבע לי . עד אחד מעיד על שטר שעבר זמנו שהיה פרוע ומת המלוה עד שלא נשבע כיון שהוא לא היה יכול לגבותו אלא בשבועה און יורשי גובין בו כלום שררי הם אינם יכולים לישבע שאינו פרוע שאינם יודעים ושבועה שלא פקדנו אבא לא שייכא הבא דהכא אפי' אם פקד עיניו פרוע אינו באמן בלא שבועה ולא דמי למה שכתבנו לעיל סי' פ"ב סעף ח שנשבעין הורשים שלא פקדנו אבא וגיבה אע"ג שאביהם לא היה יכול לגבות בלא שבועה דהתם שבועה קולא היא דהא אי לא מעין לזה לא משבעינן לזה לכך לא רצו חכמים להפסיד ליתומים מחמת אותה שבועה שאינה אלא תקנת חכמים אם ישמעון וכן הדין בעד א' מעיד שהוא פרוע ורוא בתוך זמנו וכן בפוגם שטר' שהוא בתוך זמנו כמ"ש לקמן סי' ק"ח ע"פ י"ד אבל הכא שעבר זמנו ואיכא עד א' שיש כאן שבועה דאורייתא וכן בפוגם שטר' והוא לאחר זמנו שאפי' אי לא מעין הלוה צריך לישבע כדאמרן לפיכך גם היתומים מפסידין כיון שאיני יכולין לישבע . וע"ל סימן ק"ח כע"פ י"ד .

פה הוציא עליו שטר חוב והלוה טוען שמכר לו שדרו וכו' ז' סעיפים :

א ראובן הוציא שטר חוב על שמעון ושמעון הוציא שטר' שראובן מכר לו שדרו אחר שהגיע זמנו של שטר' ויזומר לו פריעתך שטרך ואח"כ קניתי ממך את השדרה וזה לי הוכחה וראיה שאם הייתי חייב לך כשקניתי ממך את השדרה היה לך ליפרע ממני וי"א למכור לי שרך אם הוא במקום שנהוגין שמי שקונה שדה נותן מעה ואח"כ כותבין לו שטר בעגתי מענה שלא היה לו לכתוב שטר הנכירה אחר שקבל המעות ונאמן הלוה לומר פרעתי ושובר היה לי ואבר ואפילו שיש בו נאמנות דהוכחה זו עדיפא ואם הוא טוען מונויף הוא יש מי שאומר שאינו נאמן כיון שהשטר מקויים וי"א שהיא נאמן במגו הפרעתי וזה עדיין לא הגיע זמן שטר' כשקנה ממנו השדרה אינו יכול לומר אילו הייתי חייב לך היה לך ליפרע את שלך שהרי עדיין לא הגיע זמנו וזה היה צריך למעית ואם הוא במקום שטבתין את השטר ואח"כ נותנין המעות אע"פ שהגיע זמנו אין טענתו טענה שזה יאמר לו לא מכרתי לך את השדרה אלא כדי שיהיה לי ממה לגבות ממך חובי כי יראתי פן תאמר אין לך במה לשל' ולכך הוכרתי לכתוב לך שטרך ולחת לך את השדרה אע"פ שהיית חייב לי ואין זה יכול לומר לו היה לך למכור' מודעה קודם שכתבת' השטר שזה יאמר חברא חברא אית ליה ויראתי פן יודעתי לך הדברים ותחזור כך מהמקח באמרוך אין לך מעות .

ב ואם הלוה מכר קרקע למלו' אחר שהגיע זמן פריעת שטר' יכול לומר לו אילו הייתי חייב לך היה לך לפרוע השדרה בחובך כשמכרתי לך ולמה נתתי לי מעות ול"מ באתרא דכתבי שטרא והדר יהבי זווי רמצי א"ל היה לך לעכובי וזווי כפרעני אחר שכתבתי לך את השטר אלא אפי' הוכח דיהבי זווי והדר כתבי שטרא מצי לזה למימר היה לך לגבות קרקע בחובך בדין בע"כ קודם שנתתי לי המעות פרוי שלא אקה המעות ואוציא אותם ולא יהיה לי ממה לפרוע לך חובך ורוקא בקרקע יכול למעון כן אבל אם מכר לו הלוה מטלטלין לא יוכל לומר לו אילו הייתי חייב לך למה לא תבעתם ממני בחובך שזה יוכל לומר לו יראתי אם אתבעם ממך בחובי לא תמכרם לי כלל ואנכי הייתי צריך להם והוצרכתי לקנותם ממך .

ג ראובן הוציא שטר על שמעון חתוך שמעון והוציא שטר על ראובן והוא מאחר לשטרו של ראובן וגם הגיע זמן הפרעון של ראובן קודם שלמה משמעון יכול שמעון לומר לראובן אילו הייתי חייב לך לא היה לך ללוות ממני אלא היה לך ליפרע בחובך וזו' ששטרו של ראובן הוא ברור ואין בו פקפוק אבל אם יש מענה על השטר כגון שיש בו חשש אסמכת' וכיוצא בה יכול לומר יראתי שאם לא אוכל לגבותו מטעם המענה שהיה לך עליו ואני הוצרכתי למעות ולא היה לי פנאי לדון ולגנוש אותך והיכא שיוכל שמעון למעון אילו הייתי חייב לך כו' ל"ש באתרא דיהבי זווי והדר כתבי שטרא ל"ש באתרא דכתבי שטרא והדר יהבי זווי ועלם יכול לומר אילו הייתי חייב לך היה לך ליפרע בחובך ולא דמי למוציא ש"ח על חבירו ומכר לו השדרה דאמרין בסעיף א' דבאתר' דכתבי שטרא והדר יהבי זווי שאינו יכול למי' לו אילו הייתי חייב לך היה לך ליפרע בחובך דשאני התם שיכול לומר חששתי שאם תוציא המעות ולכך מכרתי לך השדרה שאיכ' אח"כ למשכנך בו אבל הכא אפי' באתרא דכתבי שטרא והדר יהבי זווי כשזה טוען אילו הייתי חייב לך היה לך ליפרע מחובך אין לזה שום טענה כנגדו כיון שהשטר ברור כך נקל ל' לתובעו בדין וליפרע ממנו כמו שיוכל לתתו שילוה לו וי"א

חושן המשפט הלכות זיוען ונמען סימן פה פו

מחזק כהני דלא משתעבד לוי לראובן מדר' נתן עד שיתכרר בבית דין ששמעון חייב לו .

ז אם מת שמעון ונשארו יורשיו ומוען לוי פרוע הוא נשבעין היורשים שבועת היורשים רהיננו שלא פקדנו אבא וגוכין מלוי וחזור ראובן וגובה מהם בשבועה אם היה חוב ראובן בשטר וע"ל סי' פ"ב סעיף ח' ומימנ' פ"ד כעוף ה' ואם לא רצו היורשים ליטבע אם יש להם נכסים אחר' חזרו זה עליהם ולא יוכלו לומר דון עב לוי שהוא בעל חובך מדר' נתן הואיל ויש להם נכסים אחרים ואם אין להם נכסים אחרים ומוענין שאין יכולין ליטבע שבועה זו מפני שאינם יודעים אע"פ שאינו יכול להחשיב' אותם אם יודעים אם לא דהוה ליה טענתו בזה טענת שמה נגדם מ"מ משביעם היסת שאין בידם ממה לפרוע חוב מורישם .

ח ראובן הלוח לשמעון ע"פ ושמעון הלוח ללוי בשטר ונכר לוי כל נכסיו וזכא ראובן לפרוע מן הלוקחות של לוי בכח השטר שיש לשמעון על לוי אע"פ ששמעון היה יכול לטעון לראובן פדעתיך אין הלוקחות של לוי יכולין לרדוף' לראובן ולומר לו פרוע אתה משמעון ואע"פ ששמעון יורה שלא פרע איני נאמן לנו בהודאתו עלינו שלא פרע שעושהם קנוניא עלינו לפי שסוף סוף הלוקחות חייבין לפרוע לשמעון שהוא מלוה של המוכר שלהם והואיל ויכול שמעון לפרוע מהם גם ראובן מלוה שמעון פרע מהם מדרבי נתן הואיל ושמעון מודה לו .

ט ראובן יש לו חב כבשה על שמעון ושמעון על לוי אחיו וזכא ראובן לגבות מלוי וטען לוי אחי גטלוני חסד והלויני לחזוי' די והחנה עמי שלא יבפני לפרוע אלא כשארצה אני אם תנאי זה מפירש בשטר אין מציאין מלוי לראובן שאין לוי משועבד יותר לראובן מלשמעון אבל אם אין תנאי זה מפירש כשטר אע"פ שירוע הוא לב"ד ששמעון לא היה נוגש את לוי לפרוע מ"מ הרשו' בידו שבכל עת שירצה יוכל לכופו שפרע לו מו' שיש לו בידו פקדון של גוי או של משימר והם חייבים לאחרים יבאין הב"ח להוציא' מיד המחזיק בנכסיהם והמחזיק אומר שנתמירא להוציא הנכסים מתחת ידו פן יבא הגוי או המשומר לחזור ולגבות מנכסו הדין עמו רמה לו להכניס עצמו לסכנת הזקק עבדו מהם יפרעו חובתם .

כ"ן דיני שבועת היסת ושבועה דאורייתא וכו' ל"ט סעיפים :

א מדרבנן בתורה בפ' שאמר חנם כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשומר וכו' על כל אבירה אשר יאמר כי היא זה וגו' וכתיב בפ' שניה שבועת ה' תחיה בין שניהם וגו' דרשו רז"ל דהאי שבועת י"ל תחיה בין שניהם קאי ג"כ למעלה על הפסוק אשר יאמר כי הוא זה ואמרו שאין חייבין שבועה מן התורה אלא כשמודה במקצת הטענה וכופר במקצתה שכן משמעות פירוש הפסוק של אשר יאמר כי הוא זה כלומר אשר יאמר הנטען כי דבר זה הוא מקצת ממה שנתת לי לשומר והמותר נגב ממיני והוא ש"ח עליו נשבע שלא פשע באיתו מקצת שאמר שנגנב ממנו ונפטר וה"ה לכל טענות ותכ עית שמוענין ממנו והוא מודה מקצת שחייב שבועה מן התורה וכן אם כופר בכל ועד אחד מכחישו למדו ג"כ מקרא שחייב שבועה מן התורה רבתיב לא יקום עד אחי באיש לכל עון ולכל חטאת והאי לכל עון ולכל חטאת מותר הוא דה"ל למכתב סתמא לא יקום עד אחד באיש דהוה משמע לכל רבר לכל עון ויכל חטא' ל"ל ודרשו דה"ק קרא לכל עון ולכל חטאת הוא דאינו קם אבל קם הוא לשבועה פ"י בכ"מ ששני עדים מחייבין אותו מניין לשל' עד אח' מחייבו שבועה . לפיכך התובע מחבירו נמון או חצף שיהי יכול להחזיק בו בטענת דהר"ם או החזרתיו ק"ך או לקוח הוא בדין אם הוא מודה מקצת ועל השאר טוען טענות אלו חייב שבועה מן התורה וכן אם כופר בכל ועד א' מכחישו חייב שבועה מן התורה ואפי' אין התובע בעצמו יודע שחייב לו אלא ע"פ העד שהגיד לו שזה חייב לו מחייבין אותו שבועה מן התורה על פי העד אח' ודוקא כמדה מקצת אע"פ שאין אח' מכחישו מחייבין קולתה שביעה מן התורה מפסיק כי הוא זה ומן הטעם שיתבאר בסמוך בע"ה אבל כופר בכל ואין עד אחד מכחישו לא חייבתו התורה שביעה בין במלוה בין בפקדון דהתורה לא ברשיעא עסקי' אלא בכני אדם בינאניהם וחוקה דסתם בני אדם אין מעיזין פניהם כולי האי לכפור הכל בפני התובע שירוע שמשקל וכיון שזה הוא כופר הכל חזקה דקושט' קאמר ואפי' שבועה לא חייבתו התורה אבל מדה מקצת חיישין בכלול בעי דליכפריה אלא שלא היה יכול להעני פניו כ"כ בפני מי שירוע בשקרן ובכולי בעי דלודי ליה אלא

י שנים שיש לכל א' נדה שטר על חבירו במנ' והיה בענין שהדין היה ניתן לפי מה שאמרנו סעיף ב' שיעמוד רל אחד בשלו ויכיר אחרתם חובו לאחר והלוקח בא לתובעו ויטען הלוח ביון שהדין בינינו כל א' עומד בשלו הרי השטר הוא כמו פרוע וכשם שהוא לא יכול להוציא ממני כך אתה שבאת מכרו לא תוציא ממני כלום אין שומעין לו שאין השטרות בחזרת פרועים אלא שאין ב"ד נזקקין להם משהם אפובי מטרתא ל"ל לפיכך הבה הכי רייעני ליה הלוקח את השטר גובה מן הלוח והיור הלוח וגובה מן המוכר מכניחרי אם יש לו ואם אין למוכר נכס' אם גבה לוקח השטר' קרקע מן הלוח חזרו וגובה הלוח ממנו בהוב שיש לו על המוכר שהרי הוא משועבד לו לחובו מחמת הניכר שחייב לו ואם גבה ממנו מטלפלין רואין אם שיעבד לו המוכר מטלפלי אגב מקרקעי שקנה ושקנה חזרו וגובה אותם ממנו ואם לאו אינו טורף ממנו כלום .

ז ראובן נתחייב לשמעון ק"ק ושמעון לראובן מנה ושמעון עמד כבר כדון עם ראובן על המנה ונתחייב בב"ד ואמר שמעון לראובן אתה חייב לי ק"ק תחסר לי מהם המנה כנגד מנה זה השיב ראובן אני לא עמדת עמך כדון על הק"ק וכמדת' לי שיש לי ראיות שאני פטור מהם אם שטרו של שמעון מקוים הדין עמו שאין צריך לפרוע לו לראובן וחזור אח"כ אחריו לדין עמו אלא ידון עמו מיר ואם יזכה יזכה .

פו ראובן נושה בשמעון ושמעון בלוי מציאין בלוי ונותנין לראובן וכו' ט' סעיפים :

א כתיב ונתן לאשר אשם לו ופי' אשם הוא הקרן כלומר מי שהקרן שלו ורקדון חו"ל והוא ר' נתן מדרבנן לאשר אשם לו ולא כתיב לאשר הלוחו בא ללמד מי שנושה בחבירו מנה וחבירו בחבירו שמוציאין מנה ונותנין להוזהרו לאשר אשם לו למי שהקרן שלו והוזהר שאמר בכ"מ חייב מדרבי נתן מפני שהוא בעל המאמר הזה לפיכך ראובן שנש' מנה בשמעון ושמעון בלוי מציאין מלוי ונותנין לראובן ל"ש אם נתחייב לוי כבר לשמעון בשעה שלה מראובן שחל השיעבוד שיש לראובן על שמעון מיד לוי ל"ש נתחיי' לו אח"כ ואין חל' בזה בין מלוה בשטר למלוה ע"פ כיון ששני הלויים מודים כל א' למלוה שלו הרי זה ככלל ונתן למי שהקרן שלו שהיא ראובן ומוציאין מלוי ונותנין לראובן בכל ענין שיתחיי' לוי לשמעון בין דרך הלואה שהלוה לו בין דרך פקדון בין דרך שכירות שכל זה הוא ככלל לאשר אשם לו ולא כתיב לאשר הלוחו ואפי' ראובן שיש לו משכונן מן הגוי והגוי חייב לשמעון י"א שיוכל שמעון לפרוע המשכונן מראובן ונותן לו קרן ורבית שעלה עליו וגוב' חובו מן המותר שזה ג"כ ככלל לאשר אשם לו הוא וכתב על זה מורי מהרמ"א ז"ל וז"ל וכן נ"ל מאחר שאין לגוי לפרוע בענין אחר יש לו כל זכות הגוי עכ"ל .

ב בר"א כשאין לשמעון נכס' לפרע ממנו כגון שסדרו לו ב"ד והשבעתו ולא מצאו לו אלא חוב זה ואע"פ שיש לו נכסים במדינה אחר' גובין מלוי ונותנין לראובן ואין מטריחין את המלוה ללכת למדינה אחרת הואיל ומציא בכאן אבל אם יש לו נכסים במדינה זו אין ב"ד נזקקין להוציא מזה ולתת לזה אלא גובין לו מנכסיו שבמדינה זו .

ג ואף בזמן שאין לשמעון נכסים אין ראובן יכול לכופו שיתבע מלוי ויפרענו שביון שלוי נעשה הב"ח לראובן מן התורה מלאשר אשם לו אין מוטל על שמעון זה הסור' אלא על ראובן לפרוח ולהוציא שה' בעל חובו .

ד יש מי שאומר שאם מה שיש ביד לוי הם נמעות מוכני' בעין כגון שהם פקדון בידו אע"פ שיש לשמעון נכסים לפרע ממנו יכולין הב"ד להתפיש המעות מלוי ולגנוש אותו שיפרע לראובן שכל שיש לו מעית אינו יכול לומר טיל קרקע .

ה ואין שמעון יכול למחול ללוי ולא להדיחו לו זמן שהרי פקע השיעבוד שיש לשמעון על לוי ונשתעבד לראובן וכן אם אמר שמעון שטר אמנה או פרוע הוא אינו נאמן להפסיד לראובן וע"ל סימן מ"ז ואם אחר שנתחייב לוי לראובן בב"ד הלך ופרע לשמעון חייב לחזור ולפרוע לראובן פעם אחרת הואיל וכב' נתחיי' לו בב"ד נסתלק לגמרי משמעון וכן המסרב לירד לדין או ירד לדין ונתחייב ואינו רוצה לעשות ציווי . בב"ד ועכנו הב"ד ממנו שביד אחר ועבר אותו האחר על מצותן והחזירו למסרב אם לא ימצ' התובע ממה לגבות מן המסרב חייב הנפק' ליתן הממון פעם אחרת לתובע מה שהחזיר למסרב .

ו ודוקא שעוכבו הנמעות ביד לוי ע"י ציווי ב"ד אע"פ שמוחה ראובן בעצמו בלוי שלא יפרע לשמעון לא מקרי ראובן

לבוש עיר שושן הלכות מועד ונטען סימן פו בוג

שבועה , זמי שנתחייב שבועה והפכה על שכנגדו ויש לו ער המסייע פטור מן השבועה בראש שער המסייע פטור מן השבועה היינו דוקא שמוען הנתבע טענ' שאיפשר להאמינו בלא מנו אבל אם אין פאמינון אותו אלא מנח מנו דאי בעי לשקר היה טוען טענה אחרת צריך לישבע כאלו טוען אותה הטענה האחרת שהרי על אותה הטענה האחרת אין לו עד מסייע .

ז שבועה שמחייבין ב'ר למו שנתחייב שבועה היא נקראת שבועת הדיינין בין שהוא חייב שבוע' מן התורה בין מדר'ס וג' מיני שבועות חייבין מן התורה מודה נוקצת וכופר בכל שער א' מפששו גשבועת השומרי' שטוען שאבד הדבר שהפקדו אצלו או נגנב או מת או כיוצא בו ה"ו גיבע מספק אע"פ שאין בעל הפקדון מחויבו ודאי שהוא אינו יודע אם טוען אמת אם לא .

ח וכל שבועה חוץ מאלו השלוש הם מדר'ס ומ"מ הם נקראים שבועת הדיינין וכעל דבריהם יש ב'מיני שבועות יש מהם על טענת ודאי וכפירה כגון שבועת שכיר ופוגם שטר' וכיצא בהם ויש מהם על טענ' ספק כגון טענת שותפין ואריסין וכיוצא ב'ן , ויש שבועה אחרת שנתקנה בחירות אריגני' מחממי התלמוד והיא הנקרא' שבועת היסת שנתבאה לעיל סעיף א' ואע"פ שגם ב'ר' משביעין אותה אינה נקראת שבועת הדיינין והטעם מפני שהשבועות הראשונות הן מתוקנים כימי התנאי' קודם שישר רבינו הקדוש המשניות ז'כשחבר רבי את המשניות כללן בשם אה' בסשניות וקרא' כולן שבועת הדיינין במסכת שבועות ויחד להן פרק בפני עצמו והוא פרק שבועת הדיינין ושבוע' היסת לא הוכרח' שם בשם טענה מפני שעדיין לא נתקנה רק אה"כ כימי חכמי התלמוד הוסיפו' לכך קראוהו בשם בפני עצמו ופי' לשון היסת ככר כתבתי לעיל .

ט ואלו דברים שבין שבועה דאורייתא לשל דבריהם מי שנתחייב שבועה דאורייתא ולא רצה לישבע ב'ר יורדין לנכסיו ונותנין לתובע מה שתבע שכן הוא משמעית התורה או לישבע או ישלם ומי שנתחייב שבועה דבריהם אם הוא מיגשביעין ונפטרי' כגון הגשבע' על טענת שמא או שבועת היסת ולא רצה לישבע תקנו חכמים שהיו מגידין אותו ל' יום לא ילא חכמי גדויו מכין אותו מכה מדר' וכתריין לו גירוי ואין יורדין לנכסיו שלא תקנו חכמים שישלם אם לא לישבע אלא לישבע ומותר לקרוא עבריין אם לא ישבע שהרי עובר על דברי חכמים .

י ו'א שני שחיבוהו שבועה דרבנן שהוא שבועת המשנה במקום שאמרו שישבע ויטול ולא רצה לישבע וקדם ותשש לא מפקי' מיניה כי יחייב דבני היסת לא נחתינן לנכסיה אלא בפנין ליה לישבע מ"מ מכין אותו מכות מדרות כדכתבינ' בסעיף הקודם ה"ג הבא וע"ל בס' סי' צ"ו סעיף י"א .

יא ועוד יש פניהם שבועה דאורייתא אם הפכה על שכנגדו ואמ' לו השבוע וטול אין שומעין לו דלא כל הימנו אם הלוה אינו רוצה לישבע אלא שאומרים לנתבע התורה דטילה עליך שבועה או השבע או תן לו זוכין הדין בשבועת הדיינים אם הוא מן הגשבעין ונוטלין בין תפש בין לא תפש והיא מדבריהם אינו יכול להפכי' על שכנגדו ולומ' לו השבע והפטר אם אינו רוצה שיכול לומר לו לא תקנו חכמים שיתוכל להפכה עלי אלא שתשבע אתה ותטול ואם לא תרצה לישבע אין לך עלי כלום ושבועת השותפין וכיוצא בה משבועת המשנה שבאות על הספק לא שייך בהן לומר שיתוכל להפכה שהרי זה טועני טענת ספק ואיך ישבע אלא ישבע זה בתקנת חכמים או יפייסנו מיהו יש מי שאמר דאי טוען האי לישבע לי דחשיבנא ליה בכך הדין עמו דהא לא רמי עליה שבועה דלא יכול לאישתבעי אבל יכול התובע לחזור ולומר איני הפק' ממך רק שבועת היסת שהיא קלה יותר כד' שגם הוא לא יהפך' עליו רק שבועת היסת כדרך שיתבאר סעיף י"ב , ובשאר שבועה מדבריהם שהיא מן הגשבעין ונפטרין כגון שבועת היסת היתה התקנה מתחלה שיוכל להפכי' על שכנגדו ולומר איני רוצה לישבע שהרי התר' פטרתי אלא שתקנו חכמי התלמוד שאישבע אני והייני מהפכי' עליך השבע אתה וטול אז מיקמינן הנתבע דאורייתא ופטרין ליה משבוע' ורמינן השבועה על התובע אם ירצה ואם לא ירצה ילך לו נמצאת אומר שאין שבועה מתהפכת אלא של היס' בלבד ואף היסת אין מהפכין אלא כשאין כאן גלגול אצל הנתבע אבל אם יש בה גלגול אין מהפכין כד' שיוכל לגלגל עליך שבועות אחרות כמ"ש בע"ה .

יב אע"פ שהגשבעין ונוטלין אינם יכולי' להפך השבועה על שכנגדן שלא מרעת הנתבע אם יאמר התובע אי אפשרי בתקנה

אלא דלית ליה מעית לשלם וכבר אישתמוטי קמי שתמיטי' עד דהוה לי וזו והדר פרענא לכך הטילה עליו תורה שבועה אילי' ויהי ולא ישבע דחמירה שבועה בין הבריות ולא משתבעי כ"כ לשיקרא דחשוד אדם אממונא ולא חשוד אשביעת' לפיכ' מוד' מקצת' חייבתו התורה שבוע' וכופר בכל פוטרותו מ"מ או"ל חשו כרשיע' המצוי' בכל דור ולא ינשי דלא מעלי והסיתו הדיינים להשביע כל הנתבעים הכופרים בכל והיא שקראוה שבוע' היסת על שם הסתתם שהסיתו הדיינים להשביע הנתבע הכופר בכל כמ"ש לפנינו בע"ה ול"מ במקום דאיכא דררא דממוג' בגון מנה לי בידך והלה אומר פרעתי הכל שחיבוהו שבועה כיון דמ"מ מודה שהיה לו עסק עמו כמזמן אלא שאומר פרעתי וחששו שמא לא פרעו אלא אפי' במקום דליכ' דררא דממוג' כגון שטעני מנה לי בידך והלה אימר להר"ם אפי' חייבוהו שבועת היסת ובלבד שיתבעוהו טענת ודאי כמ"ש לעיל סי' ע"ה ובמורה מקצת נמי לא אמרן דחייב שבועה מן התורה אלא שאומר מקצת אני חייב לו ואשלם לו ונקצת איני חייב לו אבל אם אמר לו בפני הדיינים על אותו המקצת שמודה לו הילך זה המקצת שאני מודה בו הוי על השאר כופר בכל ופטור משבועת התורה ואינו נקרא הילך אפי' הוא המקצת שהוא מודה לו מוכן ומזומן כיור כשיאמר הילך ונתנו לו מיד בפני הב"ד אבל אם אמר הרי הוא בביתו ואתנו לך לא ואפי' אם יתן לו משכון על מה שמוד' בו לא חשיב הילך שאין נקרא הילך אלא מה שהו' פרעון גמור וזה אינו פרעון אלא אשתמוטי קמישתמוטי ו"א דמשכון חשו' הילך ואפי' שטר כגון שאמר לו על המקצת שמודה בו הרי לך שטר עליו הוי הילך דחשיב פרעון ולא מסתבר לי דשטר יהא נקרא הילך דקשה להציא אפי' בשטר ג"ל .

ב תבעו שנים כלים והורה לו בא' מהם ואמר לו הילך וטוען התובע שהוא יודע שנשתמש בזה שהורה לו ונפחת מדמו אין זה הילך שהרי עדיין חייב לשלם אותו הפחת וה"ל עדיין דין מודה מקצת , תבעו מאתים והורה לו במנה והוא בענין שלא היה יכול לכפור אנתו מנה כגון שאם היה כופר בו היה טוען אחר מעשה ב"ד אין לו דין מודה מקצת ופטור משבועת התורה משום דההוא מנה שהוא מודה בו ה"ל הילך כיון שאין לו טענה ליפטר ממנו ואיירך מנה ה"ל כופר בכל .

ג אם נראה לדין שהנתבע מערים לומר הילך כדי ליפטר מהשבועה דאוריית' לא יפטרנו אלא יחייבנו שבועת התורה , טענו מנה וכלי יש לי בידך והשיב אין לך בידך אלא הכלי והוה הילך ואומר התובע אין זה הכלי שלי ה"ו ככופר בכל ונשבע היסת וכולל בשבועתו שזה הכלי שלו ואם הורה הנתבע שאין זה הכלי שלו אלא שנתחלף לו אע"פ ששזה כמו כלי שלו אין זה הילך אלא מודה מקצת וצריך לישבע שבועה דאוריית' על המנה וזה לפי העת שכתבנו בסעיף א' דמשכון אינו נקרא הילך אבל לפי ה"א דמשכון חשיב הילך לא ידע זה ממשכון והוא ששזה זה ממש כמו שהיה שזה הכלי שנתבע אותו או יותר אבל אם אינו שזה כ"כ כמו הכלי שנתבעו ה"ל מודה מקצת על מה שהיה שזה הראשון יותר וחייב שבועת התור' .

ד אין שבוע' למור' במקצ' אלא במודה ברביון כפי' שהו' חייב מקצת שכן כתוב אשר יאמר כי הו' זה שאמר הוא כן שזה הוא שחייב לו אבל אם הוא כופר בכל אלא שאתוך טענתו מתחייב במקצת אין זה בכלל אשר יאמר כי הוא זה שהוא לא אמ' כלום כיצד כגון שתבעו מנה והוא אומר לא לויתי ובאו ערי שלוה נ' וחזר ואמר אין לויתי נ' ופרעתיך שיהחוק כפרן לאתו מזון' וחייב לשלם הנ' וזה טענתו הראשונ' גרמה לו שאמר לא לויתי דאם לא טען כן היה עכשיו יכול לומר פרעתי הק'ל המלוה הכירן בעדים א"צ לפורעו בעדים לפיכך א"צ לישבע על השא" מן התורה וכן המתחייב במקצת מותר טענת הכפירה שכפר בכל אינו מחוייב שבועה מן התורה על השאר וע"ל סי' ע"ה סעיף ה' .

ז אחול' כשם שער א' מחייבו שבועה מן התורה כך פטרו מן השבועה דאורייתא לכל עין ולכל חטא' הוא דאינו קם אבל קם הוא לשבועה משמע בין לחיוב שבועה בין ליפטר מן השבועה רמ"ש ועוד ק"ו הוא דאיותו כח מרובה כח המחוק או כח שאין מחוק הוי אומר כח המחוק א"כ ק"ו הוא מה כשהעד מסייע למי שאין מחוק וזקק את המחוק לישבע' כשהעד מסייע למחוק ק"ו שיפארנו מן השבועה לפיכך אם תבעו במנה והורה לו בני ועד א' מסייע פטור מן השבועה וכן כתיבת יד התובע הוי כמו עד ואם מסייע לנתבע פטור מן השבועה ו"א ה"ה כל היכא דהוי דינא נשבע ונוטל אם יש לו עד המסייע נוטל בלא

בתקנה זו שתקנו לי רבנים לטובתי אלא הריני כשאר רבובי
וישבע לי הנתבע היסת שומעין לו דהכי קיימא לן כל האומר אי
איפשי בתקנת חכמי שעשו לטובתי כגון זו שומעין לו שאין זכין
לאדם קבל כרהו ואם אזיחור הנתבע ויהפך השבועה על התובע
דרשות כידו כשאר מחוייבי שבועה ואם לא ירצה הלה לישבע
יך לו ונפטר הנתבע .

יג ועוד יש ביניהם דבשל תורה אם היה הנתבע חשוד על
השבועה שכנגדי נשבע ונטול ובשל דבריהם אם היה
רבתע חשוד פטור בלא שבועה כמ"ש בסו"ט כ"ב בע"ה וטעמא
דבשל דבריהם לא מהפכין על שכנגדו שישב ויטול היינו משום
דהא דבשל תורה מהפכין אינו אלא תקנה שעשו חז"ל להחזיק
שבועת התורה ובשבועה של דבריהם היא גופא תקנתא היא ואי
תוה מהפכין לה דהיינו תקנתא לתקנתא ותקנתא לתקנתא לא עבדינן
ואין להקשות א"כ שבועת היסת מ"ט ויכול להפכה הא היא גופא
תקנת' היא דהתם לא מפכין אלא מדעת הנתבע ואין זה תקנת'
לתקנתא כיון שהנתבע מתרצה ברצונו הטוב ויאמר השבע וטול
אבל הכא אי הוה מתקנינן שישבע התובע משום יי' הנתבע הוא
חשוד אין זה רצון הנתבע אלא על כרהו וכו' תקנו ט"כ של נתבע
לא עבדינן אבל מ"מ אם רצה התובע להחרי' כחם כחריס ואין
מונעין אותו ואם הנשבע ונטול חשוד יתבאר לקמן בע"ה ועוד
יש ביניהם דבשל תורה צריך נקיט' חפץ ובשל דבריהם א"צ נקיטת
חפץ ותקנו הגאונים שכל שבועת המשנה אפי' שהיא של דבריהם
תהיה בנקיטת חפץ כעין של תורה שהחמירה רבנים בתקנות כעין
של תורה וא"כ אין שבועה שאינה צריכה נקיטת חפץ אלא
שבועת היסת דהקילו בה כיון שאינה תקנת חכמי המשנה וכתב
מורי מהרמ"א ז"ל ואם בשבועה שצריכה נקיטת חפץ השביעוהו
בלא נקיטת חפץ או שפסקו בו בשבועת היסת שישבע בנקיטת
חפץ ולא רצה לישבע ושלם הוי פטור בדבר משנה וחזור עכ"ל
והאירא נהגו הכל במדינות אלו להשביע אפי' שבועת היסת
בנקיט' חפץ אלא שעושים שיעור בממון שאם השבועה בממון
פועט משביעין בלא נקיט' חפץ ובממון מרובה בנקיטת חפץ
ואיזה נקרא ממון מרובה או מיעוט עושין קצבה כל מקום שיש
כפי רצונו נהרא נהרא ופשטיה ונ"ל שאין למחות בידם דהא
חזינן שהדור פרוץ הוא ומקילין מאד בשבועת לכן יש לאיים
הרבה על הנשבע ואם רוצין לאיים ביותר פוסקין לו לישבע
בנקיטת חפץ וגם בפתיחת הארון הקודש כדי שיראה הס"ת
לפניו אולי יודה ולא ישבע .

יך כבר הכל ונשבע היסת בלא נקיטת חפץ ואח"כ חזר הלה
והביא עד אח' צריך לישבע פעם אחרת שבועה דאוריית'
בנקיטת חפץ וכן אם נשבע שבועה דאורייתא להפטר ונודע
אח"כ שהיה חשוד ולא היה ראוי להאמינו על שבועתו אלא היו
מהפכין על שכנגדו או שהיו מצריכין אותו לשלם אין שבועתו
כלום ופוסקין לו דינו מחדש וע"ל סוף סימן צ"ב .

מז ודאמרינן דשבועת התורה צריך נקיטת חפץ ילפינן מקרא
דכתי' שים נא ירך תחת ירכי ואשביעך ביי' אלקי השמים
ג"ו שפי' שאמר לו אברהם לאליעזר שים נא ירך תחת ירכי ו"ל
דאתפשיה במילה בתורת הפצא מפני שהיה לו מצוה ראשונה
לאיים עליו והשביעו בה' אלהי השמים וגומר ומפני שלא היה
להם מצוה אחרת היו מחזיקים מצות מילה בתורת אנקוטי הפצא
אבל אנו מנקיטין חפץ היותר חשוב שיש לנו והוא הס"ת ונתנינן
אותו ליד הנשבע ולא שאמר אני נשבע כספר תורה אלא שאחז
הס"ת כידו לאיים עליו ויאמר אני נשבע ביי' אלהי ישראל כמו
שאמר אברהם שים נא ירך תחת ירכי שהיא המילה ואתר כך
השביעו בה' אלהי השמים וגו' ולא במילה כן הוא דינא בעיקר
שבועה לכתחלה מיהו אם לא נתן כידו אלא תפילין א"צ לחזור
ולהשביעו ות"ח שורדע חומרת השבועה מקילינן ליה ואף לכתחל'
א"צ לאחזו כידו אלא תפילין ויש מי שאומר דה"מ כשנשבע
כפעם ראשונה אבל מכאן ואילך הרי הוא כשאר כל אדם ונס"ת
זו"א דאפי' כשאר כל אדם ס"ת שאמר לאו דוקא אלא היה
שאר ספרים שיש בהם שמות רבולין הוה הפצא של מצות כמו
מילה דאברהם וי"א שנהגין כשמשביעין שבועת הדיינין שמניחין
הס"ת לפניו ומניח ידו עליה אבל אינו נוטלו בזרועו וכבר כתבתי
שאנו נוהגין לאיים ג"כ ולהשביעו בפתיחת הארון וכשרוצין להחמיר
עליו מאד צריך להניח ידו לתוך הארון על הס"ת ונשכ"ז עושין
כנשבעין על דבר גדול כגון מסים ושותפין וכ"ש בחיוב שבועת
דאורייתא אבל כשאר שבועה כגון אשה שנשבעת על כתובתה
נוהגים שנשבעת על ספר אחר .

מז וצריך לישבע בשם או בא' מכל הכינויים דבה' אלקי ישראל
בתיבואלהי הוא כתיב וצריך לישבע מעומד כדי שישים
כד .

אל לבו פחד יי' וינינו ונאנו וכברו ואם נשבע מיושב אינו חוזר
וגשבע ות"ח בין של תורה בין של דבריהם בין על טענת ודאי
בין על טענת ספק נשבע אפי' לכתחלה במיושב דאיסת שמים
עליו בכל עת . ב' שנתעצמו לדון ונשבעו שלא יטענו אלא האמת
ואח"כ נתחייב א' מהם שבועה לחבירו מתוך הטענות וי"א שאינו
נפטר בשבועה הראשונה לפי שהשבועה הראשונה בשעה שנשבע
עדיין לא יצא דבר שקר מפיו ושבועה אחרונה שצריך לישבע
שפירע או כיוצא בו על דבר שכבר נעשה ואם לא היה כמו שנשבע
דרי הוא נשבע עכשיו לשקר ומוציא שבועת שקר מפיו וחמיר'
עליו טפי וי"א שאם נשבעו מתחלה בנקיטת חפץ ובדין שבוע'
אין צריכין לחזור ולישבע אלא מאיימין עליו ומזכירין לו אותה
שבוע' כדי לאיים לו בה וע"ל סוף ג"ד .

יז סדר שבועת הדיינין בין היא של תור' בין היא של דבריהם
בין על טענת ודאי בין על טענת ספק כך היא הנשבע אוה
ס"ת או חפץ אחר בזרועו ועומד ונשבע בשם או בכינוי בשבועה
או באלה מפיו או מפי הדיינים כיצד מפיו אומר הדייני נשבע
בשם ה' אלהי ישראל או הדייני נשבע במי ששמי רחם אי במי
ששמו חנון שאיני חייב ליה כלום וכן אם אמר הרי הוא ארור
לה' אלהי ישראל או הוא ארור למי ששמו רחום או למי ששמו
חנון אם יש ליה אצלי כלום . כיצד מפיו הדיינים שיאמרו אנו
טשיבעין אות' בשם אלקי ישראל או במי ששמו חנון או במי
ששמו רחום שאין לו ליה בידך כל' והוא עונה אמן או
שיאמרו לו הרי פלוני בן פלוני ארור לה' אלקי ישראל או למי
ששמו חנון או למי ששמו רחום אם יש לפלוני אצלו ממון ולא
יודה לו והוא עונה אמן י"א שצריכה להיות השבועה בפני מנין
אנשים או כיום הכניסה כדי לאיים עליו יותר ואין נהגין כן .

יח להרמב"ם אף שבועת היסת צריכ' שם או כינוי או שבועה
או אלה ואין בינה לשבועת הדיינין אלא ששבועת היסת
אינה בנקיטת חפץ ולא הווי לו שאר הפוסקים ואמרו בשבועת
היסת אינה צריכה לא שם ולא כינוי אלא שבועה סתם אם
בארור ולעיל סוף י"א כתבתי מנהגינו .

יט י"א שבדורות האחרונים בטלה שבוע' בשם לפי שעונשה
גדולה והגו להשביע בארור דארור בו שבועה כדי לפינן
מקרא לעיל .

ך משביעין אותו בכל לשון שהוא מבין כדי שיבין מה שהוא
אומר וישים יראת ה' נגד פניו ולא ישבע ויאיימו עליו קוד'
שישביעוהו ואומרים לו הוי יודע שכל העולם גורעוע בשעה
עיאמר הק"ב לא תשוא את שם יי' אלקיך לשוא ובלל עבירות
שבתורה נא' בהן ונקמה נא' לא יקה וכל העבירות שבתורה
גפרעין ממנו לבדו וכאן ממנו ומשפחתו שני' אל תתן את פיך
לתטיא את בשרך ואין בשרו אלא קרובו שני' ומבשרך אל
תתעלם ולא עוד אלא שגורם ליפר' משונאות' של ישראל שכל
ישראל ערכים זה לזה וכל עבירו' שבתורה אם יש לו זכות
תולין לו ב' או ג' רוחו' וכאן גפרעין ממנו מיר שני' והוצאתי
נאם ה' צבאות . וגויצבאה אל בית הגנב ואל בית הנשבע כשמי
לשקר ולנה בתוך ביתו והוצאתיה לאלתר משמנו ונאה אל בית
הגנב זה הגנב דעת הבריות שאין לו ממון אצל חבירו ומועין
ומשביעוהו ואל הנשבע בשמי לשקר כמשמעו ולא עוד אלא אפי'
דברים שאין אש ומים מכלין אותן שבועת שקר
מכלה אותן שני' ולנה בתוך ביתו וכלתו את עצי
ות את אבניו . אם אמר איני נשבע פוטרין אותו מיד כדי שלא
יחזור בו ונתן מה שמוענו חבירו ואם אומר הדייני נשבע חבירי
עומד ותובע העומד' שם אומרים זה לזה סורו נא מעל אהלי
האנשים הרשעים האלה ששניהם נקראו רשעים התובע כמו
הנתבע ודכתיב שביעת ה' תהיה בין שניהם כלומר עונש
השבועה הלה על שניהם ששניהם נענשים בה הנתבע אם
נשבע לשקר והתובע מפני שלא דקדק למסור ממנו ביד איש
נאמן וגרם לבא לירי חילול השם וכל שכן אם הנשבע נשבע
באמת שיש עונש השבועה על התובע המשביעו חנם והנשבע
יש עליו הומר שבועה שצריך לישבע ואומרי' לו לא על העתך
אנו משביעין אותך אלא על דעתינו ועל דעת ב"ד ואם נראה
לדיין שיש בו צד רמאות יש לו לפרש בשבועתו כל צד רמאות
שיש לחשוב בלבו וכן יש לדיין רשות להשביע בנקיטת חפץ
במקום שאינו צריך וכן לאיים עוד בדבריהם אחרים אם יראה לו
שיש צורך בדבר .

כא אין מאיימין אלא בשבועת הדיינין שהיא ע"י טענת ודאי
וכפירה בין שהיתה מן התורה בין שהיתה פורבירהם שכיון
שהו טוען ודאי חוששין לדבריו שזא האמת אינו לכך מאיימין
על הנתבע שלא ישבע אולי יחזור בו ולא ישבע לשקר אבל על
שועה

הודה שמתחרט על מה שנשבע לשקר מה שמודה משלם ומחשאי' כבר נפטר בשבועתו הראשונה אע"פ שהוא בעצמו מודה שנשבע שבוע' זו לשקר כיון שמודה דרך תשובה הך מקצת מחוקקין ליה עלעל השאר באמת נשבע ואם הודה שלא על דרך תשובה כיון שמעצמו מודה ששבועתו היתה לשקר אין באותה שבועה ממש וכאלו לא נשבע דמי לפיכך מה שמודה משלם ונשבע פעם שנית על השאר ולא נפסל ע"פ עצמו לרובו כחשוד על השבועה ויהא שכנגדו נשבע ונוטל שאין אדם משיא עצמו רשע כג"ל לפרש לישנא דגאון ומה שכתב כאן הב"י ג"ל דאינו נכון שאם דבריו אין חלק בן הודה על דרך תשובה להודה שלא על דרך תשובה ומה היה צריך דגאון לחלק בנייהם לא היה לו לומר אלא בין הודה על דרך תשובה בין הודה שלא על דרך תשובה נפטר מהשאר שאינו נפסל מהשבועה ע"פ עצמו וכ"ל מה יועיל שנשבע פעם שנית אם כבר נשבע לשקר גם עכשיו יענע לשקר ו"ל שכוונת הגאון לומר שמאיימין עליו ביותר בפעם שנית דשמה משום שלא איימו עליו הרבה בפעם ראשון לא חס ליבשע לשקר ועכשיו כשיאיימו עליו הרבה לא יענע ויעטב ג"ל .

כז מי שכפר בכל ועד א' מכחישו ונשבע להחישו העד ואח"כ הביא התובע עד עד א' מצדף עם הראשון ומשלם לו זה המזון אע"פ שנשבע עליו ולא אמר' קנאו זה בשבועתו מדכתוב ולקח בעליו ולא ישלם שיש מפרשין אותו כיון שלקחו בעליו השבועה מזה שוב לא ישלם אפי' באו עדים אח"כ דאין מקפידן הך קרא לדרשא אחרינא לכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין הוא דאמא כמ"ש בע"ה סי' פ"ט סעיף א' ולא עוד אלא שנעשה עוד חשוד מיד ע"פ ב' עדים .

ל ובין שאין השבועה קנה לו האמון אע"פ שנשבע הנתבע ונפטר על פי ב"ד אם תפש התובע אחד כך משל הנתבע בלא עדים ומועץ שתופש אותו על אותה התביעה שנשבע לו עליה נפני שלא נשבע לו באמת הדין עם התיפוש ונאמן במנו שלא תפשי משלך כלום כיון שאין לו עדים ונשבע היסת ונפטר ואצ"ל שאם הביא התובע עדים אחר שנשבע בין שבוע' דאורייתא בין שבועת היסת שאוציאין מידו ונותנין לזה ונעשה עוד חשוד על פי עדים .

לא טען שיש לו אצלו חוב בקנין או בשטר ואמר והוא אומר פרעתי או אינו חייב לך כלום ונשבע ואח"כ באו עדי הקנין או שהוציא השטר ונתקיים ה"ז משלם אחר שישבע האלה שחייב לו מ"מ אין זה נעשה חשוד על שבועתו שהרי לא הנידו שלא פרע ולא טען הנתבע להד"ס ויכול להיות שמה שאמר אינו חייב לך כלום רצה לומר גם כן שיהוה ופרע אלא דמדימינן למלוה על שבועתו משום דאמינן ללוה אם פרעת למה לא אמרת שיתן לך שובר על השטר אי על הקנין אתה הוא דאפסדת אנפשיך ואם יש באמנות בשטר או בקנין נוטל המלוה בלא שבועה .

לב ראובן הוציא פסק דין על ירשי שמעון שאביהם נתחייב לו ככ"ד שבועה ואמר שלא נשבע היירשים איננו צריכים ליבשע כלום שאין אדם מוריש שבועה לבניו מ"מ יכול ראובן להחרים סתם במעמד היורשי שכל מי שיודע במזמן זה אם הוא פרוע שיודה .

לג אין לדין להשביע הזכא דאיכא למוחש שיתברר הדבר דגנאי הוא לגבי שישבעו ואח"כ יתברר שהשבועה לשקר ומוטב שימתין עד שיתברר הדבר ואם אין התובע רוצה להמתין יבטל כל העדי' שיש לו על זה הענין ולא יביאם אח"כ לפוסלו .

לד התוקע כפו לחבירו לא נפטר משבועה בד"א שתקע לו כפו לפרוע לו מה שחייב לו ואח"כ אמה שפרעו צריך ליבשע לו שפרעו ולא אמרי' אם נחשדנו שלא פרעו ולכך נשבע אותו דרי אנן חושדין אותו שעבר על תקיעת כפו ותקיעת כף הרי הוא כשבועה וא"כ הוא חשוד על מזמן זה שישבע לשקר עליו רשבועה זו חמיר' ליה עב ט"ו שיוציא שבועת שקר מפיו אם לא פרעו והוא ישבע שפרעו מה שלא היה כן כשנתן לו התקיע' טף שפרעו לו וכדכתבין טעמא לעיל סעיף י"ו לפי' כיון שחייב לו לפרוע זה המזון בלאו הכי אפי' אם לא נתן לו התקיעת כף הראשונה שהרי חייב הוא לו ועכשיו שאמר שפרעו אינו חשוד אלא אממונא שרוצה להחזיק בו שלא כדון חייב ליבשע שבועת היסת שנתקנה על זה אבל אם טענו שנתן לו תקיע' כפי ליתן לו מתנה והוא כופר פטור מן השבועה שבין שאינו חייב לו כפיו זה אלא ע"י שתקע לו כפו שצריך לקיימו יאם לא תקע לו כפו לא היה צריך לקיימו ואם נשבענו צריכין אנו לחשבינו שלא תקע לו

שבו עה שנתחייב בה בטענת ספק בין של תורה בין של דבריהם וכן בשבועת היסת אפי' בטענת ודאי אינו צריך איום ואע"פ כן צריכין הדיינים לפצור בבעלי דינים אולי יחזרו בהם עד שלא תהיה שם שבועה כלל .

כב כל מי שנתחייב שבועה בין של תורה בין של דבריהם אפילו היסת יש לו רשות להחרים סתם קודם שישבע לו על כל מי שטוען עליו דבר שאינו חייב בו כדי להשביעו חנם ויענה המשביע אמן .

כג כל שבועה מן הדין צריכה להיות בפני הלה שכנגדו מפני שזה שכנגדו שטוענו כרי יודע האמ' אם ישבע באמתיות או בשקר ושמה יתכייש ממנו ולא ישבע ואם התובע בעצמו אינו יודע האמת אלא ע"פ העד א"כ ליבשע בפני התובע אלא בפני העד שיוודע בשקרו ושמה יתבייש ממנו ולא ישבע וכן יכול התובע להשביעו במקומו ובפני רבים כדי שיתבייש מהם ולא ישבע מיהו אם השביעוהו שלא בפניו או שלא בפני העד או שלא במקומו ושלא בפני רבים אם נשבע כתיקונו ועל דעת ב"ד נפטר דיבין שנשבע נשבע וכן לתחלה יכול התובע להשביעו במקום שנעשה שם העסק מפני שאיפשר שישנן שם בני אדם היודעים בדבר שמא לא ישבע שם מפני הכושה מיהו אם אין עכשיו דרך לנתב' ללכת שם אינו יכול לכופו ללכת שם עכשיו עמו ליבשע שם אבל אם ירצה התובע שלא להשביעו עכשיו הרשו' בידו ויכול להמתין עד שיב' שם ואז צריך ליבשע שם ולא ויכל לומר לא אשבע אלא בעירי .

כד הטוען את חבירו טענות הרבה ונתחיי' שבוע' על קל טענה אין משביעין אותו אלא שבועה אחת על הכל נתחיי' אותו שבועות על שתי טענות אחת קלה ואחת חמור' משביעין אותו בחמורה ומגלגלין בה השאר מי שטוען על חבירו שהוא חייב לו ואומר שיש לו עוד תביעות אחרות עליו שאינו רוצה לתיבע עתה אמרי' לו שטוען עליו הכל ביחד וישבע לך אחת על כולן ואם אינו רוצה והנתבע אומר שאינו חייב לו כלום נשבע ונפטר ממנו בכל תביעות שהיו לו עליו עד אותו היום עכ"ל מורי ו"ל כל' ואם יתבענו אח"כ בדבר שאמר שהיה חייב לו קודם שבוע' זו ונדא יכפור לא יצטרך ליבשע שכבר נפטר בשבועה זו .

כה כל הטוען לחבירו טענה שאפי' אם הודה לא היה מתחייב ממון אע"פ שכפר אין מחייבין אותו היסת כיצר אמרת ליתן לי מנה והוא משיב להד"ס אין משביעין אותו לא היסת ולא חרם שהרי אף אם הודה אינו חייב לו כל' שיכול לחזור בו וכן אם אין לו לשל' מה שתובעין אותו והוא כופר אין משביעין אותו דלמה נשביענו שהרי אף אם הודה אין לו לשלם וכן אם טוענו אתה קללת אותי אתה הוצאת שם רע עלי וזה מועץ להד"ס אין משביעין אותו ואין מחיימין על זה וכל כיוצא בזה שלא נתקנה שבועת היסת אלא על תביעות מאן וי"א שמחיימין על זה כיון שאם יתברר שהוא אמת קונסין אותו כדי שלא יזלזל בני אדם בכבוד חביריה' ה"ל תביעת מסון , הטוען על חבירו גולתני או גנבת ממני והוא כופר אע"פ שלפי טענ' התובע פסול ליבשע הוא אפי' נשכ' לו שאין כוונתו לפוסלו אלא תובע ממנו וחייב ליבשע ודוקא שתובעו מאן ואין עיקר תביעתו אלא משום ממון החשוד אדם אממונ' ואינו חשוד אשבעת' אבל אם עיקר התביעה משו' האיסור' אין משביעין אותו שלא עשה האיסור דכל ישראל בחזקת כשרות הן ולא נחשדו שעשה האיסור כדי להשביעו ועוד שאם הוא חשוד שעשה איסור גם הוא חשוד על השבועה והיאך נשביענו וכן אשה שתובע' א' שנדר לה באתננה והוא כופר חיי' ליבשע שעיקר התביעה הוא המזון .

כו טענו שעשה לו רבר שאינו חייב עליו אלא קנס אין זה תביעת ממון ואינו נשבע היסת שהרי אלו הודה היה פטור דקי"ל מודה בקנס פטור אבל אם טענו שהעמידו כדון על הקנס והביא עדים עליו ככ"ד חייבוהו בית דין לשלם והלה אומר להד"ס הרי זה תביעות ממון וצריך ליבשע היסת .

כז מי שנתחייב שבועה בב"ד ויצא מב"ד ואחר זמן תבעו חבירו שישבע לו שבועה זו ששפקו עליו ואמר כבר נשבעתי אם הוא מהנשבעין ונפטרין נאמן ואין משביעין אותו שבועת היסת ולא ניתנה שבועת היסת אלא על תביע' ממון . ואם התרבו לא תשבע אלא בפני עדים צריך ליבשע שנית ואם עדים מעידים שלא נשבע באותו יום שאומר שנשבע בו כגון שאומרים שלא זה ידם מתוך יהדותך בפרן לאותה שבועה ואינו נאמן לומר נשבעתי אח"כ מיהו בזמן הזה שנוהגין ליבשע כבית הכנסת וכפני השמש או עדים אינו נאמן לומר שנשבע עוד שיביא ראיה לדבריו .

כח נשבע היסת ואח"כ הודה מעצמו במקצת אם דרך תשובה

חושן המשפטה הלכות טוען ונטען סימן פז פח

כלים בפני עצמן משו' ההיקש דאיצטריך לאשמעוין מה כלל שנים אף כסף שנים דא"כ כי יתן איש אל רעהו כספים לשמור מבעי ליה למכתב ולא בעי כלים ואגא אמניא מה כספים שנים ודבר חשוב אף כל שנים ודבר חשוב כלים למה יצאו אלא לומר לך דבכלים חייב אפי' בכל שהן לפיכך אם תבעו שני כלים והורה לו באחד מהן א"צ שיעור אלא אפי' היו י' מחטין בפרוטה ותבעו שנים והורה לו בא' מהן חייב ואע"ג דאמרינן נמי בנמרא ואקושינן כלים לכסף ואמרינן מה כסף דבר חשוב אף כלים בעינן דוקא דבר חשוב י"ל דלא אתי למעוטי אלא דבר פחות מאד כגון שברי מחטין וכיוצא בהן דברים שאינן חשובין כלל , תבעו כסף וכלי' הורה בכלים וכפר בכסף הוי דינא בדין הודאת פרוטה וכפירת כסף דהיינו אם יש בכפירה שני מעין חייב אע"פ שאין בהודאה פרוטה ביון שהוא כלי' ואם אין בכפירה שני מעין פטור וכן אם הורה בכסף וכפר בכלים הוי דינא כדון הודאת כסף וכפירת כספים דהיינו אם יש בהודאה פרוטה חייב אע"פ שאין בכפירה שני מעין דכיון שהכפירה כלי חייב אפי' בכל שהוא .

ך והא דבעינן כפירת שני מעין דוקא במורה במקצת דכתוב ביה קרא כראמון אבל בכופר בכל ועד אחד מבחישי שחייבתו ג"כ התורה לישבע כדאמרינן לעיל סי' פ"ז סעיף א' אפי' לא כפר אלא בפרוטה חייב לישבע דעשת' התורה עד א' לחייבו שבועה כשני עדים לחייבו ממון שבכל מקום ששנים מחייבין אותו עד אחר' מחייבו שבועה והואיל דאם היו שנים מעידין על פרוטה היו מחייבין אותו ממון לפרוע דהא שוה פרוטה כמזנא הוא עד א' מחייבו שבועה .

ה שבעות השומרים י"א שג"כ אינה צריכה כפירות שתי כסף אלא אפי' הפקיד אצלו פרוטה או שוה פרוטה וטען שאכרה נשבע משום דס"ל דכיון דעקרין קרא דכי הוא זה וגו' דכתיב בפ' שומרי' ואקמינן ליה אמלוה ולא אשומרים דאמרינן עירוב פרשיות כתיב כאן קאמי פסוק דכי הוא זה אפרשת דאם כסף תלוה וגו' ולא אפרשת זו דכתיב בה שהיא פרשת שומרים ה"ג קרא דכתיב כסף או כלים דילפינן מיניה דבעינן שתי כסף אע"ג דכתיב גבי שומרים עקרין ליה משומרים ואוקמינן ליה אמלוה ואמרינן עירוב פרשיות כתיב כאן אבל השומר חייב שבועה אפי' בפחות משתי כסף והוא שיהא בו שוה פרוטה דאילו פחות משוה פרוטה אינו נקרא ממון ואין ב"ד נוקקין לו דקים לן דישראל מחלי אהרדי דבר שהוא פחות משוה פרוטה וי"א דבשבועת שומרים נמי בעינן שתי כסף דאע"ג דדרשינן לקרא אמלו' מ"מ לא עקרין ליה ממקומו לגמרי דהא עיקר קרא דכסף או כלים בשומרים הוא דכתיב , ואמרינן נמי גבי שומרים מה כלים שנים אף כסף שני' דהיינו שני מעין ולא בפחות וכן פסוק דכי הוא זה אע"ג דדרשינן ליה נמי אמלוה דהיינו אפרשה דאם כסף תלוה מ"מ לא עקרין ליה ממקומו לגמרי אלא קי"ל דשומר פקדון ג"כ אינו חייב שבועה מן התורה אלא במורה מקצת אבל כופר בכל פטור משבועה מהתורה וכתב מורי מהרמ"א ז"ל וכן ג"ל עיקר .

ו ושכנו היסת כיון דלא תקנהו אלא כדי להציל עני מנושע ודאי תקנו אותה בכל דבר אפילו בפחות מ'שני מעין והוא שיהא בו שוה פרוטה דאית ביה משום גזילה דאילו בפחות אין בו משום גזילה דמחלי עליה ואין ב"ד נוקקין בה .

ז מדכתיב אשר יאמר כי הוא זה חרי מעוטי הוא וזה משמע דוקא כלומר אינו חייב שבועה אלא כשיטעון כך כמו שהיא משמעות הפרש' דהיינו שוה טוענו שנתן לו לשמור או בהלוואה כסף או כלים והוא משיבו על טענתו בהודאת מקצתה ואומר דבר זה מן הטענה הוא מה ענתת לי והשאר לא נתת לי והיונו שהורא' היא ממין הטענה לפיכך אמרו ז"ל שאין מורה מקצת הטענה חייב לישבע עד שיודה ממין הטענה כיצד תבעו כור חטים והור' לו בלחך שעורין או שטענה כור תבואה והור' בלחך קטנית פטור שההודאה אינה מסין דשעורין לא חטין הן וקטנית לאו בכלל תבואה הן לפיכך פטור דתלמה שטענו: לא הורה לו כלים וה"ל גביה כמו כופר בכל ועל מה שהורה לו א טענו ושמא זה מחל לו עליו ואנן למה נתייבו שביעה אבל אם תבעו כבוד פירות והורה לו בלחך קטנית חייב שהקטנית בכלל פירו' הן וכן אם תבעו כור תבואה והורה לו בלחך שעורין חייב שהשעורין בכלל תבועה הן וכן כל חמשת המינין בכלל תבואה הן .

ח וכן לא תבעו כדבר מסויים אלא א"ל שיה מנה יש לי בידך מכל מה שיודה לו חשיב שפיר ממין הטענה שכל דבר הוא בכלל שוה כסף אבל אם תבעי מנה מדבר מסויים והורה לו בשוה חצי מנה לא חשיב ההודאה ממין הטענה דשות לאו דבר מסויים וכיון דאיתא מעין היא דבר מסויים בדיקא אית

לו כפו וה"ל שבועה על שבועה ועל זה לא ניתקנה שבוע' שאם הוא חשוד שעובר על תקיעת כף חשוד גם אשבוע' זו ולמה גלשביענו מ"מ וזוהרו אותו הב"ד על שבועתו , וכן הדין אם טענו שנשבע לו שבועה לתת לו איזה דבר וזה אומ' שנחל לו או שהיה על תנאי כך וכך או שנתן לו תקיעת כף על תנאי כך וכך ולא נוקקים התנאי נאמן במנו שהיה יכול לכפו' השבוע' או התקיעת כף מכל וכל .

ל אין נשבעין היסת על תביעת ממון של טובת הגאה אפי' לב"ד טובת הגאה ממון הוא כיון שאין בו ממש לא מיקרי ממון לישבע עליו כיצד כגון אם תבעו חברו שיחוי' לו ממון של צדקה שהפקיד אצלו והוא יחלקם לעניים וזה משיבו' שכבר החזיר' לו פטור בלא שבוע' שהרי אין לתובע זה כממון זה אלא טובת רגאה. שיחלקם לעניים ונ"ל דה"ה נמי אם משיבו לו כבר חלקתי' אני לעניים שאין צריך לישבע שגם כזה אין לו עליו תביעה אלא על טובת הגאה ג"ל וטענת שבר שדכנות וכה"ג ממון הוא וצריך לישבע עליה .

לך שנים או שלשה שיש להם תביעה אחת על אחד ונשבע לאחד מהם פטור מהאחרים ג"כ דשביעה של כולם שוה היא והוא כבר נשבע ונפטור וכן אחד שיש לו תביעה אחת על שנים או על שלש' נשבע אחד מהם איזה שירצ' התובע והאחר' עומדים אצלו ועונין אמן על שבועת האחד ונפטרינן ואין צריכין כולם להוציא השבוע' מפייהם כדי שלא להרבות בשבוע' שאינן צריכות דעונה אמן כמוצא' שביעה מפיו דכתיב ואמרה האשה אמן נ"ל .

לז אח"ז לא ימסרו ב"ד שבועה למי שהוא רץ אחר שבועה שבין שהוא רץ אחריה חוששין שמא מור' לו היתר בה , אם נראה לדיינים שהטענה של התובע מרומה אין להשבי' לתבע רק משמתין על מי שחייב ואינו מור' וכן אם נראה לו שהטענה גרוע אין משיבועין היסת במקום דליכא דררא דממונא .

לפ יש מי שאומר שהמזכיר שם שמים לבטלה חשוד הוא על השבועה ושכנגדו נשבע וגומל .

פח דין כפירה והודאה ושתהא ממין הטענה ובו ל"ג סעיפים :

א כתיב כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור וגומר והאי כסף פירושו לפחות מעה כסף שאי אתה מוצא כסף מוזכר בתורה פחות ממעה שהוא גרה כדמתרגמינן עשרים גרה עשרי' מעין לפיכ' אמרו חז"ל שאין כסף זה פחו' נמעה ומדחוקש כסף זה לכלים דכתיב כסף או כלים אחז"ל שהוא דומיא דכלים מה כלים שנים דמיעוט רבים שנים אף כסף האמור כאן ר"ל שנים וכתב בהך פרשתא אשר יאמר כי הוא זה דשמעינמיניה דפייורי במורה מקצת הטענה ועליה קאי הפרשה שאחריה שבועת ה' תהיה בין שניהם וש"מ דמורה מקצת הטענה ישבע מן התורה ומשמע כי הוא זה שיודה בדבר מה שיאמר עליו זה הוא שנתן לו ועל כרחך הוא לפחות דבר ששוה פרוטה דפחות מפרוטה קיימא לן הלכה למשה מסיני דמן התורה לא נחשב לכלום ואינו נופל לומ' עליו כי הוא זה שהרי אינו כלום והמות' הוא הכסף המוזכר בתהלת הפרשה דהיינו שני מעין הוא כופר בו ואז שבועת ה' תהיה בין שניהם לפיכך אח"ז שאין מורה מקצת הטענה חייב לישבע עד שיודה לפחות בפרוטה ותהיה הכפירה לפחו' שני מעין כסף והיינו שאינו חייב שבוע' מן התור' עד שיתבענו שני מעין ופרוטה והוא מודה בפרוטה וכופר בשני מעין אבל אם תבעו שני מעין ופרוטה והוא מודה לו בשתי פרוטו' כיון שאין הכפירה שני מעין פטור' משבועה וכן אם הורה בחצי פרוטה לא מיקרי כי הוא זה ופטור משבועה אע"פ שהכפירה' היא שני מעין כיון שאין בהודאה פרוטה , שיעור הפרוטה משקל חצי שעירה של כסף נקי ושיעור שני מעין משקל ל"ב שעורים כסף נקי .

ב ובכל מקום שאמרה תירה כסף לאו דוקא כסף ממש אלא ה"ה שוה כסף כראמרינן בעלמא כסף ישיב לבעליו לרבו' שוה כסף בכסף והוא כיון אב' ככל התירה לפיכך הכא נמי אם לא תבעו כסף דוקא אלא מיני' פירות או סחורו' והורה לו מקצ' שמין הכפירה וההודא'ר אם יש בכפירה שני מעין ובהודאה פרוטה אחת חייב .

ג ומדפרטה דתורה כלים בפני עצמן והוציאם מכלל כסף ושוה כסף ש"מ דבכלים לא בעינן דיקא הודאה פרוטה והכפירה כל מעין אלא בתביעת הכלים אפי' הודא' והכפירה בכל שהוא חייב יאין לומר דלעגום אפילו בכלים בעינן ההודא' פרוטה והכפירה שני מעין כמו בשאר שוה כסף והא דכתבה התורה

פלוגי דשווייה אפתיקי ניהליה במנה והלה מורה בחשישי' וזו דאופיה בהלואה גרירתא יש מי שאומר שזה הוא מה שטענו לא הודה לו וזה שהוד' לו לא טענו ופטור בין משלומין בין משבועה דאריייתא אלא משתבע היסת ונפטר .

יך תבעו כור חטין יש לי בידך וקודם שישלם דבריו לומר וגם כור של שעורים מיד הנתבע ואמר אין לך בידו אלא כור של שעורים ואמר התבע גם שעורי' היה רצוני לשאל ממך אם נראה לדין כמערים שמיחר להשיב קודם שיגמרו זה טענתו כדי שלא ישעון זה שניהם ויצטרך היא להודות שעורים מפני שהאמת היא שחייב לו שעורי' והיה מורה מקצת ממש ויתחייב לישבע גם עכשיו חייב לישבע החשבונ' ליה כאלו תבעו כבר שניהם והיא הודה לו באחד שמשלם מה שהודה ונשבע לו עד השאר ואם נראה לדין שעשה כן לפי תוכו יכתובין להשיב על טענתו בלא ערמה פטור משבועת התורה וכן התשלומין היתה ליה כטענו חטין והודה לו בשעורין דלא חשיב מורה מקצת הטענה אלא כשהודה במקצת מה שטען התובע כבר שכן נשבע לישבא דקרא אשר יאמר כי הוא זה אפילו אם מיד הוד' כרי' וכו' אחר הודאתו אמר גם אני הייתי רוצה לתיבע ממך השעורין אין זה מורה מקצת הטענה אבל אם לאחר שהודה לו בשעורי' אמר התובע ודאי כדבידך כן הוא שיש לי בידך שעורים אבל אני שואלם עתה רק החטין שאני רוצה לשאל עתה כל תביעתי שיש לי עליך חייב לשלם לו דמי השעורים .

יג קדם הנתבע קודם שתבעו התובע ואמר שעורים יש לך בידו ואח"כ תבעו התובע חטין וכפר אין כאן הודאת מקצת הטענה דנימא דהוה ליה כאלו תבעו חטין ושעורין ביחד והודה לו בשעורין כיון שהודה קודם שתבעו התובע אלא היה ליה על החטין כופר בכל ועל השעורים מורה שכל אחת טענה בפני עצמה היא ומשלם השעורים שהודה ונשבע היסג על החטין שכפר .

יד וכן אם תבעו החטין והודה בהן ואח"כ תבעו השעורים וכפר אין כאן הודאת מקצת הטענה דנימא דה"ל כאלו תבעו חטין ושעורין ביחד והודה לו בחטין אלא כיון שהודה בתביעת החטין קודם שתבעו שעורי' אין זה נקרא מורה מקצת הטענה דהא מתחלה הודה כל הטענה ואח"כ כפר כל הטענה לפיכך משלם החטין ונשבע היסת על השעורים ו"א דבהא נמי רואין אם הנתבע מיהר להודות כמערים שהיה מתיירא שמא יתבענו חטין ושעורין בבת אחת וקדם להשיב קודם שהספיק התובע לתיבעו חייב .

יז תבעו חטין והשיב שאינו יודע אם חטין חייב לו או שעורי' אין כאן הודאה במקצת הטענה דנתייבשה שבועה מן התורה וגם אין שידך לימר כאן מלוא תבעיה בעד השעורין רק בעד החטין מחל לו על השעורין דשמא כמו שהנתבע אינו יודע גם התובע אינו יודע בודאי שחייב לו שעורין לכך לא תבעו ולא משום דמחל לו לפיכך הוה ליה על החטין כטוען בשאר טענה אינו יודע על הטענה דנשבע היסת שאינו יודע ונפטר ומשלם לו השעורין דהא לפחות שעורין חייב לו שאינו מסופק רק אם חטין אם שעורין וזה לא מחל לו לפיכך נתן לו הפחות ו"א דאפילו ככה"ג פטור מן השעורין דאמר' כיון שהחליט טענתו שלא לתבע ממנו רק חטין מחל לו על השעורין אם לא כבא לצאת ידי שמים וכתב מורי מדרמא' ז"ל וכן ג"ל עיקר עכ"ל .

יח טענו מלא עשר כדים שמן יש לי בידך והשיב לי אין לך בידו אלא ' כדים בלא שמן הרי זה פטור שוה הלשון מן התביעה משמע שאינו תביעו אלא שמן לכרו כ"כ המלא עשר כדים וזה הודה לו בהרסים ' כדים שמן יש לי בידך או שאומ' לו ' כדים מלאים שמן יש לי בידך והשיב לי אין לך בידו אלא עשר כדים ריקנים או שהשיב אין לך בידו אלא שמן המלא עשר כדים הרי זה חייב שבועת התר' שיה' טענו שניהם הכדים והשמן וזה הודה לו בא' מהם אבל אם טענו עשר כרי שמן יש לי בידך אין בזה הלשון שטוענו אלא הכדים בלא שמן ואם הודה לו בשמלא' הוי ממין הטענה ופטור .

יט מנה לי בידך הלואה והלה משיב להרס' לא ליתי ממך מעולם אבל ג' דיגרים יש לך בידו פקדון וכיוצא בזה כיון שמשלב דבר שוה נ' בשאלה או בשכירתו יש לך בידו אע"ג שאי דיניהם של הלואה ופקדון או בשאלה או בשכירתו שוה כיון ששני הן בפרעון בפשיעה או בניגוב ואכיר' להשיב חטין טענה ומורה מקצת ממין הטענה הוי וישבע שבועת התורה .

ך תבעו בחוב של אביו והודה לו בחוב של עצמו אין זה כטוענו חטין והודה לו כשערי' דאמרינן דמחל לו על השעורין והבי נמי נימא כיון שתבעו בחוב של אביו לכרו ולא הוזכר

לי נבך וזה אומר בשוה כך איתלך נבאי ה"ק אין לך בידו בלם בדוקא אלא אני חייב זה שאתה אומר או שווי ואתן לך וה"ל מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו לפיכך פטור **ט** תבעו דיגרי כסף אתה חייב לי או דיגרי זהב אתה חייב לי הוה ליה כאלו תבעו שוה דיגרי כסף או שוה דיגרי זהב עינן דרך האדם לשום כל דבר כמטבע וכל שיהיה לו זה השיב ממין הטענה וחייב והוקא כשתבעו כמטבע היוצא בהוצאה כהא אמרינן בסתמא שוה דיגרי קאמר שבין אדם עשוי לשום כל דבר כמטבע היוצא אבל אם תבעו ליתר' ודב או מטבע שנפסל ואינו יוצא בהוצאה לא חשיב כאלו תבעו שוה . וכן אם תבעו דיגרי זהב והוב' ל"ל דיגרי זהב מטבע יש לי בידך אע"פ שיוצא בהוצא' לא חשיב כאלו תבעו שוה דיגרי אלא דיגרי דוקא שאין אדם עשוי לשום שאר דברים בדיגרי זהב והוב' ואפילו הודה כמטבע של חצי דיגרי לא חשיב ממין הטענה ופטור .

* והא דאמרינן שאם תבעו דיגרי כסף או דיגרי זהב הוי כאילו תבעו שוה דיגרי כסף או שוה דיגרי זהב ו"א דה"מ דוקא כשתבעו במלוה אבל בפקדון דוקא קאמר דיגרי כסף או דיגרי זהב דמה שהפקיד אצלן הוא חוזר ותובע ממנו ודוקא קאמר' ויש מי שחולק ואומר שדין הפקדון שוה לדין מלוה דאמרינן דסתמא דמילתא כל מי שתובע את חברו הוא טוען טענה מעולה שיכול לטעון בענין שיתחייב בו הנתבע שבועה וכבר אמרנו שהנתבע שוה אפילו משיב הנתבע דוקא חייב שבועה לפיכך אמרינן נמי זה המפקיד ודאי שוה קאמר כרי שיתחייב הנתבע שבועה .

יא תבעו מנה דגרים כמטבע פלוגי' והשיב אין לך בידו אלא חמישים כמטבע אחר לא חשיב ממין הטענה אלא אם כן יאמר' ל' נתתי לך דיגרי זהב להחליפו לי כמטבעות אלו ותביע אותן המטבעות והוא אומר נתתם לך חוץ כמטבע פלוגי' שנשארתי חייב לך מהם כגון זה הוי ממין הטענ' אבל בענין אחר לא מחייב אפילו תבעו דיגרי זהב והוב' הודה לו כמטבע של חצי דיגרי זהב ואין צ"ל תבעו דיגרי או ליתר' זהב והודה כסף שוה חצי דיגרי זהב שהוא פטור .

יב תבעו שני דברים כגון חטין ושעורין והודה לו באחד מהן הרינו ג"כ חשוכה הוראה ממין הטענה וחייב לתתלו מה שהוד' לו ונשבע על השאר אבל אם תבעו חטין והוד' לו בשעורין נשבע היסת על החטין ופטור אף מדמי שעורין הכי ניסיק בגמרא' ויש מי שאומר' הטעם דכיון דתובעו חטין ולא שעורין ולפי דברי התובע והודאת הנתבע אמרינן ודאי יש לו אצלו שניה' ואמרינן כיון שאינו תביעו אלא חטין ודאי מחל לו על השעורים ולפיכך אפ"א אם יביא עדים על השעורים פטור ואפ"י הנתבע עצמו שודע שחייב לו השעורים פטור לשל' לו השעורי' דהא מחל לו בפנינו וע"ל סי' ע"ה סעיף י"א ויש מי שאומר דדוקא כשא"ל הליתיד' חטין ביום פלוגי וכשעה פלוגי' והלה אומר באותו פעם שעורים היו שהליתני או הוא פטור ודאי מחל לו דאם איתא דלא מחל ליה הוי טוען אותו בעד שניהם כיון דבבת אחת הלוהו אבל אם אינו טוען כן בודאי חייב לשלם לו השעורי' שמורה בהן שכשארם תובע לחברו בתביעה אחת לא אמרינן מפני זה שמחל לו על עילה וכיון שתפש לא חשיב בהודאת מחילה שיכול לומר' לו מה שלא תבעתי שעורים לא מפני שמחלתי רק מפני שהייתי מוחזק בהם אבל אם תפש אחר שהודה לו שוב לא מהני' תפיש' רכיון שכבר הודה שאין לו בידו שעורים היאך תיהני ליה תפיש' אח"כ וכתב מורי מדרמא' ז"ל וכן עיקר והוא שתפש בעדים אבל אי לא תפש בעדים לא מפקין מניה דאע"ג שאינו יכול להחזיק במה שתפש בעד השעורים דאנן סהדי דמחל לו כיון שלא תבעי וה"ל מגו באקום ערים מכל מקום יכול להחזיק ע"י שבועת היסת במה שתפש בעד החטין כמנו דאי בעי אמר לא תפשיני נ"ל .

יג הטוען לחברו מנה הליתיד' והלה אומר אין לך בידו אלא חמישים וזו שנתת את' לי להיותם דמי' כחפץ פלוגי והרי הוא קיים או שהליתים לי עליו ע"מ שלא להשתל' אלא מגופו או ה"ה איפכא כגון דטעין ליה את' לי נבך חפץ

חושן המעטות הלכות שבועה סימן פח פמ

הזכיר חוב של עצמו מחל לו על החוב של עצמו ופטור מכל דמה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו אלא שתי תביעות הן והודה ליה על החוב אביו כופר בכל ואם טענו ודאי שהוא יודע שאביו חייב לו נשבע עליו היתר ונפטור וחוב של עצמו שהודה חייב לשלם.

כא שני בעלי דינין שכל אחד תובע לחבירו ואין תביעתו של זה כתביעתו של זה אלא אחד אמר מנה הלוייתך וזה בורה לו בדינך והשני טוען כור של חמישין יש לי בידך וזה הודה לו במקצת וכפר לו בשאר היכי נדייניה לדין זה דיש לדקדק כאן מי שלא אמר כיון דלטענתיה דכל חד וחד לא פש לגבי חבריה תובע ליה מאי דאורי ליה לאו הודאה היא או דילמא כיון דבמאי תובע ליה אורי ליה במקצת ולא טעין כבי דינא תפיסנא ליה במאי דתבענא ליה אלא אומר הדין מוזמן לפורעו מודה מקצת הוא וחייבין שבועה והסכימו הפוסקים דהכי דינינן ליה אם הודאתו של שני שיהי כן כמו שהודה הראשון פטור משבועה דאורייתא דהא הילך הוא אבל אם דאורייתא יותר מהודאתו של ראשון או גם הוא חייב שבועה דאורייתא כיון שלא אמר לו בשעה שתבעו להר"ם שהרי יש לך משלי כנגדו ובשילובו אני רוצה לתפשו אלא הודה לו בדרך הודאה גמורה מודה מקצת מאש הוא וחייב שבועה דאורייתא. **כב** מי שתבעוהו מנה הודה בתמישים וכשכא לישבע שבועת התורה טוען בפני בית דין איני רוצה לישבע אלא אשלם כל המנה רק יושבע לי היסת שיש לו בידו מנה וזה אומר לא אשבע עד שיפרעני תחלה דלמענתך יש לי זיוקק תחלה הדין עם התובע שזה צריך לישבע שבועת התורה או ישלם אך אם ירצה יחרים סתם על מי שטוען עליו דבר שאינו נשם ומשלם ואחר שישלם יוכל להשביעו היסת שיטעון עליו שנשל ממנו מוזן שלא כדון.

כג אין מודה מקצת חייב לישבע עד שיטענו דבר שבמדה ושכמשקל ושכמנין וזה יורה לו דבר שבמדה ושכמשקל ושבמנין שכן הוא משמעות הכתובים דבי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור וגו' והוא משיבו כי הוא זה וגו' כיצד א"ל י דינרין או כור תבואה או כי לישראל משי יש לי בידך והלה משיבו איך בידו אלא דינר או לתך או לישראל אבל אם א"ל בים מלא טעות יש לי בידך וזה משיבו אין לך בידו אלא ג' דינרין או שתבעו מאה דינרין וזה אומר אין לך בידו אלא צרור טעות שמסרת לי ואיני יודע כמה הם כי לא מנתי' ומה שהנחת אתה גוסל פטור משבועה דאורייתא אלא נשבע שבוע' היסת ונפטור.

כד אמר לו בית מלא פירות יש לי בידך וזה אומר אין לך בידו אלא י בורין דלא הויה התביעה דבר שבמדה כו' דהא בית סתם קאמר ויש בית גדול ויש בית קטן . אע"ג דההודאה ישנה דבר שבמדה כו' או שטענו י בורין וזה משיבו איני יודע כמה הם כי לא מדרתים ומה שהנחת אתה גוסל פטור ואפי' תבעו בית זה מלא פירות יש לי בידך לא חשיבה דתביעה דבר שבמדה כו' שכשהוא מלא ממש מיקרי מלא וכשאינו מלא ממש אלא חסר מעט מיקרי ג"כ מלא והרי אין כן תביעה דבר שבמדה כו' אבל אם תבעו בית זה שהיו בו פירות עד היום מסרתי לך והלה משיבו לא היה אלא עד החלון חייב שיהיה דבר שבמדה וזה מודה לו דבר שבמדה והוא שהפירות שהוא מודה בהם גם הם אינם כולם לפנינו כגון שהקנינו בפשיעתו שחייב לשלם וה"ל מודה מקצת דאם לא כן ה"ל הפירות שעד החלון שהם בפנינו כמו הילך ונפטור.

כה תבעו מגורה גדולה והודה לו בקטנה פטור דשני מיני מגורות הן ומה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו אלא שתי תביעות מגורות בת' ליטרין והודה לו בשל ה' ליטרין חייב שאיפשר לומר אותה מגורה שטענוהו היא שהדה לו אלא שגרר ממנו עד שהיקלה מי' לה' מה שאין שייך לומר כן כתבעו בגדולה והודה לו בקטנה ואם תבעו מגורה של פריק' בכל ענין חייב בין תובעו גדולה והודה לו בקטנה בין תובעו בת' ליטרין והודה לו בת' ה' ליטרין דבכולן איכא לאימר מה שטענו הודה לו אלא שגררה או שלקח ממנה חוליא אחת או שתים או יותר ומודה כשאר.

כו תבעו אזור בין תבעו אזור גדול והודה לו בקטן בין תבעו אזור בת' ליטרין והודה לו בת' ה' ליטרין פטור דמה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו והכא ליכ' לאמר גררו שראשיה ניכרין ואם תבעו אזור של פריקים חייב בכל ענין שאיפשר ליקח ממנה חוליות.

כז תבעו יריעה של עשר מדות והודה לו בשל המשה חייב שאיפשר לחמתה לשנים.

כח אין הודאה בשטר השוכה הודאה להחיי' עליה שבוע' מן התורה על הכפיר' כיצד תבעו מנה ג' בשטר ונ' בע"פ לא מבעיה אם הודה בני' שבוע' וכפר בני' שבוע' שאין כאן שבועה כלל אלא משלם הנ' שבוע' שהודה ושל השטר שכפר ישבע בעל השטר ויטיל כרינו אלא אפי' הודה בני' דשטר וכפר בני' דבע"פ אינו נשבע שבועת התורה דשטר חשיב כמו קרקע כדן שהוא על שיעבוד קרקעות וכשם שאין נשבעין על כפיר' שיעבוד קרקעית דאמטעיניהו רחמנא משבועה כמ"ש לקמן בע"ה כך אין הודאתן מחייבת שבועה. כר"א בשטר שהוא יכול לקיימו שעומד לגבות בו אפילו מששועבדו אבל אם אינו יכול לקיימו שאינו עומד לגבו בו הרי הוא כהודאת בע"פ ונשבע על הכפירה שעמו ונצ"ל למלוח בשטר וטוען שטר היה לי ואכל והודה לו הלה שאמת הוא שעשה לו שטר וכפר במקצת או שהודה בכל השטר אלא שאומר שקצתו פרוע שנשבע שבוע' התורה כשאר מוד' מקצת שאין כאן שיעבוד קרקעות כיון שהשטר אבד אלא הודאת בעל פה בעלמא.

כט כר"א בשטר שטורפים בו מהמשועבדים שזהו נקדא הודאת שיעבוד קרקעות אבל אם הודה בכתב ידו אפילו היה יכול לקיימו ואפי' יש בו נאמנות כיון שאינו מודף כן ממשועבדים דינו כשאר מודה מקצת כחוב שבועה דאוריית' כמו במלוח על פה.

ל ואם מפר ליה למלוח כתב ידו בפני עדים דינו כשטר שחתמין בו עדים כמו שכתבאר סימן מ'.

לא תבעו בע"פ מנה הלוייתך בניסן ומנה בתשרי והודה לו בא' מהם אע"פ שלא הלוהו בבת אחת כיון שהתביעה היא כיחד חשיב שצ"ר הודאת מקצת ממין המענה וחייב שבועה דאורייתא.

לב הוציא עליו שטר חוב שכתוב בו סלעין או דינרין סתם מלוח אומר ה' וזה אומר ב' פטור משבועה דאורייתא שאין זה נקר' הודאה רבלאו הודאתו נמי מיעוט סלעין הכתוב' בשטר שנים וכן דינרין ונמצא שלא הודה אלא מה שכתוב בשטר ואין כאן הודאה כמ"ש בסעף' כ"ח ואפי' אם אמר הלה ג' שהודה לו כא' יותר על משמעות השטר אפי' פטור שאין זה דוחא לשאר מודה מקצת דבשאר מוד' מקצת אמרי' טעמ' בכולי בעי למיכפריה אלא חוקה אין אדם מעיז בו לפיכך אינו נאמן במגו דאי בעי כפר בכל אבל הכא נאמן במגו דאי בעי כפר בכל ר"ל היה יכול שלא להודו' אלא כשנים כמשמעות השטר והיינו כופר בכל דהודאת השנים הכתוב' בשטר אינ' נקראים הודאה ואין כאן הענה דנימא אין אדם מעיז בו והואיל והשטר מסייעו דכיון שלא פירש ניכרים הדברים ששנים היו ולא הוצרך לפרש דמיעוט סלעין שנים וכיון שאמר ג' משיב אכירה הוא וכל משיב אכירה פטורה חכמו' מן השבועה אפי' משבועת היסת לפיכך אסר לו מנה לך או לאכיך בדין ופרעתי מחצה והשיב זה לא הייתי זכור אך אתה הזכרתני ויודע אני שלא פרעת כלום פטור משבועה ואפילו משבועת היסת שאינו אלא כמשיב אכירה דאי בעי הוה שתיק.

לג כשם שהודאת מלוח בשטר אינה הודאה. כך הודאת מלות בקנין ויש כאן עי' קנין אלה הודאה דסתם קנין לכתיבה עומד ודינו כשטר לפיכך אמר לו ה' דינרין יש לי בידך בקנין וה' בלא קנין והודה לו באותם של קנין וכפר באחרים נשבע היסת ונפטור והוקא שיש כאן לפנינו ערי הקנין אבל אם אין שם ערי הקנין אע"פ שהלה מודה שהיה בקנין הרי הוא כשאר תביעה שבעל פה ונשבע כשאר מודה מקצת וכרתיבנא טעמא לעיל סעף' כ"ח גבי שטר.

פמ שהשכיר נשבע ונזמל ובו ו' סעיפים י

א כל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין אלא נשבעין להפטור וילפינן לה מקרא דכתיב שבועת ה' תהיה בין שניהם וגו' ולקח בעליו ולא ישלם וקרא יתירא הוא דכיון דכתי' אם לא שלח ידו במלאכת רעהו ממילא ידענא דשומר משתבע ונפטור ולקח בעליו ולא ישלם ל"ל ע"ל סי' פ"ו סעף' כ"ט לומר על כל הנשבעין שבתורה שאי שעליו לשלם הוא נשבע דהכי משמע קרא שבועת ה' תהיה בין שניהם וכן כל מקום שיש כפירה ולא ירצה לשלם התבע יקח בעליו ממנו את השבועה ולא ישלם ר"ל כלו' אותו התבע שלא ישלם הו"ל לישבע ולא התבע אבל חכמים תקנו בקצת תביעות שהן נשבעין ונזמלין כמ"ש טעמא' בכל א' ואלו הן השכיר והנגול והנחבל והחנוגי על פנקס ושכנגדו חשוד על השבועה.

השכיר

לבוש עיר שושן   הלכות שבועה   סימן פט ז   בז

לחובינו תמיד כל הלילה של יום ג' ה'ז נשבע כל יום ג' ומילול רביעי ואילך המע"ה וכן אם הביא עדים שהיה תובעו והולך השיר כל ליל ד' ויום ד' ויום ד' ויום ד' ויום ד' נשבע ונוטל כל יום ה' וכן לעולם יש לו לשכיר נאמנות לישבע ולמטול יום א' אחר שתבעו ודא יותר וטעמא דמילתא דכל שהוא מתמיד בתביעתו מידן דייק אבל כשנתרש' בדבר איכא למימר נמי דפועל טרוד בעסקו ואיפשר שפרעו ואינו נזכר הולך שוב אינו נשבע ונוטל .

ד' בד"א שהשכיר נשבע ונוטל כשהולך על הפרעון דמשום שהב"ה טרוד בתשלומי פועלו אינו זוכר לאיזה מהם פרע ולאיהו כהם לא פרע לכך עקרו השבועה ממנו ונתנה לשכיר ונשבע השכיר ונוטל אבל אם הם חלוקי על הקציצה שהשכיר אומר שששה קצצת ובלעל בית אומר לא קצצתי אלא שתים המע"ה הקציצה מדבר דכירי איגשי ונזכר הב"ה כמה קצץ וצריך השכיר להביא ראיה שקצ' שלשה מיהו אם לא הביא ראיה אע"פ שכבר נתן לו השתים והרי הוא כופר בכל או שאומר לו הולך לא סגי שישבע הבע"ה שבועת היסת אלא צריך לישבע בנקיטת חפ' ראע"ג קציצה מדבר דכירי איגשי מ"מ משום כרי חיור דשכיר שלא ילך בפחינפש והוא אלו נשא נפשו חשו חכמים שמא מתוך שהוא טרוד בתשלומי פועלו שכתב נמי הקציצה ותקנו להטיל עליו שבועת המור' מ"מ לא רצו לגמרי לעיקרה ממנו כמו בפרעון משום דכרוכ פעה"ק קציצת מדבר דכיר ואמרו שהב"ה ישבע כעין דאורייתא ויפטר לפיכך כיון דשבוע' זו ג"כ משום תקנת שכיר החמירו בה לא החמירו אלא כששכרו בעדים ולא ירעו כמה פסק לו ותבעו בו זמנו כגון שחקנו בשביעת הפרעון הוכח דשכיר נשבע ונוטל אבל אם שכרו שלא בעדים או שתבעו אחר זמנו אין בעל הבית צריך לישבע אלא היסת שלא קצץ לו אלא מה שכבר נתן לו או שלא נשאר לו אצלו אלא מה שאומר לו הולך כמנו שלא שכתך כדון כל הטענות .

ה' הנותן טליתו לאומן והאומן אומר שנים קצצת לו ובעל הטלית אומר לא קצצתי לך אלא אחד אם הטלית ביד האומן והוא בענין שיכול למעון עליה לקוח הוא בידי כאשר יתכאר כדון חזקת האומן בע"ה נאמן למעון עליה שקצ' עמו עד כדי דמיה במגו דלקוח הוא בידי מיהו צריך לישבע בנק"ח אע"פ דאלו היה משתבע לקוח הוא בידי לא היה נשבע אלא היסת לא דמי דהתם כשמעון לקוח הוא בידי הוא נשבע ונפטר וה"ל בכל מענות רכופר בכל שנבע היסת אכא הכא אינו חפץ להחזיק בנוף המשכון אלא שרוצה שיתנו לו מעותיו והוא יחזור המשכון . דומה למענות הנשבע ונוטל המבוארים במשנה דנשבועין ונוטלין וה"ל כמו שבועת המשנה שצ"כ בנק"ח ורע"ג דמהימנין ליה מטעם מגו דלקוח כו' לא אמרינן מגו להקל בשבועה וע"ל סי' ע"ב סעף י"ז ולא דמי להא דאמרינן לעיל סעף ג' דמשום דמהימנין ליה מטעם מגו דמי כעו אמר לא שכתך היה צריך שבועה דאורייתא והתם כשמוען פרעתיך צריך ג"כ לישבע שבועה דאורייתא התם להחמיר עליו אמרינן הכי אבל להקל לא אמרינן מגו לאפסורי כו' ואם אין הטלית ביד האומן או שהוא בענין שאינו יכול למעון לקוח הוא בידי ה"ל האומן המע"ה ואם אין לו ראיה נשבע בעל הטלית בנק"ח ולא סניא כהיסת כמ"ש טעמא בסעף שקידם זה גבי דין שכיר עם כע"ה דאומן ושכיר שוין הן לכל הנשבעין אין מקילין עליהם ואין פותחין להם לומר אל תצטר עצמך השבע וטול וכה"ג חזן חזן השכיר כשכא לישבע אין מחמירין עליו כלל ואין מגלגלין עליו לישבע עמו על דבר אחר אלא מקילין עליו ופותחין לו תחלה ואומרים לו אל תצטר עצמך השבע וטול כי כן נאה לך וכל זה הקילו עליו משום כרי חייו ואילו נישא את נפשו ולא ילך בפחי נפש .

ז הנזיקין נשבעין ונוטלין ורין המביא כלים מבית בע"ה והוא אומר שאולים הם וכו' ט"ז סעיפים :

א' לנגול תקנו ג"כ חו"ל שישבע ויטול דקנס הוא שקנסו לגולן והוא שהחזק גולן בעדים כיצד כגון שראו עדים שנכנס לבית חבירו שלא ברשות למשכנו שזה חשוב כגולן כיון שנכנס שלא ברשות ואמר דלמשכנו נכנס דשוב לא יוכל למעון לקוח הוא בידי שהרי נכנס למשכנו וכשנכנס ראו שלא היה לו כלום תחת כנפיו וכשיצא ראיהו שהיה לו כלים תחת כנפיו ואינם יודעין מה הם ובע"ה תובעו תן לי כך וכך שגולתני בין אם יאמר הגולן כן נכנסתי למשכנך אבל לא נגלתני כלל' והכלים שהצאתי תחת כנפיי שלי הם ובין אם יאמר מעולם לא נכנסתי לביתך כדי ליטול ממך כלום ובין אם יאמר לא נגלתני אלא כלי זה

ב' השכיר כיצד שעושה מלאכה אצל ב"ה ובא ותבע שכרו וא"ל ב"ה פרעתיך והשכיר אומר לא פרעתי בן אם יאמר לו ב"ה פרעתיך כל שכר בין אם יאמר פרעתי קצתו וקצתו עדיני חייב לך נשבע השכיר כעין של תורה בנקיטת חפץ מפני שהוא נשבע המשנה ונוטל וטעמא דתקנה תקנו חכמים להשכיר שהוא נשבע ונוטל משום דלפעמי' ישנן לב"ה פועלים הרבה והוא צריך לשם להם לכל א' שכרו ביומו ומתור שהם הרבה פועלים והוא יתן הכל א' שכרו הוא טרוד ונכרך ביניהם ולא יזכור לאיזה מהם נתן ולאיהו לא נתן ונתתך טרדה יבא דומר למי שלא נתן שנתן לו ומדין התורה היה נשבע ונפטר לכך תקנו חכמים שישים כרי חייהם דשכירים ואלהם ישאו את נפשם שהם ישבעו בנקיטת חפץ שלא נתן להם ויטלו כי הם זוכרים יותר שאינם טרודים וכיון שהיוצרכו חו"ל לתקן תקנה זו כב"ה שיש לו שכירים הרבה לא פלוג רבנן בין פועל א' לפועלים הרבה ותקנו שאפי' אין כאן אלא פועל א' אין הב"ה טרוד אפ"ה יהא השכיר נשבע בנקיטת חפץ ונוטל ואפי' לא היה שכרו אלא פרזס וב"ה אומר נתתיה נשבע השכיר בנקיטת חפץ כעין של תורה ונוטל ואפי' היה השכיר תובע את הקטן נשבע השכיר ונוטל שגם כזה עשו תקנה להשכיר מפני שהוא טובתו של הקטן ג"כ כרי שימצא פועלים שיעשו מלאכתו לכשיצטרך ואפי' אם נת ב"ה בו ביום ותובע השכיר את הורשים ביומו נשבע השכיר בנקיטת חפץ ונוטל מן הורשים ולא פלוג רבנן ודוקא בו ביום שהוא זמן הפרעון של השכיר כן התור' שכיר יום כרינו ושכיר לילה כרינו כמ"ש לקמן סי' של"ט עשו תקנ' זו אבל לאחר שעבר זמנו חזר דינו להיות כשאר תובע שכיון שעבר זמנו ע"י סבה מה שוב אינו טרוד בתשלומי פועלו כמ"ש ודוקא לשכיר עצמו עשו תקנה זו אבל אם מת השכיר בו ביום לא עשו תקנ' לירושין שישבעו ויטלו דמילתא דלא שכיח' לא עשו בו תקנה וביורשים לא שייך לומר לא פלוג בינם ובין שאר פועלי' אלא הם כשאר תובעים וכן לא עשו תקנה זו אלא לגדול וישראל כשר אבל אם היה השכיר קטן או עבר או חשוד על השבוע' לא עשו לו פקד' ובעל הבית נשבע ונפטר כדון שאר הנתבעין .

ג' בד"א דנשבע השכיר ונוטל כשיש עדים ששכרו ושעשה עמו המלאכה בו ביום אבל אם לא היו שם שני עדי' ששכרו ושעשה עמו מתוך שיכול לומר לא שכתך או לא עשית עמדי מלאכה יכול לומר שכתך ועשית עמדי מלאכה ונתתי לך שכר' וישבע ב"ה היסת אומר פרעתיך הכל כדון שאר כופר בכלל ואם הודה מקצת ישבע שבוע' התורה ואם יש עד א' ששכרו ושעשה עמו מלאכה ואין העד יודע אם פרעו אם לא ובעל הבית אומר שפרעו גם כזה לא עשו תקנה שישבע השכיר ויטול כיון שאין כאן אלא עד א' מ"מ אע"פ דלעיל סימן ע"ה סעף י"ג מסקינן דכשער א' מעיד שלהו והוא טוען שפרע ואין העד יודע אם פרע אם לא נשבע היסת ונפטר הכא לא סגי לפטר בהיסת אלא צריך לישבע שבועה חמורה כעין של תורה וטעמא דלא דמי להא דלעיל . דלעיל גם אם הלוחה בשני עדים אומר פרעתיך נאמן בהיסת דק"ל המלוה לחבירו בעדים א"צ לפרעו בעדים לפיכך גם אם הלוחה בעד אחד ואומר פרעתי לא גרע ונשבע היסת ונפטר אבל הכא אם שכרו בעדים ואמר פרעתי לא אמרינן דנאמן אלא השכיר נשבע ונוטל מתקנ' חו"ל וכשאין כאן עדים כלל ואמר פרעתיך לא נפטר בשבועת היסת אלא מטעם מגו דאי בעי אמר לא שכתך מעולם היה נשבע שבועת היסת לפיכך צרעתיך נשבע נמי שבועת היסת הולך כשיש כאן עד א' נמי אם נאמן אותו בשבועה לומר פרעתיך תועיל התקנה שלא נאמן אותו נמי אלא כמנו דאי בעי אמר לא שכתך והכא אי היה אמר לא שכתך היה צריך לישבע שבועה דאורייתא נגד העד שאומ' ששכרו א"כ כשנשבע שפרעו צריך לישבע כעין של תורה . כבר אמרנו שלא עשו תקנה זו אלא כשתובעו השכיר תוך זמן תשלומין שלו שכיר יום כרינו ושכיר לילה כרינו וכמ"ש לקמן סי' של"ט בע"ה דכיון שהוא תוך זמנו הב"ה טרוד בתשלומי פועלו לקיים מצות כיומו נתן שכרו ובלאו דבר תלוי כו' ואז נשבע השכיר ונוטל אבל אם תבעו לאחר זמנו ואמר פרעתי אע"פ ששכרו בעדים המע"ה ואם לא הביא ראיה ישבע ב"ה היסת ונפטר דאי אינו טרוד בפועלו וכמה הוא זמנו שכיר יום כל הלילה של אחריו ושכיר לילה כל היום של אחריו כמ"ש טעמא לקמן בס"י של"ט בע"ה . ואם תבעו בתוך זמנו כל משך זמנו עשו לו תקנה לישבע וליטול כל אותו היום של התביעה אע"פ שעבר זמנו כיצד היה עושה עמו ביום כ' עד הערב הרי זמנו מן התורה כל ליל ג' ואם לא תכני' עד יום ג' שוב אינו נשבע ונוטל ואם הביא עדים שהיה תובעו והולך כל ליל ג' כלומר שהיה יוצא ונכנס

ז' ואפי' לא ראו עדים שגולו אלא דברי להו מילת' שזה גולו י"א שחייב לשלם כיצד כגון שהעידו ערו' שהיו לב"ה והכר וכך כלים בביתו וראו אחד שנכנס לביתו ויצא ולא נכנס שם אדם אחר וקודם שיכנס שם אדם אחר מנו אותם הכלי' ונמצאו חסרים ולא היה שם מקום שיפילו בו אותם כלים יש מי שאומר שיטול בעל הבית בלא שבועה אותם כלי' שחסרו מאותו אדם שהעידו עליו שנכנס שם ומעמא דמסתבר הוא .

ח' וכן במדליק איש בשל חבירו תקנו והאמינו לניזק לישיבע ולטיפול כל מה שהוא אמור שהיה לו משלו או אם הוא איש נאמן לומר כך וכך הפקידו בירו ונשבע ונטול ודקא שהצית המזיק האש בבית חבירו נאמן הניזק בכל מה שיטעון שהיה בבית שכן דרך להניח כל מה שיש לו לאדם בביתו אבל אם הצית איש בגדיש של חבירו אינו נאמן לישיבע ולטיפול אבל דברים שדרך להניחם בגדיש כגון מוריגין וכלי בקר אבל אם טוען שהיה בו שאר דברים אינו נאמן ורואין מקו' שאר דברים שהוא טוען באילו הוא תבואה וכן משלם לו בד"א כשהצית האש בשל חבירו אבל אם הציתהאש בשל והלך ודלק בשל חבירו פטור על מה שחיה טמון בו אפי' מה שדרך להטמין בתוכו שהתורה פטרה טמון באש ככה"ג כמ"ש לקמן בסו' ת"ח בע"ה .

ט' מי שיש עליו עדים שחסר ממון חבירו ולא ידעו כמה הפסידו והמסר אומר כך וכך הפסידו והמסר כופר במה שמטענו יתבאר בסו' שפ"ח בע"ה .

י' המזיק ממון חבירו ואינו יודע כמה הויק הניזק נשבע כתקנת חכמים ונטול והוא שיטעון דברים שהוא אמור בהם כמ"ש בסו' שפ"ח בע"ה .

יא' ובנפקד עשו ג"כ תקנה שהמפקד ישיבע ויטול כיצד המפקד אצל חבירו שק צרור ופשע בו ונאבד המפקד' אומר חלי והב ומרגלית היו בו והנפקד' אומ' איני יודע' שזא סיג' היה מלא או שמא חול היה בו ישיבע בעל הפקדון ויטול הוא שיטעון דבר שהוא אמור לו או שהוא אמור להפקד' אצלו וטוען הנפקד' שזא אבל אם טוען הנפקד' כרי ואמר כרי לי שזוה מלא סיגים או חול ישיבע ויפטור ואם אמר הנפקד' יודע אני שהיה בו זהב אבל איני יודע כמה ה"ל מחוייב שבועה שהרי מורה במקצת שאומר שהיה בו זהב ולפחות היה בו בעד פרוטה זהב ואינו יכול לישיבע על השאר כמה היה ונטול המפקד' בלא שבועה וי"א שאין זה בכלל מחוייב שבועה שאינו יכול לישיבע שיטול המפקד' בלא שבועה דלא ה"ל לידע מה היה בתוכו שמשעשם ככל זום שאין הנפקד' מדרק כמה שיש בכיס ובשק שמפקדין אצלו לפיכך גם כזה נשבע המפקד' כמה היה בו ויטול ויתבאר עוד מזה בסימן רצ"ח בע"ה .

יב' מי שנכנס לביתו של בעל הבית סתם שלא על דעת למשכנו ויצא בכלים סמונים תחת כנפיו והעדים רואין אותו ולאחר זמן תכעו ב"ה ואמרו לו תן לי הכלי' שהשאלתיך והרי העדים יודעים וראו שהוצאת אות' מביתו והוא אומר לקוחים הם בידי שלקחתים ממך אינו נאמן ונשבע בעל בית היסת על טענתו שהשאלין לו ולא נכרין ולא נתנן לו ויחזירו הב"ד הכלי' לבע"ה כ"א בבעל בית שאינו עשוי למכור כליו וזה שרוציא הכלי' תחת כנפיו אין רכס להצניע ולהסאין כשהוא נושא משוי שאינו בוש לשאת אותו בגלוי ואות' הכלים אין דרך בני אדם להצניעם שאין אדם בוש ליטלם בידו בשק בפרהסי' והרי הוא נשא אותם סמוני' לפיכך חייב להחזיר' דמוכח מילתא שלא נשא אותם סמוני' תחת בגדיו כשהוציא' מביתו של זה אלא מפני שהיה ברעתו לכפור בהם כשיתבעם הבע"ה ממנו אבל אם הבע"ה עשוי למכור כליו אע"פ שאין רכסו של זה להצניע כשנוש' משוי וגם אין דרך אותם הכלי' להטמין' תחת הכנפים ה"ו נשבע היסת שהם לקוחים בירו ונפטר שכיון שדרכו של בע"ה זה למכור כליו שזא מכרן לו ובקש ממנו שיוציא אותם כך סמוני' וכן אם הוציא אותם מגולים בפני עדים אע"פ שאין בע"ה הוה רכס למכור כליו ה"ו נאמן לט' לקוחין הו בירי דשזא נצטרכו לו טעות ומכרן ונשבע היסת ונפטר וכלכד שלא יהיו אותם הכלי' שהוציא מדרכיו העשויין להשאל ולהשכ' או אמרי' וראי מכרן לו כיון שהם מוחזקין בידו דאלי"כ היאך באו ליד דאחזקין לגולן לא מחזקין ליה אבל אם הם מדברים העשויין להשאל ולהשכ' לעולם הם בחוקת בעליהם ואע"פ שזה הוציאם מגול' וגם דרך הבע"ה הוה למכור כליו הואיל וירוע שוה הכלי' דרסו להשאל ולהשכירן אמרינן ודאי זה השאלין או השכירן לו ומוציאין אותו מיד זה על כל פנים עד שיביא ראיה שוה מכרן לו או נתנן לו , ו"א שאפי' טוען הבע"ה גולים או גנובים הם ביד זה שגולו או שגנבם ממנו ריגו כטוען שאילים הם ביד דמחמינין

זה ובע"ה אומ' נטלת עוד אחרים נשבע הבע"ה בנק"ח ונטול ואפי' העדים מכירין קצת הכלים שראו תחת כנפיו ריש קצת הובכ' שהיו היו יותר כיון שראו את אלו ולא ראו יותר ובע"ה אומר שלא יותר כיון שמונים אצלו אפ"ה נשבע בע"ה בנק"ח ונטול כל מה שייאמר בד"א שהבע"ה אמור בכלים שמטענו בהם ויאפשר שינטול תחת כנפיו כגון שטוען הבע"ה שנטול כלים קצתים שאדם יכול להסתירם תחת כנפי בגדיו ולא הכירו בהם העדים או אפי' אינו אמור בהם שהיו שלו אלא שהוא איש נאמן ודרך בני אדם להפקיד אצלו כלי' כאלה ודאי טוען כלי' כך וכך היו מופקדים אצלי והוא נטלם נשבע ונטול וי"א דכענין זמי שטוען מידי דאורחא לאנחו' במקום שנכנס לשם וכתב מורי ז"ל דמסתברא ליה הכי ואם טענו דברים שאינו אמור בהם או דברים שאינם נטלים תחת הכנפים או דברים דלאו אורחי' לאנחו' במקום שנכנס יש מי שאומר שהגתבע נשבע היסת ונפטר דלא מופסל להיות מוחזק בגולן ליפסול משבועה כמה שראו אותו נכנס שלא ברשות ואע"פ שראו אותו טוען דבר תחת כנפיו איפשר דעפר או צוררו' היו או עשה עצמו כמוציא דבר תחת כנפיו ולא הוציא כלי' ויש מי שאומר כיון שדין גולן יש עליו הואיל ונכנס למשכנו שלא ברשות א"כ חשוד הוא על השבועה והרי הוא ככל מי שנתחייב היסת והוא חשוד שאין משביעין להוציא ש"מ לבטלה וקלקלתו תקנתו ומעמידין אותו על דין תורה שפטור בלא שבועה אלא שמחרימין סתם על מי שכופר ממון חבירו ואינו משלם לו אולי יפול עליו אימת קללת החרם ויחזיר .

יג' אבל אם לא ראהו עדים כשיצא אע"פ שראהו שנכנס שלא ברשו' ואמר שנכנס כרי למשכנו או אפי' ראהו גם כשיצא ולא ראו כלום תחת כנפיו וכו' טוען ואומר כך וכך נטל ממני והוא כופר ואומר לא נטלתי כלום ה"ו נשבע היסת שלא נטל כלום והלך שראפשר שנכנס לגולן ולא גול י"א שאפי' מכחיש את העדים שראוהו שנכנס ואמר מעולם לא נכנסתי נאמן ג"כ בשבועה היסת במנו דאי בעי אמר אין נכנסתי ולא נטלתי אע"ג שהעדים אומרים שראהו נכנס אין זה הכחשה לעדים דאיפשר שנכנס ולא אדעתיה דמילתא דלא רמיא עליה דאיניש הוא ה"ל כמנו שלא במקום עדים וי"א שאינו נאמן כיון דמכחיש את העדים ה"ל כמנו במקום עדים וכו' נשבע ונטול .

יד' ואם היה עד א' מעידו שנכנס למשכנו וראה כלים תחת כנפיו כשיצא ואינו יודע מה הם והוא אומר לא גולתי כלום או שאמר בחובי נטלתי אין בע"ה נשבע ונטול אלא זה נשבע היסת ונפטר שאינו מוחזק גולן ע"פ עד א' ואין להקשות שאם טוען לא גולתי הרי הוא מכחיש העד והוה לן להשביעו שבועת התורה כנגד העד וכן כשאומר בחובי נטלתי הרי הוא מודה לדבריו העד אלא שאומר בחובי נטלתי ואמאי לא אמרי' ה"ל מחוייב שבועה שאינו יכול לישיבע ומשלם כראמרינן לעיל סימן ע"ה סעיף י"ג דלא דמי דהתם העד מעיד ערו' גמור שיועד שגול והוא אומר שלא גול ומכחישו או שטען טענה אחרת ליפטור או משביעין ליה שבועת התור' להכחי' העד או מחוייב שבועה ע"י עדות מורה שמעיד העד ומתוך שאינו יכול לישיבע משלם אבל הבא אין העד מעיד ודאי עדות גמורה שגול אלא ע"פ אומרי' דמוכח שראהו שנכנס למשכנו אבל לא ראה בהדי' שגול לפיכך לא היו זה מחוייב שבועה דאורייתא ע"פ העד ואין עליו אלא שבועה היסת נ"ל שזה טעמא של רבינו בעל הטור ודרמב"ם רלא מחייבים ליה שבועה דאורייתא ומתוך שאינו יכול לישיבע בו' נ"ל . וע"ל סעיף ט"ו .

יז' כשם שתקנו שיהא בעל הבית נאמן לישיבע וליטול כך תקנו והאמינו לשומר של בעל הבית שישיבע ויטול ואפילו אשתו של שומר נשבעת שזה נטל כך וכך ומשלם הגולן לבעל הבית אבל לשכירו ולקופו של ב"ה שלא מסר להם שמירת הבית לא האמינו שישיבעו ויטול הבעל הבית .

יח' כשנכנס זה למשכנו שלא ברשות וראהו עדים יצא בכלים תחת כנפיו אם לא היה שם הבע"ה שיוכל לישיבע כמה גולו וגם העדים אינם יודעים כמה הוציא אין משביעין את הגולן מפני שהיא חשוד על השבועה אלא מחרימין חרם סתם על כל מי שהוציא כלים מביתו של זה ואינו מודה בבית דין ואפי' אם הורה הגולן שנטל מקצת שאין ויני כשאר מודה מקצת לומר דה"ל מחוייב שבועה ואינו יכול לישיבע שהרי גולן הוא וישלם שהרי אין הבעל בית טוענו ודאי גולתני כך וכך אלא שטוען כך וכך חסר מביתו ומסתמא אתה גולתם הוה ליה טענת שזא ואין נשבעין על טענת שזא אלא מחזיר מה שהורה ועל השאר מחרימין סתם .

לבוש עיר ששון הלכות שבועה סימן צ צא

כדי שיתבשרו יותר , וכיון שהקנו הראשונים כן להגוני אמרו האחרונים דהוא הדין אם אמר אדם להביר הלוגי כנה ופרע לבעל חובו זה ואמר נתתי בתי וזה אמר לא קבלתי ישבעו שניהם זה בפני זה ויעלם בעל בית לשניהם וכששבעין אין נשבעין ביחד בבית ארת כיון דגמ' ר' מינייהו משתבע לשיקרא והרי אנו שימעין ודאי שבועת שוא אלא ישבע זה אחר זה דבשעה עינן אחד נשבע אנו אמר דעכשיו קושטא קמעטבע .

ב בד"א כששניהם לפניו ותובעים מבעל הבית או שניהם נשבעים וניטלין אבל אם מה החנוני והפועלים לברם תובעין או שמתו פועלים והחנוני לבדו תובע נוטל בלא שבועה שהרי אין בע"ה מספיד כלום שעכ"פ הוא חייב תשלוא אחד או לפועל או לחנוני ועכשיו שמת אחד מהם א"צ לשלם ליושיו כיון שלא היה צריך לשלם לו בלא שבועה והם אינם יכולין לישבע לפיכך צריך לשלם לזה שהיה חי בלא שביעה ו"א דוקא שאם מת החנוני ואתו פועלים נוטלים בלא שבועה לפי שבע"ה אצלם ברי שהי"ב להם שהרי הם עשין עמו מלאכה והיא ספק אם פרע להם אם לא וכל כה"ג שהפרעון ספק והחוב ודאי חייב לפרע בלא שבועה שהרי אפילו בחיי החנוני היה מן הדין שיפרע להם בלא שבועה שהחנוני אין להם עמדם כלום ולא בעל דברים הפועלים הוא אלא שמפני התקנה שעשו שהב"ה חייב לשלם לחנוני ע"י שבועה תקנו ג"כ לב"ה מישים פסידא שלו שא"צ לשלם לפועלים כי אם בשביע' אבל במקום שאין לו הפסד לבע"ה שמת החנוני נעמיד לפועלים על דינם שצריך תבע"ה לשלם להם בלא שבועה אבל אם מתו פועלים והחנוני בא לתבע ואומר שנתן להם כאשר צוהו הב"ה לעולם אינו נוטל אלא כשבועה שהרי מן הדין היה שאפי' כשבועה לא יטול שהיה לו ליתן להם בפני עדים ובין שלא נתן בפני עדים איהו דאפסיד אנפשו דה"ל כאמרמנה לי בידך והלא אמר איני יודע אם הליתני אם לאו שנשבע היסת ונפטר אלא המשוש תקנה התקנו לחנונים שיטלו בשבועה הוא נוטל מבעל הבית לפיכך אין חילוק בין אם הפועל לפניו לאם אינו בפניו ואפילו מת הפועל אין החנוני נוטל בלא שבועה דשמא לא נתן הכי מסתברא .

ובל זה לא מירי אלא בחנוני המקור לבעל הבית ופרע חובותיו ואח"כ תובע את הב"ה שיפרע לו אבל אם הקדים הבעל הבית מעת לחנוני ואמר לו תן לפועלים סלע אם המחם אצל החנוני כמעמד שלשתן והפועלים נתרצי הרי נסתלקו לגמרי מן הבעל הבית לחנוני הילכך אין להם על הבעל בית כלום והחנוני נשבע להם היסת כדון כופר ככל ונפטר ואם שלא כמעמד שלשתם המחם אצל החנוני נשבע חנוני לבעל הבית היסת שעשה שליחתי ונפטר והפועלים נשבעים לבעל הבית כעין של תורה כדון הנשבעים וניטלין ה"ג נשבע' שלא נטלו כלום מן החנוני וניטלין מבע"ה ו"א שגם זו היא שבועת היסת כיון דכיון דעכשיו החנוני אינו נוטל כלום מן הבעל בית אלא נשבע ונפטר לא עבוד רבנן ג' כתקנת שבועת המשנה לפועלים לישבע הילכך סגי להו בשבוע' היסת כיון דמן הדין אפי' היסת לא הו' צריכין , וכן הדין במי שהוציא הוצאות על גבסו חבירו ברשות חבירו ותובע ממנו ההוצאות והנתבע אומר איני יודע כמה הוציא נשבע התובע ונטול זה הכל מירי דהאי ידע והאי לא ידע והוציא ברשות נשבע האי יודע .

ד יש מי שאומר שאפי' אין החנוני טוען כרי שנתן לפועלים מה שצוהו אלא אומר שמצא כן בפנקסו שנתן לפועל' כך וכך דרי הוא כטוען כרי שנתן ונשבע שכן מצא בפנקסו ונטול ואע"פ שהפועלים טוענים כרי שלא נטלו והוא אינו טוען כרי כיון שנשבע שכן מצא בפנקסו הרי הוא כטוען כרי ולא משום שכלל מה שאדם מוצא הוא הוכח וטענת כרי כנגד כל אדם כגון אם יאמר אחד מצאתי בפנקסי שאתם חייב לי כך וכך שיהא נחשב כטוענו כרי דודאי לא סמכין אפנקסו של כל אדם אלא הכא גבי חנוני האמינו הואיל ואיכא רגלים לדבר כיון שמורה הבע"ה או שיש לו עדים שכן צוהו הבעל הבית ומ"מ כיון שאמר שיוכל לסמוך עליו ולישבע וליטול ה"ה כל מה שאדם מוצא בפנקסו וסומך עליו שהוא אמת ומוצא רגלים לדבר ויכל לסמוך עליו ולישבע .

ה לפיכך יש לדיון לזון על פי פנקס של אדם שרגיל לכתוב בו ענייניו ואפי' להוציא מיתומים קטנים היכא שיש רגלים לדבר שמה שכתוב בפנקס הוא אמת וע"ל סוף סי' ק"ו וכן עשה הרא"ש מעשה ברואבן שמסר לשמעון אלף זוז לעוסקא בלא שטר סמוך קוד' מיתת שמעון שהדעת גות' דלא החויר לו כ"כ בומן קרוב ונפטר שמעון בלא צווא' ואחרי מות שמעון מצאו פנקס מכתב ידו שהיה כתוב בו זכרון המשכונות שלקחתי מהאלף

דמדיאנין ליה כשטוען גזולין או גנובים דם בידו במגו דאי בעי אמר שאולים דם בידו ע"ה ארתים לו ו"א שלא אמרו אלא כשטוען שאולים דם אבל אם טוען גזולים או גנובים דם אין בעל הבית נאמן אפילו במגו דההוא אינשי לנגבי לא מהוקיין להו ומטעם מגו שלו אין מוציאין והו' מדוקתו וכן עיקר אם לא שזה שהם מהוקים בידו הוא מוחק ותפרכם גזולין או לנגב אז אפילו בעל הבית טוען גזולין או גנובים דם במגו דינו כטוען שאולים דם במגו .

ב והא דבדברים העשויים להשאל ולהשכיר מהמנין לב"ה דוקא כשיש לו עדים שאלו הכלים היו שלו וראו אותם עתה בידו של זה שאו לא יוכל זה שהם בידו לטעון לקוחים הם בידו כיון שדרךן להשאל ולהשכיר וגם לא יוכל לטעון החורתי לו שהרי ראו אותם עתה בידו אבל אם לא ראו אותם עתה בידו נאמן לומר לקוחים הם בידו במגו דאי בעי אמר החורתי לך .

ג והא דאמרינן כדברים שאינם עשויים להשאל ולהשכיר שהוציא מן הבית נאמן לומר לקוחי דוקא כשלא ידעו עדים שבואו לידו בתורת שאלה או שכירות אבל אם ידעו עדים שמתחלה באו לידו בתורת שאלה או שכירות שוב אינו נאמן לומר לקוחים הם בידו וע"ל סימן ע"ב סעיף י"ח ומעיקר י"ט איזו הם דברים דעשויין להשאל ולהשכיר .

ד וכל זה לא מירי אלא כשהיה בעל הבית שם בשעה שנכנס זה והוציא הכלים כיון שכפניו נכנס וראי לא נכנס לגזולו אבל אם ראו עדים שנכנס לרשות חבירו ונטלם שלא בפניו ואמר אח"כ לקוחין הן בידו ככל גזוני אינו נאמן ל"ש הממנים תחת ג'פיו ל"ש לא הממנים ל"ש ב"ה עשוי למכור כליו ל"ש אינו עשוי למכור ואפילו טענו ואמר גזלתי או גנבתם ממני ככל ענין אינו נאמן שכל הנכנס לבית חבירו שלא בפניו ונטל כליו משם והוציאן בפני עדים הרי הוא בחזקת גנב או גזלן לפיכך מחויר הכלים לבעל הבית בלא שום שבועה שהרי העדים ראו מה גזל ואחר שהחזירם חזר ותיבע את ב"ה ככל מה שיטעין והדין ביניהם .

מן וכן אם חפץ מחבירו וטעין ואמר בחיבי נטלתי אינו נאמן אלא אם יש בו עדים שראו שחטפו ממנו בירו או מביתו ה"ו החזק גזלן וצריך להחזירו ואם אין שם אלא עד אחד והוא טופר ואמר שלא חטף נשבע שבוע' דאוריית' להכחיש העד ואם אינו כופר אלא שאמר שמשכנו בחובו ה"ל מחוייב שבועה להכחיש העד ואינו יכול לישבע שהרי אינו מכחיש אלא שאומר שחובו נטלו וצריך להחזירו בלא שום שבועה וכן ה"ה בעד אחד מעירו שנכנס לרשות חבירו ונטל חפץ שלא בפניו וע"ל סי' ע"ה סעיף י"ג וע"ל בס"י זה סעיף ג' .

מן לנחבל תקנו ג"כ שישבע ויטול כיצד כגון שראוהו עדים שנכנס תחת ידו של חבירו שלם ויצא חבול ולא ראו בשעה שחבל בו וזה אמר חבל בי וזה אמר לא חבלתי בו ה"ו נשבע כנ"ח ונטול ואם יש הוכחה שזה חבלו כגון שריתת החבלה במקום שאי אפשר לזה לחבל בעצמו כגון שהיתה בין בתיפו וכיוצא בזה וגם לא היה שם אחר עמו שניחוש שזה אמר לו לחבל בו כרי שיתרעם בכ"ד על זה ה"ו ניטל בלא שבועה ואפי' אם יש שם אחר עמו אי ברור לעדים שאותו אחר לא חבל בו כאלו אין עמדם אחר דמי ונטול בלא שביעה וה"ה אי בריר לן דלא איקריב לגבי ביתא כל הוכח שאינו יכול לחבל בעצמו נוטל בלא שבועה וה"מ נוטל בשבועה בתרי דמצי אהדרי ונכנס אחד מהם לתוך ידו של חבירו שלם ויצא חבול בדאמרן דמוכח מילתא דאיהו חבול ביה כיון דהוה חטטה ביעיהו אבל אם לא מצאו אהדרי לא משתבע ושקיל אלא אי בריא מילתא וע"ל סעיף ר' דה"ה אי ברירא מילתא שגזול אע"ג שלא ראו חייב .

צא חנווני נשבע ונטול ודין פנקסי ובו ט"ם .

א לחנווני תקנו ג"כ שישבע על פנקסו ויטול משום שהוא צורך מאד לבעלי בתים ולפועלים שיקף להם החנווני כשיצטרפו לו וגם לחנוני התקנה היא תועלת לו שהוא א"א לו למכור חנותו בלא הקפה ואם לא תקנו להם תקנה זו ברוב לא היו מקיפין מן החנות כיצד בעל הבית שאמר לחנוני לתפועלים מן החנות בעד סלע ואני פורע והוא מודה שאמר לו כן או שיש עדים ברברו לחנוני כא ואמר כבר נתתי להם והפועלים אימרים לא קבלנו ממנו כלום שניהם נשבעים בנ"ח כעין של תורה וניטלין מבעל הבית ואם ישנן שניהם בפניו צריכין שישבע כל אחד בפני חבירו הפועלים בפני החנוני והחנוני בפני הפועלים

הושן המשפט הלכות שבועה סימן צא צב

החנווני או השולחני התבטן בעל הבית החנווני או השולחני
נשבע היסת ונפטר

צב דין החשוד על השבועה ובו י"ד סעיפים :

א החשוד על השבועה אין משביעין אותו שום שבועה
שהתורה פסלו בפסוק אל תשטן ירך עם רשע וגומר הוא
לא נקרא חשוד אלא כשנשבע פעם אחת לשקר כמ"ש וכיון
הנשבע לשקר הרי הוא רשע והתורה פסלה רשע להיות עד משום
שצריכין להשביעו שלא יעיד שקר בדבריו ושמו קול אלהים
וכיון שהוא רשע לא יהיה לשבועת קול אלה יעיד שקר לפיכך
אין משביעין אותו לא שבועת התורה מן התורה ולא שבועת של
דבריהם מדבריהם ואפילו אם אימר התביע אני אקבל שבועתו
אע"פ שהוא חשוד אין שומעין לו בין שהתורה פסלתו .

ב ונקרא חשוד מי שנשבע פעם אחת לשקר אחד שבועת העדות
ואחד שבועת הפקדון ושבועת שוא וביטוי ואפי' עבר על
החרם שהחרימו הקהל נקרא חשוד וי"א היקא בשבועה דלשעבר
הוא חשוד כגון שנשבע אכלתי והיא לא אכל או לא אכלתי
ואכל שנשבע שיצאה השבועה מפיו יצאה לשקר אבל בשבועת
דלחבא כגון שנשבע שיאכל ולא אכל או שלא יאכל ואכל שנשבע
שנשבע אינו משקר אינו נעשה בשביל כך חשוד שיוציא להדיא
שבועת שוא מפיו ולפי זה גם העובר על החרם שגוררין הציבור
אינו נקרא חשוד דהא לא הוציא שוא מפיו בשעת החרם וכ"כ
שבועת העדות מאן מוכח שעבר עליה דילמא אישתליא ולאו מיד
הוא י"ל דמיורי שהיה העדות כ"כ קרוב למעשה שהעיד עליו שא"א
לתלות בו השבח ולא אמרין בוה דילמא אישתליא להכשירו .

ג וכן הפסול לעדות מחמת עבירה בין בעבירה של תורה כגון
מלוא בריבית או אוכל גבילות וכיוצא בו בין של דבריהם כגון
מפריחי יונים ומשחק בקוביא נקרא חשוד וכל מי שחשוד לקח
ממון חבירו חשוד ג"כ על השביעה נדוקא שיש עדים שלקח
ממון של חבירו אבל בלא עדים אינו חשוד דישא מלוה ישנה
יש לו ערו שבשביל כך תפיש אותו וכו"ל א"כ גם כשיש עליו
ערו שלקח מממון חבירו למה יפסל נויא ג"כ שמו לקח
משום דמלוה ישנה יש לו עליו אין זו קושיא דכשיש עדים שלקח
בו ה"ל אצילנו גולן וראי ומלוה ישנה אצילנו הוא ספק ראובן לא
ידעין א"כ הוא בודאי שיש לו מלוה ישנה עליו ואין ספק מוציא
מיד וראי אבל כשאין עדים שלקח בו אלא שזה טוענו כך
ה"ל לדין ספק גולן דשמו התביע משקר וזה תופש משלו
משום דמלוה ישנה יש לו עליו לפיכך אינו נעשה אצילנו חשוד
אע"פ שאנו מטילין עליו שבוע' על מענת חבירו כשתביעו לא
משום דחשדין ליה אממונא משביעין אותו אלא דחיישינן שהוא
תופש בממונו של זה משום שיש לו עליו ספק מלוה ישנ' ומכח
ספק הוא תופש בממונו לכך משביעין אותו דמחוקינן ליה דשבועה
לא ישבע משום ספק מלוה ישנה דחמור להוא לאנישי איסור
ספק שבועה מאיסור ספק גוללה דממונא אע"ג דאיסור שבועה
דודאי ק"ל דלא חמיר לאנישי מירא איסור גוללה בספק חמיר .

ד התביע לחבירו מלוה שהלוהו וכפר אע"פ שבי"ב עדים
להכחישו אינו חשוד אממונא כל זמן שלא נשבע דכיון
דמלוה הוציאה ניתנה אמרין אשתמוטי קא משתמיט מניה עד
דיהוו ליה מעות ולא לכפור ולמגוללה איכיוון אבל הכופר בפקדון
הוי חשוד אע"פ שלא נשבע דפקדון לאו להוציא ניתן שאסור
לשלוט בו יד ואם היה נאכד ממנו באותו פעם מה היה צריך
לכפור אלא יטעין שאבדו ויפטר אלא וראי למגוללה קמכוון
בטענתו זו והוא שיש עדים שראו בידו הפקדון בשעה שכפר
שאם לא ראוהו בידו בשעה שכפר איכא לכופר לא למגוללה קמכוון
אלא שכח לריבן הניחו ואשתמוטי קמשתמיט עד דבחישי ליה
ומשבח ליה ואפילו כשראיהו בידו בשעה שכפר אם לא היה
רוצה לישבע ואמר שישלם ואינו נשבע אינו נעשה חשוד
אע"ג דקעבר על לאו דלא תחמוד אינו נפסל בכך דלא תחמוד
לאנישי בלא דמי משמע להו .

ה אין אדם נעשה חשוד עד שבאין עליו עדים שעבר עבירה
שנפסל בה אבל המורה מעצמו שהוא חשוד ושעבר עבירה
שנפסל בה אע"פ שחושדין אותו ואין ראוי לעשותו עד
לכתחלה אם נתחייב שבועה להפטר מתביעה שתיבעין אותו
משביעין אותו שאזכרים לו אם אתה אימר אמת השבע ולא מפני
שעברת עבירה אסור לך לישבע באמת ואם שקר אתה אמר
הדה לבעל דינך ודוקא להפטר משבועה לא מהימן לומר
על עצמו חשוד אני אבל אם הוא מן הנשבעין ונטולין
זאמן על עצמו ואינו נשבע ונטול דהא לחייבו נפשיה ממונא
קאת

והואיף הובי' של ראובן למוצי' שכר והמשביעו נמצאים
כתובי' באיתו פנקס והיה כתוב ג"כ בכל פתק ופתק שם ראובן
החזיר לראובן מעותיו אע"פ שהניח שמעין בן קמן .

ו ולא האמינו לחנווני בשביעה אלא כשבע"ה מורה אמת
לו בן או שיש לו עדים אבל אם אמ' החנווני אתה אמת
לי ליתן לפועלך מנה ונתתיו ואין לו עדים שאמר לו בן וגם הב"ה
כופר ואמר לא אמרתי לך כלום נשבע בעל הבית היסת ונפטר
והחנווני עושה דין עם הפועלים ואם הב"ה מורה בני' נשבע
שבועת התור' שלא צוהו אלא ג' בדין מורה מקצת ויפטר ואם
אמר לו ב' צויתך ליתן וג' לא ידענ' מתוך שאינו יכול לישבע
משלם ואע"ג דבכל אלו הפעולות אפי' אם היה הבע"ה מורה
לא היה צריך לשלם ממון עד שישבע החנווני שנתן והרי אינו
כופר לו ממון ומן הדין לא היה עליו שום שבועה כיון שאינו
בפיר' ממון מ"מ בחנווני כיון שאם היה מורה היה נשבע ונטול
החמירו ג"כ שבועה על הבע"ה כשכופר בן ג"ל טעמא .

ז והאם לא נתן הבע"ה לחנווני קצב כמה יתן לפועלים אלא
אמר לו תן לפועלים מה שצריכין אם הפועלים בפנינו
ואומרים שלא נתן להם כלום או שלא נתן להם יותר משכרן
והחנווני אומ' שנתן להם יותר משכרן הואיל ולא נתן לו קצבה
כמה יתן להם החנווני נשבע ונטול כל מה שיאמר שנתן להם
ואם אין הפועלי' בפנינו או מתו החנווני נאמן לומר כך וכך
נתתיו להם ונטול מכו"ה בלא שבועה דחוקה שעשה שליחתו
לפי ה"א שכתבתי בסעיף ב' לעולם אינו נוטל בלא שבועה .

ח קטן ששכר פועלים ואמר לחנווני לפרוע להם החנווני אומר
נתת והפועלים אימרים לא נטלנו יש מי שאומר שרינו
שזה לדין הגדול ושניהם נשבעין ונטולין ואע"ג שאין אנו נוקדין
לשאר תביעות שתובעיןמן הקטן שאני הכא כיון דחנווני מבח
שכיר הוא בא ובשכיר כבר אמרנו בס' פ"ט סעיף ב' שתקנו
לו שישבע ויטול אפי' מן הקטן ואקמוהו ג"כ לחנווני הכא מכחו
אתקנתו שישבע ויטול אפי' מן הקטן כמו בגדול שיש בו ג"כ
קצת הנאה לקטן כזה שימצא פועלים והלחמ"כ דקא הפועלים
נשבעים ונטולין מן הקטן כמו בשכיר שיש בה הנאה לקטן
אבל החנווני אינו נשבע ונטול מן הקטן שאין לקטן הנאה כזה
כיון שעל כל פנים חייב הקטן לשלם לפועלים גם כן בשבועה
ואיזה החנווני הוא דאפסיד אנפשיה שנתן ממנו על פי קטן .

ט בע"ה שאמר לחנווני תן לי בריגה פירות ומרדס לו ונתנם
לפניו לרשות הרבים והרי הפירו' מונחי' ברה"ה והחנווני
תובע הדינר והלוקח אומר נתתיו לך והשלכתו לתוך כיסך
תקנת חכמים הוא שנשבע הלוקח בנק"ח ונטול הפירות והכא
טענת הבע"ה מעליא מדחנווני דהא חנווי גופיה מורה שמכר
לו הפירות ואינו תביע ממנו אלא דמיהם ומשום הכי בעל
הבית נשבע ונטול ולא חנווני . נתן הלוקח הדינר לחנווני ובא
ליטול הפירות המונחים ברשות הרבים לפניו ואומר החנווני
דינר זה הוא דמי פירות אחרים שכבר נתת' לך והולכתם חנווני
ביתך וטען שכן היה מעשה שבא אליו הבע"ה ולא היה בידו
דינר ואמר לו לי בריגה פירות ועכשיו אביא לך את הדינר
ונתן לו הפירות והוליקם לתוך ביתו ואח"כ חור אליו ופרע לך
את הדינר והבע"ה טוען לא כי אלא קודם שנתתו לך את
הדינר לא לקחתי פירות מעולם ולא נתתו לך את הדינר אלא
בשביל אלו הפירות שהם מונחים לפנינו ברה"ה נשבע החנווני
בנק"ח שלא נתן לו בע"ה את הדינר אלא בשביל הפירות שלקח
כבר והוליקם לתוך ביתו ונטול החנווני אלו הפירות שהם מונחים
ברה"ה משום דהכא טענתיה דחנווני מעליא טפי מטענתיה דבע"ה
לפי שלדבריו אין לבע"ה שום הירא בפירות הללו ובע"ה
מורה לחנווני שהם שלו אלא שהוא נתן לו הדינר בשביל א"כ
הם יותר בחוקתו של חנווני מבחוקתו של בע"ה וטענתיה דחנווני
עדיפא מדבע"ה לפיכך אמרו שהיא חנווני נשבע בנק"ח ונטול
וכן הדין בנתן דינר לשלחני ליטול מעות הצבורין שצברן לו
השולחני ברה"ה אם הורה השולחני שמכרם לו אלא שאומר
שעדיין לא נטל הדינר ותיבעו מן הלוקח והלוקח אומר שנתנו
לו נשבע הלוקח בנק"ח שנתן הדינר ונטול המעות ואם לא
הורה השולחני שמכרם לו אע"פ שמורה שלקח ממנו דינר
עתה אלא שטוען שדינר זה דמי המעות שנשלם הלוקח כבר
והוליקם לביתו נשבע השולחני בנק"ח ונטול המעות המונחים
ברה"ה וכל זה מירי שהפירות או המעות מונחים ברה"ה כמו
שאמרנו אבל אם כבר הכניס בעל הבית לרשותו הפירות או
המעות והחנווני או השולחני תובע הדינר נשבע בעל הבית
היסת ונפטר . ואם הפירות או המעות עדיין הם ברשות

לבוש עיר ששון הלכות שבועה סימן צב צג

א היה החשד כי הנשבעים בטענת ספק שיתבאר בו שאחר זה בע"ה אינו צריך לישבע לפי שהוא חשוד ושכנגדו ג"כ אינו נשבע ונוטל שהרי אינו מועיל טענת ודאי שישבע על טענתו ונפטר החשוד בלא שביעה .

ב נחתיב החשוד שבועת היסת אין שכנגדו נשבע ונוטל כמ"ש פעמים שלא תקנו לישבע ולטול אלא בשביעה דאורייתא שכן הדין היה הנתבע חייב לשהם אפי' בלא שביעת הנתבע מתוך שאין הנתבע יכול לישבע אלא שחכמים תקנו שביעה לתובע מן הטעם שנתבאר סעי' ז' ובשביעת היסת שהוא דרבנן לא תקנו וגם מתוך שאינו יכול לישבע משל' לית בו כמ"ש לעיל סי' ע"ח סעי' י"ד רמ"ב נפטר הנתב' ברא שמוע' ומ"מ מחרימין סתם על מי שכפר בטמון חבירו והוא חייב לו מיהו יכול להגיד הנתבע לתובע השבע וטול ואפ"ו מקבלת חרם .

ג החשוד על השבועה שרוצא שטר על תומים כיון שאין נפרעין מן התומים אלא בשבועה והוא אינו יכול לישבע יפסוד כמו גבי מת לזה בחיי מלה ואח"כ מת מלה שאין בני מלה נפרעין מן הלה כיון שאינן יכולין לישבע .

ד מי שנתחייב שבועת היסת והיה הנתבע חשוד או הנתבע יכול להפך עליו שבועה שהרי אינו יכול לישבע אלא או ישלם הנתבע או ישבע היסת ואין שומעין לו לתלות ברביר שאי אפשר וכן הדין בקטן שאין הנתבע יכול להפך עליו שבועה אלא או ישבע או ישלם . מי שנתחייב שבועה בין של תורה בין של דבריהם ונשבע ואח"כ באו עדים שהוא חשוד אין שבועתו שאלה הרי הוא כמו שלא נשבע ואם נשבע ונפלי יחזור לבעל דינו מה שנטל ממנו ואם נשבע ונפטר ישבע זה שכנגדו ויטול ממנו .

ה לעולם דנין כיה לחשוד עד שלקה בב"ד ואם יש עדים שלקה על ידם ועשה תשיבה חוזר לכשרותו בין לעדות בין לשבועה .

צג דיני שבועות ספק ושבועה השותפין וכו' יח"ס

א עוד תקנו חז"ל שבועה אפי' בטענת שמה כלומר אע"פ שאינו טוען ודאי אלא שאמר סבור אני שתפשת' משל' וטעמא יתבאר בסמוך בע"ה וא"ל הן השותפין שהיו שיתפין ביחד והאריסין צריכין לישבע לב"ה והאפטרופסין עמונו או ב"ר על היתומי' והאשה שהיא נשואת ונות' בתוך הבית בחיי בעלה או שהשיבה בעל' חנוניות וכן הבית שהל' נוש' וניתן בעסקיו של ב"ה כל א' מאלו נשבע בנקיטת חפץ אע"פ שאין מיעינין עליו ודאי אלא שמה לקחת משל' והטע' משום שרובן להורות להם התיירה לעצמ' שבהיתר לוקחים בשביל שבר טרחם לפי המילוי עליהם חכמים שבועה שיוקדקו בהשכונם ומיהו לא תקנו להשביעם בטענת ספק עד שיחשדנו התובע בשתי מעין כסף פ"י שטענו אני סבור שעכבת משלי שתי כסף והוא כופר שני כספ' דכבר ידעת שכל מא' התיקון רבנן כעין דאוריית' תקון וכיון דמדאורייתא אין נשבעין בטענת ודאי במודה מקצת אלא בכפיר' שתי כסף כמ"ש לעיל בס"י פ"ח סעי' א' תקנו גמי הכי פטענ' ספק כשמוענו בכך בין בקרן בין בריוח אבל אם חושש כפחת לא תקנו כזה שבועה ושבועה זו צריך לישבע כל אימ' שירצה התובע ואינו צריך להמתין עד שיחלקו וישבענו לכסוף דכיון שהיא חושרו עכשו א"צ להאמינו יותר עד שישבע .

ב אע"פ שאין עדים שזה שותפו או אריסו אלא הוא מורה מעצמו ואמר שותפו אני או אריסו אני או בן ביתי אני אבל לא גזלתי ממנו כלום צריך לישבע בנק"ח שאין אומרים מגו ליפטר מן השבועה או להקל עליה .

ג אפילו אם מת שותף אחד הרי הורש משביע את שותף אביו או אריסו בטענת שמה .

ד המשלח ביד חבירו חפץ למוכרו או ששלח מעות בידו לקנות לו סחורה או פירו' אע"פ שלא נתן לו שבר' על זה ואין לו חלק ולא הנאה בשליחות זו הואיל ונשאו ונתן במזון חבירו י"א ה"ז כבן בית ויש לו להשביע מספק שלא עכב משלו כלום ויש מי שחולק ואמר אם כן שיכולין להשביע את השליח בזה שאינו נוטל כלום ואין לו שום הנאה לעיל דלת בפני השלוחים לפיכך אין חייב לישבע אלא כשנא ליטול דבר בריחו או שרוצ' היוצאות וכה"ג ואם בא ליטול אין חלק בין אינו נושא שבר' או אינו נושא שבר' וכן המקבל עסק' למחצית שבר' אע"פ שנותן לו שבר' עמלו צריך לישבע כשאר חשותפין רמורה נמי התייה לעצמו ואמר שלא נתנו לו כראוי לפי טרחו לכך הטילו עליו ג"כ שבועה ויש חולקין דכיון שנושא שבר' אע"פ מעט אינו נחשד וא"צ לישבע בטענת שמה לעיל בס"י צ"א סעיף ג' עיין אימ' שליח נשבע ונוטל .

השותפין

קאתי והוראת בעל דין כק' עדים דמי ויש מי שאומר שאם נתחייב שבועה להפטר כיון שהוא עצמו אומר שהוא חשוד ודינא כחשוד שפגנודו נשבע ונוטל כמ"ש ה"ג אם רצה התובע נשבע בעל כרחו של נתבע ונוטל .

ו מי שנתחייב לחבירו שבועה ושאל התיבע שיחרימו כב"ה על כל מי שירדע שזה עבר על השבוע' כדי לפוסדו אין שומעין לו דחלילה וחס לכויש בן ברית ואף השואל להטיל חרם ראוי לנופה שהוציא עליו לעו והוכיר עליו שם פסול מיהו אם אמר בודאי שיש לו עליו עדים שירדעם שעבר על השבוע' ואינם רוצים להעיד עד שיחרימו כב"ה י"א שהרשו' ביהו ההתרים כב"ה ואתם שירדעין צריכין להעיד על כל פנים באם לא יגיד וגו' כמו בשאר עדות .

ז וכיון שהחשוד על השבועה פסול לשביעה מן התורה כמ"ש בסעיף א' אם יש לו דין עם אחד ונתחייב החשוד שבועה דאורייתא כיון דמדינא היה לנו להון לחשוד מתוך שאינו יכול לישבע משהם אפילו בלא שבועה כדילפינן מקראי הבאתו לעיל סימן ע"ה סעיף י"ג חשו חז"ל הע"י דינא דמתוך שאינו יכול לישבע משלם יקצו הרבה תובעים על החשוד ופקיעו ממנו כל ממנו וירבה מתוך זה הרב' מחזק' בישראל תקנו שאם נתחייב החשוד שבועה דאורייתא אותו שכנגדו לא יטול בלא שביעה דמינו אלא ישבע בנקיטת חפץ ויטול שאו לא יקצו כ"כ עליהם התובעים כשרוצו שיצטרכי לישב' רחמיה עלייהו אישורא החימר שבועה ולפיכך דוקא כשמועין עליו טענת ודאי דמתחייב החשוד שבועת התור' ע"י טענתו או נשבע התיבע ונוטל אבל אם טוען עליו טענת ספק שאין החשוד חייב שבועה מן התורה שהרי אין משיביעין על טענת ספק חוץ משבוע' השומרי' שיתבאר בסעיף הסמוד אין התובע נשבע ונוטל ופסוד החשוד בלא שבועה כמו כל הנתבעים בטענת ספק ודינא החשוד בשבועת השומרים יתבאר בסמוך ואם שניהם חשודים שגם התובע אינו יכול לישבע ויטול חזרה השבוע' למחוי' לה דהיינו הנתבע וכיון שהנתבע ג"כ אינו יכול לישבע שהתורה פסלתו מפני שהוא חשוד אמרינן הכא מתוך שאינו יכול לישבע משלם דליכא הכא חשש דשמה יקצו הרבה חשודים עליו דמילתא דלא שכיחא הוא וי"א כיון ששניהם חשודים יחלוקו בנייהם וכתב מורי מהרמ"א ז"ל שכן ג"ל לזון דהמע"ה ע"כ וי"א דהא דכחשוד שכנגדו נשבע ונוטל דוקא כשלא היה יודע כשהתחיל להתעסק עמו שהיה חשוד אבל אם היה יודע כשהתחיל להתעסק עמו לא תקנו לו נשבע ויפיל שא"כ כל א' יעסק עמו ויבא עמו לדי' מחלוק' לגלגל עליו שנועה כדי שישבע ויטול אלא פטרינן לחשוד לגמרי ויש חולקין .

ח היה החשוד שומר וטוען שאבד הפקדון או נגנב דהכ' אין שכנגדו יכול לישבע וליטול שהרי אינו טוענו ודאי שפשע כווא שאוכלו ומתוך שאינו יכול לישבע משלם גמילא אמרינן

הכא דא"כ כל חשוד המקבל פקדון מחבירו היה חייב אפילו באונס' מתוך שאינו יכול לישבע כו' אא"כ היה נאנס בפני עדים וזה לא רוצו חכמים להחמיר עליהם כ"כ לקונמו שהיה ג"כ מרבה מחלוק' לפיכך אמרו כיון שאינו יכול לישב' יפס' שאיפשר שיזהר בו המפקיד שלא ליתן לו פקדון משא"כ בשאר משא ומתן שבין חברות שאי אפשר לזהר לכל אדם שלא יתעסקו עמו לכך תקנו להם שישבע ויטול ונבי מפקיד לא תקנו אם לא שומעין בעל הפקדון כרי ויאמר בפני שליח כו' יד שאז חייב אפי' באונס' כמ"ש בהלכות שומרי' בע"ה או שיאמר יודע אני שפשע בו או התיבע נשבע כתקנת חכמים ונוטל .

ט אם החשוד נחתיב בשבועה שהיא מרבריהם אם היא מהנשבעים ונוטלים פשיטא שאינו נשבע ונוטל שאם בני שדינו מן התורה להיות נשבע ולא משלם כשהוא חשוד אמרו שכנגדו נשבע ונוטל כ"ש במקום שמן הדין לא היה להם לישבע וליטול כנון שכיר ונגול וחביריו שאמרנו אלא שחכמים דקילו עליהם ליטול בשבועת שלא תקנו להם להקל להם להיות נשבע ונוטל אלא הנתבע שאינו חשוד נשבע היסת כינוי יפטר . וכן בפגום שטרן שחייב בעל השטר לישבע מדבריהם או דיכא שהלוח טוען אשתבע' לי שלא פרעתך והמלה הוא חשוד שאינו יכול לישבע לא תקנו לו הכא שישבע ויטול אלא הנתבע נשבע היסת ויפטר וי"א דפגום שטרן או היכא שהיה טוען אשתבעי לי כו' כיון שמדינא היה להם ליטול בלא שבועה מן התיירה אלא שחכמים החמירו לישבע י"ל שלא הצריכו שבועה אלא היכא שאיפשר שאינו חשוד אבל כשהוא חשוד שא"ל לו לישבע לא תקנו כיון שאינו יכול לישבע שיאבד ממנו והוא יש לו שטר מקויים בידו לפיכך גובה בלא שבועה

חושן המשפט הלכות שבועה סימן צג

כלל הנשבעין ונוטלין וא"צ לפרש בשבועתו בפירוש שפחתו ת"ק בין שאינו נוטל נשבעין עד תשלום כדי חלקו בהפסד נשבע כתם שפחתו עד שלא נשאר בידו משל שמעון כלום ונפטר ואם טוען ראובן שגם שמעון יודע בודאי שפחתו כך ת"ק דינרין וכיון שידע שכן חייב לשל' ל' רג' מביתו שמעון אומר שאינו יודע בטה פדת ישבע ראובן את שמעון שבועת השותפין והואל וגם הוא גשא ונתן כמעטת ויגלגל עליו שאינו יודע בודאי סכום הפדת הזה ואם לא נתעסק שמעון בשותפות זו ככל ההשטא א"צ הוא לישבע שבועת השותפין ישבע שמעון היסת שאינו יודע בודאי זה הדפסד ויפטר ולא עוד אלא אם היה זה המנה הנשאר מן הת"ר ביד שמעון א"צ שמעון לתתו כלום לראובן אע"פ שישבע שפחתו ת"ר כיון שאין השותפין מן הנשבעין ונוטלין כמ"ש אלא דילקין אותו המנה בשוה כיון שהוא משל השותפין והשטא לא יפסיד שמעון אלא ק"ן וראובן יפסיד ג' מאו' וחמשי' שלעול' אין השותף נשבע ונוטל אלא נשבע ונפטר או נשבע ונוטל מימה שהוא תחת ידו , פוען שמעון שיש ללוי עליו חוב מזה השותפות מנה אם היה בידו כדי החוב והיה יכול ליתנו ללוי נאמן כמנו דאי בני אמר אין בידו כלום ונתנו החוב ללוי ואח"כ מהשבעין ואם אין בידו ליתן אינו נאמן להוציא מיד ראובן או מהמחורה הירוע לשותפות לתת ללוי שמה קנוניא הם עושים שמעון ולוי על נכסיו ראובן ואפי' היתה מלוה בשטר והוא כתוב על שמעון לכוף אין ראובן חייב לשלם ממנו כלום אבל אם טוען שראובן יודע בודאי שזה החוב שעלי' מחמת השותפות הוא והחוב הוא עדיין אצלנו ולא פרענוהו ישבע ראובן היסת או ע"י גלגול כמו שירצה שמעון שאינו יודע שחוב כזה אצלינו ושלם שמעון החוב משלו .

יד וכן אם יצא שטר חוב והוא ביד ראובן על לוי בשם שמעון במאה דינרים ואמר שמעון שהוא ממון השותפות וכבר נפרעתי והחורתי המע' לבים או שאמר שמעון קבעתי לו זמן לשנה או לשתים אינו נאמן שמה קנוניא הוא עושה על נכסיו ראובן וכיצד דינרין כיון זה לוי כבר נפטר בהוראת שמעון ואם לא הביא שמעון ראיה ישלם מביתו דהא הורה שהוא של שותפות ויתבע הוא מלוי בסוף הזמן שאומר שקבע לויאם מפורש בשטר שהוא ממון השותפות והשט' יוצ' מתחת יד ראובן אין שמעון נאמן בהוראתו רק על המחצה שלי וראובן יכול לתבוע מחצה שלי משמעון כיון שהוא פוטר את לוי ואם אינו יכול להוציא משמעון יכול ראובן להוציא' מחצה שלי מלוי דלא כל במיניה דשמעון לפטור את לוי מחלקו של ראובן .

מז ראובן ושמעון היו שותפין מתעסקים ביחד והלך שמעון ונשאר ראובן מתעסק וקנה בנדים מגוי בהקפ' ומכרן ללוי ולוי הקינה ממנו יצא לגוי כמעט ועשה ראובן עוד שטר לגוי על עצמו שאם לא יפרע לו לוי זמן שקבע לו שיפרע לו הוא אחריכך חלקו ראובן ושמעון שותפות שכניהם ובקש ראובן משמעון שיעשי' לו שטר על עצמו שאם לא יתן לוי לגוי המעות בזמנו ויצטרך הוא לפרוע לגוי שיפרע לו שמעון חלקו מכל מה שיפרע לגוי ומכל שוחד והוצאה שיצטרך לעשות על זה ושמעון אומר אינו עושה שטר על עצמי אלא כשיב הפסד לראובן מיה אז יתבעני לדין הדין עם ראובן והואל שראובן הוצרך לעשות עליו שטר בעסק השותפו' ובתועלת שניהם ואולי אם היה שמעון שותפו שם היה צריך גם הוא ליכנס עמו בשטר ועכשיו שלא היה שם הוצרך ראובן לעשות השטר לבדו חייב שמעון לעשותו עליו שטר לראובן שאם יברר עליו ראובן בעדים שלא פרע לוי שקנה הבגד' מגוי ויצטרך ראובן לפרוע לגוי שיפרע שמעון חלקו ומכל מה שיוצי' על עסק זה הוצאות ושוחד ושאר דברים כל מה שיכיר ראובן בעדים שיפרע שמעון חלקו .

מח ראובן ושמעון היו שותפין ונשא ונתן ראובן עם ג' גוי' ודמעם בחשבון יתן המעות לשותפות וירא שזכרו הגוי' כמעטם ובקש שיעשה לו שמעון שטר עליו שאם יצטרך להחזיר שיפרע לו חלקו . ע"ז תובעו כשהיו שותפין היו לו משכונות מאחרים ואמר וירא שיבא לו הפסד מזה ובקש שיעשה לו שמעון שטר שיפרע לו חצי ההפסד שיבא לו מזה ושמעון אומר כשיבא לך הפסד או תצטרך להחזיר המעות או תתבעני לדין אלו שני התביעות אינן דומין לדין שבסעיף הקודם והתם היה החוב וראי חוב גמור על ראובן לכך צריך . לעשות שמעון שט' חוב כשיעבור נכסים עליו שיפרע חלקו אבל הכא אינו אלא חשש וירא שמה יבא לו הפסד לראובן בזה אין שמעון חייב לעשות עליו שט' של שיעבור נכסים בידים הללו אלא שמעון יודה בפני עדים שהמעות ששכמו כן וכך שהמעה ראובן לגוי

ק השותפין שנושאיין ונותנין ביחד או שהיה א' מהם נישא ונותן ומפקיד הסחורה או מקצתה או המעות ביד השני בלא משקל ובלא מנין ובלא מדה הרי שניהם נכנסים לספק ויכול כל אחד להשביע את חברו אבל אם היה אחד נושא ונותן והשני לא נתעסק אין נשבעין אלא זה שנשא ונתן .
ך חלקו השותפין והאריסין ונתגרשה האשה ונפרד מעליו בן הבית והביא לו השליח סחורה שקנה לו או מעות שמכר לו סחורתו בהם ושתק והלכו להם ולא תבעם מיד אינו יכול שוב לחזור ולהשביעם בטענת ספק דאמרינן טחל לו השבועה בדעתו מ"מ מהרי"ם סתם על מי שגזלו כלום כשהיה שותפו או אריסו או בן ביתו או שלוחו אבל אם היתה לו טענת ודאי משיבועו על אותה טענה ומגלגל בה כל מה שירצה אפי' בטענת שמה אע"פ שכבר שתק בה והלכו להם וכן אם לאחר זמן נתחייב לו שבועה מצד אחר בין של תורה בין של דבריהם בין של שותפות אחר מגלגל עליו שותפות הראשון דגלגול שבועה דאורייתא וגם בשבועה דרבנן תקנו לגלגל שבועה כמ"ש בסו' שאחר זה בע"ה .

ק יש מי שאומר דהיינו דוקא שחלקו סתמא ושתקו דמספק אמרינן שמחל לו כמ"ש אבל אם פטרו בפירוש משובועה שוב אינו יכול לגלגל עליו את זו .

ק חלקו השותפין והלכו להם ונשאר להם חובת אצל אחרים אין יכולין להשביע עוד זה את זה מספק שהרי חלקו והחוב הנשאר להם אצל אחרים דבר ידוע הוא וכשיפרעו יקח כל א' מהם את חלקו וכחלוק דמי וכן אם נשאר לא' מהם דבר קצוב ביד חברו אע"פ שלא נטלו הרי זה כאילו חלקו ואין משיבועין זה לזה אבל כל זמן שנשאר כל שהוא שלא חלקו אותו ואין יודעין משקלו או שנשאר ביניהם צד מהשותפו' שלא עשו בו חשבון ולא ידע כל אחד מהם כמה הוא חלקו עדיין השותפות קיימת ומשיבועין זה את זה .

מ תבע אחד מהם את חברו ואמר לו השבע לי כי עדיין השותפות קיימת והנתבע אומר חלקנו כבר או שאמר התובע בן חלקנו אבל תנאי היה בינינו שאשביעך בכל עת שארצה ועדיין לא נשבעת לי אין יכול להשביעו בטענת ספק אפי' אמר הנתבע חלקנו כך וכך נשאר לך אצלי וזה שנשאר לך אצלי אינו אלא חוב שוקפת עלי' מלוה או הנחה אצלי פקדון אינו יכול להשביעו בטענת ספק וגם אינו יכול להשביעו היסת שכבר חלקו או שמעולם לא נשתתפו ואפי' ע"י גלגול לפי שאין משיבועין היסת ולא מגלגלין אלא טענה שאם יודה בה היה חייב ממון אבל דבר שאפי' אם מודה אינו חייב לשלם ממון אלא שבועה אינו נשבע עליו אפי' ע"י גלגול .

נ טענו עדיין שותפין אתה ונשאר לי אצלך כך וכך וזה אומר כבר חלקנו ולא נשאר לך אצלי כלום או לא הייתי שתתפר מעולם הרי הנתבע נשבע היסת שאין לו בידו כלום ומגלגל עליו שלא גזל מעולם אבל אינו מגלגל עליו שכבר חלקו או שהיה שיתפו מן הטעם שאמרנו בסמוך .

יא טע' עדיין שותפי אנחנו ויש לי להשביעך בטענת ספק והלה טוען לא נשתתפנו מעולם והביא התובע עדים שהיה שותפות וחזר הנתבע ואמר חלקנו אין שומעין לו שהרי הוחזק צפון לשבועה זו שכבר אמר לא היה שותפי מעולם וכאילו אמר לא חלקנו דמי ואיך יטעון עכשיו חלקנו לפיכך ישבע שבועת השותפין וכן כל כיוצא בזה .

יב שותפין שטען א' מהם כך וכך היה תנאי ביניהם והלה אומר לא היה כך תנאי מעולם או שטעון הקרן שלי היה כך וכך והלה אומר אינו אלא פחית מזה או שטען כבר נתתי לך מהשותפות והלה אומר לא לקחתי או שטען סחור' זו שלי לבדי היה והלה אומר שהוא משל השותפות וכל כיוצא בזה אם ירצה התיבע שלא ישבע עכשיו שבועת השותפין לכזול בה גם טענה זו הרשות בידי וישביענו בפרט היסת על טענה שחובעו וזה כופר בה ואנו ירצה יגלגל עליו כל אלו הדברים בשבועת השותפין שישביענו שלא גולתנו מעול' כל ימי השותפות והיה התנאי כך וכך ושנו הסחורה מהשותפ' ושתתנו לך כך וכך .
יג ראובן שהטיל לבס' ת' דינרין ושמעון הטיל ר' ונשתתפו ונשארו ונתנו עמיהם שניהם כמעט אלו ביחד ולבסוף בא המזון כולו ליד ראובן וטען שפחת כל הקרן ת"ק דינרין א"א ישבע ראובן שבועת השותפין שפחתו כך ת"ק דינרין והרי הפחת היא לאמצע יגיע על כל א' ר"ן דינרין וישלם שמעון מביתו ג' שהרי מתחלה לא הטיל אלא מאתיים אלא ישבע ראובן שבועת השותפין שפחתו המעות עד שלא נשאר בידו משל שמעון כלום וילך במנה שבידו בלבד וא"צ לשלם לו כלום שאין השותפין

לבוש עיר ששון הלכות שבועה סימן צד זה

פלוני שהכניס אות' לשותפות והעדים יכתבו הודאות שמשון ויהאמו עליו ויתנו אותם ליד ראובן תהיה בידו לכות ולראייה שאם יוציא הגוי הטעית מיד ראובן שיכול לתבע לשמעון שיפרע חלקו וכן במשכונות שמכר ראובן יורה שמעון בפני עדים כל הדברים כמו שהיו ויכתבו ההו' אה ויתנוה לראובן .

יז ראובן ושמעון שהיו שותפין ואמר ראובן לאחיו השתדל עמנו בשותפות ותניח מעותיך עם שלנו וקח ריוח בכדי מעותיך ושמעון ידע בדב' שאחיו של ראובן היו לו מעורב שותפו' עמהם ועתה אמר שמעון מאח' שלא הודעתני מזה וכלי ידעתי עשית זאת אין לי ליתן לאחריך מן הריוח אם אתה נתפשה עמי תן לו מחלקך וראובן ואמר כיון שהיינו שותפין ביחד כ"א ואחרי זה לא היה לו כח לעשות מה שיראה לו שהוא תועלת השותפות והיה ג"ל תועלת השותפות בחברת אחי ועל כן לא הפסיד במה שלא הודיעו הדיון עם ראובן ויטול אחיו חלקו בריוח כפי חלקו במענה .

יח פשכאו השותפין לחלוק הוציא ראובן קצת שטרות שמכר ליהודים בהקפה אם המנהג בעיר למכור בהקפה צריך לקבל אותם ואם ירצה ויכול להשביע לראובן שאלו ההקפות הם כולם מעסק השותפות ושעשאו לצורך העסק ולפונתו ואם אין מנהג העיר למכור בהקפ' אין צריך שאעון ליטול חלקו בהקפה אלא במענות ובסחורה .

צד דין גלגול שבועה וכו' מי מעיפים .

א אחו' למנוי לגלגל שבועה שהיא מן התורה שנאמ' גבו סוטה ואמרה האשה אמן אמן ב' פעמים אמן למה אלא מלמד שהבין המשביע' מגלגל עליה להשביעה אם לא ויתנה מאיש זה או מאיש אחר וכן שאר שאלות ועל כולן היא אומרת אמן אמן מאיש זה אמן מאיש אחר וכיון רמז התורה מגלגלין אחו' ל שגלגלו ג"כ אפי' בשבועה דרבנן לפיכך אמרו כל מי שנתחייב שבועה בכ"ד אפי' שבועת היסט יכול בעל דינו לגלגל עליו כל תביעה שיש לו עליו שאם היה מודה בה היה מתחייב בה ממון כמו שהיה עיקר השביעה שזה דומיא דסוטה שהיתה נאסרת על בעלה אם היתה מונה עם האיש האחר כמו אם היתה מונה עם איש זה אבל אם אין בגלגול חייב ממון אלא חייב שבועה כגון שאמר לו נשתתף עמי ונתחייבת לי שביעה זהו אומר לא נשתתפתי עמך אם נתחייב שבועה מהמקום אחר אין מגלגלין עליו שלא נשתתף עמו והוא אפילו אם האמת היה שנשתתף עמו לא היה לו עליו חיוץ ממון אלא חייב שבועת השותפין אבל שכיר שנשבע וגוטל אין מגלגלין עליו דגבי שכיר שתקנו לטובתו שישבע ויטול הקילו עליו ג"כ שלא לגלגל עליו עמה שום גביעה כדכתבנוא לעיל . ויש מי שכתב שאם נשבע ונטול מחמת שהפך הגתבע השבועה עליו שאמר לו השבע וטול ג"כ אין מגלגלין עליו וטעמא משום דתקנתא לתקנתא לא עבדוהו דהפוך שבועה תקנת' היא וגלגול שבועה בשבועה דרבנן גמי תקנתא היא כיון דעיקר השבועה אינה אלא מדרבנן ואי הוינא מגלגלין על הפוך השבועה הוה הגלגול תקנתא לתקנתא ולא עבדוהו והיכ' דמגלגלין אפי' לא תבע התובע' לגלגל ב"ד מגלגלין מעצמ' דומי' דסוטה שהבין היה מגלגל עליה מאיש אחר אפי' שהבעל לא היה מקנא לה עליו .

ב אין מגלגלין אלא כשהנתב' מוען ודאי ונתחייב שבועה כמו בסוטה שהיא מוענת ודאי לא נטמאתי אבל אם הגתבע מוען ספק ונתחייב שבועה אין מגלגלין עליו שאין זה דומי' דסוטה' אבל על טענת ספק של התבע כגון שבועת השותפין וכן בדאורייתא שבועת השומרים מגלגלין ובלבד שיהיו רגלים לדבר שהוא ממש דומיא דסוטה שהבעל משביעה בטענת שמא זינתה ויש רגלים לדבר שנשטרה עמו אבל על דבר שאין רגלים לדבר כגון שנתחייב לו שבועה ואמר לגלגל עליו השבע לי שלא גנבת לי שום דבר מעולם וכו' לא יפיקו שביעת השותפין יש רגלים לדבר שנשאו ונתן בעתו וכו' ש שבועת השומרים דיש רגלים לומר שמא פשע וכו' .

ג כיון דגלגול שבועה דאורייתא מי שנתחייב שביע' והתחולל התוב' לגלגל עליו דברים אחרים שלא טען אותם ככ' וכשראה הגתב' שזה רוצה לגלגל עליו אמר איני רוצה לישבע אלא הריני משלם הטענה הראשונה שנתחייבתי על כפירתה שבועה אין שומעין לו אלא אומרים לקתע או תן לו כל מה שגלגל עליך מהטענה הודאית או השבע ואפי' רוצה ליתן לו דמי הגלגול והתובע אומר תן לי אותן הדברים עצמן שאנכי תובע או השבע צריך לישבע או ליתן אותן הדברים עצמן ודוקא בטענה ודאית צריך לשלם או לישב' אבל אם רוצה לגלגל עליו טענות ספק' ורצה להלך לשל' עיקר תביעתו אינו חייב לשלם הגלגולין שהם ספק' לו כעצמו .

ך ודוקא שאחר שרואה שזה רוצה לגלגל עליו היא אמר הריני משרש לו כדי לפטר מגלגולים אין שומעין לו אבל אם מיד כשנתחייב שבועה אמר אישם ולא אשבע ואחר שאמר כן תבעו דברים אחרים משלם עיקר התביעה ואינו צריך לישבע על הגלגולים כיון שכבר הודה הפרוע קודם שידע שזה רוצה לגלגל עליו דברים אחרים .

ח ובשמגלגל עליו תביעות ודאיות ואמר הגתבע איני רוצה לישבע אלא הריני משלם הטענה הראשונה שאמרנו שאין שומעין לו אלא אומרים לו או תן כל מה שגלגל עליך או השבע אם חר ואמר הגתבע כיון שאני צריך לישבע' אישבע על הכל גם על הטענת שאמר כבר שישלם ולא ישבע הריזה נשבע על הכל אפי' על אותה התביעה ונפטור ואפי' שכבר נתרצה לפרוע איתרו יכול להגות בו אפי' אחר שיצ' מב"ד שלא נתרצה לפרוע אלא כדי להפטר משבועה אבל מאחר שצריך לישבע נשבע על הכל אף על התביע' הראשונה .

ך אם זה שנתחייב היסט ורואה שגלגלין עליו הרבה הפך השביעה כדי לפטר מלישבע על הגלגולים אומרים לו אי השבע על הכל והפס' אי תהפך הכל שישבע זה על הכל ויטול ואם אמר הגתבע על הגלגולים אני נשבע ואפטר ועל הטענה הראשונה ישבע הוא ויטול הדעות בידו וטעמא דמסתבר הוא דעיקר כוונת הגלגל הוא כדי להביאו לידו שבועה על מה שכלאנו הכי לא היה צריך לישבע לטולו עם שבועה זו והרי הוא מתרצה לישבע על אותן הדברים אפילו בלא עיקר שבועה ועיקר השבועה הרי הוא מהפכה כרינה ולא יגרע כח ההיפוך משום שזה מגלגל עליו דברים אחרים .

ך טענו מנה הודרה לו בחמישים ועל השאר טען איני יודע והאחר גלגל עליו כמה גלגולים והשיבו הגתבע על הגלגולים אין לך בידו כלים אפי' שיעקר השבועה אנו דנין בה מתוך שאינו יכול לישבע משלם לא נדון כן על הגלגולים שעל הגלגולים לא נאמר מתוך כי ומה דינו יש מי שאומר שאם ירצה נשבע היסט על הגלגולים' לברו או להפס' עליו דיון שהגלגולי' בפני עצמן לא היה בהן הדיון לישבע אלא שעל הגלגול מביאין אותו לשביעה והרי הוא כופר בהם בכל הרי דין שבועת היסט יש להם שיכול לישבע עליהם או להפך ויש מי שאומר שאין כאן דין גלגול שבועה כלל שהרי לא נתחייב לו שום שבועה מעולם כעיקר הטענה אלא חייב לשלם לו מן התורה מתוך שאינו יכול לישבע ואין כאן גלגול .

ח נתחייב לו שבועה מן התורה וכן לגלגל עליו שבועה היסט יכול לומר לו שבועת התייה אשבי' לך ועל הגלגולי' שתן דרבנן אני מהפך עליך והשבע וטול .

מ טענו מנה הודרה לו בחמישי' וכפר בחמישים וכשכא לישבע גלגל עליו גלגולים השיבו על הגלגולים איני יודע ישבע על העיקר שבועה דאוריית' ופטר מלישב' על הגלגולים כיון שעיקר השבועה על טענת כרי של הגתבע אין מצרפן עמה טענת שמא של נתבע ומיירי כגון שאילו טען גלגול לא היה מתחייב אפי' שבועת היסט כגון שבועת השותפין אחר שחלקו א"ג כגון שטר מסרתי לך וי' דינרין כו' בס' צ"ה סעיף ד' דפטר אף משבועת היסט אבל בשבועת היסט מגלגלין ועל סימן ע"ב סעיף י"ב ימ"מ מחיימין בפניו על כל מי שידוע וכות לפלו' בכך וכך ולא יורה .

צ איהו שבועה נשבעין על הקרקעות ודין הקרש בזמן הזה וכו' סייעים .

א כתיב כי יתן איש אל רעהו כסף או כלי' וגו' ע"פ קבלתינו שבשש' עשרה מדינת התורה נדרשת בהן ק"ו כו' מכלל ופרט כו' דרשינן ג"כ בפסוק זה כלל ופרט וכלל כי יתן איש אל רעהו כלל כסף או כלים פרט לשמור חזר וכלל וכבר ידעת דכללא בתרא לרבות אתא ולא כל מילי אלא דבר שהוא כעין הפרט ואר"ל כאן בכלל ופרט וכלל דהכא מה הפרט מפרש כסף או כלים שהוא דבר המוטל לגופו ממון ואמרה תורה לישבע עליהן דכתיב בפרשה זו שבועת ה' תהיה בין שניה' אף כל דבר המוטל לגופו ממון נשבעין עליו יצאו קרקעות אפי' שגופן ממון אין משלשלין ויצאו עבדי' שהקדשו לקרקעות בברא' איש' אין כאן מקומן ויצאו שטרות דאע"פ דמישלשלין אין גופן ממון אלא לראייה שבהן עומדים ויצאו הקדישות דרעהו כתיב והקרש אינו של רעה' אלא של הקב"ה הוכן של גוים לאו רעהו הוא על כל אלו אין חייבין לישבע מן התורה דהתורה מיעטן לפיכך או"ל אלו דברים שאין נשבעין עליהן מן התורה' קרקסית אפי' של הוצ' לארץ שי"א כיון שבקל רגילין למוכרן הוי כמו מטלטלין לא

חושן המשפט הלכות שבועה סימן צו

בשאר תכיעת ממון ונשבע שבועה דאורייתא.

צו חרש שומע וקמן איזה שבועה נשבעין וגב אשת איש וכו' סעיפים.

א אין נשבעין על טענת חרש או שומע הלא בני דעת נינהו ואין תביעתם תביעה ולא טענתן טענה וכ"ל חרש היכי טוען והא כתב חרש אינו שומע ואינו מרבה שיוכל לטעון ברמיה. וכן על טענת קטן אין נשבעין ראיש כתיב בפרשה איש ולא קטן וקטן שאמר אחד הכא בטענת עצמו או בטענת אביו שאמר מנה לאכד בידו והאכלתיו פרס אינו צריך לישבע לפי שזה המקצ' שהורה כל לקטן אינו הודאה אלא כמשיב אביה ונאמן כמנו דאי בעי הוה כופר בכל דמאי דאמרין חזקה אין ארס מעיו לכפור בכילו היינו במלוה עצמו אבל בבנו מעיו ומעיו וכוון דלא העיני משיב אביר הוא שהרי אילו לא הוד' לו לא היה הקטן יודע כלום שהיה בידו משל אביו וכן אם הקטן טוענו והוא כופר בכל וכו' עד א' והעיד לקטן א"צ לישבע והוי כאילו אין באן תובע דתביע' קטן אינו כלום דאיש כי יתן כתיב נמצאת אומר קטן שאמר לנדל מנה לי בידך או אבא היה לו מנה בידך והלא אומר אין לך בידו אלא חמשים או אין לך בידו כלום ועד א' מעירו שיש לו ה"ו פטור משבוע' התורה אבל אם שמר דבר לקטן וטען שאבד הרי זה נשבע שבועת השומרי' מפני דשבוטת השומרים צריך לישבע אפי' אין זה טוענו דהא אינו טוען אלא שמת פשע ואפ"ה הטילה עליו התורה שבועה ה"נ א"ע שאין טענת הקטן טענה חייב לישבע אע"ג דמעיי' דאיש בפרשת שאמר' כתיב ס"ל לא לענין שומרים הוא דפטריה קרא אלא לענין כי הוא זה דכתיב בהווא עניינא וקאי אבל מודה מקצת דעירוב פרשיות כתיב כאן הוא דפטריה בטוענו ברי וזה מודה לו מקצת אבל שאר שבועות שומרי' לא פטריה קרא דכיון שיטנה אפילו בטענת שמא מה לי גדול מה לי קטן ו"א שלעולם אין צריך לישבע שבועת השומרים בשומר לקטן ואפי' תובעו בשוה' גדול אלא שהגתיה היתה כשהוא קטן אינו צריך לישבע דאיש כי יתן כתיב משמע שהיא איש בשעת נתינה ולא נתינת קטן וכת' מורי ז"ל דכן נ"ל עיק' ושבועת השותפין שהיא מרביריהם אם הורה שהיה שותף לקטן או אפטרופוס עליו יעמיד ב"ד אפטרופוס לקטן וישבע השותף או האפטרופוס על טענת שמא שיש לקטן עליו כדאמרן שמעא בשומרים דאורייתא ללישנא קמא דכיון דעיקר שבוע' זו על טענת שמא תקנוה מה לי היה התובע גדול או היה קטן.

ב אע"פ שאין נשבעין על טענת קטן שבועת התורה אבל שבועת היסת נשבעין דתקנו להם חכמי' ז"ל לישבע להם היסת על טענתו שלא יהא זה נוטל ממנו כשהוא קטן וילך לו בחנם ואפילו היה קטן שאינו חרוץ לענין קטן ומתן נשבעין היסת על טענתו נמצא למד שהקטן שמען על הגדול בין שהורה מקצת בין שכפר בכל בין שהיה שם עד בין שלא היה שם עד ה"ו נשבע היסת ואינו יכול להפס' על הקטן שאין משבעין את הקטן כלל ואפילו חרש סתם אין מטילין עליו שאינו יודע לא עונש השבועה ולא עונש החרש ו"א שאין נשבעין על טענתו אא"כ הגיע לעונת הפעויות.

ג יש מי שאומר אע"פ שנשבעין שבועת היסת לקטן על שטר' אין נשבעין לו כלל לפי שאין שבועת השטרות אפי' בגדול אלא מתקנת חכמים להפיס דעתו של תובע והא דנשבעין לקטן נמי תקנת חכמי' היא ותקנה לתקנה אין עושין. והכיא שהקטן הוא הנתבע שטענו אותו אחרים אם טענו אותו בדבר שיש לו הנא' לקטן כגון עסק משא ומתן קאחר שהגיע לעונת הפעויות והורה הקטן נדעין מוכסיו שיש לו הנאה מה שישאנו ויתנו עמו מה שהא צריך ואם אין לו לשל' ימתין עד שיהיה לו וישל' ואם כבר הקטן מתניין לו עד שיגד' וישב' היסת דבמנחתו לא שייך להשביעו שאינו יודע עונש השבועה ואם טענו ברבר שאין לקטן הנאה בו כגון נזקים וחבלי' שחבל באחר' אע"פ שמד' ואע"פ שיש לו בנה לשלם פטור אפי' לאחר שהגדיל שהתורה פוטרתו דבכל נזקי' חבלות איש כתיב ואם היה התובע מהנשבעין ונוטלין כגון השכיר וכיוצא בו שיש הנא לקטן כדי שישתכרו לו שכריו הרי זה נשבע ונוטל גם מהקטן אבל חנווני שנשבע על פנקסו אינו נשבע ונוטל מהקטן שאין לקטן בזה הנאה שישבע החנווני וישל ממנו שהרי הוא חייב לשלם גם לפועלין שנשבעין ונוטלין ממנו וזה החנווני איהו דאפסיד אנפשיה שנתן ממנו על פי קטן ועל סימן צ"א סעיף ה'.

ד אין קנין קטן כלום רגבי קנין. ג"כ איש כתיב שלף איש געל' וגומר לפיכך עדים שראו קנין שלף לא יכתבו עליו שטר' שלא יטעו וגבו ממנו החרש

לא קי"ל הני דכולם בכלל מיעוט' הן וכן עבדי' ושומרי' והקדשות וכן נכסי גוים ל"ש מודה מקצת ל"ש נופר בכל ועד א' מכחישי ל"ש שבועת השומרים ואפי' אם פשעו בהם ונאבדו פטורים מלשלם דמיעוט' דכלל ופרט וכלל על כל מה שנא' בפרשה קאי והפרשה בתשלומי דשומרי' ג"כ מיירי ומאותן תשלומין מעמיה ג"כ כל אלו הדברים לפיכך אם גמסו דברים אלו בידי אחד מן הד' שומרים ופשעו ונאבדו אינן חייבי' לשלם ל"ש שומר חנם ושומר שכר ושואל כל אחד פטור ממה שהיה חייב כשל ישראל רבולה פרשיות דשומרים שיון ומעורבו' הן וחד דינא אית להו. תלוש ולבסוף חברו לקרקע ו"א דלאו כקרקע דמי אלא כמטלטלי ויש חולקין ואומרים דקרקע דמי ולפיכך השואל בית ודר בתוכו ונשרף אינו חייב לשלם מיהו אם התנו לשלם הכל לפי תנאו וע"ל ס"י סעיף א' אבל שבועת היסת נשבעין אפי' על דברים אלו וכן ע"י גלגול נשבעין עליהם והקדשות שאמרנו דוקא הקדש גבוה אבל הקדש לעני' או לב"ה או לס"ת וכיוצא בזה נשבעין עליהן כמו שנשבעין על נכסי הרויטות שכל אלו ג"כ בכלל רערוהם.

ב מענו במחבר לקרקע והוא עדין צריך לקרקע הרי הוא כקרקע ואם אינו צריך לקרקע כגון ענבים העומד' ליבצר שאומר לו י' גפנים טעונות מסרתי לך והלה אומר לא היו אלא ה' וכן שטענו תבואה יבשה העומדת לקצ' והודה לו במקצת זכר לו במקצת ה"ו נשבע עליה כשאר מטלטלין והוא שאינו צריכים כלל לקרקע דכל העומד ליבצר כבצור דמי לענין כפיר' והוראה אבל אם הם צריכין לקרקע הרי הם כקרקע לכל דבר ו"א דאם תבעו העשר' גפני' טעונות ענבים והודה במקצתן כמ"ש אפי' עומדות ליבצר וחשובין כמטלטלין לאו מודה מקצת הוא אלא הילך מיקרי דהא עומדו לפניו בקרקע ולא משכחת דמחייבין ליה לישבע מטעם כל העומד ליבצר כבצור דמי דבלאו האי טעמא לא הוה מחייבין ליה אלא שטענו עשר גפנים טעונות והוצ' בצר ה' מהם וה' מהם עדיין טעונות זה טוענו ואמר עשר גפנים אלו יש לי בידך והענבים שבצרת מחמש מהם גם הם שלי היו והלה אומר ה' בצורות אילו מסרת בידי (מעונות היו ובצרת' ובעינא לשלומי לך וה' טעונות אלו להר"ם ושלי היו מעולם והרי הם עומדת ליבצר שאינם צריכים עוד לקרקע וכוון דקי"ל כל העומד ליבצר כבצור דמי והענבים שבצמחה הטעונות חשובות כמטלטלין הרי הנא מודה נקצת מטלטלין וכופר במקצת מטלטלין שהרי היא מודה פחמש שבצרן ואכלן ורצה לשלם אותם וזה אינו הילך וכופר בעינים שעוד' בטענות ומשום שהם כבצורות דמיין נשבע עליהם דאי לאו בבצורות דמיין הוה קרקע וזוה ליה מודה מקצת כמטלטלין וכופר בקרקע' ולא היה צריך לישבע וע"ל סעיף ו' סימן זה.

ג מענו שכנת בבית ב' חדשים והרי אתה חייב לי שכר שני חדשים והוא אומר לא שכנתי בו אלא חדש אישכר חדש א' אני חייב לך הרי זה מודה מקצת ואם היה שכר החדש שכפר שוה שני כסף הרי זה נשבע מן התורה שאין המענה בגוף הקרקע אלא בשכרה וכן אם תבעו דמי קרקע שמכר לו והוא מודה לו במקצת הרמים הואיל ואינם חלוקים כמה קרקע מטר לו רק ברמים הם חלוקים ה"ל כתבעו ממון ומודה במקצת וחייב לישבע וכן אם תבעו דמי הגייר בשטרות היה תביעת ממון ונשבע מן התורה.

ד שטר מסרתי לך וי' דינרי' היו לי בו ראיה וזה אומר להר"ם או שטען אמת שאתה מסרתי לי אלא שאבד פטור אפי' משבועת היסת שהרי אפי' פשע בו ואבד פטור כמ"ש. טענו כלים וקרקעות בין שהורה בכל הכלים וכפר בכל הכלים הקרקעות בין שהורה בכל הקרקעות וכפר בכל הכלים בין שהורה במקצת קרקעות וכפר בכל הכלים פטור משבועת התורה שהרי השבועה ע"י הקרקע' שנופד' או שזורה באה אלא נשבע היסת ונפטר אבל אם כפר בכל הקרקעות והודה במקצת כלים וכפר במקצתן חייב לישבע שבועת התורה על הכלים ומגלגלים עליו לישבע גם על הקרקעות וכן הדין בטענו כלים ועבדים או כלים ושטרות.

ה החופר בשדה חברו בורות שחין ומערות והפסיד' והרי הוא חייב לשלם אע"ג דמסקינן לעיל סעיף א' דאפילו פשע בהן פטור היינו שפשע בשמירתן וע"י כן בא להן הדין פטור אבל הכא מויק בידים הוא וחייב בין שטענו שחפר והוא אומר לא חפרתי או שטענו שחפר שתי בורות והוא אומר לא חפרתי אלא אחת או שהיה שם על אחר שחפר והוא אימרו לא חפרתי כלום א"צ לישבע שבועת התורה דתביעת קרקע הוא ו"א דוקא שתבעו למלאות החפירות או הוא תביעת קרקע ופטור משבועה דאורייתא אבל אם תבעו הפחת שפחת השדה ברמזו הרי זה

לבוש עיר ששון הלכות גביית מלוה סימן צו צו

אל ביתו לעבד עבדו אלא ב"ד ישלחו לו שלוחם וע"ל סי' ד' ואף השליח ב"ד לא יכנס לביתו שני בחיוב תעמוד והאיש אשר אתה גושה בו יוציא אליו את העבד החצו' ודקדוקו רז"ל ממשמע שנאמר בחו' תעמוד איני יודע שהאיש אשר אתה גושה פי' יוציא אליו וגו' אלא לרבות השליח שגם הוא יעמוד בחיוב מידו כשימשכנו בחיוב יש רשות לשליח ב"ד ליקח המשכון מיד הלוח בודע ונתנו למלו' דאל"כ מה כח שליח ב"ד יפה מכת המלוה בעצמו אלא בזה הוא יפה כמו שליח ב"ד יש לו ליקח המשכון מיד הלוח בודע ונתנו למלוה והמלוה אין לו ליקח המשכון עד שיתן לו הלוח מדעתו וכיון דאפי' שלוח ב"ד ר"א יכנס לביתו למה כתב' התור' עד המלו' לא תנא אל ביתו פשיטא דכ"ש הוא אלא אפי' אם בקש המלו' ליכנס לבית הלוח וכתב' כל פה שיש לו בביתו אין ב"ד נוקקין לו ליכנס לביתו כלל , וכשימשכנו השליח ב"ד בחו' שלא בשעת הקוץ' ר"א ימשכנו דבר שעושים בו אוכל נפש כגון ירחים ורכב שפסק מלא הוא לא יחבול ירחים ורכב וכיון שכתבה התורה כי נפש הוא חובל אתה לרבות כל כלי שיש בו אוכל הנפש שהוא בלא יחבול ירחים ורכב שאמרה תורה היינו דווקא ירחים ורכב של יד שהוא מטלטלין ושייך בו משכון אבל בתי ירחים ע"ה מים דרוי רב כקדקע וזא שייך ביה משכון אלא גוביניא כשאר קרקעות דלא שייך משכון אלא מטלטלין שאין ב"ד ממשכנין ליהם קרקע המשכון אלא לגוביניא ומ"מ אם עבר המלוה ונכנס לבית הריחי' ע"ה מים ונטל ירחים דעליניה או הברול והסיכב והגלגלים מהני ונעשו מטלטלין בידו ויש להן דין כלי אוכל נפש ומחזיר אותו ,

אם ראו ב"ד שתורש הלוח ריחים התחתונ' וכיוצ' בה מקום הבונה להכריח נכסו חוב וכו' , אם היא עוקר נטיעות וסותר בנין הבתים להכריח מבעל חוב ב"ד מגבין לו מהם לשעתו שלא יכריח ,

כלים שעושים בהן אוכל נפש שאמרו שאין ממשכנין היינו שעושים בהן אוכל נפש ממש דומי' דריחים ורכב שאמרה תורה כגון הערבות וזרות שמבטלין בהן ומכין של שחיטה וכיוצא בהן ואם חבל מחו' על כרחן אבל שאר כלי אומנות כגון זוג של ספרי' ופרות החורשות וכיוצא אין אלו דומיא דריחים ורכב ומותרין למשכנ' ,

היו לי חמשה ריחים אינו רשאי למשכנ' אפי' אחת מהן אם עושה מלאכה בבולן ואם אינו עושה מלאכה אלא בא' מהן מותר למשכנ' השאר שאינו בכלל כי נפש הוא חובל כמו ברחים שעושה בה מלאכה ,

חבל כלי הרב' של אוכל נפש חייב על כל כלי וכלי ואפי' עניי כלים המחזירים יחד לעשות בהם מ"מ א"כ אחת כגון הכספרי' שנוזנין בהן ירק ה"ז עובר בשני לאיין כיון שפרטה התור' ריחים ורכב שהן על דרך זה שעושים בשתיהן מלאכה אחת וחייבין על כל א' בפני עצמו דווי' ורכב כמקוב א' היא דאל"כ ריחי' עם הרכב מבעי ליה ה"נ כ' כלי שהיא מחזיר משנים ועושים בהן מלאכה אחת חייבין על כל א' וא' ,

ודקא דכתי' שעושים בו מלאכה אוכל נפש דומי' דריחים ורכב אסרה דתורה אבל אוכל נפש עצמו מותר למשכנ' ובלבד שישאר לו השעור שמסדירין לו ,

אם משכנו הוא בעצמו לא מהני אפי' דאמרין לעיל סעיף ו' דמאי דעביד מהני היינו לענין שעושה מטלטלין בידו אבל לענין חזרה לא מהני וחייב להחזיר לו א"כ דמשכנו הוא גובר הקדש או גובר עניים דהוי כמו השליח ב"ד ודוק' כלי אוכל נפש צריך להחזיר בשעת מלאכה , אבל אם משכנו הוא עצמו שאר דברים אפי' שעבר בלאו מ"מ מה שעושה עשוי וא"צ להחזיר' לו עד שישלם לו ,

ואם הלוח מדעתו מסר למלוה או לשליח ב"ד כלים שעושים בהן אוכל נפש מותר לקחתם , שלא אסרה תורה אלא שהמלוה או השליח ב"ד לא ימשכנוהו אלו הכלים שחייב תלוי בהם אבל הוא עצמו לא אסרה' לו התורה שיתנם ,

אלמנ' כיון שכתבה התורה בפירושו לא תחבול בנדי' אלמנה וגומר משמע שאפי' מה שבאנשים מותר למשכנ' באלמנה אסור לפיכך כיון שהיא ענייה בין שהיא עשירה אין ממשכנין אותה שלא בשעת הלואה דסת' אלמנה כתיב ואפי' השליח ב"ד בחו' לא יחבול אותה ואם עבר וחבול בנדי' אלמנה אפי' בחו' מחזירין בע' כ' ואם תורה שהיא חייבת תשלם ואם תכפור תישבע אבד המשכון או נשרף קודם שיחזיר לוקח וכל זמן שלא נאבד המשכון שאיפשר להחזירו אינו לוקח' בהשבתו היא תקני' המלקי' וכל זה לא איירי אלא במשכנו שלא בשעת הלואה' שכן היא פירוש משמעות הלשון דלא יחבול ולא תחבול שלא בשעת הלואה

אבל

ה החרש והשומה אין נוקקין להם לכל טענה לא למענת' על אחרים ולא לטענת אחרים עריהם לא לשבוע' קדוה ולא לשבועה המורה או תשלומין מפני שאינן בני דעת אבל הסומא הרי הוא כנדיא לכל דבר בעינינו אלו ונשבע כל ימי שבועות ונשבעין כדון טעמי מפני שהיא בן דעת ויש מי שכתב שדון החרש כדון טעמי שאם הגוה בעדים או עמדה חייב לשלם מיד ואם הגוה שלא בעדים וכפר מנתינין לו עד שיתרפ' ומשביעין אותו אבל שוטה לאו בר משאומתן הוא כלל אפי' אם תרפא והדה אינו רייב לשלם ואפי' אם הגוה בעדים שאבירה מדעת היא וא"צ לו שאין משביעין אותו לכשתרפא שאינו זוכר שום דבר ממה שעשה בשפותו וכתב מורי ז"ל שהסבירא הוה האחרונה נ"ל עיקר ,

אשת איש אם נאחייבה שבועה לישבע על דבר שאינה ברשות' או שאין לה מטלטלין שאין לבעלה רשות ברו כדי שתפרע מהן משביעין אותה ואם מסרבת מרישבע כופין אותה כמו שכתבנו לאיש דהוקשה אשה לאיש לכל עונשין שבתורה וגם מומינין אותה לדין ואין הבעל יוכל לומר אינך רשאי לגנות את אשתי בב"ד דלאו כל כמיניה ליקח הוא של אחרים ולא יגנו את אשתו להוציא מידו ואם אשה חשובה היא שולחין אצלה בדרך שיתבאר לקמן סי' קכ"ד ואם אין לה לשלם יכתבו לה יבע פסק דין שתשלם לכשתאלמן או לכשתתגר' אבל אין בעלה חייב לשלם בשבילה אפי' שגושה' ונחתת תוך הבית אפי' שיש חולקין ועיין בלבוש הכות' והארגמן סי' צ"א , ואם תובעין אותה בעד כלים שהשאלו לה והיא טוענת שנגנבו ממנה והבעל מודה שהבלי' שתובעין אותה בהם באו לרשותו חייב הוא גם כן לישבע שאינו ברשותו ושלא שלח בהן יד ושלא פשע בהן טע"י כן נגנבו דמי שהשאלו לה גם על דעתו השאל לה דאפי' שאין הבעל צריך לשלם בשבילה מ"מ שבוע' אלו משביעין אותו ואם לא ירצה לישבע משלם ולאחר שנשבע הוא כל השבועות הרי הוא פטור שאינו אלא כש"ח עליהם כיון שהשאלו לה בלא דעתו והיא שואלת עליהם וחייבת באונסין לפיכך משביעין אותה מיד שאינו ברשותה וא"כ כיון שאין הבעל חייב לשלם בשבילה למאי הלכתא משביעין אותה שהרי אם לא תרצה לישבע לא ישלם התובע דמ"מ משביעין אותה איך תידה ותחזיר מיד ואם לא תרצה לישבע מחזירין ומגדלין אותה כמו שעושים לאיש כמ"ש למעלה , ו"א שאין משביעין אשה בעוד שהיא מעוברת שלא יסתכן הולד בעושה ,

הלכות גביית מלוה

צו להלוות לעני ושלא לנגשו והשבת העבדו ודין הסידור וכו' ל' סעיפים ,

מצות עשה להלוות לעני ישראל שנאמר אם כסף מלוה את עמך את העני עמך וגו' יכול רשות ת"ל הענק תעניק וגו' והוא מצוה גדולה יותר מן הצדקה שהמקבל הצדקה כבר הוצי' להתבייש ולשאול וזה שלוח עליון לא הגיע לידו כך וקרובו עני קודם לעניים אחרים דכתיב מברוך אל תתעלם ועני עירו קודמין לעני עיר אחרת דכתיב העני עמך אותו שעמך הוא קודם ואפי' עשיר שצריך ללוות מצוה להחיותו לפי שעה ולהחיותו אף בדברים ויעצו עצה החוגגת לו וכל זה בכלל ג"ח הוא והתורה הקפידה על מי שיטען מלהלות לעני דכתיב ורעה עינך באחיך האביון וגו' ,

אסור לנגוש את הלוח לפרוע כשודע שאין לו ואפילו להיראות לו אסור מפני שהוא נכלם בראותו למלוה ואין ידו משנת לפרוע לו ועל זה כתיב לא תהיה לו כנושה וגו' ,

וכשם שאסור למלוה לתובעו כשאין לו ללוה כך אסור ללוה לכבוש ממון חבירו כשיש לו שנאמר אל תאמר לרועך לך ושוב ומחר אתן ויש אתך ,

וכן אסור ללוה לקחת הלואה מחבירו ולהוציאה שלא לצורך ולאברה עד שלא ימצא המלוה ממה לגבות חובו ואם עשה בן גקרא רשע שני לזה רשע ולא ישלם וגומר ובשהמלוה מכיר את הלוח שהוא בעל מדה זו מוטב שלא ללוות ממה שילווה ויצטרך לנגוש אח"כ ויעבד בכל פעם משום לא תהיה לו כנושה ,

ואם בא המלוה לב"ד למשכנ' ללוה או לפרוע ממנו יש לב"ד לעשות לו דין ולא יאמרו פלגי עני ואין לו ופלו' עשיר וא"צ לו אלא אין מרחמין בדין שיש עליו כמה לאיין ,

ואם הלוח כבר בלא משכון וזא אח"כ למשכנו לא ימשכנו הוא בעצמו שאם משכנו הו' בעצמו עובר בלאו דלא תבא

ביום ונטולו בליה וכלי הלילה בליה וחזור ונטולו ביום וכן מחזור לו כלי אומנתו ביום אע"פ שאינו כלי אוכל נפש מחזורו לו כדי לעשות בו מלאכתו ביום וא"כ החילוק שבין כלי אוכל נפש לשאר כלי אומנות דכלי אוכל נפש אסור למשכנו לכתחלה משכנו כופין אותו ב"ד להחזירו ואם לא החזירו ונשרף לוקה משום לא יחבול ריחים ורכב וגרושאר כלי אומנות מותר למשכנו לכתחלה ויש בו מצות עשה להחזירו בעת צרכו ואין ב"ד מחייבים לכופו .

יך היו לו ב' כלים א' של יום וא' של לילה נטול א' ומחזור א' ער מתי הוא חייב להחזיר ולחזור ולקוח עד לעולם כל זמן שהוא רוצה להחזיקו בתור' משכנו ואם אינו רוצה להחזיקו עוד יתבאר דינו בסעיף כ"ב ואם היה המשכנו מדרבים שאין הלזה צריך להם אין מניחין אותו בידו אלא נטולו ג"כ השלוח ב"ד בתורת משכנו ומניחו אצל המלוה עד ל' יום או ל' ימימי ואם אינו פודה בתוך ל' או מל' ואילך מוכרו בב"ד .

יז אם השיב לו המשכנו בזמנו ומת הלזה ועדיין המשכנו בידו שומטו מעל בניו ואינו מחזור להם להשב תשיב לו אמרה רחמנא ולא לירשי' בתורת השבת העבט אלא יסכרנו בב"ד ויגבה חובו .

ך אפילו הוא עשיר הרבה בקרקעות ואין לו מטלטלים אלא אלו שמשכנו צ"ד להחזיר לו בזמנם שבין שאין לו אחרים לשכב עליו בליה או ללבוש ביום איש עני קרינין גביה לזה אבל אם יש לו מטלטלים אחרים שאין צריך לאלו א"צ להחזיר לו אלו דאם איש עני הוא וגומ' אמרה תורה וזה לאו עני הוא .

כא וכשיחזיר' המשכנו חזירונו לו בעדים ויתרה בו אל תחזירוהו לי אלא בעדים שאם לא בן נאמן לומר בריסות החזרתו או פרעתי בזמן דהחזרתו אע"פ שנתנו לו בפני עדים ובלבד שלא יהא תוך זמנו כמ"ש לעיל סי' ע"ח .

כב כל זמן שהוא מחזיקו בתורת משכנו אינו יציא למוכרו לעולם אם לא שיחזירונו לו על פנת שלא לחזור ולקחתו בתורם משכנו דהיינו שמחזיר לו הכר אפ"ל ליום ומחזיר' אפ"ל בליה וכן לב"ד ומבקש שיגבו לו חובו בתורת פרעון .

כג וכשיגיע זמן הפרעון וכן לגבות חובו בתורת פרעון גמור קי"ל המסדרין לב"ח דילפינן ג"ש מיכה מיכה מערבין גמור ערבין כתיב ואם ג"ך הוא סעריך , וגבי ב"ח כתיב וכי יומגד אחיך ומטה ידו וכו' וגבי ערבין ילפינן מקראי בפירוש שמסדרין לו ה"ג מסדרין לבע"ח וכיצד הוא הסידור אומרי' לו הבא כל המטלטלין שיש לך ולא תניח כלל אפ"ל מחט אחת ואפ"ל בלי אוכל נפש אומרים לו שביא וחזורים ונתתן לו מהכל מאון ל' יום כדרך שאוכל הכינוני שבעיר אע"פ שכבר אכל כעני לעצמו ויה מציצא וא"צ לצנוטם לפרוע לזה ונתתן לו כסות ל"ב חדש כסות הראיה לו ולא שילבוש בגדי משי ורקמה או מצנפת והזהר אלא אם יש לו בגדים כאלו אפ"ל וזה לבוש בין מעבירין אותה ממנו ונתתן לו כסות הראוי לו ל"ב חדש וה"ה אם היה כבר מנבל עצמו בבגדים מטולאים לוקחים לו כסות הראוי לו ל"ב חדש שאם לעצמו היה מנבל א"צ לתנבל בשביל המלוה לפרוע לו ומטה לישב עליה ומטה ומצע ושאר צרכי הכמה גמון סר וכסות וסדיני' וכסוי הראויים לו לישן עליהם ואם היה עני ואין דרכו לישן בכל אלו נתתן לו מטה ומפץ לישן ועליו ואין צריך ליתן כאלו לאשתו ובניו אע"פ שהם קטנים והוא חייב במזונותיהן אין על המלוה להניח להם ונתתן לו סגליו ותפילין , ואם הוא אימן נתתן לו כלי אומנתו שנים מכל מין ומין כגון אם הוא חרש נתתן לו שני מעצדין ושתי מגרות היה לו ממין אחד ג' או ד' וממין אחר לא היה לו אלא א' מוכר מחמין שיש לו הרבה שלא ישאר לו אלא שנים וממין שאין לו אלא אחד מוסיפין לו שאם כבר לא היה צריך לו יותר והיה יכול לעשות מלאכתו בלא זה גם עכשיו עשה כן וה"ה אין לו כלל מאותו מין אע"פ שצריך אותו לאומנתו אין לוקחין לו היה אבר או חמר אין נתתן לו לא צמד ולא חמור וכן אם היה ספן אין נתתן לו ספינתו אע"פ שאינו מתפרנס אלא מאלו אין אלו כלי אומנתו אלא נכסים זימכרו בב"ד עם שאר מטלטלין ופרעו מהם לבעל חובו , ואפ"ל אם ת"ח הוא ותורתו אומנתו אין מניחין לו ספריו ואפ"ל ס"ת לפי שהם כשאר נכסים שב"ח גובה חובו מהם ולא אמרו שנותתן לו תפילין אלא לפי שהן דרך מלבוש ומצות המיוחדת לגופו וכשם שנותתן לו כסותו כך נתתן לו תפילין משא"כ ספריו וס"ת שהם בכלל נכסים וכן מקראות כב"ת בכלל נכסים הם ונ"ח גובה מהם חובו .

כד ואצ"ל שלא תמול אשתו למזונותיה להבא אלא אפ"ל אם תפשה מנכסי בעלה כגון שהלך בעלה למדינת הים ותפשה מנכסיו

אבל כשעת הלואה מותר שיקח המלוה בעצמו את המשכון מן הלזה ואפ"ל מאימנ' שלוחה ואפ"ל כלי שעושין בו אוכל נפש רכל מותר שאינו אלא כמוכר ולמכור ודאי רכל מותר ה"נ משכון כשעת הלואה ואפ"ל שלא בשעת הלואה נמי לא אמרין ראסור אלה בממשכנן את הלזה בעצמו בהלואה שהלוחו שכן כתיב כי תשה ברעך וגומר לא תבא אל ביתו וגומר אבל לערב מות' למשכן אפ"ל בודיע ואפ"ל שלא ע"פ ב"ד ולכנס לביתו ליטול המשכון וי"א דמ"מ לענין שלא למשכן כלי אוכל נפש אין חילוק בין ערב ללוה ונ"ל דהכי משמע פשטיה דקד' שכתב לא יחבול ריחים ורכב וגומר בפסוק בפני עצמו קודם פרישת כי תשה ברעך וגו' משום האי טעמא דלא יחבול ריחים וגומר מיידי אפילו לערב נ"ל ואם הוא ערב קבלן דינו ילוה עצמו ואם לא היה החוב דרך הלואה אלא משום שכירות שהיה עביר אצלו או שהעביר לו בהמתו או כליו יכול לכנס אפילו לביתו שלא ע"פ ב"ד והמשכנו דהא כי תשה ברעך וגומ' כתיב דרך הלואה ולא דרך שכירות ואם זקפו ע"יו במלוה חזר להיות כגון הלואה .

מז יש מי שאומר שאין שליח בית דין אסור ליכנס לביתו למשכנו אלא במשכנו להיות בטוח במעותיו ואין המלוה חפץ שישתקע לו המשכון אלא שעדיין לא הגיע זמנו וירא' לב"ד שזה מבזבז מעותיו ולא ימצא זה בזמנו לגבות חובו שכן משמע לישנא דלא תבא אל ביתו לעבט עכושו וגם דין דהשבת העבט על כה"ג קאי אבל כשהגיע זמן הפרעון וכן לגבות חובו וזה אינו רוצה לפרועו והוא בחזקה שיש לו מטלטלין ומכריחן גכנס שליח ב"ד לביתו למשכנו ויפרע לזה חובו שפריעת ב"ח מצות עשה הוא ומבין אותו עד שתצא נפשו כדי לקיימה אבל מ"מ אין כופין אותו להשכי' עצמו ולא לעשות שום מלאכה כדי לפרוע ואפילו התנה עמו על עצמו שיתפוש המלוה את גופו וכתב לו זה בשטר אינו מועיל ואינו יכול לא למכור ולא להשתעבד בו משום דה"ל מתנ' על מה שכתוב בתורה שלא אמרה תורה אלא והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אילך את העבט החוצה ואפ"ל שליח ב"ד ק"ל שאינו נכנס לביתו למשכנו כמ"ש לעיל סעיף ו' כ"ש שלא ישלחו יד בנופו לכופו להשתעבד לפרוע חובו ועוד ג"ל ראייה מן התורה שהתורה לא התירה כזה אלא כגנב שג' ונמכר בגניבתו אבל לא בהלואתו וכל שיעבוד גופו דומיא דנמכר הוא ואסור בלוה ג"ל מוחו דוק כל זה כשאין לו לשלם אבל אם יש לו ואינו רוצ' לשלם ב"ד חובשין אותו ומבין אותו מכות מרדו' עד שתצא נפשו עד שכופין אותו לשלם וי"א שאפילו אין לו לשלם אם נשבע להיות חבוש עד שישלם צריך לקיים שבועתו וע"ל סוף הסימן .

מז כתיב ואם איש עני הוא לא תשכב בעבוטו השב תשיב לו את העבט כבוא השמש וגו' לפיכך אמרו א' הממשכן את חבריו בב"ד וא' שמשכנו בידו בודיע או מרעה הלזה שנתן לו המשכון שלא בשעת הלואה אם איש עני הוא ומשכנו דבר שהוא צריך לו ה"ו מצוה להחזיר העבט בעת שצריך לו דהיינו שמחזור לו את הכ' בליה כדי לישן עליו דכתיב כבא השמש תשיבנו לו דהיינו כסות לילה שמחזורו בליה ואת המחזיריה ביום כדי לעשות. בה מלאכתו וה"ה לשאר כסות יום שמחזורו ביום דכתיב עד בא השמש תשיבנו לו והיינו כסות יום שמחזורו ביום עד שתבא השמש ואח"כ חזור ונטולו וא"ל א"כ מה מועיל לו המשכון כדי שלא ישמט החוב בשביעית דלא ה"ל משל אחיך בידך וגם שלא יעשה מטלטלין אצל בניו שאם ימות הוי לרו מטלטלין דיתמי דלא משתעבדי לב"ח מן התור' ואם משכנו יכול להפרע מן המשכון אפ"ל אחר שמת הלזה דשיעבודו עליו קדם לירשתם כד"א כשמשכנו שלא בשעת הלואתו אבל אם בשעת הלואתו הלזה לו על המשכון אינו חייב להשיבונו לו בעת צרכו עד שיפרגנו ובין המצות השבת העבט מצות עשה הוא להשב תשיב לו וגומ' ומתן שכרו כתובה בצרה דכתיב בסומא דקרא וברכך ולך תהיה צדקה לפני ה' אלקיך וק"ל שכל מצות עשה שמתן שכר כתיבה בצרה אין ב"ד שלמטה מצווין לכופו ה"ג במצות השבת העבט אין ב"ד של מטה מחייבין לכופו עליה מ"מ אם רוצים לכיף משום איזה טעם שיש להם הרשו' בידם .

ין שליח ב"ד כשבא למשכון לא ימשכן דברים שא"ל ליתן אותם למשכון כגון בגד שעליו וכלים שאוכל בו תמיד וכיוצא באלו שאם צות' התורה להשיב כסית יום ביום וכסות לילה בליה כ"ש כאלו שצריך ליתן תמיד שאין למשכנו כלל ומניה לו מטה לישב עליה ומטה ומצע לעשיר הראויים לו לישן עליהם ואם היה עני שאין דרכו לשכב על מצע מניח לו מטה ומצע לישן עליו וכל הנמצא בידו חוץ מאלו יש לו למשכנו ואינו מסדר לו כדרך שמסדרין לב"ח כמ"ש אלא נוטלין הכל ומחזור לו כלי היום

לבוש עיר שושן הלכות גביית מלוה סימן צו צח

כתוב כי ימנע אלא בהלוואה וכמו שאינם בכלל השבת העובט כמ"ש כך דין מידור אינו נוהג בהם וי"א שנים באלו מסדרין וילפינן להו מעריכו המלוואה במה הצד
ל הא דניסדרין לב"ח דוקא כשלא נשבע לפרוע אבל אם נשבע לפרוע דברי הכל אין מסדרין והוא כעצמו חייב למכור כל מה שיש לו ואפילו חלק ומנכסיו ואכנס שלו לפרוע לב"ח שנשבע לו ויתפלש באפר ולא יעבור על שבועתו ואם לא עשה כן הרי הוא עבריין ולא יקרא אונס לפרט משבועתו בעוד שיש לו ברשותו איזה דבר שימכור אפי' עד שיה' פרוטה וע"ל סימן זה סעיף ע"ז וסימן ע"ג .

צח סדר גביית החוב והמבקר זמן לפסול שטר ואם לא בא בזמנו וכו' י"א סעיפים :

א סדר גביית החוב כך הוא כשהמלוה מוציא ש"ח מקינים כראוי אומרו' ללוה שלם אפי' שעה כמה שנים ולא תבעו א"א מחל לו כיון ששעה כ"כ שנים ולא תבע ואפילו שמענו שנתיאם מהחוב לגמרי ואמר ווי חסדן כים אינו יאוש ואפילו ראה המלוה שכת' הלוה כל נכסיו לבניו ולא כת' למלוה רק קרקע כל שהוא ושחק אפ"ה לא אמרינן דמחל דאמרינן לא אינפת ליה במה שעושה הלוה כי שיעבירו לא יכול להקנותו לאחרים ואפילו אין ש"ח יוצא מתחת ידו אם החייב נודה שהיה חייב לו אלא שאומר ע"י טעמים הללו שכתבנו וראי מחלתו לי אינה טענה .

ב מ"מ צ"ח הדין לעשות דרישה וחקירה בשטרות ישנים שמוציאין אות' בפניו למה לא תבעו עד עתה אולי יתברר לו צד רמאות כדי להוציא הדין לאמתו .

ג ואין יורדין לנכסי הלוה עד שיודיעוהו תחלה אם הוא בכאן או במקו' קרוב וטעמ' משום דנכסיהו דבר איניש אינון ערבאין ביה וק"ל המלוה ע"י ערב לא יזרע מן הערב תחלה . ואם טעה הדין והוריד המלוה לנכסיו לזה קודם שיודיעוהו מסלקין אותו .

ד טען הלוה ואמר שטר זה אפי' שנתקיים בפניכם אני אביא ראיה דמוזיף הוא ואבטלנו ויש לי עדים במקום פלוני והם פלוני ופלוני אם נראה לריגים שיש ממש בדבריו קבעין לו זמן להביא עדין וסתם זמן הוא לי' יום ואם נראה להם שאינן כא' אלא בעליזות דברים ובטענות של דופי אומרים לו שלם ואח"כ אם יש לך ראיה יחזור . ואם היה המלוה אלם ושמא לא יוכל להוציא מידו מנחין ביד שלישי .

ה קבעו לו זמן להביא ראיה ולבטל השטר והגיע הזמן ולא בא ממתין לו עוד שני חמיושי ושני לא בא כותבין עליו נידוי וממתנין לו בנידוי צ"י יום ל' קמאי לא נחתנין לנכסיה דאמרינן קא טרח בווי דניוף ליה מיצעי לא נחתנין לנכסיה דאמרינן דילמא לא אשבח למיוף וקא טרח וזובין . בתראי נמי לא נחתנין לנכסיה דאמרינן לוקח גופיה קא טרח בווי . שלכו צ"י יום ולא בא מתירין לו נידוי ובי"ר כתבין לו אדרכתא על נכסיו ופי' אדרכת' פסק דין שירד המלוה לתוך נכסיו הלוה ולישלבם בחובו מיהו אין כותבין אדרכתא מיד אלא ששולחים תחלה ומודיעין לו והוא שירא קרוב לב"ד יום א' ויש מי שאומר ב' ימים ואם היה רחוק יותר על זה ולא הטריוהו הכמים להודיעו .

ו בר"א דמשהינן ליה צ"י יום דאמר אתנאי אתנאי פ"י שהוא גשמת לומר עתה אבא ואביא ראיה ואבטל השטר אבל אם מורד ואומר איני רוצה לבא לב"ד כותבין עליו אדרכת' מיד בין על קרקעותיו בין על מטלטלין שלו וכל זה מיירי בהלוואה דלהוצאה ניתנה דצריך למיטרח אוזיו אומר לאשתמוטי איכון עד דהוו ליה זוזי אבל אם התביעה הוא על פקדון דלאו להוצא' ניתנה ולא שייך לומר לאשתמוטי אפילו אם אומר עתה אבא ולא בא אין ממתנין לו כלל אלא אם לא יבא כותבין עליו אדרכתא על נכסיו מיד .

ז זה שאמרנו שאם לא בא בסוף התשעים יום כותבין אדרכת' היינו דוקא על הקרקעות שלא יוכל המלוה להבריחם אם יבא זה ויפסול השטר יחזירו לו קרקעותיו אבל על המטלטלין אפילו אחר תשעים יום כל זמן שהוא אומר עתה אביא ראיה ואבטל השטר אין מודיעין המלוה למטלטלין שלו שמא יפסידם וביא זה ראיה ויבטל השטר ואז לא ימצא מה ליטיל מן המלוה . ואפילו אם יש למלוה קרקע שיכול הלוה לחזור ולקח ממנו בשביל המטלטלים שיקח ממנו שלא בין חיישין שמא תתקלקל בענין שלא יוכל לפרוע . מיהו אע"ג דלא כתבין אדרכתא על מטלטלין יחייבין להו ביד שלישי שלא יפאד אותם הלוה ויחייבין ליה זמן הראוי לב"ד ואמרי' ליה אי זרע לשטר

מנכסיו שתיוון מהם מוציאין מידה ונותנין למלוה שאין לאשה מוונת לא מנוקדעי ולא ממטלטלי עד שיפרע המלוה תחלה אפילו היתה קודמת ואפילו הלך בעלה למדינת הים ולתלה בשטר ואבלה אפי' שקדמ' הלוואת מוונתו בשטר להלוואתו של בעל השטר אין הלוואת המוונת נגבית עד שיפרע בעל השטר תחלה וטעמא דמילתא משום דק"ל שיעבורא דמלוה הוא דאורייתא ומוונת אשה ובניה מתקנת הכמים הילכך אתי שיעבורא דאורייתא ומבטל שיעבור דרבנן ואפי' כשהאשה קדמה הלוואת מוונתיה בשטר להלוואתו של בעל השטר הב"ח של האשה אין לו שום שיעבור על בעלה אלא עליה ומנכסיה שלה הוא גובה נחגרש' גובה מנסה לפיכך לעולם כ"ח של הבעל קודם לו . בר"א שהב"ח של הבעל קודם ה"מ כשיש לו שטר עליו אבל אם היתה המלוה שעל הבעל בעל פה והיא לוחה לצורך מוונתו בין בשטר בין בע"פ איזה מהם שיבא לגבות תחלה הוא קודם ואם באו שניהם כאחד חולקים וטעמא כיון שחוב של בעל הוא ע"פ שיעבור שניהם שוה שהרי אין בחוב שבטע"פ דין קדימה וכל הבא ראשון זוכה . מיהו אם מעות נדוניית' עדיין בידה או' ברשות אביה אפי' שחוב הבעל הוא בשטר יבוקה היא לתפוש מעות נדוניית' שכיר' או שכיר אביה למוונתו וסיפוקה . היה הבעל חייב לגוים ותבעוהו הגוים בדיניהם וכאתה האשה עם שטר כתובתה לדיניהם וסלקה הבעלי חובות הגוים מפני שכן הוא בדיניהם להגבות לאשה נדוניית' תחלה אפי' בחיי הבעל ובה אח"כ מלוה ישראל לתבוע חובו מבעלה ולהוציא מיד האשה מה שגבת' בדיני הגוי' הדין עם המלוה שהרי הכתוב' והנדוניא לא ניתנו לגבות מחיים כמ"ש בלבוש הבוגן וארגמן סי' צ"ג וא"כ מה שגבת' כבר ע"י גוים אינו כלום .
כח בר"א שאין גותנין לאשתו ובניו כסות בזמן שלא היו להם כנדים שעשה להם הוא כבר אז אין לוקחין להן מנכסיו ששמין מהם אבל אם היו להם כנדי' שעשה להם הוא כבר זכו בהן ואין כ"ח גובה חובו מהם ואפי' הם חרשים שלא לכשום מעולם ואפי' מסגדלי' חרשים שלקחן לשמן אין כ"ח גובה מהם לא מכסות אשתו ולא מכסות בניו ואפי' מספר' שקנה לבניו ללמוד בהם אינו גובה מהם אלא הרי הם שלהם שכבר זכו בהם ואע"ג דאמרינן לעיל שגובין מספריו לא דמי ספריו הם בכלל נכסיו אבל מה שקנה לבניו הם זכו בהן ואינו בכלל נכסיו .
כו בר"א בכגדי חול אבל בכגדי שכת ומזער גובה אותם ב"ח וטעמא משום שאע"פ' שעושה להם אלו הכגדים המכובדים הם מייטרי' ואין דעתו להקנותה להם על דעת שלא יוכל למכור' באם יצטרך להם לפיכך גם דב"ח גובה מהם ויש חולקין מיהו אם יש בהן טבעות וכלי זהב וכסף לכ"ע ב"ח גובה מהם דאלו ודאי לא הקנה להם לגמרי וכל זה לא מיירי אלא בכגדים שהבעל קונה לה אבל מה שהכניס' לו בין ג"מ בין נצ"ב אין כ"ח גובה מהם שלה אם ידוע שהוא ממה שהכניסה היא או מה שפסק לה הבעל בשעת נישואין ואם אינו ידוע היא נאמנת בשבוע' בכגדי' ותכשיטים שדרך האשה להכניס לבעלה . ומעות שהכניסה לו נדוניא אינם שלה שהרי נתנה לו להוציאם וב"ח גובה מהם וי"א דמ"מ אם הגדניא עדיין היא ברשותה או ברשות אביה אין כ"ח גובה מהם ואפי' נשבה בעלה ופדאוהו אין חזרין וגובין מאלו הנכסים שהיא אינו חייבת בפורקונו .
כז אין חלוק לענין סידור דב"ח בין מנוקדעי למטלטלי שאם אין לו אלא קרקעות מניחם לו מהם לצורך כל הדברים האמורים .

כח התנה עמו ע"מ שלא יסדרו לו בחוב זה אע"ג דסידור ב"ח דאורייתא דילפינן לה בגזירה שוה מעריכו אין בלשון זה כמתנה על מה שכתוב בתורה אלא הוי ככל תנאי שבממון וקיים דומה למאי דאמרינן לעיל סי' פ"ו סעיף ט' לענין שמשא בשאמר ע"מ שלא ישמיט חובה בשביעית דקיים אבל היה ששיעבר לו כל נכסיו אין בזה תנאי לבטל הסידור שלא היה בדעתו אלא על הנכסים הראויים לו על פי התורה עד שיוכיר בהריא תנאי הסידור ואפי' אמר מגלימא דעל כתפאי לא אמר אלא אם יהיה לו אצטל' בת מאה זוז שאינה כסות הראוי לו שימכרוהו ויתנו לו כסות הראויה לו ואם אמר ע"מ שלא יהא בחוב זה דין סידור אינו מועיל דה"ל מתנה על שכתוב בתורה כמו על מתן שלא תהא שביעית משמטתו שאינו מועיל כמ"ש לעיל בסימן הנוכר .

כט יש מי שאומר שאין מסדרין בחוב שאינו דרך הלוואה כגון שכירתו ושכירות בהמתו וכיוצא בהן אם לא זקנן עליו במלוה וכן כשבא לפרע מהע"ב שאינו קבלן וטעמא משום רבאלו לא גאמר בהו מיבה ואין בהן ג"ש ללמד מעריכו דלא

כגו הוא זימנא לחיי ונחזיר לך המטלטלין ואי לא מרע ליה כגו זימנא יהיבין להו ליד המלוה , וכן בקרקעות אם המלוה אלם ולא יוכל הלזה להוציא נידון הקרקעות אחר שיפסול שטרן מאחרים את האדרכת' עד שיודעו לזה אפילו אם הוא במקום רחוק הרבה עד שצריך לשהות עד י"ב חדש לילך שירא לשם ולבא אבל טפי מ"ב ירחי שתא לא משהינן ליה ,

ט כיצד כותבין האדרכתא אם לנכס' בני חורין הורידוהו כותבין איש פלוני נתחייב לפלוני כדן כך וכך ולא נתן לו מעצמו וכתבנו לו אדרכת' זו על שדה פלוני שלו ואח"כ שמין לו ג' באותה שדה כנגד חובו ומכריזין עליה כפי מה שיראו עד יפסקו המוספין ומורידין אותו בחובו לחלק ששמו אותו וקורעין שטר' החוב אם היה שם שטר , ואם לא היו נכסיו בני חורין כותבין האדרכתא כך איש פלוני נתחייב לפלוני כך וכך בש"ח שבידו ולא נתן לו חובו ולא מצינו נכסי בני חורין וכבר קרענו לשטר שהיה לו עליו ונתנו לפלוני רשות לדרוש ולחקור ולהיית ידו נטויה על כל הנכסים שימצאו לו וכל הקרקעו' שמכר ממנו פלוני והלאה יש לו רשות לגבות חובו מהכל , ואחר שכותבין אדרכת' זו הולך המלוה ומחפש אם מצא לו נכסים בני חורין שמין לו מהם מצא לו נכסים משועבדי' מאחר זמן שטרן מורף מהם וקורעין שטר' האדרכת' וכותבין לו שטר' הטירפא , כיצד כותבין , איש פב"פ זכה כדן לטירוף כדן בחוב שפלוני חייב לו שהוא כך וכך בשדה פלונית שלקחה פלוני בכך וכך מזמן פלוני וכבר קרענו האדרכתא שהיה בידו והרשינוהו לטרוף מזה בכך יכך ואחר שכותבין הטירפא לטרוף מורידין ג' בקיאות לאותה שדה ושמן לו ממנו כשיעור חובו מהקרן וחצי השבח וטעמא יתבאר לפנינו בע"ה למה אין גובין אלא חצי השבח ומכריזין עליה לי עם כדרך שמכריזין על נכסי יתומים שיתבאר בע"ה בסימן ק"ט ואח"כ משביעין את הלזה שאין לו כלום אם הלזה הוא ענינו כמדינ' וגם משביעין את הטורף בנק"ח שלא נפרע חוב זה ולא מחלו ולא מכרו לאחר ואח"כ מורידין אותו לנכסי הלוקח בשומ' שלו וכותבין הורדה וכיצד כותבין אחר ש"ש ממנו לפלוני בשומא שהיתה בידו והכוננו לי יום כראוי והשבענו את זה הטורף ואת הב"ח הורדנוהו לשרה פלוני' להיות משתמש בה כדרך שאדם משתמש בקניינו , ומאימתי אוכל הטורף הוה פירות שדה זו משפסקי ימי ההכרזה , ואם יש טעו' באדרכתא אינו איכל פירו' אפי' מיום ששלמה ההכרזה ,

י כל אדרכת' שאין כתוב בה קרענו לשטר' הלואה אינה אדרכתא וכל טירפא שאין כתוב בה קרענו לאדרכת' אינה טירפא וכל שומא שאין כתוב בה קרענו לטירפא אינה שומא , יא כיצד כותבין אדרכתא על נכסי יתומים יתבאר בסי' ק"ע ,

צמ כיצד משביעין ללוה אם יש לו ומחרימין מי שיודע לו נכסים ואם הוא כשר או רמאי ואם נתן שלו במתנה ובו חי סעיפים :

א לא היה לו שום טענה נגד השטר אלא שאומר שאין לו במה לפרוע דין תורה אם נמצאו נכסים ללוה מסדרין לו ונתנין השאר למלוה ואם לא נמצא ללוה כלום יתר על מה שמסדרין לו מדין התורה היה לו למלוה להחפישו ולא ליוקק דו כלום ולא להכלימו בשום דבר להביא ראיה שהוא עני משום שנאמר לא תהיה לו כנושה אך אם נסתפקו ב"ד בענין הלזה ובעסקיו יש להם לדרוש אם רמאי הוא שהתורה צותה לחקור ולדרוש על זה שנא' עד דרוש אחיך אותו ודרשינן ביה דרשוהו אם רמאי ומש"ב הרמאים ונגעלו דלת בפני לוי' עמרו הגאונים וחקנו שהיו משביעין את הלזה בעין של תורה בנקיטת חפץ שאין לו כלום יתר על הדברים שסידרו לו ושלא החביא כבת' אחרים ושלא נתן מתנה ע"מ להחזיר כדי להברי' מב"ח ומה שתקנו שביעה ולא היסת מפני שהיא דומה לשבועת מודה מקצת דכשם שמודה מקצת טעם שבועתו הוא מפני דחשידינן ליה שהוא נשמש משום דחיקה ליה שעתא וסבר אי הוה לי זווי פרענא ליה ה"נ מי שטוען שאין לו חשדינן ליה דילמא נשמש משום דחיקא ליה והוצה לפרוע מתוך הרוח לפיכך רמז עיניה רבנן בתראי שבועה חמוכה כי היכי דלדרי וכולל בשבועה זו שכל מה שירחיב וכל שיבא לידו או לשיטתו מאשר תשיג ידו שלא יצטרך אח"כ לחזור ולישבע להוציא ש"ש תדיר לכך משביעין אותו עכשיו גם להביא מה שתשיג ידו שלא יאביל ממנו לא לאשתו ולא לבניו ולא לביש אותם ולא ישפך בהם

ממה ששיג ידו ולא יתן מהם לאדם בעולם אלא יוציא מכל אשר תשיג ידו מוזן לי יום לעצמו וכסות לי"ב חדש מוזן הראוי לו וכסות הראוי לו לא אכילת הוולל' והסבאים או פני מלכים ולא מלוכשי הפחות והסגנים אלא כדרכו וכל היתר על צרכו יתן לב"ח תראשון עד שיגבנו כל חובו ואם לא כלל בשבועתו על כל אשר תשיג ידו מכאן ולהבא יכול להשביעו סוף כל לי' יום אבל מוטב שישביעוהו מיד על כך כדי שלא יוציא ש"ש תדיר כמ"ש ומחרימין תחלה על כל מי שיודע לפלוני נכסים ולא יודיע לב"ד , ואם יש לו ב"ח הרבה אין צריך לישבע שבועה זו לכל א' וא' אלא שבועה אחת לכלם מפני ששבועה זו אוגה אלא תקנת הגאונים ואין מדקדקין להחמיר בה אלא להקל דשבועה לא' שבועה למאה במילתא כי האי ואם נראה לו ממון קודם שנשבע או אחר שנשבע שבועה זו שהיו שטרין חובו' כתובים על שמו בידו ואומר של אחרים הם או שאומר יחרתים לאחרים שאני חייב להם או עסק היה בידי מאחרים ואיני שלי אין שומעין לו עד שיביא ראיה ואפי' בשבועה לא מהימני' ליה חזקה כי מה שיש לו לאדם בידו הוא שלו ואע"פ שיש לו מגו שהיה יכול להחזירם או לומר להר"ם אינו נאמן רהוי מנו במקום חזקה ויש חולקין מיהו אם יודע שיש לו עסקא מאחרים נאמן לומר על מעות שבידו אלו מעסק פלוני הם במגו שהיה נותנם לו ונשבע היסת ,

ב ראיובן השביע לשמעון שבע' זו כתקנת הגאונים ולא השביעין להבא ואח"כ תבעו לוי ששטרן מאוחר והשביעו להבא מה שרזיח יותר על ההוצא' הראוי לו יתן לו ואח"כ בא ראונו ורוצה להשביעו ג' להבא ואומ' הואיל ושטרן מוקדם הוא יקח תחלה ושמעון אומר שרוצה לקיים שבועתו הראשונה ללוי דינא הוא דלא שייך דין קרימה לראובן בדבר שאינו בעולם ועתיד לבא לאחר זמן ואם לא שנשבע היו חולקין שהשעבוד חל בבת אחת בשעה שבא לידו אבל כיון שנשבע לתתו ללוי צריך לקיים שבועתו , וכת' בעל הש"ע שג"ל שב"ד יכופו ללוי ליתן החצי לראובן ודאי צ"י שמעון לקיים שבועתו לתתו לו מ"מ לוי נוסלו שלא כדון שהרי שיעבו' שניהם שוה לכך צריך לחלק עם ראובן וע"ל סי' ק"ר סעי' ג' ,

ג ראונו נתן חפץ לשמעון למכור ובא לוי ב"ח של שמעון ולקחו בחובו ובא ראונו ותבעו מלוי ואומר ששלו הוא אם יש עדים שחפ' זה של ראונו הוא צריך לוי להחזירו לראובן דלאו כל כמיניה ליקח חפץ של ראונו משמעון בחובו אבל אם אין יודע כודאי רשל ראונו הוא לאו כל כמיניה לומר שלי הוא ואף אם שמעון מודה לו אינו כלום כי חזקה הוא רכל הנמצא בבית האדם הוא שלו ולא כל כמיניה דשמעון להוציא מיד לוי הודאתו ואין כאן עסק שבועה אם לא שיטעון ראונו ללוי אתה יודע כודאי שהחפץ שלי אז ישבע לוי היסת שאינו יודע שהחפץ של ראונו ואם שמעון הוא סרסור סתם סרסור דרכם להיות ברשותן מטלטלין שאינם שלהם אלא של אחרים שנותנין להם למוכרן לפיכך הסרסור או בעל החפץ נאננים בשבועה וכן אם מצא המלוה בבית ב"ח דבריו' העשוי' להשאל ולהשכיר ובא א' ואמר שהשאלים או השכירים לו ויש לו עדים שהיו שלו נאמן ולא יוכל ב"ח למשכנם בחובו ואם אין לו אלא ער' א' שהוא שלו אינו מועיל לו להוציא מחזקת ב"ח שמשכנו ,

ד מי שהחזיק עני וכשר והולך בתום והדבר גלוי וידוע לדין ולרוב העם ובא בעל חובו להשביעו בתקנה זו והחזיק התיבע שגם היא יודע בענינותו של זה אלא שהוא מכיון לצערו בשבועה זו להציר לו ולביישו בריבים כדי להנקם ממנו או כדי שילך וילזה מן הגוים כריבית או כדי שוקח בגדי אשתו ויתג' לו כדי להנצל משבוע' אסור לדיין להשביע' שבועה זו שלא תקנו הגאונים שבועה זו אלא מפני הרמאי' ומאחר שהחזיק זה שאינו רמאי אסור להשביעו ואם השביעו ביטל לא תעשה של תורה לא תהיה לו כנושה ולא עוד אלא ראוי לרייזלגועוד בתובע לטורדו , עני שקבץ ממון בכתב קיבוצ' אם צריך לשלם לב"ח ע"ל בע"ז סימן רנ"ג ,

ה מי שהחזיק רמאי ודרכיו מקולקלן במשאו וכמתנו והוא אמור שיש לו ממון וטען שאין לו כלום והוא רץ לישבע אין להשביעו ויש לדיין לנדותו או לכופו עד שיפרע כללו של דבר מה שעשה הדיין מדבריה' כאילו כוננו לדרוף אחר הצדק ולא להעביר הדין על כל א' מבעלי הדינין הרי הרשות ביד לנישותו ומקבל שכר עליו והוא שיהיו מעשיו לש"ש מ"מ כתבנו האחרונים וז' שאין בכל ב"ד בח לעשות זה אא"כ הוא ב"ד חשב (מוחזק)

לבוש עיר שושן הלכות גביית מלוה סימן ק קא

קא מובין לבעל חוב מעות או מטלטלין ואם חלה מעותיו בגוי ואם יש עליו חובו לגוים וכו' י"א סעיפים :

א בא לפרוע אם יש לו מעות צריך ליתנם לו ואינו יכול לרחותו אצל מקרקעי או מטלטלי דמים מלוה לחבירו או כל משה ונתן שבין הכריות בכל דבר אין דעתם מסכמת לישא וליתן או להלוות אלא ע"מ שיתן לו מעות אם יהיו לו מיהו אם ידוע שאין לו מעות לנתבע א"צ לטרוח ולמכור כדי ליתן לו מעות אלא גותן לו מה שיש לו ואם אין ידוע לנו אם יש לו מעות או אין לו והוא אומר שאין לו אין משיבועין אותו על זה ואפילו חזינן שיש לו מעות והוא אומר אינם שלי אלא של פלו' קא משיבוע' ליה אבל מחרימין על כל מי שירע שיש לו מעות והיכא דאמר אין לי מעות ונמצא שקרן קנסוהו והנלא מהומן כוח החוב לומר אין לי מעות אלא צריך למטרח ולמזבן ולהביא מעות וכן אם גראה לכ"ד שווא משקר ויש לו מעות ואינו רוצה לתת מעות בפרעונו כופין אותו שיתן מעות וע"ל סעיף ו' חו' .

ב ואם אין לו מעות ויש מטלטלין וקרקעות והפץ המלוה יותר במטלטלין מבקרקע צריך ליתן לו מטלטלין שהוא פירעון חרף ונקד למכור וכמעט דהו כנו פירעון מעות מיהו אין המלוה יכול לומר איני רוצה במטלטלין אלא באלו אלא הגתבע גותן לו איזה מטלטלין שירצה דבמטלטלי כל מיני מיטב הוא ונקד למכור זה כמו זה לכך צריך התובע ליטול מאיזה שיתן לו הגתבע .

ג אם יש לו מעות וקרקע או מעות ומטלטלין והלוה אומר לפרועו במעות אין המלוה יכול לומר איני רוצה מעות אלא קרקע או מטלטלין כיון התחלת משה ומחן שביניהם מסתמא לא היתה דעת שניהם אלא ע"מ לתת מעות אם יהיו לו ולא כל במיניה דמלוה לומר שיתן לו מה שאל היה דעתו מתחלה והיה לו להתנות וכן אם אין לו מעות אלא קרקע ומטלטלין והלוה רוצה ליתן לו מטלטלין אין המלוה יכול לומר איני רוצה אלא קרקע דנסתמא מתחלה היתה דעת שניהם שאם לא יהיו לו מעות שיתן לו מטלטלין .

ד ואם אין לו אלא קרקע ובא ליתנה לו ואמר המלוה איני רוצה אותה ואינו מבקש ממך עתה כלום אלא אמתין עד שיהיו לך מעות הדין עם המלוה וע"ל סי' ע"ד סעיף ו' היו מעות הלוה מבקדין ביד אחר מוציאין אותו ונתנין למלוה אבל אם היו בידם בחלואה אין מוציאין מידם קודם הזמן .

ה אם יש ללוה שטר חובות על אחרים יכול להגבותם לו וישומו אותם כפי מה שהוא הלוה אם הוא אלם וכפי מה שהם נכסיו עירית או זיבורית ואפ' יש לו שאר מטלטלין יכול להגבות לו שטר' בשווים דשטריו ושאר מטלטלין שוין הן .

ו י"א דמוכר סחורה או מטלטלין לזמן בשטר אינו מורידו לשומוא כלל אלא שנותן לו מעות כמו שהתנה ומאותה מטבע שהתנה וכן בדין דאגן סהדי שאין זה מוכר מטלטלין ומסחרת ע"ד שקבל קרקע או סובין דבשלמא בהלואה לסיגמל עמו חסד קמבין וזה ג"כ בכלל ג"ח הוא שנותל מומנו שימא משי"ב בסחור' ולפי טעם זה יראה שגם במלוה שאמר מורידו לשומוא לא אמרו אלא במלוה סתם כטובת דנאה לגמול עמו חסד אבל המלוה לחבירו למחצית שכר שאין כוונתו אלא להגות עצמו להרווח ג"כ אינו מורידו לשומוא אלא ככל מה שהתנה צריך לקיימו דכל תנאי שבמזון קיים .

ז אם יש לו מעות ללוה ותולה אותם בגוי והמלוה חושש שהם שלו ואומר כן כדי לרחותו מחרימין על כל מי שירע לו ממון או מעות וי"א שאם הלוה אמר אין שומעין לו וכופין אותו ליתן מעות .

ח ואם נודע שהמזון שלו והלה אתה בגוי ואינו יכול שוב ליתן לו מי הגוי מעכב כופין אותו למכור קרקע וליתן לבעל חובו מעות . וכן אם הדבר ידוע שיש לגוי ערעור על נכסיו הלוה וירא המלוה ליטול קרקע מיראת ערעורו של גוי צריך ה"זה לטרוח ולמכור וליתן המעות .

ט וכל מה שיתן לו מקרקעי או מטלטלין ישומו לו כפי כחו שיוכל למכור מיד אפילו בביתו ולפי חשעה ולפי הזמן לא שיצטרך לחזור למכור בעירות ובשיוקי' או ליעבדו עד שימצאו לו קונים או שיתייקר דאי"כ נעלה דלת בפני לווי' וגם השמאין ששמוין בוקר מכדי שוין למכר מיהו הם מקלקלין בדין ועוברי' משום לא תעשו על ולוא תמה משפמי וגו' ג"ל .

ומחוק בחכמה וחסירות ומשרבו הדיינים שאינם מומחים יש לחוש שלא יהא כל א' פורץ לעשות לו דרך לרצונו .
י ראובן ליה משמעון ונתן כל אשר לו לאחר כדי להפקיע חובו לא תועיל ערמתו ויגבה שמינן חובו אפ' הוא בעל פה מקבל מתנה וישבע המקבל המתנה על דעת כ"ד בלא ערמה ובלא מרמה כמה קבל מתנה מראובן ויגבו כ"ד לשמעון את חובו מכל מה שקבל מקבל המתנ' מראובן אבל מה שהרווח בסחורה או ברביית כמותה מתנה אין כ"ד מגבין לו הרווח דאפילו מקרקעי המשועבדין למלוה אם אכל לוקח או מקבל מתנה הפירות כמה שנים בא כ"ח וגובה בקרקע כמו שהיה ואינו מוציא מידם הפירות שאכלו ה"ג ל"ש . מיהו אם גראה לכ"ד שלא כיוונו לערמה רק למתנה גמורה קנה המקבל אע"ג שהיתה דעת הגותן להבריא .

יא הכותב כל נכסיו לאחר ואח"כ לוח מאחרים ובבא הדינה לגבות חובו מצוה להוציא השטר מתנה שקדם לשטר החוב והכל רואים שאע"פ' שכתב כל נכסיו לאחרים הוא מחזיק בדם ונושא ונותן בדם ומעולם לא יצאו מרשותו ודא נתבאר אלא להבריהם מבעלי חוביו שלא ימצאו ממה לגבות ויאכל ממון חבירו הוכחה זו הוכחה גמורה שלא קנה מקבל המתנ' והמתנ' במלה וגובה ב"ח את חיבו מנה אע"פ' שקדמה להלוואה .

יב מי שקנה קרקע והתנה בשעת הקנין שלא תהא הקרקע הוי קנויה לו לענין שיעבוד כתובת אשתו ושלא יהא לאשתו שיעבוד כתובתה עליה או שקנה קרקע וצוה לבתוכ השטר על שם אחיו כדי להפקיע מנה שיעבוד כתובתה לא תועיל כלום ואשתו גובה כתובתה מאותם קרקעי' שכל מי שבא להפקיע אפ' תקנת חכמים בערמ' ובתחבולה ביה שרצה להפקיע כתוב' שתקנו חז"ל לאשתו וכ"ש מי שבא לגזול את חבירו בערמ' ובתחבולה חייבים חכמי' הדור לבטל כוונתו אע"פ' שאין כאן ראייה רק אומדנות המוכיחות היטב יכול לסמוך עליה כדי לשבר מהלכות רשעים ולהפך מחשבות ערומים .

ק המבקש זמן לפרעון כמה זמן נותנים לו ואם לא פרע בזמנו והמכרב צווי ב"ד וכו' ג"ס .

א לוח שאמר הרוני משלם קבעו לי זמן שאלוה מאחרים או אשכחן קרקע או אמכור ואביא המעות קובעין לו זמן ל' יום שפן דרך סתם וזמן שנתנו חכמי' דקים להו שמספיק לחזר אחר מעו' בעד קרקע שיש לו ואם ירא' לדין שלא יספיקו לו ל' יום יוספו לו ואם יראה לו שא"צ כ"ב יפחות לו ואם אמר התובע שצריך ללח' לדרבו ולא יוכל להמתין על זמן אחרים לו שיעשה שלוח שימתין עד הזמן שבשביל המלוה שהוא דר סיקום אחר לא הפסיד הלוה דינו בשביל כך ואין מסייבין הלוה ליתן משכון של מטלטלין שאילו היה שם מטלטלין היו כ"ד גובין מיד מהם שאין נתינת זמן ל' יום אלא כשאין לו לא מעות ולא מטלטלין אלא קרקעות ואם רוצה המלוה להחרים על מי שיש לו מעות או מטלטלין ומפליג אותו בדברים הריוה מחרים זאין מחייבין הלוה להביא ערב עד שותן שאם כבר האמינו בלא ערב גם עכשיו יאמרו לו עור כהא ערב א"כ גראה לדין שיש לחוש שמא יכרח או ישמיט ודוקא לפרעון נותנין זמן שיש לומר זה לא הבין לו מעות עכשיו כיון שלא היה זמנו קבוע לעכשיו שאמר אולי אוכל לישמט ממנו עור עד זמן כך אכל לשבועה אין גותנין זמן אלא ביום הבניסה הראשון שיהיה יש לו לישבע דמי יעכבו למה יתנו לו זמן וכן לשאר דבר ששיעבד אדם עצמו לעשות דבר כך לזמן פלוני בקנס אין גותנין לו זמן אלא מיד כשהגיע הזמן נתחייב בקנס או שיעשה מה שנתחייב אם לא שיש כאן עכוב מפורסם .

ב י"א שהקובע זמן לפרעון חובו והגיע הזמן אין גותנין לו זמן אחר וי"א שגם לוח גותנין לו זמן ל' יום ואפילו בא נתבעו שלשים קודם הזמן הקבוע מ"מ צריכין ליתן לו זמן ל' מיום הזמן הקבוע להם .

ג שלמו הל' יום שבתו לו ולא בא כותבין אדרבא על נכסיו ואם לא ימצאו לו נכסיו אין מנדין אותו שאין זה אפקידתא אלא שהיא נשמת מלפרוע חובו אבל אם יאמר איני רוצ' לשלם שהוא מסרב לעשות צווי ב"ד כותבין אדרבא על נכסיו מיד ואם אין מוציאין לו נכסים מתרין בו שני וחמישי ושני ואח"כ מנדין אותו ועומד כגדויו עד שישלם לו או עד שישעון שאין לו לשלם כלום וישבע על זה ואם עמד בנידויו ל' יום ודא תבע להתיב נתיב מנדין אותו עד ל' יום ואם עמד בהם מחרימין אותו ומשפטי' הדיני והחרים נתבאר בע"פ סי' של"ד .

הלואה היו לו עידי ובינונית וזיבורית ועכשו בשעת הגבייה אין לו עידי שמכרה צריך ליתן לו מן הבינונית שבידו אע"ג דעכשו אצלו היא עידי וק"ל בשל הן שמין מ"מ כיון שבשעת ההלוואה היתה זו בינונית שלו ונשתעבד למלוה מה לנו שמכר הוא את העידי הא שעבדויה המלוה על פי השרה היתה מתחלה ולא פקעה בשביל מכירתו העידי .

ה' היו לו בשעת הלואה עידי בינונית וזיבורית והתנה עמו לפורעו מהעידי הכל לפי התנאי דתנאי שבממון קיים ואם היו לו עידי עידי וזיבורית ובינונית וזיבורית והתנה עמו לתת לו מן העידי ובשעת גבייה נפסדה העידי וזיבורית עידי ולא נשארו לו רק עידי ובינונית וזיבורית הרי עידי שלו קיימא עכשו במקום עידי עידי יאיגו פורע לו אלא מן הבינונית שלו ולא אמרי' כבר נשתעבד לו העידי דכיון הנכית ב"ח בבינונית אינה אלא מתקן' חכמים כמ"ש הולכין בה לקולא לנתבע ואמרי' מה שנתרצ' מתחלה לתת מעידי לא היתה דעתו לתת לו אלא מדרגה השני' שיש לו בשדותיו מנועלה למטה ועכשו עידי עידי נפסדה נתן לו ג"כ מדרגה השנייה שיש לו עכשו בשדותיו מנועלה למטה והיא הבינונית דמוליה דמלוה גרמה ג"ל .

קג. שמין קרקע של לזה ואם טעו בשומא וכן י"א סעיפים :

א' כאשר יורידו המלוה לנכסי הלוה יכנסו ג' שמאים לשום לו בהם כשיעור חובו ואילו ג' השמאי יכולין להיות קרובים זה לזה שאין זה דין אלא יאמר דעתם כפי בקיאותם בשומא שיהיה זו וכשישומו לא ישומו אלא כפי הזמן וכפי השער שנמכרין הקרקעות עתה באותו המקום ואם החוב הוא מעט משיעור הקרקע ומגיע למלוה חמש או שתות של הקרקע אין שמין את הקרקע כולה כאחד ולתת לו א"כ בחלק ממנה כפי שיעור חובו כגון אם הקרקע שיהיה ת"ק והחוב הוא ק' א"א שיתן לו חומש הקרקע בחובו אלא שמין כמה שיוכלו למכור בזה הקרקע בק' הדוכים ואותו יתנו למלוה כללו של דבר אין לשום למלו' בחובו אלא דבר שיוכל לגבות ולמכור' מיד הדרבך חשו חכמים לנעילת דלת בפני לווין ואין לחוש כלל להפסד הלוה וע"ל סעיף ה' ואחר ששמוהו מכריזין עליה כפי טה שיראו עד שפסקו המוספי' ואם קרקע זו שורף המלוה מן דלקחות צריכין להכריז עליה ל' יום בדרך שמכריזין על נכסי יתומים וע"ל ריש סי' ק"ע ויש חולקין ואומרים דה"ה דאם בא לגבו' מבני חורין בין שנמכר שלא מרעתו בב"ד צריך ג"כ שומא והכרזה ל' יום כמו על יתומים ובאים הלוקחים וקוצבים דמים כרצונם אם טעמו כשימט ב"ד אי יתיר לוקחים הדמים ונותנים אותה למלוה ואם רצה המלוה לקחתה באותה הסך הוא קודם שהרי הוא משועבדת לו כבר ואם לא מצאנו בה כדי שומתן מחליפין אותה למלוה כדרי שומתן וכו' בין שעב"פ צריך המלוה ליקח אותה כפי שומתן א"כ ההכרזה לטה צריכה יתנוה לו מיד כשישמו אותה והיא יפול במכירתו אינה קושיא כי ההכרזה היא להפיש דעת הלוה ולטובתו שאם יתנו הלוקחים יותר מכדי שומת ב"ד ישאר המותר ללוה אי קחתה המלות באותה שומא ויתן המותר ללוה .

ב' ג' שירדו לשום ונחלקו בשומא א' אומר במנה ושנים אומרים במאות א"א אומר בק"ק ושנים אומרים בק"ל בטל היחיד במיעוטו א' אומר במנה וא' אומר בשמונים וא' אומר בק"ב גידון בק' מפני שאנו נמצעים זה שיש בין המועט למרובה ומסיפין על המועט המחצית וגורעין מהמרובה המחצית וכיון שבין האומרי' פ' לאומר ק"כ יש מ' כשאתה מוסף על המועט המחצית ותגרע מן המרובה המחצית נמצא שהוא גידון במאה וכן לעולם בתן אם א' אומר במנה וא' אומר בצ' דא' אומר בק"ל הרי בין המרובה והמועט ג"כ מ' תחלקם לשנים יהיו כ' חוסף כ' על המועט שהם צ' ותגרע ד' מהמרובה שהם ק"ל יהיו גידון בק"י ועל דרך זו שמין ביניהם לעולם .

ג' שמוהו' ואמר המלוה ישמו אותה ג' אחרים הבקיאים יתנו בשומא אין שומעין לו דא"כ אין לדבר סוף ועוד דאמרי' ג' ממצי' דהני בקיא' ספי' דילמא רגי בקיא' ספי' .

ד' בית דין ששמו למדה כנכסי לוקח וטעו אפילו בכל שהוא מכרן בטל אפילו הבריזו מפני שהם בשליח ללוקח ולשורף ויכולין לומר להם שלוחני אתם ולתקוני שדרגו אתכם ולא לעונתנו אפילו בכל שהוא אבל אם היו הנכסים ששמו בני חורין שהגבו מן הלוה למלוה וטעו בשומא אינם נקראים שלוחני אלא ב"ד דוני' ככ"ד שמכרו נכסי החלומים וטעו שיתבאר בס' סמן ק"ט וטעמו דמילתא דגבי לוקח וב"ח נחשבו כשלוחים ומכרן בטל אפילו בכל שהוא וגבי לזה ומלוה בבני חורין וכן יתוסף השוגים

ה' מבין מלוה כל המטלטלין שניצאנו ללוה ואם לא יספיקו המטלטלין מגבין לו קרקע אחר' שיהיונו על כל מי שיש לו מטלטלין או על כל מי שירדע שיש לו מטלטלין ואין מביאין לב"ד וא"צ לישבע שהרי אין עליו אלא מענת שמוא . וכיון שאין לו עוד מטלטלין גבין כל הקרקע שיש לו אפילו הוא משועבד לתובת אשה או לב"ח שקדם מגבין לזה מיד ואם יבא הראשון ויטרף ויטרף .

י' היו לו מטלטלין או קרקע ויש עליו חובת לגוים ואומר הרי כל נכסי משועבדים לגוים ואם יעלו אותם ישראל יבואו הגוים ויאסרו אותי ואהיה נכסיה אין שומעין לו ואין משגיחין לו אלא יגבה ישראל חובו ואם יאסרוהו גוים הרי כל ישראל מצווין לפדותו .

קב. מאיזה קרק' מגבין החוב לבעל החוב וכו' ה"ס :

א' מדין התורה המלוה גובה מן הזיבורית מדרבתי והאיש אשר אתה גושה בו יוציא אליך את העבד החוצה שכיון שהתורה צותה שהלוה בעצמו יוציא את העבד אין ספק שהוא בעצמו לא יביא אלא את הפחות שבכלים ש"מ דריגא הכי איתא שחייב המלוה ליטול הפחות שבנכסי הלוה והוא בקרקע הזיבורית אלא שחכמים תקנו שיתן לו מן הבינונית שלא לנעול דלת בפני לווין לפיכך ב"ח ליפרע מן הלוה מקרקעות מגבין לו את חובו מן הבינונית שבנכסי הלוה דבשלו הן שמין כגון שאם היתה לו עידי ובינונית וזיבורית אפי' אם הבינונית שלו היא טובה מעידי של שאר העולם מגבין לו ממנה וכן אם יש ללוה שרה שהיא בינונית לכל אדם ואצלו היא עידי ששאר שדותיו הן גרועות ממנה אין ב"ח גובה הימנה דגבי דרדיה עידיה הוא .

ב' היו לו שלש או ארבע שדות בינונית לא יוכל המלוה לומר תן לי משרה פלונית שהיא חביבה עלי אלא כרשות הלוה הוא ליתן מאיזה שרצה דהא הוא יוציא את העבד כתי' מה שהוא רוצה יתן מן המטלטלין ה"ה נמי כשמגבה קרקע יתן מה שהוא רוצה . ואם חפץ המלוה בזיבורית ואומר לו תן לי זיבורית ספי' פורתא שומעין לו דהא מן התורה בן הוא אלא דלפוטתו פקנו לו מן הבינונית והשתא דקאמר לא בעינ' לתקנת' דבתי שומעין לו ונטלה כולא דהשתא לא כיוק' דלקמיה פי' שהיא עתה כולל ועתידה להתייקר ואמר ליה הלוה אם חביבה היא עלי קח אותה כיוקרא דלקמיה אין שומעין לו וצריך ליתנה לו כולא דהשתא שלא תנעול דלת בפני לווין דא"ל אילו הו' לי זוזאי גבי הוינא שקילנא כולא דהשתא ובשביל שמעותי בידך תכופני לקחת אותה פיזקרא דלקמיה לכך אין שומעין ל ונתנו לו כולא דהשתא .

ג' ואם אומר תן לי עידי כציר פורת' אין כופין אותו ליתנה' לו אפי' כיוקרא דלקמיה דמני ליה שהעלוהו מדיני' מדיג' אחת דהיינו מויבורית לבינונית אבל שתי מדרגות אין מעלין אותו מויבורית לעידי דכהא ליכא למימר אלו הו' זוזאי גבי כו' דמשום דהא לא מימנע להלות דלא שכיח כ"כ למצא עידי לקנות אפי' ה"ל זוזי לפיכך לא יסנע עצמו מלהלות בשביל זה אם אין ללוה אלא עידי אינו יכול למכורם ולקנות בינונית להגבות לב"ח אלא מגבין לו מעידי שיש לו ונ"ל דליף לוכל הכי כיון שהתורה אמרה בהשבת העבד לא תשכב בעבוטו וכל דיני דהשבת העבד על כרחך ברבר שהוא שלו קמיירי דאי בשל' אחרים שקנהו עכשו למה הצריכה להשיבו לו משום כמה ישכב וגו' הא עכשו קנהו ובמה ששכב כבר ישכב גם עתה אלא ע"כ בשלו קמיירי וא"כ מה שאמרה תורה הוא יוציא לך את העבד ג"כ בעבוט שהוא שלו קמיירי שצריך ליתן לו ולא שיקנה מאחרי' לתתן למלוה שלו ולא ענה אלא אפילו יש לו עידי במקומו ובינונית במקום אחר אינו יכול לומר שישול מהבינונית שיש לו במקום אחר אלא צריך ליתן לו מעידי שבמקום הבעל טוב שכל זה שמעיל' מרתיב הוא יוציא אליך את העבד החוצה דמשמע ממה שיש לו אצלו בביתו יוציא לך הו' רט הן טוב ולא ממה שיש לו במקום אחר א"כ אין לו כלום בכתי' ויש לו במקום אחר ודאי צריך ליקח מה שיש לו במקום אחר ק"ל טעמא דדין זה .

ד' אין לו אלא עידי או בינונית או זיבורי' יקנהו כמו שהיא מצויה אצלו יש לו עידי ובינונית יתן לו בינונית יש לו עידי וזיבורית לא יתן לו אלא זיבורית שהיא הוא אצלו עכשו בינונית דהא בשליחן שמין וה"ה אם יש לו בינונית וזיבורית שנותן לו מן הזיבורית שהוא אצלו בינונית בד"א שלא היו לו לא בשעת ההלוואה ולא בשעת פירעון שדות אחר' אבל אם בשעת

לבוש עיר שושן הדבות גביית מלוה סימן קנ

יכול לסלק את הבעל חוב ממנה דאדרכה הוא עשה שלא נרדגן שנכנס כשיעבודו של מלוה ולקחו במעותיו די לו שיחזור ויקבל מעותיו מן המוכר וישאר למלוה שיעבודו ואם לא יוכל להוציא מן המוכר איהו דאפסיד אנפשיה שהרי שיעבוד המלוה היה לו קול למה קנאה ודוקא שומת קרקע הדרא ללוקח אבל שומת מטלטלין לא הדרה דלית ביה עגמת נפש כל כך ואין בהם משום הישר והטוב ואם המלוה סתר ובנה כרצינו בקרקע ולפי מראות העין לא השביח בה כלום באותו הבנין אלא שהוא היה חפץ לבנותה כך אע"פ שהוציא הרבה אינו נוטל היצאתו אלא מחזור לו דמי חובו ונוטל הקרקע ואם השביח מהמת היצאה נשבע מה שהוציא ונוטל כדן כל הניד ברשות ואם השביח מאליו כגון ראייוקר י"א כיון דק"ל דשומא חזרת לעולם הרי המעו"א צל הלואה עדיין כמלוה ואם יטול המלוה אותו שבח שנתייקר ממילא הוה ליה כנוטל שכר מעותיו וה"ל כמו ריבית לפיכך אינו נוטן לו אלא דמי חובו בלבד ואם הו"ל לא הפסיד המלוה שהרי כאלו לא היתה שלו ואם הוציא לסלקו צריך לתת לו דמי חובו וי"א שאם הוציא עליה וסתר ובנה כרצונו אע"ג שלא השביחה צריך לתת לו דמי הבנין שכך כתיב בשטר של שומא שב"ד הנכיה לו לעשות כרצונו ולבנות ולסתם וא"כ למה לא יחזירו לו הוצאותיו ואם הוציא עליו הוצאות והשביח הדרה כלל אפי"ן אם ירצה הלה ליתן לו הוצאה שהרי השבח לא היה מעולם של הלה ולמה יתנו לו וכוון שהשבח אינו צריך ליתן לו גם הניף אין צריך לחזור לו ואם נתייקרה לא הדרא אלא כשעת הויקך דלא מסתבר כלל שיצפה הלה כל ימיו אם יתייקרו הקרקעות שיפדה קרקעותיו ואיכא נעילת דלת בפני לווי' ואע"פ אם הו"ל צריך לתת לו כל דמי חובו ואם קנו מידו שלא לסלקו שוב אינם יכולים לסלקו וכל זה דוקא שהגבוה ב"ד למלוה אבל אם הלה עצמו הגבה אותם לבעל חוב בלא שומת ב"ד לא מהדרה ליה לעולם ה"ל כמכרה

קרקע ששמו אותה לבעל חוב בחובו ואח"כ חזרו ב"ד ושמו אותה לבעל חובו של זה המלוה ששמה לו כבר הרי היא חזרת לבעליה הראשון דא"ל לא עריפת את מגבר' דאית מיניה דלא שם לך אלא מה שהיה לו בה והוא היה חייב להחזירה לו משום ועשית הישר והטוב גם אתה משום הישר והטוב תחזירה לי מיהו בזה יפה כמו שאם שמוה לראשון במאה ושמוה לו לשני בק"ק או אם שמוה לראשון בק"ק ולשני בק' לעולם א"צ להחזיר אלא בק"ק וטעמא משו' רכיון דמדרינא שומא זבינא מעיאי הוא הוצאה דמשום הישר והטוב הוא דאמרנן בנ"ד דלהדר לפיכך יד השני לעולם על העלוינה דאי שמו לבתר' טפי ממאי דשמו ליה לקמא לא מיהדר בתרא אלא בזווי דשמו ליה דמשו' ועשית הישר והטוב לא דינא הוא דליפסד ואי שמו לקמא טפי ממאי דשמו ליה לבתרא מצי בתרא לפימ' כיון דלא מחייבנא למהדר אלא מטעם דלא עדיפנא סגבר'א דאיתנא מיניה ג"כ לא גרענ' מגברא דאיתנא מיניה הלכך אי לא יתב' לי כמה דבעית למיתב לגבר' דאיתנא מיניה לא מהירנא לך שמו קרקע לב"ח ומכרת הב"ח או נתנה במתנה או ששמה לבעל חוב דדייה מעצמו בלא ב"ד או שמת והורישא אינה חוזרת דכל הני אדעתא דארעא נחת ולא אדעת' חזיו' פי' אדעת' שהיא קרקע שלהם ירדו ולא שיקבלו מעות דאילו ב"ח דאית ביה משום הישר והטוב אמר' לא היה לך עליו אלא מעות והרי הן לך אבל אלו קרקע קנו ואנו לא נוכל לסלקה ממנה וי"א שאם מת והורישא חזרת דירש במקומו מירישו קאי ולא עדיף מיניה וצריך להחזירה ג"כ דנביה איכא ג"כ משום הישר והטוב מיהו היינו דוקא כשאין כאן אלא יורש' א' אבל אם היו לו יורשים הרבה וחלקו ונפלה הקרקע לחלקו של א' מהם אפי"ן לא שמוה לאביהם בחייו אלא לאחר מיתתו שמוה ליורשים קודם שחלקו ירושת אביהם וחלקו ונפל זה הקרקע לחלק אחד מהם לא הדרא דהא ק"ל אחין שחלקו לקוחות הן ונמצא אותו שחלק לחלקו שרה שהיה של אביו מבר חלק שהיה לו בקרקע זו ששמו לאביו בחובו לאחיו זה שנטל זה הקרקע ואחיו שנטל זה הקרקע מבר החלק שהיה לו בקרקע של אביו וה"ל חלק של כל א' כמו זבינא דלא הדרא דאדעת' דארעא נחת מי שנפל חלקו שרה של השומא שהיה לו הקרקע שלו כמו הקרקע של אחיו לאחיו ולא שירש אחיו קרקע והוא מעת שנו קרקע לאש' ונשאת אח"כ בעל כנכסי' אשתו כלוקח היא לפיכך אי שמו ליה קרקע ונשאת דהא הקרקע שלו היא או נכסי' צ"ב או נכסי' מלוג והוא חשוב כלוקח דארעא דארעא נחת וא"צ להחזיר ואי שמו ממנה ונשאת אם הוא או הוא רוצים להחזיר המעית אין מחזירין להם שהרי כשיחזרו תהיה של הבעל'אי כצאן ברזל או בנכסי' מלוג והרי הוא לוקח הקרקע ממנה אחר שכבר שמו

השומים לב"ד ואין מכרין בטל בבל שהוא משום דגבי לוקח וב"ח אין הלוקח נוטל לפרוע החוב הזה ולא יוכל לומר לו ללוקח אם לא היית חפץ בשומא היה לך להשתדל בפרעון המלוה ולפיכך הדין נותן שאינם אלא שלוחים ואם בכל שהוא יהא נכסל בשליח הטועה שיכולין לומר לו לתקוני שדרתיך ולא לעותי אפי"ן בכל שהוא וכיון דגבי לוקח אינם אלא כשלוחים ומכרין בטל אם טעו לחובתו אפי"ן בכל שהוא גם הוא בטל גבי ב"ח אם טעו לחובתו אפילו בכל שהוא אע"ג דגביה דידיה דיינים הם ולא שלוחים אבל בגביית בני חורין מן הלה למלוה הם דיינים ומשפטו יוכלו לדבר עמו אם לא היית חפץ בשומא זו לא היה לך להיות לזה רשע ולא ישלם והיה לך להשתדל בפרעון המלוה שלא יצעק עליך בפנינו לדין לפיכך אפילו אם טעו מכרין קיים וכ"ש לגבי מלוה שהם דיינים לו דמכרין קיים וכן בשום היתומים הוי טעמא הכי ומכרין קיים על הדרך שיתבאר בסימן ק"ט בע"ה

אם החוב הוא דבר מועט שאם ישומו למלוה כנגד חובו לא יגיע לו בשומתו חלק הראוי להיות לפי מה שהוא קרקע בית או שדה או כרם כשיעור שיתבאר בסו' קע"א ואומר המלוה ללוה או מכור לי מהנשאר לך כדי שגיע לי שיעור הראוי להיות בית או שדה או כרם או פרע לי מעותי הדין עמו ואם אין המלוה רוצה לקנות יותר מכדי חובו ואומר פרע לי ואתה מאחר שמה שהוא כדי חובי אין בו שיעור הראוי ג"כ הדין עמו שלא הלה לו מעותיו שיהיו כמו אכודין ממנו שאינו ראויין לו כלום וכופין את הלה למכור הקרקע או למשכנו ויפרע לזה מעותיו ואין חוששין להפסד הלה ואין מרחמין בדין לומר היאך נוציא את הלה מכינתו בשביל דבר מועט כזה שכן הוא מן הדין שישלם ואם היה הדבר בהפך שאם יתנו למלוה כשיעור חובו ונמצא חלק הראוי לו להיות בית או שדה או כרם וזה שישאר ללוה לא יהיה בו כשיעור הראוי לו אינו יכול לנפיק למלוה שיקנה כמעות דאטו משום שהלה לו יחוייב ליקח ממנו קרקעותיו יותר ממה שהלה לו אין זו סברא אבל כשהמלוה פורץ קרקע מן הלוקח וכשיגבה חובו לא נשאר ללוקח כשיעור יכול הלוקח לכופו שיקח המותר ממנו כמעות דחשו לפסידא דלוקח אבל לפסידא דלוה לא חשו שאין מרחמין בדין

קרקע שעשו בה ב"ד שומא והכריזו להוריד בו המנה ואדע' מה שאירע שגשגתה זמן ולא הורידוהו בה ורוצה אחר מה הבעל דינין שיעשו שומא אחרת שומא בזמן ארוך כזה נשתנה השומא נתייקרה או ניתולדה דינא הוא כל זמן שלא החליט ב"ד הקרקע למלוה או אייקר או זיל ברשותו דלוה קאי וצריך לעשות שומא אחרת והכרזה אחרת ואם ירד המלוה מעצמו לנכסי לזה בלא הורדת ב"ד והחזיק בהן או מכרן בלא ב"ד אינו כלום אפי"ן היתה משכונה בידו או אפותיקי מפורש כיון שיכול לשלם לו מעות ולסלקו וי"א שאם עבר הזמן שקבעו לו לפרוע או שהיא משכונה מוחזקת ביד המלוה יכול למיכרה אפי"ן בלא ב"ד

מקום שנהגו לכתוב בשטרות שיכול המלוה לירד לנכסי לזה ולמכור אותן בלא שומת ב"ד ובלא הכרזה אם המנה הוא כן בעיר מה שנהגו נהגו אבל אם המנהג בעיר שאע"פ כן נהגו שלא לירד ולמכור כי אם בשומא והכרזה גם זה אע"פ שכתוב בשטר שלו שתן לו רשו' לירד אינו יכול לירד ולמכור כי אם על פי ב"ד דאע"ג דתנאי שבמזון קיים תנאי זה הוא לעבור על דברי תורה שהרי מן התנאי אין המלוה יכול למשכנו אלא בכ"ד משום לא תבא אל ביתו לעבוס עבומו ומה שנהגו לכתוב בשטרות שיכול לירד לא לעבור על דברי תורה כתבו בן אלא שאם לא ימצא המלוה דיין שרוצה למשכנו או יש לו רשות לעשות לו דין לעצמו

מלוה שירד לנכסי לזה בלא רשות ב"ד אינו כלום מטעמא שאמרנו לפיכך כל הפירו' שאכל גוולין הם אצלו ומנכין אותו לו מחובו

ב"ד ששמו קרקע לבעל חוב בחובו בין בנכסי לזה בין באשועבדי' שהיו ביד הלוקח ולאחר זמן השיגה ירו של לזה או של לוקח שנשפך ממנו או של יורשים והביאו לב"ח מעותיו אחו"ל שנסלקין אותו מאותה קרקע משום שג' ועשית הישר והטוב וזה ישר וטוב לפני הש"י שקרקע הנלקחת מן האדם בעל כרחו אע"ג שברין נלקחה ממנו ועל פי ב"ד שחיוזתיה לו כשירצה לפדותה משום עגמת נפש ואפי"ן שהתה ביד הבעל חוב כזה שנים הדרא למי שנלקחה ממנו וי"א דדוקא ללוה ויורשיו הדרא שומא כשגבה ממנו בני חורין דגבי לזה ויורשיו אית ביה משום הישר והטוב שיש להם עגמת נפש אם לא יחזיר להם אבל היכא שמרפה מן הלוקח לא הדר' ליה ואין הלוקח

נטלמלין ביד הלזה לבעל חוב המוקדם יכול לומר לו ג"כ הנחתי לך מקור לגבות ממנו ומה שנכבד גבה שלא אמרו שהב"ח המוקדם קודם אלא במקום שג"כ המוקדם מפסיד חובו אם נאמר דב"ח מאוחר מה שנכבד גבה.

ב בעל חוב שנכבד חובו מכתב שמעון נכתב בטלון העיר שעשו הבריה זמן א' אח"כ בא ב"ח המוקדם להוציא ממנו וטוען המאוחר ב"ח שלא ערער בשעת הכרזה הפסדת כחך כי מחלת אם היה הכרוז יוצא כל מי שיש לו זכות ושיעבור על הקרקע זו יבא ויערער וכל מי שלא יבא ויערער עתה יבטלו זכותיו אם נהגו כן דינא דמלכותא הוא ובטלו זכותיו אבל אם הכריזו בסתם כל מי שיש לו זכות יבא ויערער לא בטלו זכותיו למוי שלא בא דכשכיל השתיקה אין כאן מחילה דשמו לא היה נדחת לו שיש לו מקום זמן לבא באותה שעה ואם הכריזו שכל מי שלא יבא יאבד זכותו ובא אח"כ אחד ואמר שלא שמע ההכרזה טענתו טענה ולא אמרין ליה חברך חרבי את ליה שאין דרך העולם להקפיד על הכרזה כיו לשומה על לבו להגידה לאחרים אם אין לו עסק עם זה ומי יגיד לו בעלי חובות שהיו חלוקין על נכסיו ליה גוי שחייב להם כל אחד בפני עצמו וצווי להכשין לא לעקל נכסי הלזה ולא ייעזבו מי הקודם דברייתם הקודם לצוות או לעקל הוא זכה והעיר השומר כרברי האחד אם מנהג הגוים לסמוך עליו נאמן ג"כ השומר משו"י דינא דמלכותא וכן אם האחד גבה וטוען השני שלא כדון הנכד כי לא היה חייב לך כלום הויאל וע"פ דינא דמלכותא גבה מה שנכבד גבה.

ג מטלמלין אין בהן דין קדימה לענין שאם קדם המאוחר וגבה אין מוציאין מידו כמ"ש פעמים ולא עוד אלא שאם עמד הראשון ותעשם ממנו ב"ח המאוחר שקדם וזכה מוציא אותו מידו בכ"ד כיון שכבר זכה בהם מדינא הרי הם שלו מיהו אם תפש אחר מהם שגדוהו אפי' המוקדם אין תפישה מועלת בה שהרי עדיין היא ברשות הלזה למחולו וגם אין שייך לומר דין קדימא על השיעבור שבו אלא יחלונו החוב, עבדים הם במטלמלין ואין להם דין קדימה כמו במטלמלין אע"ג דבכ"מ אמרין עבדים הם בקרקעות משום שהוקשו להם שאני ענין קדימה שאין הב"ח סומך אלא על הקרקעות שאין יכולין ליאבד ולונו המקומן אבל על העבדים שיוכלו ליאבד לא סמכא רעתיה כמו במטלמלין לפיכך אין בהם דין קדימה ו"א שבדבר שאינו עתה בעולועתיד לבא אח"כ לא שייך ביה דין קדימה אפי' עורנו ביד הלזה עצמו ואם קודם שבא הדבר לעולם נשבע הלזה לתת אותו לב"ח המאוחר צריך לקיים שבועתו ועל"י סי' צ"ט סעיף ב'.

ד לוי הוציא עמר על ראונו יקודם שהומני לדין שלח הדיין וסגר חנותו ואח"כ הוציא שמעון שטר מוקדם לישל לוי אין סגירות החנות מחמת לוי נקרא גבייה הנימא ב"ח מאוחר מה שנכבד גבה ושמעון נשאר בדין קדימתו והוי גובה קודם ללוי שאין נקרא גבייה להיות מה שנכבד גבה אלא א"כ שמו ב"ד המטלמלין ונתנום ליד המאוחר ב"ד שעקלו מעות של ראונו שכיר שמעון מחמת שחייב ללוי ועבר שמעון ונתנו לראונו ע"ל סימן פ"ו סעיף ד'.

ה שיעבר לו מטלמלי אגב קרקע יש להם קול כמו בקרקע ששיעבר ודינם בקרקע ואם קדם המאוחר וגבה מה שנכבד לא גבה ומוציאין מידו והוא שנתכרר בעדים שאלו המטלמלין שנכבד המאוחר היו ביד הלזה קודם שלוח מהמאוחר אבל אם לא נתברר כן בעדים מחוקקין להו כלזה ולזה וקנה דק"ל דיחלוקה משום שחל שיעבדו בבת אחת עליהם בעת שקנה אותם ובכל דבר שחל השיעבד בבת אחת אם כאלו לבד יחד לגבות יחלקו ואם קדם אח"כ מרס אפי' המאוחר מה שנכבד גבה דבזה אמרין כל הקודם זכה, ואם קדם המאוחר וגבה מעות אין מוציאין מידו שהרי מטבע אין בו סימן שיוכלו העדים להעיר על אלו המעות שראו אותם עצמם ביד הלזה והווי יהו כמו לזה ולזה באגבוקנה שזכה התופשין בין אם הוא ראשון או אחרון ואם איפשר הדבר להתברר בעד"י זכה הראשון והכל לפי עיני הדיין שקשה מאד לברר בטעות שאלו המעות עצמן ראו ביד הלזה.

ו הא דכמקרהו שייך קדימה דוקא כשהיו ביד הלזה קודם שלוח שחל שיעבור הראשון עליהם מיד בעת שהלזה לו אבל אם קנאם אחר שלוח חובת הרבה אע"פ ששיעבר לכל אחד מהם מזה שעתיד לקנות אין בהן דין קדימה שבשעה שקונה אותם חל עליהם שיעבדו כולם בבת אחת וכל הקודם וגבה זכה אפי' הוא אחרון.

ז ליה וכתב לו מה שאני עתיד לקנות יהא משועבר לך ואח"כ קנה שרה ואח"כ חזר וזכה מאחר השרה משועבר לראשון שתפק שקנהה חל עליו שיעבורו של ראשון והוא קודם לגבות ואפי' גבה המאוחר שורפ' ממנו וכן הדין אפי' היו ק'.

כ"ט

שמו אותה לאחרים ופשיטא שאין הלזה יכול למכור הקרקע לאחר אחר ששומאה לבעל חובו דהא לא מהריגין אלא מישים ענמת נפש זה לא שייך אלא כשתשאר בידו מיהו אם מת הבעל בחייה ואח"כ רצתה להחזיר הדמים מחזירים לה דלא יהא אלא כלא נשאת מעולם וכן אם החזירו לה הדמים אחר מיתה בעלה מחזרת היא הקרקע, וי"א הא דשמו לה או שמו ממנה דאין מחזירין דוקא בשמתה האשה דאז הוי הבעל כלוקח בגבסה ואין מחזירין אבל כל זמן שהאשה חיה הרי היא כאילו לא נישאת ומחזירין.

יא היתה השומא בטעות כגון שומר חנם שפשיע בפקדונו וחייבוהו לישלם הפקדון ולא היה לו לשלם ישמו קרקע שלו למפקד ואח"כ נמצא שהפקדון היה ברשותו או שנאבד ומצאוהו השומר לא הווי שומא אפי' מכרה המפקד או הדישה יחוי' זה הפקדון לבעלו ונטל הקרקע בכ"מ שהי' וה"ה אם שומה לב"ח בחובו ואח"כ נודע שהיו לזה מעית מצייים דהוי שומא בטעו' אם ירצה המלוה ויאמר לזה תן לי מעו' וטול קרקע שלך הדין עמו ויכופו לזה שיקנה ותן לו מעיתו אבל אם העשיר אח"כ אינו יכול לכופו שיתן לו מעית ויחזיר ויקח קרקעי דהוה ליה כמו קנאת ממנו על תנאי שאם ירצה הלזה שיחזור ויקנהו ואם לא ירצה לא יקנה.

קד דין בעל חוב מאוחר שקר' וגבה או מטלמלי וכו' מ"ז מעיפיים :

א כבר אמרנו בסו' ל"ט דשיעבורא דאורייתא בין במקרקעי בין במטלמלין לפיכך מדינא מי שיש עיניו בעלי חובות הרבה כל מי שקדם זמן קנין של שטרות הוא קודם לגבות בין בקרקע בין במטלמלין דמיד שהלזה לו נשתעברו כל נכסי הל' למלוה ואפילו מטלמלין ואע"פ שכבר אמרנו בסו' ס' סעיף א שכיון שאין דעת המלו' סומכ' על המטלמלין הוי כאילו מחל על שיעבורו ה"מ לגבי לקוחות שלקחו אחריו או לגבי ב"ח המאוחר לו שכבר גבה המטלמלין וכמ"ש ג"כ בסו' זה סעיף ג' בע"ה וכל זה סו' הטעם שנתכנו שם סו' ס"ס מפני שהמלוה חישש שמא ימכר הלזה או יתנם למי שירצה והוא יא דע כמו מכרם או נתנם לכך משלק רעתו מהם שלא יטרפם מהם אבל כשב' לגבות מן הלזה בעצמו כל מה שימצא ברשותו הרי הוא כשיעבורו שקר' לשאר בעלי חובות אפי' מטלמלין ואפי' אם הגיע זמן הפרעון של המאוחר קודם כגון שלוח מראובן ביטור בניסן וקבע זמן הפרעון לשני' וחזר ולזה משמעון באייר וקבע לו זמן הפרעון לחצי שב' שזמן פרעון של האחרון קודם לזמן פרעון של הראשון ראשון שקבע זמן קנייתו הוא קוד' לגביית מן הלזה בעצמו בין במקרקעי בין במטלמלין ולגבות מן הלך חו' או מב"ח מאוחר שקדם וגבה יש חלוק בין קרקעות למטלמלין דבמטלמלין אינו גיבה מהם כן הטעם שאמרנו ובקרקעי אם קדם המאוחר וגבה קרקע אפי' הגבוה לו ב"ד בפני המוקדם ושתק אין זה מחילה על שיעבדו דסמך על שטרו וכל זמן שרצ' חזר ומוציא מידו לפיכך כשבא המאוחר לגבות מגבין לו ואין הראשון יכול לעכב שאין מו"ק לו גבייתו של זה שכשיבא זמנו לגבות יבא ויטרף ממנו אבל כשבא המאוחר לגבות מטלמלין בכ"ד יכול ב"ח הראשון לעכב שלא להגבות' לו שהרי אם יגבה המאוחר שוב לא יוכל המוקדם להוציא ממנו כדון ואפי' אם אינו מבקש המאוחר לגבותם אלא שיהיו בידו עד שיגיע זמן של הראשון יכול לעכב פויבריחס א יפסידם ודקא להגבותם בכ"ד יכול לעכב אבל אם הלזה בעצמו נתנם למאוחר ו"א שאין ב"ח המוקדם יכול למחות לו וכל זה במלוה כשטר אבל במלוה ע"פ אם קדם המאוחר וגבה אפי' קרקע מה שנכבד גבה ואין המוקדם יכול להוציא ממנו כמ"ש טעמא לעיל סי' ל"ט סעיף א' כן נ"ל כל שיפח זו לדינא שבזה יתיישבו כמה סוגיות ושיטת מכמה פסקים ודעות מחולפות הנאמרים כדון זה במאמרים סתמים אע"ג דסוגי' דייני לא אולא הכי את הנ"ל לע"ד כתבתי ואם גבה ב"ח המאוחר בינונית והניח זיכרית לב"ח המוקדם מה שנכבד גבה דכיון שהניח זיכרית ביד ב"ח ודינו דבעל חוב מן התורה לגבות זיכרית יכול לומר לו הנחתי לך מקום לגבות ממנו ואפי' אם לא הניח לו מקום לגבות ומכר מה שנכבד קודם שהספיק הראשון להוציא מידו אין המוקדם חוזר עליו דלאו בעל דברים דידיה הוא אפי' אם המעות עדיין הם ביד המוקדם אין לו שום שיעבור לא עליו ולא על המעות אלא על הקרקע לגבי' חוזר המוקדם על הליקוחות שקנו מיד המאוחר ששיעבורו הוא ביד' והם יחזרו עליו ואם מכרם לגוי וואן המוקד' יכול להוציא מידו חייב המאוחר לשלם לו אפי' אין המעור של הקרקע בידו מדינא דגרמי וה"ה אם מכרם לאחר שלא יוכל להוציאם מידו חייב הוא לשלם ליה מדינא דגרמי שהוק שיעבורו של חזרו וכן אם הניח בעל חוב המאוחר

לבוש עיר שושן הלכות גביית מלוה סימן קד קה

ח היו עליו בעלי חובות הרבה כולם ביום א' או בשעה אחת במקו' שכתבו שעות אין בהן דין קדימה וכל הקוד' לגבות וכה קין מקרקעי בין משלטלי ואפי' יש עדים שלוח מזה תחלה וכתב ומסר לו ואח"כ לזה וכתב מסר לאחר אפי' אין בהן דין קדימה לפי שאין שיעבוד השטר חל אלא משעה שמוכרו מתוכו והיינו מסוף היום וכסף היום הא חל שיעבוד כולם בבת אחת ואין בהם סוף קדימה לטרוף ממשועבדים וכת' מבני חרי מיהא גימא ממי שלוח תחלה וכה ליתא דכיון שזמנו של שטר אינו ניכר מתוך השטר הוה ליה כמלוה ע"פ ומלוה על פה לית בה דין קדימה .

מ ראובן היה חייב לשמעון ולוי ויהודה ושמעון הוא מוקדם לכולם ומכרו ב"ד שדותיו של ראובן להגבות לשמעון חובו מפני שהוא מוקדם ואין בנכסיו ראובן אלא כדי לפרוע לשמעון ולוי ויהודה אינו יכול לטרוף מאותן הלוקחות שקנו נכס' הראובן מן הוב"ד כדי לפרוע לשמעון בטענה שיאמרו לוי ויהודה הרי אינו מוקדמין לאלו הלוקחות שבין שהב"ד מכרו שדה זו כדי לפרוע לשמעון כל זכות שיש לשמעון על שדה זו יש להם ללקוחות אלו שאף שלא הגבו גוף הקרקע לשמעון וגם שמעון כבר נסתלק מראובן כל שמכרו ב"ד מחמת גביית חוב שמעון הרי הו' כאילו זכות שיעבודו של שמעון קיים על קרקעו לפיכך בשמכרו ב"ד יתנו ללוקח שמכרו לו כדי לפרוע לשמעון מחמת חוב כך וכך שהיה ראובן חייב לשמעון בשטר זמנו כך וכך אבל אם הלוח בעצמו מכרו כדי לפרוע לבעל חוב המוקדם אפי' נתב לו כן בתוך השטר בעל חוב מאוחר בא וטרוף מן הלוקח דלאו כל בנייה דלוה להפקיע שיעבודו דב"ח המאוחר וע"ל ס' ק"א סעיף ה' .

ק שטרות שזמן כולם יום א' או שעה א' במקום שכתבו שעות ובאו כולם ביחד לגבות וכן בעלי חובות כל א' מהם קודם לזמן מכירו ובאו כולם ביחד לגבות משלמין או ממקרקעי שאין בהן דין קדימה כגון שקנאו הלוה לאחר שליח מן האחרון שבהם שחל שיעבורם בבת אחת ואין בנכסיו כדי שיגבה כל א' מהם חובו מחלקים ביניהם כיצד חולקין אם כשיתחלק המזון הנמצא על מנינם יגיע לפחות שבהם כשיעור חובו נוטל כל א' כשיעור חוב הפחות שבהם ואם יש יותר חוורים הנשארים מבעלי חובות וחולקים ביניהם בדרך' הוה כיצד הו' שלישה חובות של זה ק' ושל זה ק' ושל זה ש' אם היה כל הנמצא של נוטלים כל א' ק' וטעמא דבשיעבודא כל נכסי הלוה משיעבדו לבל א' מבעלי חובותיו הילכך אם לא היו לו אלא ג' מאות היו כל הש' משועבדים לבעל המאה כמו שהיו משועבדים לבעל הש' וכן לבעל המאתים היו כל הש' משועבדים כמו לבעל הג' מאות דלעולם אפי' בעד דיגרא א' כל נכסי הלוה משועבדין למלוה וכיון ששיעבורם שוה נוטלים בשוה וכן אם יש כאן כנמצא פחות מש' חולקים בשוה נמצא שם יתר על ש' נוטלין כל אחד מאה ונסתלק שיעבוד הק' וגשאר שיעבוד הנותרים במותר שוה עד כדי חוב המאתים על זה הדרך כיצד נמצא שם ת"ק או פחות חולקים ש' בשוה וסתלק הא' בעל הק' חוורים השנים וחולקים הק' או הפחות בשוה וסתלק השני נמצאו שם ת"ר או פחות חולקים ש' בשוה וסתלק בעל הק' וחוורים וחולקים הק' בין השנים וסתלק בעל הק' ונתנין הק' הנשארים או הפחות לבעל הש' ועל דרך זה חולקים אפי' הם ק' כשיבאו לגבות באחד .

א בכל מקום שאנו אומרים בזה יחולקו או שובה הראשון הווכה בנכסים צריך לישבע תחלה שעלין לא נפרע הוא מחובו אפי' אם יש לו נאמנות בשטר דלא שייך נאמנות במקום שחב לאחריו דלאו כל בנייה דלוה להאמינו על אחריו .

ב מי שהוציא שני שטרי חובות על אחד שנעשו ביום אחד מסכים אחר ואפי' אותם העדים עצמם החתומים על זה החתימים גם על השני ה"ז גובה שניהם וא"א שניהם נעשו על הלואה אחת דחוקה עדים לא חתמו על חוב אחר שני פעמים אפי' ביום א' .

ג מלוה כשטר ומלוה על פה מוקדמת ו"א מלוה ע"פ קודמת לגבות מבני חרי דק"ל שיעבודא דאורייתא וכיון שעדים מפערים דמלוה ע"פ קדמה מ"ל בשטר מ"ל בלא שטר ג"ל והוא שיעידו העדים ג"כ שידוע להם שעדיין לא נפרע ואם לא יוכל בעל השטר לטעון שמא נפרע ואפי' בשבוע' לא יטול בעל המלוה ע"פ אם אין לו עדים שלא נפרע ויש חולקים ואומרים אפי' יש לו עדים דכיון דמלוה ע"פ אין לו קול למה ופסיד בעל השטר והכי מסתבר אכל מלוה ע"פ מוקדמת קודמת למלוה ע"פ פאחרת רכיון שגשתעברו נכסיו למלוה ראשון שוב אין מלוה על פה מפקעת שיעבודא .

ד לוח שלא נמצא נכסיו ללוה לפרע מהם חובו אלא מה שנתנו לו על תנאי שאמרו לו ואחריוך לפלוני דק"ל ירר הראשון ומכרם אין לשני אלא מה ששייר ראשון דוקא מכרם שאינם בשעת מותו ברשותו אין השני יכול לטורפם מן הלוקחות אבל אם שעבדם עדיין הם בידו של ראשון ומת פקע שיעבודו ונוטלם השני לפיכך אם בא המלוה בחיי ראשון להפרע מנכסיו אלו יכול השני למחות ואין הבית דין מגבין אותו מוגף הנכסים אלא מהפירות כלכד מת הראשון וכת' בעל חוב לגבות מנכסיו אלו אין מגבין לו כיום אפי' עשאו אפותיקי אלא הרי הם של שני .

ה שנים שהלוו לנו בזה אחר זה ואין בנכסיו הגוי כדי לזה ולזה וכשבא ראובן המוקדם לגבות שטרו קרן וריבית טען שמעון ריבית שעלה מזמן שהליתני לגוי לא הנבה ע"י שאגבה אני קרן חובי לפי שלא חל חוב הריבית מזמן השטר אלא בכל יום הוא מתרבה אין בדבדי שמעון כלל' דכיון שמשעת השטר חייב הגוי עצמו כל הריבית שיעלה על מעותיו חל עליו השיעבוד משעה שקבלו עליו כל הריבית .

ו לוח שאין לו נמה לפרוע ונפל רבית עליו ועל א' ממורישו כגון אביו או אחיו ובני הלוה אומרים איבנו מת ראשון וירש את מורישו בקבר והורישו לנו ואין לבעל חוב לישול ממנו כלום שהרי אין ב"ח נוטל כל הראוי והמלוה אומר המוריש מת ראשון ונמצא שובה הלוה בנכסים מחיים ובעל חוב גובה מן הורשים הנכסים בחוקת הורשים ועל הבעל חוב להביא ראיה שהמוריש מת ראשון ואם אין לו ראיה לא יטול כלום מאותם הנכסים .

ז שנים שהלוו לנו בזה אחר זה ואין בנכסיו הגוי כדי לזה ולזה וכשבא ראובן המוקדם לגבות שטרו קרן וריבית טען שמעון ריבית שעלה מזמן שהליתני לגוי לא הנבה ע"י שאגבה אני קרן חובי לפי שלא חל חוב הריבית מזמן השטר אלא בכל יום הוא מתרבה אין בדבדי שמעון כלל' דכיון שמשעת השטר חייב הגוי עצמו כל הריבית שיעלה על מעותיו חל עליו השיעבוד משעה שקבלו עליו כל הריבית .

ח לוח שאין לו נמה לפרוע ונפל רבית עליו ועל א' ממורישו כגון אביו או אחיו ובני הלוה אומרים איבנו מת ראשון וירש את מורישו בקבר והורישו לנו ואין לבעל חוב לישול ממנו כלום שהרי אין ב"ח נוטל כל הראוי והמלוה אומר המוריש מת ראשון ונמצא שובה הלוה בנכסים מחיים ובעל חוב גובה מן הורשים הנכסים בחוקת הורשים ועל הבעל חוב להביא ראיה שהמוריש מת ראשון ואם אין לו ראיה לא יטול כלום מאותם הנכסים .

ט לוח שחייב לשנים או יותר ואין לו כדי לפרוע לכולם וקדם אחד מי שאינו חייב לו ותפש מהמשלטלין של לוח כדי לזכות לאחד מבעלי חובות כגון ראובן שחייב לשמעון ולוי ובא יהודא ותפש לראובן בשביל שמעון אפי' רכיון לאדם שלא בפניו הכא אינו מועיל לו כלום כיון שיש בו חובה ללוי שהרי לא ישאר לו כמה שיפרע לוי ואפי' עשאו שמעון שליח וכתב לו הרשאה לא מהני שאין כח באדם לעשות שליח לחוב לאחרים אבל אפומרפא שתפש בשביל היתומים מהני דכחו עדיפא משליח דידו ביד בעלים היא .

י ואם הלוה חייב ג"כ לתופש זה אפי' שלא תפש לצורך עצמו כלום מהני כגון דאי בעי זכה לגפשי' זכינמי לחביריה וכ"ש אם תפש גם לצורך עצמו אפילו כנגד כל חובו ותפש המותר לצורך חבירו אפי' שחב לאחרים קנה אפי' דגבי המתיר אין לו עוד מנו דאמרינן הואיל וזכה בתפשיה זו לעצמו זכה נמי לחבירו .

יא אם הלוה אומר לאדם אחד זכה בחפץ זה לפלוני או תן מנה זה לפלו' וכה לו ואפילו אין הווכה מכיר לאותו פלוני זכה אפילו יש לו בעל חוב אחרים רכיון לאדם שלא בפניו ואין אחד מבעלי חובות יכולין לגבות מזה שנתן הלוה לזה שכבר זכה בהם אחר .

יב ובמקום שאינו חב לאחרים כגון שאין הלוה חייב כלום לאחרים וזה התופש לב"ח מטעם דוכין לאדם שלא בפניו ויחוקא במקום דאיכא פסידא לב"ח כגון שהיה גברא דמפסיד נכסיו או שהעני וירר מנכסיו ואפי' תוך הזמן מהני תפשיה אפי' אין לו נכסים אחרים ופסיד המלוה אי לאו הך תפשי' ודוקא דנקיט ב"ח שטרא בידוהי דיכול השתא לקיימו בני דינא ואם אינו יכול לקיימו והלוה מכחישו סהרדינן ממנא למריה ולא מצו התופש למונה קבעו לי זמן דמיתני' ראייה וכן אם הלוה אמוד אין שום אדם יכול לתפוש ממנו בשביל אחר דיכול למימר ליה לאו בעל דברים דידי את' מה את' לך גבאי יבא המלוה ויתבעני ואשלם לו אם אתחייב לו .

יג לשון הטור כתב בעל העיטור התופש לב"ח במקום שאינו חב לאחרים חייב באחריותו דשני נפשי' עבר לוח לאיש מלוה וכיון שקנה גפטר הלוה וחייב באחריותו עפ"ל' האי גפטר הלוה ג"ל שאין פירושו שאם יבא המלוה ויתבע ללוה שהלוה פטר ממנו לשלם לו ויכול לדחותו על התופש דוראי זה אינו דמה לו למלוה עם התופש אם לא עשאו שליח ואם יש ללוה לשלם למה לא ישלם למלוה והלוה יחזור ויתבע התופש אלא ה"ק הבעל העיטור דשני נפשי' התופש עבר לוח לאיש מלוה ר"ל שעומד בחפץ זה שתפש במקום הלוה ואינו עליו כשומ' בעלמא אלא חייב באחריות המשפון אפילו אם נאנס שהלוה נפטר .

לפיכך או"ל מצוה על היתומים לפרוע חוב אביהם וכופין אותם ככך כמו שמופין את אביה' בר"א כשהיה להם אביה' קרקעות שאז נשתעבדו נכסים אלו בחיי אביה' לקיים מהם מצוה זו ולא פקעה מהם הניצו' ושיעבוד' במיתתו אבל אם לא הניח להם אביהם קרקעות אלא מטלטלין אין כופין אותם לפרוע חוב אביהם מרם אע"ג דוראי היה ג"כ המלוה מוטלת על אביה' לשל' מן המטלטלין בחייו מיד כשמת פקע השיעוב' מן המטלטלין דק"ל המטלטלין ריתמי לא משתעבדי לב"ח מן התורה אפי' הם מופקדי' ביד המלוה או ביד אחרים ונ"ל טעמ' משום דתני' והאישי אשר אתה נושה בו יוציא אילך וגו' משמע הוקא שהלוח בעצמו דהיינו האישי אשר אתה נושה בו הוא יוציא וגו' כי מטלטלין משועבדין לך בחייו אבל יורשו אחייו אינן צריכין להוציא בעיני שאין המטלטלין שירשו משועבדים לב"ח של אביהם אבל מ"מ גם כן מצוה עליה' לפרוע מהם חוב אביה' שלא אמרו עליו אכלו וזו דאינשי היא והוא גנאי לו אלא שאין כופין אותו' על זה משום דמצו' כיבוד הוא נמצית עשה שמתן שכר' בצדקה וכל מצוית עשה שמתן שכרה בצדקה אין ב"ד של מטה מזהרין עליה וכל זה טען הדין אבל הגאונים' תקנו שהוא ב"ח גוב' מן היורש' אפילו מטלטלי שהני' אביהם הילכך האירנא כופין יתומים לפרוע חובת אביהם אפילו היא מלוה ע"פ אף מן המטלטלין שהניח להם אביהם אפי' אם קנאם הלוח אחר שלוח ולא כתב דאיקני דירש במקום אביו קאי וכן חייבים לפרוע חוב אביהם מלוה שהי' לאביהם ביד אחרים בין גבו היתומים קרקע בין גבו מעות ואם ירשו קרקע ומטלטלין אין מפור' בשטר' שיגבה מטלטלין בין בחייו בין במותו והיורשים רוצים להגבות לב"ח קרקע והוא היצה שיגביהו מטלטלין הדין עם היורשים וטעמ' דנסתבר' הוא שהרי שיעבוד הקרקעות של היתומים אלים לב"ח יותר משיעבוד המטלטלין שירשו היתומים כמ"ש שהרי הקרקעות משועבדים לו מדין תורה והמטלטלין אינ' משועבדין לו אלא מתקני' הגאונים. לפיכך גביית' קודמת להם למטלטלין ואם לא ירשו היתומים כלום מאביהם אין חייבין לשלם חובותיו כלל ואפי' מצוה נמו' ליכא שאין מצוית כיבוד אלא משל אב כמ"ש ב"ב"ש ע"ז סי' ר"מ סעיף ה' לפיכך אם ירש קצת נכסיו ואינם בכרי כל החוב אינו צריך לשלם לב"ח של אביו רק מה שירש ולא יותר ואם אומר אינו ירש ואינו משלם אם שומעין לו אם לאו ע"ל סוף סי' רע"ח .

ב טען היורש שאביו לא הניח לו ממון ואינו חייב לפרוע חוב אביו משלו אם טוען המלוה שטענת ודאי שאביו הורישו ממון נשבע היורש הוסיף הפטר ואם טוען שזמא אין עליו אלא חרם סתם כדון כל הכא כטענת שזמא אבל אין להשיבועו משום תקנת הגאונים שתקנו להשיבוע ללוה כשמוען שאין לו לשלם שלא תקנו אלא על הלוה בעצמו לא על היורש שתקנו וכתב מורי מהרמ"א ו"ל בשם הגהו' אשרי שכתבו בשם א"ל שכתב משום רבינו תם ורבינו שמחה ראיבן היה חייב לשמעון ומת ראיבן יכול שמעון לעכב קבורתו עד שיפרעו לו ואם שמעון הוה קרובו של ראיבן יכולין בני המשפחה למחות בידו שלא לעכב קבורתו שלו לגוולו שזה פגם לכל בני המשפח' ואם כן ב"ח וגבה כל נכסיו שהניח אין הב"ח מחוייב לקבורו מנכסיו שכל ישראל מחוייבין לקבורו שהרי הוא כמו מת מצוה .

ג יורש שאביו כל נכסיו אביו ודאי ב"ח של אביו טורף מן הקלחות דהא שיעבודו גבייהו ואפי' אם יש ביד היורש נכסיו שלו לפי שנכסיו אינם משועבדים לחוב אביו ואפי' של אביו זיבורית ושלו עיריית אינו יכול לסלקו בעיריית שלו שלא מרעתו אבל אם רוצה לסלקו במעות כרי שלא לטרוף מהקלחות זנותן לו מעות אע"פ שלא ירש אותם המעות מאביו יכול לסלקו בהם אא"כ עשה אביו נכסיו אלו אפותוקי מפורש לב"ח .

ד ואם מכרם היורש למי שלא יוכל הב"ח לטרוף ממנו כגון שאביו לגוי וכיוצא בזה יש מי שאומר שגובה מהדמים שביד היורש דהא הויק שיעבודו שמסרם ליד מי שלא יוכל להוציאם ממנו וי"א שאינו גובה מהם שאין זה דומה למויק שיעבודו של חביו בין שלא קלקל כלום כגוף הקרקע .

ה האירנא שתקנו הגאונים לגביית מהיורשים אף מטלטלין שהניח אביהם אם תפש המלוה מטלטלי הלוה אפילו לאחר מיתה מרגיז ליה אפילו אין לו עדים על חובו שאם לא תפש לא הוה מגבינן ליה השתא דתפש נאמן לגביית מהם כשכופה במגז דאי תפש אביר לא תפשי' .

ו הוה על אביהם חוב של ק' ולא הניח לו מקרקעי ולא מטלטלי אלא קרקע א' שהיא אינה שוה אלא ג' וזו ובה ב"ח וטרפ' ונתנו לו היורשים ג' משלהם אפי' לא אמרו לו שברמי קרקע זו הם נתנין

נפטר משמירתו מכל וכל שאפילו נאנס מיד התופש אין לו הפסד בזה אלא שאם יבא המלוה ויתבענו ישלם הוא למלוה ויחזור ויגבה מן התופש אע"פ שכבר נאנס ממנו חייב לשלם לו , ועל זה מים רבינו יעקב בעל הטורים ואמר ומדברי א"א הרא"ש ז"ל יראה שאינו חייב באחריותו וכן מורי מהרמ"א ז"ל כתב כן בש"ע וי"א שאינו חייב באחריותו ר"ל שהתופש בסתמא לא שוי נפשיה עבד לוח בו' אלא נעשה עליו כש"ח או לכל היותר כשומר שכר דשכר מצוה יש לו המצו' קעביד להציל העשוך בו' אבל באחריות אונסין אינו חייב אא"כ יקבל עליו בפ' ולפיכך אם יאמר הלוה לתופש קבל עליך אחריות בפ' שתחייב לי באחריות כמה שתפשת אפי' אם יאנס ממך או החזר לי מה שתפשת' דלא מהימנת לי לומר אח"כ נאנס ממני שומעין לו ללוה שצריך להחזירו לו או לקבל עליו אונסין ואם יבא המלוה לתבוע אותו ויהיה לו לשלם ישלמנו ואח"כ יגבה ממנו ולא יוכל לטעון נאנס ממני כן ג"ל להלכה ולדין פשוט ולא כדברי קצת שאומרי' שע"י תפיש' נפטר הלוה מן המלוה והמלוה צריך לתבוע התופש זה אין סברא כלל ואינו אמת דמה לו למלוה עם התופש אם לא שעשאו שלוח או שאין ללוה לשלם או יוכל להוציא מן התופש ג"ל .

ז נפקד שתפש בפקדון לתופשו לב"ח במקום שאינו חב לאחרים מועיל לו תפישתו לענין זה שאם מת המפקיד אינו נעשה מטלטלין אצל כנוי ושביעת אינו משמטתו ואם נתנו באגב או בקנין סודר או בכתב שכיב מרע אינו נתון נמ"א אם אין ב"ח כאן אין הנפקד יכול לעכב הפקדון כשבילו ואפי' אם הלוה מודה שהדין נתון בכל פקדון להחזירו למי שהפקידו אצלו ואם יש לאחרים זכות בו הרי הדין ביניהם ואם מסרו הנפקד ליד מלוה פטור ואפי' אם היה שומר שכר שאומר לו אף אם היתי מחזירו לך היה גופה ממך וא"כ לא הפסדתך כל' וכדין נתתו לו מדר' נתן .

קו דין הבא ליפרע שלא בפני בעל החוב ובו ג"ס:

א מלוה שבא ליפרע בשטר מקיים שבידו שלא בפני הלוה שאין הלוה בכאן אם יכולין בית דין לשלוח לו להודיעו שיעמוד בדין שולחין ומודיעין לו אם הוא בכרי שילך השליח ויחזור תוך ל' יום והמלוה יתן שכר השליח ויחזור ויגבנו מנכסי הלוה גוסף על חובו שמן הדין היה ראוי לירד לנכסיו מיד משום געילת דלת ואם הוא במקום שאין השליח יכול לילך ולחזור תוך כ"ים אין מחוייב להמתין כ"כ ומגבין לו חובו מיד ובלבד שישבע המלוה שלא גפרע ויטול בין ממקרקעי בין ממטלטלין וכל זה מתקנת חכמים שלא יהא כל א' נוטל מעותיו של חבירו והולך למדינת הים ואתה נועל דלת כפני לוי' ואין חוששין לשובר ואם כתוב בשטר נאמנות בפ' שאפי' יפרע שלא בפניו יהא נאמן בלא שבעה או שכתב בו נאמנות עליו ועל כתיב כחו א"צ לישבע רב"ד נמי בכלל כתיב כחו הם , י"א שאין גובין שלא בפניו רק מן הלוה בעצמו אבל מן היורשין אין גובין שלא בפניהם אלא צריך לילך אחריהם ועל סי' ע"ג סעיף י' וסי' י"ד סעיף א' .

ב שלשה ראיות צריך להביא לב"ד ואח"כ יפרע שלא בפניו ראיה ראשונה לקיים שטר שבידו , שנייה שבעל חובו כמדריגה אחרת רחוק יותר מכרי שילך השליח ויחזור תוך ל' יום שלישית שאילו הנכסים בחזקת פלוני הלוה הם .

ג הכא ליפרע שלא בפני לוח כשם שב"ד יכולין לפורעו מנכסיו שלא בפניו כל' הם יכולין לאשכון לב"ח קרקע בחובו זה ויתר טוב לו ללוה שיכול לסלקו לכשיבא .

הלכות גביית חוב מן היתומים

קז כופין את היתומים לפרוע חוב אביהם ובו י"ב סעיפים .

א כתי' הין צדק ואיפת צדק וגומר ודקדקו חו"ל דהאי הין צדק מיתר' הוא שלא היה צריך לפרש כל הכלים שהיו צדק דפשיטא כשאחר צריך להיות צדק במדת ה"ה האחרים וירשו בו דהאי הין צדק פירושו שהיה ההן שלך צדק כל' כגון בכל מה שאמר הן אי לאו יהיה בצדק כגין שוה הלוה לו והוא הבטיחו לשלם בוואנו מצוית עשה הוא עליו שקיים דבריו וכופין אותו לשים כמו שכתבין את האדם על כל שאר מצות עשה דדינא הוא שאמין איתו עד שתצא נפשו כרי שיקיימה וכיון שכופין את הלוה לשלם משום מצוה כופין ג"כ היורש שלו לקיים המצוה בממנו שירש ממנו שחלה שיעבוד המצוה על הממון

לבוש עיר שושן הלכות גביית מלוה סימן קז קח

אחד כאלו דרכים אין גובין מהן אפילו אם יש עדים שלה
אביהם דשמו פרע דא ק"ל המלוה את חבירו בעדים אין
צריך לפרעו בעדים מיהו אם טענו היתומים לא היה אבינו
מעולם דיו נאילו באלו לא נפרע הדוב ואם באו עדים שהיה
חייבים לשלם וכמ"ש לקמן סי' זה סעיף ט"ו ואפי' אם הוציא
א' כתב יד אביהם שהוא חייב לו אינו גובה בו כלום שהרי אם
היה חי אביהם היה יכול לטעון פרעתי עכשיו אגן טענין ליתמי
שמו פרע ואין צריכין לישבע שאינם יודעין שהיה לו שכבר
כתבנו בסי' ס"ט שרא תקנו שום שבועה לירשון אלא לגבות
ולא ליפטר ואם הוציאו עליו קרוביו היצאות בחלוני יש לו דין
שאר חוב שאם ידוע כמה הוציאו ושלם נפרעו בחייו נפרעין מן
היתומים ובלאו הכי אין נפרעין ואשתו אינה נאמנת להוציא מהם
ואם מת המלוה וירשויו באלו לגבות מירשי מלוה ע"פ אם
היה מת אחת מאלו השלושה דרכים שאמרנו גובין מלוה בלא
שבועה אע"פ שמת לוח בחיי מלוה שהרי אביהם היה גובה מהם
גם כן בלא שבועה ואם אינה על אחת מג' דרכים אלו אפילו
ירשי מלוה שותקין ואינם טענין כלל אינם נובין מהם דאגן
טענינן להו שמו פרע אביהם .

ב יש מי שאומר אע"ג דאמר' מי שחיבירו קנס ומת לא קנסו
בנו אחריו ואין גובין הקנס מבניו מכל מקום נישנתחייב
בבית דין בעבור מלשנתו ומת גובה מהירשים דגבי מסור
החמירו .

ג אין נפרעין מירשי קטנים בעודם קטנים שעדיין אינם בני
י"ג שנה שום הלואה מחוב אביהם אפי' היה עליו שטר
מקויים ואפי' היה בו נאמנות אפי' על ירשיו ואפי' היה בו כל
תנאי שבעולם אין גובין בו מרם דשמיא יש להם ראייה ששוכרים
בה השטר אא"כ היה כמלוה זו א' מג' דרכים הנזכרים וברוך
שהתיר ההלואה לזמן ועדיין לא הגיע הזמן צריך שיהא נתקבל
העדות בחיי אביהם שהוא תוך הזמן שאל"כ אין מקבלין עדות
על קטן אפי' בפניו דקטן בפניו כמלוה בפניו דמי' , ואם הם
גדולים ויצא עליהם שטר מקויים אפילו אין א' משלושה
דרכים אלו גיבה מהם כמלוה כמלוה אפי' יש בו נאמנות מפורש
שהאמינו עליו ועל ירשיו או על באי כחו שירשיו בכלל נבאי
כחו הם אגל אם אין כתוב שם בשטר נאמנות או אפי' כתוב בו
נאמנות סתם ולא פירש על ירשיו או על באיכחו צריך לישבע
בנקיטת חפץ קעין של תורה וגובה בו כמו שהיה הדין גבי
אביהם אם היו תוכעין אותו בשטר שאין בו נאמנות הוי מצי
טען לישבע, לוי שאינו פרוע והיה צריך לישבע וליתול הכא
גמי יתמי אע"ג דאינוהו לא טענו אגן טענינן להו דלמיא פרע
אבוהו וצריך לישבע ונוטל ואפילו אם תפש משרהם בלא
שבועה משבעין ליה ואי לא בעי לאשתבעי לא מפקינן מיניה
אלא משמתינן ליה ע"ד דאשתבע כדון מי שהוה חייב לישבע
שבועת היסת .

ד יצא על חיתומים שטר עסקן החצי יש לו דין מלוה נשבע
ונוטל והחצי יש לו דין פקדון ואינו נוטל אפילו בשבועה שהרי
אילו היה אביהם חי היה יכול לטעון החזרתי בנינו דנאנסו והיה
נשבע ונפטר השתא אגן טענינן ליתומים כל מה שהיה אביהו
יכול לטעון ופטרין בלא שבועה כמ"ש פעמים ע"אין ירשין
נשבעין אלא לגבות ולא כדי ליפטר ואין עליהם אלא חרם סתם
אבל אם אין יכולין לטעון להם שחזרו אביה' כגון שהודה
אביהם שלא החזיר או שנת תוך זמנו או שהאמינו עליו את בעל
העסק בלא יאמת שיאמר שרא החזיר חייבין ולא טענינן דיקמ' נאנסו
מאביה' דאנסו מלתא דלא שכיח הוא ומילתא דלא שכיחא לא
טענינן ליתמי כדילמי' אע"ג שאביהם היה יכול לומר כן הוא היה
טוען כן בכריוביכולין לטעון החזיר אביהו' וטענינן לה דילמיא
הוה אבוהו טען החזיר שהוא שכיח והיה נאמן במנו דהנהו הוא
טען נאנסו בכריובי אכל ליתמי כדילמיא נאנסו מאביהם לא טענינן
כיון דלא שכיח וי"א דאפילו דיקמ' נאנסו מאבוהו טענינן להו .
ואם יש מהעסק בעין ויש ערוה שהוא מאותו עסק או מחלפיו נוטל
המלוה בלא שבועה ואם היתומים קטנים כבר נתבאר שצריך
שנתקבלה עדות בחיי אביהם חייב טענין ק"י סעיף ק"י ואם יש
ריוח באיתו עסק גיבולין יורשי הלוח בו חלקם .

ה מת המלוה ובאים ירשי לכתוב השטר מהלוח והוא אימר
פרעתי לאביכם והירשים אמרים לא ירענו אנו שטר זה
מצאנו בין שטרותי שאת' חייב לו אומרים לו זיל שלם ואמר
להם השבעו כי אם יש בשטר' נאמנות שהאמינו את המלוה ואת
ירשיו עליו גיבין בלא שכיעה שהרי אין לו עליה' אלא שבועה
שלא פקדנו אבא ומשבעיה זו פטרם שהאמינם , ואם לא האמינו
אזכרם עליו ישבעו בנקיטת חפץ שלא צוה להם אביהם ע"י אחי'
ושלא

נותנין לו אינו יכול לחזור לטורפה מהם בשארית חובו מושם
דה"ל כמו שהגב' אות' לו בחובו וחזרו הם ולקחה טענו דה"ל
נכמי שקני יתמי דא משתעבדו לב"ח יה'ה אם בא ב"ח מאוחר
אינו יכול לחזור ולטרוף מהם מחמת אביהם .

ז ירשו אחים קרקעות פאביהם וחלקים וכו' ב"ח לטרף אם
לא ירשו אלא שתי שדות ולקח כל א' שדה א' אינם יכולין
לומר לב"ח קח מכל א' חצי שדה שהרי הם במקום אביהם
קיימו ואילו הוה אביהם קיים ואומר טול מכל א' וא' שבשדותי
חלק חוכך משרה זו וחלק חוכך משרה זו אין שומעין לו אלא
ב"ד מנכין לו כל חובו משרה א' כך בשבא לגבות שדה
מהיתומים נוטל שדה א' מאוה מהם שירצה אבל אם ירשו
ד' שדות וחובו כנגד ב' שדות' אינו יכול לומר אקח מא' ב'
שדות אלא יקח מכל א' שדה א' כיון שיכול לקח מכל א'
שדה שלימה צריך ליטול מכל א' וא' שדה אחת ואם עשאם
לו אפותיקי או ודאי יגב' הכל מאחד מהם לא מבעיא אם
עשאה אפותיקי מפורש שאמר לא יהא לך פרעון אלא מוז שנוטל
מאחד הכל אלא אפי' לא עשאו אפותיקי מפורש אלא שיעבר
כל נכסיו לו וסיים לו קרקע א' במצויו להיות תחלה לפרעון
אם ירצה גובה הכל מא' .

ח ואם הניח להם אביהם מעות ומטלטלין וחלקין וכו' ב"ח
לגבות מהם אם הורשם הם כולם מצויין לפנינו אינו
גובה מכל אחד אלא חלקו ואם אין כולם מצויין לפנינו אין
צריך לחזור אחר כולם אלא יקח כל חובו מאותו שלפנינו והוא
יחזור אחר האחרים .

ט ירשו קרקעות וחלקים ומכר א' מהם חלקו או נתנו במתנה
וכא' ב"ח של אביהם לטרף מההוקף שקנה מהירש וטוען
הלוקה הנחתי לך בני חורין ביד הורש האחר לגבות מהם אין
כדבריו כלום והדין עם הכ"ח דלא אמרי' אין גובין מנכסים
משועבדים במקום שיש בני חורין אלא כשישעבר הלוח בעצמו
נכסיו אבל גבי יורש או לקח ששיעבר לא אמרינן גבי שרם
לאו כל במיניהו לשעברת הואיל והכ"ח קודם להם הולך יטול
חצי החו' מהלוקה וחצי החוב מהירש על דרך שהיה גובה
מהירש עצמו שקנאו ממנו .

י שמעון שאמר ליורשים מנה לוי בירכס והורו לו בפני עדים
ובשחור לתובע' אמרו לו לא הודינו שאנו חייבים לך אלא
מחמת עצמיכם אתם חייבים לי חייבים לפורעו כיון שהורו
מתחלה סתם ואם הורו בפני עד אחד והם אומרים שלא הורו
נשבעים להכחיש העד שלא הורו ואם מורים שהורו בפני העד
בסתם אלא שאומרים שלא נתכוונו להודות שהייבים מחמת
עצמן אלא מחמת אביהם ה"ל מחוייב שבועה להכחיש העד
ואינו יכול לישבע דהא מודה לדבריו ומתוך שאינו יכול לישבע
משלם וע"ל סימן ע"ה סעיף י"ג וכל זה ביתימים גדולים בני
משא ומתן שיוכל לבא עליהם בהודאת עצמן ולא בקטנים
שאין הודאתן הוראה .

יא הנית להם מטלטלין והם קדמו ופרעו לב"ח מאוחר מה
שפרעו פרעו ואין ב"ח המוקדם יכול להוציא מידו שאין
למטלטלין דין קדימה לטרופ מן המאוחר .

יב ראובן שמת ונמצא בפנקסו כתוב ככתב ידו שהוא חייב
לשמעון מנה הורשים פטרנים דמלוה ע"פ אפי' בעדות
אינו גובה מן הירשים אלא א"כ היה תוך זמנה דטוענים ליורשים
ואמרינן שמו פרע ומה שלא מחקו מלאך המות אנסיה ומתוך
טרדתו לא מחקו וע"ל סי' צ"א סעיף ה' וסי' ק"י סעיף ו' .

קח באיזה ענין נפרע מלוה ומירשיו ואיזה
שבועה מוריש לבניו וכו' כ"א סעיפים :

א כיון שכיפין את היתומים לפרוע חוב אביהם כמ"ש בסימן
הקודם סעיף א' לפיכך מלוה שבא לפרע מהיתומים מחוב
שנתחייב אביהם אפי' הוא מלוה על פה שאינו גובה מהלקוחות
מן הטעם שאמרנו לעיל סי' ל"ט סעיף א' גובה מן היתומים
מירשתיהו מקרקעותיהו שירשי ולתקנת הגאונים אף ממטלטלין
שלחם שירשי שאין שייך בהם לפטרין מן הטעם שאמרנו
בלקוחות מכל מקום אחז"ל דמלוה ע"פ אין נגבית מהירשין
אלא בא' מג' דרכים שיתבאר טעמא בע"ה ואלו הן הא'
כשחייב הורה בה וצוה בחלוני שיש לפלוני חוב זה עליו עדיין
הב' שהייתה ההלואה לזמן ועדיין לא הגיע זמן חוקה אין אדם
פורע תוך זמנו הג' שגדוהו עד שיתן זמנו בנידויו כל אלו גובין
מן הירשין בלא שבועה אפי' מלוה על פה אבל אם אין כאן

ושלא אמר להם בצד ושלא מצאו שובר בין שטרותיו ששטר זה פרוע שאם מצאו שובר עליו היה בחזקת פרוע והוא שנמצא השטר בין שטרותיו הקדומים כמ"ש בס"ס ה"ה וכללו בכלל השבועה שלא אמר להם אכיהם שהיה לו שטר פרוע בין שטרותיו ואפי' היה היורש קטן שהיה מוטל בעריסה כשמת מורישו או אפי' נולד אחרי מות אביו ה"ו נשבע כשיגדיל שבועת היורשין ונטול ומיהו זה אין צריך לישבע אלא שלא מצאתי שובר כ"ו אבל שלא פקדנו אבא או שלא אמר לי כ"ו לא דלאו בר צואה היה הוא .

אם יש לקמן אפטרופס שמנהו אביו ומבקש חובותיו של קטן צריך לישבע שלא צוהו אבי יתומים ושלא מצא בין שטרותיו ששטר זה פרוע הוא ואם מנחהו ב"ד אין צריך לישבע אלא שלא מצא בין שטרותיו ששטר זה פרוע הוא דשלא צוה לא שייך גביה שלא ידע ממנו שהרי ב"ד מינהו ואין חוששין לדמר אם האפטרופס יצטרך לישבע שמה ימנע מלהיות אפטרופס שלא ימנע בשביל זה שמצוה הוא עושה בשבועה זו כדי שלא יפסידו היתומים את חובם .

אם יש לקמן אחים גדולים אין צריך להמתין עד שיגדיל הקטן אלא הם יזיבעין שבועת היורשין וגובין הכל שאין שבועה מוטלת על הקטן כלל כיון שיש לו אחים גדולים דשבועה שלא פקדנו אבא אינה מוטלת עליו דלאו בר צואה הוא ופס' שלא מצא שובר כ"ו אינה מוטלת עליו שכבר מצאו האחרים מה שמצאו ולא הוא לפי' גובין הכל בשבועה ונתנין לקטן חלקו ואם מת הקטן זוכין כולם בחלקו ונשבעין היורשין ונטולין חלקו וחלקם .

אם אמר א' מן היורשי' לי אמר אבא ששטר זה פרוע הוא והאחרים אומרים לא פקדנוהו השטר יוצא מתחת יד זה שאומר שהוא פרוע כול' הפסידו שהוא נאמן על כולם במנו שאם היה רוצה היה שורפו ואם הוא יוצא מתחת יד אחר הוא הפסיד חלקו והאחרים נשבעין שבועת היורשין ונטולין חלקם ויש מי שאומר שאפילו השטר יוצא מתחת ידו של זה שאומר פרוע הוא אינו נאמן אלא על חלקו ולא על חלק האחרים דלא אמרינן אי בעי קלתייה אלא גבי שלישי ששניהם האמיניהו והשלישות בידו אבל שותפין אין כח ביד אחר להפסיד חבירו בהוראתו .

כל הרין שיש ליורשי המלוה עם הלוה כשבאין לפרע ממנו כך יש להם עם יורשי הלוה אם מת ובאין לפרע מהן שנשבעים שבועת היורשין ונטולין מהן כמו שהיה אביהם גיבע ונטול אם לא היה לו נאמנות בשטר אלא שיהיה יש ביניהם שבשטעונין עם הלוה או אין צריכין לישבע אלא שלא פקדנו אבא וכו' ואין צריכין לישבע שלא נפרענו ממך כיון שאינו טוען שפרעם אבל כשטעונין עם היורשי הלוה צריכין גם כן לישבע שלא נפרעו עצמם מאביהם שאם היה אביהם קיים היה יכול לטעון פרעתי להם שהרי הם גדולים כיון שבאין לישבע ואם טענו יורשי הלוה אמר לנו אבינו שהוא פרע לאביהם אין יורשי המלוה צריכין לישבע שלא נפרעו עצמם מאביהם דהרי הם עצמם מורים שאביהם לא פרע להם אלא לאביהם .

ואם פתו היורשים שהיה להם לישבע שבועת היורשים שוב לא עשו חז"ל תקנה יותר ליורשים ואין יורשים נשבעין ונטולין שכיון שמורשים לא היה יכול לפרע אלא בשבועה שאף אם ישבעו אלו שלא פקד להם מורישם שמה מוריש מורישם פקד למורישם וזה הם אינם יכולין לישבע שלא פקד למורישם לפיכך מפסדין דומה למה שאמרו אין אדם מוריש שבועה לבניו שיתבאר בסעיף הסמוך בע"ה ו"א דלא דמי דהא דאין אדם מוריש שבועה לבניו היינו שבועת ברי' אבל גבי יורשים ויורשי יורשים כולה שבועת שמה היא ונשבעין שלא פקדנו אבא ולא אבא דאבא ונטולין .

הא דאמרינן שיש לישבע המלוה נשבעין ונטולין מירשי הלוה ה"מ כשמת המלוה בחיי לוח ואח"כ מת הלוה דהתם היה איפשר שהמלוה וירשי היו יכולין לגבות חוב מן הלוה בלא שבועה שהרי אם היו תובעים אותו ולא היה הלוה טוען השבעת לי שלא פרעתי אמרינן ליה זיל שלים בלא שבועה לפיכך כשמת הלוה ובאין יורשי המלוה ותיבעין יורשיו נשבעין שלא פקדנו אבא ונטולין אבל כשמת לוח בחיי מלוה ואחר כך מת המלוה אין היורשין בין שהם בניס או אחים או שאר יורשים נטולין כלום אפי' בשבועה דהתם מיד כשמת הלוה לא היה אפילו כהמלוה בעצמו יכול להיפרעות אלא בשבועה שהרי אם היה תובע יורשי הלוה אפי' לא טענו אינהו שמה אבינו פרע אנן טענינן להו וצריך לישבע אינו מורישו לבניו דשמה הוא לא היה נשבע יורשיו אינן יכולין לישבע ואפילו אם נשבע המלוה כבר אם נשתיה הרבר שאיפשר שנפרע אחר השבועה אין יורשיו גיבין כלות אפי' בשבועה והכי נהגו להילכתא לכתחלה בזמן התלמוד מיהו אם עבר הדין והשביע יורשי האיהו וגבו חובם

לא היו מוציאין מידם וטעמא משום דאיכא פלוגתא בגמרא בדין זה ואמרנו כי מאן דעבד כמר עבד ולא מהדרין ליה וה"ה אם קדמו יורשי המלוה ותפשו אין מוציאין מידם לפיכך שטר חוב של יתומים הנכסים ליפרעי מהיתומים שמת אביהם הלוה תחלה אין מנכין בו אבל ג"כ אין קורעין אותו כיון שאם גבו כב' אין מוציאין מידם יש להם להשהותו שמה ימצאו כ"ד שיגבוהו להו"א דוקא האפטרופוס לא יקרע אותו אבל הכ"ר שבא שטר כזה לפניו לדין ופסקו שלא לגבות בו קורעין אותו ג"כ מיהו אם לא קרעוהו ובא אח"כ לב"ד אחר לגבות בו מה שעשו עשו ולא מהדרין עובדיה ואפילו היה שם ערב ומת הלוה תחלה לא יפרעו יורשי המלוה אפילו מהערב אם הניח הלוה נכסים שביהם יפרעו מן הערב הרי הערב חזר ונפרע מירשי הלוה כיון שהניח להם אביהם נכסים אבל אם לא הניח להם אביהם כלום שכבר אמרנו בס' שקורם זה דאפילו מצוה ליכא על היתומים לפרוע חוב אביהם שאו א' הערב יוכל לחזור על היתומים כלל אפילו מת הלוה תחלה מירשי השבועה ליורשי כמ"ש בסעיף י"ו ובאין יורשי המלוה אנשבע ונטולין מן הערב וכן מן הלקוחות אם לא הניח להם אביו כלום ואין חילוק בין ערב לקבלן בזה דהא שניהם חזויין ע היתומים אם הניח להם אביהם נכסים ואם לא הניח כלום שניהם אינה חזויים עליהם י"א שאם הערב הוא בעצמו היורש גובה ממנו .

ואם השטר משכונא והיה אביהם מוחזק בה אפילו מת הלוה תחלה גובה מירשיו בלא שבועה דלא חיישינן לצררי כיון שיש משכונא כידו לפיכך אם מת גם יורשיו גובין .

בר"א שאין היורשים נטולין כשמת לוח בחיי מלוה כשאין נאמנות בשטר אבל אם יש נאמנות בשטר אם האמין לוח למלוה עליו ועל באי כח נשבעו יורשי' ונטולין שהרי אביהם לא היה צריך לישבע לא ללוח ולא ליורשיו ואם האמין גם לבני המלוה נטולין בלא שבועה אף אם נתחייב המלוה ללוח על עסק תביעה אחרת .

דין זה שאמרנו שאין אדם מוריש שבועה לבניו כבר אמרנו דהכי עבדינן לכתחלה אבל דיין שעמו ועבר והשביע יורשי המלוה וגבו חובם לא מהדרין עבדא מטעם שיש מחלוקת בגמרא בדין זה ואמרו בגמ' דעבד כמר עבד ואח"כ עמו קצת האחרונים טחכמי התלמוד ז"ל ורצו לעקרו מכל וכל ולפסוק לכתחלה כאידך לא עלתה בידם ונשאר ההסכמה בגמ' כמה שנהגו כבר לפסוק לכתחלה שאין אדם מוריש שבועה לבניו דהיינו דוקא ביורשים שכמו לגבות מן היורשים כמ"ש בסעיף י"א ע"כ ישאר המנהג לעולם לפסוק כן אבל אמרו הבו דלא לומי' עליה כליו מה שנהגו נהגו אבל לא ילמדו ממנו דנין' אחרים הדומי' לו ולכן אמרו הפוסקים שטרן בתוך זמנו דהיינו שהודה שנפרע מקצתו שיש ג"כ שם דינא שלא יפרע המות' בחיי אלא בשבועה אם יטעון הלוה כמו שנתבאר לעיל ס' פ"ד סעיף ב' וה' אם מת מוריש השבועה לבניו ובניו נשבעין שלא פקדנו אבא ע"י אחר ושלא אמר לנו כיון ולא מצינו בין שטרותיו של אבא ששטר זה פרוע ויתר ממה שהורה אבינו וגובין שאר השטר בין מהלוה בין מירשיו ונטולין מן הלוה קודם המלוה אבל אם מת הלוה בחיי מלוה חזר להיות הדין הראשון לגמרי שבאין לגבות יורשי המלוה מירשי הלוה שנהגו בו שאין אדם מוריש שבועה לבניו וכן הבא ליפרע שלא בפני בעל דין או מהלקוחות והניח להם המוכר נכסים לבניו או עד א' מעיר שהוא פרוע והוא בתוך זמנו שבכל אלו גם כן הדין שאינו נפרע אלא בשבועה אם יטעון הלוה אם מת קודם שנשבע בחיי הלוה מוריש שבועה זו ליורשיו ונשבעו יורשיו שבועת היורשים ונטולין ובלקוחות ולא הניח להם אביהם נכסים אפי' מת הלו' תחלה ואפי' עבר זמנו נשבעין יורשי המלוה ונטולין מן הלקוחות שהרי אינם יכולין לחזור על יורשי הלוה שאפי' מצוה ליכא עליהו לפרוע וכן הדין בערב וע"ל סעיף י"א בס' זה וס' ע"א סעיף ל"ד וכן פסקו עדים מעירי' שמתו ונתנו פרוע נשבעו היורשים שלא פקדנו אבא שיש ממנו פרוע ויתר ממה שהעדים מעידים כללא דמילתא ככ"מ שאמרנו שאדם מוריש שבועה לבניו היינו דוקא שמת מלוה בחיי לוח וקודם שנשבע ואח"כ מת הלוה והניח נכסים לבניו שאם מת לוח תחלה והניח נכסים לבניו ואח"כ מת מלוה ובא יורשי' לבניו מירשי הלוה הרי הדין הראשון לא נעקר ממקומו דגבי יורשי' וירשי' לא אמרי' אדם מוריש שבועה לבניו ואין נשבעין ונטולין ואם לא הניח הלוה נכסי' אפי' מת מלוה תחלה ממה יגבו יורשיו חזין מביא לגבות מן הלקוחות או מן הער' שאם מת מלוה בחיי לוח ואח"כ מת הלוה והניח נכסים ובא יורשי' המלוה לגבות נשבעין ונטולין כיון מן היורשין בין מן הלקוחות אם עשאו לו אפותיקי אע"פ שחזרים על היורשים הא לא היתה כאן שבועה למלוה

מעולם ולא שייך לומר

לומר אין אדם מוריש שביעה לכנוני ואם לא הניח הלוה נכסים אפי' מת הלוה תחלה נשבעין יורשי המלוה ונוטלין מן הלקוחות או מן הערב שהרי אינם יכולין לחזור על יורשי' דהא אפי' מצו' לפרוע חובת אביהם ליכא עלייהו כיון שלא ירשו כלום ודוקא בכה"ג דנקיטי שטר' נשבעין יורשין ונוטלין אבל שכיר ונגול שאין להם שטרא וכבר נפסק להם הדין שהם נשבעין ונוטלין וכן שביעות היס' שנהפכה לתביע' וזאת אין היורשין נשבעין שביע' היורשין ונוטלין שלא נתקנה תקנת שביעות היורשין דנשבעין ונוטלין אלא בתביע' שיש להם ליורשין שטר עליה . מ' מלוה או יורשיו שבאו לגבות מירשי הלוה וטוענין יורשי הלוה אמר לנו אבא לא ליתני שטר זה מעולם הרי מלוה או יורשיו גובין בלא שביעה ואפילו האמין המלוה ללוה לומר פרעתי דעכשיו הרי אינו טוען פרעתי אלא אוכר לא ליתני וכל האימר לא ליתני כאומר לא פרעתי דמי וחייבים לשלם בלא שביעה .

מז יורשי המלוה שהם קטנים והוציאו על הלוה שטר והלוה הוציא שובר שנכתב בחיי אביהם ששטר זה פרוע הוא אין קורעין השטר וגם אין גובין בו אלא ממתניין עד שיגדלו יורשים אין קורעין אותו אע"פ שיש כאן שובר כשר מפני שרגילי' לדבר יש שהשובר הוא מזוייף כיון שלא הוציאו בחיי אביהם וגם אין גובין בו דהא שובר כשר בפנינו ואפילו יש עדים שמעידין שזוכרין הפרעון אין עדותם עדות שאין מקבלין עדות שלא בפני בעל דין וקטן כשלא בפניו דמי ואפי' מתקיים השובר בחותמו ואפילו מפי עדים עצמם שאמרו אנו התמניהו ונקב יש בו בצד אות פלונית אין מקבלין מהם לפי שאין מקבלין עדות שלא בפני בעל דין .

ין כבר אמרנו שאין נפרעין מנכסי יורשים אפילו גדולים אלא בשביעה דשמא אביהם פרעו ואם נפרעו שלא בשביעה מנדין אותו עד שישבע .

יח אע"ג דב"ח אמרינן שגובה בבינונית הי"מ כשגובה מן הלוה בחיי מן המעט שנתבאר אבל כשבא לגבות מן היורשים אפילו הם גדולים אין נפרעין אלא מן היובור' דמוקמינן להו אדאורייתא דידין דב"ח בויבורית כדילפי' נוקרא דהאיש אשר אתה נושה בו יוציא ונומר ודרך הנושה להוציא היובורית לפיכך אינו גובה מן היורשין אפילו הם גדולים אלא מן היובורית דטעמא מאי אמרו רבנן ב"ח בבינונית משום נעילת דלת בפני לוי' גבי יתמי לא חשו לנעילת דלת אפי' הם גדולים שאין כאן נעיל' דלת שהמלוה לא אסיק אדעתיה בשביל זה לבעול דלת דליחוש דלמא מית ליה ונפלו נכסי קמי יתמי ומגבי ליה מויבורית דלא חייש ליה לפיכך איקמוה אדאורייתא לגבות מיורשים אפילו גדולים מויבורית ואפילו התנה סתם שיגבה עיריית או בינונית לא מהני תנאי גבי יורשים דלא אסיק אדעתא להתנות עלייהו אם לא שכתוב בפי' שיגבה עיריית או בינונית בין סמנו בין מיורשיו שאו מהני תנאי גם לגבייהו .

יט והא דאמרינן דגובה מן היובורית דוקא שעושה פירות יתור על עבודתה אבל אם אינה עושה פירות רק בכדי עבודתה אין שם קרקע עליה אלא ארץ גזירה ואין בעל חוב נוטל הימנה .

ך אם תפש הבעל חוב בינונית בחיי אביהם והיכי דמי כיון שלוה אביהם ממנו מנה דהוא ליה מאביהם מנה ויש ליתומים יובורית ולו יש בינונית ובאים היורשים ליטול ממנו בינונית בחובם ליתן לו יובורית בחובו הרי הוא מעכב הבינונית שלו בחובו הואיל ותפישתו היתה מהיים ובשעת דתפישת היתה דינו בבינונית אבל אם היתה תפישתו אחר מיתת אביהם כגון שקנה הוא בינונית שלו אחרי מות אביהם כיון שבשעת התפישת כבר לא היה לו אצל היתומים רק בויבורית לא מהניא ליה תפישת בינונית .

כא ואם הניקב בא לגבות נזקו מן היורשים מה שהניקב להם אביהם וכבר ידעת דניקב דינו בעיריית דכתיב מיטב שדרה ומיטב כרמו ישלם לפיכך אם היורשי גדולי גובה מן העיריית כמו מאביהם ולא עביר להו תקנה אבל לקטנים עביר להו תקנה ואינו גובה מהם אלא מהויבורית .

קמ מכריזין על נכסי יתומים וכו' ו' כעו' פ' א' כשבאין למכור נכסי היתומים שמין ב"ד הכרקע ואח"כ מכריזין עליה שלשים יום רצופין כדי שיתפרסם הדבר שיש בכאן למכור קרקע וקפצו עליה קנינים הרבה ועליו המיה ואם אין דרך להכריז רצופים כגון במקום שאין מהאספין בכלל ואם אלא בשני ובחמישי יכריזו ס' יום בכל שני וה' שבתם וכיצד

מכריזין הכרוז יוצא בבקר פעם א' בשעת הנס' פעילי' שרה פלונת שסימניה כך וכך ומציירה כך וכך עומדת לימור וכל מי שרוצה לקנות יבא ויקנה ומודיעים כמה שמו אותה בית דין ומה מוציאין בה ומפני מה הוצי' לנזכר' אם להגבות לב"ח או לכתובת אשה כדי שידע הלקוח למה מוכרין אותו שיש מי שרוצה ללקוחה יותר כשמוכרין אותו לפרוע לב"ח מכשמוכרין אותו להגבותו לכתובת אשה דב"ח אינו מדקדק כ"כ במעות שהיו טובים כמו שמדקדק' האשה ואם יאמר המלוה אני מקבל השרה בלא שומא בפרעון חובי אע"ג שידוע ומפורסם שהחוב יותר הרבה מאוד משינוי השרה אני אטלנו בעד כל החוב והיורש אומר לא כי אלא ישומו אותה ב"ד לידע כמה שונו שומעין ליורש וישומו אותה דהא לטוף הדרא ליה אם יהיו לו וזו דק"ל שומא הדרא ובשיקבל' המלו' בשונו' וכשיהיו לו וזו בתר הכיליורש יבא ויסלק ליה כדמי כמו שקבלה המלוה מתחלה .

ב וצריכין הב"ד לרקק ולחקור היטב כשמכריזין השרה שזו השרה היתה של הלוה אפי' היורש ויש שאינה של היורש בעצמו שיחלף ויזכור שדרה להגבות ממנו הרי של אביו הלוה כדי שוה ישיבחנו כי בטוח הוא שיחזור ויקח את שלו לכשירצה והוא יבור ויפסיד שרה מורי'שו שלא יעברנו ויקח את שלו ויתן לזה של מורישו והיה זה זילותא דבי דינא דאתו לאפקי' לעו עלייהו שלא עיינו יפ' בתקנת הב"ח לפיכך

כשכותבין האדרכת' על נכסי היתומים בין גדולים בין קטנים צריכין לכתוב בה והכרוז ששרה זו היתה של פלוני המת ואם לא כתבו כן בתוך האדרכתא פסולה ואין אוכלין עלידה פירות השרה אפילו אחר שישלמו ימי ההכרוז דשמא כיון דלא כתיב בה רכי לא דקדקי בה יפה ויבאו בי דינא לירי זילות' .

ג וב"ד שהכריזו כראוי ונדקו יפה ודקדקו בשומא אע"פ שטעו ומכרו שוה ק' בר' או שיה ר' בק' מכרן קיין אבל אם לא דקדקו יפה בשומא ולא כתבו אגרת בקרת פי' אגרת שדקדקו בשומא והכרוזה בקרת לשון הכרוז מלשון בקרת שמבקרין אותם בני אדם ע"י הכרוז טעו והותירו שמתו או פחתו שמתות מכרן בטל אם תקנת היתומים הוא בכך אבל פחות משתות מכרן קיים והיו מחילה ויש בכח ב"ד יפה למחול דבר מועט כזה משל היתומים וכן אם מכרו הקרקע בעת שאינם צריכין להכריז עליה כגון כשמכריזין לצורך מוני ורכנא ולקבור' שבאלו אין יכולין להמתין ימי ההכרוז לפיכך אפי' כל מי שהלוה לצורך אחת מאלו כשפורעין לו מוכרין ג"כ בלא הכרוז שאין משהיין אותו עד דמכריזו תחתיו וימין כדי שלא תנעול דלת בפני גימלי הסדרים המלוין לכר וכן אם מכרו במקום שמכרו שראו להכריז כגון בקצת מקומות שונדינן שלא להכריז לעולם מפני שיש בני אדם שלא ירצו לקנות אם יכריזו שלא יקראו אותם איכלי נכסי דאכרות' כלומר שחושבין לנגא' מי שקונה נכסים שצריכין למכור מפני הדוחק ומכרו ב"ד שם וטעו ופחתו שמתו או הותירו ענות מכרן בטל אע"פ שהכריזו דכיון שאין צריכין להכריז הכרוזה אינה מעלה ואינה מורדת וכאילו לא הכריזו במקום שנוהגין להכריז דמאי וי"א דארבבה דכיון שהכריזו במקום שאין צריכין להכריז הרי דקדקו יפה יותר משהיו צריכין ואין טעות מוזק שם דאפי' פתחו או הוסיפו הרבה מכרן קיים כמו במקום שנוהגין להכריז ואם פחתו שמתו או הותירו שמתות במקום שאמרו דמכרן בטל היינו דוקא הויכא דחוו שהיו טובות היתומים אבל אם רצו ב"ד שלא לבטל המכר ויחזירו האונאה הרשות בידם לקיימו שלא יהא כח הדיוט חמור מהם דהא אפי' בהדיוט הדין כן דבשתות קנה ומחירו אונאה כמ"ש במקומו בע"ד וכן אם טעו בפחות משתית מכרן קיים והיו מחילה כדון הדיוט אע"פ שראו הכריזו וכן ב"ד שמכרו דברים שאינם טעונים הכרוזה וטעו בשתות מכרן בטל פחות משתות מכרן קיים ואילו הם הדברים שאין מכריזין עליהם העבדים והשטרות והמטלטלין אלא שמין איתם בב"ד ומוכרין אותם מיד ואם השוק קרוב למרינה מוליכין אותם לשוק וטעמו' שאין מכריזין עליהם עבדים שמוא ישמעו שרצונו לנזכר' אותם והם לא תפצו בכך ויכרוזו מטלטלין ושטרות שמוא יגנובו כשנאספס' לדאנתם כדי ללזרם ב"ד שמכרו האחריות על נכסי היתומי' ולא אמרינן כל דובין מבי דינא קונה בלא אחריות שסימך כיון דב"ד מוכרם לא יבואו עסקין ומחול על האחריות ו"א שאם מכרו ב"ד קרקעות בשעת שאין קנינים מצויים והוולו הקרקעות ע"כ כך כגון בשעת כניסת או נלחמה מה שעשו עשו וקיים ולא אמרינן היה צריך להמתין עד שתעצר המגפ' ותשקוט המחלמה שכל ב"ד צריך לעשות דין לתיבע כשכא לתבוע בזמנו בדין שיש בו משום עניני דין אם ידחה ויש חולקין כיון דמכת מדינה הוא אין זה עניני דין .

חושן המשפט הלכות גביית מלוה סימן קי קיא

ה קרקע שהיא בחוקת הירוש מחמת אביו שהיה טוחק בה ונתברר בעדי' שהיא גזולה בידו ובא הנגזל להוציא מהויר' ב"ד נזקקין להוציא מידו אע"פ שהו' קטן רחשו חכמים לתקנת הנגזל להצילו מעושקו ואפי' הוא קטן ואפי' אפטרופו' להפך בזכות הויר' אולי יוכל לפסול העדים של נגזל אין מעמידין לו דאחוקי' סהרי בשיקרי לא מחוקקין והרמ"בם חולק ואומר שמעמידין אפטרופוס לטעון ולדון בשבילו וכן קטן שתקף בעבדיו או ירד לתוך שדה חבירו וכבשה א"א נמתין לו עד שגדיל אלא מוציאין אותו מידו ולכשיגדיל אם יש לו עדי' יביא עדי' דלא כל כמיניה לגזול ולעשושוק בילדותו ולסמוך על שאין מורידין לנכסי קטן , ודוקא שלא היה לו חוק' בנכסים אלו מאבותיו אבל אם יש לו חוקה אין מוציאין ממנו עד שגדיל , וכתב מורי מהרמ"א ז"ל ולכן מי שצווח על יתומים קטנים שיש לו הוי"קת מהם אין מעמידין להן אפטרופוס לדין עמו בעורן קטני' הוי' לא שטפורס' שהם מויקין אותו בידים וכל שיש לספ' ולפקפק בדבר ממתני' להם עד שגדלו וי"א דלעולם ממנין להם אפטרופוס בין שיש ממש בטענותיו אולא אולי יתפשר עמהם לטובת היתומים עכ"ל .

ן קרקע שהי' בחוקת קטנים ובא אחד וטען שהוא לקחה מאורישו ויש לו עדים שהחזיק בה ואכלה שני חוקה בחיי אביהם אין מוציאין אותה מידם עד שיגדלו שאין מקבלין עדי' שלא בפני בעל דין וקטן כשלא בפניו רמי אבל אם הוציא שטר שהיא לקחה בירו ה"ז מקיים השטר שהרי קיום שטר' מקוימין אפי' שלא בפני בעל דין ומוציאין אותה מידם אחר שמעמידין להם אפטרופוס שמוענין בשבילם כל וכייתיהם .

ך קטנים שהורה מורישם בכתב ידו על מטלטלין שבידו שהם מעסק שיש לו לפלו' או שהו' פקדון בידו משל פלני מוציאין מהם דבאלו לא שייך למוחש לצררי ולא לשוכר וכן אם גזל מורישם ק"ל דבגזול מקבלין עדות שלא בפניו לפיכ' גם אם הורישם קטנים מקבלין העדות וחיביבן שלום בין אכלו הגזילה בין לא אכלו בין נתייאשו הבעלים בין לא נתייאשו בין ממקריא בין ממטלטלין שהניח להם מורישם עכשיו שתקנו הגאונים דמטלטלי משתעבדי לב"ח לא גרע מב"ח דבעל פה הודיע שלא פרע וע"ל סי' ק"ו .

ח כשאח"ל אין נפרעין מנכסי יתומים ה"מ במילי דאבוהון אבל ב"ד או אפטרופוס שלוו לצורך היתומים הרי הם כבעלים ונזקקין לנכסיה' ומוכרין בלא הכרזה ונפרע' בכינוגית כמו משאר ב"ח וכן בי דינא דובין באחריו' על היתומים אם טרפו מן הלוקח מה שקנה מהם גובה בלא הכרזה ודינו כשאר ב"ח שהם הבעלים עצמן דאביהון של יתומים הם אבל אם לוו היתומי' עצמן בלא אפטרופוס ובלא ב"ד אין נזקקין לנכסיה' עד שיגדלו ואין מעמידין להם אפטרופוס לקבל העדות דאיהו דאפסיד אנפשיה שהלה להם בלא אפטרופוס או בלא ב"ד .

ט בכל מקום שאמרו שמעמידין להם אפטרופו' כדי ליוקק לנכסיהם מקבלים עדים בפני דאפטרופוס דאפטרופוס כעל דין הוא וכן עדי צואה מקבלי' אותם בפני האפטרופוס והטעם בדבר הכרז' שאין בו חשש צררי כמו צואה מקבלין אפילו שלא בפני היתומים ועל כן מותר לקבל עדי צואה בפני הקטן וה"ה בכל דבר המבורר שהקטן חייב ויש מי שכתב שאין מקבלים אותה בפני האפטרופוס והי"ב משכחת לה שהמניח יתומי' קטני' תהא צוואתו קיימת במוסר דבדיו לב"ד או שכתבו העדי' צוואתו בשטר והתמורה בחייו או שכת' הוא עצמו צוואתו בכתב ידו הניכרת לב"ד וע"ל סימן ק"מ סעיף ג' ד" .

י לכתובה אשה אין צריך להעמדת אפטרופוס שיטעון בשביל' שאין טועני' לפסול כתובה משו' חגי' כמו שנתבאר בלבוש הבין וארגמן .

יא כשאמרו מעמידין אפטרופוס לא אמרו אלא להקל על רב"ד הא אם ראו הב"ד שלא לטנו' אפטרופא ויחפשו הם בעצמ' אחר זכות היתומים אין לך אפטרופוס טוב מהם ויש כח ביד ב"ד לפשר מחמת יתומים אם נראה להם שהוא טובתם .

קיא דין מלוה בשטר גובה ממשעבדי והמלוה על פה ובו כ"ד סעיפים :

א כבר נתבאר טעמא כמה שקדם שהמלוה את חבירו על פה הואיל ואין לו קלא אינו גובה ממשעבדים אלא מטה שימצ' ביד הלוה דהיינו בני חורין אבל אינו פורץ לא מהדיקתיו שקנו ממנו ולא ממקבלי מתנות שנתן להם אבל מכל מה שימצא בידו בין קרקע בין מטלטלים אפי' קנאם אחר ההלוואה גובת ממנו שהכל משועבד לו מן התורה רבותי' האיך אשר אתה גושה .

ב אפטרופוס או ב"ד שלוו לצורך היתומים מוכרין שלא בהכרזה ופורעין , וכן ב"ד שמכרו בהכרזה דאחריותא איתמי וטרפו מן הלוקח מנכין לו שלא בהכרזה .

ה הא דאמרן שאם טענו בית דין ופחתו שנתו או הותרו שתי' מברן בטל היינו כשהורירו לב"ח בנכסים בשומת ב"ד שכיון שב"ח הוצרך לקחתו בחובו אינו מן הראוי שיתאנה בתשלומיו אפי' ברברי' שאין בהם דין אונאה אבל ב"ד שמכרו קרקע או עבדים של יתומים אפי' שוה מנה במאתים אין הלוקח יכול לחזור בהם שהרי קרקע ועבדים אין בהם דין אונאה אפי' גבי הדיוט ולא יהא כח הדיוט חמור מכח היתומים וכן הדין באפטרופוס שמכר קרקע ועבדים שאין הלוקח יכול לחזור באונאתו כמו גבי הדיוט .

ן והא דפחות משנתו מברן קיים כשמכרו הם בעצמם שהם יש כח ביד' למחול אבל אם מכרו ע"י שליח אם טעה אפי' בכל שהו המכר בטל שאין כח בידו למחול משל יתומי' דאמר' ליה לתקוני שרדגוך ולא לעוותי' אבל אם אינה השליח את הקונ' הקונה עם השליח הוא כשאר כל אדם וזכו היתומים כיתרון ודוקא שליח ב"ד אינו כמותם שהם רבי' והוא יחיד אבל שופט הממונה בחורמנ' דמלכ' אע"פ שהוא יחיד כחו פכח כ"ד מדינא דמלכיתא ושלוחו הרי הוא כמוהו .

קי אין נזקקין לנכסי קטן ובו י"א סעיפים :

א כבר נתבאר בס' ק"ח סעיף ג' שאין גובין מורשי' קטנים שלא הגיעו לי"ג שנה אפילו יש עליהם שטר ושום מלוה שאינה על א' מג' דרכים שנתבאר שם אפי' היה בו נאמנות ואפי' היה בו כל תנאי שבעולם אין גובין מהם מן הטעם שאמרנו שם מ"מ אח"ל אם יצא עליהם שטר שיש בו ריבית גובין מהם והיני דמי כגון שלוח אביהם ברבית מגוי שקבל עליו לזון ברבני ישראל לענין זה שלא יתבע ליתומים עד שיגדלו ולא קבל עליו שלא יקח ריבית וידקקו ב"ד לנכסיהם ויפרעו לגוי שלא יהא הריבית אוכלת בהם ויכלה קרנא עד שיגדלו וה"ה בכיוצא בזה אם ראו ב"ד שיש בו שאר תועלת ליתומים לירד לנכסיהם בעידקטנים כגון שבעל חוב רוצה לזותר קצת ולסחול להם כדי שיגבוהו עכשיו הרשות ביד ב"ד להגבותו וכן נפרעי' בהם כתוב' אשה מן הטעם שנתבאר ברין כתובה בלבוש הגוי וארגמן ע"ש ואם יש יתומים קטנים וגדולי' המלוה נפרע מן הגדולי' חלק המגיע להם וכדי שיפרע ב"ח מחלק הגדולי' צריכין ב"ד להעמיד אפטרופוס לקטנים ולחלק עם הגדולי' ויגבו לב"ח מהגדולים חלקם המגיע להם לפרוע והא דאין נזקקין לנכסי קטנים היינו שהוא וראי של קטנים אבל אם יש לספק שטמא מורישם עדיין חי אע"פ שיצא קול שמת גובין מנכסיהם .

ב וטעמא דאין נפרעי' מקטני' משום דחיישינן שמא התפיש אביהם למלה צררי לפיכך אם תפש משלהם אפי' אחרי מות אביהם והוא בענין שיכול להחזיק בו לטעון לקוח הוא בדי' כגון דליכא עדים ולא ראה דנאמן במגו דלהר"ם מהניא ליה תפישתו בין שידוע וברור לו שלא נפרע מאביהם וכבר אמרנו בס' ק"ח דאם שמתוהומת בשמת' על שלא רצ' לפרוע או שמת בתוך הזמן או שהודיע בעת פטירתו שלא פרע נפרעין אפילו מהקטנים .

ג והיכא שמת הלוה והניח יתומים קטנים ויש למלוה ערב נזקקין לנכסי ערב אע"פ שהיתומים קטנים ולא אמרי' סוף סוף ערבא בתר יתמי אול ונמצא נזקקין לנכסי קטנים שהרי אין הערב יכול לגבות מהן עד אשר יגדלו וכוון שאינם פטורין אלא בעורן קטנים ולכשיגדלו יתחייבו גמצ' שכני חייב' ויגדלו אלא אריה דריבעא עלייהו והרי זה כמלוה שתבע ללוה ונתחייב לו ברין ואין לו כמה לפרוע שגובה מן הערב .

ד קטנים שצוה מורישם ואמר תני שדה או תנו מנה לפלוגי הרי ליכ' למוחש הכא לא לצררי ולא לשוב' לפיכ' מעמידין להם אפטרופוס להפך בזכותם באיזה מנה קאמ' צורי או מדינה וכה"ג למצא טענה לכטל הצואה וכיוצ' בזה וכן בשדה אינו שדה קאמר קטנה או גדולה וכה"ג ואחר כך כשלא ימצא עוד טענה נזקקין לנכסיהם לקיים צוואת מורישו וכן אפי' אם אמר תנו מנה זו או שדה זו לפלוגי מעמידין להם אפטרופוס אולי ימצאו להם שום זכות ונזקקין אח"כ לנכסיה' ולהרמ"בם ב"ו א"צ להעמיד אפטרופוס רבין דיו קאמר הרי פירש דעתו בפירוש ואין טענת אפטרופוס מועיל להם הרב' ולמה יטריחו להעמיד אפטרופוס אלא נזקקין מיד לנכסיהם ומקיימין צוואת אביהם , יורש גדול שנתן נכסי מורישו לקטן יוצ' שטר חוב על המוריש כיון שנכסי' אלו נתנו לירד להם מיד אחר מיתת המוריש משו' חלק הגדול אין מתנת הירוש מפיקעין משיעבודיה דבעל חוב ומורידין אותו לאלו הנכסים .

לבוש עיר שושן הלכות גביית מלוה סימן קמ

גושה פו יוציא אל"ך את העבוש וגומר אבל המלוה בשטר טורף מהלקוחות וממקבלי מתנות שקנו ושקבלו ממנו קרקע אחר החלואה דשיעבודיה קדים ואית ליה קול והיה להם ליוהר שלא לקנות אפי' אם אינו מפורש בן בשטר שיטורף אמרינן הטורף הוא שמע' שלא כתבו שזה ודאי לא הלו' לו מעותיו בלא אחריות דלא שרי איניש וזויה בכדי אם לא שפי' בפירש בשטר שהלוה לו על תנאי שלא יטורף מהלקוחות ולא ממקבלי מתנה שאז נתאו קיים ואינו טורף מהם שכל תנאי שבממון קיים והקדשות שהקדיש הלוה אחר שלוה הרי הם כמשועבדים

ב אם קדם המפר או המתנה להלוואה דבר פשוט הוא שאינו טורף מהם מיהו אם יש הוכח' שלא נתכוין במכר ובמתנה אלא להבריח' מבעל חוב גובה מהם אע"פ שקדמו להלווא' שהרי לא מיון זה להקנות להם אלא להבריחם כמו שנתבאר בעיל פ"צ"ט שהמתנה בטלה ובעל חוב גובה ממנה אפי' אם היא מלוה על פה ואפילו קדמה להלוואה

ג מתנה שנתג' ללוה על תנאי שלא יחול עליה שום שיעבוד לא חוב ולא פתובה שקדם למתנה זו וגם לא יחול עליה להבא התנאי מועיל ולא יגבה ב"ח מהם שהנותן יכול להטיל במתנה איו תנאי שידצ' וזכמו שיכול להתנו' ע"מ שלא תמכרנה ולא תושכנה כך יכול להתנו' ע"מ שלא יגבה ב"ח אפי' בחוב שנתחייב' כבר אע"ג דפת' ליה דאקני הרי לא קנה אותו לשיעבוד זה שאינו יכול לקנות אלא מה שהנותן רוצה ליתן לו ואם היה הב"ח טורפו א"כ לא נתקיים התנאי ונתבטל המתנה מעיקר' והדר' למרה וגמצא שהוא לוקח טמון אחרים בחובו הילכך לא יגבותו ב"ד ממנו וישאר ביד המקבל ודוקא הנותן יכול להתנות פה שנותן ע"מ שישתייר זה הבח בידו אבל הקונה קרקע והתנה עמו האוכר על מנת שלא יחול עליו שום שיעבוד אינו מועיל וב"ח גובה ממנה שהמוכר מוכר כל כחו ולא יוכל לשייר אצלו כל' שאם משייר אינו מוכר

ד ודוקא מקבל מתנה מאחרים על תנאי שזכרנו אין הבעל חוב גובה ממנה אבל בן שקבל מתנה מאביו על תנאי פוה ואין לו בן אחר לא מהניא ליה תנאי זה אלא בחיי אביו אבל לאחר שמת האב בעל חוב גובה ממנו כיצד ראובן שנותן מתנה לבנו ע"מ שקא יחול עליו שום שיעבוד לא ה' לו בן אחר כל זמן שראובן חי תנאו קיי' מטעם ששיי' ראובן לעצמו בח' בן ושאם יבא ב"ח של בנו לגביית הקרקע שנתבטלה המתנה לאפדע ותחוו' הקרקע עליו ואם לא נתקיי' התנאי נתבטל המעש' לאילו לא נעש' ואותו כח ששייר ראובן לעצמו בקרקע כשימות ראובן ולא הניח אלא איתו בן וזה הבן באותו כח ששייר אביו לעצמו וכשב' בעל חוב לטורפה נתבטלה המתנה מנח אותו תנאי וזהו לבן מכה השויר שירש מאביו וה"ל כ"ה ואח"כ קנה דמשתעבד כשום דכתב ליה דאקני הלכך ב"ח של הבן גובה הקרקע בחובו בין בחובו שלוה אחר מות אביו בין בחוב שלוה בחיי אביו אבל אם יש לאביו בנים אחרים שמועיל התנאי אפי' אחר מות אביו לשאר אחיו דהא קדם הוא לקחת שדה זו בראש מכה מתנ' אביו בלא חלוקה ואחר כך חלק עם אחיו וא"כ אם יבא הב"ח לגבות חובו ממנו אחר מיתת אביו הרי תבטל המתנה לטורפו ותחזור ליורשים פולס לחלקה בשוה וא"כ לא יגבה הב"ח ממנה אלא שיעני' החלק שלהם מגיע על זה אם היו חולקין אות' כל היורשים והשאר יפלו היורשי' ואותו חלק מיהא גובה על כל פני' שיאמר לו הב"ח תבטל המתנה והחזיק בחלקך מכה ירושה והחזר המותר לאחך ג"ל

שבעת המשנה שלא נפרע כלום בחובו כדן טורף מן הלקוחות שצריך לישבע ה"נ טורף מן השני וצריך לישבע אע"פ שיש לו נאמנות בשטרו אין הנאמנות מועיל אלא נגד הלוה בעצמו או יורשיו אבל לא נגד הבעל חוב המאוחר דלאו כל כמיניה דלוה להאיגו על בעל חובו המאוחר וחיישין לקנוגי' מי שנחמק שטר חובו וכתבו לו ב"ד שטר אחר כדנו וכן מי שהלו' את חברו מלוה על פה ונתחיי' לו בדין ולא היה לו מה לפרוע וכתבו לו מעשה ב"ד אם טורפים מהלקוחות נתבאר בסו' ע' ק' בד"א רב"ח טורף ממשעבדי בשאינו מוצא ביד הלוה בני חרי לגבות חובו מהם אבל אם מוצא ביד הלוה בני חרי לגבות אפי' הם זיבורית לא פשעו הלקוחות שיוכלו לומר לו התנו לך מקום לגבות ממנו ולא יטורפו ממשעבדי לא שנא אם הם לקוחות או מקבלי מתנה לפיכ' אם נתן הלוה מתנה לאחרים וכתב להם בשטר אחד או שוכיב מרע שאמר בן בצוואתו מאתים לפלוני ושלש מאות לפלוני וארבע מאות לפלוני ואין בכנסו כדי שיספיק לכולם דהוי דינ' שאין אומרים כל הקודם בשטר וזה דאמרינן ודאי לטיל' נתכווין ליתן ביהוד חציאל וכתב' בשטר אחד אלא שאין אדם יכול להוציא שני דברים כאחד אלא חולקין הנכסים לתשעה חלקים ויקח בעל המאותים זון שני חלקי' ובעל השלש מאות זון ג' חלקים ובעל הדר' מאות זון ד' חלקים אם יצא עליהם שטר חוב גובה מכולם ובפי החלוקה יפרע כל אחד וא' מחלקו אבל אם אמר מאתיים זון לפלוני ואחריו שלש מאות זון לפלוני ואחריו ארבע מאות זון לפלוני כל הקודם בשטר או בצוואה וזה תחלה בחלקי' לפיכך יצא עליהם שטר חוב גובה מהאחרון דבשעה שזכו הראשונים בחלק' היה חלק האחרון עדיין בני חוריו ואם אינו מספיק גובה משלפניו ואם אינו מספיק גובה משלפני פניו יצא בד"א דוקא בשלא חלק להם חלקים שונים שהוצרך לדבר או לכתוב לכל א' מה שיתנו לו לחלקו אבל אם היה מחלק להם חלקים שנים מאתים ולהוציאם לזה כיון שלא כללם יחד ואמר שיתנו לעניני' אלו ד' מאות זון או לשלשה כך וכך וזו שיחלקו ביניהם שנה בשיה ואמר מאתי' לזה ומאתים לזה כו' ודאי להקדימו במתנה תחלה קמיון שיוכה הוא תחלה לפיכך אפילו אם לא אמר ואחריו לפלוני אם בא ב"ח גובה מן האחרון ואפילו תפש כל אחד משלפניו יציאין מידו ונתנון למקדם ויש חולקין ואומרים שאין אחד מוקדם אלא כשאמר או כתב ואחריו

מ ראובן צוה מחמת מיתה ליתן מנה לשמעון ומכרו היורשי' כל הנכסים שלא מוצא שמעון לגבות מנה שלו גובה מן הלקוחות ואין היורשים יכולין לומר כבר נתנו לו כיון ששטר הצוואה יוצא מתחת ידו ולא חיישין נמי לקנוגיא שמא נתנו לו ומוציא מן הלקוחות כיון שכתב הצוואה בידו

נ יורשים שמכרו בגנסי אברהם יש להם דין משועבדי ואין בעל חוב טורף מהם אם יש בני חורין של אביהם ואם לא השאירו בני חורין בכנסי אביהם ורוצי' לפלקו בקרקע שלהם כבר נתבאר בסיומן מ"ז סעיף ג'

י ואם מכר הלוה קרקע שיש לו בעירו ויש לו קרקע בני חוריו בעיר אחרת ב"ח טורף מהלקוח שבעירו ואינו יכול לומר לו הנחתי בני חורין לגבות מהן כיון שאינו בעירו שגם הלוה בעצמו לא היה יכול להגבית למלוה מנכסו שיש לו בעיר אחר' דמסתמא לא סמך המלוה בהשגחה לו אלא על הנכסים שבעירו ולא עדיף האי גברא דאתי מחמתיה וכת' מורי מהרמ"א ז"ל וז"ל מיהו הכל לפי ראות הדיינים כי אם אין הויק למלוה כמה שגובה בעי' אחר' לגבות שם טבני חרי גובה שם עכ"ל וטעמו דמסתבר היה וברור הוא דאם לגבי מלוה שוה הוא לגבות שם כמו כאן למה נטורף מלקוחות לא הוי אלא מדת סדום ג"ל

כ הגיחו הלקוחות בני חרי ביד הלוה ונתקלקלו ב"ח טורף מהלקוח' דהא מ"מ שיעבדו כדקאי קאי ודוקא נתקלקלו אבל לא נתקלקלו אלא שאינו יכול לגבות מהם מחמ' פשיעתו' שפשי' בעצמו כיון ששילק שיעבודו מהם וקל' בקניין שלא יגבה מהם איהו דאפסיד אנפשיה ואינו גובה מהלקוחות שיאמרו לו הנחנו לך מקום לגבות ממנו ואת הוא דאפסידת אנפשיך

ג וה"ה אם לא נתקלקלו אלא שאנסן אנס אינו טורף ממשועבדים שיאמרו לו הלקוחות הנחנו לך מקום לגבות ממנו והרי שלך לפניך ואי משום האנס מצויין הם בעלי זרוע לפולג' וסופך לגבות חובך' מיהו אם נשתמד הלוה ולא יוכל לגבות ממנו בדיניהם חוי כנתקלקלו בירו וטורף ממשעבדי י"א דה"ה אם הניח הלוה יתומים קטנים שלא יוכל לגבות מהם הוי כנתקלקלו ויש חולקין דהא סופן שיגדלו ויגב' חובו' לזה שבא למכור קרקעותיו לגוי שלא יוכל המלוה לטורפו אחר' חובו ממנו וזו המלוה לפחות ביד הלוה שלא למכור לגוי י"א שאינו יכול לשחוט

ה מי שיש עליו חובו' הרבה ומכרו ב"ד קרקעותיו כדי לפרוע לבעל חוב המוקדם אין שאר בעלי חובות יכולין לחזור על הקרקע ולהוציאה מיד הלוה מן מעטם שהם קדמו למקחו והיה הוא לגבייהו פאוחר דאמרי' שיעבוד אותו הב"ח המוקד' שפרעו לו מאלו המעות אותו השיעבוד עדיין חל וקיים על קרקע זו פיון שהפ"ד מברוח כרי לפרוע יש כח לב"ד להשאיר השיעבוד על הקרקע אבל אם מכרה הלוה בעצמו כדי להגבות את החוב המוקדם יבולס שאר בעלי חובות לטורפה מן הלוה שאין ללוה כח שישאיר השיעבוד על הקרקע וע"ל סימן ק"ד סעיף ט'

ו אפוסרופסי יתומים שמכרו גנסי היתומים לאתרי' והאפוסרופסי' בעצמם יש להם שטר חוב על מוריש' לא אמרינן דאחריות דנפשיהו קבילו עלייהו ואע"פ שהם מוקדמים ללקוחות אלו מחלו על אחריותם של אלו הנכסים אלא חוררית וטורפים מן הלקוחות בחובם

ז בעל חוב מוקד' שבא לגבות ויש כאן עוד ב"ח מאוחר ואין בכנסו לזה לפרוע יותר מכדי חובו של ראשון ולא ישאר לפרוע לשני חוב' אין מוריד' המוקדם להגביס עד שישבע

הראשון מהמלוה שלו גובה מהם ומיורשים מודעי נתן דלאשר אשמ לו קרינן ביה .

כב ואם מבר הלוה שטר חובות שלו או נתנם לאחר או שבעלי חוביו מכרו מטלטלין אחר שלוה הוא מהמלוה רואים אם יש בשטר שיש למלוה על הלוה וכן בשטר שיש ללוה על בעלי חוביו שיעבדא מטלטלי אגב מקרקעי או יש בהן דין קדימה אפי' לגבי שטרות שמכר הלוה דכיון שהקנה לו מטלטלי אגב מקרקעי גם השטרות קנינוי' לו שהם בכלל המטלטלין והשיעבוד שבעטר הוא של המלוה מדר' נתן והוי כאילו הקנה לו השטר באיהו וכל שיעבדא דאית ביה וכן מטלטליהן של בעלי חוביו של לזה משועבדין למלוה שלו מכחו כיון שהוא קודם למכירה שמכרוהו הם אבל אם מכר הלוה השטר חובות שלו או נתן לאחר קודם שלה הוא מחלוה של אע"ג שכשלוה אח"כ מהמלו' שלו עדיין היה בידו כדי למחול החוב של אותו השטר דהא ק"ל המוכר ש"ח לחבירו וחזרו ומחלו מחול לא קרינן ביה לאשר אשמ לו דר' נתן דלא אלי' שיעבדיה דר' נתן כ"כ לשעבד לו הכח של המחילה וכן אם מכרו הבעלי חובות של הלוה מטלטליהם קודם שלה הלוה מן המלוה שלו אע"ג שכשלוה הלוה מן המלוה שלו עדיין היה בידו כח לטרופ אותן המטלטלין מן הלקוחות מחמת קנין האגב שיש לו בשטר מ"מ לא אלים שיעבד דר' נתן כ"כ שיהיו משועבדין לו אפי' אותן המטלטלין כיון שגם המלוה אינו קונה אותם בסתם שיעבד שיש לו על הלוה אלא ע"י קנין אגב דלא אלים קנין אגב כ"כ לשעבד כח אגב אחר שכבר יצא מרשות הב"ח דה"ל אגב דאגב ולא קנה , משא"כ בקרקע שאינה נגולה ואינה יצאה מרשות בעלה לעולם .

כג אם היו ללוה הראשון ב' מלו' שהלוו לו ובאים כאחד לגבות מבעלי חובות שלו אם הלוה הראשון לבעלי חובותיו בשטר לאחר שלה משניהם שאזל שיעבד שניהם על בעלי חוביו בבת אחת דהיינו בשעה שהלוה להם יחלקו ואם תפשו א' מהם זכה בתפישתו דכיון שאין להם דין קדימה זה על זה יש בהן דין דכל הקודם לזכות ע"י תפישה זכה ואם היו חובותיו של הלוה קודם שלו משניהם או קודם שלו מראשון אחר שלה מן הראשון וכתב לראשון אגב הרי חל שיעבדו תחילה וזכה בהם הוא .

כד ראובן היה לו שטר על שמעון ונתנו ללוי בכתובה ומסיר' וכשבא לוי לגבותו הוציא יהודה שטר שהיה לו על ראובן מוקדם לשטר שהיה לו לראובן על שמעון ואמר כי השטר שנתן ראובן ללוי הוא ממונו של ב"ח וזכה בו מדין קדימה ולוי משיב השטר הוא מטלטלי ואין בו דין קדימה הדין עם יהודה שכיון ששטר מוקדם ושעבד לו מטלטלי אגב מקרקעי אע"ג דהשטר מטלטלי שנתן ראובן ללוי לא היה גבי מיניה אע"פ ששעבד לו מטלטלי אגב מקרקעי היינו משום תקנת השוק דאל"כ לא היה אדם קונה חפץ מחבירו מפני שיעבד נוישו אבל בנתנית שטר חוב לא שייך ביה תקנת השוק דמילתא דלא שכיח הוא ועוד שלא יצא השטר מרשות ראובן לגמרי שעדין נשאר בידו כח למחול השטר הילכך חובו שפיר ממונו לגבות ממנו בעלי חוביו וע"ל סעיף ג' ס"י ק"ג .

קיב אין ב"ח מורף ממה שקנה וכו' הי' סעיפים :

א אין ב"ח מורף ממשעבדו א"כ הוא הנכס ללוה בשעה שאזנה לו ומכרם או נתנם אח"כ אבל אם קנאם אחר שלה ומכרם לא נשתעבדו לב"ח ואינו גובה אות' מהלקוחות ומיהו בעודן ביד הלוה גובה מהם אע"פ שקנאם אחר שלה דמשועבדים לו כל מה שיש בידו כמ"ש לעיל בס' הקודם ואם שעבד לו מתחלה כל נכסיו שקנה ושיקנה או חל השיעבוד גם כל מה שיקנה אח"כ ותקף שיקנהו חל שיעבדו לפיכך אם קנה אח"כ ומכר ב"ח גובה ממנו דשיעבדו קדים ודוקא שפירשו לו בפירוש וכתב דאקנה אבל אם לא כתב לו דאקנה לא וי"א כיון דק"ל אחריות טעות סופר הוא בכל מה שראוי להשתעבד אמרינן טעות סופר הוא ואפילו דאקנה נמי אם לא כתבו טעות סופר הוא מיהו אם כתב לו בכתב מקצת אחריות ולא פירש לו דאקנה י"א דלא אמרינן עור טעות סופר הוא דהואיל ופירש קצתן מה שכתב כתבמה שלא כתב לא כתב .

ב ואם לא כתב לו דאקנה ומכר נכסיו אחר שלה והמלוה בא לטרופ מהלקוחות כמענה שאלו הנכסים הוי ביד הלוה כשהלוה ליה והלקוח טוען לאחר שלה קנה ומכר י"א שעל המלוה להביא רא' שיזיז אלו הנכסים ביד הלוה בשעת התלווה שהמלוה הוא המוציא שרוצה להוציא מן הלקוח שהוא מותר

למחות בידו כמו שאינו יכול למחות כשמוכר מטלטלין אע"פ שלא יוכל לטרופין ה"ג הכא שיאמר לו הלוה אני יש לאל ידי לפורעך עדיין קודם שיבא ומנך מ"מ הלוה לא טוב עשה בעמיתו שזויק שיעבדו של חבירו וכתב מורי מהרמ"א ז"ל שאם נראה לב"ח לפי ראות עינייהם שלא יהיה לזה מקום לגבות אלא יוכלו למחות למען הציל עשוק ונ' וע"ל ס"י ע"ג סעיף י' .

מז ואם יש כאן שנים או שלשה לקוחות שקנו ממנו באחד ואין אחד מהם קודם לחבירו וכל בעל חוב לטרופ גובה מאיזה מהם שרצה כל חובו ואינו צריך ליקח חצי שדה מזה וחצי שדה מזה דלא עדיפי מגבירא דאתו מחמתיה שלא היה יכול להגבותו חצי שדה כאן וחצי שדה כאן מיהו אם קנו הלקוחות שרות הרבה מן הלוה שיכולין להגבותו כל אחד שדה שלם יגבה מכל אחד שדה ולא יגבה כל חובו מאחד .

מז אם הלוקח שקנה מחלוה מכרו לאחר והאחר לאחר אפי' עד מאה וכל בעל חוב לטרופ מלוקח האחרון אינו יכול לומר לו למה לא תבעת חובך מהראשון כמו שכתבתי סעיף י"ד דכל אדם יודע עתו ושעתו אימתו יתבע חובותיו שלפעמים אינו רוצה לתבוע מפני שהלוה אדם ולפעמים המלוה אדם עשיר ויש לו שטרות הרבה ואינו זוכר לכולם עד שיודמן ליה וכה"ג שיקרה שבא לידי עיכוב בתביעת חובותיו .

יז לזה שמכר נכסיו וחתם המלוה על שטר המכירה לא הפסיד בשביל זה זכותו וטרופ מהלקוחות שיוכל לומר לו השני גזח לי והראשון קשה ממנו ולכך התמתי כדי שיבא השדה ליד השני ויהא ק"ל לי להוציא ממנו .

יח ראובן קנה בית משמעון ולוי היה לו שטר על אותו בית וגם לוי היה במעמד כשקנה ראובן הבית ולא יוכל לומר לא ידעתי כשקנהו ראובן כי היה במעמד ולא הוציא שטר וגם ראובן סת' הבית ובנה בו ומנה את לוי על הבנין ואח"כ הוציא לוי את שטר לא איבר את זכותו כשתיקחו מן הטעמים שכתבתי בסמוך .

יט לזה שלהו ואח"כ נתן נכסיו במתנה ע"מ להחזיר אם הם קרקעות שקנה קודם שלהו או שקנאם אחר שלהו והוא כתב למלוה דאקנה אין מתנתו כלום דכבר חל עליה שיעבדו המלוה וזכה המלוה בנכסיו בשביל חובו שקדם למתנה ואם המתנה קרמה להלאה וגת' לזמן ידוע זכה המקבל במתנה עד שגיע זמנה ואם נתנה לו במתנה ע"מ לחזור בסתם ולא פירש לו באיזה זמן יחזירנה לו ואח"כ לזה כשם שהמקבל יכול לדרות ללוה לזמן מרובה בע"כ שיכול לומר לו אחזירנו לך לאחר זמן ואקיים תנאי וכן יכול לדרותו בכל פעם כך הוא דוחה למלוה הכא מכחו אך המלוה יכול לכופו מדר' נתן כשירצה להחזירה שלא יחזירנה אלא לו ולא לנות' .

ך אע"ג דלא כתב דאקנה אם קנה והוריש גובה ממנו דירוש במקום מוריש קאי .

כא ראובן הלוה לשמעון על פה ושמעון הלוה ליהודה בשטר ומכר יהודה כל נכסיו ובא ראובן לטרופ מלקוחות שקנו מיהודה מכח שטרא שיש לשמעון על יהודה שהייב יהודה לראובן מדר' נתן הדין עם ראובן אע"פ ששמעון היה יכול לשעון לראובן פרעתיך אין הלקוחות שקנו מיהודה יוכלין לדרו' ולומר פרעו אתה משמעון ואין שמעון נאמן עלינו בהודאתו שהוא עושה קנויה עלינו לפי שספק ספק צריכין לפרוע לשמעון וראובן שהוא מלוה של שמעון סירף מהם הואיל ושמעון מודה שהוא חייב לו , כבר ידעת דק"ל מי שיושה בחבירו וחבירו בחבירו גובה מלוה הראשון מן הלוה האחרון מדר' נתן לפיכך ראובן שהלוה לשמעון ולא היו לו לשמעון נכסים אלא שטרי חובות על הקדים לא מבעיא בעודן בידו שעודנו חי שראובן גובה מהם אפי' לא שיעבד לו מטלטלי אגב מקרקעי וא"צ לעשות לו כהם שום הקנה לא כתיבה ולא מסירה אלא גובה אותם מדרבנן נתן דכי היכי דבעלי חוביו של שמעון משועבדין לו משועבדין גם לראובן מדרבנן נתן אלא אפילו מת הלוה ונפלו השטרות לפני יורשים גובה מהם לא מבעיא אם נעשו השטרות שיש ללוה הראשון על בעל חובו קודם שלהו הוא מהמלוה שלו שיש לבו לומר תקף שנשתעבד הוא להמלוה שלו שנשתעבדו גם עמו מיהו כיון שהיו משועבדין לו באותה פעם אלא אפילו נעשו השטרות שיש ללוה הראשון על ב"ח שלו אחר שלהו הוא מהמלוה שלו ואפילו קנו בעל חוביו של לזה נכסים אחר שלהו

לבוש עיר שישן הלכות גביית מלוה סימן קיב קיג קיד

שאין תובטין אות' לשיעבוד אלא להעתיק ממנו עשרות אחרות ולא לגבות בו זה איננו כן אלא כתוב כדי לגבות בו ו"ט שפירושו שזה השטר יהא נדרש כבעל השטר בכל דבריו עתה ידו על העלינה לא כטופסי דשטרא שדרשין אותו להיות ידו על התחנתה זה אינו כן .

ב לקמן בסימן ר"ב יתבאר בע"ה דילפון מקראי שקונין מטלטלין אגב קרקע ומוחק אותם הפסוקים יתבאר גם כן שכשמשעבדין מטלטלי אגב מקרקעי אין צריכין להיות צבורין כתיבה ואפילו מטלטלי דליידו כגון בעלי חיים ועבדים אף ע"פ שאין גקנין באגב משעבדו באגב וטעמא משו"דכיון דשעבדיהו אגב קרקע אית להו קלא כמקרקעי ואפילו בקרקע כל שהוא יכול לשעבד מטלטלין חרבה ואם אין קרקע ללוה וזוכה לו המלוה בחוק שדרה באחת מהקנינות שקונין בהן קרקעות או שהשאלו או השכיר לו קרקע כל שהוא ד"י זה מקנה על גביו כל המטלטלין שירצה וא"צ לסיים המקום שמקנה אגב' המטלטלין ואם אין קרקע ללוה וגם למלוה אין לו להשאלו או להשכיר יתכונ הקניתי לו ד' אמות . קרקע בחצרו ואגבין הקניתי לו המטלטלין ואע"פ שאין אנו יודעין לו קרקע הודאית בעל דין כגאה עדים דמי תובטו ולא מוחיו כשיקרא שאיפשר שהיה לו קרקע במרעה אחרת ואין אנו יודעין בה .

ג בזמן הזה תקנו החמינו האחרונים ו"ל אפילו שעבד לו מטלטלי אגב מקרקעי אינו מורף מטלטלין שמכר או נתן משום תקנת השוק כמ"ש פעמים שאין לך אחר שקונה חפץ מחבירו מיראחו שמוא שעבדו מיהו אם שעבד לו מטלטלי אגב קרקע וכתב לו דאקנה ואחר כך לזה נואחר וכתב לו ג"כ באגב ודאקנה וקדם השני ותפש מטלטלין שקנה קודם שלוה מטמו כא ראשון ומוציא ממנו מפני שהוא מוקדם אפי' בושן הוא משום שאין שייך בזה משום תקנת השוק וע"ל סי' ס' .

קיד דין בעל חוב עם הלוקח אם יכול לדחורא אצל הלוח ובו ז' סעיפים :

א מלוה שיודע לקוחות שקנו מהלוה אחר שלוח טמנו הולך וטורף מהם בב"ד אבל אם טרף שלא בב"ד אינו כלום אלא ב"ד מוציאין אותו מידו ומעמידין אותו ביד זה שמרפיה ממנו ע"י שיעמדו לדין וכשטורף בב"ד קורעין ב"ד שטר האדרכתא וכותבין לו שטר טורפא ופיהבין בטירפ' שקרעו שטר האדרכתא שלא יחזור ויטרף בה ענית .

ב כשימצא המלוה ללוקח כופין את הלוקח לדין עמו ואין הלוקח יכול לטר' למלוה לך אצל הלוח ודון עמו וכשיתחייב לך בדין ויכתבו לך טירפא על הלוקחות או אפרע לך אלא צריך הלוקח לדין עם המלוה אם ירצה ילך הוא אצל הלוח ויוקראו לבא לדין ומיהו היבא דאיתיה מודיענן ליה כגון שאינו רחוק יותר ממהלך יום אחד ואם מבקש הלוקח זמן לחזור אחריו נתנין לו זמן ב"ד שהוא ל' יום מיהו ל' יום אלו לאו מדינא נותנין אלא להוציא הדין לאיתו אבל לא לבא עליו בעיקרין לדחולו ל' יום חנם עכ"ל מקום שנותנין זמן ב"ד ל' יום אינו מן הדין דילמא יעכבוהו חנם ל' יום אלא מדת רחמים נהגו חכמים על בעלי דינים שלא לדחוק אותם יותר מדאי לכך לצאת די' שנים צריך הדין לזוהר בנתינת שלשים יום הללו שלא יהיו כדרך עקיפין רק לשם שמים .

ג אם רוצה הלוקח לסלק המלוה במעות הרשות בידו שהרי הלוח יכול לסלקו במעות לכך גם הלוקח כמותו וישאר לו תקרקע ויחזור וישאל מה מאוכר מה שפרע למלוה בשבילו ואם עשאו אפתיקי מפורש דא"ל לא יהאלך פרעון אלא מווי אינו יכול לסלקו במעות ואם קנה שתי שדות זו אחר זו כל אחת במנה והחוב שהיה למלוה על הלוח הוא מאתים וכו' וטרף ממנו שדה הראשון בטנה וכשבא לטרף השנייה במנה הנשאר הביא לו המאתים ואמר לו אם תרצה לקבל שדה הראשונה שגביית כבוד בכל המאתים הרי טוב , ואם לא קח מאתים והסתלק גם סן הראשון הדין עמו , ואם רצה המלוה לעמוד בה בכל המאתים אין הלוקח חוזר על המוכר שמכרה לו באחידות אלא במנה כמ"ש שהיה שוה ואע"פ שהמלוה קבלה במאתים הרי אינו שוה אלא מנה אלא שהמלוה קב"ה במאתים היינו טעמי' שתיב' היא עליו י"א דוקא כשלא עשה בו תחלה שומא והכרוח או יכול לכופו לקבל' במאתים זו או שיחוינה לו אבל אם עשו שומא והכרה שוב אינו יכול לסלקו דשומא לא הוה' ללוקח לעומד דהא דאמרינן דשומא הורא לעולם היינו דוקא לשומא ב"ד נכסי הלוח מהלוח ליד מלוה ומשום ועשיית הישר והטוב עשו תקנה זו כרי שתשאר הקרקע ביד בעליה אבל לוקח שלקח שיעבוד המלוה לא שייך ביה הישר והטוב כי הוא נכנס לשיעבודו של מלוה

מוחק בה' עווד המלוה ספק אם חל שיעבודו עליהם אם לאו אין ספק מוציא מידו ודאי והמע"ה ו"א שאם יש עדים שהלוה קנה קרקע זו ומכרה צריך המלוה להביא עדים שקנאה הלוח קודם שיעבדו שכיון שיש עדי' שקרקע זו קנינה היא בידו ואינו מוחק בה מאבותיו אמר' השתא הוא שקנאה ועל המלוה להבי' רא' אבל אם יש עדים שהלוה היה מוחק בה ושהיתה שלו אלא שאינם יודעים אם בירושה מאבותיו באה לידו או אם קנינה היא בידו צריך הלוקח להביא ראיה שהיא קנינה בידו ואז אמרינן דעכשיו הוא שקנאה ואע"פ שהמלוה טוען טענת כרי והלוקח טענת שמוא כיון שהלוקח מוחק וזה בא להוציא מידו עליו להביא ראיה ואם אין ללוקח עדים שקנינה היא בידו בית דין מעמידין אותו על חוקתו ונאמר שהיתה שלו ושל אבותיו מעולם והסברא הראשונה היא עיקר שאין רוב העולם יורשים קרקע מאבותיהם ולמה מסתמא געמירנה בחוקת אבותיו .

ג וכן כנותן מתנה מנכסיו מהיום ולאחר מיתה ולא נודעו הנכסים שהיו לו באותה שעה שהורש ודאי מוחק והמקבל מתנה ספק על המקבל מתנ' להביא ראיה שהיו אותם נכסים בידו בשעת מתנה ו"א שאם לא נודע שקנ' נכסי' אחר כך הנה בחוקת מקבל מתנה דמסתמ' אמרינן שהנותן ירש' מאבותיו והרי ודאי הו' בידו באותה שעה , ופי' המסקנא הסבר' הראשונה היא עיקר כמ"ש במלוה .

ך ב' מלוג שיוציא כל אחד שטרן ואין כתיב בשום א' מהם דאקנה ואין הנכסי' מספיקין לחיובת שניהם וטוען המוקד' כי בשלוח טמנו כבר קנה הנכסי' והרי כולם משיעבדי' לו תל' והמאחר טוען שלאחר שלוח משנינו קנאם והם משיעבדי' לשנינו בשוה לכל א' החצי ואין עדים בדבר והבא אין שום אחד היס מוחק בנכסי' לפי המסקנא שאמרנו בשני הסעיפ' הסמוכי' ולא אמרינן מסתמא ירש' נכסיו מאבותיו והם בספק קנינים היו דינא הבא הכי החצי שמורה המאחר לסיקרום יקח ראשונה דבאותו הספק הוא ודאי מוחק ע"פ הודא' המאחר ובחצי השני ד שניה' שיה' בו בספק והוה ליה בין שניה' ממון המט'ל בספק וחולקין אותו החצי השני א"כ יש עדים למוקדם שיהו כרשות הלוח בשעת ההלואה .

ה ראינו שלוח בשטר ולא כתב למלוה דאקנה וקנה נכסים לאחר ההלואה ומת והיתה לו בת וירשתו ועמדה ונשאת אין הלוח גובה מן הבעל ממה שהכניסה לו אשתו באותן הנכסים אף על גב דאם לא נשאת היה גובה ממנה היינו משום קרעין יורשת היא ועומדת במקום מורשה כדכתבנא לעיל סי' ק"א סעיף ד' אבל כשנשאת הבעל בנכסי אשתו כלוקח חשוב ואינו גובה מן הלוקחות .

קיג אין הבעל חוב מטרף ממטלטלי' המשועבדי' ובו ג' סעיפים ,

א אין בעל חוב מטרף מהלקוחות אלא בקרקע שמכר א' נתן הלוח דקא אית ליה וזוהו להו ללוקחים להוחר אבל מטלטלין שמכר אינו מטרף אפי' היו בידו בשעת הלואה דלית להו קלא ולא ידעו הקוחות לזוהר ואם כן אין לך אדם שהיה קונה חפץ מחבירו לכך עשו בהו תקנ' השוק שלא יהו משועבדי' כלל ואפי' התרה המלוה בלקוחות שלא יקנו מטלטלין מן הלוח אין המלוה מטרף מהם לפי שאין דעת המלוה סומכת על המטלטלין מפני שהלוה יכול להבריחם וא"כ לא חל מתחל' שום שיעבוד עליהם לפיכך אפי' התרה שלא יקנו אינו מועיל וכן הדין במתנה ודוקא שנתנם מתנת כריא דהו' מקבלי מתנת בלקוחות אבל אם נתנם במתנת ש"מ כ"ח גובה מהם שמתנת ש"מ חשוב' כירושה כמ"ש בסי' רצ"ב בע"ה , ואם שיעבד לו מטלטלי אגב מקרקעי או יש למטלטלין דין קרקעי אף למטרף כמ' שמכר א"כ אם כתב לו דאקני זמן הדין מטרף המטלטלין מלקוחות כמ"ש שהו' מטרף קרקע ואם חקנה לו מטלטלין אגב קרקע והיו לו מקרקעי בעת השיעבוד ולא היה לו מטלטלין וכת' לו דאקנה אפי' מכר הקרקעות קודם שקנה המטלטלין הרי המלוה מטרף מהם דאשעת כתיבה חל שיעבודו והוא שכתב לו דהא כמסתמא ודלא כטופסי דשטרי מפני שעיקר השיעבוד הוא על הקרקע ושיעבוד מטלטלי אגב מקרקעי דומ' לשיעבוד הערב שהוא כמסתמא שאם לא יפרע לו הלוח יפרע הערב אף כן אם לא יוצאו קרקע שיפרע מן המטלטלין המשועבדין על כן צריך לפרש שדעתו סומכ' על המטלטלין כמו על הקרקע ואם א"כ מ' מעכשיו אין צריך לפרש דלא כמסתמא' שכל קנין מעכשיו קנינה אפי' באסמכת' דכיון שהקנה לו מעכשיו הרי דעתו סומכת עליו ופי' דלא כטופסי דשטרי לומר ששטר זה נכתב לשם שיעבוד גמור לא כדרך שכתבין טופס שמורות

הושן המשפט הלכות גביית מלוה סימן קיד קמו

מלוה ולקחו במעותיו יחזור ויקבל מעותיו מן המוכר וישאר למלוה שיעבורו לעולם וע"ל סי' ק"ג סעיף ט' וכל זה מיירי בלוקח אחד שלקח ב' השותף אבל בשני לוקחין אין השני יכול לומר שיקבל שדה הראשון יותר משוויו או לסלקו במעות דלא בעל דברים יודיה הוא על אותה שדה .

ף אחר שכתבין המירצא מורידין ג' בקי אין לאותה שדה ושמן לו ממנה כשיעור חובו כפי מה שראוי לו מהקרן ויצי השכה כפי מה ששוה עת' ומכריון עליה ל' יום כדרך שכתבין על נכסי יתומים שנתבאר בס"י ק"ט אח"כ משיבועין את הלוה כתקנת הגאונים שאין לו כלום לשלם ממנו אלא זה, אם היה הלוה עמנו כמדינה משיבועין אותו אבל אם אין הלוה עמנו כמדינה אין מעכבין פרעון החוב בשביל תקנת הגאונים ומגבין לו כלא שבועת הלוה ומשיבועין גם את המורף בנקימת חפץ שהיא שבועת המשנה שלא נפרע חוב זה ושלא מחלו ושלא מכרו לאחר וכולל בשבועתו שאין זה שטר אמנה ואם הוא תוך הזמן טורף כלא שבועה רחוקה שלא פרעו תוך זמנו וכיון רשבועה שלא נפרע א"צ לישבע גם שבועת אמנה א"צ לישבע ורובה דשטרות אינם אמנה אלא שכשנשבע שלא נפרע סגלגלין עליו אמנה והשטא לא צריך מיהא להחרים סתם וכי' ב"ל ואחר כך מורידין אותו לנכסי הלוה בשומא ע"פ שנתבאר בס"י ק"ג וכותבין הורדה וכותבין בה שהכירו שהיא של פלוני הלוה ומעמא נתבאר בסוף סי' ק"ט וכותבין שקרעו המירצא .

ק ב"ד ששמו למורף בנכסי לוקח ומעו ככל שהוא מכר בטל ומעמא מפגי שהכ"ד הם שלוחים למורף ולליקח וכל אחד יכול לומר להם לתקוני שררתי אתכם ולא לעותי אפילו ככל שהוא וי"א שריגו כמו גבי יתומים שנתבאר לעיל סי' ק"ט אם בא שום אדם ויעלה בה יותר ממה ששמו אותה ב"ד והמלוה רוצה ליקח אותה צריך לקבלה כמותו עליו שרוצה זה ליתן ,

ך ואם ב"ח ולוקח באים להוסיף כל אחד על חבירו נותנין השדה לאותו שאוסיף יותר אם התוספות עד כנגד כל דמי החוב אבל אם הלוה רוצה להוסיף מעט על שומת ב"ד ולא יהי כל החו' פרוע אין שומעין לו כי בודאי לתיעלתו הוא קמיון שאומר מה אני חושש שאוסיף ותישאר הקרקע בידו כי אחר כך אחזור ואקח הכל מן המורף הילכך בשביל העילוי שלו לא נתבטל שומת ב"ד ששוה לרובה דאינשי .

ז אם המלות אומר אקבל הקרקע ככל חובי כלא שומת ב"ד אע"פ שחובי יותר הרבה מאד משוויו הקרקע אני אקבלנה ככל חובי והלוקח אימר לא כי אלא ישומו אותו ב"ד ואני אתן כפי שומתן אין שומעין ללוקח דהא דאמרין בסימן ק"ט דבכונן זה שומעין ללוה היינו מטעמ' שנתבאר שם כדי שידע שוויו כשירצה לסלקו דשומת' הר"ל ליה כמ"ש שם אבל לוקח כבר אסרגו סעיף ג' הללוקח לא הדר' וא"כ למה ישומו אותה .

קמו דין הפירות והשבח במורף מלוקח ויתומים וכו' סי' ע"ב

א כשבא ב"ח למורף מן הלוה אם כתב לו הלוה דאקנה השבח שמשביחין הנכסים ג"כ בכלל דאקנה הוא דהוי כאילו נעשה השבח בידו הואיל ועורנו משועבד מכוון לב"ח לפיכך אם החוב כנגד הקרן והשבח שרופו הבעל חוב גם השבח שהשיבח בשדה ביד הלוה בין שבח ששכחו הנכסים מאליהם כגון שעלו בו אילנות או שנתייקר' בין שבח שהשיבחו מחמת הוצאה אלא שאם ששכחו מאליהם טורף כל השבח ואין ללוקח בו כלום כיון שלא טרח בו ואם השיבחו מחמת הוצאה נוטל הלוה תזלה מן השבח כנגד ההוצאה ומה שהוא יתר על ההוצאה חולקין הב"ח והלוה והואיל והלוה הוציא עליו הוצאה וטרח בו וי"מ וכל ענין אינו גובה הב"ח רק חצי השבח אפי' בשבח שהשיבחו הנכסים מאליהם ומעמ' שהשבח שהשיבחו ביד הלוה אפי' מאילו היו כאילו קנאו המוכר אחר שמכר השרה ללוקח והרי חל שיעבור המלוה והלוקח כתב אחת כשוה שהרי כתב לשניהם דאקנה לפיכך חולקין אותו השבח וכן עיקר כיצד היה עליו חוב של מאתים זוז ומכר ללוקח שדה שנה מנה והשביחה ביד הלוה בין מאליה בין ע"י הוצאה בין היה השבח יתר על ההוצאה בין היתה הוצאה יתר על השבח עד ששוה מאתי' טורף הב"ח מזנה ק"ן מנה של דמי השרה ונ' של השבח ואין צריך לתת כלום ללוקח בשביל הוצאה הלוה יקח ג' של שבח הנשארי' והו' הלוה ונכסה הקרן מנכסי המוכר אף מהמשועבדין שאכר או נתן לאחר שמכר השרה ללוקח אבל השבח שטר' ממנו הב"ח אינו גובה איתה הלוה מנכסי המוכר אלא מבני חורי ולא משועבדין ומעמא שאינו גובה ממשועבדין מפני תיקון העולם שצ"ן קול יצא על השבח ולא ירעו הלוקחות ליוחרי' וכל

זה לא מיירי אלא שכתב ללוקח ג"כ דאקנה אבל אם כתב ללוקח בהדי' שלא יגבה מדאקנה אין ללוקח בשבח כל' ולא מיירי ג"כ אלא בשבח ששכחו הנכסים בעוד המוכר חי אבל מה ששכחו הנכסים לאחר מיתת המוכר אין לב"ח בו כלום דכיון דמשבח דאקנה אתינן עליה מה שהשיבח' לאחר שמת לא קנאו מוכר מעולם והרי נשאר כולו ללוקח ואין להקשות על מה שאמרנו שגובה הלוה הקרן מנכסי המוכר אף מהמשועבדין כו' כיון שיש שם משועבדים מאוחרים מאלו שמכרם המוכר לאחר שמכר לזה הלוה א"כ היו אלו הנכסים בני חורין בעת שקנה זה הלוה וא"כ היאך טורף הב"ח מן הלוה ואמר לו הלוה לך אתה אצל המאוחר' שהנחתו לך בעת שקניתי מקום לגבו' ממנו דמשבחת לך שאין הב"ח צריך ליקח אלו המאוחר' אע"פ שהיו בני חורין בעת שקנה הלוה כגון שאלו המאוחר' הם דמייה אחרת שאין המלוה צריך ליקח אותם הואיל ומוצא בהם קרקע שהם משועבדים לו דהיינו אותה הקרקע שקנה הלוה שאין אימרים לב"ח שיוציא מאתים על מנה לפיכך טור' מן הלוה והלוה על כרחו נדחה לאותם הנכסים שאינו מציא אחר' למוכר כל הפירות שאכל הלוה מה שאכל אכל ולא דוקא אבל אלא תלשן הרי הן שלו ואינם נטרפים ממנו דהוה להו כמטלטלין שאין ב"ח גובה מהם אבל כל הפירות המחוברים לקרקע אע"פ שאינם צריכין לקרקע כענבים שהגיעו להבצר הרי הם בקרקע וב"ח גובה מהם כמו שגובה מן השב' ואם רוצה הלוה לסלקו במעות יכול לסלקו בין מן השרה בין מן השבח אם לא עשאה אפותקי אבל אם עשאה אפותקי מפורש שאמר לו לא יהא לך פרעון אלא מזה הוה ליה כמכורה ואינו יכול לסלקו .

ב ב"ח שטרף בחובו מיד הלוה מה שראוי לו הן מן הקרן הן מן השבח כפי שאמרנו ואין הנשאר מהקרקע אם יש בו שיעור כדי שדה כשדה או גינה כגינה כגון שנשאר לו בשדה בית ט' קבין וכגינה בית חצי קב יכול ב"ח לומר ללוקחות טול חלקך בקרקע ואין הלוה יכול לומר לתן לי חלקי במעות כיון שיש לו שיעור שדה או גינה וה"ה שאין הב"ח יכול לכופו שיתננו לו והו' יתן לו מעו' ואם אין בו שיעור שדה או גינה או תלוי ברצון הלוה אם ירצה יטול הקרקע ואם ירצה צריך הב"ח ליתן לו מעות , וי"א דה"ה אם לא היה דמי החוב רק נגד הקרן ולא נגד השבח שאז נצטרך כל השבח ללוקח בוי נמי דינא הכי דוקא שלא עשאו המוכר אפותקי אבל אם עשו אפותקי גובה ב"ח אף השבח דאמר ארעאי הוא ראשבח שהרי היא כמכורה לי מתחלת השיעור באפותקי רק שנתן ללוקח הוצאותיו ואם ההוצאה מרובה על השבח אין לו הוצאה רק כדי השבח בלחוד .

ג כל הדברים לא נאמרו אלא בלוקח משום דלוקח לא מפסיד בזה כלום שכן כתב לו מוכר ללוקח באחריות שטר המוכר אלא אקום ואשקוט ואפטר מכל עירעור וביני אילן ועמליהון ושכחיהון וכיון דלוקח על המוכר הדר גבי ב"ח שבח מלוקח וחזור על המוכר אבל מקבל מתנה שהשיבח השרה בידו מחמת הוצא' שהוצי' עליה אין ב"ח גובה משבח כלום דכיון דלא הדר גבי מן הנותן דהא סתם נתן לא מקבל עליו אחריו' לא מפסידין ליה במדיה דל' אפסדיה לב"ח דבשלת' גוף' של קרקע אמר ליה הב"ח אמאי זבינתיה מהיכן אגבי חובי וכן השבח הבא מאילו והוא מסי' ביה שיעור ארע' ושבח' אמר ליה אלולא לקחת קרקע זו כל מה שש' בה כדמיה מאליה הייתי גובה ממנה חובי לפיכך גובה גם הו' : ה' הבא מאילו ממקבל מתנה אבל שבח הבא מחמת הוצאה א"ל מקבל מתנה לב"ח מאי אפסידתך לפיכך רואין כמה היתה שוה בשעת מתנה וגובה ואם שבה מאליה ב"ח גובה את כולה , ואם קבל עליו הנותן אחריות גם מקבל המתנה הוא בלוקח וגובה ב"ח ממנו כמו שגובה מן הלוה וכן לוקח שפירש כדאי שאין לו אחריות על המוכר דינו כמקבל מתנה .

ד וכן היתומים שהשיבחו הנכסי' דינם כמקבלי מתנה שאין ב"ח גובה משבח הבא מחמת הוצאה אפי' אם החוב כנגד השרה והשבח דלא אפסדיה כלום כמאי רמשבחו ולמה יפסידו אבל אם שבו נכסים מאליהם והוא אסיק ביה שיעור ארעא ושכחא גובה את השבח כולו הו' הטעם שכתבתי במקבל מתנה ואם עשאה לו אפותקי או גובה אותה עם שכתבא ואפי' אין בחוב אלא כנגד השרה לכד דאמר להו ארעאי הוא ראשבח מ"מ אית להו ליתמי דין היורד לשרה חבירו שלא ברשות דהיינו שידו על התחתונה אם ההוצאה יתירה על השבח נתן לו הוצאה שיעור השבח ואם השבח יתר על ההוצאה נתן לו ההוצאה .

ה בעל חוב שבא לסרוף מיתומים שבח הבא מחמת הוצאה והיתומים אומרים אנו השבחנו כהוצאתינו וככ"ל אמרנו שאין בעל

בעל חוב גובה זה מן היתומים ובעל חוב אומר שמא איבנם השביח וקרנא ושבחא הוא דילי דאסקינא כיה שיעור ארעא ושכחיה על היתומים להביא ראיה דהא הקרקע בחוקת אביהם הוא ומסתמא הוא דאשכחיה .

הביאו היתומים ראיה שתם השביחו על ידי הוצאת שמיין להם השבח וההוצאה ונוטלים הפחות עיבשניהם ושידם על התחזונה כדיון היוורד לתוך שדה חכירו שלא ברשו' ומעלה אותה להם חלקם בדמים כמה דברים אמורים כשעשאה שדה זו אפותיקי דאמר ארעאי הוא דאשבי' אבל אג לא עשא' אפותיקי אם רצו היתומים לסלק בעל חוב בדמים מסלקין אותו ואם רצו נוטלין מהקרקע שיעור שבח שלהם וי"א דכל זה דוקא בשלא היה החוב כנגד הקרן והשבח לכך שמיין להם השבח וההוצאה כו' ונוטלים הפחות אבל אם היה החוב כנגד שניהם נוטל הכל ואינו נותן להם ההוצאה כלל .

קיו כיצד כותבין לו הטרפא וכו' ב' סעיפים

א לוקח שטרפו ממנו השרה כותבין לו בית דין טירפא היאך טירפוהו ממנו בשביל חובו של מוכר ואין הב"ח צריך לכתוב לו הרשאה או שטר הודאה שטרף ממנו דלאו ב"ח הוא דטרפף אלא ב"ד הוא דטרפו לפיכך הם יכתבו לו וכתבתיכין לו חוזר הלוקח וטרופך מן המוכר וכבר אמרנו בסו' הקוד' סעיף ג' דמשום שכתב לו המוכר ללוקח אנא אקום ואשקוט וע"י כן לא היה לו פסידא ללוקח לכך אמרו שיבא הב"ח וטרופך ממנו כיון שאין לו פסידא בטרפא לפיכך אם קנאה הלוקח בחמש מאות והוקרה ושוה אלף בשעת טירפא בכתבין לו טירופך באלף דאל"כ יהיה לו פסידא ללוקח וכן אם היתה שוה אלף בשעת שלקחה ובשעת טירפא לא היתה שוה אלא ה' מאות או שהיתה שוה אלף בשעה שלקחה והוא לקחה בה' מאות כיון דאחול גביה בכלום כותבין לו טירפא באלף דאל"כ היתה לו פסידא ללוקח והרי המוכר כתב לו שלא יהיה לו פסידא שכל זה הוא בכלל עמליהון ושכחיהון הכתוב בשטר מוכר דעמליהון הוא שבח שכנגד ההוצאה ושכחיהון הוא מה שהשביח יותר על ההוצאה בין הבא מחמת ההוצאה בין הבא מאילו כיון והוקרה ובל שכן אם לקח באלף אע"פ שאינו שוה אלא ת"ק שכתבין לו טירפא באלף כי היכי דלא ליהוי לי' פסידא וכל הרין שיש למלוה עם הלוקח כך דינו של לוקח ראשון שטר' בעל חוב ממנו וכא הוא לפרו' מהלקוחי שקנו אחריני שהרי הוא כאלו יש לו שטר חוב על המוכר בשביל אחריני שלו ואפילו לא מכר לו בשטר אלא בעדים בעלמא ואפ"י לא פירש לו האחריות דהא ק"ל אחריות טעית סופר הוא דלא שרי איניש זווי בכדי י"א דוקא במוכ' אבל אם נתן מתנה בעדים בלא שטר אפ"י באחריות אינם טורפות מלקוחות שאחריו דמתנה אין לה קול אלא בשטר וזה הדבר' במיכר אפ"י בלא שטר אלא בעדים בעלמא דוקא כשהעדים מעידים שלא חתמו על שום שטר עוה המכר וגם לא היו עם עדים כי אם הם דאי לאו הכי דילמא טרי' בעדים והדר טרי' בשטר ומכבש הוא דכביש ליה השתא ומ"מ בית דין כותבין לו טירפא היאך נטר' ממנו לראיה שיוכל לתבוע המלוה שמוכר לו .

ב ואם לקח בפירוש שלא באחריות ומבקש מהמלוה שיתן לו כחו מן השטר חוב כרי שיוכל לתבוע הוא מן הלוח בכחו אם כבר טרף ממנו שוב אינו יכול לעשות ממנו לא הרשאה ולא מכר שכבר נמחל שיעבורו ונתבטל אבל קודם שיטרו' בו יכול לפייסו שיתן לו כחו ואם ירצה המלוה לעשותו מעצמו יעשה אבל אם לא ירצה לעשותו אין כ"ד יכולין לכופו וגם כשיעשה המלוה מרצונו אין כ"ד כותבין לו טירפ' שהרי קנה שלא באחריות ואיזה דאפסידא אנפשיה .

הלכות אפותיקי

קיו דין העושה שדה או עכרו אפותיקי וכו' ז"ס

א העושה שדהו לב"ח או לאשתו ככתובתה אפותיקי סתם שכתב להם אם לא אפרע אותך תגבה מוה ושטפה נהר פירוש שהים צפים לעולם עליה שהיא מקלקלת לגמרי הרי זה גובה משאר גבשים ולא אמרינן נסתחפה שדהו שהרי לא כתב להם שיגב' דוקא מוה אלא אם לא אפרע אותה כו' וממילא משמע שגם שאר נכסיו משועבדים לו לפיכך אם מכרו המכר קיו' שכל זמן שימצ' בני חורין אינו טור' אות' כמו שה"ה בשאר משועבדים מיהו כ"ז שהיא בידו אהני מה שעשא' אפותיקי שאינו יכול לסלקו בנכסים אחרים רק כמעט קמ"ש לו אם לא

אפרע לך כו' ויש חולקין גם בזה ואמרו' שיוכל לסלקו אפ"י בשאר נכסים אפ"י היא בידו שגם זה בכלל לשון דאם לא אפרע לך כו' כלומר שאם לא יפרע לו ויצטרך לכופו שיפרע לו יכול ליקח ממנו את זו כע"כ ואם עשאו אפותיקי מפורש שאמר לו לא יהא לך פדיון אלא מוה אינו יכול לסלקו בשאר נכסים אלא או כו' או במעות שהרי לא מכרו לו לגמרי והכריה ביד הלוח ולפ"י אם שטפה נהר נסתחפה שדהו ואינו גובה משאר נכסים ואם מכרה או משכנה לאחר הרי זו מכורה עד שיגיע זמן הפרעון וכשיגיע זמן הפרעון טורפה אפילו יש ללוח שאר נכסים בני חורין .

ב משכנו' אם משכנו' לו סתם דינ' כאפותיקי סתם ואם פירש לא יהא לך פדיון אלא ממנה דיניה כאפותיקי מפורש . עשה שורו אפותיקי ומכרו אין בעל חוב גובה ממנו כן שאר מטלטלין מפני שאין להם קול ולא מצ' לקוחו' ליהור (אפ"י ידע הלוקח שעשאו אפותיקי כיון שהיה עד באותו מלוה אפ"י הכי אין המלוה' גובה ממנו דלא פלוג רבנן) .

ד וכן לענין קדימה אפ"י עשה מטלטלין אפותיקי אפילו מפורש בשטר לראשון וקדם מלוה מאוחר וגבאן זכה והו' שלא שעבדם לו אנכ קרקע שאם שיעבד לו אנכ קרקע אם קדם מלוה מאוחר וגבאן לא זכה .

ה עשה עבדו אפותיקי אפ"י בסתם ומכרו בעל חוב גובה ממנו מגני שיש לו קול שהעבד עצמו מגיד לכל שעשאו רבנן אפותיקי והיה להם ללקוחות להודר .

ו עבד שעשאו רבנן אפותיקי ושהירו אע"פ שכתב לו לא יהיה לך פדיון אלא מוה יוצא לחירות ואין לרבו שני עליו כלום דשחרור מפיקע מידי שיעבור שהרי לא היה גופו קנוי לו אלא שיעבוד בעלמא היה לו עליו והמלוה גובה חובו מנכסים אחרים של הלוח מפני שהוא מו' שיעבור של חבירו וכאלו היוקין אחר דמי דאע"ג שאין זה היוקין ניכר שהרי שלד לפניו מ"מ מחייבין ליה מדינא דגרמי וכותב עליו שט"ח על הלוח וגובה וטור' מוזן זה השטר שהשטר הראשון כבר נפרע ע"י שחרורו וזה נתחייב מחמת שהוא מו' דינו דגרמי ואע"ג עכבר הוא משוחרר מדרב רשאין בופין את המלוה שגם הוא ישחררנו ויכתוב לו שטר שיחרור מפני תיקון העולם שלא ימצאנו בשו' ויאמר לו עבדי אתה ויוציא לעו ער בניו .

ז וכן הקדש מפיקע מידי שיעבוד שאם הקדיש הלוח נכסיו אין המלוה גובה מהם בר"א כשהקדישין קדושת הגוף כגון שיעבד לו מטלטלין אנכ מקרקעי והיה בהן שויר ורקדישו למובה אבל קדושת דמים לא אלים כ"ב ואינו מפיקע אלא יפדנו המלוה בדבר מועט כרי שלא יאירו הקדש יוצא לחוקין בלא פדיון אם יגבנו המלוה בלא פדיון וה"ל זילולא להקדש לכך פודה אותו בדבר מועט וגם אותו הנעט של הפדיון חייב הלוח מדינא דגרמי ומגטיפנו על הרוב ויגבנו עם ע"א החוב לפיכך האידנא דינסתמא אין קדושת דגף אין הקדש מפיקע מידי שיעבוד דמסתמא לא הקדיש אלא לדניו אבל אם אסרו באחד מאיסורי הנאה הוי כמו קדושת הגוף ומפיקע מידי שיעבוד כגון ההוא אצטלא דפרסיה אמיתנא שיקבר עמו הרי אסרו בהגאה ואין ב"ח גובה הימנו .

קיו הכותב ללוקח שני דין ודבר'י אין לי עמך וכו' די' סעיפים

א לוח שהיה לו עתי שדות ומכרן לשנים זה אחר זה וכתב המלוה ללוקח שני דין ודברים אין לי עמך וקניינייה דבלא קנין אינו מסולק מן השרה בדברים בעלמ' ובעיקרו מידי' הרי אינו יכול לפרו' השרה מן השני בייבו שכבר סיל' עצמו ממנו לפיכך אינו יכול לטרופך גם מן הראשון שהרי יכול לומר לו הנחת ליך מקום לגבות אצל בעל חובך מהנכס' שקנה לוקח שני אחרי ואתה הפסדת על עצמך שפילקת עצמך מהם ואם את שלי אין לך עליהם כלום . וה"ה אשה בכתובתה אם כתבה לשני דין ודברים אין לי עליך וקניי מידה אבדה כתובתה ותיב' יכול לפרו' אבל אם כתב כן לראשון טורף מן השני דהא סלוקו אינו מעלה ואינו מוריד לגבי שני דבלאו הכי הוי חזורים עליו שלא היה שיעבוד' על הראשון שהרי הניח להם בני חורין ואם הראשון כבר הקרקע שקנה לאחר אינו יכול לטרופה גם מן האחר כמו שלא היה טורפה אם נשאר ביד הראשון דמה' מכר ראשון לשני כל זכו' שהיה לו בה ואע"פ שלא כתב לראשון כפי' דין ודבר'י אין לי עמך ולא על באי נהך לפי שאמר לו השני אי שתקת שתקתי ואילא לדרנא שטרא ליכריה' .

ב כד"א שלא היה החוב כנגד שתי השרות אלא כנגד אח' מהם

טהם אבל היה חובו כנגד מה שקנו שניהם כגון שחובו מאתים ומכר לראשון שדח שוה מנה ולשני ג"כ שרה שוה מנה וכתב לשני וקנו מינה דין ודברים אין לי עמך דעכשיו אין הלוקח ראשון יכול לטעון הנחתי לך מקום בו דבלאו הכי גם השני משועבד לו והרי ב"ח טורף השרה הראשונה מלוקח ראשון ולוקח ראשון יש לו אחריותו על חשני וטורף מן השני השרה השנייה שדרי קנה אחריו וכו' מלוה וטורף גם אותו מלוקח ראשון שהרי עדיין יש לו חובו עליו וכו' לוקח שני ומוציאה מן המלוה שהרי כתב לו דין ודברים בו' ולוקח ראשון חוזר וטורף מסני וחזרון חלילה עד שיעשו פשרה ביניהם . וכן הדין באשה בתובתה כשתהיה התובתה כנגד שתי השרות .

ג וכן הדין אם החוב מנה ומכר לשני לקוחות לכל אחד במנה וכתב הבעל חוב ללוקח שני דין ודברים אין לי עמך וגמא השרה שקנה הראשון אינו של המוכר הרי הראשון טורף מהשני שקנה אחריו ובעל חוב טורף מהראשון והשני טורף מכ"ח וחוזר חלילה עד שיעשו פשרה .

ד וכן אם היתה אותה שרה שקנה הראשון אפותיקי לבעל חוב אחר טוקדם הרי אותו ב"ח טורפה מהראשון וראשון טורף מהשני וב"ח האחרון טורף מהראשון ולקח שני טורף מכ"ח האחרון שהרי כתב לו דין ודברים אין לי עמך בו' וחזרון חלילה עד שיעשו פשרה .

קי"ג המוכר כל שדותיו ולהו שהתנה שיגבה מן העירית ובו וי מעיפים :

א ראובן שמכר כל שדותיו לשמעון בבת אחת בשטר אחד וחזר שמעון ומכר שרה אחת ללוי והיא בינונית ולא נשאר בינונית אחרת ביד שמעון וכבר ידעת דב"ח דינו בבינוני לפיכך אם בא ב"ח לגבות רצה גובה מבינונית שביד לוי שהוא עיקר שיעבור ולא היה לו ללוי לקנותו רצה גובה מזה שביד שמעון דאע"פ שיעבורה ביד לוי מצי אחר ליה לשמעון אתה נכנסת תחת דראובן בשיעבודי ועליך מוטל לשלם לי לא אמריח אני לוי לרון עמי שהרי הניח לי מקום לגבות לא מיבעיא שיטל לגבות הזיבורית שביד שמעון דמגרעגרע מרינו אלא אפילו לא נשאר ביד שמעון אלא עירית יכול לגבותו ממנו מן הטעם שאמרת בר"א שגובה מלוי כגון שלקח בינונית שהוא עיקר שיעבורו של ב"ח אבל אם לקח עירית או זיבורית אינו יכול לגבות ממנו דמצי למימר ליה ליה לך שלא תחזיר עליו וכן אם נשאר בינונית ביד שמעון אינו יכול לגבות מלוי אפי' אם לקח בינוני דמצי למימר ליה להכי טחתי והנחתי לך מקום אצל שמעון לגבות ממנו כדיך בבינונית . וכל זה לא איירי אלא כשקנאם שמעון בבת אחת אבל אם קנא' בזה אחר זה וקנה זיבורית באחרונה אינה גובה מלוי האמר ליה לוי כשקנה שמעון את זו שאצלו הניח לך בני חורין אצל דראובן בעל חובך ואין גובין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין רכשם שאם היתה עדיין הבינונית ביד שמעון היה דוחה אותו אצל זיבורי' מן הטעם הזה שקנאו באחרונה כך לוי יכול לדחותו אצל זיבורית שנשארה ביד שמעון שיצא בת חורין באחרונה דהא לוי בא טבח שמעון וכל מה ששמעון יכול לטעון גם לוי יכול לטעון דמה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו ומה שאמרנו הי'א דקנה לוי בינונית ולא נשאר בינונית אחרת ביד שמעון דרצה מלוי גובה משועבדים עיקר שיעבורו אע"פ דאלו לקחה לוי לבינונית זו מראובן והניח אצלו זיבורית לא יכול ב"ח דראובן לחזור על לוי כדתנן אין גרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין ואפילו הן זיבורית התם היא דראובן ב"ח הוא ואמור רבנן מפני תיקון העולם כל זמן שיש אצל ב"ח כדי חובו לא יטרוף לקוחות אבל כאן שמעון לאו בעל חובו הוא ואף עליו מכה טירפא הוא בא ולה שייך לגביה תקן העולם .

ב מלוה שהתנה עם הלוה שיגבה מעירית שבנכסיו ומכר העירית ושייר בינונית וזיבורית אין הבעל חוב גובה מן העירית שמכר אלא מעירית מה שביד דעביין בן חורין הוא דהיינו מבינונית שלו .

ג מי שהיו לו עירית ובינונית וזיבורית והיה עליו ניוקין וב"ח וכתובת אשה וכו' ידעת דניוקין דינן בעירית ובעל חוב בבינונית וכתובת אשה בזיבורית ומכרן לג' בני אדם כאחד ביום א' במקום שאין כותבין שעות כלום נכנסו תחת הבעלים וגוב' ניוקין בעירית ואע"פ דניוקין מלוה ע"פ גינהו דהא לית ליה שטר' וק"ל מלוה ע"פ אינו גובה מאשעבדי ניוקין שאני דהוא מלוה התייבה בחזרה ומלוה דהעבה בתורה ככתובה בשטר

דמיא ויש מתרצין שניוקין קול יש להם יותר ממלוה בשטר לפיכך טורפין אף משועבדי שהרי לא אמרו שהמלוה ע"פ אינו טובה מהם אלא מפני שאין לה קול ורובא הא יש לה קול לכך גובה הניוק מן הלוקח בעירית ובעל חוב בבינונית וכתובת אשה בזיבורית ואם טען כל לוקח ולוקח לזה שבא לטרוף ממנו אני לקחתי תחלה והנחתי לך מקום לגבות ממנו יש מי שאומר ששומעין לו כיון שהוא ספק ואינו יכול לגבות עד שיביא ראיה מי שקנה באחרונה בו ביום כגון אם יש בשטר קנין כל שקדם לו הקנין אפי' שעה אחת זכה תחלה ונשאל לעדים ויעידו ואם אין שם קנין ויש שם עדים למי הגיע שטר תחלה ולמי נמסר לו קודם הוא וזה ויש מי שאומר שכותבין שאינו ניכר מתוך השטר שהרי שלשתן ביום א' קנו ואין כותבין שעות קנין שלשתן לא חל אלא עד סוף היום ואז חלו שיעבורו כולם באחד .

ד מוכרן לג' בזה אחר זה בנ' ימים או ביום א' וכתבו השעות בשטר אם אין בתובעין דין קדימה כגון שזמן כולם ליום אחד א"ל לאחר שנתחייב לכולם קנה וכתב לכולם דאקנה רחל שיעבור כולם בבת אחת כולם גובין מן האחרון לא הספיק גובין משלפניו לא הספיק גובין שלפניו ואם שטר של אחד מהם קודם לחבירו ובאין לגבות כאחד כל מי ששטר קודם יגבה מן האחרון תחלה בין אם הוא עירית או בינונית או זיבורי' והמאחר ממנו גובה משלפניו והמאחר ממנו גובה משלפני פניו ואם הניוקין קודמין ואחריו ב"ח ואחריו כתובת אשה הניוקין קודמין לגבות מן האחרון אפי' הוא זיבורית וב"ח משלפניו אפילו הוא עירית וכתובת אשה משלפני פניו אפילו הוא עירי עירית ואין הניוקין יכולין לו' א"כ הרע כחינו שכך היא רדין גותמי שקדם שיעבורו צריך לגבות תחלה ואינו יכול לגבות אלא מן האחרון ואם יבא לגבות משלפניו יאמר לו הנחתי לך מקום לגבות ממנו מיהו אם הניוק יפיים ללקוחות הראשונים שינחו לו לגבו' מהם ולא יאמרו לו הנחתי לך מקום לגבות ממנו לא יוכלו ב"ח ואשה לעכב ולומר כבר נסתלק שיעבורך מהם כיון שהניח בני חורין אצל המוכר וכיון ששטרך מוקדם אתה צריך ליקח מבני חורי שהניח אצל המוכר משום דאמר להו ניוק כולו משועבדי דידי גינהו אלא שחכמים תקנו לטובת הלקוחות שאין גובין מהן כל זמן שיש בני חורין וכיון שהם מחלו תקנתם שתקנו לטובתם אתם מה לכם עמי אני אקמ מאיה מהם שארצה .

ה מוכרן לאחד בזו אחר זו ואם לקח זיבורית באחרונה יכול לדחות כולם לגבי הזיבורית שהיה בני חורין בעת שקנה העירית והבינונית לפיכך כולם גובין מן הזיבורית לא הספיק גובין משלפניו לא הספיק גובין משלפניו אלא המוכר מת או קיים ואם קנאם בבת אחת או בזו אחר זו ולקח עירית באחרונה ואם המוכר עדיין חי כולם צריכים ליקח מן הזיבורית ולא יוכל לומר אורבה כיון שהעירית היה בני חורין באחרונה נגבת כולנו מן העירית א"כ כיון שקנית כולם בבת אחת שיעבורו כולנו בבת אחת עליך ונכנס אתה תחת הבעלים להגבות לנו לכל א' כדינו ומשום שיוכל לומר להם אי שקליתו כולם זיבורית שקליתו ואי לא מהדרנא שטר' דזיבורית למריה ויהיה עכשיו הזיבורית בני חורין ותגבו כולם ממנו שהרי אין גרעין ממשועבדין במקום שיש בני חורין ולא יוכל למימר ליה לוי תהרהר אבל עדיין לא החזרתו ולא נגבה מן הזיבורית כל זמן שלא החזרתו שכל מה שאדם יכול לעשות לתועלתו אנו רואין כאילו כבר עשה דהא ודאי יעשונו ומי יעכב בידו שלא יחזירנו לו בכתיבה ומסירה בכל הלכותיו ואי בהחזרת השטר לחזרה לא נתבטל המקח בכך לכך צריך כתיבה ומסירה כיון מוכר שטר לחבירו הילכך אנו רואין כאילו כבר החזירו ומגבה לכולם מן הזיבורית ואם מת המוכר לא מצי למימר מהדרנא שטר' ליתמי שלא יועיל לו כלום אף אם יחזירנו להם שאם יחזירנו להם הוי לגבי דירתו כאלו קנו אחרימות אביהם ויתמי לא יפרעו חובות אביהם מזה שקנו אחרי מות אביהם ואו תוי דינא הכי אם לקח זיבורית באחרונה כולן גובין ממנה כמ"ש בתחלת הסעיף ואם לקח עירית באחרונה יקחו כולן כדין . וא"צ להגבות לכולן מן העירית אע"פ שהיה בני חורין באחרונה משום שיאמר להם כלום תקנו חכמים שאין גובין מנכסים משועבדים במקו' שיש בני חורין אלא משום תקנת הלקוחות אנא לא ניחא לי בהאי תקנה שלא כדינא ואם לקח בינונית באחרונה ב"ח נוטל בינונית כדינו והוא היה בן חורין באחרונה וכתובה אשה מנכה מן הזיבורית כדינא שיאמר לה דינך בזיבורית ולא ניחא לי בתקנתם שאמרו אין גובין ממשועבדין במקום שיש בני חורין ולניוקין יאמד איפכא ניחא לי בתקנתם שאמרו אין גובין ממשועבדים פי' והרי בינונית הוי

לבוש עיר שושן הלכות גביית מלוה סימן ג' קוקי ק"ה

היו בני חורין באחרונה לפיכך מגמה לו ממנה דבכולן יד התובע על התחלתה שכל להוציא והמ"ע ויר הנתבע שהוא מוחזק על העליונה .

ו' מכתב לאחר כיון אחר זו ומכר לו עירית באחרונה וחזרו הלוקח ואמר בינונית ויבורית ושייר העירית אצלו כולם באין גובין מן העירית שבידו שהיה בן חורין באחרונה ואין שיעבור כולן אלא עליו ההשתא לא מצי למימר הדרגא שטרך כו' או לא ניחא לי בתקנת' דרבנן כו' שהרי אין הבינונית והיבורית בידו ואם מכר עירית ושייר בינונית ויבורית לפניו לא אמרינן כיון שהיתה עירית בן חורין באחרונה יכואו כולם וישרפו מלוקח שני שלקח שיעבורם אלא גובין בלא כרינו גוקן טורפין העירי' מלוקח שני זמן הבינונית ויבורית ושייר לפניו גובה ב"ח מבינונית וכתובת אשה מויבורית וטעמא שגם הם אינן טורפין העירית שהיה בני חורין באחרונה משום דאמרינן מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו וכיון דאי אפיו לגבי לוקח ראשון בעיר העירית היה בידו היה מצי מגמה להו מבינונית ויבורית שבידו ואע"פ דכי זבין בינונית ויבורית אכתי עירית בני חורין הוא ואין שיעבור מנכסיו משועבדיו כל זמן דאיכא בני חורין מצי אמר להו לא ניחא לי בהאי תקנתא לפיכך לוקח שני נמי מצי אמר להו לבי' ולכתוב' אשה גבו מבינונית ויבורית שבידו הלוקח ראשון דכי זבין לוקח שני אדעתא דכל זכות דהוה ליה לראשון בגוה זבין אבל לניזקין לא יוכל לרחות וטורף ממנו שגם הלוקח הראשון לא היה יכול לרחותו אצל דבר אחר וא"כ ליכי הכא מה מכר ראשון לשני כל זכות כו' וטורף ממנו .

ק"ה הורק חובו סתם או בתור' גיטין וזרקו ונאמר וכו' ב' סעיפים .

א מעות ההלוואה לאחר שהלוה לו הם באחריות הלוה ער שיגיעם ליד המלוה או ליד שלוחו ואם זרקו בפניו ונאבדו חייב ל"מ סתם אלא אפילו אמר לו המלוה ללוה זרקו לי חובי כר'הר וזרקו אפי' קרוב למלוה ונאבדו חייב דמסתמי' זרקו ושומר קאמר ליה אבל אם אמר לו המלוה זרקו לי חובי והפטר זרקו לי אפי' עירית למלוה ונאבדו קודם שיגיע לידו פטור שהרי הדרשו ופטרנו בכך כיון שאמר הפטר אפי' ברחוק אליו קאמר להפט' ולא יוכל למימר משמה הייתי כך אמר לו זרקו לי חובי בת"י מיטין דינו כמו בגט שאם היו המעות קרובין ללוה עיינין הם באחריותו ואם נאבדו משם חייב היו קרובות למלוה נפטר הלוה מחצה על מחצה אם אבדו משם או נגנבו משלם הלוה מחצה כיצד זרק לו לתיך ד' אמותיו של מלוה פטור הלוה דארבע אמותיו קנינת לו חוץ לד' אמותיו אם המלוה יכול לשומרו ולא הלוה פטור ואם הלוה יכול לשומרו ולא המלוה הלוה חייב שניהם יכולים לשומרו הוה ליה מחצה על מחצה ושניהם חייבים אבל שניהם אין יכולין לשומרו הוה כוורק למקום האבוד וחייב הלוה .

ב בר"א בסתם שלא גלה המלוה דעתו שאינו רוצה לקבלם לפיכך אם זרקו לו ונאבד חייב שאומר לו אלז נתתם לי הייתי שומרים אבל אם אמר לו הלוה הילך מעיתוך ולא רצה המלוה לקבלם וזרקם לפניו אם הוא במקום שמלוה משתלמת לשם נפטר וא"צ להביאם לב"ד דפרעין בע"כ פרעין הוא וכן אם אמר לו הנה מעותוך צרורי' בביתו בא וטול מעותוך והלה מסרב מלקחתם ונגנבו או נאבדו פטור הלוה א"כ פשע בהם ונגנבו או נאבדו ע"י פשיעתו ויש חולקין בזה . אם פרע לאישת האלוה אם היא בת דעת נפטר הלוה בכך כאלו נתנו לו בעצמו דירה כדו ראב"ן שהיה חייב לשמעון וכשהגיע זמן הפרעין אמר לו שמעון שיתעסק בהן למחצית שכר ונאנסו אה"כ ביד הלוה חיי' בכל האונסין כמו בתחלה מאחר שהיו תחלה באחריותו לא נשת' מחמ' דבור בעלמ' בלא מעשה קנין .

הלכות העושה שליח לגבות חובו

קכ"א השולח חובו על ידי שליח וכו' י"ב סעיפים

א שלח לו חובו או פקדונו ע"י שליח אם אמר לו המפקיד או המלוה לשלחו על ידו ונאבדו פטור אפילו לא אמר לו פה אל פה שישלחני על ידו אלא כתב לו בכתב שלח לי ע"י פלוני משלחם על ידו ונאבדו פטור דהבינוני תגרי' ומנהגא כי האי מילת' היא והיא שיכיר שהוא כתב ידו ואפי' השליח גוי או חרש שומע וקטן שאינן בני שליחות דכיון שאמר לו שלח לי על ידו הן הוא גוי או ע"י חרש שומע וקטן פטור ואפי'

לא ייחד לו אדם יודע לומר שלח על ידי פלוני אלא כתב לו שלח לי ביד מי שתצו' ושלחם לו ונאבדו או כפר בהם השליח פטור והו' ששלח לו ביד אדם נאמן וכדרך שבני אדם הנילון להעביר שם ממנום אבל אם שלח ע"י מי שהוחזק כפוף אין במקום סכנת דרכי' שאין הרבני' רגילים להעביר שם ממנום הרי פשע וחייב דמסתמי' שעל דעת כן לא הרשהו אלא לפוטרי' מן האונסין כיון וזו פשיע' הוא אה"כ פירש לו בהדיא שלח לי ע"י מי שתצוה והפטר .

ב אפילו לא אמר לשליח אמור לפלוני שישלח לי על ידך מעות שבידו אלא אמר לו בפני עדים מעות יש לי ביד פלוני לך ואמר לו שדעתך לבא לכאן ואם יתנם לך הביאם לי ונתני' לו הלוה ונאבדו כדרך פטור אבל אם לא עשאו שליח אלא אמר לו יש לי מעות ביד פלוני ואינו שלחם לי אולי אינו מוצא שליח לשלחם לך והתרא' אליו אולי ישלחם לי על ידך לא הוי שליח ואם נתנם לו ונאבדו חייב באחריות שהרי לא עשאו שליח כלל אלא הראה לו מקום אם תצוה לשלוח שלח ולא שהוא עשאו שליח .

ג לא עשאו שליח בעדים אלא מסר לו חותמו לסימן שהוא שליחו ומסרו לו לאמור לך וחבא לי מעותי והוא בא אצל הלוה לומר פלוני שלחני אליך לאמור שתשלח לו מעותי והילך חותמו לסימן ועדים מעידים שהוא חותמו אבל אינם מעידים שעשאו שליח ושלחם לו ונאבדו לא נפטר הלוה אלא חייב לשלם ויכול להחרים תחלה מי ששלח שליח זה ועשאו שליח ז'א יודה וי"א שצריך המלוה לישבע תחלה כדון פל שאר הנשבעין ונטולין דשאו עשאו שליח ממש ולא אדעתיה ורמו רבנן שבעיה עליה כי היכי דלידוק .

ד' שלח המלוה או המפקיד כתב ללוה או לנפקד מנה שיש לי בידך תשלחני לי ביד לוי ושלחו כדו ונאנסו בידו וטוען המלוה לא כתבתי ולא שלחתי לך אם אין הכת' בפניו והלוה טוען כריא לי שכתב ידך בא אליו וע"י שליחתי ישבע היסוד שכתב ידו בא אליו ולפיכך שלח לו ופטור במנו דאי בעי אמר להד"ס או החורתי לך אבל אם שניהם מודים שלא כתב יד מעולם אלא שזה טוען האמנתי את השליח שאמר שאתה שלחתי או שאין הלוה יודע בבדי' אם הוא כתב ידו אפי' היו כתובים בו סימנים ואותיות שביניהם שדומים לכתב ידו אפי' טוען המלוה ואמר לא שלחתי כתב יד מעולם ואחרים רימזו בך הרי זה כמו שאומר מנה לך בידו ואינו יודע אם החורתי לפיכך הלוה או הנפקד חייב באחריותו ומשלם אחר שיתרעם על מי ששלח כתב זה מרעתו ולא יודה ויש מי שחורה לישבע ואח"כ יטול כדון כל הנשבעין ונטולין כדלעיל בסעיף הסמוך .

ה' ואם הכתב הוא בפניו ביד הנפקד או הלוה וטוען המלוה או המפקיד אין זה כתב ידו אם יש עדים לקיימו ודאי שהוא פטור ואם אין עדים וצוין לקיימו והנפקד אומר אני מכיר שהוא כתב ידך אם זה הממונן נפקד אצלו שלא כעדים או אפי' בעדים ע"פ מתוך שיכול לומר להד"ס מעולם או החורתי לך מדי לדרך הרי אין כאן שבע' שומרים אלא נשבע היכף שהוא מכיר שהוא כתב ידו ועל פיו מסרו ביד שלוחו ונפטר ואם נפקד אצלו ביטור שלא יוכל לטעון להד"ס ולא החורתי לך מתוך שיכול לומר נאנסו נאמן לומר מסרתני ביד שלוחך אלא שאם היה טוען נאנסו היה צריך לישבע שבועה חמורה שביעת השומרים שהיא שבועת התורה לפיכך צריך עכשו ג"כ לישבע שבועה חמורה בעין של תורה שמשסרו לשלוחו על פי כתב ידו שהוא מכיר ואם הוא לוח בשטר שאין לו שום טענה דיפטר שכל אלו הטענות אינו מעילין לו אלא צריך לשלם על פי השטר או המלו' צריך לישבע שאין זה כתב ידו ונשבע שבועה חמורה כד' כל הנשבעין ונטולין ואם טוען הלוה ישבע לי השליח שאימר שנאנסו צריך השליח לישבע שבועה חמורה כדון שבועת השומרים שהו הוא היה שומר עליו .

ו' ואם התובע מודה שהוא כתב ידו אלא שאומר לשליח איני מאמינך שנאנסו ואינו מאמין לנפקד וללוה שנאנסו לך חדי' זה מחרים על הלוה או על הנפקד חרם סתם שנתנו לשליח דגבי דידהו הוי טענתו ספק כיון שהוא מודה שזה כתב ידו אלא שאומר איני מאמין שנתנם לו הוה ליה ליה כאומר פרעתוך ודאי שכיון שהגיע ליד שלוחו כהגיעו לידו דמי והמלוה הוה ליה כאומר איני יודע אם פרעתני וכיון שאינו טוען בודאי לא פרעתני אינו יכול להשבעין אפילו היסת אלא מחרים סתם והשלוח שהיא געשה שומר עליו צריך לישבע שבועה חמורה שהיא שבועת השומרים .

ז' וכל זה מיידי שהשליח מודה שבאו לידו אלא שטוען נאנסו אבל

אבל אם השליח כופר במלוה או במפקד ואומר להם נתתי לכם והם אומרים לא קבלנו השליח אינו נאמן לפטור את הלוה לגמרי אפי' הם שנים מפני שהם נוגעים בדבר שהרי הם נתבעו צריכין לישבע כמו שיתבאר לפיכך הלוה או הנפקד מקבלים חרם סתם שאסרו ליד השליח שהרי אין למלוה או למפקד עליהם אלא טענת שוא ששא לא טפסה ליד השליח והשליח נשבע היסת שנתנו לו ונפטרה ואם הם שנים שניהם נשבעים היסת ונפטרים .

הוא ואם השליח כופר בנפקד או בלוה שאומר לא נתתם לי והם אומרים שנתנו לו נשבע השליח ללוה או לנפקד במעמד המלוה או הנפקד שכוונת היסת ונפטרה כדון כל תובע את חברו והוא כופר בכל והלוה או הנפקד נשבעין למלוה או למפקד במעמד השליח שכוונת היסת שסמרו לשליח ונפטרי'ן ואע"ג שאין למלוה או למפקד נגד הלוה או הנפקד אלא טענת שוא ששא לא טפס לשליח ולא היה להם עליהם אלא חרם סתם מ"מ בין שהשליח נשבע למלוה או למפקד אע"פ שהיא נוגע בדבר דמא קצת לטענו ואמר עד אחד אמר לי שנשלת ממני שהיא בטענת וראי בהכתבין לעיל סימן ע"ה סעיף כ"ג שמשבעין אותו ה"ג משבעין אותו לפחות היסת .

ט בר"א כשעשאו שליח להביא את שלו אבל אם לא עשאו שליח אלא שאמר לו הלוה או הנפקד תוליך לפלוני מעותי שבידי או שכא אחד ללוה או לנפקד ואמר פלוני עשאו שליח להביא לו מעות והאמינו ואמר לו המאן והשליח אומר נאנסו שליח וסמרו למלוה והמלוה אומר לא עשיתו שליח ולא קבלתי המעות וישבע השליח שנתנם למלוה או למפקד ונפטרה מן הלוה או מן הנפקד ואע"ג שאין ללוה או לנפקד על השליח אלא טענת שוא שהרי אינו יודע אם נתנו למלוה אם לאו ואינו טוען אלא ששא לא נתן לו ולא היה לו עליו אלא חרם מ"מ מצדפי'ן טענת המלוה שאומר כפי שלא נתנום לו משבעין השליח היסת והמלוה או הנפקד שקוצים להוציא את חלוה או הנפקד יש עליה שכוונת האשמה כמו שכוונת הפועלים עם החנווני וצריכין לישבע שכוונת החורה בנקיטת חפץ שלא קבלו כדון נשבע ונוטל וגובין חיבם מהמלוה או מהנפקד ואע"ג שאין ללוה ולנפקד עליהם אלא טענת שוא ששא קבלו מן השליח והוא ליה כמנה לי בידך והלה אומר אינו יודע אם פרעת'ך החי'ב בלא שכוונת התובע אלא קבלת חרם מ"מ בין שהשליח מכחישו תתנו רבנן דלישתבע כדון נשבע ונוטל ואפילו השלוחים הם שנים אפי' הנשבע המלוה או הנפקד ננוטלים ולא אמרינן אדרבה ליפטרה הלוה או הנפקד לגמרי דהא תשלוחים מסייעים להו ואי בעו לשקורי למה לא אמרי אהררינבו ללוה אלא וראי קושטא קאמרו שנתנו למלו' או למפקד הלא מילתא היא דנוגעין בעדות הם דניחא להו להגיד עדות וקד' ולקד' נתגנו למלוה משיאמרו אהררינבו ללוה דהתם הון צריכים לישבע שכוונת היסת אע"ג שהשתא נמי צריכין לישבע היסת ללוה או לנפקד שנתנו למלוה או למפקד מ"מ ניחא להו לישבע שכוונת זו ללוה שאינו יכול להכחישא שהרי אינו יודע משישבעו שהחזירו לו כמו המלוה שהוא יכול שישקרו לפיכך אין עדות נגד המלוה עדות אפי' בשכונת שוכל לומר לא מוזמני לי בשכונת שאע"ל לא שלחתים ולא האמנתי ולא דמי להא דלעיל סעי' ו' שהשליח נשבע דהתם הוא הימני שהרי עשאו שליח ומטעם זה נמי הכא צריכין הלוה או הנפקד לקבל שכוונתם שהרי עשאוהו שלוחים והיאננו ואפי' אם הלוה או הנפקד פוטרים את השלוחים משכונת כדו שלא יהו נוגעים בעדות אינו מועיל דלאו כל באיניהו דאיכא למיטר משום שהיא הנאה דפטרה להו משכונתם הם מעידין לו הילכך אם פתחה כשאמרו בידו פטרו משכונתו יש מי שאומר דמזני לפיכך אם אין השליח צריך לישבע כגון שהמשלח הלך עם השליח ועמד מרחוק וראא שעשה שליחותו אינו נוגע והרי הוא כער א' ומזיק למלוה שביעה דאורייתא אם אין כאן אלא שליח אחד ואם הם שנים שלוחים והלך המשלח עמם ועמד מרחוק וראא שעשו שליחותם ו"א הרי הם עדים ופטרה הלוה דהשתא אינו נוגעים שהרי אין צריכין לישבע אבל דבר תמה הוא רעל פיו של הלוה שאומר שראו שעשו שליחתו נאמין אותו לשווייהו עדים רבשלא לענין שכונת בשליח אחד דין הוא ששאלו הלוה עם השליח נאמנים להביאו ליד שכוונת חזירה אבל כשהם שנים היא' נסאוך על הלוה שאמר שראו שעשו שליחותם לשווייהו עדים לאפקועי מאוננו של המלוה ולכך כתב מורי סדרא' ו"ל ששנים אינם נאמנים לפטור הלוה והכי מסתבר ועדיין איכא למירק אפי' לא ראה המשלח ישעשו שליחותו אלא אמרינן דנוגעין בעדות הן משום שצריכים לישבע

הוא לאחר שנשבעו הרי שוב אינם נוגעים בעדות למה לא נאמר הרי יש כאן עדים שלקח זה ממונו של זה שלא כדון ואיפשר לי לומר כיון שלא יוכל להתכשר לעדות אלא ע"י שכונת הקודמת לעדות אין תורת עדים עליהם שהתורה לא הכשירה העדים אלא כשיתכשרו ע"י שומעם שכונת אחר' שהיא שכונת קול אלה ואם לא יגיד ונש' עוגו אבל לא כשיצטרכו שתי' שכונת בין ראיות המעשה והגלית העדות כגון הכא נ"ל .

י כר"א כששניהם לפניו השליח והמלוה ומכחישים וה את זה אבל אם בא השליח לבדו ואמר עשיתי שליחותי כמו שצויתני אין המשלח יכול להשביעו שעש' שליחותו שהרי אין עליו אלא טענת שוא ששא לא עשית שליחותי ואין לו עליו שכונת אלא מחריים סתם וכן אם מת השליח או הלך למדינות הים ובא ב"ח לתבוע את הלוה אינו יכול להשביעו שלא פרעו השליח שהרי אין כאן מי שטוען עליו ודאי שלקח אלא מחריים הלוה חרם סתם ומשלם החוב שעליו .

יא ראובן חייב לשמעון מנה ודר בעיר אחרת ולוי היה חייב לראובן מנה ואמר ראובן ללוי המיה יצאתה חייב לי תן אותו לשמעון ולוי אמר נתתי ושמעון אמר לא קבלתי הרי הדין כמו שאמרנו למעלה גבי הולך מנה לפלוני ונשבע לוי היסת שנתן ונפטרה ושמעון נשבע בנקיטת חפץ ונוטל שאין חילוק בין הולך מנה לפלוני או תן לו מנה שאתה חייב לי . מי שלח שליחו למשכון לו משכון ולהביא לו המעות והלך זה ומשכנו וכשכא לפדותו אינו יודע אצל מי משכנו ששכח הרי זה פשיעה דה"ל לאסוקי ארעתי וחייב לשלם ואם אמר אצל פלוני משכנתי והוא כופר חייב לשלם ואפילו בשכונת לא נפטרה דה"ל למשכנו בעד' והוא יודע דינו עם אותו שאומר שמשכני אצלו . אבל אם המשלח ציהו למשכנו אצל פלוני והוא כופר נשבע שמשכנו אצלו ונפטרה שכיון שנקבו בשמו חשב חשליח שהוא נאמן אצלו שלא יכפור לו ולכך משכנו אצלו שלא בעדים ואין זה פשיעה .

יב לוי שבא בשליחות ראובן לשמעון שילוח לו ג' זהובים וישלחם לו על ידו והאמינו שמעון ולוי ושלח לו ג' זהובים ע"י לוי ואח"כ תבע שמעון את ראובן בעד ג' וטוען ראובן שלא שלחו להביא לו אלא ד' וד' הביא לו הרי נשבע שכונת דאורייתא שלא שלחו אלא בעד ד' ולא קבל אלא ד' כדון כל מודה מקצת שהוא נשבע גלא משלם ולוי נשבע היסת לשמעון שנתן כל הני לראובן ונפטרה . וזו כששלח ראובן ללוות משמעון אותם המעות אבל אם לא שלח ראובן אלא לגבות חובו משמעון וטוען שמעון ב' שלחתי והשליח מודה לו וראובן טוען לא שלחתי אלא בעד ד' ד' הביא לי נשבע השליח היסת ונפטרה משמעון וראובן נשבע שכוונת המשנה שלא שלחו אלא בעד ד' ולא קבל אלא ד' וצריך שמעון לשלם לו הד' שהרי ראובן טוען ודאי לא פרעתני שכיון שלא מניתו שליח אלא כד' מה שנתת לו ית' לא בשליחותי נתת לו וא"כ לא הוי בהגיעו לידו וגם הוא לא הביא לי ושמעון טוען ששא עשיתו שליח להביא כל החוב וה"ל כאומר שמא פרעת'ך הילכך ישלם שמעון לראובן כל חובו . וי"א כיון שהמלוה עשאו שליח הרי הלוה יוד' ברשות ליתן לשליח כל מה שאמר לו ואם השליח המטהו ותבע ממנו הרבה יותר ממה שציהו המשלח איתו דאפסיד אנפשיה למנית שליח שאינו הגון לפיכך ישבע הלוה ונפטרה והכי מסתבר ולא דמי לרישא שנשבע ראובן ואינו משלם כל מה שאמר השליח אע"פ ששלחו דחכם להוציא ולהוציא אינם נאמנים לא שמעון ולא השליח דנוגעים הם אבל ליפטרה נאמן שמעון בשכונת ג"ל .

הלכות הרשאה

קכב אם מת המלוה או שביטל השליחות או ההרשאה וכו' י"ב סעיפים .

א אע"פ שלוח ששלח למלוה חובו בציווי ע"י שלוחו ונאכף פטור כמ"ש בס' שקודם זה אם ירצה הלוה שלא לשלחו ע"י שלוחו הרשות בידו ואין השליח יכול לכופו אפי' אם יש עדים שעשאו המלוה שליח והטעם אע"ג רק"ל בכל התורה ששלוחו של אדם כמותו ועשייתו כעשייתו הכא אפקו רבנן שליחותי לעניין זה שלא יוכל לכיפו מפני . שיש לחוש שמא ימות המלוה קודם שתתן זה לשליח ויפלו המעות לפני הירשאו' והשליח זה איננו שלוחם של הירשאו' והרי אם יאנסו בדרך יאית

הפקדון בחנם שהרי המורש' אינו אלא שליח בעלמ' ולא היה לו ללו' עליו דלות לא שלחו שלא שלחו אלא להביאו לו ראובן שהיה לו מעות בעיר אחרת והלך שמעון לשם ונתן לו ראובן הרשאה לקבל שם המעות ולתת לו תמורתן כששב לעיר ראובן והלך שמעון וקבלם ואח"כ בא ראובן לשם ורצה שישמעון יתן לו מעותיו שם הדין עם שמעון וא"צ ליתן לו המעות עד שיבא לעיר ראובן שהרי מתחלה ע"מ זה קבלם .

ז הרשאה שאין כתוב בה דון וזכי אלא כך היה כתוב "זה סב ואפיק לנפשך אין לפוסלה משום שאין כתוב בה וזכי" דסב וזכי חדא מילתא היא וכן אין לפוסלה מפני שאין כתוב בה דון דביון שכתוב בה כל דמתעני לך מן דינא עלי הדר ממילא משמע שהרשהו לדון והו' במקום דון וכשרה ואם כתוב בה זיל דון וזכי ואפיק לנפשך ואין כתוב בה כל דמתעני לך מן דינא עלי הדר הרי זו כשרה ואין הנתבע יכול לפוסלו ולומר כיון שההרשאה לא נכתבה בכל הולכת' כאלו אין לך הרשאה ולא בעל דברים ידיו את שהרי אין כותבין לשון זה לכתחלה אלא לתקנת המורשה שלא יוכל המורשה לחזוק בממון ולומר הקני' אות' לי כיון שכתבת לי דון וזכי ואפיק לנפשך אלא דבריעבד אפי' לא כתב לו כל דמתעני לך מן דינא עלי הדר לא יוכל לחזוק בממון משום דק"ל דלא שוויה אלא שליח ולא הקנה לו המעות בקניין גמור אלא כתב לו כן מן הטעם שכתבנו בסעיף ד' שטר הרשאה א"צ לכתוב בו זמן דלא נפקא מיניה כלום לענין ההרשאה מתי הרשהו וכן מה שכתבנו בו ברעות נפשי' בדלא אניסנא כו' לא נפקא מיניה כלום מ"מ נהגו לכתוב בו זמן ובדלא אניסנא כו' .

ח הבעל שבא לדון עם אחד שמחזיק בנכסי מלוג של אשתו צריך הרשאה מאשתו שהרי גוף הקרקע הוא שלה ואם יש פירות בקרקע הרי הפירות הם שלו ומתוך שצריך לדון עמו על הפירות דן עמו גם על העיקר וא"צ הרשאה וענין כלבוש הביון וארגמן סימן פ"ה .

ט כתוב וכחש בעמיתו משמע שכתב באחד והודח אח"כ חייב קרבן שבעה ולא בעלמ' משום שיש בו חשש להבנות שבתענהו שנים ואמרנו משנינו יחד לית ואמר להו אני מאחד טעם ליתיה ואח"כ הורה שמשניהם לזה פטור מקרבן שבעה ומעמא משום דלא הוי אלא כפירת דברים בעלמא שאין כאן שום כפירת ממון שהרי מ"מ היה חייב לשלם הכל לאותו האחד מכאן למדו ר"ל אחד מן האחין שלא חלקו או א' מן השותפין שבא לתבע אחד שחייב להם לשותפות יכול לתבע אופנו על הכל הואיל ויש לו חלק בזה המצא וא"צ הרשאה משאר האחין או מהשותפין דשלוחן של כלם הוא לפיכך אם השותף הזה שדן עם זה יצא חייב צריך שתתפו לקבל דינא ואין השותף האחר יכול לומר לשותפו שדן אלו הייתי אני שם הייתי תובע בטענתי' אחרות ומחייב בעל דיני שיכול לומר לו למה לא באת לתבע גם אתה אם יש לך תביעו' אחרות לך ותובעני אבל דין זה שמעון זה השותף צריך לקבל ודקא בדברים שאף אם הוא בעצמו היה בא לדון לא היה יכול לשנות בטענות חבירות לפיכך מתחייב גם הוא כמענת חבירו ונ"מ שיוצאין מיד לנכסיו ואינו יכול לומר הנו לי זמן עד שארד עמו לדון . אבל אם יכול לשנות בטענת כגון שהראשון הורה או שאמר אין לי ראייה וזת דופר או יש לו ראייה לא הפסיד ואפי' כשאינו יכול לשנו' הא דאמרין שאינו יכול לומר תנו לי זמן עד שארד עמו לדון ודקא שהוא היה בעיר ולא בא ודאי היה נוחא ליה במה שמעון זה בשבילו ועכשיו רוצה לחזור בו אבל אם לא היה בעיר לא הפסיד זכותו ויכול לומר תנו לי זמן עד שארד עמו לדון ולפיכך יכול הנתבע לעכב מתחלה ולומר לו או דון עמי בחלקך או הנא הרשאה משותפת שהרי ממון שניכם בידי ושניכם אתם בעלי דיני והיום או לאחר יבא אחדך או שותפך ויתבעני גם הוא ולא יוכל למיטר ליה מאי איכתת לך אם תזכה בריון תפטר מחלקי ועוד אם ארד עמך לדון על החצי ואזכה בריון אצטרך לחלוק עם שותפי שיאמ' לי מאן פלג לך וכיון שאין אני יכול לזכות בחלקי אא"כ תרד עמי לדון על הכל למה לא תדון עמי על הכל לא יוכל לומר כן חדא דאיכפת ואיכפ' ליה דהא אם יזכה לא יזכה אלא בחצי ואם יתחייב יתחייב בכל וא"כ לקתה לו סדת הדין וזכי בשביל שאין התובע יכול לזכות בחלקו אא"כ רד עמו לדון על הכל נכף למחוק שרד עמו לדון על הכל בדבר שיכול להפסיד ולא להרויח ועוד עיקר' דדינא פריכא הוא דמה שאמר אצטרך לחלוק עמו לאו דינא הכי הוא שאין השותף יכול לומר כן אלא במלתא דיכול לומר האי מנתא עדיפא מהאי ומאן פלג

יהיה הלוח חייב לשלם לורש' מפני שנתן פקדון' ביד אחר בלא ציווין לפי' נתנו חז"ל עצה טובה ללוה או לנפקך שלא יתנו לשליח וגם השליח לא יאזכר לכופו דתו ליכא למיחש למידי בד"א כשכא בשליחו' בלא ההרשאה אבל אם בא בהרשאה שהקנה לו בקניין אגב קרקע מה שיש לו אצל פלוני הוי כאלו נתנו לו במתנת' לענין זה שלא יתבטל השליחות לגבי יורשים אפי' אם ימות המשלח ואע"ג דק"ל שליח שוויה אפי' הקנה לו בקניין היינו לענין דלא מצי השליח להתפיש לנפשיה כיון דכתב כל דמתעני' ליה מן דינא עלי הדר אבל מאי דכתב ליה זיל דון ואפי' לנפשך אחי לענין זה שלא יתבטל השליח אע"פ כשינו' מיהו אם ידוע שמת המשלח לכתחלה לא יתנו לו כיון שידע בודאי שמת המשלח ונתבטל השליחות מן התורה והאידיך נהגים הרינים שאם הבא בלא הרשאה מועזר ערב לנתבע שיבא הרשאה צריך לדון עמו אע"פ שאינו שלוחו כלל אם נראה לבי' שהוא זכות למלוה הובין לארס שלא כפשוטו וענין בכתבי מהרא"י סימן ה"י .

כ ודקא שמת המשלח קודם שהגיעו ליד השליח ונאנסו מן השליח חייב הלוח לשלם לורש' אבל אם לא מת המשלח אלא בטל השליחות קודם שהגיעו המעות ליד השליח ונתנם לו אח"כ ונאכדו פטור הלוח שיאמר למלוה סמכתי עליך שהיה עומד בשליחותך שכשם שחוקה דשליח עושה שליחותו כך חוקה שבעל הבית עומד בשליחותו ולא היה לך לחזור כך ואין לי להפסיד בשביל חזרתך כיון שלא הודעתני שחזרת כך זאנכי לא ידעתי' .

ג וכיון דהמרשה את חבירו אפי' בקניין לא שוויה אלא שליח לפיכך מי שהרשה לא' ורצה לבטל השליחות ולהרשות לאחר רשאי שהרי יכול ארס לבטל בשליחותו ואם ירצה לומר שגם הראשון יהא שליחותו קיים וכל א' משניהם יהא מורשה בדבר הרשות בידו ואיזה מהם שיקדים לתובעו צריך לדון עמו ואין הנתבע יכול להחזיק במורשה ולומר שמה המרשה ביטל שליחותך והרשה אחר שהו' אומר לו תן לי מה שיש בידך וזאת הרשאתי תהיה אצלך ואם ביטל שליחותי הוא הפסיד על עצמו והנתבע פטור שהרי בתרשאתו נתן וכן אם עמד המורשה בדין עם הנתבע ונתחייב המורשה דינו דין ואין הארשה יכול לפתור הדין בטענה שבשעמד עם זה בדין כבר בשל שליחותי שהיה לו למרש' להודיענו מיד מיהו אם ידע המורש' בביטול שליחותו אע"פ שהנתבע לא ידע דינו בטל שכיון שהמרש' ידע שנתבטל שליחותו לא היה לו לעבור על דעת המשלח ולא הפסיד המשלח בזה זכותו וצריך הנתבע לחזור ולדון עמו . מיהו אם נתן לו הממון אע"פ שהמרשה ידע שנתבטל שליחותו כיון שהנתבע לא ידע בביטול השליחו' פטור רמה היה בידו לעשות עור ואם ידע הנתבע אע"פ שהמרשה לא ידע חייב .

ד המרשה את חבירו להוציא את שלו מיד המחזיק בו צריך ליקח לו בקניין שהרשהו וצריך לכתוב לו זיל דון וזכי ואפיק לנפשך או שאר לשון הדומה לזה דמשמע מיניה שמקנה לו שידון ויזכה בו שהוא לעצמו . ואם לא כתב לו כן אם ירצה המחזיק לא ישיב לו דבר שיאמר לו לאו בעל דברי' ידיו את שאע"פ שהקנה המשלח בקניין אין גופו של זה משתעבד לו שישתבולו והאיך יקנה לו את גופו שהיא מחוייב להשיב לו ואי משום דשלוחו של ארס כמותו כבר כתבנו בסעיף א' דהכא אפקעה רבנן לשליחותו כו' אבל כשמקנה לו הממון שהיה מחזיק בו צרי' הוא להשיב לו על הממון שבידו אם הוא בידו בדין מיהו אם לא כת' לו כן ונתן המחזיק הממון ליד המורש' ונאכד פטור דלענין זה שליחותו שליחותו ולא גרע משליח שעשאו בעדים .

ה ואם לא הקנה לו כל החוב או כל הפקדון אלא כתב לו דון וזכי ואפיק לנפשך מחצה או שלישי או רביע והסות' שלי מתוך שהוא צריך לדון עמו על חלקו צריך הנתבע לדון עמו על הכל יש מי שאומר דוקא ככה"ג שכתב לו מחצה או שלישי או רביע אבל אם כתב לו דון וזכי ואפיק לנפשך מאה דינרין וחשאר שלי זה הלשון משמע שלא הרשהו אלא על הק' דינרים דוקא ואיננו מוקיין לדון עמו אלא על הק' דינרין .

ו המרשה אף על פי שהקנה לו וכתב לו זיל דון וזכי ואפיק לנפשך אינו אלא שליח וכל הרצאות שיוציא המורשה על דין זה חייב המשלח בהם שכך כתבין בהרשא' כל דמתעני לך מן דינא עלי הדר וכן אם רוצה המורשה לחזוק בממון אינו יכול וצריך לחזירו שהרי אינו אלא שליח בעלמא לפיכך אם תבע המפקד פקדונו מן הנפקד ומען הנפקד כבר נתתי למורשה שלך וחזרתיו והליתיו לו עליו צריך לחזירו לפעל

לך ליטול האי מנתא אבל הכא ליכא עדיפותא בהא מנתא מהאי מנתא דליטא ליה הכי י"א היכא שאינו בעיר דאמרי' שצריך המחוק לרדן עמו פעם אחרת שיוכל המחוק להחריס עליו שלא ידע שירד שותפו עמו לרדן ושלא ציווה לרדן עמו לרדן .

קכג הרשאה על מה נכתבת וכיצד נכתבת ובו ט"ז סעיפים :

א מדינא דגמרא כיון דמסקינן שצריך ליקח לו בקנין ולכתו' לו זיל דון וזכה ואפיק לגפושך כמ"ש טעמא כמי' שקודם זה אין כותבין הרשאה אלא לתבוע פקדוני שביר חבירו ולא כפר לו שכיון שהפקדון הוא בעין שהרי לא ניתן להוצאה וגם זה לא כפר בו יכול להקנותו לו בכל מקום שהוא כאלו הוא שלו ואם היה הפקדון של מעות וק"ל המעות אינן נקנין בחליפין כמ"ש בע"ה צריך להקנותו לו אגב קרקע דקנין אגב קנין מעליא הוא ואפי' מעות נקנין בו כמ"ש במקדמו בע"ה וכן יכול להרשות לתבוע קרקע אפי' כפר בו הקרקע אע"ג דכפר בה הא איתא בעין ויכול להקנותה וכן מלוה כשמר יכול להרשות אפי' כפר בו דאע"ג דמלוה להוצאה ניתנה ואינה בעין וגם זה כפר בו מ"מ הכופר מלוה כשמר היא כפירת שיעבוד קרקעות וכשם שיכול לקנות השומר ושיעבודו בכתב' ומסירת כך יכול להרשות עליו ולמסור השטר בידו כדי שיגבהו וצריך לכתוב לו קנה לך האי שפרא וכל שיעבורא דאית ביה אבל אין כותבין הרשאה על פקדון שביר חבירו שכפר בו כבר דכיון דכפר בו כבר מיהו כאלו חתמו שהרי אשיקרא דקני' ליה לשליח מידי דלית ליה גביה וכן אין כותבין הרשאה על מלוה שכע"פ אפילו לא כפר בה מפני שמלוה להוצאה ניתנה ואין אדם טקנה לחבירו דבר שאינו כעולם כל זה מדינא דגמרא מן המעט שכתבתי אבל הגאונים תקנו שכותבין הרשאה אף על המלוה בין בשטר בין בעדי קנין אע"פ שכפר בה בב"ד כדי שלא יטול כל א' ממון חבירו ויחך למדינה אחרת ויסאך שאין כותבין הרשאה אבל על המלוה ע"פ שכפר לא תקנו שיכתבו הרשאה ומ"מ לא גרע משליח שעשאו כעדים שנתבאר בסו' קכ"ב , וי"א שעל הכל כותבין הרשאה ל"ש פקדון ל"ש גול ל"ש מלוה בשטר ל"ש מלוה על פה ואע"ג דכפריה וכן אנו נוהגין וסעמא דמילתא דכיון דעיקר טעמא הוא משום רמיחוי כשיקרא אג' למיחוי כשיקרא לא חיישינן כיון שיש בוה תיקון העולם שאין כל אדם יכול ללכת בעצמו לתבוע תביעתו ואפי' אמלוה דכפריה נוהגין לכתוב דאע"ג שאין יכול להקנות לחבירו אפי' אגב קרקע מ"מ יכול להרשות דהא ק"ל שליח שזויה ונהי שאינו יכול ליתנ' לו במתנה שליח מצי לשזויה דתקנה הוא שתקנו נכי שליחות כאלו היה הוא עצמו קונה הוא הקנין נמור משום תיקון העולם כדכתבנו .

ב היה לו שבעה על חבירו אינו יכול להרשות עליו אחר להשביעו שאין זה דבר שנקנה בקנין שאינו אלא דברים בעלמא לפיכך מי שהיה לו תביעה על חבירו וכתב לו הרשאה על התביעה שיש לו על חבירו אין הרשאה כלום שהתביעה אינו דבר שיוכל להקנות אלא צריך לכתוב הרשאה על הממון שעליו התביעה .

ג כבר אמרנו בסו' הקודם סעיף ג' שיכול המרשה לבטל השליחות הראשון ולהרשות לשני או לשניהם יחד לפיכך המרשה לאחר ואח"כ הרשה לאחר ושניהם באים בהרשאתו לפנינו אין לנתבע להשיב אלא לשני שהוא ודאי עיקר השליחות שהרי ניחם המרשה על הראשון ואם דן עם המרשה הראשון ונתחייב התובע יכול השני לסתור הדין .

ד אין למורשה רשות לכתוב הרשאתו לאחר שזה יאמר אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר ואם התנה עמו שיכול להרשות לאחר ואחר לאחר הכל לפי תנאו .

ה מורשה שמחל לנתבע או שמכר לו או מחל לו על השבועה או שעשה עמו פשרה לא עשה ולא כלום שזה יכול לומר לתקוני שררתך ולא לעוותי לפיכך אם התנה עמו בין לתיקון בין לעוות אפילו אם מחל על הכל מחל וכל שבן אם פירש בה מחילתך כמחילתי .

ו היה לו חוב על גוים ואמר לחברו שהיה לו ג"כ חוב עליהם כשם שתעשה בשלך תעשה בשלי והלך ומחל להם חובו וחוב חבירו חייב לשלם לחברו לפי אומדנא מה שהיה שזה חובו לכפר במעות מזומנים דאנן סהדי כשאמר לו כשם שתעשה בשלך מ' לאו למחילה קאמר שאין דרך למחול חוב לגוי אלא לרדן עמי ולהעמידו שהיא בטוח קאמר ומחייבין ליה משום דינא דגרמי .

ז מורשה שהוא מורשה השכר התלוי ועומד אם יוציא ממון מיד הנתבע יקח שכרו ואם לא יוציא לא יטול כלום ה"ז אינו נעשה עד דנוגע בעדות הוא כמ"ש בסו' זה בע"ה ולא עדיף מורשה כנה מן התובע עצמו לפיכך מורשה כזה כשכא במענת כרי כגון בפני הפקיד לך זפלוני וזפלוני כך וכך או בפני לית מטנו כך וכך הרי תביעתו כתביעת התובע בעצמו ושלחו כמותו ואם מורה במקצת ה"ז נשבע שבועת התורה על מה שכפר ואינו יכול להפך השבועה על המרשה דהא שבועת התורה אין מהפכין ואם אמר להד"ם אע"ג שהמורשה טוען כרי ומעיד למרשה לא נחשב לעד להכניאו לרדי שבועת התורה כיון שנוגע בעדות הוא אלא ישבע והתבע היסת ויפטר ואם טוען שרוצה להפך השבועה על המרשה שיבא וישבע ויטול אין מניחין האע"פ בידו עד שיבא דשמא מערים הוא ומפני שיורע שאין המורשה יוכל לבא וא שחושבו יתבייש לבא הנח לדינא ודיינא לישבע הוא אומר כן וישאר המעות בידו לפיכך נתחכמו לו לכאמרי ואמרו שיוציא הממון מידו והוא מונח ביד ב"ד עד שיבא המורשה וישבע ויטול וכן בכל הדברים שתולה הנתבע במרשה יש לחוש שמא מערים הוא לפיכך ירדן עם המורשה והוא הממון מונח ביד ב"ד עד שיבא המרשה ויטול ויש כח למרשה להתחייב על מי שטוען טענת שקר כדי לעכב הממון ולאחריו .

ח ובשמניח הממון ביד ב"ד כתב ר"י קארן ז"ל דג"ל שקובעין לו זמן לתובע שיבא וישבע ואם לא יבא בתוך אותו הזמן יחזירו הב"ד לנתבע ממנו דאל"כ לקתה מרת הדין דשמא הלה תופעו שקר ולא ישבע לעולם והיה ממנו של זה מעוכב ביד ב"ד לעולם והוא אינו חייב לו , ונ"ל שאין צריכין הדעה אחרת לתובע אלא אותרים כן למורשה שקבעו לו זמן כך וכך דמסתמא המורשה יאמר לו ואם לא בא מחזירין הממון לנתבע ג"ל , ואם אין הנתבע מבקש להפך השבועה על המורשה לא מקבל עליו השבועה רק שאמר איני נשבע עד שאחרים בפני המרשה על מי שטוען עלי שקר אין שובעין לו שאין חרם זה אלא מתקנת הגאונים ואין מעכבין השבועה משום תקנה זו הקלה .

ט מורשה שהורשה בשכר ירוע שאפילו אם לא יוציא הממון מיד הנתבע יטול שכרו קרוביו כשרים בין לעדות בין לרדן שהרי אין לו חלק לא בהפסד ולא בהנאה ומטעם זה ג"כ הוא עצמו אם טען כרי לעד ואם טוען הנתבע להד"ם מוקיקו שבועה דאורייתא .

י אבל מורשה שיש לו חלק כמה שיוציא מהנתבע קרוביו הב פסולים בין לרדן בין לעדות לפיכך מי שיש לו עדים על תביעתו לא ירשה א' מהעדים או מקרוביהם אא"כ נצצין לו שכר ירוע שאפילו אם לא יוציא ממון מיד הנתבע יטול שכרו .

יב וכן אם יש לו עדים בפריעתו או יבא לרדן עם מורשה שיש לו חלק בתביעתו אם הוא קרוב לעירי הפריעה שהרי יבטל עדותו ולא כל כמיניה דנתבע להרשות מורשה שיבטל עדי הנתבע . יכול אדם להרשות ללוה לרדן עם ערב קבלן שלו ולא יוכל הקבלן להרשותו ולומר פצני מן הערבות אלא ירדן עמו תחלה ואח"כ יתבענו לפצותו .

יג יכול אדם להרשות נשים ועבדים אע"פ שכפופין תחתיד בעליהם ואדוניהם ויזם כידם יש להן יד ג"כ גלעשות שלוחו של זה וי"א אבל לא עבדו שאין יכול להרשות עבדו לפי שאין קנין לעבד ע"רבו שהרי גופו קניו לו וידו כידו וא"כ אע"פ שהקנה לו כל מה שהקני' לו ערין הוא שלו ונמצא שאינו אלא שלוחו בלא הקנאה ויכול הנתבע לומר לאו בעל דברים ידתי את אבל אשתו יכול להרשות שהרי אם נתן לה מתנה קנתה ואין הכעל אוכל פירות נמצא כשכותב לה וכי' לנפשך .

יד אין הנתבע יכול לומר לאו בעל דברים ידתי את .

יז לקמן יתבאר דחליפין קונה לכל אדם אפי' לגוי לפיכך יכולין לשלוח הרשאה ביד גוי שהרי טקנה לו אותו הדבר שיש לו גבי המחוק ע"י חליפין וקנאו הגוי אע"ג דק"ל דשליח שזויה ואין שליחות לגוי כמ"ש לקמן לא אמרי' דשליח שזויה אלא לענין שלא יוכל המורשה לעכב אותו הדבר אבל לשאר דברים היו הקנין קנין גמור לפיכך גם הגוי קונה מה שכתוב בהרשאה ובלבד שיומר מלכתוב בה וקנינא מנייה שמשמע שהגוי הקנה דבר לאחר וק"ל דאין שליחות וזויה לגוי שאינו יכול לזכות משלו לאחרים אלא יכתוב וקנה הגוי כלומר שהוא קנה מה שכתוב בהרשאה ולקנות יש לו יד .

מ כתיב ואשר לא טוב עשה בעמיו וררשו חז"ל זה הכא בהרשאה בר"א כשהנתבע והתובע בעיר ארת אבל אם הנתבע בעיר אחת והנתבע בעיר אחרת ה"ז עושה מצוה שאין לך מציל ממון חבירו גדול מזה שאם א' אמה אומר כך כל אחד יטול ממון

לבוש עיר שושן

הלכות הרשאה

סימן קבר קבה

ממון חבירו ויולך למדינת הים וי"א שאין חילוק בין אם היה עמו בעיר או לא אלא שכל זמן שהמדינה היא אלם ובעל מענת מתעבר על ריב לא לו והו אשר לא טוב עשה אבל אם עושה כדי להציל עשוק מיד עושקו מצוה קעבד , וי"א שאין אדם יכול לעשות מורשה שלא בפניו רחוב הוא למורשה שאומרים עליו אשר לא טוב עשה וגו' ואין חבין לאדם שלא מדעתו לכן אם נתרצה אח"כ וקבלו קנאו שגלה דעתו למפרע .

קבר נתבע אם יכול לעשות מורשה וכו' ס"א :

א הנתבע אח"כ שאינו יכול למנות מורשה שיבא לב"ד להשיב בעדו לתובע והוא ישב בכיתו שהמורשה יטעון מענת שקרים לפי שאינו בוש מן התובע אלא יבא הנתבע בעצמו ויטעון האמת שבוש לטעון שקר רחוקה אין אדם מעיו פניו בפני ב"ח ונשים יקרות שאין כבודן לבא לב"ד ג"כ לא התירו להן שיעשו מורשה ויטעון מה שירצה ולא יבוש אלא משגרין להן מפרי הדיינין והיא בעצמה מוענת בפניהם האמת שתיבוש מפניהם לטעון שקר והם מסרין דבריהם לפני הכ"ד וכיוצא בזה עושים לת"ח שתורתו אומנתו ויולא ביה מילתא למזיל לב"ד ולערער בהדי ע"ה דכבוד תורה עדיף .

קבה השולח חובו או פקדונו ע"י שליח וכו' י"ס :

א ראובן שהיה חייב מנה לשמעון או שהיה לו פקדון בידו ואמר ללוי הולך מנה זה לשמעון אם בא ראובן לחזור ולשלם היטב אינו יכול להולך כזכי דמי וטיר כשהגיע ליד לוי וזה בשביל שמעון רוכין לאדם שלא בפניו לפיכך בין אם מת לוי או מליה יתנהו לשמעון או ליורשיו ומ"מ ראובן חייב באחריותו עד שגיע יד שמעון או ליד יורשיו וטעמ' דמסתבר הוא דהיאך יהיו באחריות שמעון והוא לא ידע ולא צוה לו שימנהו לו על אחריותו ואם יהיו באחריות שמעון ה"ל חוב לו ואין חבין לאדם שלא בפניו ואם החזיר לוי המנה לראובן והעבי ראובן אח"כ ולא היה לו לפרוע בענין שהפסיד שמעון שלו לוי חייב לשלם שהוא פשע במה שהחזירו לראובן ואם מוזת אונס החזירו לראובן כגון שאיים עליו ראובן בדבר שהיה בידו לעשותו עד שהוצרך לוי להחזירו פטור ויש אומרים שכשהחזיר לו המנה לראובן שניהם חייבים באחריותו ומאיה מהם שירצה יכול שמעון לתבוע אותו עד שישתלם כל חובו , ראובן שהיה לו מעות ביד שמעון ואמר ללוי לקבלם משמעון והלך לוי וקבלם ואח"כ אמר שמעון ללוי שיחזור לו מעותיו שקבל בשביל ראובן ואם לא יחזירם לו יכפור לו חוב שחייב שמעון ללוי ומקוב אחר והנה לוי אומר לראובן לא קבלתי בשבילך כדי שאפסיד את שלי ורוצה להחזירם כדי להציל את חובו וראובן אומר לא תחזירם מאחר שכבר עשית שלוחותי וכתיב בשבילי הרי המעות שהיך הם שלי ולא הציל ממנוך באמוני הדין עם ראובן שאין זה נקרא אונס הפטורו דהיאך יציל ממנו כמאן חבירו .

ב והא דפקדון אינו יכול לחזור ולשלם מיד לוי דוקא כשהוחזק הנפקד כפרן דאז זכות לאפקיד שתצא מתחת ידו אבל לא הוחזק כפרן יכול הוא לחזור ולשלם דאמרינן אין רצונו של מפקיד שיהא פקדונו ביד אחר , ואי שויה מריה דפקדון שליח להביאו לו כיון דגלי דעתיה דניחא ליה דליתביה גיהלהו אם בא לחזור אינו חוזר דהכא ליכא לאימר אין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר ואפילו במציאו לו שליח דלא מפטר בחכי שומר מאחריות או אפילו לא , ממציא לו שליח אלא דידעינן דשליח זה מתיבן גבי מפקיד רככל יומא הוה מפקיד גביה אם בא לחזור אינו חוזר .

ג אמר השליח למלוה הנה מעותך ששלח לך פלוני בחובך בידי אך אני רוצה להחזיק בהן בשביל חוב שיש לי בידך אם המלוה מודה לשליח שיש לו בידו ואין לו שאר נכסים שיגבה זה מהם חובו והגיע זמן הלוואתו אין כח ביד המלוה לערער על המשלח ולומר הפסדתני מעותי שנספרתם ליד מי שאינו יכול להוציאם מידו שהרי המשלח יאמר לו אף אם היו עדיין בידי היו מוציאין אותו מידו מדר' נתן הואיל ואין לך נכסים אחרים אבל אם יש לו נכסים אחרים המשלח כופה לשליח לתנם למלוה שכל זמן שלא נתנם לו לא נפטר המשלח מן החוב והשליח חוזר וגובה אותם מטנו וכ"ש אם אין המלוה מודה לשליח שחייב לתנם למלוה אפי' אם אין לו נכסים אחרים אע"פ שהוא היה נאמן כנגד המלוה לומר אני תופשם בחובי במגו דפרעתך הואיל וכל זמן שלא בא ליד המלוה לא פקע שליחותו נמצא שהשליח בעל דברים של המשלח הוא וכנגד השולח דקנה

אין לו מגו שאינו נאמן לומר החזרת' לך הואיל והולך כזכי דמי אינו יכול להחזירם לו כדאמרי' לעיל סעיף א' .

ד ואם מת המשלח ולא הניח נכסים שאו אין יורשי המשלח חייבין למלוה כלום וחזר הרין בין השליח ובין המלוה שנשתלחו לו ואפילו קבלם מהמשלח בעדים מגו שיכול לומר למלוה פרעתך ונאמן בהיסת נאמן ג"כ בהיסת לומר לו אני תופשם בחובי שאתה חייב לי כיון שאין תובעו בהם המשלח ולא יורשיו אבל אם המשלח הניח נכסים הרי המלוה גובה מהם ואו יורשי המשלח תובעין לשליח וה"ל כאלו אביהם חי ומוציאין מידו ויש מי שאומר שאם בא השליח להחזיק בהם בשביל חוב שיש לו ביד המלוה או המפקיד אפילו לא הניח נכסים אינו יכול דכיון דא"ל הולך כמאן דא"ל וכי דמי או הולך על מנת שתתגנהו לפלוני דמי ואי מקיים התנאי וכי ואילא לא זכי וכאלו לא יצא מיד המלוה או הנפקד מעולם דמי וצריך לקיים תנאו ולא להחזיק בהן .

ה בד"א דהולך הוי כזכי במלוה או בפקדון כיון שכבר יש לו קצת זכות במאן זה נקנה לו בקל אבל במתנה שאין לו זכות כבר במאן זה לא הוי הולך כזכי שצריך קנין גמור לזכות בו ואפי' עשאו שליח למקבל ואמר לו הנותן הולך לו לא הוי כזכי לפיכך אם אמר הולך מנה לפלוני שאני נותן לו יכול לחזור בו עד שגיע ליד המקבל ואם היה המקבל עני שאין לו ר' זו נעשה נדר ואינו יכול לחזור בו .

ו ואם אמר תן מנה לפלוני במתנה שאני נותן לו י"א דתן לו הוי כזכי ויכול לחזור בו כל זמן שלא הגיע לידו אלא אם כן אמר לו וכי לו ואז זכה לו וקנה וכגון שהיה ברשותו אבל אם אינו ברשותו לא מיהו אפי' אינו ברשותו לכשיבא לרשותו יזכה לו אם לא יחזור בו הנותן קודם לכן וי"א דלישנא דתן הוי כזכי במתנה והוא שנתן לו החפץ עתה לידו ובשעה שנתן לו א"ל תן חפץ זה לפלוני דכיון דנתנו עתה לידו כדי ליתנו לו מיד שבא לידו זכה בו המקבל אבל אם מתחלה לא בא לידו על דעת לזכות לזה ואח"כ אמר לו תנהו לפלוני לא קנה אלא במעמד שלשתן ואפי' אם הוא תופש החפץ כירו בשעה שאמר לו תן כיון שלא בא לידו מתחלה לשם כך .

ז וה"מ כשאמר לו תן אבל אם אמר לו זכה לו בעוד שהחפץ בידו זכה לו אע"פ שלא בא לידו מתחלה לשם כך או אפי' לא היה בידו בשעה שאמר לו זכה אלא שהגביה אח"כ כדי לזכות לו זכה אפי' שלא בפני הנותן ושלא בפני המקבל דכיון שאמר לו זכה שליחותיה קעבד אבל אם לא אמר לו זכה מחר אנפי שאמרנו אפי' איתיה לפקדון בחצירו של שליח לא זכה למקבל מתנה .

ח ראובן שאמר לשמעון הולך מנה ללוי שאני נותן לו מתנה והלך שמעון ליתנו ללוי ומצאו שמת חזינן אם בריא היה הנותן בשעה שנתן ומת בחיי מקבל תן ליורש' המקבל דק"ל מצוה לקיים דברי המת בדבר שהוא מושלש מוכן ומזומן לפניו בשעה שנתן ואמר תנו זה לפלוני אפי' היה בריא כשאמר כן ומת מצוה לקיים דבריו לפיכך כשמת הנותן בחיי המקבל זכה בו המקבל וכשמת גם הוא אח"כ הורישו לבניו ואם מת המקבל בחיי נותן יחזור ליורשי המשלח דהולך לאו כזכי דמי ואע"פ שמת הנותן אח"כ לא שייך לומר מצוה לקיים דברי המת דכיון שמת המקבל בחיי נותן כבר בשלו דבריו בחייו .

ט ואם שביב כרע היה הנותן בשעה שנתן חזינן אם מת מקבל בשעה שנתן המנה ליד השליח יחזור ליורשי המשלח דכיון שמת המקבל לא היה ראוי לקנות אבל אם היה המקבל חי בשעה שנתן המנה לשליח יתן ליורשי המקבל אפי' אם מת הנותן אח"כ בחיי המקבל ואפי' נולדו יורשי המקבל אחרי מיתת הנותן אע"פ דבשעת מיתת הנותן לא היו יורשי המקבל ראוין לקנות למ"ד המונה לעובר לא קנה וגם המקבל לא קנה בחייו כיון שמת בחיי נותן אפי' קנה למפרע משעת נתינה מן המעם שיתבאר הילכך כיון דאית' למקבל בשעת מתן מעות הוברר הדבר שזכה משעת המתנה והורישו ליורשיו ועדיפא דק מתנה דש"מ משאר מתנות ש"מ דבשאר מתנות ש"מ אינו קונה עד לאחר מיתה וכל זמן שלא מת יכול הש"מ לחזור בו אפי' בעודנו ש"מ והכא אינו יכול לחזור בו בעודנו ש"מ עד שיממור ויתרפא וימנע דלא דמי הכא לשאר מתנות ש"מ דשאר מתנות ש"מ אינו נותן כלום כססריה ואינו מוציא הממון מתחת ידו הילכך אינו קונה עד לאחר מיתה ויכול לחזור בו כל אימת שירצה אפי' בעודנו ש"מ אבל זה שהוציא הממון מתחת ידו ונתנו ליד השליח ודאי דעתו היה שיקנה המקבל מיד בלא טעמ' דבריו ש"מ ככתובין וכמסורין דמי אלא כלישנא דהולך שהוא הכא כזכי וכמשיכת ההוא שליח דזכי ליה הוא דקנה

דקנה דאע"ג דחולך דבריא לאו כובי דמי חולך דש"מ כובי דמי דמסתמא כי יהיב מאונא לשליח אדעתא דלובי ליה למקבל קא מסר ליה והא דלא אמר וכו' אנכי צערא לא רמי אדעתיה מידי דהוה אגמא דק"ל דאע"ג דברוי שאמי כתבו גט לאשתי אינו כלום עד שיאמר תנו גבתי ש"מ כותבין אע"ג דלא אמר תנו משום דאמרי' שדעתו היה לומר תנו אלא שהיה כהול בצערא ה"ג לגבי מתנתו ה"ל כאלו אמר מהיום אם מתי לפיכך כל זמן שלא עמד אינו חוזר ואם יעמוד חוזר אפי' כבר בא ליד המקבל .

ומכל מקום כל זמן שלא נתברר שנתרפא צריך השליח לעשות שליחותו ואין לו לחוש שמא יתרפא אלא יתנונו למקבל או לירשיו ואם ימות הנותן ישאר למקבל ואם יתרפא יחזיר לגותן .

הלכות מעמד שלשתן

קכו הפורע חובו במעמד שלשתן וכו' כ"ג סעיפי'

א כבר כתבנו בס"ט סעיף י"ט שתקנו חו"ל המעמד שלשתן יהיה ג"כ קנין לפיכך ראובן שהיה לו מנה ביד שמעון בין מלוה בין פקדון וא"ל במעמד שלשתן מנה שיש לי בידך תנהו ללוי בין שנתנו במתנה בין שנתנו לו כפרעין חובו קנה מיד ואין ראובן ולא שמעון יכולין לחזור בהם אע"פ שעדיין הם עסוקין באותו ענין דלא אמרי' שיכולין לחזור כל זמן שעסוקין באותו ענין אלא בקנין סודר שאין הקניין נעשה כגוף הדבר אבל בשאר קניינים כגון משיכה ומסירה והגבהה הואיל ונעשה הקניין כגוף אותו הדבר הנקנה אין אחר מהם יכול לחזור ה"ה נמי במעמד שלשתן שאיר נסתלק הזוכה מעל הממחה והמומחה כנסם במקמי' ונמצ' הכל עשוי ואין המומחה ולא הממחה יכולין לחזור בהם וכן אין הממחה יכול לחזור ולמוחלו למומחה שהיא בירו ואפי' אם נולד לוי לאחר שהלוה ראובן לשמעון שבשעה שנשתעבר שמעון לראובן לא היה לוי בעולם אפילו הכי קנה השעבוד עכשיו ע"י המעמד שלשתן .

ב בר"א כשהיה לראובן מנה ביד שמעון דקא מקני ליה ללוי מאי דאית ליה גבי שמעון אבל אם לא היה לו מנה בירו אלא שאמר ליתן מנה ללוי בשבילי ואפרענו לך לא קנה מידיו וכל א' משילשתן יכול לחזור בו דלא מחל אלא ע"מ לקבל משמעון ושמעון לא נתן עדיין הרי לא חלה מחלתו כל זמן שקנה קנה בקניין ואפי' פרע משמעון מקצת החוב יכול לחזור על השאר ומ"מ כל מה שנתן שמעון חוזר ונובה מראובן מאחר שעל פיו נתן לו וכן אם המקבל פטר הנותן לגמרי בפ' בשעת מעמד שלשתן צריך זה שקבל עליו ליתן לתת למקבל דהא לא גרע מערב דעלמא .

ג ראובן אמר לשמעון במעמד שלשתן סתם תן מנה ללוי ולא אמר ליה מנה שיש לי בידך תנהו ללוי ושמעון מודה שיש לראובן מנה בירו אלא שאומר כיון שלא פירש מנה שיש לי בידך תנהו ללוי לא היה דעתו על המנה שיש לו בירו אלא שאלוה לו מנה ואתנונו לך ואני חוזר בי ולא אלוננו אין בדבריו כלום דמסתמא על מנה שיש לו בירו קאמר ולא ביקש שילוני ויש חולקים ואומרים כיון דמעמד שלשתן תקנת חכמים היא והילכאא בלא טעמא הוא אין לנו אלא מה שתקנו דהיינו מנה לי בידך תנהו לפלוני וזה שלא הזכיר המנה שכירו לא מיחוי אלא בערבות שבקש סגנו שהיא ערב בעדו וילוני לו לפרועו גלא קנה שיכול לחזור בו שהרי לא היה ערב בשעת נתן טעות ולא בקנין .

ד היה לראובן ביד שמעון כור של חטין ואמר לו במעמד שלשתן תן ללוי ג' דינרין שהרי יש לי בידך כור של חטין ונתרצה ואח"כ רוצח שמעון לחזור בו שאומר אין לך בירי ג' דינרין אלא חטין הוי דינא הכי אם החטין הוא פקדון ופי' לו תן לו ג' דינרין במעות מן החטין לא קנה לוי שיכול לומר שמעון איני חייב לשרוח למכור חטין של ראובן כדי לפרוע חובותיו ואפי' אם יאמר לויתן לי החטין שהיה ג' דינרין יכול לומר לו לא ציוני ראובן ליתן לך חטין אלא מעית אבל אם אמר לו סתם תן לו ג' דינרין מהחטין שיש לי בידך נעשה כאומר לו חטין שהיה ג' דינרין תן לו קנה ואם היו החטין הלוואה אצלו הואיל ולהוצאה ניתנה שהרי זה חייב לו לשמעון או חטין או שוין אם לא היו לו חטין גותן לו מעות ואע"פ שאומר לו ג' דינרין במעות קנה גותן לו מעות או חטין שהיה ג' דינרין בשער שבשוק שכל מה י"גותן לו גותן לו בפרעון ושהו בסף ככסף .

ה אמר לו מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן וא"ל אני אתנהו לך לכשארצה וכשתביעו אומר לו איני רוצה עכשיו אין בדבריו כלום וחייב ליתן לו לזמן שהוא חייב לשלם לממח' דאע"ג שאמ' כפי' בשעה שהמחה אצלו אתנהו לכשארצ' כיון דק"ל שיכולים להנחות אצל לזה בע"כ כמ"ש בסעיף ו' והרי הוא חייב לממחה לשלם לזמנו לאו כל כמיניה לומר לזה כשארצה אתנהו שזה המקבל עומד במקום חממחה וכל דין שיש לממחה עליו יש לזה המקבל עליו בעל כרחו .

ו המחה אצל חבירו בענין דלא קנה אינו נאמן לומר שפרעו אחר כך דכון שהמחה אצל זה אף על גב שהוא בענין דלא קנה ודאי שהוא חשב שקנה ואנן סודרי דשוב לא פרעו ולואי שפרע אדם מה שנראה לו שהוא חייב והכא הרי לדעתו אינו חייב לו ששכר פרעו בהמחאה זו ולמה פרעו שנית .

ז כיון שתקנו חכמים המעמד שלשתן יהיה כמו אחר מן הקנינים אם נתן לו במעמד שלשתן אפילו לא נתרצה הלוה או הנפקד ליתן לזה שצוה המלוה או המפקד צריך ליתנו לו בע"כ כיון שאמר ליה במעמד שלשתן .

ח לא היה במעמד שלשתן כשאמר ליה מנה לי בידך תנהו ללוי לא קנה ויכול לחזור בו ל"ש מתנה מרובח ל"ש מתנה מועטת ואם קנה מיד מי שהמועות בירו בתורת הודאה דאית ללוי גבי' מנה אינו יכול לחזור בו ודוקא דקנה מיד מי שהמועות בירו אבל אם קנה ממריה דמטווא דהיינו מן הממחה לא מהניא שאינו יכול להקנות לחבירו חוב שיש לו על אחר שאין אדם מקנה דבר שאינו ברשותו וחוב שיש לו על אחר כיון דמלוה להוצאה נתנה לא חשיב כרשותו ואפי' כשקנה מיד מי שהמועות בירו דוקא דקנו מיניה בתורת הודאה שהודאה דאית ליה גביה להווא שני כך וכך זוו אבל בתורת מתנה לא מהני ביה קנין גרידא לא שגא מלוה לא שגא פקדון דאין מטבע נקנה בחליפין .

ט ואם לאחר שהעמיד ראובן את לוי אצל שמעון במעמד שלשתן לקבל ממנו מה שהיה לו בירו כדי שיפרע לוי מחובו ונתרצה שמעון ליתן ואח"כ דוחה שמעון את לוי ורוצה לוי לחזור ולתבוע מראובן אינו יכול שיאמר ראובן מיד שנתרצ' ליפרע משמעון והעמדתך אצל שמעון ואמרתיו לו שיתנהו לך נפטרתי ממך וי"א שיכול לחזור בו כל זמן שלא פטר לו את ראובן בפירוש שאם לא פטרו בפירוש אלא ששתק כשהעמידו אצל שמעון יכול לומר לו לטובתך עשיתי ששתקתי כאלו נתרצתי לקבל המנה שאתה חיי' לי משמעון כדי להקל מעלי אבל לא פטרתיך אם שמעון לא יתן לי אע"פ שאמר מעמד שלשת' שיקנה הוא הילכתא בלא טעמא ואשמע שקונח מיד שמראה פנים שנתרצה לא דלית ביה טעמא כלל אלא מטעם כל דהו תקינהו והוא לתקנה השוק שמי שקונה סחורה ואין בירו מעות ילך ויעמידנו אצל בע"כ שיתן לו המעות שהי"ב לו בעד הסחורה שקנה וא"צ להמתין עד שיקנה לו בקניין ועוד יפוי כח עשו למלוה שהלוה ישתעבר אפי' בע"כ למקבל אבל שיעשו תקנה שיפטר ראובן מלוי המקבל בשתיקה בעלמ' אין לתקנה זו סברא וטעם אא"כ יפטרנו בפ' ואפי' אם פטרנו בפ' אם הפטרו כדרך שיתבאר בסמוך סעיף י' וי"א חוזר על ראובן ומ"מ אפי' לפי דעת זה אינו יכול לתבוע את ראובן תחלה כל זמן שיכול לגבות משמעון כי הוא עיקר החיוב ולא נשאר על ראובן אלא דין ערבות וכתב מורי מהרמ"א ז"ל וז"ל ג' להורות כסברא האחרונה וא"כ אין אנו צריכין לחלוקים שבותבין בסמוך סעיף ו' וי"א כי הם אליבא דסברא קמייתא ואם נתרשל המקבל ולא תבע המעות עד שהעני מי שהמועות בירו ובשביל זה לא יוכל לגבות סמנו לכ"ע אינו יכול לחזור על הממחה דה"ל כאלו הראה לו מעו' ליטלן בחובו ולא נטל' דפטו' ואם זה שהמעו' בירו אומר שנתן אם נפטר הממחה ע"ל סי' צ"א .

י אמר לו במעמד שלשתן מנה לי בידך תנהו לפלוני ונמצא הלוה עני ואין לו מנה לגבות ממנו הרי זה חוזר ונובה מראובן מפני שהטעמו ואם ידע לוי שהוא עני או שהיה עשיר באותה שעה והעני אינו יכול לחזור בו .

יא טען לוי שמעון היה עני בשעה שהמחה אצלו וראובן אומר עשיר היה והעני אם החוב שנתחייב ראובן ללוי הוא בשטר על ראובן להביא ראיה שעש' היה והעני ואם לא יביא ראיה אם יש באמנות בשטר גביה לוי חובו בלא שבועה מראובן ואם אין פי נאמנות ישבע לוי וישול הואיל ויש לו שטר שהרי אפי' אם היה שובר ביד ראובן היה צריך לקיימו אף כאן צריך לברר שלא הטעמו ואם היה מלוה ע"פ נאמן ראובן בשבוע' הבט לומר עשיר היה באותה שעה כמנו דאי בעי אפי' פרעתיך והיה נשבע היסט ונפטר

לבוש עיר שושן

הלכות מעמד שלשתן

סימן קכו

כי אמ' נמי המחאה שהמחית' אצל שמעון ברין הימה נאמן בשבועת הימ' .

יב ראובן שאמר לשמעון שטרי חובות שהם שלי והם בידך תנם ללי וזהו זה במעמד שלשתן כל זמן שלא חזר בו ראובן חייב שמעון ליתנם ללי במצות ראובן אבל אם חזר בו ראובן אינו חייב ליתנם לו אע"ג שהיה במעמד שלשתן כל זמן שלא קנה השיעבוד שבתו דהיינו שלא כתב לו קני לך איהו וכל שיעבורי לא קנה גופן בין במסירה וחליפין כתב במעמד שלשתן הילכך מחזירין לראובן שהם שלו אא"כ כתב והקנה לו הם וכל שיעבורי והמחאה אצל זה שהם מופקדן בידו דק"ל המחאה היא במסירה ונמצא שהם קנייות לו בכתובה ומסירה .

יג ואם לאחר שנתרצה הלוה או הנפקד ליתן למקבל אומר עיינתי בחשבוני ולא היה לי ליתן למקבל כלום ומעיתי במה שהודיתי לו אם יכול לברר בעדים שהוא אומר אמת פטור אפי' היה כעדים כשנתרצה ליתן לו שהרי בשעת נתחצה וכל קנין בשעות חזר וחייב הנותן ליתן למקבל מה שהחזרה אצל זה אם המחאה כפרעון חזרו אבל אם נתנו לו בחזרת מתנה א"צ ליתן לו כלום שאם הודאה היתה בשעות גם המתנה היתה בשעות שהיה סבור שיש לו אצל זה ואותו נתן לו ואם אינו יכול לברר המעות אם המחאה בפני עדים וגם קבע לו זמן ליתנו לו לזמן ידוע והוא בתוך זמנו אינו נאמן לומר מעיתי דכיון שהיא בתוך זמנו שאינו יכול לומר פרעתי גם לומר מעיתי אינו נאמן דלית ליה מגו ומעיתי מענה גרועה היא . וגם אם ידעה לומר טשטש הייתי כך ולא עדיפת מגברא דאיתת מחמתיה וכי היכא דמצינא לומר לראובן משטה אני כך השתא נמי מצינא למימר משטה אני כך לא שמעין ליה דאע"ג דלא הוה בקנין מעמד שלשתן הוא כהודאה בקנין ובקנין לא מצי למימר משטה אני כך כמבואר לעיל בסי' פ"א ואע"ג דלא אמר אתם ערדי כי כל קנין הוא בשטר והמחייב עצמו בשטר אצ"ל אתם ערדי והוא יחזר אותם להוות ערדי בשטר ועוד דלא שייך לומר משטה אני כך אלא כתובתו מחכירו לפי שכשכתוב ממנו שלא ברין מודה לו כדי להשמות בו אבל הכא אם רצה להשטר כתובתו למה ישטה בשלישי שלא ידע כלום אם חייב לו אם לא ואם לא המחאה בעדים נאמן לומר מעיתי כמגו דלה"ס אב"ג דפרעתיך אם הוא אחר הזמן דכיון שלא היו עדים ברבר לא חשש להודות דמיכור אאר אם אמצא שטעיתי והרדנא ג' כיון דליכא מאן דאסרו עלי' וגשבע שבועות היסט למקבל ונפטר והמקבל הוא חזר לתבוע לנותן דלפי ה"א שכתבנו בסעיף ט' שלא נסתלק המקבל מן הנותן ויכול לחזור בו ולפי הסברא הראשונה שכתבנו שם גם הנותן פטור אלא שגשבע שבועת היסט למקבל שהיה לו מנה בידו כשהמחאה אצלו אם המחאה אצלו בשביל חוב שהיה לו בידו אבל אם מתנה נתן לו א"צ לישבע ויש מי שאומר אע"פ שהוא כפאפן שיכול לומר פרעתי אינו יכול לומר מעיתי כמגו דפרעתי והיינו כמגו במקום עדים דאנן סהדי שלא מעה דלא שכיח שיטעה ארס ויורה שחייב דארובה ארס מדקדק הישיב קודם שיודה שחייב וכתב סו"ר מהרמ"א ז"ל ח"ל וכן ג"ל עיקר דוקא אם הודה לו בפני עדים ואין לו אלא מגו דפרעתי מגו שהוא אחר זמנו דהאי ארס מדקדק היטב קודם שיודה בפני עדים לכך לא מהיטבין לו על מענת מעיתי כמגו דפרעתי אבל אם הודה לו בלא עדים שיכול לומר להדי' נאמן לומר מעיתי כמגו דלה"ס אפי' הוא תוך זמנו ואין באן מגו דפרעתי נאדם שמודה בלא עדים אינו מדקדק כ"כ בהודאתו שאינו חושש להודות בלא עדים דמיכור אאר מאי איכפת לי הרדנא כי ואפי' אם נתן לו כזכ ידו שאינו יכול לומר להדי' נאמן לומר מעיתי כמגו דפרעתי כיון שלא היו עדים בהודאתו לא דקדק כ"כ וסיום דבריו כן ג"ל ודלא כיש חולקין על זה וע"ל סי' פ"א סעיף כ"ג עכ"ל עם ביאור דבריו ג"ל .

יד ואם הנותן מודה שטעה בחשבונו והמקבל אינו יודע אם טעה אם לאו אם נתנו למקבל בשביל חוב שהיה לו עליו והמחאה אצלו ליפרע ממנו אם יש לו נכסי' לנותן שיכול למקבל ליפרע ממנו נאמן הנותן לומר שטעה ויחזור המקבל ויגכה חובו מן הנותן אבל אם אין לו נכסים ואפי' יש לו ער' א' שמעיד בדבריו לאו כל כמיניה לחוב למקבל בהודאתו אפי' בהודאת ער' א' כיון דהאי לא ידע ואינו יכול לישבע להכחיש העד אינו מפסיד ולא אמרינן אדרבה מתוך שאינו יכול לישבע מפסיד בדאמרינן בעד המעיד לחייבו מתוך שאינו יכול לישבע משלם ולא נמי דהתם השבועה היא מן התורה וכיון שהתורה חייבתו

לישבע והוא אינו יכול לישבע אמרינן שישלם אבל שבועת כנגד ער' המעיד כפרעון מדרבנן בעלמא היא ואמרינן בה הובא דאיפשר לישבע משתבע והיכא דלא אפשר כגון הכא דלא ידע אינו מפסידו ואפי' יש לו נכסים נמי אם הוא גברא אלמא והשני נוח לו ליפרע ממנו לא מהימין אפי' כיון א' כיון שיש למקבל שום הפסד ואם מתנה הוא אינו נאמן כלל וצריך הנפקד ליתנו למקבל וחזרו וזכרה אותו מן הנותן כיון שמודה שלא היה לו בידו כלום ובגמרמו הוא נתחייב ליתן לזה ואין חילוק בזה בין אם נתן הנותן למקבל בשביל חוב שהיה לו בידו בין אם נתן לו במתנה .

מ ואם המקבל מודה שטעה בחשבונו והנותן אינו מודה הנפקד פטור בלא שבועה שהרי מיד כשהמחה הנותן למקבל אצל הנפקד ונתרצה ליתן לו נסתלק הוא ממנו ורינו עם המקבל והרי המקבל מודה לו שאין לנותן ביד הנפקד כלום ושבועה למה אבל הנותן צריך לישבע למקבל שיש לו אצלו מה שהמחה גביה ודין זה הוא אפי' לפי ה"א שכתבתי בסעיף ט' שיכול המקבל לחזור בו כל זמן שלא פטר בו דעד כאן לא אמרינן שלא נפטר המטח' אלא כשלא שהמחאה אצלו לא רצה ליתן לו ומ"ס צריך הוא לתבוע לאותו שהמחה אצלו ולעשות כל השתדלותו לגבות חובו ממנו וכל שלא עשה כן אינו יכול לחזור על ב"ח וכאן כיון שהוא גרם בעדותו שלא גבה כפר נפטר הלא ממנו כד"א שהמחאה אצלו בשביל חוב שהיה לו בידו אבל המחאה אצלו בשביל מתנה פטור בלא שבועה דהא לית ליה גביה ולא מדי' ואפי' שוודה הנותן שלא היה לו בידו הנפקד כלום אינו חייב למקבל כלום דמתנה בשעות היתה .

מז ראובן המחאה את לוי אצל שמעון לתת מנה ללוי עבורו ונתרצה שמעון מפני שהיה סבור שהיו לראובן בידו מעו' ופרע קצת ללוי ושוב עיקר בחשבונו ומצא שלא היה חייב לראובן כלום ואינו רוצה ליתן יותר ללוי הרין עם שמעון כיון שראובן כבר היה חייב ללוי קודם שהעמידו אצל שמעון ונזכר שמעון ליתן המעות ללוי בלא קנין מאיזה טעם נחייבו אם כיטעם ערב לא נחייבו דה"ל ערב שלא כשעת מתן אצלו המעות מעמד שלשתן לא מחייב כיון שלא היה לו בידו כלום אצל המעות שנתן כבר ללוי אינו יכול להוציאם מידו בטענה עפוען מעיתי ולא היה לראובן בידו כלום דאמרינן שנתן לו כדי לקיים דבריו שאמר ליתנם לו אפי' ידע דלא משתעבד כיון שלא היה חייב לראובן כלום אפי' היה נחיא ליה דליקום בהימנותי' ואע"ג דעכשיו לא בעי למיתב ליה שפי מ"ס אמרינן דעתיה כמאי דהייב ליה כבר דנהו נחיא ליה דליקום בהימנותיה ועכשיו מתחרט וחזרו בו ועוד דלא טהימן לומר שטעה כדי להוציא מה שנתן כבר אדרבה אמרינן דקדק יפה ואלו לא היה לו בידו משל ראובן לא היה נותן בשביל כלום ללוי .

נ ראובן חבר חכירות מהקהל ונתחייב להם בסך דמי החכירות לפרוע לזמן פלוני והקהל היו חייבי' לשמעון ג' והובים והעמידו הקהל לשמעון אצל ראובן ואסרו לו במעמד שלשתן שיתן לו מאותו חכירות ג' והובים ונתרצה ליתנם לו והא"כ נתבטל החכירות מדעת ראובן ורוצה שמעון לחזור בו ותובע הני' והוי' מהקהל שכיון שנתבטל החכירות קשה להוציא ממנו הרין עם הקהל וצריך שמעון לתבוע את ראובן שהרי קנה ממנו במעמד שלשתן וגם ראובן חייב ליתנם לו כיון אע"פ שנתבטל החכירות ואפי' אם לא ינבו לו הקהל אותם הני' והובים כי כבר נתחייב ראובן לשמעון ולא יפסיד שמעון והואיל וראובן בטל החכירות מדעתו ולא רמי להדיא דעינתי בחשבוני ולא פש ליה גבאי ולא מדי' דאמר' דהוי קניין בשעות וחזרו דהתם שאני שנתברר הדבר בעדים לשבעת מעמד שלשתן לא היה חיי' לו כלום ומה שקבלו עליו ליתן לו היה בשעות אבל הכא בשעת המעמד היה חייב לקהל ונתחייב ג"כ לשמעון אם נתרצה אה"כ לכפל החכירות החוב שנתחייב הוא בו לשמעון א"א לו להפקיע הילכך חייב ראובן ליתן לשמעון ג' והובים וצריך שמעון להובי' ליתן ולהוציאם מידו ולא מן הקהל וראובן יהיה דינו עם הקהל אמנם אם ראובן גברא אלמא הוא ולא ציית דאנא או שאין לו נכסים חייבין הקהל לפרוע לשמעון שאע"פ שאמר ראובן ליתן לשמעון במעמד שלשתן לא נפטרו הקהל בשתיקתו של שמעון אא"כ פטרין בפירוש דכתיבנא לעיל מעיף מ' ראובן תבע מנה משמעון והשיב מנה היה לך בידו אבל פרעתיך שהעמדתך אצל לוי ונתרצה ליתנו לך בשבילי ונבית ממנו קצתו בפני הוביא עדים על זה שלני נתרצה ליתנו לו ושואמר לו שמעון אז מעתה לא תתבע ממני כלום שהרי לוי יתן לך בשבילי ושחק ראובן ואומר שלא נתרצה לנכות מלוי ומה ששתק מפני שלא חשש לדבריו

חושן המשפט הלכות מעמה שלשתן סימן קכו קכח

לבריו ומה שגבה מלוי הוא מאה שהיה הוא חייב לו אבל מה הוגנה לא נכה מאנו כלום חייב שמעון לפדוע לראובן ואינו נאמן בשבועתו שפרע לו הוא או אחר בשבילו שהרי מורה שהיה חייב לו מנה אלא שאמר שפרעו כמה שהעמידו אצל לוי ונדר לו ליתן המנה בשבילו וחשב כאלו פרעו כזה ונפטר מאנו א"כ וראי לא פרעו פעם אחת ואותו פרעון לא היה פרעון שלא נתחייב לוי לראובן במעמד שלשתן כיון שלא היה לשמעון ביד לוי כלום אלא שאמר לפדוע לראובן בשבילו וה"ל כערב לאחר מתן מעות לפיכך חייב שמעון לפדוע לראובן אמנם מה שמעון שגבה מלוי מקצת המנה בזניו זו וראי טענה וראית היא ואע"פ שלא נתחייב לוי מן הרין ליתן לראובן בשבילו כלום מ"ט כיון שהוא טענת בריא שבפניו קבל פרעון טמנו ישבע כמה היה הפרעון שקבל מלוי מאותו מנה ופרע המותר ע"כ המור ונ"ל דמיירי שהעדי' שהביא העידו שלוי נדרצה ליתנו לו והעידו ג"כ שראו שלוי נתן לו קצת מעות בפניהם אלא שאינם יודעים כמה וגם אינם יודעים אם נתנו לו דוקא על זה החוב אלא שראה שגנה לו מעות לידו דאל"כ למה אמר שישבע שמעון כמה היה הפרעון ויפטר למה לא ישבע ראובן שגבה מלוי היה טעה שלוי היה חייב לו והוא נאמן במנו דלהד"ס רשמעון לית ליה מגו דלהד"ס שהרי עדים מעורים שהיה חייב לו ולית ליה ג"כ מגו דפרעתי שהרי פסק שאינו נאמן לומר פרעתי אה"כ נ"ל . וכן ראובן השכיר חפץ לשמעון בסך ידוע ליום לזמן פלוני שיצטרך לו הראובן היה חייב ללוי ק' והובים והאחרון אצל שמעון ויצא לו בהן במעמד שלשתן על סמך אותו שכירות ולבסוף לא נתחייב בשכירות אלא נ' והובי' כי לא נצרך יותר לחפץ ועתה תובע לוי משמעון ק' והוי' כי יצא בו בהם בסתם בלא תנאי ושמעון אמר לא היה לראובן בידו אלא שכר החפץ ואין השכר עולה יותר מנ' הרי דינה הכא אם שמעון יצא ללוי סתם באעות ואמר ק' והובים שיש לי משל ראובן אתנם לך ולא הוכר לו שכר החפץ או צריך ליתנם לו ואפי' אמר ק' והוי' שחייב אני לראובן משכר החפץ אתנם לך חייב ליתנם לו כיון שהורה שהיה חייב לראובן ק' והובים משכר החפץ לאו כל כמיניה לומר סמכתו על מה שהייתי עתיד להשתמש בחפץ אלא כיון שאמר שאני חייב לראובן הרי הורה שנתחייב בהן ללוי במעמד שלשתן אבל אם מורה לוי שעל שכר החפץ הכתיב לתת לו ולא היה שמעון חייב מעות לראובן אלא שכר אותו החפץ אינו חייב לתת ללוי כלום אפילו דמי השכר שנשתמש באותו חפץ עד אותו היום אינו חייב ליתן לו דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף והיינו כשיחזור לו החפץ והרי בשעת מעמד שלשתן לא היה באן לא טלוה ולא פקדון ולא קנה המקבל כלום אצלו .

ראובן הקנה לשמעון מנה שיש לו ביד לוי במעמד שלשתן ונתן לוי לשמעון ערב אע"פ שאינו ערב בקנין משתעבד לפי שהוא ערב בשעת מתן מעות שמשתעבד כלא קנין שהרי לא היה לוי חייב לשמעון כבר כלום ועכשיו כזה המעמד הוא שאת חייב לו וכיון שנתערב לו באותו מעמד עצמו מתחייב לו בלא קנין ויש מי שחולק כיון דמ"ס אין כאן מתן מעות ואיפשר שיכול לוי להפטר מן הפרעון הזה ע"י שיחזור בו המקבל כמו שכתבנו בסעיף ט' או בשאר אנפי שכתבנו שיוכל להפטר ולכך לא משתעבד הערב .

ד מעמד שלשתן ע"י שליח כגון ששלח הנותן שלוחו לפקדון ליתנו למקבל לא מהני דכיון דעיקר דינא דמעמד שלשתן הלכתא בלא טעמא הוא הבו דלא לוסף עלה . אבל במעמד שליח המקבל מהני דלענין הפקעת ממון הנותן אמרי' הבו דלא לוסף עלה אבל לענין זכיית המקבל אמרי' שלוחו כמותו והוא שעשאו המקבל שליח אבל אם לא עשאו המקבל שליח אלא שאמר ראובן לשמעון בפני לוי מנה שיש לי בידך תנהו ללוי שיוכה בו ליהודה יכול לחזור בו שהרי לוי אינו יכול לזכות בו ליתורה עד שיבא המנה לידו ומצא שלא זכה יהודה בכלום אפטרופו של יתומים לא הוי אלא כשליח של יתומים ולא יוכל להקנות מעות של יתומים במעמד שלשתן .

כא ואטעם דהבו דלא לוסף עלה דין מעמד שלשתן ליתיה מ"ט הכתב אלא דוקא במעמד שלשתן מש"ט .

כב ויש מי שאומר שאין חילוק בין ישראל לגוי לענין דין מעמד שלשתן לפיכך ישראל שאמר לגוי מנה שיש לי בידך תנהו לישראל פלוני במעמד שלשתן הואיל ונתרצה המקבל לחזור על הגוי סלק עצמו מהישראל ואין לו לחזור עליו אפילו שלא יתן לו הגוי כלום איהו דאפסיד אנפשיה שנתרצה לסלק עצמו מב"י ישראל ולחזור בחובו על הגוי וכן גוי שאמר לישראל ואפי' ישראל ממנה בענין שלמות גוי ואמר לו השלפון מנה שיש לי בידך תנהו לישראל פלוני במעמד שלשתן ואמר

קכו דין איש שלוח מאשתו וגרשה או מעבדו ושחררו והלוה מן הגר וכו' ב' סעיפים :

א האיש שלוח מאשתו ואח"כ גרשה או לוח מעבדו ואח"כ שחררו אין להן עליו כלום שכל מה שקנה עבד קנה רבו וכל מה שהוא ביד האשה הוא בחוקת בעלה עד שתביא ראיי' שהוא מגדולייתא ויש חולקין בזה ועיין בלבוש הבוץ וארגמן סי' פ"ו .

ב הלוהמן הגר שנתגיירו בניו עמו ומת לא יחזיר לבניו ואם החזיר אין רוח חכמים נוחה הימנו ופעמא לפי שכבר ידעת דנכסי הגר מיד שמת הם הפקר שאין לו יורש דאפי' בניו ואחיו אינם קרוביו דגר בקטן שגולד דמי לפיכך אם החזיר אין רוח חכמים נוחה הימנו לפי שמקבל בכבוד בני ישראל שמשוה הגר ובניו לבני ישראל במה דברים אמורים כשהיה הודות וליתן שלא בקדושה אז הוי זלוול גדול לבני ישראל שמקבל כ"כ בכבוד ואכל אם היתה הודות שלא בקדושה וליתן בקדושה אע"פ דמדינא גם זה אינו יורש את אביו מ"ס אם עשה לפנים משורת הדין והחזיר לבניו רוח חכמים נוחה הימנו שעשה לפנים משורת הדין וגם לא היקל כל כך בכבוד ישראל להשתחו ליהן כיון שלידתו היתה בקדושה .

קכח דין הפורע חוב של חבירו או שמשכנו בשביל חבירו וכו' ב' סעיפים :

א הפורע חובו של חבירו שלא מדעתו אפי' היה כשטר ואפי' היה לגוי עליו משכנו ונטלו זה שפרע אין הלוה חייב לשלם לו ונטל משכנו ממנו בחנם ואמר זה הנותן מעותי ופעמ' משום שזה מצי למי' ליה לא האנית לי כלום דהיינו' ספיכס' ליה לב"ח והוא מחיל לי ואע"פ שהיה לו משכנו ממני הדינא מפייס' ליה עד דהוא מחרר לי משכנו ואפי' היה המלוה דוחקו לפרוע ומראה לו שאין דעתו קרובה אצלו למחול לו את חובו אפי' פטור שיאמר לו הוינא מפצר ביה ומרבה עליו רעים עד דהוא מסיל לי וכתב טורי מהרמ"א ז"ל וכן נ"ל עיקר . וי"א דוקא כשפרע לישראל אבל אם פרע לגוי חייב לב"ע שהדבר ידוע שאין גוי מתפס אלא ברצי כסף וכ"ש אם פדה משכנו מן הגוי שחיי' לשלם לו וכן ראוי להורות עכ"ל מורי ז"ל ונ"ל לפי הטעם שכתבתי שאין שהגוי מתפס כ' שלא אמר מורי דבר זה בסתם גוי אבל לפי מה שראיתי עכשיו במדינות אל שמורגל בין המסחרים שטחוט

לבוש עיר שישן הלכות מעמד שלשתן סימן קכה קכז

שמחמת רוב המתחרות ומשא ומתן שיש להם זה עם זה הם גתנים הרבה בהקפה וכשעובדי' להם ומני הפרעון ואין משלמין להם דרכם לתת לבעלי חובות שלהם זמנים ארוכים לפרעון ועושים כיהי פשרות ופשר' אחר פשרה כי אינם מקפדין להמתנת האעות רק שישתל' הקרן שלו אפי' לזמן ארוך שאינו מקפיד לאגר נסר' עד שבשנחשבו הריבית שהיה עולה המעות נפטר מהם הלזה בדבר מועט או שיפטר מכל החוב במעות הריבית שיעלו על המעות ומשחבר הלזה כמעט כל הקרן וזה דבר מצוי ורגיל הרבה בין הסוחרים לפיכך אם עמד אחר ופרע לסוחר גוי כשכיל חברו אין חברו חייב לשלם לו כלום שהרי הדבר ידוע והאזרם' ששם חרגו מתרצה לזמנים ארוכין' יותר מכל הישראלים שהישראל חייש לאגר נסר' גל ועיין בלבוש ע"ג סוף סי' רכ"ב הפודה חבירו מן השבחה אם חייב לשלם לו ויש מי שאומר שכל זה מיירי שלא היה משל חברו בירו אבל אם היה משל חברו בירו ופרע ממנו חוב מה שעשה עשה ויש אומרים שאפי' נתן משכונ שלו בעד חבירו והוא יש לו בירו ממון או מיזבן אחר הואיל ואם רצה היה יכול לתת של חברו אפי' שלא נתנו חייב לשלם לו עכ"ל .

ב טו שנתפש על חבירו ולקחו גוי ממנו ממנו בגלל חבירו אין חבירו חייב לשלם לו וגל' דאפי' לפי ה"א דלעיל דפרע לנו חייב ה"ל כחוב גמול' שודאי היה הגוי תובעו שישלם לו חובו ולא היה מוחל לו אבל הכא מיירי שתפשהו השלמון או שר' העיר מחמת איזה דבר שאינו ממש הקצב' ואילמלא שפגעו זה או שלא בא פתאום בכיתו ותפשהו מחמת חבירו יוכל להיות שהחביא עצמו עד יעבור זעם והיה בא הדבר לירי שכחה ולא היו תובעים את חבירו כלל לכך אין חבירו חייב לשלם לו דא"ל מולך גרמא שפגעו כך ורצו' לגיולך ולוקחי' אותי לפתחו פה להם גל' ואין לך מי שנתפש על חבירו והיה חבירו חייב לשלם לו חוב מן המס הקציב על כל איש ואיש בכל שנה או שנתפש על התשורה שנתן כל איש ואיש בכל שנה או שנתפש על התשורה שנתן כל איש ואיש למלך בעבדו עליהם הוא או חיילותיו היו חייב לשלם לו מפני שהיה דבר קציב על כל איש ואיש בכל שנה הוא כתיב ורשום כפנקסיהם ואין דרך לבא לירי שפחה וירי הוי' כחוב של גוי שאמרנו שהיו' לשלם לו גל' הוא שיקחו ממנו בפירושו בפני עדים שכנגל פלו' לוקחים ממנו זה ממנו . מלמד שהיה אצל בע"ה והלזה לגוי' על משכונות ויצא לדרכו ולא פשר עצמו עם הגוים והגיה קצת מעותיו ביד בעל הבית ורצה ב"ה לעכבם כי הוצרך להתפשר עם הגוי' אין יוכל לעכבם דה"ל בסו נתפש על חבירו כו' וע"ל סוף סי' קכ"ז א' נתפש מחמת מס של קהל אחר שהוא אינו נתן מס עמה' ותפש הוי' משל א' שהוא מן אותו הקהל יכול לתופשו בשביל כל הקהל כי כולם שותפים וכולם אחראין וערבאין זה בשביל זה ולכן א"צ זה לגבות מכל א' חלקו המגיע עליו על פי הפנקס , י"א שאין אדם נתפש בעד מס חבירו אלא קוד' שנתפיים המלך שאז שיעבור המלך על כולם יחד בשתפות שיעריין לא נודע כמה יתן כל אחד בפני עצמו וירי הן אחראין וערבאין זה לזה אבל אם כבר נתפיים המלך שיעד כל א' מה שיתן אין אחד נתפש על חבירו שאינם שוב שיתפיים ואחראין זה לזה שכל איתן חלקו . מירו פנסי הקהל שהלכו לצורך המס יכולין לפרוע בעד כל הקהל וכל א' צריך ליתן חלקו . והא דאין אדם נתפש על חבירו היינו שאין תקנה בעיר אבל אם יש תקנה בעיר דהלכין אחר המנהג ומ"מ אם קצת עשו שלא כהוגן והעליל השר' עליהם אין צריכין ליתן לזה דודאי ארעתא דהכי לא שנתפשו בתקנתאם אם לא שזירשו כהדיא .

ב כתב בשטר הוא תחתיהם כתימת ירו ואני פלוני ערב וניכר שכתב ירו הוא זה או שערדים מעידים עליו י"א הואל וחכם בשטר משתעבד בלא קנין לגבות מבני חרי ולא ממשעבדי דהואיל וחתום אחר שחתמו העדים אין חתימת העדים מעידין עליו לית ליה קלא וי"א שאינו משתעבד אלא בקנין ולהדמי' בהם אפי' ערב הוציא קודם חיתום שטרות צריך קנין כל שלא נכנס ערב אלא לאחד כתן מעות .

ה כשם שאין השר' משתעבד אלא בקנין או בשעת מתן מעות או בבי' כך הקבל אינו משתעבד אלא באחד מדרכים הללו שאין חלוק ביניהם אלא לענין שיעבור כתובל או דנזיגא לתת כמ"ש בלבוש הבזק סי' ק"ב סעיף ו' וכל היכא דבעי קנין אי לא קנו מיניה אינו גיבה אפי' מנכס בני חרוין דלא משתעבד כלל אפי' כתב לו שטר ואפי' נתן לו תקיעת כפו לא נשעתבד אם הוא במקום שלא נהגו לקנות בכך וס"מ כופין אותו מחמת תקיעות כפו שהוא כמו שבועה ויש נפקותא ג"כ בזה לענין הדין שאם בקשו הלזה להיות ערב בעדו והגיה זאנו ופרע הערב אם היה משתעבד מחמת ערבותו היה הלזה צריך לחזור לו מעתיו אבל עכשיו שלא נשתעבד אלא מחמת תקיעת כפו אפי' שפרע הערב למלוה במונא אין הלזה צריך לחזור לו מעותיו שיכול הלזה לומר לו לא בשביל ערבתי פירעתי אלא מחמת שבועתך וה"ל כפרעו חובו של חבירו שלא מרעו שכתבו דינו לעיל סימן קכ"ח סעיף א' גל' וע"ל סי' ע"ג סעיף ח' מי שנתן מתנה לחבירו ואמר ליתנה לו לאחר זמן והעמיד לו ערב י"א דהוי כמו ערב בשעת מתן מעות ומשתעבד בלא קנין י"ש חולקין והכי מסתבר הליכא למימר בההוא הנאה דמקנני ליה כו' דמה הוא עושה לו בהאמינו לו מה יש לו לעשות למקבל מתנה ע"כ צריך להאמין לו ולא דמי להאמינו ועושה מעשה על אמותיו שמלוה מעותיו לזה משא"כ במקפל מתנה גל' .

ו נעשה לו ערב בקנין וכתב לו שטר יש לו דין מלוה בשטר לפרוק ממנו ממשעבדי לא כתב לו שטר אפי' שנעשה ערב בקנין אינו אלא כמלוה ע"פ ואינו גיבה אלא מבני חרי דאע"ג דסתם קנין לכתיבה עומד וה"ל בשטר מ"מ כיון שאין חייב זה בא לו מצד עצמו אלא שנתעבד לאחרים כל שלא נכתב לית ליה קלא לפיכך אינו גובה ממשעבדי וי"א כל היכי דהגנו מיניה שורף ממשעבדי דקנין אית ליה קלא אפילו לני ערב אפי' שלא כתב לו שטר וערב ב"ד לדברי הכל גובה ממשעבדי אפי' לא כתב לו שטר רכל הודאית ב"ד אית ליה קול וכשטר דמי .

ז לא עשה לו הערב שטר בפני עצמו אלא כתב הערבות בשטר החוב עצמו אם כתבו אחר חתימת העדים אינו גובה אלא מבני חרי דלית קלא ואם כתבו קודם חתימת העדים עם כתוב פלוני ערב בלא וי"א אז הוי כמו תחלת דבר ואינו חוזר על הקנין של מעלה וה"ל ב"ז ערב בשטר בלא קנין ונס זה אינו גובה ממשעבדי אלא מבני חרי אבל אם כתב בפלוני ערב כו"ו שאז חוזר על כל מה שכתוב למעלה והקנין חוזר על הכל ואח"כ חתמו העדים ג"כ על הכל ה"ו נפרע מנכסם משועבדים .

ח המלוה את חבירו ע"י ערב בשעת מתן מעות אפי' שערב משתעבד למלוה לא יתבע את הערב תחלה אלא יתבע הלזה ואם לא יוכל להוציא ממנו אז יתבע הערב ואפי' אין ללוה אלא ויברית והערב יש לו עירית או כינונית לא יפרע מן הערב אלא

שמחמת רוב המתחרות ומשא ומתן שיש להם זה עם זה הם גתנים הרבה בהקפה וכשעובדי' להם ומני הפרעון ואין משלמין להם דרכם לתת לבעלי חובות שלהם זמנים ארוכים לפרעון ועושים כיהי פשרות ופשר' אחר פשרה כי אינם מקפדין להמתנת האעות רק שישתל' הקרן שלו אפי' לזמן ארוך שאינו מקפיד לאגר נסר' עד שבשנחשבו הריבית שהיה עולה המעות נפטר מהם הלזה בדבר מועט או שיפטר מכל החוב במעות הריבית שיעלו על המעות ומשחבר הלזה כמעט כל הקרן וזה דבר מצוי ורגיל הרבה בין הסוחרים לפיכך אם עמד אחר ופרע לסוחר גוי כשכיל חברו אין חברו חייב לשלם לו כלום שהרי הדבר ידוע והאזרם' ששם חרגו מתרצה לזמנים ארוכין' יותר מכל הישראלים שהישראל חייש לאגר נסר' גל ועיין בלבוש ע"ג סוף סי' רכ"ב הפודה חבירו מן השבחה אם חייב לשלם לו ויש מי שאומר שכל זה מיירי שלא היה משל חברו בירו אבל אם היה משל חברו בירו ופרע ממנו חוב מה שעשה עשה ויש אומרים שאפי' נתן משכונ שלו בעד חבירו והוא יש לו בירו ממון או מיזבן אחר הואיל ואם רצה היה יכול לתת של חברו אפי' שלא נתנו חייב לשלם לו עכ"ל .

ב טו שנתפש על חבירו ולקחו גוי ממנו ממנו בגלל חבירו אין חבירו חייב לשלם לו וגל' דאפי' לפי ה"א דלעיל דפרע לנו חייב ה"ל כחוב גמול' שודאי היה הגוי תובעו שישלם לו חובו ולא היה מוחל לו אבל הכא מיירי שתפשהו השלמון או שר' העיר מחמת איזה דבר שאינו ממש הקצב' ואילמלא שפגעו זה או שלא בא פתאום בכיתו ותפשהו מחמת חבירו יוכל להיות שהחביא עצמו עד יעבור זעם והיה בא הדבר לירי שכחה ולא היו תובעים את חבירו כלל לכך אין חבירו חייב לשלם לו דא"ל מולך גרמא שפגעו כך ורצו' לגיולך ולוקחי' אותי לפתחו פה להם גל' ואין לך מי שנתפש על חבירו והיה חבירו חייב לשלם לו חוב מן המס הקציב על כל איש ואיש בכל שנה או שנתפש על התשורה שנתן כל איש ואיש בכל שנה או שנתפש על התשורה שנתן כל איש ואיש למלך בעבדו עליהם הוא או חיילותיו היו חייב לשלם לו מפני שהיה דבר קציב על כל איש ואיש בכל שנה הוא כתיב ורשום כפנקסיהם ואין דרך לבא לירי שפחה וירי הוי' כחוב של גוי שאמרנו שהיו' לשלם לו גל' הוא שיקחו ממנו בפירושו בפני עדים שכנגל פלו' לוקחים ממנו זה ממנו . מלמד שהיה אצל בע"ה והלזה לגוי' על משכונות ויצא לדרכו ולא פשר עצמו עם הגוים והגיה קצת מעותיו ביד בעל הבית ורצה ב"ה לעכבם כי הוצרך להתפשר עם הגוי' אין יוכל לעכבם דה"ל בסו נתפש על חבירו כו' וע"ל סוף סי' קכ"ז א' נתפש מחמת מס של קהל אחר שהוא אינו נתן מס עמה' ותפש הוי' משל א' שהוא מן אותו הקהל יכול לתופשו בשביל כל הקהל כי כולם שותפים וכולם אחראין וערבאין זה בשביל זה ולכן א"צ זה לגבות מכל א' חלקו המגיע עליו על פי הפנקס , י"א שאין אדם נתפש בעד מס חבירו אלא קוד' שנתפיים המלך שאז שיעבור המלך על כולם יחד בשתפות שיעריין לא נודע כמה יתן כל אחד בפני עצמו וירי הן אחראין וערבאין זה לזה אבל אם כבר נתפיים המלך שיעד כל א' מה שיתן אין אחד נתפש על חבירו שאינם שוב שיתפיים ואחראין זה לזה שכל איתן חלקו . מירו פנסי הקהל שהלכו לצורך המס יכולין לפרוע בעד כל הקהל וכל א' צריך ליתן חלקו . והא דאין אדם נתפש על חבירו היינו שאין תקנה בעיר אבל אם יש תקנה בעיר דהלכין אחר המנהג ומ"מ אם קצת עשו שלא כהוגן והעליל השר' עליהם אין צריכין ליתן לזה דודאי ארעתא דהכי לא שנתפשו בתקנתאם אם לא שזירשו כהדיא .

הלכות ערב

קכט דין הערב בשטר ועל פה ומתי נפרעין מן הערב ובו ר"ב סעיף

א הערב לחבירו משתעבד מן התורה אפי' בלא קנין דה"ל אנוכי אערבנו וגו' ואילא דקבל יהודה מאביו דערב משתעב' לא היה אומר כך וכיון שכתבה התורה ש"ג דדינא הכי הוא בר"א שיערבו בשעת מתן מעות שכן אמר יהודה בשעה שבקש שיתן לו את בנימן דאע"ג דמשתעבד נפשיה בלשון אפסכתא אם לא ירע לך פלו' אני אפרע לך חייבו רחמנ' דבהה"י הנא' דקא מהימן ליה גמר וקני ומשעב' נפשיה אפי' אם אין נכס' ללוה אבל אם לאחר שהלוה אמר אני ערב או שתבע את הלזה בדין ואמר לו אחר הנה לו ואני ערב או

אלא מן הלזה מה שיש לו ואפי' אין ללזה נכסים ידועים כגון קרקעות ויש נכסים ידועים לערב לא יגבה מהערב אלא צריך לחזור אחר הלזה אולי יש לו מפתלולין ואם לא מצא אותו הערב, ואם תבע הלזה ואמר פרעתוך והוא מלזה ע"פ גשבע הלזה היסת ונפטר הוא והערב ואפי' הלזה גוי ואמר שפרע אם לא התנה שיהא המלזה נאמן נפטר הערב אבל אם אמר הלזה לא ליתני מעולם והערב מודה שנעשה ערב חייב הערב לפרוע דהא ודאי הלזה לא פרע שררי אומר לא ליתני וכל האומר לא ליתני באומר לא פרעתי דמי, מי ששאל חפץ מחבירו ואמר לו אם לא אחזירנו לך לזמן פלוני אתן לך דמי' כך וכך והעמיד לו ערב על זה ואע"ג דלגבי השואל הוי אסמכת' וא"צ ליתן דמי' אפי' עבר הזמן ולא החזיר אם לא היה לו ערב היה מחזיר החפץ דאסמכתא לא קנה אפי' הערב חייב לשלם דערב כל שיעבורו ע"י אסמכת' הוא והתורה חייבת' א"כ כל אסמכת' קניא גביה וצריך הוא לשלם דמים בעד החפץ וחוזר וגובה מן השואל, וע"ל סוף סימן קנ"א סעיף י"ב מטר הלזה קרקע ותתם המלזה עצמו בעד נפטר הערב דהמלזה איהו דאפסיד אנפשיה בחתימתו דאם לא חתם היה יכול לחזור על הלוקח שלקח מן הלזה שהיה הערב יכול לרחותו אפי' אצל משעבדי דלזה והיה גובה הקרקע של לזה אע"פ שהוא משועבדת כמ"ש בסעי' כ"א ועכשיו שחתם הוי מחל שיעבורו ללוקח והרי לא ימצא קרקע להפרע אצל הלזה ע"י גרמתו לפיכך פטור הערב ג"כ אבל בקבלן שיכול המלזה לתבוע אפי' הקבלן תחלה אפי' יש ללזה נכסים בכח"ג חייב הקבלן לפרוע דלא הויקו כלום בחתימתו שהריגם אם היתה קרקע זו עודנו בני חורי לא היה יכול לרחותו עליה.

ט חזר אחר הלזה ולא מצא לו כלום צריך לישבע שאין לו כלום כתקנת הגאונים קודם שיפרע מן הערב וצריך לכלול בשבועתו שעדיין היא חייב לו חוב זה שלא יעשו קנוניא על נכסי הערב ואינו יכול לפרע מן הערב עד אחר שלשים יום מיום שנתחייב הערב לשלם שלא יהא כחו של הערב גרוע מכחו של לזה עצמו ואם התנה עמו הכל לפי תנאו.

י ואם אין הלזה בפנינו צריך להודיעו, אם הוא קרוב בכדי שיוכל שליח לילך ולבא תוך ליום ואם לא יתן או יתבע לערב ואם הוא במדינת הים שא"א להודיעו ואין לו כאן נכסים או אם הוא נברא אלא דלא ציית דינא או יתבע את הערב ויגבה ממנו ואח"כ יחזור הערב על הלזה ויוציא ממנו או יגדלה עד שיפרע לו מה שפרע בשבילו מען הערב תנו לי זמן ואביא את הלזה לב"ד אי ידעין היכן הוא יהבינן ליה זמן שיעור שיוכל לבא ואילא ידע היכן הוא יהבינן ליה זמן לי יום ומשיביאנו לב"ד יפטר הערב עד שישבע הלזה שאין לו מה לפרוע הביאו ע"ש בין השמשות ובמוציא שבת ברח לא נפטר הערב.

יא אפילו יש ללזה נכסים ידועים כמדינה אחרת נפרע מהערב תחלה שא"א למלזה שיוציא מאתים על מנה.

יב הא דכשהלזה במדינת הים שנפרע מן הערב בלי שויריעו ללזה היינו דוקא שהמלזה היא בשאר דא"ל אם פרע שטרך בדי מיא בעי ולא חיישינו לשובר דחששא רחוקה היא אבל אם היא מלזה ע"פ לעולם אינו נפרע מהערב בלא הודעת הלזה דחיישינן שמא פרעו אא"כ הוא תוך הזמן וה"ה אם מת לזה והוא מלזה ע"פ אינו נפרע מהערב אא"כ הוא תוך הזמן או שהודיע בשעה מתתו או שגידוהו מחמת שאינו פורע חוב זה ומת בנדידיו כתב מורי מהרמ"א ז"ל מען הלזה שנתן דמי הפרעון לערב לתנם למלזה נשבע היסת ונפטר במגו ריוכל לומר פרעתוך לך נאמן ג"כ לומר דפרע לערב ונפטר בזה דהא המלזה האמין לערב ואם המלזה כופר ואומר שלא העמיד לו אותו ערב נשבע לזה שתעמיד לו הערב הזה ושפרע לו ויפטר בזה במגו דפרעתוך עכ"ל והם דברים תמוזים בעיני מאד ואינו נ"ל ללזה להורו כן דמה לו למלזה שהוא פרע לערב כין הוא ערב סתם כין הוא ערב קבלן יא"י המלזה ללזה אני הליתוך מעותי שאיפרע מאך כשאמצא אצרך נכסים לפירע ואין הערב בעל דברים ידדי עד שאתבענו ומה לך ליתן מעותי לערב אני לא קבלתי לערב אלא כשאתבענו ועכשיו אני תובע אותך ולא הערב פרע לי המעות שהליתוך ואם נתת לערב לך ויחזירי לך כן נ"ל לדון כבוד.

יג אין כל אלו הדברים אמורים אלא בשלא התנה המלזה עם הערב שיהא נאמן כנגדו אבל אם התנה עמו שיהא נאמן לומר שלא פרעו הכל לפי תנאו.

יד התנה המלזה עם הערב ממי שארצה אפרע יכול ליפרע מהערב תחלה אפילו אם יש נכסים ללזה ויש חולקין בזה ואומרים שגם הלשון צריך לתבוע הלזה תחלה אא"כ פירש לו כהריא ממי שארצה אפרע תחלה או יכול לתבוע מהערב תחלה אפילו יש נכסים ללזה.

מ קבלן לעולם יכול המלזה להפרע ממנו תחלה אם ירצה אפי' יש נכסים ללזה אא"כ בא הלזה מעצמו ואומר אני אפרע לך בלא דינא ודיי' והא לך זה בחובך אינו רשאי לחזור על הקבלן אא"כ נשא הקבלן ונתן ביד ואין הלזה נאמן לומר פרעתי לפטור את הקבלן דה"ל לקבלן להתנות וכתב מורי מהרמ"א ז"ל דהמלזה נשבע שלא נפרע ונטול מן הקבלן.

מז מלזה שבא לגבות מן הקבלן ואין שטרו בידו וטען שאבד ולזה מודה שלא פרעו והקבלן טוען שמא פרעך הלזה וקרע שטר חובו ויש לכם קנוניא עלי יש מי שאומר שהדין עם הקבלן ואפילו ירצה הלזה לישבע אינו צריך לשלם.

יז ציוה ערב ואיהו קבלן כל שאומר תן לו ואני אתן לך דהו קבלן אם הוא בשעת אמן מעות ואם הוי לאחר מתן מעות יאמר שנתת לזה אני נתן לך והוא דקנו מיניה כמ"ש שוכן גמי אם אמר תן לו ואני קבלן ה"ו קבלן דכל אלו הלשונות משמען שיאמר שיהא כאלו הוא עצמו קבלן מן המלזה והוא עצמו הלוי, יתן אבל אם אמר לו הלוהו ואני ערב הלוהו ואני פורע הלוהו ואני חייב הלוהו ואני נתן הלוהו ואני קבלן תן לו ואני ערב תן לו ואני חייב ליתן לך כל אלו הלשונות לשון ערבות הן ומשמען אם לא יפרע לך אני אפרע לך בשבילו.

יח אם לקח הקבלן המעות מיר המלזה ונתנו' ליד הלזה אין למלזה על הלזה כלום ואין יכול לתבוע אלא את הקבלן ואם אין לקבלן גובה מן הלזה מררבי נתן שררי הלזה על כל פנים חייב לשלם לקבלן אא"כ מחל הקבלן ללזה ויש מי שאומר שה"ה לערב דאע"פ שלא נעשה קבלן אלא סתם ונטל המעות ונתנם ללזה דינו כקבלן.

ך יש מי שאומר דערבות וקבלנות היינו כשבקש הלוי מהמלו' שילונו ונכנס הערב עמו בדבר בלשון ערבות או בל' קבלנות אבל אם לא דבר הלזה עם המלזה כלום אלא ראובן אמר לשמעון הלזה ללוי מעות ואני פורע הלוהו ואני נתן לך או הלוהו ואני חייב לך אין לשמעון על לוי כלום אפי' נתנם לו מידו לידו אלא על ראובן הלוהו ובשליחותו של ראובן נתנם לו.

כא קבלן שלא נשא ונתן ביד ומכר הלזה כל נכסיו אע"פ שיש נכסים לקבלן אם ירצה המלזה לטרוף מהלקוחות של הלזה אינם יכולין לרחותו אצל בני חורין של הקבלן לומר אין גובין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין לפי שיש רשות ביד המלזה לגבות מהלזה או מהקבלן מאיהו מהם שירצה והרי חל שיעבורו על נכסי הלזה שמכר להם ועל נכסי הקבלן לפיכך יכול לגבות מאיהו מהם שירצה וכן הדין בשנים שנעשו אחרת אין זה לזה ומכר אחר מהם נכסיו אבל קבלן שנשא ונתן ביד אינו יכול לגבות מהלקוחות של לזה אא"כ אין נכסים לקבלן.

כב הערב והקבלן אין טורפין משעבדי דלזה עד שימסור לו המלזה שט"ח ויקנהו לו בדרך קנין שטרות בכתיב' ונסירה כי היכי דלא להוי תביעה ע"פ מי שבקש מחבירו שיתערב בעדו ויתן לו שכירות כך וכך בעבו' שיתערב בעדו אם קבל קנין על זה לתת לו שכירות כך וכך חייב ליתן כל מה שקצב אבל אם לא קבל קנין על זה אע"פ שזה נכנס ערב בעדו א"צ ליתן לו כלום שהערבות אינו דבר שלוקחין עליו שכר שיקנה באמיר' בעלמא שלא עשה שום מעשה ובמאי שיתעבד לו אם לא כקנין ובלא קנין יכול לומר לו משטה הייתי כך במה שנדרתי לך שכר על לא כלום, האומר למלזה הריני ערב לך בעבור יום א' אינו כלום שאין דין ערבות אלא שיכנס ערב לעשות לו מה שזה היה חייב לו שכן כתוב אנכי אערבנו ואביאנו וגו'.

קל דין ערב שפרע למלזה כיצד נפרע מן הלזה וכו' ז' סעיפים.

א ערב או קבלן שפרעו למלזה בפני עדים אם פרעו קודם שנודע אם פרעו הלזה וטוען הלזה שכבר פרעו אינו חייב לערב כלום שלא הרשהו לפרוע אלא כשאינו פרוע עדיין אבל לא כשהוא פרוע אבל אם פרעו אחר שהביא המלזה ראיה שלא נפרע צריך הלזה ליתנו לו כל מה שפרע בשבילו בין שחייב הלזה למלזה בשטר בין שנתחייב לו ע"פ אפילו בלא עדים כלל.

ב יש מי שאומר בד"א כשאמר לו הלזה בעת שנעשה לו ערב ערבינו ושלם אבל אם עמד מעצמו ונעשה ערב או קבלן וקדם ופרע למלזה ולא הרשהו ללזה לפרוע אין הלזה חייב לשלם לו כלום דה"ל כפרוע חובו של חבירו שלא מדעתו שא"צ לשלם לו כדאמרינן לעיל סי' קכ"ח ואם אמר ליה הלזה הנכס

הבגס קבלו עבדו אע"פ שלא הרשהו לשלם אם עמד הקבלן ופרע מדעתו אפי' ער שלא עמד המלוה עם הלוה בדיון ולא נמצא לו נכסים חייב לשלם לו שביון שהוא נכנס קבלן סחמת דברי הלוח והמלוה היה יכול לתכעו ולגונשו תחלה אם פרע ולא התמין שיגשהו ה"ו חוזר וגובה מן הלוה אבל אם אמר לו להכנס ערב ולא הרשהו לשלם שהמלוה לא היה יכול לנגשו אלא אחר העגדת הלוה בדיון אם משעמד המלוה עם הלוה בדיון ולא נמצאו לו נכסים פרע הערב אפי' בלא נגישת ב"ד חייב הלוה לשלם לו ואם ער שלא עמד המלוה עם הלוה בדיון ולא נמצאו לו נכסים פרעו הערב אין הלוה חייב לשלם לו כלום דכיון שלא היה יכול המלוה לנגשו לפרוע עדיין וזה קדם ופרעו הרי דינו כדיון איש אחי הצורע חובו של חברו שלא מרענו שאינו חייב לשלם לו ויש מי שחולק ואומר שאפי' ערב שאינו קבלן שנכנס בערבות ע"י שאמר לו ערבני אע"פ שלא הרשהו לשלם ושלם ער שלא עמד המלוה עם הלוה כדיון חוזר וגובה מן הלוה וה"ל מסתמא כשאמר לו ערבני כאלו הרשהו לשלם דמי' שאין הערב משתעבד אלא במקום שיכול לגבות מהלוה ע"ל סי' פ"ט.

אין הערב גובה מהלוה עד שיביא עדים שפרע בשבילו אפ"ל כל זמן שאין לו עדים אינו גובה מסנו כלום אפי' אם שטר החוב בידו אינו מעילך לו לגבות מסנו כלום שיכול לומר פרעתי למלוה והחזירו לי וממני נפל ומצאתו אולא פרעתי עדיין למלוה ונפל ממנו ומצאתו או הפקידו בידך או יכול לומר פרעתיך כי אין שטר החוב שבדיון ראייה לעשותו מלוה בשטר שמתחלה לא נכתב השטר להיות לראייה אלא למלוה לא לערב ואם כתב המלוה לערב קבלתי מסך דמי החוב מהני ליה לגבות מהלוה שלא יוכל לומר פרעתי למלוה או מן המלוי נפל ומצאתו או הפקידו בידך נבון שאפירש הערבנות בשטר או שהלוה מודה בו דאל"כ מה אנו יודעין שהוא ערב אבל אם טוען לערב פרעתיך אע"פ שהשטר בידו נ"ל דנשבע היסת ונפטר דפשיטא שאין השטר ראייה לערב נ"ל.

בשכתב לו המלוה לערב קבלתי מסך דמי החוב והלוה מודה שלא פרעו יש מי שאומר דהוי כמלוה בשטר למרוץ בו אפי' מן הלוקחות שקנו מהלוה אח"כ ויש מי שאומר שאע"פ שכתב לו כן לא מהני אלא לגבי תלוה בעצמו שאינו נאמן לומר פרעתי למלוה כדאמרן אבל אינו יכול לגבו מאשעבדי שמכר הלוה ער שימסור לו המלוה השטר החוב ויקנה לו בכתיבה ומסירה כדרך קנין שמירתו שלא תהא תביעתו כמלוה ע"פ שהדין הוא בא בבח המלוה וה"ה אם כתב הלוה לערב שהשקנינו ערב הרינו משעבדך לך עצמו ונכסי מעכשיו ככל זמן שתפרע אותי חוב שנעשית עליו ערב לפני המלוה כאלו קבלתי המעות מסך ה"ו גובה מהלוקחות ומיהימי' גדולים כצו בשא' שט"ח שאין לך מלוה בשטר גדולה מזו.

ערב שפרע למלוה ולא בקש ממנו השטר אין חלוה חייב לשלם לו מה שפרע בשבילו שהרי פשע במה שהניח השטר ביד המלוה ולא יפרע לו עד שיחזיר לו שטרו.

מן הלוה וקדם הערב ופרע המלוה קודם שהודיע ליו"ד שהיה נודע לנו שלא פרע הלוה שט"ח קודם מותו שלא פרע או שגידוהו על שלא פרע ומת בנידויו או שעדיין לא הגיע זמן הפרעון ה"ו חוזר וגובה מהיו"ד מה שפרע בשבילו אפי' הם קמנים ואם אין שם אחר מאלו הדרכים אינו חוזר על היתומים קמנים ואם הם גדולים חוזר ונפרע מהם אם הית' מלוה בשטר ויש הסוטר ביד הערב ככל מה שנתבאר בסעיף ד' ואם הוא מלוה ע"פ אפי' מגדולים אינו גובה דמעינין להו שמא אביהם פרע.

ואם היה חאלוה גוי וערב לגוי בשביל אביהם לפרעו בכל ענין אינו נפרע מהיתומים דאיבא למיחש שאב' אביה' התמיש צררי לערב בנגד החוב שנכנס להיות ערב ומפני כך פרע זה מדעתו קודם שידוע את היתומים דארינן מפני שדרך הגוים שנתבעו לע"ב תחלה לפיכך לא נכנס לערב עד שהתמיש צררי ולכן פרעו אבל אם הודיעם שהגוי תובעו והרי הו' נותן לו לא חיישנן לצררי וחיובין לשלם שאין דרך להתמיש צררי כדי שיתערב בערו אם אין כאן הוכחה מהו צררי להביא ראיה שפרעו ואם פגאו אותו ב"ד לפרוע הוי כאלו הודיעים.

קלא מי שחזר אחר שנתרצה להיות ערב וכו' ע"ד סעיפים.

מי שנתפייס להיות ערב אפי' קנו מירו קודם שיתן המלוה האעות ללוה יכול לחזור בו ואם חזר לצודיעו למלוה ולא לפרוע

חשש המלוה ונתן המעות ללוה אין לו על הערב כלום דאיהו דאפסיד אנפשיה שלא חשש לדברי הערב אבל ערב דלאח"י מתן מעות שצריך קנין כיון שקנו מירו שוב אינו יכול לחזור בו ואין חילוק בזה בין ערב לקבלן.

האומר לחבירו ערבת לי והוא אומר לא ערבותי או שאמר הערב ללוה אתה הרשתי לערוב אותך וליתן הלוה אומר מדעתך ערבת או לא ערבת כלל או שאמר הערב פרעתי למלוה בשבילך בפניך והלא אומר לא פרעת או שאמר לא כן פרעת אבל החרותי לך ניה שפרעת או שאמר המלוה ערבת לי בטאתי והוא אומר לא ערבותי אלא במאה ככל אלו המעות וביוצא בהן המע"ה או ישבע הנתבע שבעת היסת או שבעת התורה אם הודה במקצת בשאר מעות מומן.

ערב או קבלן שראוין מהלוה מבזבז נכסיו יכולין לחובעו שיציאם מהערבות אע"פ שהוא בתוך הזמן וע"ל סי' ע"ג.

ערב שבא אצל המלוה בזמנו והתרה בו בפני עדים שיתבע ממנו מהלוה ואם לא יתבע יפטר מהערבות ולא רצה המלוה והאריך זמן ללוה יש מי שאומר שאין הערב נפטר בכך שיכול לומר המלוה אם נתן לי מעותי שאתה ערב אני אקחם ממך ואם לא נתן לי לא ארד עכשיו לדינא ודינא ואצ"ל בקבלן דדינא הוא שתובע למי שירצה ובזמן שירצה שאם האריך המלוה ללוה זמן הפרעון שלא נפטר הקבלן בכך מן המעות שאמרתיו ואפי' היו נכסים ידועים ללוה והערב אומר למלוה רד עם הלוה לדיון וגב' חובך מנכסי הללו והמלוה לא רצה אלא האריך עוד זמן ללוה ובנתיים נשתדפו הנכסי' גובה מהערב כללו של דבר נכסיה דאניש אינון ערבאין ביה וכשם שאדם מאריך ללוה וקובע לו זמן אחר זמן וחוזר וגובה מנכסיו בין שהוא במדינת הים בין שמתרן אח"כ כך הוא גובה מן הערב וצריך להתיישב בדיון זה מיהו אם הלוה היה מושל ללוה למלוה נעותו והערב שלח אחריו שיבא ויקבלם או שישלח לו השטר ויתבע הוא החוב ולא רצה ואח"כ נאבד החוב פטור הערב ודקא המלוה אין הערב יכול לכוף שלא יאריך זמן ללוה אבל ללוה יכול הערב לביף שיפטרנו מן הערבות בזמנו כי יוכל לומר לו לא נתרציתי להיות ערב עבורך אלא ער זמן זה ולא יותר ואם המלוה גוי ונתן הלוה המעות לערב לפרוע לגוי ושכחם הגוי אצל הערב צריך הערב להחזיר המעות ללוה ולא יוכל לומר שמא יוכר הגוי ויתבעני ואני אינו מאמינך יותר דהואיל זכבר ערב בעדו והימניה צריך להאמין לו עוד יותר כ"כ מורי מהרמ"א ז"ל אבל דבריו תמוהים וסותרין דבסמוך כתב שאפי' גבי ישראל יכול הערב לכוף ללוה שיפטרנו מן הערבות בזמנו וא"כ כאן למה לא יוכל לומר ג"כ או פטרנו מן הערבות או הנח המעות בידו וא' תן לי ערב אם יוכר ר"י שתפטרנו וכן נ"ל להורות שיכול הערב לומר כן ג"ל.

ישראל שהיה ערב לחבירו בשביל גוי ונפול הערב משכון מהגוי ונתנו למלוה וכן לו הגוי אצל הערב כע"ש בין השמשות ואמר ליה היה ערב בשבילו לזה שאני חייב לו שיחזור לי משכונו שאני צריך לו ואמר לו הערב כבר נכנס שבת ואיני עושה שום ערבות פייסו הגוי לערב עד שאמר המלוה הריני כמו שהייתי והחזיר המלוה לגוי משכונו לאחר זמן תבע המלוה לערב וטוען כשאמרת הריני כשהייתי לא היה בדעתי כקודם שבא המשכון לידך אלא כמו שהייתי לאחר שבא המשכון לידך שלא הייתי משועבד לך וראייה לדבר שכבר ראית סרבנותי כנגד הגוי מלהיכנס ערב בשבילו ותליתי הדבר באיסור שבת הדין עם הערב שהיה לו למלוה לפרש ערבותו ואעפ"כ חייב הערב לסייעו בכל מה שיכול להוציא החוב מיד הגוי.

ישראל שה' בידו משכון מגוי והגוי שואל ממנו שיחזורנו לו ע"י שיעמיד לו ערב ישראל והודה לדבריו וחביא הגוי ישראל ואמר לו בלשון הקדש אני מתרה כך שלא תקבלו ערב ואומר בפני הגוי אני אערב לך הדין נתון שהערב חייב כיון שזה מסר לגוי משכון שבדיו על פיו והרי הוא כערב בשע' למעו' שא"צ קנין והתרא' שחתרה בו אינו כלום שהיא הוה ליה שמדת הגוי ולדחותו מלהיות ערב לו ויבין שלא עשה כן אלא חתמה בערבו' בפני הגוי אינו יכול להזיטם ולומר לגוי אינו מקבל ליה ערב שהכל יודעין שראוי הוא שיקבלו לערב והוא כבר הודח לגוי שיחזור לו המשכון ע"י ערבות.

ראובן היה חייב לגוי ושמעון נכנס ערב בשבילו והלך לו ראובן והוצרך שמעון לפרוע בשבילו כשבאה ראובן תבע שמעון מה שפרע בשבילו ואמר לו ראובן לא היה לך לפורעו כי כבר פרעתי ויש לי שטר פרעון ממנו א"ל שמעון התוצתי לפרוע כל זמן שלא הנחת ביד שטר הפרעון והנחת עיקר שטר החוב ביד הגוי כיון שמורה ראובן שהכניסו ערב חייב לפרוע

ראובן היה חייב לגוי ושמעון נכנס ערב בשבילו והלך לו ראובן והוצרך שמעון לפרוע בשבילו כשבאה ראובן תבע שמעון מה שפרע בשבילו ואמר לו ראובן לא היה לך לפורעו כי כבר פרעתי ויש לי שטר פרעון ממנו א"ל שמעון התוצתי לפרוע כל זמן שלא הנחת ביד שטר הפרעון והנחת עיקר שטר החוב ביד הגוי כיון שמורה ראובן שהכניסו ערב חייב לפרוע

חושן המשפט

הלכות ערב

סימן קלא קלב

ערב לו לעצמו של מאן אלא כל זמן שתרצה אני אביאנו לך וכן אם אמר לאחד שהלווה ותכש הניחה וכל זמן שתתבענו אני אביאנו לך וקנו מידו על זה אפילו חתנה עליו ואמר אם לאאבי אנו לך או אם ימות או שיברח אהא חייב לשלם לך הרי זו אסמכתא גמורה ולא נשתעבד ר"א שאין בערבות משום אסמכתא כדלעיל בסעיף ו' .

יג מי שלא פי' דבר קצב שערב בערו כגון שאמר לו כל מה שתתן לו אערב לך או מכור לו ואני ערב או הלווה ואני ערב להראוב"ם אין זה הערב חייב כלום כיון שלא ידע הדבר בקצב מה ששיעבד עצמו כי לא סמכ' דעתיה ולא שיעבד עצמו וכל הכא' אחריו חלקו עליו והכי נקטינן דמשתעבד . יד האומר לחבירו ערוב לפלוני זה בכך וכך ואני ערב לך הרי כמו שאמר הלווה ואני ערב ואינו צריך קנין וזהו ערב כשעת מתן מעות וכשם שאשתעבד הערב למלוה כך משתעבד ערב שני לערב ראשון ורין ערב ראשון עם המלוה ורין השני עם הראשון אחד היא .

קלב עבר ואשה וקמן שערכו ושנים נעשו ערבים בשביל אהר' ואחד בשביל שנים וכו' ו' סעיפים .

א עבר או אשת איש שנתערבו לאחדים או נכנסו קבלנים ונתחייבו לשלם כל זמן שהעבד תחת יד רבו או שהאשה תחת בעלה אין חייבין לשלם שאין להם כולם שכל מה שיש לעבר הוא של רבו ולאשה הוא של בעלה ולאחר שנסתחרר העבד ותתאלמן או שתגרש האשה חייבין לשלם אפי' כל מה שנתערבו בחיי רבו או בעלה אבל קמן שעריב לאחרים אינו חייב לשלם אף לכשיגריל שאין להמן דעת לחייב עצמו דכבר שאינו חייב בו לא בערבות ולא בכל כיוצא בזה וזה שנתן מעותיו על פי הקמן אבר מעותיו .

ב ואשה בנויה שעריבה לאחרים ונשאת דינה כלותה ונשאת דערב ולה חד דינא אית להו לפיכך אם עריבה ע"פ אינה חייבת לשלם כל זמן שהי' תחת בעלה דאיהו המלוה הוא דאפסיד אנפשיה שקבלה לערב בלא שטר ואין לו קול ולא היה יכול הבעל להורר מלישא אותה לפיכך אינה חייבת לשלם עד שתתאלמן או שתתגרש מבעלה זה והאם עריבה בשטר גובה ממח שהכניסה לבעלה והואיל ויש לו קול ודאי ע"מ זה נשאה שישלם ואפילו אמר שלא ידע אינו נאמן אפילו בשבועה הואיל ויש לו קול .

ג שנים שערכו לאחד' לשכנא המלוה ליפרע מהערב יפרע מאיזה מהם שירצה ואע"ג דגבי שנים שלו מאחד אמרינן לעיל סימן ע"ו גובה מכל אחד מחצה לא דמי דהתם תחלת ההלוואה היא חלוקה לשנים לכך גובה אותה ג"כ מחצה מזה ומחצה מזה אלא שאם אין לאחד לשלם השני נעשה ערב לו אבל הכא המלוה ודא אחת לאיש אחד גם הערבות אינו חל לחצאין אלא גובה הבל מאיזה מהם שירצה אם ימצא אצלו ואם לא היה לא' מהם כריי החוב חוזר נתובע מן השני שאר החוב ויש חולקין ואומרים כיון דגברים חלוקים גם הערבות חלוקה לפיכך אם יכול להפרע משניהם לא יפרע מאחד מהם הבל אלא גובה מזה מחצה ומהו מחצה כמו בהלוואה ואם אין לא' מהם לשלם הכל גובה השאר מהשני ואם אמר סמי שארצה אפרע יפרע לאיזה מהם שירצה .

ד פרע אחד מהם החוב למלוה וזכיר זה בעדים או בהתקבלתי ערכת לו שפרעו הבל חוזר ותובע מחבירו את חלקו כדין ערב שתובע את הלוה אלא דהכי גובה לבי' אף על גב שלא אמר ערבני ואשלם כיון שמתחלה היתה הערבות בעד אחד על דעת זה נתערבו בעד הלוה שהי' חסך להם לשלם .

ה אחד שערב בשביל שנים כשיפרע המלוה יודיענו בשביל איזה מהם הוי' פורע כריי שירע שיקחיר עליו .

ו שנים שנכנסו ערבים ופטר המלוה אחד מהם י"א שיכול המלוה לתבוע כל המומן מהערב השני שלא פטר אותו לפי שהמומן כולו נתקיים על כל אחד מהם ולאותו שפטר פטר ולאותו שלא פטר לא פטר ונשאר כל החוב עליו ועל הלוה עד זמן פרעונו ולא דמי להלוה לשנים ומחל לאחד מהם דמי' ע"ז והתם מחל מעיקר השיעבוד דהיינו ללוה עצמו וכיון שנמחל מקצת עיקר השיעבוד אמרינן דכולו מחיל אבל הכי' דמעיקר השיעבוד מן הלוה לא נמחל כלל והרי כולו קיים עם הערב השני גיל' על פי' ע"ז סעיף ו' .

לפרע כל מה ששמשן מכר שנתן לגוי אפי' שיתברר שהגוי תבע מאנו הממון שלא כדון ואנסו ליתן לו כי הדבר ידוע שירם תקיפה עלינו וצריך ליתן לו כל מה שתובענו וזה ידע ראובן ששם אותו ערב לגוי וקבל עליו שיעבור זה לפצותו ולסלקו מכל דיוק שיכ' לו מהגוי אע"פ שלא פירש כן בפירוש הכי דינא ומה שמוען ראובן שיש לו שטר פרעון מהגוי אינה מענה כל זמן שהגוי עיקר שמו"ח ביד הגוי ולא כתב בו הפרעון יכול לגבות מהערב על כן הוא צריך לפרע לערב כל מה שיברר שפרע בשבילו והבירור יהיה ע"י עדים או ע"י פתקא של הגוי ניכרת שקבל מפלוני כך וכך או שכתוב בשטר ביני שיש שפרעו כך וכך . וכן בכל ערב לגוי בשביל ישראל חבירו אפילו העליל דגוי על הערב מבח הערבות חייב הלוה לסלקו מיהו אין הערב נאמן אפי' בשבועה לומר שהציא ממון על העלילה אלא צריך עדים שהוצרך להתפטר עם הגוי מכח הערבות ואז גומל צבועה אם לא שהעדים או א' מהן מעידים דבר ברור שאז נוסל בלא שבועה אבל אם לא העמיד עדים איהו דאפסיד אנפשיה ר"א הא דמחייב לפוטרו מן האימונן דוקא באונסא רשכיה אבל באונס דלא שכיח לא כגון שהוצרך הערב לת ריכות לגוי בע"כ הדכה יותר מהנהוג וזה לא שכיח . וכן אם נתערב שמעון נגד הגוי בעד ראובן וקבל עליו ראובן לפצותו מכל ובלכת שמעון לפצות הגוי נתפש בדרך אין לראובן לפרוע פדיון תפיסתו ולא שכיח כלל זה כודאי לא קבל עליו .

ז ב' שקבלו חבירות מנוי ונעשו ערבי' זה לזה והגוי מצא א' מהם גבה ממנו חייב חבירו לפרוע חלקו מכל הפסד שכא לו מאותו הגוי ואם הוא היה טומן לפרוע חלקו וכו' לו ההפסד מכח חבירו שלא פרע חייב חבירו לפרוע כל ההפסד . **ח** יש מי שכתב שאם ראובן מכר שדה לשמעון וכו' לוי וקבל עליו אחריות המכירה אפילו בשעת המכירה לא נשתעבד לוי שאין זה דומה לשא' ערב בשעת מתן מעות דמשתעבד אע"ג שהוא אסמכתא קנה דהתם משום הגאה דאית ליה דקא מהימן ליה גמר ומשעבד נפשיה אפי' באסמכתא' אבל הכא אין לו הגאה במה שהאמין לו על אחריותו שקבל עליו שפעמים שאדם קונה שדה שלא באחריות רעביד אינוס דוכין ארעא ליומיה לכך לא מחויק לו לוי מוכה ללוקח על שהאמינו באחריותו דשכא כלאו הכי ג"כ היה לוקח אותה בלא אחריות ולא גמר ומשעבד נפשיה וה"ל כשאר אסמכתא דעלמא ולא קנה מ"מ אם קנו מידו לשלם דמי מכר זה בכל עת שיתבענו שאעון אלים קנין בשעת מתן מעות ביותר והייב ועוד כיון שקנה לשלם בכל עת שיתבענו הוי כמו מעכשיו ויש כאן קנין מעכשיו ואין זה אסמכתא ר"א אפי' בלא קנין אין באחריות משום אסמכתא משום דבכל עת עומד באחריות אפי' אם יטרפה עכשיו ואין אסמכתא וכיון שאמר כן בשעת מתן מעות משתעבד .

ט ערב או קבלן ששיעבד עצמו על תנאי אע"פ שקנו מידו לא משתעבד שזה אסמכתא היה כיצד אמר בשעת מתן מעות תן לו ואני אתן לך אם יהיה כך וכך ואם לא יהי' כך לא ישתעבד שכל התולה שיעבור שאינו חייב בו כי אם באם יהיה ואם לא יהיה לא גמר וטקנה אע"ג דכל ערב הוי אסמכתא דאמר אם לא יפרע הלוה אני אפרע לך ואם יפרע לך לא אפרע אני שאני כל ערב שלא תלה שיעבורו בדבר אחר ובהיה הגאה דמהימן ליה גמר וטקנה אבל הכא כיון שתלי' שיעבורו בתנאי לא גמר וטקנה דמסכיה שיתקיים תנאי ולא שיעבד נפשיה אבל אם קנו מיניק מעכשיו שיתחייב לו כממון זה אם יתקיים התנאי הבל' לפי תנאו שכל קנין מעכשיו אין בו משום אסמכתא ויש אומרים שמשעבד אפי' בלא קנין שאין בערבות משום אסמכתא כלל כיון דעיקרו הוא אסמכתא התורה שיעבדתן אין שום אסמכתא שעמו מבטל .

י ראובן קנה שדה משמעון ועשה לו שטר האמר לו שיעשה לו שטר גם על אשתו ולא היתה אשתו באן ונתערב לוי בשבילו שלכשתבא היא שתעשה גם היא שטר עליה וכאן לא רצתה ותבע ראובן לליי הערב שיעשה לו הוא שטר על נכסיו בכדי דמי הקרקע שאם תמרפה ממנו ופוען הערב שאינו רצתה לעשות שטר על נכסיו אלא יחזיר לו מעותין הריין עם הערב כי לא נדר לו שאעון המוכר אלא שתעשה אשתו השטר . ואם לא תעשה שיתבטל המקח וכיון שלא נתחייב המוכר אלא בחזרת המעות גם הערב לא נשתעבד אלא לרבו זה והאם ירצה דאובן הקנה לבטל המקח יחזיר השטר שעשה לו שמעון ושמעון יחזיר לו מעותיו .

יב מי שאמר לחבירו הלווה ואערב לך לננוני של לזה וזה ולא

הלכות חזקת ממלטין

קלג מי שמהוק בממלטין הידועים לאחר וכו' ו' סעיפים

ה בד"א שהמחזיק נאמן בדברים שאינם עשויים להשאיל ולהשכיר דכיון שאינם עשויים להשאיל ולהשכיר הם ביד זה הוכחה קצת שאמת הוא טוען דאל"כ היאך בא לידו אבל בדברים העשויים להשאיל ולהשכיר ויש למערער עדים שהיה שלו וראו אותו עתה ביד המחזיק וזה אמר שהשאלו או השכירו אע"פ שאין לו עדים היאך בא לידו אינו נאמן לקוח הוא כיוי ולא ממושכן הוא בידי שאינו יכול לומר דאל"כ היאך בא לידו דשמ' השאלו לו או השכירו לו וצריך להחזירו לו בשבעות היסת שנשבע המערער ונוטל כיון שיש רגלים לדבריו ואפי' אם היה ביד המחזיק ג' שנים דכיון דממלטיל לאו בני שמר' גינהו שזכר לפעון שטר היה ליואבר גם חוקת ג' שנים אינו מועיל דשמא שכת הבעל למי השאל ולמי השכיר ולכך נשאר כל הזמן הזה ביד המחזיק ועוד שיוזמן פעמים שמשאלין או משכירין ליותר משלש שנים ואפי' מת המחזיק מוציאין אותו מיד היורש ואפילו טוען היורש טענת ודאי ואמר בפני נתנו למורישו או מכרו לו המערער נשבע היסת ונוטל דלא עירוףהוד' סמורישו ועל כפי ע"כ אינו הם הדברים העשויים להשאיל ולהשכיר והוא דאמרינן שבדברים העשויים להשאיל ולהשכיר נאמן המערער דוקא כשטוען השאלתים או השכרתים לך אבל אם טוען גנובים הם ממני אינו נאמן אא"כ יצא לו שם גנובי בעיר כמ"ש בסו' שס"ד בע"ה ונתבאר לעיל סימן ב' ז' מי שהיו בידו דברים העשויים להשאיל ולהשכיר ובה א' וערער עליו ואמר שלו הם ואמר לו זה יודע אני שהיו שלך אבל פלוגי מכרם לי או נתנם לי כמתני' והמערער טוען שלי הם ונגנבו ממני ואם אותי פלוגי מכרם לך גנובים הם שאני השאלתים לו והוא מכרם לך אפי' יש עדים שיודעים שהיו שלו אין מוציאין אותם מיד המחזיק דעל טענת גנובים אינו נאמן כיון שלא יצא לו שם גנובי בעיר ואע"ג אני השאלתים או פלוגי לפנינו וזה היה טוענו השאלתיו או השכרתיו לך והוא היה טוען מכרתם או נתתם לא היה נאמן והיו מוציאין אותם מידו גבי האי טענין ליה אותו פלוגי קנאם ממנו שאם נאמר שהשאלו לאותו פלוגי והוא מכרם לזה דזה ליה אותו פלוגי גולן שמכר מה שהשאלו לו ואחזקתי איני בגנבתי לא מחזיקין לפיכך אמרינן דאותו פלוגי קנאם ממנו שאדם עשוי למכור כליו ודוקא שמוען המערער גנובים הם ממנו אבל אם טוען לך אני השאלתים או השכרתים אע"פ שטוען המחזיק שקנאם מפלוגי אינו נאמן ומוציאין אותו מידו ואם היו מדברים שאינם עשויין להשאיל ולהשכיר ודאי זה נשבע היסת שלא השאל לו ולא השכיר לו אלא מאותו פלוגי לקחם ועמיד כליו בידו .

קלד אומן שמוען בדבר שהוא אומן שקנאו מבעליו וכו' ו' סעיפים

א האומן בדבר שהוא אומן דינו בכל הכלים כדברים העשויין להשאיל ולהשכיר לשארכל אדם דחד טעמא הוא שאינו יכול לטעון דאם לא כן היאך בא לידו דלתקנם מסרום לו לפיכך אין לו חזקה בכלים שחתת ידו בין כלים העשויין להשאיל ולהשכיר בין שאר כלים כצד ראה כליו ביד האומן והביא עדים שהם יודעים שאלו הכלים הם שלו והוא טוען ואומר לתקן נתתיו לך והאומן אומר לא בא לידו אלא כמכירה או כמתנה או שטען אתה מכרת לי אתה נתת לי אחר שבא לידי לתקנו אע"פ שמסרו לו שלא בפני עדים אפי' אם שהה ביד האומן כמה שנים בעל הכלי נאמן ומוציאין אותו מיד האומן וישבע ב"ה היסת על טענתו .

ב ואם לא ראה הכלי ביד האומן אלא טענו כלי פלוגי נתתי לך לתקן והאומן אומר החזרתיו או מכרתיו לי או נתתי לי במתנה או לקוח הוא בידי מנז דאי בעי אמר לא היו דבאים מעולם יכול לטעון גם טענות אילו ונשבע היסת ונפטר ואפילו מסרו לו בעדים כיון ש"א ראה האומן נאמן במנו שהיה יכול יכול לטעון החזרתיו ונשבע היסת ונפטר ואין מחייבין אותו להוציא הכלי לפנינו ואם הוציא ונראה דשוב לא יוכל לומר החזרתיו והרי אין לו מגועל טענתו ב"ה מביא עדים שהוא שלו ונטלו אע"פ שמסרו לו שלא בעדים .

ג אע"פ שמסרו בעדים אם העדים שראו הפגץ בידו אין מכירין בודאי שזהו של המערער אלא שנראה להם בסימנים כמו שלו אם טוען לא נתתו לי את זה מעולם כיון אינו שלך ושלך כבר החזרתיו לך נאמן כיון שאין העדים מבחישין אותו בודאי אבל אם מודה שזה הוא שלו וטוען נתתו לי לתקן ושוכ לקחתיו ממך אינו נאמן שכבר אמרנו דלקוח הוא

א דבר פשוט הוא בפי כל ומושכל ראשון הוא שכל דבר המיטלטל שהוא ביד האדם הרי הוא בחזקת שהוא שלו אפי' יבא אחר ויערער ויביא עדים שזר הוא שלו ואומר למחזיק הפקדתו בידך או השאלתיו לך נאמן המחזיק לומר אתה מכרת לי או נתת לי במתנה ונשבע היסת שהוא כדבריו ונפטר ואם טוען המחזיק שלך הוא אבל משכון הוא בידי יכול לטעון עליו עד כדי דמיו אלא דהבא כיון שמודה שאין גוף החפ' שלו אלא שהוא משכון בידו דמסת קצת לנשבע ונוטל החמירו עליו בשבעה ואמרנו שישבע בנקיפת חפ' שהוא ממושכן בידו כדיון כל הנשבעין ונוטלין המטראין לעיל בהלכות שבועה ואם טוען סתם נתחייב לי עד כדי דמיו מעסק משא ומתן שבינינו נכון הדבר שיכיר ממה נתחייב לו מן שום דפישו רמאי ושטא הוא סבור שנתחייב לו וכשיברר דבריו שאל יתברר מתוך דבריו שאינו חייב לו .

ב אפילו אם מסר המערער החפץ לטחזיק בעדים אם אין עדים שהוא עתה בידו נאמן לומר החזרתיו לך שהמפקד לחזירו בעדים אין צריך להחזירו בעדים שהיה זה מורח רב ומילתא שאין הבריות יכולין להתקיים כו אם היה כל נפקד צריך להיות לו עדים שהחזירו לך אמרו שא"צ עדים שמחזירו אלא נשבע היסת שהחזירו ונפטר לפיכך אם אמר לקוח או מתנה הוא בידי נאמן ג"כ בהיסת במנו דאי בעי אמר החזרתיו לך דאע"ג דלקוח ומתנה טענה גרוע היא שאין מצוי כ"כ שימכור אדם חפצו שנתן בפקדון ויודעין הכל שהיא שלו וכ"ש מתנה שאינה מצויה מ"מ כיון שהיה יכול לטעון טענה מעליית' שהי' החזרתיו שגל פקדון להחזיר עומד וטוען טענה זו אוקמינן ליה אחזקתיה ואמרינן ודאי האמת הוא טוען ונאמן בהיסת והיו ומעט בכל מקום דאמרינן מנו בדעי ממנו דמהימנינן ליה על טענ' גרוע במנו דאי בעי היה יכול לטעון טענה מעליית' דאמרינן ודאי האמת הוא טוען ואם א"ל המפקד אל תחזיר לי אלא בעדים והוא אומר החזרתיו לך שלא בעדים נשבע שבועה דאורייתא במנו שהיה יכול לומר נאנס והיה נשבע שבועה דאורייתא שנאנס ה"נ נשבע הכא שכועה דאורייתא שהחזיר כמו שהיה צריך לעשות בטענה שמעמידין עליה המנו ואם טוען החזרתיו לך בפני פלוגי ופלוגי ומתו או הלכו למדינת הים הרי נשבע כמו שהתנה עמו ומה לו לעשות עיר לפיכך נשבע היסת ונפטר ואם לא מסרו לו בעדים אפי' אם ראו אותו עתה בידו נאמן לומר לקוח הוא בידי בהיסת אע"פ שאין לו מגו שכיון שלא ראו אותו ביד המפקד כבר מצוי הוא שמוכר חפצו כאלה והוא בעצמה טענה מעלייתא היא אבל אם מסרו לו בעדים וגם ראוה עתה בידו אינו נאמן עליו בשום טענה אפילו בלקוח אחר שהמקור אצלו וצריך להחזירו ודוקא שעדים מעידים שנתנו לו בתורת פקדון אבל אם מעידים שנתנו לו סתם יכול לומר בתורת מכר או מתנה נתנו לי בין שאמר באותו פעם מכרו או נתנו לי או שאמר אחר כך מכרו או נתנו לי במנו דאי בעי אמר באותו פעם נתנו או מכר לו .

ג וכשמסרו לו בעדים אם ראו עדים החפ' ביד המחזיק אחר כך קודם שתבעו המערער לדין אפי' אם אמר בפניהם קודם שהראוהו דעו כי הוא ממושכן לי בכדי דמיו קרינן ביה שפיר עדים ודאי ואינו נאמן שוב לטעון עליו כי הכל תלוי בשבועתו שבית דין יפסקו לו שישבע שחייב לו כדי דמיו במנו שהיה יכול לישבע שהחזירו וכיון שראוהו בידו לא יוכל לישבע שהחזירו וצריך להחזירו והוא שיתרה בו בפני אותם עדים שלא יחזירה לו אלא בפני פלוגי ופלוגי כדי שלא יוכל לומר החזרתיו לך אא"כ וע"ל סי' ע"ב סעיף ו"א .

ד אמר המערער למחזיק מה טיבו אצלך ואמר ליה אתה מכרת לי או נתת לי במתנה וטוען המערער הרי פלוגי הפקדתו בעדים ואמרתי לו אל תחזירה לי אלא בעדים ולא החזירו לו והוא נתנו לך שלא כמציתי וישבע המחזיק שהמערער מכרו או נתנו לי ויפטר שאע"פ שיש לו למערער עדים על טענתו טענינן למחזיק שאותו פלוגי החזירו לו בעדים והלכו למדינת הים או אתו ואח"כ קנאו גם ממנו שררי גם אותו פלוגי היה יכול לטעון כך וכל מה שהיה הוא יכול לטעון טענינן למחזיק כמו שאמרנו שטוענין ללקוח .

חישן המשפט הלכות חזקת מטלטלין סימן קלה קלו קלח

טליתו של זה ואני החלפתיו לו יהא לו רשות להשתמש בו אבל אם אמר הילך טליתך לא שוראי טעה ואמר שהוא טליתו של זה ולא הרשהו להשתמש בו אם יודע שאינו טליתו ואם הוא שוה יותר על שלו כשיבא בעלה בשבילה יתן לו העורף או יחזיר לחבירו טליתו והוא יתן לזה דמי הטלית שלו שנמכר ואם יבא בעל הטלית ויאמר לא צויתי לאומן למכור טליתו ולא לקחתי ממנו שום דמים נאמן ויקח טליתו מיד זה אם יש לו עדים שזה הטלית היה שלו או יתן בו סימן דנהי שאנו תולין שצוה לאומן למכרו היינו כל זמן שהדבר ספק אבל כשיבא בעל הטלית וטוען כרי נאמן ,

ב נחלפו לו כליו בבית האכל או בבית המשתה לא ישתמש בהן דהוי משתמש שלא לדעת בעליו שנקרא גולן וכשיבא בעל החפץ צריך ליתנו לו אע"פ דשלו נאבד דמה יעשה זה שמוצא שלו אצלו והוא אינו יודע שלו היכן הוא וכן הדין בכובסת המכבסת לרבים והביאה לאחר שאינו שלו צריך להחזירו למי שהוא שלו אע"פ דשלו נאבד ולא ישתמש בו כלל .

קלז מי שלקט פירותיו של חבירו וכו ג"ם :

א הוורד לתוך שדה חבירו וליקט פירותיו ובעל השדה טוען שכגול לקחם וזה אומר שמכרם לו נאמן בשבועת היסת כיון שהוא מוחזק בהם אפי' אם יש עדים שלקטן ואין לו נוגו דלהד"ס ואע"פ שהקרקע בחזקת בעליה עומדת נאמן על הפירו' כשלקטן כבר ואע"פ שאינו תפוש בהן אלא הן ברשות אחרים וגם מנו דהחזרתו אין כאן שאין ברשותו להחזיר אפי' נאמן בשבועת היסת דאוקמינן ליה אחזקה דלא הציף איניש למיחת לארעא דחבריה ולמיכל פירי דחבריה אם לא היה לו זכות בהם ומחוייבנין ליה שקנאם בשבועת היסת על מה שעבר אבל לא להבא להחזיקו בהן לכתחלה דלא אמרינן חזקה להוציא ,

ב אם אין בעל השדה או האילן כאן ואמר אחר אלק ואלקט פירות האילן והשדה של פלוני שניכרם לי אין בית דין צריכין למנועו מטעמא דלעיל שאין אדם חצוף ללקט פירותיו של אחרים מ"מ אם באו הבעלים קודם שלקטן מעכבין על ידו דכולי האי לא מוקמינן ליה אחזקת שאינו חצוף כיון שהבעלים עומדין וצווחין ואפילו אם ליקטן כבר והוא טוען שלקטן משום שמכר לו גוף השדה ולא לפירות לכתובת נחית או אינו נאמן אף על הפירות שאכל וצריך להחזיר או לפורען דכיון שאין לו שטר ולא חזקת שלשה שנים שלא קנה הגוף גם הפירות לא קנה דהא לא טעין על הפירות אלא משום הקרקע ואם הקרקע לא קנה מאין לו הפירות ,

ג והאומר איך ואכרות אילנו של פלוני ודאי ב"ר מיחזין בידו אע"פ שאין הבעל כאן דהבא ליכא למימר לא הציף איניש כו' אם הוא חצוף שרוצה לקצץ נטיע' שאינו עומדת לקציצה ג"כ הוא חצוף לקוצצו אע"פ שאין לו בו שום זכות לקוצצו לכך מוחזין בידו ,

קלח דין שנים אוהוין בטלית וחולקין עליו וכו ח' סעיפים :

א שנים אוהוין בכלי אפי' או שהיו רוכבים על גבי בהמה אחת ולקטן סימן רע"א יתבאר א"ה איזה רוכב קונה ואיז' רוכב אינו קונה או שהיה א' רוכב ואחר מנהיג או שהיו יושבים בצד ערימה של חטים המונחי' בסמטא או בחצר של שניהם זה אומר הכל שלי וזה אומר הכל שלי כל א' מהם נשבע שיש לו חלק בזה הדבר ושואין לו בה פחות מהציה ושבועה זו תקנת חכמים היא שאינה חולקים בלא שבועה כיון ששניהם אוהוין בו כדי שלא יהא כל אחד תיפש בטליתו של חבירו ונוטל בלא שבועה ונוס' שבועה זו בזה הלשון הוא מפני שבוה הלשון יתקנו כמה רמאות שהיו אפשר להיות ברעת הנשבע אם היה נשבע בלשון אחר שאם היה נשבע סתם שאין לו בה פחות מהציה היה איפשר לפרש כוונתו אפי' אין לו בה כלום באמת הוא נשבע והכי נשבע שבועה שאין לי בה כלום אפי' מה שהוא פחות מהציה אין לו בה והיא אין לו בה כלום והוא צריך לישבע שיש לו בה הציה ואם ישבע שיש לו בה הציה הרי נרע לדיבורי' שאמר כולה שלי ואם ישבע כולה שלי הרי א"ה ליתלו כולה שהרי חבירו תפוש בה ואתי לאפקי לעו על ב"ר שנשבע שכולו שלו והם אומרים שיחולקו לכה' ישבע בזה הלשון אני אומר שיש לי בה ודעתי אפי' כולה יש לי בה ולדבריים שאינם מאמינום לי ככולה אני אומר

הוא בידי טענה גרוע היא ואין להאמינו בטענת לקוח אלא במגו דלה"ס או החזרתו לך והבא אין המנו מגו טוב שמתירא לומר שלך כבר החזרתיו לך או להר"ם אם מסרו לו שלא בעדים כיון שראו עדים כיוצא בזה בידו ,

ך ואם הטל' יוצא מתחת ידו ואומר בפני אמרת לאומן למכרו לי ולקחתיו ממנו נאמן בהיסת במגו דאי בעי אמר אתה מכרת לי אבל כשטוען שהאומן מכרו לו שאמר אתה מכרתו לו איני נאמן דלא עדיף מגברו דאתי מחמת' ,

ה יחד האומן מאומנתו הרי הוא כשאר כל אדם ונאמן אפי' בכלי שבא לידו בעודו אומן והוא שנשתהא בידו אחר שירד מאומנתו זמן שאין דרך להניח כ"כ זמן כלום בבית האומן אחר שנודע שירד מאומנתו ,

ן בן אומן שאינו אומן אם בא בטענת עצמו שאמר שקנאו מבעליו הרי הוא כשאר כל אדם ואם אומר שירשו מאביו הרי הוא כאביו ואם אמר בפני הודה לו לאביו יש לי חזקה במגו דלי מכרתו וי"א שגם בזה דוקא כשב' אחר מית אביו זמן שאין דרך להניח כ"כ זמן כלי' בבית האומן אחר שבת שאם לא הוא כ"כ זמן אחר שמת אינו נאמן אפי' לומר לקחתיו מאך אפי' מיתת אביו דכיון שבת ליד אביו בתורת לתקנו שוב גם הבן אינו נאמן דלא עדיף מאביו בזה וכתב מורי מהרמ"א ז"ל וז"ל דוקא לאחר מות אביו שיש לומר שירשו מאביו ולכך אינו נאמן עליו אפילו אמר לקוחה בידי אם לא שנשתהא בידו הזמן הנזכר דאז הוי כאומן שירד מאומנתו אבל בחיי האומן אם הבן טוען שלקחו הוא ממנו כלומר ולא בא ליד האב לתקנו נאמן בכל עניין דהוי באיש אחר לגמרי אם אינו סמוך על שולחן אביו וכו' שיתבאר לקמן סימן קע"ט .

קלה דין המחזיק בבעלי חיים כגון בהמה ועבר וכו ב' סעיפים :

א אע"פ שהמחזיק בדבר המוטלטל נאמן לומר שהוא שלו על בהמה וחיה אינו נאמן דכיון שהוא מהלכת יש לחוש שאם מעצמה נכנסה לרשותו או שאם לקחה בדרך החזיק בה לפיכך אם יש למערער עדים שהוא שלו נשבע היסת ונוטל ואם אין לו עדים נשבע המחזיק היסת ועומד בשלו ובמקום שדרך למסור בהמה לרועה שחירת ולקחתה מידו ערבית כענין שאינה הולכת לבה כלל דינא כשאר מטלטלין ונאמן המחזיק בשבועת היסת לומר שקניויה לו ואם טען שהזיקה לו כדי דמיה או שהוא חייב לו כך וכך כיון שאינו טוען על גוף הבהמה הוי כנשבע ונוטל וישבע בנקיטת חפץ י"א דאם החזיק בה ג' שנים בכל ענין הוי חזקה שאין דרך להניח בהמה וחיה ביד אחרים ג' שנים ,

ב עבר כענין גדול דינו כבהמה ואין לו חזקה עד אחר שלשה שנים מאחר שהוא מהלך וצריך המחזיק להביא ראיה ששמש לו כל שלשה שנים אילו כדרך עבר לרבו ואם אויה קטן שאינו מהלך על רגליו דינו כשאר מטלטלין ויש לו חזקה מיד אפילו אם יש לו אם שרגילה לצאת ולבא בבית המחזיק ולא אסרינן שאם הביאתו שם ושכחתו שם שאין דרך האם לשכוח פנה ,

קלו מי שנתחלפו כליו בבית האומן או בבית האבל או בבית המשתה וכו ב' סעיפים :

א מי שנתחלפו לו כליו בבית האומן הרי זה ישתמש בהן עד שיבא בעל הכלי ויטול את שלו דתלינן שמה אדם אפי' נתן טליתו לאומן למוכרין וטעה האומן ומכר טלית זה במקומו וכשיבא זה ושאל טליתו מהאומן ידע שטעה ונתן לו בעבורה טליתו של האחר שצוה לו למכר ואין כאן תשמיש שלא מדעת וא"ת מ"מ היאך משתמש בה ע"י מסיר' האומן והלא אם לא יאות הלוקח בטליתו של הלה יכול להחזיר לו הטלית ונמצא משתמש בטלית של האוכר שלא מדעתו יש לומר כיון שהמוכר היה רחוק למעות ומכר טליתו אינו מקפיד אם ישתמשו בו אחרים שגם הוא משתמש במעות ודוקא שנתנה לו האומן בעצמו שבין שניתן לו רשות למכרו ונתחלף לו הוי השימוש כמו מדעתו והוא כמו שלוחו של המוכר להשתמש בו אבל אם נתנו לו אשתו ובניו לא שהם אינם שלוחו ואינו רשאי להרשות להשתמש בו ואפי' האומן בעצמו דוקא שאמר לו הילך טלית סתם שאפשר שגם היא הוה מסתפק בו ואמר אפילו אינו

לבוש עיר שושן

הלכות חזקת מגולמין

סימן קל"ח קל"ט

אומר יש לי בה הלך ואם תאמרו שלישי או רביעי שבועה שאין לי בה פחות מחציה, ואם אמר אחד לחבירו השבע ושול כולו שומעין לו ואם גם השני אינו רוצה לישבע חולקין בלא שבועה ודוקא שהוא מונח בסימט' או בחצר של שניהם או בצד הערומי כמ"ש אבל אם הבית של אחד מהם וחבירו דר אצלו וחלוקי על נכסים המונחים בבית הרי הם בחזקת בעל הבית שהוא מוחזק בו ושנים שהיו חלוקים ע"ג שגל ביתם שיש להם בשותפות כל אחד אמר כולה שלי הרי הוא כאילו שניהם תפוסים בו וחולקין בשבועה.

ב ואם זה אומר כולה שלי וזה אומר חציה שלי האומ' כולה שלי יושבע שיש לו בה ושואין לו בה פחות משלשה רביעי' והאומר חציה שלי יושבע שיש לו בה ושואין לו בה פחות מרביעי זה נוטל שלש חלקים וזה נוטל רביעי בד"א שגשבע על שלשה רביעיים בחפ' שאינו עומד ליחלק אבל אם הוא דבר העומד לחלוק יכול זה ליטול החצי שמורה לו בלא שבועה ואחר כך גשבע כל אחד שיש לו בה ושואין לו בה פחות מחציה, והוא דאמרינן בשבטל אחד אמר כולה שלי שחולקין איתה בשוה או כשוה אמר כולה שלי וזה אומ' חציה שלי שיטול ג' חלקים והרביעי דוקא כשאוחזין בשפת הטלית שאין ביד שום אחד ממנה ג' על ג' שהוא שיעור כנר שבוה יד שניהם שוה בו ואז חולקין אית' ואפי' הטלית מוזהבת והזהב בצד אחד מהם אינו יכול לומר חלק אות' לרחבה שיבא ההוב לחלקי אלא חולקין אותה לארכה כדי שיבא לשניהם בשוה אבל אם כל אח' וא' אחז קצתה בידו זה אומ' כולה שלי וזה אומר כולה שלי זה נוטל עד שידו מגעת וזה נוטל עד שידו מגעת והשאר חולקין אח' שבשבעי' על הדרך שנתבאר ויכול כל א' לגלגל על חבירו שיכלול בשבועתו שכל מה שנמלט בדין נטל.

ד כל חלוקה האמורה כאן אם הוא דבר שיפסיד אם יחלוק מאש אין מפסידין אותו אלא חולקין אותו ברמי שוין. ה היה אחד אחוז את כולה וזה מתאבק עמו ונתלה בה הרי זה בחזקת האוחז את כולה ונשבע היסין וכולה שלו. ו באו לפנינו ושניהם ארוקי' בה ושמתה הא' מיר חבירו בפנינו אם צווח השני לא אבד וזכותו ואת' שחק הוי כהוד' לו שהוא שלו ואבר וכו' ואפי' שתקו' תחלה ואח"כ צווח הוי כהוד' לו שהוא ששתק תחלה ואין מוציאין מיר השומט וי"א שאפי' יבוא עדים אחר כך שהוא שלו לא מהני ליה ההודאת בעל דין במאה עדים רמי.

ז חזר הא' ותקפה מיר זה התוקף אע"פ שצווח מתחלה ועד סוף חזר הדין כמו שהיה מתחלה וחלוקו דמה שמתחלה לא היו מוציאין מירו לא היה מדינא אלא מספקא ואמרנו המ"ע ועכשיו שגם זה מוחזק שניהם שוין וי"א כיון שכבר זכה הראשון בפנינו ע"י שתיקתו של זה הרי הוא כהוד' שוב לא מהני לאחר שתקפה ממנו בפנינו.

ח באו לפני כ"ד כששניהם ארוקין בתוואמרו להם כ"ד צא וחלקו את רמי' יצאו וחזרו אח"כ והרי הוא תחת יד אח' מהם זה טוען הוד' לו ונסתלק ממנה וזה טוען השכרת' לו או נתגבר עלי חטפה ממני המ"ע והא' לא הביא ראיה ישבע זה שהיא שלו ויפטר וי"א שאם אמר חטפת ממני נאמן דבין דעד האעד' היו דגין עליה וראי כל א' תקף מה שיוכל וקרוב להאמן לזה שוה נתגבר עליו וחזר הדין כמו בראשונה וחלוקו ואם אמר השכרת' לו בלא עדים אינו נאמן כלל דאמר' ליה עד השתא חשה ליה בגולג' והשת' מוגירו' ליה בלא סהרי בתמיה אבל אם אמר השכרת' לו בפני פלו' ופלו' והלכו למרינו' הים נאמן במני' שהיה אומ' חטפה ממני אבל השכרה בלא עדים לא אמרי' דיהא נאמן במגולדהוי במני' במקום עדים דאנן סהרי שלא השכיר' לו בלא עדים כיון שכבר היה חוששו בגולג' ובתכ' מורי ז"ל שכן נ"ל עיקר.

קל"ט דין שנים חלוקים בדבר ובא שלישי והמפה וכו' ד' סעיפים.

א שנים שחלוקין בדבר ואין שום א' מחזוק בו כהוא ארכא רהו מניצו עליה בו תרי כל חד וחד אמר ידיד הוא לא יכלו חול' למצא דין אחר אלא כל דאלימ גבר ואינו מהי שגבר ידו תחלה הוא שלו עד שיביא האחר ראיה דהכי לעבד אי יתפשרו כ"ד והוא מונח ביד כ"ד עד שיביא אחד מהם ראיה כשיבא ליד כ"ד אין הכ"ד השאין להוציא מתחת ידו עד שיעדי כהוד' של מי הוא שאין כ"ד רשאין להפק' ממון המונח

בידם ע"י שיתברר של מי הוא ושוא זה שהוא שלו אין לו ראיה והאחר הוא שקרן ואין כונתו אלא להפסיד את זה, שורע שאין לו ראיה והוא מונח ביד בית דין עד שיביא ראיה לו לא יחזרוהו ליד בית דין עד שיביא ראיה לפיכך לא אמרו שיתפשרו בית דין וביאו זה לדין הפסד בידים אלא אמרו כל דאלימ גבר וסמכו על זה שכל מי שהדין עמו ימסור נפשו להעמיד את שלו בידו יותר ממה שימסור האחד לגול ועוד שיאמר הגול' מה בצע שאמסור נפשו היום או למחר יבוא זה ראיה ויציאני מידי שמי שהדין עמו קרוב הוא שיביא ראיה גם כן ואמרו כל מי שיוגבר ידו בפעם ראשונה הוא שלו עד שיבוא השני ראיה וכל זמן שלא יבוא ראיה אף אם תחזור והגבר ידו על הראשון לא שבקינו ליה לאפוקי מניה דהא כדי שלא יהיו כל מיהם במריבה ומחלוקת היום יגבר זה ולמחר יגבר חבירו ועוד דסמכו שמי שיוגבר ראשונה הוא שלו דמתוך חמימות לבו שורע שהוא שלו עשה בכל מאמצי כחו שגבר ולא דמי לשנים אוחזין בטלית דאמר' שיחלקו דאוחזין שאני דכיון ששניהם מוחזקין אין לנו להניח שגול האחד לחבירו דחשו' כאלו אנו יודעין שיש לשניהם חלק בה הלכך אם היינו פוסקין להם כל דאלימ גבר האחד היה גול בפנינו מה שביד חבירו ולכך צריכין אנו לפסוק להם דין חלק' והבא גבי ארכא כיון שאין אחד מהם מוחזק בדבר שמערעין עליו ואין כ"ד מחויבין למחיי' למי שבא ליקח דבר שאין אנו יודעין של מי הוא והוא אבי' שלו הוא הילכך אין לפסוק להם דין חלקה שמו נפשיד לאחד מהם שלא בדין לפיכך לא יכלו למצא לזה דין אחר רק כל דאלימ תחלה הוא גבר והוא שרו עד שיביא חבירו ראיה ומירו שכנגדו יכול להשיבוע וצדק לישבע שהוא שלו וכל זמן שלא יבוא הא' ראיה' אף אם תגבר ידו אין מניחין ליקחנו מזה שגברה ידו תחלה באנ' שביארנו פעמא וכ"ש שאין מניחין לאחר ליקחנו ממנו בלא עדים וראיה.

ב בא שלישי קודם שגבר אחד מאילו וחטפה במעג' שאומר שהוא שלו אין לשנים האחרים בו כלום כיון שוה הוא מוחזק בו וטוען שהוא שלו אבל אם חטפה בלא פוענה הרי זה גולג' ומציאין אותו מירו וכיון שהו' גולג' חייב בהשבת הגולה לגולג' וכיון שאלו השנים חזקוין עליו וכל א' א מר שהו' שילב אן לו תקנה עד שישוה לכל אחד וא' שהי' אינו יודע למי ישלב שיצ' ידי השבה ואינו יוצ' במה שיהוד' למקומו כמו שהיה שוה אין השבה כלל דהל' במפקדיו ואם הוא קרקע והחזיק בו ואכל פירותיו גוף הקרקע אנו נגול' וירי היא כמו שהיתה אבל הפירות צריך לשלם לכל א' וא'.

ג אם אחד מהשנים החלוקים על דבר זה בא לב"ד ואמר תפשידו ויהיה מונח בידכם עד שאביא ראיה אין נאמנין לו מטעמ' שכתבתי בסעף א' ואם תפשוהו ביד מרעת שניהם או שגבר ותפשוהו ע"פ א' אין מוצ' אין אותו מיום עד שיתברר של מי היא ש"א תצא תקלה מתחת ידם כמ"ש לעיל.

ד אם הם חלוקים עד שהיואין א' מהם מוחזק בה כגון שמת בעל הדין ושנים באם לירשו כל א' אומר אני קרוי וראי לירשו ואין לשום א' עדים כל דאלימ גבר, וע' לירש ס' קל"ח ואם גבר הא' ואכל פירותיו ואח"כ הביא השני עדים שהוא קרוב והעדים אינם יודעים אם זה שגבר הוא קרוב או לא מוצ' אין מזה שגבר שהוא ספק קרוב והאחר קרוב ודאי וה"ל אם השני הביא עדים שהוא קרוב יותר מאחר שמוציאין מזה שגבר ונותנין לזה שקרוב יותר וצריך להחזור כל פירות שאכל אפילו אין ידוע שאכלם אלא על פיו שהודה בהם חייב להחזירם וע"ג שהוי' אימר שהוי' קרוב יותר לא אמרינן שהיא נאמן על הפיר' שהוי' קרוב יותר במני דאי בעי אאר לא אכלי כי אמר אבל וירדי אכלי נאמן שכיון שהקרקע יוצ' מתחת ידו כדן אין המגו כמיל לו והיי' להחזיר גם הפירות דהא אינו מחזיק בפירות' אלא מבח הקרקע ואם אין הקרקע שלו דנקרקע לא שייך מנו מאין יבואו לו הפירות אם הם חלוקים בדבר שהפוסקי' מחולקין בו ולא תפוש חד מנייהו אם הוי' דבר דשייך בו דין חלוקה חולקין ואם לא שייך ביה חלוקה כל דאלימ גבר כך פסק' מורי מהרמ"א ז"ל ותמיהנו על הסכמתו מאד אע"ג דבאמת מאמר היא בגמ' פרק הניזוקין השתא דלא איתמר הילכת' לא כמר ולא כמר כל דאלימ גבר אבל נ"ל שאין הנדון שני' שם כזה האמר דומה לראיה שאין זה כלל לכל הדימם דמה שייך ביה כל דאלימ גבר דהא עיקר טעמא דכל דאלימ גבר הוא משום שמי שהוא שלו ימסור נפשו עליו כו' כמו שכתבתי בסעף א' וזה לא שייך אלא בדבר שהתובע בעצמו יודע האמת ואין הב"ד יודעין אבל הכי' מה שייך לומר שזה התובע י' נפשג יתה

יותר מחבירו במה ברור הדין יותר לתובע מלדין או מלחבירו דנימא ימסור נפשו וכו' . לכך גיל ברין זה דגם בדבר שאין בו דין חלוקה מוכרין וחולקין בדימים או בנזק או איגור ג"ל . וע"ל סימן ק"ע סוף הסימן על מה נאמר בגמרא דין דכל דאלימ נבר דמסמע בהדיא דלא דמי להכא ג"ל .

קמ דין החזיק בקרקע של חבירו ודין חזקת הבתים וחנניות וכו' מ"ו סעיפים :

א אע"פ שאדם נאמן לפעול על המטלטלין שמידו לקוחין הן בידי היינו משום שיש רגלים לדבר דאל"כ היאך באו לידו אם לא שזה נתנו לו מדעתו אבל קרקע שאינה זזה ממקומה וכו"ל שהיא בחזקת בעליה היא עומד' ולא שייך בה לומר דאל"כ היאך באה לידו של זה שאם היא בידו והוא עובדה איפשהו שהוא הלך לתוכה ועבד בה בלא ידיעת הבעל לפיכך קרקע חידוע' לראובן בעדים שיודעין שהיה בחזקתו אפילו יום אחד והיא עתה בחזקת שמעון שמחזיק בה ואכל פירותיה וטעון שלקח' מראובן וראובן מערער ואומר שגולה היא בידו נאמן ראובן ונשבע שבועת היסת ונוטלה דאלו שבועת התורה אין נשבעין על הקרקעות כדכתיבנא לעיל ריש מ"ו צ"ה ולכך אפי' כשנטל א"צ שבועה חמורה בנקיטת חפץ ואם החזיק בה שאע"פ כראוי וכפענה במ"ש בדיני חוקה או אין מוציאין אותה מידו אלא נשבע ועומד בשלו ואם אין עדים לראובן שהיה שלו או א"צ שמעון חזקה אלא נשבע ועומד בשלו אע"פ שלא החזיק בה שני חזקה .

ב י"א שזה שהחזיק ג' שנים אין מוסרין אותו לשבועה אלא אם יצאה להחרים סתם על כל מי שהחזיק בשלו שלא ברין הרשות בידו וכבר כתבתי בסוף הקודם דגשבע ועומד בשלו והכי הגוה .

ג מען שמעון שיש לו שטר שאכרה לו וראובן אומר ששטרני מוויף יתקיים השטר כחותמי ואפילו שמורה שסתבו אלא שאכר ששטר אמנה הוא יתקיים כחותמי ואם לא יתקיים מתקיימת השרה מידו דנאמן לומר אמנה במנו דמויף .
ד מען שמעון שיש לו שטר שמכר' או נתנה לו בשטר וגם שיש לו עדים שהחזיק ג' שנים כיון שאכר שיש לו שטר ואומרים לו קיים שטרך אם יכול לקיימו מוטב וצריך לחזור אחריו לקיימו ואם אי אפשר לו לקיימו כגון שאתו העדים או הלכו למדינת הים ואין מי שיביר חתימתן סימכין על עירי חזקה וישבע היסת שלקחה אבל אם ישגן לערים לא תועיל לו חזקתו וצריך שיחזור אחריהם עד שיביא אות' דמוטב שיתקיים הרבר ע"י עדים .
ה ואם מען אח"כ אכר שטרני אינו נאמן אע"פ שאם היה טועל מתחלה שטר היה לי ואכר ויש לי עירי חזקה היה מועיל לו כיון שיתכאר בע"ה עכשוו שמעון מתחלה שיש לו שטר ועירי חזקה ואח"כ אומר שאכר השטר אמרינן משום שיש בו איזה פיסול בשטר אינו רוצה להראותו והחזקה סבה השטר באה לפיכך גם החזקה אינה מועלת לו וכן אם הביא השטר ונמצא במל גם החזקה נתבטלה שלא באה החזקה אלא סבה השטר והשטר במל גם החזקה בטלה .

ו הנותן קרקע לאחד בעדים וחזר הנותן והחזיק בה אפי' אם החזיק בה הנותן ג' שנים בחצי' לאחר המתנה אינו נאמן לומר טעות סופר הוא המתנ' במנו דאי בעי אכר תחלה חרותי ולקחתי ממנו דמ"מ עכשוו שמוען טעות סופר הוא אין זה אלא כבכחיש את העדים וק"ל דמנו במקום עדים לא אמרינן .

ז כיצד היא החזקה שישתא' בה ויהנה ממנה ג' שנים רצופים מיום ליום כל דבר' כפי הנאותו ותשמישו או הוא שלו ואין יכולין שוב לערער עליו אפי' אכר שטרני שכיון שהחזיק בה ג' שנים ולא מיחה בו שום אדם לא נוהר עוד' בשטרנו ונאמן לומר סכרתו לי או נתתו לי ואכר שטרני ואז טענת התובע ג"כ טענה גרועה הוא דאמרינן שהוא שתק כל כך זמן מפני שירע שיש עליו שטר ועכשוו נודע לו שלא נוהר זה עוד' בשטרנו לכך בא תועבו ואין צריך להביא ראיה שהשתמש בכל הדיבות שבכתי אלא אם נשתמש כדרך כל העולם החזיק בכל הדיבות וכל שלא החזיק בכאוי אינה חזקה אפי' ידוע שזה מבר לו קרקע רק שאינו ידוע שהיא זו שהחזיק בה יכול המוכר ליטול קרקע זו ולומר שאכר לו קרקע אחרת הגרוע מו' .

ח בתים שהם לדירה צריך להביא עדים שדר בו או השבירו ג' שנים רצופים ומשהביא עדים שדר בו או השבירו ג' שנים רצופים היו חזקה אע"פ שלא העירו כפי' על דירת ימים ולילות א"צ הדיין לחקר עדותן אם מעירין גם על הלילות אלא מסתמא מעירין גם על הלילות כל זמן שלא יטעון המערער כרי שלא דר בו בלילות ואם יטעון המערער כרי אני יודע שלא דר בו בלילות או צריך המחזיק להביא עדים שיעירו כפי' גם בפני המערער .

על הלילות וע"פ השכנים שיעירו בו שלא הגישו בו שיצא בלילות אלא כפי גיהוג העול' ראיוהו נכנס בו בערב ויצא בבקר כפי ואם יוסף המערער לפעול עוד יודע אני שיצא ממנו בלילות אחר שישנו השכנים לא היו חזקה כי לא יוכל להביא עדים ע"י להכחיש המערער אא"כ הביא עדים שיאסרו שכרנו ממנו הבית ודרת בו ימים ולילות ואם היה המערער רוכל המחזיר בעיירות ואינו רגיל להיות תמיד בביתו ויכול להיות משום דלא קבוע האי כמתא החזיקנה בביתו וכי הוא אתי למתא הוא נפיק האי מחזיק מן הבית ולא ידע ליה זה המערער לשימחה בו לפיכך תקנו לו חכמים שאפילו לא טען כרי לי שלא היה דר בו ימים ולילות אגן טענינן ליה ולהרמב"ם אפי' באחד שאינו רוכל אפילו לא טען המערער אלא שמא לא דר בה ביום ובלילה אחר צריך המחזיק להביא עדים שדר בו ביום ובלילה ואם היה צריך הכול המחזיר בעיירות אע"פ שלא טען המערער טענינן ליה אגן ואומרים למחזיק הבא עדים שהחזקת בו ביום ובלילה ג' שנים שכיון שהמחזיק הוא רוכל מסתמא לא דר בה יומם ולילה ואין חזקתו חזקה לפיכך טענינן ליה אגן למערער ור"ת ורד"א ש חולקין על כל זה וע"ש כל שהעירו השכנים שדר בו כגנה שרגלים השכנים יודע אע"פ שלפעמים יצאו השכנים לעסקיהם מהעיר ולא ידעו אם נשאר המחזיק בבית כעוד שלא היו בעיר אלא מעירין שכשיצאו מן העיר הגיחוהו בבית וכשבאו מצאו אותו דר בו היו חזקה ואם אמר המחזיק לעדות סתם העירו לי שדרתי בו ג' שנים בחזקת ימים ולילות אע"פ שאינם יודעים שדר בו כל הימים וכל הלילות אלא שראוהו שדר בו מקצת ימים ומקצת לילות טענתו טענה ואם יעידו כן מספיק עדותן וחקותו חזקה ואפילו יטעון המערער כרי לי שלא דר בו בלילות אין שומעין לו עד שוביאר ראיה וכן אם היו הרדו' בו רוכלין המחזירין בעיירות אע"פ שיצאו לפעמים מן הבית ולא דרו בו ג' שנים רצופים הואיל והיה שלשה שנים בחזקתן הוי חזקה אע"פ שהיו מחזירין ימים רבים ולא לגו בבית והיה לשאר מחזיק שיצא לפעמים מן הבית אחר עסקיו ומיד בשבא היה חזר לבית מיקרי חזקה פשלשה שנים וכן מקומות ב"ה אם מעירים העדים שישב עליהם כל עת שנכנס לב"ה אע"פ שלפעמים שינה מקומו מחמת אבילות או לא נכנס לב"ה הוי חזקה הואיל ועשה בה כגנה העולם וכתב מורי מהרמ"א ז"ל וז"ל ג"ל שבן ראוי להורות אע"פ שיש חולקין דמטעמא דמסתב' הוא דהא מלתא דלא איפשטא יעירו על כל הימים ועל כל הלילות דא"ל דלא גיימי פורתא או יצאו לפעמים מן העיר וכה"ג אלא פני כראמזן מקומות בב"ה היכא שנהגו שכל אחד כתב שמו עליו אין לך קלא גדול מזה והוי כשטר וכל מי ששמו כתוב עליו הוי שלו ואין למערער עליו כלום עכ"ל .

ט הא דמהני עדות השוכרים לומר שדרו בה ימים ולילות רוקא ששכירות הבית עדין היא ביום ואומרים אנו נתן אותו למי שיוכה בו ברין ואע"פ שעדין לא נהנה המחזיק מפירות זה הבית כיון שדרו בו מכתו הייגן הנאת פירותיו ואפילו אם השאילו להם בחנם וכ"ש שעתה שהשכר ביום ליתנו לו אם יוכה בו אבל אם כבר פרעו השכר לחזיק אין יכולין להעיד שנוגעין בדבר שחפצים להחזיקו בבית שאם יצא סתחת ידו צריכין ליתן שכר פעם אחרת למערער ואע"פ שהמחזיק צריך להחזיר להם מ"מ פעמים שאין לו ומיהו אפילו נתנהו כבר למחזיק יכל הוא לחזור וליתנו להם לומר להם תנהו למי שיוכה כרי שלא יהיו העדים נוגעין בדבר . ויש מי שחולק ואומר דאכתי נוגעין בעדותן הן לפי שקורם לכן היה השוכר נגתי'רא סמא יפסיד שכרו ועכשוו שזה מחזיר לו שכרו מצילו לגמרי מן ההפסד ואיכא למיחש שמתוך שהוא מתכחש מזה שעושה עמו לפנים משורת הדין יעזור לו .

י אפילו אם כבר פרעו השכר לחזיקו אם יבא המחזיק לב"ד קורם שיבא מערער וישעון יעידו לי השופרים עכשוו כפניכם שדרו בו ג' שנים לפי שאם יבא שום אדם לערער שוב לא היו השוכרי' כשרי' כיון שפרעו לו השכר שיתיריאו שיצטרבו ליתן שכר פעם שנית למערער אבל עכשוו שאין כאן מערער שיתבע מהם שכר שנית אינן נוגעין בעדות וכשרים טענתו טענ' ומקבלין העדות מיד ואע"פ שאין מקבלין עדות אלא בפני בעל דין כיון דהשתא כשרים הם ואם נמתין שיעידו כשיבא המערער יהיו נוגעין בעדות אין מספיקין משום זה המחזיק ומקבלין אפילו שלא בפני המערער .

יא אם אין השוכרים רדים בו עתה אלא שדרו בו ג' שנים ויצאו ממנו אם אין המערער יודע שדרו בו אלא על פיהם אפילו נתנו כבר השכר למחזיק אינם נוגעים בעדות ונאמנים כמנו דאי כעו אצרי לא דרנו בו מעולם אלא היו אומרים יענונו שזה החזיק בבית זה חזקה גמורה השתא נמי כי יאסרו ודרנו בו ופרענו לו כדון מפני שהוא שלו נאמנים יב י"א

המים ופתח בה בשדה בלבר הואיל ולא אבל פירות אינה חוקה, דמה לו לזה למחויי מאי איכפת ליה אדרבה מהנהו יעמלקן לו שדהו .

י וכן זרעה ולא הריח בה כלום אלא זרע ביר ואסקף ביר לא הוי חוקה שהרי לא נהנה אבל אם היציא עליה הוצאתו ממקום אחר עד שלא הריח בה אין מוטל החוקה שזה הוכחה שרוצה ליהנות בה אלא שלא עלתה לו והוי חוקה ואע"פ שעשה כן כגון פעמים רוצה אדם בקב שלו מקיים בשל חבירו , ז ראוהו הורש קוצר ומעמר זורה ובורר ולא ראוהו ככניל שום פירות אינה חוקה ע"ל סעיף י"ו .

ח אם בנה אדם הורבתו של חבירו ג' שנים או שנ' א' מהג' שנים והשנים הניתנים דר בה לא עלתה לו חוקה וכן אם תקן השרד' בהשקת מים לא הוי חוקה וכן אם זרעה בלא חרישה יש אומרים דלא הוי חוקה דלא הוי בדרך חוקה .

ט ניר לא הוי חוקה ואפילו אותה ימים שניר בהם אינם עולין להשכון של ג' שנים של החוקה שאין מונין אלא משעת זריעה ואילך לפי שבשעת הניר לא נהנה מן הקרקע אלא מהנה שמתקן הקרקע ואין חוקה למהנה אלא לנהנה וז"ל הואיל וע"י הניר סוף סוף אוכל הפירות מונין הניר לתוך רג' שנים .

י אכלה שעה שאינו חומר וגרל ולא המתין עד שתגרל לא הוי חוקה כיון דשמיט ואכול ואינו אוכל כשאר בני אדם לא חששיה למחתי שיש רגלים לדבר שריא הוא לחוקק כשאר בני אדם ובגזל יוד בהם ואם בני המקום דרכן לזרוע לשחת מפני שיש להם בהמות הרבה ודמי השחת יקרו הרי זו חוקה וכן אם באת ליה בעודה שרת כשיגיע השנה השלישית מיום ליום יש בה ג' שרת הוי חוקה אע"פ שלא יאכלנה בשנה שלישית אלא שחת כיון שהגיע זמן החוקה עושה בה מה שירצה .

יא אכלה באיסור כגון ערלה וכלאים ושיביעית אע"פ שנהנה בעבירה מ"מ נהנה הוא והוי חוקה וז"ל דלא הוי חוקה שלא חשש זה למדות כיון שהפירות אמורים עליו וא"כ אכל המותרות או כיוצא בזה דבר שאין בו איסור , יב היה המקום שהחוקק בו מלע או חלמיש שאינו ראוי לזריעה צריך ליהנות בו בדבר הראוי לו כגון שישיטח בו פירות או יעמיד בו בהמה וכיוצא בזה ואם לא נהנה בו בכל אותה הג' שנים בדבר הראוי לו לא החזיק שלא חשש זה למחות .

יג שדה שהוא מקופת גדר ונא זה שהחזיק בה זרע חזין לגדר ונהנה בכל המקום שצנינו יאמר אע"פ שאכלה כך שנה אח' שנה לא עלתה לו חוקה דלא איכפת ליה לבעל השרה כיון שאינו שמור ויכול כל אדם לכא ולאכול שם וה"ה לכל הזרע במקום שאינו שמור אלא רגל חיה יוד כל אדם מצויין בו אינו חוקה .

יד אכלה כולה חזין מבית רובע רחוק ככולה חזין מאותו בית רובע שלא נרנה בו אפי' היה חלמיש בתוך השדה הואיל ולא נשתמש בו כראוי ובית רובע הוא דבר חשוב ולא בטל אגב קרקע לציבך לא הוי לו בו חוקה אבל אם היה פחות מבית רובע אינו חשוב ובטל אגב קרקע .

טו אם האילן משור פירותיו קודם שילקטם אע"פ שעכשיו עמדו על האילן עד שגרלו כל צרכו ואח"כ נשרו ואכלם אינה חוקה דלא הוי חוקה אלא עד שילקט הפירו' בידו שזה דרך החוקה .

טז היתה השרה נטיעת אילנות שאין עושין פירות אלא פעם אחת לג' שנים כגון בלו' שוח וז"ל שאם התחיל בשני חוקה בשנה הראשונה שחנטו ונעל וגדר השרה וכן בכל השלש שנים תיקן צרכי האילנות ואכל הפירות בשנה השלישית הרי זו חוקה .

יז חז"ל שיערו דשרה אילן כשנטעין בו האילנות כל בית מאה ראוי ליניקת עשרה אילנות נטועים יאם נטען מפוזרין יותר מזה עד שלא יגיעו עשרה לבית סאה זה הפסיד הקרקע חנם שאין צריך כל כך ליניקת העשרה האילנות ואין זה דרך עובדי האדמה להפסיד קרקע חנם וכן אם נטע יותר מעשרה בתוך בית סאה אחת הרי אלו יותר מדאי לקרקע כוון שהם מכחישין אותה ביותר ולסוף לא יתקיימו אלו האילנות שכל אחד יונק מניוקה הצריכה לחבירו ורכישי הקרקע והאילנות ואין לה קיום יחד לפיכך אמרו שדה אילן שיש בה ל' אילנות בתוך ג' בית סאה ואכל עשרה בשנה ראשונה וי' בשנייה וי' בשלישית הוי חוקה לכלם שהחוקק שעשה בכל שנה מחזיק בה בכל השרה וכגון שבכל שנה לא עשה פירות אלא הוי שאכל כגון בנות שוח שעושה פירות לג' שנים פרי אחד כמ"ש בסעיף הקודם ז' שאכל בשנה ראשונה חנטו כבר לפני שתי שנים ושל שנה שנייה .

פ"א שאין ערות השוכרים מועיל אלא א"כ היה השכירות בשומר שני' השומר יצא הקול בדאמרי' גבי לקוחות דשטר מפיק לקלא ובוראי שאע המערער ולא מיחה לכך מועיל ערות שותף' חוקה לכך לא מיחה ואין חוקתו חוקה וז"ל דאפי' שכרו לג' שוכרים זה אחר זה לבלום בלא שטר מצטרפין דלא דמי ללקיחות דהתם אין שם המיכר נקרא על הקרקע דכל חד וחד מפיק קלא דלקיחה הוא בידו ויכול המערער לומר לא חששתי למחות לפני שלא היו רמים בו אלא בדרך גולגים כל אחר שנה אבל שאול' או שכורים אדרבה מפיק לקלא דמכח המשאל או המשכיר יררו לחוכו והוה ליה לשחויי .

יג ערות השוכרים מועיל אפי' לא ררו בו שניהם ביחד אלא זה דר בו אב"ו זה דה"ו ולא עוד אלא אפי' היו ד' שוכרים אחד בכל שנה מצטרפי' ועלת' לו חוקה , י"א שאם ירוע שהמערער היה דר בחדר הפנימי מן הבית ומוען שהיה דרכו עובר דרך הבית החיצון לוכנס ולצאת מן הפנימי ולכך לא מיחה במחוק בבית החיצון אע"פ שיש לחדר הפנימי עוד דרך לצד אחר ולא ידעין אם עבר אותו הדרך או לא אפי' טיגתו טענה וצריך המחזיק להביא ראיה שלא עבר דרך הבית החיצון וז"ל שיהא לא מוטל החוקה אלא אם כן מען המערער כשרצונו הייתי משתמש בכל בית החיצון והוצרכת לירדות מפני ולא נשתמשת אתה בבית החיצון אלא כשלא הייתי צריך לו .

יד חנויות של תגרים וכיוצא בהם שאין דרין בהן אלא ביום שכיון שדר בהן ג' שנים ביום הוי חוק' דרירת' ביום חשוב לירדהו כדירת יום ולילה בבתיים שכן הוא דרך דירתם , טו החזיק במקום מסויים בחצר חבירו כגון שהעמיד שם בהמתו או היה מגדל שם תרנגולין או שהעמיד שם תנור או שנתן שם וכל וטען אתה סכרת לי מקום זה והחזיק בו ג' שנים ל"ש אם עשה שם מחיצה שהוא ס' שיחדו לו לזה ל"ש לא עשה שם מחיצה אפי' בחצר השותפין הרי זה חוקה שאפי' שותף דרך להקפיד על דבר כזה שלא ינחמו לשתפו לבדו להשתמש בו וכיון שלא מיחה חוקתו חוקה .

קמא דין חוקת שדה הלבן והאילן וכו' ד' סעי'

א ג' שנים שאמרנו צ"כין להיות מיום ליום אפילו היו חסרים יום אחד לא החזיק ומסלקין אותו ממנה בד"א בקרקע שעושה פרי תאמר כגון בתים וחצירות כורות שיהיו ומערת והתניות והפוגרקות והמרחצאות והשוככות ובתי הברים ובתי השלחין שמשקן אותן תמיד וזורעים בהם ונוטלין והגנות והפדרים וכן העבדים המהלכין אבל שדה הבעל שהו' שותה מי גשמים בלבד ושרה אילן אינם מיום ליום אלא כיון שאכל מנה ג' תבואות ממין אחד הרי אילו כג' שנים שכיון שאכל הג' תבואות בשופי שוב לא מזההר בשטריה כיצד היתה שדה תמרי' וגדר ג' דירות או שדה ענבים וגדר ג' בצירות או שדה זתים ומסק ג' מסיקות הרי אילו כג' שנים והוי חוקה ואפילו הוי נטיעת האילנות רצופים ולא היה ביניהם הרחקה כראוי והרי אלו סופן לייבש אפי' הואיל ואכלו ג' פעמים החזיק ויש חולקין שגם באלו אינה חוקה אלא בג' שנים וכתב מורי מהרמ"א ז"ל וכן ג'ל להורו' עכ"ל .

ב ג' שנים שאמרנו צריכין להיות רציפין זו אחר זו אבל ספחרת לא לפיכך הרי יחזיק בשדה זרעה שנה והוכיר שנה אפילו עשה כן כמה שנים לא הוי חוקה שכיון שמצאה שהיתה ביר לא חשש למחות .

ג ואם היה דרך בני המקום לזרוע שנה ולהוכיר שנה ולזרוע שנה וכן לעולם ועשה כן גם הוא הוי חוקה בה' שנים שיאכל ראשונה שלישית וחמישית אף על פי ששני החזקה היו מפוזרים שיכול לומר לא הוכרתי אותה אלא כדי שלא תכחיש ותעשה הרבה בשנת הזריעה ואפילו אם ירוע שהיא טובה ואינה צריכה להוכיר אם השרות שמביניה מוכרים יש לו מענה דמצי אמר חד ארעא ככולי כנא לא מצינא מינסר וכשכולם זורעים שוכרין כולן שומר אחד .

ד אכלה ג' שנים רצופות בארצא דמוכרי הוי חוקה דכ"ש דה"ל למחויי דלא מיתבר ארעיה וז"ל שאינה חוקה דמצי המערער לומר גלות דעתך שאינה שלך שעשית כמו גזלן ששוחט ואוכל כל מה שיכול להוציא ממנה ואינו חושש לשנים הבאות מפני שירוע שלא תשאר בידו .

ה היתה השרה בחוקת כמה שנים וגרה כל שנה ולא זרעה הואיל ולא נהנה בת לא הוי חוק' וכן אם פתח בה שבילו

חושן המשפטה הלכות קרקעות

סימן קמ"א קמ"ב קמ"ג קמ"ד

וקנה המקום שהכנים לתוך של שמעון מיד דוראי עמעון מחל לו ונתנו לו במתנה .
 ג ראובן פתח חלון לחצר שמעון בפניו ו"א דלא הוי חוקה אפילו סייע בפתיחתה שנין אדם מוחל על היזק ראייה ומיד כשריגיש ההיזק חוזר בו ולהרמ"בם כיון שידע הניזק בפתיחת החלון ולא מיחה אינו יכול לחזור ולערער .

קמ"ג דין המחזיק שלא בפני המערער והוא במדינת אחרת או ברח וכו' סעיפים :

א החזיק בקרקע פחות משלושה שנים אינה חוקה אפילו החזיק בפני המערער ואם החזיק שלשה שנים הוי חוקה אפילו החזיק שלא בפני המערער והוא במדינה אחרת אם שירות מצויות ממקום שהחזיק בו למקום שהמערער בו דכיון דשירות מצויות לא יוכל למעון לא ידעתי שהחזיק בשלי דוראי ידע שזה מחזיק בקרקעו והיה לו למחות שם כמ"ש בע"ה אבל אם הוא שעת מלחמה והדרכים משוכשות בין זה לזה יכול לומר לא ידעתי ולא הוי חוקה ואפילו יש עדים שבא המערער כאן לשוק ושהה כאן שלשים יום והיו אלו שלשים יום בסוף ג"ש בעניין שאם לא ימחה עתה לא יהיה לו עוד זמן למחות אפ"ה יכול לומר כל אותם שלשים יום שהייתי בכאן הייתי טרוד בשוק בעסקי ולא ידעתי שהייתי מחזיק בביתי אבל אם מורה שידע שזה מחזיק בביתו אלא שפוען שלא מיחה מחמת טרדה שלא היה לו פנאי למחות אינה טענה שבקל הוי יכול למחות בפני ב' ומיירי שהי' לו בית אחר לרוד בו שלא ידע שזה מחזיק בביתו האחר שיש לו שם , ויש מי שאומר שרין זה אינו אלא בכפרים שהעם טרודין בשוקים שלהם , ו"א שנלמד מכאן דכל עניין המחאה תלויים בסוף הג' שנים בעניין שאם ימחה עתה לא יהיה לו עוד זמן למחות אבל אם היה בתחלתו במקום שאין יכול למחות ובסוף במקום שיכול למחות הוי חוקה דה"ל למחות בסוף ואם היה בתחלתו במקום שיכול למחות והלך למקום שאין יכול למחות לא הוי חוקה שמה שלא מיחה בתחלה יכול לומר שסמך למחות בסוף ולשוב אלא שלא נודמן לו לשוב .

ב וכל אלו הדברים אינו נאמרים אלא כשהדבר ידוע שלא היה המערער במדינה אבל אם אינו ידוע אין שומעין לו במה שאמר שלא היה כאן עד שיברר בעדים שנינו שזה החזיק בשופי ג' שנים וסמך חזקה נשמעת אפילו במדינה אחרת לאו כל כמיניה לומר שלא היה במקום ששמע גם הוא אלא צריך לברר שהיה במקום שלא היה מחמתו נשמע' אם היה מוחה ולכך היה נמנע מלמחות .

ג ברח המערער מחמת סכנת נפשות אין מחזיקין בנכסיו שירא למחות פן יורע מקומו וירפו אחריו ואם ברח מחמת ממון מחזיקין בנכסיו שאינו ירא כל כך .

ד יש מי שאו' שאין מחזיקין בנכסיו שבויים ולא בנכסיו רטושים ולא בנכסיו שוטפים דכל הני אינו יכולין למחות או משום שאינן יודעין מי מחזיק בשלהן או משום דנפיש טירדיהו ולא יכלו למחות .

קמ"ד שנים שהחזיק בשרה אחת זה אכלה זה אכלה וכו' סעיפים :

א ב' שותפים שהחזיקו בשרה אחת ו' שנים הא' אכלה אג"ה והשני אכלה בר"ו ובאים כמענה שלקחה מזה המערער לא עלתה להם חוקה לשום א' מהם שיאמר המערער לא חששתי למחות כיון שלא החזיקו כראוי אחר לבדו ג' שנים לפיכך אם עשו חלוקה זו בשטר לא יוכל המערער לומר בן דקלא אית ליה שבתורת חלוקה עושים כן והוי אפילו ג' שנים הראשונים כאלו החזיק בה א' מהם ולא יוכל לומר שבשביל שרא' אותם מחזיקים בדלוג לא מיחה מפני שהי' סבור שעושי' כן מפני שיראו להחזיק חוקה גמורה שהשטר מוכיח שלא בשביל כך הם עושים אלא מפני החלוקה עשו בו ושניהם מכת א' באו והוי חוקה בג' שנים הראשונים וכן הדין אין שומעים שלקחה מפלוגי ועשה להם המוכר שטר מ"ק אית ליה דשותפין נגינה וכשעברו ג"ש עלתה להם חוקה וטוענין להם שהמוכר קנאה מזה המערער אם יש עדים שדר בו יום אחד כמו שיתבאר בע"ה וה"ה לעבד שהחזיק בו בעניין זה .

ב אכלה הא' שנה ומכרה לא' והחזיק גם הוא שנה ואח"כ מכרה גם הוא לשלישי והחזיק גם השלישי בו שנה אחר לא הוי חוקה שיאמר המערער לא ידעתי שהייתם באים כל אחד מכת חכירו אלא הייתי סבור שכל אחד ואחד שומט ואוכל כנוולן לפיכך

שבייה חנטו אשתקר ושל שלישי חנטו בשנה הראשונה שהחזיק למחזיק הרי זו חוקה לכל השרה שהוא של ג' בית סאה אבל אם עשו כולן פירות בכל השנים ולא אכלו כולן לא הוי חוקה שכיון שלא אכל כל הפירות גלה על עצמו שהשרה אינה של וירא להחזיק חוקה גמורה ולפיכך לא חשש המערער הוי למחות ולא הוי חוקה והוא שיאבלם בפניו שאכל מכל הג' סאין בכל שנה שלש לכל סאה וסאה המתפשט' החוקה בכל השרה אבל אם אכל עשרה בסאה אחת וי' בסאה שנייה וי' בסאה שלישי לא הוי חוקה משום דכל בית סאה חשוב שרה אילו בפני עצמו ושרה שלם לא הוי חוקה לשרה אחר ודקא שנומעים באופן שיגעו י' לבית סאה שהוא שיעורן כמ"ש אבל אם מגיע יותר מבית סאה לעשרה כיון שאפוזרין ביותר מישיעור ינקתן לא קנה כל הקרקע כאכילת הפירות אלא מה שאירך לאילנות ו"א דה"ה אם היו רצופין יותר מעשרה לבית סאה בין שאינו דרך עובדי אדמה כן ו"א דבכה"ג הוי חוקה משום שיש קרקעות טובות שיכולין לסבול ולשאת פירות בכה"ג אא"כ הני' תוך ד' אמות שזה אין שום קרקע יכולה לשאת או לא הוי חוקה משום דהוי כעקורין דנהי רהיבא דאכלינהו לכולהו ג' רצופים דהוי חוקה כמ"ש בסעיף הסמוך השתא דלא אכל אלא עשרה מנייהו לכל שתא לא הוי חוקה להני אלא היבא דהווי בני רמזרפי ליהו למינהו כולה כשרה אחת ברא' שאם עשו כולן פירות בכל השנים ולא אכלו כולן דלא הוי חוקה כשאכל הוא מקצת הפירות וכוזו העם שאר הפירות שווה ודאי אינו דרך בעל בשרהו אלא דרך גזילה אכלינהו והיה ירא לקחת יותר ולכך לא חשש זה למחות אבל אם הניח כשאר פרותיה עליהם הואיל ואכל אילן מכאן ואילן מכאן מכל השרה והשאר הניח כשרה החזיק בכל השרה אע"פ שלא אסף פירותיה שווה דרך הבעל לעשות כשרהו וחוקה מעלייתא הוא ית' החזיק בשרה אילן שאילנותיו נטועין רצופין ואכל כל האילנות שבה כל ג' שנים אפילו הם נטועים בפחות מד' אמות מזה לזה הוי חוקה דלפעמים בעל עושה כן בשלו וסומך שיעבור אותה היטב היטב שלא תכחיש הקרקע .

ה החזיק אחר שלשה שנים באילנות ואכל פירותיהם ואחד החזיק בקרקע שורעה שלשה שנים ואכל פירותיה וכל אחד משניהם טוען חכל שלי שאני לקחתו מבעליה זה שהחזיק באילנות ואכלן שלשה שנים יש לו האילנות וקרקע הצריכה להם והוא כאלא אורה וסלו ביניהם והוצה לכל אילן ואילן וזה שהחזיק בקרקע יש לו השאר .

ו האוכל כל פירות אילן ג' שנים וטען על בעל האילן אתה מכרתו לו אילן זה וקרקעו וה"ו יש לו קרקע כעובי האילן תחת האילן עד התהום לפיכך המוכר אילן יחידו לחבירו צריך למחות בו כבוד כל ג' כדי שלא יחזיק בקרקע שתחתיו שאפילו יבש אילן זה הקרקע שתחתיו הוא שלו ליטע אחר במקומו .

קמ"ה דין סייע המערער למחזיק בחוקתו ואם היה הסייע בטעות וכו' סעיפים :

א אף על פי שאין חוקה בפחית מג' שנים אם המחזיק פוען שלקחה הוא כידו הכיא עדים שהמערער סייע והגביה סל פירות מזהה זו על כתיפו של המחזיק להוליכו לביתו של המחזיק לעצמו הוי חוקה מיד שאם לא מכר לו היה לו למחות והרי היא במכרה שמכר לו רמי ו"א דה"ה אם המחזיק שלח דורן למערער מפירות שאוכל וקבלן ממנו הוי חוקה שאם היה הקרקע שלו לא היה לו לקבלם בתורת דורן אלא היה לו ליקחה הכל ואם יטעון המערער לפירות הורדתיו ומפני זה סיעותיו או לקחתים ממנו בתורת דורן נאמן ולא הוי חוקה עד אחר שלשה שנים וה"מ בתוך שלשה שנים אבל אם לאחר שלשה יטעון לפירות הורדתיו אין שומעין לו שהרי א"צ למענת הסיוע רק סתם החוקתי בה לפיכך אם הורידו לפירות צריך למחות בתוך שלשה שנים להודיע שלפירות הורידו וכתב מורי מהרמ"א ז"ל ומכאן יש ללמוד ראובן ושמעון שיש להם עירעור ביחד על חוקת ישוב וקנה ראובן משמעון החוקה לשנה הרי הישוב לשמעון שאלו היתה החוקה לראובן לא היה קונה משמעון לשנה וה"ה בכל ביצא כוח וכן הדין אם שכרו טמנו כדלקמן סימן קמ"ו עכ"ל .

ב ואם היה הסייע בטעות כגון שנפל הכותל שבין ראובן ושמעון ובנה ראובן הכיתל והכניסו לנבול שמעון שטעה שלא היה מכיר מקום הראשון של הכיתל אע"פ שסייע שמעון בכניין לא הוי חוקה להחזיק במה שלקח מנבול שמעון כיון שהיה הסייע בטעות אבל אם שמעון המסייע מורה שידע שהכנים ראובן בתוך שלו הוי חוקה אע"פ שלא ידע ראובן הכונ'

לבוש עיר שושן הלכות חזקת קרקעיות סימן קנה כמו סט

פעם שניה ונותנים לבעל הקרקע שדר בחצירו וחוזר השומר ותובע המחזיק שהשכיר לו מקום שאינו שלו ונטל ממנו שכר שלא כדן.

קמו מחאה מבטלת החזקה ובאיזה לשון וכמה ומתי וכו' סעיפים.

א כבר אמרנו בסימן ק"מ סעיף ז' דטעמא דחזקה הוי ג"כ משו' שטענת התובע הוי טענה גרוע' הואיל ושתק כל כך וכן לפיכך אמרו דמחאה מבטלת החזקה הוא לא שתק כלומר שאם מיחה המערער בתוך השלש שנים אפילו שלא בפני המחזיק ואפילו הוא במדינה אחרת אם שירי' מצויני' ביניהם בטלה החזקה שעל ידי השיירות יודע למחזיק והיה לו ליוהר כשטרובלבר שתהיה המחאה בפני עדים ודי בפני שנים ואפילו זקנים או חולים אע"פ שאינם יכולין לילך ולהודיע הדבר לבתיק ק"ל חכרא חכרא אית ליה כ"ומר שהם יאמרו לאחרים ואחרים לאחרים עד שיגיע הדבר למחזיק וידע ליוהר בשטרם ואם לא נהר איזה דאפסיד אנפשיה.

ב אין מחאה בפחות משנ"י אבל באחד לא אפילו מיחה בפני המחזיק ואפילו שמורה המחזיק במחאה דניתוך שיכול לומר לא מחית כי נאמר לומר ג"כ לקוחה היא בירי ואע"פ שעד אחד מכחישו אין מנוח טוב שירא לומר לא מחית בפני הער ששמע שטחה הכא טענת קרקע הוא ועד אחד בקרקע לאו כלום הוא ויש מי שחולק משים דלא שייך הכא מנו דהיה לו ליוהר בשטרם כיון שידע שזה מיחה.

ג אפילו אם יאמרו העדים שמיחה בפניהם לא הגדנו לשום אדם אפילו הכי הוה מחאה לבטל החזקה כיון שהוא עשה את שלו שלא שתק ומיחה כראוי ומסך עליהם שאמרו אותו לאחרים ואחרים אמרנו ואפילו שאמר עדים כשמו' בפניהם אל תאמרו לו או שהם אמרו מעצמם לא נאמר לו הוי מחאה שהם יאמרו לאחרים ואחרים יאמרו לו ואפילו אמרו לא נוצי' דבר זה מפניו הוי מחאה דמילתא דלא רמי עליה דאיניש אמר ולא אדעתיה אבל אם הוא אמר אל יצא דבר זה מפיהם אין במחאה זו כלום דה"ל כאלו לא מיחה.

ד כיצד לשון המחאה אינו בפני שנים פלוני משתמש בחצרי או בשדה גולן הוא ולעתיד אני תובע אותו כדן וי"א שאין צריך לומר אתכם אותו כדן וכן אם אומר להם שכורה היא בידו או משכונה ואם יטעון עלי שמכרתי או נתתי לו אני תובע אותו כדן וכן כל כ"יצא בזה הרי זה מחאה אבל אם אמר להם פלוני משתמש בחצרי גולן הוא אין זו מחאה שהמחזיק יכול לומר כששמעתי אמרתי שמא חרף אותי בלבד ולא מחמי' הקרקע אחר כן ולפיכך לא נהרתי בשטרם ולא מהני ולא מחמת המערער שידוע שהקרקע היתה שלו אבל אם ניתנה לו הקרקע בסתר ולא נתגלה שהיא שלו אין מחאתו כלום שיאמר המחזיק לא חששתי למחאתו להיותי נהר בשטרם כי לא ידעתי שהקרקע היא שלו.

ה מחאה בפני שנים וכתיבין אע"פ שלא אמר להם כתיבין דודאי כרי לכתבו וכתבו אומר להם כן וזכין לאדם שלא מדעתו דתקנת חכמים הוא שיכתבו דמחאה הנעשה בפניהם וכתבו בלשון שליחות פלו' העידנו על עצמו לכתוב לו שמיחה בו' אבל לא יכתבו שמענו שמיחה שזה הוא לשון עדות והוי עדות מפי כתבם והתורה מפיהם ולא מפי כתבם אמרה וכיון שמיחה בשנה ראשונה אינו צריך לחזור ולמחות בכל שנה ושנה אבל צריך שלא יהא בין מחאה למחאה ג' שנים גמורות שאם שהה בין מחאה שלש שנים גמורות הרי החזיק באותן ג' שנים ומחאתו שוב לאו כלום הוא.

ו בר"א במחאה ע"פ שכיון שלא היתה אלא ע"פ צריך לחדש היתה ולעורר עליה בסוף כל ג' שנים אבל אם נכרה המערער לאחר בשטר תוך ג' שנים שוב א"צ למחות עוד כיון שמכרה אין לך מחאה גדולה מזו דשטר המכירה אית ליה קול והיה למחזיק להוהר בשטרם כל הימים עד דמיע לעטרא דהאי לוקח אבל בג' שנים אחר השטר אין די.

ז ערער חזר וערער אם מחמת פענה הראשונה ערער הוי מחאתו מחאה ואין לו חזקה ואם לאו יש לו חזקה כיצד אם כשמיחה בסוף ג' שנים הראשונים אמר גזולה היא בידו וכשמיחה אחר כך בסוף ג' השנים אמר משכונא היא בידו אין כאן מחאה והפעם שהרי הורה עכשיו שמחאה הראשונה שכסוף ג' הראשונים היתה שקר ואם כן חזקה ג' שנים הראשונים היתה בלא מחאה.

לפיכך אם מכרו כל אחד לחבירו בשטר יש בו קול ומצטרפין שידע זה שכל א' בא מכח חבירו וכח אחר לכולם וה"ל למחות. ג אכלה האב שנה ומת וירשה הבן ואכלה שתיים או שאכלה האב שתיים והבן שנה או שאכלה האב שנה והבן שנה והלוקח שלקח מן הבן שנה הרי זה חזקה שכולן כח א' הם והוא שלקח בשטר.

ד אכלה המחזיק בחיי האב שנה אחד ומת האב ואכלה שתיים בפני בנו או שאכלה ב' שנים בפני האב ושנה בפני בנו או שאכלה שנה בפני האב ומת ואחר כך אכלה ג"כ בחיי בנו שנה ומכרה הבן ואכלה זה ג"כ בפני הלוקח שקנאה מהבן שנה ה"ו חזקה והוא שמכר הבן שרה זו בכלל שרותיו שמכר בולם וזו בכללם שלא הכיר המחזיק שנמכרה ולפיכך לא נהר בשטרם אבל אם מכר הבן שרה זו לברה ושרה זו לברה יש לו קול שמכר הבן שרה זו והוי המכירה הוה כמו מחאה למחזיק שאם מכר' לו לא היה מיכרו לזה ולא הוי חזקה דהוה ליה ליוהר בשטרם לעולם אחר ששמע שזה מיחה והוא שמכרה בשטר שיש לו קול וי"א אפי' שלא בשטר דרוקא גבי לקוחות המחזיקין בעיני שטר כי אין למערער לחקור אם יחזיקו בנכסיו כראוי אם לא שיתברר הדבר מאש בקול אבל הכא המחזיק יש לו לחקור שלא ימכור אחר שדהו ואם אחר מכרו אפי' שלא בשטר יודע לו הדבר והיה לו ליוהר בשטרם.

קמה הביא המחזיק עדים ולא כיונו עדותם בשנים וכו' סעיפים.

א עדי החזקה שהעיד האחד שאכלה חטים ג' שנים והשני מעיר שאכלה שעורים באותן שני החזקה ערותן קיימת והוי חזקה שאין זו הכחשה שאין העד מדקדק בזה ובין חיטין ושעורים טעו אינשי ואשנה דמסהיד האי מסהיד האי.

ב אבל אם העיד האחד שאכלה שנת אג"ה והשני העיד שאכלה בר"ו אין מצטרפין שהישנה שמעיד זה אין מעיד זה והוי עדי' מביחשת ותחזור הקרקע וגם הפירות שאם הקרקע אין לו פירות מנין לו.

ג לא מצא עדים שהחזיק ג' שנים שלימות אלא העידו על ב' שנים צריך להחזיר הקרקע שהרי אין לו חזקה בה ונגם הפירות שאכל צריך להחזיר ל"ש אם שנים מעידים על אלו השתי שנים בין שער א' מעיד עליהם שאם שנים מעידים הרי יש כאו שני עדים שמעידים שאכל פירות מקרקע שאינה שלו וצריך לשלם ואם אחד מעיד כיון שהיא מורה לדברי העד שאכל הפירות אלא שאומר יודי אבל הרי זה דומה לנסכא דר' אבהו ומתוך שאינו יכול לישבע להכחיש העד משלם ומיהו פיר' של שנה שלישיית אע"פ שהיא מורה שאכל א"צ לשלם שאם נאמין לו שאכלם ונאמר להחזירם יאמר אדרבה אם אכלתים הרי החזקתי ג' שנים ונצטרך להחזיקו בקרקע לכך לא נאמין לו שאכלם וממילא פטור לשלם וכן אם הביא עד א' שאכלה ג' שנים מחזיר הקרקע ולא הפירות מחאי טעמא דעל הקרקע הא אין לו עדי חזקה ועל הפירות אם נאמין לעד שמעיד שאכל ג' שנים נצטרך להחזיקו בקרקע ואצ"ל כשאין עדים כלל על אכילת הפירות אף על פי שמחזיר הקרקע אין צריך להחזיר הפירות שאכל שאם נאמין על טענתו שאומר אכלתי ג' שנים נצטרך להחזיקו גם בקרקע.

ד ובכל אלו כשמחזירין הקרקע צרי' המערער לישבע שלא מכר ולא נתן לו כלום ותחזיר לו הקרקע וגם המחזיק יישבע שאינו חייב לו כלום מהפירות שאכל ופטור ואם המערער טוען שמא כגון בסימן הסאך סעיף ד' נשבע שבועת הורשין שלא פקדנו אבא ונטל דה"ל לזה ליוהר בשטרם ג"ל.

ה הביא עדים ג' אחים כל אחד מעיד על שנה ארת ואחר עמו היו עדות ולא נפסל מחמת האחין שכל עדות של האחים כל אחד עדות בפני עצמו לאותו שנה שאם לא החזיק לבסוף חזקה גמורה היה צריך לשלם הפירות על פיו אלא שלבסוף מצרפין אותו לענין החזקה והוי חזקה לפיכך אם נמצאו זוממין נחשבין ג"כ לעדות אחת ומשלמין האחין החצי והאחד החצי.

ו כל המתחייב להחזיר הפירות שאכל אם לא היו יודעים כמה ואין חבית דין יכולין לשער אותם כשכר הבתים וכיוצא בהם שהוא יודע אלא היו פירות שדה ואילן שאינם יודעין הואיל ואין כאן טענה ודאי' ישלם מה שמוד' בו ומחרימין על מי שאכל יותר ולא ישלם.

ז כל המחזיר קרקע שהיתה תחת ידו אם השכירו לאחרים כשהיה מחזיק בו והיה השוכר קיים מוציאין השכר מאנו

ח לא אמרו למחות בסוף כל שלש ושלוש אלא כשעמד בתוכה אותו הראשון מתחלה ועד עתה אבל כשמכרו הראשון לאחר כשמה הפעם אחת בראשון שוב אין צריך למחות בלוקח שהרי הלוקח הוא אינו בא אלא מכח הראשון והרי כבר מחה זה בראשון וללוקח יאמר מה לי למחות בך אתה אינך טוען שמכרתיה לך אלא מכח אותו שמכרה לך והוא כבר מחיתו בו ולמה לי למחות בך ובמוכר לא הוצרכתי למחות עוד שהרי אינה בידו ומענתו בזה טענה .

ט כל חוקה שאין עמה טענה אינה חוקה כיצד הרי שאכל פירות שדה אחת כמה שנים ובא מערער ואמר לו מאין לך שדה זו שלי היא השיבו איני יודע של מי היא אלא כיון שלא אמר לי אדם דבר ירדתי לתוכה אין זו חוקה שהרי לא טען שלקחה ולא שנתנה לו ולא שירשה ואע"פ כן אין מוציאם אותה מידו עד שיביא זה המערער ראיה שהיא שלו דשמן גם של זה המערער אינה , הביא עדים שהיא שלו תחזור לו השדה ומוציאין ממנו כל הפירות שאכל ואין פותחין לזה המחזיק תחלה לומר שזמן היה לך שטר ואבד דשמן ירגיש שטענה זו תועיל לו ומתוך כך לומר לשקר ויאמר ודאי כן הוא שטר היה לי ואבד אבל אם יחזור מעצמו ויטען שטר היה לי כו' שומעין לו ואין זה חזר וטוען שאין זה מכחיש טענה הראשונה ומה שלי טען כן מתחילה שהיה ירא לומר שטר היה לי שמת יאמרו לו הראה לנו והוא אבדו רלאו כל אדם בקי בדניני שיער דחוקה במקום שטר עומד אלא עכשיו שרוצה שרוצין להוציאה מידו הוא מבקש כל זכויותיו אולי יועילו לו ואם אינו טוען מחזיר הקרקע ופירותיו וכן האובל שני חוקה מחמת שהיה שטר בידו ונמצא השטר במל בטלה גם החוקה שכמה מכחו ותחזור לו השדה עם כל פירותיה .

י הבא מחמת ירושה שהחזיק וטוען אני ירשתי שדה זו מאורישי א"צ טענה אחרת ובלבד שיביא עדים שדר בה המוריש או נשתמש בה אפי' יום אחד וכיון שאכלה הוא ג' שנים מן הזמן מורישו מעמידן אותו בידו וטוענין לו שמורישו קנאה מן המערער וה"ה אם החזיק בה המוריש ג' שנים ואע"פ שהוא לא החזיק כלל טוענין לו שמורישו קנא ומעמידן אותה בידו אבל אם לא הביא הורש ראיה שדר בה מורישו כלל תחזוק השדה וכל הפירות למערער שיש לו עדים שהיא שלו הביא הורש קא"ה שזראה בה מאורישו כמה פעמים אינה כלום שאם בא לבקר אותה לקנית ולא קנאה ואם הביא עדים שזרה מורישו ה"ו בחוקת שקנאה שאין אדם עשוי לפרנס בקרקע אא"כ קנאה וז"ל לוקח ובעל חוב שגבה קרקע בחובו כדן הי"ש ואפי' אם המוכר או הלוח מודים למערער שהקרקע לא היתה שלום אינם נאמנים רלאו כל כמניניהו להוציאם מלוקח וב"ח אישה שהחזיקה בקרקע בעלה לאחר מותו ואח"כ החזיק בנה ג' שנים וכמו יורשי הבעל ואמרים שקרקע זו של הבעל היתה ובנה יאמר שנפלה לאמו כמתיבתה בנה נאמן כמנו דאי בעי אב"ק קנית והרי אבלי שני חוקה אבל אם לא אכל הוא שני חוקה שאין לו מנו אף על פי שאמו החזיקה בה ג' שנים לאו כלום הוא דאין לאשה חוקה בכפי בעלה כמ"ש בע"ה ודוקא יורש אשה אבל שי שלקח קרקע מן האשה ונמכרה בפסוסים מוקמינן הקרקע בחוקת הלוקח וטוענין לו האשה קנתה דאלו לא היו הקרקעות של האשה לא היו מניחין יורשי הבעל לאשה למוכר בחוקתה בפסוסים וכל כיוצא בזה ואע"ג דבכ"ט הוריש והלוקח דין אחר לזה הכא גבי אשה שאני דכיון שמתחלה ירדה האשה לתוכה מכח בעלתה אין יורשי הבעל מקפידין ב"כ על הורש שלה שיויר לתוכו מכח מנהגו כמו שנקפידין על מכירתה בפסוסים לכן אין טוענין ליורשה וטוענין ללוקח שקנה ממנה בפסוסים .

יא הביא המערער עדים שזו השדה שלו וזה שכתובה טוען מכח לקחתי ואבלתי שני החוקה טען המערער ואמר היאך תטענין שלקחת ממני היום ג' שנים ובאורו זמן לא הייתי במדינה זו מצריכין לזה שכתובה להביא ראיה שזה הפלוני המערער היה עמו במדינה בזמן ההוא שטוען שמכר לו אפי' יום אחד כדי שהי' איפשר שימכר ואם לא הביא מסלקין אותו .

יב ויש מי שאמר דוקא כשמוכר היום שמוכר לו שאו בקל ויכל להביא ראיה שהיה פה בו כיום אבל אם אינו מוכר היום א"צ להביא ראיה שהיה כאן ביום שקנאה שאינו נזכר על היום וקשה לו להביא ראיה ע"י ואפי' אם יאמר המערער אמר באיזה יום קנית אותו אין מוקדין אותו לכך דמילת' רלא רמיא עליה דאיניש הוא וי"א דדוקא כשעת חירום צריך להבי' ראיה שמפני שהיא שעת חירום ואין השיירות מצויות אם יבא אחר משם הוא דבר תאו' לבריות וזוכרין אותו ונקל ויכל להביא ראיה אבל שלא כשעת חירום שהשיירות מצויות אע"ג דא"ל זכינתה ממך כיום פלוני לא בעי לאתיי' ראיה דההו' יומא הנה ברה"י למנו דאי בעי אמר בינא אהדיני' הוינא כהדר דהא

שיירות מצויות או מלי מסרת לי ע"י שליח שמעשה בכל יום שאדם מוכר גכסיו ע"י שליח בהרשאתו כי אמר נמי כהוא יומא הוינ' בהדר זוכינת ממך נאמן .

יג הרי שאכל שדה זו שנים רבות ובא המערער וא"ל מה לך ולשרה זו הודה ואמר לו יודע אני שזו השרה שלך הית' אבל פלוני מכר לי ואמר לי שלקחה ממך אמר לו המערער פלו' שמכר לך גזלן הוא אם אין ללוקח ראיה שקנאה אותו פלו' וגם הוא בעצמו אינו יודע וגם אין לו ראיה שדר בה אותו פלוני יום אחד הואיל והודה שהיא של המערער ושלא לקחה הוא ממנו תחזור השרה וכל הפירות למערער דה"ל חוקה שאין עמה טענה שהוא עצמו אינו יודע אם היתה של אותו שמכרה לו אע"פ שאין לזה המערער עדים שהיא שלו שהרי המחזיק מודה לו ולא שייך כאן לומר יהא המחזיק נאמן במנו שאינו שלך או במנו דאמר מינך זכינתה ואכלתי שני חוקה דאפי' מהומינת ליה הא הוא עצמו אינו יודע איך באת ליד אותו פלוני ולא אתי ספק זמוצי' מידי ודאי וגם אין המחזיק יכול לגבות מעותיו מן המוכר שמכרה לו מפני שיאמר לו אני איני מודה לו שהיא שלו ושלא כיון הוציא' ממך וגם אתה אילו לא הודית' לו שהית' שלו לא היו מוציאין אותו ממך שהרי אין לו עדים שהית' שלו וזאת היא דאפסידת אנפשך ופיך הכשילך כהוראה .

יד הביא זה המחזיק עדים שאותו פלוני שמכר לו דר בה אפי' יום א' או אפילו שעה אחת טוענין לו שלקחה אותו פלו' דטוענין ללוקח ומעמידן אותה בידו ודוק' שיש לו עדים שדר בו המוכר בתורת דירה אבל אם אינם מעידים על הדירה רק שראוהו נכנס בה למורה לא מהני דשמי' היה דעתו לקנותה ולא קנאה וכן אם אמר למערער בפני לקחה אותו פלוני ממך ואח"כ מכרה לי מעמידן אותה בידו שהרי יש לו טענה עם חוקתו ונאמן במנו דאי בעי אמר אני בעצמי לקחתי ממך ואבלתי שני חוקה ואם לאחר שטען קניתו מפלוני שאמר לי שקנא' ממך חזר וטען קנאה ממך בפני אין שומעין לו דהוי חזור וטוען ומכחיש טענתו הראשונה שבראשונה טען אחר לי משמע שהוא לא ידע ועכשיו אמר בפני אבל אם מתחלה אמר סתם מפלוני קניתיה או שאמר מפלוני שקנאה ממך קניתיה ושוב הוסיף ואמר שקנאה ממך בפני דאינו סותר טענתו הראשונה אלא היא מפרש דבריו הראשונים שומעין לו ג"ל .

טו אם עמד המוכר בדיון עם המערער קודם שמכרה למחזיק ונפטר ממנו משום שלא היו לו עדים שהיתה שלו אע"פ שלאחר שזכרה לזה המחזיק חזר וערער עליו המערער והוד' לו שהיתה שלו ע"פ המוכר שאמר לו שהית' שלו וקנאה ממנו לא הפסיד בזה כיון שכבר דן עם המוכר ע"ז בכ"ד ויצא המוכר זכאי בזה גם המחזיק לא יפסיד ע"י הודאתו כמה שהורה על פניו בענין זה דמה מכר ראשון לשני כו' .

טז הביא המחזיק עדים שדר בו המוכר יום א' ואח"כ הביא המערער עדים שהמחזיק רצה לקנות ממנו וטוען אלו קניתה מפלוני כמו שאתה טוען למה רצית לקנותה ממני אינה טענה שאמר רציתי לפייסך במעט מעות כדי לסקל תרעומתך והי' שטען כן מעצמו שהי' יודע האמת אבל אם לא טען הוא אנו לא טוענין ליה דשמי' לא עלה זה על לבו מעולם ואיך נטען דבר שהי' בעצמו יודע שישקר הו' אין זה דומה לשאר טענות הפותחין בהו פה לאלם .

יז ואם לא הבי' המחזיק עדים שדר בו המוכר יום אחד וטען המערער שהמוכר גזלה או אפילו יש לו עדים שדר בו המוכר יום אחד אלא שיש למערער עדים שהחזוק המוכר גזלן על שדה זו וכיון דבגזלותא בא לידו שוב אין לו טענת חוקה והביא המחזיק עדים שנתייעץ עם המערער אם יקנהה אם לא ויעצו לקנות וטוען זה אילו היתה גזולה ממך למה יעצתי לקנותה אינה טענה שיאמר המערער אתה נוח ללהוציאה מידך יותר ממה שאוציאה מיד הגזלן אבל אם כופר ואומר מעולם לא יעצתי לקנותה וזה מבי' עדים שיעצו מחייבין למערער שראייה גדולה היא זו שאינו שלו ואע"פ דאמרינן לקמן סי' קנ"א סעיף ג' דאפילו אודני לגזלן שאינו שלו אינו מועיל היינו משום דאמרינן דמחמת אינס הורה לו לגזלן אבל זה הלוקח שהיה מתייעץ עמו אם יקנהה מי אנסו להשיאו עצה זו היה לו לגלות כינו לבין עצמו שגזולה היא מידו אין כגון משום אונס לפיכך מחייבין אותו וטענה דאתה נוח לי לא טוענין ליה שאם היה זו כוונתו למה כפר בעצמו .

יח ואם הבי' המחזיק עדים שאמר לו המערער ליקחנה לו מיד המוכר אינה טענת לומר לו אם הוא שלך למה רצית לקנותה רעבד איניש רובין מיניה כלומר עבד איניש לקנות קרקע שיועד שהוא שלו ברמים מועטים כדי שלא יטריח לכא בעדה לדין .

לבוש עיר שושן

הלכות חזקת קרקעות

סימן קמו קמו

יג טען המחזיק מפלוגי קנייתה והחזקתי בה שני חזקה ויש לי עדים שהמזכיר דר בו יום אחד והשיב לו האערער יש לי שטר מקויים שאותו פלוגי מכרה לי מהיום ד' שנים וקדמה לקנייתי לקנייתך חזר המחזיק וטען שני חזקה שאמרתי לא בשב"ג שנים אמרתי אלא לשנים רבות קראתי כן קראתי לקנייתי וגם החזקתי בה שני חזקה קודם קנייתך הרי טענת המחזיק טענה שארם קורא לשנים רבות שני חזקה שכולם נקראו שני חזקה כל זמן שאין מערערין עליו , לפיכך אם הביא המחזיק עדים שאכלה שבע שנים שנמצא שאכלה שני חזקה קודם שקנאה המערער מעצרתין אות' בירו אבל אם אכלה פחות משבע שנים שנמצא שקנה אותה המערער קודם שהחזיק בה המחזיק שלש שנים מוציאין אותה מירו שאין לך מחאה גדולה משטר מכירה זה שמכרה האוכר קודם שנגמרה החזקה שלו והיה לו לומר בשטרן לעולם ואם לא עשה לו שטר אלא מכרה לו בעדים אין לו קול ולא חשיב כמחא' ודי לו בחזקת שלש שני חזקה , ד' ב"ד"א שאמר תחלה שני חזקה סתם יכול לומר לשנים רבות כונתו אבל אם פירש ואמר שלש שנים ואח"כ הוציא המערער השטר על ד' שנים אפי' הביא המחזיק עדים שהחזיק בו ז' שנים אינו כלום הודעת בעל דין כמאה עדים דמי ובהוראתו הראשונה שהורה שלא היתה בירו אלא ג' שנים אצל העדים המעידים על ז' שנים ואין טוען וחוזר וטוען אע"פ שמביא עדים להכחיש דבריו הראשונים .

כא ומה שאין המחזיק נאמן לומר קנייתי קדמה לקנייתך במנו שהיה יכול לומר מאך לקחת' אחד שקנית אותה והחזקתי בה ג' שנים לפי שאין זה מגו סביר שהיה ירא לומר שלקחה ממנו שלא היה יודע שיש לו שטר מזכוכר שמכרה לו ואם יאמר שלקח' ממנו יתכענו המיכר לדין ויערער עליו שהיה שלו לפיכך אם היו הטענו בענין שנודע למחזיק קודם שטען עם המערער שיש למערער שטר עליו כגון שאמר לו המערער מאי בעי' בהאי ארעא והשיב לו המחזיק ואת מאי בעי' התבעת לי ארע' הוויא לפלוגי ואפי' היה המערער שטרא דובנא מיניה הא ד' שני והשתא טען המחזיק מקמי דובנא לך זבנא לי חד יומא נאמן במנו דאי בעי אמר מיכך זבנתיה .

כב שנים שהיו עוברים על שדה אחת זה אומר שלי זה והאומר שלי זה אומר של או זה אומר של אבותיו זה אומר של אבותי ואין לאחד מהם שום ראייה יותר מלחבירו כגון שאין לשום א' מהם עדים או שהביא כל א' מהם עדים שהיה שלו או של אבותיו או שהביא כל אחד משניהם עדים שאכלה שני חזקה ואותם שנים עצמם שהעידו בהם אלו העדים שהחזיק בהם על זה אותם השנים עצמם מעידים בהם אלו העדים שהחזיק בהם השני דאלו היו השנים מחולפי' שהעידו עיריין של זה שהחזיק בהם אב"ג ועיריין של זה מעידין שהחזיק בהם דה"ו מי שהחזיק בו באחרונה מעצרתין אותה בירו אבל כיון שמעידין על שנים אחרים ואין שום א' מהם מוחזק בו עכשיו הוי דינא כל דאלים גבר שכתבנו למעלה דינו וטעמו כסימן קל"ט ואחר שגבר אחד מהם מירד היו השני המע"ה והאחר מהם שהוא מחזק בו עכשיו הרי הוא גבר ואין מוציאין מירו ואם בא שלישי קודם שגבר אחד מהם ותקף עליהם וירד לתוכה וכ"ש אחר שגבר אחד מהם מסלקין אותו ממנה דהא על כל פנים של אחד מאלו השנים הוא על פי העדות דוראי כת אחד מהם מחזקין שהוא כשרה אלא שלא נדע איזה .

כג הביא האחר עדים שהיא של אבותיו ואותם העדים עצמם מעידים ג"כ שאכלה שני חזקה והרי היא תחת ידו והביא האחר שאותם הג' שנים עצמם שהעידו עליו הראשונים אכלה זה נמצא עדות של שניהם מוכחשת ועדות של אבותיו דראשון קיים ומעצרתין אותו כיור זה שהעידו עריו שהיא של אבותיו ומורידין אותו לתוכ' חזר השני והביא אף הוא עדים שהיא של אבותיו הרי נמצאת גם עדות אבות מוכחשת וחוזרים ב"ד ומסלקין אפנה אף הראשון ומניחין אותו ביר שניהם כרינא דכל דאלים גבר ולא דמי להיבא דמוחזק מעצמו דאמרינן בסעף הקודם היכא דהוי דינא דכל דא"ג שמניחין אותו ביר המחזיק בה היתם כיון שבא לידו מתוך חזקתו דומה קצת לכל דאלים גבר ומניחין אותו בירו אבל היכא דבי דינא אסקה ביה אגן אסקיניה ואגן אחתיניה ולולותא דבי' לא חיישינן , וד"ג אם היתה תחלה ביר אחר מהן שהיה מוחזק בה מעצמו מחזירין אותו לירו כמו שהיתה תחלה .

כד זה אומר של אבותי זה אומר של אבותי והביא המערער עדים שהיתה של אבותיו מעולם וידוע להם שלא מכרה והמחזיק מביא עדי חזקה מוציאין אות' מירו ותחזור ליה שהביא עדים שהיא של אבותיו דהא טענה דחזקה הוי חזקה שאין

עמה טענה וליכא לומר ניהמניה שהיא של אבותיו במנו דאי בעי אמר מינך זבנתא דהוי מגו במקום עדים כלומר והאיך נוכל לומר שטענתו שאזר שהיא של אבותיו אמת במנו דאמר מינך זבנתא והרי עדים מעידים כנגדו ג"כ שהיה של אבותיו של המערער ומגו במקום עדים לא אמרינן לפיכך מחזיר הקרקע וגם הפירות שאכל אפילו אין עדים שאכלם אלא על פי שאין כאן מגו לומר אין אכלית וידידי אכלי' שהרי עדים מכחישים אותו בין על גוף קרקע בין על הפירות אבל אם לא העירו עדי המערער רק סתם שהיה של אבותיו ואין מעידין שלא מכרה אם איפשר לפרש דברי המחזיק שאמר של אבותיו שה"ל שאלו אבותיו קנאה מאבותיו של זה והורישו' לו שומעין למחזיק' כיון שהוא מוחזק בה אבל אם טען מתחלה שהיה של אבותיו מעולם אינו חוזר וטוען לומר שאבותיו קנאוהו דמות' טענתו ואם אמר המערער של אבותיו והמחזיק אומר ג"כ של אבותיו דמשמע ולא של אבותיך אגן לא טענינן ליה ליישב דבריו אלא אם כן הוא מפרש דבריו בעצמו כדכתיבנא טעמא לעיל סעיף י"ז ומיהו אם יש לו עדים שאבותיו דרו בו יום אחד אף על גב דלא טען לפרש דבריו אגן טענינן ליה דכיון שיש לו עדים שאבותיו דרו בו יום אחד על כרחי' כוונתו היתה כן בטענתו חזר זה המחזיק וטען אמת שהיתה של אבותיך ולא מכרה מעולם אבל אני קנייתה ממך שאתה מכרת לי ומה שטענתו תחלה של אבותי רציתי לומר שאני סומך עליה שהיא שלי כאלו היתה של אבותי או כשהעדים מעידים סתם הוא טוען ואומר של אבותי שלקחנה מאבותיך הרי זה טענה כנונה שנותן אמטלא לדבריו ושומעין לו כיון שאינו סותר את דבריו הראשונים והוא שחזר וטוען כן בעודן כב"ד אבל אם יצא מב"ד וחזר וטוען כן אין שומעין לו דחיישינן שמא למדוהו לטעון שקר וכן אם אמר מתחלה של אבותי ולא של אבותיך אף יכול לחזור ולטעין של אבותי שקנא' מאבותיך אפילו בעודו בב"ד דסותר טענתו הראשונה , בד"א שאין חזר וטוען כשטוען תחלה בפני ב"ד אבל אם הציע דבריו חזק לב"ד יכול לחזור ולטעון בב"ד טענה אחרת אפילו מה שסותר דבריו הראשונים דעביד איניש דלא מגלי טענתיה חזק לב"ד שלא ילמוד מי שכנגדו טענת שקרים להשיב עליהם עד שיבא בפני ב"ד שיצטרך להשיב פתאום ומשיב האמת .

כה הבי' המערער עדים שזו השרה שלו היה המחזיק בה לא החזיק בה עדיין ג' שנים וטוען מאך לקחתיה והרי שטרי והוציא שטר מקויים טען המערער שהוא מוסיף והורה לו בעל השטר ואמר כן הוא שירא מוסיף אבל היה לו שטר כשר ואבל ולקחתו זה שבידי כדי לאיים עליוך שגורשה שמכרת לי באמת הוויא ואם היה רוצה היה עומד כשטר לומר שהוא כשר שהרי הוא מקויים הרי זה נאמן ואין מוציאין השרה מתחת ידו וישבע הוסת שהיא שלו מי שהחזיק שני חזקה והמערער רביא ראייה שכתב במדכרת סופר דמתא שנתבטל המקח אפ"ה הוי חזקה דשטא אח"כ חזר וקנאה ממנו והחזקתו מעידה עליו ועוד דכתיבה כן אינה מבטלת ממך שטענה כגנין עד שיחזור ויקנו ממנו בקנין גמור .

קמו המערער על השרה והוא עד או דיין וכו' ה' סעיפים :

א ראובן שמכר לשמעון שדה והיה לוי א' מעדי השטר וזבא לוי לערער על השרה וטוען שראובן גזל אות' ממנו אין שומעין לו ואין משניחין על שום ראייה שביא על אותה שדה והרי איכר כל זכותו שאומרים לו היאך תעיד על המכר ותבא ותערער לא היה לך לחתום ודוקא שחתם עם עד א' דהוי שטר מעליא אבל אם חתם לבדו לא אכר זכותו דל"ל מה שחתם משום שהיה יודע שאין חתומת עד אחד כלום ואדרבה נתעסק עמו בכוונה שהיה מעורב בעסקו לידע מה יהיה אחריתו והיכן יבקשנה וכן אם לא חתם בעדו רק לבדו בעלמא אף על פי שחתמים עליו יותר לא אכר זכותו .

ב וא"צ לומר אם עשאה סימן לאחר שאיבד זכותו כיצד כגון שלי המערער היה לו שדה אצל זו ומכרה לארר וכשמים לו המצרים ברוחות' כתב לו שדה שכת' מצד מורח או משרב שדהו של ראובן שהיא המחזיק או שכתב' ראובן המחזיק שדה שאצל זו וכתב לו מצד מורח או מערב שדה שלי והתם עליו לוי המערער לעד ואפילו אם אחר היה לו שדה אצל זו ומכרה לאחר וכתב במצרים מצד מורח או מערב שדהו של ראובן והתם לוי המערער לעד איבד זכותו שלא היה לו לרתום אם היא שלו וכן נמי הדין אם ראובן המחזיק מכר שדה שאצלה וכתב

חושן המשפט הלכות חזקת קרקעות סימן קמח קמ"א

וכתבו במצרים מצד מורחאו מערב שדהו של לוי המערער אבד ראובן את זכותו, ואפטרופוס או ב"ד שמכרו של יתומים בבג"ל לא אבדו בזה זכות שלהם שעל השרה וג"ל דשטמא רבה אית ביה דמשום טובת של יתומים עשו ולא רצו לבטל על ידי כך אותו העסק שראו שהיה בטל בכך א"נ שטמא שיתבאר בסעיף ד' מערער ששכר הקרקע מן המחזיק הוי בחתום עליה בעד ואיבר זכותו שלא היה לו לשוכרו אלא ליטול ולומר שלי הוא וע"ל ריש סימן קמ"ב.

ג טען העד החתום וזכר לערער ואמר תלם א' הוא שעשיתי לו סי' ולא כל השרה ואותו תלם הסמוך למיצר בלבד הוא של ראובן הרי זו טענה נכונה ויש לו לערער על כל השרה חוץ מאותו תלם והוא שיש בתלם ט' קבין שהוא שיעור שדה שהרי כתב בו מצד פלוני שדה פלוני ואם אין כתיב בשטר שדה אלא קרקע אין לו אלא תלם קטן חוזר וטען חזרת' ולקחת' נמנו אותו תלם שהודיתי בו אם אין כתיב ירו א"נ אפי' כתב ירו נאמן במנו דאי בעי אמר אין זה כתב ירו א"נ אפי' כתב ירו ויצא ממקום אחר ויצא ממקום אחר והחזיקו בו שלשה שנים נאמן טען מה שעשאו סימן לאחר בשם זה לאו משום שהוא שלזרק שהנכסים נקראים כך על שם פלוני מפני שהיו שלו מתחלה טענתיה טענה אלא א"כ פירש בהדיא שהם שלו.

ד בר"א שאבד זכותו שחתם בעד אבל אם המערער דיון שחתם במקום השטר יכול לערער מפני שיכול לומר לא ודעתי מה היה כתיב בשטר מפני שהדיינים יכולין לקיים השטר אע"פ שלא קראוהו ולא מסהרי אלא אחתימת ידי העדים אבל היה דיון שהגב' לזה הקרקע בחובו שהיה חייב לו המחזיק אבד זכותו שהוא גרע מעד החתום.

ה בר"א שחתם עליה העד אבל אם בא שמעון ונמלך בלוי ואמר ליה הנני קונה שדה פלוני מראובן ובעצתך אקנה אותה ואמר ליה לוי לך וקנה אותה שהיא טובה ויכול לוי לערער עליה ולא איבד זכותו שהרי לא עשה מעשה ויש לו טענה בזה על סי' הקודם סעיף י"ז יש מי שאומר דדוקא כשהורה המערער שיעצו בכך יש לו אותה טענה אתה נזהר לי כולי' אבל אם כבר ואמר להר"ם והלה הביא עדים לרבינו מחייבין המערער בכך וע"ל ג"כ בסעיף הנזכר.

קמח מי שאבדה לו דרך שדהו וכו' ב' סעיפים :

א מי שהלך למדינת הים ואבדה לו דרך שדהו כיצר שהיו ד' שדות של אחרים מקיפין סביב לשרהו והיה לו דרך על אחד מהם ונאמרך הזמן שלא היה בכיתו נשתבח באיזה שדה מן השדות המקיפין היה דרכו לשרהו וכל אחד מרחחו לשרהו אחר בין שהיו הר' שדות המקיפין אותה לר' אנשים בין שהיו ד' שדות מאחד הרי כל אחד מהם יכול לרחחו ואומר לו אייתי ראיה דדרך שלך עלי שמא הוא על חכירו לפיכך דרכו אבד פיניחם והוא יקח לו במאה מנה או יפרח באויר.

ב ואפי' אם היו הר' שדות עכשיו ביד איש אחר שקנה אותם מארבע אין לו דרך עליו ולא יוכל לומר ממ"נ דרך אית לי בכך מפני שיכול לומר לו אם אחזיר לכל א' את שטרך אין אתה יכול לעבור על אחד מהם גם עכשיו לא תעבור עלי ולא יוכל לומר לבי תיהרר רבמאן דאיהדר דמי שיאמר לו אני קניתי מכל אחד מהם כל זכות שיש לו בו, אבל אם היה בעל הר' שדות המקיפין איש אחד מעולם מאז יעד עתה הרי זה אומר לו מ"ג דרכי עליך ממ"ג וילך לו בקצה באיזה שירצה בעל הר' שדות שהכריחה בידו הוא ואם לא יתרצה זה עליו הראוי כי הוא המוציא, ואם החזיק בדרך אחד ג' שנים ברין חוקה ואומר זו היא דרכי אין מסלקין אותו ממנה אלא כראיה שהרי חוקתו חוקה שיש עשה טענה הוא.

קמ"א אלו שאין להם חוקה השותפין והאריסין והאפטרופסין והגולנין והאחין והרש שומה וקמן וכו' ל"א סעיפים :

א יש שאין להם חוקה אפי' אם יחזיקו כמה שנים כשל אחרי' אין מועיל להם חוקתן אבל אחרים מחזיקין בנכסיהם ויש שאין מחזיקין בנכסי אחרים ולא אחרים מחזיקין בנכסיהם כיצד השותפין שידוע שהן שותפין אין מחזיקין זה על זה שאם היתה שדה אחת ידוע שהיה של השותפים והיא ביד א' מהן כמה שנים וטען שהיא לקוחה בירו שלקח משותפו אין לו בה חוקה בין אם החזיק בכולה וטען שמכר' או נתנה לו בין אם החזיק ברצו' והוא האובד' וטען חלקנו זה הגיע לחלקי ואירך טען עדיין לא חלקנו אלא כך התגענו שתאכל אתה אותו חלק

ג' שנים ואני אחריך כמו כן ג' שנים ולכך לא מחיתי אין המחזיק נאמן וישבע זה שנכדו היסת שהוא כדבריו ויטול ודוקא שידוע בעדים שהוא שותפו אבל אם אין לו עדים שהוא שותפו אלא על פי המחזיק שאמר שהו' שותפו אבל מכרו או נתנו לו נאמן במגו שלא היה שותפו מעולם וכן הדין באפטרופוס או או אריס שרוצין להחזיק בדבר שהוא של אפטרופוסו או ארוסתו ראובן ושמעון שהיו שותפין פרקע אחת וזכר לוי והחזיק בו בפני ראובן ולא מיחה ושמעון לא היה בעיר או שהיה לוי אריסו או אפטרופוסו של שמעון דלית ליה חוקה עליו וטען ראובן לא חששתי למחות בו הואיל ואין חוקתו מועיל לגבי שמעון והרי הבית עדיין בשותפות דאין ברירה אין בטענת ראובן הלום והועיל חוקת לוי על חלקו אף אם לא תועיל כנגד חלק שמעון.

ב הא דאמרין כשהחזיק הטען כבול' שאין לו בה חוקה בשדה שאין בה דין חלוקה דכיון שאין בה דין חלוקה יכול לומר האריך כן היה התנאי בינינו שחלקנוה לשנים כי לא יכולנו לחלקה בדרך א' אבל אם יש בה דין חלוקה ואכלה הא' כולה שני חוקה יש לו חוקה בכולה ודוקא כחצי יכול לומר אירך כן היה התנאי בינינו כמ"ש אבל בכולה אם רוצים לחלק חולקין השרה כיון שיש בה דין חלוקה וכיון שזה החזיק בכולה ודאי קנאת כולה והוי חוקה מיהו אפילו החזיק בכולה והשותף נתן חצי המס ממנה הוי כמחאה ואינה חוקה.

ג הבן שסומך על שלחן אביו ונחשב ככלל בני ביתו אם אכל נכסו אביו שני חוקה וכן האב שאכל נכסיו זה הבן שהיו סומך על שלחנו שני חוקה לא עלתה להם חוקה שכיון שהיו סומך על שלחנו אין דרך למחות זה בזה.

ד נסתלק מעל שלחנו מחזיקין זה על זה שהיה לו למחות.
ה יש מי שאומר דה"ל לחתן בנכסי חמויו אשה שיש לה מקום בב"ה וישב עליה חתנה שנים רבות ולא מיחה בו אין לו חוקה בה שכן דרך החמות להשאל לחתנה.

ו אב בנכסי הבת וכן הבת או הבן בנכסי האם דינם כבן בנכסי האב ואב בנכסי הבן.

ז אחים שאינן אוכלין על שלחן א' יש להם חוקה זה על זה דקפדי טפי משותפי ורדיכן למחות ומדלא מיחו החזיקו אבל האחים שאוכלין על שלחן א' וזכיס א' לכול' יש מי שאומר שאין להם חוקה זע"ז שאינם מקפדין כיון שאוכלין על שלחן א' וה"ל בשאר קרובים שאין מקפדין זע"ז והכל לפי ראות עיני הדיינים.
ח אם אח אחד עשיר ואחד עני ואין לו כלום ואחיו מוציא עליו היצאת והעני דר בבית המיוחד לאחיו אין לו בה חוקה שהרי בתורת גמילות חס' הניחו שם ולא מיחה בו.

ט איש שאכל בנכסי אשתו שני חוקה אע"פ שהתנית עמו שלא יחא לו בנכסים פירות ואפי' התנית עמו בעודי ארוסה שלא ירשנה ואח"כ אכל וכנה וזרס ועשה בהן כל מה שרצה וכן האשה שאכלה פירות בנכסי בעלה ונשתמשה בהן כחפצה כמה שנים אע"פ שייחד לה שדה במזונותיה ואכלה שדות אחרות אין אוכלתן ראיה שקנאן ואין להם חוקה זה על זה שכן דרך האשה שלא תקפיד על בעלה ולא האיש על אשתו ואינם מהרי' אפילו של' קנאן ודוק' שלא הזיק נופה של קרקע אבל אם חפר בקרקע בורות שיחין ומערות וכיוצא בה שקלקל גוף הקרקע והיו לא מחתה הוי חוקה וכן חוקת גינזין כגון פתיחת חלונות וכיוצא יש אומרים והוי חוקה שרדיכן להקפיד על דברים אלו והיה לו למחות.

י נתגרשה אפי' ספק גירושין שורק לה גיטה ספק קרוב לו ספק קרוב לה הריהו' בשאר כל אדם לענין חוקה שכיון שבאין לכלל גירושין וראי שמקפדין זה על זה אלמנה אצל יתומים כל זמן שיש לה מזונות אין לה חוקה בנכסי בעלה שאין מקפדין עליה למחות בה.

יא אין מחזיקין בנכסי אשת איש וע"ל בלבוש הבגין וארגמן סימן פ"ו.

יב ראובן שמכר פירות שדהו לשמעון לשלש שנים וזכר לוי ואכל אותן שלש שנים לא עלתה לו חוקה דכיון שמכרו ראובן לשמעון היה סובר ראובן דלוי ברשות שמעון ירד ואכלן ולכך לא מיחה בו.

יג מי שהחזיק גזלן על שדהו שכתבית גזילה בא לירו שוב אין לו חוקה בשדה זו לעולם אבל בשאר שדות יש לו חוקה אבל מי שהחזיק הר' או אבותיו שהם הורגים נפשות על עסקי ממון אע"פ שאכל שדה אחת כמה שנים לא החזיק שהכריות ידאים ממנו למחות בו לכך לא מיחו ותחזור השרה לבעליה וכן המחזיק בנכסיו אין לו חוקה מפני שגם הר' אינו מוחה בשום אדם שסומך שידו תקיפה ואימתי שירצח יטלנו בורוע.

יד קרקע

לבוש עיר שושן

הלכות חוקת קרקעות

סימן קנ"ט

דף קרקע שהיא ידועה שהיא של ישראל ואכלה גוי כמה שנים אין לחוקה דסתם גוי אלם הוא ולקחה כדורע לפיכך אין אכלתו ראייה ואם לא הביא שמר תחזור השרה לבעליו בלא שמועה .

מ"ג וישראל שקנה מגוי קרקע הידועה שהיה של ישראל דינו כמותו ואין אכלתו ראייה דה"ל חוקה שאין עמה טענה שהוא בעצמו אינו יודע אם הגוי קנאה וצריך להחזירה לוח בחנ' והוא יהיה לו דינו עם הגוי דאיהו דאפסיד אנפשיה דלא ה"ל למכונה מיניה ואין טוענין לו כמו שטוענין לשאר לוקח דסתמא דגוי גולה . אבל לישראל שגוי שקנה מישראל שקנה מן הגוי כיון דטוענין ללוקח טוענין ג"כ לוח שא' ישראל הראשון ראה שטר ביד הגוי או שבפניו לקח' הגוי דאז מהני חוקה במ"ש בסעיף חסמוך וב"ט שכולין לבקש הגוי בדיניהם אם בא להחזיק בשל ישראל שלא כיון יש לישראל הבא מכחו חוקה , משומד דינו כגוי והבא מכחו הרי הוא כמאור ואין לו חוקה וכל זה שלא מיחה המערער בחוק' כלל אבל אם מיחה פעם אחת ושוכ שתי ג' שנים ולא מיחה הוי חוקה שריי כבר גלה דעתו שאינו דא טמנו למחית בו וה"ל למחית וכיון דלא מיחה וראי נתפשט עמו ולא דמי לאומן שבא לירד בתורת אומן דשוב אין לו חוקה וכן לגולן דסעיף י"ג דהתם ידוע שמתלה בתורת גולה או בתורה אומן לא לירד אבל הבא ספק הוא דשוא מתלה כיון בא לירד אע"פ שזה מיחה שמוא לא היה זוכה כיון עמו .

מ"ד ישראל הבא מחמת הגוי ואכלה שני חוקה שטוען ואומר למערער בפני לקחה הגוי ומכרה לי או הראה לי שטר מקיים שקנאה מאך לכך קניתי ממנו ה"ו נאמן בשביעה כהנה דאינו אלא ארץ אני לקחתה מאך ואכלתי שני חוקה .

מ"ה החוק גוי בקרקע ונתנייר ושהה בידו ג' שנים אחר שנתנייר וטוען קניתי מאך קודם שנתנייתי אע"פ שרקעו זו התה בידו קודם שנתנייר נאמן דה"ל כישראל הבא מחמת גוי שטוען בפני לקחה הגוי ממך ונאמן כהנה דאי בעי אגר קניתייה אחר שנתנייתי .

מ"ו חש"ו אין מחזיקין בנכסיהם וגם הם אין להם חוקה בנכסיהם של אחרים מפני שאין בהם דעת למחית ולא לקבל המחית שיהיה בשטר' לפיכך לא חשש זה למחית .

מ"ז ואין מחזיקין בנכסי קטן אפילו הגדיל כיצד אכלה בפניו כשיזא קטן שתי שנים ושנה אחת אחר שהגדיל וטוען אתה נתת לי אתה מכרת לי אינו כלום עד שיאכל ג' שנים רצופות אחר שהגדיל ו"א אפי' אכלה ג' ש רצופות אחר שהגדיל אינה חוקה דהואיל וירד לתוכה כשהיה קטן לא ידע שהיתה שלו שמיחה לפיכך אפי' טוען המחזיק לקחתה מאך אחר שגדלת ואכלתי שני חוקה כגדיל אינה חוקה דאין אכלתי אחר שהגדיל ג' שנים ראייה שלקחה דאי משום דלא מיחה שמוא לא לקחה כשהגדיל ולא מיחה משום דלא ידע שהיא שלו ובתב מורי מהרמ"א ו"ל שכן נ"ל עיקר .

מ"ח והא דאין מחזיקין בנכסי קטן דוקא כשידוע שהיה של אביו אבל אם אינו ידוע הוי חוקה במגו שהוא טוען לא היתה של אביו משום ואם החזיק בה ג' שנים בחיי האב ואחרי מות האב בא בנו הקטן לערער הא וראי שאין שטוען לו אלא אפי' אם היה המחזיק צריך להביא עדים על חוקתו מכיון ומקבלין עדותן אע"פ שהאערער הוא קטן וק"ל אין מקבלין עדות בפני קטן הבא מקבלין פיון שכבר החזיק בראי על פי העדים לא יגרע כמו מפני שהאערער קטן והוא עתה בחוקתו . ואם יצא קול המגרע החוקה כגון שיצא קול שבתורת משכונא באה לירד אם יצא הקול בחיי האב קודם שהחזיק בו ג' שנים שהוא משכונ' בירו לשנים ידועות וכלו השנים אחרי מות אבות לא הוי חוקה שאין מחאה גדולה מזה והיה לו לזוהר בשטרות כיון שיצא קול שכמשכונא באה לירד שמשני הקול לא חזקה אביהם למחית אבל אם החזיק בה ג' שנים בחיי האב קודם שיצא הקול ואח"כ לא הוי חוקה ואין הקול שאחר החוקה מבטל החוקה ומקבלין עדי החוקה אפילו בפני הקטן המערער .

מ"ט מי שהחזיק שני חוקה בנכסי קטן ואמר משכונא הא בירו ויש לי על היתומים חוב כך וכך והואיל ואלו רצה היה אומר לקוחים הם בירו והיה נאמן במגו דאי בעי אאר לא היתה של אביהם שהרי אינה מוחזקת שהיא לאביו של זה וה"ו גובה בשטותה טה שטען ותחזור ליתומי שאע"פ שאין מזריקין לגבם קטן בשכיל חוב הבא שהקרקע היא בידו כבר והיה יכול להחזיק בה בשענת לקוחת היא בירי במגו שאמרנו אין מוציאין אותה מידו עד שיפדעו לו אבל אם יצא עליה קול שהיא של יתומים בענין הקול שכתבתי בסעיף הקודם אינו נאמן שהרי

אין מחזיקין בנכסי קטן ותחזור העדה וכל הפירות שאכל ליתומים עד שיגדלו ויעשה עמהם דיו וב"ת כיון שהקרקע זו אינה מוחזקת שהיתה של אביו של הקטן יהא נאמן במגו דאי בעי אמר לא היתה מעולם של אבותיו וכיון שיצא הקול שהיא של יתומים ודאי אם יחקרו העניין ימצא בכירור שהיתה של אביהם ואין זה מגו טוב שירא לומר לא היתה של אביהם מעולם .

כ"ב אכלה שני חוקה בחיי אביהם מונוף שיוכל לומר לקוחה היא בירי מאביהם נאמן לומר חזקיש לי על אביהם וגובה איתי מהפירות ומתוך שהיה יכול לומר עליהן גובה אותה שלא בשבועה ואע"ג דגבי טוען על מטלטלין שהוא המשכון בירו עד כדי דמיו נוטל ובשבועה בנקיטת חפץ ומ"ט אמרי' הבא שנקבה שלא בשבועה מן הפירות דחוקק יש בין משכון של מטלטלין לקרקע וכיון דאין נשבעין על הקרקעות אין כאן שבועת נקיטת חפץ ושבועת הית' נכ אין כאן לפי שאין היתומים טוענין ברי ואין נשבעין הית' על טענת שמוא .

כ"ג החזיק בה המחזיק ג' שנים בחיי ה"ב וכשעת מיתת האב היתה בחוקת האב אבל לא החזיק בה ג' שנים אחר שהוציא מיד המחזיק ומת והניח בן קטן מעמידן אותה בחוקת הקטן ואין מקבלין עדות המחזיק להחזיק בה דכיון שהבן קטן והקרקע נמצאת בחוקת אביו בשעת מתו ולאחר שיגדיל הקטן יבוא המחזיק עדים אם יעידו שהחזיק ג' שנים כראוי בחיי האב מוציאין אותה מיד הקטן ונותנין אותה למחזיק אע"פ שנמצאת ברשות האב בשעת מותו פיו שלא שהיתה ברשות ג' שנים אחר שהוציא מיד המחזיק וכל אם שהתה ביד האב ג' שנים או נקצת ג' ותשלום השלעביר בנו אחר שהגדיל אין מוציאין אותה מידו אבל מה שהתה ביד הבן בעודו קטן אינו מצטרף לתשלום שני חוקה של אביו שכבר אמרנו סעיף י"ח שקטן אינו מחוי' וטל אחרים .

כ"ד ו"א שאע"פ שאין מחזיקין בנכסי קטן ה"מ קטן שאין לו אפטרופוס אבל המחזיק שניזוקה בשרה של יתומים קטנים וטוען שהאפטרופוס מכרן לו ואבד שטרן הוי חוקה דאפטרופוס הו' כאביהן של יתומים ומה שעשה עשויו ושם חולקין דס"ל דאין האפטרופוס כמו האב כי הוא אינו רק שליח של היתומים והאפטרופא שמשפיד בסיה' איסלקין אותו וה"ל לכל לומר היתום כשיגדיל אפי' יודוהאפטרופוס שמכרן לך אינו נאמן לי ואיפשר שיעשה קניניא מאך עלי בני לא מכרן לך ומה שלא מיחה פשע והרי הו' בגלל אפטרופוס המכסירים שמסלקין אותו כי מעל בשליחותי דתקוני שדרתי ולא לעוותי ואין ממש בחוקה ובתב מורי מהרמ"א ו"ל שכן נ"ל עיקר .

כ"ה אריס בית אב כלומר שהיה ארס שנים הרבה לאביו של בעל השרה או לבני משפחתאין לו חוקה בה אע"פ שאכלה ג' שנים כל הפירות ואין דרך האריס לקוח אל' מחצה או שליש או רביעי כיון דאריס בית א' הו' לפעמים אין הבעלים נמחזין בירו לקוח כל הפירות ונכני לו בשנים אחרות אבל אם הו' אריס שנעשה אריס בקרוב הואי ואכל כל הפירות ג' שנים מעמידין אותה בירו שאומרים לבעליה היאך אכל שנה אחר שנה ולא מחית בירו אבל הבעלים מחזיקין בשל האריס אפי' הוא אריס בית אב דאח' פענה יש ל' לאריס שלא מיחה אם לא מכרה לעלים .

כ"ו אריס אפילו של בית אב שירד מהאריסותו ואח"כ אכלה שלשה שנים הוי חוק' .

כ"ז אומנים שהיו בניס בקרקע אמתקנין אותה שנים רבות אין להם חוקה ירדו מאמתת אם אכלו אותה ג' שנים אחר שיררו מאומנתם יש להם חקה ובעלים מחזיקין בשל האומנים שהרי אין להם טענה עליהם .

כ"ח האפטרופוסין אין להם חוקה בין שהיה אפטרופוס על טרה זו והחזיק בשאר שרות על היתומים בין שהו' ממנה גם על שאר הנכסים בין שמינו אותם ב"ד בין שמינו אותם אבי היתומים בין שהיו היתומים קטנים בין שגדלו והניחו לאפטרופוסין בין שאנ' אדם אפטרופוס בביתו על הוצאתו והכנסתו בכלום הואיל ומשתמשים בנכס' ברשות הכל יודעים דשל בעל הבית הוא ולכך לא מיח' אבל הבעלים מחזיקין בשלהם כדכתבנא סעיף לעיל גבי אריס ואומן .

כ"ט ירדו האפטרופוסין ממנינים ואכלו ג' שנים אחר שיררו הרי זו חוקה לא המחזיק

חושן המשפט הלכות חוקת קרקעות סימן קנ קנא

לא המחזיק בהקדש של עניים או של בית הכנסת אין לו חוקה דמי ימח' בו שאם ירד בו שום אדם יאמר העולם שירוד בו לקבץ הפירות לצרכי העניים והיו אצלו עד שיצטרפו להם העניים ואם יטעון קנייתו מו' טובי העיר כדרך שמוכרין התקדשות בו' טובי העיר אמר יורד' טובי העיר יש לו חוקה אע"פ שאין לו שטר ואם טוען שהלכו להם הו' טובי העיר או נתנו נאמר לו ודאי אם מכרו לך' ו' טובי העיר ה"ל קלא ובין שאין עכשיו מי שיעיד בזה ויש לקהל עדים או שטר שאותה קרקע היה של הקדש ולזה אין לו לא עדות ולא שטר כמה שהוא טוען לאו כל כמינה ואם יש לו גזברים סמנים עליו יש לו חוקה שהיה להם למחת דוקא שיש לגזברים חלק באותו הקדש והואל ושתקו בעד חלקם ודאי מכרה ואם לאו לאו הוי חוקה ולא יפסיו העניים בשביל הגזבר שלא מיחה שכין שאין לו חלק כולא חשון למחות , המחזיק בשל קהל י"א דלא הוי חוקה משום קדירה דבי שותפי וכן אם הם החזיקו בשל אחרים שאין הבעל ירע למי ימחה לכך לא מיחה וכת' מורי מהרמ"א וז"ל דהל' דדינו כגז בשל הקדש , יחיד שיש לו ס"ת והחזיק שהציבור קוראין תמיד בס"ת שלו אם היו לציבור ס"ת אחרת כשקראו בשלו הרי זו מקרי חוקה רביון שהניחו האחרת וקראו בו ובלתי החזיקוה במצות זו מחלה לו ואמר' לשנות ואם לא היה להן ס"ת אחרת לא מקרי חוקה שעל כרחם הוצרכו לקרות בו , אדם שהחזיק במצוה כגון בגלילה או ס"ת וארעו אונס ונתנו בני הקהילה המצוה לאחר כשעבר אונסו של ראשון חזר לנצטו אבל אם נתן הוא המצות לאחר כלא אונס נתבטלה חוקתו , בית שהיה ב"ה בתוכו מימים רבים אין רשאין לשנותו לבית אחר , ראובן ושמעון שירשו מאביהם שאין לשום אדם לבנות ב"ה בלא רשותם אין יכולין למכור אותו לאחרים דלתן נתן הרישות ולא לאחר וכן שם שירד און יכולין למכור דלו ניתנה וכשהוא אינו רוצה כל מי שיבא ויטול יכול לזכות בה או הקהל יבררו מי שירצו .

קנ מי שירד לתוך שדה חבירו בתורת משכון וחזר ועשה שטר מכירה וכו' סעיפים

א מי שירד לתוך שדה אחת בתורת משכונא שוב אין לו בה חוקה בר"א שירדע שבתורת משכונא ירד לתוכה אבל אם אין כאן קול בעלמא כבר נתבאר בסימן קמ"ט ומ"מ עצה טובה למשכנן לטוות בסוף כל ג' וג' שמה יכבוש זה שטר המשכונה אתה שישתכח הריב ויטעון לקוח הוא בידי כההוא דמשכן פרדיסא לחכירה לעשר שנים ולבתר ג' שנים אמר ליה אי מוכנת לי מוטב ואי לא אכבישנא לשטר משכונא ואטעון לקוח הוא בידי .

ב נתנה המשכנן לבנו כמתנה המתנה קיימת שהרי אין לזה בנוף הקרקע כלום אלא הפירות ואם חזר אחר כך ועשה שטר מכירה לבעל המשכונא השטר מכירה אינו כלום ואפילו האעות שנתן יתר על המשכונא אינה אלא כמלה על פה דלא חל שיעבורא על הקרקע שכבר נתנה לבנו .

ג היבא שירדע שירד בה בתורת משכונא י"א שאין לו בה חוקה לעולם אפילו אם ירדע ששלמו ימי האשכנא והחזיק בה ג' שנים אחר תשלום המשכונא , וי"א שאם אכלס ג' שנים אחר שכלו ימי המשכונא יש לו חוקה ויש מי שאומר שאם העירו הער' ששרה זו משכונה אצלו ואינם יורעים לכמה שנים אפילו אחזיק בה כמה שנים אין לו חוקה , ואם העירו שמשכנה אצלו סתם ואכלס ג' שנים משנה הראשונה ואילך יש לו חוקה דסתם משכונא שתא לפיכך מיד אחר שנה ראשונה כלו ימי האשכנא ומהחילין שני חוקה .

ד ראובן שירד לתוך שדה שמעון בתורת משכונא והיה לראובן אצל שמעון עוד תביעה אחרת על פה ואינו יכול להוציאה מידו וכלו ימי המשכונא ורוצה לעכב השדה ולאכל פירותיו עד כדי התביעה שיש לו אצל שמעון ולהחזירה לו אח"כ אם ירדע לנו שירד לה בתורת משכונה אינו נאמן אפי' אם החזיק בה ג' שנים אלא צריך להחזירה מיד בין שכלו ימי המשכונה ואם אינו ירדע נאמן על תביעתו האחרת במנו שהיה יכול לכבוש שטר המשכונא ולטעון לקוח הוא ביד תביעה ודוקא שאכל כבר הפירות כדי התביעה שטוען עליו או הוא נאמן לעכבם נחובו בסגו אבל אם בא לתביעה קודם שאכל הפירות או אינו נאמן לעכב הקרקע בידי במגו דלעיל שלא מצינו מגו אלא כמי שבא לזכות בממון שכירו מתוך שהיה יכול לזכות באותו ממון עצמו כמענה אחרת אבל הכא מיד כשהורה שכלו ימי המשכונא הקרקע היא בחוקת בעליה ואין להאמינו בתביעה

אחרת במגו דלקוח הוא בידי דהל' מגו להוציא , ואם אינו ירדע שירד לתוכה בתורת משכונא אלא קול בעלמ' יצא שירד לה בתורת משכונא אם יצא הקול קודם שהחזיק בה ג' שנים אינו נאמן לטעון עוד לקוח הוא בידי כרפ"ט סעמא לעיל בסמ' הקודם סעיף ב' ואם יצא הקול לאחר שהחזיק בה ג' שנים ודאי אם היה טוען לקוח הוא בידי היה נאמן כיון שהחזיק בה ג' שנים בשופי קודם יציאת הקול אבל אם טוען שיש לו עליו תביעה אחרת ורוצה לעכב הקרקע עד שיאכל כדי התביעה כמגו שהיה יכול לטעון לקוח הוא בידי אינו נאמן שהרע כח המגו כיון שיצא קול שירד לתוכה בתורת משכונא לפיכך לא היה הפץ לטעון לקוח הוא בידי .

ה וכמו שהדין בין ראובן ושמעון כן הדין בינו ובין יורשי שמעון אם נת שמעון וזא לטעון כנגד יורשיו שאם הוא בענין שיכול לטעון לקוח הוא בידי נאמן גם על הפירות שאכל עד כדי התביעה ואם אין יכול לטעון לקוח הוא בידי אינו נאמן גם על התביעה האחרת אלא שבוה יש מי שאומר שיש ביניהם שהאב משיבועו כמענת כריא בין בעקר המענה שהיא התביעה האחרת שיש לו עליו בין כמענת מגו שהיא לקוח בידו אבל כנגד היתומים שאין להם מענת בריא נוטל בלא שבועה שאין משיבועין על מענת שמא , ויש מי שאומר דכל מאי דמצי אכרוהו למפעון ולהשיבועו פענינן להו ליתמי אפילו בשמא שלא להקל ביתומים ,

ו ירד לתוכה בתורת משכונא ואכלה ג' שנים ואין עדים שבא לידו בתורת משכונא ואמר שעדיין יש לו להחזיק בתורת משכונא , ב' שנים כי מתחלה ירדתי בה לאכול אותה ה' שנים בתורת משכונא נאמן במגו דלקוח הוא בידי אע"פ שיטעון המלה שטר משכונא היה לו שהיה כתוב בו שהיא נמשכנת בידי לה' שנים ואכר ומענה זו מגרע גרע אליה משום ששטר כזה שצריך לו לראיה כמה זמן המשכונא מזה' והי' בית איני' עד שיכלה הזמן וכו'ן שאינו מוציא יש לחושדו דמשום שאין כתוב בו כל כך זמן והוא טוען שקר לכך כובשו אפי' מהני ליה המגו דלקח' הוא בידי דמאמינן ליה שאכרו ולא היה יכול לשומר יותר אע"פ שהיה נזהר בו ואין זה מגו להוציא כיון שכבר זכה בקרקע לפי מענתו משעה שירד בה והחזיק בה לה' שנים שסוקה דנעל גדר ופרץ .

קנא דין אלו שאין אכילתן ראייה וכו' ג' סעיפים

א כל אלו שאין להם חוקה היינו דוקא כשבאין כמענת חוקה משום שאילו אין רכיבה למחות אבל אם יש להם עדים שהבעלים מכרו להם שרה זו אפי' לא ראו נתינת המעות או שמעירים שנתנה להם כמתנה ראייתן ראייה חוץ מהגזל ובעל בנכסי אשתו שאפילו שמעירים עדים שמכרום להם לא מהני ליה ובעל בנכסי אשתו נמי באיזה נכסים אמרו בנכסי צאן ברזל דהיינו גדוניה או בשדה שיחד לה בכתובתה והוא כתוב בתוך הכתובה בשדה שכתב לה בכתובתה כלומר שלא נכתב בתוך שטר הכתובה אלא אחר הנישואין עשה לה א' משדותיו אפותיקי לגבות ממנו כתובתה או בשדה שנתן לה משלו פי' ששם לה שדה כנגד תיספות שהוסיף לה כאלו הג' שדות אפי' יש לו עדים שמכרה לו אינה ראייה שכיבולה למר נחת רוח עשיתו לבעלי משום איבה שתאמר דאי לא תורה לה שמכרה לו או הסכימה במכירתה יאמר לה בעלה עיניך נתת או שאמות או שאגרשך ולכן אינך רוצה למכור שתמצא סמא לגבות כתובתה אבל בשאר נכסי מלוג אם יש לו עדים שמכרה לו או שהסכימו במכירתן ראייתו ראייה שלא תוכל למר בהם נחת רוח עשיתי לבעלה שהם גזפן שלה ואינה רוצה למכור .

ב ואשה בנכסי בעלה שטביאה עדים שמכרם לה יתבאר בלבוש הבוץ וארמגן בע"ה .

ג וגזלן ביצר בין שהחזיק גזלן על שדה זו אע"פ שהביא ראייה בשטר שהודה הבעל בפני עדים שמכר לו חשדה ולקח דמים והבעלים אומרים לא מכרנו אלא מפני היראה הירדע לו מציאין את השדה מידו ואין לו כלום אפילו המעות שאומר הגזלן שנתן א"צ להחזיר לו ואפי' העירו העדים שבפניהם הודת שקבל כך וכך מעות אלא ראו נתינת המעות אינו צריך לתת לו כלום דמחמת ריאה הורה אבל אם ראו שבפניהם מנה לו מעות כך וכך מוציאין השדה מיד הגזלן ומחזירין לו הבעלים דרמ"ט וי"א שאם ראו עדים נתינת המעות ולא מסר מודעת תחלה מכרתו מכירה דק"ל תלוח וכו'ן וביניה זכינה דאגב אונסיה גמר ובקנה וכתב מורי הרמ"א וז"ל שכן ג"ל עיקר וע"ל סימן ר"ה בדיני מודעות ,

קנב דין אלו שאין להם חוקה מתי יש להם חוקה ובו סעיף אחד .

א כל אלו שאמרו אין להם חוקה בניהם יש להם חוקה כיצור אם שהתה ביד הבן ג' שנים ואלב פירותיהם וטוען אתה מכרת לי או אתה נתת לי אפילו אם מודה שבאה ליד אביו בתורת אומנות או ארסית או בגילנות אלא שטוען שהו' קנאה אח"כ מבעליו יש לו חוקה אבל אם טוען שהו' ירושה לו מאביו שאכלו שני חוקה אין לו חוקה דלא ערוף נגבר' דאת' מחמתה יד"ה בן הבן שטוען שירשה מאביו אביו וכן עד עולם אין לו חוקה אבל אם טוען בן הבן שירשה מאביו טוענין לו שאביו בעצמו קנאה מן הבעלים ויש לו חוקה ואפילו בן בן הגזלן הבא בטענת אביו טוענין לו ויש לו חוקה , ואם הבן טוען שירשה מאביו ומביו עדים שהבעלים הודו לאבא שמכרוהו או נתניהו לו מעמדיו השהה בידו ואפילו לא הביא עדים וכן שאמר בפנינו הודה לאביו שמכרה לו נאמנים באגו שהיו אמרים לקוחה היא בידנו חוץ מן הגזלן שאע"פי שהביא ראיה שהוה הבעלים לאביו שמכרו לו אינה ראיה דמחמת יראה הודו לו כמ"ש בס"י הקודם מיהו אם אמר בפני מנה לך אביו את המעות והוא בעצמו החזיק ג' שנים נאמן במגו שהיה יכול לומר אני קניתי ממך , ו"א שאם בן בן הגזלן אמר בפני הדיית לאבי אבא שמכרת לי הוי חוקה דכילי האי יאר מטיל אימה בגבול בן הבן כיומך שיגול כדי להעמיד הקרקע ביד בן בנו כלי האי לא חיישי' דלא עביד אינוש הכי אפילו הוא מחזק לגזול .

הלכות נזקי שבנים

קנב דין הוצאות וזו ומרוב העמדת סולם ונעיצת קורות ובז' סעיפים .

א כבר ידעת' כמה הקפידה התורה שלא להזיק לחבירו וכשהזיקו חייב לשלם כמ"ש בדיני נזקין בע"ה וכשראו חז"ל שהרבה דברים שאדם מישתמש בתוך שלו יבא בו הזיק לשכניו וגם לפעמים יבאו העובדים ע"י כך לירי מחלוקת ויחייב דרכיה ררכי נועם וכל נתיבותי' שיהו לפיכך אחז"ל בהרבה דברים שחייב אדם להרחיק עצמו שלא יזיק את חבירו כמ"ש לפנינו בע"ה גס ראו חז"ל שהזיק ראה שיראה אדם לביתו או לחצירו של חבירו ורואה עסקיו ומשאיו וסתנו הוא והוקדול מאד ע"י שאין לו ערך לשלם כי אין לו קצצה וגם אין הרעת סוכלתי ואיפשר לכא ע"י כך לירי ריבוקטטה מאד לפיכך אחז"ל המבקש להוציא זו מכיתלו על אויר חצר חבירו אפי' כל שהו בעל החצר מעכב עליו מפני שהוא ראוי לתלות בו חפציו ובעת שת"ה חפצו ומשתמש בויו יראה לחצירו ומזיקו בראיותו ואם הוציא שלא ברשותו אסיר לו להשתמש בו וכ"ש שיכול בעל החצר לעכב עליו שלא ישתמש בו שלא יקני' בראוי' אלא יסירנו וכל זמן שאינו מסירו אע"פ שבעל החצר שיתק יש לו לבעל החצר רשות להשתמש בו ואין זה יכול למחית בו הדרי האויר הוא שלו ולמה אינו חותכו בעל הויו .

ב ואם הוציא בעל הויו את הויו ובעל החצר ראה ולא מיחה בו ו"א דהוי מחילה והחזיק בעל הויו לאלתר בלא טענה ומשתמש בו ומונע בעל החצר להשתמש בו ואע"פי דלקצת פיסקים הויק ראייה אין לו חוקה כמ"ש טעמא בע"ה היינו הויק ראה דמחלון לחצר דקביעה תשמישתו אבל מנג לחצר וכ"ש מן הויו מחני בו חוקה לאלתר ו"א שגם בזה לא הוי חוקה עד ג' שנים וכל ג' שנים יכול למחות כמו בשאר חוקת דלעיל וכן בעינין שיבא בטענת לקוח ומתנה וכו"ה' כמי בחוקת קרקע שנתכאר למעל' ס"י קמ"ו סעי' ט' ו"א רבוי שאין בו טפח אין בו חוק' ככל שמפני שהיה קטן כ"כ ולא הרגיש בו בעל החצר וכך לא מיחה ויכול למחית בכל עת שירצ' ואם לא מיחה בו והניחו מרצונו בעל החצר יכול להשתמש בו ולא בעל הויו שהניחו באיסור .

ג החו"י בוי שיש בו נפח החזיק גם באויר החצר שתחת הויו כנגדו ואם רצה בעל החצר לבנות תחת הויו ולבטל תשמישו בעל הויו מעכב עליו ואם אין בויו טפח כיון שאין חוקה מעיל בויו לא החזיק באויר החצר ואע"פי שהויו עורנו קיים ולא חתכו ולא מיחה בו כל עת שירצה בעל החצר לבנות תחתיו ולבטל תשמישו של זיו אין הכעל הויו יכול לעכב עליו .

ד ה"י הויו שהוציא והחו"י בו רחבו טפח ומשוף באויר חצירו של חבירו ד' טפחים או שגולט טפח במושך ד' טפחים באורך הכותל ולא מיחה בו כבר אמרנו בהלכות שבת דר' טפחים הוא דבר חשוב להקראית רשות בפני עצמו אמרינן כיון שהניח לו אורך של מקום חשוב כזה נתרצה לו ג"כ ברוחבי והחזיק זה בר' על ד' מרחיב ואין בעל החצר יכול לבנות באויר שיעשה ד' על ד' מרחיב בל' החצר יכול לבנות באויר חצירו תחת הויו כלום אא"כ יניח לו תחתיו גובה אויר י' טפח"ג כדי שישתמש בויו אבל אם החזיק בויו גולט טפח במושך י' טפחים אינו יכול להשלים בו ג"כ כשיעור משכנו דהיינו לעשותו י' על י' אלא יכול לעשותו י' על ד' טפחים ולא יחר ואם הוציא בויו טפח במשך פחות מד' אינו דבר חשוב ואינו יכול להרחיבו אלא ישאר כמו שהוא ואם בעל החצר רואה לקביע זיו בכותל חבירו בעל הכותל יכול למחות בו אפיל בויו פחות מטפח מפני שמפסיד ומרע את כותלו .

ה יש מי שאומר שכל זה לא מירי אלא כשרוצ' להוציא הויו לחצר חבירו שאין לו בו כבר לא פתח ולא חלון א"כ בחצר של שתפין שיש לו עליו פתחים וחלונות אם רוצה להוציא זיו לפני חלונו להשתמש עליו אינו יכול למחות בו שהרי כבר יש לו עליו ראיה מחלונו ומה יעשה לו הויק יותר וגם לבנות כנגדו בלא הויו אינו יכול לבנות מפני חלונותיו היכך יכול להוציא גם הויו ויש מי שכותב שאתן זיון מוציאין מנג ש"ה רעפ"י מפני קיום הכותל מן המטר אין הבעל החצר יכול למחות מפני שזה נהנה וזה אינו חסר וכיון שאינו יכול למחית ג"כ אין לו חוקה בו לבעל הכותל וכשרוצה זה לבנות שם יכול לסלק לגמרי ואם הוא שותף בכותל נוטל עד חצי עובי הכותל כדינו .

ו הרוצה להוציא צינור על חצר חבירו פ"י צינור שעושה מרוב קטן ונותנו בראש המוחיל המינח' על פני כל דביתל לקבל מירגן כדי שיקלחו שם המי' למרחו' או רוצה לעשות מוחילה על כיתלו כדי שיהיו המים נוחלים ויורדים לחצר חבירו בעל החצר מעכב עליו ואם ראה ולא מיחה בו מחל והחזיק זה בצניו' ומחילה לאלתר ו"א שגם בזה בעינין חוקת ג' שנים וטענה ובלא זה לא הוי מחילה ולא מקרי חוקה אפי' אם ראה ושתק ואם רצה בעל החצירו אח"כ לסתום הצינור בעל החצר מעכב עליו שכשם שהחזיק בעל הגג לשפוך מיםיו לחצר חבירו כך החזיק בעל החצר שיהיו מימי גגו של חבירו באים אצלו לרשותו שהוא צריך להם שיאמ' ע"מ"ן מחילתי בתחלה מפני שהוצרכתי למים ודמי למקח וממכר מיהו אם כתמה בעל הגג ורואה זה ושתק הוי מחילה מיר ואבד וכמותו אבל אם נפל הכותל שחת המוחילה ועמד כך שנים הרבה אין בזה מחילה וכשבונה אחר כך בעל הכותל יעשה מרוב נוחחילה ככתחלה ואם עשה בעל החצר מעשה שנראה שאינו רוצה במרוב הוי מחילה , גגו של ראובן היה סמוך לחצרו של שמעון והיה עשוי באופן שלא היה גזולים מי גגו לחצירו של שמעון כי אם לצד אחר , אחר זמיתקו ראובן את גגו באופן שירדו הנוטפים מי גגו לחצרו של שמעון ושתק שמעון ולא מיחה בו ואח"כ מ"כ שמעון את חצרו ללוי והלך לדרבו לארץ אחר' או מת ואח"כ בתוך שנה בא לוי הלוקח וערער על נוספיו של ראובן לומר שיהפך איתם לצד האחר כמו שהיו מקדם כי אין לך חוקת ג' שנים לנוטפין אלו טען ראובן כבר קניתי אותה משמעון ונתתי לו המעות ולכך שתק כשראה שהייתי סותר רגג ותכתיו באופן זה שירדו הנוטפים לכאן ולא לקתי שטר ממנו על זה כי אמרתי ודאי פרסום כזה שסתמתי רגג בפרהסיא ונקנתיו בפני כל זה שתק אין לך חוקה גדולה מוה ולא לתר הוי חוקה שיש עמה טענה אפי' למ"ד דבצינור בעינין חזרת ג' שנים וטענה הבא מודה והלוקח צווה שיביא ראיה שלא יאמין לו יראה לי לדין פשוט שהדין עם ראובן המחזיק חדא דודאי טענת ראובן טענת מעלייתא היא דבר שהיה בפרסום גדול כ"כ ושתק שמעון י"ל דכ"ע מודו בזה ואפי' את"ל דלמ"ד מוחילה בעינין ג' שנים ה"ג כע"י ג' שנים ה"מ גבי שמעון עצמו אם היה בא ומערער וטוען ברי לא מכרתי ונתתי אמתלא לרבריו אבל הוירש והלוקח שטוענין שמא רכב מוד' דנשבע המחזיק שמעון ברי ועומד בשלו ולא דמי האי שמא לשמא דלעיל סימן קמ"ה סוף סעיף ד' דהתם יכול לחיות שגם האב לא ראהו בשרה מש"כ במחילה ונוטפים שהם בפרסום גדול דוקא , ועוד אפילו את"ל דלגבי יר-ש טועני' לו כל מה שהיה יכול המור' לטעון ונשבע שבעת הוירשים ה"מ לוירש אבל לגבי לוקח אע"ג דק"ל ג"כ דטוענים ללוקח הבא כ"ע מודה שנשבע המחזיק שהרי חוקה הוא שהלוק'

שהלוקח ודאי ראה כל הבית והחצר קודם שקנה אותם מוצאי ומוכרי עולותיו וחרריו וכל מה ששך לו והרי ראה ג' שהגג היה עשוי באופן שהוחליו נופטים לחצר והאפי' קנאו ולא התנה כלום גם המוכר לא אמר לו כלום וכדאי לא מבר לו חוקת הנוטפים מחמת שהיא כבר קבל הטעות מן המחזיקים הלוקח לא היתה דעתו לקנות את זה אלא שעכשו נמלך וחזר בטענת שא"ל לכך נשבע המחזיק ועומד בשלו ואפי' אם יבא דרשאה מן המוכר לאו כל כמיניה דמוכר דאפי' למ"ד בצינור בעי ג' שנים הכא מורה נ"ל ברור , אח"כ טען הלוקח חצר זה של שמעון היה חורבה כעת שתיקן ראובן את גגו על אופן הזה והוא קים ליה כרע' הרא"ש דלקאן מ' קג"ד סעיף י"ו דס"ל שאין מחזיקין בחורבה נ"ל שגם בזה אין טענתו מענה חרמא דהא איכא הרשב"א והראב"ד והר"ד יונ' והרמב"ן והריב"ש דכולהו מ"ל דלא כהרא"ש וע"ג דמסקי הרמב"ן דגם בחורבה אע"פ שיכול לעכב אם לא עיבב אפי"ה אין חוקה בזה נחזור לדברינו ה"מ במערער עצמו שטוען ברי ולא בלוקח וכא"ש ועוד נ"ל דגם הרא"ש יורה בזה דהרא"ש לא אמר אלא בחלון החוק ראייה דהתם כיון שאין המחזיק מוכן לבעל החורבה ואינו משתמש בשל בעל החורבה כלום רק באריו כל זמן שהוא חורבה וכל מרת סרום אם היה מוחה בידו ואח"כ כשיבנה יכול לבנות כדרכו וסותם חלונו ואין מעכב בידו וגם אין לו שום הצנאה יותר מחמת חוקתו של זה לכך אין לו חוקה אבל הכא הא המחזיק משתמש בקרקעו של בעל החצר וגם מפסיד' בנוטפיו שהרי עושה מסוגפ' ומשטפ' ליה קרקעו ואפי' היא חורבה הרי עתיד לבנות ויצטרך לתקנה ולהוציא הרבה יותר מחמת חוקתו של זה לפיכך אפילו הרא"ש מורה שיכול לעכבו ולמחות בידו אע"פ שהיא חורבה ובזמן שלא מיחה הרי החזיק וזה נ"ל לדין פשוט לכולי עלמא .

ז ואם רצה בעל הגג לעקור הצינור מצד זה ולהחזירו לצד אחר או שהיה ארוך ורוצה לקצרו אין בעל החצר יכול לעכב עליו מטעם שהחזיק באימי הגג כבאן שלא החזיק אלא במאי הגג סתם והרי מ"מ הם באים אצלו מיהו נ"ל דהמירי שאין בזה שום הפסד לבעל החצר ואין בו רק נזק שום זה הנהנה וזה לא חסר דכפיין על מרת סרום אבל אם העיקור לצד אחר או הקצור שמקצרו מוזיקן לבעל החצר מחמת שאין מקלחין כ"כ הרבה וכיוצא בו יכול לעכב נ"ל .

ח וכן אם רצה בעל החצר לבנות תחת הצינור אין בעל הגג יכול לעכב עליו שאין הצינור עשוי להשמיש כיון שיחזיק באימי החצר שהרי אינו עשוי אלא לקלוח המים ובאי איכפת לו אם זה יבנה תחתיו וגם הואיל ואין עליו אלא לקבל מימיו אם ירצה לקבלם בבלי או בצינור אחר הדין עמו אבל לא יוכל לומר לבעל הצינור להטותו לרוח אחרת או לשנות בו כלא ואפילו אם היא ארוך אינו יכול לקצרו אם יש קפידא בזה לבעל הצינור מחמת שמקלחים המים בסמוך לכותלו או שאינם מקלחין יפה וכח"ג אבל בלאו הכי כופין על מרת סרום שזה הנהנה וזה לא חסר .

ט ראובן שרצה להחזיר שופכי נגותיו לרשות הרבים בני רשות הרבים יכולין לעכב עליו מפני שהמים הנשפכין דרך מרוב חוספין הם את העוברים ועוד שפעמים יורדי בקלוח על המשואות העוברות בר"ה ובמקלחות וכל שכן אם מקלוח לביתו של הבעלי בתים שאם יתקלקל הביב מרוב המים שלא יוכלו המים יוצאו וישטפו בתיהם לפיכך אפי' א' מבני המבוי שאצל זו המבוי ואינו מבני מבוי זו אלא שיש לו כותל סמוך לה יכול למחות אפי' אין השופכין מגיעין לכותלו שיאמר לסוף שיצופו המים ופסידו גם כותל שלו .

י מי שהחזיק בחצר חברו שיקבל מי גגו יכול לשנותו מענין לענין באיזה צד שירצה בין אם היו יורדין מפין מפין בלא צינור בכל אורך הגג וכא לשנותן שירדו דרך צינור למקום א' בין שהיו מקלחין דרך צינור למקום א' וכא לשנות' שירדו בכל אורך הגג מפין מפין בלא צינור אפי' אם הגג בעניין שהשפין תכופין זה על זה מאד שאין נוח לשמש תחתיהן אפי"ה אינו יכול לעכב עליו דלפעמים זה טוב לו ולפעמים זה טוב לו ואינו מרבה בניקיון בקרקעו בשינוי ואפילו לבנות על גגו כאין צריך עוד שירדו המים במהרה לחצר חברו בונה שהרי החזיקו מימיו של זה לירד לחצר זה וע"ל סוף סעיף ז' .

יא מי שבא להגביה הארזוב כדי שהיו המים יורדין בקלוח במקום גבוה זה ודאי מוסף בחזקתו הוא ואין שומעין לו וכן כל כיוצא בזה ויש חולקין ואם רוצה להשפיל הצינור בעל החצר מעכב עליו לכ"ע לפי שכבר היה יכול לבנות תחתיה כמ"ש בסעיף ח' ובשישפילה לא יוכל לבנות תחתיה כל כך .

יב ראובן היה לו בית אצל חצר שמעון ומי גגו נופטין לחצר שמעון ונפל ביתו של ראובן ושוב בנה שמעון בית בחצרו וקנה מראובן שיקבל מי גגו בחורבתו בכל מקום שירצה ואח"כ בנה ראובן את חורבתו והחזיר מי גגו לחצרו של שמעון ככתחלה ומי גגו של שמעון שקנה מראובן שיקבלם נופטין על גג ראובן וראובן החזירם לחצר שמעון עם מי גגו שלו ושמעון טוען שאין לו לקבל אפי' מי גגו של ראובן ככתחלה אלא אדרבה גם מי גגו של שמעון צריך שיקלחו בחצירו ובגגו של ראובן הדין עלם שמעון דנהי דמתחלה היה לו לקבל מי ראובן מ"מ כשנפל בית ראובן והתני' עמו שמעון שיקבל מי גגו בחורבתו בכל מקום שירצה צריך לקבלם באותו מקום באופן שלא יחזרו לחצר שמעון וכ"ש שמי גגו של ראובן לא יחזרו שם באותו מקום , ראובן שמימיו יורדין על גגו של שמעון והחזיק בזה וכא שמעון להגביה גגו צריך לבנות בתוך שלו כדי הנחת מרוב במקום ראשון שלא יפסידו חבריו , מי שהחזיק בחצר חברו לשפוך בה מי כביסה אחת יכול למחות בידו שלא ישפוך בה מי חמש כביסות וכן אם החזיק למי נשמים לא ישפוך שם מי כביסה או איפכא אבל מי שהחזיק לשפוך שופכין לרשות חברו דרך ביב העוברת בחצר חברו אע"פ שלא החזיק אלא לדבר אחד יכול לשפוך שם מה שירצה שכיון שששתעבר לו הביב לקבל מי הדינאות לקלח שם אין חילוק במעט או הרבה שכן דרכן שכולן נבלעין או מקלחין דרך שם .

יג סולם קטן שאין לו ר' שליבות אין לו חוקה בין שהעמידו בחצרו ומסכו על כותל חברו בין שהעמידו בחצר חברו לעלות בו לראש גגו אין לו חוקה שמתוך שהיא קטנה לא חש למחות וגם זה לא החזיק בנוקו וכל זמן שירצה בעל החצר בונה בצד הסולם ומכיל תשמישו ואם היה הסולם גדול שיש לו ר' שליבות או יותר החזיק ואם בא לבנות לבטלו בעל הסולם מעכב עליו עד שירחיק כשיעור שהרי מוחל לו להעמיד שם סולם גדול לפיכך כשיבא בעל הגג והגג להעמיד סולם גדול בעל החצר יכול למחות בידו כדי שלא יחזיק עליו אבל אם העמיד שם סולם קטן אינו יכול למונעו שהרי אמרים לו אין לך הפסד בזה כל זמן שתמצא תסלנו ואם קבעו במסמר אפילו קטן יכול למחות בו ואם לא המחיה יש לו חוקה גם בזה י"א לאלתר הוי חוקה שמחל א"א דוקא בג' שנים ובטענה .

יד כותל שהוא בין ראובן ושמעון אם שניהם שותפין שניהם משתמשין בו זה חופר בו מצד זה ומכניס בו קורותיו וזה חופר מצד זה ומכניס בו קורותיו ואע"פ שהאחד הכניס והשני לא הכניס זמן ארוך אין זו ראייה שמחל אלא שערדין לא הצריך להם וכן הוא דרך השכנים לפיכך יכול גם הוא להכניס כשירצה הואיל וחצי הכותל שלו מיהו אין שום א' מהם יכול להכביד על הכותל רק כפי המנהג .

טו ואם היה הכותל של ראובן לברו אין שמעון יכול להשתמש בו שמכביד עליה אפילו במעט ומפסידה .

טז ככותל זה שהיא ידוע שהיא של ראובן לברו אם חפר בה שמעון והכניס בה קורה אחת ושתק ראובן ולא מיחה בו החזיק שמעון במקום קורה זו אפי' אם היתה קטנה ורצה שמעון להחריפה בקורה גדולה ועבה מחליף ואע"פ שנודאי מכביד על הכיתל יותר מאד שהיה מכביד כבר בכל מה שתוכל הכותל לסבול כפי המנהג כמ"ש לא אמרין ודי לא החזיקו ככותל זה אלא למשא קל ועתה רוצה לבנות משא כבר דקים להו לחול' ומסתברא להו שכל מי שקונה מחבדו ליתן לו רשות שיבנה בכתלו אינה קונה לחצאין כמה יכבד עליה אלא קונה סתם כפי כח חזו' החומ' ומנהגה ומה שהקל עליה בעכבר משום שלא הוצרך או יותר ולא דמי למאי דאמרינן בשותפי בית זה בבית זה בעלייה שהעליון הבא להכביד ממה שהיה כבר דאין שומעין לו התם מיירי כשלקחו בית בנוי ועלייה עליו או שירשוהו שלא זכה הלזין מחלוקת מקחו אלא בסיוכ קל אבל ב' שלקחו יחד ובגו זה בית זה עלייה אע"פ שמתחלה לא סכך אלא בשקמים אם בא אח"כ לסכך באריו' לא הפסיד דינו כיון שיש לו רשות לבנות על הכותל ואם בא אח"כ לסכך באריוס אין התחתון יכול למחות בידו אם לא התנו ביניהם מתחלה ה"ג ככותל שהחזיקו כיון שיש לו רשות להני' קורה והוא הני' מתחלה קטן נאסן לשמעון שקברו סתם ויכול להליפה אחר כך בעבה אם לא שוה מבאי ראייה שהתנו מתחלה .

יז גם בחוקת נעיצת הקורות ככותל שאמרנו יש מחלוקת בין המפרשי' י"א דבעינן ג"כ הבא חוקה של ג' שנים ופענה וי"א דלאלתר הוי חוקה שכיון שראיה ושת' מחל שאין דרך בני אדם לשתו' בזה אם לא מחל מיהו אפי' למ"ד לאלתר הוי חוקה אם היתה הקורה סוכת עראי כל ל' יום לא החזיק בה

הבית הביא עמו קרוביו או מורעיו לשכון עמו יחד בבית זה הרי המשכיר מעכב עליו אפי' הוא אינו דר שם עמו מפני שהרבה דיוורין מפסידין הבית ומקלקלין אותו ואם הם סמוכים על שולחנו אינו יכול לעכב לא השותף ולא המשכיר דסתמא כפרושו כאלו התנ' שעל כל הסמוכין על שולחנו שכרו וכל שכן בשותף שעל דעת בן גשתתפו , ויש אומרים דשותף יכול למלאות ביתו אבנסאי ודיוורים כל שאינו מוסף בניין חדש אע"פ שחולק ביתו מדיוורים ויש להם בית הכסא אחד ביחד ולא יוכל הטני למוטר הם מסלאים לי את בית הכסא דכשגשתתפו מתחלה בחצר ע"מ כן גשתתפו שכל אחד יכול לעשות בביתו שדר בו כמו שהוא עושה כשחצר שלו לבדו , אבל ב' שיש להם בית בשותפת אין האחד יכול לדרשות לאחרים להשתמש בחלקו אע"ג דבחצר אין מקפידין בבית ככה"ג וראי מקפיד ואין דעתו לסובלו לדרו עם אלז האחרים כמו שהוא דר עמו שדעת נוחה היטב יותר וזה מסתבר .

ג ככר אמרנו ריש סי' קנ"ג דהויק ראייה הויק גדול הוא סאר עד שלפעמים הוא מענות שא"א לתקנו לפיכך אחיל שאין אדם רשאי לפתוח חלון לחצר חבירו ואפי' לחצר שותפו נמי לא יפתח ולא כצי למיטר ליה הא כלא הכי בעית לאצטנועי מנאי בחצר שאינו יכול לראותך דרך פתח ביתי וא"כ אין לך הויק חדש מכנו מצד פתיחת החלונות אפ"ה לא יפתח משום דא"ל אידך עד השתא בביתא לא בעינא לאצטנועי מינד השתא אפי' בבית בעינא אצטנועי מינד שתראנו דרך חלונך א"ג עד האינגא כי הויית בביתך לא בעינ' אצטנועי מינד השתא אפילו כשאתה בביתך בעינא אצטנועי מינד שתראנו דרך חלונך ואם פתח חלון שלא ברשות יסתום ואם נתנו לו בני החצר רשות לפתוח אע"פ שרשאי לפתו' לא יפת' פתחו כנגד פת' חבירו או חלונו כנגד חלון חבירו שזה הוא הויק ביותר מאוד שלא יכול חבירו לאצטנועי מפניו כלל שיראה תקף מפתחו או חלונו לפתחו או חלון חבירו אלא ירחיק משחו זה מכנגד זה שלא יסתכל כך בהדיא לשל חבירו י"א דפת' כנגד פת' חלון כנגד חלון אפי' חוקה לא מהניא דאחרון שעשאו באחרונה מפני שאין הדעת סובלתו כלל שאפילו נאמר שלא מיהא דראשון משום שאינו מקפיד ומוחל הוי כמו סחילה בשעות שסבוב היה שיוכל לסבול ועתה רואה שאין דעתו סובלו וע"ל סעיף ז' ואם באו שניהם לפתו' בבת אחת פת' כנגד פת' או חלון כנגד חלון אם אחד מהן אינו חסר וחבירו נהנה כופין על מרת מרום ואם שניהם באחד חסרים יעשו פשרה ביניהם ודוקא בחצר אחת אמרינן דסגי כשירחיק משחו זה מכנגד זה לכיון שהם שותפין כבר אין נזהרין כ"כ זה מזה אבל בחצר אחרת אפי' אם נתנו לו רשות לפתו' פת' או חלון עליהם צריך להרחיק מכנגד פת' או חלונו של חבירו עד שלא יוכל לראות בו כלל דזהירי טפי מניה וכל זה דוקא בחצרות שאין רבים מצויין שם תמיד בחצר ואי ליכא חלון או פת' כנגדו יוכל לזהר מלעשות מלאכתו ועסקיו בביתו כל זמן שבני החצר בחצר אבל לרה"ר אפי' רה"ר שלט שאינם רחבים י"א אמה ואין ס' רבוא עוברים בה פות' אדם פת' בית כנגד פת' בית וחלון כנגד חלון אם אינן גבוהים ד' אמות מן הקרקע שיוכל לומר לו כלאו הכי צריך אתה לישמר מבני רה"ר שיכולין להסתכל בגובה ד' אמות ואם פת' לרה"ר ויש בזה הויק לראייה לחצר א' שהוא בצד רה"ר והוא כנגדו יכול אותו שבחצר לנחות בו ודוקא פת' בית כנגד פת' בית או חלון בית כנגד חלון בית וכן פת' בית כנגד חלון בית או חלון בית כנגד פת' בית מותר לפתו' זה כנגד זה כרה"ר אבל לא יפת' חנות כנגד פת' או חלון חבירו אפי' כרה"ר מפני שזה הויק קבוע תמיד שכני ר"ה עוברים ושכים ואינם מכינים בו תמיד וזה יושב בחנותו כל היום ומביט בפת' או בחלון חבירו תמיד לפיכך צריך להרחיק עד כדי שלא ירא יוכל לראות בו כלל ומכיו"א דינו כחצר וי"א דינו כרה"ר .

ד היה לא' מן השותפין בחצר פת' קטן אינו יכול להרחיבו ששותפו אוטר לו בפת' קטן אני יכול להסתר ממך בשעת תשמישי בביתי ואיני יכול להסתר ממך בפת' גדול ואפילו אם היה פת' קטן והוא במקום זה לא יעשנו במקום אחר שאומר לו במקום זה הייתי יכול להסתר ממך ובמקום זה אינו יכול ואם היה הפת' גדול לא יעשנו ב' שאומר לו בפת' א' אני יכול להסתר ממך שכשורא פתו' כולו פתו' ואם הוא געול כולו געול וכשהו' ב' איה תוכל לגעול א' ופות' א' ולא אוכל להסתר אבל מי שהיה לו פת' קטן לרה"ר ורצה להרחיבו או היה רחב ורצה לעשות ממנו ב' אין חבירו שכנגדו מעכב עליו וא"פ לומר שבני ד"ת אינם יכולים לעכב עליו .

ה אחד מהשותפין בחצר שהיה לו פת' פתו' לחצר והיו לו ב' .

סן הסת' שראובן יכול לומר לא מחלתי והגחתיך אלא מפני שנעשה מתחלה לסיבת עראי ולאחר ל' יום החזיק שאין זה עראי ואם סוכת החג היא כל ז' ימי החג לא החזיק שאין דרך השבנים לתקפיד במצוה לאחר ז' החזיק ואם חיבר ראש הקורה בכותל בסיד או בטיט החזיק מיד והוא שיביא ראייה שמייע עמו או ראה ולא מיחה .

יח ודוקא אם החזיק בקורה קטנה יכול להחליפ' בגדולה ועבה כמ"ש בסעיף י"ז אבל מי שהחזיק בכותל זה בקורה א' לא החזיק לתת לתוכה ב' קורות או יותר שהרי לא מחל לו אלא על א' בר"א כשהורה שאין כותל זה שלו אלא של חבירו והוא מחל לו על הכנסת קורה זו אבל אם טען כותל זה אני שותף בו הואיל ונשתמש בקורה א' נאמן ונשתמש בכולה להכביר כפי האגרא אחר שישבע שבועת היסת שהיא שותף בכל הכותל , וי"א דדוקא כשאומר שאתחלה היתה הכותל שותף בין שניהם אבל אם מודה שמתחלה היתה של חבירו אין נעיצת הקורה ראייה שמחל לו על הכותל עצמה אא"כ עשה תקרה ע"י א' וי"א שאין לחלק והוי נעיצת הקורה חוקה גמורה שאפילו אם יפול הכותל יחלוק עמו גם כאבנים אלא שבאקום הכותל אין לו חזקה שאם ירוע שהאקום היה של ראובן אין לו חצי המקום לחזיק דאע"ג שהקנה לו חצי הכותל לנעיצת קורותיו וחצי האבנים לא הקנה לו משום זה חצי האקום אם לא שפי' ויש לו ראייה על זה .

יט כותל שזיא ידועה שהיתה של ראובן לכדו והיו קורותיו של ראובן נעיצות בתוך הכותל מצדו של ראובן ובצד שמעון יש מקומות חפזים שם להכניס בהם ראשי הקורות לא יוכל שאעון לעעון שיש לו חוקה בכותל זו והפירו' יוכיחו שהכניסם לי בעת הכניין להניחם שם שיוכל ראובן לטעון ולומר אני חפזתי מקומות אלו מצדך כדי שיהיו מוכנים אם תקנה ממני או תבקש ממני שאמחול לך לתת שם קירות שתכניס הקורות בלא חפזיה בכותל כדי שלא יאמרו הכותל מחמת החפזיה והתקלקל .

ך ראובן החזיק בניעיצת קירות בכיתל הידועה לשמעון ונפל אותו כותל וחזר שמעון ובנאו אין לראובן עוד לנעוץ באותו כותל החדש שיוכל שמעון לומר לא מכרתי או מחלתי אלא הכותל הראשונה עד שתפול וכותל זו פנים חדשות באו לכאן וכיון שכן לא זו בלבד שאין ראובן יכול לכופ את שמעון לתקנו אלא אפי' אם היה הכותל הראשונה רעוע וביא ראובן לשפצו ולתקנו חבירו יוכל לעכב על ידו שתהא כלה מאליה ותפול , ראובן שבנה יסד חומתו בחצר שמעון חבירו מפתחים יותר מעובי החומה וביא בחוקה ובטענה החזיק לטעלה כל מה שהוא כנגד היסוד עד רום הרקיע ואע"ג שהחומה אינה רחבת מלטעלה איכא לומר הנגים שכונס לתוך שלו הוי ועכשיו הוא חפ' לחזיר החומה למקומה חרשות בירו וצריך לישבע שלא השיג גבול רעו' , וכתב אורי מהרש"א ז"ל וז"ל דזה דוקא במקו' שאין סנהג אבל במקום שיש סנהג להרחיב היסודות כמו בספרות אלו אין לו רק היסוד שהחזיק בו עכ"ל .

קנר חוקת חלונות וכמה צריך להתרחק מהן ובו ליג סעיפים .

א א' מהשותפין בחצר שלקח בית בחצר אחרת סמוך לביתו שבחצר זו אינו רשאי לפתוח פתח לאותו בית לחצר זו מפני שמסרבה עליהם את הדרך פי' שהרבה בני אדם נכנסים ויוצאים עכשיו בחצר זו יותר מבתחילה וליכא צניעות כרמעיקרא וז"ה שא' מהשותפין בחצר אין לרשות לשנות בו כלל אלא כפי שבגאורה או קנאותו או ירשהו יש להם לנהוג בו מפני שבשנוי מעט צריכין לשנות תשמישתן בו והוי הויק להם ולא סבביא שאינו רשאי לפתוח פתח של בית חדש שבחצר אחר לחצר אלא אפי' לפותחו ולצאת ממנו דרך ביתו לחצר אינו רשאי עד שיסתם את הפתח שיש לו בחצר האחרת ואפי' לבנות עלייה על גג ביתו או חור אחורי ביתו ולפתחו לתוך החצר אינו רשאי שגם כזה מרבה עליהם את הדרך וליכא צניעות כרמעיקרא דה"ל כמי שהיה לו שכן א' ונעשו שכנים הדבה אבל יכול הוא לבנות עלייה על גב' ביתו או חדר אחורו ביתו ולפתחו לתוך ביתו שבחצר ואצ"ל שאם רצה לחלוק ביתו לשנים ואינו רוצה לפתחו בפתח אחד לחצר שחולק ואין יכולין למחות בינו .

ב א' מהשותפין בחצר שהביא לביתו אנשי בית אחד יוכל חבירו לעכב עליו מפני שטרבה עליו את הדרך וליכא צניעות כרמעיקרא וכן המשכיר ביתו לבעל בית אחד ואותו בעל

חושן המשפט הלכות נזקי שכנים סימן קנה

בעל החלון אבל כשבעל החלון בעצמו סתם חלונו לא הוי מחיל' בטה שסתמו לפי צורך שעה א"כ פרץ פצמי החלון שניכר שאינו רוצה לפתחו עוד וא שבנה בנין גמור לפניו וכיוצא בזה שטעשו מוכיחין שמוחל על האורה ואז בעל החצר זוכה מיד באורו ואין שוב לבעל החלון שלם סתם עליו. ואם הם חלוקי' מי סתמו בעל החלון אומר אני סתמתיו להגאתי לשעה ולא משום מחיל' ובעל החצר אומר שהוא סתמו זה שתק והרי הוא מחילה הסכימו ז'ל דבעל חלון נקרא מוחזק ונ"ל טעמא שהרי הוא מוחזק בחלון שיכול לפתחו החלון בכותלו בכל עת שירצה והאורה ממילא יבא ובעל החצר לא שייך למימר שהוא מוחזק באורו כי מי יוכל לכלוא את הרוח לפי' על בעל החצר להביא ראייה נ"ל וע"ל סי' קנ"ה סעיף ל"ה. וכן מי שהיו לו חלונות שמוחזק בהם למטה בכותלו ובא הכירו לבנות בפניהם ואמר לו אני אפתח לך חלונות אחרות בכותל זה למעלה מאלו הרי זה מעכב עליו ואומר לו בעת שפתח החלונות תרעיד כותלי ותקלקל אותה ואפי' אמר אני אסתיר כל הכותל ואבנה אותה לך מחדש ואעשה בו חלונות למעלה ואשכור לך בית שתורו בו עוד שאבנה יכול לעכב עליו ולומר לו אין רצוני שאסרח ממקום למקום ואפילו אינו משתמש בו אלא בעצים לפיכך אם לא היה שם טורח כלל וא"צ לפנות אינו יכול לעכב עליו דהנה ליה זה נהנה וזה לא חסר שכופין עליו אבל בעל החלונות שרצה לשנות מקום חלונות בין לאעלה בין למטה אפי' היתה גדולה ואמר אפתח אחרת בסנה מוז ואסתים את זו בעל החצר מעכב עליו שיוכל לומר במקום זה אוכל להסתיר סמך ובמקום אחר איני יכול להסתיר סמך וכן אינו יכול להרחיב בחלון כל שהוא כמו שנתבאר למעלה אבל כותל-שבין ראובן ושמעון והכותל הוא של א' מהם יכול זה לסתור כותלו בכל עת שירצה ואין חבירו יכול לעכב עליו ואם יאמר תפתח עלי ותזיקני בראייה יאמר לו עשה לך מחיצה בשלך או יבאו לדין לעשות כותל בשל שניהם בשותפות. ויך הבא לפתוח ראשון בעליתו שנגנזו עליות חבירו להרי' יונה אינו יכול לפתוח אלא עד חצי עליותו כרי שישאר השאר לשכנגדו שלא יהיה חלון כנגד חלון אם יפתח גם חבירו מיהו הכרייה ביד הקודם לבורר לו איהו חצי הצד שירצה נ"ל ולהרא' ש' ולהרשב' א' אינו יכול חבירו שנגנזו לעכב עליו כלום שאפי' ירצה לפתוח כנגד כל עליותו אינו יכול לעכב על ידו ולצד היום' או למחר אפתח גם אני והמעכב עלי משום חלון כנגד חלון שרשות הרבים הפקר הוא והראשון שפתח הוי כזוכה מן הפקדן שכל הקודם זוכה.

מן וה"מ במקום שאין ראשון להוציא וזין וגו' ונזוטרואת נגד עליותיו לר"ה אבל במקום שרשאי להוציא וזין וגו' וטרואת וקדם'אחד ופתח חלון בשלו לר' הר באופן שאם עשה חבירו חיוזין וגו' וטרואת שורבך לעשות בעיר יאפילו בעל חלונו של זה אין זה האור נקרא של הפקר אלא כחצר השותפין וכשנתח זה חלונו כנגד האיר שלפני עליות' חבירו שלא כדון פתח כיון שגם הא' יכול להוציא בניינו לר"ה ויכול האחר לבנות ולהאפיל חלונו של זה ומה שלא מיחה כבר מפני שלא היה מקפיד כצ' שלא הויק לו והוא לא היה צריך עריין לבנות ולכך לא היה יכול למחות בו מן הרין הילכך אין חוקה לזה בחלון זה ויכול לבנות זה בכל עת שירצ' וא"צ להרחיק ואם הוא טענה בדין ומרחיק מפני שסבור שחובה עליו להרחיק מצוה לאחרים שיאמרו לו שאינו צריך להרחיק להשבת אבידה היא.

מן לשון הש"ע מה שביור וסילת מרעת הפוסקים וז'ל כריני חלונות וז'ל, דעת הרא"ש שהפתח חלון לרשות חבירו למקם שעכשו אינו מויקו בחיזק ראייה אין שכיניו יכול לעכב עליו כמעט' שהיו' או למחר יבנה הוא המקום ההוא וזייקנו מחלון זה בחיזוק ראי' מפני שכיניו שעכשו אינו מויקו אינו יכול לעכב עליו וזה נהנה וזה אינו חסר הוא וכיון שאינו יכול לעכב עליו גם חוקה אין לו לזה וכשיבנה הלה יפוננו לסתמו כרי שלא יויקנו בחיזוק ראייה וכן יכול לבנות כנגד אותו חלון בלא הרחקה ועל פי הדברים האלה פסק בראובן שהוצי' בלישת עליותיו לחיזוק ופתח בו חלון ולמסק נמלך שכניו שנגנזו להוציא גם הוא בלישת עליותיו וטוען ראובן שירחיק שכניו מכנגד חלונו כדי שלא יאפילו עליו שהדין עם שמעון מפני שכיניו שמנהג המקום שרשאי להוציא וזין וגו' וטרואת לרשות הרבים הוי כחצר השותפין וכשפתח ראובן חלונו כנגד האור של עליות שמעון שלא כדון פתח כיון שגם שמעון היה יכול להוציא בניינו ועד עתה לא היה שמעון מקפיד כי לא היה מויקו לו לכן לא היה יכול למחות בידו הילכך אין חוקה לראובן ויכול שמעון לבנות כנגד חלונו ומעט' וז'ל פסק בראובן שבא לפתח חלון לחברת שמעון שאינו יכול למחות בו כיון שעכשו אינו מויקו וכיון שאינו יכול למחות' בו אין לו חוקה

ב' רלתות ורוצה לעשותם דלת אחת יש מי שאומר שאינם יכולין לעכב עליו אינ"פ שנפתח כולו תמיד כשהוא פתוח אין החיזוק גדול כ"כ כמו שהוא כשיש לו ב' רלתות שיכול לעול א' ולפתח א' אבל מי שהיו לו ב' פתחים כל א' ב' אמת אפ"ל זה האצל זה אפ"ל לא יוכל לעשות מהם פתח א' של ר' אמת ראו' לפתחא זוטרא בעינא אצטנועי מינך בפתחא רבה לא מצינא לאצטנועי מינך דפתח גדול יכלין להליך הרבה משאות גדולות והתשמיש מרובה שם.

נ מי שבא לפתוח חלון לחצר חבירו בין חלון גדול בין קטן בין למעלה בין למטה בעל החצר מעכב עליו שאומר לו תזיקני בראייה שאע"פ שהיא גבוה תעלה בסולם ותראה. וכן מי שפתח חלון לחצר חבירו ומחל לו בעל החצר או שגלה דעתו שהניחו ברצונו כגון שצא וסייע עמו או שידע הנזק ולא ערער תוך ג' שנים ה"ז החיזוק בחלון ואינו יכול אח"כ לחזור ולערער עליו לפתום דסבר וקבל ולא דמי לכ' חלונות זה כנגד זה דלעיל, סעיף ג' דהתם הויקו קבוע יותר וא"ל סבור היתו לקבל ולא אוכל אכל הבא לא יוכל לומר כן מיהו גם בחלון אחר אע"פ שהחיזוק אסור לעמוד בחלון ולראות בחצר חבירו כדי שלא יזיקנו בראייתו דבזה איסורא קעביד ולא מהני ליה חוקה וזה יוכל בעל החצר למחות בו אבל כל זמן שאין לו חוקה יוכל לערער לפתחו וצריך זה לסתמו אע"פ שהמעורר א"צ עכשו לבנות בצדו, חוקה זו אי בעינין ג' שנים ומענה או אפי' אלתר יש בו מחלקת בין המפרשי' כצ"ש לעיל סי' קנ"ג לענין וזין ושאר דברים כיוצא בו וע"ל סי' קנ"ה סעיף ל"ה. וכן ברא' שיש לו חוקה בחיזוק ראייה בעושה מעשה כגון פתח חלון על חצר חבירו שכיון שזה ראה ולא ערער תוך ג' שנים וראי' הוי מחילה גמורה אבל חצר השותפין אע"פ שעמדו שנים רבות בלא מחיצה כיון דממילא בלא עשיית מעשה מויקים זה את זה בראייה אין להם חוקה וכופין זה את זה לעשות מחיצה בכל עת שירצו אפי' אחר כמה שנים דהא דשתיק עד השתא לא משום מחילה שתיק אלא שהיה מצפה שיעשו.

נ הרי שפתח חלון לחצר חבירו וידע בעל החצר ולא ערער וזה החיזוק בה כרינו ונפל הכותל שהחלון בו לא הפסיד זכותו ולא דמי לנעיצת קורות דלעיל סי' קנ"ג סעיף ב' דהתם לא החיזוק אלא בכותל אבל הבא בראייה החיזוק ולא כחור שבכותל כמו בויזין וכשיבנה הכותל יחזור בו החלון.

נ מי שיש לו חלון פתוח לחצר חבירו החיזוק בו כרינו למר שלש שנים ובמענה שקנה מסנו למר במחילה בראה פתוחו ושתק או טענה מעליות' שנתן לו כפירוש רשות לפתחו אם הוא גדול כל כך שהאדם יכול להוציא מכנו ראשו או יש לו חוקה בכל ענין אפי' שהוא למעלה מד' אמות שלא חשב כל כך למחות שאין הויקו קבוע כל כך ואפילו שאינו עשוי להאיר אלא להכניס אור שכיניו שהוא גדול כ"כ שיכול להוציא ראשו ולראות בתוך חצירו וזה לא חשב לערער וראי' החוקה היא אמיתית וחוקה נאורה היא ואם אינו גדול כשיעור זה ביה יש חלק שאם הוא לאעלה מד' אמות ואינו עשוי להאיר אין לו חוקה שלא חשב למחות בו. כיון שאינו קבוע ומ"מ אף שם אם ירצה למנוע אותו שלא לפתחו רשאו דלא בעי למקם עמו כרינו וזייני כשירצה לבנות ואם הוא למטה מד' אמות אפי' אינו עשוי לאורה יש לו חוקה וכן אם עשוי לאורה יש לו חוקה אפי' הוא למעלה מד' אמות שכיון שהוא לאורה שמישו קבוע שכל הימים צריך אדם לאורה וה"ל למחות וכיון שלא מיחה איכא למימר דברשות עשה והחיזוק ושוב אין בעל החצר יכול לבנות כנגדה או מצרדיה עד שירחיק ד' אמות כמו שיתבאר כדי שלא יאפילו עליו שהרי מחל לו על האורה. ובענין איהו חלון עשוי לאורה תולה הכל בעיני הרין ולפי ענין החלון.

יא דהא דיש חוקה לחלון דוקא כשיש לה צורת הפתח או מלבן דבלאו הכי לא הוי אלא כחור' שהחירוהו עכברים וי"א דהכל לפי ענין בני האדינה וכן עיקר.

יב מי שהיתה לו חלון מוחזקת ובא חבירו ובנה כנגדה או מצרדיה בלא הרחק' או סתמה וראה בעל החלון בשעת עשייה ושתק אינו יכול לחזור ולערער לפתוח החלון או להרחיק הבנין שכיניו שראה ושתק מחל שאין אדם עשוי שסתמו אורו לפניו ושתק א"כ מחל וזה לכ"ע לאלתר הוי מחילה וי"א שצריך טענה עמו שאם בעל החלון יש לו שפך או ראייה על החלון צריך שיטעון זה שקנאו מצנו ומסתמתו ה' ראייה לדבריו ואם אין לבעל החלון ראייה על החלון אלא חוקה שהחזיק לכך אין זה צריך טענה אחרת בן שיאמר שחוקתו בטעות היתה והשתיקה ששתק בשעת הסתימה היא ראייה לדבריו שזה הורה שטעה מתחלה לכך שתק וכל זה כשסתם בעל החצר ושתק

אם לא שיבא עדים שהחזיק בו קודם שנעשה חורבה וארם שיש לו חלון פתח לרשות חבירו ונחרב טוב הוא שיעמיד עדים שהחזיק בחלון זה קודם שהחריב האקום ויכתוב עדותם להיות בידו ראייה ומשמע זה פסק בגנים שהם מכוסים רעפים ואין עליהם תשמיש שיכול לפתוח עליו חלון ואם אחר זמן יפתח זה נגו ויכול לדאות מאיתו חלון לחצר כופהו למתמו הילכך חלון אפתח לחצר חבירו והוא במקום גבוה וכא חבירו לכנות תחתיו ולעשות על הבניין נג של רעפים ואותו הבניין מונע מהסתכל בחצר יכול למחות בידו מלעשות הבניין והנג כי יאמר לו היום או לאחר תסורו הבניין שלך ותכופני לסתים חלוני כי תאמר לי אין לך חזקה כי היה פתוח על נגי ואני לא איכל לסבא עדים שהחזיקתי בו בעוד שהייתי יכול להסתכל בחצרך אבל הרשב"א כתב שראובן הבא לפתוח חלון על חצר שמעון במקום שאינו מויקו עכשיו כהיוק ראייה ושמעון טוען היום או לאחר יבנה הוא בשלו וויקנו בראייה שהרין עם שמעון לעכב על ידו ולא בעי למיסק בהדיה למחר כדינא ודינא כשיבא לבנות ואפי' אם רצה לכתוב לו שטר הנדאה בכך אין שומעין לו דמנצא וזה צריך להיות שומר שטר מהעכברים וכן דעת הרא"ב וזה הסכים הר"ב בש וכתב שכן דעת הרבה מהאחרונים וכן דעת הר"ר יונה והרמ"בן והכי נקטינן ומיהו כתב הרמ"בן שנראה לו שגם בזה אם לא עיכב על ידו אע"פ שהיה יכול לעכב אינו יכול להחזיק עליו הואיל ואינו מויקו ערין לא חשש לעכב על ידו , ע"כ הש"ע , וכתב מורי מה"ר"מ איטריש ז"ל ובמקום שיש מנהג הולכין אחר המנהג ע"כ"ל וכתב עוד ראובן שהיו לו חלונות ביתו כנגד חצירו או גינתו של חבירו וכותל בניין וע"י הכותל לא יוכל לראות לחצר או לגינת ונפלה הכותל וע"י זה ראיבן רואה לרשות חבירו צריך לסתום חלונותיו אע"פ שעשאו כהיתר כיון שמתחלה לא היו מויקו מפני הכותל ועכשיו מתחילין להיוקו הוי כאלו בנה אותו עכשיו והומוחה בו משום דהיי גירי דילית אע"פ שלא עשאו בידים כן כתב הר"א"ש בתשובה עכ"ל מורי ז"ל ונ"ל דרין זה לפי מה שאינו סחלק בין עשאו בהיתר לעשאו שלא בהיתר הוא ג"כ אפילו לדעת הרשב"א והראב"ד והרמ"בן כמו שסיים הרמב"ן לפי מה שכתבתי שגם אם לא עיכב על ידו אע"פ שהיה יכול לעכב אינו יכול להחזיק עליו ואע"פ שלפי דברי מורי ז"ל בהגהותיו נראה שאין זה דעת הרמ"בן נ"ל פירושו כב"ש מיהו אפי' לדעת מורי ז"ל שכתב אם היה בית מפסיק והיה ג"כ של ראובן או של אחר שהיה רואה מאותו בית לרשות חבירו ונפל וע"י כך רואה מבית אחר א"צ לסתום חלונותיו דמ"ש מבית זה או מבית אחר ויש חולקין וסבר להו דהיוק ראייה זה מיקרי היוק דמטילא שע"י נפילת הכותל בא היוק הראייה הוה מטילא ולא מעשיו גרמו לו לפיכך טאחר שעשה בהיתר על היוק להחזיק את עצמו וע"ל סי' קנ"ה עכ"ל ואיפשר שגם הרשב"א והראב"ד והרמ"בן יורו כזה הראיל ונעשה מתחלה בהיתר נ"ל .

פן ראובן שפתח חלון לחצר השותפין שיש לו שותפות בו עם שמעון ולוי והחזיק בחלון חזקה גמורה בפני שמעון שהיה פה אבל לוי לא היה פה וקנה ראובן החזקה משמעון והתנה עם שמעון שהוא פה לכשתחלקו החצר אתי ולוי יופל גורלך אצלי לא תוכל למחות בחוקתי וזו אין בתנאי זה כלום חדא חוקתו אינה חזקה כלל דקיים לן האחין שחלקו לקוחות הן דאין כירא נמצא לכשיפול לו הגורל אצלו אותו חלק שנפל לו היה עד עתה של אחיו וחלק חבירו היה שלו והחליפו עתה נמצא שלא החזיק בשלו כלום אלא בשל חבירו ועוד אפי' אם מודה השותף שמכר או נתן לו האורה על תנאי זה אינו כלום דדמי לאומ' שדה זו לכשאקנה תיהא קנויה לך ולא קנה דקוה ליה דבר שלא בא לעולם .

פן ראובן יש לו בית אצל שכנו גוי ופתח חלון על נגו של גוי והחזיק בו כמה שנים לאחר ימים מכר הגוי ביתו לישראל ובא הלוקח להגביח ביתו בעניין שסותם חלונו של ראובן וטען ראובן אתה סאפיל על אור' חלוני שהחזקתי בו כמה שנים י"א שאסור לו לקונה לסתום שאין לו לעשות אלא דין תירה אע"ג דשמעון בא מחמת הגוי וק"ל הכא מחמת גוי הדי הוא כגוי ה"מ לגריעותא דקונה מה גוי אין לו חזקה אלא כשטר אף ישראל אין לו חזקה אלא בשטר אבל לא למעילותא דליה בדבר שאינו דין תורה , וי"א דה"ג הוי הקונה כמו הגוי וכיון שהגוי אלו היה רוצה לבנות בפני חלונו של ראובן לא היה ראובן יכול למחות בו דכדיני הגוים אין חזקה לאורה אלא כל אחד פותח לרשות חבירו וכשרוצה חבירו אח"כ סותם את אורו בפניו אפילו לאחר כמה שנים שהחזיק בו וכל כח וזכות שהיה לו לגוי קנה הישראל מהגוי ואין ראובן יכול למחות בו

כן הוי דעת הראב"ד והרשב"א והר"ם והרא"ש וכתב מורי מהרמ"א ז"ל שכן נראה לו להורות וכ"ש במקום דאיכא דינא דמלכות דאולינן בתרה וכלכר שצריך הלוקח להודיע שחזיק בקרקע הגוי קודם שיתן לגוי המעות כי אם יתן לו המעות קודם שיחזיק בה הרי נסתלק הגוי מיד שכל קניינו הוא בכסף כמ"ש בע"ה והיי נכסיו מיד בהפקר וזה הישראל הראשון בחלונותיו קודם שיחזיק ישראל השני בקרקע וכל זה מיירי שידוע שהצירו של גוי היה קודם לחלונותיו של זה אבל אם ספק אם החלונות היו קודמי' החזיק ישראל הראשון בשל הפקר על הלוקח הבא לסתום להביא ראייה ואין חזקה מועלת כנגד הגוי והבא מבחו אא"כ החזיק בו לאחר שלקחו מן הגוי וע"ל סי' קנ"ד .

פן ראובן שהיה לו בית אצל חצירו של גוי שיכול לפתח בו חלונות בן כן דיניהם של גוים ועתה מכר הגוי חצירו לשמעון ואמר שמעון לראובן סתום חלונותיך הדין עמו ואפי' טען ראובן שלקחה מן הגוי אינו נאמן ואין מכאן סתירה למה שכתבתי לעיל סי' קנ"ג סעיף ו' דבכ"ה בריא עדיף דשאני הבא שהבריא גרוע הוא רכיז דכדיניהם לא היה רגוי יסבל למחות למה לו ללוקחה ממנו לפיכך אינו נאמן עד שיהיה לו שטר ויש חולקין כוכתבנו בסמוך ראובן שהי' לו בית אצל גוי והיו לו לגוי חלונות לחצרו של ראובן וקנה שמעון הבית מן הגוי ובא ראובן לסתום חלונות וסראה שטר שכן כתב לו הגוי שיכול לסתום ושמעון ואמר כי הבית שקנה היה כבר של ישראל אחר שמכרו לגוי והוא החזיק בחלונות אלו , אם הגוי היה צריך לסתום כדיניהם או שכתוב בשטר שמראה ראובן שאין לו חזקה בחלונות כי נעשו שלא ברין או בדרך שאלה שמעון הבא מכח הגוי לא עדיף מיניה אבל אם הגוי לא היה צריך לסתום ברין וגם לא הודה שאין לחלונותיו חזקה רק שכתב לו אני אתים כשתרצה וחייב עצמו כמה שלא היה חייב כדינא א"צ שמעון לסתום אבל אם ירוע שהגוי פתחו והחזיק בחלונות אינו חזקה מאחר שברדיניהם אינם יכולין להחזיק בהם גם הישראל הבא מבחו אין לו חזקה .

פן ישראל שהיה לו חלון פתוח לחצר הגוי סתום אותו מבחוץ והגוי פתח לצד פנים לאחר זמן מכר הגוי חצרו לישראל ואיתו הישראל בנה כותל ונודסן קרן כותלו לסתום החלון וטען הישראל אני מפני הגוי סתמתיה מפני היוק ראייה שהיה לי ממנו ועתה ארצה לפתחו אינו יכול לחזור ולפתוחו כיון שסתם חיצה לו ושירי הכותל כולו לפניו גיה בדיעתי שעקרה מלהשתמש לאורה וזה הוי מחילה לבי' עושאו שחלון פתוח עושה בתוך ביתו ועוד יכול הקונה לומר אני מצאתי חלון זו סתומה מניין שאתה סתמתה שטא הגוי סתמה ונעשית חזקה כדאמרינן ולסתום לאלתר הויא חזקה שאין אדם רואה שסותם' אורו בו' .

כא ראובן שהחזיק בחלון הפתוח בחצר שמעון ובא שמעון לבנות כנגדו צריך להרחיק ממנו ד' אמות כדי שלא יאפיל עליו ואם הרחיק ד' אמות אע"פ שהיה סאפיל אינו צריך להרחיק יותר שכן שיעור חכמים דברוב מני' כד' אמות ואם הרחיק ד' אמות כדי שלא יאפיל ומבניה כיתולו יתני' מן החלון צריך שיהא גבוה ממנו ד' אמות ולא פחות שלא יעמוד על הכותל וישפיל ראשו ויציץ ויביס בתוך החלון ואם הכותל נמוך מן החלון או א"צ להרחיק מכותלו כלים שהיו אינו סאפיל לו אבל צריך שיהא נמוך מן החלון לכל הפחות ד' אמות שלא יעמוד על הכותל ויביס בתוך וכל זה בכונה כנגד חבירו כחצר השותפין אבל חלון הפתוח לו על רה"ר אין לו חזקה כמ"ש סעיף ט"ו ולכן יוכל לבנות כנגדו בלא החזקה ד' אמות אע"פ שמאפיל וע"ל סי' זה סעיף ל"א .

כב ואם בא לבנות כותל מצד החלון כגון שהכותל שהחלון בתוכו הולך ממזרח למערב וזה בא לבנות כנגדו מצפון לדרום אם בא לבנות מצד אחד אצל החלון די לו בהרחקת שפח ממנו אבל לעולם צריך שיהא הכותל גבוה מן החלון או נמוך ממנו ד' אמות וגם צריך שישפיע ראשו הכותל בענין שאין ראוי לעמוד עליה שאל"כ אע"פ שהוא גבוה או נמוך ממנו ד"א יכול להרחק מן החלון ולהציץ כיון שהוא מן הצד , כג ואם בא לבנות שני כותלים משני צידי החלון אחד מזה ואחד מזה צריך שיהא בין שני הכותלים ד' אמות מלבד רוחב החלון שפח מצד האחד וארבע אמות חסר שפח מצד הכותל השני ואם ירצה להרחיק שני אמות מצד זה ושני אמות מצד זה הרשות בידו וא"כ חלוק אומר ד' אמות כפי מה שירצה רק שיהא בין שניהם ארבע אמות ולא יסכך על נביהם אא"כ ירחיק הסיכוך מהכותל שיש בו החלון ארבע אמות כדי שלא יאפיל

חושן המשפט הלבות נזקי שבנים סימן קנר קנה

יאפיל עליו, כל אמות מתמא הם ששה פתחים והטמא הוא ארבע גודלים.

כר עשה נג משופע אצל חלון חבירו צריך להשפיל ממנו ארבע אמות שאע"פ שאין משתמשין עליו תשמיש קבוע גרוע הוא סאקום שתשמישו קבוע כי במקום שיש תשמיש קבוע נוהרין בני הבית לעשות תשמיש צנוע בפני החלון שסא יעלו ויראו אבל בעליית עראי אין נוהרין ואיכא הויק ספי, **כה** לא אסרו שצריך להרחיק ד' אמות מכרי שלא יאפיל אלא בחלון שמן הצד שפתיחת החלון על הצד חבירו הוא ראייה שמכר או נתן בעל החצר לחבירו בחצירו ד' אמות לשיעבוד זה שלש יבנה שם כרי שלא יאפיל אכל אם פתח בתקרת עלייתו בעין ארוכה ומשם נכנס אור לביתו אם בא שכנו לבנות אין צריך להרחיק כלל שאדם בונה בתוך שלו מה שרצה ומה לו בטה שיאפיל לחבירו, ראובן שעשה בביתו חדר לאוצר יין ושמן וצריך אויר לקרר היין וכא חבירו לבנות כותל כנגדו יכול לראובן למחות בו אע"פ שהרחיק ד' אמות ומאחר שהחדר מיוחד לאוצר ועשו בו ביתו ברשות אין חבירו רשאי לעשות לו הויק בבנינו וע"ל סי' קנ"ה סעיף ב'.

כז א' מהשותפין שרצה להגביה הכותל המשותף ביניהם להוצאתו יתר על ד' אמות אע"פ שהיא מאפיל החצר אין חבירו יכול לעכב עליו שלא אמרו להרחיק כנגדו ד' אמות שלא יאפיל אלא בחלונות שהאורה הנכנסת לבית מהחלונות נכנסן מכנגדו וכל שהחזיק בחלון זכה באויר קרקעו של חבירו ע"ד אמות לפיכך צריך להרחיק שם שלא יאפיל אבל בחצר שהיא מגולה והאורה נכנס בה מלמעלה ולא מכנגדה לא אמרו בה שלא יאפיל אע"פ דודאי כשהכותל המפסיק היא נמוך ישוב יותר אור מכשהיא גבוה לא הקפידו על זה.

כח כ' אחים שחלקו מדעתן ורגיע הצד לא והבית או אכסדרה לשינוי ושמו הבניין והעצים והחצר סתם זה כנגד זה ולא השגיחו על שומת האויר שיש לזה שנפל לו הבית על הצד אחיו מחמת החלונות שבבית אם רצה בעל החצר לבנות כותל בסוף חלקו כונה בפני חלונות הבית או בפני האכסדר' ואע"פ שמתאבל עליו שהרי לא שמו האויר ואין שיעבוד האויר עליו שהרי לא שמתאוה מיהו דוקא לבנות לפניו יכול אבל כל זמן שלא בנה בפניהם אינו יכול לומר לו סתום חלונך אע"פ שיש הויק בראייה שזה זכה בשלו כמו שמתאבלו כמו שזה זכה בחצירו כמו שמתאבלו ואין א' מהם יכול לנפח את חבירו שישינה את חלקו מכמו שהיה אם לא שהתנה בפניו וי"א דבאכסדר' שאורה רב ארבע חלקו סתם לומר לו סתום קצת אורה שהוא סותר סתם כאלו היה בית ליריה דודאי ולפתחו ראו ליריה לא חלקוהו אבל החלונות הצריכים לבית אינו יכול לבנות כנגדו וכ"ש שלא לסתמן דבית בלא אור אינו שזה כלום וכששמתאוה וראי היה דעתו לומר בתוכו וא"כ טמילא היה אור בבית בכלל השומא.

כט ראובן שנתן או מכר כא' הבית לשמעון והחצר ללוי והיו חלונות פתוחים מהבית לחצר יש להם דין אחים שחולקין שנתכר בעיני הקידם לפיכך אם היו חלונות פתוחות מן הבית לחצר אם רצה אותו שזכה בחצר לבנות בפניהם הרשות בידו, וכן הדין אם מכר או נתן החצר לאחר ושיר הבית לעצמו שרשאי אותו שזכה בחצר לבנות בפני החלונות משום רק"ל דמוכר או גותן בעין יפה מוכר או גותן וכשכברו או נתנו לזה היו כאלו אחר אני מוכרו או נתנו לך לעשות בו כל הפצ"ך ואינו יכול למונעך למחות לך אפי' כשתאפיל עלי אם לא שפירש בהדיא שלא יאפיל עליו, ויש חולקין ואומרים שצריך להרחיק ד' אמות דאע"ג דמוכר או גותן בעין יפה מוכר או גותן אין סברא שיתן ויסכר ויוק לו בטה שנשאר לעצמו ואם מכר או נתן הבית ושיר החצר לעצמו י"א שאינו יכול לבנות בפני חלונותיו דמוכר או גותן בעין יפה מוכר או גותן וי"א דס"מ לא השאיר לעצמו דבר שאזיקו בראייה וע"ל סי' קנ"ה סעיף ב'.

כ מי שהיה מייק את חבירו בהויק ראייה וכשרואה שהיה חבירו תוכו נתן אותו הבית לבנו קמן אין אוסרים זה יסכול הויק משום דאין נוקקין לבכסי קמן ונמתין עד שיגדל הקמן שירון עמו אלא מסלקין את ההויק מיד וכשיגדל הקמן יבא ונראה ראייתו וחיותו, ואם קדם ומכר הבית לגוי כופין המוכר לללק הויקו וכל זה משום תיקון העולם שלא ילך כל אחד אחר שרירות לבו לאצור מי ארון לי וגו'.

ל מי שיש לו חלונות על הצד חבירו והן סתומים סתמה שנים אלא שלא נפרצו אם רצה לחזור ולפתחן הרשות בידו שכיון שלא נפרצו הפציטין הוא סי' שלא נסתמו משום שחל עליהם אלא לצורך בעל החלון סתמן והיה דעתו לפתחן לכשירצה.

לא כתב הרשב"א שאע"פ שהפתח חלון לה"ר אין חבירו שכנגדו רשאי לפתח חלון כנגד אותו חלון אם בא להגביה כותלו מגביה ואינו נמנע ואע"פ שאין ביניהם ד' אמות ובלבד שיגביה ד' אמות גבוה מן החלון שכנגדו כרי שלא יציק ויראה ומעמא דמלתא תחלה צריך אתה לדעת שאין אדם רשאי לשיעבוד במעשיו קרקע חבירו שלא מדעתו ופעמים שאדם משעבד קרקע חבירו במעשיו ואין חבירו יכול לעכב עליו כיצד הבית והעלייה של שנים וקדם בעל העלייה ועשה אוצר בעלייתו אין בעל הבית יכול לפתוח תחתיו חנות של נחתומין בו' כמ"ש במ"י הסמוך סעיף ב' בע"ה נמצא שבקדימתו של זה נשתעבד ביתו של זה ולפיכך צריכים אנו לדעת ההפך שיש בין שני עניינים אלו והוא שכל שהוא מייק את חבירו במעשיו או שצ"צ יזיו וכיוצא בו בקרקע חבירו כדן באמת הוא אומר לו לא כל הימנך שתשתמש בקרקע שלו ולא שתזיקני בגירי דורך והיינו זיון ומרוב וכיוצא בו אבל כשיאנו מייקו כלל ולא משתמש בשלו כלום כל מה שהוא רוצה לעשות בשל עצמו עושה והיינו קדימת אוצר וכיוצא בו לפי שהוא יכול לומר אוצרי בשלי ואין אוצרי מייקך ומה שאתה צריך להרחיק חנו' של נחתומין מתחת אוצרי לא מחמת שנשתעבד שלך לש"י אלא שאיך רשאי לחזיקני וכן כשקדם החנות או הרפת לאוצר אין יכול בעל העלייה לעכב על ידו כרי שלא יפסיד עליו עלייתו שלא לעשות בה אוצר לפי שזה יאמר לו בשלי אני עשה ועכשיו איני מייקך ואם אתה חושש לנזקך הרחק עצמך שלא תעשה אוצר בעלייתך וא"כ יש באן מקום שאלה אחר שהרכב כן מי שקדם ופתח חלונותיו על הצד חבירו למעלה מד' אמות ולהכניס אורה אמרינן שקדם חזקה כע"כ של חבירו וצריך חבירו להרחיק ממנו ד' אמות שהרי אינו מייק בפתיחת חלונותיו של מעלה מד' אמות וכשכא זה לבנות הא חייב להרחיק כרי שלא יאפיל עליו ויוקנו וכדרך שאמרו באוצר ורפת בקר וחנות חצר נחתומין ותשובת הענין הזה מפני שחלון זה לוקח מאויר הצד חבירו ומשתמש בו ואינו רשאי להשתמש בשל זה שלא מדעתו משא"כ באוצר שאינו משתמש בשל בעל הבית כלל מעתה מי שקדם ופתח חלון על רה"ר הרי זה רזיו ונשכר ואין חבירו שכבד השני רשאי למונעו מצני שאינו פותח על רשותו שהדרך של מלך הוא וכך רצה המלך שכל שכא לפתח על הדרך יפת' ואינו פותח על רשות חבירו ולא משתמש בשל חבירו כלום ולפיכך אם בא השני לפתח חלון כנגד אותו חלון אינו רשאי שיכול לומר זה אל תזיקני בהויק ראיותך וכדרך שבעל העלייה בעל האוצר מונע ב"ה מלעשות רפת בקרא חנות של נחתומין תחת אוצרו שקד' אבל אם בא להגביה כותלו נמצא מגביה ואינו נמנע אע"פ שאין ביניהם ד' אמות לפי שזה אומר לו כל שאתה משתמש באויר רשותי שלא מדעתי איך רשאי ואלו היה זה רשאי למחות בידו בשעת פתיחת החלון ולא סיחה והחזיק בכך ג' שנים ובא מחמת טענה והחזיק צריך להרחיק ממנו ד' אמות אבל זה שאינו יכול למחות כל שהוא פותח על רשות הרבים וכמ"ש אין לו חזקה ולפיכך אפי' אם בא מחמת טענה אין לו חזקה וזה מגביה חזקה נמנע ובלבד שיגביה ד' אמות כרי שלא יציק ויראה, עכ"ל הרשב"א והוא כלל גדול לכל מעמי דיני הרחקת נזקי שבנים, וע"ל סעיף כ"א.

לב ראובן שזכה בחבורה של הפקר ובנה בתים ועליו בחלונות ופתחים ובא שמעון וזכה שם בחבורה ג"כ מן הפקד ובנה בתים ועליות כנגדו ונמצא השני ניוק מהראשון מהויק ראייה ותובע מהראשון שסידר הויקו אין כדברי השני כלום שכבר זכה הראשון ואין השני יכול למונעו ולא עוד אלא שאם בא השני להויקו בהויק ראייה גם הוא כגון שרוצה לפתוח חלון כנגד חצירו של ראשון או לחצירו ממש אינו רשאי שכבר זכה הלא בשל.

קנה דין הרחקת נזיקין ותו סיד מעיפים.

א יש חזקה לניזקן שחייב אדם להרחיק אפילו בתוך שלו בענין שלא לגרום הויק לחבירו כדכתיבנא מעמא ריש סי' קנ"ג ואם לא הרחק והחזיק בנזק מרני מעממא שהיה לזה למחות מפני שהדין היה עמו ולא טיחה על כן אכר זכותו כמ"ש כיצד הבית והעלייה שהיה של שנים לא יעשה בעל הבית תנור בתוך ביתו אפי' יש על גביו גובה ד' אמות בינו לתקרת העליית שלא ישרף עלייתו וכן לא יעמוד בעל העלייה תנור עד שיה' תחתו מעיבה עבה ג' פתחים מלבד שהיא על גביו גובה ד' אמות וככירה שאין משתמשין בו באש גדול ב"כ כמו בתנור אם בעל

לבוש עיר שושן הלכות נזקי שכנים סיון קנה טה

ה העיון מן הריחיים וכן בשאר נזיקין כגון האורג המזיק לחבירו על ידי ההכאות שעושה בשעת ארינה ישומו ע"פ בקיאי' ואומני' וכל כיוצא בזה .

ח מרחיקין את התנור מן הכותל ג"ט מקרקעיתו שהם ארבע משפתו שהתנור הלך ומשפע למעלה והרחק' היא משום שלא יחוס הכותל ויפסיד ומורד מהשפה הפנימית שעונו כותלי התנור הוא בכלל השלשה טפחים .

ט יש מי שאומ' שכל אלו ההרחקות מהכותל רוקא בכותל של לבנים ויש מי שאומ' דאפי' בכותל של אבנים וזה דעת הרב"ם והר"י וינה"ל .

י לא יחפור אדם כור ולא שיי' ולא מערה' לא יביא אמת המים ולא יעשה בריכת מים לשרות בה בנדים לבנים בצד כותלו של חבירו אא"כ הרחיק מכותל ג"ט ויפסיד בסדר לכותל כור זה או מקוה המים זה או כותל האמה בצד חבירו כדי שלא יבליעו המים וזקוק כותל חבירו וי"א דאפי' לא היו המים קבועי' שם תמיד כגון צנור השופכת מים מכיתו לחו' אפי' צריך להרחיק ויש חולקין מיהו במי רגלים לכ"ע אסור כמ"ש סעיף ח' ה"ה בור שאין בו מים כלל אסור לחפור סמוך לכותל חבירו וצריך לתקן לפי עיני אומנים הבקאים בכך .

יא אבן שהכוס מכא בנדים עליה עד שיתלכנו צריך להרחיק אותה ארבע אמות מכותל חבירו מפני שבעת שהכוס מכה עליה המים תמים ומזיקים לכותל .

יב הבא לסמוך כותל בצד כותלו של חבירו אע"פ שאין חלון בכותל חבירו שיהא בה דין הרחקה סחמת החלון מ"מ יש כאן דין הרחקה משום דייש פירוש שבחילוקי' שהולכין אצל הכותל נירוש הקרקע ומתחזק ומתקשה יסוד הכותל ואפי' היה לו כבר שם כותל זה יניים רבים ונדרוש הקרקע ונפל הכותל לא אמרינן כבר נידש המקום והוא וצ"ע עור דיישא ויכול לסמוך אלא אפי' לא יסמוך כדי שתירוש הקרקע תחת היסוד ושיערו חכמים הרחקה זו צריכה להיות ד' אמות שיכולין הבריות ללכת שם בין הכתלי' ולרוש ותתחזק הקרקע וחועיל לשני הכתלים להקשו' יסודות' ולא ימטו ולדברי הרמב"ם לא גאמ' דין הרחקה זו אלא בכיון ראונו שהיה כותלו כבר סמוך לכותל שמעון כמין גאס' ובה ראונו לעשות כותל שני כנגד כותלי' שמעון ער שעש' הג' כתיים כמין בית הדין שמעון מעכב עליו שירחיק מכנגדו ד"א כדי שיהיה המקום בין שני הכתלים רחב כדי שידושו בו רבים ויתחזק הקרקע כלומר דדוקא ככה"ג דעל ידי שיהיה המקום צר ליכנס בין ג' כתיים אם היה סמוך ראונו לכותל שמעון צריך הרחקה ד"א אבל בין שני כתיים לכוון א"צ הרחקה זו דבלאו הכי דשין שם בני אדם ותחזק הקרקע ביניהם וכן נהגין שאין מרחיקין בין שני כתיים וכן אם כותל ראונו הולך ממור' למערב ושמעון בא לסמוך כותל מצפון לדרום א"צ צריך להרחיק .

יג בר"א שצריכין הרחקה בכותל גינה שמתוך שאין דשין אותה מבפני' צריכה דרשה מבחי' א"ל בכותלי בתים ובעיר הרש שהקרקע עדיין לא נירושה אבל בעיר ישנה כבר נתחזקה וכוונה כנגד' בלא הרחקה ועד ג' שנה מתקרא עיר חדשה ובית העשוי לדיר' דינו כגינה שאין הרבה דשין בו מבפנים .

יד ואם לא היה באורך כותל שמעון שכונה כנגדו ד' אמות אינו מרחיק שמעון מלהלך רגל מלהלך שם כיון שהכותל הוא פחות מד"א אינו צריך חיזוק האר' ויש מקושין במה גשתעבד ראונו לשמעון בהרחקה זו כי זה אינו דומה לשאר דיני הרחקות דבשאר הרחקות אם לא ירחי' הוי הוא מוסיף לחבירו אבל כאן אינו מוסיף אם אינו מרחיק אלא גורם שלא התחזק קרקע של היסוד ועי' יבין איפשר לכא הויק שתתמוטט הכותל והרי זו חששה רחוקה וכמה ישתעבד זה שיהא מחוייב כשקנו הקרקע מן המלך או מן ההפקר שוכה הראשון בשלו לכל זה וכשיבא זה אח"כ ויזכה אצלו לא יוכל לכותל במה שזכה זה כבר ואם באו שניהם לכותל בבת אחת מן ההפקר וכו' שניהם כל א' ד' אמו' לכותלו אבל במקום אחר אין צריכין להרחיק משום דיישא .

טו הכיתש ריפות וכיוצא בו בתוך שלו ובעת שמכה ינרנדי לחצר חבירו ער שינרנדי כיסוי החני' המונח ע"פ החובת שבחצר וי"א שאפי' אינו מגרנד כ"כ אלא שהכותל לכוון מתגרנד סחמת ההבאה ה"ו מוסיף שמפסיד הכותל בחיצו' וחייב להרחיק עד כדי שלא ינרנדי או יכשל מלאכתו שמוקת ואם הויק בעת הנרנוד חיי' לשלם שהרי הנזק בא מכחו ממש. והוי כמזיק כיוצ' לפיכך אפי' נבנה החצר אחר שבא המזיק לכאן לא הויק בקרמותו וצריך להרחיק נזקולא ויזיק בידיים וה"ה אם אינו מוסיף לחצר עצמו

בעל העלייה מעמיד' בעלייה צריך שיהא לו לבעל העלייה מעויב' טפח מתחתיה ואם מעמיד תנור של גחתימין שמשחמטין בו כמש' גדול יותר מבשאר תנורים צריך שיהא תחתיו ד' טפחים וככירה של גחתימין ג' טפחים וכן כל אדם כביתו צריך להרחיק כשיעורים הללו מפני השכנים שמעבין עליו שלא להביאם לידי הויק ע"י שריפת האש מ"מ אע"פ שהרחיק כשיעור אם יצא האש והויקה משלם מה שהויקה . ומה שהם יכולים לעכב היינו משום שלא ירצו לירר עמו לדינא ודינא ועוד שמה ידליק בתיהם ולא יהיה לו מה לשלם .

כ היה לבעל העלייה אוצר של תבוא' או יין או שמן בעלייתו והיה לב"ה תחתיו הנות לא יעשה בה מעשה גחתימין ולא יצבע ולא רפת בקר' ולא יכנסו שם אספסתא וכו' בהם מדברים שעול' מהם הכל הרב' מפני שהח' מפסיד פירות האוצר וה"ה אם יש לו בית אחר אצל זה סמוך לבית שתחת האוצר ויש שם א' מדברים הללו שלא יפת' חלון מאותו הבית לחדר שיש לו תחת האוצר לפי שההכל עובר מזה לזה ומפסיד האוצר בר"א בינות של אלו הארצות שאינם חוקים כ"כ אבל כיון שבנא"י שהם חוקים מאד אין שום חוס אש טוסיק לו ויכול לעשות בחנות שתחתיה כל מלאכת אש שירצה אבל לא יעשה תחתיו רפת בקר' מפני שמפסיד ריח היין וכן במקום שהקול והנרנוד קשים ליין צריך להרחיק מן האוצר ואם קדם בעל הבית ויעשה בחנה א' מאלו ואח"כ נמלך בעל העלייה לעשות אוצר סלמטלה אינו יכול לכוף לב"ה לסלקן שהוא זכה כבר בתוך שלו .

ג גילה בעל האוצר דעתו שחפץ לעשות בה אוצר כגון שכיבד רועי' עלייתו או שריבה בה חלונות כדרך שעושין לאוצר כדי שלא תרקב התבואה כשיש בה אויר הרבה וקדם והועשה תנור תחת' קודם שייכנסו זה פירות לאוצר או שהתחיל לאצור שוטשמי' או ריטונים או תנורים וכיוצא בהם שאין שכנים לעיקר האוצר ואין אלו הרברים מוסיקים להם כ"כ וקדם זה ועשה תנור קודם שאצר שם חטים או יין או שמן או שעשה בעל החנות מחיצ' ע"ג החנות להכביל בין החנות ובין האוצר בכל אלו בעל האוצר מעכב עליו ברין שלא יעשנו ואם עבר ועשה קודם שהכניס האוצר אינו יכול לכופו להסירו .

ד היו מי העליון יורדים על התחתון ומזיקין אותו אם אין שם מעויבה כענין שכששופך מימיו יורדים הם מיד על התחתון ומזיקין לו הרי זה גירי דיליה שבא הויק מיד מתחתו ומזיק אותו וחייב לסלק הויק ואם יש מעויבה שהמים נבלעים שם תחלה ואינם יורדים מיד אלא לאחר מכאן מבצבצין ויורדין ומזיקין אין זה גירי דיליה ואינו חייב לסלק הויק מיהו הכל לפי העניין שאם המי' מועטין כ"כ עד שכלין לאלתר אפי' בלא מעויבה אינו חייב לסלק הויק ואם הם מרובין עד שמוסיקין לו תירור אפי' דרך המעויבה חייב לסלקוה . וכל זה כפי תשמישו בעל העלייה שהי' שופך על העלייה מתשמישתו אבל אם ירדו גשמי' על העלייה ויורדין למטה לבית על הגיזק להרחיק את עצמו והוא יתקן לעצמו שאין זה גירי דיליה דמשמאי קאתו עליה . מרחיקין את הנפש פירוש פסולת של זתי' שנתעצרו בבית הבר ואת הוכל ואת המלח ואת הסיד ואת הסלעים והם האבנים שיוצא מהם וכן חול הגס כל אלו מרחיקין מכותלו של חבירו ג"ס מפני שהם מפסידין אותו בהבל שיוצא מהם או סד כסיד והסיד מגין .

ה מרחיקין את הדעים ואת המחרישה מן הכותל ג' טפחים ורעים מפני שמחלידין הקרקע ומעלין עפר תיחוח וכן ע"י המחרישה נעשה הקרקע עפר תיחוח ומתמוטט קרקע יסוד הכותל לצרדין ומפילין איתה ופתס כותל מיירי ככותל של לבנים וכן מרחיקין הגומא שמתקב' בה מירגלים מן הכותל ג' טפחים מפני שהמי רגלים ממסמסין את הלבנים שהם של מים יבש ובגומא דמי רגלים אע"פ שמרחיק ג' טפחים צריך ג"כ לסוד את הכותל כסיד מפני שמי רגלים חזקי' ומפסידין וע"ל סעיף י' אפי' בלא גומא אסור לשפוך מי רגלים סמוך לכותל פחות מג' טפחים שמפסיד .

ו לא ישתין אדם בצד כותל חבירו אם היא של לבנים אא"כ הרחיק ממנו ג"ט ואם היא כותל אבני' די בהרחקת טפח ואם היו האבנים של צחיח סלע משתי' בלדו בלא הרחקה שקשין הם ואין מי רגלים מוסיף להם .

ז מרחיקין את הריחיים מן הכותל ג"ט מן הדיחים התחתונה שהיא ד' טפחים מהעלינה מפני שהגרנוד הבא ע"י הריחיים קשה לכותל א"ג שלא יבהיל הכותל מקול הריחיים ויפול וכל זה בריחיים קטנה כגון ריחיים של יד אבל ריחיים גדולה שבהמות מוליכות אותה צריך הרחקה טפי ואם לא הרחיק הויק בית חבירו חייב לשלם לפי ראות הדיין שישומו אם בא זה

הוישן המשפט הלכות נזקי שכנים סימן קנה

ומנועטת הויזק עיבור העורות .

כד מרחיקין השוכך מן העיר ג' אמה שלא יפסידו ורעוני גינות שסביב לעיר וטעם ג' אמה דוקא דבהבי שיעור הכמים מליא כריסיהו, וכן לא יעשו בתוך שלו א"כ יש לו ג' אמה לכל רוח ואם לקחו כמו שהוא אפי' היא בתוך רובע הרי הוא בחוקתו ואף אם יפול יכול לחזור ולבנותו שמוענין ללוקח לוטר הראשון עשוו ברשות ל"ש נגד חידר ל"ש נגד רבים .

כה מי שהיתה שדה חברו נטועה גפנים או שאר אילנות ויש לו שדה אצל זו וזכא הוא ג' לנטוע גפנים אצל גפני חברו ושאר אילנות אצל אילני חברו צריך להרחיק כשיעור אורך המחרישה שהיה דרכ' לחרוש בין האילנות ונפנן כ"ט ומקום כפי אורך המחרישה שעושים עם כדי שלא ישתמש בידו בקרקע חברו כשיסבכ מחרישתו ואמרו ז"ל שיעור אורך המחרישה בא"י כיון שהיא אר' הרים וגבעות ארבו ד' אמות ובבבל שאינה הרים וגבעות סני בשתי אמות ואח"כ כל מקום ומקום לפי מנהגו ובמקום שאין דרך לחרוש בין האילנות אין צריך להרחיק כלל ובמקום שצריכין להרחיק ובאין שניהם לנטוע גבת אחת מרחיק כל א' חצי השיעור ובכל מקום אם יש גדר כבתים זה סומך לגדר מצד זה והוא סומך לגדר מצד זה דכיון שיש גדר לא יוכל לסבכ שם במחרישה, וא"כ הרחקה ל"ל וי"א דבין גפנים לאילנות בעינן להרחיק כפי אומדן הדעת בכדי שלא יפסידו העופות מן האילנות אל הגפנים כשיטה אחת קודם שינחנו כלומר שיפרחו מן האילן לגפנים כשיטה אחרת יש אומרים דוקא כשנטוע אילנות גבוהים אבל כשנטוע גרעין מותר מ"ט דממילא קא רבו ולאן גירי דיליה הוא וע"ל סעיף ל"א, ראובן שמכר ביתו לא' וגנתו לאחר אין בעל הגניה צריך להרחיק אילנותיו אף על פי שכבר מכר הבית תהלה שאין אומרים בזה מוכר בעין יפה הוא מוכר ועיין לעיל סימן קנ"ד סעיף ב"ח .

כו מי שהיה אילן חברו נטוע לתוך שדהו קוצ' כמלא מרדע על גבי מחרישה כדי שלא יעכבוהו מלהוליך מחרישתו לשם ובחרוב ושקמה שצילתם מרובה וקשה לשרה קוצ' כל הנוטה עד שיהיה שדה כנגד המצר שלא יהא שם צל ממנו על השדה וכן אם היה על בית השלחין של חברו או על שדה האילן אפי' בשאר אילנות קוצ' את כל הנוטה עד שיהיה שקול כנגד המצר שהצל רע להם .

כז אילן שהוא נוטה לר"ה קוצ' ענפיו כדי שיהא הגמל עיבר ברובו, וה"ה אם רוצה להוציא זיו צריך לעשותו למעלה ממגל ורובו ואפילו בר"ה אין יכולין למחות בידו וכ"ש במבוי שאין יכולין למחות בו אבל אינו יכול לעשות גשר מבית לבית אפילו גובה הרבה מפני שנאפיל על בני ר"ה או על בני המבוי ואפילו זיו"א אם מאפיל או שופך מים שופכין לאמצע הדרך מוחין בידו .

כח ראובן יש לו תאנה בחצירו וזנפו נוטה על עלייתו של לוי ומעכבו מלהטיח גנו יכול לוי לקח' הנוף הטעכבו, ואין ראובן יכול לגמר ללוי אתה גרמת הויקף שהגבתה' את גגך ולא כל הימנך שתנב' את גגך לקי' תאנתו שכל אדם יש לו רשות להגביה את גנו כמי שירצה .

כט אילן העומד על המצר אי"פ שהוא נוטה לשרה של אחר מהם שניהם חולקין בפירותיו שהרי עומד על קרקע של שניהם ויונק מקרקע שניהם .

ל ראובן שהיה חופר בתוך שלו ומצא שרשי אילן של חברו שהשרישו בתוך שלו הרי חופר וקוצ' ואינו נטוע והשרישו שקוצ' אם הם רחוקים לאילן בתוך ג' אמות הרי הן של בעל האילן ואם הם רחוקים יותר הם שלו ודוקא שהיה חופר בור שצריך לבור יכול לקי' בכל עומק הבור אבל אם לא היה חופר בור אלא חורש ופגע בשרשי אילן של חברו אינו קוצ' אלא עד כדי עומק ג'ט שלא יעכב המחרישה וכל שורש שמצא בתוך ג' טפחים קוצ'צו ואינו חושש שמא ייבש האילן שזה בתוך שלו הוא חופר לצרכו אבל מה שאינו צריך לו לחפור אינו קוצ' דה"ל זה נהנה וזה אינו חסר ותפין על מדת סדום .

לא היה לחברו ירק בנינתו אצלו מותר לו לעשות אצלו בסוף שדהו משרה אע"פ שהמשרה נבלע בקרקע ומזיק לירק אין הניזק בא לידי הויקמיר כשעושה במשרה' אלא לאחר זמן לפיכך צריך הניזק להרחיק את עצמו ולא דמי לגפנים ואילנות דכעיקר כ"ה דאע"ג דהתם ג'כ לא בא הויז' אלא לאחר זמן כשיחורש דהתם שאני האיסור הוא החרישה שהוא עושה אח"כ

עצמו אלא שיש לבעל החצר חולי הראש שקול ההבאה מוין לו א"צ לצאת מביתו אלא צריך המוין להרחיק עצמו .

מז מרחיקין את הסולם משוכך של חברו ארבע אמות כדי שלא תקפוץ הנמיה בעת שיג' הסולם דהוי כמו גירי דיליה ותעלה לשוכך ותאכל הגזלות .

ינ מרחיקין את הכותל מן המוחילה של חברו ד"א כדי שיהיה לו מקום לבעל המוחילה לוקוף סולם לתקן המוחילה שלו לגנות אותה מן העפר היוורד עם המטר מן הגג הויאל והחויק בה וי"א לענין שאם קנה ממנו סתם מקום כדי לעלות למוחילתו או צריך להניח לו מקום שיעור זקיפת סולם והוא ד' אמות . אבל בלא קנייתו מקום כמה ישתעבד זה לו שיתן לו ד"א בחצרו לצורך תיקון מוחילתו .

יך מי שבא לחפור בור בטוף שדה סמוך למיצר חברו אם שדה חברו אינו עשוי לבורות סומך ואין חברו יכול למחות בורו ואם ימלך חברו לחפור בו בצדו צריך להרחיק טבתל החבור ו' טפחים עד שיהיה בין חלל ב' הבורות עובי ו' טפחים ואם היתה שדה חברו עשויה לבורות אינו סומך עד שירחיק סהמצר בתוך שלו ג' טפחים ויחפור וכשיבא חברו לחפור ירחיק גם הוא ג'ט בתוך שדהו ויחפור וגם כשמרחיק ו"א שצריך ג"כ לסדר כל א' הכותל של הבור בסדר וכמ"ש סעיף י"א דבחרא מנייהו לו סני או סד בסדר או הרחקת ג"ס . ואיזה שדה עשויה לבורות כגון בית השלחין שצריכה להשקות' תדיר .

יכ החופר בור לתוך שדהו ומכר חצי השדה ובה הלוקח לחפור גם הוא בור צריך להרחיק בתוך שלו כל שיעור הרחקה דהיינו שיהא ו' טפחים בין חלל ב' הבורות אפילו אם היתה עשויה לבורות כיון שהראשון כתימר עשה שהרי בשלו חפר . וכן הדין בכל הניזקין שיכול כל א' לעשות בתוך שלו מה שירצה בשדה ברשות חברו דבר הניזק וכשימלך חברו אח"כ גם הוא בשתי צדדי הרחיק כל הרחקה בתוך שלו כדכתבנו בר' טעמא בס' קנ"ד סעיף ל"א בשם הרשב"א חייב מחרישת בור אצל שדה העשויה לבורות שאינו יכול לחפור סמוך למיצר אף ע"פ שחבירו עדיין לא חפר וטעמא כיון שהיה עשויה לבורות גם כזה חשבונן לי' מוין בשעת חפירה משום דכל מרא ומרא נקדע לארעא דאיך וחשיב למוין בידים .

יך ראובן חפר גומא בחצירו שאי נשאים וק' לחו ליה וכשרבו המים בוקעין ועיברים דרך חומות מרתף שמעון חייב ראובן לסלק הויקף וק' הויזק זה לאו גירי דיליה הוא דהא בויא מן שאי קאתו ג'ט כיון דנפיש הויקף של שמעון ונ' תשמיש שמעון תשמיש קבועה הוא וא"א לו לסלק את עצמו שאין דירה בלא מרתף לכך חייב ראובן לסלקו ושיעור הרחקה בזה הוי' שישומנו בקיאי' לפי ראיות עיניה בכדי שלא יזיק עור .

כא יש מי שאומר שלא אמרו דבהרחקת ו' טפחים בין בור לבור סני אלא בארין הרים וסלעים שהקרקע קשה אבל במקום הרפא ארעא צריך להרחיק יותר שהמים מלחליין ומרטיבין הארץ ותפול הכותל לפיכך צריך להרחיק ב' הטמא מבור חברו עד שכירו ג'ט אדם שאינו עיבר ליחות בית הכס' לבור ולרווח' דמילתא נתנו קצת שיעור ג' אמה כדון בורסקי וכל מקום שהמוין צריך להרחיק עצמו אפי' היה רה"ר מפסיק בין הבתים כגון שתי חצרות בשתי צדי רה"ר אפ"ה צריך להרחיק דמאזיה טעם יגין ר"ה שלא להרחיק .

כב מרחיקין את גורן קבוע מן העיר ג' אמה כדי שלא יולך הרוח התבן בעת שזורה וויזק לבני העיר ואם הגורן קודם לעיר מסלקו ובני העיר נזננין לו דמיו ואם ספק איזה קודם מסלקו בלא דמים דעל בעל הגורן להביא ראיה שהגורן קודם וכיון שרוא ספק המע"ה . וכן לא יעשה אדם גורן קבוע בתוך שלו אא"כ היה לו ג' אמה לכל רוח כדי שלא יזיק התבן לנטיעת חברו או לגורן וזה שאחול' כאן שאם הגורן קודם צריך לסלקו אע"פ שאינו כרין אלא שבני העיר נזננין לו דמיו משא"כ בחיור ש"א שריבים יש להם רשות לעשות הויקף לאחר' לתועלתם ולשלם אח"כ לזה את הויקף ולמדו מזה על דוכים גדול שכל הארמי' שלו ישללו שרים תחת מאשלתו והוא גזור על קהל יהודי' דהיינו תחתיו שיעשו עם היהודים הדמים תחת השרים קטנים שיעורו כולם תחתיו ואם לאו יגרש את כולם צריכים את' דיהודים לקיים דברי הרוכוס כדי לסלק הויקף הרבים וליסע תחת הרוכוס תחלה ומה שבא להם הויקף מזה יזננו אחר כך עם הרבים .

כג מרחיקין את היבילות ואת הקטרות ואת הכורסקין ואת הכבשינות והדבורים מן העיר ג' אמה ואפי' כשמרחי' לא עשה בורסקי' אלא למורח העיר מפני שרוח מורחית חמה היא

תדיר אפי' לתחלה לא יוכל למחות וכתיב טורי טהראי וכן ג' להורות ולמ' דיוכל למחות נמי דוקא היכא דמטו לדעות דחבריה ברוח מצויה אבל אי לא מטו ליה אלא ברוח שאינה מצויה לא מחייב לסלקי שכן הוא דרך דירת השכנים א"א לזהר מזה ואפי' ברוח מצויה נמי דוקא דמויק לאיניש אבל אי לא מויק לאיניש אע"ג דמטו לביתו ומשחרר לאשתיה אם ראה ושתק מחל ושוב אינו יכול למחות אבל לתחלה מצי לעכב .

לח בית הכסא שאמר דוקא בעין בתי כסאו שלהם שהיו ע"ג קרקע ומגולים אבל שלנו שהם מכוסים בחפירות אם ראה ושתק מחל ושוב אינו יכול למחות אבל לתחלה מצי מעכב ראובן ושמעון היו להם בית הכסא בשותפות והחפירה הולכת לתוך חצירו של לוי ועכשוו ראובן ושמעון רוצים לחלוק ולעשות שני בתי כסאות באטנם שאין הנזק מתרכה בכך דמה לוי אם שניהם משתמשין דרך בית הכסא א' או ב' בתי כסאות לוי יכול למחות שאומר דוראי מתרכה הנזק בכך שאם אין כאן אלא א' אין ראוי להשכיר מחלקו לאחרים להשתמש בו שאין כל הריוורין עשויין להשתמש בבית הכסא אחד ועכשוו שחולקו ויפת' עוד פת' אחד לבית הכסא ראוי לרבות עליו המשתמשין ומרכה הנזק .

לח מי שהרחיק מרשות חברו כרינו משום שמלאכתו לעסוק במלאכת נכילות או דם וכיוצא בהם ושם במקום שעושה מלאכתו נכנסין עורבים ועופות וכיוצא בהם מחמת הרום והנילות שמוצאים שם ואוכלין והרי הם מצדיקין את חברו בקולם וצפצופם או בהם שברגליהם שיושכין על אליגו ומכלין פירותיהן אם חברו זה שכאם לחצירו או לגינתו הוא איסנטם וקדן שאין דעתו סובלן או שהיה חולה והצפצוף הוא מוויק או שצירות שלו נפסדים מהרם חייב לכלול אותה מלאכה או רחיק עדי שלא יבא לו נזק מחמתו שהיוק זה דומה לריח בית הכסא וכיוצא בו שאין לו חוקה וה"ה על נזק גדול שאין אדם יכול לסבול .

מ בני מבוי או בני חצר שנעשה א' מקם אומן בהקיף דם ולא מיחו בידו ואח"כ רוצו' למחות בידו ילכארי כסוי' שאחר זה .

מא כל דבר שידוע דעתו המערער יכול לסובלו אע"פ ששאר בני אדם סובלן אותו אין לו חוקה כנגד מערער .

מב הא דקוטרא ובית הכסא אין להם חזקה דוקא דעביר להו מויק ברשות דנפשיה אבל אי אחויק בגופא דארעא דחבריה כגון דעביר בית הכסא בגופא דארעיה דחבריה ופתוח לבית' רמויק א"ג דעביר בית הכסא ברשותה דנפשיה ועוקא דיליה אויל לביתה דחבריה כיון דבגופא דארעא קא מחויק אית ליה חזקה ואי טעין דובנה ניהליה נאמן בשבועה ומ"ס אית ליה לכסוי להווא בית הכסא או להווא עוקא כי היכא דליסתלק מינה ריחא אע"ג דאחויק ביה בהכי בלא כיוסי ואי לא מסלק ליה לריחא לא הוי חזקה כלל אפי' אם אמר מסליקנא ליה לבית הכסא ומשתמשנא ביה כמילחא אחריתי לאו כל כמיניה דלבית הכסא אחויק וכיון ולא הוי חזקה לגופיה לא הוי חזקה למילתא אחריתי ויש מי ששומר שכניו שהחויק בגוף הקרקע הרי היא שלו לאיות ששמישי שרציה ובלבד שלא יגיע לחבירו מטנו שום נזק .

מג מי שהחויק בגוף שיש לו חזקה כגון שפתח חלון או העביר את המים או שלא הרחיק מה שראוי להרחיק והרי החויק טוען אתה אמרת לי לעשות או מחלת לי אחר שראית או הוכר הנזק ושתקת ולא מחית בי הניזק אומר עכשיו הוא שראיתי ולא ידעתי מקודם או שאמר כשראיתי מחיתי בך ואתה אמרת עתה ארחיק או אסתים ואתה מרחה אותי מיום אל יום כתי שנקבע החויק בכל אלו וכיוצא בהם על הניזק להביא ראיה ואם לא הביא ישבע החויק ויפטר .

מד החויק כגוף שאין לו חזקה כגון עשן ובית הכסא וכיוצא בהם וטען החויק שקנה מידו של ניזק על הטויק להביא ראיה שקנה מידו שהרי החויק הוא מחויק ואם לא הביא ישבע הניזק היסת שלא קנו מידו על כך ויסקל החויק לעיל סימן קנ"ד נתבאר בסעיף י"ט שהכא בכח גוי הרי הוא כגוף לענין ניזיקין דאתו ממילא אבל בניזיקין אלו שנתבארו בס"מ זה שצריך להרחיק עצמו משום דהוי כמויק בידים אין חזקת גוי מהני ליה שיוקנו בידים . כ' שכנים הדרים ביחד וביתו של אחר נפרץ וע"ו זה באים גנבים לבית השני ואמר השני גדור ביתך או מכור אותו לאחרים כי אתה גורם לי הויק י"א שהדין עמו וצריך לתקן הויקו ויש חולקין כיון דלא הוי גירי דיליה וכן אם לא גדרה ונעשה לו הויק פטור מלשלם לדברי הרא"ש עכ"ל לשון מורי מהרמא"ו ו"ל .

אח"כ בידים היוק לחבירו וזה הוא שיכול למחות בידו שמלמדין אותו בתחלה שירחיק שידע שלסוף ימנעוהו מלהרוש ולפיכך במקום שאין דרך לחרוש אינו מרחיק ולפי ה"א ג"כ דטעמ' בכתי שלא יפחתו העופות צריך לחוש שהעופו' יבאו מיד בעת הנטיעה ויפחתו לגפן אבל הכא ההיזק אינו בא לאחר זמן בידים אלא מעצמו לפיכך א"צ מתחלה להרחיק מ"מ אמרו ז"ל שצריך להרחיק ג' טפחים שלא יהא נרא' כמויק בידים והוי גירי דיליה וכן כל כיוצא בזה שאין החיזק שעושה בא בשעת המעשה כגון שהיה לחבירו אצלו כצ"ל ורועים מותר לסמוך לו כרישין אע"ג שמויקין לכצלים אח"כ כשגדלו הכרישין וכן אם היו לחבירו אצלו כורת של דברים מותר לסמוך לו חרדל אע"פ שמויק לרבורי' אחר זמן כשגדל החרדל שבאין הדבורי' ואוכלין העלוין ומפסדין הרבש כל אלו וכו' יצא בהן אינו צריך להרחיק כדרי שלא יזיק שעל הניזק להרחיק את עצמו כרפי' טעמא במשנה ומ"מ צריך להרחיק ג"ט או יותר מעט כדרי שלא יהיה היוק בידים וכן כל כיוצא בזה .

לכ וכן אם היה לחבירו כור אצל שדהו מותר ליטע לו אילן סמוך לו ואין זה יכול לומר לו שרשי אילנך מפסדין את כורי שמחלדין את הקרקע שאין זה הנזק בא לו מיד אלא לאחר זמן כשיגדיל בא הנזק מאיליו ובעת שנטע אינו מויק וכשם שזה חופל בתוך שלו זה נוטע בתוך שלו וכשיגדיל השרשים יכול לקצוץ השרשים כדכתבנו סעיף ל' .

לג סמך בא' מאלו שאמרנו שהי' לו להרחיק' וגרם הזיק לחבירו יש מי שפטר מלשלם משום דחשיב ליה גרמא בניזקין ויש מי שחייב דחשיב ליה מדינא דגרמא .

לד מי שעשה גורן בתוך שלו או קבע בית הכסא או מלאכה שיש בה אבק ועפר וכיוצא' בהם צריך להרחיק כדרי שלא יגיע העפר או ריח ב"ה או האבק לחבירו כדרי שלא יויקו אפי' היתה הריח הוא שמסיעו אותו בעת שעושה מלאכתו ומוליכה את העפר או נעורת הפשתן והמוין וכיוצא בהם ומגיעת' לחבירו ה"ו חייב להרחיק כדרי שלא יגיעו ולא יויקו ואפי' ע"ו ריח מצויה שכל אלו כמי שחויקו בחיצוין הן ואע"פ שהיא חייב להרחיק כ"כ אם היליכה הריח המצויה המזיק והעפר והיוקה בהן פטור מלשלם דלא כחו ומאנו לבדו שהיוק אלא הרי' שמייע אותו ואין כאן אלא גרמא וגרמא בניזוקין פטור .

לה כל ההרחקה שאמרנו י"א שאם לא הרחיק אין לו חזקה עדי ג' שנים וטענה עמה וי"א דמיד שלא הרחיק ורא' חבירו ושתק הרי זה מחל ואינו יכול לחזור ולהצריכו להרחיק והוא שראו מאנו שחל כגון שסייע עמו מיד או שאמר לו לעשות או שראהו בשעת עשייה שעשה בצדו בלא הרחק' ושתק ולא מיחה ולא הקפיד על זה וכה וכתב מורי מהרמא"ו ו"ל שראוי להורות כשכרא אחרונה דמסתמא בדברי' אלו אין אדם רואה בשעת עשייה ושותק א"כ מחל וע"ל סי' קנ"ד סעיף י"ב .

לו כד'א כשאר ניזוקין חו' מארבע ורם העשן וריח בית הכסא והאבק וכיוצא בו ונדנדד הקרקע שכל א' מאלו אין לו חזקה ואפי' שתק כמה שנים ה"ו חוזר ומפדה להרחיק שאין הדעת סובלתו ויכול לוטר סבור הייתי לקבל ולא אוכל לסבול ואפילו סמך זה קודם שבא לשם דבר הניזוק צריך להסירו מיהו אם זכו שניהם בשל הקפיד כל הקידם זכה ואין השני הבא אחריו יכול למחנת בו ואפי' בנה חבירו סמוך לו וזכה ג"כ מן ההפק' אצל זה בענין שניזוק מן הקודם אינו יכול למחות בו ואע"ג דגיריה דיליה הן השני הוא דאפסיר אנפשיה שסמך כ"כ והביא גירי על עצמו וכן היוק ראייה במקום שצריך מחיצה כגון חצר השותפין שיש בה דין חלוקה יש לכל א' מהן לכיף את חבירו לבנות הכתל באמצע כדרי שלא יראהו חבירו בשעה שמשתמש בחלקו ומאחר שממילא הם מויקים זה את זה בלא עשיית שום מעש' אין להם חזקה אע"פ שעמדו כך שני' רבות בלא מחיצ' כזהו לעשות מחיצה ככל עת שרציה ולמה שינו ניזוקין אלו משא' ניזקין לפי שאין דעתו של אדם סובלתו וחוקתן שאינו מוחל ועוד שיכול לוטר סבור הייתי לקבל ולא אוכל שחויקו הויק קבוע ואינו אמ' קנו מידו שמחל אפי' כניזקים אלו או שטבר או נתנן לו אינו יכול לחזור בו שאין לאחר קניין כלום .

לז עשן שאמר דוקא בעשן תדיר כגון כבשונו של נחתומין ושל ויצאים וכיוצא בהם אבל תנור שחידר אופה בו פת וכן כירה כיון דלא שיי' קוטרא רובא דיומא לאו תדיר הוא ואי חזא ושתק מחל ושוב אינו יכול למחות אבל אי שהי רובא דיומא מידי עשן תדיר ודינו כשל' נחתומין ויוצאים ומיהו לכתחלה מצי מעכב אפי' בעשן שאינו תדיר וי"א דבעשן שאינו

חישן המשפט הלכות נזקי שכנים סימן קנו

קנו דין מי שירד לאומנתו של חבירו ומי שמביא סחורה לעיר אחרת ובו ז' סעיפים :

משום פיסך חיותא עד שישבור לו בית במקום אחר כן הוא כבי"ג ונ"ל שר"ל ל' יום ואז יהיה בשאר בני העיר במסים ובשאר עניינים וי"א דלא מיקרי תנינתא מס כמה שנותן מנת המלך אלא עד שיתן מס שלו למושל העיר הזאת דסדך לגבול שלהן ואין חלוק בכל זה בין ת"ח לאחר שאין לחלק ביניהם אלא ברובלין כמ"ש בסמוך , וי"א שאם בני העיר צריכין לתורתו אינן יכולין למחות בירו אע"פ שיש ת"ח אחר בעיר דקנאת ספרים תרבה חכמה , ת"ח המביא סחורה לעיר אחז"ל חייבין ראשי העיר למנוע לכל אדם למכור ער שהוא ימכור תחלה ופועמא הוא כדי שיתמכר סחורתו, מהרה ולא ישהה הרבה בשוק כדי שישחור לביתו ולמוד ואי איכא גוים דמזבני דליכא רויחא לת"ח כמה שמועין הישראלים למכור שילבוי חקונים לקנות מן הגוים אין מונעין שום אדם למכור דאפשרו מהנך לא מפסדינן ועיין בע"ס' רמ"ג , אדם שיש לו גוי במעורפ"א יא יש מקומו שדין לו שאסור לאחרים לירד לחיותו ולעסוק עם הגוי והוא ויש מקומות שאין דינן רמה יש לו לזה חוקה והתקרבות לגוים יותר מזה שהרי הגוי בן דעת הוא וכל הקודם אצלו וזה ויש מתירין אפי' להדיא לישראל אחר לילך לבית הגוי הנה' להלות לו ולעסוק עמו ולסחור ליה ולאפוקי מיניה דנכסי הגוי הם הפקר וכל הקודם בהן וזה ויש אומרו ויש ישראל שעושה מלאכה אצל גוי ורגיל בכך אסור לישראל אחר ליכנס שם ולהויל המלאכה ואם רוצה לעשות גוערין בו מיהו אם עבר ועשה אין מוציאין מירו וע"ל ס' רז"ו , ב' בני אדם הררים ביחד והא' רצה להויל בהלוואת הריבית לגוים אין חבירו יכול למחות בו וה"ה דכל כיוצא בזה שהוא משום חיתיה דזה אין ספק אם היה מוציא להלות ביוקר היה מלווה וכיון שאינו מוציא במקום אחר למה נמנעהו מלהלות דמה יעשה וע"ל סימן רכ"ח סעיף י"ח , ך' רובלין המחזירין בעיירות למכור בשמים ותכשימים לנשי' ם להתקשט בהם אע"ג דלא שייכי בכרנא דהכא אין בני העיר יכולין לעכבן אפי' לחזור ולסבב במבואות העיר ובבתים על כל הרוצה לקנות ואח"כ לשוב לעירו ולא מילנא אלא שהקנת עורא הוא שיהיו הרובלין מחזירין כדי שיהיו בשמים ותכשיטין מצי' ללבושת ישראל ורוקא למכור בשמים ותכשיטין אבל שאר דברים אין לו רשות לחזר במבואות יותר משאר בני האדם וגם אינם רשאים לקבוע מקום בעיר לישב בה אלא מדעת בני העיר ואם ת"ח הוא שריכין לו או תורתו אומנתו יכול לקבוע בכל מקום שירצה דלא לאטרודי מגירסי ומלמד תינוקות דינו כת"ח לקבוע בכל מקום משום קנאת ספרים תרבה חכמה כלומר שמתוך כך יוהרה המלמדים ליהודי אומנות אבל בשאר בעלי אומנות אין חולקין בין ת"ח לאחר' ך' יכולין בני העיר אחת למנוע בני עיר אחרת שאינן פורעין מס עמיהם שלא יביאו סחורתם למכור בעירם , בד"א למכור על יד על כדרך חנונים אבל בבת אחת אין יכולין לעכב וכן למכור כיום השו' אין יכולין למנוע אותם והוא שימכרו בשו' אבל לא יחזרו על הפתחים אפי' כיום השו' ואם יש להם הקפדת בעיר יש להם רשות לעמוד שם ומוכרים שם כדי פרנסתם אפי' בלא יום השוק עד שפרעו חובם וילכו להם , וכן לענין הלוואות ריבית לגוים יכולין בני העיר לעכב על ידם אבל אם באים בינם השוק להלות ברבית לבני עיירות המתקבצים שם בלא לשו' אין יכולין לעכב על ידם , ואם יש להם מלווה בעיר יכולין להלות עד שישתכר כדי פרנסתו עד שיגבה חובותיו וי"א הא דבני העיר יכולין למחות בבני עיר אחרת היינו דוקא ברליכא פסירא ללקוחות שמוכרין בשאר בני העיר וגם סחורתן אינה טובה יותר משל בני העיר אבל אם נתנים יותר בזול או שסחורתן יותר טובה שאז נהנין בני ישראל הדמים שם הלוקחין מהם אין מוכריהם סחורת מובני העיר יכולין למחות בירן וכשמביאין סחורה אחרת שאין לבני העיר הו' אע"פ דלא מוולי במק' ואינה טובה אין יכולין למחות שהרי אין מוקין למוכרים ויש הנאה לקונים שימצאות בני העיר שברחו לישב מפני חישש סכנה אין בני היישוב יכולין לעכב בירן מלהרויח בשיעור חיותן עד שיעבור זעם וכפי מיעוט עבקם שנסאין ונתנין ישרא' בעול עמהם ואם שייבין במס העיר אין יכולין לעכב כלל וכן מי שבאו להוציא מן העיר מפני שאין לו חוקת יישוב אין יכולין להוציא עד שיגבה חובותיו ויכול להרויח כדי חיותו שם עד שיגבה חובותיו וי"א דינו צריך לתת מס רק כפי עסקו היינו כשאינו רוצים להתיר לו היישוב אבל אם רוצים להתיר לו היישוב לגמרי צריך לתת מס כמו אחר מבני העיר מיר או ילך לדרבנו ויש מי שחולק גם בזה שכשהוא אינו מבקש לדור שם רק לזמן שישתדל ליישוב אחר אינו צריך לתת שם מס רק כפי מיעוט משאו ומתנו ונתנין לו זמן קבוע כך וכך

א אחד מבני המבוי שאינו מפולש דלא דרסי בה רבים רק בני אותה המבוי וכן אחר מבני חצר השותפין שבקש לעשות רופא פירוש מוהל או אומן המקו' דם או גרדי או ספר שטרות או מלמד תינוקות לימוד שאינו של תורה בני החצר או המבוי מעכבין עליו מפני שמרבה עליהם הנכנסים והיוצאים ואפי' גתרו לו כולם חוץ מאחד אותו אחד מעכב עליו וכן הדין כל היכא דאמרינן מעכבין עליו אפילו יחיד יכול לעכב אפי' על רבים וכן מי שיש לו בית בחצר השותפין לא ישכירנו לאחד מאלו אבל למכורו ו"א שאין יכולין למחות ביר המוכר ואחר כך יבאו לדין עם הלוקח ובלבד שלא ימכרנו לגוי דלא ציית דינא ,

ב חנות שבחצר יכולים השכנים למחות בירו ולומר לו אין אנו יכולין לישן מקול הנכנסים והיוצאים אלא עושה מלאכתו בחנותו ומוכר בשוק אבל אינם יכולים למחות בירו ולומר אין אנו יכולין לישן מקול הפטיש או מקול הריחיים אם שכבר החזיק לעשות כן ולא מיהו בירו אבל לבתחלה גם זה יכולין למחות וי"א דכל שעושה בביתו או בחנותו עושה אפילו לבתחלה ואינו יכולין למחות בו ודוקא בני אדם בריאים אבל חולים והקול מוידק להם יכולין למחות ,

ג אחד מבני המבוי שאינו מפולש או מבני חצר השותפין שבא לעשות מלמד תינוקות של ישראל התורה אין השכנים יכולים למחות בירו ולומר לו אין אנו יכולין לישן מקול התינוקות של בית רבן דאדרבה מצוה עליהם להושיב והוא הדין לכל מוילי דמצוה שאינם יכולין למחות בירו כגון לחלק שם צדקה או להתפלל בו , ונ"ל דוקא בני המבוי או בני החצר שהרים יחד במבוי אחת או בחצר אחד ואינם הרים יחד בחצר אחד או בבית החורף אחת אבל אותם הדירים בבית חורף אחת כהנהג בהרבה מקומות במדיננו אלו מחמת שיש להם חוקק לירת נראה לי ודאי שכל אחד יכול למחות בחירו אפילו להיות מלמד תינוקות של ישראל תורה בבית בית החירף שהוא דר שם עמו ודאי אין דעת רוב העלם סובלת ועל דעת זה לא נשתתף עמו בדירה זו אם לא שרתנו מתחלה ז"ל ,

ד בני מבוי או בני חצר שנעשה אחד מהם אומן אחר מן המלאכות שאמרנו שיכולין למחות בירו והם לא עיכבו ולא מיהו בירו והחזיק בו ימים רבים והיו העם נכנסין ויוצאין לקנות יכולין לעכב עליו בכל עת שירצה ולומר אין אנו יכולין לישן מקול הנכנסין והיוצאין אע"פ שהחזיק אין מועיל לו שהחזיק זה הוא כמו העשן והאבק שאין להם חוקה ,

ה כופין בני מבוי זה את זה שלא להושיב ביניהם לא חייט ולא כורסיק ולא א' מכעלי אומנות מפני שמרבה עליהם דרך הנכנסים והיוצאים היה שם במבוי א' מבני המבוי אומן ולא מיהו בו או שהיתה שם מרחץ או חנות או ריחים ובא חבירו ועשה מרחץ אחרת כנגדו או טחון אחרת כנגדו אינו יכול למנוע ולומר לו אתה פיסק חי' כיון שהוא מבני מבוי זה כל אחד יכול להחיות עצמו כמה שיכול וירצה ואפי' היה מבני מבוי אחר אינן יכולים למנועו מטעם שמרבה עליהם הנכנסים והיוצאים שהרי יש ביניהם כבר אותו האומנת והואיל ולא הקפידו כבר גם ביה לא יקפידו הואיל והוא שייך בכרנא דאיה' מתאו אבל בן אומנתו מטעם דפסיק חיותו יכול למחות בכומכי אחר וי"א דבני חצר ובני מבוי שאינו מפולש אפילו ככה"ג יכולין לעשות ודוקא בני המבוי שנותנים טעם דמרבה עליהם נכנסים ויוצאין יכולין למחות אבל האומן אשר הוא כבר שם אם רוצה למחות מטעם דפסיק חיותו אין שומעין לו הואיל והוא מהאי מתא וחייתו עמה אבלגר ממדינה אחרת שבא לעשות חנות בצד חנותו של זה או מרחץ בצד מרחצאו של זה יכולין למנועו ואם היה נתן מס עמהם מנת המלך אע"פ שהוא ממדינה אחרת אינם יכולין למנועו כיון דשייך בכרנא שלהם ורבים אומרים דאפ"ה אין לו רשות ליכנס למבוי שיש שם בני אומנתו דבעל אותו האומנות יכול לעכב עליו שלא ליכנס למבוי שלו לפסק לחות הוהאיל והיא מעיר אחרת אבל במבוי אחר אינו יכול למחות בו הואיל ונתן מס עמהם כמו שאין יכול למחות בבן מבוי אחרת למכור בו ובני העיר יכולין למחות בכל ענין שיכולין לומר אין אנו יכולין לישן מקול הנכנסין והיוצאין אע"פ שיש להם כבר אותה אומנת בעיר אי במבוי מ"מ בשנים יש יותר ריבוי נכנסין ויוצאין ובאחד ואם לא נתן מס כבר עד עכשיו ובא לעסוק במלאכתו ולחת מס וי"א דבני אומנתו יכולין לעכב

לבוש עיר שושן

הלכות נזקי שבנים

סימן קנו קנז עז

וכך ג'ל . בני העיר שעוסקין בסחורה בעיר אחרת אין בני אותה העיר כופין אותן לתת מס כפי רצונם אלא אומרים להם תנו כך וכך או לא תתעסקו עוד בסחורה בעירינו וזה יש להם רשות למחות מלסחור בעירם עד שיטנו מה שמטילין עליהם . בני עיר אחרת שבאין לפורטמונס בעיר ואין מרויחין אין בני העיר יכולין למחות בהם אע"פ שמייקרי השער וכל זה לא מיירי אלא כשבאים אחרים לעסוק בעיר שאין דרים שם ולכן יכולין למחות בדם אף על פי שרוצים לתן מס הואיל גלא היו שייכין במס עד הנה אבל אם רוצים לדור בטקום ההוא וליתן מס ולהיות כאחד מבני העיר יש אומרים שהרשות בידם שזכר אדם לדור בכל מקום שירצה שהראשונים לא קנו העיר בחוקק והאושל רוצה שישב שם מי שרצה שיתיישב מדינתו ויש חולקין ואומרים שבני העיר יכולין למחות וכן נוהגין בפרס בזמן הזה שדרים תחת האומות ויש לחוש שאם יתוספו הדורות שיבא להם קלקול על ידי זה מן הגוים והיו הכא כמו רופף ויכולין למחות על ירו ולכולי עלמא אם יכולין בני העיר לסגור הדלת בפניו להשתרל עם האושל שימחה לו לבא שמה לגור אתם או למונעו על ידי סבה אחרת הישנה בדם , ויש מקומות שנוהגין לעשות תקנה וחרם לחוקק הישוב ואי יכולין לבקף ולא מדינא רק שרואין לתקן שלא יבוא לירי הנוקת וקלקול על ידי הכאים ויכולין לגזור חרם שלא לישא וליתן עם הכאים לדור שם בלי רשותם ואם יש רב בעיר והבא לדור שם הוא תלמידו יכול לגזור עליו שלא יבא לדור שם , ויא שאין חרם חוקק ישוב חל על תלמיד הכם כי הוא יכול לדור בכל מקום שירצה אם רבים צריכים לו או תורתו אומנתו , ואם התירו לאחד החרם על זמן ונתנו לו רשות לדור שם לא אצריגין הותי כולו ויכולין לגרשו אחר כך , ראוכלו וכוונן שהיו דרין כישוב אחר ומוענין חוקק שיש עמה טענה כלומר שמוענין שקנו אותה כן ממושל העיר או כה"ג שהתנו כן מתחלה עם מושל העיר וכה"ג חוקקתן חוקק אע"פ שאין להם כתב ממנו על הזכרון שאר חוקקת ויכולין למחות בשמעון הכא לגור שם ואם שמעון טוען שהיה ירא למחות משום שיהיה ירא שראובן וככוני היו מוסרין אותו ויש לו רגלים לדרב אין חוקקתן חוקק , ואם ראובן נחשד למסור וככוני אינם מוסרים יש לבני חוקק דהא ק"ל בן גולן יש לו חוקק וכן דנין בחוקק ישוב כמו בחוקקת קרקע לענין שאר דברים , נהגו הקדמונים שאם הלך א' מן העיר ועקר דירתו י"ב חדש וגילה כדעתו שאין דעתו לחזור אבד חוקקתו אבל אם לא גילה דעתו ככך לא אבד חוקקתו עד ג' שנים ואם גילה שרעתו לחזור לא אבד חוקקתו אע"פ בג' שנים , וי"א דאפ"י בסתם לא אבד חוקקתו , בני העיר שהיה להם חוקקת ישוב אם נתיאשו פעם א' מן העיר שעדו דירתו ואי"כ חורו מקצתן והשתדלו הישוב אין לאחרים עליהם מי שהחזיק בצדקה עם הקהל על"ס סוף פ"י קמ"ט .

הלכות שותפין בקרקע

קנו בי שהם שותפין בחצר ובאים לירי חלוקה כיצד יבנו הבתל וכו' י"ג סעיפים .

א כבר אמרנו דהיוק ראייה שיהיה היוק לפיכך אמרו ב' שהם שותפין בחצר שיש בו דין חלוקה יכול כל א' מהם לכיף את חבירו לחלק גם לעשות ביניהם מחיצה למנוע כל א' מהביט בשל חבירו כדי שלא יראה חבירו בשעה שמשמש בחלקו ואפ"י עמדו כך שנים רבות בלא מחיצה כופין אותו לעשות מחיצה נכח עת שירצה משום היוק ראייה ואפילו יש מנהג בעיר שלא לעשותו אין הולכין אחריו וכופין לעשותו משום דנפיש החזקי דראייה בחצר ואפ"י אצל הא' החוקקתן כך בלא כותל ואתה מחלת לי לא מהני ליה חוקק דלא שייך כאן חוקק דטעמא דחוקקתה היא כיון שלא מוחה הפסיר והיינו דוקא היכא שהמחזיק מויק ואינו נויק כגון מי שיש לו חלון פתוח לחצר חבירו שזה רואה למשה ואין בעל החצר יכול לראות למעלה אבל היכא שהמחזיק נויק כמו שהיא מויק יכול לומר לא חששתי למחות כיון שאני מויקד כמו שאתה מויקני ואמרת אולי תפתח אתה לתכוע וגם היוק תדיר הוא כמו קטור' ולא דמי לחלון דרתם לא היוק תדיר היא שיאירי הוא עשוי ולא להסתכל בו לחצר חבירו שאסור לאדם להסתכל לחצר חבירו משום דשליט עינא בישא דמויק בידיה הוא דגירי דלילה הוא אבל אם יש עדים שמחלו זה לזה על היוק ראייה שוב אין יכולין לחזור בהן אע"פ שהאומר לחבירו קרע כסיתי ושרב כדי יוכל לחזור בו ויתחייב חבירו בהזיק אחר שחזר בו שאני הכא דתכיעות מעטן יש ביניהם שנתיחייב

כל א' לסייע לחבירו בבנין הבתל והלכמי שנתחייב לו מנה ומחלו עליו שזכה במחילתו בלא קנין . וכן הדין בחצר שאין בו דין חלוקה וחלקו ברצונם שיכול כל אחד לכופף את חבירו לעשות מחיצה ביניהם .

ב חצר או שאר מקום שאין בו דין חלוקה שנתרצו השותפין לחלקו אע"פ שקנו מידם יכול כל א' מהם לחזור בו שאין זו אלא קניין דברים בעלמא שהחלוקה אין בה ממש רק המעשה בעלמא הוא ואין מקום לקניין זה שיוחל עליו אבל אם בריר כל א' חלקו ורצה זה כרוח פלוני וזה רצה כרו' פלו' וקנו מידם על זה הרי הקניין חל על המקומות שביררו שזה יק' מקום זה וזה יקח ומקום זה ואינם יכולים לחזור בהם וכן אם הלך זה בעצמו והחזיו' בחלקו זה בעצמו והחזיו' בחלקו אע"פ שלא קנו מידם אין אחר מהם יכול לחזור בחבירו וי"א שאפ"י החזיק שלא בפניו ולא אמר לו כך חז' וקני קנה אע"פ דבשאר קניין קרקע בחוקק צריך שיאמר לו כך חז' וקני ובפניו ה"ל כדבר שאין לו חל' אלא בקניין זה שצריך זה להקנותו ומוענתו לכך צריך שיהא בפניו ומדעתו שיאמר לו כך חז' וקני אבל הכא שכבר קרקע זו היא בחוקק שניהם מועלת חוקק מדעתו שלא בפניו ואפ"י לא אמר לו כך חז' וקני רק שנתרצה כבר קנה ולא עוד אלא אפי' לא החזיו' אלא א' בחלקו וזה הלה בחל' האחיק שהוא חליפיו ועל' במיטן קע"א בדיני מקומות כב"ה .

ג כותל זה יבנוהו על מקום שניהם ובהוצאות שניהם ואין אחד מהם יכול לומר לא נתרציתי לחלו' אע"פ שלא היה בו דין חלוקה אלא בתנאי שתכנה אתה משלך אפי' אם יש לא' פי שנים בחצר עושין הכותל לחצאין דכיון דמשום הוי' ראייה היא באה אין הדבר תלו במה שיש לו בו חל' וית' דהוי' הראייה הוא שזה לשניהם ואם הא' עני ואין ירו משנת לבנות אם השני רוצה ליכנס בשלו ולבנות אצ' דבר אחר ואם אינו רוצה דנין בזה כדיון הבית והעלייה של שנים שנפלו לאחד אין ירו משנת לבנות שיתבאר לקמן ס' קס"ד . ואם שניהם ענינים ואין להם כדי לבנות הרי שניהם שוים כל א' מו' ודרין ביחד עד שירי' להם המקום וז"ל כל אחד ירחי' עצמו בכל מה שאפשר שלא יו' חבירו בראייה .

ד רוחב כותל זה כמנהג המדינה שנוהגין השותפין לבנות כשהולקין ביניהם ואפ"י נהגו לעשות מחיצה ביניהם בקניס ובהוציא לא יוכל לכוף יותר ובלבד שלא יהיה בה אויר וחורין שיסתכל ויראה בחל' חבירו ואם נהגו בפחות מקניס והוציא ו"א שאין הולכין אחר המנהג ההוא שאין לה קיום ותחזור ותפול מהרה ויבא ע"כ עד שיחזור ויכפרו לבני' לירי הוי' ראייה וכו' דיכול למסור ליה אי אפשי לעשות מניתי אגפרות להוציא הוצאות בכל יום ואם אין מנהג ידוע בעיר יתקן כפי ראות עיני הדיין ע"פ בקאון ואם קנה מירו לבנות מחיצה לא יוכל לחזור בו דלכנות לא מקרי קניין דברים דהוא כאלו שיעבר' גכסיו להוצאות הבנין ואינו דומה לקנה מירו לחלוק ויש חולקין וס"ל דלכנות לא הוי אלא קניין לעשות מעשה בעלמא ואין לקניין מקום לחול עליו כמו בקונה לחלוק ואם נהגו לבנות הכותל מאבנים ואמר אחר' אני אעשנו מהוצא ורפנא כולה משלי ובתוך שלי או איפכא נהגו לעשות מהוצא ורפנא ואמר א' אני אבנים לתך שלי ואבננו משל אבנים כולה משלי י"א שחבריה מעכב עליו וכיפו לעשותו כמנהג שאם נהגו באבנים וירצה הא' לעשות מהוצ' ורפנא יכול חבירו לו' לו היום או למחר יפ' ואצטרך לדין עמך ובין כך אבא לירי היוק ראייה לכך נעשנו של אבנים כמנהג ואם נהגו לעשות מהוצא ורפנא וירצה א' לעשותה בתוך שלו מאבנים וכלה משלו יכול זה לו' לו אם אתה עושה משלך לא יהא לי רשות להשתמש בכותל ואפ"י א"ל אנא הבינא לך להשתמש בה מצ' א"ל אי במכר לא בעינא השתא למיכור ואי במתנה לא גיחא לי דכתיב שונא מתנות כיון דהוצאות שאם כנס ובנה בתוך שלו אינו יכול לתכוע מבכירו חצי הוצאות ואע"ג דבבבקה אטרי' שאם הקיפו מד' רוחותיו מחייבין אותו לשלם התם היינו טעמא לפי שכולל בקעה אינו עשוי לסמוך עליו אלא לגדר בעלמא וזרי גדרו אבל בכותל חצר יכול היה שיאמר אין רצוני אלא כותל שאוכל לסמוך עליו וכוון שנכנסת בתוך שלך איני רשאי לסמוך בו ויש חולקין .

ה אם נפל הכותל שנין שתי חצרות כיון דמתחלה מוטל על שניהם לבנות יחד אמרו' מסתמא משל שניהם נכנית מתחלה והמקום והאבנים של שניהם ואפ"י נפל לרשות א' מהם או שפנה א' מהם את כל הרברים לרשותו בלא עדים ומען שחתרו מכרם לו כולם אי נתנם לו במתנה אינו נאמך אע"פ שיש לו מזג דלהר"ם הוי מינו במקום עדים דאנן סהדי שהכותל הוא של שניהם וכיון שהם שותפין בהרדי לא קפדי אהרדי אפילו

חושן המשפט

הלכות שותפין בקרקע

סימן קנו קנה

ככל הנדון הזה וכן הדין בארצנו אם הניח אבן נכנס ואבן יוצא כדרך שעושין בבנין כשרוצין להוסיף עליו חייב בכל התוספות שהוסיף חברו וה"ה אם היה לו כותל כבר ונבנה בו דבר שניכר במה שעשה חברו אם הניח בבניינו אע"פ שלא עשה שום היכר דניחא ליה ליתן לו לפי מה שבנה.

יא ואם לאחר שבנה זה כנגדו בא זה שהגביה את הכותל ותבע אותו שיפרע לו חלקו בהוצאות תוספות הגובה שהוסיף על ד' אמות מפני שממך לו או כנגדו ואמר זה כבר נתתי אינו נאמן שהרי הכותל הוא עד הנה בחוקת אותו שהגביהו וכיון שזה עדיין לא סמך לתקנתו עליו ה"ל כמוציא מחבירו ע"י שטר דע"מ לא עדיף חקתו נושטר שאין בו נאמנות ונשבע בנקיטת חפץ שלא נתן לו ונוטל ממנו כדין כל הנשבעים ונוטלין ואפי"ן יש בכותל שהגביה לצד זה שלא רצה לסייעו מתחלה מתוספות יש שם נזקים חשור ליתן בו ראשי הקורות לא יוכל זה לטעון אילו"ל שסייעתיך לא היית עושה לי הנחת הקורות אלא כדי שאם אבא בסוףך לו כותל אחר לאחר זמן שאתן עליה תקרה ואפי"ן מונחים בהם היטל"פ פי' נסרים עינים שנהגים מצידי החורים לא יוכל זה לומר או ילאו דייקן כך בהדך כל פורת כל האין מירחא. אפי"ן אינו נאמן דאל"ל האין אכרתי כלבי שמתחיל לסמך לי כותל אחר ולתת תקרה ותפיסני בממון במה שהגבתי לא אצטרך לקלקל כיתלי לנזק בו חרוין להגות ראשי קורותיך ונשבע בנקיטת חפץ ונוטל אפי"ן יבוא זה עדים שפרע מהיו אם קבע זה בניין קבוע על הכותל ואפי"ן תבעו זה הרי הוא נקרא מוחזק ואם מוען שנתן לו חלקו נשבע היסת ונפטר.

יב בד"ל שהסמך אינו נאמן כשירוע בעדים שזה התובע בנה כל הכותל אבל אם אינו ידוע הרי הוא בחוקת שניהם שאין א' מהם מחזיק בו יותר מחבירו שהרי על הקרקע שניהם היא עומדת ואפילו אם התבע מורה לתובע שבנאו אלא שמוען פרתיק חלקו נאמן כמנו דאי בעי אמר בביתו בהדך הוי נאמן כי אמר נמי ביתי אתה ופרתיך פלגא נאמן בשבועת היסת וי"א שאם נתרצה תחילה בהגבה נאמן לומר שנתן לו חלקו דאז הוי זמנו ופרע בזמנו וגם אחר שבנה אע"פ שמתחלה לא נתרצה אלא שאמר לו אח"כ בעדים ליתן לו חצי ההוצאה וזה בחצי הכותל ואין חבירו יכול שוב לטוח בו דזכתה לו חציצה שהרי החצי על קרקע חצירו היא עומדת ומחייבין אותו ליתן. **יג** כותל חצר שביין ב' שותפין שהיה רחב מתחלה יותר ממנהגם ונשל ורוצה הא' לחזור ולבנותה רחב כמו שהיה מתחלה וחבירו אינו רוצה רק לבנות במהג המרינה אין נזכרין אותו יותר שאע"פ שמתחלה נתרצה בכותל ראשון לבנותה רחב לא נתרצה אלא לאותו כותל וכיון שנשל אורא לה וכן הדין אם היה מתחלה גבוה יותר מד' אמות וא' מהם רוצה לחזור ולהגביה והשני אינו רוצה רק ד' אמות הדין עם השני.

קנה חלקו גינה או בקעה ביצר עושיין הגדר וכו' מ' סעיפים :

א שנים שהיו שותפין בגינה ובאין לחלוק אם יש בו דין חלוקה מחייבין אותו לגדור ביניהם אפילו במקום סתמא שאין שם מנהג ידוע דסתמא הוי גינה מקום שנהגו לגדור אבל אם נהגו שלא לגדור אין מחייבין אותו והוא אלא בקעה סתמא אין מחייבין אותו ואפי"ן יש מנהג ידוע לגדור. **ב** המוכר גינה לחבירו סתם והיתה מעורבת בחוד גינות אחרות יש מי שאומר שכופין את החלוקה לבנות כותל ביניהם אפילו במקום שנהגו שלא לגדור בגנות לגבי לוקח שבא עבשין אין מועיל לו המנהג והיה לגבי כסתמא ויש חולקין וס"ל דגם בלוקח הולכין אחר המנהג דמה מוכר ראשון לשני כל זכות שהיה לו בו וכיון שלא היו יכולין לכופר המוכר גם החלוקה אינו יכולין לכופר וכתיב מורי מהמא"י ו'ל שכן נ"ל עיקר. **ג** שיעור גובה גדר בגינה ובקעה אינו רק י' מפרחים ושעמא משום דבגינה ובקעה אין שייך בהן כל כך היוק ראייה דאע"פ שאמרו אסור לאדם שיעמוד על שדה חברו בשעה שעומד בקפתה אינו אלא מירת חסירות משום עין הרע ולא נכרח לגדור ד' אמות כשכיל כל אלא מה שהצריכו לעשות גדר אינו אלא כדי שיתפש כנגב ולשמירה מן ההתמט שלא יכנסו בשדה ויוקו לפיכך די להם בגובה י' מפרחים וי"א דלפי פשט הגמרא משמע דהכי נמי בעינן ד' אמות.

ד רצה אחד מהם לגדור בבקעה במקום שאין מנהג כונס לתוך שלו וזכונה משלו ועושה חוית לסימן שהוא כנאו פי' חוית ימיח בראש הכותל מכוון לצד חברו אמה על אמה וכ"ל יעכב מלגו עבדו הכהיה מלבר ואמר דירי ודיריה הוא וכ"ל

אפילו נשתרו הרבה ברשות אחד מהן אינם יוצאים מחוקת השותפות אלא הרי הם ברשות שניהם עד שיבא ראוי בעדים ויש מי שאומר דרוקא כשהאבנים ניכרים שהם מזה הכותל והיו מנו במקום חוקה חוקה הוא במשל שניהם נבנית זו הכותל מאלו האבנים אבל אם אינם ניכרים לא מבעיא אם טוען לקחת מטר חלקך שהוא נאמן במנו שיכול לומר אינם מאבני זה הכותל ואין כאן מנו במקום חוקה אלא אפילו אם טוען אני בניתי כונו משלי נאמן במנו.

ה כותל שבין שני שותפין שנפל וכאו לחלוק האבנים והיו בצד של אחד מהם האבנים יקרות יותר מזה שבצד חברו ורוצה זה שחם בצדו לכותל בהן אין שומעין לו שכל הכותל בכלל הוא של שניהם.

ו וזה שאמרנו בסעיף ה' שאפי"ן נפל הכותל לדשות אחד מהם אינו יכול לטעון שהם שלו דינא הוא אפי"ן הוא במקום שאין בו דין חוקה אינו יכול לומר לא נתת לחלוק מתחלה אלא ע"מ שאבנה אנכי כולה משלי וכן עשיתי בביתיה כולה משלי ואע"פ שיש לו מגו אינו נאמן דהוי מגו במקום חוקה חוקה הוא דשניהם בנאה ושאלו האבנים הם של שניהם לטובי מקום שאין בו דין חלוקה ולא נתרצה האחד לחלק אלא ע"מ שיעשה חברו כל הכותל אין לו חוקה אלא בשטר ואין מועיל לו סימן דחיות שעושין אלא שטר או שיבנה האחד עליו תקרה ומעובה או שיש בו חלונות מציור וניכר שיעשו בשעת הבנין שאם אינו ניכר שיעשו בשעת הבנין יכול זה לומר לאחר שבנינו יחד עשאיין ולא הרגשתי בהן וי"א דגם חוית מהני ופי' חוית יתבאר בע"ה ב' שאתר זה בסעיף ד', ואם נהגו בעיר סי' אהרן לשמור ביתיהן מן הרמאים יעשו כמנהגם.

ז כותל חצר שבין ב' השותפין שטען האחד שהוא כנאו לבדו וחבירו אומר שסייעו בבנין הרי זה בחוקת שסייעו דסתמא הויה ויהי יכול לכופר את חברו שיבנה עמו ומשבי זולתי לכל לא כנאו זה אלא שנתבע לזה ליתן חלקו זה כנאו משלו לבדו ואפילו אם ידוע שאחר כנאו לבדו ושיאל מחבירו שיפרע לו חלקו וזה טוען שפרעו נאמן בשבועת היסת ואפילו טוען שפרעו קודם שגמר בנין הכותל נאמן ואין כאן חוקה דאין אדם פורעתיך זמנו דבכל שורה ושורה זמנו הוא ולאן דיקא בכל גמר שורה אלא ה"ה קודם גמר השורה חייב לתת חלקו לאותה שורה וכן ככולן ואפי"ן יש עדים שנתבע חבירו שסייעו בבנין ולא רצה נאמן לומר נתתי אח"כ עד שיבא עדים שהיה עמם מיעו שהחל זה בבנין כותל זה וירעוים אנו שלא פרענו או שיעירו עדים שהעמידו בכ"ר שסייענו בבנין וצווהו ב"ד שסייעו וסרב מלעשות צויו ב"ד.

ח כותל זה שאמרנו שיוכל לכופר חברו שיבנה עמו לא אמרו שיוכל לכופר אלא עד גובה ד' ששיערו חו"ל שבנינו זה וישאר מחזיק ראייה ואם רצה א' מהשותפין להגביה יותר מד' אמות אפי"ן רוצה להגביה משלו חבירו מעכב עליו שיאמר לו חצי מקום הכותל הוא שלי ואינו רוצה שתמעט האוויר שלי כי צריך אני להשתמש על חצי אויר הכותל שהוא שלי אפי"ן מנהג המדינה היא שלא לעכב מיהו על חלקו יכול כל א' להגביה מה שירצה וי"א שאין חבירו מעכב על ידו אלא רשאי הוא להגביה כמו שירצה ובכלר שלא יבניה כ"כ שיתקלקל הכותל בכך ומשלים לחבירו מה שכתלנו נפתח מפני כבירו שהכביר עליו בבניינו. **ט** כותל חצר השותפין המבדיל בין ב' השותפין שנפל יכול כל אחד מהם לכופר את חברו לחזור ולבנותו על גובה ד' אמות ולא יותר אע"פ שהיתה פכר גבוה יותר רצה הא' והגביהו יותר מארבע וזה לא מוחה בירו אפי"ן אין מחייבין אותו ליתן חלקו במה שהגביה זה יותר מד' אמות אפי"ן גלה דעתו ודינא ליה במה שהגביה זה יותר או מחייבין אותו לתת חלקו לאתו תוספת גובה עד כדי כל מה שגלה דעתו דניחא ליה ביצר בנה הא' הכותל שביניהם והגביהו עדי' אמות וכא חברו ונבנה כותל אחר כנגדו או בצדו והגביה אותו כותל האחר ד' אמות הרי ניכר שרוצה לעשות חדר או אכסדרה בין ב' הכותלים ונמצא שנהגה בתוספות שהוסיף חברו יתר על הד' אמות עד ב' אמות יותר או מחייבין אותו לסייעו ג"כ באוספות כפי שבנה כנגדו כאורך וברוחב עד ב' אמות שהרי גראה ממעשיו שרוצה באתו הב' אמות אע"פ שעדיין לא נתן התקרה ככותלו לכותל החולק בין שניהם אבל אין מחייבין אותו יותר ממה שבנה כנגדו ואם יש היכחה שרוצה להוסיף עוד ככותלו כגון שחפר בראשו מקום לראשי קורות או שהניח קורה ארוכה בראש הכותל שדרך ליתן עליה ראשי הקורות הרי גילה דעתו שרוצה לבנו' עד כל גובה הכותל המבדיל או מגלגלין עליו הכל ואחייבין אותו לתת חלקו לכל הו' אמות כלם שהוסיף חבירו על הד' אמות אע"פ שעדיין לא בנה כנגד כל הכותל שהרי גלה דעתו שהוא רוצה

לבוש עיר שישן הלכות שותפין בקרקע סיכון קנח קנט קס עח

יש בהן היוק ראייה לפיכך אפי' אם היו בכ' צדד ר"ה זה עושה מעקה גבוה ד' אמות לחצי גגו שהוא דר בו וזה עושה מעקה לחצי גגו שהוא דר בו ועושה המעקה זה שלא כנגד זה ומעדיף כדי שלא יראו זה את זה א"ע פ' שביני ה"ח יבולין לראית על הגגות לא יוכל א' לומר לחבירו סוף סוף הא בעית לא צ'טנועי מקמי בני ר"ה שיטל לומר לו בני ר"ה אין רואין אותי אלא ביום ובעת שאעמיד על גגי ואוכל ליהודר מהם אבל אתה רואה אותי תמיד ולא איכל ליהודר ממך , ואם הגג שפל עד שבני ר"ה רואין אותו להדיא בעת הילוכם כמו זה שעומד כגג אין לו היוק ראייה יותר מנג זה שאצלו או כנגדו ואינו כופהו לעשות מעקה .

ב כבר אמרנו רכל מקום שיש בו משום חוק ראייה צריך לעשות המחיצה גבוה ד' אמות לפיכך בנג העשוי לדירה צריך לעשות המעקה ד' אמות אבל בין גג לגג משאר גגין שאינן עשויין לדירה אינו זקוק לד' אמות שאין סתם בני אדם דרים בנגות ואין בהם משום היוק ראייה אבל צריך לעשות מחיצה בין שני הגגים גבוה י' טפחים כדי שיתפש עליו כנגב אם ימצא שיכנס ברשותו וי"א שכל הגגות שידן בהן היוק ראייה אפי' אינו עשוי לדירה שלפעמים עולה אדם לגגו פתאום והוא מה שחבירו הכמוך לו משתמש בנגו ולא ששכח סמוכים זה לזה בעת שחבירו יבא להשתמש בנגו דניו שיביט עצמו לפיכך כשהם סמוכים זה לזה אינו צריך מעקה ד' אמות לישר מפני היוק ראייה אבל צריך לעשות מחיצה י' טפחים כדי שיהא נתפש עליו כנגב אם יכנס אבל אם הם רחוקים זה מזה שידן בהן היוק ראייה יתר שזה משתמש בנגו ואינו מרגיש בכביאת השני פתאום וסביר שלא יבא ל"ש אויר ר"ה מפסיק ביניהם ל"ש אויר ר"ה מפסיק צריך לעשות מעקה גבוה ד' אמות ובמ"ש זה שלא כנגד זה ומעדיף וכתב מורי ז"ל שכן ג"ל עיקר .

ג אמר א' התצי שלי אכנה אותו לרוח מזרח והשני אמר לא כי אני אכנה אותו רח יפילו גודל , ואם בא אחד לפניו ותבע ואמר לחבירו כיון שבין שנינו יש לנו לעשות מעקה לצורך גג או מעשה אתה המעקה כולו ואני מתן לך חצי ההוצאה או תן אתה לי ואעשנו אני כולו שומעין לו שהרי מרויחין בזה העדפה וגם שאין שום אחר יכול להסתכל כלל בשל חבירו משא"כ כשמעדיפין שיוכל לצרר אצדודי ולהסתכל אצל העדפה מן הצד אבל אם המתין עד שעשה חבירו התצי שלו ואמר לו הואיל והתחלת גמור יכול לומר לו למה לא התחלת אתה והיית עושה כולו על שלך אלא שלא רצית לקלקל חומת ביתך לרכיב עליה בכנין גם אני מוטעם זה איני רוצה לעשות .

ד ואף אם הם רחוקים זה מזה אפי' כמלא ראות העין יש בהן היוק ראייה וכל זמן שהם רחוקים יותר א"ע פ' שוה עושח מעקה טזר זה וזה מצד השני ומעדיפין א"ע פ' הריחוק אם הם שאין העדפה מעיל יבולין להסתכל מן הצד לפיכך אם הם רחוקים הרכה בענין שאין היוק הראיה מסתלק במה שיכנה כל אחד החצי בהעדה אא"כ יבנה א' מהם את הכל אם יבולין להשכיר שיכנה א' הכל ויקבל החצי ההוצאה מחבירו הרי טוב ויבנה הכל ויעשה שמר לחבירו על חצי הבניין שהוא שלו כדי שיקח חצי האבנים לכשיפול ואם לאו יפילו גורל ביניהם מי יבנה הכל ויקח חצי ההוצאה מחבירו .

קס גג הכמוך להצר ושתי הצירות אחת גבוה מהברתה ובו ג' כעיפים :

א גג הסמוך להצר חבירו אחו"ל בעל הגג מויק לבעל החצר בראייה ואין בעל החצר מויק לבעל הגג בראייה וטעמא משום דתשמיש החצר קבוע ותשמיש דגג אינו קבועה וכיון שכן בעל החצר משתמש בחצירו ואינו נזרר מבשל הגג לפי שסב' שאינו שם ולפעמים שהוא שם ורואו ונמצא בעל החצר ניזוק בראייתו של בעל הגג אבל בעל הגג כבר יודע שבעל החצר קבוע בחצירו ונזרר הוא מלעשות שום דבר צניעות כגג זק"ל בהיזק ראייה הדוח גירי דיליה ועל המויק להדיק עצמו לפיכך אמרו בעל הגג צריך לעשות ביניהם מחיצה גבוה ד' אמות משום הגג ולמעלה לסלק היוק ואין בעל החצר מסייעו אלא אם אין הגג גבוה י' טפחים מסיעו בעל החצר עד שישניו חלקו למחיצה י' טפחים שמושל עליו לעשות כדי שיהיה נתפש כנגב , ומשם ואילך בונה בעל הגג לכדו להשלים לד' אמות משפת הגג ולמעלה ואם קרקעות החצר גבוה מן הגג צריך בעל הגג לבנות על שלו למטה עד שיהיה גבוה ד' אמות למעלה מקרקעות החצר כדי לסלק היוק ואפילו אם דגג נמוך מן החצר ד' אמות יש מי שאומר דאבתי איכא היוק ראייה ממנו לחצר שא"ע פ' שאינו

וכ"ת אי הכי השתא נמי מקליף ליה חבריה ואמ' רידי ורידיה הוא קיליפ' מידע ידע ואם נהגו כסימן אחר יעשה כמנהג כילעיל ס' קנ"ו סעף ז' רק כדי להודיע שהכותל שלו לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים שלו ואם עשו מדעת שניהם בונים הכותל באמצע ועושים חזית מכאן ומכאן לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם .

ה אם עשאה שניהם ולא עשה שום אחד מהם ס' יש מי שאומר שאפי' תפול לרשות אחד מהם הרי היא בחזקת שניהם כמו כשישארו סימן וי"א כיון שלא עשאו סימן יוכל להיות שאחד מהם עשאו ושכח לעשות סימן לפיכך אם תפול לרשות אחד מהם הרי היא שלו .

ו מי שיש לו חורבה בין חורבות חבירו סביב מכל ד' רוחותיו ועמד חבירו וגדר רוח ראשונה ושנייה ושלישית סביב חורבתו עד שנמצאת חורבה שלו גזירה גג' רוחותיה אין מחויבין אותו ליתן להוצאה כלום שהרי לא הועיל לו שחורבתו עדיין פתוח' היא מרז' הרביעי והרי היא כמו שהיתה לפיכך אם גדר לו אח"כ גם הרוח הרביעי' שנמצאת חורבתו נוקפת גדר מכל ד' רוחותיה מנגלגין עליו את הכל וניתן חצי ההוצאה שהוציא זה כדי רוחות עד גיבת ד' אמות ובלכ"ר שיהיה מקום הכותל של שניהם שיוכל כל א' להשתמש בו כמ"ש בסימן הקודם סעף ו' אבל אם היה הכותל של זה שבנהו ובחלקו בנה אין מנגלגין עליו אלא רכר מועט לפי ראות הדיינים מה שההנהו שהרי אינו יכול להשתמש בכלים וכן אם הניקף עצמו הוא שגדר רז' רביעית הרי גילה דעתו שחפץ בגדרו וניתן חצי ההוצאה של הג' רוחות עד גובה שיעשה הוא את רז' הרביעית ובלכ"ר שהיו רב"תים של שניהם מן הטעם שאמרנו אבל אם גדר המקף ב' רוחות ועמד הניקף וגדר רוח שלישית ועדיין פתוח לרוח רביעית כתב מורי מהרמ"א ז"ל דנ"ל שא"צ לשלם לו כלום עד שיגודר א' מהם רוח רביעית וכשיגודר המקף הרוח הרביעית צריך לשלם לו חצי דמי הכל וכל זה מירי שגדר המקף בצדדים שבינו ובין הניקף אבל אם גדר מבחוץ סביב חורבותיו שנמצא הניקף גודר מכל רוחותיו כנגד כל היעולם אבל עדיין הוא פתוח לחורבותיו של המקף מכל צדדיו אם היא במקום שנהגו שלא לגודר אין לחלק בין אם גדר המקף את הרביעי בין אם גדר ניקף ואם הוא מקום שנהגו לגודר אין הניקף צריך לשלם לו כלום אף כשגדר המקף כל הדר רוחות שיוכל לומר היום או לאחר התיקוני לגדור כיני לביניך ונמצא שלא נהנית מהניקף כלום אבל אם גדר הניקף א' מן הרוחות דגלו דעתו הניחא לי כך ואינו חושש שיוקקהו לגדור כינו וכן חבירו וחיוב ליתן כל מה שגדס לו הניקף יתירה , ופי' הניקף יתירה הכי דמי הכי עברין חזין לכולי ריבועא דא"ע ת' דחיצון בדרז' פנימי כתיקוני השתא כתבתא כמה הוה וריבוע דפנימי לחזירה כמה הוי בתבתא וחיצון תישבן תבת' לחזירי כמה הוי ממלת תבת' דהך ריבוע רבה דחיצון אי פלגא פלגא אי תילתא תילתא והיא ניהו שיער דמחייבין פנימי למיתב לחיצון לפום דאיתהני לפום חושבן דארעתי מכלל כוליה הקיפא והוא ניהו שיעור הקיפה יתירה דרים פנימי לחיצון .

ז הא דמנגלגין עליו את הכל כפי מה שהוציא המקף היינו דוקא כשגדר הרביעית בכנין ל"ש מקף ל"ש ניקף אבל אם גדר הרביעית בקנים בין ניק' בין מקף אינו ניתן לו אלא דמי הקנים שכיון שגדר הניקף בקני' הרי לא גילה דעתו שחפץ אלא בשמירת קנים וא"צ ליתן לו יותר ואם גדר המק' בקנים ג"כ אינו משלם אלא דמי קנים שירירי אם לא היה גדר זה הרוח לא היה צריך לתן לו כלום ועששו כשחייבו אינו מחייבו אלא ע"י קנים והוי כאלו כולם נעשו מקנים .

ח אם אין המקף יכול לכרר כמה הוציא וישבע כעין דאורייתא ויסול בין שוכר שית הוציא ואם אמר שומו לי כפחות שכשומות ואמול בלא שבועה שומעין לו ולענין טענת פרעון אין הניקף נאמן לוטר פרעתיך עד שיכירא ראייה דהקפי' הוא מוחזק בכתלים .

ט אם מתחלה אמר לו ניקף למקי' לא אתן לך כלום לדרדי בבטריא בר זוזי סני לי דהיינו גדר של קיצים מענתו מענה ואינו ניתן לו אלא דמי נטר' בר זוזא ולא דוקא שאמר לו כן מתחלת הניקף אלא אפי' לא אמר לו כן אלא לאחר שגדר השלישית כיון שאמר לו קודם שגדר הרביעי' שעדיין לא נתחייב לו כלום והוא מוחזק בו פשוט .

קנ"ב היוק ראייה שמנג לגג וכיצד יסדרוהו וכו' כעיפים :

א שני בתים שהם זה בצד זה והו היו גגותיהם עשויין לדירה הרי

חושן המשפט הלכות שותפין בקרקע סימן קסא קסב

לחוצאה זו יכול הוא לעכב ולומר אני רוצה ליכנס בחבילתי עד פתחי ואפילו אם יפכימו כולם לעמוד לו דלתות בני ר"ה מעכבין עליהם ואפילו אם יצו להעמיד הדלתות בפנים במבוי הרבה בני ר"ה מעכבין עליהם לפי שפעמים יש דוחקים כר"ה ונכנסים לו. כך המבוי ע"י הרחק ואפ"י מכרו בני המבוי את המבוי כדי להעמיד דלתו והכריזו שכל מי שלא יערער שאבד וכוחו ולא ערערו בני ר"ה אפ"ה יכולין למחות ולא אמרינן מדרשתקו מחלו דקדישא דבי שותפין של רבים הוא וכל אחד סמך על חברו שימחה הוא לכך לא מיחה ועוד מי נתן להם רשות למוכרה כדי להעמיד דלתית ואין זה שלהם שהוא בחוקת הרבים למחות בידם ואין מכירתם מכירה , מיהו מכירת קטנים הפתחות לאותן מכירות הפתחים לר"ה או לסימט' רשאין הם להעמיד דלתות דכילי האי לא רחיק בני רשות הרבים וי"א דאפילו אם פתוח לר"ה וניכר בראשו כמין פתח שיש לו פצימין אמרינן שמתחלה נעשית לשם כך ברצון בני העיר ויכולין להעמיד להם דלתות בני מבוי שהיה במבוי שלהן שכונה בהצר אחד ובו בית הכנסת ובית המקוה והחצר סגור בדלתות והמבוי פתוח לרשות גוים ובמקום אחד דרים ישראלים שיש להם דרך על זה המבוי לידן לחצר ההוא לצורך טבילה או תפלה ובני המבוי רוצים להעמיד דלתות כדי להשמר מן הגוים הנכנסים הישראלים האחרים יכולין למחות בידם מפני שעבשו גורמים להם מיראה יתירה שאינו דומה עיכוב פתח אחד לעכוב שני פתחים ואע"פ שרוצים לרפור הדלת מן החצר ולקבועם בראש המבוי יכולין לומר כבר היה קנוי בכל המבוי ללכת בה בכל זמן שנרצה בלי עכוב את מקלקלין עלינו ועוד נ"ל כשהחצר היה נעול והיינו דופקים עד שתפתחו לנו היינו עומדים במבוי של ישראל ולא פחדנו אבל עכשיו נצטרך לעמוד בין הגוים עד שתפתחו לנו ויש שכונה ג"ל טענתם טענה וכל זה משורת דין אבל אם נתן להם המלך רשות להעמיד דלתות במבוי שלהם דינא דמלכותא דינא כי השווקים והרחובות שלו הן ויכול לעשות בהם מה שירצה , מיהו נ"ל אם אותן הישראלים הדרים חו" למבוי יכולין לבטל הרשות מן המלך רשאין הם לעשותו ואין מוחין בידם כיון שהדין עמם נ"ל .

קסא דברים שבני החצר כופין זה את זה וכו' ו"ם

א בני חצר כופין זה את לבנות דלת ובית שער לחצר וכן כל הדברים שהחצר צריך להם צורך גדול או הדברים שנהגו בהם בני המדינה לעשותו אבל שאר הדברים שאינם צריכין כל כך צורך גדול כגון סוד וכיור אינו נהפך ואם עשה אחד מעצמו וגלה השני דעתו שגם הוא חפץ בו מגלגלין עליו את הכל ונותן לו חלקו בחוצאה .

ב מי שיש לו בית בחצר ואינו דר עמם חייב לעשות עמם דלת נגד ומנעול שהיא צורך שמירת החצר אבל לא שאר דברים ואם הוא דר עמם חייב עמם בכל אע"פ שיש לו בית במקום אחר .

ג וכשניבד דברים אלו בחצר גובין לפי המזון ולא לפי קירוב בתים שכל א' א"צ שמירת בחצר אלא המזון לשמור מנגבי העיר וי' עיור לפי קירוב בתים אלא בעיר דשם יש חשש מפני האויבים לסבול נפשות לפיכך הקרוב לפתח העיר הוא מסיכן יותר וצריך שיורה יתירה משא"כ בחצר ויש מי שאומר דהצר ועיר דין א' להם שגם החצר צריך שמירה מפני הסכנה והולכין לפי קירוב הבתים .

ד אם אחד מכני החצר אינו רוצה ליתן בתיקון הצריך וגם אינו רוצה להשכיר ביתו שבתוך יתקנו הם וישכירו ביתו ויקחו השכירות עד שיפרעו חלקו הנגיע עליו .

ה א' מהשותפין בחצר שבקש להשתמש בחצר תשמיש קבוע או שאר כל דבר שאין דרך אנשי המקום לעשות בחצרותיהן כגון להעמיד בה בהמה או ריחים או לגרל בה תרינגליה וכן שאר הדברים שאין דרך בני המקום לעשותם בחצרותיהם בבואם השותפין בני החצר מעכבין זה על זה חוץ מן הוצאה לפי שאין דרך בנות ישראל להתכות על גב הנהר לפיכך במקום שאין שייך האי טעמא כגון שדרד הוא שהאנשים כובסים יכולין למחות וגם לגשים דוקא אי כופסות בר' אמת שלפני פתחיהן וליכא מודדון ראולי מיא לחלק חבירו אבל אי איכא מודרון כ"ש שרוצה לכבס בתוך ר' אמת של חבירו שיכולין למחות .

ו חמש חצרות השופכות מים סרוחים או מי שופכין לביב אחר ונתקלקל ציבים לסייע לתחמונה שכל זמן שלא ירדו המים מן התחתונים יעמדו העליונים במקום ולא ירדו נמצאת עליונה מסייע לכולם ואין שום אחת מסייע לה והתחתונה אינה מסייעת אלא כנגד חצירה שכל זמן שלא ירדו מים העליונים למטה טוב להם .

שאינו יכול להסתכל בכל החצר דמ"ט כשבכל החצר עומד בשפת חצירו יראנו בעל הגג והוא לא יוכל ליהרר ממנו לפיכך צריך לעשות מתיצה גובה ד' אמות משפת קרקע החצר ולמעלה יש מי שאומר שכוין שהגג נמוך מן החצר ד' אמות שוב אין חוששין להזיק ראייה ור"צ בעל הגג לעשות כלום .

ב ואם הגג נמוך מן החצר י' טפחים או א"צ בעל החצר לסייע לבעל הגג כלום שכוין שהוא גבוה מן הגג י"ט הוא נתפש עליו כנגבוים אינו נמוך ממנו ו' או יבנה בעל הגג עד קרקעות החצר ויראין כמה חסר עדיין להשלים לגבוה י' ולזה יתן לו בעל החצר החצי שגם הוא חיי' להשלימו עדי' כדי שיהא נתפש עליו כנגב והמותר עדי' ד' אמות יעשה בעל הגג כיצד כגון אם הגג נמוך ו' טפחים יבנה הוא לכוון הו' טפחים והר' הנותרו יתן לו טפח בעל החצר החצי והמותר להשלים עדי' ד' אמות יתן בעל הגג .

ג ב' חצרות שקרקעות הא' גבוה מחבירו הרי יש להשלים הדין ראייה זה על זה לפיכך צריך העליון לסייע לתחתון לבנות למטה והתחתון צריך ג"כ לסייע לעליון עד שיהא גבוה ד' אמות מקרקעות העליון ולמעלה כדפירש' טעמא גבי גג וכבר ידעת שבתיוב ראייה דשכנים צריכים להעמיד הקרקע על של שניהם לפיכך ה"נ יקציעו בעצד מקרקעי' של העליונה שיעיר עובדי חצי הכותל ובכני הכותל על קרקעות שניהם עד שיהא גבוה ד' אמות מקרקע העליון ולמעלה , וי"א שאם החצר גבוה הרבה או שחתרתו אינו רחב להביט בו מרחוק ואפשר שכמחיצה מעטת יסקל הדין ראייה של התחתון על העליון או מגי במחיצה שיראה לבני אדם שאינו מוזהר עוד בראיתו .

קסא דברים שבני החצר כופין זה את זה וכו' ו"ם

א בני חצר כופין זה את לבנות דלת ובית שער לחצר וכן כל הדברים שהחצר צריך להם צורך גדול או הדברים שנהגו בהם בני המדינה לעשותו אבל שאר הדברים שאינם צריכין כל כך צורך גדול כגון סוד וכיור אינו נהפך ואם עשה אחד מעצמו וגלה השני דעתו שגם הוא חפץ בו מגלגלין עליו את הכל ונותן לו חלקו בחוצאה .

ב מי שיש לו בית בחצר ואינו דר עמם חייב לעשות עמם דלת נגד ומנעול שהיא צורך שמירת החצר אבל לא שאר דברים ואם הוא דר עמם חייב עמם בכל אע"פ שיש לו בית במקום אחר .

ג וכשניבד דברים אלו בחצר גובין לפי המזון ולא לפי קירוב בתים שכל א' א"צ שמירת בחצר אלא המזון לשמור מנגבי העיר וי' עיור לפי קירוב בתים אלא בעיר דשם יש חשש מפני האויבים לסבול נפשות לפיכך הקרוב לפתח העיר הוא מסיכן יותר וצריך שיורה יתירה משא"כ בחצר ויש מי שאומר דהצר ועיר דין א' להם שגם החצר צריך שמירה מפני הסכנה והולכין לפי קירוב הבתים .

ד אם אחד מכני החצר אינו רוצה ליתן בתיקון הצריך וגם אינו רוצה להשכיר ביתו שבתוך יתקנו הם וישכירו ביתו ויקחו השכירות עד שיפרעו חלקו הנגיע עליו .

ה א' מהשותפין בחצר שבקש להשתמש בחצר תשמיש קבוע או שאר כל דבר שאין דרך אנשי המקום לעשות בחצרותיהן כגון להעמיד בה בהמה או ריחים או לגרל בה תרינגליה וכן שאר הדברים שאין דרך בני המקום לעשותם בחצרותיהם בבואם השותפין בני החצר מעכבין זה על זה חוץ מן הוצאה לפי שאין דרך בנות ישראל להתכות על גב הנהר לפיכך במקום שאין שייך האי טעמא כגון שדרד הוא שהאנשים כובסים יכולין למחות וגם לגשים דוקא אי כופסות בר' אמת שלפני פתחיהן וליכא מודדון ראולי מיא לחלק חבירו אבל אי איכא מודרון כ"ש שרוצה לכבס בתוך ר' אמת של חבירו שיכולין למחות .

ו חמש חצרות השופכות מים סרוחים או מי שופכין לביב אחר ונתקלקל ציבים לסייע לתחמונה שכל זמן שלא ירדו המים מן התחתונים יעמדו העליונים במקום ולא ירדו נמצאת עליונה מסייע לכולם ואין שום אחת מסייע לה והתחתונה אינה מסייעת אלא כנגד חצירה שכל זמן שלא ירדו מים העליונים למטה טוב להם .

קסב דברים שבני מבוי כופין זה את זה וכו' ו"ם

א בני מבוי כופין זה את זה לעשות לחי וקורה למבוי כדי שיכולין להשתמש בה בשבת אבל אם באו להעמיד לו דלתות אפ"י אחר טפח איזה שירצה יכול לעכב ואפילו אם הם רוצים לעשות משלהם ואינו מבקשים ממנו שיתן גם הוא לעליון

לבוש עיר שישן הלכות שותפין בקרקע סימן קסג

ג' בשבועין מאנשי העיר לבנות החומה גובין לה לקרוב הבית לחומה כי הקרוב לחומה צריך לה יותר מן הרחוק דכשהתעיי פרוצה אין חומה כשבאים לפעמים הלסמי פושטין ידיו לחלה בבתים החיצונים ולכן הם צריכין לשמירה יותר מן הפנימי לפיכך כל הסמוך לחומה נתון יותר וי"א שגובין לפי זממון דוראי מחשבת הליסמי סתם כשבאין אינן באין אלא על עסקי ממון לפיכך מי שיש לו מאון יותר צריך יותר שמירה וצריך לתת יותר מ"מ אותו שיכוין לפגוע בו תחלה דהיינו בתים החיצונים גם הם מסובכים יותר מן האחרים לפיכך אחר שחלקו לגבוה לפי ממון גובין ג"כ לפי הכית הקרוב לחומה שהוא צריך לתת יותר מן הרחוק כיצר שני בתים שיש בקרוב לחומה זה כות ויש בהם ממון כשוה פורעים בשוה ואם יש בית קרוב לחומה ואין בו ממון ואחד רחוק ויש בו ממון אין גובין מהקרוב כלום כיון שאין לו על מה לחוש שהרי אינם באים על עסקי נפשות אע"ג דוראי אם היו מתעצמו עמוסם לבלתי נתון להם הממון היו הורגין מ"מ כיון שאם לא יעמדו כנגדם לא יוקו לגוף לא חשוב סכנת נפשות ואם שני בתים יש בהם ממון שוה בשוה וא' רחוק וא' קרוב הקרוב יתן יותר מהרחוק ודוקא כשיש שלום בארץ ואיכא אימת מלכו ואין לחוש אלא לאותן הבאין הדרך לספור ובאקראי בעלמא אבל בזמן שיש מלחמה והמלכים מתגרים זה בזה או לא איכפת לן כלל בקרוב בתים דלגבי ברוקם הכובש את העיר קרוב ורחוק בתים חרא מילתא היא הילכך אין גובין אלא לפי שבח ממון דכרקי נמי אם נותנין העיר בידם ומקבלין ממשהל מלכם עליהם ג"כ אינם הורגים רק לוקחי' הממון וכובשין העיר תחת ממשלתו ומניחים הנפשות לגור שסלפופיך גובין הוציא' ההצלה לפי שבח ממון אבל אם על עסקי נפשות הם באים שאינם מוכשרים לכבוש העיר רק להרוג ולאבר וללכת לדרך' והממון מנילא ישללו ויאבדו לפיכך גובין השתדלו' ההצלה חצי לפי שבח הנפשות וחצי לפי שבח הממון והאי שבח ממון דקאמר דוקא ממון המוטלטל דאיכא למיחש עליהם אבל ממון שאין מוטלטל אין גובין עליו כלל דליכא למיחש למידי ואם יש לחוש לגיולת חצירות וקרקעות ושיעור בתים ונתיצתם גובין אף לפי שלם וכן חביר' ההולכת במדבר ומי שאיכא סכנת נפשות וגובין אף לפי הנפשות וכל מה שמעלילין האימות על ישראל ואפי' גורין שמדות ואפילו מענין אותן ביסודין וי"א שגובין לפי הממון שאין נותנין עיניהם אלא על ממונם של ישראל ולכך באין עליהם בעקיפין ובעלילות ויש חולקין וסבירא להו שכל שיש בו סכנת נפשות ואפי' לא גזרו רק שלא למכור להם ליהודים או אסרו השחיטה וכדומה גובין לפי נפשות וכתב מורי מהרמ"א ז"ל וז"ל ג"כ דדנין בזה לפי ענין הנראה להדין עכ"ל ר"ל והם יתקרו היטב ויבינו מה הוא עיקר סבת הגזרות ודעת המושל בעת ההיא וידונו על פיהם כי סבת הגזרות והשמדות אינן שוין פעם יעלילו משהם ממון פעם כונתן לרע מטש על הנפשות השי' יצילנו מידם ג"כ שומרי' העיר ששומרי' בעצמן בליל' ונחפרו עם המושל לתת לו קצבה לשנה והוא יעמיד השומרים גובין לפי ממון אע"פ שמתחלה הציצו לשמור בשוה כשתפאר נתן עיניו בממון לפי מה שהעריך שיש להם ממון רב ליהודים לכך נתפשר ולכך גובין לפי ממון ודוקא ככה"ג אבל אם הגוים עדיין שומרי' והיהודים שוכרים ב' או ג' לשמור במקומן עדיין אקרקפתא דגברי מונח וגובין בשוה הן דל הן עשירי וכו' שגובין לפי ממון אין חילוק בין ממון שלו או ממון של אחרים שעוסק בהם ואפילו בהגו שלא ליתן מהם יכולין לשנות ולקצוב ליתן להם מכאן והלואה שאם הראשונים מחלו הם אינם רוצים למחול ויש חולקין וסבירא להו דאין צריך ליתן ממון אחרים ואם מתייראין שעושין להם עין יגידו למלך וכתב מורי ז"ל והמנהג כסברא ראשונה עכ"ל ז"ל דעמא דמסתבר הוא ורינא הוא דהא דהא והיא מי שיש לו ממון אחרים בידו חייב הוא בשמירתו שקבלו עליו או בחנם או בשכר או בהלוואה וכל מה שאנו נותנין מס אינו אלא שכר שמירה שע"י כן הם שומרי' אותנו ואת ממונינו וא"כ למה לא יתנו ממנו ג"כ ומי שיש לו בירו עסקא מאחרים יתן המקבל מפלג' והנותן פלג' וכן צריכין לתת ממה שיש לאשה בלא בעלה או לבניו או לבנותיו הקטנים אם היו רגילין תחלה לתת על פי המערכת השמאין יכולין לשנות ולתקן ע"פ השבועה דהיי' כשותפין זה עם זה שיכולין להשביע אחד את חברו בשבועת אימתי שרציה ואם כולם נותנין ע"פ השבועה ואחד אומר איני נשבע אלא העריכו אותו בכל מה שתצו וי"א שאין שומעין לו רשמא יש לו ממון שאינו ידוע ואינו רוצה

עליו שהרי אין לה להשתמש אלא מפתח ולחון אבל אם פתח הפתח השני בינו ובין השלישית הפנימית מעכבת עליו שאין לו להשתמש בממון אלא מפתח חצרו הראשון ולחוין וכן הדין בכל וי"א דכל שכנגד חצרו יש לה רשות לפתוח בין כלפי פנים בין כלפי חוץ ולכן יוכל למחות ג"כ על מי שבא לסתום נגד חצרו אע"פ שהוא לפני מפתח חצרו וי"א שאין טענת ריבוי הדרך טענה בממון אפי' אינו מפולש ואין הפנימי יוכל למחות על החיצון אפי' היה כח לפנימי לסתום הממון שם אם היה רוצה אבל בלאו הכי כונן שיש כח לחיצון להשתמש לפניו ממנו אין ריבוי הדרך טענה וכו' שהדין בממון כן הדין במקומות של ב"ה במקומות הפנימים כדי להרוח הצרקה ושיבאו רבים להתגל או שחידים רוצים לישב מאמצע הדרך העשיר יוכל למחות בטענה שמצר לו הדרך או מרבה עליו הדרך מיהו אם יש מבה בעי' הולכין אחריו ויכולין בני הבגות לתקן שכל מי שיש לו מקום שאינו צריך לו שישכור' בקצבה הנראה להם וזאם רוצי' לבנות להם ב"ה אחר או יחיד' הבאי' לבנות להם ב"ה אין אחרים יכולין למחות בידם והחומה ראו' לניזיף שרצה לבטל עבודת הש"י ואין להשתמש בכ"ה אלא כדבר הדנוג ולכן אם אלו הושבים במערב באים להגביה מקומותיהם במערה על האחרים האחרים ויכולין למחות אבל להגביה מעט כדי שיונו עיניהם בענין שלא יהיו נראין גבוהי' דזה נהגה וזה אינו חסר אינן יכולין לעכב וע"ל סי' קע"א סעיף א' .

קסג דברים שבני העיר כופין זה את זה וכו' וי"ס

א' בני העיר כופין זה את זה אפילו מועטין כופין את המרובין לעשות לעיר חומה דלתים וכדומה לעיר ולבנות להם ב"ה ולקנות סו'ת גביאים וכתובים שיקרא בהם כל מי שרצה מן הציבור וה"ה לכל צרכי העיר יכולין לכופ זה את זה וע"ל בלבוש התבלת סי' ג"ה דין שכוירת חון לבני העיר גם סי' ג"ג שם . וכופין בני העיר זה את זה להבנים אורחים ולחלק להם צרקה וליתן בתוך כוס של צרקה וע"ל סי' ה' וסי' ו' בני העיר שיש להם דין עם יחיד אם יכולין לדנוג ואם נקראין מוחקין דין שכירי' לאמנין ע"ל בלבוש התבלת סי' ג"ה ועל הוציא' שהוציא לכער מסור כל הדמים בעיר חיובין ליתן ליה התיקון דכולהו הוא . כל צרכי צבור שאינן יכולין להשוני' עצמן יש להושיב כל בעלי בתים הנותנים מס ויפקדו עליהם באומנתם שכל אחד יאמר דעתו לשם שמים וילכו אחריו הרוב ואם הדיעוטי' ימאנו הרוב יכולין לכופ אתם אפי' בדיני גוים ולהוציא ממון על זה וזה צריכין לתת חלקם והמסדי' מלומר דעתו על פני החיים במלה דעתו ואוליגן בתר דעת רוב הנשארים האומרים דעת' וע"ל בלבוש ע"ז סי' רנ"ו אימתי חייב ליתן לכיס של צרקה . ב' מי שיש לו חצר בעיר אחרת אע"פ שאינו דר שם בני העיר משעבדים אותו לחצר עמהם כרות שוהין ומער' ואמת המים אבל בשאר כל הדברים אין משעבדין אותו וכל הדר בעי' סתם י"ב חדש ואע"ג שאין לו בית דירה או שקנה בה בית דירה אפי' לא דר בה עדיין י"ב חדש או אפי' לא קנה בית דירה וידעו שדעתו לקבוע בעיר זו הוי מיד כאנשי העיר ונתון עם בני העיר בכל הדברים הציכין לעיר כגון לתיקון החומה ודלתות ושכר הפרישים והשומרים את המדינה וכיוצא בדברים אלו ששומרי' העיר שהרי הוא נשמר עמהם י"א כל ששכר בית דירה אם שכרה לי"ב חדש הרי הוא כאנשי העיר מיד ולכ"ע אם נפל לו בית בירושה או במתנה לא יחשוב מפני זה כאנשי העיר ואם יש מנהג הולכין אחריו וי"א שכל זה באם קצוב או תלוי העניין בקנין בית דירה או בשכירות או בדידה י"ב חדש ולמר בראית ליה ולמר בראית ליה אבל במס שאינו קצוב אלא המלך או האושל נתן ענינו ורוצה שיתנו לו מיד כל מי ששוכר בית חייב ליתן גם הוא שעושה עין לאושל כמו שאר בני העיר שרואה הרבה דרים תחתיו ונתן בהן עינו ואיכא למימנך דמתרבה המס כשפילו ויש חולקין . והא דמהני עם דר שם י"ב חדש היינו שנתעכב שם שלא מחמת אונם אבל אם נתעכב שם מחמת אונם כגון שחלה או בדומה לזה לא מיהו אם הרויח שם צריך לתת מס לפי ענין ההרווחה כמ"ש לעיל סי' קנ"ו מי ששהה בעיר שנים רבות ולא תבעו ממנו מס לא הוי מחילה ולכשינתבעו ממנו צריך לתת למפר' דמה ששתק ער עבשו לא משום מחילה שתקו אלא קירא דבי שותפיה היא וכל א' סמך על חבירו . כל מס שהושם על העיר אין אדם יכול לפצור עצמו ממנו כצאתו מן העיר אחר שהושם המס שכבר היה הוא גם כן בנתנית עיני השר כשהטיל המס .

השן כושפת הלכות שותפין בקרקע סימן קסג

רוצה לגלותו ועל פי חשבועה גילגו ואם שמו המס על כל אחר מה יתן והתחילו לבנות מאות' שעה היו על כל א' חלקו כחוב ואפי' העני אח"כ היו ליתן מה שפסקו עליו וכן אם היה עני והעשיר הולכין אחד אחר זמן התחלת הנבייה מיהו מי שבא לעיר בין הזמן שנתחייבו בוטם יהיו וכן זמן הנבייה י"א שאין צריך לתת כסף ההוא הואיל וכבר נתחייבו ואין רשות ביד הקהל להתנות שיתנו מיהו י"א דאם חננס ההוא הוא תועלת גם לכאם חייבים ליתן חלקם בכל ענייני מס' הולכין אחר המנהג הקבוע בעיר שעשו כן ג"פ אע"פ שהוא מנהג גרוע אין מדקדקין בענייני המס' מנצי שא"א להעמיד דיניהם על תלם לפעמים מכבידן על א' שאה כרין ולפעמים מקלין מחמת שאין יכולין לדקדק בכל דבר ודבר על יושרו לכך מה שנהגו נהגו , קהל שהלכו לשר ואמר לבנות להם במס' ואח"כ לא רצה ונתחייבו ממך החוב ואח"כ ניבחה להם הקהל היו כזוכין מן ההפקד באותו פעם שנים ואין צריכין לשלם חלק לאותן שהיו עשירים בזמן ההלואה ויררו מןכמהם מי שיש לו חובות על אחרים אם ראויין לפרע נותן מהם וכן אם נתחייב לאחרים טכנין לו אם יצטרך לשלם , אין צריכין ליתן מדינית שעלה על משכנות כל זמן שלא נוקף עם הקרן וכן עבירה שלא בא לרד בעליו וכן אין נותנין ממניית המוחזרים למצוה או לצדקה אם אין לו הנא' מהם אבל אם יש לו הנאה מן הדיוח או לרעה אחריו נותן כפי ההנאה שכהם מי שיש לו פקדון ביד אחרים ואינו נושא ונותן בו י"א רחייב ליתן מהם מס אע"פ שנותן ג"כ בטקום שהפקדו ויש חולקין ולכ"ע היו לו קרקעות במקום אחר אינו נותן מהם כלום שאין המושל נותן עיניו בקרקעות שבמקום אחר במקום שנותנין על פי הערכה אינו יכול לומר שטענו אבל אם נותנין ע"פ השבוע' יכול להיות שטעני רבנות ע"פ הערכה סוכנין ע"פ הערכתם בין טענו בין לא טענו וכשנותנין ע"פ השבועה היא מעריך בדיקא ע"פ שבועתו והרי טעו והא דאמר' ליתן נותנין ממאזן שאין מטלטל והיינו מקרקעות היינו מביתם וכדומה שאינו מרווח בהן אבל אם יש לו כ"ג בתים והר' ב"א מס' ומשכיר האתרים או שיש לו שדות וכרמים שאריות בהן או שעוסק בפקאטיא בקרקעות צריך ליתן מהם אבל לא כל כך כמו בשאר ממון ולא חרף ויבנייהו כמו בפקאטיא דמטלטלין וכשנותנין מביתם כל בית החשוב יותר ונושה עין יותר צריך ליתן יותר ובכל זה הולכין אחר המנהג ואם רוצים בעלי כוסים לקצוב מס על הבתים במקום שאין צריך ליתן מהן אין שומעין להם וכמו שאין נותנין מן הבתים כך אין נותנין מהם בשאר בלי בית א' סדרים אבל תכשין נותנין מהם אבל לא כל כ"ג משאר משאר ממון שהרי אינו מרווח בהן אלא שנותן מהם לפי שיעמד להרויח בהם אם היה בא לידי איוה סכור' כוול היה סוכר אותם למרווח בהן ואין חילוק בהם אם מחוברים לבגדים או לא והכל במנהג המדינה כל מה שגובין לפי המצאן הולכין אדרוב הממון והעשירים שהם באנשים המיעוט הם חשוכין רוב בענין זה ובמק' כך פסק מהרמ"א כעל תרומת הדינן ו'ל על עיר א' ומאם ב' אחין תקיפין ועשירים ורוצים הקהל לברר ה' אנשים שיעריבו ויעשירים ויציגם שיש להם יבירו בתוך אנשים ב' שיש להם שייכות בהם לעשות להם עריכה שהדין עמם שמתוך כך יצייסו העשירים בערכם כיון שיש בתוכם אלו השני' שיש להם שייכות במקום שבני העיר מושבין ביניהם מלמד תינוקות ואין אכיהם של תנוקות כולן יכולין לשבור לבניהם ויצטרכו הקהל ליתן השכר גובין לפי מצאו דוראין מחזירין אחר מלמד טוב לפי עושרם וע"ל בלבוש התכלת סי' ג"ג סעיף ו' וכן בנין ב"ה גובין לפי ממון שכן הדין לבנות אות' בנין לפי עשרם וכן כל צרכי העיר אע"פ שצדקתן אינן צריכין כגון בית חתנות או מקרה וכדומה אפי"ה הכל צריכין ליתן חלקן לפי ממונם .

ך כל הדברים הצריכים לשמירת העיר לוקחי' מכל אנשי העיר אפי' מיתומים שגם הם צריכין שמירה חייב מת"ח שאין ת"ח צריכין שמירה שזורתן משמרתן אבל התיקון הרבים והרחבות אפי' מן החבמים שהרי גם הם צריכין לזה ואם הדרך שכל העם יוצאין ומתקנין בעצמם לא יצאו ת"ח עמם שאין דרך ת"ח להחליטו כבני עמי הארץ ועיין בלבוש ע"ז סימן רמ"ג סעיף א' ח' היו חזרתינה להרכיבא מס לעיר גובין אפי' מהותמים שזו וכות היא להם שישקן מנצו שדותיהם וכרמיהם לפיכך אם אירע שום דבר שלא הועילה החפירה שלא באו המים הואיל ולא נהגו מהם בתימנים מחזירין להם כל מה שבלקח מהם דלביתחלה לא נלקח מהם אלא ע"מ שהיו מרם וכן שאינו באים יתמ' לאו בני מחילה נינהו וכן כל ביוצא ביה אבל לבנין ב"ה אין התומים צריכין לתת לה דלאו בני מעבר מצוה נינהו וע"ל סימן ר"צ סעיף ט"ו .

ת"ח פטורים ממיסים כמ"ש בלבוש ע"ז רמ"ג י"ש מקומת

שנוהגין שנים חזן הכנסת פטור ממיסים וכח מורי ז"ל ובמהג הגון הוא וכן ראוי לנהוג עכ"ל ומעמא כדי שיונונו בתפלתם ולא יהיה להם טרדות טחשבה בתפלה על ריבוי המסים ועולים ג"כ אבל לא מדינא אע"ג דמקרא דכתובים דלפינן מניה שה"ח פטורים ממיסים משום דכתוב כהניא וליואו וגומר מנדא בלוהלך לא שליט למירמי עליהו הכתויו בלבוש ע"ז סי' רמ"ג ע"ש כתב בפירושו ג"כ בפלחי בית אלהא דנא אין להוכיח טכאן שכל משרתי ב"ה היו פטורין דמשרתי בית המקדש שאנו כמ"ש בית אלהא דנא ולא משרתי שאר בתי כנסיות ואם שכרוהו מתחלה לפטר ממיסים ואח"כ שכרוהו כתם וראוי על תנאי ראשון שכרוהו , ך אדם בשל אף על פי שאין לו שום משא ומתן בעיר חייב במס כד"א כשכני העיר פייסו כשבילו כיצד כגון שדרך המלך לבינת מס קצוב בכל שנה וגבאי המלך גובוהו ונחל ניכל א' לפי אומר דעתו מי קל על זה ומכביד על זה ומו"מ אינו פוהח מלגנות קצבתי וכו' עברי המלך והיו תובעים את אדם ככל זה ורצו נמנו הדבה והם הצילוהו בפענתם בארם עליו שאין לו מה וכן אדם בשל הוא ומתוך כך נתרבה עליהם מס שלהם כי אין המלך מפסיד מקצבה שלו בלום או צריך לשלם חלקו המגיע עליו לפי הסכום עם הקהל אבל אם גובה מס המלך פטור מעצמו אע"פ שהטיל חלקו על שאר בני העיר פטור דמולו גמחא שטחלו לו והא דאדם בשל חייב כנסו היינו כשכר בעיר אבל מי שבא לעיר דרך מקרה אינו חייב כלום כיון שאינו מרויח מן כלם ומה שאמרנו כשפטרונו גיבה המס פטור ואינו חייב לתת עם הקהל היינו שפטרוהו קודם שקבעו המס עם המלך שלא בא לידי חיו' אבל אם קבעו המס על בני העיר ואח"כ פטרו אחד חייב דכבר חל החוב עליו בעת הקביעה ולא כל כמיניה דמלך לפטור איתו ולהטילו על בני העיר , וכן מי שנטחל לו השר החלקו במסים אף על פי שמוכח חלקו לקהל אם בא על ידי בקשתו צריך ליתן לבתו חלקו דשותף שהציל סחם הציל לאמצע וח"ל הקהל שותפין במסיים וזאת השר פטורו נעצמו ונמכה אותן ממיס הקהל הרי הוא שלו לבר דלו לברו מחל השר וי"א שיקודם שנתפשו עם השר אין כח ביד השר לפטור אחר סתן או להקל עילו משום דחיישינן שמא השר כבר יש לו הסכמה בדעתו מה שירצ ליקח מכולם וכשפטור א' מהם אמרין הוא אינו מפסיד כלום כי מה שפטור זה המטיל על האחרים וזה אין כח ביד השר להקל על זה ולרכיב על זה או להפרידן זה מזה דכבר הם משותפין יחד לתת כל אחד מה שמוגו עליו אבל אם כבר נתפשו עם השר ומחל אח"כ לא חלקו ומנכו אותו להקהל אפי' ע"ג בקשתו היא שלו דאע"ג שלא פי' שהציל לעצמו סתמו כפירושו וא"צ ליתנו להקהל ומי שפטרו המלך או השר סתם ממיס' וארנונית מ"מ משאר צרכי העיר לא פטרו וחייב ליתן לכל צרכי העיר יחיד שניתן חק למלך אפי"ה צריך ליתן עם הקהל שהם כשותפין , הקהל שותפין זה עם זה במסי' הקצובים אבל בעלות אינם שותפין דע"מ כן לא נשתתפו ואם הנושל מעלול על קצת האחרים חייבין לסייעו ואפי' העלול תחלה על כולן וכרהו קצתן או נפטרו בהכמתן פטורים וע"ל סי' קצ"ח , ואם בא עלולה על עיר אחת כל הקהלות אשריש לחוש שגם עליהם יעבור חייבין ליתן ליה ולכסלו שהרי גם להם יש תועלת בו שלא יעבור גם עליהם ובמס שאינו קצוב יכול המלך או המושל להפריד או לחבר הנותנין כפי מה שירצה ואין רשות לאיוה יחיד או קהל לגרם עם המלך לחברו לאיוה קהל או' להפרידו אם יבא מזה הויק לאחרים ואם עשו יש להם דין מסור אך רשאיין לומר אנחנו מועטין או כדומה לזה והמלך יעשה מה שירצה וכני המדינה שהיו שותפין בנתינת מיסים ואחר כך נתן המלך הצת המדינת לבני אס ג"כ דמס יבא ליר בין המלך נתפרדו זה מזה ואם המס עדיין היא ביד המלך הושתתפו קיים כמו בראשונה , מי שתפשו השר והוצרך לתת לו ממון הרבה וע"י כך פטרו ממיסים פטור לתת עם הקהל באינם הוא אבל אם משרת לשר וע"י כך פטרו חייב דלאו כל כמיניה דשר לשלם למשרתו כמאן הקהל ולפטור המשרת כשבילו כך כמ"ש , י"א שאם הוציר או להוציא הוצאות שיעור להם השר על ששרי חובותיהם אותם שאינם נושאים ונותנין בשטרות אין חייבין ליתן לוח קהל שפטרו א' ממיסים פטור בלא קניין וכן כל דברי הקהל אינם צריכים קניין דהיו כאלו נעשו בכ"ד ומה שיעשה בפני ב"ד אין בו חזרה מיהו יכולין לומר' שלא פטרוהו רק לשנה וע"ל סוף סי' רל"א מדיני תקנת הקהל ובני העיר נמצא בתקנות קדמויות שלא להוציא מלית או ספר מב"ה בלי רשות בעלים כדי שיוכל כל אדם להגיש מליתו וסדרו בכ"ה שהיא מוכן לו לפעם אחרת ולא יתירא שיקחוהו אחרים לבינתם אפי' בלא תורת גגיבה ,

מב קסג בית

לבוש עיר שושן הלכות שותפין בקרקע סימן קסד קסה כמו

קסד בית ועלייה של שנים ומה יש על כל אחד לתקן ובו חי' סעיפים .

מוכרין הקרקע מדעת שניהם נוטל בעל עלייה שלישי המעות וכו' ב' חלקים .

ב' ואם נתרצה ב"ה לבנות ביתו בונה כמו שהיה ואם לא לשנוי בכותלים אם חיוק אותם והרבה ברחבה יותר ממה שהיה שומעין לו שוררי הוא טובת העליון שיוכל להעמיד עליו מנין כבוד וחוק אבל אם רצה למעט ברחבם או לפחות מחוקם כנגד שהיו אבניו ובקש להחזיר לבנים וכיוצא בהם אין שומעין לו וכן ה"כ בחלונות או שהוסיף בגובה הבית אין שומעין לו כשמרבה בחלונות הוא ממעט חיווק הבנין וכשהוא מוסיף בגובה הוא מטריח את העליון לעלות יותר ממה שהיה שצריך לעלות מקודם ועוד שהנמוך הוא חזק מן הגבוה לכך אין שומעין לו אבל מיעט בחלונות או שמיעט בגובה הבית שומעין לו

ו' וכן בעל העלייה כשבונה בונה כמו שהיה בתחלה ואם לא לשנות הכותלים להרחיבה ולהחזיקה אין שומעין לו מפני שהוא מוכביד על ביתל התחתון אבל למעט שומעין לו וכן בקורות התקרה אם שינה אותם מכבדים לקלים ממה שהיו שומעין לו לכבדים מהם אין שומעין לו הרבה בחלונות או שמיעט בגובה הבית שומעין לו שהרי הקול על התחתון אבל אם הגיע בחלונות או הרבה בגובה אין שומעין לו שמכביד על התחתון . מיהו במקום שאין מקפידין על כבוד הבנין אם היה מנהג לשנות אולינן כתיבה . ו"א הא דאסור לשנות היינו כשלקחו או ירשו זה הבית וה' העלייה אבל כשבנו מן ההפך יכולין לשנות כל אחד מה שירצה שהרי בתחלה אם היה רוצה היה בונה כל מה שירצה ומפני שבנה כך כמו שהיתה לא הפסיד זכותו בזה שאין שייך מחילה דלמי מחל אלא שהיה ישר בעיניו לבנותה כך והעוון היה כשירצה לשנות שינהו .

ח' יש מי שאימר שכל הרבנים הללו מינינו הבנין לא נאמר אלא בבית לאחד ועלייה לאח' שאין לבעל העלייה בבית חלק לא באבניו ולא בבניינו אלא שיעבור בלבו שיוכל לבנות עליו וכשם שאין לכו' חלק בעלייה כך אין לבעל העלייה חלק בבית רק שיעבור בלבו שישתעבד בע"ה שיוכל הוא לבנות על גביו והפיכך ממה שנשתעבד נשתעבד אבל להכביד או להסיף על השיעבוד אין שומעין לו אבל שכנים שכונים כותל בין שניהם שהמקים ודאבנים הם של שניהם הרי כל א' בשלו ובשלו חברו הוא בונה לפיכך כל א' בונה ומגבה ומכביד כמו שירצה ובכלל של לא יגבה לכו' ב' שיתקלקל הכותל לפיראת עיני הבקאים בבנין . כותל שבין ראובן ושמואל הוא של א' מהן לבדו יכול לסותרה כשירצה ואין השני יכול למחות ואם היא רעועה אע"פ שהוא של שניהם א' מהם יכול לסתרה שלא יזיק והשני צריך לתת חלקו .

קסה מי שיש לו גינה תחת בר של חבירו ובו סעיף אחד :

א' בית הכד הבנוי בסלע שהוא שלו גניזה על גביו ומגון שחקק אדם בסלע כמו כיפה והעמיר בו בית בדו והיתה לא' גינה למעלה על הכיפה ונפחתה הכיפה שאין בעל הגינה יכול לרדע גניתו אפילו לא נפחתה אלא ד' טפחים בנקוס א' בעל הגינה יורד למטה וזרע עד שיעשה בעל הבד לבית בדו כיפה בענין שיוכל בעל הגינה לרדע דכל למעלה וכל זמן שלא יעשה בעל הבד כיפה לבית בדו זרע בעל הגינה כל הקרקע למטה אפילו מה שאינו נגד הפחת ולא אמרין שזרע מה שכנגד הפחת למטה והשאר למעלה שאין אדם זרע לחצאין ואע"פ שכל שאר בית הכד מחופה בקירו איפשר לרדע זרעים שאין צריכין לגשמים כגון חורת אבל אינו יכול לכוף את בעל הבית להביד לכוף כיפה שהיה עומד לכך כ"ש אם הם שוכרי ר"ש עם הם פותפין להביד גם התחתין צריך לתקרה שלא יתקלקל בית הבד שלו שאינו דומה לבית שיש גג על גביו והתחתון סומך על הגג לא על התקרה

קסו מי שנפל כותלו לגינת חבירו ובו סעי' אחד

א' מי שהיה כותל סומך לגינת חבירו ונפל כופין אותו לפנות אבניו ואם אמר לו פנה אותם והיו שלך אין שומעין לו שאין מוכין לאדם בעל כרחו ואם נתרצה בעל הגינה בכך ופניה אותם וזורו זה ואמר תן לי אבני ואין לך אלא יציאותך אין שומעין לך שכבר זכה בהן זה קנהפנת אותם ברשות לקחת לו אבל כ"ו שלא פנה אותן אפי' הם בחצירו של זה ואמר לו פנה אותן והיו שלך לא קנה לו חצירו שהרי לא הקנה אותלו אלא עד שיפנה אותם כ"ל .

קסז ב' גינות אחת גבוה מחברתה ובו ב"ם :

א' ב' גינות זו אצל זו וקרקעית האחת גבוה משל חברת' וירק גדול באותו הגובה שבין התחתון לעליון כל 'העליון יכול לפשוט

א' שנים שהיו שותפין בבית בניי וחלקוהו אחד נוטל את הבית וא' נוטל העלייה וכן שוכר בשכר את העלייה מבעל הבית כל קלקל שיארע בכתלים מן התקרה ולמטה חייב בעל הבית לתקנו ואם אינו רוצה לתקנו בעל העלייה כופחו ומן התקרה ולמטה יתקנו בעל העלייה אם ירצה ואין ב"ה יכול לכיפו שאינו טוהק לו והתקרה בעצמה היא על ב"ה לתקנה והאע"פ והוא טוח המיט ישעליה היא על בעל העלייה לתקנה שיאמר עליון לתחתון נטלתו אני עלייה כנגד בית בשם שאתה עומד בקרקעך שנטלת לך העצירי בקרקעי וקרקע של עליון היא התקרה . ו"א דדוקא בשוכר ומשכיר היו דינא הכי שעל התחתון לתקן התקרה שהרי הוא שכרו ממנו ע"מ שידור בתוכי ואם אין לו קרקע לעמוד עליה לא שכרו לדור באויר אבל בשותפין שחלקו אין ב"ה חייב לתקן התקרה אלא בעל העלייה צריך לתקנה דמסתמא ארעאת רהבי נחית בעל העלייה לעלייה שלא יתקננה לו התחתין כי הוא יתקן לעצמו מה שצריך לו והתחתין אינו חייש לתקרה ואדרבה יותר הוא חשך בפחיתותה מבתיקונה כרי שלא ידור בעל העלייה על גביו שהגג מגין עליו ואף אם ירצה בעל העלייה לסלק הגג כרי שיצטרך בעל הבית לתקן התקרה מוחין בירו שהגג משועבד גמ' לב"ה אף כשיש שם תקרה כי הדבר ידוע שאם ירדו נשמים של התקרה יעברו גם לביתו ואדעת' דהכי חלקו מעיקרא שיתקן בעל העלייה את הגג שלא ירדו מי גשמים לתחתון אבל התחתין אינו חייב כלל להעמיד רגל לעליון וכתב מורי מהרמ"א ז"ל שכן נראה לו לדון וכל צרכי הגג חייב בעל העלייה לתקן בשותפין שחלקו אבל לא במשכיר .

ב' נד'דלו קורות הבית והושפלה התקרה כולה וירדה למטה לתוך אויר הבית אם הגיע לי' טפחים של תחתון שא"א לתחתון להשתמש למטה כלל שא"א להשתמש בפחות מעשר שיוכל לומר התחתון לעליון למטה מ' רשות ירדי הוא ולא משועבד לך טול ופניה קירותיך מרשותי לפיכך חייבים שניהם לחזור ולבנותה כמו שהיה בתחלה אבל כל זמן שלא הגיע לי' טפחים אע"פ שאין התחתין יכול לוכס לביתו אפי' יטעה ויכנס אין העליון צריך לסייעו ואפי' כשיאמר התחתון אני אסתיר ואבנה הכל משל ומתן לך מקום לדור עד שאבנו וכול העליון לומר אינו רוצה להצדק ולצאת אפי' אינו משתמש בו אלא בעצים יכול למיזל ליה לא אסרחנא להוציאה ואם התנו מתחלה שסייענו לבנות כשתשפיל כל זמן שנשאר בגובה הבית כדי שיקח אדם משיי בעינו על כתיפו ומתהפך אינו צריך לסייעו ואם לא נשאר בו כשיעור' הוא אע"פ שיוכל לוכס עם המשא כשיכוף ראשו פתח יחדיו וכו' וכו' בעל העלייה יכול לעכב שהרי התנו ביניהם תזלה ו"א שאם לא נדלדלו הקירות אלא הושפלה התקרה מחמת שנקמסו כותלי הבית בארץ והגיע עד פחות מ' הוצאת' ההגבהה על שניהם עד ו' ולמעלה מ' יכול העליון לעכב וכמו שנתבאר .

ג' נפלו שניהם הבית והעלייה היו שניהם חולקים בעצמם ובאבנים ובעפר כל א' לפי מה שהוא שלו גבוה משל חבירו והקי אבניו ועצרו ופירו מרובים נמצאו אבנים שלימות ושבורות וכל א' אמר שלי הן השלימות הואין איה מהן ראויין להשתכר אף אבני הבית או אבני העלייה כגון אם נפל למרחוק או העליון משתכר יותר ואם נפל תחתיו או התחתון משתכר יותר לכך ראויין אופן המפולת איך היה שאם נחבט הבית מיסודו נפלא החנינה במקומה תחתיו יש לדעת שהתחתנית נשברה ולכן נפל הבית תחתיו ואם נחבט הכותל הלהן כמקל שהיה עומד נפל העליונות של הבית הלהן הרבה העליונות נשברו שנפלו מגובה דב והתחתנית שלימות שנפלו ממקום נמוך ואם א"א לעמוד עליו כגון שנפל בלילה ופיגנס חולקין אפילו הם כרשית אחד מהם ולא חשיבין ליה מוחוק בהן דשותפין לא קפדי אהררי .

ד' היה א' מהם טובר מקצת האבנים והן שלימות והשני מורה לו נומ'ן אפילו הם גדולות וטובות יותר משאר הלכני' והשני נוטל כל שלימות בינונים כנגדו וכן אם השני אמר נ' ידעא ג' לא ידעא נומ'ן זה כולם דהוה ליה השני מחוייב שבע' דאוריית' דמורה נקצת ואינו יכול לישבע על השאר שהרי אמר אינו ירדע ומתוך שאינו יכול לישבע משלם כלומר נוטל זה כולם . א' אמר בעל העלייה לב"ה לבנות הבית עד התקרה כדי שיכנה הוא עלייתי על גבו וכו' אינו רוצה הרי אינו יכול לכיפו לבנות שאין נכסיו משועבדים לו בשביל לבנות אבל בעל העלייה בונה את הבית כמו שהוא ויחשב דבר כתיבו עד שיתן לו יציאותיו המגיעין עליו אם היה בונה עמו עכשיו ואח"כ כשיתן לו יכנה הוא עלייתי אם ירצה ואם שניהם עניים שאין אחד מהם יכול לבנות ורצי' לחלק הקרקע ולרדע' שיעורו חז"ל שבבעל העלייה אינו נוטל אלא שלישי הקרקע וכו' שני שלישים וכן אם היו

חושן המשפט הלכות שותפין בקרקע סימן קסח קס"ט

קס"ט מי שיש לו בור לפנים מבורו וגנבה לפנים מגינתו וכו' ב' סעיפים :

א מי שיש לו בור של מים לפנים מבינתו של חבירו שכן נגל לו לחלקו או מכרו לו בתם ויש לו דרך עליו לשאר' מימיו אין לו רשות ליכנס שם אלא ביום בשעה שדרך בני אדם ליכנס דמסתמא ע"מ כן חלקו או ע"מ כן מכרו לו שלא יטרחו בלילות לעמוד ממטתו ולפתח לו ואין לו רשות להכניס עמו בהמותיו להשקותם מן הבור שאין זה צורך הבור ולא על דעת זה מכהר' לו אלא מטל' ומוציא לחו' וכל אחד מהם עושה לו מפתח לכור בעל הבור עושה לו מפתח לשמור מי בורו שלא ישאבו ממנו בלא רשותו ובעל הבית עושה לו מפתח לאותו פתח עצמו הפתח לכור כדי שלא יוכל בעל הבור לשאוב מי בורו בלא ידיעתו שלא יכניס לבינתו של בעל הבית אלא יענו בבינתו משום חשד אשתו וכו' וצ"ע בו תקנו כן והוקא בבור יכול למחות כבוד שלא יכנס בו בלילה שכן דרך בני אדם כשהחליקין או מוכרין בור סתמא אבל מי שיש לו חדר בתוך ביתו של חבירו יכול ליכנס שם בין ביום בין בלילה ובהגדר מכתמא ע"מ כן חלקו או מכרו .

ב מי שיש לו גינה לפנים מגינתו של חבירו שנפל לו לחלקו או שקנהו סמוך סתם ויש לו דרך על החיצון באמצע שדה אין לו רשות ליכנס בו בלילה ולא להכניס לתוכה תגרין לקנות מירק גינתו ולא יכנס לתוכה כששאלו צריך ליכנס לגינה זו אלא רוצה ליכנס דרך עליה לשרה אחרת לקצר את דרכו שאין זו צורך גינה זו וע"מ כן לא נשתעבד לו החיצון וזרע את הדרך דכיון דבאמצע שדהו הוא יש לו היוק גדול ואגן סהדי שלא מחל לו הדרך מכל וכל שלא יוכל לזרוע לשם נתן לו דרך מן הצד מדרעת שניהם אין כאן היוק גדול וזכנמם כה במיזו שעה שירצה ומכניס לתוכה תגרין ושניהם אינם יכולין לזרועה דכיון שסן הצד נתן מדרעת שניהם ססתמא להילוך יהודה ולא לזרוע . אבל מ"מ לא יכנס מתוכה לשרה אחרת שאין זה צורך גינה זו . וכן הרין מי שיש לו בית לפנים מבינתו של חבירו שלא יכניס לתוכו תגרין .

קע גנות המספקות מים ממעיין אחד וכו' ב' סעי'

א חמש גנות המספקות מים ממעיין אחד ונתקלקל המעיין טולן מלמקנת עם העליונה שהרי אין המים יכולין לבא לתחתונים אלא דרך העליונה נמצא תיקון העליונה היא לעזרת התחתונים אבל העליונה אין צריכין לסיע לתחתנים כשמתקנין לבטה שהתיקון של מטה אינה לעזרת העליונים אלא להרעם שכל זמן שהמים רצים למטה המים מתמטין מן המעיין ואין להם סוף לעליונים להשקו' גינת' נמצא התחתונה מתקנת עם כולם ומתקנת לעצמה והעליונה אינה מתקנת אלא לעצמה וחילופיהם בחצרות המקלות מים לביב כמ"ש לעיל סי' קס"א .

ב אמת המים המביא' מים מן הנהר לשדות ורגילין לעשות בורות למלאותן שאם תייבש האמה ימלאו מן הבור וישקו השדות ומרגילין מי האמה על פי הבור תקנו סתמים שהבירות שבשדות העליונות שקדמו חצרותן הקודם שהמשכו האמה לבוא ימלאו מחלה מפני שהן קרובים למוצא האמה ויש להם רשות למכור מי האמה עד שימלאו בורות' ואחר כך ימלאו התחתונים בירותם והוא תקנת' דרבנן אע"פ שאינו מן הדין שהדי המים הפקר הם לכל וטן הרין כל הקודם בה דרך היולוכן בלא סכירה וכה עשו חז"ל תקנה זו מפני דרכי שלום שלא תהא מחלוקת ביניהם לומר אני אסביר תחלה ולא יסכרו כולם על הסדר שהם קרובים לאמה יותר לסביר תחלה ולא ימחו אבל בנהר החולכת על פני האמה רשתת היא קדמה לבורות וכן באמת המים הידועה שקדמה המשכתה קודם לחפירות הבורות כל הרוצה לדלות ירלה דרך היולוכה ואם בא א' לסכור כדי שיחורו לו המים וישקה תחלה או למלאות בורו תחלה ואח"כ יפתח ונא אחר שתחתיו למחות בורו לסכור כי הוא רוצה להשקות תחלה בית אמרו כל ראלים גבר ונראה לי דמעטא דכל ראלים גבר דהאבא אינו דושה לפעם דכל ראלים גבר דלעיל סי' קל"ט והתם טיירי ברבר שהיה כח ביד בר' למחות בור האלם שלא יגבר על חבירו ככח אלמוותו רק שיניח הדבר כך בשב ואל תעשה או יתפשוהו הכ' ויהא גונח בידם עד שיתברר הדבר מ"מ סמכ על הפעם שאותו שודע שהאמת אתו ימסור נפשו עליו בידו והדבר ברור להם שהוא יגבר על האחר לכך הניחוהו בכל ראלים גבר אע"פ שאפשר לבא ליה מחלוקת מ"מ אפשר ג"כ שיבא הדבר

לפשוטו ידו ויטול אותו מעיקרו הוא שלו אע"פ שגם ידו של התחתון מגעת שם ומעפרו של עליון הוא חי וגדל ובלבד שלא יאגום העליון לפשוט ידו יותר מדאי והשאר הוא של התחתון ואפילו אם הוא גובה ממנו הרבה עד שצריך לעלות בטולם כדי ליטלו משם ראו"פ שכל העבר שבנוכה הוא של עליון דהא בגדר גינה הב' שלו עד תהום ארעא מ"ס כל מה שלא יכול ליטול בפישוט ידיו בעלמא מייאש מיניה ואפקורו הוא דמפקר לגבי התחתון מפני שגנאי הוא לו ליטול רשות ליכנס לתוך של חבירו עלקום פירותיו ואם ידו של עליון מגעת עד למטת הכל שלו דהא בקרקעו קא גדל מ"מ אמרו ז"ל שמה שהוא פתח מג' ספחים ממוך לקרקע הוא של תחתון מפני שהעליון מתייאש גם מזה ומפקדו שיבוש לקחתו פן ילעיו התחתון עליו לומר שהיה נוטל מה שברשותו ואם אינו נמוך כ"כ שיד העליון מגיע לעיקר ולא לנוף או לנוף ולא עיקר מיבעיא בגמר' של מי הוא ולא איפשיט' לפיכך לא יטול אלא יחלקו עם התחתון כדון מאון המוטל בספק שחולקין ואם נטלו אין מוציאין מידו כיון דספק הוא של מי הוא המ"ע .

ב אילן העיסה על המצר שהשרשי' חולקין ומתפשט' לשני השורות אע"פ שהוא נוטה כולו לתוך שדהו של אחד מהם שניהם חולקין בפירותיו דאולינן בתר שרשוהי והם יונקים מקרקע שניהם ואם עומד כולו בשדה של א' מהם ונוטה לשהי אחר כל הפירות של בעל השרשים דאולינן בתרייהו שיונקין מקרקעותו .

קסח שטף נהר את זיתיו והמוכר זיתיו לעצים וכו' ב' סעיפים :

א שטף נהר זיתיו ושילן בתוך שדה חבירו ואמר הלה זית אני נוטל בארץ ישראל אין שומעין לו אלא צריך להניחו בקרקע שנשתל שם אם ירצה בעל השדה משום ישוב א"י כלומר שישמכן על זה הראשון ודאי ישע אחרים וזה כיון שלא היו לו כבר לא היה חפץ בהן ועכשו מן השמים הצריכוהו ליטע זיתים ואם עקין הנהר עם גושיהו בעניין שראויין להתקיים על ידן הרי הן יונק מקרקע של שניהם מגושיהו של זה ומקרקעו של זה שנתשתל שם לפיכך כל ג' שנים הראשונים שבא לשם לחלוק הפירות בעל השדה עם בעל הזתים ולאחר ג' שנים הכל לבעל השדה ומעמא משום דאמר ליה בעל השדה לבעל הזתים עכשו למת אתן לך מה הנאה יש לי מזה שאתן לך אם הייתי נוטע אני שירי אילן זית לפני ג' שנים וכי לא אכלמא השתא כל הפירות ששכר הן עיברים ג' שנים של ערלה דבשלמא תוך הג' שנים היה לי הנאה מן הזית שאתן ע"י שהיה הגוש שלך שאילו לא היה הגוש שלך היו הפירות אסירין עלי משום ערלה שהיא אצלי ומיעה הרה חרשה וע"י הגוש שלך נפטר מן הערלה לכך מן הראוי היה שאין לך חצי הפירות אבל עכשו למת אתן לך כלום טול גושך ודך כבר נשרשהוית בקרקעו ועכרו שני הערלה וכו' א"כ לימא ליה בעל הזית תוך השלש תן לי כל הפירות דאילו נטעתי אתה היה ערלה והיה כל הפירות תוך שלש הן שלי ראו"ל אי לאו גוש שלך הוה יונק מקרקעו לברח אע"פ שהיה ערלה היו הזתים דקים ואל היה לתן כל זרעה ורענא תחתיהו פילקא וירקי וע"י גושך וקרקע שלי היו הזתים גסים והפסתי זרעוני לך לקתי הצני הפירות אבל עכשו הכל בא מקרקע שלי וגושה שלך אינו מעלה ואינו מוריד לך אחר הגוש כל הפירות שלו ובלבד שצריך ליתן למעל הזית דמי אילן הזית כמו שהיה שנה מתחלה בעת ששטפו הנהר שהרי גוף האילן הוא שלו והוכרח להניחו שם משום ישוב א"י לך צריך לתת לו דמי זיתיו כמא שע"מדים לימכר לנטעת ואם זה אומר לו טול אילנותך שאמתי לו שאין כופין אותו לנטע זיתים בתוך שדהו אם אינו רוצה ואם לא נעקרו עם גושיהו והרי הוא ערלה ואינו ראוי עכשו לנטע גנות לו בעל הקרקע דמי עצו והכל מיר בד"א בא"י אבל בח"ל בין אחר שלש שנים בין תוך שלש שנים אם בא בעל הזתים ליטול זיתיו הרישות בידו .

ב המוכר זיתיו לקוצצן לעצים אם פסק עמו שיקצצו מיד והשהו אותו כל הפירות שיעשו הרי הן לבעל הקרקע שהרי ינק הכל ממנה ולא היה משועבר להשהותן ואם התנה עמו לקצץ כשירצה הרי משועבר להניחם שם וכל יניקתם בין כך הוא של הלוקח לפיכך כל הפירות הם של הלוקח אע"פ שקנאם לעצים מכה סתם זה אומר קרקעי גדלה וזה אומר זיתו גדלו אם עשו זיתים רעים שאין יוציא מן רביעית שאין חוץ מן ההוצאה הרי אלו של הלוקח שהיא בעל הזתים שזיתו גדלו ואין בעל הקרקע מקפיד על יניקה מועטת כזו ואם עשו זיתים טובים שסמא מהם יוצא רביעית שאין מלכוד ההוצאה כח שניהם יש כאן ויחלוקו .

חישן משפט הלכות חלוקת קרקע סימן קעא קעב

האחת יודעת לאפות ולבשל והאחת יודעת לטוות או שני כלים שאין מלאכתן שווה וכל אחד צריך לשניהם אפילו אם דמיהם שוים אין הא' יכול לומר לחבירו טול אתה זה ואני השני או איפכא לפי שכל אחד צריך לשניהם ו'א' לומר אם אין דמיהם שווה שאינו יכול לומר טול אתה הא' ואני השני ומי שיקח המטב יתן לחבירו מאי דבניו ובניו וכן אם יש להם שדה וזכרים ואין בשום אחד מהם כרי חלוקה אפילו אם דמיהם שווים לא יאמר לו טול אתה שדה ואני כרם או איפכא ואפילו אם יאמר לו גור או איגוד בשניהם כאחד אין שומעין לו שיאמר לו באחד מפסיק י' שהרי כל אחד תשמישו בפני עצמו אלא אם ירצה יאמר לו באחד מהם גור או איגוד והשני יאמר להם בשותפות או שיאמר לו בכל א' בפני עצמו זה אחר זה גור או איגוד שכאופן זה יכול להיות שעל א' יאמר לו איגוד אני ועל השני יאמר לו גור אתה ושני דברים שתשמישן שוה ורמיזין שוין ואין בשום אחד מהם כרי חלוקה הא' וראי חולקין א' כנגד חבירו כלומר שיאמר לו טול אתה זה ואני השני או אתה השני ואני זה או בגודל יחלוקו ביניהם וה'ה אם אין דמיהם שוין שכוין שתשמישן שוה אע"פ שאין דמיהם שוין שיש בהן גור או איגוד בין אם יאמר לו כל מי שיק' המעולה יומרף לחבירו דמים לפי שזמא בין אם יאמר שיקח איזה מהן שירצה"בלי תוספות דמים ואני אטול השני או איפכ' ויש חולקין ואומרים אע"פ שתשמישן שוה אין בהן גור או איגוד דמטוב ורע כמו ב' מינין הן

מפני היות ראייה שהרי אין בה דין חלוקה ואין אדם עשוי לטרוח על שלשים יום לפנות מחצר לחצר אלא משנה לשנה ו'א' בחצר לעולם צריכין להשתמש ביחד שהרי אינם יכולים לבא לביתם אלא הדרך החצר והיאך יכנס לביתו בשנתו של זבירו גמולט אין בחצר דין גור או איגוד ודוקא בארבע אמות הצריכים לכל פתח או בדרך הצריך לכניסתו ויצאה אבל כשיאר חצר אמרינן בית גור איגוד וע"ל סעיף י"ו, אם הא' יש לו בו שני שלישים והא' יש בו שלישי ואין בו שניע לבעל השליש שיעור חלוקה שראוי לדור בו לבדו בחלקו אם יחלקוהו ואם יהיו בו שניהם יחד יפסיד בעל השני שלישים שבעל השליש ישתמש בבית בכל מקום כמו שישתמש בעל השני שלישים והיו כן אלו היה החציו שלו ואינם יכולין לבוף זה את זה בדמיהם דגור או איגוד כיון שאין החלקים שוין שאין סברא שכולין לומר גור מני שני חלקים או איגוד חלק אחד וכן איפכא לא יוכל זה לומר גור חלק אחד שלי או איגוד ושני חלקים שלך וע"ל סעיף י' כיצד יעשו יפילו גרלות אחד משנה ואחר משנתו' ואתו שיש לו שני שלישי ישתמש בו לבדו ב' שנים רצופות והשני שנה אחת וכן לעולם רק שפילו גורל מי מהם יהיה המתחיל בעל השליש תחלה שנה ואח"כ בעל השני שלישים שנתיים או בעל השני שלישים תחלה שנתיים ואח"כ בעל השליש שנה וכן לעולם ובלבד שלעולם יהיו לבעל השני שלישים שתי שנים רצופין שלי' יאמרו בתחיל' ידור בע' השני שלישי שנה ואח"כ בע' השלי' שנ' ואח"כ בע' השני שלישי עור שנ' ואח"כ חו' ויתחיל' שאין זה מן הטוב והשר לטרוח עליו לחלק לו שתי שנים הראשונות ואם מרחיק יורא כל אחר רוצה לרתיק בו כליו כן נכנסים בה שניהם תמיד כד' א' לפי חלקו וכן כל דבר שראוי להשתמש בו ביחד ואינו עשוי לשבור כגון ס"ת או מצע ששניהם צריכין לו בכל יום אין א' יכול לומר לחבירו השתמש בו אתה יום ואני יום או שניהם כפי החלק שיש לו בו שהרי זה יאמר לו בכל יום אני צריך להשתמש בו ומשתמש בו בכל יום לפי חלקו, ואם הוא דבר שאין יכולין להשתמש כאחד בכל יום חולקין אותו בנימוק שלימים וכל זמן שלא חלקו והשתמש בו אח' מן השותפים לבדו אפילו כמה שנים והשני לא היה כאן או היה ושתק אינו יכול לומר אח"כ אשתמש גם אני לבדי כך זמן כמו ששתמשת אתה שנה יאמר לו כל זמן שלא חלקנו אני לא בשתמשני אלא בחיקי ואתה גם לי ולך למה לא באת ושתמשת אתה בחלקך ואם רוצים לחלק תחיל החלוקה מהיום ומה שדר בו זה הלבד לא יחשב וכן הרין במקום ככ"ה כשישב עליו זה אפילו כמה שנים והשני לא היה בעיר או היה בעיר ושתק אין מכלול לזה מה שישוב עליה דכישל הוא משתמש כל זמן שלא חלקו

יב א' השיב מחבירו מקצת שדה או חצר שאין בה דין חלוקה או שנים, ששכרו מקום אחד בשותפות כל אחד יכול לבוף את חבירו ולומר לו או שכור ממני חלקי או השכר לי חלקך ואם יש בה דין חלוקה חולקין ויש חולקין וס"ל דלא שייך חלוקה בדבר השכור וע"ל ס' ש"ו סעיף ב'

יג אם אין בו דין חלוקה ואמר הא' נעשה ב' חלקים א' שהיא בו כשיעור ואחד קטן ואני אטול את הקטן ואתה טול הגדול ותן לי דמים ששוה יותר הגדול אינו יכול לבוף שיאמר אין רצוני לקח כלום אפי' אם אמר לו טול אתה הגדול במתנה יכול הלה לומר לו אין רצוני לקבל מתנה דכתיב ושונא מתנות יחיה ויש חולקין בנו אבל אם אמר לו טול אתה הגדול כשיוראני הקטן או אקח אני הגדול בשוין ואתה טול הקטן וא"ת שאין חפץ בקטן או אקח הכל שומעין לו אע"פ שאינו מניח את חבירו ליטול הכל כיון שנותן לו הברירה לקחת את הגדול שיש בו שיעור חלוקה וע"ל סעיף ח'

יד חצר שיש בו ז' אמות וראיבן יש לו ד' אמות ושמעון אין לו בה אלא שלש אמות שמעון וראי יוכל לבוף את ראובן לחלק אע"פ שא' ישאר לו שיעור חלוקה יכול לומר אני או אישיר בתקנתן ופגון זו שומעין לו ואם ראובן רוצה לחלק ואין שמעון רוצה לחלק יכול ראובן לומר לו אטול חלקי ח' מאמה אחת שאשאר שותף בה עגך ויהיה לי חלק אחד ולך שלשה חלקים ואח"כ יאמר לו גור או איגוד

יז ואם אין בכל החצר אלא ג' אמות י"א דשייך בו נמי דינא דגיר או איגוד ויש חולקין ואמרינן דמצי זה לממר ליה נה דהשתא בנז' לא חוי ליה מכל מקום מה שאתה אומר שאקח ברכים דבר שאין בו כרי תשמישו אינו רוצה להוציא עליו דמים ושענה נכניה הוא

יח לא נאמר גור או איגוד בר' אמות של פרוק המשא שבהצר ולא במה שצריכין ליציאה וביאה בחצר ואע"פ שהבתים פתחים מצד א' לרשות הרבים מפני שאין אדם עשוי לפרוק משאו בדרכים לעין כל ולפעמים צריך הצנע בחצר ואם לא יהיה לו מקומת אלו בחצר יצטרך לפרוק באויר ונמצא שהפסיד את ביתו וכן אם לא יהיה לו מקום לפרוק משאו אינו בית שכל בית צריך מקום פנוי לפרוק שם משאו ועוד שכני ר"ה מעבדין עליו לפרוק משואו בדרך הרבים מפני שמונעין רגלי הרבים משם עם משאותם

קעב בית או חצר איך נותנין לו ארבע אמות ובו מ' סעיפים :

א חצר המתחלקת נתון לכל בתח' ד' אמות והשאר חולקין בשוה שכל פתח צריך לפגוד ד' אמות לתוך החצר ואפילו כד'

מז היכא שאין דין חלוקה ויש יתומים גדולים וקטנים והגדולים רוצים לחלק יש מי שאומר שבית דין מעמידין אפוסטרופוס לקטנים ורנין להם גור או איגוד ויש אומרים דלא שייך ביתומים גור או איגוד שאין אפוסטרופוס רשאי למכור חלקם שלא לצרכם

מט לא נאמר גור או איגוד בר' אמות של פרוק המשא שבהצר ולא במה שצריכין ליציאה וביאה בחצר ואע"פ שהבתים פתחים מצד א' לרשות הרבים מפני שאין אדם עשוי לפרוק משאו בדרכים לעין כל ולפעמים צריך הצנע בחצר ואם לא יהיה לו מקומת אלו בחצר יצטרך לפרוק באויר ונמצא שהפסיד את ביתו וכן אם לא יהיה לו מקום לפרוק משאו אינו בית שכל בית צריך מקום פנוי לפרוק שם משאו ועוד שכני ר"ה מעבדין עליו לפרוק משואו בדרך הרבים מפני שמונעין רגלי הרבים משם עם משאותם

נ לית דינא דגור או איגוד אלא בדבר שתשמישו שווה ואין בו כרי זה וזה ויש בו כראוי לאחר שאיזה מהם שגור מנציגן לתשמישו לפיכך אמרו שיאמר לו גור כיון שמפסיק לך או איגוד אבל דבר שאין תשמישו שוה כגון שתי שפחות

ס לית דינא דגור או איגוד אלא בדבר שתשמישו שווה ואין בו כרי זה וזה ויש בו כראוי לאחר שאיזה מהם שגור מנציגן לתשמישו לפיכך אמרו שיאמר לו גור כיון שמפסיק לך או איגוד אבל דבר שאין תשמישו שוה כגון שתי שפחות

ע לית דינא דגור או איגוד אלא בדבר שתשמישו שווה ואין בו כרי זה וזה ויש בו כראוי לאחר שאיזה מהם שגור מנציגן לתשמישו לפיכך אמרו שיאמר לו גור כיון שמפסיק לך או איגוד אבל דבר שאין תשמישו שוה כגון שתי שפחות

לבוש עיר שושן הלכות חלוקת קרקע סימן קעג קעד

א חלוקה הרשות בידם חוץ מכתבי הקדש שהם נכונים בגליון כס"ת שלנו אם הם בכרך אה"א אין חולקין מפני שהוא ביוון לספרים לחלקן מכרך א' אע"פ שאם היו של א' מותר לחותכן לצורכן לחתוכן לחלקן הוא ביוון להם ואם הם בשתי כריכות אם הם שני עניינים כגון תהילתי ודברי תימים אין בו דינא גורד או איגוד דתרווייהו צריכי להאי ולהאי כמ"ש שמעמ"ד לעיל סי' קע"א מעיקר לא' ואם הם ענייני א' ואומרים בגורד או איגוד אם חלקו בגורל לאחד שעלה הגורל לאחד מהם נתקיימה החלוקה מ"ט כהורא הגאון שנשמעין זה לזה לחלק בגורל כדי שימול כל אחד חלקו בפני עצמו מפני שאינו חפצים עוד בשותפות גמרו ומקנו אהרדי וע"ל סי' קנ"ו כעיקר ב' .

ב האחין שחלקו הרי הם בקיחות זה מזה ואין להם זה על זה דרך ולא סולמות ולא חלינות ולא אמת המים שבוין שחלקו לא נשאר לא' מהם זכות בחלק חבריו אע"פ שהיה מקודם כגון שחלקו ב' שדות זה לקח לצפון וזה לדרום והיה אביהן גיגיל לפניו לו דרך ליכנס מוזה לתוך זו אינו יכול לומר לו דרך לי עליך ולא סולמות ל"מ אם נפלה העלייה לראובן והבי' והחצר לשמעון שאין ראובן רשאי להעמיד סולם בחצר שמעון לעלייתו אלא אפילו נפל לחלק ראובן העלייה והחצר וחלק שמעון הבית אין ראובן יכול לסמוך סולם על בית שמעון לעלות לעלייתו משום דמתרע לאישיותיה ואע"פ שהבי' מצועבר לעלייה היינו לשאת משא העלייה עליו אבל לא לשאת משא הסולם שהרי יכול לקבועה על עמורם ולא אמת המים שאם היה עוברת על שדהו לשדה אחיו הוא מעכב עליו ולא חלוגות שמסלקו לגמרי וסותם לו החלון וכו' הריני בשנים שקנו שדה כא' וחלקו לא נשאר לא' להם זכות בחלק חבריו אבל שנים שקנו שדה משני אנשים או משני אחים שהיה גורע חלק כל א' והיה מחויקי' בניקים אלו זה על זה אין א' מהם יכול למחות על חבריו לא להפסיק אמת המים ולא לשנות דבר מהגנזקים שהחוקן בהם המוכרים שכל א' קנה כל הזכות שהיה לאותו שמכרו לו בו, שנים שחלקו חצר ונשאר כאר סיס חיים בחלק א' מהם ונשאר רשות לשני לשמש בו ונתקלקל הבאר כל זמן שהבאר קיים ויש מים בתוכו על שניהם לתקנו ואם נפל לגמרי אודא חוקת השני לענין זה שאין לו עוד דרך לשאוב מים אבל מקום הבאר הוא לשניהם שהרי לא נא כבר לחלוקה אבל אם חלקו ונשאר הבאר מתחלה לא' בלבד שנתן רשות לשני לשאוב מים משם אם נפל אודא לגמרי ואין לו עוד חלק בבאר אפילו חזר ותקנו אבל אם לא נפל הבאר אלא שנתמלאת זבלים כפי הא' לא אמרינן אודא שהרי הבאר קיימת עדיין והמים עדיין יושנן בבאר אלא שכנסו אותם הובלים שגפלו שם וזרי זה כמו שכנסו פי הבאר שזה מסיר כסו' ושואב מימיו .

ב אחים שחלקו ועלה חלק אחד מהם כרם ולשני שדה הלכין יש לבעל הכרם ד' אמות בשדה הלכין להפך בו שחרישתו .

קעד אחים או שותפין או בכור שבאים לחלוק ובו ה' סעיפים .

א האחין או השותפין שבאו לחלוק ולמול כל אחד חלקו אם היה השרה כולה שוה לגמרי אין צריכין שומא אלא חולקין לפי המדה בלבד ואם אמר א' תנו לי חלקי מצד זה כדי שיהיה סמוך לשדה אחר שיש לי שם ויהיה הכל שוה א' שלי שוהאין לו וכופין אותו על זה שיעוכב בדבר זה מדת סדום הוא אבל אם היה חלק א' ממנה טוב אוקרוב לנהר יותר או לדרך ושמו אותרה היפה כנגד הרע ואמר תנו לי בשומא שלי מצד זה אין שומעין לו שכוח אין בו משום מרת סדום דמשום סוכו הם שמין אותו ביוקר לפיכך אינו נוטל אלא בגורל ואם אמר להם תנו לי בשומ' שלי מצד זה חצי מירתה מצד הרע וטול אתה בצד הטוב כדי שיהא חלקי סמוך לשדה שלי זה ודאי מרת סדום הוא מי שמעכב זה ושומעין לו ואין זה יכול לומר לא בעינא דשיוא מתנות יהיה דלא מתנה יהיב ליה אלא בדמי חולקים ושקול ליה משום דעדיף ליה ויכורית אחר מוצר' מעדיית אתרי מוצרי וי"א אפילו בשדה שכולה שוה לגמרי ואמר אחד תנו לי חלקי מצד זה כדי שיהא סמוך לו שדה שלי אין שומעין לו שאין זה מרת סדום למעכבים שיכולין לומר לא ניתן לך זכות שישלנו בשדה זו שהרי יש לנו זכות בו בשנחלק בגורל שאם יפול לנו הגורל בין שתי השדות שלך הרשות בידנו אלא נחלק עמך עד שאתנו לנו דמים יקרי' אותו וזכות אין אנו רוצין לבטלו בשבילך ליתן לך בלא גורל ואין זה מרת סדום דהא נהנין הם כמעשה זו ואם יש להם שתי שדות לחוק ואמר הא' שיחלקו כל שדה ושדה

שהפתח חב הרבה נוטל ד' אמות על פני כל רחבו לתוך ארבע החצר ואם אין הפתח רחב ארבע משלים עליו מהצדדים ארבע כרוי שהיה לו ארבע על ארבע ואם יש לאחד פתוח לחצר בית שיש לו ב' פתחים ורשני בית שאין לו אלא פתח א' אותו שיש לו שני פתחים נוטל לכל פתח ד' אמות כפי מה שהם פתחיו ובעל הפתח הא' אין לו אלא ד' אמות לפני פתחו כד"א בשנים שקנו מן הפקר בנין שכנו בתים במקום הפקר זה בנה לו ביתו ופתח בו שני פתחים וזה בנה לו בית ופתח בו פתח א' ואח"כ הקיפו אותה עד שנעשה להם לחצר שוכה כל א' לפני פתחו מן ההפקר וי"א דה"ה אם חלק א' נכסיו על פיו ונתן לאחד ממנו בית עם שני פתחים ולאחד עם פתח א' היו דינם כמו בזכין מן ההפקר אבל שנים שקנו או שירשו ודאי קנו או ירשו בשוה חלק כחלק בין כבתים בין בחצר ולא יטול הא' יותר מחבירו כלום ואפילו קדמו וחלקו הבתים קודם חלוקת החצר לא אמרינן מי שעלה לחלקו הבית שיש לו ב' פתחים וזה בארבע אמות לכל א' מפתחו אלא חולקין בשוה .

ב כד"א כששני הבתים שוים וחלקו בית כנגד בית ולא הוצרכו לשום אותם ולהעלותם ברמים אבל אם אינם שוים ושמו אותם והעלום כדמים ואותו שהגיע לחלקו הבית שיש לו שני פתחים נתן לחבירו עיניו הדמים ששוה שלו יותר נוטל חבירו אמרינן מסתמא היה ג"כ זה העילוי של ה' אמות לפני כל פתח בכלל השומא וזכה בהם כמו שזכר במה שביטו שוה יותר משל האחר דסתם פתח צריכה לד' אמות לפרוק משאו אע"פ שבעוד שלא חלקו לא היו ה' אמות שלו לבדו לגמרי אלא לפרק בו משאו וחבירו היה משתמש בו ג"כ כשהיה מוציא אותם פנויים עתה שחלקו הם שלו לגמרי וכל זה מיייר בתם חצירות אבל חצר שיש לכל א' חלק ידוע כל א' אינו נוטל אלא כפי מה שיש לו ואם מגיע לכל א' לפני ביתו ד' אמות על ד' אמות חולקין בין אם יש לבית א' פתחים הרבה או לא .

ג בית שיש לו פתחים רבי' מכל רוחותיו יש לו ארבע אמות לכל רוח ורוח ואם יחד לו פתח אין לו אלא ד"א כנגד פתחו .

ד אכסדרה אם איפשר לו להכניס בתוכ' כמשאו אין לה' אמת בחלוקת החצר הטעמא מאי אמר רבנן ד' אמות לפתח בחצר משום פירוק משאו שפרו שם משאו מעל חבירו ה"ל לפני הבית לפי שתם בית אינו פנוי מכל' ולא יוכלו להכניס שם החמור עם משאו ולפרוק שם אבל אכסדרה איפשר דמעיל כגו ונפיק לפיכך אין לה ארבע אמות בחלוקת החצר ואם היה לפני הבית ואין באכסדרה ד' אמות משלים עליה מן החצר עד שהיא ד' אמות ועולות לד' אמות שלפני פתח הבית בית שער והו' כמין בית קטן שעוברין בו ליכנס לגדולוכן מרפסת והוא סולם לפני הבתים שעולין להן לפתחי העלייה או שנכנסים ממנה לשתי חצרות או לשני בתים יש להם ד' אמות היו ה' בתים פתוחים למרפסת והמרפסת פתוחה לחצר אין לה אלא ד' אמות דהא אינו אלא פתח א' למטה .

ה גול של תרנגילים אין לה ארבע אמות מפני שאינה צריכה להם שחריגול מטפס ועולה דרך ראש הכותל .

ו בית שחציו מקורה וחציו אינו מקורה בין שקרויו לפני' בין שקרויו לחוץ אין לו ד"א דאיפשר דעייל החמור עד מקום שהוא מנולה ושם יפרוק משאו והוא כשיש ארבע אמות על ארבע אמות כמה שאינו מקורה שיכולין להשתמש שם כרווח .

ז בית שסתמו פתחו כל זמן שלא נפרצו פצימין יש לו ד"א שכיון שלא פרץ פצימין הוא סי' שרעתו החזור לפותחו אבל פרץ את פצימין אין לו ד' אמות שלפני הפתח ושנפריצת פצימין גלה דעתו שאינו רוצה עוד שם פתחו מחל על אותם ה' אמות אבל חלקו בחצר יש לו כשאר בני החצר שאותו חלק לא מחל .

ח בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות אין לו ארבע אמות בחצר כנגד הפתח שאין זה חשוב דירה להוות בניסוח ויצירתו נחשב בניסה ויצירה אלא אם יש בחצר ד' אמות לזו וד' אמות לזה עד פתח הבית הזה חולקין .

ט הובל שכחצר מתחלק לפי הפתחים לזכור בו שדותיהם וחייל של סלך המוטל על העיר לתת להם אכסניא אינו מתחלק לפי פתחי הבתים אלא לפי האנשים הרבים כבתים שאין המלך מטיל על הבתים רק על האנשים .

קעג שותפין או אחים שרצו לחלוק ובו ד' סעיפים .

א כל דבר שרצו השותפין לחלוק חולקין אע"פ שאין בו דין

הלכות מוצרנות

קעה אחין שרצו לחלק וכל דיני דבר מצרא וכו' ס"ג סעיפים

א לא היו כל האחין בכאן ואותו שלפנינו מכאן לחלק מקבץ שלשה שבקאים בשומא וחוקק בפניהם אפילו הם הדיוטות ובלבד שיהיו נאמנים ובקאים בשומא ואם חלק בפחות נג' לא עשה כלום ואם היו מעות וכולם נטבע אחד ושנים אין צריך שלשה אלא שני' לראייה בעלמא וכן אם היו הנכסים מופקדים ביד א' וכאן מקצת דאחין גותנין להם חקקן בדרך הנכר .

ב ואם אחר שחלק זה בפני שלשה שלא בפני אחיו בא אחיו ואמר אותו החלק שנטלת שוה בעיני יותר ואני אוסיף דמים יותר נמה ששנתם אותו שומעין לו לבטל החלוקה אבל אם בא לבטל החלוקה בקא טענה ולומר יפיל גורל אחר אין שומעין לו כיון שנועשית בפני שלשה .

ג שני אחים שחלקו ואח"כ בא אח א' שלא היו יודעים בו בטלה החלוקה ואפילו שהיו להם שלשה שדות ונטל כל א' מהם אחת והשלישית חלקה בנייהם וכשבא האחד השלישי בפני חלקו באותה שחלקו בנייהם לא נאמר ישאר כל א' מהם כשלו אלא איזה מהם שירצה יכול לבטל כל החלוקה ויפילו גורל אח' לכולם ואפילו נתרצה האח השלישי ליטול מהם מזה מעט ומזה נעט בלא גורל אפי' דבי יכול כל אחד מהשנים לבטל החלוקה כיון שהיה בעעות .

ד וכן אם בא ב"ח של אביהם וגבה חובו מחלקו של א' מהם כגון שעשאו אפותיקי בטלה החלוקה וחולקין חלוקה אחרת .

ה אחר מן האחין או מן השותפין שמכר חלקו לאחר שאר השותפין או האחין מסלקין ללוקח שהם קרובים יותר לקנות קרקע זו מאחרים שהרי כל זמן שלא חלקו יש להם חלק בגוף השדה ותיכף ועשית הישר והטוב בעיני ה' זה הוא ישר וטוב בעיני ית' והואיל ויש להשותפין או האחין חלק בקרקע זו כבר שירא הוא קודם כדי שלא יסרח לקנות במקום אחר ויהיו נכסיו חלוקים בשתי מקומות והלוקח לא נחסר בזה שימצא לקנות במקום אחר ואפילו אם הלוקח הוא מצרן לרקע זו השותף או האחין קודמין ומסלקין אותו והואיל ויש להם זכות בגוף הקרקע שעדיין לא חלקה .

ו וכשם שהשותפין או האחין קודמין אפילו קודם למצרן משום הטוב והישר כן אם אין כאן אחד או שותף המצרן הוא קודם לכל אדם נ"ב משום הטוב והישר שלא יסרח לקנות במקום אחר ויהיו נכסיו חלוקין בשתי מקומות והלוקח יקנה במקום אחר לפיכך המוכר קרקעו לאחר כגון ראובן שמכר שדה לשמעון ויש עדה ללוי אצל השדה הנמכר לוי נותן הדמים ללוקח ומסלקו בין שמכרה ראובן עצמו או שלוחו מכרו או שמכרה ב"ד יש לחבירו שהוא בצד המצרן שלו ליתן דמים ללוקח ולסלק אותו ואפילו הלוקח הוא ת"ח ושכן קרוב למוכר והמצרן הוא עם הארץ ורחוק למוכר המצרן קודם ומסלק הלוקח ואפילו אם אמר המוכר קודם שימכור המצרן לא ימכור כלל אפי"ה קנה המצרן בע"כ של מוכר וזה הלוקח השוב כשלוהו לכל דבר ואע"פ שלא הודיעו תחלה שהוא קנה אותו ועדי הקניין של לוקח זה יכתבו השטר בשם המצרן ואין צריכין קניין אחר שהרי זה היה כשלוהו וכן אם חוקרה צריך ליתנה לו כמו שקנאה וכן אם הוזהר חפ"כ בה המצרן צריך ליקח אותה כמו שקנאה ומיהו שלוחו הוא לתקן ולא לקלקל דא"ל לתקוני שדרתיך לפיכך אם תקן בה או השכיחה ה"ל כיוור ברשות ושמיך לו וידו על העליונה ואי תקנה בתר דתבעיה ה"ל כיוור שלא ברשות שהרי ידע שהמצרן חפ"כ בה ולמה תקנה שלא ברשותו ואם עקר ממנה נטיעות או קלקל ממנה לו מן הדמים מה שקלקל ואפילו קלקל קודם שכא המצרן דהא לא לעוותיה הוי שליח כמו שאמרנו ואם אכל הפירות אותן שאכל אחר שכא המצרן והבי' מעות פליקו צריך לשלם ושאכל קודם אינו צריך לשלם לו דשלו אבל ואם לזה הלוקח קודם שכא המצרן אין שיעבור הבעל חוב חל עליו דינא שלו היה כי לא היה רק כשליח והי' בה"ח מורף מהמצרן .

ז קנאה הלוקח בטנה והיא שוה מאתים אם היה נותנה כן לכל אדם כגון שמוכר מחמת דוחק לא יתן לו המצרן אלא מנה שהרי גם לו היה מוכרה כן ואם לא היה נותנה כן לאחר צריך ליתן לו מאתים ואם טען הלוקח שלא היה נותן' כן לאחר והמצרן

ושדה והשני אומר שיחלקו שדה כנגד שדה שומעין לו לזה שאומר לחלוק שדה כנגד שדה דהכי עדיף לשניהם שיחיה חלק כל א' ואחר מוציא בר"א שניתיהן שוות ואין שום עליו באחת מחברתה ואין נפקותא לחלוק השדות המצואין אבל אם יש איזה טובה לאחד מהם בשום צד בעולם דנפקא ליה מיניה עילויה כשהולקין השדות לחצאין כגון שארת טובה מרברת' וכן אם יש לא' שדה אצל א' מהם ואומר שיחלקו כל ארת לשנים בטענה שאומר אם יחלקו שדה כנגד שדה אזי לא יפול ליחלקי אצל מיצר שלי לכן אני רוצה לחלק כל שדה ושדה כדי שיגיע לי לפחות חצי חלקי אצל שדה שלי שומעין לו אבל אם אומר הא' אני רוצה שיחלקו כל שדה ושדה אזי יפול חלקי באמצע ויהיה שמור יותר שאתה תצטרך לשכור אריסין ושומרים לשדותיך בשני צדדים ויהיה חלקי שמור ממילא אינה טענה דאמו משום שמירתו נפסיד לזה .

ח כביר שבא לחלוק עם אחיו ולפינן מקרא דכתיב פי שנים שצריכין לתת לו כל חלקו ביחד שכן משמע פי שנים שנים חלקים שהם כפי א' דהיינו חלק א' גדלא כתיב פיות שנים כיצר אם יש להם שדה לחלוק חולקין אותה ג' חלקים ולא יכול הפשוט לוטר נפול הגורל בשלשתן ואם יעלה גורלי באמצע תקח אתה השני חלקים החצונים אלא האמצעי של הבכור ממ"נ ויפילו הגורל על שני חלקים החצונים איזה יעלה לגורלו בד"א כשכולה שוה אבל אם יש בו מקום טוב מחבירו לא אריגין שיהא כל חלקו במקום הטוב בשומא כנגד המקום הרע כדי שיטול חלקו ביחד אלא יטול חלקו בכל מקום ומקום בטוב וברע ואפילו אם כולה שוה אם יש לו טענה לפשוט כגון שיש להן שתי שרות האחת שני ידות על חברתה והפשוט מצרן לגדולה יכול לוטר אחלוק בו כדי שיפול לי חלקי קרוב לשדה שלי אע"פ שלא יטול הבכור כל חלקו ביחד ויש חולקין כיון שהתורה זכתה לו ונטולן לעולם ביחד דס"ל דע"כ קרא להכי הוא דאמר דהא בארץ שוה ק"ל אפילו בלא בכור כי אמר הבו לי אמצעיא יתבינן ליה ובכור ה"ל כאלו יש לו ארעא אמר הבו דחלק פשוט הילכך יתבינן ליה תרוייהו אחד מיצרי' בקרקע ב"א קרא וכי אתא קרא לא איצטריך אלא לקרקע שאינו שוה ויבם שנטול חלקו וחל' אחיו המת נכסי אביו אין דינו כבכור ליטול ב' חלקים ביחד אלא ע"פ הגורל אל אשר יצא לו שמה הגורל יטול ולא דמי לבכור שהתורה מיעטו דכתיב והיה הבכור הווייתו כבכור ואין חלוקתו כבכור כלומר על החלק הנתחדש לונקרא בכור אבל על החלק שהיה לו כבר לא יתעלה בשביל החלק שנתן לו חלק א' בשביל חלק א' אצל חלק בכורה .

ט ארץ מרובעת שהיה נהר מקף לה מורח וצפון והדרך דרום ומערב חולקין אותה באמצע כדי שיגיע לזה נהר ודרך ולזה נהר ודרך ואם אמר תנו לי החצי שמצר זה מפני שהוא בצד שרדי שומעין לו כללו של דבר כל דבר שהוא טוב לזה ואין על חבירו הפסד כלל כופין אותו לעשות דכופין על מדת סדום .

י שנים שקנו שדה בשותפות אחד שלישי ואחד פ' שלישים כשהולקים נטל ב' שלישים ביחד כיון שקנו אותם כאחד אבל שלשת שקנו שדה בשותפות ושוב קנה האחד חלק חבירו כשבאים לחלוק אינו יכול לכופ את חבירו שיתן לו שני חלקים ביחד כיון ששני החלקים לא היו מתחלה שלו אלא בא מכתו ומכח אחיו שקנה ממנו השלישי ולא עדיף מנברא דאתי סחמתיה , שני אחין שמתו והגיה כל אחד שני בנים והיו להם שדה בשותפות ובאין לחלק אותה השדה שהיה של אביהן ושני הבנים של אחד מהן רוצין חלקם יחד בשותפות ובני האחר רוצים כל אחד חלקו לבדו כגון זה וראי כופין על מדת סדום ועושין על ארבע חלקים שנים כנגד שנים ומטילין גורלות שנים ולוקח אחד מהאחים שרוצים ביחד גורל א' שהם שני חלקים ויזכו בהם ושני חלקים הנשארים יטילו גורל שני האחים שאינם רוצים ביחד וא' נטל גורל א' מהקלפי ויזכה בו ומיר זכה הא' בחלק הנשאר אבל אם היו מתחלה ארבע אחין שלא באו השנים מכח אחד אין צריכין ליתן להם חלקם ביחד וי"א דאפילו בזה כופין על מדת סדום .

יא האחים שבאו לחלוק ושאו החלקים זה כנגד זה ובא להחיל שלשה גורלות וא' מהם חפץ בא' מן החלקים ומעלה אותה ברמים ואמר אני אתן כן יותר כך וכך על מה שישאאוהו או אתם תקחו אותו בכך וכך שומעין לו ואם אינם רוצים באותו עילוי יטלנו היא בלא גורל , ויש חולקין .

פג לבוש עיר שושן הלכות מצרנות

לסלק לשניהם או לסלק הא' ולהגיח האחר.
יך בעל בנכסי אשתו יש לו דין מצרנות שאם יש לה קרקע
 מנכסי מלוג ובאו למכור קרקע שאצלו יכול הבעל לסלק
 הלוקח אפילו אם קנו מידה שטוחה ללוקח אינו כלום שאין
 לה כח למחול והבעל יכול לסלקו עמדה היא וסלקה ללוקח
 וכן העבד שהו' נושא ונותן בנכסי ארזיו וסלק את הלוקח אם
 רצה הבעל או הארון מקיים על ידיהם ואם לא רצה לא יקיים
 ותחזור ללוק' ויחזור הרמים .

מ המצרן שבא לסלק את הלוקח וקודם שסלקו מכר השדה
 שיש לו על המצרן איכר ובתו וגם הלוקח שקנה מסגן
 אין לו דין מצרן לסלק הלוקח שקנה סמוך למצר .

מז מי שעשאו בעל הבית שליח למכור שדרו אע"פ שהשליח
 עצמו מצרן אינו רשאי לקנות שלא נתן לו רשות למכור
 אלא לאחרים וכשכפר לאחרים אינו יכול לסלק הלוקח שהיה
 הוא מכרו לו ואין לך מחילה גדולה מזו וכן מי שחזב על
 שטר המכירה בעד הוי מחילה ואינו יכול לסלק ללוקח .
פן מת הלוק' קודם שסלקו המצרן י"א שאינו יכול לסלק ליורש
 דלא אמרינן הישר והטוב אלא גבולוק והיורש מן השמים
 ויבורו לו ויש חולקין .

פך וכן אם נתן הלוקח הקרקע במתנה לאחר שלא באחריות
 י"א אין המצרן יכול לסלקו דליכא משום והישר והטוב
 אלא בלוקח והוא שלא יהא רמאות בדבר וגם בכאן יש חולקין
 ואתרווייהו קאי אמת הלוקח ואתן . הלוקח כו' כתב מורי
 מהרא"י ז"ל דגיל עיקר כדברי החולקין ופעמא משום דלא
 עדיף היורש והמקבל מתנה מנכרא דאחז מוחמתי וכ"ש אם
 נתנה לאחר באחריות שהמצרן מסלקו ולא דמי להא דאמר' גבי
 שומ' דהדר' משום ועשית הישר והטוב דאמרין עם אורת'
 יהבם במתנה לא הרר' דהתם קרא אדעתא דזווי נחית בהוכי
 פרעיה ליה זווי הררא משום הישר והטוב אבל הגי אדעת'
 דארע' נחית ולכי עלייה משום ועשית הישר והטוב אבל הבא
 קמא ובתרא כי הרדי נגדו ואמרין ליה לא עדיפת מגבר'
 דאיתיה מחמתיה .

פך מכרה לוקח ראשון ללוקח שני וכן אם מכרה היורש אצ'
 המזכר מתנה אפילו למי' דליוורש ולמקבל מתנה אין
 מסלקין ללוקח שלהן מסלקין דגם לגביה אית ביה משום
 הישר והטוב .

ך מרפה בעל חוב בחובו המצרן מסלקו בין שישמוה לו ב"ד
 בחובו בין שהנכהו מרעתו ואם יצאה הנטרף לתת הדמים
 שהיו עליו בחובו הוי קודם ותחזור לו שדהו לעולם דישמוה
 הרר' לעולם .

כא ב"ח של המוכר שטרף מהמצרן יש מי שאומר שהמצרן
 חוזר ונוטל מעותיו מן הלוקח שנפל הוי ממנו והלוקח
 חוזר על המוכר שמכרה לו באחריות ויש מי שאומר שאין דין
 המצרן כלל עם הלוקח דהא אמרינן שהוא אינו אלא כשולח
 א"ל המצרן דינו עם המוכר וכתב מורי ז"ל וכן ג'ל עיקר .

כב יש מי שאומר דמצרן לא יכול לאחזתי' איניש אחריו'
 בדוכותיה לסלקו ללוקח בדין דבר מצר' א"ל היב' דאקני
 ליה בארעי קרית' דאית ליה כבר דקא תבע מחמתיה ואל'
 דא לא נצי לאחזתי ומיהו ה"מ לאפיקי מיניה דלוקח הוא דל'
 מפקינן אבל למהיו בדוכתיה דבר מצר' לאימוני זווי ללוקח
 בוימוניה דל' יפקא מצרנותיה דבר מצראה אפילו שדרוגה
 ע"י שליח שעש בעדים בדוכתיה קאי .

כג כבר אמרנו פעמים דינו' דבר מצר' אינו א"ל חקני' חכמים
 משום ועשית הטוב והישר הואיל והוי רוצה למכור טוב
 וישר הוי שיקנה המצרן קודם לאדם אחר לפיכך אם יש שום
 הפסד למוכר לא תקנו של' תקנו למצרן דבר שהוי הפסד למוכר
 כיצד כגון אם הביאו המצרן והלוקח כל אחד מעותיו אם הוי
 של לוקח טובים במשקלם או הוי חריפין לצאת יותר בהוצאה
 בטל זכות המצרן וכן אם הוי מעותיו של לוקח מותרין ושל מצרן
 צרויין ואומר שכך ניתנו לו ואינו רשאי לפותחו עד שיבאו
 בעליהם ויעמדו על המנין וה"ה אם קדם הלוקח ופרע אין
 המצרן יכול לסלקו אלא כענין מעותיו וכן כל כיוצ' בזה שיכול
 להיות פסודו למוכר מחמת עיבוב ממנו בעל דיני דבר מצר'
 דאין כזה הישר והטוב לאפסודו למוכר .

כד החליף חצר בחצר או בשדה או נכרם או אפכא כו'
 שהוי קרקע בקרקע אין בו דין בעל המצרן דמהייתן לו
 חמצרן למוכר אם מעות יכול לומר קרקע ניחא לי מפי ואם
 קרקע אחרת יכול לומר אנא בהא קרקע ניחא לי מפי דבהא יש
 כמה בני אדם שחפצים בקרקע שבמקום פלוני מפי משמקום
 אחר לפיכך בעל גזת דיג' דבר מצר' וכתב מורי ז"ל וכן ג'ל
 להות

המצרן אומר שהיה נותנה בן ג'ם לאחר על המצרן להביא ראייה
 דלכ"ע הוא נוטל ומובין ולא אמרינן סוף סוף ארע' למקי בידה
 דמצרן קיימא ועל הלוקח להביא ראייה שהוא כמו מוצי' דבבא
 ודאי ארעא ברשות לוקח קיימא אלא שתקנת חכמים היא משום
 הישר והטוב והתקנה אינה אלא כשנתחוק בה כבר הלוקח
 ובאת לרשותו ומספקא לא מפקינן מיניה לפיכך על המצרן
 להביא ראייה .

ח אם הדייה המוכר זמן הפרעון ללוקח אין בו משום דינא
 דכר מצרא אלא אם בן המצרן רוצה לפרוע מיד שיכול
 המוכר לומר למצרן לך אינני מוכר בהמתנה שחבידך נוח לי
 יותר למדך ואיני רוצה בחובך ואם אין המוכר מקפיד ורוצה
 להמתין גם למצרן יש בו משום דינא דכר מצרא .

ט קנאה באמתים ואינו שהא אלא מנה לא אמרינן כיון
 ששליחו הוא לתקני שדריה ולא לעוותיה ואין כאן שליחות
 ויתבטל המכר שאין זה עוות שפעמים אדם קונה שדה בהרבה
 יותר מכרי דמיו מפני שחפ' בו ואין זה כשליחות טמש
 שייפסיד השליח שפעע שאין זה הישר והטוב שיפסיד הלוקח
 והוא קנאה לעצמו לפי' אם חפץ בה המצרן צריך לתת מאתים
 ואם סנין המצרן שעשו קנוגיא ביניהם נשבט הלוקח בנקיטת
 חפ' ונוטל מאתים ואם היו שם עדים שנתן מאתים והמצרן
 פוען שהיתה אמנה בינו ובין המוכר והוא אומר שידוע בוראי
 שלא לקחו ממנו אלא באנה נתן לו הרמים כפי מה שעדים
 מעידים ומסלקו ומשביעו שלקחו באמתים ונפטר ואם לא מען
 ודאי הרי הוא טענת טען ואין לו עליו אלא חרם , גנאה בחובו
 יש בה ג"כ דינא דכר מצרא ואינו צריך ליתן רק כפי שישמו
 ב"ד את הקרקע אע"פ שהחוב היה יותר ואע"ג דאמר' שויא
 מאה ובגוה במאתים צריך ליתן מאתים והוא אם קנאה במעות
 בעין אבל כאל שנפלו בחובו אמרינן שלא היה החוב שווה
 יותר ממה שישמו ב"ד הקרקע .

י היה תביא ביניהם במכר זה בין שהתנה מוכר בין שהתנה
 לוקח אין בעל המצרן יכול לסלקו עד שיתקיימו התנאים
 ויזכה הלוקח בקרקע ולא תשאיר בה עולה כלל ואחר כך יסלק
 אותו בעל כרחו .

יא היו לשדה הגמבר ארבע מצרנים מארבע
 רוחותיו יד כולם שדה בה ויחלקוהו באלכסון כרי
 שיגיע לכל אחד חלק על פני כל שדרו כזה
 ואם היו המצרנים חמשה כגון שהיה שלש
 משלש רוחותיו וברוח הר' שנים אותם השנים
 חשובים כאחד ונוטלין בין שניהם חלק אחד כאחד מהחלקים
 שננטלין השלשה כר"א כשבאו כאחד אם קדם אחד טהם
 וסלק ללוקח ובה כה הוא לכרו ואפילו היו המצרנים הרבה והיה
 בהם מי שאינו מצרן אלא בחלק קטן מאד אם קדם הוא וסלק
 ללוקח או קדם וקנאה וכה בה מיהו לכתחלה ימכיר לבולם ביחד
 ויש חולקין משום דהמוכר עצמו לאו בר ועשית הישר והטוב
 הוא כדומה שהיה אינו מצויה על זה משום הישר והטוב שהוא
 עושה מה שלפי חפ' אלא שהלוקחים מוהרים משום הישר
 והטוב באו מקצת המצרנים וקצת' אינם ככאן אלו שבכאן
 מסלקין ללוקח והוא שלהם לברם ואם קדם אחד מהם לקנות
 והאחרים טוענין שגם הם רצו לקנותו רק שזה גרם להם להיק' ויהיה
 בידו לעשותו ויש להם עדים על כך כשאר אונסין יכולין
 לסלקו מחלקו . זע"ל סי' זה סעיף ל"ג .

יב היו הרבה שותפין לרוח אחד לשדה הנמכרת כל א' ואחד
 יכול לסלק ללוקח ואם קדם אחד מהם וסלקו זכה ואין
 שאר השותפין יכולין לערער ולא עוד אלא אפילו היה מצר
 אחד לשדה הנמכר' שדה משותף בין שנים ומצר אחד אצל
 שדה של אדם אחר וקנאה אחד מהשותפין בשדה שאצל השדה
 הנמכרת אין בעל השדה שבצר אחד יכול לומר לאותו שקנאה
 אני מצרן ודאי ואתה ספק דשמא יפול חלקך לצר אחר אלא
 חשוב ודאי כמותו כיון שיש לו חלק בכל השדה וכוון שקדם
 זכה וה"ה שאם קנאה איניש דעלמא שאחד מהמצרנים יכול
 לסלקו אע"פ שיש לו שותף ואין הלוקח יכול לומר שמא יפול
 חלקך מצר אחר וכן אם השדה הנמכרת של שנים ומכר אחד
 טחם חלקו לאחד המצרן מסלקו ואין חלוקה יכול לומר כיון
 שאין החלק שקניתי מסיים שמא יפול חלקי מצר אחר שאינו
 מצר השדה שלך דהא בכל השדה יש לו חלק .

יג אחד שלקח משנים שדה אחת ובא המצרן לסלקו מוציו
 שלקח מן חמ' אינו יכול לסלקו אלא אם כן מסלקו מכולה
 או מניחו בכלה ורואה בשדה אחת שהותח משותפת בין שני
 אנשים אבל לקח שתי שדות משני כני אדם מסלק איזה מהם
 שירצה ומניח לו השני אבל המוכר קרקע לשנים יכול המצרן

האחד מיושבי העיר והאחד הוא משכני השרה שכן קעור קודם שזה ג"כ טוב וישר הוא לחבר האבה ואחיה ליושבי עמו בעיר אחת שהם תדיר יחד , שכן ותלמיד חכם תלמיד חכם קודם משום כבוד תורתו שכן וקרוב שכן קודם טוב שכן קרוב א' מהן וקנה זכה ואין חבירו שראוי לקדם לו יבול לסלקו האילו ואין אחד מדם בעל המצר י"א דלא מיקרי שכן א"כ הנה חבירו ורגיל עמו אבל מה שדר אצלו אינו כלום דפעמים יש שדרים יחד ואין להם חברה וקרוב כלל ויש חולקין .

נא קרקע שיש בו בנין והקרקע של אחד והבנין של אחד אם בעל הבנין יש לו כח בקרקע להיות בניינו בו עד עולם שאף אם יפול הבנין יחזור ויבנו או כל אחד ואחד הוא מצרן של חבירו לפיכך אם מכר אחד מהם את חלקו חבירו מסלק הלוקח ואפילו הלוקח הוא מצרן מצד א' הוא קודם דטוב וישר הוא שישאר הבנין בקרקע והוי כמו שותף שהוא קודם למצרן אבל אם אין לו כח בקרקע להיות בניינו בו עד עולם אלא עד זמן ידוע או אם נפל שלא יוכל לחזור ולבנותו או אם מכר בעל הקרקע וזה הלוקח ואין בעל הבנין יכול לסלקו שאין לבנין כלום בקרקע אבל אם מכר בעל הבנין בעל הקרקע מסל' ללוקח כדי שישאר הבנין בקרקע וכן הדין כמי שיש לו אילנות בשדה חבירו אם יש לו חלק בגוף הקרקע שאם יבשו שיכול ליטע אחרים במקומו אז כל אחד מצרן לחבירו ואם כשיבשו לא יכול ליטע אחרים במקומו או בעל הקרקע מעכב כדי שישאר האילנות בקרקע .

נב וכן אם נמכר קרקע רסמוכה לזה שהקרקע והבנין או האילנות לשני בעל הקרקע קודם לבעל הבנין והאילנות אלא אם כוונתו לבעל הבנין והאילנות וזכר בקרקע כמ"ש הבית והעלייה של שנים ומכר האחד ביתו למצרן אין בעל העלייה יכול לסלקו דלא מקרי שותפין וזהו ר' קדינן במצרים .

נג בכל הקרקעות שבעולם יש דין מצרנות ואפילו לבתים אע"פ דלפעמים יש ביניהם כותלים חזקים ודמי' לסלע או לרכב דקלים דסעיף כ"ז מ"מ עשוין הן לפתוח אותם לעשות פתחים מהם לזה או לחבר אית' בחציית ער שיכולים להשתמש מהם לזה לפיכך יש בהן דינ' דבר מצר' אבל במטלטלין ונכרי' אין בהם דין מצרנות ומחובר לקרקע הרי הן בקרקע ויש בהן דין מצרנות ואפילו בתים כמי שאמרנו וכן הדין במקומות בית הכנסת וכל דבר המחובר לקרקע י"א שהמכר מקומו בבית דרכות בני משפחתו יכולין לסלק הלוקח משום פגם משפחה ויש חולקין וכתב טורי ז"ל דהכל לפי הענין שאם היה פגם בזה למשפחה כגון שישבין משפחת משפחות לבד יש לדון כסבר' הראשונה וכמי שאמרנו לענין המיכר קברו וכל כיוצ' בזה , המליים יחד בחנו' אין לו דין קרקעות ואין המצרן או השותף מסל' הלוקח כמו בקרקע ודינו כמו במטלטלין מיהו אם נראה לב"ד שיש הדין לשיטת השני מסל' לזה וכן בכל מטלטלין אע"פ שאין בהם דין מצרנות מ"מ שותפין במטלטלין ואחד מכר חלקו יכול השותף השני לסל' הלוקח אם נראה לב"ד שאין הלוקח השני נוח לו כראשון והכי מסתבר' לדון כן ג"ל .

נד הניתן מתנה לחבירו אין בה משום דינא דבר מצרא וטעמא משום דטעמא דאית דינא דבר מצרא במכר שאומר המצרן כיון שזה רוצה למכור אילולי שקנית אתה הייתי אני קונה אותה שהיא קרובה לשדי ואתה תמצא לך לקנות בכונן זה במקום אחר ומשום הישר והטוב מסלקינן ליה אבל במתנה אין המצרן יכול לומר כן אפי' אם רוצה לשלם לו שויו שהרי לא היה זה רוצה למכרה וא"כ גם בלא מקבל מתנה לא היה המצרן זוכה בה א"נ דבמכר לא איכפת למוכר שיקנה זה או זה ומשום הכי אית בה דינא דבר מצרא אבל במתנה רוצה הנותן שיתקיים ביד המקבל מתנה להיות לו לשם שנתן לו אות' המתנה ואתו שרה א"נ המקבל מתנה נוחא ליה להיות בידו שרה זו לשם שמפני עבודתו הטובה נתנו לו מתנה זו וכל כיוצ' ליכא עשיית ישר וטוב לסלקו כד"א במתנה שלא באחריות אבל אם כתב לו אחריות יכול לסלקו שיאמר ודאי מכר הוא ומה שכתב לשון מתנה להערים ולהפקיע זכות המצרן וליכא למימר הכא ישבע המקבל שהוא מתנה ופטור כיון שהיא מוזקת בשדה שאין חוקתו חוקה משום שיש חוקה אחרת כנגדה כמ"ש בסעיף זה בסמוך ועוד ג"ל טעמא דאחרבה המצרן חשיב יותר מוחזק בזכות דין מצרנותו וצריך המקבל להביא ראיה שהוא מתנה זהו א"א דמי יודע שמא קנוניא עשה עם הנותן לך כמ"מ מוציא המצרן ממנו וישמו לב"ד כמה שזה וכך יתן לו בה כמ"מ מורה המצרן ואמר שאמת היא שנתן להערים אלא שקנאו בכך וכך גשבע בנקיטת הפץ כמה נתן ונוטל כד"ן השלוחים ואמר האחרונים ז"ל והוא שישעון דמים שהי' ראיה או יתו מעט אבל

לישראל בפחית ואי חזינו שהגוי מכין לקנות או לשכור במצר ישראל כדי להשחית נחלת ישראל הכל לפי ראת הדין , המוכר שדה רע כדי לקנות בדמים שדה יפה או שמכר במקום חזק כדי לקנות במקום קרוב אין בו משום דינא דבר מצרא דזה הפסד למכר הוא שמא בנתיים שיודע למצרן יקנה אחר אותו שדה שהוא רוצה לקנות .

מז המוכר כדי לפרוע מס המלך או שמכר לקבורה או למוון האשה והבנות וי"א דה"ה למונות עצמו אין בו משום דין בן המצר וטעמא משום דכל אלו הם טרודים ופחזים מצריך להם פתאום שהמלך לא ימתין וכן משום ביוון המת מבהילין וכן לצורך מונות קשה להמתין ואם תאמר שיהא בהן דינ' דבר מצרא יהיה פסידא דמוכר שלא יוכל למצא לוקח שמתירא לומר מה אמרח ואקח ויבא בן המצר ויסלק אותי ואין הבעלים יכולים להמתין לכך לא תקנו באלו דינא דבר מצרא , ואפילו בשלוח לצורך אחר מאלו ומכר אחר כך כדי לפרוע למלוה לא תקנו בו דינא דבר מצרא כדי שיקפצו להם מלוין לצורך אלו ואפילו לכתחלה כשבאים לקנות בן המצר והמלוה י"א כל הקודם זכה וי"א דאז המצרן קודם .

מז טען הלוקח ואמר מפני הטמא וכיוצא בו מכר לי המוכר ובעל המצר אומר שקר אחר טוען כדי לבטל וכתו על בעל המצר להביא ראיה ואם לא הביא ראיה ישבע הלוקח היסת וטעמא ע"ל סעיף ז' .

מה ואפילו היה בדבר ספק הלוקח מיקרי מחזוק ואינו מסתלק אלא בראיה ברורה שטביא בעל המצר לפיכך אם טען הלוקח ואמר גולן אתה לשרה זו שבשילוי אתה טוען שאתה בן המצר ואם ארס אתה לשרה זו או שוכר או מאשן צריך בעל המצר להביא ראיה שהוא בעל המצר ושקרקע זו בחזקתו וכן כל כיוצא בזה וי"א במקום שהפוסקין מחולקין אין מוציאין מיד הלוקח הייול ומחזק מיהו לכתחלה יש למכור למצרן מן סלקיה מצרן ללוקח ואח"כ נודע ששרה זו לא היתה של מצרן יד הלוקח על העלוונה דהמצרן איהו הפסיד אנפשה דה' רוצה ידע שאינו המצרן בדין ולא הוה ליה לסלקיה לפיכך אם רצה הלוקח מחזיק במעלתו רצה מחזיקו למצרן וחזור למקצתו והייב המצרן לשלם לו כל הפירות שאוכל ואם הגול שבא הקרקע עתה לידו רוצה לסלק הלוקח משום דינא דבר מצרא חזינו אי ידע רובניה והיה יכול לסלקיה בעינא דסלקיה גולן' ולא סלקיה תו לא יכול לסלקו ואי לא ידע ביה סקמי הכי אע"פ דאיתרע ליה לבתר דסלקיה גולנא ללוקח לא נטלה מצרנותיה בכי .

מז המוכר לאשה או יתומים קטנים אין בו משום דינא דבר מצרא לפי שאין דרך האשה לחזור ולקנות וכן היתומים אינם יכולים לחזור וטוב וישר הוא למכור להם אבל יתומים גדולים או קטנים שאינם יתומים אית בה משום בר מצרא , מכר לפוטאטום ואגרונוגוס מן המצרן יכול לסלק אותם לפי שהם ספק אשה והמצרן עליו להביא ראיה שאינה אשה , ודוקא אשה שיוע שיש לה נכסים ידועים בראיה בערה או אלקמא שאין לחשוש שזערמת כדי לבטל כח המצרן אבל סתם אשה דמסתמא לבעלה היא קונה וזערמת לומר לעצמה היא קונה יש בה דינא דבר מצרא , ואם ידוע שקנתה היא ובעלה ביחד אין יכולין לסלק משדה זה אפילו הבעל דבקל המצרן נדחה כיון שאינו אלא משום הטוב והישר הקינה מן האשה י"א דלית ביה משום דינא דבר מצרא כדי שיקפצו לה קונים לנכסיה ולא תצטרך לחזר על קונים ודוקא מצרן אינו יכול לסלק אשה אבל שותף עדיף ממצרן שיש לו בגוף הקרקע חלק בכל מקום כל זמן שלא חלקו לפיכך השותף יכול לסלקה ,

מז קטן שהוא מצרן אם רואין ב"ד שזכות הוא לו לסלק הלוקח יסלקיהו או ישלו לו חלקו עם שאר המצרנים , המוכר לאחד משותפין שלו אפילו אינם שותפין עמו בקרקע אלא במשא ובמתן לא תקנו בו דינא דבר מצרא משום שהוא טובתו של מוכר שמשותף עמו במשא ומתנו

וחפץ שתשאר הקרקע ברשותו שע"י המשא ומתן שיש להם ביחד טובל לחזיר לו לפיכך אם קנה השותף זכה ואין שאר בני המצר נוטלים עמו , ואם הלוקח לית ליה ארעא ודחיק' ליה שענתו והמצרן אין צריך לה רק להרווח' יש אומרים דלית בזה משום דינא דבר מצרא ויש חולקין ומדברי מהר"א ומהר"י נראה בסברא זו ג"כ שאין המצרן יכול לסלקו ודוקא שהלוקח הוא מן העיר והוא ולא יוכל למצא בית במקום אחר אבל בלאו הכי המצרן קודם לבע .

נ כל הרוצה למכור קרקע ונאו שנים כל אחד מהם אומר אני אקח בדמים אלו ואין אחד מהם בעל המצר אם היה

אבל אם אמר על שוה מנה שקנאה במאתים אינו נאמן אפילו בשבועה אע"פ רלעיל סעיף ט' אמרינן בכה"ג דנאמן בשבועה היינו משום דכל אדם בחוקת כשרות הוא ואינו חשוד על השבועה אבל הכי שאני כיון דחוינן דאיכא הערמה חיישינן שמא מערים ומורה הותר וטוען יותר הרבה משנתן ואפילו על שבועתו לא סמכינן דאיכא תרתי הערמה וחוקה נגד השבועה דחוקה אין אדם קונה שוה מאה במאתים תדע דאי לא אמרת הכי אם הוא טוען שהיא מתנה אע"פ שיש בה אחריות נאמינה בשבועה אלא מאי אית לך לומר חוקה שאין אדם מקבל אחריות על המתנה ולכך אפילו שבועה לא מועילה לו ה"ל חוקה אין אדם קונה שוה מנה במאתים ושבועה לא תועיל לו וכל זה משום דאינו ג"כ ריעות' דהערמ' קפון אבל בלא ריעות' אחרת אדם נאמן בשבועה אפילו נגד החוקה, ואם היה כתוב בשטר מתנה מפורש וקבלתי עלי אחריות מתנה זו שאם תצא מידו אתן לו מאתים נותן לו בן המצר מאתים ומסלקו אע"פ שאינו שוה אלא מנה דמא"ג צריך ליתן לו כך אם חפץ בה המצרן שאם מתנה היא לית בה דינא דבר מצרא ואם מכר היא מסתמא לא קבל עלי אחריות יותר מכדי דמי המכר שקבל נאע"פ שאינו שוה כל כך פעמים שאדם קונה קרקע ביותר משווייה בדאמרינן רלעיל סעיף ט'.

בה הקדש לעניים אין בו משום דינא דבר מצרא וזה פשוט. **נ** היתה שדה שאצל המצרן הפקר ובא אחר והחזיק בה אם ימצא כנאה במקום אחר של הפקר להחזיק בה יכול המצרן לסלקו ואם לאו אינו יכול לסלקו דאין זה ישר וטוב להפסיד נכסיו.

נ הממשכן שדה ואח"כ מכרו לזה שהוא ממושכן בידו אין המצרן יכול לסלקו שכיון שהיא ממושכן בידו אין קרוב ממנו דלכך נקרא מושכן שהיא שכונה כולה גביה והמצרן אינו מצרן אלא מצר אחר ומ"מ אם מכרה הממשכן לאחר אפילו אינו בן המיצר אין המלוה יכול להוציא מידו רלעולם כח דבעל השדה עדיף מכולהו אלא הגבי מצרן עשו תקנה משום הטוב והישר ולמלוה לא עשו תקנה דלא שכיח' כל כך ד"א דאפילו קרם המצרן וקנאה וכ"ש אחר יוכל המלוה לסלקו מטעם דשכונה הוא גביה וכתב מורי ז"ל שכן ג"ל לזון ולהורות והוא שנראה לב"ד שלא היה ערמה בדבר שהלזה למוכר כדי שישלך הקונה, המלוה לגוי על שרהו או על ביתו ובא אחר וקנאו המלוה מסלקו דשכונה גביה הוא, המלוה על הבית ולא הולח על המרתף שתחתיו אין לו שום דין קרימה במרתף ואם קנה המרתף המצרן מסלקו.

נח אם בתחלת המשכונא בא המצרן לערער לעכב לומר אני אלוה לך כי שמא כוונתך להערים למוכרה למלוה אינו יכול לעכב בידו דמצי למומר האיד נוח לי ללוות ממני כי ירווח לי הזמן ולא יגוש אותו ואתה קשה ממנו וגם אין יכול לומר דילמא מעבשיו זביני הוא ומשום הערמה מסיק ליה שמא דמשכנתא כדי שירצה להביאו לירי קבלת חרם שאין טעמא דישיר וטוב אלים להוקיק לבא לירי חרם וכ"ש לירי שבועה אפילו טוען ברי אמנם אם יראה לריון שיש בו ערמה כיון שלא נמשך זמן המכר אחר זמן התלוואה הרבה או שאין זה רגיל ללוות לו וכל כיוצא בזה רוחין את המלוה, ואם שדה המסוכה למשבונה נסבית לזה מעכב על המלוה דהא גוף השדה שלו היא והוא עיקר המצרן ואין המלוה מעכב על הלוה ואם אין הלוה חפץ לקנותו וקנאו אחר אפילו אינו בן המצר אין המלוה יכול להוציא מידו ואם קרם המלוה וקנה בן המצר מוציאו מידו ויש אומרים דלעולם המלוה לא גרע משאר מצרנים ואם קרם וקנה זכה וכן עיקר.

נז השוכר בית מחבירו והמצרן רוצה להוציא מידו לשוכרו לעצמו משום דבר מצרן הוא אין שומעין לא דליכא בשכירות משום הישר והטוב וטעמא כמעט שכתבתי בסעיף ג"ח דהאיד נוח לי כו' ג"ל.

ס מי שיש לו בית בשכירות ובית שאצלו נמכר אינו יכול לזכות בו מדין בן המיצר' דלענין זה לא אמרינן שכירות ליומיה סאבר הוא כי הגוף הוא עריין למשכיר ואם קרם השוכר וקנאה בן המיצר יכול לסלקו ויש חול' ואומר דשכירות ליומיה סאבר הוא לכל דבר אפי' לדין מצרנות.

סא שנים ששכרו שדה בשותפות ואחד מהם רוצה להשכיר חלקו לאחר והשני רוצה לזכות בו מדין בן המיצר הדין עמו ואדרבה הוא יותר מצרן שהוא שותף בו, גם טעם דאת נוח לי כו' ולכך שכרתי עמך כתיב כאן ג"ל.

סב השכיר ביתו לאחר ואחר כך מכרה לו אין בן המיצר יכול להוציאו מידו דהוא קודם מפני שהוא מוחזק בו

כבר בית וחנות זה על זה ושכרן לשנים ואח"כ בא לזכרם כל אחד קודם ומצרן לשלו ולמה שהוא דר בו כן פסק רבינו יוסף קארן ז"ל והיינו דוקא שכאין לקנות שניהם יחד אבל אם כבר מכר הכעל ביום שתיים לאחד מהם לאינו מהם שרצה זכה בהן כמו שפ"ג ג"כ בסעיף המסודר ג"ל, כן השכיר בית לאחר ואח"כ מכרה לאחר אפילו אינו בן המיצר אין השוכר יכול להוציא מידו, ראובן היה לו קרקע שמעלה ממנה מס לשמעון לשנה ומכר שמעון המס ללוי וראובן אומר שהיו מצרן אם מכרו שמעון ממכר עולם הדין עם ראובן שכיון שמכר לו ממכר עולם הרי מוכר מאדנות שיש לו על קרקע זו והיו כאלו מכר גיף הקרקע במכר נמור ובמכר יש בו דינא דבר מצר' אבל אם לא מכר רק לשנים קצוצים אינו אלא כמוכר חוב בעלמ' שאין בו מצרנות שהרי אין כאן מכר נמור בגופה של קרקע אלא חוב בעלמ'.

הלכות שותפין

קעו השיתוף כיצד מתקיים וכיצד נוהגין וכיצד נפרדין ואם מת אחד מהם וכו' סעיף

א השותפין שבאין להשתתף אין השיתוף נגמר בדבור לומר שאם אמרו באו ונשתתף יחד בכך וכך שלא יוכלו לחזור בהם דכמאי גשתעבדו זה לזה שיטרה ויתעס' בשותפות אלא צריכין קניין ואז ע"י הקניין גשתעבדו וכיון שצריך קנין כל דבר ודבר לפי קניינו נתקיים שיתופו כמ"ש לפיכך מטבע שאינה נקנה בחליפין אין השיתוף מתקיים בו בקניין שאפילו אם קנו מיד שניהם שיבוי' כל אחד מעותיו וישתתפו בהם וכתבו שטר על זה והעידו עדים אינו מועיל להשתעבר ויכולין לחזור בהם דלא הוי אלא קניין דברים אלא צריך שיבוי' כל אחד מעותיו ויטילו אותם לבס' ויגביהו שניהם את הכיס ועל ידי ההגבהה נקנו ויש מי שאומר דה"ה אם משך כל אחד מעותיו של חברו דמהני דמשיב' ג"כ קניין הו' נשתתפו כמ"ש רבינו קניינים בע"ה וכשנמנו מיד שניהם שיבוי' כל אחד מעותיו וכתבו שטר על זה כמ"ש למעלה דאינו מועיל ויכולין לחזור בהם נמי לא אמרין אלא כשכתבו סתם פלוני ופלוני קנו יחד שישתתפו כו' ותו לא, אבל שטרות שאנו כותבין עכשיו שקבלו עליהם השותפין להשתתף כו' בח"ח וכש"ד לאשר ולקיים כו' ג"ל שאין יכולין לחזור בהן אע"ג שקנו סתם הואיל ונתרצו לכתוב השטר ככתמ' קבלו עליהם כל מה שגורמים הסופרים לכתוב בשטר כו' ואינו והוי כמו שקבלו עליהם השותפות בח"ח ובש"ד לקיים כו' ואינו יכולין לחזור בהם ג"ל, ואם לא עשו זה ולא זה אלא נשתתפו והתחילו ליש' וליתן בעסק השיתוף לקנות או למכור יש מי שאומר דמריני, מי שהלוה לחבירו מעות ואח"כ אמר ליה יהיו בידך למחצית שכר בדבור בעלמ' לא פקע ממנו השיעבוד שהיה עליה בעודו היה לזה שהיה חייב כנאנסין לפיכך גם עכשיו אם נאנסו בירו חייב בכל האונסים כמו בתחלה.

ב נשתתפו בשאר מסתמלין כיון שקנו מידם שיבוי' זה חביתו של יין וזה כרו של דבש דחל החליפין של החבית של יין והכר של דבש והרי נשתתפו בהם ואגב גשתעבדו שנעשו שותפין בהם וכן אם ערבו פירותיהם או ששכרו מקום בשותפות והניח שם זה כרו וזה חביתו שנשתתפו בהם הרי אלו שותפין בהם, כללו של דבר בכל הדברים שקונה הלוקח באותם הדברים עצמם קונים השותפין זה מזה הממון המוטל בנייהם להשתתף בו.

ג האונסים שנשתתפו באוננות אע"פ שקנו מידם אינם שותפין דלא הוי ג"כ אלי' קניין דברים בעלמ' דליכ' כאן דבר שחל השיעבוד עליו שאין קניין חליפין חל על גופו של אדם שיעשה מלאכה כיצד שני אורגים או שני חייטים שהתנו ביניהם אפילו בקניין שכל מה שרווחו זה לזה במלאכתו יהיה ביניהם לחצאין אין כאן שותפות כלל שאין שיעבוד הקניין חל על גופם שיעשו מלאכה כמ"ש וגם על השכר מוחמת המלאכה לא חל שאין אדם מקנה דבר שלי' בא לעולם אבל אם היו לוקחים הבגדים בממון עצמם ותופרין אותם ומוכרין ולוקחין השתי וערב ממעותיהם ואורג' ומוכרים ונשתתפו במעות שלוקחים בו ע"י הגבהה או משיכה שאמרנו בסעיף א' הרי אלו שותפין וכל מה שרווחו בשכר מלאכתן ומתנם הרי אלו לאמצע וי"א דאונסים שנשתתפו במלאכתן אין בו משום מקנה דשב"ל ה"ה עצמם משתעבדים זה לזה אפי' באכירה דאתנו אהרדי שכל מה שישתכרו באוננות הכל יה' לאמצע בהה"ה הנאה דצייתי אהרדי גמרי ומקנו ומשתעבדו אהרדי ומיד כשילכו כל אחד

לבוש עיר שושן הלכות שותפין סימן קעו פה

ואחד לאומנתו היו כשכירים זה לזה [החלוקן והבדן] שיעשה כל אחד בכוחו להנאת חברו ג"כ זהו שכרו וכן אם אמרו כל מקח שיבא לדינו הוא שותפין בו קנו שמיד שבא המקח לידו כל א' זוכה בו לעצמו ולחברו דהוי ליה כמו המגביה מציאה לחבירו דקה חברו עד שיחזור בהן ומכאן ואילך דודאי אם רצו לחזור רשאיין הן בכך שהרי פועל יכול לחזור בו אפי' בחצי היוצא ודוקא שיש עדים כדבר שחזר בו אבל אינו נאמן לומר חזרתי בו קודם שלקחתי דמסתמא על תנאי הראשון זכה בו מה שזכה בו עד עכשיו וצריך לתת לו דלא שייך ביה חזרה שכבר זכה בו בזכותו ומכאן ואילך יכול לחזור בו וסברא נכונה היא זו וכן ראוי לדון .

ך שותפין ששמו הדבר שנשתתפו בו ואינו שזה כמו ששמה יש להן אונאה זה על זה ואם עירבו הפירות או המטלטלין שנשתתפו בהן כל' שואל וטכורו ונשא ונתנו כדמיה הרי אלו מחשבין הפירות כמה היו שוין בעת שנשתתפו ואח"כ רואין כמה השכר או ההפסד .

ק השותפין שהטילו לכיס זה סנהוזה מאתים זה ג' מאות ונתעסקו כולם בממון סתם ופיתחו או הותירו השכר או הפחת ביניהם בשוה לפי מניינם לא לפי האעות והטעם דאבעו להו לאתנאי שיעלו כל א' בריוח או בהפסד לפי המעות ומדלא התנו אנו אומרים טעום דהוי שהטילו לכיס הרבה ידע בזה שהטילו מועט הוא הריח וכן במשא ומתן יותר ממנו או אמתל' אחת היתה ברעתו לכך לא התנה כלום והסכים ברעתו לתת לו בריוח כסוהו וכן אותו שהטילו מועט מדל' התנ' של' יפסידו רק לפי מעותיו היה לו שום אמתל' כיון שאמר שע"י ריוחי המעות יהיה הריח הרבה ויהיה השכר קרוב וההפסד רחוק וכה"ג וע"י כן קבל עליו ג"כ בהפסד חלק המרובה במעות ואפילו לקחו שור לסביחה שהיה הריח אם לא מכרוהו ושבחורו היה נוטל כל א' מבשרו לפי מעותיו אם מכרוהו חי הפחתו או הותירו השכר או הפחת לאמצע כד"א בשנשא ונתנו במעות שנשתתפו בהם אבל אם המעות קיימים ועדיין לא הוציאו אותם ופחתו או הותירו מחמת הכטבע ששינה המלך או אנשי הערביה חולקין השכר או ההפסד לפי המעות הרי אפילו אם לא נשתתפו אלא היה לכל אחד טעותו בביתו היה עוליה לו זה הריח או ההפסד וכל שכן אם נשתתפו בפירות ועדיין הן בעין והוזלו או הוקרו או פיתחו שכר מצד אחד שנוטלין לפי מעותיהן ואם התנו ביניהם הכל לפי תנאם בין בריוח בין בהפסד .

ך יש מי שאומר דה"ל בגוף הממון שנשתתפו והפסיד קצת ממנו או ההפסד שנה בין שניהם אבל להשתעבד לשלם מביט' ההפסד לא בגון אם נשתתפו זה בכונה זה במאתים ונפסד הכל לא אצרינן שישלם בעל המנה לבעל המאתים חטשי' מביטו יש מי שואמר הא דאמר' לאמצע דוקא שלא קבעו זמן לחלוקתו א"כ קבעו זמן ועלה בו ריוח קודם שהגיע זמן חלוקתו אבל אם עלה בו ריוח אחר שהגיע זמן חלוקה שקבעו נוטלין לפי מעות ואפי' אם נדרמן ומכרוהו לאותו עסק כיוקר שנתיקר אחר זמן חלוקה כל א' נוטל לפי מעותיו . וכן דוקא כשעשו סה שהתנו ביניהם או הוא לאמצע אבל אם שינו מטה שהתנו בתחלה נוטלין לפי מעותיהן . ראובן שהיה לו חוב ואומר לשמעון שיייע לו בגביית החוב ויהיה לו שליש הריח וכן עשו ואח"כ קנו סחורה הווי להו כשנים שהטילו לכיס דהרי לשמעון חלק בריוח ודוקא שקנו אח"כ הסחורה כיוח אדעת' דשותפות אבל אם ראובן הוא הקונה ושמעון סיעו אין לו בריוח כלום שהרי לא נדר לו רק חלק בגביית החוב ולא כמה שהריח אח"כ ואין צריך ליתן לו רק כמה שנותנין למסיעו לחבירו . ראובן ושמעון שנשתתפו להלות לגוי וראובן נתן לו חלקו לגוי ואח"כ אשר הגוי שאין צריך יותר ואמר דאובן לשמעון שיתן חלקו למה שהלוה ושמעון רצה אותה לתנו בתוך כך נפטר אפי' יכו יורשיו בחלק הריח דהרי לא מחל לראובן אבל אם אמר שמעון שלא ליתן חלקו או שינה בענין השותפות אבד חלקו מן הריח . וע"ל סימן זה סעיף מ' .

ך והיבא שהטילו לכיס ונגנבו או אבדו מין דלא אשתני גופא ומסנא חולקין לפי המעות .

ק השותפין שגורו שכר הן זה לזה שמה שכל א' נוטל חלק כמה שיריח חברו הוא שכרו על מה שהיה מתעסק בשל חברו לפיכך אם גנבו או נאבד מהשותפות כרשות א' מהם חייב כאחרותו כדון שומר שכר שיתבאר בהלכות שומרי' בע"ה בר"א בואן שכל א' מתעסק בשותפות זמן ידוע ונגנב לו כזון שמתעסק בו רבאותו זמן היה כשכירו של חבצ"ץ דוקא נמי שהתנו בן מתחלה אבל בשל' התנו מתחלה ועמד א' שראובן דר שראובן דר החתיו והוא עשה חוב ושמעון טוען שראובן

והתעסק בשותפות לכדו זמן מה מנדרת לנו לא הוי כשי"ש בשמירת השותפות רק כשומר חנם אבל אם התנו מתחלה להתעס' בו כיוח זמן ידוע ואח"כ יתעסקו בו כל א' לכדו זמן ידוע ועשו בן התחילו בעסק שניהם כיוח ואח"כ נתעסק בו א' לכדו ונגנב או נאבד ממנו בזמן פסוד שזה הוי שמירה בכעלים דילפינן מקר' דואם געלוי עמו שהוא פסוד כמו שיתבאר בע"ה בהלכות שומרים ואם מתחלה נתעסק בו א' לכדו ואח"כ נתעסקו בו שניהם כיוח ונגנב מא' מהם חלק שמירתו דראשון חייב אף על גב דעכשיו חברו עמו בשמירתו כיון שמתחלה בשותפותו לא היה חברו עמו אין זה שמירה בכעלים וחייב והשני פטור שהרי הראשון היה עמו במלאכתו בשותפותו שמירתו וע"ל סימן רצ"א . חלקו השותפות לגמרי ונשאר ביד א' מהם מעות לפרוע לגוים ואכדו או נגנבו ממנו אין חברו חייב לשלם לו ההפסד אבל אם נשאר גם כן לשני השותפות כידו הוי שמירה בכעלים וההפסד על שניהם .

ק אחים שהם שותפין בכספי אכיהם שעדיין לא חלקו יכול כל א' למחות בחבירו שלא יקנה דבר לעצמו מהשותפות אם לא יגבה אותו מתחלה ואם לא ימחה וקנה לעצמם כשבאים לחלוק שמין הבגדים שעליהם אפי' מה שהם שוין בשעת חלוקה דמה שפחתו הבגדים עד עכשיו מחל לו כיון שלא מיהו לפיכך אם כלו לגמרי אג' אכדו אין מחשבין להם דבר מחלו ואם קנו בגדים לגשיהם ולבניהם זלכותיהם אין שמיין אותם כלל דמכתמ' דמכישין להביאם לב"ד ולבנותם לפיכך דודאי מתחלה מחלו אהררי הואיל ולא מיהו בר"א בבגדי חול שאם היו רוצין שישומו אותן עכשיו הן צריכין לבא לב"ד בבגדיהן לשום אותם והיו בזיון רב אבל בגדי שנת שייכולין להבי' הבגדים לב"ד והם עצמם אינן צריכין לבא שולחין לב"ד ושמיין אותן וגדול האחוז העוסק בכנבים להוציא ועד תחת' ניה' לזה לאחים דליכסי מדידה במלבושי' נאים כיהיבי דלשתמנן מיליה אפי' כמה שקנה לעצמו אין שמיין דכל זמן שלא מיהו מסתמא גיחא להו וטחילו לו ומיהו גם לו יכולין למחות לכתחלה שלא יקנה , וי"א שערין כן אפי' בשאר השותפין שאינן אחין שהם ג"כ מסתמא מחלו על כל הדברים הנאמרים ובוה פוק חזי מאי עמא דבר אבל באחין תקנת חכמים הוא כן שכן אמרו דעות סתם אחים .

ך המשתתף עם חברו בסתם לא ישנה ממנה המדינה באותה סחורה לא ילך למקום אחר ולא ישתתף בה עם אחרים ולא יתעסק בסחורה אחרת כרי שישים לבו ונפשו לעסק השותפות הזה שאם הוי מתעסק בסחורה אחר' דעתו על אותה סחורה ולא יתן עיניו כ"כ בשיתוף ולא ימכור בהקפה אלא דבר שדרכו למכור תמיד בהקפה ואם התרה בו שלא להקיף אפי' בדרך שדרכו בהקפה חייב לשלם , הוי קצת בני אדם מוכרים בהקפה וקצתם אינם מוכרים בהקפה לא יקיף כלא דעת חבריו דכל אשראי ספק אתי ספק לא אתי וכל מה שאינו משנה ופושע יעשה בשל חברו כמו בשל' ונוטל מחבירו חלקו מה שהוציא דכל שותף כיווד ברשות דמי , ולא יפקיד ביד אחרים אפי' התנה מתחלה או שיעשה מדעת חברו ואם עבר ועשה שלא נדעת חברו ואח"כ הודיעו עשיתי כך וכך והסכי' למעשיו הרי זה פטור ואין הדברים האלו צריכין קניין אלא בדברים בלבד שמיר שהסכים מחל לו על חששו ומחילה איהו צריכה קניין ואם שינה הא'כא' סכל אלו הדברים שהלך למקום שלא היה לו לילך או פירש בים או שמפר בהקפה או נשא ונתן בסחורה אחרת וכן כל כיוצא בזה כל פחת שיבא מחמת זה שעבר חייב לשלם לכדו ואע"פ כן אם היה שם ריוח הריח לאמצע דמשום פשיעתו לא קנאו .

ך לפיכך הגותן טעות לחבירו בתחת שותפות ליקח בהם הטין לסחורה והלך וקנה שעורים או לקנות שעורים והלך וקנה הטין אם פחתו פחתו לזה שעבראם הותירו הותירו לאמצע וע"ל סימן קפ"ג . וכן אם הלך ונשתתף עם אחר בממון השותפות אם הפסיד הפסיד לעצמו ואם נשתכר השכר לאמצע אבל אם נשתתף עם אחר בממון עצמו שיש לו משלו יתר עלמה שיש לו בשיתוף זה אע"ג שגם בזה לאו שפיר עבד מפני שנותן עיניו גם על זה הממון ולא על השיתוף לבדו ויש בזה פתא לשותפו כמ"ש בסעיף הקודם דמה"ש לא יתעסק הוא בסחורה אחרת ואם היה עוסק בסחורה אחרת אמרינן שאם היה בה ריוח הריח לאמצע אבל הכא כשנותן יתר ממנו ליד אחרים למחצית שכר אם פחת פחת לעצמו ואם הריח הריח לעצמו ולא לאמצע דכולי האי לא עבדי אינשי ואם התנו ביניהם הכל לפי תנאו , ראובן ושמעון שותפין ויהיה להם חוב אצל שר א' שראובן דר החתיו והוא עשה חוב ושמעון טוען שראובן

אתעסק עם המעות עד כלות הזמן כי השתף או הנותן יאמר לא מהמיני' לי או לא חריף ולא בקי אתה בעיני כמורישך . שותף שחלה או נאנס ולא עסק בשותפות אין הדין שהא' ירויח ויתן לו ואפי' אם קנו מידו בשעת השתוף אבל אם היה בעיר אחרת בשליחות השותפות ונתעכב באונס ש' לו חלק עמהן ואם יש מנהג בזה בין השותפין יעשו כמנהגם . ג' שקבלו עסקא מאחד ומת אחד מהן נתבטל הענין ויכולין לחזור בהן איזה מהן שירצה שיוכל לומר כל נאמנותו וסמכותו בעסק לא היה אלא על זה שמת . ג' שותפין ביחד שעשו שותפות עם אשה אחת שותף להם מחלקה ואח"כ פשע א' ולא עשה בשותפות כמו שהיה לו . לעסק ומחמת זה אינו נוטל כ"כ בריח . מותר הריוח שהיה מגיע לראובן אם היה מתעסק הוא לאשה לפי ערך כי אינו דומה ב' העוסקים לשלשה העוסקים והוא לא ויתרה אלא כשיעסקו שלשה . אחין שותפין שהיו ניוונין ביחד כל א' כפי צרכו ונפטר א' מהם והשני נשא ונתן לצורך השותפות כמו שעשה בחיי אחיו אין האלמנה אשת אחיו שמת יכולה לומר בשעת החלוקה שהיא נתטל בראש כפי מה שלקח החי יותר ממנה מאחר שנשאו ונתנו סתם כפי מה שהנהגו בחיי בעל' עשו וכן אם ויתרו הקהל במס חלק האלמנה אין השני יכול לומר שתחלק עמו הריוח ההוא מאחר שלא התנו ועסק בסתמא מה שיתרו להאלמנה ויתרו והיא זכתה בו .

ך היה להם חובות אצל אחרים אינו יכול לומר לחבירו לא נחלק ער שנגבה כל החובות שיש לנו אלא חולקים מה שיש בידם לחלק וכשפרעו החובות יטול כל א' חלקו אי נמי יכולין לחלק השטרות בשמות ב"ד או בגוד ואם אח"כ נתקלקל חוב של א' מהם אמרינן מזליה גרמה וע"ל ס' מ"ו סעיף מ"א היה עליהם חוב שהם חייבים לאחר אם פרשו שאינם אחראין זה לזה חולקים וכשיגיע זמן חובם לפרוע יתן כל א' חלקו ואם הם אחראין זה לזה כל א' מהם מעכב לחלק עד שיגיע זמן השטר ויפרעו החוב מפני שאמר לחבירו הואיל וכל א' ממנו חייב לשלם כל השטר נשא ונתן ברמים אלו עד שיגיע הזמן .

כא אמר לו חבירו לחלק וטל אתה דמים כנגד כל השטר שאנו חייבים ועשה בהם סחורה לעצמך ושלם כל השטר בזמנו יכול לעכב עדיו ולומר שגמא אפסיד והשנים טובים יותר ומרויחים מן האחד .

כב הנותן מעות לחבירו לילך למדינה פלונית לסחורה או לקנות בהן פירות או לישב בחנות אינו יכול לחזור בו לתבוע ממנו המכונן עד שילך למקום שהתנו ויחזור או עד שיקנה אותם הפירות וימכרו או עד שיצא בחנות שזה כמי שקבע זמן הוא .

כג המקבל עסק מחבירו לזמן קצוב המקבל יכול לחזור בו כדין פועל שחזור בו אפי' בחצי היום אבל הנותן אינו יכול לחזור בו שכבר זכה הלה במ' שכירו עד זמן התנאי מש"כ בשותפין שקבעו זמן שכל א' מעכב עליו חבירו מלחזור כמו שנתבאר בסעיף ט"ו שכל א' נקרא נותן לחבירו .

כד שני שותפין שהיה להם תביעה על א' ותבעו א' מהם ויצא השותף חייב אם היה על עסק שבוע' שהיה חייב לו ונשבע לו אין שותף השני יכול לתובעו דשבעי לא' שבעה לאמה . כה היה להם תביעה ממנו על אחרים ויצא השותף חייב אם לא היה שותפו בעי' יכול לתובעו פעם אחרת וקטן כמאן דליתיה בעיר דמי וי"א דה"ה אשה היה בעיר אינו יכול לתובעו פעם אחרת דודאי ידע והסכים לדעת חבירו ודוקא כשהן התובעין אבל כשהן נתבעין וטען אחד מהם ונתחייב אין חבירו מתחייב במענותו הואיל ולא ציווהו לטעון ולדון בשבילו ובני העיר בעיני צרכי העיר הם כשותפין ואם א' מהן תבע לאחר הווי בולן וירעין באותה תביעה ואינן יכולין לחזור ולטעון . כו בר"א שלא יכול לתובעו פעם אחרת כשלא נתחייב השותף מתוך מענותו אבל אם נתחייב השותף מתוך מענותו בגון שהורה או שאמר אין לי ראייה לא הפסיד שתפנו בהודאתו ואם יש לו ראייה יביא וגם צ"ל שאינו יכול לשנות בטענה ממה שטען הראשון לפיכך חשבינן ליה כאלו ירד בכך לדין וכותבין עליו פסק דין וירדין לנכסיו ואינו יכול לדרוח לומר שימתינו לו עד שירד לדין וגם אינו יכול לומר אם הייתי שם הייתי בודק בעדים עד שהיו מוכתשים שוראי בדקו הב"ד כל הצורך אבל אם יכול לשנות שומעין לו אף על פי שהיה בעיר וי"א שאם לא היה בעיר דאמרינן שיוכל לתובעו יכול להחרים עליו שלא ידע שירד שותפו עמו לדין .

כז ב' שהלוו או הפקידו לא' ובא א' מהם לישול חלקו או לישול הכל נתבאר בסוף סי' ע"ז וכן שותפין שלהו א' מהן לצורך מזה השותפות

שראוכל יתבע החוב לפי שהוא עשאו וראוב' אומר שמתיר' מן השה שהוא דר תחתיו הדין עם ראובן וע"ל סעיף מ"ו סי' ז' ראובן שהלך ופטר חובות של שמעון חבירו ואומר ששמעון צוה לו לעשות אם אמת ששמעון צוה לו ראובן פטר אע"י דלא אמר ליה ע"מ לפטור אבל אם שמעון כופר וישלו ערות שהחובות היו שלו וראובן פטרן חייב לשלמן ואינו נאמן לומר שברשות שמעון עשה מה שעשה דהא מוזק הוא בפרהסיא ואין לו מנו לפטור דטענתו זו גרועה הוא שאין דרך העולם לפטור בעלי חובותיו אבל אם אין לשמעון ערות נאמן ראובן כמגו שהיה יכול לומר שהחובות אינן של שמעון או שהוא לא פטרן .

כח א' מהשותפין או המתעסק במעות חבירו לסחצית שכר שעשה סחורה בנגילות או כטרופות וכו' צא בהם בדברים שאסור להתעסק עמהם לבני ישראל כמ"ש בלבוש ע"י סי' ק"ז אם הפסיד הפסיד לעצמו ואם הרויח הרויח לאמצע כדין המשנה מדעת חבירו ה"ג יאמר לא היה רצוני שתעשה סחורה בדברים אסורים מי ששכר חבירו לישא וליתן בשלו וכל המציאות שיוגיעו לידו יהיו שלו וגבה חובות פרועין מגוים היו בכלל מציא' דכל שטר פרוע אינו שוה רק הנטר והמותר מציא' לפיכך אם החרים לגוי חנם אינו חייב לשלם לחבירו כל' דלאו מירי אפסדיה ואפילו לכתחלה נמי שרי ויש בו משום מצוה שיאמריו אגוים שארית ישראל לא יעשו עולה וגו' . וכן אם גנב או גזל השתף צריך לחלק עם חבירו שגם הוא בכלל מציא' והוא הפסיד ע"י כך הפסיד לעצמו שזה לא קבל עליו חבירו דהתירא ניחא ליה איסורא לא ניחא ליה ודוקא שהפסיד קודם שגודע לחבירו אע"פ שנהנה ממנה אבל אם גודע לחבירו שנגב וגזל וזע"ל כן חלק עמו הגניבה ואחר כך בא שום עלילה על הגנב מחמת זה וכן אם קנה גניבה וחלק עם חבירו ובא אחר כך עלילה עליו כיון שלקח וקבל הריוח גם ההפסד לאמצע ואין הדברים צייכין קניין שאיר שקבל והסכים למעשיו נשתעבר עמו לכל מה שיבא מזה אבל שותפין שחלקו שאר רווחים שהרויחו בחיתר ובלא עיוות אפילו לגוים ובא עלילה על א' מן השותפין מחמת אותה הסחורה שלא כדין אין חבירו חייב לסייעו בהפסד דמוליה גרמה ועיין סימן זה סעיף ל' חסוף סימן קע"ז . יג א' מן השותפין שאמר נוליד הסחורה למקום פלוני שהוא כיוקר ונמכר שם אף על פי שרצה לקבל עליו כל אינס או כל פחת שיבא הרי חבירו מעכב עליו שהרי אומר לו אין רצוני שאתן מעות שכירי ואחיה רודף רוח אחרוך לדין להוציא ממך וכן כל כיוצא בזה .

יד א' מהשותפין שבא ליישן הפירות עד זמן הירוע למכור אותם פירות אין חבירו מעכב עליו אבל משהגיע זמן המכר יכול כל א' מהם למכור ואין חבירו יכול לעכב עליו ואם מכר בלא דעת חבירו ונתייקר אח"כ אין לחבירו עליו כלום אבל אם מכרם קודם זמנו בלא דעת חבירו הוי פשיעה וחייב לשלם לחבירו חלקו ואם אין זמן ירוע למכור אותם פירות ורוצה א' מהם ליישנם חבירו מעכב עליו שיוכל לומר עכשו זמנו הוא . מן השותפין שחתנו ביניהם שיעמדו בשותפות זמן קצוב כל א' מהם מעכב על חבירו ואינו יכול לחלק עד שיתנו הזמן או עד שיכלה ממון השותפות ואין אחד מהם יכול לישול לא מן הקרן ולא מן הריוח עד סוף הזמן שרוצים השותפין לישא וליתן עם כל המעות ואם שינה או פשעו תוך הזמן או עבר על תנאי אפ"ה אינו יכול לכופו לחלק עד הזמן ומשלם מה שהפסיד . מן נשתתפו סתם ולא קבעו להם זמן הרי אלו חולקין כל זמן שירצה א' מהם ויטול כל א' חלקו מהסחורה ואם לא היה באותה סחורה דין חלוקה או שהיה בחלוקתה הפסד הרי אלו מוכרים אותם וחולקים הרמים .

יז היה זמן ירוע למכירת אותם סחורה ישלם כל א' מהם לעכב שלא יחלקו עד שתמכר בזמן הירוע למכירתה ואין אחד נוטל לא מהקרן ולא מהריוח עד זמן החלוקה אלא אם כן חתנו ביניהם .

יח אם לא קבעו זמן לשותפות והסחורה אין לה זמן ירוע לימכור אלא כל הזמנים שווין לה או שקבעו זמן ונשלם ובא א' לחלק שלא מדעת חבירו חלק בפני ג' אפי' הם הדימויות ובלבד שהיו נאמנים וירעים בשומא חלק בפחות מג' לא עשה כלום ואפילו הוא עצמו יכול לבטל החלוקה . בר"א שחלק פירות אבל אם היו מעות שכולם מטבע א' ושום יכול לחלק אפילו שלא בפני ב"ה ומניח חלק חבירו בכ"ד . ואם אין המעות שוים הרי הם כפירות ואין חולקים אותם אלא בכ"ד .

יט א' מהשותפין אין מזאתעסקים שמת בטלה השותפות או העסק אע"פ שיתנו לזמן קבוע לא יוכל הית'ש לומר אני

לבוש עיר שושן הלכות שותפין

סיכון קעו

אלא משוב שלא היה שם הוצרך שמעון לכדו לתת לו שומר עליו לצורך השותפות וטובתו לפיכך חייב ראובן לעשות שומר לשמעון שאם יברר שמעון בעדים שלא פרע היהודי לגוי ויצטרך שמעון לפרוע לגוי שיפרע ראובן חלקו מכל מה שיברר בעדים שיוציא על עסק זה בהוצאות ובשומר .

לז ואם תבע שמעון מראובן ואמר שבעוד שהיו שותפות קנה שמעון סחורה מגוים וישא ונתן עמהם וטעו כנגדו בחשבון ונתן דמי כל המעות לתוך השותפות וחלקוהו ועתה אומר שמעון שיירא שמה יוכרו מעותם ובקש שיעשה לו שטר עליו שאם יצרך להחזיר שיפרע בו חלקו וכן אם טענו שהיה לו משכונות של אחרים ומכרם וחלקו המעות וירא שמה יבא להפסד שיעשה לו שטר גם כזה שיפרע לו חלקו מהפסד שיבא לו מזה כזה אין ראובן חייב לעשות לו שטר עליו כיון שגם שמעון אין עליו שטר בזה לאחיים אלא וידה ראובן בפני עדים שמעות שסכומם כך וכך שרמטה בהם שמעון לגוי וכן דמי המשכונות שבאו לשותפות והעדים יתכנו הוראת ראובן ויתחמו עליה ויתנו ליד שמעון ותהיה כירו לזכות ולראוי שאם יבא הגוי ויוציא המעות מיד שמעון או שיבאו בעלי המשכונות ויבאו לשמעון מזה הפסד שיפרע לו חלקו וע"ל סעיף י' בס"י זה .

למ שמעון שהוא שותף עם ראובן שלקח מעות בלא ידיעת חבירו מקרובו או מאחד להכניס לשותפות ושיטול ריוח בכרי מעותיו וגורע הדבר לראובן שיש להם בשותפות מעות של אחרים ושתק ועתה אומר ראובן ביון שלא הודעתני בזה כשלקחת אין לי ליתן לו חלק בריוח אם אתה נתפשת עמו תן לו מחלקך ושמעון אומר כון שהיינו שותפין וכל א' וא' היה לו כח לעשות כל מה שהיה נראה לו תועלת השותפות ולא הפסדת כלום במה שלא הודעתך הדין עמו ושיטול זה חלק בריוח כפי חלקו במעות או כמו שהתנה עמו .

מ בני כרך שקנו ספר תורה בששים דינר ורתנו שאם ילך אחד מהכרך להתיישב במקום אחר שהנשארים יתנו לו חלקו ועתה רוצה אחד לצאת ושואל חלקו לפי מה שהוקרו הספרים והנשארים אומרים של יתנו חלקו כי אם לפי מה שקנו בתחלה הדין עם הנשארים שהרי אין בה דין חלקה שיאמר תנו לי מעותי או תנו לי חלק , ראובן ושמעון היה להם שותפות ביחד והיו להם שמרות ונתחייבו מס לקהל ולקחו הקהל השטרות בעד מס של ראובן חייב לפרוע לשמעון חלקו ולא ויכל אומר תנכה גם מחלקך במס שמאחר שנהנה ראובן מן השטרות ופרע בהן חובו צריך לשלם לשמעון ואינו יכול לפרוע חובו של שמעון שלא ברצונו כי שמעון יהיו לו דבריו עם הקהל בעד מה שחייב להם הוא , מי שקבל מחבירו סחורה כתמא להוליכה למקום אחר ולחלק בריוח וכתוך הזמן שמוליכה וזה הסחורה בכאן נחשבת וסחורה לפי שער הוול שהוולה בעוד שמוליכה וזא כשעת קבלה כיון שלא קצב לו דסף מתחלה בעד קצב לו דסף מתחלה ומשכה הרי נתחייב בכל דסף .

מא ראובן ושמעון בקש מהם גוי להלוות לו כך וכך מעות וברש לוי להשתתף עמהם בחוב ונתרצו וקדם ראובן ונתן מחלקו לגוי ארבע וקוקים וחצי ושמעון ולוי לא נתנו לו כלום עדיין ואמר הגוי להם שלא היה צריך ללות יותר והלך ראובן ואמר לשמעון ולוי אם תרצו לחלוק עמי בחוב תנו לי כל א' חלקו בחוב ונתן לו שמעון חלקו ולוי לא נתן לו ונפטר ורוצה ראובן ליקח ב' חלקים מן הריוח לפי חלקו במעות וירשי לוי תיבען חלקם בריוח אם כשתבעו ראובן ללוי חלקו אמר אני איני חפץ ליתן הרי געקר משותפתם ונטול ראובן ב' חלקים אבל אם אמר תדיר הריני משלם אע"ג דרחה אותו קצת כיון דלא אטרחיה לכי דינא קנה רווחא וחייב לתנו לירשיו כיון שמתחלה הלוה לגוי ברשות כולם ועל דעת כולם שליחות דכולם עבור אלא שהלוה לכל אחד מעותיו ונתחייב לו הלוואה והחוב היה של כולם ועכשיו היא גפרע הלוואה לוי הקרן מן הגוי והריוח נתן לירשיו .

מב - ראובן ושמעון שהיה להם חוב בשותפות וראובן קבל הערב לכדו ותפשו השר הוצרך ראובן לפטור הערבות והחוב הרי ראובן פטור משמעון וא"צ לשלם לו חלקו שמחל שרשי אונס הוא וע"ד כן לא נשתתף עמו לשלם לו אפי' גאנס .

מג שותפין שיש להם חוב ביחד ורוצה האחד להתרחק ממקומו ולהוליד השטר עמו ורוצה האחר לעכב עליו שאין דרך לרחק השטר ממקום החוב וזה רוצה לשנות וידו על התחתינה וע"ל סעיף י"ג .

מד אחד מהשותפין שנשתמשו בסחורת השותפות ככהתמו סתם או נתנו סחורה בחינתו סתם ורוצה שכל הבהמה ושכר החנות חייבין השותפין לתת לו שכר בהמתו והנתנו תחלה מן השותפות

השותפות אם חבירו חייב לשלם ע"ג כ"ס ע"ז סעיף ב' ואם א' לזה משניהם בשטר א' ונכתב בשם האח' יתבאר בסיומן זה .

כח שנים שהם שותפין בחוב א' שחייב להם גוי וגבה אחד מהם מקצתו סתם ורוצה לעכבו לעצמו ואומר לחבירו לך וקח חלקך מן הגוי אין שומעין לו דמיד שקבלו בסתמא מן הגוי לצורך השותפות קבלו וזכה חבירו בחלקו , ואם השר כעס על א' מן השותפין ויש להם חוב תחת ממשלהו ואמר השר להשני שאין לו כעס עליו חלקך אסייע שיפרעו לך ובחל' האחר לא אסייע אם אמר זה לעצמי אני מציל הציל לעצמו וה"ה אם שנים יש להם חוב מקולקל וצריך ליתן שוחד להצילו והאחר אינו רוצה ליתן יכול חבירו לומר אני אוציא שוחד בעד חלקי ואציל לעצמי וכן אם הגוי אלם וא' פייסו בדברים ליתן לו חלקו אם אמר לעצמי אני מציל הרי הוא שלו לבד בכל מקום דאיכא פסידא יכול א' לחלוק בלא דעת חבירו והציל לעצמו וע"ל ס' קפ"א סעיף ב' .

כט שותף התובע מחבירו כרי יין של שותפות ואמר אחד אותם שיש בהם ס' שלי הם שלי והאחר אומר אשתקד היו אותם חביות שלך ועכשיו הם שלי שנפלו לחלקי נאמן בשבועת היסת כיון שהם בידו .

ל ראובן ושמעון שנשתתפו ונטל א' מהם מהממון ונשתתף עם לוי הרי חבירו משביע לוי ולא מצי למיטר לאו בעל דברים דידי את דשותפין שלוחים זה לזה וכ"ש אם נתן ראובן לשמעון ממון בתורת עסקא ונתן שמעון מהממון ללוי כעסק שמשביע ראובן ללוי שבועת השותפין דהא הוא מרי דנכסי לבדו וזה שלוחו ואם שמעון השביע ללוי שוב אין ראובן יכול להשביעו בעד ממון זה דשבועה לא' שביעה למאה ואפילו פטר ראובן את שמעון משבועה לא נפטר בזה לוי מראובן וכן אם פטר שמעון את לוי משבועה עדיין ראובן יכול להשביע את לוי דלא כל כוונתה דשמעון לפטור את לוי משבועת ממון של ראובן אא"כ פטר ראובן את שמעון ואת באי כחו ולוי בא מכה שמעון .

לא שנים שלוו מאחד הם ערבים זה לזה והלך עם מ' א' מהם או העניו או כפר א' והודה א' אותו שהודה מתחייב ככל ואין מקבלין עדותו של חבירו דנוגע הוא וכן מי שהודה לאחד מן השותפין או פרע לא' מהם כאלו הודה ופרע לשותפו שכל א' הוא בעל דבר בעד הכל .

לב אם טען א' מהשותפין דבר שהוא חובה לו ולחבירו והוא דבר שאינו מחייב עצמו בכל בהודאתו לא גרע מעד אחד לחייב שותפו שבועה דאריית' דהא אינו נוגע .

לג שני שותפין שמת א' מהם ולא נשבע או שאחד מהם חשוד שישבע האחר .

לד א' שולח מ' בשטר א' אם בא א' מהם ותבע החוב כולו חייב לשלם לו על הדרך שנתבאר בס"י ע"ז ואם נכתב השטר בשם א' ונא זה שנכתב על שמו יתבע הכל חייב לפרוע לפיכך אם אותו שלא נכתב על שמו תובע אפי' מקצת אין שומעין לו .

לה ב' אחים או ג' שיש להם דין עם אחד אינו יכו' לומר יבא א' מהם וישעון בעד כולכם שאין רוצה לסמוך בשלו על טענת חבירו .

לו שנים שיש להם חוב בשיתפות אצל גוי ופרע קצת ומעכב השאר מפני שאומר שאחד מהם חייב לו כנגדו והלה כופר ההפסד על שניהם ואין אותו שאומר הגוי שהוא חייב לו צריך שבועה אלא חרם שאינו חייב לו כלום שהרי אין לחבירו עליו אלא טענת שמה הגוי נאמן כנגדו דסתם גוי אגס הוא אבל חרם מיהא בעי אבל אם היה החייב ישראל הרי אותו ישראל צריך לישבע שבועת היסת במגו דפרע או להר"ם ומכניא את זה ג"כ לידי שבועה כנגד שותפו .

לז ראובן ושמעון שותפין והלך ראובן ונשאר שמעון מתעסק וקנה בגדים מסוחר גוי ומכרם ליהודים ויצא היהודי לסוחר שיתן לו המעות לוסן פלוני והוצרך שמעון לעשות שטר עליו לסוחר שאם לא יפרע היהודי הקנה לסוחר לוסן זה שיפרע כו הוא ואח"כ חלקו ראובן ושמעון השותפות שביניהם ובקש שמעון מראובן שיעשה לו שטר על עצמו שאם לא יפרע היהודי לסוחר ויצטרך הוא לפרוע שיפרע לו חלקו מכל מה שיפרע הוא לגוי ומכל שוחד והוצאה שיצטרך הוא להשניח או להוציא על זה וראובן אומר שאינו רוצה לעשות לו שטר על עצמו אלא כשיבא הפסד לשמעון בעניין זה או יתבע לו לדין ויעשה מה שיצוה עליו הדין הדין עם שמעון וחייב ראובן לעשיית שטר לשמעון על הכל שהרי אלו היה ראובן מתחלה אצל המפר הית צריך לעשות גם הוא שטר עליו עם שמעון

חשן כושפמ הלכות שותפין סימן קעז קעח קעט ז

מה השותפות ואח"כ יחלקו הרינוח או ההפסד , אחד מהשותפין שלקח פוסחורת השותפות בעצת שותפו להוליכה למקום אחר למכור וכשבאו לחשבון רוצה ליטול מהשותפות הוצאות מוונותיו אין שומעין לו דאמרינן בלאו הכי הוא הולך שם והיה צריך למונית אא"כ יש שם מנהג הולבין אחריו , **מו** א' מן האחים השותפים שיש בידו ממון וטוען שהוא של אחרים עליו להביא ראיה כיון שאינו חלק בעיסתו ואם מת ויש להם דין עם בניו על האחים להביא ראיה שהם שלהם וטעמא ע"ל סימן ס"ב ,

מו ראובן ושמעון שהיה חייב להם שרא' ממון ושמעון קבל הערבי בלא ראובן ושמעון הלך אח"כ לדור תחת אותו השר ואינו רשאי לתובעו חיבו וראובן לזהירו לגבות החוב אין שמעון חייב להקניט השר שלו כדי לגבות חיבו של ראובן וגם אין לוטר ליך למקום אחר לדור שמא לא יוכל להתפרנס במקום אחר כאו באותו מקום אך אם השר פוטרנו ממס בעבור אותו חוב אומרים כמה מס היה לו ליתן לשנה ויתן לראותן כפי חלק שיש לו באותו החוב ,

מח שני שותפין שקנו משי במשקל ולקחה האחד לביתו וכשבאו למזכרה חסרה מהמשקל והאחר טוען לקחנו המשי במשקל והיה אצלך יהי החסרון לך לברך שמה שהתנינו על השכר וההפסד לא על החסרון כיווננו ישבע זה שהיתה המשי אצלו שלא שלח בו ירושלי' פשע בשמירתו ויפרע ראובן חלקו מהחסרון שגם זה הוא בכלל השכר וההפסד ראובן ושמעון שהיו שותפין והלך שמעון עם סחורת השותפות למקום אחר למזכרה ונשבע בדרך ופדאו ראובן מהאמצע ומשכה השותפות ולא היו מקפירין זה על זה ומתו שניהם יורשי ראובן נוטלים בתחלה מן השותפות כשיעור פרוין שפדה ראובן את שמעון כי לא נתחייב ראובן בפרוין שמעון חבירו אע"ג שהלך עם הסחורה של השותפות אע"פ דאחריות הסחורה עליו אחריות גופו לא קבל עליו ואע"פ שלא תבע ראובן את שמעון כל ימי חייו בשביל זה לא מחל כי רצו להמתין עד שעת חלוקה והוא יש מנהג בזה ילכו אחר המנהג מיהו אם קבל עסק ותפשו השר עם שאר היורדים והוצרך לתת מן העיסקא בפרוין נפשו אם דרך העיר לתת מן העיסקא הוי בשאר מס לתת מן העיסקא וכל זה בשותפין אבל מי ששוחח חבירו בעסקיו ונתפש י"א שאם הלך בשבילו בחנם חייב לפדותו דה"ל על גופו כשואל שאיב פאונסין ויש חולקין ואומרים אפילו מי ששלח אחר חבירו וקבל עליו לפצותו מכל הפסד ונתפש בדרך אפ"ה פטור לפדותו דתפישה אונסא דלא שכיח הוא ואונסא דלא שכיח לא מקבל עליו בסתמא אם לא התנה כפי וע"ל סי' קפ"ח ,

מז סיס שהיה מושבין לראובן ושמעון והפקידוהו לגוי אחד לשמרו ואמר שמעון לגוי שישאלתו ללוי והוליכו לוי ונגול ממנו אם רצה ראובן גובה חלקו משמעון רצה גובה מלוי , **נ** ראובן שאמר לשמעון כל מה שתעשה בשלך עשה בשלי והלך שמעון ופטר חוב שהוא של שניהם חייב לשלם לו חלקו דאע"פ שאמר לו שיעשה בשלו כמו שהוא עושה עם שלו לא אסק אדעתיה שפטור אותו , ואם כופר ואומר שלא מחל ישבע ונפטר מ"מ יש לו לסייע לקבול על הגוי ,

נא אסור להשתתף עם גוי עובר ע"ו ואם עבר ונשתתף ונתחייב לו שבועה מותר לקבלה דכיון שאין האיסור אפי' מנזירה דרבנן אלא משום חסירות גהנו קצת כך במקום פסידא לא אחרמר דעיקר קרא דלא ישמע על פיך לא נאמר על הגוי רק על יש אל גופיה אהר רחמנא שלא להשמע מפיו שם ע"ז וע"ל בלבוש התכלת סי' קצ"ו ובלבוש ע"ז סי' קמ"ו

קעז שותפין שאחד מהם ירד לאומנות המלך או הלה ובו ח' סעיפים :

א אחד מן האחין השותפין שמינהו המלך גבאי או סופר שמכניס או מוציא בממון המלך וכן כל כיוצא בזה מעבודת המלך אם מחמת אביהם מינהו כגון שהיה אביהם ידוע בדבר זה ואמר המלך נעמיד בנו תחתיו כדי לעשות חסד עם בניו הפרס שננטל ובל השכר שישתכר בעבודה הוא לכל האחים ואפי' היה חכם ביותר וראוי למנותו מצד עצמו ג"כ כיון שמשו' חסדי אביו גומל עמו הוי כירושה ויש בו חלק לכל אחיו , ואם מחמת עצמו מינהו הרי זה לעצמו והיה להפסד שאם נטל ממנו המלך ממון מחמת שירשו מאביהם ולפי עשרם ההפסד לכולם ואם מחמת עצמו שהוא היה עשיר ונתן המלך עיניו בו מפני חכמתו והריפותו שמתגרה בו או שנתן עיניו במקומו השכר וההפסד לעצמו וכל זה דוקא באחין שעדיין הם שותפין

ולא חלקו אבל חלקו לא דמולו של עצמו גרמה ודוקא אחין שהן שותפין שכל זמן שלא חלקו תפיסת הבית הם כאלו בולן א' ובאלו היה האב קיים אבל בשאר השותפין הכל לעצמו וי"א דה"ה בשותפין אחרים אם נטל מא' מהם בשביל כולן ההפסד והרינוח לאמצע וי"א דוקא לאומנות המלך שכן דרך המלכים לעשות כן מתמלכין עם בני מי שהיה משרת נאמן להם אבל לאומנות אחרת הכל לעצמו וי"א דאפילו בעבודת המלך הוא נוטל תחלה מורח מלאכתו בכל יום כפועל ,

ב הלה אחד מהם אם בפשיעה כגון שהלך בשלג בחורף או בחום בימות החמה וכיוצא בזה אם יש קצבא לרפואתו מתרפא משלו שפשע בעצמו ואם אין לה קצבה הוי כמו מוונות ומתרפא מן האמצע אבל אם חלה באונס אפילו יש לה קצבה מתרפא מן האמצע וקודם שנתפרא יכולין לומר לו חלקו עמנו ולא ירפאך מן האמצע , וי"א דבפשיעה בכל עניין אינו מתרפא מן האמצע כיון שפשע בעצמו ובחלה באונס דוקא רפואה שאין לה קצבא מתרפא מן האמצע דמאי למוונות ורפואה שיש לה קצבא מתרפא משלו ,

ג בר"א שמתרפא מן האמצע כשהוא לבדו מתעסק באומנות והשאר בטלים ונטולין חלק בריוח אבל שני שותפין שמתעסקין באומנות או בסחורה וחלה אחד מהם אפי' באונס מתרפא משל עצמו , ודוקא שאינן ניוונין מתפישת הבית אבל אם ניוונין מתפישת הבית וחלה באונס כל רפואה שאין לה קצבה כמוונות דמאי , אם שותף חייב לפדות חבירו ע"ל סימן קע"ז סעיף מ"ח ,

ד רצה א' מן האחין השותפין לילך וללמוד תורה או אומנות אין צריכין לתת לו כל מה שצריך דוראי צריך אדם יותר כשהוא לבדו אוכל מכשהוא אוכל בשותפות ויכולין לומר אוכל עמנו בשותפות כמונו וניתן לך לא לא ניתן לך מונית כיצד יעשה ישומו כמה יגיע לחלקו בהוצאות כשהם ביחד וכן יתנו לו והמותר יתברנס משלו ,

ה שותף שאמר לשותפו גנוב וכל נזק שיוגע לך אישלים פטור דלא ה"ל למצייתיה דאין שליח לדבר עבירה ואע"פ שזה נהנה מאותה גניבה כל זמן שלא חלקה עמו פטור דמצי א"ל דהתיירא נוחא לי דאיסויא לא נוחא לי אף על גב דאתהני וע"ל סימן קע"ז סעיף י"ב ,

קעח שותף שבקש מהמוכס שימחול לו ומחל לו ובו ג' סעיפים :

א שותפים שבקש אחד מהם מהמוכס שימחול לו ומחל לו הוא לאמצע כאלו הוא שלוחם לבקש בשביל כולם ואם מעצמו בלא פים אמר אני מוחל בשביל פלוני הוא שלו לבדו דוראי לו לבדו מוחל ,

ב מי שפטרו המלך מכל מסים וארנונות אע"פ כן חייבים לפרוע דלענין מס כל הקהל שותפין כמה שמוציאין בצרכי הציבור ובשמירתן וע"ל סימן קכ"ג ,

ג שותף שירד לשדה המשותפת ועבדה חשוב כיווד ברשות ונוטל כדון אריסי העיר אפי' בקמה העומדת לקצור ואפי' בשדה שאינה עשיה ליעט וכן הדין אם מתעסק בלא רשות בדבר המטלטל המשותף ואין השותף נוטל הוצאה רק כפי השבח שהשיבית ואם לא היציבה כלום אינו נוטל כלום ואם מיחה השותף השני שלא לעשות כגון שבנה בניין והוא מוחה בו אם הוא דבר שאי אפשר שלא לבנות צריך חבירו ליתן לו חלקו ואם אינו צריך לבנות יכול לומר לו טול עצך ואבנך ,

קעט שותפין אין להם חזקה זה על זה ובו ס"א

א דבר הירוע שהוא משל השותפות אין לאחד חזקה בו על חבירו ואפי' נשתיה בירו זמן רב אינו יכול לומר שלקחו ממנו או שנתנו לו במתנה אלא בראייה משום דשותפין לא קפדי אהרדי אפילו הוא שווה הרבה בכית חבירו ולא מבעיא במילתא דירוע לתרווייהו שווה בשווה אלא אפילו דלא ידוע לתרווייהו שווה בשווה כגון דהוי דהאי אייתי וזוי והאי אייתי וזוי וזבנו עיסקא ולא ידוע כמה אייתי כל חד ולכתר הכי נפיק האי עיסקא מידא דחד ואמר תרי תילתי דידי ותילתא דחברי לא מהיטן אלא פלגי ליה בשווה והוא דלא מצי למטען להדי'ם או החותניו לך כגון דהוי ליה סהדי תחות ידיו וירע' דהדי'ם עיסקא הוא דובני תרווייהו , ודוקא קודם חלוקה אבל לאחר שחלקו יש להם חזקה זה על זה דתלינן דנפל לחלקו וע"ל סימן קמ"ט ,

לבוש עיר שושן הלכות שותפין סימן קפ קפא קפב

קפ א שותפין בחצר שנדרו הנאה זה מזה נתבאר דינו בלבוש עמרת זהב סימן רכ"ו .

קפא שירא שעמר עליה גיים והציל אחר מהם וכו' סעיפים

א שירא שהיתה הולכת במדבר ועמד עליה גיים ומרפה אם אינם יכולין להציל מידם ועמד א' מהם והציל אפילו בסתם שלא אמר לעצמי אני מציל ואפילו דבר הניצול אינו שלו מה שהציל הוא לעצמו שכבר נתיימשו הבעלים ממנו ונעשה הפקר וכל הקודם בו וזה ואם יכולים הם להציל וקדם א' מהם והציל אע"פ שאמר לעצמי אני מציל הציל לאמצע כלאמר וכל מי שמכיר את שלו יבא וימלגו שהרי הם עצמם היו יכולים להציל וכשכיל שקדם הוא לא וזה בכלום בשביל זה ואם היו יכולין להציל ע"י הרהק כל המציל סתם הציל לאמצע כלאמר ויבא כל א' ויטול את שלו אבל אם אמר לעצמי אני מציל מה שהציל הוא שלו שכיון ששמעו שהוא אומר לעצמי אני מציל היה להם לדחוק עצמם ולהציל וכיון שישבו ולא הצילו הרי נתיימשו מן הכל ונעשה הפקר וזכה זה למה שהציל .

ב היו שני שותפין ביניהם והציל א' מהם את של השותפות בין היה חבירו יכול להציל בין לא היה יכול להציל מה שהציל הציל לאמצע דאע"פ החבירו לא היה יכול להציל אורחיה דשותף למיטיח אבילי עסקי וכיון שהציל ולא אמר כלום וראי דעתו להציל לצור השותפות היה והרי הוא לאמצע אבל אם אמר לעצמי אני מציל הרי זה חולק שותפותו בדבריו אלו ובכוננו דא כמקום דאיכא פסירא שותף חולק שלא מרעת חבירו ומה שהציל הציל לעצמו והרי הוא שלו כל מה שגיגע לחלקו אבל אם הציל יותר ממה שגיגע לחלקו אם היה חבירו יכול להציל הריקלא נתיימשו והמותר הוא של חבירו ואם לא היה יכול להציל הרי נתיימשו והכל שלו וע"ל סי' קע"ו סעיף י"ח ואם לא שמעו עדים שאמר לעצמי אני מציל והוא מוען שאמר שהציל לעצמו נשבע על כך ומחזיקו לעצמו .

ג וכן השוכר את הפועל להציל אם הציל סתם כל מה שיציל הרי הוא לשוכר ואם אמר לעצמי אני מציל הרי הוא כדבריו אלו וחזור משכירותו וק"ל דפועל חוזר בו אפי' בחצי היום משום דכתביב בי לי בני ישראל עברים ולא עברים לעברים וכל מה שיציל אחר שאמר כן הרי הוא שלו .

הלכות שלוחין

קפב כיצר נעשה שליח או מעה וקנה ביוקר ואם עבר על דעת משלחו וכו' סעיפים

א מקראי ילפינן דשלוחו של אדם כמותו בכל התורה כולל דכתיב ושלחה וגו' למלמד שהוא עושה שליח וכתוב ג"כ גבי קרבן פסח ושחטו אותו כל קהל עדה ישראל וכו' כל הקהל שוחטין והלא אינו שוחט אלא א' אלא מכאן ששלוחו של אדם כמותו וכו' נכתוב רחמנא בקדשי ולא בגירושין איכא למיפדך מה לקדשים שכן רוב מעשיהם ע"י שליח כלומר שהרי א"א להקריבה הבעלים עצמן אלא ע"י הכהנים לפיכך התיר השחטה ג"כ ע"י שליח אבל לשאר מילי לא מהני שליח לכך כתב רחמנא ושלח לגבי גירושין ונכתב רחמנא בגירושין ולא בקדשים איכא למיפדך מה לגירושין שכן חול כלומר אבל בדבר קדש כל מה שאפשר לעשות בעצמו לעבודת הש"י יעשה בעצמו לכך כתב ג"כ שלוחות לגבי קדשים ואיצטרך תרומיהו ומניייהו ילפינן לכל התורה כולה דשלוחו של אדם כמותו חוץ מלדבר עבירה הק"ל אין שליח לדבר עבירה משום דדרכי הדין ודברי התלמוד דברי מי שומעין וקרא דאתם גם אתם לרבות שלוחכם לאקושי שליח למשלח אתא מה אתם בני ברית כו' כמ"ש בסימן קפ"ח סעיף א' וכיון ששלוחו של אדם כמותו האומר לשלוחו צא ומכר לי קרקע או מטלטלין או קנה לי ה"ז מוכי' ולוקח ועושה לו שליחותו וכל מעשיו קיימין וכיון דשליחות דאורייתא אין העושה שכיח צריך קניין ולא עדים אלא באמירה בעלמא בינו זבין חבירו סני ולא אמרו שיהא בעדים אלא לגלות הדבר אם כבר א' מהם ולכן האומר לחבירו קח סחורה זו ואשתתף עמך והלך וקנאה לא יוכל לחזור והוי כשלוחו .

ב עבר השליח על דעת משלחו לא עשה ולא כלום שהרי בזה אינו שלוחו וה"ל כאלו לא עשה שליח כלל ודוקא שהודיע למוכרים או לקונים שהוא שליח של פלוני לפיכך אע"פ

שמשך או המשיך אם נמצא שעבר על דעת משלחו בטל המקח ומחזור שהרי גם הם על דעת זה מכרו וקנו והרי נודע ששק' להם ולא חל המקח אבל אם לא הודיע שהוא שליח של פלוני נקנה לו המקח והיה הדין בינו ובין זה ששלחו .
ג טעה וקנה ביוקר אפילו בכל שהוא המקח בטל בין במקרקעי בין במטלטלי שיאמר לו לתקוני שדרתיך ולא לעוונתי לפיכך אם התנה עמו שעשהו שליח בין לתקון בין לעוונת אפי' מכר לו שוה מנה בדיוקר או לקח לו שוה דינר במנה אינו יכול לחזור בו וחייב המשלח ליתן כפי התנאי מי שצוה לא' שיתעסק לו באיזה דבר והוא הוציא עליו הוצאות אם הוציא עליו יותר מן הרגילות להוציא על עסק כזה אין צריך לחזור לו דלא אסיק אדעתיה שיוציא כ"כ ואם לא הוציא יותר מן הרגילות חייב לשלם לו ואם יש טענה ביניהם ע"ל סי' צ"א סעיף ג' ומי צ"ג סעיף ד' .

ד יש מי שאומר שכל זמן שלא יברר המשלח שעשהו שליח לקנות לו סתם יכול המוכר לומר התנית עמו בין לעונת בין לתקן והמע"ה ונ"ל טעמא דמחשיבין למוכר מוחק משום דמסתמא חזקה הוא שהתנה עמו בין לעונת בין לתקן דכיון דאפילו במטעות כל שהוא המקח בטל אם לא התנה עמו היה כמעט שליחותו לחנם דדבר רחוק הוא וכמעט דבר שאי אפשר הוא שלא יטעה השליח בכל שהוא לפיכך חזקה הוא שהתנה והמע"ה נ"ל .

ה אם הטעה השליח את הלווקח דינו כשאר כל אדם שהמכר קיים עד שהתו וזכה המשלח ביהרזון וטעמא דמסתבר הוא דמאי נפקותא יש ללווקח אם המוכר שלו הוא שליח או בעל הדבר בעצמו לעולם הוא אינו סיכך במקחו על המוכר שלו בין הוא הבעל עצמו או שלוחו כמו אם הב"ד הם המוכרים .
ו נתן מעות לשלוחו לקנות לו קרקע והלך השליח וקנה לו קרקע שלא באחריות ה"ז עוונת שעבר על דעת המשלח ודאי לא היתה רעת המשלח לקנות כלא אחריות דלא שרי' איניש זוויה בכדי והברירה ביד המשלח אם רוצה בקיום המק' ויספיק לו כשיקבל עליו השליח אחריות לוק' השלי' אותה לעצמו בלא אחריות כמו שקנה חוזר ומוכר למשל' באחריות הואיל וקנה אותה במעותיו והאחריות על השלי' ואם אין המשל' רוצה בקיום המקח יכול לבטלו ולק' מעותיו מן השלי' והשלי' יהיה לו דין עם המוכר וי"א דדוקא כשאין לשלי' להחזור לו מעותיו למשל' צריך לעשות כן לקבל עליו האחריות אבל אם רוצה להחזיר לל' מעותיו הרשות בידו ואין דבשל' יכול לבפז' לקבל עליו אחריות .

ז הנותן מעות לשלוחו לקנות לו פירות ושיפסק עם המוכר ליתנם לו ביום פלוני ומעה השלי' ולא התנה לו בשעת הוול והוול הרי זה עונת המשל' יכול לחזור בו ואין צריך לקבל מי שפרע לא השלי' ולא המשלח ואפי' לא הודיע שהוא שליח רק קנה סתם אפ"ה השלי' אין צריך לקבל מי שפרע דאגוס הוא דמה יעשה המשלח אינו רוצה וכל היכא דאיכא אונס לא תקנו מחזיקי לל לקבל מי שפרע .

ח האומר לשלוחו מכור משדו בית סאה והלך ומכר בית סאתים הרי זה מוסף על דבריו ואין זה עונת דבבלל מאתיים מנה לפיכך המק' קיי' על בית סאה בלבד ומיהו הלוק' יכול לחזור בו ולומר אינו רוצה לקנות אלא סאתים בחד .

ט א"ל מכור בית סאתים ומכר לו בית סאה הרי זה מעביר על דבריו ולא קנה הלוקח שכיון שאמר לו למכור בית סאתי ודאי צריך הוא למעות יותר משוויו בית סאה ויצטרך לטרוח ולמכור עוד בית סאה וגם יצטרך לעשות עליו עוד שטר מכירה על איתה בית סאה השנייה שימכור ואין אדם רוצה דלפשו עליה שטרי דוילי ניכסה שיצא עליו קול שמוכר שדותיו הוא לכך לא קנה הלוק' .

י וכן אם אמר לו מכור לי בית סאתים לאדם אחד והלך השליח ומכרה לשנים אפילו בשטר אחד ממכרו בטל שעבר על דבריו שאין אדם רוצה דלפשו עליה הרבה בעלי דינים אם יבא ערעור על השרה שמכר וי"א דהוא שמכרה בשני שמורות ממכרו בטל דמשיש עליה שטרי אבל בשטר אחד אינו בטל שאין אדם חושש להרבה בעלי דינים .

יא אמר לו מכור שדו ולא פ"י לכמה אפי' מכר למאה ממכרו קיים כד"א בשמכרם בשטר א' או שמכרם בכ' וג' שמורות או יותר והחתימם השלי' שלא יצטרך המשל' לטרו' עוד אחד עדים לחותמם אבל מכר לשנים בכ' שמורות או יותר ולא החתימם השלי' מכרו בטל שאין המשל' רוצה לטרו' אחר הרבה עדים לחתימם .

יב עשה שלי' לקנות לו שדה אמר המוכר לשלי' על תנאי אני

חשן כושפא הלכות שרוחין סימן קפג קפר קפה

בשכילי נהנית חלק עמי אבל אם היה דבר שאין לו קצבה כגון טלית וחלק וירק הנמכרים באומדן פעמים מותר למכור כוול ופעמים בצמצום ועכשיו נתן מתאם יותר סמא שרגיל הכל לבעל המעות שאין כאן מתנה אלא כליה טכר הוא ואוויל גביה בשכיל צריך למעות וכיזאבא אמתלא אחרת ולא לשם מתנה .

ק שלח שלוחו לקבל מעות מן הגוי ונתן לו יותר ממה שהיה ליתן לו הכל לשליח שאין זה דומה למעות דמקח דאמרינן דברבר שיש לו קצבה חולקין וכדבר שאין לו קצבה הכל לבעל המעות דהתם המוכר סבור שאין המקח שוה יותר מן המעות שקבל ונתן הכל לבעל המעות אם אין לו קצבה ודבר שיש לו קצבה מספקין למי נתן לכך חולקין אבל במעות שלא היה כוונתו לתת רק הסך שחיוב ליתן אלא שבחשבון בעלמא טעה לא הקנה כלום לשום אדם והוי היתרון כאילו נגב או גול לו ומה טיבו של בעל המעות בזה ומה חולקין שייך כאן ועוד שאם היה נזכר לא היה חודר כי אם על המקבל לפיכך הכל לשליח מיהו דוקא כשיריע השליח בטעות קודם שבאו ליד המשלח שאיך יודע וזה בהן לעצמו אבל אם לא ידע במעות ההוא ונתנו ליד המשלח הכל של המשלח שזוכה בהן מיד כשנודע לו הדבר שרירי הם בידו ועד עכשיו היו כהפקר שאין השליח זכה בהם שלא מדעת . ומי שעשה סחורה עם הגוי ונבא חבירו וסיעו והטעה את הגוי בין במדה בין במשקל או במניין חולקין הריח משום דאלמלא מעותיו שלו לא היה זה ממצעה לגוי ואם לא היה זה ממצעה לגוי לא היה שם אותו ריח וילכך חולקין בין סיעו כהנם בין סיעו בשכר דאע"ג שרכשו לסיעו לו לא שכרו להטעות את הגוי .

קך ראונו שלח את שמעון שיקח לו בנר בהקפה מגוי ובשביעי זמן הפרעון נתן ראונו המעות לשמעון לפרוע ונמצא שהמוכר שבחם צריך שמעון להחזירם לראונו ואינו יכול לומר אני רוצה לעבכם שמה אחר זמן יוכרם הגוי דבין דטהיטיניה שמעון לראונו מעיקרא ונעשה ערב בשכילו בלא משכנו גם עתה לא יעכבם על הספק בשכיל ערבון וגם אינו יכול לומר אני רוצה לקדש את השם ולהשיבם דיקדש את השם בשלם ולא בשל אחרים .

קח וה"ח אם ראונו חייב מעות לגוי ונתנם לחבירו לפרוע לו ושכחם הגוי יחזירם לראונו וכן מי שנתן ביד חבירו ג' והובים לפשר עם בעלי חובות שלו ופטרם בכ"ה המותר למשלח וכן אם נתן לו מתאים לשלם לגוי והשליח הטעה הגוי ונתן לו רק מאה והגוי סבור שנתן לו מתאים והכל למשלח דה"ל כאלו מחל הגוי חצי החוב בראוי של משלח .

קפר הקנה שדה על שם אחר ואח"כ אומר שקנה לעצמו וריץ שליח שקנה לג' ביחד וכו' ב' סעיפים

א ג' שנישאו שליח לאחר ונתנו לו מעות לקנות להם מקח אם היו המעות מעורבים בשעת קנייה וקנה סתם באקצת הדמים אע"פ שהייתה כוונת השליח כמה שקנה אותו לא' סתם הרי הנקח של כולם דלאו כל כמיניה דשליח לזכות במחשבתו לא' במעיתיו של חבירו כל זמן שלא חזר משליחותו של חבירו דדברים שבלב אינם דברים לפיכך חולקין אותו לפי מעותיהם אבל אם פירש בהדיא שקונה לאחר מהם הרי חזר משליחות האחרים וזכה זה שקנה לו היו המעות של כל א' מהם צרורים וחתומי' בפני עצמן אע"פ שהיה בלב השליח הזה שיקנה המקח' לכולם לא קנה אלא זה שקנה המקח במעותיו בלבד .

ב ראונו שקנה שדה משמעון ואמר לו ללוי קניתיו וכת' שטר מכ' בשם לוי וחזר ראונו ואמר לשמעון לעצמי אני קונה חוזר וכתוב שטר מכ' בשמי אין כופין את המוכר לכתוב לו שטר אחר בשם ראונו ואם התנה מתחלה ואמר לו לעצמי אני קונה זה שאכתוב שטר בשם לוי כדי שלא ידעו כי שאני הוא הקונה ה"ל כופרה לכתוב שטר אחר בשמו ולא עוד אלא אפי' לא אמר בן למוכר אלא שאמר לעדים תחלה בפני המוכר יש לכם לכתוב לי שטר אחר על שמי כופין אותו לכתוב שטר אחר על שמו ואם קנה מתחלה הקרקע על שם לוי במעותיו של לוי אע"פ שלא עשה לוי שליח אם חפץ לוי בקרקע זו לא יוכל ראונו לחזור בו .

קפה סרסד שמכר נפחות או ביותר ממה שאמר לו בעל הבית ושאר מענות שבינו לבין בעל הבית וכו' סעיפים

א הסרסד שליח הוא אלא שנוטל שטר שליחתו לפיכך אם שינה

אני מוכרו לך שחזירתי לי כשהיו לי מעות והשיב השליח אתה והמשלח אותו חברים במובן תתפשרו אינו מוכר אלא על תנאי זה וצריך להחזירו כשירצה המוכר ודין הפירות שאכל אם יש בו משום ריבית נתבאר בלבוש ע"י סי' קע"ד .

קפג עשה שליח לקנות לו חמין וקנה לו שעורין וכו' ב' סעיפים

א הנותן מעות לשלוחו לקנות לו סחורה יודע ולא לקחה אין לו עליו אלא תרעום' ואם לקחה וירוע שלקה במעות המשלח מוציאה ממנו בעל כרחו רבוכייתו בה וזה לו .

ב הנותן מעות לחבירו לקנות לו קרקע או מסלולין והלך השליח וקנה אותם לעצמו במעות של עצמו והגוי המעות המשלח אצלו מה שעשה עשוי והוא מכלל הרמאים ואם המוכר אינו מתרצה למוכרה למשלח יכול לקנותה לעצמו מ"ם צריך שזיריעו תחלה למשלחו והוא יעשה מה שאיפשר לו לעשות ואם מפרד שמה בתוך כן שזיריענו יקדמנו אחר וקנה אותה ה"ל קונה אותה ואח"כ יודיע למשלחו קנאה סתם במעות של עצמו יכול אח"כ לומר לעצמי קניתו ודוקא בקרקע סתם אבל בקרקע מיוחדת שיחירה המשלח ואמר לך קנה קרקע זו הואיל והיא מנהג רמאות אם יקנה לעצמו וקנה סתם אפי' במעות עצמו וראי מעיקרא למשלחו קנאה ולא יוכל אח"כ לומר לעצמי קניתו אפי' אם יאמר שישבע על כך שרעתו כן היתה אין צריכין להאמין לו דאוקמינן אחזקה דשארית ישראל לא יעשו עולה ודאי למשלחו קנאה והרי כבר זכה לו בו ולא יוכל לחזור בו .

ג ואם קנה במעות המשלח אפי' אמר לעצמי אני נוטלם והרי הם עלי במלוה אפי' קנה המשלח י"א אפי' חזר שליחתו בפני עדים וביטל שליחתו ואח"כ קנה במעות המשלח קנאה המשלח ויש חולקים כיון שביטל שליחתו ובפני עדים .

ד ראונו שאמר לשמעון זמן לי האי מירי וזכין ליה סתמא קנייה ראונו משעת משיבת שמעון דבין דא"ל זכין לי לזבני מעליא קא מכין וכמו דא"ל זכין לי דמי והרי זכה לו ואפי' שחזר שמעון אחר משיכה ואמר לעצמי כוונתי לקנות אינו נאמן אע"ג דיהיב שמעון דמים שלו קנייה ראונו ויהיב לשמעון וזו דבאין דאופיניה דמי ודוקא שלא חזר שמעון קודם משיכה אבל אי חזר כי קודם משיכה ואמר שקונה לעצמו אפי' חזר בין מתן מעות למשיכה קנה כיון שמעות אינן קניות נמצא שעדיין לא קנה ראונו ובשעת משיכה זכה לעצמו ואפילו מי שפרע ליכא שלא תקנו מי שפרע אלא בין מוכר ולוקח אבל בשליחות לא ודוקא היכא דיהיב שמעון למוכר וזו מדיליה אבל אי יהיב ראונו לשמעון וזו למזבן ליה מירי ואול ויהביניה וזו למוכר בשמא דראונו ומקמי משיכה חזר בו שמעון וזבניה לנפשיה לא קנה שמעון עד רמויע לאיכר ומיכוון מוכר לאקניי ליה לרידה דמעיקר' לא איכוון אלא לאקניי לבעל המעות וכי לא חדר ביה מקמי משיכה לא אמרין ריקנה ראונו אלא דא"ל ובין לי אבל אי אמר אייתי לי דאזבן ואוויל וזבין וכה לנפשיה דלא שנויה שליח אלא לאתניי והא דהרי ביה . ראונו שהיה יודע סחורה כולל ואמר לשמעון קנה אותה ביני ובינך והריח נחלוך ושמעון שתק וקנאה ושוב אומר לעצמי קניתיה אם קנאה שמעון במעות שלו זכה במה שקנה ואין לראונו חלק בה דבמאי זכה בה ואפי' אם נתרצה שמעון בתחלה בפ"י יכול לחזור בו ואינו אלא רטא' אבל אם קנאה במעות של ראונו וזה ראונו עמו כשזכה הוא בה וצריך לחלק עמו ובכל מקום שאמרנו שיכולין לחזור בהן היינו השליח וכמ"ש אבל אם המשלח רוצה לחזור אפילו קנה השליח במעותיו של עצמו אין המשלח יכול לחזור דהשליח על פי שליחתו קנאה וכבר אצינו שאין שליחות צריכה קניין וע"ל סימן קפ"ב סעיף א' .

ה נתן המעות לשלוחו לקנות לו חטים בין לסחורה בין לאכילה והלך וקנה לו שעורים או אפסא הרי שינה מדעת המשלח לפיכך אם הפסיד ההפסד לשליח לבדו ואם היה בהם ריח הוא למשלח וכן אם נתן לו למחצית שטר ושינה בהן הדיוח הריח של שניהם ואם הפסיד ההפסד לו לבדו וכן אם שלחו עם סחורה להוליכה למקום פלוני והוליכה השליח למקום אחר אם הפסיד ההפסד לעצמו ואם הריח הריח לשניהם .

ו היה השער קצוב וירוע כמה ששלחו לקנות לו והלך וקנה מה שצוה האשלה והוסיף המוכר ונתן לו מדעתו יותר ממה שקצוב כגון קטנית הנמכר כחנות במדה מלא כלי כפרותיה ונתן לו כ' הרי הוא של שניהם וחולקין המותר השליח עם האשלה וספקא לן למה היה דעת הנותן ליתן אם לשליח אם לאשלה לפיכך חולקין ואם אמר הנותן בפ"י למי הוא נתן בין לשליח בין למשלח הרי הכל למי שנתן לו ולא יכול אידך לומר

לבוש עיר שושן הלכות שלוחין סימן קפה קפו קפו פח

עדי הגישואין אם חזרו בהן הבעלי דבר ונתבטל השידוך פטורים הבעלים מלשלם לו שכרו וא"כ התנו בהדיא ע"מ שיחייבם לכתוב התנאים ואז צריך לשלם לו מיד דהא אפי' חזרו בהן ויבטלו השידוכין חייבין לשלם לו וא"כ מיד שיכתבו השידוכין נגמר הסרסור וחייבין לשלם להשרכן כ"כ מורי מרמ"א וז"ל ותמיהני שכתב במקום שיש מנהג שצריך להמתין עד הגישואין אם חזרו בעלי הדבר ובטלו השידוכין פטורים הבעלים לגמרי מלשלם לשרכן והא מנהג פשוט הוא לכתוב קנס בתנאי' ומנהג הוא לגבות אותו והרי הועיל סרסורו שהו נוטל הקנס ולמה יפטור לגמרי מן שכר השרכנות ואפשר לומר שלא אמר מורי בן אלא כשמוחלין זה לזה ופוטריין זה את זה בלא שום קנס אבל כשיבא העניין שנוטליין קנס חייבין לשלם שכר סרסוריותו אבל הוא דוחק לומר כן שהרי מן הדין והנהגה בינינו גובין אותו הקנס ואפי' משום שהוא מוחל לו או משום שהוא נוש ליקחנו ופסיד דסרסור סרסורותו בתמיה אין זו סברא וגם זה דוח' לומר שיוכל לומר לא כתבתי הקנס אלא לאיים אבל לא היה דעתו מעולם ליטלנו ולא הועיל לו כלום בסרסורותו לכתוב קנס ג"ל שמעון שגרר לראובן י' הוביס לשידוכי עליו לשר וראובן תיבעו ושמעון משיב נדרתי לו אבל מחמת יראה שלא תקלקל ענייני כנגד השר ולא היה שום קניין אין בטעני' שמעון כלום וצריך ליתן לו רה"ל כפועל שאין צריך קניין זמה שמוען מחמת דראה נדר לו אין בדבריו כלום דרביים שבלב אינם דברים .

קפו הלוקח כלים מן האומן למוכרם וכו' ב"ם .

א הלוקח כלים מבית האומן לשגרן לבית חמיו וקוצ' דמיהם ואמר לו אם מקבלים איתם ממני אחן לך דמיהם ואם לאו שיתן לו שכר לפי מה שנהנה דהיינו שנהנה שהראה בבית חמו. שחפץ לשלוח להם דהון וגאנסו בהליכה חייב אפילו באונסין והואיל קוצ' דמיהן ומשכן לשם ליקחה הרי הם לקוחין בידו עדי שידע שאינם קדוחים וחייב באונסין דשלו נאנס והוא חייב דמי מקחן לאומן ובחורה פטור מן האונסין וחייב בגניבה ואבירה דאינו אלא שוכר עליהם שנותן מהם שכר מה שנהנה מהם והרי ריגו עליהם כנושא שכר שהרי נהנה בהם בבית חמיו והוה שכרו .

ב גטלים ע"מ למוכרם ואל"א יסברו במקום פלוני או עד זמן פלוני אתן לך דמים כך וכך ואם לא ימכרו אחיזים לך וגאנסו בין בהליכה בין בחורה היב לשלם דהא החורה היא כמו ההליכה דהא ע"מ למוכרם ילקחם ואם היו מורמנין לו קונים גם בחורה מי לא היה מוכרם וא"כ לעולם הם בלקוחים בידי עד שיחזירם לבעליהם וז"ל ראיירי אובינא חריפא דהיינו בדבר שיש לו קונים הרבה שיכול למוכרם בכל עת שירצה אפי' בביתו באלו הדמים שקצב אלא שזה גטלים שהיה סגור למוכרם ביותר כדי שישתכר בהם ומה שלא מוכרם שהי' אומר טוב לי למוכרם בביתו לכן הם בלקוחים וידוע עד זמן שיחזירם אבל אם לא היו זכיינא חריפא כלומר שלא מצא הרבה קונים בכאן ולכן שלחם למקום אחר הרי שניהם נהנין בדבר ואינו חייב באונסין בחורה אלא בגניבה ואבירה כדן סרסור ואם קצב לו דמים ואמר לו כל מה שתמכור ביותר מזה גחלוק בנינו הרי זה ג"כ אינו אלא כסרסור שפטור מאונסין וחייב בגניבה ואבירה ואין חילוק בזה בין זכיינא חריפא לשאינו חריפא דהא המוכר רצה ליהנות כמו הלוקח .

קפו דין שליח שמוען שאירע לו אונסים וכו' ד' סעיפים :

א כל שליח שמוען שאירעו אונס פלוני והפסיד כך וכך ה"ז נשבע שבועת השומרים על מענתו ונפטר כדכתיב שבועת ה' תהיה בין שניהם וגומר ולקח בעלי' וידוע ולא ישלם אבל אם האונס במקום שאיפשר להביא עדים או דבר שהוא גלוי וידוע שיכול למצא עדים ה"ז צריך להביא ראיה על מענתו ואם לא הביא עדים אינו נאמן ומשלם וילפינן מקרא דכתיב אין רואה שבועת ה' תהיה בין שניהם משמעו הא יש ראיה אין כאן שבועת ה' וגו' ואי לכפריה בבייש ראיה אתי קרא פשיטא אלא ה"ק קרא במקום שיוכל להביא ראיה והוא מוען שאין לו ראיה לא מיפטר בשבועת ה' אלא יביא ראיה או ישלם .

ב כיצד כהוא מעשה באחד שאמר לשלוחו קנה לי ארבע סאת גרבי יין ממעות שהיו לו בידו וזא ואמר שקנה לו ונטצא חומץ ואח"ל נניין גדול כזה שהחמ' קול יש לו וידעי אינשי לומר ד' מאה חבית יין אחמיצו לפלוני והואיל ואיפשר להביא

שינה מדעת הבעלים משלם מה שהפסיד כדן שגור עבר ביצר ראובן שנתן חפץ לשמעון הסרסור ואמר לו מכיר לי זה ואל תמכור בפחות ממאה והלך ומכרו בחמישים משלם החמישי' מביתו מתי במאתים הכל לראובן שהרי לא הקנהו לו וגם הסרסור לא בקש לזכות בחפץ אלא ליטול סרסורו וא"כ כל זמן שלא גמרו עדיין היא ברשות המוכר וכל מה שנותנין דמי המקח הוא ושליו הוא והסרסור קבלם בשליחותו מי ששלח שליח לחלוף לו דבר למקום אחר ובתוך כך שלח לו דורן אע"ג דלא פירש ששלחו לו בשכר שליחותו הרי זה שומר שכר דהא ודאי בשביל השליחות ארנחו .

ב זכיון דאם מכרו במאתים הכל לבעל החפ' לפיכך אם אמר הסרסור אני אקחנו בעד אלו המעות שקצבת לי ויכול בעל החפ' לתרוין בו שיאמר שמוא יתנו לך יותר וכן אם אימר לשלוחו מכור לי קרקע זו בעד כך וכך אין השליח יכול לקנות לעצמו אפי' באותן דמים שהרשוהו הבעלים לטונו לפי שנתעשה שליח להקנות הקרקע ללוקח אבל לעצמו אינו יכול לזכות ולקנות דאין אדם מקנה לעצמו דאין המכר אלא הוצאת הדבר מרשות לרשות וזה לא יצא מרשותו שהוא במקום בעלי' עומד ג אבל אם נתן חפ' לסרסור למוכרו בארבע ואמר הסרסור כשבע החפ' לידו הילך ארבע בשבילי ונתפיים המוכר אינו יביל לחזור בו ואע"ג דמעיקרא לאו אדעתא דהכי נחתנו לו מ"מ מיד שנתפיים זכה הלה במה שבידו .

ד אמר בעל הבית לסרסור המותר שימכר על כך יהיה שלך אע"פ שנתק הסרסור זכה במותר ביון שהוא בידו .

ה ראובן אומר במאה אמרתי לך למוכרו והסרסור אומר בחמישים אמרתי לי וכן מכרתיו נשבע הסרסור שבועת התורה שהרי הודה במקצת ואם כבר נתן לו החמישים או שאמר לו הילך נשבע היסת שעשה שליחותו וזכה הלוקח ואם ידע הלוקח שחפ' זה של ראובן הוא וזה המוכר לו הוא סרסור יחזור החפ' לבעלים שהרי יודע שזה איננו מקנהו לו והואך יחייקנו בעל כרחו מיהו יכול להחרים על מי שנתן רשות בחמישים או שרצה בתשעים וקבלם חזרו בו אחר שקניתו וז"ל שאין הקונה צריך להחזיר וזכי מסתפר דהא מחוק הוא והמוכר הוא המע"ה ג"ל ואפי' מודה הסרסור לרברי המוכר אינו צריך להאמינו שיאמר לרברייך הראשונים אני מאמין וקנוניא אתם עושים עלי .

ו ואם לא קצב לו דמים ככמה ימכרו והלך הסרסור ומכרו אם הוריעו ללוקח שחפץ זה או קרקע זו של ראובן ואחר שקנה הלוקח אמר המוכר איני רוצה למכור בדמים אלו צריך הלוקח להחזירו שהרי לא פסק דמים לומר מכור בכך וכך ורוקא שלא אמר לו כלום אלא סכר לי דבר זה אבל אם אמר לו מכיר כמה שתמצא ומכרו קרוב לשווי פחות מעט הרי מצא ומכר וז"ל יוכל המוכר לחזור בו ומה שעשה הסרסור עשויו הוא שאתרו בפחות מעט אבל אם מכרו בזול הרבה כגין שזה מאה בנ' או כס' או יותר ודאי יוכל המוכר לעכב ולומר לו לא עלה על דעתי בעולם להויל כ"כ הרבה , ראובן היה לו בית למכור וזא שמעון וסרס' למוכרו ללוי ואמר ראובן לוי הוא שונא ואינו רוצה למכור לו ואח"כ מכרו ללוי ע"י אחר ודאי מנהג רמאות הוא זה וחייב לתת לשמעון סרסורו .

ז כל סרסור שאמר החפ' מיהו יא נגבב ממנו אפילו בשעת הליכה חייב לשלם מפני שהוא נושא שכר דאע"ג דשמוא לא היה מוכרו והיה מחזירו לו ולא הרויח כלום מ"מ כיון שנתחלה אדעתא להרויח בו לקחו נושא שכר מיקרי .

ח ראובן נתן טבעת לסרסור למכור ואבד האבן מן הטבעת ישבע הסרסור שאינו ברשותו וגם ישבע כמה היה שזה האבן וכך יפרענו שאין להשיבע בעל הטבעת כמה היה שזה האבן וכך ישלם לו דה"ל נשבע ונטול .

ט הנותן בלוי לסרסור ומשכנם לו ואמר איני יודע היכן משכנתי דוי פשיעותא וחייב דה"ל יודע אם אמר לו משכנתי ביד פלוני וכו' עשה ואח"כ כפר בו אותו פלוני הסרסור פטור דהא איהו גיפיה הימניה וצוה למשכנתי אצל זה ומה יעשה הסרסור שכופר בו .

י סרסור שנתן כלי לבקריו ולא רצה המכר להחזירו אין זה נקרא אונס אלא דומה לגניבה ואבירה וחייב הסרסור לשלם וכ"כ שאין לסרסור למכור חפ' באשראי אא"כ נטל רשות מבעל הכלי השרכן הרי הוא כסרסור ודין סרסור יש לו ואם רוצה השרכן שישלמו לו שכר שרכיאתו מיד שכתבו התנאי' והבעלים אינם רוצים לשלם עד הגישואין זה תלוי במנהג המדינה ובמקום שאין מנהג הדין עם הבעלים שהרי לא נגמר וסרסור מרסור' עד הגישואין ובמקום שיש מנהג שצריך להמתין

חשן משפט הלכות שרוחין סימן קפח קפט קץ

ה כל היכא שהשליח משנה מדעת משלחו ה"ו אינו שליחו ובטלה השליחות מכל וכל גם כמה שעשה שליחותו באותו שליחות .

ן מי שהגיע לו הויק בממונו מחמת שליחות שולחו או שהעלילו עליו מחמת השליחות והפסידוהו ממנו אין המשלח חייב לשלם לו נזקו שלא סצינו שחייבה התורה תשלומי נזק אלא בנזקי עצמו או בנזקי ממנו ונזקי ממנו נזקי עצמו הן כלומר לפי שפשע בנזקים בשמירת ממנו אבל בנזק שהגיע לשליח מה הויקו המשלח ומה הגיעו מחמת פשיעתו וכ"ש אם השליח שכיר שהרי הלך בשכרו וכתוב ואלו הוא נושא את נפשו ודרשינן שע"י שכרו הוא מסכן נפשו שעלה בכותל ונתלה כאילו כלומר ולפעמים שיפול וימת ואם סכנת נפשו מכינס בשביל שכרו כ"ש ממנו ואין לו על משלחו כלום וי"א דוקא בשליחות בשכר פטור המשלח דתורה פטורתו מואלו הוא נושא אבל אם בחנם הלך בשליחותו חייב לפדותו דה"ל בשואל ושאלה שייכא בנזק הבעל וחייב באונסין וי"א בחנם נמי דוקא שהלך בשליחותו זה לבדו ואין לו עסק אחר אבל היכא דעיקר הליכת השליח הוא לצורך עצמו ואנב אורחיה עשה ג"כ שליחות זה אין זה שואל ופטור המשלח כמה שאירע לו בדרך ובמקום שחייב נמי דוקא בהויק גופו אבל דמי במלתו ובנשיתו וצער על מה שנתפש בתפישו וכר"ג פשיטא שפטור וע"ל סף סימן קע"ו סעיף מ"ח .

הלכות מקח וממכר

קצט דין אם המקח נגמר בדברים ובסעיף א

א אין מקח נגמר בדברים שהאומר לחבירו היאך אתה נוהג לי חפץ זה ואמר לו בכך וכך ונתרצו שניהם ופסקו הרמ"ם שניהם יכולין לחזור בהם אפי' היה הדבר בפני עדים ואמר לעדים הוו עלינו עדים שפלוגי מוכר ושפלוגי לקח אינו כלום עד שיגמור המקח כל דבר ודבר כראוי לו קרקע לפי קניינו ובעלי חיים כגון בהמה לפי קנינם ושאר כל המטלטלים לפי קנינם כמ"ש כל א' וא' במקומו לפנינו בע"ה ולאחר שנגמר המקח כראוי קנו ואין שום אחר מהם יכול לחזור בו אפי' נעשה בינם לביןם לבר ולא היו שום עדים בדבר אלא שהם מודים זה לזה דלא איברו מהרי"א אלא לשיקרא אם יכפרו בדברים זה לזה לומר לא כן היה ואפי' מחלו זה לזה אחר שנגמר המקח לא מהני אלא צריכין לחזור ולהקנות זה לזה באחד מן הקניינים שיתכארו .

קץ דין קניית קרקע בכסף וב"ח סעיפים :

א קרקע נקנה באחד מוד' דברים בכסף בשטר כחוקה בקניין סודר . הן לקנות אותה לקניין גמור הן שכירות קרקע לומן ונקיט באחד מאלו הרי' דברים דשכירות לוימיה נמכר הוא כמ"ש בע"ה וע"ל סוף סימן קנ"ה .

ב בכסף מנול דכתבי שדות בכסף יקנו הרי כפירוש שקניינה בכסף כיצד מוכר לו בית או שדה נתן לו כסף שזה פרוטה בתורת קניין הרי זה קנה ואין אחר מהם יכול לחזור בו ואפי' נתן לו הכסף ע"מ שיחזירוהו לו נקנה הקניין ודוקא כפרוטה אבל בפחות משהו פרוטה לא מיקרי כסף .

ג אמר המוכר ללוקח תן כסף לפלוני וקנה קרקע שלי ונתנו לו ואמר לו יקנה לי קרקע שלך בכסף שמתתי לפלוני קנה ודין זה נלמד מדין ערב דק"ל ערב נשתעבר מן התורה כמ"ש לעיל בדין ערב וערב לאו אע"ג דלא נמי הנא' לדידה אלא כשנתן זה המעות לירי הלזה כציווי נשתעבר הערב ה"ג ל"ש כיון שנתן הכסף לאיתו פלוגי כציווי נקנה לזה שדהו .

ד וכן י"א אם אמר אדם אחד למוכר כסף השרה קח ממני והיא ערך מוכר לפלוני בכסף זה והוא נתן הכסף משלו כיון שקבל המוכר הכסף מזה נקנה השרה לאותו פלוני והוא שיריע שאותו פלוגי הפך בזה כיון שבקש ממנו שיהא שליחו בכך אלא שלא נתן לו המעות או אפי' לא עשה שליח ב"ה אלא שאמר הוא למוכר ערך קנו לי בכסף שנתן לך פלוגי קנה ודין זה נלמד מדין ערב כנעני דילפינן מקראי שיוצא לחירות כפדיון כסף והרי העבר אין לו משלו כלום שיפדה את עצמו אלא שאחרים נותנין הכסף לאורנו וקונה הוא כונפשיה שיוצא הוא בו לחירות ה"ג אחרים נותנין הכסף לכעל השרה ונקנה השרה לזה והוא שיהא חפץ בזה כראשון דאי בלא ידענה אין מקנין לאדם בלא דעתו . ה וכן

להביא ראייה ממי קנאם ושטא היו חומץ או יין גדוע וקנאו בדמים פתוחים אע"פ שידע שיחציצו או שטא שלו היו חומצי ואומר שקנאם לזה בעד מעותיו לפיכך יביא ראייה שהיה יין טוב כשלקח לזה ויפטר ואם לא יביא ראייה ישלם וכן כל כיוצ' בזה מדברים שדראייה נצטייה בהם אבל דבר הנעלם שאין ראייתו נצטי' ישבע עליו ויפטר .

ג וכן הדין בכל מענות שיטעון השותף כיוצא בו וכן הדין במענת שומרים אם הראייה יכולה להיות יביא ראייה על מענתו או ישלם ודוקא במענת שלוחים או שותפין או שומרים וכר"ג כמ"ש אבל במענת פירעון והשבה וכיוצא בה דעבידי אנשי דרפעי או ישיבו בצנעא אפי' הוא במקום שיש רואה נפטר בשבועה דאיפשר דפרע והשיב בצנעא .

ד נתן מעות לחבירו לקנות לו חטים וכן עשה ושם החמין בבית אחד ונרקבו מחמת גשמים שיררו עליהם הרי זה פשיעה גמורה וחייב לשלם שהיה לו לשומרם ולראות שלא ירדו עליהם גשמים .

קפח אין שליחות לגוי ויש שליחות לעבד ואישה וכו' סעיפים :

א כתיב בתרומה אשר תרימו גם אתם וכבר ידעת דכל גם לרבווי אתא ואז"ל גם דהכא לרבות שלוחכם כלומר דשליח של אדם יכול לתרום תבואתו וכל עליו שם תרומה וש"מ דשלוחו של אדם כמותו ואע"ג דכבר שמענו מפסקים אחרים דכתיב לעיל סימן קפ"ב סעיף א' כתבה רחמנא עור מקרא זה לאקושי השליח למשלח כלומר שיהא השליח דומה למשלח ר"ל בן תורה ומצוה כמו המשלח והכי דרשו מה אתם בני ברית אף שלוחכם יהיו דוקא בני ברית ואם אינו בן ברית אינו נעשה שליח לפיכך אברו אין הגוי נעשה שליח לדבר מהדברים שבעולם וכן אין הישראל נעשה שליח לגוי לדבר מהדברים שבעולם שזה ג"כ תוא כבלל ההיקש מה אתם בני ברית כו' לאקושי המשלח לשליח מה השליח בני ברית אף המשלח שיהא בני ברית דאין היקש לחצאין .

ב לפיכך עושה אדם שליח בין איש בין אשה ואפילו אשת איש אע"ג דידה כיר בעלה מ"מ בר דעת היא להיות שליח לכל אדם ולכל דבר והרי גם היא בת תורה ומצות שמצוה עליהם וכן עושה אדם שליח אפי' עבר או שפחה שהם בני דעת וישנם במקצת מצוה דחייבים בכל המצות שהאשה חייבת עליהם לפיכך נעשים שלוחים גם למשא ומתן אבל מי שאינו בן דעת והם חרש שוטה שפטורין מכל המצוות אינם נעשים ג"כ שלוחים לשום דבר וגם אינם יכולין לעשות שליח וקטן ג"כ נתמעט בכל התורה מצוות דכתבי איש ולא קטן אחד הקטן ואחר הקטנה לפיכך השולח בנו הקטן אצל החנווני וצלוהו בידו ונתן בידו פונדיון שהוא שני איסרין כרי שיתן לו החנווני באיסר שמן ויחזור לו איסר ונתנו הקטן לחנווני ומדר לו באיסר שמן והחזיר לו את האיסר ושכר הצלוחית ונשתפך השמן ואבד האיסר החנווני חייב לשלם האיסר והשמן שלא היה לו לתנם ליד הקטן שלא שלחו אלא להודיעו שהוא צריך לזה והיה לו לחנווני לשלוח ע"י בן דעת וכן כל כיוצ' בזה ועל הצלוחית שנתן המשלח ליד הקטן אפי' לקחו החנווני לירומודר לתובו והחזירו לקטן ושכרו פטור החנווני דאברה מדעת היא דכי מסיה האב לתינוק שאינו יודע לשמרה ודאי הפקירה ואינו חושש אם יחזירה בנו או לא יחזירה והחנווני ישלח לו האיסר והשמן ע"י אחר שהוא בן דעת אא"כ לקחה החנווני מידי התינוק מפני שהיא מרה ומדר בה לאחרים דהוי עליו החנווני שיאל שלא מדעת ושואל שלא מדעת ק"ל הגולן הוא שערך השבה מעליותא דהיינו ליר הבעלים בעצמן והשבה שעשה לתינוק אע"ג שאמרו לקחה לא הוי השבה דהשיב את הגוילה בעיניו למי שנגזל ממנו או הוא חייב גם על הצלוחית וכ"ל א"כ הפונדיון נמי אברה מדעת היא שהרי שלחו מתחלה ביד התינוק דהתם כיון שהפונדיון של בעל הבית נשאר ביד החנווני אינו פטור ממנו עד שיבא שויו ליד הבעל דהיינו השמן והאיסר אבל אין ה"ג כמו היה החנווני מוזיר הפונדיון עצמו לתינוק ה"ג דהוה פטור כמו בצלוחית , ואם פירש המשלח ואמר שלח לי עם הקטן הרי זה פטור על הכל .

ג האומר לחבירו מנה שיש לי בדרך בין מלה בין פקדון שלחתי לי ביד פלוני אפילו היה קטן אם רצה לשלחו בידו נפטר ואינו חייב באחריותו דהא שליחותו עשה ואיברה מדעת ,

ד השולח לחבירו לשלוח ע"י שליח מעות שהיו לו בידו מלה או פקדון נתכאר בסימן קכ"א .

לבוש עיר שושן הלכות מקח וממכר סימן קץ

אבל אם לא נתנם בתורת פרעון אלא בערבונו בעלמא אפי' לא נפק ועייל אוווי לא קנה רק כנגד מעותיו שהרי המוכר לא אוויל גביה למכור לו כל הקרקע כאלו הדמים א"כ פ' שיקנה כנגד הכל ושניהם יכולין לחזור בהן על המתיר ולא קנה רק מן הגרוע שבשדה נגד מעותיו שהרי הוא בא להציא חוקת הקרקע מיד המוכר כנגד מעותיו ועליו הראייה שהקנה לו המוכר דמסתמא ודאי לא הקנה לו אלא הגרוע שבקרקע' וצ"ל מוכר שדרה מפני רעתה אע"פ שהמוכר יוצא ונכנס ותובע שאר הדמים קנה הכל ואין הלוקח יכול לחזור בו שזה שמוכר ורודף לרמים לא מפני שעדיין לא גמר והקנה אלא כדי שלא יחזור בו הלוקח מפני רעתה ויחזרו בדמים וכן הדין במוכר מסלמין אע"פ שמשך הלוקח הפירות והציאן לרשותו והמוכר יוצא ונכנס על שאר הדמים לא קנה ויד החוזר על התחבולה כמ"ש א"כ מפני רעת ממכרו שאז קנה הכל

יב מי שמכר נכסיו מפני שרצה ליתן לחוד בעיר אחרת כמכר שדרה מפני רעתה דמי דכיון דלא ניח ליה בהאי נחמא אין לך מוכר מפני רעתה גדול מזה

יג לקח שדה שוה מנה במאתים ונתן לו מקצת דמים והמוכר נכנס ויוצא לתבוע השאר דבר זה מספק' לן בגמרא אם הוא כמכר שדרה מפני רעתה אם לאו ולפיכך הרוצה לחזור משניהם אינו יכול לחזור ואם תפש המוכר קצת דמים ממקח שמכר כנגד המעות שתפס אין מוציאין מידו

יד בקש למכור שדה במאה ולא מצא קונה לשרה קטנה שאינה שוה רק מאה והוצרך למכור שדה גדולה שהיא שוה מאתים ומכרה במאתים וקבל קצת מהקמים ועייל ונפק אשאר זה לא נתן לו לא קנה דאנן סהדי דעל כרחו מכר המת' ויכול לומר לכך הייתי מחזיר אחר המעות לקנות שדה קטנה תחתיה ושניהם יכולין לחזור בהן אבל אם הוא בענין שאם היה רוצה לטרוח היה מוצא למכור שדה קטנה במנה ולא טרוח ומכר גדולה במאתים בזה נמי מספקא לן אי הוי כמכר שדרה מפני רעתה או לא דמספקינן כיון דמשום מירחא דאהורא אחר לוקח הקטנה הוולק עליו למכור זה הגדולה בלא דחק מעות ש"ם דלא חביב היתה עליו לפיכך הרוצה לחזור משניהם אינו יכול לחזור בו דהוי השני מוחק ועל החוזר להביא ראייה שיכול לחזור ואם תפשו המוכר במקצת דמים במקח שמכר מה שתפס אין מוציאין מידו

טז הא דאמר' דכי עייל ונפיק אוווי' לא קנה היינו כדירעין דלא מוכין אלא משום דצריך לרמי אפי' שבשעה שמכר לא חזינון שהוא דחוק כל כך למעות מיד כיון שקבע זמן לפרעון אלא מיד כשהגיע הזמן הוא דחוק לפרוע לו מעותיו והוא דחוק והדין רואה שהמחמת שהוא דחוק למעות מוכרו ולפך עייל ונפק אוווי לא קנה שמה שמתחלה קבע זמן לפרעון היינו משום דלפעמים אדם חייב מעות ואומר קודם זמן הפרעון כדי שלא יראוהו דחו' למעות ויורלוזו נכסיו ואינו רוצה לקבל דמי הקבח כשרואה שהלוקח בשוח לו עד שיצטרך לו לפרוע חובו פן יוציאם וכשהגיע הזמן אין לך עייל ונפק אוווי מפני מה הילכך תלוי הכל בראות הדיין שבכל עת שיראה הדיין שהוא דחוק למעות ונפק ועייל אוווי וזה דוחהו בסל המקח

טז יש מי שאומר דפירש דעייל ונפק אוווי דאמרין בכל מקום היינו כגון שהלך אליו לבקש מעותיו ב' פעמים ל"ש נצאו ובקש ממנו ל"ש לא מצא רק שגלה שהלך לבקש' וזקא דעייל ונפק ביומיה דאוקטו לי' לזבני' או ביו' שקר' לו לפרוע דאמרין משום דרחי' לזוין וזין אלא ארעתי' לאפרועי מיד ביומיה וזוין שלא נתנו לו באותה שעה יכול לחזור אבל לא עייל ונפק ביומיה לא תלינן דמשום דרחי' וזין אפילו עייל ונפ' עליהו לטח' לא מצא הדר ביה וסיה כי עייל ונפיק ביומיה אפי' ששת' באותו פעם ולא גלי דעתיה ולאחר כמה ימים חזרה הרשות בידו ואי עייל ונפ' ביומיה ב' וימני ולא יתיב ליה וקא הדר ב' מוכר ומקמי' דשלים יומיה אייתי ליה לקוח זווי קני ולא מצא הדר ב' דמל שפורע ביומיה כמי שפורע נ"ד בשעת מכירה דמי' ו"א כל היכא דאמרין רקנה כנגד מעותיו היינו וזקא במקום שקונין בכסף בלא שטר אבל במקום שצריך שטר אין שטר קונה לחצאין וכל שלא קנה כולו גם נגד מקצתו לא קנה מיהו אם התנה הכל על תנאו

יז דין מסלמין כדון הקרקעות לדבר זה שאפי' משכן הלוקח והכניסם לרשותו והמוכר עייל ונפ' אוווי לא קנה אלא שבוה יש חילוי במסלמין אם הוא דבר שאינו ראוי ליחל' כגון שמכר לו בעל חי ונתן לו מקצת מהדמי' ועייל ונפ' אוווי המקח בטל לגמרי לפי שאינו ראוי ליחל' והמוכר אינו רוצה להיות שותף עמו

ה וכן ו"א דה"ה אם אמר המוכר לאחד תן כסף לפלוני זה ויקנה בו שרי שלי כיון שקבל אותו הפלוני הכסף מוח נקנה לאותו פלוני עצמו השרה והוא שיהא הוא חפ' כזה כמ"ש בסעיף הקודם ודין זה נלמד מדין שניהם רצה לומר מדין ערב ומדין עכר כנעני ביחד ערב אף על גב דלא מטא הגאה לידיה קא משעבר נפשיה ה"נ האי מוכר אע"ג דלא מטא הנא' לידיה קא מקני שדרה ואיכא למיפרך מי דמי התם בערב הא דקא קני ליה השיעבוד דהיינו המלוה חסר סמונא ובאותו החסרון הוא קונה שיעבודו על הערב הכא האי גברא דקנה השרה לא חסר מידו עכר כנעני יוכיח דלא קא חסר סמונא וקני נפשיה הכי נמי האי גברא אע"ג דלא חסר מדי קני האי שדה ואיכא ה"נ למיפרך מי דמי התם הך דקא מקנה דהיינו האחזן שמקנה להעבר את גופו קני המסון שנותנים לו כערך הכא הך דקא מקנה השרה לא קני מידו ערב יוכיח שהוא מקנה נפשיה ולא קני מידו וחזר הדין ונלמד דין זה מבין שניהם והוא שיהא חפ' כזה אותי פלוני או שאמר הוא למוכר שרך קני לי בהנאת מתנה זו שקבלתי כרצונך

יח וכן ו"א דה"ה שאם אמר לתת המוכר ללוקח כסף ואמר לו קנה שדה שלי בכסף זה שנתתי לך כיון שזכה זה בכסף זה נקנה לו השרה ולא בתורת אגב אלא מיירי שהמקבל הוא אדם חשוב דבהויא הגאה דקא מקבל מתנה מינה לומר גמר ומקנה לו שדרה והכא לא בעינן שיאמר הלוקח שרך קני לי כמו בא"דך תתא כבי קמיתא שכתבנו ונראה לי דהיינו טעמא משום דהכא אין אדם אחר מעורב במעשה זה לפיכך מיד שקבלו ממנו בעצמו נלה דעתו שנתרצה לזה למה שהוא אומר וכני בזה משא"כ בתלתא כבי קמיתא ריש שלישי מעורב במעשה זה לפיכך צריך הקונה לגלות רצונו ביותר לקנותו ל"ל ראובן שהיה חייב לשמעון מנה אחר שהגיע זמן הפרעון אחר שמעון לראובן קרקע פלו' אמכור לך במנה ונתרצה ראובן לקנות ונתן לו מנה והוא אתרא דקנו בכסף א"א מצי שמעון למימר אותו מנה אני גובה בחובי אלא אותה קרקע קניו לו ויחזור שמעון אח"כ ויגבה חובו

יט בר"א שנקנה בכסף לכרו במקום שאין דרך לכתוב שטר אבל במקום שדרבן לכתוב שטר אין קונה בכסף עד שיכתוב גם השטר דלא סמכא דעתיה לקנות עד שיכתוב השטר שיהיה ראייה בירו

כ ואם התנה הלוקח ואמר אם ארצה אקנה בכסף ואם ארצה אקנה בשטר ונתן הכסף על תנאי זה ה"ז קיים ואין המוכר יכול לחזור בו מפני התנאי והלוקח יכול לחזור בו עד שיכתוב לו השטר וכן אם התנה המוכר כזה אז הדבר תלוי בו אם ירצה יגמור המקח מיד בנתינת הכסף ואין הלוקח יכול לחזור בו ואם ירצה המוכר לחזור בו עד שיכתוב השטר ואינו תלוי בלוקח המונה ומכירו קרקע ופסקו הדמים והיה משכון עליהם לא קנה דמנה אין כאן משכון אין כאן כלומר כיון דגוף המשכון אינו נקנה למכור וגם כסף הקניין שהוא המנה אין כאן במה יקנה וכל א' משניהם הרוצה לחזור חזר אבל אם אמר לו קנה בגוף המשכון כפי מעותך קנה וע"ל מי ר"ד סעי' ה'

כ המוכר שדה לחבירו כאלף זוז ונתן לו מקצת הדמים והיה המוכר יוצא ונכנס ותובע שאר הדמים אפי' לא נשאר לו אלא זוז אחד לא קנה הלוקח את כולה דכיון דעייל ונפק אוווי אגלי דעתיה דווחיה אנפיה למוכר וכיון דלא יהיה ליה זווי בשעת דוחקו אדעתא דהכי לא הקנה לו אלא על דעת שישלם לו הכל ואע"פ שכתב השטר או החזין את חזרו בו הלוקח יד המוכר על העליונה רצה אומר לו הילך מעותך ותשאר לי כל הקרקע או קנה מהקרקע כנגד המעות שנתת ונתן לו ממקום הגרוע שבה ונתן לו כפי השער של עכשיו ולא כפי פסק המכר שהרי זה לא בתורת קניין הוא ונתנו לו אלא בתורת דבית החוב והוא דמגביהו מן הויבורית אע"ג דשאר ב"ח דינו כביבורית היינו טעמא דמן התורה ב"ח דינו בויבורית מדכתיב האיש אשר אתה נושה בו יוציא אליו את העבוט ונוסר כדכתיב לעיל בדין גבית ב"ח ומאי טעמא אמרו כביבורית משום געילת דלת והכא לא שייך געילת דלת לכך מגביהו מן הויבורית ואם חזר המוכר יד הלוקח על העליונה רצה אומר תן לי מעותי או תן לי קרקע כנגד מעותי ונוטל מהי' שבה וכשער שפסקו קניין דידו על העליונה ואין לו מעות צריך למלוקו בכל מה שירצה הלוקח ואם לא היה המוכר יוצא ונכנס על המעות ותובע קנה הלוקח כולה באותו מקצת דמים שנתן ואין אחר מהם יכול לחזור בו ושאר המעות הם על הלוקח כמלוה וכן אם עשה עמו שטר וזקף עליו הנשאר כמלוה אע"פ שיוצא ונכנס המוכר על הדמים קנה וכל זה שנתן לו מקצת הדמים בתורת פרעון

עמו אם לא שפירש כהדיא אבל במידי דבר חלוקה הוא אין המקח במל אלא כנגד מה שחייב לו .

ק הקונה דבר מחבירו ונתן לו מהדמי' ומעה במניין המעות ולאחר זמן תבעו המוכר ואמר לו מאה שנתת לי אינם אלא צ' המקח קנה ומוחר לו העשרה אפילו אחר כמה שנים בין בקרקע בין במטלטלין . מי שהעלילו עליו והיה מתיירא שיקחו הגוים שדותיו וכדי להבריחם מבר קרקעותיו וקבל המעות וכשתכטל העלילה בטל המקח ג"כ אפילו אם נתרצו אח"כ במקח צריבין קניין אחר המאחר ששמר שעשו כראשונה לא היה כלום בקניין כי לא היה כרי לקנות אלא כדי להבריח הוי בחסא בעלמא ושוב לא יוכשר בשום פנים אפי' לראייה בעלמא וגם מטעם מוקדם הוא פסול לגמרי שלא יבאו לגבות בו מזמנו הראשון וצריבין לקורעו קרע בית דין .

קצא דין קניית קרקע בשטר וכו' ד' סעיפים

א שטר ג"כ קונה הקרקע מגוף דכתיב ואקח את ספר המקנה ש"ס יש קניין אף בספר לברו כיצד כתב לו על הגייר או על החרם או על העלה שרי נתינה לך שרי מבור' לך כיון שהגיע השטר לידו קנה אע"פ שאין שם עדים כלל רק שמורה לו ואין כאן כפייה כאו שכבר אמרנו ולא איכרי סהדי אלא לשקרא .

ב בר"א במוכר שדהו מפני רעתה דורא נחא ליה למוכר להקנות לו שדהו ע"י השטר לכדו כי היכי דלא מצי למיהדר ביה אבל בשאר קרקעות אע"פ שהגיע שטר האבר בעדים ליד הלוקח לא קנה עד שיתן דמים משום דלא סמכא דעתיה דמוכר ואינו מקנהו לו ע"י השטר עד שיתן דמיו' .

ג שטר דין אע"ג דכתיב בהן כלשון הורא' ומשמע שמוכר כבר שהרי כותבין נתתי או מכרתי לו בכך וכך מ"מ שפיר קניין הם וקניין בהן ג"כ דמשתמע נמי שהוא מוכר לו עכשיו שדהו או ביתו דלישנא דקרא הכי הוא נתתי כסף השדה וגו' והתם בקניין מיירי ומה שאמר נתתי הוא כאלו נתתי כמו שפירש"י לחוק העניין אבל לשון קניין הוא א"כ כתב לו בפירוש שאינו אלא לראייה בעלמא ולא שיקנה בו .

ד קנה קרקע בדמים ידועים והמוכר אומר לא קבלתי המעות והלוקח אומר כבר נתתי אם הוא מקום שנותנים מעות ואח"כ כותבין וכתב בשטר שהורה שקבל הלוקח נאמן ואם לאו אינו נאמן ומה שכותבין בשטר שמורה שקבל רווחא דמילתא דהו' . מבר לו קרקע בשטר אי באמנות ואמר ליה לאחר שלשים יום ונקרע השטר חיד הזמן או נאברו המעות אם אמר לו קני לך מעכשיו ולאחר שלשים יום קנה דהא מתחיל הקניין מיד ובשעה שחל הקניין היה השטר והמעות שקנה בהם בעולם . זאם לא אמר מעכשיו לא קנה דהא הקניין אינו מתחיל אלא מעכשיו ועכשיו אין השטר או הכסף שקניין בהן בעול' וכמה יקנה זמן הדין בקניין של חוקה שיתבאר בסיומן שאחר זה בע"ה .

קצב דין קניין קרקע בחוקה וכו' מ"ז סעיפים

א חוקה קונה בקרקע מגוף שכן אמר להם גדלי' בן אחיקם ושבנו בעריכם אשר תפשתם במה תפשתם בישיבה בלומ' דהאי תפשתם קאי על מה שאמר ושבנו א"נ מהאי קרא שהוא בתיב בתורה וירשתם אות' וישבתם במה ירשתם בישיבה הדינו חוקה שיחוקקו בה כיצד מוכר או נתן לו בית או שדה כיון שנעל או גדר או פרץ כל שהיא והועיל באעשיו הרי זה קנה .

ב בר"א בשהחוי' בפני המוכר או הנותן ושחק שמקנהו לו בשתיקתו בשעה שמחוי' בו ראם לא כן למה לא מוחה אבל שלא בפניו לא קנה א"כ אמר לו לך חוק וקני ואם מסר לו האפתח הוי כאומר לו לך חוק וקני וכן האומר בוד לחבירו ביוון שנסמ' לו דליו פירש כיסוי הבור הוי כאומר לו לך חוק וקנה דאל"כ לטאי מסרו לו .

ג נעל כיצד מוכר או נתן לו בית או חצר והיה הפתח פתוח ונעל הלוקח את הפתח וחזר ופתחו קנה ויש אומרים שצריך לגעול במפתח והוא הדין אם עשה מעול לדלת או שהעמיד דלתת י"א דקנה .

ד גדר כל שהוא כיצד היה שם גדר והיו עולים בו בנחת והוסף עליו כל שהיא והשלימו לעשרה ונמצא שאין עולים אלא ברוח' ה"ו הועיל וקנה וי"א דאפי' פתח מ' אם היה כזה הענין שמתחלה היו עולים לה בנחת והוסף מעט עד שאין יכולין לעלות אלא ברוח' אע"פ שהוא עדיין אינו גבוה ו' קנה .

ה פרץ כל שהוא כיצד היה שם פרצה והיו נכנסין בה ברוח' והרחיבה כל שהיא עד שנמצא נכנסים ברוח'

הרי זה הועיל וקנה .

ו נתן צרור והועיל כגון עסבר בו המים לשרה שלא יצאו לח' מפני שצריכים להשקותו או נטל צרור והועיל כגון שפתח ובנסילתו הכנים המים לשרה והשקהו קנה וכן כל כיוצא בזה אבל אם ראה אמת המים שוטף באה לחוי' הקרקע ונתן צרור ומנעה אין זה קניין אלא מבריח ארי מנכסי חבירו וכן אם נטל צרור ופתח כדי שהמים שנתקבצו בה הרבה יזובו מטנה לא קנה שזה מצוה קעביר וכמשיב אכירה הוא שמציל את חברו מן החיזוק וסילוק החוי' אינו קניין אלא הכאת החועלת .

ז המוכר או הנותן לחבירו שדה בצד שדהו כיון שזה דש המוצר שכן השרות עד שנעשו שתיהן כשרה אחת קנה אבל אם הלך בה לארבה ולרחבה אין הילוך זה מעיל כלום ואם שביל של כרי' מבר לו הואיל ונעשה להילוך קנה בהילוך וכמה שיעור רוחב הדרך שיקנה בהילוכו אם הוא טסוים במחיצות קנה כדי שיגביה רגל ויניח רגל בצדה שכוין שיש שם מחיצות ודאי לא יעלה על דעתו של זה שיה יסתר בשבילו המחיצות שיכול ליכנס שם עם חבילתו שעל ראשו ולא בקש לקנות אלא בכרי שיוכל ללכת דהיינו שיגביה רגל אחת ויניח רגל אחר' ולא יותר אבל אם אין שם מחיצות קנה ברוחב כדי שתהיה על ראשו חבילה של שריגים ויסוב בה שכן דרך להכניס ולהוציא בה שריגים . וי"א איפא דכשיש שם מחיצה צריך להניח לו בין המחיצות כדי שיהא על ראשו חבילה של שריגים ויסוב בה ולא יעכבוהו או זיוקוהו המחיצות אבל כשאין שם מחיצות מני לו שיקנה למטה בקרקע ברוחב כדי שיגביה רגל ויניח רגל ויכול המוכר לזרוע למטה עד שיניח כך רוחב למטה בקרקע שהרי יכול הוא לשאת חבילה של שריגים על ראשו למעלה באיור ואינו מעכב על ידו .

ח היתה הקרקע צחיח סלע שאין בה לא גדר ולא פרצה ואינה בת זריעה החוקה שקונה אותה היא שמיחת פירי' או העמדת בהמה שם וכיוצא בזה משאר השמישים .

ט הציע מצעות בבית או בשדה ושכב עליהם או ערך השולחן ואכל ולא עוד אלא אפילו נתן כליו לתיכו או צכר בו פירות הראויים לצבור קנה .

י המוכר שדה לחבירו ונכנס בה הלוקח וזרעה או מכרה או שאסף בה פירות האילן או זמן וכן כל היוצא בדברים אלו קנה ואין אחר מהם יכול לחזור בו .

יא וכן אם אסף המוכר סל של פירות ונתן ללוקח קנה לוקח שהרי גלה דעתו שהקנה לו שדה זו קניין נמור ונעשו פירות שלו . ויש אומרים שכל אלו החזקות כגון אכילת פירות והעמדת בהמה וכיוצא בהן אינן קונין בקרקע והכי מסתברא היה גבשושית בשדה ונטלה או נומא וסתמה הוי חוקה ודוקא אם מהני לקרקע אבל אם חפר מעט לא קנה שאין בחפירה תועלת כלום אלא בשדה העומד לחרישה .

יב המיכר לחבירו עשר שרות בעשר מדינות כיון שהחוי' בא' מהם קנה כולם ואפילו היתה אחת מהם הר בבה והשנית מצולה והרי אין תשמיש של זה כתשמיש של זה אפי' קנה כולם והיינו טעמא דחוקה עדיפא שעושה מעשה כגוף הקרקע וסדני דארעא חד הוא בר"א שנתן דמי כולם אבל אם לא נתן דמי כולם לא קנה אלא כנגד מעותיו דאע"ג רחוק' קניין חוק הוא וקונה לברו בלא כסף כמ"ש בסעיף י"ז הכא שהשרות רחוקות זו מזו במדינות רבות אין קונה אלא כנגד מעותיו לפיכך אם היו הכל במתנה קנה כולם והרבה בתים או בית ושדה דינו כעשרה שרות בעשרה מדינות .

יג וכן בשכירות כיון שהחיק באחד מהם קנה כולם כל זמן השכירות ושכירות עדיפ' דבשכירות אפילו לא נתן דמי כולם קנה כולם דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף .

יד וביון דמכר ושכירות שוין הן ברין זה לפיכך הוי מקצת קרקעות בנכר ומקצת בשכירות כיון שהחוי' באחד מהן בין של מכר בין בשל שכירות קנה הכל .

טז דין מחוי' בנכסי הגר יתבאר בס' קקע'ה בע"ה .

טז חוקה לחודה בלא כסף ובלא שטר קניא כל היכא דלא עייל ונפק' אזווי דגליה דעתיה דהקנהו לו בחוקה לחודה כיון שאינו מוחר אחר המעות אפילו במקום שכותבין שטר אם לא שהתנה בפירוש אבל אם עייל ונפק אזווי הרי אנו רואין שלא הקנהו לו אלא משום דצריך לווי לפיכך לא קנה עד שנתן דמים .

קצנ המחומר לקרקע דינו בקרקע וכו' ס"א

א כל המחומר לקרקע שצריך לקרקע הרי הוא בקרקע ונקנה בכסף

לבוש עיר שושן הלכות מקח וממכר סימן קצד קצה

שקונה הקונה מאגו חליפי הכלי שהוא נותן לו והוא הנקרא חליפין ופירוש הפסוק בן הוא שלי אישנעלו פירש בעונו שלף געלו ונתן לרעהו היא הנזאל והנזאל הקנה לו לכונו וזכותו שהיה לו בשדותיו של מחלון חליפי הכלי שלו וזהו דין קניין החליפין שונה בינינו ואין נזהגין שיאמרו לו הקונה בן כי מסתמא אדעתא דהכי הוא נותן לו וכיון שמשך המקנה הכלי קנה הקרקע או מטלטלין ללוקח או למקבל מתנה בכ"מ שהוא אע"פ שלא החוי ולא נתן לו כסף ולא כתב שטר ולא משך ואין שום א' מהם יכול לחזור בו אפי' אין עדים בדבר אלא שמוריו זה לזה כדכתבו למעלה דלא איכרו סהוי אלא לשיקרא וכן אם קבלו קניין בפני פסולי עדות היו קניין אם מודים זה לזה .

ב ומפרט הכתוב נעל דקרקע חו"ל שצריך שיהא הקנין ברבר שהוא דומיא דנעל דהיינו שהיא דבר הנקרא כלי ואם הוא כלי אפי' אין בו שוה פרומה כגי ובלכר שהיא עשוי והדבר חשוב כנעל שעשוי מעור לאפוקי מרזיקי שהוא כלי העשוי מגללי בקר שאין קניין בו ולא בדבר שאסור בהנאה אע"פ שהוא כלי שמתם נעל אין בו משום איסורי הנאה וכן אין קניין לא בפירות ולא בשאר מטלטלין שאינם נקראים כלי בהנאה נקראת כלי וקניין בה דדומה לכלי במה שמשמטמין בה ועושין בה מלאכה כמו שעושין בכלי ומטבע היוצא בהוצאה אף על פי שהוא דומה לכלי שיכולין להשתמש בה כגון לנקבה ולתלות בצואר בתו ולשקול בה משקלות אפי' אין קניין בה משום דעיקר דעת אצורתה שאין המטבע חשוב אלא כשכיל צורתה וצורתה עכידא דכטלה שהמלך פוסלה ונזור לעשיית צורה אחר' לפיכך אין קניין בה וגם אינה נקנית בחליפין טהיא טעמא שכל הקונה דבר ע"י חליפין דעתו שיהא לו קיים כך כמו שקונה אותו ומטבע הוא לא יראה לה קיים כך שהמלך רגיל לפוסלה ועוד דצורתה כיון דעכידא דכטלה הוה כדבר שאין בו טעם דאמרינן לקמן סימן ר"ג דאין הקניין חל על דבר שאין בו טעם וכדאמרינן נמי באותיות שאין גופן ממון ולכך לא נעשו חליפין ואינם נקנים בחליפין , ומח"ש נמי מטבע שכבר נפסלה לגמרי חשיבה בכ"י וקניין בה ונקנית בחליפין משום שהוא ראוי ג"כ לנקבה ולתלות בצואר בתו או לשקול בה משקלות ועדפא היא מיוצאת בהוצאה שהיא תישאר כך כשיוייה כמו שהיא וכל ע"פ סי' ר"ג ואין קניין בכליו של מקנה אלא של קונה דנעלו משמע דכאי אבועו שהיא הקונה .

ג הקנה אחר כלי למיכר שיהיה הלוקח אותו הממכר קנה הלוקח אפי' הקנהו שלא בפני הקונה ואע"פ שהקנה לו הכלי ע"מ להחזירו נקנה המקור כך הורגלו לעשות הקניין בסודרין של עדים אפי' בפני הקונה שהכונה הוא שהעדים מקניין סודרין לקונה ונותנין עבורו למקנה בו קנה לו הממכר ואין צריכין לקונה עצמו לתת סודר שלו משום שרוב הקניינים חן שלא בפני הקונה שאין צריכין העדים לתת סודרין לכך לא חילקו והא דנקנה המקח שלא בפני הקונה היינו במתנה או כיצא בה דודאי ניחא ליה למקבל ויכול לאדם שלא בפניו אבל במקח שאיפשר שאינו חפץ לקנות לא קנה אם הקנהו לו העדים סודרין שלא בפניו ושניהם חוזרים .

ד אף ע"פ שלא תפש המקנה בה הכלי אלא מקצתו ושאר קצתו נשאר ביד הקונה קנה בו והוא שיאחזו ממנו שיעור כלי שהוא שיעור ג' אצבעות ואם אחז פחות מג' אצבעות צריך שיאחזו בעניין שיכול לנתק כל הכלי ולהביאו אצלו דכתיב ונתן לרעהו ואם יכול לנתקו אליו הוה נתינה ואם לאו לא הוה נתינה ויש חולקין וסוברין דנתינה מעליא בעינן דהיינו שיהו כל הג' אצבעות ביד המקנה וכפחות מג' אינו קונה ואין המוכר יכול לעכב הכלי לעצמו או לרתוך אותו חל' הסודר שמקנה בו דסתם קניין ע"מ להחזיר הכלי הוא וכיון דבעינן נתינה אע"פ שהוא מתנה על מנ' להחזיר אין מקניין בכלי אלא מדעת בעליו דהיאך יתן כלי של חבירו שלא מדעתו לפי' מי שלקח סודר חבירו בלא דעתו ומקנה בו אין הקנין קניין ולא עוד אלא אפי' הוה כלי שאול לו אינו קניין דלאו להכי השאלוהו לו אם לא שפיר' בהדיא דלכך משאלו כרי להקנות בו ו"א דבשאל' קניין דמסתמא אין הבעל מקפיד כיון שסופו מחזירו לו .

ה ו"א שאין הקניין מועיל א"כ מקנה לו החפץ הנמכר או הניתן מיר אבל אם אמר לו הקונה הריני מקנה לך כלי זה שתקנה לי החפץ אחר שלשים יום לא קנה מפני שבשעה שיש לו לקנות כבר הדר הסודר למירה ובמה יקנה אבל אם אמר לו קנה על מנת שתקנה לי החפץ מעכשיו ולא דר' ל' יום קנה דהא לאחר ל' יום יחזיל הקניין למפרע מעכשיו בעוד הסודר ביד המקנה ובקניין סתם אמרי' פתמא מעכשיו הקנהו לו ובכל ענין דמועיל .

בכסף או בשטר או בחוקה אפילו לא נתכוין לקנות הקרקע אלא החזיק בקרקע לקנות המחזיק בה או נתן כסף בעד הקרקע כדי לקנות המחזיק בה קנה אע"פ שלא קנה הקרקע אבל אם אינו צריך לקרקע כגון ענבים העומדות ליבצר הרי הם כמטלטלין לקניין ולאונאה דכל העומר ליבצר בבצור דמי . ו"א אפי' א"צ לקרקע דינן בקרקע דאע"ג דכל העומר לתלוש בתלוש דמי קנו ליה בתורת אגב .

קצד גוי שמכר קרקע לישראי וקבי כסף ולא כתב שטר ובו ג' סעיפים .

א גוי כל קניינו מן התורה בכס' בין קונה הוא מישראל בין קנה ישראל מאגו דכתיב גבי קניין עבד עבדי לגוי מכס' מקנתו וגו' ואמרו ח"ל מכאן אגו לומדין דכל קניין גוי יהיה ע"י כס' מ"מ או"ל דהנזאל שאפי' ישאל מחבירו לא קנה בכס' לחוד מטעם דלא סמכה דעתיה עד שיתיה שטר ראייה בידו כ"ש דגבי גוי לא קנה דלא סמכה דעתיה עד שיתיה שטר בידו לפיכך אצרו הגוי אינו קונה לא בחוקה ולא בכס' בחוקה אינו קונה כלל שאין קניין גוי אלא בכסף מן התורה ולא בחוקה ובכס' אינו קונה דכיון דישראל הקונה מן הגוי אינו קונה בכס' מטעם דלא סמכה דעתיה אמרו דה"ה גוי הקונה מישראל לא קנה בכסף לברו אלא בשטר הוא שקונה עם נתינת הכסף וכ"ש ישר' הקונה מן הגוי שאינו קונה אלא בשטר עם הכס' ולא בכס' לברו דראי לא סמכה דעת' לקנות עד שיהא השטר בידו דסתם גוי אנס הו' ואע"ג שקבל הכסף ממנו שמא לא יתנהו לו מיהו דוקא במכר אצרו כן אבל בשכירות אקממה אדאורייתא ובכס' לחוד הוא דקני' , וכן אם התנה לוקח מגוי שיקנה לו בכסף לחוד קנה מיד דהא חזינן דסמך עליה .

ב וכיון שאצרו דגוי אינו קונה קרקע מישראל ולא הישראל מן הגוי עד שיכתוב שטר עם הרמים ישראל שלקח שרה סהגוי ונתן דמים וקודם שיחזיק בה הלוקח בא ישראל אחר והחזיק בה כדרך שמחזיקין בכס' הגר וזה האחרון וטעמא דהא מיר שקבל הגוי הרמים נסתלק הוא מן השדה שיצא מרשותו ע"י הרמים כיון דכל קניינו בכסף ולרשות הישראל עדיין לא בא שהרי לא קנאו עד שיתרוב השטר וא"כ הוה שדה זו כמו הפקר וכל הקודם וזכה בה וזה כמו בכס' הגר שמת שגעשו כל נכסיו הפקר כמ"ש לקמן בעורת השם וישראל הקונה יהיה אחריותו על הגוי אלא שהשני נקרא רשע מדרבנן דגזול את הראשון מדרבנן כמו עני המהפך בחררה מ"מ אם הישראל האחרון נותן לו סעותיו לראשון צריך להניחו בידו ואסור לראשון אפי' להשתדל ע"י גויים שיחזירו לו ואם השתדל נקרא מסור הואיל והשני קנאו מן התורה ואם החזיק בה היאשון אחר שנתן הרמים וקודם שנכתב השטר סברה היא דלא גרע חזקתו מחזקת השני ואין השני יוכל לזכות בו ואע"ג דכוונת חזקת הראשון לא היה לזכות בה כיוצא מן ההפך אלא כ"מך על הרמים שקנאו בהן וחזקת השני היה קניין חוק שבין לזכות מן ההפך מ"מ אין הרעת נותן , שיהא חזקת הראשון גרוע מן השני וזכה בה ואין השני יכול להחזיק ויש חולקין מיהו אם החזיק הראשון קודם שנתן המעות לגוי זכה בכ"ע דהא חזקתו הוה קניין חוק שבין להוציאו מרשות הגוי ברא"ב בטקום שאין משפט ירוע למלך אבל אם דין אותו המלך ומשפטו שלא יזכה שום אדם בקרקע אלא מי שכותב בשטר או הנותן דמים וכיוצא בדברים אלו עושים כפי משפט המלך דרינא דמלכותא דינא גוי שהיה לו משכון או פקדון ביד ראינו ונתנו לשמעון בשטר זכה ראובן במה שקיבל דמיר שנתן הגוי לשמעון נסתלק הגוי ושמעון לא קנה עד דמשיך ולכן הוה כהפך חזקה כו ראוהו כווכה מן ההפך .

ג יש מי שאומר שאפי' אם כתב הגוי שטר לראשון קודם שהחוי' בו האחר אינו בלום כיון שכבר נסתלק הרי הוא כאחר אלא צריך לכתוב השטר קודם שקבל המעות וכל זה לא מירוי אלא בקרקע שאין דעת הלוקח לקנות אלא בשטר ולא סמכה דעתיה על המעות שנתן אבל מטלטלין קונה בנתינת המעות .

קצה דין קניית קרקע או מטלטלין בחליפין ובו ו"א סעיפים .

א כתיב וזאת לפנים בישראל וגומר שלף איש נעלו ונתן לרעהו וגומר ופירושו שזהו קניין סודר שהקונה יתן כלי למקנה יהיה הכלי מה שהוא ויקנה לו המקנה החפץ או הקרקע

המועיל דאנן שהרי דוראי לאו בכרי עבר , קניין סודר אע"ג שהעניין נגמר בו אח"ל הני מילי אחר שהעסקו אותו העניין אבל כל זמן שעסקין באותו עניין שניהם יכולין לחזור בהן אע"פ שכבר קנו קניין סודר .

ז מה שאין בן בשאר דרכי ההקנאה שמיד אחר כרי דבור אע"פ זעיריין עסקין באותו עניין אינן יכולין לחזור בהן ומעמא רמילתא משום שראו חו"ל שהורגלו הבריות כשרוצין לקיים הדבר עושין אותו לרוב ע"י קנין סודר פתאום וכמו שנת' לקיים כל דבר שלף איש נעלו וגומר וברוב פעמים כשבאין גל האדם פתאום הוא מבטלי התבוננות ונתנת לב עליו לפיכך נתנו לו זמן לחזרה אפי' אחר שקבל קניין הסדר כ"ז שעסקין באותו עניין כדי שיתיישב לבו ויתבונן במה שעשה ואם יתחרט שיכול לחזור בו כיון שעשה פתאום אבל שאר הקניינים דרכן לעשותן במתון וכישוב הדעת לכך אין לו שיעור דים תיך כדי דבור ומיד אח"כ קנה ולא יוכל לחזור בו .

ח יש מי שכתב שאם פי' בשעת קניין סודר בלא חזרה אין לו זמן רק תיך כדי דבור כמו שאר קניינים וכן אם כתבו שטר אינו יכול לחזור אחר כרי דיבור וכן אם קבלו עליהם דייגי' בקניין סודר אע"פ שהם עסקים באותו העניין אינם יכולים לחזור בהן אחר כדי דבור שאין סברה לומר שאחר שביררו דייגוסקבלו ק"ס לקיים מה שיעשו פשרה והם יתעסקו בענייניה' ויבאו אלו בעלי הדבר לחזור בהן לא היה זה דרך כבוד לדייגים ועוד שמיד שיתעסקו הדייגים בעניינם הוי כאלו הפסקו הם שהרי הסיוח דעתם ונתנו על דעת הדייגים לכך לא יוכל לחזור בהם .

ט כשם שהקרקע נקנה באחד מאלו הדרכים שאמרנו בן שכירות נקנית בהם כגון שהשכיר לו ביתו משנתן לו כסף או שכתבו לו בעלים ביתי מושכר לך ומסר לו את השטר או שהחזיק בה השוכר אין אחד מהם יכול לחזור בו רשירות נמי מסכר הוא וכן שאלת קרקע נקנית באחד מאלו הדרכים וי"א דחלפין אינו מועיל בשכירות וכשאלה דלהכי לא תקנו וכסף קונה בשכירות אפילו במקום שנהגין שכסף אינו קונה בלא שטר כמ"ש לעיל סימן ק"ץ בשכירות קונה בכסף לבדו רשירות קניין קל הוא ומכנה דעתיה .

י שכירות ומשכונות אינם נקנין במלוה משום שהוא כמכר ומלוה במכר לא קנה דמנה אין כאן אפילו נתנו לו בתורת קניין כסף אינו קונה דמלוה להוצאה ניתנה וע"ל סימן ר"ד סעיף י' .

יא אין קונין קניין סודר בשכר גזירה שאם יכתוב מיגו אם קנה אע"פ שעשו עבירה קנו .

קצו דין קניית עבר כנעני ובו ה' סעיפים .

א עבר כנעני דינו בקרקע לעניין קנייה שנקנה בכסף או בשטר או בחוקה או בקניין סודר כמו בקרקע דהקשו לקרקעות דכתיב והתחלתם אותם לרשת אחיה הקיוש הכתוב לשרה אחוזה מה שדה אחוזה נקנה בכסף ובשטר ובחוקה אף עבר כנעני נקנה בכסף ובשטר ובחוקה וחלפין נמי קונה בו לקיים כל דבר כתיב .

ב מה היא קניין החוקה בע"ד שישתמש בו בפני רבו כדרך שמשתמשין בעבדיו ואם הוא שלא בפני רבו צריך שיאמר לו לך חוק וקנה .

ג וכיצד הוא השימוש שנקנה בו התיר לו מנעלו או שהנעיל לו מנעלו או שהוליד אחריו כליו לבית המרחץ או שהפשימו או סכו או גררו או הלבישו או הגביה את רבו קנאו שכל זה בכלל שימוש העבדים וי"א שהוא הדין הגביה רבו אותו דאין לך חוקה גדולה מזו .

ד ודוקא מלאכה שהיא שימוש בגופו של עבר שניכר בה שהיא עבדות קונה בו אבל מלאכה אחרת שאינה בשימוש גופו של עבר כגון שתפר לו בגד וכיוצא בזה מהמלאכות אינם שיאוש של עבדות ולא קנה וי"א הג"ה

שנים זה קונה דאף על פי שאין בוה שימוש של עבדים לא גרע סאיכלת פירות דקונה בקרקעות ועוד מלשון הרא"ש שגלגל של עבר שהוקש לקרקע . זה הדין משם משמ' דהכל תלוי בגופו של ארון דלשון הרא"ש מביאו הטור בזה הל' ודוקא מלאכה של שימוש גופו אבל במלאכה אחרת כגון שתפר לו את בגדיו או עשר לו אחד מהמלאכות לא קנאו עכ"ל משמע ר"ל דוקא מלאכה של שימוש בגופו של ארון דאו מיכר שהמלאכה היא שלו אבל כשתופר

לו כגד במה יודע דלרבו הוא ולהכי לא קנאו וכן הוא בהדיא בכסף משנה בפ"ב מהלכות מכירה ע"ש וכן משמע בקיצר פסקי הרא"ש ר"ל שם ונקנה בחוקה שעושה לארון שום שימוש בגופו כיו' אבל זה משמע דהחילוק הוא אם הוא בגופו של ארון או לא ולא בגופו של עבר ע"כ ולשונו ואשמע מלשונך שעיקר דקדוקי' עלי מה שכתבתי בתחילת דברי בגופו של עבר דמשמע לך מלשוני דמכר מפרש מילת בגופו שכתב הרא"ש פירו' הוא בגופו של עבר ואתה רוצה לפרש בגופו של ארון דע שאין זה דקדוקי' בעיני שהרי כל החוקות הנזכרים מקודם בעבר גוף העבר וגוף הארון מעורבים יחד חוץ מהליך אחריו כליו לבית המרח' שאין גוף הארון מעורב בו רק גוף העבר לבדו כאשר אמר לפיכך כתבתי לישנא דפסיקא ועיקר דקדוקי' לא היה בלשון הרא"ש אלא במה שכתב במלאכה של שימוש שפירושו שימוש ושירות של עבדות אבל לישון בגופו אינו מעלה ואינו מוריד אם פירושו הוא בגופו של עבר או של ארון כי לפעמים הוא פירושו בגופו של עבר ולפעמים הוא פירושו בגופו של ארון ותדע שהרי לעיל מנייה בעיקר דיני חזקות של עבר שכתוב הטור קורם מזה וז"ל וכיצד הוא חוקת העבר שישתמש בו כדרך שמשתמש בעבדים כגון שית' לו מנעלו או ינעלהו או יוליד כליו אחריו לבית המרח' ע"כ וע"ז כתב הרא"ש דוקא במלאכה של שימוש גופו האי גופו דכתב בשקאי על שירות לו מנעלו פירושו בגופו של ארון או בגופו של עבר שהשימוש נעשה בשני הגופים וכשקאי על או יוליד אחריו כליו לבית המרחץ פירושו על גופו של עבר דוקא שהרי אינו נוגע בגוף הארון כלל אלא מליך אחריו וא"כ אין לדקדק במילת מנעו שהיא בגופו של ארון דוקא או בגופו של עבר דוקא אלא לדקדק בלשון שימוש ושירות של עבדות וכמה שחופר לו הכנר אע"פ שהוא בגופו של עבר אינו נראה שירות של עבדות אלא אומנות אבל כשוליד אחריו כליו לבית המרחץ הוא שירות של עבדות אע"פ שלא נראה לכירות לאי יוליד הבגדים אלא שהשימוש הוא דרך שירות של עבדות מש"כ בתופר לו כגד שאינו נראה שום שירות של עבדות כלל אלא כך אומנתו כדרך החייטי' , וצריך אני להודיעך שאין עתה פה עמרי ק"ק וראניק אשר ברחתי הנה מחמת העיוש כ"מ שום ספר שאוכל לעיין בו רק הלבושים שלי , אך זכרני שהאחרונים דקדקו במילת אחריו שפירושו דוקא כשהוליד אחר הארון שגאה שזה עבדו רק שדקדק זה לא היה נראה בעיני כי הוא דחוק מאד וגם היה נראה לי שאין זה דעת הרא"ש שאם בן היה לו לחלק מיניה וניה במילת אחריו שהרי קאי על כל חזקות דלעיל וחשוב או יוליד אחריו כליו לבית המרח' ויהי לו לפרש דוקא שוליד אחריו שגרא' שהיא עבדו אבל אם לא הולך אחר הארון אינו חוקה לפי שאינו נראה שהיא עבדו וכ"ש בתופר לו כגד שאין נראה כלל שהיא עבדו שמלאכת התפירה אינו מלאכה של עבדות אלא של אומנות לכך בחרתי לכתוב בגופו של עבר שהיא לישנא דפסיקא שגולל ג"כ או יוליד אחריו כליו לבית המרח' מפני שהוא נראה שירות של עבדות ולא של אומנות לאפוקי תפר לו כגד שאין נראה כלל שירות של עבדות ולא רציתי להכניס עצמי בדחוקים של האחרונים , ודו"ק , עכ"ל

ה ונקנה במשיכה דלא גרע ממטלטלין ימחו משיכה דיראו היינו כגון שתוקפו והביאו אליו בחוקה אבל קראו ובא אליו או שאמר לו רבו הראשון לך אצל החוקה והלך אצלו אין זה משיכה גבי עבד אע"ג דגבי בהמה אם קריא"ל והיא באה אליו הוי משיכה לא דמי עבד לבהמה דבהמה אין לה דעת ובי קוראה ובהא אליו אדעתא דקורא היא אולא אבל העבד יש בו דעת דאע"ג שהוא קורא לו ובא אינו בא על דעת הקורא רק על דעת עצמו לפיכך אינו נקרא משיכה גביה אלא א"כ תוקפו ומביאו אליו ככה ועבר קטן כבהמה דמי שאין לו דעת ונקנה בקריאה ובא דארעתא דקורא הולך .

ו ונקנה במשיכה דלא גרע ממטלטלין ימחו משיכה דיראו היינו כגון שתוקפו והביאו אליו בחוקה אבל קראו ובא אליו או שאמר לו רבו הראשון לך אצל החוקה והלך אצלו אין זה משיכה גבי עבד אע"ג דגבי בהמה אם קריא"ל והיא באה אליו הוי משיכה לא דמי עבד לבהמה דבהמה אין לה דעת ובי קוראה ובהא אליו אדעתא דקורא היא אולא אבל העבד יש בו דעת דאע"ג שהוא קורא לו ובא אינו בא על דעת הקורא רק על דעת עצמו לפיכך אינו נקרא משיכה גביה אלא א"כ תוקפו ומביאו אליו ככה ועבר קטן כבהמה דמי שאין לו דעת ונקנה בקריאה ובא דארעתא דקורא הולך .

ז ונקנה במשיכה דלא גרע ממטלטלין ימחו משיכה דיראו היינו כגון שתוקפו והביאו אליו בחוקה אבל קראו ובא אליו או שאמר לו רבו הראשון לך אצל החוקה והלך אצלו אין זה משיכה גבי עבד אע"ג דגבי בהמה אם קריא"ל והיא באה אליו הוי משיכה לא דמי עבד לבהמה דבהמה אין לה דעת ובי קוראה ובהא אליו אדעתא דקורא היא אולא אבל העבד יש בו דעת דאע"ג שהוא קורא לו ובא אינו בא על דעת הקורא רק על דעת עצמו לפיכך אינו נקרא משיכה גביה אלא א"כ תוקפו ומביאו אליו ככה ועבר קטן כבהמה דמי שאין לו דעת ונקנה בקריאה ובא דארעתא דקורא הולך .

ח ונקנה במשיכה דלא גרע ממטלטלין ימחו משיכה דיראו היינו כגון שתוקפו והביאו אליו בחוקה אבל קראו ובא אליו או שאמר לו רבו הראשון לך אצל החוקה והלך אצלו אין זה משיכה גבי עבד אע"ג דגבי בהמה אם קריא"ל והיא באה אליו הוי משיכה לא דמי עבד לבהמה דבהמה אין לה דעת ובי קוראה ובהא אליו אדעתא דקורא היא אולא אבל העבד יש בו דעת דאע"ג שהוא קורא לו ובא אינו בא על דעת הקורא רק על דעת עצמו לפיכך אינו נקרא משיכה גביה אלא א"כ תוקפו ומביאו אליו ככה ועבר קטן כבהמה דמי שאין לו דעת ונקנה בקריאה ובא דארעתא דקורא הולך .

קצו דין קניין בהמה גסה ודקה ובו ז' סעיפים :

א מכל הקניינים שאמרנו עד הנה בקרקעות ובעבדים דכלהו ילפינן מקראי למדנו שכל דבר נקנה בדרך שרגילין להשתמש בו לפיכך תקנו חו"ל בכל דבר שיהי' נקנה בדרך שרגילין להשתמש בו וכל זמן שלא קנאה על אחד מאותן הדרכים יכולין שניהם לחזור בהם וכשקנאו באחת מאלו הדרכים שוב אינו יכול לחזור בו ולכך אמרו בקניין הבהמות ג"כ דרכים שיהו נקנין בהם ואמרו בהמה בין דקה בין גסה אינה נקני' באסורה שאין דרכה בכך אלא במשיכה שכן דרך הבעלים להוליכה

ב ונקנה במשיכה דלא גרע ממטלטלין ימחו משיכה דיראו היינו כגון שתוקפו והביאו אליו בחוקה אבל קראו ובא אליו או שאמר לו רבו הראשון לך אצל החוקה והלך אצלו אין זה משיכה גבי עבד אע"ג דגבי בהמה אם קריא"ל והיא באה אליו הוי משיכה לא דמי עבד לבהמה דבהמה אין לה דעת ובי קוראה ובהא אליו אדעתא דקורא היא אולא אבל העבד יש בו דעת דאע"ג שהוא קורא לו ובא אינו בא על דעת הקורא רק על דעת עצמו לפיכך אינו נקרא משיכה גביה אלא א"כ תוקפו ומביאו אליו ככה ועבר קטן כבהמה דמי שאין לו דעת ונקנה בקריאה ובא דארעתא דקורא הולך .

ג וכיצד הוא השימוש שנקנה בו התיר לו מנעלו או שהנעיל לו מנעלו או שהוליד אחריו כליו לבית המרחץ או שהפשימו או סכו או גררו או הלבישו או הגביה את רבו קנאו שכל זה בכלל שימוש העבדים וי"א שהוא הדין הגביה רבו אותו דאין לך חוקה גדולה מזו .

ד ודוקא מלאכה שהיא שימוש בגופו של עבר שניכר בה שהיא עבדות קונה בו אבל מלאכה אחרת שאינה בשימוש גופו של עבר כגון שתפר לו בגד וכיוצא בזה מהמלאכות אינם שיאוש של עבדות ולא קנה וי"א הג"ה

שנים זה קונה דאף על פי שאין בוה שימוש של עבדים לא גרע סאיכלת פירות דקונה בקרקעות ועוד מלשון הרא"ש שגלגל של עבר שהוקש לקרקע . זה הדין משם משמ' דהכל תלוי בגופו של ארון דלשון הרא"ש מביאו הטור בזה הל' ודוקא מלאכה של שימוש גופו אבל במלאכה אחרת כגון שתפר לו את בגדיו או עשר לו אחד מהמלאכות לא קנאו עכ"ל משמע ר"ל דוקא מלאכה של שימוש בגופו של ארון דאו מיכר שהמלאכה היא שלו אבל כשתופר

לבוש עיר שושן הלכות מוקח ומכור סימן קצ"ז קצח

ההקדש שאמרה תורה ונתן הכסף וקם לו לפיכך ק"ל כג"ל המטלטלין מן התורה שבינו שפסקו כסוכ הדמים ונתנו למוכר חזר המקח לרשות לוקח לכל דבר ואין א' מזה יכול לחזור בו מיד שמשקבל המוכר המעות הן שלו מן התורה ואם קרש בהן את האשה מקורשת אבל חכמים תקנו שלא יהו מטלטלין נקנין בכסף משום תקנת הלוקח כמ"ש בסעי' ה' ואמרו שלא יהו המטלטלין נקנין ללוקח אלא בהגבהה בדבר שדרכו להגביה או במשיכה בדבר שאין דרכו להגביה וכיון שמשך א' הגביה או שנמסר לו זכה אע"פ שלא נתן המעות ואינו יכול לחזור בו וכיון אוחז ליתן המעות כיצד משוי גדול של פשתן או של עצים אע"פ שאין אדם יוכל להגביהו מהנית כבודו נקרא דבר שהרך להגביהו שאפשר לחתוך האגר ולהגביה כל עין ועין לבדו ואינו נקנה במשיכה ואין דבר שאין דרכו להגביה אלא כגון משוי של פלפלין או אגוזים ושקדים וכיוצא בהן וגדול שאין א' מהם יכול להגביהו ואם יתירוהו יהיה טורח גדול וכיון שטורח להתירו ולהגביהו אחר א' והוא משא כדו ואלא בהנחה נקנה במשיכה וי"א אפי' משוי של עצים ופשתן יש בהן טורח להתירו ולא התיירוהו דכמים ונקנה ג"כ במשיכה וע"ל סי' ר' סעי' ו' כדון משיכה והגבהה .

ב הגבהה יש אימרים שצריך להגביה שלשה טפחים שיצא מתורת לבדו וי"א דסגי בהגבהה טפח .

ג משיכה שאמרו צריך שימשך החפ' כולו ויצאוהו מכל המקום שהוא בו .

ד דבר שאין דרכו להגביה אי אגביהו קנה דהגבהה קניין אלימא הוא שהגביהו מן האר' ומכניסו ממש לתוך כחו וירגו ואין לך קניין גדול מהו .

ה וכיון שמעות קונות מן התורה למה תקנו חז"ל שלא יהו מעות קונות משום תקנת הלוקח שימא יתן הלוקח דמי החפ' וקידם שיקחנו מביתו יאמר באונס כגון שתפול דליק' ותישר/או יבאו ליכטי' ויטלוהו אם היה ברשות הלוקח ובאחריותו יתקמה המיכר ולא יציל לפיכך העמיתוהו חכמים ברשות המיכר כדי שימתיח ויציל ומסתמא אחר שיעשה הלוקח אחד מן הדרכים הללו הרי באו לרשותו ואו יט"ם לביתו ואם יטלם לביתו ויחזירם למוכר איהו דאפסיד אנפשיהו . לפיכך אם היה ביתו של לוקח שיש בו הרפ' שנמכר מושכר למוכר העמיתוהו על דין תורה שהרי מצוי הוא אצל ביתו ויכול בעצמו להציל וכן לוקח השוכר מן המוכר במקום שאות' המטלטלין הנמכרין מונחי' בו באחד מדרכיה קניית השכירות שנתבאר בסיומן קצ"ה קנה המטלטלין שבו ואין שום א' מרם יכיר לחזור בהן והוא שדר הלוקח כאותו בית או שמהו הצר דמישמתיהו לרעת השוכר או שהוא עומד בצד המקום ההוא שאם תפול דליק' הוא עצמו טורח להציל פירותיו שבבית המוכר . וי"א דאם הוי המטלטלין שקנה במקום דליכא למיחש לדליקה נקנו במעית שלא חשו חז"ל אלא לרל' פתאומי' ולא יציל ולשאר אונסין לא חשו דלא שכיחי ואם דהנו כהר"א דמישית יקנו קנו .

ו י"א דרשניות מטלטלין נקנה בכס' דליכא למיחש עמא יאמר בשרפו חטוף בעליו' דכיון שרגו' שלו פרח ומציל .

ז הספיג' הואיל וא"ל להגביה' מפני כובדה וגם במשיכה יש טורח גדול ואינה נמשכת אלא ע"י רבים מן האנשים לא יצריכוהו משיכה אלא נקנית במסירה וכן כל כלי ככר כיוצא בזה ואם אמר לו לך משוך וקנה אינו קונה דספיגה עד שימשכנה כולה ויוציאנו מכל הניקום שהיתה בו שיהי דהפיד המוכר שאינו מקנה לו אלא ע"י משיכה לכך צריך

ח מסירה זו שאמרו א"צ שימסרנה מידו ליד לוקח אלא כיון שאחז בה הלוקח בפני המוכר או בנצייתו ה"ל בכלל מסירה .

ט מסיר' אינה קונה אלא במקום שאין משיכה מהני שם כגון בר"ה או בהצר שאינו של שצרים שהכניסה שם שלא ברשות בעל החצר דשם לא יוכל למושבו שמה עומדת ברשותו כמ"ש למעלה ומשיכה שאמרו פירושו דוקא שהכניסה לרשותו לפיכך באלו שני המק' מית אמרו שתהא מסירה כונה שם שכן דרך שם למוסרה ליד הלוקח והולך לו המוכר ומשיכ' אוני' קוני' אלא בסימטא או בחצר שהוא של שצרים דעים הוי משיכה שלו כאלו משיב' לרשותו לפיכך מסיר' לא מהני שם דשם דרך למשוך חצר שאינו של שניהם והכניסוהו שם טרעת בעל החצר הוי בחצר שהוא של שניהם ואם אמר לו המוכר לקנות במסיר' או במשיכה במקום שאינו קונין לא מהני זכא קני' אבל בהגבה' הוא קניין הוי' ויתר מכולם וקוני' בכל מקום .

י לפיכך אם הית' הספיג' עומדת ברשות הרבים או בחצר שאינו של שניהם והקפיד המוכר ואמר לו משוך וקני' צריך

להוליכה ממקום למקום לכך נקנית בכך וא"צ להגביה וי"א דמסירה קונה בהמה גסה שכן דרך למסרה זה לזה לידו וי"א אף בדרך מהני מסירה אם היא בפני המוכר שמקנה לו בכך וע"ל סי' קצ"ח סעיף ח' עד סעי' י"ג דיני מסירה אפר לו המוכר לקנות במשיכה ושינה בין לגרעות כגון במשיכה למסירה או למעלותא כגון שהגביה לא קנה אלא במשיכה כמו שאמר המוכר שהרי אינו מקנה לו אלא בקניין שאמר בפירושו .

ב הגבהה קונה בכל מקום שהוא קניין טוב וזקוק שמכירה את הרבר מן הארץ ומכניסו לרשותו ולכחו אבל משיכה אינה קונה אלא בסימטא או בחצר של שניהם דבסימטא אין שם הרבה בני אדם שמבטלין רשות זה לזה לפיכך כשמושיכה שם הוי כאלו משיכה לרשותו וכ"ש בחצר שהוא של שניהם דהוי כאלו משיכה לרשותו של עצמו לבדו אבל בר"ה או בחצר שאינה של שניהם אין משיכה קונה שם דמה הועיל לו משיכה והבהמה עדיין לא באה לרשותו .

ג וכיצד קונין בהמה במשיכה אצ"ל אם משיכה והלכה או שרכב עליה והלכה בו שקנה אלא אפילו קרא לה ובאה או שקרישה במקל או שהגביה בקול ורצתה בפניו כיון שעקרתי רגל קנאה והוא שימשוך בפני הבעלים ואם משך שלא בפני הבעלים צריך שיאמר לו קודם שימשוך לך משוך וקני וע"ל סי' רע"א .

ד המוכר עיר לחבירו או שנתנה לו במתנה כיון שמסר לו משכיות והיא הבהמה ההולכת בראש העדר וכולן נמשכין אחריה קנה ואצ"ל לך משוך וקנה דכמאן דא"ל דמי ואם משך כל העדר ע"י הבהמה הזאת שהולכה בראש והלכו אחריה אפילו שלא בפני המוכר קנה דהיה ליה מסירה המשכוכ' כאומר לך משוך וקנה . מכר לו ס"ת אח' ונתן לו חציו והלך ומשך או הגביה השני שלא בפני המוכר לא קנה דלא דמי החצי שנתן לו למשכוכית דע"י המשכוכית נמשך לו כל העדר אבל בחציו אחר של ס"ת אין רגליו לחציו בחציו השני וכן אם לא מסר לו המשכיות רק נתן לו ו' בהמות אפי' קנה אות' במשיכה לא קנה אלא אותם ומשך ואם הקנס לו במכירה אם מס"ם כן באפס' אחר ונתן לו דמי כולן קנה לא נתן לו דמי כולן לא קנה רק כנגד מעותיו כמ"ש לעיל גבי קרקע סוף סי' קצ"ב .

ה המיכר בהמה לחבירו או נתנה לו במתנה ואמר קנה כדרך שבני אדם קונים אם משך או הגביה כמ"מ קנה שזהו קניין דרך סתם בני אדם אבל אם רכב עליה אם הוא בשרה או אפילו בעיר והוא כסימט' קנה דשם אין שום אדם מתכניש לרכבו והוי הקניין כדרך בני אדם ואם הוא בעיר בר"ה לא קנה לפי שאין דרך בני אדם לרכוב בעיר ודוקא אדם בינוני שאינו חשוב בעושר ואינו כוש להוליד בהמה כרגליו ואין דרכו לרכוב בעיר משיים צניעות אבל אם היה אדם חשוב שדרכו לרכוב בעיר אפילו בר"ה או אדם מוולול ביותר שאינו מתכניש לרכוב בעיר אפילו כגון המטפלים בגדול הבהמות או העבדים או שהיתה אשה שאין בה כח לא אהו הבהמה פן תנת' הימנה ובמקום שהנשי' רוכבות היא רוכבות עליו ואינה מתכנישת וכן אפי' אדם בינוני שהיה בר"ה במקום שהרבים התיק' שם וירא שמה תינת' הבהמה מידו ה"ו קונה ברכיבה והוא שתהלך תחתו .

ו האומר לחבירו משוך ותקנה או חו' ותקנה וכיוצא בדברים אלו והלך ומשך או החזיק לא קנה שתקנה להבא משמע ועדיין אינו מקנה לו כלום וה"ה לאומר משוך חפץ זה לקנות לא קנה דמשוך לקנותו משמע אתה המשך כרי לקנותו אבל אני איני מקנה לך לכך לא קנה כיום אלא צ"ל משוך וקני או חו' וקני .

ז האומר לחבירו משוך פרה זו אבל לא תזא קנייה לך אלא לאחר לי יום ומשך לא קנה הואיל ובשעה שיש קניין לחול דייקנו לאחר לי יום כבר פסקה המשיכה או ההקנה או החזיק המוכר ואם אמר לו קנה מעכשיו ולאחר לי יום קנאה ואפי' היתה עומדת באגם כיום לי שאינה ברשותו כיום הקניין אפי"ה קנאה דהא התחיל הקניין מעכשיו ועכשיו הרי הוא ברשותו שזה הוי כמי שהקנה אותה מעת' על תנאי כך ונעשה התנאי הרי נתקיים הקניין ה"ג הכא ובל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי .

קצח דין קניית מטלטלין איזה במשיכה ואיזה במסירה ומה דינו במעו' שבידו ובו מ"ים

א דבר תורה מעות קונות בכל המטלטלין א' בעלי חיים וא' שאר כל המטלטלין וילפינן לה מדאשכחן גבי קונה מן

חשן משפט הלכות מקח וממכר סימן קצט

ליה כאלו לא נתחייב לו מעות לעולם אלא כאלו מתחלה החליפו מטלטלין אלו כאלו כגון המחליף פרה בחמור דאמרינן כיון שמשך האחד נקנה השאר בכ"ט שהוא אבל כמעט הלואה ליכא למימר הכי .

ג יש זמן שלא תקנו בו חכמים משיכה והעמידו דבריהם על דין תורה שיהו מעות קנות והם הזמנים הרי' שמשחיטין את הטבח בע"כ כגון שהיה לו לשבח שור שוה מנה וקבל דינר אחר מלוקח ליתן לו בשר כשישחוט ולא נתקבצו לו קונים לכל דמי השור אינו יכול לחזור בו לאותו שקבל הדינר אלא כופין אותו לשוחטו בשביל הדינר ויתן בשר כדינר ללוקח והזמנים הם אלו הדי' פרקים ערב יום מוכ האחרון של חג וערב יום ראשון של פסח וערב העצרת וערב ראש השנה שכאלו הדי' פרקים בני אים סומכין על הטבח שצריכין לבשר יותר משאר ימות השנה כמ"ש מעמא בלבוש ע"ז סימן י"ז סעיף ו' כאלו הפרקים אוקמה אדאורייתא שיהו מעות קנות בלא משיכה ולא יוכל הטבח לחזור בו משום שאתח"ט לפי' אם מת השור טת ללוקח ומפסיד הדינר יש מי שכתב דה"ה הנותן מעות על יין לקידוש בערב שבת דקנה רכל דהה"ג העמידו דבריהם על דין תורה .

ד יתומים ג"כ העמידו להם חכמים דבריהם על דין תורה שאין קונין מהם אלא בכסף לפיכך אם האפוטרופוס מבר פירות של יתומים ומשכן הלוקח ועדיין לא נתן המעות נתייקרו חזרין בהן היתומים מפני שאין נכסיהם נקנין אלא בכסף כיון תורה ולא במשיכה שהוא דרכנו הוולו הפרות אין הלוקח יכול לחזור בו שלא אמרו שלא ית נכסיהן ניקנין אלא בכסף רק לפירות היתומים אבל בשאר ענינים דין היתומים שוין לכל אדם לענין זה כיצד קבלו היתומים הדמים ולא משך הלוקח הפירות ונתייקרו חזרם כחן שאין מעות קונים בשאר כל אדם ואם החלו ורצה הלוקח לחזור בו חזר ג"כ ומקבל מי שפרע ולא אמרינן של טובת היתומים נעמרים על דין תורה לומר שנקנו הפירות ללוקח כאעות שקבלו היתומים שרעה יבא להם מזה שאם יצטרכו יתומים מעות לא ימצאו מי שיתנו להם עד שיתנו הם הפירות לקחו היתומים פירות ומשכו ולא נתנו הדמי' והיקרו קנא' בשאר כל אדם הוולו לא נאמר נעמרים על דין תורה שלא יקנום אלא בכסף ויחזרו בהם שא"כ כשיצטרכו הם לקנות פירות לא ימצאו מי שימכר להם עד שיתנו המעות נתנו המעות ולא משכו הפירות והוולו חזרם בהם בשאר כל אדם הוקרו ורצה המוכר לחזור בו חזר ומקבל מי שפרע כשאר כל אדם שאם נעמרים על דין תורה לומר שקנו להם המעות יאמר להם המוכר נשרפו פירותיכם בעליה או ינאכרו שברשותכם היו משעה שנתתם המעות ואין לומר הכשנשרפו יחזרו בהם כמו כשהוולו שחזרם אחר שהוולו ה"ג יחזרו אחר שנשרפו דזה אין סברא לומר שיהא הויקר שיתייקרו ברשת' ואח"כ תהא השריפה ברשות המוכר דהוה כסתרים ואת' כיון דחיישינן שמא יאמר נשרפו חטכם בעליה לעיל בחלוקה הראשונה שאמרנו שאם מכר האפוטרופוס ומשכן הלוקח ונתייקרו חזרם היתומים נחוש ג"כ שאם יאמר הלוקח נשרפו חטכם בעליה והרי רעה היא להם שנעמיד רינא על דין תורה דהתם לא ידע הלוקח כמענת נשרפו כלום דהא מיד כשמשכן הלוקח הותר לו לאכול מהם ולעשות בהם כל מה שירצה לפיכך לא גזע משומר שכר דהיינו הנאה שהותר לו לעשות בהם מה שירצה היא שכרו וחייב כנגיבה ואכידה אפילו אנשרפו דמיא דנגיב' ואכידה שאין בה אונס גמור חייב ולשריפת אונס גמור לא חששו חכמים דלא שכיח היא .

ר דין קניית מטלטלין על ידי חצרו וכיצד קונה כליו וכו' י"ב סעיפים :

א כבר אמרנו פעמים דחצרו של אדם קונה לו יולפינן לה מקראי מדכתיב המצא תמצא כידו מ"מ מרבה חצרו א"כ דחצרו של אדם כידו של אדם וכתוב ונתן בידה נבי גט ומרכיב' חצרה מידה ואיכא מ"ר דחצר הוה כשליח וכיון שאמרה התורה שליח של אדם כמותו ה"ה חצרו ובלבד שיהא חצ' המשמטר לדעת ולפיכך אם היו מטלטלין של מוכר ברשות הלוקח במקום שמשמטרין לרעתו אפי' אינו עומד שם או שהוא עומד בצד אותו רשות ו"א כחין ו"א דין' בפני' אפי' הוא חצר שאינו משמטר מיד שקבל עליו המוכר למכור קנה לוקח דקניא ליה חצרו ואפי' שערדין לא סדר דקנה ליה רשותו והוא שפסק דמים דסמכה דעתיה דמוכר כהה יתן לו בעדס וגמור ומקנה ליה מיד בקניין חצרו ו"א דגם ר' אמותיו של אדם קניין לו כמו שתקנו במציאה שיתכבא

צריך למושכה כולה וכשוציאנה טאנתו רשות שאין משיכה קונה בו וכניסנה לרשות שהמשיכה קונה בו .

ב היתה עומדת במיטמא או בחצר שהיא של שניהם אינה ניקנית אלא במשיכה ולא במסירה .

ג היתה עומדת ברשות הרבים ולא אמר לו המוכר כלום והלך הלוקח ומשך לא קנה ער שימשכנה כדינה מרשות הרבים לסימטא אפי' שנקנית ברשות הרבים במסירה וכבר אמרנו דמסירה אינה צריכה שימסרנה לו מיד ליד רק שאוחז בה בפני המוכר כפי אפילו הכי כיון שהתחיל למשוך כבר גילה ברעתו שאינה רוצה לקנות בחזקה זו שהוא מחזיק ותפוש בה אלא במשיכה לפיכך צריך לעשות בה כל דין משיכה .

ד י"א דספינה אינה נקנית במשיכה אלא בדרך משיכה רהיני כגון שמונחת כמים או ברקק מים שהוא כסימטא או בחצר שהיא של שניהם אבל אם היתה כיבשה אפי' בסימטא ובחצר שהיא של שניהם אינה קונה ער שיגביהנה אם יכולין להנכיח או במסירה כמו שקונין אותה ברשות הרבים אם אין יכולין להגביהה .

ה דבר הנקנה במשיכה שהיה עומד ברי"ה או בחצר שאינה של שניהם ומשכו הלוקח משם לחצר שהיא של שניהם או לסימטא אפי' לא המשיכה כנגד כולה בסימטא או בחצר של שניהם אלא מקצתה קנה דהואיל והוציא טרי"ה או מרשות שאינה של שניהם ושם המשיכה כנגד כולה אפי' דשם משיכה לא מחזי מ"מ כיון שהכניס גם מקצתו לתוך הסימטא או לחצר שהיא של שניהם מהני .

ו אפי' שהנותן דמים על המקח אינו קנות לו כמ"ש מ"מ כיון שקבלם המוכר כדי להשלים ללוקח מקחו הרי קבלם צי"מ להוציא ולעשות בהם צרכיו והוה ליה גביה כהלואה להתחייב באחריותם לפיכך אם חזר בו המוכר וא' ללוקח בא וטול מעותך בי אחזירם לך אפי' האעות עדיין ברשותו אפי' הם בעין וחייב באחריותן אפי' מאונס' גדולים עד שיקבל עליו מי שפרע ויאמר לו אח"כ בא וטול מעותך ואז אי איתניהו להנך זוזי משם ריה' ליה הלוקח בעין הוה כמו פקדון גביה ופסד מאונס' אבל אם הוציא אפי' שיחזר אחר' תחתיהם וקבל מי שפרע אפי' לא גרוע הן מהלוא' כיון שאלו המעות לא נתנם לו הלוקח והרי הן עדיין עליו הלואה וחייב באונסין ער שיכאו לרשות לוקח וי"א דאפילו הוציאם אם ייחד אחרים תחתיהן והוא כבר קבל עליו מי שפרע ורצה ליתנם לו ולא רצה הלוקח לקבלם פסד ואם חזר בו הלוקח וא"ל המוכר בא וטול מעותיך תרי המעות אצלו פקדון ואם נגנבו או אבדו אינו חייב באחריותן .

קצט יש דרכים שמעות קנות יש זמן שמעות קנות וכו' די סעיפים :

א וכיון דק"ל דבר תורה מעות קנות ומה מעם אמרו שלא יהו מעות קנות גזירה שלא יאמר נשרפו חטך בעליה לפיכך יש לפעמים דמעות קנות ולא תקנו בה משום גזירה דנשרפו חטך בעליה כיצד היו לו מעות בידו בלא מניין ובלא משקל ואמר לחבירו מכור לי חפץ שלך כמעות אלו שבירי ולקחן המוכר ולא דרסק לידע מניינם נקנה החפץ ללוקח ואין א' מהם יכול לחזור בו מפני שהוא דבר שאינו מצוי וכל מילתא דלא שכיחא לא גזרו ביה רבנן ואקמהו אדאוריית' דמעות קנות ואפי' הלוקח יודע מניינם רק שאומר למוכר מכור לי כאלו ולא דרסק המוכר באניינם י"א שקנה .

ב וכן ראובן שאמר מטלטלין לשמעון באנה וקנה שמעון המטלטלין במשיכה ונתחייב לראובן ברמים ואח"כ היו לשמעון מטלטלין אחרים למכור וא"ל ראובן מכור אותם לי ברמים שיש לי בידך מרמי המכר ואמר ליה הן נקנו המטלטלין מיד לראובן בכל מקום שהם כאלו הדמים שהיה שמעון חייב לו ואפי' שראובן לא משך ולא הגביה שגם זה הוא דבר שאינו מצוי ולא גזרו בה רבנן משום שמא יאמר נשרפו חטך בעליה אבל אם היה עליו חוב שלא מחמת מכר אלא בהלואה מאש זאמר לו ראובן מכור לי מטלטלין בחוב שיש לי אצלך ונתרצו שניהם לא קנה דהא הלוא' להוצאה ניתנה מנה אין כאן וכמה יקנה וכת"ש חוב הבא מחמת מכר מחוב הבא בהלואה דהא הבא מחמת מכר ג"כ מיד שאשך שמעון את המטלטלין שקנה ונתחייב לראובן ברמים גם אותן הדמים נעשו הלואה עליו לראובן וחייב באחריותן ככל אונסים כמו בשטר הלואה דלא דמי דשאר הלואה שכיחי ועשו בהן תקנת המשיכה אבל מלוה הבא מחמת מכר לא שכיח ומילתא דלא שכיח לא גזרו בה רבנן כמ"ש ואת' סוף סוף להוצאה ניתנה והנך מעות ליתניהו בעול' ובגאי יקנה איכא לשימר דכיון דמחמת מכר גינרתי הוה

לבוש עיר שושן הלכות מקח וממכר סימן ר צב

שיתכרך לפנינו בע"ה וי"א דרוקא במציא שאין באן דעת אחר' מקנה בעינן בחצר שהיה משתמר לדעת הקונה אבל במכר ומתנה אפי' אם אין החצר משתמר על דעת הלוקח אלא על דעת המוכר סגי כיון שיש כאן דעת אחרת מקנה וכן ראוי להורות מיהו אם המוכר עצמו השכיר לו חצירו ללוקח ומטלטלין שמוכר לו הם עריין מעורבין עם שאר מטלטלין של מוכר מיקרי חצר שאינו משתמר ולא קנה .

ב היו פירות הנמכרין ברשות המוכר או ברשות אדם אחר שהם מופקדין אצלו לא קנה הלוקח ער שיגביה המטלטלים או ער שימשכס כמ"ש מיהו אם שכר המקום שהמטלטלין שקונה מונחי' בו או נתנו לו אותו המקום כמתנה ובקניין או אפילו בדבור בעלמא קנאו דהשתא הוי ברשותו וקנה לו רשותו והא דמהני דבור בעלמא היינו ברשות אחר אבל אם מונח ברשות המוכר ואמר יוכה חצרי ללוקח במתק שקנה ממני לא קנה לו דבמה יוכה זה בו והוא עריין כולו ברשות מוכר לפיכך אמרו שאין אדם יכול לזכות בשל עצמו לחבירו אם לא שישכיר לו מקומו ויקנה לו באח' מדרכו ההקנאת אע"פ שלא מדר וכלבר שפסק דמים ואם היו הפירות מופקדין ביד אחר לא סגי שיאמר הוא בעצמו תקנה חצרי ללוקח את הפירות ער שיאמר לו כן מדעת המוכר ואז קונה לו אפילו באמירה בעלמא דחצירו הוא כירו למירו את-כאי וכשם שהוא יכול לזכות בירו לחבירו בשל אחרים ה"ג בחצירו יכול לזכות לו בשל אחרים .

ג כליו של אדם ג"כ קונות לו כמו חצירו והוא יהיה ללוקח רשות להניחו שם כגון בסומטא אע"ג שאם הניח על גבי קרקע בסומטא לא קנה כיון שנכנסו המטלטלין בתוך הכלי קנה ואין אחר מהם יכול לחזור בו שהרי זה כמי שהונחו בתוך ביתו לפיכך אין כליו של אדם קונים לו כר"ה כיון שאין לו רשות להניחו שם וכ"ש כשכליו של לוקח ברשות המוכר דלא קנה אא"כ אמר לו המקנה לך וקנה בכלי זה ואז קנה אפי' אם הוא ברשות מוכר דכיון דאמר ליה הכי חשיבנין ליה כאלו נתן לו רשות להניחו שם הכלי וה"ל בכליו של לוקח וקנה לו .

ד וכן אם קנה הכלי מהמוכר והגביתו ואחר כך הניחו שם ברשות המוכר וחזר וקנה ממנו הפירות כיון שנכנסו בתוך כליו זה קנה אותם שאפי' הנאת המוכר במכירת הכלי אינו מקפיד על מקומו .

ה אף על גב שכליו של לוקח אינו קונה לו ברשות מוכר דאמרינן הכלי בטל לגבי הרשות אפילו הכי כליו של מוכר אינו קונה ללוקח אע"פ שהוא ברשות הלוקח כגון שפירתי' של מוכר הם בכליו של מוכר והניחו ברשות הלוקח כתיך הכלים לא אמרי' דהכלי בטל לגבי הרשות והוה ליה כמזונחין ברשות הלוקח אלא כל זמן שהם בכליו של מוכר לא קני ויש אומרים אפילו אמר ליה המוכר זיל קני לא קנה ומעמא קשום דמספקינן בגמרא אם הכלי בטל לגבי הרשות או הרשות לגבי הכלי ואולינן לחומרא לומר דבעינן תריוויהו דלוקח הכלי והחצר ובהר מנייהו לא קנה .

ו ומשיכה קונה אפילו בכליו של מוכר שאם מדר המוכר ונתן לתוך כליו ומשכו הלוקח בפניו קנה ואפי' לא א"ל משוך הכלי לקנות מה שבתוכו כיון שהוא בפניו ושותק קני .

ז אין הרשות קונה ולא הכלי ולא משיכה ולא הגבהה אלא א"כ פסקת חלה המד' בכך וכך אבל כל זמן שלא פסק אין לו שום צד שיקנה בו שכל זמן שלא פסק לא סמכה דעת שניהם שאז לא יסכימו על הסכום ויתבטל המקח ואם המקח דבר ירמיו קצובים אע"פ שלא פסק קנה שמה יפסק ורמיו הם קצובים וכן אם אמר ליה היינו מיכר לך כפי מה שישונא ג' אפי' אין דמיו קצובים דסמך דעתיה על הג' שישונא: והיו הפירות כסימטא או בחצר של שניהם או אפי' שהיו ברשות לוקח והם בכליו של מוכר אם קבל עליו המוכר למכור והתחיל למודד לתוך כליו של מוכר אם אמר לו כור בלי סלע אני מוכר לך יכול לחזור בו אפי' בסאה אחרונה שכיון שאומר כור בלי סלע לא היתה כוונתו להקנות לו אלא כל הכור ביחד והרי הוא עדיין לא גמר כל המדה שאמר דהיינו כור ונס הפירות עדיין הם בכליו של מוכר אע"פ שהם ברשות לוקח כבר אמר דכליו של מוכר ברשות לוקח לא קנה וי"א שכל שיגלה דעתו שאינו רוצה למכור רק הכור ביחד אפי' היה ברשות לוקח ובכליו של לוקח או שמשך או שרגביה לא קנה אא"כ מדר כולו מה שיגלה דעתו למכור , ואם אמר לו כור בלי סאה בסלע אפי' הם בכליו של מוכר ראשון ראשון קנה כיון שפסקו דמים על כל סאה שיגביה המוכר ויערה אותה נגמדה מכירתה הואיל ואין הפירות ברשות המוכר ולא כר"ה ואלו לא היו הפירות

בכליו של מוכר כיון שהם ברשות לוקח קנה משפס אע"פ שלא מדר כמ"ש וי"א דהא דאמרי' כד בל' סאה בסלע ראשון ראשון קנה היינו משום דמספקא לן אי תפיס לשון ראשון או לשון אחרון ואין חילוק בין אם אמר כור בלי סאה בסלע או סאה בסלע כור בלי אני מוכר לך לעולם ראשון ראשון ספק קנה ולא ודאי קנה אלא שהוא ספק והלוקח מוחזק בהך שהן ברשותו אמרינן שהוא קנה לפיכך אם לא נתן המעות אף במה שהוא תפוס יכול הלוקח לחזור בו כיון שהוא מוחזק במעות איקי ממנא בחזקת מריה יש אומרים שכל זה כשמדד המוכר אבל אם מדר הלוקח קנה בכל ענין דסידתו הוי כמשיכה ראובן מכר ל' חביות לשמעון ואמר לו אני מוכר לך חביות אלו המידה בכך וכך ופתח לו חבית אחת ונטל שמעון קצת מהיין וליאחר שלקח קצת מהחביות שפתח חזר בו ואינו רוצה ליקח יותר דינא הוא ודאי משאר חביות יכול לחזור בו כיון שלא מדר ואם לא נתן המעות אף מי שפרע ליכא אך באותו חבית שפתח אם המוכר טוען שאינו רוצה במותר שבחבית דמטא יחמיץ הדין עמו וצריך ליקח הלוקח כולו או לקבל אחריות על המיתר אם יתקלקל שישלם לו כל החבית כפי מה שהיה שוה בשעת שקנאו כל שנקנה המקח אין א' מהם יכול לחזור אע"פ שנפלו חילוקים ביניהם יקימו המקח וידונו על החילוקים שבניהם .

ח הכנים הלוקח את החמורים לביתו עם התבואה שעליהם אותה משיכה אינה כלום אפילו אם פסק הרמיס ומדד על החמורים לא קנה שהרי לא משך החמורים לשם קניין לקנות מה שעליהם לכך לא קנה אא"כ הכניסם ופרקם שאז יקנה לו ביתו לכשיפסו' אם הוא משוי שאינו מונח בכליו של מוכר אע"פ שלא מדר וי"א שאפי' מדר לוקח על החמורים לא קנה שלא נתכוין למשיכה ולקנות במדידה זו דלמדידה בעלמא נתכוין ויש חולקין ואומרים דכל שמדד לוקח קנה , המוכר יין או שמן לחבירו בסומטא או בחצר שאינה של שניהם והרי הוא כמו שהיה של שניהם שהשאלה לשניהם או ברשות ליקח והיתה המדה של הסרסור או של אחר שהשאלו להם ער שלא נתמלאת המדה הוא ברשות מוכר ויכול המוכר לחזור בו אפי' אם יש רשומין במדה לידע עד היכן הוא לוג אוב' לוגין ואמר לו כל רושם ורושם בכך וכך אפי' הוא של מיכר ומשתמלאת המדה הוא ברשות לוקח וקונה לו כיון שהוא בסומטא או בחצר שאינו של שניהם דאמרינן דמסתמא שהסרסור או אותו האחר שהשאלה להם ע"מ כן השאלה להם שקודם שנתמלא יהיה היין או השמן של המודד שהוא של המוכר ומשתמלאת יהא נקנה ללוקח שישפוך ממנה חיד כליו וכן פירו' שהיו צבורין בסומטא או בחצר שאינה של שניהם והמדה אינה של אחד מהם והיה המוכר מודד עד שלא נתמלאת המדה הרי הוא ברשות מוכר משנתמלאת המדה הרי הוא ברשות לוקח .

ט היתה המדה של א' מהם בין של מוכר בין של לוקח והיו בה רשמים לידע הצי שלישיה ורביעה וכיוצא בהן כיון שהגיע לרושם מהרשמים ראשון ראשון קנה ואע"פ שהיא נתמלאת המדה וכל רושם מהם במדה בפני עצמה הוא והרי נתמלאת אותה מדה וקנה לוקח שהוא סמך על הרשמים שבה וי"א אם המדה של מוכר לא קנה עד שיערה אותה דמסתמא דלא כיון להקנות ללוקח עד שנתמלא ותהא ראייה לערו' לכליו של לוקח . יא הנוטל כלי סבית האומן ע"מ לבקרו ואם יטב בעיניו יקחנו אם היו דמיו קצובין ונאנס בידו חייב אפי' באונסין נסורין דהואיל ודמיו קצובין הרי הוא סעת שהגביתו כאילו קנאו ונעש' ברשותו שהרי אם ירצה היא להחזיר בו אין המוכר יכול לחזור בו והרי הוא כאילו הוא של מבקר בהתמודד ברשותו לאונסים והי' שהגביתו כדי לקנות את כולו ויהיה אותו חפץ הנסכר חביב על הלוקח שמתמלא יחזיקנו כיון שהוא חביב והרי הוא בקניו בידו וחייב אפי' באונסין אע"פ שהלוקח יכול לחזור בו כל זמן שהוא בעין אבל חפץ שהמוכר קץ בו והא מבקש ורודף למוכרו הרי הוא לעולם ברשות מוכר עד שיפסקו הדמים ויגביהו הלוקח אחר שפסק ואם גלה דעתו שאינו חפץ בו אינו חייב עוד באונסין אבל וי"א שעדיין הוא כש"ש בהתמודד הנאה שנתנו לו לבקרן ושיכול להחזירו אימתי שירצה ואם נאבד או נגנב ממנו קודם שיחזירו הרי הוא כש"ש וחייב בגניבה ואבידה ויש אומרים שהוא כשומר חנם דמה הנאה מסו ליה אין כאן שום הנאה דלא רמי כלל לנוטל כלי לשנרו לבית חמיו דוסף סימן קפ"ו דהתם ודאי גהנה שנתראה בבית חמיו כמו שכתבנו לעיל אבל הכא אין לו שום הנאה .

יב א' המושך או המגביה או המחזיק בעצמו קנה בקניינים אלו

אלו וכן אם אמר לאחד למשוך עבורו להגביה לו או להחזיק לו ה"ו זכה דשלוחו כמותו וכן בכל שאר דרכי קנייה שלוחו כמותו .

רא דין רשם על החבית והתוקע כפו לחבירו וכו ב' סעיפים

א עוד דרך אחרת אמרו חז"ל שהמטלטלין נקנין בו והוא שקראוהו בנ"מ סיטומתא פירש שאוכר לו הרבר ברברים בעלמא ורושם הלוקח רושם על המקה כדי שיהיה לו סימן ידוע שהוא שלו אף על פי שלא נתן מהרמ"ס כלום וכל החז"י בו אחר שרשם רושם זה צריך לקבל מי שפרע אם אין המנהג לקנות ברשימה זו קניין גמור ואם מנהג התגרים במדינה שיקנה הדושם קניין גמור נקנה האקח ואין אחד מהם יכול לחזור בו וחיוב זה ליתן הרמ"ס והוא שרשם בפני המוכר או שאמר לו המוכר רשם מקחך שהקנה לו בזה .

ב וכן כל דבר שנהגו התגרים לקנות בו כגון ע"י שנותן הלוקח פרוטה לאיכר או ע"י שתוקע לו כפו בגמר המקה או במקום שנוהגין הסוחרים שמוסרים המפתת לקונה וכן כל כיוצא בזה שנהגו התגרים קנה .

רב דין קניית מטלטלין אגב קרקע או עבדים וקרקע או עבד ומטלטלין או בהמה וכלים שעליה וכו ט"ו סעיפים

א עיר ויש קניין א' במטלטלין שיכולין לקנותן אגב קרקע והיינו שאם מכר או נתן קרקע ומטלטלין לחבירו כיון שקנה חבירו הקרקע כא' מן הדרכים שקניין בהן הקרקע נקנו לו גם המטלטלין אגבן ככ"מ שהם אפי' אם אינן צבורין בתוך הקרקע ודבר זה למדו מקרא דכתיב בכני יהושפט ויתן להם אכיהם מתנות רבות וכסף וזהב מתנות עם ערים בצורות ביהודה כלומר שנתן להם כל מתנות האטלטלים הנזכרים אגב קרקעות דערים בצורות לפיכך אמרו דנקנין המטלטלין אגב הקרקע בין שהיו שניהם במקור או שניהם במתנה בין שהקרקע במקור והמטלטלין במתנה או המטלטלין במקור והקרקע במתנה כיון שקנה קרקע קנה מטלטלין עמה ו"א דאפי' הקרקע כשכירות והמטלטלין במתנה או איפכא קנה .

ב בר"א כשהיו אותם המטלטלין צבורים באותו קרקע או מיד כשקנה הקרקע כאחד מררכי הקניית נקנין המטלטלין מסתמא עמהם אבל אם היו המטלטלין במקום אחר אינן נקנין לו א"ן הסתם אלא צריך שיאמר לו קנה המטלטלין אגב קרקע ואם אפי' היו אותן המטלטלין במדינה אחרת וא"ל קנה אותה ע"ג קרקע פלוני כיון שקנה הקרקע נקנין המטלטלין עמה אע"ג שאינם צבורין בתוכה ואם לא אמר ליה קנה אגב קרקע לא קנה הואיל ואינן צבורין בתוכה ולא אמר ליה כלום במה קנה אותן אין קניין במחשבה ו"א דאפי' הם צבורין בתוכה צריך שיאמר לו קנה אותה אגב קרקע וכן עיקר ו"א דבעינן דוקא לשון אגב אבל לשון עם לא מהני ויש חולקין וכן נ"ל ואדרבה תהיה למא לא יועיל לישנא דעם יותר מאגב והוא הא"י קרא דלפנין מוניה דין זה דקניין אגב עם כתיב בו עם ערים בצורת ביהודה אלא ש"ס עם ואגב חד לישנא הוא אלא שזה לשון הפסוק וזה לישנא דרבנן ולרידי לישני דעם עדיף דאמרו סני לשנא דקרא נ"ל .

ג הקנה השרה לאחר והמטלטלין לאחר אגבי השרה וא"ל קני השרה לעצמך ואגבו יקנו מטלטלין לפלוני מבעיא כגמרא אם קונה אם לאו ולא אשיטא הלכך אם החזיק זה בקרקע לא קנה השני המטלטלין המספיקא לא מפיקין להו מחוקת המוכר ואם תפשו הקינה אחר שחזר בו המקנה גם כן אין מוציאין אותן מידו שהרי תפשו אחר שקנה חבירו הקרקע שנקנו אלו על גבה ויש חולקין וסבירא להו כיון דלא איפשיטא בגמ' והוה ליה ספק דינא ואינו דומה לשאר ספק מנעון דאמרין ליה הצע"ה אלא אפי' תפשו ספקין מיניה ואין תפישתו של זה מועלת בהן וס"ל שכן הדין בכל ספק דינא דמאונא ככ"ש עוד לפנינו בע"ה .

ד הקנה השרה לאפורומוס ומטלטלין ליתומים קנו היתומים דיר האפורומוס הוא כיד היתומים והוי כאלו הקנה הכל לאיש אחד וכן הדין בגמאי צדקה שקנה הקרקע וזכה במטלטלין לעניים דיר גמאי צדקה כיד עניים .

ה בהמות במטלטלין נחשבו כדברים אלו .

ו קרקע אינה נקנית אגב קרקע אחת ולא נאמר קניין אגב בפסוק אלא במטלטלין עם קרקע אבל קרקע עם קרקע לא נאמר הילכך אפי' צבורין בהן אינה נקנית כיצד כגון שאמר לו קני קרקע הסמוכה לתהום ואגבה תקנה העליונ' אע"פ שהוא צבור בתוכה לא קנה והוא דאמרין לעיל סימן קצ"ב סעיף י"ב' שדות כ"י מדינות קנה כולם לא בתורת אגב אלא בתורת חוקה ומיירי שכבר נתן דמי כולם כדכתיבנא לעיל ע"ש והכא כקניין אגב קונין אפילו בלא נתנית דמי כולם וקרקע אינה נקנית בתורת אגב אפילו נתן דמי כולם .

ז מקנין מטלטלין הרבה אפילו על גבי קרקע כל שהוא דבעינן לסיים קרקע כל שהוא היכא שירדנו שאין לו שום קרקע אלא זו אבל כשאין ידוע לנו והוא מקנה אגב קרקע סתמא סגי בכך ואין צורך לסיים הקרקע שמקנה על ידה וכן נוהגין להקנות אגב ארבע אמות קרקע אע"פ שאין יודעין שיש לו וע"ל סימן קנ"ג ויכול אדם להקנות אגב מקומו של בית הכנסת אע"ג שהמקומות של רבים וכל אחד יושב על מקום אחר הוי כגו שאול לו ומקנין על ידה .

ח האקנה עבדים וקרקעות כאחד המחזיק בעבדים לא קנה הקרקעות ממ"נ אם עבדים במקרקעי דמי אפילו לא הוי מקרקעי דניידי הא אמרינן אין קונין קרקע אגב קרקע וכ"ש אי במטלטלי דמי שאין קונין קרקע אגב מטלטלים החזיק בקרקעות לא קנה העבדים ג"כ בין אי הווי במטלטלי דאע"ג דקונין מטלטלי אגב קרקע אפילו אינן צבורין לתיבה ה"מ מטלטלי דלא ניירי דומיא דכסף וזהב דכתיב בקרא דעם ערים בצורת אבל עבדים מטלטלי דניידי נינהו ואינן קניין אגב קרקע ה"מ כשאין צבורין בתוכה אבל הוי צבורין בתוכה חשבונו להו במטלטלים דמ"מ לא גרע מאטלטלי ונקנין אגבה דאי הוה חשבונו להו כקרקע לא הווי נקנין עמה בתורת אגב דהא אמרינן סעיף ו' קרקע אינה נקנית עם קרקע אפילו כצבורין אבל בתורת חוקה נקנין עמה אפילו עבדי במקרקעי דאמרין הקנ' לו י' שדות כ"י מדינות החז"י באחת החז"י ככולן ואפ"ה אינן נקנין עמה אלא כשעומדין בתוכ' דכשאין עומדין בתוכ' לא דמיין ל' שדות כ"י מדינות דהתם סרנא דארעא חד הוא והכא עבדי מקרקע דניידי הו' .

ט הקנ' עבדים ומטלטלין כאחד מושך כאחד מהו לא קנ' האחד דאין מטלטל זה נקנ' במשיכת זה אפילו הווי כולוהו מטלטלי דלא ניירי החזיק בעבדים לא קנה המטלטלין דאפילו הווי במקרקעי שאני מקרקעי דניידי ואם הווי המטלטלין על גבי העבד קנה אותן עם העבד דהעבד חשוב כחצר והרי נקנין לו המטלטלין בחצירו והוא שיהי' העבד כפות דלא יהא חצר המהלכת דחצ' המתהלכ' אינו דומה לשאר חצר ולא קני אי לא הווי כפות ו"א שצריך שיהי' כפות וגם ישן כפות מהני שלא יהא חצר מהלכת וישן מהני דהוי חצר המשתמר לדעתו דאי הוה ניעור לא הוה משתמר לדעתו אלא לדעת עצמו .

י עציץ נקוב שיש בה זרעים העציץ חשובה במטלטלין דהא יכולה לפלג' והזרעים שבה כיון שהיא נקוב' הוי 'ניקת' כינקי מן הקרקע וחשיבו כקרקע לפיכך היה העציץ לאחד והזרעים שבתוכה לאחר אם הקנה בעל העציץ עציצו לבעל הזרעים כיון שמשך בעל הזרעים העציץ קנה דהא עציץ מטלטלי ומטלטלי נקנין במשיכה .

יא הקנה בעל הזרעים זרעיו לבעל העציץ לא קנה בעל העציץ הזרעים ער שקנה הזרעים כאחד מקנייני הקרקע דהיינו או בכסף או בשטר או בחוק' ואם בחוקה רוצה לקנות כגון שלא נתן כסף צריך שיחזיק בזרעים עצמם כגון שנוכח או עורר בהן דהא הזרעים הווי קרקע ואין נקנין במשיכה אלא כקרקע בכסף ובשטר ובחוקה .

יב היה העציץ הזרעים שבו הכל לא' והקנה שניהם לא' החזיק בעצ' לקנות אותה והזרעים כגון שלא משכו אלא עשה בו מלאכה במקומו אפי' העציץ לא קנה דהא העציץ מטלטלין היא ואין המטלטלין נקנין בחוקה וכיון דהעציץ לא קנה כ"ש דזרעים לא קנה משך העציץ אותו קנה במשיכה והזרעים לא קנה שהרי הזרעים קרקע נינהו ואין קרקע נקנית במשיכה וכ"ש שאינ' נקנית ע"י משיכת העציץ שהוא מטלטלין החזיק בזרעים קנ' העציץ דהא נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף ובשטר ובחוק' והעציץ נכסים שאין להם אחריות היא והא דבעי' נקוב משום הזרעים דאז הוה יניקתן כגומ' הקרקע עצמה דאי לא הוה נקוב גם הזרעים לא הווי כקרקע ו"א הוקא כשל עץ בעינן נקוב ובשל חרס אפילו אינו נקוב חשוב כנקוב דיונק מן הקרקע דרך החרס ויש אומרים איפכא .

המטלטלין דמעות אינן קונות עד שימשך ואין א' מהם נקנה בחליפין כגון אם בא להקנות לחבירו מטבע שבידו או שיש לו כיד אחר בקנין סודר אינו מועיל וכן אין נעשין חליפין לקנות בהן בתורת קניין סודר כמ"ש טעמא לעיל סי' קצ"ה סעיף ב' ולפי' המיוחד מעות זה קנס לאחר בחליפין מטלטלין הואיל ולא קנה זה המעות לא קנה זה המטלטלין אע"פ שמשך אות' ודוק שיחדם בתורת חליפין אבל אם יחדם בתורת דמים שמשך זה החפ' נתחייב בדמיו מיד אפי' לא ייחדם כבר . ד' בד"א שכולן נעשין דמים נגד שאר מטלטלין ולא קנה בזמן שמכר שאר מטלטלין כאחד מכל מיני מטבעות שבעולם שבכולם יש להן דין מטבע גבי שאר מטלטלין בין לענין שאין עושין בהם חליפין להיות קונין בהן בתורת סודר ולא נקנין בקניין ואין קונין במשיכתן המטלטלין אבל מתחייבין בהם במשיכת המטלטלין אבל המוכר מטבע במטבע יש מהם שיש להם דין שאר מטלטלין שבמשיכתן מתחייב לחבירו המטבע שנותן תמורתן ויש מהם שיש להם דין מטבע שאין מתחייב במשיכתן ליתן תמורתן כלל' דמילתא לעולם המטבע היוצאה מהרה ובחריפות יותר מהאחרת היא חשיבה טיבעא נגד האחרת והאחרת חשיבה פירות לגבה וירוע דמטבע של כסף יוצאות בחריפות יותר מכל המטבעות לפיכך אפי' מטבע של זהב לגבי כסף פירא הוא ויש לו דין מטלטלין אפי' מוכר לו דינר זהב כב' ה' דינר כס' בתורת דמים אע"פ שלא ייחד לו את המטבע הכסף ומשך הלוקח את דינר זהב נתייב למוכר בכסף מיד ותייב ליתן חמשה ועשרים דינרי כסף כפי מה שפס' עמו אם חרשים חרשים אם יטנים ישנים אבל אם משך המוכר הכסף לא נקנה הדינר והב' ללוקח וכל א' מהם יכול לחזור בו עד שיגיע הדינר והב' ליד הלוקח .

ה' וכן מטבע של נחושתה הוי כמו פירות לגבי מטבע של כסף ושל נחשת קונין את הנכסף ואין של כסף קונין של נחשת כיצד מוכר לו שלשים איסרי נחשת בדינר כסף ומשך הלוקח האיסרי' נתחייב בדינר הכסף למוכר ותייב ליתנו לו כפי מה שפס' אם חרש חרש אם ישן ישן אבל אם משך המוכר בדינר הכסף לא קנה לוקח את האיסרות עד שיגיע לידו ומעות שלנו באלו הארצות רוכן ורובה דרובן כסף ונחשת מעורבין בהן וחליפין הן ביצואה כוהר לפיכך כולן הוה טיבעא לגבי מטבע של כסף צר' ושל כסף צר' הוי פירא לגביהו .

ו' מטבע של נחושת י"א הוה טבעא לגבי מטבע של זהב וי"א הוה פירא לגבי דהבא .

ז' וכולם יש להם דין מטבע לגבי שאר מטלטלין וכן כולם זה כנגד זה כגון שמכר דינר זהב בדינר כסף או דינר כסף בדינר כסף או דינר נחשת בדינר נחשת כולן יש להן דין מטבע ואין קניין זה את זה .

ח' מעות הרעות שפסלתן מלכות או מדינה או דינרים שאין יוצאין באותה מדינה ואין נושאין ונותנין בהם עד שמשנים איתם למטבע אחר הרי הם כפירות לכל דבר ונקנין בקניין ונתחייבין ע"י משיכתן לתת מעות שפסקו ואם נפלו כנגדן מעות לא נקנו וי"א דאפי' מעות הרעות שלא נפסלו לגמרי רק שאין יוצאין בהוצאה להדיא נקרא מטלטלין וכן עיקר . ט' לפי כל מה שכתבנו לא נשאר לנו דרך להקנות מטבע לאחר כשלא קנה ממנו כלומר דאי קנה ממנו מטלטלין כשמשך המטלטלין חייב הוא במעות אבל בלאו דכי אין דרך להקנות מעות אלא בקניין אנב כגון שקנה קרקע ועל גבו מעות אי שישכור מקום המעות וקונה אותם בתורת חצר וכיון שזכה בקרקע ע"ד קניין כסף או שטר או חזקה או בקניין סודר וזכה אגב קרקע גם במעות או בתורת חצר או בקניין אנב אפי' שאינן צבורין עליו והוא שיהיו המעות טובכנים וקיימיה בנן שהיו מופקדים ביד אחר ולא כפרן הנפקד אבל ראובן שהיה לו חוב על שמעון והקנה ללוי קרקעו על גבי החוב לא קנה החוב דהא המעות ליתניהו בעולם דליקני באגב דמלוה להוצאה נחובה אבל יכול הוא להקנות לו החוב של ישראל במעמד שלשתן כמ"ש בס' קנ"ו וכן יכול האחד להקנותו לו ע"י שימכור לו או יתן לו השטר במתנה ועל הדרך שנתבאר בסימן ס"ו ועיין לעיל סימן קצ"ג בדיוני הרשאה .

י' החליף קרקע בקרקע או מטלטלים במטלטלין או קרקע במטלטלין כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין שנים שקנין מזה לזה להחליף על כל אשר להם וי"א שאין בקניין זה כלום שלא כיון להקנות אלא לגום וי"א דמהני אך מ"מ יעמוד כל אחד בשלו דוראי שלו חביבה עליו ולא היתה הכוונה להחליף ממש אלא להרויח מי מהם שיש לו יותר על חבירו יתן לו המותר ולענין זה חל הקניין וע"ל סי' ר"ט סעיף ב' . רד אימתי

יג' המקנה כהמה וכלים שעל גבה כא' אע"פ שמשך הבהמה וקנאה לא קנה הכלים שעליה במשיכה שמשכה עם הבהמה לא קנא שאין המשיכות שוות זו עיקר דין משיכה הוא בהליכה וזו בגרירה ואינה נקנית כבת אחת וממע' חצר נכר לא קנה שתהא הבהמה נחשבת כחצירו ויקנה הכלים עליה בתורת חצירו דחצר מהלכת היא ולא קנה עד שיגביה או שימשך הכלי עצמו אם אין דרכם להגביה ואם היתה הבהמה כפותה ומשכה וקנאה קנה אף כלים שעליה ולא מטעם משיכה שאין משיכת' שוה אלא מטעם חצר דבהמה כפותה הוא כחצירו ובהמה כפותה לא בעינן ישן דאפי' אינה ישנה משחזרת לדעתו היא שהרי אין לה דעת יש מי שאומר דבמציאה אם אומר אני מושך בהמה זו לקנותה ואת הכלים שעליה קנאם אפילו אינה כפותה כיון דמהפקר קא וזה קניין כל דהו סגי שתהא קאי ברשותיה ואין אחר יכול לחוטפה ממנו לוכיח בה כיון שהוא מוחז' בה שמשכה לרשותו .

יד' אצ"ל ליה המוכר משוך כהמה זו וקני כלים שעליה ולא הקנה לו הבהמה הואיל ולא הקנה גוף הבהמה אע"פ שמשכה והיא כפותה לא קנה כלים שעליה כיון שעיקר דין משיכה היא בהליכה ומשיכת כלים היא בגרירה .

טז' אבל אמר לו משוך קופה זו ובמשיכתה קנה מה שבתוכה במשיכת הקופה קנה מה שבתוכה אע"פ שהקופה לא קנה כיון רמשיכת הקופה ומשיכת מה שבתוכה משיכה שוה היא תרווייהו בגרירה מועיל גרירת הקופה לגרירת מה שבתוכה .

רנ כל מטלטלין נקנין בחליפין ומטבע אינה נקנה בחליפין ובו י' סעיפים .

א' וזאת לפנים בישראל וגו' לקיים כל דבר שלף איש נעלו וגו' ובכר ידעת בריש ס' קצ"ה דפסו' זה בקניין חליפין קמיידי מבאן אחז"ל כל המטלטלין קונין זה את זה בדרך חליפין ל"ס אם אין המקנה מקפיד לידע סכום שווי החפ' שנוטל בחליפין בעין שקונין בסודר שוהו הקניין הנמור שאנו למדין מקרא שהוא מועיל לכל הדברים בין קרקע בין מטלטלין בין בעלי חיים דלקיים כל דבר בתוב ופירות נמי אע"פ שאין קניין בהם מפני שאינן כלי ואנן כלי בעינן דומיא דנעל דשלף נעל כתיב מ"ס נקנין הן בחליפין מלקיים כל דבר חוץ ממטבע שאינו נקנה בחליפין ולא קונה כמ"ש ש"עמיה לעיל סימן קצ"ה סעיף ב' וחז' משטרות וע"ל סימן ס"ו וכן דבר שאין בו ממש אין קניין מועיל בו כגון שקנו ממנו שילך עם פלוני למקום פלוני או שקנו ממנו שיחלוקו החצר שביניהם או שיחלוקו השכר שביניהם או שישתמשו באומנות דברים כאלו וכיוצא' בהן לא הוה אלא קניין דברים שאין להם מקום מסויים מה שהחליפין קניין עליו וכן מוכח הנאה לאו ממון הוא ואינו נקנה בחליפין ע"ל סימן רצ"ה האומר אתן דבר לפלוני אי הוה קניין דברים סי שקנו ממנו שיעשה שטר מחילה לחבירו הוה קניין דברים שאינה מקנה לו שום דבר מסויים אלא שמשל' עצמו ממנו ואין זה דבר שיחול עליו הקניין אבל אי קנו ממנו להחזיר לחבירו כל זכותיו שיש לו עליו לא הוה קניין דברים שהרי צריך להקנות לו דבר בחזרתו והרי כל אלו בכלל הקניין חליפין הנאמ' בקרא ווא"צל שקנין אלא אפי' מקפיד לידע סכום שווי החפ' שנוטל והשתא דומה לרמים אפ"ה נקנה כיצד היה לזה פרה ולוה חמור והעריכו אותם כמה שוה כל א' מהם והסכימו להחליף' זה בזה כיון שמשך בעל הפרה את החמור נקנית פרתו לבעל החמור ככ"מ שהיא ואין שום א' מהם יכול לחזור בו . וי"א דאם העריכו זה כנגד זה קונין אף בפירות והכי מסתב' שהרי אין זה חליפין הנאמר בפס' ובכלל כל הגישום כאחר הוא ג"ל .

ב' החליף חמור בפרה ומשך את הפרה ולא משך הטכה לא קנה מפני שאין כאן משיכה גמורה שהרי לא משך את הטכה שהיה בכלל המקח וי"א דוקא בכה"ג שא"א לומר שיקנה כנגד שווי מה שמשך דהיינו כנגד דמי הפרה שמשך משום שהחמור א"א לחל' אבל אם אמר פרה ופלה בכר חמין ומשך הפרה ולא משך הטכה קנה בחמין כנגד דמי הפרה וי"א שאם ראובן החליף בקניין אחד עם שמעון ולוי ונתבטל הקניין אצל אחד בטל גם כן כנגד השני .

ג' לשונות של זהב ושל כסף ושל שאר מיני מתכות הרי הם כשאר מטלטלין ונקנין בקניין סודר וקונין זה את זה בהחליפה אבל מטבעות היוצאות הן של כסף הן של זהב הן של נחשת שכולם חשיבותם משום צורותם הרי הן כולן דמים נגד שאר מטלטלין והגומן אסר מהם בדמי מטלטלין לא קנה

חשן משפט הלכות מקח וממכר סימן רה רה

ךד אימתי מקבל החוזר בו מי שפרע ומתי נקרא מחוסר אמנה וכו' י"א סעיפים :

א אע"פ שאענת אינן קנות כמ"ש מ"מ החוזר בו אחר שנתן הדמים ולא משך המטלטלים בין המוכר בין הלקח לא עשה מעשה ישראל וחייב לקבל עליו מי שפרע ואפי' לא נתן כל המעות אלא מקצתן וחוזר בו צריך לקבל עליו מי שפרע כמ"ש נוסחו בסעיף ד' אבל כל זמן שלא נתן המעות אלא שפסק הטקח אינו צריך לקבל עליו מי שפרע .

ב נתן דמי הטקח ונאנס הטקח קודם שיקחנו הלקח ואמר ליה הלקח למוכר תן לי מקחי או החזר לי מעותי אע"פ שיש עדים שאבד באונס ולא היה כח במוכר להצילו ולא נתרשל בדבר הרי זה מחזיר הדמים ואין כאן מקום מי שפרע ויש אומרים דהוא הדין למי שחוזר בו מפני שירא להפסיד כל הטקח כגון ששטע שכאו גוי' ליקחנו שלא אסרו לקבל מי שפרע אלא כשחזר משום יוקרא וזולא .

ג הפוסק על שער שבשוק וקבל דמים ולא היה לו אותו המין שפסק עליו נתבאר כמי ר"ט וע"ל סי' ר"ט סעיף ו' .

ד כיצד מקבל מי שפרע אורחין אותו כב"ד בקללה סתמית דרך כלל ואומרים מי שפרע מאנשי הור המביל ומאנשי דור הפלגה ומאנשי מרום ועמדה וממצרים שטבעו כים הוא יפרע ממי שאינו עומד ברבונן . וי"א דמילט לישנין ליה להדיא ואומרים לו הוא יפרע ממיך אם אינך עומד כדבורך ואומרים לו כן ברבים אולי יחזור מן החזרה ויקים מאסרו .

ה הלקוח מחבירו קרקע או שאר מטלטלין ופסקו הדמים והניח משכונן על הדמים לא קנה דמים אין כאן ונשכנן אין כאן שהרי מעות לא נתן לו וכמשכנן לא קנה כלום כגופו ואם כן במה יקנה וכל הרצפה לחוזר בו משניהם חוזר ואינו צריך לקבל מי שפרע .

ו מכר לו ברבדים בלבר . ופסקו הדמים ורשם הלקוח רושם על הטקח כדי שיהיה לו סימן ידוע שהוא שלו והוא אחר מן הפירושים שפירשו על סימומתא קונה במימן וה אע"פ שלא נתן כלום מהדמים כל החוזר בו אחר שרשם מקבל מי שפרע שזה פירוש סימומתא קונה שקונה לענין קבולי מי שפרע ואין טמנה המדינה הוא שיקנה הרושם קניין גמור נקנה המקח ואין אחר מהם יכול לחזור בו וכל זה שרשם בפני המוכר או שאמר לו המוכר רשום מקחך וע"ל סימן ר"א .

ז הנמשא והנתון ברבדים בלבר הרי זה ראוי לעמוד ברבונן אע"פ שלא לקח מהדמים כלום ולא רשם ולא הניח מוכן הכל החוזר בו בין לוקח בין מוכר אע"פ שאינו חייב לקבל מי שפרע מ"מ הרי זה מחוסר אמנה אפילו נתיקק השער ואין דוח חבאים נוחה הימנו וכבר ידעת או"ל הין צדק שהוא הן שלך צדק .

ח וכן מי שאומר לחבירו ליתן לו מתנה ולא נתן הרי זה מחוסר אמנה במה דברים אמורים במתנה מועמת שהרי שאלה דעתו של מקבל כשהבטיחו אבל במתנה מרובה אין בה משום מחוסר אמנה שהרי לא האמין זה שיתן לו דברים אלו מפני שהוא מרובה ואינו קונה עד שיקנה אותם ברבדים שהם נקנין בהם וע"ל סימן ר"ט .

ט יש מי שאומר שאם רבים אמרו לאדם אחר ליתן לו מתנה אינם יכולין לחזור בהן אפילו אם הוא מתנה מרובה לגבי המקבל כיון דלא הוי מתנה מרובה לגבי כל אחד וא' .

י מי שהיה לו חוב אצל חבירו ואמר לו מכור לי מטלטלין אלו בחוב שיש לי אצלך ונתרצה המכר י"א שזה הוי כמו שנתן דמים לענין כל החוזר בו מקבל מי שפרע ויש חולקים ואומרים דאינו קונה אפי' האעות עריין בעץ ביד הלזה כיון דטלוה לרצאה ניתנה הוי כאינו נתן לו כלום דטלוה אין כאן טנה אין כאן אלא א"כ אצל הן יקנה לי חפץ שלך בהנאת מחילת מ"ה דאז קנה באותה הנאה המחילה לענין קבולי מי שפרע ואפילו לא שחל לו לגמרי אלא הדיח לו זמן הפרעון ואמר לו יקנה לי חפץ שלך בהנאה הנאה שהרחת לי הרי כפי נתן לו מעות וע"ל סימן קצ"ט סעיף ב' .

יא ראובן שהיה חייב לשמעון מנה ואמר לו שמעון לראובן מטלטל זה אמכור לך כמנה ונתן לו ראובן המנה יכול שמעון לומר מנה זה אני גובה בחובי והחפץ לא אתן לך ואינו כמי שפרע וכדי להוציא מעותי עשיתי והשטית כך הדין עמו אבל אם אמר לו ראובן הילך עוד אותו המנה שאני חייב לך ותן לי החפץ צריך ליתן לו או מקבל מי שפרע .

רה רין מוכר מחמת אונס ומסר מודעא ובמלה וכו' י"ב סעיפים :

א מי שאנסוהו למכור דתלוה ויסרוהו עד שמכר בו במקרקעי בין במטלטלי שאמר רוצה אני או שתק וקבל הדמים כיון ראי' תרתי שנתרצה ואמר רוצה אני שהרי שתק וגם קבל הדמים ה"ו מכור דאמרינן אגב אונס' גמר ומקנה י"א דוקא דאיכ' עדים שראו שהא"י נתן לו המעות אבל אם הודה בפני עדים שקבל מסגו המעות והעדים לא ראו שנתן לו אינו מכור דאמרינן כי היכי שאנסו למכור כך אנסו להורות שקבל המעות והוא לא נתן לו ומחמת יראה הודה ויש אומרים אפילו בהודאה סגי דמתוך אונסו אינו מודה אם לא שקבל דאם אנסוהו להורות ה"ל למסור מודע' דבקל יכול למסור מודעא על ההודאה י"א דוק' בשנתן לו המעות אפילו באונס ובזוניה וביני דאגב אתם' גמר ומקני אבל אם לא קבל הדמים אלא שנתן לו שטר לאנס שזכרו לו לאו כלום הוא ולא קנה ויש חולקין ודוק' שאמר רוצה אני או שתק וקבל דמים אמרינן דאגב אונסיה גמר ומקני ע"י הדמים אבל אם אמר בפירוש שאינו רוצה ואנסוהו לקבל הדמים לא גמר ומקני לפיכך אם אנסוהו למכור ורוצה למצוא לו תיקון לכשיסתלק האונס שלא יתקיים הטקח ויכול לחזור בו ולא יאסרו דאגב אונסיה גמר והקנה אלא מחמת יראה קבלם ומסר מודע' קודם שימכור כלומר יודיע לעדים שכאונס הוא מוכר ואינו מתרצה למכור אלא מחמת דאת האונס כיצד יעשה יאמר לשני עדים דעו שזה שאני מוכר חפץ פלוני או שרה פלוני לפלוני לא כרצוני אני מוכרו לו אלא מפני שאנסו אני למכרו לו ואז אפילו יחזיק בו זה כמה שנים לכשיסתלק האונס המכר בטל ומצויאין אותו מידו ומחזיר לו הדמים ובלבר שיהו העדים יודעים שפגני אונס הוא מוכרו ושהוא דאי אונס וכל מודע' שאין כתוב בה אנו העדים ידענו שהמוכר זה אונס היה כשמכרו זה אינה מודע' .

ב בד"א שצריכין העדים לידע את אונסו ממכר אבל במתנה או מחילה שכופחה ליתן או למחול אין צריכין להכיר אונסו שאפילו אם אינו אונס כיון שגלה דעתו ואמר לעדים שאינו נותן או מחול מדעתו אין במתנה או במחילה כולם דרוק' גבי מכר אמרינן כיון שקבל המעות גמר ומקנה משא"כ במתנה ומחילה שכיון שלא מדעתו נתן או מחול במה הקנה ומתנה שכפוח בה אחריות דינה כמכר שכיון שכתב לו אחריות ודאי בחנם לא נתן לו מתנה כיון אם לא שגם הוא נהנה מסגו כבר הרכה והרי היא כמכר גמור ומקנה אגב הנאתו שהיתה לו מסגו .

ג מתנה אם נתברר שכאונס נתן אע"פ שלא מסר מודעא מתנתו בטלה וכן אם מסר מודע' ולא ידעי באונסו כיון שקודם שנתן גלה דעתו שאינו נותן מדעתו המתנה בטלה כמ"ש בסעיף ו' בע"ה ומחילה דינה כמתנה דמה לי נתן עכשיו ומה לי מחול לו מה שחייב לו כבר לפיכך אם אנסו ע"י שמחול לו אם יש עדים שיודעו באונסו אע"פ שלא מסר מודעא וכן אם מסר מודעא ולא ידעו עדים באונסו אין מחילתו מחילה ופשרה דינה כמכר מפני שהיא דומה למכר לפי שהתנועע ירא שמא יפסיד כל תביעתו כדיון לבן הוא מתפייס ליטול קצת בפשרה וכן הנתבע ירא שמא יחייבוהו לשלם כל מה שתובע ממנו ולכן הוא מתפייס לשלם מקצתו בפשרה והיינו מכר ממש שהוא מוכר לחבירו כל זכות שיש לו בתביעה זו בסך שמתפשרים ביניהם לפיכך אם אנסו ע"י שנתפטר עמו גמר ומקני אגב אינסיה עם קבלת דמים רתיבע במה שהוא מקבל מסגו מן הנתבע והנתבע כמה שהניח לו מתביעתו א"כ מסר מודעא וזו לא כתבו במודע' אגב סהרי ידעין באונסיה אין מודעא וזו כלום .

ד יש מי שאומר רהא דאמרינן בשלא מסר מודעא מסכרו מוכר אם הוא בקרקעות הוי ממכר אפילו לא נתן לו כל שווין לפי שאין אונאה לקרקעות אבל במטלטלין כיון שיש בו כדי אונאה וכ"ש כדי ביטול מקח אין כאן תורת מקח ה"מ כשאינו כופה אלא המכירה אבל בכנס המעות אינו כופה אבל אם כופה ליתן לו בפחות משווין אף בקרקע אין כאן תורת מקח והוי כמי שאנסוהו ליתן שאינה מתנה ובתב מורי מדרמא י"ל מיהו לענין זה הוי כמכר דאם מסר מודע' בעינין שידעו העדים באונסו כמו כמכר עכ"ל ונ"ל פיעטא משום דאי לא ידעו העדים באונסו דילמא אע"פ שסמו שנתן לו מה ששוה יותר על הדמים שקבל נתן לו שלא מדעתו ולא קנה מה שנתן לו כנגד שווין הדמים גמר והקנה לו בלא אונס אגב הדמים שקבל ג"ל .

ה וכיון דבעינין שידעו העדים מסר אחר ולא מפיו דאגב הוא כרכתביג' בסעיף א' יש מי שאומר שאפילו אמר לעדים כתבו לי שאסרתי מודע' בפניכם וכשוורע על פי עדים האונס שאנסוני יצטרף עדותכם עם אותם העדים לבטל המקח אין שומעין לן ומעמא משום דחיישינן לכ"ד פועין שאמרו חזקה לא תתמו א"כ ידעו .

ידעו באונסו ויבאו לבטל המקח ע"י אלו העדים לכתוב ויפסידוהו שלא כיון לפיכך אמרינן דוקא לכתחלה לא יכתבו אבל אם כתבו לו ולא ידעו באונסיה ואח"כ בא זה ותבעו לדין והבי' עדי' דאנוס היה ה"ל מודעא מעלייתא ומבטלין המכירה על פיה' וְ ברא' שצריך שידעו העדים שהוא אנוס במוכר או בעושה פשרה שהיא דומה למכר כמ"ש שאם אינו מוסר מודעא אפי' שות' אמרי' אגב אונסיה גמר ומקני אבל במתנה או במחיל' אם מוסר מודעא קודם אע"פ שאינו אנוס הרי המתנה בטל' שאין שייך מתנה אלא מה שנתן מרצונו המוכר והרי גלה דעתו שאינו נתן ברצון שאם היה נתן ברצון למה מוסר מודעא וגילוי דעת הנותן שאינו נתן ברצון סגי שהרי אינו רוצה להקנות בכל לבו ולא קנה המקבל מתנה והמחילה דומה למתנה כמ"ש וְ וכשלא מוסר מודעא ואנסוהו זבניה זבני' דאגב אונסיה גבי ומקני לפיכך צריך למסור מודעא ל"ש אנסוהו אונס הגוף כגון שהכניו או שתל"י עד שמכר לו ל"ש אנסוהו ע"י מאן כגון שהצידוהו בהפסד מאן בין ע"י גוים בין ע"י ישראל ולא אצ"ינן כשאפסדין אותה ע"י ישראל אינו אונס גמור דהא אפשר לתבעו לדין או הוא עצמו יתחרט ויהודי לו הגזילה וה"ל אע"ג שקבל הדמים לא גמר ומקני אפי' לא מוסר מודעא אלא אפי' צריך מסירת מודעא ואם לא מסר מודעא אמרי' גמר ומקני ומעשה בא' ששכר פירס מחבירו ל"י שנים ולא היה שטר חוב ביד המשכיר ואחר שאכלו השוכר ג' שנים אמר לו למשכיר בנינו לכין עצמו אם לא תמכרנו לי אכניש שטר השכירות ואטעון שהוא לקוח בידו והיה דא המשכיר ששא יפסיד כל הפרס בתנאי והלך ומכרו לו וקבל דמים ועשה לו שטר מכירה עליו וקודם שאמר לו מסר מודעא בפני עדים והטעם העדים אחורי הגדר ושמעו שלא גתרצה למכור לו אלא ע"י גוים זה שאמר לו אם לא תמכרנו לי ככשיני' לשטר משכיר' ואימא לקוח היא בידו והפסדתי השטר ויש לי טענת חוקה שהחוקתי בפרס ג' שנים ומפני גוים זה מכרו לו ואח"כ שהוכיזא בו הוא מקרי אונס וכשיתבענו אח"כ לב"ד ויכפור ויאמר שקנה ממנו פירס זה וזה יוציא המודע' המכר בטל וכן כל כיוצא בזה .

יב כאיזה אונס אמרו שהוא מבטל המקח באונס דאתי ליה מאחריני אבל אונס דאתי ליה מנפשיה כגון מי שהוא מוכר מפני שהוא דחוק למעות לא דאל"כ כל אדם ימכור בשיהי' צריך למעות וימסור מודעא וכשיהי' לו מעות יאמ' ויבטל המכר וזה דבר שא"א להתקיים ואפי' באונס דאתי ליה מאחריני נמי לא אמרן אלא דוקא שאנסוהו למכור אבל אם לא אנסוהו למכור אלא אנסוהו ליתן מעות ומחמת שלא היו המעות הוצרך למכור לא הוי אונסא במכירה אלא כשאר דחיק למעות וזבניה זבניא וכל זה מיירי באנסוהו למכור דאמרינן אגב אונסיה גמר ומקני אבל אנסוהו לקנות אינו קניין דאגב אונסו אינו קונה אלא מפיקרו בדעתו ואין מוכן ומקנן לאדם בע"כ .

רז דין בשאמכור אמכור לך במא' ומכר לאחר ביותר או שאמר אמכרנה לך כמו שישומא אותו בית דין וכו' ד' סעיפים .

א האומר לחבירו כשאמכור שדה זו תהא לך מעכשיו כמנה וקנה מידו על כך הרי היא קנויה לו מעכשיו לענין זה שאם ימכרנה אחר כך לאחר במנה הרי זה מצי"א מידו כיון שקצב לו הדמים ואמר לו מעכשיו אבל אם לא הזכיר לו סכום מעות אלא אמר כשאמכרנה אמכרנה לך אע"פ שאמר מעכשיו לא קנה הראשון דלא סמכא דעתיה כיון שלא קצב לו סכום דמים שהלוקח חושש שמה המוכר יפסוק עליה דמים יתרים ולא יתראה הוא בכך וכן המוכר חושש שמה הלוקח לא יתראה בדמים שיפסוק לו לפיכך לא סמכ' דעתיהו ואינם מקנים או קונים זה לזה לך שניהם יכולין לחזור בהן וקנאה השני וכן אם מכרה לאחר ביותר הדמים שקצב ליה קנאו השני ולא הראשון שלא התנה עמו אלא כשאמכרנה מרצונו ימכרנה לו וזה אם לא היו גותנין לו רק מנה כמו שקצב עם הראשון לא היה מוכר' מרצונו וכשמכר לאחר ביותר חשבו כאלו אנסוהו למכרה ביותר וקנאה השני וכל זה מיירי אלא בשאמר בזה הלשון כשאמכור אמכרנו לך אבל אם אמר כשאמכור לא אמכרנו אלא לך בכך וכך ומכרה ביותר אז שהתנה אפי' אם ימכרנה ביותר ממה שהתנה עמו ימכרנו לו כל תנאי שבממון קיים וקנאו הראשון אבל אם לא התנה עמו אלא בשמכרו זה לאחר ביותר אמר הוי' אני אתן גם אותו המותר אפי' הכי וזה השני שכיון שבשעת המכר קנאו השני שוב לא יתבטל בשביל תוספת דמים של זה ואפי' ידע הראשון קודם המכר שרצו ליתן בה יותר ואמר תנה לי ואני אתן גם אותו הסות' ומכרה לשני אפי' הכי קנאה אותו השני שלא היה התנאי אלא אם ימכרנה לאחר בשויה דהיינו נונה שקצב עמו ראשונה וכיון שמכרה לזה ביותר אין באן תנאי .

ב אמר ליה כשאמכרנה הרי היא קנויה לך מעכשיו כמנה שישומא ב"ד של שלשה ביון שהוכיר ב"ד הולכין אחר הרוב שבהם כדרך ב"ד ואם שמוהו שנים בשומ' שוה והשלישי חולק עליהם הולכים אחר הרוב אמר ליה כמו שיאמרו שלשה ולא הזכיר ב"ד נחית לדעת ולא לב"ד ואינו צריך לתת אלא עד שיסכימו כל השלושה לדעת אחת .

ג וכן אם אמר כמו שישומא אותה ארבעה או אפילו אמר ב"ד של ארבעה כיון דנחית לדעות יותר מהם ב"ד דעתו עד שיסכימו כל הארבעה לדעת אחת ואם ימכרנו לאחר כמנה שהסכימו אלו הארבעה קנאה הראשון .

ד שמו אותה שלשה או ארבעה כמו שאמר ואמר המוכר ע"י שיבואו שלשה או ארבעה אחרים וישומא אותה אין שומעין לו שהרי קנו מידו מתחלה שמכרו מעכשיו וממאי דהני קנס להו טפי דילמא הני קים להו טפי וכל זה דוקא שאמר מעכשיו אבל אם לא אמר מעכשיו אע"פ שקנו מידו שכשימכור יהא מוכר ל לא קנה דהוי קניין דברים כמ"ש לעיל סימן ר"ג א"ג הוי אסמכתא כמ"ש בסיון ר"ז בע"ה .

ידעו באונסו ויבאו לבטל המקח ע"י אלו העדים לכתוב ויפסידוהו שלא כיון לפיכך אמרינן דוקא לכתחלה לא יכתבו אבל אם כתבו לו ולא ידעו באונסיה ואח"כ בא זה ותבעו לדין והבי' עדי' דאנוס היה ה"ל מודעא מעלייתא ומבטלין המכירה על פיה' וְ ברא' שצריך שידעו העדים שהוא אנוס במוכר או בעושה פשרה שהיא דומה למכר כמ"ש שאם אינו מוסר מודעא אפי' שות' אמרי' אגב אונסיה גמר ומקני אבל במתנה או במחיל' אם מוסר מודעא קודם אע"פ שאינו אנוס הרי המתנה בטל' שאין שייך מתנה אלא מה שנתן מרצונו המוכר והרי גלה דעתו שאינו נתן ברצון שאם היה נתן ברצון למה מוסר מודעא וגילוי דעת הנותן שאינו נתן ברצון סגי שהרי אינו רוצה להקנות בכל לבו ולא קנה המקבל מתנה והמחילה דומה למתנה כמ"ש וְ וכשלא מוסר מודעא ואנסוהו זבניה זבני' דאגב אונסיה גבי ומקני לפיכך צריך למסור מודעא ל"ש אנסוהו אונס הגוף כגון שהכניו או שתל"י עד שמכר לו ל"ש אנסוהו ע"י מאן כגון שהצידוהו בהפסד מאן בין ע"י גוים בין ע"י ישראל ולא אצ"ינן כשאפסדין אותה ע"י ישראל אינו אונס גמור דהא אפשר לתבעו לדין או הוא עצמו יתחרט ויהודי לו הגזילה וה"ל אע"ג שקבל הדמים לא גמר ומקני אפי' לא מוסר מודעא אלא אפי' צריך מסירת מודעא ואם לא מסר מודעא אמרי' גמר ומקני ומעשה בא' ששכר פירס מחבירו ל"י שנים ולא היה שטר חוב ביד המשכיר ואחר שאכלו השוכר ג' שנים אמר לו למשכיר בנינו לכין עצמו אם לא תמכרנו לי אכניש שטר השכירות ואטעון שהוא לקוח בידו והיה דא המשכיר ששא יפסיד כל הפרס בתנאי והלך ומכרו לו וקבל דמים ועשה לו שטר מכירה עליו וקודם שאמר לו מסר מודעא בפני עדים והטעם העדים אחורי הגדר ושמעו שלא גתרצה למכור לו אלא ע"י גוים זה שאמר לו אם לא תמכרנו לי ככשיני' לשטר משכיר' ואימא לקוח היא בידו והפסדתי השטר ויש לי טענת חוקה שהחוקתי בפרס ג' שנים ומפני גוים זה מכרו לו ואח"כ שהוכיזא בו הוא מקרי אונס וכשיתבענו אח"כ לב"ד ויכפור ויאמר שקנה ממנו פירס זה וזה יוציא המודע' המכר בטל וכן כל כיוצא בזה .

ט עדים החתומים על המודעא הם עצמם יכולין לחתום על אותי שטר המכירה שנמסר להם המודעא עליו והמודעא כשרה ולא אמרינן דהוה להו כעוקרי עדותן במקח שאינו עדות דה"ל כחזור ומגיד כדאמרי' עדים שאומרים כתב ידינו הוא זה אבל קטנים היינו שאם כתב ידם יוצא מטקנים אחר דאינם נאמנים רחבי נאמנים לכיון דשניהם עדות ככתב הוא אתי ככתב וטרע ככתב וכ"ש היכא שב' החתומים על המודעא אינם חתומים על המקח דאתו הני ועקרי שהדותיהו דהני ואפי' אמר המוכר לעדים בפני האנס ברצוני הטוב אני פוטר לו וכלא אונס אפי' המודעא קיימת דאמרי' בשם שאנסו ששכר בלא רצון כך אנוס עד שאמר ברצוני אני מוכר ואם נאמנים לומר כעל פה מודעא היו דברינו על ס' מ' סעיף ל"ו .

י וכן אם הודה בפניהם שלקח הדמים אחר 'שמסר מודעא על כך ועכשיו אומר שלא קבל כלום אינו חייב להחזיר כלום דכ"ש שאנסו למכור אנסו ג"כ להודות ולומר שקבל אע"פ שלא קבל אבל מנה לו הדמים בפניהם כשמחזיר המקח הרי זה מחזיר הדמים שלא קנסוהו בעד הדמים שטר מודעא שאין בו זמן ואין העדים כאן ולא ידעינו אי נעשית קודם המכר וחייא מודעא מעלייתא או אי נעשית אחר המכר דאז לא הוי ממש במ דעא דא"כ כל השטרות שבעולם אחר שנעשו בבשרות ויתחרט יבא לפוסלן מ"מ המודעא הוואת שאין העדים בפנינו ואין בה זמן כשירה ומבטלת המקח דמאחר שנודע ע"י המודעא שנאנס אמרינן מסתמא קודם המקח נעשית דחוקה דהא שאל"כ לא היו העדים חתומין אותה .

יא העירו עליו עדי המכר שביטל המודעא בשעת המקח הרי המודעא בטלה והמכר קיים ולא אמרי' הווי' אונסא דאונסיה לעיקר זבניה הוא גופיה אנסוהו לבטולי ולאודוויי ליה דוכן ליה בלא אונס דאמרי' אגב האי אונסא גמר ומקני כמו דאמרינן על המוכר עצמו אם לא היה מוסר מודעא מתחלה ברא' בשמסר מודע' פתם אבל אם אמר לעדי המודעא הווי ידעינן שכל קניין שאני לוקח לבטל המודעא שהכל יהא בטל

המוכר נכסו על תנאי דיני אסמכתא והמחייב עצמו בדבר שאינו חייב בו וכו' כ"א סעיפים :

א האקנה לחבירו בין קרקע בין מטלטלין והתנה עמו תנאים שאיננו לקיימם בין שהתנה המקנה בין שהתנה הקונה נתקיים התנאי נתקיים הדבר שהקנה ואם לא נתקיים התנאי גם הקניין כשל דיני התנאים סבוכים בלבד כגון וכו' וכו' סימן ל"ה וסי' קמ"ד וע"ל סימן רט"א .

ב י"א דה"ס שקנה בשמקיים התנאי כשקנה בדרך מהדברים שקונין בהם מעכשיו אלא שהתנה שיהיה על תנאי או יש עליו לקיים תנאי אבל אם לא קנה מעכשיו בא' מדרכי הקניינים אלא התנה עמו שאם יתקיים תנאי בכך וכך יקנה דבר זה בקניין ואם לא יתקיים התנאי לא יקנה לו אע"פ כשנתקיים התנאי לא קנה כיצד מוכר או נתן לו בית על תנאי שילך ביום פלו' למקום פלו' והחזיק בו עונה אם קיים תנאו והלך ביום פלוני למקום פלוני קנה אם לא לא קנה אבל אם התנה ואמר אם תלך למקום פלוני ליום פלוני או תביא לי דבר פלו' אמכור לך בית זה או אתננו לך וקיים תנאו והלך ביום פלו' למקום פלו' ואח"כ החזיק בבית לא קנאו שזו אסמכתא היא שמסך קנייתו על ידי לעשות כך וכך וכל אסמכתא לא קניא שהרי לא נסר להקנותה אלא אם אמר לו קנה מעכשיו וקנו מירו על כך באחד מדרכי קניינים .

ג י"א אם כשעת עשיית המקח אפילו קודם שנגמר המקח התנה המוכר תנאי א' שהוא למוכר הלוקח כגון שמוכר לו קרקע שלא באחריות ואח"כ אמר המוכר אם ישרפה סכך מבינאי לך שופרא שבחא ופירי וכו' דבר שהוא למוכר הלוקח אין זה תנאי שתנאי כזה שהוא למוכר הלוקח היה לו ללוקח להתנות או לפחות היה לו להחזירו בתוך דבריו וכיון שלא החזירו אמרנו שהיה מתירא דחשב בלבו אם אחזור התנאי יחזור המוכר מדבריו ולא יקבל עליו אחריות ודעתו היה לקנותו אפי' אם יחזור המוכר מדבריו לכן אמר מוב' לי לשתוק לפיכך אין כתנאי זה כלום ומה שאמרו המוכר לא אמרו אלא לפסולי מילי להצמיח דעת הלוקח ולא לתנאי גמור אמר כן כד"א שמכר לו בתחלה סתם וקודם שנגמר המקח לגמרי הטיל המוכר תנאי זה אבל אם בתחלה אמר המוכר קרקע זו אני מוכר לך על תנאי כך וכך אע"פ דהוי מוכר הלוקח מ"ס לא קנה אלא אדעתיה דהכי וה"ו תנאי גמור וכן אם התנו תנאי ואח"כ כתבו השטר סתם וראי על תנאי הראשון כתבוהו ויש דבר שאין צריך אפילו להתנות אלא כיון שאמר שלדעת כן מוכר הוי ליה כאלו התנה כגון ששכר חצירו או שדה ופירש בשעת המכירה שהוא מוכר כדי לילך לאקום פלוני או מפני הספר שנמנע ומוכר כדי לקנות חטים בדמיו ה"ו כמוכר על תנאי לפיכך אם ירד המטר אחר ששכר או באו חטים והזילו או נמנע הדרך לעלות לאותה הארץ או לא נסתייע לו לעלות או לקמת חטים הרי זה מחזיר לו הדמים ותחזור לו הקרקע שהרי פירש שאינו מוכר אלא לעשות דבר פלו' והרי לא נעשה וכן כל כיוצא בזה ודוקא כמוכר קרקעותיו לפי שאין דרך בני אדם למוכר קרקעות שהיא מתפרנס מהן אם לא שתיה דעתו לעקור דירתו מכאן אבל אם מוכר מטלטלין אפי' סכך כל מטלטלין ואפילו אמר בפירוש כשעת המכר שעל דעת כן וכן הוא מוכר ואח"כ לא נעשה אהו הרבר המקח קיים אם לא שהתנה בלשון תנאי גמור לפי שלפעמים אדם מוכר מטלטלין מפני שחש בהם או לצורך דבר אחר .

ד ודיקא שאמר כן בפירוש בשעת המכירה שלדעת כן הוא מכר אבל אם מוכר סתם ולא פירש בשעת המכירה אע"פ שהיה בלבו שצפני כך וכך הוא מוכר ואע"פ שנראין הדברים שלא סכך אלא לעשות כך וכך ולא נעשה אינו חוזר שהרי לא פירש ודברים שבלב אינם דברים ואע"פ שקודם מכירה אמר שהוא מוכר על דעת לעשות כך וכך כיון רבשעת המכירה לא אמר אינו חוזר דבעינן גילוי דעת בשעת מעשה דליכא אומרי דאוכר כולי האי בלא גילוי דעת דהרבה פעמים אדם מוכר קרקעותיו ואין ידוע למה היה מוכר מיהו אי איכא אומרי דמוכר נתכחל המקח וי"א דבאתנה דברים שבלב הויין דברים .

ה מי שהקנה לחבירו והתנה עליו על מנת שתתן מקח זה באתנה לפלו' או תמכרנו לו אם מכרו או נתנו לאותו פלוני קנה ואם לא קיים תנאו אלא מכרו לאחר או שלא מכרו ולא נתנו כוונן שקבע לו לא קנה וכן המוכר או הלוקח שהתנה שיחזירו לו המקח כוונן פלוני או כשיתן לו המעות הרי המכר קיים וחזיר כמו שכתבנו . ואם החזיר לו כעל כרחו אי מיקרי נתינה או חזרה וקיים התנאי ע"ל סי' ק"ד .

ו מוכר לו קרקע והתנה המוכר שיחזירו לו כשיהיו לו מעות הרי זה תנאי גמור שהרי המוכר התנה למוכרו צריך להחזירו לו כשיביא לו מעותיו לפיכך אמר ללוקח לאכול פירות של קרקע זו שכיון שחייב להחזירם לו כשיצאה אין כאן מקח אלא הווי ליה הנך וווי בהלואה גביה והווי ליה אכילת פירותיו כריבית שאמר וע"ל סוף סימן ע' שגם השטר מוכר זה אין בו ממש ואינו גובה בו ממשועבדים דאפילו ראייה בשטר אין כאן וכמלה על פה היא .

ז ואם מוכר לו סתם ואחר גמר המקח אמר ליה הלוקח מדעתו לכשיהיו לך מעות תביאם לי ואני אחזיר לך הקרקע אע"פ שאמר לו כן בלשון תנאי גמור והקנה לו בקניין והרי התנאי קיים וצריך להחזירו כשביא לו המעות אפי"ה הלוקח אובל פירות ואין בזה אבק ריבית שכיון שנגמר המקח הרי המקח מקח אלא שהלוקח חייב עצמו בתנאי זה של' לצורך הרי חייב לקיימו לפיכך אין כאן ריבית דכשיבי' לו המעות הווי ליה כחזור ומוכרו לו וכה שהתנאי נעשה אחר גמר המקח אפילו אם התנה המוכר מותר ללוקח לאכול הפירות שהרי עכ"פ המקח היה מקח גמור אפי' שנתרצה הלוקח לפניו משורת הדין לחזור ולמוכרו לו כשיבי' לו המעות בין כך ובין כך הרי של' ממש לכך מותר לאכול הפירות והא דנקט דאמר ליה הלוקח כו' אורח' דמילת' נקט שאחר שנגמר המקח הרי הלוקח להתנות כן להראות טוב לבבו למוכר שאינו רוצה להחזיק בנכסיו אלא כשיבי' לו מעותיו שיחזירו לו .

ח מעשה באשה אחת ששלחה ראובן להיות שליח לקנות לה קרקע משמעון שהיה קרובה ואמר שמעון המוכר לראובן השליח אם יהיה לי מעות תחזיר לי קרובתי הקרקע והשיב ראובן השליח ואמר לו אתה והאשה פלוגית ששלחה אותי קרובים אתם . כלומר וקרוב הדבר שהי' תחזור לך ואינה מקפרת על כך וכן מעשה לפני חכמים ואמרו זה השליח לא קנה כלום שהרי לא סמכה דעתו של קרוב זה על דברי השליח מפני שלא השיבו תשובה גמורה נמצ' ששמעון לא נסר והקנה לו הקרקע .

ט הלוחה על שדהו ק' והובים ואמר ליה אם לא אפרעך עד ג' שנים יהא השדה שלך לחלוטין בין שחיה השדה שהי' יותר מק' והובים בין אם אינה שהי' יותר אין זה אלא אסמכתא ולא קני' פירש שהי' סומך בדעתו שיוכל לקיים תנאו ולא יצטרך להקנות לו שדה ולכך לא מקנהו לו מעכשיו וכיון שאינו מקנהו לו מעכשיו אע"פ דבית הכי גמר ומקני ליה בדעתו לאו כלום הוי ולא קני' אבל אם אמר לו אם לא אפרעך עד ג' שנים תהא שדה שלי קנויה לך מעכשיו קנה שזה הוי קניין גמור ששקנה לו שדהו מעכשיו בקניין גמור בדמים הללו אלא שקבל עליו זה להחזירו לו כשיהיו לו מעות ועניין היתר אכילת פירות השדה ע"ל בסעיף י' ובסעיף י"ז . ואם בתחלה כשלוה ממנו הקפיד שלא למשכון לורק שדה זו ולא שדה אחר י"א שקנה אפילו בלא מעכשיו שכיון שהקפיד שלא למשכון אלא וזאמרני' משום דלא חפץ בו השכינו ולא היה בדעתו מתחלה לפדותו לכך הקפיד למשכון דוק' זו ולא אחר וכן אם אמר לו אם לא אפרע לך מעותך לא יהא לך פרעון אלא מווי הוי אפותיק וקנה אפילו בלא מעכשיו אם לא יתן לו מעותיו בזמנו ואינו יכול לתבעו ממנו שיפרע לו ממנו אחר מיהו במעות יוכל לסלקו כל אימת שרצה דלגבי נתינת מעות הוי קניין זה אסמכתא אם לא אמר מעכשיו .

י וכל היכ' דלי' קנה השדה משום דהוי אסמכתא הרי המעות לא היו אפי' הלוואה ואם אכל פירות ממנו הוי אכילת פירות ריבית קצצה לפיכך מנכה לו כל הפירות שאכל וי"א שהפירות שאכל תוך הג' שנים לא הוי ריבית קצצה אפי' ריבית שאינו יוצאה כדיונים וטעמ' משום שאין זה הווי בהלואה משא דאע"פ שכיר הלוה הווי' לו מעותיו תוך הג' שנים כל עת שרצה מ"מ כיון שהמלוה אינו יכול לכופו שיפרנו אפילו בכלות זמנו לא הווי אפי' כמשכנתא כאתר' דמסלק שכבר כתבנו בלבוש ע"ז סי' קע"ב סעיף א' דאפילו אכל בלא נתינת לא הוי אלא אבק ריבית לפיכך כיון דבתוך הג' שנים בתורת אבק ריבית אכלהו אינו מנכה לו אותם הפירות שקבל תוך השלש שנים דאבק ריבית אינו יוצא כדיונים אבל אם לא החזיר לו הלוה מעותיו בכלות הג' שנים והמלוה אכל פירות אחר כלות הג' שנים מפני שהיה הלוה סוב' שנחלטה לו הקרקע והניחו לאכול ושוב נודעו לו שלא נחלטה לו הקרקע וכן הוויא המעות לפדות צריך להחזיר לו הקרקע ומנכה לו הפירות שאכל אחר ג' שנים ומעמא משום דאלו הפירות שאמר ג' שנים לאן בתורת אבק ריבית אכלם אלא לפי שהיו סבוכים שהמכר

כוננו להרויח גם הוא גומר ומקנה אם יפסיד ראגב דבעי למקני גומר ומקני וקונה המרויח המעות ע"י הדף והמקום שהוא קניו לשניהם וכן כל שנים שהמרויח ע"י זה אם קנו מידו קנה ממעט ראגב דבעי למקני כו' וקנסות שיוחזקו ע"ל סעיף י"ו, ולא מיקרי אסמכת' אלא כשעיקר הדבר תלוי בתנאי לעשות או שלא לעשות אבל תנאי שע"כ יהא המעשה קיים כגון המחייב עצמו לחברו ואומר אם יהיה בחיים יתן לו כך וכך ואם לאו יתן ליהודישו זה לא מיקרי אסמכת' דהא עכ"פ חייב ליתן לו כל כיוצא בזה.

ק"ד כל שקנין מיד ובקניין סודר ואומר קנה מעכשיו אין כאן אסמכתא כלל דהא הקנהו לו מיד וקנה כיצד אם לא באתי נכאן ועד ל' יים קנה בית זה מעכשיו וקנו מידו על זה אם לא בא בתוך היום קנה וכן כל כיוצא בזה שאלו לא גמר להקנותו לו לא הקנהו מעכשיו ו"א כיון דמעכשיו קני ע"ס נמי קנה דק"ל כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמיו"א שלא אמרו ע"מ הוי כמעכשיו אלא בע"מ הכא על קיום מעשה וקיום תנאי כמו ה"ו גימך ע"מ שתתי לי ר' זו ע"מ שתתי לי הנייר ע"מ שאתן לך סנה ע"מ שלא תלכי לכי' אביך שכל כיוצא באלו הוא שיתקיים התנאי דהיינו שתתן לו הנייר והי"ק זו ושלם תלך לבית אביה ורצה שיתקיים בכך המעשה כלומר שיהיה הגט גם והקנייתו קידושן מעכשיו ע"מ שיתקיים התנאי אבל ע"מ הכא על מניע' המעשה כגון שהוא מתנה שלא תנשא ואומר ע"מ אם אנשא אתן לך כך וכך כו' ע"מ כזה אינו כמעכשיו דאדרכ' זה נראה דמחייבת עצמה בדרך קנס אם אנשא וכל שאומר דרך קנס לא קנה אפילו כמעכשיו דכיון שאומרים אם אנש' כו' גם ע"מ אינו כאומרת מעכשיו אלא כאם כאלו אמרת ונתנאי זה אם אנשא וכו' שנתחייב בלשון אם אין כאן מעכשיו ואינו קונה.

מ"ב כו"א שצריך קניין ומעכשיו כשקנה בסתם ב"ד אבל אם קנו מיד בב"ד חשוב הראוי להפקיע מונק קנו אפילו בלא מעכשיו והוי שיתפס זכותו בב"ד והוא שלא יהיה אנוס כיצד התפיש שמרו או שוכרו בכ"ד וקנו מידו שאם לא יבא ביום פלוני ונתן שמר זה לבעל דינו והגיע היום ולא בא הרי אלו נתנים והוא שיהיה הקניין בב"ד חשוב ואם עכבו נהר או חולל לא יתנו דהא אנוס הוא שלא היה יכול לבא וכן כל כיוצא בזה ותשום דין זה ע"ל בסמ"ג ג"ר ו"א אע"ג דלא התפיש זכותו מהני והוא וקנו ממנו בב"ד חשוב הראויים להפקיע מאן וכתב הרא"ש דהכי נהיגי עלמא וכו' ודחוב מיקרי לענין זה כל ג' דבקיאי בריני אסמכתא דהיינו שידעו החילוקים שיש בין הכוב דגוים או לא גוים וכן ה"א שיש בידו לעשות מה שקבל עליו או אין בידו לעשות וכו' דבקיאי בריני אסמכת' והקנה שלא היא באסמכת' קנה משום הפקר בית דיי הפקר ו"א שאין צריכין לב"ד חשוב כ"כ אלא ב"ד החשוב שבעיר מג כרתיב או אל השופט אשר יהיה בימים ההם אין לך אלא שופט שבמקד או המוטחה לרכים בדרורא אע"פ שאין סומך שהוא ג"כ שופט שביסדן אם כתוב בשטר שקנו ממנו בב"ד חשוב אע"פ שלא צוה גם לא היה ב"ד חשוב אלא שצוה לכתוב שטר חוב המועיל סמני כאלו פירש דהוי כמו הורה שקנה בב"ד חשוב או שקבל עליו ב"ד זה כב"ד חשוב והוראות בעל דין כמאה עדים דמי וע"ל ס' ס"א סעיף ה' ו"א שאם השליש משכונות זה נגד זה במשפטי הגוים ובשטרותיהן קנו אפי' באסמכת' משום דיני דמלכות' דיני וע"ל סימן ס"ה.

ק' חכמי ספרד כשהיו רוצים להקנות באסמכת' היו עושין כך קניין מזה שהוא חייב לחברו ק' וזרבים ואחר שחייב עצמו קניין מבעל חובו שכל זמן שיהיה כך או שיעשה כך הרי החוב זה מחול לו מעכשיו ואם לא יהיה כך אן לא יעשה כך הריני תובעו במטון שחייב עצמו ועל דרך זה היו עושין בכל התנאי' שבין אדם לאשתו בשירותי' ובכל הדברים הדומין ע"מ וכן ראוי לנהוג כי דרך זה מהני ומועיל בכל דב' ובכל ענין יותר מכל הקניינים המסתלים באסמכתות מפני שכשהאסמכת' היא בענין שיאמר אם לא אעשה כך וכך אתן לך כך וכך אע"פ שקנו ממנו בכל תוקף הקניינים כמעכשיו וכב"ד חשוב ובמטפיש זכותו וכיוצא בהן אין כאן דבר שחל עליו הקניין ואין שייך קניין אלא בדבר מיוחד שחל עליו הקניין לפיכך כשהיו רוצין להקנות דבר באסמכת' והיו רוצין לאדם העניין רצו לייחד דבר מה כדי שיהיה עליו הקניין שיתן לו אותו דבר אם לא יעשה כך וכך או לא יתה כך וכך ולפי שהיו צריכין לייחד דבר שיתן לו ולפעמים לא היה מודמן להם דבר לייחד ומטבע לא יכול לייחד ולהקנות שאין מטבע נקנה בחליפין כצ"ש לעיל בריני חליפין ודרך רוב העולם לקנות עצמם בכך וכן

שהחבר קיים ושלם היה אבל והי"א ליה מחילה בשעות והוי ליה כמניה את חברו ליטול תוק כרשותו מפני שכבוד שהוא שלו ונמצא שאינו שלו דלא הוי מחילה ה"ג הכא וכן ה"ה בכל דבר שלא קנה משום אסמכת' אע"ג שבא לידו מחמת שהיו סבורים שקנה הוי מחילה בשעות וצריך להחזיר ויש חולקין ואיכסר דוק' פירות שאכל אחר ג' צריך להחזיר משום דאית בהו תרתי מחילה בשעות הקצת איסור ריבית כיון שמתחלה בא לידו בתורת הליאה אבל בשאר ענייני אסמכת' אחר שבאו ליד הקנה קנה וא"צ להחזיר משום מטעם דמחילה אונגניה בשעות לתור'.

י"א הקנה דבר מחברו והגהו ביד האומר ונתן לו הלוכה ערבן למוכר ואמר לו אם אני חוזר בי ערבוגי מחול לך והסובר אפי' אם אני חוזר בי אחזור לך הערבון ואכפול לך כנגדו אם הלוכה חור בו קנה המוכר הערבון שבידו שבוין שהכל תחת ידו הוי כאלו אמר לו קנה מעכשיו אם אחזור בי ומיד שחזר וזכה במה שבידו ואם המוכר חוזר בו מחזיר לו ערבנו ואין מחייבין אותו לכפול ערבנו שזה שאמר אכפול לך כנגדו אינו אלא אסמכת' ואסמכת' לא קניא כמ"ש מטעם לעיל סעיף ט' ויש חולקין ומביר' לה דאפי' אם חוזר בו הלוכה לא קנה האומר אע"פ שהוא בידו דהא מ"ס אסמכת' היא ואסמכת' לא קניא אפילו בידו וכ"ש אם התצינו ביד שלישי דלא קני'.

ק"ב וכן מי שפרע מקצת חובו והשליש השמר וא"ל לשליש אם לא אתן לו עד יום פלוני תן לו שטרך והגיע היום ולא נתן לו לא יתן השליש את השטר שאין זה אל' אסמכת' שהיה סבו' ומוסך כדעתו שיוכל לקיים תנאו שיתן לו ולא גמר כדעתו להקנות לו שטרך מעכשיו לפיכך לא קנה האלוה שטרך וכן לה ת"א"ם שמתקן בני אדם ביניהם אף על פי שהם בעדים ובשפי' אם יהיה כך או אם תעשה כך אתן לך מנה או אקנה לך בית זה ואם לא יהיה או לא תעשה כך לא אקנה לך ולא אתן לך אע"פ שעשה או שהיה הדבר לא קנה וא"צ ליתן או להקנות לו בית זה שכל האומר אם יהיה אם לא יהיה לא גמר הקנה שהרי דעתו עדיין סומכת שסא יתנה לא גמר להקנות לו ו"א דדי' חלוקים יש בריני אסמכת' הא' שכל מה שהוא בידו אלא שאין בידו לעשותה לברו אלא שתלוי גם ביד אחרים כגון שנתן לו מעות לקנות לו יין ואמר לו קנה לי יין מסקום פלוני ואם לא תקנה לי תתחייב לי בכך וכך שזה אינו תלוי בו לברו רשעא לא ירצו למכור לו במקום פלוני זה הוי אסמכת' אפי' אם לא גוים רכין שהיא בידו קצת אע"פ שגם הוא ביד אחרים הוא סומך כדעתו דמסתמ' ומכרו לו כיון דבצוי ביד שדרכס למכור ולא גמיר ומקני' הב' המתנה ברבר שיש בידו לברו לעשותו אם לא גוים כגון המקבל שרה מחברו למחצה ואמר אם אוביר ולא אעביר אשלם במיטב' והובירה שלא חרשה ולא הרעה לא הוי אסמכת' אל' דיני' הוי מדיני' תרמי' והוי כאלו הפסידו בידים ושאיין אותה כשח' היתח ראיה לעשות ונתן לו מה שהפסידו. ה"ג אכל אדם ואמר אם לא אעביר אשלם אלפי זווי כיון שיש בידו לעשותו הוא סומך כדעתו ורואי יעשנו הוי אסמכת' דלא גמר ואקני' ואינו משלם אל' מה שהפסיד אבל מה שהפסיד מיהא משלם אע"ג שלא התנה כן כמי שהתנה דמי כיון דמדיני' מסתבר לשלם משום דיני' תרמי' הדי' המתנה ברבר שאין בידו כלל וגם לא ביד אחרים כגון האשחק בקוביא וכיוצא בו שאין שום אדם יודע אם יצאח אם לאו אע"ג דוראי היא שצדק אדם ירויח מ"מ אין כאן שום עניין שנוכל לתלות בו הדבר דאדעת' דהכי והכי התנה שנוכל לומר שהיה סבור שיה' לירי כך שהוי ירויח ע"י כך וכך אלא סמך על זריקת הקוביא שצדק אינו סמיכות ברבר אלא במקרה בעלמא ואפילו הכי התנה אצ"ר' והוי גמר ומקני' מספק מעכשיו ואין זה אסמכת' כד"א כששחקין במעות ומעות של שניהם מוכנין ומנחים על הדף דאז הדף והבסקים קנו לאותו שיריח כרי לקנות המעות שעליו אבל אם שחקין באסמנה אפילו הקנו זה לזה לא מהני שאין זה אלא כצו קניין דברים בעלמא ואין מוציאין ממנו מה שהפסידו. ו"א אפי' מסר לו משכון קודם שהתחילו לשחק לא קנה דרש"ם אין כאן משכון אין כאן כצ"ש לעיל סימן ק"ץ סעיף ח' אבל כשהמעות ומשכון שניהם על הדף ששחקין בו והבסקים קניו לשניהם לאותו שיריח לקנות בו המעות מות' לשחק ואין בו משום גול אפי' מדרבנן שאין כאן אסמכת' כלל והלא כיש חולקין ואוסרין לשחק בשום ענין ואומרים מעמי' מפני שיש בו משום גול מרביהם שהיא לוקח מסון חבירו חכם דרך שחקן והעל שאין דרכו כן דבין שכל א' וכן

חשן משפט הלכות מקח וממכר סימן רח טו

בדינין אלא אבק ריבית ומיהו הלוקח יכול לחזור שלא לקחנו בשער היוקר אלא בשער הצל שהרי מתחלה לא ירד אלא על שער הזול בדרך הפוסק על הפירות קודם שיצא השער אלא שעשאו באיסור לפיכך אין לבנו לחייבו בקיום המקח ולימול פחות ממה שהיה ברעתו לפסוק , ואין חילוק בזה בין מקח או ממנה או מחילה או שאר דברים כולם אע"פ שנעשו באיסור העניין קיים וכן אם נשבע או נדר שלא למכור ועבר וזכר קיים אע"פ שעבר על שבועתו ועל נדרו .

ט המקנה דבר שאינו מסוים או שלא בא לעולם וכו' סיני

א המקנה לחבירו דבר שאינו מסוים אם היה מינו ידוע אע"פ שאין מדתו ומשקלו ידוע ה"ז קנה ואם אין מינו ידוע לא קנה ולא סבא דעתיה כיצד האומר לחבירו ערימה זו של חטין אני מוכר לך בכך וכך מרתף זה של יין אני מוכר לך בכך וכך שק של תאנים אני מוכר לך בכך וכך אע"פ שאין מדת הערימה ידוע ולא מניין הקנקנים יין ולא משקל התאנים ידועים ה"ז ממכרו קיים אע"פ שנמצא חסר או יתר על האומר שהיה בדעתם מ"מ המקח חל על מה שהוא יהיה מה שיהיה ויש להם כפי השער שבשוק .

ב אכל האומר לחבירו כל מה שיש בבית זה אני מוכר לך בכך וכך אי כל מה שיש בשוק זה אני מוכר לך בכך וכך ורצה הלוקח או כל מה שאין קניין דלא סבא דעתיה של לוקח שהרי אנו יודע מה שיש בו אם תבן או זהב אין זה אלא כמשקל בקוביא דלא קנה וכן כל כדצא בנה וי"א דה"ה כשנים שהחליפו זה עם זה סתם על כל אשר להם דלא קנו דלא סמכו דעתייהו ועיין לקמן סוף סימן רמ"א סעיף ד' .

ג האומר לחבירו ב"י דיגרים חטין ולא פירש כמה סאה מוכר לו נתן כשער שבשוק כמו שהיה בשעת המכירה המסורה היתה דעתו על שער שבשוק וכל החזר בו אחר נתינת הדמים ולא רצה כשער שהיה בשעת נתינת המעות מקבל מי שפרע . ד אין אדם מקנה לחבירו דבר שלא בא לעולם שאין באן דבר שיחול עליו הקניין ואין חילוק בין כמכר בין במתנת בריא בין במתנת שכיב סרע כיצד האומר לחבירו מה שתצא שדה זו מכור לך מה שיתצא אילן זה נתן לך תנו מה שתלך בהמה זו לפלוני או שאמר מה שתלך פרתו או שפחתי מכור לך בא נתן לך לא אמר כלום שהרי הדבר הנקנה אינו בעולם ואפי' היתה הפרה או השפחה מעוברת לא קנה כלום ויכול לחזור בו אפי' אחר שתלך הפרה או השפחה ואחר שגרלו פירות האילן וכאן לעולם מיהו אם קודם הלוקח תפוש הדבר שקנה אין מוציא אותו מידו דלענין זה מהני הקניין הראשון שאם תפוש לא ספקי' מינו ובפירות גמי דוקא כשקנה אותם קודם שחנמו אבל לאחר שחנמו מיקרו בא' לעולם וקנה זדוקא שקנה מה שיוציא השדה או האילן או מה שתלך הפרה או השפחה כמ"ש אבל אם מכר האילן לפירותיו או הפרה או השפחה לעובריהם קנה מיד גוף האילן לפירותיו וגוף הפרה או השפחה לולדה ואין אחר סתם יכול לחזור בו . המקנה לחבירו דמי יינו לכשימכר היין מיקרו דבר שלא בא לעולם י"א דכל זה מיני' במקנה לו סתם אבל אם בפירוש לכשיהיה בעולם הוא מקנה לו קנה אע"פ שעכשיו אינו בעולם ויש חולקין גם בזה , י"א אע"פ דאין אדם יכול להקנות דשכ"ל מ"מ יכול לשעברו בתורת שיעבוד ויש חולקין והכי מסתברא שהרי גם השיעבוד אין לו מקום עתה בשעת שיעבוד שיחול עליו אבל הוא יכול לחייב את עצמו לתת לו דבר זה כשיבא לידי כמ"ש לעיל סימן ס' סעיף ו' , מי שמקנה לחבירו דשכ"ל עם דבר שבא לעולם י"א דרמי לקני את וחומר שתכאר לקמן סימן ר"י , אם נשבע לקיים המקח אע"פ שלא בא לעולם צריך לקיים שבועתו כדלעיל סימן ר"ז סעיף י"ט וסימן ע"ג סעיף ח' , ומיהו אין החפ' נקנה בקניין זה והלכך אם לא נוכל לבקף אותו שיקיים שבועתו כגון שמת אין אותו החפ' משועבד לזה שאין הקניין כלום וכן הדין אם שאל על שבועתו אע"פ שהוא חי א"צ ליתנו לזה , וכשם שאין אדם יכול להקנות דשכ"ל כך אינו יכול למחול דבר שלא בא לעולם .

ד דבר שבא לעולם אלא שאינו ברשותו דינו כדבר שלא בא לעולם דלא קנה ובלא א' מהם יכול לחזור בו ועל ס"א רי"א מ"מ אם מרח המוכר וקנה הדבר שמכר וכן לידו צריך לקיים טקחו דודאי אדעתא דהכי מרח וקנה כרי דלקיב בדימנותיה לפיכך קנאו זה בקנייתו של זה .

וכך סך מעות לכך היו קונים מזה שהוא חייב לזה כך וכך מעות והוא מתחייב בכך כמ"ש לעיל סי' ואח"כ היו קונים סך הבעל חוב שאם זה יעשה כך או יהיה כך שהוא מחול לו חובו והמעכשיו והרי חל זה הקניין על זה החוב מעכשיו שהוא מחול אם יעשה כך או יהיה כך ואם לא יעשה הרי החוב בתוקפו יש מקומות שנהגו לכתוב שני שמרי תבנת גשורין ונתנין שניהם לשליש ואיזה צד שיעבור יתן ב' השטרות לכשגדלו וקנס שעשין בשירוכין לקנוס החזור בו לא הוי אסמכתא ואפי' בלא מעכשיו חייבים בקנס כי כרי הוא שיתחייב החזור בו בקנס ברמי הנומת שבייש את חבירו דהיי' כמו אם אוכיר ולא אעביד אשלם במיטבא וכן המנהג פשוט בגלילות אלו ומיהו קניין צריך דבלא קניין אין הדבר מתפרסם כ"כ וגם לא סמכי אהרדי כ"כ שאין מאמינין זה לזה בלא קניין ואין כאן בשת וכן נהגין ומציעים זה דמסקי' הכא דמיטב דמי הכוש' וכך בו ג"ל דמיד שנעשה הקניין מתחייבי בקנס אע"פ שלא נכתבו עדיין התנאים ואע"פ שאחד מוחה מלכתוב התנאים אע"פ כולם דהא על ידי הקניין יוצא הקול וכשהאחד חזר בו הרי חבירו מתחייב הנה בקנס ומה לנו לכתוב התנאים ג"ל וכן אם המלמד קבל עליו קנס בשעה ששכרוהו אם יחזור בו ולא נמצא מלמד אחר מוזנן אין זה אסמכתא ולא חשוב לגנוס כיון שמשפיר הב"ה שאין לו מי שילמוד עם בנו והיי' כמו אם אוכיר ולא אעביד דאשלם במיטב' ולא אסמכתא היא .

ו ב' שהתנו ביניהם לקיים דבר א' ונתנו ערבות לקנס שאי שיחזור בו יזכר חבירו בערכו לא יאמר אם אני חוזר בי אמתן לך כך והו"ל לך למשכך על מאן שאתחייב לך אם אחזור בי דה"ג לא זכה בגוף המשכון וכל זמן שאינו חייב לו בלום וידי מנה אין כאן משכון אין כאן שאין גופו קני לו ולא זכה בכלום שאין אדם יכול לשעבר נכסיו במה שלא נתחייב לו דלא הוי אלא קניין דברים בעלמ' דמאי יהיב ליה שיקנה המשכון אלא צריך להקנות לו בסודר דלא באסמכת' מעכשיו או בכ"ד חשיב כרי שיתחייב לו מן הדין אם יחזור בו ואו יתן לו החפץ במשכון דאו חול השיעבוד על משכון כיון שנתחייב לו בקנס אם יחזור בו או יאמר לו אם אחזור בי תזכה בגוף החפץ בכך וכך מאן שאו יקנה החפץ מעכשיו בלא קניין .

ז שטר שכתיב בו אם לא יפרע לזמן פלוני שיתחייב כך וכך מסון וכתוב בגוף השטר דלא באסמכת' ודלא כמפומי דשטרי כו' אין לשון זה הכתוב כשטר מוציא מירי אסמכת' דהא עינינו רואות דאסמכת' היא ולא קנה וכן דאין לזון אע"פ שיש חולקין .

ח נדר ושבעה ותקיעת כף מהני אפילו באסמכת' דרובן ע"י דאיהם ברכת"ב אם יהיה אלקים עמדי וגו' אם נתון תתן את העם הזה בידי וגו' וכן אם כתב כשטר שקבל עליו ב"ח חובש"ר אע"פ שלא אמר כן בפירוש מה שכתב כשטר כן היינו משום שהוא צוה לכתוב שטר מעליא והוי כמו שקבלו עליו וכמ"ש לעיל סעיף ט"ז גבי כתוב בו ב"ד חשוב דהוי כאן היראת ב"ד דכמאה עדים דמי , וכן אם נדר לצדקה או להקדיש איזה דבר כאסמכת' קונה דאזריה לגבה כמסירה מעולה להריש דמי ואין זה אסמכת' .

ט הסתחייב עצמו לחבירו דבר שאינו חייב לו בלא תנאי אע"פ שלא היה חייב לו כלום אינו דומה לאסמכת' וחייב דבאסמכת' הוא תולה העניין ברבר אחר ולא נמר ומקנה דשאי' יתקיים אותו העניין אבל הכא הא חייב עצמו מעכשיו בלא שום תנאי והרי נמר ומקני וקנה .

כא חייב עצמו ברבר שאינו קצוב כגון הריני חייב לזון אותך או לכמות אותך להרמב"ם אע"פ שקנו מידו לא משתעבר דכיון שאין קצבה לבמה משתעבר לא נמר ומקנה ואע"ג דגבי המקבל עליו לזון בת אשתו חאשה שנים ק"ל שחייב לזונה כמ"ש בלבוש הבוץ וארגמן סימן ק"ד שאני התם שפוסק כן בשעת גשואין ודומה לדברים הנקנין באסמכת' כלומר דאגב חבת הנישואין נמר ומקנה אבל הכ' לא נמר ומקנה זהו דעת הרמב"ם וכל האחרונים הלכו עליו ועל ס' ס' סעיפים בג"ד .

רח מקח שנעשה בצד איסור וכו' סעיף אהוד :

א מקח שנעשה באיסור כגון שהספף בשווי המקח בשביל המגנת האעות או שפסק על הפירות קודם שיצא השער וגם לא היה לו לאוכר ונתקיים המקח בקניין או באחד משאר הדרכי ההקנאות המקח קיים ואין אחר מהם יכול לבטל המקח לומר סמ"ע שבאיסור נעשה אין המקח מקח אלא מכיון שקנו באחד מרובי ההקנאות המקח קיים והריבית שבו אם כבר קבלו המוכר מוציאין אותו מידו שאין זה ריבית קצוצה שיוצא

או אתה ועובר זה אע"פ דהנהמה והעובר לא קנו הוא קנה מחצה שלו דהכי קאמר קנה את מחצה ובהמה או עובר מחצה ולא תלה קניינם זה כזה אלא כל אחד בפני עצמו יקנה, המקנה דבר למת כל שהוא לצורך קבורתו או כבודו קנה דאע"פ דמת הוא יש לו קנייה מדאסיה תורה בהנאה כל דבר המיוחד למת כדאית' בלבוש עטרת והב' סימן שמי"ט .

ריא דין דבר שאינו ברשותו והכותב נכסיו לבנו לאחר מותו וכו' ו' סעיפים

א דבר שאינו ברשותו של מקנה הרי הוא כדש"ב' ואינו יכול להקנותו אע"פ שמצפה שלבסוף יבא לרשותו כיצד האומר מה שאירש מאב' או משאר מורישו מכו' לך מה שתעלה מצורתי מהיום נותן לך, שדה זו לכשאקנה' קנייה לך לא אחר בלום וי"א דוק' בסתם לא קנה אבל אם פירש ואמר שדה זו לכשאקנה' וכן אם אמר שדה זו כשאירשנה מאב' או משאר מורישו מכור לך קנה וע"ל סימן ר"ט סעיף ה' .
ב מי שהיה מורישו גוסס ונפח למות ורצה למכור מנכסיו מעט כדי להוציא הדמים בצרכי קבורה הואיל והבן עני ואם ימתין עד שימות ויאכזר וישא המת ויתכזה תקנו חכמים שאם מכר ואמר מה שאירש מאביו היום מכור לך הוי כאלו בא לידו ומכרו קיים משום כבוד מורישו ואין מדקדקין אם מוכר יותר מעט דבכולו קיים ואם לא מצא למכור מעט מוכר בכדי שיעור שמוצ' למכור דכל זה בכלל כבוד אביו הוא וכן צייד עני שאין לו מה יאכל ואמר מה שתעלה מצודתי היום מן הים מכור לך ממכרו קיים כדי חייו .

ג היה אביו נוטה למות ולא הויליו יצרכי קבורה ומכר לאחר לצרכי קבורה וא"ל מה שאירש מאבא היום מכור לך בכך וכך ימת הבן בחייו ואחר כך מת האב בן הבן מוציא מיד הלקוחות ואפילו הדמים שקיבל אביו מחלקו אינו צריך להחזיר שהרי אביו מכר וקבל הדמים במה שלא בא עדיין לרשותו והנכסים עדיין ברשות האב וזה בן הבן בא וירש טבח אבי אביו כמו שיתבאר בהלכות נחלה .

ד ממה שאמרנו בסעיף הקודם שכן הבן בא מכה אבי אביו לסרו קצת מרבותא שאם ראובן לזה מיעקב אביו ואח"כ מכר ראובן נכסיו לאחרים ומתו ראובן ויעקב וירש חנוך בן ראובן השטר חוב מיעקב כיון שיעקב היה יכול לטרופ נכסיו ראובן בנו מן הקונים בחובו משום דשטר קודם ה"ג יכול חנוך להוציא הנכסים שמכר אביו מיד הלקוחות בלא דמים מחמת חוב של יעקב אבי אביו שהרי הוא בא בכחו, ויש אומרים דלא דמי דהתם מכירתו מתחלה ולא היתה מכירה דשלא כדון מכר שהנכסים היו של אביו ולא שלו ולכך בא בנו וירית נכסיו אבי אביו מכה אבי אביו ואין צריך להחזיר הדמים מחמת אביו אבל הכ' ראובן אבי חנוך מכר נכסיו שלא כדון היאך יבא בנו ויטרפם מיד הלקוחות בלא דמים ע"ל השעיבוד שהיה לאבי אביו עליהם זה לא מסתבר וכן נראה

ה הכותב נכסיו לבנו או לאחר אחר מותו הדי גוף הקרקע הוא של המקבל מוזמן השטר והפירות לאב עד שימיו ואין המקבל יכול למכר הפירות כל זמן שהנתן קיים אלא יכול למכרה מהיום ולאחר מיתת הנתן פירש שיזכה הלוך בנוף הקרקע מיד ובפירות יזכה בהם אחרי מיתת הנתן כשימיו הנתן וכה בהן הלוך אפילו מת המקבל בחייו נותן שאין כאן מקנה דש"ב' כיון שהגוף שלו היה דק"ל דקניין פירו' שנשאר לאב לאו בקניין הגוף דמי .

ו מי שנחנץ קרקע לחבירו ונתן לו אגבה מעות או שא' מטלטלין קנה אפילו לא היו צבורין על גבה מיהו צריך שיהיו המעות או המטלטלין ברשותו באותו פעם שמקנה לו ואינו דומה למחייב עצמו לחבירו בחוב שחייב לשלם לו אפ"י אינו ברשותו דהתם שיעבר גופו לזה אבל הכא מקנה לו אותו דכיון שאינו ברשותו אינו יכול להקנותו אפילו באגב לפיכך בשוה תובעו צריך להבי' ראיה שהיו המעות או המטלטלין שהקנה לו ברשותו באותה שעה וע"ל סימן ס' סעיף ו' .

ז מי שהיה לו פקדון ביד אחר יכול להקנותו לאחר בין בכסף בין במתנה לפי שהפקדון ברשות בעליו הוא בכ"ס שהוא והרי הוא מסתמי בחוקת שרוא קיים אבל אם זה שהפקדן אצלו כבר בו שוב אין בעל הפקדון יכול להקנותו שוה אינו גרוא ברשותו שהרי הוא כמו שאכר כיון שוה כבר בו אבל מי שיש לו מלוה על אחר אינו יכול להקנותו לאחר דהואיל ומלוה להוצאה ניתנה דרי אינה בעולם ואין אדם יכול להקנותה אלא במעמד שלשתן כמ"ש לעיל סימן ס"ו וסימן קכ"ו, ואם היתה

ז תפוסק על שער שבשוק ויצא השער וקבל הדמים ולא היה המין שפסק עליו ברשות מוכר חייב לקנותה וליתן ללוך מה שפסק ואם חזר בו ולא הקנה לו באחר מדרכי ההקנאה מקבל מי שפרע אבל אם פסק עמו עד שלא יצא השער שהמקנה נעשה באישר כמ"ש בלבוש ע"ז סימן קע"ה סעיף א' ולא הקנה לו בקניין כל א' חזר בו וא"צ לקבל מי שפרע .
ז כשם שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כך אין אדם משייר דש"ב' כיצד מכר שדה לראובן ושייר בפירותיו לשמעון דבר ידוע בכל שנה לא קנה שמעון כלום מהפירות לפי ששייר לו דש"ב' והשדה עם הפירות הכל לראובן אבל אם שייר מהפירות לעצמו מהני משום דאמר' כל לעצמו בעין יפה שייר וראובן כאלו שייר לו מקום הפירות לפירותיו והוי כמו אילן לפירותיו דלעיל סעיף ג' אע"פ שלא אמר כן בפירוש כל זה לאחר חלקו של זה המוכר אינו יכול למכור וצריך ליתן לו כל מה ששייר לעצמו ואם אמר הייתי משייר לעצמי כל זמן ששדה זו בידך ומכרה לאחר כשמכר לאחר פקע כחו של מוכר ראשון וקנאה הלוך השני כולה ואפ"י אם חזר הלוך הראשון וקנאה מן הלוך השני שקנאה ממנו אינו נותן למוכר ראשון כלום דמה מכר השני לראשון כל זכות שהיה לו בו ואם מת המוכר הראשון אפ"י מת בעוד שדה זו ביד הלוך הראשון אין לבנו כלום אלא אם פירש לו הייתי משייר לי ולירשתי אבל כשלא פ"י כיון שאין לו אלא משום דא ר"י בעין יפה שייר לא מהני אלא לו ולא לירשתי ו"א דהיינו דוק' כשאינו משייר דבר ומסוי' דאז לא הוירק בתנאי בעלמ' ולכאין מפרשין רק לו ולא ירשתי אבל אם שייר לעצמו דבר מסוי' כגון מוכר בית ואמר ע"מ שדיוט' אחת שלי גם בניו אחריו יורשין זכותי .
ח ואע"פ שצריך ליתן לו הפירות ששייר אם לא נתנם לו אין המקנה מתבטל בכך שלא תלה קיום המקח בכך אבל אם אמר כלשון תנאי ע"מ שתתן לי או לפלוני מהפירות כך וכך בכל שנה או קיום המקח תלוי בו כיון שכן התנה ואם לא יתן כמו שהתנה המקח בטל דאע"פ דאין אדם מקנה דש"ב' ט"ט יכול להתנות על דש"ב' וכן יכול למקח עצמו וכו' מדש"ב' הואיל ועדיין לא זכה בו נקל הוא לסיק ממנו עיין בלבוש הבין וארגמן סי' צ"ב, ו"א אע"פ דאין אדם מקנה דש"ב' מ"ט אם רוצה הוא לקנות יכול ג"כ להקנות דאגב דבעי למקמי גמר ומקני לפיכך שנים שמצפים לקבל מתנה מאחר והקנה לה שלב' מי מהם שיתן מתנה שחולקו ביניהם קנו וחולקין וע"ל סי' קע"ו סעיף ב' .

ט מכר או נתן דקל לא' ופירותיו לאחר הרי לא שייר מקום הפירות אלא הפירות והפירות אינם בעולם לפיכך הראשון קנה דקל ופירותיו והשני לא קנה כלום .
י אמר לאחר קנה דקל זה חוץ מפירותיו הרי שייר לעצמו וכבר אמרנו דכ"ל לגבי עצמו משייר בעין יפה לפיכך אצ"ינן ששייר לעצמו גם מקום הפירות שהם הענפים ולא הקנה ללוך אלא הגזע לאחר שיכשו הענפים ואין ללוך אלא הגזע לכשייבש .

רי המקנה לעובר שלו או לאחר וכו' ג' סעיפים

א כשם שאין אדם מקנה דש"ב' כמ"ש בס"י הקודם כך אין אדם מקנה דבר לדש"ב' כגון המוכה דבר לעובר שנכנס האשה לא קנה העובר דכיון שאינו בעולם לא גמר והקנה לו ואפילו שזכר העובר חשוב לדש"ב' ולא קנה מה שאזכרו לו ואפ"י אחר המוכה לכשילד יזכה לא קנה ברא' כשמוכה לעובר של אחר אבל המוכה לבנו אפילו לא אמר לכשילד קנה דרעתו של אדם קרובה אצל בנו וגמר והקנה לו בכל לבו והוא שתהיה אשתו ככה מעיבת בשעת המתנה דאז יש לו קרוב הרעת לעובר אבל המוכה לעובר בנו כמכה לאחר דמי שאין דעתו קרובה לו כ"כ ו"א דהא דאמרינן המוכה לעובר שלו קנה היינו דוק' בש"מ דמתוך שרעתו של אדם קרובה אצל בנו חששו בש"ס שמא תטרף דעתו עליו אסודע שלא יתקיימו דבריו לכך תקנו שקנה העובר אבל בבריא לא קנו, וע"ל סי' רנ"ג .

ב ודוק' במוכה לעובר שלו שבכר נתעברה אשתו אבל האומר לאשתו קודם שנתעברה נכסי לבנים שתלדי אינו כלום ואם לאחר שאמר לה כך אמר לאחר מבניו קני את חדר מינייהו וכן המקנה מקצת נכסיו לבהמה וחד' ואמר לחבירו קני את בכהמה זו קנה דה"ק כשם שהבנים או הכהמה אינם קני' כך את לא תקנה .

ג אבל האומר לחבירו קנה נכסי או חפץ זה אתה ובהמה זו

חשן משפט הלכות מקח וממכר סימן ריב ריג ריה

שאינו בעולם שאינו יכול להקדישו מכל מקום ה"ז חייב לקיים דבריו שנאמר ככל הוצא מפיו יעשה והואיל והדבר בן הוא אם צוה אדם כשהוא שוכי מרע ואמר כל מה שיצוי אילן זה לעניים או שבר כל הבית הזה לעניים ינתן לעניים שכוין שאם היה הוא חי היה צריך ליתן משום כל הוצא מפיו יעשה והיה עושה שמעו ושחקו הרי כאילו נדרו הם בעצמם וחייבים לקיים מה שאמר המוריש ויש אימרים שאפי' הוא בעצמו אין צריך לקיים כיון שלא היו בעולם ואין אדם מקדיש דש"ל כל דבריו בטלים אלא אם כן אמר בשתלך בהשתי או לכשיצאי אילן זה פירות או לכשיבא חוב זה לירי אתננו להקדיש או לעניים חייב לקיים דבריו מטע' נדר משום כל הוצא מפיו יעשה והוצא אם הצידד קיים אבל אם כבר נתן אינו כלום שהרי אינו כאן שיקיים נדרו , ובתב טורי מהרמ"א ז"ל וסכרא האחרונה היא עיקר וכן ראוי להוצות ועיין לעיל סימן רכ"א סעיף ב' , ואם נשבע לקיים המקח ע"ל סימן ר"ט סעיף ד' ,

קנה קרקע ארעא שעשה הקדש ולא הוציא מפיו ואמר שקנאו נמלך ולא רצה להקדישו י"א דכיון שגמר בלבו לעשותו הקדש או ליתנו לצדקה חייב ליתן מוכתבין כל נדבכ לב עולות משמע אפילו לא נדרו אלא בלבו הרי הוא עולה וי"א אע"ג נדבכי קרשים כתיב נדבכ לב הא אמרינן בגמרא חזין מקרשים לא ילפינן והאיכא נדבכ לב הקדש דין אין לו אלא דין חזין שאין עתה הקדש כדכ"ן הבית שאינו אלא לצדקה הלכך כל שלא הוציא בשפתיו אינו כלום דרברבם שבלב אינו דברים ובתב טורי מהרמ"א ז"ל ויש להחמיר כסכרא ראשונה ועיין בלבוש ע"ז סוף סימן רנ"ח ,

וכן אם אדם קרקע זו לכשאקני' יהי' הקדש אינו כלום שאין אדם מקדיש דש"ל אבל אם אמר לכשאקנה אקדיש' או אתננה להקדיש הוי עליו נדר וצריך לקיים נדרו ,

ריג פירות כוורת ופירות שובך באיזה ענין יקנה וכו' ב' סעיפים ,

א אע"ג דבמוכר פירות דקל או שדה אמרי' דלא קנה דטון שלא הזכיר ששקנה לו אלא הפירות והפירות אינם בעולם ואין אדם מקנה לחבירו דש"ל ולא אמרי' מסתמי הקנה לו הדקל והשדה לפירותיו מ"מ המוכר פירות שובך או פירות כוורת לחבירו קנה דאע"ג דלא הזכיר ששקנה לו אלא הפירות אמרי' מסתמי תקנה לו גם השובך לפירותיו והכוונה לרבוש ולא דמי לדקל ושדה דרקל ושדה חשובין ואין במל' לגבי פירותיה וכוון שלא הזכיר הדקל והשדה ששקנה אותם לו בפירוש אינו מקנינו לו מסתמי' אבל שובך וכירות אינם חשובים ונשפלים הם לגבי פירותיהם אע"ג שלא הזכיר אלא הפירות מסתמי' גם השובך והכוונה תקנה לו לפירותיהם והיי' מסתמי פירות דשובך וכירות כפי' דשדה ורקל לפירותיהם וכן הנגבר דגים של אמת המים אף על גב שלא תקנה לו אלא הדגים קנה אף על גב שהדגים עדיין לא באו לעולם הוה ליה כמו שאמר המים סכורים לך להגיהם שהמים מפלים לגבי דגים ,

ב הביצים והאפרוחים שהם עתה בשובך אף על פי שהם בשובכו ושובכו הוא כחצירו אפי' הכי בעל השובך בעצמו לא קנה אותם כל זמן שלא פרחו שרבר והתקנת חכמים הוא ששארם לכל אדם לזכות בנצחם ואפרוחים שהם בשובכו והוא דוכנת עליהם משום לא תקח האם על הבנים דש"ב אין חצירו קונה לו בע"כ ואע"פ שאינו זוכה באם והתירה לא אסרה אלא שלא ליקח האם על הבנים אבל ליקח או לזכות בבנים ושלא ליקח האם לא מיתסר מדאריהי' חכמים אמרוהו גזירה שמא יבא ליקח האם על הבנים וא"כ כיון שהו' בעצמו עדיין לא קנאם דיאך יקנה אותה לאחרים , לפיכך הוצאה להקנות אפרוחים וביצים אלו לחבירו מטפח אלו לחבירו כפי' שפירחו ונגיחוהו האמרו' מעלהם ואח"כ קנה הבנים או האפרוחים לחבירו כקנין אגב קרקע או כשאר דברים כדרכי ההקנות שהממלטין נקנין בהן ,

ריד המוכר בית סתם מה נמכר עמו וכו' י"ג ס' ומעתה אכתוב לך דברים שהמוכרן סתם מוכר דברים אחרים עמהם ולפעמים שאינו מוכרן כולן ומה הם הדברים הנמכרים ואיזה כבר נמכר בכלל חבירו ואיזה רביר מותר שימשיך שלהם הנמכרים בכללם ובכולהו הוי מעמ' משום דקים להו לחז"ל שזה הדבר דרך בני אדם לכלול אותו בלשון זה ששקונה או מוכר אותו משום שהוא מצטרף למי שקונה אותו דבר או מפני שהוא השמישו

היתה מלוה בשטר מקנה את השטר בבתיבה ומסירה שהרי יש כאן דבר הנמסר לקנות בו השעבוד , ראובן לזה משמעון ועשה לו שטר מכירה על שדה מעכשיו בלא תנאי והשלישו ביד לוי שאם לא יפרע לו לזמן יתן השטר לשמעון וקודם שהגיע זמן מכר שמעון השדה ליהוד' וכשהגיע הזמן לא פרע ראובן לשמעון ונתן לוי לשמעון השטר שבידו מכירת שמעון קיים אע"פ שחיתה קודם הזמן מ"מ הא כשנמסר השטר לידו לבסוף קנה השדה למפרע וכדין מכר את שלו ,

ריב דין מקנה דירת בית או חצר או מקדיש דבר שלא בא לעולם וכו' ט' סעיפים :

א אין אדם מקנה לאחר לא במכר ולא כמתנה אלא דבר שיש בו ממש שיחול עליו הקניין אבל דבר שאין בו ממש אין הקניין נחפשי בו כיצד כגון אין אדם מקנה לחבירו ריח התפוח ולא טעם הרבש ולא עין הכדולה וכה"ג לפיכך המקנה לחבירו אכילת פירות דקל זה או דירת בית זה לא קנה שהאכילה או הרדיה הם דברים שאין בהן ממש שפירוש אכילה הוא שסוּסס ואוכל ומה מקנה לו וכן הרדיה פירושו האויר שררין בתיבו שהיא אין בו ממש לפיכך לא קנה עד שיקנה לו גוף בית זה לדור בתיבו תנף אילן זה לאכול פירותיו וצריך לקבוע לו זמן כזה ירור בתוכו או כמה זמן יאכל ממנו שאם לא קצב לו זמן אפילו אמר בית זה לדור בתוכו כו' ויכל לומר שלא היתה כוונתו רק שעה אחת ג"ל , ודוקא שאמר כן אבל שטר שכתוב בו שראובן נתן לשמעון לדור בכיתו קנה ממנו והואיל וכתב הקניין אחר התינה הקניין למפוי אתי דאמרינן יפה בחו בקניין ויש לפרש השטר שקנה ממנו בעניין המועיל וקנה לו גוף הבית לדור בו וכ"ש אם החזירו הקניין למט' במשך דרואי ליפוי כח התנו וקנו ממנו בעניין המועיל אלא אם לא כתיב בשטר רק וקנו ממנו שנתן לו לדור בכיתו אינו כלום דאז עיקר הקניין קאי על הדירה ואין בדירה ממש וכן שטר שלא כתיב בו קניין פירות כראוי רק כתוב בו שנתן לו כח ליקח הפירות כתיקון חכמים כיון שהורה שהקנה לו כתיקון חכמים יש לפרשו שקנה לו בכל ענין המועיל ,

ב המוכר לחבירו אויר חורבתו ואויר חצירו כגון שהיה לחבירו כחל סאך לחצירו או לחורבתו והקנה לו אויר חצירו או חורבתו להכניס בו ויזין ולא כלום הוא דהא האויר אין בו ממש ולא קנה אא"כ הקנה לו חצירו להכניס בו ויזין וכן כל כיוצא בזה ,

ג אבל אם מכר לא' בית ואילו החורבה וחצר ושירי לעצמו דירת הבית ואכילת הפירות ואויר החורבה ואויר החצר מהני דהוי כאילו פירש ששירי לעצמו מקום רכל לגבי עצמו בענין יפה משירי כדלעיל סי' ר"ט סעיף ז' , ואפי' לא הזכיר שויר בחצר כלל אלא מכר לו בית ואמר לו ע"ט שריוטא העלונה שלי אמרי' בעין יפה שויר ושירי לו מקום בחצר להוציא לשם זיוון מהדיוטא החצר ,

ד המוכר גוף הקרקע לזמן קצוב ה"ז מכירה ומשתמש בה הלוקח בגוף הקרקע כחצו ואוכל פירותיה כל זמן המכירה ובכללות הזמן תחזיר הקרקע לבעלים ומה הפרש יש בין המוכר קרקע לזמן קצוב ובין המקנה אותה לפירותיה שהקונה לפירות אינו רשאי לזנות צורת הקרקע ולא יבנה ולא יורס בה אבל הקונה איתה לזמן קצוב הוא בונה והורס ועושה בה ככל זמנו הקצוב לו כזו שעושה הקנה קניין עולם לעולם ,

ה ומה הפרש יש בין המוכר שדה זו לפירותיה ובין המוכר פירות שדה זו לחבירו אחר שאבא לעולם המוכר פירות השרה אין ללוקח להשתמש בשדה זו כלל אפי' ליכנס בה אלא בשעת היצאות הפירות ובעל השרה יכול להשתמש בה כחפצו שהרי לא מכר אלא הצירות אבל המוכר שדה לפירותיה מכר גוף השרה לפירותיו ואין בעל השרה יכול ליכנס בה אלא מרעת הלוקח הלוקח יכול להשתמש בה כחפצו שהגוף הוא שלו ,

ו ומה הפרש יש בין הקונה שדה זו לפירותיה ובין המוכר שדה מחבירו הקונה שדה לפירותיה יכול לנוטעה או לוורעה כל זמן שירצה שהרי לכך קנאה ואם ירצה יכול גם כן להחזירה דהרשות בידו אבל המוכר אינו כן כגון שתבאר במסין ש"ך בע"ה ,

ז דין הקדש ודין הגדרים ודין העניים אינו כדון ההדיוט בקנייתו שאלו אמר אדם כל מה שתלך בהשתי יהיה הקדש לכרך הבית או יהיה אסור עלי' או אתננו לצדקה לעניים אף על פי שאינו הקדש לפי שאינו בעולם ואין אדם מקדיש דבר שאינו ברשותו כדלפי מקרא' כבבואר בלבוש ע"ז וכ"ש דבר

דמסתם הו' מו' וכ"א א"ב מה מועיל לו שאר עומק שאם חפר הלוקח בורות שיחין ומערות הרי הם של מוכר שהרי ברשותו הם, וכיון שהלוקח חפר אינו יכול לכוף לסותמן, יש מי שכתב שאם מכר לו חורבה אע"פ של' כתב לו עומק' ורומ' כיון דסתם חורבות לבנות עשויות יש לו באויר כדי רחמו של בית והו' כדי שיקח אדם חבילה בינונית על ראשו וכנס ויצ' ול' יצטרך לכוף ראשו ואם מכר לו שדה או כרם כיון שאין עשויים לבנות על גביהם ססתם' מכר לו הרום ואינו משייר לו לעצמו שהרי הו' צריך לבעל הקונה שדה וכרם אבל העומק לא קנה שהרי היא עשויה לחפור ושירר לעצמו וכשכת' לו עומק ורום אם בא להגביה ולבנות באויר או להעמיק ולחפור מעמיק ומגביה אבל לא קנה בבניינים שבמעמקים ושכאוד ואם מתכוון לחפור תהומ' עד רום רקיע לכר הכל בכלל אע"פ של' כתב עומק' ורומ' וקנה הכל, ראובן שמכר בית לשמעון וכתב לו מארעית תהומ' עד רום רקיע' והיה לו לראובן בית סמוך לזה הבית שמכר זכננס בית הכס' מבית הנשאר לראובן לבית שמכר אין הלוקח יכול לסתם התפירה שתחת ביתו של' מכר לו בית שמכר שפסיד את ביתו וכן כל כיוצ' בזה.

ד' ו"א בשמכר לו חצר קנה כל האויר אע"פ של' כתב לו רומ' ואע"פ שיש לו כותלים ברוב פעמים דעת הקונה חצר לבנות עליו ג"כ והואיל ואין כאן דבר מסויים של בנין למעלה דעתו על הכל וכן ראוי להורות ולא כדעת החולק בסעיף הקודם ראובן מכר בית לשמעון ול' כתב לו עומק' ורומ' דהוי דינ' שאין האויר נקנה לו למעלה כדכתיב' בסעיף הקודם ואח"כ מכר ראובן לשמעון אע"פ שכתב לו לוי מתהום ארע' הבית שמכר ראובן לשמעון וכבר מכר ראובן בית זה לשמעון ול' שירר' לעצמו רק האויר והאויר הו' דבר שאין בו ממש ודבר שאין בו ממש אין אדם יכול להקנותו לאחרים כדכתיב' לעיל סי' ר"ב, ואם יש גג על הבית שמכר לשמעון של' מכר לשמעון עם הבית כדכתיב' לעיל בסעיף ב' וג' אגב שנגנן נקנה ללוי שהו' דבר שיש בו ממש קנה אגב האויר שעליו וכן אם הבית שמכר לשמעון עומד בחצירו של ראובן ומכר ראובן החצר וכל אשר בו ללוי מכר האויר שעל ביתו של' לשמעון עמו וקנאו לוי אגב החצר וכל אשר בו.

ה' המוכר לחבירו בית סתם ול' כתב לו עומק' ורומ' אם נפל הבית אין הלוקח יכול לחזור ולבנות אלא' כשיעור הראשון ואפי' כתב לו עומק' ורומ' והיתה שם עליה' בנטיה על גב עמודי' וכבר אמרנו סעיף ג' דאע"ג דכתב לו עומק' ורומ' לא קנה הלוקח את הבניינים שבאויר לפי' אם נפלה חזר המוכר ובונה אותה דכיון דל' קנה לוקח אותו אויר שירר המוכר לעצמו וכיון דשירר עשויה לעצמו הרי הו' שלו וחזיר ובונה אותה אבל אם מכרה המוכר לאחר ונפלה אוויר לה ואין הלוקח השני שקנה את העלייה יכול לחזור ולבנות' איתה אע"פ דק"ל בעלמא גבי שדה או בית מה מכר ראשון לשני כל זכות שתב' לידו וכיון דאמרין הכא שאם לא מכרה היה הוא בעצמו דלגבי לבנות' אמאי אין הלוקח ממנו יכול לבנותה היינו טעמא דלגבי עצמו אמרין כל לגבי עצמו בעין יפה משייר גוף האויר שירר להיות שלו אע"פ שאין בו ממש כדכתיב' לעיל סי' ר"ב מעי' גי' מהו היינו דוק' כ"ז שהו' בעצמו משתמש בו אע"פ שגפלה העלייה נשאר האויר שלו לכר' כשגפלה חזר ובונה איתה אבל בשמכרה לאחרים לא הקנה לו גוף האויר שאין בו ממש ולא קנה הלוקח אלא' אותם עצים ואבנים לפיכך כשגפלה אוד' לה ולא רמי למת שכתבנו בסוף סעיף הקודם דקונה האויר אגב הגג או אגב החצר דהתם הו' הם קרקעי האויר שהוא הולך עליהם בתוך האויר לכך בשקנה קרקעות האויר קנה כל האויר שעליו אבל הכא העלייה היא בנויה ותלויה על גבי עמודים בתוך האויר והאויר מקיף אותה מכל צדדיה אין האויר במל לגבי ידיה ולא נקנה כאגבה והכי נמי הו' דינא עלייה' שהיא בנויה על גב בית ומכרה לאחר קנה איתה עם כל האויר ואם נפלה חזר ובונה אותה.

ו' בירה שהיא בית גדול ופתוחים לו בתים סביבותי' ואין הבירה עשויה לתשמש אלא לשיבה והילוך בני הבתים והכל הוא בית אחד ושל אדם אחד והוא עומד באחד מהם ואומר לחבירו בית זה אני מוכר לך' אם הכל קורין לבני' בית סתם ולבית יחודי מאלו הבתים הפתוחים לו אין קורין בית סתם כשיפרש בית א' מאלו הבתים בלא בירה הו' כיון שמוכר בית סתם כולה מכרה אפי' לא מצר לו מצר' החיצונים ולא כתב לו ולא שיררה בזבני

תשמישו של אותו ענין ואמרין דאי היה דעת הקונה או המוכר לקנות או למכור דבר זה עם גוף הדבר הנמכר או הנקנה כמו שיתבאר לפנינו בע"ה בכל אחד.

א' ובכל מה דאמרין כשנמכר זה לא מכר את זה ה"מ שנוכרו הדברים בסתם בשעת משא ומתן של המוכר שזה אומר סתם בכך וכך אני מוכר את זה זה אומר בכך וכך אני קונה את זה אכל מי שהודה בסתם בפני עדים או בפני ב"ד שמכר ביתו או נתנו לחבירו וכן בשאר דברים הנמכרין שיתבארו לפנינו אמרין כל תשמישו בכלל דבחוראה א"צ לחודות רק על הכלל שהו' עיקר זה על הפרטים משא"כ בשעת משא ומתן של המקח שצריך כל א' המוכר והקונה לפרוש מה שמכר ומה שקנה ואם לא פרשו אלא עשאו המקח אמרו חול' לפי חכמתם ומכרתם ובקאותם כלשונות בני אדם כשרוצין למכור או לקנות אויה דבר מה שדרגן לכלול או שלא לכלול או איזה דבר חשוב הוא לגבי הבית ואינו בטל אצלו לפיכך אינו נמכר בכלל הבית או איזה דבר שאינו חשוב ובטל הוא לגבי בית לפי' נאמר בכללו ולפיכך אמרו ו"ל המוכר דבר שיש לו תשמישים בסתם לא מכר את התשמישים עמו שאין דעתו עליהם אא"כ פירש ביצר מכר את הבית לא מכר את היציע שסביבות הבית והו' בנין קטן אצל הבית מבחוץ, ו"א אפי' מצר לו מצרים החיצונים מבחו' לא מכר היציע שהו' בנין בפני עצמו בד"א כשתיה רוחב היציע ד' אמות או יותר אבל פחות מזה הרי הוא בכלל הבית אפי' אינו פתוח לתוכו וכן העלייה שע"ג הבית ופתוחה לתוכו כארובה במעוינת הבית הרי היא בכלל הבית והאיל ופתוח' לתוכו.

ב' המוכר את הבית לא מכר את החדר שלפנים ממנו אע"פ שמצר לו מצרים החיצונים והם עומדים בין המצרים כיון שאין תשמישו כתשמיש של בית אלא להצניע שם הפציו לשמור אינו מכיר עמו, ו"א דוקא בחדר שרחב ד' אמות שהוא רשות בפני עצמו לא כלול עמו אבל פחות מזה' אמות בטל הוא לגבי הבית והוא בכלל הבית ומכרו עמו וכן לא מכר את הגג בזמן שיש לו מעקה גבוה ו' טפחים ויש לו רוחב ד' אמות ולא את הכור ולא את הדות החפורים בקרקע אפי' עומדים בתוך המצרים שמיצר לו סביבה בחו' ואפי' שכתב לו שוכר לו עיסק ורומא אין אלו בכלל מפני שתשמיש' חלוק לגמרי מתשמיש הבית שאינם עשויים אלא לשאוב מהם מים לפיכך אינם מכורים עמו אא"כ כתב לו ולא שירית בובינא אילין כלום ויש חולקין ואומרים אפי' אם כתב לו ולא שירית בו אין אלו בכלל ואינם נמכרים עמו וצ"ל צריך המוכר לקנות לו דרך מתלוקח כדי ליכנס להבור זה או לדות זה ששירר לעצמו ואם אמר לו אני מוכר לך זה הבית חוץ מהבור או הדות אינו צריך להקנותו לו דרך דוראיה גם דרך שירר לעצמו בתנאי זה וע"ל סי' ח', וכן המוכר בור או דות בלבד אין הלוקח צריך לקנות לו דרך דוראיה ססתמ' לא קנה בור או דות בלא דרך דלמה היא לו אלא נכנס לתוך ביתו של מוכר עד הכור או הדות וממל' ושיאכ כפי צרכו בד"א שאין לו ללוקח דרך אחר למה לבור או לדות חוץ מזה אבל אם יש לו דרך אחר אין לו דרך ביתו של מוכר.

ג' המוכר בית לחבירו אע"פ שכתב לו הריני מקנה לך עומק ורומ' צריך לתקן לו ג' כנה מתיקקע מן התהום עד רום הרקיע שאם לא הוכיר העומק והרום כלל אינם נמכרים כלל בכלל בית סתם ואם כתב הריני מקנה לך עומק ורומ' לכר הרי קנה הרום שהוא האויר בלבד לבנות בו והעומק שהו' עוני גוף הארץ לחפור תחת קרקעות הבית אם ירצה אבל לא קנה הבנייני' שבמעמקים ושכאוד אבל אם כתב לו מהקרקע מן התהום עד רום הרקיע לשון זה הכולל הכל קנה הכור והדות שבעיבי הקרקע וכל המעויבו' והמחילות שבין המעויבות למעלה וגם את הגג אע"פ שיש לו גובה ו' רוחב ד' אבל כל שאינו רוחב ד' וגובה ו' בכלל בית הוא בלא עומקא ורומ' ואפי' לא כתב ליה עומק' ורומ' קנה הגג וכל אלו.

ד' אם לא כתב לו עומק ורום כלל אלא מכר הבית סתם אין לו באויר שעל גג הבית ולא למשה בקרקע כלום כיון מכר לו בית בין מכר לו חצר של' קנה אלא עד ראש כותלי החצר ואם בא להגביה ולבנות על אויר הבית או לחפור תחת הקרקע אינו רשאי דעומק ורום משייר הוא ואם בא מוכר לבנות עלייתו באויר על גבי עמודים בונה אבל אינו יכול לבנות על הכתלים שמכר מפני שמכביר על הכתלים ומקלקלן והרי כבר משה וכן אם בא לחפור מבחו' ולהשפיל לחפור תחת קרקע עשוי ובלבד שלא יזיק בחפירתו לבעל הבית להפיל הגגו שמכר ו"א שאינו יכול לחפור תחת הקרקע כלל מפני

חשן משפט הלכות מקח וממכר סימן רמו

בזבני אילין כלום ואם אין שום אדם קורא לבירה בית זה שאמר בית סתם לא מכר לו מן הבירה כלום אלא אותו בית שהוא עומד בתוכו אע"פ שמצד לו מצרים החיצונים שמביב הבירה וכתב לו ולא שירית בזבני אילין כלום מצרים הוא שהחייב לו ולא הקנה לו אלא אותו הבית ואם איכא דקרו לבירה בירה ולבית בית ואיכא נמי דקרו לבירה בית ולבית בירה כירה שום הוכחה מלשונן דששא הוא טאותם דקרו לבירה בית או אם מצד לו מצרים חיצונים שמביב הבירה וכתב לו ולא שירית בזבני אילין כלום זה הוא הוכחה שהקנה לו כולה וקנה כולם ולא אמרינן מצרים הרחוב לו כיון דאיכא דקרו לבירה בית או לא כתב לו ולא שירית בזבני אילין כלום לא קנה כלום אלא הבית שעומד שם בלבד המצרים הוא שהרחיב לו מי שנתן לחבירו שמינית בבית פלוני שיש לו ואח"כ גודע שאין לו רק חצי הבית או רביעית א"א דשנתן לו שמינית מחלקו אלא שמינית מכל הבית דאוליגן כתר לשון בני אדם ובודאי שמינית מכל הבית קאמר וע"ל ר"ח סעיף כ"א

המוכר בית לחבירו והתנה עמו שמוכרו לו ביתו חוץ מדבר שאפילו בלא תנאי לא היה נמכר עמו דרשינן יתור לשוננו זה שמועיל לו לרבר שבלא תנאי לא היה לורשות לעשותו ביצר מכר לו בית והתנה עמו על מנת שדיוטא עליונה שלי ופי' דיוטא עליונה הוא גג שיש לו מעקה גבוה ו' שכבר אמרנו שאינו נמכר עם סתם בית והרי תנאי זה אינו סעלה לו ואין סודיו לו דבלא תנאי ג"כ לא היה נמכר ולא היה צריך להתנות חילוק דרשינן יתור לשוננו שמועיל לו להוצאות זיוון שאם רצה להוציא כח זיוון לחצר שמכר יכול להוציא ואין זה יכול לחצות בירו דהכי קאמר בלשוננו זה על מנת שיהא דיוטא העליונה שהיא שלי שלי לגמרי שיהא הדיוטא לי מקום להניח עליו זיוון להוציאם לחצר ואם נפלה חוור וכוונתה ואתה ואת רצה לבנות על גבה בונה כמו שהיה מקודם שמכרה וכן אם לא מכר החצר יכול להוציא ממנה זיוון על הדיוטות והיה בכל כיוצא בזה כגון שאלו חוץ מן הכור או מן הדות דרשינן יתור לשוננו לתועלת המוכר כיצד אם מכר לו בית סתם שאין בו דות בכלל הוא צריך לקח לו דרך מן הלוקח לילך לבורו דבעין יפה מכר ולא שיר לו דרך ואי אמר ליה חו' מן הכור והדות או א"צ לקח לו דרך וע"ל סעיף ב'

מי שיש לו שני בתים זה לפניו מזה ודרית הפנימי לר"ה הוא דרך החיצון ומכרם או נתנם והקנם לשנים כאחד אין לפניו עוד דרך על החיצון שכיון שבבת אחת הקנם לשנים בין לשניהם במכר בין לשניהם במתנה אמרינן וראי הקנה לכל אחד כל חלקו בשוה בעין יפה שלא יהיה לשום אחד מהם על חבירו כלום אפילו בדריסת היגל ואין צריך לומר אם נתן לחיצון במתנה ומכר לפניו שאין לפניו דרך על החיצון דכיון שנתן לו וראי דמים ליה ובעין יפה נתן לו דכל הנותן בעין יפה נתן אבל אם מכר לחיצון ונתן לפניו יש לו לפניו דרך על החיצון טעם שנתן לטקבל מתנה בעין יפה יותר מלמוכר כד"א כשהקנה לשנים כאחד אבל אם מכר או נתן לפניו תחלה ואח"כ מכר או נתן לחיצון הרי תכף שקנה הפנימי זכה בדרך על החיצון ושוכו אין וכותו מסתלק ממנו ע"י שנתנו או מוכרו לאחר דמה מכר לו זכות שהיה לו בו מכר לו ולא יותר וכ"א אפי' אם החיצון במכר לפניו במתנה אם היה מכר החיצון תחלה שוכו אין הפנימי יכול לבית בדרך

רמז המוכר חצר ובית הכר ומרח' ועיר מה מבר בכלל וכו' ח' סעיפים :

א המוכר את החצר סתם מכר עמה בורות שיחין ומערות שנתוכה שכן דרך חצר להיות כהבור דות ובמלך אנבה וכל הבתים החיצונים והפנימיים וכתים שיש בהם חול שיעושין מטנו וזכות וכו' ח' חנויות הפתוחות לתוכו כולן מכרין עמה אבל שאינן פתוחות לתוכה אינן נמכרות עמה היו פתוחות לכאן ולכאן פירש לרשות הרבים ולחצר אם רצה תשמישן עמה נמכרות עמה ואם אינם נמכרות עמה ולא מכר את המטלטלין שבתוכה כעו שאינן נמכרין בכלל הבית ואם אמר לו הוא וכל מה שנתוכה הרי כל תשמישי הבית אף על פי שמטלטלין מכרין בר מחישי ושערי בין כך ובין כך לא מכר את המרח' ולא את בית הכר שבתוכה ו' א שאם מצד לו מצרים החיצונים הכל מכר כראמרינן לגבי בור דות וע"ל סי' ר"ד דיש חולקין גבי בור דות ור"ה כאן

ב המוכר את בית הכר מכר את הארץ הגדולה הבנויה באר' שמוחזק עליה ותים ואת הכלונסאות של ארו שמוכרין בהן הקורה בעת שחנית הותים ואת היקבי' שהשמן יורד לתוכו כשנעצר ואת הכלים שנותנין בהן הותים הכתושים ואת המפרכות ואת הלוחות שנותנין סביב לתים כשנעצרים שלא יתזרו אבל לא מכר את הריחים העליונים ואם אמר לו הוא וכל מה שבתוכו מכר לו הרי כולם מכורים בין כך ובין כך לא מכר את הכובשים שמכבשין בהן הותים ולא את הגלגל ולא את הקורה ולא את השקים ולא המרצפים ואם אמר לו בית הכר וכל תשמישו אני מוכר לו כולם מכורים ואם היו חו' לבית הכר חנוי' ששוחזק בהם ותים או שמשמשין אם מצד לו מצרים החיצונים שלהן קנה הכל ואם לא לא קנה אא"כ מה שבתוכה

ג המוכר את המרח' מכר עמו את המקום שמצניעין שם חסרים שיששכין עליהם בבית המרח' כשהם עומדים ואת המקום שמצניעין שם היקמים והם הגניות שנותנין בהם המים לימול מהם במרח' ואת המקום שמצניעין שם הספסלים שיששכין עליהן בחצר בית המרח' כשהם לבושים ואת המקום שמצניעין שם הוילאות שמתפנין בהן שכל אלו הם מחוברין לבית המרח' לכך מכרין עמו אבל לא מכר את הנסכים עצמן ולא את היקמים עצמן ולא את הספסלים עצמן ולא את הוילאות עצמן דכל אלו כיון דמטלטלי אינם נמכרים עמו ואם אמר לו הוא וכל מה שבתוכה הרי כולם מכורים ובין כך ובין כך לא מכר את הכריכות

המוכר בית לחבירו והתנה עמו שמוכרו לו ביתו חוץ מדבר שאפילו בלא תנאי לא היה נמכר עמו דרשינן יתור לשוננו זה שמועיל לו לרבר שבלא תנאי לא היה לורשות לעשותו ביצר מכר לו בית והתנה עמו על מנת שדיוטא עליונה שלי ופי' דיוטא עליונה הוא גג שיש לו מעקה גבוה ו' שכבר אמרנו שאינו נמכר עם סתם בית והרי תנאי זה אינו סעלה לו ואין סודיו לו דבלא תנאי ג"כ לא היה נמכר ולא היה צריך להתנות חילוק דרשינן יתור לשוננו שמועיל לו להוצאות זיוון שאם רצה להוציא כח זיוון לחצר שמכר יכול להוציא ואין זה יכול לחצות בירו דהכי קאמר בלשוננו זה על מנת שיהא דיוטא העליונה שהיא שלי שלי לגמרי שיהא הדיוטא לי מקום להניח עליו זיוון להוציאם לחצר ואם נפלה חוור וכוונתה ואתה ואת רצה לבנות על גבה בונה כמו שהיה מקודם שמכרה וכן אם לא מכר החצר יכול להוציא ממנה זיוון על הדיוטות והיה בכל כיוצא בזה כגון שאלו חוץ מן הכור או מן הדות דרשינן יתור לשוננו לתועלת המוכר כיצד אם מכר לו בית סתם שאין בו דות בכלל הוא צריך לקח לו דרך מן הלוקח לילך לבורו דבעין יפה מכר ולא שיר לו דרך ואי אמר ליה חו' מן הכור והדות או א"צ לקח לו דרך וע"ל סעיף ב'

מי שיש לו שני בתים זה לפניו מזה ודרית הפנימי לר"ה הוא דרך החיצון ומכרם או נתנם והקנם לשנים כאחד אין לפניו עוד דרך על החיצון שכיון שבבת אחת הקנם לשנים בין לשניהם במכר בין לשניהם במתנה אמרינן וראי הקנה לכל אחד כל חלקו בשוה בעין יפה שלא יהיה לשום אחד מהם על חבירו כלום אפילו בדריסת היגל ואין צריך לומר אם נתן לחיצון במתנה ומכר לפניו שאין לפניו דרך על החיצון דכיון שנתן לו וראי דמים ליה ובעין יפה נתן לו דכל הנותן בעין יפה נתן אבל אם מכר לחיצון ונתן לפניו יש לו לפניו דרך על החיצון טעם שנתן לטקבל מתנה בעין יפה יותר מלמוכר כד"א כשהקנה לשנים כאחד אבל אם מכר או נתן לפניו תחלה ואח"כ מכר או נתן לחיצון הרי תכף שקנה הפנימי זכה בדרך על החיצון ושוכו אין וכותו מסתלק ממנו ע"י שנתנו או מוכרו לאחר דמה מכר לו זכות שהיה לו בו מכר לו ולא יותר וכ"א אפי' אם החיצון במכר לפניו במתנה אם היה מכר החיצון תחלה שוכו אין הפנימי יכול לבית בדרך

המוכר את הבית סתם מכר עמו כל הדברים הקבועי' דכל המחובר לקרקע הרי הוא בקרקע לפיכך מכר את הבית שהי' קבוע בו ואת הנגר והוא בריח הקבוע בכותל ואת המנועול שהיא קבועי' ברתל ואת האיציטובול שהוא עגול שמביב הריחי' שבבית והוא קבוע שאין מויוון אותו מסקומו ואת המכתשת הקבוע בקרקע והתנור והכיריים והריחים אם הם קבועים ואת מלכנות הפתחים המחוברים במיט' מלבנות הם כמו פצימין סביב הפתחים ודוקא המחברים במיט' מיקרי חסור אבל מחוברים בתידות י"א דלא הוי חסור ואינם מכרין עם הבית סתם וכן כל דבר המטלטל לא מכר עמו לפיכך לא מכר את המפתח של עץ אע"פ שהוא קבוע ברתל כגון פתוחות של בני הדברים שאין מויוון אותו בו מסקומו אפי' אינם מכרין עם הבית מפני דתשמיש קל הוא ונחם למלטלו ופעמים שהיא מיטלטלת ולא מכר את המכתשת המטלטלי' ולא את הקלת פי' המפרכות והוא כלי שהקמה יורד לתוכו ולא את מלכנות כרעי האמה והם חתיכות עץ שהיו נותנים תחת כרעי המטה כרי שלא ירקבו בקרקע ולא היו מחוברין בקרקע ולא את מלכנות החלונות אע"פ שהם מחוברים במיט' מפני שלא נמשל אגב קרקע הבית אלא הם עשויים לגי ועשויין למיתלש וכמטלטלין

המוכר את המרח' מכר עמו את המקום שמצניעין שם חסרים שיששכין עליהם בבית המרח' כשהם עומדים ואת המקום שמצניעין שם היקמים והם הגניות שנותנין בהם המים לימול מהם במרח' ואת המקום שמצניעין שם הספסלים שיששכין עליהן בחצר בית המרח' כשהם לבושים ואת המקום שמצניעין שם הוילאות שמתפנין בהן שכל אלו הם מחוברין לבית המרח' לכך מכרין עמו אבל לא מכר את הנסכים עצמן ולא את היקמים עצמן ולא את הספסלים עצמן ולא את הוילאות עצמן דכל אלו כיון דמטלטלי אינם נמכרים עמו ואם אמר לו הוא וכל מה שבתוכה הרי כולם מכורים ובין כך ובין כך לא מכר את הכריכות

הפריכות המספקות לו מים בין בימות החמה בין בימות הגשמים ולא את בית האוצר העצים דתשמישין אלו אע"ג שמשמשין בתן לבית המרח' להשיקן ולשאוב מים מ"מ ממנו הן ליהנות מהם אפי' לצרכי ביתו וכשקנה אותה קונה אותה להטיב בהם ג"כ בביתו וכן לשאוב מים לצורך ביתו ג"כ לפיכך אינן מכריזין בלשון כל מה שבתוכה אבל אם א"ל מרח' וכל תשמישו אני מוכר לך הרי בולם טבורים דכל תשמישו אפי' תשמישו כל דהו משמע אפי' הן חוצה לו וי"א דוקא כשהן בתוך המצדים וכתב לו אילין מצדנהא .

ף המוכר את העיר מוכר בתים וחצירות בורות שיחין ומערות מרחצאות שובכות פית הברים ובית השלחין שבה ואת הסמכות לה ואת החורשין המוקפין לה ואת השרות הידועות לה ואת הכיבדיון של חיה ועופות ורגים שביניהם כנגדה אע"פ שרחוקים ממנה אבל לא מוכר הממלטין שבתוכה ואם אמר לו היא וכל מה שבתוכה אני מוכר לך הרי בולם מכורים בין פ"י נגמרה פסני נבני ופירש כך וב"ב לא מוכר את התכשיטין רש"י תפיכת בקעה הגדולה והשריף שבתוכה שאינ' שייכיהל המטכה לעיר אלא ממלטת כלל ולא את בנותיה ולא את החורשין המוקצים ממנה ולא את החלק שיש לה כים ולא את החלק שיש לה כיבשה ולא את ביכרי חיה ועופות ורגים שאין פניהם כנגדה .

ה המוכר את השרה מוכר את מיצריה וכל האילנות שבה והעומדים על מיצריה שכן כתיב באברהם כשקנה שדה המכילה מעשרין ויקם שדה עפרון אשר במכשלה תומר וכל העץ אשר בשדה אשר בכל גבולו סביב סביב פירושו המוצ' והכי קאמר קרא שקנה אברהם השרה וכל האילנות שבו וגם האילנות הנטועים בקרקע המצר שסביב השרה ושטע מינה שהקנות שרה קנה האצרים עצמן וכל האילנות הנטועים בתוך המצרים עצמם שהם נטי ככלל שדה הם ומכר גם את האכנים שהם לצורכה כגון אכנים הסדרות לגדר ואת האכנים שמניחים על העמרים כדי שלא יפריס הרוח וכן בכרם ומכר את הקני' שבכרם שהם לצרכו כגון הקנים החלוקים שמניחים תחת הגפנים כדי להעמידם ואף על גב דכל אלו תשמישין המיטלטלין הן כיון דקביעי להאי תשמיש ואין מזיון אותן מהאי שדה לעולם כמחבר חשוב להו ומכר את התבואה המחוברת לקרקע אע"פ שהגיע להקצר ומכר את מחיצת הקנים שהיא פחותה מביט דובע אע"פ שהקנים שלה עבים וחוקים כיון שהיא קטנה כ"כ במלה אגב השרה ומכרה עמה ומכר את השומירה והיא סוכת גזרים העשויה במיט אע"פ שאינה קבועה במלה היא אגב שדה ומכר את החריב שאינו מורכב כלומר שעדיין הו' בכבודו ולא חשיב ואת בתלת השיקפה כלומר שעדיין לא נחתכו ענפיה אע"פ שהם עבים כמלים אגב שדה וגמכרים עמה ומכר את הדקלים שבה אפילו עומדים על המיצר כמ"ש שכן כתיב ק"ו בשדה אברהם אבל לא מכר את האכנים שלא הונח כסדרן לגדר ול' את האכנים של הונחו על העמרים אף על פי שהם משופים וחלקים ומיכנים לכך ולא את התבואה העקרה מן הקרקע אף על פי שעדיין היא צריכה לשרה לשומח' בה וליביש' שם ואם אמר לו היא וכל מה שבתוכה כולן מכורין בין כך ובין כך לא מכר מחיצת הקנים שהי' בית רובע אע"פ שהקנים שבה דקים וקטנים שכיון שיש בה בית רובע חשובין שדה בפני עצמה וה"ל שתי שרות והוא שדה אחת מכר לו ולא שתי שרות וכן לא מכר עמה ערוגה קטנה של בשמים דאף על גב דקטנה היא שדה בפני עצמה היא שהיא השוכה והו' שיש לה שם בפני עצמה כגון שקורין לה בי וורדא של פלוני ולא מכר את השומירה שאינה עשויה במיט שהי' חשובה בפני עצמה אף על פי שהיא קבועה באר' ולא מכר החריב המורכב שהו' חרוב וכן שנתנבר ומרכיבין אותו ויש לו שם בפני עצמו וכן לא מכר את סדן השקמה והוא אילן שקמה שגוקן וגדל הרבה שקוצצין הענפים ובאין אחרים במקומו ונקר' סדן השקמה ואפילו הם דקים והטעם משום שהם חשובין ונחשבוין כשרה בפני עצמו . ולא מכר את הכור שבה ולא את הגת ולא את השוכך בין שלמים בין חריבים אבל צריך האוכר ליקח לו דרך מן הלוקח כרי שילך בה עד אותו הכור או הות או הגת או השוכך שנשאלו לו בתוך השרה ואם פירש ואמר חו' מאלו אינו צריך ליקח לו הדרך נכיון שפירש ואמר חו' מאלו גם דרך שייר לעצמו דא"ל לא היה צריך לפרש רבאלו תנאו לא נמכרו עם השרה .

ף ב"א בכל אלו שהוכרו שאינן מפורין עם הבית או החצר

או השרה במוכר מפני שהיה לו ללוקח לפרש ולא פירש אבל הנותן מתנה המקבל קנה את נולן בין בשדה בין בבית בין בחצר בין בבית הכד מפני שהנותן בעין יפה הוא נותן ואין המקבל צריך להתנות כללו של דבר הנותן קרקע קנה המקבל כל המחומר לה עד שפירש שאינו נותן הכל ודוקא מה שהוא בתוך המצרים של דבר הניתן אבל מה שהוא חו' מסצל כגון יציע וחדר וכדומה אין חילוק בין מתנה למכר .

ז וכן האחים שחלקו זוכה אחד מהם בשדה זכה כולם והמחזיק בנכסי הגר החזיק בשדה זכה כולם וכן המקריש את השרה הקדיש את כולם דמסתמא דעתו על כולם .

ח ואף במוכר ולוקח אין כל אלו הדברים וכיוצא בהם אמורים אלא במקום שאין שם מנהג ולא שאת ידועים לכל דבר ודבר בפני עצמו אבל במקום שנהגו שהמוכר כך מכר כך הרי זה מכור וסומכין על חמנה בין בקרקעות בין בממלטין וזה עיקר גדול בכל משא ומתן שהולכין אחר לשון בני אדם כמותו מקום ואחר חמנה אבל במקום שאין מנהג ידוע ושמות מיוחדין לכל דבר עושין כפי מה שפירשו חז"ל .

ר"ז המוכר שדה ואמר חו' מדקל פלוני או חו' מן האילנות או קרקע לזה ואילנות לזה וכיצד יכתבו בשטר מכירה כדי להסתלק מן העירעורים וכו' מעיפים .

ב אע"פ שהמוכר שדה בסתם מוכר כל האילנות שבה שוב הוא לפרש בשטר שמכר אותו וכל האילנות שבה וכן המוכר פרסם לחבירו צריך שיכתוב לו קנה לך דקלין ותמרים והוצי' ואע"פ דבלאו הכי קנה כל אלו אפילו לא פירש אותו מ"מ נוי השטר הוא כדי למלק עצמו מן העירעורין דאפי' אי אתי לפני כ"ד טיעין יחבי ליה שהי' מפורשין בתוך השטר .

ג וכן המוכר קרקע לחבירו צריך לכתוב לו ולא שיריתי לפני

במכר זה כלום כדי להסתלק מן הדיני' והטענות .
 ג המוכר שדה לחבירו והיו בה דקלים ואמר לו חו' מדקל פלוני אם אותו דקל טוב ומשובח הוא אותו לבדו שייר והשאר מכורין שמפני עליון של זה לא רצה למוכרו ואם דקל רע הוא ששייר לא קנה מהדקלים כלום דה"ל ליה אפי' הווא דיקלא בישא אני משייך לעצמי ואע"ג שיש עדיין רעים ממנו אלא דקרו לאינשי להאי דיקלא בישא כגון דלא טעין קבא דאי טעין קבא לאו דיקלא בישא הוא וי"א דוקא הנוכח ממנו לא קנה אבל כל האילנות הפחותים ממנו או אפילו כיוצא בו קנה וכל אילן הנושא קב פירות מיקרי דקל טוב . וי"א דכל זה במין האילן שייר אבל כל שאינו מינו קנה הלוקח הכל שלא היה דעתו לשייר לעצמו אלא ממין זה .

ד קים להו לחז"ל כל עץ עושה פרי כגון זיתים ותאנים ותפוחים ושאר מיני פירות כלשון בני אדם סתמא קורין אותן אילן חוץ מן התמר והגפן דמשום חשיבותן סתמא קורין אותן בשמן דקל גופנא ולפעמים קורין אותן ג"כ אילן לפי אמרו המוכר שדה לחבירו ואמר חוץ מן האילנות אם אין בו אלא דקלים בלבד על כרחך מה שאמר חוץ מן האילנות על הדקלים אמר והרי שייר הדקלים ואם אין בו אלא גפנים על כרחך על הגפנים אמר כן והרי שייר הגפנים וכן אם לא היו בו אלא שאר אילנות ולא דקלים ולא גפנים הרי שייר האילנות ואם היו בו גפנים ודקלים מה שאמר חו' מן האילנות על הגפנים אמר כן ולא שייר אלא הגפנים דגפנים לגבי דקלים אילני וכלל אילני הם הג"ה

טפי מדקלי שהם חשובים יותר יען כי הנוסח הגרפס בדפוס ונחשבים בפני עצמן ולא המוצ' מחבירו עליו הראייה כו' עד דאע"ג שאלו חשובין

יותר אמריגן מוכר בעין יפה מוכר . קצתהו בו מאד ולקשה מאד הוא להבין על כן צריך אני להגיד קצת הנוסח ולפרשו בהרחבת הלשון למען יובן בקל הקור' בו . דע שהוצרכתי להגיה ולהוסיף מילת נמי גבי וחז' מן הדקלים נמי קאמר כדי שלא יובן מלשוני שכוונתי לומר חו' מן הדקלים לבד קאמר ולא חו' מן הגופני כי זה אי אפשר לימר שיעלה על הדעת כשיש בו גפנים ודקלים והוא אומר חו' מן האילנות שיהא דעתו על הדקלים לבד ולא על הגפנים ודאי גפנים יותר נקראים אילנות וחשובים יותר מן הדקלים וזה פשוט אלא הכי קאמינ' וכו' ונימא המוצ' מחבירו עליו הראייה חז' מן הדקלים נמי קאמר והיה כוונת המוכר לשייר לעצמו הגופני וגם הדקלים מפני ששניהם נקראים אלני

אלני וכאז שפי' הרש"ב, על זה תרצתי הא ק"ל המוכר בעין יפה הוא מוכר ובראי לא שיר לעצמו בלשונו אלא כמת שברור הוא בתוך לשונו והיינו הגפנים שהם נקראים עיקר אילני אפילו לגבי רקלי אבל הרקלים אע"פ שגם הם נקראים אילני והאיל מוכר בעין יפה הוא מוכר מוכר כוראי גם הרקלים ולא שיר לעצמו רק הגופני ואני אומר שזה טעם הרש"ב בפירושו מפני שגם חשובים יותר מדקלים ומה שסימתי בדברי זה לשוני וכן הרין בהקלים ואילנות או בגפנים ואילנות שמכר את הרקלים או הגפנים ושיר לו שאר אילנות כו' גם כן הכי פירושו דמירי שמכר לו שדה ויש לו שם שאר אילנות וגפנים או דקלים ומכר את השדה ושיר לעצמו אילנות סתם דהוי דינ' ששיר לו את האילנות ומכר לו את הגפנים או הרקלים ששם גם יש לקשות אצאי לא ניטא ששיר לו כל האילנות וגם הגפנים או הרקלים שהרי כולם נכללים בכלל אילנות גם הגפנים וגם הרקלים, וגם שם מתרצין המוכר בעין יפה הוא מוכר ולא שיר לעצמו אלא האילנות לכד ולא הגפנים או הרקלים דהתם בתי ששא אולינן דשאר אילנות חו' מגפנים ורקלים. סתם אילנות נקראים לפיכך אמרינן דלא שיר לעצמו אלא סתם אילנות מה שמכור בשם אילנות ועל זה סימתי דברי ויל דאע"ג שאלו חשובים יותר אמרינן מוכר בעין יפה מוכר ולא שיר לעצמו אלא סתם אילנות שהם מבוררים יותר בלשון סתם אילנות ועתה אם תעין עוד בדברי אין שם קושיא ורקוק עלי מתוך לשון הפרשנים זה ברור ונכון, עכ"ל

וכת' וניטא הע"ה וחיו' מן הרקלים קאמר הא ק"ל המוכר בעין יפה מוכר ואכר את הרקלים ושיר את הגפנים וכן הרין ברקלים ואילנות או בגפנים ואילנות שמכר את הרקלים או הגפנים ושיר לו שאר אילנות דאע"ג שאלו חשובין יותר אמרינן מוכר בעין יפה מוכר והיכא דהו' דינא דשיר לעצמו את הרקלים לא שיר אלא כל רקל גבוה שצריכין לעלות לו בחבל כשרוצה לקט פירותיו שהם בראשו אבל הנמוכים קנת הלוקח מייד אם אין שם אלא נמוכים והוא אמר חוץ מן האילנות ע"כ על אלו הנמוכים אכר כו' ושיר לו כולם והיכא דהו' דינא דשיר לו שאר האילנות שאין שיר בהן עולית החבל ואם שיר בהם אלא כל שאין העול כובשו וכל שהעול כובשו הרי הוא של הלוקח ובכלל שדה נחשב מ' שהיו חורשין בכקר סביב אילנות ואם הוא דק כל כך שהעול כופף את האילן ועובר השור לרובו ואין האילן מעכב השור לא חשב זכבל שדה נחשב מיהו אם כולן רקין שהעול כובשין והוא אמר חו' מן האילנות שיר כולן, כבר אמרנו בסיומן הקודם סעיף ה' דחייב וכן יש לו שם בפני עצמו ואינו נמכר עם השדה ואם חיו בה הרבה דרובין ואמר חו' מחויב פלוני לא אמרינן כיון דאם היה שותק ולא היה אמר כלום לא היה שום חרוב קני ליה כראמרינן לעיל דחרובי אינן בכלל שדה והשתא דאמר חו' מחויב פלוני איכא למימר דשאר חרובין מוכר לו חו' מזה לא אמרינן הכי אלא לא קני אפילו אחד מהן דבשביל שייפה המוכר כח שלו ששיר בפירושו אני מוכר לך חרוב זה אין לנו לגרע כחו בשאר אלא לא קני שום אחד מהן ודך דאמרינן חו' מחויב פלוני ליה דאמרינן ששיר לו חרוב לאמרינן חרוב דבלא הכא אף ע"ג שהחרוב לא היה נמכר עם השדה ס"ט גם דרך לא היה לו ואמרינן ליה תנאו ששיר לו דרך וע"ל סימן רמ"ז סעיף ה'.

האומר לחבירו קרקע ורקלים אני מוכר לך לשון זה משמע שמכר לו ב' מכירות שדה וכל מה שבו כדינו ועוד מכר שני דקלים דמיעוט רבים שנים ושני דקלים קאמר חו' מן השדה לפיכך אפילו אם אין לורקלים למוכר אם רוצה לקנות לו שני דקלים ה"ו המקח נקנה ואין הלוקח יכול לומר איני לוקח אלא קרקע שיש בו דקלים דא"כ קרקע בדקלים היה לו לומר ואם אמר קרקע בדקלים אני נמכר לך אם היו בו שני דקלים קנה ואם לאו טקח טעות הוא ששיר בו לומר קרקע שיש בה שני דקלים והרי אינם ומעות הדרי ואם אמר לו קרקע של דקלים אני מוכר לך אפילו אין בה דקלים המקח קיים וקנה שאין בלשון זה אלא קרקע הריאה לרקלים הוא מוכר לו ומיהו אם יש בו דקלים בקרקע קנאו דה"ק ליה קרקע הריאה שיהיו בו דקלים טעני שרקלים שבת טובים הם שמענין פירות הרבה, וה"ה אם אמר קרקע ורקלים ויש בה דקלים וכו"ש אם אמר קרקע בדקלים ויש בה דקלים הרבה שקנה כולן ו"א דאם אמר ליה קרקע ורקלים אני מוכר לך אע"ג שיש דקלים בשדה אם יש לו דקלים במקום אחר צריך ליתן לו עוד שני דקלים שיש לו במקום אחר ואם אין לו אין צריך לקנות לו מיהו הקרקע לעולם קטייה לו דשני מכירות הן הקרקע והרקלים.

האומר ג' אילנות בבת אחת בתוך שדה הרי אלו נחשבת שדה אילן ואפילו היו ג' נשעקת קטנות או ג' כרי אילן יש לו ללוקח קרקע הראוי להם ואפילו יבשו האילנות או נקצצו יש לו קרקע הראוי להם ויכול לנטוע אחרים תחתיהם וקנה כל האילנות שביניהם וכמה הוא קרקע הראוי להם כל שתחתיהם וביניהם וחוצה להם כגלא אורה וסלו וזה המקום שהוא מלא האורה וסלו אין אחר מהם יכול לוודע אלא מדעת חבירו דבעל האילנות אינו יכול לוודע מפני שאין גופן שלו אלא שהם משועבדין לו ללקוט שם פירות הנושרין מן האילנות ובעל הקרקע אינו יכול לוודע דהא משועבדין לבעל האילנות שיפלו שם פירותיו ואם יורע שם יטנפו פירותיו הנושרין אבל הקרקע שבין האילנות ותחתיהם היא גופה של הלוקח ויכול לוודע ואם שיר המוכר הקרקע שביניהן לעצמו אפ"ה מקום האילנות ללוקח ויכול לנטוע אחרים אם יבשו אלו.

כד"א רבג' אילנות אלו קנה קרקע בומן שנמעינן בחציבה פירש שעומדין כמו ג' פטופי כדה שהם ב' זה כנגד זה והשלישי מכוון ביניהם ומרוחק מהם והוא שיהיה בין כל אילן ואילן לא פחות מד' אמות ולא יותר מ"ו אמות דפחות מד' אמות אין יכולין לחרוש ביניהן לרכך הקרקע להיטב וינתקן וחשבוין כער שעומדין ליתלש ולא חשבוין ואם רחוקים נמי יותר מד' לא מצטרפי ליחשב שדה אחת ואלו הד' אמות וה"ו אמות מודרין אותו במקום יציאת האילן מן האר' שהוא עבה ורחב שבאילנות אבל אם לא היו עומדין על הצורה הזאת או שהיו מקורבין פחות מד' אמות או מרחוקין יותר מ"ו אמות או שלקחן זה אחר זה או שמכר לו שנים בתוך השדה וא' על המיצר או שנים בתוך שדה ואחד בתוך של חבירו או שמפסיק ביניהם כוד או אמת המים או רכב דקלים או רשות הרבים ביניהם הרי זה אין לו קרקע לפיכך לא קנה האילנות שביניהם ואם יבש האילן שקנה או נקצ' ילך לו שאין לו בקרקע כלום והוא שאין גזעו מחלף אבל אם גזעו מחלף אין זה אילן חדש אלא כעולה מן הגזע דימי והוא משל בעל האילן.

וכל מי שקנה ג' אילנות דאמרינן שיש לו קרקע אם הגדילו והציאו חומר יקו' כרי שלא ימטע הדרך על בעל השדה ואם המוכר אומר שהגדילו והלוקח אומר שלא הגדילו על הלוקח להביא ראיה דהמוכר מוחוק בקרקע שלו וה"ל הלוקח מוציא ועליו הראיה ולא אמרינן כיון שהיה לו רשות לק' מיד שהגדילו ולא קצץ עליו להביא ראיה שהרי אם הגדילו היה קוצ' מיד שהתחילו לגדל דלמא לאו ארעתיא וכל השרינים והאמירים היוצאים מהם ואפילו מהשרשים הרי הם על בעל האילנות שהרי יש לו קרקע ומקרקע שלו גדלו.

ורוקא הקונה ג' אילנות יש לו קרקע כדאמרינן דחשבי שדה אילן בפני עצמו אבל הקונה ב' אילנות בתוך שדה חבירו אין לו קרקע לפי' אם יבש האילן או נקצ' אין לו כלום מיהו כל זמן שלא נתיבש יש לו כגלא אורה וסלו לנקוט שם פירותיו וכל שכן תחתיהם ואין המוכר יכול לוודע שם שלא יטנפו פירותיו של לוקח שהרי משועבדת ללוקח וכו"ש שאין הלוקח יכול לוודע שם שהרי אינה שלו אבל יש לו דרך ללוקח ללקט פירותיו מן האילנות שקנה אע"ג רבג' אילנות אין לו דרך ליינו משום דבשלשה קנה הקרקע וחשוב שדה אילן בפני עצמו ואם הלוקח רוצה ללכת לשדה יקנה לו דרך או יפרח באויר אבל כשקנה שני אילנות שאין לו קרקע יאמר לו לוקח למוכר אילנות שלי בקרקע דייך קיימי ושעבדת לי קרקע ש"ך לצורך אילנות שלי אם כן גם דרך יש לי שזה הוא כמי שמשאל מקום לחבירו בביתו להניח שם חפציו דלכ"ע השאל לו נמי דרך ללכת לחפציו ה"ג הכא לא נדע, והא דאמרינן בסוף ח' דאם הגדילו האילנות וציאו חומר יקו' כרי שלא ימטע הדרך על בעל השדה התם רבנה שלשה אילנות אין חילוק בין הגדילו ונתעבו האילנות בין נתפשמו הענפים לעולם יקו' דכיון ריש לו קרקע ללוקח אין לו שום כח בקרקעו של המוכר ומיד שמתפשמין לרשותו של מוכר צריך לק' אבל אם לא קנה אלא שנים שאין לו קרקע אלא קרקע המוכר משועבדת לו ללוקח ואם הגדילו שני האילנות והציאו שרינים ואמרים יקו' דאע"ג דקרקע המוכר משועבדת לאילנותיו חיישין שסמי יצטמו באר' ותעלה האר' שירטון ויתכסה האילן למטה ויאמר למוכר שלשה אילנות מכרת לי ויש לי קרקע אבל אם נתפשמו הענפים אפילו למרחוק אף על גב שהצלרע לבית השלחין אפילו הכי א"צ לקו' דהכא לא שייך לחוש לשירטון וכיון דאין לו קרקע לבעל האילנות הרי שעבד לו שדהו לצורך האילנות כל צרכן שע"מ כן לקח.

בעל השני אילנות שאין לו בקרקע כלום כל העצים שקוצץ העלים

העלים מן הגזעים והוא הרואה פני חמה הרי הוא של בעל האילן שהרי סגוף אילנו הוא גדל והעולים מן השרשים והוא שאינו רואה פני חמה הרי הוא של בעל השרה דכיון דמתחת לקרקע הוא יוצא מקרקעו גדל , ואם קנה דקל אין לו לבעל הדקל כלום בשריגים אפילו היוצאים מעיקר גזע הדקל ופעמא לפי שאין דרך הרקל להוציא מן הגזע כלום אלא למעלה בראשו גדלים כל ענפיו ומשום הכי נספח הקונה דעתו ממנו ואינו מעלה על דעתו שיוציא שריגין מלמטה לפיכך אי מקרי יוציא מן הגזע הרי הוא של בעל הקרקע .

יא המוכר קרקע ושייר אילנות לעצמו ו"א אפי' לא שייר אלא שני אילנות יש לו קרקע הצריך להם כדלגבי עצמו אפילו שני אילנות וראי משיר לו אפילו גוף הקרקע הצריך להם אבל ה"ה אם שייר לעצמו ג' אילנות אין לו אלא קרקע הצריך להן והיינו תחתיהן וביניהן והוציא להן כמלא אורה וס' ו"א דאם שייר לעצמו ג' אילנות יש לו חצי כל הקרקע שמכר שבין ששיר לעצמו ג' אילנות שהן נקראין שדה בפני עצמו שייר לו גם חלק גדול בשדה עמו והיינו לפחות חצי הקרקע כדי שלא יוכל לומר לו הלווקח עקור אילנך ולך , וכן אפילו אם לא שייר לו אלא שני אילנות בלבד יש לו קרקע הצריך להם שאלו לא שייר שום קרקע היה הלווקח אומר לו עקור אילנך ולך אף על גב דגבי שלשה אילנות אמרי' דמהאי טעמא יש לו חצי כל הקרקע היינו משום דמסתבר דשייר לו קרקע עדיף מקונה וכיון דקונה ג' אילנות יש לו קרקע הצריכה להם אמרינן גבי שייר דעדיף מיניה יש לו חצי כל הקרקע אבל שני אילנות דגבי קונה אין לו קרקע כלל דיו שניעלה לשייר מעלה אחת דהיינו שתהא לו קרקע הצריכה להם דאפילו אם מתו יוכל ליטע אחרים תחתיהם .

יג מכר שדהו לשנים כאחד הקרקע לאחר והאילנות לאחר והחוק זה באילנות וזה החוק בקרקע זה קנה האילנות עם חצי הקרקע מן הטעם שכתבתי גבי משיר לו אילנות בסעף ו"א וזה החוק בקרקע לא קני אלא חצי הקרקע בלבד ובדין זה אין חלוק בין שני אילנות לשלשה אילנות דינו שזה שאין שייר כאלו לחלק כמו שחלקנו גבי משיר לעצמו כיון שמכר הכל ויש חולקין ואומרים כיון שמכר הכל הקרקע והאילנות אין לבעל האילנות שום קרקע אפילו בג' אילנות ולא קנה אלא מקום האילנות ליטע אחרים תחתיהם אם יבשו וכן הדין אפילו לא קנה אלא שנים אם יבשו יטע אחרים תחתיהם דכי הוסי דלהאי זבין בעין יפה להאי נמי זבין בעין יפה .

יד הקונה אילנות לקוצצן לשריפה לא מכרן לו להשחיתן לגמרי אלא בותים מניח לו מן האילן סמוך לאר' ב' גרופות וקוצ' שאו הם חוזרים וגדלי' לקח בתולת שקמה דהיינו שלא נקצצה מעולם מניח לו ג' וקוצ' סרן של שקמה והוא שקמה שכבר נקצ' פעם אחרת ותור וצמח מניח לו ב' טפחים וקוצ' ובשאר אילנות טפח וקוצ' בקני' ובגפנים מן הפקק ולמעלה בדקלים וכארום חופר ומשר' לפי שאין גזעם מחליף וראי מכרו כולו .

ר"ו המוכר בתוך שדהו אמת השלחים או דרך היהוד או דרך הרבים או מקום לעשות קבורה וכו' כע"פ:

א המוכר לחבירו בתוך שדהו מקום לאמת המים להשקות בה בית השלחין נותן לו בתוך שדהו רוחב שתי אמות לעיקר האמה ואמה מכאן לשפה וכן אמה מכאן לשפה שני ואם מכר לו אמת המים להשקות בה בקילון פי' שמכר לו מקום בחצירו לעשות בו אמה להעביר עליה מי רגלים ומי תכנסות חצירו נותן לו רוחב אמה וחצי אמה מכאן לשפה וחצי אמה מכאן לשפה .

ב ואלו השפות בעל השדה נוטען באילנות שמהזיקים אותה אבל אינו זורען שהזרעים מחלחלין את הקרקע ומקלקלין את אמת המים .

ג ואם נפלו אלו השפות בעל האמה נוטל עפר מן אותה השדה וחוזר ומתקנן שע"מ כן קבל עליו המוכר להיות אמת המים בתוך שדהו ומה שצרכוהו לתן לו מתחלה אמה או חצי אמה לשפה בין שיכול לתקנו בכל עת שצריך היינו משום שלא ישחמש בעל השדה שם תמיד ויקלקלו ויצטרך בעל האמה לתקנו בכל פעם .

ד המוכר לחבירו דרך בתוך שדהו אם דרך היחיד מוכר לו נותן לו רוחב שני אמות ומחצה כדי שיוכל לעבור חמו' במשאו על כל אורך הדרך והוא דלא מסיימי מחיצה שיש לו ריוח

באור למעלה לעבור שם המשא אבל אם מסיימי מחיצות צריך לתת לו טפי דחמור במשאו בעתי אמות ומחצה לא מכתגי מכר לו דרך בין עיר לעיר ואין אנשי שאר עירות נכנסין לשם נותן לו רוחב שמנה אמות שאם יפגעו שני עגלות זו בזו שלא יעכבו זו את זו ואם מכר לו דרך הרבים כגון עיר שיש בה מעבר שבאים דרך שם מאריך רחוק' נותן לו רוחב י"ו אמה מכר לו מקום למעמד והוא מקום שהיו עומדים העם בשונם מן הקבר סמוך לבית הקברות נותן לו בית ארבע קבין , ה האומר לחבירו בור וכותליה אני מוכר לך נותן לו שלשה טפחים לרוחב הכותל .

י המוכר מקום לחבירו לעשות לו מקום קבורה או המקבל עליו לעשותו עושה מערה ופוחח לתיכה שטנה כיצין ג' מכאן וג' מכאן ושנים מכנגד הנכנס למערה ומדת המערה ר' אמות על שש וכל כוך ארבע אמות אורך ורוחב ששה טפחים ורום שבעה טפחים נמצא בין כל כוך וכך שטן הצדדין אמה ומהצד ובין שנים האמצעיים שתי אמות .

י המוכר קברו ודרך קברו מקום מעמרו והספדו באים בני משפחתו וקברים אותו בע"ב של לוקח ונותנים לו דמי הקבר שקברו אותו בה משום פגם משפחה דנגאי הוא שאין לקרבויהם מקום לקבורה .

ר"ח המוכר בית כור עפר ויש בו סלעים ובקעי' וכו' כ"ח סעיפים :

א האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך וה"ה אם אמר בית כור לבד שני לשונות אלו כיון שהוכר בית סתמא משאשנות הוא שרוצה ליקח קרקע לזריעה ולא לכניין אז למשטח בה פירי לפיכך אם היו בה גאיות קטנים עמוקים י' טפחים ורחבן ד' אע"פ שאין בהן מים או שיש בה סלעין גבוהין י' טפחים ורחבן ד' ואין בהם רובע הקב אין נכללים בתיך הבית כור שאין אדם רוצה לתן מעותיו במקום אחד ויביאן כשני' או שלשה מקומות אלא מורדין לו קרקע המישור שכיניהם וצריך לקבלו ואינו יכול לומר אני רוצה שדה מופסקת בסלעים ובגאיות ואלו הגאיות והסלעים נוטל הלווקח בכלל הבית כור בלא דמים ובלבד שלא יפסקו בכל אורך השדה בענין שיכול להעביר המחרישה ביניהם אבל אם מפסקין שאינה יכול להעביר המחרישה ביניהם גם השדה אינו צריך לקבל .

ב לא היו הסלעים גבוהים י' או לא היו הבקעים עמוקים י' אפילו הם מלאים מים נמדדים עמה שאין לך שדה שאין בה טרשין ובטלין עמה בד"א בשלא היו בהם אלא בית ד' קבין והיו אלו הד' קבין מובלעין בתוך ה' קבין שהם בתוך רובה של שדה פי' כגון שאלו ה' קבין שמובלעין בה היא רצועה אחת ארוכה וקצרה עד שמחוקת רובה של שדה אבל אלו ה' קבין על ד' קבין ודס גבוהים ג' טפחים או שהיו מפוזרים הרבה או אינם מובלעים בתוך ה' קבין ובתוך רובה של שדה אע"פ שאין בהם י' אינם נמדדים עמהם עכ"ל לשון הרמב"ם פ' כ"ח מהלכות מכירה וע"ש בפ"י המגיד משנה .

ג עוד שם היו נבלעים רובן במיעוטן ומיעוטן ברובן היו ספק והמע"ה עכ"ל פירוש אם היו רובן של ד' קבין אלו במיעוטן של בית כור והמיעוט הנשאר מד' קבין אלו ברובה של בית כור ה"ז ספק דמספק לן כיון שכלל ד' קבין אלו לא נשכח אלא ברובו של בית כור ה"ז נמדר או דילניא כיון שרובן של ד' קבין אלו במיעוטן של בית כור מכונס דיו ואינו נמדר דכל שהוא מכונס ביותר כאבן רחבה ארת דמי ולא בטיל והנשא' בגמרא בתקון וכן אם היו עומדין שזה כשורה או כמו עגול או כמו משושש או שהיו בצדדין או שהיו דרך עקלתון והשדה נכנס בדרך בין העקומות כל אלו נשארו בגמרא בתקון והרי הן ספק והמע"ה .

ד וכן אם היה עפר מלמעלה וסלע מלמטה או סלע מלמעלה ועפר מלמטה ה"ז ספק והמע"ה כיצד אם כבר נתן המעות צריך לקבלו ואין זה צריך להחזיר המעות ואם עדיין לא נתנם אין צריך לקבלו .

ה היה בו סלע יחיד שאינו מובלע בתוך השדה אלא עומד אצלו אפילו בית רובע לכור אין נמדר עמה ואם היה סמוך למיצר אפילו כל שהוא אע"פ סלע מובלע בתוך השדה אין נמדר עמה הפסק עפר בין סלע למיצר ה"ז ספק עכ"ל הרמב"ם .
ו אמר לו בבית כור עפר אני מוכר לך אפילו היו בה גאיות עמוקים י' טפחים או יותר או סלעים גבוהים י' טפחים או יותר היו אלו נמדדים עמה דאע"ג דאמר עפר מכל מקום כיון שאמר בבית כור משמע כמות שהוא בין סלעים בין עפר ולא בית

בית כיר עפר אמש , וי"מ דה"ג דוקא שאין בהן ד' קבין וכל זה מיירי שאין הלוקח עומד בתוך השדה כשקנאו לפיכך כשאומר לו בית כור עפר ודאי צריך ליתן לו בית כור שלם ואפילו אין חסר מאנו אלא קב צריך להשלימו ואפילו אם יאמר המוכר אנכה לך מן המעות כפי החסרון שחסר אין הלוקח צריך לשמוע לו שיאמר לו לא היה דעתי אלא לקנות בית כור שלם אלא שצריך לקבל הסלעין והבקעין כרפירישות אבל אם עומד בתוך השדה ורואה אותה וזה אומר בית כור עפר אני מוכר לך כיון שעומד בתוכה הוי כאלו אומר בית כור זה שאתה רואה אני מוכר לך ומשמע הן חסר הן יותר ואפי' חסר רובע הקב לכל סאה דהיינו ו' קבין ומחצה לבית כור שהוא ל' סאין הגיעו דמסתמא על דבר מועט כזה אחר מכ"ד מחל באומר דעתו כיון שראוהו , ? האומר לחבירו בית כור עפר מדה בחבל אני מוכר לך מדאמר מדה בחבל משמעו כצמצום אני מוכר לך שדה שיש בו בית כור עפר כמו שמודרין במדת החבל מצמצם לא פחות ולא יותר לפיכך אם פיתח אפילו כל שהוא מנכה לו הדמים ואם הותיר כל שהוא יחזיר לו ,

ח ואם אמר לו בית כור עפר זה אני מוכר לך אפי' אינו עומד בתוכו כיון שאמר זה הוי כמו שפירש ואמר הן חסר הן יותר ואם פיתח מהטרה אחר מכ"ד שהוא רובע לכל סאה או הותיר רובע לכל סאה הגיעו דדבר מועט כזה הוי מחילה כמו גבי בית כור סתם היכא דעומ' בתוכו ובתרווייהו הוי דינא הכי אפילו אלף רבעים לאלף סאין והוי רובע לכל סאה הוי מחילה ואם היה הפחת או היתרון יתר מרובע הקב לכל סאה יחשוב עמו על כל הרבעים שחסרו או הותירו וכל שפחת מבית כור ינכ' לו מן הדמים וכל שהותיר על בית כור יחזיר לו אפילו הרבעים עצמם אף על פי שאמר לו כפי' הן חסר הן יתר ואף על פי שלא הגיע התוספות למ' קבין שהוא שיעור שדה כג"ש אפי' כיון שצריך להחזיר לו מחזיר לו גם הרבעי' כלומר ולא תימא די שיחזיר לו הנוסף על הרביעי' והרביעי' עצמ' לא יחזיר דהא אמרי' דמסתמ' מחל לו רובע לסאה ה"מ כשאין כאן מותר אלא רובע אבל כשיש כאן מותר יותר מרובע לסאה אפי' מעט כיון שבא לכלל החזרה מחזיר לו הכל , ומה הוא מחזיר לו רואין אם לא הגיע התוספות למ' קבין שהוא שיעור שדה כגון שאמר לו ד' סאין והיה התוספות ל"ה רבעים וי"י יש כאן יותר מרובע לסאה או תלוי ברצון המוכר אם ירצה המוכר צריך הלוקח להחזיר לו קרקע ואם ירצה צריך ליתן לו מעות שכיון שאין בו שיעור שדה למת הוא לי ואם היתה התוספות סאוכה לשרה אחרת של מוכר מחזיר לו אותה תוספות קרקע שחזי יכול לסמוך אותה לשאר שדותיו ואינו מפסיד כלום ,

ו ואם יש בתוספות מ' קבין והוא סכר לו פחות משהו ושלישם סאין והרי יש גם כן כאן יותר מרובע לסאה או צריך המוכר לקבל התוספות בקרקע אפי' אינה סאוכה לשדותיו שריי הוא שיעור שדה בפני עצמו ,

יא ובשאין בתוספת מ' קבין שאמרנו בסעיף מ' שצריך להחזיר לו מעות תקנת ה"ל הוא משום שבוה יפול ה"ל כח המוכר כיו שלא יפסיד קרקע שאינו ראוי לו לשרה אבל כיו ייפו גם כן הלוקח שאם ירצה המוכר לסבור התוספות ושיתן לו הלוקח מעות ונשתנה השער בין שעת המכירה לשעת חזרה צריך ליתנו לו כשער הוול ל"ש היה כיוקר בשעת מכירה והוול כשעת חזרה ל"ש היה כוול בשעת מכירה והוקר בשעת חזרה לעולם אין גותן לו הלוקח מעות אלא בשעת הוול ,

יב וכגינה הוי דין חצי קב כרין מ' קבין בשדה שעור חצי קב תלוי ברצון המוכר רצה קרקע ונתנה לו רצה מעות צריך ליתן לו כרי שלא יפסיד המוכר שאינה ראוייה לו לגינה כיון שאינה חצי קב ואם הוא חצי קב צריך לקבל קרקע שריי הוא שיעור גינה בפני עצמה ,

יג היה שדה בשעת מכירה והיה כמות מעט יותר משני רבעי' לשני סאין ונמצא שהוא כרין עשויית חשבון ונעשית גינה כיון לוקח והרי הוא קם כרין חזרת קרקע או שדות גיב' בשעת מכירה ונעשית שדה והרי יוצא מדין חזרת קרקע לדין עשויית חשבון מביע' כגמרא אי בתר שעת לקיחה אוליגן או בתר חזרה ולא איפשרא ולקילא ומחזיר לו מה שרצה ,

יד האומר לחבירו בית כיר עפר אני מוכר לך מדה בחבל בין חסר בין יתר או שאמר לו בית כור עפר אני מוכר לך בין חסר בין יתר מדה בחבל הרי אלו הלשונות סותרים אהרדי המדה בחבל משמעו כצמצום בכל שהוא ינכה או יחזיר צמ' ש מעיף וזהו חסר הן יתר סותרו הרובע לסאה הוי מחילה לפיכך כשאמר שניהם מספיקא לא מפיק' ממנה הלך אחר

הפחות שבלשונ' דמסתמ' הוי לו אלא כרין הן חסר הן יתר , כן א"ל בית כור עפר אני מוכר לך בתוך הסימנים והמצרים הללו שאתה רואה הכל קח לך פיתח שותות או הוספת שותות הגיע דהיינו מפי מרובע לסאה כפלי' בשותות היינו קב לסאה והיינו מעטמא דלא דמי להן חסר הן יתר דחתם הוי שיעוריה כרובע לסאה אבל הכא כעני טפי דכיון דאמר בית כור עפר אני מוכר לך כרין חסר הן יתר דמי והשתא דאמר בית כיר בסימניו ובמצריו אני מוכר לך מטפינן שיעורא ואמר' אפי' פחות משותות הגיעו דכיון דהראוה לו המצרים כמאן דובין ליה שדה זו סתמא דמי כאות שהיא בין קטן בין גדול אלא דאהני מאי דאמר בית כור שיהא קרוב לבית כור שאינו חסר יותר משותות וכן דלא ליהוי מותר יתר על שותות לפיכך אם היה הפחת יותר משותות ינכה לו מן הדמים הותיר יתר משותות מחוי' גם השתות והוי דינא כדלעיל גבי הרבעי' שיתן דמים או קרקע הכל לפי מה שהוא היתרון שאם יש כתוספת פחות מ' קבין בשדה וכגינה פחות מחצי קב אז הוא תלוי ברצון המוכר ואם הוא יותר מ' קבין יתן לו קרקע ,

מז המוכר שדה לחבירו שהבירו הלוקח יודע אותה ואת מצריה וכבר הורגל בה אפילו א"ל יש במדותי ק"ק ולא נמצא אלא ק"ן הגיעתו שהרי ידעה וקבלה עליו ומה ש"ל חשבון ק"ק להשביח מקחו אמר כן כלומר שהיא שוה כמו אחרת שיש במדתה מאתים ,

יז האומר לחבירו בית כור פלו' אני מוכר לך אפילו אין במדתה אלא לתך הגיעו שלא מכר לו אלא שם המקום שהוא הנקרא בית כור לפיכך צריך המוכר להביא ראיה שזה הנקום הוא נקרא בית כור ,

יח וכן האומר לחבירו כרם שלי במקום פלוני אני מוכר לך אע"פ שאין בו גפנים הגיעו והוא שיהיו קורין אותו כרם וכן האומר לחבירו פרדס זה אני מוכר לך אפי' אין בו דימוגים הגיעו והוא שקורא לו פרדס וכן כל כיוצא בזה , יט כל אלו הדברים לא נאמרו אלא במקום שאין מנהג אבל במקום שיש מנהג הלך אחר המנהג ואחר לשון רוב אנשי המקום ,

ך האומר לחבירו חצי שדה אני מוכר לך ולא הגביל לו באיזה צד הוא מוכר לו הרי יד הלוקח על התחננה שהמע"ה ואמרין דילמא דמי חצי השדה קאמר ורואין כמה שוה כל השדה ונותן לו דמי חצי כל השדה ממקום הכחוש שבשדה אע"ג שצריך ליתן לו ממקום הכחוש יותר מן חצי השדה גיחא ליה למוכר שישאר מקום מיטב השדה בידו אע"ג שהוא המיעוט בכמותו וכן אם אמר לו חצייה כדרום אני מוכר שמוין לו רמי כולה ונותן לו דמי שמוין חצי כל השדה כדרומה של שדה ומקבל עליו הלוקח לעשות בחלקו מקום הגדר גמאחורי הגדר סמוך לגדר חריין קטן רחב ג' טפחים וחוצה לו הרי' אחר גדרו' רחב ו' טפחים ובין שני החריצים רוחב טפח וכל החריצים הללו ותגדר עושין כדו' שלא תקפו' שם הנטייה ותפסיד הפירות והשדה וי"א שהמוכר נותן מחלקו המקום לעשות בוגדר כו' ,

כא היה לו חצי שדה כגון ראוון שהיה לו שדה בשותות עם שמעון ונכרו ללוי ואמר לו חצי שיש לי בשדה זו מכרתי לך קנה החצי כולו ואם אמר חצי השדה' שיש לי לא קנה אלא חצי חלקו דהיינו רביעי השדה ועיין לעיל סי' ר"ד סעיף ז' ,

כב היה לו בקעה גדולה ובתוכה יש הרבה שדות וכל אחת ואחת חלוקה במצר שלה לברה והוא עומד בארץ מן השדות ואומר שדה זו אני מוכר לך לא קנה אלא אותה שדה לברה אף על פי שסיים מצרים החיצונים של הבקעה מצרים הרחוב לו אף על פי שיש מעט שקורין לבקעה שדה כר'א שחלוק' במצריהם אבל אם אין מיצר מפסיק בין שדה לשרה כיון שאמר לו שדה זו הכל סכור שכל מה שמוקף במיצר אחר נקרא שדה ועיין לעיל דיש סימן רי"ט ,

כג האומר לחבירו שדה רבי פלוני אני מוכר לך כלומר השדה שקניתי מפלו' אני מוכר לך והוי לו שתי שדות הנקראים בשם זה לא קנה אלא אחת והוא הפחות שבשניהם דנכול לפרש בן לשונ' ויהי כעל השמר על התחננה דמע"ה ,

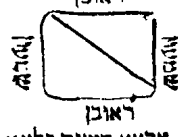
כד האומר לחבירו שדות אני מוכר לך מיעוט שדות שתיים ולא קנה אלא שתיים ואם אמר לו כל שדותי אפי' ישלג שלש וארבע קנה כולם הוי' מגנות ופרדיסים ואם אמר לו נכסי אפי' גנות ופרדיסים בכלל אבל לא בתים ועבדים ואם אמר ליה קרקעותי אפי' בתים בכלל קרקעות ואם א"ל כל נכסי אפי' בתים ואפי' עבדים בכלל וכל הממלטין הידועים לו ואפי' תפילין שבראשן הם בכלל כל נכסי ודוקא שאמר כל נכסי אבל אם

אמר נכסי רבי פלגיא לא מכר לו המטללים שקנה מאותו פלוגי שאין מטלמין נקראין על שם המוכר , האומר לחבירו שדה ראובן אני מוכר לך וכשב' הלוקח להשתמש בה אחר לו המוכר אינה זו השדה שהיתה של ראובן אלא כך היא קרויה ומראה לו המוכר שדה אחרת שהיא שלו ואומר זו היא שהיתה של ראובן שלקחתו ממנו והיא שמכרתי לך על המוכר להביא ראיה שמכר לו אותו השדה ואם לא הביא ראיה הרי זכה הלוקח בזה שכל העם קורין אותה של ראובן דמסתמא לא היתה דעת הלוקח אלא על זו שהכל קורין לו כן ,

בקרנול ר"ל הבתים שרשומין בה א"ב ג"ד ובכל אילו דקנה אותה הרצועה ולא יותר והוא שיש בה ט' קבין ואם אין לו ט' קבין משל' עליו לט' קבין הבין שמכר לו שדה לא יפחות לו מט' קבין שהוא שיעור שדה , ה' היה מצר ראובן במזרח ומערב ומצר ש'עון בצפון ודרום צריך לכתוב לו מצר ראובן משתי רוחות ומצר שמעון משתי רוחות שאם לא כתב כן אלא כתב השדה שבין ראובן ושמעון לא קנה אלא חצי באלכסן כזה , ו' הראובן היה לו שדה ומכר מקצתו לשמעון לצד מערב ומצר מזרח עכב לעצמו ולא פירש כמה מכר וכמה שייך לעצמו אלא כך כתב שדה פלוגי אני מוכר לפלוגי מצד מערב לוי ומצד מזרח ארעא דמינה פלוגא או פסיקא כלומר והקרקע עצמה שהיה שלי שהלוקח ממנה זו שמכרתי היא מצד מזרחי שלה אם כתב לו ואילו מצדניה הוא שפת יתר לפחות כחו הולך קני חצי השדה ואם לא כתב לו כן לא קנה אלא ט' קבין ,

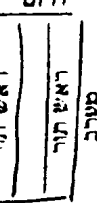
ה' המוכר את הפנינה וקרון וצמד בקר ופרה וחמור ושפחה וכו' סעיפים :

רי"ב כיצד מסוין מין המצרים ואם לא סיים אותם וכו' סעיפים :

א האומר לחבירו שדה פלוגי אני מוכר לך קנה כולה אפי' היא גדולה היבה אע"פ שלא סיים לו המצרים כל זמן שאין מצר מפסיק ואם סיים המצרים והזכיר מצר מזרחי ומערבי ולא הזכיר צפוני ודרומי קנה כולה ולא אמרו' שלא יקנה אלא תלם אחד במזרח ותלם אחד במערב דמסתמא הקנה לו הכל ומה שלא סיים לו כל המצרים נתכוין לקצר ,

ב מצר לו מצר ראשון ומצר שני ומצר שלישי ולא מצר לו מצר רביעי קנה כל השדה כולה חוץ מתלם אחד במצר הרביעי ולחכי אהני ליה מאי ולא כתב מצר רביעי דאי לקצר נתכוין לא היה לו להזכיר רק שני מצרים נוכחיים זה לזה כגון מזרח ומערב או צפון ודרום כו' אלא קנה מצר רביעי כשאינו מובלע בין המצרים שאמרו' ומכאן אלא הולך על פני שניהם ויש עליו רכב דקלים או שיש בו ט' קבין שכשהוא כן הוא דבר חשוב בפני עצמו וחשיב שדה בפני עצמו ואינו נמכר בכלל שדה זו אבל אם היה מובלע בין המצרים ואין עליו רכב דקלים וגם אין בו ט' קבין כמל הוא לגבי השדה וקנה אף המצר הרביעי ואם היה מובלע ויש עליו רכב דקלים אי שיש בו ט' קבין או שלא היה מובלע ואין עליו רכב דקלים ואין בו ט' קבין או הרכב טסר לריינים כפי מה שראו לאיזה ררך דעת המוכר והלוקח היה נוטה ולפי הדמים ומנהג המדינה שיהא מכור או אינו מכור כן יעשו ,

ג מצר לו מצר אחד ארוך ואיצר אחד כנגדו קצר אם היה הארוך של איש אחד הרי לא היה יכול לציין לו אותו מצר באופן אחר דעל כרחו היה צריך להזכיר אותו האיש שיש לו שדה על פני מיצרו לציין המצר ללוקח לפיכך לא קנה מן הארוך אלא כנגד הקצר ואם היה המצר הארוך של שנים הרי קנה באותו צד כנגד כל אורך המצר דאם לא כן מה היה צריך להזכיר שניהם ובמצר שכנגדו לא קנה גם כן אלא כפי אורך אותו המיצר וקנה בראש תור כזה אוסרם דאפילו באיש אחד קנה בא"כסון כראש תור ,

ד ואם מצר לו מזרח ומערב קצר ומצר דרום ארוך ומצר צפון קצר פלגין ליה כחרי ראש תור כזה פדש דלעולם מה שבין צפון לדרום שהם זה כנגד זה וכן מה שבין מזרח למערב קנה הכל אפילו לא היה מיצר לו אלא שני מצרים נוכחיים כראשונים לעיל סעיף ב' ונשארו צלע מזרח ומערב עם צלע צפון ושני צלעים ההולכים מזרחים לצפון כשני ראש תור ועל כרחך צריך אתה לציירו כך

כמו שהצגתי צלע צפון לפניך שאם תציגנו כנגד צלע מזרח או מערב סמך כנגדו אחד מהם בקרן וזויות היה לו להאריך אותו המיצר ג"כ ארו' עד אותו הצלע בין במזרח בין במערב נ"ל לא סיים לו אלא ארבע מצדים שכר' הקרנות ולא הזכיר המצרים שכצדדים כלל או שסיים לו באין גאם בב' הקרנות זה כנגד זה או שהיתה מוקפת הרבה שדות של הרבה בני אדם והזכיר אחת ודילג אחת וכן עשה בכלל כזה מבעיני ודא איפשיטא לפיכך אינו קנה אלא מה שסיים לו ולא יותר דהוציא מחבירו עליו הראיה כיצד סיים לו את הקרנות כות גתן לו שתי רצועות של שתי וערב כזה סיים לו באין גאם בב' הקרנות זה כנגד זה לא קנה אלא רצועה אחת כפי שני המצרים כזה סיים לו כסיוגין שהזכיר אחת ודילג אחד לא קנה אלא

ר"ך המוכר את הפנינה וקרון וצמד בקר ופרה וחמור ושפחה וכו' סעיפים :

א המוכר את הפנינה מכר לו את התורן והוא אילן גבוה שפורסין עליו הוילון ומכר הוילון והעינין והם הברזלין שמעמידין אותה בה ובכלל זה החבלים שמושכים בהן הספינות לגתח ומכר את הכבש והאסקלא ששולין בהן לספינה ויורדין עליה ואת בית המים שבתוכה אבל לא מכר את הביצית והי' הספינה הקטנה שהולכין בה ליבשה ולא מכר את הדוגית שהי' ספינה קטנה שהיא עשויה לצוד בהדגים לא מכר את העכרים השמששין בה ולא את המרצפים ולא את הסחורה שבתוכה שכל אלו יש להם שם בפני עצמו ואינו נמכרים עמה ואם אמר ליה היא וכל מה שבתוכה אני מוכר לך הרי כל אלו מכירים , **ב** המוכר את הקרון לא מכר את הפרדות אם אינו קשורין בו ואם הם קשורין זה בזה מכר את הקרון מכר את הפרדות שכשהם קשורין כולן נקראים בשם קרון אבל אם מכר את הפרדות לא מכר את הקרון אפילו הם קשורין בו שאין הקרון נגדר אחר פרדות ,

ג י"א כד"א במוכר אבל במשכיר את הקרון השכיר גם הפרדות עמו אע"פ שאינו קשורין בו שאין דרך לשכור עגלה מאחד ופרדות מאחר לפיכך מסתמא שכר הכל בבת אחת , **ד** וכן מכר את הצמד לא מכר את הבקר לא מבעיא במקום שהכל קורין לצמד צמד ולבקר בקר ואין שום א' קורא לבקר צמד דאין בקר בכלל צמד אלא אפילו יש מקצת שקורין לצמד צמד לבקר בקר ויש מקצת שקורין לבקר צמד אפ"ה לא מכר את הבקר בכלל צמד דמסתמא אין הבקר נגדרין אחד הצמד ואפי' משך הלוקח הצמד והבקר ונתן המעות מוציאין ממנו הבקר והמעות הם בעד הצמד ואין הדמים ראייה לימד הא ודאי אין הצמד שוה כ"כ בלא הבקר וא"כ ודאי לקח הבקר עמו לא אמרינן הכי אלא לעולם לא מכר את הבקר בכלל צמד ואם טעה בכדי שהדעת טוע' כגון שוה ה' ב' או ו' בה"ש בו אונאה או ביטול מקח כדון כל לוקח כמ"ש בהלכות אונאה ואם טעה בכדי שאין הדעת טועה בגון שקנה שוה פרוטה במנה או שוה מנה כפרוטה ודאי המותר לשם מתנה נתן לו כד"א כשאין קשורין ביחד כשמכר אבל אם קשורין ביחד הכל נמכר בכלל צמד , ואם הכל קורין לבקר צמד לא מבעיא אם אין קורין לצמד לבדו צמד עד שיפרשו צמד לבדו והוא מכר לו צמד מתם פשיטא שהכל מכור אפילו בלא הודעת דמים אלא אפילו אם הכל קורין לצמד לבדו גם כן צמד מתם כיון שהכל קורין ג"כ לבקר צמד אמרו' הדמים מודיעין ודוקא שהכל קורין לבקר צמד אבל אם אין הכל קורין לבקר צמד אפילו אם הרוב קורין לבקר צמד א"א הדמים מודיעים וי"א אם אין הכל קורין לבקר צמד אלא הרוב קורין לבקר צמד שהדמים מודיעים כיון דאיכא רוב והודעת דמים אוליג בתרייהו והא דאמרינן שאין הדמים מודיעים היינו דוקא היכא שהרוב קורין לצמד צמד ולבקר בקר והמיעוט קורין לבקר צמד או פלגא ופלגא ואם מכר את הבקר לא מכר את הצמד דאין צמד בכלל בקר אפילו במקום שקורין לצמד בקר וה"מ בסתמא דאיכא למיטר לשחט' ובניה והמ"ע אכל אם פירש להדיא מכר

חישן משפט הלכות מקח וממכר סימן רכא רכב

האמהות כדי שיצטוו האמהות עם הבריכה ראשונה ועם הכנות שעמהם ומניח מטה שוליו הכנות ב' בריכות כדי שיצטוו הכנות עם ב' בריכות שהוליו רכמו שנתנו לאמהות שתי בריכות לצוות דהיינו הכנות שהיו להם בעת המכירה ועוד בריכה ראשונה שוליו אחרי כן בן נותן לבנות ב' בריכות להצטוות עמהן וכל הגולד מאותן שתי בריכות של הכנות והבריכה ראשונה של האמהות הרי הוא של לוקח בכל הברכים האלו אין חלוק בין מכ' למתנה אע"ג דלענין דברים המחזירים יש חלוק בין מוכ' לנותן היינו דוקא בקרקע שהיא חשוב ונותן בטלי אנכ קרקע אע"פ שאין בטלי גבי מוכר כמ"ש לעיל סי' רט"ו סעי' ו' אבל לענין מטלטלין אין חלוק בין מוכר לנותן.

רכא מוכר שאמר במאתים ולוקח אומר במנה ובו סעיף אחד.

א המבקש לקנות מקח מחבירו המוכר שואל ממנו מאתים והלוקח אומר איני ניתן אלא מנה והלכו זה לביתו וזה לביתו ולא הושו וואח"כ נתקבצו ומשך זה החפץ סתם אם המוכ' הוא שתבע הלוקח ונתן לו החפ' אינו נותן לו אלא מנה דכיון שנתנו לו סתמא ודאי נתרצה לדעת הלוקח מה שרצה ליתן כבר ואם הלוקח הוא שכא ונמשך החפץ סתם ודאי משכו על דעת לתת מה שרצה המוכ' כבר וחייב ליתן לו מאתים, ואם היה בתחלה קציצה ביניהם וחו' אחד מהם ואח"כ חזרו ומשכו סתם אמרו' ודאי על דעת קציצה הראשונה משכו וקנו.

רכב שנים חלוקי על המקח ושאר מענות שבו המוכר והלוקח ובו ר' סעיפים.

א ב' שחלוקין על המקח כל א' אומר לי מוכר נאמן המוכר לומר לזה מכרתי ולזה לא מכרתי אימתי בזמן שהמקח יוצא מתחת ידו שאז הוא נאמן במנו שיכול ליתנו לאיזה צד שירצה כיון שהוא בידו אבל אם אין במקח יוצא מתחת ידו אינו אלא כעד אחד בלבד ודינו בעדות זו כיון כל אדם שהרי אינו נוגע בעדותו ל"ש נקט זווי מחד ל"ש נקט זווי משניהם אלא שאומ' שאחד מהם נתנם לו בעל כרחו ואם נטל הדמים משנים ונטל מאחד מדעתו ומאחד בע"כ ולא ידע ממי נטל מדעתו וממי נטל בע"כ בין שהיה המקח בידו בין שהיו שניהם תופשים בו וכל א' אומר אני לקחתיו אין כאן עדות כלל שהרי המוכר אומר שאינו יודע לפיכך לא מביע' כששניהם אחוזים בו דנשבע כל א' מהם כתקנת חכמים בבקמת חפץ שאין לו בה פחות מחציה כיון שנים אחוזין בטלית ונטל כל א' חצי המקח וחצי הדמים אלא אפי' כשהיה המקח ביד המוכר כיון שהמוכר מוחזק במקח זה בשביל א' מהם ואינו יודע בשביל איזה מהם היו כאלו שניהם אחוזים בונשבעין כל אחד שאין לו בה פחות מחציה ונטל כל א' חצי המקח וחצי הדמים.

ב לקח מקח מאחד מה' בני אדם וכל אחד מהם תוכע אותו ואומ' אני הוא בעל המקח שלם לי והוא אינו יודע מאיזה מהם לקח מניח דמי המקח ביניהם ומסתלק ויהיו הדמים מונחים בב"ד עד שיוודו לא' מהם או יונחו עד שיבא אליהו מ"מ אם הוא חסיד ורוצה לצאת ירי שמים יתן רמים לכל אחד ואחד, ג לקח מקח מאחד מחמשה בני אדם וכפר בו ונשבע על שקר ועשה תשובה והרי הוא רוצה לשלם וכל אחד ואחד תוכע אותו ואומר אני הוא שכפרת בי ונשבעת לי על שקר והוא אומ' איני יודע חייב לשלם לכל אחד ואחד מפני שעבר עבירה ואין לו תשובה עד שיחזיר לידו של מי שכפר לו, ד הרי שטען לחבירו ואומ' לו מכרת לי תן לי מקחי והוא אומר לא מכרתי או מכרתי ולא נתת לי הדמים או שטען הלוקח נתתי הדמים ועדיין לא משכתי או שאמ' משכתי ולא ראיתי חפץ זה והמוכ' אומר לו הודעתיו לך או שאמר אחד מהם נתתי היה בינינו והאחר אומ' לא היינו תנאי כלל או לא היה כך אלא כך בכל אחד מאלו הטענות וכיוצא בהן המוציא מחבירו עליו הראייה לא היתה שם ראייה נשבע. הכופר שמבקשים להוציא מדוד שבועת היסת ואם הודה במקצת או שיש עליו עד א' נשבע שבועת התו' כשאר הטענות כולן יש מי שכתב האומ' שדה מכרתי ואינו יודע למי למי וכו' אחד ואמר אני הלוקח נאמן ונראה לי שיכול זה להשביעו.

רכג המחליף פרה בחמור וילדה או מי שיש לו ב' עבדים או ב' שדות ובו ה' סעיפים.

א המחליף פרה בחמור ומשך בעל הפרה את החמור ועדיין הפרה בביתו וילדה וטען בעל הפרה שילדה קודם שמשך החמור

מכר את הבקר מכר את הצמד כשקונה הבקר קונה הצמד עמו שאין דרך לקנות הבקר מאחד והצמד מאחר, ה י"א אע"ג רבקר אינם בכלל צמד ה"מ פדגא דתורא שדרך לחרוש בשנים אבל פרה אחת לפרה היא בכלל עול לפיכך מכר את העול מכר את הפרה מכר את הפרה לא מכר את העול ויש חלוקין ואומרים דגם כשמכר את העול לא מכר את הפרה וכן עיקר.

ז מכר את העגלה מכר את הבקר בכללו מכר את הבקר לא מכר את העגלה ויש חלוקין גם כאן ואומרים דגם כשמכר את העגלה לא מכר את הבקר.

ז המוכר את החמור מכר את המרדעת ואת האוכף אע"פ שאינם עליו שכן דרך למוכר' יחד אבל לא מכר את השק ולא מרכבת הנשים ואפילו היו עליו בשעת המכר אא"כ אמר לו וכל מה שעליו מכור לך.

ח בכל אלו הדברים אין הרמים ראייה אלא כמ"ש בסעיף ד' בצמד שאם טעה בכדי שהדעת טיעה יש לו אונאה או ביטול מקח כיון כל מוכר ולוקח ואם טעה בכדי שאין הרעת טועה לא בטל המקח אלא מתנה נתן לו.

ט המוכר את השפחה מכר כל כלים שעליה אפי' אם הם ק' אבל לא מכר השירים ולא הנזמים ולא הטבעות ולא את הקטלאות שבצוארה ואם אמר שפחה וכל מה שעליה אני מוכר לך אפילו יש עליה כלים של טאה מנה כולם מכורים.

י האומר לחבירו חמורת מעוברת אני מוכר לך שפחה מעוברת אני מוכר לך כיון שאמר מעוברת מכר לו את הולד עמה וי"א דאפי' מכר לו חמורה או שפחה או פרה סתם אם הם מעוברות מכר הגולד עמה שהרי כמות שהיא מכר לו.

יא אבל המוכ' חמורה או פרה או שפחה סתם אע"פ שיש להן ולדות לא מכר ולדותיהן עמהן ואם אמ' לו חמורה מניקה או פרה מניקה או שפחה מניקה אני מוכ' לך גבי פרה ושפחה לא מכר את הולד עמה דכפרה איכא למי' הא דאמ' מניקה משום דפרה לחלבה בעי לה ולא משום הולד וכן בשפחה איכא למי' הא דאמ' מניקה משום שצריך שפחה להניק לו בנו אבל גבי חמור כיון דאמ' מניקה מכר ולדה עמה דאל"כ למאי אמר לו חמורה מניקה אני מוכ' אלא ש"מ היא וננה מוכ' לו קא"ל שאין אדם קונה חסו' לחלבה.

יב האומ' לחבירו ראש עבד זה או ראש חמור זה אני מיכ' לך כיון שחיותו תלוי בראש ושוני' לו השא' הוי כאלו מכר לו חציו וחציו מכר' וכן הדין בכל אב' שהגשמה תלויה בו שחציו מכר' אבל אם אמ' לו יוד' עבד זה או יד חמור זה אני מוכ' לך משכניו ביניהם וכן הדין בכל אב' שאין הגשמה תלויה בו כלומ' ישארו אותו אב' שמכ' לאיזה מלאכה הוא ראוי ולפי שוויו יטול.

יג ואם א"ל ראש פרה אני מוכר לך אע"ג שהגשמה תלויה בו לא מכר' אלא הראש בלבד שהרי הראש נמכ' תמיד לכדו בבית המטבחים.

יד המוכ' את הראש בבהמה גסה אפילו אחר שחיטה לא מכר את הרגלים מכר את הרגלים לא מכר' את הכבד מכ' את הכבד לא מכר' את הריאה אבל בבהמה דקה מכר את הראש מכ' את הרגלים מכ' את הרגלים לא מכר את הראש מכ' את הריאה מכ' את הכבד מכ' את הכבד לא מכר את הריאה.

טו אין דברים אלו אאורים אלא במקום שאין מנהג יודע אבל במקום שיש מנהג יודע הכל הלך אח' המנהג.

טז מכר את הכור לא מכר את מימיו מכר אשפה והוא מקום עמוק ג' או גבוה ג' ורגיל לתת שם זבל בהמותיו כשמכר אותו המקום מכר גם את הזבל שבה וי"א מכר הכור מכר מימיו מכר המים והזבל לא מכר הכור והאשפה.

יז מכר השוכך מכר היוגים מכר כיוורת מכר דבורים.

יח י"א דה"ה איפכא מכר יונים מכר שוכך מכר דבורים מכר כיוורת כר"א שפירש שמכר כל פירות השוכך והכוורת בלי שיווד שאין דרכן של בני אדם למכור כל היוגים כשירעתו לשויר השוכך וכן בכוורת אין דרכן של בני אדם למכור כל הדבורים כשדעתו לשויר את הכוורת אבל אם מכר סתם פירות הכוורת לא מביע' אלא מכר הכוורת אלא אף הדבורים לא מכר כולם אלא יקח הלוקח ג' נחילים הראשונים ומכאן ואילך נוטל נחיל ומניח נחיל כרי שתחוו' ותתיישב מהם הכוורת וכן אם מכר פירות השוכך סתם אינו יכול ליטול כל הגזולות שילדו בו טענה מפני שהאמהות בורחות ויחרב השוכך אלא מניח מהם כרי ליישב השוכך וכמה מניח אם היו בו אמהות ובנות בעת סכינות הפירות מניח בריכה ראשונה שוליו

לבוש עיר שושן הלכות מקח וממכר סימן רכז רכז דכו

א המוכר קרקע או עבד או מטלטלין הרי זה חייב באחריותו כיצד אם בא א' והוציא המקח מיד הלוקח מדרמת המוכר חוזר הלוקח ונוטל כל הדמים שנתן מן המוכר שהרי נלקח המקח מחמתו וכן הדין בכל ממכר אע"פ שלא פירש הלוקח דבר זה אלא קנה כחם ואפילו טבר הקרקע בשטר ולא הזכיר בו אחריות הרי זה חייב באחריותן שאחריות שלא נזכר מעות בוסר הוא .

ב בר"א שהוציא המקח מיד הלוקח כדון בב"ד של ישראל כגון אם היה המקח מטלטלין והוציאוהו בטענות גנובים או גזולים או שהותה קרקע גזולה או שבא בעל ח"ו של מוכר וטרפה מיד הלוקח והכל בכ"ד ישראל שנטלוה ממנו כדון אבל אם הוציאו גוי מן הלוקח בין בדינא למלכות בין בערכאות שלהן אין המוכר חייב באחריותו משום שאמר אשר פיהם דבר הוא ואין דיניהם דין אמת . ואע"פ שהגוי טוען שהמוכר עצמו נגב או גזל חפץ זה מטנו והביא עדי גוים על כך אין המוכר חייב כלום שזת אונס הוא דכתם גוי אנס הוא ואין המוכר חייב באחריות אונס ואפילו היה חסוד ולקחו הגוי ולא לקח האוכף דאיכא למימר שהגוי אומר אמת שהרי אינו נוטל אלא את שלו כיון שלא לקח גם האוכף אפ"ה אינו חייב באחריותו דחוקה הוא שהגוי משקר .

ג בר"א בשלא התנה עמו אבל אם התנה עמו שכל אונס שיוליד בקרקע זו יהיה חייב לשים אפילו בא גוי וגזולה טחמת המוכר חייב לשלם אבל אם פסק ממנו הנחר שהיו משקין אותה סמנו או שחור הגהר לעבד בתוכה ושטף עד שנעשית ממנה בריכה או שבאה וזעה והשחית אותה וכיוצא בזה אינו חייב באחריות דברים אלו לא שכחתי ואינסא דלא שכחתי לא קביל עליה דלא עלה על דעת המוכר שיבא עליו אונסא בזה שיקבלו עליו בשעה שהתנו הדין בכל תנאי שבממון שאומדן דעת המתנה ואין כוללן באתנו תנאי אלא דברים היוצעים שבנכסן היה התנאי והם שהיו ברעת המתנה כשהתנה .

ד כיצד כההוא עובדא דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהשע זבנו שומשמי אגרא דנהר מלכא קבלו עליהו המוכרים למעברניהו וכל אונסא דאתיילד ושכר המוכר ספניה להביא השומשמיין ללוקח ונסתם הנחר ואמרו חז"ל שלא היה המוכר צריך לשכור בהמת להביא דבאונסא כי האי ודאי לא היה בדעתיה לקבל כשקבל עליו אונסין סתם דזה אונס דלא שכח הוא ולא העלה על דעתו לקבלו .

ה ואם התנה המוכר בפירוש שלא יקבל עליו אחריות או אפי"ה אם נמצאת גזולה ונידע שהיא גזולה ובא הנגזל והוציאה מיד הלוקח אין המוכר חייב כלום דא"ל להכי אמרי לך דלא קבילי עלי אחריות ואת סברת וקבלת ואצ"ל שאם בא ב"ח של מוכר וטרפה שאינו מחזורי את כלום שכל תנאי שבממון קיים .

ו המוכר לחבירו מרתף של יין והתנו ביניהם כל זמן שלא ימרוז לו היין יהיה על אחריות המוכר ולא לכל דבר רק שאם תישבר החבית או תישפך בלבד יהיה על אחריות המוכר אבל אחריות הטעם כגון שאם יהמיך קודם שימרוז יהיה על הלוקח ואח"כ א"ר ע אונס שנתנסך היין אונס הניסוך על המוכר דכיון ש"א קיבל עליו הלוקח אלא אונס הטעם שאר אונסין לא אכיק ארעתיא ולא קבלם עליו וממילא נשאר על המוכר אע"פ שנס המוכר לא פירש אלא אונס השבירה והעפירה היינו משום דאונסין אלו שכחתי לכך פירשם אבל ה"ה שאר אונסים הבאים מעלמא ממילא נשאר עליו כמו שפכה ושבורה דג"כ כאים מעלמא ולא מגוף היין כמו הטעם .

רבו המוכר שדה שלא באחריות או יצא עליו קול ערעור וכו' סעיפים :

א ראובן שמכר שדה לשמעון אפילו שלא באחריות ובא לוי בעל חובו של ראובן להוציאה משמעון אם רצה ראובן לעשות דין עם לוי עושה ואין לוי יכול לומר מה לי ולך והלא אין עליך אחריות שאומר לו אע"פ שמכרתי לשמעון שלא באחריות אין רצוני שהיה לשמעון תרעומות עליו וג"מ במה שראובן טוען כנגד הב"ח שאם עשא' לו ראובן אפותיקי אע"פ כן יכול לסלקו במעות ושמעון לא היה יכול לסלקו במעות כיון שהוא אפותיקי א"ל נפקא מינה כרמטיק בה שיעור ארעא ולא שיעור שבחה ואם היה לוי גובה משמעון הלוקח היה גובה גם השבח ולא היה נותן לו אלא ההוצאה כדון יורד שלא ברשות אבל בשלקחו מיד ראובן אינו נוטל אלא קרקע ולא השבח כדון יורד ברשות א"נ ג"מ דאיהו ידע למיטען טפי ודוקא במכר יכול ראובן למעון אבל אם נתן לו במתנה לא יוכל טעון בעדו דהא ליכא כאן תרעומ' .

ב ראובן

החמור והולד הוא שלי ובעל החמור אומר אחר משיכת החמור ילדה והרי הולד שלי וכן המוכ' שפחתו וקבל המעות וילדה המוכר אומ' שילדה קודם שקבל המעות והולד שלי והלוקח אומ' אח"כ ילדה ושלי הוא וילדה אפילו אם הלוקח טוען כרי והמוכ' טוען שסא על הלוקח להביא ראייה שהרי הפרה והשפחה ע"י עכשו בחוקת המוכ' היו ואפי' אין הפרה והשפחה ברשות מוכ' אלא עומדת באגם הוא קרוי מוחזק ועל הלוקח להביא ראייה . ואם לא הביא הלוקח ראייה ישבע המוכר על ודל הפרה בנקיט' חפץ כדון שבעות המשנה ועל ודל השפחה ישבע היסת שאין נשבעין לא שבעות התורה ולא שבעות המשנה על העברים אבל שבעות היסת נתקנה על כל דבר ואם הלוקח מוחזק על המוכר להביא ראייה .

ב זה אומר אני יודע אימתי ילדה וזה אומר ג"כ אני יודע ואין הולד ברשות אחר מהם על הלוקח להביא ראייה דאע"ג שאינו ברשות המוכר מ"מ בחוקתו הוא דער האידנא היה בחוקתו וי"א דאפילו התובע טוען כרי והנתבע שהוא מוחזק שסא אפ"ה על התיבע ליביא ראייה דלא אמרו' כרי עדיף להוציא ממנו ויש מי שאומר שיחלוקי .

ג זה אומר כרשותי ילדה והאחר שותק וזה התובע בולד רשותיך כהוראה דמ"א .

ד היו לו ב' שדות אחת גדולה ואחת קטנה או ב' עבדים א' גדול ואחד קטן הלוקח אומ' גדול לקחתי והמוכר אומ' קטן מכרתי על הלוקח להביא ראייה ואם לא יביא ראייה ישבע המוכר היסת שלא מכ' אלא הקטן שאין נשבעין שבעות התורה על קרקעות ועל עבדים שהקשו לקרקעות . כמה דברים אמורים בשלא מענו אלא שדה ועבר אבל אם טענו שדה או עבד עם שאר ממנו או מטלטלין וזה הודה במקצת הממון או המטלטלין שיש כאן שבעות התורה על כפירת מקצת הממון או מקצת המטלטלין בהוראות מקצת מנגל עליו שבעות התורה גם על הקרקעות או על עבדים הכרי ידעו דגלגול שבעות דאיריותא .

ה אמר הלוקח גדול לקחתי והמוכר שותק הרי שתיך כהורא' וזה הלוקח גדול ואם אמר המוכ' אני יודע על הלוקח להביא ראייה דלא אמרנו' כרי עדיף להוציא ממנו כרתיכנא לעיל סעיף ב' וישבע המוכר היסת שאינו יודע ואין לזה אלא הקטן .

רכז המחליף פרה בחמור או שקנה ונמצא נקב בבית הכוסות וכו' סעיפים :

א כל מי שגזר ספק ברשותו עליו להביא ראייה כיצד המחליף פרה בחמור ומשך בעל החמור את הפרה ולא הספי' בעל הפרה למשוך את החמור עד שמת החמור ולא נודע אם מת החמור קודם משיכת בעל החמור את הפרה או לאחר משיכה על בעל החמור להביא ראייה שהיה חמורו קיים בשעת משיכתי את הפרה הואיל ועודנו ברשותו וכן כל כיוצא בזה וי"א דעל בעל הפרה להביא ראייה שמאחר שלא נמצא החמור מת עד לאחר משיכת הפרה הרי היה בחוקת שהוא חי בשעת משיכה וק"ל שקנה בעל הפרה את החמור ע"י משיכה זה את הפרה ככל"מ שהוא והרי היה החמור ברשות בעל הפרה ונגזר הספק ברשותו ועליו להביא ראייה ואם אינו מביא ראייה ישבע המוכר שלא ידע בשעת משיכת הפרה שמת החמור . ראובן החליף עם שמעון סוס בין וכאשר נמשך שמעון הסוס ועדיין היין בידי כאנו ולקחו ממנו ואמר שהסוס נגנב ממנו ודושה שמעון להחזיק ביון שבידו אם ראובן מודה שנגנב הסוס היו מקח טעות ויכול שמעון להחזיק במה שבידו אבל אם ראובן אינו מודה יוכל לומר הגוי משקר דסתם גוים אנסים הם וצריך שמעון לתת לו היין .

ב לקח בהמה מחבירו ושחמה ומצ' מחט בעובי בית הכוסות ונקבה נקב מפולש אם נמצא עליה קורט דם בידוע שזו גטרפה קודם שחיסה וק"ל אם הוגלד פי המכה בידוע שזו גטרפה ג' ימים קודם שחיסה לא הוגלד פי המכה ה"ו ספק אם גטרפה תוך ג' ימים או קודם ג' ימים לפיכך אם שהמה בתוך ג' ימים שקנאה והוגלד פי המכה היו ודאי מקח טעות לא שחמה תוך ג' ימים היו ספק אם היה כן בשעת שקנאה אם לא ועל המכח להביא ראייה שקודם לקחתו גטרפה שהרי ברשותי נולד הספק ואפילו הוא מוחזק שערדין לא נתן המעות צריך לשלם הדמים למוכר אם לא יביא ראייה כיון שברשותו נולד הספק אמרו' כאן נמצא הנקב וכאן היה .

רכז אם קבל עליו כל אונס שאירע או התנה בפ"י שלא יהיה עליו אחריות וכו' ו"ס

אסור למכור לחבירו קרקע או מטלטלין שיש עליו עורערין
ער שיועו שאע"פ שאחריותו עליו אין אדם רוצה שיתן
מעותיו וירד אח"כ לדון עליו או שיהיה נתבע מאחרים עליו .

הלכות אונאה ומקח טעות

רכז עד כמה היא מחילה או חזרת האונא ושליח שמעה ואחים שחלקו ומעו וכו' ל"ט מעיפים

אסור להונת לחבירו בין נטקחו בין כמטכרו ואיזה סחם
שאינה את חבירו בין לוקח בין מוכר עובר בלאו דכתיב וכי
תמכרו קמכר לעמיתך או קנה וגו' אל תונא איש את עמיתו וגו'
מיהו אין לוקחין על לאו זה אפי' עבר עליו במיד והתראה משום
שניתן להשבון שהו' בכלל השב תשיב דגולה שחייב להחזירו
כמ"ש לפנינו וכל לאו שניתן להשבון אין לוקחין עליו שהשבנו
עושה כאלו לא עבר עליו ואין כאן מלקות .

וכמה תזיה האונאה שיה' חייב להחזיר שיעורו חז"ל שהוא
שתים בשוה משום דקיס להו לחז"ל שפן הוא דרך מקח
ומכר שאין הלוקח ולא המוכר יכולין לכונן דמי המקח קצמנים
ואיזה מהם שנתאנה ער שתות דרבן למחול זה לזה והמקח קיים
וא"צ להחזיר לו כלום אבל שתות בשוה בין במקח בין שתות
במעו אין דרך למחול אלא המקח קיים וצריך להחזיר לו
האונאה דהיינו אותו השתות כיצד הרי שמכר שוה שש כחמש
הרי נתאנה המוכר בשתות שויו המקח אע"פ שבמעו הוא
חומש שהוא יותר משתות או שטכר שוה ז' כו' שנתאנה המוכר
בשתות במעות אע"פ שהוא פחות משתות כדמי שנתאנה שהרי
הוא שביעית מדמי המקח וכן אם מכר שוה ה' כו' שנתאנה
הלוקח בשתות במעות והוא יותר משתות כשיוריי המקח או
שמכר שוה ו' כו' שנתאנה הלוקח בשתות כשווי המקח והוא
פחות משתות במעות בכל א' מאלו המקח קיים וחייב המאנה
להחזיר אונאה למתאנה שאין דרך למחול כל כך .

וכל מה ששיעורו חז"ל הוא כדוקא לפיכך דוקא בשתות
בשוה המקח קיים וצריך להחזיר האונאה אבל אם היתב
האונאה פחות מזה אפי' בכל שהו' המקח קיים מכל וכל ואין
צריך להחזיר כלום אלא מחל כיצד אם מכר שוה ס' דינר
בחמשים דינר ופרוטמ או בע' דינר פחות פרוטמ שאין כאן
אונאה אלא שתית פחות פרוטמ המקח קיים וא"צ להחזיר כלום
שכל פחות משתות דרך הכל למחול כו' .

היתה האונאה יתירה על השתות כל שהוא כגון שמכר שוה
ס'כ"ג פחות פרוטמ או בע' ופרוטמ אין כאן חזרה אלא כיטול
מקח שיכול המתאנה להחזיר החפץ אם ירצה וזה יחזיר לו
מעותיו ואם אינו רוצה להחזיר החפץ אלא רוצה בקיים המקח
ותובע אונאתו מן המאנה יכול המאנה לומר לא אחזיר לך
אונאתך אלא אני יתכשל המקח לגמרי או יתקיים לגמרי ויעמוד
כל א' בשלו אבל אם המתאנה רוצה לעמוד במקחו ואינו שואל
אונאתו אין המאנה יכול לבטלו דא"ל המתאנה שהרי אם לא
אינתי לא היית יכול לחזור כך לבטל המקח ועכשיו משום
שאינתי ועברת' על לאו דלא תונא יהא לך כח לחזור כך א"כ
יהא חוט' נשכר בתמיה סכר לו שוה נ"א כס' או שוה ס' כנ"א
דהשת' ליכי הכא שתות בשוה לא במקח ולא במעות דגבי שוה
נ"א כס' דנתאנה לוקח פחות משתות במעות ויותר משתות במקח
ואם ניוול בתר מעות היו מחילה אם ניוול בתר מקח היו כיטול
מקח וגבי שוה ס' כנ"א היו איפכ' דנתאנה טוכר בפחות משתות
במקח וביותר משתות במעות ככגון זו אוליגן לעולם בתר
אונאת המקח הן לענין המחילה הן לענין כיטול המקח שיעקר
המעו דמעו אינשי הו' במקח ולא במעות לפיכך מכר שוה
נ"א כס' בטל המקח ושוה ס' כנ"א היו מחילה כן כתב מורי
מהרמ"א ו"ל חת"ם הוא דהא אמרי' לעיל מעיף כ' שוה נ'
כס' המקח קיים ואחזיר אונאה כ"ש נ"א כס' .

אין המאנה חייב להחזיר ער שתיה האונאה יתר על פרוטמ
דיתר על פרוטמ אין דרך למחול במקח אם הוא שתות
במקח אבל אם היתה פרוטמ בשוה כגון שלא היה כל המקח
אלא וי פרוטמ אין צריך להחזיר דמסתמא מחיל ויא' אפילו
פרוטמ בשוה חייב להחזיר שאינו מחיל אלא ימה שהוא שוה
פחות משוה פרוטמ במקח קטן כזה .

יש להסתפק אם אסור לכתחלה להונת לחבירו אפילו פחות
משתות אם יש בו ש"פ רבין שירע שאין מקחו שוה כל כך
לא יונה אותו אפי' בפחות מש"פ דרחמנא אמר' אל תונא משמע
דבכל דבר שיש בו שיוני מסון הומירה תורה שלא יונה את חבירו
אלא שחכמים אסרו דער שתית הני מחיל דכתיבנא טעמא
בסעיף

ב ראובן שמכר שרה לשמעון שלא באחריות חוזר שמעון
ומכרה לראובן באחריות וכו' ב"ח של ראובן לטרופ אותה
ממנו אינו יכול לחזור על שמעון דהיי דאחריות דעלמ' קבל עליו
שמעון לראובן שאם יטרפה ממנו שישלם לו אחריות של ראובן
עצמו מי קבל עליו שהרי בשהבטל חובו פירוטמ ממנו אם כאלו
הו' עריין בירו שהרי סוה שחייב לו ישנה בירו אבל אם כאלו
כ"ח של יעקב מכר של ראובן וטרפה מיד ראובן אע"פ שהו'
ירשה מיעקב אביו ואח"כ מכרה לשמעון שלי באחריות חוזר
שמעון ומכרה לראובן באחריות חוזר ראובן וגובה כל הדמים
משמעון דב"ח דיעקב ככ"ח דעלמ' .

המוכר שרה לחבירו שלא באחריות דנפשו שלא יהיה המוכר
והו' החוזר ומצואו ממנו כיצד כגון אשה המוכרת מנכסי
בעלה לצורך מונותיה שאין האחריות על אשה שאם בא כ"ח
של בעלה וטרפה אין הלוקח חוזר עליה אל' על היתומים כשהיא
באה אח"כ לגבות כתובתה אע"פ שהי' בזה כשאר ב"ח של
בעלה ושיעורה על כל נכסי בעלה מ"ם אינה יכולה לטרופ
שרה זו בכתובתה דאחריות דנפשה וראי' קבלה עליה של
תה' ה' המוכרת הוי' המוציאה וכן כל כיוצא בזה כגון בסעיף
שקדם זה אין ראובן יכול לומר אע"פ שאתה לא קבלת עליך
אחריותי מ"ם אני כבר מכרתיו לך שלי באחריות והרי בעל
דוכי היה יכול לטרפה ממך ולא היו האחריות עלי ששמעון
יכול לומר אם היה מטרפה ממני לא הייתי יכול לחזור . על"ך
אבל עכשיו שמטרפה מירך ואתה רוצה לחזור עלי אחריות
דנפשא קבלת עליך שלי תה' אתה המוכר והמוציא והוק' וכת
שישלו בשעת מכירה כגון הכ' ובמזכרת למונות שוכו' התובת
היה לה נ"כ על נכסי בעלה בשע' שמכרה למונות או אמרי'
כשמכרה למונות מחלה שיעבור הכתובה שעל שרה זו אבל
אם בא לו זכות על שרה זו לאחר מכן הוי כאלו הלורה אח"כ
חוזר וגובה ממנו אפי' שרה זו .

ד והוק' כגון זו שאמרנו דמי דאשה המוכרת בנכסי בעלה
אמרי' דאחריות דנפשה קבלה עליה בין שמוכרת ונוטלת
הדמים לעצמה אבל אפטרופסי יתומים שאוכרין נכסי יתומים
לצורך היתומים ואין האחריות על נכסים דאפטרופסים אל' על
נכסי היתומים לא אמרי' דאחריות דנפשיהו קבילו עליהו אל'
יכולין לחזור ולטרופ שרה זו בחובם שיש להם על היתומים
ואע"פ דק"ל שכל העושה מעשה במה שיש לו זכות עליו אבד
את זכותו וה"נ האפטרופסים עשו מעשה שמכרו הו' מוכיח הפך
וזכות ה"ם שעושה מעשה בגוף הדבר שיש לו בו זכות אבל
הב' אינו טוען בגוף הקרקע בלא אל' שיש לו שיעבור עליה
מאי איכפת לו אם הקרקע ביד ז' או ביד אחר אפטרופוס לא
דמי אל' לב"ד שירדו לנכסי אחר ברין ומכרו דליכ' למימר
אחריות דנפשיהו קבילו עליהו .

ה המוכר קרקע לחבירו ואחר שקנה הלוקח באחד מהדרכים
שקונים בהם קודם שמשמש בה יצאו עליו מערערים הרי
זה יכול לחזור בו שאין לך סוה גדול מזה שעדיין לא נהנה
בו ובאין תובעין לקחתו ממנו לפיכך יתכשל המקח ויחזיר המוכר
את הדמים ויעשה דין עם המערערים ואם נשתמש בה הלוקח
כל שהו' אפי' דש המצר שלה ועירבה עם העמר אינו יכול
לחזור בו אל' עושה דין עם המערערים ואם יוצאו מידיו ברין
יחזור על המוכר כדן כל הגמפים . וכל זה מירי בעירעו'
שלי נתכר עריין לגמרי אל' שב"ד רואין שיש אמתי' בדבריו
אמערער כגון שב' אחד וערער ואבד שרה זו גולה ממני ראובן
ואביו עדים או שאבד יש לי חוב על ראובן ויש לי שטר עליו
ואומר שרוצה לקיימו אבל אם לא יצ' אל' קול בעלמ' אפי'
לא נתקיים המקח לגמרי אינו יכול לבטל המקח בשביל דברים
בעלמ' אם חזר בו הלוקח מחמת עירעור ובטל המקח דברים
שנתכשל המקח אח"כ העירעור כיטול המקח במקומו עומד ושניהם
יכולין לחזור בהן עירעור שב' על השדה מחמת המוכר שבאו
ואסרו שהמוכר חייב להם והמוכר אומר שיש לו שוכרים על
השדות הו' סיקלו ערעור ויכול הלוקח לחזור בו שאין זה רוצה
לקנות דבר שצריך לשמור שוכרו לעולם שאם יאכלו העכברים
את השוכרים או ישרפו ופסיד הקרקע ולא תועיל לו חוקה נגד
ה' אע"פ דגבי אבד מלה את השטר ק"ל כמתבין שוכר זה
צריך לשלם שאני התם כדמפרש מעמ' אבד שטרן של זה
ואבל הלה חזרי דכיון שאנו יודעין שחייב לו לא יפסיד זה מעותיו
בשביל שהפסיד שטרן ואע"פ דגם הלה צריך לשמור שוכרו
שאי' יצ' המלה שטרן ויג' ממנו פעם שנית היינו משום
דאבדו עבד לזה לאיש מלה וזוקק הו' לזה טאחר שהמלה
עשה עמו טוב' אבל כגדון זה לזה נכף ללוקח להוצ' מעותיו
לקנות קרקע להיות זקוק לשמור שוכרו לעולם דאי' אדעת'
דהיי לא קנת לוקח מעיקר' .

לבוש עיר שוישן הלכות אונאה ומקח טעות סימן רכז קב

בסעיף ב' אבל אם המוכר בקי בערך מסברו ואין הלוקח בקי כ"כ או אם הלוקח תגר ובקי בערך המקח יותר מהמוכר וראי דלא ינו זה את זה אם לא ש"פ או שמא כיון דדרך מקח ומכר ככך ועמימים הלוקח חפ' במקח ומוסיף עליו דמים יותר מדמי שווינו ועמימים שהמוכר סולל במסברו לפי שאין חפץ זה ערב עליו או שהוא החוק למעות הילכך עד שחתת הוא בכלל המקח ואין כאן אונאה כלל ומותר להתחלה וצ"ע וירא שמים יוצא ידי שניהם ומצאנו לכ"ע כל זמן שלא הגיע חסרונו לכרי אונאה מותר להתחלה להוציאה ביפה שהרי גם אחרים יקבלוה מידו ואין בו הפסד כלל.

ז' עד מתי יכול לחזור ולתבוע אונאתו בשתות ולבטל המקח ביותר משתות עד כרי שיראה המקח לתגר או לקרובו ואם שהה יותר אפילו לקח שיה מנה במאמים אינו יכול לחזור ולא לשאל אונאתו דכיון ששהה לכ"כ ודאי סבר וקבל לקיים המקח אע"פ שידע שנתאנה ואם יברר שהיה לו אגם וע"כ לא חקר תוך זמן זה לילע אם נתאנה אם לא יכול עריין לחזור בו ואם היה הלוקח יודע בשעה שלקחו אחר שנעשה גסר המקח שנתאני ושחק וצ"ד אח"כ קודם שיראה לתגר או לקרובו חזר ותובע אונאתו לא אמרי' הואיל וידע ושחק מחל מיד אלא אמריין דצ"ה לאסלובי בתגר או קרובו ועכשיו נמלך לחזור מיד בלא איסלובי אבל אם בשעה שעושה המקח יודע שלקחו ביותר מדרי שווינו כרי אונאה או יתר ואף על פי כן הוא גומר מקחו ועושה בו א' מדרכי הקנינים נ"ל דוראי גמ' ומחל והמקח קיים ואינו יכול לחזור בו נ"ל.

ח' כד"א בלוקח שדרי מקחו בידו ויכיל לתראתו לכך אין לו זמן אלא עד כדי שיכול לתראתו אבל המוכר שנתאנה חוזר לעולם כאונאה ואצ"ל בביטול מקח לפי שאינו יכול לידע דמי ערך מסברו זה שאכר עד שיודאן לו מקח כאותו מסבר ואז גורע לו נשעה לפיכך אם היה המקח דבר שאין במינו שינוי אלא נמכר כולו בשוה כגון פלפלין וכיוצא בו הרי זה אינו חוזר אלא עד כדי שישראל על שעה שכשוק בלבד וכן אם גורע שבא לידו מקח כמסברו וידע בו ששעה ושחק ולא תבע מזה אונאתו טוב אינו יכול לחזור ולתבוע שהרי מחל. ט' כד"א באוכר שחזר בו בעוד שלא נשתנה השער מאותו הזמן אבל אם נשתנה השער שנתיי' אותו הזמן ועכשיו בא ורוצ' לחזור בו לא אמרי' שחזר בו טעום שנתאנה בשעת המקח אלא טעום שנשתנה השער שרואה שנתייקר עכשיו הרי חוזר בו ואין שובעין לו דמסתמא כבר ידע בשע' הוול שנתאנה ושחק עד עכשיו והרי כבר מחל אצ"ה המאנה שנשתנה השער והסתאנה אומר שלא נשתנה על המתאנה להביא ראיה שדרך השערים להשתנו' תמיד וכן אם מכר דבר טעמי דוחקו חלול במביתו יתר' מכרי שהדעת טועה והרי ניכר לכל ששגגי דוחקו הצורך לולול במכירתו טוב אינו יכול לחזור לידע ומחל ואגב אונסיה גמ' והקנה.

י' המוכר לחבירו שוה ד' בחמש והרי נתאנה לוקח כדי ביטול מקח ולא הספיק לתראתו לתגר או לקרובו עד שהוקר ועמד על שכנה נמצא חזר הדבר להיות ביטול מקח לגבי המוכר קודם שנתיקים המקח אפ"ה אין המוכר יכול לחזור בו שיכול הלוקח לומר לו אלו לא ונתניתי לא היית יכול לחזור כך ועתה טעום שהונתני תחזור היאך היא חומא נשכר אבל הלוקח יכול לחזור בו אע"פ שאין עלת המחלה הרי המקח חזר עריין לא נתיקים גבילוקח כיון שמתחלה היה יכול לחזור בו. י"א וכן אם מכר שוה ה' בד' והרי נתאנה המוכר כדי ביטול מקח והוול ועמד בשלשה המוכר יכול לחזור בו ולא לוקח שיכול המוכר לומר לו ללוקח אטו טעמי שהונתני תחזור כך. י"ב ואם מכר לו שוה ה' בו' והרי נתאנה לוקח שתות במעות ולא הספיק לתראתו לתגר או לקרובו עד שעמד בשמנה אע"פ שחזר לרין ביטול מקח אצ"ל מכר אפ"ה אינו יכול לחזור בו כיון שמתחלה לא נתאנה ולא עור אלא אם הלוקח תיבב אונאתו מן המוכר צריך להחזירה לו דכיון שאם תבע קודם שהוקרו היה המקח קיים חזר היה צריך להחזיר לו אונאתו גם עתה כשהוקר ברשות דיריה אייקור.

י"ג וכן אם מכר שוה ששה כה' שנתאנה מוכר שתות במקח והוול ועמד בו' וחזר להיות בטול מקח אצ"ל לוקח חייב הלוקח להחזיר סלע אחד של אונא' שהרי נקטה המקח וברשות לוקח הוול.

י"ד כשם שיש אינא' להדיוט כך יש אונאה לתגר אע"פ שהוא בקי דהתורה לא חילקה ברין אונאה.

טז אונאה שייכה בכל דבר המיטלטל אפ"י בספרי' ואבנים טובות ומרגליות דכולהו בכלל ובי' תסברו מסבר גומר

או קנה מיד עמיתך הם דדבר הנקנה מיד ליד הם וי' צל הלוקח לחזור בהם עד שיראה אותה לתגרים הבקיאים בהם בכל מקום שהם שאין הכל בקיאים בדברים אלו לפיכך אם לא היה מכיר באותה מדינה והולך המקח למדינה אחרת או יצא הבקי לאחר זמן מרובה והוריעו שמעה הרי זה חייב.

מז גם במטבע יש אונאה עד שחת דדבר הנקנה מיד ליד הוא כיצור דרי שהיה ריגד והב שוה כ"כ דינרי' וספ' ופרטי' ככ' או ככ"ח שוה היא שתות בשוה ממש הרי סוף הפירוט קיים ותחזיר האונאה היתה האונאה יתר על זה הדי מקח השירות בטל פחות מכאן הוי מחילה וכן אם גפח' וסלע ונחם' עד שתות במשקלו אם היו מוציאין הסלעים במניין ו לא במשקל יש בה דין אונאה ומחזיר האונאה כשתות ופחות הוי מחילה ויתר הוי ביטול מקח וחזור אם מ' צ"אין אותו בנישקל אפילו בכל שהוא חזר דבדבר שבמשקל אין דרך למחול אפ"י בכל שהוא וי"א דבמטבע אפילו יוצא בהוצאה במניין הוי שיעור אונאה אחד משנים עשר ופחות מכאן הוי מחילה יתר על כן הוי ביטול מקח דלא רמי מטבע לשאר מטפליון רבשאר מטפליון עד שתות מחיל איניש אבל בסלע כיון שאינו יכול להוציא בהוצאה חריפ' לא מחיל ב"כ וכל היכא דהוי מחילה במטבע מותר להוציא להתחלה ביפה כמ"ש סעיף ו'.

יז עד מתי יכול לחזור ולהבוע אונאה או ביטול מקח בייני-או בסלע בכרכים בכדי שיראה לשולחני עמיתך לכהיר את המטבע וחסרונה ודמיה אלא השולחני ובכרכים שאין שולחני מצויין שם יכול להחזירו עד ערבי שבנות שבא להוציאה לצורך שבת ולא סגי לית ולאחר זמן זה אין המאנה חייב להחליפה ומיהו מרת חסירות הוי' להחליפה אפ"י אחר זמן זה אם הוא מכירה שהיא זו שנתנה לו ובלבד שתצא ע"י הדחק שאם אפ"י ע"י הדחק אינה יוצאת פשיטא שחייב להחליפה אפילו לאחר זמן רב.

יח מטבע שנפחתה וחסרה בכדי אונאה אסור לקיימה מפני שבקל מרמין בה אחרים ושמה יכשל בה ויבא לרמות בה אחרים וכן לא ימכרנה לא לאגם ולא לתגר מפני שמרמין בה אחרים ועובר משום לפני עור לא תתן מכשול ולא יעשנה משקל ולא יורקנה לתוך גרוטאותיו אלא יתיכנה או יקבנה במצעה ויתלנה בצואר בתו אבל לא יקבנה מן הצד ויתלנה בצואר בתו מפני שהנקובה מן הצד לפעמים יוצאת ג"כ בהוצאה אות' חסר עד שיעמד על חציו כגון סלע שעמד על שקל ושקל על דינר ודינר על חציו מותר לקיימו שאו א"א לרמות בו מפני שהפחת שלו ניכר לכל ומטבע שאין דרך להוציא אלו במשקל מותר לקיימה שכל הלוקחה ישקלה וידע חסרונה. י"ט האומר לחבירו סבור לי באלו כלום' שנשל מעות בחפניו בל' מניין ואמר לחבירו מכור לי חפ' שלך או פירות אלף בעד מעות אלו י"א שיש בו דין אונאה כיון שאמר לו מכור לי כו' ובמכר שייכה אונאה דהא כי תסברו ממכר כתוב וי"א שאין זה מכירה טעם אלא דומה לחליפין ובחליפין אין בו אונאה והרי זה ספק ממכר וכיון דספיקא הוא אין מוציאין ממון מיד המאנה. י"ז המחלף כלים בכלים או בהמה בבהמה אפ"י מחט בשריון או מלה בסוס אין לו אונאה שאין אונאה אלא במכירה כדאמר' אבל בחליפין איפשר לומר שוה ידע שנתאנה אלא שרוצה יותר במחט מהשריון או במלה מהסוס לפיכך אינו דומה למכר ואין בו דין אונאה אבל המחלף פירות בפירות אין חליפי פירות נקר' חליפין אלא מכר מיקרי' טעום דשמות פירות ידועה לכל וכמעט דמיון ובין ששמו אותם קודם מכירה בין ששמו אותם אחר מכירה יש לחז' דין אונאה.

כ"א האומר לחבירו על מנת שאין לך עלי אונאה משמע שלא יהא לו עליו דין אונאה והרי זה מתנה על מה שכתוב בתורה שאין תבא כלום שאין אדם מתנה על מה שכתוב בתורה ויש לו עליו אונאה כד"א בסתם שאינו יודע כמה אונאה יש בו כרי שידע כמה ימחול לו ואין צריך לומר אם אמר לו ע"פ ש"אין בו אונאה דמשמע בפירוש שמתנה שלא יהא במקח זה אונאה והרי יש בו אונאה ומקח טעות גמור הוא וחזרו בו לגמרי אם יצאה אבל במפריש אין לו עליו אונאה כיצד מוכר שאמר ללוקח חפץ זה שאני נותן לך כק"ק יודע אני שאינו שוה אלא נואה ואני מוכרה לך כך ביוקר על מנת שלא יהא לך עלי אונאה אין זה מתנה על מה שכתוב בתורה אלא מתנה עמו שימחול לו סך מעות אלו ובלאו רבי אין רצונו למכרו לו וכל תנאי שבמבואר קיים ואין לו עליו אונאה וכן לוקח שאמר למוכר חפץ זה שאני לוקח ממך בק' יודע אני שהוא שוה ק"ק ועל מנת כן אני לוקח ממך שאין לך עלי אונאה ושתמחול לי סת' ששוה יותר אין לו עליו אונאה.

כב המוכר לחבירו חפץ במנה ואמר לו חפץ זה אינו שיהא אלא זון אחד ואני מוכר אותו לך במנה ע"מ שאין לך עלי אונאה יש לו עליו אונאה שיהא יבול למרלו כיון שראיתי שהיה שיהא יותר מזה ואתה אמרת שאינו שיהא אלא זון ידעתי שאינך מוכרין אלא להשיב דעתי כלומר כמו שהוא שיהא זון כשופי כן הוא שיהא מנה כמו שאמרת לך אבל לא בנות לדונות אתי לפיכך יש לו עליו אונאה עד שיפרש כדי האונאה שיש במקחו או קרוב לה בכדי שהרעת גומה ואעפ"כ הוא מוכרו לו בכך וכך ביוקר שאו ידע בראי דבר שמחל לו .

כג בעל תבית המוכר את כלי תשמישות ואינה את הלוקח אין בו דין אונאה הכלי תשמישו של אדם תביבין עליו ויכול לומר לו אלולא הרבית לי ברמים לא הייתי מוכר לך כלי תשמישי ואפילו מכרם מחמת רוחק יכול לומר לו כן אלא כלי הרבית לי ברמים בייתי מרחיק עצמי ביותר כדי שלא למכרם לפיכך אין לו עליו אונאה שיהא ודאי ידע וקבלו עליו סתמא וי"א דדוקא שידוע הלוקח שיהא המוכר היה ב"ה המוכר כליו אבל אם לא ידע או שקנה ע"פ סרסור הרי לא קבל הלוקח עליו האונאה ויש בו דין אונאה .

כד והא דמוכר כלי תשמישו ואינה את הלוקח אין לו דין אונאה ה"מ באונאה כשהוא בשותף אבל ביותר משותף הרי הוא כשאר כל אדם ויש חולקין .

כה מוכר ולוקח שלא יוכלו להשיב בקצח ונתרצו שיגמור האקח על פי שאמת לוי כמנ שישישם אותו לוי כן יהיה המקח ושם איתו לוי כמנ ידוע ונמצא אח"כ שיש בו אונאה יש לו דין אונאה דעת שהניחו המקח ע"פ שומת לוי לא כיון המוכר למכרו יותר משווי וגם הלוקח לא כיון לקנותו ביותר מרמיו וגם לוי לא כיון שאינה שום אדם לפיכך דין אונאה נשאר במקומו ויש בו בקצח זה דין אונאה . ואם א"א להחזיר האונאה כנון שהלך המאנה לדרכו אם לוי הוא תגר ובקי בשומא ולא קבל שבר על השומא פטור דכיון שהוא בקי מולרע של הלוקח גרם שפעה ורעו בני לוי לאונס דנגיבה ואכירה דשומר חנם פטור בו ואם קבל שבר על השומא חייב דש"ש חייב באונס דמיא דנגיבה ואכירה ה"ג הכא ולא דמי למראה דיגר לשולחני וכל אדם שחייב אפילו בחנם דשאני הכרת מטבע שצריך בקיאות גדולה ואין אדם להשתרל בו לדאמו אם לא שיהיה בקי גדול אבל בשומת המקח אין בו כל כך אונאות וכל התגרין בקיאות בשומתו לצי' בשבר חייב בחנם פטור אבל מי שאינו תגר אפילו בחנם חייב סדינא דגרימי כיון שידוע שזה מוכר עליו והוא אינו תגר לא היה לו להתעסק בו וסויק הוא .

כו גוי שנתאנה אין לו אונאה דלא תונן איש את אחיו כתיב וגוי שהונה את ישראל מחזיר האונאה בריגים שלנו שלא יהא כח הגוי חסור משל ישראל .

כז הנושא ונותן באמונה אין לו עליו אונאה כיצד שאומד חפץ זה בכך וכך לקחתיו וכך כך אני משתכר בו א אפילו לא אציר לו המוכר בכך וכך לקחתיו אלא הלוקח אגבר לו תן לי חפץ זה כמו שקנית אותו ואני מאמינך במה שתאמר שקנית אותו ואני אוסיף לך כך וכך בריוח אין בו אונאה והטעם שהרי לא סתם זה משעה ראשונ' על שיווי המקח אל' על הדמים שלקח זה לפיכך אם גורע שנתאנה בו הלוקח ראשון צריך לו ליקחו כמו שקנאו דאדעתא דהכי משכו ליתן לו כמו שקנאו .

כח והנושא ונותן באינה לא יחשוב הרע באמונה והיפה בשווי כיצד כנון שקנה י ידעית בי דינרין ויש בהם שאינן שוות דינר יש בהן ששוות יותר לא יחשוב הרעות כל אחת בריגה לומר שכן קנאם וחזפת בשוויין אלא יחשוב הכל באמונה כמו שקנאם יחד ומעלה לו על דמי המקח שבר הנה והפותרק שכולם ברמי המקח הן אבל שבר מרחו לא יעלה על דמי המקח ולא יקח מאנו אלא כמו שנתפטר עמו מה שיתן לו ריוח שהריות הוא ג"כ בשביל שבר מרחו הוא .

כט ואלו דברים שאין להם דין אונאה העבדים והשטרות והקרקעות וההקדשות אפי' מוכר שיהא אלף ברינר או שיהא דינר כאלף אין בהם אונאה שכן למדותו מקד' רכתיב וכי תמכרו מספר לעמיתך או קנה מיד עמיתך דבר הנקנה מיד ליר דהוינן מטלטלין יצאו קרקעות שאינן מטלטלין יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות רכתיב והתנחלתם אותם וגו' והקשו לאחווה יצאו שטרות רכתיב וכי תמכרו מספר וגו' דבר שגופו מוכר וגופו קנוי יצאו שטרות שאין גופן מוכר ואין גופן קנוי שאין עומדים אלא לראייה שבהם יצאו הקדשות דאחיו אמר קרא ולא הקדש וי"א דדוקא עד פלגא אין להם אונאה ולא עד בכלל כנון שאמר שיהא מנה במעט פחות מטאמים אין להם אונאה אבל אם הטעיהו בכפל המקח במל' .

ל א' כמסר נכסי עצמו אבל השלח או אפטרופוס שטעה ונתאנה בכל שהוא בין במטלטלין בין במקרקע חוזר ובטל דכיון דנתאנה לא עשה שליחותו והוי כאילו אינו שלוחו דא"ל לתקוני שדתיך ולא לעותי' , ואם אינה את הלוקח י"א שמכרו ג"כ בטל אפי' בכל שהו כמו בנתאנה דרתי נמי כאלו לא שלחו משלחו שלא שלחו להונות וי"א שרינו כשאר כל אדם שאוכר את שלו דרתי שותף הוי מחילה וכה המשלח ביתרין דהא שלוחו של אדם כמותו ואם המשלח בעצמו מוכר ואינה בפחות משותף וכה ביתרון ה"ג בשלוחו .

לב כשם שיש אונאה בכסית מטלטלין כך יש אונאה בשכירות מטלטלין מרל' כתיב וכי תמכרו מטכר עולם אלא וכי תמכרו מטכר סתם כתיב ושכירות ליומיה נמי מטכר הוא ומינה רכשם שאין אונאה לשכירת קרקע כך אין אונאה לשכירת קרקע דשכירות ליומיה מטכר הו' לפיכך אפילו שוכר מרקלין נחל כרינר לשנה ארפת קסנה בדינר לכל יום אין בהם אונאה ולי"א דלעיל עד פלגא בכדי שכירותו .

לג השוכר את חבירו לעשות עמו כין בקרקע בין במטלטלין אין לו אונאה שהרי שכירות ליומיה מטכר הוא והרי השוכר עכרי הוה כקונה עבד עברי ובקונה עבדים כבר אמרנו דאין להם אונאה ואע"ג דקר' בעבדים כנענים כתיב והתנחלתם אותם וגו' כבר אמרו בגמ' בכמה מקומות דעבד עברי ג"כ הואיל וגופו קנוי כקרקע הו' ובשוכר חבירו עם בהמתו ואינהו אף על גב דשכרן ביחד משערין מה שבא לשכר בהמתו ובאותו חלק יש בו אונאה .

לד שכרו לדוע לו קרקע מורעותיו שורע בה זרע כל מה שצריך לזרוע בקרקע זו בכך וכך ונא ואמר לו זרעתי בת זרעיה הראוי לקרקע ועי"ן לא נגרש הרע בקרקע דאם נגרש ודאי הוא כקרקע וכעור שלא נגרש כאז עדים ואמר שורע בת פחות מהראוי' לה ה"ו ספק אם יש לו אונאה אם לא ספקאם ניוול בתר זרעית הזרע והזרע כל זמן שלא השריש כמות בכדי דמי והרי הו' מטלטלין ויש לו בהם אונאה או אם נאמר הואיל וזרעו בקרקע בטלן אגב קרקע וריגם כקרקע שאין לה אונאה לפיכך אין מוציאין מיד הנתבע דספק הו' והמע"ה וכן הרק לענין השבעה שאין משביעין אלא היסת ולא שנועת התורה שהרי אין נשבעין שבועת התורה על קרקע .

לה כבר אמרנו בסעף לב' דשכירות מטלטלין יש בה אונאה לפיכך השוכר את הכלים או את הבהמה יש להם אונאה ואם יש בה אונאה שנתן או יותר בין שנתאנה שוכר בין שנתאנה משכיר ה"ו מחזיר אונאה ואפילו לאחר זמן מרובה ולא נתנו בשכירות זמן קצוב לחזרה כמו למכירה שנתנו זמן ללוקח עד שדאנ' לתגר או לקרובו דלא דמי דתם המקח בידו ויכול להראותו ואם לא הראתו ודאי מוחל אבל בשכירות לא שייך שיראנה לפיכך כל אימת שזרע לו שנתאנה יכול לתבוע אונאתו .

לו קבלן יש לו אונאה כיצד כנון שקבל עליו לארנו בגד בה' דינרין או לתפור חלוק זה כג' דינרין ה"ו יש לו אונאה וכל אחד משניהם שנתאנה בין קבלן בין בעל הבגד יכול לחזור בו לעולם דאע"ג דאמרין לעיל לג' דשוכר חבירו בו' אין בו אונאה ה"מ שכיר יום דמי לעבד לגופו קנוי ומטעם זה יכול לחזור בו מדכתיב גבי' כי לי בני ישראל עבדים וגו' ולא עבדים לעבדים וכל זמן שאינו חוזר חוסה לעבד כנעני ואין בו אונאה אבל קבלן אינו נקר' עבד דברידיה קמרח ומטעם זה אינו יכול לחזור בו לפיכך יש לו אונאה .

לז אחים או שותפין שחלקו דינן בלקוחות כלומר כאלו כל א' קנ' חלקו מחבירו ואם הטעו זה את זה בפחות משותף הוי מחילה בשותף החלוקה קיימת ומחזיר האונאה ביותר משותף במטלטלין בטלה החלוקה במקרקעי אם טעו בשומ' ששמו אפי' שיהא מנה ברינר או שיהא דינר במנה החלוקה קיימת דאין אונאה לקרקעות ולי"א עד פלגא כדכתיבנ' לעיל סעף כ"ט ואם הטעו זה את זה במדה או במשקל או כמנין אפי' כל שהו חזרין שאין זה נקר' אונאה אל' מעות כד"א שחלקו הן בעצמן אבל אם חלקו ע"י שליח ומעה בכל ענין בטל החלוקה אפי' כל שהו דאמרי ליה לתקוני שדתיך וכו' .

לח ואם התנו ביניהם נפלוג בשומ' דבי דינ' דינן בבית דין שאם טעו בשותף החלוקה כמילה כדאמרינן בדינין פחתו שותף או חזריו שותף מוכרן בטל כדכתיבנ' לעיל סימן ק"ט סעף ג' .

לט ראובן ושמעון אחי' וחלקו על תנאי שמי שיפוי' לו בית פלו' שפת' לו פתח במבוי ושמו ג"כ עילי זה ולא שמו

זה שהכרשמן ויומן עליו אורחים שיבטח שיש לו שמן הרבה לצרכו ונמצא מתבייש .

מ אין מפרכסין לא את האדם ולא את הבהמה ולא את הכלים אדם כגון לצבוע עבד זקן ועומד למכור כדי שיחא נראה כבחור . כהמה להשקותה מי טובין שמנפחין אותה וזוקפין שערותיה כדי שתראה שמונה זמן אין מקרדין ולא מקרצפין אותה כדי לוקיף שערותיה . וכלים כגון כלים ישנים לצבוע אותם כדי שיראו כחדשים ואין השבח שמשניחה בצבע כמו העילוי שמעלה אותה בדמים אבל חדשים מתיר לצבעם כדי ליפותם דכלאו הכי הם חדשים וטובים וזין נופחים בקרניים כדי שיראו שמנים ורחנים ולא שרוץ הבשר במי' כדי שיראה לכן ושמן וכל כיוצא בזה .

י אין מעריבין מעט פירות רעים בהרבה פירות יפים כדי למוכרם כולם בחזקת יפים לפי שאינם ניכרים אפי' חדשים כחדשים ואצ"ל חדשים כישנים שהישנים טובים יותר לאכילה ואפילו ישנים אסור לערב עם חדשים דאע"פ שהם טובים יותר לאכילה ולא עוד אלא אפילו הישנים בזוקף מהחדשים אסור לערב כחדשים היצמא זה שקונה החדשים רוצה ליישנם והישנים אינם ראויים ליישן .

יא זין כיון התירו לערב קשה בדרך בין הגיתות דאע"פ דהרף יחרט טוב לשתות מהקשה וגם דמיו יקרים אפי' מותר מפני שבשנותן מעט קשה בדרך הוא משביחו ומתקיים יותר כשמערבו בין הגיתות אבל שלא בין הגיתות לא ואם היה טעמו ניכר מותר לערב בכל מקום שכל דבר הניכר טעמו מרגיש הלוקח ואין כאן אינאה לפיכך מותר לערב זין רך לעולם מותר לערב בקשה שהרי משבחו .

יב אין מערבין מים ביין ומי שנתערב מי' ביינו לא ימכרו בחנות אא"כ הודיעו לקונה ולא ימכרו לחגר אף על פי שמודיעו שמא ירמה בו אחרים והיה ליה הוא כמו מסייע לאיסור ואין להקשות אם כן אפי' מים לברן לא ימכרו לו שמו יערבם ביין דלא חשו רבנים אלא בזמן שאני מוכר לו דבר העשוי לרמות בו כמו שהוא עכשיו .

יג ובמקום שנהגו לערב מים ביין בין הגיתות מותר לערב כשיעור שררם לערב .

יד במקום שנהגו שכל מי שקונה דבר טעמו תחלה מותר לערב בו לעולם דוראי הלוקח טעמו תחלה אבל אם אין הכל טעמין לא דרשמי יקחנו אחד ולא יטעמנו .

טו אין מערבין שמרי יין ביין אפי' אם קנה ממנו ב' חביות של יין אם מערבין שמרי חביות זה בשל זה לפי ששמרי רבית זה מקלקלין חביות אחר אבל אם קנה ממנו חבית של יין המדה ככך וכך כשכא למדוד יכול לערב השמרים עם היין ומוכר לו הכל ביחד שכן דרך הקונה חבית יין קונה אותו עם השמרים שכתבו .

טז התגר נוטל אפילו מה' גרונה ונותן למקום אחד או מחמש גנות ונותן לתגר חביות אחד שכוון שהוא תגר הכל יודעין שלא גדלו כלם בשלו ונותן ז' קוני' ממנו ובלבד שלא יכוין לקנות הרוב ממקום דפוב כדי שיצ' עליו קול שהיו קונת הכל ממקום טוב ואח"כ קונה גם ממקום הרע ומערבו עמו .

יז מותר לברור הפסולת מתוך הגריסין ומן הקטנית כדי שיראו יפ' ויוכל לאוכרם בזוקף יותר מאחרים שהוא דבר הנראה לעינים ויוכל הלוקח לראות ולהבין כמה שזאת יותר בשביל שהוציא מהם הפסולת וטוב הוא לעלות בדמיהם כדי שלא יצטרך לטרוח ולבוררם ובלבד שלא יברור העליונים ויניח הפסולת בתחתונים שהרי מרמה בזה את הלוקח שישכור שהתחתונים יפים כעליונים .

יח מותר לחנווני לחלק קליית ואגוזים להיגוקת כדי להרגילם שיקנו ממנו ויכול למכור בוול יותר מהשער שיקנו ממנו ואין בני השוק יכולין לעכב עליו דאדרבה תבא עליו ברכה שמוזיל את השער ועל' סימן קנ"ו סעיף ה' .

יט המוכר לחבירו סתם ששמן אינו יודע שיודע לו המוכר שהוא מוזקק אסור לערב בו שמרים אפי' כל שהוא וכן הרין בכל הפירות .

ך המוכר לחבירו ששמן מוזקק אינו מקבל עליו שמרים אם ימצאו בשולו ההבית מכר לו ששמן סתם מקבל עליו לוג ומחצה שמרים לכל מאה לוג אם ימצאו בשולו ומקבל עליו עוד ששמן העבור העולה למעלה על פני השמן יותר על השמרים הידועים כאותו מקום כדל' כשנתן לו מעות בתשרי שהשמן עכור והדי קנאו עם השמרים המעורבים בעכרותו ולוקח ממנו השמן בניסן שכבר שקעו עקמו ונתו השמרים בשולו הידוע' כמדה של תשרי שהיו גדולה שדרך לעשותה מפני אותו השמן הצופה

שמו אל לבם שהמכני שחוף ויכולין בני המכני לעכב עליו מלתו' ונפל אותו הבית לראובן ורוצה ראובן לבטל החלוקה שאומר שכיון שבני המכני יכולין לעכב עליו אפי' יתן לו שמועך דרך בתוך הצירי אי איפשר בו ליכנס עמו דרך פתח אחר הדין עם ראובן כיון שאין לו יציאה לצאת משם החלוקה בטלה מעיקר' .

רפח אסור להזנות בדברים ולגנוב דעת הבריות ולרמות במקח וממכר ובו ד' סעיפים .

א כשם שיש אינאה במקח וממכר ועובר בלאו כמ"ש כך יש אינאה בדברים שעובר גם עליהם בלאו דכתיב לא תונו איש את עמיתו ויראת מאלהיך ואח"ל באונאת דברים הכתוב מדבר אתה אומר באונאת דברים או אינו אלא באונאת ממון כשהו' אסור וכי תמכרו כו' דעמיתך או קנה מיד עמית'אל תונו וגומר הרי אונאת ממון אמור הא מה אני מקיים לא תונו איש את עמיתו באונאת דברים ומה הם אינאות דברים יתבאר בסעיף ד' כע"ה וגדולה אונאת דברים מאונאת ממון שזה נאמר בו ירא' מאלהיך וזה לא נא' בו ויראת מאלהיך ומעמא שזה ניתן להשבון וזה לא ניתן להשבון ועוד שזה בנופו וזה בממונו והצדק על אונאת דברים נענה מיד שבן אח"ל שכל השערים ננעלו פי' כד שערי תפלה ננעלו חוץ משערי אונאה כלומר הצדק על אונאת דברים אין השער נינעל בפניו אלא שמוע' ישמע הש"י צדקתו מיד שנא' הנה ה' נצב על חומת אנך ובידו אנך פי' לשון אונאה מדכתיב בידו אנך משמע שה' נצב עליה ושמוע' מיד ולוקח בידו ומשלם לו ענישו מיד י"א שאין להצוין על אונאת דברים אלא על מי שהוא ירא אלהים שנאמר לא תונו איש את עמיתו ופי' עמיתו עם שאחד בתורה ובמצות אל תונוהו אבל אם אינו ירא אלהים הרי הוא מאנה את עצמו ומותר להזנותו ג"כ .

ב וביותר צריך לזהר באונאת הגר בין כגופו בין כסמונו לפי שהזוהרנו עליו בכמה מקומות וגר לא תונו וגו' .

ג וצריך אדם לזהר שלא להזנות אשתו שדמעתי מצוייה וישערי דמעתי לא ננעלו ועונש אינאתה קרובה לכא שנא' ואל דמעתי אל תחרש שאינו לשון תפלה אלא לשון כף'היא מרתך שאל תחרש לרמעת המתאנה מפני ששער זה לא ננעל .

ד וכיצד היא אונאת דברים לא יאמר לו בכמה אתה רוצה חפץ והוא אינו רוצה לקנותו היו חסרין מבקשין לקנות תכאנה זה לא יאמר להם לכו אצל פלוני והוא יודע שאין לו למכור ואם היה חבירו בעל תשובה לא יאמר לו זכור מעשך הראשונים היה בן גרים לא יאמר לו זכור מעשה אבותיך אם היו יסורין באין על חבירו לא יאמר לו בדרך שאמרנו חבירי לא יזיב הלא יראתך כסלתך זכור נא מי הוא נקי אבד אם נשאלה שאלה על דבר חכמה לא יאמר למי שאינו יודע אותה חכמה מה תשיב בדבר זה וכן כל כיוצא בדברים אלו ואל יאמר אדם מי יודע אם נתכוונתי לרעה שלכך נא' כאן ויראת מאלהיך שהוא יודע המחשבות כלומר דבר זה מסור ללב וכל דבר המסור ללב נאמר בו ויראת מאלהיך .

ה וזהו אדם שלא לכנות שם לחבירו כדי לביישו אפילו שהוא רגיל באותו כינוי ואין מתבייש ב"כ כיון שבזנותו לביישו אסור .

ו אסור לרמות בני אדם במקח וממכר או לגנוב דעת אפילו אינו מרמה אותו באמון שיעור האונאה כגון אם יש מום במקחו אפי' אינו מוכרו לו בזוקף צריך להודיע ללוקח שיש בו מום זה ואף אם הוא גוי לא ימכור לו בשר גבילה בחזקת שהוא שחוטה ואף לגנוב דעת הבריות בדברים כגון שמראה לו שעושה דבר בשבילו ואינו עושה אסור כיצד לא יסרהב שיעור עמו והוא יודע שאינו סועד ולא ירבה לו בתקרובו' והוא יודע שאינו מקבל לא יפתח חביות פתוחים לחנווני וזה מוכר שפתחם בשבילו אלא צריך להודיע שהם פתחם בשבילו והוקא כד"ג דלא יכיעי ליה לאסוקי אדעתיה עפקתם כבר וסבור הוא שפחת' בשבילו אבל אם הוא דבר דאיבעי ליה לאסוקי אדעתיה שאינו עושה בשבילו ואינו מטעה את עצמו שמוכר שעושה בשבילו לכבודו כגון שפגע בחבירו בדרך וסבור זה שיצא לקרות לכבודו א"צ להודיעו דאיהו דאטעי אנפשה .

ז ולא יאמר לו פוך ששמן מפך זה והוא ריקן ולא ילך לבית האבל ובידו כלי ריקן וסובר האבל שהוא מלא ורוצה להברותו ואם הוא עושה כדי לכבודו שיהו סבורין כן שמכדו מותר .

ח ולא ימכור לו עור של בהמה מתה מאליה בחזקת שהיא שחוטה שאין עיר המתה חוקה כשחוטה ולא ישלח לו חבית של יין ושמן אף על פי ומעמא מושם שיש לחוש שישכור

חשן משפט הלכות אונאה ומקח טעות סימן רכט רל

ך ואם א"ל מרתף זה אני מוכר לך משמע כמו שהוא ואפילו כולו חוט' הגיעו .

ה וכל זה לא איירי אלא בשלא עירה הלוקח את היין לתוך כליו אלא הניחו בתוך כליו של מוכר אבל אם עירה לתוך כליו והחמיץ אפילו מיד ואע"פ שאמר לו לתכשיל אני צריך לו אין המוכר חייב באחריותו שיאמר לו כלך גרם לו להחמיץ מיהו אם ידוע שדרך יינו להחמיץ והו' אמר לו למקפה אני צריך חרי זה מקח טעות וחוזר .

ן מבר לו יין והניחו בקנקניו של מוכר והחמיץ אם אמר לו למקפה אני צריך או שאמר לו לשתות מעט מעט אני צריך והחמיץ הואיל ובקנקניו של מוכר החמיץ מחזור ואומר לו הרי יינך וקנקנך ואם לא אמר לו למקפה וגם לא אמר לו לשתות מעט מעט אינו יכול להחזירו שהרי יאמר לו למה לא שנית אותו מיד לא היה לך להשתו עד שיחמיץ והוא ששהה אותו יותר משיעור יומיה דארוחיה דהאי לוקח למשתי בהדין חטרא אבל אי לא שהי טפי משיעורא דאע"ג רלא א"ל למקפה אי בקנקני דמוכר הוא חייב באחריותו .

ז שבר אין דינו כדיון היין שהיון טפי כמול האדם לפיכך אם לא אמר למקפה אפילו נמצא תוך ג' ימים שהוא חוטף אין המוכר חייב באחריותו שאנו אומרים יין היה בשקנאו ומולו גרם לו שמהיר להחמיץ כמ"ש בסעיף הקודם משא"כ בשכר לפיכך המוכר חבית של שכר לחבירו והחמיץ תוך ג' ימים והם עודם בחביתו של מוכר הרי הוא באחריות המוכר ואפילו קבל המעות צריך להחזירם דכיון שנמצא חוט' תוך ג' ימים ודאי שהתחיל להחמיץ כבר ואע"ג ריחיה ועמיה שכרא וק"ל שהוא שכר מ"מ אשכר' כי האי לא יהיב איניש דמי דכיון שבכר התחיל הקלקול שסמנו נתקלקל ואפי' טעמו הלוקח והוא ריחיה וטעמיה שכר ודאי לא טעמו שפיר ואם החמיץ אחר ג' ימים הרי הוא באחריות הלוקח ואפילו לא נתן המעות חייב ליתן כיון דטעמיה וריחיה בשימ' ומיהו אי לא טעמיה המע"ה כיון דספק הוא בר"א כשהניחו בכליו של מוכר אבל אם עירה הלוקח לתוך כליו אפילו החמיץ תוך שלושה ימים אינו באחריותו שיאמר לו כלך גרם לו להחמיץ .

ח המוכר חבית של יין לחבירו למכור בחנות מעט מעט והחמיצה במחצית או בשלישית חוזרת למוכר ואם עירה הלוקח הנקב שלה והחמיצה הרי היא באחריות הלוקח שיאמר לו המוכר שיניו הנקב גרם לה וכן אם הגיע יום השוק ושהה ולא מבר הרי היא ברשות הלוקח שיאמר לו אם לא שהית ומכרת כיומא דשוקא הקודם לא היה מחמיץ .

ט וכן המקבל חבית של יין מחבירו בעיקמא למחצית שכר ע"פ להוליכה למקום פלו' למכרה שם וקודם שהגיע שם הוול היין או החמיץ הרי זה ברשות מוכר מפני שהחבית והיין שלו .
י האומר לחבירו יין מבושל או מבושל אני מוכר לך צריך ליתן לו יין שראוי להתקיים עד העצרת ואם החמיץ קודם העצרת והוא בכליו של מוכר חייב באחריותו אבל אם עירה הלוקח לתוך כליו אינו חייב באחריותו יין ישן אני מוכר לך גזולו משל שנה שעברה . מיושן של ג' שנים וצריך שיהא ראוי להתקיים עד החג וכל זה לא איירי אלא במקום שאין מנהג אבל במקום שיש מנהג הכל לפי המנהג .

רלא שלא לרמות במדה ובמשקל וכיצד יעשה אותם וכיצד ישקול וחיבי' להעמיד ממוני' על המדות ועל השערים וכו' סעיפים :

א כתיב בפי' קדושים לא תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשורה מאוני צדק אבני צדק אפות צדק והין צדק יהיה לכם וגו' ובפרשת כי תצא כתיב לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן גדולה וקטנה לא יהיה לך בביתך אפה ואפה גדולה וקטנה אבן שליטה וצדק יהיה לך אפה שליטה וצדק יהיה לך וגו' הרי שהחמירה התורה בזה מאד לפיכך אמר לרבות עניני המדה והמשקל אלא צריך שיהיו המדות והמשקלות ישירות מצורקות ולא ירטה בהן הבריות ואם עשה כן ומדד ושקל חסר עובר בלאו דלא תעשו עול במדה במשקל ובמשורה וחיבי' להחזיר בין לישראל בין לגוי דק"ל גזול גוי אמר ועובר בישראל משום לא תגזול דהא גזול במדה .

ב ומדכתיב יהיה לך יתירה דרשו שיהיה לך אגרדמין פירש סמונים על המדות כלומר שחיבי' ב"ד להעמיד סמונים שיהו מחזירין על החגיות לראות שיהו המדות והמשקל ו'האנוני' מצורקות וכל מי שנמצא אתו מדה חסרה או משקל חסר או סמונים מקולקלים רשאין להכותו ולקנסו כאשר יראה לב"ד . ומדכתיב

הצופה למעלה אבל אם לוקח השמן כניסן במדת ניסן שדרך לעשות' קמנה מפני שכבר שקעו השמרי' וצלל השמן אינו מקבל עליו אלא השמרי' בלבד .

רכט המוכר לחבירו חטים או שעורים או פירות כמה פסולת צריך לקבל הלוקח וכו' ב"ם

א מיני תבואה וקטניות דרכן להיות מעורבין זה בזה שא"א לשומרן בגרנות שלא יתערבו גם עפר ואבק דרך להיות מעורבין בהן שא"א לשומרן כזה לפיכך המוכר לחבירו חטים סתם צריך שיקבל הלוקח מכל סאה לחטין רובע הקב קטנית שדרך' אלו להתערב יחד בגרנות וכן בשעורים מקבל עליו רובע בישובים לכל סאה פי' אבק וקשין שגור' שם בנישו' ובקטנית מקבל רובע עפרו' לכל סאה ובתאני מקבל עליו עשר מתליעו' לכל סאה ואפי' אם מוכר לו פחות מק' מקבל עליו אחר לכל י' וי' ובשאר פירות מקבל עליו רובע טיגופת לכל סאה המסתמא כן דרכו של כל אחד נמצא בהם יתר על השיעורים הללו כל שהוא ורצה הלוקח לבררם חשדינן המוכר מסתמא ערבו בידים וקונסין המוכר שיכול הזקק לבררם ולגפות כולם וצריך המוכר ליתן לו כנגדם פירות מגופים וברורים שאין בהם כלום י"א כל זה דוקא ברלא ידעינן שעורבן אבל אם ידוע מליעו' עירבן המוכר צריך לקבל הלוקח אלו השיעורים והמותר ינכה לו י"ט שבל זה מיירי במוכר לו פירות סתם ולא אמר אלו אני שאמר פירות יפות אלו אבל אם אמר פירות אלו ולא אמר יפות צריך לקבלן כמו שהן הן מעורבין בהרבה פסולות הן מעט ואם אמר פירות יפות ולא אמר אלו נותן לו פירות שכולן יפות .

ב אין כל הדברים הללו נאמרין אלא לדין במקום שאין שם מנהג ידוע אבל במקום שיש להם מנהג ידוע הכל כמנהג המדינה ודאי הם יודעין שם מאכותיהם שדרך הפירות להיות שם כמנהגם יש מקומות שנהגו שיהיו פל הפירות מגוקים וברורים מכל דבר ושיהיו היינות והשכמים צלולים ולא יסכרו השארים כלל ויש מקומות שנהגו אפי' היה בהם סחצה שארים או שהיו בפירות עפר או תכן או מין אחד ימכרו פאות שהן יפאיכל הבורר שם מתוך גורנו של חבירו נותן לו דמי חטין בשיעור צדור שכבר שאלו הניחו שם היה יכול למסרו במדה עם החטין וא"ת יחזירנה שם כבר אמרו אמיר לערב כל שהוא לעל בסטין הקודם סעיף י"ט .

רל המוכר לחבירו מרתף של יין והלוקח יין והחמיץ וכו' סעיפים .

א האמר לחבירו מרתף של יין אני מוכר לך למקפה ופירש מקפה הוא יין לצורך להטעין מאכל וליתן לתוך התכשיל אני מוכר לך דהיינו יין טוב ומתקיים הרבה מסתפקין ממנו מעט מעט לפי' כשאומר לו מרתף של יין למקפה אני מוכר לך גזולן לו יין שכולו יפה וראוי לתכשיל אבל אם אמר מרתף של יין אני מוכר לך סתם ולא אמר למקפה אין צריך להיות כולו יפה אלא כסתם יין והוא שיש עשר קוסמות בכל סאה פי' קוסמות יין רע שכבר התחיל קצת להשתנות ואם אמר לו מרתף של יין אני מוכר לך למקפה או שאמר מרתף זה אני מוכר לך למקפה ולא אמר יין אע"ג שאמר למקפה כיון שאומר זה משמע למעוטי כלומר זה כמו שהוא שאינו טוב כמו שאר מקפה לפי' מסתמא מקבל עליו הלוקח י' קנקנים קוסמות בכל ב' יתר על זה לא יקבל שאין דרך לקבל יותר וה"ה שאם א"ל בפי' שלקחו לשתותו מעט מעט הרי כאלו אמר ליה למקפה שבינן שרוצה ליקח ממנו מעט מעט צריך להיות יין טוב שיתקיים כשלושים מאנו מעט מעט שכשואין היין טוב ורבו להשתנות אם אין החבית מלא על כל גדותיו .

ב והמוכר חבית אחת אם אמר לו חבית של יין אני מוכר לך סתם ולא אמר זה בין אמר למקפה בין לא אמר למקפה נותן לו יין שכולו יפה אע"ג דבמרתף כה"ג מקבל עליו עשר קוסמות למטה חבית יין סחד חטרא משמע לא מקבל עליו נידו' אפי' אם התנה שיתן לו מעט מעט כשימכרנו בחנות אפי' לא אצרינן שיתן לו חלק העשירי קוסם דכיון שהחזיר לו חבית משמע שיתן לו יין וראוי ליתן בחבית אחת .
ג ואם אמר ליה מרתף זה של יין אני מוכר לך וכן בחכיות שא"ל חבית זה של יין אני מוכר לך כיון שאמר זה משמע שאינו טוב כמו שאר מרתף או שאר חבית ונותן לו יין הנסכר בחנות שהוא ביגוני לא רע ולא פכ' .

לבוש עיר שישן הלכות אונאה ומקח מעות סימן רלא

הנמצאים על שפת הנהר ויש מי שאומר דוקא משקולות ששוקלין בהן בשר ושומן אין עושין ממתכות מפני שהליחות דבק מהן ומתייבש ומכביד אבל משקולות לשקול בהן כסף וזהב ודבר יבש עושין אותן של מתכות אם ירצה וכן נהגו למשקולות קטנות ששוקלים בהן כסף וזהב ויש להפנות אותן בעור שבשחיקה מועטת מביא הזקן גדול אבל שאר משקולות גדולות ששוקלין בהן נחשת וברזל ועופר שאין בא לידו הפסד גדול אא"כ ישחוק יותר מראי א"צ לחופן בעור .

יא אסור להטמין משקולתו במלח י"א מפני שהמלח מקיל אותן ורוצה למכור בהן וי"א מפני שמכבדן ורוצה לקנות בהן ושניהם אסורים וכיון שדבר זה שאין יודע בהן אלא הוא נאמר במשקולות ויראת מאלקדך שהוא דבר המסור ללב .

יב החנווני ששוקל דבר לח אחו"ל שצריך לקנח המשקל פעם אחת בשבת והמאזנים בכל פעם ששוקל בהם .

יג המאזנים צריכין שיהיו מיושרין כל אחת לפי מה שהיא כיצד מוכרי נחשת וברזל ששוקלין בהן חתיכות גדולות של מאה ליטרין וכיוצא בהן צריכין שיהיו גבוהין מן הארץ ג' טפחים והחוט למעלה שאוחז בהן השקל בידו יהיה ארוך ג"ט כדי שיהיה האויר גדול למטה סמוך לקרקע ג' טפחים ועל הלשון ג' טפחים כדי שלא תגיע לא בגג ולא בקרקע כשיכריעו שבשהמשקל גדול ששוקלין בו דבר כבד מכריע הרבה לפיכך צריך למטה ולמעלה ג' טפחים ואורך הקנה שבפי המאזנים שהלשון קבוע באמצעיתן שיעורו שצריך להיות אורכו י"ב טפחים שאו"ה' מכריע לכאן ולכאן בריוח ואורך החוטין שהחפץ תלוי בהן בשני ראשי הקנה י"ב טפחים ושל מוכרי צמר ומוכרי זכוכית יהיו גבוהים מן הארץ ג"ט ואורך החוט למעלה שאוחז בו המשקל ג"ט ואורך הקנה ואורך החוטים ו' טפחים ושל מוכרי כסף וזהב ושל מוכרי ארגמן טוב ושאר עניינים דקים שאין צריכין הכרעה גדולה יהיו גבוהים מן הארץ ג' אצבעות ואורך החוט למעלה שאוחז בו ג' אצבעות ואורך הקנה ואורך החוטין לא נתנו בהן חו"ל שיעור אלא כפי מה שירצה .

יד כתיב אבן שלימה וצדק יהיה לך איפה שלימה וצדק יהיה לך וקדקדקו חו"ל מדכתיב שלימה שקנה המדות בשלימות כנהוג באונו מיום הבריאה וא"כ צדקו א"כ צדקו ל"ל ותירצו צדק משלך ותן לו כבוד במקום שנהגו להכריע צריך להכריע טפח שהוא מעט יותר ממה שדרך להכריע בסתמא וכן במקום שנהגו שלא להכריע ישקול עין בעין ויוסיף מעט ושיערו חו"ל שיוסיף א' מק' בלח וא' מד' מאות ביבש והטעם שהכריע הלח מרובה על היבש מפני שזמן הלח ישאר בכלי ואין כן ביבש שלא ישאר בכלי כלום ואם היה שוקל לו י' ליטרא לא יאמר לו שקול לי כ' ליטרא וליטרא לברזל עש הכרעה אלא שוקל לו את בולן בבית אחת והכרע אחת לכולן שהרי קיים בזה צדק משלך כו' עוד או"ל אם היה שוקל לו ג' רביעית ליטרא לא יאמר לו שקול לי כל רביעי ורביעי בפני עצמו שזה היה צריך הכרעה הרבה ומפסיד המוכר אלא ישקול לו ליטרא ויתן רביעי ליטרא עם הבשר ויהיה הבשר ליטרא פחות רביעי אבל אם אתה אומר יתן חצי ליטרא ורביעי ליטרא כסף אחת יש לחוש שמא ירמה את חבירו שיפול הרביעי ליטרא מן הכף ולא יראו הלוקח .

טז בני המדינה שבאו להוסיף על המדות והמשקלו' ולבטל את הראשונות הרשות בידם להוסיף עד שתחת שאם היה הקב משל ה' הרשות בידם לעשותה משל ו' אבל יותר משתות אין רשאים להוסיף כדי שלא יבאו לרמות בה דשמא יבאו תגרים ממקומות אחרות ולא ידעו שהוסיפו על המדות והמשקולות וימכרו בה בשער המדה הראשונה ויהיה כאן ביטול סקא אבל משתות כשה מותרין להוסיף אע"ג שיש כאן כדי אונאה לתגר אשכנזי קרא ביחוקאל שהתירו ולא הקפידו על שתות וטעמא משום דהאי מילתא מילתא דאקראי הוא דלא שכיח שלא ישמע התגר הוספת המדה בעיר שהוא מתגר בה וגם אם לא ישמע אין כאן הפסד לתגר בקרן שלו אלא בשתות שיהיה לו להרויח שכן דרך התגר להרויח שתות לפיכך לא חשו חכמים לפסיד' הרויח של התגר בדבר שהוא אקראי בעלמא אבל יותר משתות דאית ליה פסידא לתגר בקרן שלו חשו אפי' בכה"ג ואסרו להוסיף יותר .

טז כתיב לא תעשו עול במשפט במדה וגומר וארו"ל דהא במדה פירושו במדת קרקע דאלו מדת בלים כבר אמרנו בפסקי אחר דהין צדק איפת צדק וגומר לפיכך צריכין גם כן לדקדק באדירת קרקע והממד קרקע בין אחים ובין שותפין צריך .

ג ומדכתיב לא יהיה לך וגו' אמרו שאסור לאדם להשאות מדה הסרה בביתו אפי' שאינו מודד בה ואפי' לעשותה עבית של מי רגלים אסור שמא יבא מי שאינו יודע ומודד בה ואם יש מנהג בעיר שאין מודדין אלא במדה הרשומה ברושם היודע וזו אינה רשומה מותר להשהותה .

ד אחו"ל שצריך לעשות המדות באופן שיכירו אותם היטב כטכנית עין כדי שלא יטעו בהן להחליפן ושיערו חו"ל כיצד עושין מדות מסאה וחצי סאה שיש הפרש רב ביניהם ולא יבאו למעות ביניהם להחליף זה בזה וכן עושין רובע הסאה שהוא חצי חצי סאה ועושין קב ורצי קב ורובע הקב ושמינית הרובע אבל אין עושין קביים שלא תחליפנו ברובע הסאה שהוא קב ומחצה ומד' הלח עושין אותו הין וחצי הין ושליש' ההין ורביעית ההין לוג וחצי לוג ורביעית הלוג ושמינית ואחר משמנ' שבשמינית אפ"ל גב דבסאה אין עושין שלישיית הסאה שהוא קביים במדות הלח מינכרי יותר ולא יבאו למעות כל כך .

ה המחק עושין למדו' למחיק הגורש אין עושין מדלעתאזא כיוצא בו מפני שהוא קל ואין יכולין למחוק בו היטב והוא ידע למוכר וגם אין עושין אותו משל כתיבת מפני שהוא כבד ורע ללוקח שמוחק בחוק אלא עושין אותו משל אגוז שקמה ואשכנזי וכיוצא בהן ואין עושין אותו מצד אחד עב ומצד א' קצר מפני שהקצר נכנס בתוך התבואה ומחוק יפה והעב אינו נכנס כל כך ואינו מחוק יפה ויכול לרמות בו שבשהוא מוכר מחק בצד הקצר וכשהוא קונה ימחוק מצד העב לפיכך יעשה או שניהם קצרים או שניהם עבים ולא ימחוק מעט מעט מפני שהוא נפחית ללוקח ולא ימחוק בבת אדת במהירות מפני שהוא מפחית למוכר אלא ימחוק בפעם א' כמתון . וכשמודד דבר לח לא יעשה כעניין שתעלה הרתיחה ותראה המדה כאלו היא מלאה אפילו היא קטנה מאד שאין ברתחה שיה פרוטה וצריך להשהותה אחר שיפסק הקילוח כדי שייטפו ממנה ג' טיפין הרבוק בדופני הכלי ומה שישאר בה אח"כ היא שלו ב"א כבעל הבית המוכר שאינו מרוד במכירתו ויש לו פנאי להשהות אבל חנוני המוכר הוא מרוד במכירתו לא חוקקהו להטיף דאין לו פנאי .

ז הסיסון שקונה הרבה ביחד ומוכר לחנונים טקנה המדות שמודד בהן דבר לח אחת לל' י' מפני שמדבק בה וכתבטעמת המדה ובה"ע שאינו מוכר כל כך הרבה די לו שיקנח אחת ל"ב חדש והחנוני שאמרנו שאין צריך להטיף ג' טיפין וגדבק בה הרבה צריך לקנח פעמים בשבת .

ח במקום שנהגו למדוד במדה דקה כגון בקב לא ימדוד בנסה כגון בסאה דהוי הפסד הלוקח דאין לו משהה קבין כי אם הברע אחר ואיבר ה' הכרעות ואפי' במקום שמוחקים נמי א"א למחוק כ"כ בצמצום וכן במקום שנהגו למדוד בנסה לא ימדוד בדקה וכו' וצ"ע שמוכר שלא ימדוד בדקה ויפסיד את עצמו ובמקום שנהגו למחוק לא יגדשו ואפי' מחיל מוכר שנא' א' יפ' שלימה צריכה להיות האיפה מכווין ושלימה שלא יבאו לירי רמאות שאם יעשה כן שמא יראו אותה אחרים ויאמרו כך המנהג ויהי' הלוקח את המוכר שא המוכר את הלוקח והא לוכא למימר דבלא מחיל מיירי דההוא מלא תעשו עול נפקא שנוחל את שלו בידים ואפי' אם ירצה לתת לוג' מחוקות בשביל עתים גדושות ואפי' במקום שמוכרים סאה גדושה בני דיגריין ואמר ליה תן לי סאה מחוקה בשני דיגריין לא אמרינן רליהוי' כאלו קונה שני שלישיית מדה הגדוש המדה הוא שלישי המדה והשתא לא לרמית מכוין שפוחת לו שלישי משער היוצא וכ"ע ידע דבשביל כך פוחת לו טעו שאין מנהג בעיר למחוק אפילו הכי אסיר וכן במקום שנהגו למחוק אין גורשין ואפי' רוצה להוסיף על הרמים אסור ולמדו מדכתיב איפה שלימה וצדק וגומר דהאי צדק מיתר הוא ולטפויי אתא כלומר צדק מ"מ שמים דאף זה יכול לכא לירי רמאותו דאיכא דחו"ל במדידה ולא ידע בפחת ולא בתוס' .

ט המשקולות צריך ג"כ לעשות באופן שלא יבאו להחליף זו בזו כיצד עושין אותה ליטרא וחצי ליטרא ורביעי ליטרא אבל לא יעשה שלישי ליטרא ולא חמישית ליטרא ולא ג' רביעי ליטרא שבקל יבאו בהם לירי טעות להחליף זה בזה ולרמות זה את זה לפיכך אמרו שאין עושין משקולות שיהא התוספות גדול על הקטן פחות מהכפל ואין עושין ליטרא פחות רביעי שמתחלף בליטרא או בחצי ליטרא .

י אין עושין המשקולות ממני מתכת כגון מברזל ועופרת ושאר מיני מתכת מפני שהם מעלין חלודה ויחשקין ופוחתין לפיכך לא יעשו אותם אלא מזהב וזהב חלקים

מלך זה לרשות מלך אחר אפילו בא"י אסור כדי שכל מלך יישב את ארצו .

בז רשאי בני העיר לקפוץ להם שער לכל דבר שירצו לומר דבר פלוני יהא בכך וכך וכן שער הפועלים לא ישתכרו אלא בכך וכך וכל כיוצא בזה ויכולין להתנות ביניהם שכל מי שיעבור יוקנס וענש בכך וכך .

בח וכן בעלי אומניות רשאי לעשות תקנות בענין מלאכתם כגון לפסוק ביניהם שלא יעשה א' מלאכתם ביום שיעשה חבירו וכיוצא בזה אע"פ דמיקרו תרעא בזה תקנת' ביניהם תקנה ויכולים לקנס כל מי שיעבור על התנאי ורוקא שהיו כול' ביחד ותקנו ע"פ הרוכ אבל ב' או ג' מהם שתקנו ביניהם אינו תנאי וכל זה רוקא באדיניה שאין בה חכם חשוב הממונה על הצבור אבל אם יש שם חכם ממונה על הצבור בין לאומניות בין לעיר אין תנאי שלהם מועיל כלום ואין יכולין לענוש ולהפסיד לשום אדם שיעבור אא"כ עשו מרעת החכם מיהו דבר דליכא פסידא לאחרניי יכולין לתקן ביניהם מה שירצו .

רלב המוכר דבר במדה במשקל וטעה או שמעה במניין המעות ומוכר דבר ונמצא בו מום וכו' כ"ג סעיפים .

א המוכר לחבירו דבר במדה או במשקל או במניין וטעה אפי' בכל שהוא חוזר לעולם אע"פ דאמרינן לעיל סימן רכ"ז דהמאני' את חבירו פחות משותת הוי מחילה ה"מ כשטעו בשומת המקח שא"א לכל אדם לצמצם השומא ומחיל אבל הכא איפשר ואיפשר לצמצם המדה והמשקל והמניין ואפי' כל שהוא אינו מוחל לפיכך המקח קיים ומחזור הטעות כיצד מוכר לו מאה אגוזים כדינר ונמצאו ק"א או צ"ט נקנה המקח ומחזור הטעות ואפי' אחר כמה שנים דלא שייך כאן ער שיראה לתגר כו' אלא לכשיודע ע"י המניין וכן אם נמצאו המעות חסר או יתר מהמנין שפסקו חוזר אפי' אחר שקנו מידו שלא נשאר לו אצל חבירו כלום חוזר שקנין בטעות הוא .

ב המקבל טעות מחבירו בין שהם במכר בין שהם בהלוואה בין בפרעון ונמצא יתרון בטעות אפילו אם לא תבעו הנותן חייב המקבל להחזיר לו כד"א כשהם בכרי שהדעת טוע' בהם כיצד אם יש לחלק המעות העורפות להוציא' י"י או ה' ה' ואין אחת או שתיים עורפות שאינן באות לכלל ה' יש לומר שמעה בחשבוננו אם הם עשירות טעה בין ג' למ' או בין מ' לל' ואם הם חמשיות יש שרגילין למנות ה' ה' ואם היו עורפות הרבה כגון ג"ה יש לומר שמעה בעשירות כמ"ש ובה' העורפות טעה נמי בין ג' חמשיות לר' חמשיות ועשה מהם כלל בעשירות ועשה משלשה חמשיות עשירייה א' ואם הם עורפות ט"ו או כ"ה טעה ג' פעמים או ה' פעמים בחמשיות אבל אם עורפות על החמשיות אחת או שתיים או ג' או ד' שאין מגיעין לחמש אין צריך להחזיר דאמרינן מתנה הוא דיהיב ליה ואפילו אי איניש תקיפא הוא ואין דרכו ליתן מתנות אמרינן שמא גזלו במקום אחר ומתבייש להודיעו וכיון להבלעו בחשבון ואפי' לא היה לו שום עסק עמו מעולם איכא למסר דאיניש אחרינא מגזול גוליה וא"ל להאי כי אתא אפ"ל לנגד אבלע ליה בחשבון ואינו אחזיר לך ובלבד שאות' האחדים היתרים שטצא לא יגיעו עד מניין החמישיות או העשירות שאם היה במניינם חייב להחזיר הכל דשמא היה מונה בחמישיות או בעשירות ובאותם האחדים שאנה עד שהגיע לה' או ל' טעה ונתערבו עמהם וכן במקום שרגילים למנות אחת אחת או שנים שנים וכיוצא בזה מיקרי בכדי שהדעת מועה לפי מה שזוהגין ורגילין למנות .

ג המוכר לחבירו קרקע או עבד או בהמה או שא' מטלטלין ואח"כ נמצא בהן מום שלא ידע בו הלוקח מחזירו אפי' אחר כמה שנים ולא שייך הכא עד כדי שיראנו לתגר או לקרובו ויכול להיות שגם התגר או הקרוב לא יראוהו והרי זה מקח טעות הוא מעיקרא וחוזר לעולם עד שיודע לו והרי שלא בשתמש במקח אחר שנודע לו החסם אבל אם נשתמש בו אחר שנודע לו המום הרי זה חסם ואינו יכול להחזיר .

ד אין מחשבין פחת המום אפי' מוכר לו חפ' שיה מוא דינרין ונמצא בו מום המפחיתו מדמיו באימר מחזיר לו הכל ואינו יכול לומר לו אחזיר לך מעות כשעור פחת המום שיאמר לו הלוקח חפ' שלם אני רוצה וכן אם יצאה הלוקח לקחת פחת המום הרשות כיד המוכר לומר לו או קח אותו כמו שהו' או תקח מעותיך והחזיר לי מקחי .

ה ראונו שמכר לשמעון בתים שיש לו בעיר אחרת וקודם גמר המכר נכנסו גוים בבתים והם וקלקלו קצת מקומות בבתים

צריך לדקדק בחשבון מיריתו ע"פ העיקרים המתבארים נכתבי הניטורי' שאפילו מלא אצבע מהקרקע רואים אותה כאלו היה מלאה כרכום כלומר שיהא חשוב בעיניו .

ז וד' אמות הסמוכין לחריץ מזולין במדידתן והסמוכין לשפ' הגרר אין מודדין אותו כלל מפני שהם של בני ר"ה .

יח , האורר את הקרקע בין ב' אחים או שותפין לא ימדוד לאחר כימות החמה ולשני כימות הגשמים לפי שהחבל מתקצר מחמת יובש כימות החמה לפיכך אם מדד בקנה או בשלשלת של ברזל וכיוצא בזה אין בכך כלום שהרי אלו לעולם מדה אחת יש להן .

יט קשה ענישין של מדות אם עושה בהן עול יותר מעונשין של עריות אם נכשל בהן ודריש ליה מקרא דבעריות כתיב את כל התועבות האל עשו וגו' ובמדות כתיב אלה דכתיב כל עושה אלה עושה עול ואל לשון קשה הוא דכתיב ואת אילי הארץ לקח ואלה קשה טאל דמשום הכי הוסיף הכתוב בהן ה' לרבות ולהגדיל הקישוי ופרכינן הא בעריות נמי כתיב אלה דכתיב כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכתרו ומתדצים והוא למעוטי מדות מכתת כלוג' דאע"פ דקשה עונשן אין בהן חיוב כרת וכו' א"כ מאי עורפיהו כלומר באמי הן חמורים מעריות בהא מילתא הם חמורים בעריות איפשר בתשובה דתשובה מעטב פהן דקדא אמרי' כל חייבי כריתות שלקו נפטרו מירי כריתתן ומרה שהו' גזול את הרבים או איפשר לו בתשובה שהרי תשובתן תלויה בהשבת הגזילה דכתיב והשיב את הגזילה וכיון שהגזולים רבים אינו יודע למי יחזיר ואע"פ דאמרינן יעשה בה צרכי רבים מ"מ אינה תשובה מעלייתא שאין זה השבה טעולה ועוד דגבי מדות הווכר יציאת מצרים אני ה' אשר הוצאתיך מארץ מצרים וגו' לומר שהוכפר במצת המדות הרי הוא ככופר ביציאת מצרים ומעמא דהא השוקל או מודד במדה חסירה היא עושה בתחבולת כפת' שלא ירגיש בה הקונה וכל העושה עבירה בסתר הרי זה כופר בהשגחת הש"י שיאמר ח"ו אין הש"י רואה או יודע מה שיעשה בו כי אין לו השגחה על האר' כי עוב' ה' את האר' ונמצא שכופר בכל הנסים המפורסמים שבעו עו במצרים בהשגחת הש"י על ישראל .

ך כבר אמרנו בסעיף ב' דילפינן מקרא דאמרינן אגרדמין לאדות לפיכך חייבים כ"ד להעמיד טמונים על השערים שלא יהיוח כל א' מה שירצו ושיערו חז"ל שאין לו לאדם להרויח בדברים שיש בהם חיי נפש כגון יינות שמנים וסלחות אלא ייחיות כד"א בטוכר סחורתו ביחד כלא מורח אבל חנווני המוכר סחורתו מעט מעט שאין לו טרחו וכל יציאותיו ומותר עליהם יהיוח מעט כד"א כשלא הוקר השער אבל הוקר השער ימכור כפי הוקר וה"מ היכא דאיכא ביה דינא דפרשי לכולהו מוכרים לובוני הכי אבל אי כל חד זבין בכל מה דיכול לא מחיבינן להאי לובוני בוגל דבי שלמו פירי דיריה מובני אחריני ביוקר ואפסודי להאי בידים לא מפסדינן .

כא כבר אמרנו בסעיף ב' כמי שנמצא אתו מדה חסרה או משקל חסר או מאזנים מקולקלי' רשאי האגרדמין להכותו ולקנסו הוא הדין בכל המפקיע השערים שאוכר ביותר מן הראוי רשאי להלקיתו ולעונשו כפי הראוי לו .

כב כד"א כדברים שיש בהן חיי נפש כגון יינות שמנים וסלחות שכל אדם צריך להם אבל בשאר עניינים שאין כ"כ צורך חיי נפש לכל אדם כגון בצים וכיוצא בהם ויזכרו לחיות בלחם אין פוסקין להם שער אלא ירויחו בהן מה שירצו מ"מ אמרו שלא ישתכר בהם אלא עד הכפל ולא יותר וי"א דגם בבצים יש בהן חיי נפש אלא שהתירו להרויח בהן יותר משותת משום דמרחן מרובה והרינח מעט הוא לעגי המחור בעיירות לקנות ולמכור אותם .

כג אסרו לעשות סחורה באר' ישראל בדברים שיש בהם חיי נפש אלא זה יביא מנורגו וימכור וזה יביא מנורגו וימכור כד' שימכרו כוול ובמקום שהשמן מרובה התירו להשתכר בשמן דאצוי הוא הרבה ואין דרכו להתייקר כ"כ .

כד אין אוצרין פירות שיש בהם חיי נפש באר' ישראל והוא הדין בכל מקום שרובו ישראל כד"א כלוקח מהשוק שמייקר השער אבל מה שגדל בתוך שלו מותר ובשנת בצור' לא יאצור יותר מכרי פרנסת ביתו לשנה כדי שזמן האותר יתפרנסו טענו אחרים בשנה זו שהיא בצורת .

כה וכל המפקיע שערים או שאצר פירות בא"י או במקום שרובו יש"אל הרי זה עונשו כמלה כריבית שעובר משום וחי אחיך עמך שהרי נוטל חייתו .

כו נאסרו חז"ל שלא להוציא פירות שיש בהן חיי נפש מא"י לח"ל משום יישוב א"י ואפי' לסוריא אסור וכן פרושות

לבוש עיר שושן הלכות אונאה ומקח מעות

סימן רלב

שקנאה ניקבת והרי זה ספק אם נרשית לוקח ניק' אם לא ואם ירצה לחזור בו הלוקח עליו להביא ראיה שברשות מוכר נטרפה ואפילו אם עדיין לא נתן הדמים צריך ליתן דאמרינן הנקב כאן נמצא כאן היה

יב וטריפות דריאה מחמת סורכא ו"א דמבטל נמי המקח אם קנאו תוך ג' ימים דהוי כמו הוגלד פי המכה דבית הבמות ו"א דוקא הוגלד פי המכה דבית הבמות וכיוצא בה דלא שכיחי לא אסיק אדעתא דלוקח לאתנוי הוא מבטל המקח אבל טריפות דסורכא דריאה שכיחי ואינו מבטל המקח דכיון דשכיחי הוה ליה ללוקח לאתנוי וכיון דלא אתני ודאי מחיל ולא הוי מקח מעות ונטריפות דלא שכיחי אפי' הוא דב' שאנו אסורים מספק הוי מקח מעות ואין המוכר יכול לומר אייתי ראיה דטריפות הוי דכיון שהתורה אסרה אע"פ שאוסרה מכפץ הוי יגנפי לוקח ודאי מקח מעות דפשיטא אם היה יודע דאית ביה ספק זה לא הוי קונה אמת

יג המוכר דב' שהיה בו מום בשמכרו ולא ידע בו הלוקח ועשה בו הלוקח מום אחר קודם שנודע לו המום הראשון אם עשה דב' שדרכו לעשות כגון זה ששחט המכירה פטור שריי על דעת זה מכרה לו אבל אם שינה ועשה בו מום אחר שאין דרכו בכך קודם שנודע לו המום הראשון מחזור המקח לבעלו ומשלם דמי המום שעשה

יד וכן אם השכיחו קודם שנודע לו המום משלם לו המוכר השבח כיצד קנה כגד וקרעו לעשות ממנו חלק ונודע לו טים מחמת הקריעה מחוץ לו הקריעים ואם תפרו ואח"כ נודע לו המום אם השכיחו מחמת התפרה נוטלת שבה התפרה נון המוכר וכן כל כיוצא בזה

יז המוכר קרקע לחבירו ואכל פירותיה ואח"כ נודע בה מום אם בא לחוץ הקרקע לבעלה מחוץ כל הפירות שאכל ואם לא החזיר ה"ל ריבית דהא כיון שנודע מום שנבטל מקח נתבטל המקח מעיקרו וה"ל המעות הלאה גביה והפירות שאכל הוה ריבית וכן אם היה הצד ורר בו צריך להעלות לו שכר פון ראובן שמכר לשמעון גבית אחר ג' ימים פתח ומצאן מרוקבות רבין גדול ורצה לחזור בו ישאלו לעוסקים בניבוי בכמה זמן ראוי לבוא רבון ועיפוש כזה אם יאמר שא"ל לכא רבון זה מעת שקנאו ואם כן נעשה הרבון בבית המוכר ונמצא שהיה מקח טעית ואם הדבר כפך המע"ה

יח ראובן שמכר לשמעון נוד שמן ולא פתחו שמעון אלא סמך לו על המכר שאמר לו שהוא טוב וכאשר פתחו אמר כך מצאו עכור שראו היה כחל להשתמש בו או למכרו אלא ברוחק ובא וטען שמקח טעות הוא ורצה להחזיר לו השמן וראובן המוכר טוען שעמעון הדליפו ואין זה שמכר לו אין שמעון נאמן בשבועתו שהוא זה כדי להוציא ממנו אלא ראובן המוכר ישבע שנתן לו שמן טוב כאשר התנה עמו לתת לו ואם לא ירצה ראובן לשבע ישבע שמעון שהתנה עמו לתת לו שמן טוב וצולל ושוה הוא השמן שנתן לו ויחוי' לו השמן ואם ירצה הלוקח ישמו כמה דמיו רחוקין משמן טוב ויחזיר לו הפרת ואפי' אם הלוקח יכול למכרו ע"י הרחק בלא שום הפסד או לערבו עם שאר שמניו ולמכרו אינו צריך דכיון שהתנה עמו ליתן לו שמן טוב צריך לקיים תנאו

יט המוכר לחבירו דבר שיש בו מום שאינו נאה ולא ראוי הלוקח ואבר המקח מחמת אותו המום הרי זה מחוץ הדמים כיצד מכר לו שור שאין לו טוחנות ולא הכיר בו הלוקח והניח עם שאר שוורים שלו והיה מניח המאכל לפני כולם ואוכלים ולא היה יודע שזה אוכל שלא היה יכול לאכול מחמת שאין לו טוחנות ומת ברעב אם המוכר הוא בעל הבית ואיפשר שהיה מכיר בשורו צריך להחזיר לו הדמים והוא מחזיר לו הגבילה שהיה לו להדיעו ולא מפסדין ללוקח משום שהיה לו לבדוק שהוא סמך על המוכר שהוא ב"ה יודע בטיב הביתו שהרי שהה אצלו השור ולא אמר לו כלום אבל אם המוכר הוא סמך שקונה מזה ומוכר לזה ואינו משהה הביתו עמו ואיפשר שלא ידע גם הוא במום זה ולא היה ליה שהות לבדוק כיון שהלוקח יודע שהמכר הוא סמך הרי נשבע הסמך שבע' היסת שלא ידע במום זה ויפטר מפני שהיה לו ללוקח לבדוק השור ולהחזירו לו קודם שישם והיה הסמך מחזירו לבעלם הראשונים והואיל ולא עשה כן הפסיד על עצמו ויש חולקין וס"ל דאפילו הסמך צריך לשלם דאע"פ שהוא נתאנה אכן לו להנות אחרים וכן הדין בכל כיוצא בזה וכן עיקר וכתב מורי מהרמ"א ז"ל וב"ש בדבר שלא פשע הקונה כלל כגון שמכר לו טבעת בחוקת זהב ואחר כך שברו הלוקח ונמצא בו גדיל שחייב להחזיר לו מעותיו אע"פ שגם המוכר נתאנה בו

בביתם ועשנו הכתלים ועקרו דלתות הבית והחלונות ורצה שמעון לחזור בו כי אומר שנתקלקלו קוד' גמר המקח והוא לא ידע והיו מקח טעות וראובן טוען שכיון שהוא מום עובר שהרי יכול לתקנו וינכה לו מן הדמים כדי שיחזיר הבית לקדמותו ויקיים המקח הדין עם ראובן שהרי בית מוכר לו ועדיין נקרא בית והמומין יכולין לתקנו במעות שינכה לו וכן הדין בכל מומין שאינן כגוף הדבר הנקנה כגון שיש לאחר דרך עליו או שאמת המים עוברת דרך שם מסלק המים ומקח קיים אבל אם המום כגוף הבית כגון שאמר לו שיש לו כותל שלם ונמצא רעוע חוזר ואינו יכול לבנות לו כותל שלם וכן כל כיוצא בזה

כ כל מום שהסכימו בני המדינה עליו שהוא מום שיחזירו בו המקח מחזירין וכל שהסכימו עליו שאינו מום הרי זה אינו חוזר בו אלא אם כן פירש שכל הנושא ונותן סתם על מנהג המדינה הוא סומך

כא וכל הלוקח סתם אין דעתו לוקח אלא דבר השלם מכל מום ואפילו אם פירש המוכר ע"מ שאין אמת חוזר עלי במו' אינו אלא סמיכות דברים בעלמא לשבח את מקחו כלומר אין בו מום והרי זה חוזר עד שיפרש איו מום שיש בטמכרו ויקבלו עליו הלוקח או עד שיאמר לו לכשימצא במקח זה מום הפחת בדמיו עד כך וכך קבלתי אותו עלי שהמחל אינו מחל דבר סתם עד שידע הדבר שמחל בו ויפרש אותו כמ"ש באונאה מוכר לו כלי של עץ והוא רואהו ואמר לו המוכר שהוא של זהוב הואיל והלוקח חוי ליה מצי אמר ליה טוב בשל זהב אמרתי

כב המוכר פרה לחבירו ו"א יש בה מום פלוני ופלוני הניכרים ובכללן הוכיח מום שאינו ניכר ונמצא בה אותו שאינו ניכר ולא האחרים ה"ו מקח טעות כיצד כגון שא"ל פרה זו היא חגרת ועורת נשכנית ורבצנית ונמצאת נשכנית בלבד ה"ו מקח טעות שיאמר לו הלוקח כשראיתי שלא היתה לא חגרת ולא עורת אמרתי כשם שאין בה אלו המומין כך אין בה מומין אחרים ואתה לא אמרת כן אלא להשכיח דעתי לומר כשם שאין בה מומין אלו כך אין בה אלו אבל אם יש בה מומין אחרים הניכרים בין כולן בין מקצתן ויש בה ג"כ המום שאינו ניכר שהוכיח כגון שהיא חגרת וגם נשכנית או שהיא עורת וחגרת וגם נשכנית אין זה מקח טעות דכמו שמחל על הגיב' כך מחל על איתן שאינו ניכר הואיל והוכירו לו

כג היה בה מום אחר ניכר והראהו לו ואמ' לו יש בה מום פלוני זה שניכר ומום פלוני ומום פלוני שאינם ניכרים ונמצאו בו אותם המומין שאינם ניכרים שהוכי' אין זו מקח טעות אפילו היה בה כל המומין שהוכי' שהרי לא הטעהו שלא חזרו כמומין הניכרין אלא מומין שבה

כד עבר או שפחה אין בהם טענות מומין שאין מבטלין אותן ממלאכתן והם שקראי' חכמים סימפון לפיכך אמרו המוכר עבר או שפחה לחבירו אין הלוקח יכול להחזירו לומר שהוא מקח טעות מפני שיש בו סימפון וטעמא שאם היה סימפון זה בגלוי הרי כבר ראהו ומחל ואם הוא אינו בגלוי כגון שיש בו שומא הוביל או נשיכת הכלב או ריח הפה או הרוסס וכיוצא בהם האילו ואינו מבטל ממלאכתו אינו מחזירו שאין העבדים לתשמיש המטה אלא למלאכה ומאי איכפת ליה בסימפון זה ואם נמצא בו שחין רע או חולי הנתתיש כחו או שיהיה נכפה או משועמם הרי זה מום מפני שנתבטלו ממלאכתו וכן אם נמצא בו צרעת וכיוצא בו מן הדברים המגולים ה"ו מום מפני שנפשו של אדם קצה מהם משום אנינות דעת' ונמצא שאינו מתעסק לו במלאכת אכילה ושתייה וכן אם נמצא לטטים מוויין שהורג נפשות ה"ו מום המאכ' את כולו מפני שהמלך תופש אותו והורגו וכן אם נמצא מוכתב למלכות כלומר שכבר הטא למלכות עד שהמלך צוה וגזר עליו שכל מוצאו יהרגנו ה"ו מום ומחזירו מפני שהמלך תופשו למלאכתו בכל עת שירצה אבל אם נמצא נגב או חוטף או גונב נפשות או בורח תמיד או זולל וטובא וכיוצא בדברים אלו וכן משחק בקוביא אין הלוקח יכול לחזור בו שכל העבדים הם בחוקת שיש בהם כל הרעות הללו אא"כ שפירש ו"א דגונב נפשות הוי כמו מוכתב למלכות דהוי מקח טעות

כה המוכר ביהמה לחבירו לטובח' ושחטה ונמצא טריפה נודע בדאי שהיתה טריפה בשלקהה והיב' דמי כגון שניקבו בית הבית והוגלד פי המכה שאז ידוע שיש ג' ימים משניקבה כיון שהוגלד הפחות מכאן אינו מגלד ואם קנייה תוך ג' ימים הוי מקח טעות וצריך המוכר לחזור הדמים וזה מחזירו לו כך עצומה כמו שהיא ואם קנאה קודם ג' ימים דאפילו הוגלד פי המכה יכול להיות שאחר שקנאה ניקב' וכן אם קנאה תוך ג' ימים ולא הוגלד פי המכה יכול להיות גם כן שברשותו אחר

וצריך לשוחמו כדי שלא יו" הכריות אם אין יכולין להוכיח מטעשה הלוקח אם קנאו לחריש' או לשחיטה כגון שהוא אדם שקונה לזה ולזה וגם ע"י הרמ"י שנתן בו אין יכולין להוכיח כגון שנתיקר הבשר וקונין שור לשחיטה בדמי שור לחרישה אין זה מקח טעות וצריך הלוקח לטרוח בו לשוחמו שיכול המוכר לומר לשחיטה מכרתיו לך אייתי את ראייה דלחרישה לקחתנ אע"ג שהרוב קונין לחריש' לא אולינן בתר רובא כי האי להוציא מיד המוכר ולומר הלוקח זה הוא מן הרוב הרובה וחוקה אולינן בתר חוקה וע"ל סעיף כ"א אבל אם עדין המעות ביד הלוקח לא מבעיא אם רובן קונין לחרישה דאיכא גבי לוקח רובא מסייע לחוקה ומחזיר השורר אלא אפי' אם כי הדרי נהנה חוקת טמון עדיפ' והטע"ה ואם הלוקח אינו רגיל לקנות אלא לחרישה והמוכר מכירו הרי זה מקח טעות ואם אינו רגיל לקנות אלא לשחיטה סתמא גם זה לשחיטה קנאו ואם הוא רגיל לקנות לשחיטה ולחרישת ויש הוכחה ברמזים אם נתן דמי שור לחרישה אמרינן לחרישה קנאו והוי מקח טעות ואם נתן דמי שור לשחיט' אמרי' הא גמי לשחיטה קנאו ואין כאן מקח טעות ואע"ג דק"ל בעלמא שאין הדמים מודיעים כלומר אין מביאין ראייה מרמזים שנתן ה"ס גבי קונה צמד בקר שהרמזים מכחישים את עיקר הלשון דעיקר לשון בני אדם קורין לעול בלא בקר צמד אבל הכא בין לחרישה בין לשחיטה השור נקרא שור לכלוהו עלמא והולכין אחר הודעת הדמים, כל מקום שאמרנו דהוי מקח טעות וצריך להחזיר לו הדמי הרי הוא כבעל חוב ואי אית ליה זוזי צריך ליתן לו זוזי ולא יכול לסלקו בקרקע אלא אם כן אין לו לא זוזי ולא מטלטלי .

רלג המוכר מין זה ונמצא מין אחר או רע ונמצא יפה וכו' סעיף אחר .

א המוכר לחבירו מין ממיני הפירות ונתן לו מין אחר אין כאן מכר ושניהם יכולין לחזור בהם כיצד מכר לו חטין לבנות ונמצאו אדומות או איפכא:או מכר לו יין ונמצא חומץ או איפכא או מכר לו עצים של זתים ונמצא של שקמה או איפכא בכל אלו שניהם יכולין לחזור בהן שכל א' יכול לומר מעתי הלוקח יאמר לא הפצתי לקחת מין זה והמוכר יאמר לא הפצתי למכור מין זה כי אני צריך לעצמי ומעיתי בנתינתו אבל אם מכר לו חטים יפות ונמצא רעות לוקח יכול לחזור בו אפי' לא נתאנה בסכום המקח אלא שאין רצונו ברעות והמוכר אינו יכול לחזור בו אפי' הוקרו דאנן סהדי שכל זמן שיתרצה הלוקח בהם גם הוא נקנה אותם לו וכן אם מכר לו רעות ונמצאו יפות אפי' לא נתאנה בסכום המקח המוכר יכול לחזור בו והלוקח אינו יכול לחזור בו אפי' אם הולו מכר לו רעות ונמצאו רעות אע"פ שאינם רעות כ"כ עד שאין למטה מהם לא יוכל המוכר לחזור בו ולומר אני רעות שברעות מכרתיו לו וכן אם מכר לו יפות ונמצאו יפות אע"פ שאינה יפות כ"כ עד שאין למעלה מהם לא יוכל הלוקח לחזור בו ולומר אני יפות שביפות קניתי מטנני או אם נמצאו יפות שביפות לא יוכל המוכר לומר אני סתם יפות מכרתיו לו ולא יפות שביפות כן ברעות אם נמצאו רעות שברעות לא יוכל הלוקח לומר אני סתם רעות יקחתי מטנני ולא רעות שברעות אלא המקח קיים ואם יש כאן אונאה בסכום המעות קנה ומחזיר אונאה , מכר לו בשר איל בחזקת שהוא מאיל מסורס ונמצא שאינו מסורס הרי זה דומה לרעות ונמצאו רעות שהמקח קיים וצחזיר לו אונאתו אא"כ ידוע שזה הלוקח הוא איסטניס שלא יוכל לאכול כלל בשר איל שאינו מסורס והרי הוא לרדיה אינו שור כלום והוי מקח טעות וכן כל כיוצא בזה , מכר לו כסף בחזקת כסף צירוף ונמצא כסף סיגים המקח קיים דהא הכל מין כסף היא אלא שמחזיר לו אונאתו , ואם מכר לו חפץ בתורת זהב ושכרו ומצאו חלול בתוכו מלא עופרת או מכרו לו בתורת ברזל מצאו בתוכו כסף הרי זה מקח טעות במה דברים אמורים שבא לידו בתורת סתם או ירשו מאבותיו אבל הקונה כלי מהגוי בתורת ברזל ומכרו הוא לישראל גם כן בתורת ברזל ומצאו בו אחר כך שהוא חלול בפנים והוא מלא כסף או אפילו עצמו כסף או היה טעשה בא לפני אב"ה ופטריו ואמר טעמא מפני שזה לא זכה בו כשקנאו מהגוי כיון שלא ידע ולא נתכוון לקנות כסף אלא ברזל והודה לו ר"ת .

רלד המוכר דבר אסור ואכלו הלוקח וכו' ד"ס

א השוחט את הכומר ומכרו ואכל הלוקח קצת ממנו וגודע גדה

ואם אינו מאמינו שנמצא בו ברזל נשבע הסרסור שאינו יודע מזה וגמטר ואם קנה הסרסור דבר בחזקת ברזל ומכרו כן בחזקת שהוא ברזל ואח"כ גודע שהיה בו כסף או זהב זכה הלוקח שהרי לא זכה בו הסרסור מעולמושלא העלה על דעתו לזכות בו שהרי לא ידע בו , ועיין לקמן סימן רפ"ח ולקמן סוף סימן רל"ג .

יג המוכר ביצים לחבירו ונמצאו מורות שאינם ראויי לאכילה • מדינא הוי מקח טעות ומחזיר את הדמים והכא פשיטא דליכא לחלק בין בעל הבית לסרסור שגם הב"ה איפשר שאינו יודע שהם מורות אפילו הכי בין ב"ה בין סרסור חייבים להחזיר את הדמים אפילו לסכרא הראשונה שבסעיף הקודם דפטרין את הסרסור בשבועה שלא ידע במו' הכי מחייבים ליה דמדי' הוא טענה דפטרין ליה לסרסר אלא משום שהיה ללוקח לבדוק השור ולהחזירו קודם שימות והכא בבצים אין שייך אעם זה דהא אין אדם עשוי לבקש ביצים אלא בשעה שהוא צריך להם וא"כ מה היה ללוקח לעשות דמשום שלא ידע הב"ה או הסרסור שהם מורות אין סברא לפטור אותו ולהפסיד הלוקח וזה מדינא אבל נהגו עכשיו ברין ביצים שהם מורות שלא להחזירם ומנהג בטליל הלכה ואיפשר משום דמורות רבצים עכשיו שכחתי זתיה ליה ללוקח לאתנויי משום הכי נהגו כן אי גמי משום שאין התפטר גדול כל כך שאין דרך לקנות הרבה ביצים ביחד משום הכי מחיל הלוקח ג"ל .

ך המוכר לחבירו ורעוניגיה שאינן נאכלין ואין עומדי' אלא לזרוע וזרוע ולא צמחו חייב באחריותו ומחזיר לו הדמים שלקח ממנו שהרי גודע שורעים רעים הוין ולא עמדו אפילו לזרוע' ואין לך מקח טעות גדול מזה ודוקא הדמים שלקח ממנו חייב להחזיר אבל לא מה שפטר והוציא בוריעתן שאין זה מוזק בידים דהא לא ידע אבל כל דמינו מיהא מחזיר לו ואין זה יכול לומר לו החזיר לו ורעוני ואתן לך הדמים דאיהו הוא דאפסיד אנפשיה דאבעי ליה לאסקי אדעתיה שיוורעם פיון דכולהו לזריעה קיפאו והוי ליה לאתנויי וכל זה דוקא שלא צמחו סחאת עצמן שלא קרה להם דבר שיש לתלות בו הקלקול אבל אם לקח הארץ בכרד וכיוצא בו אינו חייב באחריותו דשמא פחזת הברד לא צמחו וכן כל כיוצא בזה .

כא אבל אם מכר לו רעים העומרים ג"כ לאכילה לא מבעיא אם מכר לו חטין ושעורין שרובן עומרים לאכילה והוא זרען ולא צמחו שאינו חייב באחריותו שיכול לומר לו לאכילה מכרתים לך אלא אפילו אם היה זרע פשתן שרוב בני אדם קונין אותה לזריעה הואיל וקצת בני אדם אוכלין אותן אינו חייב באחריות וריעתן שיכול לומר לו לאכילה מכרתים מיהו י"א דוקא שכבר פרע המעות שאין הרוב שקונין לזריעה מוציא בידו חזקת המעות אבל אם עדיין לא פרע אין מוציאין מידו ודוקא בורע פשתן הואיל ורובה וחזקה מסייענין ללוקח יכול לומר לזריעה קניתי אבל בחטין ושעורין אפילו עדיין לא פרע והחזקה היא כנגד הרוב התם אוליג' בתר רובא הואיל והוא רוב מפורסם ורובא דרובא קונים לאכילה ורובא כי האי מוציא אפי' מיד חזק דהוה ליה לפרש ולומר לזריעה אני לוקחנא וזאת היה האכר חייב באחריותו אפילו לא התנה עמו בפירוש שאם לא יצמחו יחזיר לו מעותיו אלא הודיעו שלזריעה הוא קונה המוכר מכרו לו סתמא חייב באחריותו וע"ל סעיף כ"ג וכן הרין בדברים הנמכרים לרפואה ולצניעה וכל כיוצא בזה , הלוקח מקח מחבירו והודיעו שאוליכו למדינה פלוגת לסוכרו שם ואחר שהוליכו לשם נמצא בו מום אינו יכול לומר לו החזיר לי מקחי אלא מחזיר לו הדמים והמוכר מטפל בו להביא מאכרו לכאן או לשוכרו שם ואפילו נגבב אי נאכר שם הרי הוא ברשות מוכר ואם ה' המוכר יודע בממכרו שהיה בו מום חייב אפי' בהוצאה שהוציא הלוקח להוליך אותו מקח לשקום פלוגי מדינא דגרמי דהוי כמו מוק בידים ואם לא היה המוכר יודע שהיה בו מום פטור מהוצאות התולכה אבל חייב בהוצאות חזרת המקח שהרי חזורה לציבו היא מיהו על הלוקח מוטל לטרוח בההכאה האיל ולצורכו הוליכו שם ואם לא הודיעו למוכר שמוליכו למדינה אחרת והוליכו ונמצא בו שם מום הרי זה ברשות לוקח עד שיחזיר המקח בטמו לאוכר .

כב הלוקח מקח ונמצא בו מום ואח"כ אכר או נגבב הרי הוא ברשות הלוקח עד שיחזיר המקח למוכר דכל זמן שהוא בידו לא ג"ע הוא משומר שכר דהא ברשותו הוא למכרו ואיפשר שישתכר בו אע"פ שיש בו מום ואם התליע או נפסד מחמת הזגום ה"ו ברשות מוכר ואם היה לו שהות משגורע לו להודיע למוכר ולא הודיעו ה"ו ברשות לוקח .

כג המוכר שור לחבירו ונמצא שהוא נגחן ורצה הלוקח לחזור בו מפני שאינו יול לקיימו בכיתו לחרישה שהוא מני

אם הם חוזרים בהם הרי הם נמי שפרע כמו בשקונין מגדולים הלכתי דירה לא שייך לחקק.

ה וכן אם אחרים קנו בקנין סודר מיד הקטן, או שהשכיר מקום המטלטלין להקנות להם בו המטלטלין יחזיר בו להקנה לוקח לא בקניין ולא בשכירות מקום בקניין לא לפי שסתם קניין לכתיבת שטר עומד וכתיבת שטר בקטן אינו שאין קניין דקטן חותמין שטר אלא על הגדול כמו של לעיל ובין שאין קניין דקטן עומד לכתיבה גם הקניין אינו כלום, ושכירות מקום ג"כ אינו מועיל בקטן משום דשכירות ממכר דיומיה ג"כ הוא וכבר אמרנו שאין ממכרו ממכר בקרקעי ומטעם זה אם קטן השכיר בית לרור בו יכול לחזור בו ואין מעשיו כלום.

ך וכן קטן שקנה מטלטלין מאחרים והקנים לו בקניין או השכירו לו המקום המטלטלים מונחים עליו לא קנה עד שימיינך דהקניין שהקטן לו האחרים ושכירות המקום שהשכיר לו אינו כלי דפי שהקניין ושכירות מקום לא ערופי מחצירו והצר גבי קטן אינו קונה לו דק"ל חצר משום שליחות איתרביא וק"ל אין שליחות לקטן כמ"ש מ"י קפ"ח ודוקא בקטן אבל בקטנה חצרה משום דיה דגבי גט איתרביא וכיון דאית לה יד אית לה חצר והצר קונה לה לפיכך אם קנת' מטלטלין מאחרים והקנים לה בקניין או בשכירות מקום קתה המטלטלין.

ז קטן שקנה קרקע נתן דמים והחזיק בקרקע תעמוד הקרקע בידו והיא שלו ואין המוכר יכול לחזור בו אע"ג שממכרו בקרקע אינו בליים קנייתו קנייה שהרי אחרים מקנין וזכין לו ואע"פ דקטן כמי שאינו דמוי זכין לאדם שלא בפניו וי"א שזה הוא אפי' מדאורייתא רובין לו שלא בפניו דכתיב נשיא אחד למטה וגומר ופרש"י וקטנים הרבה היו בנחלת הארץ וכשלא בפנים דלי ואפי"ה זכו כל אחד בחלקו ע"י שהקנה להם הנשיא ש"ט שזכין לאדם שלא בפניו שהרי זכו לקטנים דכשלא בפנים דמי וה"ה נמי במכר כשהוא נתן המעות ומחזיק בה ע"י שאחרים מקנין לו זכה בה ואין האחרים יכולין לחזור בהן אבל הקטן יכול לחזור בו כדאמר' סעיף ד' שאין מעות קונות לו ואע"ג שהחזיק ג"כ אין חוקתו קניין לו דבמשיבית מטלטלין תקנו לו קניין ולא בחוקת קניין קרקע לפיכך הוא חוזר בו ואין המוכר יכול לחזור בו ואע"פ דבשכירות מקום המטלטלין אמרינן סעיף ו' דלא קנה כלל ואפילו המוכר יכול לחזור בו אע"ג דזכיה לו היינו משום דשכירות מקום הוי בהצירו ואין חצר לקטן דכתיבנא טעמא לעיל אבל הכא ע"י שמחזיק בו הקטן המוכר מקנה לו הקרקע עצמה בקניין גמור לא בתורת חצר וזכה הקטן.

ח כבר אמרנו דקטן במקרקעי אין מקחו מקח ואין ממכרו ממכר עד שיגדיל ולא שייך תקנת משום כרי חייו בקרקע אבל משהגדיל והביא שתי שערות הזכר אחר י"ג שנים והכת א' י"ב שנה אע"פ שאין חרפינן ואינן יודעים בטיב משא ומתן מקחו מקח וממכרו ממכר מטלטלין אבל בקרקע אין מעשיו קיימין כל זמן שאינן יודעים בטיב משא ומתן אבל אם יודעין בטיב משא ומתן מיד שהביאו שתי שערות הזכר אחר י"ג והכת אחר י"ב דינן כגדול לכל דבר ומקחן מקח וממכרן ממכר בין במטלטלין בין במקרקעי.

ט בד"א בקרקע שלו שקנאו הוא או אפטרופוס שלו קנאו בעוד שהוא היה קטן או שניתן לו במתנת בריא אבל קרקע שירש מאבותיו או משאר מורישיו או שניתן לו במתנת ש"מ דהוי כמו ירושה אין ממכרו ממכר עד שיהיה בן כ' שנה שלמות והביא ב' שערות אבל קודם עשרים שנה שלמות אע"פ שהבי' עתי שערות וידע בטיב משא ומתן לא שמוא ימכור בזול מפני שקודם שהוא בן עשרים שנה אע"פ שהביא ב' שערות נערותו גורם לו שרעותו ניטה אחר מעית כי עריון לא נתיישב דעתו בדרכי העול' וחיישינן שמוא יראו לו מעות כדי שיהא לו חשק בהם וימכור כל נכסיו ודוקא בקרקע שירש או באה לו במתנת ש"מ שהוא דומה למכרו חיישינן להכי אבל בקרקע שקנאו הוא או שקנאו אפטרופוס שלו ליכא למיחש להכי דהא חזינן דלא מקרבא דעתיה לגבי זווי ואורב את הקרקע יתיר מזווי שהרי בזווי קנאה וכן אם אפטרופוס שלו קנאה והוא אינו מערער ש"מ דחביבה ליה יותר מזווי ואם ניתן לו במתנת בריא אמרינן אי לאו דטרחה הנותן קמיה לא הוה יחייב ליה מתנה וזכין דלאו ממילא איתת ליה אלא ע"י שטרך בה קפיד בה ואינו מוכרה בזול וכשהוא בן כ' שנה שלמות והביא ב' שערות הרי הוא כבן שבעים ומוכר בין במטלטלין בין במקרקעי בין שלו בין שירשה מאביו ואפילו אינו יודע בטיב משא ומתן אלא שאינו שיטה שאם הוא שוטה יתכאר דינו כסמוך בע"ה.

י הקטן שנתן מתנה לאחרים בעוד שהוא פחות מבן עשרים והוא יותר מבן י"ג והביא שתי שערות דין כמתנת בריא בין כמתנת

אח"כ שלא הראהו למומח' קודם ששטחו מה שאכל אבל יחזיר לו הדמים והנשאר מהבשר ביד הלוקחות יקבר כדינו וזה מחזיר לו את הדמים.

ב וכן השוחט פרה ומכרה ואכל הלוקח קצת ממנה ונודע אח"כ שהיא טריפה מה שאכל אבל יחזיר לו הדמים ומה שעדיין לא אכל יחזיר לו הבשר והיא יחזיר לו הדמים ואם מכר הלוקח מבשרה של טריפה לגוים או שהאכילו לכלבים יחשבו עם הטבח מה שהיה שיהי הטרופה ומחזיר לו הטבח את המותר וכן הדין בכל המוכר דבר שאיסור אכילתו מן התיר', אבל המוכר לחבירו דבר שאיסור אכילתו מדברי סופרים נודע אחר כך אם אותו הדבר עדיין קיים בשנודע מחזיר אותו ונטול דמיו ואם אכלו אבל ואין המוכר מחזיר לו כלום הוואל וניהנה בעד מעותיו מוכר לו בהמה שלא נבדקה כראוי מטריפות הסירכות בריאה הרי היא כאיסור מדברי סופרים שהבדקה היא מדבריהם.

ך וכל דבר שהוא מאיסורי הנאה בין מדברי תורה בין מדברי סופרים מחזיר את הדמים אפי' אכרו ואין בהם דין מכירה כלל.

רלה קמן וחרש ושוטה ושיכור מתי מוכרים מטלטלים והקונה בשבת וביום טוב ובו כ"ח סעיפים.

א כבר ידעת בכמה מקומות דבכל מצות התורה ומשא ומתן אין קטן וקטנה בכלל דככל התורה איש כתיב למעטי קטן לפיכך אמרו דבר תורה הוא דקטן אין מקחו מקח ואין ממכרו ממכר, אבל חכמים משום כדי חייו שישאו ויתנו עמו ויהיה לו מזה להתפרנס תקנו שיהא מקחו מקח וממכרו ממכר משש שנים ואילך ואמרו עד ו' שנים אין קנייתו לאחרים כלום שוראי אין בו דעת לקנות ולא להקנות ומ' שנים עד שיהא בן י' שנים אם יודע בטיב משא ומתן כגון שבדקוהו ומצאוהו שודע בטיב משא ומתן מקחו מקח וממכרו ממכר ומתנתו קיימת בין בברר מרובה בין בברר מועט בין במתנ' בריא בין במתנת שניב מרע ומזבן י' עד שיהא בן י"ג אפי' לא בדקוהו שידע אלא מסתמא כל שאינו שוטה מקחו מקח וממכרו ממכר וכל זה הוא מדברי חכמים והכל במטלטלים וי"א הוואל ואינו אלא מדברי חכמים א"כ במקום שעשו שלא כהוגן כגון שמכרו בנכסים מועטים שכבר זכו בהן הבנות כמ"ש בלבוש הבוץ וארגמן סימן ק"ב מכירתן לאו כלום הוא שלא תקנו להם בו אפי' במטלטלין, אבל בקרקע אינו מוכר ולא נתן כלל עד שיגדיל דהיינו בן י"ג בקטן וכת י"ב בקטנה והוא שהביאו שתי שערות וכל זמן שלא הגיעי להכי אינו כלום בקרקע לא מבטיא בקרקע ש"ש מאביו אלא אפי' הוא קרקע שנתנה לו במתנה או שקנאה האפטרופוס אפי' מכירתו ומתנתו אפי' נתנה במתנת שביב מרע שהיא כגדול ככתיב' וכאסורה דמיה בקטן וקטנה אינו כלום אפי' הוא קרקע שניתן לו ואפי' הוא יודע בטיב משא ומתן אינו פלוס מיהו כל זמן שחפ' הקטן במה שעשה וקרוכיו או הב"ד לא בשל מעשיו אם הלוקח אבל פירות מאתו קרקע שלקח אין צריך לשלם מה שלקח דמחילתי מחילה ואם ירש שטר חוב מאביו דינו כמטלטלין ויכול למכרו או ליתנו לאחר ככתיבה ומסורה כמו גדול.

ב בד"א בקטן שאין לו אפטרופוס אבל אם היה לו אפטרופוס הרי אויל ליה טעמא דאשים כדי חייו שהרי האפטרופוס גושא ונותן בעדו לפיכך אין מעשיו כלום אפי' במטלטלים אלא מדע' האפטרופוס שאם רצה האפטרופוס לקיים מקחו וממכרו ומתנתו במטלטלים קיים, וה"ה אם סמוכים אצל ב"ה שדינו כאפטרופוס כמ"ש לקמן כסימן רצ"ו אבל משהגדיל אע"פ שיש לו אפטרופוס שמוניה לו אביו מקחו מקח וממכרו ממכר מיהו האפטרופוס צריך לקיים דברי המת ואסור ליתן אותו דבר שנתנה עליו אפטרופא לא ליורש ולא ללוקח עד הזמן שצוה אע"פ שמקח היורש מקח וממכרו ממכר, ואם תפשו הלוקח מיד אין מיצאין מידו.

ג קטן היודע בטיב משא ומתן ואין לו אפטרופוס שתקנו לו משום כדי חייו תקנו ג"כ שיהא דינו כדינו אונאה בדין גדול שאם נשא ונתן במטלטלין ומעט פחות משתית הוי מחילה עתית קנה ומחזיר אונאה יתר על שתית בשל מקח, ד אין מקח הקטן וממכרו במטלטלים קיים אלא כשמשך אם קנה או המשיך אם מכר אבל אם נתן מעות על המקח וחזר בו אינו צריך לקבל מי שפרע כיון דבכל יכולי להסעותו לא תקנו לקלו' כשחזר בו אבל האחרים שנשאו ונתנו עמו

במתנת ש"מ בין בקרקע שקנאו בין בקרקע שירש מתנתו מתנה דאמינן אלו לא הגיע לו הנאה גדולה מן המקבל לא היה ניתן לו והואיל והוא דבר שאינו מצוי תמיד אמרו חכמים ז"ל תתקיים מתנתו כדי שיהיו דבריו נשמעין ולא דקדקו שמא הנאה דעבד ליה אינו חשובה ליה לגבי קרקע זו אלא בין דמקרבא דעתיה דהאי קטן לגבי הנאה זו סי' .

יא והא דאמינן שכשנאה בין עשרים יכול למכור קרקע אביו היינו דוקא שהוא בן ז' וגם הביא שתי שערות או שלא הביא וגם שערות וגולדו לו סימני סרים אבל אם לא הביא ב' שערות וגם לא גולדו לו סימני סרים עדיין קטן יחשב וא"ל ממכרו טמא אפילו בנכסים שקנה הוא עד שגדיל דהיינו שיגיע לרוב שנותיו שהם שלשים ושוש שנים שהם הרוב של שבעים שנה כי ימי שנותינו בהם שבעים וגי' .

יב אע"פ שבן עשרים ולא הביא שתי שערות וגם לא גולדו לו סימני סרים עדיין קטן הוא וכשנבא שתי שערות או גולדו לו סימני סרים אחר שהוא בן ז' נעשה גדול מ ט' יש הפרש בין הבאת שערות לסימני סרים דבהבאת ב' שערות אינו נעשה גדול למפרע אלא משעה שיבא אם ואילך ובסימני סרים אכ"פ ואילך נעשה גדול למפרע מיום שהוא בן י"ג שנה ויום אחד לפי שעתה נתברר שהוא היה סרים ממעי אמו ומה שלא הביא שערות היה בסכת זה והוא דבעינן הבאת ב' שערות היינו כפי שעתיד להביאם אבל זה שהוא סרים ממעי אמו ואינו עתיד להביאם הרי הוא גדול מ"ג שנה ויום א' לפיכך אם מכר קודם שנתברר שהוא גדול כגון קודם ב' ולא הביא ב' שערות ולא גולדו לו סימני סרים ולאחר זמן הביא ב' שערות הרי נתברר שעבדו הגדיל ולא קודם לכן ואין מכרתו שומכר עד עתה כלום אלא כדיון מבין עשר עד י"ג אבל אם גולדו בו סימני סרים אחר שנעשה בן עשרים אינלא מילתא למפרע שאינם שתיים בן י"ג שנה ויום א' היה גדול הילכך כל מה שאילו הביא ב' שערות קודם שזכר היה מאכרו ממכר עכשו נמי שהתברר שהוא סרים הוי מוכר למפרע .

יג מי שאכר בין בנכסיו בין בנכסי אביו ומת וכמו קרוביו וערערו לומר שהיה קטן כשאכר ובקשו לבדוקו אין שאמעי' להם חרא רחוקה אין עדים הותאין על השמר אא"כ יודעים שנעשו המכיר גדול ועוד דסימני עשויים להשתנות אחר מיתה ולא תועיל הכדיקה שמא שינו הסימנים ועוד שבדיקת הסימנים גיבול היא למת ואין מנוולין את המת .

יד פחות מכן ב' שאכר קרקע שירש מאביו חוזר ומוציא מיד הלוקחות מן בן קודם ב' בין אחר ב' ומוציא ממנוכל הפירות שאכל שרדי שלא כדיון אכלם שלא היה המקח מקח ואם הוציא הלוקח הוצאות או שנמט ורע שמין לו וחוזר את השאר ודוקא שבא לערער מיד אחר שנעשה בן ב' אבל אם שתק ולא מיהא מיד מחל ושוב אינו יכול למחוי אפי' היה קטן גמור כשמכר .
טו קטן שזאה מאחרים יש מי שאומר שחייב לשלם דס"ל שגם בלהא שירד בו תקנת משום כדי חייו ויש מי שפטר דס"ל שאם נפרעין ממנו לכשיגדיל יבובו כל ממנו בקטנות ויש מי שמחלק שאם ידוע שלז' לצורך מונותיו נפרעין ממנו משום תקנת כדי חייו שימצא מי שילוונו בשעת דוחקו שיצטרך למונות אבל אם אין ידוע שזאה לצורך מונותיו אין מעשיו כלום ואין נפרעין ממנו לכשיגדיל וכן ג"ל עיקר מיהו אם מכר קרקעי במקו' שאין מכירתו מכירה צריך על כל פנים להחזיר המעות ואם לאו גובה הלוקח ממנו מנכסים בני חורין .

טז ואם נעשה הקטן ערב אין שייך בו שום תקנת של כדי חייו ופטר מלשלם אף לכשיגדיל .

יז חירש שאינו מדבר ואינו שומע או מדבר ואינו שומע כלום הרי הוא כקטן שאוכר ולוקח ממטלטלין משום כדי חייו אבל לא בקרקע ואף במטלטלין לא יתקיימו מעשיו עד שבדוקין אותו בבדיקת רבות שדעתו כך .

יח וא"ל שמעי' אב ששומע ואינו מדבר או מי שנשתתק מקחו ומכרו סמך ומתנותיו קיימין בין במטלטלין בין בקרקע שבין ששומע וכל שכן בשכר שמע ודבר מסתמא ודאי בן דעת הוא מ"מ צריכין לבדוק אותו כדרך שבדוקין לגיטין אם עכשו דעתו עמו או יכתוב בכתב יד ויכיר מתוך כתבו שהוא בן דעת .

יט מי שאינו שומע אא"כ מדברים עמו בקול רם אין זה בכלל חירש אלא הרי הוא כפקח לכל דבריו .

ך שומ' הוא גרוע מהקטן בן שש ואין מקחו מקח ואין ממכרו ממכר ואין מחנותיו קיימין לא במטלטלין ולא בקרקע ובד' מעמידין אפטרופוס לשומים כדרך שמעמידין לקטנים כדי שלא יבובו את שלהר ואין להם זכיה כלל ע"י עצמן וע"י אחרין .

יש להם זכיה במתנה דמסתמא שמקנה לו בקניין גמר .
כא מי שתוא עת שומה ועת שפוי כגון אלו הנכפין בעת שהוא שפוי כל מעשיו קיימין וזה לעצמו ולא אחרים ככל בן דעת אבל צריכין הערים לחקור הדבר היטב ושלא בסוף עת שפיתו ובתחלת שטותו או אפכא עשה מעשה זה אמרו שנים כשהיה שומה ובין ושנים אומרים כשהיה שפוי ובין אוקי תרי לכהדי תרי ואוקי ממונא בחוקת מריה אם הוא קרקע הרי הן בחוקת המוכר ואם הן ממטלטלין הרי הן בחוקת המחויק בהן .
כב השיכור מקחו מקח ומכרו ממכר ומתנותיו קיימין במה דברים אמורים בסתם שיכור אבל אם הגיע לשכרותו של לזט שעשה ואינו יודע מה הוא עושה הרי הוא כשומט ואין מעשיו כלום .

כג מוכר שומכר קרקע או ממטלטלין וזכה אתם על ידי אחר ללוקח שלא מדעתו יד הלוקח על העלונה אם ירצה ליקח אין המוכר יכול לחזור בו שכבר זיכה אותו לו וזכין לאדם שלא מדעתו ואם לא רצה תחזור לבעליה שאין זכין לאדם בעל כרחו .

כד וכן העבד ק"ל יד העבד כיד רבו ומה שקנה העבד קנה רבו אם קנה העבד או מכר או נתן במתנה או שנתנו לו מתנה יד הארון על העלונה אם רצה לקיים מעשיו הרי אלו קיימין ואם לא רצה מעשיו בטלים וברבים בלבד הוא שאקיים הארון או מבטל ואין צריכין לקנות מאנו כלום רק שיאמר מה שעשה העבד יהא עשוי הרי קיים מעשיו .

כה דין מכירת הבעל בנכסי אשתו ומכירת האשה עיין בלבוש הבין וארגמן סי' פ"ה וצ' .

כו בית דין שאכרו או לקחו בנכסי יתומים בין במקרקעי בין במטלטלין וכן האפטרופסים בין שמינו אותם ב"ד ובין שמינו אותם אבני יתומים טקחן מקח וממכרים ממכר אבל מתנת' אינה כלום שאין אדם נותן דבר שאינו שלו .

כז ולא צריך כל הרברים רשאין למכור כאשר יתבאר בדין האפטרופסים סי' ר"ג סעיף י"א .

כח המוכר או קונה קניין בשבת ויום הכיפורים וי"ט אע"פ שאכין אותי מדרות על שערך על דברי חכמים מעשיו קיימין וכותבין אותו אח"כ כחול .

רלו גוי שאינם קרקע מישראל או בעלילות דברים וכו' מ' סעיפים .

א גוי אנוס המציק לישראל ויש בידו להיגנו ומפני המציק נתן לו הישראל שדהו או ביתו בפרדיו נפשו שאמר לו שא קרקע זו ואל תמיתני ונטלה ממנו והניחו ולא המיתו ואח"כ בא המציק למכרה אם יש ביד הבעלים לחזור ולקחנו ממנו הוא קודם לכל אדם ואם אין ביד הבעל לחזור ולקחנו או שהשת' ביד המציק י"ב חדש כל הקודם ולקח מהמציק וזה בה שכבר נתיאשו הבעלים ממנו מ"מ צריך הלוקח ליתן לבעלים רביע בקרקע שלקח או שליש במעות שנתן למציק משום דקים להו לח"ל שהמציק הואיל ומוכר קרקע שאינה שלו הוא מוכרה בוו' לפחות שוה ד' הוא מוכר בנ' ואמרז חו"ל דמסתמא שמה שאויל גבי לוקח הוא של בעלים שהרי מחמת שהוא שלהם הוא מוכר בוו' לפיכך אם לקח מהמציק בשלשים נתון לבעלים עושה במעות שהוא שליש ממה שנתן למציק או רביע בקרקע דכילה חרא היא שהרי מסתמא רביע הקרקע שקנה בשלשים היא שוה עשרה דהא שוה ארבע מוכר לו בשלשה ויד הבעלים על העלונה אם ירצה צריך זה ליתן לו קרקע הרביעי ואם ירצה יניחהו בידו וצריך זה ליתן לו מעות ואם לא יתן לו הרביע קרקע בגול הוא בידו . היו הבעלים מערערים על הלוקח ואמרים שלא כדיון קניתו כי היה בידינו ליקח והלוקח אמר שלא היה בידם ליקח על הבעלים להביא ראיה דקרקע בחוקת הלוקחות עומדת . י"א שכל זה מיירי שרצה המציק להורגו והתחילו הבעלים ונתנו לו הקרקע מעצמן כדי שלא יהרגנו שאו גמר והקנה למצוי אבל אם מתחלה לא ביקש המצוי אלא את הקרקע ולקחה מן הישראל בחוקה אף על גב שמיראת הרחיבה לא היה יכול הישראל להציגה ממנו שהיה ירא מן יהרגנו אם לקחה ישראל אחר חזרת לבעליה והם נותני' ללוקח מה שנתנו כמ"ש לקמן בסעיף ח' . ישראלים שרחק אחד את חברו בתפישת וזיה מגום לו להורגו עד שיתן לו קרקעו אין להם דין זה דכ"ע ידעי שאין ישראל שאפכי דמי ומגומי ולא עכדי אלא הוי דינא כמו בגוי שלא היה להורגו שיתבאר סעיף ח' .

ב וכיון שהקרקע בחוקת הלוקחות עומדת כמו שאמרנו הי' דהבעלים הציצ' שיחזרו הלוקח השליש במעות או רביע בקרקע

לבוש עיר שיטין הלכות אונאה ומקח טעות מינן רלו רלח

דינא דמלכותא ואין הלוקח כמאה קנאה ואין לו עדים בכמה קנאה ישבע הלוקח בכמה קנא ונוטל טעיתו .
ג ואם קנאה טהני תוך שנים עשר חדש אם ירצו הבעלים כל הקרקע צריך להחזירה להם והם יתנו לו כמו שקנאה טהני שעדיין לא נתיאשו ממנה ואם ירצו הבעלים יניחיה בירו ויתן להם שליש מאה שנתן לגוי .
ד ואפי' תוך י"ב חדש אם קנאה מהבעלים תחלה ואח"כ חזר וקנאה מן הגוי מקחו קיים דכיון שמכרה לו תחלה וראי בלב שלם הקנה לו אבל אם קנא מן הגוי תחלה ואח"כ מן הבעלים מקחו בטל ואפי' עשה לו שטר עליה דאמרי' כל מה שעשה מחמת ידאת המצי' עשה אי נמי משום השני נוח לי והראשון קשה ממנו עשה בר"א שלא עשה אלא שטר סתם בלא אחריות אבל אם קבל עליו אחריות דאי טרפי מניה לגבייה דמי ארעא או שהודה בפני עדים או קבל המעות ממנו בפני עדים המקח קיים ראי לא דוכני ליה במקח גאור לא הוה עכיד כי האי .
ה לקח א' מן הגוי ושהתה בידו ג' שנים ואח"כ מכרה לאחר אין לבעלים על לוקח שני כלום מדין חזקה שטוענין לו לומר הויל ושת' כ"כ וראי הראשון קנאה ממנו בקניין גמור ונתן לו השליש ואפי' אי איהו לא טעין אנן טענינן ליה דהא קנ"ל טוענין ללוקח וטוענין לירש וכן הדין אם לא שהתה ביד הראשון אלא יום אחד וביד לוקח שני שהתה ג' שנים טוענין לו כמו שז"ל הדין בדין חזקה . ו"א דוקא כשהלוקח ראשון הוא ישראל אבל אם הוא גוי ומכרה לישראל דינו כאלו קנו מן המצי' עצמו .

רלו המחזור אחר דבר לקנות וקדם אחר וקנאן ובו ב' סעיפים :

א המחזור אחר דבר לקנותו או לשוכרו בין בקרקע בין במטלטלין ובה אחר וקנאן נקרא רשע וה"ה הרוצה להשכיר עצמו אצל אחר ובה אחר והקדימו שנקרא רשע ו"א דדוקא במכר או בשכירות שיכול למצוא לקנות או להשתכר במקום אחר אבל אם בא לזכות בדבר שהוא הפקר או לקבל מתנה מאחר ובה אחר והקדימו אינו נקרא רשע כיון שאינו דבר המצוי לו במקום אחר וכן בראובן שהיה מהפך בקרקע של גוי והיא על מצד שמעון אע"ג שאין בגוי דינא דבר מוצר אם קדם שמעון וקנאה לא מיקרי רשע דהוי כמציאה דלאו כל שעתא איתרמי ליה לקנות קרקע במוצר שלו וכן אם קונה דבר אחר ובה אחר ובה אחר וקנאו בוול שלא היה יכול לקנותו כן במקום אחר הוי כמו מציאה ויכול לקנותו כל זמן שלא זכה בו חבירו ויש חולקין ככל זה וכתב מורי מהרמ"א ז"ל וז"ל וסברא ראשונה נראה עיקר מיהו אפי' לסברא זו דוקא בעניי אבל בעשירי מיקרי רשע וע"ל סימן קנ"ו סעיף ה' וכל זה לא מיירי אלא בשכר פסקו הרמים שביניהם ואין מחסרים אלא גמור הקניין אבל אם עדיין לא פסקו הרמים שהמוכר רוצה בכך והקונה רוצה יותר בוול מותר לאחר לקנותו בין אם המוכר גוי או ישראל יש מי שכתב שהוא חרם ר"ג שלא להשיג לכול בשכירות כתים מן הגוי וה"ה במקום שנהגו לשכור ההלואה מן הגוים ושכרה אחד לא ישיב לו אחר גבולו .

ב אסור למלמד להשכיר עצמו לבעל הבית שיש לו מלמד אחר בביתו שמאחר שהוא שכור שם ילך זה המלמד למקום אחר להשתכר שם אם לא שיאמר הבעל הבית אין רצוני לעכב המלמד שלו עוד . אבל אם שכר בעל הבית מלמד אחד יכול בעל הבית אחר לשכור אותו המלמד עצמו ואין בעל הבית הזה יכול לומר לך ושכור מלמד אחר שיכול לומר אין רצוני אלא בזה כסדרמה לי שוה ילמוד בני יפה ממלמד אחר .

רלח כותבין שטר למוכר ולא ללוקח ובו ג' סעיפים :

א אחד שבא לפנינו ואמר מכרתי שרי לפלוני כתבו לי שטר כותבין לו השטר שמכר שדהו לפלוני ונותנין לו אעפ"י שאין אותו פלוני לפנינו והוא שמקנה לו השרה מיד בקניין או שמועיד על עצמו שכבר הקנהו לו באחד מדרכי ההקנאה שאז השרה קנוי ללוקח מעכשיו אע"פ שאינו בפנינו דכיון לאדם שלא בפניו וליכא למיחש למידי דלמאי ניהושא אי לקנותו שלו ויהי שהקנה ולא הקנה למה יעשה כך הלא הנכסים שלו הן ומה שירצה עוד יכול לעשות בהם מהיום ואילך אבל אם אינו מקנהו לו מיד או שאינו מודה שהקנהו לו כבר אין כותבין לו דשטא לא יקנהו לו עד לאחר זמן ובין כך לזה המוכר מאחרים או ימכרו לאחרים ואח"כ יתן שטרו לזה ויבא ויטרפו בשטר זה שומנו קודם להם שלא כדון אבל אם מקנהו לו מיד וכל שכן כבר הקנהו לו הרי טורפו בדין לפיכך כותבין שטר למוכר אף על פי שאין הלוקח עמו וכלכך שהיו העדים מכירין את המוכר ואת השמות שבשטר שוהו פלוני בר פלוני שטר שדהו דאם לא יכירו שם המוכר אימא למיחש שטא עשה קנוניא עם הלוקח ומצוה לכתוב על שם אחר שאותו האחר מכר שדהו לפלוני ומשקר אבל אם מכירין את המוכר אע"פ שאין מכירין את הלוקח כותבין דליכא למיחש למידי דהא זכין לו שלא בפניו אבל אין כותבין שטר ללוקח אלא מדעת המוכר ויש מי שאומר שאפילו כנו מהמוכר שהקנה הלוקח שלא בפני לוקח ובה הלוקח וביקש שיכתבו לו השטר אין שומעין לו שלא אמרו סתם קניין לבתיבה עומר אלא כשהקנה לו בפניו אבל שלא בפניו צריכין להמלך בו מי שבא לעדים ואמר בית יש לי במקום פלוני ואני נותנו לפלוני אע"פ שאין העדים זורעין אם יש לו בית במקום פלוני או לא יכילין לבתיבה דלמאי ניהוש שטא אין לו מנ"מ הרי הם אינם מעידים רק המתנה אם יש לו ואם אין לו המתנה נטמילא בטילה .

ב קרקע ואינו מאמינין ללוקח בכמה קנאה ואין לו עדים בכמה קנאה ישבע הלוקח בכמה קנא ונוטל טעיתו .
ג ואם קנאה טהני תוך שנים עשר חדש אם ירצו הבעלים כל הקרקע צריך להחזירה להם והם יתנו לו כמו שקנאה טהני שעדיין לא נתיאשו ממנה ואם ירצו הבעלים יניחיה בירו ויתן להם שליש מאה שנתן לגוי .
ד ואפי' תוך י"ב חדש אם קנאה מהבעלים תחלה ואח"כ חזר וקנאה מן הגוי מקחו קיים דכיון שמכרה לו תחלה וראי בלב שלם הקנה לו אבל אם קנא מן הגוי תחלה ואח"כ מן הבעלים מקחו בטל ואפי' עשה לו שטר עליה דאמרי' כל מה שעשה מחמת ידאת המצי' עשה אי נמי משום השני נוח לי והראשון קשה ממנו עשה בר"א שלא עשה אלא שטר סתם בלא אחריות אבל אם קבל עליו אחריות דאי טרפי מניה לגבייה דמי ארעא או שהודה בפני עדים או קבל המעות ממנו בפני עדים המקח קיים ראי לא דוכני ליה במקח גאור לא הוה עכיד כי האי .
ה לקח א' מן הגוי ושהתה בידו ג' שנים ואח"כ מכרה לאחר אין לבעלים על לוקח שני כלום מדין חזקה שטוענין לו לומר הויל ושת' כ"כ וראי הראשון קנאה ממנו בקניין גמור ונתן לו השליש ואפי' אי איהו לא טעין אנן טענינן ליה דהא קנ"ל טוענין ללוקח וטוענין לירש וכן הדין אם לא שהתה ביד הראשון אלא יום אחד וביד לוקח שני שהתה ג' שנים טוענין לו כמו שז"ל הדין בדין חזקה . ו"א דוקא כשהלוקח ראשון הוא ישראל אבל אם הוא גוי ומכרה לישראל דינו כאלו קנו מן המצי' עצמו .

ו וכן הדין אם שהתה ביד הלוקח שלשה שנים ומת והורישו לירש טוענין לירש .

ז גוי בעל זרוע שיהיה לו חוב על ישראל או שיהיה לו טענה על ישראל מחמת שהיו' לו או שהפסידו לו מאנו ועשה דין לעצמו וירד בורע לתוך שדהו או ביתו ונטלו מאינו כחובו או בטענתו אע"פ שלא תבעו תחלה לדין ואחר שתקף לו את את השרה מכרה לישראל אחר אין הבעלים יכולין להוציאו מיד הלוקח בר"א כשלקחו בטענות אמת כגון שהודו הבעלים שהגוי טען אמת והוא לא רצה לשלם לו אמרינן וראי מחל לגוי את השרה והקנהו לו בעד חובו וכן הדין אם היה שם מלך או שר כאותו המקום שהיה יכול לכיף את הגוי לדין שאכר את שלו ולא תבעו אינו יכול להוציא מיד הלוקחות אע"פ שאינו מודה לגוי שהאמת אתו ואע"פ שאין שם עדים שהגוי טוען אמת שהרי אומר הלוקח לבעלים אם הגוי הוא גולן למה לא תבעתם אותו אלא וראי מחלתם אותה לו או ידוע לכם שהדין עמו .

ח גוי אנס ובעל זרוע אלא שאין בידו להרוג ובה בעקפין על ישראל ולקח ממנו שדהו או ביתו ומכרו לישראל אחר או נתנו לו צריך להחזירו לבעלים אפי' שהתה בידו כמה שנים דלא גמר והקנהו לו דדוקא היכא שהיה בידו להורגו אמרינן לעיל אגב אונסיה גמר והקנהו לו אבל היכא דלא היה בידו להורגו דלא גמר והקנהו לו דאמר כשהיה לו עת הכושר לתוכנו אכתבינו ואפי' שהתה בידו י"ב חדש יכול לומר לא באת לו שעה לבנו הליכך מכירתו ונתיתו אינה כלום מיהו כשמחזירו לו א"צ היתיר לו בחנם אלא שמינ כמה היה רוצה ליתן לגוי בדי שחיורו לו וכן יתן לישראל זה שקנאו ואם הוציא עליו הלוקח כדי להוציאה מיד הגוי עד כדי דמי השרה או הבית צריכים הבעלים ליתן לו הכל אם רוצים להוציאו מידו ואם ירצו יניחיהו בירו . וגם אין צריכין ליתן לו יותר ממה שהוציא עליו כגון שאם הגוי היה אהבו ונתנו לו בוול אין הבעלים צריכין ליתן לו אלא מה שנתן לגוי ואע"פ שהוא לא היה יכול להוציאו מיד הגוי בכך דביצרי יעשה זה סחורה בשדהו או בביתו של זה ואפי' אם נתנו לו הגוי בחנם צריך להחזירו לבעלים ג"כ בחנם ואם נעודו בידו בנה אותו הוי כירד בתוך של חבירו שלא ברשות ובנאה שיכול לומר לו טול עציך ואבניך וכל זה דוקא בקרקע שאין הבעלים סתמא מייאשין ממנו אבל מטלטלי סתמא מייאשין מן א"צ להחזיר לבעלים מלבד ספרים שאין מייאשין מהן טעני שידוע שאין האנס מוכרן אלא לישראל וסומך שהישראל יחזירם לו .

ט בר"א כשאין שופט או שר במדינה שיכול לכיף האנס גוי להוציא השרה או הבית מידו אבל אם יש שופטים בארץ והיה איפשר להוציאו מיד הגוי בדיניהם ולא עשה או וראי נתייאשו הבעלים ומחלו וישאר הקרקע ביד הלוקח ולא יתן לבעלים כלום דהכא לא אמרינן דאויל האנס ומכר דהא לא באה לו הקרקע בחנם שהרי כחובו בא בטענתו לקחו ממנו וכל זה מיירי באנס שלקחה בחובו או בעלילתו כדאמרן אבל שר או מושל שקצף על עבדיו ומשחתו ולקח מאחד מהן ביתו הוי

ב הלוקח נתן שכר הסופר אפי' במזכר שדהו מפני רעתה
דהא אין צורך לשטר אלא ללוקח דלמזכר מאי איכפת
ליה בכתיבתו .

ג יש מי שאומר הא דכותבין שטר למזכר אע"פ שאין ללוקח
עמו היינו נוקא כשהעדים המזכר על עצמו ומודה
בפניהם שכבר קבל המעו' מיד הלוקח דאו ליכא למיחש
למידי אבל אם לא בתבו כן ויבא אח"כ המזכר ויתבע את
הלוקח שיתן לו את הרמים ויטעון הלוקח שנכתב השטר
שלא מדעתו והוא מעולם לא קנה שדה זו והשטר הוא ביד
המזכר אינו יכול לכופו ע"י שטר זה שיתן לו המעות שאין
השטר אלא לראיית הקניין אם ירצה הלוקח וצריך המזכר
להביא ראיה שמכירה זו היתה מרעת הלוקח ואם השט'
ביד הלוקח והוא רוצה במקח ואומר שנתן המעות אין המעו'
אלה כמלוה ע"פ וישבע היסת שנתן המעות ויש מי שאומר
עד שאפילו נהעידם על עצמו שקבל המעות אין כותבין
השטר שלא מרעת הלוקח כלשון ששניה'נתרצו בו שאע"פ
שזה מודה שקבל המעות שמא לא נתרצה הלוקח ולא
קבלם ומה שכתב שקבלם משום שהיא חפ' במקח וסומך על
נאמנותו של הלוק' שזדאי יתנם לו אם יתרצה שיקחנו אבל
מ"מ העדים לא יכתבוהו דשמא הלוקח לא יחפו' לקחנה
ולא ינחא ליה דלפוק עליה קלא דאית ליה מה דלית ליה
דחושש דלמא גרסליה האי קלא הפסד מאנפאי אחרוני' שטר
מזכר שלא כתבו בו פסוק המקח רק ענין הקנייה כשר ומה
לנו למניין סכום המקח בשטר הקנייה אין המעו' אלא כמלוה
ואם אין לו שטר עליהם הרי הם כמלוה ע"פ ונשבע והמקח
קיים .

רלט מי שבא ואמר אכר שטר קנייתי כיצד
כותבין לו שטר אחר וכו' ב' סעיפים .

א מי שבא ואמ"י אכר שטרי שהיה לי על שדה פלו' שקניתי
מפלוגי וידעין עדים שכן היא שקנה מפלוגי שומעין לו
לכתוב לו שטר אחר חו' מן האחריות שבו כי מאחר שידוע
שהדבר אמת שזה הקרקע קניו לו כבר אלא שהוא ירא פן
ישתקע הדבר ויערערו עליו שלא כדון למה לא נכתב לו
שטר ראיה אבל אין כותבין בו אחריות דשמא יחזור וימצא
השטר הראשון ויכזבו מערערי' ויטרפוהו ממנו והוא יגבה
מלקוחות בשטר הראשון או מבעלים שיש בו אחריו' ויחזור
אותו השטר לבעלים או ללקוחות לאייה להם שטר' מהם
ואח"כ יוציא שטר השני ג"כ שיכתבו לו ויטרו' בו לקוחות
או מבעלים פעם שנית שלא כדון לפיכך כותבין בשטר שני
זה שטר זה לא יגבה בו לא מנכסים משועבדים ולא בני
חזרין ולא כתבוהו אלא להעמיד בו שדה זו ביד פלוגי שלא
יוציאנה מירו המזכר ולא יורשו וי"א שכותבין בו דיוק' הזמן
הראשון כשלקחו ולא מזמן של עכשיו דאיכא למיחש שמא
אחר שקנאו חזר ומכרו למזכר ואח"כ יוציא שטר זה השני
שזמנו אחר המכירה שחזר ומכרו ויאמר הדתית ובינית ממך
אבל כשכותבין מזמן הראשון וכותבין בו שטר זה לא יגבה
בו' יכולין לכתוב כן אפי' זר' וכמה שירצה דליכא למיח' למידי
ב אע"פ ששטרי חוב המאחרים כשרים כמ"ש לעיל ס"ד
מ"ג שטרי מזכר המאחרים פסולים לפי שאם מזכר לו בגיסן
וכתב לו שטר בתשרי יש לחוש שמא קודם זמן תשרי יחזו
לו מעות למזכר ויחזור ויקנה הקרקע מהלוקח ויעשה לו שטר
מאותו זמן ואח"כ יוציא הלוקח שטר של שומנו מתשרי
ויאמר הדתית וזכני מינך אחר שמכרתיה לך אלא יכתבו מזמן
שלקח בקניין אפי' אם אחרוהו לכתוב ושהזמן רב אחר
הקניין אם זוכרין זמן הקניין יכולין לכתוב מאותו זמן שאין
זה שטר מוקדם ושטר מוקדם פסול במזכר כמו כמלוה שמא
יטרו' לקוחות שלא כדון שטר זה אין נקרא מוקדם עדים
מפני לקלא משעת הקניין וסתם קניין לכתובה עומד וחזי
כאילו נכתב בו ביום מ"מ אם אינם זוכרים זמן הקניין יכתבו
יום הכתיבה ולא יכתבו יום אחר דמיחזי כשיקרא אע"ב
דאיכא למיחש שמא בין זמן המכירה וזמן הכתיבה חזר
המזכר וקנאה מלוקח כל כה"ג סמכין דקלא אית ליה ועדי'
למכתב האי שטרא מלכתב שיקרא .

רמ שני שטרי מזכר על שדה אחת מזמן אחר
וכו' ד' סעיפים :

א שני שטרות היוצאים על שדה אחת כשם קנה אחד
ואין זמנם שדה אם היה הראשון שטר מתנה והשני
שטר מזכר הפירות שאכל מזמן הראשון הם שלו ולא ביטל
האחרון את הראשון שיש לומר כדי להוסיף לו אחריות חזר

וכתב השני בשם מזכר כי כמתנה אין בה אחריות ואפי' אם
גם בשני שהוא שטר מזכר ג"כ אין כתוב בו אחריות גבי
מזכר כבר כתבנו לעיל סימן דאחריות פעות סופר הוא וכן
אם הראשון שטר מזכר והשני מתנה קנה ג"כ השרה מזמן
הראשון ואמרין שלא כתבו לו השטר מתנה אלא ליפות כח
הלוקח משום דינא דבר מצרא שאינו כמתנה וכן לענין שאר
דברים דמתנה עריפא ממזכר כתבו כגון לענין דרך דקיל'
מוזכר בעין רעה מזכר ולא מזכר לו את הדרך ונתן בעין
יפה נתון ונתן לו את הדרך ואם ליכא למיחזי להוספה בדינא
דבר מצרא כגון שהמזכר או הלוקח מעצמן מצרני' תולין
ההוספה בדרך ואוכל הפירות מזמן הראשון וכן ב"ח שהלוח
למזכר אחר הזמן הראשון וקודם הזמן השני אינו יכול לטרפנו
דמזמן הראשון היא של זה והשני לא כתבו אלא ליפות כחו .
וצריך שלא יראה שניהם בב"ד אלא האחד שהוא צריך לו
שאם מראה שניהם לעולם יאמרו הראשון עיקר והשני לא
נכתב אלא ליפות כח ואין בו ממש כיצד אם הראשון מזכר
והשני מתנה ויבא בר המיצר לקחתו יראה שטר המתנה
לברו שאם יראה לו שניהם יאמרו הראשון של מזכר ויש בו
דינא דבר מצרא והוא עיקר והשני אין בו ממש כיון שלא
נכתב אלא ליפות כחו נגד הבר מצר וכן אם הראשון מתנה
והשני מזכר ונא בעל חוב שהוא קודם אמרין שלא כתב
ממנו והוא חוזר על הנתון בכח שטר המכירה שיש בו
אחריות לא יראה בב"ד כי אם שטר המזכר לברו שאם ירא'
שניהם יאמרו הראשון שהוא מתנה עיקר ואין חייב באחריות
ושטר המזכר שיש בו אחריות אין בו ממש הואיל ולא נכתב
אלא ליפות כחו וי"א דדאי כשהראשון של מזכר והשני של
מתנה ואיתחזקו תרתייהו בני דינא כהא אמרין שלא כתב
השני אלא ליפות כחו ואוליגן בטר קמא ובתרא לאו כלום
הוא והואיל ולא הזכיר בשטר מתנה שום חיוב על עצמו
הרי מוכח מתוך השטר המתנה שלא פיון אלא ליפות כחו
להצילו מזכר המצר וזה אין בידו לעשות שכיון שהשטר מזכר
בפנינו שהוא נכתב קודם שטר המתנה הרי כבר יצאה
הקרקע מתחת ידו ובא הוכות ליד בר המיצר שיהא לו בו
דינא דבר מצרא וכמה תהא יפה כחו דמזכר להפקיע כחו
של בר המיצר מקרקע זו כשאנו רואין שטר המזכר בפנינו
ויצאת הקרקע כבר מת' לפיכך לא יראה שניהם בב"ד אלא
האחרון שהוא המתנה שאם יראה שניהם יאמרו הכל
הראשון עיקר והשטר השני אין בו ממשות ויש לו דינא דבר
מיצרא אבל כשהראשון של מתנה וכותב לו אחריו של מזכר
אין לו בו נפקותא ללוקח בזה הקרקע אלא מוס' המזכר
חוב על עצמו שכותב לו אחריות על שאר נכסיו וזה פשוט
שיש כח בידו לעשותו לחייב את עצמו דמי ימחה בידו
לפיכך שני השטרות שטרי מעלייא גיבהו ואפי' מראה שניהם
בב"ד שניהם קיימים וגובה בהם זכות שניהם איזה שצריך
לו דהיינו אם טוען עם בר המצרא פשיטא דמהני ליה שטר
המתנה כנגד הכר מיצרא ואם יטרפוהו ממנו בעלי חובות
המוקדמים קודם מתנתו יטעון עם הנתון בשטר המזכר וחייב
באחריותו אע"פ ששטר המתנה בפנינו .

ב היו שני השטרות במזכר או שניהם במתנה אם הוסיף לו
בשני כלום כגון שפרט לו בשני שמכר לו דקל אחד ויש
ממה שכתוב בראשון הרי הראשון קיים שלא כתב לו השני
אלא מפני התוספות שבו ואם לא הוסי' לו בשטר השני כלום
ביטל שטר השני את הראשון כ"ש אם פיתח לו בשטר השני
ממה שהיה כתוב בראשון שביטל השני את הראשון ואם
טרפוהו ממנו אינה נוכח ממשועבדים אלא מזמן שטר השני
ואם אבל הלוקח פירות כל הפירות שאכל מזמן הראשון עד
זמן שני מחזיר אותם דכיון שקבל ממנו השטר השני אורזי
קא מודה שהשטר הראשון מווייף היה ולא היה בו ממש וא"כ
הפירות שאכל שלא כדון אבלם וכן אם היה חק מס למלך
על שדה זו ככל שנה המזכר או הנתון אותו חק עדי זמן
השטר השני שהשרה עריון שלו היה ושי"מ שאמר תנו מנה
לפלוגי וחזר ואמר עוד פעם אחרת כן תנו מנה לפלוגי אין
לו אלא מנה אחת שלא אמר כן פעם שנית אלא להחזיק
דבריו הראשונים מלא אמר תנו עוד מנה לפלוגי .

ג שני שטרות שזמנם כיום אחד והם כתובים על שדה אחת
בין במזכר בין במתנה אם דרך אנשי המקום לכתוב שעות
ולא נודע למי נמסר שטרו תחלה קיל' שודא דרייני הכל
שדעתם נוסה להעמיד שדה זו בידו יעמידוהו בידו י"א שאין
דין דין שודא דרייני רק בדיינין מומחזין ובקיאין ודוקא
בקרקע וי"א אפי' במסלסין אם אין המסלסין ביד שום
אחד מהן אלא ביד שלישי דנין דינא דשודא אבל אם היה
אחד מוחזק בהן אין מוציאין אותו מידו כדון שודא .
ד בר"א

לבוש עיר שושן הלכות אגואה ומקה מעות סימן רמא

ך כד"א בשטר שאין בו קניין אחר אלא שקנה שדה זו בשטר זה שכתב בו לכל א' שדי מכורה לך או שדי נתונה לך ואין אנו יודעין למי משניהם הגיע שטרנו לידו תהלה כמ"ש אבל אם שטריו הקנאה ניהו שהקנה לשניהם בקניין אם אין העדים בפנינו או שהם בפנינו ואין עדים שטר זה תווסף על שטר זה שלא יוכל להתברר למי הקנה תחלה בקניין בהא נמי דיינינן שורא דיינינן ואם העדים בפנינו והחתימים על זה החתומים על זה דיינינן ע"פ עדותן למי הקנה תחלה ולא שייך כאן ביטול האחרון את הראשון דלאו כל כמיניה לבטל הקניין, מי שנתן מתנה לחבירו ופירש לו איהו מתנה נתן לו כגון ראובן שנתן לשמעון בית או שדה או מקום בב"ה ומיצר לו מצריו ואח"כ נתן ללוי קרקע או מקום בב"ה סתם ולא מצר לו מצרים י"א אע"פ שאין ידוע שיש לו קרקע אחרת או מקום אחר בב"ה אמרי' שאם מקום אחר או קרקע אחרת נתן לשני והמתנה הראשונה קיימת, וי"א כיון שאין ידוע שיש לו קרקע אחרת או מקום אחר אמרינן ודאי גם לשני גם נתכונן אלא לקרקע זו או מקום זה ואם הנותן היה הוא ש"מ שיכול לחזור במתנתו: והשני קנה אבל במתנת בריא הראשון קנה דלאו כל כמיניה לחזור בו.

הלכות מתנה ומחילה

רמא המתנה כמה תקיים וכן המחילה והנותן דבר שאינו מסויים ובו י"ב סעיפים.

א הנותן מתנה לחבירו בין קרקע בין מטלטלין אין המקבל זוכה בה אלא כא' מהדרכים שחלקה וזכה בהם וכיון שקנה כ"א מן הדרכים ההם אפי' שלא בפני עדים אם שניהם מודים קנה אבל בדברים בעלמא לא זכה המקבל אלא הנותן יכול לחזור בו ואם אמר לחבירו שיתן לו מתנה מועטת אם חוזר בו אע"פ שיכול לחזור בו ס"מ יש בו משום מחוסר אמנה דכיון דמתנה מעטת היא ודאי גטר ברעתו לתנה לו ולמה עכשיו חוזר בו אלא מפני שהיא מחוסר אמנה ועל ס' רמ"ט לעיל ס' ר"ד סעיף ה' ראובן שאמר לשמעון בית של לוי נתון לך אע"פ שקנה משניהם מראובן ומלוי שקבל קניין לקיים דבריו של ראובן אינו כלום קניין ראובן אינו כלום שאין אדם מקנה דבר שאינו שלו קניין לוי אינו אלא קניין דברים בעלמא, ב מחילה אינה צריכה שום קניין מדרבי הקניינים אלא בדברים בלבד נקנית כיצד האומר לחבירו חוב שיש לי אצלך מחול לך ה"ו מחול וכן האומר לחבירו פקדון כך וכך שיש לי אצלך הוא נתון לך הרי הוא שלו ובלבד שיאמר בפקדון בלשון נתון לך אבל אם אמר על פקדון מחול לך אינו כלום דלשון מחול אינו גופל על דבר שהוא בעין אלא על דבר שיש לו שיעבור על חבירו לעשותו לו כמה שאינו בעין כגון על חוב שהוא נתון להוצאה וחייב לפרוע לו וכיוצא בזה אבל לשון מתנה ב"ל שנופל על כל דבר ואם אמר על חוב נתון לך קנאו כמו במחול לך כו' י"א המחילה מהניא אפי' היה לו שטר או משכון עליו ואמר לו מחול לך היא מחילתי מחילה דקאי על שיעבור האמר והמשכון לא על גוף השטר והמשכון שהם אצלו וצריך להחזירם לו ופיון שמחילה אינה צריכה קניין אם הקנה לו לפני עדים פסולים לא אמרינן גרועי נרעה הואיל וע"פ פסולים הקנה לו אלא דל עדים מהבא כאלו אינם ומחילתו מחילה מעליתא על הוראות פיו וע"ל ס' קצ"ה ארם שביקש מחבירו שימחול לו השבועה שיש לו עליו ואמר יהי כדברך הוי מחילה אע"פ שלא אמר בפיו שמחול כל מחילה בטעות יכול לחזור בו אפי' קנו מיניה וע"ל ס' י"ט.

ג היה לו מנה ביד חבירו ונתנו לאחר וא"ל במעמד שלשתן מנה שיש לי בידך נתנה לזה קנה מיד במאמר זה ואין אחר מהם יכול לחזור בו כמ"ש טעמא ס' קכ"ו אבל האומר לחבירו לו מה שתטול מנכסי הרי הוא מחול כל זמן שהיה נשל יכול לחזור בו אבל לאחר שנטל מה שנטל נטל דחלה המחילה מיד שנטל מעכשיו בד"א במטלטלין אבל בקרקע לא דאפי' החזיק בה אח"כ ודר בה יכול לחזור בו כיון שלא הקנה לו באחר מדרבי הקנייה לפי שדקקע לא שייך בה תפישה דקרקע בחזקת בעליה עומדת ואינה נקנית באמירה בעלמא, ד יש מי שאומר שבשם שהמכיר צריך לסיים הממכר ואם לא סיים לא קנה כך הוא הדין בניתן כיצד הכותב לחבירו קרקע מנכסי נתונה לך או שכתב לו כל נכסי נתונים לך חו' מטקצתם היאיל ולא סיים הדבר שנתן לו ואיזה דבר שלא נתן לו לא חל הקניין על שום דבר ולא קנה כלום ואין המקבל יכול לומר תן לו פחות שבנכסך שאין כאן קניין כלל עד שסיים לו מקום שנתן לו אבל אם אמר לו חלקך וכך בשדה

פלוגי אני ניתן לך הואיל וסיים השדה אע"פ שלא סיים החלק נוטל אותו חלק ממקום הפחות שכמותה שדה יחד חולקת ואמרי' שבין במכר בין במתנה יכול הקנות לו דבר שאינו מסויים וע"ל ס' רנ"ו וס' ס' סעיף ב'.

ה יש מי שאומר שהנותן מתנה לחבירו אינה מר"ה אפי' שיהיה בדעת הנותן שתהא ברשות המקבל לעשות בה כל חפצו שאם לא נתנה לו לעשות בה כל חפצו לא הקנה לו גוף המתנה ואינו כלום כהוא עובדא דבית חורון באחר שהיה אביו מורה הימנו הנאה והיה משיא את בנו והיה חפץ לזמן את אביו לסעודתו ואמר לחבירו הרי הצר ובעדה נתונה לך במתנה והן בפניך עד שיבא אבא ויאכל ועטנו בסעודה אמר לו אם שלי הן הרי הן מוקדשין לשמים אמר לו לא נתתי לך את שלי שתקדישם לשמים אמר לו לא נתת לי את שלך אלא שתהא אתה ואביך אוכלין ושותין ומרציין את זה ויהא עון תלוי בראשו ואמר ח"ל כל מתנה שאם הקדישה אינה מקודשת אינה מתנה ולא דווקא אמרנו יכול להקדיש אלא הוא הדין נמי אם אין יכול לתנה במתנה ולמכרה דלאינה מתנה בד"א שנתנה לו סתם אלא שניכר מתוך מחשבתו שאינו נכסין ליתנה לו שיעשה בה כל חפצו כהוא מעשה דבית חורון אבל אם מפרש אפי' אם ניתנו לו ע"מ שלא יתנה לאחר או שלא למכרה או שלא להקדישה או אפי' ע"מ שלא יעשה בו שום דבר אלא דבר פלוגי הוה מתנה לאותו דבר שפירש בלבד דהא לאותו דבר הקנה לו גופה.

ו הנותן מתנה לחבירו ע"מ שיחזירה לו בין מיד בין לזמן קצוב או כל ימי חייו הנותן או כל ימי חייו המקבל הוא מתנה עד זמן הקצוב בין במטלטלין בין במקרקעי והמקבל אינו הפירות עד אותו הזמן ובלבד שיחזירה לו לזמן הקצוב אבל אם אין מחזירה לזמן הקצוב הרי נתבטלה המתנה למפרע ולא היתה שלו מעולם וחייב להחזיר כל מה שאכל ואם לא קצב לו זמן להחזיר אלא אמר לו סתם ע"מ שתחזירנה לי יש לו רשות למקבל להחזירה לו לכשירצה וכל זמן שאינה מחזירה לו היא שלו ובלבד שתהא מחזרת לנותן קודם שימות שיתקיים התנאי, ואם הוא דבר שצריך לו לנותן כגון אתרוג בימי החג ואמר לו ע"מ שתחזירנה לו בודאי כוונתו לומר שיחזירנה לו בעוד שצריך לו עכשיו למצותו וצריך להחזיר לו מיד ואם אמר לו ע"מ שתחזירנה ולא אמר לי יכול להחזירה לכשירצה אפי' לא יחזירה לו עד אחר החג יצא הוא בו דהא מ"מ החזירה והוא לא אמר לי שפירשו לצרכי ולא הקפיד אלא שיוחז' לידו לכשירצה, הנודר לחבירו ליתן לו מתנה צריך ליתן לו מתנה חלוטה ונמורה ואם נתן לו מתנה על מנת להחזיר אע"פ דהוי מתנה לשאר דברים לגבי זה לא יצא ידו נדרו דמתנה סתם קאמר.

ז הנותן שור לחבירו ואמר לו ע"מ שתחזירנה ולא אמר לי אם הקדישו והחזירו ה"ו קדוש דהא קיים תנאו והחזירו אבל אם א"ל ע"מ שתחזירנה לי אינו קדוש שלא התנה עליו שיחזיר לו אלא דבר הראוי לו ואם אתה אומר שיהא קדוש לא קיים תנאו שהרי צריך להחזירה בעינין שהוא ראוי לו ואינו שלא קיים תנאו נתבטלה המתנה ואין כאן הקדש, והאומר לחבירו שדה זו נתונה לך ע"מ שתתן לי ר' זון ומת בניו נתתן לו והמתנה קיימת אע"פ דהאומר ע"מ שתתן לי לי ולא יורשי קאמר שאני הכא שלא כיון רק שיתנו לו ודרי נתנו לו וכן האתנה עם חבירו לחת לו רפץ פלוגי מסתמא לא היתה כוונתו א"א על דמי שיווי החפ' ואם אין יכול לתת לו החפ' בעצמו א"א לו דמי החפ' ה"ו קיים תנאו אע"פ דבגביתו לא ק"ל הכי אלא צריך לתת לו החפ' עצמו החם משום חומרי דגישן שאני דשמא לא נתן הגט אלא על דעת החפ' בעצמו ואוליג לחומרא אבל לענין ממון סני בדמי החפץ.

ח נתן שור לחבירו להחזירו לו בתוך ל' יום ומת בתוך הזמן פטור מלשלם דלא ה"ל שואל להתחייב באונסין ואף לא שומר שכר להתחייב בגניבה ואבידה אלא מקבל מתנה הוא ושליו הוא ואין עליו א"א לקיים תנאו ובאונס כל דהוא שאירע לו נפטר מתנאו ואינו חייב אלא בפשיעה.

ט כל הנותן מתנה על תנאי בין שהתנה דנותן בין שהתנה המקבל אין המתנה עתה אפי' נתקיים התנאי ואם לא נתקיים התנאי בטלה המתנה ויחזיר הפירות שאכל והוא שיהיה התנאי כראוי בכל הדיעות שנתבאר בלבוש הב"י וארגזן סימן ל"ח שאם אינו כהלכתו אינו תנאי ואפי' נתבטל התנאי נשארה המתנה קיימת כיון שלא נעשה התנאי כהלכתו, י האומר לחבירו הריני נתן לך כך וכך ע"מ שתעשה דבר פלו' וכו' ואמר עשיתי כאשר צויתני על המקייה להביא ראיה שקיים ואם א"ל ע"מ שלא תעשה דבר פלו' ואומר הנותן שערב

שעבר ועשה עליו להביא דא"ה שביטל התנאי רלעולם שב ואל תעשה ערף כלומי חזקה הוא לעולם שישבולא עשה כלום והמוען שעשה המעשה צריך ראייה .

א ראוכל נתן מתנה לשני בניו וריבה לזה ומיעט לזה והסביל תנאי במתנתו ע"מ שלא יוכל א' מהם למכור שום דבר עד שיהא לקמן ר' שנה ועמד הגדול ומכר קודם שהיה לקמן ר' שנה הרי לזה שביטל תנאו נתמלה מתנתו מעיקרה רק"ל כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו רמי לפיכך לאורו שביטל התנאי ונתמלה המתנה חזר המתנה לאכזי ואחרי מות אכזי ירשה הוא ואחזי הקמן וגם מתנת הקמן קיימת שהרי לא ביטל תנאו וא"כ זכה הקמן במתנתו וגם במצבת אחזי הגדול וזכה החצי בתורת ירשה .

ב ב"א שנעשה תנאי זה כדן כל התנאים הקיימים על הדרך שנתבאר בלבוש הכז' סימן ל"ח או שכתוב בסוף השטר וקנין מיניה כחומר כל תנאים וקנינים העשויין כתיקן חכמים שאל"כ המתנה קיימת והתנאי בטל . הקנה קרקע מחבירו באחריות ונתנה אח"כ לאחר וטרפיה מן המקבל מתנה מחמת המוכר שקאה הגותן ממנו המקבל אינו יכול לחזור על הגותן שהרי נתנה לו ואין במתנה אחריות והקנה חוזר על המוכר שהרי קאה ממנו באחריות וכשטרפיה מן המקבל מתנה הוי כאילו טרפיה ממנו שהוא רוצה שתקיים מתנתו מ"מ המקבל אינו טורף ממנו אפי" מה שטרף הוא מן המוכר אא"כ הקנה לו כל שיעבודיו שיש לו על הקרקע שאז יוכל הוא בעצמו לתבוע את המוכר שהרי יש לו כל שיעבוד הקנה עליו .

רמב דין מתנה באונס ומסירת מודעא ומתנה ממירתא וכו' סיפיים :

א מתנה אינה מתנה אלא כשנותנה מדעתו וברצונו הטוב אבל אם נותנה מחמת אונס שאנסוהו ליתן אינה מתנה ואפילו החזיק המתנה שקבל עליה ק"ם וגם קבל עליו אחריות נכסים בשטר ובק"ם אינו כלום דהא לא גמר ומקני אלא מתוך אונס ואפילו אי לא מסר מודעא אי ידעינן באונס אינה מתנה רלא דמי למכר ראו"ג דירעינן באונס אי לא מסר מודעא הוי מכר היינו משום דאגב רקביל וזוי גמר ומקני אפילו אנסוהו אבל במתנה שאינו מקבל כלום בעד" באונס לא גמר ומקנה לפיכך המוכר מודע" על המתנה כתבין ליה אע"ג דלא ידעינן באינסייה דלמאי ניוחש לה דילמא אינו אונס מודעא זו למסר צריך לה אם אינו אונס לא יתן ולא ימכר מודעא אלא ודאי ע"י מסירת המודעא הוא מגלה לנו שאינו נותן ברצונו אלא באונס וא"כ כיון שגילה ברעתו שאינו חפץ במתנה הרי בטלה אע"ג דלא ידעינן אונסיה ואפילו אם הדבר ידוע שהאונס שהוא מוסר עכשיו במודעא שלו לעדים הוא דבר שרף אפ"ה הוי מודעא והמתנה בטלה רע"י מודעא זו הוא מגלה לנו שיש לו איזה אונס במתנה זו יהיה האונס מה שיהיה שאם אינו אונס למה נותן ומוסר מודעא לא יתן ולא ימכר מודעא .

ב והיכא דירעינן באונסיה ומסר מודעא חזר ובטלה לא מהני הכיטול דהא ידעינן ראנוס הוא ואפי' א"ל אהיה מסר המודעא הוי המתנה בטלה אבל אי מסר מודעא ולא הוה ידעינן באונסיה ואח"כ בטלה מדעתו הוי כיטול דכיון שלא הכרנו באונסיה כשסמסר המודעא ואח"כ חזר ובטלה אימור דהאונס אזל ליה ומשום שנתרצה לתת ברצון מוכר בטלה ולכך נהגו לכתוב כיטול מודעא משום מודעא כזו .

ג מתנה ממירתא כלומר שנותן אותה כסתר כז' שלא ידעו אחרים שנתן מתנה זו אינה מתנה דאמרין משום שלא נתן אותה מדעתו אלא מחמת שום אונס נתנה לו ולא רצה לפרסמה כי אמר אולי אח"כ אמצא אסתלא לחזור כי מחמת שנתתי כסתר מה שלא היה כן אם היה ניתן אותה בפרסום ובגלוי לפיכך כל מתנה בין של כריא בין של ש"מ צריך שתהא גלוי ומפורסמת ל"ם אם אמר לעדים התחבאו וכתבו שאינה מתנה ואפילו תפש המקבל מפקען מיניה דהא זו מתנה ממירתא משם היא אלא אפי' אמר סתם כתבו לו אינו כלום דשמא משום ידאת האונס לא היה יכול למר התחבאו אא"כ אמר בפירוש כתובה בשוקא וחתמוהו בכרא וכיוצא בזה לפיכך כל שטר מתנה שאין כתוב בו ואמר לנו הגותן שנו כשווקים וברחוכות וכתבו לו מתנה גלוייה ומפורסמת וכיוצא בענין זה חוששין לה שמא מתנה מסירתא היא ולא זכה בה המקבל אפי' איקנו מיניה ואפי' תפש המקבל והחזיק במתנה מוציאין אותה מידו מיהג אם החזיק אותו במתנה מיד

או שאמר לו מעכשיו אפי' מתנה ממירתא הוה מתנה לפיכך אם כתב ליה כשטר מתנה לך וזקן ביה מעכשיו ה"ל כאלו כתב כתבוהו כשוקא כז' וע"ל סימן זה סעי' ו' .

ד עיקר הפרהסיא דכעין לא אסמן אלא בעדים ידעים מפרסמין לקלא אבל הכתיבה אינו צריכה להיות בפרהסיא לפיכך אם לא צוה לכתוב בפרהסיא וצוה לחתמו בפרהסיא ואע"פ שלא צוה ליתנו בערי מסירה בפרהסיא כשר וה"ה אם לא צוה על המסירה כלל אלא צוה על החתימה בפרהסיא כשר ואם צוה ליתנו בערי מסירה בפרהסיא אע"פ שלא צוה כן על החתימה כשר דהא ק"ל ערי מסירה כתי' . ה יש מי שאומר דהאינא לא חיישינן לאומר כתבו סתם ולא אמר כתבוהו בשוקא כז' משום דנהיגי למכתב ככל שטרי מתנות אע"ג דלא צוה הילכך דהאינא כשמצוה לכתוב שטר מתנה סתם ודאי דעתו שיכתבו כמנהג הסופרים הילכך הוי כאלו אמר כתבוהו בשוקא וחתמו בפרהסיא . וס"מ לבתחלה טוב לפרש כהדא .

ז ש"מ מצוה ואמר לא תגלו מתנה זו ולא תודיעו בה אדם אלא לאחר מיתה ה"ו חתנה קיימת שהרי בעת שמתחיל קנין המתנה הדינו לאחר מותו אמר גלו אותה והרי היא מתנה מפורסמת וכן מצוה מחמת מיתה אצל גלו את המתנה אלא אע"פ שהיא כתובה סתם אין תוששין לה שמא מסותרת היא דסתם מצוה מחמת מיתה אינו נותן להחניף משום יראת אדם ופשיטא שאינו אנוס .

ח יש אומרים דמתנה ממירתא אם החזיק הגותן בנכסים או שהחזיק הוא כרם בפני הגותן ולא מוחה בו קאה שחוקתו שמחזיק בה עושה אותה מפורסם דמסתמא נודע לרבים שזה מחזיק בה וע"ל סעיף ג' .

ט מתנה ממירתא לא חשיבה אפי' כמודעא לבטל מתנה גלוייה שאחריה כיצד כגון אם נתן שרה אחת

לאחד במתנה ממירתא או בתם שלא אמר כתבוהו בשוקא נאח"כ נתן אותה שרה לאחר במתנה גלוייה השני קנה ולא אמרינן כיון שנתן אותה שרה קדם למתנה שנייה לאחר גילה ברעתו שמפני שהוא ידע בעצמו אונסיה דאנסייה מקבל השני לכך הקדים ליתנה לזה במתנה ממירתא שלא יקנו לא זה ולא זה הראשון משום שהיא ממירתא והשני משום גילוי דעת אונסיה שאין זה חשיב גילוי דעת דמה ענין זה לזה . לזה לא רצה לנותנה לכך כתב ליה מתנה ממירתא ולזה רצה ליתנה בלב שלם כתב לו מתנה מפורסמת .

י ב"א שאין כאן הוכחה אחרת שהיה דעתו לבטל השנייה אבל יש כאן הוכחה אחרת שאין דעתו ליתן שרה זו במתנה לשום אחר מהם אע"פ שנתן השנייה גלוייה ומפורסמת שתיהן בסלית הראשונה משום שהיתה ממירתא והשנייה מפני שהדבר מוכיח שלא רצה בה מתחלה והוויא הראשונה שקדמה לה כמו מודעא לשנייה .

יא כיצד כמעשה שהיה בא' שהיה חפץ לישא אשה אחת אמרה לו איני גשאת לך עד שתכתובי כל נכסך שמע בנו הגדול וצווח על שמניחו ריקן אמר לעדים לבו והחביאו וכתבו לו נכסי במתנה ואח"כ כתב לה לאשה כל נכסיו ונשאת לו וכא מעשה לפני חכמים ואמרו הן לא קנה והאשה לא קתה שחר הדברים מוכיחים שלא נרצצה כתב לה וכאונס ברבר הוא שהרי גלה דעתו במתנה הראשונה אע"פ שגם היא בטלה מפני שהיא מסותרת מ"מ גילוי דעת היא כמודעא לשנייה וכ"ת בלא גילוי דעת בראשונה הוה ידעינן בשנייה שהוא אנוס שהרי לא רצתה להנשא לו עד שיכתוב לה כל נכסיו והוויא אונס לאו אונס הוא לבטל בו המתנה דלא אמרי' דאונס מבטל המתנה אלא דוקא באונס הבא לו מאחרים דאמרי' כיון דאנוס היה לא גמיר ומקנה אבל באונס הבא לו מעצמו כגון הכא רע"י שהיה יצד תוקפו לישא אותה כתב לה כל נכסיו ואם היה הוא כובש את יצד לא היה כותב לה לפיכך כשכתב לה אמרי' מסתמא אגב אונס יצרו גמר והקנה לה הוויא והקנה לה בלא מסירת מודעא ודאי אם היה מוסר מודעא היתה המתנה בטלה והכא שלא מסר מודעא אלא שכתב שרה זו לבנו קודם לה במתנה ממירתא מוכיחי' הדברים שכיון כז' שלא יקנו לא הן ולא האשה וחשובה אותה מתנה ממירתא כמודעא לשנייה .

רמב דין המוכה לחבירו ע"י אחר ורצה הגותן או המקבל לחזור בו וכו' סיפיים .

א המוכה לחבירו מתנה ע"י אחר כיון שהחזיק הוכה בנכסי' או בקרקע או שהגיע השטר לידו זכה המקבל דוכן

לא יוכל כי הקניין קיים ועל צדו יקיימו העדים תנאי השטרות ומעשה חקנין יתקיים למפרע בעל כרחו וזה שמיים מורי בסוף דבריו וז"ל ועל ריש סיל"ט סעיף ד' עכ"ל ר"ל דשם מסקנין שהלוח יוכל למחות בכתיבת השטר ורוצה מורי לדמי' הד' קניין שישאו זה את זה להחם לומר דהבא ג"כ כל א' יוכל למחות , וג"ל דלא דמי דהתם אית תקנתא לכשנגדו שיוכל לומר לו החור לי מעותי כדאיתא התם אי פקח הוא כדע"ש ובסעיף הסמוך , אבל הבא כשאחד חוזר בו ומיח' מלכתו מה יעשה זה שבנגדו לתקן את עוות בשהו המגעת לו ע"י המחאתו כחתימלכך אני אומר דע"כ כשנעשה הקניין שוא בסמטרי' לא יפט' מן הקנס אפי' אפי' שיתכנו השטרות וזה ג"ל ברור , וגם במסתיים לבי מ"ס לפוטרו דהא מ"מ בוש"י יש בפני אותם שהיו שם כמו שהדרך כן הוא שמתקבצים ילם אהובים ודעים אלא שאינם מפרסמין א"א דעדים לא מפקיקלא וצ"ע וע"ל בלבוש הכונן וארנמן סי' ג' סעיף ו' .

ח והא דאמרינן סעיף ו' שיוכל לחזור בשטר למחות לכתבו לא דוקא במתנה אלא אפי' בכפר שמכר שדרו לאחר ואמר לשנים וכו' לו בשרה וז' וכתבו לו השטר והם וכו' לו בשרה יוכל אח"כ למחות מלכתו השטר משום דלא ניחא ליה דלפישו עליה שטרות מיהו כשחזיר בשטר או הברירה ביד הלוקח אם ירצה לעמוד על מקחו בלא שטר הרשות בידו ואם רוצה לחזור כגוף המקח יוכל לחזור בו שיאמר לא קניתי השדה אלא ע"מ שתכתבו לי השטר דשמו ימרוה ממני מחמת המוכר ויהיה לי ראיה לחזור עליו או למרוף ממשועבדים .

ט יש מי שאומר דהא דאמרי' שחזור בשטר היינו דוקא כשאומר לאחרים וכו' לפלי' אבל אם אמר ללוקח או למקבל עצמו וזה כשרה ואכתוב לך שטר כיון שוכה שוב איני יכול לחזור מלכתוב את השטר ואם הוא מוכר חייב באחריותו לגבות מכני חורין אבל אינו מורף ממשועבדי הואיל ומוחה בשטר . י אפי' אם קנו מידו על השטר שאמר בפני' אני מקנה לכתוב השטר ולא אוכל לחזור בו למחות בסופ' מלכתוב ובעדי' מלכתום עדיין יוכל לחזור בו דהאי קניין דברים בעלמא הוא ואין קניין חל עליו שאין כאן שיעבוד נכסים שחולו התנין עליהם שאם הוא שטר מתנה הרי אין משועבד נכסיו שהרי סתם מתנה אין בה אחריות והשדה כבר קנה , ואם הוא שטר מוכר נמי קניין דברים הוא שהרי כבר גישתעבדו נכסיו כדון מכירה וסתם מכירה חייב באחריות ואין השטר אלא לראייה הילכך אין תקנה לשטר שלא יוכל לחזור בו עד שיבא השטר ליד לוקח או ליד מקבל מתנה .

יג אם אמר כתבו וזכו לו בשטר ו"א כיון שאמר וכו' אינו יכול לחזור בו , וי"א דאפ"ה יוכל לחזור בו דאע"ג דאמר וכו' הא בהאי שעתא עדיין לא היה השטר בעולם ואין אדם מקנה דש"כ וכן מסתבר .

יד שטר שכתוב בו שנתן ראובן קרקע לשמעון בקניין אפי' שלא בא שטר זה ליד שמעון אלא לאחר מיתת ראובן מיד שבא השטר לידו וזה בשרה ואין זה קניין לאחר מיתת שכיון שכתוב בשטר שנתן לו בקניין ועכשיו כשיבא השטר לידו וזכה בו למפרע נוסעת הקניין אבל כ"ו שלא בא השטר לידו לא קנה שלא הקנה לו אלא על דעת שיבא השטר לידו . יז מי שצ"ח ונמצא אצלו מופקד שטר מתנה שכתוב בו שנתן ראובן קרקע לשמעון וראובן מת יחזירוהו לירשיו שאנו מחזיקין שראובן צוה לכתבו והפקידו ביד הנפקד שמת ע"מ שאם יעשה שמעון לראובן כך וכך יהיה השטר מוכן ויזומן שיתנו הנפקד ליד שמעון וישמי שמעון לא עשה עדיין לראובן מה שהיה לו לעשותו הרי יירשיו שמעון מוחזקין בקרקע והיא שלהם לכך מחזירין להם ג"כ השטר .

יח אין אדם מוכה מתנה לחבירו ע"י ארר א"כ יאה הנוכה גדול וכן דעת שיוכל לזכות לעצמו ויכל ג"כ לזכות לחבירו ואחד איש ואחד זוכין ואחד אפי' אשת איש ואפי' עבד ואפי' שפחה וזכין ומזכין מאחרים אבל לא מרובם או אשה מבעלה דיד עבד ושפחה כיר רבם ויר אשה כבעלה ובמקום דזכותה לנפשה כגון שיש לה חצר בפני עצמה שאין לבעלה רשות בה תוכל גמי לזכות לאחרים , וגוי אין לו שליחות כלל לפיכך אין הגוי זוכה בשביל ישראל וישראל אינו זוכה בשבילו . יט וקמן שהגיע לכלל דעת זה כשנתנים לו צדור וזרקו אגוז ונטלו זוכה לעצמו אבל אינו זוכה לאחרים שעדיין אינו יודע בדרכי ההקנאה ולעצמו נמי אינו זוכה אלא כשרעת ארנת מקנה לו כגון מתנה וכווצא בה אבל מציאה דבאה מן ההפקד ואין כאן דעת אהרת מקנה אינו קונה מ"מ יש בו משום גזל מפני דרכי שקום וע"ל סימן רל"ה וכל זמן שלא הגיע לכלל דעת צדור וזרקו בו אינו זוכה לא לעצמו ולא לאחרים . כ וכן השופה אינו זוכה לא לעצמו ולא לאחרים ואם יש דעת אחרת

זוכין לאדם שלא בפניו ואין הנותן יכול לחזור בו ויד המקבל על העליונים רוצה מקבל ואם אינו רוצה אינו מקבל שאין זוכין לו בע"כ ראונו שנדר מתנה לשמעון ע"י שלוחו של שמעון יכול שמעון להוציאה מראובן ואין ראובן יכול למעון לאו בעל דברים דירי את שלוחו של אדם כמותו .

כ בר"א דמוכה ע"י אחר וזה המקבל כשאמר לחבירו וזה באניו לפלו' אבל אם אמר לו הולך מנה זה לפלו' שאני גותנו לו לא הוי כוכי ויכול לחזור בו כל זמן שלא הגיע ליד המקבל מיהו אם חוזר בו אם המקבל הוא עש"י יש בו משום מחוסרי אמנה ואם המקבל עני אם המתנה היא מועמת אינו יכול לחזור בו דהוי כמו נדר שנדר לשמי' שאינו יכול לחזור בו כש"ש בלבוש ע"ז סי' רכ"ה סעיף י"ג ולעיל סימן ר"ז ולקמן סי' רמ"ט , אשת שמעון שנתנה מתנ' בשעת תוליה ונתרצה בעלה ואח"כ רוצה לחזור בו אם היתה המתנה לפניו אינו יכול לחזור בו דכבר היא עליו כנדר .

ג דין אם אמר לו תן לפלוני נתבאר בסימן קכ"ה . ד ופי' אם אמר לו וזה לפלו' אינו קונה אא"כ הוא ברשותו דזוכה בו מיד שאומר לו כן אבל אם אינו ברשותו לא ומהו אפי' אם אינו ברשותו לכשיבא לרשותו וזה כשבילו אם לא יחזור בו הנותן קודם שתבא לרשותו . ה דין הולך מנה לפלוני ונמצא שמת המקבל נתבאר לעיל בסימן קכ"ה .

ו אמר לשנים קנו ממני בק"ס וכו' בשרה זו לפלו' וכתבו לו שטר עליו ותנוהו לו והם קנו לו וזכו בשרה לפלוני כמו שצוה להם יכול הנותן אח"כ לחזור בשטר ולמחות בהם שלא יתנוהו לו אע"ג דמתם קניין לכתיבה עומד ת"מ כל זמן שלא מוחה דלא כעו לחזור לאימלוכי ביה אבל אם מוחה לא כתביו וצ"ע שכבר כתבוהו כל זמן שלא הגיע ליד המקבל יכול למחות אע"פ שבמתנת השדה אינו יכול להחזור בו שכבר זכה בו על ידה דזכין לאדם שלא בפניו ביטול לא שייך לומר שוכה בו עד שיגיע לידו וכל זמן שלא יגיע לידו יכול לעקור שליחתו שאין עושין שטר בע"כ דאם ייפה כחו במתנה בע"כ לא ניחא ליה דתתיו מנהגה בשטר דלא לפישי ליה שפתי עליה משום ריבוי נכסיו שלא יוכל למכור ולא ללוות על שאר נכסיו שסבורי' העולם שכל נכסיו מושועבדים .

ז אבל אם אמר להם קנו ממני בק"ס וכו' בשרה זו ע"מ שתכתבו לו את השטר או ע"מ שתתנו לו ר"זו יוכל לחזור בו שלא יכתבו לו את השטר או שלא יתנו לו המאתים וזו גם המתנה בטלה דכיון דאמר ע"מ הכי משמע שלא יזכה בשרה עד שיבא השטר או המאתים וזו לידו ואפי' כתבו לו השטר כל זמן שלא מסרוהו בידו אם מוחה בהן מלמסרו לו גם המתנה בטלה , ואין להקשות אמאי חוזר בזה וזכה הוא ק"ל כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי יקיימו דם התנאי בעל כרחו ונתקיים המעשה למפרע שאין זה תנאי אלא פטומי מילי בעלמא שהרי הוא לזכותו של לוקח או המקבל ועליה דירה רמ"א לאתנני ולא על המוכר או הנותן וכשמתנה המוכר או הנותן אינו אלא פטומי מילי בעלמא הילכך יוכל המוכר או הנותן לבטל התנאי והמעשה בטל ממילא , ואין יומר כיון דלאו תנאי הוא א"כ המעשה קיים ואפילו לא נתקיים התנאי דלזכותו ודאי תנאי הוא כאלו התנה שאם יחזור מהתנאי גם המעשה יחא בטל וכתב מורי מהרמ"א ו"ל וז"ל ה"ה בשנים שעשו קניין שישא זה את זה ואמרו ע"מ שיכתבו השטרות ואח"כ חזר אחד קודם כתיבת השטרות ומיחה בכתיבת השטרות נתבטל הקניין הואיל ואמרו ע"מ שיכתבו השטרות וע"ל ריש סימן ל"ט סעיף ד' עכ"ל , ונ"ל שלא אמרו מורי כן אלא כשעשו קניין שישאו זה את זה פירשו בפני' ע"מ שיכתבו השטרות שאו בטל הקניין מעיקרו אבל אם עשו הקניין סתם כקנסות ונעשה הקניין בפרהסיא בלא תנאי אלא שכתובין אח"כ התנאי לראייה בעלמא אם חזר אחד מהם ומיחה אע"ג שיוכל למחות לחתום התנאים ג"ל דמ"מ חייב הקנס דהקנס לא בטל דמדי' הוא טעמא שנוכין עכשיו אותן הקנסות אלא משום כוונתו והבא כיון שנעשה הקניין בפרהסיא כנהוג יצא הק"ל דעדי הקניין מפיק לק"ל וכשחזר א' מהם אנה יוליד זה חרפתי דהא מ"מ כוונת איכא לפיכך ג"ל דע"כ החזור בו ומוחה לכתוב התנאים חייב בקנס , ועוד ג"ל דהבא אפילו נעשה הקניין בע"מ לא בטל במחאת חתימת התנאים דלפי הטעם שכתבתו והוא דעת הרא"ש והרמב"ן והר"ן ומתיר משנ' דטעמא דבטל הוא משום דעליה דירי' רמ"א לאתניו כולכך לא הוי אלא פטומי מילי בעלמא וזה לא שייך הכא דבתנאי שישאו זה את זה ע"מ שיכתבו השטרות ודאי לאו פטומי מילי נינהו שכל אחר התנה שיהא לו שטר על שבנגדו לחזבעו בו אם יעבור ולא התנה שיהא לשכנגדו שטר עליו ואין כאן משום פטומי מילי אלא תנאי גסור הוא ואף כשחזר אחד בו בשטר

אחרת מקנה אותו או שמוכה לו ע"י אחרים וכה ,
יז הרש דיעו קטן שזוכה לעצמו ולא לאחרים ,
יח וכן לאדם בין בפניו בין שלא בפניו ואפי' לקטן וכן
ואפילו אינו אלא בן יום אחד ,

יט י"א שקטן שהגיע לכלל דעת צורו וורק בו נמי לא
אמר רזוכה לעצמו אלא סדר שבא לירו כדאמרין
סעיף ט"ו אבל בהקד' אחרת כגון כגבג וחליפ' אינו קונה
צפי שהקטן אינו יודע בדרכי ההקדאה כלל לפיכך מי שמתחייב
לקטן בין בשטר בין בקנין כיון שאין אותו דבר תחת ידו
אינו זוכה בו א"כ זכה לו ע"י אחר ,

ך מדרכי גבי טענת נגב אם המצא תמצא בידו הנגיבה
וגו' וכן גבי נט כתיב ונתן בידה וגו' ארז"ל שבא הכתוב
לדבות שיהא חצירו וה"ה שאר רשותו של אדם קונה לו
כמו ידו המצא תמצא רבוי' הוא וכן נתן בידה מדלא
כתיב ובידה יתן ואע"ג שהוא אינו עומד אצלו קונה לו שלא
פרעו דלא גרע משלוחו לפיכך הנותן מתנה לחבירו והניחה
לו לתוך חצירו שהמקבל עומד שם וכתה לו חצירו כאלו
זכה בה אחר בשבילו ,

כא כו"א כחצר המשתמרת רכיון דאיתרבאי משום ידו
בעינן שיהא דומיא רידו שדבר שהוא בידו משתמר
לדעתו אבל כחצר שאינה משתמרת כגון שדהו וחורבתו אינה
זוכה לו א"כ עומד כצירו ויאמר וכתה לו שרי ויש חולקין
נס"ל דכמתנה רגותן בעין יפה נתן קנה אפילו כחצר שאינה
משתמרת ואינו עומד אצלה ,

כב וארבע אמות של אדם קונות לו גם כן מתקנת חכמים
שחקנו שיהא ר' אמותיו של אדם קונות לו כי היכי דלא
ליתי לאינוצוי שיפול כל אחר מה שימצא משל הפקר בצד
חבירו לפיכך אם נתן המתנה לתוך ארבע אמותיו במקום
שהוא עומד שם קנה כמו בחצירו ודוקא כמיטמא או כצירי
רשות הרבים או כחצר שאין לה בעלים תקנו לו ארבע
אמותיו ששביבו שיהיו כשלו לקנות מה שמונה שם אבל בשר'
חבירו לא תקנו ר' אמותיו שהם של חבירו וכן ב"ה שריבים
עומדי' תכופי' ומיכלעין ר' אמות של זה בתוך של זה א"א
להקנות לו שם ר' אמותיו ולא קנה עד שתגיע המתנה לידו ,

כג קסנה יש לה חצר ור' אמת לקנות לה מתנה רכיון
רביבה התורה כגש שיש לאשה חצר לקבל גיטה
וקרא מיירי בכל אשה שנשאת לאיש אפי' בקטנה שהרי
קסנה ג"כ יכולה להתקדש ע"י אביה וכוון שיש
לה תרת חצר לענין נט לפי' מתנה כגש וכוון שיש לה
חצר תקנו לה רבנן ר' אמות שלה שיהיו קונות לה ודוקא

שנישאת או שאין לה אב שאין רשות אביה עליה ודוקא
שנשאת ויש לה אב רשות אביה ואין לה יד לקנות וקטן
לעולם אין לו תורת חצר ותורת ר' אמות עד שיגרל ,
כד הזורק ארנקי לבית חבירו לפתח זה ולא נח על גבי קרקע
מפני שורקה ככה עד שיצאה מבית הוריקה דרך פתח
אחרת ונתנו כעל הארנקי לבעל הבית במתנה חזור בו בעירו
בבית מיבעיא כגמרא הואיל והוא באייר הבית אי אמרינן
שהוא כמנוח בקרקע דמי וזוכה לו אויר ביתו מתורת חצירו
ואין הנותן יכול לחזור בו או לא קנה לו אויר ביתו ויכול
הנותן לחזור בו ולא אפי' שיש' ונשאר בספק לפיכך אם
הנותן חזר בו לא יוכל בעל הבית להוציאו ממנו משום
דמוקמינן לארנקי בחוקת מריה קמ' והבעל בית הוא המעורר
אבל אם הפקיד בעל הארנקי את הארנקי בעירו באייר הבית
כבר יצא מרשות מריה וחזר זכה בו בעל הבית באיירו מספק
ואין אחר יכול לקחתו ואם גבולו אחר וזוכה בו מוציאין
אותו ממנו ונותניו לבעל בית דוכות ספיקו קדמה להאחר
והרי הוא בחוקתו מספק ,

כה כו"א ככנון זה שהיה באייר שאין סופו לנוח שם שהרי
לסוף יצא ממנו דרך פתח האחר אבל אייר שסופו לנוח
בו כגון שעומד על הגג וורקו לחצר ונתנו לבעל החצר וחזר
בו בעירו באייר זה וראי' כמנוח דמי הואיל וסופו לנוח וזכה
בו בעל ההצר ואין יכול לחזור בו ,

**רמד האומר לשנים לכתוב שטר מתנה לפלוני
וכו סעיף אחד :**

א מתנה הרי היא כגם לענין שאין אדם יכול למסור
דברים בעלמא לשליח כיצד אמר לשלשה אמר לפלוני
ופלוני שיכתבו ויחתמו בשטר מתנה ויתגוהו לפלוני אין זה
כלום שלא מסר לראשונים אלא דברים בעלמא ואין כאן
קניין לקנות בה המתנה לפיכך אם אמר אלו השלשה לעדים
שיכתבו ויתנו והם כתבו ונתנו למקבל מתנה לא קנה וכ"ש
אם אלו השלשה בעצמם חתמו שאינו כלום שהרי לא
עשאו שלוחי' לזה וכ"ש אם אמר לשנים כתבו וחתמו בשטר
מתנה ותגוהו לפלוני שאינם יכולין לומר לסופר שיכתוב

דמילי לא מסר לשליח אלא הם בעצמם יכתבו ויתנו ויש
נכשרין באמר אמר לפלוני ופלוני שיכתבו ויחתמו בשטר
מתנה ויתגוהו לפלוני ,

**רמה הכותב נתתי שדה פלוני לפלוני והאומר
נתתי שדה פלוני לפלוני והוא אומר
לא נתת לי וכו י"א סעיפים ,**

א הכותב בשטר נתתי שדה פלוני לפלוני או שכתב נתתי
לו או הרי היא שלו בכל אחד מאלו הלשונות שכתב
ומסר לו השטר הרי זה זוכה בשדה ע"י שטר כזה אבל
בדיבור בעלמא מאחר מאלו הלשונות לא קנה א"כ קנו
מידו והא דאמרין נמי לא קנה היינו שרוצה ליתן לו עכשיו
בלשונות אלו אבל אם אמר נתתי בלשון הודאה י"א שקנה
וע"ל סי' ס' סעי' ו' ואפי' אם כתב בשטר אתנו לו אע"פ
שהעירו עליו עדים לא זכה המקבל שאין זה אלא שמבטיחו
שיתגנה לו לאחר זמן ובשטר אחר והרי עדין לא עשה
ואפי' קנו מידו לא זכה דלא הוי אלא קניין דברים בעלמא ,
ב וי"א שאם קנו מידו מהני לשון אתן ומהרי"ו פסק כסבירא
ראשונה שאם אמר אתנו לו מעכשיו בין בשטר בין
לעשות לה כתובה מרובה לא זכתה כל זמן שלא כתב לה
ולכן נהגו לעשות תנאים חדשים בשעת החופה וע"ל בלבוש
הארמון סימן נ"א ,

ג יש מי שאומר שאם כתב לו בשטר שדה פלוני שלי תהא
נתוני' לך או תהא שלך קנה דתה' מעכשיו משמע ויש
מי שאומר שאם אמר אתנו לו מעכשיו בין בשטר בין
בקנין קנה לאלתר רכיון שאמר מעכשיו אין זה לשון הכספה'
אלא פירשו מעכשיו אני נותן לך ובהאי שטרא או בהאי
קניין אני מקנה לך גופא דארעא , שטר מתנה שכתוב בו
כתבו וחתמו עלי ככל לשון ותנו לפלוני כו' , אין זה שטר
מתנה שהרי לא נכתב בשטר שהוא נתן אלא צוה לעדים
שיתנו ,

ד האומר נתתי שדה זו לפלוני והוא אומר לא נתת לי הולכין
אחר דברי הנותן דאיכא למימר וזכה לו ע"י אחר ואין
בעל חוב של הנותן גובה מסנה כל זמן שישאר ביד הנותן
ממה לפרוע ממנו אבל אם לא נשאר בידו לפרוע ממנו לכ"ח
לא מהני הודאתו לחוב לבעל חובו כיון שבעל חובו קד'
והקרקע עד עתה היתה בחזקתו לא כל כמיניה לגרדפי
חזקת הב"ח ,

ה ואם אמר כתיבתי שדה פלוני לפלוני ונתתי לו בידו והלה
אומר לא נתת לי אם המקבל המתנה בעצמו הוא שאומ'
כן הרי הודאת בעל דין כמאה עדים והנותן אוכל פירות
שדהו כי הוא שלו ואם המקבל מת ובנו אומר לא נתת
לאכי שדה זו לא נתת לא לזה ולא לזה אלא מניחין את
הפירות ביד שלי' עד שיתברר הדבר דשמא הם סועה
ואינו יודע הכיורר אם נתן לאכיו או לא נתן לו ,

ו יש מי שאומר דדוקא כשהבן אומר אני הייתי במעמ'
שאתה אומר שנתת לאבי וראיתי שלא נתת לו ואפי'
הכי מניחין ביד שלי' ולא אמרי' הודאת בעל דין פק'
עדים דמי כיון שהבן לא קבל השטר בידו אלא אומר על
קבלת אב שלא קבל ואיכא למימר שמא סעה וסברי שלא
קבל וקבל אבל אם לא היה הבן במעמד דינו כמו נתתי
שדה פלונית לפלוני והוא אומר לא נתתי רחישנין שמא זילת
לו ע"י אחר ,

ז מקבל המתנה שבא בעל חובו לגבות ממנו ואמר המקבל
אינה מתנה בדי אלא שומר אני עליה או שאמר כמלה
היתה מתחלתה שלא קבלתיה אלא בעל כרחי באונס או
בטעית או כיוצא בזה דבריו קיימים ותחזור לבעליה ואם
התובע טוען מערים אתה בזה כדי להפקיע מתחת ידו
וקגוויא יש לך עם הנותן אם טוען הב"ח טענת ודאי נשבע
המקבל היסת ונפטר ואם טוען שמא אין לו עלי אלא חרם
סתם וע"ל סעיף ו' ,

ח טוען הנותן ואמר למקבל מה לשלי אצלך שומ' אתה עליה
או שאמר שלא מדעתי נתתי' או גזולה היא בידך וזה אומר
אתה נתתי לי לדעתך אם החזיק בה שני חזקה או שהימתנת
מסלפלין והוא מחזוק בהן נשבע המקבל שבע' היסת ונפטר ,

ט יעקב נתן שדה לראובן כמתנה ונתן לו השטר מתנה
עליו ואח"כ החזיר ראובן שטר המתנה ליעקב וגם עשה
לו מחילה עליו שמחל לו את השדה לא נתבטלה המתנה
כדך והשדה עודנו בחזקת ראובן רבחות השטר לא קנה
יעקב כלום ולשון מחילה אינו גופל בכאן רמה מחיל לו וא"כ
אין ליעקב שום קניין בשדה והוא עדין של ראובן עד
שיחזור ויקרה לו בא' מדרכי ההקדאה ,
י המקבל

לבוש עיר שושן הלבנות מתנה ומחילה סימן רמו

זה דוקא כשכתב לו בלשון מתנה אבל ש"מ שכתב לו בלשון ירושה קנה דכתיב והיה ביום הנחילו את בניו ש"מ שיש לו רשות לאב להנחיל לכל א' מבניו כל מה שירצה, ואם כתב לאחר שהא משול ושולט בכל אשר לו בין בביא בין בש"מ אינו לשון מתנה אלא לשון אפטרופוסות .

ח וכל היכא דאיכא לאיסתפקי בלשון המתנה אם נתכוין למתנה גמורה או לא על המקבל להביא ראיה שהרי הוא המוציא והמעה .

ך בר"א שכתב בן לבן בין הבנים דהכי קים להו לחו"ל סתמא דמלתא מסביר חוקה ואמר על זה כנגמרא שוהו הלכתא בלא טעמא והסבירו קצת האחרונים כיון דאפי' חכמי התלמוד קראוהו הכתא בלא טעמא לכך לית לן אלא מה שנא' בזה בגמ' ואין לנו להוסיף עליו לפיכך אמרו דוקא כן בין הבנים הוי דינא הכי אבל אם כתב בן לבן בין הבנות או לבת בין הבנים או לבת בין הבנות או לאח בין האחים או לאחר משאר יורשין בין שאר יורשים אע"פ שלא שירר בל' מתנתי קיימת וי"א דאף בת בין הבנים או בת בין הבנות לא קנתה .

ק יש מי שאומר הכותב כל נכסיו לבן בין הבנים אם נתנה לו בקניין ויפה כחו קנה ויש מי שאומר שאע"פ לא קנה . ח אם אמר כתבו ותנו לו כל נכסי ולא יפה כחו לומר נתנו לו כל נכסי ואף כתבו אפי' אפטרופוס לא עשאו שפיון שהתחיל בכתבו משמעות הלשון הוא שבא לעשותו אפטרופוס בדרך הקנאה והייש' שגא לא גמר לעשותו אפטרופוס אלא כשטר וכיון שהאפטרופוסות אינו מתחיל אלא לאחר מית' גם כח השטר אינו אלא לאחר מית' וק"ל אין שטר לאחר מית' שכתב באו הנכסים ליד היורשים .

מ כתב כל נכסיו לאחר ובכניו ולאח' עמו זה האחר קנה הצי הנכסים במתנה ואחד השני לבניו והבן שכתב לו אינו אלא אפטרופוס על שאר אחיו לא מביעיה אם כתב החצי לאחר תחלה והשאר לבנו דהוי אפטרופוס דבשעה שכתב לבנו הוי כל נכסיו אלא אפי' כתב לבנו ולאחר בבת אחת חשבו' ליה כיתב כל נכסיו לבנו כיון שלא שירר כלום בנכסים אחר מתנת בנו .

נ דוקא שכתב כל נכסיו לבנו ולפלוני אבל אם כתב חצי נכסיו לבנו וחצי נכסיו לפלו' מדחה ליה למכתב כל נכסיו לבנו ולפלו' ולא עשה בן אלא הקדים לבנו במתנתו לבנו הוי מדחה והל' כנותן לבנו המקצת ושירר לו השאר ואח"כ נתן השאר לאחר ושניהם מתנה ואם כתב שני שלישי נכסיו לבני והשלישי לאחר הוי כמות' כל נכסיו בבת אחת לבנו ולאחר ואע"פ שהקדים לבנו תחלה לא עשאו אלא אפטרופוס משום דלא הוי מצוי למכתב כל נכסיו לבני ולפלו' דאז הוי משמע חצי לבנו וחצי לפלו' והוא לא רצ' ליתן אלא שני שלישים לבנו ושלישי לפלו' .

יא ואם כתב כל נכסיו לשני בניו שניהם אפטרופוס' ואם כתב חצי נכסיו לבני פלו' וחצי נכסיו לבני פלו' להראשון הוי מתנה שהרי שירר לו חצי השני והשני הוי כמו כותב לו כל נכסיו ואינו אלא אפטרופוס על החצי האחר גבל הבנים ואפי' להראשון גמי שנתן לו חצי הנכסים יש לו חלק בהצי האחר כאחד משאר האחין .

יב הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפטרופוס כמו שאמרנו טעמא כבן ונתבאר פרמי דין זה בלבוש הבן' וארגמן סימן ק"ו .

יג הכותב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא נתבאר בלבוש הנוכר סי' ק"ו .

יד הכותב כל נכסיו לאשתו ויצא עליו שטר מוקדם נתבאר בלבוש הנוכר סימן ק"ו .

טו דין שטר מתנה שלא נעשה אלא להבריה בלבוש הנוכר סי' צ' .

טז דין שביב מרע שאמר תטול אשתי כאחד מהבנים בלבוש הנוכר סימן ק"ח .

יז כל הנותנים כל נכסיהם שאמרנו בהם שאין המחנ' קיימת בשתכיל המתנה ויחזרו כל הנכסים לבעלים הראשונים אין מקבל המתנה מחזיר הפירות שאכל שאין ביטול זה בא מחמת שנתן במעות דנימא בה שהיה בטלה מעיקרה ופירות שאכל במעות אבל ויחזיר אלא כל זמן שלא ניתבאר מתנה זו מתנה גמורה הוא וקיימת והפירות שלי' דלא גרע מנותן מתנה בפירוש ע"מ להחזיר לזמן הקצוב שהמקבל אוכל הפירות עד זמן הקצוב ה"ג הכא , האומר לחבירו אכול עמי ואינו מכניסו בדרך שמכבדו לאורחים אלא מאכילו' סתם צריך לשלם לו ולא אמרי' מתנה קיהיב ליה לפיכך מי שמאכיל לרתנו ע"מ בתו יחזיר זומן שקצבו לו מוונות צורך החתן לשלם לו מוונותיו כשתובע ממנו ודוקא מוונותיו ולא מוונות אשתו דגבי מוונות אשתו ה"ל פורע חובו של חבירו דפטור ומוונותיו גמי לא אמרן

ה המקבל שקבל המתנה ושחק הרי זכה בה הואיל ושחק וקבלה ואם אחר שוכה בה ע"י שתיקה חזר בו ואמר איני רוצה בה או איני מקבלה או הרי היא במלה או מום זה נ"ל בה לא אמר כלום לענין שתחזור לבעלים שכבר יצאה מרשות' אלא הרי היא הפקר ונ"ל שכל הלשונות הללו משמעות' הוא שאע"פ שכבר היתה שלו מעכשיו הוא מפקירם וכל הקוד' בה זכה בה ואם יש לו ב"ח הוא קורם לכל שגובה אותה בחובו רלאו כל במיניה להפקירם לאפקיעי שיעבוריה שהרי שלו היתה שוכ' בה כבר וכל זה כאומ' א"מ הלשונות הללו וכיוצ' בהן משמעותן להכא שכבר היתה שלו ומכאן ואילך אינו רוצה בה אבל אם אמר לשון דמשת' משמעיקרא לא היתה שלו הרי מיד' שמעולי' לא כיון לזכות בה והוראת בעל דין בק' עדים דמי ונאמן אפי' שחב לאחרים כגון שיש לו ב"ח עליו כיון שלא הוי' בחזקתו עד עתה נאמן עליה ואם מתחלה לא היה שותק אלא צווח מיר שלא רצה לקבלה אפי' אמר אחר מאלו הלשונות לא קנה בע"כ והרי לא יצאת מעולם מרשות הנותן אלא גשאה שלו ותחזר לו ואם היה שותק מתחל' ואח"כ אמר אי אפשי בה אם המתנ' מטלטלין הו' להו הפקר ואם היא קרקע מאחר ששתק תחלה אין בדבריו כלום טעמא משו' דבמטלטלין שכבר נכנסו לרשותו אם אמר' אפי' בה הוי לשון הפקר שמסלק עצמו מהן וכבר יצאו מרשות הנותן והו' הפקר אבל במתנה קרקע משמע אי אפשי שתהא המתנה קיימת ולא לשון הפקר כיון שאין הקרקע בידו וכיון דאי אפשי להכא משא' לא אמר כלום והמתנה קיימת יא ואם זכה לו המתנה ע"י אחר בפניו ושחק ואח"כ אמר איני רוצה בה ה"ו ספק אם זה ששתק כבר היה משום שרצה בה ומה שצווח עכשיו משו' שחזר בו או נימ' מה ששתק היה מפני שעדיין לא הגיע לידו כלום ולא משום שרצה בה וזה שצווח עכשיו מוכיח סופו על תחלתו לפיכך אם קרם אחר וזכה בה לעצמו אין מוציאין אותה מידו דשמא המקב' זכה וכיון שאמר אינו רוצה בה הרי הפקירם וזה שקדם ולקחה זכה מההפקר ואם חזרו הבעלים הראשונים ותפשו מידו שקדם וזכה בה אין מוציאין מידם שאם המקבל לא זכה שכיון שאמר איני רוצה הוכיח סופו על תחלתו ולא קנה אותה וברשות הבעלים היא קיימת עדיין , וי"א שקנה המקבל בכל עניין .

יח וכל היכא דאיכא לאיסתפקי בלשון המתנה אם נתכוין למתנה גמורה או לא על המקבל להביא ראיה שהרי הוא המוציא והמעה .

יט וכל היכא דאיכא לאיסתפקי בלשון המתנה אם נתכוין למתנה גמורה או לא על המקבל להביא ראיה שהרי הוא המוציא והמעה .

כ וכל היכא דאיכא לאיסתפקי בלשון המתנה אם נתכוין למתנה גמורה או לא על המקבל להביא ראיה שהרי הוא המוציא והמעה .

כא וכל היכא דאיכא לאיסתפקי בלשון המתנה אם נתכוין למתנה גמורה או לא על המקבל להביא ראיה שהרי הוא המוציא והמעה .

כב וכל היכא דאיכא לאיסתפקי בלשון המתנה אם נתכוין למתנה גמורה או לא על המקבל להביא ראיה שהרי הוא המוציא והמעה .

כג וכל היכא דאיכא לאיסתפקי בלשון המתנה אם נתכוין למתנה גמורה או לא על המקבל להביא ראיה שהרי הוא המוציא והמעה .

כד וכל היכא דאיכא לאיסתפקי בלשון המתנה אם נתכוין למתנה גמורה או לא על המקבל להביא ראיה שהרי הוא המוציא והמעה .

כה וכל היכא דאיכא לאיסתפקי בלשון המתנה אם נתכוין למתנה גמורה או לא על המקבל להביא ראיה שהרי הוא המוציא והמעה .

כו וכל היכא דאיכא לאיסתפקי בלשון המתנה אם נתכוין למתנה גמורה או לא על המקבל להביא ראיה שהרי הוא המוציא והמעה .

כז וכל היכא דאיכא לאיסתפקי בלשון המתנה אם נתכוין למתנה גמורה או לא על המקבל להביא ראיה שהרי הוא המוציא והמעה .

כח וכל היכא דאיכא לאיסתפקי בלשון המתנה אם נתכוין למתנה גמורה או לא על המקבל להביא ראיה שהרי הוא המוציא והמעה .

כט וכל היכא דאיכא לאיסתפקי בלשון המתנה אם נתכוין למתנה גמורה או לא על המקבל להביא ראיה שהרי הוא המוציא והמעה .

ל וכל היכא דאיכא לאיסתפקי בלשון המתנה אם נתכוין למתנה גמורה או לא על המקבל להביא ראיה שהרי הוא המוציא והמעה .

לא וכל היכא דאיכא לאיסתפקי בלשון המתנה אם נתכוין למתנה גמורה או לא על המקבל להביא ראיה שהרי הוא המוציא והמעה .

לב וכל היכא דאיכא לאיסתפקי בלשון המתנה אם נתכוין למתנה גמורה או לא על המקבל להביא ראיה שהרי הוא המוציא והמעה .

לג וכל היכא דאיכא לאיסתפקי בלשון המתנה אם נתכוין למתנה גמורה או לא על המקבל להביא ראיה שהרי הוא המוציא והמעה .

לד וכל היכא דאיכא לאיסתפקי בלשון המתנה אם נתכוין למתנה גמורה או לא על המקבל להביא ראיה שהרי הוא המוציא והמעה .

לה וכל היכא דאיכא לאיסתפקי בלשון המתנה אם נתכוין למתנה גמורה או לא על המקבל להביא ראיה שהרי הוא המוציא והמעה .

לו וכל היכא דאיכא לאיסתפקי בלשון המתנה אם נתכוין למתנה גמורה או לא על המקבל להביא ראיה שהרי הוא המוציא והמעה .

לז וכל היכא דאיכא לאיסתפקי בלשון המתנה אם נתכוין למתנה גמורה או לא על המקבל להביא ראיה שהרי הוא המוציא והמעה .

לח וכל היכא דאיכא לאיסתפקי בלשון המתנה אם נתכוין למתנה גמורה או לא על המקבל להביא ראיה שהרי הוא המוציא והמעה .

לט וכל היכא דאיכא לאיסתפקי בלשון המתנה אם נתכוין למתנה גמורה או לא על המקבל להביא ראיה שהרי הוא המוציא והמעה .

רמח הנותן מתנה לחבירו ואמר ליה ואחר כך לפלתי וכו' סעיפים :

א שכיב מרע שאמר נכסי לפלתי ואחריו לפלתי כל זמן שהן ביד הראשון יכול לעשות בהן מה שירצה ואין לשני אלא מה ששייר ראשון ואם היה הראשון ראוי לירש בנפשו היה בן מכלל הבנים אין לשני כלום אפי' כמה ששייר הראשון ואפי' אם גם השני ראוי לירשו שהרי כבר הנחיל לבני הראשון וכבר אמרנו שיש רשות לאב להנחיל לבניו מה שירצה וכן אפי' אם אמר נכסי לפלתי ואחריו יהי מוקדשין אם זה ראוי לירשו אין להקדש אחריו כלום שכל לשון מתנה לבני יורש הוא בלשון יורש וכיון שבתורת יורשה בא לירש יורשה אין לה הפסק אע"פ שאמר אחריו יהא לפלתי או להקדש אין זה בידו דלאו כל במנינה להוציא מידו אבל הכריא שנתן מתנת בריא על ררך זה שכתב לאחר נכסי לך ואחר כך לפלתי אע"פ שהראשון ראוי לירשו כיון רכבמתנת בריא באת לירוש ויש לאחרון מה ששייר הראשון וגם בשכיב מרע אם עשה הצווא' במקום שנהגו לררך בערכאות של גוים וכמו אח"כ לדון בדיני ישראל דגין לו כרייתום וסתמא הש"ס ע"ד כן נתנו לה' .

ב שכיב מרע שאמר נכסי לך ואחר כך לפלתי והיה הראשון ראוי לירשו ופירש הש"ס ואמר לא מסור יורש' אני נותן לך שאין לה הפסק אלא במתנה וחרי הפסקתיה קנה השני מה ששייר הראשון לפיכך אם לא נתן המתנה לירש אלא נתנה ע"י שלישי ואמר נתנו לבני שקל בכל שבת ולא מסור יורשה אני נתנה להם אלא הנשאר מהנכסים אחרי מות יורשי יהיו לפלתי אין נותנים להם אלא שקל אע"פ שאינו מספיק להם כיון שכך צוה בפירוש ועל"ס ר"ג סעי' ו' .

ג אמר נכסי לפלתי ואחריו לפלתי ואחריו לפלתי ואין הראשון ראוי לירשו מת ראשון קנה השני מת שני אחר מיתת הראשון קנה שלישי מת שני בחיי ראשון ושאר הנכסים בחזקת יורשי ראשון ואין לשלישי כלום שהרי לא צוה שיהיו של שלישי אלא אחר שיבאו לירש שני וכיון דלדירש לא באו השלישי מנין לו וכן רין השלישי עם השני שאם באו לירש שני ומת שלישי בחיי שני ושאר הנכסים בחזקת יורשי שני .

וכל היכא שאמרנו שהדין הוא שיבואו מיד ראשון לשני או מיד שני לירש שלישי אע"פ שאין להם שילאחריו אלא מה ששייר ראשון והראשון יכול לעשות בהן בשלום מ"ס אמר דלאשון למכור או ליתן גופן של נכסים לאחרים אלא אוכל הפירות עד שימת וכשימות יורש השני בגוף הנכסים ואם עבר הראשון ומכר או נתן במתנה אין השני מוציא מיד הלוקחות או המקבל דאחר כך לפלתי לאו כאומר מעשיו דמי אלא כאילו אמר כל ימי חיך יהיו לך גוף ופירי ואין לשני לא מהגוף ולא מהפירות אלא מה שישאר הראשון והוא הא לשני שירש כלו' אבל מ"ס המשיא עצה לראשון למסור או ליתן נקרא רשע וכו' ששהוא עצמו נקרא רשע שלא עשה נחת רוחו של מי שאמר אחר כך לפלתי דהיה נחת רוחו שיעשה רצונו ומיהו לא הקפיד קפידא גמורה שלא יוכל הראשון למכור כולו האי לא קפיד אלא מה שעש' עשוי אפי' היה בהם עבדים והוציא' הראשון לחירות או כלים ועשא' תכריכים למת אע"פ רבאיסור עשה דעבר בעשה לעולם בהם תעבודו לא אמר' דלא היבנתה למעבד איסורא אי לשחינתה איסורי הנאה אלא מעשיו קיימים דשלו לגמרי היו ואם לא נתנם לראשון כל ימי חייו אלא לזמן קצוב בנן לעשר שנים ואח"כ לפלתי ומכר הראשון תוך העשר שנים בכלות העשר שנים השני מוציא מיד הלוקחות שכיון שלא נתנם לו אלא לזמן אין גופן קבוי' לו ולא יכול למסור דהו' כמו מתנה ע"פ להחזיר שצריך לקיים התנאי ואם לא קיים המתנה' במלה למפרע .

ד ב"א שאין השני מוציא מיד הלוקחו' או מיד המקבל מתנה מן הראשון כשמכר הראשון או נתנם במתנה לאחרים אבל אם מכרם או נתנם הראשון לאחר מירשיו לא עשה ולא כלום אלא השני מוציא ממונו וסעמא מפני שכוונת הנותן כשאמר ואחר כך לפלתי לא היה בדעתו שיוכל המקבל הראשון לתתם לבניו או לירשיו שאם כן לא עשה ולא כלום כשיור דמסתמא כל מה שיש לאדם הוא נותן לבניו או לירשיו אבל כשאינו יכול לתתם לבניו או לירשיו אע"פ שיכול לתתם לאחרים הא אמרינן דמ"מ רשע הוא ואין אדם חושא נותן לאחרים וכן אם נתנם הראשון במתנת שכיב מרע אפי' לאחרים לא עשה כלום והשני מוציא ממנו וסעמא שאין מתנת שכיב מרע קונה אלא לאחר מיתה וכשימות יקיים זכותו של השני קודם מקבל המתנת שכיב מרע .

אלא דווקא דליכא חזקה שנתן לו לשם מתנה אבל היכא דמוכח שנתן לו לשם מתנה רק אח"כ נפלה קטטה ביניהם ומסתת הקטם הוא חוזר בו ותובעו א"צ לשלם לו דכסבי וזה זה במתנתו ולא כל כמיניה לחזור בו .

רמז השולח תפצים לבניו ביתו ולא פירי האך יחלוקו וכו' סעיפים :

א בריא ששלח כלים ממדינת הים לביתו ויש בהן דברים הראויין לבנים ודברים הראויין לבנות ואמר יתבנו אלו לבני הרעת נותן ששלח בין לבני' בין לבנות ונתן לכל אחד מה שראוי לו כיצד הראוי לבנים בנן ספרים וכלי מלחמה הם לבנים והראוי לבנות בנן מלי משי צבועים וחלי זהב יסלום הבנות ואם היו ראויים לזכרי' ולנקבות יסלום הזכרים דדעתו קרובה יותר אצל הבן מאצל הבת . מי שהיו לבנים מאשה אחת ונשא אשה אחרת והתנה עם בני' הראשונים שבניו מן השנייה יסלו חלק בירושה כמו הם ולא היו לו מן השנייה רק בנות לא אמר' שאותן הבנות יסלו חלק כמו הבנים מן הראשונים מחמת זה התנאי שלא היה רעתו אלא על הבנים שילדו מן השנייה ואין לבת במקום בן כלום ואע"פ שזה לא היה צריך להתנות אמרינן שהתנה כדי שלא יבא לירי קטם ומחלוקת עמהם .

ב והמשלח כלים לביתו סתם ולא פירש כלום למי יתנו והיו בהם כלים הראויים לבנות יסלו אותם בנותיו שאינן נשואי' דאומר הרעת כך נותן שלהן שלח לחבבן כדי שיקפצו עליהן ואם אין לו בנות או שהיו בנותיו נשואות יסלו אותם נשי בניו שהרעת נותן כן שלהן שלח להנות בניו ולא חתניו ויש מי שאומר דה"מ דלית ליה איתתא אבל לא אית ליה איתתא דאי' דלדידה שדר דכנפו דמיא .

ג וכל זה לא מירי אלא כבריא דסתם בריא בחייו רוצה לכבד בנותיו כדי שיהיה חביבות על בעליהן אבל שכיב מרע אין כוונתו אלא להנחיל בניו ומסתמא אין רעתו לעקר נחלה דאורייתא לפיכך שכיב מרע שאמר נכסי לבני אחר הבנות בכלל דבתורת יורשה קאמר ואפי' אין לו אלא בן אחד ובנות רבים אין הבנו' בכלל ואע"פ שאמר בלשון רבי' בן אחד הלשון שנאמר' ובני הן חושים ובני פלוא אלא כ"א וכו' א"כ למה ליה למימר הכי לישתוק מיניה ומסילא הוה ברא ירית יש למד דילמא כ"כ נכסיו מעיקרא דייתיקי לאחר והשתא הדר ב' וקיימא לן דייתיקי מבטל דייתיקי וכן אין בן הבן בכלל אע"פ דאמר' בעלמא בני גוים הרי הם כבנים בלשון בני אדם אינו כן והכא בתר לשון בני אדם אוליגן , ויש מי שאמר שאם אין לו בן ויש לו בן הבן אע"פ שיש לו בנות אכן הבן קאמר שאדם קרא לבני בניו בניו בניו אפי' אחר' מפני שהם ראויי' לירשו ועומדים במקום בניו מיהו אם אמר יתמי הבנות בכלל וכן אם אמר לירשני חלציו הבנות בכלל ואם אמר בפירי' לבני ולבנותי הראוי לבנים והראוי לבנות לבנות מעשה בא' שצוה כל אשר לו לבניו רק שיתן סך מה לכל אחת מכוונתו וסתת אחת מהן בחייו והניחה בן ואמר חכמי הדור שאין לבן בתו כלום דלה ולא לירשיה קאמר ועוד רבן כהנא לא מיקדי בן .

ד מי שחלק נכסיו מחמת מיתה ואחד שכתב מה שרצ' כתב והשאר יחלוקו שתי אחיות ויתמי אחותי ויש ביתמי אחותי זכרים ונקבות גדולי' וקטנים כלם בכלל יתמי אפילו נקבות נשואות שאין שייך כאן לומר דווקא לזכרים קאמר דהא אין כאן עקרת נחלה דאורייתא .

ה האומר נכסי לפלתי ולבניו חולקין אותן כמי שחלק ריבוי כלום' כמו שחלק בריבוי לשני חלקים כן חולקין הנכסים לשני חלקי' דהיינו שאותו הפלתי נוטל מחצה וכל בניו מחצה השני וכן אם אמר נכסי לפלתי ולבני' ולבני' ולבני' נוטלין בני פלתי מחצה ושנים האחר' מחצה שהרי לא היה יכול לכלול כלשון אח' ואפי' היו הגפרטי' מרובין והנכללין מועטין נוטלין הגפרטי' מחצה והנכללין מחצה ואף אם יגיע לאחד מהגפרטי' פחו' מלא' מהנכללין בנן שאמר נכסי לראובן ושמעון ולוי ולבני יהודה ולא היו ליהודה אלא שני בני' נוטלין ראובן ושמעון ולוי מחצה ושני בני יהודה נוטלין המחצה השני וכתב מהרמ"א ז"ל וז"ל וכן הדין בשאר דברים ולכן איש ואשה שהתנו ביניהם שאם ימות אחד מהם יחזרו הנכסים לקרוביהם נוטלין קרובי החצי וקרובי האשה החצי השני עכ"ל . האומר תנו מנה לפלתי למדונת א"א יתנו לו היורשים מיוזני' בכל יום אלא נותנים לו כבת אחת וכן האומר תנו מנה לפלתי לבניי ואיה אין מסתיגין' עד זמן נישואין' אלא נותנין לה מיד .

לבוש עיר שושן הלכות כרתנה ומחילה סימן רמח

במתנת שכיב טרע יורשיו אילו קודמים ואם כן יפה הנותן כח יורשיו כמה שאמר ואחריו לירשדך וכל הדברים הללו לא נאמרו אלא כנותן שאמר ואחריו כמ"ש אבל אין ללמוד ממנו לאותם שכותבין בשטריו מקח ומתנה לך לירשדך ולכאמרי מכחך שיהא הדין נוהג כמ"ש ש' שאינו כן דהתם איכותבין אלא לשופרי דשפרי לומר שהמכר או המתנה יתקיים ולעולם ולא יהיה להם הפסק כמו שכותבין שיהא לו כח למכור ולהשכין ולהנחיל כו' ושאר שופרי דשפרי ראובן שנתן מתנה ללוי והתנה עמו איוז תנאי ושאר יעבור התנאי יהיו הנכסים של שמעון מעכשיו ואח"כ נתן שמעון ללוי מעכשיו כל זכות שיש לו במתנה זו ומת אע"פ שלוי עובר על תנאי שהתנה עמו ראובן וזכה בנכסים מכח שמעון אע"פ שלא באת המתנה מעולם ליר שמעון כיון שראובן כתב בתנאי של לוי מעכשיו יהיו של שמעון אם יעבור לוי ושמעון כתב ללוי נ"כ מעכשיו הוי כאילו באו לידו בשנתן כל זכותו ללוי וזכה בהן לוי באותו פנים .

ח שכיב טרע שאמר לאשה פניה נכסי לך ואחריו לפלוגי ולא אמר מהיום ועמדה ונשאת בעל לוקח הוי ואין השני מוציא מיר הבעל ואם אמר לה כן כשהיא נשואה ומתה השני מוציא מיר הבעל שכיון שיזכה בנכסים זה בשעת שהיא נשואה הוי כאילו אמר לה בפירוש אחריו יקנה פלו' ולא הבעל לפיכך אם מכרה נכסם אלא כשהיה תחת בעלה ומתה תחת בעלה יעמדו הנכסים ביד הלוקח .

ט האומר נכסי לך ואחריו לירש ויתנה לו בת נשוא' ומתה הבת בחיי בעלה ובחיי המקבל אין הבעל יורש אותם נכסי' דהוי להו ראויה לאשתו שהרי לא זכתה בהם האשה אלא אחר מיתת המקבל שמת אחר מיתתה ואין הבעל נוטל בראוי אבל אם הניחה הבת כן או בת הם יורשים את הנכסים דכשאומו הנותן לירשיו יורשין קאמר ואם יאמר הנותן למקבל ואחריו לירשיו מעכשיו הנה הבעל יורש אותם אחר מיתת אשתו דהא כשימות המקבל שוכה בהן האשה למפרע מעכשיו בעודה חיה ולא הוי ראו' לגבי בעל אלא מחזקים .

י הנותן מתנה ואמר כמטלפין שיש לי יהיו לפלו' נוטל כל כלי תשמישו אבל לא חטים ושעורים ושאר סחור' שיש לו דמת' מטלפין כלי' תשמישיו משמע ואם אמר לו המטלפין שלי יטול נוטל הכל וגם עבדים בכלל המטלפין אע"ג דשאר מילי הם בקרקעית היינו לדיניהו דהא הוקשו לקרקעות אבל בלשון בני אדם בכלל מטלפין הם דהא מיטלפין וניידי אבל ריחים הע"י נה וכיוצא בה אע"ג דניידי אינם בכלל מטלפין דהא מחוברי' לקרקע ואם אמר כל המטלטל משמעו כל דבר שיכילין למטלטל אע"פ שאין דרך כל המטלטל גם הריחים העליונה ואפי' התחתונה כל דבר כיוצא בה בכלל .

יא אמר נכסי לפלוגי נוטל כל המטלטלין וכל הקרקעות והעבדים והעבדים והבהמות והעופות ואפילו התפילין עם שאר ספרים הכל בכלל נכסים הן שכל דבר שדרך בני אדם למכור כשיצטרך למעות נקרא נכסי אבל ספר תורה מביעא בגמרא אם הוא בכלל נכסים מן אמרינן כיון דאמור לזכוני לאו נכסי היא או דילמא כיון דמזכרין ללמוד תורה ולישא אשה בכלל נכסי היא ולא איפשי' ונשארה בספק לפיכך אם תפשה אין מוציאין מידו אם אמר בגדי לפלוגי כל מה דמיקרי בגד הוא בכלל בין בגדי חול בין בגדי שבת .

יב הכותב לחבירו שנתן לו די' אמות קרקע ואגבין כל המטלטלין שיש לו בין זהב וכסף בין שאר כל בלים גדולים וקטנים ובגדי פשתן וצמר ומשי וכל מה ששמו ממון וכל מה ששמו נכסים קנה הכל חוץ מקרקעות שהרי לא הקנה לו אלא באגב ואין קרקע נקנה באגב וחזין מן העבדים שהוקשו לקרקעות ואינם נקנים באגב . וחז' נוס' דמספקא לן אם היא בכלל ממון ונכסי כיון דאסורא למיזבנא אם לא ללמוד תורה ולישא אשה לפיכך אם תפשה אין מוציאין מטנן כדאמרין לעיל .

יג הנותן לחבירו כל נכסו מטלפלי אגב מקרקעי ולא שירי לירשין אלא ה' והובים והיו לו בבתו שטרי חובות אם מתנת שכ"מ היתה קנה דשטרות בכלל נכסים הם ואע"ג דבעו כתיבה ומסירה הא ק"ל דברי שכ"מ ככתובים ומסורין דמי ואין צריכין קניין לפיכך הוי כל דבריו כבאיש שכתב שטר על השטרות בכל יפוי לשון של שטר דהיינו קני לך אינהו וכל שיעבדיהו וגם כאלו מסר השטרות ליד המקבל אבל אם מתנת בריא היא שאינו יכול להקנות השטרות כי אם בכתובים קני לך אינהו וכל שיעבדיהו ומסירה אע"פ שהקנה לו השטרות בקניין לא קנה השטרות אלא היורשי' יזכו בכל השטרות ולא אמרין כיון שלא שיר לירשין אלא חמשה והובים הרי סילק אותם לגמרי מכל נכסיו וגם השטרות אינם שלהם וגם המקבל המתנה

ה היה על הראשון חוב או כתובת אשה וכמו לב"ד לפרע מנכסים אלו אע"פ שהראשון קודם אין הבית דין מגבין אותם מנוף הנכסים אלא מהפירות בלבד שמין להם שאם יגבו אותם מנוף הנכסים יבא השני ויטרף מהם אחר מיתת הראשון דלא דמי לכפר דהתם כון שאי אפשר לסלק הקנה או המקבל במעות הרי נסתלק הראשון לגמרי מן הנכסים ואין כאן שיר לגבי שני אבל בשומת חוב או כתובה שכולן לסלק אותו במעות הרי הנוף עדיין משאיר ביד הראשון ובשימות יזכה בו השני .

ך ולאחר שימות הראשון ולא מכרן נוטל השני ואפילו עשאן הראשון אפותיקי לבעל חובו או שיחרן לאשתו בכתובתה אין גובין מנכסים אלו כלום אלא אם של שני .

ך אין כל הרברים הללו אמורים אלא באימוצא אחריו לפלוגי ולא אמר מהיום אבל אם אמר לו ואחריו מהיום לפלוגי ומכרן הראשון השני מוציא מיר הלוקחות דמיד שמת הראשון זכה הוא בנכסים למפרע מהיום והרי הוא קודמלהם וכן מהאי טעמא אמר מת שני בחיי ראשון אחר שמת הראשון ינתנו לירשיו שני ואם הם שלשה ואמר לראשון ואחריו מהיום לפלוגא אחריו מהיום לפלוגי ראשון ושני לא קנו בגוף הקרקע כלום אלא הפירות כל ימי חייהם והשלישי קנה הגוף מהיו' והפירות לאחר מיתת השני והוא שכאוליר השני תחלה שלא הקנס לא אלא כשיבואו לידו מכח השני הלכך אם מת שני בחיי ראשון ואח"כ מת הראשון יחזרו הנכסים לירשיו נותן דהא השלישי לא קנאם והראשון לא היה לו בו כ"א הפירות כל ימי חייו ואחר שמת מציא חזרו לנותן . וכל הרברים הללו אינם אמורים אלא כשאמר אחריו לפלוגי שהוא אחר שאינו יורשו אבל אם אמר אחריו לי או לירשיו אם מכרן הראשון הנותן או היורש מוציאין מיר הלוקח דכיון גזונא הוי שיר ששיר לעצמו הגוף ולא הקנה לראשון אלא הפירי רכל לגבי עצמו או יורשיו בעין יפה משיר ואפילו אמר ואחריו לי או לירשיו שהוא לשון שיר ממש אלא אמר נכסי נתנים לך כל ימי חיך לא למתנה גמורה אביון לא נתן לו רק הפירות כל ימי חייו ואחריו יחזרו לו ואם מכר והנותן או היורש מוציאין מיר הלוקח . ואם אמר אחריו לירשיו והיה לו בת ומתה או בן ומת בחיי המקבל והניחו זרע זרעם עומד במקום לטול כשימות המקבל אבל אם אין להם זרע אין שאר יורשים כגון אחי אביהם או בני אחי אביהם עומדין במקום ואע"ג דרבינו יוסף והקשה על סברא זו ז"ל יש לתמועל זה דהא כיון דמתן אמר ואחריו לירשיו כי לית לבריהו אלא לבריהו זרע מאי הוי אחיו ובני אחיו יורשין הם והוא אמר ואחריו לירשיו אם כן יחזרו הנכסים להם ע"כ נראה לי דאינה קושיא דכיון שהיתה לו בת או בן כשאמר סתם יורשיו אין כוונתו אלא על בנו ובתו ולא אסיק אדעתיה שימותו ויפלו הנכסים אשאר יורשיו נ"ל ואם אמר ואחריו מעכשיו לירשיו אז זכו הבן או הבת מעכשיו כשימות המקבל ואי אפשר יורשים עומדים במקום לטול הנכסים ואם אמר נכסי לך ואחריו לירשיו ולא היתה לו בשעת נתניה אלא בת ואחר כך נולדו לו בנים י"א כשימות הראשון זכתה בהן הבת דמסתמא לא היתה כנותן רק על היורשים שהיו בשעת נתנית המתנה מורי ז"ל וכו' ו"ל ואם אמר נכסי לך ואחריו לירשיו י"א הואיל ואמר אחריו לירשיו שלא היה צריך לאומרו שהרי גם אם לא אמרו ודאי לא היה נוטלים אותם אלא יורשיו של המקבל אמרין דלא אמר כן אלא לגרועי כחן של ירשי המקבל שיש לו עכשיו וכמותו שלא היו היורשים של עכשיו אלא כאילו אמר ואחריו לפלו' שהוא אחר שאינו יורש ונפקא טינה שאם לא אמר אחריו לירשיו אלא נכסי לך והיה למקבל זה בן או בת ולכן ולבת יש להם נ"כ בנים ומתו הכן והבת בחיי המקבל היו בניהם יורשין אלו הנכסים מן המקבל בכח שהוא אבי אביהם ואמם הם יורשיו אבל השתא שאמר ואחריו לירשיו אם מתו דבן או הבת בחייו אע"פ שהניחו בני' אין בניהם יורשין מתנת המקבל שכיון שאמר הנותן ואחריו לירשיו הרי התנה שירשיו המקבל של עכשיו דהיינו בנו ובתו לא יזכו במתנה זו מכח המקבל בתורת ירושה אלא מכח נתן וכיון שמתו הבן או הבת בחיי המקבל ולא זכו בנכסיו אף בניהם לא יזכו דהא הנותן שוייא להו כאחר וכיון שאחר כשמת בחיי ראשון אין יורשיו זוכין גם בניהם של אלו אינם זוכין אלא חזרין הנכסים לשאר יורשי המקבל כדאמרין לעיל סעיף ג' מת שני בחיי ראשון ישאר הנכסים בחזקת יורשי ראשון אלא א"כ אמר ואחריו מעכשיו לירשיו או נמי יש לומר שאמר ואחריו לירשיו למטות היורשין של עכשיו כשלא מתו בחייו דאילו לא אמר ואחריו לירשיו היו הנותן רשאי למכרה לכתחלה אבל עכשיו אסור לו למכרה לכתחלה כרי להניחם לירשיו כמו שאמר לו הנותן כדאמרין לעיל וכן אין בעל חוב גרועין מהם וכן אם נתנה

חשן משפט

הלכות מתנה

סימן רמז ה

קטז

נתרפא לגמרי ואינו צריך אוגוד אלא בטלול מתנותיו הראשונות .

ג בד"א שיכול לחזור בו בנותן מתנה בדיוע שלא נתן אלא אם ימות אבל אם הורה על נכסיו שהם של פלו' קנה הלה ואפילו אם יעמיד זה אינו יכול לחזור בו בהוראת בעל דין כמאה עדים דמוואע"פ שהוא שכ"מ הודאתו קיימת ולא יכול לחזור בו וא"צ לומר אתם ערי שאין אדם משטה בשעת מיתה וכיצד הוא לשון הודאה אם אמר רוצה אני שיהיו מטלטלי לשמעון ה"ו לשון מתנה אבל אם אמר מטלטלין אלו של שמעון או שיש לו לשמעון בידו כך וכך זהו לשון הודאה ואם הקדיש כל נכסיו ולא שיר כלום או הפקידם או חלקם לעניים אם עמד נתבטל הכל כמו נתן במתנה רחוק טעמא הוא דמילתא דפשיטא הוא שאין אדם מקדיש או מפקיד או מחלק לעניים כל אשר לו בלא שום שייר אם היה יודע שלא ימות והוא יחזור על הפתחים ואם מוכר נכסיו כשהיה שכ"מ אם מקצתו מוכר ממכרו קיים כיון כריא ואם כולם מוכר אם המעות עצמן קיימים אם עמד יכול לחזור בו שיש הוכחה שעל דעת כן מוכרם ועל מנת כן הצניע המעות ולא הוציאם כרי שיחזור בו כשיכריא ואם הוציא המעות הרי גמר והקנה ואינו יכול לחזור .

ד אין כל הדברים הללו אמורים בשכ"ב מרע אלא כשנתן כל נכסיו ולא שייר כל' אבל אם שייר לעצמו כלום שלא נתן במתנה דינו כמתנת כרי' שאינה נקנית אפי' אם מת אלא בקניין באחד מדרכי ההקנא ואם עמד אינו חוזר וטעמא במת' שכ"ב מרע בכלה שחזור בו אם יעמוד משים דאמרינן דעתיה דראי מחמת דאגת מיתה הוא נתן דלא יהיב איניש כל מאי דאית ליה ומיית הוא ברעב וכיון שהוא נתן בשום דאגת מיתה תקנו חכמים שאין צריך קניין כרי שלא תטרף דעתו אם ידאג שלא יקיימו דבריו ומטעם זה אם עמד חוזר שלא היה דעתו אלא אם ימות אבל כשמשויר אולם האי טעמא ולא הוי אלא כמתנת כריא שצריכה קניין ולא יוכל לחזור בו וכמה הוא השייר "א אפי' הל שהוא בין מטלטלין בין קרקע ו"א דבעינן שייר כרי פרנסתו והבי מסתבר לפרס האי טעמא שכתבתי שכל זמן שלא שייר כרי פרנסתו עדיין איתא לטעמא שהוא מתנה שכ"מ שאם לא ישאר כרי פרנסתו לכשיתרפא יצטרך לחזור על הפתחים או ימות ברעב וא"כ יש לה דין מתנת שכ"מ ושיעור כרי פרנסתו הוא פרנסה לשנים עשר חדשים .

ה הסומא אי הפסח או הגידם והחושש בראשו או בעינו או כידו או ברגלו וכיוצא בהם הרי הם ככריאים לכל דבריהם במקצת ונומקין ומתנותיהם אבל החולה שמשש כחו בכל הויף וכשל כחו מחמת החולי עד שאינו יכול להלך על רגליו בשוק והרי הוא נופל על המטה הוא הנקרא שכ"מ וחולה כזה אע"פ שלא אמר מצווה מחמת החולי חילוק מוכיח עליו שמחמת חוליו ודאגת מיתה הוא מצוה שמא ימות ו"א דוקא ג' ימים הראשונים שאע"פ שאדם רואג על מיתתו אינו מתייראש לגמרי שמות אלא מצפה שיחיה ואז דינו כשכ"ב מרע אבל לאחר ג' ימים הוא כמעט מתייראש למות ואין לו דין שכ"מ אלא דין מצוה מחמת מיתה שיתבאר לקמן בסעיף ז' וכע"ז ו"ז וכן מי שקפץ עליו החולי פתאום אפילו תוך ג' ימים הוא נבחל למית פתאום ואז מסתמא כל צוואתו מחמת מיתה היא .

ו מי שניתק ואינו יכול לדרב רמזו ליתן מתנה בודקין אהג כדרך שבודקין אותו לגיטין שנתבאר בלבוש הבין וארנאן סי' קכ"א ואם השיב על לאו לאו ועל הן הן מתנתו מתנה ואם לאו אין מתנתו מתנה ונוסם מתנתו מתנה שנתנו עמו .

ז בד"א שמתנת שכ"מ שיש בה שוור אינו נקנה אלא בקניין ואם עמד אינו חוזר כשנתן סתם אהל אם פירש שהוא נתן מחמת מיתה או אפי' לא פירש אלא שנתנה מתוך דבריו שהוא נתן מחמת מיתה כגון שמתאונן על מיתתו וכיוצא בזה ככגון זה ודאי יש לחוש יותר שמה שנתן ודעתו ופירושו שהוא נוסם למות אם ידאג שלא יתקיימו דבריו לפיכך תקנו בג' אפילו כשיש בו שייר תהא נקנית באמירה בלא קניין לכשימות ואם עמד חוזר אפי' יש בה קניין במקצת דהא בידוע במידור שלא נתן אלא מראגת המיתה לפיכך כשיתרפא ממילא נתבטלה המתנה .

ח המפרש לים והיוצא בשיירא למלחמה והיוצא בקולר להרג למלכות והמסובין והיו מי שקפץ עליו חולי פתאום והכבד עליו חליו כל אחד מארבעתם אלו הוא טרוד ובהול מאד מפחד מיתה כי קרובה הוא עליו לפיכך סתם צוואתו ודבריו כמצוה מחמת מיתה והרי דבריו ככתובים וכמסורים דמו ומקיימין אותם אם מת ואם ניצל ובה או עמד אפי' במקצת ואפילו קנו מידו חוזר בדין כל מצוה מחמת מיתה .

המתנה לא זכה בהם וא"כ נשארו השטרות בהפקר וכל הקידם זכה בהם דליכא למימר הכי דוראי מילתא דפשיטא היא שלא היה ברעתו להפקירם אלא סילק הירשום מהם אדעתא דהכי שיקם מקבל המתנה ואם המקבל לא קנאם ממילא נשארו השטרות בחזקת הירשין ואפי' אם היה המקבל עצמו חייב לנתן בשטר גם אותו השטר לא יקנה וחייב לשלם לירשין המאחר שלא מחל לו הנתן החוב רק הקנה לו השטרות וכיון שהשטר לא קנה גם החוב לא נמחל .

רמז ה הנותן מתנה לחבירו וחוזר בו או הנותן לעבר ולאשה וכו' הי' סעיפים .

א הנותן מתנה לחבירו וחוזר בו ה"ו ממחוסרי אמנה בד"א במתנה מועטת אבל במתנה מרובה לא שהרי לא סמכה דעת המקבל שיתנה לו עד שיקנה לו בקנין או באחד מן ההקנאית שהמסירה נקנית בהן וע"ל סי' ה"ד סעיף ה' .

ב אסור ליתן מתנת חנם לגוי עובר ע"ז שנאמר לא תחנם ופירשוהו לא תתן להם מתנת חנם אבל מותר ליתן לגר חושב שקבל עליון ו' מצוות בני נח שהרי מצויין לחיותו דכתיב לגר אשר בשעריך תחננה ואכלה או מכיר לגבירי וגו' ואם יש ברבר מפני דרכי שלום כגון בגוי המכיר מותר אפי' בגוי מפני שהוא כמוכרו לא שיחזיק לו טובה בערו .

ג הנותן מתנה לעבר או לאשה קנו הארון והבעל דכל מה שקנה עבר קנה רבו ומה שקנתה האשה קנה בעלה אלא שיש חילוק ביניהם מתנת העבר קנה הכל הגוף והפירות ובמתנת האשה לא קנה הבעל אלא הפירות אבל הגוף שלה כשתחגרש או תתאלמן וזה נתבאר היטב בלבוש הבין וארנאן סימן פ"ה .

ד הכתוב כל נכסיו לעברו קנה עצמו בן חורין וזה נתכרר היטב בלבוש ע"ז סי' רס"ז סעיף כ"ז .

ה מרת חסדיות הוא שלא לקבל מתנה משום אדם אלא יבטח בה' שיתן לו די מחסורו שנ' ושונא מתנת יחיה ובטוח בה' חסד יסוכבנו .

הלכות מתנת שכ"ב מרע

הן דין מתנת שכ"ב מרע במקצת או בכלה בלא קניין ובקניין וכו' כ"ז סעיפים .

א בד"א שמתנה צריכה קניין או אחד מדרכי ההקנאית במתנת כריא אבל במתנת שכ"מ אינה צריכה כל' ודחכמים חשו שמא ידאג שלא יקיימו דבריו אחר מותו ומיך כך תטרף דעתו לכה תקנו שדברי שכ"מ יהיו ככתובין וכמסורים בין אם כתב או אמר נכסיו לפלוני לכשימות יקנה אות' אפי' בלא קניין ואין חילוק בין צוה לתת מיד או צוה לתת לאחר מותו או שצוה לירשיו שיתנו לאחר זמן בכל דבריו מאלו יהיו ככתובין וכמסורים וקיימו אותם אפי' מיד יאם לא צוה לתת דבר רק מינה אפטרופוס ונתן להם רשות לחזק נכסיו כפי מה שירצו ועשייתם יהיה כעשייתו ו"א שבוה אין דבריו קיימין שאינו חושש כ"כ בני האי גוונא היאיל והוא עצמו אינו חותך דבריו ומיד שימות יפלו נכסיו קמי יורשיו ויתבטלו מעצמן ו"א שגם בזה דבריו קיימין .

ב שכ"מ שכתב כל נכסיו לאחרים ולא שייר כלום אע"פ שקנו מירו אם עמד ויתרפא לגמרי המתנה בטלה בדיוע שלא צוה אלא מחמת שהיה סביר שימו' וכיון שנתרפא בטלה ממילא כאילו נתנה ואין צריך לומר בפירוש כשיעמוד חוזרי כי אלא בטלה מעצמה מן הסתם ואפילו אמר בפירוש בשעת הצוה אפילו אתרפא לגמרי ואחיה כמה שנים תהא מתנה זו קיימת כל זמן שלא אחזור בו או אפילו אמר לא אוכל לחזור בו אפי' יכול לחזור בו דבין דמתנת שכ"ב מרע היא מתנה דרבנן כראמין והם לא אמרו שהיא מתנתו קיימת אלא כרי שלא תטרף דעתו עליו לפיכך לא קיימו דבריו אלא אחד שימות אבל זה שעמד ויתרפא לגמרי הרי יש לו זמן לחזור וליתן ואין חוששין לו שמה שטרופ דעתו מעתה לפיכך כשעמד נתבטלה מתנתו לגמרי והרי זה כאלו צוה בכריאתו בל' מצוה מחמת מיתה שאין בדבריו כלום בלא קניין ואם נתרפא לגמרי אלא ניתק מחוליו לחוליו אם לא עמד ולא הלך נשען על מקלו בשוק מתנתו מתנה אע"ג שהלך בביתו על משענתו עדיין ש"מ מקרי ואם עמד בין החולי שצוה בו ובין החולי שמת בו והלך בחי' נשען על מקלו אימדין איתו על פי רופאים אם מחמת חולי הראשון מת מתנתו קיימת ואם לאו אינה מתנה ואם הלך בשוק בלא משענת והוא נקרא

לבוש עיר שושן הלכות מתנת שכיב מרע סימן רנ

אחר שיזכה בהן למקבל ואם הוא קרקע ואמר לאחר לך חוק וקני לפלוני אפ"ה יכול לחזור בו אם אין בו קניין לפיכך אם שנים הוציאו כל אחד שטרם אפילו אם כתב שטר ומסרו לו וזכה לזה על ידי אחר ואה"כ כתב ומסר וזכה לזה על ידי אחר השני קונה אחר חור בו מהראשון ולדקא במיפה כמו דשני כמ"ש בסמוך סעיף י"ז דאי לא הכי י"ז קנה דאין שטר אחר מיתה אבל אם כתב לו ומסרו לידו וגם זכה לו המתנה ע"י אחר ולקח בקניין קנה ואינו יכול לחזור בו בין לעצמו בין לאחר בין בכולה בין במקצתה דכולי האי לא היה עביר אם לא הקנה לו מיד בקניין גמיר וכמתנת בריא שויה .

דף ומצוה מחמת מיתה אם פ"י בהדיא שנתן במתנת בריא בעעכשו וקנו מידו או קנה ולא יכול לחזור בו אבל אם לא פ"י בהדיא אפ"י כתב וזכה וקנו מידו ככל מיני הקנאות יוכל לחזור בו דהא משמע לשוננו דמחמת מיתה הוא נותן וכל זמן שלא ימות הוא בידו לחזור בו, ויש מי שאומר דדוקא כשפירש בהדיא שמחמת מיתה הוא נותן אבל סתם מצוה מחמת מיתה כגון דקאמר ווי דקא מייתי דינו כשכיב מרע .

מ"ז ש"ס שכתב כל נכסיו לעבדו חוור ככנסים ואינו חוזר בעבד שהרי יודע האדון ששאר וקת וכו' ואינו חוזר ודאי וזכה לו לעצמו מעכשו אבל אם כתב בפירוש מהיום אם ימות ודאי מצוי למהדר ביה כיון שהתנה בפירוש .

מ"ז ראיבן ואשתו שיתנו ביניהם שאם ימות הוא בחייה שירשון אחיו שני שלישי המזון והוא תיטול שליש המזון ונכתב ונחתם והגיע השטר ליד האחין וחלה ראובן וצ"ה ליתן מהשני שלישי המזון גם לאחיים וקת וכו' ואינו חוזר ודאי וזכה להם שאומרים שכבר זכו בשני שלישי המזון בקניין שהקנה להם כבר וכבר בא השטר לידם בחייו ולא היה לו כח למעט חלקם וליתן לאחרים כי הם כבר קדמו לזכות בשני שלישי המזון מיד אחר מותו אין בדבריהם כלום כי לא זכו הם בחייו כלום שלא זכה להם בחייו כלום אלא כונתו היה בקניין שהוא לחייו התנאי עם האשה שלא תיטול בתוכה יותר משליש מזונו כדי שישארנו שני שלישים לירשיו אבל מה שצוה ליתן לאחיים קיים .

כן כבר אמרנו דמתנת ש"מ לא בעי קניין ואדרבה אם היה בה קניין גרועי נרעה למתנה דשמה לא גמר רוא להקנות לו אלא בקניין והרי המתנה אינה מתחלה אלא לאחר מיתה ואין קניין לאחר מית' שאין כאן מי שקנה לפיכך ל"ש אם כתב לו שטר ופירש בו הקניין ל"ש נתן לו על פה גרע ולא קנה אפילו אם מת אפילו אם מסר לו השטר מחיים כ"י קנה מ דמעט שכתבתי ואם פירש שלא הקנה הקניין אלא כדי לייפות כחו קנה לפיכך הא דאמרין לעיל דמתנת ש"מ בכולה אע"פ שיש בה קניין ומת קנה היינו שכתב הקניין או עשהו במיפה כחו כיצד הוא מיפה כחו כגון שכתב לו וקנינא מיניה מוסף על מתנתה דא בו' דמשמע שמתנה חתקים בלא הקניין אלא שעושה והקניין לייפות כחו וכן אכתב בשטר דשטר זה יהיה ככל אופן המועיל זה הי ג' כ' לישנא דיפוי כח וקנה י"א דה"ה גמי מצוה מחמת מיתה בקניין דינו כמתנת ש"מ בקניין שהקניין מרע כחו וי"א שאכ' הנתן לא בקש הקניין רק המקבל הרי זה קנה דהא הנתן הקנהו לו סתם במתנה בלא קניין ורא' שבקש אותו המקבל לא בקש אלא לפיכך כח ובי אף על פי שהנתן בקצו אם אמר אחר הקניין שהמתנה תרא קיימת הוי כחו יפוי כח .

ואם כתב לו שנתן לו קרקע תוי ואגבן שאר נכסיו מטלטלין לא קנה המטלטלין דבין דגם הקרקעות אינו נותן אלא לכשימות והרי גם קניין האגב אינו מתחיל אלא לאחר מיתה ואם בן אין כאן קניין כלל דבשעה שמקנה לו המטלטלין באגב הקרקעות כבר הם קנויים לו מנכח שנתן לו בצואתו שהרי אינו מקום עכשו לו שכבר הוא מת וה"ל כמקנה לחבירו מט' ט' אגב קרקע של המקבל שאין זה קניין אגב ואפילו אם אמר במתנת המטלטלין והרי אני נותן לו מנכ' אגב מקרקעי במיפה כחו אינו כלום אלא אם יאמר והריני נותן לו מטלטלי ואלו אגב מקרקעי שלשון זה משמעו שהוא נותן לו המטלטלין במתנת ש"מ ועד לפי כח מוכף לו קניין אגב כלומר שאף אם האגב נשל המתנה לא תהיה בטלה מצד מתנת ש"מ וכ"ש אם בפירוש אמר לו לייפוי כח אני נותן לו אגב קרקע שקנה . וכן אם קנו מידו שמקנה לו מעכשו ומהיום אע"פ שפירש שהמתנה לא תהא קיימת רק לאחר מיתה דבריו קיימין ואין צורך יפוי כח' ש"מ שצוה להיות פלוגי ופלוגי אפטרופסים על כל נכסיו אע"פ שקנו מידו דבריו

הא דמתנת ש"מ במקצת צריך קניין היינו בסתם אבל אם נתן מקצת נכסיו בפירוש במתנת ש"מ שלא יקנה אלא לאחר מיתה א"צ קניין ואם עמד חוזר ואם לא עמד קונה זה המקצת ואם יש בו קניין אינו קונה אלא במיפה אלא כחו וטעמא דבאר לקמן בסעיף י"ז בע"ה וכן אם כתב כל נכסיו ומפר' שנתן הכל מעכשו ומקנה לו מחיים אין זה דרך מתנת ש"מ אלא מתנת בריא והרי הוא כשאר מתנת בריא שאם הגיע השטר ליד המקבל או שקנו מיד הנותן קנה הכל ואין יכול לחזור בו ואם לאו לא קנה , וכתב מורי מהרמ"א ז"ל וזה לשונו ולכן יש ליהרר בצווא' שב' מ' שלא לכתוב בה שנתן במתנת בריא אי מהו' אם לא צוה כך ואם צוה כך אסיר לשנו' ואזו' לו רין מתנת בריא ואינו נקנה רק בקניין ולא אמרין ביה שטעות סופר היה ואם לא היה בה קניין המתנה בטלה בן ג'ל עכ"ל .

שכיב מרע שנתן נכסיו לאחרים אע"ג שהדבר גלו שהם כל נכסיו שיש לי שלא נמצא בו שום שיעור אינה אלא במתנה במקצת וצריכה קניין ואם קנו מידו ועמ' אינו חוזר בו שאנו חוששין שאמ' נשאר לו עוד נכסים אחרים במדינת הים ואין אלו מקצת נכסים והרי אין זו מתנת ש"מ בכולה יוכל לחזור בו ואין להקשות היאך מפקין ממנוא מספיקא דמשום דחיישי' שאם יש לו נכסים במדינת הים אמרין שלא יוכל לחזור בו והרי הנכסים כבר היו בחזקתו ומספיקא מוקמינן להו ביד המקבל ומציאין מחוקתו דהיינו טעמא משום שיש באן מתנה גמורה בקניין אלא דאי הוה ידעינן בבירור שאין לו עוד נכסים הוה אמרין באומדנא שלא נתן אלא על דעת כשימות וכשיעמוד יחזור ויכין דמשום אומדנא דירין אמרין דיכול לחזור לא אמרין רק אומדנא אלא היכא דבריר לן בידאי דהוי מתנה בכל נכסיו שיש באן אומדנא חוקה אבל היכא דטספיקא לן אם נתן כל נכסיו אין באן אומדנא חוקה והמתנה בקניין מתנה מעלימא היא וקיימת וכ"ת א"כ מתנה בכולה היכא משכחת לה כגון שיאמר כל נכסיו שהם אלו דהרי גלי דעתיה שאין לו עוד נכסים אחרים וכ"ש אם אמר נכסיו סתם או שיהיה מוחזק שאין לו נכסים אלא אלת' ואז תהיה המתנה בטלה .

י"א אין חילוק במתנת שכיב מרע בכולה בין אם נתן לאחר בין אם נתן לשנים כאחד לפיכך שכיב מרע שחילק כל נכסיו לשנים או לשלשה בני אדם אם לא הפסיק בין אחד לחבירו אלא אמר חלק זה לפלוני וזה לפלוני וזה לפלוני ומת קנו כולם אפילו הוא קניין ואם עמד חוזר בכלם אפ"י בקניין בכולה דהא מתנה בלא שיעור ואם הפסיק בין אח' לחבירו דהשתא הוי כל חזקא מניה בפני עצמה או כל רראשינים חוץ מהאחרון יש להם דין מתנת שכיב מרע במקצת שצריכה קניין אפילו אם מת דבין שהפסיק הי' כנמלך כאילו מתחלה לא היה בדעתו לחלק כל נכסיו ולכך אחר שנתן לאחר או לשנים שתק ולא רצה לחלק עוד ואה"כ חור' ומד' בעצמו לחלק הותר ולפי' אם היה קניין אם עמד אינו חוזר ואם לא היה קניין לא יקנו אפילו אם ימות , האחרון הוי מתנת שכיב מרע בכולה וקונה אם מת אפילו בלא קניין לפיכך אם עמד חוזר .

י"ב ש"מ שנתן כל נכסיו וחזר במקצתם מסתמא חזר בכל לפיכך אם נתן כל נכסיו לאחר וחזר ונתן מקצתן לשני הראשון לא קנה אפ"י אם ימות הנותן דהא בנתנתו אח"כ מקצתן לשני חזר מקצת שנתן לראשון וכו' חזר במקצתו חזר בכלו והשני יש לו דין מתנת ש"מ במקצ' שהרי שיעור לעצמו מה שחזר בו מן הראשון המתיר שלא נתן לשני לפיכך אם יש בה קניין קונה נתן אפ"י אם לא נתן ואם אין בה קניין אפ"י אם מת אינה קונה נתן מקצתן לראשון בקניין והמתיר לשני ראשון קונה אפ"י אם מת דהא יש בו קניין והשני הוי מתנת ש"מ בכולה שאם מת קונה אפ"י בלא קניין ואם עמד יכול לחזור בו אפ"י היה בקניין ואם חזר בשני אם פיר' בהדיא שאינו חוזר רק במקצתן קנה הראשון הנשאר אפ"י לא היה בקניין אע"ג דהוי מתנה במקצת שצריכה קניין מ"מ כיון שבשעה שנתן לו הוה מתנה בכולה ולא היה צורך קניין גם עכשו קיימת בלא קניין י וי"א דוקא שחזר ונתן אותו מקצת לאחרים דסוף סוף נשאר בו נכסיו נתונים אבל אם שיר לעצמו אותו מקצת שחזר בו גם המקצת הנשאר ביד הראשון בטל עד שקנו ממנו , כתב נכסיו מקצתן לאחרים וקצתן לירשיו וחזר בחלק הירשין לא נתכסלה המתנה של אחרים דשל יורשים אינה אלא כירושא בע"מ ואינה בכלל מתנה ולא הוי המקצת של אחרים אלא במתנה במקצת .

י"ג ש"מ שנתן כל נכסיו דכבר אמרנו שיכול לחזור בו אפ"י כתב לו שטר ומסרו לידו יכול לחזור בו ואפ"י כתב לו שטר ומסרו לידו וזכה לו המתנה ע"י אחר אחר כגוי ומטלטלין ונתן ליד

חושן משפט הלכות מתנת שכיב מרע סימן רנא רנב

שטר לאחר מיתה ואי קנו מיניה ואמר להו כתבו ותנו בכל ענין כותבין ונותנין אפי' לאחר מיתה דכיון דקנו מיניה סתם קניין הוא כמעכשו וטשעת קניין הוא קנוי לזומה שכותבין אינו אלא לראייה .

כה מי שמת ונמצא קשור על ירכיבו שטר צוואת מתנה ש"מ שאינה חלה עד לאחר מיתה או שמפורש בו מהיום אם לא אחזור בו עד לאחר מיתה שגם כזה לא נגמר הקניין עד לאחר מיתה שהרי כל ימיו יכול לחזור בו ואע"פ שהוא בעדים וקנו מירו כרי לזיפות כח המקבל אפי' אינו כלום שאני אומר כתבה ונמלד וחזר בו קודם מותו ואם זיכה בה לארד ממקבלי המתנות כגון שכתובים בשטר זה מתנות רבות שנתן לשיגים או לשלשה או יותר וזיכה לאחד ממקבלי המתנות את חלקו בין שהוא אחד מן היררשין או אינו מן היררשין כל המתנות שבה קיימים ככל מתנות ש"מ רכין דגלי דעתו באחד שהוא רוצה לקיים שטר זה הרי הוא מקיים לכולם וכן מי שכתב ש"ח על עצמו בשם אחר או בשם אחר מכניז ונתן אותו ביד שלישי ואמר לו יהי זה אצלך ולא פירשלו כלום מה יעשה בו או שאמר לו הניחיהו אצלך עד שאומר לך מה תעשה בו ומת הרי זה אינו כלום כד"א בש"ח לפי שכותבין שטר לזה אפי' ע"פ שאין מלוה עמו ושמצא כתב ללוות ולא לזה אבל אם הוא מתנת כרי' בקניין כשהקנה קנה המקבל ונותנין לו .

כו הנותן מטלטלין סתם לאחר מעכשיו ולאחר מותו ואחר שמת טוענין היררשים הביא ראייה שמטלטלין אלו היו לו בשעת המתנה רשמה לאחר מכאן לקחן אין בדבריהם כלום דמסתמא כאן נמצאו וכאן היו וע"ל סימן ס' סעי' ו' .

רנא דין מתנת ש"מ או כריא ובו ב' סעיפים :

א הנותן מתנה וכתב בה בחיים ובמות או מחיים ובמות אם הוא שכיב מרע מלת כמות הוא עיקר ואם הוא בריא מלת מחיים הוא עיקר כיצד אם נותן המתנה כשהוא שכיב מרע וכתב בה מתנה זו אני נותן בחיים ובמות או מחיים ובמות הרי זו מתנת ש"מ ואם עמד חוזר בין מתנה בכל בין מתנה במקצת ואפילו בקנין דהואיל והזכיר בה מלת לא נתן אלא מחמת מיתה ומה שכתב בה מחיים לאו דוקא אלא לסימן טוב בעלמא הזכירו כי לפי שהזכיר מיתה ולא לא רצה לפתוח פיו לשטן כלומר במקום צילני מחולי זה שלא אמרת ואם אמרת תהיה מתנתי זו מתנה . אבל בריא שנתן מתנה וכתב בשטר בחיים ובמות הרי זו מתנה גמורה מחיים ומה שכתוב בה ובמות הוא כמי שאמר מעתה ועד עולם וכמו שופרי דשטר הוא זה .

ב מתנת שכיב מרע שמת ואין כתיב בה שמתוך אותו החולי שצוה בו מת מקבל המתנה אומר שמתוך אותו החולי מת והיררשים אמרים נתפא מתוך אותו החולי ומחמת חולי אחר מת והעדים אינם בפנינו לשאול אותם הרי מתנה זו בטלה שאף על פי שמת אין מיתתו ראייה רשמה נתפא מן החולי שצוה בו ואחר כך חלה חולי אחר ומת לפיכך הנכסים בחזקת היררשים עד שיביא ראייה שמתוך חולי זה שנתן בו מתנה זו מיתה העדים שהיו אצלו בחולי כשצוה בפניהם יכולים לסמוך על עצמו או על משמשו כשאומרים שהכביד עליו אותו החולי ונפטר מתוכו ויכולין להעיד על כך ואם אין העדים בפנינו ותפש המקבל מטלטלין בלא עדים מתוך שיכול לומר שלי הן נאמן לומר שמתוך הראשון נפטר וכן הדין אם עמד החולה ורוצה לחזור במתנתו ואומר שמתנת ש"מ נתן והמקבל אומר שכריא היה ולא יכול לחזור בו על המקבל להביא ראייה .

רנב מתנת שכיב מרע מוציאין ממנו למזון האשה והבנות ובו ב' סעיפים :

א כבר אמרנו פעמים דמתנת שכיב מרע אינה קונה אלא לאחר מיתה ואין אחד זיכה כדבר שצוה לו הש"מ ונותנין לו בין במטלטלי בין במדקדקי עד אחר מיתה לפיכך מוציאין מיד המקבל שצוה לתת לו ונותנין למזון האשה והבנות ואפילו לכתובת בנין דכיון שהרי כמיתתו נתחייבו הנכסים לאלו למונות ולכתובה ואלו שנין להם אינם קוני' אלא עד לאחר מיתה נמצא שקדמו הם למקבלי' מיהו דוקא שלא נשארו נכסים גבי יורשיו אלא אם נשארו נכסים גבי יורשיו כולן נובין מן היררשין ולא ממקבלי המתנה ש"מ שנתן לא במתנת ש"מ ומשמע' אשתו ולא מיררת' ואח"כ הרי' ונתן מתנה זו שנית למקבל זה באותו חולי ואז מיתת' אשתו אינה

דבריו קיימין ואין צריך בזה יפוי כח דלא שייך למימר שמא לא זיכה להן אלא בקניין אלא גבי מתנה שצריכה הקנאה אבל מיניו אפטרופסות מה זיכה להן אינם אלא דברים ואנו הולכים באומדן דעתנו לקיים רצונו בכל מה שאנו רואים שהיה דעתו לעשות כך וכך .

יח וכמו שקניין מרע כח מתנת שכיב מרע כן שטר מגרע כחה כיצד ש"מ שצוה שיתנו למקבל שטר עם המתנה על מתנתו ומת אין כותבין ואין נותנין רשמה לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה אפי' ייפה כחו בכתיבה כגון שאמר תנו אף כתבו לו ואם לא ייפה כחו אפי' אם נכתב השטר מחיים אין נותנין לו לאחר מיתה י"ח והוא דאמרינן שאפי' הגיע השטר ליד המקבל לא קנה אפי' ייפה כחו דוקא בשאין השטר כתוב בלשון צוואה אלא בלשון מתנה שכתוב בו שרי נתונה לך ומסר השטר לירו דאין מסירת השטר כמו קניין דרקע נקנית בשטר וצריך יפוי כח אבל אם השטר כתוב בלשון צוואה כדרך שמצו' אל ביתו שאז אינו עומד אלא לראייה אם הגיע ליד המקבל מחיים קנה דאיכא למימר שהי' ברעתו שתתקיי' צוואתו ע"י מסירת השטר ולא אמרינן שלא גמר להקנות אלא בשטר רק כשלא מסר השטר לידו מחיים וכן אם כתב בכתב ידו שרי נתונה לך אינו אלא כצוואה בעלמא וקנה בלא יפוי כח .

ך ואם כתב לאחד והקנה לו חזר וכתב דרקע זו גם לשני והקנה לו יש מי שאומר שהשני קונה אפי' בלא יפוי כח ואפי' לא הגיע השטר לידו מחיים דבכה"ג לא אמרי' דהאי קניין רשני לגרוע' אתא אלא תלינן למימר כיון שכתב והקנה לראשון היה סבור שאם יפחית לשני ממה שעשה לראשון שלא יקנה ולהכי הקנה ולא לאחר הקניין עד לאחר מיתה וכן הדין אם כתב ומסר וזיכה לזה חזר וכתב ומסר וזיכה גם לשני דשני קונה אף בלא יפוי כח דקניין רשני לאו לגרועי' אתא אלא היה קסביר שלא קנה אם פחת לו מן הראשון .

כא והוא דאמרינן שאם צוה הש"מ שיכתבו שטר למקבל עם הנתנה דחוששין שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר דוקא בכה"ג כראמרו אבל ש"מ שמסדר עניינו גומר צוואתו ומצו' לכותבה אינו מצויה לכותב' אלא לזכרון בעלמא אבל ודאי גמר להקנות לו מיד וא"צ יפוי כח וכבר אמרינן בסעיף י"ח דבנינו שבא' הצוואה ליד המקבל מחיים וצוואה שכתוב בה קניין הוי כשאר שטר מתנה ובעינין יפוי כח ובמקום שנהגו שכולן מקנין כצוואה בעלמ' ואין מכוונין להקנות בשטר א"צ יפוי כח מי שמבקש מירשיו שיעשו כך וכך בנכסיו מיקרי צוואת ש"מ כי מה שבקש לא עשה רק לחזק הדברים .

כב יש מי שאומר שאין חילוק בין אומר כתבו ותנו לו לאומר תנו וכתבו לו לעולם בעי' יפוי כח ויש מי שאומר דהא דבעינן יפוי כח דוקא באומר כתבו ותנו מנה לפלוגי' דמשמעו כתבו מנה לפלוגי' ותנו לו את השטר ולכך חיישינן שמא לא גמר להקנות לו אלא בשטר אבל כשאומר תנו מנה לפלוגי' וכתבו לו את השטר כיון שאינו מזכיר שיתנו לו את השטר לא נתכין בציאות כתיבת השטר אלא לזכרון דבריה בעלמא ולא להקנות לו בשטר וכן ש"מ שאמר תנו מנה לפלוגי' ואחר כרי דבור אמר כתבו ותנו לו את השטר מסתמא לא לחזור בו ממתנה ראשונה נתכין אלא לפות כחו שהיא לראייה והעדים כותבין מה שצוה בפניהם ואין כותבין ואמר לנו כתבו ותנו לפי שנמצאו מבטלין בכך המתנה שהיה משמע בשעה שאמר להם תנו מנה לפלוגי' אמר להם ג"כ כתבו ותנו וי"א כיון להקנות אלא בשטר .

כג בריא שאמר כתבו ותנו מנה לפלוגי' מחיי' פשיטא דאין נותנין דלא קנה כאמיר' ולא בכתיבה אלא בקניין אלא אפי' אם מת אין נותנין אפי' במיפה כחו ולא אמרי' מצוה לקיים דברי המת בריא ויש מי שאומר דהיינו משום דאמר כתבו ותנו דמשמע שאין מקנה לו אלא ע"י כתיבה ואין שטר למטלטלין אבל אם אמר תנו וי"א אמר כתבו נותנין אע"ג דליכא אלא דבור בעלמא משום מצוה לקיים דברי המת אפי' בריא וי"א דלא אמרינן מצוה לקיים דברי המת א"א היכא דאתפסוה ביד שלישי וע"ל סימן רנ"ב .

כד כד"א כשאמר כתבו ותנו מנה לפלוגי' וה"ה שאר מטלטלי' דאין שטר קונה בריטלטלין אבל היכא דאמר כתבו ותנו שדה זו לפלוגי' אפי' בבריא נמי איכא לפלוגי' אם מחייב כותבין ונותנין אי לא הדר קמי' דמטא שטרא לירייה דמריכל דכל כמה דלא הדר מסתמא קיים הוא במאמרו להקנות בשטר אבל לאחר מיתה אין כותבין ונותנין שאין

לבוש עיר שישן הלכות כתנת שכיב מרע סימן רנב

ה ש"ט שאמרו לו נכסך למו ואמר במדומה לי שיש לי בן או שאינתי מעוברת ועכשיו שאין לי בן ועיני אשתי מעוברת נכסי לפלוני ונדוע שיש לו בן או שאשתי נעזבת אין מתנה מתנה אפילו שנית הבן או הפילה אשתו אה"כ שהרי אם היה יודע שהיה לו בן או שהיתה אשתו מעוברת לא היה נותן והרי נתבטלה המתנה.

נ ש"ט שאמר נכסי לפלוני או שאמרו לו נכסך למו שמא לפלוני והשיב להם אלא למו יהיו אפוא ראו לירשו וזכה בהם משום ירושה ונ"ט שאם אמר ואחריו יהיו לפלוני אינו כלום שירושה אין לה הפסק ואם אינו ראו לירשו וזכה משום מתנה ומתנה אם אמר אחריו לפלוני ואם פירש כהדרי שנותן לו במתנה אפי' ראו לירשו אינו אלא לשון מתנה וע"ל ריש סימן רמ"ח סעיף א' וב'.

ז כ"א שזיכה בה משום ירושה כשהיה הירוש הוא אחת מכנותיו או אחד משרי ירושים אבל אם היה אחד מבניו לא עשאו אלא אצטרופים כש"ט בסמן רמ"ו.

ח ש"ט שאמר תנו מאתי וזו לפלוני בני כראוי לו או לאשתו כראוי לה או לבעל חובו כראוי לו כיון שאמר כראוי לו דלשנא יתירה הוא לפלוני אתי ונטלין אותם הר"ז עורף על חלק הפשוט והבכורה והכתובה והחוב ואם אמר תנו ר' ז' ולבני בכורתו או לאשתי בכתובה ולא אמר כראוי להם לא יטלו שניהם דהיינו הר"ז עורף על הבכורה או על הכתובה אלא נטלין אחד מהם הבכורה או הר' וזו או הכתובה אג' הר' וזו וידם על העלוונה אם הר' וזו יתיר על הבכורה או הכתובה נטלין הר"ז ואם הבכורה או הכתובה יותר על הר' וזו נטלים אותם אבל אם אמר תנו ר' וזו לפלוני בני שהוא פשוט בירושתי אין לו אלא ר' וזו שהרי יש בידו למעט או לרבות בירוש' כדלעיל או כתיב ואם אמר תנו ר' וזו לבעל חובי בחובו לא אמרין שתיהא ידו על העלוונה אלא אינו נוטל אלא חובו ממה נפשך שאם החיב יותר על המתים וזו לאו כל כמינה לפחות לו ואם המתים וזו יותר מחובו אסור לישל יתיר מחובו דמחוי כריבין כיון שאמר בחובו משמע דמשיע חובו נותן לו והיינו ריבית אבל אם אמר כראוי לא אמרין כראוי לו הוא מפני שעשה עמו נחת רוח מצד אחר קאמר ולא משום ריבית ולא משום החיב ואם לא אמר לא כראוי לו ולא בכבורו ולא בכתובתה ולא בחובו אלא סתם תנו מאתי וזו לבני או לאשתי או לבעל חובי ככולם ידו על העלוונה ואפי' הבעל חוב רצה נוטל המתים וזו רוצה נוטל חובו שאין במשמעות לשון זה דמשום חובו קאמר שיהא מחוי כריבית וכן נמי אין במשמעותו שישל המתים וזו עורף על חובו כיון שלא אמר כראוי לו אלא משמע שישל חובו מתוך המתנה והמות נתן לו משיע מתנישנתן לו ויש חולקין ואימרי' שאם אמר סתם ר' ז' לבני פלו' או לאשתי או לפלוני בעל חובו מתנה נתן להם יתר על מה שראוי להם ואם אמר לבני בכורי דינו כאילו אמר בכירתו כיון שהיבור בכורה וכתב מורי מרמב"ם ז"ל וסבא"ל ראשונה עיקר וכן נ"ל שמשמעות הלשון כן רואי נ"ל וכל זה מיידי שלא אמר בפירוש שהוא נותן במתנה אבל אם אמר בפירוש מתנה אני ניתמאתי וזו לפלוני בעל חובי או לאשתי או לבני נטלין המתה וזו יתר על מה שמגיע להם. מו שאמר וצה שבתו הטול בנכסיי כך וכך ולא הוכיר לצורך נישואיה נותלת המתנה מלכד עישור נכסים שלא ואין עישור נכסים בכלל.

פ ש"ט שאמר בבת אחת ברבור אחר תנו ר' וזו לפלוני ויש לפלוני ות' לפלוני ולא שתק בנתים דאי שתק היה נמלך וחרו מן הראשון ראשון לא קנה אלא אחרון אבל אם לא נמלך קנו כלום כא' ואין אומרי' כג הקדם בשטר זכה אם אין הממון מספיק לכולם אלא כולן שוין לגבות פל אחד לפי חלקו כיצד חולקין הממון למ' חלקים ויקח בעל הר' ב' חלקים ובעל השני ג' חלקים ובעל הת' ד' חלקים לפיכך אם יצא ע' הם שטר חוב גובה סכל אחד לפי חלקו כיצד היה החוב ת"ג ניתן בעל הר' ק' ובעל הש' ק"ן ובעל הת' ר' דמקבל מתנת ש"ט בירש שוויה רבנן וכמו שגוב' הבעל חוב מן הירוש גובה נמי מקבל המתנה ואפי' מואטלולין שקבל גובה עכשיו ואם גבה הכל מאחד חוזר ומשתלם מתאחרים אבל אם אמר ר' לפלוני ואחריו ש' לפלוני ואחריו ת' לפלוני כל הקודם בשטר זכה ובלא אמר ואחריו נמי לא אמרין דכולם קנו כאחד אלא דוקא שאמר כה"ג ר' לזה ויש' לזה ות' לזה שאין יכול לכוללן כאחד אבל אם היה נותן להם בשוה כגון שאמר ר' לפלוני ור' לפלוני ור' לפלוני אפי' לא אמר ואחריו כיון שהיה יכול כדלעיל ולומר תנו דלאו לכל אחד ר' וזו או תנו לשלשתם ת"ר וזו שמע מינה דוקא קאמר תחלה לזה ואחריו לזה ויש חולקין בזה וע"ל סי' ק"א לפיכך אם יצא עליו ש"ה גובה מן האחרון אין לו גובה משלפניו אין לו גובה משלפני פגיו וה"ה בכריא שזיכה להם על

אינה נובאת כתובה מטתה זו שהרי מתנה הראשונה קיימת ולא מיחת' ולא אמרי' דשנייה בטלה הראשונה שהרי לא חור בראשונה אלא אדרבה החזיק דבריו הראשונים ו"א אע"פ ששתק בשעת המתנה נובאת כתובה מטתה ועיין בלבוש הבין סימן ק'.

ב ק"ל מצוה לקיים דברי המת אפי' בכריא שצוה ומת כריא שנתנו מיד ביד שלישי לשם כך שיעשה בה מה שצוה אבל אם באה לירו אחר הצוא' או שהיתה בירו מתחיל'א לשם כך לא וע"ל סי' ר"ג סעיף כ' כל דבר שנקנה במתנת ש"ט אם קדמו הירושין ומברו המקבל מוציא מיד ההקחות אבל דבר שלא ניתן במתנה אלא הוא דבר שיש בו משום מצוה לקיים דברי המת אם קדמו הירושין ומברו מה שעשוי עשוי. מי שנשבע או נדר ליתן לפלוני כך וכך ולא נתן יורשין פטורין שאין מוטל עליהם לקיים נדר או שבועת מורישין ואפי' משום מצוה לקיים דברי המת אין כהן וע"ל סימן רנ"ב סעיף ה' מי שהפקיד מעות אצל חבירו ואמר לו שאם ימית יעשה בהן המוטב ואת יתנם לירוש' שאין טוב יותר משינת' לבעליהם שהם יורשין.

רנב איזה לשון מועיל לשכיב מרע ואם אמר תנו מאה לפלוני ומאתים לפלוני ויש לפלוני ובו ליג' סעיפים.

א כתיב בפרשת נחלות והת' לבני ישראל לחקת משפט ונו' ואצרו חז"ל קרא הכתוב כל דיני נחלות להיות חקת משפט לומר. שאותם העומדים שם כשארם מנחיל את נכסיו הם יהיו הדיינים כלומר אותם ששמעו הצוואה מפי החולה בשע' שמצוה ומחק נכסיו בין לבניו בין לאחרים שהם יורשין בין ריבה לאחד ומיעט לאחד בין השוה אות' אם אתם השומעים הם ג' שראויים להיות כ"ד אם ירצו יכתבו דברי הצוואה בתורת עדות ויניחו אחרים לרון עליהם ואם ירצו יכולין את להיות דיינים עליהם להחזיק את כל אחד במה שצוה לו החולה ולדון בכל דברי ספק שנפל בצווא' אין אחד מן הירשנים או מהמקבלים יכולין לומר לפני כ"ד אחר אוליג' כי התירה עשאה את אלו לדיינים ל"ש אם שלח החולה לקבצ' לשאוע הצוואה ל"ש אם באו אלו מאליהם לבקרו וצוה בניהם בין כך ובין כך נעשו דיינים וכיון דמן התירה נעשו השומעין דיינים כשמחלק לירשיו דהא כל הפרש' בירשיו קאירי ת"ה נמי בש"ט שנותן נכסיו לאחרים ומצוה בפני ג' נעשו ג' הם דיינים עלהסדכין דאצי רבנן דדברי ש"ט כתיבין וכספירין דמו אף בצוואה שצוה לאחרים שאינן יורשין ואצרו שאינה חלה אלא לאחר מתה כעין ירושה אם כן כירוש' שוויה רבנן שיהו גס אלו שנעשית הצוא' לפני דיינים עליהם דכל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון. כ"א כשהם ג' אבל אם הם ב' א' נעשירק עדים וכתבין כל הדברים שנעשו בפניהם ואין עושין דין אלא שולחין הדברים לפני כ"ד כ"א דג' נעשו דיינים כשצוה הצוואה מפי החולה ביום דכתיב והיה ביום הנחילו את בניו בום אתה מפיל דין נחלות ואי אתה מפיל דין נחלות בלילה לפיכך אם שצענו הצוואה בלילה יכתבו כל הדברים בתורת עדות ואין נעשין דיינים עליו שאין עד נעשה דין וע"ל סימן ו' סעיף ה' וסימן ג'.

ב ש"ט שצוה ואצרו פלוני יטול את כל נכסי או מקצת נכסי או יחזיק או יוכה או יקנה כולם לשון מתנה הם וקנה כרינו וכן אם אמר יחסין או יירש על מי שראוי לירשו כגון בוכין הננים ה"ו קנה אבל אם אמר יהנה פלוני מנכסי או יעמוד בהם או יראה או ישען בהם לא קנה שאין לשונות אלו לשונות של מתנה ואם אמר אני מניח לפלוני הוי לשון מתנה ואם אמר לשון יטול לפלו' כך וכך הוי לשון ירושה ובראו לירשו קנה ואם אמר סתם כך וכך לפלוני בנכסי לאו כלום הוא שאינו לא לשון מתנה ולא לשון ירושה. האומר לפרוע לאשתו כתיבתה במעות מומני' אין זה לשון מתנה ואין יורשין צריבין לקיימו משום מצוה לקיים דברי המת וע"ל סוף סימן רנ"ב.

ג לשונות אלו של מתנה האועלים בשכיב מרע ו"א שה"ה שאועלים בכריא ו"א בכריא אין מועילים דבש' מקילו משום שלא תמזיק דעתו שאין קנו מושבת עליו לרבר כל כך בלשון צח וברור.

ד מה שכוחין בשמרי מתנ' תלך ותוכה ותוריש ותמשכן ותעשה בה חפצך ויצונך אין לשונות הללו אלא שופרי דשפרי ואע"פ שלא נכתבו לא יוכל הנותן או יורשיו למעון לא נתנה מתנה זו אלא בחיך בלבד ולא לעולם אלא סתם הנותן מתנה לחבירו קנא' לעולם ואם נכתב בשמר הצוואה לשון שאיפשר לתלות במעות סופר ע"ל סי' ל"ט.

על דרך זה ע"י אחר דינא הכי אבל אם הקנה למקבלי החמטת בעצמם הרי ניכר למי הקנה תחילה ואותו זכה תחלה , אע"פ דמקבל מתנת ש"מ כיורש שויה רבנן מ"מ אמללא נתן הש"מ כל נכסיו אלא הגיה מקצת לפני יורשיו אם יצא עליו ש"ח הב"ח גובה מן היורש ולא ממקבל המתנה דירושין ברעא דמורישן הן ובמקומו הם עומדים ונכסי ירשתן הם כבני חורין ואין גובין ממשועבדין במקום שיש בני חורין ואם לא הפסיק גובה השאר ממקבל המתנה ה"מ שפירש הש"מ חלק מקבל מתנה ולא פ"י חלק היורש אבל אם א' תנו ר' וזו לפלוני בני ור' וזו לאיש פלוני שאינו ראי לירשו בנו קוד' שהרי הקדימו וא' יצא עליו ש"ח גובה מאותו איש נכרי כיון שאיחרו .

א' מי שאמר יש לי נכסים כך וכך ביד פלוני וכך וכך ביד פלוני וכך וכך ביד פלוני והיה מונה והולך את שלו ומתוך כך צוה תנו ר' וזו לפלוני אין נותנין לו כל חר' וזו מיד אלא רואין לפי חשבון מה שיקבצו מהם שהרי גילה דעתו דלפי מה שיש לו רוצה ליתן לפי חשבון . יב שכיב מרע שאמר תנו מאתים וזו לפלוני וישא את בתי הרי זה כמו שנתן לו שתי מתנות שאינן תלויות זו בזו ואיזה מה' דרצה יקח לפיכך אם רצה לוקח המעות ושלא ישא את הבת הרשות בידו אבל אם אמר ישא את בתי ויתנו לו ר' וזו הרי זה תנאי ולא יתנו לו המעות אם לא ישא את הבת , האימר תנו מאה וזו לבת בתי ותקנה בהן חגורה ומת הוא ומתה אח"כ גם היא נותנין המאה וזו ליורשה הרוה כאלו אמר שתי צוואות ואע"פ שא"א לקיי' ליקות לה חגורה מ"מ מתנה הראשונה קיימת .

ב' שכיב מרע שאמר תנו לפלוני שוה מאתי' וזו מייני והחמ"מ קצת היין ההפסד לפי חשבון מה שיש לו בכל היין שהרי אמר שיתנו לו כמה ששוה כל היין מאתי' וזו ועכשיו שנפחת נפחת גם לו וכן אם אמר תנו לו מאתי' וזו מדין ייני ומכרוהו ונאכרו קצת מהמעות ההפסד לפי חשבון אבל אם אמר תנו לו מאתיים וזו מייני בין אם החמ"מ קצת מהיין או מכרוהו ונאכרו קצת מן המעות כל האחריות על היורש' ומטל המקבל מאתי' וזו שלו שלימים רכיון שאמר מאתים וזו מייני וזה א"א שאין עושין וזו מן היין אלא ליפות כחו אמר כן שיהא כל היין אחריות שלו בעד המתים וזו שאמר שא' היה אמר תנו לו יין בעד מאתים וזו אם היה מחמ"מ קצת היה מפסיד לפי חשבון וא' היה אמר דמי היין ומכרו ממנו קצת ואברו המעות היה מפסיד לפי חשבון כמ"ש אבל עכשיו שאמר וזו מין משמע היין ודמיו הכל יהא באחריות שלו מיהו גוף היין לענין יוקר' וזולא הוה של היורש' שא' נתקיי' כל הריוח ליורש' ואין נותנין לו אלא ר' וזו וא' הוול כל ההפסד ליורש' ואם נתן לו רבר מסויי' כגון שאמר תנו לו חבית של יין אחד מבין החביות ונאכד' אחת מהן נאכד למקבל שיכולין היורש' לומר שלך נאכד וא' צוה ליתן לאחד מנה מנכסיו וצוה לאפטרופסין לברור מנה יפה ועשו האפטרופסין ובררו לו מנה היפה ונאכד קוד' שנתגורו לו צריכין ליתן לו מנה אחר דהא לא סיי' הנותן איזה יתנו לו רק אמר סת' מנכסיו והרי נכסיו קיימין וכל זמן שלא נתנו לא קיימו דברי המת . קד ש"מ שאמר תנו לפלוני בית המחויק' חביות ולא נמצא לו בית שמחו' פחות מל"ד חביות וזה באותו בית אע"פ שמחויק ק"ד דק"ל דנותן בעין יפה נותן ובודאי כמו שהוא נתנו לו ולא היתה כוננתו שהיורש' יקחו להם אותו המתור על ק' ומה שאמר ק' לש' חשיבות אמר כן כלומר מתנה גדולה כזאת אני נותן לך ולא דוקא קאמר .

מ' ש"מ שאמר תנו לבתי ר' מאות וזו לכתובתה או בכתובתה אם ררך אנשי המקום לכתוב שוה ק' בר' בשומת הגרוניא אינה נוטלת אלא ר' כיון שהזכיר בכתובתה ר"ל תנו לה שיהא השומא שלה בכתובת' לכשתנשא ר' מאות וזו רהיב שתהיה נדונייתא ר' שהרי ררך המקום לשום שוה ר' בת' והוא לא אמר ת' וזו סתם אלא ת' וזו לכתובתה . מן ואם אמר תנו מאתים וזו לפלוני בגדונייתא אין צריכין לתת לה עד שתנשא ותצטרך לכך ואם צוה לתת לה הפצים בר' וזו והוקדו או הוול הריוח וההפסד הוא ליתומים ואם מתה בנתים אין ליורשה כלום שלא צוה אלא לתת לה בגדונייתא לכשתנשא אבל אם אמר תנו ר' וזו לפלוני לגדוניית' משמעות לשון זה הוא שיתנו לה מיד לפיכך צריכין לתת לה מעכשיו ויקרא וזילא דידה הוה ואם מתה קודם שתנשא וזו בהם היורשים , ובכל אלו אין חילוק בין ש"מ למתנת כריא בקניין ויש חולקין וסכירא להו שאם אמר ליתן להשיא ומתה לא זכו בהן יורשה וכתב מורי ז"ל וכן ג"ל עיקר וע"ל בלבוש ע"ז סימן רנ"ג סעיף ו' .

ז' שכיב מרע שאמר תנו לבני שקל בכל שבת או שאמר אל תתנו להם אלא שקל ונמצא שאינו מספיק להם אלא סלע בכל שבת נותנין להם כל צרכם דרואי לא היה דעתו שימותו בניו ברעב יאה דאמר הכי כרי לרזיניהו שיחורו אחר מוונתם ולא יהיו רעבתנים לפור הכל ואם אמר ואם מתו יירשו פלוני ופלוני אין נותנין להם אלא שקל שלא להפסיד את הבאים אחריהם ואע"פ דירושא אין לה הפסק הכא מיידי בענין שישלה הפסק כמ"ש לעיל סימן רמ"ח סעיף ב' .

י' ש"מ שאמר תנו מנה לפלוני נותנין בין אם אמר מנה זה הון אם אמר מנה סתם וה"מ במצו' מחמת מיתה שקנה באמירה או במחלק כל נכסיו להרבה בני אדם וצוה לתת מכול' מנה לזה רהוי מסתמא מצוה מקמת מיתה כיון שמחלק כל נכסיו בלא שיוך אבל היכא דלא אקני אלא חד מנה כסתם לא קנה באמירה הרוה מתנת ש"מ במקצת ובעי' קניין ומיפה כחו כמ"ש לעיל והכא כיון דמנה אמר אקני ליה אפילו בקניין לא קנה דמטבע אינו נקנה בחליפין עד דאקני ליה אגב קרקע א"צ דמסר ממונא ליד שלישי מחיים .

יג' יש מי שאומר שאם אמר הרנין נתן מנה לפלוני מנה ממש דוקא קאמר ואם היה לו מנה ממש ונאכד אומרים לו שילך נאכד ואפילו אם יש כמה מנים בעין כל אחד בפני עצמו ונאכד אחד מהם יכולין לומר לו שלך נאכד ואפילו אם אמר מנכסי הרין כן ואם אמר אין לו מנה מיוחד אלא יש לו ת"ק וזו ביחד ונאכד מנה אחד מהם לא הפסיד זה אלא לפי חשבון ואם אין לו שום מנה כלל בעין ולא אמר מנכסי איכא למימר שלא קנה כלום שלא נתן לו אלא מנה ממש והא לית ליה וכ"ש אם אמר ליתן לו מעות או זהובים דוקא קאמר ואי לית ליה הכסיד אם לא אמר מנכסי או לשון אחר שמשמע כמו נכסי .

ד' כיון דרבינו ש"מ ככתובין ובמסורין דמי לפיכך ש"מ שאמר פקדוני או הלואתי שיש לי ביד פלוני מלה ע"פ תנו לפלוני נותנין וא"צ מעמד שלשתן וכן אם אמר שפר חוב שיש לי על פלוני תנו לפלוני וכה במה שיש בשטר וא"צ כתיבה ומסירה דכתובין ומסור רבי ואין היורש של ש"מ הנותן יכול למחול דאע"ג דרביא הנותן או המוכר ש"ח לחבירו וחזר וירשו של הנותן או המוכר ומחלו מחול אם נתנו כמתנת ש"מ אין היורש יכול למחול וטעמא משום שא"צ כתיבה ומסירה מיתה ו"א הא דרש"מ ויכל להקנות הלואה כוזה היא היורש ואין אחר יכול למחול והא דאמרין שזכה בחוב כשלא שויר כלום אבל אם שויר הווי לה מתנת ש"מ במקצת ולא קניא אא"כ הקנה לו בקניין ובמיתה כחו א' שהוא מצוה מחמת מיתה ו"א הא דרש"מ ויכל להקנות הלואה שלו שביד אחר' היינו כהלואה שיש ליד ביד ישראל אבל הלואה שיש לו ביד גוי אפי' יש לו משכון או שטר מן הגוי יש להסתפק אפי' ש"מ אכ ויכל להקנות משו' דעת המקבל לא סמכא דעתיה על הגוי .

כ"א ש"מ שאמר יהר פלוני בבית זה יאכל פלוני פירו' דקל זה לא אמר כלום שלא הקנה להם דבר שיש בו ממש שהרריה והאכילה וכיוצא בה' הרי הם כרטר וכשניה שאינה נקני' בשו' קניין לפיכך אין נקני' ג"כ בצואת ש"מ אבל אם אמר תנו בית זה לפלוני כרי שדורו בו עד זמן פלוני או תנו דקל זה לפלוני כרי שיאכל פירותיו דבריו קיימין שהרי הקנה להם גוף הבית לדירה והרקל לפירות והגוף דבר שיש בו ממש הוא וזה נקנה בכריא ג"כ בקניין וכן כל כיוצא בזה .

כ"ב צוה שיתנו דקל לפלוני והניח שני חצאי דקלים כגון שיש לו שותפות בשני דקלי' עם אחר' ובכל אחד יש לו החצי ישלם המקבל ולא אמרינן כיון שאין לו דקל שלש לא יהיב ליה ולא מיידי ע' הרי לית ליה דקל אפ"ה ישלם המקבל שוראי לזה נתבווין חציה לשניה' יהר דקל ואפילו הניח דקל' שלימים ג"כ יכולין היורש' לתת לו אלו השני חצאים ויאמרו שלזה נתבווין אע"ג שדאי' יש לו מורח יותר בעבורת שני חצאי דקל' מעבורת דקל אחד המע"ה .

כ"ג ש"מ שאמר תנו מגילת זה לעניים או ס"ת לבהיתנו במקום שהוא רגיל היה רגיל בשתים יתנו לכל אחד ואחד וע"ל בלבוש ע"ז סימן רנ"ח סעיף ד' .

כ"ד ש"מ שאמר נכסי לפלוני ולפלוני חולקין בשוה אפי' הם מאה ואם אמר נכסי לפלוני ולבני חולקין אותו הפלוני עם בניו ונוטל הפלוני חציה וכל בניו מחצה אמר נכסי לפלוני ופלוני ולבני פלוני בני פלוני נוטלים מחצה אפי' הם רבים ושני' הראשונים סחצה אמר סתם תנו חלק לפלוני נכסיו שיערי חז"ל רלפחות לא היתה דעתו פחות מחלק' ו' שנכסיו נוטל אחר .

לבוש עיר שושן הלכות מתנת שביב מרע סימן רנג

אמר מ"ו ולא יותר דהמע"ה ויש מי שחור' שנוטל רביע הנכסי' שכן דרך הלשון לומר סתם חלק על חלק הרביעי , ואם אמר יטול פלוני חלק בנכסיו והוא ש"מ ואחלק נכסיו לבניו נוטל חלק כאחד מן הבנים מי שנתן נכסיו לבניו ולבתו נוטלת הבת חלק כאחד מהם ואסתרנה שאם ישארה או תנשא היא בעצמה תיטול נדונייתה ותסתק דבריו קיימין , ואם השיאה אחד מן האחין נפק לה פחות מחלק האגיע לה לאו כל כמיניה שלא התנה אלא אם ישארה בניו ביחד או תנשא היא בעצמ' אבל לא כשישיאה אחד מהם .

בה ש"מ שאמר תנו חלק לפלוני בכר של יין שיש לי יטול רבע היין לפי מה שכתבתי בסעף הקודם דסתם חלק רביע מישמע אמר תנו לו בחלק לחביות הרי מיעוט ויטול חצי רביע דהיינו שמיניה היין ואם אמר תנו לו בו לקרייה נטל חלק מ"ב מן היין אמר תנו לו בו לשפ'נוטל חלק מס'ו שבכור שהרי גילה דעתו שלחלק מועט נתכוין וכל השיעורים הללו שיערו חכמים הראשונים ו"ל לפי אומר דעת'דכתי הוון בקיאי אינהו כלשונם אבל אגן לא גמרי' מנייהו מירי ובכולן אין לו חלק אלא כל שהוא וכל זה דוקא במתנה אבל במכר אמרינן ככה"ג הדמים מודיעים ,

בן שביב מרע שצוה לתת מנה לעובר שבמעיי אמו אם הוא בנו וכה העובר מפני שדעתו של אדם קרובה אצל בנו כמ"ש לעיל סימן ר"י סעף א' ,

בן אמר אם תלד אשתי וכו' יטול מנה ואם תלד נקבה תטול מאתים וילדה זכר נוטל מנה ילדה-נקבה נוטלת מאתים ילדה זכר ונקבה הובר נוטל מנה והנקבה נוטלת מאתים ולא אמרינן אמר אם תלד זכר ונקבה יטול היכר מנה והנקבה מאתים אלא אם קאמר בנתו לומר או זה או זה אבל שניהם לא נוחא ליה ולא יטול כלום דאין זו סברא דאשום שילדה שניהם יגרע כחן אלא נוטלים כל אחד כמו שאמר ואם ילדה פוטמוס או אנדרוגינוס שהם ספק זכר ספק נקבה נוטל הפחות שבשניהם ואם נקבע אח"כ ונמצא זכר או נקב : ודאית נוטל כפי תנאו ולא אמרינן דוקא משעת לידה קאמר ,

בח א' שאשתו מעיבת ואמר אם ת"ד אשתי וכו' ינתן לו ב' שלישי מניני ולאחי השלישי ואם תלד נקבה ינתן לה שלישי ממניני ולאחי ב' שלישים וילדה זכר ונקבה ינתבטלה המתנה שנתן לאחיו וחור הדין לדיון תירה והכל לבן וטעמא משים שזה הש"מ רצה להעבי' נחלתו במקצתה מירשי הקודם לירש ולתנה לאחיו על התנאי שפירש שאם ת"ד אשתו נקבה העובר ממנה ב' שלישי' ונתנו לאחיו ואם תלד זכר העובר ממנו שלישי' ונתני לאחיו ע"ג התנאים המזרשים אם נתקיימו היתה המתנה שנתן לאחיו קיימת ואם נשתנה ולא נתקיים אחד מהם נשתנה המתנה כי כל מתנה שנתנה על תנאי יהיה דבר זה אתו לפלוני כך וכך מאון אם נתקיים התנאי נתקיימה המתנה ואם לא נתקיים התנאי המתנה בטלה ובגדול זה לא נתקיים אחד מהתנאים שהתנה כי התנה על נקבה לבדה ועל זכר לבד אבל על זכר ונקבה לא התנה הניע עצמ' אסלדה ב' זכרים וכו' תאמר שיתן לאחיו השלישי ולב'זכרים ב'שלישימירי לא היה דעתו כן לזכות כח אחיו ככה אחד מבניו אלא אם באה לחלק האחר לפי הצואה היה צריך לחלק לה' חלקים לאחיו חלק אחד ולזכרים לכל אחד ב'חלקים ואז היה לכל אחד מהב' זכרים ב'חלקים כאחיו בערך הצוואה וכן אם ילדה שני נקבות לא היה דעתו לגרע כח נקבות כל כך שישל אחיו ב' שלישים ושתי הנקבות שלישי אחד אלא לפי ערך הצוואה יתחלק המטון לארבע חלקים ויתנו לכל בת חלק ולאחיו שני חלקים ונמצא לאחיו פי שנים כאחת מהבנות בערך הצוואה וכן ביכר ונקבה יתחלק המטון לשבעה חלקים ויטול הזכר ארבע חלקים ואחיו שני חלקים והנקבה חלק אחד הרי נוטל הזכר פי שנים כאחיו ואחיו פי שנים כנקבה בערך הצואה אלא שאי אפשר לומר כן כי למה נפסד הזכר ויגרע מחלקו בשביל הנקבה שנולדה עמו והוא לא פירש בתנאו אם תלד זכר במה יהיה דינא אלא הניחה דינה על דין תורה ואין הנקבה מעגרת כח הזכר בדיון התירה כי הכל שלו , וכן בשני זכרים למה חלק כל זכר יגרע בשביל הזכר שנולד עמו הרי לא התנה אביהם כן , וכן בנקבות נמי לא אין עליך לדון זה אלא כאשר כתבנו בתחלה שלא זכה מקבל מתנה אא"כ שנחקיימו התנאים והרי לא נתקיים אחד מהתנאים וכל זכר ונקבה לא התנה ונתבטלה המתנה שנתן לאחיו וחור הדבר לדיון תירה והכל לבן ,

בח א' שצוה שלא יספרוהו שומעין לו כמ"ש טעמא בלבוש ע"י סימן ש"ד סעף י'אבל אם צוה שלא יקברוהו מנכסיו אין שומעין לו דלאו כל כמיניה להעשיר את בניו ולהטיל עצמו על הציבור אלא כופין את בניו לקבורו מנכסיו .

לא מי שניתן ממנו מנתה הרבה לאחרים ונשיר מנט לירשיו הירשים חייבים לקבורו מאיתו מעט ששייר שירשו הם שהיא שלו וקוברין אותו מנכסיו .

לב שטרין צוה העולים בערכאות של גוים כשרים וטעמא דהא שטר צוהיה לא נכתב לקנות בו דדנרי ש"מ ככתובין וכמסורין דמי ואין השטר אלא לראייה בעלמא ושטר שאינו אלא לראייה אם כתבוהו הערכאות כבר כתבנו למעלה סימן ס"ח שכשר הוא דלא מרעי נפשיווהו כד"א בשטר צוואת ש"מ שהיא בכל נכסיו או אפי' במקצת נכסיו והוא מצוה מחמת מיתה דלא בעי קניין ואין השטר אלא לראייה אבל מתנת ש"מ במקצת ולא צוה מחמת מיתה וגם לא היה בה קניין אז נקנה הכל במסירת השטר ושטרין קניין דידהו הספא בעלמא הן דלאו בני קניין הן ולא קנה לפיכך בזמן הזה שאין רגילין לא כדנין ישראל ולא בערכאות של גוים לקנות כשטר לא במכר ולא במתנה דהא שטר קניין היינו שטר שכתוב בו שרי מכור לך ומוסר השטר ליד הלוקח או שרי גתינה יך ומסרו ליד המקבל ובוהו אין אנו רגילין בזמן הזה אלא קיימין הדבר באחד מן הקניינים דשייכי בהו ובתבין כל השטרות לראייה הולכר כולן כשרין בערכאות של גוים .

לג ראובן שאמר אם יהיו לשמעון בנים זכרים הריני נותן נכסיו לבניו ואם לא יהיו בנים זכרים לשמעון יהיו נכסיו לבני נפתלי הזכרים שיש לו עבשיו ויררו בני נפתלי מיר לנכסים ואחר פטירת המצוה היו בנים זכרים לשמעון אין אחד מאלו הבנים זוכה בנכסים אלא הנכסים חוזרים לירשי ראובן ובני שמעון לא זכו לפי שלא היו בעולם בשעת הצוואה ואין אדם מקנה דשבל ובני נפתלי ג'ב לא זכו שהרי לא נתן להם אא"כ לא יהיו בנים זכרים לשמעון והרי גולדו לו בנים זכרים ואע"פ שלא היו באותה שעה בעולם אין בכך כלום האדם מתנה בריש"ל הלכך הנכסים חוזרים לירשי ראובן ואם אין הירש' קרוב יותר מבני שמעון נוטלין הן השטרות מכח ירושתן , מי שאמר מנת לפלוני בני ולא יירש ומה לפלוני בני יירשו והיו לו נכסים הרבה ואין לו רק אלו השני בניו בלשן צוואה ויש להסתפק דמשמע לתרי אפי' מלשון הראשון מלשן שנתן לשני הכל זולת המנה שפי' לראשון ובמה שחז' ואמ' ולפני בני מנה וירשיש כמשמעותו שמה חזר מן הראשון ונתן לשני מנה בראש והשאר יחלוקו בשוה כלומר שלא יהא כשאר אלא ליטול חלקו בירשיש אלא אי דייקנן בה שפיר נראה שאין כאן חזרה שאם חזרה יש כאן היה לומר לשני מנה לפלו' בני וירשן והיו קאי אשני האחים ומדקאמר ירשי

בח א' שצוה לתת מנה לעובר שבמעיי אמו אם הוא בנו וכה העובר מפני שדעתו של אדם קרובה אצל בנו כמ"ש לעיל סימן ר"י סעף א' ,

בן אמר אם תלד אשתי וכו' יטול מנה ואם תלד נקבה תטול מאתים וילדה זכר נוטל מנה ילדה-נקבה נוטלת מאתים ילדה זכר ונקבה הובר נוטל מנה והנקבה נוטלת מאתים ולא אמרינן אמר אם תלד זכר ונקבה יטול היכר מנה והנקבה מאתים אלא אם קאמר בנתו לומר או זה או זה אבל שניהם לא נוחא ליה ולא יטול כלום דאין זו סברא דאשום שילדה שניהם יגרע כחן אלא נוטלים כל אחד כמו שאמר ואם ילדה פוטמוס או אנדרוגינוס שהם ספק זכר ספק נקבה נוטל הפחות שבשניהם ואם נקבע אח"כ ונמצא זכר או נקב : ודאית נוטל כפי תנאו ולא אמרינן דוקא משעת לידה קאמר ,

בח א' שאשתו מעיבת ואמר אם ת"ד אשתי וכו' ינתן לו ב' שלישי מניני ולאחי השלישי ואם תלד נקבה ינתן לה שלישי ממניני ולאחי ב' שלישים וילדה זכר ונקבה ינתבטלה המתנה שנתן לאחיו וחור הדין לדיון תירה והכל לבן וטעמא משים שזה הש"מ רצה להעבי' נחלתו במקצתה מירשי הקודם לירש ולתנה לאחיו על התנאי שפירש שאם ת"ד אשתו נקבה העובר ממנה ב' שלישי' ונתנו לאחיו ואם תלד זכר העובר ממנו שלישי' ונתני לאחיו ע"ג התנאים המזרשים אם נתקיימו היתה המתנה שנתן לאחיו קיימת ואם נשתנה ולא נתקיים אחד מהם נשתנה המתנה כי כל מתנה שנתנה על תנאי יהיה דבר זה אתו לפלוני כך וכך מאון אם נתקיים התנאי נתקיימה המתנה ואם לא נתקיים התנאי המתנה בטלה ובגדול זה לא נתקיים אחד מהתנאים שהתנה כי התנה על נקבה לבדה ועל זכר לבד אבל על זכר ונקבה לא התנה הניע עצמ' אסלדה ב' זכרים וכו' תאמר שיתן לאחיו השלישי ולב'זכרים ב'שלישימירי לא היה דעתו כן לזכות כח אחיו ככה אחד מבניו אלא אם באה לחלק האחר לפי הצואה היה צריך לחלק לה' חלקים לאחיו חלק אחד ולזכרים לכל אחד ב'חלקים ואז היה לכל אחד מהב' זכרים ב'חלקים כאחיו בערך הצוואה וכן אם ילדה שני נקבות לא היה דעתו לגרע כח נקבות כל כך שישל אחיו ב' שלישים ושתי הנקבות שלישי אחד אלא לפי ערך הצוואה יתחלק המטון לארבע חלקים ויתנו לכל בת חלק ולאחיו שני חלקים ונמצא לאחיו פי שנים כאחת מהבנות בערך הצוואה וכן ביכר ונקבה יתחלק המטון לשבעה חלקים ויטול הזכר ארבע חלקים ואחיו שני חלקים והנקבה חלק אחד הרי נוטל הזכר פי שנים כאחיו ואחיו פי שנים כנקבה בערך הצואה אלא שאי אפשר לומר כן כי למה נפסד הזכר ויגרע מחלקו בשביל הנקבה שנולדה עמו והוא לא פירש בתנאו אם תלד זכר במה יהיה דינא אלא הניחה דינה על דין תורה ואין הנקבה מעגרת כח הזכר בדיון התירה כי הכל שלו , וכן בשני זכרים למה חלק כל זכר יגרע בשביל הזכר שנולד עמו הרי לא התנה אביהם כן , וכן בנקבות נמי לא אין עליך לדון זה אלא כאשר כתבנו בתחלה שלא זכה מקבל מתנה אא"כ שנחקיימו התנאים והרי לא נתקיים אחד מהתנאים וכל זכר ונקבה לא התנה ונתבטלה המתנה שנתן לאחיו וחור הדבר לדיון תירה והכל לבן ,

בח א' שצוה לתת מנה לעובר שבמעיי אמו אם הוא בנו וכה העובר מפני שדעתו של אדם קרובה אצל בנו כמ"ש לעיל סימן ר"י סעף א' ,

בן אמר אם תלד אשתי וכו' יטול מנה ואם תלד נקבה תטול מאתים וילדה זכר נוטל מנה ילדה-נקבה נוטלת מאתים ילדה זכר ונקבה הובר נוטל מנה והנקבה נוטלת מאתים ולא אמרינן אמר אם תלד זכר ונקבה יטול היכר מנה והנקבה מאתים אלא אם קאמר בנתו לומר או זה או זה אבל שניהם לא נוחא ליה ולא יטול כלום דאין זו סברא דאשום שילדה שניהם יגרע כחן אלא נוטלים כל אחד כמו שאמר ואם ילדה פוטמוס או אנדרוגינוס שהם ספק זכר ספק נקבה נוטל הפחות שבשניהם ואם נקבע אח"כ ונמצא זכר או נקב : ודאית נוטל כפי תנאו ולא אמרינן דוקא משעת לידה קאמר ,

בח א' שאשתו מעיבת ואמר אם ת"ד אשתי וכו' ינתן לו ב' שלישי מניני ולאחי השלישי ואם תלד נקבה ינתן לה שלישי ממניני ולאחי ב' שלישים וילדה זכר ונקבה ינתבטלה המתנה שנתן לאחיו וחור הדין לדיון תירה והכל לבן וטעמא משים שזה הש"מ רצה להעבי' נחלתו במקצתה מירשי הקודם לירש ולתנה לאחיו על התנאי שפירש שאם ת"ד אשתו נקבה העובר ממנה ב' שלישי' ונתנו לאחיו ואם תלד זכר העובר ממנו שלישי' ונתני לאחיו ע"ג התנאים המזרשים אם נתקיימו היתה המתנה שנתן לאחיו קיימת ואם נשתנה ולא נתקיים אחד מהם נשתנה המתנה כי כל מתנה שנתנה על תנאי יהיה דבר זה אתו לפלוני כך וכך מאון אם נתקיים התנאי נתקיימה המתנה ואם לא נתקיים התנאי המתנה בטלה ובגדול זה לא נתקיים אחד מהתנאים שהתנה כי התנה על נקבה לבדה ועל זכר לבד אבל על זכר ונקבה לא התנה הניע עצמ' אסלדה ב' זכרים וכו' תאמר שיתן לאחיו השלישי ולב'זכרים ב'שלישימירי לא היה דעתו כן לזכות כח אחיו ככה אחד מבניו אלא אם באה לחלק האחר לפי הצואה היה צריך לחלק לה' חלקים לאחיו חלק אחד ולזכרים לכל אחד ב'חלקים ואז היה לכל אחד מהב' זכרים ב'חלקים כאחיו בערך הצוואה וכן אם ילדה שני נקבות לא היה דעתו לגרע כח נקבות כל כך שישל אחיו ב' שלישים ושתי הנקבות שלישי אחד אלא לפי ערך הצוואה יתחלק המטון לארבע חלקים ויתנו לכל בת חלק ולאחיו שני חלקים ונמצא לאחיו פי שנים כאחת מהבנות בערך הצוואה וכן ביכר ונקבה יתחלק המטון לשבעה חלקים ויטול הזכר ארבע חלקים ואחיו שני חלקים והנקבה חלק אחד הרי נוטל הזכר פי שנים כאחיו ואחיו פי שנים כנקבה בערך הצוואה אלא שאי אפשר לומר כן כי למה נפסד הזכר ויגרע מחלקו בשביל הנקבה שנולדה עמו והוא לא פירש בתנאו אם תלד זכר במה יהיה דינא אלא הניחה דינה על דין תורה ואין הנקבה מעגרת כח הזכר בדיון התירה כי הכל שלו , וכן בשני זכרים למה חלק כל זכר יגרע בשביל הזכר שנולד עמו הרי לא התנה אביהם כן , וכן בנקבות נמי לא אין עליך לדון זה אלא כאשר כתבנו בתחלה שלא זכה מקבל מתנה אא"כ שנחקיימו התנאים והרי לא נתקיים אחד מהתנאים וכל זכר ונקבה לא התנה ונתבטלה המתנה שנתן לאחיו וחור הדבר לדיון תירה והכל לבן ,

בח א' שצוה לתת מנה לעובר שבמעיי אמו אם הוא בנו וכה העובר מפני שדעתו של אדם קרובה אצל בנו כמ"ש לעיל סימן ר"י סעף א' ,

בן אמר אם תלד אשתי וכו' יטול מנה ואם תלד נקבה תטול מאתים וילדה זכר נוטל מנה ילדה-נקבה נוטלת מאתים ילדה זכר ונקבה הובר נוטל מנה והנקבה נוטלת מאתים ולא אמרינן אמר אם תלד זכר ונקבה יטול היכר מנה והנקבה מאתים אלא אם קאמר בנתו לומר או זה או זה אבל שניהם לא נוחא ליה ולא יטול כלום דאין זו סברא דאשום שילדה שניהם יגרע כחן אלא נוטלים כל אחד כמו שאמר ואם ילדה פוטמוס או אנדרוגינוס שהם ספק זכר ספק נקבה נוטל הפחות שבשניהם ואם נקבע אח"כ ונמצא זכר או נקב : ודאית נוטל כפי תנאו ולא אמרינן דוקא משעת לידה קאמר ,

בח א' שאשתו מעיבת ואמר אם ת"ד אשתי וכו' ינתן לו ב' שלישי מניני ולאחי השלישי ואם תלד נקבה ינתן לה שלישי ממניני ולאחי ב' שלישים וילדה זכר ונקבה ינתבטלה המתנה שנתן לאחיו וחור הדין לדיון תירה והכל לבן וטעמא משים שזה הש"מ רצה להעבי' נחלתו במקצתה מירשי הקודם לירש ולתנה לאחיו על התנאי שפירש שאם ת"ד אשתו נקבה העובר ממנה ב' שלישי' ונתנו לאחיו ואם תלד זכר העובר ממנו שלישי' ונתני לאחיו ע"ג התנאים המזרשים אם נתקיימו היתה המתנה שנתן לאחיו קיימת ואם נשתנה ולא נתקיים אחד מהם נשתנה המתנה כי כל מתנה שנתנה על תנאי יהיה דבר זה אתו לפלוני כך וכך מאון אם נתקיים התנאי נתקיימה המתנה ואם לא נתקיים התנאי המתנה בטלה ובגדול זה לא נתקיים אחד מהתנאים שהתנה כי התנה על נקבה לבדה ועל זכר לבד אבל על זכר ונקבה לא התנה הניע עצמ' אסלדה ב' זכרים וכו' תאמר שיתן לאחיו השלישי ולב'זכרים ב'שלישימירי לא היה דעתו כן לזכות כח אחיו ככה אחד מבניו אלא אם באה לחלק האחר לפי הצואה היה צריך לחלק לה' חלקים לאחיו חלק אחד ולזכרים לכל אחד ב'חלקים ואז היה לכל אחד מהב' זכרים ב'חלקים כאחיו בערך הצוואה וכן אם ילדה שני נקבות לא היה דעתו לגרע כח נקבות כל כך שישל אחיו ב' שלישים ושתי הנקבות שלישי אחד אלא לפי ערך הצוואה יתחלק המטון לארבע חלקים ויתנו לכל בת חלק ולאחיו שני חלקים ונמצא לאחיו פי שנים כאחת מהבנות בערך הצוואה וכן ביכר ונקבה יתחלק המטון לשבעה חלקים ויטול הזכר ארבע חלקים ואחיו שני חלקים והנקבה חלק אחד הרי נוטל הזכר פי שנים כאחיו ואחיו פי שנים כנקבה בערך הצוואה אלא שאי אפשר לומר כן כי למה נפסד הזכר ויגרע מחלקו בשביל הנקבה שנולדה עמו והוא לא פירש בתנאו אם תלד זכר במה יהיה דינא אלא הניחה דינה על דין תורה ואין הנקבה מעגרת כח הזכר בדיון התירה כי הכל שלו , וכן בשני זכרים למה חלק כל זכר יגרע בשביל הזכר שנולד עמו הרי לא התנה אביהם כן , וכן בנקבות נמי לא אין עליך לדון זה אלא כאשר כתבנו בתחלה שלא זכה מקבל מתנה אא"כ שנחקיימו התנאים והרי לא נתקיים אחד מהתנאים וכל זכר ונקבה לא התנה ונתבטלה המתנה שנתן לאחיו וחור הדבר לדיון תירה והכל לבן ,

בח א' שצוה לתת מנה לעובר שבמעיי אמו אם הוא בנו וכה העובר מפני שדעתו של אדם קרובה אצל בנו כמ"ש לעיל סימן ר"י סעף א' ,

בן אמר אם תלד אשתי וכו' יטול מנה ואם תלד נקבה תטול מאתים וילדה זכר נוטל מנה ילדה-נקבה נוטלת מאתים ילדה זכר ונקבה הובר נוטל מנה והנקבה נוטלת מאתים ולא אמרינן אמר אם תלד זכר ונקבה יטול היכר מנה והנקבה מאתים אלא אם קאמר בנתו לומר או זה או זה אבל שניהם לא נוחא ליה ולא יטול כלום דאין זו סברא דאשום שילדה שניהם יגרע כחן אלא נוטלים כל אחד כמו שאמר ואם ילדה פוטמוס או אנדרוגינוס שהם ספק זכר ספק נקבה נוטל הפחות שבשניהם ואם נקבע אח"כ ונמצא זכר או נקב : ודאית נוטל כפי תנאו ולא אמרינן דוקא משעת לידה קאמר ,

בח א' שאשתו מעיבת ואמר אם ת"ד אשתי וכו' ינתן לו ב' שלישי מניני ולאחי השלישי ואם תלד נקבה ינתן לה שלישי ממניני ולאחי ב' שלישים וילדה זכר ונקבה ינתבטלה המתנה שנתן לאחיו וחור הדין לדיון תירה והכל לבן וטעמא משים שזה הש"מ רצה להעבי' נחלתו במקצתה מירשי הקודם לירש ולתנה לאחיו על התנאי שפירש שאם ת"ד אשתו נקבה העובר ממנה ב' שלישי' ונתנו לאחיו ואם תלד זכר העובר ממנו שלישי' ונתני לאחיו ע"ג התנאים המזרשים אם נתקיימו היתה המתנה שנתן לאחיו קיימת ואם נשתנה ולא נתקיים אחד מהם נשתנה המתנה כי כל מתנה שנתנה על תנאי יהיה דבר זה אתו לפלוני כך וכך מאון אם נתקיים התנאי נתקיימה המתנה ואם לא נתקיים התנאי המתנה בטלה ובגדול זה לא נתקיים אחד מהתנאים שהתנה כי התנה על נקבה לבדה ועל זכר לבד אבל על זכר ונקבה לא התנה הניע עצמ' אסלדה ב' זכרים וכו' תאמר שיתן לאחיו השלישי ולב'זכרים ב'שלישימירי לא היה דעתו כן לזכות כח אחיו ככה אחד מבניו אלא אם באה לחלק האחר לפי הצואה היה צריך לחלק לה' חלקים לאחיו חלק אחד ולזכרים לכל אחד ב'חלקים ואז היה לכל אחד מהב' זכרים ב'חלקים כאחיו בערך הצוואה וכן אם ילדה שני נקבות לא היה דעתו לגרע כח נקבות כל כך שישל אחיו ב' שלישים ושתי הנקבות שלישי אחד אלא לפי ערך הצוואה יתחלק המטון לארבע חלקים ויתנו לכל בת חלק ולאחיו שני חלקים ונמצא לאחיו פי שנים כאחת מהבנות בערך הצוואה וכן ביכר ונקבה יתחלק המטון לשבעה חלקים ויטול הזכר ארבע חלקים ואחיו שני חלקים והנקבה חלק אחד הרי נוטל הזכר פי שנים כאחיו ואחיו פי שנים כנקבה בערך הצוואה אלא שאי אפשר לומר כן כי למה נפסד הזכר ויגרע מחלקו בשביל הנקבה שנולדה עמו והוא לא פירש בתנאו אם תלד זכר במה יהיה דינא אלא הניחה דינה על דין תורה ואין הנקבה מעגרת כח הזכר בדיון התירה כי הכל שלו , וכן בשני זכרים למה חלק כל זכר יגרע בשביל הזכר שנולד עמו הרי לא התנה אביהם כן , וכן בנקבות נמי לא אין עליך לדון זה אלא כאשר כתבנו בתחלה שלא זכה מקבל מתנה אא"כ שנחקיימו התנאים והרי לא נתקיים אחד מהתנאים וכל זכר ונקבה לא התנה ונתבטלה המתנה שנתן לאחיו וחור הדבר לדיון תירה והכל לבן ,

חושן משפט הלכות מתנת שכיב מרע סימן רנר רנה רנו קיח

גמל מן ההקדש מפני הצוואה דכיון דבשעתו שהקדיש אוייר כן בבת אחת לא חל ההקדש על מנה שחייב לאחרים אלא על השאר ואם אחר כדי דבור שהקדיש אמר תנו אין שומעין לו שכבר חל ההקדש על כל אשר לו והקדש מפיקו שיעבדו אלא הרי הוא כשאר בעלי חובות ואם נתקיים שטר נשבע וגובה ע"י פדיון לא מההקדש כמ"ש דיני במקמי .

ך אמר מנה לפלו' בירי ולא אמר תנו והביא אותו הפלו' ראייה דקושטא קאמר הש"מ דרך הודאה נמורה ולא משום שלא להשביע את בניו וטעמו היתומים כבר פרענו לו קדם שהביא אלו העדים אינם נאמנים אפי' בשביעה שהרי לא אמר להם אביהם תנו ומדינא לא היו חייבים לו כלום קדם שהביא עדים שהיו יכולין לומר שלא להשביע את בניו אמר כן ולמה נתנו לו ומי הו' יודעין דמייתי ההוא פליגי ראייה דקושטא קאמר ולא שלא להשביע את בניו איכיון דליפרעו ניהלי' לפיכך אין נאמנים אבל אם אמר להם אביהם תנו וטעמו היתומים פרענו נאמנים ונשבעים היסת שפרעו ופטורים כשאר מלוה ע"פ שטוען פרעתי וי"א דבכל ענין נאמנים היתומים לומר פרענו ובשבעות היסת .

ה כבר כתבנו בס' פ"א סעיף ב' דש"מ שהורה אינו יכול לטעון משטה הייתי כך שאין אדם משטה בשעת מיתה לפיכך ש"מ שתבעוהו מנה והורה חייבים הירושים לשלם ואין יכולין לטעון משטה היה כך ואם טענו חזר אבינו ואמר לנו פרעתי נאמנים ונשבעין היסת על זה ונפטרו בד"א שהורה ולא אמר תנו אבל אם אמר תנו ואמר הירושים חזר ואמר לנו פרעתי אינם נאמנים דאם איתא דפרעיה לא הוה אמר תנו .

ן דאובן צוה מחמת מיתה ליתן מנה לשמעון ומת ומכרד הירושים כל הנכסים שלא מצא שמעון לגבות את שלו גיבה מהלקוחות דלאו דידהו וכרו ואין הירושים נאמנים לומר נתננו לו כיון ששטר הצוואה יצא מתחת ידו וכן נמי אם מודים שלא נתנו לא חיישינן לקנויטא שמה נתנו ומודים כדי להוציא מיד הלקוחות כיון שכתב הצוואה יצא מתחת ידו אבל אם אין כתב הצוואה בידו נאמנים לומר נתננו לו ואם מודים שלא נתנו ג"כ אין מוציאין מיד הלקוחות דחיישינן לקנויטא .

ן ראה שהטמין אביו מעית ואמר של פלו' הן או של הקדש הם אם כמיסר דבריו בלשון צוואה דבריו קיימין ואם כמערים שלא יחזיקוהו בעשיר א"צ לקים דבריו .

ח בא א' ואמר ראיתי את אביך שהטמין מעית ואמר של פלו' הם או של הקדש הם אם הם טמונים במקו' שהמגיד זה היה יכול ליטלם וליתנם לפלו' נאמן במנו שאם היה רוצה היה נוטל' ונותנם לו ואם לאו אינו נאמן וכן אפוסטרופוס הממונ' על נכסי בעל הבית או אשה הנישאת והנותנת כתוך הבית שיודעים שהיה לו לבעל הבית ממון של אחרים תחת ידו ומת ונשאר האמון ברישות הב"ה והאפוסטרופוס או האשה מושלים על הנכסים וירועים של מי הם ובידם להחזיר חייבים להחזיר לכל אחד שלו ולא אמדינן כיון שמת ב"ה וכו' הירושים בכל הנמצא ברישות אביהם ואין כח לא באפוסטרופוס ולא באשה ליתן לשום אדם כלום וגם אם יאמרו של פלו' הם לא מדימני אלא אדרבה חייבין להחזיר לכל אחד מהם שלו ואם לא החזירו ובאולב"י מדימני במינו שאם היו רוצים היו מחזירין .

ט היה פקדון ביד אביהם ואינן יודעין היכן הניחי ואמרו להן בחלום כך וכך הם ובמקום פלו' הם ושל פלו' הם או של מעשר הם והלכו ומצא' במקו' שנאמר להם בחלים ובמניין שנאמר להם זה היה מעשה אחז"ל חלומות אינם מעלין ואינם מורדין אלא הרי הם שלה' .

רנו גר שנתן מתנת שכיב מרע או ששחרר עברו וכו' סעיפים :

א גר שנתן מתנת ש"מ אינו קונה שכבר כתבנו דמתנת ש"מ כירוש' שווה רבנן וכש' שאין הגר בתורת ירושה כך אינו בתורת מתנת ש"מ לפיכך גר שיש לו בן שאין הורתו בקדושה היאיל ואינו יורשו כך אינו יכול ליתן לו נכסיו במתנת ש"מ לא כולן ולא מקצתן שהרי לשון ירושה ומתנה לגבי יורש א' הם כמ"ש למעלה וא"ת אם יאמר בלי' מתנה יקנה נמצא זה יורש את אביו ואין הגר יורש דלית להו יחס להדדי אבל אם נתן לאדר או לגר שאינו ראוי ליורשו מתנתו קיימת וי"א שאין חילוק בין בנו לאחר הוא בנו שהורתו שלא בקדושה ג"כ אינו נחשב כבן וכאח' .

וירש בלשון יחיד ש"מ שעמד בדבריו הראשונים וירש הש"י הכל ומה שאמר לשני מנה לפלוני ולא אמר סתם יורש הכל שמא היו בירו מאתים שהיו לשני בניו ואיתם צוה לתת להם בראשונה מפני שלא היו בכלל ממונו וסוים דבריו אחר שהשני יורש כל אשר לו מי שנתן לחבירו שדורר בבית אחר מן הבתים שלו וכתב לו שיוכל המקבל לברר לו איזה בית שירצה הן אחד מן הבתים התחתונים הן מכתים העליונים אם ירצה המקבל יכול לברר לו גם כן מן הבתים האמצעיים שמה שכתוב לו הן מן התחתונים והן מן העליונים לא בא לגרע כחו למעט האמצעיות כיון שכחולו מתחלה שיכיר לו איזה בית שירצה אלא ליפות כחו כתוב לו ההן מן התחתונים' כלומר הן מן התחתונים' הן מן העליונים ועליונים שבעליוני' אם כתבו העדים כל הצוואה כחוד וכו' אחד ממקבלי המתנות ובקש שיכתבו לו צוואתו לכד אם רוצים העדים יכולים לעשות כן ואין בזה משום שאין אדם רוצה דליפשו שטרות שאין שטר צוואה שטר אלא ראייה בעלמא אבל מ"מ אין כופין העדים ואם רוצים מעירין לפנני' ב' דהוה מפרסמין וכתוב .

רנר שכיב מרע שביקש שיעשו קנין במתנה וכו' סעיף אחר .

א כבר ידעת דהא מתנת ש"מ בכולה ככתובין וכמסורין דמי וא"צ קניין היינו תקנת חכמים הוא כדי שלא תטרף דעתו מהאי טעמא נמי אמרו א' בקש הש"מ שיקנו ממנו על צוואתו מפני שהיא מתירא שלא יתקיימו דבריו כאמירה בלא קניין יקנו ממנו אפי' בשבת אע"פ שאין קניין קניין בשבת קניין זה אינו כלו' שאינו מעלה ואינו מוריד אלא עושים כדי להפיס דעת הש"מ וי"א שאפי' אם יש נפקות' בקניין זה כיון שכתוב כל נכסי ומפרש שלא יחזור בו אם יעמוד דהשתא מועיל הקניין לענין שלא יוכל לחזור בו אם יעמוד אפ"ה התירו לקנות ממנו אפי' בשבת דהם אמרו והם אמרו הם אמרו שלא לקנות בשבת והם התירו גבי ש"מ כדי שלא תטרף דעתו , וי"א הואיל והיתרה היתרה א"י' במתנה במקצת שצ"כ קניין ואע"פ שאינו נראה שנותן מראת מיתה אפ"ה קניין ממנו בשבת ויש חולקין בזה כיון דליכא למיחש לטרוד' הרעת שדרי לא מראת מיתה הוא נותן כיון שאינו נותן הכל .

רנה שכיב מרע שאמר יש לי מנה ביד פלוני או של פלוני בידי וכו' סעיפים .

א שכיב מרע שאמר יש לי מנה ביד פלוני כותבין העדים כך וכך צוה פלוני אע"פ שאין יודעין אם אמת הוא אויבר לפיכך כשכאין יורשין לגבות צריכין להביא ראיה דמשום שבווא צוה כך בעת מותו לא מהמנינן ליה ויתר משאר כל אדם שאמר פלוני חייב לי כך וכך וצריך להביא ראיה .

ב ש"מ שאמר מנה לפלו' בירי אם אמר תנו נותנין לא אמר תנו אין נותנין דשמא לא אמר מנה לפלוני בירי אלא כדי שלא להשביע את יורשיו כלומר שלא יאמרו על יורשיו שהם עשירים ויש להם ממון רב וזה יזיק לאדם ברוב פעמים לפיכך אם אמר זה דרך הודאה נמורה שלא היה שם שום חשש הערמה נותנים אע"פ שלא אמר תנו , וכן אם הודה בכתב ידו שמנה לפלוני בירי או אפי' שכל נכסיו שהם בידו הם של פלוני הויא הודאה נמורה ולא אמרינן אדם עשוי שלא להשביע את בניו אלא כדיבור בעלמ' שאמר מנה לפלו' בירי אבל היכא שכתוב בכתב ידו או אחר כתב והויא חת' לא דכולי היאיל עביר איניש משום כדי שלא להשביע את בניו אלא ודאי קושטא קאמר .

ג הזקדיש כל נכסיו דהוי דינא שאפי' תוך כדי דבור אינו יכול לחזור בו לפיכך אפי' אם תוך כדי דבור אחר שהקדיש אמר חוב לפלו' עלי או כלי זה של פלוני הוא אינו נאמן דשמא הוא עישה קניניא על ההקדש יאפי' היה השטר ביד הבעל ויזיב חיישינן לקניניא ואינו גובה ע"פ הודאתו על השטר אלא בדרך שגובה כל ב"ח ע"פ שטר שצריך לייקמו בד"א כבריאי אבל חולה שהקדיש כל נכסיו ותפס תוך כדי דבור אמר מנה לפלוני בירי נאמן שאין אדם עישה ערמה על ההקדש בשעת מיתתו והוטא לאחרים שהרי הוא הולך למית לפיכך אם אמר תנו אותו לו נוטל בלא שביע' ואם לא אמר תנו אין נותנין אלא מנה זה היא ליורשיו וכדי שלא להשביע את בניו אמר כן אא"כ היה בידו שטר מקויים או

לבוש עיר שושן הלכות מתנת שביב מרע סימן רנו רנה

המקבל לירשי הנותן או ניהם בשרה עד שיגמרו והם לירשי הנותן .

ג עבר האבזכר מכורין עד שימות וכשימות בטלה המכירה ואפי' חזר האב ולקח מן הבן אין במכירתו כלום דלאו דידיה טבר וחזר לירשי כשימות אם חזר ולקח מן הבן ואם לא חזר ולקח מן הבן כשימות האב בא הבן ומוציא מיד הלוקח מן האב ואפי' מת הבן בחיי האב יורשו עומדים במקומו לירש מתנתו ומוציאין מיד הלוקחות ואם היו שם פירות מחוברין בשרי בשעה שמת אע"פ שלא הגיע זמנו לתלוש שמין אותן ללוקח וצריך הבן ליתן דמיהן ללוקח דאע"ג דאי לא מכרם האב היה הבן נוטל הפירות הללו היינו משום שדעתו קרובה אצל בנו ומסתמא מחל לו אבל לגבי לוקח מן האב לא אמרינן הכי שהוא אינו מחל אצל בנו של מוכר ואם היו הפירות תלושין אי מחוברין והגיע זמנו לתלוש הרי הם כתלושין דמו וכולן ללוקח וי"א שדין הבן עם הלוקח כמו עם האב דלא עדיף לוקח מגברא דאיתי מחמתיה .

ד עבר הבן ומכר אין ללוקח כלום עד שימות האב .
ה מכר הבן בחיי האב זמן הבן בחיי האב ואח"כ מת האב כשימות האב קנה הלוקח שרדי לא היו לאב בה אלא הפירות וק"ל קניין פירות לאו בקניין הגוף דמי ומה שכתב הבן גוף הקרקע היו מכירה וקנה הלוקח מיד הגוף בלא הפירות המקדיש קרקע מהיום ולאחר מיתה או מהיום ולאחר ל"ט לא קדיש כלל דהא א"ל לוי הגוף היה קדוש מהיום והפירות לאחר זמן דהוה קאביל פירות של הקדש מהיום וא"כ ודאי לא היה דעתו שיחול ההקדש מעכשיו לפיכך אינו חל כלל .

ו מתנת בריא בקניין שכתוב מהיום ולאחר מיתה הרי היא כמתנת ש"מ לענין זה שאינה קונה אלא לאחר מיתה ששמע דברים אלו שמקנה לו הגוף מהיום אבל אינו מוכה לג לאכול הפירות עד לאחר מיתה ומיהו בהכי עדיפה ממתנת ש"מ דמתנת ש"מ בל לחזור וכו' וליתן לאחר אבל מתנת בריא בקניין דמהיום ולאחר מיתה אינו יכול לחזור בו ולא למכור עוד הגוף . כל ימי חייו אלא הפירות והגוף קנה המקבל מיד .

ז אבל אם כתב לו מהיום אם לא אחזור בי עד לאחר מיתה הרי הוא לגמרי כמתנת ש"מ ויכול לחזור בו כל ימי חייו אף מן הגוף . ומ"מ מתנת בריא אינה מתקיימת אלא בקניין ולא אמרינן בבב"א דרבנן ככתובין וכמסורין דמי ולא שייך ביה מעמא דשמא טרף דעתו כן שייכל לתקנו בקניין לפיכך ברי' שרוצה לחלק נכסיו בחייו מה שיעשו בהן אחרי מותו ורוצה לעשות סדר צוואה בעודו בר' כרי שלא יבאו יורשיו אחרי לירי ריב וקטט צריך להקנות בקניין ואם רוצה ליתן להם דבר שאינו באותו פעם בירו אפילו קניין לא מהני שאין אדם מקנה דבר שאינו ברשותו ואין לו תקנה אלא שזודה דרך הוראה שמודה שחייב לכל א' מהם כפי מה שירצה וע"ל סי' כ"ז סע"ו ה' הכותב כל נכסיו לאחר מהיום ולאחר מיתה ויש שם מעות או חובות ילקח בהם קרקע והוא איכל פירות כדין בעל נכסיו אשתו א"כ החנה בפ' שירצה הוא להתעסק בהם כל ימי חייו כמו שירצה הכותב נכסיו לבנו והתנה שירור הוא בהן כל ימי חייו ושיהא ניוון טהן כל ימי חייו אע"פ שלא התנה אלא לו בלבד יכול לדור בהן עם אשתו ושמשיהם הצריכין לו ומה שכתב לו בלבד לוי שלא יוררו עמו שאר בניו אפי' הקטנים ולא המטפלים עמו ואפי' לא היתה לו אישה כשכתב יכול ליש' אישה ולדור בהן דודאי לא עלה על דעתו שבשביל כן ישב בלא אישה ולא יהיה לו שמש לשמשו אלא בנותו היה שירור בהן הוא ואשתו ושמשיו הצריכין לו וכן כיון שהתנה מונות נותנים לו כל מונות הצריכין לו אם אין לו ממקום אחר כפי הנראה לב"ר ואם מכרו לצורך מונות ובא לו ממקום א"כ א"צ לשלם מה שלקח דהא ע"פ כ"ד גיוון והם ראו' שהיו צריך להם והיו באותו פעם שלג מכח תנאו ואין צריך לשלם .

רנה מתנה שכתוב בה לאחר מיתה אם יש בו זמן ובו ב' סעיפים .

א שטר מתנה שכתוב בו שהקנה פלו' שדה פלוגית לפלוני לאחר מיתה בין שהיה כתוב בשטר קניין בין שלא היה בו קניין אם ישע"מ בשטר שפ' בו הומו שכתובהו בו ה"ז קנה השדה לאחר מיתה דאע"ג דאין אדם חייב לתקנות לאחר מית' כיון שפירש הזמן בשטר ובאותו זמן היה חייב אמרינן הזמן מוכיח עליו שזאמנתו הזמן הקנה לו הגוף שיוכה לאחר מיתה גם כפירו' שאילו לא היה כדעתו לתקנות לו בשטר אלא לאחר מיתה לא היה כותב בו זמן לפיכך אע"פ שאין כתוב בו מהיום ולאחר מיתה קונה הגוף מהיום והפירו' לאחר מית' דהוי כאלו כתב לו מהיום ולאחר מיתה שנתבאר דינו לעיל סי'

ובאחר דמי לפיכך אין הגר יכול ליתן לשום אדם בלי מתנת ש"מ דמתנת ש"מ אינה אלא לאחר נטר מיתה וכירושה היא לכל אדם וגר אינו בר ירושה ואין מועיל בו אלא אם אמר דרך הוראה שזודה בלשון הוראה שחייב לפלוני מנה בין לבנו בין לאחר דבריו קייסין י"א אע"ג דמתנת ש"מ של גר אין בלום ס"ט אמרינן בו מצוה לקיים דברי המת ואם הוא בדרך שנתבא' סוף סי' דנ"ב ויש חולקין וס"ל דכיון דאינו בר מוריש גם אין מצוה לקיים דבריו ואפי' אם תמצא לומר דהא דאמר' נצו' לקיים דברי המת אינו תלוי בירושה וא"כ שייך נמי בגר אפי' הכי לא אמרינן הכא מצו' לקיים דבריו דלא אמרינן אפי' גבי ישראל מצוה לקיים דברי המת אלא בממון שהושלש תחלה ביד אחר לשם כך אבל אם לא הושלש בתחלה לשם כך לא אמרינן ביה מצוה לקיים דברי המת ושתוקי יש לו דין גר לענין מתנת שביב מרע וכתב מורי ו"ל ו"ל והואיל ואיבא פלוגת' רבנן דרבינן הכא דין המע"ה ואם שני' מוחזקין חולקין .
ב גר שנתן מתנת ש"מ לאחר וצוה בתוך דבריו שיתן המקבל מנה ליתומה פלוגת' והיו קצת הנכסים תחת יד המקבל וקצתם אינם תחת ידו ומת הגר וכא אחר והחזיק באות' נכסים שאינם תחת יד המקבל בתורת שהם הפקר כמו שכבר אמרנו סעף א' שאין הגר יכול ליתן מתנ' ש"מ ואמר המקבל א"כ בין שאין מתנת הגר מתנה גם אני אחזיק בנכסים שתחת ידי בתורת הפקר ואינו רוצה לקיים צוואתו שאמר ליתן אנה ליתומה אין לדבריו כלום וצריך לתת המנה להיתומה דמאחר שמויל כשמת הגר היה הוא אפטרופוס ליתומה לשמור ממנה והיתה כוונתו לזכות כמה שצוה לה הגר כדי ליתן לה אלא שעתה נתחמש אצל' דבר שנודע לו שאין בצוואת הגר כלום ומשום הכי רוצה לחזור כמה שכבר זכה ליתומה אינו יכול לחזור בו דהא ק"ל המגביה מציא לחבירו קנה חבירו ואין המקבל יכול לומר אני לא כוונתי לזכות ליתומה אלא מכח מתנת הגר וכיון שהמתנה אינה כלום אני לא כוונתי לזכות לה מכח ההפקר ונמצא שלא זכתה היתומה מעולם דלאו מילתא היא שהרי מ"מ כיון לזכות בשבילה והשאל לה כמו ורשותו שיוכ' לה אם לא תוכל לזכות מכח המתנה זכתה מכח ההפקר .

ג ש"מ בין ישראל בן גר שצוה לתת מתנה לגוי עובר ע"ז אין שומעין לו שזה כמו שצוה לעבור עבירה מנכסיו שהרי אסור ליתן מתנה לגוי משום לא תחנם אבל אם אמר בלשון הוראה שיש לפלוני אצלו כך וכך נותנים אפי' לגוי ואפי' שאנו חוששין אותו שאינו חייב לו כלום ואתנה רוצה ליתן לו נותנין ובלבד שיהא ההוראה כהלכת שלא יפול בה מענת שלא להשביע את בניו וכה"ג .

ד ש"מ שאמר פלוני עבדי עשו אותו בן חורין או שאמ' עשיתי אותו בן חורין או הרי הוא בן חורין כגפין את הורשין ומשחררין אותו ואע"ג דק"ל האשחר' עבדו עובר בעשה וה"ז צוה לעשות עבירה מנכסיו והיכי כ"יפינן את הורשין לעבור בעשה דאמר' לכל שאמר הריב לשחררו לא חשדינן ליה שדעתו לעבור בעשה אלא אומרינן אותו שעשה לו טובה שהוא חייב לו בכך על גמולו וכיון שכן הרי כמאכרו לו ומה שאסרה התורה לשחרר עבדו היינו בלא גמולות אלא כדצוץ הלכ ש"מ שאמר פלוני שפחתי עשו לה קורת רוח עושיין לה קורות רוח ואינה צריכת לעמוד אלא איזה עבודה שהיא רוצה בה מכל העבודות הידועות לעבד' באותו מקום וי"א שאם היה רוצה שישחררוה שזה הו' קורת רוח שלה כגפין הורש' לשחררה וע"ל בלבוש ע"ז ס' ר"ס

רנז הכותב נכסיו לבנו או לאחר מהיום ולאחר מיתה ומתנת בריא שכתבו בה מהיום ולאחר מיתה ובו ז' סעיפים .

א הכותב נכסיו לבנו מהיום ולאחר מותו הרי הגוף של בן זמן השטר והפירות לאב עד שימות לפיכך האב אינו יכול למכור מפני שהם נתינים לבן והבן אינו יכול למכור מפני שהם ברשות האב לאכול מהם הפירות .
ב גל זמן שהאב חי הרי הוא תלוש הפירות ואוכל ומאכל לכל מי שירצה וכשמת כל מה שהניח תלוש אפי' תלוש קורם שהגיע זמנו לתלוש או שהניח פירות מחוברין והם הגיע זמנם לתלוש וק"ל העומד לתלוש בתלוש דמי והרי הם של יורשים אבל המחזירים ולא הגיע עדיין זמן לתלוש הרי הם של הבן המקבל המתנה כד"א כנותן לבנו לפי שדעתו של אדם קרובה אצל בנו וכדאי על דעת בן נתן לו אבל הנותן נכסיו לאתר שאינו בנו או נתן לבנו והבן המקבל מתנה מכר בחיי האב אפילו פירות המחוברין שלא הגיע זמנו לתלוש אינם לאקבל המתנה ולא מכח הבן כלום אלא הם של הורשים ושמן כמה הם שוין עתה כשעת שמת האב וכן צריך ליתן

ס' רנ"ו ומה שכתבנו בכל שטרי המתנות והממכרות מעכשיו אע"פ שיש זמן בשטר להרחיב דברים כותבין כן אף על פי שאין צריכין .

ב וכן אם יש בו קניין קונה הנפק מיד אפי' אין בו זמן דכל קניין מעכשיו הוא שאין אדם מקנה לאחר זמן .

הלכות אבירה ומציאה

רנ"ט השבת אבירה מאיזה מקום חייב להשיבה ובו ט' סעיפים :

א כתיב לא תראה את שור אחיך או את שווי נרחי' והתעלמת מהם השב תשיבם לאחיך וגו' וכן תעשה לכל אביר' אחיך אשר תאכר ממנו ומצאת לא תוכל להתעלם הרי בפי' שהרואה אבירת ישראל חייב ליטפל בה להשיבה לבעליה שנאמר השב תשיב' ואם נטלה מתחלה ע"מ לגולה ועדיין לא נתייאשו ממנה הבעלים עובר משום השב תשיבם ומשום לא תוכל להתעלם ומשו' לא תגזול שהרי כונתו לגזולה ממנו ואפי' אם יחזירנה אח"כ אע"ג דמתקן השב תשיב' ולא גזולה דניתק לעשה דוחשי' את הגזילה אבל לא דלא תוכל להתעלם א"א לתקן דלא תוכל להתעלם אינה אלא אזהרה לכבוש עיניו ונמנע מלהציל כרי להחזירה והרי מיד שכיין לגזולה עבר עליו שהעלי' עיניו ממנה שלא להחזירה וזה אין לו תקנה ואיסורא דעבר עבר וצריך תשובה כעובר על שאר לאוין נטלה לפני יאוש על דעת החזירה ולאחר יאוש נתכין לחזיק בה ושלא להחזירה אינו עובר אלא משו' השב תשיב' דלא תוכל להתעלם כבר קיים שהרי מתחלה לא העלי' עיניו ממנה מלהחזירה ומשו' כל תגזול נמי ליכא דלא שייך לא תגזול אלא כשנוטלה בשעת נטילה לגזולה ברכתיב וזגזול את החנית מיד המצרי ואם לא נטלה מיד אלא הנותין עד אחר יאוש ונטלה לחזוק בה אינו עובר אלא משו' לא תוכל להתעלם שהרי העלים עיניו מתחלה אבל משו' השב תשיב' ומשו' כל תגזול ליכא כיון שלא באה לידו עד אחר יאוש בעלי' שנעשית כהפקר .

ב בר"א שהיא במקום שהוא חייב להשיב משם ובמקו' שראוי להסתפק בה שהיא אבירה ושתה' בעניין שמוכח' שהיא אבירה ושלא תהיה אבירה מרעת ושהיה בה שוה פרוטה ושיש ס' בגופה או במקומה ושהיה מטפל בה אם היתה שלו ושתהיה של מי שחייב להשיב אבירתו אבל אם חס' א' מכל אלו אינו חייב בהשבת' כמ"ש הכל' לפנינו בע"ה .

ג כיצד מוצא מציאה במקום שישאר מצויין שם חייב להחזיר דוראי לא נתייאשו הבעלים שיחשו' אלו ימצאנה ישראל ויחזירנה לי ואפי' אם העיר מחצה גוים ומחצה ישרא' או אפי' רובה גוים והוא מצאה במקו' שרוב העוברי' שם ישראל חייב להחזיר . אבל אם רוב העיר גוים או אפי' רובה ישראל ונטצא במקום שרוב העוברי' שם הם גוים אינו חייב להחזיר אפי' אם יודע שמוישראל נפלה ואפי' אם יש בה ס' דכיון דרוב גוים מצויין שם ודאי נתייאשו הבעלים וכגון שהיו מרבירי' שיש לתלות שגורע לו מיד כנפילתו כאשר יתבאר ועיין לקמן ס' רס"ב סעי' ג' וי"א אם אכר ספרים לא מייאש מהם אפי' במקום שרוב גוים שאין דרך לקנותם אלא ישראל ומצפה שיחזירו' לו .

ד לפיכך המוצא חבית של יין בעיר שרובה גוים תולין אותה בשל גוי והיין אסור בהנאה משום יין נסך והקנקן מותר והוא של המוצאה ואם בא ישראל ונתן בה ס' או ודאי של ישראל הוא ואם החבית היא סתומה רליכא למיחש שמה נגע בה גוי הרי היין מותר אפילו בשתייה וע"ל בלבוש ע"ז ס' רנ"ט והכל הוא של מוצאה גם היין גם החבית דכיון שמוצאה במקום שרובה גוים ודאי נתייאש ממנה .

ה אע"פ שמן הדין במקו' שרוב גוים מצויין שם אפי' נתן ישראל בה ס' אינו חייב להחזיר אבל טוב וישר הוא שיעש'כל אדם לפני משאר' הדין כדלפינן מקרא והודעת להם את הדרך אשר ילכו בה שחייב אדם לעשות לפניו משורת הדין בכל מקום לפיכך גבי אבירה יחזיר ישראל שנתן בה סימן אפי' מצאה במקו' שרוב גוים מצויים שם ומיהו אם המוצא עני ובעל האבירה עשיר א"צ לעשות לפני' משורת הדין ואוקמה אר"א דייטא .

ו מקום שרובן גוים ורוב הטבחים הם ישראל אוליגן בתר רוב הטבחים ובשר שחיש הנמצא שם בין בהמה בין עוף מותר והוא של מוצאה דכיון דרובן גוים ודאי נתייאשו הבעלי' ממנו . אבל אם עוף חטף בשר והשליכו למקום אחד אפילו

אם רובן ישראל הוא של מוצאו שודאי נתייאשו בעליו ממנו .

ז המציל מן הארץ ומן הרוב ומזומו של ים ומשולולתו של נהר מן הדין הרי אלו שלו אפי' עמד שם וצווח הרי הוא בצווח על ביתו שנפל מ"מ טוב וישר הוא להחזיר כמ"ש בסעי' ה' ואם היה גזרת המלך או גזירת ב"ד שיחזירו אפי' אבירת כאלה חייב להחזיר מכה דינא דמלכותא או הפקר ב"ד הפקר ולכן פסקו האחרונים ז"ל בספירת שטבעה ביום שגזר המושל שיחזירו לכל אחד שלו וגם הקהילות ת"ק שכל מי שקונה מן הגוים מה שהצילו מן האבירה הוא שיחזירו לבעליהן שצריכין להשיב לכל א' את שלו ואין לו מן הבעלים אלא מה שנתן . בר"א שאין מכשולות כנהר להעמיד דבר הצף בו אבל אם יש כנהר מכשולות שע' כן דבר הצף כן עומד שם אם נפל בו דבר שיש בו סימן לא הוי יאוש שאין מייאש ממנו שיאמר המכשולות יעכבוהו ואין בו ס' ויחזירוהו ויש ואם הוא דבר שאין בו ס' אם הבעלים שם ויכולין להציל והם רודפין אחר האבירה הא חיוני שאינו מתייאש או אפילו שאינו שם ואלו היה שם היה איפשר שיכול להציל הא לא נתייאש שהרי לא ידע ולא זכה בה המוצא אבל אם הוא דבר שאינו יכול להציל מיד והוא עומד שם ואינו הורף אחינו ודאי מתייאש ומסתמא הוי יאוש אוויון ותרנגולין שכרחו מכעליהן אם הוא באופן שא"א להם להחזיר הרי הם הפקר וכל המחזיק בהן זכה .

ח נהר שעיישין בה שבר אגמיו נפש לצוד בה דגים אם פועלים ישראל רגלין לעשותו לו ולתקנו כשיתקלקל המוצא בו מציאה חייב להכריז דתלינן מישראל נפל וכיון שפועלים ישראל רגלין לתקנו לא נתייאשו הבעלי' ממנו וכן כל כיוצא בזה אע"ג דרוב הדרים שם במקו' ההוא הם גוי' אם יש צד לתלות בישראל תלינן הויא להכריז .

ט אבירות קרקע ג"כ בכלל אבירות אחיך והוא חייב להשיב כיצד אם ראה מים באים לשטוף שדה חכירו חייב לגדור בפניהם כדי להצילו .

רס המוצא דבר שמוכח שהונח שם ובו י"א סעיפים :

א המוצא בגל או כמותל ישן שאין זוכרין מי בנאו ולא ידע מימות עולם כחוקת זה שדר בו עתה וגם לא בחוקת אבותיו הרי הוא של מוצאה והוא שעלה חלודה שניכר שארץ לו שם הויאם שאני אומר של גוים הקדמוני' הוא וכי תומא א"כ תקני ליה חצירו לזה שהיא שם עכשיו אין חצירו של אדם קונה לו אלא במקו' שמצוי הוא שמוצאנו אבל זה היה איפשר שלא ימצאנו לעול' ויכול להיות שהיה אבוד ממנו ומכל אדם לעול' בזה אין חצירו קונה לו לפיכך הוא של מוצאו ואפילו היה הכותל של זה שני' רבות ואיפשר שהעלי' חלודה מאותה זמן אפי' הוא של מוצא' דתלינן בקדמוני' והמוציא מחבירו עליו הראייה והוא שימצאנו מטה כמותל כדרך כל המטמונית הישני' אבל אם מראי' הדברי' שהוא מטמון חרש אפי' אם נסתפק לו הרבר ה"ז לא יגע בהם שמה אדם הניחו שם וישוב לקחתו ואם הכותל חדש שידוע שאבותיו של זה שהוא דר' שם עכשיו בנאוהו ולא יצא מרשות' מציאה הנמצאת בו מחציו ולחיון פרש' שמצאה באחד מאחורי הכותל הסמוכי' לרשות הרבי' הרי היא של מוצאה אפילו יש בו ס' דארמירין כיון שהוא מונח סמוך לרשות הרבי' א' מבני רשות הרבי' נתנו שם ושכחו והוא שהעלה חלודה שודאי שכחו בעליו ונתייאש ממנו כיון שארץ לו שם הימ' עד שהעלה חלודה שאם לא העלה חלודה לא יגע בו דשמא הניחו אחר שם מקרוב וישוב לקחתה ואם היא כמותל מחציו ולפנים הרי הוא של ב"ה אפילו העלה חלודה שכן דרך ב"ה להניח שם מחציו ולפנים שלא יראה בני ר"ה העוברי' ושבים ודרכו להניחו שם ימיו' רבי' אפילו בני שהעלה חלודה ואינו מתייאש ואם הוא ממלא כל הכותל ה"ז ספק מאיזה צד הונח שם וחולקין המוצא עם בעל הבית אפילו אם הכותל משופע ולא אמרו' נתגלגל ממקום הגבוה למקום השפל .

ב בר"א במוכן או בנסכא שאין הוכחה מאיזה מקום בא לשם אבל סכין או כנס הוא מוכיח על עצמו מאיזה מקו' בא לש' שאם בית יד של הסכין וריצועות הכנס לצד חו' ודאי מהו' בא לשם שא' מבני רשות הרבי' הניחו שם והוא של מוצאו אפי' הוא מחציו ולפני' ואם הם לצד פני' הרי הוא של בעל הבית שהוא הניחו שם ואפילו הוא מחציו ולחו' .

ג והא דאמר' שמחציו ולפני' הוא של בעל הבית ה"מ כשהיו' טוען שהוא שלו או שהוא יורש שאנו טוענין לו שמה של אביו

אפי' חוץ לני אמה היו של בעל השוכך שע"י הכרם היא מדרך מכרם לכרם ללקט מאכלה ויצאת אפי' חוץ לני אמה מן השוכך ואם נמצא בין שני שוככים וכלל א' מרם היא תוך ג' או אפי' חוץ מכר אחד ואי' נמצאן בשביל של כרמים נותנין דאיתו שהוא קרוב לו יותר מחצה על מחצה ויחלקו כרמי' כשריו יוני ב' השוככות שוין במנינים אבל אם היו יוני אחד רבים על האחד הולכין אחר הרוב ונותנין לו אפי' הוא רחוק וכל זה לא מיירי אלא בעוד שהם מדרים ועדיין אינן יכולין לפרוח אבל אם יכולין לפרוח בכל ענין הן של מוצאן דאולינן בתר רוב' דעלמא ואימור מעלמא אתי כן כל המציא אבירה בין שיש בה סימן בין שאין בה סימן אם מציאה דרך הגרה אכורה ליגע בה שאין זה אבירה שמתחייב בהשבתה כיון שהגיהה שם מרעת לפיכך אסור ליגע בה דשם כעליה הגיהה עד שיחזור ויפגה ואם יטלנה הוא ויבאו הכעלים לטלה ולא ימצאוה את היה דבר שאין בו סימן הרי איבר מן הבריו שהרי אין לו בה סימן להחזיר בו ואם היה דבר שיש בו סימן הרי זה הטרחהו לדרוף אחריה ולתת סימנים לפיכך אסור לו שיגע בה עד שיעצאנה דרך גפילה ואפי' אם יסתפק לו הדבר שלא ידע אם הדבר זה מונח או אבדו הרי זה לא יגע בו ואם עבר וגמלו לביתו אסור לו להחזירו לשם שיכול להיות שאיבדנו בידים דשם בין כך בא הבעל וחפשו ורא' מציאו ולא יחזור עוד לבקשו פה ויבאו אחרים ויטלוהו הרי הוא מאבדה בידים לפיכך אם היה דבר שאין בו סימן הרי זכה בו ואינו חייב להחזירו וראי' נתייאש כיון שאין בו סימן וכל דבר שיש בו סימן בין מציאו בספק הניח בין בראי' בדרך גפילה בין ברה"ב בין ברה"ל חייב להכריז

י כיצד מצא מלית או קורדם בצד הגדר ה"ז לא יגע בהם דדרך הניח הוא ואין זה אבירה שכן דרך עוברי אדמה לתת שם כתי מלאכתן ומלבושיהם והוא להם שם בחוקת משתמר ואין זו אבירה שחייב בהשבתה כפרטי' ופטי' גדולה שם מקומית שאינו משתמר כלל ונודאי דרך גפילה בא לכאן והרי יש בהן סימן הרי זו אבירה שחייב לטפל בה וזה השיבה לפיכך נוטל ומכריז מציא גזולות מקושרות ככפיהון ומדרין אחר הגדר או אחר הגפה או בשבילין שבשרות הרי אלו אין בהם סימן ויש להסתפק בהם שמה בעליהם הניחום שם כדי לחזור ולטלם לפיכך לא יגע בהם ואם נטלם זכה בהם והרי הם שלו כיון שאין בהם סימן ונא ורא' מציאו וראי' נתייאש מהם וגם המקום אין כאן סימן כיון שיכולין לדרות אמרינן כבר נדרו ממקומן הראשון אע"פ דקורם יאוש באו לידו כיון שאינו יודע למי יחזירם וזכה בהם דאין סברא ליטר באבו שיגהו עד שיבא אליהו ואם היו קשורים קשר שהוא סימן חייב להכריז וכן אם מציאן קצועין במקומן ואינן מדרין חייב להכריז שהמקום הוא סימן ושם יבא בעליהם ויתן סימן במקום וכל דרכי שני הסעיפים הללו הם דעת הרמב"ם אבל יש חולקין וסבירא להו שג חלוקים יש כדבר הא' שאם הדבר משתמר כגון מלית או קורדים בצד הגדר בין אם בעליהם הניחום שם או שהוא כפק אם הניחום שם אם לאו ה"ז לא יגע בו בין יש בו סימן בין אין בו סימן שאין זה אב דה שמתחייב בהשבתה כיון שהניחום שם מדעת ואם עבר ונטלם והולכין בכיתו אם יש בו סימן יכריז ויבאו הבעלי' ויתנו סי' בגוף האבירה או במקום ואם אין בו סי' יתא מונח עד שיבא אליהו ולא אמרינן שזכה בה כיון שאין בו סימן דהא קורם יאוש בא לידו וחייב בהשבה וגם לא יחזיר' למקומה הראשון דדילמא בעוד שהולכו לבתי' באו הבעלי' וחפשו ולא מציאו ולא יחפשו עוד בה ואם היוו ממקומו אע"פ שנמלו לידו ויחזירו למקומו דלאו מדי עבדו שבוין שאין אבירה' אינו חייב בהגנתה ובשמירתה ה' הכ' ובמקום שאינו משתמר כלל אפי' אם ודאי הונח שם אם אין בו סימן לא בגוף הדפץ וגם לא במקום כגון שהוא דבר שמתנגלל ברגלי אדם וברגלי בהמה הרי הוא של מציאו דאמרי' בעליהם הניחום שם להקל ממשאם ושכחהו שמה ונתייאשו כיון שאין בהם סימן לא בחפ' ולא במקום ואם יש בו סי' נוטל ומכריז ה' ובמקום שמשתמר קצת כגון שבילי' שבשרות בין אם ידוע שהבעלי' הניחום שם בין אם הוא ספק אם יש בו סי' בין בגוף בין במקום נוטל ומכריז כיון שאינו נשמר שם היטב הרי זו אבירה שחייב לטפל בה ואם אין סימן בגופ' אם הוא דבר שיש לתלות שהונח שם מדעת הרי יש סימן במקום כגון ארמונות גדולות שאינם נשמגלים ברגלי אדם וברגלי בהמה וכו' וצא כיון נוטל ומכריז ואם גם במקום אין סימן כגון ארמונות קטנות עומתגלגלן ברגלי אדם כו' או גזולות מדרין איבא למיטר שנדרו ל' ש' ולא יטול דאיבא למיטר שמה הונח שם ויבאו הבעלי' ויקחום ואם יטלנו יפסידנו שהרי אין בו סי' ואם נטלו והגביהו כידורא אפי' לא היוו ממקומו כבר נתייאש בהשבה מעלייתא ורא' יחזירנו למקומו אלא יתא מונח עד שיבא אליהו וכתב מורי ז"ל וכן ג' עיקר .

אביו היה אבל אם היתה שם מציאה הרי הוא של מוצאה שהרי אין חצירו קונה לו ככהאי גוונא כדכתיבנא לעיל סעיף א' לפיכך המעביר ביתו לאחרים מציאה הנמצאת בתוך הבית הרי היא של הדר בו באחרונה אפילו אינו נותן בה סימן דאמרינן ה' ראשונים כשיצאו וראי' חפשו בכל מקום ולא הניחו כלום בבית ואם השכירו לשלשה גוים כאחד הרי עשאו פינדק וכל הנמצא בו אפי' אפילו בתוך הבית הרי הוא של מוצאו מפני שאין אחר יכול לטעון שהוא שלו או שהוא ממנו שם כיון שעשאו פינדק לשלשה גוים תלינן בשל גוים

ד ראובן הדר עם שאעון בביתו ומעלה לו שכר ק"ל שכריות ליומיה מאכרו וא"כ הוי בית זה כמו חצר השותפין ליכרם היה צרכו שכרו או גזול' שלא פרחו נכסין לתוך הבית הרי אנו של שניהם דשניהם זכו בהו בכת אחת רחצין קתה להם כמו בחצר השותפין אבל אם קנה אחד מהם בתוך הבית מציאה סגנב הרי היא שלו לבדו ואין לחבירו זכות בה שאין זה דבר זקפקר דשייך לוטר ביה חצירו קונה להן שהרי היתה ביד הגנב ולא הפקר

ה המוצא מעות בחנות בין התיבה לחנווני הרי הם של חנווני שדרך החנווני לשאת ולתת שם במעות המכירה שנותנין לו וממנו נפל ואם מצאם על התיבה ואצ"ל מן התיבה ולחזן הרי הם של מוצאם שדרך רבים נכנסים שם וכוין שרבים נכנסים וראי' נתייאש מהם דמאי יתבעם לפיכך אפי' אם יש בהן סימן הרי הם של מוצאם וי"א דעל התיבה של חנווני הם שהרי החנווני יושב עליה תמיד ונוטל ממנה ונותן לפניו ומוכר ומעות שנותנים לו נותן לתיבה ואין נופל שם שום דבר אלא מן החנווני ואינו מתייאש מהם כי ענינו תמיד עליהם לראות שלא יקחו ואם מצא מעות בחנות של שולחני בין כמא לשולחני הרי אלו של שולחני שהרי כל משאו ומתנו שם ואם מציא על השולחן הרי הוא של מוצאו ואפי' לפי ה"א דלעיל דסבירא ליה דעל התיבה הוא של חנווני בשולחן מורה שהוא של מוצאו דגבי חנות אין דרך הבאים לקנות ליתן חפציהם על התיבה לפי וראי' של חנווני הוא אבל בשולחני דרך הבאים להחליף ליתן מעותיהן פ"כ על השולחן לפיכך אפי' מצא על השולחן ואצ"ל לפני השולחן לצד חוץ ואפילו היו צורין ואנחיהם הרי הם של מוצאן דתולין ברבים הנכנסים שם והוא שיהיו רוב גוים שאם לא כן חייב להכריז שכוין שהם צורין יש בהם סימן ואין אדם מתייאש מן כיון שיכול ליתן בהם סימן לכך חייב להכריז שמה יבא ישראל ויתן בהם סימן

ו המוצא קציעות בדרך הרי הן מותרים לו ליקחם אפילו אם מצאן אצל שרה שיש בו קציעות שהדבר מראה שהם ממנו וכן המוצא תאנים אפי' תחת התאנה הנוטה על הדרך וכורא שהם ממנו נפל אע"פ הם מותרים לו ליקחם שהבעלים מתייאש מהם מעיקרא לפי שיועיים הם שדרבן לנשר מן האילן ומיד בנפילתם הם נמאסין לפיכך מפקר להו אבל הרובין ותיים בכ"ג אסורים שאינם נמאסים בנפילתם ואינו מפקר להו ותמרים שהריח משיר אותם אע"פ שג"כ אינם נמאסים בנפילתם מותרים שהבעלים וראי' מתייאש מהם מפני שהבהמות והחיות אוכלים אותם מחמת טיקותם לפיכך מסלום ג"כ לכל אדם ואם היו של יתומים קטנים שאינם בני מחילה אסורים וכן אם הקפיד בעל השרה והקפיד מקום האילנות או תיקן המקום שיפלו בו הנובלות עד שלקטם הרי אלו אסורים שהרי גילה דעתו שלא מחל

ז מציא פירות מפורזות במקום הגרנות שרשין אותם שם וגשאו העיקר לבני יגותרו אלו שיערו חו"ל אסרו כמון קב בראמו' או ביתר על ד' אמות הרי אלו של מוצאם מפני שטורח על הבעלים באסיפתם ומתייאשים מהם ואין כוונתם עוד לטרוח והאוססם היו מפורזין בפחות מר' אמות שאין כ"כ טורח באסיפתם לא יגע בהם דשמה הבעלים הניחום שם ויבואו ויטלום וכן הדין ביתר סקב כר' אמות בשוה או ביתר' הוי כמו חצי קב בשני אמות או קביום כר' אמות או שהיה הקב מכו' ו' מינים כגון תמרים ושומשמן ככל אלו מבעיא בגמרא אם הבעלים מתייאשים מהם מפני טרחהם או לא ולא איפשיטא וגשארם בספק לפיכך לכתחלה לא יגע בהם ואם נטלו אינו חייב להכריז וי"א אפי' בתמרים לחוד דלא נפיש טורחיהו כל כך וכל כיוצא ביה או כשישמשמן לחוד דחשבי אע"פ דנפיש טורחיהו הרבה נשארן בספק בגמרא ואסור לטלם

ח המוצא גזולות בדרך המדרין ועדיין אינן יכולין לפרוח אם מצאן קרוב לשוכך בתוך ג' אמה הרי הם של בעל השוכך ודאי שישכך זה הם חוץ לני אמה הרי הם של מוצאם דיקים להו לחול' שאין דרך הגזול מדרה רחוק מן השיכך יותר על ג' אמה וא"כ אינו מן השוכך אלא מעלמא אתי מאחד שנפל ממנו נתייאש שהרי אין לו בו סימן ואם מצאן כשכיל של כרמים

חושן משפט הלכות אבירה ומציאה סימן רכא רסב קך

יא מצא באשפה כלים גדולים והם מכוסים לא יגע בהם דוראי מדעת, הטמינום שם ואין זו אבירה שיהא מוזהר עליה בלא תוכל להתעלם בר"א באשפה שאינ' עשייה להפנות כלל אבל אם מתחלה עשויה ליפנות המטמון בה דבר אבירה מדעת היא, שהיה לו לחוש שמה יפונה פתאום ויטלנה גוי או ישראל חשוד אלא ודאי הפקירה והרי היא של מוצאא ואם מתחלה לא היתה עשויה לפנות וגמלכו עליה לפנותה אע"פ שמצאו מכוסה נוטל ומכריו שהמטמיני שם לא ידע שגמלכו עליה לפנותה לפיכך מצווה זה עליה בלא תוכל להתעלם בר"א בכלים גדולים אבל בכלים קטנים כגון סכין ושובר וכיוצא בהן בכל ענין שתהא האשפה שהן נמצאין בה ואפי' הם מכוסים באשפה הקבוע נוטל ומכריו שאי אפשר שהושלכו על ידי שכיריו הבית .

ב ג אין המוצא מציאה חייב להכריז אלא כדבר שיש בו סימן בגופו או שראוי ליתן ס' במקומו כגון שיכריו אבדת פלוני' מצאתי וזה יבא ויאמר במקום פלו' מצאתה אותה או יתן סימן בקשריו או במניינו או במדתו או כמשקלו דכיון שיש בו סימן לא נתייאשו הבעלים שאומרי' אתן ס' ואקחנו אבל אם אין בו סימן בגופו ולא במקומו כגון שניכר שלא הונח שם ככוונה אלא דרך נפילה בא שם אם הוא דבר שיש לתלות שבעליו הרגישו בו מיד כשנפל ממנו או מחמת כובדו או מחמת חשיבותו ותמיד היה ממשמש בו ומרגיש כשנפול הרי הוא של מוצאא שהרי נתייאש מיד כשידע שנפל כיון שאין בו סימן ובא לידו בהיתר כיון שנתיאשו בעליו ואם לאו צריך להחזיר אע"פ שנתיאש אח"כ כיון שבא לידו קודם יאוש .

רסא דין המוצא במקום שניכר שאינה אבירה וכו' סעיפים :

א המוצא דבר שניכר שאינו אבוד מבעליו כגון פרה או חמור רועים בדרך כיום אפי' כמה ימים זה אחר זה אין צריך לטפל בהן אבל אם מצאן בלילה או חמור וכליו הפוכין אפי' ביום אז ודאי היא אבירה וצריך להחזירם לבעלי' ואם מצא הפירה והחמור רועי' בדרך כשכר השכם או סמוך לפנות ערב ג' ימי' זה אחר זה הוי אבירה שאין דרך להניח' כך ג' ימי' זה אחר זה ונוטל ומכריו פחות מכאן לא הוי אבירה דאמרין אתרמוי אתרמי לה ונפקא .

ב דוקא רועה בדרך הוא ולא הוי אבירה אבל אם היא רצה בדרך אם אל המדבר או אל השרה פניה הוי אבירה ואם פניה לעיר לא הוי אבירה דאל ביתה היא רצה ואם היא בין הכרמי' ומפסרת הכרמי' אם הכר' של ישראל חייב להוציאה משם משו' השבת אבדות קרקע דבעל הכר' שלא תפסידנו וכיון דמוטל עליו להוציאה משם והוא כבר נקטא לה נגר' ברייתא חייב להחזירה לבעלה ואם הכר' של גוי אינה אבירה ואינו חייב להחזירה ואם יש חשש שיהרגנה הגוי מפני שמפסרת כרמו אין לך אבירה גדולה מו' וחייב לטפל בה להשיבה לבעליה לפיכך נוטל ומכריו וכן הדין במקום שמחייבין אותו קנס וממשכנין אותה כשבהמתו רועה כשרות אחרים שחייב להצילה מן הקנס .

ג מצא פרה בר"ה אם היא עומדת אבירה היא וחייב להחזירה היתה רועה בעשבי' או שהיתה ברפת שאינה משתמרת גם אינה מאברת לא יגע בה שאין זו אבירה וי"א שאם הרפת חוץ לתחום ה"ו מאברת וחייב להחזירה והכל לפי העניין .

ד המאבד ממונו לדעת אין נוקקין לו שנאמר אשר תאבד ממנו פרט למאבד לדעתו כיצד הניח פרתו ברפת שאין לה דלת ולא קשרה ודלך לו השליך כיסו בר"ה והלך לו ה"ו איבד ממונו דעתו ואע"פ שהרואה דבר זה אסור לו לטול לעצמו דאע"ג שאיכרו אינו מפקירו מ"מ אינו חייב להחזיר פדכתיב אשר תאבד ממנו פרט למאבד לדעתו וי"א דאפילו הפקר גמי הוי ומותר לו לטול לעצמו וכל הקודם זוכה .

ה מצא פרה בר"ה אם היא עומדת אבירה היא וחייב להחזירה היתה רועה בעשבי' או שהיתה ברפת שאינה משתמרת גם אינה מאברת לא יגע בה שאין זו אבירה וי"א שאם הרפת חוץ לתחום ה"ו מאברת וחייב להחזירה והכל לפי העניין .

רסב על איזה דבר חייב להכריז ואיזה דבר שהוא של מוצאא וכו' כ"א סעיפים :

א כתיב כן תעשה לכל אבדת אחיך אשר תאבד ממנו ומצאת' ואו"ל אשר תאבד ממנו משמע דבר שהוא חשוב בעיניו פרט לאבירה שאין בה ש"פ שאינה נחשב בעיניו לכל' שאין בה דין אבירה וכן ומצאת משמע דבר שנחשב בעיני המוצ' למציאה דהיינו שתהא לפחות משוה פרוטה אבל דבר שאין בה ש"פ אינה נחשב לכל' בעיני המוצא ואין בה דין מציאה , מכאן אמרו ז"ל כל אבירה שאינה ש"פ בשעת אבירה ובשעת מציאה אינו חייב להכריז עליה אפי' היתה שוה פרוטה כשעת אבירה והוולתה קודם שמצאה שיש כאן אשר תאבד אבל ומצאתה אין כאן או שלא היתה ש"פ בשעת אבירה והוקר' והיתה ש"פ בשעת מציאה שיש כאן ומצאתה אבל אבירה תאבד אין כאן אינו חייב להכריז דהיינו שהיה אשר תאבד ומצאת כלומר שתהא כדי אבירה בשעת אבירה וכרי מציאה בשעת מציאה ואם היתה שוה פרוטה בשעת אבירה וכשעת מציאה אפי' הוולתה באמצע חייב וכן אם היתה ש"פ בשעת אבירה ובשעת מציאה והוולתה אחר מציאה כיון שחלה עליו דין אבירה שוב לא פקעה וחייב להכריז .

ב אפילו אבירה ששוה הרבה אם היא של שותפין הרבה שאין מגיע לכל אחד ש"פ אינו חייב להחזירה דאע"ג דומצאת' איכא אשר תאבד לכל א' ליכא כ"א שייגע שהם שותפין בה אבל בסתם שריאה חפץ או מטבע שנפל מג' ואינו

ז מצא פירות מפורזין אם דרד הנח' לא יגע בהן ואם דרך נפילה הרי הם שלו ושעמא כדכתבין לעיל גבי עיגולי רבילה וכברות כו' כיון דמירי רמיכל הוא .

ח אבל המוצא כברות של בעל הבית וגוי צמר הצבעים וחתיכות כשר או דג שיש בהן סימן וכן כל דבר שיש בו סימן חייב להכריז .

ט מצא כריכות קטנות של שכלי' בר"ה בין בדרך הנחה לא הוי סימן שמתגלגלין בגלי אדם וכיגלי בהמה ואינה נמצאת במק' שנפלה תחלה וא' מצא' בר"ה אם דרך נפילה הרי אלו שלו דלא שייך למימר מק' הוי ס' דברך נפילה מה ידע היכן נפלו ממני ואם מצאן דרד הנחה חייב להכריז שאע"פ שאין בהם סימן מקום הנחתן הוי סימן אבל אם מצא אלימות שכבר' הם ואינ' מתגלגלין בגלי אדם וכיגלי בהמ' בין בר"ה בין בר"ה נוטל ומכריו שמקמן הוי ס' , ומיהו במק' שהכל ניתנין שם כגון חבית כשפת הנדיר אינו ס' כיון שהכל פורקין שם חביותיהן שמה של אבד הוא המוצא חביות של יין ושל שמן וגורגרו' ותביא' קוד' שנפתחו האוצרות חייב להכריז שיש סימן ברשימתו פירש שכל בעל בית עושה רשימה לחביותו משונה משל חביות אחר לאחור שנפתחו האוצרות לא הוי רשימתן ס' שהרי בעל הבית אבד מיד לחינונים הרבה וכולן רשומין בעינין א' לפיכך אינו חייב להכריז ודוקא אם

לבוש עיר שישן הלכות אבירה וכו' רסג רסד

בתוך הכלי אם אחורי הכלי הוא כנגד הפירות מראין הדברים שאין אלו הפירות מזה הכלי לפיכך הפירות הם שלו שאינבהם סימן והכלי נופל ומכריו דסתמא יש בו סי' ואם פני הכלי נגד הפירות רואין אם יש לכלי אוננים או הפירות ג' של מוצאן דודאי אינם מזה הכלי שאילו היו בכלי לא היו נופלין כולן מתיכן שהאוננים היו מעבדין אותו או קצת מהם ואם אין לו אוננים אז מחזירין הפירות אנה הכלי דודאי מתוכו נפל .

ך וכן הדין בכיס ומעית כיצד מצא כוס ולפניו מעות מפורזין הרי אלו שלו שאין הדין שיפלו מן הכיס כשהוא מונח על גבי קרקע ואם הדברים מראין שהכיס והמעות הם של אדם אחד ואחכס נפלו חייב להכריז .

כא האוצא דבר שאין בו סימן כבר אמרנו פעמים שאינו חייב להכריז לפיכך המוצא כלי מכלים שצורת כולם שוה אם כלי חידוש היא שלא שבעתו העינואין מי שיכול להכירי כמכני עין הרי הוא שלו שהרי אין בו סי' ואם היא כלי שאיפשר שיכירנו בעלי בטבעית העין חייב להכריז שאם יבא ת"ח ויאמר אע"פ שאינו יכול ליתן לו בכלי זה סימ' יש לי בו טביעת עין חייב להראותו לו אם הכירו ואומר שלי הוא מחזירין אותו לו בד"א בתלמיד ותק שאינו משנה בדבריו כלל אלא כדברי שלום או במסכת' או בפירוי או באופיו ושם קפיד על חלוקה להוכיח בענין שלא יראו התפירות המגונות , פירש בדברים אלו מותר לשנות בשביל השלום כיצד יקשה שלום בין איש לחבירו והוסתף או גרע כדי לחבנן זה לזה , במסכתא כיצד שיהיה עוסק במסכתא זו כגון בנדה ויאמר באחד' אני שונה כדי שלא ישאלו לן שאלות בענין נדה , בפירויא כיצד שישן במטה זו ואמר באחד' אני ישן שטא ימצאו שם קרי , באופיוא כיצד שנתארח אצל שבעין ואמר אצל אחר אני מתארח כדי שלא ימריה על זה שנתארח אצלו , מקפיד על חלוקה כפשוטו , י"א דוקא שמצאן במקום שתלמידו חכמים מצויין שם כגון בבית המדרש שאז לא נתייאשו הבעלים שאומרים המוצא במקום שתלמידו חכמים יושבים חושב שהיא של ת"ח ונוטל ומכריו ' ואשיבו לו אבל במקום אחר אינו חייב להכריז , יכל תלמיד חכם הוא בחוקה שאינה משנה בדברים הגזברים עיר שישבא המוצא ראייה שות אינו נזהר .

רסג המוצא אבירה שמתבייש להשיבה וכו ג' סעיפים

א מכתוב והתעלמתי דרשו ז"ל פעמים שאתה מתעלם כיצד המוצא דבר שהוא מתבייש להחזירו אם הוא בענין שאלו היה שלו היה מחזירו חייב לטפל בו ולהחזירו גם לחבירו ואם לא היה מחזירו בשלו גם בשל חבירו אינו חייב לטפל בו שעל זה נאמר והתעלמת לפעמים מותר לך להתעלם כיצד מצא שק או קופה אם היה חכם או זקן מכובד שאין הרבו ליטול כלים אלו בידו אינו חייב לטפל בהם ואמרין דעתו אלו היה שלו היה מחזיר לעצמו כך חייב להחזיר של חבירו ואם לא היה מוחל על כבודו אפי' היו שלו כך אינו חייב להחזיר בשל חבירו .

ב היה דרכו להחזיר כלים כאלו בשוה ואין דרכו להחזיר בעיר אם מצאן בעיר אינו חייב להחזיר מצאן בשדה הרי חל עליו מצות לא תיכל להתעלם כיון שדרכו להחזיר בשדה וכן שחלה עליו התחלת המצוה חייב אף לגומרה וחייב להחזיר' עד שיגיענה לרשות הבעלים ואע"פ שהרי יכנס בעיר ואין דרכו בכך אפי' חייב לגומרה וכן אם מצא בהמה והכישוה אע"פ שאלו היתה שלו לא מטפל בה כיון שהתחיל במצוה שהכיש' חייב לטפל בה להחזירה עד לרשות בעליה וי"א דבכלים שאין דרכו להחזיר בעיר ומצאן בשדה אין צריך להחזיר אלא מן השדה לעיר ואז יניחם ואין צריך יותר כיון שהולכים למקום המשתמר יותר מן השדה .

ג ההולך בדרך הטוב והישר ודרכו לעשות לפניו משורת הדין וחזיר גם אבירה בכל מקום אף על פי שאינה לפי כבודו ויש חלקין ואומרים משום לפניו משורת הדין דממון חבירו לא יולול בכבודו אדרבא אמרנא הוא לנכיה דידה שלא יולול בכבוד תורה במקום שאינו חייב ואם בא לעשות לפניו משורת הדין יותר ממנו ויעשה כמו שעשה ר' ישמעאל בר' קיס רפנע ביהוא גברא דהוי דרי' פתחא דאופי אמר ליה דלי לי אאר כמה שוין אמר ליה פלגא דווי יחוב ליה פלגא דווי ואפקר' ואע"ג דר' ישמעאל זקן ואינה לפי כבודו הוה ולא היה צריך גם לדלות לו עבד לפניו משורת הדין כמאמנא ויהיב' ליה פלגא דווא אבל בגופו לא יעשה לפניו משורת הדין משום כבוד תורה .

רסד אבדתו קודמת לכל אדם אבירת רבו ואבירת אביו של מי קודמת וכו ח"ס :

א מי שאבדה לו אבירה ופגע באבדתו ואבירת חבירו אם יכול להחזיר

כל החביות שוין הם מלאין שכל מרתן שוות אבל אם אינו שוות או הם חסרים יש סימן במדה כמה יש בהן .

י המוצא ציבורי פירות או פירות בכלי או כלי כמות שהיחיי להכריז שודאי הונחו שם ומקומן הוי סי' אע"פ שהוא ברה"א אינו מתגלגלין ברגלי בני אדם וברגלי בהמה .

יא מצא מעות מפורזים הרי אלו שלו כדכתיבנא טעמא לעיל סעיף ו' ואפי' היו מקצת מטבעות זה ע"ג זה הרי הם כמפורזים אבל מצא צבור מעית חייב להכריז שודאי הונחו שם ויש סימן במקום או כמניין .

יב יכן אם מצא שלשה מטבעות זו ע"ג זו עשוין כמגדל התחתון רחב מהאמצעי והאמצעי רחב מן העליון שודאי כך הונחו שם ה"ז יטול ויכריז מטבעות מצאתי וזה יבא ויאמר שלשה הן ואצ"ל שהיו עשוין כמגדל דעשוין כמגדל אינו סימן אלא שמוכח שהונחו שם דרך הנחה וכשיאמר ג' הן הוי מעיין סימוןן המוצא א' מכאן ואחד מכאן ואחד על גביהו זה הוי ג"כ סימן שהונחו כן שם וק"ל אם עשוין כמגדל של אצטע על גבי תחתין ורובו של עליון על גבי אמצעי הוי סימן ונוטל ומכריו כדלעיל אבל אם מצא שנים אפילו עשוין כמגדל ויבא ויתן סימן במניין שנים אין זה סימן דהא מטבעות הכרוז ומיעוט מטבעות שנים וכן אפי' שלשה ואין עשוין כמגדל אלא מונחין זה ע"ג זה וכולן שוין ברוחב או שלחופי משלחפי פירש מקצתו של זה ע"ג זה ומקצתו של זה ע"ג קרקע הרי הן שלו דאמרין דנפול ואת-רמוי הוא דאיתרמו הכי וכבר ידע ונתייאש כמו במעות מפורזין אבל אם מצאן כשיר פירוש מוטלין כעגל או כשורה באורך זה אצל זה או כרציבה פירש כשיר רגלי קנקן ככולן מבעיא בנמרא ולא איפשרא ונשארין בספק לפיכך לא יטול וי"א דאוליגן לחומרא באיסורא דהשבה ונוטל ומכריו .

יג בד"א שמחזירין מטבע כסימן היינו בסימנים שאמרנו , אבל אם אין לו סימן אלא בנופו אפי' אמר אם רשומ' בחותם סלך פלוגי או אפי' שמי כתוב עליה אין מחזירין לו לפי שניתן להוציאה ושמה הוציאה ומאחר נפלה יש אוננים דסדק הוי סימן במטבע .

יד ראה שגפול סלע מחבירו בין החול או בתוך העפר מותר לו לקחתו שודאי נתייאש אפי' ראהו שהיבא כברה לכבוד החול או העפר לחפשו אין חוששין לו דודאי נתייאש ומה שכובר החול או העפר אין בונתו על סלע זה דוקא אלא ששוכר אולי אמצא שלי או סלע אחר שגפול מאחרים .

טז סי' הבא מאליו הוי סימן וחייב להכריז כיצד מצא עיגול ובתוכו חרס כבר ובתיכו מעות אע"ג שאין דרך ליגמס לחובן אלא מאליו נפל לתיכן הוי סי' וחייב להכריז לפי שלפעמים יתן אל לבי לזכור שהוא בתוכו ואומר אותו לסימן ויש חולקין אבל מצא חתיכת כשר שהוא משונה בחתיכתו או דג נשדך וכן כל כיוצא באלו הואיל ויש בהם שינוי חיי' להכריז שלא עשאם בעליהם אלא לסימן אבל חתיכת כשר שאינו משונה בחתיכתו הרי אלו שלו שאפי' יכוין זה ויאמר מהירך היא או מהפאר אינו סימן .

טז כבר אמרנו פעמים המכין משקל הרבה או מרתו או קשי' יו או טניינו במקום שאין רגילין לעשות כל הקשרים והמנינים כשוה הוי סימן , לפיכך המוצא מחטים וצינורות ומסמרים וכיוצא בהם אם מצאן אחד אחד הרי הן שלו שהרי אין בהם סי' ואפילו הרי מחטין בבת אחת הן שלו שאין טנינים סימן לפי שרגילין לעשות כל הדברים מניין שוה אבל אם מצא שני ברין יכריו ויאמר מחטין מצאתי וזה יבא ויאמר שני ברין הן וכן אם מצא מחטין הרבה בלא בר יכריו וזה יתן סימן במנינים .

יז הלוקח פירות מחבירו או ששגרו' לו חבירו ומצא בהן מעות אין צורדין הן חייב להכריז שהקשר הוי סי' ואם מפורזין הרי הן שלו בד"א בלוקח מתגר לפי שלוקח מאנשים הרב' ואינו יודע משל מי הם והבעלים מתייאשים וכן הדין כשהתגר בעצמו מצאן שהן שלו והוי ששהו ביהו ככרי שיוכל לערכם עם פירותיו ואפי' יודע של מי הן הן שלו דכבר נתייאשו הבעלים ממנו כיון שידעו שמכרם לתגר אבל אחר הלוקח מבעל הבית חייב להחזיר' לו והוא שרש' בעל הבית בעצמו או ע"י עכריו ושפחותיו הכנעניים אבל אם רשם ע"י פועלים אין צריך להחזיר דשמא משל פועלים הם .

יח מצא חמור ועליו אוקף הנותן סימנין באוקף מחזירין לו גם החמור דהכי ילפינן מקרא דפרט הכתיב וכן תעשה לחמורו ומקשינן והא חמור בכלל כל אבירת אחיך היה ולמה פרטו אלא לרבות בא דחמור אפי' אין לו סימנים בגופו אלא באוקף שעליו יש לו סי' חייב להחזיר החמור עם האוקף ולא אמר' שמא האוקף של אחר וחמור של אחר .

יט וכזן שיתבה תורה אוקף לגבי חמור שע"י האוקף ניכר החמור אחז"ל דה"ה אם מצא כלי ופירות בתוכו וכיס ומעות בתוכו מחזירין הפירות אנה הכלי והמעות אנה הכיס אפילו אם אין כלי בתוכו אלא מקצתן ומקצתן על גבי קרקע הדבר מוכח שם אלו הם של בעל הכלי או הכיס אבל אם אין מהם כלום

חשן משפט הלכות אבירה ומציאה סימן רסה רכו

ליתן לו אלא שכרו דשרכנים מצויין לו הן ואין צריך לפסק עליו הרב יותר ממה שניגל ומשפט בו כר"א כשלא נתן לו אבל אם נתן לו בכל אלו הדברים אינו יכול לחזור להוציא מידו.

רסה אין ליטול שכר על השבת האבירה וכו' סעיף אחד :

א וכיון שצוה התורה להשיב אבירה לבעליה ודאי כל אדם חייב לקיים המצוה בתורת שהיא מצוה עליו ולהשיבה לבעליה בחנם ואין צריך ליתן לו שכר מ"מ אם הוא בעל מלאכה ומתבטל ממלאכתו ע"י החשב' צריך ליתן לו שכר שלא חייבתו התורה להפסידו שלו ולהשיב של חברו מיהו אין צריך ליתן לו כל מה שיתבטל כגון אם היה מלאכתו שיהי דינר והחזיר אבירה ששוה אפי' מאה דינרין לא יאמר לו תן לי דינר שהפסדתי שהוא אימרו לו אם עשית מלאכתך היות מרובה טורח עכשיו מה שטרחת מול ולא יתן לו אלא שכרו כפועל בטל כלומר שיבטל מאותה מלאכה שהיה עוסק בה כגון שהיה עוסק במלאכה בכירה והיה משתכר בה סלע ואם היו נותנין לו דינר להקל עליו ושיתבטל ממלאכתו הכבירה וילך בטל היה נוטל אין אומרים שיתן לו סלע שהפסיד במלאכתו הכבירה אלא נותן לו דינר שהיה נוטל והולך בטל והיה לו טרחו בהשבתו למצות השבחה וי"א כפועל בטל כפי מה שרוצה לבטל ולהתעסק בהשבת' כגון שהיה עוסק במלאכה שנותנין עליו ארבע דינרין ואם היה בטל לגמרי היה נוטל דינר ולהתעסק בהשבתה היה נוטל שני דינרין צריך ליתן לו שני דינרין אפי' שמגיע לו דינר בשכר ההשבה מ"מ הא מפסיד במלאכתו וכיון שלא חייבתו התורה להניח שלו ולהתעסק בהשב' יכול ליטול שכר ההשבה אפי' עד כדי האבירה כגון שאני' שיה אלא ב' דינרין ואם שכר ההשבה הוא יותר מכדי מלאכתו אין צריך ליתן לו כרדי שכר מלאכתו כגון שעל מלאכתו היה נוטל דינר ועל ההשבה שני דינרין אין לו אלא דינר דלגני המותר הוי כמי שאין לו מלאכה דמי וכאין לו מלאכה' הא אמרינן שצריך להשיב בחנ' והא דמותר ליקח שכר החשב' היינו בשאין הבעלים הם ועשה הוא מעצמו והשיב אבל אם הבעלים הם ולא התנה איהו דאפסיד אנפשיה ואין לו אלא כפועל בטל לגמרי ולא מה שהיו נוטל במזרח השבתה ואם התנה עם הבעלי' או שהיו שם ג' והתנ' בפניה' שיטול מה שיפסידו והרשוהו הרי זה נוטל כל מה שהתנ' ולא יוכלו לומר משפט' היינו כיון שיש לזה הפסד וכיון שרוצין לשל' לו דמי הפסידו מחייבין אותו לפרוח ולהשי' וגם הם מחייבין ליתן לו כל מה שפסקו עמו אפי' אם פסקו לו יותר מהראוי ואם אין שם בעלים ולא ביד' שלו קורם כרכתיבנא לעיל בסיון הקורם סעי' א'.

רסו דין אבירה עוברי עבירה וכו' סעיפים :

א אבירה עובדי ע"ז מותרת שנאמר לכל אבירה אחיד אחיד לאחיד את' מחזיר ואי את' מחזיר לגוי שאינו אחיד ול"מ כל זמן שלא הגיע לידו שאין חייב לפרוח אחריו ולהשיב אלא אפי' אם באתה לירו מותרת דכתיב ומצאת' כלומר אפי' מצאת' ובאה לירך לאחיד את' משיב ואי אתה משיב לגוי ולא עוד אלא שיש איסור ברבר אם מחזירין לו שהוא מחזיק ידיו עוברי עבירה ואכמניה אקרא ואמרנו המחזיר אבירה לגוי עליו הכתוב אומר למען ספית הרו' את הצמא' ופירש"י בעצמו כשחזרת אביר' לגוי השנה וחבר גוים לישראל וברא' בעצמו שהשחית אביר' אינה חשוב' לו מצות בוראו שאף לגוי' הוא עוש' כן שלא נצטו' עליה' רוח אומות העול' ששבעי' ואינם צמא' ליוצר' צמאה זו כנסת ישראל שצמא' ותאבה ליראת יוצרה ולקיי' מצותיו ואם החזיר' לקדש את השם כדי שופארו את ישראל וידעו שהם בעלי אמונ' הרי זה משוכח ובמקו' שיש חילול השם אם לא יחזיר כגון שצמא' במקו' רוב ישראל שיחשוב הגוי ודאי ישראל נגבחה אז אבירתו אסורה וחייב לפטל בה אפילו לא אתאי לירו ולהחזיר' ובכל מקום מכניס כליהם מפני הגנבים בשל ישראל מפני דרכי שלום.

ב אבל אביר' של ישראל חייב להחזיר אפילו היה בעל האבירה רשע אוכל נבילות לתיאבון מ"מ אחיד הוא ובתיב לכל אבירות אחיד ונזמ' ורדש' לכל אביר' ולכל אחיד לכל אבירות לרבות אבירות קרקע כגון אם ריאה מים באין לשטוף שדהו חייב לגדור בפניה' כדי להציל ולכל אחיד אפי' רשע אוכל נבילות לתיאבון אבל אוכל נבילות להכעיס הרי זה מין וק"ל מינין ואפיקורסין ועע"ז ומחללי שבתות כפרהסאי מצורין ואין מעלין ע"ל בלבוש ע"ז סי' קצ"ח כ"ש שאין מחזירין להן אביר'תן ואסור להחזיר' לו שלא יחזיק ידו.

להחזיר שניהם חייב להחזיר ואם לא יחזיר את שלו שאבירתו קורמת אפילו לאבירה אביו ורבו כדררשינן מאפס כי לא יהיה כך אביון שפירשו הוהר בעצמך שלא תביא עצמך לירי עניות ומיהו אף על גב שלא חייבתו תורה אין לו לאדם להקדק הרב' ולומר אקרים את שלי אלא יעשה לפני' משורת הדין אם לא בפסידא דמוכח ואם ידקדק תמיד בכך הרי פורק ממני עול גמילות חסדים וסופו לכא לירי עניות שיצטרך גם הוא לבריות מרה כנגד מרה.

ב פגע באביר' אביו ואבירתו רבו אם היה אביו שקול בחכמה כנגד רבו של אביו קורמת ראתי בה תרתי ואם לאו של רבו קורמת שאביו הביאו לעולם הזה ורבו מביאו לעול' הבא והוא שיחיה רבו מוכהק שרוב חכמתו של תורה למר ממנו וע"ל בלבוש ע"ז סימן רמ"ב סעי' ל"ד.

ג הניח אבירתו והחזיר של חברו אין לו אלא שכר הראוי לו כיצד שטף נהר חמורו וחמור חברו שלו שוה מאה ושל חברו שוה מאתים והגיה שלו והציל של חברו אין לו אלא שכרו כמה דברים אומרים שהיה בעל החמור שם וזה לא התנה דאמרינן כיון שהיה הבעל שם ולא התנה עמו מחל לו אבל אם לא היה שם אפי' שלא התנה או שזיה שם וזה התנה עמו ואמר לו אציל את שלך ואתה תתן לי דמי חמורי או שהתנה כך בפני ג' חייב לו דמי החמור שלו ואפילו עלה חמור שלו מאליו וכה כמה שהתנ' עמו שהרי כשהתנה נתייאש זה מחמורו ונתן דעתו על תנאו ועכשיו שעלה מן שמאי הוא דרחימו עליו מיהו כיון שנתיאש הפקר הוא וכל הקורם בו וכה בו וע"ל סימן רס"ה.

ד ירד להציל ולא הציל אין לו אלא שכרו הראוי לו לשון מורי ו"ל ודוקא שהתנה עם הבעלי' שיתנו לו שכרו אפי' שלא יציל אבל אם לא התנה עם הבעלי' יורד להציל ולא הציל אפי' שכרו אין לו דהא לא הועיל לו וכן אם עלה החמור מאליו אם לא התנה אפי' שכרו אין לו אבל אם הציל לא יוכל בעל החמור לומר חמורי היה עולה בלעדי הצלתך אלא לחייב ליתן לו שכרו דהא הצילו וכן הדין בשנים שנתפסו והוציא האחד הוצאות אם השני יצא מן המאסר בלא השתדלות חברו אינו חייב ליתן לחברו כלום הואיל ולא התנה עמו ואם לא יצא רק ע"י השתדלות האחר לא יוכל לומר לא הייתי צריך להשתדלותך כי די תקיפה אפי' שהאמת אתו אפילו הכי חייב ליתן לו כפי מה שנתנה לפי ראי' ב"ד ואם נראה לב"ד שלא הוצרך להרבות כזוצאות השתדלות בשבילו דאפילו בשביל עצמו לכרו היה צריך לכל הוצאות הללו אינו חייב ליתן לו כלום דוה נהנה וזה אינו חסר , לכן יש מי שפסק על מי שהציל ספריו וספריו חברו אם לא הוצרך להרבות הוצאות בשביל חברו אין חייב לשלם לו כלום וי"ל דוקא שירד תחלה להציל שלו אלא שהציל ג"כ של חברו עמו אבל אם ירד על דעת שניה' חייב ליתן לו מה שנתנה מאחר שהציל גם של חברו עם שלו כן נ"ל , וכן כל אדם שעושה עם חברו פעולה או טובה לא יוכל לומר בחנ' עשית עמדי שהרי לא צויתך אלא צריך ליתן לו שכרו עכ"ל . וכן שנים שפגעו זה בזה זה יש בירו חבית של יין וזה יש בירו כד של רבש ונסדק הבר של רבש וקדם זה ושפך את יינו והציל את הרבש לתוך החבית שלו אין לו אלא שכרו הראוי לו ואם אמר לא אשפוך את ייני להציל את רבשך עד שתתן לי דמי ייני או שאמר כך בפני ג' שהם ככ"ד חייב ליתן לו דמי ייני ואם הוא בענין שאם לא היה מציל הרבש היה נשפך אפי' נפסד או הני כמו הפקר שהרי נתייאש וכל המציל הציל לעצמו ובתב מורי ו"ל וה"ה בכל כיוצא בזה כגון שהית' שרפי' בעיר וברחו היהודים מן העיר מפחד הדליק' וכא אחד והציל מה שהציל הוא שלו דהוי כיוכה מן הפקר עכ"ל . ה"ה זה בא בכד של רבש וזה בא בקנקנים רקנים ונסדק' הבר של רבש ואמר לו בעל הקנקנים איני מציל לך רבשך בקנקני א"כ תתן לי חציו או שלישי או כד וכך דינרים וקבל עליו בעל הרבש ואמר לו הן ה"ו שחק בו ואינו נותן לו אלא שכרו הראוי לו שהרי לא הפסידו כלו' .

ז וכן מי שברח מבית האסורים והיתה מעוברת לפניו ואמר לו העבירני ואני נותן לך דינר והעבירו שחק בו ואין לו אלא שכרו הראוי לו ואם היה זה צייד וא"ל בטל' מצודתך והעבירני נותן לו כל מה שהתנה עמו כיון שיש לו הפסד צידו שהיה צד דגים בריור וכן כל כיוצא בזה ו"א הא דאין לו אלא שכרו היינו ברבר שאין נבילות ליתן עליו שכר הרבה שיכול לומר משמה הייתי כך אבל ברבר שדרך ליתן שכר הרבה כגון השבעת שדים או רפואה חייב ליתן לו כל מה שהתנ' עמו ואינו יכול לומר משפט' הייתי כך ובשכר שרכנות גם כן אפי' שהתנה עמו לתת לו הרב' אין צריך

לבוש עיר שושן

הלכות אבירה ומציאה סימן רסו

ג דין האורד הנא מחכירו לענין החזרת אבירה כבר נתבאר בלבוש ע"ז סימן רכ"א .
ד התיל רע שאמרו לקטנים אין צריך להשיבו לבעליו אלא כל המוציא הורגו וזכה בעירו .
ה אמר לו אביו אל תחזיר את האבירה הרי זה לא ישמע לו שהוא ואביו מצווין עליה .

רסן כיצד מכריז וכיצד מטפל בה בעודה בידו ובג' כ"ז סעיפים .

א כתיב השב תשיבם כיצד מצות השבה אם הוא מכיר את הבעל יטפל בה עד שיגיענה לידו לא הגיעה לידו אלא נתנה לגינתו או להורבתו יצא אע"פ שלא ידעו הבעלים דרבתי התורה לומר תשיבם מ"מ כל היכא שתשיבה לרשותו ובלבד שתהא משתמרת שם דאל"כ לא עשה ולא כלום לפיכך אם החזירה למקום שאינה משתמרת כגון גינה וחורבה פרוצה מאין גדר וגאבדה משם חייב הוא באחריות ואם החזיר את האבירה שחזית למקום שהבעלים נכנסים ויוצאים שם בשחית אע"פ שאינו מקום המשמרת אינו חייב עוד לטפל בה שהרי הבעלים רואים אותה אבל בעלי חיים דנקטי להו ניגרא בריית' וצריכה נמי ריחוקה לעולם חייב לטפל בה עד שיכניסה לרשות הבעלים במקום המשמרת מיהו אין צריך דעת בעלים ראה בהמשכרה מן הדין והחזירה למקומה הרי זה קיים המצוה ואינו צריך דעת בעלים .

ב החזירה וברחה אפילו מאה פעמים חייב להחזיר שנאמר השב תשיבם השב אפילו מאה פעמים משמע .

ג ואם אינו מכיר את בעלה מכריז עליה כדי שיוודע הרבר לבעליה אולי יבא ויברר ע"י עדים או ע"י סימני' שהיא שלו ויחזירה לו ותנאי בראשונה כל מי שמצא אבירה מכריז עליה ג' רגלים ואחר הרגל האחרון שבעת ימים כן תקנו חכמים שכמותן הדורות מפני שברגלים היו מצויין כל ישראל יחד משחרב כח"מ התקינו שהיו מכריזין בבתין כנסיות ובבתי מדרשות משרכן האמנין שאמרו שכל מי שמצא אבירה היא למלך התקינו שהוא מודיע לשכניו ומודיעו רדיו והיכא דליכא למחיש להאי אונסא צריך להכריז בבתי כנסיות ובבתי מדרשות .

ד וכיצד מכריז מכיר שם האבירה לומר חפץ פלו' מצאתי ואינו חושש לרמאים לומר שבקל ימצאו סימן כיון שאמרו שם האבירה שהרי אין מחזירין אלא בסיון מובהק .

ה בא בעל האבירה ונתן סימנים שאינם מובהקים אין מחזירין לו ואם מרגישין בו שהוא רמאי אף על פי שאמר סימנים מובהקים אין מחזירין לו עד שיביא עדים שהוא שלו שנא' עד דרוש איך עד שתדור' את אחיך אם רמאי הוא אם אינו רמאי כן בראשונה כל מי שאבד לו אבירה ובא ונתן סימנים היו מחזירין אות' לו א"כ הוחזק רמאי דמסתמא לא היה רמאי משרבו הרמאין התקינו כ"ד שיהו אמרום לו הבא עדים שאין אתה רמאי וטול דמסתמא מחזיקין אותו לרמאי ו"א בס' מובהק מחזירין אפילו בזמן הזה ואין צריך לעדים שאינו רמאי .

ו המדה או המשקל או המניין או מקום האבירה סימנים מובהקים הם דאין לך סימן גדול מזה .

ז יבאו שנים זה נתן סימני האבירה וזה נתן ג"כ אותן סימנים שנתן האחד לא יתן לא לזה ולא לזה אלא תהא מינח' עד שיודה האחד לחבירו או יעשו פשרה ביניהם או שיביא האחד עדים הביאו זה עדים וסימנים סימנים במקום עדימלא כלום היא ויהא מונח בו' .

ח נתן האחד סימנים והשני הביא עדים יתן לבעל העדים אפי' אין מעידים שנפלה ממנו אלא מעידים שהם מכירים שהיא שלו מחזיקין לה בחוקתי ולא אמרינן שאכרה ומאח' נפל נתן זה סימנים וזה נתן סימנים ועד אחד העד אחד כמו שאינו ונבית ו"א שזה שכנגד העד צריך לישבע דשלו הואי לבטל דבדי העד ואע"פ אין ניתנין לו כיון שאינו בידו ושכנגדו יש לו ג"כ סימני' ואם אינו רוצה לישבע ניתנין לבעל העד .
י מצא שאלה וכיצד בו וזה הביא עדי ארונה שאינה לו וזה הביא עדי שנפל' ממנו יתן למביא עדי נפילה דשמא האחד מכירה לזה .

יב זה נתן מדת ארכה וזה נתן מדת רחבה יתן למי שנתן מדת ארכה שאלה רחבה א' פשר לשער כשהיה בעליה מתכסה בה ושמא רמאי הוא הניתן מדת רחבה אבל מדת ארכה אינו יכול לשער .

יג זה נתן מדת ארכה ורחבה והשני נתן מדת משקלה יתן לבעל המשקל שאין דרך לשקול הס' ל' לפיכך הוי משקל סימן מובהק יותר מסימן ארכה ורחבה .

יד זה אמר כך ארכה וכך רחבה וזה אמר רכה ורחבה יחד כך וכך אבל אינו יודע כמה באורך לבדו וכמה ברוחבו לבדו

יתן למי שאומר כך ארכה וכך רחבה .
ט הכריזו ולא באו הבעלים תהא המציאה מונחה אצלו עד שיבא אליהו שנאמר ואם לא קרוב אחיך אליך ולא ידעתו ואספתו אל תיך ביתך וגו' .

מ וכל זמן שהאבירה היא בידו הרי הוא בשומר שכי' עליה שהרי צריך לטפל בה כמ"ש בסעיף הסמוך בע"ה וכל זמן שהוא מטפל בה הוא עוסק במצוה ופטר מן המצוה כלומר שפטור לתת פרוטה לעני באותו זמן שמתפל בה וזה הוא שכתב יתר על שכתב המצוה לפיכך הוי שומר שכתב עליה ואם נגנבה או אבדה חייב לשלם כדון שומר שכתב ו"א אינו אלא בשומר ת"ס וע"ל סעיף ב' כיצד נקמין לענין משכון וכן הדין בכאן ין כתיב לא תראה את שור אחיך או את שיו נדחים וגומר והשבותי לו וכן תעשה לחמורו וכן תעשה לשמרתו וכן תעשה לכל אבירת אחיך וגו' ואח"כ למה לי דכתב רחמנא גבי אבירה שור חמור שהושמלה שהרי כולם הם כלולים בכלל כל אבירת אחיך ולמה פרטם ותירצו כולם צריכי דאי כתב רחמנא שמלה ה"א ה"מ שמלה וכיוצא בה כל מה שיש עדים בנופה וסימנים בנופה אבל חמור כשמביא עדים באוכף וסימנים באוכף לא מהררינן החמור עד שיביא עדים בגופו או סימנים בגופו לכתב רחמנא חמור יתירה לרבות דאפילו עדים דאוכף וסימנים דאוכף ג"כ מהדרין החמור שור למה לי לרבות דאפילו גיות זבנו צריך להשיב כלומר אפילו שער שבסוף הונב אע"פ דמסתמא הוא פחות מש"פ בשעת שנוזה בפעם א' חייב להחזיר דגויה וכ"ש השה לגיותו שהיו להחזיר דגויה דמסתמא ודאי יש בה ש"פ . ואע"פ דק"ל דפחות משה פרוטה אין בו משים השבת אבירה ה"מ כשמוצא דבר שאין בו ש"פ אבל הכא הא הוי בכלל השבה עם השור כשמצא ואף על גב שגוזה ממנו שוב לא פקע זמנה מצות השבה וכ"ל הא גמי פשיטא דאטו כל מי שימצא אבירה יקר ממנה מה שהוא שיה פחית משה פרוטה מעט מעט ולא יהיה חייב בהשבה אצטריך לאשמענו דאע"ג דחייב לגוזה בעתה כדי שתחזיר ותגדל ואם כן בהית' גוזה אפי' הכי חייב להחזירה וממילא שמועין דהמוצ' אבירה חייב לטפל בה כדי להשיב' כגון הכא שצריך לגוזה כדי שתחזיר ותגדל . לפיכך אמרו רז"ל כל זמן שהאבירה היא אצלו לא סני שיטפל בה כדי שלא תפסד אלא צריך אפילו לה שביחה כמה שדרכה כן כגון לגוזה הצאן בזמנה ולהניח אצלו כדי שתחזיר ותגדל אפי' גיות זבנו השור שהוא דבר מעט חייב לטפל בה לגוזה בעתה כדי שתחזיר ותגדל . ושה דכתב רחמנא גבי אבירה נסתפקו בנמרא למאי אתא ונשאר כפשיא .

יח וכו' ודילכ' מקרא שצריך המוצא לטפל באבירה אחו"ל וצריך לבקרה ולבדוקה כל זמן שהיא אצלו כדי שלא תפסד כיצד מצא כסות של צמר מנערה אח' לשלשים יום אבל מפי לא שתתקלקל ולא ינערהה במקל דקשה לה שקרוע' ולא ינערהה בשני בני אדם שמוחתין אותה וקריעין אות' אלא א' מנערה בידו ושוחטה על גבי מטה לצרכה בלבד ולא לצרכה ליהנות היא בה אע"ג שגם היא צריכ' לאיתו שיטוח כגון אם נודמו לו אורח' כ' לא ישתחוה בפניהם ואפי' לצרכה שמת' תנב' .

יט מצא כלי עץ משתמש בהן לצרכן מעט כדי שלא ירקבו כלי נחשת משתמש בהן בחמין אבל לא ישים הכלי ע"ג האור מפני שמשחוקן כלי כסף שמתמש בצנין אבל לא בחמין מפני שמשחורין מגרפות וקרדומות משתמש בהן בדרך אבל לא בקשה מפני שמפחיתן מצא כלי זהב וכלי זכוכי' לא יגע בהן עד שיבא אליהו דכל שימוש קשה להן וכן הדין בכסות של פשתן לא ישמש בו וגם לא ינערה דבכ שימוש וניעור קשה לו אלא יניחנו עד שיבא אליהו .

ך מצא ספרים קורא בהן אחד לשלשים יום כדי שלא יתעפשו ואם אינו יודע לקרות בהן גוללן אחד לשלשים יום ולעולם לא ילמד בהן דבר שלא למד מעולם מפני שצריך עיון רב יבא להשתנותי לפניו יותר מבדי צורך הספ' ולא יקרא פרישה וישנה ולא יקרא פרישה ויתרם שלא יבא להשתות' בה יותר מראי ולא יפתח בה יותר מג' דפין שיבא ימסחה ולקריעה ולא יהיו שנים קורין בה בשני ענינים מפני שיה מושך לכאן וזה מושך לכאן ויבאו לקריעה אבל קורין שנים בענין א' ודוקא שנים אבל לא ג' שובאו ג"כ למשוך לכאן ולכאן ולקריעה .

כא מצא תפילין שם דמיהן ומניחן עליו מיד אם ירצה שאין הבעל מקפיד עליהם מפני שדבר מצוי הוא לקניהם בכל שנה מש"כ בשאר אבודות שכל אדם חפ' בשלו .
כב מצא דבר שיש בו רוח חיי' והרי הוא דבר שצריך להאכילו ולא מצוינו שחייבה התורה להציא הוציא' על מי שמציא אבירה לפיכך אחו"ל אם הוא דבר שעושה ואוכל כגון פרה וחמור יטפל בהן המוצא י"ב חודשים מיום המוצאן ושוכרן ולקול' שכתב ומאכילן

חישן משפט הלכות אבירה ומציאה סימן רסח רסמ קכב

ושמעו ואמר יזכה לי שרה או שהיה עומד שם ולא אמר יזכה לי שרי כל הקורם וזה ו"א דבעומד שם בצד שדה לחוד מני אע"פ שאמר יזכה לי שרי דהא משתמר לדעתו הוא וע"ל סימן ר' , והא דחצירו המשתמרת קונה לו ה"מ בידוע במציאה כלומר בידוע שתבא מציאה לחצירו או דאסיק אדעתיה שתבא אבל כדבר שאינו הגיל לבא אין חצירו קונה לו אע"פ שבאה מציאה לשם ובא אחר ונטלה משם וזה הואיל ולא ידע בעל החצר במציאת ששם קורם שזכה השני וע"ל סימן רל"ב סעיף י"ח ואם נאמר אחר הביא מחורה בוגל לתוך חצרו של שמעון וקנאה וזכר ראובן ומיה' ביד שמעון חצרו ואחר כך בא ראובן ולקחה מן הסוחר ו"א דראובן זכה כיון שאינה מציאה גמורה שהרי הוא עדיין ביד הסוחר ובעל החצר צריך לעשות בה קניין לא וכתה לו חצירו אע"פ שאמר תקנה לי חצירי ו"א כיון שאמר תקנה לי חצירי קנאה ואם אח"כ באה סחורה לחצירו של ראובן ואמר ראובן תקנה לי חצירי וזכר שמעון וקנאה וזכר ראובן ומיה' ביד שמעון קנאה שלא ליקח הסחורה משם כי הוא כבר קנא' כמה שאמר תקנה לי חצירי וטוען שמעון ממ"ג תן לי הסחורה הראשונה שקנית כבר בביתו ואני כבר אמרתי שתקני' לי חצירי או תן לי הסחורה של עכשיו כי לא יועיל לך ג"כ מה שאמרת תקנה לי חצירי כבר נפסק הדין על המעשה הראשון וזה הווכח ע"פ הר"ן ונשאר המעש' השני לחוד והמעש' הראשון אפילו רכרכא כדון זה אבל אם לא נפסק הר"ן כראשונה עד שאירע גם מעשה השני צריך ראובן ליתן לשמעון אחת מן הסחורה ממ"ג .

ך ראה אחרים רצים אחר המציאה שהיא כשרה והרי היא צבי שבור או גולות שלא פרחו אם היה עומד בצד שרהו שהם בתוכה ואלו היה רץ אחריהן היה מגיע ואמר זכתה לי שדי כיון שהיה יכול להגיען הרי הן כמשתמר לדעתו וגם אמר שתזכה לו שרהו וכתה לו שרהו ולי"א דלעיל אפי' לא אמר תקנה לי חצירי ואם אינו יכול להגיען הרי אלו כצבי שהוא רץ כדרכו וכגולות המפריחים אע"פ שאמר תזכה לי שדי לא אמר כלים שהרי אינו כלום לדעתו אלא כל הקורם בהם וזה ואם נתנום לו אחר' במתנה והרי הם מתגלגלי' בתוך שדהו אפילו לא היה יכול להגיען הואיל ודעת אחרי' הקנה לו קנתה לו שרהו ואם היה צבי רץ כדרכו וגולות מפריחים לא קנתה לו שרהו .

ה כבר ידעת דקטנה יש לה יד לקבל גיטה דתיב ונתן בירה כמ"ש במקומו וכיון שיש לה יד יש לה חצר שקונה לה מציאה דחצר גבי קטנה משום ידה איתרבאי דררשי' ונתן ממ"מ וכיון שיש לה חצר תקנו לה ג"כ ד' אמות שיהו קנות לה דהא ד' אמות תקנו משום חצר אבל קטן אין לו חצר שאין חצירו קונה לו כלום וכ"ש שאין ד' אמות קנות לו ושעמא דחצר דגבר' משום שליחות אתרבאי וקטן כיון שאין לו שליחות אין לו תורת חצר וכיון שאין לו תורת חצר לא תקנו לו ד' אמות שיקנו לו .

ומאכלן לשכרן ואם יעלה שכרן יותר על אכילתם הרי הותר ושמרנו לבעלים וכן אם מצא תרנגולת שהיא מטלת בצ"מ בכל יום מטפל בה י"ב חדש ומוכר ביציה ומאכילה ומכאן ואילך בין בתרנגולת בין בפרה וחמור אין צריך לטפל בהם עוד אלא שם דמיון עליו והרי הם שלו ושל בעלים בשותפות כדון כל השם מחבירו למחצית שבר .

כג מצא עגלים וסייח' במקום שיש מרעה אין טיפולן מרובה מטפל בהן ג' חדשים שלא במקום מרעה שצריך לפטמה על אכיסו ממה שכב' שדמיהם יקרום וגם טיפול מרובה אינו מטפל בהן אלא שלשים יום .

כד אוזיים ותרנגולים זכרים מטפל בהם ג' יום ואם הם קטני' ביותר וכן כל דבר שטיפולו מרובה משכרו מטפל בהן ג' ימים מכאן ואילך מוכרן בב"ד ו"א דאין צריך ב"ד ויכול לשמוע ולקח' לעצמו באותן הדמים ואע"ג דגבי גבאי צרקה אמרינן אין פורטין לעצמן היינו משום חשד אבל גבי משיב אבירה כיון דמשום מצות השבת אבירה קעביר לא חשדינן ליה שישום לו כוול .

כה מצא פירות שהתחילו לירקב וכן כל דבר שאם ינוח ירקב טוב לו שימכרונו ובכל מקום שמוכרן או מקום שאמרנו ששמין לו ברמים מה יעשה ברמים ינתנו למיציאו ויש לו רשות להשתמש בהן לפיכך אם נאנסו חייב לשלם ואע"פ שעדיין לא נשתמש בהן שכיון שיש לו רשות להשתמש בהן הרי הם אצלו כשאלה שכל הנאה שלו וחייב באונסן בד"א שיש לו רשות להשתמש בהן ה"מ בדמי אבירה ששמו לו מפני שטרח להטפל בה אבל אם מצא מעות לא התירו לו להשתמש בהן לפיכך אם אבדו באינס פטור שאינו עליהם אלא כשומר שבר ולפי ה"א שכתבתי בסעיף ט"ו אינו עליהם אלא כשומר חנם .

כז כל איתן הימים שהוא מטפל באבירה קודם שימכרנה אם האכילן משלן נוטל מהבעלים בלא שכועה מפני תקון העולם .

כז וכן המוצא מציאה ומחזירה וטוען הבעל שאבד יותר אין צריך המוצא לישבע מפני תיקון העולם שאם אתה אימור ישבע שני כיסין מציאת לי והיו קשורין יחד ווא"א שימצא האחד אלא א"כ נמצא האחר הקשור עמו וזה אומר לא מצאתי אלא א' או שאמר שניהם מצאתי והחזרתי לך אחר אין צריך לישבע מפני תיקון העול' , אם הכריזו בב"ה להחזיר אבירה כתקנת ר"ג ויש אנשים שאומרים שנמסר להם הדבר בסוד יש לגדות מי שמשטרל לבטל תקנת ר"ג ואפי' נשבע שלא לגלות אינו מעיל שהרי נשבע לבטל המצוה וע"ל בע"ז בדין שבועה .

רסח רין קנייה בחצרו ובר' אמותיו וכו' ה"ס .

א כל מציאה שאמרנו שהיא של מוצאה אינו זוכה בה עד שתגיע לידו או לרשותו , אבל אם ראה את המציאה אפי' נפל עליה ובא אחר והחזיק בה זה שהחזיק בה זכה וירוקא בר"ה שאין ד' אמותיו קנות לו אבל במקו' שארבע אמותיו קנות לו קנה זה שנפל עליה תחלה דמשו' דנפל לא אמרי' דירע שהרי גלה דעתו שלא כיון שיקנו לו ד' אמותיו דא"כ למאי נפל עליה לא אמרי' הכי אלא אפי' ידע וכיון שד' אמותיו יקנו לו משו' דאד' בה' ל'נל הממון נפל עליה לנטיחות יתרת' שלא יקחו אחרים .

ב בר"א שלא קנה עד שתגיע לידו או לרשותו ה"מ בר"ה אבל כשאר מקומות תקנו חז"ל שיהו ארבע אמותיו של אדם שהיא עומד בצדן קנות לו כי הוכי דלא ליתי לאינצוי לפיכך אם הגיע המציאה לתוך ד' אמותיו שלו זכה ב' מדברי חכמים שתקנו כן , כרי שלא יריבו המוצאים זה זה ע"ז בר"א בסומט'אי בצירי ר"ה שאין הרבים דוחקין שם או כשרה שאין לה בעלים שהקנו לו חכמי' שם ד' אמותיו שיהו כחצירו שיקנה לו אבל בר"ה או בתוך שדה חבירו אין ארבע אמותיו קנות לו בר"ה שמפני שרבים דוחקין שם אין שייך לומר ד' אמות שלו קנות לו שהרי כמה ד' אמות של היבה בני אד' מובלעים אלו בתוך אלו ואיזו מהם יקנה ובתוך שדה חבירו היאך יקנו לו ד' אמותיו שהיא עומד בצידן שיהו כחצירו והם של חבירו לפיכך אינו קונה שם עד שתגיע המציאה לידו ובמקו' שד' אמות קנות שני' ששאו כ"א לתוך ד' אמות או שעומדי' שניה' ונפלה מציאה בתוך ד' אמותיהן קנו וחולקין .

ג כבר אמרנו פעמי' וילפי' מקראי שחצירו של אדם קונה לו י"א ש"א מרעהו לפיכך אם נפל מציאה לחצר הרי היא של בעל החצר בר"א בחצר המשתמרת אבל בחצר שאינה משתמרת נגון בשרהו וגינתו וכווצא בהן אם היה עומד בצד שרהו ואמר וכתה לי שרי זכה בהם ואם אינו עומד שם אע"פ

רסמ המנביה מציא לחבירו ואם הגבירו חרש ופקח וכו' סעיפים :

א האגביה מציאה לחבירו אף על פי שלא אמר לו חבירו להגביה לו זכה בה חבירו שהגבתו הקנה לו וזכה בהגבתו .

ב שני' שהגביחו מציא' כאחד או אפי' הגביה א' ראש האחד תחלה וזכר השני והגביה ראש השני קנאה שניהם .

ג הגביהו' לו חרש או שוטה או קטן לא קנה הפקח לפי שאין בהם דעת להקנות .

ד ואם הגביהוה חרש ופקח כאחד הפקח ודאי לא קנה שהרי הוא לא הגביה אלא צד אחד והצד השני שמנביה החרש לא מהניא ליה לקנות והוי כאילו הוא עדיין מונחת ע"ג קרקע ולא קנה וכוון שהפקח לא קנה גם החרש לא קנה אע"ג דחרש היה לו לקנות דהא הצד שהוא בעצמו ג"כ קנה מבח דרכי שלום כמ"ש בסמוך ומה שהפקח גומר לו ההנב' הרי הוא מקנה לו חלקו ממ"מ מתוך שהפקח לא קנה גם החרש לא קנה , ואם בא אחר וחטפה מידם קנה ולביא לתקונו הכא שיקנה החרש דלא ליתי לנצוי דמימר אמר הרי הפקח לא קנה אפי' אפי' התמיה ולא יבא לאינצוי מיהו מה שביד כל אחד קונה והרי הוא שלו והמותר קנה החוט' ואם היו שניה' המנביהים חרשי' תקנו חכמי' שיקנו ולא יוכל אחר לחטופי מיהו מפני דרכי שלום שלא יבא להתקוטט עמו .

ה מלית שמנח חציה על גבי עמוד שזוהי גביה ג' טפחי' וחציה על גב קרקע ובא אחר והגביהוה ראש האחר שעל גבי הקרקע וניתק ראש השני שעל גבי העמוד ונפל על גבי קרקע קנאה כיון שראש האחד עדיין בידו וראש השני היה מונבך .

לבוש עיר שושן הלכות אכירה ומוציאה סימן רעא רעב

וכמציא דמי או אפילו מצא כים מלאה דינרים נה הוא לבעל הבית דהא ללקט מציאות שכרו ו"א דאפילו שכרו סתם ומראה לו אח"כ ללקט מציאות כגון דניס גם כל מציאותו לבעל הבית דמעיקרא אשתבעד למאי דבעי בע"ה .

רעא מציאת בהמה ושטר חוב ושובר וגט אשה וכו' ה' סעיפים .

א שנים שראו נמל או חמור של מציאה וקדמו שניה והנהיגוהו או משכוהו או שהיה א' מנהיג וא' מושך שניהם קנו בד"א בחמור אבל בנמל אם היה א' מנהיג וא' מושך המושך קנה שכן דרכו ולא המנהיג .

ב בהמת מציאה שקדם אחד ואחר במוסירה לא קנה עד שיטשור או ינהיג וכן בנכסי הגר אבל קנה המוסירה לברה שהרי היא בירו .

ג והיא אחד רוכב ואחד אחוז במוסירה הרוכב קנה הבהמה ובמוסירה מה שהוא על לחיי הבהמה בלבד וזה שאחו המוסירה קנה ממנה מה שאחו בירו ושאר המוסירה לא קנה שום אחר מהם היו שנים רוכבין קנו שניהם וכן היה אחד רוכב וא' מנהיג שניהם קנו ויחלקו .

ד דין מציאת שטרות ושוברי נתבאר כסימן ס"ה .
ה דין מציאת גט נתבאר בלבוש הכוי וארמון סימן קל"ב וסימן קנ"ג .

הלכות פריקה ומעניה ודין הולכי דרכים

רעב דין בהמות או ספינות שפגעו זה בזה וכו' י"ח סעיפים .

א כתיב בפרשת משפטים כי תפגע שור או איבך או חמורו תועה השב תשיבנו לו כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו וחדלת מעווב לו עווב תעווב עמו . זה מצות פריקה שחייב מן התורה לעזור לחבירו לפרוק משא חמורו כשהוא רובץ תחת משאו כמ"ש לפנינו בע"ה וכתב בפרשת כי תצא לא תראה את חמור אחיך או שורו נופל בדרך והתעלמת מהסחקם תקים עמו וזהו מצו' טענין שחייב מן התורה לעזור לו להטעין משאו שנפל טענין כמ"ש בע"ה ואח"ל פריקה חייב לעזור בחנוטעיניה אינו חייב לעזור בחניאלא כשכבר דאי ס"ד תרווייהו מצותן שוה ודין' כשאר מצות לעשותן תרווייהו בהנם משום מצות בוראו יתלכתי' רחמנא טעינה ולא בעי פריקה ואנא אמינא מה טעינה דל"ב צער בעל חיים כל זמן שיניח ולא יטעון וגם לית בה חסרון כים כל זמן שלא יטעון אפ"ה חייב פריקה דאית בה צער בעלי חיים לחמור כל זמן שלא יפרוק המשוי ממנו וגם אית בה חסרון כים לבעלה שהבהמה נשכרת תחת משאה כ"ש החייב אלמא הלכתא כתביה רחמנא לומר פריקה בהנם טעינה בשכר כמ"ש בע"ה . וכיצד היא מצות פריקה מי שפגע בחבירו בדרך ובהסתו רובצת תחת משאה בין שהיה עליה משאה הראוי לה בין שהיה עליה יותר מאשאה הרי זה מצו' לפרוק מעליה שנא' עווב עמו . ואם היה דרך הבהמה לרכו' תמיד תחת משאה או שהיא עומדת תחת משאה ולא רובצת אינו חייב לעזוב דכתבי רובץ ולא עימר . וכן רובץ משמע שעכשוו הוא רובץ במקרה מחמת המשאוי שעליו ולא רבצין כלי' שדרכו בכך וכשהוא מסייע לפרוק לא יפרוק ויניחנו נכהל וילך לו אלא יקום עמו ויחזור ויטעון משאו עלי' שג' הקים תקום עמו ואם הניחו ולא פרק ולא טען ביטל מצות עשה דעווב תעווב ועבר על מצות לא תעשה דלא תראה חמור אחיך וגו' .

ב היה כהן והבהמה רובצת בבית הקברות אינו מטמא לה דמצות פריקה אינה דוחה כל הלאוין הנאמרים בכהונה שלא למטא .

ג וכן אם היה זקן שאין דרכו לפרוק ולטעון הואיל ואינו לפי כבורו פטור שנא' והתעלמת פעמים שאתה מתעלם כו' כמ"ש לעיל בהשבת אכירה זה הכלל כל שאלו הימה שלו היה פורק וטעון הרי חייב ג"כ לטעון ולפרוק בעל חבירו ואם היה חסיד ועושה הרבה דברים לפניו משרת הדין אפ"ה היה הנשוי הגדול וראה בהמת חבירו רובצת תחת משאה של תבן או של קנים וכיוצא בהן פורקין וטעון עמו . ויש חולקין בזה כמו שנתבאר לעיל סוף סי' רס"ג .

ד פרק ומען וחור ונפלה חייב לטעון ולפרוק פעם אחרת אפ"ה מאה פעמים שנאמר עווב תעווב הקים תקים לפיכך אח"ל צ"ל לדרת עמו עד פריסה שמא יחזור ויפול אלא א"כ אומר לו בעל המשא אינו צריך לך וע"ל בסעיף ו' .

ה כתיב כי תפגע וגו' וכתב כי תראה וגו' ואח"ל כי תראה אפ"ה מרחוק ת"ל כי תפגע אינו תפגע יכול אינו חייב אלא בפגיעה מאש קרו' לו ת"ל כי תראה ראייה שהיא דרך פגיעה לפיכך אח"ל מאימתי חיי' אדם לפרוק עמו ולטעון משראהו יראייה .

סוגב' מכהו ג' טפחים מן הארץ מיר כשנשטט מעל העמוד קודם שנפל לארץ הרי עשה הנכה גמורה קודם שנפל לארץ ואע"ג שא"כ נפל לארץ הרי כבר קנאו ודוקא שהיה עדיין ראש הארץ שגבה בירו כשנשטט ראש השני מן העמוד אבל אם לא היה ראש הארץ בירו כשנשטט ראש השני מן העמוד כעוד שהיה המלת עדיין באויר לא קנאה אע"פ שהיה מוגבה מכחו ג' טפחים מן הארץ בין שעת' כולה בא"י וכן אפילו אם ראש הארץ בירו ולא ניתק ראש השני מעל גבי העמוד הוי כאלו לא הנהיגו ולא קנאו אע"פ שאילו היה ניתק היה מוגבה מכחו ועלה מ"ס לא ניתקו ואם המלת מונח על גב דף והכה בדרך ועלה המלת מכחו ג' טפחים קנאו אבל אם לא עלה למעלה מכח הכאתו אלא נפל לאר' אף על פי שהדף הוא גבוה ג' טפחים מן הקרקע לא קנה רהא לא הונגבה מכחו .

ו ראה את המציא' ואמר לחבירו וכה לי בה והלך זה והגביה בין שני בני' לצרכו של זה שאמר לו אע"פ שלא הגיע לירו קנאה שהרי מיר שהגביה וכה זה בהגבתו ואין הגביה נאמן לומר אפ"כ עוודה בירו לצרכי הגבתה בין ששתק והלך וגבת בשליחתו של זה . אבל אם אמר לו היראה תנה לי ונשלה ואמר אני וכתבי בה קנאה לעצמי בין אם אמר וכתבי בה תחלה לצרכי בין אם אמר הגבתה תחלה לצרכך ועתה אני רוצה לכוני' בה זכה בה רכין שאמר לו תנה לי ולא אמר וכה אתה לי בהגבתה נמצא שלא עשה שליח לקנותה לו בהגבתה עד שעת נתינת והרי קדם נתינת חור זה משליחתו לפיכך אם נתלמד היראה ואח"כ אמר אני וכתבי בה תחלה לא אמר כלום . וה"ה נמי אם הגביה מעצמו לצורך חבירו נעשה שליחו וזכה בשכילו ואינו יכול לחזור בו רהא זכין לאדם שלא סרעמו אלא שנאמן חומר אח"כ לצורך עצמי הגבתה כל זמן שהיא בירו ומה שאמרתיו כן משעה הייתי כך מה שאין כן כשאמר לו היראה וכה לי שאפ"ה אם הגביה סתם אינו נאמן אח"כ לומר לצרכי הגבתה אפילו בעוודה בירו כמו שכתבתי ראובן שאמר לשמעון קנו לנו בידך סחורה פלונית והלך שמעון וקנאה ואחר כך בא ואמר שקנאה לעצמי וקא שצ"ד לחלוט' ראובן דה"ל כגבניה מציאתו לחבירו ו"א דוקא שאם לא הוי לשמעון דא"ס וקנה בלא דא"ס וכה ראובן באה שקנה בלא דא"ס ואם נתצד לקנות לשניהם ה"ל כאלו וכה לשניהם .

רע מציא' חשיו וכונו וכתו ועברו ושפחתו ואשתו ופועלו וכו' ג' סעיפים .

א מציאות חרש שוטה וקטן אין בהם משום גזל שהם לא קנו שאין בהם דעת לקנות אלא מפני דרכי שלום יש בניניהם לפיכך אם עבר אצולה מידם אין מוציאין אותה מידו ודוקא מציאתו דעת אחרת מקנלו אבל שכירות של קטן וכיוצא בו שחייב האחר להקנותו לו מוציאין אפ"ה כדיינין .

ב מציאת כנו וכתו הסוכים על שלחנו אפילו הם גדולי' וקנו ח"ל שתצא של האב משום איבה כלום שלא יטול עניהם איבה אם לא יתנו לו לא יפרנסם עוד ומציאתו קטנה או אפילו נערה אפ"ה אינה סוכה על שלחנו הרי הוא ג"כ של אב שנתקנו ג"כ משום איבה שלא יקדשה למנוח ולמכה שחין שהרי כנו בירו לקדשה למי שירצה וכן מציאת עכרו ושפחתו הכנענים ומציאת אשתו הן שלו דמה שקנה העבד והשפחה והאשה קנה הבעל . אבל מציאת כנו שאינו סוכך על שלחנו אע"פ שהוא קטן וכן מציאת עכרו ושפחתו העכרים דאי שייך באלו איבה דקטן אינו סוכך על שלחנו ועברו ושפחתו העכרים אף על פי שאוכלים על שלחנו בשכרן הם אוכלים ומה להן ולא יבטלו לפיכך היא שלחן . וכן מציאת אשתו שגרשה אפילו בספק גירושין אע"פ שחייב עדיין לזונה מציאתה שלה דמידי הוא פועל דמציאת אשה לבעלה אלא משום איבה הכא אית לה איבה ואיבה דהא רוצה לגרשה ובסוכין על שלחן אביה דאמרן דמציאתן לאיבה נמי משום איבה לא אמרן אלא דוקא בבנו ובכתי שדרך האב לזונם תמיד ואפ"ה יפרנסם האב לא יפרנסום אחרים אבל אדם אחר מעלמא הסוכך על שלחן חבירו חנם כגון יתום וכיוצא בו הרי מציאתו לעצמו דלא תקנו הבא משום איבה שהם לא יפרנסו הוא יפרנסו והנותן מתנה לקטן הסוכך על שלחן אביו הרי הוא של אביו דמסתא לאביו נתן אבל הנותן מתנה לבן גדול אפילו סוכך על שלחן אביו הרי הוא של הבעל דלא שייך כהן לתקן משום איבה שזה אי' רוצה להקני' אלא להבן .

ג מציא' פועל לעצמו אע"פ שאמר לו סתם עשה עמי מלאכה חיים לא שברו אלא לאלאמתי ולא למציאות ואין צ"ל אם א"ל עוודה עמי חיים או נכש עמי חיים שלא שברו אלא לאלו מלאכה אבל אם שברו ללקט מציאת כנו שיש' נהר עליו גדותיו והולך עמו דניס ובשחזור הנהר לאחור גשארו הדינסעל פני השור ושכרו ללקט הדינס הנמצאים באגם שהם של הפקר

ראוי שהיו כפגיע' וכמ' שיערו חול' שיהו ביניהם רס"ז אמ' ושני שלישי אמ' שהוא אח' משכני' ומחצ' במל' היה רחוק ממנו יותר מזה אינו זקוק לו .

ן כבר אמרנו דלפרוק היא עליו מצו' מן התור' לעשות בחנם רענ' כמו באכיד' שנתבאר לעיל כפי' רס"ה אבל למשנ' אע"פ שהוא מצוה אינו צריך לעשות בחנם אלא יכול לומר לו אב תתן לי שבר אעזור לך ונטול שכרו הראוי לו אפי' אם הוא איש בטל ממלאכה וכן בשעה שמדרה עמו עד פרסה שאמרנו כסעו' ד' אינו צריך אלא כשיתן לו שכרו קראוי לו אפי' אם הוצריך להתנות עמו ביותר משכר הראוי לו אין לו אלא שכרו הראוי לו דמסתמא לא התיר' התור' להעלות כמו שירצ' לישול יותר מן הראוי לו .

ן מצא בהמת חבירו רבוצ' תחת משא' אע"פ שאין הבעלים עמה מצוה לפרוק מעלי' ולטעון עלי' שני' עוב תעוב הקם תקים מ"מ א"כ למוז' נאמר עמו שאם הי' בעל הבהמ' שם והלך וישב לו ואמר לזה שפגע בו הואיל ועליך מצו' אם תרצ' לפרוק לברך פרוק הרי זה פטור שנאמר עמו . ואם היה בעל הבהמ' זקן או חיל' הרי הוא כמאן דלית' וחייב הפוגע לטעון ולפרוק לברו .

ך אין חיוב טענה ופריקה אלא כבהמ' של ישראל ומשווי של ישראל אבל לא בגוי רהא אחיך כתיב אלא ששכמים אמרו בבהמת גוי אם הגוי שם צריך לטעון עמו משום איבה ואפיק' חייב אפי' אין הגוי שם משום צער ב"ח דבהמ' ואם הית' הבהמ' של גוי והמשא של ישראל אם הגוי מחמר אחר בהמתו אינו זקוק לה משום דין פריק' ומעני' אלא משום איבה או צער ב"ח כמ"ש ואם אין הגוי שם אלא הישראל חייב לפרוק ולטעון משום צערו של הישראל .

ט וכן אם הית' הבהמ' של ישראל והמשוי של גוי אינו חייב משום דין דמעני' ופריק' אבל חייב לפרוק ולטעון משום צערו של ישראל שהיא עומד שם אצל בהמתו ורוא' הפסידו וצער בהמתו והנסות' אבל בזמנ' גוי ומשאו של גוי אינו חייב להטפל אלא משו' איבה וי"א דלפרוק חייב אפי' אין הגוי שם אפילו בבהמתו של גוי משום צער ב"ח הרי דאורייתא וכן בכל מקום שפטור לפרוק כגון בחמור שהוא רבצן שהוא עומד או שהבעל הלך וישב לו ואמר לו פרוק שהוא פטור מצד פריק' וכן בבהמתו ומשאו של גויים משו' צער ב"ח מהא חייב ונפקא מינ' במקו' שפטור משו' דין פריק' וחייב משום צער ב"ח לחור' אם ירצ' זה ליתן לו שכר רשאי לקבל .

י הפוגע בשנים אחר רוב' תחת משאו וצריך פריקה וא' פרוק מעליו וצריך טענה מצו' לפרוק תחל' משו' צער בעלי חיים ואח"כ טעון בר"א כשהיו שניה' שוין אצלו או שניהם שונא' או שניה' אהבים אבל אם הי' א' שונא ואח' אוהב מצו' לטעון עם השונא תחל' כדי לכופ' את יצרו הרע ודוקא בשונא בעלמא דלא עכיר השונא איסורא ואדרב' הוא לאו שפיר עביר במה ששינאו לך יכופ' את יצרו הרע אבל אם שונאו משו' דעביד איסורא ועיבר עביר' אין צריך לטעון עמו תחל' כדי לכופ' את יצרו דהא שפיר עביר במה ששינאו .

יא ושונא שנא' בתור' גבי פריק' כי תרא' חמור שונאך וגו' לא בשונא מאימות העולם משתעי קרא אלא בשונא שהוא ישראל מדבר וכ"ת והיאך יהי' שונא לישראל והכתוב אומר לא תשנא את אחיך בלבבך אמרו חול' כגון ששונאו לברו שעבר עביר' והתיר' בו ולא חזר הרי זה מצו' לשנאותו עד שיעש' תשוב' וישוב מרשעתו ואע"פ שפדיון לא עשה תשוב' אם מצו' נכהל במשאו מצו' לטעון ולפרוק עמו ולא יניחנו נוטה למות שמה ישהה בשביל ממונו ויבא לירי סכנה (התור' הקפיד על נפשות ישראל בין רשעים בין צדיקים מהאחר שהם גלויים אל ה' ומאמיני' בעיקר הדת שנ' אמרו אליה' חי אני גאם ה' אלקי' אם אחפו' במות הרשע כי אם בשוברשע מהריכו וחי' .

יב חמור' רבי' שהולכי' יחד ורגלו' שלא' סהם רעועות אין חבירו רשאי' להקרי' ולעבור מעליו שזה ג"כ בכלל עוב תעוב עמו הוא אבל אם נפל וקשה הוא להקימו כיון שהרגלו רעועות רשאי' לעבור מעליו שהם אינם מחוייבי' לישא' שם בשבילו וכיון שקשה להם להקימו הוא פשע בעצמו שזיה' לו לזהר ודין זה אסמכו אקראי דכתיב צדק צדק תרדו' וכתיב בצדק תשפוט וגומר א' לדין וא' לפשרה ודין זה כמו פשרה הוא שרבר נכון היא כן שבעור שלא נפל ימתינו עליו וכשנפל שוב אין צריכין יותר .

יג וכן שני חמורים שפגעו זה את זה והיה אשטעין משא וא' רכוב והרדף צר ואין שניה' יכולין לעכיר דבר נכון הוי' שמעבדין את הרכוב מפני הטעון וכ"ש אחר ריקן וא' טעון שמעבדין את הריקן מפני הטעון שניהם טעונים שניהם רוכבי' שניהם ריקנים עושין פשרה ביניהם ונותנים שכר לאחד

שימתין עד שיעבור חבירו .
יד וכן ב' ספינות שפוגעות זו בזו בנהר אם שתיהן עוברת שתיהן מוכעות ואם כזו אחר זו שתיהן עוברת וכן שני גמלים העולים במעלה גבוהה ופגעו זה בזה אם עוברים שניהם ככת א' נפלו' ואם כזה אחר זה עולים כיצד הם עושי' טענה ושאינה טענה תראה שאינה טענה ותחזור לאחוריה מפני הטענה קרובה ורחוקה תראה קרובה מפני שאינה קרובה שתיהן רחוקות או שתיהן קרובות או שתיהן טענות והואיל וכולן ברוחק אחד הטל פשרה ביניה' והם מעלין שכר זה לזה איהו שתחזור לאחוריה ותמתין על חברתה עד שתעבור ובוה וכו' צא בו נאמר בצדק תשפוט עמיתך .

מז שיירא שחנת' במדבר ועמד עליה גיים לבוזה ולשולל ממנום ופסקי ממון עם הגיים ונתנו להן מחשבין לפי ממונם ואין מחשבין לפי נפשות שהרי לא באו על עסקי נפשות ואם שכרו תייר לנחותם הדרך שלא יסתכנו מפני החיות והלסטים הרי אלו יטילו חצי שכר החיות לפי נפשות וחצי לפי ממונ' דהתייר להצלת שניהם הצלת נפשות והצלת ממונ' הוצרכו לו מיהו אל ישנו ממנהג החמרים אם נהגו כבר מנהג ביניהם ילבו אחרי' .

מז רשאי' החמרי' להתנות ביניהם כל מי שתאבד ממנו חמור מכני השיירא יעמידו לו חמור אחרת ואם פשע הוא ואבד אין חייבים להעמיד לו אחר אבד חמורו ואמר תנו לי דמיה ואינו רוצה ליקח חמור אחר והריני שומר עמכם כפתחלה אין שומעין לו אלא מעמידין לו חמור אחרת כדי שיודרו יותר דשמור בהמתו ואפילו היתה לו עוד בהמה אחרת בשיירא שבשביה צריך להודרו ולשמור מ"מ מיס' נפשו לשמור יותר על שנים מעל אחד .

יז ספינה שהיתה מהלכת בים ועמד נחשול לסובעה וצריכין להקל ממשאה כדי שלא תטבע מחשבין לפי משאי' ואין מחשבין לפי ממונ' דהטביע' אינה תולה בממונ' אלא במשאו ואל ישנו ממנהג הספנים .

יח רשאים הספנים להתנות ביניהם כל מי שתאבד לו ספינה יעמידו לו ספינה אחרת ואם פשע בה ואבדה או שפירש למקום שאין רכבה להלך שם באותה זמן אע"פ שזומן אחר דרך להלך שם כגון ביומי תשרי דרכו להלך במקום אחר וביומי ניסן במקום אחר והוא הולך ביומי ניסן בדרך תשרי או איפכא אפ"ה הל' פשיעה ואין חייבין להעמיד לו אחרת .

הלכות הפקר ונכסי הפקר

רעז דין הזוכה מן ההפקר והפקר כיצד ובמה וכו' י"ז סעיפים :

א כל דבר של הפקר סברא הוא שכל הקודם בו זכה בין שהוא דבר מופקר זעומד שלא היו לו בעלים מעולם בין שהיו לו בעלים והפקירוהו .

ב והמפקיר את שלו אע"פ שאינו גדר הרי הוא כמו גדר שאסר לחזור בו .

ג ומה הוא ההפקר שיאמר אדם נכסי הרי הם הפקר לכל בין במטלטלין בין בקרקעות .

ד ויציד דין מה שהוא הפקר כל הקודם וזכה בו קנהו לעצמו ונעשה שלו ואפי' זה שהפקירו דינו בו כדון כל שאר בני אדם ואם קדם וזכה בו קנהו .

ה המפקיר את שלו אינו נקרא הפקר עד שיפקירוהו לכל לעניים ולעשירים כשמטה דרבתה התורה גבי שמטה ונמשת לומר כל נטישות יהיו כשמטה וזה הפקר ואם הפקירהו לעניים ולא לעשירים אין דין הפקר עליו ואם נטלוהו עניים חייבים לתת ממנו מעשר שלא זכו בו מן ההפקר .

ו המפקיר עבדיו הגרולי' הרי הם קנו את עצמ' שהרי שוב אין להם בעלים וזכו בעצמ' אבל מפקיר עבדיו הקסנים שאין להם יד לזנות אפילו בעצמ' כל הקודם והחוק בהם זכה בהם וכן המפקיר את הקרקע כל הקודם והחוק בה זכה בה .

ז דין תורה הפקר אפי' כפני אחד הרי זה הפקר ואם הוא דבר המתעשר נפטר מן המעשרות דהפקר פטור ממעשר כמביאר במקומו מ"מ כיון שאין כאן אלא א' שהפקיר בפניו ויכול זה לכפור ולחזור בו ולא יהיו עליו עדים אמחול' שלא יאה הפקר גמור וחייב במעשר מדרבנן עד שיפקיר בפני ג' כדי שיהיה א' זוכה אם ירצה והשנים מעידים וי"א דמן התור' הני הפקר אפי' הפקירו בינו לבין עצמו וג"מ אם השאל בהמתו לגוי ולא החזירה לו קודם השבת שיפקירהו בינו לבין עצמו ודיו וע"ל בלבוש החור סימן רמ"ז סעי' ג' .

ח האומר הרי זה הפקר והוה מספק' לן בגמרא' אם יש יד להפקר כמו לנדר או לא ולא אפשיט' לפיכך השני הוי ספק הפקר דמספקא

לבוש עיר שישן הלכות הפקר ונכסי הפקר סימן רעה

זה את זה אלא כנים שנולדו לו אחר שנתיייר והיה הורתן ולירתן בקדושה הם נקראו בניו וירשון אותו כמ"ש בלבוש ע"י סימן רס"ט לפיכך גר שמי ולא הניח בן שיריתו ולירתו בקדושה ע"פ שיש לו בנים שיהיה הורתם שלא בקדושה ולירתו בקדושה כל נכסיו הם הפקר וכל הקודם בהם זכה .

ב גר שמת בלא יורשין ונכדו ישראל כל נכסיו אין הוויכך בנכסיו חייבים בקבורתו יותר משאר כל ישראל שהרי אין שיעבוד הקבורה אלא לאחר מיתה ואחר מיתה מיד הופקר הנכסים ואין שיעבוד הקבורה חלה עליהם שאינם שלו .

ג היה לגר שרה מסיימת בניצורה בארבע רוחותיה כיון שהביט בה אפי' במקום אחד קנה כולה אינה מסיימת בטצירה קנה ממנה באותו מקום עד כדי שילך הצמד בשעת חרישה ויחזור ד' ואם יש דברים מפסקין בשדה לא קנה אלא עד הדבר המפסק ומה הם דברים המפסקים המוצר והחצב שמתחמין בו תהומין מפסקין בנכסי הגר וכל המחזיק בשדה לא קנה אלא עד המוצר והחצב .

ה וכל המפסק לפיאה מפסק בנכסי הגר כיצד היה שם נחל או אמת המים לא קנה אלא עד הנחל או עד האמה וכל המפסק ברשות הרבים מפסק בנכסי הגר כגון שהיה בין שתי השדות רשות היחיד או כרמלית ואפי' היה ביניהם רשות שחולק לגמין מפסק .

ו וכל דבר המפסק לטומאה מפסק בנכסי הגר כיצד כגון שנכנס אדם לבקעה זו וטומאה בבקעה בצדה האח' ואינו יודע אם הגיע למקום הטומאה אם לא כל מקום שמתחמין אותו לטומאה הרי הוא כאמך אחר מוחלק בפני עצמו .

ז בקעה גדולה שיש בה שדות רבות וזכרים של גר אחד ולא היה ביניהם לא מצד ולא חצב ולא דבר מדברים המפסקים ובא אחד והחזיק חוקה גמורה במקצת הבקעה לקנות את כולה כל הנקרא על שם אותו הגר קונה אותו ו'א דוקא בשדה בית השלחין שדרך להשקותה מכור א' והיה רגיל להשקות כל אותה הבקעה מאותו הכור החזיק במקצת קנה כולם אבל אם החזיק בשדה הכעל אם פיר' לקנות כולם קנה אלא כל מקום שהחזיק מלא סתם ולא פיר' לקנות כולם לא קנה אלא במקום שהחזיק מלא מענה לארכי ולרחבו וכמו שהוא שיעור מענה באותן השדות קנה אותה באורך וברוחב מרובע כיצד כגון אם המענה הוא מאה אמה והוא החזיק באמצע השדה קנה מלא מענה לכל ד' רוחותיה מימינו ומשמאלו ומלפניו ומאחוריו דהיינו מאתיים אמה על מאתיים אמה מרובעים ואם החזיק בגבול השדה לא קנה אלא מענה מימינו ומלא מענה משמאלו ומלא מענה מלפניו תוך השדה דהיינו מאתיים על אמה ואם היא שדה שיש לו מצר לא קנה אלא מה שהוא בתוך המצר .

ח היו לו ב' שדות חלוקות ויצר אחד ביניהם והחזיק באחד לקנותה קנה לקנות אותה ואת חבירתה איתה קנה וחבירתה לא קנה שהרי המוצר מפסק ביניהם לקנות לחברתה אף אותה לא קנה דהא לא חשב לקנותה וכ"ש חבירתה ולא קנה בחוקה זו .

ט החזיק בה לקנות אותה ואת המצר ואת חבירתה או שהחזיק במצר לקנות את שתיהן מבעיא בגמרא אם קנה או לא ולא איפשיט' לפיכך אם בא אחי והחזיק בה כראוי כדי לקנותה ובה האחרון .

י וכן שני בתים זה לפניו מזה שהחזיק באחד מהם לקנות אותה ואת השני לא קנה אלא זה שהחזיק בו בלבד החזיק באחד מהם כדי לקנות את השני אף זה שהחזיק בו לא קנה ו'א שאם החזיק בפניו כדי לקנות אותו ואת החיצון קנה ושניהם דבין רחיצון משועבר לפניו לריסות הרגל הוא בסל לגבי הפנימי להיות נקנה בחוקתי כל שנתייין לקנות גם אותו .

יא המחזיק בשטר נכסיו הגר כדי לקנות הקרקע התובה באותו השטר לא קנה אלא השטר בלבד לצור על פי צלוחיתו שאין הקרקע בטלה אצל השטר .

יב נכסיו גר שאין לו יורשין ושאר נכסי הפקר שדה שמכרה הגוי לישראל ועדיין לו החזיק בה כולם דינם שור וכל המחזיק בהם בדרך מרדכי החוקה שנתבאר בהלכות מכר' קנה ח' מאכילת פירות דבדוקה ה' חוקה ונכל' אלו לא היו דוקה כ' צד הלוקח קרקע מחבירו והחזיק בה באכילת פירותיה קנה כמ"ש בס' קצ"ב אבל בנכסי הגר או נכסי הפקר אפי' אבל פירות האילן כמה שנים לא קנה גוף האילן ולא גוף הקרקע עד שיעשה מעשה בגוף הארץ או יעבוד עבודה בגוף האילן ומעטא דטעמבר הוא לגבי לוקח לא היו אכילת פירות חוקה אלא ראי' מוכחה שמכר והקנה לו השדה או האילן דאל"כ רחמ' הניחו לאכול הפירות אבל בנכסי הגר וכאלו צריך לעשות חוקה וקניין בגוף הקרקע ובאכילת הפירות אינו מתקן כ"כ בגוף הקרקע .

יג ויש ג"כ דברים רבים שאם החזיק בהם הלוקח לא קנה שאינם דרך קניין של מקח וממכר ואם החזיק באחד מהם בנכסי

אמטפקא לן בלישניה אם ר"ל ה"ו הפקר וגם זה הפקר או שמה היה כוננו למר וזה יהיכך וכך ולא הפקר אלא שלא סיידבורו לכך לא היה אלא ספק הפקר אבל אם אמר זה כונו זה או שאמ' וגם זה הרי התפיש השני כראשון וכבר אמרנו הפקר דין גרר יש לו והיו השני הפקר וראי' כמו המתניש גבי גדר .

יד המפקד שדהו ולא זכה בה אדם כל ג' ימים הראשונים אם חזר בו חזר חזרה ויהי הוא שלו לאחר שלשה ימים הרי החזק בהפקר ואין חזרתו מועילה לו שהיא שלו אלא א"כ קדם וזכה בה שאז הוא זוכה מן ההפקר שהוא ואחר שזון בו שכל הקודם זכה .

טו האומר שדה זו מופקרת ליום א' לחירש א' לשנה א' לשבוע אחת כל זמן שלא זכה בו הוא או אחר וחזר בו חזרתו חזרה והרי הוא שלו ומשוכה בה בין הוא בין אחר אינו יכול לחזור בו הפקר לזמן הוי הפקר גמור כמו שמיטה שאינה אלא לזמן יא' דבר שהוא מופקר ובא אחר ושמרו והיה מביט בו שלא ימלנו אדם לא זכה בו בהבטה עד שיגיבהנו אם הוא מטלטל או יחזיק בו אם הוא קרקע כדרך חוקה שקונה בה הלוקח .

טז המדברות והמים והנהרות והנהלים כל מה שבהם הם הפקר וכל הקודם בהם זכה כגון העשבו' והעצים והפירות של אילנות של יער וכיוצא בהם .

יז הצד דגים מהמים ומנהרות או שצד עופות או מיני חיות הואיל ואין להם בעלים זכה ובלבד שלא יצד בשד' חבירו ואם צד שם קנה שלא זכה בהם בעל השדה כיון שאינו משתמ' שם ברכותיו לזמן ואם היו הדגים בביכרים של בעלים זכ' היה ועף שנביכרים אע"פ שהוא ביכר גדול והוא מחוסר צידה הי"ז של בעל הביכרי שהרי משתמר שם ולא יוכל להמלט לפיכך הצד משם הרי הוא גולן הלוקח דג' מתוך מצורתו שפרס חבירו כשהוא בתוך הים או שלקח ממצורת חבירו כשהוא פרוסה במדבר אע"פ שחבירו עדיין לא זכה בה מ"מ ה"ז אסור מדברי פוסרים ואם היה המצודה כלי וקח מתוך המצודה ה"ז גולן גמור שקנאן לו כליו .

יח הפורס מצודה בשדה חבירו וצד בה היה או עוף אע"פ שאין לו רשות לעשות דבר זה קנה דהא מ"מ הפקר היא ואם היה עומד בעל השדה בתוך שדהו ואמר וכתה לי שדי קנה בעל השדה ואין לבעל המצודה כלום . אע"פ שהוא כפרים מצורתו גרם להיותו מצודין שאם לא פרס המצודה לא היו כאין לכאן אפי"ה כיון שאמר בעל השדה וכתה לי שדי זכה וזכה לבעל המצודה כלום . ועל ס' רס"ח וה"ה אם החצר משתמר אע"פ שלא עמד בצד שדהו קנה בעל החצר .

יט דגים שקפצו לתוך הספינה קנה בעל הספינה שהספינה כחצר המשתמרת היא ואינה חצר המהלכת דגימא חצר המהלכת אינו קונה שאין הספינה הולכה מחמת עצמה אלא עומדת היא והמים הם שמוכיחין אותה .

כ עני המנקה בראש האילן ומשיר פירותיה ונפלו לארץ אם באו ליד העני קודם שנפלו לארץ קנאם ואם נטלן א' אחר שנפלו מידו לארץ מציאין מידו אבל אם לא באו לידו תחלה אין בהם משום גול להוליכם מיד הניטל אבל לתחלה אסור לו לישלם מדברי סופרים .

כא שזלים הגדלים בשדה פשתן מותר לכל אדם לישלם מפני שמסתמא הם הפקר שהרי מפסדין הפשתן וכל הניטלן עובד נייח' לבעל הפשתן ואם עמדו על המוצר אינם מפסדין הפשתן ואסיר לישלם וכן אם כבר גדלו כל צרכן אפילו הם בין הפשתן בתוך השדה אסור לישלן דמאי דאפסיד אפסיד ואין הבעל מפקרין עכשיו .

כב שדה שיש בו בלאים אם יש בו אחד מכ"ד מטין אחר היו הכ"ד קונסין בעל השדה ומפקדין כל השדה .

רעה עוד יש דברים המותרים משל חבירו אף על פי שאינם הפקר ובו סעיף אחר .

א עשרה תנאים התנה יהושוע כשהכניס ישראל לארץ שיוותרו זה לזה ולא יקפידו וניהגין אף בח"ל במקום שיש לישראל שדות וכרמים ומפני שאינם שכיחין עכשיו לא כתבתיו ומי שרוצה לירע אותם יעיין בס' זה בטור בפנים מי שהיה לו נחיל של דבורים וברחו וישבו על אילן של חבירו ו'א שכול בעל הנחיל לזון הענף כדי לחצול נחילו ונתן דמי ענף לבעל האילן ויש חולקין וגוי שמכר שדה לישראל וקבל הדמים ולא כתב לו השטר הרי הוא בהפקר וכל הקודם בה זכה ונתבאר זה כבר בס' קצ"ו .

רעה דין הוזהר בנכסי הגר שמת בלא יורשין ובו ל"א סעיפים .

א כבר ידע' דגר שנתיייר נקטן שנולד דמי ואפי"ב אחים או אב ובנו שנתיירו אינם נחשבי' קרובים זה לזה ואי' יורשים

חושן משפט הלכות הפקר ונכסי הפקר סימן רעו קכד

כד המחזיק בנכסי הגר ובהפקד ואין דעתו לקנות אע"פ שגרר ובנה לא קנה שהרי לא היתה דעתו לקנות כלום.
כה היה גורר ופורץ בנכסי הגר וכסבור שהם שלו אע"פ שבזון לתקן שדהו לא קנה שלא כיון גם כן לקנות.
כו גרר בנכסי גר זה ובכספו שהם של גר אחר הואיל ונתכוין במעשיו אלו לזכות מההפקד הרי זה קנה.
כז משכנו של ישראל ביד הגר ומת הגר ובא ישראל אחר והחזיק בו מוציאין אותו מידו שבזון שמת הגר פקע שיעבודו וחזר המשכן לחזקת בעליו והוא הדין גמי אם היו משכנות קרקע של ישראל מחזק ביד הגר ומת חזרת קרקע לבעליה.

כח משכנו של גר ממושכן לישראל ומת הגר ובא ישראל אחר והחזיק בו הראשון קנה כנגד מעותיו והשני קנה המותר בר"א שלא היה המשכן בחצירו של הראשון אבל אם הוא בחצירו של הא' ומשתמר מיד שמת הגר קני' לו חצירו אפי' שלא מדעתו ואין לזה האחרון כלום וכן הדין בפקדון של גר שביד ישראל מיהו דוקא פקדון שירו' לו שיש לו בכיתו אבל אם הוא דבר דלא ה"ל לידע לבעל החצר יותר מאחרים לא קנה כיצד כגון מי שמת גר בכיתו והי' לו זהב וכסף באכנסו והוא לא ידע ובא אחר' והחזיק בזהב וכסף שבאכנסו האר' וזה ולא קנהו בע"ה מטעם חצירו שאין חצירו קנה לו דבר שלא היה לו לידע יותר משאר בני אדם וע"ל סי' רס"ח, היה הגר חייב לישראל בשטר או בעדים אין שוב אדם יכול להחזיק בנכסי הגר כשיעור מה שהוא כנגד החוב דלא פקע, שיעבודו דישראל מנכסי הגר כמיתת הגר והמחזיק בנכסי הגר יש לו דין יורש והבא ליפרע ממנו דינו כבא ליפרע מן היורשין.

כט גר שמת והניח עבדיו גדולי' הם זכו בעצמם וקנו עצמ' בני חורין עבדים קטני' כל הקידם ומחזיק בהם וזה בהם שהרי אין להם יד לזכות בעצמן.

ל גר ששמועו עליו שמת ובא ישראל' וזכו בו נכסיו ואחר כך באו ואמרו שלא מת או אמרו שמת והניח בן שהיה הורתו וליתרו בקדושה או שהניח אשתו מעוברת הרי כולם חייבי' להחזיר ואם החזירו ואח"כ שמועו וזרעו ששמועה הראשונה הית' אמת שבראשונה מת או שמת בנו קודם שמת הוא או הפיל' אשתו קודם שמת וחזרו ובאו אחר' וזכו בו נכסיו שנית כל מי שהחזיק בשנייה קנה בראשונה לא קנה דאע"פ שמתחלה ברין החזיקו כיון שהחזירו על ידו השמועה השנייה כבר סלקו יריהם ופקע חזקתן וחזרו הנכסים להפקדן הראשון לפיכך מי שקדם אח"כ בשמועה שנייה וזכה קנה.
לא גר שמת וזכו בו ישראל נכסיו והיו עליו חובות כל מלוה שניגבו' מן היורשים ומן הלקיחות נגבית גם זאלו שזכו בהם ואין גבויין מהם אלא כשבועה היו רבי' שהחזיקו בהם כל א' יכול לומר לבעל חוב הנחתי לך מקום לגבית ממנו לפיכך אחרון נפטר אין לו גבויין משלפניו אין לו גבויין משלפני פניו כו'.

הלכות נחלות

רעו סדר נחלות כיצד הוא וכו' ו' סעיפים :

א כתיב איש כי ימות וכן אין לו והעבדת' את נחלתו לבתו ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לאחיו ואם אין לו אחים ונתתם את נחלתו לאחיו אביו ואם אין אחים לאביו ונתת' את נחלתו כו' לשאריו הקרוב אליו ממשפחתו וירש אות' וגומר מדאמר הכתיב וכן אין לו והעבדתם וגו' ש"מ הא יש לו בן הוא יורשו נמצא הבן הוא קודם לכל אדם ומכתיב יבן אין לו אין ביד' דלא כתיב אן לו בלא יוד' כמו דכתיב מאן יבמי וגומר' דישו אין לו עיין עליו כלומר שאם אין כאן בן חקר ועיין עליו היטב אם אין כאן שיש דיי' מבן הן בן הן בת או בן הבן או בת הבן או בן הבת י' : נת הבת וכן לעולם הא אם תמצא שיש כאן זרע מן הבן איתו הורע היא קודם לכל זרע וכן דרשו בכל אין שבפרש' זו באם אין לו בת ובאם אין לו אחים וכן כולם נמצא סדר נחלות כך הוא מי שמת בנו יורשו לא נמצא לו בן רואין וחוקרין אם יש לבן זרע בין זכר בין נקבה עד סוף כל הדורות עומד במקומו ויורש הכל לא נמצא לו בן ולא זרע ממנו אם יש לו בת תורשנו לא נמצא לו בת רואין וחוקרין אם יש לה זרע בין זכר בין נקבה עד סוף כל הדורות הוא יורש הכל לא נמצא לו בת ולא זרע תחזיר הירוש' לאביו של מת שאע"פ שהכתוב לא הזכירו לא הוצרכ' להזכיר' דרא הוא חזין כי היר שיה היא כשילשת הורע ביוצאי חלציו לא בצדקין א"כ מה שאמר ונתתם אותה לאחיו מ' שיש נחלה הוא שהאב יורש בקבר וממנו תבא לאחיו . ועוד לא יצתה

בנכסי הגר או נכסי הפק' קנה מפני שהם מראין שהחזיק בניפן של הנכסים והי' הם שלו מן ההפקד כיצד המוצא פלטרין גדולים כגווי' בנכסי הגר או בנכסי הפקר וסייד בהם סייד אחד או כיווד בהם כיווד אחד שביכרים אלו עשה מעשה חשוב בענף הנכס' וקנה איתם והוא שעשה אותם ככנין אמה על אמה או יותר כנגד הפתח דשם גראה יותר שעשאו לגי' ויפוי הכי' כאחד שמיפה את ביתו ופירושו סייד שטח כסיד וכיווד ציוהין מחוקין על הקיר שעשה מעשה בגוף הכותל לכך קנאו . וכן אפי' לא צר בהן אלא צורה אחת של חיה או עוף קנה כיון דעשה מעשה חשוב אבל אם לא עשה אלא ציור מעשה פרחים בעלמא לא חשיב ולא קנה .

טו וכן הציע מצעו' בנכסי הגר כיון שייפה הקרקע בהצעתן קנה וי"א דוקא ששכב על המצעות דהואיל ונהנה מגוף הקרקע וגם הציע אותן קנה אבל אם מצאן מוצעת ושכב עליהן או שכב בבית בלא מצעות לא קנה ועוד שם שלחן ואכל עליו י"א דקנה .

טז הניד את השר' בנכסי הגר הרי זה תיקון השרה וקנה .
יז המפצל ומורות כגנן או שיריג אילנות וכפית תמרים בנכסי הגר אם דעתו לעבורת האילן קנה ואם דעתו להאכיל העצים לבהמ' לא קנה כיצד היה כורת מכאן ומכאן וחקתו שנתכוון לעבורת האילן היה כורת מרוח אחת אינו מתכוין אלא לעצים שהרי אינו חש לתקן האילן .
יח וכן המלקט עצים ואבנים מן השרה אם דעתו לתקן האר' שתהא נקי' וראויה לוורע' קנה ואם דעתו לעצים לא קנה כיצד לקט הגס והרק ה"ו בחוקת שנתכוין לנקות ולתקן האר' , לקט הגס ולא הרק ה"ו בחוקת שנתכוין לעצים ואפילו אמר שמכוין לתקנה לא קנה דבעינן שיהיו מעשיו מוכיחין שמכוין לתקן הקרקע .

יט וכן המשוה פני האר' אם דעתו לתקן האר' לזריעה קנה ואם דעתו אינה אלא להשוותה להעמיד שם גורן לא קנה כיצד אם היה לוקח עפר ממקום גבה ונתנו למקום נמוך ה"ו מתקן האר' לזריעה וקנה ואם אינו מקפיד על זה משליך העפר והצורות ככ"מ מלא הקפרה ה"ו בחוקת שאינו מתכוין אלא להשו' האר' לעשות מקום לרוש בו ולעשות שם גורן .
ך וכן הפותח מים לתוך הקרקע אם לתקן הקרקע להשקות' קנה ואם לצוד דגים לא קנה כיצד עשה מקום שיכנסו בו המים בלבו וישארו שם ה"ו מתכוין לתקן האר' שיתפשטו על פני כולה וישק' אבל אם עשה שני פתחי' למים א' להכניס ואחד להוציא הרי זה מתכוין לצוד דגים .

כא הכונה פלטרין גדולים בנכסי הגר ובא אחד והעמיד להם דלתות הראשון לא קנ' שהרי לא עשה כלום בנ' הקרקע שהרי לא הועיל בכניין זה כלו' לקרקע מעיקרא עיילו בה ברווחא והשתא נמי עיילי לה ברווחא ולא הוי אלא כמי שעוש' גל של אבנים על גבי האר' שאינו קנה והשני שהעמיד דלתות קנה שהרי הועיל להיות נשאר מה שכתובה וכגון שעשה הדלת ונעלה וה"ה אפי' עשה הראשון גם הדלתות ולא נעל ובא השני ונעל שקנה השני שהראשון לא הועיל כלום והשני הועיל וי"א שכל זה מיירי כבונ' הראשון בעצים ואבנים שאינו' שלו כגון שכנ' בעצים ואבנים שהיו ג"כ של גר ולא כיון הראשון לזכות בהם אלא ע"י הכניין לא קנה או שכנה ע"י פועלים והפועלים לא כוונו לזכות לו בעצים ואבנים הלכך קנ' האחרון אח"כ הכל ביחד והראשון לא קנה כלו' אבל אם היו הלכתי' משל ראשון או של גר וכיון הראשון לקנות' בהנחתה קוד' שקב' לבניין לא קנה לא זה ולא זה הראשון לא קנ' הקרקע כדפירשנ' והשני נמי לא קנה דהא ק"ל הוירד לתוך חורבת חבירו שלא כרשית וכנא' שיכול למר' עצים ואבנים אני ניטל וא"כ כשמעמיד האחרון הדלתות ונעל ורוצי' לקנות יכול הראשון לומר עצים ואבנים אני נוטל נמצא הדלתות לא יועילו כלום שא' יטול הראשון עציו ואבניו ישארו הדלתות לבדן ומה יועילו הילכך אם יבא הראשון ויקדו' ויסלק דלתותיו של האחרון ויעמיד דלתות אחר' מדרידה הוא יקנה ואי לא הוי דינא הכי דשקל קמא לכיני' דידו' והאחרון דלתות דידו' ואי'עא הוי הפקר כדמעיקרא ואחר כך כל הקוד' להחזיק בקרקע זכה .

כב מצא שדה הגר חרושה וזרעה ולא כיסה אחר הוריעה וצמחה ואכלה לא קנה דכשעה שזרעה לא השביח הקרקע כלום ובעת שצמח והשביח שכח הבא ממילא ואינו קונה גם אכילתו אח"כ לא קנה דאכילת פירות אינו קונה בנכסי הגר כדכתיבנא לעיל סעיף י"ב .

כג ה. זה מחיצה בנייה בנכסי הגר ובא זה להחזיק בה ועשה מחיצה אחרת על גבה לא קנה ואפילו נבלעת מחיצה התחתונה ונשארו העליונות קיימות שבשעה שבנה לא הועיל וכשעה שהועיל בא המעשה ממילא .

לבוש עיר שושן הלכות נחלות סימן רעז קכא

יצתה התורה להזכיר ולומר אם אין לו כת ונתתם את נחלתו לאביו כי התורה דרך ברכה תדבר ולא בנכרתיה ואם תחזור הירושה מן הברך לאביו זה דרך כרת שורעו נכרת בחייו מכל מקרה אחולי שרכתה אותה התורה בפסוק באמרו ונתתם את נחלתו לשאריו הקרוב אליו משפחתו ואמרו שאר זה האב מלמד שהאב קודם לאחיו יכול יתא קודם אפילו לכן תלמוד לומר הקרוב קרוב קרוב קרוב וירוע שהבן קרוב לאדם יותר מכל אפילו מאביו שכן מצונו שקם הבן תחת אביו במקומו ליטור ולשרה אחוזה ולא מצונו בשום מקום שקם האב תחת הבן במקומו ואם כן מה שאמר הכתוב קרוב קרוב קרוב רצה לומר האב הוא קרוב יותר מן האחים ועוד אמרו וממאי דשאר זה האב דכתיב שאר אביך הוא וכו' הא נמי כתיב שאר אסך הוא אין זה קושיא דאמר הכתוב משפחתו וירש אותה ומשפחת אב קרויה משפח' משפחת אב אנה קרויה משפחה דכתיב למשפחותם לבית אבותם ואם אין אביו קיים תחזור הירושה לורעו שהם אחי האת אם יש לו אח יורש הכל לא נמצא לו אח רואין וחוקרין אם הגיח ורע עד סוף כל הדורות עומד במקומו לירש לא נמצא לו אח ולא ורע מצונו תחזור הירושה לאחת המת או לורעה עד סוף כל הדורות לא נמצא לא אחות ולא ורע ממנה תחזור הירושה לאביו אביו של מת ואם אינו קיים חוזר לורעו שהם אחי אביו המת אם יש לו אחים או לורעם עד סוף כל הדורות ואם אין אחים לאבי המת ולא ורע מהם תורות לאחות אבי המת או לורעה עד סוף כל הדורות ואם אין אחות לאבי המת ולא ורע ממנה תורות לאביו אביו של מת ואם אין אחות לאביו של מת ואם אין אחות לאביו של מת או לורעם עד סוף כל הדורות לא נמצא אחי אביו של מת ולא ורעם תורות לאחות אביו של מת או לורעה עד סוף כל הדורות ועול' למעלה ראו' בן יעקב וכן לכל השכטים ועולם כשאין האב ולא ורעו משמשות דור אלמעלה והזכר' וזרעם עד עולם קודמין לנכבת בנין בנות אחי המת לאחות המת ובנות אחי אביו המת לאחות אביו המת .

ב לפיכך מי שמת והניח בת ובת הבן ואפילו בת בת הבן עד סוף כנה הדורות היא קודמת ויריש הכל ואין לבת כלום והוא הרין לבת האב עם האחות ולבת בן אחי אביו עם אחות אביו וכן כל כיוצא בזה .

ג מי שיחה לו שני בנים ומתי שניהם בחייו והניח האחד ג' בנים והשני לא הניח אלא בת אחת ואח' מת הוקן בת הבן יורשת הצני הנכסים ושלשה בני הבן האחר יורשים הצני האחר שאמר רואין כאלו הבני קיימין וירושין בשוה וכל א' מור' לבניו חלקו ועל דרך זה חולקין בני האחים ובני אחי האב עד ראש הדורות שכל מי שאירש נכסיו ואין היורש קיים אלא יורשו הורש ואחר מבניו יורשים רבים ולשני אין לו אלא בן אחד או אפילו בת אחת נוסף חלק בחלק המרובין .

רעז הבכור נוטל פי שנים ואיזו הוא בכור לנחלה וספק בכור וכו' מ' סעיפים .

א הבכור נוטל פי שנים בנכסי אביו כרתיב את הבכור בן השנואה יכיר לת לו פי שנים ואילו יכול פי שנים בנכסים כלום שיטול ב' שלשים בנכסים בן אם לא הניח אלא ג' בנים אחד בכור ואחד פשוט בן אם הניח הרבה בנים אפי' עשר' לעולם יטול הבכור ב' שלשים הנכסים והאחים שליש אחד כמו בפשוט א' ת' והיה ביום הנחילה את בניו וגומר דבתה התורה נחלה אצל אחיו לומר שאינו נוטל אלא פי שנים כא' מהם כיצור הניח ה' בנים וא' מהם בכור מחשבין הבכור כב' ועושין ששה חלקים מן הנכסים ונוטל הבכור ב' חלקים והיינו שליש הממון וכל א' מן הארבעה פשוטים נוטל שתית וכן אם הניח מ' בנים מחשבין הבכור לב' והרי הם י' בנים וחולקין הנכסים לעשרה חלקים ונוטל הבכור ב' חלקים שהם חמישית הנכסים וכל אחד מהשגנה פשוטים נוטל עשירית הממון וכן על דרך חלוקה זאת חולקין לעולם .

ב ואלו שני החלקים חשובין לו כחלק אחד שהוא חלקו וצריכין ליתנם לו שניהם ביחד במצר אחד ועל' סימן קע"ד סעיף י"ב .

ג אין הבכור נוטל פי שנים אלא כשנולד בחייו האב שני יכיר כלומר צריכים שהאב יכירנו והיינו שראונו בחייו אבל אם נולד אחר מיתת האב כגון שמת והניח אשתו מעוברת וילדה תאומים א' בכור ואחד פשוט או שחי' לו שתי נשים ומת והניח מעוברת אין הבכור נוטל פי שנים שהרי לא הכירו אביו מיהו לאו דוקא שראוהו והכירוהו אלא אפי' לא הכירוהו רק שהיה ראוי להכירו אין הכוירא מעכבת בו דהא ק'ל בכל התורה כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו לפי' אם יצא רוב פדחתו בחייו האב הרי הוא כילוד ונוטל פי שנים אפי' שלא יצא כל ראשו לאויר העולם עד לאחר מיתת האב שהרי היה ראוי להכירו י'א שאם נולד כשהוא נוסס אין זה נקרא ראוי להכירו ואינו נוטל פי שנים .

ד בכור שנולד מומטום ואח' נקרע ונמצא זכר אינו נוטל פי שנים דבעינן שיהא זכר משעת לידה דכתיב והיה הבכור שיהא בן משעת הויה והיינו משעת לידה וכן הטומטום אינו מטעם בחלק בכורה שני' וילדו לו בנים שיהיו בנים משעת לידה כיצור אינו מטעם בחלק בכורה הרי שהיה לו בן בכור ושני פשוטי' זה הטומטום שנקרע נמצא זכר הרי יש כאן ארבע בנים בשעת מיתתו אין אומרים יטול הבכור ב' חמישיות הממון כיון שיש כאן ג' בנים כלא הוא אלא נוטל הבכור תחלה רביעית הממון בחלק הבכורה שלו כאלולא היו עמו אלא ב' פשוטים בלבד ואח' השלשה רביעים הנשארים חולקין אותו לארבע חלקים ונוטל הבכור חלק א' בעד חלק פשוטו וכן כולם שני הפשוטים עם הטומטום הנקרע כל אחד חלק אחד כשוה עם הבכור וכו' שן הנולד לאחר מיתת האב שאינו מטעם חלק בכורה דוילדו לו בנים בעי' והוא ליכא .

ה קטן בן יום א' מטעם בחלק הבכור' אבל לא העובר דהא וילדו לו בנים כתיב שנולדו לו בחייו משמע .

ו בכור שילדה אמו נפל תחלה אפי' יצא רוב הנפל חי לאויר העולם כגון שהיו תאומים בכמה א' נפל וא' כל' לו חדשיו והוציא הנפל ראשו חי והחזירו וכא הכירו וקדמו ויצא זה האחרון הוא בכור לנחלה דראשון לא הפסידו אפי' דראשו שהוציא חשיב ליר' מעליא אפי' הוי השני בכור לנחלה מ'ט דגבי נחלה כתיב ראשית אוננו מי שכיב אביו דוה עליו את מ'ט יצא נפל שהוציא ראשו ראשון אפי' דהוי כילוד לאו בר קיימא הוא ואין לכו דוה עליו ואינו בכור אלא השני הבא אחריו וכן ב' שיצא

יצתה התורה להזכיר ולומר אם אין לו כת ונתתם את נחלתו לאביו כי התורה דרך ברכה תדבר ולא בנכרתיה ואם תחזור הירושה מן הברך לאביו זה דרך כרת שורעו נכרת בחייו מכל מקרה אחולי שרכתה אותה התורה בפסוק באמרו ונתתם את נחלתו לשאריו הקרוב אליו משפחתו ואמרו שאר זה האב מלמד שהאב קודם לאחיו יכול יתא קודם אפילו לכן תלמוד לומר הקרוב קרוב קרוב קרוב וירוע שהבן קרוב לאדם יותר מכל אפילו מאביו שכן מצונו שקם הבן תחת אביו במקומו ליטור ולשרה אחוזה ולא מצונו בשום מקום שקם האב תחת הבן במקומו ואם כן מה שאמר הכתוב קרוב קרוב קרוב רצה לומר האב הוא קרוב יותר מן האחים ועוד אמרו וממאי דשאר זה האב דכתיב שאר אביך הוא וכו' הא נמי כתיב שאר אסך הוא אין זה קושיא דאמר הכתוב משפחתו וירש אותה ומשפחת אב קרויה משפח' משפחת אב אנה קרויה משפחה דכתיב למשפחותם לבית אבותם ואם אין אביו קיים תחזור הירושה לורעו שהם אחי האת אם יש לו אח יורש הכל לא נמצא לו אח רואין וחוקרין אם הגיח ורע עד סוף כל הדורות עומד במקומו לירש לא נמצא לו אח ולא ורע מצונו תחזור הירושה לאחת המת או לורעה עד סוף כל הדורות לא נמצא לא אחות ולא ורע ממנה תחזור הירושה לאביו אביו של מת ואם אינו קיים חוזר לורעו שהם אחי אביו המת אם יש לו אחים או לורעם עד סוף כל הדורות ואם אין אחים לאבי המת ולא ורע מהם תורות לאחות אבי המת או לורעה עד סוף כל הדורות ואם אין אחות לאבי המת ולא ורע ממנה תורות לאביו אביו של מת ואם אין אחות לאביו של מת או לורעם עד סוף כל הדורות לא נמצא אחי אביו של מת ולא ורעם תורות לאחות אביו של מת או לורעה עד סוף כל הדורות ועול' למעלה ראו' בן יעקב וכן לכל השכטים ועולם כשאין האב ולא ורעו משמשות דור אלמעלה והזכר' וזרעם עד עולם קודמין לנכבת בנין בנות אחי המת לאחות המת ובנות אחי אביו המת לאחות אביו המת .

ב לפיכך מי שמת והניח בת ובת הבן ואפילו בת בת הבן עד סוף כנה הדורות היא קודמת ויריש הכל ואין לבת כלום והוא הרין לבת האב עם האחות ולבת בן אחי אביו עם אחות אביו וכן כל כיוצא בזה .

ג מי שיחה לו שני בנים ומתי שניהם בחייו והניח האחד ג' בנים והשני לא הניח אלא בת אחת ואח' מת הוקן בת הבן יורשת הצני הנכסים ושלשה בני הבן האחר יורשים הצני האחר שאמר רואין כאלו הבני קיימין וירושין בשוה וכל א' מור' לבניו חלקו ועל דרך זה חולקין בני האחים ובני אחי האב עד ראש הדורות שכל מי שאירש נכסיו ואין היורש קיים אלא יורשו הורש ואחר מבניו יורשים רבים ולשני אין לו אלא בן אחד או אפילו בת אחת נוסף חלק בחלק המרובין .

ד בכר אבינו דילפינן מקרא שמשפחת האם אינה קרויה משפחה לפיכך אין האם יורשת את בנה ולא את בתה וכן אפין מן האם אין יורשין זה את זה אלא כל אחד ואחד משפחת אביו יורש אותו ואפי' שתו' שאין לו יורשים מן האב אין משפחת אמו יורשין אותו אלא הרי הוא כגד ונכסיו הפקר אבל האי' יורש את אמו וכן הבת את אמה אם אין לה בן שדוגם בנכסי האם כמו בנכסי האב ששניהם יורשין אותו אלא שהבן וורעו קודמין לבת וכל זה ילפי' מקראי והכי ילפינן לה כתיב וכל בת יורשת נחלה ממות בני ישראל וגומר . ומדכתיב מטות משמע שבת אחת מקבת נחלה משני מטות והאיך בת אחת יורשת שני מטות אלא כגון שאביה משבת אח' ואמה משבת אחר' ומתו ולא הניחו אלא בת זו והיו לאביה נכס' שירשה מאביה שהיה משבת ראובן ולאמה היו ג' נכסים שירשה מאביה שהיה משבת שמעון וכן זו היחידה יורשת שניה אביה ואמה הרי יורשת נחלה מבי' מטות וש"ט שהבת יורשת את אמה ואמר' אין לו אלא בת בן מניין שיריש את אמו הלובר דאיכא למימר להכי קפיד קרא שהבן יורש את האב והבת תירש את האב ומת' יצא אמת ק'ז ומה בת שורעו כחה בנכסי האב ר"ל שהרי הבן קודם לה . יפה כחה בנכסי דאם ר"ל שירשת את האם בן שיפה כחו בנכסי האב אינו דין שיפה כחו בנכסי האם כלומר שירש אית' הרי למרנו שהבן והבת יורשי' את אמה אבל עדיין לא למרנו שיקר' הבן להבת כמו גבי ירושת אב ושמה בירושת האם שיוני' הם ושניהם יורשים יחד על זה אמרו ז'ל מדלא כתיב משני מטות בני ישראל וגו' וכתב מטות בני ישראל כלל שני המטות כתיב אחת להקישן ולומר הקיש מטה האם למטה האב מה מטה האב בן קודם לבת אף מטה האם בן קודם לבת .

ה אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחיו מהאב כיצור אם מת הבן בחי' אמו ואח' מתה האם א"א אלו היה עורנו חי היה יורשה ואם היה מת כלא בני' היה מוריש הנכסים לאחיו מן האב עכשיו ג"כ נאמר אם אין לו ורע אחיו מאביו ועמדי כקומן לרש' אותה א"א כן שאין אומר' שיהורש עומדי במקום

כקומן לרש' אותה א"א כן שאין אומר' שיהורש עומדי במקום

חשן משפט

הלכות נחלות

סימן רעזרעה

רואה הן כאלו אביו קיים לטול חלק פשוט אביו אף משפט הנאמ' גבי בכורה אתה רואה את הן כאלו אביו קיי לטול חלק בכורת אביו .

רעה אין הבכור נוטל פי שנים לא במלוה ולא בשבח ואם מכר חלק בכורה וכו' יים :

א כבר אמרנו בסיומן הקודם טעמ' ח' דבכורה באב תלייה רחמנא לפיכך אין הבכור נוטל פי שני' אלא בנכסי האב אבל לא בנכסי האם ואפילו אם הוא בכור לאב ולאם ומת' אמרו והניחה נכס' הוא הפשוט חולקין שוה בנכסים .

ב מי שמת והניח בנים ואלמנה ומתה האלמנ' קורם שנבעה על כתובתה כל הנכסים בחזקת היורשים ואין להאלמנה בהם כלום ונוטל בהם הבכור פי שנים .

ג אין הבכור נוטל פי שנים אלא כמה שהוא מוחזק בבית אביו בשעה שמת שני' לתת לו פי שנים בכל אשר ימצא לו היינו בכל מה שהוא מוחזק בידו אבל לא במה שראוי לבא לו אחר מיתתו כגון אם מתייעק בחיי אביו יצחק ואח"כ מת יצחק ובני יעקב יורשין אותו אין ראובן הבכור נוטל פי שני' בנכסי יצחק כיון שלא היה מוחזק ביד יעקב כשמ' אלא היה ראוי לבא לו אח"כ וכן אם היתה מלוה ליעקב ביד אחרים אינה נקראת מוחזק בה דמחסיב גוביינא ואין הבכור נוטל בה פי שנים .

ד וכן אין נוטל פי שני' בשבח ששבוזו נכס' אחר מיתת אביהם דהוי נמי ראוי שהיה לא היה מוחזק בידו בשעה שמת מיהו דוקא בשבח שבא ע"י טורח והוצאה עד שנרא' קצת שנינו בנכס' מחמת שבא בהן פנים חדשות באותו שבח אינו נוטל פי שנים אבל שבח דממילא ולא אישתנו אינו חשוב כראוי ונוטל פי שני' לפיכך אם הניח להם אביה' פרה מושכר' או מיכר' ביד אחרים ואין מוגנותיה על היורשי' והרי החכירו' והשביחו' בא להם ממילא בלא טורח ושנינו בפרה או שהיתה הפרה רועה באפי' נוטל הבכור פי שני' בשביחות' בה ובולדה ולא חשבינן הולד עצמו לשנינו דמיעקרו עובי-והשתא ולד דשאני עובר דירך אמרו הוא והוא ליה כלא אשתני . הניח להם עכר או בהמה טמאה שאכל ועישה נוטל בהם הבכור פי שני' והפשוט חלק אחד והיינו שעובדי' לבכור שני ימים ולפשוט יום אחד וכן לעול' .

ה שחט אחד ממכירי אביו בהמה בחיי אביה' ודרכו לתת האמנו' לאביהם ואח"כ מת אביה' קוד' שהורמו המתנית נוטל הבכור פי שני' במתנות של צותה בהמה דמתנות שלא הורמו נמי שהורמו דמי והונו כאלו באו ליד אביה' בחייו .

ו כבר אמרנו שאין הבכור נוטל פי שני' בשבח ששכחו נכסיו לאחר מיתת אביו מ"מ תקנו חז"ל כשבא' לחלק נוטל הבכור ב' חלקים מן הנכסיו כמו שהן עם שבחן ואח"כ שמין שבח היתר שננטל ונתן לאחיו דמי' בעד יתר השבח שננטל עם חלק הבכורה ודוקא בשבח דאישתנו הנכסים כגון כרמל שנעשו שבלים ופניית שנעשו תמר' אבל אם שבחו הנכסיו מחמת עצמן ולא נשתנו כגון אילן קטן שגדל ונתעבה ואר' שעלתה שרטון מאליה ח"ו נוטל פי שני' בשבח בזה ואם מחמת הוצאה אינו נוטל כו"א שלא מיתה כהן אבל אם מיחה הבכור בפשוט' ואמר להם אל תשביחו הנכס' בהוצאה עד שנחלקו ופי' שמעו לו והשביחו' . אם לא עשו בהם שנינו כגון שהיו ענפים מחוברי' ובצרום שאין בהם שנינו אלא שבח בצירה יש בהם נוטל פי שנים בשבח בצירה ואם עשו בהם שנינו כגון שדרכום קנאם כשנינו ואינו נוטל פי שנים בשבח דריכה וגם לא בהפסד שא' נשפך היין או נתקלקלו הענבים שאינן שוין כמו שהיו שוין כשהיו ענבים משלמין דמי הענבים כשעת הגיולה דהיינו כמו שהיו שוין קודם הבציר וכן אם לא שינו כגון שבצורי' ונתקלקלו אין לו חלק בהפסד אע"פ שיש לו חלק בשבח כיון שמוחה ביד' ידו על העלוונה .

ז כבר אמרנו שאין הבכור נוטל פי שנים במלוה בשבח או בשבח אביו ודרכו לתת גבי קרקע ל"ש גב מעות כולו ראו מיקרי שהי' היו מוחסרי גוביינא בד"א במלוה בלא משכון אבל אם היה משכון בידו שהלוח' עליו לישראל אפי' משכנו בשעת הלואתו קרוי מוחזק ונוטל ממנו פי שני' דהא ק"ל בעל חוב קונה משכון וכדירייה דמאי אבל במשכון של גוים דק"ל אינו קונה משכון ראוי מיקרי ואינו נוטל ממנו פי שני' בד"א במשכון של גוי שעדיין לא הגיע זמנו לפדות אבל במשכון של גוי שבכר נחלט דינא דמלכותא הרי הוא נחשב מוחזק ביד האב ונוטל ממנו פי שנים ואם המלוה על משכונא של קרקע באתרא דלא מספקו שקיל בה פי שני' והוא דלא מצו זימנא בחיי אבוהון שכיון שלא היה יכול לסלקו בחייו קרוי לו מוחזק ונוטל ממנו בכורו של מלוה פי שנים וגם כיון שבבליה הזמן יכול הלוה לסלקו קרוי נמי מוחזק לגבי לוח' ובכור הלוה נוטל ג"כ ממנו פי שנים כשהחזיר להם

ש"צ ראשו מת והחזירו ויצא אחיו הכא אחריו הוא בכור לחלה דהא ראשון לא חשיב שאין הלב דנה עליו אבל בן ט' חדשים שיצא ראשו חי הבא אחריו אינו בכור לחלה שהרי לב אביו דנה על הראשון שהיה בן ט' חי .

ז יוצא דופן והבא אחריו שניהם אינם בכורים הראשון לפי שלא נולד ממקום לידה והכתוב אמר וילדו לו בני' ממקום לידה והשני אינו בכור שהרי קדמו אחר שהיה לב אביו דנה עליו ואין השני ראשית אינו .

ח הבכורה באב תלייה רחמנא ולא באב כדכתיב כי הוא ראשית אביו לו משפט הבכורה וראי לו אאב קאי לומר לו משפט הבכורה ולא לה לפיכך אם אין לאב בנים ונושא אשה אפי' יש לה בכר כמה בנים מא' אחר וילדה לו הוא בכור לחלה לתת לו פי שנים אבל אם היו לו בנים ונושא אשה שלא ילדה כבר וילדה לו אינו בכור לחלה .

ט גוי שהיה לו בנים בגיותו ונתנו' ונולדו לו בנים אין לו בכור לחלה דבנים שהיו לו בגיותו אית להו יחס' אחריו דכתיב בלארן בן בלארן לפיכך אין הכא אחריו בגיותו נקרא ראשית אינו אבל ישראל שהיה לו בן מהשפחה אי מהגויה הואיל ואינו קרוי בנו הבא לו אחריו מן הישראלית הוא נקרא ראשית אביו ונוטל פי שנים .

י היה הבכור ממזר אפ"ה נוטל פי שנים שנא' כי את הבכור בן השנואה יכיר שפירושו אפי' שנואה בנישואה כלומר אפי' עשה איסור בנישואה שלא היה לו לישאה מחמת איסור כגון אחת מכל העריות והולידה לו בן אפ"ה יכיר אותו לתת לו פי שנים ואצ"ל אם היה בן גרושה או בן חלוצה .

יא מרדכי והיה הן הבכור אחו"ל דמשמע שיהא בן הבכור דמאי ולא ספק בכור לפיכך אחריו מי שנחטף לנו אם הוא בכור או פשוט כגון שילדו שתי נשיו ביחד ואין ידוע איזה ילדה תחלה אם הוכרי בשעת לידה הוה ליה בכור ודאי באותה שעה ולכפף נתערבו ואין מכירין איזה הוא בכור בתבין הרשאה זה לזה ותובע את אחיו' אם אני בכור תני לי חלק בכורתי ואם אחי בכור תנו לי ג"כ שהרי נתן לי חלקי והם חולקין יחד חלק בכורה ואם נתערבו מיד ולא הוכרו מעול' לא מהני להו הרשאה זה לזה שהפסוק מיעסם מלתת להם חלק בכורה דכבר ודאי אמר רחמנא ולא בכור ספק שלא נודע מעולם , אשה שלא שהתה אחר מיתת בעלה ג' חדשים ונשאת לאחר וילדה לסוף שבועה חדשי' ואין ידוע אם היא בן ט' חדשים לראשון או בן ז' לאחרון אין לו כלום בנחלות שניהם ואפי' בפשוט אינו נוטל שכל א' ירחה אותו אצל שני לומר לאו אחינו את והמוציא מחבורו עליו הראייה והגולד אחריו נוטל בנכסי שני כפשוט' אבל חלק בכורה אין לו אפי' יכתבו הרשאה זה לזה דהא לא נתכרר מעולם איזה מהן בכור והתורה מיעט' לומר בכור ודאי ולא בכור ספק .

יב אחו"ל שלשה נאמנים לומר שהיא בכור חיה אמו ואביו חיה נאמנת מיד אחר שגולד לומר זה יוצא ראשונה ומשיצא מתחת ידה שוב אינה נאמנת , אמו נאמנת עליו כל ז' שעריוין אין אביו מכיר בו שלא יצא מתחת ידו אמו לזכר לברית מכאן ואילך הוטל על אביו להכניסו בכרית ומאז והלאה הוא נאמן עליו לעולם דכתיב יכיר יכירו לאחרי' התורה האמינתו עליו לומר זה בני בכור ואפי' אמר האב על מי שלא הוחזק שהוא בנו ואמר עליו בני הוא ובכור הוא נאמן ונוטל פי שנים וכן אם אמר על המוחזק לבנו שהיא בכורו שאינו בכור נאמן מיהו אם אמר פעם אחת על אחר שהוא בכור לא יוכל אח"כ לומר על אחר שהוא בכור רכל היכא שהתור' האמינתו אמרינן דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד כמו בעדים .

יג שמענו עדים שאמר פלוני בני בכורו הוא נוטל פי שנים פלוני בני בכור הוא אינו נוטל פי שנים שמא בכור לאמו הוא דקאמר ואם אמר דברי' שאיבחי' שנתכוין לומר שהוא בכור לאב נוטל פי שנים כגון שאמר פלו' בני בכור הוא ודוק מרפ' חולי העינים ח"ו בכור לאב קאמר דגמרי רוק של בכור לאב מרפא ולא רוק של בכור לאם והוא הדין אם מת הבכור והוכר עליו בהספדו הוי על בני בכור העניין ג' כמובין דבכור לאב קאמר ונוטלין בניו פי שנים בנכסי אביו .

יד האב שנשתתק בדרך אותו בדרך שבו דקין לגטין ע"ל כלבוש הכותץ סימן קכ"א אם רמו או כתב שזה בכור נוטל פי שנים .

טו מי שהיה לו שני בנים בכור ופשוט ומתו שניהם בחייו והניחו בנים הבכור הניח בת הפשוט הניח בן כל א' עומד במקום אביו והרי בן הן הפשוט יורש בנכסי הזקן שלישי שהוא חלק אביו וכת הבכור יורשת שני שלישים שהוא חלק אביה שהיורש עומד במקום המוריש אפי' לחלק הבכור' ולמרו דכ' זה מג"ש שהיתה קלה ביום נאמר משפט לגבי בכורה לו משפט הבכורה ונאמר משפט גבי ירושת חלק פשוט והיתה להם לחקת משפט מה משפט האמו' גבי ירושת פשוטות אתה

לבוש עיר שישן

הלכות נחלות

סימן רעט רפ

יהיב ליה כל אשר לו בתנתה אלא אפי' על נכסים שיפלו לו כשהוא נוסס בדמותו ומלכא האי מינו שאינו יכול לרבר אפ"ה נאמן עבשיו לומר כן דא"כ קרא למה לי

ב ודוקא לתת לו ירושה אמרינן בשאר קרובים שהאמינת התורה אבל ליטול ממנו ירושה לא אמרינן שהאמינת התורה כשאר קרובים לפיכך אם היינו מוחזקין באחד שהוא אחיו או בן אחיו או בן דודו ואמר עליו אינו אחי ובן אחי או אינו בן דודו כדי שלא יירשנו אינו נאמן אע"ג שיש כאן ג"כ מינו שהיה יכול להעביר ממנו הנחלה ולתתה לאחרים מ"מ לא מצינו שהאמינתו התורה והיו כאלו אמר אחי הוא ולא יירשני שאין זה בידו כמ"ש אבל נאמן הוא על מי שהוא מוחזק לבנו לומר עליו שאינו בנו כדי שלא יירשנו דגבי בנו מצינו שהאמינתו אפי' לסקוק מן הירושה דכתב יכירנו שיכול להכיר אפי"ן בין הבנים לומר זהו בכוור ואפי"ה מוחזק בינשוני או בן שלישי שלו וא"כ הראשונים אינ' בניו אלא מזמרים אפ"ה נאמן כמ"ש בלבוש הבין וארנמן ואפי"ה לכן בניו ו"כ נאמן עליו לסקוק מן הירושה ואע"פ שאינו נאמן עליו לומר אינו בנו לענין יחוס ואין מחזיקין אותו מפור על פיו כשיש לו בנים כמ"ש בלבוש הבין סימן נאמן הוא עליו לענין שלא יירשנו הוא ובניו מיהו דוקא בעיר שרבו חי האמינתו התורה עליו כן לתת לו בין ליטול ממנו אבל אם מת הבן ואמר על בני בניו אין אלו בני בניו אב הם לא היה בניו אינו נאמן אף על הירושה בין שאין הבן קיים דה"ל לגבי בני בניו כאלו אמר זה אינו אחי שאינו נאמן שלא האמינתו התורה אלא לגבי בנו כשהוא קיים

ג האומר זה בני וחור ואמר עבדי אינו נאמן כמה שאמר עבדי ואע"פ שנוכל לתקן דבריו ולומר האי דקרי ליה מתחיה בני משום דאוהבו בכנו דחוקה הוא שאין אדם קורא לעבדו בנו וכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד אבל אמר עבדי וחור ואמר בני נאמן שאין זה חורה מדבורו אלא פירש שמה שקראו עבדו ר"ל שהוא משמשו בעבד אבל הוא בנו ונאמן אפי" אינו משמשו כתשמיש של עבד מ"מ מפני אהבתו אמר כן שמקובל עליו תשמישו אפי' היא קלה כתשמיש עבדות אבל אם אמר עבדי זה שוה כך וכך או כיוצא בזה דברים שאין אומרים אותן אלא לעבד וחור ואמר בני אינו נאמן אפי' משמשו בעבד שאם היה בנו לא היה אומר עליו כך

ד היה עובר על בית המכס ואמר בני הוא זה וחור ואמר עבדי נאמן שלא אמר תחלה בני אלא לפיטור מן המכס אבל אם אמר בבית המכס עבדי הוא וחור ואמר בני אינו נאמן דא"כ למאי קראו מתחל' עבדי בבית המכס והוא דמהימן בבית המכס כי אמר עבדי הוא ה"מ דלא אתחוק'אמיה בבת ישראל אבל אי אתחוקה אמיה בבת ישראל לא כל כמיניה למימר עליה עבדי הוא דכי מהימניה רחמנא אבריה כגון דאמר בני זה ספור הוא דאיכא למימר אולרי ליה מחייבי כריתות א"ג דרוע דבר איתתיה היא ואמר ליה ללא כריה הוא דה"ל ספור דמיא אבל בעלמא לא מהימן למימר ספור הוא או עבד הוא לפיכך הוא גמי כיון דאתחוק דוו איתתיה היא והוא אתחוקת בבת ישראל לאו כל כמיניה לאחוקה בשפחה

ה לא יקר' אדם לעבד אב' פלו' או לשפחה אג' פלונית שלא יב' מהדבר תקלה שאמרו זה הו' הבן ונפסו פלו' אם היו עבדים ושפחות חשיבו' ביותר ויש להם קול וכל הקהל מכירים אותם ואת כניהם ועבדי אדוניהם כגון עבדי הנשיא הרי אלו סותר לקרות להם אבא ואימא

ו מי שהיה לו שפחה והוליד ממנה בן והיה נזרה בו מרוב בנים או שאמר בני הוא ואמשהרררת היא יאמו אם תלמיד חכם הוא או אדם כשר שהוא ברוך בדקדוקי מצות הרי זה יירשנו דלגבי ממון אולי' בתר חוקה דחוקה שלא עשה בעילה בעילת נזנת ותלינן לומר דראי שחררה קודם שבא עליה וכו' עליו לשם קידושין אבל לא סמכינן אחוקה זו להחירו בבת ישראל עד שיביא ראיו' שנשתררה אמו ואח"כ ילדה שהרי החוקה שפחה בפנינו והיא עדיפא מחוקה שאין עושה בעילתו בעית וזלז' ואם הוא משאר הדיוטות ואצ"ל אם היה כן המקרינן עצמן לכך ה"ז בחוקת עבד לכל דבר ואחיו מאביו משעבדין בו וטובדין את כעבד גמור ואם אין לאביו בן חי' ממנו אשת אביו מתייבמת שאין בן השפחה פטר מן היבוס כמבואר במקומו ו"א החולצת ולא מתייבמת מספק ועיין בלבוש הבין וארנמן סימן קנ"ו ו"א דגם לענין ממון ספק הוא ואמרינן המוציא מחבירו עליו הראייה ואינו מוציא הירושה משאר הירוששים בלא ראייה וכתב מורי וכן נ"ל

רפ אמר אחד זה אחינו או שבא אחד ואמר אני אחיך וכו' י"ב סעיפים :

א כל הירוששים יורשין בחוקתן כלומר שהם מוחזקין לבריות שהם יורשין של זה התם כיצד עדים שהעידו שזה מוחזק לתו

להם ואם היה לאב מלוה ביד הנכיר ה"ו ספק אם ישול בה פי שנים אם לא דמסקא לן אם נאמר בכנין דא ודאי הבכור רוצה לשעבד נכסיו לאביו לגמרי ובעין יפה גמר ומקני נכסיו לאביו כדי שיהא אביו קרוי מוחזק בהך מלוה וישול בה פי שנים או דילמא לא שניא משאר מלוה ואם כן הוה ליה ממון המוטל כספק וחולקין בלומר נוטל במלוה זו הצי חלק בכורה ואם היה לאב שותפו' ביד אחרים אפילו בעיר אחרת קרוי מוחזק ונוטל ממנו פי שנים ואם השותף הלוה עסק השותפות על משכנו דינו עסקה כדון משכון שבידו שכתבנו הן של ישראל הן של גוים

ח חלק בכורה מתנה קרייה רחמנא דכתבינן לתת לו פי שנים והנותן מתנה ומוכה לו ע"י אחר אין מקבל מתנה וכה במתנתו עד שישמע ויתרצה בה שאילו כששמע צווח לא וכה לפיכך חלק בכורה נמי שהיא במתנה לא וכה בה בכור עד שיוני לוכות בה ואלו אמר אינו רוצה בה אבד זכותו מיד וזו היא שאמרו שאם אמר אינו נוטל ואינו נותן רשאי כמ"ש בסעיף י' בע"ה כשם שאמרו במקבל מתנה שאם צווח בשעה ששמע לא קנה ומטעם זה ג"כ אמרו כל שבח שהשיבו נכסים בהוצאה כל זמן שלא גלה בדעתו שהוא רוצה לוכות בה אפי' בדברים ולא אשתנו הנכסים הרי הוא של אחיו ומיר שגל' דעתו ומיחה ואמר שהיא רוצה לוכות בה וכה וישלו השבח כמ"ש בסעיף י' ומטעם זה ג"כ בכור שמכר חלק בכורה שלו קוד' חלוקה מסכרו קיים שכיון שגל' דעתו שהוא חפץ במתנתו ואת היא שלו ויכול למכרה אפי' קודם חלוקה ולפיכך גם אם חילק עם אחיו במקצת נכסים כיון במקרקעי בין במשטלטין ונטל חלק בפשוט גילה בדעתו שמחל על חלק בכורתו ואבד בכורתו בכל הנכסים אפי' בגילוי דעת בעלמא כיון דמתנה קרייה רחמנא ואינו נוטל גם בשאר אלא בפשוט

ט כד"א שלא מיחה אבל אם מיחה ואמר בפני שנים עניינים אלו שאני חולק עם אחי בשוה לא מפני שמחלתי חלק בכורה הרי זו טחאה ולא ויתר בשאר נכסים אפי' מיחה בענינים כשהם מחזכרים ובצרום וחלקים בשוה לא ויתר בשאר נכסים כיון שמיחה וחלק בשוה מיד בעיר שלא נעשה ברם שינוי גדול אבל אם מיחה ועשו שינוי גדול שהתמין עד שהרכוס וחלק עמם בשוה כיון ולא מיחה ברם משנעשה יין ויתר גם בשאר נכסים הלא למה זה דומה למי שמיחה בענינים וחלק עמם בשוה בתים שהרי יותר בכל וכן כל כיוצא בזה

י יצא עליה ש"ח בכור פורע בו פי שנים ואם אינו רוצה ליטול פי שנים ולא לפרוע פי שנים רשאי כרכיבנא טעמא לעיל מתנה קרייה רחמנא ין נותנין לאדם מתנה בע"כ וכ"כ טאי ג"מ כמח' שאמרו' אינו נוטל פי שנים ואינו פורע פי שנים ישנפיקת' בדבר שאם שאר הירוש' קטנים או אם אינן כאן שאין ב"ח יכול לגבות ממנו אלא כפי חלק הפשיטות שרוצה ליטול ויש מי שאומר שאם אח"כ רוצה לחזור בו שוב אינו יכול שאיר שמוטל זכו הירוש'ם בחלקו ודוקא בחלק הבכור דמתנה קרייה רחמנא דמיד שאמר אי אפשי בה דבריו קיימין הילכך מני אמר אינו נוטל לא מצד הדין ביה אבל בחלק פשיטו' אמר לא יריתנא ולא פרענא וכי פרעו אחי בוזוי הדר ואמר הבו לי מנתי ואפרע לבו וזו מצד הדין דמכוי מית אביה וכה בחלק פשיטו' וכי אמר לא יריתנא ולא פרענא דיכור בעלמא הוא ואין כאן לא זכינו ולא מתנה ולא הפקר ולמה לא יחזור בו היו לאביהם קרקעות משועבדי' לאחרי' מיקרי מוחזקים ונוטל בהם הבכור פי שנים אבל אם חייבים מם למלך ודר' המלך לוקח קרקע בעד המס הרי הקרקע מוחזקת ביד המלך שהמלך נקרא מוחזק בכל הקרקע המשועבדי' בעד מס וחרי הוא ראוי לגבי אביהם ואין הבכור נוטל פי שנים אבל במקום שאין דרך המלך ליטול הקרקע מיקרי מוחזקי' נוטל הבכור פי שני' הוה לאביהם קרקע המיכת' לו מאחרי' מהיום ולאחר מיתה או שהיתה לו קרקע שגלוה ממנו וק"ל קרקע אינה נגזל' וכן אם נגנבו לו ספרי' מסתמא' אין דרכו להתייאש מהם כל אלו נקראו מוחזקים ונוטל הבכור פי שנים מהם

רעט רין האומר זה בני או אחי או עבדי וחזור ואומר איפכא וכו' י' סעיפים :

א כשם שהאמינת התורה לאב להכיר את שהוא מוחזק שהוא בנו לומר עליו שהוא בכור לתת לו חלק בכורתו דכתב את הבכור יכיר כן נאמר ה"ה שיהא נאמן לומר על אחר שאין מוחזק לבנו לומר עליו שהי' בנו לתת לו ירושתו וה"ה על אח' לומר עליו שהוא אח' משאר קרוביו הראוי לירש אותו לירש כמ"ש לפיכך האומר זה בני או זה אחי או אבי או שאר הירוש'ים שיריש אותו אפי' שהם אנשים שאינם מוחזקי' שהם קרוביו ה"ו נאמן ויירשנו כיון שאמר בן כשהוא כריא בין שאמר כן כשהוא ש"מ או אפי' נשתתק וכתב בכתב ידו שזה יורשו בודקין אותו כדרך שבדקין לגיטין וירשנו ול"מ קרא שהוא נאמן לומר על נכסים שהם בידו בשעה שאומר כך דפשיט' הוא דנאמן כמג דאי' בעי

להו שהוא בנו של פלוני או אחיו אע"פ שאיני עדי החום ולא ידעו אמת היחסי אלא סתם זה בנו של פלוני וזה אחיו של פלוני הרי אלו יורשים כעדות זו .

ב יעקב שמת והניח שני בנים ראובן ושמעון ולא הוזקן ליעקב עוד בן אחר אלא אלו השנים ואח"כ תפס ראובן את לוי מן השוק ואמר גם זה אחיו הוא ויש לו לחזק עמנו ושמעון אימר איני יודע הרי שמעון נוטל חצי הממון שהרי אינו מודה ללוי כלום וראובן נוטל שליש שהרי לא הודה לו אלא שהם ג' אחי ויגיע לכל אחד שליש ולוי נוטל שנת המותר ועל השאר הוא אצל שמעון המע"ה מת לוי יחזור השנות לראובן ואין לשמעון חלק בו ר"ל ראובן הרי החזקת כבר מנחלה שהיתה ראוייה ללוי מאכינו אות' טול לך בירושת' שהרי לא מחל לך חלקי ועד עתה בתורת גול היה בירך ועתה תירש אותו חלק מן הדין וגם אני אירש חלקי שנתתי לו וגמצינו אני ואתה שנינו בגחלתו ואם נפל ללוי נכסים ממק' אחר יחלקו אות' ראובן ושמעון שהרי ראובן מודה לשמעון שלי זה היה אחיה ויורשין שניהם בשו' , וכל זמן שהנכס' שלקח לוי מראובן הן בעין או שאר נכס' הכאין מחמתו נוטלן ראובן בראש שהרי משלו נתנו לו ולא פחתו מחלקו של שמעון כלום אבל אי ליחניו להני נכס' ולא הבא מחמתן אין ראובן נוטל כל' בראש אלא חולק עם שמעון בשוה שהרי ממקם אחר בא ללוי .

ג ואם איתו השתית שלק' לוי השביח מאליו אצל לוי ואח"כ מת לוי אם הוא שבח המגיע לכתפי' כגון ענכו' שהגיעו להבצר הרי השבח הזה הוא כנכס' שנפל לו ממק' אחר וחלוקו בהם ראובן ושמעון ואם עדיין לא הגיעו להבצר הרי הם של ראובן לכו דשתות שלו השביח .

ד ואם שמעון טוען מתחלה ברי ואמר ברי לי שאין לוי זה אחי שאז ג"כ לא נשתנה דינו של לוי שאינו נוטל אלא השתות כמ"ש אם אח"כ מת לוי והניח נכס' בין איתו השתות בין שאר נכס' שנפלו לו ממקום אחר בכלום לא יירש שמעון ממנו כל' שהרי הודה ברי ואמר שאין לוי זה אחיו אלא ראובן לכו יירש השתות עם שאר נכס' שהניח לוי .

ה וכן הדין בכל היורשי' שמקצת' יהיו כורשי' אחרים ומקצת' לא יודו .

ו הרי שיושב בגחלתו ובא אחר ואמר לו אתוך אני חלק עמי וזה אימר לו אני מכריך נאמן אפי' שיצא הקל שיש לו אה במדינת הים .

ז מי שמת והניח בן וט' מטום או אנדרוגינוס הרי הבן יורש הכל בתורת יורש' שהוא וראי יורש והטומטו' והאנדרוגנו' הם ספק דשמא נקבת הן ואין ספק מוציא מדי וראי לפיכך אינו נוטל כל' בתורת ירושה אבל מצד רשמה היא נקיבה צריך לזון אותו עד שיבגר ממ"ג אם הוא זכר הרי חצי ושל ואם נקיבה צריך לזון אותה כמ"ש מעי' ט' וכן כל ודאי וספק הוראי נוטל הכל ואין הספק מוציא וראי ולכו ראובן שיצא בנו למדינת הים ואין יודעין אם הוא חי או לא ואין כאן עוד בן אחר אין אחי ראובן יורדן לנחלה כנכס' ראובן דמוקימו איתו הבן שיצא על חוקתו שהוא חי אבל אם יצאו ראובן ואשתו למדינת הים ושמעון שמתו והניחו נכס' כאן לא חיישי' שמה ילדו שם דמוקימו' להו ג"כ אחזקתן שלא ילדו ואחי ראובן יורשי נכס' ראובן .

ח הניח בנות וטומטו' או אנדרוגינוס כולן יורשין בשוה ממ"ג דלא גרעי הטומטוס ואנדרוגינוס מבטוגוטלן לפחו' כאחת הבנות ולא יטלו יותר דשמה לאו זכר הוא והמע"ה .

ט כבר נתבאר בלבוש הבו' וארגמן סימן ק"ב דמי שמת והניח בנים ובנות אם הנכסים מרובין ירשו הבני' והבנות יזונו מן הנכס' אם הם מועטין הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים כו' ע"ש לפיכך מי שמת והניח בנים ובנות וטומטוס או אנדרוגינוס בזמן שהנכס' מרובין הבנים יורשי' ורוחין הטומטוס' אצל הבנות וזיוון עמה' כמו כת שיאמרו לו נקבה אתו וזמן שהנכס' מיעטין הבנות דוחות את הטומטוס' ור"א אצל הבני' ואומיות לו זכר אתה ואין לך עמנו מוונות . ור"א גם כמ"ש שכתבתי בסעי' ח' כשהניח בת וטומטו' אם הנכס' מרובין נוטל הטומטו' ג' חלקי' והבת לא תישול אלא רביעית הנכס' דפלא שקול ממ"ג שאם הוא נקבה פלגא שלו ואיך פלגא שמה זכר היא ויש לו ליטול הכל אלא שחייב לזון הבת עד שתבגר וה"ל איך פלגא ממון המוטל בספק וחולקין והוא שיש באותו רביע שיעור שתיוון עד שתבגר שאז אין לה יותר ממ"ג ואם אין בו שיעור זה משלי' לה עד אותו שיעור שהרי אם הטומטו' נקבה היא פלגא לבת ואם הוא זכר עכ"פ צריך להשלי' לזון אותה עד שתבגר ואם הנכס' מועטין אין לטומטו' כל' דהבת עכ"פ יש לה חלק בהן דאם הוא נקי' הרי פלגא לבת וא' הוא זכר הוי הכל לבת לזיון

אותה והוא ישאל על הפתח' לפיכך תוכל לרחותו לומר זכר הוא והיא נישלת הכל ואם הניח בן וטומטוס אם הנכס' מועטין הטומטו' נוטל ג' חלקים פלגא ממ"ג שאפי' אם הוא נקיבה הרי צריך לזון אותה ואיך פלגא פלגא שמה נקיבה היא ויש לה ליטול הכל וא"כ ה"ל ממין המוטל בספק וחולקין וא' הנכס' מרובין הבן נוטל הכל בירושה והטומטו' יזון כבת ולא יירש .

י אשה שיש לה נכס' ונפל הבית עליה ועל בנה ומתו ירשי הבן כגון אחיו מאכיו אומרים האם מתה תחלה והבן יורשה ואנחנו נירש אותו ויורשי האם אומרי' הבן מת תחלה ואין הבן יורש אמו בקב' להנחיל לאחיו מן האב כיון שהנכס' היו בחזקת האם מעמיד' אותה בחזקת יורש האם מפני שהם יורשים ודאי כלומר שהם מוחזקין אבל יורשי הבן ספק הם שאם מת הבן תחלה אין לאחיו מאכיו כנכס' אמו כלום וכמ"ל הם להוציא והמע"ה וה"ל לנפל הבית עליו ועל בתו נשואה ואין ידוע איזה מת תחלה והבעל אומר האב מת תחלה וירשתו בתו ואני יורש את אשתי הנכסים בחזקת יורשי האב ואין הבעל יורש בהם כלום .

יא נפל הבית עליו ועל בן בתו ואין ידוע איזה מהם מת תחלה אם מת האב תחלה הרי ירשנו בן בתו ומוריש לקרוביו שהם אחיו מאכיו ואם בן בתו מת תחלה הרי הנכסים בחזקת יורשי האב שאין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחיו מאכיו ו"א דהכא נמי הנכסים בחזק' האב כיון שהוחזקה הנחלה באותו שבת כמו בסעיף הקודם וכן הדין אם נשבה האב ומת בשביה ומת בן בתו כאן או שנשבה בן בתו ומת בשביה ומת אביו אמו כאן ואין ידוע איזה מת קודם שהנכסים בחזקת האב , ור"א דגבי אלו הוי דינא דחלוקי' יורשי האב עם יורשי הבת דסבירא ליה דלא דמי להא דלעיל כשנפל הבית על הבן ועל האם דהת' אם מת הבן תחלה ואחר כך האם כאן הנכס' מיר ליד קרוביה ולכן מעמידין כל הנכס' מיד לחזקתן אבל כנפל הבית עליו ועל בן בתו וכן כשנשבה ומת בשביה וכן בתו מת כאן או איפכא ממ"ג הנחלה ממששמת בתחלה בקבר לבת שהיא קרובה וראשונה אל האב אלא שהשפק הוא אם מת האב תחלה ונפלה הנחלה לבת בקבר ומסנה תחזור ותמשמש למעלה לאחי אביה או בני אחי אביה לקרוב קרוב קודם ולא למטה לבנה דהא אמרינן שאין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחיו מאכיו הלכך הואיל וע"כ ממ"ג צריכה הנחלה למשמש תחלה ליורש אחר וממנו לקרובים ואינה נקבה מיד לחזקת מי שתישאר בירו' אע"פ שהיא עדיין בחזקת אותו שכת הוואיל ויצאה מיד מי שהיתה עד היום וספק אם תורידנה למטה או תעלה למעלה יחלוקו .

יב נפל הבית עליו ועל אביו או על א' מורישיו והיה על הבן ש"ח או כתובה ואין לו לפיוע אלא אלא הנכס' שראוי היה לירש יורשי האב אומרים הבנות תחל ולא יירש כלום ולא יגבו הכתובה או הבעלי חובות מאלו הנכס' שהיה ראוי לירש ולא יירש והאשה ובעלי חובות אומרי' האב מת תחלה והנכס' בחזקת יורשי אב ונגבה מהם את חובותינו על בעלי החובות והאשה להביא ראיה שהאב מת תחלה ואם לא יביאו ראיה לא יטלו כלום שהנכס' בחזקת יורשי האב הם שהרי הם יורשי' וראי מן האב או מן הבן וכמוחזקים דמי שהרי האב היה מוחזק בנכסיו ואלו באים מכחו וב"ח וכתובה ספק ספק מוציא מדיו וראי ראובן ואשתו וד' בנותיו אין בכית ונפל עליהם הבית ומתו יורשי ראובן אומרים שמה ראובן או אחת מבנותיו מתו באחרונה והרי אנו יורשים הכל שהרי הוב המת' היו קרובינו מירשנו חוץ מן האשה אפ"ה חולקין הכתובה עם יורשי האשה דק"ל כל קבוע כמחצה על מחצה דמי אבל אם היו הבנות נשואות וכא בעל של כל אחת ומבקש חלקו חולקין הממון על ו' חלקי' ד' חלקי' לבעלי הבנות וחלק אחד ליורשי האשה וחלק אחד ליורשי ראובן .

רפא המעביר נכסיו מבניו לתנם לאחר וכו' י"ם :

א כבר ידעת שאין אדם יכול להזנות על מה שכתוב בתור' דלאו כל כמיניה לבטל מה שצותה התור' והנה התורה כבר זכרה הירושה לקרובי' קרוב קרוב קודם כמו שהם מסודרים בפסוק ואיש כי ימת וגומר לפיכך אין אדם יכול להיריש למי שאינו ראוי ליורשו ולא לעקר הירושה מהזורש בין שצוה והיא כריא בין שהיה ש"מ בין ע"פ בין בכתב לפיכך האומר איש פלוני בכורי לא יטול פי' שנים איש פלוני בני לא יירש עם אחיו לא אמר כלום וכן אם אמר איש פלוני ירשני ואפי' הוא אחיו במקום שיש לו בת או בתי תרשני במקום שיש לו בן לא אמר כלום שהרי מתנה על מה שכתוב בתורה וכן כל כיוצא בזה אבל אם היו לו יורשים רבים כגון בנים רבים או אחי' רבי' או בנות רבות ואמר כשהוא ש"מ פלוני בני יירשני מכלל בני או פלוני אחר ירשני מכלל אחי או בתי פלונית תירשני

לבוש עיר שושן הלבות נחלות

סימן רפא

יכול למכור הנכסים אע"פ שכתב לה מהיום ולאחר מיתה ואין הכת גוטלת אלא בנכסים שהיו לו בשעת נתינת אב"ל לא אב"ל שאין אדם יכול להקנות דש"ל וכתב מורי מהרמ"א ז"ל וז"ל מיהו נ"ל דמה שנתנו עכשיו לכתוב ש"ח לכתוב ולהתיר שאם יתן יורש לכתוב חלק כחצי זכר יפטר מן החוב צריך לתת לה החצי מכל אשר לו שהרי עשאה כב"ח והחוב הוא עיקר ולכן צריך לקיים תנאו או ישלם לה חובו וכן המנהג עכ"ל כתב לכתוב שטר חצי זכר וכתב לה ליוצאי חלוציה כל בניה ובנותיה נטלים בשוה דכוליה יוצאי חלוציה הם אב"כ כתב יורשיה יוצאי חלוציה שאו פירושו יוצאי חלוציה ואזיה מיוצאי חלוציה הראויים לירש אותה מן התורה דהיינו הזכרים ואם אין לה זכרים אז יפלו בנותיה כיון תורה התנה שלא יתא חלק לכתוב בספרים והלוח עלספרים כבר כתבנו כסימן רע"ח סעיף ז' דק"ל הב"ח קונה המשכון וא"כ אין לכתוב חלק אפילו בספרים שהלוח עליהם נ"ל ותמיהני על מורי ז"ל שכתב כאן שנשתלת ולעיל הסכים דב"ח קונה משכון וצריך עיון

ח אם אמר לשון יחויק כגון פלוני יחויק בנכסי בני לשון יחלוק שאמר פלו' ופלו' יחלוקו נכסי בני כמו לשון מתנה ודבריו קיימין אפי' אמר ג"כ לשון ירושה באותו סאמר כגון פלוני יירש ויחויק כמו במתנה

ט ואע"פ שלא שייך לירש בלום דבריו קיימין שהרי לא בעי' שייך במתנת ש"מ היכא שמתוך אותו חולי דבריו ככתובים וכמסורין דמי

י מי שהיו לו בני אחיות וכן אח ונתן מתנה לכן האח וכתב וצוה שבאותה מתנה סלק את בן האח מכל חלק וזכות שיש לו בירושתו ואחרי כן מת ובאין בני האחיות ורוצים לירש וטוענין סאמר שמילק את בן האח היה נפלה שאר כל הירושה להם אין בדבריהם כלום אלא בן האח נוטל את האב"ל שנלושן ות שכתב שהוא סלק את בן האח מירושתו הוי כמתנה על מה שכתב בתורה דהיאך סלקו והתורה אמרה שישירש וכ"ש כאן שאין לו יורש אחר מי יירשנו אלא הוא כל זמן שלא נתן נכסיו לאחרים לפיכך נוטל בן האח הכל ובני האחיות נכבד' נחשבו כל זמן שבן האח קיים , ד' אחיות שהיה להן אח שאינו נודע כשרות ורצו להכריח ירושתן ממנו שלא יירש אותם אותו האח וכתב שטר שכל אחת מהם נותנת כל נכסיה מעכשיו לג' אחיותיה אין כאן טנה' כלל שהרי חו' כל הממון כל חלק על מקומו הראשון והרי הוא של ארבעתן יחד בשתפות ככתובת ולא עשו כלום והאח יורש אותן ולא אמרינן ניוול בתר אומדנא ואומדן דעתן הוא שדעתן היתה שלא יירש האח נכסיהן אלא ישארו ביד האחיות כמו דארטין גבי מי שמע שמת בנו ועמד וכתב נכסיו לאחרים ואח"כ בא בנו דמתנתו בטלה ה"נ נימא אומדן דעתן היתה שלא יירש האח נכסיהן דלא דמי דכל היכא דאולינן בתר אומדנא אנו מבטלין המעשה שעשה ונשאר העניין כמו שהיה בתחלה כמו גבי שמע שמת בנו כו' שהמעשה בטל והבן יירש ככתובת אלא בגדו זה א"פ כי ידוע שכוונו להכריח מן האח הרי לא עשו דבר שיש בו הברחה ודברים שכלב לא מעיקר' פחלה דאריותא לפיכך יורש האח טיר שתמות איזה מהן בלא זרע ואם לא היו המתנות מעכשיו אלא מהיום ושעה אחת קודם לאיתתן אין תאח יורש כי אם אחר מיתת האחיות שהרי מיר בשמתה אחת נפלו נכסיה לאחיותיה במתנה ואין האח יורש עד שתמות האחונה בלא זרע , כד"א שנתנו סתם כל אחת לאחיותיה ולא פירשו איזו נתנה ראשונה ואיזו נתנה אחרונה אבל אם כתוב בשטר שזו נתנה ראשונה לג' אחיותיה ואח"כ נתנה השנית ואח"כ השלישית ואח"כ הרביעית הרי כל הקודמת בנתניה חירה וזכותה בנכסים שחורז ונתנו לה אחיותיה וישנתה הדין לפי החשבון כיצד כגון ד' אחיו' מחלה נועה חגלה מלכה והיה להם ממון יחד סך הכל ק"ח והובים לכל אחת כ"ז והובים ונתנה תחלה מחלה כל ממונה לאחיותיה נמצא לא נשאר בידה מאומה וביד כל אחת מן הג' האחרות יש ל"ו והובים ואח"כ נתנה נועה כל אשר לה לאחיותיה הרי לא נשאר בידה מאומה וחזר ליד מחלה מממנה י"ב והובים חגלה ומלכת יש לגלל אחת מ"ד והובים ואחר כך נתנה חגלה כל אשר לה לאחיותיה הרי לא נשאר לה מאומה וחזרו ליד מחלה עוד מ"ז והובים הרי יש בידה כ"ח והובים וליר נועה חזרו מ"ז והובים וביד מלכה יש ס"ד והובים אחר כך נתנה מלכה כל אשר לה לאחיותיה הרי חזרו ליד מחלה עוד כ"א והובים ושליש ויש בידה מ"ט והובים ושליש וביד נועה ל"ז והובים ושליש וביד חגלה כ"א והובים ושליש וביד מלכה לא נשאר כלום ואפילו נכתב כל זה בשטר אחד הוי דינא הכי אם מתו שלש האחיות הראשונות ונשארה הרביעית אותה שנתנה באחיותה יורש האח כל הממון שהרי הרביעית לא נשארה לה מאומה וכל הממון היה של שלש האחיות שמתו כבר והרי יורשם אחיהם ואם אותה שנתנה באחיותה מתה ונשארה אחת

תירשני מכלל בנותי או שריבה לא' ומיעט לא' דבריו קיימין דכתב והיה כיום הנחילו את בניו התורה נאנה רשות לאב להנחיל לבניו לכל א' מה שרצה וה"ה לשאר יורשין כד"א שאמר בן בע"פ אבל אם כתב להם בכתב בשאר יורשין ג"כ דבריו קיימין שאין דרך בשאר יורשין לעשות אחד מהם אפוטרופא על האחרים אבל לבניו דוקא בעל פה דבריו קיימין אבל בכתב אם כתב כל נכסיו ללאחד מכניו קים להו לחו"ל שלא עשאו אלא אפוטרופוס ולכך טרח וכתב לומר שאינו מורישו הכל אלא עושה אותו אפוטרופוס וע"ל סימן רמ"ו סעיף ד'

ב אמר פלוני בני יירש חצי נכסי ושאר חצי או אפי' שאמר פלוני בני יירש הכל ולא יותר דבריו קיימין שהרי לא עקר דבריו ירושה מאחרים וכתב והיה כיום הנחילו וגו' אבל אם אמר פלוני בני לא יירש אלא כך וכך או שאמר ראובן בני יירש חלקי וחלק שמעון או שאמר לא יירש שמעון בכל אלו הלשונות הרי הוא עוקר ירושה מירש אירש והוי מתנה על מה שכתב בתורה ולא אמר כלו- וכן היכא דתליא ירושה דראובן בלא יורש דשמעון כגון שאמר לא יירש שמעון אלא לראובן לא אמד כלום דהא מ"ס עוקר נחלה אבל אם אמר ראובן בני יירשני או יירש כל נכסי ולא יירש שמעון ביון דלא תליא לירושת ראובן בלא יירש דשמעון דבריו קיימין דמיד שאמר ראובן בני יירש קנה ודקאמר אח"כ שמעון לא יירש עפת יתר הוא וכמאן דתיה דמי

ד כד"א בפשוטים אבל אם יש בכור בנייהם אינו יכול בשום פנים להעביר ולמעט מחלק בכורתו כלום להוריש לשון אדם אפי' לא' מן האחין בין אמר לא יירש פי שגם בין אמר לא יטול פי שנים בין אמר יירש כפשוט לא אמר כלום דבפירושו כתבה התורה גבי בכור לא יוכל לכבד את בן האחונה ואפילו במקום שנהגו שאין הכבוד נוטל פי שנים יש לבטלו ואין לילך אחר המנהג הואיל והוא נגד דין תורה

ה כד"א שיכול האב להוסיף ולגרוע לאחר מן היורשין או לכן בין הנכים בלשון ירושה כש"ס דעליה משמע דקאי כיום הנחילו את בניו אבל כבדיא לא קרינן כיום הנחילו את בניו שיום הנחילו עדיין לא בא לפיכך אינו יכול לא להסיף ולא לגרוע הירושה בלשון ירושה לשום אחד מהם בין לכבוד בין לאחר משה יורשין

ו והיכא שיש לו בכור ופשוטים וריבה לאחר בלשון ירושה כגון שאמר פלוני בני יירש הכל או יירש כך וכך או שהושה להם הכבוד בשם שדבריו במלים אצל הכבוד כמ"ס בסעיף ד' כך הם במלים אצל הפשוטים אלא חולקין הכל בשוה כאילו לא אמר כלום שהרי אותן שריבה להם צריכין למלאות לכבוד פי שנים מאותו הריבוי שריבה להן נמצא שבטלה הצוואה שהרי גפתה להם סטה שצוה וכיון שבטלה מכללה חורה הירושה לעיקר הדין שיטול הכבוד פי שנים והשאר יחלוקו בשוה וי"א שחלוקת הפשוטים קיימת ומתקצצים מכלים כפי השבון ושלישית לבכור לפי שהבכור עם האחין בזה כדיון כ"ח שיש לו חלק בכורתו אצל כיום מחוב אביהם שזכתה לו התורה ממנו ונטל מהם כפי השבון מה שנתן להם אביהם

ז אין כל הדברים הללו אמורים אלא כשאמר בלשון ירושה שמתנה על מה שכתב בתורה שכתבה בכל קרוב קרוב קודם וירש אותה אבל אם אמר בלשון מתנה דבריו קיימין לפיכך החלק נכסיו על פיו במתנה כשהוא ש"ס וריבה לאחד ומיעט לאחד והשוה להם הכבוד או שנתן למי שאינו ראוי לירשו דבריו קיימין ואם אמר משום ירושה לא אמר כלום כתב בין בתחלה בין באמצע בין בסוף משום מתנה אע"פ שהחזיר לשון ירושה בתחלה ובסוף קאי לשון מתנה לכאן ולכאן דבריו קיימין כיצד נתנו שדה פלוני לפלוני בני וירשנה או שאמר וירשנה ונתנו לו או שאמר וירשנה ונתנו לו וירשנה הואיל ויש שם לשון מתנה אע"פ שהחזיר לשון ירושה בתחלה ובסוף דבריו קיימין וכן אם היו ג' שדות לג' יורשים ואמר יירש פלוני שדה פלוני ונתנו לפלוני שדה פלונית וירש פלוני שדה פלוני קנו אע"פ שהו שאמר לו בלשון ירושה אינו זה שאמר לו בלשון מתנה שוה שדה פלוני קאי לכאן ולכאן והוא שלא ישהה בין אמירה לאמירה כדי דיבור דהוי כאילו אמר לי מתנה לכל אחד דקאי למעלה ולמטה אבל אם שהה צריך שיהיה לשון המתנתמערב בשלשתן , כד"א בג' שדות לג' בני אדם אבל אם נתנו לאדם אחד או שדה אחת לג' בני אדם יחד אפי' לאחר כדי דיבור מהני דכשם ששתים בשדה ערבם כולם בלשון י"א דוקא שאמר ונתנו כו' אבל אם אמר נתנו בלא וי"ו לא מהני לשון ירושה דלענין דנתנו שאח"כ מילת' באפי' נפשיה הו', הכותב לכתוב שנתן ז' לאחר מותו כחצי חלק זכר ד' בני ירושה בעלמא דפשישא הא שלא עליה כחה יותר מן הזכרים אלא לא ביקש רק לעשותה כחצי זכר וכחה בו ככה הזכר בחלקו ובעל חוב וכתובה ודמין למתנה זו וכן עישה נכסי הבת וכן כלימי חיי הנותן

מן האחרות יורש האח חלק שנים האחרות שמתו ואותה שהיא חיה עדיין יסאר לה חלקה כפי חשבון המפורש למעלה אם היא ראשונה או שנייה או שלישית כמו שנתבאר .

רפב שלא להעביר נחלה ממי שראוי לירש ובו סעיף אחד .

א כיון שהקפידה התורה כל כך בסדר הנחלות לקרוב קרוב קודם אחול שלא יעביר שום אדם נחלתו לאחריו במקום שיש לו יורשי וכל הנותן נכסיו לאחריו והני' יורשי' אע"פ שמה שעשה עשוי וזכה המקבל המתנה מ"מ אין רוח חכמים גוחה מן הנותן שהעביר את הנחלה אפי' אם אין היורשין נהגין כשורה ולא ידע מאי זרעא נפיק מיניה לפיכך מרת חסידות הוא שלא יעיד שום אדם ולא יהיה שום אדם חשוב בצוואה זו כשמעבירין הירושה מהיורש אפי' ממי שאין נהג כשורה למי שהוא חכם ונוהג כשורה מי שצוה בעת מותו לעשות בנכסיו הטוב שאיפשר לעשות בהן יתנהו לירשיו שאין טוב וישר ממנו שהרי התורה זכתה לו .

רפג דין ירושת גוי וגר וישראל משומד ובו ג' סעיפים .

א הגוי יורש את אביו הגוי דבר תורה דכתיב ולבני לוי נתתי את ער ירושה והגר והגר אינו יורש את אביו הגוי שהרי הגר כקטן שנולד דמי ואין לו יחס עם שום אדם אפילו עם בניו הגולדי' לו קודם שנתנייר כמ"ש פעמי' מ"מ אחול' שיהא הגר יורש את אביו הגוי מדברייהם כרו' שלא יחזור לסורו כעכבר הירושה וכיון שאין גר יורש את אביו גוי מן התורה וזמן התורה אין לו שום זכות בנכסיו אלא מדברי סופרים לפיכך גוי וגר שירשו אביהם גוי יוכל הגר לגמר לגוי טול אתה ע"ז ויין נסך ואני מעות שכל זמן שלא באו לרשותו אין לו זכות בהן ולא הוי נהנה מע"ז ואם משכאו לרשותו הרי זכה ואסור אה"כ להחליפן ה"ל הנאה מע"ז ויין נסך ואין הגוי יורש את אביו הגר לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים דליכא למיחש למירי וכן גר את הגר אבובנו אינו יורש אחד את השני לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים אפילו היה לו בן שילדתו בקדושה מאחר שהותרו היתה שלא בקדושה אינו יורש את אביו ולא אביו יורשו . ישראל שהיה חייב לגוי ומת הגוי אם ידוע היא לגוים חייב לפרוע משום קידוש השם ואם אין גוים יורעים מזה אינו חייב לפרוע לירשיו דראה ויתר גוים כתיב .

ב ישראל שהמיר יורש את קרוביו הישראלים מן התורה דהא ק"ל אע"ל דחטא ישראל הוא דכתיב חטא ישראל וגמיר ועוד כתיב כי ירושה לעשו נתתי את הר שיעיר ועשו ישראל משומד היה יורש והוריש לבניו ואם ראו ב"ד לאכר לו את ממנו ולקנסו שלא יירש כרו' שלא להחזיק דרי הרשע הרשות בידם ולתפקד ב"ד הפקר ואם יש לו בנים בישראל נתתן ירושת אביהם המשמר להם , ואפי' כתב המשומד ונתת הנכסי' לאחריו אין במתנתו כלום דמיד שמת מורישו של המשומד נפלו הנכסים קמי בניו ואין לו כח בזה דקנסוהו וי"א שמניחין הירושה ביד בית דין אילי יחזיר בתשובה ואז יתנו לו ישראל יורש קרובו המשומד אפי' היה ממון המשומד מופקר ביד ישראל' אחרים נותנין לקרוביו הראויים לירשו בישראל ואפי' היו לו בנים בניו ממשאלית אבל אם הנפקד שלח יד בממון הפקרין שליהמשומד בחיי המשומד קנאו הנפקד בשליחות יד שעשה דשוב אינו שומר עוד ע"זו אלא כגולן שלקחו ממנו בכח וקנאו בחיי המשומד שהרי מותר לגוללו וכן אם תבעו המשומד ובקש ממנו ממנו ולא הצה ליתנו לו אם יש לו ידוע על זה לנפקד וזה כמה שבידו ואין יורשי המשומד יכולין להוציא מיד הנפקד הן בחיי המשומד הן לאחר מיתו שכל המוחזק בנכסיו יכול לזכות בהן כל זמן שהוא חי והותר ממנו בחייו ואם לא החזיק בהן בחייו ומת נפלו מיד קמי יורשיו וצריך לתת ליורשיו ישראל משומד שמתה לו אמו ויש לו קרובים מן האב אם המשומד גדול שראוי לקנסו בירושתו גם יורשיו אינם יורשין ממנו ונשאר הירושה ליורשיו האם , ואם המשומד קטן שאינו ראוי לקנסו יורשין מן האב יורשין את אמו דמיד שמתה נפלו הנכסים קמי המשומד והם יורשין אותו וכן בעל יורש במקו' אשתו המשומד' אע"פ שמת אביו לאחר שנשמת' ומתה היא אח"כ הבעל יורש אית' אע"פ שהיא גדולה לא שיד קנס לבני דידה היאיל ויהו כידה נפלו הנכסים מיד לידו .

ג לאה נשכית ואמה קבצה מעות לפריג' ואחר כך קודם שפדאה נשמתה לאה ונטמאה בין הגוים אם היה אפשר להחזיר המעות לכל אחד וא' היה הנכס והיושר שהרי לא התגרבו אלא ע"מ לפרותה ולא יצא המעות מירשותה עד שתפדה וכל זמן שלא תפדה הוא שלהם אבל אם א"א להחזיר לכל א' את שלו יעשו בו צרכי רבים והותר טוב שמחזיקים

לצורך פדיון שבויים ואם כאולי יתכן שבאחרית הימים יוכלו לפדות בהם אותה שבוייה עצמה תפדה בהם וע"ל בע"ז סי' רנ"ג סעיף ו' .

רפד אין צריך עדות ליורש שהוא קרוב וצריך עדות שמת ובו ד' סעיפים .

א כל היורשי' יורשין בחוקה אע"פ שאין עדות גמורה שהוא יורש אלא שהעידו עדים שהחזק להם שזה הוא בן פלוני או אחי פלוני הרי הוא יורש אע"פ שאינן עדי יחוס ולא יורעין אמית' יחוסו וה"ה בשאר יורשין מי שהוא מוחזק שהוא קרוב המת ואין אנו יורעין קרוב יותר ממנו ה"ז יורשו ולא חיישינן שמא יש קרוב יותר ממנו כל זמן שלא יתברר וע"ל סי' ר"פ סעי' ו' ואין מורדין קרוב לירושה על פי עד אחד .

ב אין היורשי' יורדין לנחלה עד שיביאו ראיה שמת' יורשין אבל אם שמעו בו שמת או שכחו גוי' מסיחין לפי תומ' אע"פ שמשויאין אשתו על פיה' ונוטלת כתובתה היינו משוי' עינוגה ומשו' חומרה שהחמירו עליה בסופה הקילו בתחלה כמ"ש במקומו אבל היורשי' אינם נכנסין לנחלה ע"פ הגוי' מסיחין לפי תומ' שאין מוציאין ממון מספק מחוקת המוחזק בו וכן אשה שכחה ואמר' מת בעלי אע"פ שהיא נאמנת ג"כ משעמ' דלעיל אין היורשין נכנסין לנחלה על פיה' .

ג אשה שאברה' מת בעלי ונתייבמה הרי יבמה נכנס לנחלה על פיה שנאמר יקי' על שם אחיו המת והרי קם , ד מי שטבע במים שאין להם סוף וכאו עדי' שטבע בפניהם ואבד זכרו אפי' שאין משיאין את אשתו לכתח' היורשין נוחלין על פיהם וכן אם באו עדים שנפל לגוב אריות ונמרו' או שראוהו צלוב והעוף אוכל בו או שנתקד במלחמה ומת או נהרג ולא חמירו פניו אבל אם היה לו סימנים מובהקי' בגופו והבירו כמותם סימנים בכל אלו הדברים וכיוצא בהם אם אבד זכרו אה"כ יורדין לנחלה בעדות גוי' אע"פ שאין משיאין את אשתו שלא חמירו בדברים אלו אלא מפני איסור כרת שמא ניצל ולא מת ויש כאן איסור כרת אבל לענין ממון שישנו בחזרה אם העידו עדים שחוקתן למיתה והעידו שראו אותם הדברים ואבד זכרו הרי אלו נוחלים על פיהם .

רפה שבוי שברח והוציא לדעת מה יעשו בנכסיו ובו ו' סעיפים .

א שבוי שנשבה וגשמעעשתם וירדו יורשיו לנחלה וחלקו אותה אין מוציאין אותה מידם וכן הבורח מחמת סכנה שאלו יצאו מובהלין מנכסיהם ולא היה להם פנאי לצוות וגם אנוסי' הם שאינם יכולין לחזור ושמי' האמת הוא כך שמת כמו ששמעו והרי ברין חלקו ולמה נוציא אותם מידם , אבל היוצא לדעת ששמעו בו שמת אפילו ירדו יורשיו לנכסיו וחלקים מוציאין מידם עד שיביאו ראיה שמת מורישין דשמא לא מת ואין לו פנאי לכא , ואם היה רוצה שירדו קרוביו לנכסיו היה יכול לצוות שהרי יצא לדעת וע"ל סעיף זה .

ב זמן הטעם שכתבנו שבוי ענשבה ובורח מחמת סכנות נפשיות חייבין בית דין גם כן להתעסק בנכסיהם שלא יפסידו שהבית דין מצווין לפקח בעסקי כל העם וכיצד עושין כל המטלטלין יהיו מופקדין ביד נאמן על פי בית דין ואם יש קרקעות מורדין להם להיות באריסום קרובי' הראויין לירש פדי שיעבדו הקרקעות ויתעסקו בהם כראוי דאלו שאר בני אדם שאינם קרובי' אם נעמיים לאריסי' לא יפוגנו אלא להרכיב פירות להנאת' שהרי יש להם חלק בהם כאריסולא יחושו להפסדת קרקע להכתישה מה שלא יעשו כן הקרובים הראויין לירש שהם ודאי ישיבוהו הנכסי' דשמא ימותי הבעלי בשביה ויהיו הנכסים כולם שלה' ואף אם יחזרו וסול כאריסי' ואם היו כאן יורשי' הרבה קצתן הן עובדי ארמה וקצתן אינן עובדי ארמה מעמידין העובדי ארמה שהם יורעין לפקח בה' יותר וכשיבא השבוי או הבורח שמין לאלו הקרובי' שהורידו מה שעשו ומה שאכלו במנהג כל האריסי' אשר באות' מדינה ולמה לא יעמידו בית דין אפטרופוס בין במטלטלין בין במקרקעות עד שיביאו הבעלי' או עד שידעו בודאי שמת' לפי שלא ימצאוהו דבשלימא לתמי' איכא דשמע לבית דין ויתרצה להיות אפטרופא לתמי' דמצוה קעבד אבל לגדולי' לא יעשו ולא חשבו ליה למצוה לפיכך אמרו אפטרופא לדיקני' לא מוקמי' מיהו אם היה כאן מי שרוצי' להיות אפטרופ' לתקנת השבוי מעמידין אותו ואין תקנה גדולה מן מיהו וי' שהיורש יכול למחות שיביל לומר כיון שאין דרכם של בני אר' לשרוח בנכסי' גדולי' חיישינן שמא להפסיד הנכסי' הוא רוצה ויש חולקין . שוטה היא כקטן יעמיוון לו אפטרופוס ומצוה דפקח בנכסיו כמו בקטן .

הפירות אבל באפטרופוס בעלמ' שאין לו הנאה מן הנכסים מותר דלא יבאו לטעמי' ירושה שיוחזק וכן אם לא היו הנכסים מירושת הקטן אלא שבאו לו פאקוס אחר מותר להוריד הקרוב שלא יוכל לבא בטענת ירושה .

ה הא דאין מורידין קרוב לנכסי קטן דוקא במקרקעי דשייך בהו טענת חוקה אבל מעית של קטן ממניס עליהם אפי' קרוב ועדיף טפי קרוב מרחוק שכיון שהוא נאמן ודאי ישיגח עליו יותר מרחוק להתעסק עמהם ביותר ולכן אם יש כאן קרוב ורחוק ושניהם נאמנים בשוה הקרוב קודם ומעמידן אותו אבל אם הקרוב אינו נאמן מעמידין רחוק הנאמן . וכן קטן שיש לו מאן מאבי אמו או מאמין אחר ואביו חי אין מורידין האב לנכסיו שהרי אין מורידין קרוב לנכסי קטן אלא ב"ד מעמידין לו אפטרופוס ואם הם מטלטלין ואביו הוא ראוי ונאמן להיות אפטרופוס מעמידין אותו וי"א דקטן שיש לו אב אין ב"ד נוקקין לו כלל להעמיד לו אפטרופוס אפי' בקרקעות אא"כ אביו מוחזק שאינו הולך בדרך טובים .

ט מעשה באשה אחת שהיו לה ג' בנות ונשבת הוקנה ונת אחת עמה ואח"כ מתה בת שניה והניחה בן קטן ואמרו חכמים אין מורידין זאת הבת הנשארת לנכסי' שמא נתת הוקנה ונמצאו שליש נכסים אלו לקטן ואין מורידין קרוב לנכסי קטן וכן אין מורידין את הקטן לנכסים דשמה עדיין הוקנה בחיים ואין מורידין קטן לנכסי שבוי אלא כיצד עינין מתוך שצריך להעמיד אפטרופוס חלק של קטן מעמידין האפטרופוס לכל נכסי הוקנה אחר זמן שמעו שמתה הוקנה ולא נודע מה נעשה בבת הנשבת ואמרו חכמי' תרד הבת לשליש מנכסי' שהוא חלק ירושה וירד הקטן לג' שהוא חלקו מנכסי הוקנה והג' של הבת השבויה השני' מעמידין לה אפטרופוס ואין מניחין לירד בו אחותה שהיא נכאן דשמה מתהגם השבויה אחותה ויש לקטן חצי אותה השליש בירושה מאנה ואין מעמידין אפטרופוס לנכסי קטן וכן כל כיוצא בזה .

י שכניה שהמירה ונשאת לגוים לא אסרינן דרינ' הוא כמשומר אוכל נבילות להכעיס שמורידין ולא מעלין ויהיו כל נכסיה להפקר לתם לעניי' או ליתלם לקהל דשאני משומר אוכל נבילות להכעיס שיהיה יכול לאכול של היתר ואוכל של איסור כדי למרוד בקינו אבל זו שמתחלה נשכית לאונסה וכל מה שעושה עכשיו הוא להנאתה ולא להכעיס לפיכך מתנהגים בנכסיה כדיון נכסי שבוי שלא המיר .

רפז יתומים גדולים וקטנים היאך נזונים מנכסיהם ובו ה' סעיפים .

א מי שמת והניח בנים גדולים וקטנים או בנות גדולות וקטנות והגדולות צריכים להוציא יותר מהקטנות בסלבושים והקטנים צריכים להוציא יותר מהגדולים בשונות אין גיוונין ולובשין מן האמצע אלא יחלוקו הנכסים בשוה וכל אחר ולבש ויוון משלו ודוקא כשמיו דמחאה מהני אפי' כולן גדולים אבל בסתם גיוונין ובתפרגסין אלו עם אלו דכתסן שותפין ניגהו ומחלין זה לזה ויש מי שחילק בזה .

ב בר"א שאין תועלת לקטנים במה שלובשים הגדולים אבל גדול האחין הנושא ונותן בנכסים ויש תועלת לקטנים במה שהוא מלובש יפה כדי שיהיה דבריו נשמעין שנושאים ונותנים עמו ה"ו לובש מתצנים' הבית ואם מיהו בירו הרשות בידם .

ג נישא גדולים לאחר מיתת אביהם מהאמצע ישאו גם הקטנים מכלל הנכסים ואח"כ יחלוקו נשאו הגדולים בחיי אביהם ואמרו הקטנים לאחר מיתת אביהם הרי אנו נישאים כדרך שנשאת' אתם אין שומעין להן אלא מה שנתן להם אביהם נתן אבל מי שפראו אביו מן התצנים מנכין לו אח"כ מחלק ירושתו ולא אמרינן שאביו נתן לו במתנה רק הלוה לו אח"כ יש אמרין דעתא שהאב נתן לו במתנה ומי ששייר את בנו וקצב ליתן לו גדוני' ומת קודם שנכנס לחופה אין נוטל הגדוניה אלא מחלקו שהרי לא זכה בה בחיי האב ואע"פ שהאב נתקשר אין הורשין צריכין לקיים .

ד השיא האב את בנו ועשה לו משתה והותה ההוצאה משל אב ונשתלחה שושבינו' לזה הבן בחיי האב כשהיא חוורת לאחר מיתת האב חוורת מן האמצע שמה ששלחו לא שלחו אלא לכבוד האב ולתועלתו ועליו לשלם אבל אם הוציא הבן במשתה משלו אינו חוור' אלא משל בן שנשתלחה לו בלבד .
ה האב ששלח שושבינו' בשם אחר מבניו כשתחזור השושבינו' לאתו הבן הרי היא שלו שהרי האב זוכה לו בצל אם שלחה האב בשם בניו סתם כשתחור' תחזור לאמצע ואין זה שנשתלחה לו חייב להחזירה עד שישמחו בו וכל שבכולם שושבינו' שהרי בשם כולם נשתלחה לפיכך אם שמת

ג נשבה השבוי וכרה האסכן והניח קמה לקצור וענבים לבצור תמיד לגרור ותים למסוק בית דין יירדין לנכסיו ומעמידין להם אפטרופוס וקוצר וכוצר ונ דר ומסך ומיכר הפרות הקרוב דמיהם עם שאר המטלטלים בבית דין ואחר כך מורידין הקרוב לנכסיו שאם ירד תחלה שמה יתלוש אלו הפירות שהם כתלושים ויאכל אותם וכן הדין בחצירות ופונקדאות וחגויות העשויות להשכיר ואינם צריכים עבודה ולא מורח ואין דרך ליתן אותם באריסות שאין ההפסד מצוי בהם אין מורידין להם הירוש שמה יגבה השכר ויאכלנו אלא כיצד עושין בית דין מעמידין להם עט ויחיה השכר מונח בב"ד עד שיבוא ראיה שמת או עד שיבא ויטול את שלו ואין מורידין קרוב לעולם אלא לשרות ונגות וכרמים וכיוצא בהם שיהיו בהם כארס כרי שלא יפסדו ונמצאו בורים ונשמים .

ד בר"א בכורח מחמת נפשות שהוא כשבוני שהוא נבהל לברוח ואין לו פנאי לצוות אבל היוצא לדעת ומניח נכסים ואין יורע להיכן הלך וגם לא מה אירע לו אין מורידין קרוב לנכסיו דכיון שהיה לו פנאי לצוות ולא צוה שמה אינו רוצה שיוירדו קרוביו לנכסיו לפיכך אפילו אם ירד מסלקין אותו ואין ב"ד צריכין להטפל בו ולהעמיד לו אפטרופוס לא לקרקע ולא למטלטלין הואיל ולדעתו יצא ומניח נכסיו וכיצד יהיה דין זה מטלטלי וינחו ביד מי שהם תחת ידו עד שיבא זה ויתבע או עד שימוטו ויתבעו הירשיים ומקרקעי מי שהניחו שוכן בהם אין לוקחין סמנו שכר ושרה או כרס שהיה בהן ארויס יוארו או שהניחם עד שיבא ושרת' או כרס' שהניחם בורים ישארו בורים שהרי ברצונו הוא אובד סמנו ואבדה לדעת היא ואין אנו מצויין להחזיר' מיהו אם אחר יציאתו לדעת נפלו לו נכסי' נכאן שלא ירע בהן דינו כנכסי שבוי וכן אם הלך שלא למקום סכנה וחשב לחזור ולא חזר הוי כמי שיצא שלא לדעת שכיון שיצא ע"מ לחזור לא עלה דעתו לצוות וכיון שלא חזר ודאי אירע לו דבר אונס שלא יוכל לחזור והרי הוא כמו שיצא שלא לדעת ולא היה לו פנאי לצוות .

ה שאעו בו שמת דינו כדיון שבוי וכורח שלא שאעו בו שמת והרי ב"ד מוציאין כל המטלטלין מיד מי שהבידו ומניחין אותם אצל נאמן להם ולא לירד קרוב כמ"ש טעמא לעיל שהרי עדיין לא נתברר ודאי שמת ודוקא בתירת קורבה אין נותנין מטלטלין לידו אבל לאפטרופוס הקרוב הוא כמו אחר וע"ל סי' זה סעיף ח' ולקטן סימן ר"ץ ולשרות ולכרמים לעיל מורידין הקרוב כארס עד שיבא ראיה ברור' שמת או עד שיבא כמ"ש טעמא לעיל סעיף ב' בשבוי וכורח .

ו כשמורידין קרוב לנכסי שבוי או בורח לנכסי היוצא לדעת ושטעו בו שמת לא יורידו קטן מפני שאינו יודע לעבוד את הארסה ושמה יפסיד את הנכסים וכשמעמידין אפטרופוס על נכסי קטן אין מורידין קרוב שראוי לירש עמו על חלקו שמה יחזיק בהן ויאמא"כ זה חלקי המגיע לי בירושתו שהרי החוקתי בו כמה שנים שהקטן אינו יודע שימחה בו כיצד נגזן שהיו ב' אחים א' גדול'א' קטן ונשבה הקטן או ברה מחמת סכנה אין מורידין אחיו הגדול לתוך שדהו מפני שהקטן אינו יודע שימחה אפי' במקום שהוא כדיון מחאה המבואר במקומו ושמה לאחר שנים יחזור ויאמר זה האח זה חלקו שהגיע לי בירושתו וכבר החוקתי ואפי' בן אחיו של זה הקטן שנשבה אין מורידין אותו לנכסיו שמה יאמר מחמת אבי ירשתי חלק זה .

ז ואפילו אם הוא קרוב מחמת קרוב אם יש בו צד שיוכל לחזוק בהן משום ירושה אין מורידין אותו כיצד כנון והקטן שנשבה יש לו אח מאם ואותו האח יש לו אח מהאב והוא נכרי אצל הקטן אפ"ה אין מורידין אותו שמה ימות איתו מן האם של קטן ויאמר זה האח מאביו שהיה אפטרופוס על נכסי הקטן אלו הנכסים שחתת ידו היו של אם אחי שהיתה ג"כ אם הקטן ומתה אמם וירשו שניהם את אמם ואלו הנכסים נפלו לחלק אחי מאביו ואני יורשו ולא עוד אלא אפי' קרוב מאם שאינו ראוי לירשו אם יש בו שום צד שיוכל לחזוק אין מורידין כיצד כנון ואם הקטן שנשבה התה נשואה לאביו חיישי' שמה יאמר אלו הנכסי' היו של אם הקטן שהיתה אשת אבי והי' מתה בחיי אבי וירשה אבי ואני ירשתי אלו הנכסי' מאבי ואפי' עשו בנייה' שטר' חלוק' שיש לו קול בין בבתים בין בשדות או שאמר זה שרוצין להוריד כתבו עלי שטר אריסות אפ"ה אין מורידין דחיישי' שמה יאבדו השטרות ויארכו הימים ויבא הדבר לידי שכחה ויטעו ויאמר שזה חלק ירושה בא לו מחמתו או מחמת מורישו וכל זה שאמרנו שאין מורידין קרוב לנכסי קטן מיירי בשכבר אינן סמוכין על שלחן אחד וכבר חלקו שיוכל למרד הרי כבר חלקנו וזה נפל לחלקי אבל אם לא חלקו האחין עדיין וסמוכין על שלחן אחד מעמידין קרוב לנכסי קטן . וי"א עוד הא דאין מורידין קרוב לנכסי קטן היינו כשמורידין אותו כארס שאוכל ג"כ מן

חושן משפט הלכות נהלות סימן רפז רפח רפח רצ

רפח האך שמין מה שעל בניהם ובנותיהם כשחולקין וכו' כ' סעיפים :

א האחן שבאין לחלוק שמין מה שעליהם מה שקנו מתפיש' הבית ועירין לא כל ושמין אותן כפי מה ששון עתה בשעת חלוקה ואם כלה למדי או נאכר אין מנכין להן מחלקן כגדו דמעיקרא מחלי אהרדי כה"ג שלא יקפידו זה על זה אלא ברב הגראה לעינים בר"א שקנו כסתם אבל מתחלה יכולין למחות שלא יקנה שום א' מהם מתפיש' הבית אם לא שיחשוב אותו מחלק ומה שעל בניהם ובנותיהן אע"פ שקנו מתפיש' הבית אין שמין מפני שמתביישין להביאן לכ"ד ומחלי אהרדי לפיכך דוקא בגדי חול אין שמין אבל בגדי הבית וי"ס שמין שיכולו להביא הנגדים לכ"ד וי"א דבגדול האחין אפילו מה שעליו אין שמין דמעיקרא ניהא להו רלבוש וכסיה ביה כי היכי ולשתמעין מליה וכיון דמתחלה היה ניהא להו שעשאן הרי הם שלו אפי' גם עכשיו כשבאין לירי חלוקה ומחלי ליה מעיקרא מכל מקום למתלה יכולין לימחות בו וכל זמן שלא ימחו אמרינן ניהא להו .

ב האב שצוה ליתן לפלוני שדה פלונית או אילן פלוני וחלקך ולא נתנו לו החלוקה בטלה ויתן לפלוני מה שצוה האב ויחזירו ויחלקו כבתחלה ואם אחד מהם ירצה לקיים החלוקה וליתן לו מה שצוה האב משלו שנפל לחלק וחבירו יתן לו המעות הרשות בידו .

רפ"ט אחים גדולים וקטנים ורצים לחלוק וכו' ה' סעיפים :

א מי שהגיה יתומים מקצתן גדולי' ומקצתן קטנים ורצים וגדולים לחלוק בנכסי אביהם ליפול חלקם ביום לשמרם ולעכרם ב"ד מעמידין אפוסרופוס לקטנים וחולקין בשומת ב"ד ובזרזין לקטני' החלק היפה כלומר שיהיה נזהרי' שלא יגרע חלקם ולא בני מחילה ניהו וי"א דצריכין לחלק בגדול ואם גרילו אינם יכולין למחות שהרי ע"פ ב"ד חלקים בר"א שלא פשו ואם פשו ב"ד בשומאופיחתו שתות יכולין למחות וחוזרים וחולקין חלוקה אחרת אחר שהגדול ואפי' אפוסרופוס שמיניה אבי היתומי' אינו יכול לחלוק בלא ב"ד אמ"כ נתמנה בפירוש לכך ואין לכ"ד רשות לחלק כדבר דרש"ד ביה גור או איגור ויש חולקין ומתירין בר"א שמעמידין אפוסרופוס לחלוק בנכסי שהיו מקצתן גדולי' ומקצתן קטני' שיכולין הגדולי' לומר אנו רוצים לעבוד ולשמור חלקנו ואין אנו רוצי' שיהיה אפוסרופוס מטונה על חלקנו עד שיגרילו הקטני' אבל אם היו כולם קטנים אין מולקין להם עד שיגרילו אמ"כ גראה לכ"ד שיש להן תועלת בחלוקה וכל שהגיעו הקטנים ל"ג שנה יכולין לחלוק בעצמן רחוקה לא היו כמכר .

ב לא היו כאן כל האחין ואותן שבכאן מבקשין לחלוק או שחלקו ובא אח או בעל חוב ונפל חלק של אחד מהם נתבאר בסיומן קע"ה .

ג אחד מן האחין שירד לאומנו או חלה או רצה לילך ללמוד נתבאר בסיומן קע"ו .

ד אחד מן האחין שהיו שמורת יצאין על שמו ופוען שלו הם נתבאר בסיומן ס"ב .

ה ירשי' שלקחו קצתם מנכסי מורישים כלא חלוקה ומקצתם לא לקחו כלום ויש ביד אחד שאינו מן הירשים מנכסי הסת וצריכי' מעות לצרכי הקטרה אם אותן שלא לקחו כלום מערערין לומר שלא ימול משה שיש ביד האחד לצורך הקטרה מפני שהם רוצי' לקחת אותה כנגד מה שלקחו האחר' הרין עמהם ויבאו לחשבן וכל אחד מן האחין יתן חלק המגיע לו לצורך הקטרה .

הלכות אפוסרופוס

רין דין אפוסרופא מי ימנה אותו וכיצד יתנהג וכל משפטי וכו' כ"ח סעיפים :

א מי שמת והגיה ירשים קטנים או שאשתו מעוברת או שהגיה קטנים וגדולים וצריך מורישים למנות להם אפוסרופוס שיתעסק בשביל הקטני' עד שיגרילו ואם לא מינה המורישי חייבים ב"ד להעמיד להם אפוסרופוס עד שיגרילו שכ"ד אביה' של יתומי' הוא ואם הכ"ד בעצמם רוצי' להתעסק בצרכי היתומי' הרשות בידם מיהו אם צריכין לחלוק או לטעין עם אחרים מחמת היתומים י"א שצריכין להעמיד אפוסרופוס שלא יהיו נראין כעורכי הדינים ועל סעיף ח' והא דאמרינן ב"ד אביהם של יתומי' היינו יתומים קטני' וב"ד הממוני' בעיר או גדול החדר אבל אין כח ביד כל שלשה בעלמא שיעשו עצמן

שמה במקצת מחזיר חלק זה ששמה עמו בלבד וחלק האחר' אינו חייב להחזיר כיון שלא שמהו עמו ס"ס זה החלק שהוא מחזיר כיון ששלח האב מתחלה את הכל בשם כולם ולא ייחד לשום אחד חלק לפיכך כל מה שיחזרו מסגנו נשאר בשותפת והרי הוא לאמצע .

רפ"ז מי שמת והגיה בנים גדולים וקטנים וכו' ג' סעיפים :

א מי שמת והגיה בנים גדולים וקטני' והשביחו הגדולים את הנכסי' כל השבח לאמצע מפני שהם כשותפי' לכל דבר אבל ס"ס שכר עמל' לא יסלו דבוה לא דמי לשאר שות' דאמרינן גופל כרין ארים משום דשותפת לא מחלי אהרדי אבל אחין מחלי אהרדי ואם אמרו ראו מה שהגיה לנו אבא ודרי אנו עושים ואוכלי' השבח של משביח שהרי גילה דעתו קוד' שהשביח שאינו רוצה להיות עוד שותף ושות' חולק שלא לדעת והוא שיהיה השבח מחמת הוצאה שהוציא המשביח אבל מה ששבתו הנכסים מחמת עצמן השבח לאמצע וכן הדין אם היתה אשתו של מת היא יורשת בכלל אחיותיה כגון ראובן שנשא בת שמעון אחיו ולא היו לו בנים לשמעון אלא בנות וראובן שנשאה אין לו יורשת שמעון ואח"כ מת ראובן ונפלה יורשתו לפני בנות שמעון אחיו ונמצאת אשתו יורשת נכסיו עם שאר אחיותיה ועמדה אשת ראובן והשביחה הנכסי' השבח לאמצע ואם אמרה ראו מה שהגיה לי בעלי היני עושה ואוכלת והשביחה הנכסים מחמת הוצאה שהוציאה השבח שלה זה רעת הרמב"ם לברו ולא מצינו לו חבר אבל דעת כל שאר פוסקים הוא כך שזה שאמרנו ברישא שאם השביחו הגדולים את הנכסי' השביחו לאמצע היינו דוקא כששבתו הנכסי' מחס' עצמן והיינו ששכרו פועלי' מסמך תפיש' הב' דאע"פ שספרו לשכני' פועלים כיון שאין בו אלא ריבוי מורח השב' לאמצע וכן אם מרחו כשכידות הבתי' או שנשאו ונשאו כסחורה השבח לאמצע אבל אם השביחו ע"י שהוציאו הוצאו משלהם או שמרחו בגופן לחפר ולבנות וכיצא באלה המלאכות שאין אדם מור' ומחלי לאחרים השבח לעצמן ואם השביחו ברבי' שאם היה מורישי' אותו לקטני' היו גם הם יכולין לעשות כגון לשמור וכיצא בו השב' לאמצע אע"פ שספרו בגופן כיון שלא הדיעו' תחלה ואם אמרו ראו מה שהגיה לנו אבא הרי אנו עושין ואוכלי' כל השב' שהשביחו בכל הנכסים אפי' בחלק האחין ואפי' השביחו מחמת נכסים הרי הוא של עצמן ואע"ג דשאר שות' אין לו השב' אלא כשאר ארים אפי' אמר לעצמו אני עושה שאני הכא רכיון שותן אחין ולא נשתתפו מתחלה ארעת' להרדי' אלא ע"י הידוש' נשתתפו הואיל ושתקו כשאמר להם לעצמנו אנו עושי' וראי מחלו וכל השב' שלהם ולענין זה אין חילוק בין לגדולים בין לקטני' אלא שאם האחים גדולי' א"צ לאומדו בכ"ד רק בפני עיני' רכיון דשתקו מחלו אבל אם יש בהם יתומים קטני' ראו בני מחילה ניהו צריך שיאמר אותו בפני ב"ד רכיון שאמר בפני ב"ד ולא חששו ב"ד לחלק והגיה להם להשבי' כל הנכסי' וראי ראי' ב"ד שיש תועלת ליתומים ברבד וכל זה כאחין שניזונין יחד מתפיש' הבית רכיון דניזונין יחד מתפיש' הבית חשיבי משותפי' והודר וששבי' כל הנכסי' היו כיווד ברשעת אבל אם אינן ניזונין יחד מתפיש' הבית אלא חלוקה הם געיסתן לא הוי יורדין ברשות ואפי' השביחו ע"י הוצאות שלהן או מור' גופן אינו גופל רק כשאר יורד לנכסי' חבירו שלא ברשות ריזו על התחתנה א' מן האחין שהיו לו הרכה בנים והשביחו בניו את הנכסי' אינו יכול לומר תנו לי מה שהשביחי' בני דידם כירוצאן לו אלא כאלו השבי' הוא וכן האחר' אינם יכולי' לומר תן לנו מה שאכלו בניך אלא כל מה שאכלו הוא מן האמצע והאיל ושתקו מחלו וכן אחד מן האחין שנתן מתנה לאחר' וראו האחין ושתקו הוי מחילה .

ב אחד מן האחין שלקח מעות ועשה בהם סחורה אם היה ת"ח גדול שאינו מינה תורתו עשה אחת הרי השכר שלו יסתמו שאין זה מינה תורתו ומתעסק לצורך אחיו לפיכך הוי כאלו פירש ואמר לעצמו אני משביח והרי הוא של .

ג מי שמת אביו יורד לנכסיו והשביחו בחזקת שחוא סביר שאין לו אח ואח"כ בא לו אח שלא היה יודע בו אם זה קטן הוא כל השבח לאמצע אפי' אם הוציא משלו והשביח והוא אין מורדין קרוב לנכסי' קטן והרי שלא ברשות ירד לתוכן ואם הא גדול כיון שזה לא היה יודע בו לא אמרינן כיון דבסתם השביח מחלי אחיו חלקו והיה לאמצע שהרי לא ידע בו אלא יקח חלק בחצי של אחיו כשאר ארים העי' אבל אח או קרוב שירד לנכסי' קטן שידע בו אין שמין לו כארים אלא השבח לאמצע והואיל וידע וירד מחל .

כירציתנם האפטרופוס ליד איש נאמן קרוב לשכר ורחוק להפסד כמ"ש וכשיתנוס לו יתנוס לו בפני כ"ד כי היכי דתהוי אמת' דבי דינא עליה וי"א כמו שאפטרופוס עושה ככ"ד כל מה שנרא' בעיניו לקבל המעות לעצמו קרוב לשכר ורחוק להפסד וליתן היות שהיה נותן אחר ובלבד שיעשה זה בפני כ"ד כדי להסיר מעצמו לזות שפתים .

ב כל מי שיש בירו מטלטלין של יתומים לא ישמו אותן ולא ימכרו אותן אלא ע"פ כ"ד שהם אביהם ודוקא שלא נתמנה באפטרופוס אבל אפטרופוס עושה ככ"ד כל מה שנרא' בעיניו טובת היתומים ומי שהיו בידו מעות היתומים והלה אותן על משכונות של גוים ואח"כ בא אפטרופוס של יתומים ואמר להולכינ עמו למקום שרדים שם היתומים כי יוכל למכרם שם ביוקר והמלוה אומר שמתירא שם מעלילות של גוים ורוצה ליתן בעדם מה ששוין במקומו ככאן הדין עם היתומים שאינם צריכי' להזייל בשביל חשתו אם היה מקי'השוק קרוב למדי' סוליכי' מטלטלין ריתמי לשם עם שאר מטלטלין וסחורות שהם של הנעלי בתים ויצרפו דמיהם עם המעות של יתומים דמגי אם יעשו בשל היתומים כמו בשלהן כיון שמקום הש' הוא קרוב אבל למקום רחוק שיש סכנת דרכים יותר אף ע"פ שהם הולכים בשלהן ואינם חוששים לסכנה לא יעשו כן בשל יתומים .

י ואין שולחי' כמטלטלין או סחורה של יתומים בדרך יס ולא בדרך שיש בה ספק אונס אלא שכר מפני שיש בו חשש שטא יחמיץ אם ינהנו פה עד שיבאו קונים וכן כל כיוצא בזה יצא רשאי האפטרופוס למכור בהמה ועבדים ושפחות שדות וכרמים כדי להאכיל ליתומים שהוא צורך גדול ליתומים וכשימכור ימכור הפחות פחות קודם כגון בהמה קודם לעבדים דבהמה מצוייה יותר לקנות ועבדים קודם לבתים ואכל לפיראות עין האפטרופוס מה שהוא לתועלת היתומים אבל לא ימכר וינחיו המעות שמא יגנבו דעולים הם לגונבם א"כ טעום שבת בית אביה' כי כבוד הוא להם שיהיה של אביהם בידם ואין מוכרי' שדות ליקח עבדים דאחרות דשדות עדיפי מעבדים רשמי' ימחו , אבל מ"ט אין מוכרי' ג"כ עבדים ליקח שדות שמא יצא עליהם ערעור וי"א דאפ"ה שדות עדיפי ומותר למכר עבדים ולקנות שדות אבל מוכרים קצת שדות ליקח שוויים לעבדות שדות האחרות שהשווייהם עיקר להשביח בהם כל גכסי שדות וכמו שאמ' ר' יוסי מיטי לא קרית' לאשתי אשתי ולשורי שורי אלא לאשתי ביתי ולשורי לא , ואין רשאי' למכור אפי' שדה רעה ורחוקה מן העיר כדי לקנות בדמיה שדה טובה וקרובה לעיר שמה יצאו עליו ערעורי' או שמה לא יצליח זה שקנה , אין אפטרופוס יכול להקני' מעות יתומים במעמד עלשתן שהרי אין גוף המעות של האפטרופוס ונס הוא להוציא משל יתומים לכר אין לו כח כולי האי אבל אם אחר מקנה ליתומים במעמד שלשתן של האפטרופוס אע"פ שאין גוף החוב של האפטרופוס כיון שהוא טובת היתומים לתת להם מעות קנו .

יב היה לאדם תביעה אצל היתומים ועורר על נכסיהם אין לאפטרופא לזון בשבילם שמא יתחייבו כעטניהיהם וטוב להם שימתי' עד שיגדלו היתומים ויהנו בעצמם אבל אם עכ"כ וירד עמו לזון וטען בשבילם וזכה להם הדין קיים ואם נזכר אין היתומים נפסדי' וכ"ת א"כ למה לא ידון לכתחלה ואם יזכה יזכה ואם יפסד אינו מויק להם דלקת' מרת הדין בזה שיהיה זה הנובע יכול להפסיד ולא יריח לכך מודיעין לומרתחלה גם לתובע שטוב לו שלא ידון וימתי' עד שיגדלו היתומים אם אפטרופוס כשר להעיד ליתומים ע"ל מ"י ל"ה סעיף ח' אע"פ דק"ל דב"ד טוענים ליתומים אין טועני' להם אלא מילתא דשכיחא אבל מילת' דלא שכיחא אע"פ דאבוהו' הוי מצי למטען כ"ד אין טועני' ואם טענו האפטרופ' טענתו טענה אע"פ דלא שכיחא מכל מקום גם האפטרופא אסור לו למעון דבר שנראה לו שהוא שקר דמשום שהם יתומים אין רשאי' לגזול אחרים והא דאמר' טועני' לזרש' ה"מ במענת שמא אבל אם האפטרופא טוען ברי אין דני' אלא ע"פ טענתו ולכן אין לב"ד למעון ליתומים עד שישמענו טענת האפטרופא תחלה .

יג אין האפטרופוס רשאי' להוציא עבדים לחירות ואפילו ליקח דמים מן העבדים כדי שיצאו לחירות כגון שנתנו להם אחרים מעות ע"מ שלא יא' ליתומים רשות בו וזה רוצים לפדות עצמן בהן אפ"ה אין רשאי' האפטרופוס לשחררן שהרי אין גופן קנוי להם ואין הכל יודעין שפדה העבד עצמו בכסף ויבאו לשחרר עבדים אפי' שאינן שלהן אבל מוכרים אותם לאחרים לתקנת היתומים כגון להאכילם או ליקח שדות ולקחי' מהם הדמים ע"מ שיוציאו אותם האחרים לחירות ואתם האחרין הם שמשחררים אותם שהרי גופן קנוי להם בכסף שנתנו בעדם וכל זה לא מיירי אלא בלא רשות כ"ד אבל אם נטל רשות מב"ד יכול לעשות כל מה שרצה שהוא לטובת היתומים .

יד האפטרופוס תורמין ומעשרין נכסי יתומים דלא נרענ' משלוחים והם שלוחי' כ"ד שהם אביהם של יתומים לפיכך תורמין

עצמן כ"ד על היתומי' אחר שאמר לש"מ רצונך שאהיה שולם בכנסך ואמר לו הן ה"ז לשון אפטרופוס' והרי מינהו אפטרופ' מי שהיה לו אפטרופ' על נכסיו בחייו ומת אין צריכי' להני' אותו אפטרופוס על היתומים שאין זה בכלל מינהו אבי יתומי' אלא כשמינהו סמוך למיתתו וטעמא לפי דמצי' הוא שאדם מאמין בכסיו לאחר ואינו ירא שיעשה לו עול לפי שיעור שירא סמנו אבל יכול להיות שאינו נאמן בעיניו להשליטו על ממון יורשיו לפיכך מעמידין כ"ד אפטרופ' הראוי ואין מניחין לאדם שאינו ראוי להיות אפטרופוס אע"פ שמוחק נכסים עד שיביא ראיה שמי' הו' אבי יתומים אם צוה המוריש שינתן חלק הקטן לקטן ויעשה בו מה שירצה הרשות בידו וכן אם מנה המוריש אפטרופ' על הקטנים קטן או אשה או עבד הרשות בידו ואין הכ"ר מוחין דמצוה לקיים דברי המת .

יז אבל כ"ד אין ממנים אפטרופוס לא אשה מפני שאין דרכה לצאת ולמרוח ולא עבד דסתם עבד אינו נאמן ולא קמן שאינו כן דעת ולא עם הארץ שהו' בחזקת חשו'על העבירות אלא בורקין אדם נאמן ואיש חיל ויודע להפך כוכות היתומים וטוען טענתם ויש לו כח בעסקי' העולם כדי לשמור הנכסים ולהרויח בהם ומעמידין אותו על הקטנים בין שהיה רחוק בין שיהיה קרוב לקטן אלא שאם היה קרוב לא ירד לקרקעות מן הטעם שנתבאר בסימן רכ"ה .

יח וכאשר ימנו אותו צריכי' כ"ד לחשוב עמו ולכתוב חשבו' המטלטלין והקרקעות והחובות וכל הדברים שאוסרים לירם דאע"פ דלא משבעי' האפטרופוס באחרונה' יינו על טענת שמא אבל על טענת ברי' כגון שאמר כך וכך לקחת משלי בטענת ברי' משבעי' אותו לפיכך צריך שיערו מה שקבלוה שיחזיר וכותבין שני שטרות אות באות אחד ביד אפטרופוס ואחד ביד כ"ד או ביד קרובים בשביל היתומים .

יט רשאי האפטרופוס ללבוש בגדים נאים מנכסי היתומים לתועלתו כדי שיהיו דבריו נשמעים והוא שיהיה ליתומים הנאה בכסיהם בהיות דבריו נשמעים .

כ כ"ד שהעמידו אפטרופוס ושטעו עליו שהי' איכל ושיחמצי' הוצאות יותר ממה שהיה אמור בו יש להם לחוש לו שמא מנכסי יתומים הוא אוכל ושותה ומסלקין אותו ומעמידין אחר ודוקא שמינהו כ"ד אבל אם מינהו אבי היתומים אין בית דין מסלקין אותו כיון שהי' נאמן בעיני האב ותולין לו' שמא מציאה מצא אבל אם באו עדים להרא' שהוא מפסיד נכסי היתומים מסלקין אותו ומשבעי' אותו הואיל והוא מפסיד ויש חולקין ואומרים דאף כשמינהו כ"ד אין מסלקין אותו משי' חשר בעלמא אא"כ באו עדים ומעידים שאפסיד , ואפטרופוס שהלה מעות יתומים לאנשים שאינם בטוחים ולא היה לו להלות להם כ"ד מוציאין אותו מיד הלות ומחזירים ליתומים שכיון שיכולין לסלק אפי' האפטרופוס כ"ש שישלקו הלוה הבא מחמתו .

כא והוא הדין גמי כל אפטרופוס בין מינהו כ"ד בין מינהו אבי יתומים והיתה שמועתו טובה בשעה שמינהו כ"ד או בשעת שמת אביהן והיה טוב וישר ורודף מצות וחודר להיות וולל ומכא' והולך בדרך חושך או שפרוץ בנדרים וכאבק גול שהייבין כ"ד לסלקו ולהשביעו ולמנות להן באפטרופא כשר וכל הדברים הם כפי מה שיראה לדין שכל כ"ד וב"ד אביהם של יתומים הם , וכושעמדו כ"ד אפטרופוס ליתומים מוסרין לו כל נכסי הקטן מקרקעי' ומטלטלי' שלא נמכרו והוא מוציא ומנכיס , וכונה וסותר ושובר ונוטע וזרע ועושה כפי מה שיראה לו טוב ליתומים ואמכיל' ומשקן ומלביש ונותן להן כל הוצאותיהם לפי המצון וכפי' הראוי להן ולא ירו' להם יותר מדאי ולא יצאצם עליהם יותר מדאי .

כב ודוקא בקרקעות ומטלטלין של יתומים צריכי' בית דין למנות אפטרופוס אבל טעות של יתומים שהניח להם אביהם אינם צריכים אפטרופוס אלא כיצר עושין בהן בודקין מי שיש לו נכסים שיש להן אחריות ויהיו עריות ויהיה איש נאמן ושומו' דברי תורה ומעולם לא קיבל עליו גידוי ונותני' לו המעות של יתומים ככ"ד קרוב לשכר ורחוק להפסד ולא חיישי' משום ריבית דהיי' קרוב לשכר ורחוק להפסד אינוריכות אלא מדרבנן וכמענות של יתומים הקילו בו והתירוהו וע"ל בלבוש ע"ו סימן קט' ונתצו היתומים מתפרנסים משכר המעות וכן אם אין לו קרקע ונתן לו משכנ' של זהב משוכר שאין סי' נותני' לו המעות קרוב לשכר ורחוק להפסד ודוקא משכנ' שאין לו סימן כגון זהב משוכר אבל כלים אפילו של זהב לא יקחו למשכנ' דשמא של אחרים הם ויבאו ויתנו סימן ויטלחו אחר סותו אם יראה הדין שזה לא היה אמור והיו מופקדין בידו , וכנה יפסקו לו בשכר כפי מה שירא הדינים או שליש השכר או חציו או אפילו רביע השכר ליתומים אם יראו שזו תקנה ליתומים עושין לא מצאו אדם שיתנו לו המעות קרוב לשכר ורחוק להפסד הרי אלו מוציאין מן המעות למונות מעט מעט עד שיקנו להם במעות קרקע ומסרין אות' ביד אפטרופוס יצאו להן ואם יצאו כ"ד למנות אפטרופוס גם במעות הרשות

תורמין ומעשרין כדי להאכילם שאין מאכילין את היתומין דבר האסור אבל לא יעשרו ולא יתורמו כדי להניח פירו' מתוקנים שמה שיחסרו יחסר גם מן המעשר או ימפרו אותם טבל ויעשרו הלווקחים .

מן האפטרופסין עושין לקטני' לולב וסוכה וציצית ושופר וס'ת נתפלין ומוזות ומגילה כללו של דבר כל מצות עשה שיש לה קצבה בין שהיא מדברי תורה בין שהיא מדברי סופרים אע"פ שאינם חייבים במצו' מכל אלו המצות עושין להם ומחנכין אותן בהן אבל אין פוסקין עליהם צדקה אפי' לפירי'ן שכיום מפני שמצוות אין להם קצבה ויבאו לבלות קרב' מיהו אם פסק עליה צדקה לאחשוכינהו כדי שיצא עליה' שם מוב והם אמרדים לכך שפיר דמי וע"ל סי' קס"ג סעיף ד' אבל מי שנשתט' או שנתחרש פוסקין עליו צדקה אם היה ראוי כיון שהוא בר חיובא אם ישגפה או יתפקח מיד .

מן וכאשר יגדלו היתומי' נותן להם ממון מורישן ואינו צריך לעשות להם חשבונ' מה הכנים ומה הוציא אלא אומר להם זה הוא הנשאר ונשבע בנקיטת הפ' שלא גזל משלה' כלום בר"א כשימנחו ב"ד אבל אפטרופו' שמינהו אבי היתומי' או שאר המורישן אינו נשבע על טענת ספק וטעמא משום דכשמינהו ב"ד בהויא הגא' רמא נפיק על זה קלא דאליש' מהימני הוא דהא ספק עליה בר"ד משו' שיטלו עליו שבוע' בסוף לא אתי לאימונעי לקבל עליו האפטרופוסות מתחלה אבל אם מינהו אבי היתומים מילתא בעלמא היא מעביד להררי כלומ' הא דמקבל עליו טורח האפטרופוסות אינו אלא משום אהבה בעלמ' וריעות היה ביניה' ולא הגא' ממו' לפי' או רמית עליו' שבוע' לכסוף אתי למימנע מתחיל' שלא לקבל עליו האפטרופו' לכך אמרו מינהו אבי היתומי' לא ישבע וי"א הואיל ואינו נשבע צריך ליתן חשבין וכת' מורי והכויש לנהוג ומחזיקין סתם על כל מי שלקח משל יתומי' בלוי' אבל נשבע על טענת ודאי וכן אם אבד דבר ידוע מנכסי היתומי' נשבע שביעת השומרי' ואם יש לאפטרופוס חלק בריוח אפי' מינהו אבי היתומי' נשבע אפי' על טענת ספק שהרי הוא שות' ייש עליו שבוע' השותפין ולא אתי לאימונעי ליכא למיחש כיון שיש לו חלק בו . ראיובן שאמר שיש לו בידו מעות של שמעון שמת ואינו שצווהו לתת לבניו אם רוצה לתת לכל בניו בשוה אינו יכולי' להשיבעי דה"ל כאפטרופוס שמינהו אבי יתומי' אבל אם רוצה ליתן לקצתן ולא לכולן א"כ לפי דבריו אינו אפטרופו' על אותן שאינו רוצה לתת לו כלום ויכולין להשיבעו שלא עכב כלום לעצמו ואם הם קטנים ב"ד מעמירין להם אפטרופוס ומשיבעין אותו .

ין אע"פ שאין האפטרופוס צריך לעשות חשבון כמ"ש צריך לחשוב בינו לבין עצמו לר'קך ולזהר הרבה מאביהם של היתומי' שהוא אבינו שבשמי' והוא רוכב ערכות שנאמ' סולו לרוכב בערכות וגו' וכת' בתריה אבי יתומי' וריין אלמנות וגומר . אפטרופוס שנתמנה ע"פ ערכאות של גוים צריך ליתן חשבון דהא הכי הוא בייניה' וע"פ דיניה' נתמנה . יתן אין ב"ד יכולין למנות אפטרופא להאינו בלא שבעה אלא א"כ אינם מוציאין אדם הגון שירצה להיות אפטרופא אם לא יאמינוהו בלא שבועה .

ית אין משיבעין את האפטרופו' שביעת המשנ' אא"כ ישענהו ב"ד או יתומי' אפי' בטענת שמה שתי כס' ופרומ' ויכפור בשתי כס' וידה בפרוט' כעין שביעה דאוריית' דכל מאי דתיקן רבנן מען דאוריית' תיקון אבל אם לא היתה הטענה או כפירה והודאה מעורר זה אם טוענין אותו טענת ודאי אינו נשבע אלא היסד' ומגלגלין עליו שביעת האפטרופוסות שלא עכב משלהם כלום .

ך אפטרופוס בין מינהו ב"ד בין מינהו אבי יתומי' אינו אלא כשומר חנם שפטור מגניבה ואבירה וחייב בפשיעה . אפטרופוס שטען בב"ד מה שלא היה לו לטעון וע"י טענותיו באה שבוע' לזה שכנגד היתומי' ואילו טען כהוגן הית' באה שבוע' ליתומי' לא מיקר' פישע רמי יימר דמשתבע ולא מיקרי פשיע' אלא א"כ ע"י טענתו נוטל זה בלא שבועה ואילו טען כהוגן היו נוטלין היתומים בלא שבועה .

כא אפטרופוס של יתומי' שקנה להם שור ולא היו לו שיני' ונתנו לרועה והרועה נתנו עם שאר שורי' לרעות ולא ידע שלא היה יכול לאכול מחמת שאינלו שיני' אין זה פשיע' לאפטרופוס שלא ידע ולא הוה ליה לאסיק' אדעתא ופטור וממי משתלמי' היתומי' נתבאר כסימן רל"ב סעי' י"ח .

כב דין אפטרופא שלוח צורך היתומים נתבאר כסי' ק"י סעי' ח' .

כג אפטרופוס בין מינהו אבי יתומים בין מינהו ב"ד עד שלא החזיק עדיין בנכסי היתומי' ולא נתעסק עדיין בצרכיהם יכול לחזור בו משהחזיק בנכסי היתומים או התחיל להתעסק בצרכיהם אינו יכול לחזור בו והוא שישאר בעיר אבל אם רצה להלך מן העיר פקידא דהנכסים לכ"ד והם ממני' אחר כי טוב

להם ליתומי' שהיה שלהם בתוך העיר שהם שם .

כך יתומי' קטני' שסמכו אצל בעל הבית שה' מעצמ' נתחברו אליו ולא שנתמנה עליה' אפטרופוס ונשתדל בשלהם יש לו כל דין אפטרופוס לכל דבר אפי' סמכו אצל אשה כיון שנתעסקה וטרחה עמהן הרי היא אפטרופוסת שלהן ו"א דאפטרופוס כזה יש לו דין מינהו אבי יתומים וא"כ לישבע כי הויב דלא מימנע וי"א שמשביעין אותו משו' דאיכא למיחש לאדם שאינו הגון שימשיך היתומים אליו ויכלה מזונם אם ידע שלא יצטרך לישבע דכשלמ' מינהו אבי יתומים או ב"ד איכא למימר דילמא מימנע ולא יעשה בשבילם להשתדל באפטרופוסו' אם יש לו לישבע אבל יתומי' קטני' שסמכו מי בקש זאת מירו דנימא ביה דילמא מימנע בשביל השבועה אם אינו הגון ימנע ואם אדם הגון הוא ועושה זה לשם שמים שמרחם עליהם משום שרואה שאין להם עוור וסימך לא ימנע בשביל השבועה . וקטן שסמך אצל אמו וראו ב"ד להתמיר עליה שתתן חשבון או שאר חיווקי' הרשות בידם כיון דליכא למיחש דמימנע ולא עברי דוראי אמו דעת' קרוב' אצל ביה ולא תמנע משום זה .

כה יתומי' שסמכו אצל בעל הבית וזו אותם משלו לא הגיח מעותיו על קרן הצני בה"ה אחר שהיה ליתומי' לצורך שחיבי' לשלם אבל אם פרנסה בתורת גמילות חסדים פטורי' וע"ל בלבוש ע"י סימן רנ"ג סעיף ח' .

כו קטן שהגדיל אפי' היה אוכל ושותה יותר מראי ומפסיד והלך בדרך רעה אין ב"ד מוציין ממנו ממנו וזמן ואין מעמירין לו עוד אפטרופוס אא"כ צוה מורישו שלא יתנו לו אלא אם היה כשר ומצליח או שלא תתנו לו עד זמן פלא' מ"מ מוכיחין אותו ומלמדין אותו ללכת בדרך ישרה ואירחו' צדיקי' מי שמנה אפטרופוס לבניו והגדולים יכולין לומר אין אנן צדיכין אפטרופוס אא"כ יש בו משום מצוה לקיים דברי המת וע"ל סימן רנ"ב .

כז החרש והשוטה הם כקטנים ומעמירין להם אפטרופוס דמצוה הוא כמו בקטן .

כח אפטרופוס שמת והוציא בנו פנקס אביו שכתבו שהוצי' כפרנסת היתומין כנה אין מוציאין מהיתומים בכך דשמא נתפרע אביו ולא נמחק . אבל בעודו חי נאמן על כל מה שאומר שהיה להן ונוטל בשבועה .

הלכות פקדון

רצ"א שומר חנם מאימתי מתחייב בשמירה וכיצד היא השמירה ובו כ"ח סעיפים :

א ג' פרושיות נאמרו בתורה טמוכות זו לזו פרש' ראשונה כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור וגומר . שנייה כי יתן איש אל רעהו חמור או שור או שה וגומר . שלישית ובי ישאל איש מעם רעהו ונשבר או מת בעליו אין עמו שלם ישלם וגומר . ואחז"ל ראשונה נאמרה בש"ח ולפיכך פטור בה על הגב' דכתיב וגונב מבית האישי שמוען שנגנבה הימנע ונקרב בעל הבית אל האלקים ופירושו לשבועה שישביעני דדיין שכן הוא ונפטר וכן פטר בה על האבירה דכתיב על כל אבירה אשר יאמר וגומר ואצ"ל שפטור מכל האונסין והגדולים מהם כגון שבורה ומתה ולא חייב בה אלא א"כ פשע בשמירת' ונגנב או נאבדו בפשיעתו ולא כך פירש בה כס' או כלים שרדף לשומרים בחנם לפי שאין טורח בשמירתן שבקל יכול לשומרם שלא יגנבו ואפ"ה פטורו . פרש' שנייה נאמר' בש"ש ופטר בה אונסין כגון שבורה ומתה דכתיב ומת או נשבר או נשבה שבועת' ה' תהיה וגומר וחייב בה על גניבה ואבירה דכתיב אם גנוב יגנב ישלם וגומר יגנב לרבות אבירה ועוד ק"ו הוא ומה גניבה שקרובה לאונס משלם אבירה שקרובה לפשיעה לא כ"ש ואצ"ל שחייב על הפשיע' ולכך פיר' בה חמור או שור ושה לפי שיש טורח בשמירתן ואין דרך לשימרן בחנם וגם משיענו אע"פ שיש טורח בשמירתן וא"א לשומרן שלא יגנבו אלא בטורח אפ"ה חייב עליהם אבל לענין הדין אין חילוק בין כסף או כלים לכהמה ל"ש בש"ח ול"ש בש"ש א"כ בע"ה ופרשה שלישייה נאמרה בשורל חייב בה אפי' אונסין דכתיב ונשבר או מת וגומר ואינו פטור אא"כ מתה מחמת מלאכתו דלהכי שיילה כמ"ש כ"ה ע"ד רמז בה כס' פרש' שלישיית לדין רביעי דהיינו לשובר בהמה או כלים לעשות בהם מלאכתו דכתיב אסך שכיר הוא בא בשכרו ופד' ואם אינו שואל אלא שכיר ששב בשכרו ליד השוכר הוה לא משאלה ואין כל הגא' שלו שיהי ע"י שכרו נשתמש ואין לו משפס שואל להתחייב באונסין ולא פ"י מה דינו אי כש"ח אי כש"ש ונהלקו בו חכמים דאיכא מאן דאמר דינו כש"ח ואיכא מאן דאמר דינו כש"ש והכי ק"ל דהכי מסתבר טפי כיון דאפקות משואל קאי אדין דש"ש שילפינו ולא אדין דש"ח דלפני פניו ב"ל טעמא

לבוש עיר שושן

הלכות פקדון

סימן רצא

טעמא ותנה הם מפורשים לנידן כסדר היובם ש"ח וש"ש ושואל ונקדו שיכר לשואל מפני שרינו כש"ש

ב ש"ח הוא שהפקדון אצלו כסף או כלים או בהמה כל דבר לשמור והוא מקבל עליו לשמור או אפי' אינו מקבל עליו לשמור בפירוט אלא אמר לו הנח לפני הרי הוא שומר חנם אבל אם אמר ליה הנח לפניך או הנח סתם או שאמר ליה הרי הבית לפניך אפי' ש"ח לא יהי' דתיב ונטר לך קאמר ליה ואינו חייב שבוטע ככל שלא פשע אבל יכול להחרי' סתם על מי שלקח פקדון שלו ולא יחויינו לבעליו וזמ"מ מי שהיה מדלך בדרך ואמר לו חבירו הודך עמך אלו המנעלים וכו' צא בו ואמר לו הניחם באנעל החמור והניחם שם על החמור ולא קבלם הנפקד לידו אלא כמו שהניח המפקד על החמור כך הולכ' ולא קשים והלך לו הנפקד מן הצד להסך את רגליו והניח החמור על אם הדרך ונאכרו המנעלי' והיה ש"ח על המנעלי' והיה פושע במה שהניח' כך בלתי קשורים על החמור והפליג ממנו והניחו כבודו על אם הדרך דאע"ג דלא אמר ליה אלא הניח' כאן סתם לא אמרין דהנח סתם אינו אפי' ש"ח אלא כשהוא במקום המשתמר דהנח וטורחך קאמר ליה אבל בדרך יכוצא בו ודאי הנח ואשטורנו כך קאמר ליה שכן דרך כל חמר שומר חמירו בעצמו שאם לא ישמרו ודאי יאבדו ויש חילוקין וסבירא ליה שגם בכנות זה צריך שיאמר הנח לפני וכלאו הכי פטור

ג בקש מחבירו שיתן לו רשות להכניס בהמתו או פירותיו לחצירו ונתן לו רשות ולא פירש לו כלום בשמירתו אינו חייב כלל בשמירתו בין שלא קיבל עליו כלום

ד ואפילו כשקיבל עליו לשמור אינו חייב אלא כפי שיוי החפ' שקבל עליו לשמרו כיצד כנות שנתן לו לשמור דיגר זהב ואמר לו הנהר בו של כסף הוא ופשע בו ונאכר אינו חייב אלא בשל כסף שיאמר לו לא קבלתי עליו אלא שמירת דיגר בכסף וכן כל כיוצא בזה אבל אם הפסידו בידים משלם של זהב שיאמר לו המפקד מאי היה לך למעביד גביה שהפסידתי בידים שמעון קבל ספרים מראובן להוליכו למקום אחר ונלקחו במכס ואמר שראובן פשע שאמר לו שאין נותנין מכס מהספרים ואם לא היה כן לא היה מקבל עליו השמירה כי לא היה רצוני לטרוח בדבר האסך הדין עם שמעון דהא שמירת המכס לא קבל עליו

ה יש מי שאומר שהשומר הזה מיד כשקבל עליו לשמור או שאמר הנח לפני ונסתלקו הבעלים משמירתם חייב עליו השומר אם פשע אפי' שלא משך ויש זה שאומר שאינו חייב עד שימשוך ובמקום שהמשיכה קונה

ו ש"ח שפשע ולא שאר כראוי לאותו דבר אפי' שלכסו' לא נאכר מחמת איתת הפשיעה אלא נאכר ע"י אונס בענין אחר חשוב פושע וחייב לשלם כיצד כההוא מעשה כא שהפקדן מעות אצל חבירו והניחם במחיצה של קנים והיו טמונים באותו מחיצה שהיה שומר מעולה לגבי גנבים שאין דרך של גנבים לחפש מעות מחיצה של קנים מפני שאין דרך הבעלי בתים לשמור שם אבל לא היתה שמירה זאת שמירה מעולה לגבי אש רשמה תצא אש וישרפנו והרי הוא לגבי אש פושע שיהיה לו לטמונו בקרקע או בכיתל אכנסו ולכסו' כאו גנבים וגנבים זאמרו חז"ל דאע"ג דלגבי גנבי' היה אונס שאין דרך גנבים לחפש בכאן כיון דלגבי אש הוי פשיעה חייב לשלם דתחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב וכן כל כיוצא בזה

ז המפקד אצל חבירו בין כלים בין מעות ואמר תן לי פקדוני ואמר לו השומר אינו יודע אנה הובחתי פקדון זה או באיזה מקום כתיב הכספים המתן לי עד שאבקש ואיצא ואחזירנו לך ה"ו פושע וחייב לשלם מיד דה"ל לתת דעתו עליו

ח כאו עליו גנבים ונכרו הפקדון ואלו היה צווח היו כאים בני אדם להציל חייב הכותן דלא צווח פושע ואפי' אם באו אנשי צדיק לצעוק ולבקש אנשים שיעזרוהו לעמוד כנגד' ואם היה אפשר לו לעשות כן ולא עשה חייב ודוק בחנם אבל אם לא היה מוצא למי שיבא לעזרו אלא בשכר פטור שאינו צריך להוציא הוצא' והוא עצמו שומר חנם

ט פשע השומר ולא שם הבחמה כראוי ויצא לאגס ומתה שם כדרכה פטור אפי' שהיתה תחלתו בפשיעה לענין זאבים וגנבים ואם טרפה שם זאב או שנגנבה משם היה חייב עכשו שמתה כדרכה פטור דהא התורה פטרה שכורה וכתה גבי ש"ח ואע"ג דאמריו לעיל סעי' ו' דק"ל תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב ה"מ במחיצה של קנים שהיתה תחלתו בפשיעה לגבי אש דע"י פשיעו' שלא שמר כראוי שלא הטמינם בקרקע ככתל של אבנים בא ג"כ האונס שנגנבו שאם שמרם כראוי והטמינם בקרקע או בכיתל של אבנים לא היו גנבים ג"כ אבל הבא באדם שמר כראוי בביתו היה יכול להיות ג"כ שמתה בכיתל המלאך המות מה לי הכא ומה לי התם ויצאתה לאגס לא גרמה המת' אבל אם גנבה גנב מן האגס ומתה כדרכה בבית הגנב הרי השומר חייב אפי' שהוא שומר חנם שהיה אפי' לא מתה הרי

היא אבודה ביד הגנב והרי יצאתה לאגס שפשע לגבי גרמה לה להגנב שאלו שמרה בבית' לא היתה נגנבת וכן כל כיוצא בזה העלה הבחמה לראש הנהר ונפלה ומתה הרי זה פשיעה וחייב שלא היה לו להעלות' ואם מתה שם כדרכה פטור דה"נ אין זה תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב לא העלת' לראש הנהר היתה מתה בבית המלאך המת' מה לי הכא ומה לי התם לא העלה הוא אלא היה ע"ת' מעצמה לא מבעיא אם ע"ת' כעל כרחו שלא היה יכול לתקופה ועלתה ונפלה ומתה שהוא פטור דכולה אינם הוא אלא אפי' לא עלתה בעל כרחו אלא היה ע"ת' מאילה אין זה פשיעה מה שעת' מאילה אלא דומה לגניבה ושומר חנם פטור בה

י שומר חנם שהניח הבחמה ונכנס לעיר וזבא ארי וחדסה זאב וטרפה אין אומרים אלו היה שם היה מציל וחייב לשלם אלא רואין אם נכנס בשעה שדרך בני אדם ליכנס פטור אפי' היה יכול להציל אלו היה שם דהא נטר כדגמרי אינשי ואם נכנס בשעת שאין דרך בני אדם ליכנס רואין אם היה שם היה יכול להציל ה"ו פשיעה שלא היה ליכנס וחייב ואם לאו פטור אפי' רהוי כמו תחלתו בפשיעה וסופו באונס דק"ל דחייב אין זה האונס בא מחמת הפשיעה דהא אפי' אם לא פשע שלא היה נכנס לעיר היה אירע זה האונס שהיו באין הואב והארי והרי הוא לא היה יכול להציל וע"ל סי' ש"ג סעיף י'

יג כיצד דרך השואמים הכל לפי הפקדון יש פקדון שדרך שמירתו להניחו בבית שער כנות קורות ואבנים יש פקדון שדרך שמירתו להניחו בחצר כנות חבילי' פשתן הגדולות וכיוצא בהם ויש פקדון שדרך שמירתו להניחו בבית כנות שמלה וטלית ויש פקדון שדרך שמירתו להניחו בתיבה או בארנו ונועל עליו כנות כדרי משי וכלי כסף וכלי זהב וכיוצא בהם י"א דסתם תיבות חתורות הן אצל עכברים ואין התיבה שמירה מעולה לבגדי' אלא צריך להשים הנגדים וכדומה להם על גס ולא להניחם בתיבה והכל לפי הענין

יד שומר שהניח הפקדון במקום שאינו ראוי לי שאינו משתמר שם יפה ונגנב משם או אכדו או אפי' נאנס משם כנות שנפלה דליקה ושרף כל הבית ה"ו פושע וחייב לשלם דק"ל תחלתו בפשיעה' וסופו באונס חייב כדלעיל ואף על פי שהניח הפקדון עם ש"ו אם הוא מקום שראוי לשמירה פטור ואם אין המקום ראוי לשמירה חייב דבש"ז רשאי אדם לעשות מה שירצה אבל בשל אחרים אינו רשאי והוי פושע אפי' שגם שאלו נשרף

טו כנות ודינים ולשונות של זהב ושל כסף אכנסים הכיתל אין להם שמירה אלא בקרקע ולא יקברם עמוק בקרקע משים שיש רמאי' שאנשישין בקרקע ומכירתו אם יש חלל תחתיו לכך לא יתן עליהם אלא עובי טפח עפר שאין החלל ניכר שם אי יטמנם בכותל בטפח התחתון סמוך לקרקע או בטפח הסמוך לקור' שגם שם אין החלל ניכר ואפי' לא יתנם באמצע עובי הכותל רק שיכנס טפח בתיבה אבל לא באמצע הכיתל שמה יחפרו הגנבים ויגנבו שכן דרכם לחפור שם ואי לא הטמינם כראוי אפי' נתנם בתיבתו ונעל בפניהם כראוי ונגנבו או נאכרו הוי פושע וחייב

טז המפקד אצל חבירו כספי' ערב שבת סמוך לבין השמשו' לא הטרחהו בו רבנו לקוברם מיד מפני שהוא טורח בכבוד שבת ואינו חייב לקובר' עד מוצאי שבת ובמוצאי שבת צריך לפימנע סיד ואם נתאחר למוצאי שבת כדי לקוברם ולא קברם ונגנבו או נאנסו חייב ואם המפקד הוא ת"ח אינו חייב לקוברם עד שישא אחר שיבדול כיון לקוברן דכיון דת"ח הוא הדר על מצות הבדלה לפי' ימתין דילמא סבעיא ליה זוי' לאבדלת' ויש אומרים דהוא הדין אם הנפקד ת"ח שיכול לשהי' מלקובר עד שיעור שיבדול

יז אם התנה הנפקד על מנת שלא אטמנם בקרקע וכן כל דבר ודבר שאינו כספים והתנה שניחמו עם שלו הכל לפי תנאו

יח כר"א שהכספים אין להם שמירה אלא בקרקע בעצת שהגנבי מצויים ואנשים רמאים שמתפשם אחריהם אבל במקום דלויבא כל הגי אין צריך לכסותם בקרקע אלא מניחם במקום שאניח מעותיו ובמקום המשתמר כפי דרך המקום וכפי הזמן שהוא מפקד

יט ואפי' באקים שנגנבים מצויים לא אמרו אין להם שמירה אלא בקרקע אלא במפקד סתם אצל חבירו לשומרי אבל המפקד מעות אצל חבירו כדי להתעסק בהם והיות פשיטא דהוי כמו אמר לו בפ"י שאינו מצריכו לקוברו בקרקע דאמרו בכל פעם שירצה להתעסק ולעשות בהם שמירה יצטרך טרא וחצינא כרי להוציאם מן הקרקע פשיטא דכל דיון דראין כה"ג לאו דינא הוא

ך הפקדן כספי' אצל חבירו בדרך להוליכ' לביתו או ששלח עמו מעות ממקום למקום צריכי' שהיו צוררים ומנוח' צידו או קשורים

הוא אבודה ביד הגנב והרי יצאתה לאגס שפשע לגבי גרמה לה להגנב שאלו שמרה בבית' לא היתה נגנבת וכן כל כיוצא בזה העלה הבחמה לראש הנהר ונפלה ומתה הרי זה פשיעה וחייב שלא היה לו להעלות' ואם מתה שם כדרכה פטור דה"נ אין זה תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב לא העלת' לראש הנהר היתה מתה בבית המלאך המת' מה לי הכא ומה לי התם לא העלה הוא אלא היה ע"ת' מעצמה לא מבעיא אם ע"ת' כעל כרחו שלא היה יכול לתקופה ועלתה ונפלה ומתה שהוא פטור דכולה אינם הוא אלא אפי' לא עלתה בעל כרחו אלא היה ע"ת' מאילה אין זה פשיעה מה שעת' מאילה אלא דומה לגניבה ושומר חנם פטור בה

קטורים לו כראוי על בסנו מכנגד פניו בענין שהיו עניני עליהם תמיד עד שיגיע לביתו ויקברם כראוי ואם לא קשרו בדרך הואת אפי' נאנסו חייב לשלם שהרי תחלתו בפשיעה , **כא** כל המפקיד אצל בעל הבית בין כלים בין מעו' על דעת אשתו ובניו דפני' ביתו הוא מפקד לפיכך אם נתן הנפקד הפקדון ביד בניו או בנותיו הגדולות או ביד אשתו ושמו כראוי ונאבד או נגנב פטור דעל דעת זה מסרו לו שיהא לו רשות למוכרו להם ונאמנים לו וה"ה אם החזיר הנפקד את הפקדון לאשת המפקיד פטור וע"ל סימן ש"מ סעיף ה' אבל אם מסרו הנפקד לבניו ובני ביתו הקטנים או לעבדיו בין גדולים בין קטנים דסתם עבדים אינם נאמנים ולא על דעתם הפקיד או לאחד מקרוביו שאינם שרזיים עמו בבית ואין סומכין על שולחנו וא"צ לומר אם מסרו לאחר הרי זה פושע וחייב לשלם אלא אם כן הביא השומר השני ראייה כעדים שלא פשע ואם לא יבא ראייה יתבאר לקמן סעיף כ"ו וכן אם הניח אחרים ליכנס במקום שהפקדון מונח שם אע"פ שאינם בחזקת גנבים אם נגנב חייב לשלם דהוי פשיעה כמו שומר שמסר לשומר שחייב כמ"ש לפנינו בע"ה סעיף כ"ו .

כב היכא שידוע שאין דרך הנפקד לשמור הפקדון בעצמו אלא ררנו שכל פקדון שמפקדין בידו הוא מסרו ליד אחר שהוא תחתיו אע"פ שאינו שרזי בביתו ואינו סמוך על שולחנו הוי דינא כמוכרו לבני ביתו דודאי גם על דעת זה הפקידו בידו .

כג מעשה באחד שהפקיד מעות אצל חבירו ונתנם השומר לאמו והיא נתנה לתוך תיבת' ולא טמנה איתא בקרקע כדינ' ונגנבו ואמרו חז"ל שאין הנפקד חייב לשלם מפני שנתנה לאמו והוי שומר שמסר לשומר כמו שכבר אמרנו כל המפקיד על דעת בניו ובני ביתו הוא מפקד ואע"פ שהוא לא הודיע' שהיו של פקדון כדי שתטמנם בקרקע שיביל היא לפעו' ולומר סבור הייתי שיותר תיוהר בהם לשומרם היטב כשהיא סבור' שהם שלי וכן אין אמו חייבת לשלם שהרי לא אמר לה שהם פקדון ואמרו חכמים ו"ל ישבע הבן שאיתם המעות עצמם הם שנתן לאמו ופטור והאם תשבע שנתנה לתוך תיבת' ונגנבו ויפטרו שניהם אבל אינה צריכה לישבע שלא הודיעה הבן שהיו של פקדון אע"פ שאם היה מודיע אותה היתה חייבת הואיל ולא טמנם בקרקע כמו שהיה הדין בימי חכמי הלמור מפני שאין המפקיד יכול לפעו' עליה טענת ודאי שנבנה הודיעה שהם של פקדון והרי היא טענת ודאי שלא אמר לה לכך אינו יכול להשביעה בטענת ספק והא דהצריכו לבן שישבע משום דזויו הוי דלאו דבר מס' יים הוא והאם בעצמה לא היתה יודעת אם אלו המעות שנתלה בה היו מעות של פקדון לפיכך הצדיקוהו הבן לישבע שהם בעת אבדן בדבר מסויים בגון כולם וכסות וכיוצא' באלו סגי שנשבע השני לבדו שזהו שמסר לו והוא הגנב ממנו ויפטרו שניהם וכן כל כיוצא' בזה .

כד מכאן אתה למד שהשומר שמסר הפקדון לאשתו ובני ביתו והודיעם שהוא פקדון ולא שמרו בדרך השומרים שהם חייבי' לשלם לבעל הפקדון ובעל הבית פטור שכל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקד ואם אין להם לשלם י"א דבעל הבית חייב לשלם דאי לא תימא הכי כל פקדון שיהא מופקד ביד אדם יאכלו אשתו ובניו ויפטרו ויש חולקין דהואיל ועל דעתם הפקיד הוי כאילו הוא מסר הפקדון בידם ולמה ישלם בעל הבית בעדם .

כה מעשה באחד שהפקידו כשות אצל חבירו והיו לו לשומר ג"כ כשות אחרים ואמר לו לשמשו לך וטול מזה הכשות והשלך אותו לתוך השכר והלך השמש והשליך מכשות של פקדון ואמרו חכמי' ו"ל השמש פטור שהרי לא אמר לו מזה תשליך ומוה אל תשליך והוא היה סבור ששניה' שלו אלא שפיראה מק' היא לו ואינו מקפיד על זה שיטול דיקא מזה ומה לא יטול לפיכך פטור השמש וגם בעל הבית פטור שהרי אמר לשמשו מזה השלך ומה פשע הוא שהשמש השליך מן האחר ואינו צריך לשלם רק מה שנתנה בלכד לפיכך אם נעשה השכר חומץ פטור מלשלם דהא לא אהנוו כלו' אדרבה שמא כשותו נרמה להיות השכר חום' והפסידו מיהו בין כך ובין כך חייב השומר בפשיעה שוכך אירע ולא פשע דצוות לו שישלם מזה או שמא לא אמר לשמשו כלי' אלא אמר לו סתם טול כשות והשלך לשכר דהוי גמי' פשיעה וכן כל כיוצא' בזה ואם היה כשות הפקדון רחוק ממק' הטלת שכר ושלו קרוב ושהיה השליח לכא והיה שם בעל הבית ולא אמר לו דבר חייב לפי שכשראה אותו שיהיה היה לו להעלות על דעתו קוד' שישלכנו לתוך השכר שמקמ' רחוק הביאו כד"א בש"ח אבל איהיה שומר שכר יש מי שאומר שבין כך ובין כך חייב ואפי' החמי' השכר שלא נדנה כלו' ממנו חייב דכיון שהיא עמו שוכך צריך לרדק' יתר שהרי חייבתו התור' על גניבה ואכילה וה"נה"ל

לפרש מזה תשליך ומוה אל תשליך וכוון שלא פירש הוה דומי' דגניבה ולא תלינן שהחמי' השכר מן הכשות וחייב , **כז** שומר שמסר לשומר אם מסרו לו בפני המפקד ולא מיחה בו פטור אבל אם מסרו לו שלא בפני המפקד חייב ל"מ ש"ש שמסר לש"ח הגדועי' גרע לשמירתו דחייב אלא אפי' שומר חנם שמסר לשומר שכר דעלווי' עלייה לשמירתו שמוסר נפשו יותר לשמור אפ"ה חייב ואפי' נאנס ביד שומר השני דאמר ליה את מהימן לי בשבועה איהו לא מהימן לי בשביעי' ואפי' אם ידוע לכל שהשני טוב וכשר יותר מן הראשון לפיכך אם דרך הבעלים להפקיד תמיד דבר כזה אצל השומר השני הרי השומר הראשון פטור מלשלם ונשבע שומר השני ונפטור דהשת' לא יוכל לפעו' איהו לא מהימן לי בשביעה דהא הוא ג"כ מאמינו תמיד והוא שלא ימעת בשמירתו אבל אם מיעת בשמירתו כגון שהראשון היה שומר שכר והשני שומר חנם או שהראשון שואל והשני ש"ש פוש' היא הראשון ומשלם אע"פ ששאל או שכר כבעלים אפ"ה חייב אע"ג דבעלי' פטור אפי' מפשיעה כמ"ש בסעיף כ"ח היינו כשמתה הבהמ' אי נאבד' בפשיעתו ברשותו של השומר הראשון אבל כשמסר' לשני אין הראשון מתחייב אלא באותו שעה שמתה הבהמה ברשות השני ואין שאלה בבעלי' פוטרת אלא לאותו שומר ששאל מן הבעלים אבל לא לשומר שני שלא שאל מן הבעלי' והראשון אינו מתחייב אלא על רשות השני ואם יש עדי' ששמר השני כראוי דהשתא ג"כ לא יוכל לפעו' איהו לא מהימן לי דהא יש עדים ונפטור השומר הראשון ואם לא הוי שם עדים אם השומר הראשון בעצמו ראה שהיה שם אינם יוכלו הוא לישבע ה"ו נשבי' ונפטור והוא שהיה האינס שלא בא על ידי פשיעתו שמסרו לזה שא"א אם לא מסרו לו היה אירע זה האונס כגון מתת כדרכה דאמרין מלאך המו' מה לי הכא ומה לי התם וע"ל סימן ע"ב סעיף א' .

כח בדי' שאין ש"ח חייב אלא בפשיעה שנתנו לו לשומר בחסם אבל אם הנתנה שיתחייב אף באינסון חייב אף ברברים בלא קניין דבקהויא הגאה דנפיק ליה קלא דאיניש מהימנא הוא גמר ומשעבד נפשיה בלא קניין .

כח המפקיד אצל חבירו בין בחנם בין בשכר בין השאילו או השכיר לו אם היה המפקיד עושה לו שום מלאכה לנפקד בין בחנם בין בשכר הרי השומר פטור מכולם אפי' אם פשע בדבר שמסר ואבד מחמת הפשיעה ה"ו פטור רבתיב גבי שואל אם בעליו עמו , לא ישל' פי' אם הבעל עם השואל במלאכתו בשע' שהשאילו לא ישלם וכל' כשאר שימרים שאינה חייבי' באינסום שאם בעליו עמו לא ישלם ועוד וכי ישאל כתיבי' וי"ו מוסי' על ענינין ראשון כד"א כששאל הבעלים או שכרן בעת שנטל החפ' אושהו שאליו' עמו' או שכרו' אצלו מקודם לבן ומשכה שאלתם ושכירת' עו' ששאל או שכר להם בהמתו או חפציו שביין שהיו עמו במלאכתו בשעת שנטל אע"פ שלא היו עמו במלאכתו בשעת שנאבד פטור דמשמעות דאם בעליו עמו לא ישלם אוכי ישאל לתור קאי אבל אם שאל החפ' ונטלו ונעשה עליו שומר תחלה ואח"כ שכר את הבעלי' או שאלם אע"פ שהיו הבעלים עמו במלאכתו בעת שנאבד חייב .

רצב שלא לשלוח יד בפקדון ואם שלח בו יד וכו' כ"ב סעיפים :

א כתיב ומת או נשכר או נשבה שבועת ה' תהיה בין שניהם אם לא שלח ידו וגו' משמע הא אם שלח ידו אין השבועה פוטרתו אפי' משבירה ומתה שמיד ששלח בה יד קאי ברשותיה לחייב עליה אפילו באינסון ממילא ש"מ שאין הנפקד רשאי לשלוח יד בפקדון ואם שלח בו יד אפילו אינו מכין לגוללו אלא להשתמש בו קם ליה כרשותיה וחייב באינסון אע"פ שעדיין לא נשתמש בו דשליחות יד אפי' בלא חסרה משמע דהוי שליחו' יד המחייבו רק שגיבהנה כדי להשתמש בו תשמשו שמחסרו אז חייב כאילו חסרו' אבל אם הגביהו לעשות בו תשמשו שאינו מחסרו אינו חייב משעת הגבהה אלא משעת תשמיש ולא משו' שליחות יד שאין זה נקרא שולח יד כיון שאינו מחסרו אלא משו' שהיא שואל שלא מדעת וק"ל שואל שלא מדעת גולן הוי וקאי ברשותו לפיכך אם החזירה למק' שנטלה משם חז' דינו להיות כשימ' הואיל ומתחלה לא היה עליו ריק שואל בעלמא אלא שהיה שואל שלא מדעת דיו שיחזירה למקום שנטלה מהה ואינו צריך להשיב' לבית הבעלי' או להחזיר' למקומה מדעת בעליו ובמעות בני האיגונא חייב באינסון וע"ל פ"ד .

ב הוזה את החבית ונטל ממנו רביעית ונשברה אחד בד' באונס אינו חייב אלא ברביעית כיון שלא הגביהה לא קנת

בין לשבר בין להפסד הדין עם הנפקד הואיל וברשות הוציא אם נתעסק בהן לצורך בעל הפקדון הרינו שלו שהרי לצורכו התעסק וזכה לו מיד שקבלו ואם ביה דעתו שמעק לצורכו או אם הוא בענין שאסור להשתמש בהן דאמרין סתמא עסק בהן לצורך בעל הפקדון אינו נאמן לומר א"כ אפילו בשבועה לומר לעצמי עסקתי א"כ אמר בפירוש בפני עדים קודם שהתעסק בהן לעצמי אני מתעסק בהן דאע"פ שהוא גזלן עליהם הרינו שלו והקדן נעשו עליו מלוח מיהו אם רוצה ליתן א"כ הרינו כדי שלא להיות גזלן למפרע הרשות בידו ואין בו משו"דיבית שאין זה אגד נטר שהרי לא הלווה כלום.

ה המפקיד אצל חבירו סמון או כלים חשובים וכאן עליו נכבדים על הנפקד וקדם ונתן להם הפקדון כדי להציל את עצמו אם היה הנפקד עצמו איש אמור שהוא בעל סמון חייב שחוקתו שבגללו באו הגנבים ונמצא זה מציל עצמו בממון חבירו ואם אינו אמור חוקתו שלא באו אלא בגלל הפקדון ואין הנפקד חייב למסור עצמו בשביל פקדונו של זה.

ו הופקד אצלו ממון של פדיון שבנים וכאן עליו אסוי ונתנו להם כדי להציל את עצמו אם לא היה מצוי אצלו שם ממון אחר לפדות עצמו בו פטור שאין לך פדיון שבויים גדול מזה שאע"פ שיש לו ממון הרבה במקום אחר עכשיו הוא כמו שבוי שאין לו כלום כיון שאין בידו ודוקא שהיה הממון של פדיון שבויים סתם אבל אם היה של שבויים ידועים שגבו לפדות אותם בו חייב לשלם שאסור לשנותו.

ז הופקדו אצלו פירות לא יעריבם עם פירותיו אלא יניח' לברם ואי יוכל לומר לו בחירת הרי שלך לפניך עבר וערכם עם שלו יחשוב כמה היו שלו וכמה היו הפקדון ויראה כמה חסרו ויחשוב על כל אחד החסרון לפי פירותיו אחר שישבע שכן וכך הוא החסרון וכן אם נתן לו מעות להלוכי זה אחריתו של המפקיד ונתנו עם מעותיו ונאבדו מקצת המעות ההפסד מכל א' לפי ערך המעות ודוקא מעות וכיצא בו שאינו דבר מסויים אבל אם נתן לו להלוך טענת וכיצא בו דבר שהיה מסויים ועירבו עם שלו ונאבד אחר מהם יבד האחוזק לומר לשאינו מחוקק דלמא שלך נאבד והמתה הוא שלי והמעה' ואם הפקידים הם שנים שהפקידו אצל אחד ונאבד או נגנב אחד מהן ברבר דנייד כגון כהמות אזלין בתר רובא ואמר' דאותו שנאבד מן הרוב נאבד-דכל דפריש מרובא קפריש ואם הוא דבר קבוע כל קבוע כמחצה על מחצה דמי וההפסד על שניהם יחד.

ח ובפירות שערכם עם שלו אם נתתם מהם ולא ידע כמה נסתפק חשבו תחלה החסרון שראוי' לרתמסר וינכה לו ואי ידע כמה נסתפק מהן וישל' לפי ערך הפירות כיצד לחשו' ולאורו קלוף ינכה ד' קבים ומחצה לכל כור לשעורי' ולדוחן מ' קבין לכל כור לבוסמין ולור' פשתן בנכעוליו ולאורו שאינו קלי' ג' סאין לכל כור וכמהו וז' לכל שנה ושנה.

ט כמה דברים אצור' שמדד לו בימות הגזון והחזיר לו בימות הגזון אבל אם הופקדו אצלו בימות הגזון והחזיר לו בימות הגשמי' אינו מנכה לו כלום בשביל החסרון מפני שתופח' ומותיר' כשיעור החסרון.

י ואם הופקד אותו יין וערכו עם שלו ונסתפק ממנו מנכה לו שתות היין ולשאן מנכה לו שלשה לוגין לכל מאה לוגין לוג ומחצה בשביל השמרים ולוג ומחצה בשביל בליעת הבלי לפיכך אם היה השמן אצלו ואחוקק אינו מנכה לו כלום בשביל השמרים ואם היה הכלי ישן שכבר שכע מכליעה אינו מנכה'לו כלום בשביל בליעת הבלי.

יא המפקיד אצל חבירו פירות שאינם מרודים וערבן הנפקד עם פירותיו ולא מרדן הרי זה פושע ואם אמר המפקיד כך וכך היו והנפקד אומר איני יודע ישל' בלא שבועה שהרי חייב עצמו בתשלומין ואינו יודע כמה הוא חייב ונמצא מחוייב בשבועה ונתוך שאינו יכול לישבע משל' אבל יכול להחרים על מי שנוטל ממנו יותר ממה שמגיעו.

יב לא ערבים עם פירותיו וחסרו אע"פ שחסר' ומחמטטין ואולכין בכל יום לא יגע בהם בד"א כשחסרו חסרון הראוי להם בכל שנה אבל אם חסרו יותר מכדי חסרוןן אם בעל הפקדון בעיר יודעו ויעשה בהן מה שצוה הפק' ואם אינו יודע' מוכרן כבית דין משום השבת אבירה שופסידו יותר מדאי אם לא ימכרם.

יג וכן אם הופקד אותו יין והחמי' דבש והדביש וירא שמא יפסיד נס הכלי יכול למוכרו כדי שלא יפסיד הכל. וכן אם הופקד אותו חמין ודגים וזן הפסד לא ימכרו עד שעה חמישית בערב. פסח ודגין מותר לאכילה הוא ושמא יבא הבעל ויטלם אבל מכאן ואילך יוצא ומוכר בטוק לשעתו מפני השבת אבירה לבעלים קודם שיאסר כהנאה.

יד ודוקא משום הפסד שכגוף הפקדון יכול למוכרו אבל פקדון שחושש בו שיוול אפילו יודע כודאי שיוול לימן פלוגי

קנה אותה להתחייב באונסין ואינו חייב אלא מה שנוטל אבל אם הגבירה כדי לישול ממנו רביעית קנה כולה בהנכחה להתחייב באונסין כיון שהגבירה לשלוח בה יד לחסרה וא"כ גשברת חייב'כבולה אפילו לא נטל ממנה כלום ודוקא בחבית של יין או דבש או כה"ג שכולו גוף אח' שבשע' שמנביהו לישול קצת ממנו יניח' ליה דתהו כולה חבית בסים למה שיטול ממנו שלא יחזין דין אינו משתמר אלא בכלי מלא לכך קנאו כולו להתחייב באונסין בכליו דנעשה שואל על כל מה שבחבית להשתמר שם מה שהוא רוצה לישול אבל אם היה הפקדון כיס של מעות והנכית את הכיס לישול ממנו דינר וכיצא בו סן חכוס סדריים שאינם גוף אחד ואין זה משתמר מחמת זה ה"ז גשאר בגארא בספק אם נתחייב בכל הכיס מחמת דכיס מלא טענת יותר נראה הוא ומשתמר ואינו נוח להיות נאכר כדנר יחזירו והי בזה דושה קצת ליין וחייב ככולו או לא נתחייב אלא בדינר בלבד.

כ אבל אם תמה החבית ונטל ממנה רביעית והחמיצה חייב כבולה דינר דידי'גמטה להחמי' שמחמת שחסרה' החמיצה' בד"א בחבית של יין שיררכו להחמי' כשהוא חסר אבל שאר פירות ששלח יד במקצתן ולא הנכיתו והרקינו האחרים או נפסדו ככה"ג אינו מתחייב אלא כפי מה שנטל שאין ההפסד בא להם מחמת שחסים.

כא להם מחמת שחסים.

כב החושב לשלוח יד בפקדון אפ' אם אמר בפני עדים שרוצה לשלוח יד בפקדון של פלוני שהוא בודי אינו חייב י אבל האומר לשלוחו לשלוח יד בפקדון שאצלו והלך השליח ונעשה מאמרו חייב המשלח בכל מה שהי' מתחייב אם היה בעצמו שלח בו יד דרבתה התורה על כל דבר פשע לרבות אפילו שלח יד ע"י ריכויו לשלוחו שעשה מאמרו שהוא חייב כשולח יד בעצמו ודין שולח יד הוי כדן גזלן מיד ששלח בו יד וששלם כדן הגולגים שיתבאר בהלכות גיזלה.

כג היתה חבית מופקד' בידו ושלח בה יד כגון שטלמה במקומו לצריכי לחסר ממנה דבר בין שיחזר לה המקום מתחלה בין שלא יחזר לה המקום ונשברה בין קודם שהחזירה למקומה בין אח' שהחזירה למקומה שיחזרו לה חייב לשלם דמחמת ששלח בה יד וטלמה מקומה ע"מ לחסרה קנאה להתחייב באונסין ואם טלמה לצרכה כגון שהיתה במקום התורפה וקרוב להשתכר וטלמה ממנו להצילה בין שנשברה תחת ידו בין שנשברה אחר שהייתה במקום אחר פטור דאנוס הוא ולא פשע ואם טלמה לצורך מקומה אפ' ייחד לה המקום עדין לאו גזלן הוא עליה ולא ביקש אותה כלל אלא מקומה ואינו עליה אלא שואר וחייב בפשיעה ופטור באונסין ודוקא שלא אירע האונס מחמת שינוי המקום אבל אם אירע האונס מחמת שינוי המקום או שינה מקום שייחזרו לה הבעלים חייב אפילו גשברה משהינת' דהוי תחלתו בפשיעה וסופו באונס ואם לא ייחד לו המקום אע"פ שאירע האונס מחמת שינוי המקום כיון שלא פשע טעקרא כמה שטלמה במקומה שהרי היה לו רשות לטלמה מנקיטה דלא ידוקא זה המקום השאיל לה פטור כשנאנס לאחר שהיחה רבעורה בידו פשיטא דחייב דאוקה בידים.

כד היה הנפקד עולהני או תגוני והופקד אצלו מעות אם אינם חתומים ולא קשורים קשר משונה אע"פ שהם צירורים כדרך שכל אר"ק יקשר מעותיו מותר לו להשתמש בהן ובהוא הדרך שאמר' לו להשתמש בהן אם היה צריך להם להרויח בהם בסחורה נעשה עליה' כשומר שבה חייב בגניבה ואבירה אפילו קודם שנתמש בהן ואם נאנסו פטור ואם כבר נשתמש בהן נעשה עליהם כזה וחייב עליה' גם באונסין אפ' אחר שהחזירם למקום עד שיחזירם לבעליהם אע"פ דבכלים אמרי' לעיל סעי' א' דאפ"י שיואל שלא מדעת אמרינן דסני שיחזיר' למק' לשטמ' כ"ש ה"א דבהיתר נשתמש בהן שאני מעות שגשתמש בהם והרויח בהם ועוד מצפה ליהנות אם תורמן לו סחורה הוי ליה ממש וצריך השכה מעליותא ליד המלה ועד שלא באו ליד האלות חייב אפ' באונסין ואם היו המעות צירורי' והתומים או קשורי' קשר משונה לא ישתמש בהן לפיכך אם אמרו או נגנבו אינו חייב באחריות' והוא שולחני או תגוני דסתמן הן צריכין למעות אמרינן נמי סתמא המפקיד אצלם מעות שאינ' התומי' או צירורי' דעתו שהאלו רשות להשתמש בהן אבל אם הופקדו אצל בעל הבית אפ' אינן חתומין או קשורים לא ישתמש בהן לפיכך אם אמרו או נגנבו אינו חייב באחריותן והוא שיטמגם בקרקעאנז שנתבאר ובעל הבית שרוב עסקיו בריבית רינו כשולחני לפי שצריך ג"כ תמיד למעות ודוקא במעות ממש אבל נסבא של כסף לא שאין צורך להוציא כך ומיהו הכל לפי העניין ואם הרויח במעות בין היה לו רשות להשתמש בהן בין לא היה לו רשות אין צריך לתת סן הרויח לבעל הפקדון אלא מחזיר לו פקדונו ואם בא בעל הפקדון ואמר תן לי פקדוני ואני ארויח בהן בעצמי וחלה מעכב בידו חייב ליתן לו הרויח מכאן ולחבא אבל אם אמר לו הנפקד הוצאתי' בעסקאם תרצה קבל עליך העסק

או יאנוס אהנו הגלך לא יגע בו ששא יבא בעליה קודם ויסלחו ממנו .

יג כל המוכר פקדון על פי בית דין הרי זה מוכר לאחריו ואינו מוכר לעצמו מפני החשר והרמים יהיו מונחי' אצלו ויש לו רשות להשתמש בהם לפיכך הרי הוא עליהם שאמר שוכר אע"פ שלא נשתמש בהן .

יד המפקיד ספר תורה אצל חבירו גוללו פעם אחת לשנים עשר חודש ואם בשעה שגוללו פותחו וקורא בו מותר אבל לא יפתח בו לעצמו ויקרא בו ששא יקרענו ויפסידנו וה"ה לשאר ספריו שלא יקרא בהם ואם פתחו וגללו בגלל עצמו כד אמר להעתיק ממנו אפילו את אחת וה"מ בעם האר"אכל חבר ות"ח מותר לקרות בו ומותר להעתיק ממנו אפי' לבתולה והוא שאין לו כיוצא בו דאו אמרי' ודאי כשהפקידו אצלו אדעתא דחבי הפקידו אצלו ולא עוד אלא במקום ביטול שאין ספרי' נמצאי' יכולין ב"ד לכוף לא' להשאיל ספריו ללמוד מהם כדאית' במדרש משלי על פסוק לא יבוז לגנב כי יגנוב שאין לבו'מי שגונב ר"ת ומעתיקן ובלבד שישלמו לו מה שיתקלקלו הספרים .

כא הפקיד אצלו כסות מערה כענין שנתבאר במימ' רס"ו כב בר"א בפקדון שהלכו בעלי' למדינת הים אבל אם היו עמו כאתו האר' הרי זה לא יגע בו אע"פ שיאמר שאינו מחויי' להשיב אכירח כשהכעל יורע שיאמר ואינו מצילו .

רצג מתי ניתן הפקדון ליתבע ואם יכול להחזיר' ובו ר' סעיפים :

א אין המפקיד יכול לתבוע הפקדון אלא במקום שהפקידו לשם שאם הפקידו אצלו כסברי' אינו יכול לתבועו כציפורי אבל הנפקד יכול להחזיר' בכל מקום שירצה וצריך המפקיד לקבל ממנו ואפי' נותנו לו בע"כ חשיב' השבה ופסור ודוקא שנתנו לו לידו אבל אם א"ל המפקד להביאו לו והלך לו חייב הנפקד ואם הפקדו אצלו לזמן ידוע אינו יכול להחזירו לקבל ממנו לתוך הזמן כיון שכבר קבל עליו לשומרו כל הזמן הקצוב .

ב בר"א שהנפקד יכול להחזירו בכ"מ רוק' ביישוב אבל אם הפקידו אצלו ביישוב והביא לו פקדונו במדבר א"צ לקבלו ממנו אלא יכול למר לו הרי הוא באחריותך עד שתחזירו לי ביישוב כדרי' שהפקדתי אצלך כישו'אם כשהפקידו אצלו א"ל אני רוצה לצאת למדבר והשבה הנפקד'ם אני רוצ' לילך למדב' כיון שגלה לו שגם הוא רוצ' לילך למדבר ואע"כ הפקידו אצלו הוי כאלו פירש לו שע"מ כן מקבלו ממנו לשומרו שאם ירצה יחזירו לו במדבר וכשיחזור לו במדבר צריך לקבלו ממנו .

ג המפקד אצל חבירו והלך בעל הפקדון למ"ה ואח"כ רוצה הנפקד לפרש בים או לצאת כשיירא אם באוהבי' הפקדון לב"ר נפטר מאחריו' שמירתו שאין אוסרין את זה במדי' מפני פקדונו של זה שהלך לו וא"א לנפקד שיוליכנו עמו שמא יארע לו אונס ויחיה חייב באחריותו שלא היה לו רשו' להוליכו שם והיו תחלתו בפשיע' וסופו באונס שחיי' אלא ב"ד המפקדון אותו ביד אדם נאמן אצלו מפני השבת אבידה לבעלי' ואם לא היה יכול להגותו ביישו' והצורך להוליכו עמו במדבר סכת סכנה או מכה שומר שסמך לשומר כלומר שלא היה שם ב"ד והיה צריך הוא למסורו לטורח אחר הנאמן אצלו וה"ל הוא שומר שסמך לשומר שחייב ולפיכך היה צריך להוליכו עמו ונאנס מידו י"א דפטור הנפקד .

ד שלח לו פקדונו ע"י אחר בין שאמר לו הולך לו או תן לו פקדונו חיי' באחריותו עד שיגיע ליד הבעל' כיון שהבעל הפקדון לא עשאו שליח לזה להביאו לו לפיכך אם בא לחזור וליטול מיד השליח רשאי וחייב השליח להחזירו לו בר"א שלא תוחזק הנפקד כפרן אבל אם תוחזק כפרן זכת השליח מיד כשביל המפקד דגיחא ליה למפקד שיצא סתחת יד הנפקד שלא יכפור בו ואין הנפקד יכול לחזור וליטלו מידו ואע"פ כן חייב הנפקד באחריותו עד שיגיע ליד המפקד כיון שהמפקד לא עשאו שלי' לזה וע"ל סי' רצ"א סעיף כ"א אם החזירו לאשת המפקד , וי"א ה"ה נמי אפי' לא תוחזק הנפקד כפרן אלא שהיה גייל בעל הפקדון להפקיד'לו שהופקד אצלו עתה באחרונה וכן נמי אי שרר ליה המפקד פלניא נכרא מחימנא הרי אפי' צ"ג שלא עשאו שליח להביאו ונתנו הנפקד לידו אין הנפקד יכול לחזור בו ונשארו באחריותו עד שיגיע ליד המפקד .

רצד הכופר בפקדון אי שטען נגנב וכו' ו"ס :

א תבעו הפקדון וכפר בו כיון שהוא ברשותו וכופר בו קאן מיד ונעשה עליו גזלן וחייב באונסק ופסול לער' ולשבע' בשאר גזלן בר"א שיש עדים שבשעה שכפר בו היה ברשותו והרי היתה מונתו לגוללו אבל אם אין עדים שהיתה ברשותו

לא נעשה גזלן דשמא נאכר ממנו ואמר אכפור בו וארחנו עד שאבדקונו ואמצאנו ואז אחזירנו לו .

ב לא כפר בו אלא טען נגנב או נאכר אם אמר שאירע הרבר במקום שיש עדים מצויים יביא ראיה לחבריו כערי' ויפטר אפי' משבועה שלא פשע בה רכתיב אין רואה שבעת היתיה בין שניהם הא יש רואה יביא ראיה שנאנס ויפטח משבועה שלא פשע ואם לא יביא ראיה במקום שיש רואה כלומר במקום שעדים מצויים חייב לשלם ואם הוא במקום שאין עדים מצויין ישבע שהוא כדבריו ומגלגלין עליו בשבועתו שלא פשע בשמירתו אלא ששמרו כדרך השומרים ואע"כ אירע לו האונס שטוען , ושלא שלח בו יד בפקדונו קודם לכן שאם שלח בו יד קודם לכן להגות ממנו נתחייב אפי' באונסן וי"א דאפילו איכא עדים שנגנב או נאכר צריך לישבע שלא פשע ופגלגלין עליו שלא שלח בה יד ושבועה זו שלא שלח בה יד אינו צריך לישבע אלא ע"י גלגול וגלגול הוא דאורייתא וכל מה שאפשר להיות יכולין לגלגלו אבל גלגול כגון שיש עדים שנגנבה או נאכרה ושלא פשע בה ואין כאן בית מחוש לחייבו אלא שמא שלח בה יד מתיכא תוסק אדעתן שנחשבו לומר שמא שלח בה יד דא"כ ה"ל רשע ואחזוקי איניש ברשיעי לא מחזוקי' להשיעו לומר תישבע דלאו רשע את דבשלמא שבע' שנגנבה או שלא פשע אינה משום חשר רשע אלא שאין צורך כל שומר מחפש עילה לפסור עצמו בטענת נגנבה או שלא פשע ולא משום שמשקר אלא שמורה לו היתר לומר כזה הוא גניבה או כזה לא פשעתי וכי האי גונא ובשמיטלין עליו שכבועה הוא מדקדק ביותר ואינו נשבע אם לא שהוא כרי לו כך וכך לכך הסילה עליו התורה שבועה ואגב גלגלה שבועה שלא שלח בה יד אבל שלא שלח בה יד לכה אין סכרא שהסילה עליו דאחזוקי ברשיעי לא מחזקינן .

ג וזה שאמרנו שבמקום שיש עדים מצויים אם לא הביא עדים שיעידו כדבריו ישלם ה"מ במידי דשלמא מיה עינא כגון מעביר חבית כשוק וכיוצא בו שהוא דבר שיש פרהסיא ואם היה האמת אהנו היו ערי' רחמי' אותו אבל מילת' דעביד דמתרמי דלא שלמא ביה עינא כגון מאן דנקי' הפצא בידו שאיפשר שאע"פ שליבם מצויים שם אירע האונס שמיען ולא ראהו ולא הרגישו בו אז הוי דינו במקום שאין עדים מצויין שנשבע ונפטר .

ד מן שהפקידו אצלו גלימא וסופן שנאנסה והביא עדים שנאנס לו גלימא אע"פ שאין העדים יודעים אם זה הוי גלימת המפקד או לא פטור כיון שאילו היתה הגלימא בידו והמפקד היה אומר לא זו היא והנפקד היה אומר זו היא נאמן בשבועת היסת , ואם המפקד אומר שמא והנפקד אומר ברי אפי' היסת ליכא והכא כיון דהמפקד לא ידע האי גלימ' דאיתגיס אי דרי' היא אי לא נמי נפקד מחימנ' בלא שמיעה , אם התנה הנפקד שיהא פטור מן השמיעה פטור דכל תנאי שבממק קיים .

ה נגנב הפקדון באונס אע"ג דימן שומר חנם כיון שומר שדך פטורין בו ואח"כ הוכר הגנב השומר בין ש"ש בין ש"ח עישה דין עם הגנב ואינו נשבעים אלא מחייבי' לטרוח ולחזן ולהוציא מן הגנב ואין הבעל חייב לטרוח ולחזן עמו ואם קרמג ונשבעו ואח"כ הוכר הגנב אם ש"ח הוא רצה עומר בשבועתו ונפטר והבעל יטרוח ויחזן עם הגנב רצה עושה הוא דין עם הגנב ואין הגנב יכול למר לו לאו בעל דברים דידי את שכב' בפטרת מן הבעל' והוא רוצה ליקום בהגנתיה ואם ש"ש הוא צרי' הוא לטרוח ולחזן עם הגנב אע"פ שכבר נשבע ונפטר דיכיון שכבר קבל שכר צריך לטרוח ויתר מש"ח , ראובן המציא חוב בטוח לשמעון וקבל שכר על הסדרות ואח"כ נתקלקל החוב וצרכן להשתרל עם השר בעד החוב ורוצה שמעון שראובן יטרוח אותה מידחה האל וקבל שכר מן החוב י"א שהדין עם שמעון שזה חובה לחובר הגנב .

רצה עילם הנפקד כיצר משביעין אותו וכו' ג"ס :

א שומר חנם שאמר הרגינו משלם ואינו נשב' אם היה הפקדון דבר שכל מינו שהו ומצוי בשוק לקנות כמותו כגון פירות או יריעות של צמר אז של פשתן השוות בכל עניינים או קרדע שאינם מצוירות וכל כיוצא בהם הרי זה משלם ואינו נשבע דסכרא הוא דוראי ואלו אינו ברשותו משאם הוא ברשותו מה דחוקי שרוצה לשלם למה לא יחזירו ויקח לו אחר מן השוק אבל אם היה הפקדון בגו מצויר או כלי מתוקן או דבר שאינו מצוי לקנו' כמותו בשוק חוששין שמא עיניו נתן בו לכך משביעין אותו בנק"ח שאינו ברשותו ואח"כ משלם וה"ה לשאר השומרי' כגון השוקל שאב' מזה או נגנב רש' או שוב' שאמר נגנבה או נאכרה אע"פ שהם חייבים לשלם משביעין אותם שביעה שאינם ברשותם ואח"כ משלמים רמי הכה' או החפץ שאנו חוששין שמא עיניו נתן בה ואם אמרו הבעלים שהפקדון היה

לבוש עיר שושן

הלכות פקדון

סימן רצ"ו רצ"ז

היה שות יותר על מה שרוצה ליתן לו כולל בשכונתו שאינו שות אלא כך וכך .

ב נמצא לפי מה שאמרנו שכל שומרי' שנשבעים שכונת השומרים כולל בשכונתו ג' דברים אחר שכונת שאינו ברשותו ב' שכונה ששמרתי כדרך השומרים ולא פשעתי בה ואירע בה כך וכך ג' ושלא שכחתי בה יד קודם שאירע המאורע הפוסד אותו ואם רוצה לשלם נשבע שאינו ברשותו וכולל בשכונתו שכך וכך היה שות ולא 'ות' ומשלם לו ואם שלם ולא רצה לישבע ואח"כ חזר הנגב קנה השומר כל שכח דאית מעלמא כגון אם חזר הפקדון הרי הוא שלו אבל לא שכח דמנופא כגון גזות וולדות דאמרינן מסתמא שכח דאית מעלמא אינו מקפיד עליו הבעל ומקנה לו בהנאתו שמשלם לו ושכח דנופא אינו מקנה לו .

ג יש מי שאומר שאפי' לא היה הדבר המפקד או המושכר או השואל אלא פרומה אחת הרי השומר נשבע עליו ואין אחד מן השומרים צריך להודאה במקצת ולא לבפירה במקצת אלא אפי' רוצה לפטור עצמו בטענתו מכל וכל חייב בשכונה שהפילה התורה על איתו השומר הן שומר חנם הן שומר שכר או שואל משום דסבירא ליה דכי כתיב כסף או כלים וכן כי הוא זה רילפינן מיניה מודה מקצת אמלות הוא דכתיב ועירובי יש בא' ורבו החולקים עליהם בזה ואמרי' דגם השומרים צריכי כפירה שתי כסף וכל זה תלוי בפלוגתא דעירובי פרשיית כתיב כאו אם לא ולפי שאין כל כך נפקתא מזה בשכונתו הנהגות בינינו עכשיו לא אריך בזה .

רצ"ו המפקד בעדים ומוען המפקד נגנב או להד"ם וכו' שמנה סעיפים .

א אין חלוק בין המפקד אצל חבירו בעדים או שלא בעדים אלא אחר המפקד או המשאיל או המשכיר את חבירו בעדים או שלא בעדים דין אחד יש להם לענין השכונה מן התורה שבוין שהורה שהפקדו אצלו או השכירו לשומר שכר או השאילו לו הרי היה שומר וצריך לישבע שבועת השומרים ולא פטרינן ליה משביעיה דאורייתא במינו שהיה יכול לומר לא הפקדת אצלי או לא השכרתני או לא השאלתני דכללל שוא' לא כא ואין עליו שכונה כלל מן התורה דה"ל כופר בכל דלא אמרינן מנו לפטור משכונה אלא לפטור מלשם ג' טעמא משום דס"ל כשאדם טוען לפטור עצמו מסמון בטענתו הוא כמחשבתו מקבל עליו כל חסרות שבועות שבעולם כדי ל-חזיק דבריו שיאמינו לו טענתו וא"כ אין זה מנו טוב הנימא אם הית רוצה היה טוען טענ' הפוסד אפי' משכונה ארבה כרצון הוא טוען טענה זו לחייב עצמו בשכונה כרי שיאמינו לו לפטורו בשכונתו סחיוב טמון ואנו היאך נפטרינ' משביעיה מטעם מנו הוא עצמו לא נחשב להפס' משא"כ במנו דמזון מפטיר לפטור זה ג'ל סכרת האומרים שאין אומרים שום מנו לפטור משכונה וי"א דבעלמא ודאי אמרי' מנו לפטור משביעיה כמו מנו דכמזון והכא היינו טעמא דלא אמרי' מנו משום שאין מנו טוב הוא זה דהנה מנו העונה שאין אדם טעין פניו לכפור דבר ולומר להד"ם דבר שחבירו יודע בכרי שהוא משקר .

ב ומזה נהי נמי דלא מהמנינ' לי' בטענה אחר' במנו דטעין הך טענה אבל לא הוא מוען הך טענה לא הפקדת בידי טאומה ולא השכרתני ולא השאלתני או שאומר אמת השאלתני או הפקדת' בידי או השכרתני אבל החורתי לך נשבע היסת ונפס' כשאר כופר ככל ואפי' הפקדון בידו כשטר ואהשאילו או שכירו כשטר נאמן לומר החורתי לך כמנו שהיה יכול לומר נגנב אם הוא ש"ח ונאנס אם הוא ש' ש' ומת' מחמ' מלאכה אם הוא שואל ולפי שאינו נפטר אלא מטעם הך' מנו אע"פ שהוא כיפר בכל צריך לישבע על טענה זו שכונה דאורייתא בנקיטת חפ' כאלו היה נשבע אם היה טוען אלו הטענות .

ג כד"א כשהיה השומר יכול לטעין נאנסו ולא היה צריך להביא ראיה אבל אם היה צריך להביא ראיה על טענותיו כגון במקום שעדים מציינ' שהוא בעניני שא"א שאירע האונס אם לא שיוודע הדבר לרבים שהם מצויים שם אינו נאמן לומר ג"כ החורתי שהרי אין לו מנו וכיון שיש עליו שטר אינו נאמן אפילו בשכונה כיון שאין לו מנו דאם כן שטרך בידי מאי בעי כדאמר' גבי מלוה חבירו כשטר וא"ל פרעתוך ה"ג הטע לא מהימנינ' ליה אלא אמרי' ליה לשומר שישלם ואם טען השומר ישבע לי בנקיטת חפ' שלא החורתי לו הדי' עמו ומשבעי' ליה ואם לא טען לא טענינ' ליה .

ד בא להחזיר לו פקדונו וטען המפקד אין זה פקדונו אלא אחר הוא או היה שלם ושברתו או חדש היה ושמתת זה או טאהאסין הפקדת' לך ואין אלו אלא ג' והנפקד אומר זה שהפקדת בעצמך ומה שנתתה אתה נוטל השומר נשבע היסת ולא שכונה דאורייתא שאין זה מודה מקצת שהג' שהוא נותן לו כבר של המפקד והרי זה הילך (ועל השאר הוי כופר בכל וכן

ככל שאר הטענות אינו אלא כופר בכל ואין עליו אלא היסת כשאר כל הנשבעין בטענת כופר בכל אבל שכונת שומרי' אינו צריך לישבע שאין השומרים נשבעין שכונת השומרים האמורה בתורה אלא בזמן שמורה הנפקד בעצמו בפקדון כמו שטוענו המפקד אלא שטוען שננגב או אכר או נשכר או נשבה או מת כדי לפטור עצמו מתשלומין אבל זה שאמר זהו שהשאלתני או שהשכרתני או שנטלתי שכר על שמירתו והבעלים אומרי' אינו זה אלא אחר או נשתנה מכאן שהיה הרי הוא על עיקר הפקדון כופר בכל זה שמור' הילך הוא ואינו נשבע אלא היסת ואם הודת במקצת נשבע שכונת התורה כיצד ק' טאה הפקדתי אצלך והנפקד אומר לא הפקדת אצלי אלא ג' נשבע שכונת התורה קפני שהורה במקצת לא משום שכונת השומרים ק' כרוין של חטים הפקדתי אצלך והוא אומר לא הפקדת אצלי אלא כרוין של של שעורין אינו נשבע אלא היסת כשאר כל הנשבעים בטענה זו וע"ל סימן פ"ח .

ה מתנה ש"ח להיות פטור משכונה והשואל להיות פטור מלשם וכן מתנה בעל הפקדון על ש"ח ושי"ש ושי"כ להי"ו חייבין ככל כשואל שכל תנאי שבסמון או בשכונת ממון קיים ואין צריך לא קניין ולא עדים .

ו טען המפקד שהיה שם תנאי שהתנה עמו להתחייב בכל והשומר אומר לא היה שם תנאי נשבע השומר שכונת השומרים ומגלגלין בה שלא היה שם שום תנאי .

ז טענו שהפקד אצלו וזה אומר לא אמרתי אלא הנח לפניך ולא נעשיתי לך שומר נשבי' היום שלא קביו עליו אלא כדרך זו והרי לא נעשה עליו שומר לעולם מ"מ מגלגל עליו שיכלול בשכונתו שלא שלח בה יד ושלא איכרו בידים ולא גרם לו גרם שיאכר בעניין שהיה חייב לשלם אם היה כן .

ח הודה השומר שפשע וטען תנאי היה בינינו שלא אצטרך לשארו כדרך השומרי' והמפקד אומר לא היה שם תנאי אע"פ שהפקד אצלו בעדים שמעיר' שדבר זה פקדון היא אצל זה אבל לא ידענו אם היה כתנאי אם לא השומר נאמן לתוך שהיה יכול לומר שסרתי כדרך השומרים ונאנסתי נאמן לומר שהיה בינינו תנאי לפיכך ישב שלא שלח בו יד ושאינו ברשותו ושהיה ביניהם תנאי ואם הביא המפקד עדים שפשע השומר וטוען תנאי היה בינינו שלא אצטרך לשארו כראוי אינו נאמן וחייב לשלם כיון שיש עדים שהיה דבר זה פקדון אצלו מזה המפקד הרי אין כאן שום מנו שהרי טענת להד"ם א"א שהרי יש עדים שהוא פקדון אע"פ שאין יודעין שהיה תנאי אם לא שהרי טענת מנו שהיה יכול לומר שמרתי כראוי נמי ליכא דהא יש עדים שפשע לפיכך חייב לשלם ודוקא שיש עדים שהיה פקדון אצלו כדאמרן אבל אם אין עדים שהוא פקדון אע"פ שיש עדים שפשע נאמן לו' תנאי היה בינינו כו' במנו שהיה יכול לומר לא נעשיתי שומר עליו מעולם אלא אמרתי הא ביתא קסך ונשבע היסת ונפטר .

רצ"ז הכופר בפקדון אפילו נותן המפקד סימן וכו' סעיף אחד .

א המפקד אצל חבירו שלא בעדים נאמן לומר בשכונת היסת להד"ם אע"פ שאין הנפקד אומר שיהא לו חפץ בזה והמפקד נותן בו סי' איפש' שראוהו כבר אצלו ואפי' הפקדון אצלו בעדים אם לא ראוהו עתה בידו נאמן לומר החורתי לך או נתתי לי באתה כמנו דהחורתי לך ואפי' אם טוענו הפקדתי בידך חטים וזה אומר החורתי לך והלא אומר והרי כדוכר היו ג' תחת בחבית פלוגת ונמצא כדבריו אפי' נאמן הנפקד לומר החורתי לך את שלך ואלו אחרים הם אפילו הפקדים אצלו בעדים אבל אם עדים מעידים שהפקד בידו זה החפץ ורואים אותה עתה בידו אינו נאמן לומר החורתי לך או נתתי לי במתני' ולא מבטיא אם הוא חי שמוציאין אותו מידו אלא אפי' אם מת מוציאין איתן מהיורשים אפילו בלא שכונה ול"מ אם העדים מכירין החפץ ורואין עתה בידו אלא אפילו מי שכא וטען על יתימים כך וכך הפקדתי אצל אביכם ויש לו עדים על זה שהפקדו . ונתן סימנים מובהקים צריכין התומים להראותו ואם נמצא הפקדון כמו שאמר והיה יודע הדין שלא היה המת אסור שזה הפקדון היה שלו רשאי הדין להוציאו מיד היתומים לתת לוה שנתן סימניו אע"ל דלגבי אביהן בעודו חי כה"ג היה נאמן לומר לקוח הוא בידו במנו דהחורתי לך כל זמן שלא ראו אותו העדים בידו והכירוהו . לגבי יתומים לא טענינן להו הכי כיון דלא שכיח וצריכין להראותו לעדים שהפקדו בפניהם ואם יכירוהו שזה הוא החפץ ה"ל כעדים שראוהו עכשיו ומוציאין אותו מידם ואע"פ שאם היתומים בעצמם טוענין איכנו אסר לנו שהוא שלו היו נאמנים בשכונה כל זמן שלא ראו אותו העדים ממש אנו לא טענינן להו מילתא דלא שכיח ומוציאין אותו מידם ומחזירינן למפקד

חושן משפט הלכות פקדון

סימן רצח רצט ש שא

למפקיד והוא שלא יהיה המפקיד תלם ליכנס אצל זה שמת רשמו של אחר הוא והכר הסימנים שבו לפיכך אם הנפקד אמר או דלא יזיב ביה המפקיד סימנים מובהקים או שהוא תלם ליכנס לבית הנפקד אין מוציאין מן היתומים אלא הרי הוא בחזקת היתומים ויכולין למכרו אם ירצו באו עדיהו עידו לדיון שאין זה אמר אין מוציאין אותו מד היתומים בעד תן שאין זה ראייה ברורה וגם אומדן דעתן של אלו העדים אינו אמר דעתו על הדיון ואין לו לדיון אלא מה שעתיו ראות ודעתו סוממת עליו ומשרכו כתי דינים שאינם הגונים ואפי' יהיו הגונים במעשיהם אינם חכמים כראוי ואינם בעלי בינה כראוי הסכימו רוב כתי דיני ישראל שאין להוציא מן יתומים שום דבר באומר דעתו של דיון אם לא בראייה ברורה, מי שהחזיר פקדון ע"פ בית דין ונודע אחר כך שטעו הכית דין פטור הנפקד.

המאתי ואפילו מלצאת ידי שמים פטור ויש מחמירין גם כזה כשטוענן כריא שהייב לזאת ידי שמי' אבל אם אינו תובעין בכרי אלא היא אמר לזאת אתם הנפקד' לי בכרך אחד זה מנה וזה מאתי ואינו יודע איזה מנה ואיזה מאתי אפילו לצאת ידי שמי' אינו צריך ליתן אלא מנה לכל אחד והשלישי יהא מונח ובכל מקום ראמרי' יהא מונח ו"א יהא מונח כיד הנפקד ו"א יהא מונח ביד כ"ד.

ב וכן אם שנים הפקדו אצלו ב' כלים א' גדול וא' קטן וכל א' אימר אני היא בעל הגדול ישבעו שניה' וא' מהצט' הגדול ולשני יתן דמי הגדול והקטן ישא' כידו ואם הביאו במסד א' מאחד נתון הקטן לאחר דמי הקטן לשני והשאר יהא מונח עד שיודה האחד לחבירו או עד לעולם עד שיתברר הדבר.

ג וכן מי שתבעוהו שנים כל אחד אומר אני הפקדתי אצלו מנה והוא אומר א' מכם הפקד אצלי מנה ואיני יודע איזה מהם ישבעו שניה' וישללכל א' מנה דפושע הוא דה"ל לדיק ולשר על לבו מי הוא המפקד אצלו ואם הם אינו תובעין אותו בכרי אלא הוא אומר אחד משני' הפקד אצלי מנה ואיני יודע איזהו פטור אפי' לצאת ידי שמי' כיון שאפי' המפקד אינו טוען כרי' הרי המפקד' לא רק כ"ש אוהו ולא ה"ל למידק לפיכך פטור אפי' לצאת ידי שמי' אבל אם הוא אמר איכס של א' מכם הפקד אצלי מנה ואיני יודע איזה מכם חייב כנא לצאת ידי שמי' לתת לכל אחד מנה דה"ל למידק ראמרי' אילו היה איכס חי שמא היה כל אחד תובע ברי'.

ד וכן רועה שהפקידו אצלו שני' כל א' בהמתו ומתה אחת מהן ואינו יודע של מי היתה חייב ליתן לכל אחד וא' שלו ואפילו שהפקדו זה בפניו זה חשוב כפושע דה"ל למידק מי הוא הבעל של כל בהמה ובהמה כרי שירע למי יחזירנה בכל פעם ואם נתנו הבהמות כעדרו שלא מדעתו מניה הנשאר כניה' ומסתלק ותרא מונחת עד שיודה אחד מהם לחבירו או עד שיתרצו לחלוק איתה.

רצח נפקד אמר איני יודע כמה אני חייב ההמפקד טוען כרי וכו' סעיפים :

א כל שומר שנתחייב לשלם ואמר איני יודע כמה רמים אני חייב לשלם והבעלי' אומרים אנו יודעים שכך וכך היה שוה כיצד כגון שהפקד אצלו כוס מלא זהובים ופשע בו הבעלי' אומרי' מאה דינרי' היו בו והשומר אומר אמת הוא שהיו בו דינרים אבל איני יודע כמה היו נמצא זה הוי כספן אותו ק' זהובים וזה הורה לו במקצת ועל השאר אמר איני יודע דהיה דינא יהוא מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם ולפיכך הבעלים גומלי' בלא שבועה והוא שיטענו דבר שהם אמורים בו ויש לשמו' להחריים על מי שלקח ממנו יותר מהראוי לו וע"ל סי' צ' סעיף י' שיש חולקין.

ב ואם גם המפקד טוענו שמא כגון שמת אביו והגיה לו שק צרור והפקדו אצלו חבירו ופשע בו המפקד אומר איני יודע מה היה בו שמא מלא מרגליות היה וכן השומר אומר ג"כ איני יודע כמה אני חייב לשלם שמא זכוכית היה מלא כיון שגם המפקד טוען שמא ישבע השומר כתקנת חכמים שאינן ברשותו ויכלול בשבועתו שאינו יודע כדאי שהיה בו יותר על שוה כך וכך וישל' לו מה שמורה בו לפחות מפקד שאמר נגנב לי מן הפקדון והשומר אומר איני יודע אם נגנב ממני כלים אם לא הרי מה שהחזיר לו הוא הליך ושאר הוי כמו כופר בכל שטוען איני יודע בכל לפיכך נשבע שאינו יודע ופטור.

שא דין השומרים בעבדים וקרקעות ובהקדשו ובשל עניים וכו' סעיפים :

א כל דיני' שנאמרו בתורה כרי' שומרים לא נאמרו אלא במטלטלין אבל לא בקרקעות ולא בעבדי' ולא בשערות ולא בנכסי בני ולא בהקדשות של מונח בן של בן בן לענין שבועה כמ"ש לעיל בסמין צ"ה סעיף א' בין לענין תשלומין שאם הפקדו אצלו א' מכל אלו ונגנב או נאסד או נאנס אינו חייב לשלם דמי' יתן איש אל רעהו כס' או כלים ונאמר דילפינן מינה כלל ופרט שנתכאר לעיל סימן צ"ה אכילה מילתא קאי אשבוט' שומרי' גם על דיני שמירת' שאינו חייב בהש' לשל' אפי' אם לא שמים כראוי ואפי' מפשיעה פטורין והכי ק"ל ומ"מ הש"ס מפסיד שכרו שאין הבגל צריך לשלם לו שכרו עד שישב' ששמר כראוי וכל אלו פטורין אפי' משבועה שאינו ברשותו חו' מן ההקדשות שתקנו בהם חכמי' שצריך לישבע שבועה זו שאינה ברשותו כרי' שלא יבא ללול בהקדשות וע"ל סי' ס"ו. שומר שמסר לשומר בדברי' אלו חייב דרע מפשיע' ולא ממעט מדין שומרי' דהא לאו שומר הוא שהרי לא שמרו ויש חולקין. השואל בית ונשר' פטור לשלם דהא קרקעות הוא.

רצט שנים שהפקדו ביד אחד ואחד מהם בא לתבוע וכו' סעיף אחד :

א שנים שהפקדו יחד אצל אחד וכו' אחד מהם ליטול את שלו אינו שומעין עד שיבא חבירו שיאמר לו הנפקד שניכם היתום יחד כשהפקדתם אצלי איני רשאי ליתן כלום לאחד מכם עד שתכאו שניכם. כרי' כשאין השני בעיד אכל אם הוא בעיד יודע שתבעו חבירו ולא בא וראי נחא ליה במאי דעביד חרייה' יליחותיה קעביד ופרטות דין זה נתכאר בס' קע"ו ובסימן קכ"ב. ואם אחד הפקדו אצל שנים והיה כהלה לשני' וע"ל סימן ע"ו.

ב והא דאין נשבעין על אלו ה"מ בפני עצמן אבל ע"י גזל נשבעין על כל דבר.

ג אע"פ שאמרו שאין נשבעין על אלו הני מילי מראריתא שהתורה מעט' אבל אם היתה שם מענת ודאי נשבעין עלוהן שביעת הית' שהוא מדרבנן.

ד אע"ג דק"ל מתנה ש"ח להיות אפי' כשואל ואפילו בלא קנין משתעבד דבהה"הנאה דקא מהימניה גמר ומשעבד' פשיה אפי' בדברי' בעלמא ה"מ שומר שכללו התורה בין השומרים לפיכך יכול לקבל עליו שמירה מעולה שבה' אפי' בדברי' בעלמא אבל שומר בדברים אלו שאינו בכלל השומרים הנאמרי' בתורה אפילו קיבל עליו להיות כשואל לא משתעבד בדברים בעלמא אלא בקנין אבל בקנין מיהא משתעבד להתחייב באחריותן כשקנו מידו.

ש שנים שהפקדו אצל אחד ק' ואחד ר' וכל אחד תובע ר' וכו' סעיפים :

א שנים שהפקדו אצל אחד זה ק' וזה ר' ובאו שניה' לתבועי' וכל אחד אומר אני הוא שהפקדתי הרי' והשומר אומר איני יודע איזה מכם יש לו אצלי ק' ואיזה יש לו ר' אע"ג שהוא טוען כרי' שאינו חייב לשניה' יותר מנ' מאות ישבע כל אחד מה' שהפקדו אצלו ר' ויתן לזה ר' ולזה ר' ונמצא מפסיד ק' מביתו מפני שהוא פשע שהיה לו לכתוב שם של כל אחד על כוס של כד"א כשה' תובעי' אותו אבל אם הם אינם תובעי' אותו כל אחד בכרי' אלא הוא אימר להם שניכם הפקדתם אצלי אחד ק' ואחד ר' ואינו יודע של מי המנה ושל מי הר' בדיני אדם אינו נתון אלא לכל אחד מנה והמנה ה' יהא מונח עד שיתברר של מי הוא ומ"מ אנו רוצה לצאתי' שמים יתן ר' לכל אחד כד"א כשהפקדו אצל כל א' לבדו זה ק' וזה ר' דה"ל למידק מי נתן לו ק' ומי ר' אבל אם שניהם הפקדו לו זה בפני זה בכרך אחד ש' אע"ג שיאמרו לו בעת שנתנו לו של פלוני ק' ושל פלוני ר' ובאו יתבעיהו בכרי' כל אחד אומר הר' שלי נתן ק' לזה וק' לזה ושאר' יהא מונח עד שיודה אחד מהם או לעולם או עד שיתברר של מי הוא מפני שיכול למר להם כיון ששני' הפקדתי יחד בכרה אחד ראיתי שאינכ' מקפידו' זה על זה וכל אחד נאמן על חבירו ואיתי' חושדו' שמא יתבע הוא מאתי' גם אני לא המרחת על עצמי לרע ולזכור תמיד מי הוא בעל המאז ומי הוא בעל

ה' המסר לחבירו לשומר דבר המחובר לדיקע דינו כדיקע אפי' ענבים חנומחת ליכצור וע"ל סימן צ"ה.

ו הפקדו אתו מעות של עניים או של פרוין שביים ופשע בהם ונגנבו אע"פ שאינן הקדש שאין בהם קדושה כמע' עניים או של פרוין שביים אפי' פטור משום ש' כי יתן איש תולשמיד ורש' שנתנם לו שישמרי' לו עד שיחזיר ויהאם מנב' ולא שנתנם לו שיהלקום לעניי' דכיון שאמר ליה חלקיהו תי לאו דמפקד נתתו ומאו קא תבע ליה עניי' לא מצו תביע' ליה דלכל חד וחד. מצי א"ל לא לדיוך יתביא אלא לאידינו לפיכך אין עליו דין שומרי' כרי' א דהו' ליה ממון שאין לו תביעין כשאין זה הממון מופקד לעניי' מק' יודע' או לשבתי' יודע' אבל אם היה

לבוש עיר שושן

הלכות פקדון

סימן שב שג

ה יש מי שאומר לכל מה שאמרין דלא היה אונס דוקא בשלא השתדל להציל אבל אם השתדל להציל ולא יכול אין לך אונס גדול מזה ונשבע על זה ונפטר אפילו לא היה אלא זאב א' או כלב א'.

ו הארי והדוב והנמר והברדלס והנהש הרי אלו אונסין גמורין בר"א בזמן שבאו מאליהם אבל אם הוליכו למקום גדודי היה ולקטין אין אלו אונסין וחייב לשלם שלא היה להוליכם שם והרי פשע.

ז רועה שהתחיל להתגרות בנגבים להראותן שאינו חושש מהם ואמר להם הרי אני בטמון פלוגי וכך וכך רועים אנהגו וכך וכך כלי מלחמה יש לנו ואין אנו חוששין מכם וע"י כך באו עליו הגנבים ולקחוהו הרי כאילו הוליכו למקום גדודי היה ולקטין.

ח רועה שהיה יכול להציל הטריף או השבוייה ברועי אחרים ובמקלות שאב היה קורא אותה חיי עוורים אותו ומצילין והוא לא קרא רועים אחרים ולא הביא מקלות להציל ה"ו חייב אחד ש"ח וא' ש"ש אלא שש"ח קורא רועים ומביא מקלות בחנם ואם לא מצא בחנם פטור אבל ש"ש חייב לשכור רועים ולהביא מקלות עד כדי דמי הבהמה כדי להציל וחזור ולקוח כל מח שהוציא מבעל בית ואם לא נעשה כן והיה מוצא לשכור ולא שכר ה"ו פושע וחייב ושטין כמה שזה הבהמה יותר ממה שהיה צריך ליתן לרועים שסייעוהו ואותו מית' חיי' הוא לשלם לכה' שהויקו בו ואם היה צריך לתת להם כל דמי הבהמה צריך לשלם לכה' דמי טירחא שצריך לטרוח ולקנות בהמה אחרת.

ט רועה שטוען הצלתי ע"י רועים בשכ' נשבע ונוטל מה שטוען שהוציא במגו שהיה יכול לומר נטרפה ואינו יכול למעון אלא עד כדי דמיהן וישבע בנקיטת רפיץ כדון כל הנשבעין ונוטלין ועוד שהרי גם אם היה טוען נטרפה היה צריך לישבע שבעה דאוריית'.

י רועה שנוטל שכר על שמירתו והניח עדרו ונכא לעיר בין נכנס בשעה שדרך הרועים ליכנס בין נכנס בשעה שאין דרך הרועים ליכנס ובא וטרף ארי ודרס אין אומרים אלא היה שם מציל וחייב לשלם אלא אומרין אותו אם היה יכול להציל ע"י רופים ומקלות חייב לשלם מה שבא החיוב ע"י בניסוחו כגון אם היה ליתן לו שכר מנכין לו ומוחר ישלם דאע"ג דנכנס בשעה שדרך הרועים ליכנס ולא פשע נהי דלאו פשיעה הוא וש"ח פטור בו כדכתבי' לעיל סימן רצ"א סעיף י"ב מ"מ אונס נמו' נמי לא היה לפטור בו את השומר שכר שלא פטרה התורה ש"ש מאונס אלא האונס נמור דומיא דשבורה ומת' אבל אונס כזה לאו אונס גמור הוא דיכול למיטר ליה הב"ה להכי יהיב לך אגרא לגמור' לי נשירות' יתירת' שלא ליכנס כלל ואונס זה הוא דומה לאונס אבירה שחייבה התורה הש"ש כיון שאילו היה שם היה יכול להציל ואם לא היה יכול להציל פטור אפי' פשע מתחלה שנכנס בשעה שאין דרך הרועים ליכנס אין זה תחלתן בפשיעה וסופו באונס אלא כולו אונס שהרי לא בא האונס מחמת הפשיעה וע"ל סימן רצ"א סעיף י"ב ואם אין הדבר ידוע אם היה יכול להציל ע"י רועי' ומקלות חייב לשלם דמן הסתם אמרי' ודאי היה יכול להציל ע"י רועים ומקלות אם לא היה מוצא בחנם היה מוצא בשכר לפיכך עליו להביא ראיה שלא היה יכול להציל וכל זמן שלא הביא ראיה חייב לשלם ונ"ל בש"ש אמרי' הכי אבל בש"ח אפי' אין הדבר ידוע פטור דמי' יכיר שהיה מוצא עוורוי' בחנם ועל הב"ה להביא ראיה נ"ל.

יא רועה ש"ש שהעביר בהמתו על הגשר ודחפה אחת מתן לחבירת' והפילה לגור הרי זה חייב שכין שנוטל שכר צריך לשמור שמירה מעולה והיה לו להעבירם אחת אחת והרי פשע בשמורתן בתחלה שלא העבירם אחת אחת אלא העביר' כולן כאח' אע"פ שלכסף נאנס שנפלה באונס ה"ל תחילתו בפשיעה וסופו באונס שבא מחמת הפשיעה וחייב.

יב מתה בדרכה פטור סנפה ומתה כגון שהעמידה בחמה או בצנינה אפי' לא מתה מיר חייב רבין דסנפ' תלינן שמאותה שעה התחלתה להתקלקל אע"ג דלכסוף מתה גם בשביל דבר אחר ה"ל כמו תחלתו בפשיעה דלא ה"ל לסנפה וחייב.

יג תקפתו ועלתה לראשי צוקין ותקפתו ונפלה הרי זה אונס ופטור.

יד העלה לראשי צוקין או שעתה מאליה והוא היה יכול למנועה ולא מנעה אע"פ שלכסף תקפתו ונפלה ומתה או נשברה חייב שכל שתחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב.

טו העלה לראש חדר ומתה שם בדרכה או שששע בה ולא שמרה כראוי ויצאה לאנס ומת' שם כדרכה פטור דאע"ג שמתה לה פשע כמה שהעלה לראש הדר שם תפול וכן בשלא שמרה כראוי ויצאה לאנס חיי פשיעה שמא יענברה שם או זאבים יאכלוהו וסופו באונס שמתה אין זה האונס כא מחמת הפשיעה דמלאך המתה מה לי הכא ומה לי התם והתם נמי הוה מתה לכך פטור אבל אם נגנבה מהאנס ומתה בבית הגנב חייב דאע"ג דמתה קרבה לא אמרינן הא אי הוה בבית השומר נמי ה"י.

היה גבוי ומפקד לעניים אלו ולשבוים אלו והרי הוא קצו' להם שקצבו לכל אחד לכל שבת מה יתנו לו ה"ו סמון שיש לו תובעין וישלם אם פשע או ישבע שלא פשע אלא שמה בדרך השומרים הפקדו אתו מעות פדיון שבויי' ובאו עליו אנסים ליקחנה ממנו וקדם הוא ונתנן להם והציל עצמו בטמון שבויי' אם היה פטור נתבאר בסימן רצ"ב סעיף ט'.

ה מעות של יתומים אין דנין כדון הקדש אלא הרי הן כדון מעות של שאר כל אדם ואסור להשתמש בהן כבשאר טמון של פקדון שאינם כמעות של אבירה שמוחר להשתמש בהן כמו שנתבאר רע"ל.

ו הפקדו לו דבר של הקדש ואח"כ פדהו והרי נעשה חולין בדי השומר או שהשאלו או שהפקדו אצלו חולין ואחר כך הקדישו והרי הוא ביד השומר וכן הגוי שהפקדו ואח"כ נתגיר והרי הוא ביד ישראל השומר כל אלו אין בהם דין שומרים עד שיחיו תחילתן וסופן נכסי הדיוט דכתבי ביתן איש אל רעהו וגזכותי' ושלם שנים לרעהו וגו' כלומר דבעיני רעהו בשעת נתניה ובשעת תשלומין לאפקי' אם היה של הקדש נתניה או בתשלומין אי של גוי נתניה או בתשלומין שאינו רעהו פטור.

ז אין השומר חייב אפי' נתנו לו בתורת שמירה אבל אם נתנו לו לאבדו בידו' פטור דדרשינן נמי לשמור ולא לקרוע ולשמור ולא לאבדו בידים וה"מ דאתא ליריה מעיקרא בתורת קריעה ואיבדו אבל אי אתא לידו מעיקרא בתורת שמירה והדר א"ל קרע חיי' דקרע ושלם קאמר ליה לפיכך אי א"ל ע"מ לפטור פטור.

שב דין שומרים אחר האיש ואחד האשה שוין וכו' שני סעיפים.

א א' האיש וא' האשה כדנין השומרים בין שהיה הדבר השאור של האשה בין שהיה ביד האשה והנשואה אשה לאיש לכל דינין שבתירה דכתיב ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם כולם כמשמעם אחר אנשים ואחר נשים.

ב קמן שהפקדו או השאלו לגדול נשבעים שבועת השומרים על טענתו דבין דאפי' בגדול אין משיבועין את השומר משום טענתו דהא אפי' על טענת שמא שלח בה יד המילה התורה שמועה על השומר אפילו אין המפקד טוען כרי לפיכך גם כשהמפקד הוא קמן הרי הוא שומר והמילה עליו התורה שבועת השומר ס' כלא טענת הקמן כלומר אע"ג שאין טענתו כלום ויש חולקין וע"ל סימן צ"ו סעיף ג'.

הלכות שומר שכר

שג שומר שכר באיזה דבר חייב או פטור ומתי חייב וכו' כ"ז סעיפים.

א שומר שכר שנתנים לו בהמה או כסף או כלים לשמור בשכר נכ הוא אינו מתחייב בשמירתו עד שימשיך במקום שראוי למשיך כמ"ש בסו' רצ"א בשומר חנם י"א אדם השולח לחבירו שום דבר להוליכו למקום אחר יתוך כך שלח לו דורון והוא מקבלו הוי ש"ש, ראוהו שאמר לשטעון יש לך חפ' פלו' למכור אשרתך ואמכרנו ושמעון אימר תנייה בכך וכך ומוחר יהא ש"ך נעשה דאובן שומר שכר עליו אע"פ ששתק כשקבלו.

ב כבר אמרנו דפרשה שנייה שחייב בה על הגניבה ואבירה אמר' בש"ש שטעני' שהוא נוטל שכר על שמירתו צריך לשמור שמירה מעולה וחייב על הגניבה ועל האבירה אפילו עמר כראוי ונגנב או נאבד חייב ואפי' נתן הכספים תחת הקרקע בעומק מאה אמה שא"א לגונבם משם אם לא ע"י מחילות אונס בעירנא דניימי אינשי ונגנב או קפץ עליו חולי' ולא יכול לשמור' וכל כיוצא בזה חייב אע"ג שזה אונס הוא אפ"האונס כגוף הפקדון ואפי' הקיפו עליו חומ' של ברזל ואפי' שאנו משערי' אלו היה שם לא היה יכול להצ"י אפי' חייב בגניבה ואבירה דשמא אם היה שם לא היה בא לכלל זה ואינו פטור אפי' היה שם ולא היה יכול להציל שזה הוא אונס נמור שהתורה לא פטרה אלא מאונס נמור שנעשה כגוף הפקדון כגוף שבורה ומתה.

ג ליפסי' מזוינין שבא עליו ונטלו ה' ונקרא אונס ופטור שזהו נשבה והאמר בתורה שפטור ואפי' גם הרועה הוא מווינין שאוליסמים מזכר נפשו יותר, אם נפלה דליקה בעיר ונשרפו החפצים שמה ש"ש עליהם הוי אונס והוא שלא היה יכול להציל לא ע"י עצמו ולא ע"י אחרים אפי' בשכר ודוקא שידע שנשרפו אבל אם אינו יודע בבירור רק שהיו בבית כשנשרפו אינו יכול לישבע שנשרפו דדילמא גזים נכנסו ונגבו אותן ולכן חיי' לשלם אפי' הגזים הנכנסים הם לסטים מזוינים שאו יכול לישבע שנשרפו או גנגבו בליסטים מזוינים ופטור.

ד רועה שבא עליו זאבים וטרפו ממנו אם היה זאב אחי' אינו יאונס אפי' בשעת משלחת הזאבים ואם היו ב' זאבים הרי זה אונס צפ"י כלא משלחת ב' כלבים אינו אונסאפי' כאו משתי ריחי' הוי יותר על שנים הרי זה אונס.

היה מתה דמלאך המות מה לי הכא ומה לי התם מ"ט דהכא משעת גניבה היא אכורה מן הבעלים דאי נמי שבקה מלאך המות כי גנב הוא קיימא הילכך החיוב בא לו משעת גניבה .

דש המעביד חבית ממקום למקום ונשבר מתי חייב וכו' סעיפים :

א המעביד חבית ממקום למקום בשכר ונשברה בידו שכירת החבית אינו אונס גדול שהיה יכול לזהר בה ביותר כדי שלא תישבר והרי אונס השכירה היא דומיא דאונס דגניבה ואכירה שהש"ש חייב בה מן הדין היה חייב לשלם אבל מ"ט תקנו ה"ל שאפי"ש ישבע שלא פשע בה ויפטר שאם אתה אומר ישלם אין לך אדם שיעביד חבית לחבירו שתירא שלא יכשל ותישבר לפיכך עשו בו שכירת החבית כמיתת הבהמה ושכירת ויפטר .
ב ועוד תקנו ברבי זה שאם נשאו אותה שנים במום ונשברה משלמים חצי הרמים והואל והמשאוי גדול לא וקל לגבי שנים לא היה להם להתחבר שניהם אלא כל אחד ישא משא שיכול להעבירו לבדו וכיון שמשוי זה כבר אצל כל אחד מהם איפשר לומר שכל אחד סמך על חבירו להקל מעלו משאו והרי פשע והיה גדין שישלמו הכל וכיון שהיא קל לשניה' היה ברין שיהיו פטורין דוריא אונס הוא וה"ל כאוני' ואינו אונס ומשלמין מחצה אם יש עדים שלא פשעו שניהם בזה והוא במקום שיש עדים מצוין .
ג ואם נשברה במקום שאין עדים מצויים נשבעים שלא שברוה בפשיעה ומשלמין חצי רמיה .

ד מכאן אתה למד שאחד שהעביד חבית גרולה שאין ררך הסבלים להעבירה ביחוד מפני כבירתה פושע הוא ואם נשברה בידו משלם הכל , וי"א כל כה"ג משא שהוא כבר לאוקל לשני' נגשא אותו א' ושברו אינו משלם אלא מחצה דמ"ל כיון שהיא כבר לא' לא היה לו להטעמו לבדו ופושע הוא והיה חייב לשלמו כולו וכיון שאינו ראוי לשני משאורת ררך בני אדם להתחזק ולטעונו בא' הילכך דמי נמי לאונס והוי פטור לגמרי והרי הוא אונס ואינו אונס ומשלם מחצה .

ה הסבל ששבר חבית של יין לתנווני וחייבוהו לשלם והתבית הוא שזה ביה' השוק ד' ובשאר ימים אינו שוה אלא ג' אם החזירו ביום השוק חייב להחזיר לו חבית של יין או ישלם לו אדבע דהא היום הוא שוה ארבע והוא שלא היה לו לתנווני יין אחר למכור ביום השוק שדרי היה יוש' ומתעסק ביין זה למכרו והיה מקבל בו ד' אבל אם היה לו יין אחר למכור ביה' השוק ולא מכר א"צ להחזיר לו אלא שלשה שהרי היה לו יין אח' ולא מכרו א"כ גם זה לא היה נזכר לו ביום השוק וכן אם מחזירו לו בשאר ימים אינו צריך להחזיר לו אלא ג' דהא אם היה רוצה להחזיר לו יין היה צריך לקבלו והרי לא היה שוה רק ג' גם כשמחזיר לו רמים א"צ לתת לו רק מה ששוה בשעת חזרה דהיינו ביום השוק ד' וכשאר חומים ג' וכשמחזיר לו רמים מנכה לו בכל זמן שבר הטורח שיהיה צריך לתנווני לטרוח במכירתה גם מנכה לו פגם הנקב שהיה נוקב החבית וכן כל כיוצא בזה , וזה לדעת הרמב"ם אבל רוב המפרשים חולקין עליו וסבירא להו להפך דלעולם אולנין בתר שעת השכירה שאם שברו בשאר הימים לעולם אינו משלם אלא ג' כשעת הנזק ואם שברו ביום השוק אפילו אם בא לפורעו בשאר הימים צריך לתת לו ד' כמו שהיה בשעת השכירה ואינו נפטר אם היה רוצה לתת לו חבית אחר של יין שיאמר לו אלו לא שברת הייתי מוכרו ביו' ששכרת והיו מעותי עתה בידו ואינו יכול לומר לו קח החבית ושמוך עד יום השוק ותמכור שיאמרו למעתי אני צריך אבל אם פורע לו ביום השוק אפי' עברו כמה ימי השוק מטעה ששיכר החב' נפטר בחב' של יין שהרי יכול למכרו עתה והוא שאין לו לתנווני יין אחר למכרו בו ביום השוק שישב בחנות וימכור את זה אבל אם יש לו יין אחר למכרו א"צ לזה למכרו והרי יום זה אצלו כשאר הימים וצריך לתת לו דמי שהיה שוה כשעת השכירה ולא נפטר בחזרת החבית דא"ל אם לא שברת הייתי מוכרה בו כאותו יום .

ט"ה שומר שמופר או מוען נאנס או נגנב וכו' דסעיפים

א שומר שכר דינו כשומר חנם לענין אם כופר או טענות אחרות שביניהם גנון שאומר לו נשתמש' בחפ' וקלקלתי וכיוצא בזה נשבע היסת ונפטר ואם חשומר מוען שנאנסה אם במקום שערס מצויין ישלם ערים או יפטר או ישלם ואם אין ערים מצויין ישבע שהוא כרבידו ויכול בשבועתו שלא שלח בה יד ושאנה ברשותו ואם מוען נגנבה או אפילו שאמר פשעתי בה והריני משלם משבעין אותו שאינה ברשותו .
ב נגנבה בלסטים מוזיין והוכר הגנב צריך לפרוע לבעל הבית והוא יעמיד הגנב ברין ואפילו אם נשבע כבר ונפטר קוד' והוכר הגנב בין שהוא שומר שכר אע"ג דכבר נפטר בשבועתו הואיל והוכר הגנב צריך להעמידו ברין והוא יפרע לבעל הבית .
ג היו בעלי' עמו במלאכתו בשע' שמשך החפ' לשמ' פטור אף מפשיעה כמ"ש ברין' ש"ח כסי' רצ"א סעי' ט"ח .

ד קבל עליו שומר שכר להתחייב אף באונסין או שהתנה ליפטר מגניבה ואכירה ומשבת' הכל לפי תנאו ואם אמר סתם ע"מ שלא אתחיי' באחריותו פטור אף מפשיע' ע"ל כסי' הנ"ל סעי' כ"ז ה' שומר שכר שמסר לשומר אחר נתבאר כל דיניו כסי' רצ"א סעי' כ"ז .

ז האומר לחבירו שמור לי ואשמור לך וי"א דה"ה השאילני ואשאילך הרי זה שמירה כבעלי' שהרי בעליו של חפ' זה שנגנב במלאכתו של שומר היה שאף הוא היה משמר לו כליו אע"ג דהשאילני ואשאילך החפצי' שאולי' להם להנאת' ואינו שומר לבעל הכלי מ"מ כיון שגם הוא השאיל לו חשיב כמו שומר לי ואשמור לך במה דברי' אמרו' שא"ל שומר לי עכשיו ואשמור לך גם אני עכשיו אבל א"ל שומר לו הוי' ואני אשמור לך למחר השאילני היום ואני אשאילך למחר שמור לי הוי' ואשאילך למחר השאילני הוי' ואשמור לך למחר אין אחד מהם במלאכתו של שני כעת שמירתו אלא כול' נעשו שומרי שכר זה לזה דמחר ישלם לו שכרו בשמירתו או בהשאילו לו ויש אומרי' דשמור לי ואשאילך או השאילני ואשמור לך אפי' בחד יומא לא הוי שמירה כבעלי' ושמור לי ואשאילך אין המפקיד שהו' המשאל עם הנפקד שהו' השואל במלאכתו אלא כליו שאולין לו ואין זה נקרא בעליו עמו ובהשאילני ואשמור לך אין המשאל שהוא המפקיד עם המשאל שהו' הנפקד במלאכתו כלל לא הוא ולא כליו לפיכך אינו אלא שומר שכר שמשאילו בשכר השמירה והשאלה .

ז אמר לחבירו השאילני גלימא שלך שהיא קלה וטול אתה שלי שהיא כבירה ואתה חזק ממני לנושאנו וכאן לסטים ונטלו האחת הנשארת היא לבעלה הראשון דלה הוי ליה השאילני ואשאילך בבת אחת דהוי שאלה כבעלי' מיהו אם אין הרברים השואלים ביד השואלי' אלא ביד אחר' כגון שמעון שחייב ללוי וראובן השאל משכון והניחו ליד לוי בעד שמעון ושמעון השאל דבר לראובן אין זה כמו השאילני ואשאילך ולא מיקרי שאלה כבעלי' דהא שמעון אינו שומר לראובן בכלום דהמשכון שהשאל לו הוי ביד לוי והוי שומרי שכר זה לזה שכל אחד השאל לחבירו בשמר שהוא השאל לו .

הלכות אומנים

ט"ו האומנים שומרי שכר ואם קלקלו ומבחו שנבל וכו' סעיפים :

א כל האומני' שנתנין להם לתקן בקבלנות הם כשומרי שכר להתחייב מגניבה ואכירה שוהו שכרן שמשכתרין כמה שנתנין להם לתקן וליטול שכר וכולם שאמרו לבעלי' טול את שלך והבא מעו' או שאמר לו האומן גמרתיו ולא באו הבעלי' ולקחו הכלי משם ואילך הרי האומן שומר חנם אבל אם אמר האומן הבא מעות וטול את שלך לשני' זה משמע שמעכבו על שכרו הרי עדיין שומר שכר הוא כמו שהיה ואם אמר טול את שלך ואינו שומר עוד הרי הוא פטור ואפי' ש"ח לא הוי שהרי סילק עצמו משמירתו לגמרי .

ב כל האומני' שנתנו להם לתקן וקלקלו חייבי' לשלם כיצד נתן לחרש שירה ונגדל לקבוע בהם מסמך ושכרו אי נתן לו עצים לעשות מהם שירה תיבה ומגדל ועשה מהם שירה תיבה ומגדל ונשכרו אחר שנעשו משלם לו דמי שירה תיבה ומגדל שאין האומן קנה בשבח כלי שהוא של בעל הבית כגאי שקבל עליו לסתור הנותל ושכר האבנים או הזיק חייב לשלם היה סותר מצד זה ונפל מצד אחר פטור ואם מחמת המכה חייב .
ג נתן צמר לצבע והקדיחתו יורה כלומר שנשד' ונתקלקל נתון לו דמי צמרו צבעו כעור או נתנו לו לצובעו ארום וצבעו שחור שחור וצבעו ארום או נתן עצים לחרש לעשו' מהם כסא גאה ועשה כסא רע או פספל ועשה לו כסא יד בעל הבית על העליונה שאם השבח יתר על ההוצא' נתן בעל הבית את ההוצא' ואם ההוצא' יתר על השבח נתון לו את השבח כלכר כיצד נתן לו צמר וסמנני' שאין יוקצב לו שכר' ואילו צבעו כמו שאמר לו היה שוה כ"ה אין לו לצבע כלום אא"כ שוה עכשיו יותר מפי' שאיתן ה' דיגיון שהיה מסיביתן אם צבעו כמו שאמר לו הם בכלל הקרן לפיכך אם השבח יתר על ההוצא' כגון שהשביח בין הכל כ"ו נתון לו ' דהיינו ההוצא' ואם הוציא' יתירה על השבח כגון שאינו שוה אלא כ"ד נתון לו השבח דהיינו ס"ו ואם אינו שוה אלא ס"ו לא יתן לו כל' אמר ב"ה איני רוצה בתקנה זו אלא יתן לי דמי הצמר או דמי העצים שנתתי לו אין שומעין לו דכיון דתקנה זו דאם השבח יתר על ההוצא' נתון לו ההוצא' או יציאה יתיר' על השבח תקנה לשניהם אין א' מהם יכול לשנות לפיכך אם אמר האומן הא לך דמי צמר אי דמי עצך ולך אין שומעין לו שאין האומן קונה בשבח כלי שעשה .

ד המולך חסין לטחון ולא לתתן ועשאן כוכין או מורסין אי נתן קמח לנחתום ועשא פת נפולין כשכר חייבה לשלם דמהם .

לבוש עיר שישי

הלכות אומנים

סימן שז שח

א השוכר פרה מחבירו והשאילה לאחר ומתה כדרכה או נאנסה בין שהשני חייב לשלם שהרי הוא שואל תחזור לבעלים הראשונים אע"פ שהשיכר פטור מאונסין כיצד יעשה הוא סחורה בפרתי של חבירו ואפילו אם המשיכר יודע שמתה כדרכה ביד הישאל אפ"ה חייב לשלם למשיכר מיהו אם אמר לשוכר אם תרצה תשאילנה ויהיה ריגך עם השואל ודיני יהיה לי עסקך או ישלם השואל לשוכר.

ב השוכר פרה מחבירו ונולדה בה מכה בפשיעת השוכר שלא מחמת מלאכה כגון ששיגה י"א שהוא פטור מלשלם כיון שסיפה להתרפאו' מאותה מכה לא הוי אלא שבת ואין שבת כבהמה לפיכך אפ"ה אם מתבטלת מכה ימים פטור כיון שסופה להתרפאות ויש מחייבים דמ"ל דדוקא גבי אדם לא מחשבינן מכה שסופה להתרפאות אלא שבת לפי שאינו עומד לימכר הייך לא אפחית מסכספיה אבל בהמה שכל שעה עומדת לימכר ואם יבא למוכרה ודאי לא תשוה מה שהיתה שוה בלא מכה זו וה"ל נזק וחייב וכתב מורי מהרמ"א ז"ל ויסברא ראשונה נר' עיקר עכ"ל ונ"ל שהכל לפי העניין שהרי לפעמים יבא הניזק לידו הניזק רב וברי הויקה מחמת שתתעכב מלאכתו ע"י מכה זה שבכמהה י"ש לחייבו משום דיני דגרמי נ"ל וע"ל סי' ש"מ.

ג אין אדם רשאי לרוש בפרתו ערבית ולהשיכרה שחרית שמחלשה ומטעה את השוכר שלא תוכל לעשות מלאכתו.

שח השוכר בהמה לרכוב עליה כמה ימעון עליה וכו' ז' סעיפים

א השיכר בהמה לרכוב עליה איש לא ירכיב עליה אשה דרכיבת משא האשה כבירה על הבהמה יותר מרכיבת משא האיש והוא הדין שלא ירכיב עליה גוי שהגוי אינו חס על ממונו של ישראל ויכבד עליה ויענה ברביבה יותר מראי מיהו י"א דוקא לכתחלה לא ירכיב עליה אשה אבל אם עבר והרכיב עליה אשה אע"פ שניזוקה הבהמה אינו חייב לשלם ויש חולקין אבל לכולי עלמא אם מנהג המקום להתיקר ברכיבת הנשים צריך להוסיף לו כפי המנהג שכרה לרכיב עליה אשה יכול להרכיב עליה איש.

ב שכרה לרכוב עליה אשה מרכיב עליה כל אשה שירצה אפילו היא גדולה מאוד ואפ"ה היא מעוברת ומניקה.

ג השוכר את החמור לרכוב עליה יכול להניח עליה כסותו ולגינונו ומזונותיו של איתו הדרך לפי שאין דרך השוכר לחזור בכל מלך ומלך לקנות לו מזונות יתר על זה יכול בעל החמור מעבב עליו וכן יכול בעל החמור להניח עליה שעירים ותבן ומזונותיו של אותו היום יותר על זה השיכר מעבב עליו מפני שאיפשר לו לקנות בכל מלך ומלך לפיכך אם אין שם בדרך מצוי לקנות מניח עליו מזונותיו ומזונות כהמתו של כל איתו הדרך וכל אלו הדברים בשוכר סתם ובמקום שאין מנהג ידוע אבל במקום שיש מנהג הכל לפי המנהג.

ד השוכר את הבהמה להביא עליה ק"ק ליפרין של חטים והביא עליה ק"ק ליפרין של שעורין ומתה חייב מפני שהנפח קשה למשוו והשעירים יש להם נפח יותר וכן אם שכרה להביא תבואת והביא במשקלה תבן אבל אם שכרה להביא עליה שעורין והביא במשקלן חטין ומתה פטור וכן כל כיוצא בזה.

ה השוכר את הבהמה לשאת עליה משקל ידוע והוסיף על משאו שיערו חול' שאם הוסיף חלק משלשם על השיעור שפסק עמו חייב שכיון שזה לא שכר בהמתו למשקל יותר מזה ודאי הוא מפני שידע זהו נפש בהמתו שלא תוכל לשאת יותר מזה המשקל אע"פ שבהמת אחרות נושאות יותר מזה וקם להו' שכל מי שמטעינין אותו יותר ממה שיכול לשאת בחלק שלשם הן אדם הן בהמה הרי הוא מקלקל אותו ואינה יכולה לסבול לפיכך אם הוסיף עליה חלק שלשם ממה שפסק ומתה חייב פחות מכאן פטור אבל נותן הוא שכר התוספת וע"ל סימן של"ה סעיף א'.

ו שכר אותה סתם לשאת עליה משאוי אינו נושא עליה אלא משקל הידוע במדינה לאותה בהמה ואם הוסיף עליה חלק משלשם כגון שדרכה לשאת שלשם ומען עליה שלשם ואחד ומתה אי' נשברה חייב.

ז הכתף שהוסיף לו הבעל בית ומענו יותר ממשאו קב אחד והוסיף כמשא זה כ"ה חייב בנזקיו אע"פ שהוא בן דעת ודיגיש בכובד המשא כשהטעינו לא אמרנו הרי הוא פשע בעצמו שהיה לו להשליכו ממנו כשהרגיש שהוא כבד ממנו אלא אמרנו הוא סבר חולש' הוא דנקט ליה ולא ידע שזה הטעינו יותר ממשאו וע"כ לא השליכו לפיכך חייב המטעין. הלוקח חמורו של חבירו מתוך ביתו שי"א מדעתו ועושה בו מלאכתו אע"פ שכונתו ליתן לו שכרו הוי כשואל שלא מדעת שהוא גזלן וחייב באונסין ואם החמור עומד להשכר לא הוי גזלן. ומיהו אם אשתו או בני ביתו של בעל החמור מיהו בו ואמרנו לו שהבעל בעצמו צריך לחמורו הוי כשלא מדעתו והוי גזלן להתייב באונסין ואם לקחו להציל את שלו שהיה נפסד ממנו

דמיהם נתן בחמה לטבח לשחוט ונבלה אם אינו מומחה אפילו שחט בחנם חייב לשלם דפושע הוא שלא היה לו לשחוט ואם היה מומחה בחנם פטור שאין זה פשיעה גביה דהא מומחה הוא וחשוב אונס בשכר חייב דלא עירף האי אונס מאונס דגניבה דש"ש חייב והמטבחין שלוקחין הכרכשות' מן הכשרות זהו שכר שלהם ואם נבלו חייבים לשלם ואע"פ שמן הטריפות אינם לוקחים כלום כיון שאם לא נטרפה היה נוטל נמצא זה שכרו ועוד הכרכשות שנותנין לו מן הכשרות הן הן שכרו גם על הטריפות.

ה בד"א שהטבח שנבל חייב לשלם כשנבלה וראי כלומר שהוא וראי נבלה אבל אם עשה בה טריפות הפוסלה מספק כגון שהיה כמעט סימנים פטור וכן אם מצא הסכין פגום והוא ברקן מתחלה כיון דאיכא למיטר בעצם מפרקת נפנטה אף על גב דמחמירין לעניין איסור אבל לעניין לשלם ממון לא מפקינן מספק אבל שכרו ודאי הפסיד דדילמא בסכין פגום שחט.

ו הרמ"ז דיגר לשולחני ואמר לו יפה הוא ונמצא רע אם בשכר ראה חייב לשלם אע"פ שהוא בקי ואינו צריך להתלמד בלא עירף מאונס דגניבה ואכירה ואם בחנם ראהו פטור והוא שהיה בקי שאינו צריך להתלמד שאינו פושע בזה שראהו אבל אם אינו בקי חייב לשלם אע"פ שהוא בחנם רפושע שלא היה לו לראותו לו הוא שאמר לשולחני עליך אני סומך או שהיה הדברים סריים שהוא סומך על ראייתו כגון שלא הראהו גם לאחרים הרי הדברים מביחים שמסך עליו.

ז טבח שעשה בחנם וניבל וכן שולחני שאמר יפה ונמצאו רע וכן כל כיוצא בזה עליהם להביא ראייה שהם מומחים ואם לא הביאו ראייה משלמין.

ח שתל הנוטע אילנות לבני המדינה וכן טבח של בני העיר שנבל הכהמות והמקוין דם שחבל והסיפר שמעיה בעשרות ומלמד מניקות שפשע בחינוקות ולא למד עמידים אפילו רק יום או יומים או למד עמהם כמעות דשכשתא כיון דעל על פסידא דלא הדר הוא וכל כיוצא באלו וכן האומנים שהפסידו ברבר שאי איפשר שיחזרו האפסידו שהפסידו מסלקין אותם בלא התראה מפני שכל אלו הם במותיים ועומרים עד שישתדלו כמלאכתן הואיל והעמידו אותן הציבור עליהם וי"א אפ"ה של יחיד גמי חיי דינא הכי וי"א אף על פי שאין צריכין התראה ס"מ בעיני חוקה דעדי שיהיו מוחזקים בכך לא מסלקינן להו בלא התראה הנותן מעות לחבירו לכתוב לו ס"ת ונמצאו בו טעויות עד שצריך לשכור אחר שיגיה אותם אם הם מעות שהם דרך סופרים לטעון בכך אין הסופר חייב כלום אבל אם טעה בדברים שאין דרך הסופר בכך חייב זמ"מ אולינו כתב המנהג אם מנהג המקום שכותבי ספרים מניחים אף הוא צריך להגיה ובסתם המקומות שאין על הסופר להגיה עם עמל ותניה מעצמו חייבים הבעלים לשלם לו.

הלכות שוכר

שז דיני השוכר וחייבו ופטורו ואם השאיל או העכיר וכו' ז' סעיפים

א השוכר מחבירו בהמה או כלים כבר אמרנו שדינו כשומר שכר לפיכך מאונסין ולהתחייב כגניבה ואכירה.

ב ואין נעשה שומר שכר עליה להתחייב כגניבה ואכירה עד שימשוך במקום הראוי למשיכה או שיעשה קניין אחר הקונה בלוקח דלא עירף הוא לקנות יותר מלוקח לפיכך בין המשיכר בין השוכר יכולין לחזור בהם עד שימשוך או עד שיעשה אחד מררכי הקנייה וי"א אע"פ שיכול לחזור בו עד שימשוך או עד שיעשה אחד מררכי הקניין לענין שמירה להתחייב עליהם כגניבה ואכירה חייב מיד כשמלקו הבעלים שמירתם מעליה מדעת השומר דכיון שמילקו הבעלים שמירתם מעליה מדעת השומר סברא היא דקצה לה מיד ברשות ש"ש.

ג ראובן שכר בית משמעון ונתן חטה באוצר העשוי לכך ומחמת שעמדו החטים ימים רבים נתקלקלו כותלי העלייה ונראה לשכנים קלקול העלייה והתרו בו שימלק החטה ולא סלקה ונפלו כותלי העלייה ונפלו כותלים אחרים שהיו סמוכות על אותו עלייה וכאן שמעון ושכניו נתבעו את ראובן שהיוקן והפסידן ומען ראובן שלא פשע שהרי נתן החטה כאותו האוצר העשוי לכך ותמיד היו דגילין ליתן שם יותר משהגיה הוא לשם הוי דינא כיון שהיה ניכר וידוע קלקול הכותלים והתרו בו השכנים לסלק החטה ולא סלקה פושע הוא וחייב לשלם כל ההזיקות שעשה לבעל הבית ולשכנים הרי גירי דיליה שהכביר משא על כותלים רעועים שלא היו יכולין לסבול והפלים.

ד השיכר את הבהמה או מטלטלין אינו רשאי להשיכר לאחר ואם השיכר לאחר דינו כדין שומר שכר שמסר לשומר אחר שחייב אפילו באונסין אלא אם כן יש לשני ראייה שיפטר בה תראשון כמנ שנתבאר לעיל בסימן רצ"א.

ממנו ורוצה ליתן לבעל החמור מה שהוא מפסיד ע"י שנוטלו לא היו גולן רתנאי ב"ד הוא ברעיל סי' רס"ד סעיף ה' וע"ל סי' שע"ג סעיף ה' מדינים אלו .

שצ"ה השוכר את הבהמה לילך למקום ידוע והוליכה למקום אחר וכו' ה' סעיפים :

א השוכר את הבהמה להוליכה למקום ידוע והוליכה למקום אחר אם אויר המקום שהוליכה לשם משונה מאויר המקום ששכרה לילך שם ומתה או שנחשים מצויין שם והבישה נחש חייב אפי' שהרדף קצר מהדרך שפסק עמו אבל אם אין האויר משונה שם ואין נחשים מצויין שם בדרך שהוליכה פטור אם שכרה להוליכה בהר והוליכה בבקעה אם הוחלקה פטור שב"ש אלו הוליכה בהר שהיה מחלקת ואם הוחמ' חייב שמפני שאין אויר בבקעה הוחמה , **ב** ואם שכרה להוליכה בבקעה והוליכה בהר אם הוחלקה חייב שהחלקת הוא יותר בהר מבקעה ואם הוחמה אחר שהעלה אותה לראש ההר פטור שבקעה יש חמימו' יותר מבהר מפני דרוח שמנשבת כראש ההרים ואם מחמת טורח העלייה הוחמה חייב וכן כל כיוצא בזה ואם מחמת שנתייגעה מתה בין אם שינה מהר לבקע' בין מבקעה להר חייב שאם שכר' להוליכ' בבקעה והוליכה בהר אמרינן מטורח העלייה נתייגעה ואפי' לא מתה מיד עד שכאה למישיר אנו תולין איתה בטורח העלייה יאילו היה מוליכה בבקעה לא היתה מתייגעת ואם שכרה להוליכה בהר והוליכה בבקעה אמרינן אם היה מוליכה בהר היה האויר שולט בה ולא היתה מתייגעה .

ג ראובן השכיר בהמתו לשמעון לילך עליה למקום פלוני ולהחזירה ליום מחר והלך שמעון עליה למקום ההוא בי כיום וגם החזירה בו כיום ונתרעם ראובן לוקני העיר על אשר הוליכה הבהמה ביים ונתרעם לו הוקנים שיקבלה וישתדל ברפ"א אתה ועשה כן ומתה לסוף ח' ימים ושמעון טוען לא נתקלקלה מחמתי אלא ראובן המיתה בסממניו וכמאכל ובמשתה הדין עם ראובן וחייב שמעון לשלם אותה והואיל והיא פשע בה להוליכה מהלך שני ימים ביום אחד עליו להביא ראיה שראובן המיתה ואע"ג ששאר בהמות יכולות ללכת ולחזור מהלך זה ביים אחר אמרינן ראובן ידע חולשות בהמתו שלא היתה יכולה ללכת ולחזור מהלך זה ביים אחד ולכך לא השכירה אלא לשני ימים למהלך זה ושמעון פשע בה וחייב מיהו ראובן צריך לשבע שלא פשע בה בנתינת מאכלה ומשקה רק שנתן לה מאכל והשקה איתה בדרך שהיה נתון לה כבר והשלא רכב עלי' לצרכו ואם רכב עלי' כדי להשקותה אין זו פשיעה אבל לצרכו הוי פשיעה השיכר את החמור ונעשה פיסח בדרך ולא חש לה והניח עליו משא ונתקלקל הוי פשיעה ולא היה ליליהניח עליו משא אבל אם היה נחו' לדרכו ולא היה מוצא לשכור לו חמור אחר אין זה פשיעה דאנים הוא ופטור . **ד** השוכר את הפרה לחרוש בהר ושכרה עם כלי מחריש שעלי' שהם של בעל הפרה וגם הנערים החירשין הם של בעל הפרה וחרש בבקעה ונשברה הקנקן והוא הכלי שחירשין בו הרי השוכר פטור שהוא לא פשע בכלום דלעולם ניה לחרוש בבקעה מבהר שיש בו אנכימוצינא וטרשין ודין בעל הפרה עם נעריו שחרשו אם פשעו בשבירת הקנקן וכן אם לא שינה השוכר על דעת הבעל' ונשכר הקנקן דין בעל הפרה עם הנערים שכרה לחרוש בבקעה וחרש בהר ונשכר הקנקן חייב שפשע לחרוש בהר ודינו של שוכ' עם הנערי' וי"א כיון שהנערי' שכורים מבעל הפרה הרי הם פטורי' מן השוכר והואיל ושינה דמסתמא המשכיר שכר הנערים ללכת עם פרתו לעשות מלאכת השוכר ויכולין הנערים לומר לו אלו חרשת בבקעה כאשר התניתה עמו לא נשכר ואנחנו לא קבלנו עלינו שמירת הקנקן אלא שלא ישכר בבקעה ולא עוד אלא גם המשכיר צריך ליתן להם שכרם ולא אמרו' כיון שהם עברו על דעת המשכיר יפסירו שכרם כגון שאם אין לשוכר לשל' שיפסידו הם שכר פעולתם שהם יאמרו למשכיר היינו סבורים שלא תקפיד עם השוכר וכיון שאמרת לנו לילך עם השוכר לעשות מלאכתו מסתמא היה דעתך שנעשה בכל אשר יצונו ובמקום שאמרנו שהדין עם הנערים וכששכרו בעת החרישה משלמים מהו דנים מי מהם משלם האוחז את הכלי בעת החרישה כשמעמיקו כר' או שעיוות אותו יותר מדאי בעת החרישה ואם היתה אשדה מעלות מעלות שניהם חייבים המנהיג את הפרה כמלמד והאוחז את הכלי' שבמעט עיוות בהנהגת הפרה או עיוות הכלי נוח להישכר ויצא ההיזק מכיון שניה' הוי דבר הנוטל בספק לכך שניהם משלמין .

ה שכרה לרוש בתבוא' ורשה בקטני' והוחלקה חיי' שהקטני' מחלק' לרוש בקטנית ורש בתבואה והוחלקה פטור דכ"ש אילו היה דש בקטנית שהוחלק .

שצ"ו השוכר את החמור ונסתמא או מת או נשכר וכו' ג סעיפים :

א השוכר את החמור ונסתמא או התלעו רגליו או נשתמית או חולי אחר כיוצא בזה שראוי עריין למלאכה אלא שניתוסף

או טורח לשוכר ליישרו לילך בדרך אם שכרו למשוני שאיפשר להשליכו ממנו בכל מקום כלא הקפד' שאינו מויק לו יכול המשכיר לומר לו אף מולך גרמה ואפי' אמר לו חמור סתם אומר לו הרי החמור לפניך שביון שראוי עוד למלאכה יאמר לו טרח ויישר אותה לרכי' וצריך ליתן לו שכרו משלם אבל אם שכרו לרכוב עליו שיש לחוש שמא תפול תחתיו בנשך או תשליכנו באחת הפחתות וכן אם שכרו לשאת עליו כלי זכוכית וכיוצא בזה שישכר' אם יפול החמור אם שכר לו חמור סתם חייב ליתן לו חמור אחר דהא לאו דוקא שכר לו את זה אבל אם אמר לו חמור זה אינו צריך ליתן לו חמור אחר שיאמר לו אף מולך גרמה ובחמור סתם דאמרינן שחייב להעמיד לו חמור אחר אם לא העמיד לו יחזור לו השכר ויחשוב עמו שכר כמה שהלך בה וינכה לו ואם נלקח החמור' לעבד' המלך אם בדרך הליכתו נפל א"צ ליתן לו חמור אחר אפי' באנגריא שאינו חוזרת פירוש שאין מחזירין מעצין אם לא שילכו אחריהם ואם אין מחזירין אותו כלל צריך ליתן לו חמור אחר וכגון שאמר לו חמור סתם אבל אם אמר לו חמור זה אע"פ שאינו בדרך הליכתו א"צ ליתן לו חמור אחר ודרך הליכתו י"א פירוש שיש לו לשוכר לילך באותו דרך אע"פ שאין רכב' להחזיר הבהמה עד שיחזרו אחריהן ואמר לו מולך גרמה ולך עמה' עד שימצאהו בהמה אחרת ויחזירו לך זאת כי כן דרכם , וי"א פי' דרך הליכתו שפגעו בו בדרך הליכתו ואם לא שפגעו בו לא היו מחפשיין בכתיים אחריו לטול' הילכך אימרו לו מולך גרמה שאם היתה בפעם הזה בכית לוי היו נוטלי' מלך אבל אם פשעו אחריו עד שצמצאו ולקחו חייב ליתן לו אחר' ואם מתה הבהמה או נשברה שאינה ראוייה עוד למלאכה בין ששכרה לשאת משוי בין ששכרה לרכוב עליו אם אמר לו חמור סתם אני משכיר לך חייב להעמיד לו בהמ' אחרת ואם לא העמיד יכול השוכר למכור הבהמה ולקוח בה בהמה אחרת ואם אין ברמי' לקוח בהמה אחר' שוכר באותו רמי' בהמה אחרת עד שגיע למקום שפסק עמו . **ב** ואם אמר לו חמור זה אני משכיר לך אם שכרו לרכוב עליו או לכלי זכוכית ומתה בחצי הדרך אם יש ברמי' לקוח אחרת יקח ואם אין ברמי' לקוח שוכר אפילו ברמי' כילו עד שגיע למקו' שפסק עמו שהרי חמור זה נשתעבר לו ואם אין ברמי' לא לקוח אלא תרעומות ונתן לו שכרו המגיע על הדרך שהוליכו ואין עליו אלא בחצי הדרך אינו חייב להעמיד לו אחר אלא נתון לו שכרו של חצי הדרך ומניח לו נבלתו ויש חולקין ואימרו' דאפילו שכרו למשא דינו כשוכרו לרכיבה דאין סברא לחלק בחמור זה ומת בין שכרו לרכיבה בין שכרו למשא דמ"ש והא דאמינן דנתון לו שכרו המגיע על הדרך שהוליכו היינו דווקא בשמוצא לשכור אחר במקו' שמתה זה או אפילו אינו יכול לשכור אבל יכול למכור סחורתו במעט ריוח לכך צריך ליתן לו שכרו המגיע ע"כ אע"פ שאילו לא מת והיה מילך סחורתו למקו' שרצה לילך היה מוכרו יותר ביוקר אין זה אלא סחורתו' אבל אם אינו מוצא לשכור חמור אחר וגם אינו יכול למכ' סחורתו' בבאן בשום ריוח אינו נתון לו כלום בשכרו דהא לא אהני ליה מידו וכל היכא שחייבו לו להעמיד חמור אחר כגון דא"ל חמור סתם או חמור זה ויש ברמי' לשכור אם מת בחצי הדרך ואינו מוצא לשכור אלא ביוקר גדול צריך המשכיר לשכור לו ואינו יכול לומר לו אחזיר לך מעותך ולא אקח כלום אפילו מהחצי הדרך שהלכת אבל אם ימצא השוכר לשכור כוול לא יוכל לומר אשכור לעצמי ואתן לו שכר חצי הדר' שהלכתי עמך אלא כל זמן שיש בידו לשכור הרי הוא כאילו היא עדיין קיימת ואין אחר מהם יכול לאזור בו בר"א כשיש ברמיה לשכור אבל אם אמר לו חמור זה ואין הנכילה שוה כגון צריך ליתן לו שכר חצי הדרך אפי' אם אינו מוצא לשכור כלום אלא ביוקר שאינו יכול לשכור בחצי הנשאר בידו ואינו יכול לעכב משכר החצי שהלך כדי שיהיה לו חמור מושכר לפי מה ששכר תחלה שלא שעבר לו מנכסיו כלו' אלא זה החמור אבל לא שיתן לו מביטו כלום לפיכך כיון שמת ואינו שוה כלו' אין לזה על זה כלו' אלא שצריך לשל' חצי הדרך שהביא ואם הנכילה שוה קצת גם משכ' חצי הדרך הנשאר ואינו מוצא לשכור אלא ביוקר אינו יכול לומר קח שכירותך והעמד לי חמור או אקח אני הנכילה שוה המור נשתעבר לי ואשלי' עליה מחצי השכר שעדיין בידו לשכור לי חמור' שלא נשתעבר לו אלא עד כדי רמי הנכילה ולחייבו עלי' עד כדי חצי השכירות כפי מה שהיה בשעת ששכר' אבל אם אינו מוצא אלא ביוקר לזה נשתעבר' לו להסי' לו מביטו כיון שאין הנכילה שוה כל כך .

ג ראובן השכיר בהמתו לשמעון לשני ימים לילך ולחזור ובחזרתו כיון ששני גדל הנהר ממנו נשמים עד שיוצרך לעכב יים אחד וטוען ראובן שיתן לו שכירות גם מיו' השלישי ושמעון טוען אדרבה שכירות פשוט' לא אתן לך דאנים הייתי יאדירכה היא תיבע מביטו שיתן לו מוונגת של הסוס מאיתו הוי' הכי דינינו להו אם שכרה לימי' פשוט' שצריך ליתן לי שכירות של כל יו' ויו' דהא לימי' שכרה וא' שכרה ללכת למקו' פלוני ולחזור או ששכרה

לבו עיר שושן הלכות פקדון סימן שיב קריא

ושכר חצי הדרך מן האחרון ועל שינוי הרע' שצרי' לסבול דעת איש אח' שלא הורגל עמו אין לו עליו אלא תרעומ' וכן כל כיוצא בזה .

שיב המשכיר בית לחבירו לזמן קצוב או סתם וכו' ד' סעיפים :

א המשכיר לחבירו בית או חצר או מרחץ או חנות לזמן קצוב הרי הוא כמוכרו לו רשכירות לויטתה ממכר הוא ואינו יכול לחזור בו והוציאו תוך זמנו אפי' נפל ביתו של משכיר ואין לו מקום לדור בו או אפי' העני וצריך למוכרו לאחר בשביל דוחק אין הלוקח יכול להוציאו והמקח קיים וצריך הלוקח להניחו ביד השוכר עד שישלים זמנו ואם השכירו לו סתם ולא קצב לו זמן יכול להוציאו בכל עת שירצה ואם הקדים לו מעות בשכרו אפי' בכדי זמן מרובה קנה עד כדי מעותיו ואינו יכול להוציאו עד שיכלה זמן כנגד כל השכירות ששקדים לו ואם היה מישכר בענין שלא היה יכול לפדותו לעצמו לעולם אם לא שמכרו יכול למוכרו אימתי שירצה ולהוציאו מיד ואם התנה עמו שיכול להוציאו לצרכו ומכרו אין הלוקח יכול להוציאו רחא לצרכו התנה עמו ולא ללוקח המשכיר בית לחבירו ובתוך הזמן רוצה לבנותו אינו יכול לכופו לצאת בתוך זמנו אפי' לבית שיהיה בטנו שיכול לומר הא בית מתרד לי ואפי' פועלים אינו יכול להכניס לבית לבנותו וישאר הוא בתוכו זהו מדינת מיהוג מבקשין מן השוכר לעשות לפנים מפורט הדין .

ב אם אחר שהשכירו לזה חזר והשכירו או מכרו לגוי או אנס שהפקיע שכירות הראשון הרי זה חייב להשכיר לו בית אחרי כמותו וכן כל כיוצא בזה .

ג אם משכנו לו לשנים ירועים בכך וכך לכל שנה ושנה כל זמן שלא יפדנו וחזרו ומכרו לאחר אין הלוקח יכול ליקחנו מיד המלוה תוך השנה דסתם משכנתא לשנה היא אבל לאחר כלות השנה יכול ליקחנו ולשיכלה זמן הקצוב להוציא יכול להוציא כמו המשכיר בעצמו שיתכאר בסעי' ה' .

ד השכירו לו לזמן סתמא אין פחות מיום א' לשביתה סתמא אין פחות משני ימים לגישואין סתמא אין פחות מל' יום .

ה המשכיר בית לחבירו סתם בכך וכך להרש ולא קצב עמו לכמה ענים או לכמה חדשים אינו יכול להוציאו אפי' רודיעו ל' יום מקודם כדי שיבקש לו מקום ואי יהא מושלך בדרך ולבסוף הלי' יצא בד"א בימות החמה שבתים מצויין לשכור אבל בימות הגשמים דרך העולם מי ששוכר בית לדור בתוכו שכרו לכל ימות הגשמים שבתוך ימות הגשמים קשה על האדם לטלטל לצאת מבית זה לבית זה ואין יכול להוציא השוכר מביתו מחוץ עד הפסח דסתמא ע"כ כן הניחו לדור שם לבתחלה .

ו ואם הודיעו לפני החג שיצא לסקוף ל' יום צריכים להיות ל' יום שלימים לפני החג אבל אם לא נשלמו כל הלי' יום לפני החג אפי' לא נשאר מהם רק יום א' כגון שהודיעו כ"ט ימים לפני החג אינו יכול להוציא כל ימות הגשמים עד מוצאי פסח כ"ט גם אפי' בשינוי הפסח אינו יכול להוציא אלא א"כ הודיעו ג"כ מקודם לכן ל' יום והיינו טעמו כדרך , בד"א בעיירות אבל בכרכים שרם מקום שווקים שרבים נמטקים לגור שם והבתים אינם מצויין לשכור אחד ימות החמה ואחר ימות הגשמים צריך להודיעו י"ב חדש מקודם החנות בין בכרכי' בין בעיירות צריך להודיע מקודם י"ב חדש וטעמא משום שהחנווני מקי' הקפות למכירים ושהיה מלשלם לו ימים רבים ובשטבאין לו סעותיו באין עד פתח החנות שהקיפו שם ואם הלך למקום אחר אינם יודעים אנה יצאזהו לפיכך צריך להודיעו י"ב חדש מקודם שבתוך כך ישלמנו לו ההקפי' שהקי' עד עכשיו ומכאן ואילך אם יקי' הוא יודיע למו שיקי' לו שלא ימצאו פה ואם לא יודיענו איהו דאפסיד אנפשו' ובחנות של נחתומין וצבעין שהקיפו לזמן ארוך צריך להודיעו שלשה שנים מקודם .

ז ובשם שהמשכיר חייב להודיעו כך השוכר חייב להודיעו למשכיר כדי שיבקש מי שידור בביתו בעיירו' שלישים יום מקודם ובכרכים י"ב חדש מקודם ואם לא הודיעו אינו יכול לצאת אלא יתן לו השכר או יעמיד לו אחר במקומו ואם רוצ' להעמיד אדם שאינו הגון אין המשכיר צריך לקבלו ועל ס' שינוי .

ח אם שכרו לזמן קצוב בין שכלה הזמן יכול להוציאו מיד בלא הודעה תחלה ואפי' כלה הזמן כאמצע ימות הגשמים צריך לצאת דהא על דעת כן שכרו .

ט בשם שאין המשכיר יכול להוציאו ולא השוכר יוכל לצאת כשמתברר בתם עד שיוודיענו מקודם כיוסנים הקצובים הנוכרים כן אינו יכול החוס' עליו שכירות אם לא יאמר לו מקודם בושנים הקצובים הנוכרים בד"א בשלא נתיקרו שכירות הבתים אבל אם נתיקרו שכרות הכתים יכול המשכיר לחוס' עליו בדמים אע"פ שעבר זמן ההודעה ולומר לו לשכור או שקור לי בשווי' עכשיו וכפי מה שנתיקרו או תצא וכן אם הוגלו הבתים יכול השוכר לפתח מהשכר ולו' לו לשכיר או השכר לי בשיעה של עכשיו או אצא והרי ביתך לפניך מיהו .

ששכיר לשני ימים והזכיר המקום שרוצה לילך לשם וידוע שהוא טהור שני ימים ולא יותר ועבדו הנדר אם לא היה הנדר רגיל להג' ל אונס הוא לשוכר ופסידא לבעל הבחמה הוא ואם היה רגיל להתגדל והשוכר היה מכיר עניין הנדר ולא המשכיר פסידא דשוכר הוא שהיה לו להתנות כיון שידע והמשכיר לא ידע איהו דאפסיד אנפשוה שלא התנה ואם שניהם יודעים פסידא רבעל הבהמה הוא כיון שגם הוא ידע והוא רוצה שישלם לו עליו היה להתנות מזונות והשכירות דין א' להם .

שיא השוכר את הספינה ופרקה בחצי הדרך או טבעה בחצי הדרך וכו' ו' סעיפים .

א השוכר את הספינה והוסיף על משאה א' משלשים שררכת לשאת וטבעה חייב השוכר לשלם דמיה .

ב השוכר את הספינה להוליך בה יין למקום פלוני וטבעה בחצי הדרך אם אמר לו ספינה זו אני משכיר לך ושכרה השוכר להוליך בה יין סתם אע"פ שנתן לו כל השכר יחזיר כל השכר שזה יכול לומר לי אותה הספינה עצמה ששכרתי כי הקפדה גדולה יש בספינה זו שיכול לומר לך שכרתי מפני שהוא בטוח להוליך בה יותר משאר ספינות וכה"ג ואני אביא יין ט"ס ואוליך בה שהרי יין סתם אמרתי וכל זמן שלא תעמוד לי אותה הספינה אין אני חייב לך שים שכר ואם איפשר להוציא הספינה מן הארץ ולהשכיר ספינה אחרת ברמיז או כל מה ששייך לספינה צריך לשכור שכולה משתעבדת לו כמו שנתכאר לעיל ס' ש' לעניין חמור .

ג אמר לו ספינה סתם אני משכיר לך ושכרה השוכר להוליך בה יין זה וטבעה בחצי הדרך אע"פ שלא נתן לו כלום מהשכר חייב ליתן לו כל השכר שיכול לומר לו הכא לי היין עצמו ונ"ל הד"ג טעמא רבה יש בהקפדה שיכול לומר גם כן הקפד' היה לי כיון זה שירעתי שהוא קל מיון אחר מפני שהיה צלול ולא היו בה שארים כל כך ואי גמי חבית שהיה בהן היו קלים או קשים משאר חביות וכה"ג נ"ל ואו כשתכבי לי זה היין אני אביא לך ספינה מכל מקום שהרי ספינה סתם אמרתי לך ואוליכנו אבל צריך לנכות לו כדי שכר המורה של חצי הדרך שאינו רוצה האטפל בתולכת הספינה ליושב ופוטל וי"א שאינו נתן לו אלא שכירות ס' צי הדרך שהלך .

ד אמר המשכיר ספינה זו אני משכיר לך והשוכר אמר יין זה אני מוליך בה וטבעה בחצי הדרך כיון שאין א' מהם יכול לקיים תנאו כל מי שמוחזק ידו על העליונה שאם קבל המשכיר אפי' כל השכירות אין צריך להחזירו שאמר לו העמיד לי ייך ואוליכנו ואם לא נתן לו השוכר כלום א"צ ליתן לו כלום שיאמר לו לית לך גבאי ולא מיהו העמיד לי הספינה ששכרתי ואי משו' שהולכת ייני עד באן כזה לא אגבית לי ולא מיהו הוליכתי כאותה ספינה ששכרתי עד האקום שהתחיתי עמך ואתן לך שכרך שאין שכירות משתלמת אלא לכסוף .

ה אמר המשכיר ספינה סתם וגם השוכר אמר יין סתם וטבעה בחצי הדרך ועדיין כל אחד יכול לקיים תנאו אם המשכיר טביא חצינה אחרת ואין השוכר מביא יין אחר צריך ליתן לו שכרו ואם השוכר טביא יין אחר ואין המשכיר מביא ספינה אחרת אפי' שקבל כבר כל השכר צריך להחזירו וכל זמן שלא יביא לא זה ולא זה נתן לו חצי השכר אע"פ שהוא מוחזק לא יכל לומר לו לא אתן לך עד שתביא את שלך ואח"כ אביא אני את שלי דמצי א"ל אידך כל זמן שלא תביא את שלך אין לי להביא את שלי שאינו מאמיני שתכבי את שלי' ונמצאתי מורה ומפסיד מעותי בחנם וכן אפי' אם קבל כל השכר חייב להחזיר החצי דכמו סאון המוטל בספק היא וחלוקין והקפדת הללו שאמרנו שהיה יכול לומר דוקא ספינה זו ששכרתי אני רוצה ולא אחרת וכן האחר יכול להקפיד ולומר דוקא יין זה שהשכרתי אני מוליך ולא אחר לא אמרו אלא כנגד זה שמצא המוחזק טענה שתחול הקפדתו עליה ומשום שהיה לכל אחד היוק מה ע"כ שכירותו את ומכאן ואילך ירוצה כל אחד שיחזיק בשלו אבל בשאר דברים כגון השוכר ספינה או חמור למשא ידוע לא נתנו מקום להקפדת חלושות כאלה וכל אחד יכול לשנות דבר ששכרתי דמצי לו זה שהתנה או דבר אחר הדומה לו במשא ובנפח וכה"ג דבר שידוע שאין חילוק במשא בין זה ובין הדבר שהשכיר לו .

ו השוכר את הספינה להוליך בה סחורה למקום פלוני ופרק' בחצי הדרך אם אין מוצ' אחר שישכירנה טמנו צרי' ליתן לו חצי כל הדי' אלא שינכה לו מה שאין הספינה נפחתה כ"כ מפני שאינו דומה הכא טענ' לבא ריקנ' ואם מוצא השוכר אחר שישכור אותה טמנו עד המקום שפסק עם בעל הספינ' משכיר לו אבל הראשון צרי' ליתן לבעל הספינה יתר על על שכירתו מה שהספינה נפסדת וסתרועעת סחמת היצאת הסחורה הראשונה והגבסת הסחורה האחרונה ואע"פ שגם דעת שצרי' לסבול דעת איש אחר שלא הורגל עמו אין לו עליו זמנו תרעומ' ואם מכר הראשון סחורה שלו שהיא כספינה לאיש אחר ויצא הוא ממנה ונכנס השני במקומו ללכת יום בעל הספינה עד מקום שפסק גוטל שכר חצי הדי' מן הראשון

יתנו לו לח' בו רבית אחר חוץ זה אלא מחשב עמו מה שנתמש בו ומחזיר לו מותר השכירות שנטל ואפי' אמר השוכר אני אכננו משלי אין שומעין לו, ואפי' אם יש בעצו ובאכנו כדי ליקח אחר או לשכור א"צ ליקח אחר ואפי' דלעיל סימן ש"י סעיף ב' גבי חמור זה ומת אמרינן אם יש בדמי ליקח אחרת יקח ואם אין בדמי ליקח ישכור בו, לא דמי בית לחמור דחמור עומד למכור בדמים ולכך יכול למכרו וליקח אחר, וא לשכור אחר אבל בית אין עומד למכור אלא להוסיף עליו ולבנותו ככתלה וכיון שאמר בית זה ונפל א"צ למכרו וגם לא קבל עליו להוסיף יציאה בבניין בית זה אלא בית זה כמו שהיא השכיר לו לזרז בו כל זמן שיוכל וכי נפל אודא, יש מי שאומר דוקא כשנפל כולו בזה אמרינן כיון דנפל אודא ליה אבל אם הוא קיים אלא שנתקלקל עד שהוא סכנה לזרז בו חייב המשכיר לתקנו דהשתא לא שייך למכור אודא ליה דמסתמא הוא עומד לתקן שעדיין נקרא בית אלא שהוא מסיכן לזרז בו לפיכך חייב המשכיר לתקנו אם יש בידו שכירות מוקדם, ואם אמר לו בית סתם אני משכיר לך ונפל חייב לבנותו או יתן לו בית אחר מידו יכול הוא לשנותו ולעשותו קטן מהראשון יתן לו בית אחר אפי' הוא קטן מזה שנפל שהרי סתם בית אמר לו ובכבוד שהוא נקרא בית אבל כל זמן שלא נפל הראשון אינו יכול להוציא וליתן לו בית קטן מזה, ואם אמר לו בית כזה אני משכיר לך אינו יכול לשנותו אלא צריך לעשותו כמדת ארכו ורחבו של ראשון שהראשון מתחלה ואינו יכול לומר לו לא אמרתיו לך כזה אלא שהוא קרוב לזה או למרח' אי לשוק כמו זה אלא חייב להעמיד לו בית כמדתו וכצורתו לפיכך אם היה קטן לא יעשנו גדול גודל לא יעשנו קטן אחר לא יעשנו שנים שנים לא יעשנו אחד ולא יפחות מהחלונות שהיו בו ולא יוסף עליהם אלא מרעת שניהם מיהו א"צ שהוא גאה כבנינו ובקשטו כדאשון, גשרף הבית דינו כנפל, ואם נשרף כל העיר הוי מכת מדינה ואפי' אמר לו בית סתם אני משכיר לך אינו חייב לבנותו או ליתן לו אחר אלא מנכה לו משכירותו מה שלא דר בו בין הקדים לו שכרו בין לא הקדים לו ולא אמרינן כיון שלא הקדים לו שכרו ועדיין כולו הוא כיד השוכר יכול לשכור לו בית אחר אפי' בעד כל השכר שבדיו דכיון דמכת מדינה הוא למה יפסיד המשכיר מה שדר בו עד עכשיו המשכיר בית לבידו והוא נפל ודאי ארעתה דלבנות הוא מוגדר ליה דאל"כ למה השכירו לו וצריך לבנותו לו.

יין מי שיש לו בית ועלייה על גביו והשכיר לחברו את העלייה ואמר לו עלייה זו אני משכיר לך ונפלה א"צ ליתן לו עלייה אחרת דהא זו קאמר ליה ונתון לו השכירות כפי הזמן שדר בו אמר לו עלייה סתם חייב לתזור ולבנותה לו או יתן לו עלייה אחרת אבל אם אמר לו עלייה זו שיע' בית זה אני משכיר לך הרי שעבד הבית לעלייה לפיכך אם נפחתה העלייה בר' טפחים או יותר חייב המשכיר לתקן לו ואם לא יתקנו יזרז השוכר לבית ודר עם בעל הבית ונכנס ויוצא דרך פתח הבית עד שיתקן את העלייה אבל אם נפל הבית והעלייה א"צ לבנות לו אחר כיון שאמר לו בית זה, הוי לו שתי עליות זו על גב זו והשכיר לו את העלונה ונפחתה יזרז ודר בתחתונה השכיר לו את התחתונה ונפחתה מבעיא בנמרא אם יכול לכופ את המשכיר שידור עמו למטה בבית אם לא אלא שאמר לו ב"ה חזר בעליה העלונה מי אביינן דא"ל שם עלייה קבילת עלך וצריך לזרז בעלונה או ידלמא יכול לומר לו חזר בעליה קבילת עלי לעלות שתי עליות לא קבילת עלי לפיכך חזר למטה בבית ולא פסידא לכך לא יזרז בבית ואם דר אני מוציא אתו משם.

ב מעשה כאחד שאמר לחבירו דלית זו שיע' אפרסק הוה אני משכיר לך ונעקר אילן הפרסק ממקומו וכא מעשה לפני חכמים ואמרו לו חייב אתה לתעמיד לו הפרסק כל זמן שהדלית קיימת דהא נשתעבד הפרסק לדלית וכן כל כיוצא בזה ודוקא כה"ג שהפרסק עדיין בעולם אלא שנעקר ממקומו אבל אם נקצ' הפרסק אינו מחוייב להעמיד לו פרסק אחר שזה שעבר לו ולא אחר וכן לעיל גבי א"ל עלייה זו שיע' בית זה אני משכיר לך אם נפל הבית שתחת העלייה ונשאר העלייה קיים ע"ג קונדיסין א"צ להעמיד לו בית אחר.

שיג המשכיר בית לחבירו בבירה גדולה באיזה מקום רשאי להשתמש ובו די מעיפים :

א המשכיר בית לחבירו בבירה גדולה פ"י בירה שהוא בית ארוך מאד וחלוק בתוכו להרבה חדרים וקישוניות והשכיר לה א' מהם יש לו רשות להשתמש בביתו שלו לכתב באיך הכותל וכו' עד די' אמות אפי' שלא כנגד ביתו וכן משתמש בגינה שפוצר וברחבה שאחורי הבית ובמקום שהוא משתמש בשלו על עובי הכותל ושתמש גם השוכר על עובי הכותל כיון אם השכיר לו עובי העלייה, ובפל אלו הדיבכים הולכין אחר מנהג המדינה והשמות הורעים להם.

ב השמכיר לחבירו חצר סתם לא השכיר לו הרפת שבה שאין רפת בכלל החצר

מיהו דוקא ראתנו הכי קודם התחלת הזמן האחר ואפי' שעבר זמן התודעה אבל אם הגיע הזמן ועמדו בסתם שלא אמר זה לזה כלום להוסיף או לגרוע א"צ"פ שנתיקרו מסתמא רשעם היה על השכר הראשון.

י וכן הדין אם שכרו לזמן קצוב אפי' שנתיקרו הכתם או הזול והגיע הזמן האחר ועמדו בסתם אין אחר מהם יכול לשנות רק עומד כפי מה שהתנו, מי שהשכיר ביתו לחבירו בשעה שהיה אהבו ונעשה שנאו אינו יכול להוציא מן הבית משום שנאתו ואם אמר לו מתחלה שאינו משכיר לו רק בשביל שהוא אהבו ונעשה שנאו אינו יכול להוציא דהוה כמו שהתנה.

יא נפל בית המשכיר שהיה דר בו הרי זה יכול להוציא את השוכר מביתו אפי' שלא הודיעו שיאמר לו מאי אית לך עלי שלא הודיעתו ואת' איך מוצא בית לשכור אף אני לא היה לי להודיען שלא ידעתי שיפול ביתי ואני אינו מוצא בית לשכור ועתה אינו ברין שתהיה אהבו יושב בבית עד שתמצא מקום ואני אהא מושלך בדרך שאין אתה בעל זכות בבית זה יתור ממני וכל זה דוקא בשוכר סתם אבל בשוכר לזמן ידוע אינו יכול להוציא תוך זמנו ודעות ליומיה ממכר הוא.

יב נתן המשכיר א' מהבתים לבנו לישא בו אשה בין גתן הכי שהיה דר בו לבנו לישא בו אשה והוא רוצה לזרז בבית זה המושכר בין נתן הבית המושכר לבנו לישא בו אשה אם היה יודע שבנו נעשה חתן בזמן פלוני שהיה אפי' לו להודיעו מקודם ולא הודיעו אינו יכול להוציא השוכר ואם נזרמה לו אשה לבנו והרי הוא נושאה מיד הרי זה יכול להוציא אפי' שלא הודיעו שאינו ברין שהיה זה יושב בביתו ובה' ישכור בית שיעשה בו חתונה לבנו.

יג וכן אם מכר המשכיר אחד מהבתים או נתנו או הורישו אין היינו יכול להוציא השוכר ממנו עד שירוענו מקודם ברין ההודעה במשכיר עצמו שהרי השוכר יכול לומר לו לא ערף כחך בבית זה מכח זה שזכות בו ממנו וכשם שהוא אינו יכול להוציא נם אתה לא תוכל להוציאני.

יד מקום שנהגין שיש להם ראשי שנים קבועים לשכירות בתים וראובן שכר בית משמעון לשנה אחת ואחר שכלתה השנה נשאר שמעון בבית חרש אחד ולא דברו זה עם זה כלום בשכירות שנה הבאה ויצא ראובן לצאת מן הבית ושמעון מעכב על ידו שלא לצאת עד תשלום שנה שנייה או שיתן לו שכרו מכל השנה מפני שכבר נשתכרו כל הבתים ולא ימצא שוכרים והיה לו להודיעו שלא יוצא לזרז עוד גו רגן חרש זה וכיון שלא הודיעו סמך עליו שידור בו כל השנה כמנהג השוכרים ששוכרים לשנה ולכך רוצה כל שכירות משנה הדין עם שמעון, שנים שהיו דרים בבית אחד והיה חולקין על הבית ואחד כך נתחייב אחד ברין צריך לצאת אפי' באמצע החורף אפי' שלא הודיעו חבירו מקודם שהרי לא היה יכול להודיעו שלא ידע שיוכה ברין.

טו המשכיר בות לחבירו לשנה בסתם ידוע ונתעברה השנה נתעברה לשוכר וא"צ להוסיף לו כלום בשביל חרש העיבור דשנה סתם שנה כמו שהיא מלמע בין פשוט בין מעובר השכיר לחדשים צריך להוסיף לו בשביל חרש העיבור דהא לחדשים קאמר כל חרש וחרש כמו שהוא יתן לו שכר כך וכך משמע הזכיר לו חרשים ושנה בין שאמר לו דינר לחרש י"ב דינרין לשנה בין שאמר לו י"ב דינרין לשנה דינר לכל חרש העיבור הוא של המשכיר וצריך להוסיף לו בשביל חרש העיבור וטעמא משום דמסתפקא לו אי תפוס לשון ראשון או לשון אחרון ורקעק בחוקת בעליה עומדת וה"ל המשכיר ממוזק והשוכר מוציא ואין מוציאין מספק דהמע"ה ואפי' לא בא המשכיר לשאול שכירות עד סוף החדש שכבר דר בו השוכר חרש העיבור צריך ליתן לו השכירות והמע"ה אפי' שעבשין השוכר הוא מוחזק בשכירתו מ"מ הספק לא נולד עכשיו אלא מתחלת החדש נולד והקדקע בחוקת בעליה עומדת נמצא שדר בשל חבירו וצריך להעלות לו שכר לפיכך מי ששכר מלמד לבנו וא"ל ב' לשונות כאלו והמלמד למד עמו חרש העיבור ורוצה שזה ישלם לו חרש העיבור א"צ לשלם לו חרש העיבור דהשתא הוי השוכר מוחזק והמלמד המוציא והמע"ה.

טז ומשמע שאמרנו קרקע בחוקת בעליה עומדת אם המשכיר הבית אימר לזמן זה השכרתיו לך וצא כי כלה זמן השכירות והשוכר אמר לא השכרתה אלא סתם ולא הודיעתני בזמנו או אומר לאו ארוך שכרתיו על השוכר להביא ראיי' ואם לא הביא ראיה נשבע ב"ה היסת מוציאין מן הבית דהא הבית בחוקתו הוא וכן הדין בכל ספק שנפל בין הדר בבית חבירו ובין חבירו שבי"ה חשוב מוחזק אם לא שאלה זה שני חוקה ראונו אמרנו השוכר במנו דלקחתי וע"ל סי' שס"ז סעיף ג'.

יז המשכיר בית לחבירו לזמן ורוצה לסותרו בתוך הזמן השוכר יכול לעכב עליו כמו שכבר אמרנו פעמים דשכירות ליומיה ממכר הוא לפיכך אם עבר וסותרו בתוך הזמן חייב להעמיד לו בית אחר או ישכור לו כמותו ואם מעצמו נפל אם אמר לו בית זה אני משכיר לך אינו חייב לבנותו דהא בית זה אינו בעולם וזולו גרמה שנפל ואפי' אם כבר בגא המשכיר ויכל לזרז שלא

לבוש עיר שושן

הלבנת שובר

סימן עיר שמו

ואם השוכר רוצה לצאת מן הבית ולהניח כך בלא דירון ורצה לשלם למשכיר שכירתו יכול המשכיר להשכירו לאחרים משו' דבית' מיתבא יתיב ושאייה יוכת שער ומ"מ אותו השכר שקבל המשכיר ינכה לו לשוכר נ"ל מי שנתן ביתו לאחר או השכירו לו ושייר כח לעצמו שכשירצה לדור עם המקבל מתנה או עם השוכר לא יוכל למחות בו יכול למכור אותו הכח לאחד ובלבד שלא יהו בני אותו האחר מרובין מבני ביתו ואי משום שינוי דעת כבר אמרנו שאין לו עליו אלא תערימות בלבד וי"א דשינוי דעת בבית קשה יותר משינוי דעת דספינה שאין יכולין לקבל כל אדם בשוה יש מפני חיבותו שאדם בוש מפניו ויש מפני גריעותו שאדם בוש לדור עמו ויש שהוא בעל קסטא ויש שאינו נאמן לו לפיכך חלקו בין אם שייך לעצמו חלק מסויים או שייך לעצמו דירה סתם ואמרנו שאם שייך לעצמו חלק מסויים כגון חצי הבית או יוכל למכרו לאחר שהרי יכול לחלק אבל אם שייך לעצמו חלק שאינו מסויים אינו יכול למכרו או להשכיר וכותו לאחר בתב מורי וז"ל מי שנתן דירה בביתו לאחר ואין המקבל צריך לאותה דירה יכול להשכיר או למכרה לאחר מי שאין בני ביתו מרובין ממנו דהא ק"ל נותן בעין יפה נותן ולא גרע כח המקבל מתנה מכח המשייר לעצמו.

ב יש ששכרו בית בשותפות לדור בו יחד אין א' מן השותפים יכול להושיב אחר במקומו אפי' יש לו דירון פחותין ממנו שיכול לומר לו איתך אני יכול לקבל אבל אחר איני יכול לקבל ואפי' למ"ד דגבי משכיר ביתו אין לו עליו תרעומות אין זה דומה למשכיר שדרך המשכיר להשכיר לכל מי שיבא וישכור אבל מי שרוצה לדור בשותפות יחד מדקדק תחלה עם מי הוא הפך לדור לפיכך אותו שקבל לדור עמו אינו יכול להושיב אחר במקומו ועוד המשכיר אם אינו רוצה לדור עם האחר יכול לחלק לו דירה בפני עצמו אבל שותפות בשכירות אין יכולין לכופו זה את זה לחלק שהרי הבית אינו שלהם אלא הוא שכור להם לזמן ויש חילוק ע"ל סי' קע"א סעיף ט'.

ג ראובן משכן ביתו לזמן בכיתא והתנה עמו שאם יכלה הזמן ולא יפני יהיה רשות למלוה לדור בו יותר הוא וסמיעתו או למשכנו או להשכירו למי שירצה יש מי שאומר כיון שאפי' בלא תנאי ואפי' בתוך הימין היה רשאי להשכירו או למשכנו למי שכני ביתו אינו מרובין משלו עכשו שהתנה עמו רשאי להשכיר ולמשכן אפי' למי שיש לו סיעה גדולה מסמיעתו דאל"כ מה יועיל לו התנאי שאמר שישכירו למי שירצה שאין פלא שהתנאי שאמר מי שירצה ר"ל לראובן או לשמעון ובלבד שלא יהו מרובין מבני ביתו דמה היה צריך לזה מה איכפת ליה מי שרד בו ראובן או שמעון כיון שאינו דר עמם ליכא משום שינוי דעת אלא ע"כ למי שירצה ר"ל אפי' למי שהיה סיעתו גדולה מסיעתו.

ד שני דין השוכר אומי פרעתי שכר הבית והמשכיר אומר לא פרעת וכו' ד' סעיפים.

א ק"ל דשכירות אינה משתלמת אלא לכסוף דהיינו לאחר שכלו כל מי השכירות למחרתו חייב לשלם וילפינן לה מקרא דבתי' בשכיר שנה בשנה ודקדקו חז"ל מאי שנה בשנה שנה שנה הל"ל ודרשו בו דה"פ שכירות של שנה זו אינו משתלמת עד שהתחיל שנה אחרת לפיכך השוכר שאמר נתתי שכר הבית שנתחייבתי בו והמשכיר אומר עדיין לא נטלתי בין שהיתה השכירות בעדים ובשטר בין שהיתה השכירות בלא עדים ושטר אם תובעו השוכר הזמן השכירות כגון ששכרו לל' יום ותובעו תוך ל' על השכיר להביא ראיה דחוקה אין אדם פורע חובו תוך זמנו לפיכך עליו להביא ראיה ואם לא יבא ראיה יתן הדמים ויחרים על זמניו שלקח ממנו שלא כדיון או אם ירצה יטעון עליו לאחר שפרעו תביעה בפני עצמה בעד אותן הדמים שאימר שנתן לו תחלה וישביעו בשוועת היסת ואם תובעו המשכיר לאחר שכלה הזמן או אפי' בו ביום שנשלם הזמן על המשכיר להביא ראיה ואם לא יבא ראיה ישבע השוכר היסת שפרעו ויפטר ואע"ג דק"ל חזקה שאין אדם פורע תוך זמנו וכבר אמרנו שמן התורה אינו חייב לשלם עד למחרת תשלום הזמן היינו כשנתובעו בבי"ד שאין הבי"ד מחייבין אותו לשלם עד למחרת תשלום זמנו אבל קים לחז"ל דביום שנשלם הזמן דרך העולם שאינם חושבין אותו לתוך זמנו ודרשו דלשלם בו ביום לפיכך אם יטען השוכר שפרע ביום האחרון נשבע היסת ונפטר וכן אם שכרו ממנו להרכיב שנים והתנה שיתן לו השכר שנה בשנה אם בא המשכיר ותובעו בתוך השנה בלד שכר של אותו השנה ואומר השוכר פרעתי עליו להביא ראיה ואם תבעו לאחר השנה בעד השכירות של שנה שעבר ואפילו ביום אחרון של השנה על המשכיר להביא ראיה וע"ל סימן ע"ח סעיף ג' ד'.

ב כבר אמרנו פעמים דקרקע לעולם בחוקת בעליה עומדת לפיכך המשכיר ב"י לחכירו בשטר ל' שנים ולא כתוב בו זמן אימתי התחילו אותו ה"י שנים והשובר אומר עדיין לא עבר ממנו השטר אלא

א המשכיר לו בית בחצר אין לשוכר בחצר כלום אלא דדימת הרגל והובל המתקבן בו משאר ובהמות של המשכיר אע"פ שאינם של המשכיר דהא החצר שלו ומתם גללים בעלים אפקורי מפקור להו וקניא ליה חצירו למשכיר אכל ובל המתקבן מבהמות השוכר או מה שמוציאו מביתו לחצר ביון שיש לו רשות להשתמש שם ארי הוא שלו ואפי' המתקבן משאר הבהמות אם קלטו השוכר בכלי מן האויר ולא נח בחצר הרי הוא שלו אע"ג דהארי היא של המשכיר אינו קונה לו דאויר שאין סופו לגנוח לאו כמנוח דמי.

ב ואם השוכר לנתור וכירה האפר היוצא מהם הוא של השוכר ואפי' באו אחרים ואפי' בשלו נתנור וכירה ביון שהוא שוכר לו גם האפר של השוכר.

ג שיר מה הם הדברים שעל המשכיר לעשות או על השוכר וכו' ב' סעיפים.

א המשכיר בית לחבירו חייב להעמיד לו דלתות וקפוחו לו החלונות שנתקלקלו ולחוק את התקרה ולסמך את הקורה שנשברה ולעשות נגר ומנעול וכן אם נפחת המעויכה והתקרה כד' טפחים חייב לתקנה שכל אלו הם צריכין הרבה למי שדור בבית שיש עיקר גדול ביישבת הבתים והם מעשה אומן שצריך אומן לתקנם והרי הוא בית לדירת השכיר לו לכך צריך לתקנם לו קודם שיבנס לשם ולא עוד אלא שנוכח השוכר לשם ולא היו מתוקנים לא אמרנו כיון שראו אותו בלתי מתוקנים ונכנס לשם וראי נתפיים אלא צריך המשכיר לתקנם עוד ואם תקן המשכיר דברים אלו והזרו ונשברו תוך ימי השכירות אם אמר לו בית זה אצ"ל להעמיד לו אחר אמר לו בית סתם צריך לחזור ולתקנו כל ימי השכירו וע"ל סי' ש"א סעיף י"ז.

ב השוכר חייב לעשות מעקה ומוזזה ולתקן מקום המזוזה משלו שאלו מצות ה' המוטלי על הדר בהם וכן אם רצה לעשות סולם או סרוב או להטוח גגו הרי זה עושה משלו שאלו מעשה הדיום הם ואין צריכין אומן לכך אם הוא צריך לתן יעשה בעצמו וכן כל דבר שאינו מעש'אומן ובכל אלו העניינים הולכים אחר מנהג המדינה.

ד שמי דין המשכיר בית על תנאי וכו' ד' סעיפים.

א כבר אמרנו פעמים דשכירות ליומיה טמיר הוא לפיכך בכל הרכיבים שהקרקע נקנית בהן בקניין בשקונה אותה מחבירו כן נקנית ג"כ בהן בשכירות כששוכר אותה מחבירו וכשם שאין אונא' לקרקעות באכירה כך אין אונא' בהן בשכירות.

ב וכשם שאמרת אדם כל תנאי שירצה באקב כד מתנה בשכירות וכל שטמכרו טמיר נכנסין כן שכירות שכירות וכל שאין לו למכור כך אין לו להשכיר אא"כ יש לו פירות בלבד באותו קרקע יש לו להשכיר אבל אינו מוכר.

ג השוכר בית מחבירו וטוען ששכרו על תנאי שיהא לו רשות להכניס עמו דירון אחרים והמשכיר אומר שלא השכירו לו אלא שידור בו הוא ובני ביתו לבדו ישבע המשכיר דכבריו ואין השוכר יכול להביא עמו דירון אחרים אלא ידור בו הוא ובני ביתו לבדו דהא קרקע בחוקת בעליה עומדת ועל השוכר להביא ראיה בעדים שהתנה בפירוש עמו שיכול להכניס בו דירון אחרים וכל זמן שאי סביא ראיה מסתמא לא שכרו לו אלא לו ולבני ביתו שכן דרך השוכרים וה"ה לכל מענות שביניהם הקרקע בחוקת בעליה עומדת וע"ל סימן ש"ב סעיף י"ז ולקמן סימן ש"ז סעיף ב'.

ד ראובן שכר-ע"ל לשמשו ואמר לו שמעין לסאך עליו לשלם לו כל מה ששכיר כל זמן היות הנער בכיתו אע"פ שלא היה קניין דברך חייב לשלם שכל תנאי של שכירות אצ"ל קניין שבקניין השכירות נקנו כל התנאים שצריכים לקיימם.

ה שמו המשכיר בית לחבירו לזמן קצוב ורצה השוכר להשכירו לאחרים וכו' ג' סעיפים.

א המשכיר בית לחבירו לזמן קצוב ורצה השוכר להשכיר הבית לאחר משכירו עד סוף זמנו ואין למשכיר עליו אפי' תרעומות לומר אין רצוני לסכול שינוי דעת איש אחר שלא הורגלתי עמו שלא אמרו ע"ש למשכיר תרעומות אלא גבי ספינה שצריך בעל הספינה לדור עם השוכר ולסכול דעתו במ"ש לעיל סימן ש"א סעיף ו' אבל כבי' אפי' תרעומות אין לו שהרי אינו דר עמו בבית וחוא שלא יאכל בני הבית האחר שמשכירין לו יותר מבני ביתו של השוכר הראשון ולא אחז"ל שאין השואל רשאי להשאיל ולא השוכר רשאי להשכיר אלא במטלטלין שראו אומ' אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר שפוא לא יפטרנו יפה או יפטרנו אבל בקרקע הרי בעליה עמה בכל יום וישמור בעצמו שלא יקלקלה האחר ואם יקלקל ויוק ישלם שאין גבי קרקע כ"כ ה"ק מצוי שיאמר בו אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר מיהו אם אמר לו המשכיר למה תטרח ותשכיר ביתי לאחר' אם לא תרצה לעמוד בו צא והנימו והדיני פטר אותך מכאן ואילך משכירתו שומעין לו וע"ל סי' ש"ב סעיף ו'.

והדלי והכר וכיוצא בהם שרולין בהם המים וכ"ש המיג שסביב השרה ואין השרה נשמר וזולתו וחפירה שסביב השרה על בעל הקרקע וחפירת היאורים הקשני' שמקצצין בהן המים שיהיו מוכנים לו תמיד להשקות אינם עשויים אלא להקל העבודה והטורח וכל שמירה יתירה על החוכר או המקבל מטעם הזה שאינו עושה אלא כדי להקל מעליו שלא יצטרך לשמור כלל אבל בשוכר אין לבעל השרה עסק בצרכי השרה כלל דשכירות ברמים ממכר הוא וי"א דחוכר דינו בשוכר דכיון שהיה נותן דבר קצוב בכל שנה פירות כך וכך הן יוציא השרה פירות רב או מעט ה"ל כשוכר ממש ואין לבעל השרה עסק בצרכי השרה כלל וכן עיקר .

ד בין חוכר בין מקבל מקום שנהגו לקצור ואיזה מהם שבא לשנות חבירו לעקור לעקור אינו רשאי לקצור ואיזה מהם שבא לשנות חבירו מעבכ עליו ומעמא דמבקים שנהגו לקצור אינו רשאי לעקור משום שבעל הקרקע יכול לומר אי אפשי שתעקור דבעיני דתיתכן ארעי כלומר שישארו בה מן הקשין ויהיו לה לובל לזריעה לשנה הבאה ואם בעל הקרקע יאמר לו עקור מצוי האי למימר ליה לא מצינא למיטרח שהקצי' היא נוחה מן העקור' ובמקור' שנהגו לעקור אינו רשאי לקצור משום שיכול לומר לו בעל הקרקע בעיני' דתינקר ארעאי כלומר רצוני שתהא קרקעי נקיה שאינה צריכה לזבל ואם בעל הקרקע יאמר לו קצור יכול המקבל לומר לו צריך אני תנן לכהמתי' ואי אפשי שתישא' בקרקעי' ובמקור' שנהגו לחרוש אחר הקצי' פ' שחורשין אחר הקצי' או אחר העקורה כדי להפך שרשי' של עשבים הרעים שבו וימתו ולא יחזרו ויצמחו לכשתורע צריך הוא ג"כ לחרוש ואפי' במקום שאין מנכשין העשבים הרעים מפני שטומכין על החרישה שימותו בה והוא ניכש אותם ועקר ממנה העשב' הרע' בעד שהתבאה מחוברת אינו יכול לומר ניכשתי אותם על דעת זה כדי שלא אצטרך לחרוש אחר הקצי' אלא צריך לחזור ולחרוש מפני שבעל הקרקע יכול לומר שמא לאחר מכן בעוד התבואה היתה קיימת בה חזרו וגדלו קצת מהן שכן דרכו לגדל וצריכין להמית ע"י חרישה ואם פ' בשעת הניכש שעוש' זה כדי שלא יחרוש ושמע בעל הקרקע ושתק גלי דעתיה ריח' ליה וא"צ לחרוש ואם נהגו לנכש ולא לחרוש והמקבל אינו רוצה לנכש אפי' אם יאמר שרוצה לחרו' אחר הקצי' כדי לעקור העשבים אין שומעין לו שבעל הקרקע יכול לומר נכוש ערפאי לי שעוקר העשב' הרעים עם שרשם והוא טוב בלי יותר ואינו חושש לשמא יגדלו אחרים אחר הניכוש .

ד אם נזחגין בעיר שהחוכר שרה סתם נוטל חלק באילנות שבו יש לו חלק בהם אפי' אם הוסיף בעל השרה לחלק החוכר כגון שכל החוכרים נותנין לבעל השרה השליש מן התבואה שתוציא האר' ובעל הבית זה חכרו לו שלא יתן לו אלא רביע מן התבואה אינו יכול לומר לחוכר לכך הוספתו לך בחלקך כדי שלא תקח באילנות דה"ל לפירושי וכן אם נהגו שלא לייטול החוכר חלק באילנות אז הם של בעל השרה אפי' אם הוסיף החוכ' בחלק של בעל השרה אינו יכול לומר לבעל השרה לכך הוספתו לך כדי שתתן לי באילנות דה"ל לפירושי ומדלא פירש סתמא לא יתבי' ליה אלא מחמת התבואה שהיא בעיניו טובה יותר וכן לעיל החוכר היה טוב לבעל יותר מאחר .

שבא המקבל בית השלחין ושדה האילן ויכשו וכו' ב' סעיפים :

א החוכר או המקבל שרה מחבירו והוא בית השלחין שהיא קרקע יבישה ולא די לה במי גשמים משקים אותה ממעיין שבה או שהיא בית האילן ובשביל האילן היא חביבה על המקבל או על החוכר שנוטל חלק בפירות בלי טורח ויביש המעיין שבבית השלחין אבל הנהר הגדול לא פסק ועדיין אפשי' להביא ממנו מים בדלי או שנקצ' האילן שבבית האילנו' והרי יש בידו . לנטוע אחר במקומו אינו מנכה לו מחבירותו . דבעינין יכול לומר לו טרח ואייתי מיה מן הנהר' בדיוולא וכן נבקצ' האילן יכול לומר לו טרח ונטע לך אילן אחר ואם היא מכת מדינה כגון שיבש הנהר הגדול החבירות קיימת ומנכה לו מחבירותו וכן הדין בכל כיוצא בזה בכל מקום שנפסד העניין לגמרי הוי מכת מדינה וצריך לנכות לו משכירות' ואם אפשר לו לתקנו אפילו על ידי טורח ותחבולות אינו מנכה לו משכירותו וכל מקום שמנכה לו אין חילוק במה שעבר או להבא רצה לומר' שהשרה לעולם שראי ביד החוכר עד סוף זמנו ואינו נותן לו כל החבירות שחכר עמו אלא מ.כ.ה לו מה שצריך טורח יותר מחמת פסקת הנהר ואין בעל השרה יכול לומר אחזיר בו ולא אחכרנו עוד אחר שנפסק הנהר וכן פסק מהר"ם על מלמד שגזר המושל שלא ילמד עוד דהוי מכת מדינה וכל הפסד הוא על ב"ה ולא יוכל הכ"ה לחזור בו ולימ' לא אשכח עוד מלמד לבני האילן המושל גזור שלא ללמד ואין זה דומה לשוכר חמור ומת בחצי הדרך ללעיל פ"י' רתם אין החמור בעולם אבל הכא הא הגער ומלמד בפנינו כמו בחוכר שהשרה (החוכר)

אלא שנה אחת והמשכיר אומר כבר עברו ושלמו שני השכירות וכבר שנתנו בו כל ה' שנים הרי המשכיר הוא מיחזק בקרקע ועל השוכר להביא ראיה ואם לא הביא ראיה ישבע המשכיר הדין ויוציאו וה"ה בכל טענות שביניהם המשכיר הוא מיחזק מיהו י"א שאם הוא לאחר זמן השכירות שיכול השוכר לומר פרעתי או אם הוא באופן שיכול לומר לא שכרתי בית זה מעולם ונפלו טענות בין המשכיר והשוכר אע"פ שהקרקע בחזקת בעליה עומדת נאמן השוכר במיגו דפרעתי או במיגו שלא שכרתי מעולם .

ג שטר שכתוב בו ראיבן השכיר ביתו לשמעין בכך וכך לשנים סתם ולא הוזכר בו לכמה שנים והמשכיר אומר לב' שנים השכרתי לך בסך זה והשיכר אומר לג' שנים השכרתי לי בסך זה וקדם השיכר ודר בו ג' שנים אין מוציאין מידו עד שיביא המשכיר ראיה אע"ג דקרקע בחזקת בעליה עומדת חיישין שבא היום או למחר יביא השוכר עדים שהוא כדבריו והיינו צריכין להחזיר לו ואמרוהי בי דינא תרי זימני לא מטרחינן לפיכך יש מי שאומר אם מתו העדים ונשתכח הדבר מפי אחרים עד שיראה לב"ד שלא יוכל השוכר לברר עוד דבריו והוא באיפן דלית ליה מגו כגון שלא יוכל לשוען פרעתי או להד"ס מוציאין מיד השוכר לשלם למשכיר לזה שרר בו מטעם דקרקע בחזקת בעליה עומדת ויאם דד בו השוכר ככר'ג' שנים וככש השטר וטוען לה' שנים שכרתי והמשכיר אומר לא השכרתי לך אלא לג' שנים ואומר לו הבא שטרך וטוען השוכר שגאבר ואין שם עדים שהיא מושכרת לו וגם המשכיר לא מיחה בת ד' הג' שנים נאמן השוכר בשביעת הדין במגו דאי בעי אמר לקחה היא בידי שהרי החזיק בה ג' שנים וזה לא מיחה בו .

שיח השוכר ריחים מחבירו ושוב לא נצטרך לה וכו' סעיף אחד .

א השוכר ריחים מחבירו שיטחון לו ד' סאה בכל חדש בשכרה לצורך מאכל ביתו והעשיר בעל הריחים וקנה ריחים אחרת לעצמו בענין שא"צ עוד שיטחון לו השוכר ומבקש ממנו שיתן לו המים כדי הפחינה אם ימצא השוכר הרבה לטחון לאחרים או לעצמו בענין שלא יפסד בדבר כופין אותו שיתן למשכיר דמי פהינת הך' טדה שהרי זו היא מרת סדום אם לא יעשה וק"ל דכופין על גדה סדום ואם אינו מוצא א"צ ליתן לו דמים אלא אמר לו אני אטחון לך כמו ששכרתי ואם אין אתה צריך מכור לאחרים .

שיח מי שהמעה חבירו עד שהכנים פירותיו לבית וכו' סעיף אחד .

א מי שהכנים פירותיו לבית חבירו שלא מדעתו או שהמעה עוד שהכנים פירותיו והניחם והלך לו אחז"ל מדינא רשאי הב"ה למכור מאותם הפירות כדי לשכור פעילים שישלבו אותם לשוק ואפי' אם הוא חצר דקיימא לאגרא שיכול לומר אינו רוצה להשכיר לו כיון שהמעני דמי עלי כאריא ארבי' אבל אמרו מ"מ מדת חסידות הוא שוודיע לב"ד שישכירו ממקצת המיחם מקום משום השבת אבידה לבעלים אע"פ שלא עשה כהוגן .

הלכות חבירות וקבלנות

אשך מקבל או חוכר מחבירו היאך יתנהגו זה עם זה וכו' ה' סעיפים .

א אחד השוכר מחבירו שרה לוורעה או כרם לאכול פירותיו ברמים שיתן לו מעית קצובים כך וכך בכל שנה ואחד ששכר ממנו שרה או כרם בפירות שיתן לו פירות קצובים כך וכך בכל שנה דין אחד יש להם אלא שהם חלוקים בשמותם שהשוכר ברמים נקרא שוכר והשוכר בפירות נקרא חוכר .

ב המקבל שדה או פדרס של חבירו כדי לעבוד אותו ולהוציא עליו יציאות ויתן לבעל הקרקע חלק ידוע מן היוצא השרה שנה שנה כמו שהיא הדרך בעיר שליש התבואה או רביע כפי מה שנהגו ביניהם זה נקרא קבלנות וזה דינו חלק משוכר במקצת דברים כמ"ש לפנינו בע"ה ובכולם בין בחוכר בין בשוכר בין במקבל אע"פ שכבר התנו ביניהם לקבל את השרה אין כיתובין את השטר ולא מדעת שניהם שכל זמן שלא כתבו יכולים שניהם לחזור בהם ומשכתבו אינם יכולים שניהם לחזור בהם ואם התנו שישלם לו כלום משכתבו קנו וה"ל כמלוה בשטר והמקבל נותן שכר מכתובת השטר אפי' כשצריך להוכיחה שנה או שנתיים כמנהגם עליו לשלם שכר הכתיבה .

ג במקבל או בחוכר כל דבר שהוא לצורך תיקון עבודת הקרקע או שאין השרה נשמר וזולתו בעל הקרקע חייב בו שרה גוף הקרקע היא שלו וכל דבר שהוא משים הדי להקל טורח עבודת הקרקע או שהוא משום שמירה יתירה החוכר או המקבל חייב בו לפיכך הקורם שחופרין בו הארץ והכלים שנושאים בהם העפר

לבו עיר שושן הלכות חכירות וקבלנות סימן שבב שבג שכר

כיון של ענבים והקריפו פיר' שהתלעו בעודן בכרם אפי' אחר שנכצרו נתנגם לו כמו שהן אבל הכרו ב' כדון יין והחמי' נחבית צריך לקנוילת' לו יין טוב דלא דמי לחוכר שדה ככך וכך חטין או כרם נכך וכך ענבים שנתון לו אפי' התלעו ההם לא עכדא ארעא שליחותה לפיכך מה שנדלה הארץ יתן לו אבל הכא הא עכדא ארעא שליחותה ואחר שבאו לרשות החוכר לקח ולא אמרי' מחמת שיעקרו רע היח לכך החמי' אלא טוב היה ומוזל' גרמה שלקה דק'ל חטרא אכתפא דגכר' שזור כלום'ה קונתו ט' וט'י שכא לרשותו מולו גרם שהחמי'

שכר המקבל שדה לוורעה מין ידוע ובא לשנותה ובו סעיף אחד

א החוכר שדה מחכירו ע"מ לוורעה שעורים לא יורענה חטין מפני שחטין מכחישים את הקרקע ית' מהשעורים חכרה לוורעה חטין יכול לוורעה שעורים חכרה לוורעה קטנית לא יורענה תבואה שהתבואה מכחישה יותר מקטנית תבואה יורענה קטנית . וי"א בהפך תבואה לא יורענה קטנית קטנית יורענה תבואה . וי"א שכל זה דוקא בחכירות אבל בקבלנות יכול המקבל לשנות אפי' לדבר המכחיש אם הוא טוב יותר שהרי בעל הקרקע נהנה בשינוי זה וי"א אדרב' דבקבלנות אינו יכול לשנות אפי' מדבר המכחיש לדבר שאינו מכחיש שזה יאמ' לו אני רוצה בדבר זה שהנתי עמך ולא לדבר אחר ועיקר . וכל זה באי' אבל בבבל וכ' צא בה שהיא היא לחה ואין הי' להקפיד בהכחשתה יכול לשנות לאיזה מין שירצה .

שכה המקבל שדה מחכירו אם רשאי לוורעה פשתן ובו סעיף אחד

א המקבל שדה מחכירו לשנים מעשות לא יורענה פשתן משום שזרע פשתן מכחיש באר' הרבה ואינה חוזרת ליושנה עד שנים רבות וכן אין לו כלום בקורת שקמה והם אילני סרק שקוצצין אותן לקורות הבניין ואם יקצצם אינם חוזרות עד שנים הרבה וכן כל כיוצא בזה שלא על דעת זה השכירו לו . קבל השרה לוורעה וצמחו בה אילנות מאליהן אם עלו במקום שאין ראוי לוורעה כמנ על המיצר הרי הם של בעל השרה ואין למקבל כלום בהם כדאי אינם מוקים לו דבלאו הכי לא היה זורע במקום זה ואם עלו במקום שראוי לוורעה והרי מוקין אותה שמונע' אותו מלזרוע שם אם הוא אוסר שחפ' בטה שעלו בה האילנות ואם לא היו עולין היה הוא נוטען הרי האילנות הם שלו דזולו גרסה שעלו מעצמן וכשיצאו מן השרה בבלות החכירות או המחכיר' ע"מ לו האילנות כאילו הוא נטען שהרי הם שלו ונתן לו בעל השרה שוין . אבל אם אמר שיתר היה חפ' לוורע במקום האילנות ממה שחפ' באילנות רואין את האילנות אם הם בענין שאם יעקרו אותן יהיו ראויין ליטע במקום אחר צריך בעל השרה ליתן לו בשבילים דמי נמיעות העומדים ליטע ואם אינן ראויין ליטע במקום אחר מפני שהיו מטים אם היו עוקרין אינו נותן לו אלא דמי עצים שהרי גם אם היה עוקרין לא היו שוין אלא דמי עצים ובכחן אין מניחין איתו לעקור מפני שמכחישה את הקרקע וע"ל סימן שעה .

שכו המקבל שדה לוורעה שומשמן וזרעה חטין ובו סעיף אחד

א שומשמן מכחישין הקרקע יותר מחטין וגם דמיהם יקרים יותר מרע חטין ואחיל' קבל מחכירו שדה לוורעה שומשמן וזרעה חטין והצליח ועשה חטין עד ששוין כמו שידעת ראוי לעשות מהשומשמן או יותר אין המקבל יכול לומר אלו זרעתי שומשמן היה נכחש הקרקע יותר וגם לא היה מצלחת בריעת החיטין אם לא שטרחתי בה הרבה לפיכך אגכה לך מחלקך מה שהרחת שלא נכחש הקרקע וגם אקח החרון ששוין חטין יותר על השומשמן אלא יחלקו לפי תנאם בין בקבלנות בין בחכירות בין בשכירות דעל מענת המקבל שהרויח בעל השרה במה שלא נכחש חקרקע יאמר לו בעל השרה לא הייתי חושש אם הית הקרקע נכחשת דאמרי אנשי דנכחיש ארעא ולא ליכחוש מרה . ועל מענת טרחתי בה הרבה יאמר אטו את אשכחת ארעא לא אשכחת . ואם עשתה צרות מנה שהיתה ראיה לעשות מרשומשמן ששלם לו המקבל כמו שהיא ראיה לעשות מהשומשמן מנעם דתיכחוש ארעא ולא ליכחוש מרה .

שכז דין מקבל שבא להסתלק ועדיין לא נגמרו הזרעים ובו ב' סעיפים

א מקבל שדה שהגיע זמנו להסתלק ויש בשדה זרעים שעדיין לא נגמרו או אצילו נגמרו ולא הגיע זמן השוק שיכול למכור' שמיין אותן במה הן שוין עתה ונתן לו בעל השרה דמיהן ויצא המקבל מן השרה .
ב וכשחולקין המקבל עם בעל השרה לפי הקבלנות בשליש או ברביע כשם שחולקין בתבואה כך חולקין בתבן ובקש שהרי התנה

החוכר הם לפנינו כי הנער הוא כמו השרה הנחרש וגרע והמלמד הוא כמו הרזכר החורש וזרע והלימוד הוא הפירות ויש חולקין אבל כמ"ש ג"ל למורי ז"ל עיקר .

ב היה עומד בתוך השרה ואמר לו בית השלחין הזה אני משכיר לך או בית האילן זה אני משכיר לך אפי' אם יבש המעיין או נקצ' האילן מנכה לו מחכירו שהרי הוא עומד בתוכו וכיון שאמר א: מה היה צריך להוכיר בית השלחין או בית האילן לא היה צריך לומר אלא שדה זה אני משכיר לך אלא ה"ק לו כחמת שהיא עתה אני משכירו לך ולא יגרע . ואם יפחת הריני מעמיד לך אחר . וי"א דוקא שנקצצו כל האילנות שלא נשארו ממעט' לבית סאה ויבש המעיין כולו אבל אם נשארו ממעט' לבית סאה או שלא יבש המעיין כולו כגון שהיה עמוק מתחלה עד המי' ב' אמות ועתה הוא עמוק שאין המים מגיעין עד ג' אמות יכול לומר לו טרח ויטפיק לך ואינו מנכה לו מחכירו כלום ואם היה עומד בתוכה ולא אמר לו בית השלחין אלא אמר שדה זו אני משכיר לך או לא היה עומד בתוכה וא"ל סתם בית השלחין אני משכיר לך או בית האילן אני משכיר לך ויבש המעיין או נקצ' האילן אינו מנכה לו מחכירו שלא קבל עליו אחריות להעמיד לו אחר אם יפחת זה . וי"א דוקא שא"ל כן מחכיר לחוכר אינו מנכה לו מחכירו ויד שמא שדה בעלמא שכר או חכר לו אבל אם א"ל חוכר למחכיר בית השלחין אני חוכר ממך בדוקא קאמר ובתנאי הוא מנכה לו אע"פ שאינו עומד בתוכה .

שכח המקבל שדה מחכירו ואכלה חגב או נשרפה ובו ב' סעיפים

א החוכר או השוכר שדה מחכירו ואכלה חגב או נשרפה אם אירע דבר זה לרוב השרות של אותה הבקעה ה"ו מכת מדינה שנגזרה המכה על המשכיר והמחכיר כמו על השוכר והחוכר לפיכך מנכה לו משכירותו או מחכירותו לפי ערך ההפסד שאירעו וכ"ש בקבלנות שאינו נתן לו אלא לפי מה שתוציא הקרקע ואם לא פשטה ברוב השרות של אותה בקעה ה"ו מולרע של השוכר והחוכר גרמה ואינו מנכה לו משכירותו או מחכירותו כלום אע"פ שנשרפו גם כל שאר השרות של בעל הקרקע לא אמרינן כיון שנשרפו גם כל שאר שדותיו של מחכיר מולו גרמה לו שיכול לומר המחכיר אי הוה משום מולא דידי הוה משתייר לי פורתא שכן היא מרתו של הקב"ה שהיא ברחמי משייר מעט אפי' בעת זעמו דבתיב כי נשארו מעט מהרבה לכך אני אומר זהו המחכיר לך נשאר לי שהרי הוא שלי ומולך גרמה שנשרף אבל אם נשרפו גם כל שאר השרות של אותה הבקעה אינו מנכה לו משכירותו או מחכירו כלום דלתי' דמולרע של השוכר או החוכר גרמה לו שהרי נשרפו גם כל שאר שדותיו ולא יוכל השוכר לומר לו ג"כ אי הוה מולא דידי הוה משייר לי פורתא דהוה מקיים כי כי גשארנו מעט מהרבה משום דא"ל המחכיר נתינת הדין היה מתוח כנגדך מאד דאי הוה חזי לאשתיורי לך מידי מדנפשך הוה משייר לך .
ב ואם הגנה עליו בעל הקרקע שזרענה חטים ושינה זרעה שעורים ואכלה רגב או נשרפה אפי' הוכה רוב אותה הבקעה שהוא מכת מדינה אינו מנכה לו כלום שיכול לומר לו בעל הקרקע אי רועתיה חסיי הוה מקיים בי ותגזור אומר ויקס לך כלומר מה שתבקש מן היוצר ויעשה ואני לא בקשתי בתחלת השנה מן השמי' ציציליני בשעורים אלא בחטים והרי מולך גרמה וכן אם לא זרעה כלל אע"פ שנשרפו כל שאר השרות והוה מכת מדינה ג"כ אינו מנכה לו שיכול לומר לו אילו זרעתי הוה מקיים בו לא יכוש בעת רעה ובימי רעבון ישבעו וכן אם זרעה ולא צמחה ולא זרעה פעם אחרת ונשרפו כל שאר השרות אינו מנכה לו כלום שיכול לומר לו אילו זרעתי פעם אחרת הוה מקיים כי לא יבושו בעת רעה וגומר . ועד מתי הייב לטפל ולזרוע פעם אחרת אם לא צמחה כל זמן שראוי לוורעה באותו מקום ודוקא בקבלנות הייב לטפל ולזרעה אילו תצמח ויתן לבעל השרה חלקן ממה שתוציא האר' אבל בחכירות אינו מהוייב לוורעה אלא יכול לקנות לו פירות מן השוק ולתת לו חכירותו .

שכח המקבל שדה מחכירו ולקחה בעומרה ובו סעיף אחד

א החוכר שדה מחכירו ב' מדין חטין ולקחה אפי' לא לקחה במהיבר אלא שלקו העומרים בשרה אחר שנכצרו עד שחזו חטין רעות נותן לו ה' כורין מתוך אותן החטין ואין צריך לקנות לו יפות וכן אם היו חטין יפות אינו יכול לומר לו אקח לך חטין כן השוק אלא לעולם צריך ליתן לו מתוכה בין יפות בין רעות כד"א שלא שינה אבל אם שינה כגון שהתנה עמו לוורעה חטין ויתן לו בחכירתו כך וכך שעדיין זרעה שעורין ולקחה בשעורין יעות אינו יכול לומר אתן לך מתוכה כמו שהן אלא צריך לקנות לו שעורין מן השוק . רכר ממנו כרם

א השוכר את הפועלים סתם ולא התנה עמם בשעה ששכרן כלום והוא באקום שיש מנהג ידוע אינו יכול אח"כ לשנות עליהם ממנהגם שם שאם נהגו שם שלא להשכיר ושלא להעריב אינו יכול לכופם להשכיר ולהעריב אפי' הוסיפו על שכרן לא יוכל לימר מה שהוספתו על שבכסם לא הוספתו אלא כדי שתשכמו או תעריבו עמדי אלא הם יכולין לומר מה שהוספת לנו לא הוספת אלא בשביל שנתעיה עמך מלאכה טובה ומעולה הוספת וכל זה ששכרם מתחלה סתמ' אבל אם התנה מעיקרא הכל לפי תנאי. בד"א במקום שיש מנהג ידוע אבל במקום שאין מנהג ידוע או אפי' יש מנהג שלא להשכיר ושלא להעריב והוא אומר להם אני שוכר אתכם כדין תורה חייבין להצאי מביתם בורחת השמש ולעשות מלאכה ער צאת הכוכבים הדין כתיב קרא תשת חשך ויהי לילה בני תרמוש כל חיתו יער וגו' תזרח השמש יאספון וגו' ואז מיד בורחת השמש יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב ש"מ דפועלת האדם מורחת השמש ער הערב דהיינו שתחשך בד"א בחול אבל בע"ש יכול להקדים עצמו לביתו בכדי שיוכל למלאות לו חבית של מים ולצלול לו דג קטן ולהרליק את הנר ואם לא היה מנהג בעיר אבל רוב אנשי העיר באין לכאן ממקום שיש שם מנהג אזלינן ביה מנהג העיר שבאו משם הלך ממקום שנהגו להשכיר ולהעריב למקום שנהגו שלא להשכיר ושלא להעריב או אפי' אזלינן ביה המקום ששכר שם הפועלים דוראי על דעת זה נשכר לו, ואין קרוי מקום שנהגו כך וכך אלא כדבר שנתעשה בן הרבה פעמים עד שנתעשה מורגלים ושכיחי כדבר ההוא אבל דבר שאינו נעשה רק פעם א' או ב' פעמים אינו קרוי מנהג.

ב מקום שנהגו לזון יוון למפק בגרוגרות או בתמרים וכיוצא בהן יספק הכל כמנהג המדינה.

ג השוכר את הפועל ואומ' לו אני נתן לך כאחד או כשנים מבי העיר מחשבין השכירות היתר שדרך ליתן בעיר והפחות שבשכירות שדרך בעיר ליתן ומה שביניהם נתן החצי כגון אם היתר בשש ופחות בארבע נתן לו חמש.

שלב ריין האומר לשלוחו צא ושכור לי פועלים ושכרן יותר ממה שאמר לו ובו ו' סעיפים.

א אמר לשלוחו צא ושכור לי פועלים בג' ז' ז' וזו ליום והלך השליח ושכרן בד' ז' ז' ז' ליום או ביותר אם אמר להם השליח לפועלים שברכסם עלי נתן להם כמו ששכרם ואינו נוטל מב"ה אלא ג' ומפסיד אחד מכיסו דכיון שלא א"ל ב"ה לאגורי אלא בג' לא ה"ל למיגר בטפי ואפי' ידוע שאין הפועלים שבעיר נשכרים בפחות מר' לא ה"ל לשנות מדרכי ב"ה וכיון דשני בשליחותיה ונקט שכירתם עליו איהו דאפסיד אנפשיה וי"א דלעולם צריך הב"ה ליתן מה שהנהגו ופי' מה שהנהגו היינו כמו שנשכרים הפועלים בעיר כגון דא"ל שכור לי פועלים בג' ולא מתנני פועלים בעיר בבציר מג' וחצי או בבציר מר' והלך השליח ושכר אותו. ביותר מג' וחצי או יותר מר' צריך ליתן הב"ה כפי מה שנשכרים הפועלי' בעיר דאע"ג שלא אמר לו אלא בג' הא ידע שאינם נשכרים בג' אלא בג' וחצי או בד' והיאך אסיק ארעתיה שיהיו נשכרי' לו בפחות מכל הפועלים וכ"ת שהיה סבור השליח יתן המותר משלו אטו' בשופטני עסקינן ואי תימא משום שחשב שיש לשלוח איהו הנאה מזה מן הפועלים ורוצה גם הוא חלק ליהנות בו מה לו ולהנאות השליח כיצד הוא עושה סחורה בפרות של חבירו וזהו נ"ל ג"כ כוונת הסוד בכאן שסיים על דברי הר"מ שלא יהא עושה סחורה בפרתו של חבירו ולא כדברי ר"י קארו ז"ל ע"ש ויהיה א"כ פירוש מה שהנהגו היינו מה שהיה צריך ליתן הב"ה לפועלים אם היה שוכרן היא בעצמו ומה ששכרם השליח יותר מזה ואמר שברכסם עלי איהו דאפסיד אנפשיה ואם אמר להם שברכסם על ב"ה חזינו היכי מתגרי פועלים בהווא דוכתא אי בד' יהיב להו ב"ה ד' ואי בג' יהיב להו ג' דכיון דשני שליח בשליחותיה בטלה לה שליחותיה וה"ל כמאן דעבדי' ליה סתמא בלא קצץ שכר דינא היא דשקלי כמנהג המדינה ואי איכא בהווא דוכתא מאן דמתגר בתלתא ואיכא נמי מאן דמתגר ב' לא שקל אלא ג' דרעתא דאיניש למיתגר אתרעא דוילא ועליהו רמי לגלויי לב"ה למימר ליה לא מתגרינן לך אלא כד' לפיכך א"צ ב"ה ליתן אלא ג' ויש להם תרעומות על השליח דאמרי ליה אלו הוה ידענו שלא יתן אלא ג' לא הוה מתגרינן לך בד"א בשאינן מלאכתו ניכרת שהיא שוה ד' אבל אם היתה מלאכתו ניכרת שהיא שוה ד' נתן להם ב"ה ארבע שאלו לא אמר להם שלוחו ארבע לא הוה טרחי לעשות מלאכה טובה ששות ד' ואי לא ידעיה עבידיתיהו מה דשויה כגון ריפף דמלו מיא ואינן אמרי דשויה עבידיתיהו ד' לא שקלי אלא תלתא אבל אית להו עוד תרעומות יותר עליה דשליח דא"ל אי לאו דאמרת לן ד' לא הוה נא טרחינן כולי האי.

התנה לתת לו כך וכך בכל מה שתוציא האר' וכן כשם שחולקין בין כך חולקין בזמורות אבל הקנים שמעמידין תחת הגפנים אם קנו אות' בשותפות הרי אלו חולקין בהם ואם הם משל אחד מהם הרי זה שקנה אותם הרי הם שלו שהרי לא יצאו מקרקע וזו וכן כל כיוצא בזה.

שכר דין מקבל שרוצה להסתלק מפני רעת השרה ובו ב' סעיפים:

א המקבל שרה מחבירו וזרעה ולא עשתה ורוצה להסתלק ממנה מפני רעתה אם יש בה כדי להוציא ממנה סאתים יתר על הרוצאה חייב המקבל ליטפל בה שכן דרך לכתוב בשטרות אלא איקום ואזרע כו' ואעמיד כרי לפניך ותטול חלקך כו' ושיערו חז"ל שוהו נקרא כרי ואפי' לא כתב כמאן דכתב דמי ואם לאו יכול להסתלק בד"א בקבלנות שנותן לו דוקא ממה שתוציא האר' אבל בחכירות וכ"ש בשכירות אפי' אינה עושה כלום צריך ליתן לו שכירותו כפי תנאו.

ב לא עברה אלא הובירה בין כולה בין מקצת' שמיין אותה כמה היתה ראויה לעשות אם עברה ונתן לו חלקו כפי זמנא שהיה מניע לו שכן כתב לו ואם אוביר ולא אעביר אשלם במיטבא ואפי' לא כתב בכתוב דמי דהוי כמו תנאי בד' רכיון שדרך להתנוכך ויש חולקין ואומרים שאם לא כתב לו כך פטור דלא הוה אלא מבטל כיסו של חבירו דפסור אלא משום תנאו שהתנה וכת' לו אם אוביר ולא אעביר אשלם מחייבין ליה מ"מ אם כתב לו אם אוביר ולא אעביר אשלם לך אלפי זוזי א"צ לשלם אלפא זוזי דזו אסמכתא היא כמ"ש לעיל סי' ר"ו בר"י אסמכתא אלא נותן לו כפי מה שהיה ראוי לעשות בלכד.

שכר המקבל שרה לזמן ומת והניח בן ובו ס"א:

א המקבל שרה מחבירו לזמן ידוע ומת והניח בן קבלנות זה אינו ממון שיורשינו לבנו לפיכך בעל השרה לא יוכל לומר לבן הסתלק ותן לי מה שאכל אביך הואיל ולא גמר הקבלנות וכן הבן לא יוכל לומר תן לי מה שעשה אבי ויהא בדי ער גמר זמן הקבלנות אלא בעל הקבלנות ושמין מה שעשה ער יום מותו ונותן לו אפי' התנה עמו לזמן קבוע.

של המקבל שרה ליטע כמה אילנות ובו ה"ם:

א המקבל שרה מחבירו ליטע הרי בעל השרה מקבל עליו עשי' בוריות לסאה וי"א למאה ואם יש בהן יותר על זה מגלגלין עליו את הכל פי' המקבל ליטע שרה חבירו כשיעור שיכולים ליטע באותו השרה כגון מטע' י' לבית סאה מקבל עליו בעל השרה עושה בוריות לסאה שאם יש עשרה אילנות שאין עושין פירי לא יצטרך המקבל ליטע אחר' תחתיהן רהכי אורחיהו דאילנות להיות בתן כל כך בוריות ומחיל, ואם יש בהם יותר מכן כגון י"א לסאה מגלגלין עליו שיטע כל ה"א אילנות תחתיהם דהשתא ליכא מחילה כלל.

ב מקום שנהגו שיהיה הנוטע נוטל חצי השבח ובעל הקרקע החצי ונטע והשביח ואח"כ נטע והפסיד מחשבין לו חצי השבח שיש לו כבר ומגבין לו ממנו מה שהפסיד ונוטל השאר ומסתלק ואפי' התנה עמו על עצמו שאם יפסיד לא יטול כלום אפי' ממותר השבח שעל ההפסד אין זה אלא אסמכתא ואין ממכין אלא מה שהפסיד.

ג שתל שנטע והשביח ורצה להסתלק שנמצא שצריך בעל הקרקע להוריד משום ואילך ארים לתוך הקרקע אין השתל יוכל להסתלק אלא באופן שלא יפסיד בעל הקרקע כלום בהסתלקותו כיצד אם היה המנהג ביניהם שבעל הקרקע נוטל חצי השבח והשתל החצי ועכשיו שרצה השתל להסתלק צריך בעל הקרקע להוריד ארים אחר במקומו והמנהג הוא שהארים הוריד לשרה נטועה נוטל השליש הרי יטול כמאן ואילך בעל הקרקע החצי כמו שנטל כבר והארים יטול השליש והשתל הראשון אינו נוטל אלא השתות הנשאר הואיל וסלק עצמו מרצונו מיהו לא יוכל השתל להסתלק אם לא ברשות בעל הקרקע.

ד כל שתל שנטל החצי כמו שנוטל החצי בפירות כך נוטל החצי כגפנים שהוקינו דהוי כמו שאר זמורות הגפן דכיון דאורחיהו בהכי אדעת' רהכי נחית אבל אם שטפנהו או עקן הרוח וכאן לחלוק בעצים אין לו בהן אלא השתות.

ה טען הארים שהתנה שיטול החצי ובעל השרה טען שלא התנה אלא ליתן לו השליש הולכים אחר מנהג המדינה.

הלכות שכירות ופועלי' שלא השוכר פועלים ינהג עמם כמנהג המדינה ובו ג' סעיפים.

ב אמר ה"ה לשלוחו שכור לי פועלים נ"ד' וזו והלך השליח ושכר נ"ג' אע"פ שמלאכתו שוה ד' אין להם אלא שלש בין אמר להם שכרם עלי בין אמר להם שכרם על ב"ה שהרי קבלו על עצמם למוזיל גביה אבל יש להם תרעומת על השליח דאמר ליה כיון שאמר לך ב"ה לשכור בד' לא היה לך לפחות לנוכי לית לך אלא תמנע טוב מבעליו.

ג אמר לו ב"ה לשלוחו צא ושכור לי פועלים נ"ג' ואיך דמתנאי נ"ג' ואיכא דמתנאי בארבע והלך השליח ואמר להם בד' ושכרם על בעל הבית ואמרו הפועלים הרינו כמו שאמר בעל הבית ודאי לא היה דעתם טמא שאמר להם השליח אלא כיונתם לומר כיון שאתה אומר לך בד' הרי אנו מאמינים לך שאמר לך בד' ואין אנו משכירין בפחות מד' אלא אנו סומכים שמא יתן לנו יותר ולא אמרינן הואיל ושינה השליח משליחותו בטלה השליחות והואיל ואמר שכרם על ב"ה יחזור הדבר על הב"ה ויתן להם ג' כמו שאמר לשליח אלא אמרינן הואיל ואמר הרינו כמו שאמר לא היה דעתם לפחות כו' וגם השליחות בטל ושמוי מה שעשו אם הוא שוה ד' נותלים ד' מ"ה אפי' כל שאר הפועלים נשכרי' נ"ג' כיון שעשו מלאכה מעולה ואם אינו שוה ד' או שאינו יודע אם שוה ד' אין להם אלא ג' כמו שאמר הב"ה הואיל ואמר השליח ושכרם על ב"ה ואם אמר השליח שכרם עלי בכל ענין ניתן להם השליח ד' וחזור ונטול מ"ה כרלעיל ברוש פניק' א' וכן אם לא היו פועלים נשכרים רק בד' היו דינא ג"כ כדכתובנא לעיל.

ד ואם אמר לו ב"ה לשליח שכור לי פועלים בד' והלך השליח ואמר להם נ"ג' ואמרו לו הם כמו שאמר ב"ה אע"פ שמלאכתו שוה ד' אין להם אלא ג' שהרי שמעו ג' וקבלו עליהם, ב"ה שאמר לפועלים עשו עמי מלאכה בד' כמו שעשו חבריכם ואמרו לו כמו שעשו חבריכם נעש' ואשתתה דיהיב להו יות' צ"ד ליתן לאלו כמו שנתן לחבריהם שלא היה דעת' כמה שאמרנו כמו שעשו חברינו אלא לעליוי' שאם לחבריהם הוסיף יוסף גם להם ובעל הבית שהטעה את הפועלי' ואמר להם עשו עמי בד' כמו שנשכרתי שאר רוב הפועלי' ונצ' שאר רוב הפועלי' נשכרי' בי תר כ' פעילי' שהטעה את הב"ה נכ"ה' שאמר רוב פועלי' אינ' נשכרי' בפחות מ' ונמצא שרובן נשכרים ב"ה הוו כאילו לא שכרו זה את זה כלל ונתן להם הפחות שבפועלים שאם הב"ה הטעה אות' הרי נתבטל תנאם והיו ליה פועלים כלא קציעה שניתלים בפחות שבפועלים הדעת דאינש אתרעא וילא וכשהפועלים הטעו לב"ה שכירות בטעות היתה ואין להם אלא ג' ב"ה ששכר פועל וא"ל ליתן לו חפ' אחד שכירותו חכירה ביד הב"ה אח"כ ליתן לו הרפ' או דמיו והואיל ולא משך החפ' לא קנאו.

ה שכתב בעל הבית בעצמו בסעוד ונדולולה המלאכה והראה להם בעל הבית פנים זועפות ופייסוהו והפצירו בו בדברים ושחק והניח להם לגמור מלאכתם אינו יכול לומר לא נתפייסתי אלא על דעת שתפתחו לי בשכרם כפי הזול שהם ישיבו ויאמרו לא פייסנוך אלא על דעת שנעשה מלאכה טובה וכן עשיו' , וכן אם הוקרה המלאכה והם הראו לו פנים זועפות ופייסם בהפצרת דברים ושחקו ונמרו מלאכתם אינם יכולין לומר לא נתפייסנו אלא על דעת שתסיף לנו על שכרינו כפי היוקר שהוא ישיב ויאמר לא פייסו אתכם אלא על דעת הוסיף לכם אכילה ושחקו וכן עשיתי .

ו ואם המלאכה שוה א' שרוב הפועלים לא היו נשכרין בפחות מ' והוא שכרם בד' ואח"כ הוול רוב הפועלים נעמדו על ד' אינו יכול לומר כמו ששכרתי אתכם מתחלה בפחות מדינר טמא שהיה לי ראי' ליתן לאחרים גם עתה שתוולו הפועלים אפתי לכם פחות דינר ממה שנותלים שאר פועלים אלא נתן להם ד' כמו שפסק שיאמרו מה שפסקנו עמך מתחלה פחות משאר פועלים היינו משום שראינוך שלא רצית להוסיף ואנו היינו צריכין לשכירות מלאכה והוולנו נבך אכל עכשו שהוולו הפועלים בפחות מ' לא היינו מתרצים להשכיר וכן אם שכרן ביותר דינר ממה שנותלים שאר פועלים והוקרה המלאכה הם אינן יכולין לומר גם עתה הוסיף לנו דינר יותר משאר פועלים לפי היוקר של עכשו אלא נתן להם כמו שפסק שיאמר להם מה שהוספתו לכם מתחלה יותר על שאר פועלים לפי שראיתו ככם שלא רצית' להשתכר בפחות ואני צריך הייתי למלאכה והוספתו לכם להשלים רצונכם עד כך אבל עכשו שהוקרו הפועלים ביותר ממה שפסקתו לכם לא הייתי מתרצה לשכור פועלים .

ז שכתב בעל הבית בעצמו בסעוד ונדולולה המלאכה והראה להם בעל הבית פנים זועפות ופייסוהו והפצירו בו בדברים ושחק והניח להם לגמור מלאכתם אינו יכול לומר לא נתפייסתי אלא על דעת שתפתחו לי בשכרם כפי הזול שהם ישיבו ויאמרו לא פייסנוך אלא על דעת שנעשה מלאכה טובה וכן עשיו' , וכן אם הוקרה המלאכה והם הראו לו פנים זועפות ופייסם בהפצרת דברים ושחקו ונמרו מלאכתם אינם יכולין לומר לא נתפייסנו אלא על דעת שתסיף לנו על שכרינו כפי היוקר שהוא ישיב ויאמר לא פייסו אתכם אלא על דעת הוסיף לכם אכילה ושחקו וכן עשיתי .

ח ואם המלאכה שוה א' שרוב הפועלים לא היו נשכרין בפחות מ' והוא שכרם בד' ואח"כ הוול רוב הפועלים נעמדו על ד' אינו יכול לומר כמו ששכרתי אתכם מתחלה בפחות מדינר טמא שהיה לי ראי' ליתן לאחרים גם עתה שתוולו הפועלים אפתי לכם פחות דינר ממה שנותלים שאר פועלים אלא נתן להם ד' כמו שפסק שיאמרו מה שפסקנו עמך מתחלה פחות משאר פועלים היינו משום שראינוך שלא רצית להוסיף ואנו היינו צריכין לשכירות מלאכה והוולנו נבך אכל עכשו שהוולו הפועלים בפחות מ' לא היינו מתרצים להשכיר וכן אם שכרן ביותר דינר ממה שנותלים שאר פועלים והוקרה המלאכה הם אינן יכולין לומר גם עתה הוסיף לנו דינר יותר משאר פועלים לפי היוקר של עכשו אלא נתן להם כמו שפסק שיאמר להם מה שהוספתו לכם מתחלה יותר על שאר פועלים לפי שראיתו ככם שלא רצית' להשתכר בפחות ואני צריך הייתי למלאכה והוספתו לכם להשלים רצונכם עד כך אבל עכשו שהוקרו הפועלים ביותר ממה שפסקתו לכם לא הייתי מתרצה לשכור פועלים .

ט שכתב בעל הבית בעצמו בסעוד ונדולולה המלאכה והראה להם בעל הבית פנים זועפות ופייסוהו והפצירו בו בדברים ושחק והניח להם לגמור מלאכתם אינו יכול לומר לא נתפייסתי אלא על דעת שתפתחו לי בשכרם כפי הזול שהם ישיבו ויאמרו לא פייסנוך אלא על דעת שנעשה מלאכה טובה וכן עשיו' , וכן אם הוקרה המלאכה והם הראו לו פנים זועפות ופייסם בהפצרת דברים ושחקו ונמרו מלאכתם אינם יכולין לומר לא נתפייסנו אלא על דעת שתסיף לנו על שכרינו כפי היוקר שהוא ישיב ויאמר לא פייסו אתכם אלא על דעת הוסיף לכם אכילה ושחקו וכן עשיתי .

י ואם המלאכה שוה א' שרוב הפועלים לא היו נשכרין בפחות מ' והוא שכרם בד' ואח"כ הוול רוב הפועלים נעמדו על ד' אינו יכול לומר כמו ששכרתי אתכם מתחלה בפחות מדינר טמא שהיה לי ראי' ליתן לאחרים גם עתה שתוולו הפועלים אפתי לכם פחות דינר ממה שנותלים שאר פועלים אלא נתן להם ד' כמו שפסק שיאמרו מה שפסקנו עמך מתחלה פחות משאר פועלים היינו משום שראינוך שלא רצית להוסיף ואנו היינו צריכין לשכירות מלאכה והוולנו נבך אכל עכשו שהוולו הפועלים בפחות מ' לא היינו מתרצים להשכיר וכן אם שכרן ביותר דינר ממה שנותלים שאר פועלים והוקרה המלאכה הם אינן יכולין לומר גם עתה הוסיף לנו דינר יותר משאר פועלים לפי היוקר של עכשו אלא נתן להם כמו שפסק שיאמר להם מה שהוספתו לכם מתחלה יותר על שאר פועלים לפי שראיתו ככם שלא רצית' להשתכר בפחות ואני צריך הייתי למלאכה והוספתו לכם להשלים רצונכם עד כך אבל עכשו שהוקרו הפועלים ביותר ממה שפסקתו לכם לא הייתי מתרצה לשכור פועלים .

שקל השוכר את הפועל ובא הפועל לחזור קודם שהתחיל או אחרי כן וכו' די סיניפים :

א השוכר את הפועל לעשות עמו מלאכה איוה מהם שבא לחזור בין הפועל בין הב"ה הרשות בידו ויכול הבעל הבית לומר לפועל השכר עצמך במקום אחר וגם הפועל אומר לב"ה צא ושכור לך פועל אחר ותביעת סמוך ליכא דהא דברים בעלמא צינהו אלא שיש על החזור תרעומת בשביל שהיא צריך לחזור זה אחר פועל אחר זה אמר שוכרים כמה דברים אמורים שיכולין לחזור בהן כשלא הלכו

ב ד"א שיכול ב"ה לחזור בו כשלא גרם להם הפסד ולא הלכו ולא משך כלל אומנות' היינו דוקא כשלא התחלו במלאכה אבל אם התחלו במלאכה אפי' לא גרם להם הפסד אינו יכול לחזור בו ואם חזר נתן להם שכרם כפועל בטל . והפועל אם הוא שכיר יום יכול לחזור בו אפי' בחצי היום ואפי' קבל דמי שכירותו ואין בידו לשלם לב"ה יכול לחזור בו והטעות חוב עליו שנאמר כי לי בני ישראל עבדים אמר הש"י עבדי הם ולא עבדים לעבדים ובשחזור בו ידו על העליונה כמ"ש בסעוד הסמוך . מלמד שהשכיר עצמו לב' או ג' שנים מיד שהתחיל מלאכתו בשנה ראשונה מקרי התחלה גם לשנה שנייה ושלישית . והכל שכירות אחת היא וה"ה לכל פועל אבל אמרו חז"ל ענינום פועל ומשרת ואפי' מלמד או סופר אסור לו להשכיר עצמו להיות בבית ב"ה א' בקפוע ג' שנים ומעמא משום דהמשכיר עצמו לשלש שנים הוא כמו עבד עברי דעיקר עבודת עבד עברי אינה אלא לג' שנים דכתיב גבי עבד עברי כי משנה שכר שכיר עבדך שש שנים וכתוב בישעיה מקצה שלש שנים כעני שכיר וגומר ש"מ דסתם שכיר הוא לשלש שנים ואמרין בגמרא פ"ק דקידושין מהאי קרא דעבד עברי שהלה ג' ועבד ג' אינו חייב להשלים שבכר יצא ידי עבודתו וש"מ מאן דמשכיר עצמו לג' שנים הוא כעבד עברי וגבי עבד נרצע אמרינן דטעם נרצע הוא משום שמתבטל לי בני ישראל עבדי הם ולא עבדים לעבדים כמו שפי' רש"י עם בפרש"ה משפטים אוון ששמע בהר סיני כו' וא"כ פועל אי מלמד ע"משכיר עצמו לג' שנים עובר על כו' לי בני ישראל עבדים וגומר .

ד הא דאמרין בשחזור בו אפי' בחצי היום ידו על העליונה כיצד שמוי כמה שזה מה שעשה ונטול אפי' אם נתייקר המלאכה שאין הב"ה יכול לגומרה בחצי השכר הנשאר בידו כגון ששכרו בח' דינרים ליום ועשה עמו חצי חיום נתן לו ד' דינרין ואפי' אם נתייקרה המלאכה שצריך בת"כ ליתן לכניעל אחר מאפי' היום הנשאר ו' דינרין אפי' צריך ליתן לראשון ד' דינרין כחצי יום שעשילו ולא אמרינן לא יתן לו אלא שני דינרין כרי שחגמר מלאכת היום בשמנה דינרים כפי מה שהתנה וה"ה נמי אם הוול שיכול לגמור חצי היום הנשאר בב' דינרין צריך ליתן לו ו' דינרין ואינו מועב עליו אלא שני דינרין כרי שחגמר מלאכה היום כפי מה שהתנה ודוקא שחזור בו סתם דאמרין שחזור בו משום שאינו רוצה להיות עוד עבד היום ונפטר משום עבדי הם אבל אם חזר אחת פחות שנתיקרה

שנתיקרה המלאכה והוצה להוסי' לו על שכירתו או ישכיר עצמו אצל אחרים אין שומעין לו ולא אמרו שפועל אפי' אחר שהתחיל יוכל לחזור בו ואפי' בחצי המלאכה משום עבדי הם כו' אלא בשכיר יום או חדש או שנה וכה"ג שהוא רומה בזה לעבד עכרי אבד קבלן שקבל עליו לעשות כל מלאכה בכך וכך אין זה רומה לעבד שזה אינו עבד אלא לעצמו כמו שאר כל בעלי מלאכות שעו' להשתכ' במלאכתן לפיכך גם הו' כשהתחיל במלאכתו אינו יכול לחזור בו כמו הב"ה ואם חוזר בו ידו על התחונה ששמין לו מה שעתידי לעשות כפי מה שצריך לגמור את המלאכה כיצד כגון שקבל לעשות כל מלאכה כשמה דינרים ועשה חצייה וחזר בו ונתיקרה המלאכה עד שאי אפשר לב"ה לגומרה אלא בו' דינרין לא יתן לו אלא שנים כדי שתגמרה מלאכתו בח' כמו שהתנה ואם אינו יכול לגומרה בפחות משמנה דינרים אינו נותן לו כלום מיהו אם נתייך הריבה שצריך הב"ה ליתן עליו לגומרה יותר ממה שפסק עמו א"צ לשלם מכיסו כלום ואם הוזלה המלאכה וחזר בו הקבלן אחר שעשה חצייה זהב"ה יכול לגמור חצי השני בשני דינרים אפי' אינו נותן לו אלא ר' דינרין וכן הדין בב"ה שחוזר בו שידו על התחונה שאם הוזלה המלאכה ויכול לגומרה בשני דינרים צריך שתלו' ו' דינרים על מה שעשה ולא יגמור לו אלא כ' דינר' שיוכל לגמור בהן מלאכתו כפי תנאו ואם הוקר' צריך ליתן לו ר' דינר' .

ה' בד"א שפועל יכול לחזור בו יותר מקבלן בדבר שאינו אביד שיכול ב"ה להמתין עד שיודמן לו פועל אחר לגמור מלאכתו אבל בדבר האבוד כגון להעלות פשתנו מן המשרה שנפסד אם לא יעלנו או ששכר חמור להביא חלילין למת או לכלה שצריכין לשעתו ואינו יכול' להשהות וכן עבד א משרתת בב' ב"ה שחודר בהן מיקורו דבר האבוד שבעל הבית לא יוכל לעשות מלאכתו בעצמו ועי' כך נאבד שלו וכן כל כיוצא בזה כגון מלמד או שופר שמקבל עליו לכתוב ספר אחד מקרי דבר האבוד ואחד פועל ואחד קבלן אינו יכול לחזור בו אפי' היה אנוס כגון שחלה הוא או אשתו או בניו או ששמע שמת לו מת וכה"ג יכולין לחזור בהן והואיל ואנוס הוא צריך הב"ה לשלם לו מה שעש' כדון מי שידו על העליונה שנתבאר לעיל ואם לא נאנס וחזר בו או אם היה הב"ה מוצא פועל' אחר' לשכור בשעה ששכר את אלו ועכשו' אפי' מוצא שיכיר בין קבלן שיכיר עליו' או מטען אפי' אם עדין לא התחילו במלאכה הואיל ואינו' אנוסים כיצד מטען אומר להם סלע קצצתי לכם כיוא וסלו שתיים כדי שיגמרו מלאכתן ולאחר שגמרו מלאכתן לא יתן להם אלא מה שפסק מתחלה ואפי' נתן להם שתיים צריכין להחזיר התוספות בד"א שיכול להטעות בזמן שאינו מוצא פועלים אחרים לשכור אבל אם מוצא פועלים אחרים והמטעה את אלו צריך ליתן להם כפי מה שפסק עמהם באחרונה .

בשעה שלומד עם הנערים ולא ינעור בלילה יותר מראי שלא יוכל אח"כ ביום ללמוד כראוי עם הנערים מחמת שיאחזו השנה כיון שלא ישן בלילה וכן לא ימעט ולא ירבה במאכל או במשת' שמציערו ולא יוכל ללמוד כראוי וכן בכל דבר שמשנה ידו על התחונה ומעכרינן ליה מלמד שמשכיר עצמו וכן דינו בשכיר אבל אם השכיר עצמו ללמוד ספר אחד או חצי ספר יש לו דין קבלן ועי' סימן של"ד ושל"ה; הפועל שעושה עם ב"ה כחנם יכול לחזו' אפי' בדבר האבוד ופשוט הוא .

ח ראובן האימר לאומן עשה לי דבר פלו' ואקחנו מסך ועשאו האומן ואח"כ אין ראובן רוצה לקחתו מפני שיאמר אינו צריך לו וכה"ג והוא דבר שאם לא יקחנו עכשו יפסיד ה"ו חייב לשלם לו מריג' דגרמי שהרי על פי דבורו הפסידו . ש"צ השכיר עצמו עם מנהיגי העיר לשנה ובתנאי כך וכך ואח"כ בשנה השנייה השכיר עצמו עוד למנהיגים אחרים' סתם ולא התנה התנאי הזה אמרינן וראי' מסתמא על תנאו הראשון השכיר עצמו ודוקא שחזר והשכיר עמהם בשנה השנייה בין גרעו או הוסיפו בשכירות בין לא גרעו ולא הוסיפו לו אמרינן על דעת תנאו הראשון השכיר אבל אם עמד עמהם בשתיק' שלא שפר עמהם שנית לא אמרינן דנשאר על תנאי הראשון אלא הסכים ברעתו למח' שיאמרו הם האב שהשכיר את בנו למלאכה אפי' שאינו סמוך על שולחנו אמרינן מסתמא וראי' ניהא ליה לבן כמה שעושה האב ואם בא לחזור בו נוטל כפי מה שקצב האב עד שעה שחוזר בו ופועל שאמר לו ב"ה בפני שנים לך מעמדי איני רוצה בפועלתך והפועל מריצה וניהא ליה בכך אם אמר לו ב"ה כן בדרך כעס אין זה מחיל' ואינו פטור בכך אבל אם אמר לו בנחת כלשון מחילה מחילתו מחילה והפועל נפטור ממנו ואין הב"ה יכול לחזור בו ודוקא שאר פועלים אבל מלמד שאמר לו הבעל בית לך מעמדי אפי' שנתרצה המלמד אין זה מחיל' ויכול הב"ה לחזור בו ולעכבו שאין האב יכול למחול שיעבדו של הנער אפי' שהאב שכר ככר זיכה האב שיעבדו שיש לו עליו לבנו .

ע"ד השוכר את הפועל להשקות השרה והשוכר מלמד לבנו וחלה בנו וכו' די' סעיפים :

א השוכר את הפועל להשקות לו שדה מזה הנהר ופסק הנר"ד בחצי יום אם אין רדך הנהר להפסיק פשיטא דפסידא רפועל הוא דהא כעל בית אנוס הוא אלא אפי' אם דרכו להפסיק והפועל יודע דרך הנהר שכן דרכו להפסיק אפי' שגם ב"ה ידע דרך הנהר שדרכו להפסיק פסידא רפועל היא דכיון דתרווייהו ידעו הפועל איבעי ליה לאסוקי אדעתיה וה"ל להתנ' שלא יזיק לו פסיקת הנר"ד שהוא טובתו אבל אם אין הפועל יודע דרך הנהר כגון שהוא מעיר אחרת ובעל הבית יודע בעל הבית ה"ל לאסוקי אדעתיה ולהתנות וכיון שלא התנ' איזה דאפסיד אנפשיה שלא התנה ונתן לו שכרו כפועל בטל וכן הדין בכל אונס שארע הפועל אם שנינו יודעין שדרך האונס לבא או ששניהם אינם יודעין הוי פסידא רפועל דאיהו ה"ל להתנות והמע"ה ואם הב"ה יודע והפועל אינו יודע הוי פסיד' דב"ה ואם יש מכת מרינה על ס' שב"א . מי ששכר בית לדרו בו ומת בתוך זמן השכירות אין היורשין צריכין לשלם רק מה שרד בו דהא הווי שניהם אינם יודעין וב"ה הוא כפועל שהשוכר שכר אותו לתקן לו בית והויה ליה להתנות ויש חולקין ומדמין את הדר לפועל כלומר כאילו הבעל הבית שכר לשמו' לו ביתו ואין כאן הכרעה והוי ספיקא דינא לפיכך אם עדיין לא נתן המעות הוי דינא כמו שאמרנו דהמ"ע ואם כבר קבל הב"ה כל שכרו א"צ להחזיר לו כלום ג"כ מטעמא דהמ"ע השוכר את הפועל או המלמד ויצא דבר בידו ב"מ שצריכין לברוח הוי ג"כ כשניהם אינם יודעים והוי פסידא רפועל או רמלמד ב' שכרו להשקות לו שדה וזא מטר בלילה בעיניו שאינו צריך עוד השקא' מולא דב"ה גרים ואינו נותן כלות לפועל וכן אם בא המטר בחצי היום אינו נותן לו מחצי היום ואילך כלום אבל אם עלה הנהר והשקה את השרה מן השמי' נסתיעו לפועל ונתן לו הבעל הבית כל שכרו דאמרינן הב"ה הכיר שדהו והיה לו להתנות שאם יעלה הנהר וישקנה שלא יתן לו כלום ואפי' אם הפועל הוא מן בני העיר מסתמא הוא אינו מכיר דרך שדה של זה ועל ב"ה להתנות שכר פועלים לרפור שדהו וזא מטר בלילה בעיניו שאינו יכולין לרפור אם ראו הפועלים הקרקע מבערב פסידא רפועלים הוא שכיון שראיה והכירוה שאם ירד עליה מאד לא תהיה . אי לרפור היה להם להתנות ואם לא דאו את הקרקע מבערב פסידא דב"ה דה"ל להתנות שהרי הוא ידע . וי"א דאם בקר ב"ה המלאכה מבערב וראה שצריכה פועלים פטור בכל עניין ועי' סימן של"ג כע"י א' וב' י"א הא דאמרינן דאם אירע אונס הוי פסידא רפועלים היינו ששכרם למלאכה יודע אבל אם שכרן סתם יכול הפועל לומר סתם שכרתי תו לי מלאכה אהרת מאן יימר לי דלמלאכה זו שכרתי .

ו ואם אינו יכול להטעותו שוכר עליהם שיגמרו מלאכתו שלא תאבד וכל מה שיוסיף לאלו הפועלים האחרים יתר על מה שפסק לראשונים נוטל מהראשונים ועד כמה מוסיף עליהם עד כדי שכרן של ראשונים רדינו שנותן לאלו כפל מה שהיה לו ליתן לראשונים ונוטל התוספות זה מן הראשונים דמסתמא הכי פמכי דעתיהו מעיקרא ואם היה בידו איזה ממון שהוא של הראשונים יכול לתופשו ולשכור פועלים אפי' עד ארבעים וחמשים דינריו' בכל יום לכל פועל כדי שיגמרו מלאכתו שלא תאבד ואפי' שלא שכר הראשונים אלא בשלשה או ארבע דינריו' ליום מוסיף לאחרונים מה שרצה הואיל והוא תופש משלהם ומיהו אם לא שכר עליהם והפסיד מלאכתו ע"י המתנתו אין הפועלים צריכים לשלם לו היוזיקו שלא קבלו עליהם רק לעשות המלאכה ולא להיות עליה שוממים לפיכך אפי' שפשו פטורין' ובכל זה אין חילוק בין פועל לקבלן י"א דהא דשוכר עליהם עד מ' או נ' וזו היינו דוקא שחפשי כלי אומנתם דודאי על זה סמכי דעתיהו אבל שאר דברי' לא ודוקא בדבר האבוד בדבר שאינו ממון כגון מלמד או כרומה לו אבל בדבר האבוד של ממוקצוב צריך לשלם לו כל מה שמויק' ז' כד"ו : ששוכר עליהם כשאנו מוצא עתה פועלים אחרים לשכור כשכרם להעלים המלאכה אבל אם כיוצא פועלים לשכור בשכרם ואומר לו צא ושכור פועלים אחרים לג' ור' מלאכתך י' לא תאבד בני שכיר בין קבלן אין לו עליהם אלא תרעומות ולשכיר יום שדינו שידו על העליונ' שמין שישלם לו מה שעשה ולקבלן שדינו שידו על התחתונה שמין לנכות לו מה שעתידי לעשות כמ"ש שכיר או קבלן שנאנס ואחד שעבר האינס חזר הב"ה והקבלן סתם לגמור מלאכתו ועשו עמו וגמרוה צריך לשלם להם כל שכרם ואינו מנכה להם כלום דמסתמא מחל להם הואיל וקבל' סתם אבל אם לא רצה לקבלם אלא בנכני' זמן האונס יכול לנכות להם אפי' שלא חזר בו הפועל וכן הדין במלמד שחלה שמנכה לו ימי חליו מיהו אם כבר קבל הפועל או המלמד שכרו י"א שא"צ להחזירו דכבר זכה בו ומול רע דב"ה גרם חליו . מלמדים דינם כשאר פועלים לכל דבר ולמנתם להשכים או להעריב וכה"ג כמ"ש סי' של"א ואמר לסלמד לעשות מלאכתו

לבו עיר שושן

הלכות שכירות ופועלים

סימן שלה שלו שלו

ב' בראשית ששכרו להשקות לו שדהו וכו' מטר בענין שאינו צריך השקאה שאינו נותן לו כלום דוק בשוכר את הפועל אבל מי ששפך עם אריו שאם יתקו שריו ד' פעמים ביום ימול חצי הפירות וכל שאר האריות שחם בעיר אינם משקים אלא שני פעמים ביום ואינו נוטלין אלא רביעי הפירות וכו' מטר ולא תוצרך לדלות ולהשקותו אמרינן מוליה דאריס גרים נמן השמים סייעוהו ונוטל חצי הפירות כמו ששפך עמו ולא דמי אריס לפועל דהא פועל צריכין לתת לו שכרו אמילן נפסדת כל הקרקע ומעמא לפי שהוא מעשה שליחותו ונוטל שכרו לפיכך גם כשכא מטר ואין ב"ה צריך לשלוחו למה יתן לו שכר אבל האריס הוא בשותף ולא שליח דהא אם הית הקרקע נפסדת אינו נוטל כלום לפיכך מיד שקבל עליו לדלות ד' פעמים ביום קנה השרה לחצי פירותיו ואם יבא אח"כ מטר לא הפסיד בשביל זה חלקו בשדה שהוא שלו לחצי פירותיו רמזלו גרם .

ד' מי ששכר מלמד לבנו ומת הגער או חלה בחולה שאין רגיל הגער לחלות בחולי זה הרי זה פסידא דמלמד דהכ"ה אנוס הוא דמה היה לו לעשות וכן הדין אפי' אם חלה הגער בחולי שרגיל בו המלמד דהא סכני העיר והכיר בגער שדרכו בזה החולי אם חלה בו פסידא דמלמד הוא רכיון שחכיר בו וירע דרך הגער הזה ליה להתנות וכיון דלא התנה איתו דאפסידא אנפשיה אבל אם חלה הגער בחולי שרגיל והמלמד לא הכיר בו כגון שאינו מבני העיר וחלה בו הגער באותו חולי פסידא דב"ה הוא שהוא ידע והיה לו לגלותו למלמד ולהתנות עמו וכיון שלא התנה צריך לשלם למלמד כל שכרו משלם ולא סגי אם נותן לו כפועל בטל דלומדי תורה אינם בשאר פועלים שהבטילה נוחא להם אבל הסלמדים דמו לאוכלוסין דמחזאי שיתבאר בס' שאחר זה דאי לא עבדי חלשי ה"ג לומדי תורה כשאין לומדים הבטלה קשה להם שיותר נוח להם ללמוד מליכך בטל לכך צריך לשלם לו כל שכרו . וע"ל סי' של"ה סעיף א' וסי' פ"א סעיף א' וסעיף ז' וסימן ש"ל במקומות אלו תמצא דיונים הרבה טריני מלמד ובע"ז סימן רמ"ה ורמ"ח .

שלה השוכר את הפועל למלאכה סתם או למלאכה ידועה וכו' ג' סעיפים .

א' השוכר את הפועל לעשות לו מלאכה ידוע כגון לעזר או לנכש והתחיל בה ונשלמה בחצי היום אם יש לו מלאכה כמותה או קלה מאנה צריך לעשותה לו להשלים שכירות יומן ואפי' אם אין לו ויש לחבירו ורצה ליקח ממנו ולתת לפועל זה הרשות בידו וצריך הפועל לעשות ואם אין לו נותן לו שכרו סתמי היום ואילך כפועל בטל שאינו דומה כא טעון לראו ועושה מלאכה ליושב ובטל ואינו יכול לכוין לעשות מלאכה כבירה מטה ששכרו לה ואם הוא אדם שהבטלה קשה לו כגון שהוא מחזרי קרקע או טעוברי ארמה וכו' צ"ע ב"ס כגון אוכלוסין דמחזאי שהיו נושאים משאית כבדות תמיד וכשי נכנס בטלים הוא קשה להם ולפעמים יחלה כשהולכים בטל נותן להם כל שכרם משלם בראש שלא הראה לו המלאכה בשכר אותו לעשותו תחלה אבל אם הראה אותה תחלה וראה שלא היה בה מלאכה יום שלם ולא התנה עמו אינו נותן לו כלום דאמר ששלמה בחצי היום כמ"ש בסיון הקידם שכל ששניהם יודעין יש לפועל להתנות ודוק ששכרו למלאכה ידועה כגון שפירש לו ששוכרו לכוין או לעזר אבל אם שכרו סתם למלאכה יום ואין והתחיל לתת לו קלה יכול לשנותו אח"כ לכבירה דהא אפי' אם היה רוצה מתחלה לתת לו כבירה היה צריך לעשות שהרי שכרו סתם מלמד שחלה לו התלמיד כבר נתבאר בס' של"ה בטקום שהיא פסידא דב"ה שצריך ליתן לו שכרו משלם ולא כפועל בטל משום דמלמד תורה לבן ואם אינם עושים מלאכתו יעשו ויגנו ודמו לאוכלוסין דמחזאי דאי לא עבדי חלשי ואפילו יש לו תלמידים אחרים שלומד עמהם צריך לשלם לו שכרו משלם דרבור לאחד דבור למאה והיה יכול לשמוע הילכה בכלל האחרים ואפי' לפי מנהגינו שלומד עם כל גער בפני עצמו שעה שלו אין הב"ה יכול לומר לו הרי זה ווחת אחרת שעה שלא למדת עמו דהא אמרינן שהבטלה קשה לו ואין הב"ה יכול לומר לו אתן לך גער אחר במקומו שתלמוד עמו דהא שהרי המלמד בעצמו יכול ליקח גערים ללמוד עמהם כמו שירצה וא"כ מה טריות בזה שרצה ליתן לו גער אחר ועוד שלימוד התורה אינה כשאר מלאכות שיעזרו לו גער אחר כיון שתלמיד סבין וקל ללמדו ויש תלמיד מורה ללמודו לפיכך י"א שאם נותן לו גער אחר שירדע שהוא סבין חרוף כראשון יקל ללמוד עמו כמו עם הראשון ויכול ליתנו לו וכן ראוי להורות והא שצריכין ליתן למלמד שכרו משלם היינו דוקא שגראה לב"ד שנתנה מלמודו יותר מביטולו אבל אם גראה לב"ד שנוח לו בביטול אינו נותן לו אלא כפועל בטל המלמד עם בן חברו שלא מדעת האב י"א שחייב לשלם לו כרון היורד לתוך שדה של חבירו שלא ברשות שיתבאר לקמן סימן שעה"ה ויש חולקין . ואם אחר אומר למלמד לומר עם בני ולא קצב עמו בשכירות צריך ליתן לו כמו שנתנו לו אחרים ב"ה ששכר מלמד ואמר שילך אצל קרובו שיגנו אב יוכל ללמוד עם גער ולא הלך למד עם הגער ואחר שלמד עמו אמר לו הב"ה שערין יגמנו ועד

אחד מעיד שלא ידע ללמי עמו בשעה שלמד עמו ואנו רואין שעכשיו הוא יודע הדין עם המלמד דמאחר שעכשיו הו' יודע מוקמינן ליה אחוק' שאם כבר ידע ונשכ' נגד העד ונוטל שכרו ואע"ג שב"ה מוחזק כמעט ויש לו ער המסייע חזקה הידועה עדימא ועוד דחוק' הוא שלא היה טורח כהנא ללמוד עמו אם לא ידע בעצמו שיכול לפיכך נשבע ונוטל , רב שהיה רב בעיר כמה שני' והורה לקהל ואח"כ קצבו עמו שכר להב' לא יוכל לתבוע מה שעבר דודאי מחל להם פועל שקבל עליו כל אונסים וכו' אונס דלא שכיח פטור דאונסי כי האי דלא שכיח לא אסיה ארעיה ולא קבלו עליו כלל , אחד ששכר סוס על ח' ימי' לילך למקום אחר וכאשר הלך ב' ימי' נמלך למקומו יכול השוכר לעשות עם הסוס בשאר הו' ימים מה שירצה ויכול להשכיר בעיר להביא עצים אל שאר מלאכות המיוחדות לסוסים באותה העיר אע"פ שזו המלאכה כבירה מן הראשונה דאנן סהדי דניח' ליה לאדם שתאה בהמלך בעירו אע"פ שעושה בה מלאכה כביר' ממה שהלך למקום רחוק , ב' השולח את שלוחו להביא לו שלוחות מה ממקום למקום והלך ולא מצא שם מה שיביאו לו נותן לו שכרו משלם שהרי עשה שליח שליחותו ולא דמי לשכר חמיון שהלכ' ולא מצאו בתבואה שאמרנו בס' של"ד סעיף א' שאינו נותן להם אלא כפועל בטל דהת' לא שכתובלבל אותו המהלך בכלל אלא לימי' ונתבטלו מלאכתו באותן הימי' לפיכך אינו משלם אלא כפועל בטל אבל ה"ב שכתב לגומר שליחותו זה והרי עשה כל מלאכתו משלם לפיכך נוטל שכרו משלם מ"מ אם היה השליחות שהיה לו להכ' דבר כבד מנכה לו שאינו דומה בא טעון לבא ריקן א"כ ה"א מואתם אנשים שדרכם לטרוח ולא חיישו' למשא כאוכלוסין דמחזאי שאו אינו מנכ' לו כלום ואם שלח שליח עם איגרת ולא מצא אותי שגשלו או חזר ואין לשלוח כלום שהיה לו להמתין עליו עד שיבא או שהיה לו להתנות שהרי הוא דבר ששניה' לא ידעו והיו פסידא דפועל אא"כ הוא עניין דהוי לב"ה לידע ולא לשלוח דאו הוי פסידא דב"ה וע"ל סי' של"ד סעיף א' .

ג' וכן אם שכרו להביא תפוחים לחולה והלך והביא ומצא שמת או שהכריא וא"צ להם אינו יכול לומר לו טול מה שהבאת בשכרך אלא נותן לו כל שכרו שהרי עשה שליח שליחותו משלם וכן כל כיוצא בזה .

שלו השוכר את הפועל לעשות בשלו והראה בשל חבירו וכו' ד' סעיפים :

א' השוכר את הפועל לעשות בשלו והראה בשל חבירו נותן לו שכרו משלם וחוזר ונוטל מחבירו מה שהנהיג דאע"ג דשלא ברשותו שכרו הוא מ"מ יש לו ההנאה והמותר מפסיד השוכר מכיסו ואין השוכר יכול לומר לפועל טול מה שעשית בשכרך אפי' לא אמר שכרך עלי אלא שכרו סתם דסתם שכירות אינו בשכר אלא בעד מעת מומנים אבל אם שכרו לעשות בשל חבירו סתם שניהם יכולין לדחות את הפועל ב"ה יכול לומר אני לא שכרתיך והשוכר יאמר שהרי גלית לך שאין אני שוכרך לעצמי אלא לחברי ולא אמרתי שכרך עלי לפיכך יכול לומר לו טול מה שעשית בשכרך אבל אם אמר לו שכרך עלי אע"פ ששכרו לעשו' בשל חבירו צריך לשלם לו מכיסו ואין יכול לומר לו טול מה שעשית בשכרך ואם שכרו בפני חבירו וחבירו עמד ושטק ושחק שתיקה כהוראה דמיא וחייב לתת כל השכר לפועל וכן הדין בשוכר מלמד לבן חבירו ושמי' זה ושחק חייב לשלם , ב' השוכר את הפועל לעשות בשלו או ללקח גו' דבר של הפקר אינו יכול לומר לו טול מה שעשית בשכרך אלא צריך לשלם לו שכירותו ואם אח' ששכרו נתרצה הפועל לטלו בשכרו ואח"כ חזר בו אין שימעין לו והוא שעשה בו משיכה או הגבהה שכבר קנהו אבל אם לא משד או גבה לא קנו ויכול - לרזור בו אבל ודאי או קאי ברשותיה דפועל אי גמי נקט ליי' אכתפיה לא בעי משיכה אחריתי ואינו יכול לחזור בו , ג' ואם שכרו שמיר לו דבר של הפקר יכול לומר לו טול מה שעשית בשכרך ואפי' יש לו לב"ה לשלם לו יכול לדחותו ולומר לו טול מה שעשית בשכרך שהרי עדיין לא זכה בו ב"ה ולא אמר לו שכרך עלי לכך יכול לומר אני עדיין לא זכיתי בו לשלם לך כמנו זיל את זוכי ביה , ד' השוכר את הפועל ואחוזו גבאי המלך לאנגריא לעבוד עבודת המלך אינו יכול לומר לו הרני לפיכך עשה עמרי מה ששכרתי ותן לי שכרי משלם דארברה זה יאמר לו עשה עמי ואתן לך לפיכך אינו נותן לו אלא מה שעשה עמו .

שלו דין אכילת פועל בשעת מלאכה ממה אוכל ומתי אוכל וכו' ב' סעיפים :

א' כתיב כי תבא בכרם רעך ואכלת ענבים כנפשך שבעך ואל כלוך לא תתן כי תבא בקצת רעך וקשפת מלילות כידך וחרמט לא

חשן משפט הלכות שבירות ופועלים סימן שלו קלט

לא תניף על קמת רעיון, כסמוך יתבאר לפנינו בע"ה רפסוקים אלו לא נאמרו אלא בפועל ויתבאר ג"כ שלא נאמרו אפי' בפועל אלא בשעושה עם ב"ה בדבר שהוא מאכל של גידולי קרקע מיהו בכל מלאכת דב' מאכל של גידולי קרקע שהוא עושה אפי' במלאכה כול ראו ולא רגליו למלאכה אלא נושא בכתפיו מותר לו לאכול דב' תבא כתיב בנכנס בכרם בשדה כביאה כל דהו משמע דמקרי פועל בכל מאי דעביד עמו ויתבאר ג"כ שאינו אוכל אלא מאותו מאכל שהו' עושה עמו לפיכך אמרו כל פועל שעושה מלאכ' לב"ה בדבר של מאכל ה"ו אוכל ממה שהוא עושה אפילו אינו עושה לא בידיו ולא ברגליו רק שנושא על כתפיו ואסור מן התורה לחסמו שלא יאכל שהרי התורה אמרה ואכלת מיהו אם הסמו פטור ממלקות ולא אמרינן ק"ו הוא משור ומה שור שאי אתה מצוו' להחיותו אתה מצווה על חסימתו ואם חסמו חייב מלק' דכתיב לא תחסום שור בדישו וסמוך ליה אם בן הכות וגומר אדם שאתה מצווה להחיותו אינו דין שאתה מצווה על חסימתו ואם תחסמו תחיי' מלקות ואין בזה משום אין מזהירין ומלקין מן הרין דאיסור חסימה כבר נאמרה ביאבלת וק"ו למלקות אתה לא מילתא היא דקאמר קרא כנפשך שהוא מותר דהל' ואבלת ענינים כשבבדך אלא לחכי אתה לומר כנפשך של ב"ה כן תהא נפשו של פועל מה נפשך אם חסמת עצמך פטור אף נפשו של פועל אם חסמתו פטור ממלקות לפי כך אם חסמו מלקי לא לקי אבל שלומי צריך לשל' לו מה שהיה אוכל אם לא חסמו.

ב מה שאמרנו רפסוקים אלו אינם מדברים אלא בפועל וילפינן לה מגזירה שיה נאמר כאן כי תבא ונאמר להלן לא תבא עליו השמש מה להלן בפועל הכתוב מדבר אף כאן בפועל הכתוב מדבר ודוקא פועל שעשה אצל בע"ה בשכר יכול לאכול ממה שהוא עושה כמ"ש אבל פועל העושה מעצמו אצל ב"ה כחנם אינו אוכל ולא אמרינן ק"ו הוא נוטל שכר אמרה תורה שיאכל עושה כחנם לא כ"ש דאי"כ כל א' יבא ויאמר אני רוצה לעשות מלאכ' בשדה או בכרם זה כרי שיאכל וא"כ לא שבקת מיי לכל כריה וגם הפועל בשכר אינו אוכל אלא כשהוא עושה בדבר שהוא מאכל של גידולי קרקע כתיב כי תבא בכרם רעד ואכלת ובכרם נמי אינו אוכל אלא בשעת גמר מלאכת חבורן מדכתיב ואל כליוך לא תתן דמשמע אבל אתה נתון לתוך כליו של ב"ה ממילא שמעינן אימתי אתה אוכל בזמן שאתה נתון לתוך כליו של ב"ה דהיינו בשעת גמר מלאכת חבורן ואמרינן כגמרא האי כרם בנין אב הוא ולמרין ממנו מה כרם הוא דבר שהוא גידולי מן הקרקע אתה אוכל ממנו בשעת גמר מלאכת חבורן אף כל דבר שהוא גידולי מן הקרקע אתה אוכל ממנו בשעת גמר מלאכת חבורן אפי' גידולי מן הקרקע אתה אוכל ממנו בשעת גמר מלאכת חבורן ופרכי' מה לכת' שפועל אוכל ממנו שכן חייב ג"כ בעוללו' אבל שאר דברים של גידולי קרקע מנ"ל ת"ל כי תבא בקמת רעד וקטפת מילוי' בידך וגומר שאף הוא גידולי קרקע ואינו חייב בעוללות אף כל שהוא גידולי קרקע וכו' ופרכי' מה לקמ' שבן חייבת בחלה כגון קמת מין דגן מגלן דקמה מין דגן הוא דכתיב מהחל חרמש בקמה והתם בקמה דחיי' בחלה מיירי אבל זית לא כרם ויבוח מה לכרם שכן חייב בעוללות קמה תוכיח וחזר הרין לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה הצד השווה שבהן שהן גידולי קרקע ובעושה גמר מלאכה פועל אוכל בו אף כל דבר שהוא גידולי קרקע ובעושה גמר מלאכה פועל אוכל בו ונתרנו כל גידולי קרקע ופרכינן מה להצר השה בכרם וקמה שכן יש בהן צד מוכח ויין לנסכים וסולת לבנחות ולא אתרב' אלא זית שיש בו ג"כ צד מוכח דשמן למנחות אבל קטנית שאין בהן צד מוכח לא ת"ל וחרמש וגו' שהוא מותר דאי ללנו בשעת חרמש שהוא שעת גמר מלאכה אבל שלא בשעת חרמש לא תיכול אתה והוא מיאל' לידך לא תתן נפקא כדאמרינן לעיל אלא לרבות כל בעל חרמש אתה דהיינו לרבות כל מיני קטנית וכי תימא תינח דבר חרמש כגון קטנית אכל דלאו בר חרמש כגון אילנות המוסק בותים והנדר בתמרים מנא לן ת"ל קמת לרבות כל בעלי קומה כלומר דהשתא על כרחך קמה לאו למידי דחייב בחלה קאתי דהא חרמש אתרבי כל דבר חרמש ואפי' קטנית וא"כ על כרחך קמה לרבות כל בעלי קומה ואינו בר חרמש כגון אילנות העומדי' בקומה וקטפת והכל בכלל ואיצטריך קמה ואיצטריך חרמש דאי כת' קמה ה"א קמה המחייב' בחל' קאמר כרעלי לכך כת' חרמש ואי כת' חרמש ה"א כל דבר חרמש ולא אילנות לכך כתב קמה לרבות כל בעל קומה דהיינו אילנות כגון מוסק בותים וגורד בתמרים ופרכינן השתא כיון דסו' סוף אתרבי מחרמש וקמ' כל דבר כי תבא בכרם רעד' למה לי כרם אחו"ל בגמ' דאת' כוליה להלכותיו כמ"ש לפנינו בע"ה כל תיבה ותיבה מפס' זה בפני עצמו למאי אתא כל א' וא' במקומו ועוד למרו' חו"ל מקר' דלא תחסום שור בדישו שאפי' בדב' תלו' מהקרקע קודם שיגמר סוף מלאכתו האד' אוכל בו מדכתי' לא תחסום שור בדישו מכרי כל הבהמו' איתנהו בחסמי' דילפינן שור שור משבת בג"ש והת' כתיב כל בהמתך וכיון דשור לאו דוקא למה לי דכתיבה רחמנא ליכתוב לא תרוש בחסמה שירי' דכתב רחמנא למה לי

לא קושי חוסם לנחסם ונחסם לחוסם מה חוסם אוכל במחובר כראמון אף נחסם אוכל במחובר ומה נחסם אוכל בתלוש דכתי' בדישו אף חוסם אוכל בתלוש מיהו גם בתלוש אינו אוכל אלא בשעת גמר מלאכה דומיא דריש מה דיש מיוחד שהוא דבר שבשע' גמר מלאכה ושור הפועל בו אוכל בו אף כל שהוא בשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו והשתא מכל זה למרנו שמה שאמרנו שפועל שעושה מלאכה לב"ה בדבר של מאכל שאוכל ממה שהוא עושה בדב' כשהוא עושה בגידולי קרקע במחובר בשעת גמר מלאכה כגון כוצר בענינים ואוסק בותים ואירה בתאים וגורד בתמרים וגם בתלוש מהקרקע קודם שיגמר סוף מלאכתו מחייב אותו במבוש האחרון לענין גמר מלאכה פועל אוכל בו אבל העושה בדבר שאין גידולי קרקע כגון החולב והגבן והמחבץ אינו אוכל שאין אלו גידולי קרקע וכן העושה במחובר שלא בשעת גמר מלאכה כגון העורר בנפנים או מכבד שרשי אילני' ואפי' המכבד בכצלים ושומים כגון שעוקר את הקצני' מן הגדולים כרי שיאח ריוח לגדולים שיוכלו ליגדל יותר לא יאכל מהם ואע"פ שהיא גמר מלאכת הקטנים שהרי עוקר לאוכלו והוא דומיא דהוא בליד לא תתן וכו' בשעת שנותן לבלוי' של ב"ה מכל מקום כיון שעיקר מלאכתו אינה אלא לצורך הגדולי' להחייב להם שיגדלו ועדיין לא נגמרה מלאכתן לא הוי דומיא דריש ואין הפועל אוכל בו, עוד למדנו חו"ל מדיש מה דיש מיוחד שלא נגמרו מלאכתו למעשר ולחלה ופועל אוכל בו אף כל שלא נגמרו מלאכתו למעשר ולחלה פועל אוכל בו כלומר למעשר או לא לחלה והכי פירושו כל דבר שחייב מעשר חלה נוחה בו יכול הפועל לאכול בו עד גמר החיוב האחרון שבו דהיינו עד שנגמר מלאכתו לחלה וכל זמן שהפועל עוסק בו קודם גמר מלאכתו לחלה אוכל בו אע"פ שכבר נגמרה מלאכתו למעשר וכל דבר שאין בו אלא חיוב מעשר לחוריה לאחר שנתעשר אין בו עוד חיוב אחר אינו אוכל אלא עד שנגמרה מלאכתו למעשר לפיכך אמרו פועל העושה בתלוש לאחר שנגמרה מלאכתו למעשר בדבר שאין בו עוד חיוב אחר כגון הבודל בתמרי' ובגורגרות שגדבק זו לזו ומכדלין במגרופה והתאים והענבים כבר נגמרה מלאכתן ונתחייבו כמעשר קודם שגדבקו יחד והואיל ושוב אין בהם חיוב אחר אין הפועל אוכל מהם ואפי' האידנא שאין לנו חיוב מעשר כיון שנגמרה מלאכתו למעשר במקום שיש חיוב מעשר לא יאכל בו אבל הפועל בחסום ושעורו לעשות מהם פת שחייבת בחלה אע"פ שאחר מדרוח נגמרה מלאכתו למעשר כיון שעדיין לא נגמרה מלאכתו לחלה הפועל בהם אחר המירוח כגון בהרקדה או בחזיזה עדיין הפועל אוכל בהם עד שיגמר מלאכתו לחלה דהיינו עד הלישה משיתן בהם מים ויגלגל שאו חל עליה חוב' חלה אכל משה ודוק שצריך עוד ללוש ולשיף בו ויבטחו בו הרבה וצריך עוד קיומך שצריך וטח פניה וגם צריך אפי' באילו המלאכות שנעשו בהן אחר הגילגול שכבר נגמרה מלאכתו לחלה אין הפועל אוכל בהם.

ד הכורל בתמרים רעים שאין דרכן להתכשל כאילן אוכל בהם מפני שעדיין לא נגמרו מלאכתן למעשר שאין חייבים עד שנתנין אותן ככל שמתרבוין שם עד שיהיו ראויין לאכילה.

ה נתפתחו חביותיו ושכרו למתנן או נתפרסו עגוליו ושכרו לחזור ולדורסן לא יאכל בהן שכבר נתחייבו כמעשר קודם שנפתחו או נתפרסו כד"א שידוע הפועל שכבר נתחייבו כמעשר אבל אם סבור שזה תחילת עשייתן ודרסתן ה"ו הטען שהוא היה סבור שיאכל ממנו שעדיין לא נגמרו לפיכך חייב לעשר ולהאכיל.

ו אין הפועל אוכל אלא כשהוא עושה מעשה ונושא על כתפיו ג"כ עושה מעשה מקרי כמ"ש סעיף א' אבל אם אינו עושה מעשה אלא יושב ומשמר אפי' במחובר בשע' גמר מלאכה אינו אוכל שאינו נקרא פועל ואצ"ל השומר במחובר שלא בשעת גמר מלאכה שאינו אוכל ואפי' מהלכו' מדינ' אינו אוכל אבל השומר בתלוש קודם שנגמרה מלאכתו למעשר אע"פ שאינו אוכל מן התורה אוכל מהלכות מדינה שנהגו כן.

ז יכול הפועל לאכול אפי' יותר משכרו כגון שכל שכרו אינו אלא ויני' יכול לאכול קישות או כותבות אפי' שהוא שוה סלע ומ"מ מלמדו' איתו שלא לעשות כן כרי שלא ימנעו מלשכרו בד"א כששכרו לכל היום שאו אע"פ שאוכל יותר משכרו ישאר לתת ג"כ הנשאר לכליו של ב"ה וקייני' בזמן שאות' נתון לכליו של ב"ה אתה אוכל וכו' אבל אם לא שכרו אלא ללק' קישות אחד לא יאכלו שהרי אינו נתון כלום לתוך כליו של ב"ה והיאך יאכל הוא ומהאי טעמ' ג"כ אפי' אם שכרו לכל היום לא יאכל קישות הראשון או כותבות הראשון שלקט שהרי עדיין לא נתן כלום לתוך כליו של ב"ה ואין כאן בזמן שאתה נתון כו' אלא יתן תחלה לכליו של ב"ה ואח"כ יאכל הוא.

ח היה משמר ארבע או חמשה ערימות של חמשה בני אדם שאמרנו סעיף ו' דשומר אוכל מהלכות מדינה לא ימלא כריסו משל א' מהם אלא יאכל שכולם לפי חשבון.

לבוש עיר שושן

הלבנות שכירות ופועלים

סימן שלח

לו משום צערו דה"ל צער אם לא יאכל כשעושה בדברים אלו ומשל שמים הוא איכל לפיכך פועל שאמר לב"ה תן לאשתי ובני מה שהיה לי לאכול או שאמר הריני ניטל מעט מזה שנטלתי לי לאכול ואתן לאשתי ובני אין שומעין לו ואפי' נזיר שהיה עושה בענבים ואמר לב"ה תן לאשתי ובני מה שהיה לי לאכול אין שומעין לו.

ין פועל שהיה עושה עם ב"ה הוא ואשתו ובניו והתנה עם ב"ה שלא יאכלו עליו פשיטא דמהני תנאו ועל אשתו ועל בניו הגדולים נמי אם היה מדעת' כיון שיש בהם רעת יכולין למחול מהני אבל אם הם קטנים אינו יכול להתנות עליה' שלא יאכלו שלא משלו הם אוכלי' אלא משל אביהם שבשמי' הם אוכלי'.

יק פועל האוכל בשעה שאין לו לאכיל' עיב' בלאי הבא מכלל עשה דואכלת וגו' ולא באופן אחר שענישו עונש עשה ואם הוליד עמו בירו ממה שעושה או שנותן לאחרים ה"ז עובר בלאג גמור ודאל כל"ך לא תתן'.

יק אין הפועל רשאי לעשות מלאכה בלילה ולהשכיר עצמו ביום ולא ירעיב ויסגף עצמו ויאביל מזונותיו לבניו מפני ביטול מלאכתו של ב"ה שהרי מחליט כחו שלא יוכל לעשות מלאכתו של ב"ה בכח וכ"ש מלמדי תינוקות שעושין מלאכת ה' שאינן רשאין לעשות כן וע"ל סי' של"ג סעיף ד'.

ך כשם שהב"ה מזהיר שלא יעשו שכר שכיר ושלא יעבדו ואם עבד עובר בכל תלין או בלא תבא עליו השמש כד הפועל מזהיר שלא יבטל מלאכת הב"ה מעט כאן ומעט כאן ויוציא כל היום באמירה אלא חייב לדקדק על עצמו בא וראה כמה דקדקו רבמים בברכת הוימונן שפטרו הפועלים שלא יברכו ברכ' רביעית כדי שלא יבטלו ממלאכתן כמ"ש בלבוש התכלת סימן קצ"א לכן יזהר הפועל מאד בזה וכן חייב לעבור עבודתו בכל חנו שבין אמר יעקב אבינו ע"ה בכל כחי עבדתי את אביכן וזכה ונטל שכרי בער"ו ובעה"ב שנ' ויפרוץ האיש מאד מאד.

שלח דין אכילת בהמה בשעת מלאכה ואיסי חסימות וכו' ט' סעיפים.

א כתיב לא תכום שיר בדישו וכבר אמרנו דהוקש נחמס לחוסס לפיכך כדרך שהפועל אוכל ממה שהוא עוסק בגידולי קרקע בין בתלוש בין במחובר כך הבהמה אכילת בין בתלוש בין במחובר ואוכלת ממשו של גבה עד שתחיה פורק' ובלבד שתאכל היא בעצמ' ולא יטול הוא בידיו ויאכילה דלא אמרה התורה אלא לא תחוסס וגומר כלומר תניח לה שתאכל היא בעצמה ולא שתאכילה בידים.

ב ומותר הבהמה מן האדם שהחוסס את האדם פטור כמ"ש למעלה והחוסס את הבהמה עובר בלאו דלא תחוסס שיר ואחד השור ואחד כל שאר בהמות אוכל דלא תחוסס' דילפי' שור שור משבת כרכתבי' לעיל וכתב שור לאקושי חוסס לנחס' ונחסס לחוסס' כדלעיל וכן במלאכת דיש לאו דוקא דה"ה כל דישן וה"ה כל שאר מלאכו' של גידולי קרקע מדהוקש נחס' לחוסס' ולמה נאמר דייש דבר הכתוב בזהו.

ג א' החוסס אית' בשעת מלאכה ודש בה וא' שהיתה חסומה כבר ואפי' לא חסמה אלא אחר חסמה וכא הוא ודש בה לוקה דהכי הוא משמע לא תחוסס' שיר בדישו לא תחוססנו בשעת דישנה ומשמע נמי לא תהא חסומה בשעת דישנה וילפי' לה מקרא דכתיב יין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך בכאכס וגו' ומקשינן בכאכס הוא דאסור הא משתה ומיעל שרי בתמיה ולהכדיל בין הקדש ובין היול אמר רחמנא פירש דמשמע שלא ישתה יין כדי שידע להבחין בין עבודה קדושה למחוללת ואי שתה ועייל הא מ"מ שיכור הוא ולא ידע להכדיל אלא מה התם בשעת ביהא לא תהא שיכרות ה"ז בשעת דישנה לא תהא חסומה ואפי' חסמה הקול שגער בה ומנעה מלאכול לוקה אע"ג דק"ל על לאו שאין בו מעשה אין לוקין עקימ' שפתיו להוציא הקול הוי מעשה ולוקה עליו. ד שכן בהמה וחסמה ודש בה לוקה על החסומה ומשלם לבעל הבהמה מה שהיתה אוכלת ושיערו חכמים שיתן לכל יום שלם ד' קבין לפרה וג' קבין לחמיר ואע"ג דק"ל שאין לוקין משלמין ה"מ כשחיו' התשלומין והמלקו' באין כאחד אבל הכא עיב התשלומין דל עליו משעת משיכת הבהמה שמתחייב במזונותיה ומלקות אינו הייב עד שירוש בהסימה.

ה לא תחוסס שיר כריש כתיב לא הקפידה התורה אלא שהישראל לא יחוסס השור בשעת דישנה בין שהשור שלי בין שאינו שלו לפיכך יישראל הדש בפרתו של גוי אפילו הדישה של גוי עובר משום לא תחוסס וגוי שרש בפרתו של ישראל אפילו הדישה של ישראל ודש בה הגוי מעצמו שלא אמר לו הישראל כלום ועשאי שלא בפניו אין בו איסור משום לא תחוסס דלדידיה אסרה התורה לחוסמה ולא בשחוסס הגוי פרטו ודש הגוי בה. ו אבל

מ אין הפועל אוכל אלא ממין שהוא נותן לתוך כליו של ב"ה שכן משמע ואל כל"ך לא תתן בזמן שאתה נותן לתוך כליו של ב"ה וממין שאתה נותן לתוך כליו של ב"ה לפיכך אם היה עושה בתאנים לא יאכל בענבים אפילו שכרו לעשות בשניהם בזמן שהוא עושה בתאנים לא יאכל בענבים אבל מונע הוא את עצמו מלאכול עד שיגיע למקום היפות או עד שיגיע לעשות בענבים ויאכל ומהאי טעמא ג"כ הפועלים עד שלא הלכו בנת שתי וערב אוכלים ענבים ואינם שותין תירוש דאע"ג שהפועלים העושים בענבים דרכן להטיל ענבים תוך הנת ודורכין ברגליה' על הנת עד שיוזכ מהן תירוש יא"כ השוכר את הפועל לעשות בענבים הוי כאלו שכר אותו ג"כ לעשות בתירוש מ"מ כל זמן שלא הלכו בנת שתי וערב עדיין תתירו' אינו זכ מהם ולא ניכר מלאכת' גם בתירוש ואין גר' עיקר מלאכתם אלא בענבים לפיכך יאכלו ענבים ולא ישתו תירוש שאינו ממין שאתה נותן לכליו של ב"ה וה"ל כעושה במין זה ואכל ממין אחר דענבים ויין שני מינ' הם אבל משהלכו בנת שתי וערב הרי עושין בשניהם בענבים ותירוש שמיד שלוקטין הענבים דורכין אותן בנת ועושין תירוש לפיכך אוכלין בענבים ושותין תירוש מאיזה שירצו או משניהם יחד כמו שירצו.

ספקינן נכמ' בפ' ואל כל"ך לא תתן אבל את' ניתן לתוך כלי של ב"ה אם פירושו ממין שאתה נותן לתוך כליו של ב"ה אתה אוכל ואו הוי דינא אם היה עושה כגפן זה מיתר לאכול כגפן אחר כלומר שיקנין אשכול כגפן אחר שאינו עושה בו וילך למקים שהוא עוש' שם ויאכל כשע' שהוא עושה רהא ממין שאתה נותן לתוך כלי של ב"ה הוא או אם פירושו משה שאתה נותן לתוך כליו של ב"ה אתה אוכל ואו הוי דינא אם עוש' כגפן זה לא יאכל כגפן אחר דאע"ג שהיא ממין שאתה נותן לכלי של ב"ה אינו ממה שאתה נותן לתוך כלי של ב"ה ולא אפשיט' לפיכך אסרו העושה כגפן זה לא יאכל כגפן אחר ואי אכל לא ספקינן מיניה שהרי ספק דינא הוא והמע"ה מיהו אע"ג שב"ה עדיין לא נתן לו שכרו והיא מוחזק בשכרו צריך לשלם לו ואינו מוכנה לו משרו וק"ל כל סלוקי בלא וזוי אפוקי ממנא הוא ה"ג כיון שהב"ה דורא חיי' לו שכרו אלא שיש לו ספק תביעה על הפועל אם חייב להחזיר לו מה שאכל אם לא ואי הוה מס' קיני' ליה בלא תשלום ודינא שכרו הוי כאילו היינו מוציאין ממנו מה שאכל וכבר אמרנו דהמע"ה דהוקא כגפן אחר שאינו נוגע כגפן זה לא ייך ויקנין ממנו ויאכל בכאן אבל גפן שמדלית ע"ג חכירתה והוא עושה בא' מהם אלא שצריך להפירד ולהגבית הענפים של זה מזה כשהוא חותך ממנו ה"ז כאילו עושה בשניהם ויכול לאכול אפ' שהשנייה דהוי ממה שהוא עושה וממין שהוא עושה אבל גפן המדולה על התאניה או תאניה המדולה על גפן והוא עושה בא' מהם אינו אוכל מהשנייה דאע"ג דהוי' ממטה שהוא עושה אינו ממין שהוא עושה והכא אפי' אכר מפקינן מיניה.

יא כבר אמרנו דפירוש ואל כל"ך לא תתן בזמן שאתה נותן לתוך כליו של ב"ה אתה אוכל כד' דהיינו דוקא בשעת עשיית מלאכה של ב"ה הוא אוכל אבל אינו אוכל בשעה שאינו עושה מלאכתו של ב"ה לפיכך לא ישב הפועל ויאמר עד עתה אני מנעת' את עצמי ולא נטלתי לאכיל' ע"כ אשב עתה ואוכל אלא דוקא בשעת עשייה יאכל אבל לפני תקנת ב"ה שלא יתבטל הפועל ממלאכתו אחו"ל שאחר שנשר הפועל מלאכת שורה זו והולך להתחיל שורה אחרת יכול לאכול אפי' שלא בשעת מלאכה שטוב הוא לב"ה כדי שלא יתבטל בשעת עשיית מלאכתו.

יב כבר אמרנו דקרא דכי תבא בכים רעד' כולו מותר הוא ואתא כל תיבה ותיבה טעמו להלכותיו ודרשו חז"ל ואכלת ענבים ולא ענבים ודבר אחר לפיכך לא יאכל הפועל עם הענבים פת או דבר אחר לאתקן כדי שיוכל לאכול הרבה מהענבים וכן לא יאכל אותם כמ"צאם קצין עם ב"ה שיאכ"ר ע"י ע"כ יוכל לאכול אותו השיעור בין בפת בין במ"ח בין בכל דבר שיצא הואיל וקצין ומדכתיב ואכלת ענבים דרשו דוקא אכילת ולא ומצצת שלא ימיהין ויורוק החרצנים יג וכן אסור לפועל להכחכ השבליים באור למתק אותם או להפריכי' ע"ג סלע אפי' אינו מתבטל ממלאכתו ע"י ההכחכ או ההפריכה כגון שיש לו אשה ובנות שמהבהמים לו אסור מפני שממתק אותם והוי דומיא דענבים ודבר אחר שאסור.

יד ומדכתיב שבעך דרשו דוקא כדי שביעה ולא שיאכל אכילה גסה.

מ מה שאמרה התורה ענבים ולא ד"א לא שמעי' מיניה אלא שלא יתקן את הפירי ומתנו כדי שיאכל הרבי' אבל שיתקן הפועל את גופו כדי שיאכל הרבה לא שמעינן שאמרה התורה וה"ה שיעשה' הב"ה דבר לפועל שיגרום לו שלא יאכ' הרבה ג"כ לא אסרה התורה לפיכך אמרו רשאי הפועל למכול פתו בציר כדי שיאכל ענבים הרבי' רשאי ב"ה להשקות את הפועל יין כדי שלא יאכל ענבים הרבה. מ אע"ג שלא התירה התורה לפועל לאכול אלא לפועל העוש' בשכר כדאמרינן לעיל סעיף ב' אין האכילה כא בשכרו ואין ממעמינן כשכיל זה בשכרו שנתקן לשאר שכירי יום העושין שאר מלאכות אלא התורה וכתה

חושן משפט הלכות שכירת ופועלים סימן שלט

ד שכיר שעות כיום שכלת' פעולתו בחצי היום יש לו תשלום כל אותו היום והוא חלה תשלומין מיד שהשלים מלאכתו וקרינן עליו ביכור תתן שכרו ולא תבא עליו השמש וכן שכיר שעו' כלילה שכלת' מלאכתו בחצי הלילה יש לו זמן תשלום כל אותו הלילה וקרינן עליו לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר .

ה וכן שכיר שבת שכיר חדש שכיר שבת שכיר שבוע אם יצא ביום טובה שכירתו כל אותו היום יצא כלילה טובה שכירתו כל אותו הלילה .

ו קבלנות שקבל עליו האומן לעשות מלאכה כולה בכך וכך ולא שכר לימים הרי הוא כשאר שכירות ימים ועובר עליו משעה שנותנה לו כיצד נתן פליתו לאומן לתקנו בקבלנות וגמרה כל זמן שהסלית ביד האומן אפ' אחר שנמרו אינו עובר עליו כיון שאין האומן נותנו לו מחל לו על תשלום שכירתו כל זמן שהוא בירו ואם נותנו לו אפ' בחצי היום חייב מיד בתשלומיו ואם שקעה עליו חמה עובר עליו .

ז האומר לשלוחו צא ושכור לי פועלים ושכרם ואמר להם שכרם על ב"ה אין שום א' מהם עובר משום כל תלין הכ"ה הא לא שכרו והשוכר לא קרינן ביה לא תלין פעולת שכיר אתך דהא אינה אתו ומיהו ב"ה עובר על דבריו קבלה דכתי' אל תאמר לרעך לך ושוב וסחר אתו והוא שאינו מרוד אלא שמוכין לדחותו ושם הוא מרוד במלאכה אחרת אפ' באל תאמר לרעך וגו' אינו עובר דאנוס הוא ואם לא אמר השליח שכרם על ב"ה אפ' לא אמר להם שכרם עלי אלא שכרם סתם הרי הוא חייב בשכרם לפיכך הוא עובר משום כל תלין דהא פעולתם אתו הוא כד"א כששכרם סתם שהוא חייב בשכרם כשהפועל אינו יודע שאין המלאכה של השליח אבל אם הפועל יודע שאין המלאכה של השליח אפ' שכרו בתוספתן השליח חייב בשכרו ואינו עובר משום כל תלין .

ח רקדקו חו"ל מסמעת שני' לא תלין פעול' שכיר אתך אינו יודע שעד בקר הוא מה ת"ל עד בקר מלמד שאינו עובר בלאו אלא עד בקר ראשון בלבד ומיד שעבר בקר ראשון עבר בלאו וחייב ומשם ואילך אפ' משהה הרבה אינו עובר יותר מ"מ חייב לתן לו מיד וכל עת שישהה יותר עובר על לאו של דבריו קבלה שני' אל תאמר לרעך לך ושוב וגו' .

ט שכיר שכיר בב"ה שאין רבו להיות בירו מעות אלא כיום השוק אינו עובר בכל תלין אפ' יש לו מעות המסתמא אדעתא דהכי איתגרי ליה שלא ליפרע ממנו אלא עד יום השוק וכי' רמיז' קמא לא עבר תו לא עבר כדאמר' לעיל שאינו עובר אלא בקר ראשון לפיכך מיום השוק ואילך אם אינו נותן לו אינו עובר משום כל תלין אבל משום אל תאמר לרעך לך ושוב עובר וכן הדין בהני בעלי בתים שאין רובין לפרוע תבא עד שיעשה חשבון עם הפועלים ממה שהוא חייב להן אפ' יתבעוהו קודם חשבון אינו עובר ואפ' לא יתבעו ממנו אלא דבר מועט שידוע שלכל הפחות חייב לו כך אפ' בלא חשבון אפ"ה אינו עובר דכיון שדרכו לחשוב בסתמא אדעתא דהכי איתגרי ליה שלא ליפרע כלום עד שיחשוב עמו .

י רקדקו חו"ל כתי' לא תלין פעולת שכיר יכול אפ' לא תבע ת"ל אתך לדעתך פרש"י שלא מדעתו ור"ל שלא מדעת הפועל בלוי' כשאתה מלינו לדעתך ושלא מדעת הפועל שתבעך ולא תתן לו אתה עובר משום לא תלין עוד רקדקו יכול אפילו אין לו לשלם ת"ל אתך שיש אתך יכול אפילו המחה אצל חנווני ואצל שולחני ת"ל אתך ולא שהמחה אצל חנווני ואצל שולחני לפיכך אמרו שאין הב"ה עובר משום כל תלין אפ' תבעו השכיר אלא לא תבעו או שתבעו ולא היה לו מעו' לתן לו או שהמחה אצל חנווני או אצל שולחני לתן לו וקבלו עליה' לתן לו אין ב"ה עובר אפ' אין לו לב"ה ביד השולחני או חנווני בלוי' ומ"מ אם רצה השכיר לחזור בו שלא לקבל מהשולחני או מהחנווני אלא רוצה לחזור על ב"ה כשאין לב"ה ביד החנווני או השולחני כלום אלא נתרצו להקפיד לב"ה שאו השולחני והחנווני יכולין לחזור פשיט' שגם הפועל יכול לחזור בו כשהם חוזרין בהם שהרי אין כאן דין מעמר שלשתן כיון שאין לב"ה כידם כלום דלא בשופטני עסקין שהשולחני והחנווני אם ירצה יחזור בהן והם יפירו לב"ה ויפסידו את שבין ואפ' מחל לב"ה מחילה בעשות הוא אלא אפילו החנווני והשולחני אגם חוזרים בהם הרשות ביד הפועל לחזור בו כל זמן שלא קנו מירו אבל אם קנו מירו אינו יכול לחזור בו .

הלכות שארה

שמ השואל חייב באונס ובהמה שמתה מחמת מלא' ואם שלחה על יד בנו או עברו וכו' ח"ס :

א פרישה שלישית של שימרים הנאמרה בתורה בשואל חייב בז אפ' באונסין דכתיב בה וכו' ישאל איש מעם רעהו ונשבע או מת

ן אבל אמור לומר לגוי חסיד פרחי וחדש בה ראמירה לגוי אמור ככל איסורין כמו שכבת לא תחמסם אינו משמע פשוטו אלא שלא יעשה מעשה בגוף הבהמה כדי שלא תאכל אבל אם יש' לה קץ בפה מנצמה עד שאינה יכולה לאכול או שפירס עור ע"ג הדיש כדי שלא תאכל או שהארי הולך כנגדה ומפחדת' אינה אוכלת או שהעמיר בנה מכתין או שהיתה צמאה ואינה יכולה לאכול מחמת צמאה בבולן מבעיא בגמרא אם לוקה אם לא ולא אפשיטא לפיכך אינו לוקה מספק אבל איסורא אינא דהא כנספק מלקית קאי .

ז היה לה לפר' חולי מעים וקש' לה שתאכל הרבה מן הדישה או אינו חולה אלא שהדבר שהיא עושה בה הוא רע לבני מעיה ואם תאכל תתרוץ ממנה מותר למנועה שלא הקפידה התורה אלא על הגאתה והרי זו אינה נהנית כי רע הוא לה .

ח פרות המהלכות על התבואה לפי שירם הדרך לנגדן ואין כיונת' לרדש אינו עובר אם חוסמן . שעורין שהשירו במים ומייבשין אותם בתנור ואח"כ רשין אותן בפרות להסיר קליפותיהן אין בהם משום כל תחמסם שכבר נתחייבו במעשר מ"מ משום מראית העין שלא יאמרו שחוסס פרתו יביא מעט מאותו מין ותלה בצוארה שתאכל ממנו .

ט כבר אמרנו בסימן הקודם סעיף מ"ו שיכול הפועל לתקן את גופו כדי שיאכל הרבה כו' ה"ג גבי בהמה דהוקש נחמס לחוסם לפיכך רשאי השוכר להאכילה פקיעי עמיר כדי שלא תאכל הרבה מהדיש וכן רשאי בעל הפרה להרעיב' כדי שתאכל הרבה מהדיש .

שלט לתת שטר אדם בהמה וכלים בזמנו ומתי זמנו וכו' י"א סעיפים :

א מצות עשה לתת שכר שכיר בזמנו רכתיב לא תעשוק שכיר עני ואביון מאח"ך או מדרך אשר בארצך בשעריך בזמנו תתן שכרו ואם אחרו עובר בלאוין דכתיבי בה כמ"ש לפנינו בע"ה כתיב לא תבא עליו השמש וכתוב לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר חד בשכיר י' וחד בשכיר לילה לא תבא עליו מרב' בשכיר לילה שהשלמת פעולתו משיעלה עמוד השחר לפיכך זמן גבוי שכרו כל היום ולא תלין פעולת שכיר אתך מרב' בשכיר כיום שהשלמת פעולתו משישקעה החמה לפיכך זמן גבוי שכרו כל הלילה לפי שנתנו תורה לב"ה זמן עונה שהיא י"ב שעות לבקש מעות לשלם השכירות ואחד שכר אדם או בהמה וכלים כולם דינם שזה לעבור עליו רכתיב אשר בארצך כל שבארצך ועל שכר קרקע יש מי שאומר שאינו עובר משום רכתיב אשר בארצך ודרשי' כל אשר בארצך ולא כל ארצך .

ב וכל הכובש שכר שכיר כאלו נוסל נשמתו דכתי' ואליו הוא נושא את נפשו כלומר נשמתו שהיא נפשו תלוי בשכירתו ועובר בה' לאוק ועשה והם לאו דלא תגזול שהוא מיותר דאי בגזול ממש מלאו ריבית ואונאה נפקא אלא לכובש שכר שכיר הוא דאתא ומשום לא תעשוק שכיר ומשול' לא תעשוק את רעך ומשול' לא תלין ומשום לא תבא עליו השמש הרי' לאוק ועשה דיבזמו תתן שכרו . ואע"פ דקצתם כתובי' ביממא וקצתם כלילה כמ"ש בסמוך מ"מ שם שכירות חד הוא וכל הכובש ביום או כלילה עובר בכלום .

ג איזה זמנו שכיר יום יש לו זמן ליתנו כל הלילה ואם לא נתנו בבקר עובר משום לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר ושכיר לילה זמנו ליתנו לו כל היום ואם לא נתנו בערב עובר עליו משום בזמנו תתן שכרו ולא תבא עליו השם' שנתנו תורה זמן לב"ה אחר השלמת פעולת הפועל י"ב שעות לבקש מעות לשלם השכירות ואין לפרש איפכא דלא תלין מיירי בשכיר לילה ולא תבא בשכיר יום וצווחה התורה לשלם שכירותו מיד שהשלים מלאכתו ולא נתנה לו שום זמן דהא ילפי' מקראי רשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף כלו' לאחר שהשלים מלאכתו מרכתיב כשכיר שנה בשנה שכירות שנה זו אינה משתלמת אלא לשנה אחרת כלו' בתחלת שנה אחרת אלמא לא משתעבר ליה לשכיר יום עד שתשקע החמה וכי כתי' לא תבא עליו השמש ע"כ בשכיר לילה תוקמיה שנשתעבר לו לבקר משכלתה שכירתו ונתנה לו התורה זמן עד הערב וכן לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר ע"כ בשכיר יום מיירי ולא בשכיר לילה דהא לא משתעבר ליה לשכיר לילה עד הבקר וכי כתי' לא תלין גו' ע"כ בשכיר יום תוקמי' שנשתעבר לו אחר שקיעת החמה משכלת' שכירתו ונתנה לו התורה זמן עד הבקר י"א הפועלים דיון שאין עושין מלאכה עד הלילה ומתחלה אדעת' דהכי אגרי להו חייב לשלם מיד קודם שקיעת החמה ואם אינו משלם עובר משום בזמנו תתן שכרו ומשום לא תבא עליו השמש ואם שהה במלאכתו עד הלילה הרי לא חלה תשלומין עד הלילה ויש לו זמן כל הלילה עד הבקר אע"ג דמתחלה לאו אדעתא דהכי אגריה .

מת בעלו אין עמו שלם שלם לפיכך השואל בהפדה או מטלטלין וגאנפו בידו כגון שמתה או נשבר או נשבה חייב ואצ"ל שחייב בגניב ואבידה אבל כל קלקל שאירע בה מחמת מלאכה ששאלה בשבילה ל"מ הכחשה מחמת אותה מלאכה שהוא פטור אלא אפי' מתה מחמת אותה מלאכה פטור דהא לאו לאקמה בכלת' שאלה והוא שלא ישנה לעשות בה דבר אחר חוץ מהמלאכה ששאלה בשבילה שאם שינה ועשה בה מלאכה אחרת חוץ מן המלאכה ששאלה בשבילה אפי' היא קלה ממנה תלינן דמחמת אותה מלאכה עצמה ששינה בה מתה וחייב גם אפי' מתה באותה מלאכה עצמה ששאלה לה אם שינה בה כגון ששאלה לחזור בה וחרש בה ביום ובלילה ה"ז שינוי שעשה בה שלא כדרך הארץ הייב ודבר פשוט הוא ודוקא שאירע האונס מכח השואל אבל אם אירע שלא מחמת השואל כגון השואל בית מחבירו ונשרף באונס אינו חייב לשלם וכ"ש אם אירע האונס מכח המשאיל שפטור ומטעם זה כתב מורי מהרמ"א ו"ל מי שיש לו משכון אצל גוי והשאילו לחבירו שיקח עליו גם מאותו הגוי עור מעות יצא על מה שהלוה לו ונשרף המשכון ביד אותו הגוי פטור השואל דהא בלאו הבה היה נשרף ביד הגוי מכח המשאיל שנתנו לידו החלה השואל את החמור שירכוב עליו שלוחו ומתה בדרך והדבר ספק אם מתה מחמת מלאכה פטור דק"ל שאין השואל חייב עליה עד שעת אונס וה"ז כאומר איני יודע אם הלויתני אם לא אבל השואל חמור לרכוב עליו הוא כעצמו ונתנה לשלוחו ומתה והדבר ספק אם מתה מחמת מלאכה חייב הפושע הוא שהרי אין השואל רשאי להשאיל והוא מתחייב משעת פשיעה והרי זה כאומר הלויתני ואיני יודע אם פרעתוך שהוא חייב .

ב השואל את הפרה והוכחשה אצלו כחשה רלא הדר חייב לשלם מה שפחתה ברמים ואם היה הכחשה מחמת מלאכה פטור וישבע שבועת היסורי' שמחמת המלאכה כחשה ואם נכחש הבשר כחשה דהדר' אפי' על ידי פשיעתו כגון ששתה בה ועלה בה מכה ברגליה ו"ל פשיעתו והוכחשה ממנה וסופה להתרפאות ולחזו' לבריאותה מחזירה ופטור מלשלם שאין זה נקרא נזק אלא נזקת ולא חייבה התורה בשבת אלא כגזקי אדם ולא כבהמה שהיוקה וסופה לחזור אבל אם הוכחשה מאליה ואח"כ קורס שחורה לבריאותה מתה והרי הוא חייב לשלם צריך לשלם כמו שהיתה בשעת שאילה רכיון שאינו בעין להחזיר אמרי' בחישה' החמלת מיתתה היה וטאותה שעה נתיחייב לשלם .

ג השואל בזמה מחבירו לרכוב עליה למקום ידוע ובאו עליו למטין באותה דרך או חזית רעות ואנסה ממנו חשיב שפיר מתה מחמת מלאכה כיון שמחמת הדרך ששאלה לילך בה וחוליה שם נאנסה וישחולקין וסבירא להו שאין זה נקרא מחמת מלאכה ששאלה לה מתה שהרי אף בלא הליכת הדרך אפ"ש שיבא לה אונס כזה ואין נקרא מתה מחמת מלאכה אלא שבא לה האונס מחמת המלאכה עצמה כגון המשאיל שוגרא לחבירו לרדוף בה עכברים ואכלה העכברי' והו נקרא מתה מחמת מלאכה ולכ"ז צ"א בזה וכן המשאיל בלי זיון לחבירו להלחם עם האויבים ויצא ונלחם ונברע עליו האויבים ולקחו ממנו הכלי זיון והו נקרא ג"כ מתה מחמת מלאכה דהא להכי שאלה ליה ופטור , וכן בהמה שנתייגעה במלאכה ונתחממה ומתה אפי' אחר שנגמרה המלאכה בה שהולכה כדרכה ונכשלה בדרך ונפלה ומתה זה ג"כ מיקרי מתה מחמת מלאכה ודוקא שהרגיש בה בעורה במלאכה שנתייגעה מחמת המלאכה ונתחממה אבל אם לא הרגיש בה מיד לא יוכל לישבע שמתה מחמת מלאכה דדלמא בלאו ה"ג היתה מתחממת ומתה ומתוך שאינו יכול לישבע משלם .

ד השואל את הבהמה החייב במונותיה משעה שמשכה עד סוף ימי שאלתה , ו"ל אפי' בעוד שלא משכה מיד שנכתלקו הבעלי' משמירת' נכנסה שמירת' ליד השואל להתחייב באונסין ובמונותיה ואע"פ שעדיין יכולין הבעלי' לחזור בהן עד שעת משיכה או שעשה בה אחר מן הדברים הקונים במקח כמ"ש לעיל ריש סימן רצ"א וש"ז .

ה השואל פרה מחבירו ושאלה לו המשאיל ביד בנו או ביד שלוחו או ביד עבדו או אפילו שלחה לו ביד בנו או ביד עבדו או ביד שלוחו של שואל ומתה קודם שתכנס לרשו' השואל הרי זה פטור כיון שעדיין לא הגיע לרשותו אינו חייב באחריות ואם אמר לו השואל שלח לי ביד בני או ביד עבדי או ביד שלוחי או אפי' אמר שלחה לי ביד בנך או ביד עבדך העבדי או ביד שלוחך או שאמר לו המשאיל הריני משלח' לך ביד בנך או ביד עבדך או ביד שלוחך או ביד בני או ביד עבדי העבדי או ביד שלוחי ואמר לו השואל שלח ושאלה ומתה בדרך הרי זה חייב דמיד שבאת' ליד השליח יצאת מרשות המשאיל ונכנסה ליד השואל דיד שלוחו בידו רבו וחייב .

ו כל היכא דמשלחה ביד עבדו של שואל שאמרנו שהשואל חייב אין חילוק בין אם הוא עבד עברי או עבד כנעני דיד עבד כנעני כיד רבו ימי אבל היכא דאמרנו כשמשלחה ביד עבדו של משאיל שהשואל חייב בה היינו כשמשלח' המשאיל

ז וכן הדין בשעה שמחזירה השואל לבעלים אם שלחה ביד אחד מאלו ומתה קודם שתגיע לרשות המשאיל הרי זה חייב שעדיין הוא באחריות השואל וי"א דה"ה אפי' אם החזירה ליד אשת המשאיל ונאנסה עדיין היא ברשות השואל וחייב ע"ל סימן רצ"א סעיף ב"א ואם שלחה השואל סדעת המשאיל ע"י אחר מאלו ומתה פטור שלחה ביד עבדו הכנעני אע"פ שאמר לו המשאיל שלח אם מתה בדרך חייב שיד העבד ביד הבן ועדיין לא יצאה מרשות השואל בר"א שהשואל חייב בה עד שתבא ליד המשאיל כשהחזירה תוך ימי שאלתה שא"ל השאילני עד זמן פלוני החזירה בתוך הזמן והוא אכתי לא בלת' לה שאלה עד ראתי ליד בעלה אבל אם החזירה לאחר ימי שאלתה או אפי' היא עדיין בביתו של שואל כשכלו ימי השאלה שוב אינו שואל עליה להתחייב באונסין אלא נעשה עליה ש"ש דהואיל ונתנה מסנה והו כש"ש וחייב בגניבה ואכילה וע"ל סי' שא"ג ואם אמר לו שלח ועד שלא הספיק לשלוח את אותו שאמר שלח שוב לא ישלח אלא בדיעת היתומים דהא נפלה קמי יתמי ואם ישלח עמו בספק' בדין' דאחריות אי מהני אמירת אביהם לגבי היתומים .

שמא השואל מחבירו הפך סתם או לזמן קצוב וכו' ה' סעיפים .

א השואל מחבירו כלי או בהמה סתם הרי המשאיל יכול לתבועו שחזירו לו ככל עת שדציה ואפי' בו כיום שאלו לזמן קצוב מיד ששכחו וזכה אין הבעלי' יכולים לתבועו שחזירנו עד סוף ימי השאלי' ואפי' מת השואל היורשים משתמשים בה עד סוף הזמן כמ"ש בסעי' ג' ב' אחו"ל דקים להו בדרך לישנא בני אדם דהשואל פוגד מחבירו ליינה אין פחות מיום אחד לשביתה אין פחות מ' ימים שכן משמע לי שבית' לגישוואין אין פחות מ' יום , שאל חלוק מחבירו ללכת בו לבית האבל אין פחות מכדי שילך ויחזור שאלו לבית המשתה כל אותו היום שאלו לעשות בו משתה שלו אין פחות מ' ימים , וי"א דשאלה ללכת בו לבית האבל אינו רשאי ליטלו עד שיצאו ימי האבילות וברגל עד שיצאו ימי היגל וכמשתה עד שיצאו ימי המשתה וע"ל סעי' סימן ש"ם .

ב הניח להם אביהם פרה שאולה משתמשים בה כל ימי שאלתה אבל אינם חייבים באונסיה שלא קבלו עליהם שמירת אינסוף אפילו נשתמשו בה ואפילו הניח להן אביה' אחריו' נכסים אינם חייבים לשלם אם מתה כדרכה דק"ל השואל אין עליו שיעבור נכסים להתחייב עד שעת פשיעה או עד שעת האונס לפיכך הכא לא חל שעבוד האונסין על נכסיו בחייו והשתא דמתניסה ונתה ליתת לשואל ונכסים נפלו קמי יורשין והם לא קבלו עליהו מדי לפיכך פטרי' מאונסין' מיהו כיון שנהנין שכולין להשתמש בה לא גרעי מש"ש להתחייב בגניבה ואכילה ויש מי שאומר דהיינו דוקא כסתם בלזמן ששתק המשאיל והניחה אצלו סתם אחר מיתת השואל אבל אם אמר המשאיל ליתומים פרה זו השאלתי לאביכם החזירה לי או קבדו עליכם אונסין כדון שואל הדין עם המשאיל דמסתם' אדרעתא דהכתיב שאילה לאביהם שיהיו אונסים עליו ולמה יניחם להשתמש בה בלא קבלת אונסים .

ג היו סבורין שהיא של אביהם שלא ידעו ששאלה וטכחה ואכלת אינם חייבים לשלם אותה כל מה שהיתה שזה דאי הוי ידעי דבעי שלומי לא הוי אכלי בשר מ"ט צריכין לשלם דמי תכשרי באל דהיינו ב' שלשים מה שהיה שוה שכן דרך בני האדם אם מצאין לקנות בשר ב' פחות שלישי משווי קונים אותו ואכלי אפי"ז אי בלא הכי לא היו אכלים בשר והעור יחזרה או ישלמו כל שויה ואם הניח דהם אביהם נכסים וטכחה ואכלת משלמין כל דמיס ומנסכו דאע"ג דלא נשתעבדו נכסו משעת שאל' משעת פשיעה' הא נשתעבדו והכא פשע אביהם כמה שלא הודיעם שאינה שלו שמתוך כך אכלה והר בשעת פשיעה אשתעבדו נכסיו בחייו .

ד השואל כלי מחבירו לעשות בו מלאכה פלונית כגון שואל קורדס לבקע בו עצים כיון שמשך השואל את הכלי אין המשאיל יכול לחזירו מתחת ידו עד שיעשה בו אותה מלאכה וכן אם שאל מסנה בהסת' לילך בה למקום פלוני ומשנה או מסרה לו אינו יכול להחזירה מיד השואל עד שילך בה לשם חזור .

ה השואל כלי מחבירו להשתמש בו ואמר לו השאילני כלי פלוני כטוחך משמעו' לטון זה הוא כאלו אמר השאילני אבל אין אתה משאילי לי דבר זה כדרך כל המשאילין שמקפידין על זמן השאלה אלא כפי מוכת לבך וגבולך שאינך מקפיד על הזמן ואע"פ שאורך השאילני כן על דבריו אם קנו מיד המשאיל על זה הרי השואל משתמש בו

או הטפל כנבילה שלך ונאנסו לאחר מכאן לגמרי היו כאלו נאנסו ברשות המשאל ואין השואל חייב כלום אלא מרמי מה שהזיק מתחלה דהא כלתה שאלתה מיד שנשבר או מתה ואין עליו עור דין שואל מיהו דין ש"ש עדיין יש עליו האיל הנהנה לפיכך אם נגנבו אינאברו השברים יש הנבלה חייב השואל לשלם

ג ראונו השאל חפץ לשמעון והפסידו אמר שמעון לראובן השבע כמה היה שוה ואפרענו לך והשי' ראובן השבע אתה והפטר הרין עם שמעון שישבע ראובן ויפרע לו שמעון על פי שבועתו ואם לא ישבע אין שמעון צריך לפרוע ואין זה נקרא מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע שמשלם אע"ג שיש כאן ג"כ שבועת השומרים שהיא שבועת התורה כמו שיתבאר טעמא כסימן שמה"כ בע"ה

ד השואל פרה מחבירו שאלה חצי היום ושכרה חצי היום או שאלה היום ושכרה למחר או שהיו לו למשאל ב' פרות ושאל אחת ושכר אחת ומתה אחת מהן המשאל אומר שאלה מתה ואתה חייב באונסיה וגבי שאלה היום ושכרה למחר אומר המשאל ביום שהיתה השאלה מתה וגבי שאלה חצי היום ושכרה חצי היום אומר המשאל בשעה שהיתה שאלה מתה והשומר אומר איני יודע או שאמר השומר ברי שכורה מתה ביום שהיתה שכורה מתה בשעה שהיה שכורה מתה כדרכה ואני פטור מלשלם והמשאל אומר איני יודע או ששניהם אומרים איני יודע ה"נ לא אמרינן גבי שואל מתוך שאינו יכול לישבע משלם כדב"ה למכתב טעמא בס' שמה"ה לפיכך המוציא מחבירו עליו הראייה ואם לא היתה שם ראייה בזמן שהמשאל טוענו וראי שאלה מתה ומורה או שמאמינו באינם אלא שאמר אתה חייב באינסין ישבע השומר היסת ששכורה מתה אם טוען ברי או שאינו יודע אם טוען שמא שהרי אינו צריך לישבע שבועת השומרים שהיא שבועת התורה הואיל שהמשאל מודה או מאמינו שמתה באינסין ואין כאן גילגול ובזמן שהמשאל אומר וראי שאלה מתה אבל איני יודע אם מתה כדרכה ולפי דבריד שאתה אומר שכורה היא שמתה היית פטור או שמא פשעת כמיתתה ואפי' לפי דבריד חייב אתה לשלם לי ישבע השומר שבועת השומרים שמתה כדרכה ולא פשע בה שהיא השבועה שהטילה עליו התורה ועל ידי גילגול צריך לישבע גם כן ששכורה מתה אם טוען ברי או שאינו יודע אם טוען שמא ונה"ה אם זה אומר שאלה מתה ופשעת בה זה אומר שכורה מתה ולא פשעתי בה או זה אומר איני יודע איזה מתה וזה אומר איני יודע איזה מתה וטען המשאל ברי לי שפשעת ועל כל פנים אתה חייב לי ואע"פי שהשומר טוען איני יודע אם שכורה מתה אם שאלה מתה מ"מ צריך לישבע שלא פשע בה ומגלגלין עליו שאינו יודע אם טוען שמא או שאלה מתה אם טוען ברי שאם גם כפשיעה טוען אינו יודע פשיטא שוה הוי מחוייב שבועת התורה ואינו יכול לישבע ומשלם ודוקא בכל אלו הטעני' שבינת המשאל היא ברי שוה חייב לו יש עליו דין גלגול כמו שאמרנו אבל אם טען המשאל איני יודע כלום אם שאלה מתה או שכורה מתה וא"ת שכורה כמה שמא פשעת בה אע"ג דבטעני' זו צריך השומר ג"כ לישבע שבועת השומרים שמתה כדרכה ולא פשע שהיא השבועה שהטיל עליו התורה אפ"ה אין עליו דין גלגול לישבע ששכורה מתה אם טוען ברי או שאינו יודע אם טוען שמא כדאמרנו לעיל ס' רצ"ד כעוף ב' שעל טענת ספק של התובע אין מגלגלין אלא יש רגלים לדבר שדומה טעני' התובע היא קצת אמת כגון אריסין וישתפן דמורי קצת היתירא להנות ממנו כחבריהם וכגון גילגול שבועה דסיסה שרגלי' לדבר שהיא זונה שהרי קינא לה ונסתרה ולכך יש לחוש שמא זנית' אף באירוסין אע"פי שאין לה רגלי' לדבר כי הוכיח סופה על תחלת' אבל הכא אין רגלים לדבר שמתה השאלה יותר מן השכורה הילכך בספק אינו יכול לגלגל לישבע ששכורה מתה וכל זה הוא כוונת בעל הש"ע אם נדרקק בלשונו אלא שהיא מגומגם ג"ל ודוקא גילגול שבועה אין כאן שהיא שבועה דאוריית' אבל היסת מיהא צריך ג"ל ואע"ג דבשאר טענות שמא של התובע אין משיבועין היסת אלא מריסין הכא צריך היסת דאע"ג דלענין גילגול אמרי' שאין כאן רגלים לדבר כמ"ש היינו משום שאינו דומיא דסיסה אבל לענין היסת שפיר יש רגלים לדבר להשביעו דשמא מורה היתירא לומר כיון שבשעה אחת נטלתני ובתביעה אחת נטענה אחת הוא בא עליו מן החליט לומר שוה שאלה וזו שכורה אפי"ך אנא או יאמר כבר נשלם זמן השאלה והתחיל זמן השכירות או יאמר מאן ימר שוה פשיעה היא הרי עשיתי מה שעלי לעשות וכבר"ג היבד היתירוס שמור' לו לכך הטילו עליו שבועת היסת שידקק בענייניו קודם שישבע שלא ישבע לשקר מה שלא יעשה כן בקבלת חרם ג"ל

שמה דין השואל פרה ושכר אחרת ובו ב"ס

א שאל שתי פרות שתיהם חצי היום כשאלה וחצי היום בשבירת ומתה שתיהם המשאל אומר בזמן השאלה מתו וחייב באונסין והלא אמר אחת מתה בזמן השאלה והאחר' איני יודע

בר לעולם דהא בלא זמן השאלו לו וכוונתו עד שיתכמל הכלי מלעשות ולתקן את הכלי או לעשותו פעם אחרת לעשות בו עוד מלאכה דמסתמא לא השאלו לו אלא כל זמן שכלי זה קיים ו"א שהאומר לחבירו השאלני כלי זה בטובו וקנה מירו על זה הרי שאלו הוא לו לעולם דבטובו משמע כל זמן שהוא טוב ואפי' החזירו למשאל חוזר ונטלו ממנו כשיצטרך לו דהא הקנה לו הכלי כל זמן שהוא טוב ודוקא שקנו מן המשאל בקנין או חוזר ונטלו ממנו אבל אם לא קנו מן המשאל בקנין מבי אהרריה פעם ראשונה למשאל כלתה לה קנייה רמשיכה ראשונה ושכר אינו נוטלו ממנו כשהחזירו וכן אם נשבר מחזור לו שכרו ואינו יכול לתקנו לעשות בו עוד מלאכה שלא השאלו לו אלא כל זמן שהוא בטובו וראוי למלאכה ולא במתנה ותנה לו

ז האומר לחבירו השאלני קיררו' לעורר בו הפרדס הזה עורר בו אותו הפרדס בלכר ואינו רשאי לעדור בו פרדס אחר אפי' הוא כשורי דהא פרדס זה קאמר ליה אמר לו פרדס סתם עורר בו פרדס אחר איזה שירצה אפי' אינו שלו שאלו לעורר פרדסים הרבה שלו עורר בו כל פרדסים שלו ואפי' נשחת כל הברזל בעירוה הוי כמתה מחמת מלאכה ומחזור לו הנצב של עץ ויש מי שאמר דדוקא באותה שנה דמסתמא לא השאלו אלא לאותה שנה אבל לא לשנה אחרת

ח האומר לחבירו השאלני שוקת זה ונפל אינו יכול לחזור ולבנותו להשקות ממנו עוד דהא זה קאמר אמר לו סתם השאלני שוקת ונפל חוזר ובונה עד שישקה כל שדותיו אמר לו השאלני מקום שוקת ה"ו בונה בכל מקום שירצה בקרקעות של המשאל ובונה מקום השוקת שיספיק לו להשקות ממנה כל שדותיו או כל בהמתיו לפי מה שהתנה עם המשאל וכל זה ג"כ דוקא שלקח ממנו בקניין על זה אבל בלא קניין אינו בונה שיכול לחזור בו

שמב אין השואל רשאי להשאל ובו סעיף אחר :

א אין השואל רשאי להשאל לאחרים מה שהשאלו לו דשמא אין רצונו של משאל לגמול חסד ולעשות טובה דשאלה אלא עמו ואפי' שאל ס"ת שיעושה מצוה בשאלתו אינו רשאי להשאלה לאחר' בלא רשות המשאל ואם השאלה לאחרים בלא רשות אפי' נתקלקלה מחמת המלאכה ששאלה בשבילה חייב לשלם אפי' יש לו ראייה שיכול לפטר בה אלו היה בירו כמ"ש בס' רצ"א ו"א שלא אמרו אין השוכר רשאי להשכיר ואין השואל רשאי להשאל אלא במטלטלין שאין דרכן של בני אדם להשתכר ולהשאל עמהם מפני שאפשר להבדילם ואינו רוצה שהיו מטלטלין אצל אחר' אבל מטלטלין שאינם עשויין להכריח שורכן של בעלים להשתכר ולהישאל עמהם כגון ספינה וקניות מותר להשאל ולהשכיר לאחרים וע"ל ס' ש"ז

שמג דין השואל אחר כלות זמן השאלה ובו ב"ס :

א השואל חפץ או כל דבר לזמן מיד כשיכלה הזמן חוזר הדבר השואל לרשות המשאל הפטר השואל מאונסין אפי' הוא עדיין בכיתו ומ"מ האיל ונהגה ממנה נשאר עליה ש"ש וחייב כנגיכה ואבירה ואם שלחה לו בתוך זמן השאלה ביד עכרו או ביר שלוחו של משאל או של שואל כבר נתבאר בסימן ש"מ

ב וכן הרין בש"ש רובן מיד שיכלה זמנו כלתה לה שמירתו של ש"ש ואפי' היא עדיין בכיתו ואינו עליה אלא ש"ח

שדמ טען שמתה מחמת מלאכה או רוצה לשלם או לישבע ובו ד' סעיפים :

א טען השואל שמתה מחמת מלאכה אם הוא במקום שיש עדים מצויין אינו נפטר עד שיביא עדים שהוא כדבריו ושלא שינה בה מרכתיב אם אין רואה וגומר הא יש רואה חייב ואם הוא במקום שאין עדים מצויין ישבע כמ"ש לעיל סימן רצ"א ואם התנה שלא ישבע או שלא ישלם אם נגנבה או נאנסה הכל לפי תנאו ואפילו לא קנו קניין על כך דכל תנאי של שומרים קיים אפי' בלא קניין והיא שהתנה התנאי קודם שבא' השמירה לירו שע"מ כן נתקבלה השמירה אבל לאחר ששעבד נפשיה לשמו' טוב לא מצוי להתנית כדברים בעלמא אם לא ע"י קניין

ב כשישלם השואל שמון לו השברים כיצד אם שאל כלי ונשכר שמון השכיר כמה היו שוין בשעת השכירה ונותנין אותו לבעלים כדלפי' מיהמת יהיה לו מלמד שהבעלים מטפלים כנבילה ובכלים שבירתן זו היא מיתתן ואח"כ משלים השואל עליהם מה שהיתה שוין קודם שנשברה ואם הוולה בין שכירה לשעת העמדה ברין לשמן אותה כמה היו שוין בשעת שכירה דהא באותה שעה חלה עליו חיוב התשלומין וכן אם שאל בהמה ומתה שמין הנבלה כמה היתה שוה בשעת מיתה ונותנה לו כדכתיב והמת יהיה לו ומשלים לו עליה ואם אמר לו השואל למשאל טול שברים שלך

לו אפי' העבד כנעני ב"א דעת רבו לא מקרי שאלה בבעלים שאין כח לעבד בלא דעת רבו בלתי.

האופר לרבויו השאילי היום ואשאיך למחר אין זה שאלה בבעלים דהא בשעת שהשאל לו זה היום לא היה זה נשאל לו, שותפין ששא לאחד מהם מחבירו הוי שאלה בבעלים דהא מחירו מוצא עמו בעסק העיתות וכן בעל השואל מאשתו פרת מלוג שלה הוי שאלה בבעלים דהא היא עמו תדיר במלאכתו וע"ל סעיף ט"ז.

אחר ששאל מאשה אחת פרת נכסו מלוג שלה נשאל לו בעל האשה עמה או אשה ששאלה פרה מאחר לצורה נכסו מלוג שלה ובעל הפרה נשאל לבעלה אין זה שאלה בבעלים אע"פ שיש לבעל הפירות בנכסו מלוג של אשתו קניין הפירות לא נקנין הנותן דמי.

שאל פרה לרבעה בע"ל בנמרא אי מקרי שאל והויא בכלל וכי י"א אשונמרא אי לא מי אמרינן וכי ישאל כדשילי אינשי בעינן ואין זה בכלל שאר שאל או דלמא טעמא דשואל הוא משום הנאה דאית ליה ממנה והאי נמי אית ליה הנאה ויש לו כל דין שואל, עוד מבטיא בנמרא שאלה ליראות בה שיהא נראה עשיר והשיב כ"י שלא יושבו בעלי בתים ויהא מנהו להקיפי מהם כמנהג בעינן והאיכא אי דילמא מבינא דאית ליה ממנה מיניה בעינן והא ליכא עוד מבטיא בנמרא שאלה לעשות בה פדות משה פרוטה מהו ממנו מחמת ממנו בעינן והאיכא אי דלמא כל פדות משה פרוטה לאו כלום היא, שאל ב' פרות לעשות בהן שיה פרוטה מהו מי אמרינן ויל בתר שאל ונשאל ואיכא ממונא פרוטה או דלמא ויל בתר פרות וכל דהא ודא ליכא ממונא כל זה מבטיא בנמרא ולא איפשיטא לן ונשארנו בספק שואל אם נתחייבנו באונסין ואין מוציא מידן ואם תפש לא מפקנן מיניה.

שאל משני שותפין ושאל לו אחד מהן מבטיא בנמרא אי היה ברלק של איתו שנשאל לו שאלה בבעל' או לא כולו בעליו עמו בעינן והא ליכא אי דילמא מההיא פלגא דיריה מיהא מופטר וכן שותפין ששאלו ושאל המשאל לאחד מהם מביע' לן אי הוה לאותו השאל שאלה בבעלים או לא כולו שואל בעינן והא ליכא אי דילמא בההיא פלגא דשיליה מיהת מופטר ולא איפשיט ונשאר בספק אי היה שאלה בבעלים אי לא לפיכך אם מתה אינו משלה ואם תפשו הבעלים אין מוציא מידם ואם פשע בהם השומר דהוי פשיעה בבעלים ו"א אע"ג דפשיעה בבעלים פטור וברין זה הדבר ספק אם הוא בבעלים אם לא מ"מ כיון שפושע הוא הוי כמזיק בידים והיאל ואין שם ראייה ברורה לפוטרו חייב לשלם ויש פ"ת דהויא ופסק הוא אין מוציא מידו ואי תפש זה לא מפקנן מיניה.

מלמד תניקת' והניטע לבני המדינה והמקוץ להם הם והסופר שלהם כל אלו מוציא שם שמידיים לכל בני העיר לעשות מלאכתם ו"א דוקא ביום שהיו יושב בו לעשות מלאכתו אם השאל או השכיר לאחד מבני העיר שהוא עסק במלאכתם הוי זה שמורה בבעלים שהיה הוא מושכר להם ואשילו פשע בה השימר פטור אבל הוא ששאל או ששכר מהם חייב שהיה אינם שואלים או שכורים לו, ו"א יוצא' אין עוסק במלאכתם בו בינה אלא שהיה זמן הראוי לו לעשות מלאכתם שאם היו שלוחים לו באותה שעה שישב לעשות מלאכתם היה צריך לכא ולא יוכל להשמש הוי לגבייהו שאלה בבעלים ואפילו אם צריכים לתת לו שכר מ"מ מוכרח היה לעשות לו מלאכתו דשכר נותן לו מידו דהוה אשתפין ששכרו שכיר חודש או שנה דכלל שעה הוי שאלה בבעלים לכל אחד מהם.

הרב השינה לתלמידים אם הם צריכים ללמוד עמו בכל מסכתא שירצה הוא ואף אם התחילו כבר מסכתא אחת יכול לענותה לאחר' או הויהם כשאלו' לו שהם עמו במלאכתו ואם שאל מהם הוי שאלה בבעליו ואם הוא צריך ללמוד עמהם בכל מקום שירצו או היא נשאל להם אפי' שלא בשעת הלימוד כיון שצריך ללמוד עמהם בכל עת שירצו ואם הדבר תלוי בשניהם שהמסכתא שהתחילו יגמרו ואין הרב יכול לשנות המסכתא שלא מדעת התלמידים ולא התלמידים בלא דעת הרב או אינם שואלי' זה לזה כלל, ולפני המורה יורדך לדרוש לעם הלכות המועד הוא נשאל להם שהיה הוא צריך לדרוש להם דוקא בהלכות המועד וכן הדין בש"צ עם קהל שלו שאם הקהל אינם יכולין להשמש ממנו הרי הם כשאלו' לו ואם שאל מהם בשעת ההיא הוי שמורה בבעלים ואם הוא אינו יכול להשמש מהם הוא נשאל להם ואם השאל להם הם פטורים.

שאלה בבעלים ושכרה שלא בבעלים פ"י בשעת שאלה הוי הבעלים עמו במלאכתו ונשלמו ימי השאלה וקורם שהחזירה חזר ושכרה ממנו ובשעת השכירות לא ה"י הבעלים עמו במלאכתו ונגנבה או אברה כימי השכירות פטור דאע"ג דביעית שכינת לא הוי הבעלים עמו כיון דבשעת שאלה הוי עמו שכירות בשאלה מישך שייבא דהא חזיב דגניבה ואבדה שהיה חייב בה משעת שאלה

יודע הוי האחת שמורה בה שמתה כימן השאלה חייב לשלם וה"ל מורה נקצת עניה ועל השנייה שטוען אינו יודע הוה ליה מרוביב שכועה ואינו יכול לישבע ומתוך שאינו יכול לישבע משלם שתיהן ולא דמי להא דלעיל בסעיף הקודם גבי שתי פרות אחת שאולה ואחת שכורה ואומר השומר אינו יודע איזה מזה בדרכה שנשבע שאינו יודע ופטור ולא אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע משלם ההם לא הוי על הקיימת מורה מקצת דהא הוי כמו כופר בכל ואין הילך שפטור משכועה דמורה מקצת דהא הוי כמו כופר בכל ואין להקשות כי הוה נמי כופר בכל וכן בכל חנוך דלעיל בסעיף הקודם אע"ג דהוה כופר בכל מ"מ כשהשואל טוען אינו יודע הא הוי מחייב שבעה מן התורה שלא נגנבה ולא פשע בה אלא שמתה בדרכה ויגלגל עליו המשאל שישבע שכורה מזה או ביום שהיתה שכורה מזה או בשעה שהיתה שכורה מזה ואינו יכול לישבע משלם אינו יודע ומתוך שאינו יכול לישבע ישלם דהא ק"ל יגלגל שבעה מן התורה הוא דלא דמי דהתם כיון שעיקר התביעה שיש לו לישבע עליה הוא שמא למשאל שהיה אינו טוען הפכה כברי לפיכך אע"ג שהיגלגל שהוא מגלגל וטוען שאולה מזה או ביום שהיתה שאולה מזה אי בשעה שהיתה שאולה מזה הוא טוען כן כברי כשהשואל טוען שאינו יודע לא אמרינן ביה מתוך שאינו יכול לישבע משלם כיון שעיקר השכועה ע"י טענת שמא כהא אלא נשבע שאינו יודע ונפטר שאין זה דוכא לטוענו מנה ומורה בג' ועל ג' אמר לא ידענא דאמרינן מתוך שאינו יכול לישבע משלם ההם ה"י המביאים איתו לידו שבעה טוען עליו התובע כרי כן תירצו הראשונים ו"ל ולפי זה נראה גם כטענת דלעיל אם המשאל טוען על איתו שמתה ברי לי שששעה בה והשואל טוען אינו יודע ה"ל השואל גם כן מחייב שבעה ואינו יכול לישבע ומשלם וזה שאמרתי למעלה וה"ל אם זה כ"י ואיך ומגלגל עליו כ"י דין יגלגל קאמנא אבל אינו נשבע כטענת שמא אלא מתוך שאינו יכול לישבע משלם.

וכן אם מסר לו ג' פרות ב' שאילות ואחת שכורה המשאל אומר שתיים שאולות הן שמתו והשואל אומר אחת וראי השאילה היא שמתה אבל השני' שמתה אינו יודע אם השאילה היתה או השכורה היתה הוי נמי מחייב שבעה דמורה מקצת שאומר על אחת וראי השאולה מתה וחייב לשלם אותה ועל השנייה הוי מתוך שאינו יכול לישבע משלם.

שמו דין פטור שאלה בבעליעם כל רינין ובעל בנכסי אשתו וכו' י"ט סעיפים.

א כבר אמרנו דלפינן מקרא רואם בעליו עמו לא ישלם שאם היה המשאל עם השואל במלאכתו שהשאל פטור בהזון הרב השאל ויהא שהיה עמו במלאכתו בשעה שמתה' השאלה היינו בשעה שמישך אותו הרב השאל שכן משמעו' דקרא רואם בעליו עמו לא ישלם אוכי ישאל קאי דמשמע אם היה עמו בשעת שאלה אפי' נגנב או נאבד אפי' בפשיעה לא ישלם ל"ש היה עמו בשאלה כיון שישאיר את עצמו לו לעשות מלאכתו ל"ש היה עמו בשכירות שהשכיר עצמו לו ל"ש היה עמו באימה מלאכה של היכר השואל ל"ש במלאכה אחרת אפי' אמר לו השקני מים והשקהו והשאל לו פרתו כעוד שהיה משקהו הוי שאלה בבעליו אבל אם משך תחלה ואח"כ השקהו אין זה שאלה בבעלים.

ב ל"ש אם באה שאלת הבעלים עם שאלת הפרה כאחד ל"ש היה הוא שכור לו או שואל לו תחלה ואח"כ בעוד שהוא שאיל או שכור לו השאל לו פרתו פטור אפילו לא היה עמו בשעת שכורה ומתה אבל לא היה עמו בשעת שאלה ואח"כ שאל את הבעלים או השכורים אין זה שאלה בבעלים אע"פ שהיה עמו בשעת שכורה ומתה.

ג ומיהו אם שאל את הבעל ונתרצה להיות שואל לו אע"פ שלא התחיל במלאכת השואל בשעת משיכת הפרה אלא מוזמן ומכין עצמו ללכת למלאכת השואל חשוב שפיר עמו במלאכתו אבל באמירה שאומר להיות שואל לו ולא הכין עצמו למלאכתו לא הוי שאלה בבעלים שאין זה עמו במלאכתו.

ד השאל לו בהמתו או השכירה לו למשו' והלך עמה לפעדה ולהטעי' המשו' הוי שאלה בבעליו אע"פ שמעצמו נשאל לו ואם לא הלך שם יסעדה אלא לראות שלא יוסף עליה המשו' אע"פ שסייע עמו אין זה שאלה בבעלים דלהנאתי עשי' שלא יכבד משו' על בהמתו ולא לסייע השיכר, וכאן תפש לו השמענ' דין כשערה עליה לרבוז לא הוי סיעע לשוכר אלא לתקן' בהמתו להקל עליה שלא יגליד עורו ולא מקרי שאלה בבעלים.

ה אמר לו שומר לי ואשומר לך או שומר לי היום ואשומר לך למחר נתבאר כבר בסימן ש"ה

ו האימר לשלוחי צא והשאל עם פרתו אינה שאלה בבעלים שנאמר אם בעליו עמו הבעלים ולא השליח ואם אמר לעבדו הכנעני צא והשאל עם פרתו הרי זה שאלה בבעליו שיר' אע"ג כ"י רבו דמי, ו"א אפי' שלוחו בר הדין ואינו עבדו הוא כמותו ושאלה בבעלים מקרי אפי' בשלוחו שאינו עבד אבל אם נשאל

בעית שלומי ליה בתמי' ואם קבל עליו שמירתו שלא יזיק אבל לא שלא יזיק והזיק שורו של שואל לשור הגשאל תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם דלא עריף מאילו הזיק שור דעלמא דאע"ג דלא קבל עליו שלא יזיק בשביל זה אין לורשות להזיקו ואי הזיק תורא דמשאיל לתורא דעלמא והשאלה היתה בסתם בין היה תם או מועד שואל בעי לשלומי דהא מסתמא קביל עליה שלא יזיק ושלא יזיק לפיכך אם הזיק שור המשאיל את שורו של שואל בין תם בין מועד פטור שהיה לו לשומרו שלא יזיקנו ואם קבל עליו לשומרו שלא יזיק אבל לא שלא יזיק והזיק לשירו של שואל משלם לו המשאיל תם חצי נזק ומועד נזק שלם וכ"ש אם הזיק שור דעלמ' שהמשאיל חייב כדנינה בתם ובמועד .

הלכות גניבה

שמח איסור גניבה ומי נקרא גנב ואיזה שעה מתחייב ובו ח' סעיפים :

א אמרו חז"ל לא תגנוב האמור בעשרת הדברות אינו מדבר בגניבת' ממזן אלא בגנוב נפשות דאית ביה מיתת ב"ד ודבר הלמד מענינו הוא שכל הלאוין הנאמרים ב' הדברות יש בהן איסור מיתת ב"ד ה"ג לאו דלא תגנוב מירי בלאו דאיסור מיתת ב"ד ולא תגנוב הנאמר בפרש' קדושים מדבר בגניב' ממזן לפיכך כל הגנוב אפי' ש"פ עובר על לאו דלא תגנובו וחייב לשלם וכבר ידעת דק"ל שכל איסורי מאון הנאמרי' בתורה כגון גניבה וגזל ואונאה וריבית וכיוצא בהן יש להם שיעור' שאין עוברי' עליהם בלא אלא על שוה פרוטה אבל בפחות מש"פ אינו לוקח מפני שסתם בני ישראל רחמנים הם ועוברי' על מרתם ומחלוקין על דבר קל כזה מיהו חוקא מלקית לוכא בפחות מש"פ אבל איסור' דאורייתא מיהא איכא דכמו דגבי שיעורא דאיסורי מאכלות ילפי' מקרא דחצי שיעור דאורייתא כמ"ש בלבוש תכלת וחזר בתלכות י"ב ס' תרי"ב סעיף ה' ה"ג גבי שיעור דמזונ' הוי חצי שיעור דהיינו פחות מש"פ דאורייתא לפיכך אמרו ז"ל אסור לו לאדם לגנוב משל ישראל אפי' פחות מ"ש מדינת' עור אמרו שאסור לגנוב אפי' דרך שחוק ואפי' ע"מ להחזיר או ע"מ לשלם לו כפל שרוצה לההגותו ויודע בו שלא יקבל לכך גנוב ממנו כדי שיהנה ממנו שישלם לו כפל או ע"מ לצערו הכל אסור כדי שלא ירגיל עצמו בכך וכל זה ילפיה מקד' שדקדקי לא ליכתוב רחמנא לאו בגניבה ונילף ממנין אב מאונאה דמה אינאה דכשע' שאינה לא היה דע האי שאינה איתו דגימא רמחיל ואח"כ כשנועד לו צריך להחזיר לו אף גניבה כן וא"כ לא תגנובו ל"ל אלא ללמד לא תגנובו ע"מ למקט פ"י לצערו לא תגנובו ע"מ לשלם לו תשלומי כפל וכל הני דאמרן נילוף מתורא דקרא זה שאסורין דשקולין ויבאו כולי' .

ב אחד הגנוב ש"פ ממון של ישראל בין מגדול בין מן צדן וא' הגנוב ממון של גויס אסור אלא דבישראל עובר בלאו דלא תגנובו והגנוב מן הגוי אע"ג שאינו עובר בלאו עובר מדאורייתא דכתי' גבי עבד עכרי הנמכר לגוי אחרי נמכר גאילה תהיה לו כלומר תנאלנו ממנו ולא תוציאנו ממנו בע"כ דהוי גזילה , ועוד כתי' ואכלת את כל העמים אשר ה' אלהיך נתון לך בזמן שהם מסורין בידך ולא בזמן שאינם מסורין בידך וש"מ דגזילת גוי אסור וה"ה גניבתו , אבל טעותו כגון להטעותו בחשבון או להפקיע הליאתו מותר ובלבד שידע לו דלכא חילול השם וי"א אפי' להטעותו אסור דהיי נמי בכלל גזילה אא"כ טעה מעצמו דאיהו אטעי אנפשיה ואין כאן גזילה או גניבה .

ג ואיזה גנב ואיזה גזולן גנב זה הלוקח בסתר ואפי' רואין אותו כגון טימן בחורשין וגונב בהמות כיון שסמטין עצמו בפני הבריות בכלל גנב יחשב , וגזולן זה הלוקח בגלוי ובחוק' כדכתיב בכניה כן יהוידע וינוול את החנית מיד המצרי ,

ד ומאימתי נקרא גנב להתחייב עליה משעה שמשך הגניבה שקנאה במשיכה ברא' שמשכה חוץ ברשית הבעלים אבל כל זמן שהיה ברשית הבעלים אינו חייב עד שניכנהנה שקנאה בהגבהה אפי' ברשית הבעלים ואם הכניס להשתות אפי' לגנו חצירו וקרפיו אם היא משתמרת חייב רילפינן מיתירא דקרא דאם המצ' תמצ' הגנבה בידו לרביית גנו חצירו וקרפיו המשתמרת שקננה לו להתחייב עליה אפי' לא משך ולא הגביה אלא שעמד בפניה עד שנכנסה לשם ומת' משלם הגנב כפל דכתיב אם המצא תמצא בידו הגנבה שנים ישלם ומדכתיב על כל דבר פשע על שור על חמיר על שוה על שלמה על כל אבירה וגו' מרבנינו שעל כל דבר שיינוב חייב עליו כפל ומוסף עליהם שור ושם שאם גנבם וטבחם או מכרם משלם ד' תחת השוה וה' תחת השור שכן כתיב בפירוש כי גנוב איש שור או שוה וטבחיו או מכרו המשך בקד ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השוה כד"א שבאו ערס שגנב וטבח ומכר אבל אם מודה מעצמו אינו משלם אלא הקדן דכתיב אשר ירשיעון אלקים ישלם שנים פרט למרשיע את עצמו ואפילו

שאלה עדין נמשך תוך השכירות ומחמת משיכה ראשונה באו לו חייב זה הגניבה ואבירה והוא כבעלים הייא והרי כאלו היו עמי בשעת השכירות ופטור אבל אם שכרה כבעלים ונשלם זמן השכירות וקודם שהחזירה חזר ושאלה שלא כבעלים ומזה כדכרע בהא מבעיא לן בגמ' אי נימא כיון דחייב זה דאונסין לא מחמת משיכה ראשונה בא עליה דהא חייב דשאלה להתחייב באונסין לא שייכא בשכירות אלא שניתוסף עליו חייב דשאלה אח"כ באמירה בעלמא שנתרצה להשאלה והיא עומדת באותה שעה כחצירו וקני ליה חצירו והרי זה קניין אחר הוא ולא מחמת משיכה ראשונה בא לו והוא ליה שאלה שלא כבעלים או דלמא כיון דמחמת משיכה ראשונה יש עליו חייב במקצת דהיינו דגניבה ואבירה עכשיו שנתחייב גם באונסין יש לתלות הכל במשיכה ראשונה והוי שאלה ג"כ כאלו היו כבעלים ופטור אף באונסין , עוד מבעיא לן בגמרא אם שאלה כבעלים וחזר ושכרה שלא כבעלי' וחזר ושאלה שלא כבעלים מהו וכן שכרה כבעלים וחזר ושאלה שלא כבעלים וחזר ושכרה שלא כבעלים מהו הרר שאלה בתריתא או שכירות בתריתא שהיו שלא כבעלים לדוכתא קמיתא דהויא כבעלים או נימא הואיל ואיפסוק שאלה או שכירות בנייהו לא שייכו זה לזה ונשארו כילו בתיקו לפי' הוו כל אלו כספק שמירה כבעלים ואין מוציאין מהם ואי תפיס לא מפיקין , וי"א שאם שכרה כבעלים וחזר ושאלה שלא כבעלים הוי שמירה כבעלים דשאלה בשכירות גם כן מישך שייכא .

זו שכרה כבעלים וחזר ושכרה שלא כבעלים כהא פשיטא לן כיון דשניהם בשכירות הוי שנייה כבעלים כמו הראשונה אבל אם הראשונה שלא כבעלים ושנייה כבעלים לא אמרינן דראשונה תגרור לשנייה להיות גם היא שלא כבעלים דגזירת הכתוב הוא להקל על השומרים דכל היכא דאיכא כעלים או כראשונה או בשנייה פטור ,

מז בעל בנכסי מלוג של אשתו אפי' פשע בהם וגאברו פטור דהו' פשיעה כבעלים שהרי היא תריר עמו במלאכתו ואפי' הוי שאולין או שכורין בידו שלא כבעלים קודם שנשאה ואח"כ נשאה מאותה שעה שנשאה ואילך חשיב שכירות או שאלה כבעלים ואתא שאלה או שכירות בתריתא שהיא כבעלים ומפקעת שאלה או שכירות הראשון שהיה שלא כבעלים ופטור .

ין אשה ששאלה מאחרי' שלא כבעלים ואח"כ נשאת לבעל הבעל וכה להשתמש בשאלה כל ימי שאלתה אבל אינו עליה אלא כלוקח ואין לו דין שומר דבעל בנכסי אשתו לוקח הי לפיכך אם הרבר' השאול גנוב או נאנס ממנו פטור אע"ג שכל הנאה שלו שהרי הוא משתמש בה כל ימי שאלה אפי' פטור ואפי' פשע בה פטור מפני שהוא עליו כלוקח אבל האשה חייב לשלם לכשיהיו לה מעות כגון שתתאלמן או שתתגרש או שיש לה נכסי מלוג שתוכל למוכרה בטובת הנאה כופין איתה למוכר ותשלם ואם הוריעה את בעלה שהיא שכורה או שאולה ואינה שלה הרי זה נכנס תחתיה לשלם דכיון שהיא כלוקח ויודע שאי' שלה לא יפה כחו מכחה שהרי הוא בא מכחה ולא עריף מינה והוא משתמש בה אחר שהודיעה אותו או שקבל עליו להיות הוא השואל , יק' דאמרינן שאם הרבר' השאיל לאשה גנוב או נאנס מן הבעל דפטור מטעם דבעל בנכסי אשתו לוקח הוי ולא מטעם שמירה כבעלים אע"ג דגבי אשה לאו נפקא מינה מדי דהא גם מטעם שמירה כבעלי' היה פטור דהא מ"מ נפקא מינה בזמן שהפקיד או שהשאל דבר הגזול לאחר אע"פ שהיה הגזול כמלאכת השאל חייב השואל באונסין דלא מקרי שאלה כבעלים אלא כבעל החפץ בעצמו דאי הוה פטרינן הבעל מטעם שמירה כבעלים היה שואל מגזולן ג"כ פטור שהרי הוא גם כן אין בעל החפץ לפיכך לא פטרינן ליה אלא מטעם לוקח , הלוקח בהמה לל' יו' לא מקרי שואל ולא שוכר דהא כלשון מקח לקחה מ"מ כיון דלאחר השלשים צריך להחזירה הוי עליה ש"ח דחייב בפשיעה בתוד הלי' ,

יז כל אלו החילוקים שאמרנו בשואל שהם שאלה כבעלים ונהגין ג"כ בכל דהי' שומרי' וילפינן לה מדכתיב ובי ישראל וי"ו מיסוף על עניין ראשון וילמד עלין מתחתין פ"י שרין כל שאר השומרים כתיובם למעלה משואל וילפינן להו משאל מה שואל פוטר כבעלים דבפירוש כתיב ביה אם בעליו עמו לא ישלם אף כל שאר השומרים פטרי' כבעלים ,

שמוזן דין הזיק שור של שואל לשל משאיל או איפכא ובו סעיף אחד .

א שאל שור בסתם והזיק שורו של שואל את שור הגשאל אפי' אם הוא תם משלם נזק שלם שהרי המשאיל יכול לומר לו אם הוזה שורי משור דעלמ' היית צריך לשלם לי כוליה דהא שמירתו שיא יזיק קבלת עליוך שהרי מסתמא צריך לקבל עליו שלא יזיק ושלא יזיק השתא דשור דירך אזיקה חצי נזק

ואפי' מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור ולא אמרין הא הודה משום שהיה יודע שיבאו עליו עדים שראו שגנב לכך הקדים והודה כדי לפטור עצמו מן הכפל אפי' התורה פוטרתו מאשר ירשיעו אלקים וגו' ובלבד שיחייב עצמו בהודאתו בקרן בגוף שהוד' שגנב וטבח או מכר שגנב' שבהודאתו חייב עצמו בקרן ואח"כ באו עדים שגנב וטבח ומכר הואיל וחייב עצמו בהודאתו בקרן של הגניבה תרי הודאתו הוראה גמורה היא ופטור מן הקנס אפי' שלבסוף באו עדים אבל אם מתחלה אמר לא נגנתי ובאו עדים שגנב והרי נתחייב בקרן ובכפל ואח"כ באו הודאה וטבח ומכר והרי בהודאתו זו לא חייב עצמו בכלום אלא שע"י הודאה נרצה לפטור עצמו מחיוב ד' וה' של טביחה ומכירה ואח"כ באו עדים על הטביחה ומכירה שהוא טבחה ומכרה חייב תשלומי ד' וה' ואין הודאתו מעלת לו כלום כיון שבהודאתו לא חייב עצמו בכלום אמרו' משום שידע שהמורה בקנס פטור הודה ולא הודה אלא מיראת העדים שידע שיבאו ויחייביהו ובלאו הכי לא היה מודה וזוין זה הודאה גמורה' ככל לב ומיהו אין מודה בקנס פטור אלא דוקא: בפני ב"ד שהם ג' מומחים ובמקום ב"ד אבל אם הודה בפני שנים אפילו במקום ב"ד או אפי' בפני ג' וחוק למקום ב"ד הודה אינו מעיל להפטר מקנס לפי האירא שאין לנו ב"ד הראויין לדון דיני קנסות דמומחין בענין ראלקין כתיב בפרש' ואין עכשו מומחין אין מעיל שום הודאה ליפטר מקנס וגם קנס אין דנין ונפקא מינה אם תפס אי מפיקין מיניה וע"ל סעיף ה' א' ואלו התשלומין בין קרן בין כפל אם יש לו מטלטלין גובין מהן ואם אין לו מטלטלין אלא קרקע יורדין להן וגיבין מעירות שלו כשיאר גיוקין רכתיב בהו מיטב שדרו ומיטב כרמו ישלם ואם אין לו מקרקעי או מטלטלי בומן שהיובל נוהג דבר תורה 'מוכר א"ע ומשלה לוח את הקרן אבל בזמן הזה אינו נמכר שאין תורת עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג כמ"ש טעמא בלבוש ע"ז סימן רס"ו סעיף י"ד .

א כבר אמרנו פעמים דחוקשה אשה לאיש לכל משפטים שבתורה לפיכך אחד האיש ואחד האשה שגנבו חייבים לשלם אלא האשה שהי' אשת איש ונגבה אין לה לשלם משלה אם הקרן או חליפין בעין מחזירין אותו לבעלים ואם אינו בעין מסתינין עד שתתאלמן או שתתגרש ויתבענה .

ב אשת ראובן השאילה לאשת שמעון כלי כסף וכלי זהב ויצא לקול בעיר שגנבו החפצים ושאלה אשת ראובן הצדיה וטענה אשת שמעון אין לי מאה לשלם שהכל של בעלי ושמעון בעלה אמר ג"כ לא אשלם לך כלום שלא נתת לי כלום ואשת ראובן טוענת ג"כ על שמעון עצמו שידרה מה נעשה בהן ושמה עדיין כרשותו שמורה על שמעון שבאו החפצים לרשותו אלא שאינו יודע מה נעשה בהם בהא מילתא הוי דינא פשיט' שאין שמעון חייב לשלם מה שלותה אשתו אמנם אחר שהודה שבאו אלו החפצים לביתו צריך לישבע שאינם ברשותו ושלא פשע במה שגנבו ונס האשה תשבע שאינה ברשותה ויתכונן עליה פסק דין שחייבת לשלם לה החפצים לכשתתאלמן או תתגרש .

ג קמן שגנב פטור מהכפל דאיש כתיב כפרשה והקרן אם הוי' בעין מחזירין לבעלים דאפי' דאיש כתי' אין ; סברא שתפטרנו התורה מלהחזירו בשהוא בעין ואם אינו בעין פטור גם מהקרן אפי' לאחר שוגדל כי' שהתירה פוטרתו בקטנתו מאין יבא עליו החיוב בגדולתו ולא דמי' לאש' שבשתתאלמן או תתגרש חייבת לשלם דהתם האשה בת חיובא היא אפי' בעודה תחת בעלה אלא שאין לה לשלם לפיכ' כשתתאלמן או תתגרש צריכה לשלם מה שנתחייב' כבר אבל הקטן בקטנתו מיטעו התורה שלא ישלם אפי' יש לו נכסים וכיון שבקטנתו לא חל עליו חיוב תשלומין גם כשגדל אינו חייב לשלם .

ד עבר כעניי דינו כאשר כדלפינן לה מאשה לפיכך אם גנב אם הקרן בעין מחזירו לבעלים ובכפל אין לו לשלם דהא כל מה שקנה עבד קנה רבו וגם בעליו אינו חייב לשלם בשבילו כמו בהמה שהייתה רכוש שהוא בן דעת אין בעליו יכול לשומרו שלא יוק לאחור' ואם היינו מחייב' הבעל לשלם בשבילו כשישקו אם יקניטנו רב' ילך וידליק גדישו של חבירו ונמצא מחייב רבו מנה בכל יום אלא אם ישתחרר חייב לשלם מה שנתחייב כבר כמנה באשה .

ה ראוי לבית דין להכית הקטנים על הגניבה כפי כרו ש' קטן כדי שלא יהו רגילין לגנוב וכן אם הויקו שאר נזקים הראויין לייסרם ולהכות' וכן העבדים אם מויקין מכות אותם מכה רכה שלא יהו משולחים לחוץ .

ו גנב שגנב והגניבה את הגניבה כבר אמרו' שקנאה בהגנבה להתחייב עליה לפיכך אם בא אחר וסייע עם הגנב להחליבה משום אין לבעלים על השני כלום דלאו בעל דברים ידידה הוא אלא עם הגנב .

ז ראובן שראה שמעון שגנבם לבית לוי ולקח חפץ אחד ואמר משום שיש לו טענה על לוי הוא ליקחו ואח"כ בא אותו חפץ ליד ראובן והחזירו לשמעון אין לוי יכול להוציא מיד ראובן דין דלא דמי' לשומר אבידה שצריך להשיבה ליד בעלים כיון ששמעון טוען שמן הרין נטלו מבית לוי מחמת תביעה שיש לו עליו ואם היה ראובן מחזירו ללוי היה שמעון עוין עליו כל ימיו ואם היה שמעון אח"כ תיפיש דבר משל ראובן לא היה צריך להחזירו לו עד שראובן היה משלם לי מה שלוי חייב לו לפי דבריו וא"כ אין ראובן חייב להוציל ממין של לוי בממונו , ודווקא ששמעון יש לו שום טענה על לוי כמו שמעון דמ"ה לקחו ממנו אבל אם אין לו טענה על לוי אלא בתורת גניבה לקחו מיד שבא ליד ראובן והוא יודע שגנב הוא אצל שמעון חייב הוא להחזיר ללוי משום משיב אבידה ואם החזירו ליד שמעון הגנב חייב ראובן לשלם ללוי כיון שמה אבידה שפשע .

ח ראובן תבע לשמעון שגנבם לחרו וגנב ספריו והוציא' מרשותו וחשוב שמעון אמת היא שהוציאתי' אבל כך היה המעשה שבקשה ממני קרובתי בלתיך להוציאם כי לא יכלה שאתם ולא ידעתי שלמי היו שלה או שלך וגם לא לקחתי' ולא הגבהתם ממקומם אך היא הגביהתם ונתת' לי וטרחתי בשביל' ונתתם לאביה הרין הוא ששמעון חייב להחזיר הספר' לראובן כי מה היה לו ליכנס לחרו ולהוציא' הספר' שלא מדעתו כי כל המינה בביתו שר אדם הוא בהזקת שלו וגם נזכר הדבר שבין לסייע לקרובתו לגזול המה ומה שטיען שהיא הגביהת' ונתתם לו מ"מ הרי טוען שהיו כבדים ולא יכלה שאתם וכיון שלא יכלה להוציאם ממני אם לא שטייעה לה'ל כאלו הוציאם היא ויגבה ראובן משם שיציה דהא שגיהם גנבו לפיכך אם ירצה גובה מכלתו שהודיה שהם ברשותה ואם ירצה יגבה משמין שטייע לה , וכן הדין אם ראובן גנב והזמין הגניבה במק' טמונו והוצרך לצאת מן הליד עד שאינו יכול להכריח הגניבה מהעיר ושלא אח"כ איש אלהיבא לו הגניבה וגלה לו שגנבה השליח חייב לשלם שהוא יוקד הגנב מאחר שידע שהוא גניבה , המראה את חבירו לגנוב או שלחו לגוב ק"ל אין שלח לדבר עבירה כמבואר בגמ' מקומות ואין המראה או השלח חייב מיהו י"א אם השלח אינו בר חיובא הושלח חייב המדי' הא טעמא דאין שלח לדבר עבירה והשלח חייב המשלח פטור גמלא משום דאמרין דברי הרב דובי' התלמוד דברי מי שטייען זה אין שידך לומר כשאין השלח בר חיובא , אשה שמכרה או משכנה והבעל אומר שגנבה ממנו עיין בלבוש המין וארגמן סימן פ"ו .

שן קצת דיני ד' וה' וגנב שגנב חלב של חבירו ובו סעיף אחד .

א מפני שאין דנין עתה דיני קנסות אין אנו צריכין להאריך בדיני כפל ותשלומי ד' וה' מכל מקום כיון דק"ל דאי תפש לא מפיקין מיניה ולא אמרין רבי עברי ליה רבנן תקנה לגיוק דלא ליפטר קרנא שניצ'ו אבל מפני מכרי נוקיה כגון כפל וד' וה' לאורחו ממונא דחבריה לא עברי ליה תקנתא ואפי' לא תפש מפיקין מיניה דס"ל דהא דלא מפיקין מיניה אי תפיש לא משום תקנתא דהא אלא דינא הוא כיון דמן התורה מחויב אלא שאין לנו בבבל מי שיכפנו לתן דאין דנין דיני קנסות בבבל וכל כתיב' עביר אוניש דינא לנפשיה ולא מפיקין מיניה עד דיהיב ליה כל מאי דמחייב ליה מדאוריית' וע"ל בס' א' ע"ב נכתוב מהם מעט בדרך קצרה ודיני כפל קצת חזרנו כבר מעתה נכתוב קצת דיני תשלומי ד' וה' בדרך קצרה , גנב ששכח ומכר ל"ש לפני יאוש ול"ש לאחר יאוש חייב ד' תחת השה וה' תחת השור דסחם וטבחו או מכרו כתיב בין לפני יאוש בין לאחר יאוש טשמעו הוי מעידין אותו שגנב בין שאותם העדים מעידים עליו שטבח ומכר בין שהעידו בו אחרים שטבח וטכר לא אמרין דכל כת וכת מעדים על חצי דבר דהא לא מחייב ד' וה' אלא בצירוף כל הכיתית שכל אחת דבר שלם היא מעירה דהא מחייב ד' הגניבה כפל בלא עדי טביחה ומכירה וחייב לשלם ד' וה' על פי עדי טביחה ומכירה הוי שני עדים על הגניבה ואין על השחטה אלא עד א' או שיקדה בה מעצמו משלם כפל ואינו משלם ד' וה' דמורה בקנס פטור ואם לא הודה עד א' מחייבו , גנב שראו שותפין וטבחו או מכרו והודה לא' מהן וכפר לשני ואח"כ באו עדים שטבחו ומכרו משלם לזה שבפר ה' הצאי בקר ולשני שהודה לו כבר פטור דהא אמרין מודה בקנס פטור ואפי' דאמרין מודה ב' וה' ואח"כ באו עדים חייב היינו הוכח שלא חייב עצמו בהודאתו בקרן אבל הכא הא חייב עצמו בחצי הקרן בהודאתו גנב ונתן לאחר במתנה או שהקיף לו או שצ' בחובו או שהחליפו באחר או שלחו כמכלוגית לבית חטיו חייב דכל אלו ככלל מכירה הם עשות' שלוח שימכרה או ישכנה ומכרה או מכחה שלוחו המשלח חייב אף על גב דק"ל בכל התורה כולה אין שלוח לדבר עבירה והמשלח פטור משום דברי הרב דובי' התלמוד כו' הכא רבתי התורה וכתב חד תחת יתירה דכתיב תחת השור תחת השה וירישו בו לרבות השלוח גנב ומכר לאחר והתנה עמו שלא תהא קניייה לו אלא לאחר ל' יום ונתן ד' ליהוכר הגנב אינו משלם ד' וה' שערין אין המכר חל ולא קיימן כאן ומכרו אלא משלם .

שפי' דין אשה ועבד וקמן שגנבו ומו' ה' וסעיפים .

משלם הנפל, מכרה חוץ מחלק אחד ממאה שבו או חוץ מידה או חוץ מרגל, או ששייר לו דבר הניתר עמה בשחיט' אינו משלם ד' וה' ודומכו כולו בשמע והרי לא מכר' כולו אבל אם שיר דבר שאינו ניתר עמ' בשחיט' כגון קרנא וגו' אין זה שיר והיו' ד' וה' זיש חולקין גנב קטע' או סומא או טרופ' חייב דמה שנגב הא מכר כולו גנב מהשותפין ומכר' חייב דאע"ג שלא מכר כל הבהמ' של א' מהם מ"מ מה שנגב לכל א' הא מכר כולו אבל אם היה לו שותפות בה ונגבה ומכר' פטור מד' וה' דלא קרינן ביה ומכרו כולו באיסור ולפיכך גנב משל אביו ואח"כ מת אביו ואח"כ טבח או מכר פטור מד' וה' שהרי בשעת טביחה ומכירה יש לו בה חלק ירושתו אבל אם טבח ומכר בחיי אביו חייב דכולי לאיסור טבח ומכר גנב שלימ' וקטע ממנה אבר ומכרה מבעיא בגמרא אי אמרין מה שנגב הא לא מכר כולו ופטור אי ניהא מה שמכר הא לא שיר בו וחייב ונשאר בתירו וכן מבעיא גנב ומכר' חוץ מל' יו' שיעשה כי מלאכתו או חוץ ממלאכתו סתם ולא אפשטיא ולהרמב"ם אי א' תפס אין מוציאין מידו בכל, פיקא דיינא ולהרא"ש מוציאין מידו דקנס הוא א"א לזכות בו אלא ע"י פסק הכ"ד וכל זמן שב"ד לא פסקו אין לו זכות בו שותפין שנגבו אם טבח ומכר א' מהם לדעת חבריו הירנעשה שלוחו של חבריו על חלקו וכבר אמרנו דבטביחה ומכר' רבת' התורה ריש שליח כו' לפיכך חייבי' לשלם ד' וה' בין שניהם ואם טבח ומכר שלא לדעת חבריו פטור אף על חלקו דבהורא פלא דחכמיה לא נעשה שליח והוה ליה כטביח ומכר אחר הגנב שפטור כמ"ש ועל חלקו גמי פטור הואיל וליכא וטבח ומכרו כולו בחיובא ואע"ג דק"ל חמשה בקר ואפי' ה' הצאי בקר כרארין לעיל גבי נגב שור של שותפין וטבח ומכרו כו' שאני התם דמשום שהיה לא' מהם על חלקו פטור אבל בשעת טביח' הואי כוליה בחיובא ונתחייב ככולה אלא שהודאתו פטרתו נון חציו והחציו הנשאר חייב לשלם אפי' ה' הצאי בקר אלא הכא בשעת טביחה ליכא חיובא בכוליה, גנב ועמד בדיון ואמר הדיון צא תן לו ואח"כ הלך וטבח ומכר פטור מד' וה' שכיון שאמר לו הדיון צא תן לו ה"ל גמר דיון שחייב להחזירה ואינו נקרא עליה עור גנב וכשטובח ומכר אח"כ ה"ל גולן עליה וגולן אינו משלם ד' וה' אלא גנב אבל אם אמר לו הדיון חייב אתה ליתן לו לא דה גמר דין והרי עדיין הוא גנב עליה ואם אח"כ טבח זמנא קודם שנגמר הדין חייב בד' וה' שחטה הגנב ונתנבלה בידו פטור דליכא וטבח כולו וכן הנוחר או המעקור פטור דליכא וטבח כולו אבל השוחט לרפואה או לכלבים אי שגמצאת טרפה חייב דהא מ"מ טבחה כולה אלא שאנסרה מצד אחר נגב השוחט את הכלאים חייב דרבחה התורה ולא כתבה שור ושה אלא שור או שה ודרשו בו או לרבות את הכלאים, גנב ברשות המבעלים מיד שהוציא מרשות המבעלים קנאו ונעשה עליו גנב ואחר כך טבח או מכרו חוץ מרשותו או שנגב חוץ מרשותו שמשכו ונעשה עליו גנב וטבח או מכרו אחר כך אפי' ברשותו או שנגב וטבח ומכר חוץ מרשותם חייב בד' וה' אבל גנב וטבח ומכר הכל צרשית' פטור שלא נעשה עליו גנב כל זמן שלא הוציאה חוץ מרשות בעליה וכו' שנגיבה אין כהן אינו חייב על הטביחה ומכירה, היה העדר כיער והלך הגנב כיער כדי לגנוב מן העדר מיד שהכיש הכהמה והטמינה בין האילנות נעשה עליה גנב כיון דקמיטמר מאינש ואם טבחה שם חייב בד' וה' גנב ומכר בשבת או מכרה לע"ז חייב דליכא משום קום ליה ברבחה מיניה שאין כאן חיוב מיתה אבל אם נעשית המכירה באיסור כגון שורקה המוכר מרשות הרבים לחצר הלוקח ואמר ללוקח לא תקנה לך הגניבה עד שתננה בחצרך דאיסור שבת שהוציא מר"ה לרה"י ואיסור הגניבה שנקנית לו כאין כאחד בעת שתנוח על הקרקע וכן אם אמר הלוקח למוכר קני תאנה מתאנתי ותקנה לי בה גניבתך דה"ג בעת שהוא קוצץ התאנה שעושה מלאכה בשבת נקנית לבעל התאנה הגניבה והרי איסור שבת ואיסור גניבה כאן כאחד פטור מד' וה' דקום ליה ברבחה מיניה דהיינו במיתה משום איסור שבת שעבר באותה שעה, וכן הטובח בשבת או טובח לע"ז פטור מד' וה' דאיסור מיתה וחייב דה' וה' כאין כאד' וק"ל ברבחה מיניה ואפי' לא התירו בו משום שבת וע"ז כיון שיש בו חיוב מיתה אלו התירו בו פטור דהכי ילפי מקרא דכתוב מכה אדם ומכה בהמה הוקשו להרדי מה מכה בהמה לא חלקת' בו בין שנגב למעור לפטורו מן משעם דקום ליה ברבחה מיניה ואפי' היתה גנובה לו קודם שכבר נתחייב קרן וכפל קודם שבת וכשטבחה בשבת לא בא עליו כשבת אלא חיובא דר' וה' שהוא כולו קנס ואין בתוכו שום קרן לא אמרין הואיל והקנס חירוש הוא לחייב אפי' במקום מיתה כמו שאמר ר' מאיר במשנה דאין היקש לחצאין זלכולי מילתא איתקב דהיכא דקום ליה במיתה פטור ממזון ואין צ"ל חיובא שום חיוב הקרן בא כשבת כגון שהיתה שאולה בידו וטבחה בשבת לשם גניבה דחיו' קרן וכפל דר' וה' כאין כאחד דפטור מן הכל דהא בקרן פשיטא דפטור לכ"ע וכיון שפטור מן הקרן לא מחייב כמות' בכפל ד' וה' דתשלומי ד' וה' אמרה רחמנא

ולא תשלומי ג' דר', הטובח ביו' כפופים והתירו בו פטור דהא איסורי יום כפור ודינו כרת ואם לא התירו בו חייב דק"ל חייבי מלקות' שנגזין חייבין כמזון שעמהן דלא מיקרי קום ליה ברבחה מיניה, עשה שליח לשחוט לו הגניבה כשבת ושחטוה' שליח בשבת יש אומרים שהגנב חייב בד' וה' שהרי אין בו חיוב מיתה לנגב אלא לשליח ולענין איסור שבת אין שליח לדבר עבירה ולענין חיוב ד' וה' כבר אמרנו דרבחה רתורה לחיו' הגנב אפי' ע"י שליח, וי"א דאפי' הגנ' פטור משום דה"ל שחיטה שאינה ראיה דמלאכ' שבת אסורה כרכתבין בלבוש התכלת והחור כהלכות שבת סי' שי"ח ולא קרינן ביה וטבח דלאי שמה טביחה, גנב שנגב מן הגנב אפי' אחר שנתיישבו הבעלי' אינו חייב בכפל ולא בד' וה' דק"ל אע"ג שנתיישבו הבעלי' לא קנאו הגנב הראשון ד'איש כרי לא קני וא"כ כשנגב הגנב השני מבית גנב הראשון קרינן ב' וגונב מבית האיש ולא מבית הגנב ואם גם טבח הגנב הראשון הרי קנה הגניבה בשינוי מעשה ובא אחר וגנבו ממנו אפי' הטביחה הראשון משלם לבעלים ד' וה' שהרי גנב וטבח ומכר והשני משלם כפל לראשון שקנאו בשינוי מעשה וק"ל שינוי מעשה כרי קנה גנב ומכרו ובא אחר וגנבו מן הלוקח גנב הראשון משלם לבעלים ד' וה' דהא גנב כלו ומכרו וגנב השני אם גנבו מן הלוקח אחר שנתיישבו הבעלי' הראשונים חייב בכפל ללוקח דהלוקח קנאו ביאוש ושינוי רשות וקרינן ביה וגונב מבית האיש ואם גנבו מן הלוקח קודם שנתיישבו הבעלי' הראשונים פטור מן הכפל דשינוי רשות כלא יאיש לא קני ואין זה גונב מבית האיש, הגונב עכ"ד ושטר' וקרקעו' פטור מן הכפל וכן הגונב מן הגני ומן ההקדש אינו משליאת הכפל אלא הקרן ודבר זה למדו מכלל ופרט וכלל וזכי דרשו כתי' גבי כפל על כל דבר פשע כלל על שור על חמור על שה על שלמה פרט על כל אבירה אשר יאמר וגומר חור וכלל בכל ופרט וכלל אין אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש כולו המטלטל וגופו ממון אף כל דבר המטלטל וגופו ממון יצא קרקעות שאינם מטלטלין יצאו עבדים שהוקשו לקרקע' ודכתיב והתנחלתם אותם וגומר יצאו שטרות שאע"פ שמשלמין אין גופן ממון, יצא הקדש דרעהו כתיב ואין הקדש רעהו וכן הגני אינו בכלל רעהו, גנב פטור חמור אפילו קודם שפרה משלם כפל אע"פ שעכשיו אינו שלי ראו' להיות שלו ה' אחר שפרה ובכלל רעהו הוא הגנב חלבו של חבריו ואכלו משלם קרן וכפל דאע"ג דמתחיי' כרת באכילתו כבר נתחייב בגניבה קודם שבא לידי איסור חלב.

שנא דין הגונב כים בשבת וכו' סעיף אחר :

א' יש שפטור משלם ואינו' זה שבא לו עם חיו' התשלומין חיוב מיתה כגון הגונב' כים כשבת ולא הגניבה' ברשות בעלים אלא היה מגנרו ומוציאו מרשות הבעלי' לרה"ר וחברו ירו' למפתן הבית תוך ג' טפחים סמוך לארץ והפילו לתוכה שאיסור שבת ואיסור גניבה כאין כא' ונאבדו שם מיד כגון דרשינוהו לנהרא ה"ז פטור מתשלומין דקום ליה ברבחה מיניה אבל אם גנב כים בשכ"ה גניבהו שם כר' והוא ח"כ הוציאו לרה"ר והשליכו לנהר חייב לשלם שהרי איסור גניבה כאה קודם שנתחייב באיסור סקילה וכן כל כיוצא בזה וכן אפי' כששניהם באין פגור ולא נאבד מיד אלא אחר זמן שחייב לשלם דלא באה חייב התשלומין אלא כשנאבד והרי באה איסור שבת קודם חיוב התשלומין וכל זמן שהוא עדיין בעין בעולם צריך להחזירו דברשית דמריה הוא, וכן הכא במחתר' וגנב כלים ושברן פטור שקנאו בדמי' שכל הוציא את הגנב בשעה שחותר את הבית לגנוב מותר להרגו דכתיב אם במחתרת ימצא הגנב שחותר הבית לגנוב ונמצא שם והומת אין לו דמי' כלומר אין לו רצוח' שהרי הוא כמת מעיקרו שהרי זה להורגך בא שאר' יודע שאין אדם מעמי' עצמו ורואה שנוטלין ממנו ושורק וא"כ ודאי ע"מ כן בא שאם יעמוד בעל המזון כנגדו והרגו ואמר' תורה הכא להורגך השכם להורגו לפיכך כל דבר שהוא עושה שיש בו חיוב ממון כגון שהיק את חבריו או שטבח ומכר פטור ודיוקא שאין הכלי שנגב בעין כגון ששברו אבל אם היה בעין צריך להחזירו דברשיתיה דמריה קאי ודוק' ששברם בעורו במחתר' אבל אם שברם אח"כ חייב לשלם דברשו' דמרי יהו עדי שעת שבידה ובהיא שעתא לאו חיוב מיתה איכא ויש כא במחתרת שחייב לשלם כגון אב שחותר על בנו שאותו אין בו חיו' מיתה דק"ל שלא בא להרוג שרחמי האב על הכן כאשר יתבאר לקמן בע"ה ברניי נפשות.

ענב דין טוען טענת גנב בפקרין וכו' סעיף א' :

א' כתיב כי יתן איש אל רעהו כסף או כלי' לשומר וגנב מבית האיש אם ימצא הגנב ישלם שנים ואם לא ימצא הגנב יתקרב ב"ה אל האלוקי' אם לא שלח ירו' במלאכת רעהו וגומה אשר ירשעוין אלקים ישלם שנים לרעהו ודקרקו חו"ל רפשייה דהאי קרא דאם לא ימצא הגנב על כרחך בטוען טענת גנב משתעי בגנך

חושן משפט

הלכות גניבה

סימן שנר שנה

לאפקו שכרים אבל בשאר ניוקין כתיב והמת יהיה לו מלמד שהבעלים מטפלין בגניבה. אבל כשרא והיינו טעמא גנב וגולן מיר שהוציא הגניבה או הגזילה מרשות בעלים קנה איתה והיא שלהם ונשכר או נפחת כרשותם נשכר ונפחת והם צריכים לשלם מה שננכו וגולן אכל מזיק לא קנה הרבר הניקו ואינו חייב לשלם אלא מה שהזיק לפיכך אם הבעלי רוצים ליטול הכל ושהגנב והגולן ישלמו עליהם מה שנפחת שומעין להם דלא אמרו שחייבים ליתן כלל שלם או דמיו אלא משום תקנת הבעלים ואם הם אינם רוצים בתקנה הרשות בידם ושומעין להם מיהו כל זה הווקא אם יש להם מעות לשלם אבל אם אין להם מעות לא גריעו שכרים אילו משאר מטלטלין ושומין אותם לבעלים.

גנב או גול ולא נתייאש הבעלי שניה אינם יכולי להקדישו לא הגנב והגולן ולא הבעלים הגנב והגולן לא שהרי אינו שלהם ואין אדם מקדיש דבר שאינו שלו והבעלים לפי שאינו ברשותו ואיש כי יקדיש ביתו קדש אמר רחמנא מה ביתו ברשותו אף כל שברשותו אפילו יש להם עדי גזילה וגניבה שיכולים להוציאם בדינים אפילו הכי אינו קדש שהרי עדין אינו ברשותו המחוסר גבויינן במה דבריו אמרין במטלטלין אבל במקרקעי אם יש לבעלים עדים שיכולים להוציאם בדינין יכולים הבעלים להקדישו דקרקע אינה נגולה וכל היכא דאיתא ברשיתה דמרה איתא ואינה מחוסר גבויינא.

שנה גנב שהחזיר הגניבה שלא מדעת בעליה וכו' ג' עינים

הגונב חפץ מבית חברו והחזירו למקומו ולא ידעו הבעלים שהחזירו אם ידעו הבעלים קדם שהחזירו שנננ' מהם אע"פ שהחזירו הגנב אח"כ לתוך בית הבעלים לא הוי השבה מעליא ולא נפטר הגנב דכיון שידע הבעל שננכה נתיאש מלשמורו עוד ועכשיו שהחזיר לא ידע שישמרו והוא באחריות הגנב עד שידעו הבעלי שהחזיר כגון שמנא את חפציו ומצאן שלימים מיהו כשמנאם ומצאם שלימים נפטר הגנב אע"פ שלא ידעו הבעלים בשעה שהחזירו לפיכך אם גנב לו מעות והבליעם לו בחשבון ונתנם לתוך כיסו שיש בו כבר מעות שלו יצא דק"ל אדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה וציון שיש בו מעות כבר מסתמא משמש בו כבר וידע כמה הוי בו ולאחר שהחזיר הגנב גם הגניבה לתוך הכיס אע"פ שלא ידע הבעל בזירה מ"מ מסתמא מיר אחר שהחזיר הגנב חזר ומנה המעות שבכיס שהרי אדם עשוי למשמש בכיסו בכל עת ונדע לו שיש לו מיתר בכיסו וכיון שנדע לו יצא הגנב וירי השבה אבל אם ורקם הגנב לכיס של הבעל שאין בו כלום לא יצא דכיון שאין לכלל בכיס זה מעות אינו עשוי למשמש בו והייב הגנב באחריות הגניבה או הגזילה עד שידעו הבעל שהחזיר כך וכך לכיס פלו' ואם לא ידע לבעלי קדם שחזיר הגנב שננכמהם מיד כשמחזירם הגנב למקומו יצא אע"פ שלא מנאים הבעלים דהא לא נתייאשו הבעלי מעולם משמורתם ומסתמא ישמרוהו.

ב' דבר' ברב' שאין בו רוח חיים שאינו זו מקום שמניחו שם כשמחזירו אבל הגנב טלה מן העיר וידעו הבעלים שננכ והחזירו הגנב לעיר שלא מדעת הבעלים ומת או ננכ קודם שנודע לבעל וגם לא מנה את הצאן חייב הגנב באחריותו אבל אם מנה הבעל את הצאן ומצאן שלימים פטור ואם לא ידעו הבעלי לא בנניכתו ולא בחזרתו אע"פ שמנה הבעל את הצאן חזרה ומצאן שלימים אפ"ה חייב הגנב באחריותו עד שידע את הבעלים שישמרו את הצאן שהרי על ידו גנבתי שהולכו לגנבו למד טלה זה דרך ארץ חיי מדרך שאר הצאן שבעיר זה והבעל לא ידע שישמרו מזה לפיכך יודיענו הגנב שישמרוהו שמירה מעולה.

ג' דבר' שנפטר כשמחזירו למקומו בגנב הגונב מבית הבעלים אבל שומר שננכ מרשות עצמו כגון שהפך אתי כיס אי טלה ויש עדים שננכו מקום שהניחו שם אע"פ שיש עדים שהחזירו למקומו חייב באחריותו עד שידע לבעלי שומר שננכו אינו נאמן עוד לבעל להיות שומר עליו וכלתה ליה שמירתו והרי כאילו לא החזיר עד שידע לבעלים.

שנו אסור לקנות שום דבר מן הגנב והקונה ממנו ודין מפורסם או אינו מפורסם וכו' עינים :

א' אסור לקנות מן הגנב דבר שיש לחוש שננכו והקונה ממנו עין גדול הוא שמחזיק ידו עיברי עכירה שנים לו לגנוב פעם אחר' שאם לא היה מי שקנה ממנו לא היה גנב כראשי אינוש ולא עכביא גנב אלא חורא גנב לפיכך אסור למייע לגנב בשום דבר המכבאו לגנבים כגון הדיא אית' דאמאי לנפח שיעשה לה במסתר שתי מפתחות וקנאה ממנו בייקר ואמרו שהנפח ראי' לענש דכיון שיעשא' במסתר ושלאה בייקר היה לו להיריש שמונתה היה כרי לגנוב מכבסי בעלה ולא היה לו למייע לה דלא

ופרכינן אמת אי לפני יאוש פשיטא אלא לאחר יאוש ואי יאוש קני הוי שלו ואמאי אינה עולה לרצון אלא ש"מ דיאוש לא קני וצריך להחזירה מיהו אם יש עם היאוש שניו השם אפי' הוא גרוט שחזור לכריתו יש אימרים שקונה מן התורה וא"צ לחזיר לו אלא הרמים.

ג' ואם יש עם היאוש שינוי רשות כגון שמכרו הגנב לאחר שנתיאשו הבעלים קנאו הלוקה וי"א בין שנתיאשו הבעלים ואח"כ מכרו הגנב בין שמכרו הגנב ואח"כ נתיאשו קנה לעניין שאין הקונה צריך להחזיר גוף הגניבה אבל מחזיר את הרמים אם לקח מנגב מפורסם ואם לא היה גנב מפורסם אינו נתן כלום לא חפץ ולא דמים מפני תקנת השוק וי"א אפי' בגנב מפורסם אינו נתן כלום וע"ל סימן שג'.

ד' אין נקרא שינוי רשות אלא במוכר או נתן אבל אם מת והירישו לבניו אין זה שינוי רשות דרשות יורש לאו כרשות לוקח דמי אלא עדין ברשות המוריש עצמו הוא וע"ל סי' שס"א ושם יתבאר עוד איזה נקרא שינוי רשות.

ענין השביחה הגניבה ביד הגנב וכו' עינים

א' היתה הגניבה ביד הגנב והשביחה מאליה כגון כבשה שהיתה מעוברת בשעת גניבה וילדה או שהי' טעונה בשעת גניבה ונזוה משל' אותה ואת גיוותיה ואת ולדותי' שאין הי' שינוי וברשות דמרה אשבח והוא עדין לא נתיאש אבל אם לאחר יאוש ילדה ונזוה משלם בשעת הגניבה דאע"ג דיאוש כרי לא קנה מ"מ השבח שהשביח אע"פ שבא מאלו תקנו חכמי' ו"ל שיהא של הגנב מפני תקנת השבי' ואם ה' צ"א עליה הוצאה והשביחה כגון שפטמה הרי השבח של גנב אפי' לפני יאוש דהא מהוצא' שלו השביחה ואין סכרא שיקח אותה הנגז' וי"א דאפילו שבת הבא מאלו כגון מעוברת וילדה טעונה ונזוה הוא של הגנב ואפי' קודם יאוש שקנא' בשינוי שאין לך שינוי גדול מזה דהא הוי מעיקרא גופא מליא והשתא גופא סריקא וד"ה' אם גנב כבשה ריקנית ונתעברה אצלו או רחל נזוה ונמטע' אצלו שהשבת של הגנב אע"ג שתבעוהו הבעלים בעודו עליה. וכ"ש אם גנבה ריקנית ונתעברה וילדה או נזוה ונמטעוהו נזוה שהניוה והולדות של הגנב.

ב' כתיב והשיב את הגזיל' לפיכך כל זמן שהגניבה עצמה היא ביד הגנב ולא נשתנית דוור לבעלים בין לפני יאוש בין לאחר יאוש אלא שלאחר יאוש השבח לגנב מפני תקנת השבי' כמו שנתבאר אבל אם נשתני' הגניבה ביד הגנב קנאה דכתי' אשר גול אם היא כעין שגול יחזיר ואם אינה כעין שגול קנאה וקנה שבחה אפי' לפני יאוש ואינו משלם אלא דמים מה שהי' שוה בשעת הגניבה וע"ל בסו' שס"ב עוד מדינים אלו.

ג' כתי' אם המצא תמצא בידו הגניבה וגו' חיים שנים ישלם נרדקו ו"ל אמאי קאמר רחמנא חיים בגניבה אלא ה"ק אחי' לקרן כעין שננכ כלומר בעד הגניבה ישלם כי' כמו שהיתה שוה בהיים כשגנב אותם ואע"ג שעכשיו היא מתה ואינה שוה כ"כ כמו שהיתה שוה בהיים כשגנב לפיכך אמרו גנב בהמה או כלי וכי"צא בזה שהיתה שוה בשעת הגניבה ארבע ועכשיו בשעת העמדה בדין אינו שוה אלא שני' ושחטה או מכרה או שבר הכלי בידים או נשכר סאליו משלם קרן בשעת גניבה וזהו החייה לקרן כעין שננכ וכפל וד' וה' בשעת העמדה בדין שכן משמע קרא דכפל אשר ירשעו אלקים ישלם שני' בשעה שמרשעו הריון הדיינו בגמר הריון חול חיוב השנים. והוא הכפל וה"ה כר' וה' שהם קנס אבל שבר הכלי בידים שהוא הקרן אע"ג דהוול קור' ששכרו משלם בשעת הגניבה שאל"כ יהא חוטא נשכר. ואם היתה שוה בשעת גניבה שנים ובשעת העמדה בדין ד' אם טבח או מכר או שבר הכלי או אבדו בידים משלם קרן בשעת הגניבה וכפל וד' וד' בשעת העמדה בדין. ואם מתה הבמה מאליה ואכר הכלי מאליה משלם הכל קרן וכפל וד' וה' בשעת הגניבה כיון שאינה בעין בשעת העמדה בדין שאכ"ל היתה בעין היה מחזור' כמו שהיא אפי' הוקרה וע"ל סי' שס"ב סעיף י'.

ד' גנב וכחשה או פטמה אם נתכחשה או נתפטמה מאליה הוי דינא כמו בייקרא וזולא ואם טבח או מכר משלם קרן בשעת הגניבה וכפל וד' וה' בשעת העמדה בדין. אבל אם הוציא עליה הוצאה והשמינה בין קרן בין כפל וד' וה' אינו משלם אלא בשעת גניבה וכן אם הכחישה בידים משלם הכל הקרן והכפל וד' וה' בשעת הגניבה דאם השמינה מצי' למימר לבעליה אנא פטימנא ואת שקלת ואם הבחישה הבעל אימר לו מה לי קטלת כולה מה לי קטלת פלגא.

ה' גנב כלי ושברו או פחתו בידים או נשכר או נפחת מאליה אין אומרים יתן השברים לבעלים וישלם עליהם מה שפחת אלא הוא יטיל את השברים ויתן לבעלים כלי שלם או דמיו וכן הרין בגזלן ולא דמי לשאר נוקון דשמן להן השברים אי בעית אימא קרא יב"א סברא אי בעית אימא קרא גבי גנב כתיב חיים שנים ישלם חיים וכן וכו' כתיב אשר גול כעין שגול יחזיר

דלא עבדא נגב כו' וכל כיוצא בזה .

ב הקנה גניבה מן הגנב קודם שנתייאשו הבעלים ואח"כ הוכר הגנב ובאי עדים ואמרנו שזה החפץ שנטר לפלוני נגבו הוא בפנינו צריך להחזירו לבעלים אבל הבעלים צריכין ליתן ללוקח המעות שנתן לגנב אע"פ שהוכר הגנב והיה יכול הלוקח לתובעו שיחזיר לו מעותיו אפי" הכי תקנו חז"ל שאינו צריך להחזירו לבעליו אלא עד שיתן לו מעותיו מפני תקנת השוק שאל"כ אין אדם יכול לקנות שום דבר בשוק שמא נגרב הוא ויפסיד מעותיו ואצ"ל כשלא הוכר הגנב שצריך ליתן ללוקח מעותיו ולא יפסיד הלוקח מעותיו מפני תקנת השוק כד"א בנגב שאינו מפורסם שאין הלוקח פושע דמנן היה לו לידע שנגנב הוא אבל בנגב מפורסם לא עשו בו תקנת השוק וצריך להחזירו לבעלים בלא מעות שלא היה לקנותו ממנו והוא יוציא מעותיו מהגנב וי"א דאף בנגב מפורסם עשו תקנת השוק וצריך להחזיר ללוקח מעותיו אלא א"כ ידע הלוקח שזה הדבר שקנה הוא נגב אתו ואע"כ קנהו ממנו שאז צריך להחזיר בלא דמים ואפי" לא רוצה הגנב להחזיר לו מעותיו אין כופין אותו ראמינן הואיל וידע שהיה נגוב המעות שנתן לשם מתנה נתנם וקנאה הגנב . מיהו אם אמר הלוקח למוכרה נתכוונתי כי אמרתי פן יקנהו אינשי דלא מעלי ולא יחזירוהו נאמן וצריך הבעל בית להחזיר לו מעותיו אפילו בנגב מפורסם לכ"ע והוא יתבע הגנב .

ג ואם נתייאשו בעלי מהגניבה בין שנתייאשו ואח"כ מכרו הגנב בין שנתייאשו אחר שמכרו קנאו לוקח ביאיש ושינוי רשות מיהו י"א דיאיש ושינוי רשות אינן קונני לגמרי אלא לענין שאינו צריך להחזיר נגב הגניבה עצמה לבעליה אבל צריך ליתן להם דמי הגניבה אם קנאו מגנב מפורסם לפי הדעת שכתבתי בדגנב מפורסם לא עשו בו תקנת השוק , אבל לפי הי"א דאף בנגב מפורסם עשו בו תקנת השוק או בנגב שאינו מפורסם דלכ"ע עשו בו תקנת השוק אינו נותן לבעלים כלום לא החפץ ולא הדמים מפני תקנת השוק ולפי זה כיון דמן הדין היה צריך להחזיר לו דמי הגניבה אלא שמפני תקנת השוק אינו מחזירו אם היתה הגניבה שזה יותר ממה שקנאה צריך הלוקח לשלם המותר לבעלי וי"א דיאיש ושינוי רשות קונני לגמרי ומן הדין א"צ ליתן לבעלים לבעלים ואפי" המותר אין משלמים מיהו כבר כתבתי בס' ש"ג סעיף ג' שיי"א שאין יאיש ושינוי רשות קונני אלא שנתייאשו הבעלים קודם שמכרו הגנב אבל אם לא נתייאשו עד אחר שמכרו הגנב לא קנה וכתב מורי מהרמ"א ז"ל וכן ג"ל להורות ,

ד היכא שאמרנו שהבעלים צריכין ליתן המים ללוקח אם אין ללוקח עדים בכמה לקחו נשבע בנקיטת חפץ נגוסל שהרי הוא מוחזק בכלי שלקח ,

ה והיכא שאמרנו שהלוקח צריך להחזירו לבעלים בחנם והוא יתבע מעותיו מן הגנב אם הלוקח אומר בכך וכך לקחתי ממך והגנב אומר לא מכרתיו לך אלא בפחות מזה הלוקח נאמן לומר בכמה לקחו ונשבע בנקיטת חפץ נגוסל אבל אין הגנב נאמן לפטור עצמו אפי" בנקיטת חפץ מפני שחשוד הוא על השבועה דהא נגב הוא ,

ו גנב ופרע למלוה שלו בחובו נגב ופרע בו לחגוני בהקפו שהקפו ממנו לא עשו בו תקנת השוק אלא הבעלים נגוסלין הגניבה מן המלוה או מן החגוני וישאר החוב על הגנב כמו שהיה דבני אלו לא שייך לתקן להם כלום דבשלמא גבי לוקח שנתן מעותיו בעד זה שייך שנגב תקנו שלא יפסיד מעותיו שנתן בעד זה החפץ אבל המלוה והחגוני לא נתנו לגנב כלום מחמת זה החפץ ולמה יתקנו להם ,

ז משכן הגנב את הגניבה בין שלקח עליה מעות כשוויה או יותר משוויה או פחות משוויה עשו בו תקנת השוק כמו במכר שיתבאר בסעיף הסמוך וצריך הבעל לתת למלוה את הדמים ש"ויה לגנב כמו במכר שיתבאר בסעיף הסמוך ואע"ג דבני משכון בהלוה לו יותר משוויה ליכא למימר אורחא דמילתא למוכן לפעמים בדמים יקרים כמו במכר דהתם אמרינן הכי משום שהיה חפץ בחפץ זה לקחו ביותר משוויו מה שאין לומר כן גבי הלוה עליו מ"מ איכא למימר שלא לקחו אלא לזכרון דברים שהלוה על משכון זו אע"פ שהלוהו יותר משוויו ולא דמי להא דרבעין למכתב בסעיף ז' שהיה הגנב חייב כו' דהכא שאני דהא לא הוציא המעות מידו עד שהביא לו המשכון אלמא כל סכך שלו לא היה אלא על המשכון והיו כמכר אומן שנותניו לו כלי לתקן ומשכנו צריכין הבעלי ליתן לו מעותיו למלוה אבל לא הריבית שעלה עליהם שלא עשו תקנת השוק על הריבית ואפי" למ"ד אומן קנה בשבח כלי לא נאמר דמי הוא של אומן ולא של הבעלים דמ"צ צריך להחזירו לבעלים מכח דינא דמלכותא דנהיגי הכי עכשיו ומצריכין להחזיר כל גניבה אפי" לאחר יאיש ושינוי רשות דהכי דינא דמלכותא ובמקום דנהיגי ליתן גם הריבית צריך ליתן לו גם הריבית וע"ל סימן שס"ח ,

ח הלוקח מנגב שאינו מפורסם ולפי הי"א דלעיל בסעיף ב' אפילו בנגב מפורסם כן שלקח ממנו שזה מאה במאתם

או שזה מאתים כמאה הרי זה נוטל הדמים טבעל חבית ואחר כך מחזיר הגניבה מפני תקנת השוק ובשוה מאה במאתי לא אמרינן כי היכי דמאה היתירים ודאי מתנה הם שנתן לגנב דא"כ לפי נתנו לו כך המאה דשויה נמי מתנה הם ובמאתים כמאה לא אמרינן כיון שמכר כולל מוכחא מילתא דנגוב הוא אתו ולא היה לו לקנותו דאורחא דמילתא היא למוכן לפעמים בדמים יקרים ולפעמים אדם מויל וזבין לפי שהוא צריך למעות לפיכך עשו ככולהו תקנת השוק ,

ט היה הגנב חייב ללוקח ק' וזו והביא לו הגניבה ונתנה לו ונתן לו עוד ק' זו א"א ק' הראשונים הוה ליה נגב ופרע בחובו וא"צ ליתנם לו אבל ק' האחרונים הוה כמשכון והגניבה ויתן אלא צריך להחזיר הגניבה בחנם ולא יתן לו הבעל כלום אפי" האחרונים לא יתן שיכול לומר לו כשו שהאמנתו כמאה הראשונים כך האמנתו כק' האחרונים ולא נתתם לו בשביל הגניב כד"א בשנתן לו החפץ בסתם והוא נתן לו המעות אבל אם פ" ואמר הלוני על חפץ זה ק' ודאי זו היא משכונ' שעשו בו תקנת השוק רק מתרימין סתם שכן היה ,

י ראובן שקנה גניבה טנגב שאינו מפורסם ולפי הי"א אפילו בנגב מפורסם נמי אם קנה ממנו בק' וחזר ומכרה לשמעון בק"ן והוכר הגנב הבעלים נותנים לשמעון הק"ן משום תקנת השוק ולוקחין הגניב וחזרוין נגוסלין טראובן ג' שהרויח וטנגב ק' ולפי הדעת הראשון דסעיף א' דלא עשו תקנת השוק בק"ן והוכר הגנב הבעלים ראובן מנגב מפורסם בק' ומכרה לשמעון בק"ן והוכר הגנב הבעלים נותנין לשמעון הק"ן דער כאן לא אמרינן שלא עשו תקנת השוק בנגב מפורסם אלא בלוקח מן הגנב דוקא מפני שלא היה לו לוקח אבל ללוקח שני שאינו יודע ממי קנאו התגר שקנאו הוא ממנו ודאי עשו תקנת השוק ונתן לו הבעל דמי ואח"כ חזר הבעל על ראובן שקנה מן הגנב וצריך ליתן לו כל מה שנתן לשמעון והולך ראובן ותובע מן הגנב הק' של קרן שנתן לו וה"ה אם מכ' השני לשלישי והשלישי לרביעי אפילו ק' שהוא נוטל מכל אחד ואחד מה שהרויח והקרן נותן הגנב וכל הדברים האלו נאמרים בלפני יאיש כמ"ש ,

ישראל שלקח בלים וספרים טנגב מפורסם ישראל או גוי ומכרם לישראל אחד נכא גוי והוציאו מן הלוקח בדיניהם שאמר שלי הם שנגנבו סמני אם יש עדים שמנגב מפורסם קנאו הישראל הראשון חייב להחזיר דמי ללוקח השני ולא סצי אמר ליה הגוי שהוציא ממך שקרין הוא ולא שלו הויר דמה שאמרתי חכמים אם הוא נגב מפורסם לא עשו בו תקנת השוק היינו משום דלא איבעי ליה לזון מנגב מפורסם וכיון דוכין מיניה איהו דאפסיד אנפשיה וחייב לשלם ללוקח ממנו את דמיו ואם אין עדים שמנגב מפורסם קנאן לא עשו בו תקנת השוק ולא יחזיר ללוקח את דמיו שיאמר לו שהניג דבר שוא היה ושלא כיון תפשו ויפסיד הלוקח ממנו ,

שנו המכיר כליו וספריו ויצא לו שם גניבי בעיר וכו' ג' סעיפים .

א ב"ה שאינו עשוי למכור את כליו ויצא לו שם גניבה בעיר ואמריו שנגנבו כליו וספריו והכיר כליו וספריו ביר אחרים או שהיה עשוי למכור והיו כליו אלו שהכיר מכלים העשויים להשאל ולהשכיר אם באו עדים שאלו הם כליו של זה הואיל ויצא לו שם גניבה בעיר וגם עדים אינו עשוי למכור כליו מאמינים לו שאם הם שנגנבו ממנו ולא חיישינן שמא מכרם לאחרים ואתם האחרים מכרם לוח הלוקח וכן אפילו אם הוא עשוי למכור כליו הואיל ודרך אלו הכלים להשאלין ולהשכירין והיה יכול לטעון ללוקח זה השאלתים או השכרת' לך ודא אינו טוען כן אלא נגנבו ממנו וגם כבר יצא לו שם גניבה בעיר מאמינים לו גם כן שאלו הם שנגנבו ממנו ולא אמרינן שמא מכרם לאחרים ואתם האחרים מכרם ללוקח וגם הוא עדיין לא נתייאש כגון שהיה מדרך אחרים תמיד לפיכך צריך הלוקח להחזירם לו מ"מ עשוי בו תקנת השוק שישבע זה הלוקח שהם כירו בנקיטת חפץ בכמה לקח אתם ויטול מב"ה ויחזיר לו כליו ואהני ליה מה שיצא לו שם גניבה בעיר ג"כ שא"צ לישבע שנגנבו ממנו אלא מחזיר' לו בלא שבועה והוא נותן דמייהו ואם היה הבעל בית עשוי למכור את כליו וגם לא היו אלו הכלים הנמצאים ביד הלוקח מן הכלים העשויין להשאל ולהשכיר אע"פ שיצא לו שם גניבה בעיר והוכרו כליו או ספריו ביר אחרים ויש לו עדים שאלו הם שנגנבו ממנו אין מאמינים לו שאלו הם שנגנבו ממנו ואין הלוקחות צריכים להחזירין לו דשמא הוא מסרן מברן לאחרים שהרי עשוי למכור ומה שיצא לו שם גניבה בעיר שמא עילה מצא שהיה בוש שיאמרו מוכר כליו הוא או שמא כלים אחר' נגנבו ממנו ואינם אלו שהוכרו אבל יצא לו שם הגניבה בעיר בסיבת שבאו בני אדם ולנו בתוך ביתו ועמד הוא וועק בלילה נגנבו כלי וספריו וכאו בני העיר והוצאו מחתרת חתורה וזכי אדם שלנו בתוך ביתו ויצאים וחביליו של כלים על כתפיהם והכל אחרים הללו כליו וספריו של פלוני אלא שעכשו אע"ג שיש עדים שאלו הכלים

הכלים הם שלו אינן יודעים אם אלו הכלים הם שנגנבו לו כבד כי לא ראו אותם כבר אלא בתוך החבילה היו כיון שישמע שם כל התנאים הללו מאמינים לב"ה שהם הם שנגנבו ממנו וישבע זה שהכלים בידו בנקיט' תפץ כמה נתן בהם ויטול מבעל הגניבה ויחזור לו כליו .

ג ר"ן מי שנכנס לבית חבירו והוצי' כלים תחת גביו נתבא' בסי' צ' , ראו' שנגנבו לו כליו או נאבדו או נטלום ליסמים ובאו ליד גי וקגמס ישראל אחר מיד הגוי בפחות מסויו ובאו הבעלים ותבעו מיד זה שקגמס נתבאר בסי' שס"ח .

שנה דברים האסורים לקנות מהדועי' ומשומרי' פיר' ומבעלי' אומנות וכו' י"ב סיניפים ,

א כל דבר שחוקתו שהוא גנוב אסור ליקח אותו שלא להחזיק יד עובר עבירה כמ"ש למעלה וכן אם חזקת שרויב אותו הדבר הוא נגנב אין לוקחין אותו לפיכך אין לוקחין מן הדועים צמר רתם רועים גולנים הם ותולשי' צמר מן צאן בעלי בתים שהם רועין ומוכרין אותם וכן חלב אין קנין מהם שחולבין בהמות של בעלי בתים שהם רועין וכן סלאים גרדי' אין לוקחין מהם שהם גונבים אותם מן העדר שלהם ומוכרין אות' ואומרים לבעלי בתים שמת או נאבד ורוקא כיישוב אין לוקחין אבל במדבר לוקחין מפני שמוחר הוא לב"ה להביאו ליישוב ומניחו ומחל לו לדיעה ומותר ליקח מן הרועי' ד' צאן או די' גיור' של צמר מעדר קצנן או ה' מער' גדול שאין חזקתו שהוא גנוב רכיון שהוא כ"כ דיבה מרתת הדועה לגנובו שמא ירגיש הב"ה ויראי שלו הן כללו של דבר כל שהרוע' מוכר אפי' אם היה ב"ה מרגיש בו מותר ללוקחו ואם לאו אסור .

ב אין לוקחין עצים או פירות משומרי' פירות או עצים אלא בזמן שהם יושבים בפרהסיא על פתח הגינה והסלים והמסקל לפניהם כדרך כל אדם בשלו שאין זה דרך גניבה אבל אם מוכרין אחרת הגינה דרך גניבה היא ואסור .

ג וכולן שאסור ללוקחין שימניו הרבר שמיכרין אסור בכל ענין . ד ומותר ליקח מהאיים לפי שיש לו חלק בפירות ומשלו הוא מוכר בר"א כסתם רתלינן לומר שכבר חלקו ומלך מוכר אבל אם ירוע לנו שלא חלק אסור ליקח ממנו ואין אנו תולין לומר ודאי ימכור אלו ויתן לב"ה אחרים כנגדו שנחשרין המורו היתר לומר שאני עשה שמירה מעלייתא וכה"ג .

ה אין לוקחין מן הנשים ומן העבדים ומן הקסנים אלא דברים שחזקתן שהן שלהם מרעת הבעלים כגון בגליל לוקחין מהם כלי פשתן שמפני שרויב עסקן בפשתן תלינן שמרצין בעלי' מוכרתו וכן עגלי' בשרון וכן בכ"מ ומקם לפי ענייניו ולוקחין בצים ותדנגולים בכ"מ מכל אדם וכולם שאומרים הסמן אסור מעשה באש' אחת שהחזיק' בשל יתומים גזרו שלא ישא אותה שום אדם כדי שלא להחזיק יד עוברי עבירה .

ו לוקחין מהבדדן ותים במדה ושמן במדה אבל לא ותים מועטים ושמן מועט שחזקתן גנובים וכן כל כיוצא בזה .

ז מוכין שהכוב' מוצי' כשרוחץ הנגר אין דרך ב"ה להקפיד עליהן והן שלו אבל אותן שהסורק מוציא כשסורק הנגר בקוצי' הן הרכה וב"ה מקפיד עליהם ואסור לקנות ממנו .

ח דרך אורני' בגדים לארז' בשפת הנגר ג' חושף והן של הנכובם כי דרכו לישלן ואם הן יותר מג' נולק' לב"ה ואם הם מין אצ' כגון שחור על גבי לבן אפי' הן יותר מג' הן של הכובס . ט החיים ששייר מהחוט כדי משיכת מחס וכן אם שייר מן המסלית כשחזקתן איתו להשוותו ג' אצבעות על שלש אצבעות הן של ב"ה פחות מכאן הוא שלו .

י ניסורת שהחרש מוציא כמעצר וכן הוצא מתח' המקרה ומתחת הרחיטני והנגרר במגרה הוא שלו ומה שמוציא בבשיל וכן הנפסק במגרה הוא של ב"ה ורוקא שקבל לעשות בכיתו או מחל לו דברי' קננים כאלו מפני שמורח לב"ה להביאו לנשואם לתוך ביתו אבל אם עושי' בבית ב"ה הכל לב"ה וכן בכל שאר המלאכות כל שב"ה מקפיד עליו הוא של ב"ה ושאני מקפיד עליו הוא של פועל . יא ובכל הדברים הילכים אחר מנהג המדינה . יב כל אומן שמכר דבר מהדברים שאינו שלו מהלכות מדינה כגון מוכין שמיכין הסורק במקום שנהגו שיהיה של ב"ה אסור ליקח ממנו אבל לוקחין ממנו כד מלא מוכין מ"ש דקניניה בשנינו ואפי' ק"ל שינוי התעורר לברייתו אינו שינוי הכא שאני שאין זה גזל ודאי אלא מספק אתה בא לאוסרו וכיון שכן בשנינו כל שהוא מותר וכן כל כיוצא בזה מותר ואם מבר האומן דברים שהם שלו בהלכות מדינה לוקחין ממנו ובכולם אם אסר לקונה הסמן אסור הדברים אלו מוכחים שנגנב הוא אתו .

הלכות גזילה

שנה אסור גזילה אפי' על צנת להחזיר ומה נקר' גזילה ואיסור לא תחמוד ולא תתאוה וכו' יב' סיניפים :

א כבר כתבתי בסמן שם"ח רחצי שיערין דאורייתא לפיכך אסרו שאסור לגזול או לעשוק אפילו כל שהוא מיה אינו אסור מן התורה אלא דוקא כשיש בו שיעור מאי דקפדי ביה קצת מן האגשים אבל בדבר דליכא מאן דקפי' ביה כגון לישול מן החבילה או מן הגדר לחצו' בו שינוי שרי ואף בזה אסור בידושלמי משום מרת חסידות שאם כל אחד ואחד היה עושה כן נמצאת החבילה כולה והגדר כולה נהרס ובין מישראל ובין מגוי אסור כמ"ש טעמא לעיל גבי גניב ס' שם"ח סעיף ב' .

ב כבר כתבתי בסי' שס"ח דלא תגנובו פירושו אפילו ע"מ לשלם וה"ה גזילה ועוד גבי גזילה בהדיא כתיב חבול ישיב רשע גזילה ישלם ופירוש אפי' ג' שגזילה ישלם רשע הוא לפיכך אסרו לגזול אפילו ע"מ לשלם ואפי' דבר יפה ממנו ו"א דהיינו דוקא אם אין התשלומין בעין אלא שמוצפה שיבא לידו דבר יפה ורוצה לגזול מזה דבר ע"מ לשלם לו אותו הדבר היפה הרי זה אסור כיון שהתשלומין עריו אינו בידו אבל אם הן בעין כיון שהן יפין מהדבר שרוצה לגזול מזה מותר כיון דזכות הוא להם לבעלי' ואפי' אינם בכאן וכן לארס שלא מדעתו ויזכה אותו הדבר היפה לבעלים על ידי אחר .

ג וכל הגזול את חבירו אפילו שוה פרופה הרי הוא כאלו גזל נפשו שנאמר וקבע את קובעיה נפש .

ד וכיון שהוא כאלו גזל נפשו אסור לגזול ממנו על דעת שלא לשלם אפילו אם הוא בסכנת מות וצריך לגזול את חבירו כדי להציל נפשו דמאי חזית דדמך סומק ספי' כי' אלא אם ירצה להציל נפשו בו יקחנו ממנו על דעת לשלם .

ה ואפי' הלוקח דבר מחבירו כרתות שאלה לחזיר לו בעין ונוטלה שלא מדעת הבעלים הרי זה נקרא גזלן .

ו החוסף משכנן מיד הלזה שלא ברשות בר"ה הרי זה גזלן אף על פי שהוא חייב לו ואצ"ל אם נכנס לתוך בית חבירו ומשכננו שהרי התורה אי סרתו עליו לא תבא אל ביתו לעכוט וגו' .

ז כשם שאסור לגזול כך אסור לעשוק דהא שניהם בהדיא כתיבי בתורח לא תגזול ולא תעשוק ואיזה גזל ואיזה עשוק גזל זה הלוק' את של חבירו בחזקה כגון שחוסף מה שבידו כרביב' יגזול את החנית מיד המצרי וכן הנכנס לבני' חבירו שלא ברשות ונוטל משלו או תוקף בעבדיו יאו כבהמות' ומשתמש בהם אצ' נכנס לתוך שרתו ואוכל פירותיו .

ח ועושה זה שבא ממנו חבירו לידו כרצון חבירו כגון בהלא' או כפקדון או שכירות וכשבא לתבוע אינו מחזירו ומחזיק בו בחזקה ובאלמות .

ט הכופה את חבירו למכור לו את שלו ונותן לו רמיו שלא מדעונו אסור אבל לזה אין לו דין גזלן ליפסל מדאורייתא שאינו עובר על לאו דאורייתא אלא מדרכנן מיהו גזלן הוה כיון שעשו' בכח וחזקה ואלמות ואסור וזה היא שקראוהו חססן . י כל החומר עברו או אסרו או ביתו או כלים של חבירו לא כל דבר שאיפשר שיקנהו ממנו כרמ' והכבד' עליו רעים והפציר בו עד שלקחו ממנו הרי זה עובר בלא תחמוד וכל המתאוה בלבו ובמחשבתו ביתו או אשתו או כליו של חבירו וכן כל כיוצא בהלכותיו שחשב בלבו איך יקנה דבר זה ונפתה בלבו כדבר עובר בלא מעשה של לא תתאוה וגומ' שאין תאוה אלא בלב בלבד . יא התאוה מביאה לירי חיסוד והחיסוד מביא לירי גזל שאם לא ירצה הבעל למכרו לו בדמים והוא הרבה לו בדמים והפציר עליו רעים יבא לירי גזל כלומר יבא שיקחנו ממנו בכח וחזקה ובלא דמים שאסור וחמרו בתים וגזלו והגזל מביא לירי שפיכות דמים כי כשהבעל ירצה להציל ממנו מן הגזלן יבא לירי שפיכות דמים צא ולמד ממעשה דאחאב ונבות .

יב הא למדת שהמתאוה עובר בלאו והקנה הרבי' שמתאוה בו בהפציר שמפציר בבעלים על ידי רעי' או בבקשה מהם עובר כשני' לאוין לכך נאמר לא תחמוד ולא תתאוה שבישיבא לעובר בלא תחמוד מסתמא לא תתאוה הוא בכלל שתתלה התאוה ואחר כך חסד ואם גזל עובר בשלשה לאוין .

שם מצוה על הגזלן להשיב הגזילה ואם אין בה שוה פרומה או נשתנית וכו' י"ב סיניפים .

א מצות עשה על הגזלן להשיב הגזילה דתיב והשיב אפ' הגזילה אשר גזל והאי אשר גזל מיותר הוא ודרשו ט דבר תורה אם היא בעין שגזל שלא נשתנית יחזירה בעין ואפי' גזל קורה ובנאה בבירה גזילה האיל ולא נשתנית דין תורה הוא שיהרוס את הבירה ויחזיר הקורה לבעלים ואם אינה בעין אלא אברה או נשתנית בין שהורה מפי עצמו בין שכאו עליו ערים שגזל משלם דמיה אבל חז"ל תקנו מפני תקנת השכים שאפילו אם הגזילה בעין אם בנאה בבירה לא יהרוס את הבירה אלא ישלם

ושלם דמיה ולא יסמיר הכנין ואפי' גזל קורה ועשאה בסוכת החג וכו' בעל הקורה לתוכו כתיב החג אינו צריך להרום אפי' בנין הסוכה אלא חתן לו דמיה דמיה ששויה לזכרה כל שבעה ככנע אכל אחר החג והואיל ולא נשתנית ולא חבר' בטיס צריך ליהחזיר את הקורה בעצמה גזל קרקע וכנה עליה אפילו בניינים גדלים צריך לסתור כל הבניינים ולהשיב הקרקע לבעליה שלא עשו תקנת השבים בקרקע דמעמא מאי עשו תקנת השבים כרי שלא יעלים הגזלן שגזל ולא יעשה תשובה ובקרקע לא שייך זה דאי אפשור להעלים

ג הגזול פחות משה פרוטה אע"פ שעשה איסור ברכתיבנא לעיל מ"ט אינו כרין השבח ברכתיבנא מעמא לעיל סימן י"מ סעיף א'

ד גזל שלש אגודות שוות ג' פרוטות והולו ער ששלשתן אינן שוות אלא שתי פרוטות והחוי' לו שותם חייב להחזיר גם השלישית ואפי' כ"ד טרייבם איתו על כך שאע"פ שאין כ"ד נזקקין לפדות מש"פ ועכשווי הא אינה ש"פ א"כ נזקקין לו כיון שמתחלה היתה ש"פ וכ"ש אם גזל שתי אגודות שוות שתי פרוטות והולו ועמרו על אחת והחזיר לו אגודה אחת שב"ד מחייבין אותו להחזיר לו על השנייה שהרי לא קיים מצות השבה כלל שהאחת שהחזיר לא היתה בשעת השבה שות פרוטה והשנייה הא היתה שות פרוטה מתחלה כשגזלה וצריך לקיים בה מצות השבה

ה גזל שתי אגודות שוות פרוטה אחת והחזיר לו אגודה אחת אע"פ שמה שהיא מעכב כדור אינה גזילה חשובה שיחייבוהו כ"ד כהשב' שהרי לא היה בו שות פרוטה לא בתחלה ולא עכשווי ואין כ"ד נזקקין לפדות מש"פ ה"ם כתורת לרוב דיני סמונות אין נזקקין לרוב כפחות מש"פ מתחלה אבל הבא הא מתחלה חלה עליו מצות השבה וכשהחזיר באחת לא קיים מצות השבה שהרי לא השיב דבר שיש בו שות פרוטה לפיכך נזקקין לו הבית דין יכיר אותו לקיים מצות עשה של השבה ומכין אותו ער שצמצא נפשו או יקיים ההשבה

ו גשתנית הגזילה אע"פ שלא נתייאשו הבעלים אין צריך להחזיר אלא דמיה כמו שהיתה שות בשעת גזילה והוא שלא יהא שינוי החזיר לכריתו אבל שינוי החזיר לכריתו אינו קונה כיצד גזל עצים משופי' לעשות מהם כלי ודבקם במסטר' ועשה מהם תיבה אינו שינוי שהרי אפ"ש לפרק הכלי ויחזרו העצים לכמות שהיו וכן גזל עפר ועשה סכנה לבנה לא קנה שאפ"ש שירוק הלכנה תחזור העפר לכמו' שהיה וכן גזל לשון של מתכת ועשאה מסכע לא קנה שאם יתך המסכע יחזור להיות לשון של מתכת כמות שהיה וכו' והרי לא תחזיר לשון משא כמו שהיה באריכו עוביו או ריבועה וכו' אין אדם ספקיד על ריבועה ותיקונה אלא שתהא חתיכה בעלמא ואין זה שינוי וכן כל כיוצא בזה

ז אבל הגזול עצים ושיפן וקצצן ער שנשתנה שם מחמת השינוי כגון שעשה מהם מת'ש לכתיש בו או שעשה מהם נסרים או קורות וכיוצא בזה שנשתנה שם מחמת מעשיו כגון שהקך כים ועשה מהם כלי וכן גזל צמר וצבועו או נפצו או לכנו או עשאו כדרים או שגזל לבנה ועשאו עפר קנאו שאין לומר יחזיר יעשה מנה לבנה שא"כ לצמצם בה גדולה או קטנה וא"כ לא זו הלכנה הראשונה אלא לבנה אחרת היא שהוצרך תיקון וגיבול בפני עצמה ופנים חדשים באו לכאן וכן גזל אבנים וסיתן או סיעת והתיכן והי זה שינוי כדור וקנאן שאם יעשה מהתיך סעות אחרות א"כ לצמצם ופנים חדשים באו לכאן וכן כל כיוצא בזה

ח גזל סעות שונות ושיפן וחדשן לא קנה שהרי מתיישן והולכין וחוזרין לכאן שהיו גזל סעות חדשים וישנן קנה שאם יחזור ויחדש אותה הרי הם פנים חדשות

ט גזל דקל מחובר וקצצו לא קנה אפי' חתכו לחתיכו קטנות החתיכו דקל קרילו ואין כאן שינוי השם עשאו קורות קנאו דשינוי השם יש כאן

י גזל קורות גדולות יעשאו קטנות לא קנה דעריין עם קורות עליהן אכל אם קצצן ועשה מהם לוחות קנה דשינוי השם יש כאן

יא גזל לויב והפריד עליו מן השדרה קנה דמעיקרא מיקרי לולבא והשתא מיקרי חצי פירוש עליו גזל העליון כשהן פרודין והפרדי כל עלה סגבו לשנים קנה דמעיקרא מיקרי הוצא והשתא מיקרי חופיא חלק התיזת קנה דכיון דלענין פסול לולב מופס' שינוי הוא ומיקנא נמי קנה נול סלה ונעשה איל עגל ונעשה שור נעשה שינוי שם כדור וקנאו ומשלם כשעת הגזילה וכן בכל הגני דאמרינן קנה משלם דמיה כשעת הגזילה

שםא דין יאוש אם יש עמו שינוי השם או שינוי רשות וכו' ה' סעיפים

א כבר כתבנו למעלה בהלכות גניבה דיאוש לחוד לא קנה לפיכך כל זמן שלא נשתנית הגניבה או הגזילה צריך לחזור עצמה אע"פ שנתייאשו הבעלים

ב אבל יאוש עם שינוי השם אפי' השינוי השם ה' גרוע שחזר לכריתו י"א שיקנה וא"צ להחזיר אלא דמיה

ג כו"א כידוע שנתייאשו הבעלים אבל סתם גזילה לא היה יאוש בעלים דאמרי חז"ם או לאחר אתבענו לדין רהא מכיר שהרי ראה אותו כשגזל

ד ויאוש עם שינוי רשות הנה וכבר נתבאר דינו בסי' שצ"ז ה לא היה שינוי רשות אלא א"כ מכרו הגזולן או נתנו לאחר שנעשה שינוי הרשות כרצונו אבל אם בא אחר ונטפל מכירת הגזולן שלא מרצונו הוי כאלו נטלו מכלי הבעלי והרי הוא כאלו שנייה נטלוהו מכירתו ויכול לתביע מליזוה מהם שירצה אם ירצה המזל גובה הכל מהראשון ואם ירצה גובה הכל מהשני ואם ירצה יגבה חצי מזה וחצי מזה ואם כיוע השני לראשון או שהגזולן הראשון מחל לשני אינו כלום כי אין דין של שני אלא עם הבעל ואפילו אם אכלו השני ואינו בעולם חייב לשלם לבעלים

ה כו"א שלא נתייאשו הבעלים דכל כמה דלא נתייאשו הבעלים ברשות דמדה קאי אבל אם נתייאשו הבעלים ואח"כ בא אחר ואכלו פטור דכהי שאם היה בענין היה חייב להחזירו דיאוש לחוד ושינוי רשות שלא מרצונו הגזולן לא קנה עתה שאכלו אחר היאוש קנאו ופטור משלם

ו מת הגזול והוריש הגזילה לבניו לא הוי שינוי רשות דורשי' כרעי דאבוהון הוו כאלו אביהם קיים שאם היה בענין ולא נשתנית צריכין להחזירה אפילו נתייאשו הבעלים ואם נשתנית והיא קיימת ניתנים דמיה אבל אם אכלה בין בחיי האב בין אחר מותו אם קודם יאוש אכלה חייבין לשלם לאחר יאוש פטורין כו"א כשלא הניח להם אביהם אחריות נכסים אבל אם הניח להם אביהם אחריות נכסים אפילו אכלה לאחר יאוש חייבים לשלם אשתעבוד נכסי דאבוהון לנגזל מחיים וכן אם מכרה האב או נתנה לאחר אם הניח להם אחריות נכסים חייבין הורשים לשלם דהא אשתעבוד נכסיו מחיים והאינא דתקנו דמטלטלי דיתמי משתעבדי לכ"ח אפילו לא הניח להם אלא מטלטלין חייבין לשלם ממה שהניח להם אביהם ואין חלוק בזה בין גדולים לקטנים דאפי' בגדולים אם אכלה לאחר יאוש פטורים ואפי' בקטנים אם היא קיימת אפילו לאחר יאוש חייבים ואם אמרו הגדולים יודעים אנו שאבינו עשה עמד הישבינו ולא נשאיר לך כללה בידו נאמנים אפילו יש עדים שאביהם גזלה אפי' נאמנים כגמו שהיו יכולין לומר אנו הורגיה לך וי"א הא גראמני' דוקא כשאין עדים שאביהם גזלה אלא הם בעצמן הודי שאביהם גזלה ואומר' שעשו עמו חשבון ולא נשאיר בידו כלום דאז היו נאמנים כגמו שהיו יכולין לומר לא גזלה מסך אבל אם יש עדים שאביהם גזלה אינם נאמנים כגמי דאנו החורגיה שאין זה מגו טוב דהחזרה הוי הענה ביותר ולא היו יכולין לטענו ועוד דנחא להו לטעון שאביהם עשה חשבון בחייו מפני כבוד אביהם שעשה תשובה בחייו ונכה לו כחשכנו ג"ל

ז הגזל את חברי בעדים י"א שאינו צריך להחזיר לו בעדים ונאמן לומר החזרתי וי"א שאינו יאמן לומר החזרתי אלא צריך להחזיר כיון שהוא גזול עליה

שםב השביחה הגזילה ממילא ביד הגזולן וכו' י"ג :

א גזילה שלא נשתנית אלא היא כמו שהיתה אע"פ שנתייאשו הבעלים ממנה ואע"פ שמת הגזולן והרי היא ביד בניו כבר אמרנו דרשו' יורש כשישת האב דמיה ולא מקרי שינוי רשו' יאוש דלוד לא קני והרי היא הורית לבעליה בעצמה ואם נשתנית ביד הגזולן אע"פ שעריין לא נתייאשו הבעלים ממנה קנאה בשינוי ואינו מחזירה אלא משלם דמיה כשעת הגזילה

ב נתייאשו הבעלי' ממנה ולא נשתנית אלא השביחה הגזולן ושבח אינו שינוי נהי דגוף הגזילה לא קנה דיאוש לחוד אינו קונה השבח מיהא קנה הגזולן מפני תקנת השבים ואינו משלם אלא כשעת הגזילה וכשמחזיר לו הגזילה שמין לו השבח לגזולן ונוטלו מן הנגזל

ג מכרה הגזולן או נתנה במתנה אחר שנתייאשו הבעלים אע"פ שלא נשתנית הגזילה הרי יש כאן יאוש ושינוי רשות ואינה חוזר' בעצמה מיד הלוקח שקנאה הלוקח ביאוש ושינוי רשות ת"ל סימן שצ"ה

ד גזל והשביחה ביד הגזולן לפני יאוש חוזרת בעיניה דכל היכא דאית' לפני יאוש ברשות דמרה אשבח ואם השביח' ומכר או הוריש לפני יאוש מה שהשביח הוריש ומה שהשביח מכר וקנה הלוקח או הוריש את השבח דתקנה תקינו ליה רבנן ליוורש וללוקח ונטפל דמי השבח מהנגזל ומחזיר לו את הגזילה וחזור הנגזל ונטפל דמי השבח מהגזולן שהרי לא נתייאש וכל שבין אם הלוקח או הוריש השביחו' שתקנו לו רבנן שלא יסמיר ונטפלין השבח מן הנגזל אבל ג"ל שאז אין הנגזל חוזר על הגזולן שהרי לא השבחה בידו ג"ל

ה מכרה הגזולן לגוי והשביחה הגוי חוזר השבח לבעלים דלגוי לא עשו רבנן תקנתא

ו חזר ומכרה הגוי לישראל אחר שהשביחה זה מבעי' בגמרא מי אמרינן כיון דמעיקרא ישראל והדר ישראל עברי רבנן תקנתא

במדינה אחרת שהיא תחת ממלכת מלך זו או שגזל פירות והרכיבו מקצתן או תרומה ונטמאה הרי אין הזוק זה ניכר בה וכן גזל חמץ ועבד והפסח או בהמה ונעברה בה עבירה או נפסל ליקרב לגבי מזבח כגון רובע ונרבע אי היתה יוצאת לסקל כל אלו אין הזוקן ניכר בגופו אומר לו הרי שלך לפניך ומחזיר אותה בעצמה ונפטר גזל עבד והזוקן אומר לו הרי שלך לפניך ומחזיר אותה בעצמה ונפטר אע"ג דלגבי בהמה והזוקנה אמרין שמשלם כשעת הגזילה לא דמי בהמה מטלטלין היא וקנאה הגזלן וברשות הגזלן הזקנה לפיכך משלם כשעת הגזילה אבל עבדי כמקרקעי דמי דהוקשו לקרקעות ביהתחלתם אותם וגוי וא"כ בכ"מ שהוא ברשותו דרמי' קיים דקרקע אינה נגזלת וברשותו דרמי' הזוקן לפיכך אומר לו הרי שלך לפניך וי"א מטבע אפילו פסלו המלך בכל מדינותיו אומר לו הרי שלך לפניך מפני שיכול להוליכו או לשלחו למלכות אחרת להוציא שם .

ב בד"א כשהחזיר הגזילה עצמה שיש כאן והשי' את הגזילה כעין שגזל אבל אם נשרפו הגזילה או אבדה אפי' אחר שנאסר' בהנאה כיון שאינו בעין לא יוכל לקיים בה והשיב את הגזילה כעין שגזל ה"ו חייב להחזיר דמיה כשעת הגזילה .

ג הגזול בהמת חבירו ועשה בה מלאכה כגון נשא עלי' משא או רכב עליה או דש בה וכיוצ' בזה מלאכה שאינו מפחיתה אע"פ שעבר בלא תעשה דלא תגזול דזה גמי גזול הוא אינו חיי'לשלם לו כל' ואפי' היה לריבה באותו זמן לעשות בה מלאכתו ובטל ממלאכתו פטור שהרי לא הפסידה ולא הבחישה וכבר אמרנו כל הגזילתי אינו משלמן אלא כשעת הגזילה ואם אדם זה החזיק לגזול או לעשות מעשים כאלו הרבה פעמים קינסין אותו אפי' בח"ל ושמי' השכר או השבח שהשיבו בעצמו ע"י בהמה זו ומשלם לגזול דרך קנס .

ד התוקף עבדו של חבירו ועשה בו מלאכ' ולא בטלו ממלאכה אחר' פטור שגזול לו לאדם שלא ילמד עבדו דרכי הבטלה ואם בטלו ממלאכ' אחרת שהיה לו לעשו' לרבו באותו פעם משלם לו כפועל ואע"ג דגבי בהמה פטור הכא חיי' דעבדי כמקרקעי דמי ואינה נגזלת וליכא לימיר גביה משלם כשעת הגזילה וכל מה שקנה העבד בכל מקום שהוא קנה רבו .

ה התוקף ספינתו של חבירו או שאר מטלטלין ועשה בה מלאכה וקלקלה אם אינו עומדין להשכיר אפי' אם נטלן על דעת שיתן מהן שכר דינו כגזול כיון שאין דעת בעלים להשכירו הוי כמו שואל שלא מדעת דק"ל שהוא גזול ואינו משלם לו אלא מה שקלקלה אפי' אם השכיר היה יותר אם היה משכירו שכל הגזונים אינו משלמין אלא כשעת הגזילה ואם עומדין להשכיר ונטלו זה שלא מדעת בעלים על דעת ליתן שכר או תלוי ברצון הבעלים וידם על העליון רצו נוטלי' שכרו רצו נוטלין מה שקלקלה לא נטלה על דעת ליתן שכר אלא על דעת שאלה להשתמש בה בתנאי דינו כגזול רשואל שלא מדעת גזול הוי ואינו משלם אלא מה שקלקלה וכ"ש אם נטל' על דעת לגזול' שאינו משלם אלא כשעת הגזילה בד"א שעשה בה הגזול מלאכה הוא בעצמו אבל אם השכירו לאחר אפי' שנכנס לה בתורת גזול' כיון דקימא לאגרה השוכר מן הגזול צריך ליתן השכירו לבעלים שהרי עדיין לא קנאה הגזול קניין נמור אלא להתחייב באונסים נמצא כשנטול הגזול השכר מן השוכר ממון הגזול הוא נוטל וצריך להחזירו לו דא"כ נמצא לפעמים הגזול חוטא ונשכר ולקחה מרת הרין . ומה שהקשה כאן ר"י קארו בעל הב"י ז"ל וז"ל ובעניי פלא פסק דין זה דכיון דק"ל כל הגזונים משלמין כשעת הגזילה מה לי עשה בה מלאכה בעצמו מה לי השכירה לאחר ואדרב' השכירה לאחר עדיף משום דאית בה שינוי רשות דשכירו ליימיה ממכר הוא ומה שאמר החכם המרשי' דלקת' מרת הרין אינה טענה דהא עדיפה מיניה אשכחן שבה גזילה דגזול הוי עכ"ל נ"ל דלא דמי שכירות לשבח גזילה יקנה גזילה מגופה היא וע"י טורח הגזול אשכחן ואפשר לומר אם היתה ברשות הגזול לא הוי משיבחה כלל לפיכך הויאיל וקנה הגזול הגזילה שהיא ברשותיה לאיסוף ה"ה גמי מאי דאשכח הגזילה וזהו מה שהקנתה לו התורה בזה שאמרה והשיב בעין בעין שגזל אבל השכירות מעלמא אתי ולא ע"י טורח הגזול נוכל לומר שבא השוכר משכרה מן הגזול אם היתה ביד הגזול היה בא אליו ושכיר ג"כ ושכרה ממנו אי שהיה משכירו לאחרים וא"כ כמה יקנה הגזול השכירות כיון שעדיין לא קנה הספינה קניין נמור ודעת הגזול ג"כ להשכירו בכל מקום שהוא ומה שאמר הב"י דהשכיר עדיף משום דאית ביה שינוי רשות אינו טעם דמה מיעיל שינוי רשות אם אין כאן יאוש לפיכך אמר המרשי' דלקתה מרת הרין אם לא יחזירו והכי מסתברא וכן נ"ל .

ו הרר בחצר חבירו שלא מדעתו אם אמר לו צא ולא יצא חייב ליתן לו כל שכרו משלם אפילו בחצר ולא קיימא לאגרו . וגברא דלא עביד למיגר שהרי גילה לו שאין רצינו שידור בתיבו כלל ואפי' בהגם לפיכך שכרו מיהא צריך ליתן לו אם דר בו ואם דר

תקנתה או דלמא כיון דאיכא גוי באמצע לא עבדי ליה רבנן תקנתה ונשארה בתיקו לפיכך אולי'ן להוטרוא ואמרינן הויאיל והגזלן ישראל וזה שבידו הוא גם כן ישראל אע"פ שהיה גוי באמצע קנה הישראל השני את השבח דהויאיל ונשאר בגמרא כספק אמרינן אם תפש הגזול אין מוציאין מידו .

ז כבר נתבאר שהגזילה שהשיבחה אחר יאוש או אחר שנשתנית השבח לגזול אע"פ שהשיבחה מאליה כיצד גזל פרה ונתעבר' אצלו בין שילדה קודם שתבעו ברין בין שעדיין לא ילדה גזל רחל ונטענ' אצלו בין שגזרה קודם שתבעו ברין בין שעדיין לא גזרה הויאיל ונתייאשו הבעלים משלם כשעת הגזילה והשבח של הגזול לפיכך אם ילדה וגזרה הגזילה והולד של גזול ומחזיר הכהמה ואם עדיין לא ילדה ולא גזרה שמין לו ונוטל את השבח מהגזול ומחזיר את הכהמה כמות שהיא .

ח גזל פרה מעוברת ונתייאשו הבעלים ואח"כ ילדה רחל טעונה ונתייאשו הבעלים ואחר כך גזרה משלם דמי פרה העומד לילד ודמי רחל העומד ליתן דאע"ג דיאוש כרי לא קנה השבח שהשיבחה אע"פ שבא מאליו קנה מפני תקנת השבי וע"ל סי' שצ"ד סעיף א' ואם לפני יאוש ילד' או גזרה הרי הגזיל' והולדו יזיל בעלים ואפי' גזלה ריקנית ונטענ' או נתעבר' ביד הגזול הויאיל ולא נתייאשו הבעלים ולא נשתנית הגזילה אע"ג שהגזול חייב באונסיה עדיין היא ברשות הבעלים וברשות דמרה אשבח כל זה הוי דעת הרמב"ם וע"ל ריש סימן שנ"ד ושנ"ו שיש חולקין וס"ל דאפי' שינוי החזור לכרייתו כגון עפר ועשאו לבנים או עצים משיפ"ם ועשאו כלים אע"ג דלענין שינוי גוף הגזילה לא קנה כדלעיל בסיומן ש"ם שבח מיהא קנה ומחזיר לו את הגזילה ושמן לו ומשלם לגזול את השבח .

ט כמה דברים אמורים בשבח הכא מאליו כגון גיוות ולדות אבל אם היתה כרוש' והוציא עליה הוצא' ופטמה אפי' לפני יאוש נוטל מהגזול שבח הפיטם וכן כל כיוצא בזה משבח שיש בה הוצאה שהוא של גזול .

י גזילה שלא נשתנית ולא נשתבחה אלא שהוקרה אע"פ שתייאשו הבעלים ממנה הרי היא חוזרת לבעלים ואין לגזול בה כלום דברשות דמרה הוקרה ולא תקנו לגזול את השבח של אחר יאוש אלא כגון שבח גיוות ולדות אבל שבח של הזיקר אם מחזיר הגזילה בעיניה אינו ווכה בו לפי הגזול חבית של יין מחבירו והיה כשעת הגזילה שזה דינר והוקרה אצלו ועמדה בארבעה ושבר' בידים או שתאה או מכר' או נגנה במתנה לאחר משלם ארבע כמו שהיתה שואה בשעה שהוציא' מן העולם שהרי אלא היתה ולא הוציא' מן העולם דזה צריך להחזירה כמו שהיא והרי באות' שעה עדיין ברשות בעליה קיימת והיה שעת' דקא תבר לה או דקא שתי לה היא דגזיל מיני' וככ' ידעת דדינא היא שכל הגזונים משלמין כשעת הגזילה ואם נשברה מעצמה או נאבדה אינו משלם אלא דינר דהא השתא לא עביד ולא מדי אמאי קמחייב ליה אהיה שעתה דגזלה והיה שעתה לא היתה שזה אלא דינר .

יא ואם היתה שזה כשעת הגזילה ארבע וכשעת הוצא' מן העולם אינה שזה אלא דינר בין נשברה מאליה או נאבדה בין ששתאה או שברה בידים משלם ד' כמו שהיתה שזה כשעת גזילה כדילפינן לעיל סי' שצ"ד סעיף ג' אמר קרא גניבה וחיים שנים ישלם איהיה לקרן בעין שגנב ע"ש וכן כל כיוצא בזה .

יב הגזול אשכול של תמרס ובני חמשים תמרס ואם ימכרו כולם ביחד אינו שיה אלא מ"ט פרוטות ואם ימכרו כל א' בפני עצמה ישו חמשים אינו משלם לו אלא מ"ט ואין הגזול יכול לומר אני הייתי ימכרם אחד אחד דהא גזולן כאחד וכל הגזונים אינם משלמין אלא כשעת הגזילה .

יג הגזול כלי ושכרו אין אומרים יתן השברים וישל' עליהם אלא צריך ליתן לו כלי שלם או דמיו והשברים הם שלו ואם ירצו הבעלים לקבל השברים וישל' לו עליהם שומעין לו כמ"ש טעמא לעיל סי' שצ"ד סעיף א' .

ע"ס: הגזול בהמה או עבדים והזקיפו והדר בחצר חבירו שלא מדעתו וכו' י"א סעיפים .

א גזל בהמה והזקינה אצלו הרי נפחתה אצלו פחת שאינו חוזר לקדמותו שהרי לא תוכל לחזור להיות ילדה וכן אם כבשה כחש שאינו יכול לחזור לקדמותו כגון חלאים שאין להם רפוא' תעלה או עגול מטבע ונסרק שאינו יוצא בהוצא' מרמת סרקו גם הוא היוק שניכר או שפסלו המלך שאינה יוצאה בכל מדינות' והרי ג"כ כמו מינכר הויקו או שגזל פירות והרקיעו כולם או שגזל יין והחמין שנשתנה טעמו וריחו כל אלו אינם חוזרים לכרייתן וכן בהם שינוי דמינכר והוי כמו שגזל כלי ושכרו ומשלם כשעת הגזילה אבל אם גזל בהמה וכחשר כחש שאיפשר לחזור לכרייתתה או שגזל מטבע ונפסל כמדינה זו והרי היא יוצאה

משיכרה כפחות מספיק' לא מפקין מינה , השוכר בית מחבירו כולל והשכירו לאחרים ביותר ממה ששכרו הוא אם היה לו רשות להשכירו לאחרים בעניין שנתכאר לעיל סי' ש"ו הסותר הוא שלו ואם לא היה לו רשות להשכירו המתיר לבעלם האומר לחבירו דור כחצירי סתם מסתמא בחנם צריך לקאמר וא"צ ליתן לו שכר שנים שיש לחם בית בשותפות והשכיר אח' מן השותפין את כל הבית שלא מדעת שותפו אין השוכר צריך לשלם כל השכר לאותו שהשכירו לו אלא נותן לו החצי וצריך לתת גם לשותף השני חלקו ואם נתן כל השכירות להראשון השני מוציא כל חלקו מהשוכר והוא יחזור על הראשון ויתבע ממנו חצי מה שנתן לו אבל אם לא שבר כל הבית רק חלק השותף שהשכירו לו לברורו אין צריך ליתן לשני כלום שהרי לא שבר בחלקו כלום .

י"א כבר ידעת ממה שכתבנו פעמים שהגזלן קונה הגזילה בשנינו מעשה לפיכך אם גזל סמנים שצובעים בהן ורקניהו ושרניהו וצבע בהן קנאה בשנינו ומשלם כמיהו שריון בשעת הגזילה ואם גזל סמנים שריון וצבע בהן צמר או דבר שהוא שלו אין זה נקרא שנינו שהצבע הוא לפניו מנחת על הצמר ואע"פ כן צריך לשלם לו דמי הסמנים שהרי הפסדו ולא יוכל להעביר הצבע מעל הדבר הצנוע בו להשיבה דלאכוד אולא אם מעבירה ואם גזל צמר ומצנים שריונים משיש אחד וצבע אותה הצמר באותם סמנים דעכשיו יכול לעשות השבה מעלית' שיחזור הצמר כך כמו שהיה צבוע והרי ממילא נתיקרה הצמר כשביל הצבע שעליה ונתפרע הגזול הצמר והסמנים בהשבת הצמר הצנוע ומכניא לו בגמרא אם הוול הצמר הצבוע בענין שאינו שוה אלא כמו שהיה שוה בהיותו לבן וא"כ כשיחזור הצמר אפי' צבוע לא השיב אלא דמי הצמר שגול כשהיתה לבן והגזול תובע דמי הסמנים שאומר אם היות מחזורי לי הצמר בפני עצמו והסמנים בפני עצמן היתו מוכר הצמר בשווייה כמו שהיא שוה עכשיו והסמנים היתו מוכר ג"כ בפני עצמן או היתו צובע בהן בגד וכגד צבוע הוא נמכר ביוקר ועכשיו הפסדתי דהא לא אשיכח' בצמר ומיבעי' לי מן אמרין' יש שבח הסמנים ע"ג הצמר דחיות' מילתא היא והרי השיב הסמנים עם הצמר או דילמא אין שבח הסמנים ע"ג הצמר דחיות' ללא מילתא היא אלא נוי כעלמא הוא ואע"פ שהשיבו לו צמר צבוע לאו הוי' השבה וצריך לשלם לו דמי הסמנים בפני עצמן שהרי הפסדו ולא איפשוט לפיכך אין מוציאין מן הגזלן מספק ואם תפש הגזול לא מפקין מינה מספק דהמ"ע .

שסד הנכנס לבית פלוני הוציא כלים או חמץ מיד וכו' מ' סעיפים .

א כבר אמרנו למעלה במימין צ' דנגזל נשבע' ונוטל ומי שהעיר עליו שנכנס לביתו של פלוני בפניו ונטל כלים ואין ידוע כמה נתכאר ממשפ'ו ג"כ שם .

ב אבל ראוי עדים שנכנס לביתו של חבירו שלא בפניו ב"ה ונטל משם כלי' אע"פ שהוציאם מגוליס אע"פ שהבעל הבית הזה עשוי למכור כליו אם בא וטען ואמר דרך גזול לקחם ממני והלה אומר בראשית באתי ולקחתים שאתה מרתחם לי או נתתם לי או בחוב שיש לי אצלך תפשתים אינן נאמן אפילו בשבועה שכל מה שהוא בביתו של אדם הוא בחוקת שלו ואין אדם יכול להוציא מהם אלא בראייה ומי שנכנס שם שלא בפניו ב"ה ונוטל כלים משם ומוציאם בפני עדי' ה"ו בחוקת גזלן לפיכך מחזיר הכלים לב"ה ואין כאן אפי' עסק שבועה שררי העדים ראו מה שגזול ואחר שיחזרום אם י' לו דין על כ"ה יתבע אותו בכל מה שיטעון עליו ויהי' הדין ביניהם ג' וכן אם היה שם עד אחד בלבד ונ"ה טוען שגזלו ממנו והלה אומר לקוח הוא בדין או בחוב נביתו מסך או שלי היה ופקדון ה"ו אצלך הרי זה חייב להחזיר הכלי לבעליו בלא שבועה כסו שכבר אמרנו למעלה כל ששני עדים מחייבין אותו טעון עד א' מחייבין שבועה והבא אלו היה כ' עדים היו מחייבים אותו להחזיר כמ"ש בענין הקודם והרי עד אחד מחייבו שבועה וכשהוא נשבע צריך להכחיש את העד וכאן הא' אינו מכחישו וכיון שאינו מכחישו אינו יכול לישבע וה"ל מחייבין שבעו' שאינו יכול לישבע ומשלם לפיכך אם כבר ואמר לא נכנסתי או נכנסתי ולא נטלתי כלום הואיל ואין שם אלא עד אחד והוא הכחישו ה"ו נשבע שבועת התורה שלא לקח מבייתו כלום ונפטר וע"ל סימן י"ב וי"ד .

ד וכן אם חטף לשון של כסף מיד חבירו בפני עד אח' ואמר אין חטפתי וירי' חטפתי ה"ל מחייבין שבועה ואינו יכול לישבע שהרי אינו מכחישו העד וחייב להחזיר .

ה חטף ממנו והוכיח בפני עד א' והוא אומר אין חטפתי וירי' חטפתי ועשרים היו והנחטף מודה שלא היו יותר מך' ה"ו משלם העשרים שהורה אע"פ שאין העד יודע כמה חטף מ"מ הא' יודע שהוכיח חטף ונמצא שהוא מחייבין שבועה שאינו יכול לישבע שהרי אינו מכחישו העד ומשלם .

ו אמר החטף עשרים חטפתי ושלי הם והגזול אומר טאה חטף ממני .

רד בו סתם וזה לא אמר לו צא אם אותה חצר אינה עשויה לשכר א"צ להעלות לו שכר אע"פ שהוציא את בעל הבית מן הבית בע"כ והוא דר בו אפ"ה פטור דה"ל זה נהנה וזה אינו חסר נאפי' וזה צריך להשכירו כבר ועכשיו ידוע שלא היה רוצה להשכירו בתר האי שעתא אוליג' ול"מ אם אין הדור בו דרכו לשכור דה"ל זה לא נהנה וזה לא חסר אלא אפי' שוה הדור בו דרכו לשכור מקום לעצמו לדור בו פטור שוה נהנה וזה אינו חסר פטור מיהו ודוקא שכבר דר בו אבל לא יוכל לטופו לכתחלה שינחמו לדור בו אע"פ דק"ל דרופין על מרת סדום במקו' שוה נהנה וזה אינו חסר ה"מ בדבר דאי בעי זה ליהנות בעצמו לא יוכל ליהנות וזה האחר יוכל ליהנות בו והרי לא יזיקנו ליה לפיכך כופין בגו' יהודי שברח מעירו ולקח השר ביתו והשאל ליהודי אחר ובה הבורח ותבע השכירו' מאותו היהודי שדר בו זה היה מעשה ופטרוהו אפילו להבא רע"ג דהוי' הווא גבאר דעביד למיגר הרי חצר זה לא קיימא לאגרא שאם יצא היהודי ממנו ישאלנו השר לגוי ונמצא זה נהנה וזה אינו חסר בכגו' זה כופין אבל ככה"ג דאי בעי בעל החצר ליהנות ולהיותו להשכיר חצירו היה יכול אלא שאינו רוצה ליהנות בעצמו אין כופין אותו לעשותו לחבירו בחנם ואם החצר עשויה' להשכיר אע"פ שוה הדור בו א"צ לשכור צריך להעלותו שכר שהרי חסרו טמון ואע"פ שוה לא נהנה שהיה מצא דירה אחרת בחנם ואין זה כמו גרמא שנתם לחבירו שלא היה יכול להשכירו לאחרים דלא דמי זה לגרמא דאין נקרא גרמא אלא כגון נועל ביתו של חבירו ולא דר בו שלא בא ליה כלום מחסרו' של חבירו אבל הכא אע"פ שלא נהנה מ"מ השתא מיהא אבל מה שחבירו נפטר והוי' כאילו גזלו ממנו אבל אם לא היה דר בו אלא שגזלו ממנו פטור מלשלם את השכירות רע"ג שהפסידו את ממונו הא זה לא נהנה ואינו אלא גרמא בעלמא ופטור מלשלם השכירות וכמון הוה ק"ל דסתם כל הבתים קיימין לאגרא שכן דרך כל הבעלי בתים בזמן הזה להשכיר בתיהם ואע"פ שערין' לא השכירו כבר מעולם אמרין' עכשיו היה משכירו .

ז והא דאמר' שהאין החצר עומד לשכור שאינו צריך להעלות לו שכר ה"מ שלא חסרו כול' אבל אם חסרו אפילו דבר מועט כגון שהיה הבית חדש ולבן וזה השחירו וחסרו כמה שהשחירו אף על פי שאין הפסד אותו שחורית אלא דבר מועט מגלגל' על ידו לשלם את כל השכר כפי מה שנהגה יש אומר' ודוקא אם היה דרכו לשכור וי"א אפי' אין דרכו לשכור וחסרו מעט צריך לשלם הכל לפיכך א' שישלו בית כמו חורב' והסוחרים נוטים שם אהלים לסחורתן וגו' תנים לו דבר מועט לשכירות ובה א"ר ובנה שם בנין ואין יד בעל החורב' משנת לפרוע לו בניינו א"א שיתן לו מה שהיו נותני' לו הסחור' שכן חסרו אלא צריך ליתן לו כל מה שנהגה דהיינו כמה יתן אדם אחר בחורב' כזאת לבני' עליה ומו"מ כ"ד בעל החורב' אם ירצה שיסתיר אותו הבניין חייב לסחור אותו שלא עשו תקנת השבים בקרקע וגם הכונה אם לא ירצה ליתן יכול לסחור אותו .

ח י"א דהא דאמרין' רכשהחצ' אינו עומד לשכר א"צ להעלות לו שכר דהיינו דוקא שלא גילה הדור בו את דעתו שהיה רצונו ליתן לו שכר אם לא היה מניחו לדור בו בחצר אבל אם גילה ברעתו שאם לא יהיו לדור בו בחנם היה נותן לו שכר קודם שהיה יוצא ממנו צריך ליתן לו שכרו משלם .

ט י"א דהא דאמרין' דכשחצר אינו עומד לשכר אינו צריך להעלות לו שכר אפי' אם שכרו מאחר שהיה סבור שהוא שלו ונמצא שאינו שלו אינו צריך שיתן לו שכר ואע"פ שנכנס לתוכו על רעת ליתן שכר מ"מ ה"ל זה נהג' וזה אינו חסר שפטו' ומה שעכשו הוי' שכירות של טעות כיון ששכרו ממי שאינו שלו וכי היכי גבי משכיר מקח טעות הוא ולא מחייב למיתב ליה מירי שהרי נתכבר שאינו שלו לגבי שוכר נמי מקח טעות הוא וכמאן דלא אוגר דמי דכיון דכי אגר לאו ממאן דאי' ליה זכות' בגויה אגר לא משתעבר מכח האי שכירות לחד מינייהו ואפי' אם נתן השכירו' לזה ששכרו ממנו כיון שנתברר דבטעות יהיב ליה לחזוריו דמחילה בטעו' הוא ולא הוי מחילה .

י י"א שוה שאמרנו בחצר העשויה להשכיר חייב להעלות לו שכר אפי' אם שכרו מראובן ונתן לו השכר ונמצא שאינו שלו אלא הוא של שמעון צריך ליתן לשמעון שכרו והוא יחזור ויתבע מראובן מה שנתן לו ואפילו שכרו מראובן בפחות מכדי דמיו אינו יכול לומר לא נכנסתי בו אלא על דעת שלא לתן שכר ויתר מה אלא צריך ליתן לשמעון כל שכרו הראוי לו ויחזור ויתבע מראובן מה שנתן לו ואם שכרו מראובן בדמים יקדים ונמצא הבית אינו שלו אלא של שמעון אינו צריך לשלם לשמעון אלא כפי מה ששוכרין אחרים בית זה דהא שכירות שעשה עם ראובן בטעות היא ונתבטל וה"ל כאילו לא שכרו מעולם ולא נשתעבר באותו שכירו' לשון אדם ואפילו אם נתן כבר דמי אותו ששכרת לראובן אין שמעון נוטל אלא כפי מה ששוכרים אחרים ומיהו אף כבר באו הדמים ליד שמעון והוא טען שגם הוא לא היה

ג היה כלי ביד בנו של חבירו או ביד עבדו של חבירו ופא אחד ולקחו מירו ונשתמש בו הרי זה שואל שלא מרעת בעלים דהוי עליו גולן ונתחייב באונסין עד שיחזירונו ליד הבעלים לפיכך אם החזירו ליד הבן שהיה בידו והוא קטן ואמר או נשבר חייב לשלם דהרי הקטן לא בר שימור הוא והשבה לידו לא השבה הוא

ך הגזול את חבירו ביישוב ובא להחזיר לו במדבר לא יצא שאין זה השבה ואם ירצה הנגול אין צריך ליקחנו מידו ולקבל עליו אחריות הדרך מיהו אם נטלו ממנו סתם הוי השבה ונפטר הגולן ואחריותו על הבעל אבל אם מחזירו לו ביישוב אפילו אינו באותו מקום שגול יצא

שסו גולן שבא להחזיר את הגזילה והגזול את אביו וכו' ו' סעיפים

א הגזול את חבירו שזה פרוטה ונשבע לו על שקר ואח"כ הורה שנשבע לשקר צריך להגיע ליד הנגול עצמו אפילו אם הוא בא"י הים ורחוק ממנו הרבה דהואיל ונשבע על שקר אינו יוצא ידי השבה עד שיגיענו לידו דכתיב לאש'הוא לו יתנו כו' אשמתו והאי קרא גבי נשבע לשקר כתיב שהוא יום אשמתו כלומר יום החטא או נשבע לשקר אם אחר כך יודה יתנו ליד הנגול עצמו אבל כל זמן שלא נשבע אפי' כבר בו וחזר והורה אינו חייב לדרוף אחריו להחזירו אלא אם בא להחזיר יודיע לבעלים כך וכך גולתי מןך בא וקחנה ותהיה הגזילה בידו עד שיבא ויקחנה וכו' יצא די והשיב את הגזילה דמדלא חייב התורה לדרוף אחר הנגול וליתנה לאשר הוא לו לירו אלא ביום אשמתו דהיינו שחטא ונשבע ש"ם דקודם לכן אינו צריך לדרוף אחריו

ב כל זמן שיש בידו גזל שהוא שזה פרוטה ונשבע עליו אפי' החזיר לו כל הגזילה חוץ מש"פ שנשאר בידו חייב להוליכה אחריו ליתנה לידו בעצמו ולא יתן אפי' לבנו ולא לשלוחו שעשאו כלא עדים אלא א"כ עשאו שליח בעדים דשלוחו שעשאו בעדים הרי הוא כמותו ומשום תקנת השבים תקנו חז"ל שאם עשאו כ"ד שליח בעדים נתן לו ואין צריך לומר אם נתן כ"ד עצמו שיצא כ"ד שלא נחייב זה להוציא מנה בהוצאת הדרך

ג החזיר לו כל הגזילה או שמחל לו עליה חוץ מפחות מש"פ אינו צריך להוליך אחריו אלא יבא הנגול ויטול השאר ואע"פ שהגזילה עצמה קיימת ולא חיישין שאמא תתייקר ותהיה ש"פ ואם לטוף נתייקר י"א והואיל ונפטר מהליכה אחריו שוב אין צריך עוד להוליכה אחריו אפילו נתייקרה ויש חולקין

ך כבר ידעת שבכ"מ הורש במקום למורישו עומד לפיכך אם מת הנגול כשכבא הנגול לעשות תשובה אם הגזילה בעין צריך להחזירה לירש כמו שהיה צריך להחזירה למוריש ואם אינה בעין יחזיר לירש דמיה כמו שהיה מחזיר למוריש

ה הגזול את אביו ונשבע לו כמה האב וכו' לעשות תשובה כיצד יעשה שיקים מצות השבה שאם יחזיק הגזילה בידו בתורת יורשתו אין זה השבה אלא צריך להוציא הגזילה מתחת ידו ליד שאר היורשים דאו הויא השבה לפיכך י"א שאם הגזילה קיימת גות הגזילה בעצמה לאחיו ויצא ידי השבה ואם אינו רוצה לוותר חלקו נוטל משאר הנכסים כנגד מה שהיה מגיע לחלקו מן הגזילה ואם אין הגזילה קיימת או נשתנית משלם לאחיו הקרן משלו ועושה חשבון עם אחיו בשאר הנכסים ונוטל משאר הנכסים מה שהיה מגיע לחלקו מן הגזילה ויצא בזה ידי השבה וי"א שאינו נוטל כלום כנגד הגזילה דלא הוי השבה אם יטול כנגדו ואם הוא עני וא"א יוכל לוותר חלקו לזה מאחרים והם באים ונפרעים מחלקי ואם אין לו אחים שנמצא זה הגזול לברו הוא יורש את אביו אם יש לו בנים לגזול מוציא הגזילה מתחת ידו ונותנה לבניו והוי זה השבה לאביו לפי שנחשוב אותו כאילו הוא מת כיון שאינו ראוי לירש את הגזילה שהרי צריך להוציא מתחת ידו והרי בניו יורשין אבי אביהם וכשבני הבנים יורשים אבי אביהם אינם באים מכח אביהם אלא נחשבים כאילו היו הם בני הזקן כדאמרין לעיל בהלכות נחלות מ' רע"ז וילפינן לה מקרא וא"כ יוצא בזה ידי השבה כשנותן לבניו ואם אין בנים לגזול נותן לבעל חובו כהלוואתו או לצדקה והואיל ויצא הגזילה עצמה מת"י יצא ידי השבה אע"פ שנתנה מתנה או פרעה בחובו והוי שזידוע למי שנתנו לו ויאמר לו זה גזול שגולתי מאבא ויש חולקין ואומרים שאם אין לגזול בנים נותנה לאחי אביו

שסו גולן שבא לעשות תשובה אם מקבלין ממנו וכו' ד' סעיפים

א גולן או גנב מפורסם שעסקו כדך שגול וגנב הרבה שתשובתו קשה שהרי אין לו תשובה עד שישיב הגזילה או ישלם אותה ואם יקבל ממנו היה צריך להחזיר רוב מה שיש לו והיה גמנע מלעשות תשובה אם אין הגזילה קיימת שצריך לשלם משלו וכו' לעשות תשובה מעצמו אחר"ל שלא יקבלו ממנו כדי שלא ימנע עצמו מלעשות תשובה והמקבל ממנו אין רוח חכמים נוחה היסגו וס"ם אם אומר שיוצא לצאת ידי שמים אין מוחין ביד הנגול מלקבלו ויכול הוא לקבלו ואם לא בא לעשות תשובה מעצמו אלא הנגול היה צריך לתובע בכ"ד אפי' גולן או גנב מפורסם ומורגל כדך מחייבין אותו להחזיר ומשלם מכל מה שיש לו אפי' אכנסו וכן אם הגזילה קיימת אפילו בא לעשות תשובה מעצמו מחייבין אותו להחזיר הכל וכן הנגול באקראי דליכא למיחש בזה שימנע מלעשה תשובה שתשובתו קלה אפילו בא לעשות תשובה מעצמו מחייבין אותו להחזיר הכל

ב הרועים והגבאים והמכסנים שתשובתן קשה מפני שאולין הרבים ואין יודעים למי יחזירונו לפיכך יעשו בהם צרכי הרבים כיון בדות ושיחין ודמעות להבכים בהן מים לשותות דהוי דבר הצריך לקל ויהנו מהם גם הנגולים ואם עשה תשובה והחזיר הגזילה לרשות הבעלים אם צריך דעת בעלים דינו כמו בנגב שיתכאר ג' עיל סימן ענ"ה

ממני העשרים שמורה משלם כרכתנתי טעמא בסעיף הקורם ועל השאר אינו נשבע אלא היטב ולא שבועת התורה של מורה מקצת שהרי הוא לא הורה כלום אלא שאמר ידי חטאתי ואע"פ דאמרין לעיל סימן ע"ה מעי' ד' וסעי' ה' שאם כפר בכל ונתחייב במקצת על פי עדים שהעידו עליו במקצת או ע"פ טענותיו שחייב שבועת התורה דמי להא דהכא דהתם מתחייב ודאי עפ"י העדים או ע"פ טענותיו וה"ל כמורה מקצת ממש אבל הכא אינו קתחייב ודאי דשמא האמת אתו כמה שאמר ידי חטאתי אלא שהתורה יחייבו לשלם המקצת משום שמחייב שבועה ואינו יכול לישבע ואין זה נקרא מורה כלל שאין כאן חייב ודאי

ז נכנס לביתו של חבירו שלא בפניו ונטל כלים משם בפני עד אחד ואין העד יודע כמה וכו' ואומר עשרים כלים היו לי בביתי ולא מצאתי אחד סתם והגזול אומר לא נטלתי אלא עשרה ואותם עשרה היו שלי חייב להחזיר אותם העשרה מפני שהוא מחייב שבועה ואינו יכול לישבע ואע"פ שב"ה טוען ספק אפי' על אלו העשרה מ"מ חייב שבועה מפני העדא העד המעיד ודאי אבל על השאר אין צריך לישבע אפילו היסת מפני שאין יכול לטעון לא העד ולא ב"ה על הגזול טענת ודאי שהוא נטל ואין לו עליו אלא חרם סתם

ח הטוען את חבירו גולתני מאה דינרין והוא אומר לא גולתוך כלום נשבע היסת כדן כל הנתבע וכופר בכל ואם הורה שנטל חמשים משלם חמשים ונשבע שבועה דאורייתא על השאר כדן כל מורה מקצת ולא אמרין כיון שהוא מורה שגול חמשים הרי גולן נפסול לשבועה ושכנגדו נשבע ונוטל כיון שלא הוזהר גולן בעדים שאין אדם משים עצמו רשע ופולגין לדבוריה שחייב לשלם מה שהורה ועל מה שאומר שהוא גולן אין אנו צריכין להאמין לו ומשבעינן ליה על השאר

ט דין הטוען לחבירו שנכנס לביתו וגזל ממנו כלים והוא אומר וכן שבענו לקחתם בחוב שיש לי עליך וכו' אומר אין לך בידי כלום אע"פ שהורה שמשכנו שלא ברשות הואיל ואין שם עדים שגול ה"ו נשבע שיש לו חוב עליו וגובה חובו מן המשכן שהפה שאמר הוא הפה שהתיר דאי בעי הוה אמר מעולם לא לקחתי ממך כלום מיהו כיון שהוזהר גובה חובו במשכון זה הוי בנשבע ונוטל וצריך לישבע בנקיטת חפץ כדן כל נשבע ונוטל וע"ל סימן פ"ט וצ"ו וצ"א

ששה הגזול ואינו יודע ממי גזלו וכו' ב' סעיפים

א הגזול לאחד מחמשה ואינו יודע לאיזה מהם גזל וכל אחד מהם אומר אותי גזל אפי' אין כאן עדים שגזל חייב לשלם לכל אחד ואחד שהרי צריך לעשות תשובה ואם לא ישלם הכל לאמר ששא אוהו הוא הנגול ולא עשה תשובה מיהו כל אחד צריך לישבע כדן כל הנוטל מעות מחבירו על פי רבויו שנשבע ונוטל וכן נמי אם גזל משנים מאחד מנה ומאחד מאתים ואינו יודע של מי הם האתים וכל אחד מהן אומר מאתים שלי הוי כל אחד נשבע ונוטל מאתים

ב כ"ד כשהטוען אותו אבל אם אין חובעין אותו אלא הוא בעצמו אומר גולתי לאחד מכס מנה ואינו יודע לאיזה או של מי הוי המאתים אין ב"ד מחייבין אותו לתת לכל אחד ואחד כיון שאינם חובעין אותו אלא מניה מנה ביניהם והם חולקין מ"מ אם בא לצאת ידי שמים חייב לשלם כל הגזילה לכל אחד ואחד אמר לאחר גולתוך ואינו יודע אם החזרת לך אין ב"ד מחייבין אותו כיון שזה אינו תובעו מ"מ אם בא לצאת ידי שמים צריך ליתן לו אבל אם אמר לו אינו יודע אם גולתוך אם לאו פטור אף לצאת ידי שמים

שסו גולן שבא לעשות תשובה אם מקבלין ממנו וכו' ד' סעיפים

א גולן או גנב מפורסם שעסקו כדך שגול וגנב הרבה שתשובתו קשה שהרי אין לו תשובה עד שישיב הגזילה או ישלם אותה ואם יקבל ממנו היה צריך להחזיר רוב מה שיש לו והיה גמנע מלעשות תשובה אם אין הגזילה קיימת שצריך לשלם משלו וכו' לעשות תשובה מעצמו אחר"ל שלא יקבלו ממנו כדי שלא ימנע עצמו מלעשות תשובה והמקבל ממנו אין רוח חכמים נוחה היסגו וס"ם אם אומר שיוצא לצאת ידי שמים אין מוחין ביד הנגול מלקבלו ויכול הוא לקבלו ואם לא בא לעשות תשובה מעצמו אלא הנגול היה צריך לתובע בכ"ד אפי' גולן או גנב מפורסם ומורגל כדך מחייבין אותו להחזיר ומשלם מכל מה שיש לו אפי' אכנסו וכן אם הגזילה קיימת אפילו בא לעשות תשובה מעצמו מחייבין אותו להחזיר הכל וכן הנגול באקראי דליכא למיחש בזה שימנע מלעשה תשובה שתשובתו קלה אפילו בא לעשות תשובה מעצמו מחייבין אותו להחזיר הכל

ב הרועים והגבאים והמכסנים שתשובתן קשה מפני שאולין הרבים ואין יודעים למי יחזירונו לפיכך יעשו בהם צרכי הרבים כיון בדות ושיחין ודמעות להבכים בהן מים לשותות דהוי דבר הצריך לקל ויהנו מהם גם הנגולים ואם עשה תשובה והחזיר הגזילה לרשות הבעלים אם צריך דעת בעלים דינו כמו בנגב שיתכאר ג' עיל סימן ענ"ה

שם רין המציל מיד הלסטים ישראל או גוי וכו' סעיף אחר

א המציל מיד ליסטין ישראל הרי אלו שלו דסטמנתיאשוו רבעלים סמנוואם יודע שלא נתיאשו חייב להחזיר שסתם הרבר שלא נתיאשוו רבעלים גוי או מוכס גוי חייב להחזיר שסתם הרבר כאלה נתיאשו רבעלים ואם יודע נתיאשו הרי אלו שלו וספני מה אסרו כתם ליסטין יודע נתיאשו רבעלים כתם גוי לא נתיאשו רבעלים מפני שהבעלים יודעים שהגוים מוציאין מיד הגולן אע"פ שאין שם עדים שגול אלא בראיות רעועות ובאומר דרעת לפיכך אינם סתיאשוין שאומרים היום או למחר אתבענו בריניהם ואוציאם טמנו אבל בגולן ישראל שצריך לתכוע אותו ברינו צריך ערות נאורה וראיה ברורה שגולו זה קשה להביא לפיכך סתיאשו ממנו מיד ולא יתבענו , אבל סתם גניבה הוי יאוש אפילו בגוי רבין דגויב כסתרי ואין רואה נתיאשוין רבעלים מיד שאינו יודע מי נגבו ולפי זה הקנה מן הגנב לא היה צריך להחזיר הגניבה אלא אם ידענו שלא נתיאשו שהרי קנאה ביואש ושנוי רשות כמ"ש לעיל פי' שג' , מיהו עכשו נחנו להחזיר כל גניבה ומנהג זה יש לו ספק מן התורה שאין לשנותו שכן אסרו חז"ל מגלן דמנהגא מילתא היא שנסאר אל תסני גבול רעיק אשר גבלו ראשונים לפיכך אין לשנות מן מנהגם וכא שנתכאר לעיל סימן שג' ואין חילוק בזה בין גנב לגולן דככל ענין מחזיר לו דאין ונטול את שלו כן נראה למורי וכן נהגו וע"ל סי' רל"ו דין הקונה קרקע גולה .

שם אסור לקנות מגולן וליסטים ולהנות מממונם דינא דמלכותא כיצד וכו' י"א סעיפים

א אסור לקנות שום דבר מהגולן ואסור לסעדו על שנינו כרי שיקנהו שכל העושה דברים אלו וכו' יצא בהם מחזיק ידי עוברי עבירה שיחטמו למסור עצמו לגולן יותר כיון שידע מי שיקנה סמנו והרי זה עובר על ולפני עור לא תתן מכשול ולוקח ממנו סמלטין דינו כלוקח מהגנב לענין ספורסם או שאינו ספורסם כמ"ש לעיל בס' שג' .

ב אסור ליהנות בדבר הגולל ואפי' לאחר יאוש כרי לא קני כראשיתו לעיל והוא שידע בודאי ערב' זה הוא הגולל עצמו ביצר ידע שהבטיח זה גולה אסור לרכוש עליה או לחרוש בה גול בית או שדה אסור לעבור בתוכה או ליכנס בה כחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים ואם דר בה חייב להעלות שטר לבעים אם היתה עשויה לשכר גול דקל' ועשה מהם גשר אסור לעבור עליו וכן כל כיוצא בזה להרחיק מהם משום לפני עור וגו' ועוד בשל איה לנו עסק עם הגולנים יהיה זה סבה שהם בעצמם יפרישו מן העבירה אבל ספק שכתב אילות של בעלי בתים ועושה מהם גשר מותר לעבור עליו וזהו חוק למלך ואפי' שצוה המלך לעבדיו לברות מכל א' ואחד דבר יודע והלכי עבדיו יכרתו הכל מאחר מותר דינא דמלכותא דבי הוא שאין העבד צריך לטרוח לגבות מעט מעט סכל אחר דעבד מלך וא"צ לטרוח ואיננו דאנסירו אנפשיהו דאבעי להו לטינקט סכיכלה בני ומשקל דמי זה שנופל טמנו יגב' מכל אח' חלקו וכן ודומים בתים ועושה דרך או חומה מותר ליהנות בה וכן כל כיוצא בזה שדין המלך דין ובאיה סדך אסרו עין בסוף דס' אבל מושל אחר שעשה כן הרי הוא גולן ובעל יודע מהו אם מסרו לרכים מותר ליהנות ממנו דהא הוי יאוש עם שנינו רשות .

ג מי שהחזיק שהוא גולן וממונו בא לו בגזילה אסור ליהנות ואם יודע לנו שיש לו ממנו שאינו גולל אפילו הוא סיעוט משה שיש לו אע"פ שרוב סמנו גולל מותר ליהנות ממנו דכיון דאסיר זה אינו אלא מדרבנן אוליג' ביה נקולא ותלינן ואמרינן האי טירי דיהיב ליה מאותו סיעוט שהוא רירי הוא ער שיוודע בודאי שרבר זה שהוא נתון לו הוא גולל כירו .

ד בני אדם שחוקתם שים גולנים חוקת כל סמנים גולל מפני שאלאכתם מלאכה גולנים כגון המוכסים והליסטים אסור ליהנות מהם שחוקת מלאכה זו שהוא גולל ואין מהלפין דירגין מהתיבה שלהם שהכל בחוקת גזילה אבל משה שיש לו בבית או בשוק שלא נתבת המוכסים מותר לחלוקי מהם ואפי' מתיבתו אם הוא חייב למת לו חצי דינר ואין לו אלא דינר נותנו לו ולוקח ממנו חצי דינר אפי' מתיבת המוכס מפני שהוא כמציל מידו .

ה נסלו מיכסין את חמורו או כסותו ונתנו לו חמור או כסית אחר הרי אלו שלו מפני שאף אם גולל סאחרים סמטאס רבעלים מתיאשוין מהם גם אינו יודע בודאי שהוא גולל אצלו ועוד שהרי אינו גומלו ממנו כחנם שהרי הוא כמכורה לו בעד שלו לפיכך מותר ליטלו ממנו כמ"מ אם ת"ח ותוק הוא ורוצה להחמיר על עצמו שלא ליהנות ממנו דשטא סמון גולל הוא יטלנו ויחזירנו לבעלים הראשונים ולא למוכס יאוש לו שלא נתיאשו רבעלים ממנו החזירנו להם כחנם .

ו ברא' שמוכס כגולן כוסן שהמוכס גוי או אפילו ישראל ותיא מוכס העוטר כואליו או אפי' עומד סחמת המלך ואין לו קצבה אלא לוקח סכל אדם מה שירצה אבל אם פסק המלך

ליקח קצבה יודע מכל אדם אפי' צוה שישאל יתן יותר מגוי מ"מ מוקרי דבר קצוב לכל איש והעמיד מוכס ישראל לגבותו למלך אם ידע שאדם זה נאמן ואינו מוכס' ליקח יותר על מה שגזר המלך אין זה בחוקת גולן משים דרינא דמלכותא דינא ולא עוד אלא שהמכריח ממכס זה עובר על לאו דלא תגזול מפני שהוא גולל את המלך כן שהיה מלך ישראל בין שהיה מלך גוי שהרי ק"ל דגול הגוי אסור וכן אם ישראל קנה המכס מהמלך המכריח עצמו הרי זה גולל את ישראל שקנאו וי"א אפילו יודע שהישראלי לוקח יותר מן הקצבה שקצב המלך מכל מקום אסור להבריח ממנו אותו דבר שהוא קצוב לו דהוי כגולל מנהגולן דאסור דאסו מפני שהוא עושה שלא כדון ולגולל יגולל בני אדם חוקי הינו דאמרי אינשי בתר גנבא גנב וטעמא טעים , אבל אם קנאו גוי מותר דהו כהפקעת הלואאתו דרשי במקום דלכא חילול השם כגון שהיה חייב לאביו וטוען לירש נתתי לאביך קודם שמת דלא ידע הגוי בהדיא דמשקר שרי ה"נ הוי חכרחת המכס שמכריחו בלא ידיעתו וי"א דאפי' במוכס ישראל אם לא קנאו לעצמו רק הוי גובה למלך אע"ג דאסור להכריח מבח דינא דמלכותא דינא מ"מ אם אחד מכריח המוכס הממונה מן המלך לא יכופ אותו ליתן דהו כהפקעת הלואאתו דרשי מיהו אם יש בזה משום יראת המלך ודאי יכול לכופ אותו .

ז מלך ששם סם על בני העיר או על כל איש ואיש דב' קצוב לשנה או על כל שדה ושדה דבר קצוב או שגור שכל מי שיעבור על דבר זה ילקחו כל נכסיו למלך או כל מי שימצא כשרה כשעת הגורן הוא יתן המס שעליה בין שיהיה הוא בעל השדה בין שאינו בעל השדה וכל כיוצא בדברים האלו אינו גול וחומר זה וגובה מכל אחד את המגיע עליו בחוק המלך וישאל שגבה אותם למלך אינו בחוקת גולן והרי הוא כשר , והוא שלא יוסף ליקח ולא ישנה ולא לעצמו כלום ואם גוי הוא מותר לקנות ממנו .

ח וכן מלך שכעס על אחד מעבדיו ושמשיו מבני המדינה ולקח שרתו או חצירו אינו גול ומותר ליהנותו והלוקחה מהמלך הרי היא שלו ואין הבעלים מוציאין אותם מידו שזה דין המלכים בולם ליקח ממון שמשויהם כשבעים' עליה והרי המלך הפקיע שיעבדיו ונעשי' חצר זה או שדה זו כהפקר וכל הקונה אות' מן המלך זכה בה אבל מלך שלקח שדה או חצר של אחד מבני המדינה שלא כדנינים שחקק הרי זה גולן והלוקח ממנו הבעלים מוציאין מידו דקרקע אינה נגולת ולעולם ברשות בעלים הם כללו של דבר כל דין שיחקק אותו המלך לכל ולא יהיה לאדם אחד בפני עצמו אינו גול כלום שקח מאיש זה כלבד שלא כדת הירודע לכל אלא חמס את זה ה"נ גול ואם חקק דבר לבעל אימנית אחר או לבעלי משא ומתן א' כגון שחקק למלוי ריבית איזה דבר י"א דלא אמרי' ביה דינא דמלכותא דינא הואיל ואינו חקוק לכל י"א דלא אמרינן דינא דמלכותא דינא אלא במסים ובמסכים החלויין בקרקע שאין למלך אלא הארץ שיכול המלך לימר לא יעבור אדם זה בארצו או לא ידור זה וזה בארצו אבל בשאר דברים לא ויש חולקין וסבירא להוא דבכל דבר אמרינן דינא דמלכותא דינא והכי מסתבר שהרי הוא יכול לעשות ככל ארצו מה שירצה וכן הוא דינא דמלכותא וע"ל סימן שג' סעיף ז' .

ט גבאי המלך ושיטרו שמוכרין שרות בשביל המס הקצוב שעל השדות מוכרם ממכר שגוף שדה היא של המלך אבל המס הקצוב שעל גולגולת כל אדם אינו נוטל אל על גוף האדם עצמו ואם נטלו לו השדה ומכרה בשביל המס שעל הגולגולת ה"ו אינו ממכר אא"כ חקק המלך הדת להיות כן בכל ארצו וע"ל סי' ס"ח מדינא דמלכותא גם סימן ק"ז סעיף ב' .

י מלך שהיו דיניו שכל שלא יתן המס שעל השדה תהיה השרת לנותן המס וברח בעל שדה אחד מפני המס ובא אחר ונתן מס שעליה למלך ואכל פירותיה אין זה גול אלא אוכל הפירות וניתן המס עד שיחזירו הבעלים דהכי דינא דמלכותא דינא כראשין .

יא וכן מלך שגזר שכל מי שיתן ויפרע מס הקצוב בשביל חבירו ישעבר בחבירו שלא נתן המס וכן ישראל נתן מס בשביל עני אחד ה"ו עובר בו באותה עני משום דינא דמלכותא דינא וכאילו היה עבדו שכוון שהוא נתן המס בעדו הרי הוא כאילו הוא מכור אצלו בעבד עברי שנמכר לו בבי' לפיכך יש לו דין עבד עברי שאסור לעבדו בו עוברת עבד כגון שיוילך אחריו כליו לבית המרחץ או יחלוץ מנעליו ישראל שהיה חייב לגוי והגוי מכר השטר לישראל אחר אע"פ שאסור לו לדון עמו בפני גוים מ"מ כיון דאתי מבח גוי דיני ישראל יפסקו לו גם כן לישראל זה מה שהיה הגוי מרויח בו בפני דיני גוים דהואיל וישאל זה בא מכחו הרי הוא כמורה בכל מה שהיה יכול לזכות בפני דיני גוים שהוא דינא דמלכותא והמלה על המשכן לישראל יכול למכרה בכלות השנה משהיה דינא דמלכותא לא אמרינן דינא דמלכותא אלא ברבר שיש לו הנאה למלך או שהיא לתיקון בני מדינתו כענייני משא ומתן שביניה' אבל שאר דינים דיני תורה

לא שייך בה שניו רשות רבכל מקום שהיא ברשות בעליה היא עומדת שהיא עצמה הרשות לפיכך אינה נגזלת לעולם כלומר אין בה דין גזילה שהיא קנויה לאדם אח' הקונה אותה מן הגזלן אלא אפי' נתייאשו הבעלים קיום שמכר' הגזלן בא הגזל ונטלה מיד הלוקח בלא דמים כמו מן הגזלן עצמו והלוקח יכול דמיו מן הגזלן שמכר' לו ואפי' נמכרה אלף פעמים זה לזה וזה לאחר זה לעולם יבא הגזל ונטלה בלא דמים מיד מי שמוצאה בירו וכל לוקח נוטל דמיו ממי שמכרה לו עד הלוקח הלוקחה מן הגזלן והוא נוטל דמיו מן הגזלן עצמו ועל סי' רל"ו אם לקחה מגוי מה דינו . ב לפיכך אם ארע בה קלקול אם היא קלקול הבא מאליו כגון ששכפה נהר אין אחריות ההפסד על הגזלן שהרי בחוקת בעליה היא עומדת ואומר לו הרי שלך לפניך אבל אם הפסיד דגולן בירו כגון שחפר בה בורות שיחין ומערין או שקצץ את האילנית או שחת את המעינות או הרס את הבניינין שעליה חייב להעמיד לו בית או שדה כמו שהיו בשעת גזול' או ישלם לו דמי מה שהפסיד שהרי חוק בידים וכשהם שהקרקע הנגזלת היא בדיקת הנגזל לחובתו שיכול לו' לו הרי שלך לפניך אם נתקלקל כך היא ברשותו לטובתו דאע"ג דגבוי משלפין אינו משלם אלא כשעת הגזילה גבי קרקע אינו כן אלא אם נשתמש בה ואבל פירותיה צריך לשלם מה שנהנה ממנה .

ג גול שדה ונטלה מסיקין מן הגזלן או שנטלה ממנה בכח המלך אם מכת מדינה היא שגולו ג"כ שדות אחרות וכן המלך לקח שדות שלא אחרים אומר לו הרי שלך לפניך דמיו גרמה ואם מחזק' הגזלן נלקחה שלא נטלו שדות של אחרים חייב להעמיד לו שדה אחרת .

ד אגס המלך את הגזלן ואמר לו שיראה לו כל שדותיו והראה לו שדה זו שגול בכלל שדותיו ונטלה המלך חייב להעמיד לנגזל שדה אחרת כמות' או ישלם לו דמיה שלא היה לומר למלך שהוא שלו שאם היה אומר לו שאינה שלו לא היה המלך נוטלה שלא בקש המלך ליטול אלא שדותיו .

שעב גזלן שהפקיד השרדה ואכל פירות כיצד גובה אותה הגזול ובו ג' סעיפים .

א גזל קרקע והפסידה בירו אי שאכל פירותיה כשיב' הגזול ליפרע מן הגזלן מה שהפסיד לו בקרקע או בפירות שאכל אינו גובה אלא מבני הירו מפני שהיא כמלוה על פה ברא' כשלא עמד ברין אבל אם עמד ברין ונתחייב לו לשלם ההפסד והפירות ואח"כ מכר גיבה מנכסים משועבדים דכיון שעמד' ברין ופקדו לו לשלם יש לו קול וה"ל כמלוה בשטר בעדים ואם לא עמד ברין על שניהם רק על א' מהם אינו גובה ממשעבדי רק בעד אותו הא' שעמד עליו ברין ולא אמרינן כיון שעמד ברין על הא' ויש לו קול גם השני יש לו קול אבכה וה"ל על שניהם כמלוה בשטר שאין הקול יוצא אלא כמה שפקדו הדיינים .

ב וכן הדין נמי אם גזילה מגזלן מחמתו דאמרינן שחייב להעמיד לו שדה אחרת אם עמד ברין ואח"כ מכר גובה הגזול ממה שמכר כיון שעמד ברין קודם שמכרו .

ג גזל והשביחה בידים והג'ל בא לטורפה שמין לו השבח ויר הגזלן על התחתינה אם השבח יותר מההוצאה אינו נוטל מהג'ל אלא ההוצאה ואם ההוצאה יתירה על השבח אין לו לגזלן אלא ההוצאה כשעיר שבח והגוזל הוא מפסיד שהרי שלא ברשות הוציא .

שעג דין מכרה הגזלן והשביחה הלוקח מה דינו של לוקח עם הגזלן ובו ג' סעיפים .

א מכר הגזלן את הקרקע ולא ירע הלוקח שהיא גזולה והשביחה כשבא הגזול לטורפה טורף אותה מיד הלוקח כמו שהיא עם שביחה בין אם השביח' הוא בהוצאתו בין בשבחה רממלא והקין חזור הלוקח וגובה אותו מן הגזלן מנכסים משועבדים אפי' לא כתב לו אחריות דאחריות טעות טורף הוא וכשבת יש חלוק כיצד אם השביח' הלוקח בהוצאתו אם השבח יותר מההוצא' סברא הוא שנוטל הלוקח כל ההוצא' מהגזול שהרי השביח' שדהו והוא נהנה ממנו ו"א אפי' לא היתה השרה עכשו טובה יותר מבשעה שהיתה בשעה שגולה אלא שהגזלן הכסיפה וחזר הלוקח והשביחה עד שהיתה כך טובה כמו שהיתה בשעה שגולה הגזלן אפי' הנוטל הלוקח הוציאה דהא על כל פנים נמצא נהנה מהוצאת הלוקח לכך מחוייב לו ונותר השב' נוטל הלוקח מן הגזלן שהרי קבל עליו אחריות גובה מבני חורי שאינו אלא כמלוה על פה ואם ההוצאה יתירה על השבח אין לו ללוקח אלא הוצאה שיעיר שבח מן הגזול ומותר ההוצאה הוא מפסיד ואינו ג' בה לא מהגזול ולא מן הגזלן הגזול פשיטא רפ"ט דמה לו מהוצאת לוקח הגזלן לא הוי אלא גרימא גבי' בהוצאותיו ואע"פ שחייב באחריות לא קבל אחריות אלא בגוף השרה לא על ההוצאות ואם קבל רממלא כגון דיקלא יאלים ארעא ואסקא שירטון נוטלו הגזול ואינו נותן ללוקח' כלום דאיעא דנגזל הוא

המפורסמ' בינינו כגון שהם מכשירים עד אחד ואפי' הוא קרוב או פסול ואפי' אב על בנו ואח על אחיו כשר ביניהם וכיוצא בדברים אלו דיני פרטים שבין ישראל לחבירו פשיטא שלא נדון בהם כמותם דאל"כ כסול ח"ו כל דיני תורה וישראל וכן הנושא אשה במקום שדנין בדיני גוים ומתה אשתו לא יוכל אבי אשתו או שאר יורשיה לומר כל הנושא אשה על דעת מנהג המקום הוא נושא ונדון הדבר כדנין גוים כגון אם מתה בעלה יורשה או אינו יורשה וכה"ג דליכא בזה משה' דינא דמלכותא דהא פשיט' בינינו הנעל יורש את אשתו דבר תורה חוץ משנה ראשונה ושנייה מתקנת קהלות שו"מ וכה"ג דלא אמרינן בהא דינא דמלכותא וגם לא אמרינן דנא דמלכות' אלא במלך שמתבעו יוצא כאותן הארצי' והסכימו עליו שהא ארזיניהם והם לו עבדים אבל אם אינו מלך בזה הוי הוא כגזלן ובעל זיוע לכל דבר הוא ועכריו ואין דינו דין .

שע דברים שהם גזל מדבריהם כגון מפריחי יונים והמשחקים בקוביא ובו ד' סעיפים :

א יש דברים רבים שאינם גזל מן התורה אבל חכמים אסרוהו משום שהם קרובים לגזל והעובר עליהם הרי הוא כגזול מדבריהם ופול לירות מדרבנן כגון מפריחי יונים ומשחקים בקוביא מפריחי יונים כיצד כגון שמשלח יונה וזכר שלו ביישוב של שכני יונים להביא עמו נקבה משם או משלח נקבה שתביא עמה זכר וימצא גזול מאחרים ואין זה גזל גמור שגם בעל השוכך לא זכה בהם קנין גמור דממילא קא אתו להתם ורבו לשם מ"מ חכמים אסרוהו משום שהיא קרוב לגזל ולא כיונים לבר אמרו א א ה"ה בכל שאר עופות או חיה או בהמ' שעושה כן הרי הוא גזלן מדבריהם ועד היכן מגיע אסורין על בדיני הרחקת ניוקין סי' קפ"ה .

ב משחקי בקוביא כיצד כגון אלו המשחקים בעצים או בצורות או בעצמות וכיוצא בהם ועושים תנאי ביניהם שכל הנוצח את זבירו באותו שחוק יקח כך וכך וכן המשחקים בבחמה או חיה או עופות ועושים שכל שמוצח בהמתו או תרין יותר יקח מחבירו נך וכך וכן כל כיוצא בזה בדברים אלו הכל אסור מדבריהם גזל מדבריהם הוא שאין השחוק אלא אסמכתא ולא זכה במה שנוטל ויש בו משום גזל מדבריהם .

ג ולפי מה שאמרנו משחק בקוביא שאמרו טעמא דהא משום שהוא אסמכתא ואסור משום גזל מדבריהם ו"א אפי' יש לו אומנו' אחרת פסול דהא מ"מ כשמשחק גזול הוא מדבריהם ומד"ט ומי אמרו שהמשחק בקוביא עם הגוי אינו פסול שהרי אין בו משו' גזל ומ"מ יש בו איסור משום שעוסק בדבריו בשלם שאין ראי' לאדם לעסוק כל ימיו אלא בדבר חכמה ובישוב של עולם אבל אינו פסול ערות משום זה ו"א מה שאסרו ופסלו משחק בקוביא לא אסרו משום גזל כלל שאין בו אסמכתא כמ"ש לעיל סי' ר"ז ולא פסלוהו אלא כשאין לו אומנו' אחרת אלא זו שאינו עוסק ביישובו של עולם שכיון שאינו עוסק ביישובו של עולם אינו יורע כמה טורח האדם אחר הממון ונקל בעיניו להעיר שקר כמ"ש לעיל סי' ל"ד סעיף ט"ז אבל אם יש לו אומנו' אחרת אפי' משחק עם ישראל אינו פסול שהרי אין בו משום גזל שאינו אסמכתא ואם אין לו אומנו' אחרת אפי' משחק עם גוים פסול וכבר פשט המנהג כסברא האחרונה לשחוק בקוביא אפילו ישראלים זה עם זה ואינו פסול אלא מי שאין לו אומנו' אחרת אלא הוא ואם שחק עמו באמנה אם חייב לשלם על סי' ר"ז .

ד הפורש מצודה וצד חיה או עוף אי' דגים אם יש למצודה בית קבול שעשויה ככלי או קנה לו כליו והנוטלו ממנה הרי היא גזול גמור דאורייתא ומציאין מירו ואם אינה עשויה ככלי אין על הנוטל ממנה דין גזול דאורייתא ואין מוציאין אותו מידו אבל גזלן מדרבנן מיהא הוי .

ה עני המנקף פירות של שכחה מן האילן ונפלו לארץ אם לא בא ליד העני קידם שהגיעו לארץ אין בהן גזל דאורייתא ואין מוציאין אותן מידו אבל הוא אסור מדרבנן .

ו הדבורים אינם ברשותו של אדם כמו איזון . ותרנגולי' ומ"מ יש להם לבעלים קניין בהם מדבריהם לפיכך מי שיצא לו נחיל של דבורים שלו מרשותו לרשות חבירו יכול בעל הנחיל ליכנס בתוך שדהו של חבירו לוקח נחילו ואם מנעו בעל השרה ליכנס לרשותו כרי שהחוק הוא בדבורים ח"ו גזל מדבריהם ולא גזל גמור שהדבורים הם כמו הפק' דמגלמא אתו ואין לבעליהם קניין בהם אלא מדבריהם .

ז כל גזל דאורייתא יוצא בדיינים וכל מי שיש בידו גזל מדבריהם אינו יוצא בדיינים .

שעזא קרקע אינה נגזלת ואפי' נתייאשו הבעלים ובו ד' סעיפים .

א קרקע אין דינה כמטלטלין דמטלטלין שייך בהו יאוש ושנינו רשות ואם נתייאשו הבעלים מהם ואח"כ קנאם הלוקח קנאם ביאיש ושנינו רשות ויאוש כרי לא קנה כמ"ש לעיל אבל קרקע

ג נפלה לפני הגולן בירושה מן הנגול אחר שמכרה או נתנה לאחר אין כאן הוכחה לקיום המכר והמתן שדי לא טרח אחריה דמילא נפל לו ויכול להוציא מיד הלווקח או מיד המקבל האתנה נכאה הגולן מקינול בחובו אם היה לנגול קרקע שהיה יכול לגבות חובו ממנה ולא רצה אלא זאת ודאי נתכוון להעמיד ביד הלווקח או מקבל מתנת ואם אין לנגול קרקע אחר לגבות ממנה חובו אלא זו אין כאן הוכחה לקיום המכר והמתנה ויכול להוציאה מהם .

ד נתנה הנגול לגולן במתנה ו"א שקגאה הלווקח דאמרינן אלו לא היה טורח ומפיים לבעלים שיתנה לו לא היו נתנ"ל זו וזה בודאי טרח כדי שיוכה בה ויעמוד בהימנותו נגד הלווקח שתתקיים בירושה חולקין וס"ל דלא ברירא לן דטרח למיכס בהימנותיה דשמא הבעלים נתנה לו מעצמן ומהו ליה כירושה לפיכך על הלווקח להביא ראיה שכוין שטרח להעמיד בידו אינ מוציא מיד הגולן מספק שהרי הוא במחוק בה שעומד במקום הבעלים והמע"ה .

ה דין גולן שטביא עדים שלקח השרה מהנגול ע"ל סימן קנ"א .

ו גוי שאנס שדה מישראל וגברי לוישראל אחר ע"ל סי' רל"ז .

שעה היורד לתוך שדה חבירו או לתוך חורבתו ונמעו או בנאו וכו' מ' סעיפים .

א היורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות ונטעה או היתה שדה העשויה ליטע פ"י שהוא יותר טיב ליטעו מלזרעה ואין בעל השדה מרא' דעתו אם נחא ליה במעשיו אם לא נחא ליה אלא באו לדין סמא והרב' נראין אע"ג דאיפשר דלא נחא ליה שננטעה ואם לא נמענה לא היה הוא נטע . יות' היה רוצה שלא נטעו משנטעה רק הואיל וכבר נטעו הוא רוצה לקיימה אומדן כמה אדם רוצה לתן שיטעו לו שדה זו וזכ' נתון לו ואם אנה עשויה ליטע שאין לו וידו של היורד על התחנתה ויר בעל השדה על העלוינה שאם השבח יתר על הוציאה אינו נתון לו אלא הוציאה וסמא הוכחה יתירה על השבח אינו נתון אלא ההוצאה שיעיר שבח וכתב ברם עשויה ליטע הוא . הע' שה' חבירו נתנה שלא ברשות ע"ל ס' סד"ר וכן הלווקח עם בן חבירו בלא דעת הלא סימן שש"ד .

ב ואם אמר לו בעל השדה ליורד עקיר אילנך ולך דלא נחא ליה בנטיעתך דלדירו נחא לו טפי בשדה לבן או אני אינו רוצה ליטענה ע"ז האזן או הייתי נוטעך בנטיעות אחרות בין בשדה העשויה ליטע בין בשדה שאינה עשויה ליטע שיאמרו לו הואיל וירד בה שלא ברשות אבל אם הנוטע אומר הריני עוקר אילני ואין בעל השדה רוצה שיעקרו אין שיימעו ליטעו מפני שמכחיש את הקרקע בעקירת האילנות .

ג ואם בשבא בעל השדה חפץ בנטיעתו אי אפילו אומר שאינו חפץ בהן ואח"כ עשה משהא רמיחן שחפץ בהן כיון שהגב' סביבם אי ששטר הנטיעות וכיצא ביה דבר שמראה שרעונו נוטע למה שעשה זה וכרצונו בא הדבר אפילו בשדה שאינה עשויה ליטע הרי וזה בהן מיד . ושיב אינו יכול לומר לו מול עצה ואבנך ונטיעתך אלא אע"פ שירד בה שלא ברשות שמין לו וידו של יורד על העלוינה דהיינו אם השבח יתר על הוציאה נתון לו בשבח כאשר איסי העיר ואם הוציאה יתירה על השבח .

ד הוציאה היורד והנטיעה ליה במעשיו דעתיה הואיל וגלי דעתיה שגם הוא הית מוציא בו וזכה בהן וצריך לשלם לו ההוצאות ואם אמר לו בעל השדה מתחלה אני חפץ בהן יעקיר אילנך ולך יכול בעל האילנות לעשות ולעקיר אילנותיו ובע"פ שאחר כך חזור כן בעל השדה אינו יכול למחית בידו לעקרו שכבר סחל לו אע"ג דמכחיש ארעיה .

ה ואם ירד בה הנוטע בעל השדה אפילו נטע שדה שאינה עשויה ליטע שמין לו וידו על העלוינה כמ"ש בסעיף הקודם ואם בעל השדה בעצמו הוא ארוס וירדו לעבוד שדותיו בעצמו הרי אינו צריך לאחד שיעבד לו שדותיו ונעשו כל שדותיו אפי' העשוין ליטע באילו אינן עשוין ליטע ודין היורד לתוך שדותיו אפילו בעשויין ליטע כמו שהזכר באינו עשויין ליטע מט"מ שמין מה שחית הוא נתון שלא יצטרך לטרוח בעצמו וכך נתון לו .

ו בעל בנכסי מ'ג של אשתו קטנה והשותף בשדה שיש לו חלק בה כיוצא בדין שותפו הן ושמן לתן וידו על העלוינה .

ז היורד לתוך חורבתו של חבירו שלא ברשות ונבנה דינו כיוצא לתוך שדה חבירו שלא ברשות ונטעה כיצד אם לא גלה דעתו ונחא ליה לבעל הבית של זה אלא אמר הואיל וכבר בנה אני הוצאה לקיימו ואם לא היה בנו לא הייתי בונה אותה אם היא חורבה העומדת לבנות אומדן כמה אדם רוצה לתן לאחרים שיבנו לו בניין כזה וכך יתן לו ואם היא חורבה שאינה עומדת לבנות שמין לו לו וידו של הבעל על התחנתה ויר בעל החבר בעל העלוינה כמ"ש בסעי' ו'א' ואם אמר בעל החורבה מול זה שכנת בנין ומתד לבנות בנין עומדת לבנות שממעין לו שיכול לומר לו אע"פ שעומדת לבנות שאין רצוני לבנותה על זה האופן רק באופן אחר או אין רצוני לבנותה עכשויו בלבד וכהאי גוונא וצריך זה לסתיי בניינו שאין כוין את האדם שישלו חורבה לבנות בית בשהוא אינו רוצה לבנותו ואם כן רוצה

וצא דאשכח שהרי שלו היתה כמ"מ שהיא והלווקח יחזור ויטול מן הגולן מבני חורו יאם ידע הלווקח שהיא גולה ואע"פ"כ לקחה בשבא הגולן לטורפה טורפה מ שבחה בין בשבא דמילא בין בשבא דע"י הוצאה בין הוציאה יתירה על השבח בין השבח יתר על הוציאה ואינו נתון לליקח כלום והלווקח יחזור ויטול מהגולן רק קרנא ולא שבא ויטול הקרן מנכסים משועבדים ובשבח לא יטול כלום דכיון דידע דגולה היתה מסתמא לא נתן הרמ"מ בשבילה בתורת מקח אלא בתורת הלוואה ואם היה נוטל יותר ממה שנתן לו היה מחוי' כרביית ו"א אפי' ידע שהיא גולה אם השביחה ע"י הוצאתו אם השבח יתר על הוציאה נוטל הוציאה מן הגולן ואם הוציאה יתירה על השבח נוטל הוציאה כשישור שבח ואין זה רבית כיון שאינו נוטל אלא הוצאותיו .

ב הפירות שאכל הלווקח בעוד שהיתה בידו צריך לשלם אותם לנגול ודינו בהם עם הגולן כדיני של שבח שאם לא ידע שהיא גולה גובה אותם מן הגולן שהרי קבל עליו אחריות וגובה אותה מנכסיו בני חורין שאינו אלא כמלה על פה ואם ידע שהיתה גולה מולם כל הפירות שאכל לנגול ואינו מנכה לו כלום וגם אינו נוטל כלום מהגולן .

ג אם יטעו הגולן שהלווקח כשלקחה ממנו ידע שהיתה גולה ואין לו אצלו שבח והלווקח טוען שלא ידע על הגולן להביא ראיה שידע הלווקח ואם אין לו ראיה נשבע הלווקח שלא ידע ונוטל דרוקח הוא שלא ידע דלא שרי אינש וזו' בכדי .

שער מכרה הגולן והור וקנאה מן הנגול או נתנה לו במתנה וכו' ו' סעיפים :

א גול שדה ומכרה או נתנה לאחר שאין מעשיו כלום שהרי נגול יכול לטורפה מיד הלווקח או מן המקבל מתנה כמ"ש אם אחר שמכרה הגולן קודם ששפה הנגול ה"ך הגולן וקנאה מן הנגול נתקיים המכר ביד הלווקח או המתנה ביד המקבל דמה מכר ראשוני לעני כל זכות ושבא לידו ולא אכר' שקנ' הגולן בחו של נגול וכמו שהנגול היה יכול להוציאו מיד הלווקח או המקבל כן יכול גם הגולן להוציאו מהם ויחזור להם מעותיו דאמרינן אררבה משום הכי קנאה הגולן כדי יעעמיד בנאמנותו ותשאר ביד הלווקח או מקבל המתנה לו וכך אם לא קנאו הגולן עד שנתבע אותו הלווקח בין שמוכר לו שדה שאינה שלו והיביתו ב"ד לשלם לו והתחילו ב"ד להכריז על הנכס והגבות מהם לשלם ללווקח ואח"כ ה"ך הגולן וקנאה מן הנגול או לא אמרינן שנתקיימה ביד לוקח שקנאו כדי לעמוד בנאמנותו שהרי ראינו שלא חשש לעמוד בנאמנותו שאם היה חושש לנאמנותו למה המתין עד עכשו מלקחתו ויכול אפילו הגולן בעצמו או יורשיו להחזיר מעותיו לליקח ולהוציאו מידו כמו הנגול שקנאה ממנו .

ב וכו' אם אחר שמכר הגולן לליקח ראשוני קודם שלקחה מן הבעלים ירד הגולן ומכרה לאיש אחר לכד מן הראשוני או הורישת לא ר' מכניו או ירבה במתנה ואח"כ קנאה מן הבעלים הא' דלא אפילו דעתיה דלאו לאיקמו קמי ליקח ראשוני בעי' ולא נחא ליה למיכס בהימנותיה נב' לוקח ראשוני אלא אמרינן לקיימה ביד השני למה הישנו הוציאה מיד הראשון והגולן מחזיר לו מעותיו ו"א ה"ה נמו אם קנאה הגולן מהנגול קודם שמכרה לו נתנה לאחר וארר שקנאה מיד מכרה ונתנה לאחר דאמרינן נמו שלא כיון לקיימ' ביד הראשון ולא אמרינן דהא מיד שקנאו ונגמר המקח נתקיימה ביד הלווקח הראשון לא יוכל הגולן למכר' אח"כ דלא אמרינן שלקחה כיהיב' דליקוס בהימנותיה אלא הוכח דלא זכנה או ארחה מיד חבר הכי אבל או זכנה או ארחה מיד אחר שלקחה גליא דעתיה דלאו לאיקמו קמי לוקח ראשוני לקחה א"כ אפילו לא זכנה או ארחה מיד אלא זמן ארוך אח"כ אפי' לא אמרינן לקיימה ביד לוקח ראשוני לקחה דהא דאמרינן דנחא ליה דליקוס בהימנותיה אימד דעתא בעלמא הוא ובל הוכח זכנה או ירבה במתנה בטר הכי אפילו זמן ארוך הא גלי דעתיה לדתיה לאומדן דעתא דירן וכוין שהוא מוחזק בקנין השרה מבעליו לוקח ראשוני שרוצה להוציאה מחוקתו עליו הראיה זו היא סברת ה"א אבל דבריהם נ"ל תמוהים ; ואינם נראים כלל דהא לפי דבריהם אפילו לא מכר' או לא נתנה אלא שהיא עצמו בא לערער להוציאה מיד הלווקח וטוען שלעצמו קנאה ולא כי היכי דליקוס בהימנותיה רשאי כמו שסימנו דבריהם כן בפירוש ואם כדכריהם מה היצרכו אפילו בה בנימא ואסקנא הלבנתא שנתקיים המכר ביד הלווקח כמ"ש בסעי' דראשינהא האי דינא דלא פסק' היא דהא ברצון הגולן תליא מלתא אם יאמר דליקוס בהימנותיה קנאה אם לא אלא מחזיר כסברא הראשונה דהוא בשמכרה הגולן לאיש אחר קודם שלקחה מן הבעלים וקמו לו דלאו לאוקמו קמי לוקח ראשוני בעי' אבל אם קנאה קודם שמכרה אלא שנתקיימה ביד הלווקח ראשוני ואינו יכול למכרה עיד לאחר נ"ל וכל זה לא מיידי אלא בשלא הכיר ביד הלווקח שהיא גולה אבל אם הכיר בה הלווקח שהיא גולה לא שייך למימר ביה למיכס בהימנותיה בעי' ולא קנאה הלווקח .

הלכות גזילה

שעז אמור להזיק ממון חבריך ולא לגרום לו שום הזיק וכו' ח' סעיפים .

א מדיחייבה התורה בכמה מקומות את האדם המזיק ממון חבריך לשלם כמו שחייבה בגזול וגונב ממון חבריך לשלם כדרכיב מכה כהמה ישלמה וכן בשאר נזקין שמויק חבריך ש"מ כשם שאמור לגנוב ולגזול ממון חבריך כך אמור להזיק ממון שלו אלא רבנוגב וגזול החמירה לעבור עליו גם בלאו הדלקתו אבל במויק אינו אלא איסור דאורייתא ולא מלקות ואין לומר דאפילו איסור נמי ליכא אלא שאם הזיק חייב לשלם ומותר להזיק ע"מ לשלם ועל זה כתבה התורה כל דיני נזיקין שישלם הא מילתא רפשיטא היא ועוד רהא אסרה תורה בכל תשחית אפילו בממון עצמו ק"ו בשל חבריך ואפי' לגרום נזק לחבריו אמור אלא שיש צד גורם שחייב לשלם ויש צד גורם שפטור כאשר יתבאר בע"ה אבל איסורא מהא בכלויה איבא לפיכך המזיק ממון חבריו אפי' שאינו נהנה הוא ממונ כיון שמויק בין במזיד בין בשוגג חייב לשלם ובלכר שלא יהא אבוס דהא אבוס רחמנא פטריה בכל מקום אפי' באיסורים גדולים כרצחא כמ"ש כ"ש בממון ודוקא שיהא אנוס נמור אבל אם אין אנוס נמור חייב לשלם נזק שלם כיצד נפל מן הגג ושבר את הכלים או שנתקל כשהוא מהלך ונפל על הכלי ושברו חייב לשלם נזק שלם שאין זה אנוס נמור אלא קרוב לפשיעה הוא שהיה לו לזהר שלא יפול .

ב נפל מן הגג והזיק בין שנפל ברומ מצויה בין שנפל ברומ שאינ מצויה חייב לשלם נזק שלם דלא מקדי אנוס נמור .

ג היה עולה בסולם ונשטטה שליכה מתחתיו ונפל והזיק אס לא היתה חזקה ומהזדקת חייב שלא היה לו לעלות עליה ואם היתה חזקה ומהזדקת ונשטטה או שהיתה מותלעת ולא ידע ה"ו פטור שזו אנוס נמור היא ומכה בידו שמס היא וכן כל כיוצא בזה .
ד וכל הרברים האלו אינם חייבים אלא שנכנס המזיק לרשות המזיק והזיק שם אכל אם בא המזיק לרשות המזיק והזיק שם פטור אם לא שיתכוון להזיק כמ"ש בע"ה .

ה ואפי' בראיה אם יש בו הזיק לחבריו אמור להסתכל בו לפיכך אחו"ל אמור לארס לעמוד על שרה חבריו בשעה שהיא עומרת בקמתיה מפני שמפסידו בעין הרע .

ו כמ"ס שמויק חייב לשלם בין ברה"ר בין ברשות המזיק ואפילו ברשות המזיק והכנס בו המזיק ממנו שלא ברשות והזיק לו"ש בגופו ל"ש כממנו חייב לשלם דהיינו שיש לו רשות להזיזו אין לו רשות להזיקו ודוקא שהזיקו בשוגג כשיכנס ב"ה ואם ב"ה הזיק בנכנס אפי' בשוגג חייב הנכנס כיון שנכנס שלא ברשות אין ב"ה צריך להיות נשמר ממנו ויש מי שאמר דדוקא כשלא ידע ב"ה שנכנס אבל אם ראהו עכבסם אס הזיק בני פטור שהיה לו להשמר ממנו כיון שידע .

ז היו שניהם בפרשות כיון ברה"א או בחצר השותפין או שנתן ב"ה לשניהם רשות לכנס או שהיו שניהם שלא ברשות כיון שהיו שניהם רצים ברה"א ואין לאדם רשות לרוץ ברה"א שמזדק שהוא רץ לא יוכל לזהר ומזיק את הפוגעים בו אם הזדק זה בזה בין כנופם בין בממנוס אס לא ידעו זה בזה פטורים דאנסי הם אבל אם ראו זה את זה אע"פ שלא כיוונו חייבים הכיון שראו זה את זה היה להם לזהר וקרוב לפשיעה הוא לפיכך שנים שהיו רצין ברה"א או שהיו שניהם מהלכין והזדק זה בזה פטורים הזדק זה את זה בידים אפי' שלא במתכוון חייבים .

ח אחד ברשות ואחד שלא ברשות כגון אחד רץ ואחר מהלך והזיק המהלך בין חייב בשלם היה לו לרוץ ברה"ר שמתוך הריצה לא יוכל לזהר ברה"א בחול אבל בע"ש בין השמשות פטור מפני שברשות הוא רץ כדי שלא תכנס שבת והוא אינו פנוי ודוקא כשזם תלין למשום צורך שבת היא רקאכל אס ידוע דאינו רץ אלא לשאר הצדו דלא שייכי ביה צורך שבת חייב כמו בחל וכן דוקא משום דרין למצות שבת היא פמיר שאין לו שרות אבל לשאר מצות כיון לרוץ לבית הכנסה או לבית המדרש דינש לו פנאי אס הזיק חייב .

ט אחד רוכב על סיסו אחרי חבריו ופגע במום שחבריו הרוכב לפניו רוכב בו והכה אותו חסם חייב לשלם כל מה ששיימו הב"ד שנפחת חסם המכה מחמת הכאבו שלא היה לו לרוץ ולחייב אחרי חבריו מהיה אס חסם שמוכה הוא של גוי רגלינו מעליו וצריך הניזק לשלם לגוי יותר מזה שנפחת דמי חסם מחמת ההכאה אין המזיק חייב לשלם לזה יותר ממה ששיימו ב"ה הפחת ואין המזיק חייב במה שהגוי מעכיר עליו את הדרך על המזיק הואיל ולא כיון להזיק בחזורים והנכנסם להצאת חתן וכלה והזדק זה את זה כממנו דרר שחוק ורמחה הוכן בשאר דברים של שמיחה האיל ונהנו כן פטורין ואם היה אותו הנכר שהיה שאלו לו מישאלו אחר וידע המשאל שלצורך זה הוא שואלו י"א שגם הוא אינו צריך לשלם לו דאע"ג דשואל הוא וחייב באינסון כיון שידע המשאל שלשם זה שאלו היה ליה כמותה מחמת מלאכה שפטוריהויה אס גרא לבית דין לעשות סיוג וגרר לזה הרשות כידם .
 שעט דינ

רוצה בקום הבנין ובעל הבנין אומר עצי ואכני אני נוטל הרשות בידו ואין בעל החורבה יכול למחות בידו רבוה אינו דומה לשרה דבשרה יכול למחות משום דמכחיש הקרקע והבא לא שייך האי טעמא ואם גילה דעתו דניחא ייה בנין זה זכה בו מיד דוכתה לו חצירו ושוב אין בעל הבנין יכול לומר אכני ועצי אני נוטל שכבר זכה בו בעל הקרקע וגם בעל הקרקע אינו יכול לומר שוב טול עציך ואבנך אלא שמין לו וידו על העליונה ואפי' אמר מתחלה שאינו חפץ בו ואח"כ עשה מעשה שגילה דעתו דניחא ליה כגון שהשלי' הבנין או גדרו וכיוצא או דבר שמגלה דעתו דניחא ליה כבנין זה אפי' באינה עומדת לבנות שמין לו וידו של הבונה על העליונה כמ"ש בסעיף ג' ונ"ל בכל מקום שאמרנו בין שדה בין בחורבה שצריך בעל הקרקע ליתן מעות ליורד ונוטע או בנה בקרקע ואם אין ידו של בעל הקרקע משנת ואומר ליורד ישומו לי הקרקע מה שהיה שוה בפני עצמה ותן לי דמיה שומעין לו שלא אמרו ו"ל שהוא יתן דמים ליורד אלא כשהוא רוצה בקרקע ואינה רוצה למוכרה אבל אם רוצה למוכרה צריך ליורד ליתן לו דמיה ואם גם היורד אין ידו משנת שמין הכל יחד וכוונתו אותה לאחרים ואח"כ שמין הקרקע בפני עצמה מה שהיה שוה בפני עצמה וכך יכול בעל הקרקע והמחר יטול היורד דאל"כ כל מי שירצה לוקח יורדו אחרים לתוכה ויבונה או ישועה אס לא יהי' לזה לטלף יצטרך להגנייה ביד זה ער שתשיג ידו או יצטרך למכור קרקעו בזול כך עם מה שעליה ופשוט הוא אצלי דהוה אינו משפטאמת אלא גולג"ל .

י החצירות סתמן הן עומדין לבנותן ולהוסף בהן בתים ועליו לפיכך הבונה בחצר חבריו שלא ברשות הרי זה כנוטע שדה העשויה ליטע ושמין לו כמה ארס רוצה ליתן שיבנו לו בנין זה והוא שכנה בנין המועיל הראוי לאותו חצר כמנהג אותו המקום וכיון דמסתמן עומדין לבנין ובה זהו ואין הבונה יכול לומר בנייני אני נוטל הבונה בנין ברשות אחרים והשכירה וקבל שכר מנכין לו מהוצאותיו אע"ג דלא עבד למיגר מדרבי יוסי דאמר ביצד הלה עושה סחורה בפרתו של חבריו . ואם דר בו הבונה עצמו אס חסר בו דבר מועט לבעל הקרקע צריך ליתן לו כל מה שנתנה כמ"ש לעיל סי' שס"ג ראובן שהיה לו בית רעוע שהיה יוצא מן העיר ובה שמעון ודר בו והוציא הוצאות לריצול הבית מן הנפילה וגם סיידו וכיירו כל מה שהוציא לצורך שלא יפול הבית צריך ראובן להחזיר לשמעון שארי עשה לו טובה ותבא עליו ברכה . אבל מה שסיידו וכיירו שאינו צריך זו לחיובק הבית לא עשה אלא לצורך הנאת עצמו ואין ראובן חייב להחזיר לי אלא יוכל לומר לו איני רוצה להוציא מעותי כיון שהבית יכול להתקיים בלא אותו הבנין לפיכך טול עציך ואבנך וכשיתן ראובן לשמעון מה שצריך ליתן לו אויצא מן הבית .

יא כל מי שישלף לו בין שהיתה ידו על העליונה ובין שהיתה ידו על התחתונה אינו נוטל כלום ער שישבע בנקיטת חפץ כמה הוציא דיה פשוט שלא יאמינו לו אלא שבעה ואם יאמר יבאו הבנאי וישימו ההוצאה והרי היא גלויה לעינים וי"ו העצים והאבנים והסד והכר האומנ' בפחות שבשערים שמעין לו ויטול כלא שבעה . וכן זה שנטול השבח בלכר והיתה ידו על העליונה אין צריך שבעה שהרי לא מפני אנו חיי אלא נוטל מה שממין .

יב כל שישמין לו ונטיל שזען בעל השרה ואמר נתתי והיורד אמר לא נמלתי היורד נאמן ונשבע בנקיטת חפץ כדון כל הגשבעין ונטולין ה"ג נשבע שלא נטל כלום ונטול שהרי אומרים לבעל השרה עדיין לא שמולך ולא ידעת כמה את חייב ליתן לו והיאך נתת ואינו יכול לומר אני עשיתי שווא לעצמי או עמו דחוקה ששאלו ה"ג לעשות כן שיאמר מי יימר רמחמייב לי רכנן כ"כ אבל אס שמיו לו ואמר לבעל השרה תן לי כך וכך ואמר נתתי אע"פ שעדיין לא נשבע היורד הרי בעל השרה נאמן וישבע היסת שנתן ויצטרך כדון הל הגשבעין בחופר ככל ונפטרין שהקרקע בחזקת בעליה עומדת וזה מצוי הוא אדם מוחל לחבריו על שבעות .

שינו דינ מסיג גבול רעהו וכו' סעיף אחד .

א המסיג גבול רעהו והכניס מתחתו רעהו לתוך חתומו אפי' מלא אצבע אס בחוקק עשה ה"ו גזלך ואם בסתר חסין ה"ו ואם כמ"י חסין גבול ה"ו עובר בשני לאין בלא דנניכה או דנחלה וגם בלאי דלא חסין גבול רעד וגו' שלא נאמר לאו זה אלא בא' דכתיב ביה בנחלתך אשר תחול בארץ וגו' . אס מותר לאדם ליקח מערופי"א של חבריו ע"ל סימן קנ"ו .

שעז מי שזרף הרבים עובר בתוך שדהו וכו' סעי' א'
א מי שהיה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו ונטלה נתן להם דרך אחר מן הצד הדרך שנתן להם היא שלהם דמצר שהחזיק בו רבים ברשות ויריעת הבעלים אמור לקלקלו רכין שחנו להם בידו ודאי מחלו להם והקנהו להם אבל גם הדרך הראשון הוא נשאר להם ולא יוכל למנועו מהם דאפי' שנתן להם דרך אחר בערו אין כולם מתרצים בחילוף וקצתם מוחלין וקצתם אינם מוחלים לפיכך מה שנתן נתן ושלו לא הגיעו .

שעט דין זה בא בחביתו וזה בא בקורתו ונשבר החבית וכו' כע"פ

א שנים שהיו מהלכים ברשות הרבים זה בא בחביתו וזה בא בקורתו שעל כתיפו ונפגעו זה בזה ונשברה החבית בקורה פטור שהרי לזה רשות להלך ולזה רשות להלך לו לבעל החבית להזהר בעצמו .

ב היה בעל קורה ראשון ובעל החבית אחרון ונשבר החבית בקורה פטור שהרי זה שהלך כדרכו והוא סוהר ללכת ושעט בעצמו אבל אם עמד בעל הקורה לנוח סביב משאו ובעל החבית הלך כדרכו ונשבר החבית בקורה חייב שאין ר"ה עשויה לנוח שם באמצע הדרך וזה נח שלא ברשות ואפי' אין הקורה ממלא את כל הדרך חייב שהי' להזהיר שלא יסור אחריו או שיטה לצדדו ואם אמר לו בעל הקורה לבעל החבית עמוד ולא עמד פטור ואם אנוס היה שהוצרך לנוח מפני כובד המשאוי והיה לו לעמוד ואם עמד בעל הקורה לתקן משאו אע"פ שלא הוזיח את בעל החבית פטור שזה הדרך הוא לעשות כר"ה וזה טורח היה ולא היה יכול להחזירו .

ג היה בעל החבית ראשון ובעל הקורה אחרון ונשבר החבית בקורה חייב שלא היה למהר ללכת כלכך ואם עמד בעל החבית לפוח פטור כדרכו טעמא בסעף הקודם שאין ר"ה עשוי לנוח שם ואפי' שינה ואם הוזיח לבעל הקורה שיצא חייב כדרכו טעמא דפטור בעל הקורה שהי' לו לעמוד כיון שהזיזוהו ואם עמד בע' החבית לתקן משאו חייב בעל הקורה אע"פ שלא הוזיחו בעל החבית שהטורח היה ולא הי' יכול להזהירו וכיון שר"ה עשויה לכך שעומדו ומתקנין שם משא תיהן היה לו לבעל הקורה לראות על בעל החבית שלפניו שטא יעמוד כרי לתקן וכן הדין בזה בא כבדו זה בא בפשטני , ד מישטילא חצר חבירו כרי ין ושטן אפילו רכניסן ברשות הואיל ולא קבל בעל החצר לשומרין ה"ו נכנס ויצא כרכבו וכל מה שישתכר סוכרים ככניסו וכיצאתו כדרי הרי היא פטור עליהם שאע"פ שנתן לו רשות להכניסם לא נתן לו רשות להעמיד כדרך שיעכבו בניסו ויצאתו מיהו דוקא שנשתכרו ממילא כדרך בניסו ויצאתו אבל אם שברם בכונה אפי' הכניסם בעל הכרי שלא ברשות ה"ו חייב שהיה לו למר שישלמם ולא ישברם בכונה .

שפ האומר לחבירו קרע כסותי או של חבירי או דורף או נרדף שישברו כלים וכו' ד"ס

א האומר לחבירו קרע את כסותי שבר את כרי ע"מ שאתה תהא פטור ה"ו פטור ולא אמרין מה שאמר לו שהא פטור דרך שחוק אמרו לו אלא ברוקא אטר לו ומחלו לו ו"א שאפי' לא אטר ליה כפירוש ע"מ שאתה פטור אלא שאפי' לו דברי' שמשמע כך כגון שאמ"ל הניקח שבוך כרי ואמר ליה המזיק ע"מ שאיזה פטור אתה אומר לי בן והשיב לו הניקח לא ואפי' אם נראו דבריו קצת דבניחיתא אמר ליה לא ומשמעו שאינו נותן לו רשות ע"מ שהא פטור אפי' כיון שנוכל להבינו ג"כ דבתמיה קאמר ליה לא כלומר והיך לא תהא פטור פשיטא שע"מ ליפטר אמרתי לך לקרוע מפרשינן ליה הכי ופטרין ליה כיון דמתחלה אמר ליה קרע והמע"ה ואם לא אמר לו אלא קרע את כסותי או שבר את כרי ולא יותר ה"ו חייב דמסתמא אע"פ שהרשוהו להשחית ע"מ לשלם א"ל בן כד"א כשבאו הכלים לידו של מזיק בתחלה בתורת שמירה כגון שהיו שאולים בידו או מופקדים אצלו או אמרין מסתמא לא פטור עד שישלם לו אבל אם לא באו לידו מתחלה בתורת שמירה אלא אמר לו זה קח כלי זה ושברו או כדן זה וקרעי ועשה בן ה"ו פטור אע"פ שלא אמר לו ע"מ שאתה פטור שזה התורה פוטרתו דכתיב כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמר וגו' ודרשינן לשומר ולא לקרוע לשמור ולא לאכד כלומר כשנותנו לו מתחלה לשמר ה"ו חייב לשלם אע"פ שיאמר לו אחרי כן קרע או שבר אבל כשנותנו לו מתחלה לשבר או לקרוע אינו חייב לשלם וע"ל סי' שצ"ב עוד מדינים אלו והאומר לחבירו זרוק מנה לים ואתחייב אני לך ו"א דחייב מדין ערב ו"א דפטור דלא אשתעבד ככך שאין זה דומה לע"ב .

ב והאומר לחבירו שבר כליו של פלוני ע"מ שאתה פטור ושברו הרי המזיק חייב לשלם לניזק וזה שאמר לי פטור לבי' דהא לא אמר לו ע"מ שאתחייב אני ס"מ זה האומר לו הוא שנתפ' של המזיק בעון ודשע שהרי הכשיל את העור והחוק יד עובדי עבריה ג רודף שהיה רודף אחר חבירו להורגו או אחר אחת מן העריות לאונסה בין חייבי כריתות בין חייבי מבי' או אחר הזכר לרבעו ושבר הרודף כלים בין של גידף בין של כל אדם פטור שהרי הוא מתחייב כנפשו שכיון שרדף התיר עצמו למיתה ומותר לכל אדם להורגו להציל את הנרדף אם אינו יכול להצילו באופן אחד וכיון שהי' מותר ברדיפה זו פטור מן התשלומין ואם הנרדף שבר כלים של רודף פטור שלא יהא ממונו חמור מגופו שהרי אותו עצמו הי' מותר להורגו "ש כליו שמתר לשברם ואם היו של אדם אחר חייב שהמציל עצמו כממון חבירו חייב וע"ל סימן שנט' סעיף ד' ואחר שרדף אחר גידוף להציל את הנרדף ושבר כלים בין של רודף

בין של כל אדם פטור ולא מן הדין אלא משום תקנה כרי שלא ימנעו מלהציל את הנרדף .

ד ספינה שחשבה להישבר ולטבוע מכובד המשווי שבה ועמד אחד מהם להקל ממשאו והשליך בים פטור שהמשא שבת הוא כמו רודף אחריהם להורגם ומצוה רבה עשה שהשליך לים והשיעם ו"א דוקא שטעונה יותר מדאי והיה המשא כרודף אבל אם אינה טעונה יותר מדאי ובא נחשול לטבוע חייבין לשלם מה שמשליכין ממנו לים וכשמשלמין מחשבין לפי המשווי ולא לפי הממון ואע"פ שלא הטילו רק משווי של אחד משלמין כולן , הכניס אחד חמור בספינה והחמור קופץ בספינה ובקש לטבוע ובא אחד והשליך החמור לנהר ו"א אם אין הדרך להכניס חמורים בספינה או מקרי החמור רודף והמשליכו פטור ואם דרך להכניס חמורים בספינה המשליכו חייב ויש חולקין .

שפא דין ה' שישבו על ספסל א' וכו' סעיף א'

א ה' שישבו על ספסל א' ולא נשבר ובא א' ונסמך עליהם ולא הניחם לעמוד ונשבר אע"פ שהיה ראוי לישבר בהם אפי' לא ישב זה ונסמך עליהם אלא שזה קירב שבירתו הוא חייב שהרי אומרים לו אילו לא נכמכת עלינו היינו עומדים קודם שישבר ואם ישבו כולם כא' ונשבר כולם חייבים שכולם נרמו שכירתו יחד וכן כל כיוצא בזה ו"א דסתם בני אדם היושבים על ספסל ונשבר תחתיהם פטורין ל"ש ישבו כא"ל"ש בזה אחר זה דסתם כפסל עשוי לכך שישב עליו כל הנכנס לחצר ואין בעליו מקפיד על זה וה"ל כשואל בהמה ומתה מחמת מלאכה ורוקא סתם בני אדם אבל אם נתקצו אנשים גדולים ושמונים מוסנים מכתם בני אדם שאין סתם ספסל ראוי לסיבולן וישבו עליו אם ישבו כולם כאחד כולם חייבים ואם ישבו זה אחר זה או רואין אם לא ה' נשבר אם לא ישב שם האחרון או הוא לבדו חייב שהם יכולין לומר אי לא את היינו עומדין והולכין ולא נשבר ואם היה נשבר מיד אף אם לא ישב עליו היא או היא פטור ואם הענין כך שכולתו היה מתקין שעה וע"י שישב עליו הוא נשבר מיד אם כשישב עליו הוא נשען עליהם ומנען מלעמוד הוא לבדו חייב ואם לאו כולם חייבין .

שפב הקוצ' אילן של חבירו והמונע חבירו מלעשות מצוה וכו' סעיף אחר

א שור שהיא עומד להריגה מפני שהוא מזיק את הכריות ואילן העומד לקציצ' מפני שהוא סכנה להזיק את הרבים כגון שנטוה לפול ויראים שמא יפול על האדם וימות וקדם אחד ושחט שור זה אי קצץ אילן זה שלא מרעת הבעלים ובא הבעלים ותכעשו ואמרי' שהם בעצמם היו רוצים לעשות מצוה זו חייב לשלם לבעלים כפי מה שיראו הדיינים הואיל והפקיעם מלעשות המצוה ואם טען זה ואמר אתה אמרת לי להורגו או לקיצצו הרי זה נאמן ופטור דאמרין הואיל ועמד לכך לא הקפידו הבעלים לומר לזה שחטוהו אי קצצוהו ושכחוהו דלא רמיא עליה דאיניש היא הואיל ולא קפדי לפיכך נאמן ונשבע היסת ונפטור אבל שאר כל מונק הטוען אתה הרשיתינו על מנת לפטור אינו נאמן אפי' בהסת ואפילו יש לו מגו שהיה יכול לומר לא הזקתי כגון דליכא עדים שהזיקו אינו נאמן דהיינו כמנו במקום חוקה חזקה הוא שאין אדם נותן רשות לאחר שישחית את ממנו ואין זה מגו , אבל אם טוען לא הזקתי ואין כאן עדים שהזיק פשיטא הנאמן ונשבע היסת ונפטור אפי' אין לו מגו כיוצא בזה , מי ששחט חיה ועוף ובא אחר וביסה הדם של מנת השורט חייב ליתן כפי מה שיראו הדייני' שהפקיע ממנו מצות כיסוי הדם ויש מי שהורה שנותן לו הקנס הקצוב בנמצא שהוא י' והובים וכן הורו עכ"ל המונע הבעלים מלעשות מצוה עשה שהיה עליהם לעשות וקדם אחר ועשה משלם לבעלים י' והובים כגון אם היה לו בן למול ובא אחר ומלו חייב לתת לו י' והובים ודוקא שהיה האב בעצמו רוצה ללמול שהוא חייב בה מן התורה אבל נתנו האב לאחר לימיל ובא אחר ומלו פטור מן האב ומן המוהל מן האב פטור שהרי לא מנע ממנו המצוה ומן המוהל פטור דבמה וזה במצוה זו דבמה הקנה אותה לו האב אפילו הקנה לו בקניין אינו כלום שאינו אלא קניין דברים גס משיבת התניוק אינו מועיל שאין התניוק נקנה במשיכה לפיכך לעולם הוא פטור מן המוהל וכל זה הוא דין הגמרא אבל בזמן הזה אין מגבין אותו כלל אבל אם תפסלא מפקינן מיניה , וע"ל בלבוש ע"י סימן כ"ח סעיף ח' .

שפג דין אדם המזיק לבהמות חבירו וכו' ה"ס

א כשם שחייב על נזקי שאר ממון חבירו כך חייב על נזקי בהמתו לפיכך אם הניח גחלת על לב שור של חבירו ונשרף או שדחפו לים חייב כאילו עשה כן לבגד חבירו ובהנח' גחלת על לב השור אינו חייב אלא שהיה השור כפול' ולא היה יכול לנערה ממנו אבל אם לא היה השור כפול' אינו חייב שהיה סבור שינערה ממנו ; שכן דרכו

חושן משפט הלכות גזילה סימן עבר ענה עפו

דרבנא ומלא דניק גרם שלא ניערה אבל כרחיפתו לים חייב אפי' אינו נפול דמה היה לו לשור לעשות. ובסימן תי"ח יתבאר אם הגוי גחלת על לב חבירו ונשרף מה דינו.

ב שור שעלה ע"ג שור להרגו ברשות הגויק שהוא בעל התחתון בין שהיה תם בין שהיה מועד ונא בעל התחתון ושטם את שורו להצילו ונפל העליון ומת הרי זה פטור דחפו לעליון ומת אם היה יכול לשמטו ולא שמטו הרי זה חייב ואם לא היה יכול לשמטו הרי זה פטור. וכן ראובן שלקח כלי של שמעון וסמך בו חביתו של י"ן שלא יפול ונא שמעון ונמל כלי שלו ונשבר החבית של י"ן שמעון חייב שהיה לו לסמכו ברבר אחר.

ג שנים שהמיתו את הבהמה כאחד או שברו את הכלי כאחד משלמין ביניהם.

ד חמשה שהגניחו חמשה חבילות על הבהמה ולא מתהוכא זה האחרון והניח גם הוא חבילתו עליה ומתה אם היתה מהלכת תחת אותם החבילות ומשהוסיף זה חבילתו עמוה ולא הלכה האחרון חייב ואם מתחלה לא היתה מהלכת האחרון פטור ואם אין ידוע כולם משלמין בשוה.

ה בהמת חבירו שהיתה במים וכבש עליה שלא תעלה ומתה במים או שהיתה בימיה וצמצם עליה המקום כרי שלא תמצא צל עד שהרגתה החמה הרי זה חייב מדיני דגרמי ודוקא שאחזה בידו הרי דיני דגרמי אבל אם מגר עליה הדלת שלא היתה יכולה לצאת י"א שאין זה גרמי אלא גרמא בניזקין שפטר מדיני אדם.

שפר דין אדם המזיק שלא בגופו וכו' די סעיפים.

א כבר ידעת שהאדם הוא אחד מר' אבות ניזקין שחייבה עליו התורה כרסתנו כריש ס' שע"ה לפיכך אדם המזיק בין ביתו בין בשאר גופו או בכחו כגון שזרק אבן או שירה חץ והזיק בו או שפטר מים על חבירו או על הכלים והזיק או שרק ונע והזיק בכחו או בכניעו בעת שהלכו מכתו הרי זה כמזיק בידו והם תולדות של אדם ודין האב יש להם אבל אם רק הרוק או הגיע והם על הזאץ ואח"כ נתקל בהן אדם ה"ו חייב משום בורו ודין בור יש להם שכל תקלה תולדה דבור הוא כמ"ש בריני בור בע"ה.

ב היה מכה בפטיש ויצא גן מתחת הפטיש והזיק הרי זה חייב רכחו הוא.

ג כנאי שקבל עליו לסתור את הכותל וסתור ושבר את האבנים חייב שהרי מקלקל האבנים וכן אם הזיק ע"י סתירת הכותל חייב שהיה לו לויהר היה סותר טצר זה ונפל הכותל מצד אחר פטור ולא מכחו נפל ואם מחמת ההכאה נפל חייב רכחו הוא.

ד החוצצ שחצב אבן ממקומו וניתנו לסתת והזיק בו הסתת חייב מסרו הסתת לחסר החסר חייב מסרו החסר לתקף התקף חייב מסרו התקף לכנאי הכנאי חייב מסרו הכנאי למסדר המסדר על שרת הנבין המסדר חייב דא"ג רבולן שותפין הן במלאכה כמ"ש כל מי שהאבן מסורה בידו כחו הוא שהזיק והוא לבדו חייב אבל אם אחר שסדרו המסדר על שורת הנבין נפל והזיק הרי אין כולם גיירי דמסדר שכבר יצא מתחת ידו לפיכך אם הם ק"גלים כולם הם שותפין במלאכה ועל כולם מוטל לשמור שהיא האבן מסודר ומיושב יפה בתוך החומה וכיון שנפל האבן אחר שיצא מיד המסדר כולם חייבים בהזיק ואם שכירי יות הם אינן שותפין במלאכה והאחרון חייב וכולם פטורין.

שפה דין הזיק שאינו ניכר כגון מנסך יינו של חבירו וכו' ב סעיפים.

א לא מצינו בתורה שחייבה על הנזקים אלא בהזיקא דמינכרה כגון קרן ושן ורגל ובור אבל הזיק שאינו ניכר כגון המסמא שהרתו של חבירו או המערב יין נסך ביינו של חבירו לא חייבה התורה אבל חכמים קבליהו לשלם נזק שלם מן היפה שבנכסיו כדון כל מזיק כרי שלא יא כל אחר וא' הולך ומטמא סהרותיו של חבירו או מערב יין נסך ביינו וכה"ג ואומר פטור אני לפיכך אם מת המזיק קודם שישלם אין קנסין בנו אחריו לשלם וכן אם היה שוגג או אונס פטור שלא קנסו אלא מויד.

ב המנסך יין של חבירו לע"ז ולא נאמר שאין אדם מישראל אוסר דבר שאינו שלו ואם היה לו בו שותפות או שהיה משומר שרתי הוא כגוי או שהתרו בו וקבל ההתראה והרי היא משומר הרי זה איסר הין כמו גוי וחייב לשלם אע"פ דקים ליה ברכיה מיניה שמתחייב בגפשו מפני שמשעה שהגביהו נתחייב לשלם ונפשו אינו מתחייב עד שינסך. וע"ל בלבוש ע"י סימן ר"ה סעי' ד ובסימן קס"ה סעיף ח'.

שפי חילוק שבין גרמי בניזקין לדיני דגרמא והזורק כלי מראש הנג וכו' די סעיפים.

א יש צד במזיק ממון חבירו שאינו עושה בו שום מעשה אלא שבגרמתי בא הנזק לחבירו ולפעמים בא הנזק לניזק ע"י גרמתי של חבירו על ס' רצ"ב סעיף ו'.

המזיק בחוזה ובגרם קרוב וכאלו עשאו המזיק כמעט בידים וזו שקראוהו בגמרא גרמי בפתח תחת הג' וביזר בסוף וחיזוק תחת המ"ם ולפעמים שנעשה הנזק ע"י המזיק ברפיז ובגרם רחוק שנבגלל הדבר מרחוק עד שבסבת המזיק אידע הזיק לניזק מרחוק וזהו שקראוהו בגמרא גרמא בניזקין באלף בסוף ובשבא תחת הג' ובקמץ תחת הדר' והמ"ם ונ"ל כמעט לשנות הללו על דרך הדקדוק כמו שיש חילוק בלשון הקדש בין קל לבכר כגון בין שלח בקמץ תחת השין שהיא מבנין פעל הקל ובין שלח בחיריק תחת השין שהוא מפעל הכבד וכן שבר ושיבר ואמרנו חכמי הדיקדוק שאין חילוק בין זה לזה אלא שקל מורה על פועלה ושלח בקמץ חוקה והכבד מורה על פועלה שנעשית בחוקה כגון ושלח בקמץ פירושו ששלח את השליח שילך ויחזור אליו ושלח בחיריק פירושו שמשלחו שלא יחזור אליו עוד כמו ושלח את אשתו שמשלחה ממנו שלא תחזור אליו ועוד וכן וישלח את הערב וישלח את היונה רח כמו שפירש"י שם וכן מלת שבר כשהוא מן הקל מורה על שבר קמץ שיש בבלי וכשהוא מן הכבד מורה שנשבר בחוקה לחתיכות הרבה וזה פשוט בחכמת הרקדוק ה"ג נ"ל במלה זו גרם שנשתמשו בו בתלמוד הרבה כגון דבר הגורם למסון גרם לשכינה שתמלק וכו"ג או גרמא בניזקין או דיני דגרמי כשנשתמשו בו בעניין שנעשה גרם ההזיק כחוקה ובסבה קרובה קראוהו גרמי שהיא מן הכבד שהרי הפתח שתחת רי' היא תנועה קפנה ותהיה הדר' שאחריה מרגשת כידוע במלאכת הרקדוק וכשנעשה ההזיק ע"י המזיק בחולשה ברפיז ובסבה רחוקה קראוהו גרמא בשבא תחת הג' וקמץ תחת הל"ש שהוא מן הקל כמו בשלח ושלח ג"ל. ועל פי היסוד הזה תמצא מביאר מה שאמרנו ו'ל כנמר' דק"ל גרמא בניזקין פטור ואמר ו'ל ג"כ דק"ל כר"ם דראין דיני דגרמי שזהו כוונתם ומ"מ אין הדבר מסור לכל אדם לשער איזה הוא בכלל גרמי ואיזה בכלל גרמא אלא שערם בעצמם וכאלו אמרו שהם בכלל גרמי וחייבים. והחזף משבב של חבירו עד שירד לתוך הים חייב לשלמו אע"פ שלא הגביהו ולא קנאו שזהו גרמי בניזקין וכן חפזת משבב של חבירו והעביר צורתו חייב אע"פ שלא חסרו כלומר שהכה עליו בקורנס ולא שפיה בשופינא דאליו שפיה בשופינא בלא דינא דגרמי היה חייב לשלם מדינא שהרי חסרו וכן המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו דק"ל שהוא מחול צריך לשלם לזוקק מדיני דגרמי כמו שנתבאר בסימן ש"י.

ב וכן השורף שטר חוב של חבירו חייב לשלם כל החוב שהיה בשטר אע"פ שאין גוף השטר ממון הרי גרם בידים לאכבד ממון ובלבד שאמין לו המזיק ששטר מקויים היה כך וכך היה כתוב בו ומחמת ששרפו היא איננו יכול לגבות החוב דאי בלאו הכי לא היה יכול לגבותו מה הזיק אבל אם לא האמינו א"צ לשלם לו אלא דמי הגייר בלבד ששרפו ואם כעל השטר אמר מנה היה כתוב בו והשורף אמר לא כי אלא נ' היה כתוב בו ישבע כדון מורה מקצת. ואם מודה במקצת ועל השאר אמר אני יודע מתוך שאינו יכול לישבע משלם. ואם אנו מודה ששרפו משתבע היטב וכל זה מיירי שאין ערים שיודעים כמה היה כתוב בו שאם היה עדי' שיוטעו' כמה היה כתוב בו אינו חייב לשלם לו כלום שהם יעשו לו שטר אחר כמ"ש בס' מ"א.

ג וכן הזורק כלי שלו מראש הנג והיו תחתיו כרים וכסתות שאם היה נופל עליהם לא היה נשבר ואחר שיצא הכלי מתחת ידו הזורק בעד שהוא כאויר קדם אחר וסילק הכרים ונחבט הכלי בארץ ונשבר חייב המסלק. וכן כל כיוצא בזה. וי"א שזה הוא בכלל גרמא בניזקין שפטור הואיל ולא עשה שום מעשה בגוף הכלי וכן בחזקת משבב של חבירו לים או פחת צורת' פוטרי' דלא הוי אלא גרמא בניזקין ואמר עור אפי' זרק כלי של חבירו מראש הנג והיו תחתיו כרים וכסתות וקדם הוא בעצמו וסלקן פטור דעל שעת הוריקה אינו חייב דהא באותה שעה לא היה ראויין להישבר ועל שעת הנפילה לאין אינו חייב דמה שסלק הכלים אינו אלא גרמא בעלמא רפטור. סופר שכתב שטר ובתב טנה במק' מאתי' או המזיק לחבירו בעצתו שיעין לו או שלישי שהחזיר שטר שלא היה לו להחזיר כולם פטורי' דלא הוי אלא גרמ' בניזקין דפטורין מיהו משמתינן להו עד דמסלק הזיקא וכן בכל גרמא בניזקין. י"א דבכל גרמא בניזקין אם הוא דבר רשכיה זביל חייב לשלם משום קנס ולכן יש מי שכתב דראובן ששפר מקח לגוי ונא שמעון וא"ל לגוי שאינו שוה כ"כ כמו שמכרו לו וחזר הגוי חייב לשלם לו דבר ברי הוא כשיאמרו לגוי שקנה ביוקר שיחזיר בו וכתב מורי ו'ל דכה"ג בכלל מסור הוא דחייב כדלקמן ס' שפ"ח. ראובן שהלזה מעות לגוי על משכנות ונא שמעון ואמר לגוי להלות לו בפחות והחזיר הגוי לראובן מעותיו אין זה אלא גרמא רפטור דא"ג רכ"י הוא שיחזיר דגוי המע' לראובן אינו הזיק ברי דשמוא יוכל ראובן לחזור להלוותם מיד לאחריים כריב' כמו זה לפי' אין לו על שמעון אלא ספק תביע' ופטור מדה מקדי' שמעון רשעו' על ס' קנ"י סעיף ה' המבטל כיסו של חבירו על ס' רצ"ב סעיף ו'.

ד' הוזהר כלי בין שלו בין של חבירו מרא' הגז' ואין תחתיהכרכים
 וכסתות וכעודם באור מרס יגיע לארץ בא אחזשכרם נמקל
 הוזהר חייב והמסכר פטור דחשבינן להו כשכורי' משעה שזווקן
 וכלים שכורים שבר' .

שפז שמינ השברים לניוק ומשלם לו עליה ובו ס"א
 א' כשישלם המזיק לניוק אע"פ שעשה הנוק בידו שמינ לניוק
 השברי'כדרך ששמינ לו אם היוק ממונו כיצד הדי שהרג בהמת
 חבירו או שבר כליו שמינ כסה היתה הבהמה שזה בחייה וכמה
 הנבלה שזה עכשו או כמה היה הכלי שזה כשהיה שלם וכמה הוא
 שזה עתה ויקח הניוק השברים או הנבלה ומה שנפתח מזה שהיה
 שזה כבר ישלם לו המזיק מן העד' שבבבסו כמו שיתבאר דין זה
 בע"ה בבסימן ת"ג בדין שזדון שהיוק ויכפינן להו מקרא עין' שם .

הלכות מאבד ממונ חבירו בידים ומוסר ומלשין

שפח רין נזיק נשבע ונוטל וכו' מ"ז מעיפיים .

א' כאשתקנו חז"ל לנגול שישבע ויטול כמ"ש מעמא לעיל ס"י
 ג' כך תיקנו ז"ל כניוק שישבע ויטול מאותו טעם עצמו דקנס
 הוא שקנסתהו שיוהר שלא יווק את חבירו כיצד לקח כוס של חבירו
 והשליכו למים או לאש או שסכרו ליד אנס ואבד הניוק אטור
 והזכים היה מלא המזיק אומ'איני יודע מה היה בו שטא עפר או
 תנן היה טלא הדי הניוק נשבע שבועת המשנה בנקיטת חפץ ונוטל
 והוא שישענן דברי' שהוא אמור בהם שהם שלו או שהוא איש
 שדרכו להיות בידו פקדונו' וגם שיהיו דברי' שדרכן להניחן בכיס
 וכי'צא בו אבל אם אין דרכן להניחן בכלי זה הוא פשע בעצמו
 דלא הוי למזיק לאסוקי אדעתו שיש בו כלים חשובין כ"כ ופטור
 ביצד הדי שהטף חתת או סל מלא' ומחופים והשליכם לים או
 שרץ או שנתן הניוק שמרגליות היו בתוכם אינו נאמן שאין דרך להניח
 מרגליות בחמת או בסל ואם תפש הניוק אין גוזין מידו וישבע
 שמתגליו' היו בתוכם ונוטל כמה שתפש בידו וכן כל כיוצא בזה ו"א
 דאפילו אם יש עדים שהיו שם מרגליות פטור המזיק מן הטעם
 שכתבתי דלא ה"ל למזיק לאסוקי אדעת' ואיהו דאפסיד אנפשיה
 ואם חספו ממנו שיש בו ארנקי ג"כ פטור שאין דרך להניח ארנקי
 כשק אס הוא שבת וי"ט חייב דדרך להניח בו ארנקי בשבת וי"ט
 וכן כל כיוצא בזה ואסידע המזיק שהיו בו והזכים בכיס אבל אינו
 יודע כמה היו והניוק אומר אלף נוטל אלף י"א כלא שבועת שהיה
 המזיק ה"ל מחייב שבועת שמודה מקצת שהיו בו והזכים אינו יכול
 לישבע כמה ומשלם והוא שהיה הניוק אמור בכך , ויא שנס בזה
 צריך הניוק לישבע ויטול שאין זה הודאה במקצת גמור וכתב מורי
 ז"ל שכן עיקר .

ב' המוסר ממונ חבירו ביד אנס בין אנס גוי בין אנס ישראל חייב
 לשלם מהי' שבבבסו כל מה שלקח האנס מדינא דגרמי ענינם
 לו דפטור ממונו ודינו כשאר מיק לכל דבר אף על פי שלא נשא
 המוסר ונתן ליד האנס אלא הרגילו לבא והראה לו שאלו נכסו
 פלוגי וקצחו האנס חייב ואם גובין מיורשין כשאר כל המזיקין
 ולא משום קנס דנימא לא קנינו בנו אחריו אלא מדי'גובין גם מבני
 בדי'א כשהראה המוסר מעצמו כלי אונס שאנסתהו לראאות שלו
 והראה'שלו ושל חבירו או שייסרו אותו ולא אטרו על מה והראה
 ממונ חבירו ונפטור בו בכך חייב אבל אם אנסו האנס ביסורין גוי אין
 בדין ישראל וקצחו האנס חייב ממונ פלוגי והראה ה"ז פטור ממש'ומונ
 ודוקא שאנסתהו בייסורין בלא בקשת ממנו אבל אם אמרו הראה
 לנו ממאן פלוגי או תן לנו משלך אע"פ שייסרוהו חייב שהיה לו
 ליתן את'שלו וכן אם נוטלו בידו ונתנו ליד האנס אפי' אנוס גם
 על הנשילה שישלנו וינתנו לו כיון שעשה מעש'חייב דהא ק"ל המציל
 עצמו במטון חבירו חייב וכשאנסתהו ליטול של חבירו היה לו ליתן'את
 שלו כיצד הדי שגור המלך להביא לו יין או תבן וכיוצא בדברים אלו
 ועמר מוסר ואמר הדי יש לפלוגי אוצר יין או תבן במקום פלוגי
 והלכי ולקחנהו חייב לשלם מדיני דגרמי שהיה לו ליתן או לקנות משלו
 י"א הא דאמר' אם סת גובין מיורשיו ה"מ שעמד בדין ונעש'ממונ
 אצל מורישים אבל אם לא עמד בדין אין היורשים חייבים לשלם
 אשה שיסרה שמתמזנין לה ואם יש לה ממונ שאין לבעלה רשות
 בה משלמת ואם יש לה נכסו מלוג הבעל אוכל פירות כל ימי חייה
 ואחר שמתה חייב הבעל לשלם לנמסר מנכסיה וכן לשאר נזיקין
 שהיוקה בחייה שאין הבעל לעניין זה אלא יורש שוויהרבנן שחייב
 לשלם מי שהיה רואה נזק בא עליו מותר להציל עצמו בכל מה
 ש כל אע"פ שעו'הצלתו בא הנוק לאחר אינו כלום כיון שהוא לא
 הרא ולא עשה כלום במטון חבירו אלא שממילא בא'הניוק על ידו
 לחבירו .

ג' כבי'אינו שאנס גופו אינו מחייבו לפיכך אם אגמ'המלך
 למסר' זה עד שראה לו ממון חבירו שהגז' כורח מלגנו והראה

לו מפני האנס ה"ז פטור שלא בקש המלך אלא ממונ חבירו ואם
 לא הראהו לו הכוונה או המיתווה .

ד' נשא ממונ חבירו בידו והביאו לאנס ה"י' לשלם שהרי עשה
 מעשה ביד' בגוף הממונ לפיכך אע"פ שהמלך אנסו להביא
 חייב כד"א שלא ידע האנס שיש לפלוני ממון או שלא הגיע הממונ
 לרשות האנס שיכול לשלוט בו עד שהוא גילוה לו או הביאו לידו
 אע"פ שאנסו היה חייב אבל אנס שירע שיש ממונ לחבירו או שאנס
 את ישראל עד שהראהו והעמיד' אותו על ממונ חבירו ונעשה
 ברשותו שהיה האנס יכול לשלוט בו וליטלנו כמו שרצה ואנס
 את ישראל שהראהו שיטלנו ויוליכנו לו למקום אחר ונטלו זה
 המוסר שהראהו לו והוליכה לו למקום אחר פטור שכיון שכבר
 עמד האנס בצד האוצר כבר הוא כאבוד ונשרף כל מה שבאוצר
 כיון שה'האנס יכול ליטלו ואע"פ שהוא העמידו לשם הלא באונס
 היה זה מה תחייבנו על שנטלו בידו והוליכו למקום שרצה האנס
 אוצר שדוף שרף ואין כזה חייב עליו , ב' שותפין שהיה להם חוב
 ביחד ואנס השר לא' שפטור את החוב פטור דזה לא מקרי
 נשא ונתן ביד ,

ה' כ' שהיו מריבין על דבר א' הן על מקרקע הן על מטלטלין
 זה אומר שלי הוא וזה אומר שלי היא ועמד א' מהן ומסרה
 ביד גוים מגדלין אותו ע"י שחזיר הדבר לכמות שהיה וישלך יד
 האנס מעליו ועשו ביניהם דין ישראל מ"מ אין לו דין מסור דלא מקרי
 מסור בכך אע"פ שבא חבירו ע"י זה לדי הפסד מרובה כגון
 שהעלילו עליו ולקחו יותר ממנו או שהענישוהו וקנסוהו ע"י כך
 אין לו דין משום דלא נקרא מסור אלא כשתמיון להניק אבל זה
 להוציא את שלו נתונין , ויש חולקין וס"ל אם לא היה חבירו
 סרבן וכ"ש אם התרו בו תחילה שלא ידונו בפני גוים ועבר שיש
 לו דין מסור וחייב לשלם לו כל הניוק .

ו' ראוין שהיה חייב מעות לגוי ואנס הגוי את שמעון עד שפרע
 בשביל ראוין אין ראוין חייב לשלם לשמעון מה שלקח ממנו
 האנס ומעמא ע"ל סימן קכ"ח סעיף ב' ואין לך מי שנתפס על
 חבירו ויהיה חבירו חייב לשלם הוין מהנתפס מפני המס הקצוב על
 כל איש ואיש בכל שנה או הנתפס על התשורה שנתון כל איש
 למלך בעברו עליהם הוא או חיילותיו ה"ז חייב לשלם מדינא
 דמלכותא דחק המלך הוא למשכן איש על חבירו בדבריו'אלו ו"א
 אינו כדין שיפסיד זה והוא שיחוק ממנו בפירוש בגלל פלוגי ובפני
 עדים , ונתבאר עוד דין זה בס"י קכ"ח .

ז' מבניא לן בגמרא אם עשו חז"ל תקנת גגול כמסור כלומר
 שיהא הנמסר נשבע ונוטל כמו הנגול או לא ולא אפשיטא
 לפיכך מי שיש לו עדים על חבירו שמסר ממונו לגוי כגון שהראה
 מעצמו או שגאנס ונשא ונתן ביד ואין העדים יודעין כמה הפסידו
 במסירתו והנמסר אומר כך וכך הפסידתי והמוסר מכחישו כברי
 ואומר שלא הפסידו כ"כ כיון שנשא בגמרא כפפק אין מוציאין מן
 המסור אלא מה שמורה או מה שיש לו ראייה לנמסר ונשבע על
 הנאר ונפטר ואם תפס הנמסר אין מוציאין ג"כ מידו ואפי' תפס
 בעדים אלא נשבע בנקיטת דפי' וזכה כמה שפוש , וי"א כיון
 דאיכא ספיקא רדינא לא מהני תפיסה , ואם המוסר אומר איני
 יודע כמה הפסדת ע"י יש מי שאומר שישבע הנמסר ויטול , ואם
 אין עדים שמסרו וזה טועני' מסרתני והוא כופר או אומר איני
 יודע ישבע היסת ונפטר כשאר כופר בכל או טועני' איני יודע אם
 אני חייב לך , וי"א שצריך לנקות עצמו ולישבע בפני השר שזה
 טוענו שמסרו לו שלא מסרו אבל א"צ נקיט' זו אלא אם יש עד
 שמעידי שמסרו והוא כופר מכחיש העד כברי אבל אין גוימנאמיס
 בכך להביאו לדין נקיטו' זו , וכל זה במוסר ממונ אכל במסר גופו
 על חבירו הנמסר נשבע ונוטל מה שהפסידו וכן אם גרס לו תפיסה
 הוא כמזיק בידים וצריך לשלם לו כל הניוק שנשבע עליו , שנים
 שמסרו ביחד כל א' משלם החצי , ואם בזה אחר זה האחרון
 פטור הכל זמן שלא נפטור ממסירת הראשון הנזק בא מן הראשון
 והאחרון גביא קטילא קטילא וכן אם השר בעצמו ראה כבר אי
 גוים הגירו אין האחרון עושה כלום , וי"א אדם המוכה מהבירג
 יכול לילך ולקביל לפני גוים אע"פ שיגרם למכה היוק גדול אין בכך
 כלום שהתורה התודתה מדכתיב והיה כי יחס לכבו וגו' אפי' בנפש
 כ"ש בממונ .

ח' הא דאיינין לעיל כשיש שמוסר ואין העדים יודעין כמה
 והנמסר אומר כך וכך והמוסר מכחישו נשבע על השאר ה"מ
 שאנסתהו לראות או להביא ונשא ונתן ביד דאע"פ שחייב לשלם
 אינו רשע ובר תשלומין היא ומשבעתין ליה כשאר הכשרים אבל
 אם הראה מעצמו אין משיבעין אותו לא שבועה דאורייתא ולא
 שבועה דרבנן מפני שהיא רשע ואין לך פסול יותר מזה ואפי'
 לא מסרו עדיין רק שאומר אלוך ואמסר אם אומר כך בפדראס'א
 מרחצוק כלי האיוראי גוים ועבר ונפסל לעדות ויש חולקין וא"כ
 מוחזק בכך מיהו אפי' אינו מוחזק מ"מ יכול זה שכנגדו לעמוד
 ולהציל עצמו ע"י גוים אע"פ שיגיע נזק ליה אין זה צריך להמתין
 עד שיעשה גיזמא ואם הורה מעצמו שמסר את חבירו ואין עדים
 בכך

הלכות נזקי ממון

ע"פ דין ממון חארס שהיוק והילוק עביתום למועד ובאיזה מקום הייב קרן ושן ורגל וכו' כע"פ :

א כתוב כי יגח שור את איש או כי יגוף שור את איש וגומר הייב לשלם ש"מ כעס שאכור לאדם שיויק את חברו ואם היוק הייב לשלם כמ"ש למעלה בן צריך לשמור מכוננו שלא יויק ואם היוק הייב לשלם ל"ש יש בו רוח היים ל"ש אין בו רוח היים דאע"ג דכתבי שור לאו דוקא שור אלא ה"ה כל בהמה היה ועוף וכל דבר חי שאין בו רעת ולא דבר הכתוב אלא ברוח שבכר רבחה התורה ככפ' ישיב לבעליו לרבות בן במזיק בן בניוק כל שיש לו בעלים הייבם בו שכוין שאין ברם דעת הייבה דתורה לבעליה לשמורם וגם הואיל ויש בו כח לשומר' אבל ממנו שיש בו רוח היים וישנו בן רעת כגון יבד לא הייבתו התורה שאין כח ביד בעליו לשומרם שלא יזיק ע"אם היה הייב על נזקיו אם יקיטנו רבו ילך ויויק אחרים כדי להייב את רבו לכך פתרתו התור' לרבו ובממונו שאין בו רוח היים ג"כ דייבה התורה כגון בור ואש ותולדותיהן כמ"ש בע"ה.

ב ואין הרון כבעלי היים עוה ככולם כי יש שמועדין לכתחלה בכל מה שיעשו ויש שיש בהן דברי' שמועדין בהן מתחלתן ויש דברים שהם תמון בו מתחלתן ואח"כ נעשו מועדין ודין רמועד שיעלם נזק שלם בבל מה שיויק ותם אינו משלם אלא חצי נזק שכן כתוב בפ' בתורה לפיכך דבר שהיה תם מתחלתו ונעשה מועד בעוד שהוא תם משלם חצי נזק ולא רשע מועד מועד משלם נזק שלם ועוד יש חילוק בין תם למועד מועד שהיוק הייב לשלם הנזק ההוא כל ההיוק מנכסיו ומהיפה עבוכסם דכתבי מיטב שדור ומיטב כרמו ישלם ותם אין החיוב על נכסי בעליו אלא על גוף הדבר המיוק דכתבי ומכרו את השור החי וז"ה את כפכו וגו' הכתוב מדבר בששני השוערי' הישור והמיוק שניים אבל אם המיוק אינו עוה הרבה והניוק שוה הרבה אפי' עיר ששוער דיגר ישעמית שור ששוער אלף דיגרין אין לבעל המיוק משלם מנכסיו כלום אלא נטל את השור המיוק בעד הנזק ואם מת רשיר המיוק ואין הנכלה שוה כלום פסיד הניוק הכל וכן אם השור המיוק שוה הרבה ורניוק אינו עוה הרבה אינו משלם כגוף המזיח א"א דצי עויו הנזק.

ג כיצד אם היויה בדברים שדרכה לעשאת תמיד כמנהג ברייתא כגון בהמה שאכלה תבן או עמיר או הויקה ברגליה או בדרך הילוכ' הייב לעלם נזק שלם מהיפה שכנסו אבל אם שניה ועשה מעשיו שאין דרכה לעשית' תמיד וחזיקה בהם כגון עויר שגנח אז נשך זהו תם וחייב לשלם חצי נזק כגוף המיוק עצמו כיצד שור שוה מנה שגנח לעויר עוה ד' והמיתו והרי הנכלה שוה ד' והיא של הויקה והרי הנזק אינו ששה עשר בעל השור המזיח אינו הייב לשל' אלא עמנה שנא' אנום את המת יחצו' ואותם השמנה אינו הייב לשלם אלא מניח השור וישווק שני ומכרו את השור החי. ד ואם המיתו שור עוה עשרים לשור שוה מאתם והנכלה שוה מנה אין בעל הנכלה יכול לומר לבעל החי תן לי חמשים אלא אומר לו הרי שור שהיוק לפניך קחרו ולך אפילו אינו עוה אלא דיגר וכן כל כיוצא בזה.

ה העושה מעשה שדרכו לעשותו חמיד כמנהג ברייתו הוא הנקרא מייד והמשנה ועשה מעשה שאין דרך כל מינו לעשותו כן תמיד כמנהג ברייתו כגון שגנח או נשך היא הנקרא תם וזי המשנה אם הרגיל בו בשינוי ג' נעשה מועד לאוהו דבר שהרגיל בו שני' או נודע כי שור נגח הוא מתמול שלשום וגו'.

ו דמשה מעשה תמים יש בבחמה ואם הועדה לארד מדם נעשית מועדות לאותו מעשה ואלו הם. דבהמה אינה מועדת מתחלתה לא לינה ולא ליגור ולא לישוך ולא לרבו' על כלים גדולים ולא לבעוש ואם הועד לארד מדם הרי אז מועדת אבל השן מועדת מתחלתה לכולה.

ז כל הראוי להורגל מיעדת מתחלה לשכר בדרך היולכה. ז לרביע על כלים קטנים ו"א שהיא מועדת מתחלתה לרבוץ עליהם ולמטיח אותם ויש חולקין.

ח חמשה מיני חיה הם מועדיה מתחלת ברייתן להיוק בכל מיני האיקות מפני שדרכו להיות ככולן אפי' הם בני תרבות לפיכך אי חזיקו או המיתו כגזיפה או בנשיכה או בדריסה וכיוצא בהם הייבם לבעל'יהם לשלם נזק שלם ואלו הם הזאב והארי והדוב והנמר והברדלים וכן הנחש ענשך אע"ג שאין נהנה מנשיכתו כיון והכריחה בכחי הרי זה מועד ואפילו היה בן תרבות וי"א דוקא דגרש מועד' לכל מיני היוק אבל האחרים אינו מועדים לכתחלה אלא כמה שדרכו בכך כגון ארי לדרוס וזאב למרוף אבל אפכא לא.

ט כבר כתבתי שהתורה הייבה בפירוש שהמועד ישלם נזק שלם מהיפה שכנסים וכל תם משלם חצי נזק מגופו.

כך אינו נפסל לעדות בהודא' עצמו שאין אדם משים עצמו רשע מ"מ הייב לשלם מה שמירה שהיוק.

פ ארו"ל המסור' אין להם חלק לע"ב כמו המינין והמשומדי' שכיון שיש בו כ"כ אכזרי' ללב שמים' את ישראל בין בגופו בין בממונו ביד גוי ואינו חושש לסכנה הגדולה שעומד בה הנמסר ע"עו נאמר שהוא כתוא מכמר כל הנפל ביום אין מרחמין עליהם והרי הוא כאלו מסרו היא ליום להרוג רשעאו יעלילו עליו עליה כ"כ שלא יוכל לפדות עצמו ומיתו' בתפיסה והרי המוסר הוא רודף לפיכך אמר' ודא' זה המוסר אין בו שום אמרה במציאו' אלוה ממעל ובהשגרתו כמו המין או המשומר לכן אמר למסור ישראל ביד גוי בין בגופו בין בממונו ואפי' היה רשע ובעל עבירות ואפי' היה מיצר לו ומצער לו ימכרו שכן היה מתפאר דוד ע"ה בסימן ל"ט אשמרה דרכי מסו' בלשוני אשמרה לפי ומסוס בעוד רשע לנגדי פירוש אע"פ שהרשע כנגדי ומרוב עמדי ומקיימני אשמרה לפי מסוסם אלא ישים תקותו באלקי' וישכים ויעריב לבית המדר' והוא יכלה מאליו שכן אמר דוד ע"ה במימרו ל"ז דום לה' ותתדלל לו ואל תתגר וגומ' באיש עושה מזימות כי ה' ית' יפילם דללים חללים ודיקא שמיצר אותו בדברים בעלמא אבל אם מכרו בגופו אי בממונו מותר לרודף ולמיסרו שהרי מותר אפי' להורגו רודף הוא כמ"ש כע"פ הכמוד.

ז סתם מסור רודף הוא ככו ע"בארנו לפיכך מותר לרודף בכל מקום אפי' בזמן הזה כדי שיג' את הנרדף שלא ימכרונו דהיינו קודם שמכרו אלא מיד כשאומר הריני מיסר פלוני בגופו או בממונו אפי' כממון קל הרי התיר עצמו למיתה וסתירן בו ואמרים לו אל תמסור אם העזי פניו ואמר לא כי אי"א אלך ואמסרנו מצוה להורגו ובל הקידם להורגו וזה יום שאין פנאי להתרות בו מותר להורגו אפי' בלא התראה. ו"א שאין להורג את המסור אכ"כ א"א להנצל ממי נאדר מאבריו אבל אם אפשר להנצל ממנו באסר מאבריו כגון להתוך לשונו או לכמית עינו אסור להורגו שהרי לא גרע זה מעשר רודף.

ח עשה המוסר אשר זכר וכו' א' שוב לא מקרי רודה אסור להורגו כמו גבי רודף שלא התירה התורה אלא בשעת רדיפתו ואחר שהרג דנין אותו כדויני' ועדים ואינו מותר להורגו בלא עדים ודיני' הר' מסור אחר שעשה המסור' דיין עמו בדיונים ואין מותר לכל אדם להורגו אכ"כ החזוק למסור ויש לחוש שמא יחזור וימכרונו לזה או לאחרים דעדין רודף' היא.

ט כל המוסר צבור ומצערין בדברים מותר למיכרו ביד גוים להכותו ולמיסרו ולאוכרו ולקונכו אבל מפני אע"י יד אסור למסרו כדלפנינו לעיל מקר' שני' בלשון יחיד שנים שמיכרו זה את זה כל מי שהפסיד חכירו יותר הייב לשלם היהוד' הנזק שלה מי שעוסק ביוזפים וכדומה ויש לחוש שיבאו רבים ליד הויזה על ידו מתיין בו שלא יעשה עוד ואם אינו משגיח ויכליו למסור' לומר שאין אחד ממנו מתעסק בו אלא זה בלבד. מי שירויח לבריה מחמת חובא שאינו רוצה לשלם לגוי' מה שחייב להם ועמד אחר גזילה הרבה לגויים אין לו דין מסור שהרי לא הפכירו בשלו רק שמצריכו לשלם מה שחייב כבר מ"מ רעה גדולה עשה דהוי כמשיב אברה לגוי ואם גרף לו היוק יורר ממה שחייב הייב לשלם לו מה שגרס לו הפסד.

י אע"פ שמותר לאבד גופו של מסור אסור לאבד ממינו שהרי נמונו ראוי לירשו וכתוב יבין רשע וצדיק ילבוש וי"א אע"פ שאסור לאבדו מותר כל אדם לטול ממנו לעצמו מקו' הגופו דאם גופו הפקר שמתר' להרני' ק' ממנו שהוא הפקר אלא דלאברו אסורו משום שכן רשע וגו' וליטלו לעצמו לא אכרוהו דעדיין יורשיו לא זכו בו.

יא מסור א"צ לקבל העדות שעליו בפניו עביון שהוא מסור שמא ימסור גם את העדים ואת הב"ר לכך מקבלין איתו שלא בפניו אומדן דינו שלא בפניו וגם אין צריכין לבוין העדות כ"כ דקל הוא שההלו גבי מסור לרוב רשעיו.

יב מי שמוחק להיות מסור ג' פעמים שמסר את ישראל בין בגופם בין בממונם ביד גויים אינ' עשיו דינו להורגו כגון שהוא אחר מעשה מבקשין עליו עצה ותחבולה אפי' ע"י גרמא לבערו מז העולם לקיים מה שנא' ובערת הרע מקרבך מי שמוסר ג' קהל ועדה גויים ויהודים ענייני דברי מסירות וגשמע ע"י זה לפרו' המיוק היוק לישראל אע"פ שאין לזה דין מסור כיון שהוא אינו המגיד להשר מ"מ מענישין אותו לפי ענין ראיות הדיינים מי ששלח שליח למסור אם היחזק העליה לעשו' שליחית כאלה חייב המשלחו וא"א כאן אין שליח לדבר עבירה הואיל והשליח החזוק בכך וברי הוימו ה"ל רמשלח ברין דגרמי וכן מי שיש לו שטר פרוז גמסרו לגוי וידוע שיתנהו לשר זיכוף את הישראל לשלם ענינת חייב לשלם.

יג היצאות שעשו לבעל מסור כל הדרי' בעיר חייבין לפדות חלק' אפילו אותם שפורעין המס במקום אחר מפני שהוא תקנת העיר.

יד

טז

עו

י כד'א בשכנסת הבהמה לרשות הניזק והזיקתה שם אבל אם נכנס הניזק לרשות המזיק והזיקתו בהיגע של ב"ה פטור מכל ועומד דמסתבר הוא שיאמר לו המזיק אילו לא נכנסת לרשותי לא היה שרי מוקד וכיון דטעמא דפטור ברשות המזיק הכי הוא אינו פטור אלא כשכנס לרשות המזיק שלא ברשות אלא אם נכנס ברשות כגון פועלים הנכנסים לתבוע שכרם ונגחן שורו של ב"ה חייב ולא אמרינן לא היה לו לפועל ליכנס בו היה לו להמתין עד שימצא את הב"ה בשוק ויתבענו שבומן זה ברוב פעמים אין לאדם מצויה מעות אצלו בשוק ודרכו לדחות לומ' בא לתוך ביתו ואתולך לפיכך אפי' אם הב"ה רגיל להיות בשוק יכול הפועל ליכנס בתוך ביתו לתבוע שכרו .

יא קרן חייבת התורה פתח כי יגח וגומ' ומשמעו בכל מקום שיחזק אפי' ברה"ל וב"ש ברשות הניזק, ועוד ריבתה התורה וכתבה יחצון יתירה דכתיב ומכרו את השור החי וחצו את כספו וגם את חמט יחצו דהאי יחצון מיותר הוא דלא היה ליה לכתוב אלא וגם את חמט ודויה קאי על לחצו הקודם לו בפסיק אלא אתא לחיובי אפי' ברשות הרבים חס ח'ג ומיעד ג"ש וכן ורגל חוקשו להרדי דכתוב ושילח את בעירו ובעיר ברשה אחר ודרשו ו"ל ושילח זה הרגל דכתוב פשטחי רגל השור והחמור ובעיר זה השן דכתבי כאשי יבער הגלגל עד תומו וגלגל היינו הרעי הכא ע"י השן שהשן נבער המאכל ונעשה גלגל גללי אדם וגללי בהמה וכתוב ברשה אחר פירוש ברש' של ניזק וש"ס דשן ורגל אינן חייבים אפי' הניקי ברשו' והניזק אבל ברה"ל פטורין וכ"ש ברשות המזיק דכתבנו טעמא בסעיף הקודם לפיכך אם הזיקה הבהמה ברה"ל או בחצ' שאינה של שניהם שאין חלק בה לא למזיק ולא לניזק או בחצ' שהיא של שניהם והיא מיוחדת לשניהם להניח בה פירות ולהכניס לה בהמה כגון הנקעה וכיוצא בה או שהיא של שניהם להכניס בה בהמה ואין שים אחד מהם רשאי להכניס בה פירות אם בשן ורגל הניקי כר"כ הרי זה אחר פטור דובל אלו לא קרינן בהו ברשה אחר דכאינה של שניה' שאין לשום אחד מהם חלק בה כגון ראונו שהכניס פירותיו לחצ' שמעון שלא בריעת שמעון ונכנס שורו של לוי ואבלתו פשיטא שפטור דלאו ברשה אחר הוא אלא אפי' כשהוא של שניהם אפי' דיש לניזק רשות להניח שם פירות כיון שיש למזיק ג"כ רשות להכניס שם פירות ובהמות היה ליה כמו ברה"ל כיון שדרך הבהמה להחך לכאן ולכאן ולאכזה כררבה ולשבר בדרך הילוכה לאו שדה אחר הוא ופשוט ואם בקרן ותולדותיה הזיקה כגון נגחה או נגפה או רבצה או בעטה או נשכה דימין כל אלו ג"כ לרה"ל לפיכך אם תמה דלא ש"ס חצי נזק ואם מועדת משלם נזק שלם .

יב ואם היה החצר של שניהם ומיוחדת להם לפירות ולא לדיכנים בה בהמה והכניס שם אחד מן השותפין בהמה וזיקו יתכרו חייב אפי' על השן ועל הרגל דלגבי שן ורגל שדה אחר הוא דהא בלא רשות הכניס שם בהמתו .

יג וכן אם היתה מיוחדת לשניהם לבהמה והיה רשות לאחד מהם בלבד להכניס לה פירות והזיקה בהיגע של זה את פירותיו של זה אפי' ששור המזיק נכנס שם ברשות קרינן ביה חצר הניזק וחיוב אף על השן ועל הרגל דלגבי שן ורגל היא ליה חצר הניזק כיון שלמוק אין רשות להניח שם פירות אלא לניזק ה"ל שדה אחר לגבי שן ורגל ורגל קרן ה"ל רשות הרבי שהרי ברשו' הכניס לשם שורו כמו לרה"ל וחיוב גם על הקרן חס ח'ג ומיעד נזק שלם .

יד ואם היא של א' מהם לפירות ולא לשורים ולשני לשורים ולא לפירות והזיקה בהמתו של איתו שמוחר' לו לשוריו ולא לפירות לאותו שמוחר' לו לפירות כשן ורגל חייב דלגבייהו ה"ל חצר הניזק בקרן פטור דלגבי דויה הוה ליה חצר המזיק, ואם הזיק בהמתו של אותו שמוחר' לו לפירות לאותו שמוחרת לו לשורים בקרן חייב דלגבי דויה ה"ל חצר הניזק כשן ורגל פטור דלגבייהו היו חצרי המזיק .

טז כבר אמרנו דשן ורגל אינן חייבין אלא א"כ הזיקו ברשו' הניזק אבל ברה"ל פטורין וא"צ לומר ברשו' המזיק כמו שכתבנו טעמא בסעיף י' מהו אם הניזק אינו בר"ה והלכו והזיקו ברשות הניזק או עין איוך מקצתו ברה"ל ומקצתו ברשות הניזק ודרכה עליו ברה"ל ושכרה בלים ברשות הניזק חיי' דאפי' גבוי דמי' על הכלי ונתגלגל למקום אחר ונשבר ק"ל דבתר מעיקרא אולי' הכא לא אולי' נגד מעיקרא אלא אחר האקום שנעשה בו הנזק רגלי קרא כרגל ובעיר ברשה אחר והרי הבעור היה בחצ' הניזק .

טז ראובן שהכניס פירותיו לחצר שמעון שלא ברשות שמעון ונכנס שורו של לוי שם והזיקו פטור כמו שכתבתי בסעיף י"א אבל אם הכניס ראובן פירותיו ברשות שמעון ונכנס שורו של לוי שלא ברשות חייב דכיון שהכניס ראובן ברשות הוה ליה שורו של לוי גליה ובעיר ברשה אחר נמשך דהא רשותי של ראובן הוא ששמעון השאיל לו רשותו .

יז חצי' שהיא של שניהם לשורים ולא אחד מהם לשאר דברים והכניס בה זה טליתו וחבירו שמוחרת לו לשורים הכניס בה שורו והזיק השור לטלית וגם הטלית הזיק לשור א"א כיון שיש לזה רשות להכניס שם שורו ולזה יש לו רשות להכניס שם

טליתו יצא זה כוח שהיה לכל א' להשמר עצמו שלא יזיק אלא שמין הניזקין בבית דין וכל מי שהזיק יותר ישלם דק"ל על המזיק להרחיק עצמו וליתור שלא יזיק את אחר' וכאן שיש לשניהם רשות מוטל על כל א' לשמור שלא יזיק .

יח שלשה אבות נזיקין הם בשור ולחן תולדות ונקראו אלו אבות מפני שהם כתובים בכוכב ונקראו האחרים תולדות שכל דבר הדומה לאלו האבות נקרא תולדה ודינו כמוהו חו' מנוק צורות כמ"ש בע"ה .

יט כיצד שור האמור בתורה הוא שיגח בקרן וכתם שור אין דרכו ככד אלא דרך מקרה ובהזיקו זה אין לו הנא' ואמרינן זהו הוא וכל הדומה לו דינו כמותו כגון שגפ' בגופה או עששכ' כשניה או בעטה ברגליה או רבצה על הכלים ושבתן וכן אם אכלה דבר שאין דרכה לאכול כגון ככות או כלים דינה כקרן שהרי אין לה הנאה מאכילה זו ואינו משלם בתחלה אלא חצי נזק בין ברה"ל בין ברשות הניזק כמו בקרן ועוד יש נזק שמוק' ברגלה או בפיה ודינה כקרן ויתבאר בסו' ש"ך בע"ה .

ך פרה שרבצה ברה"ל ופרה אחרת הלכה דרך עליה ובעטה בה חייבת אפי' שזאת שרבצה שיגח' שאין דרך בהמה לרטו' ברה"ל הבעטת חייבת שאין להמלכת רשות לבעוט ברכוז' אבל אם הזיקה דרך הילוכ' פטור' שהרי היא הלכה ברשות וזו שרבצה שלא ברשות רבצה ושיגח' .

ש"ך נזקי רגל ותולדותיו ודיני צורות וכלב ותרגול שקפצו ובו י"ב סעיפים :

א רגל הוא אב' דושלח את בעירה דכתוב בקרא פירושו כפשומו הוא שהבהמה הולכת בגליה והזיקה בדרך הילוכה והוא דבר שדרכה בכך ואין לה בל' הנאה וכל הדומה לדברים הללו הוא תולדותיו כיצד כגון שהזיקה בגופה דרך הילוכה בשערה שגדרכי בהם כלי' וגררתן ושברתן או בשליף שעליה או כפר' מבי' שבפיה או ביוג שבצוארו' או במשוי שעליה ותרגולים שהיו פורחים ממקום למקום ושברו כלים בכנפיהם או שהיו מרקרין על גבי עיטה או פירות וטנפים או נקרו בהם ב'רטומים וכן אם הזיק ברב המרוכב בגיפ' כגון עגלה המושג' בקרני' והולכתו על גבי כלים ושכרתו כל אלו תולדות הרגל הם ודינם כמוהו .

ב כשכש' בנובה כדרך כל הבהמות והו ודאי אורח' היא ותולד' דרגל היא שפטור ברה"ל אבל אם כשכשה בנב' כשכוש רב שאין דרכה לעשות תמיד מבעיא בגמרא או הוי נמו' תולדה דרגל דארימיה ופטור ברה"ל או אי הוי שיגיו כיון דלאו אורחיה הוא ותולדה דקרן הוא וחיוב ביה"ל להרא"ש אפי' שטמא דרגל הוא ופטורה מדינא, ולהרמ"בם לא אפי' שיגח' ונשאר בספק אם הוא רגל או קרן וכן אם כשכשה בניד שלה ג"כ מבעי' בגמרא' אי קרי אירא ותולדה דרגל היא או אי קרי לאו אורחיה ותולדה דקרן היא ולא אפי' שטמא וכן דכפף הוא אם הזיקה ברה"ל פטור דשטמא רגל היא והמע"ה ואם תפש הניזק את גוף המזיק פון מוציאין מדי' דשטמא קרן הוא וגובה חצי נזק מנפו' ואם תפש דבר אחר מוציאין מדי' שאם רגל הוא הא פטור ברה"ל ואם קרן הוא הא אינו משתלם אלא מגופו' ואם הלכה ברשות הניזק והזיקה בין שתפש גוף המזיק בין שתפש דבר אחר גובה מנפו' נזק שלם דשטמא רגל הוא וכיון שהפס לו מפקינן מנייה וי"א דבכל ספק דינא לאו מהני הפיסה אפי' אם תפש גופו מפקינן מנייה אם הזיק כרה"ל דשטמא רגל הוא ואם הזיק ברשות הניזק בין אם הוא קרן בין אם הוא רגל חייב אלא שאם הוא קרן חס אינו משלם אלא חצי נזק ומגופו' ואם הוא רגל חייב נזק שלם אפי' מן העלייה לפיכך אם תפש דבר אחר שהיא של מוזק מפקינן מנייה דשטמא קרן הוא ואינו משלם מן העלייה ואם תפש גוף המזיק מגבין לו ממנו חצי נזק ממ"כ דאם קרן חס הוא הרי גובה חצי נזק מניפו' וכ"ש אם הוא רגל שמשלם ממנו ומ"מ אינו משתלם אלא החצי דשטמא קרן היא ואפי' אם הזיק לאדם אחד ברה"ל וברשות הניזק הוי דינא הכי ולא יוכל לומר לו ממ"כ אתה חייב לי אם הוא קרן תשלם לי החצי שבר"ה וברשות הניזק ואם הוא רגל תשלם לי כול' נזק עברשת הניזק דלעולם אינו תפש דבר' א' ואמר לו קרן הוא ואינו משלם אלא מגופו מפקינן מנייה הא דתפש ואם תפש גוף המזיק אינו משלם לו אלא חצי נזק שעשה לו ברשות הניזק ועל הנזק שברשות הרבים יאמר לו שטמא רגל הוא ופטור עליו .

ג בכל התולדות ק"ל שדיניהם כמו באכיות שלהם חוץ מברגל שיש בו תולדה אחת שאינה כמוהו ואי' זו נזק צורות ופירתי' צורות כל מה שמזיק בבהמה ולא בגוף קרי צורות ויש לגי בה קבלה הל"מ דאפי' דאורחיה הוא כמו הרגל אינו משלם אלא חצי נזק כיצד בהמה שהלכה ברה"ל והתנוה ברגליה אינו משלם אלא חצי נזק וכן כלים ה"ו תולדה דאורחיה הוא ופטורה ברה"ל כמו רגל ואפי' איה חייבת ברשות הניזק אלא חצי נזק ואותו חצי נזק משלמת מן העלייה ודאי תולדה דרגל הוא אלא שהלכה למשה מסיני

חושן משפט הלכות נזקי ממונ סימן שיא קנב

מסיני הוא שלא תשלם ברשות הגניק אלא חצי נזק וכן הדין בכל מה שהוא אורחה ובא הדיקן מכה ולא מגופה חייבת חצי נזק, ואם היתה מהלכת ברה ונתנו צרות מתחת רגליה לרשות הגניק ושברו את הכלים משלם ג"כ חצי נזק אע"ג דהתורה תצטרות ברה ורגל ברה פטורה ה"מ כשנעשה הנזק ברה אבל הבא הא נעשה הנזק ברה וכשדה אחר קרינן ביה וכן הדין בתרנגולים שהרסו והעלו עפר או צרות ושברו כלי וכן חזיר שהיה נזר באשפה והתנו צרות ה"ז ג"כ בכלל צרות הוא דצרות'רשן הוא דמכחו הוא בא ואם הויק משלם ח"ג, ה דרסה על הכלי ברשות הגניק ושברתו ונפל על כלי אחר ושברו על הראשון משלם נזק שלם דרגל הוא ועל השני משלם חצי נזק דכחו הוא וצרות הן ויש מי שאומר דה"ה כח כחו בכלל צרות הוא ומשלם חצי נזק כגון: אם נתו שבר מן הכלי שנשבר ע"י התזה על כלי אחר ושברו חייב חצי נזק גם על אותו הכלי האחר ואם דרסה על כלי א' ולא נשבר תחתיה מיד מן הדרוסה אלא נתגלגל הכלי למקום. אחר ונשבר עם א"ן זה צרות אלא כגופה עשתה נזק זה וחשבונו ליה באילו שברתו בשעה שדרסה עליו דביתר מעיקרא אולגין וחייב נזק שלם, ו כיון דק"ל דנזק הבא ע"י צרות ה"מ הוא שאינו משלם אלא חצי נזק וכבר אמרנו בס' הקודם סעיף י"ט דבהמה שבעטה ברגליה והויקה תולדה דק"ן הוא להשינוי הוא ולא רכבה בכך וכל שינוי תולדה דק"ן הוא לפיכך מבעיא לן בגמרא צרות הבאות ע"י שינוי כגון בהמה שהיתה מהלכת ברה ובעטה והתנוה צרות ע"י הבעטה והויקה ברה או הוה תולדה דק"ן וחייבת ברה או תולדה דרגל כשאר צרות ופטורה ברה ולא איפשיטא לפיכך אם הויק בצרות ע"י בעיטה ברה פטור מכאן דשאר תולדה דרגל הוא ופטורה ב' והוא תפש הגניק גובה רביע הנזק ולא יותר דהא אם תולדה דרגל היא פטירה לגמרי ואם תולדה דק"ן הוא אינו משלם אלא החצי ממה שהיתה משלם' אם הויקה כגוף הבעיטה בלא צרות והיינו רביע והוא שתפש גוף המויק שאם תפש דבר אחד אינו גובה כלום דתם אינו משלם אלא מגופו, וע"ל סעי' ב'.

ז בעטה בארץ ברשות גניק והתנוה צרות מחמת הבעיטה והויקו שם אינו משלם אלא רביע נזק דשאר תולדה דק"ן הוא וצרות הק"ן משלמין החצי ממה שהיה משלם אם היה מויק כגוף הק"ן שהוא החצי בתם כמ"ש וזהו כוונת שדין דיני קנסות אבל האידנא אינו גובה כלום דשאר ק"ן הוא וק"ן קנס הוא וא"ן דנין דיני קנסות ואם תפש הגניק אפי' עד חצי נזק אין מוציאין מידו ואפי' לא תפש גוף המויק אלא דבר אחר גובה חצי נזק ממה שתפש דהא ספק דצרות רגל הם וגובה חצי נזק מן הקליה וכיון שתפש אין מוציאין מידו, ולפי דעת ה"א שכתבתי בסעיף ב' דתפיסה לא מהני בספיא דרינא בין ברה בין ברה"י אם תפש דבר אחר מוציאין מידו דשאר ק"ן הוא וק"ן אינו גובה אלא מגופו ואם תפש גוף המויק אינו גובה אלא רביע נזק שואמר לו המויק שמא ק"ן הוא וצרות דק"ן רביע נזק הוא דמשלם, ואפי' אם הלכה בהמה במקום שא"א לה שתלך ולא תתנו ובעטה והתנוה מבעיא לן ג"כ בגמרא כיון דא"א לה ללך בלא התזה הוי לה אורחה וצרות דרגל הוא ומשלם פלגא או נאמר כיון דמ"מ מחמת בעיטה מתוה הצרות ובעיטה שינוי הוא וצרות דק"ן הוא ואינו משלם אלא רביע ולא איפשיטא והוי דינא כמו בסתם צרות ע"י בעיטה שכתבנו.

ח בהמה שהתנוה גללים לעיסה וקלקלה היינו צרות והוא דחיק לה לעלמא שלא היה לה לגמית אנה ואנה והוי לה גללים אורחה ותולדה דרגל היא ואי לא הוי שינוי שא"ן דק"ן בהמה לחטיל גללים לעיסה ותולדה דק"ן הוא, **ט** כשם שחייב עד כח שיש בו ממש דהיינו כשהתנו צרות כך חייב על כח שא"ן בו ממש כגון סוס שצנף וחמור שנוע' ושברו כלים בכח קולם ותרנגול ששבר כלים ברוח כנפיו או שהושיט ראשו לאויר כלי וזכוכית ותקע בו ושברו מבח הקול כל אלו דומין לצרות ומשלמין חצי נזק ברה"א שחייב כשתקע התרנגול בכלל וזכוכית דוקא שיש בו ורעונים רהבי ארחה כשיש ברגלי כלים מכניס ראשו לאכול ואורחה גמ' לצעוק בתיכו והוי צרות דשן שמשלם על הרעונים ג"ש ועל הכלים ח"ג אבל אם אין בו רעונים שינוי הוא ותולדה דק"ן הוא שהוא קנס ולא דייגנין ליה השתא ואם תפש גוף המויק גובין ממנו רביע כדלעיל, **י** התרנגולים מיעדים ללך בדרבן ולשבר כלים לפיכך תרנגול שהיה הולך ושבר כלים דרך הילוכו אורחה הוא ומשלם נזק שלם היה חוש או רצועה קשור ברגליו ושבר בה את הכלים אם נקדם ושברם דרך הילוכו בין הם של בעל התרנגול בין הם של הפקר משלם נזק שלם דכיון דמחוברים בו ובגרידה דרך הילוכו שברם הוי כגופו ורגל הוא ומשלם נ"ש אבל אם זרקן ושבר בה את הכלים אם החוט אי הרצועה הם של הפקר ונקשרו בו ומאלה הוי צרות וחצי נזק הוא דמשלם אכל אם הם של בעל התרנגול ולא הצניעו

אעפ"י שנקשרו ברגל התרנגול מאליהם חיי' נזק שלם אעפ"י דבזריקה שברין אין זה צרות דהלבטא רחצי נזק צרות' אינה אלא בהתנוה צרות של הפקר אבל אם התנה דבר שיש לו בעלים ולא הצניעו חייב נזק שלם ואורחה הוא שה' לו לשמור תקלותיו שלא יזיק לאחר' ואם הצניעו הבעל ונקשר בתרנגול מאליו הרי אגוס הוא דהא הצניעו והוי כמו הפקר ואינו משלם אלא חצי נזק, ואם היה התרנגול של הפקר והחוט של אחרים שלא הצניעוהו ונקשר ברגל התרנגול אע"פ שנקשר בו מאליו בין הויק התרנגולים בו דרך גרידה או דרך זריקה בעל החוט חייב לשלם שהיה לו לשמור תקלותיו ולהצניעו' ואם גם התרנגול יש לו בעלי' אם הויק בו דרך גרידה שניהם משלמים ביחד ואם דרך זריקה הויק ה"ל צרות לנבי בעל התרנגול ואם היה הוא לברו כגון צרות של הפקר היה משלם חצי נזק ועכשיו שיש לו שותף בהויק אינו משלם אלא רביע נזק ובעל החוט משלם הג' חלקים דהויא דליכא להשתלם מזה משתלם מזה ואם הויק החוט אחר שנח יש לו דין כור שיתבאר לקמן ס' ת"א ב"ה לפיכך אם אין לחוט בעלי' כגון שהוא של הפקר או שיש לו בעלי' והצניעוהו בעל התרנגול פטור דהאי בור התרנגול כרהו וכת' כי יכרה איש בור ודרשינן איש בור ולא שיר בור אבל אם יש לחוט בעלי' ולא הצניעוהו פטור בעל התרנגול מטעמא דאיש בור ולא שור בור ובעל החוט חייב חבל שהיה לו להצניעו אע"פ שגם לתרנגול יש לו בעלים הא אמרינן דק"ל הויא דליכא להשתלם מהאי משתלם מדאי וכל זה כנקשר החוט מאליו אבל אם קשר אדם החוט ברגל התרנגול הקישר חייב בכל ל"ש יש לו בעלים ולא הצניעוהו ול"ש אם היא של הפקר אע"פ שלא נתכוין לזכות בו חייב הקישר שלא היה לו לקושרו שהרי ידוע שדרך התרנגול לילך כדרכו ולהויק בו, וכן הדין אם היה החוט מינח במקום מוצנע ולקחו אדם והניחו במקום התורפה פ"י במקום מגולה ועל ידי זה נקשר ברגל התרנגול הוי כאלו קשרו בידים ואם הויק חייב, **יא** תרנגול שהיה מחטט בחבל דלי ונפסק החבל ונשבר הדלי עם עיסה דבוקה בחבל דהשתא אורחה הוא אי אפי' אין בו עיסה והוא כליו שררכו וליפסק ע"י חטיטת התרנגול זה גם כן אורחה הוא וחייב בין על החבל בין על הדלי נזק שלם דכגופה הויקה כאורח' ואם החבל חדש ואין עיסה דבוקה בו אין זה אורחית לחטט בו ומשונה הוא ותולדה דק"ן הוא ואינו חייב אלא חצי נזק בין על החבל בין על הדלי ואם התרנגול הולך אחר הדלי ודחפו ומגלגלו עד המקום שנשבר שם ה"ז ג"כ אורחה הוא ובגופו הויק וחייב נזק שלם.

יב הכלב והגדי שקפצו מראש הגג ממעל' למטה בין בקפיצה בין בסריכה ושברו את הכלים ה"ו אורחיהו שררכם לרלג מלמעלה למטה ותולדה דרגל הוא ומשלמין נזק שלם וכן אפילו אם נפלו מלמעלה למטה והויקו משלמין נזק שלם אע"ג דלגבי נפילה אנוסים הם עליית' פשיע' הוא שהיה על הבעלים לשמור שלא יעלו שהיה לו להעלות על דעתו כשיעלו יקפצו למטה שכן דרכן והוי תחילתו בפשיעה וכל שתחילתו בפשיע' וסופו באינס ק"ל דחייב, וממטה למעלה דרך הכלב לעלות בסריכה פירוש לנעוץ ציפורניו ככותל ולעלות והגדי דרכו לרלג בקפיצו ממטה למעלה כמו ממעלה למטה לפיכך אם קפצו ממטה למעלה ושינו דרכיהם שרלג הכלב בקפיצה והגדי בסריכה והויקו ברך עליית' הרי זה משונה ותולדה דק"ן הוא ומשלמין חצי נזק, אבל אם הכלב נסרך והגדי רלג וקפץ הכי אורחה ובין מלמעלה למטה בין מלמטה למעלה חייבים נזק שלם, וכן התרנגול שרלג בין מלמעלה למטה בין מלמטה למעלה הוא כד ומשלם נזק שלם וכן האדם בין מלמעלה למטה בין ממטה למעלה דרכו לרלג ונפק' מנייה בו שמסר ביתו לשמורו והיו בו משל' צרי' לשומר' שלא ירלגו בין מלמעלה למטה בין ממטה למעלה וי"א הא דגבי קפצו מראש הגג חייב דוקא שקפצו כדרכם דהיינו הכל' בסריכה והגדי בקפיצ' וירלגו אבל אם הכל' קופץ כדילוג והגדי נסרך דהוי שינוי נבייהו אין משלמין אלא חצי נזק אפי' מלמעלה למטה ובכדרכ' נמי אם היו הכלי' סמוכים לכותל רלגנו קפיצה אינם ראוים לשבר שהקפץ קופץ מרחוק ולגבי נפילה ראוים לשבר שהנפל מן הכותל נופל בסמוך לכותל אם נפלו ושברו את הכלי' פטורים דאגוס הוא דלא היה ליה לאסיק אדעתיה שמא יפלו ואם הכלי ארך וראשו א' קרוב לכותל וראשו השני רחוק בענין שראוי לשבר ע"י קפיצה ולא קפצו ונפלו קרוב לכותל ושברו הכלים דאע"ג דלגבי נפילה אינם ראוים לשבר קפיצה פושע הוא והוי תחילת בפשיעה וסופו באינס חייב, ואם הכותל צר אפי' הם קרובים לכותל ואינם ראוים לשבר ע"י קפיצה ונפלו חייב דכיון שהכותל צר הוה ליה פשיעה אפילו לגבי נפילה.

יג כשר אמרנו כחלת סימן ש"ק הפשטיה דקרא וישלח את בעירה

שיא שן באיזה מקום ובאיזה אכילה משלם מה שהויקה או מה שנחנית וכו' יב סעיפים.

קנב כשר אמרנו כחלת סימן ש"ק הפשטיה דקרא וישלח את בעירה

בעירה ונזק מירי ברגל מ"מ בלישנא דובערי שהיא מלשון כאשר יבער הגלגל וכו' הרשו דמירי ג"כ כשן ואיצטריך למכתב רגל ואיצטריך למכתב שן דאי כתב רחמנא רגל הוה אמינ' משום דהויק מצוי חייב רחמנא אבל שן לא ואי כתב רחמנא שן הוה אמינ' משום דיש הנאה להזיקו אבל רגל לא לכך כתב שניהם והרי שן שהוא כתוב בתורה הוא אב והדומין לו הן תולדותיו כיצד בהמה שאכלה פירות חבירו דברים הראויין לה לאכילה שנהנית באכילתן ה"ו עיקר שן הנאמ' בתורה וחייב נזק שלם ומדקדק הכתוב שן לרגל ילפינ' דלא דוקא שאכל והפסידתן לגמרי שחייב משום שן כדרך אכילה אלא דומיא דרגל דמה רגל לא הפסידן לגמרי אלא דרסה עליהם והפסידת' חייב הכי נמי שן אפילו לא אכלתן והפסידתן לגמרי אלא הפסידתן להנאת' ולא כלתן לגמרי חייב לפי שכל מה שהיה מוקף בדבר שהיה נהנית כגון נחמכ' בבית' להנאתה והזיקה או שניגפה כלים ופירות להנאתה כגון שנתגלגלה עליהן חייבת משום שן .

ב כר"ה שאכלה דבר דראוי לה לאכילה אבל אכלה דבר שאינו ראוי לה כגון כסות וכלים שינוי הוא ותולדה דקין הוא ואינו משלם אלא חצי נזק בין שאכלה אותה בחצ' הגיוק בין שאכלה אותה ברה"ה כמו בקרן .

ג אכלה דבר שאין דרכה לאכול אלא ע"י הרחק כגון פרה שאכלה שעורים וחמור שאכל כ"שנין וכלב שלקק את השמן וחזיר שאכל חתיכת בשר ותחתיו שאכל תמרים חשוב שפי' אכילה כי אורחה ומשום נזק שלם אבל בהמה שאכלה בשר או תכשיל לאו אורחה הוא ותולדה דקין הוא ומשלם חצי נזק אכלה פת הוי אורחה ודוקא בהמה אבל חיה לאו אורחי' לא בפת ולא בתבשיל .

ד בחמה שראתה לחם בסל ושברה הסל ואכלה הלח' משלם נזק שלם גם על הסל שבכך דרכה לשבר הסל כדי לאכול הלחם אבל אם אכלה הלחם שתלה שם כלה הויק דשן ואח"כ שברה הסל ה"ו משונה ואינו משלם על הסל אלא חצי נזק דהוי קרן ואינו משלם אלא מגופו .

ה וכן ראתה אוכלין ע"פ החכית ונסתכב' בחבית לעלות כדי לאכול האוכלין ושברתי משלם גם על החבית נזק שלם שכן דרכה לעלות כדי לאכול האוכלים .

ו חיה שטרפה בחמה ואכלתה או שאכלה בשר חי אורחה היא ומשלם נזק שלם אבל כלב שהאית כשב ואכלו ותחתול שהמית תרנגול' גדולים ואכלו משונה הוא ואינו משלם אלא חצי נזק ודוקא בפחת שפחתה המית משלם חצי נזק שזה הוא השינוי שאין דרכה להמית אבל דמי הנכילה שאכלה משלם ברשות הגיוק נזק שלם ובר"ה מה שנהנית כיון שן שהאכילה אינו שינוי שאין דרכו לאכול נבלות אפי' של בהמות גדולות .

ז אין השן חייב לשלם נזק שלם אפי' אכלת ברשות הגיוק דכתיב ובער בשדה אחר שהוא הבעור שהוא האכיל' בשדה אחר אבל אם לקחה ברצונו של גיוק ולא אכל' שם אלא הוציאה משם ואכלה ברה"ה או בחצר של אחר פטור מלשלם נזק שלם דהא הבעור לאו בשירה אחר הוא אלא מה שנהנית מיהא משלמת כמ"ש בסעיף סמוך ואם לקחה ברה"ה והלכה ואכלה ברשות הגיוק יש מחייבים לשלם נזק שלם דז' ג"כ ובער בשדה אחר קרינן ביה . ק"ל דפי פרה המזקת בחצר הגיוק דמי ונ"מ שאפי' במקום שאין לחייבה על הנטילה כיון שהיו הפירות מונחים בחצר הגיוק במקום שא"א לפרה ליטלם משם ונכנסה לפרה לחצר הגיוק שהוא שמעון וזכא ראוין והשוה פירות של שמעון שבחצר שמעון לפי פרת לוי חייב לוי אם המושיט חרש או שטיה או קטן או שאין לו לשלם . אם היה אפסוד להשתלם מן המושיט היה הוא חייב ובעל הפרה פטור .

ח אפי' שהתורה לא חייבה על השן ברה"ר לא פטורו אלא מלשלם נזק שלם אבל כמה שנהנית אין מברא לפוטרו דהא מ"מ נהנה הבעל שא"צ להאכילה כנגד מה שאכלה ולמה לא ישלם לפיכך אמרו ז"ל שן שהזיקה ברה"ה משלמת מה שנהנית כיצד אינה צריכה לשלם כל מה שישאר אותו הדבר שאכלה אלא מה שהיה בעלה מאכילה כגון אם אכלה שעורים יכול בעלה לומר אני לא הייתי מאכילה אלא תכן או קשים ואינו משלם אלא דמים שהיה צריך ליתן בעד תכן או קשין להאכיל' וי"א שצריך לשלם שעורין בזול דהיינו שלש פחות ממה ששאר שעורים שאכל ומשלם שני שלישים וכיון שאינה משלם אלא סח שנתנתה אם אכלה דברים הרעים לה כגון חטין פטורה דלא נהנית אלא מויקין לה .

ט צירי רחבה אישיבת לכל א' מה שהוא כנגד פתח ביתי בשלש והרי' חשיב שכל אחד יש לו רשות להניח פירותיו כנגד פתח ביתו כצירי הרחבה לפיכך אם היו תצורות מינחים בצירי הרחבה והפירה עומדת בתוך הרחבה אפי' שאינה יכולה ליטול הפירות אפי' תחזור ראש' לצירי הרחבה ותחזירה ראש' ונטולת' ואכלתם ברחבה בין דרך הילוכה בין שעמדה שם ואכלתם אינה משלם' א"א מה שנהנית' דהא גומח ברה"ה היא ות"ל שן ברה"ה אבל אם יצא מן הרחבה לצירי רחבה ואכלה שם הוי כילה כחצר הגיוק ומשלמת מה שהזיקה פתח החנות והן תריסי החניות שמניחין אותן לפני החנות וכשפותחין אותן ניתנין שם פירות והן שכי ברה"ה שההל באין ל"שם לקני' אם אכלה משם אינ' משלמת

אלא מה שנהני' מתוך החנות משלם' מה שהזיקה .
 * הקצה מקום מרשותו לרשות הרבים והניחה שם פירותיה ואכלם שם חשוב כרשות הרבים .

יא היתה מהלכת ברה"ה (פשטה צואה) ואכלה הפירות מעל גבי חבירתה חשוב כרה"ה ואפי' עמדה ואכלה אינה משלמת אלא מה שנהנית שכן דרך הבהמות לאכול זו מע"ז זו והוה הפירו' המונחי' על גבי חבירתה לגבה כיון שתיכל להגיע בלא קפיצה כמנחים ע"ג קרקע אבל אם אינה יכולה להגיע ולקח הפירות מעל גבי חבירתה אפי' תקפוץ עליה ותקדם אז חשובים הפירות שעל גבי חבירתה כמינחים בחצר הגיוק שאין לה רשות לקפוץ עליה ולאכול ואם קפצה ואכלה בעודה עליה הוי כנכנסה לחצר הגיוק ואכלה שם ומשלם נזק שלם וכן כל כיוצא בזה כגון שהוצ' הפירות מונחין ברה"ה במקום שא"א לה ליטלם אלא אם כן תקפוץ חשוב כחצר הגיוק ואם אפשר לה ליטלם בלא קפיצה חשוב כרה"ה אפי' שקפצה עליה ואכלה על גבה וי"א אפי' איצט' לה ליטלם בלא קפיצה כיון שקפצה בעודה על גבה ואכל' הויא כנכנס' לחצר הגיוק ואכלה שם וחייבת נזק שלם רגבה של חבירתה חשוב כחצר הגיוק וכן הדין אם קופתו של חבירו מופשלת לאחריו ברה"ה ופשטה צוארה ואכלה פירות שבקופה פטורה דאפי' דקופתו חצר הגיוק הוא כיון שיכולה לאכול ממנ' דרך הילוכה ב"א קפיצ' הוי הפירות כמו שם נחים ע"ג קרקע ברה"ה (ופטור) ואקפצ' עליה ואכלה שם הוי כנכנסה לחצר הגיוק ואכלה שם שמתחייבת נזק שלם .

יב מה שכתבתי בסעיף ו' שאם לקחה ברה"ה ואכלה ברשות הגיוק שחייבה נזק שלם הוא דעת הרמב"ם אבל לשאר הפוסקים ס"ל דבין לקחה ברשות הגיוק והוציא' לרה"ה ואכלה שם בין לקח' ברשות הרבים והכניסה לרשות הגיוק ואכלה שם מבעיא בגמרא אי בתר לקחה אוליגן ולא אפשיטא ונשאר בספק לפיכך בין אם הבהמה עומדת ברה"ה ונטלה האוכל מרשות הגיוק ואכלה ברה"ה בין שהיתה עומדת ברשות הגיוק ותלשה פירות מרה"ה ואכלתן ברשות הגיוק הוי הדבר ספק ואינה משלמת אלא מה שנהנית דהמע"ה ואם תפש הגיוק כנגד מה שהיה אין מוציאין אותה מידו וכבר נתבאר ג"כ בס"י ש"ץ עיש חולקין וס"ל דבספקא דדינא לא מהני תפיסה ואפי' אם תפש הגיוק מוציאין מידו מיהו דוקא בכנה"ג שהיה המאכל כילו מינח ברשות אחר והבהמה נלגלה דוקא לרשות האחר מכפינן אבל אם המאכל הוא דבר ארוך ומונח מקצתו בפני' ומקצתו בחוץ והבהמה עומדת בצד א' מבינים או מביחין וכשהיא מושכת ראש' א' מן המאכל ראש' השני נגרר אחריה למקום שהיא עומדת ומתחלת למושכו עד שנגרר המאכל כו' לתוך פיה חשבינן ליה כאלו היה כולו שם במקום שהתחילה למושכה בין ברה"ה בין ברה"ה .

שצב דין כלב שנמל חררה ואכל החררה והדליק את הגדיש וכו' סעיף אחר .

א כלב שנמל את החררה ונחלת רבוקה בהוהלך לגדיש של בעל החררה ואכל את החררה והדליק את הגדיש משלם על החררה נזק שלם דשן הוא דהא נמל ברשות הגיוק ואכלו ברשות הגיוק ועל הגדיש משלם חצי נזק כיון צרורות שהשלהבת כמו צרורות הוא ואם הניח החררה עם הנחלת על הגדיש משלם' גם על מקום הנחלת נזק שלם שאותו הויק עשה הכלב כגופו ואורחיה היא ועל שאר הגדיש מהלך השלהבת מאליה ודלק מש' חצי נזק משום צרורות ואם זרק הנחלת על הגדיש משלם על כל הגדיש דצי נזק אפי' על מקום שזרק הגדלת שגם במקום הגדלת אינה אלא צרורת ברה"ה כששומר בעל הנחלת את נחלתו שסגר הרלת כפניה אלא שבא הכלב והתר ברלת ונטל את החררה מעל האש עם הגדלת אבל אם פשע בעל הנחלת ולא שמר את אשו בעל הנחלת חייב על שרפות הגדיש ובעל הכלב חייב על אכילת החררה ועל מקום הנחלת שעשה בידים שהניח שם וי"א שאם לא שמר בעל הגדל' את אשו אזעל מקום הנחלת משלם כל אחד החצי בעל הכלב החצי ובעל הגדלת החצי דהא שניהם ביד עשו אותו והזיק זה כלבו וזה אשו ועל שאר וזגדיש בעל הכלב נותן רביעי דהא צרורות' הוא ואם לא היה לו שותף כגון ששימר זה את גדלתו או שהיה הגדלת של בעל הכלב לא היה משלם אלא החצי משום צרורות והשתא שיש לו שותף שלא שימר בעל הנחלת את נחלתו אין בעל הכלב משלם אלא רביעי ובעל הגדלת ג' חלקים דק"ל כרבי' נתן היכא דליכא להשתלם מהאי משתלם מהאי ואם זרקק על הגדיש אין משלם בעל הכלב אלא רביעי אפי' על מקום הנחלת ובעל הגדלת משלם כל המותר מדר' נתן .

שצג הכנים פירותיו לחצר חבירו שלא ברשות והזיק בעל החצר אם חייב וכו' די סעיף .

א הכנים פירותיו לחצר חבירו שלא ברשות ואכלתן בהמתו של בעל החצר פטור אפי' הבעל חצר הוא טוחן בשכר ונכנס זה' .

זו עם בהמתו פוענה הישין להביא לטחון שבעל החצר משתכר בכניסתו אפי' הכי חשיב שלא ברשות והיה לו לשמור חטיו בעצמו ואם היוקח כהן בהמתו של בעל החצר כגון שנגפה או שהחלקה כהן והזקה בעל הפירות חיי' ואם הכנים ברשות פטור ויש חולקין וע"ל סי' שצ"ח .

ב כד"א שכשהכנים פירותיו שלא ברשות והזקה בהמתו של בעל החצר שחייב בעל הפירות דו,א שנגפה או שהחלקה בה בהמתו של בעל החצר והזוק' אבל אם אכלתן בהמתו של בעל החצר והזקה באכילתן בעל הפירות פטור מפני שהיה לה שלא תאכל .

ג ואם הכנים הפירות ברשות בעל החצר שנתן לו בעל החצר סתם רשות להכנים ולא קבל עליו לשמור הפירות אם המכנים עושה שם דבר של צניעות עד שצריך בעל החצר להחלק משם ונסתלק בעל החצר והגוי' את זה לבדו בחצר ובאה בהמתו של בעל החצר ואכלה את הפירות אפי' הזקה באכילתן בעל הפירות חייב שכיון שהוצרך בעל החצר להסתלק ונסתלק והגוי' לבדו היה לו לשמור את הבהמה שלא תאכל עד שתז' לה האכילה כהתיא מעשה כאשה אחת שנכנסה לבית שכנת' ללוש ולאפות שם והוצרך ב"ה להסת' שלא יסתכל בה בעורה בלישתה ואפיייתה ובא עו' של בעל הבית ואכלה את הבצ' ומתה מחמת אכילת הבצ' והזיקה חכמים לשלם רמי העו וכן כל כיוצא בזה ואם אינו עושה דבר של צניעות אע"פ שהלך לו ב"ה ונשא' זה לבדו כבי' ובאה בהמתו של בעל הבית ואכלה פירותיו והזקה באכילה פטור בעל הפירות שאע"פ שנכב' ברשות לא קבל עליו לשמור בהמתו של ב"ה ולא היה לו לב"ה להסתלק וע"ל סי' שצ"ח .

ד וכן המגדיש בתוך שדהו של חבירו שלא ברשות ואכלתה בהמתו של בעל השרה פטור ואם נגפה או הוחלק' כחם והזקה בעל הפירות חייב ואם אכלתן הזקה באכילתן פטור שהיה לה שלא תאכל ואם הגדיש ברשות שומר השרה אע"פ שבעל השרה לא ידע ה"ל כאלו ידע בעל השרה ונתן לו רשות ופטור המגדיש מנזקי בעל השרה והשומר חייב בנזקי פירות המגדיש אע"פ שלא אמר לו שומר השרה הגדש ואשומר לך אלא א"ל סתם הגדש חיי' שכן הדין השומר בגרנו' כיון שא"ל הגדש בכאן כמי שא"ל הגדש ואשומר לך חשיב .

זו עם בהמתו פוענה הישין להביא לטחון שבעל החצר משתכר בכניסתו אפי' הכי חשיב שלא ברשות והיה לו לשמור חטיו בעצמו ואם היוקח כהן בהמתו של בעל החצר כגון שנגפה או שהחלקה כהן והזקה בעל הפירות חיי' ואם הכנים ברשות פטור ויש חולקין וע"ל סי' שצ"ח .

ב כד"א שכשהכנים פירותיו שלא ברשות והזקה בהמתו של בעל החצר שחייב בעל הפירות דו,א שנגפה או שהחלקה בה בהמתו של בעל החצר והזוק' אבל אם אכלתן בהמתו של בעל החצר והזקה באכילתן בעל הפירות פטור מפני שהיה לה שלא תאכל .

ג ואם הכנים הפירות ברשות בעל החצר שנתן לו בעל החצר סתם רשות להכנים ולא קבל עליו לשמור הפירות אם המכנים עושה שם דבר של צניעות עד שצריך בעל החצר להחלק משם ונסתלק בעל החצר והגוי' את זה לבדו בחצר ובאה בהמתו של בעל החצר ואכלה את הפירות אפי' הזקה באכילתן בעל הפירות חייב שכיון שהוצרך בעל החצר להסתלק ונסתלק והגוי' לבדו היה לו לשמור את הבהמה שלא תאכל עד שתז' לה האכילה כהתיא מעשה כאשה אחת שנכנסה לבית שכנת' ללוש ולאפות שם והוצרך ב"ה להסת' שלא יסתכל בה בעורה בלישתה ואפיייתה ובא עו' של בעל הבית ואכלה את הבצ' ומתה מחמת אכילת הבצ' והזיקה חכמים לשלם רמי העו וכן כל כיוצא בזה ואם אינו עושה דבר של צניעות אע"פ שהלך לו ב"ה ונשא' זה לבדו כבי' ובאה בהמתו של בעל הבית ואכלה פירותיו והזקה באכילה פטור בעל הפירות שאע"פ שנכב' ברשות לא קבל עליו לשמור בהמתו של ב"ה ולא היה לו לב"ה להסתלק וע"ל סי' שצ"ח .

ד וכן המגדיש בתוך שדהו של חבירו שלא ברשות ואכלתה בהמתו של בעל השרה פטור ואם נגפה או הוחלק' כחם והזקה בעל הפירות חייב ואם אכלתן הזקה באכילתן פטור שהיה לה שלא תאכל ואם הגדיש ברשות שומר השרה אע"פ שבעל השרה לא ידע ה"ל כאלו ידע בעל השרה ונתן לו רשות ופטור המגדיש מנזקי בעל השרה והשומר חייב בנזקי פירות המגדיש אע"פ שלא אמר לו שומר השרה הגדש ואשומר לך אלא א"ל סתם הגדש חיי' שכן הדין השומר בגרנו' כיון שא"ל הגדש בכאן כמי שא"ל הגדש ואשומר לך חשיב .

שצד בהמה שנפלה לגינה והזיקה וכיצד משערין ההזיק ובו י סעיפים .

א כהמה שהלכה במקום שיש לה רשות להלך והוחלק' באבן או במימי רגליה ונפלה לגינת חבירו ונחבטה ע"ג פירות וירקות ה"ז נפילת' אונס כיון שהוחלקה לביכך אם הפסידה הפירות או הירקות ששיקעתן בקרקע ע"י נפילתה אע"פ שהי' נהנית מחמ' שנפלה על הפירות והירקות שהם רכים והצילוה שלא נחבטה בכח ולא נתרסקו אבריה אינה משלמת אלא מה שנהנית ולא כל מה שהזיק' כיון שבאונס נפלה ואפי' א"א אלה שם פירות יאפי' הלכה מערוגה לערוגה ונשארה שם בגנה כל היום כולו ואכלה אפי' גורע לבעל ולא העלה משם אינה משלמת אלא מה שנהנית ולא מה שהזיק כיון שתחלת ירירת' לשם באונס נפיל' היתה אבל אם ירדה כדרכה ואכלה משלם מה שהזיקה כדיון שי המזיק ואפי' פנפה שם פירו' במי לידה אע"פ שזה אונס משלמת מה שהזיק' דכיון שירדה כדרכה ה"ל תחילתו פשיעה שהיה לו לשומרה שלא תרד וק"ל תחלתו בפשיע' וסיפו באונס חייב וכן אם לא ירדה כדרכה אלא שחברותי' דחפוה עד שנפל' לשם משלמת מה שהזיקה דזה היו גמי תחלתו בפשיע' וסופו באונס שתחלתו היתה בפשיעה שהיה לו להעביר' אחת כד' שלא יחפזו אתו ויש חולקין ולא חשבי דחיפת דברותיה פשיעה שכן דרך להעביר הבהמות זו אצל זו ומה לו לעשות שדחפוה .

ב וכשנפלה לגינה ויצאה והיא ידע ויצאה בשמירה פחות' ופרצ' והזרה לגינ' אע"פ שחזרה שלא לדעת בעלי' משלם מה שהזיקה מפני שהי' לו לשומר' שמירה מעילה שלא תחזור ראע"פ רשאי' בהמה בשמירה פחותה סני לה בשן ורגל כמ"ש לקמן סי' שצ"ז הגא הדבר יודע כיון שלמדה הדרך לגינה זו הרי חזרת אליו ולא סני לה בשמירה פחותה מיהו אם שמה שמירה מעולה ויצאה והזיקה פטור .

ג המעמיד בהמה על גבי קמת חבירו כיון כהמה היא שלו בין היא של חבירו המעמיד חייב לשלם מה שהזיקה המזיק בידים הוא ואפי' הפירות הם כר"ה שאין זה שן שפטרנה תורה כיון שהעמידה בידים וכן הדין אם הביטיה עד שהלכה לקמת חבירו והזיקה שהמכיש חייב לשלם מה שהזיקה המזיק בידים הוא והזקה הכישה וכו' יצאה כזה עושה כה מעשה בידים שתלד' ותז' אבל אם קם לה באפה עד שהלכה שם פטור דלא הוי אלא גרמא בניזקין .

ד בהמה שאכלה או הזיקה פירות מחוברין לקרקע ועדיין לא נגמר ביטול' שצריכין עדיין לקרקע כיצד משערין הנזק שאין לומ' שישימו אותה הערוגה שאכלה לברה מפני שמפסיד את המזיק ששמן אותה בכל שנוייה וערוגה לברה נמכרת ביוקר לפי

שצה המשסה את הכלב בחבירו או בעצמו ובו סעיף אחד :

א האשסה כלבו של חבירו בחבירו אין זה אלא גרמא בניזקין ופטור מדיני אדם מ"מ חייב בדניני שמים דקריב לכרי היוזק' היא ובעל הכלב חייב אפילו בדניני אדם שכיון שהיא יודע ככלבו עאמ' משסין אותו שנושך היה לו לשמורו ולא היה לו להניחו ללכת חוצה ומיהו אינו חייב אלא חצי נזק שאין זה מזיק כדרכו אלא שגוי הוא ותולדה דקין הוא לפיכך אם שסחהו בעצמו פטור שכל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור וה"ז שינה שלא היה לו לשסותו

שצו כיצד שמירת תם ומועד או מסין לשומר הגם או לשומר שבר ובו י סעיפים :

א שור המועד וכן שן ורגל דמועדין הן מתחלתן ילפינן מקרא שרי להן שמירה פחותה והכי ילפינן לה ק"ל רסת' שורים בחזקת שימור קיימי שהרעת נותן שאין לך אדם שאינו משמר את שורו לפחות שמירה פחותה ואע"פ כן חייב הכתוב תם לשלם מ"ט משום שהיה לו לשמורו שמירה מעולה הדר כתב רחמנא גבי מועד ולא ישמרנו בעליו כלומר משום שלא שמרו יושלם נ"ש וע"כ פשטיה דקרא משום שלא שמרו שמירה מעולה קאמר ישלם ש"מ שנית שצריך שמירה מעולה והרי זה ריבוי אחר ריבוי ומדה בתור' היא שאין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט ומיעט שמירה מעולה לומר שרי לו בשמיר' פחותה ובשן כתי' ובער בשירה אחר לשמע שהבעל בעצמו יבער בשד' אחר ומשמע מינה שאינו חייב אלא עד דעביר כעין ובער בעצמו כלומ' שיפגע בשמירתה ואינו משמרה כלל חייב אבל אם משמרה אפי' שמירה פחותה פטור וכן ברגל כתיב ושלח את בעירה עד דעביר כעין ושלח ואינה משמרה כלל שפגע בה אבל עשה שמירה פחותה פטור והזוקא מועד אבל תם צריך שמירה מעולה דלא ישמרנו אמרה תורה גבי מועד ולא כתיב ולא ישמור אלא ישמרנו ומיעוטא הוא לומ' דמועד מני ליה בשמיר' פחותה ותם לא כני ליה בשמירה פחותה לפיכך אם קשרי בעליו באיסורה או שמרו שמירת פחותה ויצא והזיק פטור כד"א במועד אבל תם לא מני ליה במסירה ולא בשמיר' פחותה יד' שישימרנו שמירה מ' ולה ואיה שמיר' מעולה דלת שיכול לעמוד אפי' ברוח שאינה מצויה ושמירה פחותה שאינה יכולה לעמוד אלא ברוח מצויה אבל אם אינה יכולה לעמוד אפי' ברוח מצויה הוי כאילו לא שמרה כלל וחייב אפי' לא נפלה הדלת ע"י הרוח אלא לסטים הוציאוה דרך הדלת או חפרה או חתרה הדלת והפילתו חייב דתחילתי בפשיעה לגבי נפילת הדלת וסופו באונס לגבי חתירה וק"ל כל שתחילתו בפשיעה וסיפו באונס הבא מחמת הפשיעה חייב כגון הבא דאינס זה מחמת פשיעתו בא שאם לא פשע בה בדלת תלושה כזה לא הוי יכולי הלוסט' להוציאה ממנה וכן היא לא היה יכולה לחתירה אבל אם פרצה בה הבהמה פרצה ויצא משם והזיקה פטור אע"פ שהוא רעוע אין האונס בא מחמת הפשיעה .

ב ואם שמרה כראוי ונפרצה בלילה או שחתרה חללה ויצאה והזיקה פטור אפי' ידע בלילה שגפרצ' לא הפריחוהו לצאת בלילה ולפטר חסדיה ביון שהוא אונס וזוקא גפרצה בלילה אבל אם נפרצה ביום חייב דסתמא ידע קלא אית לה והיה לו למרוח אחריה .
ג הוציאה ליסמים הם נכנסו תחת הבעלים וחייבים משעת שכיבה או שהנישוה במקל להוציאה וזוקא שהוציאה כרי לגול' שקנאה כמשיכה או הכשה ונעשו הם הבעלים אבל אם הוציאת כרי לאברה ולא בקשר יקנאה מעולם הדי לא געשית הכחשה שלחם ואינם בעליה ופטורים מהזיקה .

ד הפורץ גדר לפני כהמת חבירו וברחה ונפסדת ה"ו נרטא בניקון ואינו חייב לשלם הבהמה ברינו ארס אפי' היה הכותל כריא וזיק אבל על הכותל חייב ואם הכותל רעיע פטור מדיני אדם כין על הכותל בין על הבהמה'א למיבת' קאי דגרמא הוא ל"ש אם הזיקה ל"ש אם הזיקה וחייב בדיני שמים .

ה הניחה כחצה אפי' היתה קשורה בקשר חזק ונפרצ' בלילה או שחתר' ויצאה והזיקה חייב זה שהניחה שם שכיון שהניחה בחסות הדי היא מצטמעת וכל תחבולה שאיפשר לה לעשות היא עושה לנרוח כרי להינצל מן הצער והרי פשע בת וחייב בנזקי' .

ו וכן אם מכר שירו לאחר שופה וקטן אע"פ שקשר השור בקשר חזק ודתי' הקשר ויצא והזיק חייבין הבעלי' לשלם דאע"פ שהוא קשור הדין של אלו לשותק בקשר ולהתירו וה"ל פשיעה כמה שמס'ו לאלו לפיכך אפי' שטרו שמירה מעולה ולא התירו הסתת הקשר אלא שיתר סאליו והתירה ויצאה והזיק הבעלים חייבים לשלם דה"ל תחילתו בפשיעה גבי התרת' הקשר וסופו באונס שהוא הקשר ודתי' והרי בא האונס סחמת פשיעה דתרת' הקשר וכבר אמרנו דקינא לן תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב .

ז מטר שורו לחמשה בני אדם לשומרו ופשע בו אמהם ויצא והזיק אם אינו משתמר אלא כבולן זה שפשע בשמירתו חייב והשאר פטורים דאנוסים הם שלא היו יכולין לשומרו בלא הוא אם משתמר בשאר כולן חייבים ויש מי שאומר דה"ם דכולן חייבין כשאמר זה שפשע ביון שאיך רוצה לשומרו גם אנו מסולקין משמירתו והרי נעשו כולם פושעים גדר הבעל וכולם חייבים אבל אם לא נסתלק הגשארם משמירתו והיו יכולין לשומרו בלא ה'ארי הם חייבים שהרי הם קבלו שמירתו עליהם שהבעל מסר שורו להם לכל מי שיכול לשומרו וכיון שנסתלק הוא נחרצו הם לשומרו בלא הוא לפיכך הם חייבים והוא פטור .

ח מסר שורו לאי' מן הדי' שוגרים לש"ח או לשומר שכר או לשואל אי' לגשוא שכר מסתמא קבל עליו השומר שלא יזיק ועל אלו יזוק בר א בשור סתם אבל אם מכר בו שהוא נגנח' אינו מקבל עליו מסתמא אלא שלא יזיק אבל לא שלא יזיק המסתמא דאיתא שור גנחן כי מקבל איניש נטורותיה עליה למה שהוא מחוק מקבל עליה דלא נזק לא חריני אבל דלא לזיקה אחריו לא מסיק אדעתיה שהרי אין שור מתיצב יגדרו מפחוה ואם לא שסרוהו השוגרים כלל ויצא והזיק נכנסו תחת הבעלים וחייבין לשלם תם חצי נזק ומועד נזק שם והבעלים פטורים ואם אחר שהזיק התם ברשותו של שומר אומר לבעלים הרו שך לפניך לא אמר כלום שהרי הכ"י לוקחין אתי להית'ם לניקו מגופו ואם שמרוהו השוגרים שמירה פחותה אם ש"ח הוא ויצא והזיק בקרן אם תם הוא השומר פטור דהא כיתה ליה שמירת רש"ח אינו חייב אלא בפשיעה וכיון ששמרוהו בשמירה פחותה הדין כדלת שיכולה לעמוד כפני רוח מצויה אין עליו להתחוק יותר בשמירתו ודי בכך דלא פשיעה הוא הילכך הוא פטור והבעלים חייבים כמו שכבר אמרנו בסעיף א' שתם צריך שמירה טעילה ולא מני ליה בשמירה פחותה ואם מועד הוא או שהזיק בשן ורגל גם הבעלים פטורים שהרי כבר אמרנו דמועדים מני להו בשמיר' פחות' ואם שומר שכר או שוכר או שואל הוא הם לא מני להו בשמיר' פחותה שהיה להם להתחוק יותר בשמירתו שהיא שמו' לבעליו ושמידה פחותה לגבייהו פשיעה היא מירי דהיה אנגיבה ואבירה לפיכך הם חייבי' אפי' אם הזיק אחרים הם חייבים אע"ג שאם היה השור גבי בעליו ושאריו שמירה פחותה היה פטור נכי שאר השוגרים חזין מש"ח ביון דשמירה פחותה היא פשיעה גבייהו לגבי בעלי' הוי נמי פשיעה לגבי נזק והבעלים פטורים אפי' אין לשומר לבעלי' אבל אם שטרה שמירה מעולה אפי' הם פנוי' ואפי' השואל פטור ואע"ג דשואל חייב באונסין ה"ם לגבי הבעל הזיק והזיקה הבהמה שהוא שואל עליה אבל לענין יצתה והזיקה גם השואל פטור בשמירה מעולה .

לשומר שאין לו רשות למסור הבהמה לאחר במ"ש שיכול בעל הבהמה לומר לו אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר כי' את מהימן לי כי' וכיון רחשיו פשיע'אגדר בעל בהמה גם השוב פשיעה לגבי הניזק שיכול לומר לו למה לא שמרת אתה ומסרו לאחר שלם לי אתה ותעשה דין עם השני ואף על גב דגבי שואל אמרינן בסעיף הסמוך שאם שמר שמירה מעולה והזיק אחרים פטור ואע"ג דלגבי בעלים חייב אפילו באונסים והרי שמירתו אפילו מעולה חשובה פשיעה לגבי בעלי' ואפי' הכי לא חייב פשיעה גדר הניזק שאני התם שלא חייבתו התורה באונסי' משום שפשע בשמירתו אלא משום שכל הגאה שלו דינא הוא שיחייב אפילו באונסין אבל חז"ל דשמו' שמסר לשומר משום פשיעה בשמירתו הוא לפיכך הוי פשיעה אפי' לגבי נזק ג"ל מ"מ אם ידעה הניזק לתבוע את השני ג"כ הרשות בידו ואם מסרה השומר הראשון לבנו או לבן ביתו או למסעדיהם וגבסו תחת השומר וחייבים ואין לניזק דין עם השומר דכמו שבעל הבהמה אינו יכול לומר גבי אילו אין רצוני כו' שכל המפקיד על דעתו ובניו הוא מפקיד כמ"ש לעיל סימן רצ"א ה"ל הניזק אין לו דין אלא עמהם והם חייבים ולא השומר הרשות .
 * אם הזיק שורו של שואל לשורו של משאל או איפא כבר נתבאר בסימן שמ"ז .

שצ"ז מי שבהמתו רגילה ליכנס לתוך שדה חבירו ובהמת הקצבים שמזקת ובו ב"ס .

א מי שבהמתו רגילה ליכנס לשדה חבירו ומוזקתו יכול בעל השדה להתרות ולמחות בכעל הבהמה שישמור בהמתו שלא תכנס לשדהו וצריך או לשומרה ואם לא שמרה והזיקה חייב לשלם הזיקו ואין בעל הבהמה יכול לומר לבעל השדה גידור שדך כרי שלא תכנס בו דהא ק"ל שעל המזיק להרחיק את עצמו שלא יזיק וכל אדם חייב לשמור בהמתו דין תורה .
ב הקצבים שיש להם בהמות לשחוט ביום השוק אם מוזקות אפי' בר"ה מתירי' כבעלים ג' פעמים שישמרו ואם לא שמרום רשאי הניזק לשורטם שחיסה כשרה ואמרים לבעלים באו ומכרו הבשר שלכם אע"פ שעדיין לא הגיע יום השוק .

שצח הכנים שורו לחצר חבירו שלא ברשות או נתן לו רשות להכניסו ובו ה' סעיפים .

א הכנים שורו לחצר חבירו שלא ברשות ונגחו שורו של בעל החצר פטור וכן אם הזיקו בעל החצר פטור שיכול לומר כיון שהכניסו שלא לדעתו לא ידעתי בו עד ששגיתו בו ומיהו א"ז הזיק לדעת חייב לשלם נזק שלם שאע"פ שיש לו רשות להוציאו מרשותו אין לו רשות להזיקו .
ב הזיק שור זה את שורו של בעל החצר או שור אחר שכנס לזה החצר אע"פ שגם הוא נכנס שלא ברשות דינו כאילו הזיק בר"ה ומשלם תם חצי נזק ומועד נזק שלם דלגבי קרן לא חזיקה התורה בין ר"ה או רשות הניזק .
ג קלקל זה השור את החצר כגון שחפר בו ברות שיחין ומער' בעל החצר חייב בנזקי בעל החצר ובעל החצר חייב בנזקי הבור מפני שהיה לו לסתמו .
ד נפל שור זה לבור שבחצר והכאיש את מימיו אם הבאישו מיד בשעת נפילה הוי כמו מוזק בידים וחייב בנזקי המים ואם הבאישו לאחר נפילה נעשה זה השור בעצמו כמו שאר תקלה שחשוב כבור וה"ל זה השור כשאר תקלה שהוא בור והמים חשוב' ככלים שהם סטלטלים ולא חייבה התורה על נזקי הכלים כבוד כמ"ש לקמן בדיני בור בע"ה .
ה ואם הכנים זה את השור ברשות בעל החצר בעל השור פטור בנזקי בעל החצר ואם הזיק שור של בעל החצר את שור אחר שנכנס ברשות אע"ג דברשות נכנס פטור בעל החצר דאע"ג דהרשהו כנוס ושמרהו קא"ל ואינו חייב עד שיקבל עליו בעל החצר כפי' לשומרו . וי"א דכיון שנתן לו רשות ליכנס הוי כאילו קבל עליו שמירתו וזוקא בניקון בעל החצר קבל עליו אבל בניקון דאתו ליה מעלמא אינו חייב עד שיקבל עליו שמירתו .

שצ"ח פרה שהזיקה גובה מולדה ושור שנגח פרה מעוברת כיצד שמי' אותה ובו ה' סעיפים .

א אע"ג דק"ל שהתם אינו משלם אלא מגופו פרה מעוברת שהזיקה גובה את החצי נזק ממנה ומולדה מפני שהוא כגופה אפי' לית' לפרה משתלם כל חצי הניזק מן הולד שהוא כגופה אבל חרנגולת שהזיקה אין גובין מביצתה לפי שאינה כגופה אלא מבידלת ומפורשת ממנה מיהו אם הביצה עדיין אנגידה כגופה י"א שגובין ממנה דהרא גופא היא .
ב פרה מעוברת שנגחה ונמצא עוברת בצירה ואין ידוע אם קודם נגיחה ילדה ואז לא היה הולד מסייע בנגיחה ואין לו להשתלם מן הוולד כלום שהרי תם אינו משלם אלא מגופו שהיא הפרה אן

לא מהני ליה תפיסה ומוציאין מידו ופטור הניז' לגמרי וברין זה אם תפש הניז' הרי זה משתלם לגדול מן הקטן ולקטן מן הגדול כמו שאומר המז' דברין שלמעלה כיון שאין התביעה אלא על אחד מהם ועל השני אין לו תביעה שהרי מחל עליו לפיכך אפי' תפישא לא מהני אבל ברין דקסעי' זה כיון דמ"מ יש לו תביעה על שניהם מהני ליה תפישתו להשתלם לפחות כמו שהורה הטוי' ואפי' תפש בפני עדים נוטל כמו שאומר המז' אבל אינו נוטל כפי דבריו כיון שתפש בפני עדים אבל אם תפש שלא בפני עדים יש לו מגו דלהר"ם מהני אפי' ברין שלמעלה ונוטל כמו שאומר הוא וכל זה דוקא שתפש קודם שכא לבית דין אבל לאחר שכא לכ"ד לא מהני ליה תפישא אפי' ליטול כרבתי המזיק וע"ל סימן פ"ח סעי' י"ב .

הא שור שנגח וחזר ונגח ואם תפשו ניזק וחזר ונגח וכו' ב' סעיפים .

א כבר ידעת דרין שור תם שנגח משתלם מגופו לפיכך מיד שנגח פעם ראשון נעשו הניז' והמז' שותפין בו ואם חזר אח"כ ונגח שור אחר כל אחד מפסיד לפי חלקו כיצד שור שזה ר' ואין הנכילה יפה כלום הרי יש לניז' בו ק' ובעל המז' י' ואם חזר אח"כ ינגח שור אחר ששור ר' ואין הנכילה יפה כל' האחרון נוטל ק' והניז' שלפניו והבעלים כל אחד נוטל ג' חזר ונגח שור אחר ששור ר' ואין הנכילה יפה כלום האחרון נוטל ק' והניז' שלפניו ג' והניז' הראשון עם הבעלים כל אחד נוטל ק"ה וכן על זה הדרך חולקים והולכים שכל אחד מפסיד בכל נגיחת תמית החצי שיש לו בו .

ב בר"א שלא תפשו אחד מן הניזיקין אבל אם תפשו אחד מן הניזיקין לגבות ממנו חצי נזקו מגופו בהרוא הנאה שנעשה במה שזינבה חצי נזקו ולא יפסדנו ואפי' אם יורה המז' לא יפסד בהירדאני כיון שמוחק בו נעשה עליו ש"ש לגיזקין ואם יצא הניזק איתו הניז' שתפשו חייב. והבעלים פטורים שהרי לא היו יכולין לשומרו שלא היה ברשות' כיצד שור שיה ר' שנגח והפסיד ר' ותפשו הניזק לגבית מאני ק' חצי נזקו מגופו וחזר ונגח והפסיד ק"מ הרי הניזק האחרון משתלם חצי הנזק ע' והניזק הראשון שתפשו משתלם מותר נזקו שזוה לו בו והוא ל' והבעלים נוטלים ק' שלהם וכן כל ביוצא בזה .

תב שני שזורים שחבלו זה בזה והם תמים או מועדים וכו' סעיף אחר .

א שני שזורים תמים שחבלו זה בזה משלמין במותר חצי נזק כיצד כנון אם אחד הניזק בחבירו שזה ק' והשני הניזק בו שזה ג' א"א זה ישלם לזה ג' מגופו וזה ישלם לזה כ"ה מגופו דאפוכי מטרת' למה לי אלא אומרים ג' שזה ניזק יצאו כנ' שזה ניזק ונ' שהניזק זה יותר משלם לו זה חציים מגופו ואפילו נאכר אחד מהם לא אמרין ינכה בעל האכר כל חצי נזקו והשני אין לו ממה לגבית שהרי אינו משתלם אלא מגופו של מוזק לא אמרין הרי דמיד שנגחו זה את זה וזה כל א' בשלו כנגד חצי נזקו ומנכ' לחבירו ודוקא ששזה כל א' דמי מה שהניזק' אבל אם אינו שזה כ"ה אינו מנכה לו רק מה שזינכה לגבות מגופו דהא תם אינו משלם אלא מגופו ואם שניהם מועדים משלמין במותר נזק שלם ואם היה אחד תם ואחד מועד מועד לתם יותר ממה שהניזק ישלם במותר נזק שלם כנון אם הניזק מועד בתם ק' והתם לא הניזק אלא ג' משלם לו י"ה תם במועד ישלם לו חצי נזק כנון שהניזק תם במועד ק' והמועד לא הניזק אלא כ"ה ינכה לו כ"ה ומשלם לו כ"ה א"א שכל זה מיידי דוקא כשהתחילו לנגוח בבת אחת ונגחו זה עם זה קודם שנפרדו או שניזק א' מזור הנגיחה שהתחילו בבת אחת ונפרדו ואח"כ חזר השני וחבל בראשון אבל אם אחד התחיל לנגוח את השני ועמד השני כנגדו והניזק בין בתוך אותה נגיחה בין אח"כ המתחיל משלם והשני פטור שכל המטנה ובא אחר ושניה בו פטור וע"ל סימן תכ"א סעיף י"ג בענין שני אנשים שחבלו זה בזה .

תג שמיני השברים לניזק ואם פגזו או הותירו וכו' וסעיפים .

א כתיב ברין המזיק ממין חבירו כסף ישיב לבעליו ואח"ל רישב רבוייא הוא ההא כבר כתיב ישלם ובא לרבות אפילו שיה כסף ואפילו סוכין הו' תשלומין מעליא וכיון דאפי' סוכין הו' תשלומין כ"ש השכרים מאיתו כלי עצמו ששכר שיכיל לזיס אותם כלי תשלומין לפיכך אם שכר השור כלי א"א יתן לו המזיק כלי שלם לניזק בעד הכלי ששכר והוא יקח לו השכרים אלא שמיני כמה נפתחו דמיו בשביל השכירה ויקח הניזק השכרים והמזיק ישלם עליהם .

או לאחר נגיחה ילדה והיה הולד בתוכה כשנגחה וסייע בנגיחתה ואז היה לו להשתלם ג"כ מן הוולד שהרי היה בניפה בעת הנגיחה ונזכה ממנו גם אין הפרה בפנינו יכול בעל הוולד לרחותו ולומר הפרה לבריה נגחה אחר שילדה ואין לך להשתלם מן הולד כלום עד שיביא עדים שנגחה קודם שילדה והמע"ה .

ג וכן שור שנגח את הפרה ונמצא עוברת מת בצד' ואין ידוע אם מחמת נגיחה הפילה וחייב בעל השור לשלמו או אם הפילה קודם הנגיחה ואז אין בעל השור חייב לשלמו המע"ה ואפי' שהניזק טוען כרי לי דאחר נגיחה ילדה וחייב לשלם לי והמזיק טוען שמא קודם נגיחה ילדה ואיני חייב לשלם הולד ואפי' אין המזיק מוחזק כנון שהשור עומד באגם אפי' פטור המזיק מן הולד דמיקמינן ליה השור ברשות' כמו שהיה ער עכשיו וה"ל הניזק מציא ועליו הראייה ואם לא יביא ראיה פטור אפי' משבועה ולא רמינן שבועה עליה דנתבע אלא כי הכי דלודי אבל הכא דקנסא הוא דהא ק"ל חצי נזק קנס הוא ואי הוה מודה הוה מיפטר אכפיר' נמי לא מחייבין ליה שבועה מיהו אם תפש הניזק וטוען כרי אם תפשו בלא עדים שיש לו מגו דלהר"ם נאמן בשבועה דקודם שילדה נגחה וחייב לשלם לו הולד .

ד שור שנגח פרה מעוברת והפילה אין שמיין פחת הפרה בפני עצמה ופחת הולד בפני עצמה שאם כן אתה מפסיד את המזיק שהיה צריך לשלם הרבה אלא שמיין הכל בזה כמה היתה הפרה שזה קודם נגיחה וכמה היה שזה עתה היא והנפל שלה ומשלם הפחת כולו אם הוא מועד או חצי אם הוא תם .

ה היתה הפרה לאחר והולד לאחר מה שנפחתה מחמת חסרון שומנה שאינה שמינ' עכשיו כבתחלה היא לבעל הפרה לברו דהא ילד לא אתי מחמתיה שומנ' אבל מה שנפחת' מחמת שמתחלה היתה נראית גדולה ממה שריא עתה שאותו הנפח בא לז' מחמת הולד לפיכך שכת ארזי הנפח הוא של שניהם והנפל הוא לבעל הילד לברו .

ת שור שהיה רודף אחר חבירו או שנים רודפים או שנים נרדפים וכו' ד' סעיפים .

א שור שהיה רודף אחר שור אחר והזקן זה אימר שורך הניזק וזה אומר לא כי אלא בסלע לקה המע"ה ואפי' ניזק טוען כרי ומויק טוען שמא ואם טען הניזק אתה יודע ששורך הניזק נשבע המזיק היסת שאינו יודע בר"א במועד שהתשלומין הוא מן הרין אבל בתם שהתשלומין הוא קנס פטור אף מהיסת כמו שנתבאר פעמים שאין נשבעין היסת אלא על טענת ודאי ועל דבר שאם היה מודה היה מתחייב ממין אבל הכא אם היה מודה היה פטור היאיל והוא קנס .

ב היו שנים שזורים רודפים אחד אחר ועדים מעידים שראה שאחד מהם נגחו ואינם יודעים איזה מהם הוא הנגיח זה אומר שלי לא הניזק אלא השני וזה אומר שלי לא הניזק אלא השני שניהם פטורי' שכל אחד יכול לרחותו עד שיביא ראיה איזה משניהם הניזק ואם שניהם של איש אחד אם הם תמים ה"ל נוטל ממנו חצי נזק מגופו הקטן שבשניהם ואם הם מועדים משלם נזק שלם מנכסיו דהא עכ"פ א' משוריו המועדים הניזק בר"א בשני השזורים הם בפנינו אבל אם מת אחד מהם או נאכר אם הם תמים פטור אפי' ששניהם של איש א' שאומר לו הבא ראיה שזה החי הוא שהניזק' ואשלם לך חצי נזק מגופו .

ג היו שנים הרודפים אחד גדול ואחד קטן והיו שניהם תמים הניזק אימר הגדול הניזק והמזיק אומר קטן הניזק או שהיה אחד תם ואחד מועד הניזק אומר מועד הניזק והמזיק אומר תם הניזק המע"ה ומשלם המזיק חצי נזק מגופו של קטן או מגופו של תם כמו שמורה בר"א כשהניזק טוען שמא הגדול הניזק או שמא מועד הניזק והמזיק טוען קטן הניזק או תם הניזק משלם מה שהוא מודה דכיון שטוען הניזק שמא הגדול הניזק בו' לא שייך לומר שאם יתברר שהקטן הניזק מחל לו עליו כמו בטענו חסין' והודה לו בשערי' לפיכך צריך המזיק לשלם מה שמורה אבל אם הניזק טוען כרי שגדול הניזק או שהמועד הניזק והמזיק אומר הקטן הניזק או התז הניזק נשבע היסת ונפטור אף מן הקטן והתם כמו בפנינו חסין הורה לו בשערי' שנתבאר דינו לעיל ס' פ"ח סעיף י"ב .

ד היו הניזקין שנים אחד גדול ואחד קטן והמזיקים שנים אחד גדול ואחד קטן ושניהם תמים הניזק אימר גדול הניזק את הגדול וקטן הניזק את הקטן והמז' אומר לא כי אלא הקטן הניזק את הגדול וגדול הניזק את הקטן או שהיה אחד מהם תם ואחד מהם מועד הניז' אומר מועד הניזק את הגדול ותם את הקטן והמז' אומר תם הניז' את הגדול ומועד את הקטן המע"ה ואם לא הביא ראיה ברורה פטור המז' דה"ל ג"כ כמענו חסין והורה לו בשערי' שנשבע שבועת היסת ופטור אף מדמי שעור' ומ"ג יש חילוק ברין שבסעי' זה רדין שלמעלה בסעי' הקודם זה דברין שלמעלה אפי' אם תפש הניז' בפני עדים את התם או את הקטן

ב וכן אם המית שור א"א יתן לו שור אחר חי תחתיו אלא שמין את הנבילה כמה היתה שוה בשעת מיתה ותשא' לניוק ומה שנפחת' סחבת מיתה ישלם לו ואם נפחתה משעת מיתה עד שעת העמדה בדין כגון שור שוה ר' שנגחחו ומת והרי הנבילה שוה בשעת מיתה ק' ובשעת העמדה בדין פחתה ואינה שוה אלא פ' אותו ההפסד על הניוק ואין המיזק משלם אלא ג' אם היה חם ואם הוא מועד אינו משלם אלא ק' ודין זה למדו מקרא דכתיב והמת יהיה לו שה'ומית' שהיה לו לכתוב שור תחת שור ולישתוק והמת יהיה לו ל'ל לומר שהמת יהיה לו לניוק ואמרנו בנמרא טאי אתא לאשמועינן או לומר ששמין הנבילה לניוק סוכסף ישיב לבעליו נפקא דהשתא אפי' כמה נבילות ותרופות הוה יתיב ליה דהא אפי' טובין יכול ליתן לו דידיה מביעא ותירצו לא בצרכה והמת יהיה לו אלא לפחת נבילה כלומר שהיה הניוק מספול בנבילה וה"ק קרא והמת יהיה לו דמשעת מיתה קאי ברשותה דניוק ואם הסריח ופחתה דמים משעת מיתה עד שעת העמדה בדין פסידא דניוק היא וטעמא משום שהיה לו ליטפל בה מיד שמתה ולא היה לו להשהותה עד שתפסד לפיכך דוקא שגודע לו לניוק בשעת מיתה אבל אם לא גודע לו מיד כל הפחת על המיזק עד שגודע לניוק שכל זמן שלא ידע מה היה לו לעשות וכן אם הוזלה משעה שגודע לניוק עד שעת העמדה בדין שמין מה שריתה שנה בשעה שגודע לו ולא בשעת העמדה בדין וי"א דבולא אינו תולה באודעת הניוק אלא אפי' לא גודע לו הוה של ניוק דבשלמ' פחת כדיריה תליא כשגודע שיטפל בה אבל בולא דמאי ג'מ כדיריעו דמסא שנאמר וגם את המת יחצון דמשמע שהנבילה היא של שניהם הצדיקה של הניוק והצדיקה של המיזק דרשוהו על השכח ע"י שנתייקרה שאם נתייקר' הנבילה משעה שגודע לניוק עד שעת העמדה בדין יהיה השבח שע"י יוקרא של שניה' כגון רבשעה שגודע לו היתה שוה ק' ובשעת העמדה בדין שוה ק"ך חולקין ואם הו' מועד משלם צ' ואם חם משלם מ"ה אע"ג דלעיל סי' שפ"ט סעיף י"א מפקינן סמילת יחצון לרבית ר"ח היינו משום דמלת יחצון יתירה היא דריבא דהכא סוחצא את חשור הדי וגם את המת נמי הוה שמעינן ליה בלא מלח יחצון ג'ל מיהו אם נתייקר כ"כ עד שאם יגזיל המיזק חלק בשבח שע"י יוקרא יעלה השבח יותר מהמיזק כגון שור שוה ה' סלעי' שנגח שור שוה ה' סלעים ונתייקרה הנבילה עד שהיא שוה ל' זוז ואם יגזיל המיזק חצי השבח ירויח כהא וראי לא שקיל שבמא דמסתמא שאין לו להריח שהתורה אמר' שלם ישלם המיזק משלם ולא שיטול ג' אע"פ שהניוק מספול בנבילה ס"ס על המיזק למרוח כנבילה עד שמשמציא אותו לניוק כיצד כגון שנפל חשור לכור ומתעלה המיזק הנבילה מן הכור ונחנה לניוק ואח"כ שמין לו פחת הנבילה מה שהיה שוה למעלה על הכור שנא' כסף ישיב לבעליו והמת בלומר שישוים וישלם לניוק הכסף מה שנפחתה הכהמה מחמת שסתה בגפילתה לכור וגם המת ישיבנו לו ואי יהיה שלו לניוק מה שיפחת משם ואילך כמ"ש .

תז שור של נכרי או של הפקר או של חרש שומה וקטן וכו' ה' סעיפים :

א שור של ישראל אפי' מועד שנגח שור של נכרי פטור דכתיב כי יגח שור איש את שור רעהו ונכרי לאו רעהו ושל נכרי שנגח שור של ישראל בין תם בין מועד משלם נ"ש דליכא למימר ג"כ שהיא פטור מכל וכל כיון דישראל לאו רעהו הוא וגמעטו נמי מרעהו שיפטר מכל וכל אפי' מועד דכתיב הופיע מהר פארן פ' הופיע לאומות מהר פארן ודקדקו מאי ראה והופיע ודרשו כיון שראה הסי' שכל האומות לא קיימו את התורה ואפי' שבע מצות בני נח לא קיימו עמד והופיע ממונן לישראל כלומר התיר ממונן לישראל ושמעין' מינה דכל היכא דמיעת גוים מישראל לא מיעטס אלא להרמיר עליהם לפיכך ה"ג דמיעתס מישראל במלת רעהו אמרו' מיעטא להרמיר עליהם דשור של ישראל שנגח שורם פטור מכל וכל דלאו רעהו הוא ושורם שנגח של ישראל לעולם הוא חייב נ"ש אפי' תם כחומר שבישראל במועד .

ב שור של הפקר שנגח וקודם שתפיש אותו הניוק קדם אחד וזכה בו פטור דכתיב כי יגח שור איש וגומר כלומר שיש לו בעל וזה בשעת נגיחה לא היה לו בעל .

ג ולא עוד אלא אפילו היה לו בעלים בשעת נגיחה והפקידו קודם שעמד בדין פטור דכתיב והועד כבעליו והמית איש וגו' השור יסקל עד שיהא מיתה והעמדה בדין וגמר הדין כאחד כלומר בכעל אחד ולא כשהפקירו אחר נגיחה קודם גמר דין מיהו דוקא אם זכה בו אחר אבל אם חזר הוא וזכה בו אחר שהפקירו חייב דהא בעל אחד הוא .

ד וכן אם נגח ואח"כ מכר או הוריש חייב שהוריש והלוקח מכהו באין וחד בעל חשבי .

ה שור של פקח שנגח שור של חשו' חייב דאע"ג דחשו' הם רעהו קרינן ביה דהא כונני ישראל המה ושל חשו' שנגח שור של פקח פטורי' דאע"ג דרמיו' חייבי' דהא בכלל רעהו הם חשו' חכמים לממונם דלא לכליאי קרנא ואמרו שלא להעמיד להם אפוטורפוס לחובות' לשלם מהם ניוקין וכן הדין בשור שהלכו בעליו למדינת הים שנגח אין מעמידין עליו אפוטורפוס לשלם לניוקין שחשו לממונו הואיל ואינו כאן שיכול לשומרו הרי הוא דומה לחשו' כזה .

תך שור שחבל בשור או השביח או פגם וכו' ב"ס :

א מה שאמרנו במימן הקודם סעי' ב' פוגם את המת יחצון שיש למיזק חצי חלק בשבח הנבילה ה"ס בשבח שע"י יוקרא שאין לניוק שום מענה נגד המיזק לומר אילו שנגחו שורך היה שוה' יותר אבל בשבח שנגחת' הניוק ממש כגון שנגחו ולא מת וגפס' הניוק בין סמיל' בין ע"י פטים אין לו למיזק כלו' בשבח דאדרבה הניוק יכול לומר אילו הנגיחה שנגחו שורך היה מתפסס יותר לפיכך צריך לעולם המיזק לשלם כשעת הניוק אפי' השביח הניוק הרבה קודם שעמד בדין כיצד שור שוה ר' שחבל בשור שוה ר' והפחיתו ג' ושכת הניוק עד ששוה בשעת העמדה בדין ת' אין המיזק יכול לומר לא הפסדת'ך כלום שוה' הוא שוה עכשו יותר מטה שהיה שוה תחלה ולא אשלם לך כלום דאדרבא יכול הניוק לומר לו אילמלא שנגחו שורך היה משיכח יותר עד שהיה שוה ת"ת וא"כ היוקתני הרבה לפיכך טובין הטענו' זו כנגד זו ומשלם לו כשעת הנגח ואין לומר בשבח כלום בין בשבח דע"י פטים בין בשבח דסמילא .

ב כיחש מחמת הנגיחה עד שבשעת העמדה בדין אינו שוה אלא ק' שמין הפחת שבשעת העמדה בדין וכגון שלא כיחש מחמת מלאכה אלא אומר לו ממש דקרנא דתורך קניא ביה כחש ואם השביח המיזק בין נגיחה להעמדה בדין אם השביח מעצמו נוטל הניוק חלק בשבח שירי' משעת נגיחה מיד נחלט שור המיזק לניוק בעד נוקו וברשותו השביח וכן אם כחש ברשותו כחש ואם מחמת ההוצא' שהוציא עליו המיזק השביח אם ההוצא' יתירה על השבח אין לו לניוק בשבח כלום אלא נוטל כפי מה שמגיעו בשעת הניוק ואם השבח יתר על ההוצא' נוטל המיזק הוצאתו ושכר מרחו ועמל' בדין היורד בתוך שר' הכירו ונמע' ברשו' ויתר השבח נוטה' הניוק חלקו

תח שור שחבל באדם או שנגח אשה או שפחה וכו' ג' סעיפים .

א בשור המועד שנגח את האדם כתיב כמשפט הוה יעשה לו ודרשו חו"ל דקאי על כל הפרשה כלומר על כל הדינים

תז שור שנגח ומכרו מיזק או ניוק וכו' ה' סעיפים :

א שור תם שהיזק שדינו שמשלם מגופו אם מכרו המיזק אפילו עד שלא עמד בדין אע"פ שהוא מכור ויכול הלוקח לחרוש בו מ"מ בא הניוק וגובה נזקו ממנו וחזור הלוקח וגובה מהמיזק שמכרו שכוין שנגח קול יש לו ולא היה לו ללוקח ליקח אותו עד שיגבה הניוק נזקו ואם מכרו ניוק הרי מכר וכשיתפשו יקבנו הלוקח .

ב שחשט' המיזק גובה מכשרו וי"א שצריך לשלם גם פחת שחשט' וכן אם נשתמש בו חייב ליתן לניו' שכירות נתנו במתנה מה שעשה עשוי לענין לחרוש בו מ"מ יבא ויגבה הניוק ממנו .

ג בר"א כשמכר או נתן קודם שעמד בדין אבל אם עמד בדין ואח"כ מכרו או נתנו במתנה לא עשה ולא כלום שכבר זכה בו הניוק בהעמדתו בדין .

ד היה המיזק חייב לבעל חוב אפי' חל שיעטורו קודם וקדם הב"ח ותפש קודם לניוק אינו כלום ויכול הניוק ליקרנו מידו דהא ניוק משתלם מגופו וי"א ה"מ דווקא היכא שיכול הב"ח לגבות חובו ממקום אחר אבל אם היה השור אפוטיקי מפורש לב"ח שכתב לו לא יתן לך פרעון אלא מזה וקדם החוב לניוק ב"ח קודם דהא הוא נמי אינו יכול לגבות אלא מגופו . תח אין

הוא נמי אינו יכול לגבות אלא מגופו . תח אין

תח אין דיני דני נזקין אלא בערות ברורה וכו' בי סעיפים

א אין הניזקן משתלמין אלא בראייה ברורה ובעדות כשרה שלא תאמר הואיל ואין מצוי באריות הסוסים ובגדרות הצאן אלא העבדים והרועים וכיוצא בהם ואם הם העידו ששור זה נגח או הזיק לאדם שומעין להם אין הדבר כן אלא לעולם אין מחייבין ממון אלא ע"פ עדים כשרים שיעידו ב"ד ואין מקבלין את העדים אלא בפני בעל דין כמו בשאר דיני ממונות

ב שור שהיה רועה ונמצא שור הרגו בצדו אע"פ שזה מניגח וזה מועד לגנח זה מנושך וזה מועד לנשך אין אומרים בידוע שזה נגחו או נשכו ואפי' גמל האוחז בין הגמלים ונמצא הרגו בצדו אין אומרים שזה הרגו וחייב לשלם אלא א"כ יאמרו עדים כשרים שראו שזה הרגו או נגחו

תת אין מגדלין בהמה דקה ביישוב וחזיר וכלב רע בכל מקום וכו' ר' סעיפים

א מפני שהבהמה רכבה לרעות בשדות אחרות והזיקה מצוי תקנו חז"ל שלא יגדלנה שום אדם במקום שדומ וכרמים אלא ביערי' ואפי' בבית אמרו ואפי' שאינה שלו לא אמרין חזקה שאין אדם תופט ולא לו וכו' ואי ישמרנה והחמירו בה חכמים כדי שירחי' האדם שלא יזיק חבירו ושארם לאדם שיו' את חבירו וסו' עיקר תקנה זו לא נתקנה אלא בא"י משום ישוב א"י אבל אמרו שמגדלין בסוריא ובמדברות שבא"י וכ"ש בשאר מקומות בה"ל והאידינא שאין כ"ש היו לישראל שדות בא"י א"כ א"כ שרי ב אמרו חז"ל לא יגדל ישראל חזירין בכל מקום אפי' למשווח בהן עורות ואצ"ל לסחורה וטעמא שגזרו חז"ל וקללו על זה משום מעשה שהיה בשצרו בני חשמונאי זה על זה שהיו ב' אחים הורקנוס ואירוס תובלוס שהיו מריבין על המלוכה בירושלים היה הורקנוס מבפנים ואירוסו בלום ברוך ויכל יום היו איתן שבפנים מזריזין דינרין להן מעל הדיימה מתרומת הלישכה בקופה לאותן שבחוץ לקות להן תמידין והיו מעלין להן אותן שבחוץ את התמידין היה שם זקן א' אמר להן כל זמן שעוסקין בעבודה אין נסמרין בידכם למחר הורידו דינרין בקופה והעלו להם חזיר באותה שעה אמרו ארור האיש שמגדל חזירין בכל מקום וע"כ הגזירה היתה שלא לגדלן אפי' למשווח בהן עורות דאלו למוכרין לגוים אף מראורייתא אסור כדכתבין טעמא בלבוש ע"ו סימן ק"ו

ב ואסור לגדל כלב רע אלא א"כ הוא אסור בשלשלאות של ברזל וקשור בהן משום דכתיב לא תשים רמין בכיתך וכשאינו קשור הוא נושך ומנבח ואשה שכאה לביתו מאלת מיראתו מהו כעיר הסמוכה לספר אמרו שמוטר לגדלו שהוא שומר הבית אבל קושרו ביום ומתירו בלילה ו"א דהשתא שאנו שריזין בין הגוים בכל ענין שרי צרתינו לו ג"כ לשומר הבית כמו בעיר הסמוכה לספר ופוק חזי מאי עמא דבר מיהו אם הוא ידוע לכלב רע שיש לחוש שיוזק בני אדם פשיטא שאסור ג"כ לגדלו א"כ הוא קשור בשלשלאות של ברזל

ד מי שנפל לו כלבים וחזירים בירושה אין מחייבין אותו למוכרן ביחד מפני שיש לו הזיק מזה שצריך למוכרן בנזל אלא מוכר מעט מעט

תי בור באיזה מקום חייבו וכמה שיעורו וכל משפמי בור וכו' ל"ח סעיפים

א בור הוא מאבות נזיקין דכתיב כי יכרה איש בור וגו' שמאחר שחפרו הוא נתחייב בנזקיו כיון שעשה דבר המזיק ברה"ו והו' ממנו שמו' במקום שעשאו שאינו זו ממקומו אלא עומד במקומו והעובר עליו נזוק וזהו האב ותולדתו הוא כל הדיימה לו שהוא ממנו ומגוח במקומו ומזיק ל"ש אם הוא בעומ' או בגובה או אפי' לא זה ולא זה אלא ששפך מים ברה"ו וחוחל' בהן שור או חמור חייב ב כתיב כי יפתח איש ביר או יכרה איש בור ולא יכסנו ונפל שמה שור או חמור בעל הבור ישלם כסף ישיב לבעליו והמת ירוה לו מרכתיב יפתח ויכרה ש"ם אחד הכורה בור ואחזי הפיתח בור שכרוהו אחר וכסהו כראוי ובא זה וגלהו חייב ב חפר אחד בור וכסהו וזה שכתב חז"ל ויגלהו ונפל שמה וגו' בעל הבור שחפרו חייב וזה האחרון פטור שהרי האחרון לא עשו כלים ואם סתמו בעפר וחזר והציא את כל העפר זה האחרון חייב שכיון שסתמו בעפר נסתלק מעשה ראשון ונעשה הוא בעל התקלה

ד אחד החופר בור או הלוקח בור או שניתן לו בור במתנה חייב שנא' בעל הבור ישלם בור שיש לו בעלים מ"ם וכן אם נחפר בור ברשותו מאיליו או שחפרו בהמה והיה ברשותו אע"ג דכתיב איש בור ולא שור בור כדבעין למימר בסעיף שאחר

זה מ"ם הואיל והוא ברשותו חייב לכסותו או למלאותו בעפר ולא עשה הרי כאלו הוא חפרו וחייב בנזקיו וכן אם כרה אחר בור ברשותו ונודע לבעל החצר חייב בעל החצר לכסותו ואם לא כסה הוי כאלו חפרה הוא בעצמו וחייב על נזקה והכורה חייב לשלם לו נזקי חצירו

ה ודוקא שחפרו בעצמו ברה"ו או שחפרו אחר ויש עליו לכסותו ולא כסחו חייב אבל שורו או מאונו שחפרו כגון שחפר הפירה ברה"ו או גלגל שם אבן וכשלו בו פטור בעל השור שנ' כי יכרה איש בור ולא שור בור

ו אחד החופר בור ברה"ו או שחופר בור ברשותו ופתחו לרה"ו או חפר ברשותו ופתחו לרשות חבירו ונפל בו בהמת חבירו או שחפר בור ברשותו ופתחו לרשותו והפקיר רשותו ולא הפקיר בורל שכיון שהפקיר רשותו ינתן לכל רשו' להלך כמון לבור היה לו לכסותו לפיכ' חייב בנזקו אבל אם הפקיר רשותו וכו' או שהפקיר בור שברשותו ולא הפקיר רשותו ה"ו פטור שנ' בעל הבור ישלם בור שיש לו בעלים וזה על מה ישלם אם על שעת נפילה הרי אין לו בעל' רהא הפקר הוא ואם על שעת חפירה הרי ברשו' חפר ברשותו היה בשעת חפירה לפיכ' פטור

ז החופר בור ברה"ו לצורך רבים לשתות ממנו או להשקות ממנה בהמות ומסר להם כיוסי או הורישו לכו"ד שרוצה להסתלק ממנו ושהם יתעסקו בו לכסותו פטור והוא שחפר במקום שיש לו רשות לחפור שם

ח האומר לחבירו לחפור בור ברה"ו והלך וחפרו החופר חייב והמשלח פטור דהחופר בור ברה"ו איכורא קניבד וק"ל אין שליח דלבר עביר' דרבני הרב ורבני התלמיד דברי מי שומעין ולא היה לו לחפור

ט הכינה סמור לרה"ו וצריך לחפור ליסוד רשאי לחפור שכן נהגו שיש לכל א' רשו' לחפור לצורך יסוד של הבניין ואפי' להרפינו לצד רה"ו ואם הזיקו בו פטור הואיל וברשות חפר

י אחד החופר בור או שיה' או מערה או חרין חייב פי' בור הוא עגול שיח ארוכה וקצרה מערה מרובעת מכוסה בקיטוי אלא שיש לה פה חרוץ רחב ומרובעת כמערה ואינו מקרה אלא אפי' פתוח ולמה נאמר בור משום דסרס בור הוא עמוק ו' טפחים והוריע אותו התורה ד' טפחים יש בהן כדי להמית שור או חמור והרי הוא בנין אב מה בור שיש בו כדי להמית דהיינו ו' טפחים אף כל אלו אינם חייבים אלא א"כ יש בהן ו' טפחים אבל אם היו פחותים מ' ונפל לתוכו שור או שאר בהמה חיה וישוף ומתו פטור שהרי לא היה בהן כדי להמית ולא מחמת הכור מתו אלא מחמת דבר אחר ואנוס הוא ואם הזיקו בעל התקלה חייב נזק שלם דאע"ג שאין בו כדי להמית יש בו כדי להזיק

יא היה עומק הבור ט' טפחים ומהם טפח אחד מים חייב דקים להו לחז"ל שטפח אחד של מים בתוך הבור תשע חשבו כעומק ב' טפחים דקים בחלל שאין בו מים

יב ואם היה עומק ח' ומהם שני טפחים מים או שהיה עמוק ו' טפחים ומהם ג' טפחים מים ונפל לתוכו שור וכיוצא בו ומת מבעי' להו בגמרא אי הי' נמי חשיב כל טפח מים כשני טפחים דקים או לא ולא איפשטא לפיכך אין מחייבים אותו לשלם דמספק לא מפיקין ממנו ואם תפש אין מציאינן מידו וע"ל סימן שפ"ח סעיף ב' שיש חולקים

יג חפר אחד ח' טפחים ובא חבירו וחפר עיר טפח שניהם חייבים בנזיקין כל אחד לפ' מה שחפר דכה שניהם הזיק בו

יד וכן אם חפר ארבע עשר' שהיא שיעור כדי להמית ובא אחר והשלימו לעשרים ובא אחר והשלימו לשלשים כולם חייבים בין למיתה בין לנזיקין כל אחד לפי מה שחפר

טז אבל אם חפר אחד ט' או מעט יותר שיש בו שיעור כדי להזיק ולא להמית ובא אחר והשלימו ל' שהיא שיעור כדי להמית זה אינו רומה לחפר אחד ט' ובא חבירו וחפר עוד טפח וכן להפר א' ו' ובא אחר והשלימו לך' כו' דהתם שניהם עשו מדה אחת או מרת נזקין או מרת מיתה אבל הכא הראשון עשה מרת נזיקין והאחרון עשה מרת מיתה לפיכך האחרון חייב על הכל בין מיתה בין נזיקין ל"ש חפר הראשון ט' והאחרון חפר להעמיק עוד ו' וכשנפל שמה שור או בהמ' ומת דבהבלא רידיה מת ל"ש לא העמיק אלא נתן אבנים על שפתו עד שחזר להיות עמוק ו' שנעשה ההבל ו' אבל הניזק לא כהבלא רידיה מת לעולם האחרון חייב בכל ואם חזר השני וסתם א"כ הטפ' או הסיר האבנים שהוסף מבעי' בגמרא אי אמרינן מאי דעביד שקליה ופטור או דלמא כיון שהעמיקו מפרת נזיקין למדת מיתה נסתלקו מעשה ראשון ושוב קמה ליה כול' ברשותיה וחייב אע"פ שהסיר האבנים או סתם הטפח ונשאר בתניקו לפיכך אין מחייבין אותו לשלם כו' כדכתבין בסעיף י"ב

יז חפר הראשון בור עמוק עשרה ובא האחרון והרחיבה את הרחיבה בכל הקיפה ונפל לתוכו שור ומת האחרון חייב ואע"ג

לבוש עיר שושן

הלכות גזקי ממונ

סימן תי

דאע"כ המיעט הבלא דכבור רחב אין בו כ"כ הבל כמו בבור קצר
 הא קירב הויק הבור שאם לא הרחיב' שמא לא היה השור הולך
 כ"כ קרוב לבור עד שנפל שמה ואם מצד אחר הרחיבה ונפל שמה
 שור' אם בצד שהרחיב' נפל האחרון חי'דרא קירב הויקא ואם בצד
 האחר נפל האחרון פטור והראשון חייב בהאחרון על מיעט כלום
 בחוק זה דרכלא הוא היה ג"כ נופל השור ומת'.

יז בור שחייבה עליו תורה אפילו לא סתה הכהמה אלא מהבל הכור
 חייבוכ"ש אם מת מחבט' שהוא עשאו כידים ואם היה עומק
 הבור כרחבו אין לו הבל אלא חבט לפיכך אם נפל שם שור ומת'
 וידוע שלא מן החבט מת כגון שהיו בו הרבה ספניוונפל על הספונין
 פטור היה עומקו יותר על רחבו יש לו הבל ואם נפל שמה שור
 ומת אע"פ דידוע שלא נחבט חייב דמחמת ההבל מת'.

יח עשה תל גבוה כ"ה והרי אין כאן הבל אלא חבט' ונחבט בו
 הכהמהומתה אם היה גבוה י' טפחים חייב לשלם ואם היה פחו'
 מי' פטור' על מיתת הדבהמה אבל אם הווקה בלבד חייב לשלם גזק'
 שלם ואפי' בתל גבוה כל שהוא או בחפירה כל שהוא שתנוק ככל
 שהוא דבר מצי' וידוע אכל מיתה בפתח מי' אינה מצויה והרי הא'
 כמו אונס'.

יט וכן אינו חייב על מיתת בהמה או על חבטת בתל אא"כ היתה
 הכהמה קטנה או חרישת או שוטה או סימא או שנפלה כליה
 שלא היתה יכולה להזדרז אבל היתה פקחת ונפלה ביום ומתה פטור
 שזה כמו אונס מפני שדרך הכהמ' הפקחת לראויריסור מן המכשול'
ך בתוכ ונפל שמה שור או חמור ואח"ל אחד השור ואחד כל בהמ'
 שזין לחיוב גפירת' בבור כשאר וילפי' לה מדכתוב בספ' ישוב
 לבעליו כל דאית' ליה בעלים ישלם משמע אבל על אדם וזלי'פטור
 ויפניין לה מדכתוב שור וחמור דביון דחייבה על כל דבר בבור שור
 וחמור ל"ל ואמרו שיר למעוטי אדם וחמור למעוטי כרים שאפי' נפל
 בו השור עם כלום ומת השור ונשתכרו הכלים חייב על השור ופטור
 על הכלי' מיהו לא נתעטפ האדם אלא ממיתה דקרא דנפיתת הבור
 כמיתה משעתידו דתיב בקרא הווא והמת יהיה לו אבל בגזק האדם
 חייב בעל הבור דלא מיעטיה קרא אלא מכופר וככר אמרנו דאפי'
 על מיתת בהמה אינו חייב אם היא פקחת אא"כ נפלה בו בליה
 וחרישת או סימא אפי' נפלה בו ביום ורכות' נתעטפ באדם שאם
 נפל לחיוב אדם ומת אפי' היה סימא או שנפל ברייה בין שהיה
 בן חורין או עבד פטור ואם הוק כי האדם אפי' ביום חייב שאין דרכן
 של בני אדם להתכונן בדרב' ופעא' לגי שכשארם מהלך ענינו
 למעלה ואיגו מסתכל תמיד לפני רגליו למטה לפיכך לא איכתי' ליה
 למעוטי ויהי לו לוח ליהור שלא לעשות תקלה ב"ה שמה יכשל בה
 אדם ובשור פקח שהווק בו כיום יש שמחייבין ג"כ בעל הבור שאם
 השור אינו מתבונן שלא יווק רק ממכשול מיתה הוא נזדרז ויש
 פוטריין ביום אפילו מנוקי כהמה פקחית משום דבהמה עניה למטה
 ודרבא להתכונן שלא תיזק כלל'.

כ ועל הכלי' שנפלה בבור פטור על הכל בין נשברו לגמרי בין
 הוקי דהא ממיתה פטור רחמנ' באותו פסוק ובכלים שכירתן
 אפי' כל שהיו זו היא מיתתן'.

כב כסו כראוי אע"פ שרתיע מתוכו ונפל לתיבו שור או חמור
 ומת פטור שנאמר ויא יכסוהו אם כסהו פטור ואין צריך
 למלאותו בעפר לטמטמו'.

כג כסהו בכרי שיכול לעמוד בפני שוורים ואינו יכול לעמוד בפני
 גזלים יחלי ע"ז גזלים ולא נפלו בו אלא נתרועע הכסוי ואח"כ
 הלכו עליו שוורים ונפלו בו אם אין גמלים מצויים באיתו מקום ה"ו
 פטור על השוורים מפני שזה אינם דלא אסיק ארעת' שיבאו גמלים
 וירעויה ויבאו אח"כ שוורים ונפלו בו מיהו אם נפל לתיבו גמל חייב
 להעניין זה הל' לאסוקי ארעתיה ואפי' על גמל פקח חייב דהואיל
 וראוי מביחא נזר בו ועבר עליו ואם דרך שיבאו עם ג"כ גמלים
 אפי' כפרקים רחוקים חייב אף על השוורים שנפלו בו אח"כ דהל'
 תחילתו בפשיעה גבי גמלים דהל' לאסוקי ארעתיה שמא יבאו וירעויה
 וסופו באונס גבי שוורים וחייב ראונס זה מחמת פשיעתו בא דמתוך
 פשיע גבי גמלים שכאו ורעויה נפל לתיבו שור זה'.

כד כסהו כסוי שיכול לעמוד בפני שוורים ואינו יכול לעמוד בפני
 גזלים והת' ליע' מתוכו ונפלו בו שוורים ולא גמלים אע"פ שהגמלי'
 מצויין שם תמיד והרי הוא פושע גבי גמלים אע"פ פטור על השוור'
 ראונס הוא דלא הל' לאסוקי ארעתיה שיתרועע ולא אמרינן ביה
 תחלתו בפשיעה גבי גמלים וסיפו באונס' הייב דלא מחמהפשיעה נפל
 אלא מחמת הרתיעה שהיא אונס' והל' תחלתו וסיפו באונס' ויש
 טחלקי'ואומרם הא דפטור בכסהו כסוי שיכול לעמוד בפני השוור'
 ואתו יכול לעמוד בפני גמלי' והת' ליע' מתוכו כו' היינו שכסהו בעניין
 שאינו יכול לעמוד כלל בפני גמלים אלא שאם יעברו עליו
 גמלים יפלו מיד ובפני' שוורים יכול לעמוד ושכתי' גמלים ולא
 עברו עליו אלא הת' ליע' מתוכו ונפל לתיבו שור ומת או פטור
 דאעפ"י שפשע לענין גמלי' לעניין שור לא פשע שהרי אם יעברו
 עליו שור לא יפול ואם יעברו עליו גמלים יפילו מיד ושאר פתוח
 ואז לא יקברו עליו שוורים פקחים ביום שהרי יראו שאינו מכוסה

הולכך אם נפל שם שור פיקח פטור שאין זה תחלתו בפשיעה לגבי
 גמלים וכיופי באונס לשוורים אבל אם כסהו בעניין' שכשיעבור
 עליו גמל לא יפול מיד אלא יתקלקל בעניין שכשיעבור עליו שור
 אח"כ יפול שם ושכתי' גמלים והת' ליע' מתוכו ונפל בו שור חייב
 דאמרינן מינו שפשע לעניין שור זה עצמו שנפל שהיה ראוי ופול
 בו אחרי שיעברו עליו גמלים ויקלקלוהו פשע נמי לגבי' הובא
 שנפל בו אחר שהת' ליע' מתוכו'.

כה בור של שני שותפין הרי שניהם מחייבין לכסותו ועבר עליו
 הראשון ולא כיסהו השני ולא כיסהו שניהם חייבים עד שימסוק'
 הראשון לשני את הכסוי שיכסנו והלך לו אז נפטור הראשון
 ונתחייב השני לכסותו'.

כו כסהו הראשון ובה השני ומצאו מגולה ולא כסהו שני חייב
 ועד מתי יהיה השני לבדו חייב עד שידע הראשון שהבור מגולה
 וכדי שישכור פועלים ויכרות ארוס ויכסנו וכל תקלה שאירע בו
 בתוך זה הזמן השני לבדו חייב שהוא פשע שלא שימרו כל תקלה
 שאירע בו אחר זמן זה שניהם חייבים לשלם שהרי שניהם פשעו בו
 וי"א שגם לשני כשהצא' מגולה נתחייב לו זמן עד שישכור פועלי'
 ויכרות ארוס אלא שא"צ הודעה'.

כז יש מי שאומר שאם אינו מוצא לקנות ארוס מיד אלא ביוקר
 נתחייב לו זמן עד שימצא לקנות בשוויים'.

כח כל הגזיקים אם הוא דבר שאין דרך המזיק בעצמו לסקלו אין
 מחייבין אותו לסקלו עד שישכור פועלים והני ילי דאיו' כגון
 בור שכיסהו כראוי והתל' אבל בור שהניחו מגולה פושע הוא
 ולא לתר חייב בגזקו'.

כט המכסה בור בכיסויי על חבירי' ובה בעל הכיסוי נוטל את כיסוי
 בעל הכור חייב ואין בעל הכיסוי צריך להודיעו שנשטלו דרשאי
 כל א' ליקח את שלי והוא היה לו לשמור את בורו'
ל המוכר בורו לשמור לשמיר השמיר חייב בגזקו ואם מסרו לחרש
 שיטהקסן אע"פ שהיה מכסהו הבעלים דיברים מפני שהבור
 עשוי להתגלות יאלי אין בהם דעת לשמור שלא יתגלה או אפילו
 אם הם עצמם וגלוהו הבעל חייב שלא שמרו כראוי'.

לא בור שכרני ויגמרו ונכנס בו אדם להרחיבו או להעמיקו ועמד
 שור על שפתו ושמוע קול הכרי' ונבעת ונפל לתוכו בין מלפניו
 בין מלאחוריו חייב בעל הכור כמו שכבר אמרנו דבור שחייבה עליו
 תירה בין לרבלי' בין לחבטו חייב ואם מלפניו נפל הרי מת מן ההבל
 שנכנס לפיו ואם מלאחוריו נפל הרי מת מן החבט לפיכך בעל
 הכור לעולם חייב אפי' השור פקח וביום דאמרינן לעיל דאכעיה ליה
 לענין ומזיל הבא חייב שקול הכרייה בעתו וסדמת כיענותה לא
 היה יכול לעיוני ולמזיל וכיון שנמצא הנזק בבור בעל הכור חייב
 והבור' פטור ואע"פ דקול הכרייה גרם שנפל אינו אלא גרמא בעלמ'
 וגרמא בגזקין פטור וכיון שא"א להשתלם ממינו ששתלם מבעל
 הבור אבל אם נבעת השור מקול הכרייה ונתקל בבור ונפל לאחורי
 הכור שניהם פטורים דשניהם אינן אלא גרמא'.

לב שור שדרך בהמה לתוך הבור ומת או נזק הוא בעל
 הבור משלם מחצה ובעל השור משלם מחצה ואם חס הוא בעל
 העזר משלם רביע מגיפו ובעל הבור משלם ג'חלקים מהיפ'שבנכסיו
 שבעל הבהמה יכול לומר לבעל הבור פחת גבולה זו יש לי אצלך
 שהרי נמצאת בבורך אע"פ שהוא גדול ופקחית היתה כיון שנדרפה'
 הרי זה כמו שנפלה בלילה כל מה שאני יכול להוציא מבעל
 השור אני מוציא והשאר אתה חייב לשלמו'.

לג וכן המניח אבן על פי הבור ונתקל בה השור ונפל לבור ומת
 המניח את האבן משלם מחצה ובעל הבור מחצה'.

לד אם אדם ושור דרפו שור אדר' לבור והיה האדם שלא
 בכוינה שאם היה בכינה היה בעל הבור פטור אבל שלא
 בכוינה שלשתם חייבים ואם השור מועד משלשים בניהם אם היא
 חס משלם השותף שהוא חצי גזק שעשה הוא והמותר ישלמו'
 ביניהם האדם ובעל הבור'.

לה ואם אדם ושור דרפו אשה לבור ויצאו ילדיה האדם לבור חיי'
 בכל דשור ובור פטורים מדמי ולדות השור פטור דגבי דמי
 ולדות כתוב כתיב ואל שוורים ובעל הכור פטור דשור ולא אדם
 כתיב וכיון שאי אפישר לאישתלומי מפני משתלם מהאי'
לו ואם דרפו בו אדם והווק שלשתם מיבים בגזק והאדם לבדו
 חייב כשאר הד' רבים דלא חייב' ההירה בני' דברים אלא
 האדם דאיש בעמיתו כתיב וכיון דליבא לאישתלומי מהאי' משתלם
 מהאי' ואם דרפו בו כלים ונשכרו האדם ובעל השור חייבים
 ובעל הבור פטור דמריר ולא כלים אמרה תורה וכיון דליבא
 לאישתלומי מהאי' משתלם מהאי'.

לז יש מי שאומר דה"ה לשנים שהווקו ושניהם בני חייבים אלא
 שהאחר כרח או אפי' שהוא כאן ואין לו לשלם משתלם
 מהאחר עד שיעור מה שהיה הוא חייב על גזק זה אילו עשאו
 לבדו מטעם היבא דליבא לאישתלומי מהאי' משתלם מהאי' ויש
 חולקין ואמרים דלא אמרי' היבא דליבא לאישתלומי מהאי' משתלם
 מהאי' אלא היבא שזה פטור מדינא דביון שהתורה פטרה אותו
 שעמ

חשן משפט הלכות נזקי ממון סימן תיא תיב תיג

שעמו הי כאלו הוא עשה כל הנזק לכדו וצריך לשלם כולו אבל אם שותפו מרינא בר חיובא הוא אלא שאין לו לשלם למה יפרע זה בשבילן ולפי זה שר שרחף בהמה לכור האידנא גין בעל הבור משלם אלא ג' חלקים אף על פי שהשור פטור אף מהרביע שהרי אין רגל דיני קנסות אין בעל הבור משלם אותו בשבילו דהא גם השור בר חיוב הוא אלא שאין רגל אותו והרי כמו בורח או אין לו לשלם.

לח החופר בור ברשות הרבים ונפל עליו שור והרגו הרי בעל השור פטור דהא השור אנוס הוא ולא עוד אלא אפילו מת השור מחמת נפילתו לכור נוטל בעל השור דמי שצד מירשי בעל הבור.

תיא תולדות הבור כגון אבגו סבינו ומשאו שהזיקו וכו' סעיפים.

א ככר אמרנו דכור האיל וכתובה בתורה אב נזיקין היא ותולדותיו הם אבגו סבינו ומשאו שהזיקין בר"ה והזיקו במקום בין שהפקדים או לא הפקדים או שהניחו בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו במקום אחר שנחו אז הם דיוטין לכור שהוא סמינו שאזיק במקום סמינו שם כמו הטר לפיכך יש לו כל דין בור לחייב נזק שלם אפי' בפעם ראשון על מיתת בתה או הזיק ועל נכסי אדם. בין נתקל באבן והזקק באבן בין נתקל בקרקע והזיק באבן דהא מ"מ הנו' נעשה באבן שהוא הכור. אבל אם נתקל באבן והזקק בקרקע אין זה אלא גרסא ופטור. ופטור בו ממימת אדם ונזקי כלי' כמו כבודו אם הניחם ברשותו והפקיד רשותו ולא הפקידם ונתקל בקרקע וניזק בתקלה זו והזקק בעל התקלה חייב.

ב ואם נפלו ברוח שאינה מצויה והזיקו בשעת נפילה או אפי' לאחר נפילה כל זמן שלא היה לו פנאי לסלקם פטור דאנוס הוא כיון שנפלו ברוח שאינה מצויה אבל לאחר מכן חייב ואי זפקרינה פטור אפי' לאחר מכן כמו בספקור בורו דלעיל איהו שעה אתה מחייבו אי אשעת כרייה שהויה שעת נפילה אנוס הוא ואי אשעת הויקא ה"ל כר שאין לה בעלים.

ג ואם הניחם בר"ה ולא הזיקו במקומם אלא נתנגלו למקום אחר ע"י רגלי אדם או רגלי בהמה אם הזיקו דרך הילוכן אם נתנגלו מרגלי אדם האדם המגלגל חייב בכל דפושע הוא זה שלא היה לו לגלגלו אע"ג דאמרינן לעיל אין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכי היינו לענין זה שאם שבר כלי שהי' מנח בר"ה לפניו בלא התבוננות פטור אבל כלי האי אין לו להשתגע בהליכתו שיתזי הכל במקומו הי' דרך הליבו פושע הוא בהזקק זה ובעל התקלה פטור. **ד** ואם גלגלם רגלי בהמה והזיקו בהילוכ' חייב בעל בהמה החצי ובעל התקלה החצי רהבא ליכא למיטר הבהמה פשעה ביותר שנשתגע' בהליכת' שגלגל' התקלה עד שהזיק דרך הילוכו ויהא בעל התקלה פטור דבהמה לאו פת דעת היא ובלא דעת נתגלו לכך אינה משלמת אלא החצי אבל אדם בר דעת הוא ופושע הוא כשמגלגל בחנו' ומזיק לפיכך הוא חייב ובעל התקלה פטור. **ה** ואם התזזה הבהמה והזיקה דרך הילוכה כשאינה נוגעת בתקלה ה"ז צדורות שאפי' בשעשאה לכרה אינה משלם' אלא מחצה והשוא שיש לה שותף אינה משלמת אלא רביע משלם בעל הבהמה רביע ובעל התקלה שלשה חלקים כדאמרינן דהיכא דליכא לאישתלם מהאי משתלם מהאי.

ו ואם לאחר שנחו מלגלגם הזיקו היה ליה בור וחייב בעל התקלה הכל.

ז הכנים שורו לחצר חבירו שלא ברשות והטילה בו גלליו ואחר שנפלו על הארץ וטנפו בהן כליו של בעל החצי פטור בעל השור דאילו בשעת הטלה כבר נתבאר לעיל סי' ש"ג סעף ח' אבל אחר נפילה הו' להו הנך גללים בור וככר אמרנו דבור פטור בכלים וזקא כליו אבל אם הוא עצמו הזיק בהן בעל השור חייב ולא פטרינן ליה משום איש בור ולא שור בור דכל המדי דהויה דידיה בשעת נפילה כגון גללים וכגון שנפלה גמלו ולא העמידה דמחייבין ליה משום בור ואע"ג דאיהו לא כרייה אלא הגמל כדהו כיון דכשעת נפילה דידיה הוא ועליה לסלקו כמו דכרייה איהו דמי ואע"ג דמפק' ליה בתר שעתא ולא דמי לשורו שחפר בור בר"ה דחפירה לאו דידיה הוא וכן דליל הנקשר בהגל התרגול מאליו לא דמי דליל לאו דידיה הוא.

תיב המניח את הכר בר"ה ונתקל בו אחר או טעון כר ונתקל ונשבר והשוּפך מים לר"ה והזיקו וכו' סעיפים.

א המניח את הכר בר"ה וכא אחר ונתקל בו ושבר פטור מפני שאין דרך בני אדם להתבונן בדרכי' כדכתבי' סעמ' לעיל סי' מ"י סעף כ' ולפיכך אם הזקק בו בעל הכר חייב שלא היה לו

להעמיד תקלה בר"ה ואפי' אם הפקיד את הכר שכל אפקיד נזקיו כדבר שאין לו רשות לעשות מתחלה חייב.

ב ואם הניח את הכר במקום שיש לו רשות להניחו כגון במקום פנוי שלפני בית הכר שדרך לפעמים בשכנת הכר מלא וכיוצ' בו מניחין שם כדון ובא אחר ונתקל בו ושברו חייב כיון דכרשית הניחו שם לפיכך אם הזקק בו המהלך בעל הכר פטור שהי' לו להסתכל לפניו ואם הוא במקום אפילה שאינה יכול להסתכל לפניו ונתקל בהושברה פטור דאנוס הוא ואם הזקק בה בעל הכר חייב אע"פ שהניחו ברשות היה לו לשמורו שלא יזיק ואם מילא כל הדרך ברים עד שאי אפשר לעבור אפי' שלא במקום אפילה ואפי' שכרו ברים פטור דאע"ג שיש לו רשות להעמיד שם אין לו רשות למלאות כל הדרך עד שאי אפשר לבני אדם לעבור לפיכך הרוצה לעבור על דרך שם יכול לשכר וליתך לפנות לו דרך ומיהו אם בשעה ששכרה הזקק כחריסה פטור אע"פ שמילא זה כל הדרך דאיהו דאזיק אנפשיה שהיה יכול ליתך ולא שזיק את עצמו.

ג והזקא אדם אין דרכו להסתכל כדרכים משום שענינו למעלה כדכתבי' אבל בהמה שענינה למס' דרכה לעין אנה תלך לפיכך אם נתקלה והזקקה ככל המנהג ברשות הרבים פטור בעל הכר ואם שברתו דרך הילוכ' היו רגל ברשות הרבים ופטורה ואם דרך ביעוט הויה ליה קצין וחייב.

ד מי שהיה טעון כר ונתקל ונשבר הכר והזיק לאחרים בשעת נפילה פטור דנתקל לאו פושע הוא לפיכך אם לאחר שנחו שכרי הכר בארץ הזקק בהם או שהחלוק באים שנשפכו מן הכר פטור מדיני אדם דהויה ליה זפקיד נזקיו לאחר נפילת אינס והייב דיניי שמס' אם היה לו פנאי לסלקם דמ"מ היה לו לסלקם ואם מתכוין לזכות בשכרו החרים חייב כגזקין שזיקין אח"כ דהשתא ה"ל בור ופטור בה על הכלים ואם פשע כנפילתו ונשבר הכר חייב בין על מה שזיק בשעת נפילה בין על מה שזיק אחר שנחו השברים אפי' אפקרינהו.

ה השופך מים לר"ה ונטנפו בהן כליו של חבירו פטור דהיה ליה בור ופטור בו את הכלים בין אם הפקיד או לא הפקיד אבל אם החלוק בהם אדם ונפל לארץ והזקק בקרקע עולם חייב וכ"ש אם נבלעו המים בארץ ונעשו רפש ויט' והזיקו דהשתא הו' לת המים עצמם הבור והנו' שנעשה נעשה בהם עצמם ולא בקרקע עולם שחייב אפי' הוא כימית הגשמים שיש רשות לכל אדם לפתוח ביב שלו להיות מקלה בר"ה אפי' אם הזקק חייב לשלם וכל שכן בימות החמה רחייב כיון שהיא שלא ברשות שאין לאדם רשות לפתוח ביביו לר"ה כימות החמה.

תיג דין הקדרים שהולכין זה אחר זה ונתקלו ונפלו וכו' סעיפים.

א ב' קדרין שהיו מהלכין זה אחר זה ונתקל הראשון ונפל ונתקל השני בראשון אם היה הראשון יכול לעמוד ולא עמד חייב הראשון בנזקי שני שאע"פ שהוא אנוס בשעת נפילה אינו אנוס בהיותו מוטל בדרך שהרי היה יכול לעמוד ואם לא היה יכול לעמוד פטור אע"פ שהיה לו פנאי להזהר את השני שלא יכשל בו ולא הזהירו פטור דאמרי' דמתוך שהיה טרוד בנפילה לא היה יכול להזהיר וי"א שאם היה לו פנאי להזהיר ולא הזהיר שחייב ולא אמרינן מתוך שהיה טרוד לא היה יכול להזהיר בר"א שהראשון חייב בנזקי שני כשהזקק גופו של שני אפי' במשאו של ראשון וכ"ש כשהזקק גופו של שני כגופו של ראשון אבל אם הזקק כליו של שני אפי' כגופו של ראשון פטור דכל תקלה תולדה דבור הוא כמ"ש וכור פטורה בו התורה כלי' כמ"ש.

ב ואם היו הקדרין והזקין שהיו מהלכין זה אחר זה ונתקל הראשון ונפל ונתקל השני בראשון והשלישי בשני וכל אח' מהם היה יכול לעמוד ולא עמד הראשון חייב בזקי גופו של שני בין שהזקק כגופו של ראשון המוטל לארץ בין שהזקק במשאו דכיון שהויה נפל תחל' וגם היה יכול לעמוד ולא עמד חשבינן אפי' משאו לכור שכרה הוא וחייב על הזיק. גופו של שני שהזקק במשאו אבל השני אינו חייב בנזקיו של שלישי אלא כשהזקק גופו של שלישי כגופו של שני חשבינן גופו של שני לכור כיון שהיה יכול לעמוד ולא עמד ואינו חיי' על כליו של שלישי אפי' הזקק כגופו של שני דבור הוא ופטור בו את הכלים אבל אם הזקק השלישי במשאו של שני אפי' הזקק גופו של שלישי במשאו של שני פטור שיכול השני לומר לו בור זה שהוא משאי אין אני הבור' אותה שרי הראשון הפילני עם משאי ולא היה עלי לסלקו מיהו גם הראשון פטור מזה שלא כרתה בפשיעה דהא ק"ל נתקל לאו פושע הוא ואם הזהירו זה את זה כולם פטורים.

ג ואם מחמת הראשון נפלו הוא חייב על נזקי כלם כיצד כגון שהיה הראשון מוטל לרוחב הדרך ונתקל א' בראשו וא' בהגליו ואחר

וא' כפנסו הרי הוא חייב בנזקי כולם הואיל והיה לו לעמוד ולא עמד וי"א שאם הוראשון מוטל לרוחב הדרך אינו חייב בנזקי שלישי שהיה לו לזהר זה כשרא' השני שנפל שנפל והיכי משכחת דהראשון חייב בנזקי כולם כגון שהיה מוטל כאלכסון שכיון שמוטל כאלכסון כשנתקל הראשון בראשו והשני נתקל אח"כ ברגלו ובא השלישי ולא ראה אותם שנים שנפל אלא א' מהם ואמר אולי מדה הוא ולא ידע להזהר .

תיד אימתי אדם רשאי להציא זבלים לר"ה וכו' ב' סעיפים

א אין אדם רשאי להציא זבל לר"ה שלא בשעת הוצאת זבלים כיון להניחם שם אלא מיד כשיציאם ויוליכם משם אבל בשעת הוצאת זבלים יש לו רשות להציא את זבלו והגלל לר"ה ולציבין כל ל' יום כשיהא נישוף ברגלי אדם וברגלי בהמה לזבל בהם שחיתו שנתנאי זה התנה יהושע כשהכניסם לארץ והגליל אותה שלא יקפידו על זה ואע"פ כן אם היוקו חייב לשלם שלא נתן להם רשות להוציא א"כ שמשחו שלא יזיק אחרים ואסור לאחר לזבל כן ואם יזכה בו אחר יש בו משום גזל וי"א שאם היוקו לאחר שהיוקו כל הקודם בו וכו' .

ב בר"א בזבל וזבל שאין בו כ"כ היוקו לרבים אבל תבן וקש שהם מויקים יותר לפי שהם ארוכים וגם מחליקין אדם ובהמה אין לו רשות להוציאם ואם הוציאם קסוהו חכמים שיהיו כהפקד וכל הקודם בהן וזה בין בעקר התבן והקש בין כמה שהשביחו וקסוהו גופו משום שבחא והוא שזכה בהן מעצמו ולא שאל אבל אם בא לשאל אם יש לו רשות לזכות בהן אין מורין לו כן בגופו אבל בשבחו מורין לו שישלנו ואם התרו בבעלים ולא סלקו מפקידין איתנו לכל וכל זה לא איירי אלא שזכה בהן אחד לאחר שהשביחו אבל אם זכה בהן קודם שהשביחו מבעיא בגמ' אם קסוהו אם לא ולא איפשיט' לפיכך אם זכה בהן אחר אין מוציאין אותו מידו מספק' וי"א כיון דספיקא דדינ' הוא אפי' תפש מוציאין אותו מידו דאין תפיסה מהו כספיקא דדינא וע"ל סי' שפ"ח ואע"פ שאמרנו שקסוהו שיהיו כהפקד עריין הם ברשותו לעניין שאם הווקו בהם אדם או בהמה הרי המוציא חייב לשלם .

תמו הגורד גדרו בקוצים והזוק בהן אחר והמציני קוצים בכותל חבירו וכו' ג' סעיפים :

א המציני את הקוץ ואת הטוביח או הגורד גדרו בקוצים והפריחו אפי' מעט לרשות הרבים והזוק בהן אחר חייב בנזקן לשלם נזק שלם ואם עשאו בצמצום בתוך רשותו ולא הפריחו כלל לתוך רשות הרבים אע"פ שהן סמוכין לה פטור לפי שאין דרכן של בני אדם להתחכך בכתלים .

ב המציני קוציו וזכוכיותיו בתוך כותלו של חבירו וכו' בעל הכותל וסתר כותלו ונפלו לר"ה והיוקו עם הכותל רעוע היא המציני חייב שכיון שראה המציני שהכותל הוא רעוע ה"ל לאסוקי ארעתי שכותל זה עומד לסותרו ושמא הבעלים יסתרוהו ולא היה לו להניח' פה ואם הכותל בריא בעל הכותל חייב רה"ל לאצנוענהו כשסתר כותלו ואם היוקו בשעת נפילה י"א דבעל הכותל חייב בכל ענין אפי' בכותל רעוע דהא כמו אויב ואם נפל הכותל מאילי אס היה בריא שניהם פטורי' דאניסי' הם ואם היה רעוע המציני חייב מן הטעם שכתבתי ואם סתר אינש דעלמא הסיתר חייב אע"פ שהיה רעוע והמציני פטור דלא ה"ל לאסוקי ארעתייה שובא זה ויסתרוהו ושמא ידע הוא שיכעלים לא יסתרוהו וע"ל סימן שצ"ז .

ג ומדת חסדית הוא שיציני ארץ קוציו וזכוכיותיו ושאר כל דבר המזיק במז' שלא יבא מהם תקלה כגון שישליכם לנהר או ישרפו' .

תיח הכותל והאילן שהיו רעועים ונפלו והיוקו וכו' סעיף אחד :

א כותל ואילן שהן רעועין והתרו כבעלים לסלקו כרי שלא יפלו ויויקו ונתנו להם זמן ונפלו לאחר הזמן שנתנו להם והיוקו בין בשעת נפילה בין לאחר נפילה יש להם דין ביר בין שהפקידו הבעלי' בין שלא הפקידו שאין זה מפקר נזקו אחר נפילת אינש דרבושע דהא כמה שלא קצצו תוך הזמן שנתנו לו והוא דאמרין כשהיוקו בשעת נפילה שיש להן דין בור ולא אמרינן שיש להן דין אש כמו דאמרין גבי אבנו' וסכיננו ומשאו' שנפלו מראש הגג ברוח מצויה דלא דמי לאבנו וסכיננו ומשאו' שהניחו בראשו גנו ונפלו ברוח מצויה והיוקו דרך הילוכן דהנך נפלו ע"י כח אחר' דהיינו הרוח והוא כמו אש שהולך ושוורף ולא מעצמו הולך אלא ע"י כח אחר כגון הרוח או דברי' המונחים אצלו אבל הכותל והאילן מחמת ריעות' של עצמן נפלו שלא היו יכולין לעמוד יותר ולכך ההדירו הב"ד לבעלים לסותרן ואי' משום דהולכין ומיוקין ואינן דומין לבור שהבור מויקא במקומו לא גריעי' מחמת זה וכ"ש ריש לחייבו יותר כשכיל זה שאין יכולין לזהר מפניהם מש"כ בבור ואם לא התרו בו למנתו ונפל או שהתרו בו ונתנו לו

זמן ונפל בתוך הזמן והיוקו ל"ש בשעת' נפילה ל"ש לאחר נפילה כל זמן שלא נודע לבעלים שנפלו פטורין דאנוס הוא וכן אפי' אם נודע להם שנפלו אם לא היה להם פנאי לסלקם ג"כ אנוס הוא ופטורים וכן אם הפקידם פטורי' אפי' היה להם פנאי לסלקו דה"ל ספקר נזקו אחר נפילת אנוס אבל אם לא הפקידום וגם היה להם פנאי לסלקם חייבים דה"ל סמונו שהיוקו דהמניח כליו כר"ה במקום שצולחן להיוק חייב בעל הכלי לסלקו ואם לא סלקו פשעו וחייבו כנזקין הוא דמגני התרו בו לחייבו דקא התרו בו בית דין אבל אחר לא אע"פ שהתרו בו חביריו אינו כלום והזמן שנתנמן דה' ללי יום הי"ט סתם אבל אם נראה לכ"ד שהדבר בחוץ ויש לחוש שיוק פתאום אין נתנמן לו זמן אלא כיופן אותו לסלקו מיד וכל זה שבנא' מתחלת כראוי אבל אם לא כנאה כראוי ונפלה איהו דאפסיד אנפשיה וחייב לשלם אפי' הווק בשע' נפילה ואם הוא חפז תחת הכותל וגרם להפילו חיי ליה חציו וחיי אפי' בשעת נפילה

תיח כל דבר המזיק אין מוציאין אותו לר"ה וכו' ז' סעיפים .

א לא יסקל אדם אבנים או דבר אחר לר"ה שלא יכשלו בו רבים ואין עושין חלל תחת ר"ה ולא בורות ולא שוחין ומערות ואפי' על כיפת אבנים חוקה מאד ער שהעגלה טעונה סליאה אבני' יכולת להלך על נביהן אסור שמא תפחת מלמטה שלא מרעתו ואע"ג דמסקל עליו כל הויקות דאתין מחמתיה אין רצונם של בני אדם ליווק ואח"כ לירד לדיון על סמונו . וי"א דוראי הכי דינא מ"ט כבר נהגנו לעשות ביבין ומרתפו' תחת הלל ר"ה וכן מוציאין ויוון לר"ה דרך הכל למחול על כך הואיל כן נהגו ועוד שהרי ר"ה הם של מושלי העיר וכל מה שנותנין המושלי' רשות אולנין לפי ענין הסנהג .

ב אין מוציאין ויוון וגוטריות לר"ה אלא א"כ היו למעלה מנמל ורובנו והוא שלא יאפיל הדרך על בני ר"ה ואם רצה כונס לתוך קרקע שלו וכונה מוציא ויוון וגוטריות ער רוחב קרקעו ואם כנס ולא הוציא יוציא כל זמן שרצה אבל אינו רשאי להחזיר הכותל למקומו שדרך שהחוקו בו רבים אסור לקלקל ודוקא במקו' שרבים דורסין בו אבל אם אין דורסין שם רבים כגון שפתה שם אצטבא בעמקם שהכניס בתוך שלו והוא גבוה אע"ג דרבים מעבירין שם משאם יכול להחזיר הכותל למקומו .

תיח נזקי האש פמרו וחיובו וממון באש וכו' דיניו וכו' י"ח סעיפים .

א אש הוא אב שנאמר כי תצא אש ומצאה קוצים וגו' והוא סמונו שהולך למירווק ומזיק ע"י הרוח שמיכלו לפיכך כל הדומ' לו שהוא סמונו והולך ומזיק הוא תולדותו ויש לו דין אש שפטור בו ממון כמ"ש בע"ה .

ב בתיב כי תצא אש ולא בתיב כי יבער אש אש או ידליק אש אש אלא תצא אפי' מעצמה משמע שמדליק בתוך שלו והולך בתוך של חבירו אפילו לא שרפה אלא עציו ואבניו או ליחכה גירו אע"ג שהוא דבר שאינו ראוי לו לישרף חייב לשלם הכל דבתיב או השדה שהוא מיותר דהא כבר בתיב הנריש או קאה וא"כ שדה לפה לי אלא לרבו' אפי' נירו והוא שלא הרחיק כשיעור אבל אם הרחיק כשיעור יוצא והיוק פטור .

ג וכמה שיעור הרחיק' הכל לפי גובה הדליקה ואם לא הרחיק כראוי ועברה האש והיוק' חייב לשלם נזק שלם .

ד הרחיק כראוי ועברה והיוק' פטור שזו מוכח כידרי' שמים היא וכן אם עבר' נהר או שולחית שיש בהם מ"ט ורחבם ד' אמות פטור י"א אם דרך הנהר להיות ח' אמות אפי' עכשוו אין בו מים והיאור אפי' כל שהוא ויש בו מ"ל פטור עברה גדר אומרים גוב' הגדר וגובה הדליק' והעצים והקוצים האצויין שם אם ראוי' לעבור חייב ואם אינה ראוי' לעבור כירי' שמים היא ופטור .

ה בר"א באש הקורחת אבל אם היה להב גידול העולה ונכפף מגובה עליית הלהב והיו עצים מצויין שם אין לה אוצר אפי' אם עברה אלף אמה חיי' בר"א שיש לפטור כמדליק בתוך של והלכה ודלקת בתוך של חבירו אבל כמדליק בתוך של חבירו אי

לו שיער ליפטר אלא אפילו עברה כמה מילין חייב דכיון דמתחלה שלא ברשות הדליק לא נתנו בו שיעור .

י גפלה דליקה בחצירו והיה גדר בנינו ובין חבירו צאם היתה הגדר גשמיא קיימת לא היתה הרליקה יכולה לעבור וקרה מקרה שנפל הו' ד' שלא מחמת הרליקה ועברה הרליקה בחצר האחרת נשערינן אם היה יכול לחזור ולגרוז הגדר שנפל ולא גדרו חייב למה הדבר דומה לשורו שיצא והויק שהיה לו לשמרו ולא שמרו שחייב ואם לא היה יכול לגרוז פטור .

ז בשלח את הבעירה ביד חרש שוטף וקמן והויק פטור מדיני אדם דהא לאו מכחו בא ההויק אבל חייב דיני שמים והויק מצוי וה'ל לאסוקי אדעתיה ברא' שפטור כשמשר להם גחלת וליכה שדרך הגחלת להיכבו' מאלות קודם שתעבור ותדליק וחשב הוא שתכבה אבל אם מסר לו שלהבת חייב דמעשיו גרמה וכאילו עשאו בידים .

ח שלח את הבעירה ביד פקח והויק זה הפקח שהכעור חייב לשלם והמשלח פטור שהרי נתנו לכן דעת והוא ויה' לו ליוהר וכן אם הניח שומר לשמור הבעירה השומר חייב .

ט הביא א' את האש תחלה ואחר כך הביא הא' את העצים והדליקם באש. או שהביא א' תחלה את העצים ואח' הביא אחר את האש והדליק בו את העצים האחרון חייב ואם לא הדליקו המביאים את האש והעצים אלא הניחום זה סמוך לזה ובא אחר וליבה המלכה חייב ליבת' הרוח אם הוא רוח שאינה מצויה תמיד כולן פטורין ולא הוי להו למביאים לאסוקי אדעתיהו שיבא עכשיו הרוח שאינו מצוי ואם הרוח מצויה האחרון חייב שהיה לו לאסוקי אדעתיה שהרוח ילכה אותו והא דאמרינן ברוח שאינה מצויה כולן פטורין דוקא שלא היה הרוח ההוא מנשב בשעה שהביא האחרון האש או העצים אבל אם היה מנשב באותה שעה חזר להצית דינו כדון רוח מצויה והאחרון חייב . ואם אחר שהוכאן שם האש והעצי' בא אחר ולכה עם הרוח שמסייעתו י"א שהוא חייב ד' י"א שאין המלכה המסייע עם הרוח חייב אלא כשיש בלבו לברו כדי ללבות וברוח לברו אין בו ללבות דהיאל ולברו היא לברו כדי ללבות חייב אע"פ שגם הרוח מחויק הליבוי אבל אם אין בכל אח' לברו כדי ללבות אלא בצירו' שגהם נתלכ' פטור שאינו אלא גרמא וכן יש בכל אחד כדי ללבות ג"כ פטור דיכול לומר גמא אלא קעבידנא בלא רידי נמי הוה מתלכה מויק .

י עשה אחד האש ובא אחר ומוסיף אם יש כמה שעשה הראשון כדי שתגיע למקום שהלכה הראשון חייב ואם לאו הראשון פטור והאחרון חייב .

יא הכופ' קמתו של חבירו לפני הרליקה כדי שתגיע בה הרליקה' אם כפפה למקום שתוכל הרליקה להגיע שם ברוח מצויה חייב לשלם ואם אינה יכולה להגיע שם ברוח מצויה פטור מדיני אדם מ"מ כיון שעש' בו מעשה וכפפה ואם לא היה כופפה שמא אפי' ע"י הרוח שאינה מצויה לא היה נזיק לפיכך חייב בדיני שמים ואם היה הרוח שאינה מצויה מנשב בשעה שכפפה חזר להצית דינו כדון רוח מצוי' וחייב בכל עניין .

יב גמל שהיה בעון פשתן ועבר ברא' ונכנס פשתנו לתוך חנות של חנווני ודלקה בנרו של חנווני ודלקה כל הבית בעל הגמל חייב שפשע בפי' שהרבה במשאי עד שנכנס בתוך החנות ואם הגמל הולך ומססך האש בכל הבית חייב ככולה נזק שלם דהא כולו כנופו קעביר ואם לא סכסך בכל הבית אלא הרליקה במקום א' ומשם הלך האש ונתפשט ככולו על מקום שהדליק חייב נזק שלם דכנופיה קעביר והשאר אינו אלא צוררו' ואינו חייב אלא חצי נזק ואם הניח החנווני נרו בחוץ הוא חייב לשלם אף דמי הפשתן לבעל הגמל דהוא פשע שלא היה לו להניחו בחוץ בלא שמיר' ואפי' היה נר חנוכה שמצוה להייתו בחוץ חייב שהיה לו לשומרו שלא יזיק .

יג כתיב כי תצא אש ומצאה קוצים ונאכל גדיש א' קמה וירשו ז"ל דהאי קרא מיותר הוא דמרכתיב קוצים וגדיש נילף כל דבר כמה הצד ונימא אי כתב רחמנא קוצים ה"א קוצים הוא דחייב רחמנא משום דשכי' אש גביהו ושכי' רפשע פירש דשכי' אש גביהו שאין אדם מודהרין בהם בלי דלכך עומדין הילכך איכא למימר דפשע כהווייב אבל גדיש דלא שכיח אש גביהו ולא שכי' דפשע ואיכא למימר דאגוס הוא אימא לא חייבו רחמנא לכך כתוב גדיש ואי כתב רחמנא גדיש ה"א גדיש חייב רחמנא משום דהפסד מריבה הוא אבל קוצים דהפסד מועט אימא לא חייבה התורה לכך כתב רחמנא קוצים וא"כ אם לא כתבה התורה רק אלו השני' היה סגי דנילף מיניהו כל דבר וא"כ קמה ל"ל ותירצו ואמרו דכתביה רחמנא לומר מה קמה בגלוי אף כל שבגלוי חייב לאפקי' טמון כאשר לא חייבה עליו תורה כיצד שאר הדליק גדיש חבירו אפי' הו' טמון בן מורגין וכלי בקר שדרך להטמינם בגדיש פטור

ולא אמרינן דה"ל לאסוקי אדעתיה שהם טמונים בגדיש והוה המדלי' פושע לגבייהו דרחמנא פטריה מכל טמון ומ"מ אינו גרועים מהגדיש עצמו דחייב על כל הגדיש והואין מקום שהכלים טמונין שם כאלו היה שם שעורין או חטין כפי מה שהוא הגדיש וכל נזקי ישלם לו מיהו אחז"ל דלא פטור' התורה טמון באש אלא כמה שהיא משמעות פשוטו של קרא דכתיב כי תצא אש וגו' דמשמעו' שתצא האש מרשות בעליו ומצאה קוצים וגו' לפיכך אמר בד"א דפטור על טמון כמדליק בתוך שלו והלכה ודלקה כשל חבירו אבל אם הדליק בתוך של חבירו חייב בדבר שדרכו להטמין בגדיש כגון מורגין וכלי הבקר דה"ל לאסוקי אדעתיה כמ"ש ונח כמדליק בתוך של לא אמרינן דפטור אלא היכא דכלו לו חציו כגון שהי' גדר ביניהם ונפל הגדר שכניניהם שלא מחמת הרליקה והיה איפשר לו לגרוז ולא גדר דאמרינן לעיל סעי' ו' שחייב אינו חייב אלא על דבר גלוי ולא על דבר טמון . אבל אם לא כלו ליה חציו כגון שנפל הגדר מחמת הרליקה אפי' הדליק בתוך שלו חייב אפי' על הטמון כמה שדרכו להטמין בגדיש כגון מורגין וכלי הבקר וע"ל סימן' ז' ובכית חייב על כל דבר שהרי דרך בני אדם להני' בבית כל בליהם וכל הפציהם ולא עוד אלא שעשו חז"ל תקנה שעל כל מה שיטעון ב"ה שהיה לו בבית יטעו בנקיטות חפץ וישול כל המדליק ובלכך שיטעון דברים שהוא אומר בהם שהם שלו או שהיו הגילין להפקיד בידו וע"ל סי' ז' .

יד המשאל מקום לחבירו להגדיש בו והגדיש והטמין בנזכרים ועשה המשאל אש בתוך שלו ויצאה והדליקה את הגדיש והכלי שבתוכו אינו משל' אלא דמי הגדיש בלכך דה' בשל' הרלי' . ואם השאלו מקום להגדיש בו חטים והגדיש שעורין או להגדיש שעורין והגדיש חטין או שהגדיש חטים וחיפן בשעורים או שחגריש שעורין וחיפן בחטים לעולם אינו משלם לו אלא דמי שעורין בלכך דשעורין והגדיש חטין אע"פ שראה חטין הרי לא קבל עליו אלא נטירות דשעורין וחטין וחיפן בשעורין אף על פי שנתן לו רשות לחטין יכול לומר לו לא ראיתי אלא שעורים לפיכך לא נזהרתי בהם .

טז אחד שראה דליקה שמתקרבת לקמת חבירו והלך וכסה אותה תקמה אע"פ שגרם לו הפסד שרי' עשאה טמון וגרם לו שנפטר המכעיר פטור מדיני אדם דהא לא עשה כלום בידים וחייב בדיני שמים מדיני דגרמא .

יז אש שחייבה עליו התורה אע"ג דמוגנו הוא ויש לו דין ממוני שהזיק ק"ל דחייבו ג"כ משום שהוא חציו חייביה רחמנא כלו כאילו ירה חץ בידו להזיק דהבי משמע פשטיה דקרא דפתח הכתיב כנוקי ממונו דכתיב כי תצא אש משמע מעצמה וסיים כנוקי גופו כלו' דחשביה קרא כאילו עשה ההזיק כנופו דכתיב ישלם המכעיר משמע שהיא עצמו הכעיר אלא ש"מ אשו משום חציו חייבים לפיכך המדליק את האש בתוך שלו והלכה והיוה' ברוח מצויה הרי הוא כאילו ירה חץ ואם שרף אדם חייב מיתה על ידו ואם הזיק חייב בד' דברים יתר על הנזק דאיש בעמיתו כתיב וזה נמי איש בעמיתו הוא דכחו הוא ואי הוא אשו משום ממונו לברו כמו שור וזכר ושן ורגל היה פטור מאדם ומד' דברים ברא' כשהאש ראוי להגיע שם למקום שהויק בשעה שהדליק אבל אם לא היה ראוי להגיע שם כגון שהיה גדר ביניהם ונפל שלא מחמת האש אפי' אם ייה איפשר לו לגדרה כבר כלו חציו ויש לו אודין ממונו שהזיק אדם שאינו חייב אלא כנוק בלכך דפטורי' דברים .

יח הניח לחבירו גחלת על לבו ונשרף פטור אפילו התרו בו שלא היה סכור שלא יסלקנו שאין דרך שיניח. אולם עצמו לשרוף כדי שיהרג חבירו אבל אם הניח גחלת על בגדו של חבירו ונשרף חייב שזה אינו חושש לסלקה כיון שזה יתחייב לשלם לו ועברו כנופו שאם הניח לו גחלת על לבו פטור כטעם שיש בו כעלמו ושורו כבגדו . תולדות האש כבר אמרנו פעמים שהם אבנו וסכינינו ומשאו שחיפן בראש נגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו דרך היזיקו חייב משום אשו אבל אם נפלו ברוח שאינה מצויה פטור .

תיט כיצד נפרעין לניזקין מהמוזק ומורישו ובו ג' סעיפים

א כתיב בניזקין מיטב שדרו ומיטב כרמו ישלם ומשמעות פשטיה דקרא משמע דהיאך דקא משלם דהיינו המוזק ישלם מיטב שדרו שיש לו וכיון שאמריה התירה לתת לניזק מן המוטב שבכספי המוזק אמרו חז"ל דאי בעי הניזק מטלטלי אייך חזוק ליתן לו דכל מידי דמקרב לזווי טפי וניחא ליה לניזק צדיק ליתן לו והיינו מטלטלים דמטלטלי מיטב הוא דאי לא סודרבו בחאי מתא מורבן בתא אחריתי משא"כ בקרקע לפיכך כשהב"ד נזקקין

נוקקין להגבות לניזק מנכסי המזיק רואין אם יש לו מטלטלין אין יורדין לנכסיו למכור קרקעותיו אלא יתן לו מטלטלין ואלא לא יהי לו מטלטלין כלל או שלא יהי לו מטלטלין כנגד כל הנוק גובין השאר מן הקרקע מן המעולה שבנכסי המזיק דמיטב שררה כתיב כל זמן שימצא מטלטלין ואפילו סוכין אין נוקקין לקרקע מיהו במטלטלין ואפילו יש לו מטלטלי של כסף יכול לפורעו אפי' כסבין דבמטלטלי כל מילי מיטב הוא ושטין אותו כמו שיכול למוכרו מיד ובמקומו . וכשמשלם לו מן הקרקע אפילו היתה זיכרית של מזיק טובה כעדיית של ניזק אינו מקבל מכנו הזיכרית אלא מגבין לו מעדיית שבנכסי המזיק .

ב אם יש למזיק שני עידי תן לו תן לו מצרית פלוני אלא זה תלוי ברצון המזיק לתת לו איזה שרצה שיכול לומר זו חביבה עלי ואיני רוצה לסיכרו אבל אם המזיק חפץ ליתן לו עידיית שבקש אלא שהיא עתה כול ומאתן ליה שתתייקר ואומר אם תרצה איתך קח אותה מה שהיא עתידה להתייקר אין שומעין לו אלא כיון שגילה דעתו שאינו חפץ להעמידה לעצמו אלא דעתו למכרה ג"כ צריך ליתנה לו כפי מה שהיא שוה עתה כן הוא לשון המזיק והש"ע ונ"ל שיא נאמר דברים הללו איא כשיש למזיק עידת ובינינת ואומר הניזק תן לי ביניני טפי פורתא אם המזיק רצה להעמידה לעצמו יכול לומר בינונית זו חביבה עלי ואיני רוצה למכרה ואם גילה דעתו שרוצה למכרה רק שיאמר לניזק אי שקלת עדיית כדיניך שקול ואם תרצה בינונית שקול בלוקר' דלקמיה בזה אמרין כיון שגילה דעתו שאינו רצה להעמידה לעצמו צריך ליתנה לו כוולא דהשתא דכיון שרתתה ייפה כחו דניזק למשקל מעירית כוולא דהשתא כ"ש שייפה כחו בבינוני' למשקל כוולא דהשתא כיון שגלה דעתו שרוצה למכרה אבל כששניהם עידיית אפילו אם גלה דעתו שאינו רוצה להעמיד' לעצמו אותו עידיית שביקש הניזק אינו צריך ליתנה לו אלא כיוקרא דלקמיה או יפול הניזק את האחר כוולא דהשתא דמ"ש זה מכשיש לו כסף וסוכין דאמרי' כסעף א' שיכול ליתן לו סוכין משום דמטלטלי כל מילי מיטב הוא ויכול ליתן לו איזה שירצה ה"ג הא שניהם מיטב הן ויכול ליתן לו איזה שירצה נ"ל והתימא שישמור גם ר"י ול בש"ע לא דקדקו בזה וצ"ע .

ג מת המזיק קודם שפרעו מגבין לניזק מהמטלטלין של ריביתים שישומוטאביהם רק"ל האירנא מתקנת הנאונים מטלטלי ריבית' משעבדי לבעל חוב והוא הרין לניזקין ואם לא הניח מטלטלים מגבין לו מזיכרית שבנכסים שהניח לרם אביהם רק"ל ד תקנת חכמים גם כן כל הכא ליפרע סנכסי יתואים לא יפרע אלא מהזיכרית .

הלכות החובל בחבירו

תך החובל בחבירו חייב בחמשה דברים וכיצד משערין אותם והמבייש בדברים ת"ח או ע"ה ובו מד סעיפים .

א אסור לאדם שיהיה את חבירו ואם הכהו עובר בלאו שנאמר פן יוסף להכותו וכל מקום שנ' פן הוא לא תעשה ואם הקפידה התייה טהכאת רשע ק"ו כהכאת צדיק והמרים יד על חבירו להכותו אע"פ שלא הכהו נקרא רשע שנאמר רשע למה תכה רעיד' למה הכת לא נאמר אלא למה תכה משמע אע"פ שלא הכהו אלא שהרים ידו עליו להכותו ואם ה קראו רשע וע"ל מ' תכ"א סעף י"ג ריין הכאת איש לאשתו עיין בלבוש הבוץ וארגסן בס' קנ"ד . י"א שיש חרם קדמונים באדם הסכה לחבירו וצ"כין להתייר לו כרי לצרפו לסניין י' מיד שמקבל עליו לעשות רין מתירין לו אע"פ שאין דמיכה סתרה . ומי שראה את חבירו עושה עבירה דשאי להכותו ולייסרו כרי לתפישו מן העבירה וא"צ להביאו לב"ד מדרמתי הוכיח תוכיח וגו' .

ב וכיון שיש בו לאו הסכה את חבירו מכה שאין בה הזיק שוח פרוטה כעין שאין בו חיוב ממון עבר על הלאו ולוקין אותו ואפי' הכה עבר כנעני לוקה הוא דאחרי' הוא במצות שהרי חייב בכל המצות שהנשים חייבות בהן והרי הוא כאשה ישראל'להכאת .

ג אבל החובל בחבירו מכה שיש בה שוה פרוטה חייב בחבירו כ"כ לפיכך אע"פ שעבר על הלאו אינו לוקה רק"ל דברי ארם נענש בשתים דהיינו לוקה ומשלם על עניין אחד דברי רשעתו כתיב כרי רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו עתי רשעית . והה' דברים שצריך לשומר הם נזק וצער וריפוי ושנת ובושת וכולהו ילפי' מקראי נזק דכתיב כאשר יתן מום באדם כן יתן בו ודרשינן קרא יתרא דמכרי כתיב כבר ואיש כי יתן מום בעמיתו כאשר עשה כן יעשה לו כן יתן בו ליל אלא כא למדך שאם עשה מום בחבירו לא נחזור ונעשה בזה ג"כ מום

כמש כמעמעות פשטי' דקרא דכן יעשה לו אלא יתן בו ממון דבממון שייך לשון נתינה מיד ליד וכו' א"כ למה התחיל הא' קרא כאשר יתן ומיירי כמים ממש איירי רבעי למ כתב כן יתן בו התחיל ג"כ לומר כאשר יתן ונומר צער במקום שיש נזק אע"פ שמשלם לו הנוק צריך לשלם לו הצער ג"כ וילפי' לה עקרא יתירה דכתיב פצע תחת פצע שהוא מיותר דהא כבר כתיב כיה תחת תחת כיה שאין שם אלא צער וצריך לשלם לו וא"כ פצע תחת פצע שג"כ אין שם אלא צער ל"ל אלא בא לרבות שישלם צער אפילו במקום שמשלם נזק ריפוי במקום נזק דכתיב ורפא ורפא ולא כתיב רפא רפא או ירפא ירפא מאי ורפא ורפא לרבות ליתן רפואה במקום נזק דכל שינוי לשון כה"ג ריבוי הוא . י"א שצריך ליתן לו ג"כ תוספות המזונות הצריכין לו בחוליו פמה שהיה אוכל כשהיה כריא והיא ג"כ בכלל ריפוי יחשב שבת במקום נזק שגם הוי' בכלל נזק דילפינן ג"כ מוכינתן בו שהרי גם בזה הזיקו כמ"ש בושת דכתיב והחזיקה במבישיו וקצותה את כפה ופירשוהו ג"כ ממון מרמת שביישה אותו ולמדוהו מנ"ש רנא' כאן לא תחוס ונא' להלן בעדים וזממין לא תחוס מה להלן ממון אף כאן ממון . לפיכך החובל בחבירו חבלה כענין שיש כאן כל הה' דברים משלם כ לו ואם אין בה אלא אר"כ משלם ד' ואם שלשה שלשה . ואם שנים שנים . ואם אחד אחד .

ד כיצד קטע ידו או רגלו או אצבע א' או שחסרו אחד מכל אבריו יתן לו כל החמשה דברים .

ה הכהו על ידו וצבת' וסופו לחזור או הכהו על עינו ומרדה וסופו לחזור אין כאן נזק ונותן לו שאר ארבע דברים .

ו הכהו על ראשו וצבה אין כאן נזק ושבת ונותן לו שאר השלשה דברים .

ז הכהו במקום שאינו נראה כגון על ברכיו ולא ראוהו שום אדם אינו נותן לו אלא צער וריפוי .

ח הכהו במטפח' שכירו או בשבט וכיצא ביה אין כאן אלא בושת י"א שהוא דווקא במקום שיש רואין אבל אם אין כאן רואין אפי' בישת אין לו .

ט כוא' בשפור על זפורנו במקום שאינו עושה חבורה ואינו מעכבו ממלאכה אינו נותן לו אלא צער דכתיב כיה תחת כיה ודוקא במקום שאין רואין אבל במקום שיש רואין חייב גם בבושת . והשקותו כס או שסכו בסם שנהו כמראה עורו אינו משלם אלא ריפוי בלבד שצריך שיפאהו שיחזור למלאכה .

י הכניסו בחדר וסגר דלת עליו ובטלו ממלאכתו אינו נותן לו אלא שבת בלבד ודוקא הכניסו וסגר הדלת שעשה מעשה בגפו אבל אם היה כבר בחדר וסגר עליו הדלת שלא יוכל לצאת לא הוי אלא גרמא ופסוד מדיני אדם .

יב גילח שער ראשו אינו נותן לו אלא בושת שסופו לחזור סגו עד שאין השער ספ' לחזור חייב בכל הה' דברים שהרי הוא מצטער מן הסם ושבת כגון אם ידע לרקד בראשו ולגרנד שער ראשו בריקודו ונמצא שבטלו ממלאכתו ובושת אין לך בשת גדול מזה שהקריחו .

יג אבל המחסר את חבירו אבר שאינו חוזר חייב בכל הה' דברים ואפילו הפיל את שינו חייב בכל שא"א שלא יחלה בפיו שעח אחת ויש כאן קצת שבת ואע"פ שהשן אין לו רפואה בשאר השנים צריך רפואה .

יד אפילו לא חסרו אלא כשעורה מעור בשרו חייב בכל הה' דברי' שהעור אינו חוזר וכא שהיה אלא נשאר בו צלקת לפיכך החובל בחבירו וקדע העור וצמזמנו דם חייב בה' דברים פירוש צלקת שחיתה המכה והרושם ניכר לעולם .

טז וכיצד משערין הה' דברים נזק אם חסרו אבר או חבל בו חבורה שאין סופה לחזור שמין איתו כאילו היה עבר נמכר בשוק כמה היה שוה קודם שחבל בו וכמה נפחתו דמיו אחר החבל וכן יתן לו ושמן הנוק לכל אדם כפי מלאכתו אם היה עבד נוקב מרגליות קטע ידו הוא דבר מרובה יותר מקטע ידו של סתם עבד מיהו שומא זו דלפי מלאכתו הוא דוקא להוסיף בשומתו כגון בשומת קטע ידו של נוקב מרגליות כמ"ש אבל אם היתה שומתו כפי מלאכתו גרעון אצלו משאר עברים כגון שקטע רגלו של עבד נוקב מרגליות אם היו שמין אותו כפי מלאכתו היתה שומתו פחות משומת רגל של סתם עבד העומד לשימש ולעשות מה שיצוה רבו מפני שהעבד הנוקב מרגליות אין רבו מקפיד כ"כ על חסרון רגלו שראי' הוא למלאכתו ראשונה ואדרבה יהיה יותר קבוע במלאכתו לפיכך אין שמין אותו מה שנפחת שויו מחמת חסרון רגלו אם היו מוכרין אותו לעבד נוקב מרגליות אלא שמין אותו כסתם עבד כאילו לא היה נוקב מרגליות שאין סבירא שיפסוד בשביל אימנתו שהרי אם רצה לא יעשה אומנות זה ויהיה כשאר כל אדם הנמכ' לכל מיני תשמיש .

צער

לו לבא אלא פשיעתו בעצמו שאכל מה שלא היה לו לאכול גרמה ושלח מחמת המכה קרנין ביה .

כא וצריך לשכור לו רופא שירפאנו ואם אמר לו החובל אני בעצמי ארפאך אין שומעין לו שיאמר לו הנחבל דמית עלי כאריה ארכא וכן אם אמר החובל יש לי רופא שירפאך בחנם אין שימעין לו שיאמר הנחבל כשאין הרופא מצפה לקינו' שבר אינו מעיין כ"כ בעניין החולי לפיכך צריך רופא אומן שמרפא בשכר .

כב ואם יאמר החובל אביא לך רופא ממקום רחוק שיקח שכר מעט יוכל הנחבל לומר לו רופא שהוא במקומו מדקדק ינת' שלא יפסיד המחיתו .

כג ואם יאמר הנחבל תן לי שכר הרופא ואני ארפא את עצמי אין שומעין לו שיכול החובל לומר לו שמא לא תרפ' עצמך יפה ושיראה בך רושם החבלה יאמרו אני חבלתיך ויקראוני מוזק לעולם .

כד בישת כיצר משעיין הגל לפי המבי' והמתבייש שיות' הוא בישת המבייש מאדם מויל' מהמבייש מאיש נכבד וגם המתבייש לפי מה שכנירו גדול בושתו מרובה .

כה תקע באזנו וחרשו פטור מדיני אדם דכיון שלא איזו מי בירו איהו ראבעית אנפשיה ואינו אלא גרמא מ"מ חייב בדניי שמום דקרויב להיוק בידים היא ובכלל גרמי הוא אבל אם איזו ותקע באזנו וחרשו או שהכה באזנו וחרשו הרי היוק משש בידים ונתן לו דמי כולו דכיון שנעשה חרש אינו ראוי לשנ' מלאכה לפיכך נתן לו דמי כולו אם אינו בעל אימנות ואם הוא בעל אימנות וראוי עדיין לאיתו אימנות רואין כמה נפחתו דמי' ונתן לו ובכלל שלא יפסיד כשביל אימנותי' . ועל סעף פ"ט .

כו סימ' את עינו ולא אמדוהו וקטע את ידו ולא אמדוהו ושבר את רגלו ולא אמדוהו ואח"כ חרשו הואיל ולא אמדוהו מן גל נזק .

וגזק נתן לו דמי כולו כפי מה שיאמרוהו בפעם אחת ואם אמדוהו לכל נזק ונזק ואח"כ חרשו מפניו בגמרא מי אמרו' כיון דאמדוהו כל חדא וחדא בעי למיתב ליה או דילמא כיון דלא שלים יהיב ליה דמי כוליה כפי מה שאמדוהו בבת אחת שחרשו דדינא הוא שנותן לו דמי כולו ונשא' בתיקו ולענין נזק ושבת אין חילוק בין חד אומדנא ובין אומדנא דכל אבר ואבר לכד שחרי בכל שומא שמין כמה נחסרו דמי' בשביל אותו אבר עד שיצטדחו כל איכריו וחרשו שבת שבין הנאס' להנאס' פשיטא שנותן לו כן עדיין היה ראוי לאלאכה אם היה נתרפ' על זמן שלא חרשו ואין חילוק אלא לענין צער וריפוי ובושת וזה ג"כ דבר פשים הוא שצריך ליתן לו צער וריפוי ובייש' של כל מכה ומכה בפני עצמה אלא שיות' יעלו כשישימו כל מכה ומכה כפי עצמ' שיעלו כשישימו כאילו עשאו כולו כא' ואין ביניהם אלא דבר מועט והוה דמכעי' ליה אם נתן לו בשומות כל מכה ומכה בפני עצמה או בשומת כאלו עשאו כולן באחד אבל בנזק ושבת כשישמו כולם בשומת אלו דמי כולו כשחרשו אפי' חילק מועט אין ביניהם בשומת כולם יחד אי בשומת אבר ואבר בפני עצמו דכיון דניתן לו דמי כולו מחמת שחרשו כמאן דקטליה דמי ומאי שכת שייך כאן וכיון שנשא' בתיקו אין גובין מסגו אלא דמי אומד כולן בבת אחת ואם תפש הניק' בכרי שומת כל אבר ואבר ושומת דמי כולו אין מוציאין ממנו דכין כל ספי' דמונא דהמע' וזהו דעת הרמב"ם וכבר כתבנו לעיל סי' שפ"ח דכל מה שהוא ספי' קא דינא לא מהני תפישי' ומציאין מידו .

כז כשכר' מכין לנחבל ר' דברים אין גורנין בהם שיש זמן לחובל בר"א בר' דברים שיש בהם חסרון ממון לנחבל כגון נזק וריפוי ושבת אבל אם לא חסרו ממון אלא שביישו נותנין לו זמן כיון שלא חסרו ממון וה' במקום שיש צער לברו כמ"ש לעיל סעף ט' אבל במקום שיש דבר א' מן הה' דברים עם הבושת אי עם הצער כיון ששמן איתו דבר מיד ונתן לו שמן לו ג"כ הבושת והצער מיד ונתן לו ג"כ .

כח כתיב כיהני אדם באבן אשר ימות כה הכהו ואשר ימות משמע שיאמרין אותו האבן אם הוא כרו שימות בו אז חייב הרוצח מיתח' ואם לאו פטור ואמרו חז"ל כשם שיש אומד למיתה כך יש אומד לניקין ודרשוהו מדכתיב באגרוף ואז"ל מה אגרוף מיוחד לעד' ולעד' עד מתי גיע כח הזיקו אף כל דבר אריך שהי' ידוע לעדה ולעדים שיאמרו איתו הריב' עד בצד גיע הזיקו לפי מ' שהכה את חבירו בצרור קטן שאין בו כדי להזיק או בקוסס של עץ קטן וחבל בו חבלה שאין חפץו ראו' לעשותה היו פטור שנאמר באבן או באגרוף דבר שאין להזיק אבל חיי' הוא בשבת בלבד דבושת א"צ אומד שאפי' רקק בנפו של חבירו חייב בבשושת לפיכך צריכין העדים לידע כמה הזיק ומביאין החפץ שהזיק בו לכד עד שאומדין אותו ורנין עליו ואם אבר החפ' ואמר החובל לא היה בו כדי להזיק והנחבל אמר היה בו כדי להזיק ישבע ונחבל וישול .

מן צער כיצר אם קטע ידו אע"פ שכבר שמנו לו את הנזק ונשתלם מידו עד שצריך להניח לקוטעה לו מ"מ חוי יכולין לקטעי' לו באופן שלא היה לו כ"כ צער גדול לפיכך אומדין מי שנכתבה לו יבסו בעניין שלא היה מצטרף כ"כ ודמים כאלו יתן' לו על שצער אכל אין לשום כמו שנכתבה ידו למלות לחותבה כסס כמה ירצה ליקח שיחתכנה בסייף שזו היה חומרא למויק שאין אדם לוקח ממון הרבה כדי לקבל צער אבל זה כבר נצטער וכן היבא שכואו בשפור על צפרנו שאין שם אלא צער בלבד שמין ג"כ כמי שחייבו מלבו' ליוכות בשפור על ציפורנו כמה היה נותן שלא יכונה להנצל מן הצער .

כט שבת כיצר משערין אותו אם לא חסרו אבר אבל חלה ונפל למשכב אי שצבתה ידו וסופו לחזור נתן לו דמי שכרו שבעל זום ויום כפועל בטל של איתת מלאכה דבטל מינה דהיינו שרואין כמה היה רוצה ליקח ויהיה יו"ט וכטל וזה תלוי כפי מה שהוא מלאכתו שיש מלאכה בכירה ושכרה מועט שהיה ליקח מעט שישב בטל ויש מלאכה קלה ושכרה הרבה וצריכין לתת לו הרבה שישב בטל ואם חסרו אבר והרי כבר נתן לו נזק שהוא דמי האבר כגון אם קטע ידו כבר נתן לו מה ששוי' פחות מחמת שאינו יכול לעשות מלאכ' בירו אבל ראוי הוא עדיין לכשיתרפא לשמור קישואין והרי כל משך ימי חילו' אינו יכול לשמור אפי' קישואין לפיכך נתן כל ימי משך חוליו וכל יום ויום כמו שנותנין לשומר קישואין וכן אם שבר דגלו אחת עדיין ראוי לשמור קישואין לכשיתרפא אע"פ שהוא הגר לפיכך נותנין לו כך משך ימי חוליו כמו שנותנין לשומר קישואין ואם שבר שני רגליו אינו ראוי לשמור קישואין אפי' לכשיתרפא דשומר קישואין צריך לילך לכל צד לשמור מכל הצדדין אבל ראוי הוא לישב במקום אחד לשמור הפתח אם לא היה נופל למשכב לפיכך נתן לו כל ימי חוליו כמו שנותנין לשומר הפתח סיטא את עינו עדיין הוא ראוי למלאכה ראשונה סיטא שתי עינו אינו ראוי אפי' אחר שיתרפא אלא לטחון ברחיים וכן יתן לו כל משך ימי חוליו וכל זה מירי בסת' בני אדם שאינ' בני אימנו' אבל אם הוא בעל מלאכה שמין אותו לאותה מלאכה שיכול לעשות אחר שיתרפא כגון אם הוא מלאך תינוקת קטע את ידו ושבר את רגלו אפי' לאחר שיתרפא הוא ראוי למלאכתו וכן אם הוא נזקק מתגלויות ושבר את רגלו אע"פ כן לכשיתרפא הוא ראוי למלאכתו ולמה א"כ ישמו לו בימי חוליו כאלו היא שומר קישואין אלא נתן לו כפי איתת מלאכה שיכול לעשות אם לא היה חולה ובטל חימנה .

ל ריפוי כיצר משערין אומדן בכמה ימים הוא ראוי להתרפאו' מחוליו והוכר ככתבי בסעף ג' דתוספות מוזני' שצריך שכבר היה יכול לאכול ירקית ורגים ועתה אינו יכול לאכול אלא ביצים ותרגגולים גם הוא צריך לתת לו בכלל ריפוי וכל זה שמין ביחד ונתן לו מיד ואין מחייבין אותו לתת דבר יום ביומו עד שיתרפא ואם שוב היה זה מתנגל ומתנג' בחוליו והלך וארך החוליו יותר על מה שאמדוהו אינו מוס' לו כלום וכן אם הבריא אפי' מיד אין פוחתין לו ממה שאמדוהו וכן הדין בשבת שאומדין אותו ונתן לו מיד ודבר זה תקנה היא שתקנה רבנן למויק לטובתו שאם יתן לו שבתי וריפוי דבר יום ביומו עד שיתרפא היה זה יכול להמשיך בחוליו זמן רב יותר ממה שראוי והיה הפסד למויק לפיכך תקנו סתם שאפילו אם הבריא לא יפחות שלא לתת דביהם לשיעורים .

לא וכיון שדבר זה שאין מחייבין אותו לתת לו דבר יום ביומו כל ימי משך חוליו אינו אלא לתקנת המו' אם אמר המו' אי איפשי בתקנה זו אלא אתן לו דמי שכת' ורפיאתו דבר יום ביומו שומעין לו ואם אמר המו' כן ושמעו לו ולא אמדוהו אלא נתן לו דבר יום ביומו ועלו בו צמחים מחמת המכ' או שנשתרה המכה עלו שחייתה חייב לרפאות ולתת לו דמי שנתו עד שיתרפ' גם מזה עבר בו צמחים שלא מחמת המכה אינו חייב לרפאותו ולא לתת לו דמי שצתי מיעט רחמנא דכתיב גבי שבת רן שבתו וגו' למ' עלו בו צמחים שלא מחמת המכה שאינו צריך ליתן לו דמי שבתו וכיון המיעט קרא שבת ה"ה לריפוי שאינו צריך ליתן לו כשעלו בו צמחים שלא מחמת המכה דשבת וריפוי הוקשו להדרי דכתיב רן שבתו יתו רופא וגו' לומר פל מקום שיתן לו שבת נתן לו ריפוי וכשאינו נתן לו שבת גם ריפוי אינו נתן לו .

לב הקשו בגמרא שלא מחמת המכה בעי קרא בתמיח' כלומר דכשעלו בו צמחי' שלא מחמת המכה פשיטא דפטור וקרא דרק למה לו ותירצו מאי שלא מחמת המכ' כגון שפער על דברי הרופא ואכל דברים שקשים הם למכה זו והכבד עליו חוליו אע"פ דוראי מחמת המכה הוא כא שהרי אם לא היתה המכה לא עלו בו צמחים מחמת אכילה זו אפי' פטרו רחמנ' שאין המכה גרמה

ויבדק מהם מחילה ואם הם החוקים ישלח שם שלוחו שיבדק על קברו ויבדק מחילה בשבילו ואם חביונו שביישו הוא כופר אם הוא כיוש של שוכני עפר יטילו הרס בב"ה על עירת ודוקא משום כבוד המתים התירו שהם קבלו עונש ומהרו אבל מחמת ביושים של אחרים לא התירו מ"מ הכל לפי ראות הדין וע"ל סי' פ"ד סעיף כ"ה הקורא לחבירו שהוא רשע בן צדיק וקראו רשע בן רשע וכן אם הוא מלשין וקראו מלשין בן מלשין פטור שכן מצינו בקרא שקרא רשע בן רשע אף על פי שהאב היה צדיק הקור לחבירו עב' או ממור אם הוא אמת פטור אבל אם לא יוכל לברר דבריו אע"ג שיכרך ששמעו כך מאחרים שכב' דברו עליו אינו נפטור בכך שאע"פ ששמעו כך מאחרי' שמת שקרו ולא היה לו להוציא דבתם על פיהם כי הם עצמם חייבים בעונש.

לכ אע"פ שהמכ"ח חבירו בדבריו מן הדין אינו בר תשלומין מ"מ עין גדול הוא ואין המחיר ומגרף לעם ומביישן אלא שופה רשע וגם רוח ואמרו חכמים הראשונים כל המלכין פני חבירו שהיא ארס כשר מישראל כריסין אין לו חלק לע"ה והרי הוא כאלו שופך רמים דהא אויל סמקי ואויל חיוור והמוציא שם רע על חבירו ונמצא שקר' ורצה זה לפייסו וזה אינו רוצה לקבלו אע"פ שכבר אחז"ל אל הא המחול אכוריו כו' בהוצאת שם רע אין איסור בדבר וא"צ למחול לו ויכול למטרלו איבה כדכתב' טעמא בלבוש החור בהלפת י"ב סי' תר"ו סעיף א'.

מ דין המכ"ח ת"ח בדברים נתבאר בע"ס סי' רמ"ג סעיף ג'.

מא יש הכאות רבות שיש בהן צער וכויו מעט ואין בהן נזק ופסקו להן חכמים דמים קצובים שכל המכה את חבירו הכאה אחת פהן ישלם אותו הממין שקצבו לה וכללו באות' קצבה הקנס שראוי לקנסו אותו המכה ואמר שיתן הצער והכושת והרפוי והשבת כי צריך להפוא' בין אינו צריך להפואה לעולם כזה הוא משלם ואילו הן הבעוט בחבירו ברגלו שהוא בזיון גדול אמרו שישלם ה' סלעים הכהו בארסוכתיו אינו גנאי כל כך משלם ג' סלעים קבץ אצבעותיו כמו אוג' אגודה והכהו בידו כך כשהיא אגודה יש כאן גנאי וגם מכה בחוק משלם י"ג סלעים תקע את חבירו בכפו משלם סלע כמור על פניו הוא גנאי גדול וצער משלם ג' סלעים סטרו באחוריו ידו משלם ק' סלעים וכן אם צרם באוגו או תלש בשערו או רקק והגיע בו הרוק משלם מאה סלעים וכוה הוא משלם על כל מעשה ומעשה מהן כיצד כגון שבעט בחבירו ד' בעיטו אפי' זו אחר זו משלם ד' פעמים ה' סלעי' ואם סטרו על פניו שתי כספיו' משלם ב' פעמים ג' סלעים וכן בכל ה' אלא הרמים הקציבי' אינן אלא בשביל הנושת והצער מפני שב' הרברים האלו ישנם ברוב היוק שאדם עושה לחבירו אבל אם יש רפוי ושבת הכל לפי העניין כי כזה לא שייך לעשות קצבה שפעמים הם רב מאור ויש לכתת בכל כיוצא בזה אחר המנהג.

מב כל הסלעים שאמרנו בשיעורים הנזכרים אינם סלעים צורי אלא סלעים מדינ' שאין בו כסף אלא שמינ' שבכסף צורי והם ג' מעין שכל מעה יש בו משקל י"ז שעורי' כסף צרוף.

מג בד"א במכובד אבל מי שהוא מבוה ואינו מקפיד בכל אלו הדברים וכיוצא בהו אינו נוטל אלא כפי מה שדיאו הדיני' שראוי ליטול.

מד כיצד מגבין האירנא אלו החבלות והקפסות כבר נתבאר בסעיף א'.

תכא המכ"ח חבירו שלא בכוונה והחובל בחבירו שלא בכוונה ובו י"ד סעיפים :

א כבר אמרנו שלא חייב התורה בכוש' אלא בשמכוין לביישו המי' דהחוק' במכישו והמכ"ח חבירו שלא בכוונ' פטור לפיכך ישן שבייש פטור שהרי לא נתכוין לכך ומכאן אמרו הקובל על חבירו שמסרו או שנגנב לו וכיוצא בזה אע"פ שלא יוכל לבררו עליו מ"מ פטור הוא דהא לא ניתן לביישו.

ב והמכ"ח לבייש את הקטן ובייש את הגדול נותן לגדול דמי בושתו של קטן דהא לבשת קטן היה מכ"ח והתורה חייב' לשלם בושת מה שהיה מתכוין לו וכן אם נתכוין לבייש את העבד ובייש את בן חורין נותן לבן חורין דמי בושתו של עבד דהא מ"מ לדמי בושת עבד היה מכ"ח וכך ישלם.

ג ודוקא בושת אינו חייב אלא בסתמוך והחוק' כו' אבל צער ורפוי ושבת חייב אפי' שלא בכוונה ולכבר שלא היא אנוס אלא שונג קרוב למויד דומיא דכי ירבוני אנשי' דהתם קרוב למויד הוא ושם בפרשה כתיב רפוי ושבת ה"ה צער ובשת אבל בנזק חייב אפילו אנוס וילפינן לה מיתורא דקרא דכתיב פצע תחת פצע ולא פצע בפצע אלא בא לדיבת לחייבו על הנזק בין שונג בין מויד בין אנוס בין רצון לפי אמרו ארם מועד לעולם בין שונג בין מויד בין ער בין ישן.

וישאל התקנה הוא שתקנו חכמי' לגיזקין שישבע ויטול כמ"ש לעיל סי' צ' כמ' וברול אינו צריך אומד שאפילו מחס קטנה ראויה היא להטיל וואן צריך לומר להדיק שכן כתיב נבי רוצח ואם בכלל ברול הכהו וימות רוצח וצא וגומר ולא כתיב כאן אשר ימות בו כמו שנא' באות' פרשה בשאר דברים שהטית בהם כאבן אשר ימות בה בכלי עץ אשר ימות בו וגומר ספני שגלוי וידוע לפני הקב"ה שהברול סמית בכל שהוא אפי' מחס קטנה לפיכך לא נתנה בו תורה שיעוד לכתוב בו אשר ימות בו מהו דוקא אם הוא כעין מחס שהוא חרה אבל אם לא הויק אלא מחמת משקלו שאינו מחודר' כולל לאמרין אותו כשאר דברים.

ל הורק אבן ולאחר שיצא מתחת ידו הוציא הלח את ראשו מן החולן וקבלה והיקה פטור מכולם שנ' ומצא את רעהו פרט לסמצי' את עצמו.

לא מי שדרבו שחובל בעצמו אינ'פ שאינו רשאי אם אחרים הכלו בו חייבים ולא יפסרו בטענה שהרי דרכו של זה לחבול בעצמו.

לב המכעית את חבירו אע"פ שחלה מן חפחד פטור מדיני אדם וחייב כריני שמים והוא שלא נגע בו כגון שצדק לו מאחריו או שגראה לו כאפילה עד שהבעיתו וכיוצא בו וכן אם צדק לו באוגו וחרשו פטור מדיני אדם וחיי' בדיני שמים אחז' ותקע לו באוגו וחרשו או שנגע בו והרפו בשעה שהבעיתו או שאחזו כבגדיו חייב בתשלומין וע"ל סעיף כ"ה.

לג אם הנחבל אומ' נחרשתו או נסמ' עיני' ואינו רואה ואינו שומע אינו נאמן שאין אנו מכירין הדב' ישמא יערי' ואינו נמשל הנזק עד שיבדוק זמן טרובה ויתיה מוחזק שאבד מאור עיני' או נחרשו ואח"כ ישלם זה.

לד המכ"ח את הערום פטור שכיון שאין מקפיד לילך ערום בפני בני אדם אינו בר בושת ואפי' ביישו בבית המרחץ שהכל עומדים שם ערומים פטור כיון שאינם מתבייש' זה מזה לילך ערו' אינם בני בושת שם י"ס דוראי מי שבייש את חבירו כשהוא ערום או לא שהוא ערום בבית המרחץ בשאר דברים כגון שסמטרו או רקק בו חייב בבושת וזא דקאמרי בגמרא המכ"ח את הערום או מי שהוא בבית המרחץ פטור ה"ק המכ"ח את חבירו בערסיות ששגלוהו ומעיימו בבית המרחץ פטור כיון דבלאו הכי בני אדם ערומים שם ערומים אבל המגלה שלא בבית המרחץ אפי' נשעה בו לרוח והגני' בגדיו וגראה כערו' וזא אחר והיסיף בהשמתו חייב בבושת ומ"מ אהן בושתו של זה טרובה כמו המכ"ח את י"א: אינו ערום כלל וכן אם הגני' בגדיו לידו לנהר או שעלה מנהר וביישו חייב ומ"מ אינו כ"כ בוש כמו שמכ"ח המלוכש.

לה ביישו כשהוא ישן ומת מתוך שנתו ולא הרגיש בבושתו מיבעי' כגארא אם הטעם דחייבה תורה כבשת משום כיוסופא דידיה דזא כלומר מפני שהוא נכלם וחפז פניו חייבתו והכא הא לא נודע לו מעולם שנכלם וא"כ פטור המכ"ח או מ"מ בושת משפחתו חייבתו התורה והכא גם כן הא איכא בושת משפחה וחייב ולא איפשטא לפיכך אין גובין אותו ואם תפשו יירשו אין מוציאם מידם מספק וי"א שהוא פטור אפילו תפשו מוציאין מידם.

לו ישן שבייש פטור שאין חייבים בבשת אלא בשמכוין לביישו והכי משמע קרא דוחוקין כשבושו שמכוונה לביישו.

לז המכ"ח את השוטה פטור שאינו נכלם ואינו מצטער כשמכ"חישם אותו שאינו מרגיש בדבר אבל המכ"ח את החרש הוא מרגיש בבושת ונכלם ומצטער בכך וכן המכ"ח את הקטן הנכלם כשמכ"חישו אותו חייב וגר ועכר גם כן כישראל הם דרעהו במצות הם והמכ"ח אותם חייב מ"מ אינו דומה המכ"ח את הקטן למכ"ח את הגדול ולא המכ"ח את העבד למכ"ח בן חורין ולא המכ"ח את החרש למכ"ח פקח.

לח רקק גופו של חבירו חייב אבל כבגדיו של חבירו או שביישו בדברים פטור מ"מ יש לבד' בכל מקום וככל זמן לגרו' כפי מה שיראו דלפעמים יש יותר בושת בדבר' מבשת של הכלה כדכתיב יש כוטה במדקרות חרב ואין לך דבר גדול מלשון הרע ודבה שאדם מוציא על חבירו י"א שמתנדן את המכ"ח את המכ"חישו וי"א שכ"ח אותו מכת טרות והמוציא שם רע על חבירו אע"ג שהוא כיוש דברים עושו גדול המקנשר את חבירו ואמר לו אני אינו מומר או אינו מוסר או אינו עכריין ואע"פ שלא דבר יותר הרי זה כאילו אכר אבל אתה מוסר ואתה מוסר או אתה עכריין ויש לו דין בכלול כאילו אכרו בפ' והאומר לחבירו הרי אתה עושה כמו מוסר או אתה במוסר וי"א שאינו כלום וי"א שאם אומר אתה מוסר הרי הוא כאילו קרא מוסר אבל אם א"ל לו אתה מכוב כמו מוסר עד שתברר דבר כך וכך או כיוצא כוח שהטיל תנאי בדבר אינו כלום האומר לחבירו פטול ערות אתה י"א שיוכל לתרץ דבריו ולומר שפטול משלם לזכות קאמר ואין זה כיוש ויש חולקין המדבר רע על שוכני עפר צריך לקבל עליו תענית ותשובה ועונש מסון כפי דמות כ"ד ואם הם קבירים כסמך לו חייב לילך על קבריהם

ד' **שאל** שישן חייב כשישנו שניהם כאחד ונתרפך אחד מהם על חבירו והיוקו או קרע בגרוו שהיה לו לפל אח' לעשות לו עניין אחרת קודם שנשתקק בשניה שלא יבא להיקח את חבירו ואין זה נענס גמור אבל אם היה אח' ישן ובא רבירו ושכב בצירו אם תוף זה שכב כאחרונה את הראשון חייב אבי אם הראשון חזקו פטור לזה אגס גדול הוא דמה ידע שיבא זה וישכב אצלו שידע לזהר זמן אם הניח אחד כליו בצד אח' שישן ונתרפך הישועליים ושבגין פטור שזה שהניחה בצדו פשע במה שהניחם בצידו וזה אונס גמור הוא שלא ידע כלל לזהר וכן ה"ה בכל אגס גדול כזה שפטור המויק .

ה' **שנים** שנחאבקי יחד והפיל האחד את חבירו לארץ ונפל עליו וסימ' את עינו פטור ואע"ג דאמר' אדם מועד לעולם אפילו אגס כו' הא אמר' הובל דהוי אגס גמור פטור וה"ג כיון שרתאבקי זה עם זה מדעת שניהם היוקו זה את זה שלא בכונה והוי כנו אגס גמור כי הדבר ידוע כששניהם מתאבקי יחד עיקר כוונת שפיל א' את חבירו ואי אפשר לאדם לצמצ' ולכין שפיליה כוונת ולא יוקו כי בכל כחם הם מתאבקים ועוד כיון שכל אחד מהם מכנין להפיל חבירו ודאי מהלו זה לזה כל מה שיוקו ואדעתא דהבא אבקי יחד .

ו' **ככל** מקום שחובל בחבירו בכונה חייב בה' דברים אפי' נכנס חבירו לרשותו שלא ברשות וחבל בו והוציאו חייב דהוי שיש לרשע להוציאו אין לו לחבל בו אבל אם הוא מסרב בו ואינו רוצה לצאת י"א שיש לו רשות אפילו לחבול בו כדי להוציאו וכן מי שיש לו מ' שרת וחושש שנגוב לו שיוכל להוציאו קודם זמנו של שכירותו ואם מסרב יכול להכותו עד שיצ' דהבי אמרין בעבד עברי שכלי ימיו ורבו אסיריכו בו לצאת וחבל בו הרב בעבד ועשה בו חבורה פנין שהוא פטור ת"ל לא תקחו כופר לשוב וכו' ודרשינן ביה לא תקחו כופר לשב פירש' ש' שדינו להיות שב אל משפחתו ואינו רוצה לא תקחו לצינו שום מאן בשביל חבלתו וש"ס שיהרשות ניתנה לאדם להיות שודר בלתי להוציא מביתו מי שירצה ואפי' ע"י חבלה אם לא יוכל להוציאו באופן אחר .

ז' **נכנס** לחצר חבירו שלא ברשות ולא ידע ב"ה שנכנס והיוקו ב"ה שלא בכונה פטור כמו שאמרנו שכל איש שודר בביתו ואם הווקו בו ב"ה חייב כיון שנכנס שלא ברשות ודוקא כשלא ידע בו ב"ה ולא ראהו שנכנס אבל אם ראהו פטור שהיה לו לזהר ואיהו דאוק אנפשיה .

ח' **היו** שניהם ביישי יתוקו זה מזה פטורין שבין שניהם ברשות היה לכל אחד לזהר מחבירו שלא יוקו ממנו וכן הדין אם שניהם שלא ברשות והיוקו זה מזה שפטורים כיון שהניקו שלא ברשות נכנס איהו דאוק אנפשיה אבל היוקו זה את זה בכונה בין שניהם ברשות בין שניהם שלא ברשות חייבים וע"ל סי' שיע"ח .

ט' **המבקע** עצים ברשות הרבים ופרח עץ מהם הניקו ברשות היחיד או שבקע ברשות היחיד והיוקו ברשות הרבים או ברשות היחיד אחר או שבנס לחנות של נגר בין ברשות בין שלא ברשות ונתהו בקעת מתחת ידי הנגר ומפחה לו על פניו חייב כדי דברים ופטור מן הבשת כמו שכבר אמרנו פעמים דעל הבושת אינו חייב עד שהיא מתכוין .

י' **היתה** אבן מונחת לו בחיקו בין הכיר בה ושכחה בין לא הכיר בה טעולם ועמד ונפלה מחיקו והיוקה פטור מה' דברים דשכחה כו' לאו פשיעה הוא וכ"ש לא הכיר בה טעולם דאגס הוא אבל בנזק חייב אע"פ אגס דאדם מועד לעולם כו' וכן הדין אם נתכוין לדוק שתיים וזרק ד' איד' וזרק ח' והיוקו או שהיוקו כשהוא ישן פטור מד' דברים וחייב בנזק .

יא' **מי** שנפל מן הגג ברוח מצויה חיי' בד' דברים דשונג קרוב לאידר הוא שלא היה לו לעלת לגג שאין לו טעקה כיון שיכול לפיל ברוח מצויה ופטור מבשת הואיל ולא כיון ואם נתרפך דרך בפולחו כדי שפול על הארץ להנאתו כדי שלא יתחבט בקרקע חייב גם על הבושת שכל המתכוין להיק אע"פ שלא נתכוין לבושת חייב מבשת דהא מ"ג כיון לעשות מעשה זה ואם נפל ברוח שאינה מצויה אינו חייב אלא בנזק אף על פי שהוא אונס .

יב' **הווקו** אבן ולאחר שיצא האבן מתחת ידו הוציא הלה את ראשו וקבל פטור מד' דברים דאונס הוא שלא ידע שיוציא זה ראשו אבל חייב בנזק אע"ג דאגס הוא דהתורה רבתה בנזק אגס כרצון כח"ש לעיל וי"א דפטור לגמרי ואפי' מנזק דאע"ג דשאר אונס חייב בנזק הכא פטרי' רחמנא דכתה גבי גלות ומציא פטרי' למציא את עצמו וס'ל דגזירת הכתוב דא דמעטו לגמרי אפילו מנזק . האוק יא' שתי בתשמיש האטה חייב כו' דברים דקרקע לפשיעה הוא דאע"ג דאית ליה רשות לשמש ה"ל לעיוני ופטור מבשת דהא לא כיון להוק האומר לחבירו קטע את ידי או סמא את עיני אפילו אמר לו ע"מ שאתה פטור אפ"ה חייב בכל ה' דברים דאע"ג דאמר לו תהא פטור לא הית לו לזה

למכור על דבריו דהרבר ידוע שאין אדם מוחל על ראשי אברים שלו לקוטען לו ואע"פ שאמר לו כן שיהא פטור הוי כמו מחילה בטעות שסבור היה לסבול ואינו יכול לסבול ויש אומרים שאם הנחבל אמר לו בפירושו ע"מ שתיפטור ודאי שפטור אלא מה שאמרו בגמרא שדייב לא מיירי שאמר לו בפ"י ע"מ שתיפטור אלא שמתוך משמעות לשונו משמע שאמר פטור לא שפטור החובל בכך דמסתמא לא היתה כוונתו לפטורו מטעמא שאין אדם מוחל על ראשי אברים שלו כיצד אמר לו הנחבל קטע ידי סמא את עיני סתם ושאל אותו החובל אתה אומר לי כן ע"מ שאיפטר והשיב לו הנחבל הן עמ"פ שמשמע לשונו נראה כמו שאומר הן בניחותא דמשמע ענותן לו רשות ע"מ שפטור אפ"ה חייב שיש לנו לפרש דבריו דבתמיה קאמר הן כלומר והיאך אני אומר לך דבר זה שתיפטור והרי אין אדם מוחל כו' ולכך חייב החובל אבל אם אמר לו בפ"י ע"מ לפטור פטור .

יג' **שנים** שחבלו זה בזה אם חבל אחד בחבירו יותר ממה שחבל בו היא משלם לו במותר נזק שלם ודוקא שהתחילו שניהם כארד או לאחר שחבל זה בחבירו חזר גם הוא מיד וחבל בו אבל אם האחד התחיל ועמד השני רגדו כדי להציל את עצמו השני פטור שיש רשות לכל אדם להציל את עצמו אפי' שיחביל בחבירו שהרי אפי' אחרים חייבים להצילו כדכתיב לא תעמוד על דם רעך כ"ש הוא עצמו וכן הדין לענין גירופין וכיושם המתחיל ראוי לקנס והשני פטור ומיהו בחבלה צריך אומר אם היה יכול להציל עצמו בדכלה מועטת והוא חבל בו הרבה חייב מידו דהוי אהיה יכול להציל עצמו באחד מאבריו והרגו ודוקא ענין חבלה שמשלם לו ד' דברים דהוי כאדם המויק בשונג אבל פטור על הבושת דהא לא כיון לבויש לכן המכה את רבירו וחבירו קראו ממור פטור שנאמר והיה כי יס לכבו וגומר וכן אם קרא ארד לחבירו גנב והוא אומר לו אתה מכוב כממור או אפי' קראו ממור ממש פטור מה"ט דהיה כי יחס לכבו וגו' וכן הדין באדם הרואה א' מישראל מכה חבירו ואינו יכול להצילו אם לא שיכה המכה אע"פ שאינו מכה מכת נפש יכול הרואה להכות את המכה לאפרושיה מאיסורא וכמו שעשה ראשונה ארון הנביאי' ע"ה וכו' מי שעושה דבר עבירה ויש לו כח להכותו לאפרושי מאיסורא רשאי להכותו ולייסרו כדי לאפרושי מאיסורא ואין צריך להביאו לב"ד וכענין שנאמר הוכיח תוכיח וגו' .

יד' **כי** שחבלו באחד כא' שניהם חייבים ומשלמים ביניהם היה הא' מתכוין והשני לא כיון השני פטור מבושת .

תכב צריך החובל לפיים לחבל שימחול לו וכו' ב' סעיפים :

א' **החובל** בחבירו אע"פ שניתן לו ה' דברים אינו מתכפר לו מן הצער והבשת שבישו עד שפייסנו ש' מחול לו שנא' ועתה השב אשת האיש ויתפלל בערך כלו' השב לו אשתו ופייסו על צערו וכישרתו שהיה לו על ידך ויתפלל בערך ואו יתכפ' לך וזולת זה לא תכיפ' עונך ופייסו אסור לחבל להיות אכזרי מלמחול לו וכל שהוא אכזרי מלמחול אין זה מדרד וזיע ישראל אלא כיון שבקש ממנו החובל ומתחנן לו פעם ראשונה ושנייה וידוע שהיא שב מחטאו וניחם מרעתו ימחול לו וכל הממרה למחול ה"ו משיב רוח חכמים נוחה הימנו שכן עשה אברהם אע"ה שנ' ויתפלל אברהם אל האלקים וירפא אלוקי את אבימלך ועיין בלבוש התכלת סימן תה"ו .

ב' **דין** נחבל נשבע ונטל נתכאר בסימן צ' .

תכג נגף אשה ויצאו ילדיה וכיצד שמין דמי ולדות וכו' ב' סעיפים :

א' **הנוגף** את האשה הרה ויצאו ילדיה אע"פ שלא נתכוין אליה חייב לשלם דמי ולדות לבעל שאין כתיב וכי ינצו אנשים ונגפו אשה הרה ויצאו ילדיה ולא יהיה אסון ענוש יענש כאשר ישית עליו בעל האשה ונתן בפלילים . הרי מכת' כי ינצו וגו' משמע שלא כיונו לאשה אלא נצו נכיונו להכות זה את זה ונגפו אשה וגו' כשלא יהיה אסון באשה שאין כאן חיוב מיתה עניש יענש בממון מדינת הוולדות למי יתן ענוש הממון כאשר ישית עליו בעל האשה וגו' כלו' דמי וולדות וכתה התורה לבעל אבל הנזק וצער הוא של האשה וכיצד משערין דמי ולדות שמין את האשה כמה היתה יפה עד שלא ילדה וכמה היא יפה משילדה אם היתה ילדתה בלא נגיפה נותנים לבעל ואם מת הבעל נותנין ליורשיו ואם נגפה אחר מיתת הבעל נותנין אף דמי הוולדות לאשה לבעל וכתה ליה רחמנא דמי ולדות ולא

תנאים עיר שישי   **הלכות חובל בחבירו**   **סימן תבר**

ולא לירשו כדכתיב בעל האשה וכי' אי' נמצא אותה לבעל וכתה ליה רחמנא דמי ולדות ליתיה לבעל לא וכתה רחמנא דמי ולדות לשום אדם ולדירה נמי לא ליתוי לאו הכי הוא דבי היכי דאשרין דובי קרץ לבעל דמי ולדות כדכתיב בעל האשה ה"ג אשרין דוכה לא כדכתיב ויצאו ילדיה ולא כתיב ויצאו ילדיהו וכו' פ' אי' לן' אלא אלא בשחבל בה לאחר מיתת בעלה דבחיי בעלה דידיה הוא ושטמא דמסתבר הוא דבשחבל בשחבל בה בחיי הבעל וכה הנכח מיד בדמי ולדות אע"פ שלא נגבה וזכין שטת מוריש לורשו אבל בשחבל בה אחר מיתת הבעל היאך בעל זה מוריש לורשו דבר שלא פירשוהו הולכך ע"כ של האשה הם דקריננה קרא ילדיה וי"א דנתן לורשו רבל מאי דאית ליה לאניש מורישלבניו ואפי' אינו ברשותו וקרא ילדיה לאו דקדוק הוא דאורחיה קרא למיטר הכי איש ובניו אישה וילדיה ונוק וצער כיוצא שבוין משערין כסה נפרדת ונכהשת האשה יותר במה שילדה ע"י הנגפה משהיתה יולדת כדכתיב בלא נגיפה וזוהי של האשה ושבת וריפוי רואין אם צריכה רפוי או אם צריכה להתבטל יותר משאם היתה יולדת כדכתיב ואינה צריכה רפוי ולא להתבטל יותר פטור ובעת אם הוא במקום סתם לה כ' חלקים ולו חלק א' ואם הוא בגלוי לה חלק א' ולו כ' חלקים ועל' כלבוש הבגין וארמון סי' פ"ג

ב היתה נשואה לגר וחבל בה בחיי הגר נתון דמי ולדות לגר שהרי הוא בעלה מת הגר פטור דכיון שחבל בה בחיי ג' דבר צתחייב לגר ובזין שכת הגר והרי אין לו יורשים וכל נכסיו דפקר הם וזכה בזין איהו מן הגר ואם חבל בה לאחר מיתת הגר למאי דכתבינן לעי' רבי אין לה בעל וכי לה רחמנא דמי ולדות ה"ג נתון לאשה לדירה וכי לה רחמנא וי"א דלעיל דלא דייקו ילדיה ולה לא וכי רחמנא כל' כיון שאין לה בעל ולא יורשי בעל פטור החובל לגמרי טרמי ולדות דלמי יתן

ג היתה שפחה או גויה בשעת הירון ובשעה נגיפה נעתה ררה או נתיירה הרי היא כאין לה בעל דבשפחה גויה לא שייך למיטר בעל האשה דבעורה שפחה או גויה הרי אין להן קידושין ואע"פ דאמר' בגמרא התורה וכוהה ולדות לבעל ואפי' בא עליה בזנות ה"מ באשה שיש לו בה קידושין הא לאו הכי לא ואל"כ כאלן אין ולד זה קרוי כול' דבר זכ"ש שנסתחרר' או נתיירה שאין לו בה שום קרבת אישות ואין לו דמי ולדות אלא דמי הולדות שלה לפי דעת הראשון דלעיל ודפי ה"א הוא פטור לגמרי

ד הגויה את האשה ויצאו ילדיה וכתה אע"פ שהוא שוגג ה"ג פטור מן התשלומין ואינו משלם כגון שני ולא יהיה אסון ערוש יענש ומשמע הא אם יהיה אסון שיש כאן חוב מיתה לגוף לא יענש בטמון ולא חלק החוב בין שוגג למיטר בדבר שיש בו מיתה כ"ד לשומרין מן התשלומין והאיל זקים ליה כדכתיב מנייה אי לא היה שוגג כג"ש בסימן הסודך סעיף א' בד"א כשנתכוין לאשה אבל אם נתכוין לחיבורו ונגף את האשה אע"פ שמת הואיל והיתה המזיזה בלא בזנות ה"ו כדבר שאין בו מיתה כ"ד דנתכוין להרוג את זה וזהג את זה פטור וששלם דמי ולדות וי"א דאפילו לא נתכוין לאשה פטור מתשלומין משום דס"ל נתכוין להרוג את זה והרג זה חייב והרי יש כאן חוב מיתה כ"ד כנגיפה זו ופטור מן התשלומין והתלוי כפוגמת דתנאי לה סקראי ואין כאן סקונו להארץ

תבר החובל באביו ואמו או החובל בניו או החובל בחבירו בשבת וכו' י"א מעיפים

א החובל באביו ואמו ולא הוציא מהם דם חייב בה' דברים דלא קום ליה כדכתיב מנייה כיון שלא הוציא דם אבל אם הוציא מהם דם חייב מיתה דכתיב כמה אביו ואמו טות ימות לפיכך פטור מן התשלומין אפילו הוא שוגג מדתני דבי חזקיה דתנא דבי חזקיה טבה אדם ומכה בהמה פ' כתי' טבה נפש בהמה ישלמנה וטבה אדם וימת הרי הוקשנו להורדו ויולמי' להו מהדידי מה טבה בהמה לא חזקת בה בין שוגג למיטר לפוטרו טמון אלא לחייבו טמון אף טבה אדם כה תחלוך בו בין שוגג למיטר לחייבו טמון אלא לפוטרו טמון פ' מה טבה בהמה לעולם משלם ואפי' בשוגג כדארינן אדם מועד לעולם אף וטבה אדם דפטריה קרא שתשלומין דכתיבי וימת ויא' ישלם לעולם פטור ואפילו בשוגג הואיל ובמזיד שייכה מיתה לפיכך לא יקון הבן לאביו ולא יוציא לו קוף מבשרו ולא יפתח לו. מורסא שמא יבא להוציא טמון דם ונתפאר כל זה כלבוש ע"ז סימן רמ"א

ב החובל בחבירו בשבת פטור מתשלומין אפילו הוא שוגג כיון שיש בו כמיתת כ"ד אבל החובל בחבירו כיון כיון הכעזים אפילו כמזיד חייב לשלם לו הואיל ולא קאי במיתה ואף על גב דלא אתרו ביה משום י"ה הוי ביה מלקות ואיכא למ"ד כ' הויא דאיכא מלקות ומטון מלקי לקי ומטווא לא משלם

שאי החובל דכפידש ריבחה תקייה שחחובל בחבירו אף על פי שהתרו בו ישראל מימן דכתיב כן ינתן בו דהיינו דבר שישי בו נתניה שהוא טמון כדכתיב לעיל יאף ע"ג דסתם חובל עבר בלאו דפן יוכיף לחכותו וחייב מלקות לפיכך אמרינן בכלל החובל אפילו במקום שישי בו שאר מלקות כגון הכא ישראל מטון

ג החובל בעבד כעניו שלו פטור דהא גופו קניו לוי והנל שלו חבלו בו אחרים נוק וצער וכושת ושבת לארין וריפוי ילרפא בו העבד ואם אמדוהו להתרפות לשלטה ימים ונתן לו החובל הריפוי לו ימים כמו שאמדוהו ונעשה לו סם חריף ונתרפא לב' ימים אותו היתרון הוא לארין אע"פ שהעבד מצטער יותר על ידי הכס חריף הכל הוא לארין

ד מי שהוא חציו עבר וחציו כן דורין שהכהו אדם או שננחו שור נתבאר משפטו כלבוש ע"ז סי' רס"ו סעי' ס"ב

ה עבד שיצא לחירות מתנת יד רבנו אלא שעדיין צריך נפ שיחרוד להתירו בבית חורין והגט שיחרוד לא הגיע עדיין לידו וחבלו בו אחרים פטורים שהעבד אינו יכול להוציא מהם לעצמו כיון שעדיין לא נגמר שחרודו והארין אינו יכול להוציא מהם כיון שאין לו בו עוד שום קניין ויש אומרים שכתובת הרשאה' זה ליה וגובין אותו

ו החובל בעבד עברי שלו חייב כד' דברים נוק וצער ריפוי ובושת דעבד עברי אין גופו קניו לו אבל שבת א"צ ליתן לעבד דהא שויבת ממלאכתו ואם חבלו בו אחרים הצער והבושת והריפוי יתנו לעבד והנוק והשבת ילקח בהם קרקע והרב אוכל הפירות דהא אותו האבר שנקטע היה משועבד לרב לפיכך אוכל הפירות ממנו בעד מה ששיבת מלאכתו וכשיצא לחירות יקח העבד קרקע עמו ויש אומרים דשבת גרדולת דהיינו נוק שהא דמי ידו ילקח בה' קרקע והרב יאכל הפירות שהרי הוא מפסיד ע"י קטועת ידו מה שישי כיון שאר מלאכות לשמירת קישואין אחר שיתרפא כל' שהרי אפי' אחר שיתרפא אם לא נקטעה ידו היה ראוי לעשות לו שאר מלאכות ועכשיו לא יוכל לעשות לו מלאכה רק לשמור קישואין לכך כל זמן שרואו עבדו ילקח בנזק זה קרקע ויאכל הרב הפירות וכשיצא לחירות יתלו עמו והרי יצא כדמי ידו משלם אבל שבת קטנה דהיינו שצריך ליתן לו כל ימי משך החולי שכר כאילו היה שומר קישואין ששיבת ממנה זה הוא כולו לרבו שהרי רבו מפסיד זה כל ימי חוליו וכן עיקר החובל בבתו הקטנה או שחבלו טה ארבים צער ובושת וריפוי הוא שלה ואפילו עשו לה סם חריף שמהרה להתרפא המתן הוא שלה שלא וכתה התורה לאב בכתב קטנה בפטור כבעריה בית אביה שפירוש כל שבה נעורים לאביה אלא מה שפחתה בדמיה כגון נוק אבל צער ובושת וריפוי לאו מצינו שוכחה לו לפי' נוק שפחתה בדמיה בשביל החבלה כגון שפצצו בפניה ואילו בא האב לקדשה או למכרה הוה נפתח דמיה בשביל החבלה או הוא של אב ואם אינו פורתת בדמיה כגון שאין החבלה בפניה אז הכל לעצמה ושבת י"א שאם היא סמוכה על שלחן האב הרי הוא של האב שהרי מעשה ידיה הוא שלו כיון שהיא סמוכה לשלחנו והשבת הוא כמקום מעשה ידיה ויש אומרים אם חבלו בה אחרים אפילו היא סמוכה על שולחן האב השבת לעצמה דבמדי דאתי מעלמא לא קציר לקחתו אע"פ שהיא סמוכה על שולחן אבל אם חבל בה הוא פטור ואם אינה סמוכה על' שלחנו אפילו חבל בה הוא חייב ליתן לה גם השבת מיהו אם יש בשבת מותר על מוונותיה הוי של אב דככלל שבה נעורים הוא

ז החובל בבניו או אחרים שחבלו בהן אם אינן כמזכין על שולחן אביהם הכל הוא שלהם בין הם גדולים בין הם קטנים ואם הם גדולים נתנן להם הכל מיד ואם הם קטנים ילקח בהן קרקע והם אוכלין הפירות דלא ליכליא קרנא עד שיגרדלו ויעשו בה הם מה שרצו ויש אומרים שקונין בהן ס'ת עד שיגרדלו ואם היו כמזכין על שולחן אביהם אם רבל בהם הוא פטור בן שהיו גדולים בין שהיו קטנים דמסתמא האב שחובל בבנו אונס יש בדבר ואע"ג דאדם מועד לעולם הואיל וכמזכין על שולחנו מסתמא מקולי ליה ואם אחרים חבלו בהם גדולים יתן להם מיד קטנים ילקחו בהם ס'ת או קרקע והואיל וכמזכין על שולחנו הוא אוכל הפירות עד שיגרדלו ויש אומרים אפילו כמזכין על שולחנו וחבל בהן הוא אינו פטור אלא משבת אבל כשאר דברים חייב וריני בהם כאילו חבלו בהן אחרים

ח החובל בחרש שוטה וקטן חייב והם שחבלו באחרים פטורים אף על פי שנתפך החרש ונשתפה השוטה והגדיל ההמן אינם חייבים לשלם כיון שבשעה שחבלו בהם לא היו בני דעת לאו בני חיובא גינהו

ט עבד ואשה החובל בהם חייב והם שחבלו באחרים פטורים מפני שאין להם ממה לשלם שהרי כל מה שיש להם הוא על הבעל או הרב ואם נתגרשה האשה ונשתחרר העבד חייבים לשלם לפיכך

לפיכך שמי ב"ד כל הה' דברים וכוונתו ליד הנחבל ולכשיהיו להם נכסים משלמין ואם יש לאשה נכסי מלוג או נכסי צאן ברזל כפיין אותה למוכרה בטובת הנאה פירוש שאם תתאלמן או תתגרש שיקום הלוקח ואם תמות ישארו לבעל שזרשה ואותו טובת הנאה שקבלה בהן תתנה לנחבל אבל לא חייבוה למוכר כתובתה לשלם לנחבל ופעמא משום דק"ל המוכר שטר חוב לחבירו וחור ופחלו מחול ואם תמוכר כתובתה בטובת הנאה הרי ודאי תמחול כתובתה לבעלה דכל לגבי בעלה ודאי מחלה לפיכך אם נכו' אותה למוכרה לאחרים אשרוחי כי דינא בכדי הוא דהא לא יקנוה ואי משום שמה ימצא אחרים שיקנו' דלא אסיקו אדעתא שמה תמחול א"כ מפרסנין לקנוה כידים ואין לכ"ר לעשות כן ואם נכו' אותה למוכרה לנחבל שמה לא תמחול כיון דכל לגבי בעלה ודאי מחלה ה"ו נמי אשרוחי כי דינא בכדי ולא משרחינן ואי לא משכחת מאן רובין מינה גם נכסי מלוג וצאן ברזל בטובת הנאה וקא בעי נחבל למיוון מינה בטובת הנאה כיפין לה לזבנה ליה נכסי מלוג בחבלותיה וכן בהלואתו ואי הוה טובת הנאה ספי מחבליה או מהלואתו לא מחייבנן למיתב מידי השתא אלא עד שעמא דקניא נפשה .

הגרף אמ"כ הורג את הרודף אבל אם יכול להצילו באחד מאבריו אסור להורגו וילפנין לה מק"א דתיב כי יצאו אנשים יחדיו ונגפו אשה וגו' אחו"ל דהאי יצאו במצות שבמיתה הכתוב מדבר פירש שהם מרובין ומתכוונין להרוג זה את זה והכו' את האשה הכתוב מדבר רכתי' ביה ואם אסון יהיה ונתת נפש תחת נפש ואם לא היה מתכוונין להרוג זה את זה אלא להכות או לחבל בעלמא אפי' היו נוגפים האשה ומתה לא היו חייבים מיתה נפש תחת נפש ולא הוי אלא כשונג כיון שלא היתה כאן כוונת הרגה אלא ש"מ במתכוין להרעה דבר הכתוב וככר אמרנו דסתם ריצת הרודף להרוג ניתן להצילו בנפשו וא"כ זה שהיה מסין להרעה היה עליו חיוב מיתה של חרף ואפי' אמר' רחמנא אם לא יהיה אסון באשה שאין כאן חיוב מיתה מחמת האשה ענוש יענוש ברמי ולדות ואם יש עליו מיתת חרף למה יענוש במזון הא קים ליה ברובה מיניה אי אמרת בשלמא כשיכול להצילו בא' מאבריו לא ניתן להצילו בנפשו משכחת לא במזון כגון שיכול הרעה להצילו בא' מאבריו דאז לא ניתן להצילו בנפשו שאין כאן מיתת חרף לפיכך אם לא יהיה אסון באשה ענוש יענוש במזון שאין כאן חיוב מיתה כלל אלא אי אמרת יכול להציל בא' מאבריו אפי' יכול להצילו בנפשו הוי משכחת לה דיענוש הא חרף הוא וק"ל דבר' מינה אלא ש"מ כשיכול להצילו באחד מאבריו אסור להורגו ואם הרגו יש עליו חיוב מיתה אבל אינו נהרג בכ"ד כיון שתחילתו ברשות נכנס לזה שהרי כיון להצילו זה ה' הכא במצותה לגנוב ג"כ דינו כרודף ומיתר להרוג ש"כ אם במחמת ימצא הנגב והכה ונת אין לו דמים והעמס שזשוב ברודף דידוע דעל נפשות הוא בא שהרי הוא ידוע שאין אדם עומד על ממונו ויניח לשלבו ממנו וידוע שכו"ה יעמוד על ממונו להצילו והרי ודאי זה החותר כבר היתה הסכמת רעתיו שאם ב"ה יקום כנגדו יעמוד הוא עליו ויהרגו לבך אמרה תורה להורגו להציל בעל המזון לפיכך אין להורגו אלא כשידוע בוראי שאם יעמוד בעל המזון להציל ממנו להורגו ויהרגו ויהיו כל אדם הוא בחוקת זו וסתם כל החותר מותר להורגו וא"כ ידוע הוא שהחותר הוא אוהב לבעל המזון שאף אם יעמוד כנגדו להציל ממנו לא יהרגו וכן אם האב חותר על בנו אין להורגו דמסתמא דרחמי האב על בנו ואף אם יעמוד בנו כנגדו להציל ממנו לא יהרגו והוי שאמר הכתיב אם זרחה עליו השמש דמים לו והקשו לה"ל וכי השמש עליו בלבר זרחה כשזרחה והלא על כל העולם זרחה ותרצו רז"ל אין זה אלא כמו משלוה"פ אף ברור לך הדבר על גגב זה כשמש שזי"א שלום בעולם כך הוא ברור לך על זה הגנב שאינו בא להרוג אפי' אם יעמוד בעל המזון כנגדו כגון אם החותר על בנו לגנוב ממנו הכן דבידוע שרחמי האב על חנו ואינו בא על עסק נפשות או דמים לו פי' הרי הוא כחי ומי שהורגו חסור רוצח אמ"כ ידוע שהוא זה שונא בני ואם יעמוד הכן כנגדו להציל ממנו יהרגו מי שמכסן רבי' כגון שעוסק בזיפנים במקום שהמלכות מקפידות דינו כרוד' ומותר למוסרו למלכות כמ"ש לעיל סימן ש"ח סעי' י"ב .

* אשה שחבלה בבעלה אם יש בחבלה כרי הכתובה תמכרנה לבעלה ונפרע בה דמי החבלה ולא חיישינן כיון שאין לה כתובתה תהא קלה בעיניו להוציאה ולגרשה שאם לא תמכרנה לו בשביל חיוב כתובתה לא ימנע מלהוציאה שהרי אינו צריך ליתן לה כתובתה כיון שחייבת לו בעד החבלה כנגד כתיבתה אבל אם כתובתה מרובה מהחבלה אין אומרים למוכרה לו שלא תהא קלה בעיניו להוציאה שאלמלא המכה לא היה מוציאה כיון שכתובתה מרובה מהחבלה ורואין אם כתובתה מרובה מכתובה דאורייתא תעמידנה על כתובה דאורייתא ותמכור המותר ותפרע החבלה שהמותר ואם אינה יתירה על כתובה דאורייתא לא תמכור כלל שהרי אסור לאדם להשתות עם אשתו אפי' שענה אמת בלא כתוב' אלא אם רצה הבעל כותב עליה שטר ברמי החבלה או מגרשה ונוטל מכתובתה את הראוי לה .

י"א דין אשת איש שחבלו בה אחרים או בעלה נתכאר בלבוש הנוהג וארגמן סימן פ"ג .

תנה חיובי מיתות ב"ד היאך דינין אותם בזמן הזה וכו' ה' סעיפים .

א כבר ידעת דמצות עשה מן התורה לרן דיני נפשות בחיובי מיתות ב"ד ושגילה הרוצח לערי מקלט אבל עכשיו בזמן הזה אין בדינו להלקותו או להגלותו או להורגו או אפי' לחבוטו מ"ם מה שיש בדינו לעשות מצוה עלינו לעשותו והוא שמרינן אותו ומחרימין אותו ומבדילין אותו מכל קדוש ישראל וכ"ז מצד הרק"ש שאין בדינו לדונן ברנו אבל אם רואין ב"ד שהוא צורך שהתמיר מית' יכולין לזנוש בכל מה שירצו שיש כח בידם לעשות כמ"ש לעיל סי' ב' , בר"א בדיני נפשות שצריכין ב"ד ועדים ברין כזה אין דינו עכשיו אפל ברין הנהרגין בלא ב"ד דנין גם עתה כמ"ש , ואלו הן הרודף אחר חבירו להורגו מצוה על הרוא' אותו שרוד' שהתנגנו כרי להציל את הנרד' וברב זה ילפי' לה מקרא והכי יק"ל' זה כתיב גבי נערה המאורסה צעקה הנערה המאורסה ואין מושיע לה מושיע הא יש מושיע לה יכול להושיע בה על כל מה שיוכל ואפי' להרוג את הרוד' אחריה לאונסה וכתוב בתורה פרהש גבי הנערה המאורסה כי כאשר יקום איש על רעהו ורצונו נפש כן הדבר הזה ודרשו רז"ל וכי מה למדנו מרוצח על הנערה המאורסה כלי' מרקאמר קרא אין לנערה חטא משפט מות כי כאשר יקום וגו' משמע אשכא ללמד מרוצח כי הוכי דחתם אינם פטור ה"ג הוא פטורת ואיהו לאונס איכא גבי רוצ' רשייק לומר' כשם דחתם פטור ה"ג פטור ותירצו ה"ו בא ללמד דין על הנערה ונמצא למד כלומר' שכתב כגון כרי ללמד רוצח מערה המאורסה של נערה המאורסה ניתן להצילה מן העבירה בנפש על הרוד' אחריה לאונס' כדילפינן מואין מושיע לה אף רוצ' ניתן להצילו בנפשו פי' כשיצא רואה אחר רוד' כרי להציל את הנרד' וכיון דברואה תלוי הדבר משמע כל מי שראוהו יכול להורגו מיד אפי' בלא התראה בעדים לפיכך אפי' אם הרוד' הוא קטן שרוד' אחר קטן אחר להורגו אפי' דלאו בר קבולי התראה הוא מותר להרוג את הרוד' הקטן ומ"ס בין גדול בין קטן צריך להזהירו בינו לבינו ולומר לו ישראל הוא זה אל תהרגו ודע שאם תהרגו יהרגוך והוא עורגו רודף ואינו מקבל אזהרה כיון דרעין הוא רודף כל ישראל מצווים להורגו כרי להציל הנרדף בר"א שיכול הרואה להרוג הרודף אפי' שרעין לא הרג כשאין יכול לנעין להציל את

וכיון דרודף ניתן להצילו בנפשו אשה עוברת שהיא מקשה ללדת מותר לחתוך העובר במעיה בין בסם בין ביד מפני שהוא כרודף אחריה להורגה בר"א בערה בתוך מעיה ולא יצא ראשו דאפי' דמבעי של עולם כך הוא כל זמן שהיא תוך מעיה אינו נקרא נפש שהרי לא חייבה עליו התורה מיתה אלא רמי' וולדות לפי' אמו עריפה וזרחה הוא מפני אמו אבל אם הוציאה ראשו לא נקרא נפש אדם ואין נוגעין בו שאין זה נקרא רודף שהוא טבעו של עולם שיצא ואין דוחין נפש דמאי אילמי האי מהאי .

ג וכן הרודף אחר כל א' מהעריני' לאונסה בין חיובי מיתות ב"ד בין חיובי מיתות בריתות או הרודף אחר הזכור יכול להצילו בנפשו ומצוה להורגו כרי להצילו מן העבירה וילפינן לה מקראי מכרי כתיב ולנערה לא תעשה דבר אין לנערה חטא מות ל"ל אלא כולוהו להישא אלא והאי לנערה לא תעשה דבר כתיב בלא ה"א לנערה וקרינן בקמץ ולנערה כאלו כתיב כר"א וררשינן מקר' והרשינון מסורת ולנער לא תעשה רבי' זה הזכור מקר' ולנערה זה נערה המאורסה חטא אלו חייבי בריתות מות אלו חיובי מיתות ב"ד ואכולוהו קאי אין מושיע לה הא יש מושיע יכול להושיע בכל מאי ראיפשו ואפי' להרוג הרודף להציל הנרדף מן העבירה וכליהו צריכין דאי כתב רחמנא נער משום דלא אורחיי' ליבעל ואיכא פיוון ובשת גדול אבל נערה דאירחה אימא לא ואי כתב רחמנא נערה משום דקא פניס לה כבתול' ומתנגה עד כולה אבל הנער דלא קא פניס ליה אימ' לאוואי כתב רחמנא הני האי משיס דלאו אורחיה הו' והאי משום דקאי פניס אבל שאר עריות דאורייתא כבעילו ולא נפיש פגמייהו כארסה שחביב' ויעלת חן על ארסה ועכשיו מתנגה עליו משא"כ בשא' עריותא' פניו ובתולת

תכו חייב אדם להציל את חבירו בין בגופו בין בממונו ובקמצות עשה להסיר כל מכלול שיש בו סכנת נפשות ועשיית מעקה לגנו וכו' א' סעיפים.

א הריאה את חבירו טובע בים או לסטים כאן עליו או היה רעה באה עליו ויכול להצילו הו' בעצמו או שישבור אחרים להציל ולא הציל או ששמע גרום או מוסרים מחשבים עליו רעה או טומנים לו פח ולא גילה אוון חבירו והידיעו או שידע בגוי או באגס שהו' בא וקובל על חבירו ויכול לפייסו בגלל חבירו ולהסיר השטנה שבלבו ולא פייסו וכל כיוצא בדברים אלו עובר על לא תעמיד על דם רעך והא דאמרין שצריך אפי' שישבור אחרים להציל ואם לא הציל עובר משום לא תעמוד וגו' ילפינן לה חכי בגמרא דפרוק על הלימוד דלא תעמוד על דם רעך טיבע בנהר כו' הא מהכא נפקא מהתם נפקא אבירת גופו מנין ת"ל והשבתו ומשנינן אי מהתם ה"א ה"מ כנפשיה אבל מיטרח ומיגר אנריי אימא לא קמ"ל שחייב אפי' לשכור מיהו אם יש לניצל להחזיר למציל חייב להחזיר שאינו חייב להציל נפש חבירו בממונו הויא דאית ליה לניצול וכל המציל נפש אחת מישראל כאילו קיים יצא מלא.

ב מצות עשה לעשות אדם מעקה לגנו שני' ועשית מעקה לגנך ולא תשים דמים בביתך כי יפול הנופל ממנו והוא שיהיה בית דירה שבני אדם מצויין אם ויש לחוש פן יפול הנופל אבל בית אוצרות ובית הבקר וכיוצא בהן אינו זקוק לו.

ג כל בית שאין בו ד' אמות על ארבע אמות פטור ממעקה שאינו ראוי לדירה מחמת קוטנו.

ד בית של שני שותפין חייבים במעקה אע"ג דכתיב גגן וביתך שהם לשון יחיד מ"מ כיון שאמר הכתוב כי יפול הנופל ממנו דלא תלה הכתוב אלא כנופל אין חילוק בבעל הבית אם הוא אחד או שנים א"כ למה נאמר גגך למעוטי בתי כנסיות ובתי מדרשות לפי שאינם עשויין לדירה.

ה היתה רשות הרבים גבוה מגנו אינו זקוק למעקה שנאמר כי יפול הנופל ממנו ואין אדם נופל ממטה למעלה.

ו גובה המעקה לא יהיה בפחות מעשרה טפחים כדי שלא יפול כו' ממנו הנפיל וצריך להיות המחיצה חזקה כדי שישען אדם עליה ולא תפול.

ז כל זמן שמנח גני בלא מעקה ביטל מצוה עשה וגם עובר על לא תעשה שנאמר לא תשים דמים בביתך.

ח אחד הגג ואחד כל דבר שיש בו סכנה וראוי שיכשל בו אדם וימות כגון שהיתה לו באר בחצירו בין שיש בו מים בין שאין בו מים חייב לעשות חוליא גבוה עשרה טפחים או לעשות לה כיסוי כדי שלא יפול בה אדם וימות.

ט וכן כל מכלול שיש בו סכנת נפשות מצות עשה להסירה ולהשמר ממנו ולהזהר בדבר יפה יפה שנאמר השמר לך ושמור נפשך וגומר ואם לא הסיר והניח המכשולות המביאים לידי סכנה ביטל מצות עשה ועבר בלא תשים וגו'.

י הרבה דברים אסרו חכמים מפני שיש בהם סכנת נפשות והם מכלל השמר לך ושמור נפשך וגומר וקצתם נסתבאו בלביש ע"ז סימן קי"ז ועוד יש דברים אחרים ואלו הן לא יניח אדם פיו על הכילון המקלח וישתה וכן לא ישתה בלילה מהנהרות ומהאגמים ושמא יבלע עלוקה והיא אינו רואה ועיין בלביש ע"ז סימן קי"ז.

יא כל העיבר על דברים אלו וכיוצא בהם ואמר הריני מסכן בעצמי ומה לאחרים עלי בכך או איני מקפיד בכך מסכן אותו מכת מרדות שהרי עבר על איסור דאורייתא דכתיב השמר לך ושמור נפשך וגומר והזהר בהם תבא עליו ברכת טוב ויקבל טוב מטוב בגללך וא"ע.

ובתולות לא מפגמן כולי האי וכן נשואות בעולות לא מפגמי כולי האי כמו ארום' אימא לא כתב רחמנא חטא ואי כתב רחמנא חטא ה"א אפי' חייבי לאוין כתב רחמנא מות ואי כתב רחמנא מות ה"א חייבי מיתות כ"ד אין חייבי כריתות לא כתב רחמנא חטא וכ"ת ליכתוב רחמנא חטא ומות ולא בעי נער ונערה והרי הן בכלל חד למעוטי העובר על אחת מכל המצות האמורות בתורה אפי' לחלל שבת או לעבוד ע"ז שאינו נהרג אלא ככ"ד והתראה ועדים וחד למעוטי הרוד' אחר בהמה לפיכך הרוד' אחר בהמה אין מצילין אותו בנפש הרוד' שלא ניתן בנפשו אלא מדבר שהו ערה ויש בה קלון ופגם לנרד' כגון זכור ונערה המאורסה ושאר עריות ולא בהמה ומיהו רוצח בהדיא כתיב ביה וכל הנהרגים דוקא קודם שיעשו העבירה אבל אם כבר עשו אותה אפי' לא גמרה רק שהערה בה אין רשאי להורגו דהא לא קפיד קרא אלא אפגומה שלא תיפגם והא אפגומה לה.

ך רדף אחר ערוה ואחרים היו רודפין אחריו להצילה ואמרה להם הניחוהו ואל תהרגוהו כדי שלא יהרגני אין שומעין לה דכיון שאומרת כדי שלא יהרגני הרי זה מקפדת על פנימה אלא שראה שמא יהרגנה ואינה רוצה למסור עצמה למיתה וכבר אמרנו שלא הקפידה התורה אלא אפגומה מדלא התירה להרוג בשאר עבירות לפיכך אין שומעין לה אלא הואיל ומקפד' על פנימה מבהילין אותו ומנעוץ אותו על ידי הכאת אבריו ואם אינם יכולין להצילה באבריו מצילין אפי' בנפשו אבל אם אמר' סתם הניחוהו ואל תהרגוהו שומעין לה שהרי זו אין מקפדת על פנימה ואין מצילין אותו בנפשו הביעל גויה בין דרך' חתנו' בין דרך' זנו' אם בעל' בפרהסי' והו' שיבעול אות' לעיני עשרה מישר' או יותר קנאין והם המקנאין לה' פוגעין בו ומותרין להורגו כמו שעשה פנחס ודוקא בשעת מעשה אבל אם פירש ממנ' אסור להורגו ודוקא שהתרו בו ולא פירש ודוקא שבא הקנאי להורגו מעצמו אין מוחין בו אבל אם בא לב'ד ושאל אין מורין לו לעשות וכל זה הוא הל"מ ומעשה פנחס בוימרי כן היה.

ק מיני ישראל והם שעובדו לע"ז או העושה עבירה להבעים מארת מכל מצות התורה אפי' אבל גבילה או לבש שעטנז להבעים ופיר' להבעים שמפקוד עצמו לזה כגון שיש איסור והיתר לפניו והוא מניח את היתר ועושה את האיסור אע"פ שאינו טוב מן היתר זהו נקרא להבעים דודאי מינו' נזרקה בו שעושה להקניט את כיראו יתברך וכן האפקורס' והם שכופר' בתורה ובנביאי' ובתורה שבע"פ כל אלו איש בידו כח להורג בס"י כפרהס"א יהרגו ונראה לי משום שאמרה תורה ביושבי עיר הנדחת להורגם בסוף משום הכי אמרו באלו ג"כ אם יש בידו כח שיהרגנו בסוף שהם דומים ליושבי עיר הנדחת ואם לאו יבא עליהם בעולות עיר שיסבב הריגתן כיצד ראה אחד מהם שנפל לבור ויש סולם בכור שהיה יכול לעלות יקד' ויסלק את הסולם ויאמר הריני טרוד להוריד בני מן הגג ואחזירנו לך וכיוצא בדברים אלו שיסבב שלא יוכל לעלות אבל הגוים שאין בינינו ובינם מלחמה ורועים בהמה דקה מישראל במקום שהשרות הם של ישראל ומרעין כשהותיה' וגוול' אותם וכיוצא בהם שעובר' עבירות תמיד אע"פ שעושי' משום חמדת המזון כגון הרועים שרועים בשכר כיון שעושי' משו' הנאתן כן תמיד הרי אלו אין מסבבין מיתתן אבל אם בא לידי סכנה כגון שראה א' מהם שנפל לים אין מצילין אותו שנאמר לא תעמיד על דם רעך והוא לאו רעך הוא כד"א בישראל בעל עבירות והוא עומד ברשעי ושונה באיולתו תמיד כגון רועי בהמה דקה שפקדו בגול והם הילכים באולתם אבל ישראל בעל עבירות שאינו עומד ברשעי תמיד אלא עושה עבירות להנא' עצמו כגון איכל גבילות לתאיבון ואם יש היתר לפניו לא שביק התיר' ואכל איסור' ה"ו מצו' להצילו ואסור לעמוד על דמו דעדיין רעך הוא ושמא יעש' תשוב' או בעל הגמול השליט' שלם עונשו בכא עתו וע"ל בלבוש ע"ז סי' קנ"ה.

סימני הכפר

כי ראיתי רוב התיעלת המגיע אל הקורא כי ימצא מבוקשו והקל מעליו טורח ומשא החפוש אמרתי להציג לפניך לוח אשר לא נרפס בדפוסים הראשונים והוא לוח ההלכות ולוח סימני הדינים מספרי לבוש מלכות למען ירוץ הקורא למצוא כל דין ודין במקומו אשר יחפין אחר אשר יעין בספר הנכבד הזה :

והוא לך סימני לבוש החמישי מספרי לבוש המלכות והוא לבוש הנקרא עיר שישוהווא הכולל כל הדינים הכלולים בטורח ה"מ ומעמיהם :

הלכות דינים

א מינוי השופטים בארץ ובח"ל : נח
 ב כ"ר מכין ועונש"לצורך שעה : נג
 ג בכמה דינים דינין : ס
 ד כיצד אדם עושה דין לעצמו : סא
 ה באיזה יום דינין ובאיזה זמן וביום : סב
 ו על כמה דינין : ז מי ראוי לדין : סד
 ז שלא למנות דין שאינו בו : סה
 ח שלא לקר שוחד והותר בו : סו
 ט להיות מתון בדין : סז
 יא כיצד מומיני' לדין ועל פי מי : סח
 יב דין שכאי לפניו דך וקש' בו' : סט
 יג כיצד בוחדים הדיינים בשאל' : ע

הלכות נזקי שכנים

א קנג הוצאות זיו ומרכו והעמדת סולם ונעיצת קורות : קא
 ב קנג חוקת חלינות וכמה צריך בו : קב
 ג קנג דין הרחקת נזקין : קג
 ד קנג דין מי שירד לאומנתו של חבירו ומי שסביא סחורה לעיר אחר' : קד

הלכות אפותיקי

א דין העושה שדהו או וכו' : קו
 ב הכותב ללוקח שני דין וכו' : קיא
 ג המוכר כל שדהיו ולוה שהתנה שיגבה מן העוידות : קיב
 ד הוורק חובו סתם או בתורת גישין ורקו ונאבד : קיג
 ה הלכות העושה שליח לנ"ח השולח חובו על ידי שליח : קכ

הלכות הישאה

א את המלה או שביטול השליחיות או ההישאה : קכב
 ב הישאה על מה נכתבת וכו' : קכג
 ג נתבי' אם יכול ליגשו מורש' השולח חיובו או פקדינו וכו' : קכד

הלכות מוען ונמען

א אם המלה והלוה צריכין בו' : קכז
 ב אחד שלוה משנים בו' : קכח
 ג דין שנים שלוו מאחד בו' : קכט
 ד הטוען שפרע תוך הומון : קל
 ה דין האימר לא לגותי בו' : קלא

הלכות מוען ונמען

א כפז הפורע חובו במעמד שלשתו : קכז
 ב דין איש שלוה מאשתו ונרשה אי מעבדיו ושחררו והלוה מן הנגר : קכח
 ג דין הפורע חוב של חבירו או שמשכנו בשבול חבירו : קכט

הלכות ערב

א דין הערב בשטר ועל מה ימתי נפרעין מן הערב : קכז
 ב דין ערב שפרע למלוה וכו' : קכח
 ג מי שחזר אחר שנתרצה וכו' : קכט
 ד עבד ואשה וקטן שיערבו וכו' : קל

הלכות חזקת מטלטלין

א מי שמוחק במטלטלין וכו' : קלג
 ב אימ' שטוען ברבר שהוא אימו שקנאו מבעליו : קלד
 ג דין המדויק מבעליו חיים : קלה
 ד מי שנתחלפו כליו בבית האומן או בבי' האכל או בבי' המשת' : קלז
 ה מי שלקח צירותיו של חבירו : קלח
 ו דין שנים או חוזין בטלית וכו' : קלט
 ז דין החוזק בקרקע של חבירו ודין חזקת הבתים והגניתי : קמ

הלכות מלוא

א להלות לעני' ושלא לגיגשו והשבת העכבוט ודין הסידור : קמא
 ב סדר גביית הדיב והמבקש זמן לפסול שטר וא לא בא בזמןו : קמב
 ג כיצד משיעין ללוה בו' : קמג
 ד המבקש זמן לפרעין כמה וכו' : קמד
 ה מגבין לבטל חוב מעות וכו' : קמה
 ו מאי' קרקע מנכונה לב' ח' : קמו
 ז שמת קרקע של ליה ואם וכו' : קמז
 ח דין בעל חוב - מאיחר וכו' : קמח
 ט דין התופש לבע"ה במקוסוכו : קמט
 י דין הב' לפרע שלא בפני בע"ה : קנ

הלכות גביית מלוא

א דין גביות הפקע ופירותיו : קכ
 ב דין גביות מדיני' או בית : קכג
 ג דין גביות בשדה וכו' : קכד
 ד דין שנים חלוקים ברבר וכו' : קכה
 ה דין החזק בקרקע של חבירו ודין חזקת הבתים והגניתי : קכז

הלכות מלוא

א דין חזקת שדה הלבו והאילן : קכז
 ב דין סיוע המערער לחזיק : קכח
 ג בזקתו ואם היה הסיוע בטעות : קכט
 ד דין המחקר שלא בפני המערער והיא במדיני' או בית : קל
 ה שנים שהחזיקו בשדה וכו' : קלא
 ו הביא המחוק עדים ולא יב' : קלב
 ז מחאה מבטלת החזקה וכו' : קלג
 ח המערער על השדה וכו' : קלד
 ט מי שאבדה לו דרך שדהו : קלה
 י אילו שאין להם חזקה וכו' : קלז
 יא מי שירד לתוך שדה חבירו : קמ

הלכות מלוא

א דין חזקת שדה הלבו והאילן : קכז
 ב דין סיוע המערער לחזיק : קכח
 ג בזקתו ואם היה הסיוע בטעות : קכט
 ד דין המחקר שלא בפני המערער והיא במדיני' או בית : קל
 ה שנים שהחזיקו בשדה וכו' : קלא
 ו הביא המחוק עדים ולא יב' : קלב
 ז מחאה מבטלת החזקה וכו' : קלג
 ח המערער על השדה וכו' : קלד
 ט מי שאבדה לו דרך שדהו : קלה
 י אילו שאין להם חזקה וכו' : קלז
 יא מי שירד לתוך שדה חבירו : קמ

הלכות מלוא

א דין חזקת שדה הלבו והאילן : קכז
 ב דין סיוע המערער לחזיק : קכח
 ג בזקתו ואם היה הסיוע בטעות : קכט
 ד דין המחקר שלא בפני המערער והיא במדיני' או בית : קל
 ה שנים שהחזיקו בשדה וכו' : קלא
 ו הביא המחוק עדים ולא יב' : קלב
 ז מחאה מבטלת החזקה וכו' : קלג
 ח המערער על השדה וכו' : קלד
 ט מי שאבדה לו דרך שדהו : קלה
 י אילו שאין להם חזקה וכו' : קלז
 יא מי שירד לתוך שדה חבירו : קמ

הלכות מלוא

א דין חזקת שדה הלבו והאילן : קכז
 ב דין סיוע המערער לחזיק : קכח
 ג בזקתו ואם היה הסיוע בטעות : קכט
 ד דין המחקר שלא בפני המערער והיא במדיני' או בית : קל
 ה שנים שהחזיקו בשדה וכו' : קלא
 ו הביא המחוק עדים ולא יב' : קלב
 ז מחאה מבטלת החזקה וכו' : קלג
 ח המערער על השדה וכו' : קלד
 ט מי שאבדה לו דרך שדהו : קלה
 י אילו שאין להם חזקה וכו' : קלז
 יא מי שירד לתוך שדה חבירו : קמ

הלכות ערות

א כיצד מאימין העדים בו' : פכ
 ב שלא יוכלו העדים לחזור : פג
 ג אין עדי ממונות צריכין בו' : פד
 ד דין הריבה כתי עדות : פה
 ה האסורה בפני עדים ואמר בו' : פי
 ו עדים הפסולים מה : פז
 ז פסול סומא וחרש שימה וקטן : פח
 ח רבם שהעידו ונמצא אחד מהם קרוב או פסול : פט
 ט פסולים מחמת הנאה : צ
 י קצת דיני הזמה : צא

הלכות שטרות

א כותבין שטר ללוה בלא מלוה ועל איזה כותבין : צב
 ב דין המחייב עצמו לחבירו : צג
 ג דין מי שנחלק או אבד ש"ח : צד
 ד שכתבין השטר בכל לשון בו' : צה
 ה שצריך לכתוב זמן בשטר בו' : צו
 ו דין חזרת השטר בשטתה בו' : צז
 ז שהעדים צריכין לקרות בו' : צח
 ח עדים שאמרו קטנים בו' : צט
 ט מי שטוען אמנה הוא או בו' : ק

הלכות שטרות

א כותבין שטר ללוה בלא מלוה ועל איזה כותבין : צב
 ב דין המחייב עצמו לחבירו : צג
 ג דין מי שנחלק או אבד ש"ח : צד
 ד שכתבין השטר בכל לשון בו' : צה
 ה שצריך לכתוב זמן בשטר בו' : צו
 ו דין חזרת השטר בשטתה בו' : צז
 ז שהעדים צריכין לקרות בו' : צח
 ח עדים שאמרו קטנים בו' : צט
 ט מי שטוען אמנה הוא או בו' : ק

הלכות שטרות

א כותבין שטר ללוה בלא מלוה ועל איזה כותבין : צב
 ב דין המחייב עצמו לחבירו : צג
 ג דין מי שנחלק או אבד ש"ח : צד
 ד שכתבין השטר בכל לשון בו' : צה
 ה שצריך לכתוב זמן בשטר בו' : צו
 ו דין חזרת השטר בשטתה בו' : צז
 ז שהעדים צריכין לקרות בו' : צח
 ח עדים שאמרו קטנים בו' : צט
 ט מי שטוען אמנה הוא או בו' : ק

הלכות שטרות

א כותבין שטר ללוה בלא מלוה ועל איזה כותבין : צב
 ב דין המחייב עצמו לחבירו : צג
 ג דין מי שנחלק או אבד ש"ח : צד
 ד שכתבין השטר בכל לשון בו' : צה
 ה שצריך לכתוב זמן בשטר בו' : צו
 ו דין חזרת השטר בשטתה בו' : צז
 ז שהעדים צריכין לקרות בו' : צח
 ח עדים שאמרו קטנים בו' : צט
 ט מי שטוען אמנה הוא או בו' : ק

הלכות שטרות

א כותבין שטר ללוה בלא מלוה ועל איזה כותבין : צב
 ב דין המחייב עצמו לחבירו : צג
 ג דין מי שנחלק או אבד ש"ח : צד
 ד שכתבין השטר בכל לשון בו' : צה
 ה שצריך לכתוב זמן בשטר בו' : צו
 ו דין חזרת השטר בשטתה בו' : צז
 ז שהעדים צריכין לקרות בו' : צח
 ח עדים שאמרו קטנים בו' : צט
 ט מי שטוען אמנה הוא או בו' : ק

הלכות שטרות

א כותבין שטר ללוה בלא מלוה ועל איזה כותבין : צב
 ב דין המחייב עצמו לחבירו : צג
 ג דין מי שנחלק או אבד ש"ח : צד
 ד שכתבין השטר בכל לשון בו' : צה
 ה שצריך לכתוב זמן בשטר בו' : צו
 ו דין חזרת השטר בשטתה בו' : צז
 ז שהעדים צריכין לקרות בו' : צח
 ח עדים שאמרו קטנים בו' : צט
 ט מי שטוען אמנה הוא או בו' : ק

הלכות שטרות

א כותבין שטר ללוה בלא מלוה ועל איזה כותבין : צב
 ב דין המחייב עצמו לחבירו : צג
 ג דין מי שנחלק או אבד ש"ח : צד
 ד שכתבין השטר בכל לשון בו' : צה
 ה שצריך לכתוב זמן בשטר בו' : צו
 ו דין חזרת השטר בשטתה בו' : צז
 ז שהעדים צריכין לקרות בו' : צח
 ח עדים שאמרו קטנים בו' : צט
 ט מי שטוען אמנה הוא או בו' : ק

הלכות שטרות

א כותבין שטר ללוה בלא מלוה ועל איזה כותבין : צב
 ב דין המחייב עצמו לחבירו : צג
 ג דין מי שנחלק או אבד ש"ח : צד
 ד שכתבין השטר בכל לשון בו' : צה
 ה שצריך לכתוב זמן בשטר בו' : צו
 ו דין חזרת השטר בשטתה בו' : צז
 ז שהעדים צריכין לקרות בו' : צח
 ח עדים שאמרו קטנים בו' : צט
 ט מי שטוען אמנה הוא או בו' : ק

הלכות שטרות

א כותבין שטר ללוה בלא מלוה ועל איזה כותבין : צב
 ב דין המחייב עצמו לחבירו : צג
 ג דין מי שנחלק או אבד ש"ח : צד
 ד שכתבין השטר בכל לשון בו' : צה
 ה שצריך לכתוב זמן בשטר בו' : צו
 ו דין חזרת השטר בשטתה בו' : צז
 ז שהעדים צריכין לקרות בו' : צח
 ח עדים שאמרו קטנים בו' : צט
 ט מי שטוען אמנה הוא או בו' : ק

סימני הכפר

רא דין רשם על החבית כו' : רס המוצא דבר שמוכח שהונח שם שט
רב דין קניית מטלטלין אנכ כו' : רסא דין המוצא במקום שניכר כו' : שי
רג כל מטלטלין נקנין בחליפין כו' : רסב על איוה דבר חייב להכריז ב' שיא
רד אינתי מקבל החזור מי כו' : רסד אבירתו קודמת לכל אדם כו' : שיב
רה דין סוכר מחמת אינס כו' : רסה אין ליטול שכר על כו' : שיג
רו דין כשאתכור אטכור לך כו' : רסו דין אבירת עיברי עכירה : שיד
רז המוכר נכסיו על תנאי כו' : רסז כיצד טכורו ויכד מטפל כו' : שטו
רח מקח שנעשה בצד איסור : רסח דין קנייה בחצרו ובר' אמותיו : שטז
רפ המקנה דבר שאינו מסוייסקו' : רסח המגביה מצאה לחבירו כו' : שטז
רי המקנה לעובר שלו או כו' : רע מצאיות חש'ו ובגו ובתו כו' : שיח
ריא דין דבר שאינו כרשותו כו' : רעא מצאיות בהמה וש"ח כו' : שיט
ריב דין מקנה דירת בית או כו' : רעב דין בהמית או ספינית כו' : שכא
ריג פירות תורות ופירות שובך כו' : רעג דין הזוכי סן ההפכר כו' : שכב
ריד המוכר בית סתם מה כו' : רעד עוד יש דברים רסותרים כו' : שכג
רעז המוכר חציר ובת הבר כו' : רעה דין הזוכר בנכסי הגר כו' : שכז
רמו המוכר שדה ואמר הוץ כו' : רעו סדר נחלות כצד הוא : שכח
ריו המוכר נתוך שדה אמת כו' : רעז דין הזוכר נכסיו מבניו או כו' : של
ריח המוכר בית בור עפר כו' : רעז דין הזוכר נכסיו מבניו או כו' : של
ריט כיצד מסיימין המצרים כו' : רעז דין הזוכר נכסיו מבניו או כו' : של
רד המוכר את הספיה וקרן כו' : רעז דין הזוכר נכסיו מבניו או כו' : של
רכא סוכר שאמר במתתו כו' : רעז דין הזוכר נכסיו מבניו או כו' : של
רכב שנים חלוקים על המקח כו' : רעז דין הזוכר נכסיו מבניו או כו' : של
רכג המחליף פרה בחמור וילד' כו' : רעז דין הזוכר נכסיו מבניו או כו' : של
רכד המחליף פרה בחמור כו' : רעז דין הזוכר נכסיו מבניו או כו' : של
רכה אם קיבל עליו כל אינס כו' : רעז דין הזוכר נכסיו מבניו או כו' : של
רכז המוכר שדה שלא באחריו : רעז דין הזוכר נכסיו מבניו או כו' : של

הלכות פריקה ומיענה ודין הלכות חבירות וקבלנות הלכי דרכים

המוכר בית סתם מה כו' : רעג
המוכר חציר ובת הבר כו' : רעד
המוכר נתוך שדה אמת כו' : רעה
המוכר בית בור עפר כו' : רעז
המוכר את הספיה וקרן כו' : רעז
המוכר שדה שלא באחריו : רעז
המוכר חציר ובת הבר כו' : רעז
המוכר נתוך שדה אמת כו' : רעה
המוכר בית סתם מה כו' : רעג
המוכר חציר ובת הבר כו' : רעד
המוכר נתוך שדה אמת כו' : רעה
המוכר בית בור עפר כו' : רעז
המוכר את הספיה וקרן כו' : רעז
המוכר שדה שלא באחריו : רעז

הלכות נחלות סדר נחלות כצד הוא

רב דין בהמית או ספינית כו' : שכא
דין הזוכי סן ההפכר כו' : שכב
עוד יש דברים רסותרים כו' : שכג
דין הזוכר בנכסי הגר כו' : שכז
סדר נחלות כצד הוא : שכח
דין הזוכר נכסיו מבניו או כו' : של

הלכות שביחות ופועלים הלכות נזקי ממון

השוכר פועלים ינהג כו' : שפא
דין הזוכר נכסיו מבניו או כו' : של
השוכר את הפועל ובא כו' : שפב
השוכר את הפועל כו' : שפג
השוכר את הפועל לעש' כו' : שפד
דין אכילת פועל בשע' כו' : שפז
דין אכילת בהמה בשע' כו' : שפז
לית שכר אדם בהמה כו' : שפז

הלכות שאלה השאל חייב באינס כו' : שפז

השואל חייב באינס כו' : שפז
השואל רשאי להשאל : תא
השואל אחר כלות כו' : תב
שעתו יאמרה מרמת כו' : תג
דין השואל פרה ושכר אחר' : תד
דין פטור שאלה בבעל' כו' : תה
דין הזיק שור של שואל כו' : תו

הלכות גניבה השואל חייב באינס כו' : שפז

השואל חייב באינס כו' : שפז
השואל רשאי להשאל : תא
השואל אחר כלות כו' : תב
שעתו יאמרה מרמת כו' : תג
דין השואל פרה ושכר אחר' : תד
דין פטור שאלה בבעל' כו' : תה
דין הזיק שור של שואל כו' : תו

הלכות מתנה ומחילה הלכות מתנה שכיב מרע

דין מתנה ש"ס במקצת כו' : שב
דין מתנת ש"ס או בריא : שב
מתנת ש"ס מוציאין ממנו כו' : שב
איוה לשון פועיל לש"ס כו' : שב
שכיב מרע שביקש שיעשו כו' : שב
שכיב מרע שאמר יש לי מנה : שב
פלוי או של פלוי כו' : שב
שנת' מתנת שכיב מרע כו' : שב
הכותב נכסיו לכנו או כו' : שב
מתנת שכתוב בה לאחר מיתה : שב
אם יש בו זמן : שב

הלכות אבירה ומציאה הלכות אומנים

האומני' שומרי שכר ואם כו' : שז
דיני השוכר והיובו ופטורו כו' : שז
השוכר בהמה לרכוב עליה כו' : שז

הלכות רחמנא דסייען בריך רחמנא דסייען

החובל בריבוי חייב כו' : שז
מצה על הגזלן להשיב כו' : שז
דין יאוש אם יש עמו כו' : שז
השביחה הגזילה ממלא כו' : שז
הגזול בהמה אי עכרים כו' : שז
הנכנס בבית פלוני ויוצי' כו' : שז
הגזול ואינו יודע ממי גזל : שז
גזלן שכא לעשות תשובה כו' : שז
גזלן שכא להחזיר את כו' : שז
המציל מיד הלסטים כו' : שז

לבושי צדקה

על חלק ה' מהרב הלבושים

הנקרא עיר שושן משלחן ערוך וטור חושן משפט

מוצתק אות באות מכתב ידי קודש של
רבינו הכהן הגדול והקדוש מלובלין זי"ע"א
אשר נקבו בשם

לבושי צדקה . תוכנו להצדיק
רבינו בעל הלבושים זי"ע ולתצילו מקושיות
והשגות שהשיגו עליו רבותינו הסמ"ע והש"ך
זי"ע.

אודה לד' על חלקי וגורלי שנפלה לי בנעימים בזכות אבותי הקדושים וצלה"ה נבג"מ להיות נספל לקדשי קדשים להעתיק ולסדר ולהגיה ולהוציא לאר עולם זה הרבה שנים את כמה מכתבי"ק של אדמו"ר מאורן של כל בית ישראל **הכהן** הגדול והקדוש מלובלין זיע"א ועכו"א. הלא המה סה"ק דובר צדק. מחשבות חרוץ. דברי סופרים. ספר הזכרונות. ליקוטי מאמרים. משיב צדק. סוקד עקרים. שיחת מלאכי שרת. אור זרוע לצדיק. וזה ספר העשירי קודש לד' **לבושי צדקה**: אמנם הסה"ק הזה לא זכיתי לראותו בכתי"ק. אך הפתקת ידיד נפשי ולבבי הרה"ח החריף יר"א כש"ת ר' שמואל צבי זיגפלוואקס שיחי' הנקרא פה לובלין בשם ר' שמואל גבאי. אשר הוא עוד בימי עלומיו זכה להעתיק כמה כתי"ק אצל רבינו הקדוש הכהן המחבר זיע"ע על פי פקודתו הקדושה וחזקה לחבר כו'. וזכות רבינו הק' יעמוד לו בכל אשר יפנה. וממנו העתקתי לנכון פעם שנית והגהתי (באיזה מקומות בשני חצאי עגולים כזה) אבל כל מה שמוקף בשני חצאי מרובעים כזה || הוא תכל מכתבי"ק כמובן) וסדרתיו והבאתיו לביהד"פ. כן יעזרני ד' ביתר הכתי"ק שלו זיע"א.

והרימותי בחור מעם להיותו חשוב וחביב עלי מאוד קבעתי לו ברכה ומדור לעצמו. ה"ה אהובי תלמידי הבחור המופלג יר"א כמר **משה ליפשיץ** שיחי' אשר אתו יחד למדתי בכתי"ק הזה ועל ידו נעזרתי להגיה באיזה מקומות. ולא עוד אלא שגם הוזיל זהב מכיסו על הוצאת ספר הקדוש הזה לאור עולם. והוא הבן יקר לידיד נפשי וחמדת לבבי ה"ה הגביר הנדיב המופלג החסיד שלשלת היוחסין כש"ת ר' בן ציון חיים ליפשיץ שיחי' מפה לובלין. בן הרה"ח חו"ב ר' שלום ז"ל מווארשא. בן הרה"ח המופלג ר' מנחם מאיר ז"ל שו"ב. בן הרהגה"צ ר' שלום ז"ל. בן הנשר הגדול רשכבה"ג גאון עולם קדוש ישראל רבינו **שלמה זלמן ליפשיץ** וצלה"ה האבד"ק ווארשא בעל שו"ת חמדת **שלמה** זיע"ע ועכו"א: וכדנן אחזיקנא להון רחימי דנפשאי. אבא ובנהא. די כתיבי קדמאי. טיבותא מלא חסנאי. ואנא בצלותא ובבעותא. קדם די עבד עלמא כרעותיה. די יהני להון זכותא. דרבינו כהנא קדישא ריש גלותא. בעלמא דין ובעלמא דאתא. כרמיזא מסומא דמרנא ורבנא כהנא רברבא בהבטחתא. קדמא די קדושת נשמתא. בשמיא עלתא. די יהוי מצלא ומגינא. לכולא די רב ספריא דילי' יוציאו לעלמא בניניה. ברב חסדא ורב הונא. ישרי עלייהו ברכתא. ברב חנינא וזכוותא. ויקובל צלותנא כקרבן וכעולתא. די נזכה בעגלא לבנין ירושלים קרתא דשפרתא. בעתירתא די מעתיק כתביא קדישתא: **שלמה גבריאל** בהרמ"ז וצ"ל הנ"ל

לבושי צדקה

(מועתק אות באות מכתב ידי קודש של רבינו הקדוש המחבר זי"ע. אשר נקבו בשם לבושי צדקה. תוכנו להצויק רבינו בעל הלבושים זי"ע ולהצילו מקושיות והשגות שהשיגו עליו רבותינו הסמ"ע והש"ך זי"ע. וזה לשון קדשו של רבינו הקדוש הכהן הגדול והקדוש מלובלין זי"ע א ועכ"א):

ב"ה לבושי צדקה על חלק ה' מהרב הלבושים הנקרא עיר שושן משלחן ערוך וטור חושן משפט..

סימן א' סעיף ו'

וכשמשעריין כו' כגון כפל בגנב ור' וה' בטובח כו' הכל צריכין לשער כו'. וכתב על זה הסמ"ע (ס"ק י"ח) וזה אינו שהרי בס"ס שמ"ט נתבאר דכל היכי דלא תפיס ליכא למאן דאמר הנדינן ביותר מכדי נזקו עי' שם מלתא בטעמא ע"כ. ור"ל ממה שכתב הטור שם בשם הרמ"ה דאי תפס טפי מכדי נזקו משקינן מיניה דתקנתא עבדי לניזוק דלא יפסיד אבל לארוויחי מיניה דחברי' לא והרא"ש חולק דסבירא ליה דתפיסה לאו תקנתא היא אלא דינא דעביד אינש דינא לנפשיה עי' שם וסבור הרב ז"ל דמתבאר מזה דבנידו דלכולי עלמא תקנת הגאונים היא דמודה הרצ"ש להרמ"ה דבטפי מכדי נזקו לא. ובעניוהי לא דמי כלל להתם דשם דייק הרמ"ה ז"ל בלשונו תקנתא כו' לניזוק. דודאי אין כאן בתפיסה תקנה למגדר מלתא שלא ירבו כזיקים בישראל. דבאמת יזהר המזיק שלא יתפסנו הניזוק. וע"כ אין התקנה א"א לניזוק ובוה שפיר סברתו

נכונה דלארויחי לא תקנו לי'. אבל בהך תקנה דמגדין מפורש בלשון ר"צ גאון שבהרא"ש וזולתו דהוא לפי שראו שבני ישראל פריצים בנזקין ועשו למגדר מלתא לנדות שיוקנס כדין. וא"כ בזה שפיר על טפי מכדי נזקו מגדין דבלאו הכי לא הוי מגדר מלתא. דגם מצות התורה כמו כפי בגנב הוא למגדר מלתא דבלאו הכי לא יחוש מלגנוב שמא לא יוכר ואם יוכר יחזיר ולא יפסיד ולכך צותה התורה כשימצא ישלם כפל ולכך יחוש שלא יפסיד וכן בד' וה' הוא למגדר מלתא למאן דאמר דרשינן טעמא דקרא יעו"ש במורה נבוכים ח"ג פרק מ"א וזולתו. ומשום האי מגדר מלתא חשו הגאונים נמי שלא יהיו שוב חוזרים להיות פריצים על ידי שביטלו דיני קנסות ותקנו לנדות וזה לתועלת המזיק שלא יזיק לא לתקנת הניזוק ולא דמי להתם כלל. וזה פשוט. ומה שכתב הטור שם הג"מ לתפיסה עי' שם משום דהא צדיפא לי' דמהני מן התורה וצריך לדקדק טפי בדינו משא"כ מגדין דאינו א"א תקנת הגאונים אין

צריך לדקדק כל כך בחלוקות שבו. ועוד דבא להשמעינו פלוגתתייהו דהרמ"ה והרא"ש בזה שלא זכרם בסומן א':

ומה שדייק עוד הסמ"ע מדעת הטור דכאן שכתב לנדות החובל כו'. לא ידעתי למה (לא) דייק איפכא מריש לישניה בשם הרי"ף אע"פ שאין גובין קנס כו' יעו"ש מה שכתב בכל קנס שזכר בריש הסימן, ולשון רב שרירא ודאי לאו דוקא חובל נקט. ואם באנו לדייק בלשונו יש לומר דנקט חובל ודכוותא דשכיחא אבל דבר שאינו מצוי אעפ"י שיש בהם חסרון כיס כגון בהמה שחבלה אין מגדין. וכפל שכיחא. ומיהו יש לומר (דלא) בא למעוטי א"א דקושטא דרב שרירא גאון נראח הוא תשובת סאלה ועל מה שנשאל השיב ומעשה שהי' בחבלה הי'. ולכן נקט בלשונו חובל ולא בא למעט או לרבות כלום:

שם. **המבייש** כו' אעפ"י שאין דנין כו' ועוד דהא קיי"ל שהוא פטור ממלקות נו' אין טובין מלקות מאן דכר שמי' הא

מדין ממון מיירי. ונראה דרצה לומר אפילו ממלקות אע"ג דאיכא לאו משום דהוי לאו שאין בו מעשה צריך לומר ממון. ובחנם כתב הסמ"ע |ס"ק כ"ב| ולא כמו שכתוב בעיר שושן ע"י שם. דהרב חדא ועוד קאמר חדא דאין דנין בושת ואפי' דנין הא קיימא לן דפטור גם ממלקות:

סימן ג' סעיף א'

מן התורה אין נקרא כ"ד אלא ג' כו'. הסמ"ע השיג עליו בזה מדברי הרמב"ם. וכבר הרב ש"ך החזיק במעוז דעת הרב ותמה יקרא על דעת הרמב"ם בזה ע"י שם. וראיתי להרב בית אברהם סי' י"ב האריך ליישב דברי הרמב"ם ואינו מתוור. גם מה שכתב תוך דבריו דלר' מאיר דפרק זה בורר מוכח דס"ל אחד דן מן התורה ליתא. ודאי דמוכח להדיא מדברי ר' מאיר בפרק קמא דף ו' ע"א בהא דמקיש פשרה לדין מה דין בשלשה ע"י שם מקרא דעושה משפט וצרקה דסבירא ליה מן התורה דין בשלשה. וכן כתב הרב קצות החושן סוף ס"ק ב' בהא דר' מאיר ברק אחד דיני ממונות דל"ד ע"ב אי מה ריבים בג' ע"י שם. ואנן יד עניותין בחידושנו בסייעתא דשמיא כתבנו ליישב דברי הרמב"ם בתרי אנפי על דרך הפלפול ולפי שאינו מענין מכוון הקונטרס לא ראינו להעתיקם הנה:

סימן ה' סעיף ב'

מפני שהעם טרודים. הסמ"ע כתב מפני שהב"ד טרודים ודלא כעיר שושן ע"י שם. ונראה דהרב כלפי שכתב אח"כ דמותר לדיינים יקבל טענות דבזה אין הדיינים טרודים רק שלא להזמינם הוצרך לומר מפני העם. דבלאו הכי יזמינם לקבל טענות. ובלאו הכי נמי לא ידענא מנא ליה דלשון העם ר"ל רק בעלי דינים. ואני אומר אלו הי' כונתו רק לבעלי דינים הי' לו לומר מפני שהבעלי דינים טרודים אבל משהעי לישנא דחכמתא מפני שהעם דכילל בי' בין דיין ובין בעלי דינים דבתרווייהו יש רבותא דטרודין דיינים לענין באו מעצמן ובעלי דינים לענין לקבל

טענות. ומה שכתב הרמב"ם בפרק כ"ה מהלכות סנהדרין מפני שהעם טרודים במופדות וקאי רק על בעלי דינים. היינו משום דדיינים בני העיר והוא הדין נמי בעל דין בן עיר אין טרוד. אי נמי הוא הדין דיין מעיר לעיר טרוד ולעולם לשון העם כילל תרווייהו ואולי צריך לומר שהם טרודים וכיון דכל ג' הדיוטות הם ב"ד דאין לנו עכשיו סמוכין ולא מומחה לריבים האינדא שפיר גם הם מאחד העם:

סימן ז' סעיף ג'

סומא כו' וקיישה התורה ריבים לנגעים כו' דלא גרע ראיית סומא כו' בלילה כו' ע"י שם. הרב סמ"ע ס"ק ז' כתב על זה ולא דק דלא קיימא לן כההיא דמקשינן ריבים לנגעים דיחידאי ולמאן דמקיש אפי' באחת מעיניו פסול וטעם דחוק מה שכתב העיר שושן בטעם הכשר באחת מעיניו ע"כ. ובמחילת כבודו המעיין בגמרא |דף ל"ד ע"ב| יראה בזה דעת התוס' שם דטעם הכשר באחת מעיניו דלדין דקיימא לן כרבנן לית לן היקשא דריבים לנגעים. אמנם לפי זה לדין אף בשתי עיניו כשר יעו"ש ובפרק בא סימן. אבל הם הניחו שם בתימה דלמא לעולם רבנן נמי מקשי ריבים לנגעים וטעמיהו בלילה מקרא דשטטו בכל עת. וזה דעת רש"י שם דפירש ראי' דלילה לסומא באחת מעיניו דיותר ראיית סומא באחת מעיניו ביום מכל אחד בלילה |והרב פה ביאר זה יותר ולעולם אף לרבנן מקשינן ריבים לנגעים והיינו טעמא דפסול בב' עיניו. רק אחת מעיניו דמי ללילה דאתרבי מושפטו דלא נקיש וכקושיית התוס' ודברי הרב ברורים. ואדרבא דברי הסמ"ע תמוהים לדבריו דלא מקשינן מאי טעמא דבשתי עיניו פסול. ושוב מצאתי אח"כ להרב פנים מאירות ח"ק ג' סי' ל"ט| ולהרב כנסת יחזקל סימן פ' | ולהרב התומים ס"ק ב' דהני תלתא רבנן סמיכי הערו ג"כ במה שכתבתי להצדיק הצדיק הרב ז"ל. והרב באוריה ותומים מיתתי דכן מפורש בדברי הרמב"ן במלחמות ודלא מצא חבר להסמ"ע דלא נקיש ריבים לנגעים ומכל מקום יפסל סומא

כו' עיניו אלא הרז"ה בבעל המאור בלכד ע"י שם:

שם סעיף ה'

דהקפידה התורה בעסקי דינים אאנשים דוקא דכתיב ועמדו שני האנשים אי נמי מדכתיב וישארו שני אנשים במחנה כו' זקנים שבירר כו'. כתב על זה הסמ"ע |ס"ק י' דהוא טעם זר. ולפי ענ"ד דברי הרב הן דברי הירושלמי. וזה לשון התוס' נדה דף ג' ע"א ד"ה כל ובירושלמי פוסל אשה לדון דילפי מועמדו שני האנשים ואית דילפי מוישארו שני אנשים בכחנה ע"כ. וע"י שם במהרש"א ובמהר"ם לובלין דאין מובן ומה שהגיהו בזה על פי דעת הירושלמי. ואחר כל זה כהב המהרש"א דאינו שוה לו. דלפי הגהתם הילפותא לפסול נשים לפדות רק דמקילא נשמע לדין ולמה להו להביא אותו ילפותא דהירושלמי ולא מגמרא דילן ריש פרק שבועות העדות ע"י שם. ולפי ענ"ד דברי התוס' ברורים כדברי הרב. וזה לשון הירושלמי ריש פרק לנו שפירי הלכה א' והא כתיב ועמדו שני האנשים מיעוט אנשים שנים א"כ למה נאמר שני שיהיו שוין והכתיב לא חטה משפט גר הרי מצינו גר דן עם מי שאינו גר כו' אלא מפניא להקיש לג"ש נאמר כאן שני ונאמר להלן שני מה שני שנאמר להלן אנשים ולא נשים וקטנים אף שני דכאן אנשים ולא נשים וקטנים הרי למדנו שאין האשה מעודה מנלן אין האשה דנה ריב"ב ר"ח בשם ר"י נאמר כאן שני על פי שני עדים ונאמר להלן שני וישארו שני אנשים במחנה מה שני דלהלן לא נשים וקטנים אף שני דכאן אנשים ולא נשים וקטנים א"כ מה תלמוד לומר ועמדו שני האנשים שלא יהי' אחד עומד בו' ע"כ. וראיתי להמפרש הרב קרבן עדה שם פירש בלא כפניא דקאמר מתחלה נמי שני שנאמר להלן ר"ל מוישארו שני אנשים במחנה וקרא דועמדו משתעי ויליף גו"ש לפסול בעדים והא דקאמר כעתה דאין חאשה דנה משום דכל הכשר לדון כשר להעיד עיין שם. והוא תמוה חדא הא הירושלמי קאי להדיא דועמדו בבעלי דינים משתעי דאי בעדים קושיא מעיקרא ליהא מלא חטה גר שאין עוים. דעדים אולי

סמ"צ [ס"ק י"ד] דטעות הוא דצ"ל חביריו. וכן הוא בפירשו' ושאר פוסקים ע"כ. ואצפ"י שהוא דקדוק חלוש אם נשמט היו"ד מתחת יד המפתיק או המדפיס. מכל מקום הואיל והעיר בזה הסמ"צ ראיתי דדבר גדול דיבר במה שכתב חבירו וממנו ראה למה שכתב הרב נחובות המשפט סימן ג' ס"ק ג' דיחיד כשיכול לדון יכול ג"כ לקבל עדות ביחיד לענין שהוא דן על זה ע"י שם. דהכי נמי אלו הי' עד נעשה דין א"כ הנהו אחד או שנים מהדיינים הרואים לא תהא ראי' בהו גדולה משמיעה וחבורם כשמעידים לפניו לבד מהני כשהוא הדיין על זה ולכך הי' סגי בפני חבירו לבד אלו עד נעשה דין. דרש"י ושאר פוסקים שפירשו שמושיב מחבריהן אצל היחיד היינו לקושטא דאין עד נעשה דין א"כ אין היחיד המקבל לחוד דן לשיקבל עדות לבדו אלא צריך לצרף אחרים עמו לדון ולקבל עדות. אבל אין הכי נמי אלו הי' עד נעשה דין שפיר היו מעידים בפני חבירם לבד. ושלשתם היודעים העדות רשאים לדון כן נראה לענ"ד. ונפקא מינה לדונא לענין קיום שטרות דעד נעשה דין ואין הוחיד רשאי לקיים וכולים סגי הדיינים להעיד בפני חבורם ושלשתם מקיימין. ועיין לקמן סי' ל' סעי' י"ב בדברי הלבוש ויש לחלק בין הכא להתם:

שם סעיף ט'

דבלאו הכי כל המתברר מאחד
 אע"ג שאין לעשות כן מדינא כמ"ש בע"ה מ"מ דרכו כו' בזכותו יותר כו'. והשיג על זה הרב סמ"צ ס"ק כ דזה שרי מדינא לצדד בזכותו כמו שכתב הרא"ש ושהכל תלוי בשלישי המכריע ולכך גם אוהב שרי ודכן הוא במהרי"ק ע"י שם. ולא ידעתי דכפי זה בכל ב"ד נמי יהי' רשאי אחד להיות אוהב דב' האחרים יכריעוהו. אלא ודאי דאף יכריעוהו מ"מ אסור להיות אף דין אחד הנוטה לאחד מהבעלי דינים וגם בזה בורר לו אחד זה אסור. וזה לשון הרא"ש ריש פרק זה בורר הוא סובר כך שיהטך בזכותו יותר מבזכות האחר אבל הדיין בעצמו חלילה כו' אבל מתוך שזה ביררו מבין דבריו לאשורו ואם יש לו שום צד זכות כו' ע"כ.

נשים דנין תנהו ענין למי שעוכדים בסניהם. ועדיין שני מיותר והא לא שיך שני אדיינים שיהיו שוין דהא דיינים אינם שוים ופשוט לגז"ש לעדים מדיינים. וזה שאמרו הרי למדנו שאין האשה מעידה מעתה ר"ל מעכשיו ומה שאין האשה דנה מזה למדנו דאין האשה מעידה. וריב"ב יליף ג"כ גז"ש עדות מדין רק לא משמע ל' דיהי' ב' אנשים אדיינים אלא אבעלי דינים וא"כ על כרחך אנשים לאו דוקא. וא"כ ליכא תו למילף עדים ג"כ מועמדו ולכך יליף פסול נשים לדון מוישארן וכנ"ל בשם הלבוש דבברירת דיינים משהצי קרא ויליף עדים בגז"ש דשני שני מהתם ופריך לדידי' מה תלמוד שני. זה ברור לענ"ד בכונתו. ומעתה דברי התוס' פשוטים דהילפותא לענין דין אית דיליף פסול אשה לדון מועמדו ואית דיליף זה מוישארן וכנ"ל. רק דעל מאן דיליף מועמדו קשה דבגמרא שבועות מצריך ועמדו על פסול נשים לעדות. ולכך הביאו דיליף מיניה גם כן שני שני לפסול עדים. ואפשר להגיה בדברי התוס' ויליף מינ' לעל פי שנים עדים כדי שיהי' הלשון מתוקן והן הן דברי הרב הלבוש מפורשים בתוס' וירושלמי: **אח"כ** ראיתי להרב אורים ותומים **א"ס"ק** ה' מה שכתב לפרש דברי התוס' על פי הנוסחא שהביא מהירושלמי ריש ס' שבועות העדות והיא רחוקה הרבה מנוסחא דלעיל יצו"ש באורך. וראיתי שפירש ג"כ הרי למדנו כו' מעתה כו' על דרך שפרשתו רק דשם הנוסחא בהיפך ע"י שם. ויש להשיב על דבריו בירושלמי ובתוספות ולפי שאיגו מצניינו וגם אין הירושלמי דשבועות לפני קצרותי. רק במה שרצה להסיב זעת הלבוש שם ג"כ לדעתו ודלכך נחזקין הוא תמוה. דלדבריו אין הילפותא בירושלמי מאנשים דועמדו דההיא בבבלי דינים ולא מאנשים דוישארן דההיא בסנהדרי גדולה אלא מגז"ש דשני שני. וא"כ אין זכר לדברי הרב הלבוש כלל אף לחד מטעמו ואין צריך לומר למה שהלקם לשנים. ולכן מה שכתבתי בדעתו ברור ונכון:

שם שהעיד אחד או שנים מהדיינים בפני חבירו. כתב הרב

שפיר בעינן שוים ואשמעינן שני דשוין ומה קאמר אלא מפניא להקיש כו' כיון דהדר ב' ומוקי קרא בעדים תו בלאו הכי לא קשה בידי והוה ל' לומר אלא קרא משתעי וקושיא זו קשה ג"כ על דברי מהר"ם לובלין ע"י שם. ותו כיון דועמרו בעדים משתעי א"כ הרי ב' גופי כתוב אנשים ומה צורך לגז"ש למעט נשים וקטנים דמאנשים מילא אימעות נשים וקטנים וכדכתבו התוס' פ"ק דב"ק דף ט"ו ושאר דוכתי וכדיליף גמרא דילן בשבועות מאנשים. ותו מה ענין הרי למדנו כו' מעתה כו' להכא באמצע חזנין דהרי דברי ריב"ב שייכים לענין הקודם דלמה דהוא דריש מקרא אחרינא למעט נשים וקטנים הדרא קושיא לדוכתי בועמדו מה תלמוד לומר שני ומשני שלא יהא כו' ומה שייכות ביניהם הך הרי כו' מעתה כו' [וזה קשה ג"כ לדברי המהרש"א ע"י שם :

ולכן הברור דועמדו אבעלי דינים ומשום דמיהר אה אינו ענין לפומדים דודאי אף נשים וקטנים עומדים נתנו ענין אמי שעומדים לפניהם. ולהלן דקאמר ר"ל קרא דעל פי שני עדים. ולפי גירסא שלפנינו יש לפרש בדוחק דמאנשים אי אפשר ללמוד לפסול אשה לדון דאנשים אעומדים קאי דלא מיותר רק שני מיותר אוקמי' אדיינים ומנא ל' דלא נשים וקטנים לכך יליף מעל פי שני עדים ועל עדים יש להירושלמי לימוד אחר. וזה שאמרו הרי למדנו במקום אחר שאין אשה מעידה מעתה כו' וזה דחוק אע"פ שהי' כרווח כפי זה בלשון התוס'. ולכן נראה עיקר כפי שנראה מהגירסא שהי' לפני המהרש"א דצ"ל מה שני ש: אמר כאן אנשים ולא נשים וקטנים אף שני שנאמר להלן כו'. וכן הוא הלימוד בספרי והביאו הרב כסף משנה ריש פרק ט' מהלכות עדות. רק לפי מה שכתב שם כפשוטי דועמדו אבעלי דינים ויליף גז"ש לעדים א"כ אדרבא יש ללמוד להיפך דודאי אנשים דבבבלי דינים לאו דוקא אנשים אלא הוא הדין נשים וקטנים שהרי כבר נאמר לא תסה משפט אלכנה והוא הדין לעדים. רק העיקר כדברי הרב הלבוש דמאנשים נלמד לדיינים ולא נשים וקטנים באם אינו ענין לבעלי דינים דאף

לבושי צדקה

בוה. ועיין בהרב הלבוש ריש סימן י"ג משמע כנ"ל:

שם סעיף י"ב

והרי הוא כרין בית הכנסת כו' כמ"ש בדין ספר תורה. עיין להרב סמ"ע [ס"ק כ"ח שכתב ולא כמו שכתב העיר שושן דמדמה שני בית הכנסת בעיר לשני ספרי תורה בבית הכנסת ע"י שם. ובאמת הרב השמיט כל עיקר דברי רבינו ירוחם שמביא בבית יוסף שכתב ודוקא שיש ספר תורה אחר באותו בית הכנסת שרגילים להתפלל. ונראה דסובר דדברו הטור משמע סתמא בכל גונא וכן לשון הרא"ש בתשובה אם יש ספר תורה אחר בעיר משמע להדיא להיפך. ולכך סבירא ל"י דהרב בית יוסף מיייתי דברי רבינו ירוחם בשם הרא"ש לפלוגתא על דברי הטור ותשובת הרא"ש ופסק הרב כמשמעות הטור ושול"ת הרא"ש ולכך לא הביאו לחלק בספר תורה ולכך שפיר מדמה בית הכנסת לספר תורה:

סימן ח' סעיף א'

על מנת שישאל כו' אי אפשר לו להציע ולהפעים הטענות כו'. ותמה הרב סמ"ע דברשי"י מפורש שמה לא ישאל לפעמים ונמצא מטה דין. ונראה דהרב שינה מלשון הרמ"א על סמך שישאל והוא כתב על מנת שישאל כל דין ודין שיבוא כו'. דבממנין אותו בסתם על סמך שהיא מעצמו כיון שאינו יודע ישאל לחכם שפיר יש לחוש דשמא יהי אינו יודע שאינו יודע ולא ישאל איזה טעם ולא דמי לשוחט ביו"ד סימן א' סעי' ב' דמהני מסתק ושואל, אבל בממנים אותו בפירוש על מנת זה שישאל כל דין ודין שיבוא לידו אפ"י שיחשוב שיודע כעצמו עם כל זה ישאל לחכם א"כ מה חשש יש. ולכך פירש הטעם דאי אפשר לו להציע כו'. ונפקא ל"י זה ממה שכתב אה"כ לפרש הגמרא ובמקום תלמיד חכם כאלו אצל המזבח על זה הדרך ע"י שם. דלטעם שמה לא ישאל אינו אלא גזירה דרבנן כמו בכל כהאי גונא שנזרו חכמים כיון דכשישאל מהני רק גזירה דלמא איזה טעם לא ישאל. והרי הגמרא יליף לה מדרשא דסמוכים

מקרא של תורה דאסור אף במקום תלמיד חכם. לכן כתב הטעם דלא יוכל להציע דזה אינו גזירה אלא בכל פעם אף כששואל מכל מקום לא מהני. ויצא לו דין חדש דאף בעל מנת אסור:

סימן י' סעיף ד'

שנאמר כקטן כגדול כו'. ותמה על זה הרב סמ"ע דהגמרא קאמר דזה פשיטא וקרא צריך לאקדומי. ובאמת כן קשה על דברי הטור כיון דבגמרא קאמר פשיטא רק ניקר קרא לאקדומי וזה נחבאר בריש סימן ט"ו. וכבר העיר בזה הט"ז ינ"י שם מה שדחק בוה לדבריו עדיין קשה זו מנא ל"י להטור. ולכן נראה לי ששט דמפרשי קושיית הגמרא אי לעיוני ביה פשיטא אדברי ריש לקיש דאטו לאהדורי אורייתא בעי פש נא דכך אמרה תורה דמשפט הקטן וכשפט הגדול שוה ומה בא להשמיענו. ועל זה אמר לאקדומי דריש לקיש קאי לאקדומי ולמד זה ממה שהקדים הכתוב הקטן לכגדול לאשמעינן דיש להקדים ג"כ הקטן לגדול וזה החידוש למדו ריש לקיש מלשון הפסוק. וא"כ אהי שפיר דמפסוק שפיר נשמע גם לעיוני משטטא דקרא. ועל הפוסקים אין קושיא פשיטא מה בא להשמיענו הרי מזורש בכהוב וכמו שכתב הרב מגדול עוז על הרמב"ם כמה פעמים דמוכרי אף המפורש בקרא. ודברי הטור והרב נכונים:

סימן י"ב סעיף א

והאי לא תגורו על כרחך לאחר כו' היה לו לומר לא תיראו כו'. וכתב על זה הרב סמ"ע דהוא אריכות ללא צורך. ושטט משום דסינא דקרא ושפטתם צדק ומשפט היינו גמר דין כדפרשי על ושפטו כו' ע"י שם. והנה זה דעת רש"י בסנהדרין דף ל"ד ע"ב. אבל מדברי התוס' שם ד"ה יום מבואר להדיא דושפטו מיירי נמי תחלת דין. ועיין להרב טורו אבן בחידושו לראש השנה דף כ"ה ע"א] ד"ה מה משפט הוכיח נמי כדברי התוס' מגמרא דהתם. והרב לטעמי' דבסימן ה' [סעיף ג] העתיק דברי התוס' שם ואיפכא ליכא למימר כו' ע"י שם. ושפיר הוצרך לחדש טעם

משמע דלהפך בזכות זה שבררו יותר מבזכות האחר אסור. וכן דעת הרב וכנ"ל דאף אחד מהדיינים צריך שלא יהי' לו נטיה לאחד מבפלי הדיינים אף דיש מכריע רק דזה ממילא מאחר שזה בררו הוא מבין טענותיו לאשורו יכול למצוא לו זכות אבל לא שיהי' נטיה בדעתו לזכותו דזה אסור. וא"כ גם אוהב אסור ושפיר כתב הרב דרק מאחר שדרך הבוררים מכל מקום לחפש וכתו א"כ אין נ"מ במה שהוא אוהב ולכך גם אוהב שרי. אמנם במהרי"ק מפורש כדכרי הסמ"ע אבל עיינתי שם במהרי"ק וראיתי שכתב להדיא דלא נפסל אוהב אלא כהך דפרק שני דייני שהי' מומחה לרבים הדין יחידי אי נמי אפי' אם תמצא לומר דהיו אחרים הי' הוא העיקר ראש הב"ד אבל כשזה בורר לו אחד כו' והשלישי מכריע שרי ע"י שם. הרי דעתו באמת דגם בכל ב"ד שאחד אוהב לבעל דין כשאין הוא העיקר שרי דאחרים יכריעוהו ומה שכתב זה בורר לו אחד אולי נידון שאילתו כך הי']. וסבור באמת דאחד מהדיינים הנוטה קצת לאחד מהבפלי דינים שרי. ועל זה הקשה ממה שכתב הרא"ש דאסור בזה בורר לו אחד שיטה אחד משפט ח"ו. ותירץ דרק במח שהדין שקר זה ודאי אסור אף בדין אחד אבל נטייה לחפש בזכותו יותר שרי בדין אחד זהו דעת המהרי"ק. אבל כלי מה שנראה מדעת הרמ"א ושאר פוסקים דבכל ב"ד אסור להיות אחד אוהב אף שאין הוא העיקר וגם מדברי הרא"ש שכתב סובר שיהפך בזכותו יותר. משמע משמע דאסור שיהפך יותר בזכותו אף דבלבבו נוטה ג"כ באמת להפך בזכותו יותר] ואפ"כ כתב הרמ"א דרק בזה בורר לו אחד שרי על כרחך הטעם כדעת הרב: **וראיתי** להרב אורים ותומים [באורים ס"ק י"ט כתב בשנים אמרו אכת כו' ולכך נתכוין העיר שושן ויפה כתב כו' יעו"ש באורך. ובמהילת כבודו כנראה שלא ראה דברי הרא"ש דשם מבואר חילוקו. וגם הרב סמ"ע ראוהו שהרי מביאו. וקושייתו על העיר שושן דפי הכריחו זה לכאן שהוא מאחר שדרכם כו'. הרי אפי' בדוכתי דאכשור דרי והבוררים נוהגים על פי הדין ג"כ כשר אוהב. דזה לצדד בזכות שרי מדינא ואוהב ג"כ רק מצדד בזכותו. ומה תירץ

יפה שכתב. וכן כתב הרב תורת חיים
בחיודושי הגמרא דף ו' ע"ב, כדברי
הרב ע"י שם:

שם סעיף י"ד

שאפילו לא בנה אלא אחד כו'
גם השני קנה בחליפין.
הרב סמ"ע בס"ק כ"ג השיג על זה
ודבריו סתומים. ועיין בב"ח בתירוק
שני כתב כדברי הרב דיש לומר
הרשב"א דמצריך קנין שניהם סובר
כדעת הרמב"ם אבל למה שכתב הטור
[יש סי' קנ"ז כהרא"ש בקנין אחד
סגי. וראיתי להרב אורים שפירש
דברי הסמ"ע דמיירי הכא בשניהם
אין רוצים לבנות הכותל ועל זה
נתפסרו דמוכרחין לבנות ע"י שם. ולא
ידעתי מאן שם ל"י לפרש הכי והרב
והב"ח מפרשי ל"י כפשטי' דזה חפץ
לבנות וזה חפץ לבנות וכל אחד אין
מניח לחבירו ועל זה נתפסרו שזה
יבנה כך וכך וזה כך וכך ושפיר נקנה
להשני בחליפון כשזה התחיל לבנות
שיוכל גם הוא לבנות כפשרתם:

סימן י"ג סעיף א'

דשלישי למה להם ודאי יסכים
ואם לא יסכים הרי יש
כאן רוב. הרב סמ"ע ס"ק ח' חמה
על זה דהא צריך השלישי שמא יאמר
סברא שיוודו כדלקמן סעיף ז ולכן
כתב טעם אחר ע"י שם. וכבר השיב
על טעמו הרב בתומים. אבל טעם
הרב נכון למדקדק בלשונו שכתב ודאי
יסכים כו'. דהטעם דצריך השלישי
לכאורה הא ב' ספיקות שמא לא יאמר
טעם חדש ואם יאמר שמא יכריעוהו
והוא כעין רובא ומלתא דלא שכיחא.
וצריך לומר דזהו רגיל כמו שאמרו
ז"ל אין דעתן שוות כו' ויחדש דבר
שלא יסכים עמהם ואולי לא יכריעוהו.
וזהו בכל ב"ד אבל בזה בורר לו
אחד שכתבו רש"י והרא"ש בעל דין
סומך אלו הי' אפשר להפך בזכות
בודאי הבורר מהפך בכל האפשרות.
א"כ ודאי וברור. דהשלישי יסכים
עמהם במה שהסכימו שניהם דאלו הי'
אפשר שום צד לזכות אחד או לחייב
כבר היה בוררו או בורר שכנגדו
מוצאו יותר מהשלישי כנ"ל ובנדאי
יסכים השלישי. ואם באולי חשש
רחוק שימצא דבר חדש הרי יש רוב

הנשאר. רק חשש שמא לא יכריעוהו
וזה מיעוטא דמיעוטא דאין לחוש לו
כיון דעל הרוב יסכים וגם אם לא
יסכים יכריעוהו ויש רוב נגדו רק
שמא לא יסכים ולא יכריעוהו לזה אין
לחוש כן נראה טעמו:

ובזה נחא דלא קשה מה שהקשה
בתומים על דין זה מהא
דקאמר מאי שנא דעבדי הכי אמרי
במערבא כו' ומה קושיא דלמא עבדי
הכי למעט בדיינים. ולמה שכתבתי
לא קשה מידי דזה רק למסקנא דאמרי
במערבא דבו. בורר לו אחד יצא
הדין לאמיהו דהבורר מהפך בזכותו
לכך סגי בשנים מטעם הנ"ל. אבל
למה דלא סלקא דעתין אכתי מזה אין
הכי נמי דבעי שלשה כבכל דין ושפיר
פריך מאי שנא כו'.

למה שכתב עוד שם בתומים מלשון
המשנה דיני ממונות בשלשה
זה בורר לו אחד כו' וקשה ממה נפשך
אם אין שוים בדעה אחת פשיטא דבעי
שלשה אף לשמואל דשנים שדנו
דיניהם דין ואי הושוו בזה בורר לו
אחד הא אין צריך שלשה ע"י שם.
לפי צנ"ד יש לומר דרישא ר' מאיר
דהבעלי רינים בוררים השלישי א"כ
ודאו אי אפשר לברור כשלא ישו
דודאי ידע כשלא הושוו מי המוכפ
בבוררים. דהא קיימא לן מגין לדיין
שלא יאמר אני מזכה וחבירו מחייב כו'
וזה שייך לכאורה אף בבוררים דאף
שיודע שבוררו מצדד בזכותו מ"מ
בהסכמתו סבור ששניהם הושוו רק כל
אחד תובע ומברר יפה זכויותיו. ובלאו
הכי הוי הולך רכיל דנתחייב מכחו
לבד וגרמה מחלוקת. ומטעם זה נראה
לי לכאורה דכשהבוררים בוררים
השלישי בגמר דין כשלא הושוו צריך
שלא ידעו הבעלי דינים. וזה לדין
אבל לר' מאיר דצריך דעת הבעלי
דינים א"כ צריך שיבררו השלישי
סרם ישבו בדין לכך אמר דיני ממונות
בשלשה כך נראה לצנ"ד.

ולפי הטעם הסמ"ע פשוט דלא קשה
מידי דזה לדין דהבעלי
דינים בוררים רק שניהם א"כ הוי
קבלום. אבל לר' כאיר דבעלי דינים
בוררים אף השלישי א"כ ממילא דלא
קבלום לשניהם א"כ שפיר דלא סגי
בשנים וצריך שלשה אף כשהושוו
ושפיר קאמר דיני ממונות בשלשה.
ויש לומר דאף לטעם הרב למה שכתבתי
לעיל לא קשה מידי. דיש להקשות

הקושיא לר' מאיר דבעלי דינים בוררים
ג"כ השלישי מאי שנא דעבדי הכי
כדפריך הגמרא על זה בורר לו אחד.
וצריך לומר דסובר דבזה עדיין אין
יוצא דין לאמיתו אף דכל בורר מהפך
בזכותו מ"מ יש נגד זה בורר שני
חשש דבורר אחד מיפה טענתו נגד
השני ולא סמכה דעתייהו עדיין. דאף
דבצד אחד יש בזה בורר לו אחד
מעלה על דין דעלמא דבוררו מצדד
בזכותו נגד זה יש חסרון דבורר שני
מצדד להיפך. ולכך שניהם בוררים
השלישי דסמכה דעתייהו על השלישי
מתוך ששניהם ברוהו מעיין יפה בדברי
שניהם ואי אפשר ליחיד להבריש
המרובים אלו היה אפשר למצוא זה
זכות. וזה דיוק לשון הגמרא מתוך
כו' ושניהם כו' ליישב דברי ר' מאיר.
ולפ"ז זה נכון לדין דאין צורך
ושניהם כו' דדעה בעלי דינים כמכה
אשנים דזה בורר לו אחד דודאי כל
אחד יהפך בזכותו כל מה דאפשר
ויצא הדין לאמיתו דאין חוששין דיסכים
אחד שלא כדין על ידי האחר דמהפך
בזכות שכנגדו שפיר ודאי השלישי
יסכים להם וכנ"ל. אבל לר' מאיר
דהחשש מתוך שזה בורר להם אחד
בורר אחד אולי יגבר על חבירו מתוך
שמצדד רק לאחד שפיר צריך שלשה
אף כשהושוו ושפיר אמר ר' מאיר
דיני ממונות בשלשה:

סימן י"ד סעיף ה'

ואז מיד יצטרך לבוא לפני הדיינים
או יבררו דינים. עיין להרב
סמ"ע [ס"ק י"ג, כתב ודלא כמו
שכתב בעיר שושן ע"י שם. וזה לשון
תשובת הג"ש כשאנן שמביא בדרכי
משה יוכל לדחותו שלא יטעון עד יום
ג' אבל בדיינים בוררים להם לאלתר
זה בורר וזה בורר ע"כ ומפרש הרב
סמ"ע דיינים בוררים לאלתר ביום א'
ולכן כתב דלא כעיר שושן. ולפי צנ"ד
פירושו כלפי שאמר דלענין הטענות
יוכל לדחות חזר למה שכתב למעלה
דבדיינים אין יכול לדחות לב"ד הגדול
אזילנא. דלא זו זו אלא אף לדחות
איזה ימים עד שנתיישב בדבר איזה
דיין לברור ג"כ אינו יכול אלא
לאלתר ביום ג' כשרוצה לטעון יברור
לו דיין בלא דחי' מיום ג' והלאה.
והן הן דברי הרב. ועי' בתשובות
מיימוני לספר משפטים סי' ב' |

דבמקום שהעתיק הדרכי משה באכסנאים לדון כתוב שם בוררים משמע זהכל אחד :

שם סעיף ו'

דלאו כל כמיניה להוציא מה שירצה כו' הרב סמ"ע תמה על זה עו' שם בס"ק כ"ט והרב ש"ך רצה להגיה בדברי הרב עי' שם. ולפי ענ"ד פשוט דלאו טעם אדאינו נשבע קאי דכבר כתב הרב תומים ושאר אחרונים דרק משום דאפ"ר לברר הוא ואין הכי גמי דאם לא היה אפשר לברורי דנשבע עי' שם. רק הוקשה מהא דמהני שומא ומקרי אפשר לברורי בשומא והרי שומא אינו אלא על מה שכפי שומתם הי' מוכרח וצריך להוציא ואם הוא צופק דמ"מ הוציא יותר למה לא ישבע ויטול. הרי אי אפשר לברורי זה בשומתם. ועל זה קאמר דאף אם אמת כדבריו שהוציא יותר מהשומא אינו נוטל דלאו כל כמיני' להוציא כמה שירצה יותר מהצורך :

סימן י"ז סעיף א'

רצין לומר מומחים ואז אפי' בדיעבד כו'. זה מדברי הר"א בר שמשון שבמרדכי והיבא בבית יוסף סוף סי' ג. ומה שכתב משום הכי נהגו כו' הם כדברי הרמב"ם שבטור וכבר נהגו בכל ב"ד כו'. והרב סמ"ע ס"ק ה השיג על הרב ובתב דהר"א בר שמשון מתיר בסמוכים נמי דיעבד ובאין סמוכין מתיר אפי' לכתחלה ויחיד הוא בזה עי' שם. ומלבד דאין דברי הר"א בר שמשון מוכרחין כדבריו עוד זאת הדבר מוכרח בגמרא ריש פרק שבועות הפדות [דף ל' ע"ב] בעובדא דדביתהו דרב הונא קמי דרב נחמן ובעובדא דרב כר שרביא קמי דרב פפא אתא שליחא דב"ד בטש ביה ואוקמא להעם הארץ ובעובדא דר"י קמי' דאמימר אמר לי' האי עשה והאי עשה כו' והרי כולו לא היו סמוכים. ומבואר דגם באין סמוכים דצריך דוקא בעמידה ועל כרחך דמודה ר"א בר שמשון דבאין סמוכים צריך עמידה רק דסובר דאינו אלא מדרבנן ולכך בדיעבד שפיר דמי. וכדאיתא הכי ריש סנהדרין בפלוגתא דרבא ורב אחא ברי דרב איקא בדשמואל. וכן

כתב הבי"ח לפרש דברי ר"א בר שמשון כהרב וכתב דאין שום פוסק חולק עליו. ובאמת הדבר מוכרח לפי מה שכתבו התוס' ס"ק דגיטין ד"ג ע"ב דמדאורייתא אין לחלק בין לכתחלה לדיעבד. ואיך כתבו הכא דקרא ועמדו למצוה ולא לעכב ולא מצינו דבעינן ששנה עליו הכתוב לעכב אלא בקדשים ועי' תוס' פסחים דף י"א רע"א ושאר דוכתי ובמקום אחר שהארכתי בסרם זה :

אבל קשה לכאורה מהירושלמי דפרק שאמר ריש לקיש מכאן לדיינין שקבלו פדות מצומד דנין על פיו ממתניתין דמגדף הדיינין עומדין על רגליהם והרי התם לענין דיני נפשות דאינו אלא בסמוכים ואפי' הכי בדיעבד שפיר דמי. ומיהו לפי מה שכתבתי דטעמא רק משום דבדאורייתא אין לחלק בין לכתחלה לדיעבד ניחא. דהרב עפרא דארעא שבשולי ארעא דרבנן. אות יו"ד כתב דלא איתמר כלל זה אלא בדבר המפורש בתורה אבל דבר שאין מפורש בתורה אעפ"י שאיסורו נלמד מדרשא שפיר יש לומר דאינו אלא לכתחלה עי' שם. וא"כ הכי נמי זהו לענין עמידת עדים דמפורש בכתוב ועמדו כו' אבל ישיבת דיינין דמדיוקא ילפינן שפיר אף בסמוכים דמן התורה בדיעבד שפיר דמי :

ובזה לא קשה מידי קושיית הרב גאורים ותומים מגמרא דריש פרק ב' דזבחים מיושב תלמיד חכם והתם מן התורה מיירי והרי מהא דתלמיד חכם כשר לעדות הוכיחו הפוסקים דבדיעבד כשר דאי לפול לא הי' תלמיד חכם כשר ומוכח דגם מן התורה בדיעבד כשר. ולמה שכתבתי לא קשה מידי דבלאו הכי מאי פריך הא ר' יהודא ס"ל אם רצו שניהן מושיבין וקיימא לן כוותי'. רק האמר עולא דהכל מודים בעדים שנאמר ועמדו כו' : רק זהו נכון אי ועמדו בעדים אבל להירושלמי שם ובספרי דמוקי ועמדו בבעלי דינין א"כ דלמא סבר רב משרשיא כוותי' ועדים מושיבין ומה פריך. וצריך לומר דלהירושלמי נמי כמו דיליף פסול דאשה מגז"ש שני שני הכי נמי ילפינן פסול עמידה מגז"ש וכיון דבעדים מגז"ש הוא דילפינן א"כ אין מפורש בתורה בעדים ושפיר יש לומר אף מן התורה דיעבד כשר ושפיר קאמד מיושב תלמיד חכם.

וזהו לרב משרשיא אבל לדין דועמדו בעדים וכמו שכתב הרב כאן א"כ עדים מפורש בקרא לכן כתב הרב דאין חילוק בין לכתחלה לדיעבד. [מיהו לשון הרב משמע לכאורה דגם לענין הישיבת דיינין בסמוכים מעכב לדחוק מדברי הירושלמי הנ"ל. ואפשר וצ"ע קצת בלשונו :

ודע

דאני לא הבנתי ראיית הפוסקים דאי דיעבד פסול לא הי' תלמיד חכם כשר יושב וכי מכשירין עדות פסול מפני כבוד התורה עי' שם. ולא הבנתי הרי התורה רק אמרה ועמדו כו' דצריך שיעמדו רק ממילא כיון דמן התורה דיעמוד אם לא עשה כן פסול וכענין כל מה דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני דכל דבר תורה אין חילוק בין דיעבד ללכתחלה דלעולם הצובר על זה לא עשה כלום. וזהו היכי דאיכא עשה יעבר עלי' אבל תלמיד חכם כיון דאמר בגמרא האי עשה והאי עשה עשה דכבוד התורה עדיף וזהו מן התורה עשה חמורה דוחה לעשה הקלה ומן התורה עשה דכבוד התורה עדיף מעשה דועמדו ואין צריך לעמוד וממילא לא עבר עשה כלל ולא נפסל כלל עדותו. ואטו עשה דכבוד התורה דרבנן וחכמים הם שאמרו דכבוד התורה עדיף ודלמא גם זה מן התורה דעשה דכבוד התורה עדיף. ונראה ברור דזה דעת ר"א בר שמשון הנ"ל ולא קשה עליו קושיית התומים מזבחים מיושב תלמיד חכם. אלא דקשה מה מוכיח הירושלמי שם פרק ד' מיתות ממהניתין דהתם לענין דיעבד והא התם נכי משום כבוד השם הוא דעדיף מכבוד תלמיד חכם. ואפשר לומר ראיית הירושלמי נמי רק לענין דיעבד מאין סמוכים בדרבנן דילי' הטעם דבאין סמוכים דרק מדרבנן שפיר דמי דיעבד והא כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון. וילי' דבדעבד הוי גנאי שלא להיות דיניהם דין וכמו שאיתא בפרק הערף תלמיד חכם שמורה הלכה ובא לאחר כעשה לאין שומעין דגנאי לו לחזור. וא"כ יש ג"כ קצת כבוד דיינים וכמו דבמצות עשה של תורה כבוד התורה עדיף לדחות עשה דועמדו הכי נמי בדרבנן דוחה כבוד זה. וא"כ למדנו לענין עמידת עדים דבשל תורה עשה דכבוד התורה דוחה הכי נמי בשל דבריהם דיעבד. והירושלמי מוכיח כן לענין ישיבת דיינין דבשל תורה עשה דכבוד השם

כבוד לבצל אותה סברא עי' שם. ועי' בתשובות מהר"ם זיסקינד ר"ס ד דאפי' דיעה סתמית במחבר ויש אומרים ברמ"א דעת הסתם עיקר. וראיתי בספר עטרת צבי סי' קי"ז כתב בדברי רמ"א נראה לו לפסוק כסברא האחרונה יעו"ש. ולא ראה דברי הש"ך ביו"ד שם דמפורש להדיא דגם בדברי הרמ"א ושאר אחרונים ישנו לכלל זה וראיתו שם הוא קצת ראי' ליש אומרים ויש אומרים לא לפנין סתם ויש אומרים עי' שם ובכללים במקומו הארכתי מזה בסייעתא דשמיא. ועכ"פ כוונת הרב הלבוש דסמך עצמו על זה לכתוב שכתב למעלה דקיימא לן כהרי"ף והרמב"ם והיינו לפי שהביא דעתם בסתם ודעת הרא"ש בלשון ויש אומרים. ובחנם המה עליו הרב ש"ך | ס"ק כ"ט אותו וכתב עליו ולא ידעתי מאי קאמד שהרי לא כתב שם כלל בכל הסימן דקיימא לן כהרי"ף כו' ע"כ. וכונתו פשוטה כנ"ל :

סימן כ"ח סעיף א

שזה כו' להוציא ממון על פי עד אחד. כן כתב גם הרב בית יוסף סימן י"ג והרב סמ"ע ס"ק י"ד תמה על זה דהא אינו מבקש להוציא אלא בהודאתו עי' שם. ולא קשה מידי ודאי החשש שמא יהי' הודאתו או השואתו שלא כדין רק מיראת העדים שלא יראה כשקרן יודה. רק מ"מ אם יש ב' עדים זולתו מה איכפת לו אם כדין או שלא כדין כך אמרה תורה על פי ב' עדים יקום דבר. אבל גורם שיוציאו ממון שאינו מחוייב על פי עד אחד שזה אינו כדין תורה דעל פי ב' עדים שפיר מוציאין ממון אף דאין מחוייב באמת משא"כ בעד אחד :

שם סעיף כ"ה

ודוקא דין משום דכתיב ושפטו כו'. הרב סמ"ע ס"ק ס"ג תמה על זה דהוא ושפטו לגמר דין וחללת דין ולפינן ג"כ מביום הגחילו כקבלת עדות עי' שם. ובמחילת כבודו אשתמיטתי' עצם הרשב"א והסמ"ג שהם דעת היש אומרים דבסי ה' להכשיר דין בלילה בדיעבד והובאו ברא"ש פרק יש נוחלין דמפורש

דאדעתא דהכי לא קבלינהו ולא קבלום אלא לדון והם עשו פשרה דהא אדעת כן קבלינהו כנ"ל אלא מדמה לה לפשרה בלא קנין משמע הא קנין מועיל. ואם מטעם דלזה לא קבלינהו מה מועיל קנין אלא ברור דכונתו כנ"ל דלא קאמר אלא דכ"ש נידון דידן שלא אמר בפירוש פשרה אלא לדון מפשרה דעלמא אבל פ"מ לא גריעא נמי דלא יועיל קנין וכנ"ל. ולכן לא זכר תשובות מיימוני דיש מנהג דאפי' טעו ראשי הקהל אינו חוזר רק בסתם דאינו יכול לחזור והוא ממילא דגם בטעו אינו חוזר דהוי תקנת הקהל כקנין דמהני. דעיקר דחזור דטעו הוי כפשרה בלא קנין דיכול לחזור וכאן הרי תקנת הקהל דאין יכול. וא"כ זהו כשאין טובי העיר בקיאים בדין תורה דע"כ לאו אדעתא דדין תורה קבלום אבל כשבקיאים רק שהם קרובים או פסולים מעבירה וכיוצא דבזה קבלם אדעת דדין תורה לאו אדעת פשרה והכרעת העתם. א"כ טעו ודאי דאף קנין לא מהני אם לא שהיתה התקנה בפירוש דאין יכול לחזור אף כשטעו וזה לא נתפרש בתשובות מיימוני ובתשובות מיימוני קאי אראשי קהל שאין בקיאים בדינים עי' שם. ולכן בדבריו הרב שכתב סתם ולא נתפרש פסולם משום מה. סתם נכתב לפנין לחזור קודם גמר דין דעל זה היתה התקנה דאין יכול לחזור וכנ"ל. כן נראה לי ברור ולפנין טעו לא הדבר תלוי כנ"ל. ובאין בקיאים בדינים הדבר מובן ממילא דאין יכול לחזור וכנ"ל. כן נראה לי ברור בכונת תשובות מיימוני לדעת הרב ואעפ"י שיוצא מהם דינים מחודשים שלא שערום האחרונים יעו"ש בדבריהם:

סימן כ"ה סעיף ה'

דקיי"ל כוותיהו בדינים הללו כמו שכתבתי. כונתו במה שחביא מקודם דעתם בסתם ודעת הרא"ש בשם יש אומרים. והדבר ידוע בכללים וכתבו הש"ך ביו"ד סי' רמ"ב בהנהגת איסור והיתר אות ה דבכל מחברים ראשונים ואחרונים כשכותב דעה אחת בסתם ודיעה ב' בלשון יש אומרים דעת סתם עקריה והיש אומרים טפילה עי' שם. ובתשובות הרמ"ע סי' צ"ו כתב דלא הביא דעת יש אומרים אלא לחלוק

דהוא כעשה דכבוד תורה דהוקש כבודו כו' דוחה הכי נמי בשל דבריהם לפנין פסול דיעבד וכנ"ל. ולפי זה שפיר יש לומר במשמעות דברי הרב כפשטן דגם לפנין צורך ישיבה דיינין בזמן סמוכים מעכב ולא הוי דברי הירושלמי תיובתיה :

שם סעיף ט'

ויש חולקים ואומרים אפי' אינו רואה שהבעל דין מבקש לאומרו כו'. הרב כמ"ע ס"ק י"ט כתב ולא כמו שכתב בעיר שושן כו' ודברי הרב הן הן דברי הכית' יוסף עי' שם ופשטות דברי הטור כן הוא. וכן כתב הרב לחם משנה פרק כ"א מהל' סנהדרין הלכה י' ודטעם חטור בעד אחד דמודה כמו שכתב הרמב"ם שם דהלואי שיודה לדברי העד וכן כתב בט"ז בשם מהרש"ק וכן הסכים הרב בתומים עי' שם ופיין בב"ח :

סימן כ"ב סעיף א

ממונים בעיר כו' אפי' קודם גמר דין כו'. הקשה הרב סמ"ע למה לא ביאר דגם אם טעו אין חוזר. ולא קשה מידי דזה ממילא נשמע ואין צריך ידיעת המנהג על זה ביחוד וגם בתשובות מיימוני לא נזכר על זה מנהג ביחוד. רק דטעם אם טעו חוזר כאן לא (שייך רק) בדיינים דעלמא משום דאדעתא דטעות לא קבלום וזהו ביודעים לדון דין תורה רק פסולים מעבירה או קרובים. אבל אם הם עמי הארץ וידע דאין יודעים כלל לדון דין תורה א"כ בזה אמאי יחזור כשטעו הרי ודאי גם קבלתו בתחלה לדון לפניהם הי' גם לטעות דהרי ידע שאין יודעים לדון דין תורה. רק דמכל מקום גם ברועי בקר כתב בתשובות מיימוני שם דעכ"פ לא עדיף מפשרה דבלא קנין יכול לחזור. וכונתו דאף דהוסכם לטעות ג"כ דהא ידע דהם רועי בקר ודין תורה מניין להם רק ראות עיניהם מ"מ לא צדיף בזה שאמר להם שבא לדין תורה והם עשו ראות עיניהם דהיינו פשרה אף דהוסכם ע"כ גם לזה מ"מ לא עדיף מאלו אמר בפירוש שיעשו פשרה דיכול לחזור בלא קנין הכי נמי כן. כן נראה לי ברור בכונת תשו' מיימוני שם יעו"ש היטב בלשונו דאין טעמו משום

שמכחישים עצמם ודאי דמקרי עדות מוכחשת בבדיקות. רק לענין שניהם מעידין דנאמר בהדי סהדי שקרי למה לי בזה לא אמרינן דאינם סהדי שקרי דיש לומר דטעו ואין מכחישים עצמם בזה. ולא הוי כהכחשה בחקירות דלא מהני כלום. אמנם בענין הכחשתן עצמן שפיר מקרי עדות מוכחשת ולא אמרינן ודאי עדות הא' אמת דהאחר טעה כנ"ל:

שם סעיף ג'

העידן סתם על יום אחד בלא לא כי כו'. הרב סמ"ע ס"ק י"ד תמה על זה יצ"ש. ולפי ענין דבר גדול דיבר הרב ליישב סתירת דברי המחבר דברישי סי' כ"ט ולעיל סוף סעי' ב' בהג"ה כתב כהר"ן דכל שיש להרץ דברי העדים שלא יכחשו כו' ואיך כתב כאן דברי הרמב"ן וכבר הקשה זה הרב ט"ז יצ"ש מה שדחק ובשאר אחרונים. ולכן חידוש לנו הרב דכאן העידו סתם אין פירושו בענין דיש לפרש על עדות מיוחדת דבזה ודאי מפרשין. רק מיירי ג"כ בהעידו על יום אחד בענין דאינה מיוחדת רק בסתם שלא אמר לא כי דלא תימא דוקא באמרו לא כי והכחישו עצמם בפירוש א"כ שפיר דאין לחייב. [וזה דלא כהרב ט"ז סעיף ב' שכתב דבהכחשה בבדיקה אף דאמר לא כי אינו הכחשה דעבידי למטעי פי שם. ובאמת הסברא נותנת דכיון דאמר לא כי דקדק יותר ולא טעה. אבל בלא אמרו לא כי ס"ד דהוי זה אומר מנה וזה אומר מאתים ונאמר דקמייתא טעו דבאחרונים לית למימר דטעו כמו שנתבאר לפני זה ואף דטעות בזה דבר רחוק מ"מ גם הכחשת עדים דבר רחוק. ולזה אמר דלא אמרינן כן דדנין אותן כמוכחשין שלא להוציא. ובדין זה שפיר כל הפוסקים מודים דבשני כתי עדים אחת אומרת מנה ואחת אומרת מאתים אינו גובה אלא מנה ועל מנה האחרים דנין אותם כמוכחשין ולא אמרינן דטעו אף בלא לא כי וכמו שנתבאר לפני זה הטעם. אבל בההוא דהרמב"ן כשלא אמרו ג"כ על יום אחד רק בסתם בזה לא פסק כוותי' רק כמ"ש לעיל סי' כ"ט וסעי' ב' דמתרצים דברי העדים בכל האפשר שלא יכחישו:

שניהם דיש לומר שניהם אמת וזה לא שמע רק אחד:

וראייתי להרב נתיבות המשפט כתב הסברא על דרך זה ליישב יצ"ש דאסברה יותר דברי הטור פי' שם. אלא שהוא כתב דגם במנה שחור וכנה לבן יש נס"מ בניניהו דמנה שחור עוה יוהר. ודברי הרב אינו כן וסובר דאין בזה נס"מ וטעו ואין כאן הכחשה:

והבית יוסף ז"ל בסימן זה כתב ויש טעות בדברי נימוקי יוסף כו' דהא בית הלל איירי באחד אוכר כנה ואחד אומר מאתים והנימוקי יוסף כתב בעצמו לעיל דהלואה אהר הלואה צריך שיתבענו שניהם פי' שם. נראה דסובר ג"כ דגם להנימוקי יוסף בזה אומר מנה וזה אומר מאתים צריך שיתבענו שניהם ורק הטעם משום דהוי הלואה אחר הלואה. ועיין בב"ח צמה שמיישב דברי הנימוקי יוסף. מ"מ משמע דמודה בזה להבית יוסף. ועיין להרב סמ"ע נראה דסבר דגם דעת הרב כן מטעמיה דהבית יוסף. וליתא יבודאי דא"כ הו' צריך שיתבענו כדברי שניהם. והרב אומר בפירוש והוא תובעו מאתים ולא הבנתי דהנך סהדי בהא לאו בהלואה אחר הלואה מסהדי רק על הלואה אחת זה אומר על מנה היתה וזה אוכר על מאתים היתה וחד מנייהו דלא דק כמו במנה שחור ומנא ליה דבהלואה אחר הלואה הוא דמקשה להנימוקי יוסף:

ובמה שכתבתי לעיל עדיין קצת קשה בשני כתי עדים אחת אומרת מנה ואחת אומרת מאתים דאמרינן בכלל כאתים מנה ואינו נוטל רק מנה. אמאי לא יטול מאתים דהרי של מאתים לא טעו אלא של מנה וכנ"ל. ותינח בעד אחד אף דשל מנה טעה מ"מ אין על מנה האחרונים אלא עד אחד אבל כאן הא יש על מנה האחרים שני עדים. ותו גם בהכחשת עד אחד משמע דעל מנה האחרים אינו חייב שבועה דארייתא להכחיש העד ואמאי כיון דע"כ של מנה טעה וכנ"ל. ונראה דודאי זו דטעה ולא דק דבר רחוק. תדע דאלו טען מאתים והנתכע מביא עדים שלא ליה אלא מנה ואינו אומר שמנה הלואה אח"כ או מוזמן אחר הלא פטור אפי' מהיסת ולא אמרינן דהעדים טעו ולא דקדקו. ולכן בודאי בזה

שם דטעמייהו מהירושלמי דסנהדרין דאיתא התם דכתיב ושפטו בכל עת ואית קרא לשעבר אלא אם טעו ודנו בלילה דיניהם דין יצ"ש. הרי להדיא טעמם דבדיעבד דינו דין כדברי הרב משום דכתיב ושפטו לשון עבר להורות דדיעבד בכל עת שרי. ושפיר קאמר דוקא דין דכתוב ושפטו ולא בקבלת עדות. ומה שהקשה הא ושפטו לגמר דין כבר הקשו זה האחרונים על דברי הרשב"א והסמ"ג ובצו למימר דגמרא דילן דדריש ושפטו לגמר דין באמת פליג על הירושלמי ולא קיימא לן כהירושלמי. והתוס' יבמות דף ק"ה בקצו להגיה דברי הירושלמי ולהשוותו עם גמרא דילן. ועי' להרב אורים ותומים ס"ס ה' יישוב דברי הרשב"א והסמ"ג דתרי ושפטו כתיב ונקמייתא מידרש הך דירושלמי לענין דיעבד יצ"ש. ויהי' איך שיהי' דברי הרב מבוררים דמקשה מיש אומרים הנ"ל שהם הרשב"א והסמ"ג ומתירן שפיר לטעמייהו נמי רק דין דילפי מושפטו כמו שכתבו מטורש הטעם:

סימן ל' סעיף ב'

בין תבע התובע כו' דטעו אינשי בהכי כו' והוא תובעו שניהם כו' עיין ברב סמ"ע ס"ק י"א. ודבריו הם מנימוקי יוסף שכתב במנה שחור וכנה לבן תלינן בטעותא דלא דייקי ואין כאן הכחשה. וסובר הרב דהוא הדין בדיוטא. אבל זה אומר מאתים וזה אוכר מנה ע"כ דשל מנה אינו מדוקדק אולי הוי יותר דודאי לא שייך לומר דשל מאתים אינו כדקדק ומעיד לחייב שלא כדנין איך מקבלין סהדותו. וא"כ אם הוא תובעו כנה הרי הוא ככחיש לשל כאתים לכך צריך שיהבע כאתים דאו אין ככחיש מנה דשל כנה לא דקדק. אלא דיש לעיין במה שכתב הרב בדמי חביות של שמן ושל יין דצריך לתבוע שניהם. ולמה לא סגי בתובע היותר בדמים והאומר פחות הדמים לא דקדק. ואפשר לומר דהתם לא שייך לומר לא דקדק בתובעו דמי חביות דבמנה שפיר יש לומר שהוא לא ראה רק מנה ומנה שני' לא ראה ואין לא ראינו ראה אבל בדמי חבית לא שייך זה ואיך מעיד שקר במה דשייך בתביעה דזה עוה יותר ולכך צריך שיתבע

שם סעיף י"ב

שאינן הדין מהם שוה זה דין כו'. הרב סמ"ע ס"ק ל"ז השיב על זה דמירוש שהעידו לפני ב"ד אחר לא שידונו הם בעצמם ואחריו נמשכו כל האחרונים. ולפי ענ"ד דבריו ברורים דהלא מקור דין זה מהגמרא פרק ב' דכתובות דעד ודיין אין מצטרפין דבמאי דקמסהיד סהדא לא קמסהיד דיינא. ושם הקשו כל הראשונים בלאו הכי אמאי מהני והא על חתימת העד השני אין לנו אלא חד סהדא שהוא הדיין. ויש שפירשו דמיירי בעד השטר מעיד ג"כ על חתימת השני וטעם הפסול דנפיק נכי רבעא דממונא אפומא דחד סהדא. והריטב"א בחידושו לשם תירץ דעת רש"י דשטר שכתוב בו הנפק לא שייך ב"י זיוף ולכך סגי בעדות דיין אחד על חתימת השני אי לא משום דקמסהיד האי לא מסהיד האי יעו"ש והביאו בש"ך לקמן סי' מ"ו ס"ק מ"ו והסכים עמו דכן עיקר ע"י שם. והשתא הכא הוקשה ל"י לפי פירושם תיפוק ל"י בלאו הכי דאין על עדות עד השני אלא אחד דמאי שנא הכא משטר דגם עדות דבשטר כשנתקים כנחקרה עדותן בב"ד דמי וא"כ אין על עדות עד השני רק דיין האחד והכא לא שייך תירוצים הנ"ל. וע"כ לפרש כדברי הרב לענין דידונו הם בעצמם דבזה שפיר הדיין לבדו יכול לדון על מה שנתקבל העדות לפניו וע"י מה שכתבתי לעיל סי' ז' בזה. ואין להקשות בזה דלדון בעצמם תיפוק ל"י בלאו הכי משום דאין על נעשה דיין. דיש לומר דנש"מ למילתא דרבנן דעד נעשה דיין. ועל עד נעשה דיין אין להקשות למה להו להתוס' ושאר פוסקים לחקור בטעמים תיפוק ל"י משום דהכא. דיש לומר דאצטרין ל"י דיינים שראו בלילה:

הן אמת מצאתי להרב הפלאה בחידושו לכתובות שם כתב ליישב קושיית המפרשים דכיון שהדיין מעיד שוה השטר נתקיים בפניו ושני עדים חתומים עליו א"כ הוא מעיד על חצי ממון שהרי אין העדים יכולים לחזור ולהגיד נמצא שהדיין אין צריך להעדים ומעיד על חצי הממון. ויעו"ש מה שביאר על פי זה סברת אמאי דמסהיד האי כו' יעו"ש.

אבל דעת כל הפוסקים לא משמע בזה דבריו. ונראה ל"י טעמם דכיון שזה שהדיין מעיד בבירור על חצי ממון הוא על פי עדות אותו העד עם העד האחר אין כאן מיקרי נפיק תלתא רבעא דממונא על פי חד סהדא. ולכן בדיוק לשון הרב אחד מן העדים שהעידו לפניו כו'. ולכאורה הוה ל"י לומר טפי עד אחר שלא העיד ולא יהי' שייך עד נעשה דיין. רק דעיקר מה שדייק פירושו מדברי הטור והמחבר הוא בזה דמשמע מבואר מדבריהם דאותו עד הוא שהעיד וא"כ לא מהני להעיד בלאו הכי ומטעם נפיק תלתא רבעא דממונא וכדארמון ולכן דייק שהעידו בפניו. מיהו מדברי המפרשים שהבאתי לעיל שהוצרכו לפרש דהעיד העד גם על כתב ידו של חבירו ואז הוה תלתא רבעא דממונא אפומא דחד לא משמע כמ"ש דמשמע הא לאו הכי אין כאן תלתא רבעא אפומא דחד רק פלגא אפומא דחד ורבעא אפומא דטר וחסר עדיין ע"א:

וראיתי להזכיר מה דראיתי במהרי"ט חלק אהע"ז סי' ט כתב בהא דאין עד ודיין מצטרפין היינו לעשותו מלוה בשטר אבל מלוה על פה שפיר מהני מידי דהוה אעידה הודאה אחר הלוואה דמצטרפין. והרב תומים סי' ס"ו ס"ק י"ח כתב דדבריו נכונים לשיטת הריטב"א הנ"ל ולא אליבא דהחולקין יעו"ש. ובמחילת כבוד רבוותא הנ"ל אשתמטתיהו דברי הטור והמחבר כאן דגם לענין על פה לא מהני ולא דמו להודאה אחר הלוואה:

סימן ל"א סעיף ב'

ולא משום שב"ד אחד יקרעו כו'. עיין בהרב סמ"ע ס"ק ו'. וכבר כ"כ הרב ג"כ כמו שזכר. ולולי דהרב בעצמו הדר ב"י ה"י כל דבריו דכאן נכונים יותר דנתיישבו דברי הטור דלא סתרי אהדדי. ובאמת לא ידעתי מה חילוק יש בין אותו ב"ד לב"ד אחר גם בב"ד אחר יטעון שגכה כבר באותו ב"ד בשטר מעדים אחרים ויכרך מהם אם הם בחיים ואם אין בחיים פשיטא דדן בב"ד אחר או שאין זוכרים הרי שוב יכול לדון בפניהם. ותו דמ"מ הרי יכול לחשביעו גם אם לא יזכרו אותו ב"ד ומה אהני ספק בפקחותו. ולכן נראה יותר

כדבריו דכאן. ומה שכתב לקמן דהרי מ"מ"ג גובה ממנו של לווה זה שלא כדון הראשון או האחרון ויתבענו לווה זה במ"מ"ג או לא תגבה עכשיו או החזר לי ממון הראשון. לא קשה מידי דגם כל היכי דיד בעל השטר על התחונה קיימא לן אי תפס לא מפקינן מיני' בסימן מ"ג סעיף ח ואפי' תפס בעדים. אם לא כשהשטר מסייעו יעו"ש בסעיף י"ב. והכי נמי עכשיו אי אפשר לפסול השטר של עכשיו שהרי הללו באים בפני עצמם ואומר דעדים אלו אמיתיים. רק בא לגבות מכח שטר של עבר דגובה שלא כדון בזה תו הוי המלוה תמוס ומוחזק והוא טוען דמ"מ מגיע לו והמוציא מחבירו עליו הראי'. מלוה נשבע היסת שהי' מגיע לו ונפטר ופשוט:

סימן ל"ז סעיף א'

ולא משום דחשדינן כו'. כתב הרב סמ"ע לא ידעתי מנא ל"י ודהטעם משום דחשדינן. וע"י הרב ש"ך דדבריו דברי מהר"ם לובלין ליישב קושיית העולם אלא דאין עיקר דבריו ובהרמב"ן בשם הר"י מגאש לא כתב כן ע"י שם. וכבר העיר הרב קצות החושן בספרו דהר"י מגאש מפורש לשם בתירוץ הראשון כדברי הרב. וע"י להרב בתומים דשיטת הרב שיטתן של ראשונים. ובאמת דברי הסמ"ע תמוהים דנאמר דחשדינן לאיש משום הנאתו לשקר בעדותו וזו לא מצינו בשום מקום ואנו מאמינים לטבח על שחיתתו ואעפ"י שיש לו הנאה דכל אדם מוחזק בכשרות ואין חשוד לעשות איסור בשביל הנאתו. ועוד תדע מעדות עצמה דגולן ושאר החדושים על עבירות ממון פסולים לעדות שמא יקח ממון להעיד שקר אבל שאר כל אדם לא נחשד ליקח ממון להעיד שקר. ולדבריו הרב סמ"ע אמאי כל אחר לא נחשד אע"פ שבוה יש לחלק קצת. אבל הברור כמו שכתבתי דכל אחד בחזקת כשרות שלא יעשה איסור בשביל ממון ורק הכא פסולו משום קורבה. ומה שכתב הסמ"ע ולא מצינו כו' אלא לענין אין אדם משים עצמו רשע כו'. פשוט דזה כש"כ הוא:

שם

כמו עדות שבטלה מקצתה כו'. והרב סמ"ע ס"ק ו' תמה על זה. ודבריו נכונים מאוד לפי מה שכתבתי לעיל דהעיקר כדבריו דטעם נוגע משום קרוב. והרי קיימא לן בספ"ק דמכות ולעיל סי' ל"ג דקרובי הערב פסולים גם ללוה ולא אמרינן דלוה נאמנים ולזה אין נאמנים דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה וצ"ע בזה מהא דסי' נ"א סעיף ו' ועין בהג"ה שם ועי' באבן השוהם סי' י"ז וסי' ס' עי' שם. ומצאתי בתומים ס"ג ג' הרגיש מדברינו פה. ועי' בהרא"ש שם במכות הביא ב' תירוצים דלא דמי לפלגינן דיבורא יש מתרצים דשם אינו עיקר העדות והראב"ד תירץ דבבעלי דינים לא שייך עדות שבטלה מקצתה דלא שייך אלא במקיימי הדבר עי' שם. וא"כ יש לומר דהרשב"ם והנימוקי יוסף סבירא להו כהראב"ד ולא שייך הכא עדות שבטלה מקצתה כו' ר"ל שהוא בעיקר העדות שבאו להעיד אבל הרב סובר כהיש מתרצים דגם לגבי עצמו שייך עדות שבטלה כו' כל שהוא בעיקר העדות שבאו להעיד ולכן כתב טעמו הנ"ל. ולשון הגמרא דייק כוותי' לכאורה דדחיק לאוקמי בשקנו ושקיבל אחריות ומה צורך. לוקים דנסחלק רק מחלק שותפו לבד בשדה שיש בה דין חלוקה וחלוקת השותפים אין צריך קנין וגם לא יכול בעל חוב ללקחה והחלוקה אין יכול לבטל אח"כ כמו שכתב בסמ"ע סק"ה. אלא ודאי דאכתי מפסיל מטעם עדות שבטלה מקצתה כו' ודברי הפוסקים נמי הכי דיוק דכתבו כולם שנסתלק מן כל חשדה :

והיותר נראה דהרשב"ם מפרש הגמרא שמערער רק על חצי השדה ששיתפו בה שהוא גזילה ממנו ופשוט לשון הגמרא משמע קצת כן. ולכן מפרש דוקא שלא חלקו דאו כשיגבה ממנו יחזור הלה לחלוק עמו בחצי השני אבל כשכבר חלקו ובא לקחת חצי השני שפיר מעיד דאינו נוגע וככו שכתב בט"ז דלא כהסמ"ע עי' שם ואין כאן עדות שבטלה קצתה וזה ברור בכוונתו. וע"כ מוכרחין לטעם דעדות שבטלה מקצתה דאם לא כן בין שמערער בכלה בין במקצתה ולא חלקו והוא בא להוציא

משניהם יועיל עדותו לגבי שותף דהשותף יקח חלקו במילואו והוא יפסיד מחלקו לגבי מערער. אלא ודאי ופשוט כדברי הרב דבזה נמי לא מהני דעדות שבטלה כו' וכל שלא הועילה לגבי חלקו אין מועיל נמי לגבי שותף כל שבא להוציא משניהם וזה ברור ומוכרח. וע"כ כונת הרשב"ם כמו שכתבתי ויעו"ש בלשון הרשב"ם שם בגמרא וגם הוא מודה לדברי הרב. ומוכח מזה כדברי היש מתרצים הנ"ל ודלא כהראב"ד דליכא למימר הכא ממילא יקח חלק בהנשאר לשותף דזה אינו דגם אם לא חלקו עדיין הרי אח"כ גם עם המערער לא יחלוק ויהי' הוא והמערער שותפים שהמערער יהי' במקום זה המעיד ומה יהי' לזה טענה. וצ"ע מגמרא זו לדעה הראב"ד ויש ליישב בדוחק' ועכ"פ דברי הרב נכונים והרב אמר חדא והרשב"ם אמר חדא ולא פליגי דהרשב"ם פשיטא ליה דכל שהוא נוגע אין שייך שיהי' נאמן לאותו שאינו נוגע ולענין הנניעה לא יהי' נאמן דעדות שבטלה כו' ופירש רק למה שהוא נוגע, והרב דמירי בטוען על כולה שגזילה ופשיטא ליה דנוגע ופירש רק למה אינו נאמן למה שאין נוגע בלבד :

שם סעיף י"ד

וְנִלְכָּה כו' שאין דרך הבריות לחוש שיהי' כל שדותיו של אלם גזילות כו'. הרב סמ"ע ס"ק ל"ד כתב ואין צורך למה שכתב העיר שושן טעם רחוק עי' שם. והרב ש"ך ס"ק י"ט כתב דדבריו נכונים. ובאמת טעם הרב סמ"ע בפרישה שהוא כטעם הרב"ח שם משום דלוקח שני לא חייש כ"כ לאחריות דהרי השדה דאחריות היא לאחריות דלוקח ראשון עי' שם. זה רחוק יותר ולפי זה אם קדמו הרבה לוקחין ללוקח ראשון נאמר דגם לוקח ראשון לא חייש לאחריות ויעיד לוקח ראשון ללוקח שני. אלא ודאי דכל דחזינן דכתב אחריות הרי חייש לאחריות. ואף דנגד לוקח ראשון לו לא הועיל אחריותו מ"מ הועיל אם יטרפו ממנו לבדו ולא מלוקח ראשון דיש לו אחריות. ויש ליישב בדוחק. אלא דגם לטעם הרב קשה לי טובא דתירצת גזילה בעל חוב מאי איכא למימר ואימא רישא בלוקח ראשון אף שיקחו משדה לוקח שני ויש כאן

שדה אחת גזולה אפי' הכי חושש עוד שלא יבטל אחריותו בשביל בעל חוב של איטרף. הכי נמי ניחוש לוקח שני לבעל חוב שלא יבוא לטרוף ממנו. ובאמת הרב הזכיר הקושיא רק מגזולה אבל לא ידעתי למה לא כתב באמת הקושיא מחשש בעל חוב כמ"ש לעיל בלוקח ראשון ועל זה אין תירוץ. ושוב מצאתי להרב בתומים הרגיש כזה יהניח בצ"ע. ועי' שם מה שכתב בסוף דבריו דחפש ולא מצא ישוב כי אם הנראה נכון לדעתו יע"ש באורך ותוכן דבריו דאם יש בעל חוב למה לא בא עכשיו. לא מחזור כלל דא"כ לעולם נאמר מאחריות אין חושש לבעל חוב דאם יש בעל חוב למה לא בא עכשיו. אלא דזה אינו בודאי דחושש שמא עכשיו עדיין לא הגיע זמנו דבעל חוב או נהרצה להמתין לו שמבטיח לשלם במקצת ואח"כ לא ישלם וכיוצא דאי לאו הכי מה פריך כלל לאחריות נגד בעל חוב. ופשוט :

והנראה לענ"ד פשוט דודאי כדברי הרב דאינו חושש אלא לב' טריפות אחת גזולה ואחת דבעל חוב מוקדם לכך צריך עוד קרקע. ובלוקח שני הרי ראה טריפה גזולה מלוקח ראשון וטריפה מוקדם לוקח ראשון מהקרקע שתחת ידו דסורף ג"כ מדין בעל חוב דמה נפ"מ בעל חוב על ידי מכירה או שאר בעל חוב וא"כ כבר ראה טריפת בעל חוב מוקדם גם כן לכך תו אין חושש לא לבעל חוב ולא לגזילה והבן :

סימן ל"ט סעיף ג'

שאל יכתבוהו מהיום כו' השובר כו'. עיין להרב סמ"ע ס"ק ו' מה שתמה. ובאמת לפי דעת הרסמ"ע הדבר דחוק מאוד דיכתוב המחבר סתם ולא כתב דמירי בדלא כתב דאקני כמו שכתב בסימן מ"ג וכבר העיר על זה הכנסת הגדולה. אבל הפשוט דהכא לענין לכתחלה מירי וכבר אמרו בב"ב דף קצ"א תרתי תקנתא למאוחר ר' אבא אמר לספרי כתבו שטרא דנא אחרנוהו כו' ורב ספרא אמר להו כתבו תברא סתמא. ולכן התם בסימן מ"ג דלכתחלה בלאו חכי אסור לאחר כל עיקר משום מחזי כשיקרא. רק לענין דיעבד שפיר א"ל בלא אחרינוהו כשר דאיכא תקנתא דר' ספרא. אבל הכא דלא שייך

שהעיר בזה ג"כ. ולפי זה בנידון דידן כשנתקיים דודאי ידע מן הקיום כ"ד שיש לו קול ולא בא לצווח קמן א"כ שתיקתו כהודאה דהסכים למעשיהם בכתיבה. א"כ ממילא איגלאי למפרע דשלוחיו הוי בכתיבה ויש לו דין שטר לכל דבר ואף ממשועבדים גובה מהאי טעמא דמיקרי נכתב מדעת וזהו טעמו של הרב ז"ל והוא נכון:

ונשאר רק קושיא מה שרמו הרב ש"ך לסימן ס"ס ס"ק ז דשם כתב בשם בעל התרומות דהקיום אין לו קול ע"י שם. אמנם גם מהתם לא קשה מידי ואדרבה סייצתא יש דשם מפורש בבעל התרומות בשם הראב"ד וזולתו דקיום ב"ד יש לו קול רק שהוא הקשה עליהם כמו שכתב הש"ך שם כיון דב"ד אין צריך לקרות רק שם המלוה והלוה א"כ לא נסיק הקול על מה שכתב בו רק על ענין הקיום לבדו שנתקיים חתימתו. וא"כ כיון שכת"י אין אדם חושש לו ואין עשוי לזכור יכול לומר כששמעתי שקיימו חשבתי שכת"י אחר הוא ואיני זוכר איזה כת"י ומה הכת"י לא ידעתי לכך כשפרעתי לא חששתי ליקח כת"י זה מידך דעל איזה כת"י אחר שאיני זוכר חשבתי דנהקיים זה ביאור דבריו ע"י שם. וא"כ זה נכון שם אבל כאן בשטר בעדים והי' הקול שנתקיים שטר בעדים מפלוני על פלוני כשנודע לו לא יכול להיות דעל איזה שטר אחר חושב שנתקיים דהא שטר בעדים אדם זוכר ולכן אין נאמן לומר פרעתי. וא"כ הרי זכרת דאין עליך שטר בעדים אלו אצלי אלא זה ולמה לא צווחת איך כתבו שטר בלא ידיעתך שתיקה כהודאה כנ"ל בשם הש"ך וע"כ הסכמת לכתוב העדים. וזה ברור ומה שחשב הש"ך לדברי הבאי הם דברים של טעם ודברי פי חכם חן:

שם סעיף ז'.

שהוא מתלק בין ב"ד לעדים. הרב סמ"ע ס"ק כ"א כתב דאין צורך לכל דבריו ע"י שם. ובאמת צורך גדול הם לדברי הרב נתיישב הסתירה שבדברי המחבר מהכא לריש סימן מ"ט. אבל לדברי הסמ"ע עדיין דברי המחבר סותרים:

יש לומר גם על עדי השטר. ואם אלו לא ימותו גם אלו כן ולחוש דאלו ימותו או ילכו ואלו לא זה חשש רחוק ולא חיישינן כנ"ל. ולפי זה זהו נכון שם כשכותבים השטר בזמנו ונאחרים. אבל בנידון דידן דעדי השטר כותבים עכשיו באיחור וחזינן דהם חיים לפנינו היום שפיר החשש על עדי שובר שמא כבר יהו או הלכו למדינת הים דתו ליכא למיטר גם עדי שטר כן. ולכן צריך לכתוב אחרונה. כך אפשר לכאורה. מיהו העיקר הפשוט כמו שכתבתי לעיל דלענין לכתולה אתמר:

שם סעיף ו'.

דודאי ידע מן הקיום דאית ע"י קלא. הרב ש"ך סס"ק ט' כתב על זה דאלה הם דברי הבאי וגרם לו שלא ידע מקור הדין ע"כ. והנה זה אמת דלא ידע מקור הדין כידוע שלא הי' להרב ספר דרכי משה ומכל דיני הרמ"א חקר טעמים וסברות מדנפשיה ורב גובריה בסברא ישרה וגם בכאן דבר גדול דיבר הרב ולא דברי הבאי ח"ו. דבאמת דברי הרמ"א כפי טעמו בדרכי משה חתמה כמו שתמה עליו הש"ך דבזה ליכא שום דיצה דנכתב שלא מדעת הלוה לא הוי מפי כתבם ולכן חידש הרב ז"ל בזה מעצמו דבר ישר. והנה מכאור בש"ך ס"ק ה דאם אמר המלוה כתבו ושתק לוה מהני. ולפי זה אם עדים כותבים שלא מדעתו והוא עומד ושתק ודאי מהני מהאו טעמא דשתיקה כהודאה. והנה בב"מ דף כ"ו בהא דתורם שלא ברשות ואמר כלך אצל יפות פסק הרמב"ם דלא בעינן בדשווי שליח כדתרגמא רבא אליבא דאביי שם אלא כיון דאמר כלך אצל יפות הרי הוסכם למעשיו למפרע ואיגלאי מלתא למפרע דבשליחות קעביד וכמו שכתב הטעם בכסף משנה פרק א' מהל' תרומות. ובמקום אחר כתבתי דמשום הכי נמי בניטין לדעת הפוסקים החולקים על החוס' בפרק כל הגט דכ"ב ע"ב דבכותבים טופסי גיטין ליכא איסור דנכתב שלא בשליחות הבעל משום דאח"כ כשלוקח הבעל טופסי הגט מהסופר איגלאי מלתא למפרע ונעשה מעיקרא שלוחו בכתיבה יפוש היטב במקומו שהארכת בזה. ועיין להרב מזאמשץ בספר משנת חכמים

מחוי כשיקרא דהא כן האמת שכותבים עכשיו ומותר לכתולה לכתוב זמן הקנין רק מ"מ צריך להם לטעבד תקנתא דר' אבא לכתוב שטרא דנא אחרונה כו'. ונהי דאי לא כתב כשר דעדי השובר יעשו תקנתא דרב ספרא. זהו אי לא כתב תו סמכינן אאידיך תקנה דעדי שובר צריכין לחוש דלמא לא עבדי עידי שטר תקנתא דר' אבא ואין הכי נמי דעדי השטר לכתולה יחושו לעשות תקנתא דר' אבא דלמא לא יעשו עידי שובר תקנתא דרב ספרא ופשוט:

ואפשר לומר עוד. דקשה לי אף כותב שובר סתמא מה

מהני דלמא יביא עידי שובר ויעידו אימת הי' השובר. ואי דיטעון באמת שטרך מאוחר א"כ גם שובר בזמן יטעון שטרך מאוחר אלא ע"כ אין זו טענה. ושוב מצאתי שהעיר בזה הרב בתוכים סי' נ"ד. ומה שצ"ל בזה דאם ניוחש שמא יביא עידי שובר גם חבירו יביא עידי שטר ויעידו אימת ההלוואה. ואי דשמא הללו ימותו או ילכו למדינת הים או לא יזכרו והללו יעידו זה חשש רחוק. דאין לחוש וכעין ס"ק ספיקא באיסורין דהוי כרובא דעדיף דמאי שנא אלו מאלו ומחזיקים אנו שניהם לא יעידו או דשניהם יעידו. אלא דעל זה יש לומר בלאו הכי דזו אין חשש כ"כ דיביאם לב"ד דא"כ מה צורך לשטר. רק דזו הסברא מוכרחת ליישב קושיית התומים. בסימן מ"ג ס"ק י"ב דניחוש שמא ימותו עד שובר קודם זמן של שטר. והביא בשם הרמב"ן שתירץ דמיתה לא שכיחא. וזה דחוק דבגיטין ל' ע"ב פ"ה ע"א אמרינן מיתה שכיחא וכן משמע עוד שם דע"ג ע"א. ועי' מה שכתבתי במקום אחר] וכט"כ כאן דיש עוד חשש דילכו לעיר אחרת או למדינת הים. ומה שתירץ עוד דיטעון שטר מאוחר ג"כ כבר דחינו דא"כ גם שובר בזמן מהני ומה צורך שובר סתם. ומה שתירץ הוא דהלוה אפסיד אנפשיה שלא לקח שובר מכתב ידי המלוה. ג"כ ליתא דמי לא עסקינן באין המלוה יכול לכתוב או דאי אפשר לקיים כתב ידו ל"כ והוצרך לעדים לקיים הפנין והחתימה.

אבל למה שכתבתי לא קשה מידי דכך החשש על עדי שובר כעל עדי שטר ואם עדי שובר ימותו או ילכו למדינת הים קודם הזמן כן

לבושי צדקה

שם סעיף ט'

אלי נמי ציית דינא ונתברר דלא פרע. הרב סמ"ע ס"ק ג'ו כתב דלא דק ועי' הרב ש"ך ס"ק כ"ה כתב דדק יפה. מיהו אף לדברי הש"ך יש לדקדק עליו דהרי כתב דדברי הרמב"ם שכתב ואמר לו הן משמע דבהודאה מיירי ולא בנתחייב מתוך טענותיו וא"כ הרי גם לשון הרב ואמר לו הן ואיך כתב על זה דאי ציית לדינא ונתברר דלא פרע כותבין. אבל לא ידעתי מי הכריחו לפרש כן ולא לפרש ואמר לו הן על פי טענותיו עיין להרב תומים ס"ק י"א שפירש כן דלכן שינה מלשון שכתב לעיל סעי' ז' הודה בפניהם וגם מדיוק לשונו שמא פרעו דהעיר בתומים למה נקט לשון עבר. אבל אי מיירי בנתחייב מתוך טענותיו נחא דנתברר דלא פרע לשמא יפרע לא חיישינן וא"כ דברי הרב הם כמש דברי המחבר ורמב"ם. ועיין להרב נתיבות המשפט בצאת לדינא טעם החילוק בין נתברר דלא פרע לשמא יפרע לא חיישינן ולשמא פרע חיישינן ודכן עיקר לדינא עי' שם. ובאמת אין מוכרח דזה הוא החילוק בין שלחו אחריו דיצא מב"ד אין נאמן לומר פרעתי אבל נתחייב מתוך טענותיו נאמן לומר פרעתי ויעי' שם בהרב נתיבות המשפט:

שם סעיף י'

וכן נוהגין. כוונתו שנוהגין דאין הדיונים מודיעים ולכך נוהגין דאין נאמן לומר פרעתי. וכן פירש הרב ש"ך כוונתו דלא תקשה עליו מה שהקשה עי' שם בס"ק י"א. ובודאי הרב הוי בקי במנהגי מדינת פולין טפי מהרב ש"ך לפי שהי' רב מארבע ארצות כידוע משא"כ הרב ש"ך. ובודאי ידע דכן נוהגין רק טעם המנהג לפי שאין הדיינים מודיעים וכמו שכתב הש"ך ושם מטיק דלא מיירי ממנהגא אלא מדינא דצריכים להודיע. ומה שכתב הש"ך דלא נהגו כן אולי בימיו אשתני מנהגא מבימי הרב ונהנו להודיע ושלא יוכל לטעון:

סימן מ"ב סעיף ד'

ב' או ג' לא היו חותמין. כבר כתב הרב ש"ך בס"ק ח ליישב תמיהת

בתומים ס"ק י האריך ג"כ ליישב דברי הרב. ומה שכתב הרב אח"כ למקבל מתנה אם אין כתב ידם כו'. פשוט דהוא ט"ס דמנכר ומוכח דצ"ל אם כתב ידם כו' כדברי הרב ש"ך:

שם סעיף י"ב

ומכרה קודם שנכתב. עיין בהרב סמ"ע ס"ק כ"א. ונראה לפרש דשיעור דברי הרב כן הם דשמא קנה אחר ההלואה קודם שנכתב ומכרה. ואולי ס"ס וצ"ל כן. ואפי' בלא ט"ס יש לפרש הכי דתיבת ומכרה נמשך למעלה וקודם שנכתב חוזר על אחר ההלואה ופשוט. ועל דרך פלסוף קצת יש לומר דהרב סתם וכתב ידעו שלא יגבה בו כמשועבדים משמע דלעולם אין גובה ממשועבדים ובאמת כן דהא על כל משועבדים יטעון שקנה השדה לאחר ההלואה דהלואה כוקדמת שנים הרבה וליכא לאשכוחי אם לא בגווי רחיקי. אך לכאורה הא משכחת לה בפשוט בלוקח שקנה ב' שדות אחת קודם שנכתב ואחת לאחר כך דממנ"פ טורף אחת אם ההלואה קדמה הרבה טורף אותה דקודם שנכתב ואם הלואה כאוחרת טורף אותה דאחר כך. רק יש לומר במאוחר אף אם ידעינן דהלואה קודמת אין טורף שדה שנמכרה קודם זמן הכתוב ולכך אחרוהו לגרע כחו שלא יטורף אלא מזמן הכתוב ולא מפקי לקלא אלא מאז ולפי זה מה שכתב הרב ומכרה כו' כונתו על שדה אחרת ולא על אותה שדה שקנה. והאמת כמו שכתבתי לעיל:

סימן מ"ד סעיף ד'

שיש עכשיו אויר חלק. עיין הרב ש"ך ס"ק י"ב ומה שכתב א"כ אפי' לא כתב שריר וקיים נמי כו'. כקושיא זו הקשה ג"כ על דברי הטור בס"ק י"ז יעו"ש. ולא קשה מידי דבדבר הרגיל תמיד שפיר גורו חכמים הרחיקו אטו לא הרחיקו דהא בכל שטרות יש שיטה אחרונה ולא פליג בגזירתם. אבל התם קיום מחק דלא שכיחא וכן הכא בשריר וקיים דמיירי בזמן הש"ס דלא בכל שטרות כתבו שריר וקיים דהאידינא בלאו הכי לא קשה מידי כמו שכתב הרב סמ"ע שפיר כיון דאינו בכל שטרות לא גורו. ומה שכתב עוד שהרי כתב סתמא כו' ובסעיף

הרב סמ"ע עליו בזה בחרי אנפי ושניהם נכונים ונס הרב ס"ז כתב ליישב באופן הב' עי' שם. אבל קצת צ"ע בנמרא דטרק הבונה דף ק"ג ע"ב דקאמר שלא יעשה גמ"ן צדי"ן והוא בהיפוך האות וספי הוי ל"י למימר שלא יעשה גמ"ן גוני"ן היינו שלא יסתום האות למטה על דרך גמ"ן פתוחה וסתומה דהתם. עי' שם זה בקונטרס דברי סופרים אשר לי בסייעתא דשמיא:

סימן מ"ג סעיף א'

שהם מפקי לקלא. עיין בהרב סמ"ע ס"ק ב. ויש לפרש שהם חוזר על עדי השטר וכדברי הרב סמ"ע. ואולי יש לומר עוד דמיירי באמת דיחדם לעדים אלו לראות וכונתו ליישב כל קושיה הרב בתומים על דין זה יעו"ש באורך דבעדי חתימה כשאין זמן לא מפקי לקלא ורק עדי מסירה מפקי לקלא אף באין זמן ורבינו ירוחם לא מיירי מזה. יעו"ש באורך. ולכך מפרש הרב דברי רבינו ירוחם דעדים שראו הוא שיחדם לכך והוי כעדי מסירה דמפקי לקלא ולכך מועיל:

שם סעיף ט'

אין נאמנים לחתום שטר אחר. הרב ש"ך ס"ק כ"א המה על זה ופירש אין נאמנים לומר מוקדם הוא עי' שם. ובמחילת כבודו גרם לו זה שלא הי' לו גוף הרשב"א חלק ו' סימן ד' דשם התשובה ארוכה הרבה ממה שהיא בבית יוסף ושם מפורש להדיא כדברי הרב. ומתחלה חלק על השואל שרצה להכשיר אף דמוקדם לגבות מיהא מבני חורין מזמן שני דזה אינו דבוה דכת"י יוצא ממקום אחר ואין אנוסים מחמת נפשות הרי העדים פסולים ואין כאן עדים כלל. וחזר וכתב דאם אין כתב ידם יוצא ממקום אחר יכולים העדים לכתוב שטר אחר מזמן שני ויע"ש שכתב בזה ג"כ טעם הרב ש"ך ס"ק כ"ב וחדא ועוד קאמר. והרב בתומים ס"ק ט' לא ראוהו לכן כתב מה שכתב לחדש בזה עי' שם אבל בשכתב ידם יוצא ממקום אחר אין העדים נאמנים לומר טעינו דמגו גבי עדים לא אמרינן אבל אם הבעל דין אומר שטעו נאמן ויע"ש באורך בזה דמבואר כדברי הרב. ועי' להרב

וכן משמע דברי הרשב"ם דף קס"ב ע"א ד"ה הרחיק אם אין כו' ע"י שם. מיהו אנן קיימא לן לקמן סי' מ"ה דחיישינן לגיזו ולכן מוכרח לפרש דבריהם דעל אמצע שיטה שלפני אחרונה קאי. ועיין בש"ך סימן מ"ה ס"ק ט"ו:

סימן מ"ה סעיף י'

הא קיימא לן כ' עדים בב' שטרות אין מצטרפין. עיין בש"ך ס"ק י"ז. ודעת הרא"ש והטור משמע דלא כוותיה כמו שכתב בעצמו רק דתליא בספיקא דפלוגתא אי מצטרפים. ועי' בסמ"ע ר"ס נ"א דגם דעת הטור והרמ"א שם כן רק כתב דלענין משועבדים ודאי אין טורף אבל לבני חורין תליא בספיקא דפלוגתא ע"י שם. והיינו טעמא דהטור כאן דכיון דהדבר ספק אם כן יש לומר יד בעל השטר על ההחתונה ואינו גובה דאין מצרפין וממילא לא חיישינן לזיוף. ושפיר כתב דקיימא לן דאין מצטרפין דכיון דגם לבני חורין ספיקא דפלוגתא הוא א"כ מספק אין מצטרפין:

שם סעיף י"א

ומיהו אם כתוב כו'. עיין בהרב ש"ך ס"ק כ'. ולא הבנתי מה שדחה תירוץ הב"ח דודאי דברי הב"ח נכונים מאוד דדוקא בזמנם. דהא דאין למידין משיטה אחרונה דחוששין שמא הניחו חלק שיטה אחת אבל אין הכי נמי דאפשר דלא הניחו ולכך חובתו למידין שלא הניחו שום חלק. אבל עכשיו דשריר וקים הוא סימן שהוא סוף השטר ואין רגילות לכתוב אחריו ודאי אלו מ"מ מצאנו כתוב למידין אבל אין לחוש לזה כלל. ומה שכתב הש"ך דלמא תו לא כתוב שריר וקים. לא הבנתי אטו הא דאין רגילות תרי שריר וקים משום שריר וקים השני הוא דגימא דאי לא כתב שריר וקים תו הוי רגילות. הא בשביל הראשון הוא דאין רגילות שיכתוב באמצע השטר שריר וקים שיצטרך לכתוב עוד אחר שריר וקים ויצטרך לכתוב תרי שריר וקים ומה נס"מ אם כתב בסוף שריר וקים או לא כתוב ומסתמא כתוב דלמא לא יכתוב שריר וקים כשהוצרך לכתוב אח"כ. רק אנו אומרים דאין רגילות שיצטרך לכתוב

לחוש לזיוף. ומה שכתב דכן משמע במקור דין זה בתוס'. באמת דברי התוס' אין ענין להכא לענין קיום מחקים להמעיין שם. ומקור דין זה מדברי מהרי"ו שהביא בבית יוסף שלמדה מתוך דברי התוס' לענין קיום מחקים ע"י שם. ולכן נראה דהרב כיון יפה דאי מקיים המחק באמצע השטר סמוך למחק קאי דלא יהי' בכתיבה דקה לפי מה דמשמע כדברי החוס' דבכתיבה דקה דבמקום שיטה אחת יכתוב ב' שיטין וא"כ באויר בינתים יכול לכתוב שיטה אחת ע"י שם. והשתא יש לחוש שמא הוא ימחק שיטה או תיבה ויכתוב ב' שיטות דקות אחת במקום המחק מה שרצה מזכות ואחת באויר דבינתים לכתוב הקיום למחק. והתוס' שם כתבו דיהי' ניכר זיופו כשיהי' הכתיבה דקה ולכך צריך ג"כ שלא לכתוב הקיום כתיבה דקה ולא יוכל לזייף דיהי' ניכר זיופו:

שם סעיף ט'

דכולי האי אין חושדין העדים שירחיקו. כונתו דודאי אם שריר וקים הראשון בסוף שיטה שלפני אחרונה ואח"כ שריר וקים שני בשיטה אחרונה ואין אויר חלק דאין למידין משיטה אחרונה כדמשמע במקור הדברים הר"י ברצלוני שהביא הטור ע"י שם. רק כשריר וקים הראשון באמצע שיטה ואין צריך לומר מקודם על זה אמר דאין חוששין דכולי האי אין חושדין כו' דאין מרחיקין כל כך. דס"ד דהטור כשכותבים שריר וקים שפיר מטיימין באמצע שיטה דאין לחוש שמא יכתוב עוד דשריר וקים מוכיח שהוא סוף השטר ואם ימחק שריר וקים הוי מחק במקום שריר וקים דפסול וא"כ יש לפסול תרי שריר וקים בכהאי גוונא. ועל זה אמר הר"י ברצלוני דכשר דכולי האי אין מרחיקין בשטר שעדיו מתוכו אלא שיטה אחת. כן נראה לי ברור בכונתו וכונת הטור ובחנם תמה בזה הרב ש"ך ס"ק כ"ג. [ועיין במרדכי פ"ק גט פשוט] דפוסק דלא כתבינן תרי שריר וקים כתב דאף להרחיק תרי שיטין שרי דלגזו ולכתוב שטר אחר לא חציף כולי האי דירא שהעדים יכחישהו אבל להוסיף חשוד וכיון דכתב שריר וקים ותרי שריר וקים לא כתבינן ימחק כשיעור שריר וקים פסול א"כ אין חשש יעו"ש.

ח' והני מילי כו' משמע דכולה עניינא עד סעיף ח' לא מיירי בהכי. לא קשה מידי כיון דבאמת כתב בסעיף ט' דהאידנא כל שטרות כותבין שריר וקיים וא"כ אין צריך לזה לכך לא דקדק כל כך הכא לחלק בנה ומסעיף ח' נמי אין כ"כ הכרע. ומה שכתב עוד דמדברי הרשב"ם לא משמע הכי. לא ידעתי למה. ובדאי דברי התוס' דגזרינן הרחיקו אטו לא הרחיקו אטו לא הרהיקו מוכרחים קצת דאי לאו הכי למה להו לתקנתא דחזרת עניינו של שטר לימא דלעולם ירהיקו שיטה אחת אלא ודאי דאין מופיל דגם הרחיקו אין למידין דכך היתה תקנת חכמים. ולכך תקנו אח"כ לחזור כעניינו של שטר לכך לא אכפת לן דאין למידין משיטה זו ועל זיוף שיטה שאחריה אין לחוש דג"כ לא נלמוד. ועל זה כתב דמיירי בלא כתב שריר וקיים דאי כתב אין צריך חזרת עניינו של שטר רק הרחקת שיטה. ומה שהקשה עוד מברייתא הרחיק שיטה אחת. לא הבנתי הא זו קושיא באפי נפש בגמרא. ולדברי הפוסקים דבלא החזיר מעניינו של שטר כשר רק שאין למידין יש לתרצה דהכי נמי קאמר הרחיק ב' שיטין כל השטר פסול דיכול להזדייף הרחיק אחת כל השטר כשר רק משיטה אחרונה אין למידין. ולדברי התוס' דכל השטר פסול צריך לתרצה בשחזיר וכמו שכתב הש"ך וכך הוא לדברי הרשב"ם. ומה שכתב הש"ך שמא יחזור ויכתוב שריר וקיים, תמוה ולא ירדתי לסוף דעתו והרי עכשיו לדברי הרב הלבוש איירי דאף כשכתב שריר וקיים אם אין עוד שיטה חלק פסול מהאי טעמא ואין למידין. ולכך השטר כשר דאין יכול לזייף דהרי לא ילמדו כנ"ל:

שם סעיף ז'

שמא מחק שיטה או תיבה מכתב השטר וכתב במקומו ב' תיבות דקות או שיטות דקות. עיין בש"ך ס"ק ט"ז. ופירושו תמוה מאוד חדא דאין מקיימין בשיטה אחרונה אלא כשכתב שריר וקים ואז שפיר למידין משיטה אחרונה או קודם וקנינא וג"כ אין לחוש כיון דאחריו בשיטה אחרונה וקנינא בכתיבה ככתיבת השטר. ותו מאי שנא קיום מחקים דנקט הוי לוי' לומר שלא לכתוב בשורות אחרונות כתיבה דקה די

מענין השטר אחר שריר וקים. ופשוט מאוד :

שם סעיף י"ח.

דאמרינן לעיל סעיף י' דכשר. עיין בהרב ש"ך ס"ק כ"ס דתמה הא בסעיף י' כתב שהוא פסול. ונראה על פי מה שכתב הרב אורח מישור [ו'ד סי' פ"ד סק"ב וביאר עוד יותר במהדורא בתרא שלו שם דכל מקום שכתב המהבר יש מי שאומר הוא שלא נמצא אלא בפוסק אחד ואין הלכה כן דאי הלכה כן לאיזה צורך הודיענו שהוא רק בפוסק אחד ועיין בתשובות הב"ח סי' י"ג יעו"ש היטב בכלל זה ושגם דעת הרב סמ"ע סי' ט"ז סק"ח כן כמו שכתב דלכך כתב יש מי שאומר לפי שבבית יוסף מפקפק בזה ואינו הלכה עי' שם. והנה גם דין דסעיף י' כתב המחבר משם יש מי שאומר והיינו משום דהרי"ף והרמב"ם שסתמו כלשון הגמרא פחות מכאן כשר משמע דבכל גוונא פחות מכאן כשר. והיינו טעמא דכתבו הרב בית יוסף והרב לעיל סעיף ו' טעם דב' שיטין שמא יגזו ולא משום שמא יוסיף באותו שטר וכמו שכתב הרב ש"ך שם. והיינו שיוסיף באותו שטר לא נפסל משום דיכול להזדיף דס"ל זהו דרך רחוק שיוסיף באותו שטר דירא שמא יכירו דאינו כתב יד ורק כשמזויף כל השטר מחדש חיישינן ולא להוסיף בשטר דאולי יכירו. והגם דאילו אתי קמן ודאי חיישינן דהא אין למידין משיטה אחרונה מ"מ לא נקרא בשביל זה דבר שיכול להזדיף. והרי זה היפך סברת המרדכי שם בדינו לעיל סי' מ"ד סעיף ט' עי' שם. ואפשר לומר עוד בטעמם בדרך אחר ולפי שאינו נפ"מ לדברי הרב לא הארכתי. דיהי' איך שיהי' לפי דברי הרב אורח מישור הנ"ל ממה שכתב יש מי שאומר מבואר דדעת יחיד הוא ודאנן לא קיימא לן כן ולכן שפיר סמך עצמו הרב למימר דאמרינן לעיל סעיף י' דכשר. והיינו דנהבאר שם דרק דעת יחיד הוא לפסול בזה ובכהאי גוונא פירשנו דבריו לעיל בסימן כ"ה דסמך עצמו הרב על כלל כזה בדבריו למימר בפשיטות דנתבאר כן עי' שם :

סימן מ"ו סעיף ל'

דבקים שטרות קיימא לן דעד נפשה דיין. עי' בהרב סמ"ע | ס"ק ע"ג וכבר בס"ק י"ג יישב בעצמו דברי הרב דשם מיירי בראו בלידה. והכי נמי ע"כ לומר כן דאי לאו הכי איך כתב אנחנו סהדי כשראו ביום הרי אין עליהם שם עדים כלל ואינם אלא דיינים רק אמרינן דראו בלידה ושפיר גם עדים גם דיינים. ויצדק לשון אנחנו סהדי. ושוב ראיתי דגם הרב בש"ך יישב כן דבריו ודכן הוא מפורש בריב"ש עי' שם :

סימן מ"ז סעיף א'.

במגן דאי בעי מחול כו'. הרב סמ"ע והרב ש"ך תמהו עליו דזהו תירוץ א' בתוס' אבל הא פסק בעצמו [בסי' פ"ו סעי' ה' דאין יכול למחול וא"כ אין צורך לכל מה שכתב. והנה הרב לשון התוס' נקט דאי בעי מחול ועיקר הקושיא לדידן נמי דיש לו מגו דאי בעי עבדי קנוניא הרי יכול הלזה לפרוע לו עכשיו ויחזור הלזה ליתן לו מפות מתנה דקודם שהתרה בכ"ד אל תפרע ראוי לפרוע לו כמו שכתוב בסי' פ"ו. ויותר יש להקשות כמו שהקשה הרב בתומים סי' צ"ט סק"ב על דברי הש"ך שם כשהלזה מודה שחייב לאחרים דמהימן במגו דאי בעי כתב שטר בעדים בעצם היום הזה שהוא חייב לו ואף בהודאה בעדים באתם עדים קיימא לן דנתחייב אף במה שאינו מתחייב יעו"ש. ואני בחידושי ישבתי שם דברי הש"ך דכיון דלא אתי לידו דנין דין מברחת בזה אף בסתם ומקצת נכסים ולא קנה זה החוב שאינו חייב יעו"ש. וזה נכון שם. אמנם כאן דגוף החוב בידו שפיר יוכל לעשות הודאה או שטר חוב כנ"ל והוא סתם דהא הלזה צווח דאמת הוא דפרע לכן עשה כן. וא"כ גם הוא בעל חוב והוא כוחזק במטלטלין דאף בעל חוב מאוחר שקדם וגבה גבה ושפיר יש מגו ומוכרח כתירוץ הרב. והרב דנקט בלשוננו הקושיא ממחילה לשון התוס' נקט כפי דבריהם ופשוט דהקושיא גם לדידן בכמה אנפי. גם יש לומר במגו דאי בעי כתב לו שובר או שטר מחילה מוקדם בכתב ידו וע"כ כתירוצו. ועל פי תירוצו יש ליישב

קושיית התומים שם ג"כ. דהקושיא מהודאה כבר יישב הרב קצות החושן שם דקנין אודיותא לא מהני כשחב לאחרים אכנס מכתובת שטר קשה. אבל לפי תירוץ הרב שזכר כאן גם התם לא קשה מידי וק"ל :

סימן מ"ח סעיף א'.

שירא לטעון החזרתי שמא יצטרך לתבוע הלזה לדין ויתגלה הדבר. עיין בהרב ש"ך סוף ס"ק ב' אחר שיישב כל דברי הרב דכאן על דבר זה נשאר בצ"ע. ומה שכתב דלא דמי לדלקמן סימן ס"ד כו'. לא הבנתי והלא הרב אומר בסימן ס"ד בלאו הכי שנאמן. ומה שהקשה דיכול לטעון שלי הוא כו'. המיהני ומי לא ידע מזה רק כונת הלבוש דמ"מ מגו גרוע הוא דירא שמא יברר לו הלזה אח"כ כשיתבענו או שלא יוכל להכחישו ויתגלה הדבר שלא הוא לזה רק ממר"ם הוא זה ולכך חפץ יותר לטעון טענה שאינו ירא שתתגלה לעולם. ומ"ש בעדים אולי י"ל סימן הוא דוחק. א"כ לסימן דאפשר דהגירו עדים שמפולט חתמו על ממר"ם אחר על לזה זה וכיוצא גווני טובי דירא שיתגלה ולא הוי מגו טוב דלכך לא רצה לטעון החזרתי. ועיין כללי מגו מהכנה"ב :

סימן נ"ד סעיף א'.

ומתיירא המלוה שמא יצא הקול כו'. עיין בהרב סמ"ע תמה עליו למה לא ביאר מטעמים שנתבאר לעיל סי' נ"ג דיש לו עדיפות במעלה בכל חד. ואני תמה על תמיהתו והרי אדרבא משם ראוי דמשום הנך טעמי דההם דלא שייך טעמא דהרב דהכא הדין עם הלזה. ובש"ך דחק בזה באמת מאי טעמא הברירה ביד המלוה עי' שם. וכונתו ליישב דלא תקשי מסימן שלפני זה. אבל הרב ז"ל סובר דרוקא בטעמי דההם הדין עם הלזה שטוען איני רוצה לשמור שוברי או איני רוצה שטרות חדשים רק מה שכתבתי מתחלה שלטך כתבתי אחר כדי שכשאפרע מקצת יהי' פגום. והמלוה ממ"נ אם האמת כדבריו ישבע דלשכונת אמת אין לחוש עי' בש"ך סי' ל"ט דמשכונת היסת לא ינצל לעולם. אבל כאן המלוה בא

בטענה שירא לקלוקל כל השטר שתחת ידו שפיר הדין עמו דהלוהו שיהי' השטר בתוקפו ולא בקלוקל וכאן יהי' קלוקל בכל השטר. אבל שם לא שייך תני טעמי דהא עדיין לא נטרע ואין הכי נמי כשיהי' נטרע ויטעון טענותיו דבסימן זה דהברירה בידו אבל מטענות דהתם הדין עם הלוה:

סימן ס' סעיף ג'

ואם קיבל כו' לשנה כו' דהכי משמע לשון זה שאמר לשנה לבסוף כו'. הרב סמ"ע והרב ש"ך [ס"ק ט"ז] תמהו על זה דמדבריו בשמע דאין כאן מחלוקת וליתא דמחלוקת הרשב"א והרא"ש הוא פי' שם. ולפי ענ"ד צ"ע גדול דדברי הרמ"א סתרי אהדדי דכאן כתב מחלוקת ולא הכריע ובס"ס קס"ג לענין מס ובסי' רי"ב לענין דירה כתב בסתמא דלא נתחייב לעולם אלא לשעה או לשנה ולא זכר שום מחלוקת פי' שם. ותו קשה לאיזה צורך כתב הרמ"א מדיעה שני' הך או יתן לו טאה זהובים לשנה ולממיר דנתחייב לשנה הוי לי' לומר רבותא טפי ולקצר בלשונו ולכתוב ויש אומרים דאפי' בשעה אחת נפטר דזה הוי רבותא טפי וקאי אמאי דאיירי הבית יוסף דיעה ראשונה ולמה לו לחדש בדיעה אחרונה הך או כו' ולא לכתוב גוף המחלוקת. ולכן נראה ברור כדברי הרב דאין כאן מחלוקת דטעם הרא"ש מפורש שם בתשובה דיד בעל השטר על התחלונה ותופסים פחות שבלשונות. וא"כ זה נכון התם במסיים בדירה דשפיר יש דירה גם לשעה אחת שיהי' שעה אחת בכיתו דכל שעה אדם צריך אדם לדירה. אבל במוזנות דאם נתפס לשעה לא יתן לו כלום דאטו כל שעה צריך אדם למוזנות ויוכל לומר שעה זו נתחייבתי לך שאין צריך למוזנות. וא"כ הרי זה דומה לעד הפסח דנתבאר סימן מ"ב סעי' ט' דגובה בפסח הבא ראשון דאי לאו הכי ידחו עד פסח דיוכל הגדול ולא ממצעינן בנייהו לומר בפסח דאחר שנה או שתיים אלא יד בעל השטר על העליונה. והכי נמי כן דאי אפשר לומר יד בעל השטר על התחלונה לא"כ יתבטל כל החיוב תו יד בעל השטר על העליונה לכן ור"ל לעולם. וזהו כשכתוב סתם

שמתחייב לזונו אבל כשכתוב או מאה לשנה א"כ אי אפשר לו להדחות לפחות משנה עכ"פ וא"כ לא יתבטל כל השטר ושפיר יד בעל השטר על התחלונה. ולכן בדיוק גדול נקט הרא"ש או ק' לשנה דדוקא בזה סגי בשנה אחת. ואתי שפיר דאין כאן מחלוקת מצתה דהרשב"א נמי רק בלזונו קאמר ומטעם הנ"ל אבל בלאו הכי מודה דלא דמי לנדירים דהכא בשטרות יד בעל השטר על התחלונה. ואף אי נימא דהרשב"א מליג בכל גווני און לא קיי"ל כוותי' אלא כהרא"ש דמסתבר טעמי' וכדפסק הרמ"א בסימן קס"ג וסימן רי"ב. והכא הכל אליבא דהרא"ש וכאמור:

סימן ס"ה סעיף י'

אף אם אחד נותן בכריכתו כו' אין נותנין לאותו שיודע אבל כו'. עיין בהרב ש"ך רס"ק ל"א תמה על זה דבדברי הרמ"ה שבטור מפורש דגם בכריכה נותנין לפי שיודע. ולענ"ד ברור דאין דעת הרב לפסוק כהרמ"ה לפי שבבית יוסף הניחו בצ"ע. ולכן פסק כהרא"ש שבבית יוסף דמנין לחוד הוי סימן. רק דהבית יוסף סבור דלדעת הרא"ש הוא הדין כריכות לחוד סימן כמו שיראה שם בדבריו ובוזה אין דעת הרב כאן כן. ובאמת דברי הרב בית יוסף צ"ע בזה דודאי מוכח לדברי הרא"ש דכריכה לא מהני דאי לאו הכי הורא קושיא לדוכתי' קושיית הגמרא ליכרוז מנין ויהי' הסימן כריכות ומאי תלתא אפי' תרי נמי דהא מתני' מיירי בתכריך או אגודה דיש סימן בכריכות. ואי דאו או קתני ולכך מכרוז שטר סתם דיהי' סימן או כריכה או מנין קשה א"כ למה כתב הרא"ש ותכריך או אגודה היינו כדי שיוכל ליתן סימן במנין דאי לאו הכי כו' עי' שם ולמה לי' לזה תיפוק ליה דתכריך או אגודה דנקט היינו ליתן סימן דכריכות ואו או קתני כנ"ל. אלא ודאי כיון דאיכא סימן דמנין תו לא צריך למתני עוד סימן דכריכות. א"כ השתא נמי מה צורך למתני תלתא וסימן דמנין סגי בסימן דכריכות אלא ודאי כריכות לחוד לא מהני. וזה ברור בדעת הרב. ואסברה לה הרב בטעמא דחילוק שבין סימן דמנין לדכריכות עפ"י סברת הרמ"ה. רק דקשה כקושיית הבית יוסף א"כ מנין ידע ג"כ ואמאי מהני מנין וכן תמה בש"ך ס"ק כ"ז

על דברי הרמ"א בשיטת הרמ"ה. רק זהו קושיא לפי דעת דמחלק בין לפנינו ואינו לפנינו אמנם הרא"ש ז"ל שלא חילק בזה כמו שכתבו האחרונים וכן כתב הרב בתומים בשם הריטב"א פרק קמא דב"מ דגם כשאנו לפנינו מדלא אתי קמן כשהכריזו ודאי דלא ידע ולעולם מקרי חד ידע וחד לא ידע. וא"כ שפיר החילוק נכון דבמנין הראיה מדאיך לא ידע מה שאין כן בכריכות וכדאסברא לה הרב. ומה שכתב לפיכך אפי' כו' אבל במנין כו' חוזר לענין ראשון דלפיכך הוא החילוק בין מנין לכריכה דהכריכה אפי' אחד ידע ואחד לא ידע ר"ל כשזה יתן סימן וזה לא בא שמע מינה דלא ידע ולא מיירי דוקא כששניהם לפנינו כדברי הרמ"ה. תדע שלא זכר כלל שיהי' שניהם בפנינו. לא מהני כו' וזה נכון וברור בשיטת הרא"ש דהרב קאי כוותיה ואסברא לה הכי:

שם סעיף נ"א

שנמצא שטר כזה מונח כו'. וכיוצא בזה פירש הסמ"ע ס"ק ע' לענין כתוב למטה. אלא שבזה דינו ליתא כמו שכתב הש"ך שם דלא גרע לשטרא. אבל בדברי הרב ניחא דגרע לשטרא לא שייך רק דמ"מ אין רגיל שיכתוב שובר קודם שיכרע ויניחו בשטר עצמו. ולכך אלו חי קמן וטעין ודאי דלא פרע נאמן במיגו דאי בעי לא הי' מראה לשובר אבל במת לא טענינן במלחא דלא שכיחא בשבילם של היתומים ולכך אין. נאמנים דטוענים שמא. וכתי זה לא קשה קושיות הש"ך ס"ק ע"ג במה שכתב ועוד דסתמא כו' ועוד דא"כ מה פריך כו' ועוד כו' עי' שם דהתם מיירי במלוה חי שפיר לא מהני. וב' קושיותיו הראשונות קשה ג"כ לפירוש הרב סמ"ע והרב ב"ח ופירוש הרב ש"ך דחוק ביותר דלמה לו לכתוב סעיף בפני עצמו הכי הוי לי' למימר אחר סעיף כ' הקודם עושים כמו שכתוב בשובר ואפי' כשמת בעל השטר. ושכנינן לדברי המחבר דאיהו דחיק ומיקי אנפשיה ולא תשובת הרא"ש חתים עלה דממנו מקום מוצאו ביחוד דגם לדברי הרב סמ"ע אין ראי' משם וע"כ מאיזה מקום אחר למדה או חדשה מדנפשי'. ואיכא טובא בכזה דינים במחבר שלא נתבאר מקום

מוצאו בבית יוסף כנודע. וכבר כתב הרב שם הגדולים אות ב' סימן י"א ואות י' סי' נ"ג דחסרו ונשמטו כמה קונטרסים בספר בדק הבית להרב בית יוסף ואלו זכינו שהי' בשלמותו אולי הי' מתיישבין הרבה קושיות בשלחן פרוך שנסדר אחריו יצו"ש אות ש' סימן ל"א :

סימן ס"ו ס"א.

ודברים אין בהם משום מחוסרי אמנה. נקט לצחות הלשון לשון הגמרא דפרק הזהב. אבל לא דמי להתם דשם דברים ר"ל קונה בדברים וגם לא קיימא לן כן והכא קנה במצות. רק דברים ר"ל קנין דברים כמו שכתב מקודם שלא הי' אלא קנין דברים ולשון הגמרא מילי גינהו כו'. ור"ל דקנין שקונה כאן אין בהם משום מחוסר אמנה דהרי אינו מחוסר אמנה דאומר דמקיים קניינו ונותן לו השטר כמו שקנאו קנין דברים כן יתן לו בלא כתיבה ומסירה ואין יכול להכריחו על כתיבה ומסירה ואינו מחוסר אמנה על זה דהרי מקיים דבריו וזה ברור ודלא כהרב סמ"ע ס"ק ו' שהשיג עליו עי' שם :

סימן ס"ז סעיף י"ד

אינן נקרא הלואה ואינו בכלל בעל משה ידו. עיין בהרב סמ"ע ס"ק כ"ז. ודברי הרב הם כדברי הרע"ב רפ"י דשביעית שכתב בלשונו הקפת חנות כו' דאין זה חוב ואין זו דרך מלוה עי' שם. וגם לשון הרמב"ם בפירוש המשנה שכתב מפני שעל דרך חוב כו' משמע כדברי הרב ולא כמו שפירש הרב בית יוסף דבריו עי' שם :

סימן ס"ט טעף ד'.

שהוא שהי' ביד שלישי מחמת העד שבו. הרב ש"ך ס"ט כ"ג תכה על זה מסימן נ"ו סעיף ד' דגם ביד שלישי נאמן לטעון פרוצ. ואני תמה על תמיהתו דהתם הוא מטעם כגו דמזוייף ושפיר קאמר התם דבזה לא שייך נאמנות דשלישי עי' שם. אבל הכא לאו כטעם נאמנות אתיין עלה. הדע דהרי כתב הרב צחלת דבריו ועדיף מעד אחד דעלמא כיון שהם עצמם

חתומים בו. ובאמת אין זה העד ענין כלל לנאמנות השלישי דהרי אינו כונח תחת ידו אלא תחת ידי בעל דין רק כיון שהם עצמם חתומים בו ג"כ עדיף מעד אחד דעלמא. ולא קאמר אלא כמו דבכת"י שתחת יד שלישי ודאי הסברא נוחנת דמי לטטר בעדים דאינו נאמן לטעון פ"רעתי דשטרא בידך מאי בעי דלא שייך בזה לומר דשכח לקחתו כיון דהשלישו ביד שלישי ודאי לא שכתו. הכי נמי בזה מחמת העד שבו אף שמונת תחת ידי בעל דין עצמו דמי למונת תחת ידי שלישי דודאי אינו שוכחו מלקחו כיון שיש העד אמצעי ביניהם וכמו בשלישי. ואעפ"י דבעד אחד דעלמא אינו חושש דיוכל להכחישו כאן ששניהם חתומים בו עדיף ודומה העד לשלישי דאין שוכח ליקח כת"י. וזה ברור. וגם כוונת תשובת הרא"ש כן מה שכתב דכיון דפרעו לא הוי ל"י להניח הפנקס כו' וגם ההתימו עד אחד כו'. דגם הרב לאו מתורת נאמנות השלישי אתי עלה אלא גם בשלישי ביה הטעם כיון דפרעו לא הוי ל"י להניח כנ"ל. ובחנם חמה עליו הרב סמ"ע ס"ק ט"ז עי' שם :

סימן ע"א סעיף כ"ב.

י"ש אומרים שליון שמת בתוך הזמן כו'. עיין בהרב ש"ך ס"ק נ"א דגם לאחר הזמן פשוט דפליגי הנך יש אומרים ותמה על הרב. ובעניויתי במחילת כבודו דבריו תמוהין דכיון דנתן נאמנות ללוה א"כ תו ליכא טעמא דשטרא בידי כה בעי למה לא יהיו יורשים נאמנים לומר פרוצ ולא עוד אלא אפי' און טענינן בשבילם שמא אביהם פרע ולא חשש ליקח השטר דאהימנותא דכתוב בשטר סמך. ורק בתוך זמנו יש לומר דהמחבר לטעמי' דפסק לצייל סו' ס"ט ס"ה דגם בכת"י תוך זמנו גובה מיורשים דמלחא דלא שכיח שיפרע לא טענינן להו וגם אי טעין לא מהיכנינן ל"י כיון דחזקה אין אדם פרוצ הוך זמנו. אבל לאחר זמנו למה יגרע מכת"י דטענינן להו פרוצ הכי נמי בשטר זה כיון דלא שייך טעמא דשטרא בידי מה בעי כנ"ל. וזה ברור בדעת הרב :

סימן ע"ב סעיף א'.

י"ש מתירין ללמוד. עיין בהרב ש"ך ס"ק ז'. ולא קשה מידי וחרי

מבואר בדברי הרמ"א בסימן רכ"ב דמותר בתלמיד חכם לכתחלה. רק כאן כתב הסמ"ע דאסור לכתחלה משום רבית והרב לא איירי כאן מאיסור רבית דעל זה רמז לציון 'סי' קע"ב דשם נתבאר דיש אומרים דבמצוה ליכא איסור רבית ואף לכתחלה שרי ודיש להחמיר בנכייתא עי' שם. אבל כאן מאיסור שולח יד במשכון איירי. ולדיעה ראשונה אף בתלמיד חכם אסור דשולח יד כמו דל"א בשאר חפץ דיודע דצריך הנפקד להשתמש. דלא יהי' שולח יד כשמשתמש. אבל ליש אומרים דכפרים ניהא ל"י לאינש כו' רק מ"מ לכתחלה אסור. זה אף לכתחלה שרי :

שם סעיף ט'

הואיל ונפסק הלכה. עיין בהרב סמ"ע ס"ק כ"ט. ועי' להרב ש"ך [סוף ס"ק ס"ה] מה שכתב עליו בזה :

שם סעיף ל"ד

שאין ז"ח מוריש שבועה לבניו דהיאך מצי למשתבע. פירוש דטעם אין אדם מוריש שבועה לבניו נתבאר לקמן סי' ק"ח סעי' י"א דשמא הוא לא הי' נשבע ויורשים אין יכולים לישבע. פירוש אותה שבועה של אביהם שהרי הם אין יודעים והכי נמי הם אין יכולים לא מצי למשתבע שבועה של אביהם דהרי אין יודעים אם גאנס ואינו ברשותו. ועל זה אכר ולא אמרינן הכא שישתבע היורש שבועת היורשים שלא פקדנו כו' כונתו דבסימן ק"ח סעי' י"ד נתבאר דבשאר עבועות באיכא שטרא מוריש שבועה לבניו ואף דלא מצי למשתבע אוהה שבועה נשבעין שבועת היורשין והכי נמי נימא הכי. ועל זה תירץ דשאר שטרות הוי טענת היורשין ודאי כו' והוא א"כ דומה לבלא שטר דנתבאר |שם סימן ק"ח דאינו מוריש שבועה לבניו לישבע וליטול בשבועות היורשין דשלא פקדנו והכי נמי כן וזה שרמז עי' לקמן סי' ק"ח סעי' י"ד וזה פשוט בכונתו. והרב סמ"ע ס"ק ק"ד | תמה עליו. ובמחילת כבודו בחנם תמה עליו דמה שכתב דמפרש דהיורש טוען ודאי ליחא וכמבואר להדיא מלשון הרב שכתב דהאיך מצי משתבע מבואר

כ'ו' וכנ"ל ותירץ יפה דלא דמי להם
וכנ"ל:

העיר על זה במה שכתב ולא אמרינן
הכא דמשתבע כו' ועי' לקמן סי' ק"ח

דאין טוענין ודאי. ומה שכתב דשבועה
כי האי אדם מוריש. האי הרב עצמו

סליק הלכות הרואה. ולא כתבתי בעיני רב העולה במושכל ראשון לפום ריהטא:

סימן ע"ה סעיף ח'.

לא חשיד אשבועתא. עיין בהרב
סמ"ע וס"ק כ"א מה שתמה
וסיים ועכ"פ אם הי' דעת העיר שושן
כאן ובסי' ס"ז כן לא הוי לי' לסתום
אלא לטרש כו'. ואנכי הרואה להרב
בתומים סי' צ"ב ס"ק ג תמה בחיפך
מזה על דברי המחבר שם שכתב
הטעם משום ספק מלוה ישינה ולא אמר
בקיצור דלא אמרינן חשיד אממונא
חשיד אשבועתא כיון שכתב הרא"ש
דאין נפ"מ בין התירושים עי' שם.
ונראה דהרב סמ"ע לטעמי' אזיל

בדרישה סי' צ"ב דכתב כמו שכתבו
הר"ן והנימוקי יוסף דנ"מ בין הנך
תירושים היכי שידוע בודאי שאין לו
צ"ל מלוה ישינה כדאיתא בטרק איזהו
נשך ס"ד צ"א ואי אינש דאתי מעלמא
דלא שקיל וטרי בהדיה או שמחל.
אמנם דברי הרא"ש אינו, כן כנ"ל.
ויע"ש להרב בתומים ס"ק ד שהאריך
בישוב דעתו. ולשון הרשב"א בתולדות
אדם סי' רל"א כך הוא ותדע שאלו מי
שטען את חברו ואמר עכשיו באתי
ממדינת הים וגזלתני והוא טען שלהד"ם
וידענו באמת שנגזל זה מעולם לא הי'
כאן וזה הנטען לא יצא מכאן מעולם

שאי אפשר שהיתה לו מלוה ישינה
מעולם ביניהם מי אמרינן הכי הוא
שאינן משביעין אותו הואיל ואין לתלות
במלוה ישינה אלא שאמשר מצא עילה
אחת מן העילות שאמשר שבא זה
הנטען שעשה מה שעשה ולא שנתכוין
ממש לעבור ולגזול והלכך גם בזה
אנו תולין כו' עכ"ל. הרי כתב בטשיטות
דלאו דוקא ספק מלוה ישינה אלא
אף בידוע דליכא עליו ספק מלוה
ישינה והוא הדין למחל. וזהו ג"כ
דעת הרא"ש שכתב דאין נפ"מ. ולכן
שפיר עביד הרב שסתם ולא פירש
שאינן בו נ"מ לדינא:

(א"ה ע"כ מצאתי מכת"ק מקונטרס לבושי צדקה
הזה.

מאמר המדעיים

זאת מצאנו ראינו בהקדמת המעתיק לספר אלי רכה על חלק א"ח שרעות הגאון הגיל הי' להדפיס חבור על חלק י"ד בתחלה אך מהמת ההבנה ללה"ב יצתה ונשרפו כל מסמדי ממני וחבל על דאברין ולא נשאר כי אם עליה אחד ועם כל זה לא נמנע המעתיק מלחברו בטחבת הקדש בשי"ע א"ח בסופו בכדי להראות לכל כמה רב חילו וגובר' והוא גברא רבה לאסקוי שמעתתא אליבא דהלכתא , ועתה הגיע עת דורים להתעסק במלאכת הקדש בהרפתת ס' לבוש עשרת אהב על חלק י"ד אמרנו דבי כעתו מה טוב לחבר ענבי הגפן בענבי הגפן הגי מילי מעלייתא להציג פה במקום הראות להם חכות הגאון הגיל יצאנו לנו ולכל ישראל שזוכה ללמוד וללמד לשמור ולעשות ,

במוד הביא ברייתא וזכחת כאשר צויתך שלמד שנצטוו משה בע"פ וכו' והקשה חמ"ו מ"ש חך כאשר צויתך מן כאשר צוה הנבי שכת ונבי כבוד אב ואם דדיש ר"י בסנהדרין דף נ"ו כאשר צוה במרה ומתיר דרש"י פירש דחם וכל מה שכתב בדברות אחרונות הי' כתוב בלוחות וכן עמנו בסנינו"כ א"א לומר כאשר צוה בע"פ מה שלמד עמו בארבעים יום אחר סיני והא זה בסני נאמר אבל גבי וזכחת נראה ליה לפרש דקאי על מ' יום שלמד עמו בע"פ ע"ב וקשה דבתוספת במס' שבת דף פ"ז ד"ה ואמר בו' כאשר צוה במרה האי קרא במשנה תריה כתיב וליכא למימר כאשר צוה במתן תורה שהרי משה לא הי' מספר אלא על הסדר ובכלהו לא כתיב כאשר צוה ע"ב משמע קצת דלא סבירא ליה הא דפירש"י כשהררין וא"כ תקשה על תוספת מ"ש כאשר צויתך מכאשר צוה ועיין בקיצור מרח"י פרשה ואתחנן שנעלם ממנו דברי תוספת אלו ולי נראה דברייתא אתי' כר"ע דאמר בחולין דף י"ז דבשר בחירה הותר במדבר ובמרה שהי' קודם סיני לא נצטוו אלא מה שהי' נהוג גם במדבר ועוד נראה לו לתרץ מרשני קרא בדיבורי' וכתב כאשר צויתך ולא כאשר צוה ה' אלקיך משמע שנצטווה לו בע"פ והי' כאלו הוא צוה אבל במרה צוה הקב"ה לישראל והשתא ניחא מה שתמה הב"ח בזה דלמא כאשר צויתך באהול מועד דכתיב ושחט את כן הבקר וזה הוא נמי בכתב והי' צוה הקב"ה לישראל ומה שתייר הב"ח דא"כ צ"ל דבעי' כונה לחולין כמו בשחיטת קדשים ובחולין דף ל"א קאמר מדגלי רחמנא בקדשים וכו' לא נהירא דתקשי באמת על הש"ס דלמא סמך התורה על כאשר צויתך דבעי' כונה , ומעט מצוה זאת על צד הפשט עיין בספר החינוך ס' ת"ס לפי שידוע כי מהצואר יוצא דם הגוף יותר מבשאר מקומות הגוף ועוד מעט שחיטה מן הצואר וכספי' בדוק כדי שלא נצטרע בעלי חיים יותר מדאי כי התורה התייר לאדם למעלתו לזון מרב ולא לצער הנם ולפ"ו נשמע דצער ב"ח דאורייתא ובכ"מ דף ל"ב הוא פלוגתא ,

ואפילו גשים וכו' כן דייקת תוספת ריש חולין מוכיחם דף ל"א דפרדך אמתינית דכל הפסולין ששחטו כגון זרם גשים ועכרים וטמאים שחיטתן כשרה ואפילו בקדשי קדשים ולמנהו ושחט שחיטה בכל כשרה בגשים ומשני היה דאפילו לכתחלה אלא משום דבעי למתני סיפא טמאים במקדשים ולכתחלה לא תנא נמי ששחטו ולא קאמר משום דבעי גשים דמתני להו ברישא והקשו מזה על הא"י שכתבו גשים לא ישחטו מפני שדעתן קלות שמא יתעלפו וכנתמהו כל הפוסקים על רא"י ולפענ"ד נראה לתרץ במ"ש התוספות פרק ב' דקדושין על הא דאמר רב אסור לקדש אשה עד שיראנה שמא תתגנה וכו' אע"ג דמתניתין תנא האיש מקדש בו ובשולחו משמע לכתחלה לא נקיש לי' אלא לאשמועינן קדושין ע"כ ורצה לומר דמתניתין בא לאשמועינן דין קדושין ע"י שליח הי' קדושין וזה הוא אפילו לכתחלה רק מעט אחר שמא תתגנה וזה לא תלי' ברין שלוחות וא"כ הכא נמי דמתניתין בא לאשמועינן דגשים וכל הפסולין מותרין בשחיטת קדשים אף דבשאר עבודת אמורין ומרין קדשים מותר אף לכתחלה רק הפסול אחר דלא תליא בדין קדשים שמא יתעלפו לכך הצריך לשנויי משום טמאים חשש בקדשים ושמא ינע ורבה כדודשי לקדושין פרשתי דברי תוספת שם דלא תנא התנא שקד לכתחלה משום דין קדושין אלא כיון דמיייר בין סבירה ביאזן סבירה נ"א לא תני שקד דעל מיהו שפיר תנא האיש מקדש בשולחו לכתחלה וזכוה ישנתי קדושים מררש"א שם על תי' למה להו לאוקמי' בין סביר' ע"ש משום דקשיא איה תנא שקד משום דין קדושין ודו"ק ולפי' א"א לתרציה הכא כן גם י"ל דכיון דאף להא"י לאו בכל גשים אסור לכתחלה ובמחוקקת שלא יתעלפו או אחרים רואים אותן מותר אף לכתחלה כמשמע בחרושי הרשב"א א"כ דאי ניחא להו לשנויי דתנא דרבנן משום טמאים דככל הטמאים אסור לכתחלה כן נראה לי ובגין התורני מוה"ר שמואל נרו תירץ דהמשנה ידע דנשים אסור לכתחלה אלא דקשה לי' דאיך תירץ למיתני שלשה זרם ועכרים וטמאים משום גשים לחדר לכן מתירן שיש עוד אחד משום טמאים והי' שהי' בשה וזוה תירץ קשיות התוספות דף מ"ו ד"ה אלא בצור' וכו' וא"ת דלמא נקיש דעכר משום מגל יד כו' ע"כ ר"ל דלא היה נקט תרת' בצור ובקנה משום חמא מגל יד ואף שכתבו תוספ"ה שם דה רמיניה כו' רבשאר קנה נמי אסור לכתחלה מכל מקום ככל העשור פ"ל דאפילו דענדא אסור כדלקמן ס' ווא ודוק עכ"ד ומה שהקשה ס' בית הילל על תוספת כבר דחה הוא עצמו ובחנם השיג עליו ספר פרי חדש (ב) וי"א דנשים לא ישחטו וכו' היא דעת הא"י ומעטו שמא יתעלפו מפני שדעתן קלות ותמה דררישה מאי לשון דעתן קלות לבן רכות הל"ל והאריך לישב דצ"ל ומפני כו"ו דהרי טעמא קאמר חזא שדעתן קלה ואינן נוהרין על לפני עור לא תתן מכשול כמו כתי' דשוחט לעצמו אבל לא לאחרים וכו' ורבין דהוקים , גם הב"ח בק"א השיג עליו ועוד בב"ב מביא הא"י משום שדעתן קלות שמא יתעלפו הרי טעמם אחר הוא גם קשה מנ"ל דנשים עכרי ח"ו על לפני עור וכו' גם תימא עליו א"כ לוקמי' רבא מתני' בתולין דף ג' בנשים כמו דמוכי שם בבב"ב גם לא יהא קשה וכולן דבנשים ודאי לא מהגי יוצא ונכנס כיון שאינ' מירתת אבל מאי דמקי בע"א נשאר קשה יוכלן ע"ש ודוק ולפענ"ד נראה דה"פ דבפסחים דף ד' וכן ברשב"א ור"ן ריש חולין מביאר דבדבר שרוא אסור דאורייתא והוא ספק לא מהדמי' גשים משום דדעתן קלות להקל בפסק איסור והי' קי"ל כפי' קב"ד , ומביאר נמי בב"ב ד"ה ולענין וכו' דמאי דאמרינן בש"ס דלעלופי לא חיישינן היינו דאב היה מתעלף אף שא"א לידע כשמתעלף אם שהי' שיעור שהייה מ"מ אומרה מספק וא"כ חד טעם היא שמא יתעלפו ולא יאסרו מספק מפני שדעתן קלות להקל בספק (ג) שאין להניח כוכך כתב אגור כתב ביש"ש יש לנו סעד מא"ו שהקשה אפי' משאר שוחטים הא אין עד אחר נאמרהיכא דמתחוק איסר ותירץ ר"ב משום דריב מצוין א"ש מומחין הן ע"כ והי' אינו כמסתם נשים אלא בפרטות וידועות עכ"ל ולא נהירא דזה הוא בהג"א ריש חולין ולא כתבו זה אלא לרא"ם ממז"א אבל לר"ת דפי' דאפילו היה כבר בידו מותר ודאי אפילו נשים מותרין וכמ"ש תוספת ריש גימין ד"ה עדי וכו' בדרוש רשב"א שם גם ראיה שהביא שם מרא"ם ממז"א ליתא אבל וכראמון והי' קי"ל במי' קב"ו גם תמי' לי על הג"א דמאי ותייר ר"ב מצוין דחא כתב מתחלה ב"ש אזו בשלמא היכא תבא שראינן בהמה שחוטת כהונן אמרינן רוב מצוין וכו' , אבל היכא שנתנו לו בשר לאכול ולא ראה ב"ה היאך נאמן לו וכו' , וכן בתוספות גימין שם מביאר דלא שייך תירץ רוב מצוין באין ב"ה ניכר , ומה שהעתיק הג"א כן ממדכתי ריש חולין היינו ממדכתי לא כתב דברי א"ו ועיקר קושיא שם הוא אחר ששחט לאו בידו על זה תירץ ר"ב שפיר כיון דרואין ב"ה ורוב מצוין וכו' נאמן דמהיכי תיח' לא ישחוט שפיר כיון שראינו ששחט ורוב מצוין כו' אבל בנתון בשר כו' לא תירץ ר"ב כלום וא"כ הג"א שמקשה קושיות א"ו וריבא על זה תירץ ר"ב הוא תמה גם מ"ש רש"ל שגשים אינם בכלל רוב מצוין וכו"כ הב"ח קשה א"כ למה נדו מאוקמתא דרבנא מייהו רוב מצוין ה"ל לאוקמי' בנשים ואפטר לישב דס"ל דנשים נמי אינם מוחזקין שלא יתעלפו וא"כ א"א לאוקמי' דכל שרטיטין לכחחלה בנשים מוחזין ומוחזקין דקשה מאי למימרא הוא אין חרוש כאשר יתיר רבא' שיהי' יתיר מביאש כמ"ש תוספת ריש חולין כמו דפרך חז"א' שם על טמא בחולין והשתא ניחא לי דקשה למה ואוקמה רבינא הבל שחטין מימחין אע"פ שאין מוחזקים ולאביא דאמר מוחזקין אע"פ שאין מוחזין ולא סוקי במימחין ובמוחזקין אלא דהיה קשה ברישא מאי למימרא ופ"ט בתה"א דף וי"ו מביאר דנשים הם בכלל רוב מצוין קצותי (ד) , וכן המנהג כו' אף במוסחים ומוחזקין ב"ח וכו"כ כס' צ"ל אפילו הם זריות מיהו כדעכר אם ה' מוחזין ומוחזקין בשר , (ה) ועכברים כו' המחבר לטעמיה שכתב כו' על המור שכתב ועכברים משוחחרים פטוים היא דמשוחחרה הוא כישראל נמר אלא דקשה לי

מאי ארי' משוחחרר אפילו אינו משוחחרר נמי כיון שאשה מיידי עכ"ד ותימא מא"ש ב"ב בהלכות מגילה ס' תירפ"ו וז"ל מ"ש המור הכל חייב' במגילה גשים ועבדים זל במשוחחררים מיייר דאי אין משוחחררין מדינן גשים נלמוד ע"כ הרי הדברים מותרים גם קשיא לי על ב"ב שם דנראה דוקא קברא אמרינן דלא צריך לכתוב עבדים כיון דכתיב נשים אבל לא בש"ס ופי' דאירא למיתני תריונה וראי' לזה מתניתין דמוכר דף כ"ח גשים ועבדים פטורים מסיכה וכן בריש חגיגה הכל חייבים כראי' חוץ מגשים ועבדים הם במרעא פריך על הפסוק ל"ל קרא כו' ולא פריך תיקף אמתינתן אלא כדפרי' וכו"כ בתה"ק וז"ל גשים ועבדים שאינן משוחחררין גם בברי' הקשה כאן דלא לתני המור עבדים כיון דתנא נשים ולפענ"ד ברור כדפרי' אך קשה מבריות דף ז' דפרך הש"ס מאי וכו' שפחה ע"ש וגי' דה"פ אי בעי למיתני לי' תני נמי גיורת וקאבר בש"ס קודם זה דחייב בקרבן אבל בראי' מוכה גרם חייבים א"א למפרך ה"י והשתא ניחא תמיתה הב"ש שם שלא

אליה רבה

שלא תקשה מאי וכן שפחה חכפ על מתניתין דהא צריך להביא מקודם הגיות חייבת בישראל ואפשר דיש חלוק בין סתם עבדים לענין חיוב אמרינן דקאי אמשחררים אבל בכתם עבדים לענין פטור אמרינן דמסתמא אין משוחררין מיירי וצ"ע ועיין בש"ס מוכה דף כ"ה ותוספת שם דדוקא היכא דנתיב בהדיא בני ישראל צריך ריבוי למשוחררים וא"כ צ"ל דס"ל לג"ז דה"ה במתני' דתנא סתם עבדים במקום דנתיב בני ישראל אמרינן דקאי אמשחררים ומתניתין דכל הפסולין בעבודת קרשים מיירי דנתיב בהו בני ישראל שוב בא לידי ספר נקדת הכסף וראיתי שהאר"י והשי"ט מש"ס סוכה הג"ל ע"ל פ"ז וכתוב דמתניתין בכל מקום באין משוחררים מיירי ולענ"ד כדפרי' ועוד דהוא גופי' כתב בש"ך ס"ק ב' דמתניתין שם מיירי במשחררים גם פרי"ח לא ירד לזה אך תמוה לי על פ"ז במ"ש והמה ב"י הא משוחרר וכו' וליתא דלא מקשי מידי אלא אדרבה כתוב דבריו בניחותא לפירוש על דבור והיינו כהוב ב"י אח"כ אלא דקשה לי כו' משמע דלכתחלה לא מקשה מידי דרך הפוסקים לכתוב תרויהו ובדרישה כתוב דדוקא נקט הטור משוחררים דבאין משוחרר אין להאמינו על השחיטה אף דבין נסך סימן קכ"ד מתיר הטור בשחיטה עכ"ד בקצרה והב"ח בק"א כתוב עליו ששגגה יוצא מתוך קולמוסו דבהדיא תנא במתניתין דכל הפסולים דעבדים נאמנים על השחיטה ע"ש ולא נהירא דאפשר לאוקמי המתניתין במשחררים כדלעיל גם מה שהקשה דא"כ ה"ל לטור לחלק בעבר גופו בין בע"כ למדעתו ורצונו למה כתוב ועבדים משוחררים דמשמע כל עבדי כן מדעתו ורצונו פסודה ע"כ הוא תמוה דהא ס"ל להטור כסימן רס"ז ס' דמל וטבל בע"כ הו' כענו"ס גמור ואין עקיו תורת עבד לכלל ובסימן קכ"ד מיירי הכל במדעתו ורצונו אלא דעבד הו' כנו בע"כ אף שעשה מדעתו ורצונו מ"ס לולא שנמכר לעבד לא נתן דעתו לגייר וכו' הרשב"א בת"ה ד' ק"ל ופרי"ט סימן קכ"ד ס"ק ז' להדיא וזה ברור ואי קשיא הא קשיא דה"ל לחלק בעבד גופי' בין שהו' חודש ששגגה יוצא מתוך קולמוסו דבהדיא תנא במתניתין דכל הפסולים דהטור דאסור אפילו אחר י"ב חודש וצ"ע גם מ"ש דר"ן לא כתוב אלא ביי"נ דעושה י"ג ולא בשאר דברים תמוה דהדרי' מנח ק"ו אתי דמה הטור והר"א דמתירן שם אוסרין בשחיטה דהמור כמ"ש הר"ן דאוסר ביי"נ דקול כ"ש בשחיטה אך ק"ל , על הדרישה דהא אפילו בעכו"ס ממש לא אמרינן סתם משבתו לח"א אם לא ראשמינו דחשוב ולכך אין אסור בהנאה ובאכילה דאסור משוכו דכתוב וזכחת מי שהוא בר זביחה כמבואר בב"י ס' נ' וא"כ האי עבד הוא בר זביחה כמו אשה וסתם מחשבתו לאו לע"א דלא גרע מענו"ס ולא דמי ליי"נ כלל ואפילו למאן דאוסר דשם כל היכא ששייך יי"ג גמור כגון בזה דלא נשתקע ממנו שם ע"א אם שמעינן מינה דמחשב גורין משום יי"ג גמור ואפילו בסה"ס יי"ג גריגין וכמבואר בסימן קכ"ג לכך נראה להלכה לא כדברי זה ולא כדברי זה דאם מל וטבל בע"כ הוא כענו"ס וכרצונו אף שהוא כעבד בע"כ מותר והב"ח מפרש דברי הטור באין משוחררים אינם בכלל רוב מצוין כו' ועיקר ראייתו מרסב"ס וסמ"ג שכתבו עבדים מוסמים וכבר פירש בטה"א דף וי"ו דבדיהם דלאפקי ידועים שאינם מוסמים אבל מסתם הם בכלל רוב מצוין , ועוד דהא הראש כתב גמי כרמב"ם בשם ועבדים ובנשים מוכח בטור דהב' בכלל רוב מצוין גם לדבריו קשה ה"ל להש"ס לאוקמי דהוא דכל הפסולין בסתם עבדים לכך תנא לשון דיעבד כיון שאינם בכלל רוב מצוין כדמוקי הש"ס בריש חולין דשואלין אותו ואם יודע כשר וגם קשה למה נרו מאוקמתא רבינא בריש חולין משום דרוב מצוין כו' ה"ל לאוקמי בעבדים ועוד קשה בש"ס חולין דף י"ב דפריך על רב נחמן אי דלא ידע אי גמר רוב מצוין וכו' דילמא מיירי ר"נ בעבד ע"ש גם מ"ש שב"כ המרדכי והג"א בשם הרא"ם סמיך דהא דעד מהימן על השחיטה היינו בעד מהימן וכשר וכו' דמעין שם יראה דלא כתוב כן אלא בנוחן לנו כשר לאכול ולא ראינו שנשחוט אמרינן רוב מצוין וכו' עוד למאי דקיימא לן בר"ת לקמן סימן קכ"ד דאפילו דבר שכבר בידו נאמן לתא הא דרא"ם כמי"ץ וכמו שכתבתי לעיל גם תימא על הב"ח בק"א שכתוב דבעי' שיהא מחוק שלא יתעלה הא לכל הפוסקים אין חילוק אלא בנשים שלכן רכות אבל בעבד אין חילוק וכן משמע בחבורו גופי' וכן כתוב בתשובת מהרש"ך סימן קע"ה ואפשר משום דהם רקים ופוחיזים חיישינן שלא ידמירו בספק שעור שהיי' כדפריש"ת לעיל בנשים וכו' יש לכיין דברי בית הלל שכתוב כמו שאין להניח נשים לשחוט בן אין להניח עבדים ודו"ק ופרי' חדש השיג עליו ולפי עניות דעתי כדפריש"ת ומ"ש הש"כ דס"ל לטור דבעבד שאין משוחרר צריכין להבירו שהוא בחזקת כשר אבל החסבר ס"ל כרמב"ם סוף סימנס"ה דאפילו בשאר בני אדם כו' שיהא שוחט נאמן קשה עליו דגם הטור פסק שם כרמב"ם גם דברי הרמב"ם וטור לא מיירי אלא בשוהט לעצמו או בנותן בשר לאכול כדפריש"ת לעיל וכמו שאבאר בס"ד באריכות בס"ה וכן מבואר בתשובת מהרש"ך דסתם עבדים כשרים אם לא שריאנו שאינם בחזקת כשר ומכל מקום יש להחמיר בעבדים לכתחלה (ה) וכל אדם אפי"ן מכירו כו' דהא דעת הגאונים והרא"ש ופסקו בריש חולין רוב מצוין אצל שחיטת מיחך הם ולעלוף לא חיישינן ובש"ש סימן א' כתב דתיירצו לעלוף לא חיישינן וה"ה הלכה הוא ה"ה ופוסק דלכתחלה אין נותנין לו אם אינו יודע אם הוא מחוק וברעבד אם ליתיה קמן שחיטתו אסורה ע"כ ותימא דאיך מלאו לבו לחלוק על כל הפוסקים ועוד קשה מחולין דף י"ב דפריך על הא דאמר רב ראה אחד ששחט אם ראוהו כשרה ואם לאו אסורה היכי דמי אי דלא ידעי אי גמר אי לא לימא רוב מצוין כו' ה"ל לשנויי דמיירי באין יודע אם הוא מחוק ועוד קשה מכבא מציעא דף כ"ד רבי חנינא מצא גרי שחוט והתירוהו לו משום שחיטה כרבי חנינא דתנא הרי שאברו לו גריים והלך ומצאן שחוטין רבי חנינא מתיר וכן כתבו כל הפוסקים והוא גופיה סימן ק"ב אמאי נחוש שמא נתעלה הוא לתא קמן , והנה הפוסקים הקשו אמאי לא אמר הש"ס נמי רוב מחוקין הן כמו רוב מצוין כו' ובקיקון דיונה האריך דאף דמיעוט אינו מומחין מכל מקום אינו ברור שלא שחט כראוי דאף שאינו יודע ה"ש אפשר שחיטת שפיר כדאמרין מי שאינו יודע ה"ש וראה א' מתחלה ועד סוף כשר אבל גבי עלוף אם נאמר מעוט מתעלפים מאותו המיעוט ודאי שריפה ואם כן לא סגי לכתחלה ברוב ולכך אמר ולעלוף לא חיישינן כלל וכלל ע"כ ותימא דאף כדכרנו להתעלה אמרינן ס"ג אכ אמר ברי שלא נתעלפתי כשר , ולי נראה דהא פירש רש"י ב"ב דף י"ב על רוב מצוין כו' שאם לא היה מומחה לא היה שוחט ואם כן בעילוף לא שייך זה שאף שלא שחוט מעולם סובר שאין לבו דך כ"כ שיתעלה לכן אמר לעילופי לא חיישינן ר"ל אף שלא ישחט מעולם ואי היה אומר רוב מחוקין היה א"י לשחוט מי שלא שחט מעולם אבל הפרי' הבין מ"ש הטור בשם כ"ה אי ידעינן דגמיר אפילו לא איתחזיק מותר לשחוט לכתחלה דוקא כ"ה ס"ל הני דפליגי על הגאונים ורמב"ם ורשב"א והרא"ש דס"ל דאף שהוא מומחה אסור כיון שלא שחט מעולם וליתא דלא כתב הטור כן לדעת כ"ה אלא לרבנות דאף דס"ל דאם אין יודעין שהוא מומחה אין נותנין אפילו הכי מודה בזה ועוד תימא דאי ס"ל להגאונים והרמב"ם ורשב"א הכי אם כן ה"ל לאוקמא מתניתין הכי הכל שוחטין לכתחלה אפילו באין מכירין שמוחק אבל אי ידעינן שלא שחט מעולם לא ישחוט ובריעבד כשר (ו) אבל אם הוא לפנינו צריך לבודקו כו' ביש"ש ס' ה' מוכח דאם שחט לפנינו ב' ג' פעמים ושחט שפיר ושחט אחר כך בינו לבין עצמו אין צריך לבודקו אף שהוא לפנינו דחזקה שהוא יודע וכן נראה לי מוכח מגמרא חולין דף ט' וטפו' ס"ג , (ז) אבל אין צריך לשאלו שרובם אינם מתעלפים עד כאן לשון עט"ו וליתא דהא רוב מומחין הן ואפילו הכי צריך בדיקה ועוד דהא אף כדכרנו להתעלה כתב הש"כ וד"ס כס"ג דאין צריך לשאלו אלא פעם כמו שכתב בית יוסף כיון שזה יודע ה"ש אלו היה מתעלה לא היה מאכילה לנו ומה שהקשה ברמ"א דא"כ לא נברקי' אם הוא מומחה דהא כל ישראל בחזקת כשרות הן ולא ישחוט אלא אם לא ידע שהוא כן בה"ש לא דק דהא הש"ס קאמר רוב מצוין כו' הרי דמיעוט לאו מומחין ופעמא דאף שהוא בחזקת כשר מכל מקום הוא סובר שהוא מומחה ומיעוט בעצמו וכו"מ פרי"ט ס"ק י"א , והרא"ש והטור שכתבו דצריך לשאלו צ"ל דס"ל דילמא ישכח ולא יאמר או יתירשל מחמת שהוא ספק טריפות כדפריש"ת לעיל , אבל הפרי' כתב משום דאין צריך שידע כל ה"ש לכך אמר יאמר לנו נדע שחיטתו אסורה ולא בשאלנו על השהיי' עד כאן לשונו ודבריו תמוהים דהא כתב הפס"ג ומרדכי והג"א דלא הו' יודע ה"ש אם לא שהוא יודע לתת לב בשינוי שחיטה וכשימחק יחמיד אבל אם אינו יודע לתת לב אלא דיתיר האי לא די יודע ה"ש ואסור לאכול משחיטתו וכן מבואר ס"כ גם הגע בעצמך כל מי שידוע לנו שידוע ה"ש יצט"ך עוד בדיקה וזה לבולו עלמא לתא , (ח) וי"א שאין לסמוך כ"כ רוב מצוין בריעבד אבל לכתחלה אין לסמוך על הרוב והקשה הדרי' דהוי ליח לאוקם מתניתין הכי הכל שוחטין במומחה אף שאינו מחוק אבל באינו יודע אם הוא מומחה .

